

Lábam előtt mécses a Te igéd (Újszövetség)

*Naponkénti segítség
az Újszövetség olvasásához –*

2012. a második milleniuma Jézus
első önálló megszólalásának a jeruzsálemi templomban

2. átdolgozott kiadás (2012)

- Írta: Dr. Szabó Andor -

Tartalomjegyzék

Az első kiadás előszava nyomán	32
A második kiadás elé	33
Máté 1,1–17 – Jézus nemzetségtáblázata	34
Máté 1,18–25 – Fogantaték Szentlélektől	36
Máté 2,1–6 – A távolvalók igyekezete	38
Máté 2,7–12 – Emberi ravaszság, isteni vezetés	40
Máté 2,13–18 – Tettrekészség és tehetetlen düh	42
Máté 2,19–23 – Visszaút Názáretig	44
Máté 3,1–10 – Az útkészítő	46
Máté 3,11–17 – Jézus keresztsége	48
Máté 4,1–11 – Cselekvő előkészület	50
Máté 4,12–17 – Jézus, János nyomán	52
Máté 4,18–25 – Tanítványok és gyógyító munka	54
Máté 5,1–10 – Aki a boldogságot adja	56
Máté 5,11–16 – Felelős boldogság	58
Máté 5, 17–26 – A törvény betöltője	60
Máté 5,27–32 – A házasság alapjai	62
Máté 5,33–42 – „Igen” és „Nem”	64
Máté 5,43–48 – Szeretet – megkülönböztetés nélkül	66
Máté 6,1–8 – Nem magamutogatva	68
Máté 6,9–13 – A Miatyánk	70
Máté 6,14–18 – Vidám böjt	72
Máté 6,19–24 – Romolhatatlan kincs	74
Máté 6,25–34 – Először az Ő országa!	76
Máté 7,1–6 – Ítékezés helyett lelkipogozás	78
Máté 7,7–12 – Nyitottsággal	80
Máté 7,13–20 – Életre vivő út	82
Máté 7,21–23 – Életközösség Jézussal	84
Máté 7,24–29 – Ki a bölcs, és ki a bolond?	86
Máté 8,1–4 – Ha ő akarja	88
Máté 8,5–13 – Hit ott, ahol nem is gondolta	90
Máté 8,14–22 – Gyógyulásunk ára	92
Máté 8,23–27 – A vihar kellős közepén	94
Máté 8,28–34 – A legfőbb akadály	96
Máté 9,1–8 – Hatalma jellemzői	98

Máté 9,9–13 – Közvetlen és közvetett hívás	100
Máté 9,14–17 – Istené a kezdeményezés	102
Máté 9,18–26 – Gyógyulás és élet	104
Máté 9,27–34 – Messiási jelek	106
Máté 9,35–38 – Könyörületességre indult	108
Máté 10,1–10 – Az Ő megbízásával, eszköztelenül	110
Máté 10,11–23 – Juhokként a farkasok között	112
Máté 10,24–33 – Félelemtől menten	114
Máté 10,34–42 – Szembenállás, majd befogadás	116
Máté 11,1–6 – Kétségek és boldogság	118
Máté 11,7–15 – Két szövetség határán	120
Máté 11,16–24 – Kinek, jaj?	122
Máté 11,25–30 – Hálaadás és hívás	124
Máté 12,1–8 – A nyugalom következményei	126
Máté 12,9–21 – Épség, amit Ő ad	128
Máté 12,22–29 – Rossz hírét keltve	130
Máté 12,30–37 – A szavak súlya	132
Máté 12,38–45 – Nemzedékek felelőssége	134
Máté 12,46–50 – Lélek szerinti rokonság	136
Máté 13,1–9 – Bőkezű magvető	138
Máté 13,10–17 – Kijelent és elrejt	140
Máté 13,18–23 – A példázat kibontása	142
Máté 13,24–30 – Türelem az aratásig	144
Máté 13,31–35 – Parányi kezdet	146
Máté 13,36–43 – Honnan van a rossz?	148
Máté 13,44–50 – Megtalált kincs	150
Máté 13,51–58 – Értés és elzárkózás	152
Máté 14,1–12 – A próféta veszélyes foglalkozás	154
Máté 14,13–21 – Gyógyulás és tápláltatás	156
Máté 14,22–36 – Időben érkezett segítség	158
Máté 15,1–9 – Az ajak és a szív kétfélesége	160
Máté 15,10–20 – Ami tisztátalanná tesz	162
Máté 15,21–28 – Segítségnyújtás határok nélkül	164
Máté 15,29–39 – A fiak kenyere elég mindenkinek	166
Máté 16,1–12 – Kovász, amitől óvakodnunk kell	168
Máté 16,13–20 – Boldogító kijelentés	170
Máté 16,21–28 – A szenvedés vállalása	172
Máté 17,1–13 – Elővételezett dicsőség	174

Máté 17,14–21 – Tehetetlenségük okai	176
Máté 17,22–27 – Vele együtt – szabadságban	178
Máté 18,1–9 – A mennyei Atya gyermekei	180
Máté 18,10–14 – Hogy el ne vesszenek a kicsinyek	182
Máté 18,15–20 – Lelkigondozói közösség	184
Máté 18,21–30 – Határtalan megbocsátás	186
Máté 18,31–35 – Visszavont bűnbocsánat	188
Máté 19,1–9 – Irányt szabó kezdetek	190
Máté 19,10–15 – A mennyek országának feltétele alatt	192
Máté 19,16–22 – Krisztus követésének akadályai	194
Máté 19,23–30 – Elsők és utolsók	196
Máté 20,1–12 – Munkálkodás a szőlőben: jutalom!	198
Máté 20,13–19 – A kereszthordozás változatai	200
Máté 20,20–28 – Az emberfia–szerű nagyság	202
Máté 20,29–34 – Vakságból szabadultan	204
Máté 21,1–11 – A szelíd király	206
Máté 21,12–22 – Az ítélet a kegyelmet szolgálja	208
Máté 21,23–32 – Ellenfelek lelepleződése	210
Máté 21,33–46 – Megvetett szegletkő	212
Máté 22,1–14 – Menyegző a Fiúnak	214
Máté 22,15–22 – A fennhatóság nem uralom	216
Máté 22,23–33 – Szadduceusok gáncsoskodása	218
Máté 22,34–46 – Kérdező párbeszéd – utoljára	220
Máté 23,1–12 – Akik Istentől tanítottak	222
Máté 23,13–22 – A legfőbb jó: Isten	224
Máté 23,23–28 – Ellentmondás a külső és a tartalom között	226
Máté 23,29–39 – Az egybegyűjtés mentő szándéka	228
Máté 24,1–11 – Fájdalom és reménység	230
Máté 24,12–22 – A nagy nyomorúság időszaka	232
Máté 24,23–31 – Őt várjuk, s nem a világ végét	234
Máté 24,32–42 – Váratlanul, de nem előkészítés nélkül	236
Máté 24,43–51 – Keresi a hű szolgát	238
Máté 25,1–13 – „Ímhol jó a vőlegény...” (304. ének 2.v)	240
Máté 25,14–23 – Talentumok forgatása és számbavétele	242
Máté 25,24–30 – Az elfoglaltság következményei	244
Máté 25,31–40 – Összegyűjtés után szétválasztás	246
Máté 25,41–46 – Csupa mulasztás	248
Máté 26,1–13 – Próféciák szenvedéséről és haláláról	250

Máté 26,14–19 – Árulás és ünnepi előkészület	252
Máté 26,20–29 – Az újszövetség asztalközössége	254
Máté 26,30–35 – Fogadkozások	256
Máté 26,36–46 – Hogy az Atya akarata legyen meg	258
Máté 26,47–56 – Végkifejlet és beteljesedés	260
Máté 26,57–68 – Kihallgatás és tettlegesség	262
Máté 26,69–75 – Fogadkozás után tagadás	264
Máté 27,1–10 – Próféciaák teljesednek be	266
Máté 27,11–20 – Érdekek és indulatok ütközése	268
Máté 27,21–30 – Kiszolgáltatva és megcsúfolva	270
Máté 27,31–44 – Csúfot úznak belőle	272
Máté 27,45–56 – Utat nyitó halál	274
Máté 27,57–66 – Tisztesség és ármány	276
Máté 28,1–7 – Az üres sír	278
Máté 28,8–15 – Találkozás és félremagyarázás	280
Máté 28,16–20 – Önkijelentés – kiküldés – ígéret	282
Márk 1,1–11 – A kezdetek	284
Márk 1,12–20 – Egyedül és tanítványokkal	286
Márk 1,21–28 – Hatalommal tanított	288
Márk 1,29–39 – Sínylődők és a gyógyító	290
Márk 1,40–45 – Tisztító harag	292
Márk 2,1–12 – Bűnbocsánat és gyógyulás	294
Márk 2,13–17 – Orvos a betegek között	296
Márk 2,18–28 – Lakoma és böjt	298
Márk 3,1–12 – Sorvadt kéz és kemény szív	300
Márk 3,13–21 – Tenger mellék, ház és hegy	302
Márk 3,22–30 – Megragalmazottan	304
Márk 3,31–35 – Vér szerinti és lélek szerinti rokonság	306
Márk 4,1–9 – A magvető	308
Márk 4,10–20 – „Isten szántó földje... vagytok” (1Kor 3,9)	310
Márk 4, 21–29 – Rejtettség és nyíltság	312
Márk 4,30–34 – A mustármag tanítása	314
Márk 4,35–41 – A háborgó tengeren	316
Márk 5,1–13 – Küzdelem a démoni erővel	318
Márk 5,14–20 – A meggyógyult ottmarad	320
Márk 5,21–34 – Hit és gyógyulás	322
Márk 5,35–43 – Sürgetés és tartóztatás	324
Márk 6,1–6 – Otthon, be nem fogadottan	326

Márk 6,7–13 – Ahogyan Ő küld	328
Márk 6,14–20 – Keresztelő János és Heródes	330
Márk 6,21–29 – Heródiás bosszúja	332
Márk 6,30–44 – Csupán ti magatok...	334
Márk 6,45–56 – Lábai alá vetett hatalmak	336
Márk 7,1–13 – Tiszta és tisztátalan	338
Márk 7,14–23 – „Csalárdabb a szív mindennél...” (Jer 17,9)	340
Márk 7,24–30 – Magam vállalása és a hit	342
Márk 7,31–37 – Jézus a diaszpórában	344
Márk 8, 1–10 – A négyezrek	346
Márk 8,11–21 – Az elhajlás veszélyei	348
Márk 8,22–30 – Idegenben, lényeges dolgokról	350
Márk 8,31–38 – Kereszt és kereszthordozás	352
Márk 9,1–8 – Előlegezett dicsőség	354
Márk 9,9–13 – Lefelé a hegyről	356
Márk 9,14–24 – Tehetetlenség és hit	358
Márk 9,25–32 – Halál és feltámadás	360
Márk 9,33–41 – Az első és a kicsinyek	362
Márk 9,42–50 – Különféle botrányok	364
Márk 10,1–12 – Házasság és válás	366
Márk 10,13–16 – Jézus és a gyermekek	368
Márk 10,17–27 – A gazdagság veszélyei	370
Márk 10,28–34 – Fölmenetel Jeruzsálembe, együtt	372
Márk 10,35–45 – Versengés vagy szolgálat	374
Márk 10,46–52 – Jézus utolsó gyógyítása	376
Márk 11,1–11 – Megérkezés számárcsikón	378
Márk 11,12–19 – Templomtisztítás	380
Márk 11,20–26 – Hit és megbocsátás	382
Márk 11,27–33 – Milyen hatalommal?	384
Márk 12,1–12 – A küldöttek sorsa és a szőlőműveseké	386
Márk 12,13–17 – Adófizetés és hitvallás	388
Márk 12,18–27 – Az élő Istene	390
Márk 12,28–34 – A szeretet legfőbb parancsa	392
Márk 12,35–40 – Dávidnak is Ura	394
Márk 12,41–44 – A két darab filléres	396
Márk 13,1–8 – Nézni és látni	398
Márk 13,9–13 – Tűrve cselekedni	400
Márk 13,14–20 – „... Az igaz is alig menekül meg” (1Pt 4,18)	402

Márk 13,21–31 – Védelem a megtévesztéssel szemben	404
Márk 13,32–37 – Számítgatás helyett	406
Márk 14,1–9 – Egyszeri, de emlékezetes tett	408
Márk 14,10–16 – Előkészületek	410
Márk 14,17–25 – A szövetség vére	412
Márk 14,26–31 – Zsoltáréneklés és fogadkozás	414
Márk 14,32–42 – A virrasztó és az alvók	416
Márk 14,43–52 – Júdáscsók és erőszak	418
Márk 14,53–59 – Hamis tanúk	420
Márk 14,60–65 – Vádoltan is méltósággal	422
Márk 14,66–72 – Tagadás és sírás	424
Márk 15,1–5 – A megkötözött Király	426
Márk 15,6–15 – Barabbás szabad	428
Márk 15,16–26 – A megfeszített király	430
Márk 15,27–32 – Mint akin diadalt ülnek	432
Márk 15,33–39 – Halál után kimondott igazság	434
Márk 15,40–47 – Illő eltemtetetés	436
Márk 16,1–8 – Örömhír az üres sírból	438
Márk 16,9–14 – Lebecsült tanúk	440
Márk 16,15–20 – Küldő szó és ígéret	442
Lukács 1,1–4 – A Szentlélek ihletésének változatossága	444
Lukács 1,5–17 – Atyák szívét a fiakhoz	446
Lukács 1,18–25 – Hitetlenség és némaság	448
Lukács 1,26–33 – Kegyelembe fogadás – szolgálatra	450
Lukács 1,34–38 – Íme, az Úr szolgálóleánya	452
Lukács 1,39–45 – Boldog találkozás	454
Lukács 1,46–56 – Magnificat	456
Lukács 1,57–66 – Közös öröm – meglepetésekkel	458
Lukács 1,67–80 – Benedictus	460
Lukács 2,1–7 – Nem volt számukra hely	462
Lukács 2,8–14 – Ünnepek a mezőkön	464
Lukács 2,15–20 – Továbbadott örömhír	466
Lukács 2,21–24 – Alávetve a törvénynek	468
Lukács 2,25–32 – Krisztust „látni” előbb, mint a halált	470
Lukács 2,33–40 – Friss hitű öregek	472
Lukács 2,41–45 – Jézus első páskája	474
Lukács 2,46–52 – A nagy bánat mélységei	476
Lukács 3,1–6 – Az útkészítő elindul	478

Lukács 3,7–14 – Megtérés és gyümölcsei	480
Lukács 3,15–17 – Mint aki a vesékbe lát	482
Lukács 3,18–22 – Az első Lélek–kereszttség	484
Lukács 3,23–38 – Az első és a második Ádám	486
Lukács 4,1–4 – Nemcsak kenyérrel	488
Lukács 4,5–13 – A hatalom és az önpusztítás két véglete	490
Lukács 4,14–19 – Beteljesedéshez érkezett prófécia	492
Lukács 4,20–23 – Megbotránkozások	494
Lukács 4,24–30	496
Lukács 4,31–37 – Kapernaumi kezdetek	498
Lukács 4,38–44 – Betegek gyógyulása	499
Lukács 5,1–5 – A Te szavadra – mégis	501
Lukács 5,6–11 – A bőség jótékony zavara	502
Lukács 5,12–16 – Felismerés és gyógyulás	504
Lukács 5,17–20 – Másokat hordozó hit	506
Lukács 5,21–26 – Hitelesített bűnbocsánat	508
Lukács 5,27–32 – Mi végett jött Jézus?	509
Lukács 5,33–39 – Az új és a régi	511
Lukács 6,1–5 – A szombat Ura	513
Lukács 6,6–11 – Mindenek helyreállítója	515
Lukács 6,12–16 – Tizenkét apostol	517
Lukács 6,17–19 – Miután lejött a hegyről	519
Lukács 6,20–23 – Szegények boldogsága	520
Lukács 6,24–26 – Négy „ja”	522
Lukács 6,27–31 – Boldogság és szeretet	524
Lukács 6,32–38 – Több mint jutalom	526
Lukács 6,39–42 – Vezetés és lelkigondozás	528
Lukács 6,43–46 – A fa és gyümölcse	530
Lukács 6,47–49 – Nélkülözhetetlen fundamentum	531
Lukács 7,1–6a – Eredményes közbenjárás	533
Lukács 7,6b–10 – Az ige hatalma	535
Lukács 7,11–17 – Úr a halál fölött	537
Lukács 7,18–23 – Kétségek	539
Lukács 7,24–30 – A kisebb és a nagyobb	541
Lukács 7,31–35 – Akiknek senki nem elég jó	543
Lukács 7,36–39 – Egy másik vendégség	545
Lukács 7,40–43 – A két adós esete	547
Lukács 7,44–50 – Feloldozás és szeretet	549

Lukács 8,1–3 – Szolgáló közösség	551
Lukács 8,4–8 – A mag sorsa	553
Lukács 8,9–15 – Egyszerű titok	555
Lukács 8,16–21 – A jól meghallott ige	557
Lukács 8,22–25 – Életveszélyben	559
Lukács 8,34–39 – Hiteles tanú	562
Lukács 8,40–44 – Öröm és szükség	564
Lukács 8,45–50 – Szemtől szembe Ővele	566
Lukács 8,51–56 – Halálból életre	568
Lukács 9,1–6 – Önálló feladatok	570
Lukács 9,7–11 – Visszhangoz	572
Lukács 9,12–17 – Csodálatos tápláltatás	574
Lukács 9,18–22 – Messiás és Emberfia	575
Lukács 9,23–26 – A megmentés és elvesztés változatai	577
Lukács 9,27–32 – Dicsőség – előlegezve	579
Lukács 9,33–36 – Előlegezett látás	581
Lukács 9,37–42 – Hitetlenség és tehetetlenség	583
Lukács 9,43–45 – Csodálkozás és elfogódottság	585
Lukács 9,46–50 – Ki a nagyobb?	587
Lukács 9,51–56 – Elvesztés helyett megmentés	589
Lukács 9,57–62 – A követés feltételei	591
Lukács 10,1–7 – Hiteles tanúk	593
Lukács 10,8–15 – Városok sora, városok sorsa	595
Lukács 10,16–20 – Összegezés	597
Lukács 10,21–24 – Ujjongó öröm	599
Lukács 10,25–29 – Jó felelet. És a folytatás?	601
Lukács 10,30–37 – Tevékeny szeretet	603
Lukács 10,38–42 – Megragadott alkalom	605
Lukács 11,1–4 – Az imádság alapvonalai	607
Lukács 11,5–8 – Kölcsönkenyér	609
Lukács 11,9–13 – Az imádkozó hazatalál	611
Lukács 11,14–23 – A győztes fegyveres	613
Lukács 11,24–28 – Jogtalan lakáshasználók	615
Lukács 11,29–32 – Szigorúbb hangvétel	617
Lukács 11,33–36 – Világnak világa – Jézus	619
Lukács 11,37–41 – Kétes értékű tisztaság	621
Lukács 11,42–46 – Ítéletes jajok	623
Lukács 11,47–54 – Összegeződő felelősség	625

Lukács 12,1–5 – Egyazon mértékkel	627
Lukács 12,6–12 – Nem feledkezik el rólunk	629
Lukács 12,13–15 – A kapzsóság kísértése	631
Lukács 12,16–21	633
Lukács 12,22–28 – Különös gondoskodás	635
Lukács 12,29–34 – Isten országa és a ráadás	637
Lukács 12,35–40 – Éber várakozás	639
Lukács 12,41–48 – Megismerés szerint	641
Lukács 12,49–53 – Tűz és meg hasonlítás	643
Lukács 12,54–59 – Az alkalom kivételessége	645
Lukács 13,1–5 – Vész hírek	647
Lukács 13,6–9 – Van-e gyümölcs a fán?	649
Lukács 13,10–17 – Kötelékek föloldása	650
Lukács 13,18–21 – Kicsiny kezdet	652
Lukács 13,22–30 – Végzetes késlekedés	654
Lukács 13,31–35 – Eltérítési kísérlet	656
Lukács 14,1–6 – Ismét vendégségben	658
Lukács 14,7–14 – Asztalközösség és életrend	659
Lukács 14,15–24 – Isten országa vendégei	661
Lukács 14,25–30 – Kemény feltételek	663
Lukács 14,31–35 – A döntés nehézségei	665
Lukács 15,1–7 – Elveszettek pásztora	667
Lukács 15,8–10 – Elgurult drachma	669
Lukács 15,11–16 – Menekülés az atyai házból	671
Lukács 15,17–24 – Túláradó szeretet és bocsánat	673
Lukács 15,25–32 – Te mindig velem vagy	675
Lukács 16,1–8 – Az előrelátás bölcsessége	677
Lukács 16,9–13 – A mammon trónfosztása	679
Lukács 16,14–18 – Kényes kérdések	681
Lukács 16,19–25 – Társadalmi igazságtétel	683
Lukács 16,26–31 – A meggyőzés egyetlen módja	685
Lukács 17,1–6 – Megbocsátás és hit	687
Lukács 17,7–10 – Ami még túl van a kötelezőn	689
Lukács 17,11–19 – A hálás samaritánus	691
Lukács 17,20–27 – Két eljövétel között	693
Lukács 17,28–37 – Amikor érik az ítélet	695
Lukács 18,1–8 – Bizonyos, hogy meghallgat	697
Lukács 18,9–14 – Törekeny elbizakodottság	699

Lukács 18,15–17 – Kisgyermek példája	701
Lukács 18,18–27 – A gazdagság nagy akadály	703
Lukács 18,28–34 – Ajándék és szenvedés	705
Lukács 18,35–43 – „Vakok látnak” (7,22)	707
Lukács 19,1–10 – „Vámszedők és bűnösök barátja” (7,34)	709
Lukács 19,11–19 – Szolgák számadása	711
Lukács 19,20–27 – Amire nincs mentség	713
Lukács 19,28–36 – Csodálatos király	715
Lukács 19,37–40 – Túláradó öröm	717
Lukács 19,41–44 – A Messiás könnyei	719
Lukács 19,45–48 – Templomtisztítás	721
Lukács 20,1–8 – Jézus hatalma	723
Lukács 20,9–14 – Fény és árnyék az üdvösségtörténetben	725
Lukács 20,15–19 – A nagy fordulat	727
Lukács 20,20–26 – Megfigyelés alatt	729
Lukács 20,27–36 – A feltámadás fiai	731
Lukács 20,37–40 – Az élők Istene	733
Lukács 20,41–44 – Aki Dávidnak is Ura	735
Lukács 20,45–47 – Az írástudókról	737
Lukács 21,1–4 – Valódi áldozat	739
Lukács 21,5–11 – Jönnek napok...	741
Lukács 21,12–19 – Az üldözött keresztyénység	743
Lukács 21,20–24 – A harag napjai	745
Lukács 21,25–28 – Amikor a pogányok ideje betelik	747
Lukács 21,29–33 – Közel van...	749
Lukács 21,34–38 – Intés éberségre	751
Lukács 22,1–6 – Elfogadni! – De hogyan?	753
Lukács 22,7–13 – Előkészület a páskavacsorára	755
Lukács 22,14–18 – Páskavacsora	757
Lukács 22,19–23 – Az úrvacsora	758
Lukács 22,24–30 – A nagyság próbája	760
Lukács 22,31–38 – Megrostálás és fogadkozás	762
Lukács 22,39–46 – Halálos küzdelem	764
Lukács 22,47–53 – Erőszak, vagy erő	766
Lukács 22,54–62 – Péter tagadása	768
Lukács 22,63–70 – Kihallgatás	770
Lukács 23,1–7 – Vád és tanácsstalanság	772
Lukács 23,8–16 – A két tanú	774

Lukács 23,17–25 – A megtagadott szent és igaz (ApCsel 3,14)	776
Lukács 23,26–31 – Via crucis	778
Lukács 23,32–38 – Bűnösök közé számláltan (Ézs 53,9.12)	780
Lukács 23,39–43 – Mi a szabadítás igazi értelme?	782
Lukács 23,44–49 – Jézus halála	784
Lukács 23,50–56 – „Eltemettették”	786
Lukács 24,1–8 – Jézus él!	788
Lukács 24,9–12 – Nőtanítványok helytállása	790
Lukács 24,13–21 – Ketten az úton, és a harmadik	792
Lukács 24,22–27 – Késedelmeskedő szív	794
Lukács 24,28–35 – Maradj velünk	796
Lukács 24,36–43 – A maga testi valóságában	798
Lukács 24,44–48 – Megnyitott értelemmel	800
Lukács 24,49–53 – Eltávozóban	802
János 1,1–8 – A kezdetek, s a tanú, aki küldetett	804
János 1,9–18 – Kegyelem helyébe kegyelmet	806
János 1,19–28 – János bizonyásgátétele	807
János 1,29–34 – Az Isten báránya	809
János 1,35–42 – Az első tanítványok	811
János 1,43–46 – „Jöjj, és lásd meg”	813
János 1,47–51 – Az igazán izraelita	815
János 2,1–12 – Kijelentette dicsőségét	817
János 2,13–17 – A templom megtisztítása	819
János 2,18–25 – Jelek és a hit	821
János 3,1–6 – Nikodémus	823
János 3,7–13 – Földiek és mennyekiek	825
János 3,14–21 – A fölemelt Emberfia	827
János 3,22–30 – Jézusnak kell növekednie!	829
János 3,31–36 – Fölötte van mindenknek	831
János 4,1–9 – Éhesen, szomjasan, fáradtan	833
János 4,10–18 – Ha ismernéd..., de Ő ismer téged!	835
János 4,19–30 – Zavarba ejtő beszélgetés	837
János 4,31–42 – Megelégitetten	839
János 4,43–54 – Ismét Galileában	841
János 5,1–9 – A Betesda tavánál	843
János 5,10–18 – Találkozás a templomban	845
János 5,19–23 – Nagyobbakat is cselekszik majd	847
János 5,24–29 – Két feltámadás	849

János 5,30–38 – A bizonyásgtétel hitele	851
János 5,39–47 – Az Írások kutatása és az élő Jézus	853
János 6,1–7 – Nélkülöző sokaság	855
János 6,8–15 – Hálaadás és megalégítés	857
János 6,16–21 – Úr a habok fölött	859
János 6,22–27 – Nem mindegy miért fáradozom	861
János 6,28–35 – Mennyből alászállt kenyér	863
János 6,36–42 – A Fiú és József fia	865
János 6,43–51 – Az élő kenyér	867
János 6,52–59 – Örök életre szóló közösség	869
János 6,60–71 – Tanítványok a rostában	871
János 7,1–9 – Jézus és testvérei	873
János 7,10–18 – Az ünnepen	875
János 7,19–30 – Igazmondásra: gyilkos szándék!	877
János 7,31–39 – Fáziseltolódás	879
János 7,40–53 – A lenézett Galilea	881
János 8,1–11 – Felmentő ítélet	883
János 8,12–20 – Jézus a világ világossága	885
János 8,21–29 – Nem kívánt, vagy kívánatos vég	887
János 8,30–36 – Valóban szabadok	889
János 8,37–42 – Testi és szellemi származás	891
János 8,43–50 – Igazmondás és hazugság	893
János 8,51–59 – Jézus és Ábrahám	895
János 9,1–12 – Vakság és világosság	897
János 9,13–23 – Kétségtelen gyógyulás	899
János 9,24–34 – A kiközösített	901
János 9,35–41 – Látók és vakok	903
János 10,1–10 – A juhok ajtaja	905
János 10,11–21 – A juhok pásztora	907
János 10,22–30 – Bizonytalanság és bizonyosság	909
János 10,31–42 – Az Isten Fia	911
János 11,1–13 – Isten dicsőségét szolgáló betegség	913
János 11,14–27 – Ő a feltámadás és az élet	915
János 11,28–37 – Találkozás Máriával	917
János 11,38–44 – Mint megholtak, és íme, élők (2Kor 6,9)	919
János 11,45–52 – Hit és ellenlépések	921
János 11,53–57 – Kétféle keresés	923
A három testvér otthonában	925

János 12,9–19 – Megérkezés az ünnepre	927
János 12,20–28 – Az elvetett mag kel életre	929
János 12,29–36 – Fordulópont, s az idő sürgetése	931
János 12,37–43 – Jelek és elutasítás	933
János 12,44–50 – Utolsó közfelhívás	935
János 13,12–20 – Példát adott	938
János 13,21–30 – Fény és árnyék	940
János 13,31–38 – Új parancsolat	942
János 14,1–11 – Tartalmas beszélgetés	944
János 14, 12–21 – A másik Pártfogó	946
János 14,22–31 – Mégis betöltve Ővele	948
János 15,1–8 – Nélküle nincs gyümölcs	950
János 15,9–17 – Szeretet és barátság	952
János 15,18–27 – Gyűlölet és befogadás	954
János 16,1–4a – Ha jönnek próbatételek	956
János 16,4b–15 – Jobb néktek...	958
János 16,16–24 – Eseményekkel terhes idő	960
János 16,25–33 – Akkor majd nyíltsággal szól	962
János 17,1–8 – Záróimádság	964
János 17,9–19 – E világban, de nem e világból	966
János 17,20–26 – Egyszeri közbenjárás	968
János 18,1–11 – Elébe megy az elfogatásának	970
János 18,12–18 – Előzetes kihallgatás	972
János 18,19–27 – Kérdezősködés és tagadás	974
János 18,28–32 – A helytartóság épülete előtt	976
János 18,33–40 – Nem evilágból való király	978
János 19,1–7 – Íme, az ember!	980
16a – Legfőbb érv itt a császár – János 19,8	982
27 – Szabad préda és gondoskodás – János 19,16b	984
János 19,28–37 – „Elvégeztetett”	986
János 19,38–42 – Tisztes eltemetés	988
János 20,1–10 – Észlelés és megbizonyosodás	990
János 20,11–18 – Az élő Úr vigasztal	992
János 20,19–23 – Újból közöttük	994
János 20,24–31 – Tamás feltételei	996
János 21,1–7 – Az Úr ismét megjelenik	998
János 21,8–14 – Mi vagyunk az Ő vendégei	1000
János 21,15–19 – Új kezdet, és Istent dicsőítő halál	1002

János 21,20–25 – Tenni, ami ránk tartozik	1004
ApCsel 1,1–8 – Végakarat és mennybemenetel	1007
ApCsel 1,9–14 – Aki felvitetett, s akik itt maradtak	1009
ApCsel 1,15–26 – Egy lezáratlan ügy	1011
ApCsel 2,1–11 – Pünkösöd	1013
ApCsel 2,12–21 – A jóeli prófécia	1015
ApCsel 2,22–36 – Tanúságtétel a Feltámadotról	1017
ApCsel 2,37–41 – Az első gyülekezet születése	1019
ApCsel 2,42–47 – A gyülekezet élete	1021
ApCsel 3,1–10 – „Szökellni fog a sánta” (Ézs 35,6)	1023
ApCsel 3,11–18 – A Krisztus nevébe vetett hit által	1025
ApCsel 3,19–26 – Kedvező alkalom	1027
ApCsel 4,1–4 – Ellenintézkedések	1029
ApCsel 4,5–12 – A Nagytanács előtt	1031
ApCsel 4,13–22 – Amennyi kívülről látszik	1033
ApCsel 4,23–31 – Közös könyörgés	1035
ApCsel 4,32–37 – Vagyonközösség	1037
ApCsel 5,1–11 – Az ellenpélda	1039
ApCsel 5,12–16 – Meggyógyulnak a betegek	1041
ApCsel 5,17–25 – Szabad út az élet ígéjének	1043
ApCsel 5,26–32 – Istennek engedni inkább!	1045
ApCsel 5,33–42 – Megfontolt tanács	1047
ApCsel 6,1–7 – Feszültség és megoldás	1049
ApCsel 6,8–15 – A Mester nyomdokán	1051
ApCsel 7,1–16 – Üdvtörténeti kezdetek	1053
ApCsel 7,17–29 – Az ifjú Mózes	1055
ApCsel 7,30–43 – Vezetetés és szembeszegülés	1057
ApCsel 7,44–53 – Mindig a Szentlélek ellen	1059
ApCsel 7,54–8,1a – István mártíriuma	1061
ApCsel 8,1b–13 – A szétszórátás – magvetés	1063
ApCsel 8,14–25 – Lelepleződés	1065
ApCsel 8,26–31 – Előkészített találkozás	1067
ApCsel 8,32–40 – Etiópia zsengeje	1069
ApCsel 9,1–9 – A damaszkuszi úton	1071
ApCsel 9,10–19a – Tájékozottság	1073
ApCsel 9,19b–31 – Üldözöből üldözött	1075
ApCsel 9,32–43 – Épülés – gyógyulás – élet	1077
ApCsel 10,1–8 – Az istenfélő Kornéliusz	1079

ApCsel 10,9–16 – Péter révülete	1081
ApCsel 10,17–23a – A küldöttek célhoz érnek	1083
ApCsel 10,23b–33 – Joppéból Cézaráába	1085
ApCsel 10,34–43 – Személyes vallomás – személyes üzenet	1087
ApCsel 10,44–48 – Pogányok pünkösdje	1089
ApCsel 11,1–10 – Felháborodás és meggyőzés	1091
ApCsel 11,11–18 – Az igazság utat tör magának	1093
ApCsel 11,19–24 – Befelé a Római birodalomba	1095
ApCsel 11,25–30 – Kialakuló új központ	1097
ApCsel 12,1–5 – „...Mint ámitók és (mégis) igazak” (2Kor 6,8)	1099
ApCsel 12,6–11 – Isten közbeavatkozik	1101
ApCsel 12,12–19 – Találkozás a gyülekezettel	1103
ApCsel 12,20–25 – Heródes vége	1105
ApCsel 13,1–12 – Az út Ciprusig	1107
ApCsel 13,13–22 – Kis-Ázsia rögös útjain	1109
ApCsel 13,23–37 – Ő nem a romlás virága	1111
ApCsel 13,38–43 – A döntés ideje	1113
ApCsel 13,44–51 – Szakítópróba	1115
ApCsel 14,1–7 – Újabb állomás	1116
ApCsel 14,8–18 – Váratlan fordulat	1118
ApCsel 14,19–28 – Gyülekezetgondozás – veszélyekkel	1120
ApCsel 15,1–5 – Küldöttség Jeruzsálembe	1122
ApCsel 15,6–11 – Meggyőző érvelés	1124
ApCsel 15,12–21 – Jakab javaslata	1126
ApCsel 15,22–35 – Élőszóban és levéllel	1128
ApCsel 15,36–41 – Pásztori látogatások	1130
ApCsel 16,1–10 – Új szakasz küszöbén	1132
ApCsel 16,11–15 – Európa első zsengeje	1134
ApCsel 16,16–24 – Megvertetetés és fogság	1136
ApCsel 16,25–34 – Mozgalmas éjszaka	1138
ApCsel 16,35–40 – Utólagos helyreigazítás	1140
ApCsel 17,1–9 – Feszültségek levezetése	1142
ApCsel 17,10–15 – Béreától Athénig	1144
ApCsel 17,16–21 – Athénban	1146
ApCsel 17,22–28 – A beszéd első fele	1148
ApCsel 17,29–34 – Mi vagyunk az Ő képe	1150
ApCsel 18,1–8 – Küzdelmes kezdetek	1152
ApCsel 18,9–17 – Félelemtől menten	1154

ApCsel 18,18–23 – Isten akarata és a mienk	1156
ApCsel 18,24–28 – Apollós	1158
ApCsel 19,1–7 – János–tanítványok Efézusban	1160
ApCsel 19,8–20 – Változások – mellékhatásokkal	1162
ApCsel 19,21–29 – Közjáték Efézusban	1164
ApCsel 19,30–40 – Amibe szükségtelen beavatkozni	1166
ApCsel 20,1–6 – Menetközben – változtatások	1168
ApCsel 20,7–12 – Eutikhosz	1170
ApCsel 20,13–21 – Tróasztól Milétoszig	1172
AzCsel 20,22–31 – Visszatekintés és búcsúvétel	1174
ApCsel 20,32–38 – Végleges búcsú	1176
ApCsel 21,1–7 – Hajóút Milétosztól	1178
ApCsel 21,8–16 – Megérkezés Jeruzsálembe	1180
ApCsel 21,17–26 – A jeruzsálemi templomban	1182
ApCsel 21,27–32 – Lincselési kísérlet	1184
ApCsel 21,33–40 – Tisztázódnak a félreértések	1186
ApCsel 22,1–8 – Védekezés és bizonyágtétel	1188
ApCsel 22,9–16 – Vakság után látás	1190
ApCsel 22,17–21 – Az Úr megjelenése és az elhívás	1192
ApCsel 22,22–30 – A jog védelme alatt	1194
ApCsel 23,1–6 – A Nagytanács előtt	1196
ApCsel 23,7–11 – Zűrzavar közepette is vezetetés	1198
ApCsel 23,12–18 – Erők mérkőzése	1200
ApCsel 23,19–22 – A megihletett ifjú	1202
ApCsel 23,23–35 – Díszkíséret	1204
ApCsel 24,1–9 – Vádoltatva	1206
ApCsel 24,10–21 – Pál védekezése	1208
ApCsel 24,22–27 – Várakozás	1210
ApCsel 25,1–6 – Nincs visszaút	1212
ApCsel 25,7–12 – Fellebbezés	1214
ApCsel 25,13–21 – Fesztusz és az ifjabb Heródes	1216
ApCsel 25,22–27 – Előkészítő tárgyalás	1218
ApCsel 26,1–8 – Kedvező alkalom a szólásra	1220
ApCsel 26,9–17 – Kétféle elhatározás	1222
ApCsel 26,18–23 – A mennyei látás következményei	1224
ApCsel 26,24–32 – Felszólítás hitre	1226
ApCsel 27,1–8 – Eseménytelen napok	1228
ApCsel 27,9–17 – Áttelelési gondok	1230

ApCsel 27,18–26 – Prófétaí biztatás	1232
ApCsel 27,27–37 – Csak együtt!	1234
ApCsel 27,38–44 – Megmentve a hajótörésből	1236
ApCsel 28,1–6 – A rőzszeszedő	1238
ApCsel 28,7–15 – Várakozás után megérkezés	1240
ApCsel 28,16–24 – Az első teendők	1242
ApCsel 28,25–31 – Tiltás nélkül	1244
Róm 1,1–7 – Krisztus elhívottai	1246
Róma 1,8–13 – Hálaadás és vágyakozás	1248
Róm 1,14–17 – Elkötelezve, s nem szégyellve	1250
Róm 1,18–21 – Mentség nélkül	1252
Róm 1,22–27 – Elhajlás és következményei	1254
Róm 1,28–32 – Halálra méltó tettek embere	1256
Róm 2,1–4 – Az ítélkező is megítéltetik	1258
Róm 2,5–11 – Ítélet a gyümölcsök szerint	1260
Róm 2,12–16 – Egyenlő mértékkel mér	1262
Róm 2,17–24 – Túltengő önbizalom	1264
Róm 2,25–29 – Körülmetélt szív	1266
Róm 3,1–4 – Ami ránk van bízva	1268
Róm 3,5–8 – Félremagyarázások	1270
Róm 3,9–20 – A törvény legfőbb haszna	1272
Róm 3,21–24 – Most pedig...	1274
Róm 3,25–26 – Az Ő vére által	1276
Róm 3,27–31 – A dicsekvés lehetetlen	1278
Róm 4,1–8 – Hit és boldogság	1280
Róm 4,9–12 – Lehetőség mindenkinek	1282
Róm 4,13–17 – Kegyelem és bizonyosság	1283
Róm 4,18–25 – Ahogy megmondatott	1285
Róm 5,1–5 – A békesség áldása	1287
Róm 5,6–11 – „Már most”	1289
Róm 5,12–15 – Ádám és Krisztus	1291
Róm 5,16–17 – Egy és a sok	1293
Róm 5,18–21 – Még bőségesebben	1295
Róm 6,1–5 – Halál és feltámadás hasonlatosságaként	1297
Róm 6,6–11 – Aki Istenek él	1299
Róm 6,12–14 – Átadottság	1301
Róm 6,15–18 – Nem mindegy kinek szolgálunk	1303
Róm 6,19–23 – A választás lehetősége	1305

Róm 7,1–4 – Példát meghaladó valóság	1307
Róm 7,5–6 – Szabadon a rabtartótól	1309
Róm 7,7–13 – Párbeszéd a törvényről	1311
Róm 7,14–20 – Leleplezett önismeret	1313
Róm 7,21–25 – A bűn törvényszerűsége	1315
Róm 8,1–4 – Nincs többé kárhoztató ítélet	1317
Róm 8,5–8 – Lélek szerinti élet	1319
Róm 8,9–11 – Aki életet ad	1321
Róm 8,12–17 – A fiúság Lelkével	1323
Róm 8,18–21 – A reménység távlatai	1325
Róm 8,22–25 – Sóhajtozás és reménység	1327
Róm 8,26–27 – Reménység és a Lélek	1329
Róm 8,28–30 – Miből születhet Isten iránti szeretet?	1331
Róm 8,31–34 – Az ellenvetések elnémulnak	1333
Róm 8,35–39 – Ha tehetnék, de nem tehetik	1335
Róm 9,1–5 – Szívfájdalom Izráélért	1337
Róm 9,6–13 – Az ígérek változhatatlansága	1339
Róm 9,14–21 – Istené a kiválasztás szabadsága	1341
Róm 9,22–29 – Nem cél, hanem eszköz	1343
Róm 9,30–33 – Az önüdvözítés csődje	1345
Róm 10,1–8 – Követelmények helyett kegyelem	1347
Róm 10,9–13 – Hogy megmentessünk	1349
Róm 10,14–17 – Az istentisztelet eredői	1351
Róm 10,18–21 – A kegyelem pedagógiája	1353
Róm 11,1–6 – Rész az egészből	1355
Róm 11,7–11 – Isten szabad döntése	1357
Róm 11,12–16 – Élet a halálból	1359
Róm 11,17–24 – Ágak a közös gyökéren	1361
Róm 11,25–29 – Izráél és a népek	1363
Róm 11,30–36 – Hogy mindenkin könyörüljön	1365
Róm 12,1–2 – Hétköznapi istentisztelete	1367
Róm 12,3–8 – Egymásnak tagjai	1369
Róm 12,9–15 – A közösség ápolása	1371
Róm 12,16–21 – Emberséges magatartás	1373
Róm 13,1–7 – Szolgálatba állított hatalom	1375
Róm 13,8–10 – A szeretet tartozása	1377
Róm 13,11–14 – Ideje fölserkennünk!	1379
Róm 14,1–4 – Akiket Isten befogadott	1381

Róm 14,5–12 – Az Úr tulajdonai	1383
Róm 14,13–18 – Isten országa erőterében	1385
Róm 14,19–23 – Csak hitből érdemes	1387
Róm 15,1–6 – Köteles vagyok...?	1389
Róm 15,7–13 – Bőség lelki jókban	1391
Róm 15,14–21 – Növelő bizalom	1393
Róm 15,22–33 – Tervek és tények	1395
Róm 16,1–16 – Széles ismeretségi kör	1397
Róm 16,17–20 – Kintről támadó veszélyek	1399
Róm 16,21–27 – Munkatársak és összegezés	1401
1Kor 1,1–3 – Őt hívjuk segítségül, aki elhívott	1403
1Kor 1,4–9 – Alaphelyzet	1405
1Kor 1,10–17 – Feddés és önvizsgálat	1407
1Kor 1,18–25 – Mentő erő és bölcsesség	1409
1Kor 1,26–31 – Élő bizonyítékok	1411
1Kor 2,1–5 – Erőtlennek erőtelenné (9,22)	1413
1Kor 2,6–10 – Akikben a Krisztus értelme van (2,16)	1415
1Kor 2,11–16 – Az Istenből való Lélek	1417
1Kor 3,1–5 – Akik még kiskorúak	1419
1Kor 3,6–15 – Egyetlen fundamentum	1421
1Kor 3,16–23 – Bölcsesség és gazdagság	1423
1Kor 4,1–5 – Isten titkainak sáfárai	1425
1Kor 4,6–7 – Kivagyiság nélkül	1427
1Kor 4,8–13 – Elsők és utolsók	1429
1Kor 4,14–21 – Szigorú szeretet	1431
1Kor 5,1–5 – Határozott intézkedés	1433
1Kor 5,6–8 – Szövetség és ünneplés	1435
1Kor 5,9–13 – Szövetségsejegések	1437
1Kor 6,1–4 – Vitás ügyek rendezése	1439
1Kor 6,5–8 – Szükséges megszügyenítés	1441
1Kor 6,9–11 – El ne essünk az örökségtől!	1443
1Kor 6,12–14 – Szabadság az Úrért	1445
1Kor 6,15–20 – Isten dicsőítése a testben	1447
1Kor 7,1–5 – Stabilitás és jogegyenlőség	1449
1Kor 7,6–11 – Ami viszonylag jobb	1451
1Kor 7,12–16 – A megmentés szándékával	1453
1Kor 7,17–24 – Szolgák és szabadok Krisztusban	1455
1Kor 7,25–31 – Tanácsok az átmeneti időre	1457

1Kor 7,32–35 – A figyelem elterelése nélkül	1459
1Kor 7,36–40 – Ki a boldogabb?	1461
1Kor 8,1–7 – A bálványáldozati hús	1463
1 Kor 8,8–13 – Botránkoztatás nélkül	1465
1Kor 9,1–3 – Hiteles apostoli tiszt	1467
1Kor 9,4–10 – Szeretet és a jog	1469
1Kor 9,11–14 – Ahogy az Úr rendelte	1471
1Kor 9,15–18 – A sáfár belső kényszere	1473
1Kor 9,19–23 – Minden módon megmenteni másokat	1475
1Kor 9,24–27 – Célra tekintő önmegtartóztatás	1477
1Kor 10,1–6 – Üdvtörténeti múlt	1479
1Kor 10,7–14 – Kísértés és kimenekedés	1481
1Kor 10,15–22 – Csak egyféle asztalközösség!	1483
1Kor 10,23–33 – Az igazán erősek	1485
1Kor 11,1–6 – Tüntető külsőségek nélkül	1487
1Kor 11,7–16 – Illő öltözetben	1489
1Kor 11,17–22 – Úrvacsorát meghíúsító előzmények	1491
1Kor 11,23–26 – Az Úrtól vett hagyomány	1493
1Kor 11,27–34 – Várjátok meg egymást!	1495
1Kor 12,1–3 – Lélek által mondott vallástétel	1497
1Kor 12,4–11 – Különféle ajándékok, egy Lélek	1499
1Kor 12,12–20 – Egy test a Krisztusban	1501
1Kor 12,21–27 – Egy szintre emelő megbecsülés	1503
1Kor 12,28–31 – Tisztségek, és szükség szerinti karizmák	1505
1Kor 13,1–7 – Ha nincs szeretet, s ha van	1507
1Kor 13,8–13 – A szeretet örök (Jer 31,3)	1509
1Kor 14,1–5 – Helyes értékrend	1511
1Kor 14, 6–12 – Korinthus egyedi esete	1513
1Kor 14,13–19 – Lelki ajándékokban bővülködő élet	1515
1Kor 14,20–25 – Az érettkorúság jellemzői	1517
1Kor 14,26–33a – Önuralom és a közösség rendje	1519
1Kor 14,33b–40 – Illendőség és rend	1521
1Kor 15,1–7 – Emlékeztető a kezdetekre	1523
1Kor 15,8–11 – Utolsóként a sorban	1525
1Kor 15,12–20 – Az elhunytak zsengéje	1527
1Kor 15,21–28 – Isten lesz minden mindenekben	1529
1Kor 15,29–34 – Feltámadás nélkül értelmetlen	1531
1Kor 15,35–49 – A lelki–test dicsősége	1533

1Kor 15,50–58 – Feltámadás és elváltozás	1535
1Kor 16,1–9 – Hálaadás; és útitervek	1537
1Kor 16,10–14 – A szeretet indulata szerint	1539
1Kor 16,15–24 – Köszöntés és ajánlás	1541
2Kor 1,1–7 – Megvigasztaltan, másokért	1543
2Kor 1,8–14 – Szenvedés és dicsekvés	1545
2Kor 1,15–22 – Megváltozott útitervek	1547
2Kor 1,23–2,4 – Erős szeretet	1549
2Kor 2,5–11 – Bocsánat és vigasztalás	1551
2Kor 2,12–17 – Krisztus jó illataként	1553
2Kor 3,1–6 – Isten Lelke által írt levél	1555
2Kor 3,7–18 – Fedetlen arccal	1557
2Kor 4,1–6 – Nyílt beszéd és felragyogó világosság	1559
2Kor 4,7–12 – Kincs a cserépedényben	1561
2Kor 4,13–18 – Ugyanaz a Lélek	1563
2Kor 5,1–10 – Felöltözésre várva	1565
2Kor 5,11–15 – Hogy az Úrnak éljenek	1567
2Kor 5,16–19 – Követségben Krisztusért	1569
2Kor 5,20–6,10 – Mindenben, mint Isten szolgálói	1571
2Kor 6,11–18 – Felemás iga nélkül	1573
2Kor 7,1–7 – Megalázottak vigasztalója	1575
2Kor 7,8–11 – Az Isten szerinti szomorúság haszna	1577
2Kor 7,12–16 – Fokozatos rendeződés	1579
2Kor 8,1–7 – Az adakozás készsége is kegyelem	1581
2Kor 8,8–15 – Ismeret és kölcsönös gondoskodás	1583
2Kor 8,16–24 – Tisztesség Isten és emberek előtt	1585
2Kor 9,1–5 – Beszédes hálaadás	1587
2Kor 9,6–10 – Hálaadások körforgása	1589
2Kor 9,11–15 – Növekvő hálaadás	1591
2Kor 10,1–6 – Krisztus szelídségével	1593
2Kor 10,7–11 – Lényeglátás	1595
2Kor 10,12–18 – Az öntörvényűség buktatói	1597
2Kor 11,1–6 – Megkísértve	1599
2Kor 11,7–15 – Krisztus igazsága szerinti élet	1601
2Kor 11,16–21a – Az esztelenség változatai	1603
2Kor 11,21b–33 – Sorsközösség Krisztussal, s az erőtelennel	1605
2Kor 12,1–5 – Hasznosabb dolgokat keresve	1607
2Kor 12,6–10 – Elégséges kegyelem	1609

2Kor 12,11–15 – Az apa szeretével	1611
2Kor 12,16–21 – Előkészület a találkozásra	1613
2Kor 13,1–6 – Magunk vizsgálata, s a másoké	1615
2Kor 13,7–13 – Inkább magunk tegyünk rendet	1617
Gal 1,1–9 – Csodálkozó neheztelés	1619
Gal 1,10–14 – Hogy Néki kedves legyenek	1621
Gal 1,15–24 – Vezetetés egyéni utakon	1623
Gal 2,1–5 – A szabadság gyermekei	1625
Gal 2,6–10 – Megegyezés – kézfogással	1627
Gal 2,11–14 – Feddés szemtől szembe	1629
Gal 2,15–21 – Megigazulás Krisztusban, hit által	1631
Gal 3,1–5 – Értelmes hit	1633
Gal 3,6–14 – Hit áldása, vagy a törvény átka	1635
Gal 3,15–18 – Az ígélet szövetsége	1637
Gal 3,19–29 – Mivégre adatott a törvény?	1639
Gal 4,1–7 – Az idő teljessége	1641
Gal 4,8–12 – Visszakérezkedő múlt	1643
Gal 4,13–20 – Ismét fájdalommal	1645
Gal 4,21–31 – Az ígélet gyermekei	1647
Gal 5,1–6 – Számoljunk a következményekkel!	1649
Gal 5,7–12 – Elismerés és intés	1651
Gal 5,13–18 – Szabadság és szeretet	1653
Gal 5,19–26 – Test cselekedetei – Lélek gyümölcse	1655
Gal 6,1–10 – Közös és saját teher	1657
Gal 6,11–18 – Az új teremtetés szabálya szerint	1659
Ef 1,1–8 – Mennyei áldások bősége	1661
Ef 1,9–14 – Az idők teljességének rendje	1663
Ef 1,15–18 – Isten újjáteremtő emlékezete	1665
Ef 1,19–23 – Szabadító hatalom	1667
Ef 2,1–10 – Vele együtt feltámadva	1669
Ef 2,11–13 – Nélkülözve Istent	1671
Ef 2,14–22 – Válaszfalak lerombolása	1673
Ef 3,1–6 – Pogányok is örökös társak	1675
Ef 3,7–13 – Elhívás kegyelemből, szolgálatra	1677
Ef 3,14–21 – A belső ember	1679
Ef 4,1–10 – Krisztus ajándékának mértéke szerint	1681
Ef 4,11–16 – Akik építésre, növekedésre adattak	1683
Ef 4,17–24 – Az Ő levetése, s a teremtetett új felöltése	1685

Ef 4,25–32 – Ami a felöltözést megelőzi	1687
Ef 5,1–10 – A világosság gyermekei	1689
Ef 5,11–20 – Eljött a fölébredés ideje	1691
Ef 5,21–27 – Engedelmesség az Úrnak	1693
Ef 5,28–33 – Egyenjogúsító szeretet	1695
Ef 6,1–9 – A család belső és külső köre	1697
Ef 6,10–17 – Istentől kapott fegyverzet	1699
Ef 6,18–24 – Imádság és tájékozottság	1701
Fil 1,1–11 – Az imádság öröme	1703
Fil 1,12–17 – A fogság haszna	1705
Fil 1,18–24 – Élni még, vagy elköltözni?	1707
Fil 1,25–30 – Hogy valami értelme legyen	1709
Fil 2,1–11 – Ige, indulat és tett	1711
Fil 2,12–18 – Ha az élet ígéjére figyeltek	1713
Fil 2,19–30 – Munkatársak megbecsülése	1715
Fil 3,1–7 – Öröm és határozottság	1717
Fil 3,8–14 – Most is...	1719
Fil 3,15–21 – Célra tekintő „tökéletesség”	1721
Fil 4,1–9 – Intés, ígéretekkel	1723
Fil 4,10–14 – A közösségvállalás haszna	1725
Fil 4,15–23 – Anyagiakig elhatoló kegyelem	1727
Kol 1,1–8 – Reménység és növekedés	1729
Kol 1,9–14 – A hálaadás forrása és célja	1731
Kol 1,15–23 – A láthatatlan Isten képe	1733
Kol 1,24–29 – Szenvedésből élet születik	1735
Kol 2,1–7 – Egészséges immunrendszer	1737
Kol 2,8–15 – Krisztusban van a teljesség	1739
Kol 2,16–23 – Növekedés, de nem felfuvalkodás	1741
Kol 3,1–11 – Kozmikus, vagy krisztusi ember	1743
Kol 3,12–17 – Az új ember öltözeke	1745
Kol 3,18–4,1 – Ha van új élet	1747
Kol 4,2–9 – A „kell” és a lehető	1749
Kol 4,10–18 – Az élő test szövetei	1751
1Thessz 1,1–6 – Akiket Isten szeret	1753
1Thessz 7–10 – A továbbzendülő ige	1755
1Thessz 2,1–6 – Nem üresjárat	1757
1Thessz 2,7–12 – Elkötelező szeretet	1759
1Thessz 2,13–16 – Szabad utat az igének!	1761

1Thessz 2,17–20 – A lélek ékességei	1763
1Thessz 3,1–8 – A fölébredt hit ihlet másokat	1765
1Thessz 3,9–13 – Hálaadás – imádság – szeretet	1767
1Thessz 4,1–8 – Gyöngédséggel, tisztességgel	1769
1Thessz 4,9–12 – Kezdeményező erő	1771
1Thessz 4,13–18 – Mindenkor az Úrral leszünk	1773
1Thessz 5,1–11 – Hogy Vele együtt éljünk	1775
1Thessz 5,12–22 – Testvéri rend és szabadság	1777
1Thessz 5,23–28 – Amit csak Isten végezhet el	1779
2Thessz 1,1–5 – Adj okot a hálaadásra	1781
2Thessz 1,6–12 – Szent felháborodással	1783
2Thessz 2,1–5 – Helyreigazítás	1785
2Thessz 2,6–12 – Késleltető tényező	1787
2Thessz 2,13–17 – Isten szeretetéből	1789
2Thessz 3,1–5 – Hit és hűség	1791
2Thessz 3,6–12 – Nemtörődöm, vagy tevékeny élet	1793
2Thessz 3,13–18 – Testvér és nem ellenség	1795
1Tim 1,1–11 – Egészséges tanítás	1797
1Tim 1,12–17 – A kegyelem példajaként	1799
1Tim 1,18–20 – Határozott cselekvés	1801
1Tim 2,1–7 – Istentisztelet és misszió	1803
1Tim 2,8–15 – Papi tisztben szolgálva	1805
1Tim 3,1–7 – A püspök	1807
1Tim 3,8–13 – Diakónusok	1809
1Tim 3,14–16 – A kegyesség titka	1811
1Tim 4,1–5 – Az elkövetkező idők	1813
1Tim 4,6–11 – Tanítás és táplálkozás	1815
1Tim 4,12–16 – Példaként	1817
1Tim 5,1–8 – Nemzedékek – együtt	1819
1Tim 5,9–16 – Idősebb és fiatalabb özvegyek	1821
1Tim 5,17–25 – Vének, s az ifjú alkalmassága	1823
1Tim 6,1–10 – A megelégedettség bölcsessége	1825
1Tim 6,11–16 – Isten embere	1827
1Tim 6,17–21 – Javak sáfaraként	1829
2Tim 1,1–9 – Az elődök hűségével	1831
2Tim 1,10–18 – A színvallás ideje	1833
2Tim 2,1–7 – Ki koronáztatik meg?	1835
2Tim 2,8–13 – Az ige szabadsága	1837

2Tim 2,14–21 – Ismeri az Úr az övéit	1839
2Tim 2,22–26 – Szelíd pedagógus	1841
2Tim 3,1–9 – Utolsó napok, mai tünetek	1843
2Tim 3,10–17 – Megbízható nyomokon	1845
2Tim 4,1–5 – Alkalmas és alkalmatlan időben	1847
2Tim 4,6–15 – A jól elvégzett munka nyugalma	1849
2Tim 4,16–22 – Mellé állt az Úr!	1851
Tit 1,1–4 – Isten szolgálja	1853
Tit 1,5–9 – Utómunka	1855
Tit 1,10–16 – Ellentmondásos helyzet	1857
Tit 2,1–8 – Vének és ifjak	1859
Tit 2,9–15 – Boldog reménység	1861
Tit 3,1–7 – Nem alkalmazkodásból	1863
Tit 3,8–15 – Hogy ne legyünk gyümölcstelenek	1865
Filem 1–7 – A helyes cselekvés forrása	1867
Filem 8–16 – Veszteséget feledtető nyereség	1869
Filem 17–25 – Ha mi lennénk Filemon helyében	1871
Zsid 1,1–4 – Végso idők és a Fiú	1873
Zsid 1,5–14 – A Fiú és az angyalok	1875
Zsid 2,1–4 – Az elsodortatás veszélye	1877
Zsid 2,5–9 – Mindenkiért megízlelte a halált	1879
Zsid 2,10–18 – Nem szégyelli testvéreit	1881
Zsid 3,1–6 – A hűség példái	1883
Zsid 3,7–11 – A legfőbb akadály	1885
Zsid 3,12–19 – Krisztus részesei	1887
Zsid 4,1–11 – A „ma” és a jövőndő nyugalma	1889
Zsid 4,12–16 – Kegyelembe foglalt ítélet	1891
Zsid 5,1–6 – Emberekért az Isten előtt	1893
Zsid 5,7–10 – Testi élete idején	1895
Zsid 5,11–14 – Istentől lett alkalmasság	1897
Zsid 6,1–8 – Az elesés veszélyei	1899
Zsid 6,9–12 – Lefegyverző szeretet	1901
Zsid 6,13–20 – Reánk tekintettel, esküvel is	1903
Zsid 7,1–10 – Az élő Melkisédek	1905
Zsid 7,11–19 – A mi Urunk papsága	1907
Zsid 7,20–28 – Jobb szövetség	1909
Zsid 8,1–6 – Az elmondottak summája	1911
Zsid 8,7–13 – Az az idő már elérkezett!	1913

Zsid 9,1–10 – Az első sátor	1916
Zsid 9,11–15 – Tulajdon vérével	1918
Zsid 9,16–23 – Végrendelet	1920
Zsid 9,24–28 – Megjelenései	1923
Zsid 10,1–10 – Akiről a zsoltár szólt	1925
Zsid 10,11–18 – Sok áldozat és az egyszeri	1927
Zsid 10,19–25 – Szabad bejárás	1929
Zsid 10,26–31 – Mi jöhet a végleges után?	1931
Zsid 10,32–39 – Az első szeretet ideje (Jel 2,4k)	1933
Zsid 11,1–7 – Hit és élet	1935
Zsid 11,8–16 – Jövevények és vándorok	1937
Zsid 11,17–22 – A feltámadáshit példái	1939
Zsid 11,23–31 – Mint aki látja a láthatatlant	1941
Zsid 11,32–38 – Győzelmek és szenvedések	1943
Zsid 11,39–12,2 – A hit embereivel egy seregben	1945
Zsid 12,3–6 – Szeretet és fenyítés	1947
Zsid 12,7–11 – Nevelő szándékkal cselekszik	1949
Zsid 12,12–17 – Egyenes ösvényen	1951
Zsid 12,18–24 – Szövetség a gyakorlatban	1953
Zsid 12,25–29 – Rendíthetetlen ország	1955
Zsid 13,1–7 – Akikre lehet számítani	1957
Zsid 13,8–16 – Mindenkor él (7,25)	1959
Zsid 13,17–25 – Vezetők és vezetettek	1961
Jak 1,1–11 – Az állhatatosság öröme	1963
Jak 1,12–18 – Ki felelős a kísértésért?	1965
Jak 1,19–27 – Nem feledékeny hallgató	1967
Jak 2,1–7 – A szintek kiegyenlítődnek	1969
Jak 2,8–13 – Királyi törvény	1971
Jak 2,14–18 – Halott hit	1973
Jak 2,19–26 – Tettekkel együttműködő hit	1975
Jak 3,1–6 – A szavak súlya	1977
Jak 3,7–12 – Kétlelkűség (1,8; 4,8)	1979
Jak 3,13–18 – Fenntről való bölcsesség	1981
Jak 4,1–5 – Látlet	1983
Jak 4,6–10 – Bűnbánat és megtérés	1985
Jak 4,11–17 – Szavak félresiklása	1987
Jak 5,1–6 – Próféták lelkével	1989
Jak 5,7–12 – Hosszútűrés	1991

Jak 5,13–20 – Élethelyzetek	1993
1Pt 1,1–4 – Töretlen folytatás	1995
1Pt 1,5–9 – Az örvendezés változatai	1997
1Pt 1,10–16 – Felővezve az elmét	1999
1Pt 1,17–25 – Szabadultak szeretete	2001
1Pt 2,1–8 – Élő kövekből lelki ház	2003
1Pt 2,9–12 – Papi szolgálatban	2005
1Pt 2,13–17 – Emberi intézmények	2007
1Pt 2,18–25 – Ti szolgák	2009
1Pt 3,1–7 – Papi tiszt a házasságban	2011
1Pt 3,8–12 – Áldás hordozói	2013
1Pt 3,13 –17 – Számadás a reménységről	2015
1Pt 3,18–22 – Mindent átfogó hatalom	2017
1Pt 4,1–6 – Megelégtünk	2019
1Pt 4,7–11 – Tevékeny várakozás	2021
1Pt 4,12–16 – A szenvedés tüze	2023
1Pt 4,17–19 – Az igaz is alig...	2025
1Pt 5,1–7 – Egészséges életműködés	2027
1Pt 5,8–14 – Józanság és ellenállás	2029
2Pt 1,1–4 – Egyenértékű hit	2031
2Pt 1,5–11 – Menekvés és igyekezet	2033
2Pt 1,12–15 – Végrendelkezés	2035
2Pt 1,16–21 – Nem kitalált mesék	2037
2Pt 2,1–8 – Példázatos esetek	2039
2Pt 2,9–14 – Oktalanok és telhetetlenek	2041
2Pt 2,15–22 – Akik elhagyták az egyenes utat	2043
2Pt 3,1–4 – Csúfolódók	2045
2Pt 3,5–9 – Nem maradhat rejtve	2047
2Pt 3,10–14 – Türelmetlenség nélkül	2049
2Pt 3,15–18 – Az Úr hosszútűrése	2051
1Jn 1,1–4 – Az élet igéje	2053
1Jn 1,5–10 – A bűnbocsánat közössége	2055
1Jn 2,1–6 – Kiengesztelés	2057
1Jn 2,7–11 – Új parancsolat, ami a régi	2059
1Jn 2,12–17 – Apák és fiak	2061
1Jn 2,18–21 – Antikrisztusok	2063
1Jn 2,22–25 – Hazugság és tagadás	2065
1Jn 2,26–29 – Kenete bennünk	2067

1Jn 3,1–3 – Isten gyermekei	2069
1Jn 3,4–10 – A törvénytelenység eredete	2071
1Jn 3,11–17 – A szeretet forrása és feladata	2073
1Jn 3,18–24 – Isten nagyobb a szívünknel	2075
1Jn 4,1–6 – Lelkek megvizsgálása	2077
1Jn 4,7–12 – A szeretet hiteles mércéje	2079
1Jn 4,13–16 – A bizonyosság kezelése	2081
1Jn 4,17–21 – Bizalom	2083
1Jn 5,1–5 – Újjászületés és szeretet	2085
1Jn 5,6–12 – Hiteles tanúk	2087
1Jn 5,13–17 – Élet és halál mezsgyéjén	2089
1Jn 5,18–21 – Ő képes megtartani	2091
2Jn 1–4 – Gyülekezet egy asszony házában	2093
2Jn 5–8 – Megőrzendő, amit kimunkáltunk	2095
2Jn 9–13 – Az anyaszentegyház	2097
3Jn 1–8 – Személyes levél közügyekről	2099
3Jn 9–15 – „Nem azé, aki akarja, ..” (Róm 9,16)	2101
Júd 1–4 – Küzdelem a hitért	2103
Júd 5–7 – Egyszeri, döntő szabadítás	2105
Júd 8–13 – Szennyfoltok	2107
Júd 14–19 – Csúfolódók természetrajza	2109
Júd 20–25 – Ti azonban...	2111
Jel 1,1–3 – A kijelentés rendeltetése	2113
Jel 1,4–9 – Királyság és szenvedés	2115
Jel 1,10–16 – Az Emberfia	2117
Jel 1,17–20 – Szemtől szembe Vele	2119
Jel 2,1–7 – Dícséret – kifogás – teendők	2121
Jel 2,8–11 – „Légy hű mindhalálig...” (12.v)	2123
Jel 2,12–17 – Külső és belső támadások	2125
Jel 2,18–29 – Krisztus tettei megőrzendők	2127
Jel 3,1–6 – Ha az „élő” éledni kezd	2129
Jel 3,7–13 – Nyitott ajtó	2131
Jel 3,14–22 – Langymelegség	2133
Jel 4,1–3 – A nyitott ajtón át	2135
Jel 4,4–11 – Mennyei istentisztelet	2137
Jel 5,1–6 – A hétpecsétés könyv	2139
Jel 5,7–14 – Minden hatalom az Ő kezében	2141
Jel 6,1–8 – Négy pecsét és négy lovas	2143

Jel 6,9–11 – A mártírok lelke	2145
Jel 6,12–17 – A harag napja	2147
Jel 7,1–8 – Elpecsételtek Izráelből	2149
Jel 7,9–17 – Népek üdvössége	2151
Jel 8,1–6 – A hetedik pecsét	2153
Jel 8,7–13 – Négy trombitaszó	2155
Jel 9,1–12 – Az ötödik trombitaszó	2157
Jel 9,13–21 – A hatodik trombitaszó	2159
Jel 10,1–11 – A megevett könyvecske	2161
Jel 11,1–14 – A nagy nyomorúság ideje	2163
Jel 11,15–19 – Ünnepre hívás	2165
Jel 12,1–6 – A Messiás születése	2167
Jel 12,7–12 – A vádoló részleges veresége	2169
Jel 12,13–17 – A kígyó dühongése a földön	2171
Jel 13,1–10 – Az állhatatosság és hit ideje	2173
Jel 13,11–18 – A fenevad ámtításai	2175
Jel 14,1–5 – Az elsőszülöttek serege (Zsid 12,23)	2177
Jel 14,6–13 – Gyötörödés és nyugalom	2179
Jel 14,14–20 – Aratás és szüret	2181
Jel 15,1–8 – A megszabadultak éneke	2183
Jel 16,1–11 – Öt csapás a hétből	2185
Jel 16,12–21 – A főcsapás iránya	2187
Jel 17,1–18 – A vadállat, és akit hátán hord	2189
Jel 18,1–8 – Elesett Babilon	2191
Jel 18,9–20 – Haszonélvezők gyásza	2193
Jel 18,21–24 – A megöltek vére miatt	2195
Jel 19,1–10 – Készülődés a Bárány menyegzőjére	2197
Jel 19,11–21 – A győzelmes ige	2199
Jel 20,1–10 – „Ezeréves” uralom	2201
Jel 20,11–15 – Ég és föld elmúlnak	2203
Jel 21,1–8 – Mindent újjáteremt (Ézs 65,17kk)	2205
A város és falaiJel 21,9–17	2207
Jel 21,18–27 – Nyitott kapuk városa	2209
Jel 22,1–9 – Élet fája és prófétaág	2211
Jel 22,10–21 – Kijelentés és várakozás	2213
Utószó	2215
Jegyzetek	2216

Az első kiadás előszava nyomán

„Ki tehát a hű és okos sáfár, akit az Úr szolgálai fölé rendel, hogy idejében kiadja élelmüket? Boldog az a szolga, akit, amikor megérkezik az Úr, ilyen munkában talál!” (Lk 12,42k). Élelmet kiadni csak onnan lehet, ahol van raktáron. A Szentírást csak fenntartással lehetne raktárkészlethez hasonlítani. Inkább gabonátábla az, amit - vetés és beérés után - fáradságosan le is kell aratni, s csak ezek után beszélhetünk tárolásról. Vagy hasonlítható a bányához: föl kell tární, elő kell hoznunk kincseit, s csak aztán nevezhetem sajátomnak. Könyvem újszövetségi folytatása a Szentírással folytatott igei fáradozásnak begyűjtött gyümölcsseit adja át azoknak is, akik Jézus Krisztust Isten Fiának vallják, megkönnyítendő a személyes igeértést, üzenete meghallását, a lelki kenyérrel mindennél szükségesebb táplálkozást.

A könyvben olvasottak gondolatokat ébreszthetnek, segíthetik önálló álláspont kiérlelését, amit szívből óhajtok minden olvasó számára, ellene mondvá bármiféle egyformaságot parancsoló lelki önkénynek, aminek lehetnek ugyan – rövidtávon – látványos sikerei, de igazából, – szabadulásuk után –, újból rabszolgaságba vetik a lelkeket; testben fejezve azt is, amit Lélekben kezdtek el (Gal 3,3kk; 5,1k). Ne így legyen!

Minden további ajánlgatás helyett beszéljen maga a könyv, segítve azt, hogy az ige szólítson meg és tanítson. Evégből könyörüljön meg Isten az író és az olvasókon folyamatos irgalmassággal.

A második kiadás elé

Tempora mutantur et nos mutamur in illis. Azaz: Változnak az idők, s mi is változunk azokban. Eszerint: nem követem az Ószövetség 2. kiadása alkalmával tett kijelentésemet, hogy nem kerül sor az újszövetségi részek magyarázatának 2. változatára. Idők teltevel némileg növekedtem ismeretben, folyamatos nálam is, amit – Augustinus nyomán – reformátorunk Kálvin János is említ, hogy gyarapodva ír, és írva gyarapszik; esetemben mindez úgy formálódik, hogy közben nem érzem magam a számítógép rabszolgájának. Ennek nyomán biztos, hogy tisztábban fogok fogalmazni, mint tettem volt a múlt szd. 90-es éveiben. Ez majd ki is derül annak idején, ha az apostoli levelekig érkezek el. Egy óhajom, s kérésem van: Adjon Isten nekünk kellő testi és lelki erőt a feladat véghez viteléhez. Megvallom: a Reformáció, közelgő 500. évfordulója is serkent. Ahogy indított az ószövetségi részek újbóli feldolgozására Kálvin János reformátorunk születésének 500. évfordulója, 2009-et megelőzően; most Luther Márton nyilvános föllépésének félévezredes emlékezete is lendít. – Ha pedig eltekintünk a keleti bölcseket vezérlő csillag (Mt 2,1-10) beazonosítási kísérletei által támasztotta időszámítási megfontolásoktól, s az éveket úgy vesszük, ahogy ma számoljuk; akkor 2012-ben kétezer éve, hogy a 12 éves Jézus először élte át a páskabarányok leölésének, számára prófétai erejű jelbeszédét (Lk 2,41-52). S miért ne említenénk meg első tudatos és nyilvános megnyilatkozásának évfordulóját, hogy neki mennyei Atyja dolgaival kell foglalkoznia! Hiszen Jézus Krisztus nemcsak a történelem Ura, de részese is az emberiség történelmének.

Máté 1,1–17 – Jézus nemzetségtáblázata

Jézus származása Isten népe múltjába gyökerezik, Ábrahámig menően, aki Isten hívására indult el az Ígéret földjére; s megkapta az ígéretet, hogy utódában (magvában) áldatnak meg a föld minden népei (1Móz 12,3; 22,18). Az ősatya Ábrahámnak magva Jézus (Gal 3,16). Éppúgy utóda, azaz fia Dávidnak is. A származási jegyzék gondosan kerüli a „király” nevezetet. E királyok nevei úgyis közismertek voltak a biblia-ismerők között.

Az első 14 nemzedék szinte szó szerint egyezik a Ruth 4,18-22 LXX szövegével, – némi bővítéssel, mert Júdat és testvéreit külön is említi. Tehát tudatosan tartja szem előtt, – mind a 12 törzsével – az egész Izráelt. Megnevezi továbbá Támár mindkét fiát, holott a mesiasági vonal Fárészen át vezetett tovább. – Nem kendőzi a származás érzékeny pontjait. Ebből adódik Jézus nemzetségtáblázatának sajátossága, hogy három asszonynev is olvasható közben; olyanoké, akiknek viselkedése a bibliaolvasóban is kérdéseket támaszthat. Támárról és Ruthról is elmondható, hogy az akkori, de Istentől rendelt gyakorlat szerint, mindkettő a jogáért küzdött, ami az ún. sógorházasság rendelése alapján (5Móz 25,5kk) megillette őket. Kevés szóval folytatott küzdelmükben folyamodtak meghökkentő eszközökhöz (1Móz 38); így Naómi tanácsára, Ruth is (Ruth 3). Korábbi adat nincs rá, és meglepő – Boáz anyjaként – Ráháb felvétele a nemzetségi jegyzékbe, akit a Zsid 11,31, és a Jak 2,25 is a hitből fakadó tettek példájaként – kiemelten – nevez meg. Hiszen mindhárom asszony kockázatot vállalt, Támár és Ráháb az életét is veszélyeztetette, s váltak mindhárman így a hit embereivé.

A második 14-es jegyzék majdnem szó szerint egyezik, szintúgy a LXX szövege nyomán, az 1Krón 3,10-16 listájával. Mindjárt az elején, említettik a negyedik asszony, akit szókimondóan az Úriás feleségének mond. A Messiás eljövetelét előkészítő isteni terv ismeretében, s már az elvégzett jézusi váltság tudatával, fogadja el a szentíró a tényeket; néven nevezi tehát mind a négyet, nem szépíti, de nem is igazolja őket. Inkább tekinti a kegyelem és a bűnbocsánat győzelmének mindezt, – miközben csodálja a 14-es ritmus át gondolt rendjét. Ámbár e harmadik egység, beleszámítva Jézust is, csak 13-ra jön ki. Csak ha Jekonjást, akivel zárult az előző egység, beszámítjuk ide is, jön ki számuk 14-re. – E harmadik szakasz előzménye, nagy vonalakban föllelhető az 1Krón 3,17kk. LXX szövegében. Ez az időszak azonban mintegy 100 esztendővel rövidebbnek tűnik annál, ami 587-től, tehát Jeruzsálem elésétől Jézus születéséig ténylegesen

eltelt. Oka a perzsa uralom idejének rövidülése. Abból a korból ui. aránylag kevés történeti emlék, írás és emlékezés maradt fenn az utókorra, aminek hatása a Dániel könyvében is észrevehető. – A 16.v háromféle változata ismert a kéziratokból. Az apaság ténye azonban – ama zsidó elvnek megfelelően – jogerősen érvényes, miszerint, ha bárki úgy nyilatkozott, hogy ez és ez az én fiam, akkor hivatalosan is annak volt tekintendő. A dávidi származás Jézus esetében, a József vonalán így teljes hitelű! Minden botránkoztatást vállalva igaz, amit Jézus mondott: ”mert az üdvösség a zsidók közül támad” (Jn 4,22).

Máté 1,18–25 – Fogantaték Szentlélektől

Galileában nem vált általánossá, hogy a jegyesek kettesben maradhattak egybekelésük előtt, jóllehet a jegyesség jogszerűen már házasságnak számított. József lelke érethetően fölzaklatott lett, amikor kiderült, hogy Mária gyermeket vár. A tisztázódás kettejük között folyt le, harmadik tényezőként nem ember, hanem az álomban megjelenő Úr anyala lép közbe, amikor bátorítja Józsefet. Vajon a 18.v előlegezett kijelentése, hogy az áldott állapot a Szentlélektől van, csupán az evangelista szava, hogy jóelőre útját állja az olvasókban az elkalandozó fantáziának, – vagy pedig hozzátartozott Mária, feltételezhető őszinte közléséhez? – Igaz, hogy teljes magyarázattal Józsefnek az angyal szolgál majd, mégis valószínű, hogy már benne foglaltatik Mária bizonyossága is, amire a Lk 1,26kk szintén ad támpontot. – Meglehet, hogy a bibliaolvasó csöndes megütközéssel szembesült most újból a tényekkel és a hozzá fűzött magyarázattal, ám Jézus Krisztus esetében valóságos emberré lételről van szó, aminek előzményei érezhető feszültséget váltanak ki József és Mária között. Ezt oldja fel majd – hiteles tanúként –, az angyal; hozzá értendő még azt is, hogy nők tanúságát nem tartották Izráelben teljes értékűnek. Ez ügyben Isten igazsága, s benne a Máriáé, a kijelentés útján tör hamarosan utat magának.

Különben József előtt csupán két út állhatott, – hogy döntsön –, s ő ezen töpreng. A keményebb föllépés kipellengérezést, sőt megkövezést (5Móz 22,23k), „enyhített” változatban megfojtást jelentett volna. József igaz volta, ebben az esetben, törvényhez ragaszkodó hűséget, de emberiességet is jelent, némiképpen a szeretetet is, midőn a másik lehetőséget választja, azaz a válás ódiumát magára véve, elválólevéllel bocsátaná el Máriát, elkerülvén a nyilvánosságot; – nem önmagát mentve, sokkal inkább Máriát védelmezve. Miközben gyötrődik, éjjel, álmában jelenik meg előtte az angyal, aki Dávid fiaként szólítja meg. Bátorítja, hogy ne féljen Máriát magához venni, mert a benne fogant élet a Szentlélektől van. Asszonya fiút fog szülni. Apaként, bátran nevezze el ő majd Jézusnak. A név szabadítót jelent, mert ő lesz bűnből szabadítója népének.

Az evangelista rámutat a Jézus Krisztusban beteljesedő prófétai ígéretre. Az Ézs 7,14-ben „fiatalasszony” olvasható, aki szülni fog, s a gyermek Immánuel neve arról biztatás, hogy Isten, – ítéletben és kegyelemben – egyaránt vele van népével. A LXX szövege e helyen szűzet említ, s ezt veszi át az evangélium is. – E széles ívű ígéret nyomán érvényre jut József szívében a teljes szeretet (1Jn 4,16), nem

vívódik, s nem tétovázik tovább, hanem az Úr meghagyása szerint cselekszik, s a jegyességből házasság lesz. – Ez volt ama harmadik lehetőség, amire talán József maga is hajlott. A szeretet és Istennek üdvözítő szándéka egy irányba vitte, lendítette Józsefet; s ő azonnal rálép az Isten által mutatott útra, nem tanácskozott testtel és vérrel (Gal 1,16), s a továbbiakban is önmérséklő szentséggel segíti Istennek szabadító tervét; – nem utolsó sorban Mária állapotát és a gyermek remélt születését is segítendő. A böjti idő még hónapokig tartott. Igazság, szentség és szeretet tette teljessé kettejük boldog várakozását ama harmadikra, a gyermekekre.

Máté 2,1–6 – A távolvalók igyekezete

Bálám egykor szintén K-ről, az Eufrátesz mellékéről jött (4Móz 22,6; 23,7) Móáb királya hívására, és mondott ilyen prófécia: „Látom őt, de nem most, szemlélem, de nem közel. Csillag jön fel Jákóbból, királyi pálca támad Izráelből” (4Móz 24,17). – Most bizonynyal ugyancsak a Kétfolyó völgyéből érkeznek mágusok, azaz csillagismerő bölcsek, hogy hódoljanak a zsidók királyának, aki megszületett. Babilonban erős zsidó közösségek éltek, s szellemi hatásuk átjárta koruk társadalmát. Fél évszázaddal később pl. egy fejedelem is zsidó hitre tért.

A bölcsek elindulása tagadhatatlanul összefügg az asztrológiával, de a kor viszonyai között nem várható el, hogy megkülönböztessék ettől az asztronómiát, tehát a csillagok állásának értelmezését a csillagásztól. A csillag, amelynek feltűnését látták, sejtethetően, a nap bolygóinak együttállását jelentheti, amilyen a K.e. 7-ben a Jupiter és a Szaturnusz többször is ismétlődő együttállása lehetett. A nagy együttállás az utolsó csillagképben, a Halak jegyében állt elő, melyet úgy értelmeztek, hogy a végidőkben, Izráelben (a Szaturnusz Palesztinát jelenti) megszületett egy király, aki az egész földön uralkodni fog (a Jupiter a világuralkodót jelentette). Így elemezték, egyezteték, összegezték egymás között a feltűnő égi jelenséget, mely – mai mondás szerint is –, nagy konsternációt keltett, s hozzá is magával a bölcsek odaérkezte nyomán a felbolydulást. Hozzákészülésük után a bölcsek máris indultak. – Akár egy esztendő is eltelhetett, mire megérkeztek, mégsem késtek el. Felkészültségük, céltudatosságuk ismeretében feltűnő, hogy mily váratlanul és készületlenül éri a hír nemcsak Heródest, de minden jeruzsálemit is. Ezért mindenkit föl-kavar a hír, mi végett jöttek a keleti bölcsek. Mint akik megérik, hogy igazából szívenkeznük kellene a távolról érkezők tájékozottsága miatt, hogy ők riasztják fel a tájékozatlan és ezért félelemben eső Izráelt arra, hogy valami messzeható esemény történt a közvetlen közelben, amiről nekik mind ez ideig fogalmuk sem volt. Egyáltalán az is kétséges, hogy „az istenadta nép” (Arany János: A walesi bárdok) maga, – meg a vezető réteg –, látta-e a jelenséget?

Heródes, akit „nagy”-nak neveztek, a rómaiak kegyéből lett király. Edomi volt, s kegyetlen. Hatalom-féltésből három fiát és farizeusokat is kivégeztetett. – Különös ellenszenvvel viseltetett mindenféle messiási mozgalommal szemben. Ráadásul most a keleti bölcsek szájából hall a zsidók királyáról, aki nemrég született; tehát nem ő az. Valamit azért tudott a zsidók messiás-várásáról. Ezért tudakozó-

dik a főpapoktól és írástudóktól, hogy hol is kell annak megszületnie. Ők pedig idézik a Mik 5,1-et, aholis Betlehem neveztetik meg. Az evangelista már a Krisztus-esemény ismeretében fogalmaz, s alakít a prófécián, mert Mikeásnál az van, hogy az efráta Betlehem a legkisebb Júda nemzetségei között; itt ellenben úgy magasztalja fel, hogy semmiképpen nem a legjelentéktelenebb. Az idézetbe részletek szövődnek a Mik 5,3 és a 2Sám 5,2 LXX szerinti szövegéből is.

Az igének mindenképpen el kell jutnia a bölcssekhez, hogy teljessé váljék bizonyosságuk. – Aki ma (is) horoszkópokon, csillagjósláson tájékozódna, homályos és félelmeket keltő sejtésekbe, a „világ elemei”-nek rabságába bonyolódik (Kol 2,8.20). – A tudomány ma is úgy hódol Istennek, ha tárgyát szakszerűen és odaadással műveli. – Mindenkinek, kicsinynek és nagynak, az igéig kell eljutnia, hogy Isten szerint bölccsé váljék.

Máté 2,7–12 – Emberi ravaszság, isteni vezetés

A bölcseket titokban hívhatja Heródes. Egyébként nem tudjuk, hogy hányan is voltak. Hozott ajándékaik számából vett feltételezés, hogy hárman lettek volna. Ajándékokról már a Zsolt 72,10k.15; meg az Ézs 60,6 is beszél. Semmi igei támpont nincs arra, hogy királyok lettek volna, ami inkább túlhajtott messiási magyarázata az Ézs 49,7-nak: "Királyok kelnek föl, ha meglátnak, és fejedelmek borulnak le...", aminek ellene mond, ahogy Heródes kezeli őket, akik képesek voltak ennyi fáradságot és kockázatot vállalni egy jövődőléshez és csillagok állásához igazodva. Mintha viszolyogna tőlük, de rá van utalva a tudásukra, mert általuk juthat pontosabb információkhoz. Voltaképpen manipulálni szeretné őket, amit aztán Isten – végül is – nem enged meg és keresztül is húzza a formálódó sötét heródesi tervet. El is árulja magát, mert kifelejt a biztatást, hogy hódoljanak a gyermeknek, ha megtalálták! Csak a pontos értesülések kellenek. A végén még álnokul hazudik is, hiszen esze ágában sincs, hogy tényleg elmenjen és tisztességet tegyen a számára titokzatos, s reá veszélyes újszülöttnék.

A bölcsek tisztelettel hallgatják meg Heródest. Talán gyanú sem merült fel bennük, hogy ezzel a titkolózással valami itt nincs rendjén! – Igazi tudósokként feltétlen nyíltszívűséggel tárják fel előtte a csillag feltűnésének körülményeit. Vehetők ők a tisztaszívűség példáinak is, akik az 5,8 ígérete szerint végül Istent is meglátják! Gyermeki lélekkel tudnak örülni az újból feltűnő csillagnak, s ahogy megáll a hely, a ház fölött, ahol a gyermek volt található! – A kapott tanácsnak nem tudtak úgy örvendezni, mint most, a közvetlen isteni vezetés tudatában, a csillag fölragyogásának, ami talán újabb konjunkciója, együttállása lehetett a két bolygónak. Ilyen sorozat csak több száz évenként ismétlődik meg. Az út célig vivő szakaszát vagy éjszaka, avagy hajnaltájt tehették meg. – Mintegy két óra az út Jeruzsálemtól Betlehemig.

Bemenvén, nem találnak mást, csak a gyermeket és anyját. Ezúttal Józsefről nem beszél az ige. – Mi adta a bizonyosságot, hogy ő az, akit keresnek? A talány ugyanaz, mint a pásztorok esetében (Lk 2,16k), hiszen nem volt az anya és gyermeke fején semmiféle glória! – Csupán egy ifjú asszony, s vele egyetlen fiúgyermek, aki akkor már több hónapos is lehetett. Őelőtte borulnak le a bölcsek, midőn megpillantják. A hit, észokokkal meg nem magyarázható bizonyossága van abban, hogy semmi kétely sem zavarja a ráismerést: bizonynyal ő az! Hiszen sok gyermek nyüzsögött az ókorban minden házban.

Pedig még járványok is rendre tizedelték a családokat. – Előveszik hát gondosan őrzött kincseiket, melyeket éppen azért hoztak, hogy megajándékozzák a gyermeket. Leteszik elébe az aranyat, az illatos tömjént és mirhát. Micsoda pazarlása mesés keleti kincseknek, mikor csak egy pólyás fiúcskát látnak, s az anyját! – Lelkükben szétárad a célhoz érkezés békessége, s így hajtják le fejüket éjszakára. Az Úr pedig igazolja odaszánt egy-ügyűségüket (szándékosan alkalmaztam a kötőjelet!), s nem engedi, hogy nemtelen eszközeivé váljanak Heródesnek. Félreérthetetlen útmutatással ruházza fel őket, hogy ne menjenek vissza hozzá. Követve az intést, más úton térnek haza.

Életed javaival néki hódolva, Ő nem fogja engedni, hogy bárki is kihasználjon és visszaéljen azzal, ami neked becses!

Máté 2,13–18 – Tettrekészség és tehetetlen düh

József csak úgy érthette meg, hogy egyáltalán miként tudhat az ő gyermekéről Heródes, ha azt is tudta, honnan vették a bölcsek, hogy Betlehembe kell menniük. Jelen volt tehát, amikor hozzájuk érkeztek, de ő háttérben maradt. Amikor viszont szükség van rá, mert Istennek közlendője van, tettrekész családfőként védelmezi és menti övéit.

Isten kormányzásában nincs kapkodás. Miután a bölcsek eltávoztak, tudva előre, mi fog következni, ha Heródes észbe kap, hogy túljártak az eszén, ez okból idejében ad kijelentést Józsefnek, hogy haladéktalanul meneküljenek Egyiptomba. Isten be is avatja az összefüggésekbe, hogy Heródes keresi majd a módját, miként tudná a gyermeket elpusztítani. Ezért a reggelt meg sem várva, József összehalkolta a kis családot és egyenesen Egyiptom felé veszi az utat, amit annak előtte sokan, sokféle okból megtettek már; de volt közöttük hitből való vállalkozás is. Jákób és családja talált így menedéket gyermeke: József idejében, amikor éhínség környékezte őket, de Egyiptomban volt kenyér. Éjszakai látomásban így biztatta Isten Jákóbot: „Ne félj lemenni Egyiptomba, mert nagy néppé teszek ott. Én megyek veled... és én is foglak visszahozni” (1Móz 46,3k). Amikor pedig szabadítóként hozta ki népét onnan, ezzel az üzenettel küldte Mózes a fáraóhoz: „Izrael az én elsőszülött fiam” (2Móz 4,22). Az evangelistának eszébe jut Hóseás mondása (11,1): „Egyiptomból hívtam ki fiamat”. A szentíró nem is foglalkoztatja az az időszak, amit a család távol töltött. Elég a bizonyosság, hogy Isten velük volt, hiszen megígérte, hogy megint fog szólni, ha hazatérhetnek. Józsefnek is elég volt a jövőbeli isteni vezettetés tudata. Ezzel a bizonyossággal távozott kis családjával Egyiptomba.

Bizonyos idő eltelt és türelmetlen várakozás után rá kellett jönnie Heródesnek, hogy a messziről érkezett látogatókkal nem fog még egyszer találkozni, s ezzel kútba esett gyilkos terve. Nem lát hitbéli, Istentől való összefüggéseket, csak annyit képes megállapítani, hogy a bölcsek kijátszották őt. Tudjuk, nem így volt igazából, de vak dühe büntetés is. Ő akarta eszközként felhasználni a bölcseket, s most meggyötri a tudat, hogy maga vált játékszerré! Az elvakult düh és hatalomféltség oly módon dühöngi ki magát, hogy az ő parancsára – egy helyett – meghal minden kétéves és ennél fiatalabb fiúgyermek Betlehemben és környékén. Visszaél az ismerettel, amit – mondhatni – cserébe az ő Betlehemről adott tájékoztatásáért –, a bölcsek elmondtak neki a csillag feltűnése időpontjáról. Az

evangelista nem színezi ki a borzalmakat. Van, aki számolni próbál, mondván, hogy húsz fiúgyermeknél nem lehetett több áldozat. Mások – egyéb idevágó adatok híján –, nem tartják valósnak ezt a kegyetlenséget. Sajnos mind a megelőző, mind pedig a 21. szd. eddigi szakaszában találkoztunk földünk hátán ilyen, sőt ennél nagyobb borzalmakkal is!

Egykor Ráhel siratta a fogságra menőket. Isten ezt meghallotta és vigasztalást ígért (Jer 31,15kk), mert mindenkor hallja az áldozatok sikoltását, s a vesztesek zokogását. Bár az evangelista csak Jeremiás prófétáról beszél, tehát nem óhajtja Istennel igazolni a kegyetlenségeket, a betlehemi gyermekek helyettes halálát Isten mégis számon tartja.

Máté 2,19–23 – Visszaút Názáretig

Mai számítások szerint Heródes Kr.e. 37 és 4 között uralkodott. A bolygók konstellációit alapul véve, Jézus születése a fönti időszakban a 7. évre tehető, ami meglepetést okozhat nekünk; de ne feledjük, hogy a középkorban, az összehasonlító történettudomány kezdetleges eszközei mellett, nem is tévedtek sokat, amikor kiszámították Jézus születése időpontját. Ma már képtelenség lenne minden történelmi adatot, s az esztendőket is átszámozni. Túl vagyunk a két évezred váltásán, a világhatasztrófa elmaradt, ezért józanul nézzünk a harmadik évezred évtizedei elé is. – Egyetlen megszívlelendő tanács van érvényben, legyünk éberek és józanok, s tekintsünk reménységgel a dicsőségben visszatérő Úr Krisztus visszajövetele elé, elvégezve naponként azt, ami ránk van bízva, mégha több évezrede van is az emberiség földön lételemének.

Heródes tehát meghalt. Az Úr küldöttje – ígéretét megtartva – ismét megjelent Józsefnek álomban, felszólítva őt, hogy térjenek vissza Izráel földjére, mert meghaltak, akik a gyermek életére törtek. A tsz. nemcsak Heródest, de az őt kiszolgáló apparátust is jelenti. Gyűlöletük, végső soron őket emésztette föl. Jézus követésében számos esetben átélte azóta is a keresztyénség, hogy olykor megtépázva, de túlélte ellenfeleit, s aki leírta, megsemmisítette volna őket, időnek előtte vált ki az élők sorából. – József, akinek egyetlen szavát sem jegyezte fel az evangélium, megint halogatás nélkül követi a kapott útmutatást. Még az is elképzelhető, hogy a sorrendet is pontosan követte, ő fogta és vitte a gyermeket, ami keleti viszonyok között szokatlan, mert akkor kizárólag az anyák cipelték, vezették kézen gyermekeiket. – Bárhogyan történt is, érezhető itt a gyermekért, a megváltás jövődő hordozójáért, Jézusért vállalt felelősség határozottsága. Megkülönböztetett gond és figyelem dolgozik abban is, hogy nem Júda, hanem Galilea felé veszi József az irányt. Az apa Heródes után ui. Júdeában, fia Arkhelaosz; Galileában pedig Heródes Antipász, Fülöp pedig É és K-Galileában uralkodott. – Mivel József Arkhelaoszban látott nagyob veszélyt, s óvakodott, hogy oda-menjen, megint álombeli kijelentésre vonul családjával Galileába. A féltő óvatosságot tehát kiegészíti az isteni vezetés és gondoskodás, amikor Isten jelöli ki lakhelyüket.

Názáret a település neve. E helységet nem említi az ÓSZ, mert még nem is létezett akkor. Neve kizárólag keresztyén iratokban fordul elő. Rabbinusi adatok is keresztyén közvetítéssel alkalmazzák a Názáreti elnevezést Jézusra. – Galilea fővárosától, Szefórisztól 5

km-re, a Jeruzsálembe vivő út mentén, nemrég alakult településként, helyezkedett el Názáret. A kortársak nem vártak semmi rendkívülit egy ilyen újsütetű, gyökértelennek tartott helységtől, ahogy azt Nátánáel ki is mondja (Jn 1,46). – Az Ézs 11,1 nevezi az Isai törzsökéből származó vesszőszálat nécer-nek; ebből eredhet a Názáret név, de ugyanitt olvasható a vesszőszálra a ritkán előforduló chóter szó is. Az Ézs 4,2; Jer 23,5 33,15; Zak 3,8; 6,15 esetében cernach elnevezés olvasható a sarjadék-ra; ezt jelenti a nécer is. Talán ezért is szól az ige, – összegezően –, próféták mondásáról (23).

Galileán belül is egy jelentéktelen hely védettségében növekszik fel Jézus, később nevében is hordozva a Názáreti jelzőt, ami nem kitüntető jellegű név, s lesz majd fölkent Megváltóvá, szabadítóvá.

Máté 3,1–10 – Az útkészítő

Amikor Isten kijelölte Jézus nyilvános fellépésének idejét, Júdea köves pusztájában Keresztelő János kezdte el hirdetni: „Térjetelek meg, mert elközelített a mennyek országa!”. A mennyek országa ugyanazt jelenti, mint egyebütt az ŰSZ-ben az Isten országa. Máté, tekintettel zsidó olvasóira, kerülni igyekszik Isten nevének gyakori emlegetését. – Keresztelő János maga volt a kiáltó szó a pusztában. Ézsaiás egykor meghirdette a fogságból leendő szabadulást, a hazatérésre ezzel készítette útját a vállalkozó maradék szívében (Ézs 40,1kk). – János pedig népe szívében útkészítő a Messiás Jézus előtt; – miközben Izráel közgondolkodásában is elvégzi az ösvények egyengetését. Ide sorolandó ama kemény beszéd is, amiről alább még szó esik. Megjelenésében János élő felkiáltójel, böjtös, szigorú életvitellel nemkülönben! – Eledeleként ismerték a sáskát a pusztai népek, ezeket szárítva örölték lisztté később is a beduinok. Erdei méz nem volt a pusztában, azt János vásárolta, vagy hozta magával.

A megtérésre hívó, határozott igehirdetés fölrázta az embereket. – Különben is telve voltak váradalmakkal. A Messiást várták; e váradalommal többen vissza is éltek (pl. ApCsel 21,38). Keresztelő János beszéde egyértelmű volt; nem ígéretgett, s nem csalogatta az embereket, de fölébresztette lelkiismeretüket, ami vissza is rettenthetne volna őket, s mégis tömegesen jöttek ki hozzá. – Akiben bűnbánat ébredt, s vallást tett bűneiről, azt megkeresztelte, alámerítette a Jordán vizében. Amikor pedig a tekintélyes farizeusok, meg saduceusok is megjelentek előtte, látva, hogy nagy számmal jönnek, keményen megintette őket, viperák fajzatának nevezvén mindahányat. Tévednénk azonban, ha ebből arra következtetnénk, hogy vannak emberek, akik az ördögtől származnak. A megszólítás szigorúsága lelkipogondozói célzatú. Jézus is beszélt velük ilyen értelemben, s szólt arról is, hogy mi illenék az Ábrahám gyermekeihez, ha valóban azok! A bennük dolgozó hazugságnak atyja az ördög, ilyen módon gyermekei ők az ördögnek (Jn 8,37kk), s nem élettani lezármazás szerint. – Mégis, ha test szerint származnak is Ábrahám-tól, ürügynek nem használhatják arra, hogy nekik nincs szükségük megtérésre. Különben is, Istennek van hatalma arra, hogy a Júdea pusztájának élettelen köveiből is támasszon fiakat Ábrahámnak, akik aztán még inkább válhatnak Ábrahám szellemi gyermekeivé, mint az Ábrahámval dicsekvő utódok. A rangosabbakon is csak az őszinte bűnbánat segít és a visszatérés Istenhez, mert közeleg az ítélet napja. A fejszét,- a kellő csapás beméréséhez –, már rátették a

fák gyökerére, s a gyökértől fölpillantva még egyszer a fa koronájára, azt vizsgálva, hogy van-e gyümölcs rajta; s ha nincs, máris dolgozni kezd a fejsze, hogy a terméketlen fa oda jusson, ahová való, a tűzre, – legyen bár a koronája sudáran büszke (Ézs 10,33k)!

A teljes, az igaz megtérésnek két ismérve van: maga a megtérés és a belőle származó gyümölcs. Népe szellemi vezetőivel szemben János igényesebb; a gyümölcs felől vizsgálja megtérésük hitelességét, rövid időt hagyva rá. – Mi is ezt kérjük számon, ne másokon, de magunkon!

Máté 3,11–17 – Jézus keresztsége

„Én ugyan vízzel keresztteltek meg titeket, hogy megtérjete (v. a megtérésre tekintettel)”, így is fordítható János szava. – A „megtérésre” lehet célhatározói, esetleg okhatározói értelmű. Mondhatnánk úgy is, hogy hátha lesz belőle őszinte megtérés! Vegyéték azonban tudomásul farizeusok és írástudók, hogy én szoltam, tehát rajtatok a felelősség; mivel érkezőben van már a nálam erősebb. Velem erőszakoskodhattok (11,12!), mivel hirtelen nagyon sürgőssé vált, hogy ki ne maradjatok abból, amit népetek valódi töredelemmel fogadott el, megbánva bűneit, megtérve Istenhez. – Aki utánam érkezik, -folytatja János –, igazán Úr lesz mindeneken; hozzá mérten én a saruhordozó szerepére sem vagyok méltó. Ő fogja megpróbálni megtérésetek őszinteségét, majd pedig Szentlélekkel és tűzzel kereszttel meg titeket. Ez még nem a Lélek pünkösdi vételét jelenti, bár ott is választóvízzé lett a Szentlélek, mert napfényre hozza mind az őszinte megrendülést, mind pedig a csúfolódást (ApCsel 2,12k). – Szórólapát lesz kezében, s megtisztítja szérűjét; a gabonát csűrbe takarítja, az attól elválasztott polyvát pedig olthatatlan tűzzel égeti meg. Ti lássátok meg tehát, mire vállalkoztok, ha csak színélve vállaltok közösséget a bűnbánókkal! – Az ige folyamatát követve kézenfekvő e magyarázat, ha el is tér a megszokottól; de segíti a 11,12 jó megértését. – A Lk 7,30 összegezi azt, aminek Lukács alaposabban utána nézett! – Eszerint megtérő farizeusok és írástudók csak szárával lehettek; a nagy többség méltóságán alulinak tartotta, hogy ennek a vízből ki –, és belábaló, olykor csatakos „prófétának” és keresztségének alávesse magát. Elképzelhető, hogy már a látványtól is kilelte őket a hideg. Az igaz, hogy ilyen a próféták között is alig akadt. Legfeljebb Jónás, de ez sem csökkentheti Keresztelő János hitelét.

A szívből megtérő bűnbánók után érkezik meg Jézus, hogy János kereszttelne meg őt is, amitől János visszaretten. Jézus előtt maga János is bűnbánóvá válik, s ezért mondja, hogy Jézusnak kellene őt megkeresztelnie. Mégis Jánosnak kell engednie, s mialatt majd együtt mennek be a vízbe, együtt töltenek be minden igazságot. A tsz (15) nem fejedelmi többses. Mind az őszinte megtérők, mind pedig a bűnbánatot színélve alámerítkezők igazsága is, rá van szorulva Jézus megigazító engedelmességére, s néki kell, hogy engedjen az útkészítő is. Jézusnak a mímelt igazakért is meg kell halnia, mert ők is a bűn hatalma szorításában élnek, és vállalnia kell a bűnösöket is, hogy megigazulhassanak. Ezt fölfogva, engedett neki János, s

keresztelte meg Jézust is! – Eztán mindjárt kijöttek a vízből, s „íme” – a hirtelen támadt isteni kijelentés bevezetéseként áll az igében gyakorta ez a kicsi szócska (szintúgy az ÓSZ-ben is egy hasonló szó),– megnyílt az ég, amit bizonynyal csak Jézus látott, s a Lelket is, aki galamb alakjában szállt le reá. A hangot viszont János is érti, s talán még mások is hallották az Atya szavaként a mennyből, midőn bizonytságot tett szeretett Fiáról, akiben néki gyönyörűsége van. Lehet, hogy emberek szemében nem vonzó a megjelenése, mint ahogy átüt a bizonyágtételen Jahve szenvedő szolgájának alakja, aki nem volt embereknek kíváncsú (Ézs 42,1; 53,2), de az Atya jótetszése szerint mégis Ő az Egyszülött Fiú, aki vállalta értünk a szenvedést, hogy ez által szabadulást adjon a hozzá térőknek, s betöltse őket saját igazságával. – Azóta a megtérés Jézus Krisztus hívásának elfogadása, lemondva önön igazságunkról, megvallva, letéve előtte bűneinket.

Máté 4,1–11 – Cselekvő előkészület

A Lélek viszi ki Jézust a pusztába, hogy kitegye az ördög kísértésének, abban a bizonyosságban, hogy ellene fog állni ármányainak. – Jézus ott hasonlót él át, amit Izráel tapasztalt meg a pusztában 40 év alatt (5Móz 8,2kk), s úgy böjtöl, mint Mózes, míg a 10 ígét táblákra véste (2Móz 34,27k). – Aztán, 40 nap elteltével, mégis megéhezett, s mint aki csak erre várt, előlép a kísértő. Az éhség maga is kísértésszámba ment, hát még a javasolt, kézenfekvő megoldás! – Elvégre Isten Fia ő, s ha tényleg az, csak rá kell szólnia az ott szerkesztét heverő kövekre, hogy változzanak kenyerekké; ami azonban elherdálás, önhatalmú felhasználás lenne. Jézus az éhséget is elhesegetve, épp azzal az ígérettel válaszol az ördögnek, amelyről a 40 év kapcsán már esett szó föntebb, hogy az ember nemcsak kenyérrel él, hanem Isten ígével is. Az ember, úgy általában is él vele és általa, s nemcsak a Fiú. Az 5Móz 8,3 alapszövegében kétszer is ádám olvasható, ami embert jelent. Jézus tehát vehető második Ádámnak, aki nem bukik el a megkísértésben. Válasza arra is pontosabb feleletet ad, hogy mivel foglalkozott a 40 napi böjtölés idején, mert nem idézne Mózesről olyasmit, amit maga nem tett volna meg! – Következőleg, nemcsak tétlen böjtölés töltötte ki idejét, de bizonynal olvasta, tanulmányozta Isten ígét. Nem lehetetlen, hogy egy Tóra-tekercs (Mózes öt kv-e) volt nála, mivel minden válasza az 5Móz kv-éből való, s úgy elmélyedt a tanulmányozásba, hogy elfeledkezett éhségéről is, kenyér helyett az ige táplálta (Jn 4,31k). Jézus tehát megpróbált ígével veri vissza a kísértést. – Az ördög azonban nem hagyja annyiban, s viszi magával a (jeruzsálemi) templom egyik párkányára, mondván, ha neked mindenáron ige kell, hát itt áll a Zsolt 91,11k soraiban, hogy az angyalok kézen hordoznak majd, csak vesd alá innen magad! – Mélységbe ugrásról azonban szó sincs a Zsoltárban. Különben is istenkísértés eltérnie bárkinek is attól, ami számára a fölismert engedelmesség alapján bizonyult Istentől rendeltnek. Ne kísértsd hát Uradat Istenedet (5Móz 6,16)! – A félre magyarázott, az előrángatott ige is válhat kísértéssé, amit Jézus az Írás helyénvaló értelmezésével hárít el! – Az igeszerű írás-értelmezés az Ő győzelmének érvényre jutása mind a teológiában, mind a szószéki igeszolgálatban! – Komoly intés ez! Az ige ne legyen ugródeszka!

Az ördög erre még most sem nyugszik. S az 5Móz 34,1kk ellenpárjaként, ahol is Mózes a Nébo hegyéről pillanthat be az Ígét földjére, egy magas hegyre viszi föl Jézust, s onnan mutatja meg neki a világ minden országát, s annak dicsőségét. Egy ellen-isteni

magasság ez, ahonnan minden belátható és bejárható (Jób 1,7; 2,2), ama beképzeltséggel, mintha itt minden az övé, az ördögé volna. – S most följánlja Jézusnak, hogy mindezt neki adja, ha leborulva hódol előtte; tehát ne az Atyának engedjen, hanem szegődjön az ő szolgálatába. Mire Jézus elküldi az ördögöt, mert egyedül csak Istent illeti imádat, hogy mindenek neki szolgáljanak (5Móz 6,13). – Az ördög csak ekkor hagy fel további kísértéseivel. – Megjelennek viszont az angyalok és szolgálnak Jézusnak, ami azt is jelentheti, hogy adtak neki enni. – A Fiú, a második Ádám győzelme nyomán a puszta kezd már Édenné változni. – Ádám fiai, legyetek a második Ádám követői!

Máté 4,12–17 – Jézus, János nyomán

Jézus kiszolgáltatása, bűnös emberek kezébe adása – mind a négy evangéliumban – azon egy szóval fogalmazódik meg, mint most Keresztelő János elfogatása. János tehát igazságtalanul szenvedve, s majd halálában is útkészítőként, ugyanazon az úton vitetik, amin Jézusnak is járnia kell; azzal a különbséggel, hogy az „átadatás”-ban egyedül Jézus szenvedésének lesz megváltó és szabadító ereje!

Meghallva János elfogatását (14,13kk), Jézus otthagyta Júdeát és ismét Galileába ment, majd Názáretből áttelepül (anyjával és testvéreivel együtt?) Kapernaumba, amit úgy magyaráznak, hogy innen a Genezáret tava túlsó partjára hajózva, hamar el lehetett hagyni Heródes Antipász fennhatóságát, eljutva oda, ahol az embersége-sebb Fülöp uralkodott. – Jézusnak, az erőszak elől kitérő költőzé-sein ugyanaz ismerhető fel, ami atyját, Józsefet vezérelte – isteni intésre – Egyiptomba, s majd onnan haza; aztán Júdeából Galileába. Az alkalmazott kifejezés ott, a 2,13k. 22 esetében ugyanaz, mint emitt. Mire véljük Jézus óvatosságát? Idő és tér kell az elvégzendő messiási szolgálatnak, dőreség volna idő előtt veszélynek kitennie magát. Ezért körütekintő a lakhelyének kiválasztása. Ez az ügy emberi oldala. Mégis több van itt pusztán megfontolásnál. Az Ézs 8,23 megnevezi Zebulon és Naftáli két törzsének ősi területét, a tenger mellékét, ami a nagy, azaz a Földközi tengert jelenti; Máté viszont a Galileai tengert nevezi így. – Említi még a Jordánon túli vidéket, s a különböző népek lakta Galileát. Az a vidék, s népe, a próféta korában az asszírok igáját nyögte, életét elnyomás és sötétség zavara terhelte. Ekkor hirdette meg a próféta, hogy alapvető változás áll be, s helyzetüket akkor már nem a sötétség okozta bénultság, a halál árnyéka völgyének dermesztő félelme fogja jellemezni, mert világosság ragyog fel fölöttük. Mint ahogy a két ősztövről törzs szenvedte meg leginkább az elnyomást, ők a fölragyogó világosság megpillantásában is elsők lesznek. – E prófécia beteljesítése adhatta Jézusnak az indíttatást, hogy Galileában lépjen föl legelőbb. Ezen belül is Názáret – Kapernaum helyváltoztatása még közelebb viszi őt a különféle népek vegyesen lakta területeihez, Izráel népe határaihoz. Ez az Ő mozdulatainak isteni oldala, s benne a fönti ézsaiási prófécia „először” szava is vezérelhetette őt.

A 17.v: „Ettől fogva” részlete a kapernaumi letelepedés időpontja. Ott és akkor kezdte hirdetni ugyanazt, amit megtérésre hívásként, Keresztelő János hirdetett meg, hogy már egészen közel jött a mennyek országa. Jézus engedelmissége és bátorsága mutatkozik

meg abban, hogy át meri venni ugyanazt az üzenetet, amit János hirdetett meg, és ami, végső soron – ha közvetve is –, de börtönbe juttatta. – Mégsem utánzásként hirdeti a megtérésére hívást, mert módosít eljárásán. Nem kereszteli meg azt, aki hozzá megy, még tanítványait sem, ami meglepetést is okozhatott. Lehetek korábban ők János tanítványai, mégis szembeszökő és meggyőző Jézus önálló forgolódása. – Az igazi bátorság az Istennek való engedelmesség!

Máté 4,18–25 – Tanítványok és gyógyító munka

János prédikálásának szinte egy csapásra volt meggyőző ereje, de ő nem foglalkozott külön a betegekkel. Jézus eljárása más! Nem vár addig, míg majd az emberek a helyébe jönnek, s nem is táborozik le egyazon helyen. Tanítványait sem úgy választja meg, hogy megrostálná a bűnbánatban hozzá érkezőket, hanem jártában-keltében pillantja meg – teremtmő, kiválasztó hatalommal – az embereit. Az első négy tanítvány, s majd Máté elhívása (9,9) szembeszökő példa rá. Ott jár-kél tehát a Galileai tenger partján, s megpillant két halászt, a parttól olyan távolságban, ahol – kellő mélység mellett – kerítőháló is kivethető. Kiáltással érhetette őket szóval, olyasmire szólítva fel őket, hogy csak abbahagyni lehet foglalatosságukat, vagy pedig szóra sem méltatni az elhívó szót; elvégre most éppen napi kenyérkereső munkájukat végzik! Annyit – föltevésként – megengedhetünk, hogy hallottak már órála, esetleg hallgatták is, de szava nem mozdította ki őket megszokott robotjukból. Az elhívás most egyenesen nekik szól, s még azt is kimondja Jézus, hogy emberhalásszá teszi őket. – Halászok maradnak, másféle értelemben -. A sok elriasztó példa okán, ma az emberhalászat elítélendő. Megtisztított jelentése viszont életmentés, ami akként végezhető eredménnyel, ha a megszólítottak elindulnak Jézus után, s aztán vele járnak. A hívás újjáteremtő igeként éri, serkenti döntésre őket. Hajót és hálót ott-hagyva máris elindulnak Jézus után. Péter ő és testvére András. Erő van abban, ha ketten egyszerre lépnek!

Továbbmenve – Jézus megpillant egy másik testvérpárt, akik apjukkal, Zebedeussal rendezgetik hálóikat. Vagy még készülődnek a fogáshoz, vagy már végeztek. Kiürítve a hálót, meg kell tisztogatni a ráakadt szennyeződéstől; foltozni is kellett, ha szakadt volt. Megmosás után ki kellett akasztani, hogy száradjon. – Efféle foglalatosság közben éri őket a hívó szó. Kezdetén, vagy vége felé a kora reggeli, avagy a délutáni munkának, hagyják ott a hajót és apjukat, s indulnak el Jézus nyomába. Mert Jézust követve átrendeződik az életünk, hogy mi benne a fontos, s mi a jelentéktelen. Nem magunkhoz térítünk embereket, hanem mentjük azt, aki éppen vesztesre áll.

Miközben Jézus bejárja Galileát, bemegy a városkák zsinagógáiba, s meghirdeti ott a mennyek országa evangéliumát. Ez az időszak voltaképpen hosszabb távú; – az összegezés ismétlődik a 9,35-ben. Az örömhír vitelét (Ézs 40,9) gyógyítások követik. Ekkor indul el nagy sokaság Jézushoz, mivel Ő megindult lelkében a betegek szomorú állapotán, s nem tudta tétlenül nézni nyomorúságukat és erőtlensé-

ségüket. Vitték hozzá a szenvedőket, démonoktól megszállottakat, epilepsziásokat (amit a Hold hatásának tulajdonítottak). Bénák is voltak ott, s meggyógyultak. Híre bejárta egész Szíriát (Máté evangéliuma különösen a szir keresztyének között volt használatos). Im-már tehát sokaság veszi körül, de a kezdő lépéseket Ő tette meg az emberek felé. Alapvetés az emberi sorsokban az Ő műve volt.

Mi lenne velünk, ha az első lépést nem Ő tette volna meg, s nem tenné meg felénk ma is; ha tehát elsőként nem Ő szólna, hívna, hogy legyünk követőivé? Ám – Ő kezdeményez!

Máté 5,1–10 – Aki a boldogságot adja

Mózeshez hasonlítják Jézust, amikor felmegy a hegyre, mely voltaképpen lankás domboldal lehetett, ahonnan leülve is, szóval érthette hallgatóit. Ahogy Isten megszabadította népét a szolgaságból, s utána mutatkozik be nekik szabadítóként a Tíz ige (parancsolat) bevezetésével, Jézus is utánament az embereknek, evangéliumot hirdetett számukra és betegeiket meggyógyította, ezek után következik e tanítás, melyet Hegyi Beszéd-nek hívunk (5-7.f). Legelőbb is nem törvényértelmezésről esik szó benne, hanem Istenről szól oly módon, hogy a kicsinyek, a reá szorulóknak sorsában tükrözteti, hogy az Atya milyen kegyelmes. A boldogmondások tehát elsőrenden nem emberi sorsmagyarázatok, hanem általa a kegyelmes Istent jelenti ki, mutatja be az embereknek. Isten az, aki országával megajándékozik, vigasztal, megelégt, irgalmat gyakorol, s engedi, hogy megpillantsuk Őt tetteiben, aki fiainak nevezi a békét teremtetők. Isten a Fiú által ismerhető meg, s amit értünk, velünk tett és tesz, abban tapasztalhatjuk meg hozzánk hajló kegyelmét. Mert Isten semmihez és senkihez nem hasonlíthatóan irgalmas és felemelően ajándékozó, ezért boldogok azok, akiket a nyolc boldogmondás elősorol.

A „boldogok” szó, s a boldogság, boldogulás egyrészt túlságosan kenetessé lett, másrészt elvilágiasodott. Hétköznapiabbá, de közérthetőbbé tehetjük olyan egyszerűsítéssel, hogy azoknak jó, akik; – s követi az indoklás. Végső soron „jó azoknak, akik”; s az ámuló kérdésre, hogy mi benne a jó? Ő minden esetben hozzáfűzi: „mert...”, s követi az indoklás. Ilyen értelemben jó a lélekben kegyelemre szorulóknak – ők a lelki szegények –, mert már most övék a mennyek országa (Ézs 57,15; 66,2; Zsolt 34,19; Jak 2,5), s hasonlóképpen jó azoknak, akik tudnak sírni bűneiken, mert ők kaphatják meg a Lélekkel fölkent Messiás vigasztalását (Ézs 61,1kk). S azoknak is jó, akik a megigazulásra, Isten igazságának érvényre jutására éheznek és szomjaznak, mert olyan megelégtetésben lesz részük, amit senki más nem adhat meg, csak egyedül Isten, de ő adja – önmagát –, mert Ő a mi igazságunk (Jer 23,6; 33,16)! S ha Jézushoz megyünk, ahogy a sokaság és tanítványai tették, benne máris megelégtetés adatik (Jn 6,35); nem úgy, hogy majd, valamikor a jövőben, – a rálegyintők fanyar humorával, hogy sohanapján –, hanem késedelem nélkül jelen időben is, már most, aminek aztán lesz kiteljesedő jövője is. A szelidek is (párhuzama ez a „lelki szegények”-nek) igazán a boldogok közt tudhatják magukat, mert ők öröklik a földet. A peremre, a sor végére szorulóknak ők, akiket könnyökkel, vállal félrelöknek (Ez

34,20kk). És az irgalmasoknak is jó, mert nemcsak tűrhetnek némán és letörten, de ihletet kapnak, hogy irgalmassággal feleljenek az élet durva kihívásaira (Zsolt 37,21). Isten hozzájuk is irgalmas lesz, s máris az. – De a tiszta, őszinte szívűeknek is jó, amit egyébként Isten teremt meg bennünk (Zsolt 51,12), mert látni fogják az Ő orcáját színről színre (Jel 22,4). S minden szenvedés ellenére jó azoknak, akik üldözést szenvednek az igazságért, mert megbőjtölték ugyan (6), de megkapták, s már ízlelhetik a mennyek országának jó ízeit.

Mi tesz boldoggá, mit tartasz legfőbb jónak az életedben?

Máté 5,11–16 – Felelős boldogság

A boldogság, véljük, akkor igazi, ha érezzük is. A hitben ez módosul, mert alapja az, hogy Jézus mondja ki övéinek: „Boldogok vagytok...”. A Zsolt 1,1-ben szintén Isten jelenti ki: „Boldog ember az, aki...”. Ha ő boldognak állít, az sem ingatja meg bizonyosságunkat, ha gyaláznak, sőt üldöznek, vagy alattomos hazugságokat terjesztenek is rólunk – őérette; s ez hangsúlyos. Mert adódhat, hogy tulajdon balgaságunkért, botlásunkért szenvedünk, ami nem őérette van (1Pt 4,13kk), s nincs benne szemernyi édes sem, mert mindenestől csupa keserű. – Mégis, hát nem kellene érzéssé is válnia a boldogságnak? Mit ér, ha csak mondják, hajtogatják, hogy így jó neked, ha soha nem élhetem át, hogy valóban boldog lehetek őbenne? De átélhetjük! Mert amikor kimondja: „Örüljetek és ujjongjatok”, akkor ezt az örömet meg is teremti bennünk. Ez a hit örvendezése. Az ujjongás, mint az ÓSZ-ben is, kultuszi, istentiszteleti öröm, mely kihat a hétköznapiakra (Fil 4,4), azzal a bizonyossággal, hogy van számunkra jutalom a mennyben. – Mégisincs éles határvonal a jövőendő és a jelen esetleges üldöztetései között. A lehető, mostani öröm a mennyei jutalom áthallása a közös tanítványi örvendezésbe – Jézusért, akit szeretünk, s készek vagyunk érte mindent vállalni. Erősítő tényező mindezekben, hogy ily módon egy sorba kerülünk Isten ősi küldötteivel, a prófétákkal, akiket szintén üldöztek. Jézus szinte kiiktatja a két szövetség közötti időt, s közvetlen folytonosságot teremt a két üdvkorszak között.

Azt sem azért mondja a szélesebb tanítványi körnek: „Ti vagytok”, hogy önértéküket megnövelje, sérült énjüket kárpótolja, mivel ez is teremtető szó. Csak úgy válhatunk a föld sójává, a világ világosságává, ha ő tesz azzá, aki maga a világ világossága (4,12kk; Jn 8,12). Újjáteremtett voltunkra azonban nekünk kell vigyáznunk. A tengervízből lepárolt só ízét vesztheti, s akkor már csak salak és szemét, amit kidobnak, s az arra járók rátaposnak. Ilyen végtermék az ízét vesztett só is; az alapszöveg erőteljes kifejezésével élve: ha a só „megbolondul”. Nem a hit a bolondság, viszont a hitre rácáfoló, álságos cselekedet már az!

Az Ézs 2,2kk; Mik 4,1kk prófétált az Úr háza hegyéről, mely a hegyek fölé magasodik. A végidők Jeruzsáleme az, ahová özönlenek a népek, egymást is bátorítva, hogy járjanak együtt az Úr világosságában! Mint ahogy nem rejthető el a hegyen épített város, lehetetlen a Krisztusra épült gyülekezet letagadása is; nem lehet nem venni tudomást róla! Ha pedig meggyújtják az ókor szerényen pislákoló

mécsesét, balgaság lenne mindjárt véka alá rejteni, ahol menten lefulladna, s kialudna. Inkább tartóra helyezik, ahonnan előnyösebben juthat el fénye mindenkinek a házban. Amikor kimondja: „Úgy ragyogjon...”, ez ismét teremtő szó, amit felelősen kell fogadnunk. Nem villogunk, hanem szerényen, de hűségesen világítunk ama cél érdekében, hogy embertársaink – végre – dicsőítsék mennyei Atyánkat. Maradjunk azonban józanok, s ne pályázzunk látványos eredményekre. Ez az út göröngyös! Nem törekszünk tehát sikerekre, s ha kevés biztatót észlelünk is, előbb is önmagunkat vizsgáljuk meg, és az Úrra nézünk mindenkor, álhatatosan és örvendezve, s a kevésért is hálát adva! – Legyen úgy!

Máté 5, 17–26 – A törvény betöltője

Ahogy Jézus szólt tanítványaihoz és a sokasághoz a „hegy”- szöszszékéről, nagy vonalakban emlékeztetett Mózesre. Vegyük azonban észre, hogy tartalmában elüt attól; holott a Tóra, azaz Mózesnek mind az öt kve valójában „tanítás”-t, útmutatást jelent. – Jézus ehhez csatlakozva folytatja a tanítást úgy, hogy elmélyíti tartalmát, s ne gondoljuk, hogy mindenestől hatályon kívül helyezné előzményeit. Ezt a gyanút igazítja helyre, midőn ezt mondja: „ne gondoljátok, hogy azért jöttem”, hogy érvénytelenné tegyem mind a törvény követelményeit, mind pedig a próféták ígéreteit; sőt inkább: jöttem, hogy azokat betöltssem. A 19. v-ben a „törvény” már az egész ŐSZ-et jelenti. Belőle akkor nem vész el egyetlen betűcske (ióta, héberben a jod), vagy vesszőcske sem, ha szeretetben töltetik be; mert a szeretet a törvény betöltése (Róm 13,8kk; Gal 5,14). Az ŐSZ hitele nem múlik el azzal, hogy beteljesedik, valósággá válik Krisztusban; mivel neki minden igazságot be kell töltenie (3,15), s Ő él!

Jézus avégett is oktatja tanítványait, hogy hiteles tanítókká válhassanak (28,20), mert ha közben elhanyagolnák önmaguk ellenőrzését, s vétenének jelentéktelennek tartott részletekben, az Isten országa rendjében önmagukat fokoznák le (vö. Róm 2,17kk), emiatt int a Jak 3,1, hogy ne legyenek sokan a (lelki) tanítók, mert keményebb megvizsgálással kell számolniuk. – Vajon mit ért Jézus legkisebb parancsolatokon? Kétségtelen, hogy „az első és nagy parancsolat” az Isten iránti szeretet. A legkisebbek tehát a „második” (22,36kk), a nagy parancsolat leágazásai lehetnek. Még az is lehet, hogy Jézus a kurtaságukat érti ezen, azaz ha rövidségük okán tartaná bárki is őket elhanyagolhatónak. A tanítványok igazsága, mely fölül kell, hogy haladjon az írástudók és farizeusok igazságát, épp e kényes részletekben mutatkozhat meg. Az igazság valódisága a részletekben próbáltatik meg.

Mindjárt példákat is ad erre Jézus, miként kell a szeretet parancsa szerint értenünk, felebarátra alkalmaznunk a legrövidebbeket. Érdekes módon kimarad a sorból a „ne lopj”; tehát mintapéldákat ad, s ezek szerint kell eljárunk azokban is, amelyek nem említetnek! – Már a régieknek megmondattott: „ne ölj!” Amikor Jézus ekként folytatja: „Én pedig azt mondom nektek”, vele nem teszi félre, nem tartja túlhaladottnak a parancsolatot, inkább fölmutatja helyes magyarázatát és alkalmazását. A gyilkolás mögött ott keseredik a harag epéje, a kellő kiömlési pontot lesve. Ám, ha valakit csak szóval vágnak meg, sértő címkével látnak el, már azzal is megsértik személyiségét,

s vele máris kiérdemelte a haragvó a gyehenne tüzét. Itt nincs szabályt erősítő kivétel, s nem azt fejtegeti Jézus, hogy van olyan eset is, amikor méltán haragszol (Jón 4,9), inkább azt vizsgáld meg, kinek okoztál te haragot; s ha épp akkor jut eszedbe egy lezáratlan ügy, mikor ajándékokat vinnéd az oltárra, tedd le, mert sürgetőbb azt rendezned, ha valamivel panaszra adtál okot. Ha aztán megbékéltél vele, utána folytasd áldozatod oltárra vitelét. Lehet ugyan ellenfeled, de igyekezz még az úton megbékélni vele (amennyiben rajtad áll: Róm 12,18!), különben joggal ér elmarasztaló vádja és juttat ítélőszék elé, s akkor törleszthetsz végkimerülésig. Ne csak ne haragudj, de ne is adj okot haragra, s ha mégis megesik, igyekezz rendezni; haragod se válljon vétékké (Ef 4,26).

Máté 5,27–32 – A házasság alapjai

A Zsolt 51,6-ban így fogalmaz Isten előtti bűnbánatában Dávid: „Egyedül ellened vétkeztem, azt tettem, amit rossznak látsz”. S bár a zsoltárt utólag helyezte el az éneklő ószövetségi gyülekezet arra az időre, mikor Nátán megróttta Dávidot vétke miatt, e fogalmazás a 4Móz 5,6 rendelkezésére alapozódik. A Hegyi Beszéd mostani részletének messzeható érvénye többek között, hogy érvényesíti a hitben, az emberi együttélésben, a családban mind a férfinak, mind pedig az asszonynak a személyes értékét. Az utóbbi az ŐSZ-ben olykor elhalványul. – Mert minden felebarát elleni vétkek elsősorban bűn Isten ellen, aki a házasság szövetségét is szerezte az ember számára.

A „ne paráználkodj” tiltó parancsa azt jelenti: ne törj házasságot. Jézus nem részletezi, hogy itt minden tett máris kétszeres áthágása Isten rendelkezésére, mert a saját házasság megszegése bűn a másik fél házassági szövetsége ellen is, ami akkor is igaz, ha a férfi, vagy a nő még nem él házasságban, mivel ellene hat Isten tervének, amit ő gondolt el az ember állapotáról és jövőendő társáról. Amikor ui. Isten kimondta, hogy nem jó az embernek egyedül lennie, s alkot számára hozzá illő segítőtársat (1Móz 2,18), e kijelentést nem csupán általánosságban érvényesíti, mert mindenkor gondol minden ember sorsára is! Az már az ember baja, ha nem keresi, nem kéri el, s nem követi ebben Isten legmélyebb szándékát!

Házasságtörés vétkében Jézus érzékeny pontra tapint, ti. a szívre utal, ahonnan származik minden gonosz kívánság (15,19k), mely, gyökerében már házasságtörés. A fél szem kivágása, a jobbkez levágása az önfegyelmezés következetességét példázza, hiszen a megmaradt másik szemmel és a bal kézzel még további törvényszegéseket is el lehetne követni. Ezért itt, jól értve, az egész test odaszánásáról van szó (Róm 12,1), s tekintettel van a 10. parancsolatra is.

Az 5Móz 24,1kk rendelkezik elválólevélről, melyet a férj volt köteles adni, ha úgy döntött, hogy feleségét elküldi, – ami aztán gyakori viták tárgya lett a Jézus korabeli zsidóság között is. A férjnek kedvezményt adó mózesi rendelkezéssel szemben –, amit Jézus – később – a szív keménysége miatti szükségmegoldásnak ítél (19,3kk) –, ő mind a férjre, mind a feleségre egyaránt van tekintettel, amikor a legelső, a legkorábbi isteni rendeltetést, az egyférjű és egyfeleségű házassági rendet juttatja érvényre, azaz, hogy a férfi ragaszkodik feleségéhez (1Móz 2,24). – Amit tehát Isten egybeszerkesztett, azt ember el ne válassza! Az egyetlen válóok, a „paráznaság

oka”, az alapszöveg szerint is nem csupán házasságtörés, de valami szélsőségesebb kilengés is lehetett. Sejthetően Babilonban még ekkor is dívott a termékenység kultuszok gyakorlata, de nem tudható, meddig ért el ennek kihatása más népek között. Meglehet, hogy ezt a buja világot csak az iszlám irtotta ki gyökerestől, s ebben volna történeti szükségszerűsége a mohamedánizmusnak? – Jézus fokozott figyelemmel kíséri az elbocsátott asszony(ok) sorsát, hogy a válással még mélyebbre ne taszítottassanak. – A házasságnál bölcsőbb rendet azóta sem talált ki az emberiség. Jobb, ha az ember abban él, mint ha égne (1Kor 7,1kk).

Máté 5,33–42 – „Igen” és „Nem”

A hamis eskü tilalmáról szólván, közvetlenül a 3Móz 19,12-re gondolhatott Jézus; majd pedig merít a Zsolt 50,14; 5Móz 23,22kk részletekből. – Közben támaszkodik a Tíz ige hamis tanúzás tilalmára, sőt Isten nevének gyakori emlegetésére is. Ezért összefügg a Tízparancsolat hagyományos felosztása szerinti, mindkét táblájával. – Az esküdözésnek többféle változata lehetséges: 1. Amikor ígéretet teszünk a) valami jóra, amit – „Isten bizony” – meg fogunk tartani; b) tartozás visszafizetésére; c) ha valamit meg fogunk tolni (laza összefüggése van a 38kk részlettel), melyet – ha addig élünk is – nem fogunk annyiban hagyni. 2. Amikor a bizonyító erőt óhajtjuk sokszorozni az eskü által; közvetve bevallva, hogy hitelvesztetté váltak szavaink, mivel, hogy általában is értékét veszítette az emberi szó! A zsidóknál gyakorlat volt az Isten személyére hivatkozó eskü (vö. Jn 9,24), akként módosítva, hogy a hiába ki nem ejtendő név helyett valami mást mondtak; esküdtek égre-földre (ld. az eszerinti magyar nyelvi fordulatot), aztán Jeruzsálemre. Jézus mind e hármat Isten személyével és fölként királyával hozza összefüggésbe, kifejezván vele, hogy értelmetlen dolog beszélni másról, ha közben Istenre gondolnak, mert ezzel nem enyhítik Isten személye és neve sérelmét. Tulajdon életének sem ura az ember (Jer 10,23), ne esküdjön tehát önmagára sem, esetleg önmagát is elátkozva. Hát akkor mi volna a teendő? Az őszinteség: az igen legyen igen, a nem pedig valóban nem (Jak 5,12); ami pedig ezen felül van, a gonosztól van, mint ahogy a sátán a hazugság atyja (Jn 8,44). Az „igen”-nek szövetségszót ereje van a hitben, a „nem”-nek is súlya van, amikor ellene mondunk a kísértőnek, vagy pedig a fölismert Isten akaratát igenelve, egyebekre, netán bármi, önmagában jóra is nemet mondunk, mivel az adódó eshetőségek közül már választottunk. Isten a beszédünknek olyan értéket tulajdonít, akár a saját szavának; így a visszaélés vele annál súlyosabban esik latba.

A megfizetés joga és parancsa eleve is azért adatott, hogy fékezze a többszörös megtorlás indulatait; így védve a közösség rendjét és békéjét. A 3Móz 19,12 tiltja a hamis esküt Isten nevével, ugyanitt a 15kk védi a felebarátot a bíraskodásban, véd a rágalomtól, a gyűlölettel szemben; szintúgy a bosszúállástól s haragtartástól, ezzel a záradékkal: „Szeresd felebarátodat, mint magadat”. A 3Móz 24,20 pedig korlátozás végett közli a szemet szemért, fogat fogért rendelkezést, hogy az ne legyen hétszeres, vagy többszörös (vö: 1Móz 4,24)! – Az érintett kérdések sorrendje Jézusnál itt ugyanaz, mint

az ÓSZ-i előzmények esetében. Tartalmában azonban fölülmúlja am azt, mert hathatósabban lehet megvédeni a közösség rendjét, ha szelídséggel szerelik le a gonosz indulatokat. A „gonosz” ez esetben nem a sátánt jelenti. A visszakézből adott, megalázó pofon után a másik orca odatartása itt szinte messiási vonás, az Úr – szenvedő szolgájának mindent eltűrő alázatossága (Ézs 53,4.7). Az odaadott felsőruha, az alsó után; a második mérföld, a kikényszerített első követve, s a feltétel nélküli kölcsönzés javaslata hallatlan erőről és meggyőződésről tanúskodik, hogy a rossz meggyőzhető jóval (Róm 12,21)!

Máté 5,43–48 – Szeretet – megkülönböztetés nélkül

Mint már szó esett róla az előzőkben, a 3Móz 19,18 mondja ki azt, hogy úgy kell szeretnünk a felebarátot, mint önmagunkat. A szöveggörnyezetből kivehetően, eredetileg ez csak az Isten népének fiaira volt tekintettel. Sőt az ún. Bosszú-zsoltárok olykor szabad utat adnak a féktelen haragnak (Zsolt 137,7kk) és beszélnek gyűlöletről is (Zsolt 139,19kk) azok iránt, akik képmutató módon beszélnek Istentől, közben pedig a kegyesek életére törnek. – Segítségül véve a 140. zsoltárt, abból megérthetjük, hogy a „bosszú” kifejezés, tartalmában, arra nézve óhaj, hogy Isten igazsága jusson érvényre az erőszakos ember sorsában. Tartsuk jól észben ezt a szóelemzést, mert időről időre megütközést kelt a „bosszú(állás)” fogalma a Bibliában, ami egyébként egészen Isten joga (5Móz 32,35; Róm 12,19kk).

Az azonban, hogy szeresd felebarátodat és gyűlöld ellenségedet, sehol nem olvasható az ÓSZ-ben! Viszont a Holt-tengeri tekercsek között talált ún. Fegyelmi szabályzat-ban fellelhető ez a rendelkezés a qumráni közösség számára, hogy szeretniük kell a világosság minden gyermekét, s gyűlölni a sötétség fiait. – Jézus tehát (ismerve ezeket az iratokat is!), a „régiek” közé sorolja kora minden irányzatát. Túl a törvényen, minden egyéb rendelkezés is addig volt érvényben, míg most ki nem nyilvánítja az újat, ami az ő személyében elérkezett Isten népéhez. S bár az ellenség iránti lojalitásnak, ha nem is szeretetnek megvoltak a kezdeményei korábban is (vö. 2Móz 23,4k), az ellenség iránti szeretet jézusi parancsa teljesen új! Elsőrenden pedig nem olyan formában gyakorlandó, hogy a szemébe mondogatom: vedd tudomásul, hogy üldözéseid dacára szeretlek! – Hanem inkább akként, hogy Isten előtt könyörgök az engem gyűlölőért és áldást mondok életére nézve, s ha szükségben van, képes vagyok jót is tenni vele. – Tapasztalatok szerint, olykor épp ez a gesztus vált ki hallatlan gyűlöletet, mert a mentő tett, akaratlanul is, fékezhetetlen ellenhatást provokál! Beláthatatlan következmények dacára, erőt és kegyelmet ad ezekre az, aki maga is imádkozott a bűnösökért (Ézs 53,12), s bocsánatért azoknak, akik keresztre szegeztek (Lk 23,34). Ha a tanítvány eszerint jár el, fiúként mennyei Atyját követi (Ef 5,1), hiszen ő is felhossa „napját” jókra és gonoszokra, esőt ad igazak és hamisak földjére!

Az engem szeretőt könnyű szeretni, mint ahogy a vámszedők is összetartottak közös érdekeik miatt, ami nemhogy visszafogja, in-

kább serkenti Jézust arra, hogy őket is megtérésre hívja. Az utak vándorai, még inkább a városok járókelői már akkor is inkább csak ismeretségi körüket méltatták figyelemre, hogy köszönjenek nekik. Jézus a szeretet új viselkedése módját is meghonosítja az áldásmondás, a köszönés gesztusával. Így válhat igazságuk a hétköznapiakban is mássá és többé, mint a farizeusok és írástudók úgymond „igazsága” (20). Jézus szinte csak érintőlegesen beszél jutalomról, ami tkp. az Atya és a fiak megpróbált közösségének majdani megkoronázása lesz.

Hallva azt, hogy legyünk tökéletesek, mint ahogy mennyei Atyánk tökéletes, szemernyi biztatást és vigaszt ad a tudat, hogy szava egyben teremtő erő is. Amikor kimondja, hatalma is van rá, hogy bennünk megteremtse a lehetőségét e „tökéletesség”-nek, ami egyrészt elérendő cél (Fil 3,14k), másrészt, a Lk 6,36 szerint, az irgalmasság közelíti hitelesen a tökéletességet, melyet magunkon tán’ észre sem veszünk!

Máté 6,1–8 – Nem magamutogatva

A tökéletesség tehát a kegyesség gyakorlásában bizonyul igaznak. Csupán saját igazságukkal, feltűnést keltő kegyességükkel a farizeusok és írástudók sem mehetnek be a mennyek országába. Jézus szokimondó: „Bizony... megkapták jutalmukat”. A magamutogató kegyesség, amire az ember kissé rá is játszik, hogy sikert arasson, úgyesen szerezheti meg az emberek csodálatát, s elismerését, de ebben van végső jutalma is, mert idő előtt magasztosul fel, olykor csupán saját szemében, s közben előre föléltte azt, amire jobb lett volna, ha vár türelmesen, illő alázattal és szerénységgel! – Aki viszont nem a látszatokra ügyel, de őszintén és hitvalló szeretettel gyakorolja az Isten és minden ember iránti szeretetét, az majd megkapja jutalmát, nem szolgaként, aki bérére vár, hanem mint fiú. Legnagyobb jutalom az Atya közelsége, sőt már itt e földön is gondja lesz rá Istennek (33).

Az embert megkísérti a dicsőségvágy, ahogy mondják: a sikerélmény. Egyetlen vonzó változata ennek az Atya tetszése, ami érzelmileg is visszahat ránk, s eltölt békességgel. – Nincs ugyan másuttan adatunk rá, hogy a szokatlanul nagy adományt adó érkezését kürtösök jelezték volna, de valóban odaültették a rabbik mellé, s ezzel nyilvánosan felmagasztaltatták, s válhatott, bizonyval közirigység tárgyává azok részéről, akik kevésbé erőltették meg magukat. A kürtölés lehet képes kifejezés is, mint az is, hogy ne tudja a balkéz, mit cselekszik a jobb. Ma is mondják, rosszallóan, ha valamit kikürtölnek (ez pedig innen ered, a Bibliából!). – Legyen elég a segítő tett, még arra sem számítva, hogy Isten titkon látja, amit titkon teszel. A „titkon” kettős jelentésű, utal a tette és Isten mindent számon tartó figyelmére. Némely kéziratban még az is olvasható, hogy Isten „nyilván” fizet meg. Az alázatos kétéségtelenül felmagasztaltatik (23,12). Az örök élet kegyelmi ajándékának lehet e földön is kisugárzása.

Háromóránként voltak az imádkozás órái. A rászámító kegyes ügyelve indult ki házából, hogy az imádkozás órája épp ott érje, ahol sok ember megfordul. A zsinagógában is előrenyomult és úgy adott hálát amiatt, hogy ő nem olyan gonosz, mint egyebek (Lk 18,9kk). Kemény szót mond itt ki Jézus: „képmutatók”, azaz színészkedők; ami nem a színészet leszólása. De a kegyességnak is megvannak a ripacsai. – Jézus tanításában ezúttal váltakozik a „ti” és a „te”. Menj be belső szobádba (vö. Ézs 26,20; 2Kir 4,33). Ez volt az egyetlen zárható hely a házban, leginkább az éléskamra; zavartalanul lehetett ott keresni Isten akaratát. – Nemcsak zsidó, hanem pogány példák

is voltak, melyek elriaszthattak: így ne! A bőbeszédűség artikulátlan szavak vég nélküli hadarása lehetett, mintha Istent ki lehetne fárasztani vele, míg végül megadja magát, s rábólint a kérésre! Így imádkoznunk hiábavaló dolog, hiszen Isten előre tudja, mire van szükségünk. Az imádság igazodás az ő akaratához, rendeléséhez. Nem nekünk kell magunkhoz igazítanunk őt, nekünk szükséges imádságban magunkat őhozzá igazítanunk! – Erre ad Jézus követendő példát mindenkori tanítványainak a Miatyánk-ban.

Máté 6,9–13 – A Miatyánk

Jézus mintaimádságot ad, elsőrenden nem szószerinti elismétlésre. Hosszúsága, helyesebben: a rövidsége is példa rá, miként lehet kevés szóval elmondani életbevágóan fontos kéréseket. A „Mi Atyánk” megszólítás egyben bátorítás is, hogy Istent gyermeki módon Atyánknak nevezhetjük (Róm 8,15; Gal 4,6), pedig ő a mennyben van, mégis hallásközelben van hozzánk. A megszólítás után 6 kérés hangzik el; három Isten dolgaira, három mindennapjainkra, testünk és lelkünk állapotára tekint, s zárul hitvallás és Isten dicsőítése után, Ámennel.

Isten nevének személyét tudtul adó, kijelentő ereje van. Ahogy Mózzsal is közölte addig nem ismert nevét (2Móz 3,13kk), midőn szabadító tervét megosztotta vele; a kérés, hogy neve szenteltessék meg, vele Istennek mentő közbelépését hívjuk segítségül. Lehet, hogy az első egységet záró kérés: „amint a mennyben, úgy a földön is” záradéka az eddigieknek is, ama reménységgel, hogy a gyülekezet tanúságtétele e világban vigye előbbre Isten nevének ismeretét és magasztalását, mielőtt eljön az ő országa, hogy ne érjen váratlanul senkit királysága eljötté, melyre aztán a második kérés is vágyakozva tekint. – Isten országának elérkezte, tartalmában azt jelenti, hogy akarata, üdvözítő szándéka jusson mindenben győzelemre. Nem úgy, hogy a földre sújt; inkább fölemel, meggyógyít, sőt föltámaszt! Akarata már most akadálytalanul járja át a mennyet; mialatt e földön hatás és ellenhatás küzd egymással, mivel átmeneti időben élünk; de a kérés bizalommal hívja és várja, hogy olyan mértékben legyen meg akarata a földön is, ahogy az már most érvényre jut a mennyben. Akik pedig itt e földön akarátát cselekszik, azok már most az eljövendő ország jeladásai és hírnökei. Isten népe nem múltból ittfelejtett zárvány, de a holnap kezese és záloga! – Gyakorlatilag, Isten népe általában előre menekül, miközben nem futamodik meg.

Mindehhez elégséges a napi kenyér (mondható úgy is, hogy a holnapra való), amit szintén tőle kérünk, s vele kezdődik az ima második része, az emberekre, a tanítványokra tekintő. – Kérünk kell továbbá, hogy bocsássa meg vétkeinket most, s ha majd színe előtt megállunk. Addig is törekedni fogunk arra, hogy engedjünk meg mindenkinek, akik nekünk adósok; oly módon is, hogy elkövettek ellenünk valóban sérelmes dolgokat (18,21kk). Mivel a kegyelem folyamatos, mi is a megbocsátás útját járjuk. – A hatodik kérés szinte segélykiáltás, némi megrettenéssel: Megérdemelném, hogy próbára tégy mindönket, s elessünk benne, de karjaidba menekülünk, hogy

ne szolgáltatass ki semmi csábos, idegen hatalomnak! Személyes Gonosz még létezik, szertejárnak démoni erők, lesnek is rám (1Móz 4,7), hogy elnyeljenek (1Pt 5,8), de Te szólj időben, s add, hogy ne legyek oly süket, mint Káin volt, amikor pedig intetted. Szavadban mentő erő van, s Te tudsz megóvni a gonosz ádáz támadásaitól, megelőzve, kivédve azt. Sőt kellős közepén is, mint tetted volt Dániellel és társaival (Dán 3. és 6.f-ek).

A dicsőítés indoklás is: mert hatalmad neked van egyedül mind-ezekre. – Imádságunk vallomás rászorultságunkról, de hitvallás is egyben, hogy Istené: azaz Tied minden hatalom, mert országod átfog mindeneket; a dicsőség is a Tied, melyet senki meg nem rabolhat, s ez mindörökké igaz – Ámen

Máté 6,14–18 – Vidám böjt

A Krisztus-követés próbaköve a megbocsátás készsége, ha esetenként bocsánattal kell válaszolnunk sértésekre, sérelmekre. Akkor tudunk jól dönteni, ha előfeltételként bennünk él a bocsánat lelkülete. Erről beszél a 15a, ami tehát alkalmassá tehet, hogy mindenkor megbocsássunk. Az általános és egyedi esetek alapja az Atya bocsánata. Mind a Miatyánkban, mind a hozzá fűzött magyarázatban úgy tűnik, mintha az Atya bocsánata következménye lenne annak, hogy meg tudunk-e bocsátani. Isten bocsánata többértű. Van mindent megelőző része, ez az alapvetés; és van olyan része is, mely akkor árad ki szívünkbe, midőn érzékenységenket, vagy érdekeinket sértik; s mégis meg tudunk bocsátani. S az egésznél van olyan eleme is, ami Isten előtti megállásunk ama napján vár majd ránk.

A továbbiakban Jézus nem az általánosan megtartott böjtről beszél, inkább szól az önként vállalt fogadalmakhoz társulóról (ApCsel 18,18; 21,23kk; 23,21kk), amikor a böjtöt vállaló közvetett módon szerette volna mindenki tudomására hozni lelki teljesítményét. A leginkább kézenfekvőnek látszott rá az arc elkomorulása. Az öngyötres e módja egyrészt tényleges szomorúság kísérője volt (ugyanaz a szó, mint a Lk 24,17 során, s az 1Móz 40,7-ben, a LXX szerint). Másrészt mesterként eltorzítása volt az arcvonásoknak. Ha pedig az ily módon böjtölőnek sikerült a közfigyelmet maga felé fordítania, máris megkapta jutalmát oly módon, hogy eredménnyel keltette a tekintélyes és kiváltképpen való szentség benyomását; de ezzel el is vette jutalmát!

A fordítottja legyen kíváncsabb a már fölvázoltak – mondja Jézus –, és az sem mondvacsínáltan. A böjtölő kenje meg haját, s arcát mossa meg. Semmiképpen ne keltse az ápolatlanság benyomását. Sőt a lelke legyen vidám, s belső öröme bátran tükröződjék arcán, a viselkedésén. Hajviselete, s biztonnyal ruházata is maradjon gondozott. Isten gyermekeitől álljon távol a tettettett komolykodás. A képmutatást ki lehet tanulni, le lehet utánozni, de az őszinteség utánózhatatlan, azt csak követni lehet.

Amit itt Jézus a böjtről mond, nincs-e ellentétben a 9,14kk tanításával? Egyrészt a 9,15 is számol olyan időkkal, amikor – a völegény elvétele idején –, a násznép is böjtölni fog. Tehát számol olyan időszakokkal, amikor a tanítványnak, s a gyülekezetnek is lemondást kell vállalnia. Másrészt –, a Hegyi beszéd olvastán –, az az érzésünk támad, hogy Jézus a gyakorolt kegyességnek – az eddigiektől teljesen elütő – lehetőségét, örömteli életformáját nemcsak tanítványai-

nak tárja fel, de bemutatja, följajánlja egész népének is; idegen szóval – alternatívaként -; azzal szemben, ahogy eleddig igyekeztek a törvényt megtartani; adakoztak, imádkoztak, böjtöltek, s nem utolsó sorban szűkre szabottan éltek a bocsánatból és a megbocsátással! – Oldottabb, de következetesebb; és a gyermeki kegyességnek bolder lehetőségei körvonalazódnak itt zsidóknak, s nem zsidóknak egyaránt, amit, nagy kár, hogy akkor sem szívleltek meg, sem népe, sem később az intézményesedő egyház! – Épp ideje volna végre gyakorolni benne magunkat, mert a képmutatás és a kegyesség két külön világ, s harmadik lehetőség nincs, legfeljebb a teljes elutasítás, ami pedig megrögzöttség.

Máté 6,19–24 – Romolhatatlan kincs

„Minden féltve őrzött dolognál jobban óvd szívedet, mert onnan indul ki az élet!” (Péld 4,23). Jézus is a szívet szeretné megóvni, s általa az embert kiábrándítani a mulandó földi kincsek igézetéből. Tehát a 21.v adja kezünkbe a kulcsot, hogy helyesen értsük az egész szakaszt. Mert nem elegendő belátnunk az e földön gyűjthető kincsek bizonytalan sorsát, hogy moly és rozsdá megemészti. A moly valószínű csapás volt az ókori Kelet szövött anyagaira; a vas pedig – akkor még alig múlt ezer éve, hogy az ember azt meg-, és feltalálta és használni kezdte –, elképesztően esett áldozatául a rozsdának; míg a korábban ismert réz és bronz sokkal inkább ellenállt, ha oxidálódott is. Ami még értékesebbnek számított: az ezüst és az arany pedig ki volt téve a rablás veszélyének. A tolvajok megorrongották, hol van elrejtve, elásva a felhalmozott kincs, aztán kiásták és ellop-ták. – Lehet, hogy Jézus nemcsak az élők kirablására gondolt, hiszen közismertek lehettek a sírrablások Egyiptomban, s más mesés helyeken, ahol szokás szerint az ember fölszerelte magát, vagy az elhunytat a másvilágra, nehogy üres kézzel menjen a halottak birodalmába. Mire azonban odaért – szőjjük tovább az abszurd képi világot –, semmije sem maradt! – Mi kísérhet el egészen odáig, amin nincs hatalma semmiféle rágásnak, fölemészthetésnek és emberi tolvajlásnak sem? A mennyei kincsek ilyenek! Ezek megmaradnak, hitelesen velem lesznek. Mit értett Jézus e kincseken a mennyben, azaz a mennyei kincseken? Mik lehetnek ezek? A szókapcsolat bizonyára nem jócselekedetek szorgalmas fölhalmozásaként értendő, dologiasan! A 33.v tájékoztat bennünket, miként fogjuk fel és kövessük helyesen az útmutatást. A mennyek országának keresésében lelhető meg ez a nem nyereségre törő életforma, ami közel is állhat hozzánk, mert: míg a német „érdemli” (verdient), a francia „nyeri” (gagner, kiejtve: ganyé), az angol „csinálja” (make money) a pénzt, a magyar csupán „keresi”! – Mégis a mennyek országának keresése az egyedül ígéretes hivatás, s mellékesen kincsgyűjtés, mert a szív otthon érzi magát benne, s nem válik vele az élet nagy vesztesévé.

A szem is a szív állapotától kapja a fényt, s világít lámpásként az egész testnek; de kifelé is ablak, mint mondják, „a lélek tükre”, s megmutatja, mi lakozik bent. Ha pedig a szívben, következésképpen a szemben idegen tüzek égnek, s az, amit világosságnak hívnak, merő sötétséget mutat, mekkora lehet az, ami nem fény? – Ilyenkor nagy fekete lyuk tátong a szív helyén, tömény koromsötétlettel. – Közben

észre sem vettük, hogy már a 21.v-től Jézus nem azt mondja „ti”, hanem „te”. Tua res agitur, rólad van szó, reád (is) vonatkozik e dolog!

A 24.v során is személyes a fogalmazás, mivel senki sem képes rá, hogy két úrnak szolgáljon. Végző soron nem is emberekről van szó, hiszen korábban az ellenség szeretetéről beszélt Jézus. Ezúttal a gyűlölet a bálvánnyá nőtt személyeket, démoni kényúrrá terebélyesedett hatalmasságokat illeti, bár nem mondja, hogygyűlöld, csak megállapít tényeket. A bálvánnyá nőtt mammont elutasítva, egyedül Istennek kell szolgálnunk; vagy-vagy, döntenünk kell, mert szolgálata teljes embert kíván; s ő egész embert akar, nem is szolgának, hanem fiúnak és munkatársnak. Ez maga számunkra a legnagyobb nyereség, már itt e földön!

Máté 6,25–34 – Először az Ő országa!

Az aggodás ezúttal nem csupán merő szorongás a lélek zugai-ban; jelenti a gürcölést is, amikor Isten helyett is én akarok gondoskodni magamról. Mivel azt mondjuk: meg kell élni valahogy; – és hajtunk a családunkért, boldogulásukért, s közben észrevétlen jutunk a mammon bűvkörébe. Az előzőknek folytatása, amiről itt Jézus beszél! – A 33.v tanúsítja, hogy követőit tanítja egy másféle életfelfogásra és ritmusra, de látókörébe vonja a jelenlévő sokaságot is. Eszerint tömegesen is lehetséges ez az új életvitel. Életed és tested állapota többet ér annál, mint amivel azt táplálsz és öltözteted. Nézzetek körül nyitott szemmel – inti őket Jézus –, s vegyétek észre az ég madarait, miként tartja jól őket mennyei Atyátok vetés, aratás, csűrbe takarás nélkül. Pedig ti értékesebbek vagytok az ő szemében ezeknél. Törje bár magát az ember módfelett, egyetlen arasznyival sem képes meghosszabítani saját életét. – Vagy vegyük a ruházatot. Nézzetek körül a természetben, mily szépek, ékesek a virágok. Gyorsan növekszenek, máris kivirultak, s oly szépek, hogy nem is vethető hozzájuk az az ékesség, amivel dicsősége csúcsain Salamon (nem mondja ki, hogy király!), önmagát díszekkel teleaggadta. Egyetlen szál virág ékesebb, mert természetesebb, mint a legdíszesebb karácsonyfa. Pedig hát, a virág a mezőn nem egyéb fűnél, szépsége hamar illan; ma még virít, s holnap már tűzre vetik, hogy szerény meleget adjon az éjszaka didergő emberének, főként a hűvösebb, esős palesztinai teleken. Higgyétek el, ti kicsinyhitűek, hogy Isten sokkal inkább fordít rá gondot, hogy szükség szerint ruházzon benneteket!

Ne törjétek hát fölöttébb magatokat, s ne csupán annyi legyen közöttetek beszédtema, hogy mi legyen az enni-, vagy innivaló; s aki külön is adott magára, legfőbb gondja volt, hogy miként öltözködjék. A népeket, a pogányokat ez foglalkoztatja. Nektek azonban bizonyosságotok lehet abban, hogy mennyei Atyátok tudja, mire van szükségetek, azaz, hogy mindezekre szükségetek van. Itt újjólág észrevehető, amint korábban is véltük, hogy kiemelten egyéb népek közül, Jézus egész népét, annak közgondolkodását szeretné megváltoztatni, s a mennyek országa keresésére ösztönözni.

Mi akkor hát a teendő? Ne legyen semmi életcélom, éljek egyik napról a másikra gondatlanul? Nem! De élhetsz munkálkodva is gondoktól szabadultan, ha erődöt, szíved indulatát és törekvéseidet a mennyek országára, s annak igazságára irányítod. Isten igazságát említve egybecsendül a Miatyánk ama kérésével, hogy Isten akarata

legyen meg a földön úgy, ahogy már most érvényre jut a mennyben. Aki e célnak adja át életét, meg fogja tapasztalni Isten csodálatos gondoskodását, amint megfogalmazza azt a Zsolt 127,1k is: a sok hiábavaló fáradozás ellenére: „akit az Úr szeret, annak álmában is ad eleget!”

S bár az élet nem csupa gondtalanság, ha kérted a holnapra való kenyeret, ne gyötörd magad a holnap miatt! Egy kis iróniával is fogalmaz Jézus, hogy a holnap majd töri magát – önmagáért, elég neki saját kellemetlensége, de nem zavarhat meg az Atyába vetett bizalmában.

Máté 7,1–6 – Ítékezés helyett lelkigondozás

Ég és föld a különbség a hozzáértő lelkigondozás és a megsemmisítően fölényes ítékezés között. Jézus kimondja, hogy követői ne legyenek ítélezők, mert rövid úton fogják megkapni ugyanazt a bánásmódot Istentől. Ez áll ama mércére is, amellyel másoknak mérünk. Túl a gondolatpárhuzamon, a mérés lehet általános szűkmarokosság kifejezője is, ahogy emberek között élünk lehetőségeinkkel, akik olykor ránk szorulnak. Aztán fordulhat a kocka, s nekünk van szükségünk segítségre, s csodálkozunk, megkeseredünk, és keseregünk, ha elutasítanak. Netán kígyót-békát kiáltunk a közönyösökre, pedig meglehet, hogy általuk Istentől kaptuk meg ugyanazt az eljárást, ahogy mi bántunk (el) felebarátainkkal!

Ezúttal nem arról beszél Jézus elsőrenden, hogy követői miként viselkedjenek egymás között, hanem, hogy milyen érzékenységgel foglódjunk az emberi közösségben, sorstársaink között. Mindenki, s az egész emberi életrend fölött ott van az élet Ura, aki ítélettel, de szíve szerinti megengedéssel kormányozza dolgainkat. Jogtalanul számítunk jóságára és szeretetére, – vagy éppen ezek szűk keresztmetszetére panaszkodunk –, ha minket kellő eréllyel figyelmeztetendő, irányunkban éppen atyai keménységét szükséges alkalmaznia, mert talán épp a minap mily lesújtó véleményt mondtunk valakiről! – Mindebben az itt a félelmes, hogy lehet egyébként igaz, amiről kíméletlen nyilatkozatra ragadtattuk magunkat, vagy ha valaki tényleg szűkkeblűen „mért” nekünk. Ennek ellenére mi mégsem vagyunk feljogosítva, hogy válaszul mi is kimutassuk a fogunk fehérét, hogy lám, tudunk mi keményebb bánásmódot is tanúsítani. – Ember soha nem viselkedhet oly módon, mintha ítélő Isten volna, ha valóban meg is károsították. Még a jogos bírói döntés fölött is van minden ügynek isteni része. A halálraítelt szívébe is kiáraszthatja Isten a bűnbocsánatot. Ítékezés helyett tehát inkább feltétel nélkül bocsássak meg! – Hallva ezt, azt – múltbeli dolgokról, – mondogatom, hogy már akkor megbocsátottam neki, amikor még el sem követte irányomban, amit később, – netán kényszer-helyzetben – jelentett rólam valamit.

Ámde, ha észreveszem a szálkát a más szemében, húnyjak szemet, s ne kíséreljem meg, hogy azt eltávolítsam? Jézus nem mond ellene, hogy gondozzuk embertársaink lelkét, csak a sorrendre kell ügyelnünk! Magunkat kell legelőbb is rendbe szednünk, észrevennünk, eltávolítanunk a „gerendát” tulajdon szemünkből. Ezt megtévén lehet hitelesen, az eredmény reményében hozzáfognunk, hogy eltávo-

lítsuk a szálkát, ami társunkat is bántja, zavarja. – Ilyen előzmények után nem fogjuk őt a földre taposni. Inkább valóban fölsegítjük, s hozzájárulunk gyógyulásához. Magam folyamatos gondozása nyomán lehetek hozzáértő lelkigondozó, amit nem pótolhat a szakértelem, ha az egyébként szükséges is. De a szakértelemhez áldás is kell, s azt Isten adja azoknak, akik kellő szigorral ellenőrzik önmagukat.

Különböző indulatú emberek között forgolódva hiba lenne, ha a szent dolgokat kiteregetnénk előttük, amikor némelyek ingert éreznék rá, hogy beletiporjanak embertársuk lelkébe. A 2Pt 2,20kk a hitehagyókat nevezi, hasonlatként, eb-nek, s Uram bocsá' – disznónak. – Könyvünkben pedig a 13,45 hasonlítja a mennyek országát gyöngyhöz, olyan igazgyöngyhöz, mely minden áldozatot megér, ezért ne tegyük ki visszaélések prédájául. Élünk vele,- becsülve értékét –, szent önuralommal.

Máté 7,7–12 – Nyitottsággal

Az imádsághoz gyermeki bizalom és őszinteség szükséges, feltárva kéréseinket és kívánságainkat, hálaadással. Tartalmazhatnak fokozatokat is: kérés, keresés, sürgető zörgetés, egyre állhatatosabb könyörgés. Példa rá Pál apostol, aki a testében gyötrő tövis miatt háromszor könyörgött (ami teljességet is jelenhet), hogy vétessék el tőle. A választ olyan értelemben kapta meg, hogy Isten érthetően szólt, kifejtve, hogy elégséges a kegyelem, de a tövis marad; s megérthette, hogy Isten ereje így lehet az ő testén-lelkén át hathatós mind a maga, mind mások életében (2Kor 12,8kk). – Így értendő az a közvetlenség is, ahogy a kérésre adatik a válasz, hogy a kereső találni fog, s a zörgetőnek Isten ajtót fog nyitni, mert a hozzá folyamodók között nem válogat, senkit sem hagy válasz és személyes találkozás nélkül. – Éppen a válasz közvetlensége hordozza magában azt is, hogy olykor a kérő nem azt kapja meg, amit kért, nem azt leli meg, amit keresett. A megnyílt ajtón át folytatott személyes beszélgetés viszont biztosítva van Istennel, s az ő színe előtt érti meg az imádkozó, hogy amit mennyei Atyja ad – mert ő ezt látja jónak –, mindig több annál, mint amit ő kért magának. A más miatti csalódást eme többlet megértése, s majd megtapasztalása egyenlíti ki. Ti magatok is – mondja Jézus –, szülők vagytok, s ki lenne oly elvetemült, hogy gyermekének kenyér helyett követ adna, ami kívülről esetleg kenyér formáját mutatja. Ördögi csúfság volna az éhes fiakkal ily módon gúnyt űzni. – Halak is vannak, melyek kígyószerű alakúak. Hasonlóképpen irgalmatlanság lenne hal helyett kígyóval kínálni, s vele becsapni gyermekeiteket. – Jézus nem részletezte az ember eredendő gonoszságát, de tudott róla, s ezért szólt úgy, hogy ti, gonosz létekre, tudtok megfelelő táplálékot adni gyermekeiteknek. Mennyyel inkább ad mennyei Atyátok jókat nektek, ha kéritek tőle. Elsősorban Szentlelkét adja (Lk 11,13), s ad bölcsességet azoknak, akik kérik tőle, ha fölismerték, hogy nincs elegendő belőle (Jak 1,5).

Amilyen nyitottságra talál Istennél az ember, hasonló készség, nyílt szív, ajándékozó kéz jellemezze a tanítványt is. A kor, s a korabeli zsidóság is elutasító megfogalmazásban ismerte azt az életbölcsességet, amit aranyszabálynak is neveznek: ne tedd azt felebarátoddal, amit nem akarsz magadnak sem. – Jézus pozitívvá alakítja a mondás előjelét, ami azzal a kockázattal is járhat, hogy tettem a jót, s nem kapom azt vissza. A bölcsesség akkor úgy igazolódik, hogy sohasem attól várjad a kívánt mértékű viszonzást, akivel jót tettél! Lehet, hogy nem fog hálátlan maradni, mégsem ér majd csalódás,

ha Istenre bízod dolgaidd irányítását. Ő majd tudja, milyen szálakon, s talán épp a nem várt irányból érkezik vissza hozzád ugyanaz, vagy hasonló,- akár azt meg is haladó –, szívéllyesség és segítség, amivel te ajándékoztál meg valaha, valakit. Ne félj átültetni a gyakorlatba a jézusi aranyszabályt, hogy mersz kezdeményezni. Szíveket lágyítasz vele, s derűsebbé teszed általa az emberi kapcsolatokat, és célhoz érkeznek nálad a törvény és a próféták mentő szándékai. – Nálam idősebb lelkésztársam mondta néha, évtizedekkel ezelőtt, tréfásan: Köszönöm! Sose fogom meghálálni! Nagyot kacagtunk együtt, s máris szabadultak fel bennünk a görcsök, s a pozitív energiák, hogy figyelmesebbek lehessünk, hol kél el egy kis segítség körülöttünk!

Máté 7,13–20 – Életre vivő út

Jézus nem csinál titkot abból, melyik úton induljanak el mindazok, akik akarnak reá hallgatni. Már az ŐSZ is beszélt az élet és halál közötti választás lehetőségéről, sőt szükségességéről, azzal a biztatással, hogy aki az életet választja, biztosan életet fog találni (5Móz 11,26kk; 30,15kk; Jer 21,8; Zsolt 1,6). A Péld 14,12 további körülményekre is int. – Az élet, ahová a szoros kapun és keskeny úton lehet bejutnunk, a mennyek országát jelenti. Vitatták a magyarázók, hogy az út elején, vagy a végén állnak-e a kapuk. A vélemények végül is abban jutottak egyértelmű álláspontra, hogy az utak elején áll mind a szoros, mind pedig a tágas kapu, s utánuk következnek, folytatásként a kapuk meghatározta keskeny, avagy a széles út. Az első az életbe, a másik viszont kárhozatba visz. Következőleg: a kapu helyes, vagy helytelen megválasztása már döntően befolyásolja az őt választónak sorsát. Félrevezető lehet, ha bárki is arra figyel, melyik úton hányan járnak. A széles út, elején a megfelelő kapuval, vonzóbbnak tűnik, ha az ember arra figyel, mennyien nyüzsgönek, korzóznak rajta; s visszariad attól, ha látja, hogy mily kevesen, csak százával vannak a keskeny úton. Méghozzá, az utóbbit keresni kell; de meg lehet találni, mivel nincs elrejtve! – Hiszen maga Jézus tanácsolja, hogy menjen át rajta mindaz, aki őt hallgatja. – Mit jelent közelebbről a bemenet a szoros kapun, s a járás a keskeny úton? Mindannak fölismerését és vállalását, amit Jézus épp most mondott el a Hegyi Beszédben! Az önmegtagadás itt örömmel társul, célja és jutalma a Jézus Krisztusban megjelent és elnyerhető élet. A cél felől tekintve, már az út is az élet jellemzőit viseli magán.

Vajon ez az út mentes minden tövistől és kísértéstől? Egyáltalán nem, mert jönnek (majd) juhok ruhájába öltözve ragadozó farkasok. Az evangélium összeállítása idején már világossá vált, hogy pusztulásba vitte a zsidó népet, s Jeruzsálemet a szélsőséges zelóták (és szikáriusok) fanatizmusa. A fiatal keresztyénség ezt a csapdát kikerülte (szintúgy a szentírás-hű zsidó ortodoxok is). Inkább a belső tévelygések veszélyeztették a gyülekezeteket. Legkorábban a gnózis. Mindaz, aki elégtelennek tartotta az üdvösséghez a Jézus Krisztusról vallott egyszerű evangéliumot, s még valami titokzatos álbölcsestést óhajtott hozzáragasztani, sőt vele a korábbi túlhaladni (2Jn 9!). – Az ilyen tévelyeg, s büntetése abban van, hogy gyümölcstelen marad, vagy fanyar gyümölcssei elárulják igazi természetét. Jézus tanít a lelkek megkülönböztetésére. Nézd a gyümölcsét, s megtudod, hogy kivel van dolgod! Tüske, bogáncs, rossz fa mind képtelen rá,

hogy jóízűt gyümölcsözzék. Sorsa a kivágatás lesz, s tűzre is vetik. – Jézus itt a Keresztelő János által mondottakat veszi át (3,10) és alkalmazza. – Végző soron Isten fogja kivágni és tűzre vetni az ilyen fát. Nem a tanítványok dolga ez. Nekik legyen elég a helyes fölismerés és emberismeret; elhatárolódás a kétes elemektől, védelem és óvakodás, hogy se maguk, se a gyülekezetek ne kerüljenek hatásuk alá. Isten ajándékoz, s nem kifoszt. Ő erről ismerhető meg, – s övéi szintúgy –, mivel a gyümölcs mindig egy jó meglepetést keltő ajándék is, mert áldás van benne (Ézs 65,8)!

Máté 7,21–23 – Életközösség Jézussal

Merő hazugság lenne, ha eltanulva bizonyos szófordulatokat, azokat szajkózva, óhajtanánk kedvessé tenni magunkat Isten előtt. Az Ő neve nem varázsszó, hogy csodát tegyünk általa, mialatt tulajdon életünk marad a régiben. Nem mintha fölösleges volna „Uram, Uram”-ot mondanunk, de nem is elegendő. Ámbár azt sem szabad szégyellnünk, hogy életünk Urának valljuk őt, de megvallói közül csak azok mehetnek be a mennyek országába, akik cselekszik is mennyei Atyjuk akaratát. Atyja akaratával lett azonosulásának világos tanújele itt az, hogy először fogalmaz Jézus személyes vallomással: „az én mennyei Atyám”; mert mindez ideig a „ti mennyei Atyátok” fordulatot alkalmazta. – Mi értendő a mennyei Atya akaratán? Hajlanánk rá, hogy valami bonyolult dologra következtessünk, holott egyszerűen a szeretet kézzel fogható, szívvel érezhető tetteiről van szó. Alkalmas párhuzam mostani szentleckénkhez az 1Kor 13,1-3. Vihetek véghez az ő nevében nagy dolgokat, szólhatok nyelveken, prófétálhatok, válhatok titkok ismerőjévé, s lehetek bölcs, rendelkezhetek hegyeket mozgó hittel, mégis semmi vagyok, ha nincs bennem szeretet. – Ennek megvizsgálása nem az út elején, hanem a végén, „ama napon” fog megtörténni, amiről szintén először beszél Jézus. A mindent megvizsgáló Úr még egy zokszót sem ejtett, s az ágálók máris előhozakodnak érdemeikkel: mily látványos prófétálásokkal lepték meg a világot az ő nevében, ráadásul ördögöket űztek, aki kész is volt kitakarodni szállásából, csak szeretet, az ne legyen! – Az önigazolásokból kiderül, hogy visszaéltek neve használatával. Kimondásakor nevét nem megszentelték és őt nem is dicsőítették, hanem varázsszó gyanánt alkalmazták. Nem ők engedelmeskedtek az Úrnak, inkább igyekeztek megkaparintani a névben rejlő hatalmat, eszközül használták csodatettek véghezvitelére. Isten azonban nem adja nevét és személyét a mi hatalmunkba (1Móz 32,30). – A bejutni szándékozók úgy érvelnek, mintha az ítélő Úr lenne feledékeny, s rá lenne szorulva, hogy emlékeztessék őt véghezvitt tetteikre! – Hogy mit nem képzelnek!

Szintén első alkalommal beszél Jézus arról, hogy akkor majd mit fog mondani. Kijelenti, – mintegy megvallja –, hogy sosem ismerte őket! Az örök kiválasztás titka és értelme a kegyelem mindent megelőző aláhajlása azokhoz, akiket magáénak ismert meg. Csak azok ismerhetik meg őt, akiket már előbb szeretetébe fogadott. Kemény ítéletként hangzik, midőn elküldi a tetteikkel hivalkodókat. Sőt gonosztévőknek, pontosabban: törvényt nélkülözőknek nevezi őket.

Hát nincs mégis valami érdemük? Helyénvaló gyorsan leszállnunk a magas talapzatról, ahová feltornáztuk magunkat, s csöndben leülve, egészen az elején elkezdenünk, hogy keressük a Jézus mennyei Atyját, mi volna az ő akarata, s esdekelnünk azért, hogy adjon erőt a megcselekvéséhez; s kérnünk a szeretetét, töltsön be egészen!

A szeretet elsőrenden életközösség Jézussal. Ő ennek alapján ismer bennünket, s akkor, szinte magától, de tőle eredően kivirágzik bennünk szeretete, s örömet szerzünk, boldoggá teszünk általa embereket, mert megjelenik életünkben, másokkal is megoszthatóan, az Isten szabadítása.

Máté 7,24–29 – Ki a bölcs, és ki a bolond?

Jézus a valóságban is megfigyelhetett házépítő embereket. Egyik az alapokkal kezdte, ami – miután a ház fölépült, nem is látszik, de fontossága mégis igazolódik, ha hirtelen vihar támad, s megtépázza az épület szerkezetét. – A másik házépítő nem gondolt a fundamentumra; gyors, ráadásul hamari munkát végzett. Hogy feledtesse mulasztását, sokkal inkább törődött a látszattal, s épületét díszekkel látta el, s vele kihívta mások csodálatát és föl is keltette irigységüket, hogy mekkora házat rakott magának, méghozzá csinosat! – Am a hitetés csak addig tartott, amig csendes volt az időjárás, sütött a nap, szelek sem fújtak. Mikor azonban betört egy viharfront, s a szelek, meg a lezúduló eső beleütközött a házba, akkor derült ki, hogy baj van az alapokkal, mert az épület csak a fövenyre épült, kártyavárként ezért dőlt össze! – Adódik ilyen életet próbáló viharos időszak. Jób gyermekei is ott lelték halálukat elsőszülött testvérük házában, lakomázás, borozgatás közben, amikor a hirtelen támadt pusztai vihar rájuk döntötte az épületet (Jób 1,19). Családostól mind meghaltak, csak egy szál hírmondó maradt meg közülük. – Ez a korábbi ÓSZ-i példa arra figyelmeztet, hogy a természeti katasztrófa nem volt a véletlen műve. A sátánt sem lehet okolni érte, mert végső soron Isten az, aki ezúttal is engedte, hogy megpróbáltassék az, amit az ember önmagával, életével, erőivel, testével, lelkével, családjával művel. Sőt az időközi ítéletek előjelei az utolsó ítéletnek. Emlékezzünk csak rá, miként mosta el Isten a föld színéről az életet, amikor azt is megbánta, hogy embert teremtett. – Irgalmából mégis gondoskodott a túlélőkről; egyáltalán, hogy legyenek ilyenek. Ez volt Nőé és családja, akiket, az ő parancsára épített bárkában, a bevitt állatokkal együtt, átmentett az ítélet idejéből a kegyelem új korszakára.

Aki Jézus szavát hallja és megcselekszi, hasonló lesz a bölcs emberhez, aki kösziklára alapozottan, szakszerűen építette meg az otthonát – esetleg szerény külsővel. Mégis nemcsak magát, de egész családját is megmentette, ha ítéleten át is –, de a kegyelem számára. A szakszerűen építkező, akaratlanul is követendő példát ad embertársai okulására; ne feledjük ezt sem! Jézus csak hasonlatként alkalmazta a kétféle példát, mégis kiemelte általa igéje hallgatásának, s megcselekvésének döntő kihatását mindenki személyes sorsára.

A Hegyi Beszéd kezdetén úgy tűnt, hogy Jézus a tanítványokat tartja igazán fontosnak, s az odagyűlt sokaság csak a számot növeli. Ez azonban nincs így! – Itt a végén szinte eltűnnek a tanítvá-

nyok. Legalább is jelenlétük transzparenssé válik. Az a jó, ha ez így van, mert nem szigetelik el a sokaságot Jézustól, így azonban Jézus hatása a sokaságra közvetlen. Beszédét hallva, szinte kibillentette őket megszokott lelkiállapotukból. Érzésük nem megfoghatatlan álmélkodás. Sokan, mások helyett is képesek megfogalmazni, amit éreznek, s tudnak összehasonlítást tenni. Jézus ugyan éppúgy ült mindvégig, ahogy az írástudók szoktak tanítani; mégis tanításának tartalma és erőteljessége elüt minden eddigi tapasztalattól! – Érzik életükön hatalmának sodró, más irányt szabó hatását. Ahol ő van és tanít, ott Isten jelenlétének bizonyossága járja át a lelkeket. Szava hallatán ma sem maradhat közömbös senki sem.

Máté 8,1–4 – Ha ő akarja

A Hegyi Beszéd sokaságra tett hatásaként fogva fel e mostani gyógyítást, bizonynyal ez a beteg is egy volt azok közül, akik megállapították, hogy Jézusnak hatalma van, nem úgy, mint az írástudóknak. – Minden hatalom akkor válik megtapasztalt jótéteménnyé, ha személyes szabadításként lép be egy-egy ember életébe olyankor, amikor azt egy rászoruló kéri. Az a leprás beteg tehát jó nyomon indult el, amikor az általánosból tulajdon sorsára vont le következtetéseket, hogy Jézusnak kell, hogy legyen elegendő ereje arra is, hogy őt megtisztítsa. – Minden azon fordul meg tehát, hogy Jézus akarja-e ezt. A beteg nyilván szerette volna elérni, mégsem óhajtja Jézusra kényszeríteni, hogy megtegye, amit kér, de megvallja azt a bizonyosságát, hogy, – ha Jézus akarja –, megvan rá a hatalma, hogy őt megtisztítsa. Odajárulásában, leborulásában kiszolgáltatja magát Jézus szabad döntésének, miközben elmondja fölismerését, mondhatjuk így is: hitvallását Jézus személyéről.

Válaszul, mindenekelőtt Jézus érinti meg őt, kinyújtva rá a kezét. A leprások sorsa a kiközösítés volt. Kerülték, hogy megérintsék őket, mindenki tartott tőle, nehogy a tisztátalanság rájuk is kiterjedjen. Ebben hatott a fertőzés veszély, ha a kor embere ezt nem is tudta szavakba önteni, mert csak sejtései voltak róla. – Az érinthetlenség kizárta őket családból, gyülekezetből. Csak megvizsgálás után, ha az illetékes pap megállapította a gyógyulást, térhetett vissza gyógyultan az ilyen övéihez, s a többi ember közé (3Móz 13-14). Jézus érintésében már a pusztá tény is fölemelő lehetett: nem utál, nem fél tisztátalanságomtól; meghallgat, vállal engem, akarja, hogy megtisztuljak! – Mégis, szavak nélkül az érintés csak mágia lehetett volna. Szükséges volt a szó, annak kinyilvánítása, hogy jó helyen kopogtatott, s gerjesztette föl Jézus akaratát! – Igenis! – Ő akarja; amit ki is mond, hogy megtisztuljon! Abban a percben, ahogy Jézusnak teremő, gyógyító szava elhangzott, letisztult róla a bélpoklosság, ahogy a régi magyar elnevezés ezt a betegséget illette. A névnek semmi köze az emésztőszervekhez. Inkább egy ősi mezopotámiai istenség (Bél, kánaáni változata: Baal, Baál) neve rejtőzhet a névben, akinek csapása, mozsárütése nyomorította, bélyegezte meg azt, akit eltalált. – Más nyelvekben ez így sehol nem fogalmazódott meg. – Következőleg: Jézus démoni erők testet nyomorító hatását küszöböli ki. A lelket is felszabadítja, s a meggyógyultat ismét teljes jogú polgárává teszi az emberi társadalomnak és a vallási közösségnek, amit,- következő lépésként –, Jézus fontosnak tart. Ezért mondja

az előbb még beteg, de immár meggyógyult poklosnak, hogy ne mondja el senkinek. Ez akként értendő most, hogy előbb ne ő maga állapítsa meg önmagáról a gyógyult állapotot! Hivatalos, szabályszerű útja van ennek. Menjen el tehát az erre kijelölt papi személyhez, mutassa meg letisztult testét. Vigye magával a Mózes által rendelt áldozati ajándékot és ott adja át. Tehát várja meg, hogy a törvény által előírt módon nyilváníttassék, hivatalból is tisztának, hogy jogérvényesen élhessen utána teljes emberi életet. – Gyógyultan, üzenetet is visz egyben a legilletékesebbeknek arról, hogy itt a bizonyság: megjelent és munkálkodik Izráelben az, akiben valósággá lett: „Az Úr a te gyógyítód” (2Móz 15,26)!

Máté 8,5–13 – Hit ott, ahol nem is gondolta

Az egyik szír kéziratban így olvasható: „Nekem is van parancsnoki hatalmam”. Akár ez, akár az az ismertebb „hatalom alá vetettség” áll közelebb ahhoz, ahogy fogalmazhatta a kapernaumi százados a kérését, – ugyanazt ismeri föl Jézusban, amit a Hegyi Beszéd nyomán a sokaság, meg az iménti poklos is fölismert, hogy Jézusnak hatalma van Istentől! – Ez esetben kétségtelenül a démoni erők fölött, akik most szörnyű kínokkal gyötrik fiaként szeretett, kedves szolgáját. Ezért járul a városkába érkező Jézus elé és tárja fel szolgája kilátástalan állapotát. Talán mindjárt elmondaná kérését is, ha Jézus meg nem előzné, amit kérdésként is felfoghatunk: (Én) menjek, hogy meggyógyítsam? – Nemi megütközéssel, mint ahogy meghökkenéssel fogadta a kánaáni asszonyt is, aki leánya meggyógyítását kérte tőle (15,21kk). A történet ritmusa is hasonló. Ahogy az anya megelégedne a morzsákkal, a százados is tisztában van vele, hogy nem-zsidó létére (a kor és környezet közfelfogása szerint) nem lenne méltó rá, hogy Jézus belépjen háza födele alá. – A zsoldosokat egyébként, főleg az É-ra eső hegyvidékek lakosai közül toborozták Heródes Antipász szolgálatába. Századosunk elegendőnek tartja, ha Jézus csak egyetlen szót szól és betege máris meg fog gyógyulni. Ki is fejezi bizonyosságát, hogy Jézus szava éppoly hathatós, mint ahogy ő is parancsol katonáinak, vagy, ahogy utasítja szolgáit, s azok minden ellenvetés nélkül kötelesek a szavára neki engedelmességni!

Csupán két esetről tudunk, amikor Jézus elcsodálkozott. Egyszer a názáretiek hitetlenségén (Mk 6,6), most pedig a százados hitén (10; Lk 7,9)! – Ennek őszintén kifejezését is adja, kimondva, hogy ilyen nagy hitet ez ideig magában Izráelben sem talált. A százados ezzel jellé lett Jézus számára, sőt megihleti őt, s a jövődő látomása szinte kézzel érinthető közelségbe jön, mialatt szavai nyomán kirajzolódik előttünk is, ahogy az égtájak (K és Ny) felől sorjáznak elő a népek, s Ábráhámmal, Izsákkal és Jákóbbal együtt, – nagy békességgel –, asztalhoz telepednek a mennyek országában. Ez ország fiai pedig kivettetnek a külső sötétségre; s kirekesztve akár látják is, hogy mi történik odabent, akár nem –, tehetetlen sírás, s fogak csikorgatása lesz a részük. Keresztelő János mondott hasonlóan kemény szavakat a színlelt megtérőről (3,9). – Egykor a próféták szóltak arról, hogy a népek odagyülekeznek majd a Sionra, hogy az Úr útjára tanítassanak (Ézs 2,2kk; 59,19; Mik 4,1kk; Mal 1,11). Ezt a jövődőt is elveszítvén, a legfőbb jóból rekesztik ki magukat, akik őt, – Jézus –, elutasítják. Ez a prófétai intés itt hangzik el először az evangéliumban.

ÓSZ-i előzménye pedig az, amikor így nyilatkozik az Úr: „Mert nem vagytok én népem, én sem vagyok a tietek” (Hós 1,8), amiből azonban még lehet „én népem” (Hós 2,25), de a kegyelem e fordulata a Messiás Jézus elfogadásán áll, vagy bukik; s ez nem a tetszik, nem tetszik, ízlik, nem ízlik kérdése! A döntés lehetősége adott. Nekünk kell jól választanunk, de finnyásan nem válogathatunk!

„Menj el és legyen a te hited szerint” mondja Jézus a századosnak. A hit nem érdem, hanem szavának, ígéjének mentő hatalmába vetett bizonyosság, – megpecsételve még abban az órában a szolgálgyógyulásával. – Az ige erejébe vetett hitével a százados előfutára a népek üdvösségének.

Máté 8,14–22 – Gyógyulásunk ára

Nem kisebbíti a tanítványok Jézus-követését, mikor hajót, hálót otthagynak elindultak utána, ha közben mégsem hagyták faképnél a családjukat. Döntésük ömellette értelmesebbé, sőt eredményesebbé is teszi kötődésüket családhoz és hivatáshoz! – Péter anyósa talán soha nem juthatott volna úgy Jézus közelébe, hogy szolgáljon is neki, ha mindezt meg nem előzi Péter elhívása. Ennek nyomán jut Jézus közvetlen kapcsolatba Péter otthonával, ahova belépve mindjárt észre is veszi, hogy ott fekszik a néni lázasan. Kezét megérintve máris kitakarodik testéből a láz; fel is kél és otthonosabbá teszi Jézus ott-tartózkodását. – Ami példája annak, hogy aki a mennyek országát keresi, annak közvetlenebbül adatnak az élet mindennapos menetéhez a szükséges feltételek: egészség, élelem, s egyebek. Sőt ez esetben az anyósból is tanítvány lesz! Ez fejeződik ki abban, hogy „neki” szolgált; a „nekik” itt általánosabb jelentésű volna, – jóllehet, szinte biztos –, hogy ezt is megtette. Esetében Jézus nem követel, vagy ösztönöz; egyszerűen megteremti a feltételeket. Kevés szóval, avagy szavak nélkül is teljes munkát végez. – Míg idejét a házban töltötte, híre szétfutott a környéken és estére sokan érkeznek betegekkel, vagy betegek, kíséret nélkül is. Nehéz esetekkel is jönnek, pl. megszállottakkal. Eszköztelen módon, csupán szavával űzi ki a démonokat és minden beteget meggyógyít. Ezúttal az ige nem egyetlen esetet emel ki és tesz jellé mások számára, mivel Jézus nem tudta elnézni a tömeges szenvedéseket! Úgylehet, hogy érezte is a feladat terhét, de átadta magát a szolgálatnak, valósággal magára vette emberek nyűgét és baját. Akik szemtanúi voltak fáradozásának, kitartó türelmének, Ézsaiás prófécijára ismertek rá őbenne, aholis az Úrnak szenvedő szolgálja fölveszi az erőtlenségeket és mintegy hordozza a betegségeket. Mert ő nem csodadoktor, hanem a Messiás, aki a gyötrő nyavalyákon úgy lesz úrrá, hogy magára veszi mindahányat, el egészen a keresztig! – Gyógyulásunknak ára van; mind a tartozást, mind a törlesztést már keresztségében vállára vette, kereszthalálával pecsételve meg megváltásunkat. – Kálvin János szólt arról, hogy Jézus egész földi útja érettünk vállalt szenvedés volt.

Valószínű, hogy reggelre kelvén, pillantja meg a még mindig ott toporgó sokaságot. Mivel pedig nem óhajtja gyorsan learatni a gyógyulások és szabadulások nyomán támadt lelkesedést, inkább arra érez ösztönzést, – fölismerve a következő teendőt, hogy átkeljen a Genezáret tava túlsó partjára. – Némelyek mégis most szeretnének megkapaszkodni benne. Máris odalép egy írástudó, hogy követné

őt, bárhova megy is. Jézus lehűti a lelkesedést, először szólván arról, hogy ő Emberfia és sorsa olykor nehezebb, mint a rókáknak, vagy az égi madárnak. Ezzel egybefűzi a Jahve szenvedő szolgájának meg nem értettségét az általa szívesen használt Emberfia név egyre nehezülő sorsával, akinek olykor, s a kereszten végképp, nincs hová lehajtania fejét! – Valamelyik tanítványul jelentkező szólítja meg eztán, hogy szeretné előbb eltemetni apját, utána majd ő is nyomába szegődik. Kötelességünk halottaink tisztas eltemetése, de ha csak ez a legfőbb gondunk, s megtévén azt, úgy véjük, hogy vele letudtuk életünk legnagyobb feladatát, észjárásunk nagy hiányosságot jelez! – Azt mutatja, hogy fogalmunk sincs, mekkora hordereje lehet Jézus követésének az életünkben.

Máté 8,23–27 – A vihar kellős közepén

Mibe viszi be Jézus a tanítványait? Nem sejtette, hogy lecsap a vihar a tóra? Nem lehetett volna a parton kivárni a végét, s aztán hajóra szállni? Mindezek emberi okoskodások. Ha az ember a baj kellős közepén van, mindenkit okol, még Istent is. Miért éppen én, hogy engedhette meg, hogy velem, velünk ilyesmi történjék? Más dolog azonban elméletben tudni, mintegy lecke-felmondás-szerűen elmondani, hogy Istené minden hatalom, s hogy „akarata nélkül egy hajszál sem eshetik le a fejemről” (Heidelbergi Káténk 1. kérdés-felelete), s megint más személyes megrázkódtatáson át megtapasztalnunk, átélnünk, hogy miként képes ő kézben tartani az elemi erőket, s karmaiból minket kiszabadítani. – Már csak ezért is szükséges, hogy olykor válságos helyzeteken segítsen át bennünket.

Nincs kizárva az sem, hogy Jézus csak általánosságban számolt a veszéllyel, hogy a sátán vissza fog vágni. Mert az előzmények során szavával úzta ki a tisztátalan lelkeket; s az ördög arra várt, mikor nyelheti el, semmisítheti meg Jézust, s vele együtt tanítványait. A rájuk törő nagy vihar, melyben a hullámsír tájja fel száját rájuk, midőn a hullámfüggöny olykor egészen beborítja őket –, ez vehető a sátán elkeseredett támadásának is. Mindenütt, ahol káosz, zürzavar veszélyeztet, hogy elnyeljen, s rettegésbe sodorja a lelkeket, a teremtést megelőző sötét mélység tör elő, hogy összezilálja, s föleméssze a teremtés rendjét! – Amikor pedig Jézus ráparancsol a szelekre és a tengerre, és nyomában csendesség támad, akkor valami hasonló megy végbe, mint amikor szólt Isten a teremtés hajnalán, hogy legyen világosság, s térjenek helyükre a vizek (1Móz 1,22)! Ami szintúgy végbement az özönvíz pusztítása idején, amikor „fölfakadt... a nagy mélység minden forrása” is (mostanság értjük meg, hogy ez nem mesebeszéd, mert ezek (voltak) a cunamik!). – De ezek után, Isten szövetségi szeretetéből, ismét kiárad a kegyelem a megmennt földre, s az emberre (1Móz 7-9).

Itt azonban még nem tartunk, mert Jézus egyelőre alszik. A teher, amit a betegek gyógyításával, démonok kiűzésével magára vett, kifárasztotta, s teste pihenésre vágyott. A vihar pedig – szinte kiszámítottan, – ekkor lepi meg őket. Őt azonban aludva sem lehet megsemmisíteni! – Mégis jól tették a tanítványok, hogy hozzá folyamodtak, mint akik sejtik, hogy őt szólítva, Istent kérik. Jézus-éberresztésük imádság érvényű; ámbár kicsinyhitűek, amit rákérdezéssel hoz tudomásukra Jézus; mely a hitnek olyan rövidegsége, amikor az hirtelen támadt válsághelyzetekben mutatkozik meg. Ne törjünk

pálcát a tanítványok fölött! – Bizony, mi magunk is kétségbe estünk volna, s talán még az sem jutott volna eszünkbe, hogy fölébresszük őt! – Feddését Jézus már fölébredve, de még pihenő testhelyzetben mondta, s csak ezután kél föl, s dorgálja meg az elemek háborgását, amit nagy csend követ.

Bizony a tanítványok is elámultak, hogy ki is hát ez a Jézus, akit hatalma erejében így még nem ismertek; de az ige már arról is beszél, hogy az emberek csodálkozva kérdezték, hogy kicsoda ez a Jézus. A tanítványok tehát tovább mondták, elbeszélték, később igehirdetésben tettek róla bizonyosságot, s ennek nyomán támadt a szívekben csodálkozó kérdés Jézus hatalmáról. – Már az első századokban alkalmazták az egyházra a törékeny halászhajót, hogy a benne hívők mégsincsenek magukra hagyva, mert minden támadó viharban velü(n)k van Jézus!

Máté 8,28–34 – A legfőbb akadály

Az ún. Tízváros területén volt Gadara. Nem Jézuson múlt, hogy elérkezzék hozzájuk is a mennyek országának örömhíre. Azon a vidéken egyébként görögül beszéltek. Úgy tűnik, hogy ez nem jelentett volna problémát Jézus számára; erre azonban alig ad betekintést az evangélium. A figyelmét más köti le, mint ahogy Jézus is hirtelen találja szembe magát két démonikussal, akik a kőbe vájt sírboltokban ütöttek tanyát, s támadó fellépésükkel veszélyt jelentettek az arra járókra. Az út ui. sziklák között vezetett Gadara irányába. A démonok tudják, hogy Jézus Isten Fia. A sátán is így szólította, amikor megkísértette (4,2kk). Igazából védekeznek azzal, hogy fedik kiletét, sőt, ha lehet, szeretnék hatalmukba keríteni azzal is, hogy szándékát kibeszélik, mintegy leleplezéssel kísérlik meg, hogy megerőtelenítsék! – Még arról is van tudomásuk, hogy számukra a vég az örök gyötörtetés lesz (Jel 20,10); ám ennek – szerintük – még nincs itt az ideje. Van tehát üdvtörténeti tájékozottságuk is. – Jézust azonban ez sem kötheti meg, mert ő, ha kell –, idő előtt akarja átadni mindahányat az ítéletnek. Ahol jelen van, s hatalommal szól, ott már elérkezett a mennyek országa. Fölényét elismerve, áthidaló megoldást javasolnak a démonok. Az ott legelésző disznónyáj is mutatja, hogy Jézus itt átlépte Izráel népi határait, s nem-zsidók lakják a vidéket. Megjegyzendő, hogy az ún. Zsidó háború idején (Kr.u. 66-70) e vidékre – a Pérea-beli Pellába – menekültek Júdából és Jeruzsálemből a keresztyének. S Máté, Mk-al és Lk-al együtt úgy tekintett e vidékre, hogy Jézus idegen kultuszoktól takarította ki jóelőre e vidéket!

Nos, a démonok azt kérik, hogy ha Jézus kiűzi őket, hadd meheszenek a disznókba. Válaszul, -megengedően –, utasítja őket, hogy menjenek. A démonok, előjőve a két emberből, a disznókba mentek, mire azok a meredekről a tengerbe rohantak, s belefűttek a vízbe. A 32.v vége: „belevesztek a vízbe”,- a megelőző esz. –ot követően –, azt jelenti, hogy velük együtt a démonok is odavesztek. – Jézus ezzel szabad bejárást nyitott Gadara felé, immár bárki félelem nélkül közlekedhet az odavezető ösvényen, s előtte és követői előtt is szabad az út. Tettével az evangélium számára is út nyílik az ottlakó népek felé. – Továbbá, megszabadított két embert közveszélyes megszállottságából. – Lehet latolgatni s egybevetni a veszteséget, meg a nyereséget! – A pásztorok a rájuk terhelődő felelősség miatt is, hanyatt-homlok rohannak a városba, hogy jelentsék a tulajdonosoknak a történeteket; nem feledkezve meg arról sem, mi történt a

két megszállottal, s így egyúttal a veszély elmúltát is közhírré teszik. Az embereket fölkavarja a hír és kimennek csodát látni. Megpillantva Jézust, félelemmel vegyes tisztelet támad bennük; de úgy érzik, hogy nem volna kíváncsi, ha ő a továbbiakban még inkább beavatkozna az életükbe. Jobb, ha szépen eltávozik a határukból, aminek Jézus eleget tesz.

Jézus tehát megnyitotta az utat, közveszélyes emberektől szabaddá téve azt mindenki számára; átvitt értelemben és valóságosan is járhatóvá tette az evangélium számára is. A maga teremtette úton ő maga érkezne meg Gadarába. Támad azonban, egy pillanat alatt megérkezik, még áthatolhatatlanabb akadály. Akikhez tartósan megérkezett volna ő, megelőzik és maguk zárják el hozzájuk vivő útját. Jó, hogy tett értük valamit, de kárt is okozott, odavesztek a disznók. – Külső akadályokkal mentegetőzöl, s ha az eltűnik, kiderül, hogy magad vagy az akadály, hogy a legfőbb jó megessék veled. Ne így legyen!

Máté 9,1–8 – Hatalma jellemzői

Máté evangéliumának egyik vezérlő törekvése, hogy felfejtse, megmutassa Jézusnak minden földi hatalomtól elütő, erőteljes kisugárzású hatalmát, ahogy a Hegyi Beszéd nyomán a sokaság is megállapította róla, hogy szavaiban kényszerítés nélküli, vonzó, meggyőző erő hatott rájuk. – A végső összegezést, – feltámadottként –, a 28,18-ban jelenti ki: „Nékem adatott minden hatalom...”; korábban, ha mennyei Atyjával együtt úgy látta jónak, erről le is tudott mondani. Íme, a gadaraiak kérésére máris visszafordult, s hajóra szállva visszatér a tó ÉK-i partjára, Kapernaumba. A bénával, - evangelistánk szerint; ill. az ágyát cipelőkkal, útközben találkozik, akik éppen hozzá indultak. A betegben, s az őt vivőkben hit van, hogy Jézus, s egyedül ő, aki segíthet. Jézus ezt fölismeri, mint ahogy azt is azonnal felfogja lelkével, miként háborodnak föl magukban az ott lábatlankodó írástudók, akik folyton szemmel tartják, s ha lehet, belekötnek.

Jézus hatalma ezúttal abban mutatkozik meg, hogy bűnbocsánatot hirdet a bénának. Előbb mindenre gondolhattak, csak erre nem, de semmi észlelhető jele a megütközésnek. Inkább megilletődötten fogadhatták a feloldozás édességét. Nem így az akadékoskodó, botránkozásra éhes írástudók, akik nem tudnak hová lenni amiatt, hogy – szerintük –, Jézus kisajátítja a bűnbocsánat jogát, s ezzel káromlást szól; hiszen erre csak a főpap jogosult, a nagy engesztelési ünnepen (3Móz 16, legkivált a 29kk v-ek). Képtelenek föl-, és elismerni, hogy ő maga most (és mindörökké) egyetlen közbenjáró főpap „az ember Krisztus Jézus” (1Tim 2,5k), aki a maga testében fog majd áldozatot, engesztelést bemutatni a bűnökért! – Az Atyától kapta rá a fölhatalmazást, tehát joggal gyakorolja hatalmát, s majd szeretetből másokért, – egyszer s mindenkor (Zsid 7,27; 9,12; 10,10) érvénynyel, áldozatként –, vállalja azt önmaga ellenében is. Felhatalmazása arra is kiterjed, hogy napfényre hozza és le is leplezze a gonoszt. Ezért vonja kérdőre őket a szívükben támadt gonosz gondolatért. De meggyőzés végett is tudomására hozza mindenkinek, hogy az Emberfiának igenis van hatalma e földön a bűnök bocsánatára. Évэгтт mondja a bénának, hogy vegye föl a (hord)ágyát, azaz keljen föl és terhét hordozva, menjen haza.

Találós kérdésnek is felfogható Jézus kérdése, hogy mi a könnyebb, azt mondania: „Megbocsáttattak bűneid”, vagy azt, hogy „kelj föl és járj”? – Nyitva hagyja a kérdést; a valószínű válasz mégis az, hogy a látványosabb a könnyebb, holott nehezebbnek tűnik, s a

csupán szóban közölt bűnbocsánat, éppen a bűn és betegség elhordozása okán, az igazán nehéz, mert ára és következménye majd a golgotai kereszt lesz, amiről Jézus egyelőre még nem beszél; de közvetve sejteti, hogy mit hoz majd magával a reá bízottak elvégzése. Az Írások és az Atya akaratának beteljesítésében, éppen a hatalomról leendő teljes lemondás tényében mutatkozik meg győzelmesen az ő hatalma (26,53).

Látván-látva a történeteket, szent félelem töltötte el a lelkeket, s akaratlanul is előtör az ajkáról az Isten dicsőítése, meglepő indoklással: „hogyan ilyen hatalmat adott az embereknek”. Az igazi hatalom, mely az életünkbe is átárad: a bűnbocsánat, nyomában a testi-lelki megépülés. A hatalom voltaképpen a gyakorolt kegyelem. Árát ő fizette meg, ezért ingyenvaló, de részünkről elfogadandó, bár az erőt is ő adja hozzá! Ki érti ezt? De így igaz!

Máté 9,9–13 – Közvetlen és közvetett hívás

Van különbség az elhívás és a hívás között. Jézus eljárásában a személyes ráhatás egyenértékű volt a szóval, amint tükröződik is az itt olvasottakban. Az elhívást szemléletesen példázza, ahogy menet közben megpillantja Mátét, aki a vám(ház)nál ült. Leköti foglalatossága, pontosan kell számolnia; ha téved, ráfizet, – de az elhívó szó minden eddigit kisöpör az életéből. A „kövess engem” felszólításra fölkél és elindul Jézus után. Bizonyos, hogy személyes emlékezését közli velünk az evangelista, mert a 10,3-ban ismét olvassuk: „és Máté, a vámszedő”. Régi nevét, hogy Lévinek hívták (Mk 2,14) itt nem is említi. – Amikor még be sem következett a döntő találkozás, Jézus igazából már új nevén ismerte őt. Mi is, talán még semmit sem tudtunk róla, de szeme már rajtunk volt (Jer 1,4k), s aztán elhangzott, mert elhangozhat a személyes elhívás.

Jézus, – úgy, amint van –, a testet öltött hívás; nem csupán szóban, de minden ízében és mozdulatában, amit érhetnek, vagy értetlenül fogadnak a különféle lelkiállapotú emberek. Lám, amikor asztalhoz telepszik – mindegy, hogy Máté házában, vagy saját szállásán –, hivatlanul is megjelennek a vámszedők és a bűnösök (meglehet, hogy általánosítva nyilvánosan bélyegeztek meg ekként embereket). Válogatás nélküli megjelenésükben a hangsúly azon van, hogy Jézus vonzására sereglenek – eleve elmarasztalt emberek oda –, ahol éppen enni készül, s máris esznek vele együtt, s ő is velük. Résen vannak a botránkozásra felajzott emberek is és rögvest botrányt emlegetnek; szemére hányva a tanítványoknak Mesterük magatartását, mint aki – nicsak! – korpa közzé keveredett! – Meg kell adnunk, hogy kétesen tarka lehetett az összeverődött társaság, ahogy Jézust most körülveszik; de ő ura a helyzetnek. Példa rá, hogy meghallja, mit kifogásolnak bírálói, s tanítványai helyett válaszol is. Életből merített hasonlata közérthető, mert ugyan megy-é orvoshoz bárki is, ha nem beteg? Aki beteg, azért megy, hogy meggyógyuljon. Egyúttal tisztázódik, hogy nem akarja ő bebeszélni a hozzá gyülekezőknek, hogy nincs is velük komolyabb gond! A gyógyuláshoz beteg voltunk beismerésén, feltárásán át vezet az út. Az irgalmasság, amit irántuk érez, gyógyító szándékot jelez. A bibliai fölismerést, az ösztönzést rá Jézus a Hős 6,6-ból veszi, s hogy milyen jelentősnek és irányt szabónak tartja, kitűnik abból, hogy a 12,7-ben, más összefüggésben, újra idézi a prófétát! – Jézus nem visszautasítja az írástudókat, hanem Isten szándékát fölismerendő, olyan formulával küldi el őket tanulni, amivel a korabeli rabbik bocsátották el tanítvá-

nyaikat tanulásra! – Az irgalmasság Istennek szövetségi szeretete és hűsége (a prófétai szövegben mindkettőt jelenti a *cheszed*), melynek meg kell mutatkoznia követői életgyakorlatában is. Ha választania kell, Isten inkább ezt kedveli, mint a kultuszi sürgést-forgást! – I. István királyunk fiához intézett „Intelmei”-ben is megtalálható ez a mindkét szövetség lelkét meghatározó prófétai gondolat: „Irgalmasságot akarok és nem áldozatot.” Ezzel István, – akár a lelki tanítója is –, jóelőre elhintette a reformáció ösztönzéseit a magyar nép életében!

Végül pedig megfogalmazódik, egy mondatban összegeződik az, hogy miért, mi végett jött is Jézus. Az úgymond „igazak”, az önigazak csak magukra vessenek, ha kevésbé érinti meg őket Jézus személyének vonzása, meg személyes hívása; ami pedig erőteljesen szólítja meg mindazokat, akiket az emberek máris kiközösítettek. – Kegyelemre szorultságukban Jézus inkább ezeké.

Máté 9,14–17 – Istené a kezdeményezés

Jézus kézenfekvő hasonlata szerint, amíg jelen van a vőlegény, a hangulat is menyegzői, híre sincs a böjtnek. Jönni fog azonban olyan időszak, amikor elvételik a vőlegény, s akkor a tanítványi közösség számára beáll a böjt ideje. Már az előzőekben észleltük, hogy Jézusban egyre erősödik eljövendő szenvedésének tudata. A fölismerés immár messiási; és prófétai módon adja tudtul, mi fog elkövetkezni rá. Az „elvételik”-ben mégis ott a bizonyosság, hogy végső soron az Atya hozza el reá azt az időszakot; minélfogva a böjt idejét is ő szabja meg a tanítványi gyülekezet számára, tehát ebben is Isten a kezdeményező. Vajon a lemondás böjtjét csak a pásztor megveretésének (26,31) idejére érti, ami aztán a feltámadással el is múlik? Ama rövid szomorúság bizonynyal más, mint a vőlegény visszatérését óhajtó kérés és vágyakozás végső reménysége (Jel 22,17). És mégis igaz, amit Kálvin János mondott, hogy az egész keresztyén élet bizonyos értelemben böjt, amit nem lehet kiváltani néhány kiemelt nap böjtjével. A gyülekezet, s az egyén maga vállalta böjtjét a babiloni fogság vége felé már bírálattal illették a próféták (Ézs 58; Zak 7,5k). Nem mintha tilos volna, de különlegesen érdemszerző hatálya sincs. – Ellenben fokozottan kell figyelnünk Istenre, ügyelnünk életmódunkra, ha észrevesszük, hogy ő hozott el számunkra olyan időket, amikor keskenyebbé, tövisesebbé válik az út; ha átvitt értelemben, de igazi fájdalommal vétetik el a vőlegény, ér bennünket gyász, vagy ha özvegység kenyerét kell ennünk, akár ha valami okból ítélet alatt érezzük magunkat. Jobb esetben fokozott igénybevételt hozó szolgálatra készít fel Isten általa! Az ilyen böjtöt nem mi keressük magunknak, de ha Isten hozza reánk, el kell fogadnunk ama bizonyossággal, hogy minden veszteség és lemondás vállalását könnyíti a tudat, hogy az egyetlen igazi vőlegény, Jézus úgy már nem vétetik el tőlünk, mint egyszeri szenvedése idején. Tehát ő velünk van a borús napokon is. A böjt, Jézus megérkezéséig mindig átmeneti, ha halálunkban jön is el értünk.

Mindezek elmondására az adott alkalmat, hogy a farizeusok köztözködése után Keresztelő János tanítványai tesznek föl kérdést erről Jézusnak. Ők egyenesen és közvetlen módon, s nem közvetítők útján mondják el aggályaikat. Válaszában Jézus azt is kimondja, hogy kegyességi gyakorlatával nem véletlenül áll közel ez a kör a farizeusokhoz, akik „kétszer egy héten” (hétfőn és csütörtökön) böjtölnek (Lk 18,12), mert mindketten még az ŐSZ táborához tartoznak. – Jézus pedig határozottan választja el az általa hozott újat

mindattól, ami „ó”. Megvan a helye az ó-nak is, de egyaránt káros lenne mind az ó-ra, mind az új-ra, ha a kettőt kevernék. Hasonlatai is ezt példázzák. A foltozás tapasztalatait még anyjától, Máriától vehette át, hogy a rugalmasabb új, ha ilyen feltett tettek fel, hamarosan foszlatja a feslett ruhát. Ha pedig bárki megkísérelte az ócska bőrtömlőbe tölteni az újbort, ráfízett, mert bor és tömlő egyaránt kárba ment. A szüretelőnek új tömlőt kellett szereznie, úgy maradt meg, s volt élvezhető az új bor. –

Jézus nem vállalkozik a régi foltozgatására. Új életet, új szívet és új szövetséget alapozott meg – veled is!

Máté 9,18–26 – Gyógyulás és élet

Mekkora szemeket mereszthettek az imént még finnyáskodó farizeusok, nem különben János tanítványai, amikor beállított az általuk is biztonnal ismert zsinagógai előljáró, sőt még le is borult előtte, s úgy mondta el kérését Jézusnak. Lám, a szorongató baj félresöpört a lélekben minden fenntartást, s mer kérni merészet, örütségnak tűnhetőt, hogy Jézus hozza vissza az életbe testében már kihűlt leánykáját; illet még senki nem kért eddig tőle! Számára is első eset, hogy a halállal kell szembesülnie; a kérés tekinthető kihívásnak, hogy tegye kezét a halottra, s ez által az élni fog. Jézus pedig fölkél, s tanítványaival együtt elindul, követve az előtte menőt. Az összkép is meghökkentő: mindent vállalva, határozott lépetekkel megy elől a zsinagógai vezető, utána Jézus és tanítványi köre. A hit bizonyossága, mondhatni: eltökéltsége tükröződik e sorrenden.

Ráadásul a kérés teljesítése késedelmet is szenved, de nincs jele annak, hogy az elsőséget élvező türelmetlenkedett volna, hogy Jézust közben feltartóztatják, s hátratekintve beszél valakihez, aki tisztátalanná tevő betegségével nem maradhat ismeretlenségben. – Eleinte még arra gondolt a Jézus ruhája szegélyét érintő asszony, hogy rejtőzve vesz ki erőt Jézus személyéből, a gyógyulásra. A kegyes zsidók bojtokat hordtak ruhájuk szegélyén, emlékeztetés végett az Úr szabadítására és elkötelezettségük jeleként a szentségre (4Móz 15,37kk). Az asszony óhaja nem mentes a mágikus hiedelemtől. Ezért szükséges személyes találkozássá átminősülnie az érintésnek, amit Jézus megérez; megfordul, s biztatva szól: „Bízzál, leányom”. A megszólítás, mint korábban a „fiam” (2), kifejezi azt is, hogy Jézus az Atya felhatalmazása alapján szól és cselekszik. A gyógyulás még „abban az órában” bekövetkezett az asszony testében. Tehát kissé várnia kellett rá. Nagyjából az egy időpontra eshetett a leánya fel-támadásával.

Eközben a gyászháznál már előrehaladtak a temetési intézkedések. Bérelt fuvolások, s biztonnal siratók jajongása, – tetézve az odagyűlte zajával –, töltötte meg a házat. Lelkében méltatlankodva veszi tudomásul Jézus a halál ténye körüli fontoskodásokat, s azzal a megjegyzéssel küldi el a zajongókat, hogy a leánya nem halt meg, csak alszik. Annak állapotáról, aki a házban lehetett, ma így mondjuk: felravatalozva, kinek Jézus még közelébe sem jutott, és máris alvásáról nyilatkozik, – ezt hallva –, mekkora melléfogásnak tűnhetett az a hivatásos siratók és a hivatlan nézelődők füleinek. Mindjárt ki is esik szerepéből mindahány, mert halál ide, s gyász oda, neve-

tésbe törnek ki, olyan képtelenül mulatságos, amit ez a Jézus állít, mikor még meg sem nézte, hogy mi van! – Elárulta magát, hogy ügyetlen és tájékozatlan a halál dolgaiban; nem is ért hozzá! – Jobb lett volna, ha hallgat, s nem fecseg itt mindenfélét aluvásról! – De Jézus tudatában van, mit mond, s mit fog tenni. – Az előljáró is vele azonosul, s nem a siratókkal, amikor eltávolítja őket. Jézus pedig bemegy a házba, megfogja a leányka kezét, s az fölébred. – Amikor Jézus felkelt (19), a szó, az ige ugyanaz, mint a halott fölkelése emitt, mert a kettő szorosan összefügg! Az ő jelenlétében a halál elveszti minden igézetét, s kénytelen szabadon engedni foglyát; – majd a feltámadáskor is!

Máté 9,27–34 – Messiási jelek

Vakok és süketek gyógyulása messiási jel (Ézs 29,18; 35,5; 42,7.16). Ők most, nagy bizonyossággal, ilyennek ismerik fel Jézusban, aki megadhatja gyógyulásukat, mert ő a Messiás, ő Dávid Fia. A két vak egyöntetű óhajtással és reménységgel csatlakozik Jézushoz és kezd kiáltozni könyörületéért. Meglehet, hogy Jézust zavarhatta a most először felhangzott Dávid Fia megszólítás! – Ezért hagyja szó nélkül kiáltásukat; sőt bemegy a házba. Ez lehetett az otthona, vagy szállása. De azok, – csupán zajokon tájékozódva –, makacsul követik oda is. Még házamban sem hagynak békén, gondolhatta Jézus; de semmiképpen nem akarta hallatlanná tenni kérésüket, s változatlan állapotban elküldeni őket; mert aki hozzá megy, azt semmiképpen nem taszítja el magától (Jn 6,37!) – Ezért kérdezi meg tőlük, hiszik-e „hogy meg tudom ezt tenni?” Utalásokból is értik egymást, miről van szó. Határozott, s megint egy akaratlansággal adott válaszuk az, hogy igen! Hisznek Jézus hatalmában, hogy elvégzi rajtuk a messiási, gyógyító munkát. Erre megérinti szemüket, s kimondja, hogy legyen hitük szerint. Akárcsak a Jn 9 gyógyításakor, ezúttal sincs szó körülmenyes fejtegetésről, hogy van-e összefüggés a vakság és a bűn között. Ezért a „legyen” parancs, mint egyszeri tett, legalább annyira a teremtés hiányának kipótolása a két vak szemein, mint az egész messiási mű a megromlott teremtés helyreállítása az új teremtésben, melyről előreküldött jel e mostani páros gyógyítás. – Amint megnyílik a szemük, szóhoz sem hagyja jutni, hanem arra utasítja őket, hogy senkinek ne mondják el gyógyulásukat. Erre azonban képtelenek, érzésük szerint meg kell magyarázniuk, mi történt velük. Vajon mi készítette Jézust, hogy ilyen utasítást adott? Sejthetően bántotta a Dávid Fia név félreérthetősége, amellyel most szembesült első ízben, mintha azért jött volna, hogy evilági, messiási váradalmakat elégítsen ki.

Messiási szolgálatként a teremtés művének helyrehozatala adja meg értelmét a megszállott néma megszabadításának is. Jézus a házból kijövet találkozik vele, valamint kísérelőivel, akik éppen hozzá indultak, hogy segítségét kérik. – A sátán ármítása nyomán, a bűneset hozott törést az embernek Isten iránti engedelmességében. Következménye lett az ember kiűzetése Isten közvetlen közelségéből, a zavartalan boldogságból. – Jézus pedig, aki Emberfia, az ördögöt űzi ki az emberből, hogy életét szabaddá tegye a közösségre Istennel, helyreállítva a zavartalan kapcsolat feltételeit testben és lélekben egyaránt. E második gyógyításban, bár a név nem hangzik el, az

Emberfia tette igazítja ki az eltúlozott váradalmakat és a félreértést, ami már előbb kifejezésre jutott a Dávid Fia megszólításban. – A némaság kötelének feloldása fölülmúl minden eddigi hatást, melynek a közvélemény úgy ad hangot, hogy még soha nem láttak ilyet Izráelben. A Hegyi Beszéd zárásaként hatalmát észlelték, miközben tanított. Most pedig tetteiben ismerik föl a minden eddigit meghaladó szabadítást. – Ellenfelei pedig, tehetetlenségükben, tetteit bélyegzik ördöginek. Ügyeskedő a félremagyarázás, de hosszabb távon tart-hatatlan, mert az igazság ellen senki sem tehet semmit (2Kor 13,8).

Máté 9,35–38 – Könyörületességre indult

A Hegyi Beszédben második Mózesként, de Mózeset meghaladó, s a törvényt betöltő erővel tanított Jézus. A sokaság által fölismert hatalom jelent meg aztán a gyógyításokban és csodákban (8,1-9,34). Ezek száma tíz. Ezért szokták párhuzamba állítani a tíz egyiptomi csapással, amikor Isten e csodákkal segítette népe szabadulását. Talán erre utaló emlékezés is volt a végén a sokaság részéről, hogy ilyet Izráelben még sohasem láttak. Jézus tettei tehát fölülmúlják mind Mózeset, mind pedig a prófétákat. Miből fakad az a többlet, ami tanításában és szabadító, ördögöt űző tetteiben hatott? Bizonytal az a mély megindulás és szájalom, ami feltört Jézus szívéből, midőn meg kellett állapítania, hogy a sokaság elgyötört, megnyűzott és összetört állapotban leledzik. Olyanok, mint a juhok pásztor nélkül, védtelenül kitéve ragadozó farkasoknak (Jn 10,11kk). E hasonlat ŐSZ-i előzménye az 1Kir 22,17 és az Ez 34,4k. Főként pedig a 4Móz 27,17 számítható közvetlen eszmei háttérnek, aholis Mózes mondja Jahvénak, hogy az embernek lelket adó Isten (utalás a teremtesre) rendeljen egy férfit a közösség élére, hogy járjon előttük, vezérelje a harcban, s vezesse haza őket, hogy az Úr közössége ne legyen olyan, mint a pásztort nélkülöző nyáj. – Ennek nyomán kerül Mózes mellé Józsué. – Benne van lélek, Mózes tegye rá a kezét, ruházzon rá méltóságából (hatalmából), hogy hallgasson rá Izráel egész közössége. – A Józsué és a Jézus név közös gyökérből ered. Mózes után Jézus Izráel új Józsuéja, azaz pásztora, a név az ókorban legalább annyira jelentett királyt, mint ténylegesen nyájörző pásztort (2Kir 3,4). Mert ha nincs király a nép között, az erős kénye-kedve szerint zsákmányolja ki a népet, s mindenki megy a maga feje után (Bír 17,6; 18,1; 19,1; 21,25). Jézus mély szájalma, irgalmas szeretete, szabadító ereje olyan, mely fölülmúl minden korábbi kegyelmes tettet, mivel maga lesz pásztorává, vezetőjévé népének (Ez 34,11-23). Uralma gyakorlása a válogatás nélküli szolgálat, ahogy várost és falut egyaránt bejár, tanít a zsinagógákban, s hirdeti a mennyek országának evangéliumát és gyógyít mindenféle betegséget és testi-lelki erőtelenséget.

A munka sűrűje közepette két dolgot észlel. Egyrészt, hogy a magvetés szárba szökken, s az aratáshoz hozzá kell készülniük. Az idő tényezője is közreműködik, nevezetesen, hogy lesz olyan időszak, amikor ő nem lesz testi mivoltában jelen. Másrészt – tehát – arató munkások kellene, mert sok (lesz) a tennivaló. A sorrend mégis az, hogy a tanítványoknak kell legelőbb is kérniük az aratás Urát – Ő a

munka gazdája –, hogy aratásába küldjön munkásokat. Nem állhatnak tehát oly módon elő, hogy nekigyürkőzve jelentkeznek: Itt vagyunk, majd mi közzénézünk, oszt' elvégezzük! Nem! Előbb kezüket kell felé nyújtaniuk, vagy összetenni imádságra, s aztán meghallják ők is a küldő szót. – Ezt a munkarendet gyakran nem vesszük komolyan. Imádság nélkül nekivágunk feladatoknak, meg sem várva, hogy Gazdánk, az aratás Ura szólítson fel rá bennünket. Felemelünk létszámokat, hátha több presbiterből több lesz a használható ember, s csodálkozunk, ha csatlakoznunk kell. – Imádság híján minden tettünk idénymunka és pótcselekvés.

Máté 10,1–10 – Az Ő megbízásával, eszköztelenül

Mivel Jézus arra biztatott, hogy kérjék az aratás Urát, most pedig magához hívja őket, minden okunk megvan rá, hogy feltételezzük, a tanítványok nem engedték el fülük mellett e nemrég kapott intést és valóban imádkoztak a megjelölt célért. Ezek után kapják most a felhatalmazást. Mindkét elem fontos: magához hívta, s aztán kiküldte őket. Valamilyen formában minden kiküldést meg kell, hogy előzzön az, hogy jobban kell őhozzá közelítenünk. Szükséges, hogy ő kenjen fel, rendeződjenek a sorok és kapcsolatok, ügyek tisztázódjanak, s aztán lehet hathatós a kiküldés, eredményes a munka végzése. Az ünnepek, a gyülekezet úrvacsoravétele, mint szövetségi ünnep, szintúgy a keresztelesek, s a konfirmációk, gyülekezetközi konferenciák erőteljes alkalmakká válhatnak, hogy Urunk magához hívjon, s máris kiküldjön. A szív és tüdő gyűjti így magába a vért, hogy aztán fölfrissítve, lüktetés-szerűen továbbítsa a test tagjaiba.

A felhatalmazás tőle érkezik, enélkül alulmaradnánk az ördöggel szemben, csak betegséget terjesztenénk, gyengeségünk megfertőzne másokat, s képtelenek lennénk a gyógyításra mindenféle erőtelenség és betegség esetében. – S itt lép be a tanítványok felsorolása. Küldetésükre tekintettel apostoloknak neveztetnek; a név is azt jelenti: küldött. – Párosával áll nevük a listában. Máté, illő szerénységgel, Tamás után helyezi el saját nevét (vö. Mk 3,18; Lk 6,15), s hozzáteszi: „a vámszedő”. Első az a Simon, aki Péternek neveztetett, de ott a másik Simon, akit nemzeti buzgóság jellemzett és az Iskáriótes Júdás is valószínűleg zelótát jelent. Tehát különféle irányzatokból jöttek, hívtak el őket, s lettek tanítvánnyá. A 3.v-ben Taddeus helyett fontos kéziratok szerint valószínűbb a Lebbeus. Számuk, az előzmények értelmezése nyomán, tekintettel volt Izráel 12 törzsére. A reménybeli megújult Izráel képviselői ők, s ezért is küldi ki Jézus őket, csupán csak Izráel háza eltévelyedett juhaihoz.

E kiküldéskor Jézus utasítása egyszeri, de tartalmaz olyan elemeket, melyek a mindenkori missziói gyakorlatban is szem előtt tartandók. Mivel pedig minden feladatnak jól behatároltnak kell lennie, hogy ne folyják szét a munka parttalanul, előre meghatározandó, mi az, ami az ő dolguk, s mit nem kell vállalniuk. Valószínűnek látszik, hogy e kiküldés főként Galileára tekint. Ez okból kerüljék a más népek lakta vidékeket, s ne lépjenek Samária területére sem; nem végleges kizárás végett, hanem a sorrend tartása miatt! – Izráel nem képes betölteni rendeltetését, ha szét van zilálva és betegségek tizedelik. Először is meg kell(ene) hallaniuk, hogy

elközelített a mennyek országa, hogy bekövetkezhessenek a szabadságok. – A tanítványok Jézus munkáját folytatják, ill. munkatársaiként, szétterítik azt. A munka hiteléért, s a tennivaló, meg az idő sürgetése miatt, tartsák távol magukat minden szerzés-vágytól, s jószerivel eszköztelenül járnak be az utakat. Ördög és halál hátrálni kényszerül majd. Lesz megélhetésük, mert Isten gondoskodik róluk (6,33k). Jézus a mindennapokra is az igével szereli föl őket, ami sokkal hathatósabb, mintha minden oldalról ők igyekeznének önmagukat körülbástyázni.

Máté 10,11–23 – Juhokként a farkasok között

Amilyen lendülettel és behatárolt céllal küldte ki Jézus tanítványait, hozzá képest meglepően mértéktartó a módszerekben. Nem hajszoltan és lármázva kell befutniuk a városok és falvak utcáit, felveszve minden lakóját, hanem meg kell keresniük a megfelelő házat, ahol elmondandó az üzenet. Nincs rá szabály, miként fogják megtalálni azt, aki „méltó” rá. Ha a munkás úgy végzi feladatát, hogy „méltó” lesz kenyerére (10), rá fog lelni a helyre, ahol remény szerint befogadják nemcsak őt, de beszédét is; mert az a cél, hogy hitelt adjanak ott a jó hírnek. Békesség hordozói ők, ez a mennyek országának légköre. Ha mégis elutasításba ütköznek, nem éri kár a hírvi-vót, mert békessége reá tér vissza. A por lerázása lábukról jelszerű kiábrázolása annak, ami majd az ítélet napján elkövetkezik az elutasítókra. – Hozzájuk képest jobb helyzete lesz akkor Sodomának és Gomorának, mivel ők már átestek az ítéleten. Ezek szerint előnyösebb az előlegezett ítélet, mintha a végső időkre gyűlik fel számlánkon minden teher! Ez a tudat vigasztalásukra lehet azoknak is, akik időközi ítéletet kell, hogy átszenvedjenek; de szolgáljon intésül is mindenkinek a megtérésre! – Mindezekben vezérelv a körültekintő elővigyázatosság. Tudniuk kell, hogy farkasok közé mennek bárányként, és nincsenek fogaik, amikkel visszamarhatnának. Védekezésül fegyverük lehet az okosság; éljenek jól azzal, amivel a kígyó visszaélt (1Móz 3,1kk!). – Közmondásos volt a galamb szelídsége; emlékeztet a Szentlélekre is (3,16). – Szó lesz arról, hogy Atyjuk Lelke fog szólni általuk. Nem emberi hajlékonyságra ad tanácsot Jézus, hanem Lélek-adta ajándékokkal szereli fel őket; a „legyetek” teremtető szó! – Az új teremtés szava lényegében ugyanaz, mint volt a teremtésé!

A folytatásban hirtelen kitágul a horizont, s a későbbi üldöztetések tapasztalatai is mintha beszűrődnének az utasításokba, mert nemcsak zsinagógákban várható megkorbácsoltatásról beszél, de helytartók és királyok elé leendő hurcoltatásukról is; s ez már tanúbizonyságokról szól pogányok (azaz más népek) előtt. A misszió átlép népi határokon és egyetemessé válik. A járatlan úton is (ApCsel 8,26) velük lesz az, aki bölccsé teheti őket. Szükségtelen előre fontolgatniuk, mit szóljanak, mert „abban az órában” szájuk a Lélek üzenetének hirdetőjévé válik. Vállalt szenvedésük tehát beépül a misszió menetébe! – A Mik 7,6 nyomán, az utolsó idők fájdalmas szakadásai se lepják meg őket. A hit, vagy elutasítás mezsgyéi családokat is megosztanak majd. Nem nekik kell azt kihívniuk maguk ellen, de készüljenek fel rá, ha testvér, apa és gyermek támad test-

vére, gyermekre és szülőre. Ezekben is többekről van már szó, mint a tizenkettőről. Szól azoknak is, akik kapják, mert befogadják majd az ugyanazon ígét és a Szentlelket. – Szükségtelen mindenáron mártírságot keresniük. – Szabad menekülniük is, de mindig csak a cél irányába, tehát előre a bejárandó úton, mivel be sem tudják majd fejezni futásukat, s máris itt lesz az Emberfia. – Schweitzer Albert szerint Jézus ilyen korán várta a dicsőség megjelenését, amin később módosított; – s szintúgy módosított (interim) etikát is vont maga után, melynek tüköre lenne – szerinte –, a Hegyi Beszéd! – Mindazáltal: az elvégzendők soha nem fejezhetők be egészen. Az utolsó időkig marad tennivalónk.

Máté 10,24–33 – Félelemtől menten

A tanítvány soha se legyen mesterré, de tanítványként lehet olyan, mint a mestere; s ha Ura magával egyenrangúnak tekinti szolgáját, az a legnagyobb megtiszteltetés; – többre pedig ne törjön. Mindez azonban azzal jár, hogy Mesterét szenvedéseiben is követnie kell; kitüntetés, ha részesedhet benne (Kol 1,24). – Közben már el is kezdődött a tudatos félremagyarázások démoni akciója, hiszen a minap vádolták meg Jézust, hogy az ördögök fejedelmével áll szövetségben, azért engednek neki a köz-ördögök (9,34). Erre utal a nehezebben érthető 25b. Mert őt nevezték, úgymond Belzebubnak, tehát számítsanak rá, hogy a ház népét, tehát követőit, tanítványait is ördöginek fogják bélyegezni (markánsabban: billyogozni, azaz rájuk sütik). Idővel azonban mindenre napfény derül, így a nehézségek csak átmenetiek. Lelepleződnek a hazugságok, s velük együtt a hazugok is. Kiderül, mi van a Szentlélektől, s mi a zsigerekből; így a démoni is elárulja magát. Maguk tisztázgatásával tehát szükségtelen foglalkozniuk. Inkább arra figyeljenek, miket mond el Ő alkonyati tanításában, ahogy a próféta is az igazi isteni szót, a halk szelídet hallhatta meg, miután már elvonult a sziklákat tördelő szél, meg a földrengés és a tűz, mely után megszólította őt a halk, szelíd hang (1Kir 19,11kk)! – Az Úr csöndes, de tisztán hallható ígését kell továbbadniuk nappal, s ha szükséges: a háztetőkről kell hirdetniük. Tudjuk, hogy lapos tetőkre gondol az utasítás, s mégis meglep e fordulat. Mindennek azonban megvan a rendelt ideje, s a tanítványoknak megadatott a helyzetfelismerés, hogy mikor éljenek e lehetőséggel. – A Lélek kitöltésekor, pünkösdi ünnepén kellett úgy szólniuk, hogy sok ember hallja meg, s értse őket. Ekkor történhetett meg, hogy a felházból kilépve, mintegy szószékből szóltak a kint kavargó sokasághoz (ApCsel 2,4kk; 14kk). Akkor lett igazán valósággá az is, hogy eltűnt szívékből a félelem. A félelelmek közül az istenfélelem az egyedül jogos! – Végző soron Isten az, aki testestől-lelkestől kiszolgáltatathat a sátánnak, hogy mindenestől elveszítsen. – Az ínséges körülményekre és piaci kínálatra vet fényt Jézus hasonlata, hogy a verébnek párja 1 assarion, ami a dénár 24-ed része. Egy dénár pedig kb. egy napszám volt; hogy lássuk az arányokat. De Istent nem zavarja a dolgok és tények parányiséga, tud azokról is. Még inkább tud övéi sorsáról, akik mégis értékesebbek a szemében, mint a csupasz verébfiókák. Ezért még hajunk szálai is számon vannak tartva nála (2Sám 14,11; Lk 21,18).

Ha bárki mer előállni vallástételével, annak messzeható következményei lesznek, mert Jézus is vallást fog tenni róla a mennyei Atya előtt. Vélem, hogy ez nem csupán a végső időkre érvényes. Értünk folytatott közbenjáró szolgálata során (1Tim 2,5kk), időközi és folyamatos vallástétele gyakorlatilag személyünk és ügyünk állandó hordozását jelenti. Megtagadása, részünkről, viszont magával hozza annak kimondását, hogy nem ismer minket, melyet az Atya előtt is megvall. – A misszióban, szinte észrevétlenül, már nem a hírvivés a legfőbb tennivaló, hanem a személyes vallástétel Krisztusról. Ez is későbbi, az üldözések nyomán beállt módosulás; benne a szóra éppúgy szükség van, mint a tettekre; s a szónak tett-értéke van, s a tettek Krisztusról beszélnek.

Máté 10,34–42 – Szembenállás, majd befogadás

A békességet teremteni kell (5,9), mert nem adatik olcsó megalkuvások által, amit Jézus nem vállal. Nem azért jött ő, hogy összeegyeztesse, vagy keverje az istenit a démonival. Az úgymond látszat- békesség kedvéért nem alkuszik. Ahol ő jelen van, mint a kristálytisztá levegőben, az élek és színek jól elhatárolhatók. A kard, amiről beszél, s amit ő hozott, nem vagdalkozásra való, inkább eszköze a megkülönböztetésnek. Az ige a kétélű, éles kard; sőt több is annál, mert előbb és hatóbb, s elhat az ízületek és velők szétválásáig, és megítéli a szív szándékát és gondolatait, mert mindenki mezítelen és fedetlen az ő tekintete előtt (Zsid 4,12k). Ez a kard az ő szájából jön ki (Jel 19,15). – Vajon e szembenállást valamiféle kihívó magatartás idézte elő? A nehezen érthető v-ek olvastán olyan érzésünk támad, hogy amikor Jézus az emberről beszél itt esz-ban, annak nemcsak általános jelentése van, mint az előzőkben „az emberek”-nek. Az „ember” itt a lélekben fölébredt, magát a mennyek országának átadott ifjú, aki fiúként, leányként, s menyként Jézust akarja követni a családban avégett, hogy minden zug kiszellőződjék és a jézusi életrend újítsa meg, formálja át az áporodott és megüresedett emberi viszonyokat, – kezdve a saját családján. – Azok azonban ellenségesen is fogadhatják őt, rugódozhatnak a tudat ellen, hogy lehetetlen élni tovább elaltatott lelkiismerettel. S ezzel érkezik el a választás pillanata, ha nem is az első, de a második, vagy a következő alkalommal, hogy dönteniük kell, kit szeretnek jobban! – Ha igazán Jézust, helyzetük kiéleződhet, mégis jót tesznek szereteteikkel, ha állhatatosak maradnak. Amit ők ugyan még képtelenek felfogni, s előfordulhat, hogy gyűlölettel, sőt megtorlással válaszolnak a közöttük – tüske gyanánt – megjelent, nyugtalanító isteni békességre. Ezt a keresztet mégis föl kell vennie annak, aki hűséges marad Jézushoz. Őt kell követnie ilyen helyzetben is, ha döntés alapján bárki elindult az ő nyomdokain. – Ha pedig mindenáron meg akarom tartani az életemet, bizonynyal el fogom veszteni; de ha földadni is kész vagyok, előbb-utóbb kiderül, hogy igazából ez úton tartottam meg azt, amiről talán már le is mondtam; s ráadásul megmentettem szeretteimet. – A hit nyeresége a vesztes helyzete vállalásának útján érhető el. Sokan nem mernek így hosszú távon gondolkodni és cselekedni, gazdálkodva bölcsen lelki javaikkal, és így rövid úton elfecsérelik lelki kincseiket, s másokat is veszni hagynak.

Jézus, óvó figyelemmel kíséri útjaikon tanítványait. Amikor kapukon, avagy szívek nyílására várva zörgetnek, s az ajtó kitárul, velük

együtt ilyenkor Jézust is befogadják. A követeknek erről őszintén kell szólaniuk, el nem hallgatva, hogy csak Jézussal együtt fogadjatok, fogadhattok be minket, – ezt jóelőre meg is mondjuk. Nem vagyunk egyedül, gazdánk velünk jár, s személyünkben őmellette döntőtök! Kellünk-e így? Csak ennek tudatával érdemes szóba állanotok velünk. Ha igen, akkor Istent magát fogadjátok be az ő kicsinyeiben. A prófétát próféta voltaért, az igazat igaz volta miatt fogadjátok be (a kettő lényegében itt egyet jelent; vö: 13,17; 23,34k). Egyetlen pohár, üdítő víz, ami K-en nagy kincs volt, többet vet latba, mint bizonyítványok furfangos kimagyarázása. Kicsi dolgokban mutatkozik meg a lélek nagysága, ami biztosíték a jutalom elveszíthetlenségéről. A befogadók egyenrangúvá válnak így a hitvallókkal.

Máté 11,1–6 – Kétségek és boldogság

Jézus nem ül ölbetett kézzel azért, mert már megbízta tanítványait, hogy legyenek munkatársai. Amit ennek nyomán, tenniük kell, csak bevezetés azokra az időkre, ha ő már nem lesz velük. Addig és azután is, úgy igaz, hogy soha nem tehetjük őt fölöslegessé, de ő sem akar minket fölöslegessé tenni.

Szabadító tetteinek híre időközben végighullámozott egész Izráelen és eljutott a Holt-tenger K-i partjáig, Machairus erődtámaszába is, ahol, Josephus zsidó történetíró szerint (A zsidók története XVIII,5), Heródes Antipász fogva tartotta Keresztelő Jánost, s ott is végeztette ki (vö: 14,10). Keresztelő János most a híreket hallva összevetette azzal, amit ő remélt és hirdetett az eljövendő Messiasról, hogy tüzzel fog keresztelni, kezében lesz szórólapátja, gabonáját csűrbe takarítja, a polyvát pedig olthatatlan tüzzel emészt fel. Fejszét vet a terméketlen fák gyökerére és kivágja a fát. – Mindez az ítéletben igaz is lesz, de arra nem adatott részletekbe menő kijelentés Jánosnak, hogy az ítéletet, időben és sorrendben is megelőzi a kegyelem, s hogy ez időben mit tesz majd Jézus a betegekkel, gyengékkel, a vágyakozó bűnösökkel, s mit az elgyötört és átkozottnak bélyegzett föld népével (Jn 7,49). A vett hírek szerint Jézus pedig éppen ilyenekkel törődik, s futni hagyja a felelősöket, de megint őröket. Hová tegye, miként magyarázza János ezt a talányt? Nem vonja kétségbe, hogy isteni dolgokat mível, de tényleg ő-e az, akinek, Messiasaként, el kell jönnie? Ezek szerint a megváltásban reménykedőknek még valaki másra kellene még várniuk? Mert ő, ha kell, guggolva is kibírja, de szeretne tisztán látni, mikor érkeznek el a dolgok igazságos átrendeződése; ami őt is testben-lélekben megerősítené.

Kérdéseit János nem fojtja magába, hanem egyenesen Jézust kérdezi meg úgy, hogy elküldi hozzá néhány tanítványát. Válaszul, Jézus visszaküldi a követséget azzal, hogy számoljanak be a tényekkel; ezek nagyjából egyeztek is a felőle kapott hírekkel, hogy vakok látnak, bénák járnak, leprások tisztulnak meg, gyógyulnak a süketek, halottak támadnak föl, s mindenek csúcsaként: a szegényeknek hirdettetik a mennyek országának evangéliuma! Végül is János útkészítő szolgálata szintén ebben állt; bár csodákat nem tett, de igazat mondott Jézusról (Jn 10,41); aki nagyobb őnál, csak másként, mint ahogy ő elgondolta, nagyobb a kegyelem valódi szabadításaiban, s nem a bűnösök megleckéztetésében, nagyobb, mint ő, az útkészítő.

– Jézus ily módon most az Ézs 61,1 messiási ígérete nyomán, kiigazítja az iránta táplált váradalmakat is!

János, és mindenki minden időben akkor neveztetik boldognak, s tarthatja magát annak, ha személyes sorsa, a neki kimért rész okán, de a kegyelmes és szerető, szenvedő istenarc miatt sem botránkozik meg Jézusban. Boldog az lehet, aki megleli, ill. elfogadja helyét és munkáját a Krisztus szolgálatában; azt betölti és el is végzi. János teljes munkát végzett, s nem derékbátort élet az övé, bár biztos, hogy pillanatnyilag ő nem ilyennek látja önmagát. Jézus azonban már tudja, hogy futását János elvégezte, s mártírhálál koronázza meg életét, útkészítőjeként ez által is Jézusnak, ha nem is megváltó erejű halállal.

Máté 11,7–15 – Két szövetség határán

Semmi mentséget nem keresve a heródesi önkényre, Jánosra szabott próféta sorsszerűség van mégis abban, hogy ő már nem lehetett szemtanúja Jézus cselekedeteinek. Evégből sem véletlen, hogy hozzá visszatérő tanítványai számoljanak be arról, amit hallanak és látnak. Tűnjék hát el szívéből minden kétség, hiszen ő sem akart mást, mint hiteles értesüléseket, s ezzel válhat ő maga is az új üdvítő emberévé, aki(k)nél a hit lehetősége a hallásban van (Róm 10,17)! – Lehetséges továbbá, hogy tanítványai, elmenőben, még hallhatták, miket mond Jézus Jánosról a sokaságnak, hogy bizony nem szélingatta nádszálként viselkedett János a pusztában. Sőt igen határozott volt, s öltözte is tiszteletet parancsolt. Ha divatos könnyűsúlyú hevergető, szórakozó előkelőket óhajtottak volna megbámulni, nem a pusztában mentek volna ki. Valóban úgy eshetett, hogy sokan először csak az újság ingerére mentek ki a pusztába János-látni, hogy kielégítsék kíváncsiságukat. Aztán komolyabbra fordult a dolog, mert megfogta őket János személyisége, fölismerve, hogy íme, próféta ő, s ilyenek lehettek a régi próféták! Majd pedig, mélyebbre szántva, igehirdetése is megrázta őket, melynek nyomán sokan jutottak bűnbánatra, megtérésre, s kérték, hogy őket is kereszteleje meg. Jézus pontosan jelöli ki János helyét Istennek üdvözítő tervében, hogy a messiási útkészítés tekintetében a korábbi prófétáknál is nagyobb ő, mivel a messiásra utaló próféciák mellett, túl az ŐSZ-i időn, ő az egyetlen ember, akiről próféciák is szóltak. Jézus idézi a Mal 3,1 próféciáját (vö. 2Móz 23,20) és az Illés tiszteinek hordozása kapcsán a Mal 3,23k-öt. Ezért mondja róla, hogy az asszonytól születettek között nem támadt nagyobb Jánosnál. – Mégis aki Jézus személyében, a már elérkezett mennyek országában a kisebb, az nagyobb Jánosnál. Máté ezzel nem kizárja, inkább befoglalja az új üdvkorszak, a mennyek országa rendjébe és idejébe Jánost. Emberi nagyságát Jézus összeméri azzal a méltósággal, amit Isten ad, immár jelenlévő országában, övéinek. Ámbár kicsinyeknek hívja őket (10,42), ennek okán, kegyelemből, s nem erények alapján, nagyobbak ők Jánosnál. – Néhány magyarázó szerint Jézus volna a „kisebb”, aki Jánosnál nagyobb.

Miként értsük, hogy a János napjaitól kezdve mind ez ideig erőszakot szenved a mennyek országa? Jézus ideje akkori jelenéig oly módon utasítják el őt, hogy közben tettetik az érdeklődést. Kétszínű magatartásukkal pedig elzárják az utat azok elől, akik őszintén közelednének (23,13). Ez áll, főként az írástudókra és farizeusokra.

Most, amikor állandóan ott voltak Jézus sarkában, még igazolva is érezhették magukat, s állandó jelenlétüket, hogy annak idején ők is kimentek a Jordánhoz, hogy Jánost meghallgassák. Közben pedig, netán küldözgették is jelentéseiket Jeruzsálembe; inkább ők azok, akik erővel is kisajátítanak a mennyek országát, s nem a zelóták, akik menten át is szabnák azt a maguk kényére-kedvére, – ha tehetnék. Ez volna a legravaszabb változata az elutasításnak, de Jézust nem lehet félrevezetni.

Máté 11,16–24 – Kinek, jaj?

Az első lelkesedés után, különösen mióta János, úgymond kegyvesztetté lett, sokan fordítottak köpönyeget, akik a kezdetek idején oly buzgón sorakoztak ki a Jordánhoz, hogy ők se maradjanak ki a népmozgalomból. Vonatkozik ez már nemcsak írástudókra és hasonszőrű társaikra, de minden okoskodóra is, akiket Jézus megadott tisztelettel bölcseknek és értelmeseknek nevez (25). Jánoshoz csak a tanítványi szinten ragaszkodók maradtak hűségesek. – A hangadókát kiemelve a sok közül, szerinte olyan ez a nemzedék, mint a piacon egymást szórakoztató, meg bosszantó gyermeksereg, akik, a felnőttektől átvett, közszájon forgó mondókát szajkózzák untig. Ezek szerint van, akinek semmi sem jó, mindennel elégedetlen, akár menyegzőn szól a furulya, akár temetésen a sirató ének. Sem igazán örülni, sem őszintén szomorkodni nem képesek a többiekkel együtt, mert eljött János – a továbbiakban csupa jelen idő –, aki nem eszik és nem iszik, arra azt mondják: ördög van benne. Mostani helyzetében sem éreznek igazán együtt vele, talán még gúnyolódnak is rajta, hogy a börtönviszonyokat veheti félvállról, úgyis böjtölt egész életében; megérdemli, amit kap; nem is lehet Isten küldötte, ha ilyen sorsra jutott, biztos az ördög barátja. – Eljött az Emberfia is, folytatja Jézus –, aki tanítványaival együtt, mint vőlegény a násznappelel, velük egy asztalnál eszik és iszik. Ami aztán megbotránkoztat minden kegyest, hogy a bűnösöket is asztalához engedi, egy gyékényen egyen, igyon velük (ez volt a korabeli „asztal”!). Máris megszületett a kárhoztató következtetés, mint akit tetten értek: Íme, a falánk és részeges ember; eközben az igazságot akaratlanul is kimondják: „a vámszedők és bűnösök barátja”, elárulva azt, hogy ez a jelenség van igazán a begyükben. Az 5Móz 21,20 igazolni látszik, hogy e sommás ítélet, első felét tekintve, nem is veszélytelen a vádpont. Minden bölcsesség azonban tetteiből, azaz végeredményéből ítélhető meg, hogy a cselekvő igaz-é, vagy tévelyeg. Mert idővel minden napfényre derül, s ez éppúgy áll a fanyalgókra, mint a mennyek országa hirdetőire.

Ezt követően pedig Jézus „jaj”-t mond ama városokra is Galileában, ahol legtöbb csodája történt. Olyan szabadító tettek soráról beszél, amikben kétségtelenül megjelentek és hatottak az isteni erők. Jézus próféciája felőlük szinte elvégezettnek hangzik. Mintha személyekhez szólna, akik, úgy látszik, egyemberként foglaltak állást vele szemben. A Korazinban történekről semmit sem tudunk, mert, íme, nem jegyezték le mindent, ami őáltala történt! – Bét-

saidáról is csak annyi maradt fenn, hogy Fülöp, Péter és András városa volt (Jn 1,44; 12,21), s ott gyógyult meg Péter napa, pedig biztos, hogy több is történt! Ha Tíruszban és Szidónban esnek meg e dolgok, már rég megtértek volna lakosaik; s Kapernaum, fölماغasztalva az által, hogy Jézus egy ideig ott lakott, majd a pokolig fog levettetni. Sodoma még ma is létezne, mert az hitt volna ilyen csodák láttán. – Közben fölwillannak rokon gondolatok az ige olvas-tán, hogy – tiszteletet adván a kivételeknek –, miért van az, hogy a templom közelében lakók olykor a legrosszabb templom-látogatók? – Jézus itt kétségtelenül szabadon engedte haragját, mint régen a próféták, amikor Tírusz, Szidón, s más népek, városok ellen prófé-táltak (Ézs 14; 23; Ez 26-28; stb).

Máté 11,25–30 – Hálaadás és hívás

Alapszövegünk szerint, Jézus válaszol. Vajon mire? Tanúi voltunk, mennyire fölindult az imént, hogy utat adott a prófétai harnaknak. De aztán beszélt vele az Atya –; így tanulta maga a Fiú is, szenvedéseiből az engedelmisséget (Zsid 5,8), mert nem kárörömmel mondott ki ítéletes dolgokat, hanem szenvedett közben. Imár érti, hogy az Atya rejtette el országa dolgait a maguk szemében bölcsek és nagyokosok elől; de vegye észre a „gyermek” szemében az érdeklődés fényeit, s újult erővel induljon a megkínzottak és elfáradtak hívogatására. – Jézus válaszából tudható meg tehát, mi folyt le az Atyával folytatott beszélgetésben a 24. és a 25 v-ek között, melynek mélységeibe az előzőkben bepillanthattunk. – Ezért tud Jézus „abban az időben” ily módon hálát adni és nyomasztó terhek-től szabadultan fölujjongani az Atya magasztalására oly belső nyitottsággal, ahogy eddig még nem is szólt róla mások füle hallatára! Teljes átadottsággal mond igent az Atya döntésére, amit most már nem firtat tovább. Elég neki az, hogy az Atya, aki ég és föld Ura, így látta jónak. Nyiltan vállalod-e, ha nem várt útra visz, vagy falba ütközel? – Imár kedves az a Fiúnak is, amit előbb még keserűen vett tudomásul. Nem panaszkodik tovább az elzárkózók miatt és nem háborog; inkább örül a kicsinyeknek, akik előtt, lám, fölfedte az Atya az üdvösség titkát és ajándékát. Az pedig, hogy mindent átadott neki az Atya, magában hordozza az üdvözítés rendjét és egész idejét, amiből, feltámadása után, missziói parancs lesz, éppen Galileára nézve (28,16kk)!

Végző soron nem várható el, hogy bárki is saját eszétől és képessége alapján ismerje meg, hogy kicsoda a Fiú, ha csak az Atya ismeri őt egyedül. Az Atyát sem ismeri más, csak a Fiú. Ezért nem lehet istenismeretet számon kérni azon, akinek a Fiú még nem jelentette ki. Nem a látható csodákon, de az evangélium hirdetésén van tehát a hangsúly, erőiket erre kell összpontosítaniuk. S ha mégsem hallgatnak rá, biztosan meghallgatják a megfáradtak és megterheltek. Ha az erősek, rangosak, tanultak, élenjáró kegyesek elzárkóznak, majd megnyitják szívüket az élet számkivetettjei! – Jézus előbbeni felháborodása így fordul győzelemre, s kiárad a kegyelem az igazán rászorulóknak felé.

Megújul tehát Jézus ajkán a hívás, hogy a megfáradtak és elgyötörtek mind jöjjenek hozzá. Felzaklatta, megviselte a lelkiismeretet, hogy túl a tízparancsolat betű szerinti megtartásán, a követelményeket még megtették 613 egyéb, megkívánt, túlterhelő paran-

csolattal. Vagyoni kiegyensúlyozottság nélkül senkinek nem volt még kilátása sem rá, hogy mindet szem előtt tartsa és teljesítse! – Így a szegények és érzékeny lelkűek folytonos önvád súlya alatt görnyedeztek. Jézus fölszabadító megnyugvást ad mindazoknak, akik őhozzá mennek. S bár az út vele együtt sem lesz terhektől mentes, de az iga, amit ő kínál, csodálatos tulajdonsággal rendelkezik: mint-ha szárnyai lennének! Az ő igája az alázatosság és szelídség, melyet ő is folytonosan tanul, s hív, hogy járjunk együtt vele a küzdelmes, de győzelmes hordozásban. Az iga az irgalmasságot is jelenti; ezt viselve és gyakorolva ismerszik meg jóságos és boldogító volta. Igazán belülről és a gyakorlatban, s nem csupán szavakban, ismerhető meg, mily könnyű és kegyelemmel telített az ő igája. Akkor tehát, ha föl is veszem az ő szavára és folyvást viselem, ízlelhetem gyönyörűségét.

Máté 12,1–8 – A nyugalom következményei

A Jézus-kínálta nyugalom a lelkeknek, szoros összefüggésben van a szombattal, s az egész kérdéskör a szőrszálhasogató törvényeskedés elutasításával, ami a törvény igájába hajtotta a lelkeket. Ezzel szemben Jézus igája, igazi átéléssel, felüdülést hoz; és mégsem helyezi hatályon kívül a szombat isteni célját; sőt visszaadja eredeti értelmét. Azért adatott, hogy ember és jószág is pihenjen és felüdüljön egy cseppet a mindennapos robottól; s mert Istennek ebben van gyönyörűsége, az ember szabadsága és Isten jókedve egymásra talál annak a napnak Lélek szerinti megszentelésében. – A tanítványok, láthatóan jól megértették Jézus gondolatmenetét, mert amikor megéheztek, gabonaföldeken áthaladva tépdesték, s tenyerükkel morzsolgatták a kalászsokat, a szemeket meg ropogtatták. Szüksőséleség, de tán' éhségüket elúzi, miközben tovahaladnak! – Megint ott teremnek a farizeusok, vizsla szemekkel fürkészve Jézust és csapátát, hogy hol gáncsoskodhatnának. Hogy mire fel – kerültek ide, az lehet a magyarázat, melyre már a 11,12 kapcsán fény derült, hogy némi jogot formáltak ők is a mennyek országára, ha már Jézus azt hirdette meg; s minduntalan jelezték, hogy ők is jelen vannak, és el is mondják kifogásaikat. Sőt árulkodnak, mintha Jézus szemet húnyna a lazaságnak, s nem látja, mi történik körülötte. – Emlékeztetik, hogy, bár a kalászsok szaggatása megengedett (5Móz 23,26), de szombaton nem, mert munkának számít.

Úgy tesznek, mintha nem olvastatok volna – válaszol Jézus –, vagy nem értettétek meg jól azt az esetet, amikor Dávid és emberei megtették a szentelt kenyereket az Isten házából (1Sám 21,4kk), pedig a törvény szerint csak a papok ehatték volna meg. Az nincs az idézett eset leírásában, hogy mindez szombaton történt volna! – Jézusnál egy általánosabb törvényértelmezés jut érvényre, hogy az éhes, a szükségét szenvedő érdeke előbbvaló a törvény betűinél, amiről Pál apostol azt is kimondja, hogy a törvény átokká lett, s a betű megöl (Gal 3,13; 2Kor 3,6)! – Kiolvasható továbbá a rendelkezésből, hogy a templomi szolgálat, áldozatok esetében, hatálytalanítja a szombat munka-tilalmát (3Móz 24, 8k; 4Móz 28,9k; Jn 7,22k). A törvéynél nagyobb a templom (szolgálat), annál pedig az, aki jelen van, s amit ő képvisel és hirdet: a mennyek országa. Szerényen nem mondja ki Jézus, hogy önmagáról beszél.

Már láttuk, mennyire a lényegre ragadta meg ő az egész ÓSZ-ból. Mindenestől Isten szándékára és előre is mutat általa, véve a Hós 6,6-ból az idézetet, – mint említette már a 9,13 során is –, de

ezúttal más összefüggésben. (Ezt a prófétai előzményt Jézus tanításából csak Máté jegyezte fel!). Ha pedig igaz az elveszettek, hogy Isten irgalmasságot akar inkább, mint áldozato(ka)t, ez a szabály a tanítványi közösség belső rendjére is érvényes. Nem zordon követelményrendszer fűzi őket Jézushoz és egymáshoz, hanem a fiak szabadsága és az átélte, örömteli irgalmasság! A megvádoltak tehát nem vétkesek e dologban! Azt is ki meri mondani Jézus, ha valaki nem vétkezett! – Végső céljára tekintettel (Zsid 4,9!), javai ízlelésére nézve, Ura ő a szombatnak is, s a szeretet és szövetségi hűség életrendje érvényesül nála. – Feltámadásának megünneplése az Úr napján ígéretes kezdet, hogy bemegyünk majd abba a nyugalomba, ami nem a halálé, hanem a megérkezésé az ő országába (Jel 1,10;14,13).

Máté 12,9–21 – Épség, amit Ő ad

A mózesi törvény ismeretében meglepő, hogy testi fogyatékosok bemehettek a korabeli zsinagógákba, s talán a jeruzsálemi templomba is! Papokká bizonyára nem lehettek volna (3Móz 21,16kk). A fogyatékosok ottléte vágyakozást fejez ki, hogy Isten talán elfogadja őket, s még meg is gyógyulhatnak. A hely tehát ígéretes volt számukra, de mind ez ideig nem sokra mentek váradalmaikkal. Ám Jézus most belép valamelyik galileai zsinagógába, s ott talál egy sorvadttal kezű embert. Közbevetőleg most a gáncsokodók lepik meg Jézust a kérdéssel, hogy szabad-e szombaton gyógyítani. (Nem tudjuk, hogy nem szándékosan vitték-e be azt a kacska-kezű embert, hogy vele csapdát állítsanak Jézusnak?). Velük szemben ott áll Jézus (és kísérete), s az események ütközőpontjában áll a fél kezére nyomórék.

Jézus változatlanul nyitott; elutasítások sora után lép be ismét erre, a többek által látogatott helyre. Végül is most elsősorban ezért az emberért kellett ide jönnie, az egyetlen megfáradt és megterhelt; s a törbe csalo kérdés, a feszültséggel telítődött légkör alkalmammá válik számára, hogy ezt az embert meggyógyítsa, de tanít is általa másokat. A qumráni közösség rövid úton megtiltotta, hogy szombaton bárki is segítsen egy bajba jutott jószágon. A rabbinikus tanítás viszont megengedte, hogy életveszély esetén segítsenek az emberen. Itt azonban nincs szó életveszélyről. A jelenlévők egy nézetén vannak atekintetben, hogy szombaton is ki kell húzni a veremből, ha egy ember juha beleesne, hiszen szegény embernek sokat jelentett egyetlen juh is. Jézus most úgy érvel, hogy maga az ember mégis csak többet ér a juhnál. Hallgatólagosan beleértendő, hogy Istennél ér többet az ember a juhnál. Jézus kérdőre vonja hallgatóit: hát nektek nem ér többet? Majd kijelenti: szabad jót tenni szombaton! Rászól a bénára, hogy nyújtsa ki kezét. Az lett volna ésszerű, hogy e szóra az ép kezét nyújtja ki a megszólított, aki azonban merte vállalni, hogy a béna kezét emeli föl, mint aki jól érti Jézust, hiszen a lelke mélyén igazából, mind ez ideig ilyen szóra várt –, s lett is a béna keze most olyan éppé, mint a másik. – Íme, a szombat eredeti értelme! Mert amikor Isten mindent szépen és épen megteremtett, akkor engedte meg magának, hogy kimondja: ímé igen jó; s aztán nyugodott meg minden munkájától; akkor áldotta, szentelte meg azt a napot (1Móz 1,31-2,1).

Ennek az embernek most állt helyre a testi épsége, s a lelke is mozdult közben. Jézus jelenlétében és teremtmő, gyógyító szavára, az

egész-ség valósult meg egy kis közösségben, jelként arról, hogy mi az Isten gondolata a nagy egészről, a világ újjáteremtéséről a Krisztusban.

A farizeusok azonban nem így fogják fel. Kimennek onnan, s az elhatározás, hogy végeznek vele, megfogalmazva és maguk között ki is jelentve, itt születik meg először! – Amikor Jézus ezt megtudja, elhagyja a helyet, de az ellenszegülést minden őt követő beteg meggyógyításával válaszolja meg. Nem azért, hogy ellenfeleit boszszantsa, hanem az irgalmasság indulatából téve meg azt. Ezt cselekedve betölti az Úr szenvedő szolgájának prófeciáját (Ézs 42,1kk). Az jellemzi őt, hogy nem viselkedik kihívóan, nem hangoskodik, ama szilárd tudatban, hogy az Úr választotta őt, s betölti szeretetével és Szentlelkével. Az ítélet nála kegyelem-szerű. Nem tör pálcát az elítélt fölött, s ahol még pislákol némi fény, bár füst keveredik a lánghoz, a fényhez (Kempis Tamás), azt nem oltja ki.

Máté 12,22–29 – Rossz híret keltve

Vak és süket, sánta és néma gyógyulása ígéretes része a nép szabadulásának (Ézs 35,5k). Egy szál embernél a négy fogyatékoság közül kettő is fellelhető most, amit mindenki sátáni megkötözöttségnek magyaráz, s talán fokozott volt várakozásuk is, hogy halmozott emberi nyomorúsággal vajon elbír-e Jézus? Meglehet, hogy ezért is viszik oda hozzá. Egybevetve az eset súlyosságával, Jézus, – miközben gyógyít –, kerül minden látványosságot. Az eredmény annál fölkaparóbb. Hogy az az ember beszél és lát, arról lesz jelle: itt a szabadulás, jelen van a Messiás! Gyógyulása oly egyértelmű és meggyőző, hogy utat nyit az emberek tudatában: mégis csak Jézus a Messiás! Érzéseiket, szavaikat színezi a dávidi, e világi szabadítóként várt Felkent, s most földereng a köztudatban, hogy akit folyamatosan vártak, másrészt az, aki itt van közöttük és hatalommal cselekszik, Ő egy személy Jézusban. Ez a valós sejtés kezdi átjárni a nép hangulatát. Mindenki erről beszél, vitatja, tárgyalja, s éled a remény.

Az ellenfelek, akik már dűlőre jutottak e tárgyban, hogy Jézust végképp el kell hallgattatni, ha másként nem megy, hát...-, tudjuk hogyan, most legelőbb is arra igyekeznek, hogy föltartóztassák, ha lehet, megfordítsák a róla formálódó jó vélemény tovább terjedését. – Kézenfekvő módja, hogy rossz híret költik. Már korábban is bedobták a köztudatba, hogy az ördöggel paktál (9,34). Akciójuk nem volt túl sikeres, mutatja a jelenbeli helyzet. Nincs jobb ötletük, s újfent ezt kezdik terjeszteni, hogy az ördögök azért engednek neki, mert egy követ fúj velük; bírja az ördögök fejedelmének Belzebubnak pártfogását. A név elferdített változata a Baalzebul kánaáni istenségnek (2Kir 1,2). Torzított alakjában, csúfolódva „legyek ura”, vagy a „szemétdombbé”, kicsit enyhítve a szó nyersességét. A ki nem mondott gondolatok is jól ismertek Jézus előtt, s felvéve a megsemmisítőnek tűnő félremagyarázást, arról beszél, hogy a sá tánnak mindenképpen vége! Vagy úgy, hogy háza meghasonlott önmagával. Akkor pedig az is tisztázandó, hogy a farizeusok fiai (és tanítványai) milyen eszközökkel és kinek erejével üznek démonokat. Netán ők is Belzebub-fiak, s máris vádlottakká válhatnak az apák, s a szellemi atyamesterek. Vagy pedig, amit Jézus is állít, úgy igaz, hogy Isten Lelke hatalmával űzi ki az ördögöket, jelként arról, hogy minden kétséget kizáróan elérkezett hozzájuk az Isten országa. Máténál ritka, s itt alkalmazza először az elnevezés e változatát, holott nála a mennyek országa az általános. A név kimondása itt

vallástétel, mondhatnánk azt is, hogy a hazugság lelkének kiűzése, az ellenfelek lelepleződésére, s elhallgattatására. Kifejezetten Isten az, aki felhatalmazta Fiát, hogy bátran menjen be az erősnek, sőt félelmetesnek állított „ember” házába; aki a sátán! Megfogván azt, megkötözi, s aztán elveszi, szó szerint elrabolja tőle azt, ami, aki illetéktelen kezekben volt nála. Jézus megkötözi a sátánt, s kiragadja markából meggyötört foglyait.

A szenvedélybetegségek, mint idegen és fölösleges elemekként beépülve az ember személyiségébe – nemcsak testébe! –, a sátánnak romboló eszközei, amiktől egyedül Jézus szabadíthat meg. De megszabadít az őbelé vetett hit által, ma is!

Máté 12,30–37 – A szavak súlya

Jézussal lenni annyi: egy vagyok szándékával és törekvéseivel. Tanítványait is azzal küldte ki, hogy menjenek Izráel háza eltévelyedett juhait után (10,6) azért, hogy ismét egybegyűjtse őket. Maga Jézus is ezért jött, s evégett halt meg (Jn 11,52). Amikor most gyűjtésről beszél (synagein, 30.v), inkább ez a kép áll a háttérben, mint a learatott termés begyűjtése. Aki ebben nem munkatársa, az máris szétszór, a szétszéledt nyáját tékozolja továbbra is (Jn 10,11k). – Jézus formailag hasonló mondása: „Aki...” bevezetéssel, de ellentétes értelemmel és más környezeti összefüggésben –, a Mk 9,40 és Lk 9,50 során – a szűkkeblűségtől óvja tanítványait. A fönti hasonló megfogalmazásokat akként fűzhetjük egybe, hogy aki vállalja vele az egybegyűjtés, az élet-, és lélekmentés munkáját, ha még nem kérte is felvételét a tanítványok közösségébe, de jelét adta, hogy nem elenséges érzületű, az – szerinte „velünk van”!

Jól vigyázzon tehát mindenki, – szól elsősorban az eszközökben nem válogatós ellenlábasoknak –, hogy mit beszél. Ám mondjanak céljaiknak és ingerültségüknek megfelelő vádakot az Emberfiára, az ilyen még kaphat bocsánatot; de gondolják meg, hogy démoninak bélyegezván a Lélek munkáját, ezzel elkövethetik a Szentlélek elleni bűnt! Erre pedig sem a jelenben, sem az eljövendő világban nincs bocsánat.

Istennek mentő szándékát, szabadító szeretetét félremagyarázva –, a kezét félrelökve, miközben az feléje nyúl, az egyetlen segítség lehetőségét és tettét hárítja el magától az ilyen. – E jézusi mondás megőrzésében, közlésében tükröződik az ősegyház válasza arra a sokat vitatott kérdésre, hogy vajon van-e megbocsáthatatlan, azaz halálos bűn? A gyakorlatban azonban ma is úgy van, hogy amikor meghirdetjük és intünk, hogy az ige hallgatói ne utasítsák el Isten felőlük elvégzett kegyelmét és minket megtalálni óhajtó szándékát, nem ijesztgetjük őket, hogy az elutasítással elkövethetik a Szentlélek elleni bűnt; ámbár azt sem hallgathatjuk el, hogy a kegyelem nem játékszer. Sőt a hívő is elkövetheti ezt a bűnt, amikor úgy véli magáról, hogy ő bennfentes, s magabiztosan ítélkezik másokról, hogy mi az isteni, s mi a démoni. Vigyázzon tehát az is, aki áll, hogy el ne essék (1Kor 10,12)!

Mindaz, amit az ember szól és cselekszik, gyümölcse a fának és a gyökérzetnek. A gyümölcscről tehát vissza lehet következtetnünk a fára, amely azt teremte. A fa sem tagadhatja le gyümölcseit, ha élvezhetetlen. Az ember belekóstol és megízlelve kiköpi, s máris

megvan a véleménye a fáról. A „viperák fajzata” Keresztelő János-i keménységű kitétel (3,7kk), mint ahogy az egész gondolatmenet a gyümölcsről, vagy éppen a gyümölcstelenségről, az útkészítő megtérésre hívó prófétai intésének nyomain jár. – De hát a gonosz is képtelen rá, hogy valami jó hagyja el ajkát. Formájában is az jön ki száján, ami a szívében van. Az intés is ennek megfelelő! – Minémű kincstárat hordozunk hát magunkban? Mert van gonosz kincs is, mikor felhalmozódott bennünk az önigazság, az elbizakodottság, s csak akkor van vallatóra fogva, hogy mi a valós értéke, ha embertársunkra alkalmazzuk, s kiderül, hogy az nem áldás, hanem keserű epe. – Az ítéletkor majd kitűnik, hogy nemcsak az írás marad meg, de a szavak is megőrződtek, s vádolnak majd bennünket –, de válhatnak fölmentésünk tanúivá is!

Máté 12,38–45 – Nemzedékek felelőssége

Mintha tárgyilagosabban merné szemlélni és értékelni Jézust ez a néhány írástudó; mégis óhajtanák, hogy mutasson számukra meggyőzőbb jelet, hitelesítve ezzel önmagát. – Lehetséges az is, hogy a többiek küldöttei voltak ők. Mire véljük kívánságukat? Valami látványosabb jelet várnának? Nekik is felelhetne Jézus a Keresztelő Jánosnak üzent válasszal, utalva messiási jeleire (11,4kk). Ezek inkább lennének egyértelműek, mint ha a bot változna kígyóvá (2Móz 7,10kk), vagy ha mennyből szállna alá tűz, ahogy az Illés könyörgésére történt (1Kir 18,36kk). Az csak képzelődés, hogy meghökkenőbb jelek meggyőzőbbek volnának (Lk 16,30k). – Az elégedetlenség fő oka az lehetett, hogy Jézus a senkiken segített, s tette őket ismét éppé. A valakikre pedig a többi emberrel egyenrangúként tekintett, ami sértette a tekintélyesek hiúságát, mintha nem tisztelné őket. Sőt a próféták szókimondásával gonosznak és paráznának nevezte nemzedékét. Az a gonosz, aki ellenszegül Isten akaratának. A parázna is hitbéli fogalom: az Isten szövetségi szeretetének megvetése és idegen szellemi hatalmak kegyeinek keresése. Ezen a ponton Jézus szembeötlően visszafogott, soha nem bonyolódik félreérthető politikai, vagy más vallásokkal vitatkozó állásfoglalásba. Inkább tartja veszélyesnek az általános emberi esendőségeket, démoni megköttözöttséget, vagy a mammon szolgálatát (6,24). A paráznaság ezek szerint az a lehetetlen kísérlet, amikor az ember megkísérli, hogy kétfelé sántikáljon (1Kir 18,21), két úrnak szolgáljon.

A korábbinál nyitottabban beszél most arról, hogy halálba kell mennie; közvetett utalásként arról, hogy Jónás módján kell majd három nap és három éjjel elnyelelnie. Ezzel mégis többet mond, mint tette volt a 9,15-ben. A három nap még csak sejtetés arról, ami a 16,21-ben már bizonyosság a harmadnapos feltámadásról. – Jónást említve, Ninive férfiai kárhoztatják majd a feltámadáskor a Jézus-korabeli nemzedéket, hogy nem tértek meg annak hívására, aki nagyobb Jónásnál. – Szintúgy Dél királynője is kárhoztatja őket és joggal, mert ő eljött a föld széléről, hogy hallja Salamon bölcsességét; Jézus kora nemzedéke pedig hajthatatlan annak szavára, aki nagyobb Salamonnál!

Jézus démonizációi, az általa hozott szabadítás részeként érthetők igazán, mert egész népét, korának minden nemzedékét kívánta megtisztítani és átformálni a mennyek országa hirdetésével. Az nem elég, ha a sátán meghátrál, s kimenekül a pusztába, mivel úgysem adja fel, hogy visszatérjen újra az emberbe, ahol házon belül,

otthon érzi magát, mit sem törődve azzal, hogy házat hamar lelakja, s embere válságos állapotba jut. – Az átmenetileg gazdátlanná vált, ünnepélyesre fényesített, de üres házat meg szemlélve, magánál gonoszabb hét lelket hoz magával, hogy segítségükkel hódítsa vissza bitorolt tulajdonát; s lesz az ember visszaeső állapota még súlyosabb a korábinál. Jézus nemzedéke abban marasztalható el, hogy rövid lelkesültség után nem tett döntő lépést, hogy betöltse őket a menyek országa. A ház gazdátlan állapota tarthatatlan, hamar lesz belőle „szabad a gazda”. A hit, tartalmában átadottság, hogy életünkben Jézus legyen az úr. E feladatban, minden nemzedék önmagáért felelős (Ez 18,3k; 19k).

Máté 12,46–50 – Lélek szerinti rokonság

Az előzők ismeretében máris azt kérdeznénk: Most mi lesz? A merev elutasítások, kérdőre vonások után, amikor az írástudók és farizeusok saját szájuk íze szerinti állásfoglalásra készítették volna őt, akit azonban nem lehetett Istentől adott útról eltéríteni; s következőleg, nyilvánvaló szakadás állt be Jézus és közöttük. Változik-e ezek után valami? Külsőképpen annyi, hogy bírálói, akik jobb esetben jelet kívántak tőle, egyelőre kikerülnek a képből, de Jézus indulata és viselkedése lényegében nem változik. Továbbra is tanít a „hegy”-ről, meg a tengerparton (a parton ülő, v. álló sokaságot egy halászhajóból), aztán zsinagógában, meg házban is tanít, de akkor is a sokaságra tekintettel; továbbá házak közötti tereken; mai szemmel nézve, ezek csak szűk átjárók lehettek. Aztán olykor át is lépi Izráel népi határait. – Eltekintve Jeruzsálemtől, ahol eddig még nem tanított! Ezek ama helyek, ahol – Máté szerint –, találkozott Jézus a sokasággal és a segítségét kérő szenvedőkkel. – A példázatok kapcsán áll be némi módosulás oly módon, hogy általuk egyszerre kijelenti, egyben mások elől el is rejti a mennyek országa dolgait.

Ezúttal is házban tanít, de most is a sokaságra tekintettel; amikor jelentik neki, hogy anyja és testvérei künt állnak és beszélni óhajtanak vele. Közélesen az evangélium közepén tartunk, de először vetődik némi világosság rá, hogy családjá számon tartja őt; egyáltalán, hogy vannak testvérei! – Máté nem részletezi, mi hozta őket ide. A Mk 3,21 többet mond erről. Az itt is kiviláglik, hogy közöttük van valami kölcsönös távolságtartás, s hogy ebben, Jézus részéről nem a szakítás a vezérlő szempont. Most ők keresik, ő pedig most azért határolja el magát tőlük, hogy később, mint örökkévaló testvéreket nyerve vissza őket (Filem 15k; vö: ApCsel 1,14!). Viselkedésében több cél összegeződik, az imént elhangzott tanítás is szemléletes-sé válik közben, mikor tanítványaiában felmutatja azt a belső közösséget, mintegy lelki családot, a személye körül. „Íme” rámutatással őket nevezi a sokaság előtt anyjának és testvéreinek. Ezt a legbelső kört azonban nem zárja el mások elől, szinte előnyt ad a sokaságnak, mint nem vér szerinti rokonainak, hogy éljenek a bensőséges közösséghez tartozás alkalmával; s ez nem merő érzelem, inkább akarat, az Isten akaratának cselekvése. Aki törekszik erre – hozzátehetjük: mindőjük! –, fivére, nővére és anyja néki! – Azt is megjegyezzük közben, hogy Máté először szól arról, hogy asszonyok, nőtanítványok is részesei voltak a szélesebb tanítványi körnek. Felvázolódik tehát három lüktető erőter, középpontban Jézussal. Első

gyűrű: a tanítványok, második a sokaság, harmadik a most még odakint megtorpanó, de beüzenő család. A gyűrűszerűen hullámzó határok azonban átjárhatóak, s a bent a házban tanító Jézus vonzása eléri a legszélső peremeket is. Szavak nélkül is, mintha kifejezné azt, hogy még ők is lehetnek, s lesznek is, hitben, az ő fogalmazásával: testvéreimmé és anyámmá! A felsorolásban a végén van a csúcspont, az életkor megbecsülése; a szülő iránti kötelező tiszteletet is megadva anyjának.

Miként jut érvényre egyházban és gyülekezetben az egymást tisztelve nevelő családi közösség? A család-minta Jézusnál elsőrenden nevelő televény! – Testvérek közötti harag, másrészt a gyermekek imádata elvétí e célt.

Máté 13,1–9 – Bőkezű magvető

A minapi sokaságtól, amely meg nem számoltan azt jelenti, hogy többek, – az út a valóban nagyobb számú sokasághoz vezet. Jézus ezt az utat járja most is, midőn még aznap kimegy a házból és leül a tengerparton. Az érdeklődők tömege pedig közelébe gyülekezik. Így előnyösebbnek tartja, ha egy halászhajóba száll, s onnan tanítja a parton állva, ülve szorongó embersereget. A 3.v sejteti, hogy tanítása sokkal részletesebb, s kifejezésében áradóbb volt, mint ami belőle végül is leíratott. – Példázatai voltak e tanításban a jellemzőek, ami formájában is új elem, s értelmezése a folytatásban tárul elénk.

A magvető példázatát akkor vagyunk képesek jól megérteni, ha ismerjük azt a kezdetleges szántó-vető munkát, ősi sorrendjében: a vetés és szántás módját, ahogy először vetni ment ki a magvető, s majd utána szántotta be a vetést! – Az „íme” szócska ezúttal is feltáró, figyelmet érdemlő bekezdés: itt valami olyan esemény elbeszélése következik, mely többet is mond annál, mint maga a cselekvés! – Nos, a magvető hozzáfog a vetéshez; nagyjából, szemmel meghúzza a széleket: Tehát behatárolja az egész ugar mezőt, s aztán kezdi szórni a magot egyenletesen, nem válogatva a területek minősége között, -mindenüvé. Nem mintha nem látná, hogy olykor keresztbe vágtak csapást rajta a rövidebb utat keresők; amott meg a legutóbbi művelés óta jól megnőtt a tövises gaz. Azzal meg eleve számolva, hogy a mélyben, akár már közvetlenül a talajszint alatt kemény kövek is rejtőzhetnek. Számolva tehát a kevésbé ígéretes foltokkal a mezőn, szórja mindenhová a magot, művelés alá fogva az egész kiszemelt területet, hiszen az övé az. Aztán jön majd a jószág-húzta ekével, mellyel a vetést, az egészet sorról-sorra beforgatja. – Az ember, ősi módszerével, voltaképpen a természetet utánozta. Nagyvonalú bőkezűséggel, válogatás nélkül szórja szét földjén a magot, majd pedig eső reményében beszántja, úgy gondolva rá, hogy ezzel segít a természet dolgának, a mag könnyebben ver így gyökeret. Jó esetben Istenéhez fohászkodott közben, aki bizonynyal megáldja fáradozását. Megértvén az ember ősi észjárását, Isten gondolatát is fölismerhetjük benne, hogy ő is hasonló bőkezűséggel, szinte gondatlan nagyvonalúsággal és mégis gondnal és reménységgel szórja el az ige magvát, s hull az mindenféle adottságú darab földre; talaja válogatja, hogy mi lesz majd belőle, miközben a magvető szívében hordoz egy mégis-t. – Tekintet nélkül a föld minőségére, erős és bízó szívvel vet egyformán mindenhová, hátha nem lesz eredménytelen, amihez hozzáfogott; azaz, hogy minden

ellene ható tényező dacára, gyümölcsözésig jut el a felszínre szórt, majd beforgatott mag.

A mag sorsa mégsem közömbös az „aratás Urának”, mert máris látni kénytelen, hogy a hirtelen ott termett madarak felkapkodják némelyiket, olykor nem is keveset. A sziklás talajra hullott mag sem volt képes legyökerezni mélyebbre, pedig mily hamar kisarjadt! A tövis közé hullottat pedig elfojtják a burjánzó gazok. De lám, van olyan, amelyik megvetette lábát, gyökeret vert, s termett is; ha nem is egyformán, de többszörösét, amire mondhatja, hogy érdemes volt fáradozni érte. (A százannyi átvitt értelmű: a lehető legtelítettebb kalászt jelenti!). – Az ige a befogadókra van tekintettel; minden az ő érdekükben történik!

Máté 13,10–17 – Kijelent és elrejt

Jézus először beszél példázatokban, s közben hagyja magát félbeszakítani. Tanítványai is bent ülhettek a hajóban, s meglepetten tesznek föl kérdéseket. Már megszokták ugyanis közérthető beszédét, melyet csak néhol színezett egy-egy hasonlat. A példázatot viszont a nép felfogóképességéhez mérten, túl nehéznek találták, már csak azért is, mert az indító példázatból eddig hiányzott az utalás a mennyek országára. A továbbiakban ez módosul, mert már nemcsak nekik, de a sokaságnak is így vezeti be példázatait: „Hasonló a mennyek országa...” Mondhatjuk tehát, hogy megszívlelte, hasznosította közbevetésüket. A későbbiekben tehát nem lesz szükségük nekik sem arra, hogy a részletek jelentését külön is megmagyarázza. Ezt az első kettőnél meg kellett tennie, mivel a mennyek országa titkának megértése addig, – számukra is – e ráadásban adatott meg. A két részlet úgy viszonylik egymáshoz, mint az alapige és az igehirdetés. Benne fölismerhető az első gyülekezet tapasztalata is, hogy a magyarázatra szükség van (ApCsel 8,31). Túlságosan tömör volt, ha csak olvastak a szent iratokból, de azt nem magyarázták meg. Átélték továbbá, hogy a gyülekezeten kívül ott élt a nagy tömeg, s ha el is ért olykor fülükig az ige, sokan fogadták teljes közönnyel, vagy ellenségesen. – E kínzó talány miéértje abban kapták meg a választ, hogy az ilyenek elől Isten rejtette el, – talán időlegesen –, az örömhírt, az evangéliumot, ezért megfejtethetlen titok az számukra, még ha hallanak és látnak is valamit.

Jézus új módszerében annyi változás van, hogy a határvonalak mintha keményedtek volna, amióta elutasításokba ütközött. Hívogató indulatán nem változtat, de fölismerte, hogy Isten még utána is tölt annak, ami tele van, – lelki javakra érve –, az ürestől viszont még azt is elveszi, amije eddig volt. – Látnak, hallanak, de nem értenek. A 13.v sok kéziratában jelen van az a szó, ami a 15.v végén is olvasható, s fordítható nemcsak olyként: „hogy soha meg ne térjenek”, de úgy is: „hacsak meg nem térnek, s meg nem gyógyítom őket”. Az Ézs 6,9k, amit az ApCsel 28,26kk is idéz, mégiscsak úgy értendő, hogy „megtérve meg ne gyógyuljon”. Mint ahogy Ézsaiásnak is kínkeserves volt ilyen feltételek között szolgálnia, ez okból kérdezte: „Meddig tart ez, Uram?” – Jézus szolgálata is kétirányúvá változik most: kijelent és elrejt. Elsődleges marad az, hogy kijelent, s ha sokan mégsem értik, válasz rá csak az, hogy nekik Isten még nem tárta föl titkát; anélkül, hogy a felelősséget levette volna a keményszívűekről.

A tanítványi kérdésre adott választ Jézus boldogmondással zárja. Szemük boldogsága és a fülüké, hogy velük fölfoghatják azt, ami Jézusban adatott. Értsék és értékeljék kivételes helyzetüket, hiszen sok próféta és igaz szerette volna látni és hallani azt, amiben most nekik részük van (Zsid 11,13.39k). – Igazakról szólván, Jézus mindazokra gondolt, akik – ha a sor úgy hozta –, vérükkel is megpecsételték tanúságtételüket, Ábeltől Zakariásig (Mt 23,35). – Ma az a boldog, aki hit által fogja fel és fogadja be Jézus Krisztust (Jn 20,29). – Ámbár manapság is – szerte a világon –, sokan halnak meg keresztyén hitük miatt. – De lehet Krisztusban boldog az is, aki nehezebben boldogul.

Máté 13,18–23 – A példázat kibontása

Lehetséges, hogy az ige fogadásának négyféle embertípusáról van itt szó, ami nem hozza magával azt, hogy életében mindenki, mindenkor csak ugyanazon csoportba tartozhat. Inkább igaz úgy, hogy mind a négy lehetőség mi vagyunk; ma az egyikhez tartozunk, esetleg holnap, vagy a kegyelmi idő további szakaszain, – ha egyáltalán még adatik –, lehetünk, válhatunk jó talajjára, akikben – végre –, gyümölcsözésig jut el az ige. – Végül is a vetés és aratás évenként ismétlődő mezei munka. Senki nem indul úgy ki a szántóföldjére, hogy ez lesz az utolsó vetés, mert ha én nem vetek, vet majd helyettem valaki más. Mindenkori szándék és cél, hogy a reménységgel megművelhető terület ne maradjon parlagon. Isten nem akarja gondozatlanul hagyni a lelkeket. Mindent megtett és elvégez üdvösségünk érdekében a mennyek országaért; a többi rajtunk áll. – Isten gondolata dialektikus, azaz a tétel mindkét fele igaz: Isten mindent megtett és megtesz üdvösségünkre, s mégis felelős mindenki önmagáért, sőt embertársaiért is. A megállapítás minden bibliai-teológiai-etikai tételre igaz! – E gondolkozás fölötté áll a logikának. – A dialektikus gondolkozást pervertálta a dialektikus materializmus; melynek ítélete be is következett!

Ahol a magvető munkálkodik, a gonosz is ott lábatlankodik, s minden igyekezete, hogy a szívről is felfarkolja az igét, mivel tart az igétől, félti tőle a lelkeket, nehogy az ember életében meginduljon valami más és jó folyamat, ami neki, azaz a sátánnak fejtörést okoz. Jézus szerint, ha valaki nem érti az igét, máris bekövetkezhet, hogy a gonosz martaléka lesz a szívére hullott ige. Ezért igen szükséges a megértést segítő igemagyarázat, igehirdetés; mely tehát démonizálás is a Lélek által, hogy a gonosz oda ne férközhessen az ember és az ige közé, föltartóztatva, elkapva előle a neki szánt életmentő hívást.

Vannak bonyolultabb esetek is; a hit és lelkigondozás számára nem egyértelműek. Lehet, hogy hamari a siker, mikor felcsillan a közös öröm a szemekben, s az ige szolgálja látja, hogy amit mondott, máris befogadták; netán a gyorsaság kicsit gyanús is. Mert később érkezik a csalódás; s ez ősegyházi tapasztalat is volt, hogy az ige miatt támadt nyomorúság és üldözés máris lehervasztotta a kezdeti felbuzdulást, s aki az imént még lelkesedett, mára nincs sehol. – Vagy pedig, s ez a következő buktató: a két „g” (a mi nyelvünkben): a gond és a gazdagság válik olyan kísértéssé, amely bekúszik a szívünkbe, netán ránk mosolyog, s az ember egyszer fázik, máskor lánggal éget (Vörösmarty Mihály). Nyomában mindkét indulat: a

letörtség, avagy az elbizakodottság elfojtja a sarjadásnak indult életet. A tüskés gazok gyorsabban, erőteljesebben nőnek, mint a nemes vetés. Az ember hamar rájött, hogy irtania, gyomlálnia kell, ha eredményt akar (Lk 13,8k). Erről itt nincs szó, sem a következő példázatban, mivel a gabonavetést, növekedésében akkor sem volt tanácsos ásó szerszámmal bolygatni.

Minden korábbi rossz tapasztalatot feledtet a mégis megmutatózó eredmény ott, ahol a szív jó talaj; az ígét befogadja, s aratásra be is érleli. Amikor a gazda számba veszi azt, aki nemcsak meghallotta, de értett és termett, szó szerint: cselekedett is; tartalmában ez hallást, hitet és cselekedetet jelent, akkor pontosan és tárgyilagosan méri meg, hogy az egyik harminc, a másik hatvan, a harmadik százannyit jelent. A százszorost nem veregeti vállon: nagy vagy! Nem mondja a következőnek: jó közepes vagy; s nem tesz szemrehányást: lehelettél volna jobb is, te kicsi!

Máté 13,24–30 – Türelem az aratásig

A „nekik” a sokaságot jelenti, s immár kimondja Jézus: „Hasonló a mennyek országa...”. Magunk elé képzelve, ahogy a gabona kezdi hányni a fejét, a szolgák pedig döbbsen állapítják meg, hogy sok között az elfajzott és táplálkozásra alkalmatlan álbúza! – Érzékelhetjük, hogy a mennyek országa az aratás előtti időszakot is magába foglalja! Az tehát már e világekorszakban kezdetét vette, méghozzá tisztán és jól! A hiba nem abban volt, aki elvetette, mivel tiszta magot szórt ki szántóföldjére. Amikor kikelt, szépen zöldellt, mindenkinek, – aki magáénak érezte az erőteljes sarjadást –, öröme telt benne. Hetek telhettek el, midőn láthatóvá vált, hogy valaki belekontrahódott a kész munkába. Ki lehet a tettes? Jézus kimondja, hogy ellensége csekedte azt, – az idő alatt –, amíg az emberek aludtak. A sátán nemcsak azzal zavarhatja meg Isten és ember munkáját, hogy elvesz belőle, de zavart és bosszúságot okozhat azzal is, hogy hozzátesz, belekever idegen dolgokat, melyek – ráadásul –, megtévesztésig hasonlítanak az eredetire; mivel a „konkoly” az alapszövegben ilyesmit jelent. – Nagy szükségük volt az első keresztyéneknek Jézus útmutató tanítására; nem is beszélve magunkról! Korán előálltak ui. olyanok, akik keveselték a kegyelmet, s azt hajtogatták, hogy kell még hozzá valami emberi teljesítmény is, pl. a mózesi törvény betűszerinti megtartása. Máté, – úgy vehető ki az evangéliumból –, főként a zsidókból lett keresztyének számára írta meg evangéliumát. Számukra ezúttal eligazításként tárja föl a példázat, hogy honnan ered mindenféle álevangélium, amit a törvényeskedők igyekeznek elhinteni a hívők szívébe (Gal 1,6kk). – Igen korán jelentkezett, továbbá, a gnózis, a titokzatos dolgok vélt ismerete (1Tim 6,20) -. Kifejezetten nem tagadta meg az evangéliumot, de hozzákeverte, s el is nyomta azzal, amit csapongó képzeletével, okoskodva kitalált. – Voltak, természetesen olyan „szolgák”, akik máris nekigyürkőztek volna a gyomlálásnak. Igaz, hogy Pál azt mondja: „Távolítsátok el a gonoszt magatok körül!” (1Kor 5,13), de ott gyülekezeti fegyelemről van szó. Itt pedig „a szántóföld a világ” (38), s a fönti tévelygések gyülekezeten kívüli jelenségek is voltak, s onnan kísérelték meg a behatolást, hogy megvessék ott lábukat. A nemes vetés gondozása azonban az elsődleges cél, ezért a dühös irtóhadjárat az elfajzott ellen több kárt okozna, mint hasznot! – A szolgák, – mondhatni –, kérdőre vonják a gazdát: „ugye” jó magot vetett el, honnan van az, ami felütötte fejét közte; akarja-e, hogy nekilássanak az irtásának? A válaszban hosszútűró bölcsesség nyilatkozik meg, hogy hadd nöje-

nek együtt az aratásig. Akkor szól majd az aratóknak, s először kerül sor az elfajzottak összeszedésére. Lesz belőle elég! – Mekkora finto-ra az ítéletnek, hogy emezek is kérékbe köttetnek, s úgy kerülnek a tűzre (tűzrevaló dolgában akkor és ott is mindig szűkösen álltak Izráelben). Aztán következik a gabona, s jut végül a gazda csűré-be. Ha jól meggondoljuk, minden egyes szálra külön kell figyelniük, ügyelniük, de meg fog történni a végső nagy szétválasztás! A jónak és rossznak, az ítéletnek is egy az Ura, amit ember nem vehet ki kezéből még az aratáskor sem. – Az álmessianizmus is konkoly, mivel a szántóföld itt a világ!

Máté 13,31–35 – Parányi kezdet

Példázatok sora a mennyek országa más-más jellemzőit emeli ki a többi, az általános közül; de időrendbe mégsem szedhetők. Ezt kísérli meg ez egyik magyarázási eljárás –, főként Amerikában, oly módon, hogy az ÚSZ-i üdvösségtörténet, benne az egyháztörténet egymást követő korszakait véli a hét példázatban fölfedezni, el egészen az utolsó ítéletig, amit az utolsó, a kerítőháló jelentene. Jelenti is azt, de nem úgy, hogy a megelőző korban a korábbiakat tükröznék. Ez a magyarázási szemlélet a mustármag fává növekedésében természetelleneset lát, s benne kifejezett utalást a történelmi egyházak mennyek országától elütő, e világi hatalmára. Bizonyítva látja benne az egyházak engedetlenségét, az elhajlást krisztusi rendeltetésünktől; vele igazolva a magukat szabadnak nevező evangéliumi közösségek jogosságát. A kovászt is negatív jelentéssel magyarázzák. – Jézus szándéka azonban nem ez volt, amikor elmondta őket. Inkább a jelentéktelennek tűnő kicsiny kezdetek ígéretes voltát mutatja fel általuk. A mustármagocska példázatosan parányi (17,20), de aki elvetette földjébe, tudta, mivé fog növekedni; mintegy 3 m-es, erőteljes bokorrá. Fában szegény vidéken fának is volt nevezhető, s a madarak fölismerték fészekrakásra kínálkozó lombjait. – A példázat előzménye a Dán 4,7.11.18; Ez 31,8, ahol is valóban gőgössé vált uralkodót és birodalmat példáz; de az Ez 17,22k esetében a fa az újra elültetett Izráelt jelenti. Isten kezében a cédrus az elültetéskor kicsiny hajtás volt, de sudár fává nőtt, hiteles oltalommal a madarak számára. Amíg az istenkedő királyok és birodalmak fája fejsze alá jutott, s vele vész a rajta csivitelő madársereket élettere; a mennyek országa, már a történelem időhatárán belül is, olyan kegyelmi adottság, melyet gyökerében soha nem fog érni fejsze éle. Aki ott keres védelmet, nem fog csalódni!

A kovász valóban tisztátalanságot jelent egyebütt (pl. 16,6), ezért páskaünnep előtt még a maradékát is el kellett távolítani a házból (vö: 1Kor 5,6kk), de nem jelenti azt, hogy ne lett volna mindennapos a háziasszonyok használatában. A liszt mennyisége a példázatban mintegy 40 liternyi. Jézus, a kevéske kovásznak erjesztő hatását alkalmazza a mennyek országára úgy, hogy az képes átjárni az egész, nagy mennyiségű tésztát, és erjesztő hatására az meg is kél. – Mégis lehetséges, hogy a kovász jelentése magában hordozza Jézus mozgalmának félreérthetőségét. Személyének külső megjelenése az Úr szenvedő szolgájaként, Emberfiaként, a maga egyszerűségében megütőközést keltő volt a nagyratétók szemében. Szintúgy botránkozta-

tó volt a maga köré gyűjtött galileai halászok és vámszedők, meg a nőtanítványok, ráadásul a gyermekek; törődése a reménytelennek tartott esetekkel, betegekkel, poklosokkal, bűnösökkel; egyáltalán a szegényes köznéppel, kiket a valakik egyszerűenátkozottnak tartottak (Jn 7,49). Mindezek nem tették Jézust és körét hitelessé a hivatalosak szemében. Ez a különös kovász, melyet a példázat szerint, éppen egy asszony vesz munkába, kever lisztbe, – mindennek dacára –, eredményesen fogja átjárni az egész tésztamennyiséget. Tartozéka ez ama titok felszínre hozásának, ami, mióta világ a világ, rejtve volt, bár a zsoltáros Ászáf már jelezte, hogy példázat által tárulnak majd fel ősi titkok (Zsolt 78,2)! – Döntő hatással Jézusban ez immár elérkezett, s az ige a Szentlélek által közvetíti minden nép között a mennyek országának evangéliumát.

Máté 13,36–43 – Honnan van a rossz?

A példázatok hallatán e kérdés foglalkoztatja kiváltképpen a tanítványokat. Erre térnek vissza, holott a közben elhangzott további kettőre is rákérdezhetek volna. Kétség sem fér hozzá, hogy honnan a jó! Igen hasznos és építő volna, ha az ember – minden rossz hajlama ellenére –, az itt-ott fénylően tünetkező jó forrása után nyomozna, így hamarabb eljuthatna a kegyelem megértéséig, Krisztus által Istenéig. Mégis, éppen azért izgatja a rossz, a gonosz szemtelensége, mert láttán veszélyt sejt, ami félelemmel tölti el. Ebből ered a kérdés fölvetésének különossége, hogy az álbúzára, az elfajzotttra, a szántóföld eszét vesztett, burjánzó konkolyára szeretnének részletes magyarázatot kapni Jézustól. Ő pedig a dolgok rendje szerint a jó vetés taglalásával kezdi. Maga az Emberfia, aki vet. A szántóföld a világ. Különbség van tehát az első és a második példázat között. Amott az ige a mag; itt pedig a mennyek országának fiai azok! Mégis, ők is úgy válhatnak jó ültetéssé, ha az ígét befogadják. A bennük élő és ható élet az ige maga. Annyi és olyan minőségű élet van bennünk, amennyire Krisztus él bennünk. Nem magunkkal dicsekszünk, ha megmutatkozik általunk az élet; ő ad életjelet magáról általunk!

Igaz, hogy a világ a szántóföld, de nem az a világ igazi problémája, ami a már most ható mennyek országa keretein kívül van, inkább a kerítésen belüli világ, méghozzá oly zavaró első tünetkezése, hogy a vetés növekedése, kiteljesedése időszakában mintha búza volna, megtévesztésig hasonlítva az igazira. Korábban is intett Jézus, hogy nem mindenki megy be a mennyek országába, annak eljövendő teljességébe, aki folyton az „Uram, Uram”-ot emlegeti (7,21kk). Enyhe képzavarral: ez a „konkoly” nem egykönnyen érhető tetten; ráadásul a kigyomlálása sem a mi feladatunk, mert a jó-ban is kárt tehetünk közben. Az azonban nincs kizárva, hogy Isten olykor nem vár az aratásig (15,13!). – Sokkoló hatású, hogy az ördögnek ilyen vetése is van! – Könnyű lenne leleplezni, ha mindenütt szarvai és patái lennének, de az ilyen elképzelés róla igeszerűtlen és gyerekes.

Elkövetkezik azonban az aratás. A kegyelem eddigi időszakát (chronosz Gal 4,4), s az idő hozta alkalmakat (kairosz Ef 1,10) felváltja az Emberfia országlása, ahogy megjövendölte a Dán 7. f-e. -Ember nem végezheti el, amivel a munkatárs angyalok tudnak csak megbirkózni. Emlékszünk rá, hogy a példázatbeli gazda óva intette szolgálait a gyomlálási kísérlettől. Nemcsak addig, de az aratáskor sem lesz könnyebb egyenként kiszedni a beérett álbúzákat úgy, hogy ne érje kár a valódit. Meghaladja a képzeletet, embernek miként le-

hetne keresztül-kasul járnia egy érett gabonatáblában oly módon, hogy a learatandó ne zúzódjék taposás nélkül! – Ez csak az aratásra, azaz ítéletre előkészítő, kegyelmi ajándékkal felruházott angyalok képesek majd elvégezni, amikor az Emberfia e feladattal megbízza, felhatalmazza őket. Nemcsak ma nem lehetünk ítélkezők, de ott sem ez lesz a feladatunk. Ha Isten megkönyörül rajtunk, örüljünk, ha gabonaként minket is begyűjtenek, s megmenekülünk a kemen-ce tüzétől, a lelki kín vigasztalan sírásától, fogcsikorgató tehetetlen dühétől. Meg nem érdemelt többlet a megigazultak számára, ha Atyánk országában (1Kor 15,23k) világosságot áraszthatnak (Dán 12,3). Nem ők lesznek a nap, csak olyanok lesznek, mint a nap.

Máté 13,44–50 – Megtalált kincs

Ezúttal is van elrejtettség, ahogy az eddigi példázatokban, valamilyen formában már megsejthető volt. A példázat jelentése szerint ezt a kincset, mely elsőrenden az övé, Isten rejtette el, ama különös céllal, hogy nemcsak ő, de a meglepett ember is, – aki rátalált –, sajátjának mondhassa. Jézus érint felvetődő jogi kérdéseket is, hogy az így föllett kincset, – jó lelkiismerettel – miként mondhatja magáénak pl. az urának dolgozó szolgálja, aki véletlenül rábukkant a kincsre. Látható, hogy a föld gazdája sem tudott róla; valaki, régebben, talán nem is a magáéba, rejtette el ott, hogy majdan visszatérve a neki idegen területre, kiáshassa és magával vihesse. Ekként rejtette el a jobb napokra, aztán meg is halhatott közben, s a kincs gazdátlanává vált! A példázat szándéka szerint azonban mindez közömbös. Isten rejtett el itt valamit, sőt képzetet felgyújtóan értékeset, egyenesen ama céllal, hogy meglepje vele azt, aki aztán rálelt. – Van szó egy második elrejtésről is, de ne tulajdonítsunk neki jelképest jelentést. Átmeneti megoldás az, amíg a megtaláló a kincs okán, meg nem veszi az egészszet. Pedig lehet, hogy az már nincs is ott, de – s itt van a jogi szempont –, a tulajdonjoggal akarja magának biztosítani, hogy a hely, ahol találta, valóban az övé lehessen! – Evégett fog hozzá és adja el mindenét, hogy a kincset végül is tulajdonának mondhassa. Egyébként nincs az a joggyakorlat, amely ezt bárhol elismerné! De a mennyek országa több az e világi jognál. – Hagysz-e kárba veszni mindent a megnyeréséért (Fil 3,7k)?

A gyöngy nincs ugyan elrejtve, mégis szerencsésnek mondhatta magát a gyűjtő, aki ráakadt. „A gyűjtők boldog emberek” – mondta – állítólag – Goethe. A pénzt gyűjtők bizonyosan a legkevésbé boldogok; mint aki a takarékkönyvét nézegeti, mikor senki nem látja, s ebben ki is merül a boldogsága. A példázatbeli ember tisztában van az értékekkel. Nem lehetne becsapni holmi üveggyöngyökkel. Igényes: az értékes, szép és maradandó dolgokat keresi. Azokhoz ragaszkodik; de egész valóját rabul ejti a gyöngy, amikor ráakad; illet még sose’ látott! – Eladja hát mindenét, hogy azt az egyet megszerezhesse!

Van szemét, meg bővli, s van minőség. Jó érzék és ízlés szükségeltetik hozzá. Helyénvaló, ha az élet nemes dolgait megbecsülöd, s velük teszed tartalmasabbá napjaidat. Zene, művészetek, barátság, család, nemzet, emberiség, humánus, mind értéket hordoz és használhat a köznek is, de viszonylagossá teszi egy második különbségtétel. Ráelve a mennyek országára, észreveszed, hogy minden

érték sápadt fényű lesz, nem hivalkodó közelségében annak, amit mennyek országának hívnak! Ha késztetést érzel, merj odaadni egyéb, önmagában jó és szép dolgokat is azért, hogy azt az egyet, az igazit, amit lelked mélyén mindig is kerestél, megkaphasd! – Ha az lesz értékrendedben az első, maga mögött átrendezi a többit is.

A kerítőháló nem élezi ki a jó és hitvány halak különbségét. Meglehet, hogy most még vidáman fickándozik (vagy vergődik!) a hálóban mindenféle hal, de egyszer majd kivonják a hálót, s előbb kidobják a hitványakat, nyilván vissza vízbe; ezen nincs hangsúly itt; a jók, a használhatók meg edényekbe kerülnek. Valójában az ítéletet keményebb szétválasztás jellemzi majd. A gonoszok ui. tüzes kemencébe vettetnek: ami inkább lelki kín: sírás és tehetlen düh. – Aki él, mint hal a vízben, tudja-e, hogy Isten hálója már körülfogta?

Máté 13,51–58 – Értés és elzárkózás

Jézust érdekli, hogy tanítványai értik-e, amit a példázatokban elmondott. Az utóbbi három, s korábban kettő volt rövidebb és mindjárt érthető, ezekhez nem kellett magyarázatot fűznie. Kérdésére bátran felelnek: „igen!"; s Jézus most először nevezi a menynek országa dolgait ismerőket írástudóknak (vö. 23,34), kifejezve azt, miként lehet ezt a tudományt tanítványként is művelni. Aki tehát neki tanítványa, szintúgy tanítványa a mennyek országának is! A prófécia szerint (Jer 31,34) az Istentől tanítottság válik valósággá az életükben, megajándékozva az új szövetség kötelékével, ahhoz a gazdához hasonlíthatóan, aki újat és őt hoz elő éléskamarájából. Ez volt az egyetlen elzárható hely a házban. Ott őrizte értékeit a kor embere; ilyen értelemben volt kincstárnak is nevezhető. Az ő, – úgy is – mint ŐSZ, az új-nak bizonyosságában (Jer 31,31) érthető meg visszamenőlegesen is. Az új-szövetség pedig Jézus áldozata, vére hullása által kötöttet, ráemlékezve az úrvacsorában (26,28). – Mindehhez új szív, új ember, új és Krisztussal együtt feltámadott élet, újszövetségi közösség szükséges. Ez az új vár reánk hívogatóan. Aki mégsem vállalja, mert visszariad az újtól, – legyen bár felhalmozva sok lelki java, ismerete –, el fog veszni a részletekben, mert hiányzik nála az új, a krisztusi tájékozódási pont, ahonnan az egész áttekinthető. Az evangéliumi tanúságtétel során aztán elő is kell hoznia hitvallóinak az értékeket. Az ismeret nem szegény, ámbár akad olyan, aki fölöslegesnek véli, pedig kínos a hiánya, ha szólnunk, vallanunk kell róla, s a hallgatóknak nemkülönben az, ha minden egy lére megy, s a gyülekezet megadóan bóbiskol!

Ezek után Jézus haza indul. Híre, – legkivált csodáié –, megelőzte; s most megjelenik ő maga. Ezt pedig Názáret nem képes magáénak vallani. Csak annyit állapítanak meg, hogy az ács fia van itt; ki nem ejtenék a nevét! Apja az ács, anyja pedig Mária; észleljük, hogy nem köztudott Jézusnak Lélektől nemzett volta! Testvérei, húgai (unokatestvér is lehet közöttük) szintén itt élnek. Nagy volt a család, lehet, hogy az apa fel is őrlődött fenntartásuk gondjaiban. A napról-napra való élés szűkösségei, meg a népes család okán is, megütköznek Jézuson! – Rádásul ott nőtt föl közöttük, s nem viselt glóriát a feje körül. Előbb játszott, aztán mesterséget tanult apjától, de mindig tanulni vágyott. Modern korunkban még inkább, a könyvet bújó gyermek ma is kicsit csodabogárnak, nem életrevalónak tartott valaki, akiből, biztos, hogy nem válik vagyonos ember. Titok lengi körül az

egész összképet, a „honnan” kérdésére nem találnak választ. Milyen kézenfekvő volna a válasz: Hát Isterntől!

Mindezt tapasztalva, megfogalmaz valamit Jézus ott a zsinagógában, ami visszamenőlegesen, és önmagára alkalmazottan is igaznak bizonyul –, hogy a próféta saját hazájában ütközik a legkeményebb falakba! – Nem csupán közönyösek iránta, de meg is vetik. Jobban esik így a lelküknek, mintha túlzott önbecsülésük nem is kívánná, hogy ez az ácsfia akarjon itt nekünk magyarázni Istenre tartozó dolgokat! – A jogosan neki járó megkapja: szólhat a zsinagógában, hiszen elérte már azt a kort, – de elégedjen meg ennyivel! – Örüljön, ha egyáltalán kinyithatja a száját; s ezt a véleményt családja is osztja! – Az eluralkodó visszautasítás, s a hitetlenség útját is állja, hogy csodák is essenek általa közöttük. – A hitetlenség, hosszabb távon, tartós önsorsrontás!

Máté 14,1–12 – A prófétaság veszélyes foglalkozás

A 3-5 v-ek eseményei már a 4,12 és a 11,2 előtt megtörténtek. János azért került börtönbe, mert megintette Heródes Antipászt, hogy testvérének (tkp. unokatestvérének) feleségét vette el, miután első feleségét rövid úton hazaküldte. Az intés tartalma, s a közlés módja – esetleg kihallgatás során –, személyes találkozást és beszélgetést feltételez. Viszont így mások is hallhatták, ahogy János Heródes szemébe mondta, hogy amit művel az a mózesi törvénybe ütközik (vö: 3Móz 18,16; 20,21). Ezért, s főként a tekintélyrontásért dühödött fel a fejedelem, de nem mert mindjárt elégtételt venni Jánoson, mert tudta, hogy a nép prófétának tartja. Heródiás asszonyi bosszúvágya nem volt ilyen válogatós, csak a megfelelő alkalomra várt, hogy kész helyzetet teremtsen, s lecsaphasson Jánosra. Hármójuk személye, a vonzás és taszítás változataiban, hasonló az ÓSZ-ben Illés, Aháb és Jezábel ellentétéhez (1Kir 18-19), aholis Aháb és Jezábel vége drámai; itt pedig Keresztelő Jánosé az; és mégis – Isten előtt – a Heródes helyzete menthetetlen; születésnapján hiába ünnepelteti magát udvaroncaival.

Heródiás első házasságából született Salomé nevű lánya (Flavius Josephus-tól tudjuk, hogy így hívták), aki ebben az időben 21-22 éves lehetett. Az vehető ki a tudósításból, hogy már tánca is megtervezett csapda lehetett, mivel királylányok nem szoktak volt idegenek előtt táncolni; inkább rabszolgánők végezhettek ily módon a mulatozó, s tán már ittas vendégsereg szórakoztatását. Salomé tánca rendkívüli születésnap ajándék, ami elbűvöli a királyt, s az ellenőrzést maga fölött teljesen elveszítve, sürgősen esküvel is elkötelezi magát, mikor fölajánlja, hogy a leánynak bármilyen kérését teljesíti, aki aztán – anyja tanácsára –, János fejét kéri egy tálon. A király máris felismerte, hogy csapdába esett, s olyasmit kell tennie, amit szíve szerint nem igazán akar. Ám legyen! – gondolta, s kiadja a parancsot János lefejezésére. – Mivel pedig Machairosz erődje Pérea legdélibb részén volt, valahol a közelben kellett tartózkodnia akkor az egész udvarnak, – talán közvetlenül a várban (?) –, hogy a parancs ilyen gyorsan volt teljesíthető. János tanítványai is hamar odaértek. A testet megszerezték, amihez bátorság kellett; de megkapták, majd illő módon eltemették. Utána mindent megjelentettek Jézusnak. Számukra egészen természetes volt, hogy kinek számoljanak be, mi történt. Korábban éppen János küldte őket Jézushoz, lelkükben szinte járt út volt, hogy a hírrel hozzá menjenek. – A krimibe, sőt horrorba illő eseménysor végkifejlete elől az utolsó pilla-

natban még ki lehetett volna térni, ha a király merte volna vállalni, hogy következetlen. – Végletes esetben legyünk bár szószegők, de inkább engedjünk Isten szavának. Ilyenkor lehet nyilvánosan bűnt vallani, hogy dőre fogadalmat tettünk. Természetesen a legjobb az első intésnek engedelmeskednünk, később már nehezebb kitörnünk az ördögi körből. – Különben nem marad más hátra, csak a rémeket látó rossz lelkiismeret. Az beszél Heródesből is, amikor képzelődik és riogatja udvarát is, hogy Jézusban János támadt volna fel (2)!

Máté 14,13–21 – Gyógyulás és tápláltatás

A 13. v-ből értjük meg, hogy mit hallott meg Jézus (2.v), s hatására távozik el, húzódik vissza a közfigyelem és a názáretiek elutasító viselkedése elől is egy puszta helyre. Olykor neki is szüksége volt rá, hogy zsivaly-mentes csöndben maradhasson mennyei Atyja előtt. Ebben az sem zavarhatja, hogy – valószínűleg –, tanítványai is vele vannak. – Váratlanul, mégis sokaság jelenik meg; azt sem tudható, mely vidékről jöttek; de a parton haladva épp odaérnek, amikor Jézus kiszáll a hajóból. Ő pedig ismét fölismeri bennük az irgalomra szorult embert (9,36). Magyarázók szerint ez a sokaság a kiküldött tanítványok munkája nyomán sereglett oda. Betegek is vannak közöttük; mindjárt meg is gyógyítja őket.

Este közeledvén, a tanítványok kezdenek szorongani, hogy éjszákára megoldhatatlan feladat lesz mindennel ellátni a sok embert. Ezt megelőzendő, mennek oda Jézushoz és figyelmeztetik, hogy a hely, ahol vannak, zordon és lakatlan. Gyorsan fog esteledni, s mit fognak kezdeni ennyi éhes emberrel? Útjukra bocsátva őket, jobb, ha felkeresik a szomszédos településeket, hogy még beszerezhesse nek maguknak némi élelmet; hiszen a tanítványi kör sem áll jobban készletek dolgában. – Mellesleg, elképesztő a kiltástalan szegénység, s az akkori emberek igénytelensége és szervezetük szívóssága. – Jó és hasznos egy pillanatra ezzel is szembesülnünk, amikor viszonylagos bőségben is olykor az éhenhalástól rettegünk.

Amikor számot vetnek, mennyi ennivaló lelhető fel körükben, mindössze öt (árpa) kenyeret és két (füstölt, v. sózott) halat tudnak elővarázsolni iszákjaikból. Jézus erre azt mondja, hogy szükségtelen elmenniük, s ráadásul nekik, a tanítványoknak kell(ene) enni-adniuk az egész sokaságnak! Micsoda képtelenség! De már mondja is az Úr, hogy azt a nevetségesen keveset hozzák őhozzá! Minden hozzá vitt, kezébe letett kevés – mint egy vallomás a hiányról – a csodák lehetőségét tárja fel, hogy velük sokakat megelégtítsen. – Ettől kezdve Jézus irányítja a rendkívüli estebéd rendjét. Kezébe veszi a kevéske kenyeret és halat, az égre tekint, megáldja és megtöri a (lapos!) kenyereket, átadja a tanítványoknak, ők pedig viszik a sokaságnak. A megáldás, s az, hogy adja és osztja, jelentik – nyelvtanilag is –, a fő cselekvést! Nemcsak azért iktatja közbe tanítványait, hogy csináljanak ők is valamit! Ekkorra már beállhatott az este, s így lehetett rendben szétosztani a falatokat, hogy mindenki kapjon és jól is lakjon. Nemcsak Jézus áldásmondása és a megtört kenyér osztása, de az időpont is határozott rámutatás ama páskavacsorára, amikor

majd az úrvacsorát szerzi és osztja ki tanítványai közösségében. Az időpont prófétai vonására kevésbé szoktak figyelni, pedig vele a kép oly álomszerű, és mégis igaz (Zsolt 126,1kk; 127,2b!). – Szétárad a nyugalom a lelkekben, – s jóllakásig a testben is –, mégsem feledve a gondosságot, hogy minden darabkát megbecsülve, egyetlen morzsa se menjen kárba. Összeszedve mindet, a megtelt kosarak száma épp 12. Mily különös – gondolhatták – Izráelnek éppen 12 törzse volt! Aztán a tanítványok száma is annyi. De hányan is voltunk? Mintegy 5000 férfi, nem is számolva asszonyokat, gyermekeket; pedig az is szinte biztos, hogy az utóbbiak kaptak belőle elsőnek!

Mert az Úr előtt nincs akadály, hogy sok, vagy kevés által szerezzen szabadulást. Igaz, hogy a jonátáni kijelentés (1Sám 14,6), egész másra utalt, de ki vonná kétségbe, hogy Jézus által és körülötte is ez jutott érvényre?

Máté 14,22–36 – Időben érkezett segítség

Vajon szándékosan teszi ki Jézus övéit mindenféle veszélynek? Tudván tudja, hogy hamarosan vihar támad, és mégis kényszeríti őket, hogy nélküle szálljanak hajóba, s menjenek át a túlsó partra. Mintha ösztönük és eddigi tapasztalatuk is tiltakozna az éjszakai átkelés ellen; de nem, ő erősködik, hogy így kell lennie! A Jn 6,1kk alapján némelyek azt állítják, hogy nem akarta Jézus kitenni őket a kísértésnek, amikor a nép királlyá szeretne volna tenni. – Elküldésüknek mégis az lehetett az oka, hogy mindenképpen szüksége volt magános imádkozásra. Egyedülléte alkalom rá, hogy az Atya akaratához igazodjék, de nem fogja magukra hagyni tanítványait ott, ahová küldte őket. – Lent a tenger közepén ugyanis feltámadt a kegyetlen ellenszél, s a hullámok magasra csaptak. Jellemzője ez a Galileai tengernek, más néven Genezáret tavának. Az nincs említve, hogy életük veszélyeztetve lett volna. Jézus pedig ott terem, mire szükség van rá. Evégből indul el a habokon utánuk. Miközben nehezen vergődnek előre, Jézust a szembe fúvó szél sem akadályozza és utolérje őket. Nincs rá ésszerű magyarázat! – Úr ő az elemeken (Zsolt 104,3kk). Ami tanítványait akadályozza, az őt segíteni kénytelen, s mielőbbi találkozásukat előkészíti. Történik mindez az éjszaka utolsó negyedében, 3-6 óra között. Az alig derengő homályban pedig kísértetnek vélik a közeledő Jézust, s rémületükben kiáltozni kezdenek. Hallva páni szűkülésüket, érthető szóval önt bátorságot a lelkükbe: Bízatok, én vagyok, ne féljete! Egyszerre micsoda nyugalom, hogy megérkezett, s hallani szavát! – Amit pedig kimond, emlékeztet arra, ahogy Jahve bemutatkozott Mózesnek, s népének is: Én vagyok (2Móz 3,14k; 20,2)!

Másik végletbe átesve, mintegy ellenpróbaként, Péter odakiáltja, hogyha maga Jézus az, parancsolja meg, hogy hozzá mehessen a vizeken! – Nem kap rá feddést, hogy amit tesz, istenkísértés, meg balgaság, hanem kurtán mondja is: „Jöjj!”. Semmi teátrálás! – Péter pedig kilép a hajóból, s lép néhány továbbit. Átéli, amit Isten népe, más formában, de azonos csoda-szinten már többször is megtapasztalt, átkelve száraz lábbal a tengeren, s a Jordánon (2Móz 14,15kk; Józs 3,14kk; 2Kir 2,8; Zsolt 77,20; Ézs 43,16). – A kezdeti siker után azonban, – a hullámok láttán –, elfogta Pétert a félelem, s máris kezdett süllyedni. Nem a vízijártassága mondott csődöt, hiszen tudott úszni (Jn 21,7), hanem hite bizonyult kevésnek. Annnyira futotta csak, hogy segítségért, megmentésért kiáltson Jézushoz. Ennyi legálább kellek a hitünkéből, mert olykor még kiáltani is elfelejtünk.

Jézus pedig menten megragadja, meg is feddi kishitúsége miatt, s máris beszállnak a hajóba, a szél pedig elül. – Lám, Péter kicsit utánózni szeretne volna Jézust, de ő is egy a megmentésre szoruló kö-zül, s az is marad! – Még az is tanulság, hogy Jézust nem utánózni kell, hanem – mindig az adott viszonyok között – követni! – Vé-gül megszületik –, a 16,13kk előkészítéseként – ajkukon a hitvallás, hogy Jézus valóban Isten Fia. – Eközben a parton megint sokaság várja Jézust, sok beteggel. – Némelyek csak ruhája bojtját érik el –, ezekkel érintette a vizet, az elemeket –, s máris meggyógyulnak. A tanítványok szintén lába elé borulnak, megvallva hitüket. Az ese-ménysor üzenete egyértelmű: mindenekfölött Ő az Úr!

Máté 15,1–9 – Az ajak és a szív kétfélesége

Vizsgálóbizottság érkezik Jeruzsálemből, hogy utánanézzon Jézus és köre tanításának és kegyességi gyakorlatának. Lehet, hogy egyelőre adatokat gyűjtenek egy esetleges perhez. Nem kerülnek el, hogy ne szóljanak olyasmikbe, amiket tanítványai viselkedésében szabálytalannak ítélnék. Mert ha Jézus maga tesz valami szokatlant, előírásoktól elütőt, tekinthető különcnek, ha azonban egy egész tanítványi kör kerül hatása alá, az már a közre is veszélyes lehet! Árgus szemekkel figyelik tehát, miként viselkednek étkezés alkalmával. Nem a közösségen belüli napi táplálkozás szúr szemet, hanem a nyilvánosság érdeklődését is felkeltő asztalhoz ülések (9,10kk; 11,19). Ilyen alkalommal mindent aprólékosan számba vettek, s főnnakadtak azon, hogy a tanítványok nem öblítették le kezüket étkezés előtt. A 2Móz 30,17kk papok tisztálkodásáról rendelkezik; ennek érvényét vitték át mindenféle étkezésre, s mindenkre, mivel az étkezést is istentisztelet jellegűnek tekintették. A követelmények általánossá tétele még elismerést is kiválthatna, ha nem vált volna az egész cselekmény formálissá, mert a kezek megmosása gyakorlatban már nem fejezte ki a szív tisztulását és a hálaadást! – Észrevehetjük itt, – mellel, –, hogy abban a korban az embernek alig volt tudatos higiéniai igénye; s az egész vita sem sorolható ilyen címszó alá!

Jézus viszont-kérdéssel válaszol, miszerint bírálói miért szegik meg hagyományaikkal Isten törvényét, ami még szembeszökőbb ellentmondás, mint amit ők hoztak fel kritikaképpen. Mert a mózesi törvény vitathatatlanul elrendeli a szülők tiszteletét. Ők pedig kijátszák azt olyan rendelkezéssel, melynek segítségével kibúvót lehet találni alóla. A templomnak adott ajándék mindenekfölött volt szent és sérthetetlen. Aki a templomi kincsekkel visszaél, kihívja vele Isten haragját (vö: Dán 5). Ezt az értéktételezt vitték át mindenféle templomi ajándékokra. Nos tehát, ha bárki azt jelenti ki a szülők megsegítésére szánt javakra, hogy az templomi célra van félretéve, máris fölmentve érezhette magát, hogy a szülőkről gondoskodik. Terhesnek érezték a kötelességet, de kifogásukkal csupán a lelkiismeretüket nyugtatgatták, hogy mégsem szegték meg a törvényt! – Rendelkezéseikkel igazából hatályon kívül helyezték a mózesi törvényt; megszegették Isten ígétét –, mondja Jézus.

Az egész csak képmutatás, semmi egyéb. A nagykapu mellett a mindenkor átjárható kiskapuk kiügyeskedése prófétai haragot von magára. A kortárs írástudókra és farizeusokra is alkalmazható, amit

Ézs 29,13 mond, hogy ajkukkal ugyan tisztelik Istent, de szívük közben messze kalandozik tőle. Jézus számára pedig legfőbb igény, hogy a szív legyen közel Istenhez, minden más szempont ez alá van rendelve. Ha pedig az hiányzik, hiábavaló minden más, formájában rendbe szedett és igazolt kultuszi sürgés-forgás. Isten akaratának cselekvését nem keresztezheti emberi parancsolat, ha mégoly ügyesen kitalált is. A szív őszinte egyszerűsége többet ér a hitben, mint a kifundált, tettetett buzgóság.

Máté 15,10–20 – Ami tisztátalanná tesz

Jézus mindjárt magához is hívja a sokaságot, s kezdi őket nyilvánosan tanítani, mi teheti az embert tisztátalanná; legelőbb is arról szólván, mi az, ami – az eddigi törvényértelmezésekkel szemben –, nem tesz tisztátalanná. Mert nem létezik olyan, hogy az egyik étel tiszta, a másik meg tisztátalan. Ezzel Jézus választóvonalat húz a kultuszi rendelkezések és a Tízparancsolat közé, oly módon, hogy az utóbbi még inkább érvényessé váljék! – Mindenekelőtti hatása az, hogy vele a szív valós állapotát hozza felszínre. Ezzel Jézus kimondja az emberi szív bűnösségét; amin pedig haladéktalanul változtatniuk kell, különben folyamatosan jön elő a szívből mindaz, ami az egész embert tisztátalanná teszi és megfertőzi. – Tanítása sokkolja a farizeusokat, s máris jelentik a tanítványok Jézusnak, mekkora felháborodást váltott ki belőlük a szava. Ámbár, láthatóan, nem voltak képesek egyetlen szó ellenvetést sem felhozni, amellyel nyilvánosan megcáfolhatták volna a hallottakat. Más kifutási lehetőségük nem is maradt, mint a düh és a bosszúvágy. Hagyjátok! Mondja Jézus. Nem az én Atyám ültette őket, ezért majd kigyomláztatnak! – Kifejezetten akként érthető meg e tett, mint a búza és konkoly példázata! – Nem nektek kell kigyomlálni őket, majd megteszik ezt annak idején Isten angyalai. Aztán mond még egy közmondásszerű hasonlatot, mely szerint, ha vak vezet világtalant, mind a ketten gödörbe esnek. – Máris nyúlnánk az ŐSZ-i bölcsességirodalomhoz, hol is van ennek valami előzménye? De nincs ilyen ŐSZ-i mondás! – Csak hozzá hasonló található, a másnak vermet ásó sorsáról; de az egyébre vonatkozik.

Megint Péter szól a többiek nevében is, hogy adna nekik külön, alaposabb magyarázatot, mert amit Jézus hirdet, annyira más, sosem hallott, s elűt attól, amit elődeiktől átvettek, hogy alig akarnak hinni a fülüknek. Meg is kapják rá a szemrehányást, hogy ilyen értetlenek. Aztán elmondja Jézus az étel természetes útját a szervezetben. Mellőzve minden túlmagyarázást, ilyen egyszerű az egész! – Sokkal összetettebb viszont az, ami kijön a szájból, mivel az a szívből származik. Az emberi beszédről van szó, ami rendkívüli adomány, de alkalom is rá, hogy az ember visszaéljen vele, s elsősorban önmagát fertőzi meg általa. Arról most nem beszél Jézus, hogy ez a tűz milyen veszélyesen terjedhet tova (Jak 3,1kk). – Összegyűjtve Jézus szavaiból mindama vétkeket, amit az ember elkövethet, szinte minden, a Tízparancsolatot érintő mozzanatot megtalálhatunk itt. A szülők tiszteletéről az imént volt szó. A gonosz gondolat az első,

aztán gyilkosság, házasságtörés, paráznaság, lopás, hamistanúzás; teljes sora a második kőtáblának, melyet velük megszegnek. – Az istenkáromlás pedig egybefogja az Istenre tekintő első négy parancsolatot. – A tisztaszívűek ellenben boldogok, mert meglátják az Istent, mondta már a Hegyi beszédben (5,8). A szív megtisztulásának lehetőségéről bizonyára azért nem beszél, mert még el kell végeznie azt, ami ezt lehetővé teszi: a váltsághalált.

Máté 15,21–28 – Segítségnyújtás határok nélkül

Jézus É felé tesz kitérőt, s lehet, hogy közben Galilea határát is átlépi. Ekkor kiált hozzá segítségért a környékről egy kánaáni asszony. Ősrégi az 1Móz 9,25k-ig visszanyúló, az Izráel – kánaáni ellentét –, ahol is a „szolgák szolgája” talán az ebet jelenti. Ebből viszont nem igazolható az alsóbb-, és felsőbbrendű népek igazságtalan megkülönböztetése és szembenállása, meg az ellentétek szítása. A szembenállásnak ezúttal vallási háttere van, s érthetőbbé teszi a körütekintő bánásmódot. A kánaáni termékenységi kultuszok ui. Baál-ünnepeikkel nagy kísértést jelentettek Izráel számára. Adatok híján pontosan nem tudható, hogy e csábos kultuszok, népi vallássóság szintjén, mennyire éltek még Szíriától a korabeli Babilóniáig, melyet Jézus korában a párthusok uraltak! – Annak az asszonynak a származása, meg kultúrköre volt kánaáni, de tisztában van vele, hogy miként szólítandó meg Jézus: Uram-ot mond, és Dávid fiát, s tud arról is, hogy hatalma van a démonok fölött, s bízik benne, hogy rajta is segíthet.

Jézus tartózkodása meglepő, mintha nem is hallaná a kiáltást. Annyit kimond, hogy ő csak Izráel házának elveszett juhaihoz küldetett. Vajon az egésztest érti ezen, vagy a belőle elveszett részt? Mert van, aki önigazsága miatt elveszett, mások pedig elgyötörtségük miatt. Talán inkább az utóbbiakra gondol (9,16). – Az asszony azonban kitartóan közelít, odaér, s Jézus lábai elé esik, úgy kérve a segítségét. A tanítványok közvetítő javaslata sem tudja elhárítani, megelőzni a közvetlen találkozást. Jézus pedig, még mindig az eddig követett küldetése körén belül maradván, válaszol; azaz hogy reá a fiak kenyérének szétosztása bízott. Már is eszünkbe jut a két megelőző és a következő, sokaságot megelégitő kenyérszaporítása. Egyelőre még úgy látja, hogy ha a fiakon kívül másoknak is ad e „kenyér”-ből, nem származhat belőle jó, olybá vehető, mintha (házi) ebeknek vetné azt, ami a fiaknak jár! Pocsékolva azt, – az ismert, de nem bibliai eredetű mondás szerint –, „ebek harmincadjára”? Mire az anya ámulatot keltő ötletességgel küzdi ki magának, hogy kérése, leánya megszabadulásáért, mégis meghallgatásra találjon. Ki nem mondja, mégis így értendő: Jó! Legyek bár eb, de az asztalok körül várakozó ebek is kapnak a lehulló morzsalékokból! Ezzel azt is kifejezi: nekem, ill. nekünk elég egy morzsa is a gyógyulásra! Mert bármilyen módon, de a te uraságod alá tartozunk mi is! – Jézus azonnal fölismeri a hit lefegyverző és megnyerő beszédét. Legyen hát meg, amit kér; s még abban az órában meggyógyult a leány. – Volt már ilyen találko-

zása idegennel, amikor a százados szolgáját meggyógyította Kaper-naumban (8,5kk). A két eset jel arról, hogy a hit határai bővebbek, mint Izráel népi határai, s ő lelkiekben is átlépte e határokat; és áldás származott belőle. Isten – igenis – kövekből is támaszt új fiakat Ábrahámnak!

Mily sok hátránnyal indult el ez az asszony, akiről lesírt, hogy kananeus. Végül mégis részesülhetett a fiak kenyeréből, sőt, hitben magából a fiúságból is. A távollévőkből így válhatnak közellévők-ké (Ef 2,12k). Nincs olyan hátrány, ami hit által nem volna változtatható előnnyé!

Máté 15,29–39 – A fiak kenyere elég mindenkinek

Nem dönthető el biztosan, hogy a megvendégelt 4000, – szemben a korábbi 5000-el –, vajon más népekből való volt-e? – Inkább lehetett vegyes összetételű. Az előzmények után, a történetek jelentése minden résztvevő, s a kései olvasó számára is az, hogy nem csonkult a fiak kenyere azzal, hogy azon az asszonyon és leányán segített. S bár a kenyér és hal kevés, az ő kezéből mégis eleget kap belőle minden rászoruló most is. – Azzal kezdődik, hogy Jézus visszatér a Galileai tenger mellé, s úgy megy föl a „hegyre”, mint a Hegyi Beszéd alkalmával. Leül, de most nem tanít, mivel továbbra is gyógyítania kell. Az emberek ui. lábai elé helyezik a szánalomra méltó nyomorékokat. Odatevő mozdulatuk kifejez valamit abból, hogy gyakorta fogytán az erő és a türelem, s már csak egy kétségbeesett mozdulatra futja! – Így is igaz a Zsolt 55,23: „Vesd az Úrra terhedet és ő gondot visel rád”. Amikor ennek beteljesedése Jézus által szembeszökően áll előttük, mindnyájan csodálkoznak, hogy némák és vakok, bénák és nyomorékok lesznek éppé általa, s a jelenlévők – szemtanúként – dicsőítik Izráel Istenét. Az utóbbi sajátos fogalmazás támpont lehet arra nézve, hogy idegeneket is sejthetünk a jelenlévők között! – Ugyanakkor azt is jelentheti, hogy amikor a kegyelem bősége mindőjükre kiáradt, ezek miatt Izráel nem rövidült meg semmiben!

A bőség – csírájában –, nem a szűkös, vagy elégséges készletekből adódik, hanem magában Jézusban van, akinek arra is kiterjed a figyelme, hogy a hozzá ragaszkodó sokaság harmadik napja van kitartóan vele, s közben alig ettek valamit! – Hogyan küldené el őket éhesen? Még majd kidőlnék az úton! Együttérzése körültekintő és előrelátó. Ez majd kiderül a továbbiakból. Most azonban még tanítványai töprengenek, miként tudnák jóllakatni ezt a tömeget itt a pusztában. Gyakori eset, hogy bár megvan a segítség őszinte szándéka, készleteik szűkösséggel csúsznak, hasonlóan az egyszeri emberhez, aki a puszta tenyerét nyújtotta oda a tőle kérőnek ezzel a felszólítással: húzzon ki egy szőrszálat a tenyeremből!

Először is számba kell venniünk, hogy mennyi ennivalójuk van. – Ezúttal kifejezetten a tanítványoknak van hét kenyérük, s kevés haluk. Tehát saját szájuktól kell elvonniuk azt, amit aztán Jézus kézbe vesz. Osztani kezdi, de előbb leülteti a sokaságot, mert rendnek azért lennie kell. Majd hálát ad, s megtöri. Ez alkalommal is már csak kenyérről beszél az ige (vö: 14,19), bár muzdulata magában foglalhatja a halakat is. Aztán átadja a tanítványoknak, azok meg a sokaságnak. Mindenki jóllakásik eszik, mégis gond van rá, hogy

a maradék se menjen kárba. Kosarak kerülnek elő, s megtelik belőlük hét –, megelőzően már fölfedezhettük, milyen fontos a „morzsa” (27!). – majd pedig a csoportok szerint összesítik, hogy 4000 férfi lehetett jelen; ráadásul asszonyok és gyermekek. Lett legyen egészséges, vagy éppen meggyógyult, férfi és nő, felnőtt és gyermek. – Mind rá van szorulva a Jézus-osztotta kenyérre, ami tehát nemcsak pusztán ennivalót jelent!

Máté 16,1–12 – Kovász, amitől óvakodnunk kell

Vélhetően Jézus most tanítványai nélkül kél át a Galileai tenger egy másik pontjára, s ők csak később mennek utána. Eközben farizeusok és szadduceusok lépnek hozzá, – kísértő szándékkal. Már ez is elegendő arra, hogy majd óva intsen kovászuktól; ami most tényleg elitélő értelmű, akár a páska hetének kovásza, amit a házból el kellett távolítani (2Móz 12,15). A kísértés pedig abban van, hogy szeretnék rávenni: adjon valami mennyei jelet, hátha balul üt ki a kísérlete. Volt már elég jel, válaszolja, ezekből fölismerhették volna, milyen erők hatnak már most a gyógyulásokban, szabadulásokban; csak ezeket nem óhajtják tudomásul venni! – Mellesleg időjósnek számítottak valamennyien: ég színéből, szélből, fellegekből következtettek rá, milyen idő lesz, s néha rá is hibáztak! Az ember midéig időjós volt, meg orvos! (A rege szerint Csokonai fogadásból ment végig a debreceni Píatz utcán, bekötött torokkal, s nyert, mert feltétele szerint, minduntalan megállították, hogy ellássák tanács-csal, miként kuruzsolja megfázását; s a fogadást meg is nyerte, mert, lám mindenki orvos Debrecenben!). – Ellenben –, zömében ma is képtelen az ember rá, hogy fölismerje a mennyek országa jeladásait. Jézus erre azt mondta: képmutatók! Továbbá: „gonosz és parázna nemzedék!”, amit nem lehet elkendőzni polgári tisztességgel. Mivel, alapjaiban az Isten szava semmibebevételéről és szövetségi szeretetének (cheszed) áthágásáról van szó! Jelet követelőknek, s jeleket észre nem vevőknek ma is egy jel adatik, mert elvégeztetett! A Jónás jele az (12,40); – az ő, azaz Jézus halála és harmadnapon leendő feltámadása a jel!

Ekkor érkeznek meg tanítványai; s összetalálkoznak vele. Talán a sietség miatt, de mind elfeledkezett róla, hogy gondoskodjanak kenyérről. Jézus pedig, rátérve a lényegre, máris inti őket, mivel az imént hívta ki haragját az akadékoskodás, hogy ettől a kovásztól óvakodjanak. Ők pedig félreértik, mintha Jézus arról beszélt volna, hogy ne fogadjanak el kenyeret olyanoktól, akik farizeus és szadduceus befolyás alatt leledzenek. – Mire kibökik, hogy elfelejtettek kenyeret hozni! – A félreértések sora kimetszett példája a két malomban őrlésnek, a hirtelen támadt kenyér-gond miatt, ami elfogta őket. A tövisek közé hullott mag sorsa ők (13,22), mikor a megélhetés miatti alaptalan aggodás akadállyá lesz, hogy igazán és teljesen adjuk magunkat a mennyek országa örömhírének; ilyenkor alig értjük, nem hisszük, s nem cselekedszük a hallottakat! – Jézus erre nem mondhat mást, mint hogy kicsinyhitűek, akik nem tanultak ab-

ból, amit pedig együtt éltek át mindkét csodálatos kenyérszaporítása során. Az összeszedett maradékok pedig éppen nekik szóltak. Így rázza fel őket, s juttatja eszükbe, amit ily hamar elfeledtek. – Minden igehirdetés ilyen visszaemlékeztetés arra, amit ő tett úgy, hogy a most-ra, a mára is mindenestől érvényes. S közben óhatatlan, hogy ne feddjen, mert rászolgáltunk. Így,- késve bár –, mégsem végleg elkésve, megszülethet mégis a felismerés, a jó megértés, hogy voltaképpen mivégre is tanít; hogy csak jót akar nekünk.

Nehezen elfogadható, s mégis úgy igaz, hogy az öngazság az a nemkívánatos kovász, amitől leginkább óvakodnunk kell.

Máté 16,13–20 – Boldogító kijelentés

Az Emberfia névnek kijelentő és elrejtő rendeltetése is van. Ami eddig rejtve volt, rendje szerint nyilvánvalóvá válik, mivel Jézus útja fordulóponthoz érkezett. A kijelentés fogalomköre, ha lefordítjuk, a jobb megértés kulcsává válik, mert azt jelenti, hogy elvétezik a fátyol arról, hogy kicsoda is Jézus. – Először is tanítványait kérdezi meg, hogy kinek mondják őt az emberek. Válaszuk szerint, némelyek Keresztelő Jánosnak (14,2), mások a visszatért Illésnek (Mal 3,23k) mondják. Egyedül itt olvasható, hogy Jeremiásnak is nevezték; bizonyosan azért, mert mindketten prófétáltak Jeruzsálem pusztulásáról! Mondták továbbá, hogy valamelyik visszatért próféta ő. Ezek után kérdezi meg tőlük, hogy ők kinek tartják, minek mondják őt. A többi nevében is Péter válaszol, hogy Jézus a Messiás, az élő Isten Fia!

Válaszában Jézus boldognak mondja Pétert, mivel ezt az ismeretet nem test és vér, hanem az Ő mennyei Atyja jelentette ki neki. A kijelentés nyomán támadt boldogság nem mérhető semmi egyéb boldogításhoz. Ily személyesen, nekünk is szólóan vidámít meg bennünket a Zsolt 128,2 is. – A kijelentés tette igei alakban olvasható itt, főnév gyanánt nem! – Mégis ez utóbbi teszi érthetővé, amit ezek után mond Jézus Péternek, mert a bibliai görögben a kijelentés fogalma nőnemű: hé apokalypszisz. Ezek után jelenti ki Jézus, ami nem mostani keletű (10,2): „Te Péter vagy (petrosz), és én ezen a kősziklán (s megint a nőnemű változat: petra) építem föl egyházamat”. S bár az arámban, ahogy Jézus beszélt, mindkét változat mögött egyetlen szó: a kepha (Kéfas) áll, a kétféle nyelvtani nem elválasztásának ténye a görög szövegben, egyértelművé teszi, hogy Jézus mire is építi föl gyülekezetét. Nem Péter személyére, s nem is hitvallására, hanem ama kijelentésre, amit Péter és a tanítványi kör – nem test és vér indíttatására –, hanem közvetlenül Istentől kapott! Ennek alapján vallotta meg, a többi nevében is Péter, személyes hitüket Jézusról. Az egyház alapja tehát Istennek a Jézus Krisztusról adott, s kapott kijelentése (3,17; 17,5), amely lényegében egy az ő személyével. Rajta kívül senki nem vethet más alapot, mert nincs is egyéb hozzá fogható (1Kor 3,11). A lelki kövekből épült házat (Ef 2,19kk) az élő kő, maga az Úr Jézus hordozza; reá, a Sionban letett, kiválasztott drága sarokkőre (Ézs 28,16; 1Pt 2,3kk) épülhet fel, élő kövekből a lelki templom. Az így épült szent összegyülekezésen a pokol kapui – akár halottak birodalmaként értendő az elnevezés, akár kárhozatként – sem vehetnek diadalt! – A kapu a bíraskodás

helye volt az ÓSZ idején. Ha pedig fiaival együtt jelent meg ott a megvádolt, súlyt adott a személyének, s nem maradt alul a perben. A Zsolt 127-ben az Úr építette ház átvitt értelemben a fiakat is jelenti, s jelenlétük ténye visszaretenti a vádaskodókat.

A kulcsok hatalma feloldozást, vagy elmarasztalást jelent, olyan tanítást és törvényértelmezést, – szemben a farizeusokéval (23,13) –, mint amelyet Jézus mondott a Hegyi Beszédben. A megbízás nem csupán Péteré. Mivel hogy ő beszélt, ezért neki mondja Jézus, de mindőjükre érvényesen (Jn 20,23!). – Boldogítóbb feloldozni, mint elmarasztalni bárkit. Mindig csak az elsőnek a lehető módosztatit keressük, de ha szükséges, ne rettenjünk vissza a másodiktól, ha közben fáj is a szívünk és más helyett is sírunk miatta!

Máté 16,21–28 – A szenvedés vállalása

Ritkán olvassuk az evangéliumokban együtt a két nevet: Jézus és Krisztus; de az Atya épp most fedte fel a tanítványok előtt, hogy kicsoda a Fiú. Az eddig rejtett isteni terv föltárása, a kijelentés tovább fojtatódik olyan irányba, amire egyikük sem gondolt eddig. Azaz, hogy néki szenvednie kell népe vezetőitől, s meg kell öletnie, de harmadnap feltámad! Két mozzanat erősíti ezt a közlést. Így olvassuk: ettől kezdve kezdte Jézus „megmutatni” tanítványainak... Az egész folyamatot átható másik „kell” sem emberi sorsszerűséggel működik, hanem az Atya rendelése szerint isteni ez a „kell” is. Azért kell így lennie, mert ő így határozta el; nem önkényből, hanem irántunk való irgalmából és szeretetéből. A fájdalmas út azonban elvezet majd a feltámadásig. Az élő Isten fia nem is zárhatja a megváltás útját másként; tulajdon testében is diadalmaskodnia kell az életnek!

Meglephette tanítványait Jézus e mostani kijelentése. Mindenre számítottak, de erre nem; s megint Péter ad hangot, ezúttal személyes megütközésének. Az „Isten ments!” kitétel jelenthet biztatást is: Isten majd megment ettől; mert ilyen nem eshet meg veled! – Péter feddése lényegében tiltakozás az Isten által rendelt szenvedés ellen; s hogy mily rövidlátó most az egész tanítványi kör, élén Péterrel, észrevehető abból, hogy végső soron a feltámadás győzelmét is elvitatná Jézustól! Szinte fölénnyel kezeli Péter őt, legalábbis vele egyenrangú embernek tekinti, pedig az imént vallotta az élő Isten Fiának. De most úgy gondolkodik fölöle hogy, – mint minden ember –, Jézus is született, s majd egyszer meg is kell halnia, de biztos, hogy mennyei Atyja kíméletes halállal fogja magához emelni. Feltétebb kínos az, hogy az előbb még hitvalló péteri száj ezzel eszközzé vált a sátánnak, aki mindig is arra törekedett, hogy Jézus ne vállalja a szenvedést, a váltságshalált, mert akkor az ember továbbra is megváltatlanul marad az ő karmaiban. Isten gondolata és döntése azonban Jézus halála és feltámadása által készített valami jobbat, hogy a sátán töréből megszabaduljunk. Aki ezt fölismeri, s elfogadja, az gondolkodik és él, mert élhet, Isten szándéka szerint. Némileg egyoldalú fogalmazással: a tisztátalanság tulajdon szívéből jön, a szembeszegülés Isten akaratával viszont a sátántól ered. A megütközés ilyen esetben elkerülhetetlen, hogy idejében kijózanítson!

Újjólag arra van szükségük a tanítványoknak, hogy Jézus szinte előlről kezdje el tanításukat, miszerint, ha valaki utána akar jönni, fel kell vennie saját keresztyét. A Jézus kilátásba helyezett szenvedése elleni berzenkedésük voltaképpen vonakodás tulajdon keresztyük

vállalásától. Az élet mindenáron lehető megmentésének szándéka, életük elvesztését idézheti elő. Ismeri Jézus az embert, hogy a legszívesebben beseperné magának az egész világot. Aligha fog sikerülni, de biztos, hogy lelkében közben kárt vall, s nem lesz mivel megváltania lelkét, azaz: az életét! – Mindenkinék életgyakorlata (praxisa!) szerint lesz majd ítélete. A hit bölcsessége szerint: nyerni csak veszítve lehet. A győzelem mindig megszenvedett nemes harc.

Máté 17,1–13 – Elővételezett dicsőség

Miután Jézus,- mintegy a maga számára is megfogalmazva –, ki mondta, hogy majd szenvednie kell; hat nap telik el. Szintén prófétai jelentéssel következik most – átmeneti időre – dicsőségbe öltözése, hogy elővételezetten ízlelje meg, amiben része lesz majd, ha végigjárta a gyötrelmes halál és a feltámadás grádicsait. Szenvédése megjelentése és mostani megdicsőülése között annyi idő telt el, mint amennyi időkülönbség van a nagy engesztelési ünnep és a lombátor ünnepe között (vö: 3Móz 23,27.34), ha a kezdő napot hozzáadjuk az utóbbi vers 5 napjához; ahogy azt, időszakok kiszámításánál, a zsidó gyakorlat mindig is alkalmazta. Ebből adódik a 6 nap. Ezt az összefüggést erősíti, hogy Péter is sátrakat akart építeni a három beszélgetőnek.

Három tanítványát vitte magával Jézus a hegyre (a Tábor, vagy a Hermón hegyén történhetett), ahol elváltozik előttük mennyei testére, amilyen lesz majd nemcsak feltámadottként, de dicsőségében ülő, s onnan visszatérő voltában is. Ezt fölismerve jobban értjük a 16,28 ígétét is, amely tehát Jézus részéről nem időzavar, mivel mostani fénylő megjelenése ugyanolyan, mint ahogyan méltóságában, fénylő orcával, s öltözetében megjelenik majd országa eljövetelekör. – Mózes és Illés külleméről, hogy az milyen volt, nem beszél az ige. A figyelmet az köti le, hogy ők beszélgetnek Jézussal. Ekkor támad Péter ötlete, hogy épít három sátrat, mindegyik beszélgetőnek egyet-egyet. Ámde fényes felhő száll rájuk és beárnyékolja mindőjüket. A 2Móz 24,15kk beszél arról, hogy felhő borította be a hegyet, amikor Isten dicsősége aláereszkedett; Mózes bement a felhőbe, s onnan kiáltott Isten hozzá. – Ezúttal is az Atya tesz bizonyosságot szeretett Fiáról, s arra biztatja Pétert, Jakabot és Jánost, hogy őt hallgassák, mert Mózes és a próféták is az ő személyében és szavában jutnak el a beteljesedésig. Odalépve hozzájuk, az arcra borult tanítványokat megérinti Jézus, bátorítva őket, hogy ne féljenek. Amikor pedig fölpillantanak, egyedül csak Jézust látják.

Az együtt átélt látás elővételezett, prófétai jellege indokolja a tilalmat, hogy ne mondják el senkinek e látomást, mindaddig, amíg az Emberfia föl nem támad a halálból; – aztán majd szólhatnak róla. Eközben a tanítványokat foglalkoztatja, hogy Mózeset és Illést is látták. Írástudók tanításából tudják, hogy a Messiás érkezése előtt, Illésnek kell megjelennie. A 11,7-15 során már láttuk, hogy ez az ígétet a Mal 3,22kk-ből táplálkozik, ahol is nemcsak Illésről, mint eljövendőről van szó, de intés olvasható arról is, hogy gondoljanak az

Úr szolgájára, Mózesre és tanítására. Nem esetlegesség tehát, hogy folytatásként Illés személye felől érdeklődnek Jézustól. A mindennek helyreállítása itt szűkített értelmű, azt jelentvén, hogy az atyák szívét a fiakhoz, s a fiakét az atyákhoz téríti majd. A fiak, az Ábrahám örökébe lépő új nemzedék, akik, ha szükséges, kövekből támadó új fiak is lehetnek (3,9). Most érti meg a három tanítvány, hogy Keresztelő János vette fel, töltötte be Illés útkészítő tisztét. Nem személyében, hanem tisztében Illés ő! – Minden istentiszteletben van valami az Isten országa elővételezett dicsőségéből, miközben a Szentlélek által az igében Jézusra hallgatunk!

Máté 17,14–21 – Tehetetlenségük okai

Olyasmi történik itt, mint amikor Mózes elmaradt ott fenn a hegyen, s a reá várakozó nép, elunva a várást, saját kezébe venné sorját. Csak nagy vonalakban hasonlít a két esemény egymásra, mégis, Jézus hangos sóhajtatása a hitetlen és elfajult nemzedék miatt, egybevethető azzal, ahogy Mózes háborodott fel Áron tehetetlenségén (2Móz 32,21k).

Már nagyon várták Jézus visszatérését a hegyről, mert segítségére szorultak, mivel a kilenc tanítvány csődöt mondott. – Amint a sokaságból megpillantja őt egy beteg gyermek apja, máris elébe siet, s lába elé esik. Feltárja kérését, hogy már csak az segíthet, ha Jézus könyörül meg a gyermekén; aki szenved, – az ige szerint: holdkóros. – A leírt tünetekből epilepsziás rohamokra következethetünk. Amikor görcs rázza testét, vagy aléltan összeesik, rendre olyan szerencsétlen körülmények között éri a baj, hogy épp rakott tűz, vagy pedig tárolt, vagy folyó víz van a közelben, ezekbe botlik, olykor még bele is esik. Az esetek gyakori, szerencsétlen egybeesése még csak fokozza az apa szorongását. Ez űzte Jézushoz, de nem találta őt, csak a tanítványait, akik meg is kísérelték, hogy segítsenek rajta, de minden erőfeszítésük eredménytelen maradt. – Nem kellett volna hozzáfogniuk? Aligha! Nekik is volt megbízásuk; ezt akkor kapták, amikor Jézus hatalommal küldte ki mindőjüket, hogy kiűzzék a tisztátalan lelkeket, s hogy gyógyítsanak (10,1). – Hallva az apa beszámolóját, Jézus a „hitetlen és elfajult nemzedék” miatti szomorúsággal, sőt felháborodással kiált fel. A hit magvát ő hintette el szívükbe, joggal kéri hát számon rajtuk. Az elfajultság úgy is értendő, hogy félrevezetettek, de a felelősséget mégsem háríthatják másra. – A hitetlenség oka ma is a sokféle hitetés és divatos, de félrevezető vallásos, vagy vallástalan üdvtanok propagandája. Amikor ilyenre bukkanunk, lelki szenvedéssel vesszük számba. – Szenvedhetünk saját hitetlenségünk csődje miatt is, de mindent meg lehet beszélnünk Jézussal, s még találhatunk is általa kiutat.

Végül is Jézus győz az elkésztető hitetlenségen, mert rákiált a démonra, s az eltávozik a gyermekből; aki egy szűk órán belül meg is gyógyul. Nemcsak átmeneti javulás állt be nála, hanem valóságos szabadulása lett. Mekkora hatása, s ereje van annak, ha egyszer Jézus megkönyörül a súlyos betegségben vergődőkön, s ezt – ha még kényszer viszi is rá a vívódót –, lehet kérni Jézustól, magunk, hozzátartozóink és felebarátaink számára!

A nyilvánvaló gyógyulás elgondolkodtatja a tehetetlenek bizonyult tanítványokat, s meg is kérdezik, hogy miért bizonyultak képtelennek a hathatós segítségre. Egyszerű a válasz: mert kicsinyhitűek! A hit parányi magvát, mely a szívükre hullt, valahogy elveszítették. Pedig, ha igazán befogadták, s megőrizték volna, egy mustármagnyi elég lehetne akár hegyek megmozgatására is; Isten akarata szerinti tettek véghezviteléhez. Ha az nem elegendő, imádságban kérhető a kellő erő. Olykor a böjt is segít helyet készítenünk a szívben az isteni adomány számára. Gyenge és átlátszó mentség, ha a körülmények kedvezőtlenségére hivatkozunk.

Máté 17,22–27 – Vele együtt – szabadságban

Az előzőkben az „elfajult nemzedék”-ről szólván, említés tétetett arról, hogy e kifejezés átható értelemben is fordítható, azaz: félrevezetett nemzedéknek; kiknek lelkét, erőit és életét szétszórták, megterhelték, elfárasztották (11,28), s lelki összeszedettség helyett csupa zűrzavar regnál bennük. A háttérben, igazából a 15,14 fogalmazta megállapítás van: „... világtalanok vak vezetői! Ha pedig vak vezet világtalant, mind a ketten gödörbe esnek”. A gödör voltaképpen csapda; ebbe esett a félrevezetett ember. Eme előzménnyel még inkább kidomborodik most a 22.v első megállapítása: „Amikor újra együtt voltak Galileában”. Itt a 17. v-beli ígéhez hasonló ige olvasható, csak ott a szétszórtságára utaló igekötővel, itt pedig az összegyűjtésre mutatóval. Démoni erők, hitetlenség, és a tévtanítások szétzilálnak. Jézus azonban egybegyűjt, s a lelkeket is rendbe szedi. Nemcsak szám szerint lett újból teljessé a tanítványi kör azzal, hogy az a három, akiket Jézus magával vitt a hegyre, ismét együtt van a többivel, de a válságos időszak is elmúlt, amit a magára maradt kilenc átélt. A tanítványi közösség kiegészült, és soraik rendeződtek ott Galileában. (A feltámadás után ez majd megismétlődik: 28,16!). Szembe kell viszont nézniük újból a Jézusra váró szenvedések tényével. Szójátéknak is vehető, ami tartalmában halálosan komoly: „Az Emberfia emberek kezébe adatik”. Benne rejlik a fogalmazásban, hogy Isten adja őt emberek kezébe, és mégis az ember felel mindenestől a tettéért, s amit tesz, egyértelmű, hogy „megölik”. Nem úgy van, hogy engedi, hogy megöljék; viszont harmadnap feltámad. Nem csupán úgy, hogy az Atya feltámasztja, hanem ő maga támad fel, isteni erejével. Emlékeztetőül: Korábban már utaltunk a bibliai dialektikára, hogy az ellentmondásosnak vélt mindkét tétel állítása igaz! – A szenvedés ténye ismét nagy szomorúságot vált ki a tanítványokból. Már eszébe sem jut Péternek, hogy tiltakozzék. Csüggedt megadással veszik tudomásul a hallottakat.

Közben Kapernaumba érkeznek, ahol laktak. A templomadót szedő emberek Péterhez lépnek, s tőle kérdezik meg, hogy fizet-e Jézus templomadót (2Móz 30,11kk). Közeledésük körülmekintő, mivel papok és rabbik is olykor igényelték a fölmentést e kötelezettség alól, s vélhették, hogy netán Jézus is igénybe veszi a fölmentés engedményét. Péter azonban, mint aki előzetes tapasztalatok nyomán már tudja a választ, így felel: „(de) igen”. Ezúttal együtt gondolkozott Jézus lelkével, eszerint szólt is, amit, amikor beszélgetni kezdenek a házban, Jézus is jóváhagy, megkérdezvén Pétertől, hogy vajon a

királyok és fejedelmek megadóztatják-e saját fiaikat is. A válasz erre az, hogy csak az idegenek fizetnek, a fiak nem, „a fiak tehát szabadok” – mondja Jézus (vö: Gal 4,31). Mégis a botránkoztatás elkerülése végett, menjen csak ki Péter a Galileai tengerhez; vesse ki a horgot! Az első kifogott hal szájában lesz egy pénzdarab, egy státer; ami összesen négy, azaz kétszer két drachmát ér. Ennyi volt kettejük templomadója; s fizesse meg Péter azt kettejükért, mert a fiak szabadsága másokért (is) adatott. – Jézus vállal bennünket, ha nem keresünk kibúvókat, s akarata szerint vállaljuk a nehezebb utat; nála nincs olyan, hogy ha akarom vemhes, ha akarom nem az.

Máté 18,1–9 – A mennyei Atya gyermekei

„Abban az órában” – mondja az ige, s vele lehetővé teszi, hogy a megértést segítő, igénybe vegyük képzeletünket. Gondoljuk meg: a kívülállók természetesnek tekintik, hogy a templomadó végett Péterhez forduljanak kérdésükkel, hogy Jézusnak – önmagát illetően – e kötelezettség felől mi a döntése. – Aztán ketten beszélgetve mennek be a házba. Úgy látszik, mintha a többi tanítvány csak tisztes távoból figyelte volna, mi történik. Majd Péter kezében ott a zsinór a horoggal, kimegy a tengerhez, talán hajóba száll, s nem sokára ragyogó arccal tér vissza, felmutatja a státert, hogy egy hal szájából vette ki (ki tudja milyen falánk halak éltek ott még akkoriban); aztán megy és kifizeti a templomadót Jézusért és önmagáért. Mind ezt látva talán szent irigység támadt a többi tizenegyben, hogy ily bizalmas közelségbe még egyikük sem került Jézushoz. – Nos: abban az órában hozakodnak elő tehát kérdésükkel, hogy ki a nagyobb a mennyek országában; mind az eljövendőben, mind pedig már a jelenben is. Erre hív oda magához egy gyermeket Jézus, miközben mondja: ha újból olyanok nem lesztek, mint a kisgyermekek, nem mentek be a mennyek országába. Az újból e helyütt nem szöveg –, de értelemszerű bővítésünk! – A tanítványok tehát váratlanul éltek át egy újabb lelki válságot, amelyből megintcsak meg kell térniük.

Mit értsünk a kisgyermek-volton? Mi fán terem az, hogy megalázza magát? Jézus nem gyerekességről (infantilizmusról) beszél, hanem arról, ami a gyermeklétre leginkább jellemző, hogy szüleihez tartozik, hogy atyjának fia. Téveszme úgy értenünk a nagykorú embert, hogy már képes boldogítani önmagát, s nincs szüksége mennyei Atyjára. Ilyen fajta képzetek melengetése öncsalás, s a nyomában settenkedő boldogtalanság alig leplezhető! Az ember szenved tettetett nagykorúságában, közben gyerekesen bújja a horoszkópot, s még ki tudja mi-mindent pl. az interneten (?). Azt is lehet infantilis használni! – Eközben az ember nélkülözi Istent és nem tudja mire vélni, hogy annyiféle baja van, s miért boldogtalan.

A kisgyermekség nem megalázó függőség, de figyelmes vállalása a fiúsággal együtt járó feladatoknak. – Kisgyermeket csak az képes befogadni, aki maga is fiúságban él! Befogadni testvérként, elfogadni a másikat csak Jézus nevében lehetséges, fölfedezve arcán (vö. 1Móz 33,10) az Emberfia orcájának olykor tört vonásait. Jézus egymás személyének, s helyzetének elfogadására neveli most őket, s hogy ne legyenek magukba zárkózók.

Tágítja gondolatai körét és távlatát, amikor szóba hozza a botránkoztatások veszélyeit, ami lényegében az önmagát, s egyben másokat is kísértő magatartást jelenti; s a kísértések lehetőségei és változatai az utolsó időkben majd megnövekednek. Ezért lesz „jaj” a világnak a botránkoztatások miatt. Olyan szükségszerűségről van szó, amiket tanácsos volna elkerülnie mindenkinek, viszont hozzátartozik a világ természetéhez. A tanítványra mégsem lehet jellemző, s ha mégis elköveti, jobb, ha malomkővel a nyakában a vízbe vettetik, mint majd az ítélet napján vettetnie a tűzbe (ez az egyik valószínű értelmezése e részletnek). – Még az is lehet, hogy tulajdon testünk botránkoztat meg, azaz válik csapdává számunkra. A végtagok levágása végletekig vitt gondolatsor; továbbá intés és bátorítás, hogy testünk és indulataink megfékezése hozzájárulhat a hirdetett evangélium hiteléhez (1Kor 9,27).

Máté 18,10–14 – Hogy el ne vesszenek a kicsinyek

Nehezíti a megértést, szinte zavarja, hogy Jézus a kicsinyek jelentéstartalmát észrevehetően változtatja. Amikor példának állítja közülük azt a gyermeket, vele a fiúság reménységébe foglal minden kisgyermeket. A különbség csupán annyi, hogy a tanítványok, vállalva a gyermeki odatartozást az Atyához, s az atyai ház rendjét, ők már fiak. A koruk szerint kisgyermeknek pedig előnyt élveznek ateikéntben, hogy a kisfiúk testükön viselik a szövetség elkötelező jelét, ami biztatás arranézve, hogy reménység szerint fiakká válhatnak. Bárki, aki botránkoztatással gátolja e folyamatot, önmaga ellen is vét és vétkezik a kicsinyek ellen is; felelőssége tehát kétszeres.

Ezúttal is kétségtelen, hogy vigyázásra inti tanítványait, nehogy megvessenek csak egyet is e kicsinyek közül. Hajlunk itt arra, hogy elsőrenden gyermekeket értsünk rajtuk, akiknek e földön még hiányzó méltóságát mintegy kiegészíti angyaluk közbenjárása Jézus mennyei Atyja előtt. Zsidó tanítás szerint csak a főangyalok láthatják Isten arcát. Meglehet, hogy Jézus feloldja e korlátozást, s minden angyalnak lehetőség adatik, hogy Isten elé járulhatnak kicsinyeik ügyében. Szolgáló lelkek ők mindazok érdekében, akik az üdvösséget örökölni fogják (Zsid 1,14; ApCsel 12,15). Többet nem tudunk róluk, de ennyi elég is. A kánonon kívüli pszeudepigráf (szerzőség tekintetében ál-feliratos) és a gnosztikus iratok (Nag-Hammadi leletek) dúskálnak az elburjánzó angyaltanokban.

Visszacsatolva Máté evangelistához, a fönti pásztori gondoskodás szolgálatába állítja a Lk 15,1kk-ből jól ismert példázatot az elveszett juh-ról, akinek utána megy a pásztor, míg meg nem találja, hogy hazavigye. Lehet, hogy Jézus kezdetben ezt is az Izráel háza elveszett juhainak megkeresésére alkalmazta. Amikor az evangélium átlépte Izráel népi határait, s megszólított más népeket is, ilyen értelemben bővült a jelentése. Ennek nyomát vehetjük észre a 11. v-ben, aholis közelít a Lk evangéliuma feldolgozásához. – A folytatásból azonban kiderül, hogy a példázat szerves része az előzményeknek. Ezek szerint nem is dönthető el, hogy a tanítványokról van-e szó csupán, vagy oda értendő a gyermekek is. Ha igen, úgy kellő óvatossággal kimondható, hogy Jézus fokozott reménységgel tekintett a gyermekekre; közülük még felnőhet egy új és másféle nemzedék. Fogékonyabbnak látta őket, mint akik kellő megtartó gondosság mentén, hitben belenőhetnek a mennyek országa életközösségébe. Ez a bizodalma tagadhatatlanul elővillan szavaiból.

Mivel pedig a következőkben a gyülekezet rendjéről tanít, az előbbi feltevés alapján az a kérdés is megkapja a helyes választ, hogy az első keresztyének befogadták-e a gyermekeket a keresztség sákramentumába, mellyel együtt az a korbeli szenzáció – szinte csendes forradalom – is bekövetkezett, hogy – vélhetően –, a leánygyermekket is megkeresztelheték, ahogy serdült leányokat, asszonyokat, egészen az öreg nőszemélyekig, kivétel nélkül mindet, aki kérte – szintúgy! – Azok jártak el Jézus-szerűen, akik a szülővel/szülőkkel együtt fogadták be a családtagokat. – Akik pedig még ezután is kétkednek e következtetésben, el kell ismerniük, hogy a „kicsinyek”, – e mostan vizsgált esetben is az „e kicsinyek” – fogalomköre nem szűkíthető le csupán a tanítványokra, s a hozzájuk közelítő felnőttekre. – Elsőrendű szempont, hogy bajt megelőzendő, ne vesszenek el, s ha mégis megesik, ki az, aki nem indul el a hegyekből az elvesztett századik után, – mégha a 99-et ott is kell hagynia egy időre. – Ha pedig megtalálja, öröme nem fogható ahhoz, ahogy örülni tud a kilencvenkilencnek.

Máté 18,15–20 – Lelkigondozói közösség

Az elveszett juhát kereső pásztor alakja kifejező, de önmagában véve romantikusnak hat. A következőkben Jézus az emberi együttélés valóságos feszültségei közepette mutatja meg, hogy mi a teendő bajok rendbehozatala, ha lehet, annak megelőzése érdekében, hogy aki vétkezett, el ne vesszen. Túl a tanítványi körön, mindazokat számba veszi, akik beszédét hallgatták és tettekre is váltották (12,48kk); de felsejlik a későbbi, általa, – tehát az ige és a Szentlélek által – fölépített egyház (16,18) rendje is, amely egyben lelkigondozói közösség. A szükséges intések során is az ő pásztori gondjának kell érvényre jutnia.

A négy szemközti feddés első lépésének ÓSZ-i előzménye a 3Móz 19,17, melyben olyan ösztönzések találhatók, melyeket jó, ha alkalmazunk arra, amit Jézus itt kimond. Azt olvassuk pl, hogy ne gyűlöld, még ha intened kell is. Intened pedig azért szükséges, hogy hallgatásoddal ne válj bűnössé a vétkében; „mert vétkesek közt cinkos, aki néma” (Babits Mihály: Jónás könyve). Jézus azt mondja, hogy ha testvéred vétkezett más valaki ellen, akár ellened is, ne róla, vagy ellene beszélj másnak, hanem menj el és négy szemközt intsd meg; ezzel is őrizve emberi méltóságát. Ezen az első fokon érvényesíthető leginkább a jézusi, a pásztori felkeresés: elindulás az után, aki talán még kezdetén tart eltávolodásának. Pásztori körülményekkel ekkor még sok minden helyrehozható; hogy szükségtelenné váljanak további intézkedések. – Azokban már keményebbek a gesztusok, s a fegyelmezések. Indulatában mégis maradjon mindvégig pásztori az is, ami első látásra nem tűnik annak. – Az 5Móz 19,15 a bírósági joggyakorlatot szabályozta és két vagy három tanút kívánt meg. Ha tehát második lépésként egy, vagy két társat vesz maga mellé az intést gyakorló, ennek már jogszerű az íze; mégis meg kell lennie. Ha ez sem használ, a következő lépés a gyülekezet nyilvánossága; de ha a testvér makacs marad, olybá veendő, mint egy pogány, vagy vámszedő, ez pedig ténymegállapítás, s nem megbélyegzés; megmenntésre szorult és előlről kell kezdenie mindent, ha jót akar magának.

A gyülekezet gyakorolja a kötést, amire a 16,19-ben Péter kapott felhatalmazást. A kötést követheti még oldás; de a közösségből kihullónak, akin fegyelmet gyakoroltak, már körülményesebb a visszatérése és keservesebb folyamat, mint volt első elindulásakor, amikor hitre jutott, s tagjává vált a gyülekezetnek. Kötés és oldás a földön, érvényes a mennyben is. Az e földön szükséges gyülekezeti, lelkigondozói rend a család egészséges életrendjéhez hasonlítható,

midőn az ott vezérlő, kellően őszinte légkör segít abban, hogy szeretetben érvényesüljön az igazság. A Jézus nevében ketten, vagy hárman összejövők között is jelen van ő; s az egy-akarat erőt ad, hogy imádságuk meghallgatásra találjon. – Szinte észrevétlen az átmenet a gyülekezeti fegyelmezés változataiból a legszűkebb istentiszteleti együttlétbe! – A testvéri, gyülekezeti együttlét és könyörgés imádságunkat is fegyelmezi, hogy ne mindig csak magunkkal foglalkozunk. Jézus testvérként is jelen van közöttünk. Velünk könyörgő, s a kérést meghallgató, közbenjáró Úr ő, mint első az egyenlők között. Jelenlétének ígérete megismétlődik a 28,20-ban. Immánuel ő folyamatosan, azaz őbenne van velünk az Isten (1,23).

Máté 18,21–30 – Határtalan megbocsátás

Amikor Péter azt kérdezi Jézustól, hogy még hétszer is meg kell bocsátania az ellene vétkezőknek, azt gondolta, hogy ezzel elment a végsőikig. Erre azt a választ kapja, hogy még hetvenszer hétszer (avagy: hetvenhétszer) is köteles ő, s mindaz, aki hallja, hogy bocsásson meg atyjafiának. – Lámelek önmagáért hetvenhétszeres bosszút mért ki (1Móz 4,24). Ezt meghaladó mértékű legyen Jézusban a megbocsátás készsége szívünkben! – Vitatható minden olyan műsor, melynek témája a „bosszú”, mert semmiképpen nem „édes” az! – Kérdés továbbá, hogy lehetséges-e valamiféle „nemes”-bosszú. A megbocsátást nevezzük bátran néven! Ne köntörfalazzunk!

A példázatban tartományok főtisztviselőiről lehet itt szó, akiknek időről-időre be kellett számolniuk felhatalmazásuk teljesítéséről. Sejthetően, épp a király elé vezetett „szolga” viselt dolgai miatt került sor az általános, de őt váratlanul ért elszámoltatásra. Ha jó előre szerez tudomást róla, talán nem állt volna ilyen kétségbeesetten rosszul a szénája. Legelőbb is őt veszik elő, s lehet, hogy most szembesül először adóssága valóságos nagyságával. A 10 000 talentum oly hallatlanul nagy mennyiség, mely értelmezhető úgy is, hogy megszámlálhatatlanul sok. Midőn a szolga esdekelve kér haladékot, meglehet, hogy csak időt akart nyerni, azt vélve, hogy majd lesz valahogy! Vagy valóban gondolt arra, hogy képes lesz letörleszteni az egészet? Szemléletes példája ez annak, mennyire nincs tisztában az ember Isten előtti helyzetével! Az adósság ugyanis a bűnt jelenti, s ennek vannak következményei, s van büntetése is. Kihat az „adós” egész családjára, mert amikor kiderül, hogy nincs miből fizetnie, „az úr” megparancsolja, hogy adják el őt, feleségét és gyermekeit. Ha nincs miből fizetnie, ők még megvannak neki. Az ŐSZ ismerte az adósság végrehajtásának e lehetőségét (2Kir 4,1; Ézs 50,1; Ám 2,6; 8,6; Neh 5,1kk, de a feleség elárverezésére nincs példa bennük).

Ekkor borul le a szolga és türelmi időt kér. Türelem azonban nem segíthet rajta, csak az irgalom, a szájalom (9,36), ez árad el ekkor a király szívében iránta, s elbocsátja; adósságát pedig elengedi. A baj ott van, hogy a szolga csupán annyit fog fel az egészből, hogy feltehetően gyengeszívűségből hagyták futni, s nem mérte föl adóssága törlésének értékét és következményeit, hogy mitől szabadult meg a király kegyelme folytán. Emiatt következik be, hogy elmenőben, találkozik egy szolgatársával, aki szintűgy elszámoltatásra lehetett érkezőben, s még neki is tartozott 100 dénárral, ami félmilliomod része az ő elengedett adósságának –, emberünk mégis a torkának

esik, miközben felszólítja, hogy pedig máris fizessen! Talán az új-rakezdéshez kellene most neki,- égetően –, némi pénzmag, s lám kapóra jött, hogy kicsikarhatja sorstársától. Pontosan ama szavakat hallja vissza, amiket ő nyöszörgött odabent, de nem ismer rá társa esdeklésében a tulajdon szavaira, máris cipeli az adósok börtönébe; ő maga ülteti le, míg a szolgatársa meg nem adja neki a tartozást. – A helytartócskák eljárásukban olykor kegyetlenebbek, mint az uralkodók! – Emberünk valószínűleg így élt jogával és hatalmával – embertelenül. – Mily különös: fel lehet dühödni azon, hogy kiderült kegyelemre szorultságunk, s ezért állunk bosszút a jóltevőn, vagy vaktában vagdalkozva, másokon! – A 77-szeres megbocsátással szemben, íme, a másik véglet. Jézus ezzel szemlélteti az ember ragadozó természetét. 1956-ot követő megtorlások során voltak ilyen bosszúállók!

Máté 18,31–35 – Visszavont bűnbocsánat

Legelőbb is a szolgál társai voltak szemtanúi a történeteknek, s az eset mély felháborodást váltott ki bennük. Nem hallgathatták el, hanem jelentették uruknak, amit láttak. Ezek után citálják a szolgát másodszor is ura elé, aki számon kéri rajta irgalmatlanságát. Eddig csak adós szolga volt, tette miatt vált gonosz szolgává. Fejére olvasák, hogy a király minden adósságát elengedte, mivel könyörgött neki. Nem ezért esdekelt, de többet kapott, mint remélni merte; hiszen teljes elengedésben részesült. Ebből egyenesen következett volna, hogy ő is elengedi társa tartozását, mely csak töredéke volt annak, amit az ő számlájáról töröltek. A felelősségre vonásban megpendül a „kell”, pontosabban: a kellett volna! Életünkben az isteni „kell” találkozhat és találkozék Isten tetszésével! – Ennek engedve lett volna szükséges, hogy a szolga is irgalmat tanúsítson szolgatársa iránt. A bűnbocsánatról van szó, ahogy a Miatyánk is – kiegészítésével együtt – beszél róla (6,12kk). – Mialatt szemrehányást tesz az úr a szolgájának, haragja is feltámad, s elrendeli a „kínzóknak”, hogy vegyék kezelésbe; s mindaddig maradjon a kezük között, míg meg nem fizeti egész tartozását; ennek viszont nem látni a végét! – S máris levonja Jézus a példázat tanulságát és hozzáfűzi intését: „az én mennyei Atyám” is így bánik veletek, ha bármelyikőtök nem lesz kész a megbocsátásra.

Hogy van hát? Végtelen a megbocsátás, vagy nem az? Isten első indulata szerint változatlanul végtelen, csak én vethetek véget neki könyörtelenséggemmel. Szerető Istenünk van, vagy haragvó? Az Isten szeretete nemcsak szó, de tett is. Ilyen tett volt a hallatlanul nagy adósság egyszeri elengedése. Ha ennek nincsenek az életünkben valós következményei, mi tesszük bonyolulttá, sőt végzetessé ügyünket, s vele kihívjuk magunk ellen Isten haragját. Szentségével tehát nem lehet játszanunk, vele visszaélnünk. A példázatban szó esett a szolgák megszomorodásáról. Isten Lelkét is meg lehet szomorítani (Ézs 63,10; Ef 4,30, ahol is a görög ige ugyanaz, mint itt a 31.v-ben); s a Lelket ki is lehet oltani (1Thessz 5,19). Ebben az esetben is ez történt. Ismert a fordulat a vásott gyerekről, hogy anyaszomorító; válhat a keresztyén is Atya-szomorítóvá, ha képtelen a megbocsátásra. – Fel kell tehát mérnünk, mit is jelent számunkra bűneink bocsánata; hogy az milyen áron adatik nekünk. Ezt a példázatot az mondta el, aki majd a kereszten fizet bűneink bocsánatáért. A kegyelem nemcsak úgy leesik az ölünkbe valahonnan, mint a mesebeli kislány kötőjébe a csillagok. Elnézést az érdekesebb kifejezésért, de

nem bagóért kapjuk, hanem drága áron, azaz véren (1Pt 1,19), tehát nem olcsó portéka, mintha Isten nem is tehetne mást. Igenis, tehet! Szabadsága és dicsőősége megteheti, hogy visszavonja azt az ajándékot, amivel visszaéltek, amit megcsúfoltak.

Tisztázandó továbbá, hogy Jézus csak a testvérek közötti megbocsátásról tud? Összhangban a már említett Miatyánk-beli részlettel, ahol emberekről általában van szó; a megbocsátás isteni szükség-szerűsége nem szűkíthető le csupán a hitben testvérre, mert minden embernek tartozunk vele. Meg kell bocsátanunk minden ellenünk vétkezőnek. Ez a mi dolgunk, az ítélet pedig Istené!

Máté 19,1–9 – Irányt szabó kezdetek

Miután az előbbi példázat zárja Jézus galileai munkálkodását, Jeruzsálem felé veszi az irányt, de közben átmegy a Jordánon túlra, Péreába. A 8,28kk kapcsán már szóba hoztuk, hogy a zsidó háború elől, erre a vidékre, Pellába menekült a jeruzsálemi gyülekezet. Biztonsági szempontok mellett az is vezérelhette őket, hogy Jézus járt itt és gyógyított. Azt olvasva, hogy nagy sokaság követte, ő pedig meggyógyította őket, e megjegyzés lehet rövidre fogott kifejezése annak, hogy betegeiket gyógyította meg, de szintén jelentheti azt, hogy az evangélium hirdetése gyógyító erővel hatott testre és lélekre egyaránt: „én vagyok az ÚR, a te gyógyítód” (2Móz 15,26).

Már nem is meglepő, hogy a farizeusok itt is a sarkában vannak, s nem hagynak fel kísértő szándékukkal. Evégből teszik fel neki a kérdést, hogy szabad-e az embernek, bármilyen okból elbocsátania a feleségét. Nem kérné számon Jézus rajtuk, hogy nem olvasták-e, ami meg van írva a teremtés történetében, ha ő maga nem olvasta volna a szent iratokat! – Isten tehát férfiúvá és nővé teremtette az embert. Voltak korabeli nézetek, hogy a kezdetekben esetleg két-némű volt az egy ember. Nem! Jézus minden álbölcsekedést elutasít, s hozzáfűzi azt is, ami az ember férfi-, és nő-voltából következik, hogy a férfiú a társáért elhagyja apját és anyját, és ragaszkodik feleségéhez, s lesznek ketten egy testté (1Móz 2,23k). Isten kötötte, szerkesztette egybe őket. Az ő gondolatát teljesítik be, ha eggyé válnak, amit embernek nem szabad szétválasztania. – Jézus válaszára egy másik mózesi hellyel hozakodnak elő; mellesleg vele bizonyítanák azt is, hogy igenis, ők ismerik az Írásokat. Az 5Móz 24,1kk rendelkezik a válásról, hogy a férj adjon az elbocsátott asszonynak válólevelet. Jézus máris kész a válasszal, mondván, hogy Mózes (nem azt mondja, hogy Isten!) „szívetek keménysége miatt engedte meg, hogy elbocsássátok feleségeket, de ez kezdettől fogva nem így volt”; más volt a teremtés rendje. – Félreérthetetlen tehát, hogy számításba vette Jézus az ember engedetlensége folytán bekövetkezett romlást. Ezt értette a szív keménységén, mégsem alkudott meg vele, sőt inkább a helyreállításra törekedett. Ezért jelenti ki, aláhúzva erősítő formulával, hogy mindaz házasságtörő, aki elbocsátja feleségét és mást vesz el. Az 1Kor 7,10k olyan esetről is tudott –, Izráelen kívül –, hogy asszony hagyta ott a férjét. Ha pedig ez bekövetkezik, maradjon úgy, vagy inkább törekedjék arra, hogy férjével jussanak ismét békességre.

Máté újból említi (5,32), – s csak ő –, hogy a parázñaság az egyetlen ok, ami miatt megengedhető a válás. Jézus ezúttal határterületeken jár, ismerte továbbá Hóseás könyvét is. Máté is valahol a Galilea és Szíria határán élő gyülekezeteknek írta evangéliumát. Pontosan nem tudható, hogy a korábban dívott termékenységi kultuszok ettől keletre, még milyen mértékben éltek ebben az időszakban. Amit Jézus kivételként említ, olyan végletes esetre vonatkozik, amelyben a nemiség isteni ajándéka csúfolódott meg. A korabeli viszonyok közé helyeztetten kell tehát itt is megértenünk az ígét, hogy szakszerűen alkalmazzuk mai körülményekre! – A legegyszerűbb szerszám is szakszerűen alkalmazandó! A legkegyesebb döntés is jól melléfoghat, ha nem szakszerű ismeretekkel nyúl a Bibliához, s azt, pl. törvénykönyv gyanánt értelmezi! Vagy mindenestől félretolja, s úgy alkot magának vallást. Ilyenek az újféle pogányságok!

Máté 19,10–15 – A mennyek országának feltétele alatt

A tanítványok, – úgymond –, elszólják magukat, mert van némi férfiúi megrettenés is abban, ahogy Jézus szavaira megnyilatkoznak. Azaz, ha így áll a férfi dolga az asszonnyal, jobb hozzá sem fogni. Végül is nem tudjuk, mi beszél most belőlük, de akaratlanul mi is elmosolyodunk és nemcsak az ő lelkükbe, a sajátunkba is betekintünk, mivel abból sem kérnénk, ha az egy kivétel miatt (9) kényszerülnénk elválni, amikor az asszony teszi meg a lelket felkavaró és családot felborító lépést, ami a férjet így lépéskényszerbe hozza. Még itt se siessük el az ítéletmondást, mert ki tudja milyen gyötörtetések elől menekült olykor az asszony; sőt menekülne ma is, onnan délebbre eső területeken; de ne feledjünk seperi saját portánk előtt sem! Sapienti sat (bölcseknek elég is ennyi)!

A döntésekben, – így a házasság dolgában is –, nem a fenntartások, s a félelemek a mérvadók. Ha a tanítványok csak ezen a szinten képesek gondolkodni és cselekedni, még nem értették meg Isten szándékát, mivel a házasság alapja Isten akarata. A zsidók ezt úgy értelmezték, hogy minden férfinak kötelessége, hogy megnősüljön. Jézus pedig azt tanítja, hogy mind a házasság, mind a nőtlenség Isten ajándéka, s van, akinek ez adatott (vö. 1Kor 7,7). Hozzáértendő a kiegészítés, hogy a részletesen felsorolt nőtlenségi változatok kivételével, – igenis –, nősüljön meg a férfi (és menjen férjhez a fiatal özvegy is, mondja az 1Tim 5,14k, hogy ne adjon helyet a sátánnak; amire már volt példa). – Ennek ismeretében a tanítványok megjegyzése, hogy „nem jó megházasodni”, ellenkezik Istennek a teremteskor tett megállapításával: „Nem jó az embernek egyedül lennie, alkotok hozzáillő segítőtársat” (1Móz 2,20)! – Jézus azonban a témát tovább nem részletezi.

Az eunuch állapot lehet születésbeli adottság, vagy emberi beavatkozás következménye. Köztudott volt, hogy Izráelen kívül némely foglalkozás egyenesen megkövetelte a kasztrált állapotot. Ilyen volt az a kincstárnok is – főemberként –, az etióp királynő mellett, aki aztán hitre jutott (ApCsel 8,27). – A harmadik változat, amikor valaki, beavatkozással, vagy azt mellőzve, önként vállalja a nőtlenséget a mennyek országáért. Ahogy a házasság titok és ajándék, a nőtlenség, vagy a nemzésre való alkalmasság feladása is az, melybe nem lehet másnak betekintése, s joga sincs arra, hogy beleszóljon, vagy közbeavatkozzék. Jézus istenember voltában példa rá, hogy

úgy betölti a mennyek országának jelenléte, hogy családját inkább azokban találta meg, akik hallgatták Isten ígését és meg is cselekedték azt (12,49k), de nem óhajtja tanítványaira rákényszeríteni ezt az életformát! Csak az vállalja, aki erre képes, ill., akinek Isten ezt megadja. E dologban is balul üt(het) ki minden kényszer! Jézusnak ez az állapota úgy értendő, hogy őbenne már elővételezetten jelen van az, ami az eljövendő mennyek országában válik valósággá: „Mert a feltámadáskor nem nőszülnek, férjhez sem mennek...” (22,30)! – Jézusnak tartózkodó magatartása családjá iránt, remek pedagógia, mert nemes módon fölingerli őket, hogy feltámadása és mennybemenetele után, minden gyászt félretéve, gyorsítottan csatlakozzanak föl a tanítványokhoz a Szentlélekre várakozó, mintegy 120-as közösségben (ApCsel 1,14!). – Már láttuk, hogy Jézus korántsem gyermekellenes. Ezért van különös jelentősége, hogy épp ezek után visznek hozzá kisgyermekeket, hogy tegye kezét rájuk és imádkozzék értük. A tanítványok ezt megakadályoznák. Jézus kénytelen rájuk szólni, hogy bátran engedjék őket őhozzá, mert éppen ilyeneké a mennyek országa. Most határozott vonalakkal rajzolódik ki, hogy a körülötte formálódó családba befogadja a gyermekeket; sőt példának állítja őket a nagyok, a felnőttek elé!

Máté 19,16–22 – Krisztus követésének akadályai

Ha az érdeklődő azt kérdezte volna Jézustól, hogy mit kell tennie az örök életért, valamivel többet mondott volna, mint így, hogy mi jót tegyen. Jézus érzett a szavaiban valami visszást, s tüstént rámutat, hogy saját jóságunkba vetett bizalmunk nem vezet el oda, ahová a buzgólkodó szeretne eljutni. Nem úgy van, hogy minden elképzelhető jócselekedet után, mivel a lelkiismeret változatlanul nyugtalan, mintegy korona gyanánt, valami rendkívüli jótettet kell még minderre föltennie! A kérdés tehát rossz, még ha végrehajtható „jó” után érdeklődik is. Jó csak egy valaki létezik; Jézus nem mondja ki Isten nevét, de mindenki érti, hogy róla van szó. Igaz ugyan, hogy a teremtéskor Isten maga jelentette ki keze munkáira, hogy az jó; a sátán, a bűn, azaz a megtört szövetség rontása miatt azonban ezekre már nem áll a korábbi megállapítás. Azért, hogy Isten minden helyrehozzon, Fiát, Jézust küldte el, aki most követésére hív. Jézus immár kimondja, hogy az érdeklődőnek mit kell tennie. Személyesen hívja, hogy kövesse őt, de nem tünteti fel azt rendkívüli cselekedetnek. Felmutatja az ifjúnak a kivezető utat tanácstalanságából és önigazságából; bár a beszélgetés még nem jutott odáig.

Nevelő szándékkal, Jézus veszi át egy időre a fölvetett gondolatmenetet. Nos, ha az örök életre be akarsz jutni, vedd sorra a parancsolatokat. Az újabb kérdés, hogy melyek azok, nem értelmetlen. Bizonyára arra gondolt az illető, hogy az írástudók szerinti 365 tilalom és 248 parancsolat közül valamelyiket nem eléggé tartotta szem előtt, s majd Jézus e tárgyban felvilágosítja őt. – Ő pedig sorolni kezdi, amit minden jól nevelt zsidó kívülről fűjt. Annyit változtat, hogy az ún. „második” kőtábla parancsolatait veszi elő, hozzáfűzve a 3Móz 19,18-at: „szeresd felebarátodat, mint magadat”. Az ifjú még mindig saját törvénytartó kegyessége alapján, azt válaszolja, hogy ez ideig ezt mind megtartotta; van-e még, s ha van, mi az, ami foglalkozásnak nevezhető őnál? – Tehát elfogadja, magától értetődőnek tartja, hogy Jézus a veséjébe lát; s ez a szemlélet nem is volna rossz. Erre Jézus közli vele, mi a foglalkozása. Pontosan az, amit – ki nem mondottan –, élete többletének tekintett, hogy gazdag volt. A gazdagságra akként tekintettek Izráelben, hogy az biztosítja a törvény betöltésének feltételeit. A gazdag ifjú, ahogyan őt a 20-22.v alapján nevezni szokták, úgy vélte, hogy számára minden feltétel adott, hogy helyrehozza azt, amit pedig Jézus nevez foglalkozásnak. Tökéletes akarsz lenni? Akkor menj el, add el vagyonodat, oszd szét a szegények között, s ehhez fűződik egy fölül nem múlható ígéret:

kincsed lesz a mennyben. A végén mondja ki Jézus: aztán jöjj és kövess engem. A mennyei kincs azonban egyáltalán nem örvendeztette meg emberünk képzeletét; inkább megszorodva távozott a gazdag, mert sajnált megválni nagy vagyonától, kiderülve, hogy javai tolakodtak szívében az első helyre, ami egyedül Istennek, s az ő tiszteletének van fönntartva az életünkben. Szó van tehát, közvetve, az első kőtábláról is, mely Istenről és az ő tisztletéről szól. – Bennünk mi az, ami akadályozza, hogy Istent teljes szívből, teljes elméből és minden erőnkől szeressük?

Máté 19,23–30 – Elsők és utolsók

Nem lehet, s nem szabad élet vennünk az erőteljes jézusi próféciának a gazdagokról. A fogalmazás jövő idejű: nehezen fognak bemenni a mennyek országába. Nem zárja ki őket véglegesen. Abban, hogy embereknél ez lehetetlen, egyaránt gondol szegényre és gazdagra; s hogy egyedül Istennél lehetséges az üdvözítés, hogy megmentсен, de a lehetőség bármely vagyoni helyzetű ember számára nyitott! – A gazdagságnak torzító hatása van a személyiségre. Az ember önelégült állapotra jut, s a lelke mélyén valahogy így alkudozik: minden bizonytalan, ami a halálon túl van, sokkal biztosabb, amit itt ez életben a magaménak mondhatok. Hazárdjátékossá válik az ember: ha az a fontos, hogy máról-holnapra boldoguljon, hogy aztán mi lesz – talán semmi –, úgy véli, az már közömbös. Nem adja oda – úgymond –, a bizonytalanságért azt, ami biztos; s lehetne még tovább is taglalni, találgatni, milyen gondolatok bujkálnak olykor a tudat mélyén. – Nem csoda, hogy Jézus itt újból meghökkentő hasonlatot alkalmaz, melyet megpróbálnak kimagyarázni, hogy igazából nem teve, s nem a tű foka. Mégis maradjon csak így, a maga képtelen valóságában, annak első jelentésével! – Ezért döbbennek meg a tanítványok is, és Jézus nem magyarázgatja, hogy voltaképpen ez így, meg úgy értendő. Azt kérdezvén, hogy akkor ki üdvözülhet, kit menthet meg Isten (tehát mindenki megmentésre szorul), ekkor jelenti ki Jézus, hogy embereknél ez lehetetlen, de Istennél minden lehetséges. Menteni azt kell, aki magán már nem képes segíteni, s emberi erő sem segíthet rajta; Isten azonban még megmentheti. Nála van a lehetőség, az ő keze nyúl utánunk, ő nyitja meg az ajtót, húzza ki a fuldoklót, s ő rázza fel az öngazakat. Ettől a tanítványok sem egészen mentesek, azért vannak szinte magukon kívül Jézus – képzavarig menő – hasonlatára. Az isteni lehetőség éppen őbenne jelent meg szegénynek és gazdagnak egyaránt. Őbenne az, aki megértette akarátát, még tökéletes is lehet. Miként értsük ezt? A jócselekedetre lehető fölkészítettséget jelenti (2Tim 3,17), melyhez fel kell adnunk minden bálványt, s elindulni Jézus nyodokán, s majd ebből teremnek az akarata szerinti jótettek. Ezek az ő érdeméből vannak, s nem a mienkéből. Más az, amire mi vagyunk képesek, s megint más, amit Isten készített el elő, hogy azokban járjunk (Ef 2,10). A kétféle cselekedet nem mindig különíthető el egymástól.

Midőn Péter azt kérdezi, hogy nekik mi jut (a „jutalom” túlértelmezi az alapszöveget), hiszen elhagytak mindent, s úgy követték Jézust, nem nyereségvágy, inkább aggodalom érezhető szavaiban.

Elbizonytalanodva érdeklődik; egyáltalán, hogy mi lesz a sorsuk. Rá vannak szorulva most, hogy bátorítást kapjanak. Ezért ad nekik rövid bepillantást Jézus abba, amit feladatként a mindenképp újászületése, az új teremtés hoz magával számukra. Királyi székekben fognak ülni, ítélve Izráel 12 törzsét, ami többre bízta, s nem tündöklés. Nem a mesék királyai ők, hanem a már elkezdődött valóságé. Bárki, aki ezt az utat választja, az új családban, a Jézus körül gyülekezők között, már most százszorosát kaphatja az elvesztettnek; s lesz majd új életük, és az utolsók sem rekednek kívül.

Máté 20,1–12 – Munkálkodás a szőlőben: jutalom!

A szőlő, az ÓSZ-ben több esetben, Izráelt jelenti (Zsolt 80,9kk; Ézs 5,1kk; Jer 2,21). A példázat nyomán napnál világosabb, hogy Jézus szerint a mennyek országa már ebben az életben nemcsak kezdeményeiben van jelen, hanem a munkálkodás el is kezdődik benne már itt. Sőt e szakasza le is záródik, de hatása kiterjed arra az időre, amikor majd dicsőségében érkezik el az Emberefia országlása. A különbség, másrészt az összefüggés meghatározható úgy is, hogy a gazda az első szakaszban az Atyát példázza, vagy egyebütt a királyt; megvalósult szakaszában pedig az Emberfia gyakorolja látható uralmát. Mégis olyan átfogó rendszer, ahová a példázat minden elemét be lehetne illeszteni.

Amint pirkad, a gazda kimegy az emberpiacra, hogy szőlejébe munkásokat fogadjon. Rövid alku után megegyeznek napi egy dénárrban, ami általánosan kb. egy napszámot jelent; s máris munkába indítja őket. Hogy pedig egy napra oly sok további munkásra van szüksége, azt sejteti, hogy szüretel, de ez nem hangsúlyozódik ki a példázatban. Ezek szerint 3 óra elteltével (ezek az imádkozás órái) újabb munkásokra van szüksége, aztán délben megint; mintha a gazda egy nap alatt szeretne végezni a munka dandárjával. Evégett aztán még du. 3-kor (ez 9 óra), ismét fogad újabb munkásokat. A később jövőknek mindig csak annyit mond, hogy ami jár, megadja nekik. – Késő délután, amikor a munkaidőből már csak egy óra van hátra, vagy míg be nem sötétedik, még mindig keres újabb munkásokat, olyan meglepő megjegyzéssel, hogy közben számon kéri rajtuk tétlenségüket. Ők azzal mentegetőznek, hogy hiába rostokoltak ott, senki sem fogadta fel őket. – Óhatatlanul támad olyan benyomásunk, hogy már nem is a munkák sürgőssége aggasztja a gazdát, inkább az emberek tétlensége szúrt szemet neki. Igazából emez utolsók alig tudtak már valamit is lendíteni a napi munkán, mint a futballista, akit az utolsó 5 percre állított be a küzdelembe az edző. – Istent érdekli, mi van az emberrel. Nemcsak az ember van az ő szőlejéért, de a szőleje is van az emberért, hogy ne csak az időt töltse, üsse el tétlenül, de hasznosíthassa magát. Ha máskor nem is, legalább a végső szakaszban legyen az életének mennyei tartalma!

Jézus nem magyarázza, hogy ki a vincellér, különben is a gazda elérhető közelségben van a kifizetés alatt. Utasítása szerint az utolsón kell kezdenie a bérfizetést, de külön nem részletezi, hogy mindenki egy dénárt kapjon. A vincellér, láthatóan egy hullámhosszon van gazdájával. A köztes időben jöttekre nem terjed ki a példázatbe-

li figyelem. Jönnek aztán a legkorábban felfogadottak, s kapják meg azt, amiben megegyeztek. Előbb éberren lesték, ki mennyit kapott, de a gazda nyíltan vállalja is, amiről tudta, hogy felháborodást fog kelteni: „egyenlővé tetted őket velünk!” – mondják. Többre számítottak, de csak a szerződés szerintit kapják. Kifogásaikat meg is tudják indokolni: ők szenvedték meg a nap hőségét, hordozva az egész napi munka terhét. Aki csupán a pénzt nézi, igazságtalanságot, sőt hátrátételt érez, szemrehányóan föl is emlegeti, s nem veszi észre, hogy nem béres, hanem munkatárs lehetett, ami önmagában is már kitüntetés!

Máté 20,13–19 – A kereszthordozás változatai

Jézus e példázatot tanítványai előtt mondotta el, nehogy önmagukat mások, s a később csatlakozók fölé helyezték. Elsőnek lenni már az életben is több munkát és felelősséget, lemondást és szenvedést is jelenthet; s a bér mégis csak annyi lesz, mint azoké, akik legkésőbb kapnak elhívást. Az egésznapos szőlőbeli munka ugyanazt jelenti, mint egyebütt a kereszt felvételének parancsa (10,38; 16,24). Ebben az összefüggésben a példázatbeli elsők közös szemrehányása a lényegre tapint: „egyenlővé tetted őket velünk”, s mégsem fogják fel, hogy nem őket alázták le, hanem azokat emelték magasabb szintre! Mennyit számít az elfogulatlan, egészséges ítélőképesség! – Végül is a gazda teljesen szabad abban, hogy kit mikor hív el, s hogy az elszámoláskor az utolsónak is annyit kíván adni, mint az elsőnek. Ez a felfoghatatlan kegyelem rendje és észjárása! Nem azt mondja, hogy az elsőnek is annyit akar adni, mint az utolsónak, akkor valóban lehetne igazságtalansággal vádolni! S bár itt e földön minden egyenlődsdi kísérlete megbukik, mégsem szabad számításon kívül hagynunk semmiben sem azt, hogy Isten előtt mindenki egyenlő (ez a teremtes rendje), s hogy a kegyelemben az utolsó is oly mértékben részesül, mint az első.

Eleddig, – s a 27.v-ben is – , Péter a többi szószólója, s most a gazda válasza is oly módon adatik a zúgolódóknak, hogy egyikőjüknek válaszolja azt, ami mindőjüket illeti úgy, hogy az összes munkás hallja. Ez az egy lehetett a tiltakozók vezére és szóvivője. Talán nem tévedünk, vélvén azt, hogy a példázat eme része éppen Péternek szól; nem feddésként, inkább megelőzve bármi lehetséges kifogást. – Ennyiben egyeztünk meg, nemde? Vedd és vidd! Én ennek az utolsónak is annyit akarok adni, mint neked; az „akarok” a mondat elején áll, s közben rámutat a legkisebb bicebócára. Elvégre nem szabad azt tennem javaimmal, amit akarok? S újfent az „akarok”. Nézzük csak! Isten a „jó”. Önmagáról ezt bizvást állíthatja, s nem is tagadja, ha bántja is a kritikusok fülét. Ezért nem a kifogásolt tett a rossz, hanem a szem gonosz, a szív kemény, mely fennakadt az eljáráson. – Az elsők tehát így lesznek utolsók, s nem kirekesztő jelzéssel, mert az utolsó hely is belül van a mennyek országán. – A nemrég emlegetett, majdani királyi székük a tanítványoknak ilyen belső korrekciót kap! – A számla összesítésekor nekik is ugyanazon kegyelemben lesz részük, mint az érdemteleneknek; mert mindannyian érdemtelenek leszünk őelőtte. Amikor a tanítványok király-

sága Jézussal elkezdődik, merő kegyelem lesz az is. Ezért nem lehet jutalomról beszélni a 27kk kapcsán.

A pusztá tény mily nagy kitüntetés megint, hogy Jézus megosztja velük szenvedése prófétai megjelentését, megváltó műve grádicsait. Jeruzsálembe mindig „felmentek” nemcsak Izráelből, de az egész világról is. Számára a felmenetel gyötrelmes alászállás lesz a megaláztatásokba és kínokba, s ügye csak a végén fordul feltámadásra. Fájdalmas vesszőfutás lesz az őt érő átadások sora. Előbb a főpapoknak, írástudóknak adatik át, aztán a római közegeknek, akik kigúnyolják, megkorbácsolják és megfeszítik; de harmadnap feltámad. – Vele lenni, tőle kapni prófétai látást, fölismerni benne a megváltás rendjét, minden mértéket meghaladó, az ő részéről bizalmat sugárzó adomány.

Máté 20,20–28 – Az emberfia–szerű nagyság

Úgy értettük az előzményeket, hogy az egynek szóló fogalmazás (13kk) elsőrenden Péternek szóló intés volt. Ezt a lélektani pillanatot ragadja meg a két Zebedeus-fi: Jakab és János. Ráadásul kimóldolják, hogy anyjukkal mondatják el a rendkívüli kérést. S milyenek az anyák! – Fiuk érdekében megkérdőjelezhető kéréseket is hajlandók vállalni. Az anya valószínűleg Salomé volt (27,56; Mk 15,40), távolról emlékeztet Rebekára, bár ő csak egyik fiának kedvezett, a másik kárára (1Móz 27,5kk). – Ő kéri, voltaképpen tolmácsolja fiai kérését, akik most szépen kiegyeznének abban, hogy Jézus két oldalán ők üljenek majd az ő országában. Hiszen Jézusnak két oldala van, mondhatjuk némi humorral; ámbár az sem közömbös, hogy a jobb, vagy a bal jut nekik, de ezen még nem különböznek össze! – Jézus átlát mindőjükön, de közvetlenül nekik válaszol. Van úgy, hogy az ember maga sem tudja, mit kívánjon magának! – Ha tudná, hogy az hová vezet, kétszer is meggondolná kérését. A pohár kiívása a szenvedéseket jelenti, ami ellen ő maga is tiltakozott (26,37kk), s a Gecsemáné-kertben épp a három tanítvány van vele: Péter és a Zebedeus-fiak. Most rávágják, hogy igenis, ők képesek kiinni azt a poharat, amely Jézusra vár. Az események erre hamar rácaffolnak, hiszen már ott a kertben elalszanak, mialatt Jézus az Atya akarataért tusakodik. Igen! Mondja Jézus, az én poharamat kiisszátok. Jakabot Heródes végeztette ki (ApCsel 12,1kk). János sorsáról nincs ilyen hagyomány; inkább az, hogy késő öregségében halt meg. A pohár az ő esetében nem feltétlenül jelenti a mártíriumot. Helyek osztogatása nem Jézus dolga, hanem mennyei Atyjáé, aki azt annak adja, akinek elkészítette.

Hallván ezt a többi tíz, köztük Péter is, igen felháborodott, hiszen azok ketten most az ő kárukra igyekeztek soron kívüli előnyökhöz jutni. Ám ők csak kimondták azt, ami indulatként mindőjük szívében ott dagadozott. Haragjukat is csitítja Jézus, midőn magához hívja, s újólágit tanítgatja őket a mennyek országa rendjére, mely egészen más, mint a földi birodalmaké, királyságoké, ahol uralkodnak és parancsolnak, – s kell, vagy nem kell –, hatalmaskodnak. A mennyek országában másként áll a dolog, s közöttük is másként kell lennie. Még azt sem mondja Jézus, hogy ne akarjon első lenni az, akinek ilyen indíttatása adatik. Jézus nem zúzza szét, ha bárkinek kegyelmi ajándékként megjelenik az életében, hogy első legyen. A szolgálatban legyen első és kész arra, hogy szolgálja a többi. Minden ízében tiltakozik az ember a rabszolgaság ellen, de tartalmában

más az, amiről itt szó van, mint bármiféle meghunyászkodás. Az üdvösség mentő szolgálata nem emberek szája íze szerinti forgolódást jelent. A mások jól felfogott érdeke, s nem a magunké,- nevelő szeretet is egyben! – Legyen benne mindig valami Krisztus-szerű, mint ahogy az Emberfia is azzal szolgált, hogy életét adta váltsággul sokakért, pedig ezt senki nem kívánta tőle, csak az Atya. Tehát nem udvaroltatta körül magát. – Az egyházi szolgálat Krisztus-szerűsége azon fordul meg, hogy mennyiben értettük meg őt, s él-e bennünk, énünk helyett, Ő (Gal 2,20). A vele való egység, az Unio-mystica cum Christo – bibliai értelemben – nem jelenti az isteni és az emberi keveredését (ez újplátói, filozófiai behatás lenne), úgy vagyunk egységben Krisztussal, hogy ebben az egységben nincs jelen a két létforma vegyülése, azaz az ember sosem válik félistenné. A bibliai józanság itt megálljt parancsol!

Máté 20,29–34 – Vakságból szabadultan

Jézus Jerikónál kelhetett át a Jordánon, s indult Jeruzsálem felé. Innen már nagy sokaság követi, akik mind a páskaünnepre mennek. A városból kifeléhaladtában kéri segítségét az ott ülő két vak. A híre, hogy érkezik, megelőzte őt, s a vakok időben ragadják meg a lehetőséget, hogy hozzá kiáltsanak. Jézus pedig elvégzi rajtuk a gyógyító csodát. Erről messiási ígéretek is szóltak, hogy a vakok látni fognak, amint azt már a korábban meggyógyított két vak esetében, – ŐSZ-i előzmények során idéztük (9,27kk). Sorsuk összekötötte őket, s egy a szándékuk, annak példaként, hogy ha ketten egy akaraton lesznek a földön, amit kérnek, megadatik nekik (18,19); továbbá annak is, hogy a Messiás szolgálata a megromlott teremtetési mű helyrehozatala lesz. S itt távolról felsejlik az első emberpár alakja. – Máté jellemzője, hogy megjegyezte és kiemelt olyan eseteket, amikor Jézus egyszerre két személyt gyógyított meg; a hitelességhez ui. két tanú kellett (18,16). Jézus messiási hitele növekszik, s megerősítést jelent, hogy miként értendő Messiás volta. Mint ama, szintén korábbi, hasonló esetben; aztán a kananeus asszony szavával is, amikor Dávid Fiának szólították őt (9,27; 15,22). Tekintettel a küszöbön álló jeruzsálemi bevonulásra, Jézussal lett találkozásuk, s annak gyógyító kimenetele tisztázza, hogy Dávid Fiaként ő milyen értelemben Messiás. Gyógyításai kiigazítják az ígéretekből sem igazolható, személyéhez fűződő elvárásokat. Jézus tehát olyan értelemben Dávid Fia, hogy irgalommal tekint minden rászorulóra és betegre. Tisztének ezt a változatát hajlandó vállalni és nem lesz belőle szabadságharcot indító Dávidfi!

A vakok kiáltozása zavarta a sokaságot; ünneprontásnak vették. Ez pedig, szerintük, nem illik Jézus személyéhez, sem a páskaára készülő ünnepélyességéhez; tartsák hát távol magukat az ilyenfélék – gondolták. Ők azonban nem hagyják annyiban, sőt annál inkább kiáltoznak, Jézus könyörületét esdekelve. – S ekkor Jézus megáll, sőt megszólítja őket. Vele együtt megtorpan az egész menet. Már az is meghökkenést kelthetett, hogy a felemelő ünnepi hangulat közepette –, szóba áll a vakokkal. Részletekbe is bocsátkozik; úgy bánik velük, mint akik képesek eldönteni, mi jót kérjenek maguknak. Emberi méltóságukban veszi számba őket. Ők pedig, észszerűen használva ki a kínált lehetőséget, azt kérik, hogy nyiljon meg a szemük, ha megtenné ezt velük! Jézus pedig könyörületre indul irántuk (9,36; 14,14; 15,32; 18,27), megérinti szemüket, mind a négyet. Határozott mozdulataiban együtt munkál a teremtető isteni kéz, helyrehoz-

va, visszaállítva a teremtettség épségét, az „igen jó” állapotot (1Móz 1,31), s munkában van a megváltás kegyelmi műve is, ha a kettő egyáltalán elválasztható egymástól. A vak páros pedig visszanyerte látását (a szövegből, s a korábbi hasonló esetből sem derül ki, hogy egyikük nem asszony volt-e?), és máris elindulnak Jézus után az ünnepi menettel.

Két ember, egymást támogatva sem elég önmagának. Együttes sorsközösségüket Jézus teheti teljessé.

Máté 21,1–11 – A szelíd király

A város felől tekintve áll így a sorrend: Jeruzsálem – Betfagé – Olajfák hegye; amikor közelítettek a városhoz, a sorrend valójában fordítva volt. Betfagénál álltak meg, s Jézus a néven nem nevezett faluba küldi két tanítványát, hogy rögvest találnak ott egy szamárkancát a csikójával, oldják el és hozzák el neki. Tudva számít rá, hogy megkérdezik majd tőlük, hová viszik a szamarakat. Válaszuk csak annyi legyen: az Úrnak van szüksége rájuk; mire ellenvetés nélkül fogják átengedni a két jószágot. – Máté megjegyzi, hogy mindennek azért kell így történnie, hogy beteljék a prófécia. Két ÓSZ-i igehelyet dolgoz össze: előbb az Ézs 62,11-ből vesz, majd pedig az ismert Zak 9,9-ből merít. A zakariási hely tkp. paralellizmus, s utalhat egyetlen állatra. Máté kettőnek veszi, amit magyaráznak úgy, hogy Jézus a szamárcsikó hátára ült ugyan, de a kancára is szüksége volt, hogy jelenléte csillapítsa a csikónak, – a tömeg mozgása és zajongása miatti –, esetleges nyugtalanságát. Jézus szavaiból az sejthető, hogy abban a faluban tudták, legalább is a szamarak gazdája tudta, hogy ki az az „Úr”. Nem csupán a neve, de valóban Úr volta mutatkozik meg az előkészületek határozottságában. Kezében futnak össze máris a szálak, s ez mégsem látványosan megy végbe, mivel megmarad közben is szelíd királynak, aki közelít a városhoz. A „Sion leánya” azt is jelenti az idézetben, hogy királyán fölismerhetők az érkező völegény vonásai is. Ez a jellegzetesség azonban háttérben marad, s csak dicsőséges megjelenésekor domborodik majd ki (Jel 21,1k), mégis, csírájában már jelen van a kibontakozás és az ígéretes beteljesedés!

Minden úgy történik, ahogy Jézus előre megmondta. A két tanítvány megérkezett a szamarakkal, s ők teríthették rájuk felsőruhájukat. Jézus pedig felült rá, bizonynal a csikóra, s ez még inkább szemléltette alázatosságát, hiszen így alig emelkedett ki a fejek fölé. A két tanítvány segítő szándéka megihlette a sokaságot, mert sokan levették felsőruhájukat, s hódolatuk jeleként az útra terítették, hogy Jézus azokon járva haladjon tovább, s érkezzék meg Jeruzsálembe. Aki nem ezt tette, sem maradt tétlen. Ágakat vagdaltak az út menti fákról és az útra szórták. Az épphogy sarjadó, zöldellő gallyak távolból emlékeztetnek arra az ágacskára, amit a galamb vitt, – második visszatértekor –, a Nőé béréjében (1Móz 8,11). Előtte is, nyomában is haladt vele a sokaság, s kiáltásukban ámulatraméltó egyöntetűséggel idézik a Hallél-zsoltár, a Zsolt 118,25k részletét. E zsoltárgyűjtemény (113–118) a nagy ünnepek liturgiájához tartozott (páska, lombsátor-ünnep, templomszentelési ünnep). Jézust az Úr

követének tekintik, aki Dávid Fiaként hoz szabadulást. A „Hozsánna” szabadítás után kiált Istenhez.

Jeruzsálemet váratlanul éri Jézus érkezése. Sokan nem ismerik, kicsoda ő. Ilyeneknek készséggel közlik, hogy Jézus az, a galileai Názáretből való próféta. – Jeruzsálem felbolydulása (2,3!) hasonlítható a földrengéshez (8,24; 24,7; 27,51.54; 28,2.4) – Vethetjük ezt, – ezúttal jó értelemben –, megkérdezve magunktól: megrendül-e szívünk, amikor Jézus szelíd királyként érkezik hozzánk – igéje és Szentlelke által –, hogy Ő legyen életünk ura?

Máté 21,12–22 – Az ítélet a kegyelmet szolgálja

A templom megtisztításának helye az egyik külső udvar lehetett, melyet pogányok udvarának hívtak. Ennek dacára, vagy éppen ezért érzékeny ponton érintette az illetékeseket, mert itt váltották be a világ minden részéből hozott pénzeket olyan drachmára (17,24kk), amivel a templomadó volt befizethető. Itt árusítottál továbbá a galambokat, amivel a szegény emberek áldozhattak (3Móz 5,7; Lk 2,24). Pontosán nem tudható, hogy az üzlet mennyi hasznot hozhatott a rendre ügyelőknek és a felelősöknek. Jézus cselekedetének fő indítéka négsem a támadás volt. Inkább prófétai tett az, a Mal 3,1kk nyomán, egyrészt az ítélet meghirdetéseként, – amit nem részletez –, másrészt ily módon tisztít helyet egy új népnek, amely majd részesedik Isten imádatában. Jézus az Ézs 56,7 és a Jer 7,11 prófétai ígétit idézi. Isten maga nevezi a templomot imádság házának. Mivel a szentek szentje akkor már üresen állt, s emiatt az előírt áldozatokat inkább megváltották. Tehát, a páskabarányok levágásán kívül (ami azonban eredeti rendeltetése szerint nem volt áldozat!), inkább csak galambokat áldoztak. A templom egyre inkább a minősített, központi zsinagóga jellegét öltötte magára, ill. azzá kellett válnia! Jézus úgy látja, s ki is mondja, hogy ilyen rendeltetésének legnagyobb akadálya a keleties zsidóvásár, abban az udvarban, ahonnan a zajongás bejárta az egész épületet; s az itt folyó alkudozás, üzletelés eltorzította a templomnak, Isten által akart rendeltetését; – azt, amivé lennie kellett volna.

Jézust helyesen értették meg az egyébként félénk testi fogyatékosok, mert mindenféle bajukkal bátran közelítenek hozzá; s a vakok is odatalálnak. Régebben a bénákat ki is tiltották a templomból. Jézus más és több annál, mint volt Dávid, aki nem tudta elnézni az ilyenek jelenlétét a templomban (2Sám 5,8). Ám, Jézus meggyógyítja őket! Aztán ott vannak a gyermekek. Ők sem riadtak meg attól, amit épp most vitt végbe Jézus. Azt skandálják, amit odakint hallottak az őt kísérő sokaságtól. Különben ámulatra méltó, hogy jó érzékkel ismerik fel a lényegét és azt hangoztatják bátran! – Eközben a főpapok és az írástudók is megjelennek, hogy lássák, mi történik, s haragra gerjednek a gyermekek kiáltozásán; s mindezért Jézust teszik felelőssé, mint aki se lát, se hall. – De nincs igazuk! Mert, igenis hallja, s máris idézi a Zsolt 8,3-at, ami éppen most igazolódik be úgy, hogy amikor a felnőttek érzéketlenek Isten friss tetteire, megszegyeníti őket a kisdetek szája. Isten a kicsinyekben találja meg azt a népet, akik készek őt dicsérni. A csonkabonkák ők és a gyermekek!

Másnap Jézus ismét a városba megy Betániából, ahol az éjszakát töltötte. Talán nem is evett reggel, s megéhezve lép oda egy fügefához, remélvén, hogy talál rajta néhány előző évről maradt, így korán érésig jutó fügét. De a fán csak levél van, füge: semmi! – Szokatlan eset, mert zöld fügekezdemények igazán lehettek volna rajta, ha előző évi nem is. Maradjon hát így, és ezután se teremjen a fa, mondja Jézus; s a rendeltetését veszített fa menten kiszárad! – A Jeruzsálem sorsára utaló prófétai vonás itt sem hangsúlyozódik ki. Inkább a hit ereje, amit a tanítványok is elnyerhetnek, ha Isten akarata szerint valamit hittel akarnak kérni. – Jézus itt a hit embere is. Őt követve, az ő hitét is követnünk kell. A hit forrása is, de példája is ő.

Máté 21,23–32 – Ellenfelek lelepleződése

Másnap Jézus ismét megjelenik a templomban és tanít, ellenfelei pedig félbeszakítják és felelősségre vonják, hogy kinek a felhatalmazása alapján cselekszi ezeket, amin főként az utóbbi két nap alatt történeteket értik. – Ha nem Istenre, hát kire, mire gondolhattak? Valamely földi hatalmasságra? Vagy egyszerűen provokálják Jézust: mondja ki ő, hogy Isten megbízásából cselekszik. Nem mintha nem lett volna kész nyíltan is vállalni azt, amiért küldetett, de mindig úgy szólt, hogy vele napfényre is hozta, ami hallagatóinak szívében rejtezett. Most is ezzel az erővel válaszol, s közben kiderül, hogy bírálóinak eszük ágában sincs vállalni az igazságot és szívük szerinti meggyőződésüket, mert az vezérli őket, hogy a nép előtt ne rontsák népszerűségük esélyeit. Ezért a kérdésre, hogy János keresztsége honnan eredt, mennyből, vagy emberektől, nem úgy felelnek, ami legjobb lelkiismeretük szerint is vállalható volna, azaz, hogy Istentől volt János felhatalmazása. Inkább latolgatnak: ha ezt mondjuk, akkor ezt, meg ezt kapjuk válaszul, ha meg amazt, akkor meg amolyan viszontválaszra számíthatunk. Legjobbnak látják, ha „Nem tudjuk”-kal felelnek. Erre Jézus nem azt mondja, hogy én sem tudom, hanem: „Én sem mondom meg, milyen hatalommal cselekszem ezeket”, ami azt jelenti: tudjátok ti nagyon jól, hogy János Istentől küldetett, csak nincs merszetek, hogy kimondjátok! – Nyomon követve a válasz és az ellenválasz pengeváltásait, újjólag elámulhatunk, miként hozza felszínre Jézus a szív titkos és bonyolult indulatait!

Az ezt követő rövid, de erőteljes példázat minden írásmagyarázót sarokba szorít, és ez is folytatása ellenfelei lelepleződésének. A kéziratok ingadoznak abban, hogy a „nem”-t, vagy az „igen”-t mondó fiú volt-e az első, vagy megfordítva. A másik fiához bizonyosan csak akkor fordult a gazda, miután az első elutasította. Jézus kérdésére az a válasz, hogy az első fiú teljesítette apja akaratát. Kétféle észjárás és kegyességi gyakorlat útjai ágazódnak, s távolodnak el itt egymástól; s Jézus még kíméletes is, amikor csupán annyit mond, hogy a lenézettek és a kirekesztettek megelőzik őket az Isten országában. („Isten országa” Máté evangéliumában ritka; s mintha ez a változat a mennyek országának e világi előcsarnoka lenne!). – Tehát nem ki-rekesztő ítéletet mond ellenfeleire. Aztán ismét Keresztelő Jánosról vesz elő példát, hogy a vámszedők és parázna nők hittek (ez új és szokatlan adat János igehirdetésének hatásáról!), a főpapok és vének pedig nem hittek neki, ha a látszat kedvéért némelyek még meg is keresztelkedtek közülük. Tehát már akkor úgy viselkedtek, – ha

érdekük úgy kívánta –, hogy előnyben részesítették a látszat-igazodást. Az sem készítette őket megbánásra, véleményük újbóli átgyongolására, amikor nyilván látták azok megtérését, akik múltjuk viselt dolgai miatt elmaraszthalhatók voltak. – Az önigazság a legmaka-csabb nyavalya, nehezen gyógyítható megrögzöttség.

Máté 21,33–46 – Megvetett szegletkő

Jézus az Ézs 5,1kk jól ismert prófétai énekét, s egyben példázatát veszi alapul a gazdáról, akimek szőlője volt termékeny hegyoldalon, s mindent megtett azért, hogy teremjen, és a termés feldolgozásának is legyenek meg a feltételei. Mégis csalódnia kellett, mert a művelésbe fektetett munka ellenére ízetlen, savanyú termést hozott a szőlőskert, amely a prófétánál Izráel házát jelentette, – s ítélete be is fog következni. Jézus az Isten országát hasonlítja mind a gazdához, mind a szőlőskerthez (43), amely időben átfogja az ÓSZ-et, s tart akkor is, midőn megérkezik a Fiú; majd újabb munkások alkalmazásával fennáll a jövőben is. Jézus úgy alkotja újra, alakítja tovább a példázatot, hogy beleszó korabeli galileai viszonyokból vett elemeket, ahol kialakultak idegenek által vásárolt nagyobb birtokrészek. Ezeket a távol lakó tulajdonos bérmunkásokra bízta; s csak időnként jelent meg személyesen, főként szüret idején, hogy átvegye a neki járó részt!

A szakszerű művelés minden feltételét megadva, joggal várta el a gazda, hogy munkásai is tartani fogják magukat a szerződéshez. Az csak hallgatólagosan vétetik tudomásul, hogy a bérlők elvégezték ugyan feladatukat, de amikor megjelennek a gazda megbízottai, azaz szolgálai, akkor mutatkozik meg igazi természetük, mert a szolgálakat megfoglák, megverték, megölték, megkövezték (Jer 7,25k). Pedig jogos volt a gazda igénye, csak a saját részét kérte (34!). – Mert hitnek, szolgáltatnak minden eredménye az Úré. Szó sincs arról, hogy a bérlőknek ne járt volna a termésből a szerződés szerinti rész, de ők azt is maguknak akarták, ami a gazdát illette. Sőt magát a szőlőt is eltulajdonítanak, fellépve, mint örökösök, ha már a terület gazdátlaná vált. – A gazda második kísérlete is megghiúsult, pedig még több szolgát küldött hozzájuk. A két szakasz valószínűleg a babiloni fogság előtti és utáni prófétákat jelenti. Hallatlan, indokolatlan bizalom a gazda részéről, hogy az előzmények után még mindig bízik bennük, s remélt, meggyőző érv gyanánt, saját fiát küldi el végül hozzájuk –, emberileg szólván, azzal az előlegezett, naív elképzeléssel, hogy fiát biztosan meg fogják becsülni! Isten szeretetének megmagyarázhatatlan bősége, hogy végsőig feltételezi a jót, holott éppen a fiú megjelenése hozza elő igazán azt, ami addig, végső célként csak rejtett indulataikban dolgozott, de az örökös megjelenésével eldöntik, hogy a szőlőt, -csakazért is –, megkaparintják!

Az agyafúrt terv látszólag keresztülvihető, ki is vetik a fiút a szőlőből, s ott ölik meg. Gyanútlanul mondják ki a Jézust hallgató fő-

papok és vének saját ítéletüket, amikor Jézus azt kérdezi tőlük, hogy mit tesz majd a gazda, ha személyesen jelenik meg a szőlőjében. Elveszíti őket, s a szőlőt átadja más munkásoknak, akik nem fog-
nak visszaélni megbízásukkal. Más hasonlattal: a kő, amit az építők megvetettek, szegletkővé lett, s ez oly csodálatos (Zsolt 118,22k; Ézs 28,16). Ez a kő lesz ítélete is azoknak, akik eladdig mellőzték azt (Ézs 8,14; Dán 2,44k; 7,27). – Az Isten országának pedig új munkatársai lesznek, akik életük minden gyümölcsét az Úrnak tulajdonítják. – Vajon a népekből elhívott egyház nem okozott-e csalódást mennyei gazdájának?

Máté 22,1–14 – Menyegző a Fiúnak

Visszatekintve a két testvér példázatára, ahol az első nem-et mondott ugyan, de utóbb mégis engedelmeskedett; míg a másik gyorsan mondott „igen”-t, de nem tett egy kapavágást sem apja szőlejében, – most itt van a király fia, aki nemcsak igent mondott, de engedett is az Atyának, elvégezve a reá bízottakat. Őneki szerzi a menyegzőt a király. Az ünnepnek két szakasza van. Az első mintegy előcsarnoka, kóstolója a másodiknak. A kettőt a király személyes megjelenése határolja el. Az első szakaszból, mint már menyegzőről szólt a 9,15 is, míg a Jel 19,7kk inkább a másodikról, a beteljesedésről énekel ily módon. Fogalmazhatunk akként, hogy az első a történelmen belüli része a menyegzőnek, ami átfogja mind az Ő-, mind az ŰSZ-et, s a két üdvödöt is egyben. – A második pedig, – túl az emberi történelmen –, a teljes váltságot példázza. Mégsem azt színezi ki, inkább arra int a példázat, hogy az alkalmat most ragadjuk meg. Erre hív Isten, hogy a lényeket jól megértve, részesedjünk annak ajándékai-ban itt és a jövőben is.

Az első hívás rövid, mintha számítana a meghívottak rokonlel-kütségére, s félszavakból is érteni fogják, miről van szó. Megint csak csalódás, hogy kurtán-furcsán elutasítják a meghívást. Érezhető a király önvizsgálata: talán nem voltam eléggé érthető? Akkor részletesen meg kell magyaráznom, milyen kész terített asztal várja a hivatalosokat; akikre továbbra is számít. Netán a szolgák sem voltak eléggé érthetőek? A második alkalommal küldött szolgák útján megüzeni nekik, hogy mindent, de mindent elkészített a menyegző-re; mégis mindhiába! – Egy részük földjét tartja fontosabbnak, meg a kereskedését, s inkább oda megy. Mások meg egyenesen tettlegességre vetemednek, s bántalmaznak a szolgákat, s még meg is ölik őket. Ezt a király kemény ítélettel torolja meg. E helyütt fölismerhetőek a 66-70. években elszenvedett óriási pusztulás emlékei.

A király szándékán azonban semmi elutasítás nem változtat. Újból küldi szolgáit, s mivel a meghívottak nem bizonyultak méltónak, az utcák kiszélesedő torkolatairól kell begyűjteniük a köldötteknek az ott ödöngő embereket. A szolgák ezúttal sikerrel járnak, mert válogatás nélkül gyűjtenek be a menyegzőbe mindenkit, jót, gonoszt, akit csak ott találtak. – Ez tkp. már az ősegyház évtizedeiben tünetkező népegyházi kezdemények nyoma a példázatban. Egyszer azonban megjelenik majd a király, s akkor derül ki, hogy közülük egy valakinek nincs menyegzői ruhája, amit szintén Isten adhat meg mindenkinek (Ézs 61,10; Jel 3,4k.18; Lk 15,22)! – A nemakarás, az

ellenséges fogadtatás mellett fölüti fejét egy új jelenség: vélt előnyök reményében, külső alkalmazkodás, belső megtisztulás nélkül, amit emberek, még a vele együtt ottlévők sem vettek észre, s csak a király képes megállapítani, hogy az öltözet hiányos. Az sem biztos, hogy az illető a gonoszok közül való volt, – inkább bízott saját öltözte szalonképességében. Makacs hallgatása, – még társai előtt is –, elárulja igazi énjét. Ekkor vetik, megkötözve, a külső sötétségre. Ő is ama hivatalosokhoz tartozott, akik méltatlannak bizonyultak. Egyedül az a méltó, aki méltatlanságát fölismerve a Bárány vérében megmosott ruhába öltözik (Jel 7,14kk)!

Máté 22,15–22 – A fennhatóság nem uralom

Az ellenfelek nem nyugszanak. Azt vélik: lehetetlen, hogy ha másként nem is, de szaván ne lehessen fogni Jézust. Éberségét kijátsszandó, fokozott ravaszságból, nem maguk mennek, hanem ifjabb, Jézus korát közelítő tanítványaitat küldik, hátha nekik oldottabban fog megnyilatkozni; s tanúkkal alátámasztva, majd ellene fordíthatják szavait. – Szándékukban, hogy elgáncsolják Jézust, egymásra találnak itt a farizeusok és a Róma kegyéből uralkodó Heródesek kegyencei. – Már bevezető szavaik is csupa csapda; vélvén, hogy minden ember hiú, biztos Jézus is az, kezdik hát körüludvarolni. Hozzá kell tennünk, hogy amit mondanak róla, teljesen igaz: nevezetesen, hogy ragaszkodik az igazsághoz, nem tart senki tekintélyétől. Viszont két felszínesen azonos dolog sem egyforma, ha mögötte más az indulat! – Mindezt nerm dacból teszi Jézus, hanem az Atya iránti engedelmisségből, s máris árnyaltabb lesz a belőle fakadó eredmény. A hízelkedő bevezetés után elmondott kérdés, hogy szabad-e adót fizetni a császárnak, vagy nem, máris elárulja, hogy az egész akció, merő beugratás végett érdekli a díszes társaságot. – Egyébként állandóan és hevesen vitatott kérdés volt a hithű zsidó körökben a császárnak fizetendő adó! – Jézus, bár átlát gonoszságukon, mégis komoly és hiteles választ ad, kérdezve oly módon, hogy az eléje tartott pénzadarabon kié a kép és a felírás. Nem tudnak egyebet válaszolni, mint hogy a császáré. S ekkor hangzik el a csodálatos mondat, hogy adjátok meg (tkp: adjátok vissza), ami a császárt illeti, ami jár neki, és Istennek is adjátok meg, ami őt illeti. Hivatkozni szoktak itt arra, hogy az ember Isten képére teremtetett, tehát Jézus válaszában, értelemszerűen benne van, hogy magatokat, lelketeket, egész valótokat adjátok át Istennek, hiszen az ő képére alkotott teremtményei vagytok. – Hallván a mesteri választ, a kérdezők elcsodálkoznak, s el is némítja őket a Jézus szavaiból áradó tisztázó erő és átható világosság, s aztán el is oldalognak.

Ezzel az igeszakasszal, s még néhány hasonló tartalmú ÚSZ-i részlettel (pl: Róm 13,1-7), legkivált a 20 szd-ban, gyakran visszaéltek, mivel alkalmasnak tűntek a diktatúrák által megkövetelt egyházi behódolás igazolására! -Volt pl olyan tétel, hogy csak úgy adható meg Istennek az, ami az övé, ha előbb a császár is megkapja azt, ami őt illeti. – A sorrendből azonban felületes a következtetés, ha Isten a második helyre kerül! – Inkább a csúcsot jelenti Ő, s nem másodlagosságot. – Őbenne biztos pontra jutva, s onnan tájékozódva nem véti el a hívő, hogy miként adja meg a kellő tiszteletet előljáróinak,

s ami a politikai hatalomnak jár. Az Istennek átadott élet során, – abban a hitben, hogy teremtő és megváltó Urának képét szemlélheti folyamatosan –, arculata reá alakulhat át (2Kor 3,18)! – Eközben a hívő fölismeri azt is, hogy felelősen mivel tartozik a politikai többségnek, el egészen, – ha szükséges –, a tiltakozásig, vagy ellenállásig, ahogy Kálvinunk ezt tanította; s nem adja oda neki azt, ami életéből csak Istent illeti meg (ApCsel 4,19k)! – A bűnbánatnak, s a hitben kötelező tisztulásnak, rendeződésnek kell átadnunk magunkat mindazért, ami életünkben egyedül csak Istent illette volna meg, de olykor odaadtuk a 20- szd. különböző színű császárainak rövid távú előnyökért, vagy egyszerűen félelemből, meg némi haszon reményében. – Mindezekből szabadulva, s megtisztulva: Soli Deo Gloria! Egyedül Istené a dicsőség! – A demokrácia szerint: Országban és egyházban is nem feljebbvalóink vannak, hanem előljáróink! – Akiket nem vakon követünk! – Öntsünk tiszta vizet a pohárba! Jó ez a fönti disztinkció!

Máté 22,23–33 – Szadduceusok gáncsoskodása

A szadduceusokat fölbátoríthatta, hogy Jézus megfelelt a farizeusoknak, s talán közrejátszhatott az is, hogy ők szívesebben kötöttek alkut a római hatalommal, mint amazok, vagy, egyéb szélsőséges csoportok. Van tehát némi árnyalati különbség a farizeusok és az ő közeledésük között. Ezek egyébként csak Mózes öt könyvét – a Tórát – fogadták el szent könyvül; aztán tagadták a feltámadást, az angyalok, sőt az (isteni) Lélek létezését is (ApCsel 23,6). Az ószövetség idején isteni rendelés volt a levírátus, s sógorházasság (5Móz 25,5k). – A szadduceusok nem ezt szándékoznak most gúnyolni, csak túl-hajtott eszközként alkalmazzák a feltámadás hitének nevétségessé tételére. Akaratlanul csúnya játékot űznek szent könyvükkel, amire talán közben nem is gondoltak. Jézus válasza szintúgy a Tórából érvel, másrészt – hasonlatként – beszél angyalokról, s közvetve, mennyei, tehát lelki testről is, így minden szadduceus tételt cáfol. Azt nem firtatja, hogy valóban előfordult-e, hogy sógorházasságok sorozatában egy asszony hét testvérnek lett volna, egymás után felesége. Az eset túlságosan szabályosnak, tehát kötötnék tűnik, ama képtelenség kigúnyolására, hogy a feltámadáskor melyikőjüknek lesz majd a felesége, hiszen mind a hétnek az volt. Jézus mondhatta volna, hogy természetesen az elsőnek, mert a többieknek is az elsőre tekintettel kellett (volna) az asszonyt elvennie, hogy a születendő gyermek viselhesse az elsőnek a jogait! – De nem bocsátkozik ilyen fejtegetésekbe, inkább leleplezi tévelygő elmejátékjukat. Ennek oka pedig az, hogy igazából az Írásokat nem ismerik, sem az Istennek hatalmát, mert nem elegendő csak úgy ismerni az Írást, mint szent betűk sorát, ha belőle nem ismerem fel az élő Isten személyét és hatalmát!

A feltámadáskor pedig nem ez a nyomorult test (Róm 7,24k) jön elő halottaiból, mivel „test és vér nem örökölheti Isten országát” (1Kor 15,50), így tehát ott és akkor nem fog senki házasodni, sem férjhez menni, mert olyanná lesznek, mint Isten angyalai a mennyben, amit az 1Kor 15,40.44 mennyei, ill. lelki testnek nevez. A halottak ilyen értelmű feltámadását pedig abból magyarázza, hogy amikor Isten az „Én vagyok” kijelentésével bemutatkozott Mózesnek, – az Ábrahám, Izsák és Jákób Istenének nevezte önmagát -. Ha hittél olvasnák a Tórát, el kellene gondolkodniuk azon, hogy Isten nem mondhatta magát csupán a halott atyák Istenének, mintha a halottak határoznák meg őt, sőt inkább úgy van, hogy az élő Isten adja meg az elhunytak igazi jellegét és sorsát a halál után. Ha pedig

Isten él, akkor, akik őt Istenüknek vallják, -haláluk dacára –, maguk is élnek ővele együtt.

Az átlagos, magát keresztyénnek mondó ember nézeteiben is sok bizonytalanság és kétely leledzik, ha a feltámadásról esik szó. Pedig mi már szívünkbe fogadhatjuk, s Urunknak vallhatjuk az élő Jézus Krisztust, aki föltámadott testében ül az Atya jobbján, s abban fog vissza is térni, dicsőségben. Isten tartogat számunkra lelki, mennyei testet, amivé változtat bennünket, vagy majd felöltöztet vele a feltámadás napján (1Kor 15,51kk). amit – akár éljünk, akár haljunk –, boldog reménységgel várunk.

Máté 22,34–46 – Kérdező párbeszéd – utoljára

A szadduceusoknak adott jézusi válasz olyan hatással volt az odafigyelő sokaságra, mint a Hegyi Beszéd volt a kezdeti időkben (7,28k). Híre, hogy miként némitotta el őket, fülébe jut a farizeusoknak is, s most ők gyűlnek köréje fokozott érdeklődéssel és mégis kísértő szándékkal. Közülök egy viszi a szót, megkérdezvén, hogy a törvényben melyik a nagy parancsolat. A „Mester” megszólítás inkább formális, s nem sejtet széptevő szándékot. Az írástudók általában óvakodtak attól, hogy megkülönböztessenek nagyobb és kisebb jelentőségű parancsolatokat, nehogy illetéktelenül kerekedjenek a törvény fölé. Másrészt, már az ŐSZ-ben kezdett kikristályosodni Isten akaratának hitvallásszerű összegezése. Jézus is két ilyen parancsolatot fűz egybe; s ez az új az ő magyarázatában. Az egyik: „Halld meg, Izráel... szeresd az Urat, a te Istenedet teljes szivedből...” (5Móz 6,4k). Az erő, ill. az elme az akaratot jelenti benne. – Az Isten iránti szeretetnek tehát jelentős akarati része van, ami úgy értendő, hogy az ő akaratát szeretetben keresve kell akarnunk és cselekednünk azt, amivel néki szolgálunk. E legnagyobb parancsolat mellé állítja Jézus a másikat, – a 3Móz 19,18-ból vett serkentést a felebarát szeretetére –, legalább olyan mértékben, ahogy az ember önmagát szeretni tudja. Az Isten iránti szeretet nem szorítkozhat csupán a kultuszra, de magába foglalja a felebarát iránti, tevékeny szeretet is. Ha felelősen szeretjük felebarátunkat, ennek igáját felvéve adatik meg, hogy magunkat értelmes és építő módon szeressük. E két parancsolat olyan, mint az ajtók sarkai. Ha csak egyikén fordul, máris nyikorog, s újból emelni kell, mígnem az egész ajtószárny jól nem függeszkedik, mert ily módon nyílik és fordulhat zajmentesen és zárhat jól. – Eképpen függ e két parancsolattól az egész törvény és a próféták. – Amíg az írástudók boncolgatták a rendelkezéseket magyarázataikkal, Jézus – e kettős tételben – erőteljesen összegezi summájukat.

Ezek után ő kezdi most kérdezgetni, hogy véleményük szerint ki-nek a fia a Messiás. Korabeli váradalmak nyomán, természetesen azt felelik, hogy Dávidé. Az evangélium is szolgál adatokkal arról, hogy mindenki Dávid utódként várta a Messiást, s hogy Jézust Dávid fiaként ismerték fel és szólították (1,1; 12,23; 21,9.15). A váradalmak kiigazítása végett és az üdvösségtörténeti jövőndő felmutatása céljából – egy magyarázó ekként fogalmaz –, Jézus most kétlépcsős krisztológiára tanít (vö: Róm 1,3kk). Bizonyosságot reá a Zsolt 110,1-ből meríti, ahol is Dávid hiteles fültanúként jegyzi le, s adja át a gyülekezetnek azt, amit Urától, Istenétől hallott, amikor a Messiásnak,

– akit szintúgy Urának nevez Dávid –, azt mondja, hogy üljön jobbjára felől, amíg ellenségeit mind lábai alá nem veti zsámolyul. Prófécia ez Jézus megdicsőítéséről, de most nem ez áll az előtérben, hanem az a kérdés, hogy, ha Dávid Urának nevezi a Messiást, miként lehet ő a fia Dávidnak? – A kérdés nyitva marad, választ rá majd az ad, amikor a Fiúnak adatik át minden hatalom; s ezt őtőle tudjuk meg, feltámadása után (28,18). – Mostantól kezdve nincs több kifejtő kérdés Jézus és ellenfelei között, s a párbeszéd ideje lezárult. – Kegyelem, ha Isten kérdez, s néki engedő szívvel adunk, s adjunk – időben – reá választ.

Máté 23,1–12 – Akik Istentől tanítottak

Két vonulatot kell itt együtt látnunk, mint amikor egy festményen látható a közeli táj és a háttérben a távoli hegygerinc. Jézus felől tekintve, közeli az, amit ő mondott a sokaságnak, tehát a törvénytudók által lenézetteknek, valamint tanítványainak. – Ugyanakkor fölismerhető a Jeruzsálem pusztulása után kialakult helyzet, amikor a jeruzsálemi gyülekezet a Tízváros területére, Pellába menekült, s ott szerveződött újjá, főként megintcsak zsidó-keresztyénekből. A megmaradt zsidóság új központja pedig a tengerközeli, egykor filiszteus Jabne (Jamnia) városában alakult ki. A törésvonalak a két közösség és életforma között jól észrevehetőek. Már Jézus részéről megkezdődött az elhatárolódás, s a gyülekezet életében ez folytatódott tovább. A két időszak olykor nehezen különíthető el, mégis érezzük, hogy ebben a fejezetben is benne van, – anélkül hogy mi dönténénk el, mi az, ami jézusi, s mi az, ami ebből fejlődött tovább. Az egyiket közvetlenül Jézus mondja, a másikat is ő mondja, megdicsőült Úrként, a Szentlélek által, a gyülekezet életrendjének alakítása során. – Mindkettő beletartozik azonban az ŰSZ-i Szentírás hitelességének rendjébe, az ŰSZ-i kánon kialakulásának idejébe, ama üdvtörténeti centrumba, amelyet a Gal 4,4-7 „az idő (chronosz) teljességének” nevez, aholis –, fogalmazhatunk így: sűrűbb volt az idő!

Zsidó hagyomány szerint Mózes a széken ült, mialatt tanította a népet. A magukat hiteles tanítónak vallók azt vallották magukról, hogy ők meg a Mózes székében ülnek, s ez adja meg tanításuk hitelét. – Az egyik magyarázó szerint Mózes széke itt a bírói joggyakorlatot jelenti. Amit tehát ítéletként kiszabnak, annak engedni kell, mégsem szabad példának fölvenni azt, – int Jézus –, ahogy cselekesznek. Jeruzsálem pusztulása után nagy hangsúly tétetett annak bizonyítására, hogy a katasztrófa nem rendítette meg a mózesi tanítást és életvitelt! – Ebből is eredhetett a tüntetően széles imaszíj a balkaron és a homlokon. A különböző rabbi-iskolák eltérő hosszúságú bojtokat viseltek, kék és fehér anyagból, felső ruhájuk peremén, azt bizonyítandó, hogy a tekintély szilárd, s az élet rendületlenül megy tovább, mintha misem történt volna! – A lakomákon és a zsinagógákban ott ültek a főhelyeken az írástudók, meg a farizeusok. Látványos forgolódásuk a nyilvánosság előtt kívánta fönntartani a látszatot, hogy itt rend van, mindent irányító hatalmukat – jószerivel – semmi sem ingathatja meg. A látszat tüntető fenntartása nem vágott egybe azzal, amit nem az emberek szeme előtt tettek. – Kialakulóban volt a különféle megszólítások rendje. Ekkor nyerte

el a rabbi nevezet azt a jellegét, amit hozzávetőleg ma is jelent. Ne hívassátok magatokat így, mondja Jézus: ti mind testvérek vagytok. Illés, elragadtatásakor ugyan Elízeus így kiáltozott felindulásában: Atyám! Atyám! (2Kir 2,12), mégsem igényelte magának senki a tanítványok közül, hogy az egyedül Istent illető „Atya” megszólítással illessék őket. A (filozófiai) iskolák mintájára tanítónak se hívassa magát senki. Elég, ha Krisztus tanítja őket, s majd betelik rajtuk a prófécia, hogy mind Istentől tanítottak lesznek (Jer 31,34). Csak a magukat megalázók lehetnek közöttük elsőek. – A gyülekezetben a szolgálat, készséges és egészséges rendje jusson érvényre. Egymást tanítva tanulunk másoktól, eközben Isten tanít bennünket az ige és a Szentlélek által közvetlenül, ha az igehirdető ezt nem is észleli azonnal.

Máté 23,13–22 – A legfőbb jó: Isten

Az Ézs 5,8kk során, aránytalan elosztásban, hat „jaj” hangzik el a próféta szájából. Az ítéletet nem ő kívánja népére, hiszen a sorban hetedik így hangzik: „Jaj nekem!” Ezek után hívja el prófétának az Úr (6,5kk). Ennek során, a számára nemkívánatos hirdetendő intések ismeretében szorongva, ezt kérdezi: „Meddig Uram?” Azaz: meddig kell ezt csinálnom? – E prófétai előzmény eligazít bennünket a tekintetben, hogy amikor most Jézus jajok sorát mondja ki, nem arról van szó, hogy ezt ő kívánna azok fejére, akik felől súlyos intéseket kell kimondania. – A nyolc „jaj” párhuzamba is állítható a Hegyi Beszéd nyolc boldogmondásával. Azokról beszélt korábban, ezekről jóval később, mert Jeruzsálem küszöbére érkezve kell azt meghirdetnie, – ítéletképpen. Ahogy a boldogmondások legfőbb üzenete az Isten szabadító tetteinek hirdetése volt, ezúttal is arról van szó, hogy Istené az ítélet, ami immár be fog következni. A 34.v alanya kimondatlanul is Isten, s ez a mostani szakaszra is áll.

Az első „jaj”, alaphangként kihat a továbbiakra is. Keresztelő János nyomán jött Jézus, és hirdette a mennyek országát. Az írástudók és farizeusok, előbb színlelt megtéréssel, később merev ellenállással akadályozták az oda lehető bemenetelt; más szavakkal kifejezve ugyanazt, mint a 11,12-ben; – s bár Jézus megnyitotta az utat, ők mégis eltorlaszolják mások elől. Nem tudható pontosan, miként éltek vissza az özvegyek kiszolgáltatott helyzetével; úgy lehet, hogy uzsorakölcsönök fedezetéül fogadták el házacskájukat, amit aztán elvitt az adósság (változó tényezők számbavételével – mutatis mutandum –, szemlélve a mai helyzetet, keserű szájízzel: nincs új a nap alatt!). – Hosszas imádkozással még súlyosbították is ítéletüket a ludasok. – A zsidóság missziói tevékenysége éppen ezekben az évtizedekben ért tetőfokára. A népek közül sokan vonzódtak az egyistenhithez. Ezeket hívták istenfélőknek. Őket arra ösztönözték, hogy alámerítéssel, körülmetéléssel, s a törvény szigorú megtartásával legyenek teljes jogú prozelitákká, s ezzel maguknál is jobban tették őket a gyehenna fiaivá –, nyilatkozik meg róluk Jézus.

Az eskük gyakorisága és félvállról vétele arra ösztönözte a farizeusokat, hogy valami módon szigorítsák gyakorlatát, mivel templom, oltár emlegetése nem tűnt eléggé elkötelezőnek. Megszorításokkal késztették az esküdözőt, hogy a templom aranyára, s az oltár ajándékára esküdjön, akkor is, amikor pedig a templom már elpusztult, s emlegetése semmire sem kötelezőnek tűnt. – Akár úgy történt, akár nem, legendák keringtek arról, hogy a nagy pusztulás elől a temp-

lom kincseit különböző helyekre rejtették volna el a Júdea pusztájában. Valahol tehát megvoltak, vélték a mérvadó fórumok. Esküdjék a templom kincseire, aki esküszik! Oltár sem volt, de áldozati ajándékok, valamilyen formában továbbra is voltak. Kösse az esküt tehát az! – Jézus azonban változatlanul úgy látja a megszentelés sorrendjét, hogy a templom és az oltár teszi szentté azt, ami benne, ill. rajta van, mivel fölöttük ott van a megszentelő Isten. Az értékek rangsora olyan, mint Jákób álmának lépcsőfokai, ahol is legföülst Isten állt (1Móz 28,13). Az ember felől tekintve a sorrend tehát változatlanul ez: a templom kincse, ill. az áldozati ajándék – majd a templom és az oltár –, fölötte az ég, Isten királyi széke gyanánt –, s legfőbb e sorban Isten maga. Ő az értékek rendezője!

Máté 23,23–28 – Ellentmondás a külső és a tartalom között

A 4Móz 18,12k; 5Móz 14,22k szól a föld, a szőlő és olajfa tizedéről, amit aztán értelemszerűen vittek át a kert veteményeire. Az írástudók és farizeusok kínosan ügyeltek rá, hogy azt mindenki megadja. Nem maguknak követelték, sőt tüntető módon adták meg szent célra abból is a tizedet. A kicsiny dolgokban szigorúak voltak önmagukhoz, s közben elmellőzték azt, ami a törvényben fontosabb. Az igazságos ítélet, az irgalmasság és hűség, ami hitet is jelenthet –, a felebarát és az Isten iránti szeretet gyakorlati alkalmazása lehetne az a lényegesebb; ha megcselekednék! – A Mik 6,8 tudtul adja, mit kíván Isten: jogosság, szeretet, alázatosság Isten előtt, amit cselekedniük kell(ene). A sorrend lényegében ugyanez Máténál is. Jézus tehát a próféták nyomán jár a törvény értelmezésével. Itt van egy pont, ahol átüt a későbbi zsidó-keresztyén lelkület: „pedig ezeket kellene cselekedni és azokat sem elhagyni” (23). – Azok a keresztyének, akik tizedet adnak jövedelmükből, itt találhatnak ŰSZ-i indítékra.

Jézus szemére veti népe lelki vezetőinek az elvakultságot, hogy megszűrik a szűnyogot, a tevét pedig elnyelik. A rabbik a szűnyogot tartották a legkisebb teremtménynek, a legnagyobb, általuk ismert állat pedig a teve volt. A törvényben a lényegi és a kisebb jelentőségű rendelkezések közötti különbségtétellel Jézus megintcsak forradalmasítja a törvénymagyarázatot, amit a korabeli írástudók nem mertek volna megtenni, nehogy eljelentéktelenítsék az egész törvényt. Pedig aprólékos törvénytartásuk óhatatlanul vezetett kép-mutatáshoz, s ezért lesz nekik „jaj”. Arra is vigyáztak, hogy kultuszi használat közben a bor, vagy a felajánlott étel nehogy túlcsoorduljon, tisztátalanná téve mind az edényt, mind a felajánlót. E rendelkezést vitték át mindenféle edényre, – főként Jeruzsálemben. S gondosan törölgették a túlcsoordulásokat a szentnek mondott fazekakon (vö: Zak 14,20k! Innen a csúfoló: szentfazék kitétel!), meg a tálakon és poharakon. S átvitt értelemben máris kiszélesíti Jézus ezeknek az eszközöknek jelentését, az ember testét is edénynek értelmezve. Ők az Úrnak szentelt edényként vigyáznak a külső tisztaságra, s közben megtűrik szívükben a mohó kapzsiságot és a féltelenséget. – Pedig a tisztulásnak belülről kellene elkezdődnie, s kihatna az a külsőre is (5,8; 15,11). – A következő „jaj” még inkább fokozza a szókimondás súlyát. Páska ünnepe előtt ugyanis újrameszelték a sírokat, nehogy

az arra járó akaratlanul belebotolják, s közben magát is tisztátalanná tegye. A bemeszelés esztétikai szempontoknak is eleget kívánt tenni, hogy az szebben nézzen ki, belül azonban halottak csontjai töltötték meg a csontkamrákat (osszáriumokat). Egy idő után, ezekbe gyűjtötték össze a tetemek csontmaradványait. – Bizonyos, hogy éppen az időben is virítottak a frissen meszelt sírok, hiszen páska előtt ünnepre készülődött mindenki akkor Jeruzsálemben. Az emberek figyelmét el lehet terelni, de tartósan úgy sem sikerülhet, – annak jeleként –, hogy Isten lát minden képmutatást és törvényszegést.

Az ítélet abban van, hogy úgy beszél Jézus a farizeusokról, hogy azok nincsenek jelen. – Az is kegyelem, ha szemünkbe mondja, ami helytelen a mi életgyakorlatunkban!

Máté 23,29–39 – Az egybegyűjtés mentő szándéka

Az utolsó „jaj” a legélesebb, melyben Jézus a farizeusok és írástudók szemére veti a próféták és igazak sírköveinek építgetését. Különben nemcsak a korabeli írástudókra és farizeusokra volt jellemző, de minden nép és korszak nyugtalan lelkiismeretének mutatója, amikor csak utólag, tehát késve ismerik föl, hogy próféta, előremutató jelek véghezvivője volt az, akit – míg élt – megcsúfoltak; sőt meg is ölték kortársaik. – Nem sokat segít ezen az utókor jóvátételes igyekezete, ha díszes síremlékeket emelnek sírjaik fölé. Irodalmi adatokból tudható, hogy Makkabeus Simon díszes építményt készíttetett apja és testvérei sírja fölé. Josephus megemlíti (A zsidók története: XVI.7,1), hogy Nagy Heródes, miután előbb kifosztotta, díszes építményt emeltetett Dávid (ApCsel 2,29!), és Salamon sírja fölé. – S lehettek még további sírok is, korábban mártírságot szenvedettek, melyeket gondoztak, és köztisztelet övezte őket.

Az utólagos elismerés és a lelkiismeret nyugtatgatása arra készítette a felelősöket, hogy igyekeztek magukat elhatárolni az elődök prófétagyilkosságaitól, azt hajtogatva, hogy ha az atyák idejében éltek volna, nem vállaltak volna közösséget próféták vérének kiontásával! Attól azonban ódzkodtak, hogy utólag is közösséget vállaljanak a prófétákkal. A bizonygatott semleges magatartás pedig arról tanúskodik, hogy ők sem jobbak atyáiknál, s hogy bizony fiai ők a prófétákat megölő elődöknek. Ezért telik be rajtuk atyáik mértéke, és túl is csordul. Sőt kihívják maguk ellen az ítéletet, amint azt már Keresztelő János is hirdette (3,7). – A próféták, bölcsek és (Krisztus-követő) írástudók az evangelista korának küldöttei lehettek. Ezeket jórészt Máté is ismerte: István vértanú, meg Jakab apostol (ApCsel 7,54kk; 12,1kk). Később az Úr féltestvére: Jakab, akit 62-ben, Josephus fönti műve szerint (XX.9,1) szintén megöltek. Aztán Péter és Pál. Erről, az üldözések miatt – úgymond virágnyelven –, beszél Római Kelemennek a Korinthusiakhoz írt 1. levele (5,1-7); s még további ismeretlen hitvallók, – asszonyok is; utódaiként ama mártíroknak, akikről az ÓSZ-ből tudtak. Első kv-ében (1Móz) olvasható Ábel megölése, az utolsóban (2Krn 24,20k) Zekarjá, Jójádá főpap fiának megkövezése, akit az evangelista valószínűleg azonosított Zakariás prófétával (Zak 1,1), sőt Josephus, A zsidó háború c. művében (IV.5,4) említ egy zélóták által meggyilkolt, korukbeli Zakariást is. – Ezen a ponton is átüthetnek a Titus által ostromolt és lerombolt Jeruzsálem végnapjai.

Próféta elődök szava, Jézus személyes hívogatása és követőinek bizonyágtétele, mind-mind az ő részéről tett kísérlet volt, hogy Jeruzsálem gyermekeit nagy felelősséggel és szeretettel, – a csibéiért aggódó kotlóstyúk módján, egybegyűjtse –, de ők igazán ezt soha nem akarták. Ezért éri el házukat az ítélet; amin a templom pusztán hagyása értendő! – Mint Ezékiel látomásában és a valóságban is történt a babiloni fogság kezdeteinél (Ez 10,18; 11,23; 43,2kk), hogy az Úr otthagya Jeruzsálemet, s ezzel átadja a pusztulásnak; s mégis, mindennek ellenére, egyszer vissza fog térni oda. Nem adja fel tehát a reményt, sőt megjövendőli, hogy akkor majd úgy fogadják, ahogy virágvasárnap történt; midőn azt kiáltják majd: „Áldott, aki az Úr nevében jön!” – E két végpont között fut tova az egyház történelmi ideje; halljuk-e, s engedünk-e neki, amikor a hívás igényével szólna magához?

Máté 24,1–11 – Fájdalom és reménység

A 23,38k ismeretében fokozott jelentőségű, hogy Jézus kijön a templomból, és oda nem tér vissza többé. Láttuk Ezékielnél, hogy az Úr dicsősége elvonult a templom küszöbéről, miután a gyalcsba öltözött férfiúnak kiadja a parancsot, hogy a markában lévő paraszat szórja a városra (10,2). Jézus mozdulatai nem ily látványosak, úgyhogy a tanítványok föl sem fogják, mekkora súlya van annak, hogy Jézus, feltűnő gesztusok nélkül, kísétál a templomból. Belső helyiségeibe egyébként talán soha nem is tette be lábát, ha egyáltalán – bemehetett volna! Gyanútlanóságukat jellemzi, hogy nemzeti büszkeséggel, dagadozó kebellet kezdik mutogatni neki az épületek tekintélyt parancsoló méreteit és díszítéseit (oszlopcsarnokok, arannyal fedett tetőzet stb). Jézus azonban mélyebben tekint annak sorsába, ami szeme elé tárul, mivel tudja, hogy belőle kő kövön nem fog maradni. A templom végül is tűzben pusztult el, s aztán rombolták szét maradványait, amivel bírtak, ha az ún, ma Siratófalnak használt résszel nem is boldogultak a római katonák.

Leülvén az Olajfák hegyén, megint odalépnek hozzá tanítványai és a részletek felől érdeklődnek. Nem a pusztulás további részleteiről, inkább korábbi tanítása alapján, arról kezdik faggatni, hogy milyen jelek vezetnek majd be eljövételét, és a világ(korszak) bevégeződését. Az utóbbi olyasmit érzékeltet, mintha szálak futnának össze egy célba, amikor pl. elvarrják őket. A másik szó az „eljövétel”, görögül paruzia; az uralkodónak méltóságban, s hivatalos minőségében leendő megjelenését jelenti. Az evangéliumokban csak itt, s a 24,27.37.39 helyeken található a Jézust megszólító, tegező fogalmazás. – Nem hárítja el a bizalmaskodást, kijelenti, hogy az idők végén majd ő fog megjelenni dicsőségben; holott egyebütt, mértéktartó visszafogottsággal, harmadik személyben szól az Emberfia megjelenéséről. – Óvakodniuk kell a megtévesztő nagyotmondóktól, akik azzal állnak elő, hogy ők a Messias küldöttei; sőt nem áttallják azt állítani magukról, hogy ők a Krisztus, és sokakat meg is tévesztenek; ráadásul hamis próféták is megjelennek majd.

Jézus nemcsak közvetlen tanítványait inti, hiszen a hamis krisztusok már kinézetre is elütnek tőle, attól, akit arcvonásairól is ismeretek tanítványai; – ha dicsőséges teste más lesz is, mint e mostani. Az intés mindmáig megszívlelendő, nehogy bárki, krisztuskodva, félrevezessen. – Továbbá: nemzetek, országok támadnak egymásra, félelemes háborús híreket gerjesztenek, s a rémület marokba szorítja a szívet. Senki ne essen áldozául a félelemnek, mert mindezeknek

meg kell lenniük. Éhinség és földrengések tetézik a vajúrást, ami váratlanul tör a népekre; s van benne mégis valami előre vivő, mert ezek a messiaszi kor szülési fájdalmai lesznek. Eközben üldözések robbannak ki, s megtizedelik a tanítványok sorát. A Jézus Krisztus névre, következőleg: a keresztyén nevezet hallatán, vérszemet kapnak az üldözők. Ez okból sokan tántorodnak el a hittől, válnak áru-lókká, s kezdenek gyűlölködve tekinteni korábbi hittestvéreikre.

Életünk időközi próbatételei hozzáedzenek, hogy mindennek ellenére maradjunk hűek Őhozzá! Mennyit ér nekünk, hősködés nélkül is, az ő neve?

Máté 24,12–22 – A nagy nyomorúság időszaka

Emberök közötti gonoszságok növekedése Noé idejét idézi (37kk); ez volt róluk is a megállapítás (1Móz 6,5). Isten mégis tulajdon ígéretére tekint, hogy többé nem pusztítja el özönvízzel a földet. Jézus ezúttal is úgy térít, hogy nem rémítget; inkább tartalmi, indulati tényezőkre mutat rá, hogy pl. a gonoszság megsokasodásával visszaszorulnak a szeretet indítékai, s a szívek meghidegednek. A gonoszság és a szeretet hullámvázai, – kiszorító játék módján – nyomulnak előre, vagy hátrálnak vissza. E dologban nem maradhatunk közömbösök, mondván, hogy úgy sem változtathatunk rajta, mivel Jézus megmondta, hogy így kell lennie. – Ismét a bibliai dialektika módján, mégis felelősek vagyunk tulajdon indulatainkért, s mindig tehetünk valamit azért, hogy szívünkben meg ne hidegedjen a szeretet. – Nem a külső támadások az igazán veszélyesek, inkább a romboló eszmék és indulatok. Aki mégis kitart mindvégig, s megmarad a szeretetben, az megmentetik. Ez az az evangélium, amihez ragaszkodnunk kell, sőt a szeretet ötletességével kell megtámadnunk a ridegségeket. Az ily módon hirdetett evangélium fogja elérni Jézus által kitűzött végcélját (28,19k). A „sokak” többször is e helyütt, korabeli iratok szerint is, a gyülekezet tagjai. A hűségesek száma tehát megkevesbedik. Tévedés volna úgy mérnünk fel a jövőt, hogy végül is egyre többen lesznek, akik hisznek; – ennek ellenére hirdettetni fog az evangélium minden népnek, s akkor jön el a vég. Máté fogalmazása: „ez az evangélium” valamit megsejtet abból, mik vezérelték, serkentették, hogy evangéliumát leírja.

Amíg előbb (2) Jézus a templom pusztulásáról jövendölt, időben most visszalép, mert a 15.v-ben még áll a templom, de meg van szentségtelenítve. A Dán 9,27-en tájékozódva figyelmeztet a veszélyre, hogy római császárok megkísérlik, vagy el is követik azt, hogy felállítsák a császárkultusz kellékeit a jeruzsálemi templomban, a „szent hely”-en (ApCsel 6,13)! Akkor majd az nyer időt, aki helyesen engedelmeskedik, és nem késlekedik. Holmi vagyunk, vagy váltás ruha gondja egy pillanatra se tartsa vissza a menekülőt, különben rajtaveszíthet. Mentve a pusztá életét, valahogy így hagyhatta hátra Jeruzsálemet a gyülekezet és futhatott a Jordánon túlra, Pellába. A terhes és szoptató anyáknak volt leginkább megérőltető a menekülés, mert akár szívük alatt, akár karjaikban, kettős terhet kellett hordozniuk. Ha pedig majd az esős tél beállta idején kell feladniuk a biztos otthont, a nehézségek sokszorozódnak, s épp szombat lévén, megtéve a megengedettnél több lépést, a törvényt is

megszegik, ahogy azt – a zsidó szokást követve –, szabályozták. Itt is világosan kitűnik a korai zsidókeresztyének kötődése a törvényt magyarázatokhoz. Szakítás a zsidósággal még majd ezek után következik be. – A nagy nyomorúság ideje lesz ez, amilyen nem volt a múltban, s nem lesz a következendőkben sem. Tekintettel választottaira, Isten megrövidítette azt az időszakot. Ezúttal három és fél esztendőre szoktak gondolni, ami egy hét fele (vö: „hét közepe” Dán 7,25; 9,27). Isten nem kísért feljebb, mint elszenvedhetjük; sőt a kísértéssel együtt a kimenekedést is megadja övéinek, hogy elszenvedhessük (1Kor 10,13)!

Máté 24,23–31 – Őt várjuk, s nem a világ végét

A Jel 13,13kk is beszél a Bárányéhoz hasonló szarvú fenevadról, aki majd nagy jeleket és csodákat tesz. ŐSZ-i előzménye pedig az 5Móz 13,2kk, ahol is álpróféták és álomlátók kápráztatnak el látványos tetteikkel. Ezekkel igyekeztek rávenni Isten népét, hogy kövessenek és imádjanak más isteneket. Isten ezt azért engedi meg, hogy próbára tegye népe hűségét. A mózesi intés időben szólt, hogy felvértezzen a kísértés ellen. Jézus is, – külön kiemelve –, avégből int, hogy mindezt megmondta előre és hamarosan be is fog következni. A Messiás, görögül Krisztus (Fölkent) azonban nem itt, vagy amott bukkan elő majd hirtelen, s nem a belső szobák rejtekében fog megnyilatkozni, bárhogyan is fognak erősködni igazuk mellett, -elámítás szándékával –, hamis krisztusok és próféták. Legkivált a választottakat célozzák meg mutatványaikkal, hogy megtevésszék őket. – Korabeli álmessiasok szokása volt egyébként, hogy akiket sikerült uszályukba vonni, azokat csapatostól vitték ki a pusztába, mert – úgymond –, ott és onnan támad majd a messiási ország! – A formai kötődés tagadhatatlan bizonyos prófétai ígérekhez, hogy a pusztá új kezdet forrpontjává lesz majd (Ézs 40,3kk; Hós 2,15kk), s talán Keresztelő Jánostól is vették az ötletet. Mégis az ő pusztabeli prédikációin kívül nem lesz más hasonló és hiteles, csak a jézusi folytatás. Az útkészítő pedig befejezte, amire hívatott. Utánzása ezért csődöt és pusztulást hoz elkövetőire (ApCsel 5,36k; 21,38; valamint Flavius Josephus: A zsidók története: XX,5,1; 8,6). Jellemezve más módon leendő megérkezését, Jézus a villámlás fényét veszi fel példaként: az Emberfia ily módon fog megjelenni. Az Emberfia jele: ő maga, aki feltűnik majd az égen, s akkor majd minden kétséget kizáróan fogja fölismerni őt mindenki. A dög és a keselyűk hasonlata egyike Jézus meghökkentő fogalmazásainak; mégis úgy van, hogy ha keselyűk keringenek a magasban, s szállnak fel valahonnan, abból következtetni lehet a nekik kedves táplálékra.

Az erőszak embereinek tombolását végül is a beálló kozmikus események fékezik meg. Elsötétül a nap (Ézs 13,9kk; Jóel 2,10k; 3,3k), belesápad a hold, a csillagok lehullanak, s a teremtettség épületét hordozó oszlopok megrendülnek, mint amikor egy építmény összedől. Ám, mintegy hasítékon át, föltűnik a fény, az ég felhőin érkező Emberfia jön hatalommal és dicsóséggel (vö: Dán 7,13k). Diadalmas érkezése nem lesz mindenki számára öröm; sokakból jajgatás tör elő, nem testi szenvedés okán, inkább a lelkiismeret vádoltatása miatt; mert a meglepetés kínosan lesz váratlan, amikor

szembesülnek felkészületlenségükkel; s az elkésett fölismeréssel, hogy amikor hallottak volt felőle, kisebb gondjuk is nagyobb volt annál, hogy törődjenek vele. Most azonban leverő hatással zuhan rájuk, hogy mégis igaz volt, amit annak idején, – félvállról – ha vettek. Az Emberfia pedig angyalait küldi harsonákkal, hogy a négy égtáj felől egybegyűjtse választottait.

Célja nem az ijesztgetés, hogy megbénítson, sőt inkább a fölkészítés, nehogy váratlanul érje övéit az, ami be fog következni.

Máté 24,32–42 – Váratlanul, de nem előkészítés nélkül

A nyár gyakran egyik napról a másikra lepi meg Palesztina lakóit, de a fügefa levelének megjelenése mégis előre jelzi a változást. Aki Jézus szavára figyel, azt a természet is oktatja, s a jelek bekövetkezte szavak nélkül is arra int, hogy közel van Ő, az ajtó előtt! – Küszöbön álló érkezése, várakozás őreá, töltötte el az egybegyülekező keresztényeket. Egyszerű istentiszteletük, közös étkezésük – úrvacsorával együtt, mintegy előgyakorlat volt, hogy éberem és készen fogadhas-sák, ha majd szemükkal is megpillantják őt. E várakozásban fogalmazódott meg a Jel 3,20: „Íme, az ajtó előtt állok és zörgetek...”. Ahogy visszajövele időben kitolódott, mégis mikor Igéje és Szentlelke által bebocsátást kért, egyre valóságosabbá vált a bizonyosságuk, hogy gyülekezetével már most, jelen időben is együtt akar lenni. – Az pedig, hogy az a nemzedék mindezek beteljesedéséig nem múlik el, részben a zsidó háború tragikus eseményeiben teljesedett be, másrészt az ég és a föld elmúlása előhírnökeként, ezután fog teljesedésig jutni. – Elgondolkodtató különbségtétel továbbá, hogy a törvényből addig nem vész el egyetlen vesszőcske sem, míg az ég és föld fennáll (5,18); de Jézus beszédei túlélik az eget, s a földet, mert soha el nem múlnak. Az ige örök, a tűzből is feltámad (Jer 36,27kk), nem lehet magunkat túltenni rajta (2Jn 9!), nem válik kövületté.

Tévtűt lenne, ha a mohó kíváncsiság arra készítené követőit, hogy jóelőre számítsák ki visszajövele időpontját. Az időpontot az angyalok sem tudják, sőt a Fiú sem, mert csak az Atya tudja egyedül. -Számítgatás helyett legyen inkább tudatos a felkészülés, nem tétlenséggel, de tevékeny várakozással. Nőének is időben, s a megadott méretek szerint kellett a bárkát megépítenie; aztán beszállásolnia akkor, ha Isten szólt. Kortársai a szükséges teendőket ismerték félre. Hiányzott náluk az egyszeri, döntő fölismerés, ami több az észre nem vevésnél, a semmit sem sejtésnél. Úgy élt Nőé nemzedéke, mintha egy utolsó, hetedhétországra szóló lakodalomban még egyszer és utoljára kitombolhatná magát. Volt tehát némi rossz sejtésük, azért viselkedtek úgy, mint akik vesztüket érzik, „együnk, igyunk, mert holnap úgyis meghalunk” módján (1Kor 15,32). Mégis váratlanul tört rájuk az özönvíz, mint egy cunami; az alapszöveg szerint a kataklizma, mely mindőjüket elsodorta. Az Emberfia eljövele választóvonalat fog húzni mind a férfiak, mind az asszonyok között. Az egyiket, akit fölvesz a mezőn dolgozókból, vagy a kézimalom-

mal őrlő két asszony közül, az megmentetik; nagyobb biztonsággal, mint amit a Nőé bárkája adott, mert értük közvetlenül Uruk jön el, hogy övéit magához emelje. A másikat viszont helyben hagyja. Anynyi biztos, hogy nem ünnepnapon, inkább munkanapon érkezik, nappal, vagy éjjel, mert az asszonyok esetleg éjnek idején értek rá, hogy öröljenek. Az is bizonyos, hogy a Krisztus-várás nem tétlen üldögélés, viszont az életfenntartásért végzett, a család boldogulásáért folytatott szorgos munka nem helyettesítheti a Lélek szerinti éberséget és készenlétet. Jobbérzésű családoknál a jelszó: Mindent a családért! Ez sem szolgálhat mentségül, ha az Úr megérkezik. Kemény beszéd, de fölrázhat alibikhez menekülő embereket, köztük családszerető szeretteinket is!

Máté 24,43–51 – Keresi a hű szolgát

Az első hasonlat az Emberfia eljövételének kiszámíthatatlanságát példázza, ahogy az ember nem képes rá, hogy előre eltalálja, mikor szándékozik házába törni a tolvaj. Pontosabban: a ház megadásáról van itt szó. Az ajtó zárva, s látszólag rendben van minden, de a betörő hátul, a falon kívül ásott gödröt, s mivel a köves talaj miatt gyakran nem volt fundamentum, a gödörből egy vízszintes bemenettel hatolt be a házba. Majd pedig fölfelé ásott és így jutott be aztán a belső helyiség(ek)be. Ha a ház ura előre tudná, természetesen megakadályozná, amit ellene terveznek. Az előre nem tudás, meg a résen állás az üzenet itt, de a hasonlat tovább nem bővíthető. Ez áll további alkalmazására is (1Thessz 5,2.4; 2Pt 3,10; Jel 3,3; 16,15). A készenlét intésével már magunk mögött hagyjuk a tolvajról szóló hasonlatot, s habár az Emberfia akkor fog megérkezni, amikor éppen nem gondolunk rá; jó, ha a javasolt tevékenységgel mégsem talál bennünket készületlenül.

Követői hasonlíthatók továbbá a nagyobb felelősséggel felruházott szolgálóhoz, akit ura állított oda, – meghatalmazottként –, házának és javainak gondozására. A rábízottakkal úgy kell gazdálkodnia, hogy szolgatársainak idejében adjon eledelt, ne dolgozzanak étlen-szomjan, úgymond éhbérért. Ha pedig váratlanul megérkezik a gazda, a szolgát boldogság töltheti el, ha a betoppanó úr mindent rendben talál, mivel a szolgák rendre megkapták napi ételmüket. Jutalma pedig az ilyennek a többre biztatás lesz, amit eskü-számba menő „bizony mondom” fordulattal erősít meg Jézus. Annak útja és fölemelkedése hasonló lesz a Józseféhez, aki a kapott feladatok elvégzése közben bízott egyre többre, s végül testvéreinek is ő adott gabonát (1Móz 37-50). Az ő történetének ismerete érződik Jézus szavaiból. – Az üdvösség sem tétlenség, hanem boldogan végzett szolgálat.

A példázatbeli úr késedelmének ténye (25,5) az első keresztyének fölismerését sejteti, hogy Krisztus visszajövetele időben kitolódik. Erre Jézus maga készítette föl őket, nehogy lazaságba essenek. – Mivel a későbbre halasztott visszajövetel elvétett következtetésekhez vezetheti a szolgát. Elhanyagolja pl. napi teendőit, visszaélhet hatalmával, s kezdi gyötörni szolgatársait. Öncsalással mindenható úrnak képzei magát, aki azt tehet velük és önmagával, amit akar. Aztán keres magának hasonlórú barátokat, mert jobban is érzi magát a kicsapongók között. Létezik tehát a házon kívüli csélcsap társaság, és a gonosszá vált szolga már ezekkel fúj egy követ, feledve

urát, meg a sáfárságát. Ekkor állít be hirtelen az úr, épp olyan napon, amikor nem várta, nem is gondolt vele, nem is álmodta. Tüstént kiderül minden, s fenyítést szab ki rá ura, a könyörtelen darabokra vágatást, ahogyan az a perzsáknál gyakorlat is volt! A hasonlat ősi joggyakorlatot idéz, amikor még a ház ura, a nagycsalád feje kezében volt az ítélkezés és a végrehajtás is. A képmutatók sorsa sem lesz kíméletesebb, a gonosz szolgát pedig egy szintre állítja azokkal, akik fölött elmondta már a „jaj”-ok sorát (23,13kk), s nem marad más nekik, mint sírás és fogcsikorgatás.

A Krisztus-várás elhalványodása utat nyit az embertelenségeknek.

Máté 25,1–13 – „Ímhol jó a vőlegény...” (304. ének 2.v)

Téved, aki időpontokat jelöl ki, hogy mikor kell(ene) Krisztusnak visszajönnie; de könnyelműsége vihet az is, ha bárki csak arra számít, hogy még életében be fog az következni, s nem számol a halállal. Ezt a hibát követte el az öt balga szűz. A másik ötnél –, gondoskodásuk az olajról –, bölcs előrelátásról tanúskodik, mert számoltak azzal, hogy közben rájuk esteledhet! – Az olaj többféle hitbeli készségnek összegezése, aminek hiánya, ill. megléte csak akkor derül ki, midőn, a vőlegény közvetlen érkezésének hírére serkenve, kezdik meggyújtásra előkészíteni lámpásaikat. A Szentlélek, a hit és gyümölcsei lehet az olaj; mindenképpen tartalmi megjelöléseként a keresztyén életnek, olyan belső feltétel, ami a két csoport között nem volt ismert egészen elalvásukig. A példázattal olyan időkre készít fel Jézus, amikor a mennyek országa népének számolnia kell a kísértéssel: mintha elegendő volna külsőképpen igazodni ahhoz a csapathoz, akik kimennek a vőlegény fogadására. Meglehet, hogy buzgóság, lelkesültség, jószándék is hajtja őket, de csak a formák igazetében élnek, szívbeli azonosulás nélkül.

Az álom mindőjüket meglepte. Az alvás mindaddig folyamatos, amíg az éjszaka kellős közepén a serkentő kiáltás föl nem hangzik. Mondhatjuk, hogy amikor legnagyobb a sötétség, s legmélyebb az alvás, akkor érkezik meg a vőlegény. – Kellően nem ismert, hogy milyen részletei voltak a korabeli menyegzőknek. Lehet, hogy a jézusi példázat annyira egyedi, amihez fogható nem is volt, nem is lesz soha. Nincs szó pl. menyasszonyról; mintha a tíz együtt lenne, gyülekezteként, a vőlegény jövődöbelije. Az éjfélkor érkező vőlegény sem igen illeszthető be semmilyen lakodalmi rendbe; az Énekek 3,2-ben megy ki a menyasszony éjjel, hogy vőlegényét keresse. A példázat mindenestől a kellő időben megtett, szükséges előkészületek felmutatását szolgálja. Ezért nem érdemes tűnődnünk azon, hogy éjfélkor ugyan hol kaphattak olajat a balgák; ámbár az sincs hangsúlyozva, hogy immár nekik is van olajuk! – Inkább az itt az üzenet, hogy végképpen le lehet késni, s nem pótolható, nem hozható be a mulasztás a végső fölébredés után. – Amíg tart az életünk, addig kell gondolnunk az olajra, hogy legyen szívemben ige, Szentlélek, hit és abból fakadó élet. Bár érthető, de az is balgaság, hogy fölébredésük után az okos szűzek olajából kér az öt másik. S amazok részéséről sem tekinthető önzésnek, hogy nem adtak nekik, mert az üdvösség,

ami személy szerint, egyenként és együtt az övék, az másokkal többé már nem osztható meg! – A bezárt ajtó előtt felhangzó „Uram, Uram” a 7,21k intésére emlékeztet, valamint a vőlegény válasza is, hogy nem ismeri a későn érkezőket.

Az készül fel jól, igazán bölcsen, értelmes módon, aki a hit dolgában nem a vallásos formák, kegyességi divatok utánzását tanulja el; ámbár nem árt a helyes tájékozottság; hanem az életet Krisztusban találva meg, mer őbenne hosszabb távra felkészülni, számolva azzal, hogy még e földi testünk elporladása sem akadályozhatja meg személyes találkozásunkat övele. A halál az ilyeneknek szinte az élébementel része! A hit személyes ismeret, szövetségi kapcsolat a Krisztusban – másokkal együtt – Istennel; ige és Szentlélek által munkált új élet, elkezdve már itt, e földi életszakaszunkban.

Máét 25,14–23 – Talentumok forgatása és számbavétele

A bizalom jele, hogy az idegenbe készülő ember szolgálai kezére bízta vagyonát. A talentum, 40-50 kg-nyi súlyával tekintélyes mennyiség. Mégis az ő mércéje szerint az öt is, aztán a kettő, nem is szólva az egyről „kevés” (21-23)! – Emberi oldalról nézve viszont az egy is ijesztően súlyosnak mutatkozik. Ezért megy el, aki az egyet kapta, s riadtan – mindjárt el is ássa ura pénzét. Félelme rossz tanácsadó volt; azt azonban jól ismerte fel, hogy az változatlanul az ura pénze maradt, még ha rá is bízott. Ezért nem mert semmit kockáztatni, s jobbnak látta, ha érintetlenül hagyja a földbe szunynyadni mindaddig, míg majd ura számon nem kéri rajta. – E változatról majd később részletesebben is szólunk.

A másik kettő esetében nincs külön kihangsúlyozva annak tudata, hogy amit a vagyonból kaptak, sáfárság, s nem mondhatják mindenestől, kényük-kedvük szerint kezelve, a magukénak. Ki nem mondottan mégis úgy jártak el, hogy a legfőbb szempontot tartották szem előtt, s e tudattal mertek gazdálkodni a kezükre bízott vagyonnal. A talentumokkal való bánás másik kísértése lehet az, hogy az ember, minden adományát, amivel Isten felruházta, ragadományának tekinti. A magántulajdonnak abban van a szentsége, hogy az, velünk együtt, mindenestől Istené! – Ezt nevezzük sáfárságnak (1Kor 9,17), ha a példázatból ez az elnevezés hiányzik is. A magántulajdon szentségéről enélkül beszélni istenkáromlás- számba megy, mivel megrabolja Isten szentségét, s a mammont teszi, – Isten helyett –, élete urává az, aki nem engedné, hogy Isten beleszóljon a dolgaiba.

Mit tekintsünk talentum(ok)nak? – Szolgáit jól ismerve, az úr mindegyiknek képességei szerint osztotta ki javait. A talentum jelentése közelíti a kegyelmi ajándékok fogalmát, vö: különösen az 1Kor 1,7-tel, ahol együtt van említve a Krisztusra várással; további adatok rá: 1Kor 7,7; 12,4kk.31; Róm 12,6kk. – Aki az ötöt kapta, késlekedés nélkül fogott hozzá, hogy gyarapítsa. Mi tagadás: kockáztatott, de nem önmagáért, hanem uráért tette; nem feledve, hogy amit szerez hozzá, az sem az övé, mert ő maga is, mindenestől gazdájáé. Aki viszont elásta az egy talentumot, inkább csak magára gondolt, s nem vállalta a hit kockázatát. – Minden javunkkal együtt Isten tulajdonai vagyunk, amiről egyszer majd el kell számolnunk. Érdekes módon e tudat nem bénít le, inkább fölszabadít az ötletes cselekvésre. A példázat merőben anyagi természetűnek tűnik ugyan, mégis

van minden anyagnak lelki vetülete; s a lelkieknek is van anyagi kihatásuk, s e kettő egymástól nem választható el.

Ezúttal is található utalás egy hosszabb időszakra, míg majd a gazda visszatér; mert ami késik, nem múlik, s bekövetkezik a számadás. Amikor mind az öttel, mind a kettővel megajándékozott beszámol gazdálkodásáról, örömmel mutatva fel azt, amit talentumaik gyümölcsöztek, mindkettő ugyanazt az elismerést kapja, mert hűségben egyaránt érdemeltek dicséretet; akarom mondani: többre bízást, s bemenetelt uruk ünnepi lakomájára. – Annyi bizonyos, hogy az üdvösség nem tétlen időzés az örökkévalóságban, csak ez életbeli fáradságunktól pihenünk meg, és a jövőbeli fáradságtól mentesülünk, nem a szolgálattól. Örömben részesül mindaz, akinek tevékeny hűsége jónak, igaznak bizonyult.

Máté 25,24–30 – Az elfogultság következményei

Végszóra, sorra kerül talentumával az a szolga is, aki annak idején az egy-et kapta. A szolgáltaival számadást tartó ember személyén át, időközben láthatóvá válik az Emberfia. Ő méri meg szolgálait, s boldog az, aki mindjárt számot is ad. Nem magyarázkodik, s nem lép fel védekezésül támadóan, ami egyébként mindenestől a szolgát minősíti, bárhogya próbálja is ő minősíteni a gazdáját. – Szavaiból kiviláglik, mennyire nem ismeri, sőt félreismeri urát. Ez a szolga tényleg csak egy talentumot kapott, de csólátása sem mentheti fel őt, mivel az elfogultság nem mentség Isten előtt. – Magyarázók szerint a 26.v. ellátható esetleg kérdőjellel, vagy érthető ironikusan. Mégis ezt a szűkös, elégtelen istenismeretet is komolyan vette ura; nevezetesen: ha csak ennyit voltál képes felfogni felőlem, azt feltételezve, hogy kényúr vagyok, aki rabszolgájától akkor is követel, ha meg sem teremtetted a feltételeket; akkor is el kellett volna vinned pénzedet a pénzváltókhoz. Tehát a legkezdetlegesebb módon is, de tenned kellett volna valamit a hasznosítás érdekében! – Különben az előkapart talentum szembeszökő cáfolata annak, amit ura szemébe vág, hiszen elvetette azt nála, mint a magot, amikor rábízta! – Vagy emberünk kevesellette? Aligha, hiszen nagyon is óvatoskodva bánt vele, ezért ásta el, amit most előkotort. Lehet, hogy időbe is telt, amíg kiásta, emiatt ért oda utolsónak. Kétséges a félelem is, amire hivatkozik; ehhez képest ugyancsak felvágta a nyelvét, amikor ilyen kísérő szöveggel pakolja elő a talentumot: itt van, ami a tied! Meglehet, hogy a félelem emlegetése, a restséget és kényelmességet takarandó, csak ürügy. Egyszerűen nem volt hajlandó semmit kockáztatni, s emiatt vált gonosszá és haszontalanná. A keresztyén élet ihletett, ötletdús vállalkozás is, és nem minden oldalról biztosított lét. Ezúttal új irányból lehet megközelítenünk függésünket Istentől, ami igazi paradigma-váltás lehetőségét tárja fel előttünk, s biztat, hogy induljunk el ebbe az irányba! – De a hagyományos szemlélet szerint is a tétlenség, a gyümölcstelenség, tetéztve magyarázkodással, mentegetőzéssel, szálnalmas valami, amire jobb, ha mihamarabb ráébredünk, s merünk kimozdulni a holtpontról, hogy végképpen ne pecsételődjék meg sorsunk, mert az elszámoláskor ügyünk már visszafordíthatatlan. Visszamenőlegesen majd az is kiderül, hogy mindennek ellenére mienk is a kapott talentum, kinek mennyi! – Különben nem vennék el azt az egyet a resttől, s nem adnák annak, akinek tíz van; mert ami az életünkből egészen Istené, azt mondhatjuk igazán magunkénak, s akkor válunk bővülködővé, ha elmélyü-

lünk az ő ismeretében, s ebből következőleg serkenünk fel a bénultságból, szabadulunk fel a kegyelmi ajándékok hasznosítására.

Az ünnepi lakomára nem üres kézzel állítunk be, hanem többszörösen megajándékozottan. Téveszme Istenről, azt gondolván felőle, hogy ő folytonosan csak elvesz, és megfoszt. Inkább foyamatosan ajándékoz! – Végképp elvenni csak attól fog, aki úgy él, mintha semmit nem kapott volna, s az bizony sírva és fogcsikorgatva nézi künről, onnan a sötétből, azok bemenetelét, akik hitben folytatott tevékeny élet után részesednek – együtt – Uruk örömében. – Rajtad áll, hogy tálentumod segít téged, vagy vádol!

Máté 25,31–40 – Összegyűjtés után szétválasztás

Némelyek szerint a szent angyalaival dicsőségben visszatérő Emberfia az ezeréves uralmat kezdi el itt, amiről a Jel 20,1kk beszél. – Ám, ha a 46.v felől tekintünk vissza a nagy szétválasztásra, az bizony nem az utolsó előtti megmértetés, hanem a végleges, amelynek kimenetele némelyeknek örök büntetést, másoknak örök életet hoz. – Megint mások úgy gondolják, hogy Jézus legkisebb aztyajafiai a zsidók. Ők lennének tehát a nagy vízválasztó. Ezek szerint az antiszemitáknak nem sok esélyük maradna az örök életre! Ennek hasonlatosságára az újszövetség népét, az egyházat is tarthatnánk a mérleg nyelvének, azaz, ahogy a népek kezelik Isten népét, azon fordulna meg sorsuk. Mindkét változat túlon túl egyszerűvé tenné a dolgok végkimenetelét! – Ne feledjük, hogy Jézusnak többször kellett saját tanítványait is intenie a kicsinyek befogadására (18,1kk)! Az is igaz, hogy ilyen kitétel is elhangzik ott (6): „... egyet e kicsinyek közül, akik hisznek bennem...”. Mégis csupán kétféle csoport marad a nagy választóvonal meghúzása után: a jobb és balkeze felől állók, s az angyalokon kívül nincsen harmadik, akik ott állnának együtt övele, s akikre rámutatna: ahogy ezekkel bántatok, azon fordul meg sorsotok. Annyit bizton állíthatunk, hogy a kicsinyek is ott vannak a jobb felől állók között, ha ők is irgalmasságot tanúsítottak más kicsinyekkel. A matematika nyelvén: *tertium non datur!* (harmadik nem adatik). – Bár ez nem lehet mindenre szabály, mert pl. a politikában, eszmei téren, Németh László, vagy Bibó István módján, igenis létezik harmaik út!

A világos és a sötét árnyalat is beleszól némileg az elválasztás képrendszerébe, ami nem példázat, csak hasonlat! Ahogy elválasztja egymástól a pásztor a világos szőrű juhokat a sötét szőrű kecskéktől, úgy tesz majd az Emberfia is a népekkel. Itt igazából bakokról van szó, ami erőseket, gazdagokat, erőszakosokat, elbizakodottakat sejtet. Ősi tapasztalat szerint a sötét szőrű kecskék különválasztására azért volt szükség, mert éjszakára több volt a melegigényük. Ennek alkalmazása már eltávolítana attól, amihez a hasonlat valóban csak bevezetés volt.

A jobb kéz felől állókat hívja abba az országba, amely számukra készített a világ alapjainak letétele óta, azzal az indoklással, hogy éhezett, szomjazott, beteg volt, fogolyként sínylődött, mezítelen volt, meg jövevény, s befogadták, megvendégelték, meglátogatták, nem szégyellték őt, tettek érte valamit. Többről van itt szó, mint csak az ő személyének befogadásáról, mert a végső napokig mindig

lesznek kicsinyek, szegények (26,11), megvetettek, lenézettek, de segítségre szoruló; akikkel ő, immár a dicsőségben ülő, mindenestől közösséget vállal; s amit megtettek minden korszak nyomorultjaival és üldözöttjeivel, ő olybá veszi, mintha személyesen ővele tették volna meg. A hozzá fűzött magyarázat őszinte meglepetést okoz, amit az érintettek nem is hallgatnak el: mikor láttuk, hogy... megtettük volna veled? S a rejtély a végén oldódik meg: Bizony mondom nektek, ha kicsiny testvéreim közül csak eggyel megtettétek, velem cselekedtétek meg. – Lesznek majd ott mekegők, akik bégetni szeretnének, de nem tehetik, mondja magyarázatában Karácsony Sándor.

A hajtóerő itt nem a jócselekedetek szaporítása, hanem az ínséget szenvedő ember léte, akivel Jézus azonosítja magát, azaz hogy mennyiben tudunk részt vállalni sorsából, könnyítve bajukon.

Máté 25,41–46 – Csupa mulasztás

Akiknek végső sorsára már fény derült, nekik is meg kell várniuk, mi hangzik el a bal kéz felől állókról. Sommás összegezésnek vagyunk fültanúi: átkozottként küldetnek el a népek közül azok, akik a segítség lehetőségeit elmulasztották, s adott esetben nem tették meg, amit pedig megtehettek volna. Nem egy-egy népet összefogva küld a király örök tűzre, hanem minden népből azokat, akik a szükség láttán érzéketlenek, kemény- szívűek maradtak, s nem nyújtottak segítő kezet. Azt várnánk, hogy ilyeneket mondjon: hitetlenek voltatok, igaztalanul okoztatok szenvedést, ártatlanokat vetettetek börtönbe. Nyilván ezek sem maradnak következmények nélkül, de finomabb, szemet nem szűrő bűnök vétetnek sorra. Az, amit az ember, válsághelyzetben, csupán nem tett meg embertársával. Mivel az idők végezetéig lesznek éhezők, szomjazók, jövevények és mezítelenek, betegek és börtönben sínylődők; s ha tán egyikük sem ma született bárány, Jézus mégis oly mértékben azonosítja magát velük, hogy szükségüket ő is megszenvedi; – azt, amit nem tettek meg a peremre sodródott kicsinyekkel. Mózesnek is így vallott Isten (2Móz 3,7): ismeri népe fájalmát, éhségük és szomjúságuk az övé is, minden bajukat átérzi, s a nélkülözött segítség az ő szívébe is hasít. Ez az együttérzés sarkallta őt arra, hogy szabadítója legyen sanyargatott népének. Egy ő a szenvedővel, a segítőnek pedig vele kell eggyé válnia, hogy meglegyen benne az az indulat, amely őbenne volt (Fil 2,5kk). Aki közönyösen megy el a segítségre szoruló mellett, az homlokegyenest az ellenkezőjét teszi annak, amit ő tett; s ha a kisújját sem mozdítja, éppen ezért válik átkozottá, s lesz része amaz örök tűzben, ami eredetileg nem is embereknek, hanem az ördögnek és angyalainak készítettet! Következőleg: ő maga szerezte magának az örök ítéletet. Végső soron ezért nem vághatja senki Isten szemébe, hogy őt a kárhozatra vetette.

Az indoklás hallatán nagy megdöbbenéssel kérdezik, „Uram” megszólítással az érintettek, hogy mikor látták volna őt éhezőnek, szomjazónak, jövevénynek, mezítelenül, vagy betegen, avagy börtönben sínylődve. Mert ha így esett volna, bizony – most úgy érzik –, ők készek lettek volna szolgálni neki. Igen ám! De ő nem tulajdon isteni személyében vált cselekedeteik próbakövévé, hanem ama kicsinyekben, sőt mindig amaz egyben, aki ínségében felbukkant a környezetükben, s akkor ők, zavaró tényezőként kezelve, elutasították, átnéztek rajta, hallatlanná tették, nemszeretem ballaszt-nak ítélték őt; pedig éppen ő volt a „királyvíz”, amibe mártva, akar-

va-akaratlan kiderült az elutasítók keménysége, irgalmas szeretetük hiánya. Életük megdőbbséget végeredménye pedig csupa „nem”, akármit hangoztatnak is a szájukkal!

Zavarba hozhat, hogy az egész szakaszban, végig nincs szó hitről. Hiánya azonban csupán látszólagos, mert a Krisztus indulatával egy irányba ható tettek a vele lehető azonosulásból táplálkoznak. Elsőként ő igazít meg, részesít igazságában, s kegyelméből válunk igazzá; amiből az következik, hogy mi is segítségben részesítünk másokat, s ekként bizonyulhatunk, válságos pontokon az ő indulatával, igaznak.

Máté 26,1–13 – Proféciaák szenvedéséről és haláláról

Általában úgy ismert, hogy – eltekintve János ev-tól –, Jézus háromszor jelentette meg tanítványai előtt elkövetkező szenvedéseit. Máténál azonban a 16,21; 17,22k; 20,18k előzményei után, már a negyedik profécia. Tanításának befejezése többet is mond ténymegállapításnál. S bár olykor keveselljük, s szeretnénk többet is megismerni, hogy még mikről beszélt, meg kell elégednünk annyival, amennyi az evangelisták gondozása nyomán beszédeiből, tetteiről feljegyeztetett; mert ennyi elég is arra, hogy minden ember üdvösségesen ismerhesse meg őt, s általa az Atyát! – A missziói parancssal bezárólag még hallani fogjuk szavát. Nagyobb tanítási egységek többé már nem olvashatók. Ilyen értelemben tehát valóban befejezte testi létében e földön elmondott tanításait. – Isten akaratából, életünk szakaszokra oszlik, kezdetük és befejezésük az ő kezében van; folytatnánk, s ő megálljt parancsol, vagy folytatnunk kell, pedig már rég szerettünk volna túl lenni rajta (Fil 1,23kk).

Még két nap és a páska, azaz húsvét következik. S bár a páska-bárány leölése, húsának előírás szerinti elfogyasztása családokban és kisebb közösségekben – és csak Jeruzsálemben –, eredetileg nem számított az áldozatok közé, az első keresztyének mégis „a mi húsvéti bárányunk” megáldoztatásának tekintették (1Kor 5,7; 1Pt 1,18k), mely – gyökereiben – éppen ide, Jézus személyes sorsáról mondott profécijához kötődik. A profécia,- jellege szerint –, egy ütemmel megelőzi a Kajafás főpap palotájában összegyűlt főpapok, írástudók és vének megegyezését, hogy Jézust megölik. Felettébb okosnak tarthatták magukat, amikor kimondták, hogy ne az ünnepen legyen meg, amikor zavargásokba torkollhat a feszült hangulat. Mindezt megelőzendő, bizonynyal gyors cselekvésre gondoltak. Ebben majd kezükre játszik Júdás árulása. A római kivégzési módra, a megfeszítésre is csak gondolhattak, hogy szóval Jézus ezt kimondja, ebben is megelőzi őket. A fejlemények ura marad akkor is, midőn az események őt látszanak sodorni!

A „leprás” Simont Jézus gyógyíthatta meg korábban; s most az ő betániai házában tartózkodik tanítványaival. Akkori szokás szerint alacsony asztal mellett, vagy gyékényen, akár szőnyegen is, félkarva dőlve vannak ott (étkezésről nincs kifejezetten szó), amikor egy asszony odalép, s egy alabástrom szelence egész olajtartalmát Jézus fejére tölti. Szándéka kifejezheti az atyafiságos együttlétet (Zsolt 133), avagy hódolatot a fölkent király előtt. Vehető szavak nélküli cselekménnyel kifejezett, személyes vallomásnak: te vagy az én kirá-

lyom, a mi királyunk (1Sám 10,1; 1Kir 1,39; 2Kir 9,6). A tanítványok meghökkennek a nemvárt gesztuson, amit még fokozhatott, hogy asszony tette, erre azonban nincs közvetlen utalás. – Az árát oda lehetett volna adni a szegényeknek, mondják. Jézus azonban megint őrket, mert temetésére nézve vett belőle biztatást, hogy teste nem fog magára maradni a halálban. Szegények mindenkor lesznek, ő azonban nem lesz mindig velü(n)k. Amit az asszony tett, prófétai erejű, idejében adott (kapott) jel, s ezért az evangéliummal együtt fog hirdettetni mindenkor. – Akaratával egybezendülő tetteinknek van maradandó tanításuk és kihatásuk!

Máté 26,14–19 – Árulás és ünnepi előkészület

A hűség és szeretet zavarba ejtő tette után, – s hogy Jézus védelmébe vette azt az asszonyt, aki olaját az ő fejére öntötte; – majd pedig beszélt Jézus saját temetéséről is, – Júdas úgy érzi: legfőbb ideje, hogy szakítson Jézussal és mentse saját bőrét úgy, hogy még haszna is legyen belőle; – felajánlja a főpapnak, hogy pénzért –, ő kész kezükre adni Jézust! – A hű pásztornak harminc ezüst volt a bére, s miután kifizették –, indoklás nélkül elküldték (Zak 11,12)! – Még régebbi időkben ennyi volt a kártérítés összege, ha valakinek ökre megölt egy rabszolgát, vagy rabszolganőt (2Móz 21,32). Amit ezüstnek hívtak, az idő óta fokozatosan értéktelenedett, s Jézus idejére már nevetségesen kevésnek számított a 30 ezüst. Az sem tette volna elfogadhatóbbá az árulást, ha az árát jól megfizetik, de Júdas, függetlenül az összegtől, már képtelen visszafordulni a lejtőn. Akár előre kapta a pénzt, akár a pizkos munka elvégzésétől tették függővé kifizetését, fogva van, s azon kell igyekeznie, hogy megtegye, amire vállalkozott. Lesi a megfelelő alkalmat, hogy kezükbe adja Jézust. Nem mintha ő rejtőzködött volna, mégis kellett valaki, aki oda vezeti majd a csapatot, ahol a legegyszerűbben tehetik rá kezüket. Az, hogy kereste az alkalmat, változata annak a szónak, amit Jézus később mond, hogy az ideje közel van. Bibliai kulcsfogalom a kairosz. Ez a szó az Istentől adott idő(pont) és alkalom, amit fölismerni, s megragadni kell, s ártunk vele, ha késlekedünk. A rossznak, az árulásnak is van kedvezőnek tűnő alkalmá; s az elkövető azt képzei, hogy időben és ügyesen vágta ki magát a bajból, s még nyert is rajta. – Addig pedig kettős játékot folytat.

Az utak azonban máris szétváltak, mivel a többi tanítvány a páskabarány közös elfogyasztását kezdeményezi. Ez pedig egybeesik Jézus szándékával. Annyi kétséges csupán, hogy hol az a megfelelő hely és nyugodt környezet az elkészítésre és illő elfogyasztására. – Jézus utasításának ez az értelme: menjetek el a városba egy bizonyos emberhez. Ha Jézus ki is mondta az illető nevét, az evangélista nem látta szükségesnek, hogy le is írja. Véljük, hogy közeli tanítvány lehetett, értenie kellett a jézusi üzenetet, hogy az ő ideje közel van. Ezek szerint Jézus máskor is beszélt, szélesebb körben arról, hogy neki szenvednie és meghania kell. Szinte király módján közli vele azt is, hogy nála kívánja tanítványaival együtt elfogyasztani a húsvéti páskavacsorát. Máté szerint a kovásztalan kenyerek ünnepének első napja ez, Niszán 14. Ilyenkor kellett kitakarítani a házból minden kovászmaradékot. Az ünnepi hét első napja igazából a kö-

vetkező nap, Niszán 15. volt. – A tanítványok úgy járnak el, ahogy Jézus meghagyta nekik, s ott készítették elő a páskavacsorát. – Mivel minden evangélium, több-kevesebb hangsúllyal, Jézust tekinti igazi páskabarányinak, külön nem is említik, hogy más jeruzsálemi ünneplőkkel együtt a tanítványok is bárányt öltek volna a templom udvarán, s azt sem, hogy tűzön sült húsát közösen megették volna a vacsorán. Figyelmüket a vacsora közben, vagy a végén, a hozzá csatlakozó úrvacsora szereztetése köti le. – A máris elárult és elvben már halálra ítélt Jézus önkéntes áldozata vetette meg alapját annak az új szövetségnek, amely a mienk is.

Máté 26,20–29 – Az újszövetség asztalközössége

Az utal mégis a páskabarány elfogyasztására, hogy Jézus –ismételtén –, evés közben szólal meg. Együttlétüknek azonban nem a múltba, sokkal inkább a közeli és a végidők jövőendő eseményeire tekintő jellege van. Ennek során Júdas, lelke teljes pőreségében áll Jézus szemei előtt. Csak ő érti igazán, hogy az az áruló, akinek keze a Mesterével együtt van tálban, (e mozzanat sült, vagy főtt étel fogyasztását sejteti), az – leleplezően – ő maga! – Hogy, hogy nem, de a többiek csak később értették meg Júdas lelepleződését, ahogy magát álcázva ő is megkérdezi: „Talán csak nem én vagyok az, Mester?”. Illő megszólítás ez is, inkább csak jelzés a törésvonalról, közte és a többiek között, akik „Uram”-ot mondanak. Júdas inkább csak takarozik kérdésével; a többiek azonban őszintén rendülnek meg, mert azt hallják ki Jézus szavaiból, hogy ennek is meg kell lennie, s most kétségek között kérdezik, melyiküknek kell ezt a végzetes szerepet vállalnia. – Ráadásul, ki-ki szíve mélyén hajlamosnak érzi magát rá, hogy elkövesse. A lélek mélységeiből kavarnak itt föl rossz hajlamok, megkísértettség, az elbukás riasztó lehetősége. Mindez elengedhetetlen mind közösségi, mind személyes tisztulásukhoz. Ezt vállalva, érdemes volt megszületniük, az pedig, aki az árulást elköveti, jobb lett volna, ha meg sem születik. – Ádám gyermekei életének a megváltásra tekintettel van értelme! – Júdas kérdésére a „Te mondtad” jézusi válasz kb. azt jelenti: te mondtad ki, nem én; de kimondtad; s ettől kezdve mintha Júdas ott sem volna. Se nem oszt, se nem szoroz, akár részt vett a szövetség sákramentumában, akár nem. (Jézus nem mondja, hogy a szövetség „új”, mert, Máté szerint is, Jézus az igazi páskabarány). Félelmetes, amikor valakiről Isten is lemondott. – Júdas kivételes, egyedi esett, de mindenkinek intő jel.

Még mindig evés közben, a páskavacsorához szervesen illeszkedően, veszi (kézbe) Jézus a kenyeret, áldást mond, megtöri, s odaadja tanítványainak, amiből aztán mindegyikük tör egy keveset. A kísérő szavak: „Ez az én testem” tömörített kijelentés. Az értelmezés, minden esetben e tömörség feloldási kísérlete, melynek eltéréseiből adódnak olykor homlokegyenest eltérő álláspontok. A lényeghez tárgyszerű hűségben: Jézus ezzel prófétai kijelentést ad, mint amikor a könyvtkeercset kellett megennie a prófétának, meg az evangelistának (Ez 3,1kk; Jel 10,9k), amelyben mind a kenyérre, mind a pohár tartalmára tekintettel, nem az anyag, meg az evés milyensége a jelzés, a jelentés fő iránya! – Bár mindőjüknek lehetett saját pohara, Jézus a magáét nyújtja át nekik, hogy mindnyájan igyanak belőle.

Jelenti, jelzi az vére kiontását, amelyben van a bűnbocsánat egyetlen lehetősége. A szövetség reá alapozódik. Személyében maga Jézus az új szövetség (Ézs 42,6; 49,7k)! -Nem tudható, hogy Jézus evett-e a kenyérből, s ivott-e a pohárból; de újként majd inni fog övével együtt belőle (a pohárból) ama napon, Atyja eljövendő országában.

Az újszövetség népe az ő áldozatára épülve, élő reménységgel részesedik mindenkor megtört teste és kiontott vére jegyeiben, emlékezve rá és elővételezetten reménykedve eljövételében, mert „Jézus Krisztus tegnap, ma és mindörökké ugyanaz.” (Zsid 13,8).

Máté 26,30–35 – Fogadkozások

Az ún. Hallél-zsoltárok (Zsolt 111-től) hozzátartoztak a páska-vacsora rendjéhez; második felét (115-118) zárásként énekeltek el, s utána kimentek az Olajfák hegyére. Oly magától értetődőnek hat oda menetelük, hogy azt véljük: mint ünnepek alatt sokan, ők sem először szándékoznak szabad ég alatt éjszakázni. A Messiás prófétai bizonyosságával ismeri Jézus, mi következik el reá; s hogy miként élik át majd tanítványai. Ezért szól úgy hozzájuk, hogy azon az éjszakán mindnyájan meg fognak botránkozni őbenne. Mi miatt ütköznek meg rajta? Szívük mélyén mindig vártak a pillanatra, hogy Jézus, egy váratlan fordulattal, hatalommal lép fel; s most küszöbön áll épp az ellenkezője! – Hatalommal lépnek fel vele szemben, s ezzel szembesülve Jézus teljes kiszolgáltatottságával, botránkoztatóan védtelennek és gyengének fog bizonyulni. Érthetetlen erőtelenségben mégis ama régi prófécia megy teljesedésbe, amiről a Zak 13,7 szólt, hogy a pásztor megveretik, s a nyáj szétszéled. A zakariási jövendölésnek csak ez a részlete vág ide, itt nincs szó a bojtárok megveretéséről, sőt a tanítványok, csodálatos módon, az egész Jézus-per során sértetlenek maradnak. A veszélyérzet csak az elfogatás után érhetette el őket. Inkább azon fognak megütközni, ami Jézussal fog történni. Ha jobban vésték volna szívükbe, amit Jézus a prófécia teljesedéséről most elmondott, határozottabb előrelátás alakulhatott volna ki bennük, hogy Isten terve megy végbe Jézus kiszolgáltatottságában. Szólván szétszéledésükről, mégsem mentegethették volna magukat, hogy ennek így kellett történnie. A szenvedéstörténet sűrűsödő paradoxonjai közül ez az egyik. – Arról is beszél Jézus, hogy szétszóródásuk csak átmeneti lesz, szintúgy halála is, amiről csak közvetve szól, hiszen – mint fordulópontot –, egyenesen fel-támadását jelöli meg végkifejletként, amely után majd előttük megy Galileába.

Magához méltatlannak véli Péter a megbotránkozásnak még a gondolatát is. Nem olyan fából faragták őt, hogy egykönnyen inába szálljon a bátorsága. A többivel, netán megeshet, vele nem. Szükségesnek látja, hogy ki is mondja: ha más, avagy mindenki meg is botránkozik, ő bizony nem, ilyesmi elő sem fordulhat! Jézus válasza e fogadkozásra Péter személyére szabott prófécia arról, hogy mielőtt kakasszó jelezne a pirkadást, már háromszor meg is tagadta őt. – Péter azonban továbbra is makacsul hajtogatja, mert szíve szerint úgy is érzi: elég erős arra is, hogy meghaljon Jézussal. Ám, következék el a halál, akkor sem fogja őt megtagadni. Erősködése fel-

csiholja a többi tanítványban is a hősködőt, s mindőjük egyképpen fogadkozik. Oly megingathatatlan csapatnak érzik most magukat, hogy készek lennének egyetlen, hősi kirohanással Jézussal együtt lekaszaboltatni. Már számolnak a vereséggel, de nem fogják olcsón adni az életüket. – Jószerivel semmit sem értenek a megváltás isteni tettéből, hogy Jézusnak egyedül kell azt végigszenvednie. Az ő dolguk pedig annyi, hogy amikor ismét meglátják, eredjenek utána Galileába.

Az üdvösség nem arra épül, hogy mire tartjuk magunkat képesnek, s hogy abból mi, vagy mi nem valósul meg, hanem, az egyetlen biztos fundamentumra, a Krisztus vállalt tetteire alapozódik az, melyet ráhagyatkozva, hittel fogadhatunk el.

Máté 26,36–46 – Hogy az Atya akarata legyen meg

A Gecsemáné kertjében történtek nevezhetők ama kísértések kezdetének, amelyek végigkísérték Jézus szenvedéseinek óráit egészen a 27,50-ig. Magára maradása fokozatosan megy végbe. Legelőbb Júdás szakadt le. Mátétól nem tudjuk meg, hogy mikor. – Itt a kertben leülteti a 11-et azzal, hogy kissé odébb megy, hogy imádkozzék; de máris maga mellé veszi Pétert, Jakabot és Jánost, akik vele voltak a megdicsőülés hegyén is (17,1kk). Tanúi ők kezdődő szorongásának és gyötörődésének. A 38.v esetleg érthető így: inkább szeretnék most hirtelen meghalni (vö: Jón 4,3), de ha velem vagytok, és ébren virrasztotok, lesz erőm, hogy végigküzdjem, ami rám vár. Otthagyva a hármat, Jézus magában megy még egy kissé távolabb, hogy imádkozzék. Istent Atyjának szólítja, és arra kéri, hogy „ha lehetséges”, múltjék, távozzék el tőle a pohár, aminek fenyegető közelségét már szinte ajka előtt érzi, s tudja, hogy ki kell innia (vö: Ézs 51,22). A kísértés órájában e küzdelem győzelmes fordulata egybeszik a Miatyánk kérésével (6,10), hogy mégis az Atya akarata legyen meg. – Jézust e (halál)tusában egészen emberként ismerhetjük meg, ahogy a Zsid 2,14kk; 4,15; 5,7k is szemlélteti őt.

Eközben a tanítványok elszunyókálnak, ami mégsem olyan ártatlan gyengeség. Intése ellenére Jézus komolyan vette fogadkozásukat, szükségét érezve, hogy legyenek vele; s most élükön Péterrel csődöt mondanak. Emiatt éri szemrehányása őket, hogy egy órát sem voltak képesek vele virrasztani! – Amikor azt mondja, hogy a lélek kész, de a test erőtlen, önmagáról vall, de érvénnyel rájuk is. A 38.v-ben más szó áll a „lélek”-re, mint itt, de jelentése lényegében azonos. – A most velük történtek folytatása megelőző erősködésüknek, hogy mindhalálig kitartanak mellette, s lám az erőből eddig sem futotta. Ennek ellenére serkenti őket ébrenlétre és imádkozásra.

Másodszori imádkozása során már születőben van az elfogadó engedelmesség: „ha nem távozhat el” az a bizonyos pohár, amitől most is irtózik, mert az ítéletes haragot látja benne kavarni; de ha mégis ki kell innia; „legyen meg a te akaratom”. Szó szerinti idézet ez a Miatyánkból. Önmagát, saját lelkét tanítja most arra, amire korábban övéit tanította! – Aztán megint visszamegy, hogy egy pillantást vessen rájuk. Itt már a kísértésen győzelmet vett, rájuk gondosan vigyázó Úr veszi szemügyre őket, mielőtt még harmadszor is elmenne, hogy az előbbi szavakkal imádkozzék. A háromszori könyörgés a megimádkozott küzdelem (2Kor 12,8). Ezek után ismételten oda lép tanítványaihoz; talán a három mellé a további nyolc is hozzáér-

tendő, s némi iróniával, a teljes önuralom nyugalmaival mondja azt, hogy immár nyugodtan aludhatnak. Segíteni nem tudtak neki, de nincs már ráutalva segítségükre. Mire eljött az óra, már cselekvő, s nemcsak elfogadó engedelmességgel kész elébe menni közelgő árulójának. Ehhez azonban mégiscsak föl kell ébredniük, hogy elkísérjék, amint elébe megy, – végső soron az Atya teljesülő akarátának. – Az Atya szavának teret engedő imádság a lélek készségéhez igazítja a test erőtelenségét.

Máté 26,47–56 – Végkifejlet és beteljesedés

Van valami vérlázító abban, hogy Júdás ötletéből a szeretet bensőséges kifejezése, a csók lesz a megbeszélte jel arról, hogy a vele érkező fegyveresek kit fogjanak el. Démonian szellemes, de pimasz, s korábbi tanítványságát megcsúfoló mozdulat, ahogy végrehajtja. Ténymegállapításként az alapszöveg többet sejtet egyszerű csóknál. Olyan gesztus, ami ugyan ellenérzést vált ki, de az erőszakosságot, amit kifejez, kényszeredetten kell túrnia annak, akit lerohannak vele. Jézus szóban nyilvánítja ki idegenkedését, amit ilyenformán lehetne visszaadnunk: Barátocskám, hát ezért vagy itt? – S máris ott teremnek a katonák, bizonyára a templomőrség fegyveresei, s elfogják Jézust. Könnyű dolguk volt, hiszen semmi ellenállást nem tanúsított. Ehhez képest eltűzött felhajtást csaptak akciójukhoz. Szándékosan felszított hangulatban, avagy csak szimatolva a jó kis heccet, nagy sokaság csapódott oda a Júdás-vezette fogdmegekhez. Mindőjük alaposan felkészült. Fegyver inkább csak a katonáknál lehetett; a botok, husángok meg a fölheccelt csőcseléknél.

Látva a túlméretezett fellépést, egyik tanítványban feltámad a csak azért is, s ösztönösen kardjához kap, hogy megfelelő választ adjon az erőszakra; s nem is akárkire csap le, mert a főpap szolgáját találja fejbe olyképpen, hogy lecsúsza a vágás, lemetszi annak egyik fülét. Jézus azonban leinti a heveskedőt, s visszaparancsolja oldalára a kardot azzal az intéssel, hogy akik kardot rántanak, kard által fognak elveszni! Ezt próféciaának is értjük mindazokról, akik most fegyvert fogtak ellene, hogy fegyver fogja őket megsemmisíteni. Nem káröröm, inkább az aggodalom mondatja ezt Jézussal azok iránt, akik most ellene léptek föl. Világtörténelmi érvényessége is van e kijelentésnek, mert a fegyveres erőszak beláthatatlan láncreakciót, súlyos következményeket von maga után. Továbbá: Isten ereje és az erőszak egymástól idegen; két külön világ, s már a megfizetés indult sem engedhető meg a tanítványi szívekben!

Jézus, mintegy a maga számára is, felvillantja a lehetőséget, hogy mennyei Atyjától kérhetne 12 légiónál többet is, hogy segítsen neki. A rettegett római légiók közül már egy is egész hadseregnek számított a maga kb. ötezres létszámával; világháborús fogalmakkal ez fele hadosztály. Tizenkétszer ennyi voltaképpen azt jelenti, hogy az összes! – Jézus az ég minden angyalseregét hívhatná segítségül, de nem zaklatja az Atyát ilyen kéréssel, mivel fölismerte, hogy az Írások beteljesedése mindennél fontosabb. – Némi nyomottság és zavart hallgatás is átszötte az akciót, miközben Jézus hallhatóan, érthető-

en képes szólni a helyzet uraként, kérdőre vonva lelkiismeretüket. Mi értelme van kardoknak és botoknak, mintha holmi rablót, lázadó zelótát, ma úgy mondanánk, hogy eszközökben nem válogatós terroristát kellene ártalmatlanná tenniük. Rátehették volna kezüket bármikor, hiszen a minap is még ott ült a templomban és tanított; de ez is szükséges a próféciák (Zsolt 22; Ézs 53) beteljesedéséhez.

A tanítványok közben mind szétfutottak, s Jézus ottmaradt elfogói gyűrűjében. – Magárahagyatottsága is része a mi megváltásunknak.

Máté 26,57–68 – Kihallgatás és tettlegesség

Nem szabályszerűen egybehívott ülése ez a Nagytanácsnak. Kihallgatással kezdődik, a végén határoznak, s aztán ütnek. Indulatok, némi kapkodás, alkalmosszülte ötletek alakítják közben az ügyrendet. Hozzávetőlegesen kiszámítva, hogy mikor érnek a főpap palotájához Jézussal a katonák, odagyülekeztek mindazon írástudók és vének, akik magukat rá illetékesnek tartották, hogy Jézust az előre elhatározott véghez juttassák. – Péter is követi, elsőrenden nem a csapatot, meg az eseményeket, hanem Jézust; s az egészen átsuhan valamiféle következetes hősiesség, ami azonban hamarosan az ellenkezőjére fordul (69kk).

Jóelőre igyekeztek összeszedni mindenféle tanút Jézus ellen, találmokra is hallgattak ki némelyeket, s ha a 60.v azt jelenti, hogy Jézus jelenlétében mondtak a szedett-vedett tanúk értelmetlenségeket – olyképpen, hogy maguknak az ítélkezés pózában tetszelgőknek is be kellett látniuk, hogy szégyenszemre csak lejáratják magukat velük; az összkép, ahogy Jézus szeme láttára, füle hallatára sorban kudarcot vallanak, lényegében siralmas és a bírákra nézve megalázó eredmény. – Kapva-kapnak az utolsó két tanún, akik egyöntetűen vallják, hogy Jézus azt mondta: képes lerontani az Isten templomát, s három nap alatt újból fölépíteni! – A Jn 2,19kk-ből tudjuk, miként értették félre akkor, s hogy Jézus igazából mit értett rajta. Azon túl, hogy teste templomáról szólt így, a lerombolás, s a helyreállítás a végidők eseménye is lesz, midőn meglátják majd az Emberfiát a Hatalmas jobbán ülve (elkerülve Isten nevének kiejtését), s hogy eljön majd az ég felhőivel. Most azonban válaszra sem méltatja a képtelenebbnél-képtelenebb vádak (hallgatására vö: Ézs 53,7). – A főpap az élő Istenre kényszerítve őt, tesz kísérletet Jézussal, hogy kimondja: ő a Messiás. A „Te mondtad” válasz erre az igazán helyénvaló. Ez esetben az „én vagyok” szellemi alávetettséget jelentett volna. Ehelyett jobb, ha akaratlanul is, de az mondja ki az igazságot, aki őt akarja szaván fogni. Jézus szellemi fölénye mutatkozik meg abban, hogy az van fogva, aki őt akarta törbe csalni. –

Az Emberfiáról szólván, ismert próféciát mond, mert a Dán 7,13k jövődőléséről tudtak a korabeli Izráelben. Nemcsak Istennek nevét nem mondja ki Jézus, de azt sem mondja: ő lesz az Emberfia. – Tehát formailag nem lehetett belekötni abba, amit mondott; s bár mindenki úgy értette, s jól értette, hogy ő lesz az Emberfia, tagadván az igazságot, attól dühödten elhatárolódva, mereven elutasítva követnek el jogszerűtlenséget és igazságtalanságot. Hiába szagattja

meg a főpap saját ruháját, ha szigorúan tarjuk magunkat az elhangzottakhoz, az ő írásértelmezésük szerint is kérdezhetjük: hol volt itt istenkáromlás? A másik logikai bakugrás, hogy a levitézlett tanúk már fölöslegesek, s a kihallgatók kijelentik, hogy méltó a halálra. Lényegében ez csak összegezése a vallatásnak, s a ténymegállapításnak, amit aztán fölterjesztenek Pilátushoz. Majd meg tettlegességre ragadtatják magukat: köpnek, ütlegetnek, pofoznak, egyértelmű aláfestéseként a gúnyolódásnak, hogy Jézus prófétálja meg, hogy éppen akkor ki ütötte meg. – Az ember szégyenteljes viselkedése ez a magát értünk megalázó Istennel szemben. Ez vagyok én!

Máté 26,69–75 – Fogadkozás után tagadás

Jézus vizsgálati fogságát Isten tartotta oly szűkre szabott mederben, hogy a tanítványok ép bőrrel kerültek ki mesterük szenvedéstörténetéből. – Más válasz nincs e talányra: hogy-hogy nem jutott eszébe senkinek, hogy a tanítványok közül legalább egyet ki kellene hallgatniuk? Származásuk, foglalkozásuk miatt olyan szedett-vedett társaságnak tartották őket, ami szóra sem érdemes – vélték. Ha mégis megfordult volna a fejükben, akkor Pétert szedhették volna elő legelőbb; s ami mégis vele történt, rosszabbul is eshetett volna. Mégis a talányra igazán csak teológiai válasz van, hogy Isten tartotta kordában az események menetét, amibe maga Jézus is, az Atya akaratára iránt megharcolt engedelmisséggel, egyre tudatosabban vállalt részt. Ebből eredően mondta meg Péternek előre, hogy a hajnali kakasszó előtt már háromszor fogja megtagadni őt. Kegyelmes elrendezés dolgozott abban is, hogy tagadását szolgálóleányok, s más hasonló rangnélküliek kihívására követi el, akik, ha föl is ismerték, nem tűntek fölöttébb lelkesnek azzal az ügymenettel kapcsolatban, amiről ugyan tudtak, mégsem azonosultak vele teljesen. Inkább semleges közönnyel figyeltek félig-meddig arra, ami odabent történik. Ha másként lett volna, mindhárom esetben tüstént rohant volna egyik is másik is, hogy beárulja: van itt egy gyanús alak, akire többen is ráismertek, hogy az elfogott Jézussal volt együtt –, de ez sem történt meg. Ezen is csak ámulunk, s túl az isteni rendezésen, még némi szimpátiát is sejthetünk magatartásukban. Igazából tehát nem is volt végzetesen veszélyes, hogy Pétert ezek ismerték fel. Következőleg: Péter értelmezte túl lelepleződését, mivel inába szállt a bátorsága! – Megrettenve a beláthatatlan következményektől, menthetetlenül esik bele a félelem csapdájába, amikor egy szolgálóleány közli vele, hogy ráismert: a galileai Jézussal látta együtt. Indokolatlanul kezd Péter, többek füle hallatára hangoskodni, hogy fogalma sincs, miről beszél ez a lyánféle; s máris kezd kifelé araszolni az udvarból. A második ráismeréskor sükségtelenül mosakszik, hogy nem ismeri azt az embert. Pedig ez a szolgálóleány nem is őhozá szólt, csak a vele lévőkhöz beszélt. Tanácsosabb lett volna, hallatlanná téve a meghallott megjegyzést, iszkolni kifelé, de esküdözésbe bonyolódik, miközben fokozatosan adja fel, amire nézve nemrég még oly igen erősködött (33kk). S ott a kapuban – mondhatni: mit tesz Isten –, téblábolása közben hozzá lépnek többen is. Láthatóan a fölismerők is kezdenek indulatba jönni, s sükségesnek látják, hogy egy kicsit sarokba szorítsák azzal, hogy galileai tájszólása is elárulja,

hogy odavaló. Erre teátrálisan kezd átkozódni, esküdözni, hogy nem ismeri, ki is az az ember –, Jézus nevét ki nem ejtené! – Ekkor szólal meg a legéberebb kakas, valahol a közelben. Péter ráemlékszik Jézus szavára, s máris megy kifelé, sírva. Senki sem megy utána, hogy a hatóság elé cipelje, csak a lelkiismerete vádolja.

A történetek bizonynyal szükségesek voltak, arranézve, hogy belőle majd az első tanúságtévő lehessen a Szentlélek kitöltése után. – Az esetet, önleleplezéssel és őszintén, Péter maga mondhatta el, hogy minden keresztyén okuljon belőle. Mert a kegyelem rendje nem fogadkozásokra, de hitben elfogadásra épül!

Máté 27,1–10 – Próféciák teljeseznek be

Jézus kihallgatását, szembesítését a tanúkkal, s a meghökkentő tettlegességeket hosszadalmas, bizonyára indulatos ülésezés követte. A káromlás vádja okán voltaképpen megkövezésről határozhattak volna (vö: 5Móz 17,5kk), de kérdéses, hogy a hirtelen népharag előtt olykor szemet hűnyva, mint István vértanú megkövezésekor (ApCsel 7,54kk), mennyiben adtak szabad utat a római hatóságok a jóváhagyásuk nélküli kivégzéseknek. Bizonyos, hogy még a Nagytanácsnak sem volt rá felhatalmazása. A kihallgatást és a tortúrát tehát olyan határozatnak kellett követnie, hogy Jézust átadják Pontius Pilátusnak, a római helytartónak, aki – számolva minden eshetőséggel – Jeruzsálembe jött a páska ünnepére, hogy minden lehető lázadást még csírájában elfojthasson. Ismerve a helytartó ideges félelmét minden nyugtalanságtól, s Jézusnak meg a kellően kínos kereszthalált szánva, hurcolják Jézust megkötözve, ölé. Az ügyet tehát, vádemeléssel, átadják a római hatalom legfőbb képviselőjének azzal, hogy ők a foglyot halálra méltónak ítélték, Pilátus tehát döntőn és cselekedjek.

Az előzetes kihallgatást, a szembesítéseket, az evangélium szerkezete szerint Péter tagadása zárja. A Nagytanács hajnali döntését pedig Júdas esete. Miután pedig Jézust már átadták a római hatóságnak, Júdas fölismeri tette súlyát, s megkísérli, hogy azt meg nem történtté tegye. Amikor visszaviszi a 30 ezüstöt azzal, hogy vétkezett, mert ártatlan vért árult el, voltaképpen kétségbeesett kísérletet tesz rá, hogy visszaforgassa az eseményeket, s ha lehet, tisztára mossa magát, s azok nyakába varrja a teljes felelősséget, akikkel alkat kötött; amit azok, természetesen elhárítanak magukról, mondván, hogy az ő baja, ha rossz a lelkiismerete, erről ők nem tehetnek! – Mire Júdas, hogy szabaduljon a piszkos pénztől, behajítja azt a templom udvarába (?), aztán elmegy és felköti magát, ahogy egykor Ahitófél cselekedett (2Sám 17,23). – Azért a pénzt nem hagyták szabad prédának az illetékesek. Akaratlanul is kimondják, hogy vérdíj, s óvakodnak, hogy a templomkincstárt megszenteltségtelenítsék vele. – Mindig gond volt, ha egy nemzsidó, pl. útutazóban, váratlanul meghalt Jeruzsálembe, hogy az illetet hova temessék. Ez a pénz most kapóra jött, hogy egy földdarabot megvegyenek rajta a fönti célra. A Vérmező nevezet, amit szokimondóan a közszej adott az inkriminált földdarabnak, voltaképpen csattanós kritika ama gyalázatos mód fölött, ahogy Jézussal elbántak, és amibe Júdas, ez a sze-

rencsétlen flótás olyan csúnyán beleártotta magát. Rideg prózaként, jó bizonyíték ez egyébként arra, hogy a dolgok valóban megestek!

Nehezen lehetne Jeremiásnál találni valami hasonló esetet. Netán a próféta földvásárlására gondolt az evangelista, emlékezetből (vö: Jer 32,6kk). Még mindig inkább Zakariás próféciája és tette áll közelebb az esethez (Zak 11,13), aholis az elbocsátott pásztor a templom kincsei közé veti bérét, a harminc ezüstöt. – Júdas tette formai hasonlósággal, ellentétes előjelű! Jézus viszont tekinthető ama pásztornak, akit ilyen áron adtak el. A prófécia ilyen módon teljesedett be őbenne.

Máté 27,11–20 – Érdekek és indulatok ütközése

Sokan kétségbe vonták, hogy páskaünnep előestéjén, sőt első napján, egyáltalán lehetséges volt-e a Nagytanács ülése, döntéshozatala és a kivégzés. Ám alig figyeltek arra, hogy az ünnep rendjével is ütköző sietséget Pilátus ottléte indokolta. Kimondták ugyan, hogy ne az ünnepen, hogy zavargás ne támadjon a nép között (26,5), s ezért igyekeztek a kihallgatást, vádemelést, éjt nappallá tevő, hajnalig tartó hosszadalmas tárgyalásba szorítani. Az ünnep így is elkezdődött este, de emiatt Pilátusnak nem voltak aggályai, s a Nagytanácsnak ügyet hajszólo része pedig szemet húnyt saját, esetleges törvényszegése fölött. Hiszen most kellett átpréselniük az ítélethozatalt az akadályokon, mivel ünnep múltán Pilátus már szedte a sátorfáját, s igyekezett letudni, s maga mögött hagyni az utált Jeruzsálemet, hogy a számára kényelmesebb Cézáreában, saját fészkében lehessen minél előbb, s kipihenhesse a fáradalmakat. – A Nagytanács pedig feltétlenül vele akarta elintéztetni Jézus perét. Ezért találják ki most azt, amiről az éjszakai kihallgatás során szó sem esett, hogy Jézus királynak mondja magát, tehát sérti, sőt veszélyezteti az államérdeket. Pilátus kérdésére a „Te mondd” ebben az esetben azt jelenti, hogy ezt te állítod, nem én! Amikor pedig a főpapok és vének, – ezúttal tanúként –, ugyanezzel vádolják, még Pilátus unszolására sem felel semmit. Hallgatása megfelel az Úr szenvedő szolgája némaságának (Ézs 53,7), amin Pilátus fölöttébb elcsodálkozik. Különben jól tájékozott, hogy dühös irigység dolgozik Jézus vádlóiban, akik úgy tartották, hogy Jézus illetéktelenül avatkozott a tanításba és gyógyításba, zavarva vele az ő hatalmi övezetüket, s hogy kétségtelenül hatással volt a népre. Ezt nem bírták elviselni, s eldöntötték, hogy elteszik láb alól úgy, hogy ezt a szennyes munkát a helytartóval végeztetik el. Jézus pedig hadd szenvedjen a kereszten, megérdemli!

A számára kellemetlen ügyben Pilátusnak alig marad mozgástere. Hirtelen az a mentő ötlete támad, hogy Jézus szabadon bocsátására használja fel az ünnepi szokást, hogy látványosan gyakorol kegyelmet egy elítélten. -Válasszon azonban a nép, kit óhajt szabadon látni. Egy nevezetes fogoly, Barabbás (két „b”-vel!), éppen akkor várt sorsára. Bizonyára zelóta lehetett. Ezek a mindenre elszánt szélsőségesek, céljuk érdekében semmiféle eszköztől nem riadtak vissza. Az is lehet, hogy népük szabadságának emlegetése sokuknál csak jó ürügy volt a rablásra, zavarkeltésre, erőszakosságokra, gyilkolásra. Az ún: szikáriusok tört hordtak maguknál, s olykor a tömegben, találomra döfték egy közelállóba. Nem lehettek túl népszerűek, in-

kább tartottak tőlük. Most mégis azok, akik az események menetét hol a háttérből, hol az élről irányították, megdolgozták a nép hangadóit, hogy ne Jézus, hanem Barabbás szabadulását kérjék.

Pilátus feleségének álma lélektani jelenség. Az asszony megérezte, hogy férjét eszközül akarják fölhasználni Jézus elpusztítására. Ettől szeretné férjét távol tartani. Szava szerint Jézus „igaz ember”. Ez újból egy résnyi rálátást ad arra, hogy a mértéktartóbbak miként vélekedtek Jézusról! – Különféle érdekek és indulatok birkózásában halad célja felé Isten gondolata; megváltásunk jézusi tette.

Máté 27,21–30 – Kiszolgáltatva és megcsúfolva

Egyebünnen nincs adat a páskaünnepen gyakorolt helytartói kegyről, mégis jól beleillik a birodalmi észjárásba: látványosan adni jelét, hogy a hatalom nagylelkűen tud megbocsátani is; ezzel óhajtotta oldani a lelkekben a felgyülemlett feszültséget, s egyben erősíteni szándékozott vele a birodalom pozícióit. Ráadásul azt a látszatot is keltette, hogy a döntés a népre van bízva; lám nekik is van szavuk, hallathatja hangját a nép! E ponton az az érzésünk támad, hogy a választási lehetőség megadásával Pilátus rájátszott a lehetőségre, hogy Jézust esetleg szabadon bocsáthassa, mert azt is megtehetette volna, hogy a szokásjog címén elrendeli Jézus elengedését. Viszont gyengesége azt diktálta, hogy engedjen beleszólást a döntésbe, s ezen rajtaveszt. Ha szorosabban tartotta volna a kantárt, keresztülvihette volna, amit igazságérzete is sugallt. Felesége intése is erőtlennek bizonyult, mert ha álma Istentől lett volna, másként kellett volna szólnia, valahogy így: állj ki ez igaz ember ártatlansága mellett; de a „Ne avatkozz bele” tanács is arra ösztönözte, hogy engedje: hadd döntsenek mások; s emiatt fokozatosan hátrálni kényszerül. Aztán elfogultsága is befolyásolta. Nem állja meg, hogy közben ne szúrjon oda a zsidóknak is: „Akit Krisztusnak mondanak” – teszi hozzá. Sok bosszúsága volt már önjelölt messiások zavarkeltései, felkelései miatt. Azt látja, hogy ez a Jézus másféle, akinek éppen látszólagos gyengesége miatt nem áttall gúnyolódni: lám, nektek ilyenféle Messiások van! Ez csak olaj volt a tűzre, s kitör az ordítózás, hogy csak feszítse meg! Az már kapkodva védekező kérdés részéről, hogy Jézus mi rosszat tett. Válasz nincs rá, csak a „Feszíttessék meg” követelése lesz egyre fenyegetőbb.

Ártatlanság felmutatására a kézmosás általánosan ismert lehetett, és van ŐSZ-i párhuzama is, (5Móz 21,6kk; Zsolt 26,6; 73,13; Ézs 1,15k). Pilátus nem ezekre gondol; közben ő is kimondja, hogy Jézus „igaz ember”, s benne visszacsendül felesége üzenete. Mégsem mentesíti őt a felelősségtől semmiféle mosakodás, bárhogya szeretné is áthárítani azt az „Ám, ti lássátok!” kijelentéssel, amit azok, elvakult dühvel azonnal át is vállalnak, de vele nem lesz kevesebb a Pilátus lelkiismereti terhe. Vakmerő mondas, hogy Jézus vére szálljon rájuk és gyermekeire! – Bizonyos, hogy itt már kicsúszott az irányítás a tanácsbeliek kezéből, akik eredetileg azt akarták, hogy Pilátus viselje minden terhét és következményét ennek az ítéletnek. Ugyanakkor nem lehet a történelem zsidó pogromjait ebből igazolni, mert Jézus vére ez ügyben is hathatósabban beszél, mint az Ábel

vére (Zsid 12,24). Megváltó vér az, s nem a megtorlás ürügye, ahogy Barabbás is, végső soron, Jézus által szabadult!

A megaláztatások sora pedig folytatódik, s most a fékezhetetlen gúny tombolja ki magát rajta. Bíbor katonaköpeny, töviskorona, jogarként nádszál (micsoda ötlet!), térdhajtással mímtelt hódolat, aztán köpések. Ily módon az egész zsidó népet köpik szembe –, erre kevesen gondolnak, mert benne a zsidó messianizmust figurázzák ki! – Ugyanakkor a katonák a többi népeket képviselik. Jézus elutasításából minden nép kiveszi részét; s ő meghal népéért, és minden népért.

Máté 27,31–44 – Csúfot űznek belőle

A Máté leírása szerinti szenvedéstörténet jellemzője, hogy minden részletének, egészen a déli sötétség beálltaig, legfőbb mozgatója, hogy Jézusból továbbra is gúnyt űznek. Jézus a kereszt vízszintes gerendáját, a patibulum-ot vihette a vállán, vagy a hátán. Közben támad a tréfás ötlet, hogy egy vezérnek hadsegéd dukál; ekkor érkezik oda a Cirénéből (Egyiptomtól Ny-ra eső vidék) származó Simon. Előfognak, s ráparancsolnak, hogy vigye ő Jézus előtt, avagy utána –, a keresztet. Neve említése azt sugallja, hogy személye közismert volt keresztényen körökben; talán ő maga is keresztvénné lett; s amit most tán szégyell, belepírul, vagy belesápadtan izzad közben, később emelkedett lélekkel vállalta és emlegette, hogy ő volt az, akinek megadatott a kiváltság, hogy a Golgotáig vihette a keresztgerendát!

Az epével kevert bor, véletlenszerűen, de nem véletlenül, a Zsolt 69,21k teljessége, ahol is a szenvedő hiába várt könyörületre; ehelyett kevertek ételébe mérget, italába meg ecetet. Az epe megnehezítené ama „pohár” kiívását, amit lelki küzdelem után, az Atya iránti engedelmességből vállal el (26,39kk). A pohár, – jelképesen –, szenvedéseinek összességét jelenti, de ezt az epés poharat elutasítja. Pőrére vetköztetve, saját ruháit (31) sem mondhatja többé magáénak, mivel, megérdemelt zsákmányként a katonák – úgymond – igazságosan vetnek sorsot rá, melyik darab kié legyen. A megsemmisítő gúnyt szolgálja a feje fölé biggyesztett írás: EZ JÉZUS, A ZSIDÓK KIRÁLYA. – Közvetve, az egész zsidó népet is gyalázzák e kitétel-lel: nektek ilyen királyotok van! – Aztán a keresztet trónként alkalmazva, jobbról és balról, mint trónállókat, fölfeszítenek két rablót is, időben – vélhetően – Jézus után. E hármassal: nem pillanat szülte, inkább eltervezett elrendezés lehetett!

A gúny különféle változatai után, tulajdon szavait vágják Jézus arcába; s korábbi tetteivel szembesítik, amiket most, saját érdekében képtelen megtenni. A lelki kínzás ötletes kivitelében már saját népe és vezetői jeleskednek. Továbbra is rágódnak a templom lerombolásán, amit ő fölemlített, s fő vádpontként szerepelt a Nagytanács előtti kihallgatáson. Fejéhez verik, hogy ha képes 3 nap alatt fölépíteni azt, mentse hát meg magát és szálljon le a keresztről. – Harmadnapra diadalmasan be is fog következni! – A főpapi vádaskodás most sem tagadhatja, hogy másokat megmentett (ez volt az, ami igazán fájt!), magát meg képtelen megmenteni. Az arám, vagy héber beszédben itt a „megszabadítani” jelentésű igével, tehát a Jézus névvel is, csúfos szójáték hangozhatott el. Király-volta is olyan botrány-

kő számukra, hogy nem állják meg említés nélkül, hogy még hisznek is, ha tényleg leszál onnan! – További jeleket is kívánnak, mintha ember szabhatná a feltételeket Istennek. Megkísérlik szembefordítani Istennel, akiben bízott. Miért nem szabadítja meg tüstént? Lám, öncsalás és ámitás volt részéről, azt jelentve ki magáról, hogy ő Isten Fia. S a fitorok mögül itt már előbukkan a kísértő személye. Jézus számára kísértés, hogy szembesítik a keresztsége után elhangzott mennyei szózáttal, amit egyszer már hiába játszott ki ellene a kísértő (vö: 3,17; 4,3kk). Kínukban, kísértően szólnak a vele együtt megfeszített rablók is. – Magára hagyva, meggyalázva, megkísértve függ ott, értünk, Jézus.

Máté 27,45–56 – Utat nyitó halál

A sötétség apokaliptikus (végidős) jel; az Ám 8,9k szerint az egy-szülöttért tartott gyászt festi alá. A természet gyászában és megrendülésében az Atya ad jelet együttérzéséről, az utolsó három óra gyötrelmeivel vívódó Jézussal. Az Egyiptomot ért csapások közül az utolsó előtti volt a sötétség (2Móz 10,21kk). Ezt követte a páskabarány vérenek védelme alatt, a szabadulás. A sorrend azonos, azaz Jézus páskabarányként fog meghalni. – Hangját hallatja, Istenhez kiált arámul, vagy héberül. Nem személyes vád, és mégis gyötrelmem nyilatkozik meg kiáltásában, ami azonban idézet a Zsolt 22,2-ből; tehát az ŐSZ-i gyülekezet éneke nyomán –, az egy imádság! – A közelállók közül többen félreértik, hogy mit is kiáltott, s arra következtetnek, hogy Illés prófétát hívja. Megérintette tehát őket a végidők eljöttének érzése, hiszen a zsidók váradalma szerint Illés próféta az utolsó napokban fog eljönni; s talán ez is hozzájárult a félreértéshez! – Ekkor rohannak szivacsért, hogy Jézust megittassák. Az ecet általában frissítőként szolgált pl: a katonáknak is. Nádszálla tűzik a telített szivacsot és Jézus szürcsöl belőle. Itt ismét felötlök a Zsolt 69,22 messiási próféciája. Azt vesszük azonban észre, hogy a gúny itt már elhal, s nem attól vezettetve itatják; inkább azért, hogy idő előtt meg ne haljon már, amíg Illés ide nem ér a segítséggel! – Megmentőre várnak, s ez nagy hangulati változás. – Még egy hangos kiáltás, és Jézus meghal.

Halálát rendkívüli jelek kísérik, majd pedig követik. Meglepő módon a sötétség eltűnik; s kivilágosodik, amire kevéssé szoktak figyelni a magyarázók, mert az ige csak közvetve említi a 45.v-ben. A templom legbenső részét, az egyébként üresen álló Szentek Szentjét elválasztó függöny éppen akkor, fönről lefelé, végighasad. Földrengés is támadt és sziklák hasadtak meg. – bizonyára a rengésvonalak széléinél. Sírok elől elmozdulnak a zárókövek. Elhunytak teste támad föl, s bemennek a szent városba és sokaknak megjelennek „feltámadásuk után”; kevés kézirat mondja azt, hogy Jézus feltámadása után estek meg ezek. – Jézus nemcsak életével támasztott halottakat, de halálával is (2Kir 13,21!). Ezek földi testben támadtak fel, időlegesen. Nem a lelki testben leendő feltámadásról van itt szó.

Egyre növekszik a megilletődöttség az ottlévőkben. Az imént még gúnyban tobzódók elillannak. Ott maradtak viszont a kivégző osztag katonái. További feladatuk volt, hogy őrizték a helyet, s a felfüggesztett félholt tetemeiket, míg a halál be nem állt. Mihelyt átélük a földrengést, s a többi kísérő jelenséget, századosukkal együtt

egyöntetűen kiáltanak fel: „Bizony, Isten Fia volt ez!” Az igazság utat tör magának, s legelőbb a hóhérok jutnak el az igazság kimondásának jótét állapotába. Már ez is szabadulás, világgá kiáltani, meggyőzött szívvel és őszinte szájjal azt, amit a vádlók teljes igyekezetükkel kiirtottak és eltemettek volna, megbélyegezve hazugságaikkal, hogy írmagja se maradjon. – Nőtanítványok figyelik tisztos távolból a történeteket. Közülük hármat, vagy négyet nevez meg Máté. Kettő biztos: a magdalai Mária és a Zebedeus fiainak anyja, aki Salomé lehetett (Mk 15,40). Rájuk még feladat vár.

Máté 27,57–66 – Tisztesség és ármány

Fára függesztett ember teste éjszakára nem maradhatott a fán, hogy az Ígélet földjét tisztátalanná ne tegye (5Móz 21,22k). Jézus testét is emiatt kellett valakinek levennie a keresztről. Továbbá: a páskabarány áldozata sem maradhatott meg másnapra (2Móz 34,25). Istennek megvolt az embere Jézus illő eltemetése. Jézus (szélesebb) tanítványi köréhez tartozott ez a József. Ő érkezik meg Arimátiából Jeruzsálembe, hogy intézkedjék. Nem lakott túl közel, a helyet valahol Samária szélein keresik, Lidda közelében. Gazdag ember volt, láthatóan könnyen nyílik előtte Pilátus ajtaja, aki máris intézkedik, hogy vegyék le Jézus testét és adják át Józsefnek. Ő előbb még elviszi valahová, ahol tiszta gyolcsba göngyölté, s aztán helyezi el saját sírjába. Nemrég készítette el azt saját magának! – Senki nem bocsátaná szívesen mások rendelkezésére a maga kiszemelt, s talán föl is épített sírhelyét. József önszántából fektette őt a magáéba. Nem tudható, mi lett később a hamar megürült sírral, ha ma tisztelettel övezik is a helyet, ahol Jézus teste állítólag, feltámadásáig nyugodott. Lehetséges, hogy eltemetője testét is oda helyezték el holta után, s onnan vitték később csontmaradványait egy csontkamarába. Számára biztatás lehetett: ott fogok nyugodni, ahonnan győzelmesen jött elő, feltámadását követően Jézus!- József sírja minden sírhelyet a reménység helyévé változtatott, mert ha nem is abból a sírból, de ugyanolyan halálból jött elő Jézus, annyi különbséggel, hogy az ő teste nem láthatott rothadást, elmúlást (Zsolt 16,10; ApCsel 2,27; 13,34k).

Természetesen József akkor még erre nem gondolhatott. A sír bejáratához hengeríti a zárókövet (feltehetően segítséggel), s aztán, mint aki jól végezte dolgát, – aminthogy így is van –, eltávozik a sírtól. Ő akart ugyan halála után a szent városban nyugodni, feltámadásra várva; de békesség áradt el lelkében, hogy ezt a szolgálatot ő tehetné meg Jézusnak, – gondolta, hogy utólag, végszóra; s talán még a végső idők feltámadására is gondolt, nem is sejtve, hogy mily hamar fog az bekövetkezni, Jézus személyével, s hogy minden feltámadások felütése-képpen, az ő sírja lesz feltámadásának helyévé! A felütés kapcsán az a zenei műszó juttott hirtelen az eszembe, amikor további sorok éneklése előtt egy nagy lélegzetet vehetünk! Jézus feltámadása ilyen nagy, reménykeltő lélegzetvétel!

Egyebek is gondolnak, ó nem a diadalmas feltámadásra, hanem Jézus szavára, – hitetlenül. Pedig emlékezetünk pontos. Farizeusok előtt Jézus valóban beszélt feltámadásáról (12,40). Ezt megakadá-

lyozandó látják most módfelett szükségesnek, hogy a sírt őrizni kell, nehogy eljöjjenek a tanítványok és a testet elorozzák, s aztán hirdethessék: lám, feltámadt a halálból. – Ki is fejtik, de hitetlenségből, hogy ez még nagyobb vonzerővel hatna az emberekre, amit ők, mármint a főpapok és írástudók, szeretnének minden eszközzel megelőzni és lehetetlenné tenni. Mégis ez a sürgetésük teszi, akaratlanul is, hitelessé a feltámadást, mert a lepecsételt kő és az oda állított őrség valóban megakadályozhatta volna, hogy valami emberi ügyeskedés történjék; tehát egyértelművé tették, amikor az bekövetkezett. – Mintha Pilátusnak már elege is lenne az egészből, ezért bízta tulajdon katonáira, hogy őrizték a sírt.

Jószándék, végtisztesség, ill. reménységet csírájában is elfojtó intézkedés tevékenykedik Jézus teteme körül. E halálos kiszolgáltatottságból lép elő majd diadalmasan az Úr (Ézs 53,9k)!

Máté 28,1–7 – Az üres sír

A magdalai Mária és a másik Mária, ha a többiek már nem is, de ők ketten következetesen követik nyomon, hogy mi történik Jézus testével. Távolról, de jól megfigyeltek minden részletet a Golgotán; és előző este a sírbatételt is. Aztán szombat kezdődött és estétől más-sik estéig előírás szerint megtartották a nyugalom napját, de ahogy vége lett az ünnepnek és kezdődött az első hétköznap, valószínűleg már este kimentek a sírhoz. A hajnal jelenthet esthajnalt is, mint a Lk 23,54-ben a „megkezdődött” szó, ami ugyanaz, mint amit itt „hajnal”-nak fordítunk. Mivel pedig zsidó beosztás szerint a nap este kezdődött, mintha valamiféle várakozással közelítenék meg a sírt, sejtve, hogy az eltemetéssel mégsem záródott le minden! S valóban földrengés támadt, talán utórezgéseként a 28 órával korábbiak. – Az Úr angyala pedig megérkezett a mennyből és elhengerítette a követ, s aztán ráült. Számára sem volt akármilyen teljesítmény a kő elhengerítése, mert vele a pecsétnek is el kellett szakadnia; mégis, ahogy ráül, abban van valami csöndes diadal. A fáradtság azonban nem tükröződik arcán, inkább fény sugárzott róla; ruhája is vakító fehéren világított, mint a Hermón hava, amikor a nap rásüt. Megnyílt tehát a menny, hogy Jézus sírja is megnyíljon. Mégse gondoljuk, hogy mindez előfeltétele volt Jézus feltámadásának, azaz, hogy másként képtelen lett volna előjönni sírjából! – A feltámadott Úr bárhol meg tudott jelenni, a bezárt ajtó sem volt előtte akadály (Jn 20,19.26). Tehát képes volt előjönni sírjából a kő elhengerítése nélkül is; nincs is szó arról, hogy a kinyitás után jött volna elő. – A szemtanúk számára volt fontos az, hogy oda bepillantassanak, s lássák, hogy a helye üres! Az élet tehát már előbb győzött, s most az erről szóló hír hiteléhez és viteléhez szükséges erősítés az, hogy saját szemükkel lássák meg a helyet, ahol Jézus feküdt!

Az örök is látták az angyal fényességét; s rájuk egészen más hatást gyakorolt a látvány. Úgy esnek össze, mintha tagjaikból minden élet kiszökött volna, szó szerint holtra váltak; ámbár nem haltak meg, csak egy ideig feküdtek ott ájultan. – Talán az asszonyok lábai is remegtek, de az angyal bátorítja őket, hogy ne féljenek. Aki kegyelmes kijelentésben részesül, mindig kap ilyen biztatást (Lk 2,10). Azt is tudja az angyal, hogy a megfeszített Jézust keresik. Nincs itt, mert már föltámadt, ahogy előre meg is jelentette. Az angyal nemcsak magyaráz, útmutatást is ad, hogy a jóhírral késlekedés nélkül sies-senek a tanítványokhoz. Mondják el, hogy feltámadt az Úr a halot-tak közül. Igyekezzenek Galileába, mert ő fog odaérkezni elsőnek,

amint már korábban megmondotta (26,32). Nyomatékosá teszi az angyal, hogy ő megmondta most, tehát átadta az üzenetet, s a többi már azokra tartozik, akik a hírt viszik, ill, akik tőlük meghallják, s aszerint engednek-e neki. – Amikor Jézust elfogták, kérhette volna az összes angyal mozgósítását az Atyától, de nem tette. Feltámadása után elegendő egy szál angyal, hogy bepillantást adjon a feltámadás győzelmébe. – Az örök holtra váltak, de a tanítványi kör számára megszűnik a bénultság, győz az örömhír, s a tanúságtétel lendületbe jön.

Máté 28,8–15 – Találkozás és félremagyarázás

Ha csak az üres sír tátongott volna a két asszony előtt, beleborzongtak volna. Így is biztatni kell őket, hogy lépjenek közelebb és pillantsanak be. A történet hiteles magyarázata segítette át őket a félelem dermedtségén, s juttatta őket cselekvőképes, örvendező állapotba. Az angyal mondta el az örömhírt, de nekik kellett, mint a feltámadás első ígéhirdetőinek, a jó hírt továbbadniuk; bár arra csak következtetünk, hogy így is történt. – A félelem nem múlt még el szívükből, keveredett a nagy örömmel, s arra készítette őket, hogy futva vigyék meg a hírt a tanítványoknak. Nem tudni, milyen távol-ságban voltak a sírtól, amikor Jézus tűnik fel előttük. Már rájuk is köszön, ők pedig megtorpannak. Hogyhogy szembejött Jézus? Visszamegy a sírhoz? Vagy már Galilea felé tart? Annyi talán elmondható, hogy ő már elvégzett valamit feltámadása óta, s lehet, hogy éppen indul Galilea felé, s ott bukkant eléjük, ahol az utak találkoztak; nem feltétlenül van tehát szó szembejövésről. – Az asszonyokat előnti a tiszteletteljes szeretet, leborulnak elé és átfogják lábait. Látja, hogy egész testükben remegnek, s megint elhangzik a biztatás, hogy ne féljenek. Pontosan ugyanazt mondja, amire az angyal már utasítást adott. Tehát megerősíti, hogy mit kell tenniük. Ketten vannak, ennyi kell a hiteles tanúsághoz, és kétszeres tanúskodás erősíti őket, hogy mind igaz, amit tapasztaltak; s hogy csak bátran haladjanak tovább, végezzék el, amiért küldettek. Igen! A tanítványoknak Galileába kell menniük, s ott megláthatják őt.

Az asszonyok eltávozása után néhányan az őrségből rászánják magukat, hogy a városba menve megjelentsék a főpapoknak a történeteket. Ismételten rendkívüli ülésre jön össze a Nagytanács, vagy csak egy része (?); határozat nyomán pénzteremtésnek elő, s lefizetik a katonákat. Nem júdás-pénz az, mégis valami hasonló! – Krisztus koporsóját sem őrizték ingyen –, mondja, – frivolul –, a /magyar?/ szóbeszéd. – Ez esetben Jézus feltámadásának hírére kell minden lehető eszközzel elferdíteniük. Kioktatják őket, mit hazudjanak. Hitetlenségükben némelyek tényleg azt gondolhatták, hogy a tanítványok keze van a dologban. Mert ha csak az lehet igaz, amit az ész képes fölfogni, ott az azt meghaladó isteni tett csak turpisság lehet. Persze nagy szégyen és fegyelemsértés, ha kiderül, hogy az őrség – mindőjük egyként – elaludt. Ennek várható következményét (ódiumát) magukra vállalják a vének. Talány, hogy miként fogják kimagyarázni Pilátus előtt, hiszen nem ők, a vének aludtak el. – Különben is ez a hazugság-háló több ponton is szakadozott.

Kérdezhetette volna pl. Pilátus, s talán meg is tette –, honnan tudjátok, hogy a tanítványok tették, ha az örök aludtak? Kérdőre vonhatta volna őket, hogy miért mentegetitek az elaludt őrseget: tán csak nem ti követtétek el azt, ami ellen annyi erőt pazaroltatok el, hogy ne történjék meg, balgán előidézve azt, amit eredetileg megakadályozni akartatok? Mind a katonákat, mind a véneket többszörösen sarokba lehetett volna szorítani. – Ennyit ér mindenfajta kósza hír, ami még az evangélium leírása idején is szóbeszéd tárgya volt a zsidók között. Mégsem zavarhatta meg tartósan a tényeket semmi mellébeszélés, s nem tartóztathatta fel az evangélium örömhírének elterjedését, hogy Jézus él!

Máté 28,16–20 – Önkijelentés – kiküldés – ígéret

Mint ahogy a Tízparancsolat azzal kezdődik, hogy Isten elmondja kicsoda ő, hasonló módon Jézus is arról beszél tanítványainak, hogy immár – fordítható így – teljhatalom adatott neki. Az Atya ruházta fel e hatalommal. Mikor? Bizonyára feltámadása után; s nem várt vele 40 napot. Mennybemenetele főként a tanítványok meggyőzését és útbaigazítását célozza, hogy merőben új helyzet állt elő! – Tehát valami hasonló célzatú, mint volt húsvét hajnalán a kő elvétele, amely nem volt feltétele föltámadásának.

A hegy, melyről most szó van, a kijelentés helye. Lehet, hogy ugyanazon hely, ahonnan a kísértő mutatta volt meg neki a világ minden országát és dicsőségét, s ígérte, hogy neki adja azt, ha leborulva imádja őt. Akkor Jézus ezt a csábos kísértést visszautasította (4,8kk), most azonban az Atyától kapja meg az amannál nagyobb hatalmat, amelynek a démoni erők is kénytelenek engedelmeskedni (Lk 10,18). Lehetséges továbbá, hogy ez a hely a megdicsőülés helye volt (17,1), vagy akár egy másik hegyé, de fénylő ruháról most nincs említés. Némelyek a Hegyi Beszéd helyét gondolja e hegynek. – A tanítványok mindjárt oda is mennek, holott Jézus kifejezetten erről nem szólt (10).

Evilági hatalmakhoz nem fogható fölhatalmazásából eredően küldi ki őket, hogy tegyenek tanítvánnyá minden népet,- ezzel át is hidalva a szívükben támadt kétségeket -. Nem azt mondja: tegyetek tanítványotokká, mert így minden nép és nemzedék előtt megnyílik a lehetőség a közvetlen tanítványságra. Sem az idő, sem a tizenkettő személye (most még 11) nem olyan közbevetett fórum, mely nélkülözhetetlen volna a vele lehető közösség fenntartásához. Senki nem állhat elő feltétlen hatalommal és igénnyel, hogy bárki csak az ő közvetítésével férközhöz oda Jézushoz! Szükséges a tanítványi tanúságtétel azért, hogy kellő időben fölöslegessé tegye magát! – Rájuk nézve is érvényes az útkészítő Keresztelő János vallomása: Néki növekednie kell, nekem pedig kisebbé lennem, alább szállanom (Jn 3,30). – A „minden nép” nemcsak különféle nemzeteket jelent, hanem beleértendők a családi és társadalmi adottságok is, azaz a szolgák és szabadok, a férfiak és nők, az idősek és gyermekek; legkivált a „kicsinyek és nagyok” (vö: Jer 31,34; Zsid 8,11; Zsolt 115,13; Jel 11,18; 19,5. A végső számadásnál fordított sorrenddel: nagyok és kicsinyek: Jel 20,12, mert a nagyok felelőssége nagyobb!). – Mindezekben a kicsinyek vannak előnyös helyzetben, ez a megígért, s a Krisztusban beteljesedett, tényleges új szövetség leginkább jellemző

kegyelmi sajátossága! – Kíséreljük meg, hogy magunkat beleéljük a sok új jelenséggel szembesülő akkori viszonyokba; a tanítványi hit alakulásába, s az első gyülekezetek gyakorlatába. – Érzésem szerint, a lelkiismeretet egyre inkább nyugtalanította a leánygyermek helyzet, hogy ők csak úgy elvannak a családban! -. S akkor érkezett tudatukig a fölfedezés, hogy a „minden nép” fogalmába azok is beletartoznak; s megkeresztelésük lehetősége a korábbi féloldalúságot egycsapásra megoldotta! – Így, az új szövetségben – szinte csak úgy magától –, egyenjogúság támadt a gyermekek és a gyermekes családok között! Ez a gyermekkereszttség gyakorlatának is hallatlan lendületet adhatott! Mivel látványosan fölülírta az őszövetségi jegyet, melyben csak fiúgyermekek részesedhettek!

Tanítás és tanulás meg is előzi és egyben követi is a keresztséget; viszonylagossá téve a kérdést, hogy melyik legyen előbb: a tanítás, vagy a keresztség; s a nemzedékek láncként kapcsolódnak egymáshoz. Gyermekek esetében megelőzi a szülők tanulása, s követi a közös tanulás: több nemzedéké, együtt. Az ő parancsainak tanulása a gyakorlatban: akarátának a keresése és megcselekvése. Ezt mi nem vagyunk képesek eléggé megismerni; nem elég hozzá egy emberi élet, mivel holtig van mit tanulnunk, sőt a világ végezetéig előttünk áll ez a feladat. Mik az ő parancsai? Mindaz, amit a Hegyi Beszédben mondott. Továbbá a szeretet parancsa Isten, felebarát és egymás iránt, ki nem felejtve az ellenség iránti szeretetet sem. Ismeret és gyakorlat együtt teszi ki e tanulást. A tanulás feladata a Szentháromság ismerete, aki mindent megelőző szeretével új szövetségébe fogadott a keresztség által (1Jn 4,9k.19). A keresztség nem üdvözít, de olyan szövetségi kihívás, mely bennünk a megtérés válaszát szelíden, de félreérthetetlenül sürgeti. Jobban megismerni őt csak a megélt tanítványság mindennapos gyakorlata közben lehetséges. – E feladathoz: a tanítvánnyá tételhez és közös tanuláshoz fűződik az ígéret, hogy a világ, azaz az idők végezetéig ő Immánuel marad számunkra: velünk lesz, velünk marad jó és rossz napokban, alkalmas és alkalmatlan időszakokban egyaránt!

Márk 1,1–11 – A kezdetek

„Jézus Krisztus, az Isten Fia evangéliumának kezdete” egyaránt jelenti azt, hogy ő hirdette azt étellel és szóval; s hogy az evangélium róla szóló örömhír. Az egymást – időben követő, két jelentés osztatlanul fonódik egybe. A kezdetek ugyanilyen szervesen gyökereznek az ŐSZ-i előzményekbe is, el egészen a Biblia első lapjáig, hiszen a Szentlélek reá szállása „mint egy galamb”, emlékeztet az 1Móz 1,2-re, ahol – a teremtés hajnalán – Isten Lelke lebegett a vizek fölött; továbbá Nőé galambjára, amely –, miután másodszor engedte ki a bárkából –, letépett olajfalevéllal köszöntötte kibocsátó gazdáját. A kezdetek szintúgy mélyen gyökereznek a prófétai ígéretekbe is. Márk –, tömörítő stílusával –, ézsaiásinak mondja mindazon próféciaikat, melyeket kevert idézetben előhoz. A Mal 3,1 az ÚR, Jahve követét, azaz angyalát ígéri, akinek nyomán hamarosan eljön templomába az Úr maga is. A 2Móz 23,20 során az Úr angyalt ígért népének a pusztában, aki majd előttük jár, megőrzi őket és beviszi kijelölt helyükre. A babiloni fogságbeli Ézsaiás pedig egy kiáltó szaváról szól, hogy készíttessék az Úrnak útja a pusztában; ösvénye legyen egyenes (40,3kk)! – Keresztelő János megszemélyesített próféciaiként lép elő az ismeretlenségből. Bármennyire csupán kiáltó szó kívánt lenni, megjelenésében, öltözetében, pusztát idéző táplálkozásával is eleven prófécia. Vele valóban kezdetét vette az a különleges üdvidő, amely majd kiteljesedik Jézus Krisztus testben közöttünk elvégzett, halálával és feltámadásával megpecsételt szolgálatában. Az üdvösségtörténet eme központját –, beleértve az ÚSZ-i szentiratok iheletését és leírását is –, jellemezhetjük úgy, hogy ekkor az idő maga is kijelentésekkel volt telített (Gal 4,4). Mint egy tengely, amelyen a beteljesedés szakaszába fordult a világ üdvözítése!

János, aki keresztelt (a Keresztelő János nevet Márk csak a 6,25; 8,28 esetében használja), bűnbánatot, s megtérést hirdetett és a bűnök bocsánatát. Aki kész volt rá, hogy Istenhez térjen, megvallva bűneit, azt a feloldozás jeleként megkeresztelte a Jordán vizében. A kifejezés többnyire azt jelenti, hogy beleálltak a vízbe. Jézusról viszont úgy beszél, hogy alá is merítette. Mintha Jézus ezzel az alámerülő cselekménnyel minden bűnt magára vett volna, amit a megkereszteltek maguk mögött hagytak. Ez maga is prófétai jelként értendő, mert különben nem kellett volna néki később a keresztet fölvennie értünk. – Jézus megjelenése egyébként egyedülálló ebben a népmozgalomban. Mert valóságos népvándorlás indult meg Jánoshoz, arra a helyre, ahol az ígét hirdette. Egész Júdea és Jeruzsá-

lem is kivonult oda, s mindenki, aki kész volt bűneit megvallani, részesedett a keresztségben. János fellépése nyomán a pártoktól és irányzatoktól szabdalt zsidó nép között új egység és új választóvonal támad. S ekkor – Galileából – szinte egymaga, megérkezik Jézus. Ő is vízzel kereszttetít meg, hogy majd ő maga Szentlélekkel keresztteljen. – Keresztése után Jézus megnyílni látja az eget, s a (Szent) Lelket reá szállani, s hallotta a szót, melyben az Atya vall szeretett Fiáról. A mennyei szózatot bizonynal mások is megértették. Az igehallgatás, végső soron, részesedés abban a beszélgetésben is, – amelyet szoros, belső közösségükben –, a Szentháromság személyei folytatnak egymással!

Márk 1,12–20 – Egyedül és tanítványokkal

A Fiút, akiben az Atya gyönyörködött, erőteljes lendülettel viszi ki a Lélek a pusztába. Csírájában már itt megjelenik az értelmet meghaladó ellentmondás, melynek mégis mindkét eleme együtt adja a teljes igazságot, hogy a szeretett Fiút tette ki az Atya mindenféle próbatételnek, irántunk való szeretetében azért, hogy helytálljon értünk és megváltson minket. Íme, most második Ádámként látjuk őt a pusztába űzve, ahová az első Ádám is űzetett, akit akkor, – lát-szólag – nem zavart tovább a kísértő. Mintha megelégedett volna azzal, hogy az Édenből sikerült az embert kipenderítenie. – Jézusnak viszont ott sem hagy békét, utána megy a pusztába és negyven napon át támadásaival kísérti. Ám, Jézus helytállásával kezd a pusztta Édené válni, mint egy messiási birodalom, ahol ember és állat zavartalanul él együtt (Ézs 11,6kk; 65,25), és az angyalok is folyamatosan gondoskodnak róla. Első Ádám fiai! Bízotok a Jézus-Ádám kitartó győzelmében, ott van a Paradicsom a pusztta kellős közepén is, ha ő ott jelen van!

Amikor pedig János szolgálata – Isten akaratából – lezárult (ez is benne foglaltatik a 14.v-ben!), fellépett Jézus, egy időre odahagyva Júdeát, és kezdett evangéliumot, azaz örömhírt mondani Galileában: Az idő betelt, az alkalom, az idő (kairosz) elérkezett. Az Isten országa közel van, ami egész pontosan azt jelenti, hogy jelen van. Mert ami közel van, az már itt is van! Az új korszak nem egyszerű visszatérése valami hajdanvoltnak, amit az ember elveszített, de visszanyerhető. A Szentírás nem ismeri más kultúrák visszatérő boldog aranykorát! Időfogalma nem önmagába torkolló, körkörös mozgás, mint amazoké, hanem – úgy mondjuk – lineáris. Ez a Jézus-hirdette ország Isten uralmának kiteljesedése, tehát jelenvaló, s egyben eljövendő országlás, ahogy azt a Dán 7,22 ígérte. – Hallatán e jó hírnek, Istenhez lehet térnie mindenkinek és hinnie kell az evangéliumban. János örökébe lép Jézus, de a hívást másként indokolja. Az Országot mutatja fel, s nem önmagáról beszél. Arról szó sincs, hogy a megtérőket, vagy akár tanítványait is megkeresztelte volna, mert a keresztség majd a feltámadását követő rendelkezése lesz (16,16!).

A tanítványok elhívását sem úgy adja elénk az evangelista, hogy a hívők közül gondosan kiválogatta volna a krémjét. Nem! Miközben ott járkal a Galileai-tenger partján, teremő módon, szinte a semmiből és a pillanat ihletésében, esik tekintete Simonra és Andrássra. Ők éppen azzal foglalkoztak, hogy a kerek hálót vetették ki a tengerbe.

Némi távolsággal lehettek a parttól, s lekötötte őket tennivalójuk, Jézus mégis elérte őket szavával: „Ide, utánam!”, s majd emberhalászok lesztek! – Mert azzá teszlek titeket! – Hasonlít szavának átható ereje a teremtéskor elhangzott parancsra: „legyen!”, és lett, mert a hálót otthagya máris Jézus nyomába szegődnek. Megpillantott egy másik testvérpárt is. Ők módosabb család lehettek, nem úgy, mint az első pár magad-uram-jai, mivel napszámosaik is voltak. – Jézus tehát a Zebedeus-fiakat is elhívta, s azok máris mennek utána, mint egykor tette volt Illés elhívása nyomán Elizeus (1Kir 19,19kk).

A keresztyén lét ma is magán hordozza az elhívás, a tanítványság vonásait. Figyelj Jézus szavára, amikor szólít!

Márk 1,21–28 – Hatalommal tanított

Márk nem bocsátkozik részletekbe, hogy pl. Jézus leginkább Kapernaumban volt otthon, jóllehet Názáreti-nek is hívták. A lényegre tör, s ebben van – összefogottsága ellenére – hallatlan ereje. Jézus hatalmát most is kevés szóval, de annál erőteljesebben mutatja fel. A zsinagógában tanít, s az emberek nem tudnak hová lenni a csodálkozástól. Az írástudók egysíkú és boncolgató írásmagyarázataihoz voltak hozzászokva, s azonnal észlelik, hogy Jézus beszéde isteni hatalommal telített.

Tanítása mindjárt ki is hívja a tisztátalan lélek ellenkezését. Meglepően egyedi, hogy egy megszállott ember van jelen a zsinagógában, mégis úgy lehet, hogy a gyülekezet félelemteli tisztelettel viselte el egy ilyen csendes, szíofrén ember jelenlétét, mintha valami istenit sejtettek volna benne! – Jézus jelenléte és szava kihívja és leleplezi, hogy miféle lélek is van abban az emberben, hogy az tisztátalan. Mint verméből kihúzott féreg, üvölt fel a démon, elárulva önmagát, hogy nincs köze, s nincs közük Jézushoz, – mert hasonszörű társai helyett is beszél. – Kimondva a Názáreti Jézus, valamint az Istennek Szentje nevet, e fogással igazából szeretné hatalmába keríteni őt. Még azt is mondja: tudom, ki vagy! De mintha eleve sikertelennek látná mégis a kísérletet, hogy Jézust legyűrje, eközben hátrál is: „Azért jöttél, hogy elveszíts minket?” Honnan az ismeret? Egyenes következménye az a Jézus 40 napos pusztai tartózkodásának, s a kísértő csábos ajánlataival szembeni eredményes ellenszegülésének! – Ez az összefüggés arra figyelmeztet, hogy Jézus démonűzést nem lehet az Isten országa evangéliumának győzelmes hirdetésétől elválasztani. Az ő háttére elűt korának ördögűzőitől (Lk 11,19k). Ebből eredően, nem csodálandó személye, démonűző képessége hívja fel magára a figyelmet. Inkább az új tanítás hoz áttörést; s ebből következik, hogy hatalommal parancsol a tisztátalan lelkeknek, s azok kénytelen-kelletlen engednek neki. Jézus ugyanis megnémulást parancsolt, mintha azt mondaná a zavarkeltő léleknek: tartsd a szád, és menj ki belőle! Minek nyomán a démon még egyszer megrázza azt az embert, s egy utolsót kiáltva, kénytelen elhagyni fogva tartott emberét.

Az evangelista külön nem hangsúlyozza, hogy ennek következtében szabadult meg az addig megszállott ember. Pedig Jézus parancsára nemcsak ő vált szabaddá. Az egész szombatnapi, zsinagógai gyülekezet, akiket előbb még tanított, válik tanújává hatalmának, s megtelik az igaz és a hamis, a krisztusi és a démoni, azaz a tiszta és a

tisztátalan közötti különbségtétel ajándékával. Ez addig elmosódottan volt jelen a tudatukban. Kitisztult fölismeréssel, ennek kifejezését is adják. Jézus híre innen, s ettől fogva gyorsan terjed mindenfelé egész Galileában. – A démon – a legjobb védekezés a támadás elve alapján –, kihívóan viselkedett és megelőző csapást igyekezett Jézusra mérni, de rajtavesztett és eltávozni kényszerült. – „Álljatok ellene az ördögnek és elfut tőletek” (Jak 4,7)!

Márk 1,29–39 – Sínylődők és a gyógyító

Jézus a zsinagógából Simon és András otthonába tért be, hogy együtt lehessen négy tanítványával. A Jn 1,44 szerint Péter Betsaidából való volt. Amint az Izráelben gyakorta előfordult, nősülése után felesége szüleinek házába költözhetett. Belépve a házba, Jézusnak mindjárt szembesülnie kellett a családot foglalkoztató gonddal. Simon anyósa ugyanis, – vélhetően az asszonyok számára elkülönített helyen feküdt betegen, s a láz szinte leverte. Szólnak felőle Jézusnak, ő pedig máris odalép, megfogja a kezét és talpra állítja. Szó nem esik, nincs körülményeskedő csodatétel. Jézusból, a kezek találkozásán át szinte átárad az életerő, s az idősödő asszony meggyógyul. Olyannyira helyreáll az egészsége, hogy már gondja van arra is, mivel tudná Jézust és a tanítványokat ellátni. Ez olyan fontos mozzanat, hogy szinte kiesik a közfigyelméből, hogy szombat van, s a szorgos tevékenység alig hozható összhangba a nap megszentelésével. Mégis, az asszony testi-lelki megépülése hatékonyabban fejezi ki itt a nap szentségét, mint a tilalmak sora.

Estére elmúlik a szombat, s mintha az emberek csak erre vártak volna, a városka lakói a ház ajtaja elé gyülekeznek. Nincs vége-hossza a különféle bajoknak, szinte zaklatják velük Jézust. Ő pedig sorra gyógyítja őket, s az ördögtől gyötörtöket megszabadítja megszállottságukból. Már jóelőre megtiltja a démonoknak, hogy megszólaljanak, s fecsegenek róla. Ugyanis az ördögök is lehetnek járatosak vallásos dolgokban, ősatyjuk is belekontárkodott a Teremtő művébe, s ott lábatlankodott (kígyó, akinek az óta nincsenek lábai!), hogy szétdúlja és megrontsa az ember békés közösségét Istennel (1Móz 3,1kk). A Jak 2,19 szerint az ördögök is hiszik, hogy Isten egy, és rettegnek tőle. Az új hét tehát – még azon az estén – sűrű tennivalókkal kezdődött, de Jézus egyszerűen nem térhetett ki előlük, látva a sok bajban vergődőt. Még azt is kockáztatnia kellett, hogy őt csupán csodatévőnek tartsák. – E félreértést egyenesbe kell hoznia. Mindaz, ami ezek után következik, ezt szolgálja.

Hajnali szürkületkor Jézus már fölkél, s úgy cselekszik, mint a zsolttáros (Zsolt 5,4; 88,14). Korán reggel imádságban keresi a közösséget az Atyával. Valószínűleg fennhangon imádkozik, e végett is vonul puszta helyre. Új hét kezdete is ez, már estétől a hét első napja van. A tanítványok is felsejkennek, mert emberek keresik megint Jézust. Mennek hát utána, hogy tájékoztassák. Jézus azonban egyelőre kitér az őt keresők elől. Fölsimerte újból, – s magában tisztázta az Atya előtt –, hogy neki elsőrenden az evangéliumot kell hirdet-

nie, nemcsak itt, de más településeken is, hiszen ezért jött; szükség szerint mégsem marad el a démonok kiűzése sem. – Isten gondolata más, mint az emberek elvárásai, s Jézus újból az Atya akaratához igazodik. Tehát Galilea más részein folytatja, amit elkezdett Kaper-naumban.

Az emberi nyomorúság enyhítése az Isten országa hirdetésének jeladásaként végzendő el. A szó feltár, de mindenestől nem helyettesítheti a tettet.

Márk 1,40–45 – Tisztító harag

Már a régieket is zavarba hozta, hogy a kéziratok egy részében Jézus haragra gerjedt a leprás esdeklésén (hasonlóan kemény a 43.v: „ráripakodni” szava is). Emiatt enyhítették úgy, hogy „megszánta” (41). A harag magyarázható ama tisztázódásból, amit Jézus éppen most végzett el az Atyával, hogy mi végett is küldetett el. Az újólajos esdeklő kérés megint mintha csupán a csodatévőt feltételezné őbenne. Mindazáltal úgy alakul a találkozás, hogy az Jézus küldetés-tudatához igazodik. Ő pedig igyekszik is ezen a sínen tartani a fejleményeket. A meggyógyult mégsem engedelmeskedik neki. Pedig, ahogy megszólítja Jézust, benne van valami, az átlagot felülmúló fölismerés. Meglátja Jézusban azt a hatalmat, ami őt nemcsak meggyógyíthatná, de meg is tisztíthatná, ami többet jelent egyszerű gyógyulásnál. Jézus rááll, enged a kérésnek; még azt is mondja: „Akarom!”. Az ezt kísérő harag, mely nem zárja ki a megszántást, jelenti a tisztátalanná tevő gonosz ártó hatalmán ébredt fölháborodását. A megtisztítás Isten országának győzelme egy ember torzult testében, amiből a lélek kiáltott segítségért. Jézus szavára: „tisztulj meg!” a lepra eltávozik annak testéről és tisztává válik az, akinek eddig azt kellett folyton kiáltoznia: „tisztátalan, tisztátalan!” (3Móz 13,45).

Profétai előzményként a háttérben ott van Elizeus próféta gyógyítása, amikor Naámán teste olyan lett, mint a kisgyermeké. Az pedig, hogy az (illetékes) paphoz küldi Jézus ezt az embert, hozzáfűzve: „bizonyáságul nekik”, emlékeztet a próféta indoklására: „tudja meg, hogy van próféta Izráelben” (2Kir 5,8.14). Az tehát, hogy a megtisztulást hivatalból megállapító hatósághoz utasítja Jézus ezt az embert, nem csupán a mózesi rendelkezés érvényének elismerése (3Móz 13-14. Sőt a 13,49 egyik részlete szószerint tér vissza Jézus utasításában!) –, hanem újabb híradás, felmutatott bizonyíték arról, hogy kétségtelenül itt van az Isten országa. A ráripakodás és az intés: „Vigyázz! Senkinek se szólj!” avégre hangzik el, hogy a meggyógyult csak az eleje tűzött feladatra összpontosítson. – Márk fogalmazásában ismételten visszatér a hallgatás jézusi parancsa, ami csak akként magyarázható, hogy azt akarja: az emberek ne egy csodatévő iránti kíváncsisággal tóduljanak hozzá, hanem az evangéliumban higgyenek, térjenek meg és adják át magukat Isten uralmának! Kinyújtott keze, mellyel megérintette a leprást, nem a csodatétel mozdulata, hanem a messiaszi idő újjáteremtő és mindent megtisztító hatalmának kifejeződése. A szóé az elsőség (Zsolt 33,9), mint a teremteskor, s a mozdulat a tettet húzza alá.

A megtisztított azonban nem törődik Jézus tilalmával, inkább mindenfelé elhíreszteli mi esett meg vele. Jézus pedig kénytelen visszavonulni a pusztába, de az emberek ott is megkeresik. – Márk nem beszél arról, hogy a megtisztult elment volna a paphoz, ami mégsem kizárt. Az evangelista jellemzője, de az egész Szentírásé is a brevilokvencia (a szűkszavúság). Ezzel mindig számolnunk kell, de csak ott színezhető magyarázatban az ige, ahol korhű és finom indítások vannak reá. Az igében evégett el kell mélyülni, nemcsak korcsolyázni a felszínen. Az ige nem alibi rá, hogy elüssük az időt, vagy odamondogassunk a jelen sem lévőknak.

A megtisztítás a test és lélek együttes gyógyulása. Találkozzék Isten akarata és a tied; szabad kezdeményezned is!

Márk 2,1–12 – Bűnbocsánat és gyógyulás

Folyamatában tekintve a történeteket, immár nemcsak Jézus szívében, de a városka lakóiban is helyreállt az egészséges egyensúly. Nem a csodatévőt keresik és fogadják el benne, hanem az igehirdetőt. Továbbra is lesznek gyógyítások, de abban is a helyreigazodott sorrend érvényesül. Tisztulás és rendeződés ismerhető fel tehát abban, hogy az igehirdető Jézusért gyűlnek oda az ajtó elé. Megint Péter házaról lehet szó, ahol Jézus „otthon” volt. – A hirdetett ige elfogadásához is kell az előzetes rendeződés magamban, hogy voltaképpen mit is akarok Istentől, s hogy elsőrenden igenis igére van szükségem. Ez ma is így van. Becsüljük meg azokat, akik nem csodavárásból, csak egyszerűen az igéért jönnek az istentiszteletre és ne magyarázzuk félre vágyakozásukat; menet közben még az is tovább fog tisztulni!

Nehezen képzelhető el, hogy a lapostető gerendái közül kihulló közties anyag ne esett volna a bent ülők nyakába. Mégiscsak, valahogy úgy lehetett, hogy Jézus, kifelé tekintve, az ajtóban ült. Így a szerény berendezésű ház esetében csak a bontás okozhatott zajt. S aztán felülről aláengedve a beteget, hátulról érkezve, kerültek elébe Jézusnak. Ő pedig hitüket, ötfük, vagy a négy beteghordó közös bizonyosságát veszi tekintetbe, s erre mondja el a fönt említett –, rendeződött sorrend szerint –, előbb azt, hogy a hordágyon fekvő bénának a bűnei megbocsáttattak. – Először tűnnek fel Jézus közelében az írástudók, akik e szavakon megbotránkoznak, hiszen csak az egy Isten (5Móz 6,4) bocsáthatja meg a bűnöket; méghozzá áldozatok teljesítése alapján, a főpap közbenjárására, a nagy engesztelési ünnepen. – Csak szívükben kavarnak ellenkezések, netán kiült az arcukra, de Jézus fölismeri indulataikat és meg is nevezi, kimondja előttük, amit talán még meg sem fogalmaztak. Egyedülálló alkalmként megnevezi, kijelenti előttük, mire gondoltak; eközben kétségtelenül kiderül, hogy a vesébe lát!

Vajon mi könnyebb hát: bűnbocsánatot hirdetni, vagy azt mondania a bénának, hogy vegye föl eszkapált hordágyát és menjen haza? Bizony a látványos gyógyítás a könnyebb; s könnyebbről a nehezebbre következtetve válik mindenki előtt ismertté, hogy az Emberfiának igenis van hatalma e földön megbocsátani a bűnöket! E bizonyosság igaza érdekében, de az őt kereső hitet sem hagyva cserben, parancsolja a bénának, hogy keljen fel, vegye az ágyát és menjen haza. Megint csak az újjáteremtő, bűn és betegség rontását kiiktató, helyrehozó hatalom cselekszik itt oly módon, hogy a fel-

oldozás hirdetésével a leverő nyomorúság egész hátterét is tisztába teszi közlésével, hogy a bűnei megbocsáttak. A szenvedő-szerkezetes fogalmazással Jézus azt hirdeti, hogy Isten bocsátott meg neki; kijelentve egyben azt is, hogy ő, – Emberfiaként –, felhatalmazást kapott rá, hogy Isten nevében szóljon és cselekedjék. Tettére, a gyógyulás láttán mindenki Istent dicsőíti.

Bocsáss meg az ellened vétkezőnek, s gyógyító erők fognak felszabadulni; nyomában pedig Istent fogják magasztalni. Ne dőlj be annak, hogy különféle módokon a kísértő bosszúra, megfizetésre ingerelne téged!

Márk 2,13–17 – Orvos a betegek között

Mint korábban (1,14kk), a tanítást ezúttal is tanítványi elhívás követi; egy emberen felmutatott példaként arra, hogy az ige megszólító hívásnak is vehető, mindazoknak, akik azt meghallják. Elhívásában Isten mégis szabad, s megszólíthat olyat is, aki addig talán oda se figyelt. Jézus ugyanis csak megpillantja Lévit, aki vámszedő helyén foglalatосkodik, s rászól: kövess engem! – Ki tudja, lehet, hogy nem is hallott azelőtt Jézusról? A teremő szó mindig a semmiből, vagy a semmi után hívja elő az életet. Most Lélek szerint is élet támad olyan emberben, akit a közvélemény, de a farizeusi listák is tisztátalannak, a törvény teljesítésére alkalmatlannak ítélték. Egy kommentár fölsorolja a törvény teljesítésére alkalmatlanná tevő foglalkozásokat: kockajátékosok, uzsorások, galambversenyek rendezői, fürdőmesterek, szűcsök, pásztorok, vámszedők, adószedők, takácsok, borbélyok, orvosok, hajósok, fuvarosok, tevehajcsárok, hentesek stb. sorát. – Amikor Jézus leül enni a házban, – vélhetően a Léviében –, a vámszedők mellett, ilyenféle emberek is odagyűltek, s Jézussal és tanítványaival együtt asztalhoz telepedtek (ne általunk ismert asztalra gondoljunk, inkább leterített gyékény, vagy állatbőr lehetett az ilyen „asztal”, eszerint inkább asztalhoz dőltek). – Az ige szerint, sokan voltak, és követték őt. Ez most, egyszerűen a ragaszkodást jelzi; de kétségtelenül megmozdult valami a lelkek mélyén is. Az a fölismerés, hogy ez a tanítómester nem utálja, sőt szereti a megbélyegzett és lenézett „bűnösöket”. Az hogy bűnös, elsőrenden most nem bibliai-teológiai fogalomként, hanem a farizeusok írástudói által befolyásolt közvélemény ítélezése szerint értendő; mindazáltal fenntartás nélkül vehetjük magunkra is.

Az akadémосkodók a tanítványoknak mindjárt szóvá is teszik kifogásaikat úgy, hogy Jézus is hallja. Ő pedig helyettük is válaszol. Bírálata ez esetben is olyan kikristályosodott megfogalmazásra készíti Őt, melyben nagyszerűen szikrázik föl bizonyágtétele arról, hogy miért is, mi végett jött ő. Nem vitatja, hogy vannak, lehetnek egészségesek és igazak; vegyük ezt most a maga viszonylagosságában, Jézus is csak így érti, minden él nélkül, de idézőjelben -. Mert az úgymond igazak és egészségesek nem érzik magukat orvosra utaltnak, arra sem, hogy bűnbocsánatot kapjanak, mint átélte előbb a kapernaumi béna is. Mégis, mi van azzal, aki tudatára ébredt bűnös és beteg voltának –, vagy akikre ezt rásütik, mint egy billyogot? Rajtuk ki segít? Jézus pedig ilyenekért, ilyenekhez jött és mindenestől vállalja velük a közösséget. Ne feledjük, hogy a farizeusi listák

az orvost is tisztátalannak ítélték foglalkozásuk miatt, amit minde-
nestől átvitték a személyére. – Jézus, mások gyógyulása érdekében,
ezt a megítélést is vállalja. Ezért jött, evégett küldte őt az Atya. Szó
sincs arról, hogy áltatná a beteget, vagy elkendőzné baját. Sőt ki-
mondja, hogy vannak bűnösök, de mindenekelőtt ezeket hívja és
gyógyítja. – Sok betegség fölött lehetünk úrrá, vagy elkerülhetjük,
ha bűnbocsánatban rendeződött dolgunk Istennel és emberekkel! –
Betegsége válogatja, hogy van-e közvetlen összefüggése valamilyen
bűnnel, de bűn és betegség között leginkább közvetett a kapcsolat,
vagy legtöbbször nincs is semmi összefüggés a kettő között. Minda-
záltal jó és hasznos, ha betegségünket Isten kezéből érkezett nevelő
eszköznek vesszük, ami „javunk”-at szolgálhatja (Rm 8,28).

Az a közös étkezés Jézussal és tanítványaival együtt Lévi házá-
nál az eljövendő Isten országa örömlakomájának kóstolójává lett.
A gyülekezet élet-, és asztalközössége sem lehet elzárkózás. Inkább
hívogató együttlét, mert „Az Úr a te gyógyítód” (2Móz 15,26).

Márk 2,18–28 – Lakoma és böjt

Az evangélista téma szerint ölt egymáshoz részleteket; mert lehet, hogy nem éppen azon az étkezésen mentek Jézushoz a más nézetén lévő, megkérdezve őt a böjt felől; de itt minden részlet valamiféle kapcsolatban van az evéssel. – Jézus nem felel arra, hogy János tanítványai, s a farizeusokéi miért böjtölnek. Ezeknek megvolt – kevesebb ŐSZ-i –, inkább a hagyományban kialakult előzménye. Azt viszont megindokolja, hogy tanítványai miért nem böjtölnek – most. Ezzel nem tagadja meg a közösséget Jánossal, mint ahogy János is a vőlegény barátjának nevezte magát, akinek most öröme betelt (Jn 3,29). A csöndes bíráló is helyet kap mégis, ha már a szó kihozta, hogy míg János – minden aszkétasága ellenére – tudott örömről is szólni, addig a tanítványai már csak a zordon, s talán Istent is befolyásolni akaró öngyöttrésre helyezték kegyességük súlypontját. Az elhatárolódás közvetett, de határozott. Tanítványai védelmében Jézus az életből vesz lefegyverző példát. A vőlegény várásának, az előkészület idejének immár vége, mivel a vőlegény, íme, megérkezett, s együtt van a nász néppel. Szinte el is feledkezünk róla, hogy a menyasszony hol van? A példa nemcsak az életből, de legalább akkora erővel az ŐSZ világából is merít (Ézs 54,5!). Azaz a násznép maga a menyasszony! Ő a vőlegény szövetséges társa, akit Isten eljegyzett, társul vett magának örökre (Hós 2,21k). A frigy beteljesülésének ideje semmiképpen nem böjt. Ezzel, közvetve Jézus még a Lévi házában történeteket is új fénybe állítja.

Ámbár azt sem tagadja, hogy mostani örvendező együttlétük egyelőre átmeneti, s jönnek még borúsabb napok is, amikor majd az egész násznép böjtölni fog. A Jn 16,22 szerint azonban a szomorúság igazán az átmeneti, mert a tanítványság alapvető életérzése mégiscsak az öröm, amit senki el nem vehet. – Jézus most beszél először arról, hogy a vőlegény el fog vétetni a tanítványi közösségtől. Az Ézs 53,8, a LXX szövegében, ugyanezt mondja az Úrnak szenvedő szolgájáról. – A megkülönböztetést a régitől még két további hasonlat is szemlélteti: a ruhának megfelelő folt, az újbórnak új (bőr) tömlő szükségeltetik.

Ne értsük félre, a tanítványok sem dúskáltak földi javakban, hiszen tépik a kalászatokat, szombaton, hogy kimorzsolgatva, elűzzék éhüket; ráadásul tettük munkának számít. Már a megtett út is felvethetne kérdéseket – szombaton, ami itt nem esik kifogás alá. Jézus azonban megvédi övét, s az Írásból Dávidról veszi a példát, aki Abjatar (apja helyett már gyakorló) főpap idejében egyszerűen bement

az Isten házába és megette az egy hete oda kitett szent kenyereket, és mégsem vétkezett. Mivel pedig az ember előbb teremtetett, mint ahogy lett a szombat, az utóbbi van az előbbiért, s nem fordítva. Az Emberfia, Jézus akként ura a szombatnak, hogy betölti és helyrehozza felüdülést adó eredeti, törvényadta(!), rendeltetését (2Móz 20,8k; főként pedig az 5Móz 5,12kk).

Márk 3,1–12 – Sorvadt kéz és kemény szív

Ezúttal is rá lehetne kérdeznünk, hogy vajon melyik a nagyobb nyomorúság; mert Jézus mind a kettőt, mindkettőnek a gazdáit tembre hívja, de csak a sorvadt kezű vállalja, hogy Jézus szavára oda is áll a középre, abban a zsinagógában. Az ellenfelek már jóelőre lesték, vajon mit fog tenni vele Jézus. – lévén szombat. Mekkora ferdeség állhat elő a lélekben, amikor az ember nem annak örül, hogy egy embertársa meggyógyulhat, hiszen itt van rá a kivételes alkalom; mégis inkább annak örülne – nagy kárörömmel –, hogy most sikerül Jézust tetten érnie. Ez okból a beteget csak kitett csaláteknek tekintik, várva hogy Jézus majd lépremegy. Minden így történik, nem véletlenül, s nem gyanútlanul. Mert amikor azt mondja a sorvadt kezű embernek, hogy álljon a nyilvánosság elé, nemcsak az foglaltatik benne, hogy a gyógyulás reményében vállalja nyíltan nyomorúságát, de az is, hogy Jézus tudatosan megy a kihívás elébe, felvéve az odadobott kesztyűt. Szó sincs arról, hogy szándékosan vitték volna azt az embert a zsinagógába; magától jött és az alkalom kapóra jött a gáncsokodóknak. – A kíváncsiság mindenkit elragad, s a légkör feszültséggel telítődik. Az ígéből az vehető ki, hogy emelkedik a várakozás a gyülekezetben: na! Most mi lesz? Legkivált a farizeusok, s az itt váratlanul felbukkanó Heródes- (Antipász) pártiak a kemény mag, akik egyre inkább szállnak szembe Jézussal, s most, hogy összedugják a fejüket, fogalmazzák meg először döntésüket, hogy végezni kell Jézussal. – A vőlegény elvétele tehát máris látókörön belül került.

A „nyújtsd ki a kezed” parancsra helyreállt, éppé lett kéz előmutatása látványos, mégis a Jézus iránti, megölő érzület kelt prófétai indulatot Jézusban, mert a szív keménysége makacsabb kór minden testi bajnál. Mennél kevésbé vannak tudatában keményszívűségük miatti helyzetüknek, annál inkább sajnálatra méltók. Ezért is szeretné Jézus őket is felrázni. Életet ment, amikor gyógyít, ők viszont az ő életét szeretnék kioltani. Itt érhetők tetten alakot öltő indulataik, midőn fontolgtatják, hogy megölik őt. Tenni a jót, ez felel meg a szombat rendeltetésének, akik pedig a gonoszt latolgtatják – s a szándék szinte már tett –, azok igazán a szombatszegők. Makacsul hallgatnak, mivel lelepleződtek.

A 7-11.v. Jézus nyilvános működésének egyik csúcspontja. Egész Izráelből (kivéve Samáriát), sőt az É-i határokon túlról is özönlenek hozzá az emberek. Mintha távolról feltűnne az ősi dávidi birodalom képe; de Jézus másféle váradalmakat tölt most be, ahogy egy

kis csónakba kénytelen húzódni a segítséget váró, tolongó sokaság miatt; mert mindenki érinteni óhajtja őt; s mintha még a tisztátalan lelkek is neki hódolnának, de nem fogadja el szájukból a kilétét felfedő kiáltásaikat. – A különféle bajokat ostorcsapásnak mondja a 10.v görög szövege, ami, lám, mégis Jézushoz űzhet.

Márk 3,13–21 – Tenger mellék, ház és hegy

A cím folytatásaként: és még a zsinagóga. – Jézus ezeken a helyeken fordul meg. A hegy az a bensőséges hely, ahol imádságban keresi az Atya akaratát. Ez most nem hangsúlyos, de mindenképpen ŐSZ-i előzménynek tekintendő az, amikor Mózes fölment a hegyre és Isten hangos kiáltással beszélt neki szabadításáról, szövetségéről, s hogy Izráel papok királysága és szent népe lehet, ha megtartja e szövetséget (2Móz 19,3kk). – A tizenkettő kiválasztásával Jézus megalkotta – az Izráel 12 törzse mintájára szabott – tanítványi körét, ahol tagjai űk egy új népnek és Izráel új szövetségének lesznek ősatyjai. Az ősatya mozzanat legkivált Simon esetében tűnik elő. Új neve Péter; Kéfás és Petrosz = „köszikla” jelentéssel. Az Ézs 51,1k hozza kapcsolatba a kösziklával Ábrahámot, akiből, amelyből kivágtak, azaz belőle származnak Izráel fiai. Keresztelő János is arról beszélt, hogy Isten a kövekből is támaszthat fiakat Ábrahámnak (Mt 3,9). E hídpillérek vezetnek el most Jézus kiválasztó és elhívó döntéséig. – A 12-ből a szűkebb kör az első három: Péter, Jakab és János. A Zebedeus-fiak Boanerges nevének értelmezése bizonytalan. Márk szerint mennydörgés fiai; szó szerint inkább „nyugtalanság fiai”. E belső kört később „oszlopok”-nak nevezi Pál (Gal 2,9), ahová a közben kivégzett Jakab (ApCsel 12,1) helyére az Úr féltestvére, Jakab került. – Helyzetüket nem az időrendi sorrend szabja meg. A Jn 1,40.44 szerint András időben megelőzte Simont, itt pedig a negyedik helyre kerül. – Minden listában (Mt 10,2kk; Lk 6,14kk; ApCsel 1,23) Júdás Iskáriótes zárja a sort, akiről immár köztudott, hogy Jézus árulójává lett. – Mivel magyarázhatók a különböző felsorolások eltérései? Nem szerencsések a harmónizálási kísérletek, inkább az lehetett a helyzet, hogy Jézus nyilvános működése idején a lista második felében változások történtek. Bár Péter a tizenkettő nevében beszél, János seholsem írja le, hogy kik voltak a 12-es kör tagjai. Ne feledjük, hogy közülük csak ötöt hívott el eddig oly módon, hogy esetükben most újbóli elhívásról is beszélhetünk. Adva van tehát a megalkotott tizenkettes keret, de személyes elhívás kell az odatarozáshoz. Tamás, meg a másik Júdás esetében ez később pótlódik (Jn 14,5kk.22k), ugyanitt hallunk Fülöpről is. Időközben tehát 3-4 ponton változás is beállhatott, s Natanael meg sehogyan sem fér bele a 12-es körbe. Egy darabig talán hordozhatott, erőt adott a keretbe-tartozás, de személyes hűség híján ki is lehetett hullani belőle. Ha volt/van személyes ragaszkodás –, kereten kívül is, tanítványi szinten csatlakozhatott az apostolsághoz mind Natanael, mind ké-

sőbb Pál apostol! A tanítványság, apostoli küldetés nem merev keretet jelent, inkább rugalmas, dinamikus valóság, s ebbe belefér, hogy a kezdeti idők után sokaknál (Jn 6,66kk) lehervadt a buzgóság; de a 12-es keret megmaradt, sőt feltöltődött. Feltételezésekkel ennyire juthatunk, s meg kell elégednünk vele.

A családi kötődés sem biztosíték a hűségre, hogy minden már az anyatejjel elsajátítható lenne. Mirjám és Áron is kétségbe vonta Mózes hitelét (4Móz 12,1kk), s íme, most Jézus rokonai erővel is elvinnék Jézust magukkal, mivel azt gondolják, hogy elment az esze. – Sok keresztyénnek van hasonló tapasztalata, amikor megtérését örültségnek vélik a hozzátartozók.

Márk 3,22–30 – Megrágalmazottan

Az ellenfelek és Jézus között fokozódik a feszültség. Jézus tevékenységéről jelentések futnak be Jeruzsálembe. A tények épp azért voltak alig kezelhetőek, mert nem lehetett letagadni gyógyításait, démoni megszállottságokból lett szabadításait. Ravasz magyarázatot agyálnak ki, hogy vele megrontsák Jézus hitelét. Evégre érkezik meg Jeruzsálemből Galileába egy hivatalos bizottság, s kezdik mindjárt terjesztetni, hogy Jézusban van a démon, nem is akárki, de Belzebub. A névnek csak közvetett előzménye a 2Kir 1,2.16; inkább népies neve egy démoni hatalmasságnak, vagy egyenesen az ördögök fejedelmének. Szerintük Jézus az ördöggel paktál, töről met-szett fekete mágiát űz, közvetlen kapcsolata van a legfelső sátáni vezetéssel. Csoda, hogy Jézus ezek után szóba áll velük! Sőt hívja magához őket, s közben feltárja állításuk képtelenségét, azaz: a háta mögött terjesztett rágalmakat szemtől szemben cáfolja meg. Ám legyen, ahogy mondjátok; da ha egy ország polgárháborúba süllyed, vége is van; s ha a legkisebb emberi közösség: egy ház meghasonlik önmagával, annak is vége. Ugyanez a sorsa a sátánnak is, ha valóban önmaga ellen támadt; elolvashatjuk hozzá a Lk 10,18-at!

Itt mégsem a sátán végső pusztulásáról esik szó. Inkább arról beszél, hogy ő azért jött, hogy megkötözze a sátánt (Jel 21,2), s aztán, hogy eszközeit, a nála lévő rablott holmit elvegye; hitünk szerint: visszavegye tőle. Mivel Jézus e hasonlatban erős emberről szól, akit a nála erősebb először is megkötöz, s mert sehol sem olvassuk, hogy a vizsgáló bizottság értette-e ezeket a szavakat, amit Jézus mondott nekik, végső soron olyan rejtélyes beszédnek kell tartanunk, amelyet Jézus azok előtt mondott, akik elől elrejtetik az Isten országának titka; erről szól majd a 4,12 során! – Az ige elsőrenden a kegyelem hirdetése és hívása, de végletes esetben lehet az ítélet jele és eszköze, ilyen esetben nem felold, hanem megköt, nem meglágyít, inkább megkeményít. Mindazáltal az ige mellett nem lehet közömbösen, közönyösen elmennünk, döntenünk kell mellette, vagy ellene. Fokozottan ál ez Jézus beszédére.

S mindjárt ide csatlakozik az, amit a „Bizony mondom nektek” bevezetéssel még külön ki is emel. Egy magyarázó (Varga Zsigmond) úgy érti a jézusi „Bizony”, azaz Amen kezdetű kijelentéseit, hogy azok az Atyával folytatott imádságos beszélgetések záradékai. Az a szó, ami befejezte a beszélgetést az Atyával, vezet át a kijelentés egy emelkedettebb szintjére, ha egyáltalán itt minőségi megkülönböztetést lehet tennünk. A róla terjesztett rágalom, hogy benne tiszt-

tátalan lélek van, az őbenne munkálkodó Szentlélek szidalmazása és elutasítása. Erre a bűnre aligha van bocsánat. Minden más bűn kaphat bocsánatot Istentől. Emberek között ez a lehetőség mindenki számára készen van, s az mindazoké, akik élni akarnak vele és elfogadják. Ha azonban arra a kézre vágunk rá, amelyik a bocsánatot nyújtja nekünk, a bocsánat, mintegy kiesik a kézből, s nem fogja soha elérni azt, aki szidalommal illette és félremagyarázta a kegyelem Urát.

Márk 3,31–35 – Vér szerinti és lélek szerinti rokonság

Már elindultak Jézus rokonai azzal a szándékkal, hogy ha másként nem, erővel is magukkal viszik és észre térítik őt. Arra a megállapításra jutottak ui, hogy valami nincs rendjén nála (21). Közben esett meg találkozása az írástudók küldöttségével és hangzott el intése a Szentlélek káromlásáról. Ez a köztes eseménysor éles fénybe állítja családjá lelkiállapotát; közel járnak maguk is ahhoz, hogy Jézusukat démonikusnak véljék, mint ahogy Júdás árulását és Péter tagadását is csak egy hajszálnyi választotta el egymástól. Merő kegyelem, ha az ember egyszer mégis meghallja és megérti a hívást. Soha ne mondjunk végleges nem-et, még ha átmenetileg tiltakozunk is, ám-bár a jót halogatni soha nem veszélytelen.

Ezúttal is, mind pedig a 6,3 esetében, hiányzik a családfő. Ebből azt a következtetést vonják le általában, hogy József ekkorra már nem volt az élők sorában. Következőleg: Jézusnak kellett volna átvennie a családfő tisztét és kötelességét. Maguk között kötelességmulasztással vádolhatták. Talán háboroghatott az anya, magában szemére hányva az elsőszülöttnak, hogy nem törődik családjával. Ne tűnjék kiszínezésnek, de a sorban utána következő Jakab is talán férfiasan óhajtotta szemébe mondani kerek perec, hogy jobban tenéné, ha mindenfajta úton járás, tanítványok gyűjtése, meg gyógyítások helyett elsősorban a családjával törődne!

Szóba sem jöhet, hogy Jézust nem foglalkoztatja szeretteinek sorsa, de közelébe férkőzésre nekik is az az út adatott, amit hallgatóinak most feltár, mivel Lélek szerint azok igazán a rokonai, anyja és testvérei, akik Isten akaratát cselekszik. Kimondva ezt, tehát Isten akaratára hivatkozva, önmagát is igazolja, jóllehet erre nincs is szüksége. – Most még Isten akaratának cselekvése választja el őt tőlük, s köti össze a reá hallgató gyülekezettel; s majd ugyanez fogja szeretteit is a vele lehető közösségbe vonni; sorban legelőbb is az anyját (Jn 2,5; 19,25kk), aztán pedig Jakabot (1Kor 15,7). A Szentlélekre váró gyülekezetben már mind ott lesznek ők (ApCSel 1,14), akik most jogosnak vélt felháborodásukban felelősségre vonnák őt. – A szemrehányásokkal vegyes találkozás azonban megghiúsul, mert vannak folyamatok, melyek során abban van a kegyelem, hogy a szándékok megakadnak, nem fejlődnek ki, sőt elhalnak. Amit Isten most nem akar, s ezért megakadályoz, annak érdekében korlátoz, hogy az fejlődjék ki, amit ő akar, s hogy az – időre be is érjen. – Közben

pedig a Jézus elé gyülekezettek, az ígére hallgatók olyan bensőséges közelséget élhetnek át, amit szavakban alig lehet kifejezni. – Jézus szava feléjük voltaképpen vallomás. Az „íme” szócska minden esetben Isten szándékának és szeretetének megnyílását vezeti be. Jézus nemcsak azt mondja, hogy lehettek ti anyám, fi- és nőtestvéreim, de teremtvő szóval kijelenti, hogy azok vagytok, mert már a hallgatás reá is cselekvés, bevezetése további, akarata szerinti tetteknek.

Márk 4,1–9 – A magvető

Jézus hajóba szállva tanít; ebből a 3,9-re is visszakövetkeztethetünk, hogy korábban ugyancsak évégből tartottak készen számára egy csónakot. Az 1.v szerint a „legnagyobb” sokaság gyűlik hozzá. Galileai tevékenységének tehát a csúcst jelentik a példázatok; közöttük is a magvetőé, ez is a leghosszabb. A hasonlat és a példázat rokon műfaj. Az első főként egyetlen mozzanatban tár fel mélyebb jelentést. Ilyen volt az erős ember megkötözése és kirablása (3,27). – A példázatban viszont egymás mellé helyezett megfelelések vannak, – ámbár a két műfaj között nem húzható éles határvonal.

A 13.v-től lesz a példázatnak jézusi magyarázata, de már önmagában is van saját mondanivalója. Megjegyzendő egyébként, hogy egymást követik benne az arameizmusok, amiből Jézus anyanyelvére következtethetünk, míg utána, a magyarázatból ezek hiányoznak. – Nézzük mostmár a magvető munkájában a példázat üzenetes részleteit. Tudnunk kell, hogy akkortájt úgy vetettek, hogy előbb kiszórták a magot, s aztán szántották be. Ezért jutott belőlük csapásokra, dülökre, határmezsgyékre, tövises helyre, mészkö altalajt fedő vékony termőrétegre, ami Galilea-szerte ismert adottsága volt a művelés alá vett földdaraboknak. Azok, akik ott a tengerpartra gyülekezve hallgatták őt, ismert szántóvető tapasztalatok összegzését hallhatták Jézus szájából, hogy van bizony eredménytelenség, van látszat-, de van igazi eredmény is. Mindazáltal feltűnhetett Jézusnak is, hogy a példázatbeli magvető milyen pazarlóan szórja el a vetőmagot. A vetést egyébként a kezdetektől kísérhette az ősi szorongás, hogy vajon nem tékozlódik-e el vele a zsugorgatott kenyérnekvaló? Hiszen a magot számtalan veszély fenyegeti. A madár, – szemtelenül –, ott jár a magvető nyomában és felkapkodja, amit az kiszórt. A tövis, a gizgaz erőteljes növéssel föléje kerekedik és elfojtja a zsenge hajtást. A vékony termőréteg – eső híján – hamar temetője, s nem éltetője lesz a magnak, s aki azt kiszórta, hiába várja, hogy majd termést hoz.

A magvető mégis reménységgel dolgozik és vár; és vajon csalódik? Nem! Böven lesz mit aratnia! Mert az alapszöveg szerint, csak egy-egy mag esett útfélre, sziklás helyre, tövisek közé, többsége jó földbe hullott. Az ókori magvetők értették a dolgukat! A példázat legalább annyira van tekintettel az aratásra, mint a kezdeti elvetésre. Az aratás pedig végső soron Isten országának eljövetele, az ítélet. Nem tudjuk pontosan sem a négyféle talaj, sem a 30-, 60-, 100-annyi egymáshoz viszonyított arányát, azt csak Isten ismeri; mégis, ha

csak az utóbbiak átlagát nézzük, az 63,33%, ami kielégítő eredmény, s bőven kárpótol a hiába elszórt magokért is. Az egészre kivetítve vegyünk modjuk, 50-szeres eredményt, s megállapítható, hogy az aratáskor egyáltalán nem csalatkozott a magvető, aki maga Jézus. Ő mindenképpen negtalálja számítását. Velünk is számol, neki mindenki számít, de hogy milyen talajként fogadjuk az igét, az a mi felelősségünk. – Ma is bőkezűen és bizalommal szórja a magot, s bár egy része kárba vezett fáradság, a végső eredmény, az Isten országára tekintettel, nem fiaskó. – Legyünk jó terménységgel!

Márk 4,10–20 – „Isten szántóföldje... vagytok” (1Kor 3,9)

A példázatnak, ismert görög szóval: parabolának a jelentése: találos kérdés, rejtvény, talány. Érdekes, hogy a LXX Sámson találos kérdéseit így fordítja: „probléma” (Bír 14,12kk), ami csak hangzásbeli rokonság, és más a héber alapszó is; mégis színezhette a példázat jelentését az úsz-i korban. – Jézus a magvető példázatát alap-példázatnak szánta, amin szinte kipróbálta, hogy köre miként képes felfogni a benne feltáruló titkot. Kérdezi is, hogy ha ezt nem értik, miként fogják megérteni a többi (13)? – Körülötte nemcsak tanítványai vannak, ill. a szélesebb tanítványi kör. Bízvást mondható, hogy gyülekezet veszi körül, s nem zárkózik be a 12-es körrel vont közösségbe, mintha csak ők érthetnék példázatait. – Nem titokzatos tanok átadása folyik tanítása közben. Ezért is magyarázza meg példázatai jelentését. A gyülekezetnek tehát megadatik Istentől, hogy értsék. Ezek a legősibb igehirdetések a keresztyén gyülekezetben; közvetlenül Jézus ajkáról, tanítványi emlékezet által rögzítve és lejegyezve!

A kívülvalók előtt azonban rejtve marad az egyébként kézenfekvő jelentésű példázat; s betelik rajtuk az Ézs 6,9k. – Értelme rejtettséget nem szabad azonban túlmagyaráznunk. Maga a példázat csupa múlt időben fogalmazódott, a magyarázat viszont mind jelenidőben. A megértés tehát azt jelenti, hogy miközben hallgatom, végbemegy bennem, megesik velem, velünk, közöttünk az elbeszélte történet. A jelenné, eseménnyé lett ige az igazán megértett ige! – Jézus szájából jöve minden szó ige, mégis ki van téve az értetlenség, félig-meddig értés, félreértés és jó megértés változatainak, attól függően, miként fogadjuk.

Ahol pedig a magvetés folyik (Jézus itt kifejezetten nem beszél arról, hogy ki a magvető), ott a sátán is résen, sőt elemében van. Van mit féltenie! – A példázat további feltárásában a magvetés az igehallgatóra tekint, hogy vajon képes-e eljutni a gyümölcsözésig. Nem szemlélhetjük, hallgathatjuk tehát előadásként a sorsát, mint egy páholyból, szurkolva az igének, hogy lesz-e hát sikere; mert ha elhal bennünk az ige, vele halunk mi is! Ha pedig termésig jut el, s eléri magvetése célját, benne mi is megtaláljuk életünk értelmét, és örvendezhetünk célhoz érkezésének. Engedjük hát, hogy ne csak kezdeti örömünk legyen, ne váljunk percemberekké, akiket a pillanatnyi siker feldob. Egy kis tűrés, szenvedés, tehervállalás az igéért

egyenesen szükséges, hogy edződjünk. – Másrészt kísértést jelenthet a két „g”: a gond és a gazdagság. Ne gondoljuk véglegesnek, ami csak átmeneti, módfelett se törjön le, se felfuvalkodottá ne tegyen. Fölemelt fővel tekintsünk az élő Krisztusra (Zsid 12,2k). Tartsuk távol mindazt, ami megfojthatná az ige és Lélek munkáját, különben mi is kifulladásunk. Előny és hátrány egyaránt szolgálhatja a jót! A mag sorsában az első három változat nem végzetes sikertelenség, ami ellen hiába küzdenénk, ám csapda is lehet; ezt pedig ki lehet kerülnünk. – Sőt munkába vehető, hogy adottságai váljanak igét befogadó, jó termőtalajjá. A hitnek is van heroizmusa – fogadkozások nélkül! – Közöttünk jár ma is a magvető, formáljunk életünk hátrányaiból előnyöket, s ne adjuk fel a reményt, azonosulva a Jak 5,7 földművelőjével, aki várja türelemmel a föld drága gyümölcsét, míg az korai és késői esőt kap.

Márk 4, 21–29 – Rejtettség és nyíltság

Szembeötlő fogalmazás az alapszövegben: „Azért jött-e a lámpás?”. Héber és arám nyelvi háttér van mögötte. Arra figyelmeztet, hogy a világosság Jézus személyéhez és váltságművéhez van kötve. Erről többször is szól a Jn evangéliumában: „Én vagyok a világ világossága...” (8,12), „... a világosság eljött a világba, de az emberek jobban szerették a sötétséget...” (3,19). „...Amíg a világban vagyok, a világ világossága vagyok” (9,5). Ítéletes változat: „Én ítéletre jöttem a világra, hogy akik nem látnak, lássanak, és akik látnak, vakká legyenek” (9,39), mármint azok, akik azt állítják magukról, hogy ők pedig látnak. Ha Márk szerint Jézus olykor hallgatást parancsolt is; a 9,9 alapján ebben fordulat áll majd be. S bár vannak, akik előtt rejtve marad igehirdetésének értelme; néznek ugyan, mégsem látnak (12), mégis félreértенők jövetelének célját, ha az elrejtőzést, világossága lefedését tekintenénk végső célnak. Esetenkénti félrevonulásai is azért voltak, hogy a szívekben tisztázódjék jövetelének célja; ezzel függött össze az 1,38 is. A mécses rendeltetése, hogy a lámpatartóra tegyék. A LXX-ban ugyanez a szó található: a „lámpatartó” hordozza a 7 mécseset avégből, hogy a szent sátorban bevilágítsák az előttük lévő teret (2Móz 25,31kk). Ez az előzmény azonban csak színezi a jelentést, mert ezúttal lakott helyiségről van szó, ahol kell a mécses, mert talán ablak sincs rajta. – Balgaság lenne vékával lefedni, lefojtani a mécses, vagy pedig az ágy alá dugni. Mekkora képtelenség, pedig pillanatnyilag arra senki sem gondol, hogy még tüzet is okozhat! – Ez is egy a Jézus meghökkentő fogalmazásai közül! – A világosságnak tehát elsődleges rendeltetése, hogy előjöjjön, szükséges kellékekre rávilágítson. Úgyekre, viselt dolgokra szükség szerint kell, hogy fény derüljön. Idővel egészen kiderül minden, s már az ítélet napja előtt is fény essék majd sok mindenre, ami vizsgás és sötét. Jézus jövele, aki maga a világosság, meggyorsította az elleplezett dolgok kiderülésének ütemét, azóta ez fokozottan hat a történelemben! Vegyük ezt észre! Akik őt hallgatják, legyenek tudatában, hogy a megmérettetés rájuk nézve fokozottan jut érvényre. Az ítélet mindig az Isten házában kezdődik el (1Pt 4,17k). A „nagyok” felelőssége fokozott! (Jel 20,12). – Ha azonban kegyelemmel, megbocsátással bánik a tanítvány másokkal, Isten lesz az, aki neki tetézetten, ráadással fog mérni. Akinél könyörületességre talál, azt Isten megáldja, de a szűkmarkú előbb-utóbb hoppon marad!

Eközben az Isten országa szép csendesen, de következetesen növekszik, mint a vetés, szinte – ne értsük félre, de ez van az alapszö-

vegben: automatikusan, azaz magától, Az ókor embere nem ismerte a növekedés, fejlődés törvényszerűségeit, számára csoda volt, ha mindenütt ezt észlelte. Folyik a magvetés, de közvetlenül Isten adja a növekedést (1Kor 3,6), s aki elvetette, ujjongó felkiáltással állapítja meg, hogy elérkezett az aratás, mintegy kiadva rá a jelszót (vö: Jóel 4,13), ami, esetünkben inkább örömteli híradás!

Márk 4,30–34 – A mustármag tanítása

Az élő beszéd nyoma lehet, hogy Jézus, kérdésekbe öltöztetve kezd tanítani az Isten országáról: mihez is hasonlíthatnám, mivel lehetne szemléltetni? A négyből három példázat valamiképpen a vetéssel kapcsolatos. Ezúttal a mustármagot veszi fel példának. Ez a növény a Galileai-tenger partján 3 m. –esre is megnő; s a madarak rászállnak, sőt ágain fészket is raknak. Pedig kicsiny a magja, legkisebb a magok közül, mondja Jézus. A mi viszonyaink között azt mondjuk az ilyen parányra, hogy mákszemnyi. De mag az, és élet van benne. Sorsa ugyan a földbe vettetés (Jn 12,24), de aztán kihajt és megnő, s árnyat és védelmet, sőt otthont nyújt, – emberhez szabott méretek szerint –, a szintén kicsiny madaraknak.

A példázatnak van ŐSZ-i előzménye: Nebukadneccar látomása a Dán 4,9-ben, ami aztán ítéletbe torkollik. Az Ez 17,22kk viszont – ámbár nem magból –, de Izráel újbóli elplántálását ígéri, mely aztán, felnövekedve lombjával és gyümölcsével jeladás minden népnek a kegyelemről, amit kapott; s lett és nőtt jelentéktelen kezdetekből sudár fává. Szólnunk kell róla hogy, egy biblicista kegyességi irányzat, a Mt 13 magyarázata során, a mustármag felnövekedését természetellenesnek tekinti; hogy fává lett, azt az egyháztörténet, ill. a történelmi egyházak korszakára érti; mintha azok – naggyá növe – eltértek volna eredeti rendeltetésüktől; mivel alázatos Krisztus-követőknek kellett volna maradniuk. E magyarázási módnak gyengéje, hogy egyoldalúan csak a dánieli előzményt, annak ítéletes tartalmát tartja szem előtt. Jóllehet az sem kényszerű, hogy a magyarázat most már csak ebbe az irányba indulhat el. Nem veszi viszont tekintetbe a példázat, s itt még helyesebb volna azt mondanunk, hogy a hasonlat, ezékieli, azaz a kegyelmes előzményét. A teljes Szentírásra igyekszik alapozni, mégis csak fél lábbal áll rá, s lesz magyarázata egyoldalú. Végül is el kell fogadnunk, hogy a hasonlatba hajló példázat nem kíséri végig a kisarjadt és megnőtt fa sokrétű hasznát, de az is előnynek számít, ha a végén nyitott marad a jövő felé.

Inkább azt kell megragadnunk üzenetéből, hogy ismét élet vette tük el a földbe és senkit se tévesszen meg jelentéktelen parányiséga, hogy szinte mérete sincs. Jézus ezzel hangsúlyozza, hogy az Isten országa evangéliumát a szívekbe vetve, erőteljes növekedésnek induló haszonnövény sarjad ki a – kurtán-furcsán – semminek állított, kicsiny kezdetekből! – Ennek a munkának igenis van távlata és jövődjéje, ami hamarosan ki fog derülni. Most ne magyarázzuk a fává növekedést történelmi addottságokra. Az idő-együththató túl-

magyarázása, mint láttuk, tévútra vihet. Inkább arról tesz tanúságot a fává növekedett mustármag, hogy sok haszna között még a jelentéktelen madaraknak (Mt 10,29) is képes oltalmat nyújtani. Ezt tévén, épp arról tesz tanúságot, hogy nem felejtette el: maga is aprómagként vette kezdetét!

Márk 4,35–41 – A háborgó tengeren

A Genezáret-tavának Ny-i partjáról igyekeznek átjutni a K-re. Már az iduláskor észrevehető volt Jézus fáradtsága. A tanítványok bocsátják el a sokaságot, s mert Jézus most is a hajóból tanította őket, máris onnan viszik magukkal őt. A magyarázók általában mellőzik, hogy más hajók is indultak együtt velük. Ezekben a szélesebb tanítványi körből valók ülhettek; vagy éppen alkalmi átkelőkként verődtek egy csapatba. Túlmagyarázás nélkül szólhatunk ezért joggal arról is, hogy mind a vihar, mind pedig lecsendesítésének élmenye közös kincsükké vált. Egyrészt ők is átérték, másrészt közlés útján tudták meg, mit mondott Jézus a haboknak, valamint a vele egy hajóban utazóknak. Végül is rájuk nézve is igaz, ahogy ma is mondogatjuk közös sorsunkra, hogy mindnyájan egy hajóban evezünk, – de Jézus közöttünk van! Vajon észrevesszük-e, míg átérünk a túlsó partra? A viharok segítik, hogy kiderüljön ráutaltságunk.

Fáradtság csupán, vagy nyugalom is, hogy Jézus elaludt? Mi volt előbb? Elalvása, vagy a vihar? Elszunnyadás, s aztán a vihar lehetett a sorrend; de a hajó hánykolódása sem ébresztette föl mély alvásából, pedig a törékeny sajka már kezdett megtelni vízzel és életveszélyben voltak. Magukat tovább már nem tűrtőztetve, a tanítványok szemrehányó szavakkal ébresztik föl őt, először szólítva Jézust Mester-nek, hogy nem törődik vele, ha oda is vesznek? – Eszükbe sem jut, hogy Jézust is elnyelhetik a habok, nem mintha feltételeznék róla, hogy ilyen vele is megeshet; hanem inkább csak magukat féltik. – Jézus nem a veszélyt kisebbíti, hanem hitüket hiányolja; mert valóban nagy veszély fenyegette őket. Az 1,25-ben ugyanezen szóval némította el a tisztátalan lelket, ami pedig arra figyelmeztet, hogy a viharban démoni erők támadtak rájuk. A Zsolt 74,13k; 107,29k személyes hatalomnak mondja a szelet és a hullámokat, amiket Jahve legyőzött és csendre intett. Jézusban ez az isteni erő öltött testet; s ő fölmagasodik előttünk is. Tanítványai szem-, és fültanúi ennek. Erőteljes szava nyomán csönd támad, s a vizek háborgása megszűnik; csattanós példajaként az előbbeni példázat irányultságának. Hiszen oly fáradtnak és nemtörődömnek tűnt, hogy föl kellett rázniuk. Valóban, hát kicsoda ő, hogy szél és tenger neki engedelmeskednek? – kérdezik egymástól álmélkodva. Jézus mindig új oldaláról mutatkozik meg előttünk; nem unalmas személyiség ő! – Eszköztára bőséges és elegendő; főként pedig: szava teremő és vezérő erővel telített.

Végtére is, a jézusi szemrehányás ellenére, jól tették, hogy hozzá folyamodtak; mi egyebet tehettek volna? Mondták, ahogy mondták,

de jó helyen keresték a kiutat, a szabadulást. Ő – mondjuk kissé botránkoztató realitással – fizikailag is közelebb volt hozzájuk, mint a vihar démona! Szabályszerűen nem is minősül imádságnak, ahogy fölrázzák. Ha csak ennyire futotta, csupán csak segélykiáltás hangzott el, de az is elég, ha nincs több hit, hogy őt segítségre indítsa. A merő gyávaságból így lesz szent istenfélelem, s rájövünk, hogy a leginkább kézenfekvő, ha hozzá folyamodunk, mert ő érintésközelben van,- ha eddig nem vettük volna észre –, mert magunkat tartottuk a legkiválóbb „hajózó” szakembernek, mígnem befuccsoltunk!

Márk 5,1–13 – Küzdelem a démoni erőkkal

Már Origenész kereste, hogy melyik lehetett az a pont a K-i par-ton, ahonnan a disznónyjá a tengerbe rohant. Az ő javaslata a Gergesaiak olvasat, mivel Gadara távolabbra esett. Gerasa, a Tízváros legjelentősebb települése pedig jó kétnapi járóföldre volt a Galileai-tengertől. A kéziratok e három név között ingadoznak. A terület azonban kétségtelenül a vegyes lakosságú és főként hellén, azaz görög műveltségű Tízvároshoz tartozott. Jézus most először lépi át a népe által lakott területek határait; illet egyébként ritkán tett. Tudatos lépésnek kell tekintenünk, hiszen ő mondta azt, hogy menjenek át a túlsó partra. Tudta kik laknak ott, s a megszállott emberrel lett találkozása sem véletlen. Feladata többre tő, mert egy halandó embert vég nélkül gyötör a démoni erők egész légioja. Ezt az embert meg kell szabadítania, démonokon kell hatalmát gyakorolnia, eközben prófétai jelet ad arról, hogy személyében népe határain túl is érvényesülő új korszak vette, – általa –, kezdetét.

A megszállott ember nyomorult állapotban leledzik; ha tréfás kedvünkben volnánk, mondhatnánk, hogy valóságos kriptaszökevény! A gyógyítás feltételei szerint reménytelen eset. Próbálták megkötözni, mint egy állatot, de rohamában, emberfeletti energiával tépte szét a ráhurkolt kötelékeket. Fékezhetetlenül rohant el, s elrejtőzött, a sírüregekben tartózkodott, majd meg a hegyekben bújdosott és önpusztító módon kövekkel hasogatta fel a testét.

Mintha Jézus pont ezért az emberért vállalta volna a veszélyes kitérőt; s éppen ezt megakadályozandó támadtak volna rájuk a démoni erők a viharban. Küzdelem ez, ami nem is a partot éréssel kezdődött, hanem már korábban. Vajon a szenvedő ember fut elébe és borul le előtte, vagy a démonok? Most még nem lehet szétválasztanunk egyiket a másiktól, mivel Jézus tette ezt meg! Mintha az 1,21kk csak bevezető lett volna e mostani küzdelemhez; van is a két eset között hasonlóság. Tudja a démon, kicsoda Jézus, hogy a magasságos Isten Fia. Ezért van gyötrelmére Jézus közelsége; legkivált, amikor kimondja rá, hogy márpedig menjen ki ebből az emberből. A nevek kölcsönös kimondása kísérlet, hogy ki tudja hatalmába keríteni a másikat. Ezért kérdez rá Jézus a démon nevére. A válaszban esz. és tsz. keveredik. A démonok harcmódorában is egységes az erő. A küzdelem során Jézus győz, s a legyűrt ellenség közvetítő megoldást keres. Vajon miért egyezik bele Jézus a javasolt kompromisszumba? Mert, végül is némileg enged a démonok kérésének. Pogány vidék ez, kissé hasonlít állapotuk az Ézs 65,4kk-ban leírtakhoz. Jézus kí-

sérői nem kis meglepéssel szemlélhették a tisztátalannak tartott disznók pusztulását; ámbár, hogy a tanítványok ott lettek volna, említve sincs; mintha Jézus egymaga lenne, pedig, – vélhetően – köréből mások is szetanúk lehettek. – A disznónyáj pusztulását prófétai jelnek kell tekintenünk. Azért oly meghökkentő, mert ez is volt vele Jézus szándéka. A jel a népeknek üzen, többek között arról is, hogy egyetlen ember szabadulása többet ér minden más, mérhető érték-nél!

Márk 5,14–20 – A meggyógyult ottmarad

Érthető, hogy a disznópásztorokban nagy pánikot keltett a közel kétezer állat pusztulása. Számadással tartoznak értük, s mindjárt futnak is be a városba – nincs említve, hogy mi a neve –, hogy jelentsék gazdáiknak, mi történt. Ők azonnal indulnak, hogy saját szemükkel győződjenek meg az esetről. Disznók sehol; de ott ül Jézus előtt az addig fékezhetetlen démonikus. Nem rohangál, s nem bújik, hanem ül. Nem dühöng, de eszénél van, s nem tépi le minduntalan a ruháit, hanem fel van öltözve! Többszörös bizonyíték arról, hogy kétségtelenül meggyógyult. Mellette ott áll Jézus, akinek a nevét talán csak most hallják először. Ő alig szól egy szót is, helyette beszélnek a szemtanúk. Ők a tanítványok, vagy olyanok, akik mintegy véletlenül voltak jelen az esetnél? – Bármik is, de pontosan számolnak be a történekről. Elbeszélésükből kétségtelemnél lesz, hogy itt valami, minden zűrzavaron úrrá lévő hatalom van jelen Jézusban. Megérzik az isteni személy közelségét; ennyit talán felfogtak, mert szó sem esik szemrehányásról, kár felemlgetéséről! – Az odaveszett disznónőyj szinte teljesen kiesik első benyomásaikból. Vagy talán annyira meg vannak szeppenve, hogy örülnek, ha ennyivel megúszták, s csupán az foglalkoztatja őket, hogy ne legyen még nagyobb káruk? A további, váratlan csapásokat megelőzendő, kezdik kérlelni Jézust, hogy távozzék el a határukból. Úgy bánnak vele, mint a hímes tojással, csak minél hamarabb szabadulnának meg tőle. Két világ, kétféle kultúra ütközött itt össze; másként szólva: egy világ választja el őket egymástól. Mi itt a teendő?

Jézus cselekszi meg az egy lehető; enged a kérésnek és visszaszáll a hajóba, hogy ismét a Ny-i part felé vegye útját. Hát csak ennyiben maradnak a dolgok? – Ekkor kezd esdekelní a megszabadított ember, aki pogány lehetett, más nép fiai közül való, hogy hadd mehessen Jézussal, mint egyéb tanítványok. Itt a továbbvezető út, villanhatott föl Jézusban! – Ez az ember itt fog maradni meggyógyult életével! Szabadulása oly szilárd, hogy meg tud maradni újjult állapotában. Ezért azt mondja neki, hogy menjen övéihez és számoljon be róla, mit tett vele Isten. Az Úr név itt tehát Istent jelenti, akinek hatalmával Jézus cselekedett. Ha pedig elbeszéli majd hogyan könyörült rajta Isten, s ott áll előttük a maga élő valóságában, hitelesítve azt, amiről beszél, ez lesz az a teherbíró híd, ami a két világ, a két kultúra között átvezethet innen odaátra. Stratégiának sem rossz, hogy ha Jézust ki is utasítják, maga helyett ott hagyja, sőt küldi a meggyógyultat. Ebből érzékelhetjük, mekkora feladat volt, hogy

átlépjen a keresztyénség pogány területre, más népek közé, s meg is vesse lábát ott, tartós szállást véve egészen más emlékün felnőtt emberek szívében. Végző soron Jézus sikeresen törte elsőnek át ezt a válaszfalat, – elrejtve egy vereségnek látszó kiutasításba, mert a keresztt, az új élet útja a legtöbbször ilyenekkel tűzdelt.

Márk 5,21–34 – Hit és gyógyulás

Túlhan kiutasították, az innenső parton szinte kavarog a tumultus Jézus körül. Ott is marad a part közelében, mert a hozzá tóduló sokaság egyelőre elzárja útját. Mennyi feltörő, alakatlan (amorf) állapotban kiömlő vágy, kifejezhetetlen reménység, kíváncsiság és szomjúság, mely szinte válogatás nélkül űz hozzá embereket! – S íme, kiválik a tömegből egy zsinagógai előljáró. Akár biztosra is vehetjük, hogy a farizeusok irányzatához tartozik; ez sem tartóztatja vissza, hogy bajával előhozakodjék. Beteg a leánykája, biztos, hogy a szülők szemefénye ő! – Alig egy év, s már eladósorba jutna, s most halálán van. Elvek, fenntartások, távolságtartó méltóság, mind semmivé váltak, mert segítség kell, s nincs a kerek világon más valaki, aki tenni tudna valamit, hacsak Jézus nem. Várnia kellett, amíg Jézus visszaér, de most végre itt van! A lábaihoz borul és esdve kezdi kérni, hogy jöjjön el betegéhez és tegye rá a kezét, akkor biztos, hogy meggyógyul és életben marad. Nincs semmiféle „talán”, inkább bizonyosság tölti el az apát, hogy mindez megtörténhet Jézus erejével. A hit, mint már eddig is, Jézus személyéhez kötött bizonyosság. Ő pedig szó nélkül, máris indul. A körülötte tolongó sokaság nagy nehezen utat nyit neki.

Valószínű, hogy mindenki egy kicsit testközelbe akart jutni hozzá. A megnevezhetetlen vágy, hogy megérintsék, egyvalakiben határozott mozdulattá érlelődik. Ott van a tömegben egy „tisztátalan” –, értendő ez vallási értelemben, a mózesi törvény tilalma alá eső állapotban, még hozzá tartósan (3Móz 15,25kk). Milyen szerencsétlen vagyok! Emlegethette esztendőik során át, amíg egyik orvostól a másikig támolgott. Örökös titkolózástól űzötten és megalázottan most Jézus híre idehozta, s már tudja is mit tegyen. Megérinti csak úgy a ruháját, hátulról, hátha segít! A csodák csodája, máris érzi az asszony a testében a gyógyulást.

Jézus is megérezte, hogy gyógyító erők áradtak ki testéből, de nem akarja, hogy ilyen dologias maradjon az, ami egyvalakiben már meg is kezdődött. Ezért fordul meg és kérdez rá, hogy ki érintette meg a ruháját. Biztos, hogy innen-onnan sokan is, de ki volt az az egy? A tanítványok nem értik a kérdést, de Jézus szeme csak tovább kutat, szétnézve a mögötte megtorpanók között. Meghallva szavát az asszony, a kérdésre előlépésével válaszol: én voltam, s ez és ez volt a bajom; de érzem, máris meggyógyultam! Hite legyőzte azt a szorongást, hogy netán átviszi tisztátalanságát Jézusra. Remélte, sőt bizonyos volt felőle, hogy az övét fogja elvenni Jézus ereje. Gyöke-

resen meggyógyult a baja, amit eleddig csak jól-rosszul volt képes leplezni. A hit, hogy kilátástalan helyzetében lehet, sőt szükséges Jézushoz mennie, ez a személyes bizalom az, ami megmenti, s hogy egycsapásra Isten atyai közelségének Lélek-szele csapja meg őt a megszólításban: Leányom! Ez a személyes hangnem, s a tartalom beszédes és mindent feleltet, mert Isten-gyermeki állapotra emel (2Kor 6,16; 1Jn 3,2). – Neki nemcsak fiai, de leányai is vannak, akik nem másodrendűek!

Márk 5,35–43 – Sürgetés és tartóztatás

Jézust menet közben tartóztatta fel a beteg asszony, de ebből neki gyógyulása lett, s Jézusnak is alkalmat adott a segítségre. Közben mintha az elsőrendű feladat késedelmet szenvedett volna, hiszen a leánya közben meghalt. A háznépben eluralkodik a kétségbeesés, összeverődik a szomszédság, máris az ilyenkor szokásos sirató(k) után kell nézniük, mert a temetés hamarosan el is végzendő feladat. A ház ura után is sürgető üzenetet kell küldeniük. A küldöttek odaérnek, s elmondják a szomorú hírt: „Leányod meghalt...”, szükségtelen tovább is fárasztanod a Mestert! – Megint egy újabb feltartóztató tényező. Hallva mit beszélnek, most Jézus veszi át a szót. Válasza, túl a reményvesztettségen, halálon és elmúláson –, reménységgel biztat. Szokatlan az intézkedése, hogy kiválasztja három tanítványát, akiknek korábban már nevet is adott, a többit pedig helybenmaradásra bírja. E hárommal, majd pedig a leány szüleivel lép be oda, ahol a halott ki van terítve. Előbb azonban egy harmadik akadályon is túl kell jutnia. Megbolydult méhkas a ház, sírás, jajgatás, kapkodás és félelem sokkolta a családot és az együttérzőket. Jézus beszélni kezd, feléje fordul a figyelem, de máris elfogja őket a nevetés, mert hát micsoda örülség azt állítani, hogy a gyermek nem halt meg, csak alszik! Honnan tudja? Nem is látta!

A halál annak, aki Jézus közelében van, s nemcsak az elhunynak, de szülőknek, a gyászoló közösségnek is csak alvás! Ezt kell megérteniük az érintetteknek, s hogy mikor ébreszti föl az alvót, s hogy időben a fölkeltés mennyi időre tolódik ki, már másodlagos kérdés. Jézus számára az effajta alvásra ugyanazon szó állt a 4,38-ban, amikor ő maga aludt el a hajóban. Aki mély alvásából időre fölébredt, másokat is fel tud ébreszteni. A halál, mint az élet nagy föltartóztatója, nem vehet tartósan erőt Jézuson még akkor sem, ha majd ő maga hal meg. S még el is temetik. Teste nem láthat rothadást (ApCsel 2,31), mert feltámadásával legyőzi azt. Leendő feltámadásáról is prófétai jeladás Jairus leányának feltámasztása; s nemcsak az övé, de az egész családé is, reménységre, mivel nemcsak azt az egy szem leánykát kelti életre, hanem mindazokat is, akik aggódtak, aztán csak sírtak. Lehet, hogy közös egyetértésükkel ment a családfő Jézushoz. A szeretett személy elhunytával az egész közösség szíve elfacsarodott. Úgy érezték, büntetés sújtja őket. Amint pedig a leánya újraéledt, vele mindnyájan feltámadtak. Természetesen csak erre az életre támadtak fel, mint a leánya is, akinek enni kell adniuk, hogy erőre kapjon. – Jézus tehát megfogta a halott kezét, s ereje

legyőzi a halál tisztátalanságát. Újjáteremtés ez, ezért van a kiemelés is: néked mondom, serkenj föl! – Példájaként annak, hogy ahol Jézus szól, hátrálni kényszerül minden olyan hatalom, amely Isten tervét késleltetné. Igaz, majd csak utolsó ellenségként töröltetik el a halál (1Kor 15,26), de vannak felőle előreküldött jeladások.

Márk 6,1–6 – Otthon, be nem fogadottan

Biztosra vehető, bár az evanglista nem mondja, hogy Jézus Názáretbe érkezett tanítványaival. Ez az első alkalom, hogy hazalátogat. Szükségtelen eldöntenünk, hogy a Lk 4,16kk ugyanez a látogatás-e, vagy egy korábbi, mert mindegyik evangéliumban éppúgy megbecsüljük a saját színezetet, mint a közöset.

Jézus tehát szombatnapon kezdett tanítani a zsinagógában. – Vajon mennyiben feszítette szét fellépése a megszokottság kereteit? Mégsem a forma itt a lényeges, hanem a tartalom. Kénytelenek megállapítani, hogy rendkívüli bölcsesség fénylik föl szavaiban. Talán előtűnik, hogy honnan veszi ezt, éppen ő? Kétségtelenül Isten adta neki. Hallottak a csodákról is, amiket tett. Lehet, hogy az 5,43 hallgatásra adott parancsa most sem vétetett figyelembe, s szárnyakon járt a híre, meg is előzve őt; így juthatott el az Názáretbe is. Ám, sehogyan sincs összhangban a benne munkálkodó, lefegyverző erő a származásával és az ifjúkorával, amikor az ács-, helyesebben az építőmesterség fogásait tanulta apja mellett. – A kéziratok egy csoportjában az áll, hogy ő az ács, másokban az a változat olvasható, hogy az ács fia. Ez utóbbin a szűztől való születés hívei megbotránkoztak, s innen a változtatás. De Mária megszülte Jézust, olyan valóságosan, ahogy ember szokott megszületni. Ha e kézenfekvő mondatot ki merjük mondani, felszabadulunk arra, hogy minden további nélkül elfogadjuk, hogy Máriának további gyermekei is születtek immár Józseftől, fiúk és leányok. Ezt a jelentést is magában hordja az a kitétel, hogy Jézus elsőszülött volt (Lk 2,7). Különben miként teljesedett volna ki házasságuk az egyszál gyermek mellett, ami szinte gyermektelenségnek számított az akkori nézetek szerint. Jézus tehát nem volt egyke! Ne fosszuk meg Máriát attól a szép és népes családtól, amivel Isten megáldotta őt, de meg is próbálta azzal, hogy József, az Írásból sejthetően, ekkor már nem élt. Jézusa születése óta így is harminc év telt el fölötte. A népes családon megbotránkozó maiak sem jobbak az akkori názáretieknél, akik a testi származás és az igen szerény családi körülmények miatt voltak képtelenek Jézust elfogadni. Mert, ha a mennyből szállt volna alá, akkor igen! De így, ilyen hétköznapien? A község, a zsinagógai közösség, s velük a szűkebb családi kör is most egyaránt megbotránkozott rajta; előjeleként a nagy elutasításnak, amiben majd népe részesíti megfeszítésében. Erre fölfigyelve, Jézus a próféták sorsáról beszél (Jn 4,44), arról, hogy a legkeményebb ellenállás éppen övéi között éri minduntalan a prófétát.

Ellenállásuk voltaképpen hitetlenség, ami meg is akadályozza őt abban, hogy ott helyben csodákat tegyen. Néhány beteget mégis meggyógyít, – a kegyelem jeleként –, mely mindig fölülhaladja a hit mértékét. Mi is megleégednénk, ha Isten rendszeresen adná nekünk ezt a többletet. Valószínűleg máris és mindenkor ebből a „mégis”-ből élünk! – Mindazáltal Jézus csodálkozása teljes mértékben indokolt. – Feltámadott testi mivoltában kell elfogadnunk őt, az Urat!

Márk 6,7–13 – Ahogyan Ő küld

Amikor a gadaréusok eltanácsolták Jézust a Tízváros vidékéről, ő a megtisztított gadaréust küldte vissza maga helyett. Ugyanígy a názáretiek elutasító viselkedését követően, most tanítványait küldi, hogy Galilea-szerte hívják az embereket megtérésre. Arameizmus, hogy kezdte őket kiküldeni. Azt jelenti, hogy kezdetét veszi a későbbiekben egész életüket kitöltő misszió. Mégsem szabad betű szerinti szabályokat kiolvasnunk abból, hogy mit vigyenek magukkal, s mit nem. A Mt 10,10-zel egybevetve – bár ugyanarról szólnak –, eltérés van: Mk megengedi a botot és a sarut. A biblicitás szemlélete olykor nehezen tudja elfogadni, hogy az evangéliumokban nemcsak a jézusi, kezdetbeli alaphelyzet tükröződik, de az a gyülekezeti környezet is, ahol az evangélium hagyománya tovább élt és alakult. A korábbi, a galileai vándor evangelisták tapasztalata lehetővé teszi, hogy márpedig szerény lábbeli és bot is szükséges. Egészen világos és beszédes a későbbi gyülekezeti gyakorlat nyoma abban, hogy sok beteget megkentek olajjal. Jézus ui. arról nem beszélt, hogy olajat is vigyenek magukkal. Következőleg: vagy nem teljes az úti készségek listája, vagy pedig megengedett a körülmények, kihívások és igények szerinti módosítás! Alighanem hasonló gyülekezeti háttér és időszak van amögött, mint a Jak 5,14-é is, mely szerint hívassa magához a beteg a gyülekezet véneit. Imádkozzanak érte és kenjék meg az Úr, tehát a Krisztus nevében, aminek – mellesleg –, semmi köze az utolsó kenet gyakorlatához. – Összegezve: nem betű, de Lélek szerinti és tartalmi követelmény a tanítványok számára a kellő fölszereltség, a tisztas szegénységgel egyetemben. Jézus szeme előtt a galileai távolságok lebegnek, amihez elegendő, amit felsorol. Viszont nélkülözhetetlen és elsőrendű készség a tisztátalan lelkek fölötti hatalom. Ez tehát nem tőlük ered, Jézus ruhazza föl őket, hogy képesek legyenek kiűzni az ördögöket. A megtérésre hívás volt elsődleges megbízásuk, s ezen túl, szükség szerint a démonok kiűzése, – prófétai jelként – csak járuléka amannak. Általa azt mutatták föl, hogy az Isten országa nemcsak eljövendő, de már jelen időben is valóságos szabadító hatalom.

Kettesével küldve ki őket, párosuk a tanúságtétel hitelességét erősíti (vö: 5Móz 19,15), s csak ez után jöhet szóba a kölcsönös egymásrautaltság, hogy kettő jobban boldogul, mint az egy (Préd 4,8k). A feladat elvégzése a fontos, ők csak annyiban azok, hogy hitelességükhöz kétség se férhessen. A 10k Jézus közvetlen szava, külön kiemelendő, hogy minden azon fordul meg, miként lépnek be a há-

zakba. Ha befogadják őket, maradjanak helyben, nem házaló, koldus filozófusok ők, mint az abban a korban ismert sztoikus-cinikus vándorfilozófusok. – Ha viszont elutasítják őket, még a port is rázzák le lábukról, s úgy menjenek tovább. Túl a prófétai jelen, a többiit hagyják Istenre; a szakítás mozdulata ezt is jelenti.

Miközben őt követjük, küldő szava szerint kell forgolódnunk, ehhez a Szentlélek adja ma is a vezetést és az erőt.

Márk 6,14–20 – Keresztelő János és Heródes

Képzeletünk dolgozni kezd, ha meggondoljuk, hogy Keresztelő János kapcsolatba jutott a Heródes-fi-vel. Melyikük volt vajon a kezdeményező? Nemcsak a kezdeti időkre utalhat, hogy szívesen hallgatta; amikor még nem mondta szemébe János, hogy tisztátalan házasságban él; de aztán is így lehetett, amikor János már börtönben, tkp. védőórizetben volt. – Maga elé citálta, vagy fölkereste a börtönben? Nem tudható pontosan. Kétségtelen, hogy őszinte érdeklődés nyilvánult meg szívében János beszéde iránt. Mégis képtelen volt az életét rendbe tenni, ahol változtatnia kellett volna. Keresztelő János igaz prófétaként viselkedett, ahogy egykor Nátán próféta állt oda az igazság kimondásával Dávid elé (2Sám 12,7). Heródes azonban nem volt Dávid. – Flavius Josephus- nak pontosabb tájékozottsága volt a Heródes család bonyolult viszonyai között, ami nem volt könnyű feladat. Kezdve azon, hogy az apának, ama Nagy Heródesnek, tíz felesége volt egymást követően. Heródiásnak, aki voltaképpen unokája volt a családfőnek, első férje szintén Heródes-fi volt. Ebből a házasságból született Salómé nevű lánya, akit később apja mostohatestvére, Fülöp vett el. Heródes Antipász tkp.nem is király volt, csak a nép száján foroghatott ilyen néven. Tetrarcha, azaz negyedes fejedelem volt Galileában és Péreában, előbb Sephoris, majd pedig az általa alapított Tibériás székhellyel. Első feleségét hazaküldve, vette magához testvére, a fönti Heródes-fi feleségét, Heródiást. Emiatt intette meg Keresztelő János; s a történet még majd folytatódik.

Az ismert vég felől tekintve, s hallva Jézusról a híreket, szólal meg a rossz lelkiismeret Heródes Antipászban. Alapot szolgáltat reá az a közszájon forgó híresztelés, hogy Keresztelő János támadt fel a halálból Jézusban. Hozzáértendő, hogy a feltámadást egészen testi módon fogták fel; a lelki test fogalmát és valóságát a későbbiekben is, Jézus feltámadása nyomán, csak a keresztyének ismerték meg. Heródes Antipász félelme szerint, tehát Jézusban, ámbár más, de kölcsönösen egymásra emlékeztető alakban tért volna vissza Keresztelő János. Mert a nép lelkiismerete is nyugtalanná vált; nem tette túl magát a tényen, hogy az igen tisztelt prófétát gonoszul, szó szerint lefejezték. Az asszonyt hibáztatta mindenki, s a férjet pedig orránál fogva vezetett bábnak tartották. Mindez tápot ad Heródesnek, hogy Jézusról hallva kósza híreket, arra a következtetésre jut, hogy akit lefejeztetett, az tért vissza, föltámadva halálából. (Arra következtethetünk, hogy sírjában a levágott fejet a test mellé tették?).

Más vélemények is terjengtek Jézusról. A kor telítve volt váradalmakkal. Tudatukban ilyen kapcsolat is szövődött: Illés – Keresztelő János – Jézus. Az Illés – Jézus összefüggésre hatott a Mal 3,23k ígérete, hogy a végső időkben a próféta majd visszatér. Mások pedig az újból visszatérő próféták közé sorolták Jézust. A lelkiismereti rezdülésekben Heródesé az egyértelműen rossz; a népe inkább az igazságtalanság miatti háborgást jelzi. – Különös, hogy majd Jézus perében elvakultabban viselkednek.

Márk 6,21–29 – Heródiás bosszúja

Keresztelő János szókimondása miatt, s mert érdekeket sértett, Heródiás terveket forralt, miként tehetné el őt láb alól; – de egyelőre tehetetlen volt. A próféta fogságra vetése ui. férje részéről védelemnyújtási kísérlet volt, hogy mentse Jánost felesége haragjától. Az asszonynak tehát kedvező alkalomra kellett várnia, amikor férjét is sarokba szorítva, kikényszerítheti János kivégzését.

Megfelelő alkalomként kínálkozott Heródes születésnapja. Jelen voltak a különféle főemberek, katonai vezetők és Galilea előkelői. Bor és dőzsölés közben elernyednek a testi és lelki tartás fékjei, és úgy látszott, a terv kersztülvihető, ami lehet, hogy hirtelen pattant ki Heródiás fejéből. – Királylányok tánca nem volt szokásban a keleti udvaroknál; megtehették azt erre alkalmazott nőszemélyek. Feltehetően, már a táncba is az anya küldte lányát, ami a férfinép előtt kivételes kegynek és szórakozásnak tűnhetett és a bizalom kiváltképpen jelének, hogy az anya, a vélhetően még 20 év alatti lányának ilyet megenged.

A kieszelt terv máris teljes sikerrel kecsegtet, mert az ittasodó férfinép odavan a gyönyörűségtől, nem kevésbé Heródesünk, aki a váratlan meglepetés jutalmául kész egy rendkívüli kérést teljesíteni, s esküvel tesz rá ajánlatot. Az eskü, a meseszerűnek tűnő túlzás, keleti vérmérséklettől serkentve, ismert fordulat a nagyvonalúságra (1Kir 13,8; Eszt 5,3). Eszter királyné esetével a párhuzam kétségtelen, de ellentétes, mert ő jó ügyért, népe mentésére és életét kockáztatva áll a hatalmasok elé. Egyirányú párhuzam viszont az anyára és leányára is az Illés-korabeli Jezábel, aki a próféta életére tört (1Kir 19,1kk), csak neki nem sikerült bosszúját keresztülvinnie. – Mégsem lehetetlen, hogy amikor Jézus Illésnek mondja Keresztelő Jánost (9,13), az azonosításban közrehatott Jezábel és Heródiás indulatbeli, rendkívüli hasonlósága is.

Salomé tehát, meghökkenve a kivételes ajánlattól, anyjától kér tanácsot, ami árulkodó jel arról, hogy az ötlet kitől származott. Mégis, mintha maga is toldana a hajmeresztő kéréshez, hogy egy tálon hozassák ide Keresztelő János fejét! A modern horrort is megszégyenítő kívánság Heródes Antipászt is meghökkenti és hirtelen ki is józanítja. Mindenre gondolt, de erre nem számított. Arra gondolván, hogy köti királyi esküje, szomorúan bár, de kiadja a parancsot hóhérának János lefejezésére, s hogy egy tálon valóban adassék át János feje a leánynak. – Kálvin az eset kapcsán arról beszél, hogy minden uralkodót képmutatás vesz körül, s ezért nem képes elvisel-

ni, ha valaki hibájára emlékezteti. Luther pedig arról prédikált, hogy János „vétke” az volt, hogy nem tartotta a száját. Az pedig merő kép-mutatás, hogy Heródest esküje kötötte volna: „Ej, te szent Heródes! Hát miféle nagy istentisztelet ez?” – kérdi a reformátor, maró gúny-nyal. – A prófétai szókimondás nehezen elviselhető szükségesség a közviszonyok tisztántartása érdekében.

Márk 6,30–44 – Csupán ti magatok...

Kiváltképpen életszerűek az olyan esetek, amikor Jézus kénytelen megváltoztatni szándékát, mert a sokaság igényli, hogy foglalkozzék velük. A 3,20 után most újból megghiúsul elgondolása. Pedig úgy látta, ideje hogy egy kissé magukban legyenek; és ő is egymagában. Vágyik rá, hogy lakatlan helyre vonulva csupán tanítványaival töltsön el együttes időt, mert legfőbb ideje, hogy egyenek is, s testben és lélekben rendbe szedjék magukat. A sokaság azonban kifog rajtuk. Figyelik, észreveszik, hogy szedelőzködnek. Mások időben ismerik fel őt, amikor éppen hajóba szállnak. Ki tudja, honnan jöttek rá, merre tart Jézus és köre, de a parton szaladva – csak így képzelhető el –, megelőzik a vízen araszoló hajót, s mire ők partot érnek, a sokaság már ott várja őket. Jézus megszánja a reá várakozókat és kezdi őket sok mindenre tanítani. Mózes is így óhajtott és kérte Istentől, hogy legyen alkalmas utódja Józsuében, s a nép ne legyen olyan, mint a pásztor nélkül való nyáj (4Móz 27,17). Mégis Jézus vezetni igazán „haza” őket, a pásztor híján lévőket, s már itt, még aznap otthonossá teszi helyzetüket, mert a pásztor „füves legelőre terelget” (Zsolt 23,1kk).

Tanítványai ezt még nem sejthetik előre, pedig ugyanaz a hiányérzet indítja őket, sürgetve Jézust, hogy még időben, a délutáni főétkezés idején, bocsássa el a sokaságot, hogy szétnézve a környéken szerezzenek maguknak némi ennivalót. Jézus válasza: „Ti adjatok nekik enni!” – hallatlan igény, erőt és eszközöket meghaladó feladat! Hogy lehet ilyet még kívánni is? Volt talán kassájukban 200 dénár; kiforgassák minden zsebüket, s ők vegyenek nekik kenyeret? Van-e egyáltalán valakinél kenyér? Nem biztos, hogy az 5 kenyér, s a két hal éppen a tanítványok úti-készségében árválkodott. Mindenesetre szálnalmas eredmény, amikor a körkérdés nyomán kiderül, hogy ennyi az összes föllelhető tartalék. Eddig érték lehetőségeik, de Jézus kézbeveszi az irányítást, hogy tényleg ők adhassanak enni a sokaságnak; mert Jézus adja, de az ő kezükből adatik eléjük. – A zöld fű a tavaszi esők után sarjadhatott, tehát kb. a páska utáni időszakban tartanak. A tanítványok irányításával a fűre kell a sokaságnak leülnie. A 100-as és 50-es csoportok Izráel megszervezett köz- (2Móz 18,25), és hadrendjére (4Móz 31,14) emlékeztetnek. A kenyér vétele és megáldása pedig az úrvacsora szereztetésére (14,22). Az eléjük tett kenyér, s a hal is, a további igazságos szétosztás feladatát feltételezi, amit a csoportokban a férfiak osztottak tovább családjukban. Az összeszedett darabok a végén sem morzsák, inkább kimaradt

adagok. A 12 tele kosár – minden tanítvány kezében egy –, kiváltképpen nekik szól, s talán csak most jutottak odáig, hogy végre ők is harapjanak valamit. Mert minden úgy kezdődött, hogy evésre sem volt idejük, s ezt Jézus feltétlenül pótolni akarta. Most pedig a végén érnek odáig, hogy ezt megtehetik. De arról, hogy Jézus is evett volna, hallgat az ige!

Márk 6,45–56 – Lábai alá vetett hatalmak

A szelíd kényszerítésre azért volt szükség, mert a tanítványoknak valahogy nem akaródzott hajóra szállni; főként Jézus nélkül, s talán nem is akarták őt sem magára hagyni. A sokaság még ott toporgott, Jézusnak kellett szép szóval elküldeni őket; övéit viszont vízre parancsolja. Miért bánik velük keményebben, mint a távozásra kért sokasággal? Egyrészt szükségét érezte, hogy fönt a hegyen magánosan imádkozzék, másrészt nevelő célzata is lehetett, hogy nélküle kell elindulniuk. Van némi hasonlóság azzal, amikor szinte kiűzte őt a Lélek a pusztába, hogy megkísértessék (1,12), most pedig ő küldi ki a vízre őket. Már nyugtalan lehetett a tenger és kezdett esteledni. Az ókor embere megszemélyesített, félelmetes hatalmasságokat sejtett a természet erőiben, ezáltal is az lehetett az érzésük, hogy martaléku lettek odadobva az elemek szeszélyének. Ráadásul szembeszél fújt, használhatatlan a vitorla, evezőkkel kellett küszködniük. Jézus azonban (a hegyről?) észleli vergődésüket, s amikor már pirkadni kezd, hajnali 3-6 között, feljűk indul a habokon. Az a szándéka, hogy elmegy mellettük, emlékeztet a feltámadott Úr viselkedéséhez az emmausi tanítványokkal (Lk 24,28). Ez igazít el bennünket az értelmezés helyes irányába dolgában. Ahogy majd a megdicsőülés hegyén – testi mivoltában időlegesen – változik át dicsőséges testre (9,2kk), ahhoz hasonló állapotban indul el utánuk. Már most, ízelelésképpen, mutatkozik meg az, ami feltámadottan véglegesen is az övé lesz: hatalom és uralom, lábai alá vettetése minden ellenséges erőnek. A tengeren tett járására tehát nincs természeti, de van kijelentés-, és üdvösségtörténeti magyarázat. – Illés és Elizeus száraz lábbal ment át a köpennyel megsújtott vizen (2Kir 2,7k. 14k), hasonlóan a megmentett nép Vörös-tengeri és a Jordánon tett átkeléséhez. Egyébként is a tenger az Isten ellen lázadó, de legyőzött halál és mélység megtestesítője (Jón 2; Jób 9,8!). A hullámok hirtelen lecsendesedésében fékeztetnek meg a háborgó elemek, ahogy Isten is szétzúzta a tengeri szörnyek fejét (Zsolt 74,13; Ézs 27,1). Itt tehát elővételezetten van jelen az üdvtörténeti beteljesedés. Ez a Jézus száll be hajójukba, miután szólta, hogy ne féljenek; a szó ugyanaz, mint a Jn 16,33-ban: „de bízzatok, én legyőztem a világot”. Szintúgy a János ev-ra emlékeztet az itt elhangzó „én vagyok” is. A jelen viharai és küzdelmei közepette időben érkezik meg győzelmesen ő maga. Önmagát kijelentő személye elegendő biztatás. Mindezt tapasztalva a tanítványoktól csak a csodálkozásra futja. A kijelentés ígéretes volta meghaladja felfogókészségüket, mi-

vel a szívük kemény; tartalmi értelemben talán mondhatnánk, hogy fenntartásokkal terhelt. – Ugyancsak Jézus előlegezett dicsőségéből magyarázható az ezt követő gyógyulások sorozata. Elviselte, megengedte, hogy ruhája négy bojtját érintsék, de nincs említve, hogy mondott volna gyógyító szavakat. – Ilyen esetben, mértékkel, számoljunk az üdvtörténeti rövidekkel a leírt igében!

A jelenvaló kegyelem legalább annyira érkezik hozzánk a jövőből, mint az üdvtörténeti múltból (Zsid 13,8).

Márk 7,1–13 – Tiszta és tisztátalan

Vallási értelemben a tisztaságról és tisztátalanságról eltérőek a nézeteink, mint a kegyes zsidóknak abban a korban, akik – legkivált idegen országok szórványaiban élve – átvették és alkalmazták az egyébként csak papokra kötelező tisztasági rendszabályokat, mivel minden tisztátalannak számított, ami kívülről érkezett. A 3Móz 15,11 továbbgondolásaként, tehát mindent gondosan meg kellett tisztítaniuk, hogy szabaduljanak a környezet okozta tisztátalanságtól. Érdekes módon – eltérően a farizeusoktól – a szadduceusok tiltakoztak az ellen, hogy a köznépére is alkalmazzák a papi tisztasági szertartásokat. A szokás mégis elterjedt. Ha csak egy tenyérnyi víz volt, azzal is megmosakodtak étkezés előtt. Így jártak el a különféle használati edényekkel, sőt még a fekhelyekkel is, ami szintén a 3Móz 15-ig vezethető vissza.

A megfigyelés szándékával odaérkezett jeruzsálemi írástudók, meg a (helyben lakó?) farizeusok észreveszik, hogy Jézus néhány tanítványa, étkezés előtt mellőzi a körülményes és hagyományos tisztasági ceremóniákat. Felelősségre vonják Jézust, hogy tanítványai miért nem úgy járnak el, ahogy azt a vének hagyománya megkívánja. Jézus máris kész a válasszal, mert az ézsaiási ítéletmondás éppen ide illik, midőn arról szól, hogy ez a nép csak ajkával tiszteli Istent, a szíve pedig távol van; istentisztelete emiatt válik hiábavalóvá. – Sőt eközben, talán észre sem veszik, de elhagyják az emberi rendelkezések kedvéért az Isten parancsolatát. Jézus mindjárt el is mond egy szemléltető példát. A Tízparancsolat köztudottan kötelez a szülők tiszteletére, sőt a 3Móz 20,9 halállal bünteti, aki apját vagy anyját gyalázza. Megtalálták azonban a kiskaput a nagy mellett. A felnőtt fiúnak csak annyit kellett tennie, hogy úgy rendelkezék: holta után legyenek a templomé a javai. Addig ő élvezi, s máris föl van mentve a szülőkről szükséges gondoskodás terhe alól, mivel vagyona immár „korbán”, templomi ajándék. Jézus erre, nem kevés humorral, azt mondja: „szépen” teszitek félre vele az Isten parancsolatát, s helyette hatályossá lesz a hagyomány fölmentő, sőt tiltó rendelkezése. A birtokos haszonélvezője ugyan a felajánlott javaknak, de az új helyzet kizárja, hogy saját személyén kívül egyébre is felhasználja. Nem örökölt, inkább szerzett javakról lehet itt szó, hiszen az apa még él. Ha viszont meghalt, az özvegy anya cserbenhagyása forog fenn, pedig fia még örökölt is. A felháborító példa csak egy a sok közül, amivel érvénytelenítették az Isten ígését „bolond” hagyományokkal, teszi hozzá némely kézirat. Ez pedig a Zsolt 14,1kk; 94,1kk

felől megvilágítva, a gyakorlatban megmutatkozó istentagadásig vihet el: aki nincs (azaz Isten), az nem is lát; tehetek akármit, nem lesz felelősségrevonás!

A mai ember, minden vallásos összetevő nélküli összkomfortigénye és tisztátalan szíve – bár módosultan, de ugyanarról a rendezetlenségről árulkodik, mint amit Jézus ért tetten, – akkor.

Márk 7,14–23 – „Csalárdabb a szív mindennél...” (Jer 17,9)

Jézus most nem példázatokban beszél – mégha a tanítványok annak is nevezik, ami elhangzott –, mert magához hívja a sokaságot, felszólítja őket, hogy figyeljenek rá, s ha lehet, értsék meg tisztán, amit hallanak. Amiről beszél épp ellentéte annak, amit a vallásos nevelés egy életen át beléjük sulykolt, hogy ez tiszta, amaz meg tisztátalan, mint pl. a pogány környezet, a piacok, a halottak, s még sok minden, ami óhatatlanul, s észrevétlenül is az; s azzá tehet, ha nem vigyáznak. Mindez azonban jórészt a lemosás tchnikájával egyszerűen eltávolítható. – Tévedés volna azonban ezek után Jézust könnyelműnek állítanunk. Sőt ő veszi igazán komolyan a tisztatlanságot, amikor kimondja, hogy nem az, ami bemegy, hanem ami – átvitt értelemben – „kijön” a szájból, teheti igazán tisztátalanná az embert. Fül, pontosabban belső hallás kell hozzá, hogy ezt bárki is felfogja, megértse. Az erre utaló, zárójeles megjegyzés – a kései kéziratokban – nyomatékot is ad a hallottaknak (16).

Jézus iménti tanítása szemben áll nemcsak a zsidó, de az általános vallásos, minden létező vallásban meglevő alapszabállyal, mely a világot tiszta és tisztátalan részekre osztja, s különféle rendszereket épít fel a védekezésre, s a megtisztulásra. Itt van az egyik fő különbség mindenféle vallás és a jézusi tanítás és életmód között. Tanítása hallatlanul forradalmi, midőn kimondja, hogy nincs semmi, hozzátehetjük: az égvilágon, ami bejutva az emberbe tisztátalanná tehetne. Mégis, most nem a szellemi hatásokról van szó, mert főként ételekre vonatkozik tanítása és életmódja.

Korábban már tudniuk kellett erről tanítványainak, most mégis úgy viselkednek, mintha az elhangzottak szemet szúrtak (2) volna. Tehát újból megkérdezik „a példázatról”, s Jézus felrója értetlenségüket, majd pedig egyszerűen megmagyarázza, hogy minden étel a gyomorba megy, s végül tisztává lesz, mert földde válik, s ennek a szívhez semmi köze. Viszont a szívből ered mindaz, ami igazán beszennyezheti az embert. Az ÓSZ alapvető állításai érvényesülnek itt. Nemcsak a cím alatti jeremiási ige, hanem már az 1Móz 6,5; 8,21 igéi is, s a sor még folytatható. A szív romlottságának listája itt a leginkább következetes, hozzá még a páli Gal 5,19kk sem fogható, mivel a gonosz gondolattal, gonosz ide-oda járásukkal kezdődik, s a részletekbe menő felsorolás ellenére sem állítja, hogy minden változatot felsorolt. Főként a felebarát elleni bűnöket veszi számba,

de a végén említi ama visszásságokat is, melyekkel az emberi szív közvetlenül Istent sérti. Összességükben mindezek, – de külön is –, belülről jönnek, s onnan kiömölve beszennyezik a szív tulajdonosait, és másokat is. Következőleg: a szívvel kell valaminek történnie, hogy ez az alapvetően gonosz állapot megváltozzék. Jézus itt nem folytatja tovább, hogy mimódon, de amikor megtérést hirdetett, az élet, az indulatok központját, a szívet igyekezett megragadni (vö: Ez 36,26k).

Márk 7,24–30 – Magam vállalása és a hit

A tisztáról és tisztátalanról szóló jézusi tanítás után ő maga is példát ad rá, hogy az nemcsak ételekre, de más népek lakta vidékekre is érvényes. A missziót is hátráltatta, hogy idegen földeket tisztátalanoknak gondoltak (Ám 7,17). Pétert is meg kellett győznie a Léleknek, hogy ne mondja tisztátalanak azt, amit Isten megtisztított (ApCsel 10). Nem derül ki az igéből, hogy Jézus vajon egyedül ment-e most Sziroföníciába. Ez volt az a vidék, ahol Illést befogadta és táplálta a sareptai özvegy (1Kir 17,8kk). Mivel ott halott-támasztásról olvasunk, nem is a gyógyítás az igazi prófétai párhuzam, hanem az, hogy Jézus is (átmenetileg) megszáll egy ottani házban, ámbar az sem állapítható meg, hogy a tulajdonos milyen nemzetiségű volt. A hallgatás erről arra mutat, hogy az már közömbös ama tény mellett, hogy átlépte Izráel történelmi határait. Nem óhajt mutatkozni, de akarata ellenére kiderül, hogy ki ő, aki ott tartózkodik. Az előzményekből kiolvasható, hogy a Lélek vezetése nyomán Jézus szinte elébe megy egy gyógyítás leendő elvégzésének. Ottlétéről tudomást szerez ui. egy görög (műveltségű?) asszony, akinek ördögtől megszállott leánya gyötrődött otthon. Felkeresi Jézust, s leborulva előtte, kéri szabadító segítségét. E ponton jól lemérhető, mily erős kisugárzása volt,- túl a népi határokon –, mindannak, ami a határon belül történt, – különösen ott, ahol vegyes volt a lakosság.

Talán az őt befogadó háznépre is gondolt Jézus, midőn először népe fiait óhajtáná lelki eledellel megelégtíteni, különben az ebek eledele is kárba veszne. Az eb itt, – megkülönböztetendő az utcák takarítását is elvégző kóbor kutyáktól –, az öleb-számba-vett háziebet jelenti. Vehette volna sértőnek is az asszony a visszautasítást sejtető választ, pedig az csak hasonlat értékű, átvitt jelentésű. A viszontválasz ellenben még meghökkentőbb, mivel az életből merít inkább, mint volt Jézusnak a tartózkodó megjegyzése. – Mintha azt fejezné ki: Jól van, Uram! Népi mondásként: kutya legyen, ha; de jut az ilyeneknek is a morzsákból, ami vétlenül lehull, mialatt a fiak esznek az asztalnál! – S nekünk egy morzsa is elég! Ha ennyi érkezik tőled, rajtunk az is segít!

Jézus nem utasítja el végképp a pogányokat, helyesebben: más népeket, a föld többi népét. Csak azt mondja, hogy előbb a fiaknak kell jóllakniuk. Ez pedig úgy értendő, hogy várjon mindenki a sorára, s részesedni fog ő is a „kenyér”-ből. Pál apostol is – minden közbejött és megismétlődő csalódás ellenére –, a végsőkéig tartotta magát a sorrendhez: „zsidoznak elsősorban, de görögnek is” (Róm

2,9k). – Az anya szellemes és meggyőző közbevetése azonban már most felborítja az üdvtörténeti rendet, s igazából lefegyverzi Jézust pl. azzal is – egyetlenként Márk evangéliumában, s épp egy, úgy-mond pogány asszony részéről elhangzóan –, hogy Jézust Úr-nak szólítja. Ő pedig engedi magát meggyőzteni; s a kimondott szóért, ami itt – a hittel együtt –, helyzete vállalását is jelzi, – azzal küldi haza, hogy leánya megszabadult. Szinte kimondható az is, hogy – közvetve – de az anya űzte ki gyermekéből a tisztátalan lelket. E bajjal eleddig hiába küzdött, de, hogy Jézushoz fordult, aki egyedül segíthetett rajtuk, kitört a válságból és sikerre vitte a gyógyulást. – Jézus csak kinyilvánítja, ami már meg is történt; a gyógyulás tényét!

Márk 7,31–37 – Jézus a diaszpórában

Amit a Jn 7,35-ben Jézus ellenfelei feltételelesen kérdezgetnek, emitt – a 7,24 – 8,38 szerint – meg is történik. Először mintha csak egymaga járna a szórványban élő zsidók és idegen nemzetiségűek között, aztán tanítványai is feltűnnek mellette. É felől csatlakozó szomszédos részekről van szó. Ezeket Jézus keresztül-kasul bejárja, hiszen Szidón Tírusznál is É-abbra volt. Majd újból D-nek fordul, s a Galileai-tenger mentén átszeli a Tízváros vidékét, ahonnan korábban eltanácsolták a gadarénusok. – Még a bibliaismerők között sem tudatosodott eléggé Jézus szolgálatának eme része. – Pedig személye e tájakon is egyre ismertebbé vált. Most ennek nyomán viszik hozzá a dadogva beszélő süketet. Süketsége lehetett az igazi baj, a beszédhiba annak volt következménye. Kérésük, hogy helyezze kezét reá, mintha azt fejezné ki: hátha! Hátha történik valami jó. Az áldás vételétől helyzetének könnyebbedéséig, minden lehetséges. Igényük visszafogott – ennyi biztos nem árt, gondolták, ezzel csak nem teszünk rosszat! Némi kíváncsiság is vibrál a kérdésben: vajon mit fog tenni? Netán valami látványos fordulat is bekövetkezhetsz!

Jézus segít, de nem feltűnően, ezért vonja félre külön a beteget. Viszont éppen a hallássérültség magyarázza, hogy beszédet helyettesítő, prófétai jel értékű mozdulatokat tesz! Az ujj alkalmazása a Lk 11,20-ban a démonűzés eszköze. A nyálnak gyógyító erejében vetett hit is közismert volt, alkalomadtán éltek, sőt olykor élünk is gyorsan vele. Itt a nyállal érintő mozdulatnak van üzenete: meggyógyítlak! – Mégis szükséges az Isten segítsége! Ezért tekint az égre és sóhajt. Az esethez szabott, fokozott gesztusok beszéde sajról is könnyen volt leolvasható! – Mindezek felololdó tettek voltak olyan pontokon, ahol a hallás és a beszédképesség hiányzott, ill. botladozott. A teremtő és a teremtést helyrehozó szó nyomán válik hallóvá az addig süket, és beszél is hibátlanul. Az Ézs 32,3k; 35,5k végidőkre tekintő ígérete teljesedik be ezen a névről nem ismert emberen, aki, meglehet, hogy szintén más nemzetbeli volt.

A többiek tisztos távolságból figyelhették, mi történik; s jóllehet Jézus ismét a lelkükre köti, hogy ne beszéljenek róla (a fecsegést kerülendő – gondolom én), annál inkább híresztelik, hogy mi történt; egyezően a korábbi, Izráelen belüli hasonló esetekkel, s folytatásukkal (1,44k; 5,43). Hatásában és következményeiben szinte semmi különbség nincs, akár népe között járt pásztorként, akár – mint ezúttal –, szomszédos népekhez vezetett útja. A segítségre szorult emberekben ébresztett hatás egyetemesen emberi, s visszacsendül

benne a kész teremtettség békéje: „... És látta Isten, hogy minden, amit alkotott, igen jó” (1Móz 1,31). Jézus helyreállítja az összezavart jó rendet. Ezt ismeri fel, fogalmazza meg a róla alkotott vélemény: „Mindent helyesen cselekedett!” – Ez az egyetlen gyógyítás is biztatás, hogy megkezdődött minden torzulások helyrehozatala.

Miről jeladás az életünk? A bűn elhatalmasodásáról, vagy a megkezdett és folytatódó gyógyulásról, kötelékek feloldozásáról?

Márk 8, 1–10 – A négyezrek

A történet evangéliumbeli helye azt sejteti, hogy Jézus a Genézaret-tavának K-i partján tartózkodott, s ott gyűlt hozzá, némelyek messziről érkezve, ekkora sokaság; amely már harmadik napja van vele. Róluk általában azt feltételezik, hogy főként más népek fiai voltak. Amíg tehát az 5000 zsidókból verődött össze, most kerül sor a népekre, összefoglaló névvel: a „görögökre”; a fiak után tehát az ebescskék is megelégtettek. A megállapítás vonzó és szellemes, a valóságban inkább arról lehet szó, hogy a környék lakossága ösztetvőinek megfelelően alakult ez a 4000-es szám. Itt lehetséges, hogy asszonyok és gyermekek is belefoglaltatnak az összesítésbe, tehát vegyes összetételű gyülekezet volt, s zsidók között is lehettek olyanok, akik nem arámul, hanem görögül beszéltek. Rámutatnak arra is, hogy a maradékokkal megtöltött hét kosár mintha utalás lenne a jeruzsálemi gyülekezet görög anyanyelvű, ún. hellenista részére, akik közül aztán a hét diakónust választották ki (ApCsel 6,1kk). Ezt az értelmezést erősíteni látszik, hogy a két különböző helyen más-más a kosár neve. Az 5000 esetében a 12 kosár a zsidók tároló kosarát jelentette, a 7 pedig vesszőből vagy sásból font kosár, amit idegen kereskedők hordtak magukkal. Alkalomadtán lehetett akkora is, hogy belefért egy ember (ApCsel 9,25). A 8,19k során, amikor Jézus visszatér mindkét kenyércsodára, pontosan különböztet a kosarak két válfaja között. E témakörben vélhetően átüt az eseményeken az evangélium írása idején Izráel közvetlen határain kívül előállt gyülekezeti helyzetkép is, ahol az arámul beszélő, meg a hellenista zsidók, s helyel-közzel már más népek fiai is – utat találtak a gyülekezetekhez, mégha messziről érkeztek is (vö: ApCsel 2,39).

Jézus a kezdeményező, mivel szánakozik a sokaságon. Pásztorra van szükségük az együtt élő népeknek is. Körültekintő a figyelmesség: nehogy útközben kidőljenek. Ismeri minden hiányukat és erőtlenségüket; becsüli, hogy harmadik napja tartanak ki mellette. Beszélgetve latolgatja az esélyeket, hogy pl. lelkiismerete szerint mit nem tehet meg. A tanítványok válasza: „Miből” tudna itt bárki is segíteni? Az adottságok kedvezőtlenebbek, mint a korábbi esetben. Csak a pusztta földre tudnak leülni. A kenyér valamivel több, mint akkor volt; a hal viszont kevesebbnek tűnik, az apraja sem tesz ki két egészet; s mégis külön áldásával bízza tanítványai kezére, hogy tegyék a sokaság elé. A kenyér megtörése és a közösség az első gyülekezet belső életére emlékeztet (ApCsel 2,42). A tanítványok diakónusként szolgálnak nekik. Ezúttal is összeszedik a maradékot abba a

bizonyos 7 kosárba. A jóllakott sokaságot immár megelégtítve, békében, s lelkében megnyugodva bocsátja el Jézus; s aztán hajóba száll, s újból a Ny-i part felé indul.

Az ő kezéből, a vele adott közösségben a kevés is csodás módon elegendő azoknak, akik mindenekelőtt készek keresni Isten országát (Mt 6,31kk).

Márk 8,11–21 – Az elhajlás veszélyei

A farizeusok megérkezéséből az sejthető, hogy hivatalosan küldték ki őket: követeljenek Jézustól mennyi jelet! – Hátha belelép a csapdába. Nem elég nekik a letagadhatatlan gyógyulások ténye, közvetlenül Istentől kellene látványos bizonyíték, mint pl. amikor Illés tüzet kért és kapott a mennyből. Nincs reá támpont, hogy éppen ezt kérték, mégis valami hasonlóra gondoltak. Adja tehát bizonyítékát Jézus, hogy Istentől küldetett! – Aki eleve elutasít, úgysem engedi magát meggyőzni, minduntalan azt keresi, ami az ő kételyeit támasztja alá. Az ő bajuk is az, hogy elégedetlenek Jézussal. Az árulkodó lelkület mély sóhajtásra készíti Jézust. Kortársi nemzedéke olyan, mint volt az özönvíz idején élőké (1Móz 7,1), vagy a Mózes vezette népe (Zsolt 95,10k). Ítélet is, hogy nem fog adatni jel, s Jézus ezt „Bizony mondom néktek” hitelesítő és kiemelő fordulattal húzza alá, ami vehető szinte esküvésnek; s aztán faképnél hagyva a fontoskodó és törbe csalni szándékozó delegációt, megint a K-i part felé indul. Mondhatjuk: ez maga is jel, csak érteniük kellene!

A továbbiakban már nincs kézzelfogható hatása az előbbi, maradékokkal teli kosaraknak. Közben eltelhetett néhány nap, s mégis egyszerűen elfelejtettek a tanítványok kenyeret hozni magukkal. Vajon nem az történt, hogy az utóbbi napokban annyira hozzászoktak a bőséges készlethez, hogy e naponkénti feladatról egyszerűen megfeledkeztek? Az biztos, hogy Jézust a küldöttséggel esett szakítás foglalkoztatja továbbra is. Tehát két malomban örölnek, s tanítványai csak ügyel-bajjal jutnak vele közös nevezőre. Mert Jézus arról beszél, hogy őrizkedjenek a farizeusok, meg a Heródes-pártiak megrontó szellemétől. Micsoda veszélyes kovász ez – döbben rá Jézus. Őrizkedjetek mindkét fajtájától, inti őket, mert a képmutatás és a hatalom ígérete megejthet! – Közben a tanítványok rájönnek, hogy egy kenyér mégis lapul a készletükben, s itt mintha megrezdülne óhajuk, hogy Jézus ezúttal ezzel az egy kenyérral vigyen végbe csodát. A veszélyes kovász éppen ebben hat, megejtven gondolataikat! – Meggyőző jel lehetne most hatalmas önérdekű felhasználásáról! Az csak a kezdet, hogy terülj-terülj asztalkám módján lakhatnának jól, de csattanós válasz is lehetne az akadékoskodóknak. Jézus megnevezi, hol az igazi baj; az, hogy keményszívűek; kis híján olyanok most, mint kortársaik. Együtt, az egész nép és tanítványostól mindannyian olyanok, mint a Jer 5,21, s az Ez 12,2 korábbi nemzedéke: van fülük, mégse hallanak, szemük is van, mégsem látnak, s így, az egész együtt érik meg az ítéletre. Emlékezzetek jól a két kenyércso-

dára, mondja Jézus. Pontosan emlékeznek és jól is felelnek, mégsem tudták kiiktatni aggodásukat, mert képtelenek együtt gondolkodni Jézussal. – A megértés (21) kifejezése, szóösszetételként, pontosan ezt az együtt gondolkodást fejezi ki.

Kicsiny kovász is nagy veszélyt jelenthet (1Kor 5,6), mert a kor-szak szellemi irányzatai felszívhatják magukba az egyházat, s akkor kihagy örök elhivatottsága, hogy egyértelmű jele legyen és maradjon e világban Isten országának.

Márk 8,22–30 – Idegenben, lényeges dolgokról

Megint olyan vidéken tartózkodik Jézus, s majd halad egy ideig É felé, mely kívül esett mind a tömböt alkotó népi, mind pedig a tartományi határokon. Bétsaida, s majd Cézárea Filippi is diaszpórának számított. Ezért lehetséges, hogy a bétsaidai vak is más nép fia volt. A farizeus hivatalosoknak adott elutasító választ követően, ment át Jézus a Galileai-tenger ÉK-i partjaira; ez időben tehát nem hazájában tartózkodott. – Mindez azonban csak a háttérrel vázolja fel, mert sokkal inkább foglalkoztatja most tanítványai lelkiállapota. Nemrég vonta kérdőre őket vakságuk és süketségük miatt, s most eléje toppannak emberek olyan kéréssel, hogy a hozzá vezetett vakot érintse meg, úgy érteve, hogy tegye rá a kezét. Ámbár a vakot félrevonja, mégis – ennek a tanítványok számára is van most üzenete, hogy vigyázzanak, utol ne érje őket a lelki vakság. Egyebet most nem óhajt elérni, ezért vezeti odébb a vakot egymagát, s majd arra utasítja, hogy az otthonán kívül a falujában se menjen sehová!

A kézenfogás egyértelmű biztatás a vaknak. Szemeire a nyál alkalmazása csak nekünk meghökkentő. A rabbik különösen a szembe-tegségek kezelésére tartották alkalmasnak az emberi nyálat. Ez itt, elsősorban nem a kor színvonalának megfelelő gyógyászati kezelés, inkább prófétai jel a gyógyulás lehetőségéről. – Fontosabb a kéz ráhelyezése a szemekre, s a kérdés, hogy lát-e valamit. Gyermekek szemléletében, s az ősi népek lélektanában közel esik egymáshoz az ember és a fák! Az is kiderül, hogy ez az ember valamikor látott, s most is kezd fátyolosan látni. Folyamatos gyógyulása egyedülálló, mert ismételt kézrátétel követi az elsőt, s akkor fölneéz a nemrég még vak ember és mindent lát, távoliakat is tisztán. – Ha olykor el is uralkodik egy nemzedéken a vakság, mindig lesznek olyanok, akiket Jézus kiment ebből az állapotból.

Útját innen folytatja tovább Jézus, együtt a tanítványokkal. A cél: Cézárea Filippi, a Hermón-hegy lábánál, a Jordán forrásvidéke táján, kb. Tírusszal egy magasságban, – csak túl a Jordánon. – Nincs indok rá, hogy miért éppen ide tartanak. Talán még mindig fájó pont Jézusnak a mély csalódás népe vezetői miatt, s kezdi sejteni, majd meg fölismerni, hogy óhatatlanul fog összeütközésbe kerülni velük. Ők pedig nem késlekednek, hogy könyörtelenül bánjanak el vele. Tisztáznia kell, miként is vélekednek fölöle tanítványai. Ezért kérdezi tőlük útközben, hogy az emberek kinek mondják őt. A 6,15 során már esett szó erről, de most az ő szájukból hallja, hogy van, aki Keresztelő Jánosnak, más meg Illésnek tartja. De ti kinek mon-

dotok engem? – kérdezi. A többi nevében is Péter válaszol: Te vagy a Messiás! A nevet és a tiszteletet a kortársak teljesen félremagyarázták, mert evilági szabadítóra vártak. Meg kell még magyaráznia, miként értsék a Krisztus (Felkent – Messiás) nevet, addig pedig ne is beszéljenek róla, köti a lelkükre. – Kinek mondom őt? S aminek mondom, azt összevetem-e szüntelenül azzal, ahogy ő beszél hozzám önmagáról?

Márk 8,31–38 – Kereszt és kereszthordozás

Jézus a 7,24 – 9,29 jelölte időszakban Galileától É-ra, ill ÉK-re tartózkodott. A farizeusok küldöttei ezért mentek „ki” hozzá (8,11). Egyrészt azok követelőzése, másrészt Péter „Te vagy a Krisztus” vallomása arra készíti őt, hogy beszéljen nekik a reá váró szenvedésekről. Az Emberfia nevezettel a 2,10.28 óta nem találkoztunk. Jézus ez idő tájt juthatott olyan fölismerésre, hogy népe hivatalos vezetőinek, – az Ézs 53,3; Zsolt 118,22 szerint –, el kell őt vetnie. Mostantól új tartalommal telítődik igehirdetése, mert összeköti a Krisztus = Messiás nevet az Emberfia névvel, s együtt az Ézs 53-al, az Úrnak szenvedő szolgája prófécijával. Az Emberfia nevezetben az jut érvényre, hogy ő egészen ember, mint voltak a próféták, akiket így nevezett Isten (Ez 2,1kk; 3,1kk; Dán 8,17), másrészt a Dán 7,13 nyomán jön el majd „Atyja dicsőségében” (38), tehát Isten Fia is ő. – Mindezekről Jézus szinte önmagától elvonatkoztatva beszél, mégis mindenki azonnal érti, hiszen nyíltan szól megöletéséről és harmadnapon leendő feltámadásáról. Ezen retten meg Péter, s félrevonva őt kezdi feddeni. Minden tanítványnak szól, amit Péter ezért kap, mert Jézus megint és elutasítja magától a szavakba bújt sátánt. Péter is felelős, mert merőben emberek szerint gondolkodik, s nem ad helyet szívében és értelmében Isten gondolatainak. – Az Ézs 53 után máris arról beszél a próféta, hogy Isten gondolatai magasabbak az emberénél, de nem hagyják cserben az embert, hanem alászállnak, megöntözik és termékennyé teszik a földet (55,8kk), ami a jelenben ilyen kemény rendreutasítás formájában esett meg tanítványaival. Közben azért kimondja Péterre azt is: távozz! Szó szerint: ”mögém!”- így hangzik a feddés (33); – tehát kiigazítja a követőiben tünetkező félreértést.

A nyílt beszéd, nemcsak tanítványi közösségben, hanem a sokaság előtt is folytatódik tovább, s ne feledjük, hogy Jézus még mindig Izráel határain kívül tartózkodik. Nem rejt titkokat példázatokba, mint korábban tette népe előtt (4,11k). Mindenkinek felajánlja a lehetőséget, aki követni óhajtja őt. Jöhet, de vállalnia kell tulajdon „keresztjét”. Ez a fogalom most hangzik el először, erről még szenvedése jelentésekor sem tett említést. Őriási változás, hogy amíg eddig az Isten országa elközeledtét hirdette, mostantól egyre inkább a szenvedésben megmutatkozó győzelem a legfőbb gondolat és üzenet az igehirdetésében. Ez nem csupán saját útjára nézve igaz, de minden rendű és rangú követőjének is vállalnia kell, hogy legyen kész fölvenni saját keresztjét; önmehtagadás szükséges hozzá, de megéri!

– Ha az ember mindenáron meg akarja tartani az életét, akkor azt el fogja veszíteni, de ha kész elveszteni őérette, azzal fogja megnyerni az igazi életet. Mit sem használ „az embernek”, ha megnyeri akár az egész világot, de lelkében kárt vall. A bihari népnyelvben az ilyen embert mondták „világnyűvő”-nek. – A parázna és bűnös nemzedék pontosabb jelentése elsőrenden nem erkölcsi tartalmú, hanem vallási -teológiai, azaz a nép szövetségszegő. Aki megvallja őt, azt ő is vállalja, amikor majd Emberfiaként jön el – az ő dicsőségében.

Márk 9,1–8 – Előlegezett dicsőség

Az 1.v már arra utal, hogy a 3 tanítvány hamarosan meglátja azt, amiben Jézusnak is csak mennybemenetele után lesz tartósan része. A többiek a halált fogják megízlelni előbb, s csak utána részesednek majd Isten országa javaiban. Az „ízlelés” szó kulcs az egész megértéséhez. Jézussal együtt a három belekóstolhat az eljövendő dicsőségbe! – Az Isten országa eljöttének kitolódása is benne van abban, hogy a tanítványok halála, mint eshetőség, egyáltalán szóba jöhet. Beleértendő továbbá a 13,32 is, hogy még a Fiú sem tudja pontosan a végső dolgok, s az Emberfia eljöttének időpontját! – Prófétaí előtörténetként tekinthetünk vissza a 2Móz 24-re, aholis Mózes és 3 kísérlője megy fel az Úrhoz a hegyre (1. és 9.v-ek); s a 16.v-ben ott van a hat nap is. – Ami most történik Jézussal, s kísérlőivel – mégsem szolgai utánzata az ÓSZ-inek. – Amikor Jézus a tengeren járt, azt feltámadott teste elővételezett jeladásának vehettük (6,45kk), mostani elváltozott teste még több amannál; ez most a megdicsőült test, ülve majdan az Atya jobbán, s amelyben dicsőségesen tér majd vissza. Egyedül az ő teste kezd sugárzóan fényleni, Illésé és Mózesé – figyelemre méltó a sorrend! – és a 3 tanítványé viszont nem. Az utóbbiaknak annyiban van részük benne, hogy dicsőséges elváltozásának szemtanúi lehetnek (2Pt 1,16kk), s hogy szemlélői lehetnek annak, amikor megjelenik a két nagy ÓSZ-i tanú, hogy együtt beszéljenek Jézussal.

Ekkor Péter beleszól a nagy hármass beszélgetésébe, s közli Jézussal, mekkora élmény számukra, hogy e jelenetnek részesei lehetnek. Igazából az ízlelés üdvösségtörténeti jelentését érti félre, mivel tartósítani szeretné azt, amiben csak átmenetileg lehet most részük. Feledte máris, hogy Jézus isteni szükségyszerűségről beszélt (8,31), megjelentve a reá váró szenvedéseket. Szeretne Péter építeni 3 sátrat, mint tette azt Izráel a lombsátor ünnepén. Az óhajtott sátor ezúttal nem az átmenetiség kifejezője lenne, inkább a véglegességé (Jel 21,3). – Az indoklás, s mentségül a megrettenésükről tett megjegyzés, Márk jegyzete. – A felhő Isten dicsőségének jelenlétét kíséri (2Móz 40,34kk), de kapcsolata van az Emberfia majdani eljövételével is (13,26). Nem vehető ki pontosan, kiket árnyékolt be, bizonynyal mindőjüket. Mint a 2Móz 24,16 esetében, a felhőből Isten kezd beszélni. Ami megkeresztelésekor elsőrenden neki szólt: „Te vagy az én szeretett Fiam.” (1,11), ezúttal a tanítványok előtt tesz bizonyyságot az Atya, nemcsak a Fiúról, de a Fiú beszéde mellett is állást foglal, hogy (egyedül) őreá hallgassanak! – Hiteles szó az övé,

ezért kell neki engedelmeskedniük. A felhő, meg Illés és Mózes eltűnése nincs külön jelezve, csak annyi, hogy Jézust látják egyedül. Azt sem veszik észre közben és említve sincs, hogy öltözete visszaváltott dicsőségesből emberire, de az előlegezett ízeletnek – másként Jézus számára és vele egy időben, de megint másként nekik szólóan –, immár vége.

Igéje, hallgatás az ő szavára folytonosságot biztosít az akkori és az eljövendő látás ideje között. Ez a mi lehetőségünk is, *ubi et quando visum est Deo*: Ahol és amikor Isten akarja; tehát Isten – a régiek így mondták – szabados abban, hogy hol és mikor és kit szólít meg élővé tett igéjével. Ez a hozzáfűzés kálvini, reformációs feltétel. Tehát az ige hatása sohasem gépies, de szándékában, közös igehallgatáskor is, mindig személyes.

Márk 9,9–13 – Lefelé a hegyről

Melyikről? A hagyomány a Názárettől K-re magasodó Tábor-hegyre gondolt. Flavius Josephus szerint azonban az időben erősítések voltak a hegy tetején, s nincs is a 30.v-ig arról szó, hogy visszaindultak volna Galileába. Ezért inkább a Hermón-hegy valamelyik magaslata lehetett a megdicsőülés hegye Cézárea Filippitől ÉK-re, jókora távolságra Izráel történelmi földjétől.

Korábban is tiltotta Jézus, hogy róla beszéljenek (1,44; 3,12; 5,43; 7,36; 8,30). Most újból azt hagyja meg a három tanítványnak, hogy a látottakról ne beszéljenek. De időbeli határvonalat húz. Ha az Emberfia már feltámadt a halálból, attól kezdve elmondhatják, mit éltek át fönt a hegyen. Tehát nekik és hallgatóiknak is akkortól válik érthetővé az, amit az imént megtapasztaltak; megerősítendő az irányt, amerre mi is elindultunk, hogy megértsük a hegyen történeteket. Távolról e tilalom egybevethető azzal, ahogy Ézsaiás lepecsételi a tanítást tanítványaiban (Ézs 8,16). Dánielnek szintén le kell pecsételnie a hallott ígéket a végső időkig (Dán 12,4.9). Eszerint Jézus feltámadásával a végső idő fogja kezdetét venni. Ez az összefüggés még jobban megerősíti azt, ahogyan a 9,1-et értelmeztük.

A három tanítvány jól emlékezetbe vési a tiltást, de megtorpannak a halottak közül leendő feltámadás tényén, hogyan is kell ezt érteniük. Szenvedéseiről szólván, Jézus egyszer már beszélt erről (8,31). Az ŐSZ-i ígéretek némelyike már többféleképpen beszélt a feltámadásról. Az Ez 37,1kk felfogható egészen testies módon, ám bár a Lélek jövele teszi fel rá a koronát. A Dán 12,2 szól némi örök-életre leendő fölébredéséről a föld porából, mások viszont örök gyalázatra és utálatra ébrednek föl. Lehetett tehát vitatkozniuk rajta, hogy mi az értelme Jézus szavainak. Előbb azonban Illésnek kell(ene) eljőnnie. A farizeusok is tanították a feltámadást, s az írástudók, a Mal 3,23k nyomán, Illés próféta eljövételét. De az Emberfia feltámadása egészen új. – Gondolataikat Jézus – helyreigazításként –, az Emberfia szenvedései felé terelgeti. Közben elvégzi Keresztelő János üdvtörténeti helyének kijelölését. Tisztére nézve, – a malakiási prófécia beteljesítéseként –, ő volt a visszatérő Illés, s ahogy a prófétát is üldözték (1Kir 19,1kk), neki is életével kellett fizetnie a kimondott igazságért; azt tették vele, amit kényük-kedvük szerint akartak. Lám, az útkészítőknek szenvedniük kellett. – Közben figyelmet kelt a 13.v vége: „ahogyan meg van írva” kitétel. Lehet, hogy nem ŐSZ-i próféciára utal, hanem Keresztelő János mártírságának leírására, amit már Jézus is ismert! Eszerint a tudatos lejegyzések

igen koraiak! Az Emberfia megírt szenvedései viszont az Ézs 53 és a Zsolt 22 próféciai. Jézus tehát ismételten visszatér rá, hogy fölkészítse övéit a reá váró szenvedések elfogadására. – Egyébként Keresztelő János még halálával is útkészítő volt!

Jézus útja a kereszt föl vállalásán át visz a dicsőségbe – értünk.

Márk 9,14–24 – Tehetetlenség és hit

Nem olyan biztos, hogy mindjárt a hegy lábánál várta Jézust a sokaság. A 15.v-ből sejthetően, Jézus hosszabb időt töltött távol, s már nagyon várták. Megpillatva őt, alig hisznek a szemüknek, innen van a megdöbbenés, s hogy elébe futnak. Mindez megeshetett Galilea közelségében. A sokaságban otthon érzik magukat az írástudók, s elemükben vannak, mert halászhatnak a zavarosban. Zavar van ugyanis, mert egy válságos eset kapcsán a tanítványok tehetetlennek bizonyultak. Eredetileg Jézushoz hozta gyermekét egy apa, hogy segítsen rajta. Néma lélek volt a fiúban, rohamaiból pedig arra következtethetünk, hogy epilepsziás volt. Ezt a betegséget félelemteli tisztelet övezte, olykor szent betegségnek is nevezték, talán azért, mert hasonlított a sámánkodók önkívületéhez. Az apa tudja, hogy más nem segít, csak ha valaki kiúzi azt gyermekéből. – Szánalmas lehetett, amikor a kilenc tanítvány csődöt mondott démonűzési kísérleteivel. – Jézus nem azt mondja, miért fogtatok hozzá. Egész nemzedékét nevezi hitetlennek, akikkel nehéz együtt élnie. Ézsaiás kérdése is volt a „meddig?” (Ézs 6,11). Tanítványait éppúgy nehéz elviselnie, akár a kortársait. –

Csak külön felszólításra kerül a fiú Jézus elé. – Szemük találkozása megint rohamot vált ki a fiúból. Jézus kérdése, hogy mióta van ez rajta, nem a lehetséges gyógyuláshoz kell. Együttérzését fejezi ki így, mert megindította a szenvedés látványa. Ez máris kizárja, mint ha gyönyörűségét lelné önmaga, vagy akár követői szenvedésében! – Csak kifecamodott gondolkodás vádolhatja őt ilyesmivel. – A hitetlenség tapasztalása szenvedést okoz neki és a meggyötörttel is együtt szenved. Az apa válasza feltárja a démoni lélek igazi szándékát, mikor folyton keresi az alkalmat a gyermek elpusztítására. – Ha tűz volt közel, ha víz (ami lehetett forró is), máris taszította őt afelé. – Csoda az is, hogy eddig is sikerült fenyegető veszélyektől távoltartania a gyermeket. Az apa is együtt gyötrődött gyermekével. Kérése, hogy Jézus mentse meg együtt őket, – ha egyáltalán tud még tenni valamit!

Jézus válasza kb. így adható vissza, amit – mintegy 70 éve –, még Farkas Józseftől hallottam: „Mi az, hogy 'ha'? Minden lehetséges a hívőnek!” Az Istennél minden lehetséges (10,27). A hit soha nem szakadhat el hordozó talajától, különben menten hitetlenséggé torzul. A személyes kapcsolat Istennel a Krisztusban hordozza és élteti a hitet. Elveszi a hitetlenséget, és hittel ajándékozik meg! – A hitetlenségben fuldokló segélykiáltással, imádsággal szólíthatja meg Jézust.

Szükséges a kertelés nélküli őszinteség önmagunkkal szemben. Megszületik a hitvallás: „Hiszek”, de bűnvallással: ez ügyben hitetlen vagyok – nem általában, hanem mindig ama kilátástalanságban, amelyikben éppen vergődöm. A hitetlenség megvallása voltaképpen annak vállalása, hogy egy ő azok közül, akik miatt Jézus épp az előbb felkiáltott (19); de nem akar az maradni! – Ha Jézus hitre segíti őt, fiát is megmentheti; igazából saját hitetlensége a nagyobb baj.

Minden bajunk, ami miatt váltig panaszkodunk, hitre segítő tényezővé válhat Jézus közelében.

Márk 9,25–32 – Halál és feltámadás

Az odatóduló sokaságról mondottakból arra következtethetünk, hogy Jézus több alkalommal, amikor gyógyított (7,33; 8,23), félrevo-nult betegével. Így történik most is a hozzá vitt fiúval, meg apjával, valamint tanítványaival. Mégis – végsőre –, a tömeg is odaér, s a holtravált fiút látva azt mondják, hogy meghalt; de tévednek. Az történt ui, hogy Jézus parancsára a pusztító lélek kénytelen eltávo-zni a gyermekből; de még egy utolsó, elkeseredett rohamot intéz be-tegének szervezete ellen oly erővel, hogy a fiú elalélt. Jézus parancsa nem átmeneti javulásra szól – mintegy két roham között –, mert gondja van rá, hogy megelőzze és kizárja a lehetőséget, hogy majd egy következő alkalommal újból támadásra lendülhessen a démoni betegség; evégre fűzi hozzá: „és ne menj bele többé”. A tiltás mesz-zehatóan, előre megköti, végleg kizárja a démon hatalmát a fiúgy-ermeken. Gyógyításai és halottámasztásai tehát –, ha csak e földi életre tekintettel segítenek is tovább épségben –, nem pillanatnyi fellángolások és kápráztató szemfényvesztések, ami után még na-gyobb mélység és nyomorúság következhet. Az időlegesben a vég-leges, az örökérvényű ad magáról életjelet a gyógyultak, az életre támasztottak és környezetük javára.

Az egyöntetű vélemény, hogy a fiú meghalt, Jézust nem zavar-ja. Hanem kezét megragadva, fölkelte. Erő van e mozdulatban, ha-lott-támasztó erő! Ugyanígy fogta meg Jairus meghalt leánya kezét; a nyelvi eszközök ugyanazok ott, mint itt (vö: 5,41k). A mostani ki-ragadás a halál torkából a gyógyítás és a halott-támasztás határese-te. A fiú tehát „fölkelt”. Ez megint ugyanaz a kifejezés, amit hamarosan mond önmagáról, hogy megölése után három nap múlva majd föltámad. Ezért a fiú gyógyulása prófétai jel is, elsőrenden tanítvá-nyait segítő, mivel a továbbiakban arról hallunk, hogy mindene-ke előtt velük óhajt foglalkozni. Már akkor kezdi tanítani őket, amikor bemenve egy házba megkérdezik, hogy ők miért voltak képtelenek úrrá lenni a démonon. Válasza rövid: ez a fajta csak imádsággal űz-hető ki, ami valamiféle belső rangsorra utal, hogy van különbség dé-mon és démon között. A célra irányított könyörgés nyitja meg Isten erőinek lehetőségeit, ami aztán úrrá lehet démoni hatalmakon. Reá a képességet nem hordozzuk magunkkal, mint a személyes iratain-kat. Fontos kérdés: miként hat ez a kegyelmi ajándék manapság? Fő-ként oly módon és olyankor, amikor magunk ezt észre sem vesszük! – Hatása eszköztelen, s ezt nem lehet megjátszani. A bölcseknek legyen elég ennyi!

Jézus itteni tartózkodása, ill. áthaladása Galileán, módosult: más, mint volt a kezdeti időkben, s ha nem is tud ismeretlenségben maradni, szándéka mégis ez volna. – Felettébb szükséges, hogy kellően fölkészítse tanítványait a reá váró szenvedésekre. Kifejezetten beszél arról, hogy az Emberfiát meg is ölik. Fogalmazása sajátos: megölve fog feltámadni. János is mintegy megöltet látja dicsőségében a Bárányt (Jel 5,6). – Tanítványai azonban képtelenek fölfogni a halottakat; s félnek megkérdezni őt.

Márk 9,33–41 – Az első és a kicsinyek

Kapernaumban az ismert otthon, Simon Péter háza adhatott szállást Jézusnak (1,29; 2,1). Útközben vitatkozásra lett figyelmes, s meg is kérdezi, miről folyt közöttük a vita, de tanítványai hallgatnak. Márk, pontos tájékozottsággal közli, azon vitáztak, hogy közülük és közöttük ki a nagyobb. Most már értjük, mi akadályozta, hogy értsék, amikor Jézus szenvedéseiről beszélt nekik. Azt tudták, hogy Jeruzsálembe mennek, s megtelt a szívük nagyravágyással; messiási országlásról álmodoztak! Egyébként tájékozottak lehettek arról, hogy a qumrániaknál pontosan meg volt határozva az ülésrend. Az üdvözültek közötti rangsor vitatott volt később a rabbiknál is. – Jézus leül, magához hívja, csupán őket. Ez volt a tanítás alap-helyzete, mivel valami lényegeset óhajt közölni velük. Elmondja, hogy aki közülük első akar lenni, legyen mindenki szolgálja. Az elsőség a sor végén kezdődik, s a feljutásban nem érvényesül a számárlétra. – Mások is voltak ott, talán a családból, de tisztes távolban. Közülük egy gyermeket mindjárt magához is von, s átölelve arról kezd beszélni, hogy egy ilyen kisgyermek befogadása az ő nevéért, néki magának, s az őt küldő Atyának a befogadását jelenti. A fogalmazás János evangéliumára emlékeztet, pl. a Jézust küldő Atyáról (Jn 17,3). A befogadás több a helyeslő rábólintásnál, mert valóságos magához fogadást jelent. Tekintve a gyermeket, mint a nevelés tárgyaként kezelendő valakit, ez ma is legnagyobb kísértése a neveléstannak. Befogadásukban mutatkozik meg az igazi nagyság és elsőség. A kor viszonyai és nézetei tudomásul vétele közben, a fönti intés megintcsak valami hallatlan dolog, de szemléletes és félreérthetetlen!

Mégis a tanítványok minduntalan másról beszélnek; szinte lehetetlen kimozdítani őket e kerékvágásból. Abban is versengésük tünetkezik, hogy láttak valakit Jézus nevében ördögöt űzni, s bizonynyal nem eredménytelenül; ők meg épp a minap sülték fel! Méltán háborodtak föl – vélik: Hogy jön ez hozzá?! – Rögvest fel is szólították, hogy az illető kövesse őket. Formálisan Jézust is beleértik, de igazából ők vannak megsértve, mintha tulajdon kiváltságuk lenne a Jézus nevében végzett cselekvés. -Valami jó is van abban, hogy az ügyről beszámolnak Jézusnak, aki helyreigazítja őket, mondván, hogy aki az ő nevében tesz csodát, nem fogja egyúttal gyalázni őt (vö: 1Kor 12,3). Ami itt lefolyt, igen hasonlít a 4Móz 11,26kk esetéhez. – Az itteni 40.v látszólag ellentéte a Mt 12,30-nak, de ott az ingadozókat, a kötekedőket és a szabadító tettek félremagyarázóit állítja döntés elé; emitt pedig a tanítványok kizárólagossági igényét

szereli le. Ha bárki a jövőben vállalni fogja őket, Krisztusért, érezni, élvezni fogják annak előnyeit. Mennek majd a Krisztus nevében út-talan utakon, kitikkadtnak, s akkor valaki azért ad nekik inniuk, mert ők a Krisztuséi. A nyíltszívűség mások segítőkészségével találkozhat, s mindketten felüdülnek, ki az adásban, ki az elfogadásban; és a névtelen segítő is megkapja jutalmát Istentől. – Az utolsó v-ben már fölismerhetők a kora-keresztyén vándor-misszió tapasztalatai.

Aki idegenkedik a „kicsinyektől”, idegen annak az Isten országa!

Márk 9,42–50 – Különféle botránkozások

Jézus tanítását szemléletessé teszik a többretegű szavak és a megdöbbentő, olykor nem szó szerint értendő, képes kifejezések. Többjelentésű pl. a „kicsinyek”. Egyszerre jelenti a gyermeket, akit tilos megbotránkoztatni; sőt be kell fogadni őket. Máskor tanítványt jelent, aki azért gyermek, mert Isten befogadta őt. Éppen ezért szükséges neki is befogadnia mindenkit, aki a „gyermek” gyűjtőfogalma közé sorolható. Isten védi, sőt megvédi kicsinyeit, s ha bárki mégis megbotránkoztatja őket, olyan sors vár rá, hogy annál még az is jobb, ha felső malomkővet kötnek a nyakába, s bedobják a tengerbe. (Ez a kő nehezebb volt az alsónál, ezért örléskor számár vontatta körbe-körbe). – A fönti kivégzési módot, a katapotizmoszt, a zsidók nem gyakorolták, de elrettentő példaként olykor emlegették, mint most Jézus is. Teszi ezt azért, hogy az ember jó előre riadjon vissza minden olyan visszatetsző, csúfoló, szégyenbe hozó cselekedettől, amivel Isten kicsinyeit hozná lehetetlen helyzetbe.

Hasonlóképpen nem szó szerint kell vennünk a kéz, meg a láb, s a fél szem eltávolítását, s mindenféle öncsonkítást avégett, hogy ha testünk egy tagja megbotránkoztatna bennünket, tőle megszabadulván, szabadítsuk meg magunkat a kárhozattól, mielőtt még a gyehenna tüzére jutnánk csonkítatlan, ép testtel. A gyehenna név a Jeruzsálemtől D-re eső Ben-Hinnóm-völgy nevéből származik, ahol hajdanán Áház és Manassé királyok az elborzasztó gyermekáldozatokat mutatták be a Moloknak (2Kir 16,3; 21,3kk), s a Jer 7,32kk; 19,6 szerint kénytelenségből oda temetkezni rosszabb még a halálnál is; egyenlő a teljes megsemmisüléssel! – Már Keresztelő János is beszélt olthatatlan tűzről (Mt 3,12). A folyton rágó féreg, s a ki nem alvó tűz, az Ézs 66,24-ből következőleg, a teljes megsemmisülést jelenti, mert ha a féreg folyton rág, s a tűz mindig ég, akkor az emésztődés a csontokat sem kíméli, miközben mondhatatlanul fáj; ráadásul a felemésztődés kizárja a feltámadást. A mondtak azonban – teszi hozzá egy magyarázó –, nem a pokolról szolgálnak felvilágosítással, hanem a jelenben akarnak ráébreszteni a bűn elleni „vérig” (Zsid 12,4) menő harc szükségességére. – Ez az ígérészet egyébként arról tájékoztat, hogy miként értsük Jézus radikális fogalmazásait anélkül, hogy megerőtlenítenénk hatékonyságát.

A só és a tűz összefűzésében fölismerhető a továbbiakban, hogy ez a tűz már másféle, mint a kárhozat tüze, amiről az imént beszélt. A vízhez hasonlóan ez a tűz, a 4Móz 19,2kk rendelkezései szerint, a megtisztítást szolgálta. – A só elengedhetetlen része volt minden

áldozatnak (3Móz 2,13), bizonyosra még ott is, ahol nincs rá külön utalás. Kifejezője továbbá a szövetségnek (2Krón 13,5, lásd: Károli fordítás), s Jézus szavaiban a közösségnek is egymással. Tűz és só megint csak átvitt értelmű fogalmak. Jézus beszéde mégsem rejtjeles, mert a békességben lehető együttélés a tanítványi közösségben már tudatja is, miként kell jelentésüket magunkra alkalmaznunk.

Márk 10,1–12 – Házasság és válás

Jézus már Júdeában van, majd pedig átkel a Jordánon Péreába. A zarándokok rendszerint nem Samárián át mentek Jeruzsálembe, hanem a Jordánon túli, D-re vezető utat választották, s valahol Jerikó magasságában keltek át ismét a folyón. Anélkül, hogy mindenáron harmónizálnánk más evangéliumbeli adatokkal, melyek szerint áthaladt Samárián (pl: Lk 9,51k), csak Márkot tekintve, a Jordánon túlra tett látogatása nem látszik folyamatos végig-haladásnak, inkább csak kitérőnek. – Sokaság megy hozzá és ő tanítja a népet. Lehetséges, hogy már előttük is beleszövődik tanításába, ahogy meg is jelentette tanítványainak, hogy az Emberfia szenvedése fordulópont lesz az Isten országa eljöttének időrendjében.

Ettől távolesőnek tűnik az a kérdéskör, amivel az őt kísértő farizeusok odalépnek hozzá, hogy megkérdezzék felőle. Mivel ez is része az életnek, Jézus nem tér ki a válaszadás elől. Kérdésük pedig az, hogy szabad-e a férfinak elbocsátania feleségét. Ehhez támpont az 5Móz 24,1kk, mely szerint a férjnek joga van válólevelet kiadnia feleségének, ha valami visszatetszőt talál benne. Mivel ott egy rövid és általános értelmű, kifogást jelentő szó van, a különböző rabbi-iskolák, ill. tanítók, ennek okán többet, vagy kevesebbet engedtek volna meg. Az egyik csak a hűtlenséget értette rajta (vö: Mt 19,9), a másik már azt is elegendőnek tartotta, ha az asszony főztje odakozmált; megint mások még azt is megengedettnek vélték, ha a férj egy szebbet talált magának. – A hevesen vitatott nézetek ismeretében Jézus két megállapításra alapozza válaszát: 1. Szívetek keménysége miatt engedte meg ezeket Mózes, melybe talán az is bele érthető, hogy ha a szív mássá lesz, érvényre juthat megint Isten teremtsébeli gondolata, tehát marad, vagy visszatérhet az első asszony. Némileg hasonló a helyzet a Hós 3. fejezetében. – 2. Isten „a teremtés kezdete óta” férfivá és nővé teremtette az embert, s amikor egymás után vágyakoznak, s a házasságban meg is valósítják testük egységét, abban Isten egybeszerkesztő gondolata jut érvényre. A következményeket Jézus nem részletezi tovább. – Megjegyzendő, hogy Isten alapvető tette a házasság érdekében szintűgy Mózesnél olvasható (1Móz 1,27; 2,18.21kk). Ezzel egybevetve, az eredeti isteni szándék ismeretében a későbbi mózesi rendelkezés válik viszonylagossá. Lehetne talán úgy fogalmaznunk a válasz értelmét, hogy Mózes a közbejött bűn miatt engedte meg a válást!

A tanítványoknak adott további magyarázat házasságtörésnek nevezi egy új házasság kötését, érvényesen arra is, ha az asszony

bocsátja el férjét. Ilyen mózesi rendelkezés nincs, de a Római Birodalomban, főként Rómában előfordult ilyen eset. Ez is azt a sejtést erősíti, hogy Márk Rómában állította össze evangéliumát.

Vajon mindent Isten szerkesztett egybe, amit emberek esetlegesen egybekötnek? Ne a bűn, inkább a megváltás hasson a házasságra! Az Ef 5,21-33 azt erősíti meg számunkra is, hogy Isten szövetségi hűségének tükré legyen a keresztyén házasság. A hűség ezért elsőrenden teológiai fogalom, s ebből következően erkölcsi is.

Márk 10,13–16 – Jézus és a gyermekek

A szeretet kétségtelen melegsége és a lelki igényesség a serkentő tényező amaz óhajban, hogy Jézus érintse meg a gyermekeket. Áldást kérnek – elsősorban szülők lehetnek, akik ezt kérték, hogy Jézus keze érintse is a gyermekeket. A leírtakból az vehető ki, hogy kérésükkel a tanítványok közvetítésével közelítettek volna Jézushoz. Ők pedig – a kérésen fölháborodva – egy-kettőre visszautasítanák közeledésüket, ha Jézus időben észre nem veszi! – Az erős kifejezések végig szembeötlőek –, nemcsak a tanítványok elutasító feddőzésében, de abban is, amit az kivált, a Jézus haragjában; fogalmazhatnánk úgy is, hogy bosszankodásában. Ugyanaz a felindulás olvasható a Mt 21,15-ben, amikor főpapok és írástudók lobbannak haragra, holmi gyermekeket hallván kiáltozni a templomban: „Hozsánna a Dávid Fiának”; Jézus azonban megvédi őket a Zsolt 8,3-ból vett válasszal: Úgy teszték, mintha sohasem olvastátok volna: „Gyermekek és csecsemők szája által szereztél dicséretet” – Bizony a tanítványok most jószerivel azon a szinten találtatnak, mint a főpapok és írástudók. Ha Jézus, haragjában, ma fogalmazna meg valami hasonlót, talán így háborogna: micsoda örülség! Mert hát az öntelt gög az oka, hogy mindenestől elzavarnák a Jézushoz kérezkedő felnőtt és gyermek csapatokat. – Isten előlegezett szövetségi hűségének pecsétje kisgyermekek megkeresztelése, mely megkönnyíti számukra, hogy felnőttként újjászülessenek és megtérjenek. Kihívás az, melyre ígéretesen lehetséges – idővel – a jó viszont-válasz! – A keresztség hátráltatása végső soron ugyanolyan indulatból származik, mint amin itt Jézus felháborodik. – Szerintem az 1Jn 4,9-10 kora-egyházi keresztségi feszültségekre adott apostoli válasz! – E fölismeréssel olvassuk el a megnevezett helyet!

Haragjához képest mértéktartóan fogalmaz Jézus: Engedjétek hozzám a kisgyermekeket és ne tiltsátok, ne akadályozzátok őket, mert ilyeneké az Isten országa. Az elutasításban ui. a másokat kizáró indulat döntött: nem mehetnek Jézushoz, mert nem olyanok, mint mi, különben is csak gyermekek. Jézus viszont épp azt emeli ki, hogy közülük is – mármint a felnőttek közül – csak azoké az Isten országa, akik olyanná válnak, mint egy gyermek. Ezt aztán még egy „Bizony (ámen) mondom” kiemeléssel egészíti ki, hogy aki nem gyermeki módon fogadja az Isten országát, nem is fog oda bemenni. Miként értsük ezt? A legközelebbi magyarázó igehely a Hegyi Beszédből: „Boldogok a lelki szegények, mert övék a mennyek országa” (Mt 5,3). A gyermek nem akar uralkodni, nem alapoz érdemekre,

nem színészkedik. Tudatában van, hogy rá van szorulva a felnőttekre és kész a befogadásra. Nem büntelenségéről beszélünk, sőt éppen a kegyelemre-szorultság állapotának vállalásáról. Az Isten országa befogadni-való, erre adta Isten, és azoké, akik készek a befogadásra. Jelenvaló is az, aztán meg eljövendő, amikor majd az fogad magába minket, midőn oda bemehetünk. Az első befogadáson át vezet az út a másodikhoz, a mi válasz-befogadásunk a kettő között helyezkedhet el. – A befogadás mindent megelőző gesztusát alkalmazza Jézus, amikor magához öleli és megáldja a gyermekeket. A kifejező nyelvi fordulatok ezúttal is igen határozottak.

Jézus, aki tanítványait sem keresztelte meg, itt sem közvetlenül gondolt keresztségre. Mégis, ennek folyamányaként nem merték elutasítani az apostollá lett tanítványok, amikor a gyülekezetben igény támadt gyermekek, – fiú vagy leány – egyaránti megkeresztelésére; ha szülők (anyák) ezt kérték tőlük. Balgaság lett volna elutasítóan viselkedniük, amikor egyszer már ez ügyben megégették magukat!

Márk 10,17–27 – A gazdagság veszélyei

Az örök-élet elnyerése, „öröklése” vitatott lehetett írástudó körökben. Erre mutat a törvénytudó kérdése is a Lk 10,25-ben. Valahányszor Jézust kérdezik meg erről, ő a törvényre utal, s benne az emberiességi parancsolatok kerülnek előre, személyre szabottan. – Itt pl. az, hogy „ne károsíts senkit”, az 5Móz 24,14-ből következik, szó szerinti fordításban: ne tartsd vissza a bért (felebarátodtól), ami egy gazdagnak kísértése lehet. Jézus tehát már látja, hogy kivel van dolga. Lelkületét is menten fölismeri a megszólításból: „Jó Mester!”.

Hogy pedig csak az egy Isten „jó”, ezzel Jézus nem elvi nyilatkozatot tesz, hanem saját függését jelenti ki az Atya akaratától. Továbbá lelkipogondozói szándékát is érvényesíti, eleve kizárva azt, hogy valahol a jószág vonalán kellene még valamerre tovább araszolgatnia az érdeklődőnek, hogy az örök-élet öröksége biztosíttassék számára. A kérdező lelkiismerete, – láthatóan –, nem nyugodt, úgy érzi, hogy nem tett meg mindent a cél érdekében, valami még hiányzik; de mi? Evégett kérdezi meg Jézust, kísérve őszinte tiszteletet kifejező mozdulatokkal.

A parancsolatok ötletszerű felsorolása után, a kérdező öntudatosan válaszol, hogy mindezt megtartotta ifjúságától fogva. Hasonlít ez Pál apostol önértékeléséhez, Krisztust még nem ismerő ifjúságáról, feddhetetlenségéről (Fil 3,6). – A kérdező keresetlen s nem felfuvalkodott viselkedése mélyebb érdeklődést támaszt Jézusban, aki meg is kedvelte őt, s éppen a szeretetből következően tereli figyelmét élete hiányosságára, hogy azt föl-, és elismerje. Ez egészen más életszemlélet, hiszen a jelentkező nem azt kérdezte, hogy mi a fogyatkozása. Ilyenre ő nem is gondolt, mivel további teljesítményekre képesnek érezte magát, amiben vagyona még segítheti is őt. Amikor kiderül, hogy éppen a javait kellene fölszámolnia és szétosztania értékét a szegények között, egy világ omlik össze benne; jóllehet ígéret is elhangzik: kincse lesz a mennyben, e földön pedig követheti Jézust. Nem bármiféle követelmény, hanem olyan lehetőség az, amit Jézus, – a tanítványain kívül – eddig még senki másnak meg sem ígért! Bekerülhetett volna a tanítványok közé; de megnyúlt képpel távozott, mégiscsak a javaihoz ragaszkodott inkább. Jézus és a mammon (Mt 6,24) között kellett volna jól választania. – A gazdagok, legjobb szándékuk ellenére is, mindjárt viszakoznak, ha önmagukkal együtt javaikat is ki kellene szolgáltatniuk Isten akaratának. Emiatt mennek be nehezen ők az Isten országába!

Mielőtt a tanítványok birtokon belül éreznék magukat, máris hallják: „Gyermekeim!”, mindenkinek nehéz bejutni az Isten országába; a teve pedig könnyebben megy át a tű fokán, mint ahogy a gazdag bejuthat oda. A tanítványok most végképp elbizonytalanodtak, hiszen mindenki „gazdag” valamiben, s általa többnek véli magát másoknál! – Hát akkor ki menthető meg? Megteheti ezt egyáltalán ember? Nem! Embereknél ez lehetetlen; egyedül Istennek van erre lehetősége, melyben Krisztus áldozatért ingyen kegyelemből részesülhetünk. – Elvben kétféle cselekedet létezik: az érdemszerző és az elfogadó. A gyakorlatban azonban az első illúzió, a második viszont életmentő és gyümölcstermő.

Márk 10,28–34 – Fölmenetel Jeruzsálembe, együtt

Az „íme” szócska itt kiemelés, mintha Péter azt mondaná: de mi megtettük azt, amit az iménti gazdag nem vállalt, lesz-e valami jutalmunk? Az utóbbit ki nem mondaná, de megszólalása igazából erre irányul. Maradjunk még az „elhagyni” fogalmánál. Nem azt jelenti, hogy feladni, vagy maga mögött mindent fölégetni. Péternek megvolt a háza (1,29), s a későbbiekben is vitte magával feleségét (gyermekéről nincs szó az 1Kor 9,5-ben, amiből nem következik, hogy nem voltak gyermekeik), és ha a 29. v-et nézzük, nem esik szó benne feleség elhagyásáról, ami ellene is mondana a házassági elválásról mondottaknak, csalfa ürüggyé silányulna annak feladása, amit Isten kötött egybe (10,9). Ezen a ponton átüt a pünkösöd utáni, korai missziói korszak és gyülekezeti tapasztalat. Szinte érezzük a százannyi (30) ígérete hátterében az ApCsel 2,42kk; 4,32kk bensőséges gyülekezeti közösségét! – Az „énérttem és az evangéliumért” kettős egysége hasonlóképpen sejteti a gyülekezetek első évtizedeinek kockázatos, de gyönyörűségei lelki gazdagságát. A keresztyén életforma nem a veszteség és a nyereség anyagi szemléletének fogságában vergődik. Elhagyni mindent és enyéimet is – lehetséges oly módon, hogy továbbra is minősített helyük van a szívemben, habár nem az első helyen, mert oda már az ige került – annak minden alakjában –, mert az, ill. Ő uralja közös életünket. Ebben a világban kapni, talán százannyit, úgy is lehet, hogy közöttük visszakapom enyéimet is; de attól kezdve másként tekintek rájuk és élek velük, sőt értük is. Szeretteink ezzel nem kevesebbet, sőt többet jelentenek számunkra, mert másokkal együtt már Istentől kapott testvéreink is ők! A házak és szántóföldek említése azt sejteti, hogy a gyülekezet élet-, és vagyonszövetségét nem mindenütt azok eladásával oldották meg, mint tették volt Jeruzsálemben. Ott ui. Lélektől vezérelten ráéreztek, hogy hamarosan szétszórja őket az üldözés (ApCsel 8,1), így vagyonuk eladásával megelőzték, hogy ellenfeleik kurtán-furcsán csak úgy rátegyék kezüket ingó és ingatlan javaikra. A Lélek szelíd-sége nem zárja ki a leleményességet! – A tanítványok, akik már Jézus követése kapcsán lelkileg ekként függetlenedtek, ne bízzák el azért magukat, mert az utolsóból is lehet még első; s mintha itt felvillanna némi reménység, hogy nyitva még az ajtó és az iménti szomorúan elballagó gazdag utolsóként is rátalálhat az örök-életre vezető útra.

Jézus tanítványai előtt lépdel, s útja most már egyenesen Jeruzsálembe visz. Kivehető az igéből, hogy többen is vannak vele, s köztük tanítványai. Elfogódottság keríti hatalmába őket. Jézusból eltöklélt-

ség árad. Szorongó előérzetük ellenére, Jézus határozottsága ámulatba ejti követőit. Aztán int, vagy szól a tizenkettőnek, s elkezd beszélni, immár harmadszor, arról, ami reá vár. – „Íme!” Most ő kezdi e bevezetéssel, szólva a kijelentés erejével: „felmegyünk Jeruzsálembe”, együtt. Így kell elébe menniük annak, ami felőle elvégeztetett. Azért beszél előre róla, hogy felkészítse őket, s talán önmagának is megfogalmazza, miközben azt kimondja. Az Emberfiát a főpapok és írástudók halálra fogják ítélni, mert Isten adja őt kezükbe, aztán átadják a pogányoknak. Gúny, megköpdösés és korbácsolás lesz a része. Ő – mindezek közepette –, igazán az utolsó lesz, de harmadik napon feltámad. – Akkor követem őt értelmesen, ha megértettem szenvedéseken át kétségtelenné vált győzelmét!

Márk 10,35–45 – Versengés vagy szolgálat

Talán nem túl messze kalandozunk el, amikor a megdicsőülés helyén történetekig nyomozódunk vissza, keresve a tanítványok közötti versengés előzményeit. Közülük is a belső hármaskör volt fokozottan kitéve a kísértésnek, hogy magának több előnyt biztosítson, mivel Jézus néhány esetben csak hármójukat vitte magával (5,37; 14,33). A 9,2kk külön is említendő, mert okkal gondolhatjuk, hogy a három hajlék építésénél nemcsak Jézust és a vele beszélő Illést és Mózeszt vette számításba a javaslatot tevő Péter, de gondolhattott arra is, hogy majd ők szolgálnak a háromnak, s szinte biztos, hogy önmagát vélte alkalmasnak rá, hogy Jézus sátrában ő szolgáljon. Mégis, mindez csak feltételezés. Annyi bizonyos, hogy nem minden előzmény nélkül áll elő most a testvérpár. Péteren kívül nevet csak nekik adott Jézus (3,17), s lám milyen jól festene, ha jobb és bal kéz felől ők ülhetnének Jézus oldalán, amikor majd dicsőséges uralkodását gyakorolja (vagy akár a mennyei lakomán?). Érzik, hogy kérésük rendkívüli, s talán azt is, hogy nem egészen jogos (köznnyelven talán így mondanánk: nem fair), ezért kezdik egy előkészítő kéréssel.

A pohár és a keresztség, melyre oly hamar rávágják, hogy elfogadásukra ők is készek, átvitt értelmű utalás a szenvedésre, s nincs sakramentális jelentésük. Kétségtelen, hogy a pohár Isten haragjának pohara (Ézs 51,17; Jer 25,15). Az áradó vizek is ítéletet jelentenek (Zsolt 42,8; 69,2k; Jón 2). Az 1Pt 3,20k az özönvizet állítja párhuzamba a keresztséggel. Jézus magára vállalja az ítéletet értünk. A Jónás 2.f-e pedig már a feltámadás felé tekint. – Jézus különben megmondja, hogy meg fogják kapni ezt a kiváltságot, azaz a mártíriumot. Kérésük tehát teljesül, de másként. Most pedig mindenre gondolnak, csak szenvedésre nem. Jakab kivégzéséről tudunk (ApCsel 12,2). Jánosról csak bizonytalan sejtéseink vannak (Jn 21,23).

Mondanunk sem kell, mit váltott ki a többiekből a testvérpár elsőszégre törő kérése. Jogos haragjuk mellett ők tizen most készebbek elfogadni, hogy mindenki azt a helyet kapja meg, amit Isten készített el számára. Mégis megint tanításra vannak szorulva, hogy a jézusi életnek, szemléletnek és magatartásnak részesei lehessenek. Csipetnyi iróniával Jézus abból indul ki, hogy az természetes, ha az uralkodók elfogadják alattvalóik hódolatát, s joggal élnek hatalmukkal, sőt jogtalanul vissza is élnek vele. Ám, köztetek – mondja –, most sem így van és ne is legyen így. Aki szolgál, az lehet naggyá. Akarjon akár első is lenni – nem tilos –, de vállalnia kell a rabszolga helyzetét. Jézus is rabszolga-halált halt, s kétfelől két gonosztevőt

feszítettek meg vele – emeli ki sok magyarázó. – S végül megfogalmazza (45) jövetelének célját, hogy miért nem jött, de miért, mi végett jött! – Itt van szó először az evangéliumban váltságról (Ézs 53,10kk; 1Tim 2,6). A sokakért elvállalt váltság mindenek számára adta a bűn adósságának eltörlését. Ami neki elkészítettett, s általa elvégezett, reánk vár, hogy elfogadjuk.

Márk 10,46–52 – Jézus utolsó gyógyítása

Jézus éppen rálépni készül az egyebünnen már ismert (Lk 10,30kk), mintegy 30 km-nyi útra, mely Jerikóból vezet Jeruzsálembe. Tanítványai mellett jókora csapat zarándok is tart vele. Most kezdik igazán lélekben is fölvenni mindannyian a zarándok lelkületet, amely már előbb (32) oly igen megragadta őket, átvéve Jézus célra tekintő határozottságát anélkül, hogy igazán értették volna őt. Felöltik az ünnepélyesség valamiféle lelki öltözetét, ami a Jeruzsálemhez közelítőket egyébként is jellemezte. Az út mellett pedig ott ül egy vak koldus. Őt most senki sem venné észre, de elkap szófoszlányokat, akár kérdezi is, hogy a zarándok csapatot ki vezeti. Így tudja meg, hogy a názáreti Jézus az. A név, különféle szájakból (1,24; 14,67; 16,6) próféta-névnek felel meg (vö: Lk 24,19), s a vak ekkor kezd el kiáltozni, bizonynyal azért, mert nem tudhatja, hogy a sokaságban merrefelé érhető el szóval Jézus. Kiabálása ünneprontásként éri a vonulókat, s csitítanak, hogy fogja vissza magát, de ő nem engedi, hogy lerázzák, s még inkább kezd kiáltozni.

A Dávid Fia név félreértésekre adhatott okot. Messiási tisztségnévként itt fordul először elő az evangéliumban, s megadja majd a jeruzsálemi bevonulás ünnepi hozsannája alaphangját (11,9k). Az ilyen találkozásokra bizvást mondhatjuk, hogy Isten készítette el. A kiáltozó vak ugyanis alkalmat ad Jézusnak, hogy ezzel az utolsó gyógyítással jelszerűen mutassa fel, miként értendő az ő dávidi országlása e mostani időben. Voltaképpen azt viszi teljesedésbe, amit az Ézs 42,7.18 ígért az Úr szenvedő szolgájáról.

Jézus meghallja, ha valaki hozzá kiált, sokféle zajból is kiszűri, ha könyörületért kiáltanak hozzá. Bartimeus távolabb lehetett tőle, ezért hívja őt, mások közvetítésével, magához. – Aki előbb még elhallgattatta volna a Jézus után kiáltozót, most helyrehozhatja saját érzéketlenségét és továbbíthatja a hívó szót úgy, hogy személyes bátorítást is illeszt a hívás elé, hogy bízzék Bartimeus, mert Jézus hívja őt! A vak neve kevert műveltségi háttérre mutat. A bar, arámul fiút jelent, a Timeus pedig görögös név. A felsőruha eldobása is inkább görög szokás, jóllehet van rá távoli ŐSZ-i párhuzam (2Kir 7,15). A görög ember dobta el felső lebernyegét, hogy jobban tudjon futni. Nincs szó arról, hogy e vakot bárki is vezette volna, mégis odatalál Jézushoz, mintha lelkében már kezdene látni. Csodálatos lehetőség adatik neki, s próbára is tétetik közben, hogy meri-e a legnagyobbat kérni. – Nem vaksága előnyeit óhajtja kihasználni. A teljesítés biztos tudatában, vakságától akar megszabadulni. Rabbi megszólí-

tás helyett a bensőséges tiszteletet kifejező rabbuni csak még egy helyen, a Jn 20,16-ban olvasható. – Jézus válaszában, melyben látást adó, teremtő erő cselekszik, a hit megmentő erejéről kapunk bizonyosságot. Immár teljes a Bartimeus látóképessége; nem megy el, hanem csatlakozik a Jeruzsálem felé tartó Jézushoz. – A hit megküzd az áldásért, s legyűrheti az akadályokat (1Jn 5,4k).

Márk 11,1–11 – Megérkezés számárcsikón

A város nevének két változata van az ÚSZ-ben. A Jeruzsálém ünnepélyesebb, a Jeroszolúma hétköznapi; inkább a nem-zsidók hívták így. Márk az utóbbit használja, következetesen. Mintha ezzel is jelezné, hogy engedetlen város ez, elutasítja és keresztre juttatja Messiását. Tény, hogy Jézus nem a városba érkezik meg, hanem az ÉK-i részén álló templomhoz. Igazából tehát az Olajfák hegyétől a templomig tartó utolsó szakaszt teszi meg számárcsikó hátán. Minden, ami most történik, a városon kívülre esik, s csak a vele tartó, útközben csatlakozó, vagy arra járó emberek lehetnek az események részesei, vagy tanúi. Bétfagé a jerikói út mellett, jelentéktelen külvárosi rész volt. Betánia közel 3 km-re az Olajfák hegye túloldalán egy másik út mentére települt, Jézus ide csak estére ért tanítványaival.

Jézusnak tudomása van arról, hol van megkötte a számárcsikó. Feltalálása némileg hasonlít az utolsó vacsora előkészítéséhez (14,13kk). Ez az egyetlen hely Márknál, ahol Úrnak nevezi magát. Úr ő abban is, hogy rendelkezik a próféciaák beteljesítésének hatalmával. Az Olajfák hegyén jelenti ki magát Jahve az ítélet napján (Zak 14,4). A megköttött számárcsikó az 1Móz 49,11 háttéréből a Zak 9,9 beteljesítése; de Jeruzsálem ujjongása egyelőre elmarad, helyette a vele érkező zarándokok, s nem kiemelten a tanítványai kiáltoznak. A senki által még meg nem ült számár a szentség érintetlenségét jelenti, ŐSZ-i előzményekkel (1Sám 6,7; 4Móz 19,2; 5Móz 21,3), aholis üszűkről, igát még nem viselt tehenekről olvasunk; ilyenek vontatták egyszer a szent ládát. A számár kölcsönzése és a visszajuttatás ígérete szinte úgy hat, mintha előre megbeszélték volna; mindenképpen mutatja Jézus közismertségét, s az iránta érzett rokonszenvet – a városon kívül. Jeruzsálem egyelőre nem látszik tudomást venni arról, ami pedig főként az ő érdekében most történik!

Mindez azonban nem zavarja az ünnepi kíséretet, a kitörő lelkesedést. Jézus felül a nyereg gyanánt alkalmazott felsőruhára, vélhetően csak féloldalasán. További felsőruhák kerülnek elébe az útra, mások pedig a hamarjában letépett lombos sarjakat szórják elébe. A Zsolt 118 utolsó részlete: a 19kk, zarándok(ok) éneke a templomkapuk előtt. Ezúttal a 25k zendül fel az ajkakon. A 22k pedig majd a 12,10k háttéréül szolgál. – Mennyire más – lehet – az élet, ha az ige hordoz, még akkor is, ha próbatétellel, szenvedéssel, betegséggel, netán halállal kell szembesülnünk, amikor azt el kell viselnünk. Jézus Megváltó, de példa is ezekben! – Szenvedéseinek vállalása közben, túl a kapcsolaton mennyei Atyjával, a zsoltárok, s a prófé-

tai igék szolgáltak neki erőforrássul. – Hozsánna azt jelenti: „ments meg hát!”. A záró kiáltás mintha a mennyei seregeket szólítaná fel a segítségre. Az Úr nevében érkezőt magasztalják, s Dávidnak eljövendő országát. Hiányoznak a messiási jelzők, de a tartalmi visszafogottság harmónizál a számárháton ülő Jézus igeszerű jöttével, s hatalmának rejtettségével. – Őt értünk vállalt szenvedéseiben kell mindenekelőtt vállalnunk, hogy dicsőségében is részesülhessünk.

Márk 11,12–19 – Templomtisztítás

Előző nap csak szemrevételezte Jézus a templomot, főként, ami benne folyt; s máris kiment Betániába. A városba, ill. a templomba reggel tért vissza. Útban befelé éhsége támadt, s ekkor pillantja meg távolról a zöldellő fügefát. Többen felvetik, hogy talán nem is evett reggel. Más ez az éhség és több is, mint a gyomornedvek jelzése, mert a testében jelző előkészület ez, egy prófétai jel megtételére. Ami a fügefával most történik, jeladás egy hamarosan bekövetkezőről: emezt is meghaladó jelről, a templomtisztításról; aztán a város és a templom jövődöbéli pusztulásáról, továbbá az ŐSZ-i szertartások, s vele a templom rendeltetése végéről; ítéletként azért, mert népe elutasítja őt és kivetí magából. A dolgok sorrendje azonban nem úgy igazodik el, hogy az üdvöt egyszer fölkinálja a városnak, amit az elutasít, s rá mindjárt következik is az ítélet, hanem Jézus előbb még két, fokozódó erősségű jelet mutat fel, amit megcselekszik, mire elutasítás a válasz, s erre következik be az ítélet. Isten mindent megelőző hatalma és végzése nem menti föl népét és vezetőit a felelősség alól. Nem lehet ráfogni Istenre, hogy ő akarta így. – Az első jel, hogy korai, az enyhe télen át aszalódott fügét keres Jézus a zöldellő fán, s ha nincs is fügeérés ideje, egy-két szem az előző évről azért lehetett volna rajta. Erre Jézus ítéletet hirdet a fának, mintha személy volna. Az ítéletről adott prófétai jel annak szól, akit, akiket a fügefa most kiábrázol (Hós 9,10; Mik 7,1kk; Hab 3,17; Jer 8,13; 24,1kk; 29,17). Szó sincs arról, hogy bármely fa képes volna érteni a szót; tanítványai hallották meg, amit mondott (14), s ez elég is a szó fennmaradásához; az ige hatékonysága nem is függ ettől, de minket is erősít, hogy olvashatunk, hallhatunk róla.

Már előző nap megütközhetett Jézus, látva a pogányok udvarán nyüzsgő piacot, mely legkivált ünnepeken, főként páska idején élénkült meg. Csak az innen vásárolt galamb volt alkalmas az áldozatra, s itt váltották föl az idegen pénzeket, hogy aztán befizethessék a templomadót. A pénzváltóknak 2,1-4,2 % volt a hasznuk. Durva visszaélésekről nem tudnak a rabbini adatok. Félreértenénk Jézus forradalminak tűnő fellépését, ha erőszakos akciónak vennénk azt, amit tesz. A pénzváltók asztalainak, s a galambárusok állványainak felborítása megint csak prófétai jel, s lényege abban van, amit az Ézs 56,7 és a Jer 7,11 összeötvözéseként mond. Nincs-e megírva – kérdezi –, hogy e ház minden nép számára imádság háza volna és lehetne! Népe mégis rablók barlangjává tette. – Hogyhogy nem lépett közbe a templomórság? A vallási főhatóság megtudta, mi történt,

de Jézus hiteles tekintélye okán, nem mert közbelépni. Egyébként a 475×300 m nagyságú téren nem forgathatott föl mindent egyedül ő. A jelhez elég volt a tér egyik szejletén ily módon föllépnie. Ezzel nemcsak a kultusz, s a hely és épület végét jelentette meg, de helyet is tisztít egy új nép számára, akik majd a többi népek közül érkeznek őhozzá, hogy tulajdon népévé legyenek. A ház egészen az Atyáé, s Jézus a ház Ura nevében cselekszik. – A népek közül egybegyűjtött lelki Izráel, az egyház legyen és maradjon mindig az imádság háza és helye; akkor van élettere, akkor juthat több levegőhöz.

Márk 11,20–26 – Hit és megbocsátás

Az ítéletet, vagy pedig a hit erejét szemlélteti a fügefa kiszáradása? Mindkettőt! Mást fejez ki vele, hogy népét inti, akár értik, akár nem; s ráadásul mond valamit vele tanítványainak is, s nekünk, az evangélium olvasóinak. A jel tehát lehet többjelentésű, ahogy az ige-hirdetés is szólhat az egyik, vagy több hallgatónak, másik részletével egy másikuknak. Lehet több-üzenetű anélkül, hogy kétértelművé válnék! – Van azért most is kiigazítandó a tanítványok szemléletén. Mert Jézus finomabban fogalmazott, s nem átkozta meg a fát. VOLTAKÉPPEN vissza kellett volna utasítania Pétert, mintha a fa tehetett volna arról, hogy nem találta rajta füge. Válaszában Jézus elvonatkoztatja a fa sorsához kötött figyelmüket, mivel az csak eszközi volt és most ismét eszközzé lesz – pusztulásában is arra szolgál, hogy szemléltesse a hit erejét.

Szólván a hitről, itt nem arról a meggyőződésről van szó, hogy Isten létezik (Zsid 6,1; 11,6; egészen végletesen a Jak 2,19), hanem a kegyelmi ajándéknak minősülő hitről, mint az 1Kor 12,9 esetében is, ahol egy lélegzetvételre említetik a hit és a gyógyítás. Lehetne úgy fogalmaznunk, hogy olyan hitről van szó, melynek a teremtettség sem képes ellenállni. Ez a hit elsőrenden Jézus hite, mint ahogy többen a 9,23-at: „minden lehetséges annak, aki hisz” Jézus önbizonyoságtételének tekintik! – Ő nemcsak tárgya hitnek, de alanya is! – Hitet úgy ajándékoz, hogy a magából ad részt, a magáét adja, s közben ő sem rövidül meg! Ezért veszélyes ama kilengés, amikor a hit önállósítja magát, elszakadva éltető forrásától és mutatóvanná silányul. Pál apostol éppen ezt a visszaélést veszi bonckés alá: „és ha teljes hitem van is, úgyhogy hegyeket mozdítok el, szeretet pedig nincs bennem; semmi vagyok” (1Kor 13,2). Talán éppen az Olajfák hegyére mutatott Jézus, amikor „ennek a hegynek” felemelkedéséről és a (Holt-)tengerbe lehető vettetéséről szolt. Ami pedig akkor lehetséges, ha ő akarja azt általam elvégezni. Akaratát kell igazán megismernem, hogy ne váljak kétkedővé; s máris mérföldnyi távolságra van tanítása az átok témakörétől. Imádságról van itt szó, meg hitről és meghallgatásról. Sőt a hathatós imádságnak olyan feltétele is van, mely ellenlábasa mindenféle átoknak és görcsös haragnak; ez pedig a megbocsátás! – Lehet, hogy okkal haragudhatnék, mert ellenem vétkeztek, de őszinte megbocsátás készsége híján, egyszerűen nem állhatok Isten elé semmiféle óhajommal. Előtte lehető megállásunk elsőrenden a magunk bocsánatának elkérése Istentől. Életünk legfőbb gondja és akadályja nem az, amit emberek tettek,

mondtak ellenünk, hanem amit tettünk, mondtunk Isten, felebarát, lelki testvér, s végső soron mindebben önmagunk ellen.

Ritka előfordulása „a ti mennyei Atyátok” (Jn 20,17). Jézus a maga egyszemélyű fiúi viszonyába vonja be övéit. Fiúságunk őérette lett fiúság, reá tekintettel adatik nekünk. E kegyelemből áradó ajándékkal szentül és bátran élhetünk; el nem szakadva a forrástól: tőle!

Márk 11,27–33 – Milyen hatalommal?

Másnap Jézus ismét a templomba megy, de nem lép fel úgy, mint az előző napon, ami megerősíti azt az értelmezést, hogy templomtisztítása prófétai jel volt. A pogányok udvarának képe e napra sem sokat változhatott. A képzelet játéka lenne arra gondolnunk, hogy főpapi tanács leállította volna az eladás, pénzváltás forgalmát, amíg Jézust meg nem kérdezik. A tömeg miatt ezt egyszerűen nem teheték meg. Azt viszont igen, hogy az alkotó tagok mindhárom tekintélyes csoportjából hivatalos vizsgálóbizottságot küldenek ki, hogy Jézust megkérdezzék, legkivált az előző napon történtek háttéréről. Azzal pedig, hogy ismét megjelenik a templomban, kinyilvánítja, hogy felelősséggel vállalja tettét, s miközben ott körbenjár, nyilván nem fog kitérni, ha megkérdezik tetteiről. A bizottság kérdőre vonja, kinek a megbízásából teszi „ezeket”. – Csapda rejtőzik a kérdésben! Mondhat-e egyebet, mint hogy Istentől? Viszont, ha Istent nevezi meg hatalma forrásaként, megbélyegezhetik, hogy tévtanító, mert visszaél Isten nevével, a száján még ki is ejtve azt, ami mindjárt az idevonatkozó parancsokat megszegésének minősülne.

Jézus ellenkérdéssel válaszol. A „mennyből” Isten nevének körülrása; tehát nem lehet őt ilyen egyszerűen törbe csalni. Továbbá: hogy ő ki által tekintendő felhatalmazottnak, függ attól, hogy kitől eredőnek mondják őket, a hivatalosok a Keresztelő János keresztségét. Márk, mindjárt első mondatában, János fellépését Jézus Krisztus, az Isten Fia evangéliuma kezdetének mondja (1,1). Most pedig Márknál utoljára említetik a János neve. Jézus tehát mindvégig útkészítőjének tekintette Jánost, akit, ha Istentől küldöttnek jelentik ki, vele ők fogják kinyilvánítani, hogy Jézus kinek felhatalmazása alapján csekszik!

Sokan felfigyelhetnek e kérdésváltásra (majdnem azt írtam, hogy pengeváltásra), s felfokozódott a figyelem, hogy erre vajon mit felel a küldöttség. – Ezúttal is kitűnik, hogy a közhangulat önálló úton járt mind Keresztelő János, mind pedig Jézus megítélésében. Úgy látszik, hogy a Nagytanács küldöttsége tisztában volt nehézségeivel, mivel külön is összedugják a fejüket, eshetőségeiket latolgatva, hogy mi lesz, ha ezt, vagy amazt válaszolják. Ha azt válaszolják, hogy mennyből való volt, máris kikövetkeztetik a választ, hogy akkor miért nem hittek neki. Emberektől eredeztetve a János keresztségét viszont a közvéleménnyel kerülnek szembe, mely szerint János igenis próféta volt. Mi egyebet tehetnének, mint hogy a semlegesnek lát-

szó „nem tudjuk” válasz mögé menekülnek a szorongató kérdés elől. Erre Jézus sem mondja meg, hogy milyen hatalommal cselekszik.

Az őszinteség légköre nélkül nincs igazi párbeszéd sem Istennel, sem emberekkel.

***Márk 12,1–12* – A küldöttek sorsa és a szőlőműveseké**

Jeruzsálem, s a váltságahalál közelségében változás következik be Jézusnál, példázatai alkalmazásában. Korábban (4,11k) tanítványai előtt tárta fel az Isten országa titkát; kívülvalók előtt viszont elrejtette, hogy meg ne térjenek. E mostani az első példázat, amit elsőrenden a kívülvalóknak számító főpapi küldöttségnek mond el; s ők meg is értik, hogy benne róluk van szó, bár megértésük ítéletes.

A szőlőnek szemléltető alkalmazása ŐSZ-i előzmények folytatása (Zsolt 80,9kk). A példázat főként az Ézs 5,1kk-ből merít, s valamennyi onnan átvett kifejezés a LXX szövegéből való. Mégis önálló jézusi alkotás és a korabeli galileai viszonyok szolgálnak háttérül. – Általában külföldiek voltak a nagybirtokosok, akik szerződésekben adták ki megmunkálásra földjüket. A körülkerített területeken nemcsak szőlő, de gyümölcsfa, sőt gabonavetés is volt. Időnként pedig elküldték képviselőjüket, hogy átvegyék a szerződés szerint nekik járó részt. Lehet, hogy a galileai zélótizmusnak egyik kiváltó oka éppen a föntiekkel járó kizsákmányoltság közérzete volt! – Erről azonban Jézus nem mond véleményt. Inkább a szerződés-szegést tartja jogtalannak; ez pedig a szövetségi kötelezettségeket jelentené, de a szövetségi háttér sem hangsúlyozódik ki. A küldöttek viszont egyértelműen a prófétákat jelentik, akiket fokozódó erőszakkal fogadnak a szőlőművesek; elsősorban népének vezetői ők. Verés, fejbeverés és meggyalázás, s harmadízben gyilkosság követi egymást (Mt 23,34). Jellegzetes stíluseszköz még az ellentétpár: többeket is küldött, végül szeretett fiát, tehát az egyetlent küldi. Igazából Jézus megválaszolja a korábbi kérdést (11,28), hogy milyen felhatalmazással cselekszik; ezt azonban fel sem fogják. – Hallatlan bizalom a gazda részéről, hogy utolsó lépésként kockáztat, abban a reményben, hogy a fiát biztos, hogy meg fogják becsülni! Ők azonban a gazda halálára spekulálnak a fiú megjelenéséből: ha őt megölik, a szőlő gazdátlanná válik; s a kor jogszokása szerint azé lesz, aki először teszi rá kezét, vagy valamilyen jogcímen már birtokon belül van. A gyilkosság és a tetem szőlőn kívülre vetése, temetetlen holtként, a teljes meggyalázottságot jelenti, s kihívja a gazda haragját. – Ő maga érkezik meg, ezúttal ítéletesen (Ez,34,11kk), a munkásokat pedig elveszíti. Jézus ezzel megjövendőli népe lelki vezetőinek vesztét és Jeruzsálem pusztulását. A szőlőt a gazda másokra bízza. – Vajon tanítványaira gondolt Jézus? Mindenesetre, jelzésszerűen, itt ismét

felötlük egy új népnek, a népek soraiból kihívott egyháznak képe. Idéz az Írásból is, s megint a Zsolt 118 szolgál alapul, az ígéreteivel. – A főpapok, s a Nagytanács előszeretettel nevezte magát Jeruzsálem építőinek. Ám legyen! Csakhogy kifelejtették az Istentől adott szegletkövet (Ézs 28,16), akit Ő mégis sarokkővé tesz. Nincs ennél csodálatosabb isteni tett!

A megvetett Jézust az Atya mindenek fundamentumává tette. Csak az áll meg, ami, – s nem is akármiből –, de erre épül (1Kor 3,9kk)!

Márk 12,13–17 – Adófizetés és hitvallás

Mióta Róma kiküldte Júdeába első helytartóját (Kr.u. 6), vált igazán tudatossá a zsidóságban, hogy nem függetlenek, s nem szabadok; hogy a császárnak adót is kell fizetniük. Akkoriban az ún. Galileai Júdás szított lázadást Galileában; gonosztettnek minősítve, ha valaki mégis adót fizet a császárnak és Isten után bármiféle földi uralkodót is elismer maga fölött (Josephus). Azóta mindig szabadságukat korlátozóknak tekintették a személyi fejadót, ami közvetlenül a császári kasszába folyt be. E múltbeli előzményekből érthető, milyen kényes téma volt, ami felől Jézust most megkérdezik. Márk szerint ez még mindig a templom udvarán zajlik le, s kiagyalói a háttérben maradó Nagytanács tagjai lehettek, akik újólag ígyekeznek csapdát állítani neki. Odaérkezik tehát a második delegáció. Nem egészen világos, hogy a Heródes-pártiak miként csapódnak hozzájuk (vö: 3,6). – Talán nem is személyes fondorlatból, inkább kitanították őket, hogy mondjanak Jézusnak hízelgő szavakat, hátha így könnyebben lépremegy. Igazat kánytelenek szólni, de álnokul! Mert teljesen valós, hogy Jézus eljárása egyenes, nem tart senkitől és nincs tekintettel emberek személyére (ez azért egyoldalú túlzás is lehet!), mert egyedül az Isten útjához ragaszkodik, s arról tanít. A „tudjuk” ebben az esetben mindent jelent, csak nem hitet. A szív szerinti elfogadás hiányzik belőle.

S máris rátérnek a gáncsot rejtő kérdésre, hogy szabad-e a császárnak adót fizetni. Az egyetlen hely, ahol Jézus szájából halljuk, hogy kísértik őt! Mindjárt fölismerte ui, hogy dicsérgetésük képmutatóan álnok. Jézus erre azt kéri, hogy hozzanak elő egy dénárt. Ezüsből volt, s rajta egyik oldalon a császár képe, a másikon a császár anyjáié; mindkettő isteni jelzőkkel és jelképekkel volt ékesítve. Már az is árulkodó mozzanat, hogy egy belőle mindjárt kéznél van. Jézusnál nem volt, de náluk igen! Ha ott lapul, – talán nem is egy –, felső ruhájuk bugyrában, már ez maga leleplező; és ha naponta használják, képmutatás kérdésessé tenniük, hogy odaadják-e adóba. A képre és feliratra foltett kérdésre csak azt válaszolhatták, hogy mindkettő a császáré. S máris hangzik Jézus válasza: a császárnak adják meg, ami az övé, és Istennek is azt, ami az Istené. Némely magyarázó a görög szöveg alapján azt hangsúlyozza, hogy ezzel tkp. visszaadják a császárnak, ami egyébként is az övé. Ámbár Istenre tekintettel igaz az, hogy Istennek is azt adjuk vissza, ami az övé, ti. egész valónkat! A császárra tekintve nem lehet túlmagyaráznunk a görög ige jelentését, mintha életünknek egy szeletére a földi hata-

lom formálhatna kizárólagos jogot! A kifejezés egyszerűen az adófizetés kötelezettségének teljesítését jelenti. Miközben teljes életünk, testünk és lelkünk az Istené; őneki engedve adjuk meg javainkból a felsőbbségnek az anyagiakra rótt kötelezettséget. Adónk a felsőbbségnek (szívesebben fogalmaznék úgy, hogy előljáróknak, akik előttünk járnak, s nem rajtunk terpeszkednek) időlegesen adott isteni felhatalmazás elismerése, semmi több. Vallásos tiszteletünk viszont nem az övé!

Az Európai Unió fennmaradása azon áll, vagy bukik, hogy minden nemzet fiai becsületbeli ügynek tekintik-e, hogy megfizessék saját államuk kirótt adóját! Baj, ha némely állam dackorszakosan viselkedik, mint az a rosszcsont, aki csak húzatja magát a szüleivel!

Márk 12,18–27 – Az élők Istene

Legelőbb a „főpapok, írástudók és a vének” kérdezték meg Jézust hatalma felől (11,27), aztán a farizeusok és a Heródes-pártiak akarták szaván fogni. Most meg a szadduceusok tesznek fel neki gáncsoskodó kérdést. Az utóbbi két csoport már nem a Nagytanács hivatalos küldöttsége lehetett, megjelenésük inkább csoportakció volt, mert arra is élénken figyeltek, hogy a másíknak miként sikerül sarokba szorítania Jézust (28). Mindenféle irányzat kipróbálja rajta karmait. – E szellemi küzdelem során hallatlan belső erővel és biztossággal hárít el Jézus mindenféle támadást.

A szadduceusok a farizeusokkal is vitában álltak, mert az utóbbiak tanították a feltámadást, ők pedig nem. Egyébként is elvetettek minden Íráson kívüli hagyományt, sőt azon belül is csak a Mózes öt kv-ét (a Tórát) tekintették mérvadónak. A feltámadáson is azért gúnyolódtak, mert szerintük az egész ÓSZ-ben kevés hivatkozás van reá; a Tórában meg éppen semmi sincs, ami ráutalna.

Az előhozott eset a hét testvérrel kötött sógorházasság után is magtalan maradt asszonyról nem a valóságból vett példa. A hetes szám a mesékből is ismert kerek egység, mely karikírozás hatását váltja ki a hallgatókból, és a feltámadás képtelenségének bemutatására szolgál. A tévedés abban van, hogy a feltámadást testiesen képzeltek el, ahogy a farizeusok is elgondolták. Némelyek pl. azt tanították, hogy amint a tyúk olykor naponta tojja tojását, a feltámadás után az asszonyok naponta fognak szülni, tehát az élet csodálatosan fog kiteljesedni. A légből kapott eset a hét férjről az 5Móz 25,5kk-re, az ún. sógor-házasság eshetőségére támaszkodik. Eredeti célja e rendelkezésnek az volt, hogy az Izráelen belüli örökrész ne szálljon idegenre, de ez a jelentés itt mellékes. A dolog képtelenségét kimutatandó, kérdésük az, hogy a feltámadáskor kinek lesz felesége az asszony, ha mind a hété volt.

Jézus válasza egyértelmű, kimondja, hogy tévelyegnek, mert nem ismerik sem az Írásokat, sem pedig az Istennek hatalmát. A feltámadáskor nem a földi viszonyok és életformák folytatódnak. Ennyiben a farizeusok feltámadás-hitét is bírálattal illeti; „az emberek” olyanok lesznek akkor „mint” az angyalok a mennyben. Jézus itt csak az igazak feltámadására tekint (Lk 14,14). Továbbá nem azt mondja, hogy angyalokká válnak; a „mint”, hasonlító kötőszóként, az életnek szavakkal ki nem fejezhető másságát, magasabbrendűségét jelenti. Ami pedig a halottak feltámadásának bizonyítását illeti, Jézus épp a szadduceusok által egyedül hitelesnek tartott Tórából vesz elő idé-

zetet. A 2Móz 3,6 szerint Isten így jelentette ki magát Mózesnek: „Én vagyok atyádnak... Ábrahámnak, Izsáknak, Jákóbnak Istene”. Ő maga is halott lenne, ha csak a holtak Istene volna. De ő él, minek folytán mindaz, akit ő néven nevez, hogy az övé, az él ővele együtt! Miközben az elmúlás fölemésztí ezt a testünket, Isten újjáteremtő emlékezetében már kezdetét veszi a feltámadás.

Márk 12,28–34 – A szeretet legfőbb parancsa

Íme! Egy élénken figyelő írástudó, aki végighallgatta Jézus vitáját a szadduceusokkal, s meg kellett állapítania, hogy Jézus találóan felelt meg nekik. Most ő áll elő kérdésével, s ebben nincs csapdát állító szándék. A különböző rabbi-iskolák eltérő véleményt képviseltek arról, hogy lehet-e összegezni a Tórát (Mózes 5 kv-ét) egyetlen rövid formulába. – Volt, aki ezt elutasította, egy másik az arany szabály negatív fogalmazásába sűrítette: ne tedd azt, amit nem akarsz, hogy megtegyék veled. A harmadik a 3Móz 19,18-at tekintette a törvény összegezésének. Az Isten, s a felebarát iránti szeretet summája tehát kezdeményekben, már itt-ott felbukkant a két testamentum közötti időszak (intertestamentális kor) írásaiban. Összefűzésük egy egységgé, kerek egy egésszé, mégis Jézus tanításában kristályosodik ki; s nincs kizárva, hogy most fogalmazódik meg először ilyen alakban. Egyáltalán nem tekinthető hát visszásnak, hogy az írástudó megkérdézi tőle, melyik a legfőbb parancsolat. Jézus pedig kész felelni rá. Ezúttal nem ad kitérő választ, mert a kérdésben őszinte érdeklődés nyilatkozott meg, s így termékeny párbeszéddé alakul, mely a kérdezőt is tartalmas válaszra ihleti.

Jézus a legfőbbnek nevezi azt, ami minden zsidónak hitvallása volt. Az 5Móz 6,4k kezdődik így: „Halld meg, Izráel...”. Hogy Isten egy, szinte magától értetődőnek veszi, s máris rátér az iránta tanúsított szeretet teljességének igényére. Ezt még bővíti is a LXX szövegéhez képest, mert a teljes erőt, mintegy két szála bontja: „teljes elmédből és teljes erődből”. Nem hangsúlyozódik ki, hogy Isten iránti szeretetünk válasz az Isten megelőző szeretetére, de meg kell hallanunk, s vallanunk a hitvallást Isten egyetlen voltáról, s akkor születik meg a szeretet válasza. Aztán mindjárt hozzá is kapcsolja a felebarát iránti szeretet 3Móz 19,18-beli parancsát, melyben a „mint magadat” olykor vita tárgya, hogy mérce-e vagy engedmény; korlátot von, vagy kritikát mond? Bizonytalán a prófétai indíttatás és fedés benne a mérvadó, mintha azt mondaná: legalább oly mértékben szeretnéd végre felebarátodat is, ahogyan magadat szereted!

Jézus összegezése hallatán az írástudó csak elismerést mondhat. Sőt egészen Jézus lelke szerint folytatja a tőle hallottakat, azaz, hogy az Isten és a felebarát iránti szeretet többet ér minden égő-, és véresáldozatnál. E hasonló értékelésnek gazdag ŐSZ-i előzményei vannak: Hós 6,6; Mik 6,6-8; 1Sám 15,22; Zsolt 40,7; 50,8k; 51,18k; Péld 16,6; 21,3. Ehhez képest gyér, s alig értékelhető adatok találhatók rá, hogy ezt az egybevetést, s az áldozatok kritikáját elfogadták

és kegyességi gyakorlatukba átültették volna. Jézus is elismerően összegezi a kérdező személyes fölismerését, s meg is mondja neki, hogy nincs messze az Isten országától. Ebből hirtelen előtűnik, hogy Jézus több egy beszélgető-társnál! – Miért nem hívja hát, hogy az írástudó kövesse őt? Szenvedése közelségében ilyen buzdítást már nem mond senkinek, mint aki tudja, hogy az üdvnek új szakasza következik, amikor a Szentlélek által mindenkinek szól majd a hívás. Jézus távlatos horizontok szerint gondolkodik és cselekszik.

Márk 12,35–40 – Dávidnak is Ura

A Jézust kísértő, s egy másik, de jószándékú kérdés és válasza után, azt jegyzi meg Márk – bizonynyal a tanítványok személyes beszámolóí alapján –, hogy többé senki sem merte őt megkérdezni, holott Jézus a továbbiakban is beszél. Mi abban a jó, hogy nem mernek többé kérdéseket feltenni előtte? Leszűkítése lenne az evangéliumnak, ha győzelmét csak a golgotai keresztre és föltámadására korlátoznánk. Korábban voltak gyógyításai és démonűző szabadításai; a jerikói vak meggyógyítása óta ezek megszűntek, diadala itt a templomban éppen a különböző előjelű kérdésekre adott válasza nyomán lett nyilvánvaló! Démonűző volt ez is a javából, szellemi bilincsekből oldó szabadítás; ha nem is a kérdezőkben, de a csöndben odafigyelők között. – Kevésbé szokták hangsúlyozni, pedig úgy van, hogy magában tanításában is tisztító és szabadító erő hatott, és ma is hat az ige által (2Kor 10,4k!). A vitathatatlan győzelem, szóla a félreérthetőség kockázatával: a szellemi és lelki fölény tűnik elő a végén anélkül, hogy Jézus ezt fitogtatná. Már eddig is oly igen átvette a teret ellenfeleitől, hogy azok teljesen kifulladtak, s tehetetlenségükben vetemednek arra, hogy végső, egyszál érvként: lám mi vagyunk mégis az erősebbek –, megölik, megöletik őt! – Amikor a francia reformátusok ezres létszámban, spontán indíttatásra énekelték Párizs utcáin a zsoltárokat, akkor állt elő ellenfeleik lelkében a vagy – vagy: vagy mi is együtt éneklünk a hugenottákkal, vagy megöljük őket! Így halt meg sok hitsorsosa között a zsoltáros Goudimel is. – Összegezzük az eddigieket újból ama megállapítással, s ez vésődjék szívünkbe, hogy Jézus tanításában sötétséget hátrálni készítő erő van; s ez nem hangerőt jelent!

Ezért nem csupán monológ, ha ezek után szinte csak Jézus beszél, s a templomban is tanít, mintha a templomtisztítás is ennek készítette volna el a teret és az alkalmas légkört. Kérdezve is tanít, s közben helyreigazítja az e napokon többször is elhangzott „Dávid Fia” Lélek szerint jelentését. Ha a 110. zsoltárban Dávid a Messiást Urának nevezi, miként lehet akkor Dávidnak ugyanő a Fia (akiről úgy beszél, mintha egy harmadik személyről szólna)? Nem mintha tagadná Jézus a Messiás dávidi származását, de nem a származás adja igazi méltóságát, mert hatalma közvetlenül Istentől van, s Dávid ennek hiteles fiútanúja. Vallomása erről valahogy így egészítendő ki: Hallottam, amikor az Úr (azaz Isten) azt mondta az én Uramnak (tehát a Messiásnak): „Ülj jobb kezem felől, amíg lábad alá nem vetem ellenségeidet”. A lába alá vettetés is összefügg a megelő-

ző szellemi küzdelmekkel. Ez okból hallgattak el a gáncsoskodók, s nem merték őt többé megkérdezni. – Következménye viszont az lett, hogy a nagy sokaság szívesen hallgatta, hatott tehát rájuk ama szabadító erő, ami éppen azon a szent helyen, a jeruzsálemi templomban érintette és szólította meg őket. – Ezzel vált elviselhetetlenné, tűrhetetlenné ellenlábasai előtt Jézus személye.

Az is az előzmények folyománya, hogy Jézus óva inti hallgatóit az írástudók magakelletésétől, mellyel besöpörni óhajtották az emberektől kicsikart tiszteletet. A külső fogásoknál veszélyesebb volt az özvegyek kihasználása akár úgy, hogy védelmüket vállalva szép csendesen megkopasztották őket, vagy úgy, hogy ellenszolgáltatásért hosszan imádkoztak értük. – Márknál az egyetlen hely, ahol Jézus ítéletről beszél. A felebaráti szeretet ellenpéldájaként, ezeknek lesz legsúlyosabb ítéletük.

Márk 12,41–44 – A két darab filléres

Éles ellentétéként az özvegyek házáat fölemésztő kapzsiságnak, az adakozó, sőt mindenét odaadó özvegy példája követi amazt; sőt zárja is Jézus jelenlétét a templomban. Messzemenő következtetések nélkül jegyzendő meg, hogy annak az özvegynak semmi személyes kapcsolata nem volt Jézussal, s talán fogalma sincs arról, hogy kicsoda az, aki őt látja. Jézusnak pedig éppen rajta akad meg a tekintete, s mindjárt tudja is, hogy özvegy, s hogy milyen anyagi helyzetben van. Mint mondtuk, az asszony nem is sejti, hogy az ott szemlélődő, kuporgó csoport előtt a kör tanítómestere értékeli azt is, amit ő éppen most tett. Ha pedig az adakozás olyképpen történt, hogy a persely(ek) mellett álló pap vette át az adományt, s az tette a perselybe, még az is lehet, hogy az adakozó szégyenkezett magában szegénységén, saját csekélyke áldozata miatt; nem is álmodva, hogy a Messiás szemében mennyire fölértékelődött adománya, szemben a gazdagok fölöslegükből juttatott bőséges adakozásával. Isten előtt ui. az értékrend más, mint ahogy azt sem mondja, hogy a gazdagok adományai semmmitérők! A viszonylagos értékük kisebb – együttvéve is –, az özvegynél! Az egész történet tehát az evangéliumi lelkület érvényre jutását jelzi a templomban, ha az a közfigyelem elől rejtve is marad. – Azt sem mondja, hogy az egész templomi forgolódás átkos és értéktelen, holott kifelé menet máris az épület megítéltetéséről kell szólnia (13,2).

A kincstár (vö: Jn 8,20) az asszonyok udvarához csatlakozott. Benne 13, fúvós hangszer szája öblösödéséhez hasonló nyílással el látott persely állt. Közülük a 13. –ik az egészen égő áldozatot szolgálta oly módon, hogy azt pénzen lehetett megváltani, akár a többi áldozatot is. Ennek folytán azt olybá vették, mintha valaki ténylegesen áldozott volna. Jézus e perselyekkel, vélhetően éppen e 13. –kal szemben ült le, s számba veszi a gazdagok bő adományát, de náluk többet érőnek jelenti ki tanítványai előtt az özvegy két darab filléresét. A lepton (peruta) a legkisebb rézpénz volt. Latin és görög olvasóinak meg is magyarázza Márk, hogy az egy quadránst ért. Az egyik pénzdarabot megtarthatta volna magának az özvegy, s a másikon még egy napig eltengethette volna az életét, de ő mindenét, szinte az életét, az egész megélhetésre való vagyonát is odaadta velük; példaként annak, amit Pál apostol így összegez: önmagát adta mindenekelőtt az Úrnak (2Kor 8,5)! – Ez az igazi egészen égő áldozat! S az Isten iránti szeretet kimetszett példája, amiről épp az imént beszélgettek az írástudóval. A „bizony mondom nektek”, – Jézusnak

ámen-szava –, olyan hitelesítés, ami az ítélet napjáig is érvényben marad anélkül, hogy Jézus erről külön is szólna.

Nem az érdemszerzés síkján kell értékelnünk az özvegy áldozatát. Hitének, hűségének szeretetének és reménységének gyümölcsét hozta, amikor nevesítés nélküli adományát átadta. Tette ércnél maradandóbb (aere perennis)!

Márk 13,1–8 – Nézni és látni

Minden zsidónak büszkeség dagasztotta keblét, ha a jeruzsálemi templom csodálatos együttesére nézett. Felfoghatatlan volt számukra, ahogy mi maiak is töméntelen verítéket, kint és vért sejtünk az elképesztő méretek ismeretében, hogy miként kerülhettek sorban egymás fölé az olykor 9 m hosszú, faragott, bár nem tökéletesen elvágólag illeszkedő kőelemek; „Mester, nézd!”, mondja az egyik tanítvány, külön is kiemelve a kövek nagyságát. Mire Jézus is rámutat ugyanezen épületre, s köveire, hogy lássák e nagyságot azzal a szemmel, ahogyan ő látja múltját, jelenét és jövődjét. Próféciát mond, mely be is teljesedett a 66-70-es esztendőben, az ún. zsidó-háború végén, amikor a templomot, s a város falait lerombolták a rómaiak. Ellenvetésül mondhatnánk: hiszen a ma Siratófalnak nevezett rész mégis fennmaradt! De ha ennyi sem maradt volna meg, sejtelmünk sem lenne róla, milyen minőségű és méretű volt, ami leromboltatott! – E prófétai távlatból nézve az, ahogy Jézus megy kifelé a templomból, mélyebb jelentést is kap. Vélhetően K felé távozott. Valamikor Jahve dicsősége is ebbe az irányba hagyta el a templom küszöbét, mintegy átadva a helyet az ítéletnek (Ez 10,18). Vagyis, nemcsak az események alakulása hozza magával, hogy Jézus nem teszi be többé lábát a templomba. Mint ahogy annak is többletjelentése van, hogy szemben az épülettel, az Olajfák hegyén ül le, s válaszolt a kérdésekre. A Zak 14,4 szerint az ítéletre érkező Úr ott fogja megvetni lábát, s a nép pedig a hegyek szakadékaiba menekül.

Minden tanítványa jelen lehetett, de a négy, akik legelőbb hívatlak el, mintegy hivatalos véleménynyilvánítást kérnek és várnak Jézustól az időpontról és az előjelekről. Jézus pedig pásztori módon és prófétai intéssel válaszol. Fogadják majd éber elővigyázattal a bekövetkezendőket, nehogy azok megtévesszék őket. Mert jönnek majd sokan, s mondandójuk fölöttébb hitelesnek tűnhet, hiszen az „Én vagyok” önkijelentést hordozó formulát alkalmazzák majd, ahogy Mózes kapta az Úrtól a kijelentést és adta tovább népének: „A vagyok küldött engem!” (2Móz 3,14). Továbbá a János evangéliumában Jézus is sokszor szolt e formulával önmagáról. Ezek a jelenségek a korai egyházban zavarkeltéseket sejtetnek. A háborúk zaja és felkavaró hírei közelről érintik őket, mégis kívül maradnak, s maradjanak is kívül rajtuk. A népek egymás közötti válságává mélyülő és szélesedő ellentétek természeti csapásokba ágyazódnak: földrengés és éhínség kísérik. Többen emlékeztetnek ennek kapcsán a Klaudiusz császár idején volt éhínségre (ApCsel 11,28), a kis-ázsiai földren-

gésre és Pompei meg társ-városai (Herculaneum pl) pusztulására Kr.u. 61., ill. 63. majd 79. években, valamint a pun-háborúk riasztó híreire. Mindezek azonban a messiási idők vajúdásának kezdetei is lehetnek (Ézs 26,17; 66,8; Jer 22,23; Hós 13,13; Mik 4,9k). Viszont Jézus szenvedéseiből élet születik: Jn 16,21k. Vele kezdetét vette egy új üdvkorszak. Ennek vagyunk mi is gyermekei. Az isteni élet és föltámadás szenvedésbe és halálba ágyazódik. Ettől az eredetileg értelmetlen szenvedés is jellé válhat.

Márk 13,9–13 – Tűrve cselekedni

Mielőtt elkövetkeznének Jézusra a szenvedések, ő már előbb tanított a templomban. Ezzel nemcsak kihívta ellenségei dühét, de meg is előzte ama törekvésüket, hogy kiiktassák őt Izrael életéből. Övéit is fölkészítette ezáltal arra, hogy majd hasonlóképpen cselekedjenek. Ami vele történt, sokféle jelentése között tehát alaphelyzet is, amiből erőt és okulást vehetünk arranézve, miként viselkedjünk a nemes küzdelemben (1Tim 6,12; 2Tim 4,7)! Az „előbb”, amikor az evangéliumnak hirdettetnie kell minden nép között, ilyen szükségszerűen megelőző tette Istennek. Pontosabban: minden népre tekintettel kell az evangéliumnak hirdettetnie. Az ige szerint, egyszeri cselekmény ez és összpontosítottan Jézus halálára és feltámadására tekint (14,9), megadva egyben azt a kezdősebességet és erőteljességet, amivel a tizenkettő és az evangelisták nekifogtak a misszióknak, ahogy az az ApCsel kv-éből ismert; különös tekintettel Pál apostol útjaira! Erre most már csak válasz a hatósági és zsinagógai eljárások foganatosítása. Mindazáltal eközben is vigyázniuk kell tanítványainak, nehogy elveszítsék, amit addig elértek (2Jn 8!). Ha időben cselekesznek, nem lehet meg nem történtté tenni, amit a már meghirdetett örömhír a népek között elért!

Tanítványai meghurcolások közepette sem lesznek magukra hagyva, jóllehet „átadják”, azaz kiszolgáltatják őket a hatóságoknak. Állandóan visszatérő nyelvi fordulat ez, elsőrenden Júdas árulására alkalmazva (3,19; 14,10kk; 42kk). Hasonlóképpen adta tudtul tanítványainak, hogy reá szenvedések várnak (9,31; 10,33). Az átadás mégsem merő kiszolgáltatottság, mert a „bizonyosságul nekik” sejtetni engedi, hogy elfogadásuk, meghurcolásuk a bekövetkezendők jelévé válik. Helyzete válogatja, hogy bíráinknak ez hasznos, vagy ítéletes. Közben sem kell csak néma tanúként tűrniük, mert olyan szót adhat a Szentlélek az ajkukra, amit éppen abban az órában kell elmondaniuk. Az így adott szó szolgálhatja szabadulásukat, vagy – ha Isten úgy látja jónak – életükkel is megpecsételhetik a kimondott szó hitelét. A nem keresett, de hűségben elszenvedett mártírság kitüntető lehetőség, hogy még a halálban is követhetik Mesterüket. Ahogy Keresztelő János halála útkészítő értelmet is kapott, ugyanúgy a Jézus nyomába lépőknek is számolniuk kell üldözésekkel. Szentlelke azonban velük lesz, ahogyan a János evangéliuma is beszél a Vigasztalóról, Szószólóról (Jn 14,26). – ŐSZ-i előzménye ennek a 2Móz 4,15.

Az ítéletes idők, s a végső napok közeledtének egyik jele lesz az ősi együttélési közösség: a család válsága. Már erről beszélt a Mik 7,5k is. – A mindvégig megőrzött állhatatosságban végül is mentő, üdvözítő erő van. A hitben lefolytatott élet cselekvő küzdelem, s nemcsak szenvedő elviselése a meghurcolásoknak; oly módon cselekvő, hogy Urunk kezébe tesszük le életünket, s ő majd cselekszik általunk.

Márk 13,14–20 – „... Az igaz is alig menekül meg” (1Pt 4,18)

A „pusztító”, azaz pusztulást előidéző „utálatosság” fogalma a Dán 9,27; 11,31; 12,11-ből ismert, valamint az apokrif Makkabeusok kv. –eiből; s arra utal, hogy Kr.e. a 2. szd. közepén a szeleukida IV. Antiokhosz, Zeusz görög főisten tiszteletére oltárt állított fel a jeruzsálemi templom oltárára. Az „egek” héber szóból csekély, de csúfolódó változtatással állt elő a „pusztító” jelző. Az utálatosság jelentése tkp. a förtelem lehet, ami a szobor ruhátlanságán utálkozott. E szégyenteljes megaláztatás emlékét két századon át elevenen tartotta a hagyomány, míg aztán Kr. u. 40-ben kis híján megismétlődött. Kaligula császár ui. elrendelte, hogy állítsák föl az ő képét a templomban, amit a helytartónak kellett volna végrehajtania. A császár halálával azonban hatályát veszítette a parancs, de a hithű zsidók mindig tartottak valami hasonlótól. A zsidó háború végén, amikor Jeruzsálemet lerombolták, s még nevét is el akarták törölni, ezért hívták e helyet Colonia Aelia Capitolina-nak. A név harmadik tagja tkp. azt jelenti, hogy Jupiternek szentelt. A Márk-beli fogalmazás itt inkább egy élő személy, a császár képe felállítására utalhat, vélhetően a fönti meghíusult rendeletre, ami azonban bármikor megismétlődhet. Jézus nyomán az első keresztyének mindezt az Antikrisztus támadása első lépésének vették, amit további nyomorúságok követnek majd (2Thessz 2,3-12).

A Júdeában élők menekülése a hegyekbe nem megalkuvás az Antikrisztussal szemben. Ténylegesen úgy esett, hogy a zsidók fegyveres ellenállását a római seregekkel szemben, legkivált a zelótákat, a keresztyének nem vállalták; inkább túl a Jordánon, a péreai Pelába menekültek. Abban mutatkozzék meg határozottságuk, hogy ne akarjanak magukkal vinni semmit, inkább hagyják hátra. Legnehezebb helyzetben a várandós és szoptatós anyák lesznek, mivel nem tudnak úgy sietni, ahogy kellene. Ne uralkodják el a tanítványi közösségen a tehetetlen megadás, inkább imádkozzanak. Ne azért, hogy mindez ne következze be, mert azokban isteni szükségszerűség megy végbe, de azért igenis könyörögjenek, hogy ne a folyókat dúzasztó, hideg, esős téli napokra essen futásuk.

A Dán 9,27 szerint a sokakat megtévesztő és megalázó szövetség megszabott időre, azaz egy év-hétre szól, de a hét közepén, amikor az oltáron felállítatják az iszonyatos bálvány, hirtelen vége szakad a démoni szövetségnek, s a pusztító megsemmisül. Ama napok, a

nagy nyomorúság megrövidítése valószínűleg felezést jelent. A gonosz tombolásának szűkített időt szab az Úr. Ha nem tenné meg, nem menekülhetne meg egyetlen halandó sem. De a választottakra tekintettel Isten megrövidíti azt az időszakot. Ezek szerint szoktak beszélni a nagy nyomorúság 3 és ½ évig tartó időszakáról (Dán 7,25), de nem a számítás itt a lényeg, hanem a megrövidítés. Gondoljuk meg: mi-mindent szabott már Isten szűkebbre, ami ítéletes volt, hogy felettébb ne kísértsen (1Kor 10,13)!

Márk 13,21–31 – Védelem a megtévesztéssel szemben

A nagy nyomorúság közepette a Krisztus-várók teljesen ki lennének szolgáltatva a hitetésnek, hogy ő máris itt van, ha Jézus szava előre fel nem készítené őket a rájuk leselkedő csapdákra. Igéje azonban képes kivezérelni őket a labirintusból. Legfontosabb üzenetként ezt hangsúlyozza még egyszer a 31.v summázata is: ég és föld elmúlnak, de beszédei nem múlnak el soha! – Személyes hitbeli tapasztalatunk is mondatja velünk, hogy az ige vezetése a Szentlélek által soha nem hagyta cserben azokat, akik kérték ezt Istentől, mert megkaphatták oly módon, hogy szava kellő határozottsággal készített föl a bekövetkezendőkre. – Ma sem tehető félre a teljes Szentírás! A náciakat kiszolgáló Deutsche Christen-ek módján, kísért ma annak magyar változata. – Jósándékú emberek is, tájékozatlanságból, keverednek korpa közé. Ideje ebből a rémálomból is fölserekenni!

Az ige üzenetes beszéde megvéd a jelek és csodák ámításától is. A hamis próféták jelei és csodái az 5Móz 13,2kk szerint csupán csak a hűség próbái, más jelentőséget nem szabad nekik tulajdonítanunk. Amikor pedig letelik a nagy nyomorúság ideje, a bekövetkező kozmikus változásoknak sincs önálló jelentésük. ŐSZ-i előzményük az Ézs 13,10; 34,4; Jóel 2,10kk; 3,4; 4,15kk. – Visszatekintve oda, ahonnan a beszélgetés elindult, utólag megállapíthatjuk, hogy itt már nincs szó a templom pusztulásáról. Égitestek elsötétülése, csillagok hullása, egek megrendülése annyit jelent, hogy azok kénytelenek utat nyitni az Emberfiának. A felhők Isten dicsősége megjelenésének kísérői, s kapcsolhatók a mennybemenetelkor elhangzott ígérethez is: „felhő takarta el...”, s hogy ugyanúgy fog majd megjelenni (ApCsel 1,9kk). – Nem azt mondja Jézus, hogy meglátjátok, hanem általános jelentéssel: „meglátják”, azaz mindenki meglátja őt. Az Emberfia eljövele a Dán 7,13-ra tekint vissza, történetileg azonban közbeiktatódik az Énók kv-e, a két testamentum közötti idő legolvasottabb irata (vö: Júd 14. A könyv ismeretes magyar fordításban is).

Júdeát kivéve a zsidóság már akkor is diaszpóra helyzetben, azaz szórványokban élt. Azt azonban, hogy az angyalok a föld minden szegletéből összegyűjtik a választottakat, már egyetemesen kell értenünk, mert azok minden nép közül toborzódnak. Mivégre lesz ez a nagy egybegyűjtés? A magyarázók a hívők elragadtatására gondolnak; erre nagyon vártak az első gyülekezetek (1Thessz 4,17); inkább az 1Thessz 4,16 itt a mérvadó, mivel az egybegyűjtés

a régvolt nemzedékekre is kiterjedhet, tehát inkább a Krisztusban elhunytak feltámadásáról van szó. Észre kell azonban vennünk, mily visszafogott Jézus ezen a ponton, s nekünk is kordában kell tartanunk képzeletünket.

A fügefáról adott tanítás egyedülálló a példázatok alkalmazása során. Palesztinában a sok örökzöld mellett a fügefa lombhullató, s tavaszra újra rügyező növényként jelzi, hogy a tél után egycsapásra már itt is a nyár. Talányos, hogy mire utal a 29.v „ezek”-je? – Bizonyal a 25.v-ig terjedő előzményekre. A történelmi, személyüket érintő és kozmikus jelzések arra intenek, hogy az Emberfia, aki Jézus maga, már kész arra, hogy belépjen az ajtón. Minden jel megtévesztő lehet azonban ige nélkül, mert a legfőbb, s az egyetlen biztos iránytű Jézus eleven beszéde (Zsid 4,12), a soha el nem múló ige (Mt 24,35)!

Márk 13,32–37 – Számítgatás helyett

A 32.v nemcsak azt mondja, hogy azt a napot és órát az Atyán kívül senki sem tudja, de benne foglaltatik mindaz, ami részleteiben történni fog, elvágva eleve a hívő képzelet kiszínező játékait. – Ennek ellenére minduntalan nekivágnak Krisztus-váró elmék, hogy megkíséreljék menetrendszerűen sorba szedni az utolsó idők várható, egyébként megígért eseményeit. – Ez olyan hatást kelt bennünk, mintha Isten emberi kézbe adná tetteinek végidős sorrendjét, – még ha azt rajzolt ábrán szemléltetik is –, hogy lesz majd elragadtatás, aztán meg ezeréves uralom, majd meg Izráel megtérése, aztán az első feltámadás stb. – Viszont az 1Pt 1,12 és az Ef 3,9k, arról beszél, hogy vannak dolgok, amikről az angyalok sem tudnak. – De, hogy a Fiú sem ismeri azt részleteiben, mikor és miként megy majd végbe az Emberfia eljövetele –, ez már igen korán okozott csendes botránkozást. – Ez okból is törli némely kézirat; s ebben nincs igazuk, mert az a kijelentett ígének a csonkítása lenne!

Jézus fokozatosan tárta fel, hogy hamarosan szenvednie kell, s meg kell halnia, de aztán föltámad. Mindezt háromszor is megjeleníti tanítványainak. Ő most még erre készíti fel lelkét (14,34). Hogy, ha majd elvégezte, akkor az Atya időben adja tudtul neki a következőket. Véltetően akkor, amikor neki ad át minden hatalmat, s fokozatosan mindent lábai alá vet, s végül a győztes Krisztus is átadja hatalmát az Atyának, „hogy Isten legyen minden mindenkben.” (1Kor 15,28). Üdvösségtörténeti értelme van tehát e nemtudásnak, mely átmeneti! – Nem szabad tehát krisztológiai következtetéseket levonnunk belőle, az ariánusok örömére

Mi tartozik mindebből reánk? Az éber és cselekvő vigyázás! Hasonlóan a páskaünnep éjszakájához, amit éberen kellett eltölteni, legkivált az ajtónállónak, abban a bizonyosságban, hogy az ajtófélfán ott van a páskabarány vére. Azt se feledjük, hogy Jézus eme, végidőkre tekintő beszéde közvetlenül torkollik a páskaünnepbe, mi úgy mondjuk, hogy a nagyhétbe. Rövid hasonlattal is érzékelteti, mi a teendő. Az idegenbe készülő, házat elhagyó ember, csak így, egyszerűen „ember”, otthon maradó szolgáinak „hatalmat” adott, azaz megbízást mindegyiknek az elvégzendő munkára. Mintegy észrevétlenül, az idő itt hirtelen tágulni kezd, s már nemcsak egyetlen napról, vagy kurta órácskáról volna szó, hanem, hallgatólagosan, hosszabb idővel kell számolnunk. Annyi bizonyosságnak látszik, hogy váratlan visszatérte éjszaka lesz, de ebben is a ki nem számíthatóság a mérvadó. – A zsidók három részre tagolták az éjszakát, a rómaiak

négyre. Márk a négyes osztást alkalmazza. – A gazda elment, mint egy „ember”, s visszatér „a ház ura”-ként. Szava azonban már a köztes időszakban is összeköti a két pólust, részünkről pedig a vigyázás a dolgunk, amit ő parancsba ad. Az alvás értelme itt nem a test megkívánt pihenése, de mélyebb értelmű, ahogy a Gecsemáné-kertben is az (14,37kk).

Jézus záró szavainak kiemelt jelentősége van: amit nektek, tanítványaimnak mondok, mindenkinek mondom! – Az ige-értés alapelvét fogalmazza meg, oszlatva bármilyen kétséget, hogy vajon miként értsem magamra az igét; tartozik e rám, illet-é engem? Bizony nekünk, nekem is mondja ma, amit akkor kimondott és hirdetett!

Márk 14,1–9 – Egyszeri, de emlékezetes tett

A nagyhét napjait így tagolja az egyik magyarázó: 1. nap: 11,11; 2.: 11,12-19; 3.: 11,20; 4.: 14,1-11; 5.: 14,12kk; 6.: 15,1-47; 7.: szombat; 8.: 16,2, a feltámadás reggele. A pontos számítást azonban zavarja, hogy, míg a zsidók estétől vették a nap kezdetét, a görögök és rómaiak reggeltől, később pedig éjfél-től; s bizonyos helyeken az evangéliumban hol ez, hol amaz vétetik tekintetbe, amit új fordításunk még tovább bonyolít, mert a közérthetőség kedvéért éjfél-től számítja a nap kezdetét (15,33). Ezért aztán a szenvedéstörténet során a továbbiakban inkább a tartalomra figyelünk.

Mivel pedig páskaünnepeken olykor 100 000 zárandók is megfordult Jeruzsálemben, alkalmasnak is tűnt, de nehézségeket is okozott a főpapoknak és írástudóknak, hogy cselet alkalmazva, akkor fogják el és öljék meg Jézust. Abban jutottak egy véleményre, hogy ne az ünnepen, amit egy bibliatudós véleménye szerint úgy kell értenünk, hogy ne az ünnepi egybegyülekezés alkalmával tegyék, mert tartottak a kiszámíthatatlan sokaságtól. Itt az a szó áll, ami általában az Isten népét jelenti (laosz), azaz Jézus utóbbi forgolódása a templomban érezhetően mély nyomokat hagyott a hallgatók lelkében, s az ellenfeleknek ezzel számolniuk kellett.

A Betániában történtek, Jézus megkenetése a poklos Simon házában, megoldhatatlan feladat elé állítana, ha mindenáron harmonizálni óhajtánánk a négy evangéliumot. Ne tegyük! Mivel mindegyik evangéliumnak megvan saját nézőpontja és üzenete, s nekünk azt kell alázatosan szolgálnunk és magyaráznunk. A „poklos” Simonról sem tudunk egyéb adatot. Úgy vélik, hogy valamikor Jézus meggyógyította őt, s ragadványneve innen eredhet. – A névtelen asszony drága nárdus (indiai) kenetet önt Jézus fejére, aki az asztalnál, jobban mondva: félkarra támaszkodva az asztalhoz dőlve ült. – Páska hetében kiváltképpen jócselekedet volt az adakozás a szegényeknek. Az lett volna a páskaszerű tett, jegyzik meg a felháborodók, ha a kenetet eladva közel egyévi napszám áráért, a pénzt odaadták volna a szegényeknek. Elmosódott, hogy kik voltak a kifogásolók. Jézus pedig megvédi az asszonyt, mert valójában az ő tette volt most ennek a kivételes és messzeható páskaünnepnek megfelelő. Szegények mindenkor lesznek velük (5Móz 15,11), de Jézus már nem lesz így közöttük; s ezúttal a szegények között is ő a legszegényebb – hangsúlyozza az egyik magyarázó. Hiszen a halálra készül, s nem lenne teljes és tisztességes az eltemetése, ha ez az asszony most nem kenete volna meg előre Jézus testét; az utólagos balzsamozási kísérlet

is elvégezetlen maradt. S ha az akadémikuskodók, többek között, a tanítványok voltak, még inkább előtűnik az asszony ráérező hűségének és tettekétségének tanúsága az egész sorsdöntő nagyhéten. Ráadásul tette még prófétai vonásokat is hordoz az egész nagyhétre nézve, amikor a számító, vagy hősködő férfiak mind csődöt mondanak. – Az asszonyokra vonatkozó páli tilalmakat, amiknek egyébként gnózis-ellenes háttere van, ezek a nagyheti tények kiegyenlítik, s a névtelen asszony tette a kereszt evangéliumával együtt az idők végezetéig hirdettetik –, vagy nagyheteinken inkább elhallgatjuk? – Ki predikált valaha is erről?

Márk 14,10–16 – Előkészületek

A gondolatok fűzése az evangéliumban azt sugallja, hogy Jézus sokak számára pazarló és botránkoztató megkenetése volt az utolsó csepp, amitől Júdásban kicsordult a pohár; fogta magát és elment a főpaphoz, ajánlatot téve, hogy majd alkalmas időben kezükre adja Jézust. Mert vannak prófétai erejű tettek, melyek szinte előcsalogatják, s le is leplezik az emberi lélek legtitkosabb, meg álságos mozgató rugóit. A kifogást emelők egyike bizonynyal Júdás volt (Jn 12,4kk), s megszületik benne az elhatározás, hogy látványos módon fog szakítani Jézussal és a tanítványi közösséggel. A főpapoknak kapóra jött felajánlkozása, s máris pénzjutalmat ígérnek neki. Ő pedig ettől fogva, mint elkötelezett, kereste a megfelelő alkalmat, hogy Jézust kezükre juttassa. Nem mintha Jézus bújkált volna, de Jeruzsálemben nem volt szállásuk, mint ahogy a zarándokok többsége is vagy a néhány környező faluban, aztán meg a szabad ég alatt töltötte a hét napjait, ahonnan a templom gyalogszerrel elérhető volt.

Eme háttérből szembeötlő a 14.v fogalmazása, amikor a két tanítvány átadja a korszát vivő ember gazdájának az üzenetet: „Hol van a szállásom...?”. Jézus csak itt nevezi magát a Márk evangéliumában Mesternek (rabbinak). – A jeruzsálemiek szívesen adták át tágasabb helyiségeiket, ahol a zarándokok elkölthették páskavacsorájukat. Ez kiváltképpen számított jótettnek, Isten előtt kedves cselekedetnek. Külön bért nem kértek érte, de a gazdái lett a bárány lenyúzott bőre. Jézusnak is csak egy páskavacsorányi, éjszakába nyúló együttlétes időre kellett saját szállás. – A vizet vivő ember rabszolga lehetett. A Siloah forráshoz jártak vízért, az – egyébként víz dolgában –, szegény Jeruzsálemben; leginkább asszonyok. Az alkalmas szállás felkutatásában Jézus megint úgy jár el, ahogy tette volt bevonulása-kor, hogy bár rejtetten, de mégis az események uraként biztos tájékozottsággal talál rá a számukra elkészített megoldásra. Még azt is megmondja előre, hogy a ház gazdája mutatni fog egy emeleti termet –berendezetten –, ami szőnyeget és földre helyezett vánkókat jelent. Rabbinusi adatok szerint 10 embernek egy kb. 25 négyzetméteres helyiség volt megfelelő a páskavacsora elköltésére. Ezek szerint e helyütt is legalább 5×5 m-es felházal, tehát első emeleti, külső lépcsővel megközelíthető teremmel számolhatunk.

A két személy elküldése az üzenet hitelét erősíti az ismeretlen (vagy ismerős?) házigazda előtt. Szó nélkül indulnak a városba, s mindent úgy találnak, ahogy Jézus megmondta. Lehet, hogy a ház azonos az ApCsel 1,13 felházával. A páskavacsora előkészítése so-

rán többféle feladatuk volt; a bárányt le kellett vágniuk a templom udvarán, gondoskodniuk kellett a szükséges borról, keserű füvekről, nem is szólva a lapos kenyérről (netán többről is), ámbár – vélhetően a ház gazdája már sok mindent előkészített; a házban fellelhető kovászt eltávolította, a helyiséget berendezte. Megint egy névtelen – most egy férfi –, illeszkedik be Isten megváltó tettebe.

Márk 14,17–25 – A szövetség vére

Részletes tagolás helyett, a rövidre fogott tudósítás csupa jelzésszerű, de többet sejtető kiemelése annak, ami lényegbevágó volt az éjszakába nyúló, hosszú együttlétben. Szórványos nyoma van csak a zsidók páskavacsorája szokott rendjének; s beleszővődve mégis kiemelkedik, hogy itt egy új korszak kezdődik, de nem hangsúlyozódik ki, hogy vele egy másik sákramentum elrendelése végződik el; mert Márknál hiányzik az, hogy ezt kell cselekedniük a továbbiakban is. Rövidség miatt mégsem állítható, hogy Jézus ezt nem mondta volna. Annyi hivatalosság van csupán a kezdet kezdetén, hogy Jézus odament a tizenkettővel, amikor beesteledett. A tanítványok számában felvillannak egy új nép, az új szövetség népének körvonalai.

Letelepszének a vánkosokra és esznek; tehát nem állva és sietve, mint a régi időkben (2Móz 12,11). Vélhetően – ma így mondanánk –, az előételt eszik zöldségekből, keserű füvekből, leöntve szétzúzott gyümölcsökből készített lével, ami egy tálba töltve állt előttük, s mindenki kézzel vett ki belőle. Eközben mondhatta Jézus, hogy közülük egy elárulja őt, – tehát nem titokzatos valaki, akiről Jézus nem tudná, hogy ki az. Mindőjük megrendül e szóra, s az őszinteség légkörében képesnek tartja önmagát arra, hogy kiszolgáltassa őt. Itt ugyanaz a nyelvi fordulat található, ami végig az evangéliumban az ő átadását, átadatását jelöli; nem csupán emberektől, hanem mögötte ott van az Atya végzése arról, hogy ennek meg kell lennie anélkül, hogy Júdás ez által fölmentést kaphatna. Az össze nem egyeztethető két alkotórész: Isten döntése, s az ember felelőssége együtt adják a teljes valóságot és igazságot. Júdás helyzetét az sem könnyebbíti, hogy szívükben mindannyian képesek lettek volna e tetre, ezért is szomorodtak el. – Az Emberfia elmegy, utalás ez a halálra; az út azonban folytatódik, vissza az Atyához (Jn 7,33; 13,3), aki pedig kiszolgáltatta őt, megkapja ítéletét.

A kovásztalan kenyér megtörése és átadása a főétkezés elején történhetett, ama kíséző megjegyzéssel, hogy vegyék magukhoz, ez az ő teste. Az áldásmondás, a megtörés mozdulata prófétai kiábrázolás, s a darabok kiosztása a hozzá fűzött magyarázattal válik beszédessé. Ez után a szokott rend szerint fogyaszthatták el a bárányt, bár erre nincs kifejezett utalás. A végén vette Jézus a poharat, mely a páskavacsora rendje szerint a negyedik pohár lehetett. Hálát adott (eucharisztein, mely az evangéliumban főként étkezéssel és az utolsó vacsorával kapcsolatos kifejezés), s átadta nekik és ittak belőle. A

szövetség vére a 2Móz 24,8kk előzményeire támaszkodik, ahol is átlat vére pecsételi meg a szövetségkötést, amit közös étkezés követ. A páskabarány vérének eredetileg nem tulajdonítottak megváltó erőt, de az Ézs 53,12 úgy beszél a szenvedő szolgáról, hogy életét halálba adta sokakért. – Reménység lengi át a záró szavakat, hogy Jézus a szőlőtő termését újként issza majd velük az Isten országában.

Márk 14,26–31 – Zsoltáréneklés és fogadkozás

Páskavacsorán kétszer énekeltek zsoltárokat. Először a főétkezés elején, amikor a családfő arámul olvasta fel a páska éjszakája történetét (vajon ezt Jézus olvasta fel akkor?), utána elénekelték a 113. és 114. zsoltárt. Mindezekről azonban Márk nem beszél. Szól viszont arról, hogy a vacsora zárásaként zsoltárokat énekeltek. Az ún. Halál-zsoltárok – innen való a két korábbi is –, záró énekei a 115-118. zsoltár. Nem mentek ki Betániába, Jeruzsálemben maradtak és az Olajfák hegyére vonultak, eleget téve ama korabeli rendelkezésnek, hogy akik páskavacsorán vettek részt, ne hagyják el a várost. Így módosult a 2Móz 12,22 ősi rendelkezése, hogy páska éjszakáján reggelig nem hagyható el a ház. Ami tehát reggelig történni fog, szorosan odatartozik ehhez az egyedülálló páskaéjszakához, aminek egyik, bár legfontosabb részlete volt a közösen elfogyasztott vacsora. Ezt tudva, van jelentősége a második kakasszónak, ami egyébként zavarba ejtő eltérés volna a párhuzamos evangéliumi helyek egyszeri kakaskukorékolása ismeretében (Mt 26,34; Lk 22,34). A második kakasszónak a görög-római irodalomban napfelkeltét jelző jelentése van. Márk tehát saját, hellén műveltségű olvasóira van itt tekintettel.

Jézus szerint éppen Péter tagadásával már meg is kezdődött, avagy folytatódik a tanítványi kör széthullása. Mégis, ahogy a kereszt az ő számára nem a vég, mert útja folytatódik a feltámadással, végbe fog menni a szétszórt közösség újbóli egybegyűjtése is. Előttük fog menni Galileába, s benne kimondatlanul is adva van számukra az újbóli döntés lehetősége, hogy aki követni akarja őt, a nyomába szegődhet. Jézus a Zak 13,7-et idézi. Ez az egyetlen hely Márknál, ahol kifejezetten elhangzik Jézus szájából: „mert meg van írva”. A pásztor megveretését a juhok szétszóródása követi, mintha az egész mű, amit nyilvános működése idején fölépített, végképp veszendőbe menne. A tanítványi közösségnek is át kell esnie a halálon, hogy Jézussal együtt föltámadhasson. Csak akkor lehet életrehívójával egygyé a mű is, ha alkotójával együtt szétzúzatik, mert halállal megpecsételve válik legyűrhetetlenül élővé, s ezt Isten rendezte így. A mű sorsa azonos a Mesterével, mely személyes szétszórásban, azaz szétfutásban tünetkezik gyötrelmes gyávaságnak, s e közös sorsból, társainak fölébe nőve, senki sem törhet ki. A megbotránkozás hitben, hűségben becsődölt elesést jelent. – Péter azonban, dagadozó énjében magát kivételnek tekintve, képesnek állítja önmagát, hogy ha mindahány elesik is, ő bizony nem, mert van ő olyan hős, hogy Jézussal együtt meghaljon! Még nem érti, hogy az azonosulás Jézus-

sal a halálban nem a halál azonos módját jelenti, hanem éppen saját erejük és hűségük semmit érő voltának bűnbánatra készítő fölismerését, hogy aztán majd a Galilea felé induló Urat is megláthassák, s nyomába szegődve, új közösséggé rendeződhessenek. Mert Jézus mégis, és új helyzetében továbbra is pásztornak fog bizonyulni, aki előtte megy nyájának.

Márk 14,32–42 – A virrasztó és az alvók

Ez tehát még a páska éjszakája! Ilyenkor ébren kell lenni, ámbár a rabbinusi adatok egy kis szendergést még nem tekintettek alvásnak. A tanítványi kör, legkivált a három, s köztük Péter is, szunyókálásán át eljut a teljes elalvásig, amit Jézus, harmadszor is visszatérve hozzájuk, csipetnyi iróniával meg is jegyez, hangozhat esetleg kérdés gyanánt: „Továbbra is alusztok és pihentek?” Az ébren töltendő páska éjszakája és a ház urát visszaváró háznép korábbi hasonlata (13,33kk) itt összetalálkoznak. Azaz, a ház ura még csak most van indulóban, s a szolgák, akiknek átadná megbízását, máris alusznak, külön nem is említve az ajtóőrt. Jézus kifejezett óhaja ellenére sem tudtak egyetlen órát sem ébren, sőt éberen és vigyázva tölteni vele. Ennyit ér a fogadkozás, az ember készsége, hűség a hitben, ennyit ér az ember! – A csődből csak a kegyelem menthet meg; az, hogy mégis van valaki, aki helytáll helyettünk és érettünk. Maradva a korábbi példázatnál, Jézus bizonyul az egyetlen hiteles ajtóőrnek, aki éberen vigyázza az elalvókat is.

A Gecsemáné-kert, az Olajfák hegye lábánál az a hely, ahol Jézus imádságban készül mindarra, ami reá vár. Segítségként venné maga mellé a hármat; de végül is egyedül kell megküzdenie a szomorúsággal és magárahagyatottsággal olyképpen, hogy kívánná inkább a halált, ha módját maga választhatná meg. Kissé odébb menve, magát földre vetve könyörög, hogy „ez az óra” múlték el tőle, ami a Dán 11,40-45 alapján a véget jelenti. Rázuhanó magányában Fiúként, sőt gyermekként szólítja meg Atyját: „Abbá, Atyám!”, aki most a harag poharát nyújtja felé, amit a népeknek kellene méltán kiinniuk; s most mégis neki kell elfogadnia, hogy miénk lehessen az üdvösség pohara (Zsolt 116,13; Hallél zsoltár!). Jézus tusája abban bizonyul győzelmesnek, hogy magát átadja az Atya akaratának; legyen meg, essék meg vele az, ami felőle végeztetett. E döntésnek megint csak a zsoltárokból található az előzménye (Zsolt 40,9; 103,21; 143,10). Midőn Péternek beszélt a kísértésről, meg a lélek készségéről, de a test erőtelenségéről is, akkor nem csupán rajtuk példálózott, de vallott önmagáról is! Igaz, hogy ott mindnyájan kísértésnek vannak kitéve, de Jézus éppen most szerzett tapasztalata szerint inti őket, mert teste gyengeségén megvetve lábát, maga a kísértő környékezte meg őt az imént, hogy amíg lehet, keressen valami kibúvót, s ne vállalja az Atya fölismert akaratát. Ébrenlét és imádság azonban kellően szerelhet fel, hogy ellene mondjunk a kísértőnek. Számunkra a lehetőség úgy érhető el, hogy az egyedül győztes Jézus ébreszt

föl, ébreszt rá bennünket, alkalmatlanokat, hogy legyünk éberek. Kimondja, hogy „elég” (41); a nehezen fordítható szó jelentheti azt is, hogy betelt, hogy itt van, eljött az óra, mely egyedül őt találta, minden gyötrődés ellenére, ébren és éberen! – A megharcolt döntés után Jézus szinte elébe megy a „bűnösök kezébe” adatásának, s tanúként viszi magával tanítványait.

Márk 14,43–52 – Júdás csók és erőszak

És máris Jézus elé toppan Júdás, egy a tizenkettő közül. A 14,12-től el egészen a 16,7-ig kerüli Márk a „tanítványai” megjelölést, ám bár ez lehet nem szándékolt is. Az előre megadott jel a cinikus agyafúrtság netovábbja: „Akit megcsókolok...” Hirtelenében verbuvált, nagy kísérő csapat követi az árulót, a „kiszolgáltató”-t. A Nagytanács (szynhedrion) mindhárom frakciója egyetértett abban, hogy eljött a kedvező alkalom Jézus elfogására. Odacsapódtak mindenre kapható emberek is, akik kardokkal, husángokkal felszerelve csinálnak az ügyből, ma így mondanánk: nagy felhajtást. Júdás csókjában visszataszító részletek összegeződnek, mert a gyűlölködő csókja csalárd (Péld 27,6; 2Sám 20,9). Az alkalmazott szó ripacsos színészkedést sejtet; közben Júdás jóelőre lelkére kötötte a fogdmegeknek, hogy aztán szigorúan őrizzék Jézust! Miféle eshetőségre gondolhatott? Vagy inkább csak gyávaságában rettegett, s azon szorongott, hogy az akció visszajára fordulhat, s ő rajtaveszt? – Jézus nem tanúsít semmiféle ellenállást; a kavarodásban azonban valaki kardot ránt és odacsap, akarva-akaratlanul levágva a főpap szolgájának fülét. A Jn 18,10 mind a karddal vagdalkozó, mind pedig a sérült nevét tudatja, hogy Péter, ill. Málkus volt az érintett. A feltételezés, hogy volta-képpen az elfogó csapat egyik fegyverese sértette, sőt szégyenítette meg saját emberét (a jobb fül – Jn 18,10 – lemetszését megszegyenítésnek tekintették), csupán a képzelet játékának vehető. Ha Márk nem is tudatja, hogy ki volt a tettes, e mozzanatban is a tanítványok csődje derül ki, bárki vágott is oda a kardjával. A helytállás sohasem jelent vagdalkozást. Legkivált nem, ha Isten akaratát keressük és cselekszük, azonosulva Jézus lelkével (Róm 8,9). Jézus Úr marad az elfogatás körül támadt kavarodásban is, mert csak ő beszél, s következetlenségük miatt szinte felelősségre vonja a reá törőket. Mivel, mint egy rablóra, mondhatni: mint egy zelótára, úgy törtek rá, fegyveresen, meg fütőkösökkel, holott még a minap is ott tanított közöttük a templomban (11,27 – 12,37), s akkor senki sem emelt rá kezet, vagy, aki legott intézkedett volna. – De az Írásoknak be kell teljesediük. Kiszolgáltatásában (Zsolt 41,10), meghurcolásában, majd megölésében ettől fogva megy teljesedésbe minden prófécia a szenvedő igazról. Elsőrenden mégis az Istentől megverendő pásztor és az elszéledő nyáj prófécija telik be rajta. Végző soron tehát nem emberek cselekszenek itt, hanem Isten végzése hajtatik végre. A „bűnösök keze” (41) mégsem válik ettől tisztává. Hogy megint a Zak 13,7 forog Jézus lelkében – akár már előbb is, a 27.v során –,

kitűnik a következményekből, a balul sikerült hősködés utóhatásaként, a tanítványok pánik-szerű szertefutásából. Ilyen lesz majd a végidők elrejtőzése is (Jel 6,15k; 12,6). A nem hősködő, ámde kíváncsi ifjú, netán maga Márk (?), meztelenül szabadítja ki magát az elfogók keze közül (Ám 2,16!). Önmagában véve a fiatalság sem erény!

Márk 14,53–59 – Hamis tanúk

Két helyszínen párhuzamosan futnak az események: bent a Nagy-tanács ülésén, s kint a tűznél, ahová Péter is odamerészkedett, követve távolabbról a fogolykísérő csapatot.

Mivel a templomot éjszakára bezárták, a Nagytanács ülése a főpap palotájában, vagy közelében folyhatott le. Megbízható forrás szerint már az előző évtized óta egy vásárcsarnokba helyezték át az ülésezést. Ez, nagysága szerint megelőzőbb volt 70 személynek, és az elnöklő főpaprak; Márk őt nem nevezi néven. Feltételezésekre vagyunk utalva, hogy páska ünnepén ülésezhetett-e a Nagytanács? Valószínűsíthető valamiféle gyorsított eljárás, tekintettel az ügy rendkívüliségére, hogy Jézust éppen megtámadhatatlansága miatt, fölöttébb veszélyesnek ítélték. Ebből magyarázható az éjszakai, hajnalig tartó ülés. Azért is kellett a per lefolytatását siettetniük, mivel a következő estével már kezdődött a szombat; s páska szombatja lévén, a nap jelentősége ezzel még csak nőtt. A formai kifogások tehát veszttettek jelentőségükből. Mivel akkor még a szadduceusok vitték a Nagytanácsban a vezető szerepet, nekik csak az volt fontos, hogy az ügymenet ne ütközzék a Tóra rendelkezéseibe; egyebeken túltették magukat. Az eltérő nézetűek pedig az ügy sikere érdekében hallgattak.

Éppen a szadduceusok sajátos álláspontja szerint kényszerben vi-
gyáztak rá, hogy legalább két tanú vallomása egyező legyen (5Móz 19,15kk), s a gondok itt jelentkeztek. Elolvastván a fönti mózesi részletet, s rávetítve a szadduceusok felfogása szerint a Jézus-per hátterére, fölfedezhetünk bizonytalansági tényezőket. A tárgyalás kihallgatásszerűen, tanúvallomások felsorakoztatásából, egyeztetéséből, s végül az egybehangzó tények előtárásából állt, amit aztán a vádlott vallomásával szembesítettek. Észrevehető, hogy már jóelőre eldöntötték az ítéletet, s ehhez kerestek most utólag bizonyítékokat. Közmegegyezésük azonban csupán hallgatóságos lehetett, nem kellett hozzá, hogy előre összedugják a fejüket, s egyeztessenek. Ehhez képest kínos lehetett, hogy a jogszerűség látszatát keltve, a kép teljesen kusza lett az egymásnak ellentmondó sok tanú rálicitalása során. Összehordtak hetet-havat – a mi képzeletünk hozzáképest szegény –, minek folytán a bíróságot játszó Nagytanács, élén a főpappal, szadduceus elveken tájékozódva, kénytelen megállapítani, hogy a vallomások nem egyeznek. Hamarosan kivihették a szót, hogy bent mi történik, s áttételekkel, így juthatott el az információ a keresztyén hagyományba is. Végre néhány tanú valami egyezőfélét kezd

állítani, hogy Jézus azt mondta: lerombolja a kézzel épített templomot és épít helyette nem kézzel csináltat (Jn 2,19kk), ami persze a feltámadásra értendő. A végén ezen a ponton is ellentmondásba keverednek a tanúk, s kezd az ülés tanácstalanságban megfenekleni. – Eközben Péter az udvaron szorong, míg ott melegszik csendben a tűznél; „a fénynél”, mondja az ige, sejtetve, hogy esetében valamire még fénynek kell derülnie.

Márk 14,60–65 – Vádoltan is méltósággal

Mindenfelől vádoltatva, legkivált ha a vallomások valótlanok voltak, várható volt a vádlott azonnali közbekiabálása, a tiltakozás, hogy ez és az nem igaz, hogy szemenszedett hazugság. Jézus esetében még inkább indokolt lett volna az azonnali védekezés, mivel szó sincs mentő tanúk előállításáról, s akkor még híre sem volt védőügyvédeknek! – Jézus azonban másként viselkedik, mint közönségesen. Nem szól közbe, nyugodtan és hallgatagon tűri a légből kapott, vagy a szavai értelmét kiforgató vádak. Szóba se jöhet bármiféle egykedvűség, hogy minden mindegy lenne. Ahogy a zsoltárokból is a megvádolt és körülacsarkodott igaz szinte hallhatatlanná teszi a képtelenebbnél képtelenebb rágalmakat (Zsolt 38,14kk), mivel a választ Istenre hagyja (Zsolt 38,10). Hasonlóképpen viselkedett az Úrnak szenedő szolgája is (Ézs 53,7). Ez szabja meg Jézus további magatartását is a szenvedésekben; de ez itt még csak a kezdet.

Látva az elképesztő tűrést, a főpap döntő lépésre határozza el magát. Valahogy meg kell mentenie a holtpontra jutott ügymenetet, hogy végképp zátonyra ne fusson. Ő jön elő a félkörben ülők közül a közép- és szinpadiasan felteszi a kérdést Jézusnak, hogy semmit nem felel-e mindezekre. Megkísérli, hogy vert helyzetnek, sarokba szorítottságnak tüntesse föl Jézus béketűrését és méltóságát, hogy tehát azért hallgat, mert mind igazak, amik elhangzottak. A válasz ere megint csak hallgatás. Majd meg másik oldalról közelítve kísérli meg, hogy Jézust szóra bírja. Számon tartották, hogy esetenként önmagáról miket mondott. Ezekből veszi elő az istenfiúságról szóló jézusi kijelentéseket. Ismeretes, hogy korábban mindig hallgatást parancsolt, ha neveiről és tisztéről volt szó, pl. a „ti kinek mondotok engem?” kérdésre adott péteri válasz alkalmával is (8,29k). – Az istenfiúságról maga az Atya szólt (1,11; 9,7); de Jézus is nyíltan beszélt arról, hogy a Messias Dávidnak is Ura (12,35kk). Nem kellett Júdás hozzá, hogy ezek az adatok vádpontként összegyűljenek a Nagytanácsnál. A korábbi hallgatás parancsa arról, hogy ki ő, immár érvényét veszítette, mert eljött a nyílt vallomástétel ideje. Az „Én vagyok” kijelentés ősi nyomokon halad, egyenes folytatásaként annak, ahogy Mózesnek jelentette ki magát az Úr, s ahogy a Tízparancsolat is kezdődik (2Móz 3,6; 20,2); s azt összefűzi az Emberfiáról szóló próféciákkal. Mind meglátják majd őt, amikor az ég felhőivel eljön ítélni (Dán 7,13; Zak 12,10). Bírái is alávetetnek egy legfőbb bírói eljárásnak. – Mellesleg, a kérdés és válasz erőterében mindketten szakszerűen fogalmaznak, ki nem ejtve Isten nevét: „az Áldott”, mondja a

főpap, „a Hatalmas”, így a válasz. Vallomásra bírva Jézust, mentette meg a helyzetet a főpap. Több és más tanúra nincs is szükség, állítja ő. Önbizonyágtétele alapján ítélik Jézust méltónak a halálra. – Az ezt követő gyalázkodás és köpdösés azért van, mert Jézus nem tett kísérletet rá, hogy szokványos módon keltsen szánalmat maga iránt, szétzilált hajjal, gyászt öltve, csúszva-mászva és irgalomért esdve, ahogy az egyéb esetekben lenni szokott. – Meggyalázva is megőrizte isteni méltóságát.

Márk 14,66–72 – Tagadás és sírás

A fordulatok látszólagos esetlegességében határozott isteni elgondolás lesz hatékony – anélkül, hogy Péter felelőssége csökkenne általa. Nem Jézus programozta szívébe, hogy mit fog tenni, amikor előre megmondta, hogy mikor és hányszor fogja megtagadni őt (30). A döntés lehetőségének meghagyása mellett, Jézus próféciát mond arról, hogy még azon az éjszakán háromszor fogja őt megtagadni. Ahelyett, hogy Péter magába szállt volna, ahogy tette volt – a többivel együtt – a vacsoránál (19), a prófécia után csak tovább erősödött, hogy ha meg is kell halnia, nem fogja őt megtagadni; hatására a többiek is ugyanígy fogadkoztak. – Ami most az udvaron történni fog, következik az előzményekből.

A „lenn” talán csak néhány lépcsőfok. Mindamellet jelöl annyi közelséget, amennyire Péter leleményéből (Jn 18,16) és merszéből futotta. Annál inkább válik látványossá, s önmaga előtt szégyenteljessé a rajta betelő prófécia, a tagadás ténye. – Egy szolgálóleánynak akad meg a tekintete rajta, a tűznél ott melegedőn, s megjegyzi, hogy együtt látta őt a názáreti Jézussal. Feltétlenül leleplező szándék mondatta ezt vele? Nem olyan biztos! Lehetett kíváncsiszkodó, akár együttérző megjegyzés is! Péter azonban máris tagad, mintha még azt a nyelvet sem értené, amit a leány beszél, elárulva magát, hogy akkor tehát más nyelvjárást ért és beszél. Ebből következőleg máris kifelé igyekszik az udvarból, mint akinek hirtelen nagyon melege lett (ez csak beleérzésünk szerinti megjegyzés). Erre nyomába ered ugyanaz a leány (?), gyanút fogva, mert föltámadt benne a kopó lelkiület, s most már az ott állóknak kezd beszélni Péterről. Közvetlenül nem is hozzá, csak róla beszéltek, de végképp elárulja magát, mikor tagadni kezd; észrevehetően egyre inkább hazugságba bonyolódik, mire az ott állók is figyelni kezdik az közelükben téblábolót. – Lerí róla, hogy galileai, ezt a szemébe is mondják. Ekkor tör ki átkozódásba és esküdözésbe: „Nem ismerem azt az embert”, s felharsan a napfölkeltét jelző második kakasszó, és Péternek eszébe vágódik, mit mondott Jézus, és előtör belőle a sírás. Az alapszöveg nehezen fordítható, jelentheti azt is: rászakadt a sírás.

Két megjegyzés: 1. A főpap udvarában várakozó köznép száján így fogalmazódnak a vélemények Jézusról: „názáreti Jézus”... „Galileából való”, mint minden tanítványa. Nem várható el, hogy úgy beszéljenek, ahogy a Jézust csak kissé ismerők is emlegették. Még úgy sem, ahogy a jerikói vak Bartimeus beszélt róla, hogy Dávid Fia, és mégis jelzi a határvonalat, amin belül ismertek voltak Jézusnak

különböző tisztségnevei. Vagy ha ismerték is azokat, a köznyelvben nem használták. 2. Mind a négy evangélium elmondja Péter tagadását. Ő maga tarthatta fontosnak, hogy ez feltétlenül elmondassék, mert az eset jól szemlélteti, hogy nem a fogadkozás és az önerő, hanem semmi voltunk fölismerése, a bűnbánat és a bocsánat alapján lehetséges hitben és hűségben megmaradnunk Krisztusnál. – Kegyelemre szorultságunk ténye félreérthetetlen. Ez Péter személyes üzenete ma is!

Márk 15,1–5 – A megkötözött Király

Ha a kakas hajnali 3 óra táján szólalt meg másodszor, a Nagytanács végső döntése ez időpont utánra eshetett. Siettek, hogy mindjárt reggel Pilátus elé vihessék az ügyet. Seneca római rétor szerint a bíróságok az első reggeli napsugarakkal kezdték meg üléseiket. A főpapi tanács sietségének ez lehetett legfőbb oka; azért is, mert a következő napok, az ünnep és a szombat miatt, számukra nem voltak alkalmasak. Halálos ítélet meghozatalára a Nagytanácsnak nem volt joga, de addig elmehettek, s ezt meg is tették, hogy megállapítsák: „méltó a halálra” (14,64). Nem világlik ki pontosan, hogy kora reggel egy másik ülést hívtak volna egybe, vagy a hosszúra nyúlt ülés végső szakaszát jelzi az, hogy meghozták a határozatot. Lényege az lehetett, hogy a római közrendre veszélyesnek ítélték Jézust. Ezzel került előtérbe az, hogy a királyságra utaló korábbi, inkább közvetett jézusi kijelentések, s tanításából és az őt körülvevő tiszteletből vont következtetések alapján, tekintve esetleg dávidi származását is, – ami egyébként szinte megrémítette a Nagytanácsot –, Jézust királyi igényekkel fellépőnek állítsák be. Nem említik a messiási tisztet, holott főként ez bőszíthette fel őket, de a római helytartó számára az sokkal érthetőbb volt, ha valaki királynak mondotta magát. Ebből nemcsak trónkövetelés, de elszakadás Rómától, elkerülhetetlen lázadás és felkelés veszélye volt következtethető. A veszélyesség és óvatosság felmutatására meg is kötik Jézust, úgy vezetik Pilátus elé. Igyekezetükben mindenáron azon vannak, hogy a Római Birodalom érdekeinek védelmezőjeként tűnjenek föl a helytartó előtt, s hogy ők mily éberek, mert már kezdeményeiben is fölismerték a veszélyt, amit még időben vissza kell fojtani; de elég lesz elrettentésül, ha a vezért ítélik halálra, lefejezve általa az egész mozgalmat. A szűkös adatokból kb. így lehet nyomon követnünk mozgató indulatokat.

Pilátus rákérdezésében a „zsidók királya” kitétel sejteti, hogy másoktól is kapott már Jézusról tájékoztatást. Nem zsidók fogalmazhattak így. A Mt 2,2 mellett csak a szenvedéstörténetben található ez a szófordulat. Jézus „Te mondd” válasza nem igenlő, de nem is tagadó, mégis némi távolságtartással: ezt te mondd, nem én, – jelentésű. A főpapok ezt követő heves vádaskodása bizonyosan azt igyekezett kimutatni, hogy Jézus lázadást szít. Tkp. Jézust szemtől szembe vádolják, mialatt Pilátus néma szemlélője, ahogy széles gesztusokkal egymás szavába vágznak. Elképed azon, hogy Jézus semmit sem válaszol a reá záporozó vádak hallatán; mintha fel is

akarná rázni: hát nem hallod, miket vágnak a fejedhez? Neki máris elege van mindabból, aminek már eddig is szem-, és fültanúja volt.

Jézus továbbra is hallgat, el egészen utolsó halálkiáltásáig (34). A Zsolt 38,14k; 39,10; Ézs 53,7 szerint viselkedik, ahogy a 14,61 kapcsán már szó esett erről. – Pilátus lefojtott csodálkozása (44), megsejtése a rendkívülinek. Az evangélium jószándékúnak, különben gyengének láttatja Pilátust; de a csodálkozás még nem hit, ha kezdeményeiben oda is elvezethetne. Jézus nem tragikus hős; a Pilátus tragédiája kétségtelen!

Márk 15,6–15 – Barabbás szabad

Egy fogoly nagylelkű szabadonbocsátása az ünnepen, mint most a Barabbásé, minden evangéliumban olvasható, másunnan nincs adatlunk erre a joggyakorlatra. – Meglehet, hogy Pilátus ötlete volt, ellensúlyozandó a nép között fejtő felütő ellenszenvet. A páskaünnep közeledtével minduntalan felparázslottak a messiási váradalmak. A különféle álmessiások; felkelésre, vagy törrel végrehajtott döfések-re kész szikáriusok, a zelóták közül; az ilyenek fokozottan kerültek felizgatott állapotba. Emiatt is kellett a helytartónak a tengerparti Cézareából egy időre Jeruzsálembe tennie át székhelyét. Az ünnep múltával aztán ismét oda tért vissza. – Időlegesen Jeruzsálemben vagy az Antónia-erődben, vagy az ÉNy-i részen épült Heródes-várban tartózkodott. Talán az utóbbiról van most is szó; ide vonul fel a nép, hogy megtegye nekik és kihirdesse a szokás szerinti kegyelmzési gesztust. A főpapok, feltehetően már előre igyekeztek megoldozni és befolyásolni a néphangulatot, hogy Barabbás szabadulását kérjék, ne a Jézusét. Barabbás, úgylehet valamely zelóta-mozgoló-dás során követett el (a városban; Lk 23,19) gyilkosságot, netán törrel döfött oldalba valakit a tömegben. Ma terrorakciónak nevezzük az efféle gazzettet. Robbanóanyag nem volt még akkor, de mindig kéznél volt a ruházatba rejtett tör. Mindennek ellenére a köznép hangadóinak szemében szabadságharcosoknak tűntek a zelóták és a szélsőségeseknél népszerűek voltak. Jézus pedig nem volt szélsőséges nacionalista! – Behódoló sem volt, mivel neki is megvolt a sajátos harmadik útja! Nincs rá megfelelőbb kifejezés, ha mindenáron keressük a jelenbe lehető áttételeket.

A maga módján Pilátus is igyekszik befolyásolni a néphangulatot, s javasolná a „zsidók királya” szabadon bocsátását. A kiáltozók azonban Barabbás nevét hajtogatják. Váratlanul juttatja kifejezésre Pilátus a tanácsalanságát, hogy akkor mit tegyen Jézussal, „akit a zsidók királyának mondotok”. Gúnyolódván inkább azt mondaná: a királyotokkal. Mindazáltal elég ügyes ahhoz, hogy a néppel mondatja ki, mi tévő legyen. Talán a felelősséget is igyekszik rájuk hárítani. Még azt is megkérdezi, hogy Jézus mi rosszat tett. Senki sem tud ilyenfelét előhozni, de konokul kiáltozzák a „feszítsd meg”-et. A kiáltozásra az a szó áll itt, mint a hozsannázásra a jeruzsálemi bevonuláskor (11,9), ám azok zarándokok, s főként galileaiak voltak. Ezek meg jeruzsálemiek, meg az ünnep söpredéke. A történeti megállapítás nem fölmentés, mint ahogy a pusztában vándorolt népet sem mentette fel az, hogy hordalék is ment velük (2Móz 12,38).

Az egyre dühödtebb „feszítsd meg” üvöltözésre Pilátus meghátrál, s eleget tesz kívánságuknak: Barabbást szabadon engedi, Jézust pedig átadja, hogy feszítsék meg. A „kiszolgáltatás”-ok láncolata, mely Júdas árulásával kezdődött, ezzel végpontjához ért; a nyelvtani ige végig azonos volt benne. – A kivégzés megostorozással indult; sokan már ebbe belehaltak, mivel nem bírták ki a hegyes csontokkal és ólomdarabokkal felszerelt, többágú korbács ütéseit.

Barabbás szabadulása Jézus árán: alaphelyzet. Jézus, az Úrnak szenvedő szolgájaként kínoztatott mások, a mi bűneinkért (Ézs 53,5) és számíttatott a bűnösök közé (53,12).

Márk 15,16–26 – A megfeszített király

A megkorbácsolás és a megfeszítés közötti holtidőben, úgy látszik, semmiféle rendszabály nem védte a foglyot. Nem volt még siralomház, úgymond, rövideltű kedvezményekkel. Amíg a kivégzőhelyen a keresztfa függőleges oszlopait, tehát nem egyet, hanem hármat (27!) a talajba rögzítették, addig várniuk kellett. Ezt a többlet időt is Jézus keserülte meg. Erre alig figyeltek fel eddig; s mert az a kettő csak mellékszereplő volt, csupán szerencsétlen flótásoknak vették őket, de Jézussal durva játékokat űznek. Őrizet ürügyén viszik a katonák a palota benselyébe, s kényük-kedvük szerint mulatják vele az időt. Mivel a zsidók mentesítve voltak a római katonai szolgálattól, vélhetően, főként Szíria tartomány nem zsidó lakosságából verbuválódott az itteni római katonaság. Az vehető ki az igéből, hogy a megkorbácsolást végrehajtó csapat hívja egybe az egész kohorszt. Biztos, hogy 600, vagy ezer ember nem volt mind jelen; itt arról van szó, hogy a hírt szétfuttatják, hogy készül valami különleges látványosság odabent, aki kíváncsi rá, jöhet! A kicsúfolás nemcsak Jézusnak szól, de célzatosan az egész zsidóságot gúnyolják ki vele, akiknek lám, ilyen királyuk van. Az antiszemitizmus jószerivel egyidős a zsidó néppel; alkalmanként a birodalomban is fellángolt a zsidógyűlölet, jól jöttek bűnbaknak! – Ilyen indulatoktól fűtve emelik most trónra „a zsidók királyát”. Palástul szolgál egy előkapott, talán nyűtt veres katonaköpeny; fejére tövisből font korona kerül, amit egy ötletes és ügyes valaki összeakaszt és a fejébe nyom. Aztán hódolnak előtte, azt mímelve, amit a császárnak szóló „Ave Caesar!” köszöntés jelentett, hogy üdvöz légy, Cézár! – Majd pedig (a kezéből kivett?) nádszállal a fejét verve teszik teljessé a bohózatot. Miután kiszórakozták magukat, Jézust megint saját ruhájába öltöztetik. Akaratlanul is felkiáltunk: micsoda kiszolgáltatottság! Mindez azért, hogy mi ne legyünk védtelenül kiszolgáltatva – az egyébiránt jogos – halálnak és kárhozatnak!

A kivégzendő maga vitte vállán, hátán a kereszt vízszintesen rögzítendő fáját, a patibulumot. Legyünk őszinték, a szenvedéstörténet egyik változata sem beszél arról, hogy korbácsütések okozta gyengeség miatt kellett volna fogniuk az arramenők közül valakit, hogy segítsen vinni a fát! – A cirénéből való Simon (külön zsinagógájuk volt Jeruzsálemben: ApCsel 6,9) jön arra éppen. Neki kell átvennie Jézustól a terhet. Fiai említése később keresztyénné lett családot sejtet, a Róm 16,13 Rufusza lehet, hogy az egyikük. – A Golgota-hegy akkor kívül esett a városon. Mind a római (extra portam), mind a

zsidó szokás (3Móz 24,14; 4Móz 15,35k; ApCsel 7,58) kivégzéseknél ezt a szabályt követte, ami aztán a 3Móz 16,27 áldozati rendelkezése nyomán a Zsid 13,12k üzenetéig vezetett: menjünk ki hozzá a táboron kívülre, az ő gyalázatát hordozván! – A Jézusnak felnyújtott mirhás bor a kábítást szolgálta volna, hogy az áldozat ne vergődjön, és biztosabban dolgozhassanak a verő szerszámmal, de Jézus azt elutasította. A sorsvetéssel szétszertott ruhák a Zsolt 22,19 beteljesedése, mint ahogy az átszegezés a zsoltár 17.v-é volt. A reggel 9 óra korainak látszik, de K-en hamarabb kél a nap és korán nyugszik. – A fő vádpont, ami miatt, aminek ürügyén Jézust megfeszítik, a neki tulajdonított, s a birodalmi, ezen belül a nagytanácsi hatalmi viszonyokat veszélyeztető, királyi igény volt, amitől Jézus egyébként tudatosan elhatárolta magát.

Márk 15,27–32 – Mint akin diadalt ülnek

Feltehetően Barabbás helye volt az, amit Jézusnak juttattak ott középen, s a kettő, akiket jobb és bal felől feszítettek meg vele együtt, társai voltak a szabadon engedettnek, aki – sejteti a középső hely –, főkolompos lehetett a három közül. A rabló voltaképpen zelótát jelenthet, akik egyébként nem voltak válogatások az eszközökben. Emlékszünk rá? Már az elfogatáskor úgy törtek Jézusra, mint valami rablóra (14,48), most pedig megbélyegzett és halállal sújtott lázadóként kellett méltatlanul, igaztalan vádak nyomán, a kereszten kínhalt szenvednie. A vérlázító hazugság és igazságtalanság mögött azonban teljesedésbe megy, amit már a próféta is megírt: „És a bűnösök közé számláltatott” (Ézs 53,12). Emberek gaztettét javunkra fordította Isten végtelen szeretete. Odaadta, megverette egyszülött Fiát, hogy rajtunk könyörülhessen. – A porosz császári udvarnál, ha a kis trónörökös rossz fát tett a tűzre, helyette, a szeme láttára egyik játszótársát verték meg, hadd lássa a rosszcsonk királyfi, mit érdemelne ő, s hadd hallja az elnáspágolt kisfiú jajgatását, aki esetleg még ártatlan is volt, de „Prügelknabe”-vá kellett lennie! – Isten szeretetében hasonló történt. Nekünk, elfajzott fiaknak kellene kapunkunk a jól megérdemelt büntetést, de Isten az ártatlan Fiút hagyta, hogy megverjék, sőt, hogy megöljék. Ezért lehetséges számunkra a kegyelem, mely nem olcsó, mert Jézus fizetett érte drága árat, az életét (1Pt 1,19). – A politikában is voltak és vannak ilyen „Prügelknabe” szerepre szorító helyzetek. Hazánk is ilyen vállalásra volt kárhoztatva Trianonban; s ma is vannak ilyen tünetek a nemzetközi nagypolitikában – anélkül, hogy mártírkodnánk! -

A fejcsoválás (JSir 2,15) nem a fölkavart lélek mozdulata, hanem a folyamatos gúnyolódásé. Jézus mondásai közül a leginkább botránkoztató volt, amit a templomról mondott. Több változata is közszájon foroghatott, ezért sem volt kihallgatásakor egyöntetű róla a vallomás. Úgy látják, hogy ezúttal szaván fogták, mert képtelen magát megmenteni (Zsolt 22,9); az önmentés módját csak akként képelnék el, hogyha Jézus leszállna a keresztről. Az emlegetett három napban mégis fölsejlik valami bekövetkezendőre utaló, aminek nyomába se eredhet az emberi képzelet. Isten mégis meg fogja cselekedni, nem úgy, ahogy ők gondolták, mert a keresztnem lehet az önszabadítás helye, különben nem válhatna a mi megszabadításunk helyévé. Ezt az emberi ész magától föl nem foghatja. Itt is fölülmúlja Isten gondolata az emberét, de majd alászáll igéjével és megtermékenyíti az ember gondolatát (Ézs 55,10k).

Maguk között tárgyalván az esetet a főpapok és írástudók is nagy meglepéssel állapítják meg, hogy másokat megmentett ugyan, de magát képtelen megmenteni. Nicsak! Kiszaladt a szájukon az igazság, hogy igenis, megmentett másokat, s ez le sem tagadható! – Aztán mégis mintha csodára várnának. Kimondanak két, nagyon lényeges tisztség-jelzőt, hogy Messiás és Izráel királya. Ha jelet ad és leszáll a keresztről, még hinnének is neki, de egyelőre sikerült megakadályozni, hogy igaza bebizonyosodjék. Mintha kezdene itt derengeni valami előttük az igazságból, amit azonban tudatosan utasítanak el.

A vele együtt megfeszítettek gyalázkodásában kétségtelenné válik, hogy Jézus egészen egyedül maradt. A teljes magárahagyatottság kísértése ez számára. Senki se vállalja most őt és nincs senki, aki megértse.

Márk 15,33–39 – Halál után kimondott igazság

A délben támadt háromórás sötétség a végidők behatolása a történelmi üdvidő centrumába. Már az Am 8,9k is ennek bekövetkeztével jelölte a beálló apokaliptikus időket, amely olyan nap lesz, mint amikor az egyszerűt gyászolják. Ennek nyomán a haláltusát kísérő sötétség a természet gyásza, sőt kifejezése az Atya gyászának a Fiúért. A Fiú számára azonban a kín, a kísértés órái ezek, amit a sötétség még meg is terhel, mert vele rászakad az elhagyatottság érzése, mintha föld és ég egyaránt kitaszította volna magából. A Zsolt 22,2-ből vett szavak mégis együtt adják tudtul a kétséget, de a rajta vett győzelmet is. A „miért” a kétely szava, ám az „Én Istenem, én Istenem” mindhalálig szóló ragaszkodása az Atyához. Te is elhagytál, de nekem mégis Istenem maradtál. Az „elhagytál” némely kéziratban még megdöbbenőbb kifejezésnek ad helyet, mely fölismerhető a Zsid 11,26; 13,13; szóválasztásában is (továbbá, vö: 5Móz 21,23; Gal 3,13).

Jézus kiáltásából Illésre következtetni merő félreértés; a félreértések sorozatában a legártalmasabb. Szükséghelyzetekben a zsidók segítőként várták Illést. Hallván Jézus szavait, az ott álldogálók közül valaki futva keres és tölt meg ecettel egy szivacsot. Nádszálla tűzi és Jézus ajkához nyomja, hogy nyújtsa vele az életét, ama megfontolásból, hátha időt nyer vele, amíg Illés odaér, s hogy le ne kessen. Egyáltalán nem biztos, hogy az illető katona volt, sokféle indíttatású nézelődő keveredett oda a félhomályban. De Jézus, hangosan kiáltva, kilehelte lelkét. Ezen a ponton mind a négy evangélium kerüli azt, hogy meghalt, hangsúlyt helyezve arra, hogy a lélek, tkp. az élet átadásában önkéntesség és tudatos döntés jutott érvényre. Nem elvették az életét, hanem Ő tette le az Atya kezébe.

A templom kárpitjának végighasadása kettősen egy jelentésű. Az elutasítóknak jel arról, hogy az ítélet máris megkezdődött az Isten házában. Áttételesen innen eredhet az 1Pt 4,17 gondolatmenete. Egyúttal azonban jeladás mindazoknak, akik valaha is hinni fogtak Jézus Krisztusban, a tekintetben, hogy halálával mindenki előtt megnyílt közvetlen út az Atyához, mivel Jézus, főpapként a tulajdon vérével ment be az Atya színe elé engesztelés végett; ez válik a Zsidókhoz írt levél legfőbb üzenetévé (pl: 9,11).

Az egyetlen, aki igazán kezdi felfogni Jézus személyét és titkát, az a százados, aki feltehetően levezenyelte és felügyelte az egész ítéletvégrehajtást. Jézus halálának módja is rendkívüli volt, mert nemcsak elalélt, hanem fölkiáltva halt meg. Aztán a kísérő jelensé-

gek megrendítő egybeesése: a sötétség, s talán a földrengés, mely a templomot is megrázta, készítetik az igazság kimondására, hogy ez az ember Isten Fia volt. Ám ez nem utólagos megállapítás csupán, posztumusz rehabilitáció, de egy új kornak is a kezdete. Csírájában hitvallásnak minősíthető, jelzésként arról, hogy támad majd egy új nép a pogányok, helyesebben: a többi népek közül, mivel a százados is valamelyik más nép fia lehetett –, akikben majd hit ébred és hitvallás alapján megszületik a lelki Izráel.

Márk 15,40–47 – Illő eltemettetés

Asszony-voltuk viszonylagos védettséget adott ama nőtanítványoknak (így azonban csak a Mt 12,49 nevezi – közvetve – őket, és az ApCsel 9,36 is egyedülálló a maga nemében). – Ők Galileától kezdve „követték őt” (tartalmában ez mégis tanítványságnak minősül) „és szolgáltak neki”, ami – esetenként – a mindennapiakról lehetőséget gondoskodást is magában foglalja. Hogy pedig távolról figyelték, ami a Golgotán és körülötte végbement, a szóválasztás reá a Zsolt 38,13 LXX szövegéből merít, ami arra figyelmeztet, hogy mérésüket nem szükséges túlmagyaráznunk, ámbár nem is lehet alábecsülnünk. Távolságtartó éberségük várakozó, de részleteket is számontartó figyelmet mutat. Szótlan tanúk ők, mégis tanúk. Látható ez a 47.v-ből, ahol is a háromból átmenetileg kettő lesz. Mivel két tanú szükséges minden hitelességhez, vagy esetleg három (5Móz 19,15). A három asszony párhuzamba állítható a tanítványi körön belüli hármas, bizalmas körrel, s míg ama három elaludt Jézus lelki tusája alatt, hogy engedelmeskedjék Isten akaratának (14,33kk), az asszonyi hármas távolról, de éberrel figyel, s velük még többen is. Számuk nincs megadva, de így is helyükbe lépnek a szétfutott és csődöt mondott férfi tanítványoknak! A három nő szombat múltával lép cselekvően elő. Magdalai Mária (Lk 8,2), mindig első helyen említetik (Mt 27,56; 28,1; Lk 24,10; Jn 20,1kk), a másik Mária kiléte bizonytalanabb; Salómé a Zebedeus fiainak volt az anyja (Mt 27,56).

Egyedül a 42.v. mondja ki – közvetve –, hogy Jézus halála napja péntek volt. Nem sokkal múlhatott 3 óra, s valakinek cselekednie kellett, mert Jézus már meghalt, s teste nem maradhatott a fán (5Móz 21,23). Ez lehetett egyik indítéka a Nagytanács-tag arimátiai Józsefnek. Nem mondja Márk, hogy tanítvány lett volna, de azokhoz tartozott, akik reménységgel tekintettek az eljövendő Isten országa elé. Ilyenek voltak a Lk 1,25.38 szerint az agg Simeon és Anna is, mindazokkal együtt, akik „várták Jeruzsálem megváltását”. Értelmetlen volna akadékoskodnunk, hogy akkor miért nem hallatta szavát Jézus érdekében arimátiai József? – Reá a temetés volt bízva Istentől, s most érett meg benne a kellő bátorság, hogy netán gyanússá is téve magát, de bemenjen Pilátushoz, hogy elkérje a Jézus testét. Pilátust meglepi a hamari halál, még meg is tudakolja a századostól, hogy igaz-e. Mindez és a két asszony tanúsága a hívek között is a valódi halál bizonyosságát erősítik azokkal szemben, akik már az első keresztyének között is ezt kétségbe vonták. A doketisták és a gnosztikusok kitaláltak többféle álmagyarázatot és hirdették is,

hogy Jézus nem halt meg, vagy pedig, hogy más halt meg helyette. Már akkor megkezdődött a kereszt botrányának szelídítgetése. – Nos, Arimátiai József gyolcsot vásárol (alkalmi vétel ünnepen is elképzelhető); begöngyölve Jézus testét, sziklába vágott sírboltba helyezi. Jézust nem cégéres bűnősként temetik el. Az Ézs 53,9 első sora így nem teljesedik be, a második viszont igen. Mind a halál, mind pedig az eltemetés valóságos, mert csak ebből lehet diadalmas feltámadás.

Márk 16,1–8 – Örömhír az üres sírból

A szombatnak már este vége lett, s a három asszony tettekrelessen fog hozzá, hogy feltétlenül bepótolja, azt, ami – megfigyelésük szerint – Jézusnak sietős eltemetésekor elmaradt. Riasztó lehetett volna számukra, hogy a meleg éghajlat miatt a test már enyészetnek indulhatott, nem is szólva a nagy kőről a sír száján, ami csak késve vágódik eszükbe. Akadályokkal mit sem törődve már szürkületkor fölkelnek – nem sokat aludhattak azon az éjszakán –, s napfelkeltére már a sírnál vannak. Útközben beszélnek szorongva arról, hogy ki fogja nekik elhengeríteni a követ a sír szájáról. Aztán fölnéznek, s íme, a kő el van hengerítve! – Valaki kitalálta a gondolatukat és segített nekik, avagy megelőzte őket? Hozzákészülésük is fölösleges volt? Ki merné ezt állítani? Isten diadalmas tette nem teszi fölöslegessé az emberi tisztesség mozdulásait; így válnak ők a feltámadás jó hírének első meghallóivá. Már nem tehetik meg, amit akartak, de eszközeivé, tanúivá lesznek Isten halált legyőző tettének. Még mindig a korábbi szándékkal lépnek be a sziklásírba, de ott bent nem a szorongva várt kép fogadja őket. Nem halott van odabent, hanem egy élő. A fehér ruhába öltözött ifjú, emberi életkor szerint ifjabbnak látszik, mint ők, akár Jézus, vagy bármely tanítvány (a szó ugyanaz, mint a 14,51-ben). Jobb felőli ülése is biztató (Zsolt 121,5), bár nem tudjuk, mihez viszonyítandó a jobb oldal; de az első benyomás itt a döntő, ahogy őt megpillantják. Érthető, hogy megrettennek, ilyen fogadtatásra nem számítottak. A názáreti Jézusra utaló kérdés szinte fölöslegesnek tűnik, ám csak bevezetője a jó hír vételének, hogy aki megfeszítettett, akit keresnek, nincs itt, mivel föltámadt; a helye is, ahová tették, üres. – A kő elhengerítése kapcsán most is hangsúlyozandó, hogy az nem a feltámadáshoz kellett, hanem azért volt szükséges, hogy a szemtanúk bepillantassanak, s hogy a feltámadás örömhíre onnan, a halál és enyészet helyéről hirdettessék, elsőnek!

Immár tehát kezdetét vette a 13,27 jelezte végidő: itt van az Úr angyala, s a tanítványokkal elindul majd a végső összegyűjtés. A félelmet is oldandó, azt a megbízást kapják az ifjútól, hogy a hírt vigyék meg a tanítványoknak és Péternek: máris előttük megy Ő, már úton van Galileába. A Péternek szóló külön kiemelés a bűnbocsánat, a feloldozás és az újrakezdés lehetőségének feltárlása. Jézus korábbi szavának (14,28) említése pedig az ige halálon is túlmutató hatályát, a Jézussal együtt lehető új kezdet ígéretét jelenti. – Meghökkenítő, hogy Márk szerint, az asszonyok a megtapasztaltakból senkinek

semmit nem mondtak el. Mégis, emberileg sokkal érthetőbb, mint-ha azonnal beszéltek volna róla. Remegésük és döbbenetük, mint akiket teljesen kiforgatott a hír, valószínű, s bárki rájuk foghatta volna, hogy félrebeszélnek. Idővel azonban mégis a tanítványi kör közkincsévé lett, amit átéltek, s amivel megbízattak. – Jézus győzelmének híre onnan indul el, ahol nemrég még az elmúlás rideg tényei hallgatásukkal ültek a halandók lelkére. Ez volt rá a lehető legalkalmasabb hely! Az ige jó híre: halálból élet! „Ébredj fel, aki alszol, támadja fel a halálból, és felragyog neked a Krisztus.” (Ef 5,14).

Márk 16,9–14 – Lebecsült tanúk

Van Márk evangéliumának egy rövidebb befejezése: „Mindent, ami rájuk volt bízva, elhirdették a Péterrel együtt lévőknek. Ezek után maga Jézus küldte ki őket napkelettől napnyugatig, hogy hirdessék az örök üdvösség szent és romolhatatlan örömhírét.” – A feltámadott Jézus testében nyilvánvalóvá lett romolhatatlanság erőteljesen származik át előbb az asszonyok, aztán pedig a Péterrel együtt lévők, vélhetően az apostolok további igehirdetésére, azaz magára az ígére, mint tanúságtételre. Az ige ezek szerint a Feltámadott Úr életének mintegy közvetlen folytatása ezen a földön!

Eltelkintve ezúttal egy másik, 5. szd.-ból való, Márk evangéliumához illesztett részlettől, amit csak egyetlen kódex tartalmaz, a kanonikussá lett, s a bibliafordításokban olvasható befejezés a 9-20. v-ekben található; ez régebbi, mint a fönti rövid befejezés, mely – mint az 1Kor 15,5 is –, szépíti az apostolok elfogadó készségét. E régibb és hitelesebb befejezés pörén és szókimondóan tárja fel a keménységet, amit az első hírvívőkkel szemben tanúsítottak. Ki tudja, mit gondoltak, miket mondtak, hogy pl. asszonyi szóbeszéd az egész (Lk 24,11), s hogy az a kettő (12k) is csak a szélesebb tanítványi körből való lehetett. Egyiküket sem tartották tehát hitelképeseknek.

Éppen a hagyomány többfelé ágazása okán nem szabad megütköznünk azon, hogy a 9.v kétségtelenül elletetés az 1.v-el; egybeesik viszont a Jn 20,1-18 tudósításával. Mária Magdalénáról mondja el, hogy Jézus hét ördögöt űzött ki belőle (vö: Lk 8,2), s most a hét első napján kora reggel neki jelenik meg a Feltámadott legelőbb. Mária tétovázás nélkül viszi meg a hírt Jézus „követőinek”. A szombat a közös gyászt is visszafogta némileg, azt követően hatalmasodott el rajtuk, – egymásban is gerjesztve –, a mérhetetlen fájdalom; s ebben a lelkiállapotban találja őket a hír, hogy Jézus él, s hogy Mária látta őt; amit képtelenek elhinni. Újabb meggyőzésre tett kísérlete az Úrnak, amikor kettőnek közülük jelenik meg, más alakban, bizonynyal vándorként, amikor az emmausi tanítványokhoz csatlakozott az úton, a Lk 24,12kk szerint. Lukács azt is mondja, hogy örültek a hírnék a többiek, amikor e kettő máris visszamegy Jeruzsálembe a jó hírral. Márk szerint nem hisznek nekik, talán amiatt, hogy ez a kettő nem a tizenegy közül való volt.

Majd pedig Jézus – étkezés közben (?) találja a tizenegyet, s kemény szemrehányással illeti őket, hogy nem hittek a vett híradásoknak. Jézus kiáll lekicsinyelt tanúi mellett; ők viszont elutasítóak és keményszívűek; volt erre már példa korábban is (6,52; 7,18; 8,17kk).

Ebben az esetben Jézus megjelenése szükségmegoldásnak is vehető, azt kifejezendő, hogy elég lett volna hinniük ama tanúknak, akiket Jézus tett azzá. A megjelenések nyelvi kifejezése (12. és 14.v-ek) erőteljesebb, mint volt a 9.v-ben, de ez nem forrása a nagyobb hitelességnek, s nem ad nekik többlet-tekintélyt, mivel hitetlenségük és kemény szívük az igazi kiváltó oka. Mindezekben az fejeződik ki, hogy új korszak kezdődött el, amikor is a szó, az ige tanúságtétele a hiteles közlés Istentől, s nem a látásé (Jn 20,29), s a szerényebb hírvivő hitelesebb lehet a magukat nagyratartóknál. A hit különben hallásból van, a hallás pedig Krisztus beszéde által (Róm 10,17).

Márk 16,15–20 – Küldő szó és ígélet

Ismétlődő hitetlenségük miatt, amellyel szembeszegültek a felátamadott Jézus legelső tanúinak, megdorgálja az Úr a tizenegyet; s aztán kegyelmes fordulattal megbízást ad nekik, hogy hirdessék az evangéliumot az egész földön. Tekintélyesebb lenne egy ünnepélyes fölhatalmazás. Szinte kínos, hogy nem hangzik el itt az „apostol” titulus – csak a 6,30-ban szerepelt egyetlen esetben, sőt Máténál is csak a 10,2-ben olvasható. Lukács, talán Pálra is tekintettel, igyekszik visszamenőleg is meghonosítani e tisztségnevet. E szűk bázisra fölépíteni az apostolság kizárólagosságát, eltávolodás ama kemény tényről, hogy, - mai fogalmaink szerint -, fejmosással együtt kapták a felhatalmazást a misszióra. A tizenegy munkájának tere térben és időben is az egész világ. Minden teremtésnek és minden embernek szóljon az ige. El kell menniük a négy égtáj felé és az evangéliumot kell hirdetniük. Ők ugyan feddést kaptak, de nem adhatják csak ezt tovább hallgatóiknak; a szabadítás örömhírét, a szabadító Jézus Krisztust kell tovább adniuk; de Jézus nem mondja azt, hogy engem hirdessetek! – Ő dicsőségében is megmarad szerénynek!

Nincs arra ígélet, hogy mindenki hinni fog nekik. A hitet azonban meg kell pecsételnie a hívőnek az új szövetség pecsétjével, a keresztséggel. A missziói területeken ez a sorrend: hit és keresztség; de hamarosan felvetődik a kérdés: és mi legyen gyermekeinkkel? A válaszra már voltak közvetett utalások (10,13kk). Aki pedig nem hisz –, nincs ott az, hogy nem keresztteledik meg! –, annak ítéletben lesz része. A hívőket fogják követni a jelek. Mi meg azt váránk, hogy a jelek a küldöttek szava hitelét erősítsék meg. Végül is, mivel engedelmeskedtek a föltamadott Úrnak, a jelek követték igehirdetésüket, tehát többet kaptak annál, mint amire itt az induláskor ígéletük volt; de a kezdeteknél csak közvetett biztatásokat kapnak. Először is nekik kell hinniük, legyőzve hitetlenségüket, hogy mások is hitre juthassanak általuk.

A hitet követő jelek föllelhetőek az ApCsel 2,11; 28,3kk során és az apostolok beteggyógyításaiban, egy kivétellel (l: alább!). – A Lk 10,19 szól ugyan olyan hatalomról, hogy kígyókon és skorpiókon tapodnak, s hogy semmi ne ártson nekik. A példa mégis a korai egyháztörténetből kerekedik ki egészre. Euzébiusz egyháztörténete említi, hogy Jusztusz Barsabbás ivott halálos mérget, minden további következmény nélkül. Ám ez vehető a hagyomány utólagos rehabilitációjának iránta, mivel ama sorsvetés során nem ő került a Júdás helyére (ApCsel 1,23)!

Váratlan fordulat, hogy mindezek után „az Úr Jézus” fölemeltette a mennybe. Vele megerősítést nyer a tőle kapott missziói parancs bennük. A korábban csak szórványosan alkalmazott „Úr” név, a „Kúriosz”, tartalmában azt jelenti, amit az a korai hitvallás megfogalmaz, hogy az Atya jobbjára ült. A szóválasztás a LXX alapján a 2Kir 2,11-ből és a Zsolt 110,1-ből való. – Mégsem hagyta magára övéit, mert együtt munkálkodott velük, amikor az igét hirdették, megerősítve a hirdetett szó hitelét az azt követő jelekkel. – Az Úr ma is együtt munkálkodik velünk, ha jó hírt mondunk felőle az embereknek.

Lukács 1,1–4 – A Szentlélek ihletésének változatossága

Az evangélium bevezető gondolatai bepillantást adnak a Lélek ihletésének változataiba. Legkorábbiak a sorban azok, akik szemtanúi voltak az igének. Az evangelista, hasonlóan a János evangéliumához, szemléletesen fogalmaz, mely szerint Jézus Krisztusban az ige lett testté (Jn 1,14). A szemtanúk köre vélhetően szélesebb, mint a tizenkettő, mert Lukács tud 72 tanítványról is (10,1-20). Szemléletesen szól tevékenységükről, hogy a továbbiakban úgy voltak az igének szolgálói, mint hűséges munkatársak. Ezúttal is egyetlen jellemző vonás emelhető ki e hasonlatszerű szövelezés megjelenítő erejéből: a munkatársak jelt adó Urukra néznek, s szavára figyelve végzi ki-ki saját dolgát. – Az első nemzedék gondoskodott arról is, hogy megbízható hitelességgel adja át az ígét a következő nemzedékeknek.

A Szentlélek ekkor lépett közbe az ihletés új változatával, azaz indíttatást éreztek „sokan”, hogy az átvett hagyományt le is írják. Fölsímték, hogy mind, ami az ÓSZ-i ígérek nyomán beteljesedett Krisztusban, nem maradhat csupán szájhagyomány, mert bármilyen hűséggel igyekeztek is mindent szó szerint emlékezetükbe vésni –, ha leírják, tévedéstől és tévelygéstől menten őrizhető meg az a jövő számára. Ezek után volt még egy rostáló munkája a Léleknek, ami csupán kikövetkeztethető. Mert a Lélek megszűrte a sokak által, s bizonyára többféleképpen leírt emlékeztetéseket, s csak azokat engedte fennmaradni, amelyek hitelesen beszéltek a Jézus Krisztus tetteiről. Ismerünk ugyan apokrif evangéliumokat, de ezek inkább későbbiek. A Lélek tehát nemcsak abban munkált, hogy a pontos emlékezés megőriztessék, de abban is, hogy ne maradjon meg, vagy ne kerüljön a kánoni tekintélyű iratok közé az, ami a későbbi nemzedékeket félretájékoztatná.

Közben Lukács is hozzáfogott, hogy összegyűjtse evangéliuma anyagát. Kezdetektől fogva mindennek pontosan utána járt, tehát nyomon követte az eseményeket. Amíg Jézus Krisztus tanítását, gyógyításait, halálának és feltámadásának tényeit sorba szedte, közben maga is elmélyült a Krisztus ismeretében és követésében. – Test szerint ugyan nem ismerhette őt, de Pál apostol munkatársaként az evangéliumnak volt már előbb is munkatársa és hirdetője (Kol 4,14; Filem 24).

Vállalt feladatát azért végezte el lelkiismeretesen, hogy egyetlen ember, a nagyrabecsült Teofilusz többet tudjon meg arról, amiről már voltak elemi ismeretei. – Mennyi színe a Lélek ihletésének, s mind kötve van a Jézus Krisztus evangéliumához! Ma is úgy vezet a Szentlélek, hogy az ige által uralja és vezérli gondolatainkat és tetteinket. János és Pál apostol után Lukácsot látom mostanában olyan széles ívűen képzett tanúságtevőnek, aki sokat tett az újszövetségi írott hagyomány kiteljesítéséhez. – Ezért lehet, hogy a Teofilusz nevezet mindazokat jelenti, akik Istel által szeretettek, s ők is szeretik Istent!

Lukács 1,5–17 – Atyák szívét a fiakhoz

Jellemző módon ezúttal az atyák engedetlenek, s a fiak az igazak. A kor minden jövőbe tekintő mozgalma és törekvése a fiatalabb nemzedéket mozgatta meg, amit az idősebb korosztály vonakodva ismert el. Közben Lukács hamarosan említi a vidámító kivételeket. Az angyal szerint Keresztelő János köré „igazak” fognak majd seregleni, kiknek lelkesége (tkp: törekvése) majd az idősebbeket is magával ragadja. Olyan ez, mint egy nagy ébredés lelkesítő ígérete, útegyengetője pedig János lesz „az Illés lelkével”. Az általa vezérelt törekvéseknek céljuk az, hogy felkészült népet állítsanak az Úr elé. Itt ez még Istent jelenti, de a messiaszi értelmezés mind erőteljesebben látja a feltámadott Jézust e névben, „hogy Jézus nevére minden térd meghajoljon,” (Fil 2,9-11). Nem minden előzmény nélkül való, amit az angyal megjelent Zakariásnak. – Mintegy másfél évszázada támadt a zsidóságban a haszidok, a kegyesek mozgalma; fordítható ez „igazak” jelentéssel is, aminthogy Zakariásról és Erzsébetről is ezt a jellemzést adja az ige. Ők is hívei voltak tehát az Izráel lelki életét megújítani akaró törekvéseknek. Csak Isten másként használja fel kegyességüket, mint ahogy ők remélni merték, s lehet, hogy egy ideje már nem is remélték, s tán már föl is adták a könyörgést saját gyermekért. Hiszen az átlagosnál is kevesebb történt velük mind ez ideig. Más örülhetett gyermekeinek, szinte természetesnek vették, hogy van családjuk, az ő házasságuk, sőt Zakariás buzgó imádsága is meddőnek bizonyult, s Erzsébet képtelen volt gyermeket szülni, ami szinte szégyennek számított; de Isten most megint az utolsóból hoz elő nem is akármilyen újat!

A 24 papi rend mindegyikére évente egyszer hárult a szolgálat a füstölő oltárnál. A soros papi rend a két hetet sorsvetéssel osztotta szét családfők szerint. Így előfordulhatott, hogy volt olyan is, akire soha nem került sor. Az már szerencsésnek mondhatta magát, ha életében legalább egyszer sor került rá. Zakariás elfogódottan léphetett a Szentélybe, ahol a füstölőoltár állt, mivel olyan szolgálatot végezhetett el, ami egyébként a főpap tiszte volt (2Móz 30,7). Mily valószínűtlennek tűnhetett, mintha most egyetlen napra ő lenne a főpap, akár a mesében az a csoda királyság!

S ekkor megpillantotta az Úr angyalát a füstölőáldozati oltár jobb oldalán. Mintha minden erő kiment volna tagjaiból; de már hangzott is a bátorítás: „Ne félj, Zakariás”. Ez a biztatás másokat is segít majd a továbbiakban (30; 2,10). – Az angyal szavaiból fény derül rá, hogy egyetlen korábbi imádsága sem veszett kárba, mert Isten min-

det meghallgatta; de most jött el az ideje, hogy válaszoljon. Erzsébet meddősége nem érthetetlen és igazságtalan büntetés, sőt kiválasztása jeleként, felkészítésül szolgált erre az egyetlen szolgálatra, hogy – idős kora ellenére – most foganjon és megszüljön Jánost. Az angyal adja a nevet, Zakariásé a fölhatalmazás, hogy apaként, János névvel nevezze el a fiút. Van, aki e nevet rokonítja az Óniász névvel, akik e néven több nemzedéken át üldözött, sőt megölt főpapok voltak a két testamnetum közötti időszakban; a név tehát hitvallás lenne a meg nem alkuvó kegyesek mellett, akiket Isten is vállalt. Isten tehát mindig a maga terve és akarata szerint hallgatja meg imádságainkat.

Lukács 1,18–25 – Hitetlenség és némaság

Zakariás jelet kér az angyaltól, mivel testében az öregség tünetei, s kettejük közösségében a hervadásuk, ellene mondanak a lehetőségnek, hogy lehessen még gyermekük. Mentségül hivatkozhattak volna ÓSZ-i előzményekre, mikor biztatásul többen is jelet kértek és kaptak (1Móz 15,8; Bír 6,36kk; 2Kir 20,8k; Ézs 7,11). Az angyal pedig válaszként, rámutathatott volna ígékre: Nézd! Valami hasonló történt Izsák, meg Sámson, majd pedig Sámuel születése kapcsán is; mivel a meglepődött Zakariás nem is mérte föl, hogy milyen neves elődök sorába állhatnak be e kiváltságos feladat elfogadásával (1Móz 18,10kk; Bír 13,2k; 1Sám 1,19k). Túl a meglepetésen, bizony feladata nagyobb, mint a hite; s merő kegyelem, hogy alkalmatlansága ellenére az Úr továbbra is eszközének tekintí. Az is túláradása a kegyelemnek, hogy az angyal megadja a gyermek nevét.

Jelet is kap Zakariás, ami egyben fenytés is, mert néma lesz – sőt az 1,62-ből következtethetően süket is –, ami közel tíz hónapig tart majd. Amikor Gábrriel ezt kimondja, Zakarás máris megnémult, s ez már bizonyítja, hogy amit a gyermekről mondott az angyal, be is fog következni. Amikor pedig beteljesedik az ígélet, el fog vétetni a megintett apa némasága. – A nép közben odakint várta Zakariást. Már szorongtak, mert késlekedett. Valaminek történnie kellett a szolgálattelévővel! Talán csak nem zúzta halálra az Úr, valamilyen titkos bűne miatt? Midőn végre Zakariás megjelenik, csak kezével képes jeleket adni. Főntebbi hitetlenségével és akadékoskodásával szemben meglepő a gyülekezet fogékonysága. Szóbeli közlés nélkül is, kevés jelből, azonnal és pontosan értik, hogy Zakariás látomást látott.

A 23.v a papi szolgálat letelő napjairól beszél. Vélhetően az egész Abijá csoport szolgálati ideje értendő rajta, azé a két hété, ami a 24-ből egy-egy papi rendre esett évente (1Krn 24,7kk), közben azt sem tudható pontosan, hogy hány család, ill családfe tartozott egy-egy rendhez, s közülük mindig csak egy szolgálhatott!

Zakariás némaságába az is közrehat, hogy vele Isten elrejtette egy időre, amit tenni készül, őrizte általa tettei szentségét. – Erzsébet elrejtőzését tévedés lenne akként magyaráznunk, hogy szégyelli terhességét. Sőt kifejezi azt, hogy éppen ezzel vette el gyalázatát az Úr. Az elrejtőzésben is szentség, továbbá várakozás van, hiszen a vele, velük történtek belső összefüggésben vannak Jézus fogantatásával (26.36), mintha azt mondaná: Ez még csak a kezdet, valami nagyobb és és dicsőségesebb történik majd! Aki annak eszköze lesz, hitével

majd nemcsak Zakariást haladja fölül, de Sárát is, aki előbb nevetett, aztán meg le is tagadta, s az Úrnak kellett rápirítania (1Móz 18,10kk).

Az Úr adjon nekünk a reánk bízottak mértékét megütő hitet.

Lukács 1,26–33 – Kegyelembe fogadás – szolgálatra

Az előbbieken csak Zakariás ellenvetéseire válaszul mondja meg nevét az angyal: „Én Gábrriel vagyok, aki az Isten színe előtt állok...” (19). Ezúttal az ige azonnal megnevezi, hogy Gábrriel angyal küldetett Máriához Názáretbe. Mária azonban nem tesz fel fürkésző kérdéseket, hogy ki a látogató és az sem mondja meg a nevét; ez csak a tudósításból vett közlés az olvasó számára. Mindkét esetben ugyanaz volt az isteni küldött, ezzel is jelezve a két esemény szoros összefüggését Isten tervében.

Az itt közölt tények minden időben kihívták a botráncokozásokat, melyek mégsem tudták megingatni az ige hitelét, sem meggyengíteni e döntő fordulat messzeható erejét. Hallatlanul botráncokoztató volt a korabeli zsidóknak is, hogy az Úr Gábrielt éppen Galileába küldte. Az még csak-csak elfogadható lett volna számukra, hogy a jeruzsálemi templomban, szertartás végezése közben megjelenik egy papnak – ha már mindenképpen rendkívüli dolgoknak kell megessniük. – De éppen Galilea? És hozzá még: Názáret! „Származhat-e valami jó Názáretből?” – halljuk egy alkalommal a közmondásba illő ellenvetést (Jn 1,46). Akinek pedig a főangyal megjelenik, egy fölserdült szűz leány, Józsefnek a jegyese. Az ilyesmi szintűgy botráncokoztató volt; a zsidó vallás mindig is elsősorban a férfiaké volt.

Mária is abban nevelődött, hogy hite buzgó gyakorlásának igazi helye a családi otthon zárt közössége lehet. S íme, most valaki egyszerűen, s akadálytalanul belép és köszön! Asszonyoknak nem köszöntek Izráelben. Minden, ami együtt járt Gábrriel látogatásával, Mária számára is meghökkentő. Személyével összefüggően megbotráncokozásról szólni túlzás lenne, mivel mindvégig hallatlan méltósággal és nyugalommal fogadja a meglepő közléseket.

Száma is elhangzik a biztatás: Ne félj! A kegyelembe fogadás mindenkor valamilyen szolgálatra tekintő elhívás. Mária esetében egy soha addig nem volt és soha többé nem ismétlődő megbízatás és fölhatalmazás, amit el kell vállalnia. Ez még csak a híradás felőle, mert Isten előre megjelenti szolgáltnak, a prófétáknak, amit teni akar (Ám 3,7). Mária ettől fogva válik prófétai személyiséggé és költővé is (vö: 1,46-56). Foganni fog – közli az angyal –, és fiút fog szülni, akit Jézusnak kell majd elneveznie. Akkor szállt át a névadás joga az anyára, ha az apa idő előtt meghalt. Ezúttal – akár János esetében – az angyal mondja ki elsőnek a nevet, s ő, együtt férjével, ezek szerint végzik majd el a névadást.

A gyermek – Isten neve kiejtését kerülendő –, a Magasságos Fiának fog neveztetni. Váratlan fordulattal lép be az ígéretek sorába a Dávid trónja, mely neki adatik majd. Józsefnek Dávid volt az őse; többen is voltak elszegényedett Dávid utódok Izráelben, de ezúttal a leszármazási vonal említése közvetett felhatalmazás József számára az apaság jogi felvállalására. A 36. v-ből következően, Mária lévita családból származott. A megígért trón azonban csupán keret, tartalma viszont örökkévaló, végidős uralom.

A hit nem kerülheti el, hogy megütközést ne keltsen. Tényeit, a reá alapozott életet ma sem tudják hová tenni; egyszerűen besorolhatatlan! – Még megértő, keresztyénnek nevezett kurzusok idején sem tudnak mit kezdeni vele. S ez nekünk visszaigazolás, hogy jó úton járunk!

Lukács 1,34–38 – Íme, az Úr szolgálóleánya

Mária joggal kérdezi meg az angyaltól, hogy foganása miként lesz lehetséges. A héber gondolkodás szerint férfiút ismerni azt jelenti, amit az 1Móz 4,1 szövege a régi magyar fordítás szerint így fejez ki: „Ismeré Ádám az ő feleségét, Évát”. Megőrzött tisztaságát is védi Mária e kérdéssel. – A feladat nagyságához és rendkívüliségéhez mérten annyit szemrehányás nélkül elmond az angyal, amennyi éppen szükséges. Szentlélek száll reá – az alapszövegben határozott névelő nélkül –, s ugyanez áll a Magasságos erejére is, amely majd beárnyékolja őt. A határozott névelők hiányában a visszafogottság is érvényre jut. Nem Isten személyén van a hangsúly, hanem teremtő munkáján. Mária méhében az új Ádám formálódik ki. A teremtés-kor is szólt az Isten és meglett, amit szava által teremtett. Hasonló életadó erő követi majd a kimondott isteni szót, amit most Máriának kell megértenie és elfogadnia. Barth Károly sarkítottan fogalmazott, amikor azt mondta, hogy Mária foganása a fülén át ment végbe. Az árnyék és a beárnyékolás sokkal inkább Isten különleges védelmét jelenti, mint magát a nemzést. A kijelentés sátrát borította be hajdanán a felhő (2Móz 40,34kk). A megdicsőülés hegyén a három tanítványt, s talán még Jézust is felhő árnyékolta be (9,34k). Isten így rejti el a kandi szemek elől Jézus fogadásának mibenlétét is! – Akár az ős előd, Boáz (3,32) ruhájának szárnya Ruthot (Ruth 3,9)! – A megszületendő gyermek Isten Fiának és Szentnek nevezetik majd.

Zakariás jelet kért, Mária nem kér; törekénysége dacára lélekben és testben percek alatt nőtt fel a példa nélküli feladathoz. Mégis kap jelet, mert íme, rokona Erzsébet is, akit meddőnek hívtak, már hatodik hónapja életet hordoz szíve alatt – öregségére. További magyarázat nincs, hogy ki és mi lesz az a fiú, de fiú lesz, az bizonyos. Mekkora bátorítás a hitre és készséges vállalására a képtelen valóságnak, „mert az Istennek semmi sem lehetetlen” (1Móz 18,14)!

Mária ajkán megfogalmazódik a szolgálat vállalása. A kijelentés erejű „Íme” szócskára az elfogadás készségének felmutatásaként, adja Mária a maga „Íme” szóval kezdődő válaszát. – Önmagát az Úr szolgálóleányának nevezi. Énekében még egyszer visszatér majd ugyanez a meghatározás (48). Eredete – a LXX közvetítésével – a Jóel 3,2-ben található meg, ahol a Lélek kitöltéséről szólt a prófécia; részesedni fognak benne még a szolgák és szolgálóleányok is. Ami ott egy társadalmi csoportot jelölt, Mária szavaiban fogalommá sűrűsödik, s elhívására válaszként, belép azok sorába, akik az üdvös-

ségtörténetben a „szolga” méltóságjelzőt kapták (pl: 5Móz 34,5). Sőt az agg Simeon prófécijában a szenvedő szolga vonásait ölti magára (2,35), szenvedő anyaként! – Eddig megy el a Mária-tiszteletben Lukács; ezen a ponton viszont megáll, s ezzel irányt mutat a következő nemzedékeknek!

Mária szolgálata ismétелhetetlenül egyszeri volt; de mi is így állunk Isten előtt, mivel nincs két egyforma ember. Isten előtt mindenki egyedi eset! – Mindenkinek a maga elhívásában kell átadott életűnek bizonyulnia.

Lukács 1,39–45 – Boldog találkozás

Jókora bátorság van abban, hogy Mária fölkelt és elment. Átsiklik a figyelem a tényen, hogy – vélhetően – egyedül tette meg az utat Júdeaig. Nyolc hónap múlva majd Józseffel teszi meg ugyanezt a távolságot. A júdeai város most nem Betlehem. Az ige hallgat róla, hogy melyik városkáról lehetett szó. A hagyomány Jeruzsálem közelében nevez meg egy helységet. – Azt kell feltételeznünk, hogy József még nem vette magához Máriát (Mt 1,18kk), ezért őszinte csodálattal tekintünk erre a hős leányra, mert valóban az! Maradjunk azonban a bibliai meghatározások közelségében. Olyan a sietése hegyen-völgyön át, mint Illés futása volt az angyali tápláltatás után a Hóreb-ig (1Kir 19,7k). Megsokszorozódik benne a prófétai erő, józan extázis ez; majd az énekét sem érthetjük meg másként.

Ahogy bemegy Zakariás házába és köszönti Erzsébetet, mozdulata ugyanaz, mint volt a Gábielé, amikor őhöz ment be és őt köszöntötte. Eltúloznánk azonban a hangsúlyokat, ha a természetfeletti emelnénk ki Mária látogatásánál, mivel a jelnek eredt a nyomába, amiről Gábiel beszélt neki. Nem kételkedett ugyan; azért vállalta az út veszélyeit, mert meg akarta látogatni Erzsébetet, idősebb rokonát, biztonnyal azért is, hogy saját szemével győződjék meg a hallottakról, s közvetve saját küldetéséről. Szinte kimarad itt egy közbülső nemzedék, mivel személyükben az ifjúság és az öregek találhatnak itt most egymásra. Végül is, Mária sokkal többet kap annál, mint amire emberileg is számított.

A magzat mozdulása Erzsébet méhében nem az első volt; inkább annak tünete, hogy anya és magzata egyszerre telik meg Szentlélekkel; ezzel teljesedik be most a 15.v ígérete. Az egymást ihlető találkozás Erzsébetet is prófétává avatja. Ő mondja ki először, hogy Mária is gyermeket vár; s minden asszonyok között áldottnak mondja őt, s ezzel asszonnyá is avatja. Csupa prófécia itt minden mozzanat. Anyának is nevezi, sőt az én Uram anyjának hirdeti, akinek jötte alig hihető meglepetés és megtiszteltetés számára, pedig csak egy rokon leányszót lát maga előtt. Csodálatos dolgok ezek, még leírva is! – Mária egyelőre szóhoz sem tud jutni, rövid üdvözlést mondott, amikor belépett, azóta Erzsébet beszélt egyfolytában, s nem is akármit, hanem magvas, messzire tekintő dolgokat. Az öröm szinte túlárad, mert Erzsébet úgy érzi, hogy a magzat ujjongva köszöntötte a Mária magzatát. Megkezdődött Keresztelő János öröme, az eszkatológikus, végidős ujjongás. Erről szól majd három évtized múlva, hogy ez az öröme immár betelt, mert a vőlegény barátja meghallotta

a vőlegény szavát (Jn 3,29). Erzsébet boldognak nevezi azt, aki hitt. A jelző nőnemű, tehát mindketten azok, mert eszközei lehetnek beteljesedő ígéreteknek.

Nincs biztatóbb dolog, mint Isten szándéka szerint élni, gondolkodni, s egymást építeni, erősíteni.

Lukács 1,46–56 – Magnificat

Mária éneke prófétai lélekre vall. Nem állt folyamatosan mindig ezen a főfokon, de most az ihletettség különleges állapotára érkezett el. – Bizonyos, hogy Lukács valamelyik gyülekezet használatából ismerte meg az éneket; a közvetett forrás mégis a jeruzsálemi ősegyház lehetett. A szálak innen vezettek el Máriához, aki gyermekeivel együtt ott volt a pünkösdre váró tanítványi közösségben (ApCsel 1,14). Sőt, ami aztán Keresztelő János születése körül történik, majd meg elhangzik, annak ő lehetett a közvetlen forrása, mert az 56.v megjegyzése nem feltétlenül jelenti azt, hogy nem várta volna meg János születését. Sőt itt-tartózkodása jó iskola lehetett számára, hogy majd kevés segítség mellett is helyt tudjon állni a maga születésénél.

Éneke közeli rokonságban van Anna énekével, miután Sámuel, a jövődő prófétát megszülte (1Sám 2,1-10), de csak szellemében rokonítható, mert tartalmában mindkettő önálló alkotás. Mária méltán jöhetett volna zavarba mindazok után, amiket Erzsébet kijelentett felőle. Gyermeket váró anyának, és asszonynak nevezte őt. Tudta ő, hogy ez így van, de visszahallva, mások által feltárva szembesülünk a tényekkel igazán. Aztán áldottnak és boldognak, a hit állapotában lévőnek nevezte, s ez igazából fölodotta őt, sőt ez ihlette meg, mert a próféta lelkek engednek a prófétáknak (1Kor 14,32). Ezért kezd el a Lélek által énekelni. S magasztalja az Urat, mert rátekintett megalázott voltára. Nem e mostani, hanem az angyali üdvözlés előtti helyzete volt az. Tehát a különleges szolgálatra tekintő kegyelmes kiválasztásért dicsőíti Istent! – Mindenről, amit vele tett, múlt időben fogalmaz (49), pedig még nem is tudja részleteiben, mi vár rá. Egyet tud csupán, hogy Isten, az egész Izráélre tekintettel, nagy dolgokat fog véghezvinni az életében.

A rábizott szolgálat határait átlépve szélesül ki horizontja. Látja és láttatja a népek és hatalmak sorsváltozásait. Saját útja is tükrözi, miként emeli föl Isten a megalázottakat, mialatt a hatalmasokat ledönti trónjukról. Valódi prófétai lélek által, Istennek az ítélő és kegyelmesen felkaroló tetteit ismeri föl a társadalmi változásokban: az éhezőnek enni adott, a jóllakottat meg üres kézzel küldte el. Ézsaiás könyvéből, közelebbről a szolgára, az ebed-re utaló részletekből azt emeli ki, ami Izráélre utal. Az Ézs 41,8k Izráelt tünteti ki a szolga, a szolgám nevezettel. Isten azon ígérek szerint bánik velük, melyeket Ábrahámnak és az ő magvának adott egykor.

S bár a rendkívüli ihletettség állapota Máriánál időleges, elmondható mégis, hogy Jézus ilyen hatásokat vehetett át tőle. Egybehangozóan a prófétákkal, Isten szétszórja a felfuvalkodottakat, de az alázatosokat fölmagasztalja. Előzménye ennek az Ézs 61,1kk. A szálak pedig a Magnificatból, Mária énekéből is a názáreti zsinagógában történtekig vezetnek el (4,16-21).

Lukács 1,57–66 – Közös öröm – meglepetésekkel

Futótűzként terjedt el a hír a városkában, hogy Erzsébet megszült, s a gyermek fiú. Mily nagy irgalmat cselekedett rajtuk Isten – mondogatták, s együtt örültek velük. Érthetjük az igét úgy is, hogy egymás után jelentek meg szomszédaik és rokonaik, hogy elmondják örömteli jókívánságaikat.

Elérkezett a nyolcadik nap, a gyermek körülmetélésének szertartása. Megint többen szorgoskodtak a házban, s mindenki jobban tud mindent a másiknál. Szokás szerint, ám csak udvariasságból kérdegetik az anyát, hogy mi legyen a fiú neve, hiszen az már csak természetes, hogy az apa nevét fogja örökölni (szokás volt a nagyapa nevének alkalmazása is), s ekkor elhangzik a határozott: Nem! Mert Jánosnak fog neveztetni! A szenvedő nyelvtani ige közvetve sejteti, hogy mögötte Isten döntése van. – Gondoljuk el, mekkora lehetett az elképedés, el is mondják megalapozott ellenvetésüket: Senki ilyen nevű nincs az egész rokonságban! – Az evangelista fogalmazása folyamatos múltban áll az 59.v-ben, amit lehet úgy is értenünk, hogy apja nevén már Zakariásként emlegették a kicsit. Erzsébet pedig mind ez ideig hallgatott, s közben a nyolc nap alatt már mindenki elkönyvelte előre a Zakariás elnevezést. Erzsébet következetes hallgatásában van valami szent tartózkodás, némi szolidaritás is férje némaságával. Amikor azonban hivatalosan kell közölniük a János nevet, akkor Erzsébet megnyilatkozik, s ugyanaz a határozottság van Zakariás válaszában is, amikor leírja (véltetően viasszal bevont fatáblára): János a neve! A neve tehát már megvan, csak köztudottá kellett válnia. – Szent félelemmel telik meg az eddigi ámulat, amikor Zakariás is megszólal. Ismét tud beszélni, és Istent áldja a visszakapott ajándékkal, feloldott nyelvvel. A visszanyert képesség pecsét azon, amit az angyal megmondott előre, hogy végbe kell mennie (20).

Az ámulatba ejtő dolgok híre pedig szétfutott Júdea egész vidékén, s ez több volt három napig tartó csodánál, mert a hír mély nyomot hagyott a lelkekben, sőt állásfoglalásra késztetett mindenkit. Szavaikban az fogalmazódott meg, hogy ebből a gyermekből nem akárki lesz; da vajon mi lesz belőle? – Keresztelő János tehát már születésével és nevével is mélyebb érdeklődést keltett nem önmaga, hanem Isten tettei iránt. Az összegező, lezáró megállapítás, hogy az Úr keze valóban vele volt, az Illés és Elizeus-történetekben találja meg közvetlen előzményét, mert pl. Illés az Úr keze által érintve futott, felővezett derékkal, Aháb király előtt, akár egy útkészítő (1Kir 18,46; 2Kir 3,15). -

„Megvan az ideje a hallgatásnak, és megvan az ideje a beszédnek”
(Préd 3,7).

Lukács 1,67–80 – Benedictus

Megnyílt ajakkal és megtelve Szentlélekkel kezd prófétálni Zakariás. Az ŐSZ-i kijelentéstörténet vége felé így kesergett a zsoldáros: „jeleket nem látunk, próféta nincs többé” (Zsolt 74,9). Isten népét ez a szorongó bizonytalanság foglalkoztatta több mint másfél évszázad óta. Sem a Makkabeusok győzelmei, sem a pusztába vonulók szigorú kegyessége nem pótolhatta a prófétákat; s íme, most „az idő teljessége” (Gal 4,4) közelségében újból és frissen tör elő a prófétai ajándék. Ezt észleltük Mária énekénél, most pedig Zakariás esetében itt a pontos és hiteles meghatározás is: prófétált!

A megújult prófétai ajándék szorosan kötődik Jézus Krisztus személyéhez. Zakariás énekének első része, jövőt jelölő múlt idők sorával, messiási prófécia, habár úgy, ahogyan a zsidók várták. Vajon Jánosról mondja ezeket Zakariás? Nyilván nem, mert az majd ezután következik. – A Dávid házából támasztott üdvözítőért áldja az Urat. Voltaképpen üdvösségünk sarva támasztásáról beszél, hasonlóan az 1Sám 2,10-hez (Károli ford). Értelemszerűen következik ebből, hogy az ellenség kezéből leendő szabadítás az ő műve lesz avégre, hogy megszabadulva, félelem nélkül szolgálhassanak Istennek. Hangot kap tehát az, aminek az egyiptomi szolgaságból lett szabadítás értelmezésénél is nagyobb hangsúlyt kell(ene) kapnia, hogy az Úrnak tehető szabad szolgálatot is az tette lehetővé! Tehát nem mellébeszéltek, amikor erre hivatkoztak (2Móz 5,2)!

Majd csak ezek után kerül sor a kisgyermekről mondott próféciára. Mint útkészítő fog járni az Úr előtt. Nevet nem említ, tisztéből következtethetünk, hogy róla van szó. Nem lesz látványos, amit tenni fog, de nagyon szükséges, mert mit sem ér a külső szabadítás, ha nincs előbb bűnbocsánat. Alig észrevehető a prófécia áthajlása messiási jellegűbe, s ezúttal már közelebb jár ahhoz, amilyen Messiásnak Jézust ismerjük. A halál árnyéka völgyében lakozóknak nap-támadatként ragyog fel benne a fény; s járni tanít a békesség útján.

A gyermek növekedéséről, lélekben erősödéséről szóló közlés visszautalás az apa prófeciájára amit, megszólítva a „kisgyermek”-et, korábban elmondott. Ámbár akkor még nem érthette a róla mondottakat, de íme, a prófécia igaznak bizonyult, s elkíserte Jánost egész életében. A qumráni közösségről tudható, hogy gyermekek is nevelődtek körükben. Keresztelő János számára a pusztai tartózkodás csendes elrejtőzés és készülés lehetett arra az időre és önálló lépésre, midőn fölismerte, hogy most kell előállania, megmutatva magát, hogy rendelt tisztét föl vállálja.

Az úttalan puszta zord körülményei méhükben érlelték az útkészítőt, hogy alkalmassá váljék népe fölkészítésére az érkező Messiás fogadására.

Lukács 2,1–7 – Nem volt számukra hely

Félreérthetetlen az igéből, hogy akkor nem volt számukra hely a vendégfogadó háznál, amikor már hárman voltak. Amíg Mária – fogalmazzunk a nép nyelvén – még egydarabban volt, csak úgy fél-szemmel méregették: Na! Még csak az hiányzik, hogy ez megszüljön itt nekünk! Kinek kell itt egy gyermek születésével járó kiáltozás, meg felfordulás? Nem beszélve gyermeksírásról! Alapos ok van rá tehát, hogy amikor az első fájdalmak jelentkeztek Máriánál, akkor mutattak nekik a szálláson ajtót: kívül tágasabb! Errefel mondhatjuk, hogy kiszorulásuk a szállásról a jelentkező élet, a születendő, egyébként minden baj nélkül meg is született Jézus miatt történt. Szinte szó szerint kezdődött el máris az, amit ő később így fogalmazott meg: „az Emberfiának nincs hová fejét lehajtania” (9,58). – A pólya milyensége is kívánnivalót hagyhatott maga után. Biztos, hogy elő volt készítve, mégis szegényes lehetett. Valamit sejtet erről az itt alkalmazott kifejezés, amit később az angyali örömhír sem szégyell. Mi ugyan a bepólyálás kifejezéseivel fordítjuk, de a görög szöveg olyan szót alkalmaz, amiből nyelvünkben a „spárga”, mint kötözőanyag is eredhet.

Tévednénk azonban, azt vélvén, hogy Mária meg József híjával lenne a kellő ötletességnek. Távolról sincs így! Alkalmatos megoldás volt az istálló –, amire egyébként csak a jászol ottlétéből következtek. Igen! A jászol! Az pedig egyenesen remek ötletnek nevezhető. Mivel a szálláson is csak a földre terített takarókon, gyékényeken heverték az utazók. Az egyetlen „bútor”, ami alkalmas lehetett mind a szülésre, mind pedig a csecsemő elhelyezésére, éppen a jászol volt. A belső szintje emeltebb volt, hogy a jószág kényelmesebben hajolhasson le táplálékához. Éppen akkor, pontosan ez a szint kellett a megszáporodott kis családnak!

Íme, hát beteljesedett a Mik 5,1 próféciaja az efrátai Betlehemről, valamint az Ézs 9,5 jövendölése is egy megszületendő gyermekről, akinek gyöngye vállán fog mégis nyugodni az uralom. Evégett kellett Józsefnek és Máriának elindulnia Betlehem felé, lévén József a Dávid házából azármazó kései, szegény rokona, s utódja a hajdani nagy királynak. Csak látszólag kénytelenek ők a császári parancsnak engedelmeskedni! A dolog fordítva igaz: Augusztusz császár kénytelen akaratlanul is engedni a készítésnek, elrendelve a népszámlálást a nagy Római Birodalomban, hogy a világ üdvözítése döntő eseményének kezdete, régi próféciaikhoz igazodva, pontosan így és akkor megtörténjék! Amikor a császár kiadta rá a parancsot, Isten megvál-

tó tervét szolgálta. Ekként válik Isten kezében az egész világtörténelem az üdvözítés tervének eszközévé. – Hitünk számára azonban mégsem gépiesen mennek végbe Isten gondolatai a történelemben. Felelősen kell imádkoznunk azért, hogy a mi időnkben is Isten megváltó gondolata és terve alakítsa a történelmet, hogy vezessen el az végső céljához: A Fiú dicsőséges megjelenéséhez.

Megkockáztatok itt egy megjegyzést: Szerény véleményem szerint, a 2.v-nek nincs közvetlen kapcsolata Jézus születésének időpontjával, tehát a hagyományos fordítása helyes: Ez az összeírás először akkor történt, amikor Szíriában Cirénusz volt a helytartó. A közbeiktatott közlés azt bizonyítandó került ide, hogy Lukács tudassa: körültekintően járt el, amikor a történelemben ágyazottan írja le Jézus Krisztusról az evangéliumát. Jól értve őt, fölösleges mindenáron Quirinus-Cirénusz helytartóságával összekötni Jézus születése dátumát. Ami akkor először történt, tehát az összeírás, az időnként ismétlődött, vagy éveken át folyt, mint ezúttal is.

Lukács 2,8–14 – Ünnepe a mezőkön

Mind mostanig veszőfutás volt Mária és József útja. Amint azonban a gyermek a fura evilági bölcsőt: a jászolt elérte bepólyáltan, egyszeriben vége a hajszoltságnak és szétárad a kegyelemmel teljes békesség és nyugalom a szívükben. – Angyalok vigyázták az isteni terv alakulását, s amint az céljához ért, kitörő öröm tölti be csordultig a lelküket; s mert az öröm sokszorozódik, ha valakinek elmondhatjuk – s el is kell mondanunk –, kiválasztatnak a betlehemi mezőkön virrasztó pásztorok, hogy ők tudják meg e földön elsőnek az örömhírt.

A pászornépséget gyanakodva nézte a korabeli közfelfogás. Csálásokra hajlamosnak tekintették őket, de rá voltak utalva, hogy legeltetésre rájuk bízzák állataikat. Ezt a félig-meddig lenézett és kiközösített részét a népnek árasztják el Betlehemben örömmükkel és fényükkel az angyalok. A kegyelem érthetetlen csodája ez! Szokták úgy ábrázolni a gyermek Jézust és szüleit, hogy a fejük körül glória ragyog. Ez bizony tévedés, mivel az Úr dicsősége inkább a pásztorokat ragyogta körül! Bűne miatt az emberre egyébként az jellemző, hogy híjával van az Isten dicsőségének (Róm 3,23). Most ebben alapvető változás állt be! Ezért van nagy öröm, mely kiáradt a pásztorokra, s az egész nép örömévé is lesz, mivel a Dávid városában megszületett „ma” – „nektek” – az üdvözítő, aki az Úr. Krisztus ő, azaz ő a Messiás, ami Fölkentet jelent. Minden szó telítve van gazdag tartalommal. A „ma” azt jelenti, hogy vége a várakozásnak, Isten legmélyebb gondolata megvalósult. Őbenne – mintegy önmagából kilépve –, sorsfordító tettet vitt végbe Isten, tekintettel reátok, a ti érdeketekben, hangzik a személyes üzenetté formált evangelizáció. Jelet is kaptok, bár szerénnyet, de elegendőt a meggyőzéshez: egy beburkolt újszülött ő valamelyik betlehemi istállóban. – Ünnepi istentisztelet részesei ők a betlehemi legelőkön!

A pásztorokat körülölelő dicsőség egészen Istené, de ő az embert is részesíti benne. A Megváltó születése tette lehetővé e befogadást, mert Isten azt akarja, hogy dicsőségébe befogadtassék a kegyelemre szorult ember is. Erről beszélt legelőbb is a mennyei seregek kórusa, ami inkább szavalókórushoz hasonlíthatóan, érthető közlés lehetett. Ének is, de a hangsúly nem a szépségén, vagy a dallamán van, inkább a közérthetőségén!

A Messiás személye a békesség maga (Ézs 9,5k; Ef 2,14). Megbékélés Istennel, embernek emberrel, s önmagával – a jóakarat emberei számára. Rájuk árad ki Isten jótetszése. Nem kell félnünk, hogy

vele leszűkúl a kegyelem szélessége és hosszúsága, mélysége és magassága, mert Isten a kicsinyeken kezdi el kiválasztó művét! Tanú rá a mennyei seregek karácsonyi istentisztelete a betlehemi mezőkön, amelybe bevonta az egyebek által lenézett pásztorokat is. Ezért lehet reménységünk nekünk is kegyelembé fogadásunk felől

Lukács 2,15–20 – Továbbadott örömhír

Az angyali örömhírmondás ösztönzést is adott a pásztoroknak, hogy jól tennék, ha elmennének oda és saját szemükkel győződne-
nek meg mindarról, amiről a híradás szólt: „Az lesz a jel számo-
tokra: találtok egy kisgyermeket, aki bepólyálva fekszik a jászolban”
(12). Nem késlekednek tehát, egyöntetűen határoznak: „Menjünk
el (mind – egészen) Betlehemig” az alapszöveg közös elhatározást
fejez ki, ami nehezen fordítható, ámbár kétségtelenül érthető –, de
szikrányi gyanakvás sincs szavaikban, mert nem ellenőrizni akar-
ják a hallottak hitelét, hanem látni mennek, hogy tanúskodhassanak
róla. Noha még nem látják, de vonakodás nélkül fogadják Isten tet-
tét. A készség lüktet sietésükben, ahogy Mária esetében is történt
(1,39). Valameddig keresniük is kellett a helyet, míg aztán ráleltek.
Esetleg kérdezősködtek közben, míg itt-ott megfordultak, mert a
18.v már szélesebb érdeklődést sejtet. Nem vétünk az ige ellen, ha
a benne meglevő határig elmegyünk mi is képzeletünkkel. – A ke-
resés leleményét és a rátalálás örömét finoman érzékelteti a nevek
sorrendje: először Máriát pillantják meg a férfinépek, aztán Józsefet,
s végül a gyermeket. A szenteskedő kegyesség szívesen alakítana a
sorrenden, de a Biblia az élet könyve, s ez így szép, sőt ekként őszin-
te és igaz.

A jelenet bensőséges voltához mérten tárgyyszerű a közlésük,
ahogy elbeszélik, amit ők is üzenetként kaptak. Nem az angyali fé-
nyességen, mennyei seregek magasztalásánál időznek, nem azt szí-
nezik ki, inkább a lényeget mondják el a kisgyermekről. Ez az első
karácsonyi igehirdetés, amit emberek mondtak el, s az igehallgató
gyülekezet a szülők és az egybegyűlt érdeklődők. – Ha netán keve-
sellenénk, hogy nem többet, csak csodálkozást váltott is ki beszédük
a hallgatókból, gondoljuk meg azt, amit legelőbb Turóczy Zoltán
evangélikus püspöktől hallottam, hogy a hit, csodálkozással kezdő-
dik!

Máriában mélyebb hatást keltett az, amit hallott. Személyének
Lukács fokozott figyelmet szentel. A jó, a követendő igehallgató pél-
dája itt Jézus anyja, aki megőrizte szívében a hallottakat; fontolga-
ta, előzményekkel egybevetette. Mindez csak úgy válhatott közis-
mertté, hogy maga Mária beszélt ezekről az ősgyülekezetben!

A pásztorok kiváltképpen azért hálásak Istennek, s magasztalják
is érte, hogy pontosan úgy találtak mindent, ahogy nekik megmon-
datott. A sorrend náluk is ugyanaz, mint volt az angyaloknál: előbb
volt az üzenet elmondása, majd követte az Istent magasztalás. Még-

sincs benne semmi szolgai utánzás, inkább ráhangolódás van arra, amit Isten elkezdett véghezvinni mindenek üdvösségére a Krisztus-ban.

Legyünk a Megváltó Jézus Krisztus hiteles tanúi, közben nekünk is örömünk van és másoknak is örömet szerezhetünk vele.

Lukács 2,21–24 – Alávetve a törvénynek

Pál apostol a Gal 4,4k-ben így összegezi azt, amiről az evangalista a 2,1-ben, s közelebbről e részletben is beszél: „amikor eljött az idő teljessége, Isten elküldötte Fiát, aki asszonytól született, a törvénynek alávetve, hogy a törvény alatt levőket megváltsa...”. Az erre utaló törvénybeli rendelkezések a 3Móz 12-ben olvashatók. Jézus körülmétése és a Mária tisztulásának 33 napos várakozási ideje, a letelező, együttvéve 40 napos időszak utáni megjelenésük a jeruzsálemi templomban, s a magukkal vitt gerlicék, vagy galambfiókák átadása égő áldozatul és vétekáldozatul; ezek együttvéve mutatják Jézus születésének valóságos emberi folyamatát; összesítve: alávetését a törvénynek. Mintha az evangalista is ezt óhajtana hangsúlyozni; mert végül is nem tudható, hogy két gerlét vittek-e, vagy két galambfiókát, mert a tudósító nem ezt tartja lényegesnek.

Szembeötlő viszont, hogy Jézust is magukkal vitték. Lehetett egészen közömbös oka, hogy pl. nem volt kire hagyniuk; de az ígének mindig bibliai-teológiai indítékai vannak. Ezért sejthető a szándék, hogy hasonlóképpen akartak cselekedni, mint tette volt Anna, aki a gyermek Sámuel, elválasztása után, Éli főpap jelenlétében felajánlotta az Úrnak (1Sám 1,24kk). A gyermek Jézus azonban még csecsemő, s a fölajánlás szándéka csak csírájában dolgozhatott a lelkükben. Ez a mozzanat tehát kibontatlanul marad Jézus történetében, s magában Jézusban is hiányérzetet válthatott ki. Ezért 12 évesen – mondhatni – önmagát ajánlja fel mennyei Atyja szolgálatára (49), aminek egyébként 2012-ben lett kétszeres milléniuma!

Ennyivel is eleget tesznek viszont ama rendelkezésnek, mely a 2Móz 13,2-ben olvasható, azaz, hogy minden fiúmagzatot, aki az anyaölt megnyitotta, az Úrnak kell szentelniük. Az apa kötelessége volt, hogy ezt megtegye. Évéggett azonban nem feltétlenül volt szükséges elmenniük Jeruzsálembe. Abban a részletben tehát, mely szándékukról beszél: „hogy bemutassák az Úrnak”, a törvény rendelkezéseire képest többlet vehető észre, határozott belső szándék, amely összhangban van az általuk eddig is járt próféta tartalmú, rendhagyó úttal. Érdekes módon nincs említve, hogy valamelyik szolgálatot teljesítő pap fogadta volna őket, s vette volna át a szegény emberek áldozatát (3Móz 12,8). Lesz viszont találkozásuk az agg Simeonnal és Annával.

Végző soron az elsőszülöttet nem bemutatni kellett a törvény szerint, hanem megváltani. A 4Móz 18,15k rendelkezéséből kivehetően a megváltás összege 5 ezüst sekel volt. Lehet, hogy ez kevésbé vált

gyakorlattá, s helyette alakult ki a bemutatás szokása. Midőn Jézus „szülei” (27) bevitték őt a templomba, hogy eleget tegyenek a törvény előírásának, megváltása elmarad, s személyének bemutatása áll egyedül a figyelem előterében.

Van-e gondod arra, hogy gyermekeidet az Úr elé vigyed?

Lukács 2,25–32 – Krisztust „látni” előbb, mint a halált

Induljunk el a cím-adta irányba az ige üzenetének megragadására. – Simeon igazsága és kegyessége több volt a törvény megtartása iránti igyekezetnél. Azokhoz tartozott, akik várták „Izráel vigasztalását”; vagy, ahogy a 38.v fogalmaz: „akik várták Jeruzsálem megváltását”. Mindkét változat a Messiás várását jelenti. A korabeli zsidó kegyességben nem volt különleges eset e váradalom; sőt általánosnak volt mondható; leginkább a harcias változata, kevésbé az igazabb, s a hiteles prófétai töltésű. Simeon és Anna abban térnek el a többitől, hogy a Messiással lehető személyes találkozás vágya töltötte el őket. A pünkösöd utáni gyülekezet, – és velük Lukács is –, örömmel fedezte föl, s tartotta számon az agg Simeonról őrzött hagyományban azt, hogy azon az öregemberen már akkor a Szentlélek kenete volt, s bizonyosan a Lélek ajándékainak előlegét, prófétai előzményét vették észre abban, ahogy Simeon személyes kijelentést kapott a Szentlélektől, aminek közelebbi összetevői nincsenek részletezve. – A tartalma viszont igen: hogy előbb fogja az Úr, tehát az Isten Krisztusát, Messiását, azaz Fölkentjét megpillantani, mint a halált. A halál meglátása költői fogalmazás (vö. Zsolt 89,49), nem mintha a halál személy lenne. Annál inkább személyes az ígért a Messias meglátására, és ez a jó sorrend, a kíváncsi!

Mi azonban miként láthatjuk meg Őt –, a halálunkat megelőző? Gondoljuk meg, hogy Simeon még nehezebb helyzetben volt, mint mi. Csak fiatal szülőket látott és egy csecsemőt, anyja keblén. Mégsem kételkedett. Hitbeli ébersége meghazudtolja korát. A Lélek indításának engedve indult el a templomba. Pontosan akkor érkezik, amikor a szülők a gyermekkel belépnek. Határozottan lép oda az anyához, kiveszi karjából a gyermeket és áldja Istent. Szíve megbékél, s még nemes nyugtalansága is higgad, mert elérte élete és szolgálata legfőbb célját. Isten valóra váltotta, amit neki megígért. Immár elbocsáthatja öreg szolgáját, az érte vállalt kitartó szolgálatból: „Nunc dimittis...” (Mostan bocsátd el...)!

Simeon szemei Isten „üdvösségét” láthatták meg. Ez együtt jeleni az üdvhozó személyt és azt, amit ő személyében hoz. Az üdvösség nem választható el tőle, mert Krisztus maga az üdvösség. Ajándékai, megszerzett javai személyében lehetnek a mienk. – Isten nem rejti el, sőt Krisztusban közszemlére helyezi ki őt, aki, ami minden nép számára elérhető. Simeont újból megragadja a prófétai Lélek, s ál-

tala olyan próféciát mond, ami meghalad minden eddig elhangzott ígéretet, melyek kapcsolatban voltak a megszületendővel. Ezúttal ugyanis a népeket (pogányokat) is odaállítja azok közé, akiknek világossággul fog megjelenni ő. Az Ézs 52,10 ígérete megy teljesedésbe Őbenne; s a fogalmazás is onnan vétetett. – Izráel legnagyobb dicsősége a Messiás Jézus! Az agg Simeon nagy ívű próféciája e részének még majd ezek után kell teljesedésig jutnia.

Lukács 2,33–40 – Friss hitű öregek

József és Mária, „apja és anyja” csodálkozása nem a kételkedés, ámbar ők is osztoznak az emberi feledékenységgel, ezért Istennek rendre újból meg kell győznie őket arról, hogy ígéretei változatlanul érvényesek. Ilyenkor mondjuk: Ez nem lehet igaz, pedig hát éppen azt akartuk mondani: Tehát mégis igaz! Miközben Simeon megáldja őket, egyszer sem mondja ki a Jézus nevet, s nem is kérdezi, hogy miként hívják a gyermeket, de próféciát mond róla. S ha Mária arról szolt énekében, hogy az Úr hatalmasokat dönt le trónjukról és megalázottakat emel föl (1,52). Íme, Ő az, – s lehet, hogy közben Jézus még mindig Simeon karjaiban van –, akin e két eshetőség megfordul. Mert e gyermekben szikla tétetett le Izráelben, akibe lehet beleütközni (Ézs 8,14); de aki e drága szegletköre alapoz, annak élete szilárdságot kap általa (Ézs 28,16 vö még: Lk 20,17; Zsolt 118,22). Jézus jel népe és nemzedéke számára (11,30), mellette nem lehet elmenni közömbösen, dönteni kell mellette, vagy ellene. Simeon nem mondja, hogy sokan, vagy kevesen fognak ellene mondani, de akkora lesz a kihívó ellenszegülés – s itt a külön üzenet Mária számára –, hogy közben az anya szíve is együtt sebződik meg testéből szakadt fiával. Mégis éppen ezáltal lesz nyilvánvalóvá, hogy mi lakozik sokak szívében!

József és Mária fiatalok, de az agg Simeonnal is előáll egy próféta társa, Anna. Akárhogy számolgatjuk, s ha tekintetbe vesszük is, hogy nem volt ritka akkoriban alig serdült leányok férjhez adása, akkor is Anna kora mindenképpen meghaladhatta a 100 évet. Mégis frissen veszi át az indíttatást, pedig neki is megvolt saját útjának terhe, az özvegysége. Ő állandóan ott tartózkodott a templomban (az asszonyok udvarán?), s vállalt szolgálata még keményebb volt, mint férfi társáé. Nos, abban az órában odaállt ő is és a megváltásra vágyakozók előtt beszélt, azaz prófétált róla.

Búvópatakként, íme, előtör a mélyből az igazi kegyesek csapata, akikben valóságosan tovább élt az üdvösségtörténet folytonossága, s a gyermek Jézus, egyszerű ottlétével, szinte előhívja a rejtettségből őket. Többen is lehettek, akik csak hallgatták e kettőt, a két friss hitű öreget. – A szülők bizonyosan tőlük telhetően eleget tettek mindenben a törvény előírásainak, ezért szembeötlő, hogy csak e két, megszokott szertartáson kívüli találkozás említettük külön az evangéliumban. Pontosabban: az Annával lett találkozás elmosódott, viszont ő is szolt róla, azaz a gyermekről.

Az út pedig immár visszavezet Názáretbe. Mennyi minden történt mióta elindultak! Ezek után Jézusra a csendes, némileg jelentéktelenségbe rejtett, s mégis erőteljes növekedés és lelki-szellemi fejlődés esztendői következnek. Annyi elég hozzá, hogy Isten kegyelme volt rajta. – Számunkra is készen áll ez a lehetőség; aki ezt kéri Istentől, az mind megkaphatja.

Lukács 2,41–45 – Jézus első pászkája

A 2Mózes 23,17 szerint minden férfinak évente háromszor, a főünnepeken kellett megjelennie az Úr színe előtt. A messiási távolságok hívői legalább egyszer igyekeztek elmenni Jeruzsálembe, avagy az akkor ismert föld távoli országaiból, életükben egyetlen alkalommal. Galileából több mint 100 km-t kellett megtenni az óhajtott célig. Ámbár csak Józsefnek kellett volna mennie, vele együtt Mária is mindig útra kelt a páskaünnepre, s a növekvő, öntudatosodó Jézus, gyermeki fájdalommal és vágyakozással nézett utánuk a korábbi években; talán faggatta is őket: én miért nem mehetek? Máskor kíváncsian kérdezgette: Mit csináltok nyolc napig ott a templomban? Mi az a páskabarány? Miért ölitek le és eszitek meg másokkal együtt? S ők bizonyára elmondták az egyiptomi szabadítás történetét, s közben azzal vigasztalták: majd ha 12 éves leszel, téged is magunkkal viszünk, akkor már felnőttnek fogsz számítani!

Végre eljött a várva várt nap, az elindulás és a fárasztó, de csodás megérkezés. Lehet, hogy megpillantva Jeruzsálemet, s a templomot, énekeltek is a zarándokénekekből (Zsolt 120-134). Elgondolható, mekkora hatást tett Jézusra a bárányok tömeges leölése a templom udvarán, aztán a rokonokkal, ismerősökkel együtt elfogyasztott esti páskaevacsora; a keserű füvek különös íze, az egy-két korty bor tüze, mialatt vacsora közben a pohár többször is körbejárt. Valami megnevezhetetlen érzés viharzott át a serdülő fiúgyermek lelkén, megsejtése a formálódó jövődönék, s a reá váró küldetésnek.

Az apa és az anya közelségét, s a kötődést hozzájuk egyszeriben fölülírta, s rövid időre háttérbe is szorította a mennyei Atya közelsége, mivel fölismerte, hogy most oly szorosan került a közelségébe, mint soha azelőtt. Immár szülői közvetítés nélkül, most igazán megismerheti mennyei Atyjának dolgait. Ízelgette magában a becéző arám megszólítást: Abbá! Atyám! Igen! Nekem az ő dolgaival kell foglalkoznom! Itt maradok a közelében! Nem is tudom, miért nem jutott eszébe a szüleimnek, hogy engem itthagyanak, mint ahogy a gyermek Sámuellel tettek a szülei (1Sám 1,28; 2,11)! Amiről több alkalommal beszéltek már neki, nem is sejtve, hogy vele bogarat ültettek a fejcskájába. – És csöndben, észrevétlenül elmaradt szüleitől, meg a názáreti ismerősöktől, s visszatért a templomhoz, hogy még többet tudjon meg arról az Atyáról, aki így rabul ejtette a szívét. E nemes lázadásban egyszeriben valóban felnőtté vált és önállóan döntött. Aztán beszélgető, vitázó írástudókat látott, s kezdte őket nagy tudásvágygal kérdezgetni... Mint már említettem, a gyermek

Jézus első páska-élményei éppen 2000 évvel ezelőtt szembesítették, megrendítő sejtésekkel a serdülőfélben lévő Jézust! – Különös évforduló!

Az ösztönző hatásokat átadó családi, szülői közösség, hit és hűség az istenkeresés dolgaiban, részvétel a gyülekezet életében a leg-hatásosabb nevelés, mely aztán szorongva észleli a kezdő, önálló lépéseket, de hálás örömmel veszi tudomásul, amikor tétova, olykor lázadó szárnycsapások után kirepülnek az ifjak a fészekből. Ne add fel a célt, hogy gyermekeid és unokáid gyermeki hited gyermekeivé is váljanak.

Lukács 2,46–52 – A nagy bánat mélységei

Az édesanya, Mária beszél nagy bánatáról, midőn szemrehányást tesz Jézusnak, hogy miért tette ezt velük. – Zavartalanul telt el az ünnepes hét, s véljük, hogy a nyolcadik napon estefelé kezdték szülei keresni Jézust, de akkor még elhessegeték a keletkező gondot, hogy hol lehet a fiú, mert azt gondolták, hogy a szintén hazafelé indult rokonság, vagy ismerősök között lehet. Csak amikor nem találták, indultak vissza Jeruzsálembe mind nagyobb szorongással a szívükben. Emberileg szólva, minden okuk megvolt rá, hogy aggódjanak. Páskaünnep alkalmával ugyanis százezres számig is megnőtt olykor a városba látogatók száma; s ez még hagyján, de alig múlt el úgy az ünnep, hogy ne kavarta volna fel a várost lázadók, álmessiasok mozgolódása. Mária szenvedett aggodalmában; a „nagy bánat” igéje ugyanaz, mint a Lk 16,24-ben a „pokol kínjai” kapcsán! S aztán csak még egyszer az ApCsel 20,38-ban találjuk ugyanezt a nyelvi kifejezést, ahol az efézusi vének szomorodnak el azon, hogy nem fogják többé viszontlátni Pált. A szülőknek tehát alapos okuk volt számolni olyan eshetőséggel, hogy talán meg sem találják; hátha már nem is él!

S ekkor megpillantják gyermeküket az írástudók körében, ott ülve közöttük – vélhetően egy földre terített szőnyegen. Mintha a föld alól bukkant volna elő, mint aki feltámadt a halálból. Történt pedig ez a harmadik napon. Anélkül, hogy olyasmit tulajdonítanánk az igének, ami nincs benne, itt azért meglegyinti az esetet némi ígéretes fuvallat egy majdani harmadik nap felől, amikor asszonyok keresik majd a még mindig halottnak vélt Jézust; holott ő akkor már élni fog, mert föltámadott (24,5k).

Válaszában Jézus rámutat a mennyei Atya iránti engedelmesség mindent fölülmuló parancsára. Nem szava útján kapta ezt, inkább belső indítatásnak engedve került szembe egymással a földi és a mennyei Atya tekintélye a szívében; s neki azzal „kell” foglalkoznia, ami a mennyei Atya személyével és üdvözítő művével függ össze, és ezt ti nem tudjátok? – kérdezi tőlük.

A jeladásszerű mondatot követve már nincs több ellenvetése és szó nélkül tesz eleget az emberre tekintő parancsolatok közül az elsőnek, mely a szülők tiszteletére figyelmeztet, s elindul velük haza, Názáret felé. A főtiekben, csírájában már egymást követve jelenik meg, illő rendben, a törvény két kőtáblájának betöltése: az Istenhez kötődő szövetségi ragaszkodás, valamint a szülők tisztelete.

Ezek után egyetlen mondatba sűrítve hallunk arról, hogy Jézus gyarapodott bölcsességben, valamint testi fejlődésben, s hogy élete kedves volt Isten és emberek előtt. – Szent kíváncsiság ösztökélne bennünket arra, hogy mi módon lehetne többet is megtudnunk arról az időről. Az ige azonban határt szab érdeklődésünknek, mert benne elegendő ismeret és ösztönzés dolgozik hitünkre, engedelmeségünkre és üdvösségünkre nézve. – Elégítsen meg minket az, ami a célra tekintettel, Isten szerint, elég!

Lukács 3,1–6 – Az útkészítő elindul

Az evangelistának pontos adatai vannak Keresztelő János fellépéséről, arról, hogy Júdeában, s a szomszédos tartományokban ki mindenki volt megbízva kormányzattal, ill. felügyelettel. Minden kis fejedelem és a júdeai helytartó: Poncius Pilátus is, a római császár: Tiberius kegyétől függött. Az adatok pontossága alátámasztja Lukács megbízhatóságát. Megállapítható, hogy akárcsak János (Jn 18,13), úgy ő is osztja ama nézetet, hogy bár Annást már Kr.u. 15-ben letették a főpapságról, a közvélemény a római procurator önkényes intézkedését jogtalannak és érvénytelennek tekintette, így Annást tiszteletbeli főpapnak tartotta. Mellesleg, ez okból került bele személye Jézus (Jn 18,12kk), majd pedig az apostolok perébe (ApCsel 4,6).

A hatalmi viszonyokra tett utalás továbbá azt is jelenti, hogy ezzel a régi prófétáknak kijáró megbecsüléssel illeti Keresztelő Jánost is. A prófétai könyvek elején ugyanilyen kormegjelölés olvasható. Egy szintre állítja tehát Ámóssal, Hóseással, Ézsaiással, Jeremiással. Részéről ez a döntő szempont. Nem önmagát óhajtja igazolni, hanem általa Keresztelő Jánosnak adja meg a kellő tiszteletet.

Az Úr a pusztában szólt Jánosnak. Elhívásáról nincs közelebbi adat. S ha igaz, hogy János a qumráni közösségben élt ez ideig (ami csak feltételezés, bizonyíték nincs rá), akkor mostani elindulása kitörés abból a zárt közösségből, s áttörés a gondolatok és váradalmak zárt világán át a valódi tettekig. Immár teljesezésig jutott, amit Isten ígért Ézsaiás próféta által (Ézs 40,3kk). Közeleg az Úr érkezésének ideje, Őt nem lehet ölbe tett kézzel várni, mivel sok a görbeség, a lelkekben szakadékok tátonganak, és akadályok tornyosulnak. Fel kell tölteni az ásító mélységeket és a halmokat el kell hordani; szabaddá kell tenni útját. S ha valaki a maga útját egyenessé teszi, vele az Úr számára készíti az utat az egész nép, de saját életében is. Keresztelő János ige-, és létértelmezése forradalmi gondolat, mert nem osztja kora hivatalosainak, de lázadóinak nézeteit sem, hogy a gátló tényezők, torlaszok, avagy szakadékok a körülményekben vannak. Nem a világosság fiait hívja a sötétség elleni harcra, ahogy a qumrániak is gondolták. Ő a sötétség erőit a lelkekben fedezi föl és leplezi le. Ezért kivétel nélkül mindenkinek előlről kell kezdenie mindent: meg kell bánnia bűnét és meg kell térnie. Aki hallgat szavára és vállalja, hogy lezárja, ami addig volt, s mostantól egyenes úton akar járni, azt János megkeresztelte a Jordán vizében.

Bárki, aki következetes akar lenni a hit dolgaiban, s vágyakozik közösségre az Úrral, nem kerülheti meg az első lépést: a megtérést, s meg fogja látni, hogy a hegyek, még a külső tényezők is lankává szelidülnek, s nem akadályozni, inkább segíteni fogja minden élő és élettelen, hogy eljuthasson az élő Úrral lehető találkozásig.

Lukács 3,7–14 – Megtérés és gyümölcsei

Keresztelő János hallatlan józansággal és tisztánlátással fogadja a hozzá áramló sokaságot. Pontosan méri fel, hogy e mozgásból mennyi a tömeghatás. Közben pedig mindenki azt kéri tőle, hogy keresztelje meg őt. Ugyanakkor észleli bennük a megrettenést: ki intett meg titeket, hogy az eljövendő harag elől meneküljete? –, kérdezi tőlük. A kérdés, hogy ki, vagy mi az, ami idehajott, az indítékok sokféleségére mutat, de hozzásegíti őket, hogy ki-ki magának tegye fel a személyes kérdést, szándéka őszintesége felől. A „vipérák fajzata” nagy vonalakban egybeesik azzal, amit Jézus mond majd azoknak, akik megölését fontolgatják (Jn 8,37kk). Jézus is felel kifogásaikra, melyeket ősatyjukra, Ábrahámra hivatkozva emelnek ellenében; s az őt kérdezők sem voltak mind mereven elzárkózók (Jn 8,30k). – Keresztelő János hasonlóképpen zárja el a kibúvókat kereső lelkismeret útját. A megtérés elől lehetetlen kitérni azzal, hogy Ábrahámra hivatkoznak. Legyen a fiakban az a lélek, mint volt az ősatyában. Különben van Istennek hatalma rá, hogy kövekből is támasszon fiakat Ábrahámnak. E fogalmazás nyomán betekinthetünk a Júdea pusztájában élt ember lelkivilágába. Mialatt ott tartózkodott, gyakorta lehetett olyan érzése, mintha a pusztába vonult Messias-váró közösségek a kövekből elevenedtek volna meg!

Minden fenntartása, s kertelés nélküli szókimondása ellenére sem vonja kétségbe megtérésük őszinteségét, s nem olvassuk, hogy megtagadta volna tőlük a keresztséget (vö: azonban a 7,37!-el, ami lezárása egy, a korai keresztyénséget is foglalkoztató vitának!). Kövesse azonban a tettekben megmutatkozó bizonyítás. A fát gyümölcse menti meg a fejsze vasától. Vagy terem, vagy pedig tűzrevaló lesz belőle. A döntés ideje elérkezett. – Mit kell hát tennünk – kérdi szorongva a sokaság. S a válasz nem felfokozott vallásos teljesítmények elősorolása, hanem az irgalmasság tettei. A Mik 6,6kk, vagy az Ézs 58 böjtről mondott tanítása a közvetlen prófétai előzménye Keresztelő János szociális tartalmú intéseinek. Mindenki ossza meg ruháját és eledelét rászoruló embertársával!

Megjelennek előtte kérésükkel vámszedők is, hogy keresztelje meg őket. Kérdésük: „Mester, mit tegyünk?”, őszinteséget áraszt, mert amikor az ember Isten akaratát kész megcselekedni, akkor fordul a bűnbánat a hitből vállalt tettekérség irányába (ApCsel 2,37; 22,10). Keresztelő János felelete; – s ez igaz a katonák kérdésére adott válaszára is –, elképesztően egyszerű. Járjatok el tisztetekben

szabályszerűen, ne éljetek vissza helyzeti előnyökkel. Mondhatták volna rá: hiszen ezt magunktól is tudjuk! Végző soron megtérés kell hozzá, hogy az ember képes legyen tartani is magát ahhoz, amit esetleg jól tud.

Vallásos reneszánszok idején sem veszti érvényét, s nem halványodhat el a rászoruló felebarát iránti segítőkészség.

Lukács 3,15–17 – Mint aki a vesékbe lát

Noha a Keresztelő Jánoshoz érkező sokaság alig mond egyebet, mint hogy keresztelje meg őket, ő mégis a szívekbe lát és kizárja a látszatsmegtérés bármiféle lehetőségét. Vele lelkük mélyebb rétegeit érinti meg, elősegítve megtérésük valóságát. Abból, amit ezután kérdeznek tőle, látható, hogy kemény, de nevelő szavai célt értek.

A sokaság valahogy a továbbiakban sem akar eltávozni a Jordántól. Tisztas távolban, de azért úgy, hogy János szóval éri őket, ott üldögélnek, téblábolnak körülötte. Arcuk, szemük új fényt kapott, szívükben reménység támadt. Új erőre kapott közöttük a Messiás várása, azért tartanak ki János mellett. Egymás között beszélgetve fontolgatják, hogy nem éppen János-e a Messiás? – Neki pedig fülébe juthatott, hogy a sokaság miben reménykedik, sőt János a lelkek indulatait is jól ismeri; e nélkül is rájött, hogy mi foglalkoztatja őket, s máris hangzik a tisztázó közlés, mely szerint a vízzel keresztelés csak előkészítés. Tehát pontosan megfelel az ézsaiási próféciónak, amit mindjárt fellépésekor idézett (3,4kk); azaz szolgálata útkészítés valaki nálánál nagyobb számára.

Név és tiszttség megjelölése nélkül szól az eljövendőről, aki erősebb nála. Egyedül ő lesz méltó a Messiás névre. Hozzá képest, nagyságához mérten, János még arra sem tartja magát érdemesnek, hogy lehajolva megoldja annak saruja szíját. Ő, a legnemesebb értelemben Úr lesz, János pedig a rabszolga tisztét sem vállalhatná a személye körüli szolgálatban. János hathatós fellépésének titka éppen alkalmatlan voltának tudatos vállalásában van!

Kettejük hasonlíthatatlansága átvihető keresztségük közös és elütő vonásaira: a víz és a Szentlélek éppíly különbözőek, mégis – prófétai módon –, összetartoznak, oly módon, ahogy a víz és a tűz messze esnek egymástól, bár ellentétükben közük is van egymáshoz. – Közben azért ígéret is elhangzik: mégsem vártok hiába, de Őreá kell várnotok; Ő majd Szentlélekkel és tűzzel keresztel titeket; de érkezése ítéletes is lesz. Szórálapát lesz kezében, s hozzáfog szűrője tisztításához: csűrőbe kerül a tiszta mag, a polyvát pedig olthatatlan tűzzel égeti meg.

Mennyiben vethető egybe a prófécia Jézus szolgálatával? – Mi tagadás, Jézust másnak látjuk; bár a templomtisztítás esetében (19,45) fölismerhető valami ebből, de hiszen az is jószerivel prófétai cselekedetnek minősül, tehát inkább jövőbe mutató erejű. – E nyomon haladva értjük meg igazán Keresztelő János róla mondott szavait. Ezek a próféciaák messzebbre tekintőek, s igazából a pünkösddel

kezdődnek, mivel a Szentlélek kitöltésétől az ítélet napjáig fogják át az eszkatológikus jövőndőt. Jézus is beszélt a világ(korszak) végéről úgy, mint aratásról és konkoly-megégetésről (Mt 13,40kk).

A kegyelem érthetetlen csodája, hogy bár magamat nem mérhetem őhozzá, mégis hozzá tartozhatom, útját ma is egyengethetem.

Lukács 3,18–22 – Az első Lélek–kereszttség

Tudatja velünk az evangalista, hogy nincs részletekbe menően minden leírva, amiről János beszélt a nép előtt. Intette, buzdította őket és hirdette az örömmenetet. Bizonyra az értendő ezen, ahogyan a Mt 3,2 szerint, János kezdte az igehirdetését: „Térjetelek meg, mert elközelített a mennyek országa!” Evangelizációja – mert ezt jelenti az alapszöveg ígéje –, Isten országa közelségét adta tudtul, valamint annak eljöttét, aki őutána fog megérkezni. Az evangélium örömhíre mindenkor Jézus Krisztus személyéhez és vele érkező országának szorongató, de boldogító közelségéhez van kötve.

A 19k egészen röviden összegezi Keresztelő János további sorsát, s bár lesz még szó róla a későbbiekben (7,18-35), fogságának kiváltó okáról egyebütt nem ír, halálának körülményeit teljesen mellőzi. Lukácsot a lelkigondozói szempont vezérli, s Keresztelő Jánost, kemény beszéde ellenére, úgy láttatja velünk, hogy mindenkire hatással volt. Heródes negyedes fejedelem volt az egyetlen, aki nem engedett neki, s intését nem szívelte meg. Ez okból még csak tetézte a bűneit, amikor Jánost börtönbe záratta. – Keresztelő János föllépése Heródes viselt dolgai ellen Illés próféta nyomain jár, midőn a próféta Aháb királyt intette meg kapzsisága és Nábót megöletése miatt (1Kir 21,17kk). János valóban az Illés lelkével és erejével (1,17) feddette Heródest is Heródiás miatt.

Az egész nép megkeresztelésével (meglepő a fogalmazás, amit később a 7,30 kiigazítani látszik) egyazon időben Jézus is megkeresztelkedett. Mind ez ideig egy ő a sok közül, mint aki közösséget vállal a messiási időre váró, magát megtisztítani akaró, a prófétai intést elfogadó néppel. Azt olvassuk még Jézusról itt, hogy imádkozott, s ettől fogva válik rendkívülivé a keresztisége, mert Ő lesz az első, aki részesedik a Lélek keresztiségében, ennek olyan kísérő jelei vannak, melyek csupán őneki, a szerett Fiúnak adattak: a megnyíló ég, a galambhoz hasonló testi alakban reá szálló Szentlélek, valamint az Atya bizonyágtétele a Fiúnak a Fiúról. Jézus számára bizonyosságot ad az Atya szózata; de az ottlévők előtt is hitelesíti azt, amit nem is oly rég Keresztelő János mondott róla. Rendkívüli lehetett a sokaságnak átélnie mindezt – bár nem olvasunk kifejezetten arról, hogy kettejükön: Jánoson és Jézuson kívül mások is lettek volna ott! Mégis bizonyosnak vehetjük, mint ahogy Dávid felkenetése is sokak jelenlétében történt (1Sám 16,13), mert előremutató prófétai jelnek is tekinthető amaz, tekintettel Jézusnak Lélek által lett fölkenetésére.

Az Atya egyedül a Fiúban gyönyörködik, s Jánosnak eszébe sem jut, hogy szemrehányást tegyen: Istenem! Hozzám meg nincs egyetlen jó szavad sem? A Fiú dicsősége kell, hogy növekedjék, mindenki más pedig tanuljon alább szállani (Jn 3,30).

Lukács 3,23–38 – Az első és a második Ádám

Jézus nemzetségtáblázatát az evangalista visszavezeti atyján, Józsefen át nemcsak Ábrahámig, mint Máté, hanem Ádámig és a teremő Istenig. Egybevetve a Mt 1,1-17 neveivel, adataival az ittenit, szembeötlőek a különbségek. Tudomásul kell vennünk tehát a hagyományozás sokrétűségét és gazdagságát. Egyeztetési kísérletek helyett hasznosabb, ha a bennük ható szempontokat vesszük számba. Máté indítékai üdvtörténetiek, Lukács egyszerre üdvtörténeti és – nem mai értelemben vett – oknyomozó történeti. Ezért halad visszafelé az egyre távolabbi múltba, őrizve közben az üdvtörténeti szempontokat is. Az ŐSZ idején ugyanígy nyomozódtak kiindulva a közelebből a távoli múltig, egészen az őstörténetekig (1Móz 1-11). – Jobban el tudunk igazodni a nevek és a korok egymásutánjában, ha megfordítjuk, talpára állítjuk a sorrendet; amint az alábbiakban tesszük is.

Ádámától Ábrahámig 3×7 név olvasható, Izsáktól Dávidig viszont csak 2×7, pedig itt nagyobb volna az időbeli távolság. Nátántól (csak a név azonos a Dávid korabeli prófétaéval) Sealtielig újból 3×7 név számolható meg. E sornak az a jellemzője, hogy nem az ismertebb dávidi királyokon át fut a szál, kimaradnak tehát Salamon és trónutódai. Egyszerű emberek szerepelnek itt, mint amilyen maga József is, bár dávidi sarjak voltak. Kivétel a következőkben Zerubbábel, a babiloni fogság neves dávidi sarja, de ő sem lett soha király. Tőle Józsefig megint 3×7 név soroltatik el.

Mi rejtőzik e tudatos rendszerezés mögött? A Dán 9,24-ben olvashatunk egy hasonló történeti és végidőt váró sémáról: hetven évhétről. Lukácsnál viszont az összesen 77 név tizenegy évhetet tesz ki, Jézus pedig ott áll a tizenkettedik, azaz az utolsó évhét kezdetén. Az első nagy korszak Ádámmal kezdődött; Jézus, mint második Ádám az eszkatológikus, a végidős évhét kezdetén áll; teljes lelki-szellemi fegyverzetben, készen arra, hogy győzelmesen vívjon meg a sátánnal. Ezért indokolt, hogy mindjárt ez után következze megkísértése a pusztában.

Jézus 30 éves volt, amikor nyilvánosan fellépett. Kehát fiai e kortól léphettek szolgálatba (4Móz 4,3). A Jákób-fi József is 30 éves volt, amikor tisztét átvette (1Móz 41,46). Fölkenetésekor Dávid 30 éves volt (2Sám 5,4), vélhetően ugyanígy Ezékiel is (az Ez 1,1 adata azonban a fogság addig eltelt idejét is jelentheti). Jézus életkorának megjelölése tehát elsőrenden bibliai-teológiai jelentésű. Aláhúzza, kiemeli azt, amiről főntebb már szó esett, hogy teljes küldetésu-

dattal, kiérett lelki-szellemi fölszereltséggel kezdte meg nyilvános messiási működését.

Isten újat kezdett általa. Kezdjen el bennünk is valami mást, mint ami eddig volt. Ádám fiai hit által kötődhetnek az új emberiséghez, amelyet az Ádám-Krisztus vezetett be, kezdett el győzelmesen.

Lukács 4,1–4 – Nemcsak kenyérrel

Jézus minden útja, tette, amit elszenvedett, s amiben győzött, egyszeri és ismételtetetlen. Nem lehet őt utánozni, de követni lehet, sőt szükséges, mert megtartó erejű. Ezért hasznos következtetéseket levonnunk abból, ami megkeresztelése és a Lélek kenetének vétele után történt.

A Lélek nem kényeztet, s nem rág a szánkba mindent, de ellát szükséges erővel a következőkre. Nézzük csak! Semmi magyarázat nincs arranézve, miért kell Jézusnak kimennie a pusztába. Lukács akként láttatja a 40 napot, hogy az folyamatos kísértés volt, jöllehet a végén jöttek az igazán próbára tevő sátáni támadások. A Lélek azonban ezekről nem mond előre semmit Jézusnak. Kiviszi a pusztába, s Jézus máris észleli, hogy mindenünnen támadja a kísértő, s hogy ki van szolgáltatta neki. Voltaképpen ez a folyamatos magárahagyatottság érzése maga már kísértés volt. Előjele ama elhagyatottságnak, ami majd a kereszten rohanja meg igazából (Mt 27,46).

Miként küzd Jézus azért, hogy meg tudjon állani abban, amire elküldetett? Azt olvassuk, hogy nem evett. Nem volt ez szándékos böjt, egyszerűen nem kívánta az ételt, de lehet, hogy nem is volt ideje, hogy útravalót készítsen magának. Vajon csak ennyit tett, jobban mondva: nem tett meg? A sátánnak adott válaszokból arra lehet következtetnünk, hogy nem pusztán néma tűrésből állt az a 40 nap. Azért tudott azonnal igével válaszolni, mert egész idő alatt Isten igéjével foglalkozott. Még azt is el lehet képzelünk, hogy a keze ügyében volt egy bibliai tekercs, pl. a Tóráé, vagy a Zsoltárok, esetleg egy florilegium (válogatott igék gyűjteménye), ami lekötötte és kielégítette. Később is megelégitettnek érezte magát azzal, hogy az őt küldő Atya akaratát cselekedheti (Jn 4,31kk).

Első kísértése megkeresztelése élményéhez szándékozik kapcsolódni. Akkor szólt hozzá az Atya oly bensőségesen: „Te vagy az én szeretett Fiam...” (3,22). Nos! Hát, ha Isten Fia vagy, ragadd meg, használd ki ezt a lehetőséget! Látom, mostmár éhes vagy, csak egy szavadba kerül, hogy jóllakhass! Nézd! Itt van ez a kő. Csak annyi kell, hogy rászólj: változz kenyérré! Az ördög tulajdonképpen maga szeretné Jézus szájába adni a szót, tehát indítani, ihletni akarja. Gyökerében támadja igétől és Lélektől vezérelt lépéseit.

A válasz egy részlet az 5Móz 8,3-ból, amit utalásszerűen idéz Lukács, kiemelve a legfontosabbat: „nemcsak kenyérrel él az ember”. Figyeljük meg: Jézus tudatosan ragaszkodik ember voltához! Úgy

Isten Fia, hogy megmarad valóságos embernek, mert csak így segíthet az emberen, annak sok csúf veresége után, hogy a szüntelenül támadó kísértővel szemben ő maga viszont győzhessen.

A túlhajtott önfenntartási ösztönt győzze le bennünk a Szentlélek és az ige testet-lelket edző hatalma. Ha az tölt be, az életünk jó védettséget kap minden fondorlat ellen.

Lukács 4,5–13 – A hatalom és az önpusztítás két véglete

Bizonyára nem minden ok nélkül változtatott Lukács azon a sorrenden, ami Máténál található. Valószínű, hogy már első jelei mutatkoztak a keresztyénektől is megkívánt óhajnak, hogy jó polgárként állami oltárok előtt boruljanak le és ott áldozzanak. Az evangelista ezzel szemben azt hangsúlyozza, hogy Jézus ellene mondott e kísértésnek, miközben válasz nélkül hagyja a sátáni állítást, hogy a földkerekség minden országa neki adatott volna. Beszédes a szenvedő igei fogalmazás. Mintha a gonosz elismerné Isten létét, de azt állítja, hogy Isten e világ országai fölött az uralmat neki adta át. Állítása azon a gondolatsoron halad tova, immár illetéktelenül, amelyen a Jób 1-2 is kijelöli a sátán viszonylagos mozgásszabadságát. – De amit ezúttal állít, az már légből kapott és nincs semmi alapja, tehát hazudik (Jn 8,44). Takargatott szándéka szerint Jézust Antikrisztussá akarja tenni (2Thessz 2,9). Mindenesetre volt ereje arra, hogy Jézust a magasságba ragadja. Itt nincs szó magas hegyről, hanem Istent utánzó felragadásról és a földkerekség minden országa megmutatásáról.

Jézus elutasító válasza megint csak ige, méghozzá közvetlen közelségéből annak a Tóra-beli részletnek, amit minden hívő zsidó hitvallásként viselt kezén és homlokán, majd újból és újból elisméltelt: „Halld meg, Izráel: Az ÚR a mi Istenünk, egyedül az Úr” (5Móz 6,4). Jézus ugyaninnen, a 13.v-ből idéz, értelemszerűen: „Az Urat, a te Istenedet imádd, és csak neki szolgálj” (8). Ezzel szegül szembe a bármi áron megszerezhető hatalom csábításának.

Amíg az előző kísértésben csak rejtett utalás szólt Istenről, ezúttal egyenesen a Bibliából, közelebbről a 91. zsoltárból idéz a gonosz. Odaállította ugyanis Jézust a jeruzsálemi templom párkányára, s arra ösztönözte, hogy vesse alá magát a mélybe. Majd jönnek az angyalok, s kézen hordozva megakadályozzák, hogy bármi baja essék. Így érkezve onnan fönről a földre, s éppen a templom épületénél, mindenki majd csodálattal és Messiásként fogadja őt. Ezt nem mondja ki a sátán, de elindít egy gondolatsort, ami látszólag azonos irányt mutat azzal, amiért Jézus a földre küldetett. S ha Jézus enged, sikerül a sátánnak idő előtt derékba törnie megváltó munkáját. Minden egyéb halálnem kedvezőbb lenne a sátánnak, mint a kereszt. Ezt akarja megelőzni.

Mindhárom: 1. A kívánságok öntörvényű kielégítése; 2. hatalomra törés, mindenáron, vagy tíz körömmel lehető ragaszkodás hozzá; 3. végül pedig a hivatást, a küldetést derékba törő önpusztítás sokféle öngyilkos változata, mint Isten-kísértés, szembeszökően gyenge pontja a ma emberének is. Jézus győzelméből merítve erőt, mondhatunk ellene a megkörnyékező kísértőnek.

Lukács 4,14–19 – Beteljesedéshez érkezett prófécia

Már többször voltunk tanúi megtett utaknak Galileából Júdeába és vissza. Jézus is elindult Keresztelő Jánoshoz, aztán következett megkísértése Júdea pusztájában, onnan pedig a Lélek erejével Galileába tért vissza. E két pólus között járva tölti be Jézus az Atyától vett küldetését. Meglepő, hogy már most „elterjedt híre az egész környéken”. Mi alapozta meg hírét? A folytatásban van a magyarázat: tanított a zsinagógákban, s bizonyos szavainak erővel telt üzenete, gyógyításai és hatalma a tisztátalan lelkek fölött, tette kétségtelen-né, hogy Isten ereje dolgozott benne, s ezért dicsőítette mindenki. – Nem valószínű azonban, hogy nyilvános fellépése a názáreti zsinagógában csak ezek után következett volna. Ehhez tudnunk kell, hogy Lukács több esetben is előrehoz ilyen és hasonló, összegező részteket, amelyek csak korábban, netán későbbben történtek meg. Jól megismerendő tehát a szentíró szemlélete, stílusa és szerkesztésének módszere, hogy eligazodjunk a részletekben.

Ilyenformán lehetséges, hogy legelőbb nem a názáreti zsinagógába ment, mégis sejthető, hogy ez a látogatás az első között volt. Ismerős volt a hely, akárcsak az egész Názáret. Itt nevelkedett föl és a szülői otthon mellett ez a zsinagóga volt az alma matere, az iskolája, ahol annyi mindent tanult. Vélhetően nem valamelyik rabbi volt a mestere. Őt közvetlenül a Bibliája, az ÓSZ-i szentiratok oktatták és szólították meg személyesen. Ahogy az Ézsaiás-tekeracet átveszi és kinyitja, majd olvassa és önmagára alkalmazza, abban már kiforrottan áll előttünk közvetlen kapcsolata az Írással és az Atyával, ami bizonyos sok korábbi előzmény mostanra beérett gyümölcse lehetett.

Az Ézs 61,1k részletet olvassa fel a szombatnapi istentiszteleten. A prófétákból szabadon választott szakasz felolvasása megelőzte a Tóra (Mózes öt kv-e) egy részletének felolvasását. – Jézus természetesen nem a görög fordítást olvasta, ám az evanglista a LXX-t idézi, de mintha emlékezetből tenné, mivel közben az Ézs 58,6-ból is beleszó egy sort: „elküldött, hogy szabadon bocsássam az elnyomottakat (v. megkínzottakat)”. Az idézet azonban hirtelen abba-marad a 61,2 első sora után, s Jézus tudatosan hagyja el az Isten bosszúállásáról szóló folytatást –, még azon az áron is, hogy ezzel elmaradtak a gyászolók vigasztalásáról szóló ígéretek. Így viszont a 61,2 első sora elérése a csúcra. Őbenne itt van, jelen van az Úr jókedvének esztendeje, a nagy elengedés éve, ami az ÓSZ idején az 50. év, a kürtölés éve volt. A Messiással együtt kezdetét vette a messiási

idő, a szabadulás és a gyógyulás lehetősége mindabból, ami eladdig az embert gyötörte (3Móz 25,8kk). –

Krisztusban érkezett életünk nagy fordulata, ahol az ige és a Lélek által, az üdvtörténet központi tette előhívja életünkben a személyes hitrejutás döntését! Nincs ennél jelentősebb fordulat egy emberi életben! Van-e életednek ilyen döntő fordulópontja, ahol az üdvtörténet nagy áttörése nálad célhoz ér?

Lukács 4,20–23 – Megbotránkozások

Az Írás felolvasása alatt Jézus állt. Miután befejezte, s az Ézsaiás-tekercset átadta a szolgának, leült, s a többit ülve mondta tovább. Meglepődhetünk rajta, mert elképzelésünk szerint feltétlenül állva látnánk őt magunk előtt, amikor ilyen jelentős kijelentést tesz önmagáról, de nem így történt. Az erő nem a testtartásban van, hanem szavainak tartalmában, s ezt az első pillanattól fogva mindenki megérezte.

Tanulságos a zsinagógai közösség hangulatának és véleményének gyors változása. Első válaszuk egyetértő. E helyütt a „bizonyosságot tenni” áll az alapszövegben. Vannak, akik a folytatás miatt, inkább ellenkezést éreznek benne; feltételezve, hogy a nyelvtani ige itt, szerintük visszatetszést tükröz. Bátran megmaradhatunk azonban a helyeslésnél, mert vélhetően először fel sem fogták, amit Jézus, saját személyét kissé visszafogva, mondani szándékozott, azaz, hogy Őbenne teljesedett be most a prófécia!

A helyeslés átvált csodálkozásba, midőn fölfedezik, miről is van szó, mialatt Jézus kezdi hirdetni a kegyelem ígét, beszélve szabadulásról; s örömhírt mond a szegényeknek. Meghirdeti a vakoknak, hogy ismét megjöhet szemük világa. Az Úr szabadításának korlátlan hirdetése, melyből tudatosan marad ki a bosszú, egyre nagyobb álmélkodást vált ki, s kezdik magukat kényelmetlenül érezni. Rádöbbennek, hogy mindezen isteni tetteket nem csak úgy általánosságban hirdeti Jézus, hanem közvetlenül saját személyéhez kötötte. Még emlékezetükben van, szinte friss az emlék, ahogy itt nőtt fel közöttük. Ni, hát ez a József fia! Mit is akar ez a Jézus? – Még csak most olvasott fel első alkalommal a zsinagógában nyilvánosan, s nemhogy meghatódna az őt ért tisztesség kapcsán, hogy egyáltalán oda a fő helyre engedték egy cseppet, s máris az Úr felkentjeként kezd viselkedni! Hogy jön ez hozzá? Honnan veszi a merészséget?

A közvetlen jövőről is mindjárt próféciát mond Jézus, mert a 23.v jövő idejű. Itt ismét van értelmezési nehézség, s emiatt lehetséges, hogy kapernaumi tetteire csak később kerül sor. Előre megmondja tehát, hogy azt fogják majd követelni, amit megtesz (vagy megtett?) Kapernaumban, tegye meg itt, szűkebb pátriájában is. Jézus a próféták sorsát vallja magáénak, amikor kimondja, hogy saját házában egyik próféta sem kedves. Alkalmaz egy rabbinusi mondást is: Orvos, gyógyítsd meg saját sántításodat; miközben kissé módosít rajta. Vállalja az orvos tisztét, bizonynyal a 2Móz 15,26 értelmében. Egy papirusz így őrizte meg Jézus mondását: „Próféta nem kedves a sa-

ját hazájában és egyetlen orvos sem gyógyítja a szomszédait”. Jézus első fellépése szembe találja magát az első szembeszegüléssel. Hogy „az övéi nem fogadták be őt” most ilyenformán mutatkoznak meg legelőbb (Jn 1,11).

Le kell győznünk a botránkozást magunkban amiatt, hogy gyógyulás és szabadulás kizárólag a zsidó Názáreti Jézus személyében adatott a világnak, s nekünk. Rácsodálkozásból, jó esetben, lehet hit is!

Prófétasors

Lukács 4,24–30

Jézus, mondhatni: szinte elébe megy az elutasításnak, melyben hamarosan része lesz szűkebb hazájában. A Mk 6,1-6 során olvasható hasonló tudósítás, aholis még a rokonokat és saját házát, azaz családját is belefoglalja az elutasítók körébe. A 24.v híres mondása, melyet kissé módosítva, közismerten így szoktak emlegetni: senki nem próféta a maga hazájában, megelőző tapasztalatok és töprengések nyomán kialakult összegezés. Jézus mindenekelőtt az ŐSZ tanulmányozásán tájékozódva jutott el e következtetésre, melyet a maga körül tapasztaltak csak megerősítettek.

Az ŐSZ-ből vett két prófétai történet példája különleges, egyéni szemléletről tanúskodik! – Sem akkor, sem most nem jutott, nem jutna senki olyan következtetésre, amelyre Jézus figyelt fel! – Nevezetesen, hogy Izráelben bizonynyal sok özvegyasszony élt Illés idejében, s a prófétát Isten mégis a Szidónhoz tartozó Sareptába küldte (az 1Kir 17,9-el szó szerinti egyezéssel). Álljunk meg néhány szóra a három és fél év adatánál (Dán 7,25; Jak 5,17; Jel 12,14), mely az 1Kir 17k fejezetekből vont, korabeli (jézusi?) végidős (eszkatológikus) következtetés. A végidőknek ama része: az utolsó évhét, amelyet nagy nyomorúságnak neveztek, de a választottakra tekintettel lerövidítettnek azok a napok (Mt 24,21k), pontosan a felére, 3 és fél évre. – Mégsem ez az érdekesség a legfőbb szempont Jézus számára, hanem, hogy Isten a prófétát Izráel határain kívülre küldte, hogy egyáltalán életben maradhasson!

A másik példa is foglalkoztatta Jézust. Mennyi leprás lehetett Elizeus idejében, s ő éppen a szír Naámánt gyógyította meg. A talányt, hogy miért éppen egy idegent ért a kitüntető kegyelem, úgy oldotta meg, hogy saját népe bizonynyal elutasította a prófétát, s ezért fordult a gyógyító kegyelem váratlan irányba, amire senki nem gondolt volna. Jézus későbbi tetteiben is megtalálható a két szembeszökő példa párhuzama. A naini ifjú feltámasztása az egyik (7,11kk), a másik a 17,11kk-ből a samáriai leprás, aki a tíz meggyógyult közül egy-maga tér vissza, hogy Jézusnak hálát adjon.

A kor viszonyai között ilyen következtetések levonása szinte már forradalom a gondolatok szintjén, hát még beszélni is róla mások előtt! Jézus pedig abban a zsinagógában beszél ezekről, ahol maga is tanult és nevelődött. Leírhatatlan felháborodást vált ki a következtetéseivel. Szóba sem jön, hogy valamiképpen álcázni kellene a megrendszabályozási szándékot. A hallgatók képtelenek magukat türtőztetni. Dühvel és izzó haraggal űzik végig a városon: Utol is

érik, mivel nem nagyon volt hajlandó futni előlük. Így hát kivitték egy meredély széléig. Názárettől 1-2 km-re van egy olyan rész, ahonnan a mélybe taszíthatnák –, ha tehetnék! Mert Jézus egyszerűen lefejté a lebénult kezeket magáról, esetleg erőtlennül hulltak alá az őt megragadó markok, majd pedig megfejthetetlen hatalommal, egyszerűen és sértetlenül átmegy közöttük.

Istennek egészen mások a gondolatai és következtetései, mint a mienk. – A megtérés a gondolatok átrendeződése is az övére.

Lukács 4,31–37 – Kapernaumi kezdetek

Íme, Jézus első tettei, melyeket Kapernaumban vitt véghez. Ezekről mondták Názáretben: követelni fogják tőle, tegyen hazájában is hasonlót! Jézus azonban szabad döntése szerint választja meg működése helyszínét; mégis a hirtelen támadt szükségnek mindig engedett, ha fölismerte, hogy segítenie kell. Ahogy most is történt. – Kezdett tanítani a zsinagógában, s szavaiban erő volt, telítve isteni hatalommal, s ezt mindenki megérezte, még ha nem is értették egészen, miről is van szó bennük. A hatást érzékelteti a csodálkozás, az alapszöveg szerinti álmélkodás, vagy amire azt mondják, hogy magán kívül van a csodálkozástól. – Jelenlétének és szavának erejét mindjárt példázata is összeütközése a démoni lélekkel, mely testébe-lelkébe férkőzve gyötört ott egy embert. Mivel pedig annak az embernek száján át beszélni kezdő démon a társai nevében is szól, ebből kitűnik, hogy Jézus jelenléte által megtámadottnak érzi magát a démonvilág. Mert ők az emberben érzik otthon magukat, s most jön Jézus, aki megfosztja őket kényelmes szállásuktól. A démonoknak minden mindegy, ha az embert pusztulásba viszik, nekik egy a fontos, hogy jól érezzék magukat az emberben, ha az még rosszul is lesz tőlük, s tán bele is pusztul.

Jézus akkor parancsol rá a démonra, mikor az támad: Ismerünk – mondja –, jól tudjuk miért jöttél, azért, hogy elpusztíts minket. Jobb, ha nem lesz semmi közünk egymáshoz. A démonokat végidős balsejtelem kezdi gyötörni. Elpusztításuk majd csak a végső időkben pecsételődik meg (Jel 20,10), de Jézus fellépésével már érzik vesztüket. Jézus testet öltése, eföldi szolgálata és a Lélek által érvényesülő hatalma képes megszabadítani az embert az ördög markából. A sátán meglop, kiszarol, elpusztít. Jézus életet ment és bensőképpen tesz gazdaggá és boldoggá. – Kettejük küzdelme szemléletesen alakul itt. A démon azért mondja ki Jézus nevét, hogy ez által hatalmába kerítse. Jézusnak nincs szüksége ilyen praktikákra. Ennyit mond: „Némulj meg és menj ki belőle!”. Az ördög még annyit tehet, hogy emberét odaveti a középre, de már nem az ő zsákmánya, s ezzel sem tud már kárt tenni benne.

Jézus démonűzései tényleges szabadítások, másrészt jelek, erőteljes folytatásai az ÓSZ-i próféták jeleinek. Biztatást adnak ma is számunkra, hogy őneki változatlanul van hatalma rá, hogy korunk divatos, embert romlásba taszító megszállottságaiból, szenvedélybetegségeiből megszabadítson. Eszköze ma is a Szentlélek által élővé tett ige. A kapernaumiak is azt kérdezték: „Milyen ige ez?” (36).

Szóba sem jöhet részünkről Jézus utánzása; ellenben kérhetjük, hogy igéjét ma is telítse életmentő, embermentő, szabadító erővel!

Lukács 4,38–44 – Betegek gyógyulása

Lukács szerint Simonnak már elhívása előtt volt találkozása Jézussal, aki a zsinagógából távozóban megy be házába. Gondolhatunk arra, hogy közös étkezésre volt hivatalos. A meghívásban ama szándék is munkált, hogy majd megemlítik súlyos betegüket. Kifogásként eltekinthettek volna e szándéktól, hogy a lázas beteg miatt ez a szombat nem alkalmas a látogatásra; de éppen a szükség és a tehetetlenség tudata viszi közelebb az egész háznépet Jézushoz. Messzemenő következtetések nélkül, a Simon családi otthonában történtek után, amikor megtapasztalták Jézusnak gyógyító hatalmát, az egész család szabadabb lélekkel tudta vállalni minden következményét annak, hogy a családfő Péter majd Jézus tanítványa lesz, s jár vele együtt, később pedig az apostoli szolgálat terhére is viseli.

Jézus odalép a fekvő beteghez. Vélhetően fejtől állt a fekvőhely végéhez, s úgy hajolt a beteg arca felé. Majd pedig ráparancsol a lázra – mintha az egy személy volna –, s a láz azonnal elhagyta a beteget, és Simon anyósa máris szolgál nekik. Megszűnt tehát a láz leverő hatása és nincs bágyasztó utóhatása sem. Ilyenformán az egész család átélhette a láz következményeitől lett szabadulást.

Vége lévén a szombatnak, estefelé megindulnak az emberek a betegekkel, hogy Jézus gyógyítsa meg őket. Néhány esetben olvasunk csak arról, hogy Jézus egyszerre gyógyított meg sok beteget, hozzávéve a démoni megszállottakat is, akiket megszabadított a tisztátalan lélektől. Kapernaum valóban az égis magasztaltatott fel ama tettek által, miket Jézus vitt végbe a városkában; de vajon, igazán befogadták őt? A 10,15 etekintetben kétségeket ébreszt bennünk. Különben Jézus nem figyelmeztette volna őket, s nem mondott volna róluk keserű próféciát. – A démonok kiűzésekor, akik Jézus nevét, ill. tisztét kiáltozták, elhallgattatja őket, kizárva a lehetőséget, hogy neve kimondásával kísérltet tegyenek rá, hogy őt, ily módon hatalmukba kerítsék.

Kivehető az igéből, hogy reggelre kelve Jézus elsőnek serken föl, s már megy is ki egy puszta helyre. Rendeznie kell gondolatait és imádságban kell beszélnie az Atyával; azonban újfent érkeznek hozzá a városkából, s rábeszelnék, hogy tartósabban maradjon közöttük. Egyelőre azonban elvégezte, amit ott tennie kellett. Nyíltan válaszol, hogy más városokba is el kell mennie, hirdetve nekik is az Isten országa evangéliumát. Neki eszerint kell eljárnia. Egyébként ez az első utalás Lukácsnál az Isten országára. Rövid magyarázattal

szól Jézus a küldetéséről, amiről már Názáretben is beszélt. – Majd még sor kerül újból Kapernaumra (7,1).

Kiváltképpen alkalom volt a városka számára az a szombat és a másnap, a hét első napja, azaz vasárnap! – Aki nem szégyellte élete, rokona, családja testi-lelki szükségait, az mind részesedhetett az igazi gyógyulásban!

Lukács 5,1–5 – A Te szavadra – mégis

Azon a reggelen a kezdeti idők boldog feszültsége tölti el a sokaságot a Genezáret tó partján. Föltámad az ige utáni szonjúság és Jézus hirdeti nekik az igét. Történhetett volna egészen másként, ahogy az Ám 8,11kk prófétálta, ítéletesen, hogy az ige utáni éhség nem fog megelégtetni. Most azonban Jézus Krisztusban – fogalmazunk világiasan –, szerencsés módon találkozik össze a vágy és a megelégtetés; mert az sem mindegy, hogy mit tart az ember élete legnagyobb szerencséjének.

Itt van mindjárt Simon, aki biztos, hogy nagyon szerencsétlennek érezte magát azon a reggelen. Igaz, hogy amott az a Jézus prédikál, aki vendége volt tegnap, de kisebb gondja is nagyobb annál, hogy éppen ezzel törődjék most. A hálót meg kell takarítania a hinártól, a rátapadt moszattól, miegymástól, s aztán ki kell teríteniük az üresen maradt hálót. Azokra sem tud pillanatnyilag jó szemmel nézni, mintha kikacagnák az üres hálószemek. Így sem járt még soha életében, úgy értek ki a partra az éjjel – több alkalommal is, mintha az egész tóban egy fia hal se úszkálna.

Fölös nyűg rajta az is, hogy Jézus, ismerősként, megszólítja; használná ugyanis a hajóját egy kicsit, mert a sokaság nagy ragaszkodásával és buzgóságával szinte a vízbe szorítaná őt. Túrtózteti magát Simon és helyet ad Jézusnak, s közben tán' oda se figyel, mert képtelen összeszedni gondolatait. Fáradt, álmos és éhes, s a család holnapi megélhetésére gondol. Na, végre vége! – vélte, amikor Jézus befejezte a tanítást. S ekkor valami ellenállhatatlan erővel telített parancs hangzik felé; Jézus mondja, de mintha a veséjébe látna. – Mert látta, bizonyosan látta az üres hajót és egyszerűen átlátta minden keservét és csüggedését, s szavával arra biztatja, hogy ne adja fel, tegyen még egy próbát. Menjen, evezzen a mélyebb vizekre, s ott vesse ki a már félig-meddig leszerelt halászkésztséget. A felhívás nemcsak neki szólt, de mindegyik társának, akik ott tették dolgukat. Ezekben a letört emberekben ő már fölismerte elhívott tanítványait.

Keserűen bukkik ki Simon ajkán a panasz: Egész éjjel fáradoztak, összeszedve minden ügyességüket, de hiába volt a kitartó próbálkozás. Elmondja tehát mindazt, ami a szívét nyomja. Ám, mégis kész feladni ellenvetéseit, s kivetni újból a hálót, egyedül csak Jézus szavára.

Ő látja üres hálót, ütött-kopott hajót, fáradt testedet, üres tekintetedet, csüggedt és aggódoó szívedet, s ezen is segíteni akar, amikor rajtad segít. Engedj szavának, bármily érthetetlennek tűnik is. Még kifogásaidat is elmondhatod, de aztán engedj az ő akaratának. Nem fogod megbánni! Meg fog születni benned a tanítvány!

Lukács 5,6–11 – A bőség jótékony zavara

Zavarbaejtő a bőség, ami rázúdul a kettő vagy három (?) galileai halászra, kiválképpen Simon Péterre (a Péter név, megelőlegezetten, a 8.v-ben olvasható először), mert a háló szakadozik, jönnie kell a másik kettőnek, miután kétségbeesetten intenek félkézzel társaiknak a másik hajóban. A hajók pedig máris süllyedni kezdenek. Később aztán kihúzzák őket a partra, de az nincs részletezve, hogy miként került a sok hal a szárazra, már ami nem úszott el közben. Minderre csak következtethetünk, mivel az, hogy Simon Jézus lábai elé esik, csak a parton történhetett. A sok hal nem a róluk való gondoskodás végett van – bármennyire megütközünk rajta –, hanem avégett, hogy Simont porba sújtsa, bűnös voltát lelkiismeretére terhelje. De közben már megszületőben van a valódi Krisztus-ismeret. Korábban ugyanis tiszteletből szólította Jézust Mesternek; itt mondja ki először, hogy Uram!

Oly kiáltónak érzi az ellentmondást a maga bűnössége és Jézus szentsége között, hogy más lehetőséget nem lát feloldozására, mint hogy elküldené Jézust magától: Menj el Uram, még bajt hozok rád, megfertőzlek! – Nem illünk egymáshoz. – Nem is sejtjük, hány embert tart vissza tőle az őszinteségre kényszerülő önismeret, azoké, akik megállapítják önmagukról, hogy nem méltók rá, hogy az Isten közelségébe kerüljenek. – Vállaljuk hát fel a gondját, miként juthatna el a fülekig, s a szívekig a bátorító szó: Ne félj! – Jézus teremtő szavának ugyanis át kell törnie a félelem falát!

Mostantól fogva új irányba fordul Simonnak és társainak élete. Embereket fog halászni az életre, foglyul ejtve őket az Isten országa számára. Az itt alkalmazott nyelvtani igében benne foglaltatik az „élet” fogalma. Ezt a vonást azonban szükségtelen túlmagyaráznunk, beszél az önmagáról elég érthetően.

Hogy mi lett a hajókkal, mesterségükkel, családjukkal, ez megint nincs kidomborítva az igében. Ezekben az esztendőekben tanítványként követték Jézust, de az, hogy a hajókat a partra vonták, bizonynyal keserves erőfeszítéssel, mert azok el voltak merülve többlet terhükkel –, az csak mellékesen említetik. A vázlatosan jelölt mozgás arra mutat, hogy rendet tettek maguk körül. A tanítvány életforma tehát nem jogosít fel senkit sem arra, hogy a hétköznapi dolgokban, kiki hanyagsággal kezelje megélhetése eszközeit. Ezek rendjében is tükröződjék életünk fő iránya, Jézus követése. A „mindent otthagyni” esetünkben azt jelenti, hogy ha szükséges, meg tudunk lenni olyan dolgok nélkül, melyek – míg Jézust nem ismertük Urunknak

–, egészen kitöltöttek és lefoglaltak bennünket, máskor meg kínoztak és majd agyonnyomtak.

Ha Krisztus az Urunk, semmi egyéb nem uralkodhat el rajtunk. Az eszközök megmaradnak eszközöknek, melyek esetenként nélkülözhetők is, sőt boldogabbak vagyunk, ha nem törjük fejünket miattuk még éjszaka is; sőt jobban alszunk, mert rend van körülöttünk, meg a lelkünkben is.

Lukács 5,12–16 – Felismerés és gyógyulás

A 3Móz 13,13-ban meglepő állítás és rendelkezés olvasható arról a leprásról, akinek már egész testét elborította a fehér pokolosság. Az illet tisztának lehetett nyilvánítani. Ebben talán az a fölismerés hatott, hogy a beteg állapota fordulóponthoz érkezett; útja a mélységből már csak fölfelé vezethet! – Mégis, vélhetően, ilyenkor hiányérzet támadhatott mind a betegben, mind pedig az egészségügyi hatóság tisztében eljáró papban, mert az a kitétel, hogy „tisztá” nem oldott meg semmit. Ezért alakulhatott ki az a vélemény az írástudók és farizeusok között, hogy egyedül csak Isten képes meggyógyítani a leprást. Amikor ez netán mégis megtörténik, van az olyan csoda, mintha valaki halottat támaszt fel.

Íme, most acra borul Jézus előtt egy leprás, akinek testét már egészen elborították a torzulások. Nem tudható, hogyan került a városba. – Talán már tisztának tekintették? Ő nem érezte magát ilyennek. Viszont fölismerte, hogy Jézussal érkezett el számára a nagy fordulat lehetősége, mert őáltala megtisztulhat. Senki más, csupán Jézus segíthet rajta; de vajon ő akarja-e? Ezen múlik gyógyulása. Semmi kétsége sincs, hogy Jézusnak van hatalma, hogy őt megszabadítsa betegségétől. A névtelenségben maradó ember valami lényegeset ismert föl a hit dolgaiból, nevezetesen azt, hogy Isten akaratától függ életünk alakulása, mégis szükséges hozzá a mi esedezésünk és küzdelmünk is.

Jézus hatalma nyilatkozik meg abban, hogy megérinti a leprást és teremtető, szabadító szóval jelenti ki neki, hogy Ő akarja a megtisztulását és tisztuljon is meg! Szavára eltűnnek a leprás testéről betegsége tünetei. – Ezek után elküldi őt Jézus a papi hatósághoz. Vigye magával a mózesi rendelkezés szerinti áldozatot is, vélhetően a 3Móz 14,30kk szerintit, „bizonyosságul nekik”; eszerint összegezi a meggyógyult odamenetele célját. Jellé teszi a felépült embert arról, hogy már jelen is van, és messiási munkáját végzi az, akiben Isten ereje és halottakat támasztani képes hatalma öltött testet. A tilalom, hogy ne beszéljen senkinek sem arról, mi történt vele, a jel hatékonyságának fokozását szolgálja. Ahogy mi is azt szoktuk fontos dolgokra mondani, hogy nem kell előre elkiabálni. Ebben az esetben is valami hasonlóról lehet szó.

Eközben pedig Jézus híre mindenfelé terjed. Megint összesereglik a sokaság, hozzák betegeiket, hallgatják szavát. – A szálak azonban túlságosan szétágazódtak már és össze is bonyolódhatnak. Rendeznie kell a gondolatokat, el kell varrni a szálakat. Vissza kell tehát

vonulnia Jézusnak a pusztába, hogy imádságban vigye az Atya elé mindazt, amit meg kell beszélnie vele. Távolról hívja és köszönti őt a puszta, melyet Isten, a Hős 2,16-25 szerint, szövetsége megújításának helyévé tette népe számára.

Ha oly sok minden történt hirtelenében veled, legyen kellő erőd a belső csendhez, hogy Isten elé vidd dolgaidat.

Lukács 5,17–20 – Másokat hordozó hit

Jézus visszafogott tartózkodása ellenére feltűnnek körülötte a farizeusok és írástudók; mert bármennyire került is a személye körüli hírverést, Galileán túl, Júdeáig és Jeruzsálemig is eljutott a híre. Mozdulnak a vallás hivatalosai és ellenőrzésképpen szemügyre óhajtják venni Jézus tetteit. Ezúttal tehát első alkalommal mutatkoznak körülötte. Kíváncsi volna, ha szigorú kegyességük és részletekig menő Írás-ismeretük ráismeréssé változna Jézus közelségében. Bizonytalán Isten is ezt óhajtotta volna, mert megjelenésükre válaszként az Úr ereje gyógyításra készíti Jézust. Ilyen szembeötlő és szemléletes fogalmazás sehol egyebütt nem olvasható az evangéliumokban. Isten válasza ez az írástudók megjelenése által előállt kihívásra; hátha nemcsak a szemüket fogják kinyitni, de a szívüket is!

Máris hoznak egy béna embert; többen emelik és nem is nyugosznak addig, míg Jézushoz el nem juttatják. Ám sokaság szorong az ajtó előtt és sehogy sem akarnak utat nyitni a vivők és a hordágyon fekvő előtt. Nehezen lehet elképzelnünk és mégis úgy történhetett, hogy végül egy külső lépcsőn mentek föl a lapos tetőre, s onnan rést nyitva engedték le betegüket Jézus elé. Lukács cserép-héjazatról beszél. Valószínű, hogy nem ismerte annyira a palesztinai viszonyokat, s a hellén világ építkezési szokásaira gondolt, de a tudósított esemény így is meggyőző hitelességű. Főként az, hogy Jézus a vivők, továbbá a beteg hitét is látva hirdetett bűnbocsánatot a bénának.

Nagyszerű távlat nyílik e mozzanatban minden keresztyén számára. Legkivált azoknak szól az üzenet, akik mindig önmagukkal bajlódnak. Vedd föl még a másik terhét is, s máris könnyebbé válik a sajátod. Keresd meg, ki lehetne közeledben az, akit – együtt másokkal, Jézushoz vihetsz. Elsősorban imádságban tedd meg e lépést, így a leghatékonyabb; s máris kezdenek elhárulni a körülményekben tornyosuló akadályok. Megszületik az egység is a fölismerésben és törekvésekben, hogy egyedül Jézus segíthet. Másrészt, akarata ellenére nem lehet letenni senkit öelébe, de imádság nyomán megszülethet az egy akarat. Így válik láthatóvá Jézus számára a célra tekintő hit, s bár nem dicsekszünk vele, emberek előtt is példaszerűt vihetünk végbe.

Bizonyos, hogy a tetőbontás alapos fölfordulást és meglepetést keltett. Erről hallgat az ige, mert a lényegre tekint, mely szerint Jézus a bűnbocsánatot tartja előbbvalónak. Nem tudjuk, hogy milyen összefüggés volt a beteg bűne és baja között. Ettől eltekintve, mégis a legnagyobb szükség minden ember életében, hogy bűnei rendeződ-

jenek a bűnbocsánatban, melyet Jézus készségesen ad meg mindazoknak, akik reménységüket őbelé vetik. Ember! Mondja Jézus. Az ember a bűnbocsánat által válik igazán teljes emberré, ahogy azt Isten eredetileg gondolta és szeretné.

Lukács 5,21–26 – Hitelesített bűnbocsánat

Jézus egyaránt érti bírálóinak egymás között meghányt-vetett elvi ellenvetéseit és a szívükben fogalmazódott megállapításokat. Az elvi alapon álló hivatalos kifogás szerint, aki ilyen könnyelműen dobálózik a bűnbocsánat-hirdetéssel, káromlást szól, mivel a bűnöket egyedül csak Isten bocsáthatja meg. A szívükben pedig még egyszerűbben összegeződik a ki nem mondott következtetés, körülbelül így: Könnyű azt mondani, hogy megbocsáttattak a bűneid, de van-e ennek hitele és súlya? Kétséges, hogy volna! – Jézus válaszol a kimondott és a ki nem mondott ellenvetésekre: Azt gondoljátok, hogy csupán légből kapott dolgokat beszélek, könnyelműen? Körülbelül ez a jelentése annak, amit Jézus ekként fogalmaz: Mi könnyebb? – Hogy pedig fölmutassa és aláhúzza, mintegy hitelesítve a hirdetett bűnbocsánat érvényességét, szól a bénához: „Neked mondom, kelj fel, vedd az ágyadat, s menj haza!” Válaszol Jézus a legelső, a legfontosabb kérdésre is: „Ki ez?” A felelet ama névben van, melyet először mond ki önmagáról. Ő az Emberfia! E név előzménye egyrészt a Dán 7,13k, ahol is az ég felhőin érkezik, aki emberfiához volt hasonló. Hatalom és dicsőség adatik neki, mely el nem múlik. Másrészt Ezékiel könyvében olvashatunk emberfiáról, ahol a név nem méltóságot jelöl. Isten szólítja meg e néven a prófétát. E két szálból van összefonva Jézus leginkább használt ön-elnevezése. Az ezékieli vonásokkal ellátva, mintegy a földre hozta le a dánieli végidős és mennyei látomást. Hatalma el van rejtve és mégis meg kell tudnia árgus szemekkel kutakodó bírálóinak, de a betegnek és segítőkész társainak is, hogy hatalma e földön abban is érvényre jut, hogy megbocsátja a bűnöket. Pontosabban: Isten bocsát meg, s az Emberfia ezt a bocsánatot gyakorolja. Bírálói voltaképpen helyesen mondták, hogy csak Isten az, aki megbocsáthat. Tehát Jézussal kellene tisztába jönniük, hogy övele már megkezdődtek az emberfiának napjai, mert ő az Emberfia.

Akik látták a gyógyulást, szinte magukon kívül voltak az ámulattól és azt mondták: Hihetetlen (paradox) dolgokat láttunk ma. Az ige itt nem különböztet a tanúk között; azt mondja, hogy mindnyájan ilyen megállapításra jutottak. Feltételezhetjük, hogy még iménti kritikusai is. Micsoda meggyőző erő volt Jézus tetteiben!

Egy fokkal azonban nagyobb hatást váltott ki magában a meggyógyultban, aki Istent dicsőítve ment haza épségben – magával vive hordágyát. A halálos bénaságból támadt fel ő az életre. Tagjaiba áradt a gyógyulás és az élet, s lelke felüdült a feloldozás, feloldoztatás örömeiben. Ez az igazán kíváncsi állapot mind nekünk, mind Jézusnak, akit különben érdekel testi hogylétünk is.

Lukács 5,27–32 – Mi végett jött Jézus?

Lévi életében azzal kezdődik a nagyszerűen új és más, hogy Jézus megpillantja. Ő még el van foglalva a vámnál, ahová munkája köti. Nem szükséges mindjárt arra következtetnünk, hogy fölös és igaztalan nyereség tapadt volna a kezéhez, jóllehet a közvélemény visszaélésekkel gyanúsította a vámszedőket. Jézus nem faggatja múltjáról, egyszerűen csak megszólítja: „Kövess engem!”. Szava életváltoztató erővel ragadja meg emberét, Lévi fölkél (valamilyen alacsony ülő alkalmatosságról) és elindul Jézus után.

A Lévi házában rendezett nagy vendégség tanúsítja, hogy a tanítványosság elsőrenden nem azt a gazdagságot érinti, amit Jézus megérkezése hoz annak, aki őt befogadta életébe és házába. Azelőtt sem lehettek megélhetési gondjai, de talán soha eszébe sem jutott volna, hogy mások is egyenek asztalánál. – az övéin kívül. Még az is lehet, hogy fogához verve minden garast még önmagától is sajnálta az ennivalót. Jézussal most egyszeriben új fényt kap minden. Szíve kitarul és otthona is Jézus előtt. Jelen vannak vámszedő társai, akikkel – meglehet –, hogy azelőtt késhegyig menő harcot vívott a posztokért, és ott vannak a tanítványok, sőt a farizeusok és írástudók is megjelennek nála. Az Isten országa boldog vendégségének előrevetített fénye tölti be most a Lévi házát; messiási lakoma ez, a vőlegény együtt van a násznéppel (35), – ha nem is zavartalanul.

A kákán is csomót kereső farizeusok szeme most megint megakad valamin. Voltaképpen Jézuson botránkoznak meg, de a tanítványoknak teszik szóvá oly módon, hogy Jézus is értsen belőle. Mert mégis micsoda dolog az, hogy együtt esznek és isznak a vámszedőkkel és bűnösökkel? Tehát megint ők azok, akik mindjárt választóvonalat húznak az igaz és a bűnös közé, melyet semmi körülmények között nem szabad átlépnie senkinek. Ez a jézusi kör pedig semmibe veszi az igazak és a megátalkodott bűnösök közötti különbséget.

Jézus pedig megvédi tanítványait, ha bennük az az indulat és lélek van, mint őbenne. Miközben tehát válaszol helyettük a kifogásokra, kristálytisztán fogalmazva fölmutatja, hogy miért, mi végett jött ő. Nem igaz, hogy összemossa az igazat és a bűnöst. Jól látja ő a különbségeket, de mentő szeretetével minduntalan győzelmesen lépi át a bűnösök küszöbét, hogy megtérésre hívja őket. Szó sincs tehát arról, hogy vállon veregetné a bűnösöket, mondván: jó vagy nekem így is; sőt feltárja a diagnózist, kertelés nélkül megmondja, mi a baja, de hozza a gyógyulást, a terápiát is. Ezért aztán előáll az a fura helyzet, hogy a bűneikkel bajlódók közelebb érzi magukat

Jézushoz, s ténylegesen közelebb is járnak a megtéréshez, mint akik magukat makkegészségesnek vélik.

Úgy hív megtérésre, hogy hozzám jön, mert értem jött, érkezésének céljai között ott vagyok én is.

Lukács 5,33–39 – Az új és a régi

A mózesi törvényben alig van utalás bűjtre. A nagy engesztelési ünnepel kapcsolatban (7. hó 10. napja) olvasunk ilyen rendelkezést: „tartóztassátok meg magatokat” (3Móz 16,29.31; 23,27; 4Móz 29,7). Volt továbbá önkéntes alkalmi bűjt (vö: 2Sám 12,22), de rendszeres bűjtről csak a későbbi iratokban olvashatunk, nemegyszer kritikai megjegyzéseket fűznek hozzá a próféták (vö: Ézs 58; Zak 7). A heti kétszeres bűjtölést a farizeusok hozták szokásba (18,12). Keresztelő János tanítványai a bűnbánattal és a rendszeres imádkozással kötötték egybe bűjtölésüket. (Ebből látható, hogy János mozgalma még tartott, amikor a Jézusé már kezdett alakot öltetni). Talán előzményként számítható az ÓSZ-ből a názírság fogadalma is (4Móz 6). Mivel azonban itt már csak János tanítványairól esik szó, lehet, hogy János már börtönben van, amiről a 3,19k beszélt. Tehát bűjtölésüknek kiváltképpen oka lehetett már az is, hogy elvétellett közülük – úgymond – „a vőlegény”. Ha ez így van, akkor ebben is János az útkészítője Jézusnak; s a jánosi tanítványi kör magatartása pedig annak az időnek, amikor majd a jézusi körből is el fog vétetni Mesterük. Ez az összefüggés azonban nem kap itt hangsúlyt, mégis nyomatékot adhatott Jézus szavainak, hiszen János sorsa köztudott volt.

Jézus együttléte tanítványaival, s a hozzá vonzódókkal rendkívüli és egyszeri idő. Ha velük van a vőlegény, kizárt a bűjt, akkor öröm van. Ugyanakkor Jézus először mond próféciát ama napokról, amikor elvétetik a vőlegény övéitől, s akkor majd bűjtölni fognak. A bűjt ideje is korlátozott. Jézus napokról beszél, mintha a nagy engesztelési ünnep bűjtje itt célhoz érne. Feltámadása után pedig újból együtt eszik majd tanítványaival. Tanításában tehát nem hangsúlyos a bűjt, de ha indokolt, akkor elfogadható.

Az alkalmazott hasonlatokban szembeállítatik az új az óval, a régivel. Egyértelmű, hogy a tanítványi Krisztus-követés az új, a rugalmasabb. Az újból varrt folt kiszakítja az ócska gúnyát. A még mozgó, erjedő bor pedig szétszakítja az avult és kérgesre száradt, tehát könnyebben repedő tömlőt. Ezért kell az újbórnak új tömlő. Mintha közben óvná is ezzel Jézus a régít. Nem akarja mindenáron szétrepesztetni, megsemmisíteni; egyszerűen csak újat kezd.

Sőt, a 39.v-ben, mintha még meg is értené és elfogadná a régihez ragaszkodókat. Ebben főként Keresztelő János tanítványaira lehetett tekintettel, akik – az óbor ízével szájukban – azt mondják, hogy

jobb az ó! Más helyütt (7,24kk) is megvédi Keresztelő Jánost, útkészítőjének vállalva őt.

Ha néha úgy érzed, hogy „elvétetett a vőlegény” tőled és szomorkodsz – kérjed, hogy legyen megint veled, s meg fogod érezni az öröm jó ízeit Ővele, hamarosan.

Lukács 6,1–5 – A szombat Ura

Az 5Móz 23,26-ban ezt olvassuk: "Ha bemégy embertársad gabonája közé szakíthatsz a kezeddal kalászokat". – A 3.v-ből közvetve tudjuk meg, hogy a tanítványok éhesek lehettek, ezért igyekeztek a törvény adta lehetőségek között elverni éhségüket. Érdekes, hogy arról viszont nem olvasunk, hogy Jézus is velük tartott volna az evésben. Tartózkodása teljesen a háttérben marad, s nem óhajtja tanítványaira is kiterjeszteni saját önmérsékletét, amit azért is vállalhatott, hogy szavainak teljes súlyával mondhatta ki végül is azt, hogy az Emberfia ura a szombatnak (is)".

Hogy-hogynem, a farizeusok megint ott téblábolnak, sarkában vannak Jézusnak állandóan, anélkül, hogy igazán követnék őt. Mily kár értük, hogy csak saját csóltásuk szerint mérik fel és le Jézus tetteit, no és a tanítványokét. Mert a farizeusok nem tartották eléggé részletesnek és következetesnek a mózesi rendelkezéseket, emiatt megfajultak még számos tilalommal. A későbbiekből ismeretes, hogy 39-féle munka soroltatott elő, amit tilos volt végezni szombaton. Közöttük volt a cséplés is. Az pedig, hogy a tanítványok kezükkel morzsolgatták a kalászokat – szerintük – cséplésnek minősül, ezért tekintendő törvényszegésnek. Ezt a következtetést vonták le a látottakból, s mindjárt szóvá is tették a tanítványoknak úgy, hogy Jézus is hallja. Olyan trükk ez, amit a magyar így karikíroz: Lányomnak mondom, menyem is értsen belőle.

Jézus azonnal védelmébe veszi tanítványait. Övéi ma is számíthatnak rá, hogy védelme elkíséri és hordozza tetteiket, ha eljárásuk igeszerű, s megmarad az emberiesség határai között. Hosszabb távon ez mindig igazolódik, olykor meg azonnal érvényre jut. Jézus a Bibliából vesz elő példát, mely szerint Dávid és éhes emberei nem vétettek, amikor – Ahimelek pap engedélyével – elvették a szent kenyerek asztaláról az onnan lekerülő kenyeret és megették. Azt nem részletezi Jézus, hogy ezeket, megvonva saját szájától, maga a pap adta át Dávidnak, hogy segíthessen. – Mindez pedig éppen szombaton történt, amikor friss kenyeret tettek az egyhetes helyébe (vö: 3Móz 24,5kk). Mellesleg: Dávid és emberei tehát az egyheteset rácsálhatták, – fűzhetjük hozzá utólagosan.

„Az Emberfia ura a szombatnak” közelebről azt jelenti, hogy a szombat a teremtettség felüdüléséért adatott, s hogy Isten neve dicsőíttetik abban, ha szétárad a békesség az ember testében-lelkében. Beletartozik Jézus művébe, hogy helyreállítja, célhoz juttatja a szombat eredeti, teremtetésbeli értelmét, jelentését – az idők rendjé-

ben. Az ötnapos munkahét alkalmat ad nekünk rá, hogy szombatonként gondoljunk az ÓSZ népére, s tisztelettel vegyük észre Isten népének azon gyermekeit, akik ezt a napot ünneplik.

Nekünk is van szombatunk: az a mennyei nyugalom, ahova majd bemegyünk: „A szombati nyugalom... még ezután vár az Isten népére” (Zsid 4,9).

Lukács 6,6–11 – Mindenek helyreállítója

A (fő)papi szolgálatra tekintettel úgy rendelkezett a 3Móz 27,17kk, hogy testi hibás, törött végtagú nem mutathat be áldozatot. Az eset, mellyel Jézus szombaton találkozik a zsinagógában, nem sorolható a fönti tilalomhoz, mégis beszél minden ember szolgálati alkalmatlanságáról, aminek nem testi, hanem a bűn miatt, lelki okai vannak; s hogy Jézus gyógyítása egyben alkalmassá tétel is az Isten tiszteletére.

További üzenete e gyógyításnak, hogy ezt az embert, tanítása pecsétjeként, jellé teszi. Mert ő azért jött, hogy helyreállítson mindeneke, amit a bűn és kihatása az ember testében és lelkében elrontott. A sorvadt jobbkez munkaképtelenné tette, szinte tétlenségre, tehetetlenségre kárhoztatta azt az embert. Amikor pedig – Jézus szavára – kinyújtja béna jobbkezét, az helyrejött. A Szentlélek kitöltése után, egy béna meggyógyítása kapcsán az ApCsel 3,21-ben Péter tesz bizonyosságot oly módon Jézusról, hogy Őt az égnek kell befogadnia mindaddig, amíg mindenek helyreállítása meg nem történik. A sorvadt kezű meggyógyítása arról jel, hogy elkezdődött a kificamodott és tehetetlenné bénult teremtettség helyreállítása. Hogy pedig ez megint egy másik szombaton megy végbe, benne ismételten érvényre jut a szombat eredeti rendeltetésének visszaadása, amint erről az előbbieken már szó esett.

Ezúttal sokkal élesebb az ütközés az újfent ott lábatlankodó farizeusokkal és írástudókkal. Jézus kérdése, hogy szabad-e jót vagy rosszat tenni, életet menteni, vagy kioltani, élére állítja a dolgokat. Életmentés, melyet ő tenni szándékozik; amit pedig ők akarnak tenni, ill. nem megtenni, az rossz, mert kioltása az életnek. Úgy érte, hogy elvakult szigorukban a legszívesebben gyógyíthatlan állapotában hagynák a beteget. – Túl a mondottakon, prófécia is, amit Jézus tár fel az esztelen indulatról, mely előnti őket, mihelyt tanúi lesznek a nyilvánvaló gyógyításnak, azaz megrögzött nézeteik szerint a szombat megszegésének. Az ige elmondja, hogy Jézus a lelkükbe lát, mégse tér ki előlük. Kihívássá lesz számukra, s most valóban ellene mondanak (2,34); tehát már itt a kezdeteknél fölsejlik a kereszt árnyéka, s rávetül Jézusra.

Ennek ismeretében külön hangsúlya van Jézus parancsának, amit a sorvadt kezűnek mond: „Kelj fel, és állj a közép!” Miután megteszi, Jézus kérdez. Hatalom van abban, ahogy kérdez, és valahányszor Isten kérdez, ugyanilyen erővel néz végig mindönkön. Pillantá-

sa lesújtó, közben a jellé tett beteg számára fölemelő: „Nyújtsd ki a kezdet!” Teremtő szó ez, mely a lehetetlent teszi lehetővé.

Ne térj ki előle, ha Jézussal kerülhetsz szembe. Ha „középre” állsz és válalod őt, tekintete nem vádolni fog, hanem fölemel, s szava helyrehozza menthetetlennek ítélt életedet!

Lukács 6,12–16 – Tizenkét apostol

Jézus esetében sem mindennapos az átimádkozott éjszaka. Ilyenről még szenvedéstörténetében sem olvashatunk. Már nagy tanítványi sereg vette körül, s közülük kellett kiválasztania 12 küldötét, azaz apostolt. E döntésnek súlya van. Nem alkalmasságuk, vagy alkalmatlanságuk, származásuk, jellemük, foglalkozásuk, műveltségük, vagy családi helyzetük alapján dönt Jézus, hanem az Atyával folytatott imádkozó beszélgetés érleli meg virradatra, hogy kik legyenek e közösség tagjai. Kiválasztásuk szoros kapcsolatban van megváltó küldetésével.

Kettesével soroltatnak elő. Első Simon. Egyedül neki ad Jézus még egy nevet; elnevezte Péternek. Andrással – név szerint – itt találkozunk először, ámbár a csodálatos halálszat esetben ő is Péter, a testvére (Jn 1,40) hajójában lehetett (5,6). Jakab és János, Fülöp és Bertalan a következők. Némelyek Bertalant Natanaellel azonosítják (Jn 1,45kk; 21,2), de szükségtelen mindenáron egységesíteniük az evangéliumokat. Mindegyiknek saját színe és üzenete van. Most az egy evangélium Lukács szerinti változata vezeti gondolatainkat. – Máté és Tamás után Jakab, az Alfeus fia és a Zelóta Simon következnek (Mt-nál és Mk-nál őhelyette áll Taddeus), s végül Iskáriótes Júdás következik. – A Zelóta Simon ama szélsőséges csoportból csatlakozott Jézushoz, amelynek tagjai majd később kirobantják a római uralom elleni felkelést, azaz a zsidó háborút, mely Jeruzsálem pusztulásához vezetett Kr.u. 70-ben. Lehet, hogy Iskáriótes Júdás első neve is e csoportra utal. Ők hordtak tört maguknál (szikáriusok), s olykor gondolkodás nélkül döfték bárki oldalába a tömegben. A név azonban jelentheti egyszerűen azt, hogy Keríjjótból való (férfi). Árulása azonban sehol sincs az evangéliumokban összefüggésben származásával, sem tanítványsága, apostolsága előtti hovatartozásával. Éppen vele összefüggésben talányos, hogy miért nem választott Jézus „tisztá” tanítványi kört? A névsor vége felé a nevekben mutatkozó ingadozások az evangéliumokban arra intenek, hogy ezt a kört sem tekintette Jézus zárt csoportnak, s összetétele időközben változhatott. – Van még egy elgondolkodtató hiány, amit alig érzünk, mert egyszerűen átsiklunk fölötte. Jézus különválasztotta őket a többi tanítvány közül, de az őt követők névsorának egyik változatáról sem olvassuk, hogy megkeresztelte őket. Meglehet, hogy mind részesültek már korábban a János keresztségében (ApCsel 1,21k). Amikor azonban Jézus mozgalma már különvált, nem keresztelte újra őket! Általában nincs e szertartás túlhangsúlyozva, marad in-

kább félárnyékban (vö: Jn 4,2!). Ebből is látható, hogy valóban a már föltámadt Jézus szerezte a keresztség sákramentumát (Mt 28,19k), s pünkösöd után lesz a keresztségnek szorosabb kapcsolata a tanítvánnyá tétellel, és az új szövetséggel!

Egyedül Isten kiválasztó kegyelme, ha küldöttei lehetünk.

Lukács 6,17–19 – Miután lejött a hegyről

A Hegyi Beszédet (Mt 5-7) illetően: ahogy Jézus tanított „a hegyen”, szokták őt egybevetni Mózesrel, s ennek nyomán új Mózesként bemutatni. Az összehasonlítás bizonynyal rátapint az evangélista szándékára. Amíg azonban Máténál Jézus a hegyre ment föl, amit ténylegesen lankaként képzelhetünk el, ahonnan szóval érhetette az embereket, miközben ott ülve tanított; Lukácsnál most arról olvashatunk, hogy tanítványával együtt lejött a síkságra, s aztán tanított. A két látásmód mögött azonban azonos elgondolás van. Lukács ui. fölfigyelt rá, hogy Mózes akkor tanította népét Isten törvényére és rendelkezéseire, miután lejött a hegyről (2Móz 19,25). Mégsem óhajtja régi formákba szorítani Jézust, mert nem is teheti. Ő ugyanis teljesen szabad a külső feltételek és a tartalom alakításában. Jézus és a körülötte zajló élet egészen új és más, mint volt a Mózesé, mely nem zárja ki a hasonlóságot azzal, ahogy Mózes által kötöttet a szövetség hajdanán.

Sokan veszik őt körül. Lukács sajátossága, hogy tanítványok sokaságáról beszél (vö: 19,37). Volt egy belső kör, a tizenkettő, Izráel törzseinek száma szerint, aztán a hetvenkettő, tekintettel minden népre. E két kör azonban csak eszköz, munkatársi közösség, mivel a végső cél nem a válogatott emberek gyülekezete, szemben másokkal; mert mindazok, akik követték őt, joggal mondhatták magukat tanítványának. A tanítványság nem kirekesztő, inkább befogadó jellegű, nem elit, hanem sokaság. Mint ahogy a missziói parancs is ezt tűzi ki célul: „tegyetek tanítvánnyá minden népet...” (Mt 28,19k). – Továbbá: nagy tömeg érkezett hozzá Júdeából, Jeruzsálemből, Tírusz és Szidón tenger mellékéről. Júdeába vélhetően beleérti az evangélista Galileát és Péreát is (az utóbbit egyik fontos kézirat is említi). Tírusz és Szidón tenger melléke túlmutat Izráel történelmi határain és összhangban van prófétai előzményekkel és Jézus názareti föllépésével, amikor Illés és Elizeus idejére hivatkozott (4,26). Ezen a nyomon haladnak tovább az események, mert a tömeg nemcsak hallgatja őt, de meg is gyógyulnak betegségekből. Nem csupán egy-kettő, hanem mindenki, aki szenvedett miattuk. Az eddigiekhez képest többlet, hogy a tisztátalan lelkektől gyötörték is meggyógyulnak. Mindenki igyekezett megérinteni őt, mert gyógyító erő áradt belőle.

Ma Szentlelke és igéje által juthatunk „érintésközelbe” őhozzá. Szavával illet bennünket és nyomában gyógyulás jár. – Tedd ki magadat mindkét jótékony hatásnak, hogy szavával behatóan hozza rendbe életedet.

Lukács 6,20–23 – Szegények boldogsága

Tanítványaira nézett Jézus és szegénynek, de boldognak nevezte őket. Benne egyaránt hangsúlyos mind a vallásos jelentés, mind pedig nincstelen vagyoni helyzetük. A „szegény” nevezet a babiloni fogságig vezethető vissza (vö: Zsolt 69,34). Talán azért is, mert a fogságból hazatérő maradék inkább a szegényebbje volt; akik pedig már megszédtek magukat, szívesebben maradtak a Kétfolyó-völgyében; lelkiismeretükön pedig úgy könnyítettek, hogy folyamatosan küldtek adományokat a pioníroknak, akik az újjáépítés feladatával küzdöttek évtizedeken át. A „szegény” nevezet attól kezdve nyomokban föllelhető – főként a zsoltárokból – hogy az Úrhoz ragaszkodók alkolomadtán ekként is nevezték magukat. E nevezet ellentéte nem a gazdag, hanem a bűnös (Zsolt 37,14)! – Az előzmények száalai a zsoltároktól (pl: 113,7kk) vezetnek – Mária énekén át – s ez igaz az éhezőkről mondottakra is –, a jézusi boldogmondásokhoz; melyek aztán túl is haladják az előzményeket, de nem tagadják meg velük a folytonosságot.

S miért boldogok a szegények? Mert gazdagok lesznek? Nem! Ilyen ígéret nincs, de már most övék az Isten országa. Kölcsönösen egymáshoz tartoztok – mondja Jézus. Az éhezők megelégtetése viszont jövő idejű: meg fogtok elégíttetni. Az éhezők nemcsak átvitt értelemben a jó lelki táplálékra vágyakozók, hanem valóságban is szűkséget látnak. Nemrég védte meg Jézus őket, amikor a tanítványai éhségüket enyhítették a kalászos tépdelésekor. Szem előtt tartva körülményeiket, másként vesszük ama kivételes alkalmakat, amikor bővebben étkeztek, ahogy Lévi házában is történt. Valójában mindennapos lehetett, hogy Jézus és köre kevéssel is beérte anélkül, hogy böjtnek nevezte volna életmódját. Mégis már most boldogoknak nevezi a még éhezőket, mert Isten fogja őket megelégtíteni. És a sírók is nevetni fognak. Már sírva is lehet szívük mélyén örvendezni anélkül, hogy kacagnánk.

Ha pedig az Emberfiaért lesznek gyűlöletessé, s válnak kiközösítetté (Jn 9,22.35; 16,2), s kitörlik nevüket különféle bennfentes listákról – a föld népét, az ám-há-árec-et egyébként is tudatlannak és átkozottnak tekintették (Jn 7,49) –, mégis örüljenek ama napon, sőt ujjongjanak. E kifejezés csak az Erzsébet méhében ujjongó magzat esetében található még meg az ÚSZ-ben. – Kizárhatják őket körmonfont ürügyekkel, mégis lehet szívük mélyén ujjongás, leverhetetlen kultikus öröm, mely majd kiteljesedik a végső időkben. Az első öröm elébe megy, feszülten vár a másodikkal lehető találkozás-

ra. Mert az jutalom is, érdemes rá várni. Számítani rá fölösleges, s nem jutalomért kell mindent vállalniuk. El van készítve, nem vész el, szükségtelen tagadniuk, mert Jézus beszél róla, ezért lehet felőle bizonyosságuk. – Hasonló volt a próféták sorsa és szenvedése is, s azt magukra vállalva, a tanítványok máris beálltak azok sorába, akik minden körülmények között ragaszkodtak az Úrhoz és szövetségéhez.

A szegény, az éhező, az üldözött nem önmagában boldog, hanem Jézussal élt szövetségében az, s mert ő annak nevezi őket. Szava nem mondvacsinált, tettetett vidámságot eredményez. Teremtő erő van benne, ha kimondja, egyben létre is hozza, boldognak teremt újjá.

Lukács 6,24–26 – Négy „jaj”

A négy boldogmondást négy „jaj” követi. Számbeli megfelelésük azt sugallja, hogy emberi sorsok egyensúlyban vannak abban, amit tettek, s amit elszenvedtek. Bajok láttán, vagy mások szerencséjét szemlélve sem szabad kétségbe esnünk, mert nem esett ki Isten kezéből az irányítás. Ő mindenkor igazságos, még ha az ember elkeseredésében olykor igazságtalansággal vádolná is őt. – Prófétai előzménye is van e mondásoknak az Ézs 65,13k intésében, ahol is az Urat elhagyóknak, s a babonás szerencse-isten hívőinek hirdetik az Úr ítélete, szolgálóinak pedig megelégitést és örömet ígér az Úr. – Miért „jaj” a gazdagoknak? Mert ők folyamatosan kapják ideig való vigasztalásukat. – Mit kezdjünk akkor a gazdagodás társadalmi igényével? Ma, amikor az fogalmazódik meg, hogy a társadalom egy részének gazdagsága egyik biztosítéka az egész népesség viszonylagos jólétének, bizony nehéz szembesülnünk Jézus jajával. Az viszont már kitűnt, hogy az osztályharcos társadalmi jövődőlés sem vitt közelebb az épkézláb társadalmi és gazdasági igazsághoz és egyensúlyhoz. Az egyoldalú leegyszerűsítés előszeretettel vette érvül a harcoss jézusi jaj-t. – Ma már sejtjük, hogy a dolgok összetettebbek, s Jézus is így láthatta.

A kivezető út, s az üzenet is ott keresendő, hogy gazdagnak lenni csak állandó lelkiismereti nyugtalansággal lehet, s ez igaz a jóllakottságra is, ami aztán olyképpen gyümölcsozik, hogy a módos ember elkötelezettséget érez, hogy folyamatosan segítse rászoruló embertársait, s ekkor – átmenetileg – meglesz Lélek szerinti nyugalma is. Aki részesíti javaiból embertársait, az nem fogyasztja el – előre – a jövőendő üdvösségében remélt örök vigasztalását (16,25). Különben a jóllakottság, dúskálás és élvezetek hajszolása óhatatlanul vonják maguk után – ítéletként – a fordítottját, és jobb, ha a gazdag ítéletesen már itt ez életben átszenvedti a fenyítést, mintha az egész elhalasztódna a halálon túlra, ami aztán megváltoztathatatlan. Előnyösebb, ha inkább mostanra választom a józan önmérsékletet, s vállalom, ha mindenképpen jönnie kell, a sírást, mint hogy minden rosszat szerencsésen megúszva, majd beleessek az örök gyászba és sírásba! – Ezek bizony kemény dolgok, de Jézus is avégett mondja el a jajok sorát, hogy fölrázza azokat, akiket illet. Végül is a hívás nekik is szól! – Sívár és távlat nélküli lenne, ha Jézus csak ijesztgetne, meg fenyegetőzne. Erre mondjuk, dadogósan: ne ijesztgezz, mert még begyulladok, – jelezve, hogy félvállról vesszük az intést! Ilyesmi távol áll Jézustól! – Voltak is gazdagok, akik követőivé váltak.

Ő pedig nem elfogult; ez látható az utolsó jaj-ból. A gazdagról nem mond mindenki jót, legfeljebb hallgat. Az önelégültség arra törekszik, hogy mindenkinek jó legyen, s mindenki felé vonzó, derűs képet mutasson. Próféták pedig csak azért kellenek nekik, hogy felszínes életszemléletüket igazolják. Így születtek a hamis próféták, akiket, mint kosztosaikat, aztán ajnározták, agyba-főbe dicsérték kenyéradóik. Szánalmas dolog az egymás dicsérgetése (Jn 5,44). „Jer, dicsérjük egymást” humorizált egykori teológus-társam; – látunk már ilyet! – Ebből aztán könnyen átcsapnak az indulatok az ellenkezőbe, s torzsszülöttként megszületik az egymás lejáratása. Csak a Szentlélek vezethet, menthet ki ezekből a zsákutcákból. Jöjj Szentlélek, adj élő igét!

Lukács 6,27–31 – Boldogság és szeretet

Az előtte elhangzottak nélkül nem érthető meg igazán a szeretet határtalan és részletekben megvalósítandó parancsa. Ebből világossá válik, hogy Jézus négyszeres jajkiáltása nem személyes elfogultságból született. Benne nincs, s hallgatóiban sem élhet gyűlölet; ellenkezőleg: a szeretet jusson érvényre minden mozdulatunkban; pontosítsunk: a nem rámenős mentő szeretetről van szó! Akkor nem lesz mondvacsinált, magunkra erőltetett; csak azért is megmutatom harcmódor, hogy szeretlek, még ha belepusztulok is. Itt nem ilyesmiről van szó! Aki boldog, akit Jézus annak nevez, az nem színészkedik és nem taktikából mondja, teszi azt, amit szól és cselekszik. Ehhez azonban elengedhetetlenül szükséges, hogy meghalljam őt és egyedül őreá hallgassak. Csak így érvényesülhet a szeretet parancsa nálam.

Az ellenség szeretése arra irányul, aki támad, gyűlöl, üldöz és utál. Nem a tanítványok nevezik ki ellenségnek azt, aki annak számít. Ők teszik azzá és árulják el indulataikkal, tetteikkel magukat. Legyen rá válasz a tanítványok részéről a szeretet. Gyakorlatban, részleteiben akként alkalmazandó mindez, ha ő gyűlöl, tégy jót vele, de ne erőltess rá magad. Ha a gyűlölet még nem sűrűsödött tétté, ha tehetsz valamit érte, előzd meg. Személyes és személyeskedő átkozódás kapjon feleletet áldásmondásban. Nem tüntető módon; lehet, hogy az indulatos ellenfél nem is érzékeli, hogy áldást kérnek rá. A hangsúly azon van, hogy az áldásmondásban legyen igei tartalom, akár közlés az, akár csak érte mondott imádság. Ahogy imádkozni csendben és csöndességben lehet hathatósan, a nyílt vagy nyilvános bántalmazásra az igazi válasz a tettesért mondott, szeretetből fakadó imádság.

Végletes helyzetben előfordulhat, hogy arcul ütnek. Akár látta valaki, akár nem, az Isten látja, tartsd ode neki másik orcádat is. Elveszi felsőruhádát, add oda neki az alsót is és menj el mezítelenül. Jézus nem részletezi, mit válthat ki ez a ragadozóból. Egy, ami biztosnak látszik: az indulatos erőszakoskodó iránti felelősség bizonyosan hat a követendő eljárásban, de nincs hangsúlyozva a missziói szándék. A szeretet úgy a leginkább meggyőző, ha nem lobogtatja fennen a buzgó, térítő szándékot, mely különben él a szívében. A szeretet önmagáért igazán becses és lefegyverző.

Merje vállalni a szeretet a nyilvánvaló veszteséget is. Lenne jogos követelése, de nem él vele, tud lemondani igazságos igényekről. – Végül azonban Jézus meghagyja a hosszabb távon megtérülő ha-

szon lehetőségét is. Mert aki jó cselekvéssel és figyelmes bánásmóddal megy elébe embertársának, az reménykedhet, hogy hasonlót kap vissza. A szeretet mindent megelőző, Lélek szerinti bánásmód, s ha mégsem térülne meg lemérhetően, annál tisztábban tündökölné később.

Lukács 6,32–38 – Több mint jutalom

A lényeg abban van, amit a cím jelöl. Háromszor tér vissza a kérdés: „mi a jutalmatok?” Olyan esetekben, amikor azokat szeretjük, teszünk velük jót, kölcsönzünk nekik, akiktől remélt határidőn belül vissza is kapjuk ugyanazt. A jobb híján „jutalom”-ként fordított szó kegyelmet is jelent. A fönti üzletszerű adok-kapok szemléletben nincs jelen a kegyelem többlete, sőt kizárja az értékében legfőbb tényezőt: Istent. A bűnösök gondolkodnak így. Ha csupán az így adott keretek között szeretünk, jótékonykodunk, általa bűnösök segítenek bűnösöknek abban, hogy kölcsönösen biztosítsák be magukat, s vele el is zárják egymást, s magukat a kegyelem szabad levegője elől. Fénylő bűnök (Kempis Tamás) nagylelkű gesztusaival tesszük magunk és mások bűnösségét megrögzöttséggé. Ilyen értelemben e meghatározásnak, hogy „bűnösök”, igenis elmarasztaló hatása van.

Mindenkori tanítványai adjanak helyet gondolkodásukban és életvitelükben a kegyelemnek, mondja Jézus, s újból elhangzik (27. és 35.v-ek): „Szeressétek ellenségeiteket”, s váltsátok ezt a mindennapok aprópénzére; tegyetek jót, adjatok kölcsön, nem várva érte semmit, s nagy lesz érte a jutalom. Itt már valóságos bér, jutalom olvasható, s már kapnánk is valami tisztességes összeg után, de megálljunk! – Fékezzük magunkat! A jutalom az, hogy a Magasságos (Isten) fiainak neveztetünk, mert azzá is tétetünk! A Magasságos Fia Jézus (1,32), de szállást vesz bennünk az ő indulata, és a Lélek, aki őt betöltötte. Nincs a földön nagyobb jutalom, mint a fiúság Lelke (Róm 8,15). – Isten jóságos a hálátlanok és gonoszok iránt. E szabály szerint jelenik meg rajtunk ama vonás, ami a Fiú arcán tükröződik. Mert amikor Jézus kimondja: „Legyetek!”, az nem üres parancs, hanem teremtető szó; mialatt kimondja igéjét, vele létrehívja bennünk az irgalmas új embert, az Atyához hasonlót, ahogy az a teremtetésben is létrejött.

A 37k v-ekben sorozatosan szenvedő igék hangzanak el, mögöttük Isten személye él és cselekszik. Ő nem fog ítélni, ha nem ítélekem, s nem kárhoztat, ha tartózkodom mások kárhoztatásától, megbocsát, ha bocsánatot gyakorlunk. Ez utóbbinál többféle jelentést is rejt magában a szó. Ha feloldozok, Isten is felold és feloldoz téged. Itt van a foglyok szabadulása, Isten gyermekeinek igazi szabadsága és nyitottsága! A bűnbocsánat elengedése is, ahogy az adós szolgát is elbocsátotta Ura, amikor elengedte adósságát (Mt 18,27), nem tartotta fogva, se lelkiismeretében kötve. Hogy ezután mit tett a föloldozott adós, az ellenpéldának való.

Sőt az sincs kizárva, hogy lesz bőséges viszonzás: megnyomott, megrázott, tetézett mércével öntenek a (keleti ember) ruhája öblébe, magyarul fogalmazva: a kötényébe, s ezt már emberek teszik, azaz viszonozzák. Szemléletes a 38.v igéinek sora: Adjatok – adatik, tehát Isten ad –, s adni fognak az emberek is. Meglehet, hogy a jutalom kisebbik része már itt elér bennünket, de sose számítsunk rá; legyen elég az istenfiúság ajándéka!

Lukács 6,39–42 – Vezetés és lelkigondozás

Lukács „Hegyi beszéde” ami, igazából – mint láttuk –, a hegyről leérkező Jézus síkságon elmondott tanítása: „mezei prédikáció”; a Máté 5-7 f-ekben olvashatóknak rövidített változata. További részleteire később kerít sort Lukács, pl. a 11-12. f-ekben.

E mostani néhány rövid intés elsőrenden a tanítványoknak szól, de már érezhető bennük az első gyülekezetek vezetésének, lelkigondozásának kérdései. – Mindenekelőtt szükséges, hogy a tanítvány és az apostol, s mind, aki vezet, ne legyen vak, mert vezetésre szorultak vannak rábízva. A vakság ebben az esetben nem hitetlenség, inkább jelez hitbeli döntések lehetőségei között botorkáló tanácsstalanságot. A vezetés mindenekelőtt útmutatás (az „út” szó benne foglaltatik a nyelvtani igében). A vezetőnek nem elég, ha saját életét kormányozza; a másokét is szükséges ellátnia. Azaz, ha látó szemekkel irányítja saját dolgait, alkalmassá válik, hogy másokat is tanácsoljon, vezessen. Ha mégsem így történne, vezetettjével együtt ő is gödörbe, verembe esik. Bár Jézus övéihez beszél, amit kimond, jószerivel általános érvényű!

Támadhat olyan beképzeltség a tanítványokban, hogy Mestere tanítását túlhaladottnak vélik, s fölülbírálják, vagy éppen túl akarják licitálni. Ez mind képtelenség. Legjobb esetben – ha igazán fölkészült –, olyan lesz, mint a Mestere. Megint általánosságban beszél Jézus sokféle tanítványi kör gyakorlati tapasztalatairól. Nem azt mondja, hogy ez a mester kizárólag én volnék, s ti lehettek olyan képességűek, mint én. Ő itt egészen a háttérben marad, magas mércét állít követői elé, de nem kívánja tőlük, hogy őt leutánozzák, mert a Krisztus-követés nem utánzás.

A lelkigondozáshoz is tiszta látás szükségeltetik. Amíg saját szemükből nem távolítják el a gerendát, látásuk zavart marad. Jellemző, hogy arra megmarad a képességük, hogy észrevegyék társuk szemében a szálkát, de dőreség volna, s bizonyára eredménytelen is, sőt hozzá nem értésükkel még kárt is okoznának, ha gerendával a szemükben látnának neki a műtétnek. Legyenek bár csupa jószándék, képtelenek maradnak testvérük élete rendbetételére. Mégis hányan, de hányan mennek el az ítélkezésig; még szerencse, hogy nem juthatnak így egyről a kettőre. „Képmutató” – mondja Jézus ezúttal tanítványainak, s mindenkori követőinek a gyülekezetekben. E névvel nem megbélyegez, inkább jó előre igyekszik általa elhárítani, hogy valaha is beleessenek e színjáték, az álnok tettetés ostoba bűnébe. – Nem arról szól, hogy egyáltalán ne törődjete a más bajával, de

ismét bölccsé tesz, miként lehetnek „teljesen felkészült”-ek (40) annak a bizonyos szálkának szakszerű eltávolítására a más szeméből.

Legelőbb is saját dolgaimat kell rendbe tennem, hogy felhatalmazással és sikeresen segíthessek keresztyén testvéreimen, bajokban vergődő felebarátomon; s nehogy ítélkezésemmel még inkább víz alá nyomjam, hogy ezzel aztán magamat még inkább kiemeljem!

Lukács 6,43–46 – A fa és gyümölcse

A fa állapotát bizonyító gyümölcs hasonlatának közvetlen előzménye Keresztelő János igehirdetése (3,8k). Jézus tovább bontakoztatja a szemléletes hasonlatot. Amíg János gondolatmenete a fától kiindulva igényli a megtéréshez illő gyümölcset, addig Jézus a gyümölcstről következtet a fa valódi természetére. Nem hirdet viszont ítéletet a gyümölcstelen fára – legalább is egyelőre (vö: 13,6kk). Ő a rossz és a jó gyümölcs különbözőségét hangsúlyozza. A belül beteg, s ezért rothadó gyümölcs a rossz. Nem lehet az jó fa, ha ilyen terem. Ha pedig jó a gyümölcs, bizonyíték arra, hogy fája is „jó” A fát tehát gyümölcseről, annak egészséges, avagy beteg voltáról lehet megismerni. Az, hogy „jó”, elsőrenden nem morálisan értendő, hanem az üdvözítés felől ragadható meg. Az a jó, aki, ami meggyógyult; akkor lehet gyümölcse is egészséges. Aki pedig még nem kapott új természetet, attól nem várható el ízletes gyümölcs, mint ahogy sem a túske-, sem a csipkebokor nem teremhet fügét, sem szőlőt; nem lehet várni tőlük lehetetlent. A „szüretelés” azt is sejteti, hogy a bőséges termés is lehet jó; a mennyiség nem feltétlenül megy a minőség rovására. – Újból hangsúlyozandó, hogy a „jó ember” nem önmagából merít, amikor jót cselekszik. A szívnek meg kell telnie felülről való jókkal, s a telítettség hozza magával, ha a szív túlcserbul, s így meszterkeltség nélkül hozza elő azt, ami benne lakozik, ami eltölti. De hát ritkán van az ember ilyen bőséget árasztó lelkiállapotban! A szív mindenképpen megtöltésre, töltődésre vágyik; ha nem telik meg igazi kincsekkel, meg fog telni mással, értéktelen, selejtes, beteges vonzalmakkal, s olyanná válik, mint a belülről rothadt gyümölcs, még ha kívülről virítani látszik is. – Márpedig, ha a szívnek ilyen a természete, felelős az ember azért is, hogy ne akármivel töltse meg önmagát!

Meglepő, hogy Jézus nemcsak a cselekedetet tekinti gyümölcznek, hanem a száj mondásait is (45); ámde ezt mindjárt ki is egészíti a tettekkel, nehogy bárki is megálljon félúton és megelégedjen a szép szavakkal. Kelletik szó is, de nem foglalhatja el a tettek helyét. Jézus azért mondja el tanítását, hogy életünkben tetté váljék. Ha igéje csak szavakat termel, félreértjük őt. Egyszerűen fölösleges „Uram, Uram”-ot emlegetni folyton, ha elhal a készség a szavaknál, kifulladás emlegetése közben. Az Ő beszédének ige-természete van, tetté, szinte testté akar válni, mert teremtető szó az. Válgék nálunk is igévé, öltön testet a tettekben, ezért lehettünk és lettünk isteni természet részesei (2Pt 1,4).

Lukács 6,47–49 – Nélkülözhetetlen fundamentum

Három lépés követi egymást. Aki megteszi az elsőt, érdemes megtennie a másodikat és szükséges a harmadikat is meglépnie, különben ítéletes lesz számára az előző kettő. Első lépés: Jézushoz kell mennie; második: hallania kell (olvasnunk kell) beszédeit, s a harmadik az, hogy aszerint kell eljárunk, cselekedünk. Mint a lánc szemei, úgy vonják magukkal egymást e hármas egység elemei. Ha pedig bárki ily módon enged neki, Jézus meg is mondja, mihez hasonló az ilyen. Az ő értékelése a perdöntő, s nem az, hogy embere miként vélekedik önmagáról; hogy ne mondjuk: másról.

Lukács a görög-hellén kultúrkör építési technikája szerint mondja el Jézus hasonlatát. Mint ma, ott már akkor is alapot ástak, s ha lehetett, a ház tervezett méretét formázó árok mélyén is igyekeztek szilárdabb mélytalajt keresni, hogy a fundamentumot arra rakják. Az ily módon felépített ház időtálló, sőt viharálló volt. Beleütközhetett árvíz, akkor sem dőlt össze, mivel szakszerűen volt megépítve. Az alapozás és a felépítés egységes művelet, nem lehet akként szétbontani, hogy az odamenetel Jézushoz az alap, s ami ráépül: az igehallgatás és a cselekvés, már másodlagos következmény, mivel a cselekvés tartóssága és hitele az alapozástól függ, amit nem lehet mellőzni; s az építést sem lehet félbehagyni következmények nélkül. – Aki hallotta beszédeit, s mégsem aszerint cselekszik, hasonló az alapok ásását nellőzve építkezőhöz. Lehet, hogy háza mutatós, ám, ha jön a vihar, mindjárt kiderül, hogy hiányzik a fundamentum, s nincs az építménynek tartása. Beleütközik az áradat, s máris összedől, teljes lesz a romlása. – Elgondolkodtató, hogy e második esetben nincs ott, hogy előbb hozzá ment az ilyen. Az csak természetes – gondoljuk, de nem így van. Az ige nyitva hagyja a lehetőséget, hogy valaki csak úgy ímmel-ámmal hallja, hallgatja az egészet, s el is engedi a füle mellett. – Lehet, hogy a véletlenül meghallott, hallgatott ige sem marad következmények nélkül. – Akkor nem megyek a közelébe sem! – kiáltjuk riadtan. De az ige úgyis utolér, ha Isten el akar érni általa, hogy megmentsen. Csak jót akar, ha igéjével utánam jön. Az egyetlen fundamentumot pedig egyébbel nem lehet helyettesítenünk (vö: 1Kor 3,10kk).

Az árvíz, az áradat képe emlékeztet a 17,26kk ítéletes részleteire, ahol Jézus a visszatérő Emberfia napjairól beszél, hogy úgy lesz az, mint volt a Nőé napjaiban, amikor nem vettek észre semmit, míg csak el nem jött a kataklizma, a mindent elpusztító özönvíz. Visszapillantva a közelmúltba, a kétezredik év óta a cunami-jellegű

katasztrófák felszaporodtak. Szálljunk magunkba egy kicsit, s a régi történetek kapcsán ne legyintsünk, hogy tán igaz se volt! Hasonlóképpen esett a tűzözön is Lót napjaiban Sodomára. Azt se gondoljuk, hogy a fölépített lelki házak egyetlen próbája majd csak az ítélet napján következik el. A hasonlat csupán a legszükségesebbet közli, s van közelebbi hatálya is. Az emberélet során is adódnak ítéletes idők, amikor kiderül Krisztushoz mentelünk hitele és következményei. A hasonlat szerint semmi biztosíték rá, hogy a próbára tevő áradatok majd mindig elkerülnek. De ígéretesen biztat, hogy Őrá építve lehetséges a megállás és megmaradás a történelmi idő belül is, nemcsak a végidőkben.

Lukács 7,1–6a – Eredményes közbenjárás

Befejeződött Jézus mezei prédikációja, melyet immár nemcsak tanítványainak, de a sokaság füle hallatára mondott el. E megjegyzésben megpendül, amiről az előbbiekben már szó esett, hogy nem marad következmények nélkül a fültanúság sem, mert az igehallgatás ítéletes is lehet. Aki pedig enged szavának, az szilárd ponthoz kötötte életét. Az 1.v-ből az is kicsendül, hogy vannak befejező, lezáródó szakaszok Isten rendjében. Amíg Jézus beszélt, adva volt a lehetőség, hogy figyeljenek; mikor pedig befejezte a tanítást, a lehetőség – egy időre – elmúlt. Alkalmat szalasztot el, aki nem élt vele, s várnia kell egy újabb időszakra, míg majd újból szól hallgatóihoz. Ide is illik a Préd 3,7: „Megvan az ideje a hallgatásnak és megvan az ideje a beszédnek”. A hallgatás, azaz hogy nem beszélek, válhat aktívvá úgy, hogy valakire hallgatók, el egészen odáig, hogy hallgatók rá! Mennyi nyelvi, és kijelentésbeli finomság! Jézus szolgálatában is fölfedezhető ez a gazdagság és az élet lüktetése, az adott alkalmak (kairosz-ok) megragadása, – részünkről is!

Sejthetően Kapernaumban volt Jézus lakhelye (Mt 9,1). E helységben is volt egy kisebb méretű katonai helyőrség. A katonák Heródes Antipász szolgálatában álltak, s a százados e csapatnak lehetett a parancsnoka. Származása szerint nem zsidó, inkább szír nemzetiségű lehetett. Két váratlan esemény lepte meg egyszerre: kedves rabszolgájának halálos betegsége és a hír, hogy Jézus betegeket gyógyít, s hogy itthon van, talán éppen most érkezett meg. Emberünk fölismeri (itt van a kairosz, a lehetőség, az üdvös alkalom!), hogy egyedül Jézus ragadhatja ki szolgáját a haldoklásból, de úgy érzi, nem méltó rá, hogy Jézus a házába jöjjön. Ezért a zsidók véneit kéri fel: járnának ők közbe Jézusnál! Amit készségesen vállalnak is, és szólnak Jézusnak. Ő pedig máris indul a százados házához. Vonzó személyiség ez a százados, ahogy körülményeskedve közelíti meg kérésével Jézust. Vegyük hozzá mindehhez, hogy egész Kapernaum nem lehetett oly nagy kiterjedésű. Lehet, hogy ő is egy volt az istenfélők közül, akiknek elégük volt már a sokistenhitből, s vonzódtak a zsidó egyisten-hithez. – Ebből származhatott a békés, előítélet-mentes légkör, mely nemcsak a századost jellemezte, de a helybeli zsidókat is. Méltó rá – mondják –, hogy megtedd amit kér, mert szeret bennünket és a helység zsinagógáját is ő építtette nekünk. Szinte biztos, hogy az idilli légkör a városka legrangosabb emberének, s baráti tetteinek volt köszönhető. Tekinthető e százados a 6,31 kimetszett példájának is. – Kiváncsiak volnánk, hogy e városka

csak sziget volt az egyébként háborgó palesztinai közéletben, vagy éppen fordítva volt: a későbbiekben Jézus körül felkorbácsot indulatok lennének az elriasztó kivétel az egyébként békességet szerető, főként galileai lakosság szándékai ellenére? – De hát Galilea olykor forrongott is! – A választ reá nyitva kell hagynunk.

Az elfogulatlanságnak, az előlegezett bizalomnak és barátságnak több reménye van rá, hogy másokban és másokból is jót hozzon elő.

Lukács 7,6b–10 – Az ige hatalma

A 7.v végén mutatkozik meg igazán a százados hite: „... Hanem, csak egy szót szólj (v: mondj igét) és meggyógyul (meggyógyíttatik, v: Isten meggyógyítja) a szolgál(cská)mat”. Itt ugyanis becéző szó áll, ami alkalomadtán fiút is jelenthet (vö: Jn 4,46kk, nem szóbeli egyezéssel). Tehát meggyőződése, hogy Jézus szavának hatalma van minden rosszon, ami az embert halálra gyötri; aki azért jött, hogy ahol szükség van, kifejtse hatalmát a gyógyításra. A százados helytálló következtetéseket von le személyes élete, hivatása, munkája alá-, és fölérendeltsége adottságaiból. Neki is parancsolnak, tehát hatalom alá vetett ember; ő is parancsol beosztottjainak és szolgálóinak. Most azonban mandátuma és lehetőségei határához érkezett. Meglehet, hogy a kisvárosban ő a legfőbb rangú és szavának az élet minden területén súlya van, de, mind a betegséggel, mind a fenyegető halállal képtelen megbirkózni. Itt már tehetetlen, ezek nincsenek hatalmában, de Jézusban igen! – Kérdés azonban, hogy Jézus akarja-e, hogy szolgálja meggyógyuljon? Hogy megnyerje jóindulatát, de őszinte száналomból is, becézve emlegeti szenvedő rabszolgáját, mintha fia lenne. Ez az elem is része hitének, ami meglepetést okoz Jézusnak. Hitének része az is, hogy őszintén beszél méltatlan voltáról. Magát nem tartja méltónak, hogy Jézus hozzá jöjjön; tisztaként a tisztátalanhoz, betegye lábát a házába, amint hogy magát sem tartotta méltónak, hogy személyesen közelítsen hozzá. Talán fölöttébb körülményesnek vélnők magyarázkodását, hiszen a második küldöttség: a barátai már vélhetően nem zsidók, mert olyanfélék, mint ő.

Méltán csodálkozik el Jézus a százados hite, részletekben is mutatkozó bizonyosságán, gazdagságán és érzékenységén. Lukács szerint a gyógyítás abban a mondatban van, amit Jézus kimond a százados hitéről, hogy Izráelben sem talált ekkora hitet. Jézus tehát keresi a hitet, elsősorban tulajdon népe között ébreszti és keresi. Nem ott várná, ahol valószínűtlen. Ott keresi, ahol Ő maga is tápot ad rá, mert evangéliumot hirdet nekik, gyógyít és hatalommal űzi ki a démonokat.

Ahogy Jézus kimondta elcsodálkozásában fogant igéjét, a küldöttség máris indul visszafelé, s mire a házhoz érnek, a szolgál – ezúttal nem becéző említéssel –, újból egészséges. Ez esetben tehát a szorongató baj közepette támadt hit Jézus hatalmában, s maga a gyógyulás szoros közelségében állt az előzményeknek. Jézus személye kötötte egybe e kettőt. Benne találkozott össze a gyógyulásba és

a gyógyítóba vetett hit, s maga a gyógyulás. A tényezők egymásra találásának lehetőségét ő hozta el.

Lehet szomorú meglepetést is kelteni. Ne így legyen! Jézus ma is tud, sőt szeretne jó dolgokon elcsodálkozni. Hiszel-e hatalmában?

Lukács 7,11–17 – Úr a halál fölött

Nain városka kapuja valóságosan és jelképpé emelkedve, az élet és a halál ütközőpontjába kerül. Két menet találkozik össze ugyanis a közelében. Egy halottat vivő, vele a nagy sokaság már ki is lépett a kapun, hogy végső nyughelyére helyezze el a halott ifjút, aki özvegy anyjának egyetlen fia volt. Velük találkozik szembe Jézus és tanítványai, a másik sokaság élén. A halál és az élet menete össetalálkoznak, s kis időre mindkettő megtorpan. A 13.v már sejteti, hogy e találkozásban az élet fog győzedelmeskedni a halál fölött. Szembeötlően ugyanis így ír a közlő: „Amikor az Úr meglátta az asszonyt”. Az „Úr” mint méltóságjelző volt már itt-ott használatban (2,11), továbbá megszólításként (5,8.12), de teljes átgondoltsággal a továbbiakban is csak jelentős fordulópontokon alkalmazza az evangélista (pl:10,1). Jézus teljhatalma telíti ezt a nevet, s ő ennek bizonyosságban szól az özvegyhez: „Ne sírj!”

Ebben az esetben a sírás az anya tehetetlenségének, kiszolgáltatottságának volt kifejezője. Férje már meghalt korán, maradt a fia, s most ő is odavan. Anyja ezzel minden támasz nélkül maradt. A korai halált olykor valami rejtett bűn büntetésének vélhette az akkori közvélemény. Egymást követő, kétszeri halál, férje is fia is; valami nincs rendjén – gondolhatták; ilyenformán vélekedett magában a kor embere. Amikor Jézus odalép a nyitott koporsóhoz és megérinti, az egyszerű érintésben halált feltartóztató, elűző erő van. Sőt, a főtebb mondottakra tekintettel, a két nagy ellenség: a bűn és a halál legyőzése megy itt végbe egyetlen érintő mozdulatban; s még inkább a szóban: „ifjú... kelj fel!”. Micsoda döreség! Gondolhatták némelyek –, beszélni egy halotthoz! Jézus ezt megtehetette! Ha viszont ma valaki egy halotthoz beszél, legyen az akár lelkész, nem jár el szakszerűen, ellenben koporsó mellett is hirdethetjük Jézus győzelmét. – Nem is keresztyén igeszolgálat az, amelyik ezt elmulasztja!

Ahogy Jézus átadja a fiút anyjának, abban prófétai előzményekre ismerhetünk az Illés-, és Elizeus-történetekből (1Kir 17,17-24, a 23.v-ben szóbeli egyezésekkel; 2Kir 4,32kk). Egy időre kénytelen volt foglyát kiengedni markából a halál. Hiszen a naini ifjú is meghal egyszer, mert erre az életre, s ebben a testben támasztatott fel! De az ő számára, s a mi reménységünkre is, feltámasztása jeladás volt arról, hogy Jézus Krisztusban olyan győzelmes Úr adatott nekünk, aki képes legyőzni halálunkat, s majd egyszer dicsőséges lelki testben szólít maga elé.

Valami hasonlót érezhetett meg a két összetalálkozó sokaság, akik már eggyé lettek a szent félelemben, Isten dicsőítésében, s az átéltek pontos megfogalmazásában. Abban ugyanis, hogy nagy próféta „támadt”, pontosabban „támasztatott” közöttük; benne foglaltatik, hogy Isten műve ez, s az ige ugyanaz, mint az ifjút előszólító „kelj fel!” teremtő parancsszava. Jézus ugyan több mint próféta, másrészt mégis pontos és tárgyyszerű a fogalmazás, hogy őbenne Isten „látogatta meg” népét. Így szólt a prófécia ezekről az időkről (1,68.78), s íme, itt a beteljesedés!

Lukács 7,18–23 – Kétségek

Bizonyos, hogy a Jézusról terjedő hírek nem estek egybe azzal a Messiás-képpel, ami Keresztelő Jánosban élt az eljövendőről, ezért küldi Jézushoz két tanítványát, hogy kérdezzék meg tőle: Ő-e az Eljövendő, vagy várniuk kell valaki másra. És mégis tőle kérdezteti ezt, ami úgy értendő, hogy Jézus hiteles személy a szemében, csak nem úgy van-e, hogy ő is még útkészítője valaki másnak? Mert a fejsze suhogása, a szórólapát forgatása – a felőle kapott hírek szerint – hiányzik eszköztárából, és nincs ott a Lélekkel és tűzzel végzett keresztség sem. Ehelyett gyógyítások, halott feltámasztásának hírére hozzák tanítványai. Amíg János végezni tudta útkészítő szolgálatát, erőteljesen szólt ajkáról a megtérésre hívó szó, de arra nem is gondolt, hogy gyógyítsa, mivel nem volt rá fölhatalmazása; őt nem is kísérték ilyen jelek. Igazából föl kellett volna ismernie, hogy Jézus munkája ebben más és másféle, mint az övé!

Nem láthatunk a lelkébe, hogy mennyiben befolyásolta János kétségeit személyes sorsa. Gondoljuk, hogy nem rendítette meg a börtönben vesztéglése. – Ott is az Eljövendő személye foglalkoztatta, s nem saját jövődjé. E megnevezés olyan messiási méltóságjelző, mely kizárólag János fogalmazásából és ebből a részletből ismert (vö: Mt 11,3), s teljes összhangban van messiási ígéhirdetésével. A név azt jelzi, hogy Jánosnak kimunkált Messiás-fogalma van, ami most kiigazításra szorul és Jézus elvégzi ezt is.

A küldöttek érkezésekor éppen betegek gyógyulnak meg általa, enyhületet találnak, akiket különféle nyavalyák ostromoltak (a 21.v szemléletes szava), sok vakon gyakorolt kegyelmet (megint egy találó kifejezés), úgyhogy megjött a szemük világa, azaz láttak. Az események egybeesése sem véletlen. Amik éppen akkor történtek, hitelesítik Jézus viszontválaszát: Menjetek el és beszéljétek el, amiket láttatok és hallottatok. A sorrend a szemtanúk meggyőző hírmondására számít. – A Jézus által üzentek messiási és szabadítási ígéretek beteljesülései az Ézs 26,19; 29,18k; 35,5k és a 61,1 nyomán. Jézus tehát – szeliden – a Bibliához, közelebből a prófétákhoz utalja Keresztelő János figyelmét, s ekként igazítja ki az Eljövendőről formált elképzeléseit. Bármennyire hatott is az emberekre az ítéletre érkező Messiásról szóló hír, Jézusnál előtérbe lép a messiási idő felüdülés-jellege, s az ítéletes vonások kitolódnak a végső időkre. Ugyanez a megállapítás igaz a Szentlélek kitöltetésére, az első pünkösdre is (ApCsel 2k f-ek). – Jánosnak tehát nem a maga gondolataihoz kell mérnie Jézust, hanem az ígéhez.

Az pedig, hogy boldog az, aki nem botránkozik meg őbenne, szintúgy a felsorolt tények sorába illesztendő, tudósításként arról, hogy kétség nélkül boldogok mindazok, akik őt fenntartás nélkül elfogadják. Ilyen módon és ígéretesen szól mihozzánk is.

Lukács 7,24–30 – A kisebb és a nagyobb

A követek eltávozása után Jézus messiási tekintéllyel veszi védelmébe Jánost. A minapi tisztázó üzenetváltás ellenére sem szélingatta nádszál ő, s nem is volt az soha. Azért mentetek ki hozzá a pusztába, hogy egy bizonytalankodó valakit lássatok? Vagy azért, hogy kényelmes, díszes ruhába öltözött embert vegyetek szemügyre? Kérdéseire választ sem vár, hiszen mindenki mindjárt azt válaszolta volna: Dehogy! Éppen ellenkezőleg! – Jézus szónokiasnak tűnő kérdései feltárják ama, sokakat megmozgató vándorlásnak lelki okait, ami az embereket akkor a Jordánhoz vitte. Lehet, hogy János híre előbb csupán kíváncsiságot keltett; kortársai látni akartak valami érdekességet, egy szokatlan megjelenésű embert. Hallgatva azonban intéseit, mélyült el hatása, s vitte döntésig hallgatóit, mellette, vagy ellene. Ide kapcsolható a 29k megjegyzése, melynek igazából a 3.f-ben volna a helye, de Lukács – utólag – szükségesnek látta, hogy ezt a tisztázó hagyományt evangéliumába illessze. Ebből tudható meg, hogy az újdonság ingerére kisiető sokaság egyszerűen Istennel találta szemben magát, s már nem Keresztelő János volt a fontos, hanem az, aki őt küldte. Ezért Istennek adtak igazat és megkeresztelkedtek. Nem így a farizeusok és a törvénytudók, akik magukra nézve elvetették Isten akaratát, hogy általa megkeresztelkedjenek. Az utóbb leírtak a görög szöveg szó szerinti fordítási kísérlete, ami egy célhatározói névszós mellékmondat, s kifejezi a Jánost lenéző, hamis, mert magukat rátarti módon felértékelő álláspontjukat. Lukács e kérdésnek külön is utána érdeklődött. – János élére állított intéseivel szűrte meg hallgatóságát, s aztán mindenkit megkeresztelt, aki állta ezt a kemény beszédet. A farizeusok és írástudók már ekkor fennakadtak ezen a szűrőn és jobbnak látták, ha meg sem keresztelkednek.

Ha pedig azért ment ki a nép a pusztába, hogy prófétát lásson, helyesen érezte, hogy kit kell keresnie. Prófétánál is nagyobb ő, útkészítője az utána érkezőnek. A 27.v a Mal 3,1 és a 2Móz 23,20 részleteiből van összegyúrva, s benne Jézus már önmagáról is beszél, miközben Jánost állítja továbbra is előtérbe, mert az asszonytól születtek között nincs nagyobb Jánosnál. – Ebben, az úgymond rangsorban a próféták első helyen állnak Jézus értékrendjében, de közülük is kiemelkedik Keresztelő János.

Aki azonban kisebb az Isten országában, az nagyobb Jánosnál. Az evangelista, s az ókori egyházatyák értelmezése szerint is, ez a legkisebb nem más, de maga Jézus. Pontosítva: nem a legkisebről

beszél, az elsőfok lenne; bár Jézus ettől sem rettenne vissza, ezt az utolsó helyet a kereszten, vonakodás nélkül el is vállalta. Itt azonban, szándéka szerint másról van szó, s hozzá elegendő és kifejezőbb volt a középfok, tehát: kisebb! Ugyanez áll a 9,48-ra is, amikor is a versengő tanítványok indulatait látva, egy gyermeket állít maga mellé Jézus, s vele szemléltetve tanítja őket, hogy az Isten országában a nagyság a kisebb helyzetének vállalásában van. – Jézus ment Jánoshoz, hogy keresztelje meg őt. Tudatosan vállalva a kisebb helyzetét, már ebben is az Ő nagysága mutatkozott meg. Kritikusai éppen ezt nem vállalták!

Egy szó, mint száz: keresnünk kell, miként érvényesülhet legtisztábban az egyházban, a gyülekezetben az Isten országának ez a minden eddigőtől elütő, kisebbekre tekintő csodálatos rendje (vö:1Kor 12,22k!).

Lukács 7,31–35 – Akiknek senki nem elég jó

Amikor Jézus most korának nemzedékéről beszél, azokra tekint, akik számítottak, jelentettek valamit rangban, vagyonban, tekintélyben. Eddig ugyanis jószerivel olyanok között mozgott, akik e világi rangsor szerint nem számítottak. Mindazok, akik adtak magukra, óvatos távolságtartással, gyanakodva figyelték mind Keresztelő János, mind pedig Jézus dolgait, s minduntalan kifejezését adták elégedetlenségüknek és lekicsinylő bírálatuknak. Őket hasonlítja Jézus a piacon egymás felé kiáltozó gyermekcsapathoz. Általában a gyermekek a felnőtteket utánozzák. Így vették szájukra a felnőttektől eltanult közmondásokat. Szó van ezekben furulyaszóról, melyre mégsem akaródzott táncolni, ha meg siratóének zajdult fel, nem volt eléggé siratásra ingerlő. Lefordítva a képes beszédet: se a sírás, se a nevetés nem volt elég jó nekik, mint akik még az előfába is beleszőnek, mindenben találtak hibát, s egyiken is, a másikon is csak fanyalogtak.

Ilyen ez a nemzedék is, mondja kortársairól Jézus. Amikor Keresztelő János szikár alakja magasodott fel közöttük, mindjárt rásütötték, hogy démonikus. Ismert a régi próféta-történetekből, hogy olykor örültek nevezték őket, ha üzenetük, viselkedésük miatt nem tetszett a képük – mondhatjuk vulgárisan (2Kir 9,11; Hós 9,7). Keresztelő János esetében az szúrt szemet, hogy komolyan böjtölt. Voltaképpen nem ez volt fellépésének célja és üzenete. Még aki félreértette és Messiásnak vélte, az is jó helyen kereste igehirdetésének értelmét. Ezek az akadékoskodók viszont mindjárt az életmódjába kötöttek bele, tehát valami járulékosba. Pajzsként vették elő kifogásaikat, hogy ennek ürügyén kivédjék az ige velőig ható intését és hívását. – Jézus pedig nem hirdetett ételekben, italban böjtöt. Természetesen viselkedett, ha étkezésre, vendégségre hívták. Asztalhoz dőlve – mert így ettek –, megette, amit elébe tettek és szükség szerint ivott rá. Biztos, hogy mértéktartással tette, de ez elég volt arra, hogy rásüssék: Nézzétek! A nagyétkű és borissza ember! Ami éppúgy nem volt igaz, mint ahogy hazugság volt és rosszindulatú rágalmazás Keresztelő Jánosra, hogy démonikus, hogy ördög van benne. – Rabbinsi adatok vannak rá, hogy a mértéktelen evés-ivás vádjával azokat illették, akiknek a származásában találtak valami kivetnivalót. Ezek szerint Jézus esetében még ez is kifogás alá esett azoknak, akik őt elutasították.

Kívülről nézve azonban nem lehet elfogulatlanul megítélni hitbeli tényeket. Jézus Krisztusban megjelent az Isten bölcsessége (1Kor

1,30). Ő ebben növekedett (Lk 2,40.52), s ennek gyűjtött fiakat, azaz tanítványokat. Minden bölcsességet a fiak igazolnak! – Jézus tehát békésen tűri a rágalmozásokat. Majd az Atya előhossa igazságát és a Fiú, meg övéi igazát, s a maguk kétszínű bölcsességébe takarózókat pedig megfogja és megszégyeníti (1Kor 3,18kk). – A mi életünk milyen bölcsességet „igazol”?

Lukács 7,36–39 – Egy másik vendégség

Jézus nemcsak a vámszedő Lévi házába volt kész bemenni és asztalához ülni, ugyanilyen készséges, amikor egy farizeus hívja otthonába, hogy együtt étkezzenek. Az indítékok egészen mások, mint ama vendégségnél. Közelről akar a farizeus személyes tapasztalatokat szerezni Jézus viselkedéséről. Nem véletlen, hogy épp az előzőekben emlegette Jézus az őt ért rosszindulatú vádakat. Ez a farizeus elfogulatlanul szeretne véleményt alkotni, úgymond vizsgáztatni őt, úgy asztalközelből. Mégis az események egészen más irányt vesznek, amit, szinte akaratán kívül, Jézus jelenléte szab meg. Ahol ő jelen van, ott hatni kezdenek az Isten országának tisztázó erői.

A hír, hogy Jézus a farizeus asztalának vendége, váratlan folyamatokat indít el a városban egy asszony szívében, akiről csak annyit tudunk meg, hogy a közvélemény bűnösnek tartotta. Az ige nem részletezi, igaz volt-e, vagy ráfogás, amit felőle híreszteltek. Vélhetően: igen. Az asszony nem vitázik, hallgatólagosan igazat ad a vádaskodóknak. Sőt, amit szavak nélkül cselekszik, bűnvallással és bocsánatkéréssel ér fel. A lényeg abban van, hogy Jézus ottlétében fölismeri az adott alkalmat, amikor kitörhet kilátástalan helyzetéből, hiszen már semmi reménye nem volt rá, hogy bármi is lemoshatja róla a szégyent. Jézus keze azonban olyan segítő kéz, amelyet megragadva most kiszabadulhat a szennyből.

Gyorsan és céltudatosan cselekszik, szerez (vesz?) egy alabástrom szelencényi kenetet, belopakodik a farizeus házába, s Jézus hátranyúló lábait öntözi könnyeivel, törli a hajával, s megkeni a kenettel. Szükségtelen most egybevetnünk a történetet a többi megkenetési esettel a három másik evangéliumból. Mindegyiknek megvan a sajátos színe és jelentése. Esetünkben az a legfontosabb, hogy az őszinte bűnbánat, bűnvallás, sőt a szeretet megnyilvánulásai sincsenek kiszabott formákhoz kötve. Nem mondhatjuk, hogy az csak ilyen, vagy amolyan rendet követve érvényes. Egyetlen feltétele az Isten előtti őszinteség, ami végső soron szavak nélkül is megnyilvánulhat. Ebben az esetben még a nyilvánosság vállalása is többlet. Az asszonynak minden mozdulata azt árasztja: bűnös vagyok; igazuk van a megrökönyödött és megbélyegző tekinteteknek; de Uram, én egyedül téged szeretlek! Ments ki engem kilátástalan állapotomból, siratom magamat és siratom a bűneimet!

Hiába akarta a farizeus közelebbről kiismerni Jézust, teljesen vak a helyzet valódi értelmének felfogására. Jézus nem lehet az a próféta – gondolja –, akiről az 5Móz 18,15.18 tett ígéretet, s akit prófé-

ta-Messiásként minden kortársa is várt, mert nem ismerte fel, hogy az a nőszemély, aki hozzáér, az bűnös, sőt még őt is beszennyezi. – Jézus azonban engedi magát félreérthető helyzetbe is hozni, ha egy bűnös megmentéséről van szó: A személyek és tények ütközésekor nem ő szennyeződik be, inkább az ő szentsége veszi hatalmába és tisztítja meg, szüli újjá a bűnbánó bűnöst. Aki ilyen indulattal közelít hozzá, az mind meg is érti a történeteket; bűnbánat híján viszont félreértjük az egyértelmű dolgokat is, mert az optikánk is vaksi.

Lukács 7,40–43 – A két adós esete

Lehet, hogy mind ez ideig feszült hallgatás ülte meg a farizeus házát, melyet a hivatlan vendég sírása és odaomlása Jézus lábaihoz még inkább megterhelt. Elképzelhető, hogy minden arcon zavar tükröződött, csak Jézus nem jött zavarba, hanem válaszolt. Igen, válaszolt! Elsőrenden arra, amit a látottakból a farizeus gondolt róla. Abból pedig, amit az alapszöveg mond itt Jézus válaszáról, azt a biztató következtetést vonhatjuk le, hogy Istennek van válasza arra is, amit csak magunkban gondolunk róla, vagy önmagunkról, hogy ne mondjam: másokról is. Mivel ő a szív kútfejéből származó dolgok minőségét nézi; ebből ered beszédünk, s származnak tetteink, mint folyományok. Ő aztán igazán tövestől, indulataink első rezdülésénél ragadja meg gondolatainkat.

Hogy eddig nem sok szó eshetett, abból is sejthető, hogy kétségtelenül Jézus töri meg a csendet. Kimondja a farizeus házigazda nevét, s van egy mondatnyi bevezetés a voltaképpeni közlés előtt. Csak Simon beleegyező válasza után mondja el a két adósról szóló példázatát és Simon még nem észleli, hogy az egyik adós, aki 50 dénárral tartozik hitelezőjének, ő maga. Természetesen a tízszeres tartozás kötelezettje az az asszony, ott Jézus lábainál. Legyen bármekkora a különbség kettejük között – egy a tízhez –, mindkét adós helyzete egyaránt súlyos, mivel egyiküknek sincs tartozását miből megadnia. Mindketten rá vannak utalva a hitelező nagylelkűségére. Egy ideig halasztgatták, odázgatták a törlesztést, de eljött a megrázó fölismerés fizetéseképtelenségükről, s a hitelező elé kerülve ennek ki is kell derülnie. Jézus megjelenésével elérkezett – számunkra is –, a leleplező fordulat. Halogatásnak nincs többé helye, tenni kellene valamit, a számla valahogyan tüstént rendezendő. De hát, nincs miből! Egyaránt kétségbeejtő helyzet mindkét adós számára. Egyetlen megoldás, ha a hitelező tesz döntő lépést. – Az a nap, amelyen kiderül, hogy képtelenek a törlesztésre, a kegyelem napjává válik, amikor a hitelező elengedi mindkettő adósságát. Itt olyan kifejezés áll, melyben benne foglaltatik a kegyelem fogalma. – Ha pedig ilyen csoda árasztja el az embert, vajon melyik adós fogja jobban szeretni Urát, melyikük lesz inkább hálás a rajta kegyelmet gyakorló iránt? Jézus kérdésére Simon farizeus helyesen adja meg a választ – mondván –, hogy az, akinek többet engedett el.

A történetben, s a példázatban is az a legnagyszerűbb, hogy mi a bűnbánat sírása és tettei után várnánk a bocsánatot, pedig ezúttal nem ilyen sorrendben követik egymást az események. Jézus jelenlé-

te már magával hozta a mindent megelőző bocsánatot, s a sírás, és az asszony minden egyéb foglalatossága már a szeretet válasza a Jézus jelenlétében ható kegyelemre, eltekintve most attól, hogy Jézus utóbb ki is mondja a feloldozást, ami azonban már előbb megvolt és hatott.

Lukács 7,44–50 – Feloldozás és szeretet

A farizeus fenntartásokkal fogadta Jézust; a vendégfogadásnál ugyanis voltak nem kötelező, mégis szokás szerint illő cselekmények; melyek itt elmaradtak. A megtiszteltetés érzésétől függött, hogy a házigazda milyen fogadtatásban részesíti vendégét, s miket mellőz. Amikor Jézus fogadtatása hiányait elősorolja, nem azért teszi, hogy mindezt megkövetelte volna. Megvolt ő nélkül is, de egybevetve ama név nélküli, síró asszony tetteivel, melyekkel elárasztotta Jézust, a házigazda feledékenységéé eléggé ridegnek bizonyult. Még azt is mondhatjuk, hogy amit ő mulasztott, helyette megtette az az asszony; s vele akaratlanul is megszégyenítette a szőrös szívű farizeust.

Jézus nem vonja kétségbe a farizeus önigazságát, azt hogy emberi megítélés szerint, van némi jogos alapja. Mindig is adott magára, sikerült neki eleddig kevés rikító bűnnel megúsznia, már ami emberi mércével mérhető, de fölényeskedő és hideg maradt a szíve. Öncsalás, amikor ítéletet mond mind Jézus, mind pedig emez asszony fölött; mivel az ítélet egyedül Isten illetékessége! Most pedig kénytelen végighallgatni, hogy mit nem tett meg, s ki tudja, hogy amit egész élete során nem tett meg, nem esik-e épp oly súlyosan a latba, mint amit az asszony megtett életében mostanáig? Félő, hogy az ítélet napján le fog maradni az asszony mögött, hiszen már most is elmarasztalja Jézus! – Még több világosság vetül kettejükre abból, amit Jézus az asszonyról és az asszonynak mond. A 47.v értelemszerű jelentése: Néki sok bűne bocsáttatott meg; nyilvánvaló ez abból, hogy bőséges ő a szeretet megnyilatkozásaiban –, irántam, azaz Jézus iránt. Aki pedig – úgymond – kevés bocsánatból is megél, az szűkmarkúnak bizonyul a szeret és a hála válaszaiban is.

Ne tévesszen meg bennünket a 48.v bűnbocsánat-hirdetése, mintha az az asszony szeretetére lenne válasz. Az 50.v világosan mutatja, hogy hitét nevezi megtartó erőnek. A 45. v-ben van is egy kis szövegbeli ingadozás, amit némelyek úgy magyaráznak, hogy Jézusnak már lehetett előzőleg találkozása az asszonnyal. Akár így volt, akár nem, Jézus szájából a feloldozás, a bűnbocsánat Isten műve. A szenvedő igealak, mint oly sok esetben, Istenre mutat, mint cselekvőre. Jézus ezt a már elvégzett bűnbocsánatot jelenti most ki az egész vendégkoszorú hallatára; s a nyilvánosságnak itt minősített jelentősége van. Meg is botránkoznak rajta mind, akik ott ülnek a vendéglátó háza kerevetein. Ma így vennénk elő a kifogásainkat: Hogy jön ez hozzá? Érdekes, hogy nem ismerik föl az Istenre mu-

tató fogalmazást, mert úgy vélik, hogy Jézus önhatalmúan gyakorol bűnbocsánatot.

Az elfogadó, hálás és a szeretet tetteiben megmutatkozó hitnek mentő és megtartó ereje van; s ha addig el is ítélte a szívünk (1Jn 3,20k), többé már nem vádolhat, mert Isten nagyobb a szívünkénél, s azt feloldozva, békességgel bocsát el – ma is.

Lukács 8,1–3 – Szolgáló közösség

Tényeket rögzít és tár fel e rövid három vers. Először is arról, ami-re szívünk mélyén mindig is kíváncsiak voltunk, hogy miként is élt ez a több mint egytucatnyi férfi –, ha nem volt még több is belőlük a hétköznapiakban, meg szombatoként, mialatt városról városra, faluról falura vándoroltak és Jézus az Isten országáról evangelizált az embereknek. Közben enniük is kellett és memcsak lábujjhegygel érintették a földet, ámbár a kor embere elképesztően kevéssel is be-érte. – Ezúttal megtudjuk, hogy asszonyok is jártak együtt velük. Nem is akárhik; voltak közöttük módosabbak, akik áldozatosan gyakorolták a tanítványi kör szolgálatában a diakóniát. Ámde... s máris kezdünk újfent ámlatba esni, ha végiggondoljuk ennek az együttesnek lehetőségeit és korlátait. Jézus, s vele övéi, valóban az idő (kronosz) teljességében (Gal 4.4) töltötték napjaikat, ami minőségében is mássá tette az élet minden adottságát és változását. Hihetően ebből az alapképletből indult ki Pál apostol, arról szólván, hogy Jézus Krisztusban „nincs férfi, sem nő, mert ti mindnyájan egyek vagytok a Krisztus Jézusban” (Gal 3,28). Ilyen, szívében szabad és tiszta közösség nem is lesz igazán addig, míg majd elérkezik, – az idők (kairosz, tsz-a) teljessége, annak rendje szerint (Ef 1,10) –, az Isten országa. Mégis azért ne riadjunk vissza megvalósítani valamit belőle a mi közösségeinkben, gyülekezeteinkben is. Nagy kár, hogy manapság a barát, a barátság fogalma elszennyeződött a köznapokban, s a közbeszédben. Majd a János evangéliuma során közelebb kerülünk e nevezet értékeihez.

Több asszony közül hármat néven nevez az evangélium. Életüknek volt egy döntő fordulópontja: Jézus megszabadította őket tisztátalan lelkektől és betegségekből. Jobban átéltek e mentő tetteket, és érzelmekben is mélyebben ragadta meg őket, mert egyetlen férfi tanítványról sem tudunk, aki ilyen élménnyel „dicsekedhettek” volna! (A dicsekvés idézőjelben, tehát áttételesen értendő). – Magdalai Mária nem valószínű, hogy azonos lenne a Simon házánál megjelent asszonnyal. Jézus hatására hét ördög ment ki belőle. A 11,26 beszél hét gonosz lélekről, akiket az emberből távozott, tkp a nyolcadik vesz maga mellé segítségül. Ez a hét a teljességet, vagy telítettséget is jelölheti, s visszaesést is jelenthet. Későbbi iratokban szigorúbban ítélték meg a visszaesőket, s jószíval menthetetlennek tartották őket, amibe közrejátszódnak az első keresztyének keserű tapasztalata (Zsid 6,4kk; 2Pt 2,21k). Mégis vegyenek most biztatást – ha nem is fölmentést, vagy kibúvót –, az akaratgyengeségben szenved-

dő, remény-vesztett testvéreink: az elesésből is fel lehet kelnünk, bár ez igen keserves és gyötrelmes dolog. A hitéletben is kedvezőbb és esélyesebb az idejekorán tett megelőzés!

Johannával még egyszer találkozunk majd a húsvéti történetben, ahogy Magdalai Máriával is (24,10). Zsuzsanna neve csak itt olvasható. Ezek a név szerint is említett asszonyok következetesen járták végig Jézussal az utat, biztatva ezzel nőtestvéreinket mindvégig tartó hűségre.

Lukács 8,4–8 – A mag sorsa

Az ismert példázat Lukács szerinti változata kiemelten hangsúlyozza, hogy az elvetett mag kizárólag a magvető tulajdona. Sajátját veti el, illetőleg szórja szét szinte pazarló tékozlással az ugarra, amit aztán – a kor földművelő eljárása szerint – vetés után szántottak meg, s ezzel beszántották a vetést. Az előzetes vetésből jutott útfélre, sziklás helyre és tövises közé is, de bőven hullott olyan területre is, amely a beszántás után jó magágynak bizonyult. A tulajdonos kiléte garantálja azt, hogy jó minőségű a mag, nincs benne ocsú, minde csíráképes. Ha tehát a továbbiakban szerencsétlenül alakul az alkalmatlan helyekre hullott magok sorsa, érte kizárólag a befogadó, illetőleg a be nem fogadó a felelős. Nem okolható Isten azért, ha az elvégzett vetés bárkinél is nem jut el a kalászbá szökkenésig.

Az is Lukács közlésének sajátossága, hogy az útfél esetében nemcsak arról tud, hogy a madarak felkapkodják a magot, sőt első helyen áll az, hogy eltapossák az arra járók. Őszinte beszéd ez, és messzeteintő távlata van; más szavakkal: egyháztörténeti jelentőségű prófécia az ige sorsáról az emberiség történelmében, s benne az egyház útjainak igetiprásáról. „Ne pusztítsd el, mert áldás van benne!” – idézi az Ézs 65,8 a közmondást a szőlőfűtről, egészen más összefüggésben; de alkalmazható áttételesen az ígére is, intésként mindazoknak, akik bárhol ígét hallatnak, vagy hallanak.

Az ígének földbe kell jutnia, mintegy el kell temettetnie. Egyenesen avégett adatik, ama sorsra van szánva, hogy emberi szóval, nyelvvel hirdessék, emberi beszéd útján szívig érjen, hogy befogadják, megtartsák, azaz melengessék, hogy kikeljen és termést hozzon. Különben az eltaposás mellett a kapzsi madarak is fölszedhetik. Sőt még a földbe jutva sem mindegy, mi lesz belőle. Számos veszély fenyegeti az ígét. Mind a sziklás talaj, mind a tövises ugar (melyet a kezdetleges szántás nem tudott jól megművelni, pl. a töviset gyökerestől aláforgatni) magában hordozza a veszélyt, hogy a sarjadásnak indult életet részben a gyökérnél, részben a kisarjadt szár növekedése közben megtámadja: kiszáírtsa, megfojtsa valami. Amíg az első kártétel tulajdonítható ördögnek, lábtaposásnak, az utóbbi kettő kifejezetten a befogadó talaj hibája, tehát az emberé. Egyébként is látható, hogy Lukács – az első gyülekezetek igehirdetéseiből vett ösztönzések hatására – az emberi ártó tényezőket hangsúlyozza. Ez látható már az eltaposás indokánál, melyről aztán nincs további fejtegetés a jézusi magyarázatban, hogy ki az elkövető.

Aki viszont jó talajnak bizonyul, ott ígéretes a vetés és el is jut a százszoros eredményig. E kerek számban derűlátás van és biztatás arra nézve, hogy ígéretes dolog az ígét gondozni magunkban, mert bizonynyal gyümölcsözni fog. Valaki mondta, hogy százszoros eredmény nem is lehetséges egyetlen életképes gabonaszemből. – Meglehet, ezért esetünkben a százszoros egyszerűen az adottságoknak maximálisan megfelelő teljesítményt jelenti.

Lukács 8,9–15 – Egyszerű titok

A példázatok egyrészt elrejtik az Isten országa titkait, másrészt megkönnyítik, hogy felfoghassuk, megértsük. Nem bonyolult és titokzatos dolgok rejtőznek a szavakban. Az Isten országa egyszerű igazság, de csak hittel fogadható be. Az részesülhet benne, akinek Isten megadja. Ezért nagy ajándék, ha értjük. Igen! Mert a megértés fontos láncszem, ezért nem lehet mellőzni, átugrani; bár nemcsak az ész dolga, hanem a szívé, léleké, az egész emberé is. Az effajta megértéshez az igemagyarázat hozzásegít, s szabad, sőt szükséges kérnünk őt, hogy értesse meg velünk azt, ami hitünket szolgálja, s megmentésünkre, üdvösségünkre van. – Jézus e példázatában az a rendkívüli, hogy elmondja az alapigét, azaz a textust, s ő maga adja magyarázatát is. Elmondja róla a hitbéli megértést segítő prédikációt. Minden keresztyén istentisztelet és igehirdetés, meg igehallgatás alapítusa ez. Ami ehhez igazodik, az jó és helytálló, ami ettől eltér, az homályban hagy, sőt elhomályosít. Lázadozhatunk ellene, hogy ez túlságosan egyszerű. Igen! Valóban az, de nem sivár, mert életet fakaszt és életet továbbít; nem kerüli el, inkább bekapcsol a Szentlélek lüktető ritmusába.

Magyarázatában Jézus rendre föltárja a jellegzetes pontok tanítását; felmutatja a lehető kísértéseket, de az ígéretes végeredményt is. Nem helyettesít be minden kis részletet valamivel, az már allegorizálás lenne. Mi se akarjunk mélyebb értelmet keresni ott, ahol ilyen nincs. – A mag tehát az Isten ígéje. A magvetés célja, hogy Istennek élő és maradandó ígéje által (1Pt 1,23) romolhatatlan magból újjászülessünk. Az ördög a megértést, s ez által megtérésünket szeretné megakadályozni. Ő az ígét ellenségnek tekinti, ha el is kapja, nem tud mit kezdeni vele, mert az az embernek volt szánva, kár érte, ha máshová került. – Az örömmel fogadott ige jó kezdet, legyen hát folytatása is. Engednünk kell, hogy szívünkben gyökeret verjen, akkor nem lesz a hatása átmeneti. Jöhetnek a megpróbáltatások perzselő szelei, de a mélyre hatoló gyökér akkor is táplál, ha a körülmények kedvezőtlenek, vagy éppen ellenségesek. – A harmadik változatnál is jó a kezdet. Az igehallgató fáradozott azért, hogy hallásközelben legyen és azt meg is hallotta. Eddig nincs is hiba. Elmenetele után is magában kellett volna hordoznia az ígét. Ezt értjük helyesen az ige megtartásának. Ehelyett a két „g”: a gondok, vagy a gazdagság hozadéka rohannak meg, aggódással, vagy kísértésekkel, s elhal bennünk az igaz és valódi utáni vágy. Nemcsak a szegénység jár gonddal, de a gazdagság is. Baj, ha jobban féltjük gazdagságunk

kat, mint az életünket, tehát az üdvösségünket. Aztán az élvezetek is csábítanak, hogy egy kicsit felejtünk. Mindezen kísértések az ígét, az igazi életet kezdik fojtogatni bennünk; sőt ki is ölik belőlünk, ha nem vagyunk résen.

Lehetünk azonban jó talajjá. Fogadjuk az ígét igaz és jó szívvel, amit Isten éppen gondjaink által már előre föl is szántott. E sorrend-váltás volt az ősi földművelés legnagyobb fölfedezése: előbb szántás, aztán vetés és boronálás! Hordozzuk az ígét magunkban, mint Mária tette volt (2,19.51), s az gyümölcsözni fog.

Lukács 8,16–21 – A jól meghallott ige

A három, egymáshoz lazán kötődő jézusi mondás mindegyike még egyszer újból sorra kerül az evangéliumban: 11,33; 12,2; 19,26. Összefűzésük indokát ezúttal a közbeiktatott intés adja meg: „Vigyázzatok tehát, hogyan halljátok!” (18). Látható, hogy miként az előzőkben (15), még mindig a hasznos igehallgatás foglalkoztatja az evangelistát. A mondások itteni alkalmazása azt az értelmezést sugallja, hogy Jézus tanítása, és példázatai, minden titokzatosság ellenére, azt a szándékot követik, hogy világítson általuk. Nincs lefedve, elrejtve sincs; ott van a helyén, a lámpatartón, hogy fényével szolgáljon minden belépőnek. Lehet ugyan, hogy az érdeklődőnek első benyomásként titokzatosnak, rejtélyesnek tűnik, de minden rejtett dolog magában hordozza önmaga feladását, s előbb-utóbb feltárul, kitudódik, közismertté válik. Emé általános szabály alól az Isten országa evangéliuma sem kivétel. E helyütt a jézusi mondásoknak – eredően a szövegkörnyezetből, – ez az értelme. Egyebütt kaphatnak más színezetet. – Senki sem védekezhet talmi kifogásokkal, hogy ha Isten rejtette el, én nem tehetek róla, ha nem értem. Jézus erre így válaszol: Ne hárítsd rám a felelősséget! Rajtad a terhe, ha a titok számodra titok marad. Vigyázz tehát, hogyan hallgatsz! Ezen fordul meg, hogy a világosságul szánt fény eljut-e a szívedig; s a rejtett jó hír ismertté válik-e számodra. Akinek jó az igehallgatása, adatik annak megértés is; aki meg rosszul hallgatja, attól a meglévő lehetőség is elvétetik.

A jól meghallott ige megőrzött, sőt gyümölcsöző. Oly szoros közösségbe von Jézussal, hogy vér- szerinti rokonaink közelsége nem is mérhető hozzá. Közülük Jézus az időseket anyjának, szülőjének nevezheti. A vele egykorú ifjabbakat pedig testvéreinek szólítja; s még mindig a jó igehallgatásról beszél. – Az utóbbi kijelentésre az adott alkalmat, hogy anyja és testvérei jöttek hozzá. Lukács nem részletezi, hogy mi okból. Mégis csak közvetítéssel tudták szóval érni Jézust. Az őt körülvevő sokaság megakadályozta, hogy elébe kerüljenek. Ők látni akarták Jézust, aki ezzel szembesíti az ige hallgatását és megőrzését. Családja számára is az utóbbi adatott alkalom-képpen. Részesedhetnek ők is e lehetőségben. Sőt a jövőre nézve ez lesz az egyetlen járható út számukra is. Mégis előttük csak a feltámadás után nyílik meg a megértés, s a hit ajtaja (1Kor 15,7a; ApCsel 1,14). Most tehát még rejtve van előlük az egyszerű titok; nem jött még el számukra a ráismerés. Nincsenek belőle kizárva, de előnyük sincs szemben a többiekkel, csak azért mert családtagok.

Micsoda távlatokat nyit Jézus bármely jó igehallgatónak, s az ígét szívükben hordozóknak! A fény közelségében élhetnek és Jézus testvéreiül fogadja őket!

Lukács 8,22–25 – Életveszélyben

Jézus nem nevelő célzattal alszik el, a helyzet közben mégis azzá válik. Ő tényleg fáradt most és álmos. Ne ütközzünk meg teste erőtelenségén, mert hajlamosak vagyunk angyali lénynek képzelni őt, aki soha nem alszik, nem éhes, nem fáradt, és soha nem pihen. Ez ige-ellenes szemlélet lenne! – Ő nem félisten, félistenek egyébként nincsenek. Isten és ember ő egy személyben. Testté lett ige, emberre lett Fiú. E testben végzett szolgálata idején istensége oly mértékben volt embervoltába rejtve, hogy az félre is vezette a démoni erőket. – Több magyarázó ugyanis a tóra lecsapó szélviharban démoni erők támadását látja: Meglepte az álom! Most lepjük meg őt, meg társait, s pusztítsuk el mindet! – Ámbár a Galileai-tengeren támadó hirtelen vihar ma is előfordul; tehát van természeti magyarázata is a jelenségnek, mégis lehetséges, hogy démonok támadtak a természeti erők útján Jézusra, s a törékeny hajóra; ha nem így volna nem szólt volna rá a szélre, s a hullámokra, amikor rájuk parancsolt; s azok a szavára le is csillapodtak.

Létezik másféle vihar is, ami a megtámadottság és a veszélyhelyzet nyomán tör a lelkekre. A világ legértelmetlenebb kérdései kezdődnek így: Mi lett volna, ha? Pl, ha nem ébresztik föl Jézust? Ezen a nyomon semmilyen dologban nem érdemes elindulnunk, mert nem vezet sehová. Ezúttal éppen csak fölillantottuk ezt a képtelen eshetőséget, hogy rámutassunk az egyedül helyes lépésre, amit halálfélelmükben mégis megtettek a tanítványok: odamentek Jézushoz és fölébresztették. Veszélyérzet szorításában ezt kell tennünk, még akkor is, ha megkapják/megkapjuk a kutató és számonkérő kérdést: Hol van a hitetek?

A tengerre lecsapó és a kis hajót támadó szél és habok lecsillapítása után a lelkek vihara is elcsitul. Végül is ki kell derülnie, hogy akkor árad szét a békeség testben, lélekben, s idegekben, ha őt élőnek, cselekvőnek, hatalmát gyakorlónak ismerjük föl. Az pedig a hit dolga, hogy őt, s vele együtt saját életünket is az Istentől kimért idő előtt elpusztíthatatlannak higgyük akkor is, ha a mentő erőket szunnyadni látjuk. Lehet, hogy az efféle hit külön kegyelmi ajándékhoz van kötve (1Kor 12,9), s a többségnek csak annyi hit szükséges, hogy végveszélyben hozzá meneküljön, és imádságban őhozza kiáltson. Legyen legalább annyi hitünk, hogy ezt minden esetben megtegyük, még ha meg is fedd érte.

A tanítványok most úgy csodálkoznak rá Jézusra, mintha eddig nem is ismerték volna. Ő mindig új, őt nem lehet megunni, neki

mindig vannak meglepetései számunkra. Kicsiny hitünket, aminek az a baja, hogy a valóságnak nem megfelelő kicsiny Jézusa van, meglepi hatalmának, hitelének valósága. – Ismerjük meg őt olyannak, amilyen ő a valóságban.

Nincs reménytelen eset – Lukács 8,26-33 – Rosszabb a halálnál is, amiben ez a szegény megszállott vergődik. Ruhátlanul csatangol a pusztaságban és most éppen Jézussal jön szembe, amikor megérkezvén a Galileai-tenger Ny-i partjáról, éppen kiszálltak a hajóból. Bár Jézus ritkán fordult meg a Tízváros területén (Mk 7,31), most ezért az emberért kellett idejőnnie. Az idegbeteg ember gyógyítása, megszabadítása biztatás és intés mindenkori követőinek, hogy számára nincs reménytelen eset.

Az igéből megállapítható, hogy már mindenki feladta ennek az embernek nemcsak a gyógyulása, de még a megfékezése reményét is. Azelőtt tettek rá kísérletet, hogy megkötözzék, s ily módon akadályozzák meg, hogy kárt tegyen másokban, vagy akár magában. Megjegyzendő azonban, hogy mégsem követett el ilyesmit! A láncokat letépte ugyan magáról, s őrei sem tudták megakadályozni menekülését, de a várakozással ellentétben nem ártott senkinek. Ruhát nem viselt, sírboltokban lakott, mégis mintha várt volna valamire, illetőleg valakire; s ez a találkozás be is következik – Jézussal.

Keresnünk kell mai ismereteink és fogalmaink szerinti kifejezéseket, hogy közelebb hozzuk korunkhoz azt, ami az evangéliumban olvasható. Nevezhető a betegség, amiben ez az ember szenved, a tudathasadás súlyos esetének. Mert amikor megszólal a megszállott, valaki más beszél a szájából. Már volt egy hasonló eset, amikor egy démon beszélt többek nevében (4,34). Ezúttal egyes számban beszél a sok, azaz egy légiónyi lény (egy római légióba 5000 ember tartozott). Jézus azonban egy ekkora sereg démonnak is parancsol; mire kénytelenek elhagyni emberüket, akibe befészkeltek magukat. Nem szeretnének azonban visszatérni a mélységbe, az alvilágba. – A továbbiakban párbeszéd zajlik le Jézus és közöttük, amire az evangélium csak utal, de nem idéz szó szerint. Ennek során kapják Jézustól az engedélyt, hogy a közelben legelésző disznónyájba mehessenek. Mire az egész konda a lejtőről a tengerbe rohan, s odafullad. – Magdalával szemben a tó K-i partján van egyedül olyan hely, ahol a hegy lejtője egyenesen a tengerbe fut. Gadarától meglehetősen messze esik, ezért az evangéliumok és különböző kézírataik háromféle helységnév között ingadoznak, hogy közelebb eső támpontot találjanak. A népi használatban a Gadara név valószínűleg, pars pro toto, a Tízváros egész Ény-i vidékét jelenthette.

Miként értsük a disznónőj pusztulását? A zsidók vallási értelemben tisztátalan állatnak tekintették a disznót. Érthető, hogy Jézus nem sajnálta őket. Az eset, a maga különösségében prófétai jelként is értelmezhető; látványos és meghökkentő bizonyítékul, hogy a démoni erők pusztulásba sodorják azt, akinek beférkőztek az életébe. Jézus számára pedig mindennél fontosabb egyetlen ember is.

Lukács 8,34–39 – Hiteles tanú

Meg lehet értenünk a pásztorok rémületét, hiszen felelősek voltak a rájuk bízott disznónyájakért. Futva mennek, hogy jelentsék a városban és a tanyákon a történeteket. Látszólag Jézus mindezzel nem törődik; de mégsem így van! Gadara jó 20 km-re esik innen, s közben is vannak egyéb érdekelt települések. Közel egy napnak kellett elteltie, amíg az itt leírtak mind megtörténtek. Jézus tehát nyugodtan várta, hogy találkozzék a nyájak gazdáival, azaz vállalta a felelősséget, s ezzel a pásztorok minden vádtól mentesülhettek. Ámbár a későbbiekben is oly mértékben a megszabadult ember, s az események fölkavaró menete áll a figyelem előterében, hogy az okozott kár szóba sem jön. Voltaképpen a közvélemény hallgatólagosan elfogadja, hogy megérte az áldozatot, ha éppen ez az ember, aki annyi bajt és fejtörést okozott már a vidéknek, végre megszabadult; megmentetett, mondja a 36.v. – Csak hát ők ebből a továbbiakban nem kérnek. Jézust hatalommal bíró embernek ismerik el, akivel jó lesz nem húzni ujjat. Ezért megkérik szépen, hogy távozzék el vidékükről. Jézus pedig megfordul, és hajóra szállva elmegy. A görög-hellén kultúrájú Tízváros vidékét nem is látogatja meg többé. Lukács ebben annyira következetes, hogy nála nem található a négyezer ember megvendéglése, akik – vélhetően – részben e vidékről érkeztek hozzá. Érdekességgént megemlíthető, hogy majd e területre menekülnek a jeruzsálemi keresztyének a zsidó háború elől, Kr. u. 66-ban; közelebbről a városok egyikébe, Pellába.

Nem marad mégsem tanúság nélkül a Tízváros vidéke. Már is ott látják őt felöltözve, ép elmével Jézus lábainál ülve, s most újból hallják az ideérkezők a szemtanúktól, hogy miként mentette meg Jézus ezt az embert. S aztán ő maga is kérlelni kezdi, hogy hadd maradjon vele. Ám Jézus hazaküldi városába, ahol azelőtt annyi galibát csinált. Mondja el nekik, mit tett vele Isten. Jézus fogalmazása elgondolkodtat. Nem azt mondja, hogy beszéld el, mit tettem veled. Jézus nem mentegetőzik, s nem mosakszik. Isten küldötte ő és Isten cselekszik általa, amikor embereket ment és gyógyít. Ennek az egy embernek szabadulása nyomán fellélegezhet egy országrésznyi vidék, s meg kell éreznük, hogy nem csupán ez az ember kapott nagyszerűen új, egészséges elmét és életet, de velük is jó dolog történt; a szabadítás tehát sokszorozódik. Egy ember zavartsága kihatott az egész vidékre, éppé tétele most hasson minden ottlakóra jótékonyan.

A megmentett ember nem egészen tartja magát Jézus visszafo-gott tanácsához. Éles elmével fogja föl, hogy gyógyítója nem óhajtja

önmagát előtérbe állítani. Ő viszont bátran terjesztheti, hogy Jézus tette vele ezt a jót. Tehát nem fogja megsérteni, ha róla beszél. Kis túlzással mondható, hogy jó hitbeli és teológiai érzékkel beszél Isten szabadításáról a Jézus Krisztus által. – Az önálló és hiteles tanúságtétel megszabadított életből támadhat!

Lukács 8,40–44 – Öröm és szükség

A gadarénusok arra kérték Jézust, hogy menjen el vidékükre, ő pedig sértődés és megjegyzések nélkül távozik. Amikor visszaérkezik Galileába – nincs pontos helymegjelölés, hogy hová –, a nép örömmel fogadja. Kárpótlás ez az ő számára. Van úgy, hogy várják őt, máskor és máshol meg kiadják az útját és nem is várnak tőle semmit. Megtanulandó tőle, hogy hangulati tényezők nem befolyásolhatnak bennünket. Ahol nem várnak, oda is el kell mennünk egyetlen emberért, ha indítva vagyunk rá, s ahol meg örömmel várnak és fogadnak, ott is az keresendő, akinek igazán szüksége van a segítségre.

Ez a készség vezérelte Jézust; ezért találtak utat hozzá a bajba jutottak. Itt van mindjárt Jairus, aki az egyik zsinagóga előljárója. Lehet, hogy mind ez ideig komoly fenntartásai voltak Jézussal szemben, vagy akár tudomást sem vett róla, de leánykájának halálos betegsége elébe készíti őt. Minden eddigi tiltakozását vagy leki-csinylését feladva borul lábai elé, s meghívja Jézust a házába. Szavait követve: nem mindjárt a gyógyítást kéri, bár valami halvány reménye csak lehetett, de kérése kifejezetten csak arra szorítkozik, hogy Jézus legyen jelen ott, ahol a halál lendült támadásba. Ilyen kérésre mindenki feljogosítva érezheti magát: Uram! Légy jelen ott, jöjj be otthonomba, amikor az enyéimet betegség, halálos veszély fenyegeti, vagy ha személyemben támadna meg! Még nem látszik, hogy ottlétedben merre fordulnak a sorsok, de jelenléted mégis a győzelem biztosítéka, ha nem is azonnal, de majd ama napon!

A gyermek már 12 éves, ez a tény az apa számára még kínzóbb. A kerek szám ígéretes volna, hiszen elérkezett számára a serdülés kora. A bizonyára szapora gyermekhalandóság közepette mindig aggódva féltették ezt az egy szem leánykát, s most az ígéretes kivirágzás helyett betegség, sőt haldoklás látszik visszafordíthatatlannak. – A kérésre Jézus szó nélkül indul a házhoz.

A sokaság szeretetének gátak, korlátok nélküli megnyilatkozása terhes is lehetne számára, hiszen ott tülekednek körülötte. A tumultusban ott szorong még valaki, akinek igazán nagy szüksége volna a gyógyulásra. Kész csoda, hogy nem tapossák el, mert szinte a földig hajol, s úgy érinti meg Jézus ruhája szegélyét. A ruhaszegély bojtokkal, vagy nélküle, az 5Móz 6,4 hitvallására utalt a férfiak felsőruháján: „Halld meg Izráel: Az ÚR a mi Istenünk, egyedül az ÚR!” Az érintés mozdulata – minden látszat ellenére – nem mágikus varadalom, hanem a helyzet szorításában csak így módon kifejezhető

hitvallástétel és imádság. Az asszony Jézus által Jahvétól várja gyógyulását. S a szótlán kérés meghallgattatik, s a tizenkét éve tartó rendellenesség azonnal megszűnik a testében. A tizenkettes szám ezúttal is a teljesség, értelemszerűen: a végszükség kifejezése. Épp ezen a végponton következik be a gyógyulás. – Mélypontig jutva, Jézussal még mindig lehet fölfelé lendülnünk!

Lukács 8,45–50 – Szentől szembe Ővele

Nem kétséges, hogy közel van a mágikus hithez, ahogy ez az asszony megéri Jézus ruhája szegélyét, sőt az is, hogy Jézusból erő árad ki, s az asszony meggyógyul. Jézus azonban a szentől-szembe lehető találkozásig emeli azt, ami történni fog, s lehull a mágikus, és a személyes találkozás lesz a maradandó. De nézzük ezt tagoltabban.

Emeljük ki először is azt, hogy a hit is jelen van az asszony közeledésében. Rejtőzni akarását érthetővé teszi, hogy a 3Móz 15,25kk szerinti állapotában tisztátalannak számít, s ezért Jézust sem akarja visszaszerezni, netán beszennyezni a tisztátalanságával. Hite valódiságának éppen az a bizonyítéka, hogy minimális érintés esetében is hisz a teljes gyógyulás lehetőségében. Pedig volt már elég keserű tapasztalata; maximális ráfordítás ellenére, amit az orvosokra költött, az eredmény a nullával volt egyenlő. Az orvosokra tett megjegyzés betoldásnak látszik, mivel sok kézirat csak annyit közöl, hogy senki sem tudta meggyógyítani. Lukács, akit Pál apostol „szeretett orvos”-ként említ a Kol 4,14-ben, jól ismerte kora orvoslásának korlátait, s becsületesen iktatja evangéliumába a Márktól átvett információt (Mk 5,26). E komor háttérből kiemelkedve még tisztábban fénylik az asszony feltétlen bizalma Jézus hatalma iránt.

Nem tagadható, hogy az érintés pillanatában kiárad Jézus testéből a gyógyító erő; de Jézus ezt nem hagyja, nem hagyhatja annyiban. Ellenőrizetlenül nem származhat ki erő tőle! – El kell távolodnia a mágiától, s a találkozást a még ismeretlen valakivel személyessé kell tennie. Ezért kéri számon, hogy érintette őt valaki. Péter magyarázkodna; kézenfekvő – mondja –, hogy a sokaság mindenünnen testközelen szorong, de Jézus csak tovább kérdez, amíg elő nem áll az asszony és nyilvánosan el nem mondja, hogy mi végett érintette őt, s hogy azonnal meg is gyógyult. Jézus szelíden tisztogatja meg a járulékos dolgoktól azt, ami végbement, és fölmutatja a hitet. Igen! Az mentette meg az asszonyt, s most elbocsátja békességgel. A nyilvánosság kizárja a titokzatosságot, s a személyes megismerés előtérbe hozza az igazán szükségeset, hogy meggyógyult életét az asszony most Jézus szavaiból fogadhatja el újból, s feloldozó, hitelesítő szava elkísérheti egész életében.

Közben pedig a másik sürgős eset, amiért Jézus voltaképpen elindult, pillanatnyilag úgy tetszik, hogy jóvátehetetlenül szenvedett késedelmet. Mert már érkeznek is a zsinagógai előljáró házától a szomorú hírral. Fölösleges a fáradság, mert közben a leányka meg-

halt. Ha Jézus nem hagyta volna magát közben feltartóztatni, talán lett volna még segítség, de így? – Ő azonban nem késik el, ha olykor késni látszik is. -A két segítség nem oltja ki egymást, megfér egymás mellett és egymás után. Az ő kegyelmében az a legcsodálatosabb, hogy bár mindenkinek egy rész jut belőle, mégis mindenki a teljes segítséget kaphatja tőle, ha kéri és várja őt. Nála mindenki számára van elég hely, az ő fészkeről nem verheti le egyik sürgős ügy a másikat. Mert mind rendre sorra kerül.

Lukács 8,51–56 – Halálból életre

Idejét múlta gyógyításról beszélni ott, ahol már eluralkodott a halál. Jézus nem is gyógyulást ígér, hanem a leánya megmentését. A halálon egyféle győzelem lehetséges: a feltámadás. Különböző válfajai léteznek: Feltámadás a lelki halálból. – Aztán időleges visszahozatal az életre. Ilyenek a Biblia halott-támasztási csodái. Ezek egyben előhírnökei a lelki testben lehető feltámadásnak. – Sorban és időben első zsenge itt Jézus Krisztus feltámadása; s rendre majd mind sorra kerülünk dicsőséges visszatértekora ama napon. Az időleges feltámasztások is előre küldött jeladások arról a napról, eközben bizonyítják Jézus hatalmát, hogy szavára a halál is hátrálni kényszerül, s ki kell engednie karmaiból azt, akit már elragadott. Csendes, de szívós küzdelem ez a javából.

Jairus háza körül mindenki sír. Hivatalosan is megkezdődött már a gyász, mivel a halottakat még aznap, tehát már a halál napján eltemették. Jézusnak nemcsak a halállal kell megküzdenie, de a gyász őszinte szomorúságával és az eltemetés szokott rendjével, s a hozzá igazodó szokásokkal is. Ezért vált ki hirtelen nevetést, amikor így szól: „Ne sírjatok, nem halt meg, csak alszik!” Tetszhalál volt, vagy csak mély álom az egész? A halál valóságos volt, de Jézus jelenlétében alvássá szelidült, s tekintettel a fölébredésre, alvásnak is minősül. Mindazáltal bizarr hangulatváltás, hogy a sírókból egycsapásra nevetők lesznek. Nem a hit öröme ez, hanem a hitetlenség keserű, lemondó, rálegyintő megnyilvánulása. Ilyenkor szoktuk mondani: kacagnom kell, miközben egyáltalán nem derülünk, sőt vérzik a szívünk.

Először teszi Jézus azt, hogy csupán három tanítványát viszi magával, meg a szülőket, amikor belép a házba; nem a titokzatosság végett. Jézus kerüli a látványosságot és a feltűnést keltő tetteket. Parancsa, hogy senkinek se mondják el, mi történt, szintén ezért van. Ő egyáltalán nem használta ki hatalmának előnyeit. Amiért küldetett, az ügy érdekében megtehetette volna azt is. Térdre kényszeríthette volna az embereket az Isten országa diadaláért. Nem! Ő nem tett ilyet. Eszközei ámultra méltóan szerények voltak, s éppen ezzel emelte föl az embert. Amikor a leánya kezét megfogja és fölébredésre szólítja fel, az érintésben és a kimondott felszólításban már ott a győzelem. Az meg éppen elképesztően hétköznapi, hogy első utasítása mindezek után az, hogy adjanak neki enni. Aki él, meg is gyógyult, annak feljavító eledel kell! Ki gondol ilyenkor evésre? – De Jézus tudja, hogy a szervezetnek erő kell, s aki él, kívánja is az ételt.

E magától értetődő krisztusi erő éppen a természetességben, s Jézus természetes viselkedésében igazán hatékony. Nem hangzik el semmiféle kegyes kifejezés. Végző soron Jézus elvégzi, amiért hívták; sőt többet is tesz, gondoskodása mindenre kitekintő, s aztán távozik. Magunk előtt látva az elámult szülőket, jót tesz kegyességünknek, ha mi meg Jézus közvetlen viselkedésén csodálkozunk.

Lukács 9,1–6 – Önálló feladatok

A tanítványság nem díszkíséret Jézus körül, nem is olyan körítés, amelyik csak azért buzgólkodik, hogy kiemelve, felmutassa a Mester fontosságát. Jézus nem önmagára gondolt, amikor kiválasztotta és követésére elhívta őket. Vele járásuk valóban tanulás volt ez ideig is, fölkészülés arra, hogy amikor szükséges, ők maguk is elinduljanak önálló utakra, mivel ez lesz majd a jövő, ha ténylegesen Jézus testi közelsége nélkül kell helytállniuk. Midőn most összehívja őket, távlatban – bizonyára – arra az időszakra is gondolt. – Közvetve azonban tennivalójuk most az, hogy gyógyítsanak a falvakban és hirdessék az Isten országa evangéliumát. A munkamegosztás elgondolását fedezhetjük föl a felhatalmazás hátterében. Jézus keresi fel a városokat, tanítványaié a kisebb helységek sora. Ebben is nevelő szándéka hat. Első elindulásuk feladata ily módon gyakorlás is.

Ha mi vágunk neki valaminek, szerbe-számba vesszük, mi minden szükséges hozzá. Nem fölösleges a tervezés, sőt rendre elengedhetetlen. Itt azonban érdemes figyelni a tanítványi útikészség feltételeire. A szükséges külső kellékek, a dologiak, szigorúan csak az éppen nélkülözhetetlenek. Még bot se legyen kezük ügyében, se útravaló, se pénz, sem váltóruha. A belső fölszerelés áll első helyen. Előbb van a felhatalmazás, s aztán derül ki, mire is kapták az erőt és a hatalmat. Szeretnénk tudni közelebbit is arról, miként adta át Jézus a hatalommal ellátó felruházást. Ne gondoljunk azért körülményes szertartásra; – bizonyos szóval, igével, áldásmondással adott felhatalmazást. Az egyszerűség e tekintetben is mérvadó lehetett. Kiküldésükhöz járulékosan ígéret is elhangozhatott, hogy majd lesz, aki gondoskodik róluk. Lesznek házak, ahol ajtó tárul előttük; s ott kapnak időlegesen szállást. Onnan kiindulva, s oda visszatérve hirdessék az evangéliumot és gyógyítsanak. Szükségtelen zaklatottan, s zaklatva házalniuk. Aki biztos felhatalmazásában, nem kapkod és nem türelmetlen. E mértéktartó megbízásban jelen van, mindenféle felvágás nélkül, a tisztos méltóság. A Szentlélek kitöltése után is alapjában véve így viselkedtek az apostolok (ApCsel 9,43; 18,3); és a port is ekként rázta le Pál a lábáról ott, ahol elutasításban volt része (ApCsel 13,51; a 18,6-ban a ruhájáról rázza le a port). A zsidó szokásnak ezt a mozdulatát, amit nem-zsidó városok elhagyásakor tettek volt meg, jelezvén, hogy még véletlenül se tapadjon a pogányságból semmi személyükhöz, Jézus prófétai jellé emeli, mondhatjuk: nemesíti, tehát új jelentést ad neki. E mozdulat immár nem védekező, hanem vádló tanúságtétel. Azt vehetjük ki mégis az igéből,

hogy e végletes mozdulatra ritkán kerülhetett sor, mert inkább nyitott szíveket és kapukat találtak, ahová eljutottak; s ahol csak megfordultak, a betegek meggyógyultak. Nem voltak ők sarlatánok; e gyógyulások az idő teljességének (Gal 4,4) jelei voltak. – Számunkra ez úgy adatik, hogy szabad, s lehet, meg szükséges is imádkoznunk gyógyulásért, s majd Isten, akarata szerint, cselekedni fog. Az adomány ily módon soha sem válik ragadománnyá. – Áldás jár-e velünk, áldáshordozók vagyunk-e?

Lukács 9,7–11 – Visszhangok

Mesteri, sőt művészi, ahogy Lukács beépíti evangéliumába Keresztelő János lefejezésének hírét. Nem közvetlenül beszéli el, de megtudjuk Heródes (Antipász) negyedes fejedelem rövid monda-tából, amikor elérkezik hozzá Jézus csodáinak híre. Hasonló ahhoz, mint amikor valaki akaratlanul is kibeszéli titkát, küzdve rossz lelki-ismeretével. Ilyesmi nem minősül bűnvallásnak, mégis jelzés erejű, hogy valami bűn nyugtalanítja a lelket. Természetesen nyílt titok volt Keresztelő János kivégzése. Mindenki tudta, de senki nem beszélt róla nyíltan, legfeljebb suttogva, s a félelem miatt körülpillogva. Aki a felelős érte, az böki most ki önmagának és környezetének, amikor zavarba ejti a talány, hogy ki is lehet Jézus. Megszólaló lelkiismerete bizonyos érdeklődést is sejtet, mintha lenne némi érzéke a lelki dolgok iránt, de soha nem jutott túl a kielégítetlen kíváncsiságon. Mostani óhaja, hogy szeretné Jézust látni, előkészíti a szenvedéstörténet során leendő találkozásukat (23,6kk). Heródes zavaráról és Jézust látni óhajtó kíváncságáról, ami tkp. valami jelet óhajtó kíváncsiság lenne (vö: 23,8), környezete szerezhetett csak tudomást, onnan pedig kiszivárgott, s híre talán Johanna közvetítésével érkezhett el Jézus köréhez (vö: 8,3). – Mert jártak a hírek oda s vissza, s végigfutottak egész Galileán, s biztonnyal még messzebbre is. Halatán mindenki véleményt alkotott. Egyöntetű tévedés volt bennük, hogy Jézust valaki visszatért réginek vélték, nem ismerték föl, hogy benne az üdvözítés művének fordulópontja érkezett el Izráelben. Ezek alapján mondták őt a halálból föltámadott Jánosnak, mások Illésnek tartották (a messianisztikus csoportok vártak ily módon Illésre); megint mások valamelyik régi próféta újraéledésének vélték. Mindezek mégis azt mutatják, hogy Jézus mellett nem lehetett elmenni közömbösen, már a híre is állásfoglalásra késztetett; mindenki megformált valamilyen vele kapcsolatos magyarázatot.

Eközben a tanítványok szorgalmasan járták a kisebb településeket. Egy idő után pedig visszatértek és beszámoltak Jézusnak. Benne lüktet a szolgálat rendjének mindenkori jó lendülete. Elindulunk küldő szavára, ami megtehető, elvégezzük és elmondjuk a róla elmondhatót, s aztán hozzá kell visszatérnünk, hogy beszámoljunk neki, mit végeztünk és közben erőt kapunk, erőt gyűjtünk. – Csak a tanítványok kiválasztása alkalmával volt említve, hogy Jézus apostoloknak nevezte őket (8,13). Visszatérésük alkalmával megint így hívja őket az evangélium. Mintha mondaná: menet közben, szolgálatukat elvégezve értek meg arra, hogy ezt a tisztség-nevet visel-

hessék. Van úgy, hogy az alkalmasság, felnövekvés a feladatokhoz, az engedelmesség gyakorlása közben születik meg bennünk. Azt mondta mostanában egy művésznő: Gyermekem megszületésével váltam felnőtté!

Jézus is érzi, hogy most arra volna szükségük mindnyájuknak, hogy csak maguk legyenek együtt. Bétsaida alkalmas városka lesz erre – gondolta. Aztán gyorsan tud változtatni elgondolásán és máris örömmel fogadja az őt kereső sokaságot.

Lukács 9,12–17 – Csodálatos tápláltatás

A tanítványok körültekintőek, mert mintha Jézus belefeledkezett volna a tanításba és a gyógyításba, az őt kereső emberek gondozásába. Hamar be fog sötétedni és itt lepi meg őket az éjszaka, étlen-szomjan és szállás nélkül. Időben figyelmeztetik hát Jézust, mit kellene sürgősen tennie. Egymás között már számot vetettek készleteikről; s a kéznél lévő élelem neveltségesen kevés: öt kenyér (lapos, csak kissé megkelt minőségű) és két (sózott, szárított) hal. Netán még elmehetnének, s pénzükből vehetnének ennivalót ennek az egész sokaságnak. Látható, hogy készek fölállalni a meghökkentő jézusi felszólítást: „Ti adjatok nekik enni!” A teendők sorrendje példászerű. Fölismerik a teendőt, az egész gondot Jézus elé tárják. Ő pedig ráterheli övéire a feladatot, s épp amikor azzal szembesülnek, hogy a feladat túlnő lehetőségeiken, s erők végéhez jutottak, kiderül, hogy máris Jézus vette kézbe az irányítást, s a teljesítést is; nem nélkülük, hanem velük és általuk megy végbe a csodálatos tápláltatás. Végül is az a csoda történik a tanítványokkal, hogy tényleg ők adnak enni az ötezernek, azt adják tovább, amit Jézus kezéből vesznek át. – Előbb azonban le kell tenniük szálnalmasan szűkös készletüket Jézus elé. Maguktól vonják el, mert Jézus is a magáét, s egyben az övéket osztja szét. Lukács azt hangsúlyozza, hogy tehát saját szájától, s a tanítványokétól vonja meg, veszi el a falatot, hogy vele a seregnyi embert megetethesse. – Hallani olyan magyarázatot is a csodára, hogy amikor azt látta a sokaság, hogy Jézus a magáét, meg a tanítványok adagját veszi elő és kezdi osztani, mindenki elszégyellte magát, s gyorsan elővette dugdosott útravalóját és megosztotta szomszédaival is, s így lakott jól mindenki és maradt is még tizenkét kosárral. Szellemes magyarázat, s gondolatokban gazdag; egyetlen gyengéje van, mivel az értelem számára kíséri meg felfoghatóvá tenni, ami felfoghatatlan. Mégis számon tartható egyféle változatként.

Igazából a csoda többlete abban van, hogy Jézus kézbe vette a kenyeret, s a két halat. Az ég felé tekintett, megáldotta és megtörte. E mozzanatban egyébként már érezhető az első gyülekezetek úrvacsora-vételének gyakorlata is. Leülésüknek is rendje van, ötvenével ülnek – nem állnak, s nem térdelnek a résztvevők. Viszont mégis valóságos tápláltatás ez a jóllakásig. Csodálatos vacsora zárja a tanításban, tanulásban, gyógyulásban töltött napot. Ki tagadná, hogy kerek egész volt ez a nap Jézussal, testi-lelki épüléssel és megelégtetéssel együtt. – Földi viszonylatban rész-életünk részesedhet a teljességből, ha nem dobjuk le vállunkról a terhet, s ezzel együtt mégis mindent Őtőle várunk és neki engedünk mindenben.

Lukács 9,18–22 – Messiás és Emberfia

Jézus avatott kézzel választja le a közvélemény vélekedéseiről övéi meggyőződését. Mert általában úgy van, hogy ha valaki szembetalálja magát egy új jelenséggel, hasonlítgatni kezdi azt korábbi, ismert, vagy ismerni vélt nézetekhez, vagy személyekhez. Jézusról is elterjedtek különféle megállapítások; s hogy mennyire általános volt róla a szóbeszéd, sejthető abból, hogy Heródesig is eljutottak (7k). Nyilvánvaló, hogy a tanítványi kör visszahallotta a terjengő híreket, s Jézus tőlük tájékozódik, mit mondanak róla az emberek. Ők pedig elmondják, amit mindenünnen hallottak.

Mielőtt még tovább lépnénk, követve a beszélgetés fonalát, álljunk meg röviden ama ténynél, hogy mily általános volt a régi próféták halhatatlanságáról vallott nézet, hogy tehát ők elpusztíthatatlanul élnek. Ezt tartották Keresztelő Jánosról is, akit pedig a minap fejeztek le. A halhatatlanságot a zsidó gondolkodás nem a görög lélek-halhatatlanság formájában fogta fel, hanem valóban biblikusan a halál átmeneti állapotának a hívése által. Hogy akik a régi korokban igazán istenei voltak, azokon nem fog a halál, s különleges üdvölkben fel fognak támadni és változott alakban, mégis fölismerhetően, vissza fognak térni. Egyik oldalról már meghúztuk a határt a görög-hellén gondolkodás felé. A másik oldalról is tegyük meg, azaz, hogy hitünknek semmi köze sincs a hindu lélekvándorláshoz sem. Ha mindezt jól eszünkbe vessük, elkerüljük a szinkretizmust, a különféle vallásos, meg filozófus nézetek vegyítését, amelyből még semmi jó nem származott.

Amikor mindezek után megkérdezi Jézus, hogy ők, a tanítványok kinek mondják őt, a válaszban megszületik a hitvallásuk, mely szerint Ő az Isten Messiása. Ama kor Messiás-fogalmát is félreértések kísérték. Evilági módon, harcias szabadítót vártak sokan, vagy maguk léptek fel ilyen igénnyel, hogy éppen ők volnának a messiások. Midőn Jézus megtiltja, hogy ezt hirdessék, ez oldalról is elhatárolja – nemcsak magát, de tanítványai felfogását is. Ő teljesen más, nem nemzeti szabadító, nem mérhető korabeli zsidó váradalmakhoz sem.

Mindezek után pedig először jelenti meg bekövetkező szenvedését és föltámadását. Eközben három fontos bibliai-teológiai mozzanatot kapcsol össze: a Messiás személyét az Emberfia névvel, s együtt a kettőt a szenvedés, megvettetés, de feltámadás tényeivel. Az utóbbiak a Jahve szenvedő szolgája próféciján alapulnak (Ézs 52,13 – 53,12). Ezt ugyan nem hangsúlyozza Jézus, mint ahogy az

Emberfia név kötődése is csak közvetett a dánieli, ezékieli előzményekhez (Dán 7,13; Ez 2,1. stb).

A Jézus-kérdés olykor felizzik, máskor kihúnyni látszik az emberiség szellemi érdeklődésében. Vannak róla különféle, olykor igazságot közelítő, máskor hajmeresztő nézetek. Minket is kérdez: Ti pedig kinek mondotok engem? A helyes válasz rá hitünk megvallása a megváltó Jézus Krisztusban, nem szégyellve őt.

Lukács 9,23–26 – A megmentés és elvesztés változatai

Mindenki meg akarja menteni az életét – valahogy, vagy mindenáron, de a mentési kísérletek egy része végül is fordított eredményhez fog vezetni, ha nem vigyázunk az út kezdetére és végére, s a módszerekre, amikhez közben folyamondunk.

Az önmentési kísérletek vonzó jelszava a siker: „Ide nekem az oroszlát is!” (Shakespeare). Vannak sikeres emberek, nem irigyeljük sorsukat és nem is ítélkezünk fölöttük; de tartjuk magunkat az igéhez, ha rólunk van szó. Elérehető olyan tündöklés, hogy az egész világ a lábunk előtt hever, de mi a haszna, ha közben az idegek felőrldnek, kiüresedik a szív, s őszinte pillanatainkban megdöbbenve észleljük, hogy nem vagyunk boldogok, s a siker csúcsain túl rémít a hanyatlás, az elszürkülés, ha nem is az anyagi feltételek, de az érzések undora és csődje.

A kisember, akinek minduntalan alkalmazkodnia kell, másként tesz kísérletet, hogy a maga módján mentse az életét. Talán vonzódik az igazán tiszta „tekintélyhez”, Jézushoz, mert érzi, hogy egyedül ez a szelíd hatalom nem uzsorázza ki őt, s ő őrizné meg, adná vissza emberi méltóságát, csak hát szégyelli lelke vágyát a tisztaságra, hitbeli érzékenységét, támaszkeresését; ezért aztán szégyelli Jézust és minden olyan e világon működő eszközt, mely az ő beszédeit hirdeti, vallja, gyülekezetben, istentiszteleten magasztallja. Szégyelli kézbe venni a Szentírást, olvasni és felelni rá imádságban. A végeredmény ebben az esetben is leverő.

Fordítanunk kellene a sorrenden. Szembeszállni az életösztön gyáult reflexeivel és vállalni a Jézus-követés önvesztésnek tűnő bolondságát. Ugyan ki hajlandó ma megtagadni önmagát? Ha más nem is, én igen! – mondja Jézus. Mondjátok: ki nem hordoz ma valamiféle keresztet? Még ha naponként el is vetné magától, újból ránehezedik, mint a vízzel telítődött sózsák; akár akarja, akár nem. – Másként esik az egész, ha Jézus követésének szándékával veszem föl a keresztet, mert az a kereszt már megszélidült. A Jézus által kézbe vett és eszközül fölvetett gond, betegség – általa – próbatétellé formálódik. Ami Jézus nélkül rám telepszik, az Ővele: együtt hordott, viselt, szelíd iga (Mt 11,28kk)! És, nézzétek a végét, mert e dologban is végén csattan az ostor, ezúttal kegyelmesen, és nem fájdalmasan érint. Mivel az őérette elvesztett élet a megmentett, megtartott, üdvösségre jutott életnek minősül. S aki vállalja az Ő – úgymond –

szégyenét, azt Ő is vállalni fogja, magáénak vallja ama napon, amikor majd teljes isteni fenségében jelenik meg a Szentháromság Isten és a szent angyalok dicsőségében.

Akarjam, ne akarjam? Akaratok vívódnak bennünk, erők, kívánságok, félelmek, vonzások küzdenek egymással. Jó, ha Jézus után akarsz menni; merd vállalni, ami ezzel együtt jár, és ne akard olcsón, magad kiárusítva, mindenáron megmenteni az életed. Ne Jézustól mentsd az életed, engedd, hogy Ő mentsen meg téged!

Lukács 9,27–32 – Dicsőség – előlegezve

Már az evangelistákat is foglalkoztatta a 27.v különösen hangzó kijelentése, hogy mire is utalhat a halál megízlése; főként pedig, hogy mi értendő az Isten országa meglátásán, ténylegesen a megpillantásán. Arra a következtetésre jutottak, hogy az utóbbi csak Jézus megdicsőülésére utalhat, amikor Jézus, mintegy előlegezve, átmeneti érvénnyel részesül abban a dicsőségben, ahová majd feltámadásakor érkezik, s adottságaiba öltözik, s hogy tanítványai ennek váltak szemtanúivá. – Lukácsnak van még egy párhuzamos helye: a 2,26, az agg Simeonnak adott ígéret, hogy addig nem lát halált, míg meg nem látja az Úr Messiását. Tanítványai esetében ugyanez a sorrend, még éltükben lesznek tanúi annak, ami véglegesen majd csak az Isten országában teljesedik ki számukra. – Hitvallástételük után telik el nyolc nap (a kezdő és a záró napot hozzá számítva, a napok száma ugyanaz, mint a Mt 17,1 és Mk 9,2 hat napja), s Jézus ekkor veszi őket maga mellé, s megy föl a hegyre, hogy imádkozzék, s eközben változik el arca, s ruháján átsüt az időlegesen fölvetett lelki test fénye. Az átváltozás ideje alatt elnyomta az álom a tanítványokat, csak fölserkenve pillantják meg Jézus dicsőségét, s a vele beszélgető két személyt; őket azonnal fölismerik, de nem tudható pontosan miről ismernek rájuk.

Az sem állapítható meg, hogy Jézus számára mennyire volt tudatosan érzékelt kinézetének változása. Amikor Mózes alájött a hegyről és arca sugárzott, ő később tudta meg, s cselekedett is annak megfelelően (2Móz 34,29kk). Úgy tűnik, hogy a dicsőségben megjelenő Mózes és Illés ébreszti rá Jézust a testi mivoltában beállt változásra. Ez azonban háttér csupán, s az egymás között folytatott beszélgetés áll az előtérben. Azaz ők ketten, mint a törvény és a próféták képviselői, beszélnek Jézushoz, s ő, mind a dicsőséges elváltozásban, mind pedig az üzenet átvételében nem cselekvő, hanem elfogadó. Viszont egy elvégzendőt cselekvően kell elvállalnia, azt, ami rámeretett. A két ÓSZ-i tanú ugyanis arról a halálról beszélt, amit Jeruzsálemben kell majd beteljesítenie. Jézus számára megerősítő kijelentés ez arról, hogy útja nem tragédiába torkollik, hanem éppen e halállal teljesedik be. Élete nem derékba törik, mert éppen a vállalt halállal teszi föl rá a koronát. A törvény és a próféták jövendölései ezzel fognak céljukhoz érkezni. – Érdekes szó, amivel itt a halál fogalmazódik meg: exodusz. Ez a neve a LXX bibliafordításban a Mózes második könyvének, tehát az egyiptomi szolgaságból lett szabadulásnak. Jézus „kimenetele” – ezt jelenti a szó –, nemcsak

lezáródása egy útnak, de kezdete is egy új, dicsőséges szakasznak, s benne van a sokakra kiható szabadítás ígérete is. Az exodusz latinul „exitus”; orvosi nyelven a meghalás ténye és elnevezése. Jézus exoduszában adva van számunkra egy új szakasz kezdete a halálban, az ő országába lehető megérkezésünk ígérete és ajándéka.

Lukács 9,33–36 – Előlegezett látás

Két dolog világosan tűnik elő az igéből. Egyike az, hogy a 27.v ígérete valóban erről az eseményről szól. A tanítványok, szemtanúként, valóban látják azt, ami majd az Isten országában teljesedik be, amikor a Fiú dicsőségében visszatér. Ez a látás most – s itt a második tényező –, ami kétségtelen, hogy a látás átmeneti, s hiú ábránd minden olyan törekvés, mely ezt az élményt tartósítani szeretné.

Az ŐSZ két tanúja – akik egyébként mindketten valamilyen módon halált túlhaladó erővel vétettek föl e halandó testből (vö: 5Móz 34,6; 2Kir 2,11) – már éppen visszatérésre készülnek, akkor támad ötlete Péternek, miként volna lehetséges állandósítaniuk ezt a nem mindennapi élményt, amiben részük volt. A látottak konzerválásának szándéka balgaság; azt mondja a 33.v, hogy nem tudta, mit beszél. Mert átmeneti, bár ígéretes volt, amit átéltek, de bele kell törődniük, hogy nem érkezett még el emez ígéret teljesedésének ideje. Jézusnak szólóan, szenvedésnek kell megelőznie a dicsőséget, de nem vehető ki e sorrendből a Krisztus-követők sorsa sem. Az ApCsel 14,22 szerint: „... sok nyomorúságon át kell bemennünk az Isten országába”. Különben Péter ötlete szellemes: Ők is hárman vannak, mi is annyian vagyunk, építsünk három sátrat! Hallgatólagosan még ajánlkozásuk is benne foglaltatik, hogy majd hárman szolgálnak a három tekintélyesebbnek.

Isten azonban másféle sátorral vonja be őket, ami elsőrenden a három beszélgetőre értendő, s nem a három tanítványra. A felhőbe is azok mennek be. A felhő az Isten dicsősége jelenlétét kíséri. Az fogadja be az ŐSZ két tanúját (vö: Jel 11,12). Elvégezték, ami rájuk bízott. Elmondták Jézusnak halála értelmét, s most visszatérnek ama dicsőségbe, ahonnan e szolgálatra elküldettek.

Mi marad meg e lelkesítő és felkavaró élményből? Jézus marad egyedül, s az Atya róla szóló bizonyágtétele, mely hasonlít a keresztségekor felhangzott mennyei szószathoz (3,22), ezúttal elsőrenden a szemtanúkhöz szólóan, hogy a kiválasztott Fiúra kell figyelniük, és reá kell hallgatniuk. Nem is látnak többé mást, egyedül csak Jézust. Őbenne az Isten országa már jelen van, királya, egy személyben képviseli azt közöttük. Önélküle megvalósíthatatlan, s ha ideje elérkezik, Ő fogja elhozni azt. Addig is – s ebben van az igazi maradandóság –, ő velük marad, szólítja őket, beszél hozzájuk az ige, mely kifejezetten a Jézus által hirdetett ige. Minden ígének ő a szólója és gazdája. Ennyivel pedig meg kell elégedniük! – Látható egyébként, milyen mély nyomot hagyott lelkükben, amit átéltek;

de ériék is be ennyivel! Bepillanthattak Isten országának dolgaiba, megízlelhatték erőit, napokig hordozzák magukban csendesen. – Isten országának türelmetlen sürgetése helyett elég a Szentlélek által élővé tett ige (ApCsel 7,38; Zsid 4,12k).

Lukács 9,37–42 – Hitetlenség és tehetetlenség

Vélhetően a megdicsőülés hegyén történeteket este, vagy éjjel élte át Jézus, s a három tanítvány. Másnap jönnek le a hegyről. A tanítványok hallgatnak; mély nyomot hagyott lelkükben, amiben részük volt. Ugyanez mondható el Jézusról is. Látható abból a felindulásból, mely erőt vesz rajta, amikor szembesül a 9 tanítvány tehetetlenségével, hogy amíg ők a hegyen voltak –, azok csődöt mondtak, mert nem tudtak segíteni egy megszállott fiún. Az apa most Jézushoz kiált, hogy tekintsen a fiára. Ha Jézus ráteking, benne jelen van és hatni fog a szükséges segítség. Elegendő lenne egyetlen kegyelmes pillantás és rendbe jönne szeretett fia állapota. – Más esetben Jézus megdicsérné hitéért, ezúttal azonban sommásan egybefogja egész nemzedékét, amikor hitetlennek és elfajultnak nevezi őket, akiket nem könnyű most elviselnie.

Ez a kínzó „meddig” kérdőszócska jelzi Jézus felindulását, legelőbb is a tanítványok tehetetlensége láttán. Őt is átjárta a „szent hegyen” (2Pt 1,18) az átélt emelkedettség, s most annál kiáltóbb az ellentét, hogy másnap már hitetlenséggel kell küszködnie. Megfigyelhető, hogy nem a megprófétált „kimenetele” az életből (31), s nem az egyelőre még tüneteiben leírt epilepsziás betegség keseríti el, ezekkel meg fog birkózni; hanem tanítványainak fiaskója válik hirtelen elviselhetetlenné számára, s indulataiban most ezt az egy esetet egész nemzedéke hitetlensége és megromlása jeleként kénytelen fölismerni, s azt meg is nevezi! – Szavai egyébként az 5Móz 32,5 és 20.v fogalmazását követik. Mózes énekéből vették a panasz szavai, ezek után nem sokkal következik be Mózes halála. A minap Mózes is hirdette Jézusnak a Jeruzsálemben beteljesítendő halált. Tehát ezen a ponton is átüt, áthallik az előző nap élménye. Szavai szerint, igazából a hitetlenség, az elfajultság, és ha ezt éppen tanítványaiban kell tetten érnie, akkor végképp tűrhetetlen. Számára ez is szenvedés, akár a betegség, a démon gyötrése egy gyermekben, amivel szintén most szembesül. Jézus talán éppen azért érkezik el a tűrőhatárig, mert az apa egyenesen a szemébe mondja, hogy tanítványai képtelenek voltak valamit is kezdeni az esettel.

Jézust az billenti egyensúlyba, hogy már közelít is hozzá a beteg fiú, közben a földre zuhan, mint akit földre tepert könyörtelen ellenfele, és kemény rohammal meg is rázza. Jézus pedig ráparancsol a tisztátalan lélekre; van még néhány itt nem részletezett mozdulata a gyógyításnak és már adja is vissza gyermekét az apjának. – Harmadszor fordul elő, hogy szüleinek egyetlen gyermekén segít (7,12;

8,42). Vajon van-e ennek valami egyedi jelentősége? Talán csak annyi, hogy itt nagyobb volt a szükség, s a kegyelem erői ott áradnak be kiváltképpen emberek életébe, ahol nemcsak egy gyermek élete, de a szeretet-kapcsolat is veszélyeztetve van.

Lukács 9,43–45 – Csodálkozás és elfogódottság

Jézus gyógyítása csodálkozást vált ki mindenkiből, Isten nagyságát ismerve föl a beteg fiú megszabadításában. Jézuson még mindig fölismerhető a megdicsőülés hegyén kapott áldás többlet-fénye, s ők ezt megsejtik. Az előzőkben már idézett 2Pt 1,16kk ugyanazon ritka nyelvi eszközökkel, mint mostani igénkben, így vall erről: „szemtánuí voltunk isteni fenségének”. A folytatás pedig: „Mert amikor az Atya Istentől tisztességet és dicsőséget nyert és ilyen szózatot intézett hozzá a felséges dicsőség: Ez az én szeretett Fiam, akiben gyönyörködöm, ezt a mennyből jött szózatot mi hallottuk, mert együtt voltunk vele a szent hegyen”. Az a fenség, mely a hegyen szemmel láthatóan tündökölt, onnan alájöve a szabadítás erejével törte át a démoni gyötrés korlátait, zúzta szét bilincseit a gyermek és apja sorsában. A fenséges dicsőség Ura, olykor rejtve is elvégzi gyógyításunkat. Ahogy a prófécia is szólt felőle, mint elvégezett tényről: „az ő sebei árán gyógyultunk meg” (Ézs 53,5).

Ebből eredően kapcsolódik szervesen a gyermek gyógyításához, hogy Jézus immár másodízben jelenti meg tanítványainak, hogy emberek kezébe fog adatni, közvetett utalásként a szenvedésre. Mégis azzal emeli ki, hogy vegyék a fülükbe – vagy, ahogy a fordítás értelmezi: „jegyezzétek meg jól”, mintha hosszabb távon, az események menetében föltáruuló, igaznak bizonyuló tények magvát hintené el most a lelkükben, amely majd rendre kisarjad. Nem csoda, hogy a tanítványok nem értik a közlést. Oka nem esetleges értetlenségükben és keményszívűségükben keresendő. Az ige azt mondja, hogy elrejtetett előlük; azaz, Isten elfátyolozta, s amíg a függönyt félre nem húzza, nem is lesz felfogható számukra. Majd a feltámadás után érkezik el a megértés ideje. Akkor majd ő maga magyarázza, értelmezi számukra Mózesről és valamennyi prófétáról kezdve az Írásokat (24,26k).

Szenvedése értelmének elrejtése egyrészt összefüggésben van – mint láttuk – dicsősége elrejtésével, másrészt ama ténnyel, hogy szenvedése idején Jézusnak magára kell maradnia lélekben, még ha több-kevesebb hűséggel egy darabig kísérik is tanítványai. Vele lesznek az utolsó vacsoráig, de szenvedése értelmét csak később érthetik meg, mert ez volt az Atya akarata, aki megváltásunkra küldte el őt. Az értünk vállalt szenvedésben senki sem szegődhet társul mellé. Annak tehát, hogy övéi most még fel se fogják a mondottak súlyát, elsősorban nem hitbeli, hanem a megváltás menetéből eredő oka van. Ebből érthető továbbá az a szent elfogódottság is, ami erőt

vesz rajtuk, s amiért félnek is őt megkérdezni. Mint akik megérezték, hogy az eddig és ne tovább küszöbéhez érkeztek, amit egyelőre még nem léphetnek át.

Nem nekünk kell boncolgatnunk Isten rejtett dolgait. Egyszerűen jól kell meghallanunk és szívünkbe vésnünk, amit igéjében mond, s az idők rendjében ő majd, Szentlelke által kibontja számunkra titkait (Jn 16,12k).

Lukács 9,46–50 – Ki a nagyobb?

Az ige pontos megértéséhez itt ismét hozzásegít, ami már a 7,28 esetében is eligazított, hogy mind a „nagyobb”, mind a „kisebb” közép fok; s ez elég is, sőt kifejezőbb az üzenet felmutatásához, mintha elsőfok lenne. Érvényes ez a tanítványok között támadt versengére is. Mert itt nem rangok hajszolásáról van szó, legalábbis elsőrenden nem arról. Sokkal inkább az sejthető, hogy az átélt élmények, a képességek és lelki ajándékok bírásának jogán támadt nagyság-érzés, rangban is érvényesítendő szándékát kell versengésükön értenünk. A három tanítvány esetében alátámasztja igényüket, hogy őket vette Jézus maga mellé, amikor Jairus leányát feltámasztotta (8,51), s vitte is magával a megdicsőülés hegyére. Alapos indoknak vehették tehát, hogy ők a nagyobbak. Csírájában ugyanilyen versengés ez, ami – később, gyülekezeti viszonyok között az 1Kor 12,21-30 háttérben feltételezhető. Rangok hajszolásán túl, benne a lelki tekintély utáni sóvárgás, önmagunk hitbeli túlbecsülése az, amit Jézus tetten ér tanítványai szívében. Mert elég okosak ahhoz, hogy versengésük ne öltön látványos formát, csak keblükben dagadozik valamiféle dölyfösség, midőn magukat a másikhöz mérve, előnti őket a lelki rátartóság.

Ezzel szemben mily egyszerű, ahogy Jézus kézen fogja azt a kisgyermeket és maga mellé állítva arról tanít, hogy aki ezt a kisgyermeket befogadja a Krisztus nevében, az befogadások sorozatát indítja el az életében: általa befogadja magát Jézust, de az őt küldő Atyát is. Mert aki kisebb mindnyájuk között, az bizonyul nagynak. Ha azt mondanám, hogy én vagyok a legkisebb, az is kifejező, de konkrét esetben vállalni azt, hogy a kisebb én vagyok, az az őszinte alázat! – Kisebb voltunk vállalása a még kisebb, a gyermek, a kicsinyek befogadásával bizonyítja a hitelességet, s benne akaratlanul is megmutatkozik egy sajátos nagyság. Nem úgy, hogy mi volnánk a legnagyobbak, az már megint tüntető nagyizálás volna. Végül is Jézus elismeri, hogy létezik lelki nagyság, amely a kicsinyek befogadásában megmutatkozó természetes gesztus, melynek semmi köze a versengéshez.

A főnti értelmezés helyességét igazolja, hogy a következőkben szóba hoznak előtte valakit, aki az ő nevében úzott ördögöket. Amikor a tanítványok erre rájöttek, határozottan léptek fel vele szemben, s rövid úton megtiltották, hogy tevékenységét tovább folytassa. Nem tudható mi volt a háttérben. Mi fogta vissza ama névtelent attól, hogy a tanítványi körhöz csatlakozzék. Szó lesz majd a tágabb

tanítványi köréről is (10.f). – Jézus nem helyesli az eltítást, igazán nyitott és feltétel nélküli szemlélettel hitelesíti ezt a különutas magatartást – mondván, hogy aki nincs ellenükre, az voltaképpen velük van. – Van mit tanulnunk Jézus nyitottságából.

Lukács 9,51–56 – Elvesztés helyett megmentés

Jézus útja most határozott fordulatot vesz; megszületik benne a szilárd elhatározás, hogy felmegy Jeruzsálembe. Tudja, mi vár rá, de az utána következő megdicsőítés fényében, számára a kereszt megaláztatása is fölemeltetés; s mivel erre nézve eltökéltség támad benne, a szeme előtt lebegő szent cél átsegíti őt azon a bosszantó, egyébként másokkal is előforduló akadályon, hogy nem fogadja be a samaritánus falu. – Nincs nagyobb segítség annál, ha az Isten megváltó tervébe illeszkedő életcélunkkal együtt dinamikusan is képesek vagyunk dönteni a részletek változataiban. Így könnyebben elviselhető minden rövidlátó és gyűlölködő gáncs, ami utunkat keresztezi.

Végso soron azért háborodik fel a két tanítvány, mert nem tudják, nem tudhatják, hogy elutasításuk már hírnöke ama kitiszítotttságnak, melyben része lesz majd Jézusnak Jeruzsálemben. Annyi biztató azért van a háborgásukban, hogy mégis megkérdezik Jézustól, akarja-e, ami megfelelő válaszként hirtelen eszükbe jutott. Sok bajt lehetne időben megelőznünk, amikor éppen valami meggondolatlanságot akarunk elkövetni, ha egy pillanatra megállnánk, s megkérdeznénk: Uram, akarod-e?

Ötletüknek tápot ad, amire utalásszerűen hivatkoznak, hogy Illés két alkalommal is tűz alászállását kérte arra az 50-50 emberre, akiket a király küldött elfogására. Most milyen jól jönne az ilyen csattanós válasz ezeknek a samaritánusoknak! Jézus azonban megint őríti őket, hogy nem tudják, milyen lélek beszél belőlük. Nem az a Lélek, aki őbenne dolgozik! Az ő küldetése más és több is, mint ami az ŐSZ Illésére volt bízva. Az idézett próféta-történetben a harmadik küldöttség vezetője a maga és 50 embere életéért könyörög, hogy legyen az drága a próféta szemében, s ne pusztítsa el őket (2Kir 1,13k). Voltaképpen azt kéri, hogy mentse meg az életüket. A történet azonban, furcsa módon abbamarad, s csak következtethetünk arra, hogy a próféta harmadik alkalommal megkímélte az érte küldött fogdmegek életét. Jézus válasza mintha azt folytatná, ami nyitott kérdés maradt Illés prófétánál. Kegyelmesen folytatja tovább és fejezi be a gondolatsort. Sőt új távlatot nyit, mert nem azért jött, hogy elveszítse az emberek lelkét, azaz életét, hanem hogy megmentse. Emberekről van szó, zsidók, vagy samaritánusok, mindegy! Megmentésre, s nem elvesztésre szánt embereket lát bennük, még ha most el is utasítják őt. Kitér előlük, s talál majd másik szállást egyebütt. Jézus – a mentés érdekében – rugalmasan viselkedik, s

adatik is nekik másutt szállás. Majd eljön ennek a falunak is az ideje, amikor majd Samária is befogadja az evangéliumot (Jn 4; ApCsel 8,4kk)! – A mentés jó célja megment attól, hogy nemtelen eszközök-höz nyúljunk, amikor elutasítanak. Éretlen gyümölcsöt kár leszedni, majd beérik idejére!

Lukács 9,57–62 – A követés feltételei

Jobban érzékelhető a Jézus követésére vállalkozók felszínessége, ha tudjuk, hogy az 57. és a 61.v igéje jövő idő: „követni foglak”. Az első egy fogadkozó, magát erre alkalmasnak tartó embert sejtet, a harmadik csupa jószándék, de ő köti feltételekhez Krisztus követését. – Nézzük a három esetet sorja szerint.

Az első, a leginkább vállalkozó szellemű ajánlkozó kicsit hasonlít a gazdag ifjúhoz (18,18kk). Fölöttébb alkalmasnak tartja magát, hogy teljesíteni is képes, amit magára vállal. Nincs olyan nehéz te-rep, ahová el ne indulna, hogy őt kövesse. Jézus éppen most élte át, hogy a samaritánus faluba nem fogadták be, ez okból igazán életből merített, hogy – ellentétben a rókákkal és az égi madarakkal, ezeknek van megfelelő otthonuk, – az Emberfiának viszont nincs hová fejét lehajtania. Aki nyomába óhajt lépni, számoljon ezzel a végletes eshetőséggel is, mivel a tanítványság sorsközösség Jézussal.

A második eset lenne a legígéretesebb, mivel itt Jézus a kezdeményező. Ha ő szól, az világos beszéd; nem támadnak bennünk kérdőjelek, hogy vajon jól hallottam-e, igaz volna-e? Úgy kell vennünk, ahogy a továbbiakat megszabja. Gyakran éppen az szokott megdöb-benteni, hogy ennyire egyértelmű, mi volna a teendőnk. Oly sok kö-dösítés, mellébeszélés vesz körül, hogy hozzá is szoktunk olyas köz-lésekhez, melyek nem mozdítanak, s nem köteleznek semmire. – A kifogás, melyet az elhívott felhoz, valós gond. Lehet, hogy éppen haldoklik az apja. A megértés kulcsa – majd a harmadik esetben is –, az „előbb”. Mindkét esetben sorrendi hiba van. Mert, ha az Isten országa kerül első helyre az életünkben, utána minden egyéb meg-találja illő helyét és sorra el is rendeződik. Előhozott kifogásaink értékrendünk zavarára mutatnak. Ne engedjük, hogy bármi is első helyre tolakodjék az életünkben. Az a hely az Isten országát illeti egyedül. – Jézus válasza azt a kérdést is felteszi nekünk, hogy az egy-házban mit látunk lényegesnek, meglétéből mire következtetünk. Netán temetkezési intézménynek tekintjük? Mert ebben az esetben bizony csak halottak temetik halottaikat. Vagy már erre sem kell az egyház? Halogatva, vagy végképp, ott az urna a gyászoló feje fölött a polcon. – Egyházzról szólván, föl kell ismernünk benne az Isten országa hírnökét, ahol a halál közelségében is Krisztus győzelméről teszünk bizonyosságot, hogy az élő Krisztus három területen Úr: az el-múlt nemzedékeken, a most élőkön, s az eljövendő utódokon, de ez a három egy és osztatlan birodalom! Tehát a temetőben sem a halál az úr, mert az nem a senki földje, hanem az is a Krisztusé!

A harmadik eset a jószándékú, de bizonytalankodó valaki. Amit megengedett Illés Elizeusnak (1Kir 19,20), nem tehető meg Jézus követésében, mert ebben az esetben a búcsúvétel afölötti érzelmes sajnálkozás, amit magunk mögött hagytunk. Lót felesége sajnálta így Sodomát (17,32; 1Móz 19,26). A tanítványság egész embert kívánó munka, hasonlítható az ugartöréshez. Az tud csak egyenes barázdát húzni, aki nem pillongat minduntalan vissza. A hátrafelé fordulgató nem alkalmas az Isten országára. Felejtsük el, ami mögöttünk van. Ez csak úgy lehetséges, ha látunk jó és ihlető célt magunk előtt, s annak neki is dőlünk (Fil 3,14)!

Lukács 10,1–7 – Hiteles tanúk

A „másokat is” – visszautalásként – lehet, hogy nem is a 12 kiküldetésére tekint (9,1kk), hanem a samaritánus faluba küldött követekre (9,52). Ezek szerint Jézust egyáltalán nem zavarta meg korábbi elutasítása. Sőt most ebben az egyszeri „szolgálatba állítás”-ban (1,80) szárnyait próbálgatja az a csapat, akik majd Jézus feltámadása után az egész világra küldetnek szét (24,47kk). A 70-es, némely kéziratban 72-es létszám, ugyanis minden népet magába ölel. Legalábbis csírájában már ott ébredzik a reménység, hogy majd elkövetkezik az ő idejük is. Az 1Móz 10. fejezete szerint ugyanis 70 nép származott Nóétól, ill. a LXX görög fordításában 72 nép, s ezt használták az első keresztyének. Meglepő, de a 22,35 arra enged következtetni, hogy a 12 tanítvány is benne foglaltatott e nagyobb keretbe. Mi valahogy mindig másként képzeltük; olykor bibliaismeretünk is kiigazításra szorul.

Tettrekészségük mindjárt ösztökelné őket, hogy gyürkőzzenek neki, s lássanak hozzá a misszióknak. Ehelyett első teendőjük Jézus szerint: „kérjétek tehát az aratás Urát, hogy küldjön munkásokat az aratásába”. Döbbenet nézhettek egymásra: Hát nem vagyunk hozzá elegendő? Jézus azonban látja a gyorsan sarló alá érő mezőket (Jn 4,35), s náluk jobban ismeri a tornyosuló tennivalókat, s ha dandárja van a munkának, ismeri a terheket is. Együtt hat rájuk tehát kiküldetésük határozottsága és a végrehajtásban az Istenre hagyatkozás. A krisztusi misszió nem telepszik rá a világra, de az Isten országa jóhírével ajándékozza meg a népeket. – Ma is már, de a jövőendő világ-problémája a különféle rámenős vallási agresszió! – A véghezvitel eszköztelensége a hatékonyságot szolgálja. Ha juhokként kell farkasok közé menniük, mi azt tanácsolnánk, hogy jól felszerelkezzenek ám! – De ha az imádságot érte már elmondták, egyéb útieszköz nem szükséges, se erszény, se tarisznya, se saru. Ezzel lett szembeszökő az igénytelenségük és a szegénységük. Mégsem fog felkopni az álluk. A házban, mely befogadja őket, elébük teszik majd a szükséges ételt és italt, mert valóban munkások ők, akiknek kiküldetésért már imádkoztak (a 2. és a 7.v-ek során a szó ugyanaz!). Ezek szerint valóban imádsággal kell elindulniuk, – a munkás pedig méltó a maga bérére, s Jézus nem áttal itt berről beszélni. Tudja ő, mi jár küldötteinek.

A köszöntés K-en nagy jelentőségű; küldetésükben ez is új tartalmat kap. Házakba belépve a békesség emlegetése nem kegyes óhaj, hanem az áldásnak valóságos közlése az ott lakókkal. Ha fogadják,

s elfogadják, az nyugszik meg rajtuk. El nem fogadás esetén pedig visszaszáll rájuk. Járásukban-keelésükben bizonyosság és biztatás tükröződjék, ne házaljanak az evangéliummal. Otthonokat keres-
senek föl, ahol velük együtt az örömhírt is szívesen fogadják. – A
mi otthonunk támpontja-e az evangéliumnak? Amilyenek vagyunk
a befogadásban, olyanok leszünk a jóhír továbbadásában is.

Lukács 10,8–15 – Városok sora, városok sorsa

A tizenkettő kiküldése alkalmával (9,1kk) ők főként falvakat jártak be. A nagyobb tanítványi kör szolgálatba állásakor külön szól Jézus a városokról. Oda is el kell menniük, de ugyanúgy viselkedjenek, mint a falvakban. S ha még nagy különbségek voltak is a városok milyensége között, magatartásukat nem a hely szelleme, a *genius loci* szabja meg, hanem küldő Uruk, s kötődésük őhozzá. Pedig éppen városok esetében számol Jézus közös szellemiséggel, mely befogadhatja, vagy el is utasíthatja őket. Úgy tűnik, hogy Bibliájából, tehát az ŐSZ-ből tájékozódik Jézus, amikor városok kollektív szellemével számol. Sodomáról szólva, ez az alapismeret világosan kitűnik. Az ítéletkor elviselhetőbb lesz a sorsa Sodomának (14), mint annak a városnak, ahol nem fogadták be küldötteit. Akik, emiatt még a port is rázzák le lábukról az utcákon; s magyarázzák is meg, hogy miért teszik. Az ítéletes prófécia azonban még mindig meghagy nekik egy lehetőséget, mert az őket ért kiutasítás ellenére a küldöttek, távozásban még elmondják nekik, hogy közel jött az Isten országa. Ez emlékeztet a niniveiek váratlan engedelmességére (11,32), ami a történetek ellenére, egyebütt is megeshet.

Tírusz és Szidón bekerülése Jézus prófécijába viszont csak részben ered bibliai előzményekből, közelebbről az Illés történetekből (4,26); a zsák és hamu megint csak Ninive bűnbánatából (Jón 3,6) merít. Másrészt adatok vannak rá, ha nem is Lukácsnál (vö: Mk 7,24.31), hogy Jézus legalább egyszer bejárta e városok környékét, s nem találta helyzetüket reménytelennek, mégsem tevékenykedett náluk, pedig – így mondja – ha ott történnek csodák, már régen megtértek volna. Éppen ezért lesz könnyebb dolguk az ítéletkor, mert közvetlenül nem találkozhattak az üdvösség felkínált lehetőségével.

Nem így azok a városkák, melyeket Jézus gyakran látogatott. Ezek egymás közelében terültek el a Galileai-tenger partján. Bétsaida a Jordán beömlése keleti oldalánál volt, Kapernaum pedig torkolatától kissé távolabb, Ny-ra feküdt. Tőle É-ra, mintegy 3 km-re volt Korazin. Jézus tevékenységéről Korazinban nem beszélnek az evangéliumok. Adódtak tehát olyan események, melyekről nem maradt fenn feljegyzés. Vélhetően merev elutasításban volt része ott, mert első helyen említi ezt a várost. Bétsaida esete sem kedvezőbb. A sokaság ott is fölkereste Jézust (9,10k), de ők nem városból valók voltak. Környékén történhetett az 5000 megvendéglése (9,12kk), s onnan származtak: András, Péter és Fülöp (Jn 1,44). A lakosság zöme

görög anyanyelvű lehetett (Jn 12,20k). Kapernaum volt a leginkább kitüntetett helyzetben; egy időben Jézus ott lakhatott (Mk 2,1), de az ottaniak sem ragadták meg a felmagasztaltatás kedvező alkalmát. – Közelsége kegyelem számunkra, de ítélet, ha őt elutasítjuk.

Lukács 10,16–20 – Összegezés

A 16.v néhány nagyívű mozdulattal rajzolja meg a tanítványok kiküldésének erővonalait. Ha bárki figyel rájuk, az már a befogadás ígéretes jele, s további ígéretek fűződnek hozzá, mivel nyitánya annak, hogy őket hallgatva, Jézust hallhatják. A rájuk hallgatás ebben az esetben már szinte a befogadás értelmében veendő. Az elutasítás ugyanis annak ellentéte. Aki pedig elutasítja őket, az Jézust utasítja el, sőt tetéződik tettének súlya azzal, hogy a Jézust küldő mennyei Atyát is elutasítja magától az ilyen. – A tanítványok visszatérése a 17. v-től, lehetne a 12 kiküldésének is záró része, mivel a 19.v összecseng a 9,1-el, bár adódnak különbségek is. Arra kell jobban figyelnünk, amit máris lelkenedezve újságolnak el Jézusnak, amikor beszámolnak útjukról. Az „is” szócska sok mindent elárul. Benne foglaltatik, hogy hirdették az Isten országát, gyógyítottak, s kiválképpen elbűvölte őket, hogy még az ördögök „is” engedtek nekik a Jézus nevére. A 2,51 során a serdülő Jézus engedett szüleinek; ezt mondhatjuk engedelmességnek. Lukács még kétszer, e f. –et 17. és 20. v-ében alkalmazza ezt a görög igét, s másutt nem is. – Jézusból a beszámoló kétirányú hatást vált ki: egyrészt prófétai, másrészt lelki-gondozói, sőt kritikai megjegyzéseket. Prófétai látás, melyről Jézus beszélni kezd. Fogalmazása múlt idő. Tkp. nem tudjuk, mikor látta a sátánt villámlás gyorsaságával alázuhanni az égből. Lehet, hogy a nekik adott megbízás előtt, de csak most beszél róla, mert e látás alapján adta a hatalmat nekik. Midőn szolgálatra rendelte őket, a kígyókon és skorpiókon tapodó hatalom, mely védi is személyüket, útjukra elkísérte őket. Ebben az a biztatás számukra, hogy ha hétköznapi, nem látványos fordulatokban is küldetésük szerint járnak el, erő és védelem jár velük, melynek nem feltétlenül szükséges tudatában lenniük, mert még elbíznák magukat. – Lám, a tanítványok milyen lelkesek, majd elrepülnek ujjongásukban; kell, hogy Jézus lehűtse és kiigazítsa őket, s ebben munkál lelkigondozói közbelépése, mert nem minden bizonyul megtérésnek, ami annak látszik.

Hajlamosak vagyunk jobban örülni mutatós sikereknek, mint a csödben ható testi-lelki gyógyulásnak. Ne azon örüljetekek – mondja Jézus –, hogy a lelkek engednek nektek. A „lelkek” itt semleges értelemben veendő, egybefogva mindenfélét, kezdve az ember személyiségétől el egészen a tisztátalan lelkekig, s az engedelmesség az utóbbi esetben csak kényszerű engedést, szó szerinti: maga alávetést, időleges hátrálást jelent. Az ördög(ök) sose fog(nak) megtérni, ilyen ígéret nem létezik! – Inkább annak örüljetekek – folytatja – hogy ne-

vetek föl van írva a mennyben (vö: Dán 12,1; Fil 4,3; Jel 3,5; 13,8; 20,15). – Nevünket nem mi írjuk fel tetteinkkel. Más írta fel azt. Az öröm, amit Jézus javall, az üdvbizonyosság! A tanítványok közel álltak az elbizakodottsághoz; örömüknek üdvbizonyossággá kell tisztulnia!

Lukács 10,21–24 – Ujjongó öröm

Nem lehet úgy beszélni örömről, hogy magam közben ne örüljek. – Miután Jézus helyére tette a tanítványok örömét, a Szentlélek által felujjong. Egyedülálló adat ez Jézus örömről, csak egy van ehhez hasonló, amikor Lázár halála hírére mondja: „én örülök, hogy nem voltam ott, tiértetek, hogy higgyetek” (Jn 11,15). Jézus mostani örömében is jelen van az, hogy mások miatt, kicsinyeiért örül.

A fogalom kultikus, azaz istentiszteleti örömet jelez. Együtt hat benne a bizonyosság az Atyával átélt közösség felőli és a kijelentés menetében megmutatkozó, emberi értelemmel ki nem számítható, csodálatos vonalvezetés fölismerése, örevendező megvallása. Nevezetesen: Jézus avégett magasztalja az Atyát – arámul itt is Ab-bá-t mond –, aki a menny és föld Ura, hogy üdvözítő tetteit elrejtette ugyan az önelégült bölcsek és értelmeselek elől, de a megértés számára elvonta fátylát, láthatóvá tette jeleit a gyermekeknek. Ők azok, akik szent egyszerűséggel csüggték Isten ajkán, azaz igéjén. A legnemesebb értelemben vett egy-ügyűség ez (Zsolt 19,8; 116,6), egyértelmű a „(lelki) szegény” elnevezéssel. E lelkiségre azonban a leginkább kifejező a 131. zsoltár, mely az anyja ölen anyatejjel táplált gyermek békességét veszi fel hasonlatul. Igen! Mert Isten ezt így látta jónak. Itt ugyanaz a fogalomkör található, mint amit a mennyből zengő szózat alkalmazott Jézus megkeresztelése után arra, hogy az Atya benne gyönyörködik (3,22). Ha egy ilyen gyermekének Isten kijelenti magát, helyzete hasonlóvá lesz az Egyszülött Fiúéhoz! – Az Atya a Fiúnak adta át a kijelentés teljességét; a „minden” ezt jelenti most. Öröktől fogva ismerte az Atya a Fiút, következőleg ekként ismeri a Fiú is az Atyát, s ennek alapján jelenti ki Őt annak, akinek ő, azaz a Fiú akarja.

S hogy kétség se merüljön föl, Jézus személyes Istent-magasztalása üzenetté válik tanítványai számára. Feléjük fordul és közli velük, hogy mindez rájuk is tekintettel van, amikor belső látásra nyílik meg szemük, ha látván látják a Fiú köztük-létének kétségtelen jeleit: „Boldog az a szem” – mondja elvonatkoztatott fogalmazásban, de szemnyitogató erővel –, amely látja, amit ti láttok. Hasonlóan jelenti ki boldognak mindazok szemeit, akik valaha is hittel csodálkoztak rá megváltásuk valós lényegére.

Az idő teljességének kétségtelen jele, az egyetlenszerűsége a Jézussal elérkezett üdvödének. Ők „megpillant”-hattak valamit, mondja az alapszöveg, amit az ŐSZ sok prófétája és királya is szeretett volna „látni”. – S mi hol állunk ebben a sorban? A megpillantás

ideje, alkalma majd eljön, addig pedig elégedjünk meg a hallás, a meghallás lehetőségével, meg igéje olvasásával. – Ezeknek már ma is van láttató ereje.

Lukács 10,25–29 – Jó felelet. És a folytatás?

Jézus bensőséges beszéde az Atyához és aztán tanítványaihoz nem maradt zavartalan, mert „íme” – ez van az alapszövegben, mintha a földből bújt volna elő, már ott is áll előtte egy törvénytudó, s kísértő kérdéssel hozakodik elő. Nem felhőtlen tehát a boldogság, amiről az imént beszélt tanítványainak, s Jézus mégsem hagyja magát zavarba hozni, mert viszontkérdez, ahogy egyébként a rabbik is szoktak tanítani.

A kérdés tehát Jézust kísértő volt, mégsem volt csupán ügyeskedés, mert valóságos gond pendül meg benne: Valóban, hát mit is kell tennem, – így a kérdező –, hogy elnyerjem az örök életet? Érezzük a kérdező, s minden, efajta kérdésre feleletet kereső ember belső nyugtalanságát. A „mit tegyek” olyan igealak, ami azt sejteti, hogy a kérdező valami kivételesen nagy és egyszerű tetterre gondol, amit erőinek összeszedésével, egyetlen erőbedobással, mint valami hőstettet vihetne véghez, amin aztán Isten meghatódik, netán elcsodálkozik, és a kockáztatót biztosítja arról, hogy kiváltképpen e tettéért az örök élettel fogja megjutalmazni. Még az is kitetszik a szavakból, hogy örökölni, mintegy bebiztosítani szeretné azt, ami földi élete után nyerhető meg, mintha Isten azt mondaná: olybá vessez a tettedet, hogy vele felpénzt adtál nekem az örök életre, s az immár jár is neked!

Ehhez képest Jézus viszontkérdése meghökkentően közismert és a zsidók számára mindennapos választ igényel. Miként olvasod, hogyan idézed azt, amit egyébként naponként emlegetsz a „Halld meg Izráel” hitvallásának folytatásaként (5Móz 6,4k)? – A Jézussal elértkezett új üdvidőszak egyébként változott fényt ad a régi parancsolatnak. Az örök emberi kérdésre: „mit tegyek?” – a régi-új válasz csupán ennyi: Szeresd Istent teljes valóddal. Néhány LXX kézirat tartalmazza a négyes tagolást, kiegészítve még azzal: „és teljes elmédből”. Mindhárom együttzengő evangélium, az ún. szinoptikusok (Mt, Mk és Lk), ezt a változatot idézik. Mily egyszerű, mégis nagyvonalú és átfogó, közben lényegre tapintó a felelet. Sőt a válasz adója ismeri, a rabbik gyakorlatában még meg nem honosodott, de a végidőt váró körökben már gyakorolt összefűzését a föntieknek a 3Móz 19,16-al, s ezek szerint folytatja is válaszát: „és (szeresd) felebarátodat, mint magadat”. Amit mond, pontos és igeszerű, sőt korszerű ismereteket mutat. Mit lehet erre válaszolni? „Helyesen feleltél”, most már csak ezek szerint kell cselekedned, és élni fogsz!

Itt a buktató! Ki számít felebarátnak? Sőt még helyesebb volna így adnunk vissza a görög, s mögötte a héber alapszöveget: ki az én barátom? Ekként még meghökkentőbb. Ki számít népemhez tartozónak, ha szó szerint vesszük az egész 3Móz 19,16-at? – Hol húzható meg a határ, ameddig kötelezve vagyok a szeretetre? Vegyük észre: az írástudó szájával mi kérdezünk így!

Lukács 10,30–37 – Tevékeny szeretet

Lehet, hogy valós, tehát megtörtént esetet hoz fel példának és példázatnak Jézus, hogy feleljen a föltett kérdésre: ki a felebarátom? Elméletinek tűnik a kérdés, melyen lehetne szintén vég nélküli, elvi eszmecserét folytatnunk. A válasz azonban gyakorlati, rámutatva arra, hogy az egyedül helyes kiindulópont a cselekvésre csak az lehet: Kinek vagyok köteles felebarátjává válni kritikus helyzetekben? – Jézus nem minősíti a rablókat, a védtelen embert félholtra verőket. Nem rajtuk van most a figyelem. Ha ma mondana el eseteket, biztosan lenne hozzá egy-két keresetlen szava. Mindenesetre, szinte naponként adódnak elkövetett tettek, melyekre azt mondjuk, hogy rosszabb egy lidérces álomnál, vagy – hogy minden kritikán aluli az eset!

Ha már megtörtént a baj, s ezekből van mindig elég, akkor kezdődnek a hitet és szeretetet próbáló idők és feladatok. Bizony rosszul vizsgálzik a valószínűleg szolgálatból hazaigyekvő pap, amikor a tehetetlenül fekvő, véres testet megpillantja. Netán azt gondolta, hogy úgysí halott már, s nem akarta magát tisztátalanná tenni a tetemmel. Esetleg, ha közülünk való lenne... (3Móz 21,1k)! Odanéz, nem ismerős, s már kerüli is el és siet dolgára, pedig már túl volt jeruzsálemi kötelező szolgálatán; valamit azért tehetett volna. – Nem viselkedik másként a lévita sem. A szent-szolgálat alacsonyabb rendű beosztottja ő, de felfogásában és indokaiban hasonló ő előbbi, rangosabb társához. – Lehet, hogy túlmagyarázzuk nemtörődöm sietésüket, mert egyszerűen csak féltek, nehogy ők is ilyen sorsra jussanak, és iszkoltak tovább.

Aztán jön egy névtelen samaritánus, aki mindazt elvégzi a tehetetlen sebesülttel, ami eszközei szerint megtehető volt. Rászánja az útra magával hozott italát és olaját, hogy a sebeket velük megkezelje. Baktat számára, vagy öszvére mellett, mert arra helyezte föl a sérültet. Egy éjszakán át ápolja a fogadóban, s másnap se rázza le nyakáról, pénzt ad a fogadósnak és további kötelezettséget vállal érte, hogy ha visszatér, megadja pótlólag azt is, ami még jár. Eszébe sem jut, hogy őt is kifoszthatják, számol vele, hogy vissza fog jönni. Úti felszerelése felhasználására van itt merészség is és tettekész szeretet az embertársért. – Jézus példázata élére állított; sava-borsa van, amikor papot, lévitát mutat be előnytelen színben egy törvénytudónak, s egy samaritánust jelöl meg példamutatóként egy zsidó számára, hiszen zsidók és samaritánusok, történeti és vallási okokból (2Kir 17,24kk), nem szenvedhették egymást. Sőt az a samaritánus

talán épp egy zsidóval tette meg azt, amit nem tett meg honfitársával az előbbi kettő!

Hogy mennyire kínos volt a helyzet, mutatja a törvénytudó válaszában nyakatekertsége. Ki volt, ki viselkedett felebarátként? – Kérdezi Jézus. Az, aki segített rajta – így a válasz! Semmi pénzért ki nem mondaná, hogy a samaritánus! Jézus erre elküldi: Cselekedj te is ekként! – Ma sem mond egyebet. A szeretet szinte köteles átlépni faji, népi, társadalmi, vallási gátakat és határokat. – Mi hogyan állunk előítéleteinkkel? Cigányokkal, zsidókkal, románokkal, szlovákokkal, szerbekkel, gójokkal, meg négerekkel, és a kínaiakkal? Bizony – igen! A kisebbségben élő csak szeretetével versenyezhet eredményesen a számbeli fölényrel! – Tegyük próbára magunkat, hit által! Kövessük e téren is Jézust a szeretet parancsa szerint!

Lukács 10,38–42 – Megragadott alkalom

A két nőtestvért szokták két típus kimetszett példajaként feltüntetni. Márta volna a cselekvő, az aktív, Mária pedig az elmélkedő, a kontemplatív, a befogadó. A megállapítás csak nagy vonalakban igaz, mert nem alaptípusokról van szó. Ezzel feltételeznénk, hogy vérmérsékletünkben, lelki alkatunkban olyan programok vannak beírva, ami ellen hiába küzdünk, mert úgyis csak azt tehetjük, ami természetünknek megfelel. Végső soron a végzetben hinnénk, ha megmaradnánk ezeken a síneken. Nem! Itt döntésről, választásról beszélhetünk. Jézus is erről szól ügyünkben; ezzel meghagyja az ember felelősségét abban, hogy az eshetőségek közül melyiket tartja ki-k jobbnak, s mi melyiket vállaljuk.

Ezt leszögezvén beszélhetünk különböző lelkiállapotokról, vér-mérsékletekről, tulajdonságokról és hajlamokról. Márta ez esetben valóban a sürgő-forgó, tevékeny háziasszony. Hozzá még szükség is van arra a „diakóniára” (40), amibe magát foglalja. Hiszen befogadta Jézust, s vele még egy tucat férfit, ha nem többet, hetvenen be se fértek volna hajlékukba! Ennyi személy ellátása nem kis feladat. Mégis a „lefoglalta magát” találó fordítás. Kifejezi azt, hogy ő is választott, nemcsak Mária. Dolgozik benne egy adag fölpörgetett túlbuzgóság, a nem érek rá, ma sok dolgom van, mentegető kifogása. Aki ezt választja, az idegesen, örök nyugtalansággal, házát, otthonát, kapitányként uralva hajtja önmagát, így akarván másokra is átvinni saját gyorsított munkatempóját. – Ha aztán így sem sikerül, eljut egy pontig, képtelen túrtőztetni magát és kitör, mert elviselhetetlen számára, hogy vannak másként élők, másként választók és választottak. Igen jellemző, hogy Jézusnak mondja, hogy szóljon rá testvéreire, aki közben ott ül a lábainál. – Szegény Mártát már jól ki-elemeztük. Jézus szelídebb volt, midőn kétszer is kimondja a nevét: Márta, Márta! S folytatta is ebben a hangnemben.

Igazságtalanok lennénk Máriához, ha az örök lustát sejtlenénk benne, s tetten érten kezdenénk őt feddeni. Tévedés! Annyi történt vele, hogy amikor Jézus beszélni kezdett, odaült lábaihoz. Fölis-merte, hogy olyan alkalom érkezett el számára, melyet nem szabad mellőznie; s érte még nővére esetleges haragját is érdemes vállalnia. Ő ezt a soha vissza nem térő adottságot ragadta meg. Most ez volt a jó rész, a másik is nevezhető szükségesnek, de az örök életre tekintettel egyedül a Mária választása volt a jó! Jézus kimondja, hogy az élethez, ellátáshoz kevésre van szükség, viszont ahol az élet és halál, megváltás és üdvösség dolgai kerülnek elő, ott ez az egy do-

log az igazán szükséges. Mária pedig most ezt a jót választotta, ami nem fog elvétetni tőle ezután sem (jövő idő!). Jézus tehát megvédi és igazolja, sőt értékeli az elmarasztalt, mégis a helyénvaló részt választó Máriát. – E helyütt pontosítottuk a korábbi értelmezést, mert a görög szöveg, fokozás nélkül fejezi ki azt, hogy Mária nem a jobbat választotta, hanem (ebben a helyzetben) az egyedüli jó-t!

Merjed megszakítani rohanásodat, tanulj csöndben leülni egy kicsit, legyen életednek ritmusa, melyhez az is hozzátartozik, hogy marad időd Jézus számára és az nemcsak a maradék, meg a töredék!

Lukács 11,1–4 – Az imádság alapvonalai

Az az indoklás, hogy Keresztelő János imádkozni tanította tanítványait (vö:5,33) becses adat Jánosról. Általa bensőségebben és mélységében szemlélhetjük alakját, különben hajlanánk rá, hogy csak ítéletet és megtérést hirdető, fejeket mosó (értsük jól!), s aztán keresztelő prófétaként képzeljük el őt. -

Áttérve most már Jézusra, meglehet, hogy tanítványai már korábban is szóba hozták az imádkozást, s most kissé meg is hökkenünk, hogy ők szeretnék, ha mikéntjére tanítaná őket. Bár, ha végig gondoljuk az előzményeket, észlelhetjük, hogy mégis Jézus volt, közvetve, aki kezdeményezett anélkül, hogy okítani, rávezetni akarta volna őket az imádkozásra. Személyében az imádkozás belső és rendszeres szükség volt. Az pedig, hogy befejezte, magában hordozza a későbbi folytatást. A „befejezni” igéből származik a nemzetközileg ismert pauza, azaz „szünet” kifejezés, amely a folytatást is igényli. Tanítványai csendben és tisztelettel várták meg, míg befejezi imádkozását, s akkor szólal meg egyikük és kifejezi szívük óhaját: „Uram, taníts minket imádkozni...”. Egyszeriben megkívánták, mivel megérett rá a lelkük. Teljesítve a kérést, Jézus azonnal válaszol. Annyit talán megkockáztathatunk, hogy már remélve várt erre a kérésre, de nem sietette.

Ne hasonlítottassuk a Miatyánk két változatát! Az ittenit a Mt 6,9-13 általunk, protestánsok által használt szövegéhez. – Adjuk meg az esélyt mindkét magyarázat lehetőségének, hogy ti. Jézus két alkalommal is tanított imádkozni (a valóságban lehet, hogy többször is!), vagy, hogy a szájhagyomány fejlődése némileg eltért egymástól a keresztyénség terjedése mentén, az akkor ismert világnak különböző részein. A két változat – üzenatként –, arra int, hogy az imádság olyan alap, amire építenünk lehet, az alapvonalak irányát, menetét követve, tovább bontakoztatnunk a sűrített gondolatokat.

Az „Atyánk” megszólítás háttérében az arám, becéző Abbá, gyermekek ajkán: „Apa” áll. Bizalmat fejez ki, folytatásában tisztelet is megnyilvánul. Nem mi vagyunk nevének megszentelői, mert szent tartózkodással és tiszta szívvel óhajtjuk, hogy az szenteltesse meg. Reménység és várakozás, majdnem sürgetés kap hangot a következő kérdésben, hogy országa jöjjön el, mivel csak azt kérjük, amire őszintén várunk is. A mindennapi kenyér iránti kérés összefoglalja a létszükséglet minden feltételét és változatait, ahogy a kenyér a megélhetést is jelenti. A bűnbocsánat és a megbocsátás nem válhat el egymástól. Az indoklás arra nézve, hogy mi is elengedjük adó-

saink tartozását, egybefog minden személyünket ért megrövidítést, de nem emleget érdemeket. Inkább fogadalomként értendő, hogy mi is –aszerint – fogunk eljárni. – A „ne vígy kísértésbe” ne engedj értelmében veendő. A bűn elleni közdelemben a megelőzés legyen hangsúlyosabb; így is van mit helyrehoznunk!

Lukács 11,5–8 – Kölcsönkenyér

Az ismert mondás szerint mindjárt rá is vágnánk: visszajár! Nem! Itt egész másról van szó. Ez még az a kor, amikor a vendégjogot szentnek tekintették; s illő, sőt kötelező volt ellátni szükségességekkel a jövevényt, mert ha nem ismerte is, a házigazda barátjának tekintette vendégét. A nehézség abból támad, hogy nincs kenyér a háznál. A kenyérlepenyeket ui. naponta sütötték, s az előző napit már megették, újat még nyilván nem sütöttek, hiszen éjjelre jár az idő. Mi okból nem készítenek gyorsan újat? Lehet, hogy liszt sincs hozzá elegendő, vagy éjjel még a tűz gerjesztése is nehézségekbe ütközik. – Kinek lehet kenyere? Fut át a vendéglátó agyán a kutató kérdés. Óh! A barátom, aki itt él a helységben! Neki – gondolom – van, (mert több napra szoktak maguknak sütni kenyeret?). – Felzörgetem, bármilyen kinos is, és tőle kérek egy adagot. Egy ember étkezéséhez ui. három ilyen kenyérlepeny kellett. A gazda magára, s az övéire nem is gondol!

Jézus kérdezve elbeszélő stílusában benne rejtőzik a várt egyértelmű felelet, ilyen ember nincs is, aki durva elutasítással válaszolna: Ne zaklass! Az ajtó be van zárva. Karikákon áthúzott fa-, vagy vasrud biztosította, hivatlan látogatók ellen, a család, s a ház éjszakai nyugalma. Zajt okozna a kinyitása. Egy magasított helyen együtt pihent a család: apa, anya, s a kisebb-nagyobb gyermekek. Felverné őket, ha a családfő kikászálódna közülük. Lásd be, nem kelhetek föl! Körülírva a válasz ugyanaz, mintha azt mondaná: Nem adok! – Nem! Ilyen nem létezik! Kiáltana egyöntetűen mindenki Jézus hallgatói közül! Ha lenne is ilyen, Istent, embert nem tekintő, megátalkodott valaki (vö: 18,1kk), a tolakodás miatt, nagy morogva végül is kibújna fészkéből, csak hogy szabaduljon a felzörgető zaklatásától, és adna neki annyit, amennyi csak kell, tehát 3 kenyérnél is többet. Jézus akként összegez, hogy a kikényszerített kérés mégis teljesülhet; s vele a segítés is.

Mit óhajt Jézus elmondani, szemléltetni a történettel? Azt, hogy az imádság nem hiábavaló zörgetés és kérés. A kisebbről következőre a nagyobbra, ha egy ilyen önző, kézzel-lábbal tiltakozó, ráadásul álmából fölvert ember végül is ad, ha nem is barátságból; akkor mennyei Atyánk hogyne adna annak, aki imádságban kéri őt. – Tekintetbe véve a példázatos eset fordulatait, az első zörgető szokatlan időben bolygatja meg barátja éjszakai nyugalma. Az éjjel válsághelyzetet sejtet. Annyit talán kimondhatunk, hogy – mivel éhesnek látszik – tehát szükségben van, segíteni kell rajta. Állapota némileg

hasonlít az irgalmas samaritánus példázat segítségére szorultjához. – Magától értetődő, hogy minden eset más. Ezúttal pl. nincs mivel segítenie, legalábbis ennivalója nincs a házigazdának; ezért megy a másik barátjához a kéréssel, aki még nem is viszonzza a „barátom” megszólítást. – Látva a másik szükségét, meddig merek elmenni, kockázatot is vállalva? – Az imádságnak pedig még kockázata sincs! Ámbár Isten nem dolgozik „Terülj, terülj asztalkám” mesebeli esz-közzel, mégis meghallgat és segít, ha nem is az általunk kért módon.

Lukács 11,9–13 – Az imádkozó hazatalál

Az előző hasonlat során a barátunk barátjához fűződő kapcsolata és a vendégjoggal is megterhelt segítségi kötelezettsége volt az üzenet arra nézve, hogy érdemes zörgetni és küzdeni a meghallgatásért, annak ellenére, hogy láttuk a végén, miként függ az egész egyetlen hajszálon, mert a barátunk gondolt és nevezett harmadik láncszem szinte már semmit sem mutat a feltételezett barátságából! – Jézus most visszatér az Atya, az Abbá-nak szólított Isten és az ember kapcsolatához, ígéretes, soha csalódást nem okozó feltárlásához. A mód, ahogy Jézus folytatja, vele kifejezi ezt a többletmelegséget és fényt. Mintha azt mondaná: ha nem értettétek volna meg a példázatból, értsétek jól a nem hasonlatokba rejtett, egyenes közlésből –, szavai különben továbbra is telítve vannak gazdagon színezett képekkel.

A kérétek és adatik, keressetek és találtok, zörgessetek és megnyitattik, biztatás-sor háttérében az atyai ház képe van. Végre is, az imádkozó bebocsátást kér valahová, nem is akárhová, hanem oda, ahol nemcsak kérését, de őt magát is befogadják. Az imádság nem házalás, hogy zörgetek, s kinyújtanak a résen valamit, s aztán idegesen becsapódik az idegen ajtó, s mehetnek a minket zaklatók Isten hírével, s kuncsoroghatnak megint más ajtóknál. Az imádság hazatalálás, ígéretes befogadás ama lelki otthonba, melyet betölt az Atyával lehető közösség, az a Lélek, Aki aztán minket is betölt önmagával. Ha ezt igazán nem fogjuk fel, meg is ütközhetünk, csalódást érezve a lezáró ígéreten, amely pedig valójában a csúcs, erre az átmenti időre tekintettel az ígéretek netovábbja, hogy mennyei Atyátok – így mondja Jézus –, ad Szentlelket azoknak, akik kérik tőle. Az Atyával lehető bensőséges közösséget jelöli a Szentlélek, akit ő legfőbb ajándéknak ad a hazatalálónak. Imádságban mindig egy kicsit tékozló fiakként érkezünk ajtajához, mert vágyódunk arra a Lélekre és akaratra, Aki és ami csak az Ő közelségében maradván ismerhető fel, s kapható meg.

Nézzétek – folytatja tovább –, az ember bűne dacára, azaz minden bűnösségetek ellenére megőrződött némi tört fénye a mennyei Atya közelségének az életetekben; mivel, ha gyereketek kér valamit, kérését meghallgatjátok, s az igazi, a valódi helyett nem adtok neki valamiféle hamisat: kígyót a hal helyett, ámbár küllemükben mintha hasonlítanak is egymásra. Mint ahogy a magát összehúzó, kerek valamit formázó skorpió is hasonlít némileg egy tojásra. Hát, ha ti – s a fogalmazás nem kertel, kétséget sem hagyva, hogy

ismeri milyenné vált az ember –, nos tehát, ha ti gonosz létekre, s annak ellenére tudtok jó ajándékokat adni gyermekeiteknek, mennyivel inkább ne ajándékozna meg mennyei Atyátok önmagával, s a személyében adott szoros közösséggel, a Szentlélekkel, akiben minden egyéb szükséges is megadatik. Igen! Atyátok, ő a tiétek, bízást szólíthatjátok becézve. Éppen ezért nem megszorítás, ha mindezt nekünk kell kérnünk. A gyermek nem érzi magát kiszolgáltatottnak, ha szülőjétől kér. Nem koldus vagy, hanem fiú és leány; élj bátran Atyád biztatásaival!

Lukács 11,14–23 – A győztes fegyveres

Észrevehetően kezd a viszony romlani ellenfelei és Jézus között. Úgy látszik, náluk betelt a pohár, amikor Jézus megszabadítja démonától a némát, s az megszólal. Mivel pedig a szabadítás kétségtelen, egy esélyük maradt: félremagyarázhatják, amit egyébként letagadni sem lehetne. Jézus számára viszont ez is kedvező alkalom, hogy erőteljesen mutasson rá küzdelmének fő irányára. Nem bonyolódik vitába ellenfeivel, tehát nem téríthető el attól, amiért küldetett; többek között, hogy a sátán munkáit lerontsa (1Jn 3,8). Atekintetben sem vitázik bírálóival, hogy tényleg úgy hívják-e az ördögök fejedelmét, ahogy a köznyelv különböző kiejtéssel Beelzebulnak, Belzebubnak, itt Beezebulnak nevezte. Ilyen nyakatekert neve csak ökelmének lehet. – Csupán annyit mond Jézus: Feltételezzük, hogy az ördögök fejedelme által űzők ki ördögöket – tudjuk: nem így van –, de ha mégis így állna a dolog, akkor sem állhat meg a sátán országa, hiszen akkor önmagával hasonlana meg! – A végeredmény így is ugyanaz.

Félreértés lenne, ha azt állítanánk, hogy Jézus ördögűzéssel foglalkozott. Nem kutatta lámpással a fészküket. De olykor azok keveredtek eléje, s adott esetekben határozottan cselekedett. Mások gyakorolták is az ördögűzést. Ezt a „tudományt” Salamon királyig vezették vissza. Ennek támpontja nincs a Szentírásban, de élt a száj-hagyományban; – a vitában ez most közömbös. Fiaitok, azaz a nép fiai gyakorolják ezt a mesterséget; ők akkor ki által, kinek a megbízásából járnak el? – kérdezi. Jézus ezúttal időlegesen beáll az ördögűzők sorába, hogy ami jár az elismerésből nekik, az neki is kijár. Ezért, ha engem vádoltok, őket is vádoljátok, ha pedig szemenszedett hazugságot emlegettek, ezt ők fogják szemetekre hányni, ekként lesznek ők, azaz fiaitok a bíraitok. – Ezek után komolyan számoljátok a másik eshetőséggel, hogy Isten ujjával (vö: 2Móz 8,15!) űzöm ki az ördögöket. Ha pedig így van, akkor már meglepett benneteket az Isten országa; még ha nem is vártátok, már itt zörget az ajtó előtt. Az erős fegyveres körömszakadtáig őrizné ugyan a palotáját, s benne a zsákmányát, de már tapasztalhatja, hogy létezik valaki erősebb nála. Meg is támadja őt, s lefegyverzi, fegyvereit kicsavarja a kezéből, zsákmányától megfosztja, s a zsákmányt igazságosan szétosztja. A zsákmány maga az ember. Jézus tehát kiveszi az embert a sátán kezéből, miután legyőzi azt. Itt csupa jelenidős ige van. Ez a küzdelem megkezdődött és folyamatban van. Ez történt a némával is, amikor megszólalt. Visszakapta, ami előbb a sátán zsákmánya volt;

mégis az ember a jogos tulajdonos. Jézus adja vissza neki azt, ami az övé. Ősi küzdelem érkezett itt el fordulópontjához. Az asszony magva most tapos igazán a kígyó fejére (1Móz 3,15), ámbár az életét, a létét még nem semmisíti meg. E küzdelemben a gyülekezet is részes (vö: Róm 16,20).

Küzdelem árán gyűjti össze szétszórt nyáját a pásztor. A 23.v teszi helyére a helyénvaló megállapítást, hogy a győztes fegyveres végül is nem hadvezér, hanem harcias pásztor, aki megküzd juhaiért, mint Dávid tette volt (1Sám 17,34kk). Ezért vele csak gyűjteni lehet, különben szétszórjuk, eltékozoljuk azt, ami, illetőleg aki az övé!

Lukács 11,24–28 – Jogtalan lakáshasználók

A víz nélküli hely nem csupán pusztaság, hanem ítéletes háborúk vagy természeti katasztrófák következtében elpusztult lakatlan romhalmaz. Hátterében az Ézs 13,21 és 34,14, s mindkét helyen a LXX görög fordításában jelen van a démon szó is. Jézus ugyan éppen itt nem így nevezi meg a tisztátalan lelket, ennek ellenére az ŐSZ mélyreható ismerete mutatkozik meg nála, s talán még a görög szövegé is! Az utóbbi ézsaiási helyen olvasható a nyugvóhely szó. Az idő teljességében azonban új helyzet állt elő. A tisztátalan lélek már nem talál nyugtot a puszta romok között, hanem visszakívánczik oda, ahonnan távozni kényszerült. Jézus ezzel azt tudatja, hogy a démonok kiűzése csak a kezdet. A ház nem maradhat üresen, sőt az sem elég, ha kisöpörték és feldíszítették. A házba lakó kell, hogy beteljék megtisztított élethez illő tartalommal. Emlékezzünk rá, amikor imádkozásra biztatva azt mondta, hogy mennyei Atyánk – így fejezte ki: „Atyátok” – ad Szentlelket azoknak, akik kérik tőle. A Szentléleknek kell betöltenie megtisztított és ünneplőbe öltözött életünket; mert vagy démonok vesznek lakást benne, vagy a Szentlélek, harmadik állapot tartósan nem lehetséges. Az üresség, meg a tisztaság ingerli és vonzza a korábbi, de kiebrudalt lakót, hogy magával beszennyezze azt, amit átmenetileg elhagyni kényszerült.

A démon ugyanis ragaszkodik házához. Senki nem adta át neki, de ha már egyszer benne lakott, jogot formál tulajdonához. Neki is van szokásjoga, amit ugyan senki sem hitelesít, de ő úzust csinál belőle. Amikor visszatér, megdöbbenve tapasztalja, hogy azóta itt sok minden történt, ami egyáltalán nincs ínyére. Eddig húzta-vonta az üresség, most már ingerli és taszítja a tisztaság. Meg kíván mérkőzni vele, azért elmegy és segítségül hívja hét társát, nálánál lehetőleg még gonoszabbakat. Azokkal visszatérve birtokba veszi azt az embert, s belerántja olyan szennybe, amilyenben eddig még sosem volt. Így lesz annak az embernek utóbbi állapota gonoszabb az elsőnél. Volt már szó arról, hogy az első keresztyének gyakorlatában ezt nevezték visszaesésnek. Betegségből is nehezebb gyógyulni, ha a beteg félig-meddig már kikecmergett a bajból, de nem vigyázva magára, újból visszaesett. Így van ez a lelki dolgokban is.

Váratlanul fölkiált egy asszony a sokaságból és boldognak mondja az anyát, aki Jézust hordozta méhében és emlőin táplálta. Mintha azt fejezné ki: Bárcsak nekem is lenne egy ilyen fiam! Jézus azonban nem önmagát akarja dicséرتetni. A nem várt közjáték jellemzően példázza a felszínes megértést, a lényeg félreismerését. Az igének

kegyeskedő fogadtatása olykor rejtett elutasítást hordoz magában. Ezért mondja inkább boldognak Jézus azt, aki hallgatja Isten beszédét és őrzi is szívében. Ez az igazi megtartása az igének, s akkor már nem is marad üres a szív, benne a Szentlélek által tartósan honos az ige. Szentlelke által Krisztus él bennünk (Gal 2,20).

Lukács 11,29–32 – Szigorúbb hangvétel

Miért van az, hogy egy ideje Jézus keményebben fogalmaz? A 12,10 beszél arról, hogy a Szentlélek szidalmazására nincs bocsánat. Ez megintcsak kemény beszéd. Megtekintve a párhuzamos helyeket, a Mt 12,31k mindjárt az után következik, hogy a farizeusok megvádolják, miszerint Belzebubbal űzi ki az ördögöket. Fogalmazásának élessége ebből érthető. Nem tűri el, ha Isten Lelkét káromolják. Ennek következménye, hogy most mintha feszültebb lenne a légkör közte és nemzedéke között. Jelenleg sokaság veszi őt körül. Nem kizárt azonban, hogy közöttük éppen a farizeusok és írástudók voltak a hangadók, ez azonban nem menti fel kortársait. Ebben az összefüggésben egy időre erőteljesebben vetül az eseményekre szenvedésének árnyéka; s lesz is rá közvetett utalás (30).

Most felel Jézus arra az igényre, amivel kísértették, hogy mutasson mennyei jelet (16). Nagy sokaság gyülekezik köré, s Jézus hangot váltva, gonosz nemzedéknek nevezi kortársait. Van, amikor tükröt tart elénk, mondván: nézd hát meg jól magad! Ha nem változtatsz magatartásodon, megpecsételed tulajdon sorsodat. A „gonoszság” itt nem erkölcsi fogalom, bár lehet morális kihatása is. Vallási visszasság inkább, amiért megrója nemzedékét. Mivel feltételeket szabnának neki: hiszünk neked, ha... Majd akkor, ha mennyből való csodajelet mutatsz! Pál is vádolja a zsidókat, hogy jelet kívánnak; a görögök sem jobbak, ők meg bölcsességet keresnek. – Mégis csupán egy jel adatik: az ige (1Kor 1,21kk).

Nem azt mondja Jézus, hogy jel egyáltalán nincs, de azt kell jelként fölismerniük, amit Isten ad. Kell-e nagyobb jel, mint a Jónás jele, aki Ninivének szóló jellé vált? Amikor lelkiismeretet felrázó erővel hirdette közöttük az ítéletet! – Az Emberfia is jellé lesz nemzedéke számára. Itt a jövőidejűsége figyeljünk! (19). Tehát halála és feltámadása, s Lélek által telített hirdetése az, mely által a jel átütő erővel állítatik majd szemük elé. A szigorú fogalmazás ellenére itt mégis mintha átsütne a szavakon a kegyelem hívása, s lehetősége. Tehát Jézus időben szól, felkészíti őket, hogy befogadhassák azt, ami következni fog.

Erre tekintettel vázolja fel az ítélet napját, amikor múlt és jelen összegeződik majd és Dél királynője Salamon bölcsessége utáni régvolt vonzódásával vádolni fogja ezt a nemzedéket, akik Salamon személyénél nagyobbat vallhatnának magukénak Jézusban; mégsem képesek rá. – Ugyanígy járnak majd Ninive férfiai, akik megtértek hajdanán a Jónás hordozta-hirdette üzenetre (kérügmára – mondja

az alapszöveg), ez a nemzedék mégis fanyalogva magyarázza félre és másra azt, amit Jézus szól fülük hallatára és tesz a szemük láttára.
– Mert Isten a hasonlót hasonlóval szokta összemérni és megítélni.

Lukács 11,33–36 – Világnak világa – Jézus

Most más összefüggésben, de majdnem szó szerint ismétlődik a 8,16. A világosság itt kifejezetten Jézus. E minőségében jel ő a jelet követelők számára, oly módon, hogy a helyére téve világít, hogy aki belép, mindjárt az otthonnak hívogató fénye érje el tekintetét, szemein át egész valóját. A Jn 8,12 szerint is így szól: „Én vagyok a világ világossága; aki engem követ, nem jár sötétségben, hanem övé lesz az élet világossága”. – Az a mondás, hogy a szem a lélek tükre, közelíti az ige által föltárt valóságot. Jézus szerint is: szemünk kifejezi az ember lelkiállapotát, külső, vagy belső rendezetlenségét, olykor zűrzavarát. Még a szeme sem áll jól, szoktuk mondani olyan emberre, akihez nem sok bizalmunk van, s meg szeretnénk indokolni, miért támadtak kétségeink. Némely ember szemében van valami démoni, s nem tudjuk mire vélni; aztán kibukik egy s más anélkül, hogy illetéktelenül kutatnánk személyes dolgai között, s máris fölkiáltunk lelkünkben: Óh, hát ezért volt bennem az a furcsa érzés, amikor találkozott a tekintetünk; vagy éppen került, hogy a szemünkbe nézzen.

Térjünk azonban vissza oda, hogy itt nem másról, hanem rólunk van szó. Szemünk egy kihelyezett lámpás, mely a bensőt tükrözi. Ha ez a lámpás tiszta (szándékú), azaz egészen az Istenre tekint, és teljes szívvel ügyel a felebarátra, azt a fényt fogja továbbítani tulajdon testünk felé is. Ha azonban ennek ellenkezője igaz, s ezt nevezi Jézus gonosznak, akkor befelé is ugyanezt vetíti. Ezért vigyázzon mindenki, nehogy sötétség honoljon benne, ami csak csúfolva nevezhető világosságnak. Jézus arra int, hogy kiki vigyázzon magára és vizsgálja meg magát, nehogy ez a visszasság megessék vele. A Péld 20,27 szerint a lélek az Úrtól kapott mécses, mely átkutatja a test belsejét. Az 1Kor 2,11 is arról beszél, hogy egyedül az emberi lélek ismerheti meg azt, ami az emberben lakozik. Jézus tehát arra int, hogy mindenki tartson önvizsgálatot: „önmagatokat vizsgáljátok meg”, mondja a 2Kor 13,5.

S ha mindezek után, bentről kifelé haladva, csak világosságot tűrünk meg magunkban, s nem marad semmi rejtve, de minden nyílt és őszinte, akkor ural bennünket a világosság. Az őszinteség nem büntelenség, de abban az értelemben bizonyul tisztaságnak, hogy minden, ami nyilvánvalóvá lett, az világos(ság): Ef 5,14! – Ez az ismételten végbemmenő tisztulás Krisztusból indul el, aki fényével megvilágít, s aztán hozzá érkezik vissza. E folyamatos áramlás közben jut el az ember minden ízével összhangba övele, akinek fénye

átjár bennünket. Ezt az életfolyamatot nevezhetjük via salutis-nak, tehát az üdvösség útjának az emberben, mely Krisztustól indul el az ige és a Szentlélek által, s aztán lüktető áramlásban hozzá érkezik vissza.

Lukács 11,37–41 – Kétes értékű tisztaság

Egyszer már meghívta Jézust asztalához egy farizeus, hogy közelebbről vehesse szemügyre (7,36). Az akkorihoz képest keményebben feszül egymásnak kétféle felfogás, s a következőkben kiváltképp élesen fogalmaz Jézus, tehát dermedtebbé válik személyes érintkezése népe hivatalosaival.

Még be sem fejezte beszédét Jézus, amikor meghívást kap egy farizeustól, hogy egyen nála, az otthonában. Hamar megütközik Jézuson; netán olyasmit elvárt volna, hogy egy kicsit kéreti magát, s aztán körülményeskedve végre ételhez nyúlhatnak. Nem feledve, hogy előtte aprólékosan elvégzi a vallási szempontból nem mellőzhető tisztulást mímelő mozdulatokat, melyeket ugyan semmiféle mózesi rendelkezés nem említ, de így alakult ki jobb körökben, s illett volna eszerint asztalhoz telepednie. Egyébként jellemző, mily üres formaság volt az egész, hogy a szó jelentését követve, vélhetően csak egy pillanatra dugták kezüket a vizes tálba, s már ki is húzták. Azt pedig külön nem is szükséges taglalnunk, hogy e szokásnak semmi köze nem volt az akkor még ismeretlen higiéniai szempontokhoz. Némi ösztönös megsejtés azért létezhetett felőle. -

Jézus azonnal enged a hívásnak, bemegy a házba, s már dől is le az alacsony asztal mellé egy kerevetre, netán a leterített „asztal” mellé, szintén a földre, azaz szőnyegre, vagy gyékényre. A házigazda elcsodálkozik ezen a közvetlenségen, s Jézus máris válaszol arra, ami annak lelkében dül – s közben talán még enni is elfelejtettek, mivel a továbbiakban sincs evésről szó! – Ámbár Jézus pohárról és tálról beszél, ezért lehetséges, hogy ott látja maga előtt az eszközöket, s róluk veszi fel a példát. Mert az ember is olyan, mint az edény, melynek nem elég a külsejét megmosni, ha benne ott marad a mosatlanság; akkor az egész mosatlan – tehetjük hozzá. Micso-da kemény beszéd ez már megint, ahogy Jézus feltárja, milyen az ember belül. Mert a bensőnk az, ami igazán meghatározza egész valónk jellegét és jellemét. Ott kellene elkezdenünk a tisztulást, a megmosást. A 40.v-ből kitetszik, hogy Jézus nem veti meg a külsőt, tehát annak tisztaságát sem, csak vele nincs elintézve a szív kapzsisága és gonoszsága. Mindkettőt, egységesen az egész embert, Isten alkotta. Óréa történik utalás – megnevezése nélkül – a főnti v-ben. Esztelenség külső cselekménnyel eltakarni a belső mosatlanságot. Amit elkenünk, még gyorsabban indul romlásnak-bomlásnak.

Sőt még önmagunk tisztogatása is csak akkor hatékony, ha mindjárt adunk is a rászorulóknak. Jézus itt közelít az Ézs 58-hoz, ahol az

igazi böjtről beszél a próféta, s a 7.v szerint: „ne zárkózz el testvéred elől”, azaz „tested” (bászár) elől; értelem szerint: vedd olybá, mintha a tulajdon tested fájna! – Külsőnek és belsőnek ez az igazi tisztulása, s akkor minden tiszta lesz nektek, mondja Jézus – mindenki meghökkenésére. A hathatós tisztulás iránya ma is ez.

Lukács 11,42–46 – Ítéletes jajok

A 6,24k „jaj” mondásai általában hirdetnek ítéletet a gazdagok és jóllakottak életmódjára. Az ítéletes prófécia ezúttal közvetlenül éri azt, aki asztalához hívta Jézust; s jelen vannak a meghívó társai is. A „farizeus”, nem főnévként, inkább jelzővé válva, függetlenül Jézus szándékától, eléggé feszítesen, megbélyegző jellemzőket vett fel a mi használatunkban is. Vele el is halványodott, sőt eltorzult az, amit akkor főnévként jelölt. Először is helyére kell tennünk e nevet, hogy Jézus szándékát, s üzenetét is jól értsük. – A farizeusok és az írástudók kegyességi irányzat és csoportosulás voltak, nevezhetnénk pártnak is –, annak ókori értelmében. Nem tartották elegendőnek a mózesi rendelkezéseket, még megtoldották tilalmak sorával. Mindamellet gondoskodtak arról, hogy a bezárt nagykapuk mellett legyenek kiskapuk, azaz bizonyos esetekben felmentést lehessen találni a szigorú tiltások alól. A kibúvót biztosító feltételeket igazán csak ők ismerték pontosan, akik otthonosan mozogtak a különféle szabályok és kivételek erdejében. – Jézus lényegre tapintva mutatja fel az ŐSZ két fő vonulatát: az ítéletet és a szeretetet; az utóbbit szövetségi hűségkénti szeretetnek, kegyelemnek is nevezhetjük. Ehhez szervesen kötődik az is, hogy ezekben az embernek gyakorolnia kell magát. Igazságosan kell ítélnie – főként a kiszolgáltatottak ügyében, és az Isten szeretetét kell érvényre juttatnia, ha róluk van szó. Másként kifejezve ugyanaz ez, mint a szeretet kétirányú parancsolata. – Jézus nem elfogult a farizeusok kegyességi gyakorlatával szemben sem, helyt ad annak is, hogy – az 5 Móz 14,22kk aprólékos elágaztatásával – még a mentából és a kaporból is tizedet adjanak. Mégis elsőrendű legyen az ítélet és a szeretet, s ezekhez igazodjanak a további farizeusi rendelkezések.

Sok látványos, ámbár látszólagos többlet-kötelezettséget vállalva, a farizeusok előnyökre formáltak jogot. Kiváltságos helyekre és tiszteletre tartottak igényt, s előszeretettel melengették lelküket az emberek főhajtásában. Mozgalmuk kezdetén önmagukhoz is szigorúak voltak, de Jézus idejére már csapdává lettek embertársaik számára. A 4Móz 19,16 szerint sír érintése hét napig tett tisztátalanná. Ilyen né lettek ők a velük érintkező gyanútlan emberek számára. – Egy törvénytudó, aki szintén jelen van, észbekap, hogy mindez rájuk is szabott. Megbántva érzi magát és menten szóvá is teszi. A jajok sora mégis folytatódik, s Jézus rátapint a legkényesebb pontra, hogy az aprólékos szabályok követelésével elhordozhatatlan terhet akasztanak kortársaik nyakába, miközben magukat mentesítik a terhek

alól, mivel ismerik a kivételek módoszatait és szorgalmasan élnek is velük. – Egyedül a szeretet lehetősége és parancsa hordozza magában Isten szabadításának ígéreteit.

Lukács 11,47–54 – Összegeződő felelősség

Jézus következtetése meglepő. Az utódok általában azért emelnek emlékműveket a múlt mártírjainak, mert vele tanúsítják, hogy nem azonosítják magukat az elődök bűneivel és tévedéseivel. Nemes szándékuk nem vonható kétségbe és mégis Jézus olyan igazságra érez rá, mely még a jóvátétel legszebb megnyilatkozása ellenére is ott lappang a szívben. Ez pedig a rossz lelkiismeret. Mintha emlékművek és díszmenet teljesítésében az ember saját zavarát is leplezné. A fiak nemzedéke utólag bevallja, hogy annak volt igaza, akit életében próféta és apostol volta miatt üldöztek és megöltek. Ebben azonban hat némi kétség is, nem biztos, hogy ha atyáink korában éltünk volna, nem cselekedtünk volna-é mi is akként, ahogy atyáink tették? – Sokféle bugyra van az emberi léleknek, s Jézus bevilágít mindegyikbe.

Abban az időben több prófétának: Ámósznak, Habakuknak ismerték és tisztelték a sírját. Az ApCsel 2,29k szerint Dávid sírja szintén ismert, s bizonyára megbecsült volt, mert nemcsak királynak, de prófétának, zsoltárszerzőnek is tartották őt – joggal. Mivel pedig hitték, hogy rendkívüli, végidőkre utaló helyzetekben a próféták feltámadhatnak és visszatérhetnek, meg voltak szeppeven e lehetőségűtől. Követve észjárásuk menetét, a síremlékek önigazulásul is szolgáltak, ha számonkérők rajtuk korábbi nemzedékek fenntartásait, avagy közönyösségét, főként pedig a kiontott ártatlan vért. Mindazáltal – hallgatólagosan –, de kifejezték így azt is, hogy azért legjobban, ha a holtak nyugton maradnak ott, ahol vannak!

A 49.v-től Jézus (vagy Lukács?) korabeli iratot idéz, melyben Isten bölcsessége megismerésül beszél. Nem állapítható meg, hogy az idézet meddig tart; lehet, hogy egészen az 51.v. „Bizony mondom néktek” jézusi összegezéséig. Ez az irat mind ez idáig nem azonosítható. Talán keresztyén mű volt, mivel már apostolokat is említ, és kikristályosodó állapotban van a héber kánon, melyben Ábel az első, Zakariás vére pedig az utolsó könyvben található (2Krn 24,20kk). Ahol is a 22.v szerint, a haldokló mártír Zakariás ezt mondta: „Lássa meg ezt az Úr és kérje számon!” Nos, nincs feledve szava és eljött a számonkérés ideje. – Súlyos ítélet, amit nemzedékére mérve, Jézus hirdet. Próféciája igazolást nyert a 66-70. esztendőkből, a tragikus zsidó háború pusztításaiban, amikor egyetlen nemzedék élt át olyan ítéletet, melyben előző korok prófétákat üldöző és megölő elvakultságának keserű következményei összegeződtek.

Végül pedig: az „ismeret kulcsa” az a hatalom, mellyel birtokosai előszeretettel kötik meg, fogják vissza az elérhető ismereteket oly módon, hogy csak azokat engedik a közelébe, akik lelkiismeretükben készek megalkudni velük. Közelebbi példákat találhatunk rá a 20.sz. két bukott diktatúrájából. – Egyházat és közéletet tisztító erő van Jézus szavaiban!

Lukács 12,1–5 – Egyazon mértékkel

Jézusnak lelki harca van nemzedékével. Az előző rész is azzal záródott, hogy a farizeusok hevesen támadták. Az ige nem részletezi faggatózásukat, de némi képzelőerővel, sine ira et studio (harag és elfogultság nélkül) feldúsítható, amiről az evangélium csak érintőlegesen beszél.

Ott viszont a képzelet is cserbenhagy, ahol a Jézus körül támadt – nincs reá jobb szó –, tumuktust szemléljük, hogy amikor az emberek kis híján letapossák egymást körülötte, a vélhető hangzavarban miként tudott szólni külön csak tanítványaihoz. Mégis lehetséges volt számára; s ez a mai ember számára megszívlelendő, aki gyakran fülsiketítő és idegfárasztó tömeghatások között és felfokozott hangzavarban él. Módját kell ejtenünk, miként engedhetjük magunkhoz közel az Ő szavát, hogyan tudnánk kiszűrni az erős szakos, de jellegtelen dübörgésekből és beszédfoszlányokból az ő határozott hangját. Neki ilyen kedvezőtlen környezeti hatások közepette is lényegbevágó mondanivalója van tanítványai számára. Arra inti őket, hogy őrizkedjenek a farizeusok kovászatól, a képmutatástól, aminek különben meglesz az ítélete, mert ha megfeszülnek, sem tudják szerepüket végigjátszani; legyenek bármilyen művészei szakmájuknak, rejtett dolgaik lelepleződnek, titkaik kitudódnak. – Övéit pedig azért inti, mert szóba sem jöhet, hogy a farizeusok támadásai miatt lehet kétféle mércével mérniük. Megkísértheti tanítványait is, hogy tanúságtételük merő külsőséggé váljék. Amit bizalmas közösgben, sőt a belső szobában, tehát az imádkozás helyén (Mt 6,6) mondanak, azt világosan, sőt a (lapos) háztetőkről fogják hirdetni. Ez a jézusi intés csak úgy érthető, hogy kifejezetten a pünkösddel kezdődő időkre készíti elő őket! – Gyarló hasonlattal élve: a lemezre vett önfeledt szavak a hangszórókon mindenki füle hallatára tova-terjednek majd. Voltaképpen örülniük kell, hogy ami számukra személyessé vált, abból közügy lesz; de megvan a felelőssége is, hogy midőn a nyilvánosság elé lépnek, ugyanazok maradjanak, mint amikor csupán maguk között voltak. Ha nem így lesz, menthetetlenül esnek bele a képmutatás bűnébe, s ezt a szerepet ők sem tudnák végigjátszani. Óvakodjanak tehát a farizeusok kovászatól. Egy segítség létezik: se többet, se kevesebbet ne mutassunk, mint amik vagyunk. Hiszen itt rólunk is szó van!

Eddig még nem használt, bizalmas megszólítást alkalmaz Jézus: barátaim! Lehet, hogy hirtelen megrettentek, hogy akkor legjobb egy mukkot se szólni maguk között. Nem! Nem erről van szó. Le-

gyen csak bizalmas baráti közösség köztetek, de ne tartsatok nyilvános kihatásaitól sem. Ha az odakint történtek a belső közösség folyamányai, akkor sem kell félnetek emberektől. Megölhetnek ugyan, s számoljatok is vele, de csak a testet tehetik tönkre. Ne tőlük féljete; egyedül Istent féljétek, gyehennára ő vethet; de meg fog menteni tőle, ha következetesek maradtok a hitben!

Lukács 12,6–12 – Nem feledkezik el rólunk

A cím jelölte biztatás fűzi egybe e szakasz jézusi mondásait. Van-
nak azonban helyzetek, amikor számolnunk kell egy másik eshe-
tőséggel is, hogy megtagadhat bennünket. Ezt elhárítandó, nyíltan
szól és időben figyelmeztet, hogy legyen kellő bátorságunk megval-
lani őt, s akkor Ő is vállal minket az Atya előtt! – Igaznak bizonyul a
jézusi ígéret a hétköznapi gondjai-bajai, szükségei és szűkösségei
között is. Ahol még a verebecske is piaci áru, mert van rá kereslet,
ott az életkörülmények sem rózsásak. Amikor az ember az ínség ri-
deg tényeivel hadakozik, hamar erőt vehet rajta a letörtség, hiszen
Jézus korában sokan csak alig tengették az életüket. Ő egy ilyen le-
verő példát alkalmaz arra, hogy biztasson általa: Nézzetek! Az Isten
még ezekről a csupasz madarakról sem feledkezik meg. Az értékük
szinte semmi, mert két darab fillérest ér belőlük öt darab, mégis van
becsük. Vagy tekintsetek lehulló hajszálaikra, számukat sem is-
meritek, de az Isten azokat is számon tartja. Higgyétek el: Őelőtte
sok verébnél értékesebbek vagytok.

A kevéstől, kicsinyről érkezve tanítványai értékéig: aki vallást tesz
róla az emberek előtt, azt az Emberfia is vállalja az Isten angyalai
előtt; arról itt most nincs szó, hogy csak ama napon. Vállalása te-
hát nyomban érvényes, amint bárki nem szégyelli őt. – Viszont nem
veszi föl annak ügyét és személyét, aki bár ismeri, de mégis meg-
tagadja őt. – Óhatatlan, hogy mindjárt ne jusson eszünkbe Péter
tagadása (22,54kk). Azt miként dolgozzuk fel Jézus szavai alapján?
Nos, a 10.v tanúsága szerint Jézus Emberfiának nevezte önmagát,
de amikor az ítéletkor visszatérő Emberfiáról beszél, nem jelenti ki
határozottan, hogy az is ő lesz. Szándékosan nyilatkozik e kérdés-
ben visszafogottan. Így értehtő az, hogy aki az Emberfia ellen szól,
annak megbocsáttatik, de aki a Szentlélek ellen beszél, annak az már
nem bocsáttatik meg. Jézus nem mértékkal mérve kapta a Lelket (Jn
3,34), s ő a Szentlélek által áldozta fel magát (Zsid 9,14), a Szentlélek
által támadt fel (Róm 1,4). A Szentlelket az Atya jobbjára emelt Jézus
kapta legelőbb és Ő töltötte ki követőire (ApCsel 2,33). A Szentlélek
káromlása tehát a krisztusi váltságmű félremagyarázása, vagy taga-
dása abban az időben, amikor már kitöltetett a Lélek; s az is kétség-
telenné válik, hogy a megdicsőült és immár dicsőségben visszatérő
Krisztus Jézus ugyanaz a személy, aki megaláztatásában is az volt.
Péter tagadása időben korábban történt, amikor ez az ismeret még
nem adatott meg, mert még nem érkezett el az ideje. – A főnti esz-
mefuttatást tekintse mindenki kísérletnek; szóljon az, aki erről több

ismeretre jut el! Elkövetkeznek majd azok az idők is, amikor mind a zsinagógákban, mind pedig a világi hatóság előtt hurcolják meg őket. Akkor sem hagyja őket magukra a pellengéren, mert a Szentlélek időben megadja, mit válaszoljanak. – Valóban, legyen bármilyen élethelyzet, ő nem hagy magunkra, ha mindenkor vállaljuk őt.

Lukács 12,13–15 – A kapzsiság kísértése

Mivel az öröklés szabályaira csak nagy általánosságban voltak rendelkezések (4Móz 27,8kk; 5Móz 21,17), vitás esetekben rabbikat kértek fel, hogy döntsenek a huzakodó felek között. Jézus vehetné megtiszteltetésnek, hogy kortársai alkalmasnak vélik a döntőbíró szerepére. Ő azonban most is tartja magát ahhoz, amiért küldetett. E vitás esetben, s anyagi peres ügyekben általában, nem érez föltalalmazást Istentől, hogy beavatkozzék. A kérdés, hogy ki tett engem bírónak, vagy osztónak tkp. azt jelenti, hogy Isten nem hatalmazta fel rá, tehát nem is vállalja.

Őt egyáltalán nem lehet, s ügyével, egyházával kapcsolatos személyeket, szolgálatokat soha sem szabad eszközül használni arra, hogy saját érdekünket sikerre vigyük. Jézus célokat mutat, s megajándékoz vele, ha szelíd igájába befog (11,29k); erre hív – nem eszközül, hanem munkatársként. Maga mellé emel általa, visszas és tilos tehát őt a magunk eszközévé alacsonyítanunk. Ezzel csak csődbe juthatunk. Olyan nincs, hogy másoknak szeretnénk beolvasni általa. Ellenben ő szólít meg: „Ember”, s ebben van valami józanító, felrázó: Becsüld meg magad te is, és ne bonyolódj megszégyenítő, magadat és másokat is lejárató vitákba. Hát ne küzdjek az igazamért? Lehet, hogy éppen az volt a vita tárgya, hogy a fönti rendelkezésekben biztosított 2/3-ad részen túl az elsőszülött fiú az egész örökséget magának akarta megkaparintani, s testvére kereste igazát. Jézus válasza voltaképpen olyan, mint a 6,29-ben mondtak, hogy ha elveszik felsőruhádát, add neki oda az alsót is.

A gyülekezetben is előfordulnak vitás ügyek, s igazságot kell(ene) tenni közöttük. Annak is vannak korlátai. Irányadó az 1Kor 6,1kk, s végső kicsengése annak is ez: „Miért nem szenveditek el inkább a sérelmet? S tűritek el inkább a kárt?”. Hozzátehetjük, hogy bízzátok Istenre!

Jézus a visszavonások gyökerére tapint, amikor óv a kapzsiságtól, s annak minden változatától. Az a fő kérdés, hogy mi éltet bennünket? Egyáltalán, hogy mit nevezünk életnek, s az miből táplálkozik? A 15.v második fele nehezen, s csak éretelemszerűen fordítható, valahogy így: „Még ha bővülködik is valaki, az élete nem anyagi javakból áll”. Ide kívánczik mindjárt a Jn 10,10: „én azért jöttem, hogy életük legyen és bőségben éljenek”. Az első összegezés tagadó formában fejezi ki azt, amit az utóbbi igenlő értelemben közöl. Mit értünk életen? Lehet bővülködni és szűkülködni is, sőt meg kell tanulnunk élni az egyikkel, s elviselni a másikat (Fil 4,12), de az élet,

mely megérdemli ezt a nevet, nem ezekben van, s nem függ anyagi feltételektől, nem is táplálkozik gazdasági forrásokból. Jézus tömören fogalmazott, szólván arról, hogy ő a feltámadás és az élet (Jn 11,25). A benne és általa közölt élet erőinek és hatásának kell átjárnia földi, testi, s közösségi életünket. Ebben adatik megtartó erő számunkra, közben vissza is tart a jussért folytatott lealacsonyító perpatvaroktól!

A felhalmozás balgasága

Lukács 12,16–21

Hajlamosak lennénk ezt a gazdag embert magunkban fölmenteni. Elvégre bárki, aki akkora termést takarít be, hogy nincs hová raktároznia, magától értetődően törné a fejét, miképpen építhetne tágasabb raktárakat, ahová majd befér a várható szép termés. Egy kicsit még irigyeljük is szerencsés embertársunkat. Eddig is volt mit aprítania a tejbe; gazdag volt, s most megint rátekintett a szerencse. Nem mindenki mondhat magáénak ilyen tetézett bőséget. Abban viszont egyértelműen marasztalnánk el emberünket, amikor nyugtatgatni kezdi a lelkét, hogy az élete esztendőkre gazdagon be van biztosítva. Ámbár ma is vannak sorstársaink, akik úgy gondolkodnak: Eddig gürcöltem; mikor élvezhetem már egy kicsit azt, amiért egy életen át megdolgoztam? Majd a szebb napokban, ha nyugdíjas leszek, s lesz Budán egy kényelmes lakásom!

Mindezt eleddig feltételesen állítottuk, hogy miként ítélnénk e gazdag dolgában. Az ige azonban más színben láttatja velünk példázatos esetét. Nehézség az, hogy a jézusi beszéd rendkívül rövid, stílus és fogalmazás szemszögéből ezt nevezzük – volt már szó róla –, breviloqvenciának. Jól meg kell néznünk tehát, hol van a történet fordulópontja, avagy csattanója. A 20.v vége arról tájékoztat, s fenntartásokkal állítható is, hogy emberünk tényleg lerontotta régi csüreit, s föl is építette a tágasabbakat. Aratása és szürete is sikeres volt; s az új tárolókba is csak halmozva fért be, amit izzadtan fénylő arccal behordott, ill. behordatott. Tehát már megtörtént a felhalmozás; s Isten ekkor szólt, hogy bolond (vö: Zsolt 39,7)!

Abban a percben, amikor a sikeres gazdasági esztendő tudatában éppen kezdte volna magát beleélni abba, amivel korábban a lelkét biztatta, akkor szólt Isten hozzá, valószínűleg éjszaka, hogy nem éri meg a reggelt! – A lelkét, melyet dédelgetni szándékozott, még azon az éjjelen elkéri tőle; zsidó felfogás szerint: a halál angyala(?) kéri el, aki azonban Isten eszközeként cselekszik. Amit pedig felhalmozott, vajon kié lesz? Ez azért váratlan fordulat, nemde? Bár nem egyedi eset, mert mindenki így jár, aki magának gyűjt, s nem arra törekszik, hogy Istenben legyen gazdag. Mit értsünk ezen? A tanítás befejezése a 33k v-ekben van. Isten nemcsak az eset „lelki” részét marasztalja el, hanem mindenestől az életvitelt, s az önző gazdagságot is, s minden olyan életformát, melyben az ember csupán önmagát legelteti, s nem törődik embertársaival. A Biblia szerint szegény gazdagok ők, s mindegyik egyként sajnálatra méltó, aki csak gyűjt és halmoz, mint mezőn a güzü. Ne irigyeljük őket!

Mondjunk valami biztatót is az eset kapcsán. Meglepő benne az, hogy Isten közvetlenül figyelmezteti ezt az embert, mielőtt a lelkét elkérte volna. (Más összefüggésben, de felrázó erővel figyelmeztette Kaint is: 1Móz 4,6k). Szinte sokkolja emberünket! Vajon megszívlelte? Ha végszóra is, mintha lenne még egy lehetősége. Hátha van Istennek közvetlen intése azokhoz, akiket már éppen elszólítani készül! – De a lelkiekben lusta ne vigasztalja magát ilyen illúziókkal!

Lukács 12,22–28 – Különös gondoskodás

Istennek van mindeneget átfogó gondoskodása, gondviselése: „ő jóságos a hálátlanok és gonoszok iránt (is)” (6,35); de tekintettel van a teremtet élet egyszerűbb, így is mondhatnánk: alacsonyabb rendű hordozóira, pl a hollókra, akiket a törvény pedig tisztátalannak ítélt (3Móz 11,15; 5Móz 14,14). Mégis a holló vissza-visszatérése a bárkához, híradást hozott az özönvíz történetében (1Móz 8,6k), sőt az Úr parancsára hollók etették Illés prófétát az éhínség idején a pusztában (1Kir 17,4kk). – A továbbiakban is, fölveve az egyszerűbb teremtmények példáit, Jézus észrevéteti tanítványaival a lilomok csodálatos növekedését, öltözetük szépségét; s általában azt a körültekintő gondoskodást, amellyel Isten hordozza és öltözteti a ma holnap elszáradó és kemencébe jutó, egyszerű mezei füveket! – Azok sorsában felmutatja azt a közvetlen hűség-kapcsolatot, így is fogalmazható: szövetséget, melyet Isten a maga részéről vállalt az általa alkotott természettel, és nem hagyta cserben azóta sem, hanem „meghallgatja” (vö: Hós 2,23k) őket! – Mindez csupán hasonlatként fölvetett példa Jézus tanításában, külön hangsúly nélkül. Természetromboló korunkban azonban megengedhető, hogy kissé tovább időzünk nála, amire egyébként Jézus fel is hív: „Nézzétek!”, s értékeli, becsüli is a virágokat, a növényeket, sőt gyönyörködik bennük, lehetővé téve, hogy mi is az ő szemével vegyük észre kivételes öltözetüket, mely dicsőségben fölülmúlja még Salamon király öltözetét is, amikor az a hatalma delelőjén tündökölt! Ahogy Jézus érzékelte a természetet életető, közvetlen isteni gondviselést, tekinthető a természetvédelemre ható ösztönzésnek korunk számára.

Ennyi kitérő bizonnal megengedhető a fő vonulattól, melyet Jézus mindezekkel aláfest és kiemel, hogy a tanítvány bizton hagyatkozhat Isten külön gondoskodására, hiszen, végül is, az egyszerű tanítvány sokkal értékesebb a fáknál, füveknél, madaraknál. – Igen! Mert végül is nem az általános gondviselésről beszél, hanem az övét érintőről. A tanítványságban ugyanis az eredeti teremtetési rend, s a benne ható gondviselés áll helyre megint. Ezért fontosabb az élet a tápláléknál, s a test az öltözetnél. Mindkettő –közvetlenül– Isten teremtető munkájának műve. Krisztusban megint helyreállt a teremtetés ékes rendje; s az is, hogy Isten nem hagyja magára, amit életként, s életrevalónak alkotott, s testként megformált. Az aggodalmaskodás kétségbe vonja Isten hűségét és következetességét. Önmagát tuszkolja a Teremtető és a teremtmény közé, Isten dolgába avatkozik, amikor gyötri magát étele és ruházkodása gondjaival. Ám az életét

képtelen meghosszabbítani ama mértéken túl, amit az élet alkotója számára megszabott. – Rá kell jönnie, amit Jézus ki is jelent, hogy ezen a területen a legcsekélyebbre sem képes az ember. Ha ezek miatt töri magát a tanítvány, kicsinyhitű, mert megélhetését nem meri Istenre bízni.

Lukács 12,29–34 – Isten országa és a ráadás

A 29.v összegezi az eddigieket: „Ti tehát ne kérdezzétek, mit egyetek... és ne nyugtalankodjatok”. Az ember idegesen tétovázik félelem és remény között. Magától értetődő, hogy a világ népei (a pogányok) törik magukat érte, mert az ember elvesztette Teremtője és Gondviselője szerető vezetését; lelkében összekuszálódott a mennyei Atya képe. Szeretné kiiktatni a zavart, s betölteni az űrt olyan pótlékokkal, melyeket önmagának megadni képes; bármennyire igyekszik is, mégis békessége. Képtelen kizárni lelkéből szorongásait és a feszültségeket.

A tanítvány azonban bátran viselkedhet úgy a köznapi dolgokban, mint aki hazatalált. Atyja van a mennyben, aki megélhetése dolgai-ban is időben intézkedik. Jól ismeri övéinek minden igényét és meg is adja, ami valóban szükséges. – Félreérténék biztatását, ha nem-törődömségre, vagy éppen lustaságra szóló ösztönzést hallanánk ki belőle. Jézus azt mondja, hogy azt az energiát, amit a világ népei a megélhetés és boldogulás érdekében hoznak mozgásba magukban, mindenkor tanítványainak az Isten országa keresésére kellene fordítaniuk. Ennek a köre pedig széles ívű; s ha a készség megvan bennük, megtalálják azt a területet és tennivalót, ami személyükre van szabva; a napi megélhetést pedig ráadásul adatik meg nekik. Aki az Isten országának munkása, annak megélhetéséről, ellátásáról ennek az országnak Ura fog gondoskodni.

Emlékeztetőül: az Isten országában, s azok életében, akik azt munkálják, már helyreállt a gondoskodó teremtési rend, sőt magasabb szinten valósul meg, mint ami az ember és a természet együttesét, közösségben a Teremtővel és Gondviselővel, a bűneset előtt jellemezte. A dogmatika nyelvén fogalmazva: A gondviselés-hit az Isten országa hitének következménye. Nem a gondviselés hitén át visz az út a Megváltóba vetett hithez, hanem fordítva: Jézus Krisztus váltságából következően értjük meg és élhetjük át mennyei Atyánk életünket illető gondoskodását!

Természetesen ez még nem a végső kiteljesedés, nem a teljes váltás. Az Isten országa jelen van, de eljövendő is. Jótékony feszültséget hoz tehát létre. Azért ne féljen a kicsiny nyáj, mert Isten jótetszése úgy döntött, hogy országát nekik adja. Aki mindezekben reá bízta magát, bátran tekinthet a jövőbe. – Ezekben a gondolatokban még mindig több volt a megnyugtató, mint a serkentő, ösztönző indítás. Félreértésre adhat okot, következésképpen elkényelmesedhetünk. Jézus ez ellen véd, amikor önkéntes és tisztos szegénységre biztatja

követőit. Aki kész átadni a szűkölködőnek javaiból azt, amire indítatása van, az időtálló kincset gyűjt magának a mennyben. Tolvaj és moly nem férhet hozzá. Végül is a szívünket kéri, alább nem adja. Ha nála lesz a szíved, ő lesz egyetlen kincsed is, mely az arany értékéhez sem mérhető.

Lukács 12,35–40 – Éber várakozás

Jézus tanításában két felövezésről esik szó. Egyik az, hogy tanítványainak fel kell övezniük derekukat; a másik pedig: hogy amikor a ház ura hazatér, reá váró szolgáit azzal ajándékozza meg, hogy asztalhoz ültetve őket és magát körülövezve, felszolgál nekik. A keresztyén reá várást nem szabad mindenestől a végidőkre, mint végső célra összpontosítanunk. Jézusnak vannak közbeeső megérkezései is, amikor gyülekezete előtt még mindig az aláhajoló és asztaloknál szolgáló személye áll előtérben, jóllehet már ott ül az Atya jobbján, tehát nem tétlenül ücsörög egy díszhelyen! – Még a Jel 3,20-nak is van ilyen dinamikus értelme: Megérkezett ajtónk elé és zörget, s aki megnyitja az ajtót, azzal együtt vacsorál. Vélhetően a gyülekezet használatában kapott ilyen színezetet a jézusi intés, midőn tudomásul kellett venniük, hogy az első, sőt a második nemzedék is kihal, akik még szemtanúi lehettek Jézusnak; pl feltámadottként (vö: 1Kor 15,6!). Az őrváltások száma is rugalmasan értendő: A második őrváltás éjjél előtt 10 órakor volt, harmadik pedig, a mi időbeosztásunk szerint, éjjél után 2. –kor.

Az időpont kiszámíthatatlansága szerves tartozéka Jézus tanításának. Erről beszél a meghökkentő „tolvaj” hasonlat (vö: Jólé 2,9), akinek behatolását a házba nem lehet előre kiszámítani. Gondolnak ilyen, meg másmilyen időpontokra, de az Emberfia akkor érkezik meg, amikor éppen nem is gondolják. Végül is nagy evangélium, örömhír van abban, hogy számolva Jézus időközi eljöveteleivel is, a halálra sem úgy gondolunk, hogy érkezik majd a nagy kaszás, fülön fog és ragad magával. Nem! Abban az órában az Emberfia jön el értünk! A Jn 14,3 pontosan erről beszél: Eljön övéiért és magához veszi őket, hogy ott legyenek, ahol ő van. De időközi eljöveteleihez számítandók a gyülekezet úrvacsorai közösségei is, folytatásaként annak, amikor a Feltámadott együtt evett tanítványaival (24,30.41kk).

A ház ura menyegzőről érkezik. Ez még nem a végidők messiási lakomája, hanem a menny kiábrázolása, melyben a megdicsőült Fiú már részes, de igazi otthona – meglepő módon –, még övéi között van, ahol őt hazavárják, avagy nem várják. A szolgák boldogsága a felszerelt és éber várakozásban van, s abban az örömben, hogy létük nem üres, s nem céltalan, nem is csalóka ábránd, hanem beteljesedések láncolata. A keresztyén élet várakozások és beteljesedések lüktetésében halad végső célja felé.

Legyen tehát derekunk felövezve. Az ókori ruhákat nem lehetett munkában, harcban viselni öv, vagy derekat átkötő alkalmatosság

nélkül. Olykor nem láttak még nappal sem a félhomályos házban meggyújtott szövétnek nélkül. Égjen lámpásunk, a hitnek várakozó ébersége. A ház urát váró virrasztás nem kínos kötelesség, hanem valóságos és szükséges keresztyén életforma. A látszólagos késedelem nem csüggeszt el, de még teljesebbé teszi a ház ura érkezésére várók boldogságát.

Lukács 12,41–48 – Megismerés szerint

Mennyiben mondható általánosnak, hogy az éber várakozó boldog, a nemtörődöm pedig fenyítést kap? A kérdésben jelen van a felelősség azok iránt, akik nem ismerik Krisztust. Mi lesz azokkal, akik – önhibájukon kívül – soha nem kerültek az evangélium hallás-közelségébe? Péter kérdése is voltaképpen ez: Nekünk mondd, vagy mindenkinek? – Jézus csak részben válaszol az érdeklődő kérdésre. A 47k két versében ott van egyébként a válasz. A szolgálával, aki ismerte Ura akaratát, s mégsem járt el aszerint, sőt még készséget sem mutatott, hogy hozzáfogjon, vele mi lesz? (Közbevetve: Isten még a félbemaradt dolgainkat is becsüli, adódnak soha be nem fejezett, vagy be sem fejezhető munkák!) – Nos, a megátalkodott ne csodálkozzék, ha deresre húzzák és elverik rajta a port. Az ítélet kemény dolog és itt éles levegő csap meg bennünket. Hiába lázong ilyenkor az érintett, hogy hol van az Isten? Vegye észre, hogy a fenyítésben van jelen ő; ne Istent vizsgálgassa, lázadozva; önmagát kell ilyenkor megvizsgálnia! – Aki viszont nem ismerte ura akaratát – ezúttal hiányzik a szövegből, hogy szolga, de azért ura neki az, akinek akaratát nem volt módja, hogy megismerje –, és e tudatlanságban cselekedett verést érdemlő dolgokat, az is megkapja az időközi ítéletben, ami jár, de kíméletesebben. Ilyenkor gondolja végig józanul az érintett, hogy még rosszabb lett volna ha... Mivel a „nagyok” felelőssége elsődleges (vö: Jel 20,12!).

Elakad a lélegzetünk a szokatlan jézusi fogalmazás következtetéseitől. Nem szoktunk hozzá, de mi vagyunk tulajdon félremagyarázásaink okozói, ha olyan Jézus lenne kedves nekünk, akit mindenféle kenýerre rá lehetne kenni. Hát ő nem ilyen! Péter, s a többiek számára a közvetlen válasz a 48.v vége: akire többet bíztak, attól többet is várnak, s nem olvashatjuk azt, hogy akire meg kevesebbet, attól arányosan kevesebbet kérnek számon. Nem mintha nem így lenne, de az emberek üdvösségéről folytatott elvi vita helyett, az elhívott tanítvány azzal törődjön, amivel megbízták, rá fölhatalmazták, a többit pedig bízza Istenre (Jn 21,20kk), mert ő elsősorban a hű és bölcs sáfárokat keresi. Mintha körül is nézne és kérdezné: ki volna az, aki ilyen, és hely is állna a rábízottakban? Ma is ilyeneket keres bennünk és közöttünk. Amikor kérdez, teremtmő szóval létre is hívja bennünk az alkalmas sáfárt. Ezért most rajtunk a sor, hogy tegyük is azt, amire felhatalmaztak: élelemet, tápláló testi-lelki kenýeret adni tovább! A kenýér átvitt jelentése áll ma előtérben: a megélhetést biztosító munkát jelenti. Boldog az a szolga, legyen az küldő, avagy

elfogadó, akit ura – amikor megérkezik – ilyen munkában talál. Jutalma a többre-bíztatás lesz, ami még ez életben is megtörténhet, de az üdvözítés állapotában is, mely nem tétlenség, hanem kibeszélhetetlen, örvendező szolgálat. – Aki pedig visszaél megbízásával, véli, hogy ura késik, s az ételt magába tömi, közben bőven öntözi itallal, szolgatársait meg verni kezdi, annak nemvárt órában érkezik meg ura és felelősségre vonja. Az ilyennek kettévágatás lesz a része, amit a szövetségszegő volt kénytelen elviselni az ősi K-en! Ezt ábrázolta ki a kettévágott húsdarabokkal, az Ábrahám-mal kötött szövetség is (1Móz 15,10.17k). – A szövetségszerű magatartásban a hit és hűség édestestvérek.

Lukács 12,49–53 – Tűz és meghasonlás

Tovább tart Jézus szigorú, önmagát is engedelmességbe fogó beszéde. Mégis nehezen barátkozunk meg hangvételével, pedig ez is Ő, s üzenetek vannak benne számunkra.

Miként értsük, hogy tüzet bocsátani jött a földre? Segítségünkre jön, ha visszatekintünk Keresztelő János próféciájára. A 3,18k során János kétféle tűzről szólt. Az olthatatlan tűz, az ítélet. Hirdette továbbá annak eljöttét, aki majd Szentlélekkel és tűzzel fog keresztelni. Hasonlóképpen szól Jézus is jövelele céljáról, hogy a földre tüzet kell bocsátania, de előbb alá kell vetnie magát a szenvedés kereszt-ségének. A sorrend tehát nála is: jövetel – keresztség – tűz. Mind-ebből az következik, hogy a Szentlélek tűzéről beszél, melytől nincs messze az ítélet gondolata sem, tekintettel a Jóel 3,3-ra, melyet Péter is idéz az első pünkösdőn (ApCSel 2,17kk), s benne szó esik vér-ről, tűzről, füstfellegekről. A Szentlélek kitöltésével ez a folyamat már megkezdődött. Jézus szavaiban az előzményekből következőleg, sűrítve van, ami időben kiterjedtebb, mintegy időben, térben széthúzottabb. – Kezdetekben tehát nem következett be mindjárt az ítéletes vihar, amit – ezek szerint – Jézus látni óhajtott. Részéről ez megint olyan kívánság – hasonlóan a szenvedés poharához –, hogy vétessék el tőle (22,42), ami egyelőre nem teljesedik be. A rövidke „de” szócskában ott a fordulat: jönnie kell előbb a szenvedés keresztségének, a testére mért tűzkeresztségnek, amelyet el kell viselnie, melybe halálíg vivő engedelmességgel kell alámerülnie. – Van itt azért egy reménysugár, hogy abban a keresztségben ki is fog jönni a mélységből, tehát lesz felszálló ága is annak, melynek első fázisától oly igen szorong. – Ezért óhajlja, a visszarettenéssel együtt siettetné is, hogy minél hamarabb túlessen rajta. Mily emberi itt, mi magunk is, szorult helyzetekből ismerjük ezt az érzést!

A szenvedés szükségszerűségében valósággal összetörik ama első reménység, melyet kezdetben Jézus is hordozott szívében, hogy népe majd fölismeri, elfogadja őt és békessége jószerivel akadály-talanul árad majd szét, s aztán megvalósul a messiási birodalom! – Nem, az út másfelé visz és sokkal göröngyösebb lesz. Ezért most tanítványai is szét kell törnie ezt az álmodat. Ha eddig ők is úgy vélték, hogy a messiási békesség nagyobb megrázkódtatás nélkül fog győzni, most rá kell ébredniük, – éppen az elutasítás és a szükséges szenvedés buktatóin át –, hogy a fölismerés és az elfogadás útja emberi oldaláról is küzdelmesebb lesz, mert meghasonlások fogják kísérni.

A Mik 7, legkivált a 6.v-e, készítette elő a végidők eme válságának képét, melyek családokon belül is szakadásokat idéznek elő. A Krisztus-ismeret, az Őt-követés, a Lélek kitöltése, s nem utolsósorban az üldözések és meghasonlásokat támasztanak majd szakadásokat. S bár a folyamat fájdalmas, mégis kizárva, hogy nem ezek mondják ki a végszót, inkább csak az utolsó előtti; s e vajúdsból, jó végre, megszülethet a békesség (Jn 16,21k), mert épp a meghasonlás nyomán juthat el a fölismerésre az is, aki most még nem érti, sőt visszautasítja az Isten országa evangéliumát.

Lukács 12,54–59 – Az alkalom kivételessége

Sok töprengést és szorongást érzünk azok miatt, akik vaknak, süketnek és értetlenül tétovázónak mutatkoznak, amikor meg kellene ragadniuk a segítségre feléjük nyújtott kezet. Többségük oly ügyes és talpraesett – egyebekben –, az üdvösség dolgaiban meg figyelmetlen. – Van született intelligenciája jelenségek, szellemi, politikai áramlatok megsejtéséhez, s menten érzékeli, ha más irányból „fúj a szél” és át is állítja vitorláit; ha külső ráhangolódással is, de mindjárt tud alkalmazkodni. A falusi ember meg legalább olyan jó időjós, mint voltak Jézus kortársai. Tudja, merről jön fel a májusi eső, ismeri a viharsarkokat, ahonnan a „nagy idő” támadhat, számon tartja a metsző északi szél természetét, amikor „onnan fú(j), az annyárúl”, s közben leél egy életet anélkül, hogy rácsodálkozna Isten kegyelmi művére, s szívében meghallaná a hívást, ami olykor egészen közel jön hozzá. – Mintha azért olykor tetteté is magát. Lehet, hogy ott bent meg is mozdul a lelkiismerete, de titkolja, ami tkp, fordított képmutatás. Bizonyos, hogy Jézus is így értette! Tehát más jellegű volt, mint a farizeusoké, mert míg azok többet mutattak a meglévőnél, a nép, a sokaság meg kevesebbet mutat. Az utóbbihoz mégis mintha jobban lehetne bízni, van ott valami szikrája a reménységnek...

Fölismerik tehát az ég és a föld „arcát, arculatát, jelenségeit”, de a kedvező alkalmat, hogy Jézus ott van közöttük és általa közel jött az Isten országa, azt nem ismerik föl, vagy úgy tesznek, mintha nem érzékelnék, s ezzel elszalasztják a kedvező alkalmat. Itt megint a „kairosz” fogalom áll, ami nem a mérhető idő, hanem az alkalom csomópontja, amikor tétovázás nélkül mozdulni kell(ene). A légtornász munkájában van egy pont, amikor ugrania kell, szinte belevetnie magát a semmibe, azzal a tudattal, hogy most vár rá két feléje nyújtott kéz, hogy egymást megragadják: két kéz a másik kettőt. – Jézus a továbbiakban is csodálkozik, hogy maguktól is miért nem képesek megítélni, mi az igaz(ságos), megkülönböztetve az igaztalantól, hamistól, visszástól, hazugtól. – Adódnak aztán az életnek további, el nem odázható alkalmai. S bár itt nem a kairosz szó áll, a jelenség, a teendő ugyanaz. Sőt úgy lehet, hogy aki az üdvösség kairoszát fölismerte, az jön rá, hogy menet közben mit kell azonnal elrendeznie, legyen az bármilyen kellemetlen. Embereknek tartozunk; van, aki nem szívvel bennünket; másokat mi viselünk el nehezen. Tartozások időben rendezendők, mert egy ponton túl már beindul a visszafordíthatatlan bírósági ügymenet.

Ez azonban Jézusnál példázat; avagy hasonlat, melyben ugyanarról van szó, mint az előzőkben. S ámbár Isten nem ellenfél, de van vele elég rendeznivalónk. Amíg Jézus hív, kedvező az alkalom, hogy megbékéljünk Istennel, és viszont. Ki ne fusson a kezünk közül az őbenne elkészített kegyelmi lehetőség; végül is ő nem ellenfelünk!

Lukács 13,1–5 – Vész hírek

Jézussal rossz hírt közölnek, mely szerint galileaiak estek áldozatul Pilátus katonáinak. Az esetről nem tudunk közelebbit. A történetíró Josephus sem említi, pedig ő sok mindent megírt, ami azokban az évtizedekben történt. De ez sem mérvadó, hiszen Jézusról és a keresztyénekről szinte semmit nem említ!

Jézus maga is galileai, s vélhetően éppen szűkebb hazájában tartózkodik. Az eset távol, bizonyosan Jeruzsálemben, vagy környékén történhetett, ténylegesen a páskaünnep közelségében. Csak akkor volt úgy, hogy a páskabarányt maguk vágták le a családtagok. Nem valószínű, hogy a templom körzetében esett volna a galileaiak megtámadása, inkább útban odafelé. Nem lehetetlen, hogy politikai színezetű, messianisztikus csoport tagjai voltak az áldozatok, talán szélsőséges zelóták. Egyébként is Galilea fő fészke volt a zelótizmusnak. – Ezek szerint jöhettek volna a hírvivők felháborodottan: Uram! Mit szólsz hozzá? Vérlázító eset! Ki fogja ezt megtorolni? Ez azonban csupán képzeletünk kalandozása az eset kapcsán. Az igében nincs rá támpont. Bármennyire lehetne is politikai színezete a beszélgetésnek, épp az a meglepő, mennyire szenvtelen, és távolságtartó a hírvivők magaviselete. Sőt az egyszerű emberek jellegzetes következtetéseit tárja föl Jézus, amikor hangot ad annak, ami bennük alakulgat az eset, s a Jézus által felhozott másik szerencsétlenség kapcsán. A kisember von le általában olyan következtetést, melyet abban a korban a farizeusok indoklásai még alá is támasztottak, hogy ha valaki póruljár, balesetet szenved, azt az Isten verte meg valami miatt. Biztos bűnös volt! Sőt csendes kárörömmel és megkönnyebbüléssel nyugtázza magában az ilyen, hogy bűnösebbek voltak nálam; én viszont igazabb vagyok náluk, sőt jó vagyok; azért került el a baj!

Jézus nemet mond az effajta vallásos közgondolkodásra. Ellenben prófétai intésként fogja föl és értelmezi a különféle rossz híreket, melyek megestek másokkal: intés ez számotokra, akiket kikerült a nemezis, hogy ha meg nem tértek, ti is hasonlóképpen vesztek el! Mindahány értelmezi valahogy az eseteket. Jézus sem mondja, hogy véletlen volt, vagy értelmetlen, de ő magasabb szinten ragadja meg, mutatja föl az esetek üzenetét, mint ahogy az ember, vallásos önmagától, azt kikövetkeztetni képes.

Jóllehet az eset az akkor és ott élőket érzékenyen érintette, Jézus is megmarad az érzelmi távolságtartásban, s nem keveredik a hatalmat érintő kényes ügyekbe. Azon az úton halad tovább, me-

lyen az ÓSZ prófétái is jártak, akik történelmi ítéletek, háborúk és erőszakosságok láttán megtérést hirdettek. Időben szóltak, jelekre mutattak rá, hogy ha lehet, megelőzzék a nagyobb katasztrófákat, s főként, hogy Istenhez térjenek vissza Izráel fiai.

Lukács 13,6–9 – Van-e gyümölcs a fán?

A 3Móz 19,23kk alapján szoktak rámutatni arra, hogy a példázatbeli fügefá mintegy hatéves lehetett. Az első 3 évben ui. „körülmetéletlennek” számított a gyümölcs, tehát tilos volt levenni. A negyedik esztendő termése az Úrnak adott, ünnepi ajándék volt, s ezután lehetett szabadon fogyasztani róla. Elképzelhető az is, hogy Jézus a kritikus 4. esztendőre gondol, épp arra az évre, amikor termése egészen az Úré. Hozzávéve még azt is, hogy a Hós 9,10 szerint Isten úgy tekintett Izráel elődeire, mint a fügefá első termésére, tehát mindenestől igényt tartott életükre. A példázat, első jelentésében vehető akként, miszerint Jézus a tulajdon népét érti rajta. Őket hívja és inti a terméketlen fügefá példájával; de üzenete átvihető mindazokra, akik valaha is az Úr szőlejébe telepítve érezték, vagy érzik magukat. A szőlő más példázatokban is az ő országának munkaterületét jelenti e földi viszonylatban. Kivételes a fügefá helyzete, ámbár általánosan szokás volt gyümölcsfákat is telepíteni a szőlők közé, melyek amúgy sem lehettek oly elvágólag sorban, ahogy ma megszokott. Mindenesetre a fügefára külön figyelmet fordít a gazdáját, mert gyümölcsöt vár tőle. Első években tehát nem is szakítanának róla, csak mutassa meg termését. Egyre nagyobb a bosszúság miatta, mert nemhogy teremne, de csak kihasználja a földet: „terméketlenségre kárhoztatja a földet” – mondja az alapszöveg. A bosszúság csak tovább keseredik, mert nemcsak a gyümölcs hiányzik, de kárt is okoz; élesebben fogalmazva: átkos a megléte arra a területre, melyet lefoglal. Tehát jobb volna, ha fejszével kivágnák! Itt fölismerhető, hogy Jézus igehirdetése kötődik a Keresztelő Jánoséhoz (3,8k). A példázat tehát szólhat Izráelről, de nemcsak népének szól, mert „minden fa”, amely nem terem (jó) gyümölcsöt, kivágattatik. A gyümölcs a megtéréshez illő cselekedet. Az előzőekben megtérésre intett, hívott Jézus, itt már a gyümölcsöt is keresi. A sorrend is keresztelőjános!

Jézus szolgálata azonban mégis módosul és gazdagodik ahhoz képest, mint amit az útkészítő neki tulajdonított. A gazda Istent példázza, a vincellér pedig maga Jézus. Türelmét veszve a gazda, rövid úton máris kivágná vele a fát. Vincellére azonban közbenjár érte, s egy év türelmi időt kér; s csak ha akkor sem terem, akkor vágd ki – mondja; nem úgy fogalmaz, hogy akkor majd kivágom. Jézusnál nem az ítéletes vonások és megbízások hangsúlyozódnak, inkább a kegyelmi idő korlátozott meghosszabbítása, eközben kiemelt gondozása is: ásás (kapálás), termékenyítő talajművelés. – Ha bőségesebben érezzük áldását magunkon, vigyázat! Nem az utolsó kísérlet-e arra nézve, hogy mutatkozna már meg végre rajtunk valamiféle gyümölcs-kezdemény!

Lukács 13,10–17 – Kötelékek föloldása

A betegség ebben az esetben nem közvetlen démoni megszállottság. Jézus mégis a sátán megkötöző munkájának tulajdonítja a meggörnyedt asszony szánalmas állapotát; de nem magyarázza, hogy ez miként értendő. Ott helyben sem magyarázatokkal kezdi, hanem cselekszik. Annyit azért megállapíthatunk, hogy a betegséget, s mindent, ami az embert gúzsba kötheti, az embertől idegen hatalomnak tekinti, s elvégzendő munkája szerves részének tartja avégre, hogy az embert feloldja kötelékeiből. – A zsinagógában tanított szombaton, s ehhez csatlakozott az asszonynak meggyógyítása teste görnyedtségéből. Tettének közvetlen prófétai előzménye az Ézs 61,1, még inkább az 58,6, aholis az igazi bűjtről van szó, és a LXX szövegében kétszer is olvasható a (le)oldozni ige. Hasonló jelentéskörben tettével azt fejezi ki Jézus, hogy a szombat-törvény betöltésének szerves tartozéka, hogy még az ökör és a szamár és egyéb állatok is az ember környezetében, gondozásban, felüdülésben részesedjenek. Eközben Jézus ugyanazt a sorrendet követi a megítátás érvei során, ahogy az a szombatnap nyugalom rendelkezésében olvasható (5Móz 5,14; 22,4). Ha pedig ez kijár a jószágnak – Jézus mindig a kisebbről következtet a nagyobbra, értékesebbre –, hogyne kellett volna feloldoznia éppen szombaton Ábrahámnak ezt a leányát! Miért ne üdülhetne föl kiegyenesedett derékka! Ez is olvasható az 5Móz-beli törvény indokai között: „Hadd pihenjen szolgád és szolgálód, – hozzád hasonlóan” (5Móz 5,14).

Az asszony sorsában akkor következik be fordulat, amikor Jézus meglátja, de az sem közömbös, hogy testi állapota ellenére, ami őt – kultikus gondolkozás szerint – csökkent értékűvé tette, mégis jelen volt szombaton a zsinagógában. Vállalta sorsát, nem rejtőzik el az emberek szeme elől, s Jézus fölismeri benne az Ábrahám leányát, a hit gyermekét! Érdeklí személyes sorsa. Tudja, s nem közömbös számára, hogy már 18 éve van meggörnyedt állapotban. Ezek szerint tüzetesen tájékozódott felőle (vö: Jn 5,6). Most megint az történik, hogy a leginkább reménytelen helyzetben lévőt emeli ki, s teszi őt a szabadítás példájává. Miután tehát tekintete megakadt rajta, előszólítja, s az asszony egyszeriben középpontba kerül. Tehát még további lépéseket kell tennie azon a nyomon, amiről már szó esett, hogy nem menekül el, inkább a nyilvánosság előtt vállalja tulajdon nyomorúságát. Amit mások netán Isten verésének gondoltak, az válik a szabadítás csattanós példájává!

A meghirdetett feloldozás vehető a már ezt megelőző isteni döntés közhírré-tételének, melyet nyomban követ, hogy Jézus ráteszi a kezét. Isten ujjá megint gyógyítást művel (11,20). Teremtő és újjáteremtő hatalom árad az asszony testébe, s máris fölegyenesedik és dicsőíti Istent. Minden jelenlévő számára jellé tette őt Jézus. A sokaság azért örül minden véghezvitt csodájának, mert egyúttal saját élete szabadítását is ünnepelheti (2Móz 34,10).

Lukács 13,18–21 – Kicsiny kezdet

Isten országa nemcsak eljövendő, hanem már a jelenben is hat. A kicsiny kezdet és a kiteljesedő megvalósulás között töretlen az összefüggés. A jelentéktelennek látszó kezdet zavarba ejtően kevésnek tűnhet. A mustármag a magok között is parányi. Az ember elveti kertjében, s amikor felnő, mégis fává lesz, s az égi madarak fészket raknak ágain. A palesztinai vadon nöövő mustár nagyobb példányai elérik a 3 m. –t is. Tudnunk kell továbbá, hogy Jézus nem különböztet fa és bokor között.

Az Ez 17,22kk is kicsiny kezdetről beszél, egy gyöngye cédrushajtás elültetéséről, a fogságot túlélő dávidi sarjra, vagy pedig a nép maradékára értendően. Szerény kezdetekből lesz itt sudár cédrus, melyen mindenféle madár lakik. Az Ez 31,3kk viszont Asszíriára, nagysága miatti fölfuvalkodottságára alkalmazza a dúslombbú, sudár fa hasonlatát, amit aztán kivágtak, s most ledőlt törzsére telepszik minden madár. A 14.v-ben ott a következtetés: „Azért ne nőjön túl magasra egy fa sem...” „Jegenyefák, jegenyefák nem nőnek az égig” énekelte Balla Péter, hívó népdalos zenetanár a levante énekkarral a 40-es évek elején a Városi színházban, aholis – előbb – a Hitler-Jugend énekes-küldöttsége szórakoztatta (volna) a közönséget náci dalokkal; Akik aztán – a szöveget nem értve –, csodálkozva konstatálták, hogy a megzendített népszerű magyar dal éneklését a közönség is átvette, s ez a közös éneklés nem akart végeszakadni! – (Az esetet Döbrössy Lajos élménye alapján, Orosz Ferenc veje mondta el nekem. A lelkipásztorok közlése ide kívánczolt most, hogy az ige tényleg ne légüres térben hangozzék el!).

Az ókori nagyhatalmi gőg ismeretében nem véletlen, hogy Jézus éppen a mustár fűszernövényhez hasonlítja az Isten országát, melynek fája a magjához képest óriási, de így is otthont tud adni a madaraknak. A Dán 4,9. 18k-ben a fa az „égig” érő hatalom szemléltetésére szolgál, ami aztán a király betegsége által megítéltetik. – Ide is vág a fönti példa!

Mindezek nyomán úgy összegezzhetünk, hogy a kicsiny mag a sokak által megvetett, jelentéktelen kezdetek után növekszik föl, s minden várakozást meghaladva úgy megerősödik, hogy rendeltetészerűen képes betölteni egy fa szerepét. Otthont tud adni annak, aki ágai közt keres menedéket, de soha nem tör a magasba, s nem verseng a többi fával az elsőségért. Mindig annyi erő, akkora növekedés adatik tehát neki, amennyit hivatása megkíván. A példázat ily módon mutatja föl Isten országának e világi hatóerejét.

Ugyanez áll a kovász példázatára. Ezúttal is kicsiny a kezdet. Tetemes viszont a liszt mennyisége, mintegy 40 liternyi, melybe a kovász bekeverendő. Ismét a feladatok felől közelítve, a hasonlat a tennivalók sokaságára magyarázandó. A sorok között azt mondja el Jézus, hogy nem reménytelen a helyzet, mert kevés kovász is képes megkeleszteni az egész lisztmennyiséget. Ha a példázatbeli aszszony „elrejt” azt három mérce lisztbe, a végeredmény nem lehet kétséges. – Ezúttal téves magyarázatokról is kell egy-két szót ejtenünk. – Ne tévesszen meg a 12,1. Mert a farizeusok kovásza is hat e világban, de munkában van az Isten országa is. Az egyiket el kell távolítani (1Kor 5,7k), a másik pedig befogadandó! Az egész tészta megkelesése továbbá nem azt jelenti, hogy végül majd az egész világ keresztyénné lesz, hanem azt, hogy az Isten országának mindenkor megvan a kellő hatóereje.

Lukács 13,22–30 – Végzetes késlekedés

A végidőkről folytatott korabeli töprengések, számíttgatások egyik fő kérdése volt, amit a Jeruzsálem felé vonuló Jézus kíséretében levők közül valaki föltesz neki, hogy vajon kevesen vannak-e, akik üdvözülnek. A szokott válaszok inkább a kevés felé hajlottak, de volt olyan nézet is, hogy a megelőző, ezeréves messiási birodalomba kevesen mennek ugyan be, de az utána következő világkorszakban majd az egész Izráel részesedik. – A Jel 20,1kk ezer éve kerek egészet jelent; s ne bonyolódjunk meszeszerű képzelgésekben, hogy pl. ott hány nap egy esztendő?

Jézus nem bocsátkozik esélyek latolgatásába, hanem az elvi síkról felhossa a kérdezőket a személyes döntésben gyakorlandó hit szintjére. Jézus válaszában is megtalálható a sok, mely szerint azok lesznek sokan, akik késve érkeznek, mivel sokára kaptak észbe és nem igyekeztek. Majd pedig a lekésők esélytelenségét taglalja, szinte dramatizálja. Elősoroltatik benne zörgetés, elutasító válasz, érv és ellenérv, dühös, fogcsikorgató sírás, tehetetlen szemlélése annak, hogy az Isten országában ott ülnek Ábrahám, Izsák és Jákób, majd pedig a négy égtáj felől érkeznek a népek, s letelepednek azokkal az ósatyákkal, akiket a választottságával hivalkodó nép kizárólag magának sajátított ki, s önmagát azok hiteles örököseinek tekintette. A végkifejlet nem ezt fogja igazolni. Még az sem segít, amikor azt bizonygatják a ház Ura előtt, hogy személyes jelenlétében előtte ettek, ittak, s ő az utcáikon tanított! – Más oldalról közelítve a népek megérkezésének lehetőségeit, fogalmazzunk úgy, hogy döbbsünk is meg nemzet-társainkat. Az Isten országában nem Árpádhoz, Tasshoz, Töhötömhoz, meg Csaba királyfihoz telepedhetünk azoknál az asztaloknál, hanem a többi néppel együtt, mi magyarok is az Ábrahám és utódai asztalához ülhetünk, akiknek lelki gyermekeivé lehetünk a Krisztus tanítványságában! – Szembesüljünk ezzel és józanodjunk, Atyámfiai! Ez nem cionizmus, hanem bibliai szemlélet!

Jézus nem jelenti ki, csak sejteni lehet, – s ez jellemző reá egyebütt is –, hogy ő lesz a ház Ura; az pedig, hogy utcáikon tanított, mindenképpen csak reá utalhat. Ezek szerint különösen azt a nemzedéket marasztalja el, amelyik az ő messiási szolgálatának lehet szem-, és fültanúja. Hogy peig előtte ettek és ittak, nem kezeskedik arról, hogy országában is asztalközösségekben lehetnek vele. Az evés és ivás ebben az értelemben azonos azzal, amit a 17,26kk mond el Nőé kortársairól, vagy a Lótéről, hogy ettek-ittak, s közben semmit sem sejtettek (Mt 24,39), sőt gonoszságot cselekedtek (vö: Zsolt 6,9). Ezen

a ponton a felebarát elleni vétkeket olvassa fejükre (12,45). Vajon már kivédhetetlen, amiket itt drámai módon ecsetel Jézus? Aligha! Éppen azért színezi ki a vészjósló jövőt, hogy igyekezetre serkentse őket. Filozofálgatás vagy tétovaság helyett lépjenek át végre a szoros kapun, mely előttük van, s hívogat. Nem részletezi, hogy mit ért ezen a szűk bejáraton, ami még nyitva áll. Mégis bizonyos, hogy személyének és tanításának elfogadását jelenti. Az Isten országának nyitott ajtaja ő maga. „Én vagyok az ajtó” (Jn 10,9), mondta egyebütt. Ez az ajtó azonban most van nyitva, és az elkésők hiába fognak zörgetni és érvelni. – A „kevés” és a „sok” tehát inkább időlegesen értendő. Sőt az ajtó nem mindenki előtt lesz zárva. A négy égtáj felől érkezők, lám, bemehetnek! Az ajtó ott azoknak tárul fel, akik már itt ez életben, ezen a vajúdó földön (Róm 8,20kk) átlépik a küszöböt. Igyekezzünk belépni a még nyitott kapun!

Lukács 13,31–35 – Eltérítési kísérlet

Nem dönthető el, csak feltevéseink lehetnek róla, hogy Heródes Antipász tudott-e ennek a néhány farizeusnak az ötletéről, hogy Jézust elküldjék onnan (véltetően Péreából). Azt sem tudjuk, mennyire eredt jószándékból, hogy figyelmeztetik Jézust Heródes állítólagos szándékára, aki meg akarja őt ölni. Mindezt Jézus sem kutatja; igaznak tekinti a közlést. Bármilyen is mozgatta a tervezett akciót, szándékuk az volt, hogy Jézust eltérítsék uticéljától. Tehát Jeruzsálemről, s vele a próféták sorsától, a szenvedéstől, a halálra is kész engedelmességtől. Helyzete hasonló Ámós prófétáéhoz. Amikor Bétél (fő)papja azt mondta neki: „Menj el innen... Bételben nem prófétálhatsz, mert királyi szentély ez... és az ország temploma!” (Ám 7,12k).

A rókok ravaszsága ismert volt akkor is, mégis inkább a látogat-hatalommal rendelkezőt nevezték annak, aki megelégszik az igazi nagyvadak után maradt cafatokkal, amilyennek ma a hiénákat ismerjük. Talán úgy van, hogy Jézus szándéka az elnevezéssel nem volt ennyire becsmérő, egyszerűen csak azt fejezi ki vele, hogy bábkirály! Ez is eléggé megbélyegző, s úgy lehetett, hogy a farizeusok nem jelentették tovább; ők se sokra becsülték a Heródes családot. – Az ijesztgetés tehát nem érte el célját. Sőt Jézus eltökéltebb, mint valaha. – A 32b és a 33a paralelizmus. Mialatt úton van, még ördögöket kell űznie és gyógyítania kell. Sok az elvégzendő feladat, ma így mondanánk: Előjegyzési naptárában minden óra foglalt! A két nap és a harmadnap emlékeztet a Hős 6,2-re, de az egyezés csak formai. Lényegesebb az, hogy Jézusnak feszített programja van, aztán pedig kész meghalni ott, ahol a próféták rendszerint végezni szokták. Szinte elébe megy a halálnak, az lesz műve beteljesítése; egyben pedig jeladás lesz az Jeruzsálemnek, hogy minden korábbi erőszak, amit elkövettek a prófétákkal, most egyszerre kapja meg ítéletes fenyítését. A kotlós, aki kiscsirkéit hívogatja, nemcsak Jézusra tekint. Ő az örök, s minduntalan hívó szó megtestesülése, ő szólt már a próféták által is a múltban. A „hányszor” nem azt jelenti, hogy ő fordult meg ott több alkalommal is. Az elutasítás alkalmával, melyben neki ott része lesz, – s ezzel már előre számol –, az utolsó felhívás hangzik el a megtérésre. Mégis immár elkerülhetetlen, hogy házuk, azaz a templom, elhagyottá váljék (vö: Jer 12,7; Ez 10,18). Az Úr dicsősége, szárnyakként, védelmet jelentett volna népének (Zsolt 17,8; 36,8; 57,2; 61,5; 63,8; 91,4; 5Móz 32,11), mint Boáz köpenye

(Ruth 3,9), de ők nem akarták. Ezért fogja elhagyni az Úr dicsősége Jeruzsálemet.

A mondat azonban ezzel még nincs befejezve. Az utolsó szó a kegyelemé. Egyszer majd – látván – felismerik és áldják őt, aki az Úr nevében érkezik (Zsolt 118,26). – Addig is, amíg időnk van, engedjünk hívó szavának.

Lukács 14,1–6 – Ismét vendégségben

A meghívást csak a 12.v említi. Jézust a zsinagógai istentisztelet után hívhatták be ebédelni. A hívás tényének mellőzése, valamint az őt ellenőrző figyelem arra mutat, hogy főként nem a máshonnan érkező vándor rabbi iránti tisztelet hat a vendégfogadás készségében; sokkal inkább, mint egyebütt is, hivatalosnak is tekinthető kivizsgálásról van szó, hogy ellenőrizték dolgait.

Az ilyen vendéglátó közös étkezés az a fajta közérdeklődésre számító esemény volt, ahová óhatatlanul hívatlan, kíváncsiskodó emberek is betették lábukat. Ily módon kerül oda egy vízkóros ember, akit baja késztetett rá, hogy kéréstelenül is megjelenjen a házban. Jézus máris észreveszi, s megragadja az alkalmat, hogy tanítson és gyógyítson. – A vízkórosságot már Hippokrates is ismerte. Jellemző, hogy az esetet az evangelisták közül csak Lukács, az orvos (Kol 4,14) említi. Feltehetően ritka, de feltűnő betegség volt, ebből is származhat Lukács fokozott érdeklődése. Cukorbetegség, vagy szív-, esetleg veseelégtelenség miatt halmozódott fel a víz a test szöveteiben. Ebből eredhetett a végtagoknak, az arcnak, az altestnek puffadtsága. – Továbbá: a test dagadtságával járt együtt állandó vízivási kényszere. Így lévén, azonnal érzékelte a beteg, hogy az addig olthatatlan szomjúsága lecsillapodott, s testét átjárta a gyógyulás közérzete. – Miután tovább időztünk a betegnél, s betegsége, majd gyógyulása tüneteinel, kísérjük most már figyelemmel Jézus gyógyítását.

Egyszerre két cél is vezérli őt. Egyrészt tisztázza a szombat ünnepének igazi jelentését a törvénytudók és farizeusok előtt, mert szeretné meggyőzni őket. Másrészt a menthetetlen emberen is segíteni akar. Fölteszi tehát a kényes kérdést, hogy szabad-e, vagy nem, szombaton gyógyítani. A megkérdozettek érzik, hogy a helyzet számukra kínos és a nyilvánvaló gyógyításhoz semmit nem tudnak szólni. Nem akarózik, hogy igent mondanak; hogy nézett volna ki, ha azt mondják, hogy nem szabad? Nem is azért, hogy az az ember akkor továbbra is beteg mradna, de érzésünk az, hogy lelkük mélyén megdöbbenő kíváncsiság feszengett; s válaszul meg is kapták a szemmel látható csodát – tanítással együtt. A kérdés nem is az, hogy a csodát elhiszik-e, hanem hogy Jézusnak hisznek-e? Érvelése lefegyverző: Ha bárkinek a fia, vagy ökre a kútba esnék, nem húznák-e ki szombaton? A fiú és az ökör megint csak nem véletlen, mert ott található a Tíz ige (parancsolat) második előfordulásánál, az 5Móz 5,14-ben. Tkp azt kérdezi Jézus, hogy miként lenne egész családnak szombatnapi nyugalma, ha a szorongató bajban – éppen akkor – nem kapnának mentő segítséget. – Igazi ünnep és nyugalom az ő jelenlétében lehetséges!

Lukács 14,7–14 – Asztalközösség és életrend

A gyógyítás rögvést a déli étkezés elején történt, a meghívottak még ezután keresgélnek a nekik megfelelő helyet, s mivel a meghívó nem gondolt előre az ülésrenddel, csendes, de kemény versengés alakul ki a főhelyekért az étkező váncosokon, melyekre három-három személy fért el. Az asztalfőn, vagy az asztal közepén volt a főhely; az a három, aki ide került, kapta a legnagyobb megtiszteltetést. Az ige nem tér ki rá, hogy Jézus vajon szomorúan, netán csöndes mosollyal szemlélte a főhelyek válogatását. Mindazáltal elmondja, hogy a jövőben miként viselkedjenek, ha lakomára hívják őket. – Az intésben, hogy eleget téve az őket ért tisztességnek, miként gyakorolják magukat a kellő önmérsékletben és alázatosságban, megfigyelhető Jézus törekvése, hogy szeretné, ha az emberi kapcsolatok bármiféle asztalközössége is tükrözné az Isten országa rendjét! Három, e témakörhöz fűződő tanítás hangzik el egymás után, s csak a harmadik beszél – példázat formájában – az Isten országáról, melyet szintúgy étkezés ábrázol ki, de az sem kifejezetten szól a végidőkről. Jézus számára az Isten országa – s ez főként Lukács sajátossága –, legalább annyira már e világkorszakban hatékony erő, mint amennyire, az eljövendő teljesség megnevezése.

Visszatekintve ama törekvésre, hogy az Isten országának rendje hassa át az emberi kapcsolatokat, keresztyén, ám úgymond iskolás elgondolásaink szerint azt várnánk, hogy Jézus imígyen fejtené ki mondandóját: Higgyetek bennem, s akkor majd képesek lesztek rá, hogy illő önmérséklettel ültök le az utolsó helyre, s ha majd szól a meghívó: Barátom! Ülj feljebb! – meg fog nőni tekintélyetek az asztaltársak szemében. – Jézus viszont nem szab előfeltételeket: egyszerűen azt mondja, hogy legközelebb, ha meghívnak, így tegyél! Ezt csak úgy érthette, hogy mindegy, hol kezded el az engedelmességet az Isten országa rendjében, csak kezd el végre, s az elsőt majd követi a második lépés, meg a többi.

Hasonló szemlélet jelenik meg abban is, amit a házigazdának mond, hogy a következő alkalommal, ha ilyen közérdeklődést igénylő étkezést rendez, a mostaniak helyett hívjon másféle vendégeket: szegényeket, nyomorékokat, sántákat, és vakokat. A 2Sám 5,8 alapján némelyek még meg is szigorították volna a fogyatékosok kirekesztését, jöllehet Dávid mindig helyet biztosított asztalánál a mozgássérült Mefibósetnek (2Sám 9,7). – Jézus tehát kizárólag ilyenek meghívását javasolja, s meg is ígéri, hogy meghívója boldog lesz, ha azok semmivel sem tudják viszonyozni figyelmességét. Megkapja

majd a viszonzást az igazak feltámadásakor (17,34kk). Meglepő, de ezzel föltárja meghívója előtt az életre lehető bemenetel kedvezményét; olyan valakinek, akit sokan kinéznének onnan. Nála az esélyek másfélék, kezdi a kicsinyeken, s máris követi őket az, aki ezt a feje tetejére állított sorrendet meri nyilvánosan vállalni. – Atyámfiai! Rajta!

Lukács 14,15–24 – Isten országa vendégei

Isten országa, akár egy nagy vendégség, széles körben ismert gondolat és átvitt értelmű hasonlat. E várakozást táplálta az Ézs 25,6, melyet úgy képzeltek el, hogy népek áramlanak majd a hegyen elkészült lakomára. – Hirtelen közbeszól valaki és boldognak mondja azokat, akik azon részt vehetnek (Zsolt 22,27). Önfeledt felkiáltása nem sejtet elbizakodottságot, mint sokan vélik. Inkább őszinte óhajként hangzik, szívből, hogy jó volna a meghívottak közé kerülni. Erre kapcsolódik rá Jézus, amikor feltárja a meghívottság lelki buktatóit.

Előzetes meghívás után a következőt akkor eszközölték, midőn már elkészült minden, s az érintetteknek késlekedés nélkül indulniuk kellett. Jézus a példázattal adja tudtul, hogy az ŐSZ kegyesei és a próféták meghívása után – ők voltak, akik az első hívást elmondták –, immár a döntő hívás ideje van. Sürgető az utolsó felszólítás: „Jöjjetek”. – Isten készítette el a nagy vacsorát és most Jézus mondja el a „meghívottaknak” az utolsó jelzést. Ebből is következik, hogy a vacsorát nem mindenestől helyezi Jézus egy majdan eljövendő új korszakba. A „vacsora” kész, küszöbön áll, hogy kezdetét vegye. A példázat zárásaként a ház gazdája beszél vacsorájáról, melyet meg sem fognak kóstolni azok, akiket illetett volna. A „Mert mondom nektek” annyira Jézus használta fordulat, hogy vele már kilép a példázat a jelbeszéd keretéből, s szinte egy személybe összegződik a szolgál, meg a ház gazdája, az az „ember” (16).

A felhozott kifogások, – az udvariasan közölt kimentés hangsúlyozott óhajával –, bármily körmönfontak is, ez ügyben nem segítenek –, mind olyan vis maior, ami épp a vacsora idején vált halaszthatatlanná; általában a tulajdon, a munka és a család lekötöttségeihez fűződik valamennyi nentegetőzés, amit az örök ember a maga igazolására fel szokott hozni. Az indoklás hátterében végül is az húzódik meg, hogy a meghívottak egyáltalán nem örülnek, s a kívánt boldogságot másban óhajtják megszerezni maguknak. Lám, nem minde boldog, hogy hivatalos a vacsorára!

A szolgál, pontosan beszámolva a kapott válaszokról, sürgős megbízást kap, hogy az utcákról gyorsan gyűjtse be a szegényeket, nyomorékokat, sántákat és vakokat. Ugyanazon érintettek ők, mint amikor Jézus tanácsot adott meghívójának, hogy ilyenekett hívjon meg, ha legközelebb megint vendégeknek készít vacsorát (12kk). Az átkozott föld népe (Jn 7,49), aki szegénysége okán képtelen volt eleget tenni aprólékos előírásoknak; s a kultuszra alkalmatlanok, máris

besereglenek mind. Ráadásként, a szolgának még el kell mennie a várost határoló sövényekig, hogy onnan is begyűjtse, akit csak talál. A „kényszeríts bejönni mindenkit” sok félreértésre és visszaélésre adott, vélt felhatalmazást. A keleti ember udvariaskodva kéreti magát (1Móz 19,3!), s húzva-vonva lehet csak bevinni; de szó sincs arról, hogy ő maga nem akarja. A ház ura a megtelt házban leli gyönyörűségét, hogy ami kész, azzal éljenek is. Bizony „Boldogok, akik hivatalosak a Bárány menyegzőjének vacsorájára!” (Jel 19,9). Nem kényszer-boldogság, de boldog lehetőség az, ami előttünk feltárul – kegyelemből!

Lukács 14,25–30 – Kemény feltételek

Mindenkinek szól a hívás, de szakítanunk kell mindazzal, ami akadályozhatja, hogy valóban nyomdokába lépjünk Jézusnak. A nagy vacsora példázata beszélt arról, hogy még a család is kifogássá válhat (20), tehát a magunk mentegetésére – ürügye! – Az a magyar tisztes jelszó, hogy minden a család, e mérlegen könnyűnek találtatik. Igazából visszaélés Jézus közbenjárásával, sőt – ne lepődjünk meg, de családdunkkal is visszaélünk –, ha elutasításunkat éppen Ővele éreztetjük legelőbb, aztán vele is üzenjük meg a már mindent előkészített állapotig juttató gazdának. Mert a példázat lukácsi alkalmazásában Jézus az az egyetlen szolgál, aki a meghívásokat szétküldi!

Ámde mégis az, hogy gyűlöld meg, túlságosan erős kifejezés! Megtekintve a párhuzamos Mt 10,37-et, a fogalmazás ott közérthetőbb: „Aki jobban szereti apját, vagy anyját, mint engem...” Érezzük, hogy mindkét változat lényegében ugyanazt fejezi ki. Ha a görög szöveget visszafordítjuk héberre, vagy arámra, ahogy Jézus is gondolkodott és beszélt, e nyelvi háttérben segítő ÓSZ-i párhuzamok adódnak. 1Móz 29,30k; 5Móz 21,15kk; Bír 14,16. Ezek először is megértetik velünk, hogy szemléletük szövetségi. Jézus követése azt jelenti, hogy belépek az általa szerzett új szövetségbe. Senkit nem szerethetek úgy, mint őt és helyette sem szerethetek mást, mert akkor bálványt faragok – hasonlóan a mammonhoz (vö: 16,13!) – pl. a családomból. Ha viszont szeretetemben Krisztus az első, ne lepődjünk meg, ha ő aztán arra utasít, hogy szeretetem nem merülhet ki csupán vallásos cselekményekben, mert ő erre azt mondja, szereteteded gyümölcsöztesd immár felebarátaid iránt, meg a családot is általam szeresd! Érthető? – Mégis, nincs itt valami eltúlozva? Mi tagadás, a Máté közvetítette változat jobban megfelel tárgyának, mert közelebb áll az ige Lelkéhez. – Egyébként a saját lelkünk meggyűlölése röviden az önmegtagadást jelenti; a keresztfelvételét, a szenvedésre is kész Krisztus-követést, mely nélkül senki nem lehet tanítvánnyá.

Jézus mindig a pásztor indulatával válaszol a vele kapcsolatba jutóknak. A vonakodókat hívja, serkenti, nemegyszer alkalmaz szemrehányást is. – Ezúttal észrevehetően változott a környezet. Nem farizeusok és árgus-szemű írástudók veszik körül, hanem lelkesült sokaság, s mind vele akar tartani. Ilyen jelenségek kapcsán meghökken a könnyen felbuzdulókat és feltételekkel, várható nehézségekkel szembesít! Őt követni csak ezek vállalásával lehet. A toronyépítő

példázata is ezt segíti. Ha bárki a szőlejében őrtornyot, vagy házánál gazdasági rendeltetésű „tornyot”, raktárt akar építeni, előbb szükségyszerűen számot vet, hogy meglévő fedezete futja-e a befejezésig. Különben gúny tárgya lesz. Annyiba maradt, félkész építmények, akár a romosak, a települések szégyenfoltjai. – Sóvágó Mihály kersztjén társam, rámutatva egy ilyen félkészben árválkodó épületre, mondta jó hajdúböszörményiesen: Egyállapotban van, mint a Samu nadrágja! – Az ilyen helyzetre mondható, hogy valaki elszámította magát. Gyakorta indulatokon szoktak zátonyra futva, megfenekleni meggondolatlan vállalkozások!

Két hatás érvényesül mindenkor a kersztjén életben; egyrészt a feltétel nélküli hívás. Másrészt a szűkkeblű önérdek feladásával is, a Krisztus-követés vállalása. A két hatás sosem közömbösíti egymást, sőt a két pólus között fényt adó szikra villan fel, és tartósan világítani kezd! – Gondoljuk meg mindenkor, milyen lélek nyugatalkodik bennünk!

Lukács 14,31–35 – A döntés nehézségei

A második példázattal ugyanazt szemlélteti Jézus, mint az előzővel. Jóelőre számoljon mindenki a nehézségekkel, aki követni akarja őt. Mint egyebüttl, úgy itt is egyetlen mozzanat az, ami igazán üzenetes, azaz, hogy időben vessen számot mindenki, helyt tud-e állni a tanítványság követelményei láttán. Ezért csak nagy körültekintéssel keressük rá a választ, hogy pl. mond-e valamit általa a háborúról és a békéről, mert a példázat súlypontja nem ez. Mellékesen, talán annyi megjegyezhető, hogy másként alakult volna az emberiség történelme, a kis és nagy népek sorsa, ha a „királyok” előrelátással mérték volna fel a valódi erőviszonyokat. Vegyük itt észre, hogy Jézus több megfontoltságot feltételez róluk, mint ahogy az valóban megesett pl. a 20 szd. döntéshozóival, amikor érdekek ütköztek össze és hatalmas súrlódások támadtak. Mi meg a bőrünkön éreztük következményeit, nem is szólva felmenőinkről!

A 33.v-ben ki is fejti Jézus, hogy mi vetheti vissza, zavarhatja meg leginkább a leendő tanítványt. – A gazdag ifjú is akkor szomorodott el és lohadt le a lelkesedése, amikor Jézus megnevezte egyetlen fogyatkozását; továbbá, hogy mit kellene tennie (18,22). Nem könnyű lemondanunk javainkról; megértően sejteti már a fogalmazás is, aholis búcsúvételről beszél, melyben nem vészesen, de a szív is belesajdul. – Az erre utaló ígék nagy hatással voltak az egyház történelmében a szerzetesrendek kialakulására; indulati ösztönzésekre, midőn férfiak és nők döntöttek, hogy a szolgálat érdekében választják a lemondást. Ezzel ellensúlyozták a hatalomra jutott egyház felszínességeit. Viszont az első szd-ban, az irány-mutatás erejével, nem volt szükség a gyülekezet mellett külön kialakított, zárt életformára. Akkor is voltak, helyben, több kockázatot vállaló személyek; pl: özvegyek sok helyütt adtak házukban alkalmat az összegyülekezésre, amikor az üldözés századaiban még nem voltak keresztyén templomok. Erről kevés írott adat van, de bizonyosan így volt; amiről gyakorta tudomást se vesznek történészeink, gondolván, hogy amiről nincs adat, az nem is létezett.

Mára térve: az anyagi eszközökkel helyesen bánó keresztyén családnak, gazdasági és társadalmi közegekben kell ma is rátalálnia az anyagiaktól függetlenül tudó szív szabad állapotára, s bizony fordulópontokon tudnunk kell búcsút venni attól, ami addig közelebb volt hozzánk, mint a tulajdon bőrünk. Mert amitől nem tudunk időben búcsút venni, róla lemondani, az egyszercsak elvétetik, s mi csak bambán meredünk a kútba esett álmok után. Az ilyen búcsúvé-

telben is elfacsarodhat a szív, mégis ha valami üdvösségesen vétetik el tőlünk, az fölér egy sikeres operációval.

Ugyanígy őrizhető meg a só fűszeríze is. A tengervízből párologtatott sóba sok egyéb anyag is keveredhetett, pl. gipsz. Ha nem használták fel a sót, idővel ízét veszítette, s bármivel feljavítani, sózni a sót, merő esztenesség lett volna. Rövid úton kidobták. A „földnek” szó vélhetően félreolvasása az arám „fűszer” kifejezésnek. – A só tehát időben kerüljön bele abba a közegbe, ahol romlástól óvó feladata van, különben mindennél haszontalanabbá válik. Bizony, értsen a szóból, aki hallja, vagy olvassa! – Jézusért nemcsak szakítani kell környezetünkkel, de só gyanánt vissza is kell adatnia, s megváltozott étellel menni el oda, ahonnan kivétetett; tehát nem testben fejezendő be az, amit Lélekben kezdtünk el (Gal 3,3)!

Lukács 15,1–7 – Elveszettek pásztora

Azt gondolván, hogy az 5,29 kivételes eset volt, tévedünk. Csak a mi kegyességünk is nehezen képes elfogadni, hogy Jézus olykor együtt is evett azokkal a vámszedőkkel és bűnösökkel, akik hozzá igyekeztek, hogy hallgassák. Esetleg asztalt terített nekik; inkább úgy történt, hogy elfogadta meghívásukat otthonukba, asztalukhoz. Ezzel a farizeusok és írástudók zúgolódása csak tetéződött (az 5,30-hoz képest itt még egy erőteljesebb kifejezés olvasható). E helyütt emlékeztetni szoktak a pusztában vándorló nép zúgolódására Mózes és Áron ellen, mert a LXX igéje a 2Móz 16,2-ben ugyanaz, mint esetünkben. – Berzenkedésükre válaszul mondja el Jézus a három példázatot, ahol is a két-irányú mozgásban felmutatja a mentő szándékot: vagy ő megy az elveszett után, vagy az elveszett talál haza, hogy újból otthon lehessen az atyai házban. Az asztalközösség célja mindkét változatban az elveszett keresése, illetőleg a hazataláláson érzett tiszta öröm.

Ma az ember arra érez ingerlő hajlamot, hogy hagyja inkább veszni az elkallódott századikat, mint hogy kockára tegye a többi 99-et. A 100-ik, be nem vallottan azt is jelenti, hogy értékében az a leghitványabb! A pásztor a zömét mégis otthagya „a pusztában” – nincs részletezve, hogy karámban, vagy őrizet alatt –, s megy az elveszett után. Öszinte pillanatainkban szinte felkiáltunk: ilyen ember, ilyen bölcsstelen pásztor nincs is! – Egy belőlük biztos, hogy van, s ez Jézus, aki – látszólag – saját érdeke ellen cselekedve megy az elveszett után. Bármilyen volt is az akkori emberek viszonya nyájuk veszni, hullani hajlamos töredékéhez, Jézus jót feltételez zúgolódó hallgatóiról: Ki ne tenné meg ugyanezt közületek? Az ő agyukban is megfordulhatott: én bizony hagynám a csudába! De hallgattak. Reméljük, hogy nemcsak elhallgattak, de hallgattak is Jézusra; s valamit meg is értettek belőle, mert a példázatok végén nincs több ellenvetésük.

Csodálatos pásztorunk van tehát, aki – mint a juhászok általában –, minden bányát ismeri. Jézusban testet öltött az ezékieli prófécia: „Majd én magam keresem meg juhaimat... Egyetlen pásztort rendelek föléd, szolgámat, Dávidot” (Ez 34,11.23). Sziklás szakadékos hegyi ösvények sem rettentik meg, s nem fordul vissza félúton, feladva a keresést. Céltudatosan mindaddig megy, míg meg nem találja azt, ami, aki az övé, mert neki érték a veszni induló is. Külön is ámulatraméltó, hogy ráelve, nem feddőzik, hanem örül. Az ember, bal lábbal fölkelve, szidni szokta a jószágát. Néha rajta tölti ki mérgét, amit más okból érez. – A mi pásztorunk meg örül

és viszi haza a vállán. Ókeresztyén ábrázolás: a pásztor négy lábánál fogva hozza a nyakában, a vállán az elveszett, de megtalált juhát. Szinte túlzás, hogy még barátait is részelteti örömében, egy hitvány birkáért (miközben netán érzékeli, hogy savanyú képet vágnak hozzá!). De az Isten angyalai is így örülnek egyetlen bűnös megtérésén. Hát nekünk nem örül? De nektek is örül – farizeusok! Ne botránkoztatok meg, kérlek, de a megtérő bűnösnek jobban örül, amit ti igazságtalannak éreztek, de az én megigazítás szemléletem erre kötelez!

Lukács 15,8–10 – Elgurult drachma

A juhnyáj módos gazdája után a kispénzű családanya példázza az elveszettet kereső Istent. Nagy szeme volt akkor az ezüstpénznek, szegény embereknél ritka madár, ritka vendég volt. Ékszerként, kincs gyanánt őrizgettek belőle egyszerű emberek néhányat. Ez a tíz is, kerek a számuk, ezt sejteti, hogy az asszony emlékként őrizte, vagy vészhelyzetre zsugorgatta. Aztán kivételes alkalmakon felfűzve, vette fel magára. Általában arra gondolnak, hogy jegyajándék lehetett, esetleg férjétől, amit fejdíszként vett föl a menyegzőn, s ünnep jöttével újból magára öltötte. Ha nem színezzük ki ily kitüntetően azt a tíz ezüstpénzt, s csak a megélhetés hétköznapi gondjainak fedezetét szolgálta a gazdasszony háztartásában, akkor még üzenetesebbé válik az elveszett drachma jelbeszéde. Mert az Isten háztartásában mindennek, azaz mindenkinek helye van. Sokatmondóak volt számomra Walther Lüthi, néhai svájci igehirdetőnek e hármas példázat-sorhoz fűzött magyarázatai.

A pénznek sajnos természete, hogy könnyen gurul – elfelé, mint az ember, akinek vérében van, hogy gazdájától, Istentől, messze távozzék. A bűn, azaz a főbűn, az Istentől elszakadt állapotunk, sajátos nehézkedési törvényként a tagjainkban ösztönöz, húz és sodor mind messzebbre őtől. Míg aztán elgurulva el nem fekszünk valami sötét, szennyes zugban. S vissza az út saját erőnkéből lehetetlen, ahogy a fémpénz sem tud felefelé gördülni. Annak a tizediknek azonban helye lenne a háztartásban; kell, kellene valamire, és hiányzik tulajdonosának. Ő pedig nem is mond le róla. Ezért aztán keresni kezdi. Világot gyújt a nappal is sötétes házikóban; mindenhová bevilágít. Seprút vesz elő, hátha a kőpadlón megcsendülne a kotrástól az ezüst pénzecske. Addig sürgölődik a ház asszonya, míg meg nem találja a hiányzó tizediket. Így keresi Jézus az elveszetteket. – Amikor pedig megtalálja, fölveszi, megtörölgeti, hogy tisztán látszódjék rajta újból a király képe. Ekként tisztogatja meg az Isten képére teremtett embert is mennyei gazdája. S aztán visszahelyezi oda, ahonnan elveszett, a többi közé, azok mellé. Vele együtt kerekedik ki a számuk.

Beszéljünk mai gondjainkról is. Itt 10 %, az előbbi csak 1% volt veszendő, s az is meglett. De mi van ma? Hány % az elveszett? S megvannak-e a megfelelő és rendeltetés szerint használt, tehát jól alkalmazott pásztori lelkünk, eszközeink, módszereink, lelkiismeretességünk, hogy utol is érjük, hozzá lehajoljunk, s megtaláljuk a sok elveszettet? Gyakorta az a nyugtalanító érzésünk, hogy inkább a kilenc az elveszett (17,17), s csak egy az, aki a helyén van. S pont mi

lennénk ezek? Az azonban változatlanul igaz, hogy Istennek és angyalainak ma is öröme van egyetlen megtérő bűnösön. – S ne feledjük, mindhárom példázatban mindig egy-ről van szó! Nem az egész világot kell nyakunkba venni! Azt az egy-et Isten folyamatosan hozza elénk, a többi az ő gondja, nekünk a holnap gondja. E tekintetben is elég a mai gond.

Lukács 15,11–16 – Menekülés az atyai házból

Az apától követelt rész 1/3-ad lehetett, mert az 5Móz 21,17 szerint az elsőszülöttet 2/3-ad rész illette meg. Mindez azonban csak az apa halálával lett volna esedékes. Ám a kisebbik fiú hamarabb szerette volna függetleníteni magát a szülői háztól. Az eset egyébként többször is előfordulhatott, mert a szűkös palesztinai gazdasági viszonyok miatt többen vették a vándorbotot, s elmentek az akkor ismert világ más részeibe szerencsét próbálni; legtöbben abban a reményben, hogy majd öregségükre esetleg visszatérhetnek; s legfőbb vágyuk szerint Jeruzsálemben halhatnak meg és csontjaik ott nyugodhatnak a feltámadásig. – Félreérténénk a példázatot, azt vélve, hogy Jézus – közvetve – elítélné a migrációnak e szokását, s a patriarchális családi és gazdasági életformát részesítené előnyösnek.

A példázatban az üzenetes részekre kell figyelniünk. Ilyen pl. az ember menekülése Isten közelségéből, mert az atya és az atyai ház őt példázza. – Mintha az apa először nem is értené, inkább csak sejtene, mit akar a fia voltaképpen, hogy nem elégíti ki a vagyon megosztása, melyben egyébként – úgy sejtjük –, a bátyó is részt vesz. Az egész ui. most még csak jelképes döntés, mert hiába rögzítik le pontosan: ez a tied, az meg a bátyádé; mindkét rész, akár az idősebbé, akár a fiatalabbé csak az apa halála után lesz, hasznával együtt az övék. Mindaddig viszont ők csupán vármányosok, s a haszonélvezet marad az apáé. Ez okból teremt kész helyzetet az ifjabbik azzal, hogy összeszedve mindenét messze vidékre költözik. Ilyen esetben esetleg elképzelhető a javak eladása, pénzzé tétele is.

Szakítása az atyai házzal igazából menekülés, amit ő talán önállósodásnak magyarázott. Lélekben ez folytatódik tovább kicsapongó életmódjával, melyet távoli vidéken, talán idegenben (az ún. Tízvárosban, avagy Szíriában?) vitt végbe. Apjához fűződő kötelékeinek elvágása, mint amikor a gyeplőt a lovak közé vágják, fölborítja személyes élete erkölcsi tartását. Végtére kisemmizi önmagát és lázadásának következménye a gyors hanyatlás lesz.

A 24.v szerint a fiú „megtaláltatott”. Vajon mikor kezdte őt keresni a földi apánál hatalmasabb mennyei „Atyja”? Lehet, hogy az éppen akkor támadt éhínség is már az ő hazaterelő keze volt. Eszerint a teljes elhagyatottságban már hatott a keresés! – Egy ideig még megkísérli a fiú, hogy megálljon a saját lábán. Ennek érdekében mindent kész elvállalni. A pásztor-foglalkozás, méghozzá disznók körül, egy izráeli számára tisztátalannak számított, de hátha sikerül kievickélnie a bajból; csak ne kelljen szégyenszemre hazakullognia. Ámde

még azt se kérdezi meg senki, hogy nem éhes-e. Pedig szívesen evett volna a szentjánoskenyérfa gyümölcséből; (Gyermekeként még ettem ilyet; a boltokban árulták!), ezt a disznóknak adták (Szíriában?), mert vallási tisztelettel tekintettek rájuk, tehát csemegét kaptak! – Rosszabb volt a halálnál, ahová a fiú jutott és fölrémlett a vég!

Lukács 15,17–24 – Túláradó szeretet és bocsánat

A 15.v sejteti a hiábavaló reménységet, amivel a tékozló (pontosabban: „elveszett”) fiú – a görög szöveg szerint: szinte rátapadt arra a polgárra, aki aztán kiküldte a disznóihoz – sejtetően éhbérért. A lelkét fölkavaró csalódás hozza magával a kijózanodást, a magába szállást, s vele kezdetét vette a csodálatos visszaút. – Azzal az éhezéssel azért alaposan tetten érte Isten az emberét; mialatt szüntelenül szeme elé lebegnek a képek, ahogy otthon még az egyszerű béres is, nagydarab kenyereket majszol; ő meg itt hal meg éhen! Megszületik hát az elhatározás, hazamegy és atyja előtt őszintén elmondja, hogy Isten (ismét a 4Móz 5,6!) és ember ellen, személy szerint tulajdon apja ellen vétkezett és méltatlanná vált arra, hogy fiának neveztesse. Ez jogi erejű kifejezés, a szenvedő nyelvtani szerkezettel, tehát Isten méltán büntesse őt a fiú nevezet megvonásával! A büntetést maga is kiszabja magára, így talán, ha apját jókedvében találja, visszafogadja őt béresei közé. Élni, akár béresként is, jobb otthon; nincs is más életlehetőség számára egyebütt, csak atyja közelségében, különben elpusztul.

Vajon nehéz volt az út hazáig? Nem tudható, de mintha gyorsan hazaérne. Lehet, hogy könnyebb volt, mint vélte, mintha félálomban lett volna közben (Zsolt 126,1), kivéve, bizonynal a végső útszakaszt. Lehet, hogy ott vontatottabbá váltak léptei. Ezt azonban megkönnyíti a fogadtatás, amire egyáltalán nem számított, mert mindenre gondolt, csak arra nem, hogy apja messziről megpillantva őt, megszanja és elébe fut. Iskolásan mondaná fel, amit magában jóelőre megfogalmazott. De csak félig-meddig tudja elrebegni; az önmagára kirótt büntetés elmondására már nincs alkalm, mert apja közbevág, s máris adja az utasítást az odaoldalgó szolgálknak, hogy hozzák ki a legszebb ruhát és adják fel rá. A fel-, ill. átváltásban fölismerhető az 1Móz 41,42 hatása. – A gyűrű az elpecsételésköze is, azt hitelesítendő, hogy nem illanó fellángolás és előmlő érzelem csupán, ami az öreg(edő) családfőt hirtelen elfogta, hanem kiérlelt, visszavonhatatlan döntés. A saru megint csak a fiúság záloga, hiszen szolgálk szoktak mezítlább járni, de ő fiúvá fogadtatott ismét. Az ólban várja sorsát egy gabonával föltáplált borjú, azt is mintha épp mostanra hízlalta volna fel az atya. Most pedig le kell vágni, s elkészítendő a családi lakomára! – Együnk és vígadjunk! – így az apa. Figyeljük meg: kimaradt az, hogy igyunk! Ez az apa mindenről tájékozott volt, ami tőle távol történt, hogy mi-mindent kell megbocsátania. Az összeszedett és világos indoklás minden kételyt

elozslat, hogy nem csupán gyenge elérzékenyülés, ami az öregen most erőt vett: Az én fiam meghalt, de föltámadott, halálból jött elő az életre. Elveszett volt, kilátástalanul elkallódott, de megtaláltatott. Isten találta meg őt, mert utánament és hazatérítette. – Az ember mindig csak túlélni, megúszni szeretne válságokat, de ez kevés! A halálból csak feltámadni lehet, senki se adja alább, ha élni akar!

Lukács 15,25–32 – Te mindig velem vagy

Az elsőszülött fiú felháborodása emberileg is csak részben indokolható. Érintőlegesen már szó esett róla, hogy amikor apjuk megosztotta közöttük a vagyont (12), az nem az ő tudtán kívül történt, de akkor egy tiltakozó szava sem akadt, hanem hallgatott, mint a csuka. Jó okkal feltételezhetjük, hogy öccse követelőzéséről az volt a magánvéleménye, hogy közvetve neki is időnek előtte kaparta ki a gesztenyét. Később aztán keserűen kellett csalódnia, hogy atyja továbbra is megtartotta, az egyébként jogszerűen őt illető haszonélvezetet; ráadásul elsőszülött fiát rövid pórázon tartotta. Igazán ebből érthető keserű lázadása, ami most forró lávaként ömlik ki lelkéből, amint szemrehányást tesz apjának, hogy már hány esztendeje „szolgál” neki és soha nem kapott tőle még egy kecskegidát sem, hogy barátaival együtt vidáman elfogyaszthassa. (Ezek voltak a korabeli bulik!)

Valahogy nincsenek apjával egy hullámhosszon. Ő egyoldalúan haszonérdekelt, mindent ennek szemszögéből néz. Apja pedig abban látja fia életének legnagyobb áldását és hasznát, amit meg is fogalmaz: „Fiam, te mindig velem vagy”, s csak ez után következik az, hogy mindene, mármint atyjáé, az övé. Igaz, hogy csak várományosa az elsőszülöttségi javaknak; várnia kell, s ő, mármint a nagyobbik nem érti, nem érzékeli e nemes feszültség jótékony áldását, pedig „jó csendben várni... Jó, ha a férfi már ifjúkorában igát hordoz”(Jsr 3,26k). Ennek ismeretében, lám, nem kegyetlen önzés, ahogy apja bánt ezzel a fiával, hanem szigorba rejtett nevelő szeretet. Csak föl kellene fognia, s mindennél fontosabbnak tartania az atya közelségét, közös háztartásukat. Ami úgy volna lehetséges, ha azonos Lélek tölténé be kettőjüket; ha az apa öröme az ő öröme is lenne.

Ezt az együttérzést hiányolja most atyja a nagyobbik fiánál, amikor elébe is kimegy, mert hírt vett, hogy fia odakint duzzog. Aztán beszél is hozzá. Ez pedig többlet ahhoz képest, hogy a hazatért kisebbikről (csak) beszélt, amikor az megjött. Emlékezzünk megint arra, hogy Isten mennyi mindent mondott Káinnak, amikor az a fejét lecsüggesztette (1Móz 4,6k), amit hiába keresünk Ábellet kapcsolatosan. S mily nagyszerű, hogy Isten szól, olykor a lelkünkre beszél. Ez is a kiváltságos közelség és a lelki közösség igénye az ő részéről. Joggal várja, várná tehát nagyobbik fiától ugyanazon örömet, amit ő érez azon, hogy „ez a te testvéred” meghalt és feltámadott, elveszett és megtaláltatott. A szemrehányásokban az öccse neki csak „ez a te fiad” volt, aki paráznákkal szórakozva verte el a vagyonodat (nincs

ez utólag túlságosan kiszínezve, mint a régi fekete-fehér filmek későbbi fölfrísítése a színekkel?), s te a hízott borjút levágattad neki. Főként ez az utolsó csepp okozott általános megbotránkozást (27) a túlcsofordulásig (Ez verte ki a biztosítékot, mondanánk mai viszonyok között). Mintha az apa is tékozló volna! – Igen! Az Istennek tékozló szeretetét kellene Jézus bírálóinak is megérteniük, hogy az elveszetekre pazarolt szeretet-többlet a kegyelem lényege, s áldozatot sem kímélő aláhajlása a bűnösökhöz felel meg Isten igazi érzéseinek! – Az „örülnöd kellene” is beszédes fogalmazás, mert a korábbi kár-örömből nem lesz egycsapásra tiszta öröm! Megtérés szükségeltetik e dologban, hogy megszülethessék a befogadás öröme!

Lukács 16,1–8 – Az előrelátás bölcsessége

A 12,39-ből ismert, hogy az Emberfia váratlan eljövetelét a betörő tolvaj kiszámíthatatlanságához hasonlította Jézus. A hasonlatból csak egyetlen mozzanat, a váratlanság az, ami beszédes. Pontosabban: ez ad kulcsot a kezünkbe a hamis sáfár példázatának megértéséhez is. A 8b tkp. Jézusnak summázó megállapítása: „e világ(-korszak) fiai a meguk nemében okosabbak, mint a világosság fiai”. Tehát a példázattal nem óhajtott többet szemléltetni, mint hogy a maga nemében a hamis sáfár mily talpraesett volt, amikor az elszámoltatás szorításában is előrelátóan gondolt arra, hogy ha gazdája kiteszi a sáfárságból, legyen hová fejét lehajtania. Jézus tehát nem az okirathamisítást és a különféle ügyeskedéseket, s a gátlástalan önzést dicséri, hanem a távlatos megfontolást állítja követendő példaként tanítványai elé, ahogy ez az ember szívében viseli, mi lesz vele, ha helyzete alapvetően megváltozik. Nyugdíjnak akkor még híre-hamva sem volt. Hasonlatunk gyarló, de van némi lehetőség rá, hogy közérthetővé tegyük az üzenetet. Mintha azt mondaná: Nézzétek, ez a sáfár mekkora leleménnyel és átgondoltsággal készíti elő jövőendő élete lehetőségeit! Tanuljatok előrelátásából. – Ha pedig megérte neki, hogy veszendő anyagiakkal ekként bánjon, mennyivel inkább szükséges nektek bölcsen és állhatatosan törekednetek arra, hogy az örök javak örökösei, s majdan boldog részesei lehessetek. Ne legyetek már oly élhetetlenek, különben a maguk nemében önös érdekeikért küzdő, e világkorszakbeli embertársaitok túlszárnyalnak benneteket találékonyságban; „legyetek tehát okosak, mint a kígyók, és szelidek, mint a galambok” (10,16).

Talán a gazda és a sáfár fogalmaiból lehet még bizonyos körületekintéssel pozitív jellemzőket felmutatnunk a példázat kapcsán. A gazda pl. kérlelhetetlenül szigorú, másrészt viszont nagylelkűen engedelkeny. Mert szigorú abban, hogy hajthatatlan, amikor a sáfárt elszámoltatja, s el is bocsátja. Arról nem olvasunk, hogy a sáfár könyörgött volna. Meg sem változtatja eltökélt döntését: Elszámoltatja, s aztán le is út, fel is út! Ugyanakkor érthetetlenül engedelkeny, mert mozgásteret enged a sáfárnak, hogy egyiknek is, másiknak is egyaránt jókora összeget engedjen el adósságából. Ilyen gazdag ember nincs is a föld hátán! Ráadásul meg is dicséri a megszorult sáfárt, tehát tudván-tud minden ügyeskedéséről. Ebben a mesészerű gazdagban, értelmet fölülhaladó engedelkenységében tükröződik valami az Isten ítéletének, s kegyelmének fényéből. Ő a mi gazdánk, mi pedig sáfárai vagyunk. A név maga az igazán példázatos. A 12,42

beszélt „hű és bölcs” sáfárról, aki idejébe adta ki eleségét a rábízottaknak. E mostani „hamis” sáfárunk szintén tekintettel volt beosztottaira, tehát nem zsarolta ki őket, sőt gazdája tudtával sikeresen őrizte meg őket arra az időre is, amikor ő már nem lesz sáfára gazdájának. S mi tagadás: jövőjére is gondolt.

Voltaképpen arról van szó, hogy ha agyafúrtságban, kibúvók keresésében a hűtlen oly igen leleményes, hogy feltalálja magát, s tisztesség ne essék, szólván –, mi mindenre képes; akkor az üdvösséges dolgok sáfára és a hűsége – szintén a maga nemében, miért olyan ötletszegény? Nem kell, hogy kilógjon a lóláb, csupán annyi szükséges, hogy időben mozduljunk rá, ha valaminek kairosza, alkalma érkezett!

Lukács 16,9–13 – A mammon trónfosztása

Arám eredetű a mammon szó, jelentése a „bízni” igéből eredően az, amibe az ember bizalmát veti. Az vehető ki Jézus szavaiból, hogy a népi hiedelmek alapján veszi adottnak létezését, de csak annyiban tekinti személynek, amennyiben az ember tette azzá. A nevet olyan anyagi javak megnevezésére használták, amelyekhez az ember igaztalan úton jutott hozzá, s aztán bálvánnyá tette; de idővel be is csapja a benne bízót, mert nem váltja valóra a hozzá fűzött vérmes reményeket. Jézus szerint eredetében és a váradalmak végkimenetére tekintettel is ezért „hamis”.

És mégis tudnunk kell bánni vele, mert együtt jár az étellel. Pénz és mindenféle anyagi javak kellenek a fenntartásához. Mi legyen hát a teendő? Elsőrenden is azt mondja Jézus, hogy maradjon meg eszközi szerepében, ne engedjük meg, hogy a fejünkre nőjjön, s főként ne tegyük bálvánnyá. Szolgáljon nekünk, s ne mi szolgáljunk neki. Ily módon lehetségessé válik, hogy a trónjafosztott mammonnal is lelki hasznunkat szolgáljuk. Miként értsük azt, hogy szerezzünk barátokat a hamis mammonnal? Ha az ember nem esik a „gazdagság csábításának” (Mk 4,19) törébe, de szeretete segítő tetteiben gyümölcsozik, akkor ennek többszörös áldása hárulhat vissza az életére. Először is megfosztotta a mammont neki tulajdonított hatalmától, aztán jót tett emberekkel anélkül, hogy az különleges érdem volna és jutalmat várna érte. Azt azért szabad tudnia, hogy Isten éber angyalai számon tartják a hit gyümölcseit, s ez a tudat elég is annak, aki tudatosan szorítja vissza a hamis mammont eszközi szerepébe, s így megfosztja mitoszától, varázsától és vélt hatalmától. A mammonnal tudnunk kell bánni, s ez fogósabb feladat, mint hozzá sem érni, vagy eldobni magunktól. – Ha így módon az angyalok barátainkká lesznek, erősödhet bizonyosságunk, hogy majd befogadnak bennünket az örök hajlékokba. Mint a lombosátor-ünnep sátrai, úgy várják Isten gyermekeit amaz örök hajlékok.

Még tovább is folytatódik a mammon trónfosztása, mert Jézus egyszerűen „kevés”-nek nevezi azt, amin a fönti módon kell „hűnek” bizonyulnunk. Aki pedig kiállta ennek próbáját, az részesül a több, az igazi sáfárságban. Sőt a mammon a „másé” (12); nincs részletezve, hogy ki az a más. Ha ezzel a tőlünk idegen holmival jól bánunk, akkor kapjuk meg azt, ami igazán a mienk. Az üdvösség tehát nem valami tőlünk idegen, hanem egészen nekünk készített ajándéka Istennek. De csak a kevesen is hűnek bizonyuló részesedik abban az

örömben, hogy Isten maga adja oda neki azt, ami az övé. Mekkora kár, ha bárki is megghiúsítja élete nagy megajándékozását!

Két úrnak szolgálnunk tehát képtelenség (1Kir 18,21). A hit olyan mívesség, ahol lehetetlen egyszerre két vasat tartanunk a tűzben. Isten szövetségi szeretete nem tűr meg maga mellett bálványokat.

Lukács 16,14–18 – Kényes kérdések

Jézus akaratlanul is elevenére tapintott a farizeusok társaságának. Pedig ez most nem volt részéről szándékos; de véletlenül meghaltak, amire tanítványait oktatta, és felszisszentek. Mellékesen sem volt nekik szánva, de magukra vették, mert e dologban nem volt tiszta a lelkismeretük. A mammonról volt szó, láttuk. Ismerték a fogalmat, s tudták, hogy nem egyenes úton szerzett anyagiakat illet ez a név. Az evangelista meg is mondja az okát, miért orroltak meg, azaz, hogy pénzsóvárok voltak. Mert az önigazság póza mindig viszszaüt, mivel felüti fejét az önzés. Pénzügyek az a terület, ahol az öntelt leginkább elárulja magát. Olykor nem is arról van szó, hogy a kezek nem volnának tiszták, mialatt szívében gyötrődik az illető pénzsóvár indulatai okán; akár van neki, akár nincs. Nincs sajnálatraméltóbb és kiábrándítóbb, mint a pénzsóvár hívó. Ennél már csak egy rosszabb van: ha az átgondolt gazdálkodást vádolják meg gyanúsítgatásokkal, ami nem a vádoltat, inkább azt jellemzi, aki önmagából indult ki.

A farizeusok tehetetlenségét éppen az árulja el, hogy gúnyolódni kezdenek. A csúfolódás nem mindig jelent fölényt, lehet egyik módja a támadásba lendülő görcsös védekezésnek. A gúnyban gyilkos indulatok háborognak. Jellemző, hogy ugyanazon kifejezés csak még egyszer fordul elő az ŰSZ-ben, éppen a 23,35-ben, aholis a főemberek csúfolódnak. A katonák gúnyában van valami játékosan gyerekes, a főembereké viszont gyilkos, végül is tehetetlen gúny: „Másokat megmentett, mentse meg magát, ha...” Az öldöklő düh már most itt leledzik, csírájában. Jézus válasza kemény, de lelkigondozó szándékú: Isten ismeri a szíveteket. Ezért, ami emberek előtt magasztos, az Isten előtt utálatos.

A 16.v még megoldatlan kérdést vet fel. A probléma nyelvtani. Ha szenvedő ragozásnak tekintjük, akkor elítélő értelmű az, hogy mindenki erőszakot tesz az Isten országán. Ha mediálisan értjük, akkor azt jelenti, hogy mindenki erőnek erejével törekszik utána. Ugyanez a probléma a Mt 11,12 esetében is. Mégis mintha több érv szólna az elítélő értelmezés mellett. Mondják, hogy az a jó magyarázat, amelyik nem hagy bizonytalanságban. Szabad, sőt szükséges azt is föltárnunk, ha valamit nem tudunk. A mindentudás póza is farizeusi. – Jézus nem úgy érvényesíti az Isten országát, hogy a törvényt, s általában az ŰSZ-et félretolja, avagy túlhaladottnak jelenti ki, hanem ő betölti a törvényt. Egy vesszőcske sem vész el belőle, ha a szeretet kettősen egy parancsolatában éri el célját és értelmét.

Jézus saját szintjére emelte az ÓSZ-et, amikor ígéreteit hitelesen alkalmazta önmagára.

Hogy jön ide, végül, a válás problémája? Jézus az asszonyváltó poligámiát éppúgy többnejűségnek mondja, mint egyidejű formáját. A farizeusoknak e dologban is vaj van a fejükön. A kapzsiság és a házasságtörő paráznság – elsőként a bűnök listáján –, egyebütt is együtt említetik (Ef 5,3kk).

Lukács 16,19–25 – Társadalmi igazságtétel

Amit Mária éneke elvégzett isteni tettként hirdetett (1,51kk), most a gazdag és Lázár példázatában szemléletesen tárul fel a hallgatók előtt.

A nevenincs gazdag úgy viselkedik, mintha király volna. Megteheti, van miből! Minden napot ünneppé tesz, saját használatra. Öltözete királyi, s étkezése is fényűző. Amilyen végtelenen dűskálók a napjai, oly kibeszélhetetlenül nyomorúságos a koldus helyzete. Magával tehetetlen beteg. Talán hozzátartozói vetették a gazdag ember kapuja elé, de ott is felejtették. Állapota visszafordíthatatlanul reménytelen. A vágya annyi, hogy amikor a gazdag asztalát egyik tenyérrel a másikba leseprik a maradékoktól, és kiszórják a kapu elé, abból neki is jusson. Úgy tűnik azonban, hogy erre is hiába várt, mert az ott ténfergő horpasz ebek mindent gyorsan felszedtek előle, s az ő szeme meg az éhköpptől homályosodott, mert vele senki sem törődött. Hacsak ezek a kóbor kutyák nem, mert néha meglepték részvétükkel és nyaldosták a sebeit. Nem sok köszönet lehetett benne, mivel érdes nyelvükkel csak fokozták fájdalmait. Nem is húzta Lázár soká, s a halál véget vetett szenvedéseinek. Erre mondja a népnyelv, hogy megváltás volt neki a halál. Tudjuk, hogy ez nem szentírás, de jó drámai szemléltetés. – Nincs szó arról, hogy testét kik és hová kaparták el, de ő, akinek mégis volt neve, Ábrahám kebelére jutott, mert Isten angyalai jó helyre vitték. Egyszeriben tehát odakerült a mennyei lakoma főhelyére (Jn 13,23), asztalhoz dőlve, Ábrahám mellett jobb kéz felől. Ezt jelenti a kebel!

A gazdag is meghalt. A halál nem válogat – mondják. Eltemetése bizonyosan ünnepélyes volt, de hát csak halottak temették el halottjukat (9,60), s már ott is látjuk őt a hádeszben, a gyötrelmek helyén, melyet csak jobb kifejezés híján fordítunk pokolnak. Ez a hely mélyebben van ugyan, mint a másik, de innen oda át lehet pillantani (hogy megfordítva is így van-e, erről nem beszél az ige), mégis hallótávolságban van a kettő egymástól. – Meglepő az „Atyám”, s rá válaszul a „Fiam” megszólítás. Az üdvösség asztalán van víz. Mindenesetre a kínban leledző azt kéri, hogy bocsássa el Ábrahám Lázárt, aki ujjá helyét megnedvesítve, hűsítse le kitikkadt nyelvét és száját is vele. A válasz – közvetve – elutasító, de emlékezteti, s elgondolkozásra készteti arról, ami volt, amikor még észre sem vette a nyavalyás Lázárt. Bezzeg fölismeri most, még a nevét is alkalmazza, hiszen rá volna szorulva irgalmára, egyetlen könyörülő mozdulatára. Emlékezz csak – így Ábrahám –, életedben megkaptad javaidat, Lázár

meg a csupa rosszat, s immár bekövetkezett a nagy igazságtétel: ő most részese az isteni vigasztalásnak, te pedig gyötörtétel.

A példázat mindvégig az ÓSZ, helyesebben a két szövetség közötti kor kegyességi fogalmai között marad. Még arról is hallgat, hogy a gazdag elkerülhette volna-e mostani kínját, ha idejében enyhített volna Lázár helyzetén. Üzenete mégis az, hogy időben kell igazítanunk Istenhez az életünket, s észrevennünk a segítségre szorulót.

Lukács 16,26–31 – A meggyőzés egyetlen módja

Érdekfeszítő a beszélgetés, melyet a kínokban gyötrődő gazdag kezd el, amikor felkiált Ábrahámhoz, aztán folytatódik a gondolkodásra serkentő válaszban. A bizalmasnak tűnő „atyám”, ill. „fiam” nevezet mintha még némi reményt is felvillantana, hogy lehet még változtatni, mert a helyzet nem visszafordíthatatlan. Ha ébredezett volna is eleddig némi reménység, a folytatás immár nem hagy kétséget felőle, hogy állapotuk megváltoztathatatlan, sem a hádesz, ami itt a kárhozat helyével egyenlő, se az Ábrahám kebeleként jellemzett mennyei üdvlakoma nem átjáróház. Lázár tehát nem mehet át a gazdaghoz, mert van egy nagy közbevetés, szakadék a két terrénium között (benne esetleg víz: a két itt alkalmazott ige az átkelés lehetetlenségére ezt sejteti). Közvetve annak a lehetősége is kizárt, hogy a gazdag még változtathatna jövőbeli helyzetén. A „jusson eszedbe” tehát nem vezethet megtéréshez; eszerint a rádöbbenés nem enyhítheti a lélek kínját; sőt ha lehet, még fokozza, mivel szüntelenül visszatérnek és kísértenek a végképp elherdált lehetőségek. Óh, ha igazán észrevette volna Lázárt, ha bőségéből juttatott volna neki! Az odavetett koldusban nap-mint-nap adva volt számára a kézenfekvő lehetőség, hogy ellene mondjon a gazdagság csalárdságának és magához emelje a nyomorultat; hogy mentse őt, s vele megmentse saját életét is. Ez immár jóvátehetetlenül elmúlt. E tudat micsoda kín!

S most eszébe jutnak a testvérei. Ott élnek még az apával együtt patriarchális közösségben. E tekintetben minta család ők, csak éppen az életmódmódjuk hasonló az ő elmúlt életéhez. Voltaképpen az ötlet eredeti, hogy Ábrahám küldje el hozzájuk Lázárt, őket időben figyelmeztetendő; de hát ez is hamvába holt gondolat. A halott nem mehet vissza; esetleg feltámadhat (az ige a holtak és élők közötti érintkezésben kizárólag a feltámadást tartaná lehetőnek!). – Ámde nem volna meggyőzőbb a testvérek számára az sem, mint amit Isten adott időben való hívásul az igében, hogy észretérítsen!

Mennyire kézenfekvő, hogy van Mózesük és vannak prófétáik; hallgassanak azokra! A gazdag ellenvetése: „Nem úgy, Atyám, Ábrahám” hirtelen felvillant valamit a bizonnyal már földi életében is megvolt értékzavarból, azaz, hogy mindig lekicsinyelte Mózeszt és a prófétákat, igazából nem tekintette Isten szavát eléggé meggyőzőnek, elég látványosnak. Itt lehetett a megismerés szerinti hit dolgában élete gyenge pontja, amiből aztán minden további rossz következett.

A történet hirtelen abbamarad, s éppen ezért bennünk végbemennő folytatásra késztet. Az ÓSZ keretein belül mozgó, s igazán eleven lüktetésű történet nyitott arra, hogy az ÚSZ népében, bennünk folytatódjék, miközben az ige intéseinek időben engedünk.

Lukács 17,1–6 – Megbocsátás és hit

Mi teszi szükségessé a botránkozásokat? Kétségtelenül azért kellenek, hogy általuk lelepleződjék a bűn, a gőg és a közöny. Botránkoztató volt pl, hogy az előbbi gazdag szinte jómódja körítésének tekintette a Lázárok nyomorúságát, s kisujját se mozdította, hogy enyhítse kettejük között a kiáltó ellentétet. Életében – látszólag –, mindenben ő volt a nyerő, s az csak természetes – vélte ő –, hogy valaki vesztes is legyen, s ez nem ő! A felszín alatti kemény valóság azonban éppen az volt, hogy magasabb erők rendezték úgy, hogy a szegény Lázárban észrevétlen csapda állíttatott az önhitt gazdag ajtaja elé, amibe ő – átvitt értelemben – szépen belesétált; éppen azzal, hogy nem tett semmit a nyomorúság és a kínok enyhítésére. És mégis ő általa esett ily módon botránkozás, mert ő lepleződött le. A keserű vég felől tekintve jobb lett volna, ha idejekorán malomkő kerül a nyakára és súlyával együtt fejével lefelé süllyed a tengerbe, megelőzendő „e kicsinyek” botránkozását. A kicsinyek ezen a helyen kifejezetten a magukat nyomorban, betegségben tengődőt jelentik.

A „vigyázatok magatokra” mind az előzőkre, mind pedig a következőkre utal. A tanítvány közönye is lehet botránkoztató; s jaj, ha Istennek kell valamivel lelepleznie minket. Bizony: „ne vigy minket a kísértésbe” (11,4), ám nekünk is vigyáznunk kell egymásra. Egymásra vagyunk tehát bízva, így vigyázhatunk eredményesen magunkra is. – A hétszeri, sőt naponta hétszeri megbocsátásra is csak ilyen felelősségtudattal lehetünk alkalmasak. A hétszer (Zsolt 119,164) itt is azt jelenti, hogy nincs határa a megbocsátás lehetőségeinek. Erőnek erejével sem vihető keresztül a bocsánat, ha közben csak a magam megszentelődésére gondolok, de ha a vétkező megmentése lebeg szemünk előtt, azaz, ha vigyázunk rá, akkor felruháztunk ezzel az adománnyal, még akkor is, ha az illető nem jut el odáig, hogy ki is mondja: megtérek, revideálok magam, és bocsáss meg. Mert lehet, hogy éppen a megbocsátás készsége hozza majd elő szívéből az igazi bűnbánatot. A megbocsátás tényében tehát Isten újjászülő, újat teremtő műve végeződik el a másik fél életében, amelynek nem is lényeges eleme, hogy az illető számára tudatossá váljék a mi szerepünk. Isten munkatársai vagyunk, lehetünk névtelenül, akaratlanul is azok.

Ezt hallva az „apostolok” hirtelen nagyon kicsinek érzik magukat és elégtelennek a hitüket; s máris arra kérik Jézust, hogy növelje hitüket. – Valószínű, hogy az ÚSZ-ben kétféle hitről van szó. Egyik az elfogadó hit, a kegyelmet befogadó hívés, a másik a kegyelmi

ajándék-szerű hit (1Kor 12,9). Az itt a nehézség, hogy mindkettőt ugyanaz a szó hordozza, s olykor nehéz elkülönítenünk, hogy adott esetben melyikről szól az ige. Az biztos, hogy befogadó hit nélkül nincs Lélek-adta hit-karizma; de az üdvösséghez az első kell, a második pedig a szolgálat átütő erejéhez szükséges; ez az erő azonban a szeretet legyen (1Kor 13,2). Jézus e „fekete eperfát” (Sykamin) kitépő, s tengerbe vető hitet emlegeti tanítványai előtt, amihez elegendő volna egy mustármagnyi ebből a karizma-jellegű hitből.

Lukács 17,7–10 – Ami még túl van a kötelezőn

Visszaélés a Szentírással, ha kizárólag hitelvek, követendő szabályok gyűjteményének tekintjük. Az becsüli meg igazán az ígét, aki tudomásul veszi történetiségét. Tévétra jutnánk, ha minden időkre érvényes eszmét akarnánk kiszűrni abból pl., amilyen a rabszolga és gazdája közötti viszony volt. Jézus a példázattal nem azt kívánja előírni, hogy milyen legyen az úr és a szolga fölé-, és alárendeltsége, amikor a rabszolgatársadalom antik viszonyaiból vág ki egy szeletet tanításul arranézve, hogy miként tekintsük saját helyzetünket az Isten országa szolgálatában.

Az üzenet meghallása végett szembesülünk most már ama rideg körülménnyel, amiben akkor éltek; szinte csak ezt ismerve, mert ez volt az általános, az elfogadott abban a korban. A rabszolga végzi a mezei munkát: szánt, meg legeltet, vagy aminek éppen sora van, abba foglalja magát. Este hazatér fáradtan, de még nem szusszanhat. Majd pihen, ha már mindent elvégzett, mert otthon is várja a tennivaló, ki kell szolgálnia gazdáját, vacsorát kell főznie, majd pedig illedelmesen körülkötve derekát, be kell vinnie és fel kell szolgálnia gazdájának az estebédet; s a végén – amikor ura már evett, meg ivott, aztán következik ő sorra. Az eszményített József is mindenre figyelő gondoskodásával tűnt ki Potifár házában (1Móz 39,6), s meg sem köszönték neki. Sőt!

Miután a maga meghökkentő történeti valóságában értettük meg az ígét, találjuk meg a célt, ami végett Jézus ezt a kemény példát előhozta. – Mert mi is szolgák vagyunk, nem embereké (1Kor 7,22k), hanem Krisztusé, s az Isten országáé. Ő pedig lelkünkre köti, naponként kiméri, hogy mi a teendőnk. Ha pedig sikerül elvégeznünk, ami megmondott, semmi értelme, hogy megveregessük saját vállunkat, vagy elhiggyük magunkról az átlagon felüli teljesítőképességet, netán meghatódjunk magunktól, hogy mi-mindenre vagyunk képesek – zokszó nélkül. Vegyük olybá, hogy minket ért a kitüntetés azzal, hogy az ő munkarendjébe fogadott be, sőt befogadott abba, hogy mi is „csak szolgák” (1Kor 3,5) vagyunk és semmi többek. Nem árt tehát, ha az antik világ kemény viszonyaihoz, éles levegőjéhez szoktatjuk magunkat, ha a szolgálat megától értetődésével kell megbarátkoznunk. Van itt egy bizonyos szigorúság, ami nem letöri, inkább edzi a testet és a lelket. Mindennap estig van tennivaló, s a megélhetés jön majd ráadásaként, a fontossági sor végén. Majd pihen és üdül a szolga – urával együtt – a nyugalom napján, ahogy a parancsolat elrendezte (2Móz 20,8kk).

S a szigor követendő önmagunkkal szemben is. Csak az tud mindent elvégezni, aki maga elé magas mércét állít. Mondjátok tehát kellő szerénységgel önmagatoknak: haszontalan szolgák vagyunk, mert csak azt tettük, ami kötelességünk volt; s mi-mindenre serkentett volna még a szeretet, mert Gazdánk rászámít a szövetségen belüli szolgák ragaszkodására.

Lukács 17,11–19 – A hálás samaritánus

A szentíró Jeruzsálem felől tekint Jézus útjára, ezért áll előbb Samária, s aztán Galilea. Ténylegesen É-ról D-re a sorrend fordított, s a köztes terület, talán a Tízváros Jordánon inneni szelete. Itt inkább előfordulhatott, hogy 10 leprásból egyikük samáriai; a bajban egymásra találtak, s nincs közöttük ellentét, ki milyen nációhoz húz. Minden akadály nélkül tartózkodhatnak a falu utcáján. Ez is azt sejteti, hogy nem a törvény szigorú elkülönítést célzó rendelkezései vannak itt érvényben. Viszont a mózesi törvény előírta, hogy már messziről kellett kiáltaniuk: „tisztátalan, tisztátalan” (3Móz 13,45k). Ők is kiáltanak, mert hallottak már Jézusról, hogy érkezik, s az ő könyörületét kérik. Kiáltozásuk is egyöntetű, egy az óhajuk és reménységük is Jézusban.

Miért nem azonnal gyógyítja őket? Több szempont is jöhetett közbe. Nemrég beszélt arról, hogy a törvényből nem vész el egyetlen vesszőcske sem (16,17). A törvény pedig a belpoklost a pap elé utalja, aki egyedül volt rá feljogosítva, hogy megállapítsa a leprás gyógyulását (3Móz 14,2k). Jézus tehát elküldi őket az illetékes paphoz. Vezető a hit próbájaként gyógyításának e furcsa eljárása, hogy elindulva még poklosan, hisznek-e Jézusnak, aki egyébként egy szót sem szól gyógyulásról, arról, hogy mire odaérnek, letisztulnak testükről a kór, olykor visszataszító tünetei. – További sajátossága e gyógyításnak, hogy egyetlen eset, amikor Jézus kettőnél többet, kerek számú, kis emberi közösséget gyógyít meg. Egyebütt sokak meggyógyítása csak összegezve olvasható.

A történet nem részletezi, hogy végül is elmentek-e az illetékes paphoz. A samaritánusnak egyébként saját hatóságához kellett elmennie, külön-kultuszuk helyére. Jó okkal feltételezhetjük, hogy már útközben visszafordult, amikor észlelte magán a gyógyulás tényét, ami – az ige szerint – már odamenet végbement rajtuk. A történet végkicsengését egyébként nem befolyásolja, hogy honnan fordult vissza a samáriai. Az biztos, hogy nem tétoázik. Közben nem sok idő telhetett el, mert még ugyanott, vagy egyazon úton haladva találja Jézust.

Hol a kilenc? – kérdi Jézus. Kérdése nem feltétlenül jelenti, hogy az egyen kéri számon a többi. Inkább meglepetése kap hangot, hogy a kilencnek eszébe sem jutott, hogy hálát adjon, s talán még Istent se dicsőítette, bár a törvény-szabta utat azért megtehetette. Tehát végrehajtották Jézus utasítását, mégis hiányos maradt az engedelmességük, s gyógyulásuk csupán csak testi. Azon is meglepődik

Jézus, hogy éppen az idegennek jutott eszébe, hogy hálás legyen; a többi természetesen vélte, hogy Isten köteles segíteni rajta, hiszen az ő népéhez tartozna valamennyi!

A hit és a hálaadás együtt jelenti a szilárd megtartó erőt testnek és léleknek. Ez az igazán teljes gyógyulás. Rajtad is áll, hogy Isten teljes munkát végezhesen rajtad!

Lukács 17,20–27 – Két eljövétel között

Balgaság mennyei jeleket fürkészni, amikor az Isten országa magában Jézusban már közöttük tevékeny. Erről beszél a farizeusok kutató kérdésére, hogy mikor jön el az Isten országa. Általában ui. olyan váradalom élt bennük, hogy a napot éppúgy előre megmondja majd Isten, tehát kiszámítható lesz, mint ahogy az atyákkal történt a tizedik egyiptomi csapás éjszakáján. Jelek utaltak rá, s hozzá lehetett, sőt kellett készülniük a meneküléshez; mellesleg, az ellenfélre megsemmisítő csapások sora méretett, Izráel azonban megszabadult. Lesni, várni, és fülelni arra, hogy mikor hangzik fel, hogy – íme – itt van! Vagy amott! Értelmetlen dolog, amikor már a fő jelen van közöttük. Nemigen mondhatta Jézus a farizeusoknak, hogy bennük van az Isten országa. A „közöttetek” elfogadhatóbb fordítása a problematikus helynek (21). Tkp. ugyanazt jelenti, amiről aztán tanítványainak beszél, hogy kívánnak majd látnia legalább egyet „az Emberfiának napjai közül” (22), tehát óhajtva idézik vissza azokat az időket, amikor még közöttük volt. Aztán őket is félrevezethették kósza hírek, hogy itt, vagy amott van; de ne fussanak álhírek után. A futásra tett megjegyzés jelzi a felajzott idegeket, a nyugtalan hangulatot, ami végig-vibrált a Messiás-várokon. Őket se tévessze meg a különféle számítgatások menetrendje; mivel, ahogy a villámlás bevilágítja az egész égboltot – mellékesen: a villám sem számítható ki előre, igaz? – akként fog megérkezni az Emberfia majd másodszor is, és dicsőségében, a maga napján, melyet senki sem tudhat előre.

Ama napot megelőzi azonban a szenvedés szükségszerű ideje. Elsőrenden a Messiás szenvedéséé, ami nem csupán testi kín, de lelki szenvedés is; tkp. jelentése párhuzamos azzal, hogy Ő megvetett lesz kortársai, s népe fiai között. Olyan lesz, sőt máris úgy él közöttük, mint ahogy Istennek szenvedő szolgája (Ebed Jahve) élt és halt meg félreismerthen és elárultan a babiloni fogságban; ami együtt történeti tény és ugyanakkor Jézusra mutató prófécia is volt, és maradt (Ézs 52,13-53,12).

A kiszámíthatatlan eljövetelet jól példázza az, ahogy az özönvíz idején, s azt megelőzően a Nőé napjaiban történt, amikor a kortársak csak testi szükségseikkel törődtek. Csupán a létfenntartás, s az utódlás ösztönei vezették őket. Az „ettek, ittak, házasodtak, férjhez mentek” nem az élet természetes velejáróit kárhoztatja, hanem az ezekbe belefeledkező nemtörődömséget, miközben Nőé már építette az Istentől rendelt bárkáját. Egy kissé az is érezhető e fogalmazáson, hogy unos-untalan ünnepet rendeztek maguknak (fesztyválóz-

tak!), kerestek tehát alkalmat az evésre-ivásra (casus bibendi: ürügy az ivásra), hasonlóan a 16,19 nevetlen gazdag emberéhez.

A bárka elkészült, és Nőé – Isten szavára! – bement a bárkába. Az özönvíz cunamija pedig eljött és mindenkit elpusztított, aki az intésre nem figyelt, s nem mozdult. Az Emberfia eljövedele ítélet is azoknak, akik nem észlelik a testben közöttük munkálkodó Jézus, az épülő Isten országa csöndes, de határozott intéseit és jeladásait.

Lukács 17,28–37 – Amikor érik az ítélet

A víz után a tűz ítélete is példázatos tanítás a váratlanul, helyesebben: kiszámíthatatlanul megérkező Emberfia megjelenéséről. Lót napjaiban Sodoma is élte szokott, mit sem sejtő mindennapjait. Nincs hangsúlyozva, amiről egyébként tudunk, hogy szertelen, zabolátlan élet folyt a városban. Ám, mutathatja Sodoma a szebbik arcát, nem segít rajta. Ettek, ittak, s ennek van némi elmarasztaló mellézköngéje; egyébként pedig adtak, vettek, ültettek, építettek. Általánosan ez a mindennapos, s a holnapra is gondoló életvitel. Hiányzott azonban az, hogy észrevették volna Lótot, akinek az élete azért egy kissé másféle volt, mint az átlag (2Pt 2,6kk). Miután pedig kiment Lót Sodomából, jött az ítélet tűzzel és mindenkit elpusztított a városban.

Jézus megtehetné, hogy kiszínezi és továbbfejleszti az ÓSZ erre nagyon is alkalmas történeteit, mint az előbbit is, de még attól is tartózkodik, hogy a Lót kezét megragadó angyalok (1Móz 19,16) döntő szerepét részletezze. Visszafogottsága útmutató számunkra, hogy miként nyúlunk a végső időkkel foglalkozó igeszakaszokhoz. Nem azt taglalja Jézus, hogy mi fog történni, hanem, hogy az időnek ama fordulópontján mi legyen a teendője követőinek. Mert ha nem előre tekintenek, végzetesen eljátszhatják a kimenekülés lehetőségét. Lót felesége is, kissé lemaradva hátratekintett, talán suttyomban pillantott vissza arra az életre, amit kénytelen volt mindenestől otthagyni; s máris befogta őt és elválasztotta családjától az ítéletnek mögöttük lévő hatóköre, amiből családja épphogy kimenekült. Ő viszont bent rekedt.

Érhet bárkit úgy ama váratlan nap, hogy éppen a lapos háztetőn van, – mondjuk: tereget. Ne sajnálja lent maradt holmiját. Éppúgy az sem, aki a mezőn dolgozik; nem érdemes hirtelen hazafelé igyekeznie. Mert ha valaki mindenáron meg akarja tartani az életét, azzal fogja elveszíteni. Aki pedig kész, hogy veszni hagyja javait, ezzel válik Isten jó munkatársává tulajdon élete megmentésében. Ha pedig nem nappal, hanem éjszaka következik be a hirtelen fordulat, a nagy választóvonal elvághat egymástól házastársakat, vagy szülőket és gyermekeket (11,7b). Ugyanígy, ha ketten dolgoznak akár a kézimalommal, avagy künn a mezőn, az egyik felvétetik, a mások otthagytatik. E helyt is szűkszavú Jézus. Az értelmezés innen két irányba fejlődött: egyrészt hogy életünk Krisztussal együtt az Istenben már most el van rejtve (Ef 4,8; Kol 3,1kk), másrészt valószínűleg ebből alakult ki a gyülekezet elragadtatásának váradalma (1Thessz 4,17).

A meghökkent tanítványok különös dolgot kérdeznek: „Hol, Uram?”. A válasz is dermesztő, – ismét szüksézáuan –, amikor sejtetni engedi az ítélet után a földön szétszórt tetemeket; felettük pedig keselyűk köröznak, tudjuk mi okból, s mi végre. A lehangoló összhatást az a fény oldhatja fel, mely a dicsőségben visszatérő Emberfia megjelenését kíséri; s a keze, midőn már most utánunk nyúl, hogy megragadjon és magához emeljen (Jn 12,32).

Lukács 18,1–8 – Bizonyos, hogy meghallgat

Már ismerős Jézus eljárása a tanításban és a meggyőzés során, hogy a kisebbről késztet a nagyobbra következtetnünk, sőt ez esetben a visszatetszőből az ígéretesre. Mert valóban nem vonzó valaki ez a bíró, aki önmagáról sem átallja kimondani, hogy Istent nem fél, s emberek iránt sem szégyellős, azaz, mit neki az emberek joga és jogvédelme, tisztelete, meg becsülete, mert a saját rangján és hasznán kívül semmi nem számít neki. Emberére akadt azonban egy védtelen, de szívós özvegyasszonyban, aki elkezdett a nyakára járni, s nem adta fel mindaddig, amíg elviselhetetlenné nem tette bírója számára a helyzetet. Lehet, hogy eleinte a hamis bíró némi kenőpénzre számított, de hamarosan be kellett látnia, hogy hiába remél anyagi viszont-szolgálatot. Akkor pedig jobb minél hamarabb túlesni az ügyön, s így rázni le rövid úton az asszonyt magáról. – A perben, vagy vitában egyébként az özvegynek lehetett igaza, mégis bírósági ügyekben gyakorta a védtelenek húzhatták a rövidebbet. Hiába áll ott a mózesi törvényben, hogy tilos nyomorgatni az özvegyeket és árvákat (2Móz 22,21), akiknek Isten maga is igazságot szolgáltat (5Móz 10,18), gyakorlatban sokszor érvényesülhetett a megvesztegetés és jogi csúrés-csavarás, végeredményben az özvegyek kisemmizése. A bíró tehát, megunva a szüntelen zaklatást, végül is az özvegy javára döntötte el az ügyet; legalábbis eljutott eddig az elhatározásig; s a példázat, elérve szemléltető célját, itt abba is marad.

Egyedülálló, ahogy Jézus felhívja hallgatói figyelmét a bíró döntésére: „Halljátok, mit mond?” – Hát az Isten, aki igaz bíró, nem szolgáltat-e igazságot választottainak? Az, hogy követői választottak, Jézus szájából csak itt hallható a Lukács evangéliumában. Övéinek azonban kitartóan kell imádkozniuk, ha szükséges, éjjel-nappal, s akkor a könyörgés célt fog érni, még ha eleinte az is a benyomásuk, hogy Isten értetlenül hosszan tűr a gonosznak. – A 7.v-ben egyébként fölismerhető a korábban idézett két mózesi igehely közvetlen hatása.

A bevezetőben arról esett szó, hogy az igaztalan példából kell következtetéseket levonnunk az igazságot szolgáltató Istenre. Ez azonban csupán a bíróra áll. Az özvegy kitartó kilincselése egyenes példa és bátorítás az imádkozó számára, hogy ugyanilyen következetesen kiáltson Istenhez szüntelen, még ha olykor olyan érzése is van, hogy magárahagyottan teng-leng a világban, kitéve emberek szeszélyének és, hogy védtelen, azaz a hívőnek olyan érzése támad, mintha

özvegy volna. Megmaradt azonban egyetlen eszköze, nevezzük így: fegyvere, az imádság, ami olybá veendő, hogy benne válik a hit – ha nem is csupán benne merül ki –, cselekvővé. A mindvégig vitt állhatatosság a kitartó imádságban bizonyul élőnek. – Jézusnak záró kérdése, hogy amikor az Emberfia eljön, vajon talál-e hitet a földön, szent kíváncsisággal vizsgálja meg szívünket. Voltaképpen szégyen, hogy mily erőtlén az imádságunk.

Lukács 18,9–14 – Törékeny elbizakodottság

Vajon meghallották és belőle a szükséges következtetéseket magukra nézve levonták-e azok, akiknél Jézus fölismerte az elbizakodottságot, s a mások lenézését? – Lehetséges, hogy nem volt minden haszon nélkül való a jézusi tanítás. A példázat egyébként a két fiú (15,11-32) párja lehetne; leglább is alakilag, s némely részletében.

Talán ne is nevezzük csupán példázatnak, mert oly életszerű, hogy az is elképzelhető, miszerint szem-, és fültanúja lehetett Jézus a templomban egy tanulságos esetnek. – Megy tehát a farizeus, hogy imádkozzék a templomban. Megáll, és már mondja is „magának”. Ha azt mondanánk, hogy önmagához imádkozik, nem lennének hűek az alapszöveghez, de a „magának” találóbb. Olyan ez, mint amikor a Zak 7,5k során a maga választotta bőjtire azt feleli Isten, hogy a maguk kedvéért tették akár ettek, akár böjtöltek. Az imádság is lehet merő monológ, ha annak kifejezője, hogy más és igazabb vagyok, mint egyebek. Istennek ad hálát a farizeus, voltaképpen dicsekszik, s ha Isten bokros teendői között netán elfeledkezne róla, most emlékezteti mindarra a teljesítményre, amiben rendszeresen gyakorolja magát. Mert, íme, böjtöl hétfőn és pénteken, jóllehet rendszeres böjtöt az ŐSZ csak a nagy engesztelési ünnepre írt elő (3Móz 16,29), de már korán kitalálták, s a farizeusok szorgalmasan gyakorolták magukat (5,33) a teljesítmény-fokozó böjtben, az istentelenek bűneinek engeszteléséért és Isten uralmának siettetéséért. Aztán tizedet is adtak mindenből, óvatosságból még a megvásárolt dolgokból is, hátha a korábbi tulajdonos elfelejtette megadni belőle. Közben nem feledkezik meg arról sem, hogy elősorolja mások bűneit, elrettentő példának pécezve ki a hátul éppen megálló vámszedőt.

A vámszedő pedig még szemét sem meri fölemelni, nemhogy a karjait. Inkább a mellét verve csupán ennyit mond: „Légy irgalmas nekem, bűnösnek”. Az itt alkalmazott nyelvi fordulat megengesztelődésért esedezik, valami olyan bűn miatt, amit még jóvátenni sem tud; tehát Istennek kell tennie valamit bűne kiengesztelésére. A kifejezés mögött annak az aranylapnak képe és fogalma áll, amit áldozati vérrel hintett meg a főpap (2Móz 25,17kk). E fogalomkörre utaló helyek még a Róm 3,25; Zsid 2,17; 9,5; 1Jn 2,2; 4,10. Végül is a vámszedő könyörgésének az volt fültanúja, aki majd maga lesz engesztelő áldozattá. Ezért aztán ő mondhatja ki hitelesen is azt, hogy a vámszedő megigazulva ment haza, a másik viszont nem nyert megigazulást. – Ejtsünk itt még néhány szót a magukat fölmelegasztalók gyakori bűnére: mások leszólására. Vessük szívünkbe az

alapvető szabályt: sem imádságban, sem istentiszteleten, sem közvetve Istennek, sem közvetlenül az újonnan megtérőnek (15,30) ne olvassuk fejére soha a múltját, régi életének levetett bűneit, amit Isten már a háta mögé vetett (Ézs 38,17), nem is szólva a ráfogásokról, amit az illető el sem követett.

Lukács 18,15–17 – Kisgyermek példája

A 15.v-ben olyan kifejezés található, mely az 1,14.44 esetében a még meg nem született magzatot is jelenti, a Messiás felé repeső, megszületendő Keresztelő Jánost. Más helyeken pedig ma született csecsemőt jelent (1Pt 2,2); így a 2,12.16-ban Jézust, az ApCsel 7,19-ben az egyiptomi szolgaságban pusztulásra ítélt, kitett csecsemőket. Egyetlen kivétel a sorban a 2Tim 3,15, ahol is kisgyermeket, kisgyermek-kort jelent. Mindezekből arra vethetünk, hogy csecsemőket, s bizonyosan velük együtt további kisebb-nagyobb gyermekeket vittek Jézushoz, hiszen a legtöbb családban olykor évente születtek gyermekek, ha közben meg is haltak közülük. E közelítéssel az volt a szándék, hogy Jézus érintse meg őket. A szív mozdulása ezzel voltaképpen ugyanaz volt, mint amikor Jézust vitték fel szülei, hogy bemutatassák az Úrnak (2,22). Nevezhetjük ezt szövetség-igényű cselekedetnek. – Akik e szándékkal vitték gyermekeiket Jézushoz – nincs hangsúlyozva, hogy csak szülők lettek volna a vivők –, valami hiteleset éreztek meg Jézusban, s nem akarták, hogy gyermekük kimaradjon abból az áldásból, melyet Jézus adhat. Ki tudja, mi lesz, mire felnőnek és öntudatosodnak; legalább annyi maradjon meg számukra Jézusból, hogy egyszer őket is megérintette, s bizonyosan ebben az érintésben a megáldást igényelték. Gondolhatunk arra, hogy ezekből a gyermekekből lett később a zsidókeresztyén gyülekezetek második nemzedéke Izráel földjén.

Ez az ösztönös, de távlatokban gondolkodás ismeretében meg-hökkentő a tanítványok szűklátókörűsége, ahogy elparancsolnák mindet – ha Jézus hagyná. De nem engedi, s ez a jó, sőt magához hívja őket: szülőket, netán rokonokat, gyermekekkel együtt, s hogy a tanítványok is okuljanak belőle, e szavakkal: „Engedjétek hozzám jönni a kisgyermekeket” – s itt már más kifejezés olvasható –, „s ne akadályozzátok őket”. Mindezt jól megértve, nemhogy a keresztséget, de – ha a gyermek már saját lábán jön, szülővel, szűkebb családdal, keresztszülőkkel érkezik –, még az úrvacsorát sem szabadna megvonni tőlük, legkivált ha kezét nyújtja felénk!

Az indoklás csupán ennyi: „Ilyeneké az Isten országa”. Nem csupán ezeké, hanem ilyeneké. A fogalmazás árnyaltsága már sejte-ti, hogy a kisgyermeki lét átvitt értelmében is igen alkalmas példa mindannyiánk kíváncsi helyzetére, ha Isten előtt meg akarunk állni. Ezt az alapállást azonban tudatosan kell elfogadnia annak a felnőttnek is, aki az Isten országát fogadni, azaz befogadni óhajtja. Mivel csak azzal az előítéletmentes lélekkel fogadható be, amilyen a

gyermeké, amikor tudatosodó értelemmel kezd rácsodálkozni szülei, s a felnőttek életére, s világára –, amíg az első csalódások túlérzékennyé, de éles szemű kritikussá nem teszik őket. A tanítvány sem mehet be az Isten országába, ha képtelen Istent Atyaként, Abbá néven megszólítani (Róm 8,15; Gal 4,6). – A keresztyénség, az embernek embrió állapotától kezdve vénségéig, istengyermeki állapot.

Lukács 18,18–27 – A gazdagság nagy akadály

Lukács nem hangsúlyozza, hogy ifjú lett volna, aki az örök élet elnyeréséről érdeklődik Jézusnál. Valószínű arra gondolt az evangélista, hogy ha már visszatekint ifjúságára (21), akkor túl lehetett ifjú korán. – A megszólításban van valami idegenszerű bizalmaskodó: mi a jók beszéljük meg ezt egymással! Benne a saját vélt jósága vetül ki Jézusra, aki ebből nem kér. Azzal utasítja rendre, hogy csak az Isten jó egyedül. E pásztori válaszból nem szabad dogmatikai következtetéseket levonnunk. A parancsolatok felsorolása Jézus részéről nem iskolás, de az emberre tekintő részek kiemelése szándékos. Ez mindig annak próbája, miként állunk az Isten iránti szeretettel. Jézus válasza azonegy ösvényen halad, mint a 10,25kk. – Egyébként, körültekintő módon, de Jézusnak lehetnek lelkigondozó szempontjai is! – A fordulat a kérdező magabiztos válaszában van, hogy mindezt ifjúságától fogva megtartotta, ami nem is most volt. Éveket képtelenség egy csapásra, részleteiben is áttekinteni. Ám, Jézus elfogadja, amit ez az előkelő ember állít önmagáról, de rátapint gyenge pontjára. Mindig ott vagyunk a legérzékenyebbek, ahol nagyon erősnek, biztosnak, gazdagnak érezzük magunkat. Annak az embernek a vagyona volt a gyenge oldala; de az is kimondható, hogy mindenféle gazdagság gyengíti a lélek, az örök élet dolgai iránti érdeklődés immunrendszerét, mivel az ember olyan illúzióba ringatja el magát, hogy biztonságban van, s az Édenkertet már szinte meg is teremtette önmagának. Idő múltán azonban lelkiismereti nyugtalansága támad, mert rájön, hogy gazdagságának nincs megváltó ereje, pedig az ember alapvetően megváltásra vágyik. – Ilyenkor kell gyorsan megszabadulnunk a gazdagság terhétől és értelmes módon odaadni a szegényeknek. Ma is azok a lélekben bölcs gazdag emberek, akik józanul összegeznek önmaguknak: van, hol lakjam, s hogy mibe öltözzek, megvan a betevő falatom, családom boldogulását biztosítani igyekszem, mi kell még több? Igazi örömöm abban van, amit odaadhatok! Mostanság is csodabogaraknak tartjuk, aki ilyen. Lám, ez az igen gazdag is visszaretent és elszomorodott. E változat szerint Jézus még az ő füle hallatára jelenti ki, hogy mily nehezen mennek be az Isten országába a vagyonosok. A teve és a tű foka –, amely nem mai, szemrontóan piciny nyílás volt akkoriban – meglehetősen szemlélteti nemcsak a képtelenséget, de közvetve a kegyelem csodáját is.

Akik ezt hallották Jézustól, meglepődve teszik fel a kérdést, hogy akkor ki üdvözülhet. Ki az, aki megmenthető állapotra segítheti

önmagát? A válaszban, közvetve benne rejlik, hogy senki! Alapvető emberi közérzés, hogy minden ember titokban, valahol, valamiben másoknál gazdagabbnak tartja magát. Aki nem pénzben és javakban, az szellemiekben, származásában, okosságában, ügyességében, eredményekben, sikeres gyermekekben, hitben, meggyőződésben tartja magát erősnek. Ne feledjük, hogy az egész beszélgetés hitbeli keretek között mozog. – Mekkora kegyelem, hogy Isten a lehetetlent tette lehetővé számunkra a Krisztusban.

Lukács 18,28–34 – Ajándék és szenvedés

A többi tizenegy szószólójaként is, Péter hangot ad annak, hogy ők, lám, mindent elhagytak, amikor Jézus követésére vállalkoztak. Megszólalása ki nem mondott kérdés, hogy mégis ők nem kivételek-é? Nem vehető-e érdem-számba, hogy ami nekik addig a mindent, a kuporgatott, vagy csak áhított gazdagságot jelentette, azt szinte gondolkodás nélkül hagyták ott? Jézus oly módon válaszol a ki nem fejtett kérdésre, hogy gondosan kikerüli az érdemekre építő dicsekvést, egyben pedig mindenki számára föltárja a lehetőséget, ha az Isten országáért kockázatot akar vállalni. Mert senki sem fog kimaradni a csodálatos megajándékozásból, aki hitből lép rá erre az útra.

A ház, feleség, testvérek, szülők, és gyermekek csokorba szedése a javak elhagyása tekintetében segít annak megértésében, miként értsük és alkalmazzuk magunkra a jézusi ígéretet. A Krisztus-követőket az jellemzi, hogy életük gazdagságát, értelmét és boldogságát az Isten országában találták meg. Amikor tehát Jézus azt ígéri, hogy már ez időben a sokszorosát kapják vissza, nem feltétlenül jelenti azt, hogy a visszakapott ajándékokból kimaradnának tulajdon szeretteik. Nézzük magát Jézust. Kétségtelen, hogy volt törés a szeretteivel (8,19k), sőt elválása is volt tőlük. De a Lélek ajándékára várók között már ők is mind ott vannak (ApCsel 1,14); se Mária, sem a család nem gyászol; ez egy erőteljes bizonyíték Jézus feltámadására! Ily módon kapták őt vissza tulajdon szerettei! Mint ahogy ők, meg a többi apostol, külön is említve Kéfást, szintúgy Jézus testvérei, megint csak így kapták vissza „keresztyén feleségüket”, amikor missziói útjaikra is magukkal vitték őket (1Kor 9,5). Közérthetőbben: aki a gyülekezetet első helyre teszi, az meg fogja benne találni otthonát, gazdagságát, élete örömét, s egyúttal – keresztyénisége ajándékaképpen – vissza fogja kapni családját is. Gyülekezet és család együtt sokkal több, mint a vasárnap tisztára fürdetett autó, nyaraló, feleség és gyermek, meg kiskert, s rajta egy üdülő (oroszosan: a dácsa, ami már a kommunizmusban is megengedett volt) – önmagában. Legyenek és maradjanak kedvesek nekünk, de ne váljanak valláspótlékká, ünnepi kultuszaink tárgyává.

Miért jelenti Jézus harmadszor is szenvedéseit (sőt Lukácsnál ez már a hatodik ilyen közlés), ha közben Isten elrejtette a tanítványok elől a mondottak értelmét? Ebben is az ige elvetett mag természetét ismerhetjük fel. Jézus a jövődő megértés érdekében hinti el most a magot, s az ki fog kelni a megfelelő időben. Beteljesedik rajta, amit

a próféták megírtak (Ézs 49,7; 51,5k; Zak 12,10; Zsolt 22,6kk), s mikor majd feltámad, és a Szentlélek kitöltetik, ez a magvetés is beérik időre. Az ige soha nem tér vissza üresen (Ézs 55,11), s a megfelelő időben előhívja az őt befogadó ráismerést. Nem voltunk már úgy, hogy régen elvetett, szunnyadó igék idő múltával megelevenedtek bennünk és hitet ébresztettek?

Lukács 18,35–43 – „Vakok látnak” (7,22)

Korábban Jézus üzenete volt ez Keresztelő Jánosnak. Történt tehát több olyan gyógyulás is útjai során, amikor vakok nyerték vissza szemük világát. Miért nem teszik az evangéliumok látványosabbá Jézus dolgait? Tkp. nagy visszafogottsággal és tárgyyszerűséggel mondják el, ami szükséges a tanúsághoz, s ez növeli Jézus hitelét! Itt van mindjárt a jerikói vak esete. – Szenvedéseinek harmadszori bejelentése után, Jézus most fordul a jeruzsálemi felmenetel, mondhatni, célegyenesébe; égtáj szerint is tekintve, Jeruzsálem irányába, s elkövetkezik a megváltás döntő időszaka. A messiási idő jeleként, vakok szemei megnyílásáról szólt már az Ézs 29,18; 35,5. A jerikói vak meggyógyítása tehát túlmutat önmagán és jellé lesz a Jeruzsálemben elvégzendő egész, szenvedésteljes, de dicsőséges jézusi változásmúró.

Ennek fényében nő meg a jelentősége, hogy Jézus két megnevezése is először itt hangzik fel – legalábbis Lukács evangéliumában. Megmondták a vaknak, hogy a názáreti Jézus közeledik arrafelé. Ő pedig azt kiáltozza: „Jézus, Dávid Fia, könyörülj rajtam!” A teljesedés közelségében a kezdetek: Názáret és Dávid személye teljesebb megvilágítást kap. Az események összegeződése jöttén, a próféciaák és a kezdet, meg a célhoz érkezés, s minden, ami e két pólus között történt, sokszínűségében is egységként szemlélhető. S kiemelten egy vágyakozó, de még meg sem gyógyult vak kiabálja szerte azt, hogy Jézus Dávid Fia; megzavarva, de átrendezve az ünnepre vonulók hagyományos rendjét. Érthető, hogy rendreutasítanak, elhallgattatnak, de ő annál inkább kiáltozik, s nem hagyja magát lerázni.

Szava eléri Jézust, mert minden őszinte, szükségből támadó kérdés meghallgatásra talál nála. Most már vezetik hozzá a jerikói vakot, s ő ott áll Jézus előtt. Élete nagy lehetősége, s Jézus reá bízva, hogy ő döntse el mit akar, mit tegyen meg vele. Ő pedig meri kérni a legnagyobbat, hiszen éppen az az életének nagy hiányossága, legnagyobb nyomorúsága, hogy vak. Óh, ha úgy igazán fölpillantathatna, hogy ne csak a merő sötétséget látná maga előtt! – Jézus válasza teremő ige, újjáteremő, gyógyító hatalom: Láss! Hited megtartott! Mi volt itt a megtartó hit? A konok ragaszkodás Jézushoz, s a hozzá elért kegyelmi lehetőség megragadása, az eltérítési kísérlet visszautasítása, az ünnepélyességet is megtörni kész határozottság, a személyes bizalom abban a Jézusban, akiről már hallott, de most itt halad el a közelben, s hívta maga elé. Hit abban, hogy őneki van hatalma rá, hogy látóvá tegye a hozzá kiáltozót.

Az is bátorítás az igéből, hogy a visszanyert, vagy talán először most megnyert látását a lényegre irányítja, mikor Jézusra néz föl és követi őt. Ámbár csodálatosan szép és színes a megpillantható világ, de megpillantani Őt, nyomába szegődni annak, aki immár személyes gyógyítója és szabadítója, a legnagyobb ajándék, mely Isten dicsőítésére serkent, sőt másokat is felbátorít erre.

Lukács 19,1–10 – „Vámszedők és bűnösök barátja” (7,34)

A fönti vád már jóval előbb elhangzott, de Jézus ismételten okot szolgáltat rá, hogy így módon szólja meg a közvélemény. Ne szépítegessük, de ezúttal is általános a megütközés, amikor minden látható előfeltétel nélkül, a nagy nyilvánosság előtt jelenti ki, hogy egy ilyen akárki házában akar megszállni. A tömeg, de egyedeiben is, előítéletekkel terhelt és befolyásolható; látszat után ítél, s nem érdekli, el sem hiszi, hogy egy ilyen minden hájjal megkent Zákeus-félének támadhat őszinte vágya is a bűnbocsánat, feloldozás, megtisztulás után.

Jézust pedig főként az emberi lélek őszinte rezdülései érdeklik; s ha talál ilyet, máris kész a mentő segítségére. Ráérez, hogy ott a vad fügefá dús lombú ágai között húzódik meg egy ember, aki őszintén kíváncsi. Egyelőre ennyi, amit Zákeus a maga számára meg tudna fogalmazni, mert talán ő maga sem lenne képes megmagyarázni, hogy mi lelte. Egyszeriben olyat tett, mint egy gyermek. Ágaskodva sem lát át a fejek sűrűjén. Ekkor gyermekkori emlékek törhettek föl lelkében, amikor még fákra másztak; ej, még most sem fog ki rajtam; s már fut is fürgén, mint hajdanán, ifjúkorában, s már onnan fentről leskelődik. Innen jól látok, gondolja, magával elégedetten; ők meg észre sem vesznek! Így is volna, ha... De Jézus nemhogy látja, de tudja is, ki az ott fenn. A nevét is tudja! Éppen ez adhatott lendületet Zákeus lelkében az üdvösséges dolgok gyors beérésére. Tépelődés nélkül kászolódik le gyorsan – így mondta neki Jézus is –, és máris kész őt befogadni. S menten ott is teremnek Zákeus házában, mintha a közbeeső idő kiesett volna. Álomban szokták így hamar követni egymást a részletek. – Aztán mégis szembesülnie kell a rideg valósággal, mert visszahallja, amit eddig csak a háta mögött suttogtak az utálkozó, hogy ő bűnös ember. Mit lehet itt tenni?

Azt, amit megtesz! Magát mentetve nem védekezik, hogy azért nem egészen van úgy, ahogy becsmérlik. Sőt, közvetve kimondja, hogy igen, az vagyok! De most kész vagyok jóvátenni, ami kárt tettem korábban. Többet ígér, mint amit a szokás jog akkoriban megszabott. Általában 1/5-öt szabtak meg a törvényt magyarázók, amit az okozott kárért, jóvátételül kellett teljesíteni. A 2Móz 21,37 állatlopás esetén kívánt ötszörös, ill. négyszeres kártérítést. – Arra kevéssé szoktunk figyelni, hogy Zákeus a határozottságával Jézust is megvédi a zúgolódókkal szemben.

Jézus számára csodálatos megfogalmazások alkalmává lett Zákheus őszintesége: „Ma lett üdvössége ennek a háznak... ő is Ábrahám fia... az Emberfia azért jött, hogy megkeresse és megmentse az elvesztettet”. Nem tagadja tehát, hogy valóban elveszett volt ez a fővámszedő. Ő nem a tények eltussolására vállalkozott, amikor kö-zénk jött. Sőt, ha kell, napfényre hoz mindent, ami történt; és úgy bocsátja meg, hogy mindent ujja is tehessen. Nem végez fél munkát. Műve kerek egész; engedjük, hogy elvégezze rajtunk is.

Lukács 19,11–19 – Szolgák számadása

Jézusnak példázat-alkotói művébe pillanthatunk most –, egyéb adatok segítségül hívásával. Nevezetesen, a zsidó történetíró, Josephus: A zsidók története (Antiquitates) c. műve alapján (XVII. kv. 9-13. f-ek), ahol is a nagy Heródes halála utáni hatalmi versengésekről tudósít. Miként ment Arkhelaosz Rómába, hogy királyi címet kaphasson. Ezt követte a zsidók küldöttsége, hogy megghiúsítsa annak ambícióit, ami végül is nem sikerült; és ha nem is királyi, de etnarcha címmel tért vissza az országba. Uralkodását kegyetlen zsarnokság jellemezte, úgyhogy tíz év múlva egy újabb küldöttségnek végre sikerült kieszközölnie Arkhelaosz elmozdítását, akit a császár aztán Galliába száműzött. Jézus még gyermek volt, amikor ez a végjáték lefolyt; akkor hallhatta, s jól megjegyezte magának; most pedig példázatban használja fel a megesett dolgok változatait.

Az ad alkalmat a példázatra, hogy Jézusnak el kell hárítania a váradalmakat, melyek a környezetében mostanság hirtelen feltámadtak, miszerint az Isten országa hamarosan meg fog jelenni. Ellenkezőleg – adja tudtul a példázattal –, hosszabb időszakokkal kell mindenkinek számolnia, s nem mindegy, hogy a köztes idő miként telik el. A példázatbeli trónigénylő ui. maga elé hivatja tíz szolgáját, s mindegyiknek egyenlőképpen egy-egy mínát ad. Egy belőlük 100 ezüstdrahmát ért ugyan, ami mai pénzen egyenlőnek vehető 100 – jobb árfolyamú – mai devizával, mégis egy reménybeli királysággal a háttérben kevés. Olybá vehető, mint amikor a hatalom próbaképpen kísérletezik embereivel, melyik milyen ügyes; ki alkalmas, hogy majd ha a királyság meglesz, rábíz hasson többet is. Regisztrálja a példázat a polgártársak ellenakcióját is (14), ami azonban eredménytelen marad. Ebben azért az is benne foglaltatik, hogy összeütközések, együtt-, és ellenérzés közepette kell a szolgáknak kereskedniük a rájuk bízott összeggel, azt úgy hasznosítaniuk, kamatoztatniuk. – Az Isten országa eljöttéig terjedő idő tehát nem lesz mentes ellenhatásoktól; akarásuknak meg kell küzdenie ellen-akarásokkal. Mintha Jézus arra készítené föl, hogy a gyors megvalósulás álmai helyett készüljenek föl övéi az ellenhatások, ellenkezések nehézségeire, amikor szembetalálják magukat velük. – Mégis mintha biztatna is közben, hogy tartósan ne engedjék zavartatni magukat; csak végezzék, amire fölhatalmazta őket. A szolgálat be van ágyazva ugyan a történelembe, de függetlenednie is kell tőle. Ez esetben megint az lehet zavaró, hogy Jézus egy történelmileg negatív figurát, egy Heródes-fit vesz elő a jó ügy szemléltetésére. Tehát megint a kicsiből, sőt az ellentétesből kell

következtetnünk a nagyobbra, igazra, valósra. – Az üzenet végül is számunkra az, hogy csak értelmes kockázatot vállalva, a mínát, az ő ajándékait használva, forgatva lehet majd az ő országában többre bízásunk, legyen az tízszeres, vagy csak ötszörös.

Lukács 19,20–27 – Amire nincs mentség

„Egy harcos sem elegyedik bele a mindennapi élet gondjaiba, hogy megnyerje annak tetszését, aki harcossává fogadta” (2Tim 2,4). Ez jellemezte nagy vonalakban az eddig számadásra hívott két szolgát. Nem arra néztek, hogy hátha sikerrel jár a polgártársak küldöttsége és gazdájukból sose lesz király, tehát nem kerül sor elszámoltatásra, hanem a rájuk bízottak hasznosításával törődtek. Tehát magukra nézve nem a körülöttük zajló, kavargó eseményeket tartották mérvadónak, nem vették kijelentés-számba azokat, hanem az vezérelte őket, amire uruk személy szerint hatalmazta fel őket. Így vannak az Isten országának gyermekei ma is a világban; az egyetlen kijelentés, Isten ígéje az életük iránytűje! Ennek hatókörén belül aztán szabad volt a mozgásterük, hogy belátásuk szerint forgassák az egyetlen mínát, amit uruktól kaptak. Ebben a 2Tim 2,7 útmutatása érvényesül, mely az egyik kéziratcsoport szerint így hangzik: „Adjon az Úr neked mindenben belátást!”

És mi van ezzel a harmadikkal, aki most állít be vállára vetett kendővel, s benne a gondosan félretett, de soha föl nem használt mínával? Kifogásai korlátozott szemléletről árulkodnak, hogy urát könyörtelennek ismerte, aki ott is haszonra tart igényt, ahol semmit nem fektetett be. Ettől ledermedve őrizgette, s íme, sértetlenül meg is van, amit annak idején kamatoztatásra kapott. A válasz meghökcentő. – Mellesleg, tényleg olyan könyörtelen ez a gazda, ha ilyesmit a szemébe lehet mondani? Itt valami nincs rendjén – a szolgánál! – Nos, a válaszban kb. ez hangzik el: Vegyük úgy, hogy a te felfogásod szerint vagyok könyörtelen, akkor eszerint is lett volna lehetőséged rá, hogy a legkisebb kockázattal hasznosítsd mínádat; mert a pénzváltók biztos kamatot fizettek volna érte. – A válaszból az derül ki, hogy amilyen az istenismeret, olyanná sikerül a hit kibontakozása is. Itt is tehát ugyanaz a szabály érvényesül az értelmezés során, mint volt a hamis sáfár esetében (18,1kk). Azaz, a könyörtelen és a rókáról több bőrt is lehúzni akaró felettes esetében is lett volna módja a szolgának, hogy ami rá volt bízva, a legkevesebb kockázattal valamit mégis kamatoztasson közben. – Mennyivel inkább lehetséges ugyanez, ha olyan urunk és királyunk van, aki nemcsak rangjában, de lelkületében is nemes. Ennek fényében még inkább menthetetlen e harmadiknak a helyzete. Joggal vétetik el tőle az az egy szem pénzdaráb is, s adatik annak, akinek tíz van; ami általános meglepetést kelt, de a király megerősíti döntése jogosságát. Ebből még az is kivethető, hogy a kockázattal is hasznosított isteni adomány válik igazán

sajátunkká, minden egyéb pedig elvételük, bár – s ez most kiderül – hogy ez a király elsősorban adni akar, s nem elvenni, megfosztani! – Ilyen a mi Istenünk is, minden ellenkező vélemény, téveszme ellenére, ilyen!

Egyébként az Isten országa eljöttéig még sok történelmi megrázkódtatás fog lezajlani vérrel és könnyel (27), a szolgáknak mégis kötelező a közbevetett idő ésszerű és bátor felhasználása.

Lukács 19,28–36 – Csodálatos király

A 22,25kk-ben – többek között – ez olvasható: „A királyok uralkodnak népeiken, és akik hatalmuk alá hajtják őket, jótevőnek hívadják magukat... Én pedig olyan vagyok közöttetek, mint aki szolgál.” Ugyanez a különbségtétel jut érvényre őbenne, ahogy a mínák példázatának utolsó mondatát máris követi Jézus minden megszokottól elütő bevonulása Jeruzsálembe. Mint már egyébkor, ezúttal is a visszásból kell következtetnünk az igazra; a hatalmaskodó, s olykor kegyetlen kényúr személyéből az alázatos királyra, Jézusra. Azaz: ha egy ilyen önkényúr uralma alatt is lehetséges, sőt kötelező a ránk bízottak gyümölcsötetése, mennyivel inkább adott minden lehetőség rá, ha az alázatos királynak engedünk mindenben. Ennek fényében igazából olcsón úszta meg az, aki kendőbe kötve tartotta a reá bízott mínát, mert csak ezt vették el tőle, s adták másnak, de az élete megmaradt, „mint aki tűzön ment át” (1Kor 3,14k). – Az előzők és a most végbemenők összefűzőttségét a 28.v is hangsúlyozza.

Betfagé és Betánia egymásutánjában megint az érvényesül, mint a 17,11-nél, hogy Jeruzsálem irányából tekintve követi így egymást a két helység. Itt minden már jó ideje, sőt az egész evangélium fölépítése is, az után igazodik, ami Jeruzsálembe fog beteljesedni; nem csupán Jézuson, de őáltala a megváltás művében is. S mindezek nem úgy, hogy egy váratlan és eltéríthetetlen rosszat Isten majd, mindennek dacára, hirtelen jóra és üdvösségesre fordít. Hanem az megy végbe, amit Isten már a próféták által megmondott és elkészített. A jeruzsálemi bevonulás háttérében is ott áll az Ézs 62,11; főként pedig a Zak 9,9 az alázatos és számárcsikó hátán ülő királyról szóló próféciák. – Jézus is mindezeknek bizonyosan tudatában van, mert királyként intézkedik. Talán az egyetlen alkalom, amikor nyíltan „Úr”-nak nevezi magát (31; Mt 21,3; Mk 11,3). Bár nem látja, de tudja, hogy abban a faluban ott várja őt az a számárcsikó, amin ember még soha nem ült. Ismert előtte tehát a múlt, de a jövő is, mert előre megmondja, milyen kérdés fog elhangzani; s aszerint szabja meg a reá adandó választ. Egyszerűségbe és alázatosságba rejtve, egy, és személyében csodálatos király intézkedik most, mint akinek minden, az isteni rendelés szerint elvégzendőkhöz szükséges hatalom a birtokában van. A tanítványok is pontosan követik a kapott utasítást, s elmondják, hogy az Úrnak van szüksége a számárcsikóra. És mindenki azonnal tudja, hogy kit illet ez a méltóságjelző.

Ugyanakkor nem rág mindent Jézus a szájukba, mert a felsőruhák számárra, ill. az útra terítésének gondolata nem tőle ered; azt

a legnagyobb természetességgel a tanítványok és a sokaság magától teszi. Külön felszólítás nélkül tanítványai ültetik fel Jézust a számár-ra. – Jézus Úr-volta magában foglalja a mi önkéntes tetteinket is, melyek az ő váltságművére hangolódnak rá.

Lukács 19,37–40 – Túlradó öröm

Jóllehet Jézus tudatosan igazodik a Zak 9,9 próféciájához, nem mondható el ugyanez az őt kísérő sokaságról; ez benne az őszintén megragadó, különben mesterkéltnek és előre megrendezettnek tűnne Jézus jeruzsálemi bevonulása. Örömük nem hirtelen támad, már akkor eltöltötte őket, midőn meggyógyította a jerikói vakot. Valójában ő, a meggyógyított intónálta az istendicsőítést; erre hangozódott rá a szemtanúk serege. Ez az öröm kísérte őket végig a rideg Jerikó – Jeruzsálem útvonalon, ahol egyébként annyi veszély leselkedett a magányos utazóra (11,30). Az öröm szárnyakat ad nekik, s elillan a félelem, az idő gyorsan telik, fáradságot sem éreznek. Már túl is vannak az utolsó akadályon: az Olajfák hegyén, s ahogy az út lejtőssé szelidül, megpillantják Jeruzsálemet. Biztos, hogy ez is kiváltja kitörő örömüket. Mégis a fennhangon elmondott Isten-dicséret még mindig ama csodákon ujjong, melyeknek szemtanúi voltak. Egy meggyógyított vak koldus öröme adta tehát az első indítás arra, hogy ez a sokaság most akaratlanul is azt teszi, amit a Zak 9,9 próféta szereposztása szánt nekik: „Örvendj...ujjongj...Királyod érkezik hozzád”. Ez szépen illeszkedik Jézus engedelmességéhez, s általa a prófécia látványosan megy teljesezésbe.

Az ünnepre vonuló zárándok gyülekezett a zsoltár szavaival magasztalja a királyt, a Zsolt 118,26 szókészletére ismerünk rá; bár van itt egy többlet: a királyt magasztalják. Szintén a vak emlegette, szólította Jézust Dávid Fiaként. Valamikor Dávid fiát, Salamont ültették öszvérré (1Kir 1,33), aztán Jéhú alá terítették ruhákat (2Kir 9,13), bár ő nem volt Dávid-fi. Ez itt, az előzmények nyomán ugyan, mégis más. Amit a Messiás születésekor angyali seregek énekeltek, szinte szó-szerint mondják most tovább Jézus csodáinak tanúi, az ünnepre érkező sokaság.

A próféciához képest egy szépséghibája van a jeruzsálemi bevonulásnak. A Jézussal együtt érkezőkre csak nagy vonalakban illik a Sion, vagy Jeruzsálem leánya nevezet, mert a főként galileai tanítványi sereg is Izráel népéhez tartozik ugyan; mondhatjuk: formán; ámde mégis szinte Jeruzsálem helyett teszik meg azt, ami a város dolga lenne. Így értve, voltaképpen felszólítják a fővárost, hogy csatlakozzék az ujjongókhoz; így fogadva az alázatos Messiást. Jeruzsálem viszont – a lukácsi változat szerint – merev hallgatásba burkolózik. Hogy mit érez, miként vélekedhet a hivatalos vezetőréteg, erről árulkodik a néhány, egyébként a sokaságban velük érkező farizeus, akik, Jézushoz férközve, szeretnék rávenni, hogy utasítsa rend-

re tanítványait. Baljós jel ez arranézve, hogy hamarosan az őszinte és igeszerű tanítványi ujjongást másféle hangulat fogja keresztezni és el is nyomni. Egyelőre azonban ennek a magasztalásnak el kell hangoznia. Különben, ha e sereg nem magasztalná Istent, máris a kövek kiáltanának helyettük. Ebben már prófécia pendül meg arról, hogy amikor elnyomják a tanítványok szabad örömét, Isten a leomló kövek által lesz kénytelen elmondani üzenetét és intései

Lukács 19,41–44 – A Messiás könnyei

Említve volt az előzőkben, hogy a zarándok tanítványok ajkán újból felzendül, amit az angyali seregek énekeltek Betlehemben. A mennyben már szétáradt a békesség, mert a sátán már levettetett onnan (10,18). Most Jeruzsálemen lenne a sor, hogy legyen méltó nevéhez, melyben a második elem, -azaz a sálem – békét, rendezettséget jelent. Az ősi zarándok-zsoltárban is felhangzott sok őszinte csodálat és vallomás során az óhaj: „Kívánjatok békét Jeruzsálemnek... Békesség neked” (Zsolt 122,6kk). – Ezen a kivételes napon nem csupán Istent dicsőítő zarándokok, hanem a békesség hozója maga látogatja meg a várost. Általa Isten tekinti meg népét. Nekik pedig azt kellene fölismerniük, amit már Zakariás éneke is dalba foglalt: „Istenünk könyörülő irgalmáért, amellyel meglátogatott minket a naptámadat a magasságból” (1,78). Mindez azonban elmarad, s Jeruzsálem szemei nem nyílnak meg a Messiás fölismerésére. A jerikói vak szeme megnyílt, Jeruzsálem szeme elől pedig elrejtetik; bár ez nem menti fel a várost.

Az egészben az a rejtélyes, hogy Jézus még csak most pillantja meg Jeruzsálemet, tehát még eztán érkezik meg a városba, s már úgy beszél Jeruzsálemről, hogy sorsa megpecsételődött. Ne feledjük, hogy a 13,34-ben már volt Jézusnak panasza a városra, hogy hányszor akarta összegyűjteni fiait, mint tyúk a kiscsirkéit, de ők nem akarták. Az előzmények ismeretében nem vehető olybá mostani bevonulása, mint utolsó kísérlet, hogy Messiás voltáról meggyőzze őket. A kegyelem ideje – e mostani alkalom ellenére – már elmúlt; s ezért Jézus jelen-beli forgolódása kb. olyan közegben mozog, mint ami Ézsaiásra is bízva volt: „Hallván halljatok, de ne értsetek, látván lássatok, de ne ismerjetelek...”, mire a próféta kétségbeesetten kérdezi: „Meddig tart ez, Uram?” (Ézs 6,9kk). Jézus sírásában a város megpillantásakor ugyanez a prófétai feszültség, paradoxon ad jelet magáról. Szívből óhajtja, hogy bárcsak fölismerték volna, de azt is látja, hogy Isten rejtette el szemeik elől, ami békességükre lehetne. Ez pedig kifejezetten Jézus Messiás-voltának elfogadása lehetett volna. Lukács tudósítása szerint ez az egész már akkor kútba esett, mielőtt elkezdődhetett volna. Minden személyes fájdalom ellenére, ami meghíusult, mégsem Jézus tragédiája, hanem a vaksággal megvert városé, mivel nem ismerte fel a különleges alkalmat, a kairost, az Úr jókedvének esztendejét, melyet Jézus hirdetett meg nyilvános fellépésének kezdetén (4,19). Amit pedig a továbbiakban még mond, szintén az idézett ézsaiási nyomokon halad tovább, aki

városok pusztulásáról profétált. Messiási szolgálatán túl, Jézus itt nemzetének profétájává is lesz, amikor majd lélek se be, se ki. Négy évtized sem telik el, s a prófécia szinte szó szerint válik valóra az ún. zsidó háború során, Jeruzsálem ostroma idején. – Késérű vádaskodással sem lehet ráfogni, hogy ő ezt akarta volna, hiszen máris megsiratta a várost!

Lukács 19,45–48 – Templomtisztítás

A jeruzsálemi templom kiemelt jelentőségű Lukács evangéliumában. Az Úr angyala ott jelenti meg Zakariásnak fia Keresztelő János születését (1,8kk). Oda vitték fel Jézust szülei, hogy bemutassák az Úrnak. Szinte második otthonuk volt a templom azoknak, akik a legkitartóbban, éber lélekkel várták Jeruzsálem megváltását, Izráel vigasztalását; közöttük Anna, a próféta nő és az agg Simeon, aki a Lélek indítására megy fel a templomba és veszi karjaiba az Úr Mesiását. Magasztalja Istent a megpillantott üdvösségért és próféciát mond a gyermekről, hogy a népek világossága és Izráel dicsősége lesz (2,25kk). A 12 éves Jézus szívét is főként a templom ejtette rabul; mint már szóba került, most 2012-ben éppen 2000 éve – oly erővel, hogy elmaradva szüleitől ottragadt és ámulatba ejtette a bölcsüket (2,42kk). – Aztán megkísértésekor, a templom párkányára állítása volt, Lukács szerint a harmadik kísértés, amit szintúgy, mint az első kettőt, elhárított magától (4,9kk). – Midőn most bevonul Jeruzsálembe, egyenesen a templomba megy. S jóllehet a várost már le kell írnia, hogy jövetelével még valami jó történhet a várossal, a templom az a hely ahová megérkezvén, mintegy hazaérkezik. Támpon az, melyhez bensőséges emlékek fűzik, ahol még be lehet őt fogadni, mert egy időre itt megveti lábát, s ha már nem is testi valóságában Ő, de a hirdetett ige innen még hódító útra kelhet. Ez irányba döntő lökést ad a jövődönnek Jézus azzal, hogy naponta tanít a templomban.

Az épületegyüttes azonban, közelebbről a pogányok udvara, a piaci zaj, s az adás-vevés üzleti foglalatossága miatt alkalmatlaná lett a tanításra. Ezért kell megtisztítania, – átmenetileg, tehát befejezettlenül. Szó szerint: „kezdte kiűzni az árusokat”, ami inkább prófétai jelnek értendő, s vehető az udvar egy része tisztára seprésének, ahová aztán köré gyűlhetnek hallgatói. A két prófétai idézet (Ézs 56,7; Jer 7,11), aláhúzva a „meg van írva” kiemeléssel, világossá teszi, hogy átgondolt cselekvést hajt végre, s nem az indulat ragadta el csupán. Az egyháztörténet során bekövetkezett újulások, ébredések, tisztulások tekinthetők a Jézus által megkezdett templomtisztítás folytatásának, az ige és a Szentlélek által végezve általa, az egyház feje által, tulajdon testében és tagjaiban (1Kor 12,12kk).

Jézus templomtisztítása, ha nem is végidőkre tekintő cselekvés, de annyiban új korszakot kezdő tett, hogy tanításával mintegy újból fölszenteli a templomot, s magát a tanítást, az ighirdetést mutatja fel, ami a jövődő gyülekezetét éltetheti és megőrizheti. Tette nem-

csak üdv-, de egyháztörténeti jelentőségű; szavában élet és erő van. Ellenfelei egyszerűen képtelenek hozzáférni, lebénultan kénytelenek szemlélni, ahogy – magát nem zavartatva – szemük láttára ott tanít. A sokaság pedig szinte csüggött az ajkán (48; vö: még a LXX: 1Móz 44,30, ahogy Jákób csüggött, ragaszkodott legkisebb fiához, Benjáminhoz). – És már formálódik is szava nyomán az ígére hallgató gyülekezet. Itt ui. az a szó áll, ami nem csupán tömeget, hanem az alakuló Isten népét (laosz) jelenti; azaz Jézus tanítása szinte kivette a népet vezetőinek kezéből. – A templom nemcsak célja volt Jézus bevonulásának, de induló támpontja, történelmi kezdete is a gyülekezet új életformájának, mely a jövőre tekintettel teremti az alkalmassá tételt. – A mi hitből való életünk egyenes folytatása az ige által teremtetett Isten népének!

Lukács 20,1–8 – Jézus hatalma

Néhány nap alatt szinte kivirágzik Jézusnak – népét tanító szolgálata. Tanításról szólván, gondolhatnánk netán száraz, elvi fejtegetésekre. Szó sincs ilyesmiről! Az 1.v még azt is hozzáteszi, hogy örömhírt mondott. Bizonylyan az Isten országáról beszélt; ma így mondjuk, hogy evangelizált; s itt az erre utaló ige áll, melyből az evangélium fogalma is ered. Benne még határozottabbá válik, amiről szó esett az előzőkben, hogy a templomot Jézus azért kezdte megtisztítani, hogy ott taníthasson, e téren is célhoz juttatva szolgálatát. Az evangélium hirdetése még erőteljesebben állítja szemünk elé, hogy e testben végzett igehirdető szolgálata a delelőjéhez, s vele végső szakaszához érkezett. – Nézzük közelebbről is az előzményeket.

Gábiel angyal örömhírt mondott Keresztelő Jánosról apjának, Zakariásnak (1,19). Ily módon szólt – némely kézirat szerint – örömhírként Máriának is, amikor Jézus fogantatását megjelentette (1,28). Születésekor angyal mondott örömhírt a pásztoroknak (2,10). Keresztelő János evangéliumot hirdetett a népnek (3,18). Midőn Jézus a názáreti zsinagógában először tanít nyilvánosan, az Ézs 61,1k alapján örömhírt mond, meghirdeti az Úr jókedvének esztendejét (4,18k). Ezt folytatja a továbbiakban is (4,43; 9,6); s most van említve utoljára, hogy evangéliumot hirdetett a templomban. Jézus evangelizációja – minden ellenkezés dacára – kerek egész! Amit elkezdett Názáretben, itt teljesedik ki és le is záródik. Az Úr kedves esztendejének, ama rendkívüli időszaknak, az elengedés évének (3Móz 25,10), ezzel vége. Jöhet gyötrelem, kivettetés, kereszthalál, ami ebben a szolgálati ágban reá volt bízva, azt teljességre vitte, haladva azon a nyomon tovább, amit a kezdeteknél Keresztelő Jánosról is hallottunk, hogy evangéliumot hirdetett. Ezért van az, hogy amikor Jézus visszakérdez, éppen Keresztelő Jánosról faggatná azokat, akik felelősségre vonják.

Odalép ui. hozzá egy hivatalos bizottságnak tűnő küldöttség, melyben a papi Nagytanácsnak mindenféle színárnyalata képviselve van, s megkérdezi tőle, hogy milyen hatalommal cselekszi ezeket. Nem csupán tanítás értendő rajta, hanem egész eddigi működéséről vallatná. Legkivált a templomtisztítás hökkentette meg őket. A rabbiknak volt hivatalosnak minősülő ordinációja: befogadták és a tanításra felhatalmazták őket. A föltett kérdés voltaképpen arra irányul, hogy kicsoda ordinálta őt. Jézust a Lélek kente fel (4,18), de erről most nem szól, hanem ellenkérdéssel válaszol, hogy a János ke-

resztsége Istentől volt-e, vagy csupán emberektől? Benne rejlik az is, hogy Jánost sem ordinálta senki, mégsem merik azt mondani, hogy csupán emberi felhajtás volt az egész. Ha meg azt mondják, hogy Istentől való volt, szembekerülnek saját, korábbi elutasító viselkedésükkel. A szándékos „nem tudom”-ra – ne ütközzünk meg – ha mi magunk is elutasító választ adnánk a firtató, vallató kérdésekre.

Lukács 20,9–14 – Fény és árnyék az üdvösségtörténetben

Jézus átveszi és módosítja, gazdagítja az Ézs 5,1-7 példázatát. A menetét isteni kezdeményezések, s válaszul, emberi elutasítások jellemzik. Az Ézs 5,2 csak annyit mond, hogy a szőlő gazdája „várta, hogy jó szőlőt teremjen”, de csalódnia kellett. E példázatban viszont a folyamatos megmunkálásban részt vesznek a vincellérek, akiknek a gazda, mielőtt elutazott, bérbe adta a szőlőt. A hosszú távollét az üdvösségtörténet időbeni kiterjedését jelenti, melynek közben vannak olyan fordulói, kairoszai, amikor a gazda, szolgálai közvetítésével (évenként) kéri a termésből az őt megillető részt.

A szőlő termékenységében, sőt a gondozás minőségében sincs hiba, szóba sem jöhet tehát a Jer 12,10 szemrehányása. Ott rejtőzik a botlás, hogy a vincellérek zsákmánynak veszik a rájuk bízott szőlőt, mintha sajátjuk volna. Ez csak a végén derül ki, bár folyvást ez volt a fő eltérés. Isten időről-időre bejelentette, s ő ma is bejelenti igényét a szőlőjére, mellyel népe sosem bánhat úgy, mint ragadománnyal. Az „Isten országa” név önmagában is félreérthetetlenül jelenti ki, hogy az az övé, mi pedig munkatársai lehetünk abban; s már e földön is éltet, táplál bennünket, akár hivatásszerűen munkáljuk, akár egyháztagnaként élünk a szőlőben; de soha nem viselkedhetünk úgy, hogy benne mi parancsolunk. Még a szakszerűen végzett munka sem jogosíthat fel arra, hogy mi rendelkezünk fölötte.

Időnként tehát érkeztek a gazda szolgálai a gyümölcserért. Látható, hogy Jézus Isten küldötteit, a prófétákat érti rajtuk, akiket újra és újra elutasítottak, sőt meg is ölték őket (13,34). Fogadtatásuk egyre egyértelműbb és durvább lett: megverés, meggyalázás, megsebesítés és kidobás az erőszakosságok fokozatai. Ehhez képest ámulatra méltó, mekkora bizalommal, mondhatnánk emberileg, hogy naivsággal viseltetik a gazda a munkásai iránt, amikor a kisemmizésre újabb szolga küldésével felel, tehát megtetézi tulajdon jószándékát. Egymás után kétszer is előfordul az alapszövegben a megtetézésre utaló ige, amit le sem lehet fordítani. Az pedig már a bizalom netovábbja, hogy a háromszori, sikertelenül végződött kísérlet után – mintegy a mély tanácsalanságból kivergődve – a gazdának az a „mentő” ötlete támad, hogy szeretett fiát fogja elküldeni hozzájuk, őt – ugyan nem biztos, de „talán” – meg fogják becsülni. Mily megsegényítő, s mégis jót váró, reménykedő bizalom – irántunk!

A munkások rögvest ráismernek a fiúra, s gyors elhatározással eldöntik, hogy megölik, s az örökség az övék lesz. Itt mintha olyan jogszokás lenne gyakorlatban, hogy örökös híján a használók maradnak birtokon belül; de az egész lehet csak légből kapott ötlet is és arányvesztés; számítva arra, hogy a gazda sose fog visszatérni. Hányan játszottak már rá a vélt isten-halál eshetőségére! – De hát Istent nem mi éltetjük, ez is aránytévesztés, mintha a szélkerék gerszeszené a szelet; pedig Isten éltet minket, nem mi őt. – A kapzsiság végtére is beleesik a másnak állított csapdába.

Lukács 20,15–19 – A nagy fordulat

Két nagy fordulat követi itt egymást. Az, amit emberek véltek és szántak ilyennek, s a másik, amit üdvözítő tervében Isten hoz el ítéletként, s egyben a kegyelem új korszakaként vezet be.

Az emberek által kitervezett fordulat az, amit – legalább is a példázatban – a gyanútlan szeretett fiúval tesznek az ellene összeesküdött vincellérek. Mert megérkezik a fiú, beengedik a szőlőbe, aztán se szó se beszéd, megfogják és kidobják a szőlőből, s csak aztán ölik meg. Lehet, hogy volt ebben némi óvatosság is a részükről: ne tapadjon a szőlő földjéhez vér; kívül végezzünk vele! Elhatározásukat aztán követte a végrehajtás. – Jézus ezzel újból jelenti szenvedését és halálát. Ami Nábóttal esett meg (1Kir 21,13kk), fő vonalaiban ugyanaz történik e példázatban, mert Nábótot is kivitték a városból, s aztán kövezték agyon, a szőlőt pedig a király vette birtokba. A Zsid 13,12 – visszatekintve Jézus szenvedéseire – így alkalmazza a kivettetést és megölést: „... Jézus is... a kapunk kívül szenvedett”, ámbar a közvetlen előzmény itt a bűnért való áldozat kapun kívüli megégetése (3Móz 16,27).

A gazda azonban nem sok időt hagy nekik, hogy a bitorlók gazdaként kellessék magukat a szőlőben. Csak szónoki a kérdés, hogy vajon mit fog erre tenni a tulajdonos, mert már halljuk is a választ: ő maga jön el személyesen és a gyilkosokat elveszti, s a szőlőt odaadja másnak. Valami hallatlanul botránkoztatót mond itt ki Jézus, azt, hogy Isten egy más nép kezére bízta majd a szőlejét. Érthető, hogy a főpapok és írástudók kézzel-lábbal tiltakoznak még a gondolat ellen is. Pedig valójában ez történt. Csírájában itt már megvan az ÚSZ-i kor pogány népekből elhívott egyháza, mely átvette – nem Izráeltől, hanem – Isten kezéből a szőlő gondozását. Az aztán már további kérdés mimagunkhoz, hogy a kétezer éves keresztyénség miként vincellérkedett?

Tiltakozásukra válaszul Jézus egy másik bibliai helyet, ill. hasonlatot vesz elő, mely lényegében folytatja a megkezdett gondolatsort. A Zsolt 118,22 egy kőről beszél. A kezük ügyében lett volna, az építők mégis elmellőzték. Ugyanezen a gondolatkörön belül helyezhető el az Ézs 28,16 a drága szegletkőről, amit Jahve helyez el a Sionon. Messiási ígéret erejű ige ez, s ha mégis kimarad a kő az építésből, botlássá és botránkozássá válik, mint az építkezések nyomán maradt, szerteszét heverő kőhalmok, amin orra bukik az arrajáró. A valóságban ez nem tréfadolog, ha az építést nem követi a környezet tereprendezése, mert szétzúzza magát rajtuk az ember. Sőt a kő le

is eshet valahonnan, s akire ráesik, azt szétmorzsolja (Ézs 8,14; Dán 2,34k.44k). – Az apostoli tanítás Krisztusban ismert rá e drága szegletkőre, akire tudatosan kívánt ráépülni (ApCsel 4,11; 1Pt 2,4kk; Ef 2,20kk). – S máris ott tartanának a vezetők, hogy Jézust elfognák, csak még nem merik. Nem észlelik, hogy pontosan azt akarják megtenni, amiről Jézus beszélt. Van ilyen leleplező prófécia is, ami nem felold, inkább megkeményít, s mégsem lehet a felelősséget visszahárítani Istenre. Ez is bibliai, hitbeli dialektika.

Lukács 20,20–26 – Megfigyelés alatt

Jézus ellenfelei immár látják, hogy – rájuk nézve – ő az a veszedelmes ember, aki ellen feltétlenül tenniük kell valamit, hogy semlegesítsék. Mert lehetetlen – gondolják –, hogy ne lenne benne olyan hiba, amivel meg lehet fogni és meg is lehet állítani, mert különben ..., s megnevezhetetlen balsejtelveik támadtak. E fölismerésből eredően többféle titkos megbízással is körüldongják Jézust gyanús elemek. Némelyek egyszerűen csak szemmel tartották, mások bonyolultabb akciókba kezdtek. Megjátszották pl., hogy őszintén vágyakoznak az Isten országa után, s követni óhajtják őt. S az is látszik, hogy nagy vonalakban értették, miről is lenne szó Jézus tanításában. „Az Isten útja” a vájtfülüeknek azt a kegyességet jelentette, amit Jézus képviselt. Pünkösöd után általában a keresztyén tanítást és életfolytatást jelenti „az út” (ApCsel 9,2; 13,10; 16,17; 19,9.23 stb). Jókorra adag hízélgés is beleszövődik, ahogyan csapdát állítanak neki, hogy aztán, ha elszólja magát, szaván foghassák és feljelenthessék.

Zsidók számára érzékeny pont volt az adó megfizetésének kötelezettsége. Nem is az összeg miatt, hanem mert hitbeli kérdéssé tették; a nem fizetést hitvalló cselekedetnek vették; mégha sokan, tudomásul véve, hogy az erő a rómaiak oldalán van, meg is fizették a fejadót. Annak idején évekig tartott az első összeírás – épp az adó végett, Cirénius helytartósága idején (2,2). Eldöntetlen, hogy szíriai helytartó neve az évekig tartó akció kezdetét, vagy Júdeába lett érkezését jelöli. A behajtás ki is váltott egy felkelést (ApCsel 5,37). Azóta ott parázslott a hamu alatt az ellenállás tüze. Mindez ott leselkedik a háttérben, amikor Jézust megkérdezik, hogy szabad-e adót fizetni a császárnak, vagy nem? Jézus erre kér tőlük egy dénárt. Már ebben is leleplező erő van, mintha azt mondaná: a császár képével ékesítve, ott lapul a tarsolyotokban! Ha olyan nagy hősök vagytok, miért használjátok mégis? Mindjárt rá is kérdez, hogy kinek a képe díszleg egyik oldalán. A választ természetesen az, hogy a császáré. Adjátok hát vissza neki, ami az övé és Istennek is adjátok oda az övét. Amikor törlesztitek az adót, ne adjátok oda vele a testeteket és lelketeket, mert az egészen az Istené. Ez Jézus válaszában értelme, s azt is hordozza magában, hogy fordítva sem jó eljárniuk: Istent – mondjuk így – kifizetni, hogy húnyjon szemet, ha testünket és lelkünket, s egész valónkat közben valaki másnak, pl. a hatalomnak adjuk oda. Az ilyesmi visszás és képtelenség. Erre tényleg rá lehet fizetni.

Jézus válaszára egy mukkot sem tudnak szólni, s akik csapdát állítottak volna neki, csak ámulnak. – Kérdés azonban, hogy Jézus valóban komolyan gondolta-e e dolgot? Bizonynal igen, tehát nem csupán az történt, hogy túljárt az eszükön. – Életünkbenől mindenki-nek azt adjuk, ami őt illeti. Létünket Istentől kaptuk, tegyük tehát az ő kezébe, s akkor minden egyéb kötelezettségünknek is illő módon eleget tudunk tenni. Ilyen egyszerű az egész! Engedjünk hát neki!

Lukács 20,27–36 – A feltámadás fiai

A szadduceusokról az ApCsel 23,8 is beszél, mely szerint nemcsak a feltámadást tagadták, de az angyalok létét is, meg a lélekét, ami vélhetően nem az ember lelkét jelenti, hanem az üdvözült lelket. Az utóbbi kettőre nincs ugyan egyéb irodalmi adat, de jól beleillik felfogásukba, hogy csak az ésszel megmagyarázható dolgokat tartásák igaznak. A szent iratok közül csak a Mózes öt kv-ét tekintették mérvadónak. Ragaszkodásuk hozzá azonban merőben formális lehetett, mert mit kezdtek az olyan részletekkel, ahol angyalokról van szó? A szadduceusok egyébként jól megérték a római hatalommal.

Miután a Jézust kísértő írástudók, főként a farizeusok pártjából valók, kénytelenek voltak elhallgatni, most a (fő)papsághoz és vagyonosokhoz tartozó szadduceusok próbálják Jézust neveltségessé tenni. A levirátus, az ún. sógorházasság mózesi rendelkezése ürügyén (1Móz 38,8; 5Móz 25,5k) elmondanak egy furcsa történetet hét testvéréről, akik a levirát-házasság alapján mind férjei voltak egyetlen asszonynak, mivel egymás után meg is haltak. Ha pedig meglesz a feltámadás – kérdezik –, melyiknek lesz az asszony a felesége, mivel rövid ideig, de mindegyiké az volt. Kérdésükben érezhető a feltámadás-hit kifigurázása.

A válaszban Jézus rákérdezhetett volna, hogy tényleg volt-e ilyen eset, s nemcsak kitalálták az egészet, hogy lejárassák a más nézetén lévőket. Adottnak veszi az elbeszélte esetet, mert a feltámadás tényét nem befolyásolja, hogy milyen rokoni kapcsolatok között élt bárki is földi életében. Jézus tehát komolyan veszi komolytalankodó ellenfeleit is. A 34.v még azt is kifejezi, hogy e világ fiaival előfordulhat ilyesmi, de a folytatásban megszívlelendő intés van, amely szerint Isten megméri és megítéli, hogy ki méltó az eljövendő világra és a feltámadásra; sőt Isten tesz, tehet méltóvá reá. Mintha azt mondaná: ha nem hiszitek a feltámadást, akkor az a félelmes dolog eshet meg rajtatok, hogy Isten nem tett méltóvá reá titeket. A halottak közül lehető feltámadás gondolata feltételezi a feltámadásnak bizonyos sorrendjét. Az 1Thessz 4,16 is beszél arról, akik „először” támadnak fel.

Mivel pedig a feltámadottaknak – Pál apostol kifejezése szerint (1Kor 15,44) – lelki testük lesz, nem fognak házasodni, sem férjhez menni. Abban a létformában nem maradnak meg földi adottságaik. Nem lesz szükség utódok nemzésére az élet továbbplántálása végett, mert meg sem halnak többé, hanem az angyalokhoz lesznek hasonlóak. Isten fiai lesznek mind a férfiak, mind a nők. Az Isten

fiai és a feltámadás fiai közé Jézus egyenlőségjelet tesz, mert Isten maga a feltámadás. A feltámadás-hit végső soron azon áll, vagy esik, hogy hiszek-é az élő Istenben, ami nem lehet vita tárgya, mert az a kijelentésre és a meggyőződésre épül.

Lukács 20,37–40 – Az élők Istene

Jellegzetes tömörítés és szűkszavúság a 37.v fogalmazása, mert ha felutjuk a 2Móz 3,6-ot, az előzményekből következőleg ott az áll, hogy az Úr angyala – nyilván az Úr nevében – mondja azt, hogy én (vagyok) atyádnak Istene, Ábrahám Istene, Izsák Istene és Jákób Istene. Mózes erre elrejtette arcát, nem mert rátekinteni az Istenre. Itt viszont azt olvassuk, hogy Mózes mondta a csipkebokornál ezeket. A mondat tehát úgy értendő, hogy Mózes könyvéből vehetjük elő ezt a bizonyosságot. A főnti idézet alapszövegében továbbá nincs állítmány; értelemszerűen egészítjük ki, hogy én vagyok. Ha pedig ez hiányzik, szinte időtlenné, mindig érvényessé, abszolút jelené teszi az egész mondatot. Ötletes következtetéssel Jézus ebből a kijelentésből most nem Isten örök létezésére, teljességgel élő voltára mutat rá, hanem a hozzá kötődő második logikai láncszemet ragadja meg; azaz, ha Isten van és él, akkor a személyes önbizonyoságtételében említett Ábrahám, Izsák és Jákób is ugyanúgy, pontosabban: őbenne és általa, most a jelenben is, él. Pedig hát meghaltak, mindháromról ez olvasható, és az Makpéla barlangjában lettek eltemetve (1Móz 25,8k; 35,29; 49,29kk). Mózes pedig –, akit ugye a szadduceusok külön is becsben tartottak –, mégis úgy beszél a főntiekről, hogy élnek. Ebből eredően tehát feltámadnak a halottak. A 37.v-ben jelen idő van, melyet feltehetően úgy kell magyaráznunk, hogy a feltámadás jelene az ósatyák esetében már elkezdődött, a jövő pedig folytatólagos jelen; töretlen következménye annak, hogy Isten él.

Mivel pedig Isten nem a holtak, hanem az élők Istene, mintegy önmagában hordozza a benne elhunytakat, s a feltámadás (sor) rendjében, majd előhossa életüket önmagából. Emlékezete oly hatásos, hogy számára az elhunytak nem halottak. Ő élő voltukban emlékezik rájuk, s a feltámadáskor csupán annyi történik, hogy emlékezetéből előhívja őket. Mert ha volt hatalma, hogy megteremtsen a föld porából, van és lesz hatalma megújultan, lelki testben előhívni újból őket. Feltehetően Jézus is számolt közbevetett várakozási idővel, amire azonban már nem az elmúlás, vagy valamiféle alvás a jellemző, hanem az élet, a feltámadás felserkentő szavára vigyázó várakozás, „mert az ő számára mindenki él” (38).

Ritka eset, hogy írástudók teljes egyetértéssel és igenlően nyilatkoznak arról, amit Jézus mond. Ezt teszi most közülük néhány; szinte biztos, hogy a farizeusok közül valók. Ebből kitűnik, hogy a három-négy fő irányzat közül hozzájuk állt Jézus közelebb. Ebből eredő, hogy Márk evangéliumában a szadduceusokkal folytatott

mostani vitáját követi a beszélgetése egy írástudóval a legfőbb parancsolatról, mely után azt kell Jézus így nyilatkozik: „Nem vagy messze az Isten országától” (Mk 12,34). Természetesen még mindig kívül van az, aki „nem messze” van tőle; s ez ma is intés számunkra.

Lukács 20,41–44 – Aki Dávidnak is Ura

A minap még a jerikói vak kiáltozott Jézus felé, Dávid Fiának szólítva őt. Talán csak nem ezt igazítja ki most Jézus? Nem szükségszerű erre gondolnunk. A vak reménységéhez nem tapadtak olyan váradalmak, hogy személyes óhaján túl, e világi uralmat is remélt volna tőle, amit majd megvalósít. Amikor most Jézus elhatárolja magát attól, hogy a Messiás Dávid Fia volna – legalábbis kritikával illeti e nézetet; a távolságtartás ellenére nem a nevet utasítja el, hanem a hozzá tapadó téves messianizmust.

Megjegyzendő, hogy a Dávid fia kifejezés az ÓSZ-ben egyre csak Dávid király fiait jelenti; legjobb ismeretek szerint az unokákról, s további dávidi királyokról sehol sem olvassuk azt, hogy ők Dávid fiai. Az átvitt értelmű használat messianisztikus körökben kaphatott lábra; ez olykor nem is csak azt jelentette, hogy Dávid leszármazottja valaki, hanem tisztséget is jelölt, az eljövendő dicsőséges királyát, aki Dávid (és Salamon) hajdani hatalmával és dicsőségével, sőt azokat is meghaladó módon fogja majd népét megszabadítani és vezetni. E várakozásoknak tápot adott az Ám 9,11; Ézs 9,6; 11,1 e világi értelmezése. Könyvünkben az 1,32 mutatja, hogy e váradalom a két szövetség közötti időben is élt és sok idegen elem is tapadt hozzá.

Az is észlelhető Jézus rövid megjegyzéséből, hogy – miután elhatárolódik a szadduceusoktól, majd meg –, óv az írástudóktól (46), e kérdéssel a messianisztikus mozgalmak, s az öközötte meglévő határvonalat húzza meg markánsabban. A mód, ahogyan ezt elvégzi, ősi formája volt népek, kultúrák, sőt királyok kölcsönös érintkezésének; azaz, hogy találós kérdéseket tettek fel egymásnak (Bír 14,12kk; 1Kir 10,2k). Ő is ilyen formába öltözteti szavait.

Kérdését a Zsolt 110-ből eredezteti, amelynek messiási jelentést tulajdonít. Benne Dávid tudósít arról, hogy Jahve felszólítja ama titokzatos királyi személyt, akit a zsoltár csak „az én Uram” névvel illet, hogy immár üljön jobbra felől! Odaülése nem segédkezés, de annak a helynek átvétele, ahonnan mostantól kezdve uralkodik ellenségein mindaddig, amíg Isten mindent és mindenkit az ő lába alá nem vet – zsámolyul. Itt e pontnál Jézus megáll, s fölteszi a kérdést, hogy, ha a Messiást Urának nevezi Dávid, miként lehet az egyben a fia is. A legszívesebben mi hozzá is tennénk, hogy ettől még lehetne a fia, hiszen jogi értelemben az is. – De most még minden csírájában szunnyad, melyet a váltságmű során a mennybemenetel, s az azt követő, Szentlélek vezérelte korszak fog majd kibontani. A mostani jézusi kérdésnek ily módon nyitva és megválaszolatlanul kellett

maradnia, s majd az idők teljességének rendjében (Ef 1,10kk; 1Kor 15,23kk) fogja megkapni a választ Őbenne, hogy aztán Isten legyen minden mindenkben (1Kor 15,28) végleges érvénnyel.–

A tévedésektől és torzulásoktól megtisztított dávidi származást a Róm 1,3 már bátran mondja ki Jézusról.

Lukács 20,45–47 – Az írástudókról

Magunkat, mintegy beleélve ama templomi környezetbe, ahol ez az intés elhangzott, olyan érzésünk támad, hogy szókimondásával Jézus mintha még siettetni is akarná azt a szenvedést, és halált, melyet már úgyis elharároztak felőle, ámbar néhány írástudó nemrég helyeselte a szadduceusoknak adott válaszát (39). Az „óvakodjatok” az evangéliumban mindenütt (12,1; 17,3; 21,34) pásztori felelősségből ered, megelőzendő lehető kísértéseket, amikor – esetünkben – elrettentő példát hoz elő az írástudók viselt dolgaiból. Tagadhatatlan, hogy miközben beszél tanítványaihoz, az egész nép is hallgatja őt. További célja tehát, hogy lerombolja és összetörje azt a hamis tiszteletadást, melyet az írástudók alakítottak ki a közvéleményben magukról, hogy nekik az utcákon és a tereken, a zsinagógákban, s a lakomákon különleges tisztelet és köszönés jár. Öltözetük is tudatosan volt úgy megalkotva, hogy látványa lebilincselje az egyszerű járókelőt. A feltűnő és tiszteletre serkentő külső azonban sok mohóságot leplezett. Amit meg nem lehetett eltussolni, azt csűrés-csavarással igyekeztek megmagyarázni. Szó esett már a 18,1kk kapcsán az özvegyek védettségéről a mózesi törvényben. Nem tudható, hogy pontosan mit értett Jézus az özvegyek házának felemésztésén. Annyi kiderült az alkalmazott kifejezésből, hogy nem egycsapásra végzett elvételről, hanem lassúbb folyamatról lehet szó, de a végeredmény akkor is a kisemmizéshez vezetett. Ilyen lehetett az uzsorakamatra adott kölcsön, ha az özvegy megszorult; de ez is csak találgatás. Mindamellet szorgalmasan gyakorolták magukat hosszantartó imádságaikban. A kettő együtt még szégyenteljesebb összképet ad. Az ítélet is ennek megfelelően lesz súlyos.

Az írástudók nemcsak a farizeusok közül kerültek ki, leggyakrabban mégis e csoporthoz tartoztak. Nemrég állapított meg, hogy az ő tanításuk állt viszonylag legközelebb a Jézuséhoz, s megfigyelhettük, hogy általában nem tanbeli kifogások miatt került Jézus összeütközésbe velük. Az volt a botránkoztató, ahogy kegyességüket mutogatva éltek és visszaéltek helyzetükkel. Biztos, hogy ezzel mindenki tisztában volt, csak hallgattak, szemet hunytak, avagy bele-törődtek. Jézus pedig kimondta az igazságot (21). Ezzel pedig az is szándékában lehetett, hogy fölrázva és leleplezve őket, eljuttassa a megtérésig azokat, akik készek lennének szembenézni önmagukkal. A kemény beszéd ellenére tehát nem hiányozhatott szívéből a mentő szándék, hogy „A templomcsarnok és az oltár között sírjanak a papok, az ÚR szolgálói” (Jóel 2,17. Nem feledve Szabó Imre, szol-

gatársunk azonos című könyvét!) – A farizeusok eredendően komoly társaság voltak. Ezért is igyekszik Jézus felrázni őket, a magyar mondás szerint „mint Krisztus a vargát”, azaz – majd később –, a cserző varga Sault, hogy mintegy halálon át megszülessék végre Pál apostol.

Főként pedig a tanítványaiért érzett pásztori gond ösztönzi Jézust. Mint aki előre látja, hogy övéi számára is követelmény lesz, hogy értsék az írásokat. Biztos tehát, hogy őket is megkísérti majd az írástudó-betegség; az, hogy valaki bennfentesnek érezve magát Isten dolgaiban, előjogokat kívánjon magának. – Jobb és tisztább, ha a kiszolgáltatottak iránti odahajlásunk készsége a mérce, s nem imádságaink hosszúsága.

Lukács 21,1–4 – Valódi áldozat

Jézus ülve tanít, s most fölemeli tekintetét, tehát tova tekint a szintén ülő hallgatóság fölött, s észreveszi, miként dobják a ki-, és bejövők áldozataikat a perselybe. Egy pillanatra csábító volna azt gondolnunk, hogy az adakozás valamiféle kapcsolatban volna Jézus tanításával, erről azonban nagy valószínűséggel nincs szó. – A páskaünnep közeledtével nagy volt a forgalom a templomban, s az adakozók talán észre sem vették, hogy valaki – nagy csoportosulással övezve – ott tanít; de megérkezve, vagy távozóban elhelyezték áldozatukat az e célra rendszeresített perselybe. Amikor a templomi perselyt Jójádá pap kitalálta, az adakozók előbb a papok kezébe tették le adományukat, s majd általuk került az a perselybe (2Kir 12,10); esetünkben nincs ilyen közvetítő személy. Éppen ezért érdeklődést kelt bennünk, honnan tudta Jézus megállapítani, s nemcsak ő, de észrevehetően hallgatói is, hogy mi és mennyi kerül az adakozók kezéből a perselybe. A gazdagok bőségesebb adakozása természetesen szebben csilingel, ám az özvegyasszony filléresei hangtalanul hullanak alá. A lényeg itt az, hogy Jézus a történetek háttéréig látja, fölismeri a valóságot, s az adományt az adakozó életével, vagyoni helyzetével, szívbeli, hitbeni állapotával egységben szemléli. – Érdekes szó, amit „vagyon”-nak fordítunk; azt is jelentheti, hogy élet; belőle ered a biológia fogalma. Amink van, az mindig egy kissé életünk része, s amit odaadunk Istennek, egyháznak, vagy bárki megsegítésére, azzal az életünk egy részét adjuk oda.

Jézus nem becsüli le a gazdagok adományait; nem mondja azt, hogy az semmi. Csak azt juttatja kifejezésre, hogy az özvegyé több, mivel az többet is ér. Még azt is kérdezhetnénk, hogy miből következtet családi állapotára. Ehhez elég annyi, hogy tisztában van ezzel is, amikor szemügyre vesz bennünket. Egész sorsunkat valóságos helyzetünkkel, s pillanatnyi lelkiállapotunkkal együtt szemléli.

Aztán megmagyarázza, hogy az özvegy adakozása miért ér többet. Mivel a gazdagok a fölöslegükből szaporították az adományok mennyiségét, de az özvegy áldozathozatala minőségében más, és több, s mert ő az ő szegénységéből mindenét bedobta oda; az egész vagyonát, ami mindössze két darab filléres, mondhatjuk így is: két db. krajcáros volt. A lepton volt a legkisebb pénzdarab, mintha ma lenne csupán két darab egyfilléresünk. Neki is kettő volt, s mindet a perselybe dobta. Mondhatta volna, hogy az egyiket megtartom, de nem tette.

Más alkalommal lehet, hogy másként adakozott az özvegy. Szabadsága volt rá, de ez most rendkívüli helyzet, s az özvegy akaratlanul is jellé lesz, midőn enged a különleges indíttatásnak. Különben oda se figyelt volna senkifia adakozása különleges mértékére, ha Jézus észre nem veszi és mások elé példa gyanánt oda nem tárja. Jézust és e dologban az özvegyasszonyt is követnünk kell, mert lehet. De nem leutánozni, az utóbbiból csak feltűnősködés sikeredne, amire pedig semmi szükség!

Lukács 21,5–11 – Jönnek napok...

Akkor lehet fogalmunk a Nagy Heródes által épített templom lenyűgöző szépségéről, ha felütjük Josephus: A zsidók története (Antiquitates) róla szóló leírását. Ilyen részletek olvashatók benne: „Elöl az oszlopfőkön párkány nyugodott, ezt beépített oszlopok díszítették, mind gyönyörűen faragott márvány, úgyhogy aki nem látta, nem is alkothat fogalmat szépségéről, aki pedig látta, elragadtatással bámulta meg. Ilyen volt a templom első falövezete.” A fogadalmi ajándékokról egy másik részlet: „Az ajtók fölött... arany szőlőtőke ágazott szét és fűrtök csüngtek róla” (XV. könyv, 11.f). Érthetően sokakat elbűvölt a látvány, így a Jézus környezetében lévőket is. Neki azonban belső prófétai látása van, melynek alapján elmondja azt, ami a templom egymásra rakott köveivel történni fog. – A főnti fejezetben azt is elbeszéli a korabeli történetíró, hogy a hegyet övező falépítmény kövei belülről vaskapcsokkal voltak összeerősítve „szilárdan és szinte örökre mozdíthatatlanul”, amit még Salamon király építő tevékenységének tulajdonítottak. Jézus azonban napok jöttét jövendőli (5,35; 17,22; 19,43; 23,29), amikor majd nem marad ezekből kő kövön. Közismert, hogy csupán annyi maradt meg a többezer éves építményből, amennyi elég arra, hogy siratófalként szolgáljon az utókornak. Ez a „pontatlanság”- idézőjelben, hitelesíti, hogy Jézus valóban prófétált erről!

A feltámadó kíváncsiság mindjárt azt kérdezi: „mikor” lesz meg mindez, s mi lesz a jele az ítélet kezdetének. Jézus a válaszában felelet nélkül hagyja az időpont utáni tudakozódást, de beszél jelekről. Közöttük a leginkább megtévesztőek lehetnek a vallásos, sőt messiási jelszavakkal jelentkezők. Követői vigyázzanak, hogy meg ne tévesszék őket az eltanult fordulatok. Mert sokan megtanulták, s majd visszaélnék vele, amit Keresztelő János, s aztán Jézus is hirdetett, hogy az idő közel jött. Formálisan átvették Jézustól az „Én vagyok” jellegű mondásokat. János evangéliumából ismerjük önkijelentésének eme fordulatait (6,48; 10,11; 11,25 stb). A szavak csenghetnek ismerősen, de háttérben a lélek idegen és idegesítő. Ne kövessétek őket, inti övéit.

Közvetve azért föllelhető utalás a „mikor” kérdésére is, de akként, hogy téved, aki hamari teljesedésre következtet. Sok egyéb is fog történni „előbb”, melyeknek mind meg kell esniük. Háborúk zaja és lázadások szabdalják a népeket és országokat, de ne rettenjenek meg követői, ha hírüket hallják. Már az Ézs 19,12 és a 2Krn 15,6 is jövendölt Egyiptomról, ill. Ódéd próféta beszélt régmúlt időkről,

amikor egyik nép a másikra támad(t). – Hasonlóképpen szól Jézus az utolsó idők előzményeiről. Jönnek természeti katasztrófák és égi jelek tűnnek fel (vö: Jel 8. és 16.f-ek).

Jézus nem ijesztget, s ezért nem is részletezi, s egyáltalán nem színezi ki az ítélet előzményeinek felsorolását. Inkább edzésnek szánta, hogy rettegéstől mentesen maradhassunk meg mellette

Lukács 21,12–19 – Az üldözött keresztyénség

A végidőket jellemző háborús összeütközések, földrengések és sanyarúságok, az égen feltűnő kozmikus jelek beállta előtt megy végbe az egyház történelmi korszaka. Jézus most erről beszél, s lépten-nyomon azonosítani lehet az üldöztetések részleteit olyan esetekkel, amelyekről az Apostolok Cselekedeteiről írt kv. –ben olvashatunk, hiszen az is Lukács evangelista műve. Benne olyan alaphelyzet tükröződik, ami az egyháztörténet során módosulva ismétlődik, mint variációk arra a témára, melyet már itt megad Jézus.

Elkövetkezhetnek tehát azok az idők, amikor kezét emelnek rájuk, mint ahogy legelőbb Jézussal teszik meg ezt, melyben egyelőre késlekednek (20,19). De majd vérszemet kapva megkísérlik, hogy őket is elhallgattassák (ApCsel 4,3, 5,18; 12,1; 21,27). A zsinagógákban lefolytatott eljárásokról csak sejtéseink lehetnek; pl. az ApCsel 14,19 csak a pusztá ténnyt közli; Pál megkövezését és kimúltnak vélt teteme városon kívülre vonzolását épp csak említve. Péternek és Pálnak, valamint Szilásznak börtönbe vetése jól ismert a bibliaolvasó előtt, hasonlóképpen Pál bátor hitvallástétele királyok és helytartók előtt (ApCsel 24-26). Mindez Jézusért esett meg velük. S ha a mindenkori tanítványnak szenvednie is kell, azt az ő nevéért érdemes csak vállalni, semmi másért (1Pt 4,14kk). Neves történelmi személyiségek, de névtelenek is sokan küzdöttek és szenvedtek eszméikért, vagy népük szabadságáért. Tiszteljük érte őket, de ránk, Isten előtt, a Jézus nevéért vállalt szenvedés tartozik, ha némelyek ezt leszűkített álláspontnak is vélik. – A keresztyének szorongatott helyzete rendkívüli alkalom a tanúságtételre, s csak végő soron a szó szerinti mártíriumra. Kiolvasható Jézus szavaiból, hogy nem követőinek halálára számít, inkább csodálatos megtartatásukra. Nem szükséges hát, hogy előre megfogalmazzák védekezésüket. Szólásuk alkalmával majd ő, tehát Jézus ad nekik száját és bölcsességet. Hangsúlyozva nincs, de mégis úgy lehet, hogy a Szentlélek által jön ő segítségükre; ezért lehetnek majd szavaikban legyőzhetetlenek, ellenállhatatlanok.

A Mik 7,6 próféciája telik be rajtuk, midőn az igazán kebelbeliek szolgálatját ki őket, s némelyeket meg is ölnék (ApCsel 7,58kk; 12,1k); s kifejezetten az Ő, a Messiásnak vallott Názáreti Jézus nevéért lesznek mindenki előtt gyűlöletesekké. Közben pedig csodálatos hordoztatást fognak megtapasztalni, azaz, még hajuk szála sem görbül meg (12,7; vö: 1Sám 14,45; 2Sám 14,11; 1Kir 1,52). Állhatatos ragaszkodásukkal életet fognak nyerni, lehet, hogy mindkettőt: a

földit és a mennyeit együtt; netán csak a mennyeit, de olyankor sem válik el egymástól az élet két szakasza, mert a mennyei az elpusztított földinek megkoronázása lesz.

Eközben nem feledkezünk meg arról, hogy keresztyén mártírok folyamatosan vannak ma is a világon. Elég, ha Isten ismeri a tényeket és számukat, de azért mi is legyünk jól tájékozottak!

Lukács 21,20–24 – A harag napjai

A szókimondó fogalmazás ellenére ez még nem az utolsó ítélet. Istennek vannak ítéletei belül a történelmi időn is. Olykor kegyelemmel metszi, szeli át az üdvtörténet a népek történelmét. Máskor az ítéletben találkozunk, s összefonódik a két történelmi mű, mivel mindkettőnek egy a gazdája és Ura. Sőt Júdea és Jeruzsálem esetében nem csupán metszéspontról van szó, mert tulajdon népét és választott, magának kiszemelt földrajzi helyét látogatja meg oly módon a történelem Ura, hogy közben egyetlen szóval sem említi önmagát. Isten neve ui. és a Messiás Jézus önkijelentése szintúgy, hiányzik e szakaszból, el egészen a 27.v-ig. Vannak tehát történelmi megrázkódtatások, amikor Isten úgy elrejtí arcát, hogy sehonnan sem tűnik elő egyetlen vonás sem ebből az orcából. Egyedül Jézus beszédei kísérik el követőit e nehéz időkben, hogy mégis legyen velük valami erőforrás; s ez elegendő is nekünk!

Bekövetkezik tehát hamarosan Jeruzsálem ostroma. Lehet, hogy a 7. évtized zsidó háborúja is átsüt e sorokon, mivel Lukács még mérhette azt a válságos öt évet (66-70), mégis Jézus mond itt hiteles prófeciát a szeretett és megsiratott városról. Amíg egykor Jeremiás arra szólított fel, hogy népe vonuljon a megerősített városokba (Jer 4,5k), Jézus tanácsa éppen ellenkezőleg a menekülés útját a várostól lehető eltávolodásban látja. A hegyek között talán túl lehet élniük azt, ami bekövetkezik; sőt aki hirtelen a városba óhajtana költözni, annak azt mondja, hogy ne tegye. Bekövetkezhetnek ui. a bosszúállás és a harag napjai, amint a próféták előre megmondták (Jer 5,29; Hós 9,7; Ez 9,1; Mik 3,12; Dán 9,26), mert az Úr a bosszú és a megtorlás. (5Móz 32,35). Első hallásra visszatetsző szó a „bosszú”, ami azonban a héber nyelvi háttér felől közelíve, azt jelenti, hogy Isten juttatja érvényre igazságát. – Isten haragja nem egyéb, mint megbeszett szeretetének a kifejezése (Jürgen Moltmann); tegyük hozzá, hogy az ő szeretete, pontosítva, szövetségi hűségét jelenti. – Az itt meghirdetett ítélet nincs kimondott összefüggésben a Messiás elutasításával. A Júdeában és Jeruzsálemben történendők egy általános ítéletnek kezdete, de még a történelmen belül; s vele kezdődik el a pogányok ideje. Annak aztán még be kell telnie (24, ApCsel 18,6; Róm 11,25), s utána jönnek a végítélet napjai. Jeruzsálem tiportatása tehát nagy vonalakban egybeesik a népek, az egyház üdvtörténeti idejének kezdetével.

Bármennyire lehatárolt is mind időben, mind pedig térben a jézusi prófécia, azért körültekintő megállapításokat levonhatunk be-

lőle az egyház korszakára, tehát magunkra nézve is. Az 1Pt 4,17k vélhetően ebből a jézusi próféciaából, s talán valóságosan is Jeruzsálem pusztulásából indul ki, amikor azt hirdeti, hogy ideje, hogy elkezdődjék az ítélet az Isten házán. Ha pedig „először rajtunk kezdődik el”, milyen lesz folytatása és a vége azoknak, akik nem hisznek az evangéliumban? Ha az egyházat történelmi ítélet éri, Isten népe csak ezen az igei nyomon értheti meg sorsát, s találhat – talán mégis – kegyelmet.

Lukács 21,25–28 – Amikor a pogányok ideje betelik

A cím már jelzi, milyen időrendben követik egymást az evangélium szerint az események. Őszintén szólva, itt nincs annyira kiemelve, hogy a pogányok ideje a kegyelem korszaka is számukra, különben nem fogná el ekkora tanácstalanság a népeket. Viszont a biztatás minden tanítványa számára érvényes, hogy az Emberfia megjelenésekor, reá tekintve, fölemelhetik fejüket övéi.

Határozott párhuzamosság van a 10k egymásutánja, s a 20-24.v-et követően –, a 25k között, azaz, a végidők pusztító háborúit kozmikus jelek követik. Közelebből nem részletezi Jézus, hogy mik lesznek e jelek a napban, holdba és csillagokban. Figyelme inkább arra terelődik, hogy mi az, amit a földre is kihatással lévő kozmikus jelek sora a népekből kivált. Az özönvíz történetét úgy írja le az 1Móz 7.f, hogy a mindenség épülete összeomlott, mivel a teremtéskor szétválasztott mennyei és földi vizek újból összezsaptak. Ezúttal is hasonló világkép jut érvényre, midőn „az egek tartóerői megrendülnek”. A tenger is azért zúg és háborog, mert működésképtelenné váltak azok az erők, melyeket Isten a teremtéskor, a vizek megfékezésére a földön is hatni engedett, midőn úgy rendelte, hogy a vizek gyűljenek egy helyre, s válják láthatóvá a szárazföld (1Móz 1,9). – Lukács inkább a vízőzönre emlékeztető jelekről szól, melyek a népekben kétségbeesést, félelmet, balsejtelmeket keltenek, mert hasonlóan váratlanul meglepettnek érzik majd magukat, mint egykor a Nőé nemzedéke. A gondolatmenet tehát hasonló a 17,26kk-éhez.

Ekkor jelenik meg majd az Emberfia, s úgy tűnik ki a 27.v-ből, hogy mindenki meglátja őt. Érkezik tehát az Emberfia, ahogy a Dán 7,13k megjövendölte (egy) felhőben, vagy felhővel. Jézus nem hangsúlyozza, hogy ő lesz majd a megjelenő. Ellenben arra biztatja hallgatóit, hogy amikor mindezek elkezdődnek, teljes bizalommal emeljék fel fejüket. Ezzel már a zsoltár is biztatta a hívőt (Zsolt 3,4). A Zsolt 24,7kk a kapukat szólította meg, hogy emeljék fel a fejüket, hogy a dicső király bemehessen. Felemelt fővel várható tehát az érkező; többé már nem szorongva, hanem reménykedve, felkészülve a megérkező fogadására. E helyt csak sejtjük, hogy az idáig vezető út a tanítványi közösségnek sem volt mentes a gondoktól, üldöztetésektől, ahogy ezt a 12kk korábbi részlet már taglalta. Abból is lehet következtetnünk erre, hogy Jézus már fölegyenesedésre biztatja őket: „mert közeledik megváltásotok”. Ez a kifejezés csak itt található az evangéliumokban, s a Róm 8,23 (1Kor 1,30; Ef 1,14) és az Ef 4,30 értelmezése szerint az üdvözítés művének, a megváltás végső időkre

eső szakaszát jelenti; immár kiteljesedve. – A megváltás nemcsak az üdvtörténet központi idejét, a Krisztusban elvégezett váltságot jelenti, de annak céljához érkezett teljességét is.

Lukács 21,29–33 – Közel van...

Az Isten országának eljötté nem számítható ki előre, de jelek előzik meg, s ezekből egy összefüggés kielemezhető; sőt szükséges is a fölismerés, amikor az már közel van. A rövidke példázat a fügefáról, mely rügyei pattanásával megelőz egyéb növényeket; aztán a többi fa rügyfakadása is segít a jelek fölismerésében. – Amikor látjátok a nedvek tavaszi keringésének előtörő életjeleit, abból magatoktól is rögesdtt megállapíthatjátok, hogy közel a nyár. Palesztinában ui. egykettőre beköszönt a nyári meleg. Figyeljétek meg tehát jól a természetből vett példát – mondja Jézus –, s vegyetek tőle indítást, hogy ugyanilyen frissen – szinte magatoktól –, érzékeljétek hát az Isten országa közelítése jelei is. Az időszak, amikor Jézus ezekről beszélt, éppen a fák friss zöldülésének tavaszi kivirulása volt. Tehát közvetlen adottságokból veszi fel a példát; s elképzelhető, hogy a templomból kijöve már megpillanthattak frissen bontakozó lombokat.

Elgondolkodtatóan fogalmaz Jézus, mondván, hogy magatoktól is tudjátok. Vele az ember természeti megfigyelőképességére céloz. Az idők jeleiből vont következtetések is lehetnek hasonlóan magától értetődőek, ha előbb Jézus személyéhez és szavához kötjük magunkat. Különben a vallásos ember „magától” már sokféle olyast kitalált az Isten országa eljövételéről, Krisztus visszajövételéről, ami aztán később tévedésnek bizonyult. Ilyen volt a Krisztus-várás az ezredik év körül, majd meg a kétezredik év esetében. Fellángolhatnak a felszínes biblicizmusra hivatkozó jóslatok. Hagyjuk meg Jézusnak a próféciát! Ő elmondja a szükségeset, szava nyomán, nagy józansággal figyelünk a jelekre. Vajon mire utalhat a „mindezek”? – Az ég és föld elmúlásából következtetve, a két párhuzamos vers-pár: a 10-11. és a 25-26, melyek itt elsőrenden szóba jöhetnek.

Hogyan értsük, hogy „nem múlik el ez a nemzedék .., amíg mindez meg nem lesz”? Szükséges kiegészítés lenne az, amit Lukács elhagy a Mk 13,32-ből, hogy azt a napot és órát sem az angyalok nem tudják az égben, sem a Fiú – hozzátehetjük értelemszerűen: itt a földön (ekkor,de csakis akkor a Fiú sem tudta) –, hanem csak az Atya. Akik Jézus Krisztus emberi természetében a korlátozottságokat nehezen tudják elfogadni (teljes embersége kizárja a bűnt, de minden más emberit magában hordoz), azok képtelenek belátni, hogy ő tudatosan hagy itt övéiben bizonytalanságot avégből, hogy minden élő nemzedék érezze és várja ezt a közelséget. Ez mégsem merő pedagógiai fogás, mert valóban nem tudta az időpontot, még-

is jótékony feszültségben tartja általa a lelkünket, mert közelsége tudatában éberebben vigyázunk magunkra, s a szolgálatra (Kol 4,17), és egymásra is. – A 33.v viszont az ige el nem múló hatalmát tárja ki a jövő felé. Beszédei nem fogják érvényüket veszteni akkor sem, ha ég és föld már elmúltak. Országa közelségének ígérete akkor fog igazán valóra válni.

Lukács 21,34–38 – Intés éberségre

A szívet szorongatja a gond, ami elől, felejtés végett, az aggódó ember mámorba menekül. A részegség után pedig a másnapos kábultság következik, hogy aztán minden kezdődjék előlről, nem egy magasabb, sokkal inkább egyre süllyedő szinten, ráadásul válságban. Eme ördögi kört Jézus a másnapos bódultság felől veszi sorra; az okozat, s az ok visszakövetkeztető sorrendje szerint érkezik meg a válságot kiváltó megélhetési gondokig. Nem tagadja, hogy lehetségesek és vannak is emiatti szorongások. Mégis a megoldás nem a mámorba menekülés lehet, mert különben teljesen alkalmatlanná válik az ember, hogy ama napra magát fölkészítse.

Legyen tehát mindenki önmagának is jó pásztora, vigyázzván arra, hogy meg ne nehezdjék a szív. Ma sincs erre megfelelőbb kifejezés, amit a búslakodó, kiúttalanságban leledző ember érez ott bent, mintha üresség fájna belül, vagy valami nehéz kő nyomná a lelket. A „vigyázatok magatokra” mégis az egymásért érzett felelősséget is jelenti, azt is, hogy vigyázzunk egymásra, hiszen Jézus rendre közösségben gondolkodott, még ha bárkit személyesen szólított is meg. – A megnehezedő, s aztán búfelejtésnek dőlt lélek teljesen áldozatául esik a percek mohó örömeinek, amiből csak a keserű százíz maradt. Ekkor a magáról elfeledkezett embert hirtelen találja teljes készületlenségben az elérkező „ama nap”. Akit pedig ekként lep meg, annak törre válik jelenléte. Isten ugyan szabadításul szánta volna, de a készületlent meg fogja támadni, ellenséggént fog reá törni az a nap. A bekövetkező hatás tehát mindenestől attól függ, hogy éberen, vagy pedig magát áltatva, sőt zsibbasztva éri-e az embert, emberünket a váratlanul beköszönő ama nap.

A 36.v voltaképpen párhuzamos a 17,34kk részlettel, ahol az egyik fölvetetik, a mások otthagyták. Most annyi a többlet, hogy a híveknek éberen, sőt szüntelen könyörgésben kell magukat készíteniük, mert csak akkor fognak kimenekülni a bekövetkezendők szorításából. A már idézett 1Pt 4,17kk idevágó intései is hasonló nyomon haladnak, amikor arról szól, hogy „ha az igaz is alig menekül meg, akkor hová lesz az istentelen és a bűnös?”. A megmenekülés tehát egy hajszálon múlik. Ismét ráismerhetünk Jézus korábbi tanítására, amikor Nóéről és Lótról beszélt (17,26kk). Végső soron azonban nem a kimenekülés végett kell magunkra és egymásra vigyáznunk, az csak út és mód, mely a célhoz segít, hogy eljussunk oda. A gondos vigyázás végcélja, hogy az Emberfia előtt megállhassunk. Ezt a bi-

zonyos „megállást” is jól kell értenünk. Nem magabiztos odaállásról van szó, hanem megérkezésről az értünk közbenjáró Jézus elé.

Jézus éber vigyázásra int, s a sokaság már kora reggel várja, hogy beérkezzék a szállásáról. Olyan ez, mint egy csodálatos ébredési időszak – a szenvedés és a kereszthalál közelségében.

Lukács 22,1–6 – Elfogadni! – De hogyan?

Láttuk, mekkora szomjúsággal és vágyakozással igyekezett Jézus-hoz a sokaság már kora reggel. Arról is volt szó, hogy Jézus evangéliumhirdetése most érkezett el a csúcra, s vele végcéljához. Ez a szolgálat a názáreti zsinagógában kezdődött, s meg sem állt a jeruzsálemi templomig. Az evangéliumból nem lehet kiszámítanunk, hogy mennyi idő telt el a két végpont között: egy év, három év? Mint ahogy ennek az utolsó szakasznak időbeli kiterjedését sem lehet kiderítenünk. Valószínű, hogy nemcsak néhány napig tartott, amit mi nagyhétnek nevezünk, mint ahogy a jeruzsálemi bevonulásról sem állapítható meg, hogy éppen vasárnap történt volna. Lukács tudósításából az vehető ki, hogy némileg hosszabb idővel számolt, ami azonban nem befolyásolja a lényeget, hogy immár lezáródik az Úr jókedvének esztendeje (4,19); s új szakasz kezdődik: a szenvedések, váltsághalál és a feltámadás; s első mozzanatában megjelenik a sátán is! A 4,13 óta nem támadta Jézust és nem kísértette, még akkor sem, amikor Jézus támadta őt. Csak kérlelni merték az ördögök, ha légiószámra voltak is (8,30kk). Utolsó közvetlen támadását és visszavonulását követte Jézus názáreti, zsinagóga-beli, nyilvánosság elé lépése; most újfent ő következik, mint akinek ez lehetővé tétel. Két jelentkezése tehát mintegy zárójelbe tenné a kegyelem különleges időszakát, amikor a sátán szinte eleve reménytelenül szorult vert helyzetbe, s úgy is érezte magát. Most azonban szinte vérszemet kap. Azt az óvatos következtetést vonhatjuk le mindezekből, hogy vannak sátán-mentesebb időszakok, s van, amikor hosszabb láncra van engedve ő-urasága; de a hit harcában akkor is lehet bírni vele!

Mindez azonban nem menti a főpapok és írástudók felelősségét, akik már elhatározták, hogy végeznek Jézussal, csak eddig tehetetlenül, szinte bénultan nézték a Jézusért lelkesedő sokaságot. Ekkor jött nekik kapóra Júdás ajánlkozása. Őt sem menti, hogy a sátán fészkelte be magát a szívébe. Mindazáltal elgondolkodtató, hogy a kiváltságos helyzet, odatartozása a tizenkettőhöz eredendően nem mentesíti az árulás lehetőségétől. Látható, hogy ő kezdeményez, s a tanácstalan főpapok, meg a templomőrség parancsnoka és tisztjei rendkívül megöriülnek, mivel szinte az ölükbe esett az úgymond segítség, s nincs hiány a biztató ígéretekben, hogy jószolgálataiért pénz üti a markát, ha Jézust a kezükre játsza. Belement az egyezésbe, s ettől kezdve leste a kedvező alkalmat, amikor őt kiszolgáltathatja nekik. Nem mintha Jézus bújkált volna, de egy-egy páska-

ünnepen olykor 100 000 ember is tartózkodott Jeruzsálemben és sokan a szomszédos falvakban, legtöbben a szabad ég alatt éjszákáztak. – Jézus szállása az Olajfák hegyén (21,37) nem feltétlenül jelentette, hogy pl. a Gecsemánei kertben tartózkodtak volna. Tartózkodhattak Betániában is. Mindenesetre Júdásnak tanácsos volt jóelőre kipuhatólnia Jézus mozgását és hollétét, hogy a megfelelő pillanatban foghassák el, amikor nincs körülötte lelkes hallgatóság.

Lukács 22,7–13 – Előkészület a pászkavacsorára

A jeruzsálemi bevonuláskor szembeötlően mutatkozott meg Jézusnak csak a hit számára kétségtelen hatalma. Nem látja ugyan a szamarat, de tudja, hogy elkészítve ott áll. A lefolytatandó beszélgetést is előre ismeri, amikor azt eloldozzák. Most is ugyanilyen átható az előre-tudása. Megmondja, hogy a városba érve szembejön velük egy korsót vivő férfi – az eset maga is egyedi, mert legtöbbször asszonyok jártak vízért. – E férfit kell követniük a házig, ahová bemegy. Nem biztos, hogy a ház gazdája volt a vizet vivő, de látszik a megszólításból, hogy ő ismeri, ki az a Mester, azaz Jézus. Rá kell kérdezniük, hogy hol az a hely(iség), ahol tanítványaival együtt elfogyaszthatja a páskabarányt. Az pedig mutatni fog nekik egy felházat. Ma az első emeletnek felelne meg az, de a körülmények egészen mások, még csak nem is középkoriak, ahogyan azt sok művész elképzelte, ábrázolta. A helyiség nem lehetett elég magas, s a berendezés – a szövegből ez sejthető –, ide-oda letett heverővánkosokból állt. Ezeket át lehetett rendezni, s majd rájuk dőlve fogyasztandó el, az előírás szerint elkészített (2Móz 12,8kk) bárányhús, melyhez a kialakított szokások szerint kovásztalan kenyeret és bort fogyasztottak. A két tanítvány: Péter és János, sokakkal együtt megvásárolta a bárányt, s aztán a templomudvaron levágta, s a megnyúzott állatot elvitte abba a házba, ahol, mivel a többi kelléket már előteremtették, megsütötték a bárányhúst. Azon túl, hogy Jézus próféta látással mondja el előre, miként jutnak el a helyhez, maga tény, hogy a túlszűfolt városban, páska ünnepén, ekkora közösség számára egyáltalán föllelhető volt egy szabad helyiség, már maga kész csoda. Egyébként lehet, hogy az ApCsel 1,13 felső szobája, ahol a Szentlélek ajándékát várja majd a bővített tanítványi kör, ugyanez a helyiség volt. Továbbá azonos – feltételezhetően – az ApCsel 12,12 házával, ahol az a Mária lakott, aki anyja volt az ún. János Márknak.

A páskabarányt Níszán hó (márc. –ápr.) 14. –én kellett levágni. Mivel azonban a nap este kezdődött, a valóságban a vacsora már 15. –ére esett. Ez volt a kovásztalan kenyerek ünnepének is az 1. napja, amely aztán egy hétig, tehát 22. –éig tartott. Mind a négy evangéliumban nehézséget okoz a napok és az időpontok utólagos azonosítása. Úgy kell vennünk mindegyiket, ahogy írva van. Még tovább bonyolítja a pontosítást, hogy a pogánykeresztyén gyülekezetek már olyan népekből verbuválódtak, akiknek a nap nem este, mint a zsidóknál, hanem egyre inkább éjfélkor kezdődött, s bizony ma már nem dönthető el, hogy amikor Lukács pogánykeresztyén olvasóira,

a gyülekezetekre gondolt, mikortól számította a nap kezdetét, ill. a kovásztalan kenyerek és a páska feláldozásának napját.

Így nevezi az evangélium: feláldozása! Már ez maga is prófétai jeladás a mi húsvéti bárányunkról, Jézusról (1Kor 5,7).

Lukács 22,14–18 – Páskavacsora

Az óra eljött a páskavacsora időpontja. Mivel a bárányokat naplemente előtt vághatták le (2Móz 12,6), időbe tellett, amíg az előkészületek után a hús megsütéséig, majd pedig elfogyasztásáig jutottak; az idő már éjfélhez közelíthetett. Az „óra” átvitt értelmű is egyben: az Istentől rendelt időpont (vö: 22,53); különösen az a János evangéliumában, a megváltó szenvedés kiválképpeni ideje (Jn 2,4; 7,30; 13,1 stb). Az olvasottak azt a benyomást keltik bennünk, hogy nem csupán a páskavacsora szokásos időpontja lebeg az evangelista szeme előtt, hanem az egész jézusi váltságmű, melynek – a szenvedések bekövetkeztének küszöbén –, a páskavacsora annak prófétai előzetese. Jézus beszél is nekik róla, s mintha szorongott volna azért, hogy bárcsak lenne még néhány nyugodt órájuk az együttlétre ezen a kivételes alkalmon. Fokozott vágyát is említi Jézus, hogy velük együtt fogyaszthassa el a páskabarányt. – Közben felvillan bennünk a kérdés hogy, ha nem egy évig, hanem pl. három évig tartott nyilvános szolgálata, korábbi páskák alkalmával vajon nem gyakorolták-e ily módon a közösséget? – Vélhetően nem, mert leölt báránnyal csak Jeruzsálemben lehetett ünnepelni.

Meglepő mozzanat, hogy Jézus kifejezett vágyakozása ellenére, az ő részvétele – az úrvacsora szereztetésekor is, csupán jelenlétére és szavaira, a bor többszöri kiosztására, meg a kenyérre szorítkozott; mivel arról nem hallunk, hogy ő is evett és ivott volna. A 16.v tagadó fogalmazása fordítható így is: „most és ezután sem eszem...”, hasonlóképpen a 18. v-ben: „mostantól fogva nem iszom...”. Szívesebben értenénk úgy, hogy most utoljára teszem, s mostantól kezdve nem, de az evangélium nem (a Mk 14,25 sem) támogatja ezt az értelmezést. Úgy kell tehát tekintenünk, hogy mély vágya ellenére Jézus böjtöl, teszi ezt azzal a reménységgel, hogy amikor ez a prófétai ígéret beteljesedik, az Isten országa örömlakomáján ő is velük együtt eszik majd (Jel 3,20; 19,9). Ezzel egybevetve külön jelentősége van annak, amikor Feltámadottként tanítványai előtt eszik – pl. sült halat (24,42k).

Elmélyedve az ígében figyelmünket ébreszti, hogy Lukács szerint kétszer is adja tanítványainak a poharat; másodszer az úrvacsora szereztetésekor (20). Ez megint a tudósítás szigorúan a lényegre szorítkozó, olykor drámai rövidsége miatt van. Az evangélium nem részletezi az egész páskavacsora rendjét. Ha megtette volna, négy-szer is említette volna a poharat. A korabeli zsidóság szokásai szerint ui. ez volt a kialakult rendje a páskavacsorának. Valószínű, hogy a 17k pohara a négyből valamelyik, talán az első, vagy a harmadik, de ez is csak sejtés; a negyedik bizonylat az úrvacsora volt

Lukács 22,19–23 – Az úrvacsora

A hagyományosnak indult páskavacsora egyre mélyülő értelemben gazdagodik előrejelző, jövőbe mutató részletekkel. Már a hely megtalálása, meglepő alkalmassága és előkészítettsége is a rendkívüli érzését kelthette az „apostolok”-ban, ahogy a 14.v nevezi a résztvevőket (5,13; 9,10; 17,5; 24,10).

A vacsorának mégis többletértelmet adott, hogy Jézus, szenvedése közelségében, búcsúvacsorának is szánta. A továbbiakban is kiváltképpen a szavai, nem is annyira a mozdulatai adtak különleges jelentőséget együttlétüknek, s innen, mint tartópillérre támaszkodva ível a jövőbe egy csodálatos híd, melynek túlsó támpontja az Isten országának örömlakomája, amikor majd ismét asztalhoz fog telepedni velük, hogy közös étkezésben részesedjenek. Talán mégis a harmadik pohár lehetett, melyről a 18.v szólt; s az úrvacsoráé pedig a negyedik; ezt valószínűsíti a „miután megvacsoráztak” fordulat.

A páskavacsora vége felé történhetett tehát, hogy Jézus kézbe vette a (kovásztalan) kenyeret, hálát adott, amint már az előző pohárnál is tette volt; aztán megtörve a kenyeret és szavak kíséretében adta oda nekik. Elosztása valószínűleg ugyanúgy történt, ahogy az előző pohár átnyújtásakor is mondta: „osszátok el magatok között” (17). Nem volt itt még kiformalódott sorrend, hogy ki kinek adja tovább, a versengés közöttük még csak ezek után támad közöttük, hogy ki a nagyobb. Külön neve sincs még az úrvacsorának. Később majd a „hálaadás” cselekményéből alakul ki az eucharisztia név; az 1Kor 10,16 pl. „áldás poharának” nevezi, s az egy további, e mostaninál későbbi alakulás.

Még mindig a búcsú gondolata nyomja rá bélyegét e mondatra: „ezt cselekedjétek az én emlékezetemre”. A pohár átnyújtásakor már vére kiontásáról szól, mely értük ontatik és megveti az új szövetség alapjait. Az első szövetség is áldozati vérré alapozódott (2Móz 24,8). A Jer 31,31kk pedig jóelőre szólt arról az időről, amikor majd Jahve új szövetséget köt népével. Ez az ígélet immár Jézus vérében valóra válik, s tartást és tartalmat ad a közbevetett új korszaknak, amely kitölti az ÓSZ eme rendkívüli, utolsó hiteles páskája, s a messiási örömlakoma, az Isten országa elérkezésének időpontja közötti időszakot. Mindahányszor a tanítványok alkalmanként megtörik a kenyeret, az ő emlékezetére, váltságművére, teste megöletésére és vére hullására emlékeznek, mi több: részeseivé válnak az új szövetségnek és reménységgel tekintenek arra, aki eljövendő, de érkezőben van. Múlt, jelen és jövő összegeződik az időnkénti asztalközösségben.

Kálvin ugyan minden istentisztelet alkalmával óhajtotta volna a gyülekezet úrvacsorázását, az ünnepeken és havonta egyszer gyakorolt úrvacsorázás megőriz és kifejez valamit e gyakorlat rendkívüliségéből, s erről a vita ezzel kielégítő nyugvópontra juthat.

A sákramentummal élő közösség nem a tiszták és gáncsnélküliek találkozója. Erre int a rendkívüli páskavacsora és immár úrvacsora egyik résztvevőjének, Júdásnak is ottléte. Mindenkor tövis ez az úrvacsorázóknak, akik pedig hajlamosak volnának magukat a tökéletesek társaságának tekinteni.

Lukács 22,24–30 – A nagyság próbája

Bármily rendkívüli volt is ez a gazdag jelentésű páskavacsora; baráti lehetett és így ünnepélyes, éppen e szakaszból arra kell következtetnünk, hogy Jézus úgy volt mintegy családfőként közöttük, hogy a vacsorát, a szokás rendjét követve, ő szolgálta fel, s osztotta szét. A külön kiemelt két pohár és az úrvacsora kenyere lehettek közben kivételek, mivel rájuk bízta, hogy osszák szét maguk között. A 21.v szerint keze az asztalon nyugszik, tehát valóban nem ő adogatja ide-oda a poharat. Sejthetően ez hozta elő a tanítványokból a versengést, hogy ki a nagyobb. Ebből is látható, hogy inkább az oldottság, mint az ünnepélyes merevség jellemezte együttlétüket, különben nem engedték volna így el, s nem árulták volna el ilyen őszintén magukat. Nem csodálkozhatunk hát, hogy bár kérdezgetik egymást, hogy ki az, aki elárulja Jézust, e fölött hamar napirendre térnek; s ami igazán foglalkoztatja mindőjüket, az a rangsor.

Jézus példákat hoz elő a királyok gyakorlatából, akiknél természetes, hogy körüludvaroltatják magukat. Némelyek a kortárs királyocskák közül – korábról egyik főpap szintűgy –, fölvtették és használták a „jótevő” jelzőt. Jézus azt mondja: ez az ő dolguk. De az apostolok közösségében, tehát az egyházban is, nem ez a rend. A messiási időre, s általában az Isten országára egyébként is a viszonyok teljes megváltozása jellemző, mert elsőkből lesznek utolsók, utolsókból első. A vacsora felszolgálásával Jézus máris példát adott rá. Nem vonja kétségbe, hogy vannak nagyobbak és vezetőik; ám a nagyság igazi próbája, hogy tud-e az első úgy viselkedni, mint a legkisebb, s meri-e Jézust a mások és a testvérek közötti szolgálatban ily módon is követni. Szinte természetesnek vették, amikor Jézus csendben forgolódott körülöttük, de képtelenek voltak ebből magukra nézve következtetéseket levonni. Az elfogadásban lehet, hogy van már gyakorlatuk, de a Krisztus-szerű továbbadásban versengeni kezdtek, mert úrként viselkednének. Pedig az uralkodásnak még nem jött el az ideje (1Kor 4,8k). Ahogy Pál apostol mondja: „minket, apostolokat” az Isten utolsókul állított. Nagy kiváltság ily módon látványosságvá lenni a világnak, s nem a világ szerinti uralásban tetszelegve létezni, mint egy püünkösdi király.

Eljön majd uralkodásuknak ideje is. Azok részesednek királyságában, akik kitartottak vele kísértéseiben. A szó itt, ahogy a Miatyánkban is (11,4; Mt 6,13), egyszerűen próbatételt jelent (vö: 8,13; ApCsel 20,19). – Abban a csodálatos királyságban, ahol majd asztalánál ülnek, s a 12 törzset ítélik az apostolok, szintűgy egyenlőség

lesz; nincs szó arról, hogy rangkülönbség lenne közöttük. Kevéske humorral: az egyenlők között nem lesznek egyenlőbbek. – Itt a nagyság a szolgálatban van, ott egyenlőség van az uralkodásban, de csak Jézus után.

Lukács 22,31–38 – Megrostálás és fogadkozás

Jézus szenvedéseinek utolsó szakaszában nőttek a sátán lehetőségei, amit Jézus a sötétség hatalma órájának nevez (53), de mégis abban a helyzetben a sátán, hogy provokálhatna, mint tette volt Jóbbal (1,6-2,7). A tanítványokat követelte ki magának, hogy ártóstálva őket megragadhatta életükből a hitetlenség és állhatatlanság fogódzóit. Júdásnál már némi eredményt el is ért. A sátán mesterkedéseire már akkor fölfigyelt Jézus, amiből arra következtetett, hogy kiváltképpen Simonra vetheti ki a hálót, mivel a többiek nevében is ő szokott szólni. Mindezt fölismerve, értük mondott imádságát vetette be a küzdelembe, kiváltképpen Péterért, de a többiekért is. Mindkét egymásnak feszülő cselekmény egyszeri, már megtörtént tett: a kikérés és az értük mondott könyörgés is, mint amikor kivont kardnak a másik elővett kard nekifeszül. A küzdelem kimenetele felől semmi kétség. Simon megrogyyan ugyan, de magára fog találni, s ha el is akarna menni, mégis vissza fog térni (Jn 21). S akkor az lesz majd a dolga, hogy atyjafiait erősítse. Ez már most határozottan körvonalazódó program. Jézus halálát és feltámadását követően gyülekezeti feladat vár rá, ezt sejteti az „atyádfiai” (32) eddig ritkán alkalmazott kifejezése. – Ismert és mégis minden esetben meghökkenítő, mily mértékben nincs tisztában önmagával Simon; meg erőivel, lehetőségeivel, s helyzetével sem. Azt már sejtí, mi vár Jézusra, de hogy ő kész volna vele mindenén át kitartani, csak úgy gondolja. Jézus – immár Péternek nevezve őt –, próféciát mond, rövid távut, de erővel teljeset, hogy hamarosan, még kakasszó előtt meg fogja tagadni azt is, hogy egyáltalán ismerné őt.

Az előttük álló rövid, de nehézségekkel és buktatókkal tűzdelt időszak rendkívüli idő, egészen más természetű, mint amikor először küldte ki őket (10,4). Akkor boldogultak mindenféle útikészség nélkül, és még a sátán is ájultan hullott alá az égből (10,18); most viszont összeszedte maradék erőit. – Az Úr jókedvének esztendeje (4,19) lezárult. Az új körülményekre a tanítványoknak is föl kell készülniük. Jézus maga is készült rá, hogy beteljesedjék rajta a Jahve szenvedő szolgája személyén át előre jelezett prófécia, hogy a bűnösök közé számláltatik, olyan sorssal, hogy hóhérai látszólag kényük-kedvük szerint tehetnek vele akármit, pedig hát isteni végzés szerint cselekesznek (37; Ézs 53,02). A törvényen kívüli állapot a tanítványokat is cselekvésre serkenti. Most kell az erszény, a tarisznya, és a kard; ha szükséges, a felsőruha eladása árán is, mert a napok gonoszak (vö: Ef 5,16). Ezzel mintha azt mondaná: most

szedjétek össze magatokat, de az erőteljes képesbeszédben mégis a lelki fölszereltségen van a hangsúly (Ef 6,10kk). Amikor ui. két kardot mutatnak elő neki, leinti őket, mintha mondaná: Elég ebből ennyi! (az „elég!” változataira vö:1Kir 19,7; 5Móz 3,26!). Előbbi, értük mondott imádsága szabja meg, hogy most ez a felelete; fegyver utáni ideges kapkodás helyett újból meg kell térniük, a 32.v-ben ezt az ígéretesebb távlatot vázolta fel Péternek, s általa minden benne hívőnek.

Lukács 22,39–46 – Halálos küzdelem

Az Olajfák hegyének tövében elterülő Gecsemáné-kertet nem említi név szerint Lukács. Hogy mi mindenről nem írnak az evangéliumok, egy villanásra előtűnik a rövidke megjegyzésből, hogy „szokás(a) szerint” ment ki oda. Lehet azonban, hogy csupán a szabad ég alatt éjszakázók legismertebb helyét jelenti e meghatározás; ámbár Júdás mindjárt tudta, hová kell vezetnie a fogdmegeket (47), tehát tisztában volt Jézus kedvelt tartózkodási helyével, melyet „arra a helyre” megnevezéssel illet a 40.v (vö: 21,37).

Mostani intésében a „kísértés” már nemcsak egyszerű próbatétel, hanem a sátán töre. Immár működik a sátán rostája. Jézus ugyan vállalja most is a közbenjáró imádságot tanítványaiért, de nekik maguknak is küzdeniük kell, hogy kísértésbe ne essenek. A veszély valóságos, hogy csapdába eshetnek, amit az ördög állított nekik. Imádsággal megelőzhető, vagy kikerülhető az álcázott verem, különben belelépnek, s máris zuhannak a mélybe. Külön figyelmet kelt, hogy övéinek gondja, s az értük érzett pásztori felelősség, a szenvedéstörténet során az első, majd meg az utolsó intése itt Jézusnak. E legfőbb gond keretezi tulajdon halálos küzdelmét.

Szembeötlő továbbá, hogy sem itt, sem egyebütt nem kéri, hogy imádkozzatok értem! Messiási öntudatának, az istenfiúság bizonyosságának rejtett, s mégis beszédes bizonyítéka ez! Önmagáért imádkozik, de ezt a küzdelmet egyedül kell végigharcolnia. Ezért távozik el tőlük egy kissé. A kőhajításnyi távolság mégis azt jelenti, hogy szóval elérhetik egymást! Sőt, Jézus biztos, hogy nem sutogott, szava tisztán csengett és érthető volt ekkora távolságból is. Hajlamosak lennénk imádságát csendes motyogásnak vélni. Nem! Épp az ellenkezője az igaz (vö: Zsid 5,7kk!). Ilyen még nem volt említve, hogy térdelve (41) Atyjának szólítja Istent és akaratát fürkészi. Még minden megeshet, a keserű pohár (Ézs 51,12; Mk 10,38) még elvethet. Minden az Atya akaratától függ, de Jézus aláveti az övét az Atyáénak. Az legyen meg! S itt pótlódik, ami a Miatyánk Lukács szerinti változatából hiányzik (11,2).

Vívódása egyre mélyebb; gyötrődését agóniának nevezi az alap-szöveg, és mégsem csupán elszenvedi, ami rámeretett; nem beletörődik a változtathatatlanba, de az imádkozás küzdelmében minden korábbinál aktívabb. Segítő angyal jelenik meg, akár Illés küzdelmében (1Kir 19,5kk), vagy a Dánielében (Dán 10,18k). Angyali segítség szavak nélkül is hasonló lehetett ahhoz, amilyen volt számára a Mózesé és Illésé a megdicsőülés hegyén (9,30k). Ez már az önként

vállalt haláltusa. Nem mások kényszerítik rá e sorsot, hóhérait megelőzve maga veszi át az Atya kezéből azt a halált, ami sokak váltságának ára lesz. Küzdelme közben nagy izzadtságcseppek hullanak a földre, akkorák, mint amikor vére hull az embernek. Mi olykor alvásba menekülünk szomorúságunkban. Ő éberen küzd és vigyáz ránk.

Lukács 22,47–53 – Erőszak, vagy erő

A kettő nem azonos, bár hajlamosak volnánk rá, hogy egynek, azonosnak gondoljuk, akár össze is kevernénk a kettőt. Erőszakhoz emberek folyamodnak, s ebben a tanítványok sem kivételek, de a kapkodásuk sikertelen. Jézus válasza e kihívásra az erő. Szilárdan áll elhívásában a körülötte kavargó események közepette; s védtelenségében is ő tartja kézben az indulatokat; Úr voltát változatosan bizonyítja. Nézzük sorra elfogatásának részleteit. – Míg ébresztgeti és imádkozásra serkenti lelki fáradtságba zuhant tanítványait, már itt is terem a túlméretezett csapat, hogy elfogják. Élükön halad Júdás, s a megbeszélt jellel, a csókkal kívánja megjelölni, kit kell elfogniuk. Júdás ugyan akarja, de Lukács szerint nincs szó arról, hogy meg is tette volna. Jézus ravaszságot, sőt álnokságot leleplező kérdésével mutatja fel hatalmát, midőn megszólítja Júdást és kipellengérezi szándéka szemérmertlenségét, hogy éppen a testvériség és szeretet bensőséges kifejezése válnék az árulás jeladásává.

A fenyegető erőszak láttán a tanítványok megelőző csapást mérnének a közeledő ellenségre, hátha Jézus éppen emiatt emlegette a kardot. Viszont, amikor kettőt mutattak neki, a rávágott „elég” szinte sejteti, hogy a kettő sok is (38)! Mégis, a választ meg sem várva, már ki is húzza az egyik kardot valamelyikük, s odacsap a főpap szolgája fejére. De nem állt jól kezében a fegyver, a csapás félrecsúszott, célt tévesztve lenyeste a megtámadott jobb fülét. Íme, az erőszak a tanítványok részéről – csupa jószándékból, hogy védekezésül történjék már valami! – Erre Jézus megint tanítványait; véget vet a vagdalkozásnak. Ehhez két kard is túlságosan sok volt, fölösen elég. És milyen másféle hatalom nyilatkozik meg, szóltanul is abban, amikor Jézus meggyógyítja a szolga fülét!

Az erőszak következő lépése, hogy a csapat vezetői válnak szimp-la fogdmegekké; katonákat mellőzve ők maguk kezdenek hozzá, hogy elfogják. Jézus válasza, melyben megint csak szavának hatalma nyilatkozik meg, a helyzet fonákságát, folszerelésük értelmetlenségét nevezi meg. Mert amíg a katonák fegyvereiket hozták magukkal, a többiek viszont botokat kerestek, vagy vágtak le maguknak, hátha mégis sikerül szó szerint is rajta ütni ezeken a gyanús elemeken. A „rabló” nem tolvajt, vagy valami hasonlót jelent, hanem zelótát. Volt már említve, hogy ők voltak a fegyveres ellenállás és felkelés hívei; a szikáriusok meg kiszámíthatatlan terroristák voltak, a magukkal hordozott réz tör hirtelen használatával (a vas drága is volt, meg hamar rozsdásodott). Az elfogásra érkezők harcias, meg ötletszerű

felszerelése arról árulkodik, hogy Jézust lázadó zelótának, a római béke feldúlójának szeretnék beállítani a hatóság előtt. Ilyesmikre különben elég hat szótag – ma is –, magyarul: Ki mint él; úgy íté! – Jézus nagy nyugalommal emlékezteti őket az elmúlt napokra, amikor nap-nap után ott volt velük a templomban, s a kezüket sem emelték föl ellene. De hát ez az óra a tiétek és tiétek a sötétség hatalma is – mondja Jézus. Úgy tűnik, mintha ti rendelkeznétek vele, pedig ti vagytok a sötétség hatalmának bábjai!

Lukács 22,54–62 – Péter tagadása

Történetileg a Jézus-per egyik, ha nem legnagyobb talánya, hogy a tanítványoknak hajuk szála sem görbült. A két lehetséges magyarázat kiegészíti egymást. A teológiai válasz az, hogy Jézus meggyalázva is Ura maradt a történeteknek. Emitt, a szakasz végén, midőn Péterre tekint, rejtetten, de határozott jeleként ismerszik meg, hogy hatalma pontosan és hatékonyan működik. Tudta, mi történt éppen most ott az udvaron rakott tűznél, és hogy mi hangzott el; s hallva a kakas harsány kukorékolását ő, állva a főpap udvarában, vagy akár átvezetve egyik helyről a másikra, odapillant Péterre, s a tekintetük messziről is találkozik. Oly pontosan illenek egymáshoz a részletek, s hogy az időzítés hajszálpontosan méretre szabott, ezen csak ámulunk. Igen, megaláztatásában is Úr Ő, s tudtukon kívül a pusztá tény is úgy leköti ellenfelei figyelmét, hogy semmi egyébbel és senki mással nem törődnek, csupán övele; de a tekintet-váltást mégsem észlelik.

Emellett nem oly lényeges, de azért számba vehető, hogy a tanítványokat, akiket cinkosoknak tartottak, jelentéktelen és szárnalmas társaságnak vették, akik közül elég kiemelni az eszmei irányítót, s abban a pillanatban meg is szűnt az egész jézusi mozgalom. Ki kell ütni a sátor fő tartó oszlopát, s az egész összeesik. Még ezen belül is kérdés marad, hogy aki használta a kardját, miként úszta meg következmények nélkül? Amikor Jézus meggyógyította a megsebzett szolga fülét, tanítványaiért is tette, hiszen az oly lebilincselő tett volt, hogy szinte kimosta az elfogók tudatából, hogy nekik, Jézuson kívül még valaki mással is foglalkozniuk kellene. – Lukács nem nyilatkozik arról, hogy Péter volt az, aki kardját használta. Mindenesetre Péter – fogadalmához híven – megkísérli követni Jézust a veszélyes zónába. Hűvös van, az elfogó csapat didereg és álmos is; nagy tüzet raknak, hogy melegedhessenek. Péter is oda húzódik, lesve a dolgok kimenetelét. Eközben veszik észre, s tesznek neki, ill. róla megjegyzéseket háromszor, s ő tagadólag válaszol. – Az első megjegyzés közvetlenül Jézushoz tartozását érinti, mondván: vele volt! Az egyszerű fogdmegek már szimatot kaptak, de az egész valahogy lefékeződik. Mintha ez a társaság nem nagyon örülne a főpapok akciójának, s csak immel-ámmal tenné a magáét. – A második tagadás a tanítványi körre utal: közülük való vagy! Újfént nem a tagadás volt eredményes. Valaki tett neki egy leleplező megjegyzést, de nem követi intézkedés. Lehet, hogy baj nélkül vállalhatta volna, hogy ő kicsoda; mintha leledzene itt a népben valamiféle összetartás. – A

harmadik megjegyzés már tágabb sugarú és Galileára vonatkozik, a zelóták fő fészke. A megjegyzés azonban nem öneki, csak róla hangzott el. Ő pedig elkezd beszélni, amikor senki nem kérdezte. – Jókor érkezett a kakasszó, meg Jézus pillantása. Mit lehet itt tenni? Csak sírni keservesen, hogy kurta idő alatt ennyi ballépést képes az ember elkövetni!

Lukács 22,63–70 – Kihallgatás

Durva játékkal indul, s aztán belemelegszenek, s folytatódik veréssel, meg ütlegetéssel. Az alapszöveg igéinek erőterében benne van ez a fokozás, ill. fokozódás. Amit ui. gúnyolódással fordítunk, alapszava az a főnév, hogy „gyermek”. A következő igében már a tettegesség üti fel fejét, hangzásbeli egybeesése nyelvünkben a „deres”, amire a tettest, avagy vétlent felhúzták; igazából hasrafektették. A harmadik még keményebb tettegesség, hangzása, mint az elsőé, de egyértelműen ütlegetést jelent. – Nem mindig célravezető a szófejtésen elidőző magyarázat, sőt ez a kivétel, mégis e helyt olyan érzésünk támad, hogy Lukács is szemléltetésnek szánta, tudatosan választva az alkalmazott kifejezéseket. Közben levezetésként, marad az úgymond játékos folytatás is, ami Jézus számára prófétai méltóságában kapott megaláztatás, amikor szemét bekötve biztatják, hogy most prófétálja meg ki az, aki üti; s nincs is ezekből minden leírva, mert még „sok más” szidalommal is illették.

Virradatkor már egybegyűlik a Nagytanács (Szüenedrion), hogy közmeghallgatást alkalmazzanak Jézusra. A 19,47-ből már vettük hírét, hogy minden további nélkül, rövid úton, elveszítenék. Az ítéletet tehát már eldöntötték magukban, egymás között ki is mondták. Immár az következik, hogy megkeressék hozzá a jogszerűen is megfogalmazható indokokat, amiket még a római hatalom hivatalosai előtt is meg tudnak magyarázni; kimetszett példajaként annak, amit a mi elmúlt évtizedeinkben koncepciók pernek nevezünk.

Magunk elé képzelve a meghurcolásokat, soknak érezzük, sőt el-túlzottnak, amit Jézuson elkövetnek. Mintha túlságosan is ki lenne szolgáltatva vérbíráinak, s mégis szinte minden lényeges méltóságjelzője átüt megaláztatásain. Legelőbb is ott volt próféta mivolta. Midőn most kérdezik, sorra kerül a Messiás, a Krisztus nevezet. Ezt követi az Emberfia; aztán rákérdeznek, hogy Isten Fia-é, s a 23,2-ben elhangzik az, hogy „fölkent király”. Tehát minden kijelentésszerű név elhangzik róla, ha tagadó formában is. Az Emberfiáról pedig maga Jézus beszél. Tagadásuk ellenére e tények elnyomhatatlanul törnek a felszínre.

Megverve is, töretlen lélekkel áll Jézus bírái előtt. S közben megint előtűnik méltósága, mintha rejtve minden szál mégis az ő kezébe futna össze. Nem ő a játékszer, inkább a bábok ugrálnak körülötte. Minek beszéljen róla, hogy ő a Krisztus – feleli –, amikor jóelőre eldöntötték, hogy nem hisznek, nemhogy benne, egyszerűen neki sem. Fölösleges szószaporítás lenne bizonygatnia kilétét. Félreért-

hető, de mégis így kell fogalmaznunk: kétségtelen a fölénye, amikor kimondja, hogy nem érdemes visszakérdeznie őket. Épp akkor, amikor rátelepszik a sötétség órája, s ez döntő fordulat, mivel „mostantól fogva” az Emberfia már ott ül az Isten jobbján (23,43). Az istenfiúság firtatását is visszafordítja rájuk: „Ti mondjátok...”, azaz, ha tagadva is, de kimondtátok! Summázva: A verés napfényre hozta a verők vereségét!

Jobb az igazságot kimondani hitből, mint akaratunk ellenére, azt a tagadásunkkal napfényre hozni.

Lukács 23,1–7 – Vád és tanácstalanság

A páskaünnepen rendszerint fölizzott a megváltás váradalma. Önjelölt messiások támadtak és olykor ezreket vontak hatásuk alá. Felkelésektől sem riadva vissza, nagy felfordulást tudtak okozni, amit aztán véres megtorlás követett (vö: ApCsel 5,36kk). A gyorsabb intézkedés lehetősége végett ilyenkor Jeruzsálemben érkezett a római birodalmi helytartó Cézáréből (nem azonos Cézarea Filippivel). Ezért van tehát most elérhető közelségben Pilátus, aki akkor a helytartói tisztet betöltötte. Hasonló okból tartózkodhatott Jeruzsálemben Heródes Antipász. Már volt említve, hogy Galilea volt a főfészke különféle szélsőséges mozgalmaknak. A 6,15 és az ApCsel 1,13 szerint is a tizenkettő közül egy Simon nevű hívtak Zelótának is. Nem Jézus nevezte el így, tehát ragadványnévként múltjára, korábbi eszmei hovatarozására utalhatott a neve. Galileában Heródes volt a tetrarcha. E kényes ügyben az ő illetékességére is számított Pilátus, mintha tanácstalanságában tőle várna szakvéleményt és döntést.

Pilátus ui. szorult helyzetbe jutott, amikor az egész Nagytanács fölkerekedett, s Jézust elébe állítva, vádolni kezdték. Úgy találtuk – mondják, s ezzel a hivatalos vizsgálat végeredményét közlik lát-szólagos tárgyilagossággal, hogy Jézus rossz irányba befolyásolja, s félrevezeti népünket (2). Vádjaikból egyértelműen kiderül, hogy a korábbi tapasztalatokból már ismert, egyébként rettegett politikai messiások mintájára akarják Jézust beállítani előtte, ami azonban sehogysem sikerül. Kétségtelenül hazudnak, azt állítva, hogy Jézus tiltja az adófizetést. Ama vádpontban, hogy „felkent király” még ha jelzőként is, de ott van a Messiás név. Pilátus felteszi Jézusnak első kérdését, hogy ő-e a zsidók királya. Elvégre egy magát királynak nevező akárkit meg lehet több-kevesebb szigorral fegyelmezni, mivel önállítása sérti a Római Impériumot! Jézus válaszát ma így fogalmazhatnánk: Ezt te mondd, nem én!

Pilátus meglepően tárgyilagossá és józan, midőn összegezi a rövid kihallgatás nyomán leszűrt megállapítását, hogy semmi államellenest – itt erről van szó, lényegében – nem talál Jézusban. Mire a vádaskodók még inkább követelőzve bizonygatják, hogy Galileától kezdve, egész Júdeában feltüzeli tanításával a népet – ez vélhetően túlzás –. Amint Galileát hozzák szóba, ez válik vörös posztóvá. Pilátust láthatóan sokkolta a név; de mindjárt ötlete is támad, hogy vajon mit szól az egészhez a területileg illetékes Heródes. Legalább egy időre megszabadul a követelőző főemberektől, s ettől a szófukar embertől is, akiről azt kell megállapítania, hogy kétségtelenül ártat-

lan. – Jézus egyedi, sőt egyszeri jelenség a történelemben – személyében a világtörténet és az üdvösségtörténet egy egység. Nem illik rá ma sem egyetlen egyéb analógia sem, mivel ő nem egy a sokféle vallásalapítók közül!

Lukács 23,8–16 – A két tanú

Egyikük tetrarcha (negyedes fejedelem), a másik helytartó, mindkettő a rómaiaktól függő, ill. kirendelt hatalmasság; felhatalmazásuk szerint döntési joggal. Ennek korlátai és lehetőségei szerint mozognak, cselekesznek Jézus perében is. El is végzik, ami tőlük telik, Heródes kevesebb, Pilátus több önmérséklettel, ám akarva-akaratlan egyezően tanúskodnak Jézus ártatlansága felől, s ennek ki kell mondatnia előbb, hogy aztán a mégis meghozott döntés és a kivégzés jogtalansága, igazságtalansága minden kétséget kizáróan nyilvánvaló legyen. Az 5Móz 17,6; 19,15; 2Kor 13,1; Zsid 10,28 szerint legalább két tanú volt szükséges, hogy egy ügyben döntést lehessen hozni. Íme, két tanú, s most fődolog az, hogy Isten általuk mondatja ki, mutatja föl Jézus ártatlanságát. Ehhez képest minden tettük eszközi jelentőségű.

Heródes élénk érdeklődésűnek, s a maga módján nyitottnak és elfogulatlannak mutatkozik. Amint odaállítják elé, megpillantva Jézust nem sokat törődik az ellenséges hangulatú környezettel; ő kíváncsi Jézusra, mert már hallott róla. Az ellenőrizhetetlen hírek azonban ferdítettek is, szenzációt is keltenek, melynek nyomán most azt reméli, hogy Jézus az ő kívánságára valami látványos csodát, szinte mutatványt, fog tenni. Mindezt honnan tudja az evangelista? A 8,3 említette Johannát, Kuzának, Heródes egyik főemberének feleségét, aki más asszonyokkal együtt vagyonából szolgált Jézusnak; ő minden olyasmiről tájékozódhatott, aminek kellett, hogy nyoma maradjon az ÚSZ-ben.

Már a 13,32 kapcsán láttuk, miként vélekedett Jézus eme Heródesről. Most is eszerint viselkedik, azaz hosszas kérdezgetésére semmit nem válaszol. Emiatt Heródes fölháborodik, fölényeskedni és gúnyolódni kezd – együtt a katonáival, majd pedig Jézust fehér ruhába öltöztetve visszaküldi Pilátushoz. Ez a „királyi” öltözet, minden csúfolódó szándék dacára, látványosan tanúsítja Jézus ártatlanságát, sőt ártalmatlanságát! Micsoda ötlet! – Gondolta Pilátus, amikor meglátta a messias-jelöltnek csúfolt Jézust és öltözetét; ez a Heródes szellemes ember! S megengesztelődött iránta. – Így tehetünk valamiféle rekonstrukciós kísérletet arra, hogy ráleljünk ket-tejük viszonyának megenyhülésére, sőt újkeletű barátságukra; nem keresve ebben rejtett, magasabb célokat.

Pilátus immár látja, hogy helyette más nem fogja meghozni a döntést ebben a nemszeretem ügyben. Ezért kinyilvánítja, hogy a Jézus ellen felhozott legsúlyosabb vád: a nép félrevezetése dolgában

semmi olyan vétket nem talált a kihallgatások során, melynek alapján elítélhetné őt. Íme, az ártatlanság bizonyításának és kinyilvánításának másik, s egy újabb tanúja. Ezek után nem tehet mást, mint hogy megfenyíti és szabadon engedi Jézust. – Az ApCsel 4,25kk a Zsolt 2,2 beteljesedését látja a föntiekben.

Lukács 23,17–25 – A megtagadott szent és igaz (ApCsel 3,14)

Az ApCsel 3,13kk – ahonnan a fönti cím ered – eligazít bennünket e mostani szakasz megértésében: „atyáink Istene megdicsőítette Fiát, Jézust, akit kiszolgáltattatok és megtagadtatok Pilátus előtt, pedig az úgy döntött, hogy elbocsátja őt. De ti a Szentet és Igazat megtagadtátok és azt kértétek, hogy egy gyilkost bocsásson szabadon a kedvetekért, az élet fejedelmét pedig megöltétek.”

Lukács evangelista mindenestől a főpapi Nagytanácsra terheli Jézus megvádolását. A 23,1-ben a sokaság valójában testületnek értendő, amint az új Biblia-fordításban olvassuk is, meghatározva egyben, hogy kiket kell értenünk azokon, akik most újólag Pilátus elé állnak, hogy tűzön-vízen keresztülvigyék Jézus elítélését. Ezért rövid úton elébevágunk az esetleges kbúvóknak, nehogy Pilátus ama kötelezettségére hivatkozzék, hogy úgyis el kell engednie egy foglyot az ünnep alkalmával. A kezdeményezést magukhoz ragadva megnevezik Barabbás, hogy ő legyen a szabadult fogoly; „ezt” pedig távolítsa el, de végképpen, hogy ne is lássák. Még a Jézus név kimondását is kerülik! Legyen inkább a zelóta lázadó a szabad, csak Jézus ne kerüljön még egyszer élve szabadlábba. Már azzal sem törődnek, hogy önmagukat keverhetik gyanúba, hiszen ha egy lázadót, netán szikáriust pártfogolnak, magukat árulják el, hogy szív szerint kivel és kikkel fújnak egy követ. Pedig a római hivatalosok minden politikai színezetű tette rendkívüli érzékenységgel és idegesen rezdültek. Jézus elpusztításának vágya azonban feledtet velük mindenféle taktikai óvatosságot.

Pilátus másodszor is, harmadszor is megkísérli, hogy szabadon engedje Jézust, meg is indokolja, hogy nem talált benne semmi halált érdemlő vétséget. Az evangelista észrevehetően tárgyilagosnak, sőt mentő szándékúnak mutatja be Pilátust, de befolyásolhatóságát és gyengeségét sem szépítgeti. Végül is a „feszítsd meg”-et kiáltozók kerekednek fölül, s Pilátus nekik engedve, meghozza a döntést a kivégzés felől. Szabadon engedi a lázadót és gyilkost, Jézust pedig kiszolgáltatta akaratauknak.

Bármilyen körülmények között és óvatosan fogalmaz is az evangelista, nem menti fel a hivatali hatalmában gyengének bizonyult Pilátust, aki minden kétséget kizáróan látta, hogy mi az igazság. Akkor sem mentesíthető az elmarasztalástól, ha háromszori kísérlete Jézus ártatlanságának megismételt kijelentésével formailag is hitelesen

mondja ki Jézus büntelenségét; sőt Isten tanúsítja ez által a Fiú ártatlanságát anélkül, hogy Pilátust fölmentené. – Barabbás szabadulásában hangsúlyozni szokták az eset üzenetszerűségét. E mozzanat túlmagyarázása nélkül annyi kimondható, hogy a két fogoly sorsát egybevetve, Barabbás érdemtelen szabadulásának sötét háttéréből még inkább előtűnik a meg nem érdemelten kereszthalálra ítélt Jézus személye.

Lukács 23,26–31 – Via crucis

A rövidre szabott tudósítás érzékletesen szemlélteti a sietséget, amivel Jézus ellenfelei minél hamarabb igyekeznek pontot tenni a kínos közjáték végére, hiszen nekik csupán ennyit jelentett ez az ügy. Sietnek, mint akiknek rossz a lelkiismeretük; ámbár tény, hogy római joggyakorlat szerint, ahogy az ítéletet meghozták és kihirdették, azt mindjárt végre is hajtották. Sietségük dolgozik abban is, ahogy a mezőről érkező cirénei Simont megragadják és rákényszerítik, hogy vigye a keresztet Jézus után. Lassabban ő is tudta volna vinni, a tempóval nem voltak megelégedve. Piszkos munka ez, gondolták undorral, minél hamarabb essünk túl rajta!

Lukács jellegzetessége, hogy leírása szerint a sokaság inkább együttérző, egyébként télen szemlélője a drámai végkifejletnek. A nép, aki nemrég még hajnalok hajnalán sietett a templomba, hogy Jézust hallgassa (21,38), ott halad szorosan a közelében; s főként az asszonyok, akik jajgatva siratják. Keresztrefeszítések alkalmával szokásban volt a siratás, ezzel, akaratlanul is teljesedésbe megy a Zak 12,10kk, ahol az elsőszülött miatti gyász során minden esetben külön említetnek az asszonyok. Jézus azonban nem kíván részvétet; elutasítja, hogy sirassák, tegyék ezt inkább önmagukért és gyermeikéért!

Bármily ítéletes is, amit feléjük fordulva elmond, itt azért az jut érvényre, hogy ő, aki az utolsó pillanatig hirdette nekik az ígét, most sem hagyja hallgatóit prófétai-pásztori tanács nélkül. Nem magával törődik, hanem feléjük fordul, tehát nem hagyja őket magukra. A „Jeruzsálem leányai” megszólításban ősi stílus ismerhető fel; elsősorban a JSir 2,13kk, formailag a Zof 3,14; s érdekes módon az Énekek 1,5; 2,7; 3,5.10; 5,8.16; 8,4 nyomán. Sok szeretet, szinte kedveskedő becézés rejlik e megszólításban. Nem arról van szó, hogy Jézus kívánná a rettenetes sorsot másoknak, de kénytelen hirdetni, hogy jönnek majd napok, amikor az egyébként boldognak mondott anyaság (11,27) hátrányt jelent majd (21,23), s az mondhatja, keserűen, boldognak magát, aki meddő maradt, mivel nem kellett átélnie gyermekei értelmetlen pusztulását. A Hós 10,8 szerint (vö: Jel 6,16) mindenki gyors halált kívánna magának (Jel 9,6), nehogy teste temetetlenül maradjon a katasztrófában. – Mintha némi remény is megcsillanna itt-ott: hátha ezek a halmok mégis adnának valamiféle oltalmat a végveszélyben. – A zöldellő fa a prófétai képesbeszédben végső soron Isten maga (vö: Hós 14,9b), az Őbenne fogant ígéretes lehetőség öltött testet a Fiúban. A főnti ítéletnek rettegett időszaka

immár elkezdődött, méghozzá ama különös ténnyel, hogy a zöldellő fa esik áldozatul legelőbb. Ha ez így van, mi lesz akkor a száraz fával? Minden látszat ellenére azonban Isten az, aki itt cselekszik (vö: Ez 17,24!). Jézus szavaiban mintha csöndes biztatás is együtt haladna az ítélettel, hogy a zöldellő fa meg nem érdemelt halála megnyitja majd az üdv ajtaját.

Lukács 23,32–38 – Bűnösök közé számláltan (Ézs 53,9.12)

A két gonosztevő lehetett zelóta, s nem közönséges bűnöző. Jézus bírái ezzel is hamis vádjukat próbálták aládúcolni, mintha ő egy ilyenféle messiási mozgalom feje lett volna. Jelentésében azonban önmagán túlmutat a tény, hogy két elítélt között függ ott a kereszten, mert a címben jelölt ézsaiási prófécia meg teljesedésbe, amikor nyilvánvaló szándékossággal mártják bele Jézust olyan vádakba, s ítélik is el gátlástalanul, amiben egyáltalán nem volt vétkes. Mégis Isten cselekszik akkor, amikor a féktelen jogtiprás és gúny látszik diadalt ülni az ártatlan fölött. – Lukács óvatosan bánik a rómaiak elmarasztalásával ez ügyben, de a két elítélt kivégzése világosan mutatja, hogy itt a római hatóságok kezében volt az intézkedés joga, s éltek is vele.

Mindezekre mi a jézusi válasz? Mártírtörténetek, részben még ökeresztyén mártíroké is, tudnak arról, hogy a mártír, kínjaiban szidja, visszafogottabban: feddi bíráit és hóhérait. Jézus ellenben imádkozik értük. Ez a hagyomány folytatódik István vértanú (ApCsel 7,60), valamint – Eusebius egyháztörténete szerint – az Úr atyjafia, féltestvére, Jakab esetében is. Nincs semmi célzatos mellékönggéje annak, hogy „nem tudják, mit cselekesznek”. Ami valóban így igaz, s a későbbiekben is az apostoli bizonyoságtételben a korábbi tudatlanság szinte fölmentésnek számít (ApCsel 3,17; 13,27; 17,30). A bűnöst nem menti, de a bocsánat érvényességét sem befolyásolja a tudatlanság. Jézus részéről hallatlan diadal a kiszolgáltatottságban, hogy mentséget keres és talál népének, s más népek képviselőinek, közvetlen kivégzőinek.

A köznép csak áll és néz. Jelentős kéziratokban hiányzik, hogy ők is csúfolódtak volna; ennek az evangéliumnak jellegzetessége ez. – A főemberek csúfolódásában kétségtelen a beismerés: „másokat megmentett”, csak magán nem tud segíteni (4,23) – mondják. Most megint felbukkan egy jelentős messiási nevezet: „Isten választott Krisztusa (Messiása)”. Ők persze csak szajkózzák, de ebből tudjuk meg, hogy az Ézs 42,1-ből eredő messiási tisztség-nevezet ismert volt túl a tanítványi körön is. A katonák eleddig Jézus ruháinak ki-sorsolásával voltak elfoglalva (Zsolt 22,19). Alig jutott valami is egynek-egynek. Micsoda botcsinálta király ez, gondolhatták keserűen, s máris kedvük támadt, hogy csúfolódjanak vele egy kicsit. A föl nem hígított ecet bizonynyal élvezhetetlen volt, de ital gyanánt kínál-

gatják neki, s közben ők is az önmegszabadítást kérik számon rajta. Az ötletet hozzá a főemberektől vették. – A Jézus feje fölé illesztett háromnyelvű felírás szintén gúny és kifigurázás végett került oda, hogy hadd lássa ország-világ, milyen királyuk van a zsidóknak. Különös módon a zsidó nép is részesedik itt, oldalvágásként, abban a megvetésben, amivel Jézust illetik, pedig ők vetették ki maguk közül, mégsem tagadhatják le, hogy Jézus népük fia.

Lukács 23,39–43 – Mi a szabadítás igazi értelme?

A két, Jézussal együtt megfeszített elítélt szavaiban ütközik a messiás-fogalom kétféle felfogása. Aki Jézust káromolja, azt a szabadító tettet kérné számon rajta, amit általában elvártak az önjelölt, s rendszerint véres megtorlásba fulladt álmessiási mozgalmaktól. Ez a kettő is egyébként valamely hasonló törekvésű csoport tagjaként vetemedhetett vagy gyilkosságra, vagy valamilyen más erőszakos büntetetre. Egyikük szavaiból, aki gyalázza őt – s ez most különösen hangzik, de így van –, az derül ki, hogy elfogadná Jézust Messiásnak, ha úgy járna el, ahogy ő képzelte el a szabadítást. Szidalma több mint csúfolódás, inkább makacs ragaszkodás ahhoz az eszmekörhöz, ami őt ide juttatta; sűrgeti tehát Jézust, hogy mire vár, miért nem tesz már valamit.

A társa viszont teljesen feladja, mert bűnbánatban szemléli egész eddigi, elvétett életét, s ezért elveti magától és bűnnek ismeri el az eszközökben nem válogatós, hamis messiási törekvéseket is, és fenntartás nélkül fogadja el Jézus Messiás-voltát úgy, ahogyan Ő azt hirdette és most halálával pecsételi meg. – Először is megfeddi társát, számon kérve rajta az istenfélelmet. Nem egy tudatlan és tájékozatlan börtöntöltelék ő. Intő szavaiban hangot kap a Péld 1,7 tanítása: a bölcsesség kezdete az Úrnak féleleme, amit a bolond elvet magától. A kínban leperereg előtte egész elrontott élete, közelebből az, amit ők ketten egy jobb sorsra érdemes ügyért elkövettek; s el kell ismernie, hogy megérdemlik a kínos halált. Mindhárman ugyanazon ítélet alatt vannak, annyi a különbség, hogy őket jogosan éri a gyötrelmes kimúlás, de Jézus semmi olyat nem követett el, ami nem lett volna összhangban mennyei küldetésével. Aztán még az is rettentí e másodikat, hogy majd Isten ítélőszéke előtt is felelnie kell tetteiért. Ezért fordul most már közvetlenül Jézushoz, néven szólítva őt, – ami ritkán olvasható fordulat –, ne feledjük, hogy a Jézus – Jésua név szabadítót jelent! – Szavaiban tehát társától elütő szabadító-fogalom, sőt bizonyosság is hangot kap. Benne foglaltatik, hogy Jézus nem leszállni fog a keresztről, hanem meg fog halni a kereszten. Útja azonban nem záródik le ezzel, mert el fog jönni, s az lesz az igazi szabadítás, más kéziratok szerint: királyságába fog megérkezni. Emlékezz meg rólam, Uram – kéri tőle –, amikor ez bekövetkezik. Ez az ember vagy hallotta magát Jézust, vagy jól értette meg, amit szájról szájra adtak tovább emberek arról, hogy miket tanít. Gondoljuk meg, hányan nem értették, vagy értették félre őt. Lehet, hogy eddig ez az ember sem fogta föl helyesen, de most a kínban megadatott

neki a fölismerés. Jézus keresztjének első gyümölcse ő. S mily nagy bizonyosság él Jézusban, hogy már ma ott lesz a Paradicsomban. S „bizony” szavával erősíti meg, hogy e hozzá forduló is ott lesz vele!

Lukács 23,44–49 – Jézus halála

A 12 óra a mi körülményeink szerint dél. Az alapszöveg, tehát az akkori számítás szerint: 6, ill. 9 óra (44) az érintett időpontok. A délben támadt sötétség azt jelenti, hogy ezzel kezdetét veszi ama jelek sora, melyekről Jézus beszélt nem is olyan régen (21,25; vö: Mt 24,29; Mk 13,24). A szenthelyet és a szentek szentjét elválasztó templom-kárpit széthasadása is elsőrenden az ítélet jele, mert Jézus beszélt ama napokról is, amikor majd a gyönyörű templomból (21,5k) kő köven nem marad. Íme, a prófécia kezd beteljesedni. A két, Jézus halálát megelőző jel tehát úgy tekintendő, hogy Isten velük hitelesíti a Fiú prófétai igehirdetését. Halála nyitánya ama napok eljöttének, azaz az utolsó időknek.

A templom kárpitja középen esett végighasadását magyarázzák úgy is, hogy ezzel érvényét veszti a közbevetés, ami addig az embert Istentől elválasztotta, s lezárult az ŐSZ, amikor a hívő csak a főpap közvetítésével, ill. az általa a szentek szentjébe bevitt engesztelő vére tekintettel juthatott bűnbocsánathoz. Jézus szabad utat nyitott számunkra az Atya színe elé, miután tulajdon vérével bement oda. A Zsid 9,8kk; 10,19k gazdagon magyarázza ezt az összefüggést. Magát a jelszerű eseményt, pl. a földrengést (21,11) tekintve, inkább a próféciát, s bekövetkeztekor a Fiút hitelesítő jeleket kell az értelmezésben elsőként említenünk. Már csak azért is, mert Jézus korában a szentek szentje üres volt, hiányzott belőle a régen és nyom nélkül elveszett szentláda. – Kilenckor, midőn fölhangzott az esti imára szólító kürtszó, Jézus elmondja utolsó imádságát a Zsolt 31,6 szavaival, elébe tűzve a személyes „Abba” megszólítást. Nem emberek ragadták el tőle az életét, a lelkét. Ő maga teszi le azt az Atya kezébe. Senkinek sincs tehát hatalma rajta, egyedül csak az Atyának. A kimúlás, testének kihűlése csak ezután következik be.

A közvetlen szemtanú, a százados – bizonynyal a kivégzést végrehajtó katonák prancsnoka –, közről szemlélve és hallva, ami történt, a Lélek szerinti meggyőztetés kétségtelen jeleként, Istent kezdi dicsőíteni (7,16; 13,13; 17,15; 18,43; 19,37; ApCsel 3,8; 4,21; 11,18; 21,20). A lefegyverző meggyőzés egyrészt az Atya műve, mert a római tiszt érzékeli a sötétséget, s talán a rengést is, másrészt Jézus akaratlanul is meggyőzi őt hangosan kiáltó szavával. Már a kiáltás maga is csoda, mert felfeszítettek, három óra elteltével, kivérezve, legfeljebb elhaló hangokra voltak képesek. E kiáltásban megnyilatkozik valami megfoghatatlan erő. A százados mondása: „Ez az ember igaz volt” Jézus ártatlanságának megvallása; de vehető, egy po-

gány ember ajkán át, az Atya hitelesítő szavának. Nem csoda, hogy a sokaság, látva, tapasztalva mindezt, bűnbánattal hagyja el a helyet, mialatt Jézus köre, főként az asszonyok távolról figyelik, mi történt. Van, hogy nem tehetünk mást, csak éberén figyeljük, hogy mit cselekszik Isten.

Lukács 23,50–56 – „Eltemettetik”

Az Isten országára várók az evangéliumban olyan kegyes igazak, akik minden fölösleges feltűnősködés nélkül lépnek elő az ismeretlenségből, amikor éppen szükség van rájuk. Ilyen volt az agg Si-meon, aki „várta Izráel vigasztalását”, Anna pedig bizonyosságot tett a Messiásról mindazoknak, „akik várták Jeruzsálem megváltását” (2,25kk). A zsidó nép közül ők állanak a legközelebb az evangelista szívéhez. Bennük fedezhető fel az ŐSZ-i prófétai örökség folytatása. Ezek szinte közvetlen kapcsolat voltak a két szövetség között; a varrat ugyan észrevehető, esetünkben mégis több az összekötő kapocs, mint az elválasztó különbség.

Közülük emelkedik ki most nem várt módon Arimátiai József, aki az ige szerint jó és igaz volt, „aki maga is várta az Isten országát” (51). Egyenessége abban állta ki a próbát, hogy amikor Jézusról döntést hoztak, ő nem értett egyet a Szünedrion állásfoglalásával, tehát nem hallgatott és szót is emelt. (Mekkora súlya lett – hosszú idő után, hogy a magyar főnemes nem szavazta meg a zsidótörvényt a Felvidéken!) – De térjünk vissza Arimátiai Józsefhez, aki most ismeri föl, mit kell megtennie. Mellé áll egy teljesen elveszettnek látszó ügynek, s egy – emberileg nézve – bukott Messiásnak, amikor vállalja tisztos eltemetése gondját. Nem hallgatható el, hogy tulajdon népéért és Jeruzsálemért is teszi, amit tesz, mert az 5Móz 21,22k szerint Jézus teste nem maradhatott a fán éjszakára, és a halott se válik így átkozottá (a Gal 3,13 radikalizálja ezt az ŐSZ-i előzményt). Tettével Izráel földjét is mentesíteni akarja, hogy az ne tétessék tisztátalanná. Indítékai emberségesek, s egyben a Tóra ismeretéből eredőek. Így volt ő jó és igaz és Isten tervének eszköze arra, hogy Jézus teste eltemettessék. – Bizonyosnak látszik, hogy Arimátiai József azt a sírt adta át Jézus testének, amit önmagának készítettett. Nem valószínű, hogy később mégis használta volna a családja azt a sírt. Mindazáltal bizonyos, hogy különös és fölemelő érzésük lehetett a tudat, hogy Jézus – úgymond – a mi sírunkból támadt fel!

Józsefnek azonban sietnie kellett; igaz volta arra ösztönözte, hogy még az esthajnalcsillag feljötte előtt befejezze a test sírba helyezését, hiszen máris itt volt a szombat. Arra már nem volt idő, hogy a temet, szokás szerint, bebalzsamozzák. Meglehet, hogy bántotta is, hogy ezt nem tudta elvégezni. Asszonyok kísérték azonban a siető menetet és mindent pontosan szemrevételeztek; s úgy döntöttek, hogy utólag feltétlenül pótolni fogják, amire már nem volt elég idő. Még azon az estén igyekeztek időt szakítani rá, hogy a feladathoz

hozzákészüljenek, s keneteket készítsenek. Minden az utolsó pillanatban végeződik el itt, de azért időben. A szombati nyugalom Jézus testének a halálban, nekik a parancsolat szerinti nyugalomban telt el.

Lukács 24,1–8 – Jézus él!

Fölösleges lett volna az asszonyoknak a sietésük? Egyáltalán nem! Mert igaz, hogy az elkészített fűszerszámokra nem volt szükség, e tekintetben tehát másként kezdődött amaz eseményekkel telített hét első napja, mint ahogy ők gondolták; mégis bizonyos, hogy sose bánták meg a korai igyekezetet. Így váltak ui. első szem-, és fültanúivá annak, amit Isten cselekedett, ill. azzal, amit maga Jézus tett, hogy feltámadott. Ugyanis, mire kiérték a sírhoz, a kő már el volt hengerítve a sír szájáról, s Jézust már nem találták azon a helyen, ahová elhelyezték. Egy pillanatra tanácstalanul álltak ott, hogy mi is történni lehetett, s már oda is lép hozzájuk a fénylő ruhába öltözött két férfiú. A tanúsítás hitelességét szolgálja, hogy ketten vannak (vö: 9,30; ApCsel 1,10). Megjelenésük zavarba hozza az asszonyokat, akik Galileától kezdve tartottak együtt a tanítványi körrel. Zavaruk mindjárt oldódik, amint a küldöttek megszólalnak: Az élőnt ne keressék a holtak között, mert Jézus nincs itt, hanem föltámadt. Ezért kellett hát korán kelniük, s hozzákészülniük az elmaradt bebalzsamozáshoz. Megtették, amit tehettek, s általában az ember csak ennyire képes a halállal szemben; jobb esetben késleltetni képes a beálltát, aztán meg a bomlást. – A kő elhengerítésének is a tanúságtételt könnyítő jeletősége van. Nem azért vététt el a sír szájáról, mert Jézus enélkül nem tudott volna feltámadni! Ezt föl nem ismervé félreértenénk az evangéliumot. A föltámadott Jézus később a bezárt ajtók ellenére is megjelent tanítványai körében (Jn 20,19)!

Mindhárom esetben, amikor Jézus megjelentette szenvedését (9,22.44; 18,33, sőt Lukácsnál, mint láttuk, több erre utaló kijelentése is van), csak a tanítványok voltak jelen; s most mégis az asszonyok emlékeztetik a küldötteket, mit mondott Jézus a haláláról és feltámadásáról. Vagy tanítványi közlés tudatta velük, s ez épp olyan hiteles jézusi szónak számít, mintha fülük hallatára mondta volna nekik, amit most visszahallanak; vagy pedig beszélt Jézus erről máskor is, ami nincs feljegyezve az evangéliumokban. Kézenfekvő, hogy nincs minden írásba rögzítve, ami Jézus szájából ehangzott. Ennek itt határozott nyoma van! – Az események sorrendje, ahogy láncreakció-szerűen követik egymást, sőt serkentik is közben, szintúgy üzenetteljes. Jézus több alkalommal is mondott próféciát, hogy mi vár rá. Két esetben azonban az a megjegyzés olvasható, hogy annak értelme elrejtetett előlük (9,45; 18,34). Most pedig itt van ez a csodálatos húsvét-reggeli meglepetés, s már el is hangzik fölöle a személy szerint szembesítő kérdés: „mit keresitek...?”; majd pedig

az első tanúságtétel a Feltámadotról. Ezt követi visszaemlékezésük arra, amit korábban hallottak, s máris eszükbe jutnak Jézus szavai, s ekkor érkeznek el igazán a megértésig. Ezt véviggondolva nyomon követhetjük, hogy képletesen, de mégis igazán miként támadnak fel Jézussal együtt ők maguk is a korábbi nem értésből a megértésre, a hitre.

Lukács 24,9–12 – Nőtanítványok helytállása

Már számba vettük (8,1kk), mit jelenthetett a tanítványi közösségnek a szabadult és gyógyult asszonyok jelenléte. Mind ez ideig szolgálatuk a segéderőt jelentette, s a mindennapos diakónia területére szorítkozott. Ők pedig zokszó nélkül, bizonyonnyal örömmel töltötték be ezt a helyet és hivatást, ami a vándorló tanítványi kör támogatásával és ellátásával rájuk hárult.

Most azonban, két nap óta helyzetükben, tettekrezségükben jelentős változás állt be. Az igazság az, hogy a bizonytalankodó Péteren kívül senkit nem találtunk Jézus közelében; főként a tanítványokat nem. Mondjuk meg őszintén, lapulnak, s hiányukat ezek a szemfüles asszonyok pótolják. Távolról figyelték, mi történt a Golgotán (23,49). Sarkában voltak Arimátiai Józsefnek is, tkp. ők a temetési menet is (55!), közben kritikus szemmel tekintenek meg mindent, s ha hiányt észlelnek, máris ott vannak és teszik dolgukat. Ezen a hajnalon sem akartak mást, mint amit eleddig végeztek: hiányt eltüntetni, a tisztas eltemetés feladatában pótolni egy elemet. Ekkor lepi meg őket a felemelő megbízatás, hogy ők lehetnek a feltámadott Jézus, ill. Jézus feltámadása első tanúi. Helyzeténél, lelkiállapotánál fogva akkor senki más nem volt lélekben alkalmas rá, csak ők. Név szerint nincsenek is mind felsorolva. Kettő már ismerős: a magdalai Mária és Johanna (8,2k). Származásban, előéletükben, tehát szabadulásuk, s bizonyonnyal gyógyulásuk előtti nyomorúságuk különbözőségében, aztán vérmérsékletükben ellentétei lehettek egymásnak. Jakab anyja, Mária (Mk 16,1) van említve még; de még többen is voltak, akik aztán hűségesen és pontosan számolnak be a 11 apostolnak. Ők viszont üres fecsegésnek vélik az egészet. Meglehet, hogy az itt alkalmazott görög szóból ered a „lárifári” nyelvi fordulat; ilyesminek vélték az asszonyok híradásait. Mitagadás, lebecsülik és félreértik nemcsak a tényeket, de azt a kulcsszerepet is, amit ezek az olykor levegőnek nézett asszonyok ugyan nem keresték maguknak, de Isten rájuk bízta. Tanítványi mivoltuk, amely sorsként mindig a háttérben maradás volt, itt éri el a csúcspontot. Hosszabb távon, ezért kellett vállalniuk a szinte névleges, s többőjük számára névtelen utitárs szerepét, s kellett Jézust és követőit segíteniük a nyilvános működés szakaszaiban; a legmélyebb isteni szándékot tekintve, ezért gyógyultak, szabadultak, szólítottak meg, hogy most frissiben, Jézus feltámadása nyomán, tanúk lehessenek. Tettük egybefonódik a húsvétal és így üdvtörténeti jelentőségű; utolsóból

lesznek elsők, szinte feltámadnak Jézussal együtt. Férfi tanítványok ma sem intézhetik el a letagadhatatlan tényeket egy kézlegyintéssel!

Utólag Péter korrigálja is önmagát és elfut a sírhoz; behajolva csak a lepedőket látja. Mintha egyszerűen kikelt volna Jézus az ágyából, s Péter csodálkozik; lemaradt valamiről!

Lukács 24,13–21 – Ketten az úton, és a harmadik

Vége a drámai eseményekkel tűzdelt, különös páskaünnepnek, s a résztvevők hazafelé tartanak; a kovásztalan kenyeret otthon is el lehetett fogyasztaniuk. Sőt azt kellett használniuk még hat napig. Oly búsán bandukol a két emmausi tanítvány is elfelé Jeruzsálemből a mintegy 11 km-re eső otthonukig, mint akik mindent elvesztettek, reményeikben végképp csalódtak. A Názáreti Jézust ma is prófétának tartják, aki kétségtelenül erőteljes volt szóban és tettben mind Isten, mind a nép előtt; de hát a főpapok és „főembereink” halálra adták és megfeszítették azt, akit oly sok reménységgel öveztek tiszteletükkel, hogy majd ő fogja Izráelt megváltani. Igen, ebből látjuk, hogy ez volt a tényleges hit, szinte hiedelem Jézus közvetlen környezetében is. De a nagyreményű váradalmak kútba estek, s a harmadnap már a véget jelenti. Az is hiedelem volt, hogy a lélek 3 napig tartózkodik a test közelében, s aztán végleg elválik a testtől. – Mégis oly különös ez a valaki, aki egyszerre csak ott terem mellettük, oda-csatlakozik hozzájuk, s most velük rója az utat a késő délutánon, aki hogyhogy tájékozatlan ezekről a minap történt megrázó eseményekről? Valaki idegen lehet, azért kérdezősködik! Tájékozatlanságán akkora a megütközés, hogy megállnak mentükben, mint akik nem tudnak hová lenni az ámulattól.

Mi tartotta vissza látásukat? Bizonytal nem Isten fogta vissza azt; nem lehet Istenre ráfogni minden késleletető tényezőt. Tulajdon szomorúságuk volt az, ami gátolta őket a fölismerésben, s a görcs nem oldódott beszélgetésük közben sem. Ámde a titokzatos harmadik jelenléte és kérdezősködése nyomán valami gerjedés mégis megindul a szívükben. Egyelőre jól esett kiönteni panaszait az előtt, meghíusultnak vélt reményeiket is elébe tárni. – Hogy mekkora a tompaságuk, sejthetjük abból is, hogy a két tanítvány a többiek, tehát a 11-en kívüliek társaságából, vélhetően rokona volt Jézusnak. A Jn 19,25 ui. említ egy bizonyos Klópást, aki azonos lehet az itteni Kleopással. Hegesippus a 2. szd. vége táján azt mondja, hogy Jézus atyjának, Józsefnek volt ez a testvére; a fiát pedig Simonnak hívták, aki később a jeruzsálemi ősgyülekezet vezetésében utóda lett Jakabnak. Nem kizárt, hogy a két emmausi Jézus nagybátyja és unokatestvére volt. Ez ugyan nem szentírás, de megbízhatónak látszó, igen korai hagyomány. Bárhogy volt is, mintha mi is megállnánk, mint ők –, meglepetésünkben, hogy nem ismertek rá Jézusra. Ő pedig nagy türelemmel, rendületlenül megy együtt velük, biztatásként

mindazoknak, akik csüggetegen araszolnak valamiféle cél felé, s szívükben tört remények, s növekvő árnyak boronganak.

Már az ÓSZ-ben úgy jelentette ki magát népének Isten, hogy velük együtt jár vándorútjukon. Ezt a közösséget éppen ezért pontosabban fejezte ki a szent sátor, mint az állandó kőépület. A feltámadott Úr, Szentlelke által, ugyanígy tart lépést mai követőivel is.

Lukács 24,22–27 – Késedelmeskedő szív

Jézus kénytelen megfeddeni a két tanítványt restszívűségük miatt, mivel ez okból oly letörtek, s képtelenek lépést tartani az üdvözítés tetteivel. Késedelmes lelkiállapotuk akkor vált szembeszökővé, mely magában a Feltámadottban is érzelmi hullámmást kelt (!), amikor szavakban hitelesen, tehát pontosan beszélnek el a húsvéti tényeket anélkül, hogy ők maguk egy szemernyit is elhinnének az egészről. Elsorolják, hogy közülük való asszonyok (kerülik a nőtanítvány nevezetet) kint voltak a sírnál, Jézus testét nem találták, de látták angyalok jelenését, akik azt közölték, hogy Jézus él. Közülük többen is (!) kimentek oda, s mindent úgy lááltak, ahogy az asszonyok elbeszélétek, de őt nem látták. Mert úgy is lehet húsvéti örömhírt átvenni és továbbadni, hogy nem mozdul meg bennünk semmi! Lehet? Aligha! Jézus él, de mi képtelenek vagyunk hitben fölzárkózni az újat cselekvő Istenhez. Ilyenkor a feltámadott Krisztus nem tehet mást, mint hogy megfeddi a késedelmeskedő rest szívűeket. De nem áll meg a feddésnél, hanem elejétől végig kezdi magyarázni az ígét.

A tanítványok annak elhívésében voltak restek, amit a próféták már régen elhirdettek. Nemcsak a próféták értendők ezen, hanem a Mózes könyvei után következő történeti kv-ek is; ezeket a héber kánon korai prófétáknak nevezi. Ha frissen összevetnék a történeteket azzal, amit a próféták megírtak, felfedezték volna, hogy Krisztus szenvedései mögött, túl az emberi gyűlöleten és tettelegességen, az isteni „kell” munkált, és akkor a kereszthalált már annak a dicsőségnek fényében látnák, ahová szenvedése és halála után a Messiás bement (23,43). Előbb tehát megkapják a szükséges pásztori feddést, rámutatva szívük bajára, majd pedig követi az alapos írásmagyarázat, kezdve Mózesről végig, tehát a prófétákon át talán még a kánon harmadik csoportjáig, az ún. Írásokig is. – Mellesleg, de nem mellékesen Jézus ezzel, hiteles kijelentés-képpen, követői kezébe teszi le a teljes ÓSZ-et, amit az idők végezetéig tilos bármi módon alábecsülni, mert egyenrangú Szentírás az a leírt Újszövetséggel! – Ez jellemezte a hitvalló egyházakat a 20.-ik szd. bukott diktatúrái idején, s változatlanul érvényes az új évezredben is! Szóból ért a magyar ember! Nemde?

Csak később állapítják meg maguk között, hogy amíg csendben hallgatták Jézust, a szívük gerjedezett. A késedelmes, rest szívből tehát fölgerjedő, égő szív lett. Gyakorlatilag ez azt jelenti, hogy az igehirdetés, az írásmagyarázat hatására felcsatlakoztak Isten tetteihez. Az élő Krisztussal együtt ők is élni kezdtek. Minden igehirdetés

célja, hogy életrekeltsen és segítsen felzárkóznunk a ma is cselekvő Isten tetteihez. Nem csupán az értelem dolga ez, a szív, az emberi lét központjaként, az értelem, érzelem és akarat egyaránt felhevül (Zsolt 39,4), fölserken, élni kezd. Az új teremtés csodája ez. Emberek elő nem idézhetik, de a követőivel úton járó Jézus maga cselekszi meg akkor is, ha az igehirdető személye közbe is van iktatva. Mindenesetre legyen az igehirdető legalább annyira személytelen, mint Jézus e történet során. Mily személytelenül, de nem szenvtelenül tudta magyarázni úgy az igét, hogy a teljes figyelem az Írásokra és a „Krisztus”-ra irányuljon.

Lukács 24,28–35 – Maradj velünk

Megérkezvén úticéljukhoz Jézus nem óhajtja ráerőltetni magát a két tanítványra, s otthonukra; ezért akar továbbmenni. Nekik kell kérniük az ismeretlent, hogy maradjon velük, hiszen már vége a napnak és bealkonyult. Nem többet, egyszerű diakóniát kívánnak gyakorolni vele; szó szerint lesz igaz a Mt 25,40, hogy amit megtettek egy ismeretlen jövevénnyel, magával Jézussal tették meg. Eleget tesz tehát kérésüknek, s betér otthonukba. Ez is erősíti a sejtést, ami korábban említve volt, hogy kik lehettek ők.

Hozzálátnak, hogy estebédre egyenek valamit, s ekkor Jézus már nem vendégként, inkább házigazda módján vendégeli meg őket. A kovásztalan kenyerek hete van, a kenyér is ilyen lehetett, amit kezébe vett, s ahogy megáldja, s a mozdulat amint megtöri, felettébb ismerős. Így törte meg az ötezernek (9,16), s a tanítványi körnek a csütörtök-péntek esti páskavacsorán (22,19), s bár arra nincs adat, hogy azon a szélesebb tanítványi kör is részt vett volna, mégis megeshetett. Ebben a pillanatban következik be a ráismerés. Később is hangsúlyozták, hogy erről ismertek rá. Átélik azt, amiről a Jel 3,20 beszél, hogy megvárja, míg szavára az ajtó belülről megnyílik, bemegy oda és közös lesz a vacsorája az ajtónyitókkal. A végidők teljes asztalközössége azonban még csak kezd megvalósulni. Ez az üdv-történeti lehetőség a magyarázata annak, hogy csak a két tanítvány evett; törte és adta nekik, s ha a falatot éppen lenyelték, máris eltűnt szemük elől. Folytatása volt ez az úrvacsora kenyere kiosztásának.

Ők pedig, visszamenőlegesen máris megállapítják, hogy már az úton hevült a szívük, mialatt ő az írásokat magyarázta. – S valószínűleg ez a szív-hevülés ihlette Kálvin Jánost is, amikor megalkotta jelképét, jelvényét, hogy szívét, mint égőáldozatot Istenhez emeli. Az égést kifejező ige itt olvasható, de az a szív nem öngyulladásra esett áll, a magyarázott ige gerjesztette föl. Az írásmagyarázó, a lectio continuát, a folyamatos igemagyarázat rendjét követő reformátorunk is bizonyosan így értette, mely szerint Isten szólít meg előbb, fölgerjeszti igéjével hitünket, s ez a mi döntésünk is. A kegyelem rendje ez: „A hit...hallásból van, a hallás pedig a Krisztus beszéde által.” (Róm 10,17).

E közbevetés után térjünk vissza az emmausi tanítványokhoz. Amit az imént átéltek, máris közölniük kell a többiekkel. Megszületik az elhatározás, s eltűnik minden csüggedés, meg sem érzik az idáig megtett út fáradalmait. A Jézussal együtt megtett utat oly gyorsan hagyták maguk mögött, hogy alig észlelték, mint amikor

egy jót beszélgető társasággal célhoz érve megállapítjuk, hogy már meg is érkeztünk, pedig nemrég indultunk el! A visszaút is hasonló könnyedséggel maradhatott el mögöttük. A jó hír ugyanolyan lelkesítő volt számukra, mintha Jézus ezúttal is velük sietne. Pedig hát alig ettek, alig pihentek valamit; mint ahogy Illés ment a Hórebbe „annak az ételnek az erejével” (1Kir 19,8), mentek ők is vissza Jeruzsálembe. – Megérkezve, nemcsak a tizenegyet, de a „velük lévőket” is egybegyűlve találják. Vajon hol? Nagy a valószínűsége, hogy a helyiség ugyanaz, ahol elfogyasztották a páskavacsorát; s az úrvacsorát Jézus ott osztotta ki nekik. Az ottaniaknak is van jó hírük, hogy a Feltámadott megjelent Simonnak is, ezt innen, s az 1Kor 15,5-ből tudjuk. Ők is elmondják, amit átéltek. Az élő Úrról folytatott beszélgetéssel telik el az éjszaka, ami már tkp. hétfő. – A feltámadott Úr a hétköznapi ura is!

Lukács 24,36–43 – A maga testi valóságában

A Feltámadott lelki testének test voltán éppolyan hangsúly van, mint e meghatározás első tagján. A tanítványok riadalma épp az okból támad, hogy szellemet vélnek látni, s hallani, amikor megjelenik közöttük, mintha szavaikkal megidézték volna őt. Ez ugyan nincs kifejezetten az igében, mégis hirtelen ez lehetett az összbenyomásuk. A továbbiakban Jézus minden szava és tette arra irányul, hogy e tévedésből, s ijedségből kihozza őket. Korábban is előfordult, hogy kísértetnek vélték (fantazma: Mt 14,26; Mk 6,49), amikor a tengeren járva közelített. Akkor is szava hozta ki tanítványait a megrettenésből: „Én vagyok. Bízattok, ne féljetek!” Hasonló a helyzet itt, de a vélt szellemet pneumának nevezi a görög szöveg. Láthatóan, a szóhasználatban már észlelhető az első keresztyénség korán jelentkező kísértése, a doketizmus, s a védekezés ellene. E tévtanítás szerint méltatlan volna Istenhez, Jézushoz is a testi mivolt. Emiatt ő nem halhatott meg test szerint, tehát nem is kellett föltámadnia test szerint; neki csak látszatteste volt, mert a Lélek, avagy divatosabb szóval: a szellem az egyedül Istenhez illő. – Kikerülhetetlenül kell itt szóba hoznunk, hogy a Szent Szellem használta a Szentlélek név helyett ma is azt a ki nem mondott érzést táplálja, hogy ez méltó Istenhez, s a test, s minden, ami testi, eleve bűnös, vagy legalábbis illetlen dolog. Van tehát a doketizmusnak modern változata is. Számomra döntő az, hogy, ha kiejtem: Szentlélek, ez olyan kerek egész, s kiejtve is találó, s egybeírandó! A Szent Szellem meg döcög, nem lehet egybeírni, s kényszeres érzést hagy maga után! – Jézus eme rendkívüli, s csak mennybemeneteléig tartó megjelenéseinek mai üzenete a lelki-test valódiséga az ő testében.

Évégett testi mivoltának megmutatása során Jézus oly különösen határozott és féltreérthetetlen, hogy rákérdez félelmeikre, kétségeikre, megmutatja kezét és lábát, biztatja őket, hogy bátran tapintsák meg. Nem olvassuk most sem, hogy megtették volna, ahogy Tamás esetében sem (Jn 20,27kk)! – Ugyancsak elhangzik az „én vagyok”. Tisztázó erejű, s értsenek belőle a további nemzedékek is: „a szellemnek nincs húsa és csontja”. Zsidó elképzelés a feltámadásról, hogy a megelevenedő csontokra rakódik rá a hús és a bőr, s ezek után jön belé a Lélek (Ez 37,7kk). Számunkra is meghökkentően masszív a folytatás: „amint látjátok, nekem van” (39), s már mutatja is csontos kezét, lábát. Immár az öröm miatt sem mernek hinni, csak ámulnak. Jézus egy újabb, hitetlenséget elsöprő érvet vet be bizonyításként; ennivalót kér. Előkerül egy kis sült hal, odaadják neki. Némely

kéziratban még az is olvasható, hogy lépesmézet is adtak neki. Ős-egyházi jelkép volt a hal; s a méz a messiási kor ízeit idézi (Zsolt 119,103), de nem szükséges e mozzanatokat túlmagyaráznunk. Ez volt kéznél, s ő megeszegette; nem mert éhes lett volna, hanem kemény érvként feltámadott testének bizonyítására cselekszik.

Testi állapotunk ma sem közömbös neki, testünk a sorsunk része, s majd minket is egykor lelki testben támaszt fel.

Lukács 24,44–48 – Megnyitott értelemmel

Bármily meghökkentő volt is, ahogy Jézus szemük láttára ette meg, amit ennie adtak, értelmük arra nyílt meg igazán, amikor az Írások ígéreteit és beteljesedésüket, magára vonatkoztatva, hirdette előttük. Külön hangsúlyt kap, hogy ő nyitotta meg értelmüket, mintha az ige és annak hatása két külön cselekmény lenne. Ami annyiban igaz, hogy az Írás feltárlásához kell az emberi szív kitérülése is (az „értelem” ebben az esetben az érzelmeket is jelöli). A feltámadott Úr újjáteremtő műve ez rajtuk. Megismétlődik, folytatódik az, amit a két emmausi is érzett és utólag megállapított, hogy az Írások magyarázatát hallgatva a szívük gerjedezett, égni kezdett (32). Irántunk is ez az ígének, az igehirdetésnek az igénye. Alázatos bizonyosságban könyörgünk, mert a feltámadott Úrnak ma is van hatalma, hogy ezt a csodát vigye véghez a hallgatókban. Ez egészen az ő műve, semmiféle igehirdetői rátermettség, még a kegyelmi ajándék sem viheti végbe a hallgatókban ezt a munkát, eszközét e célra nem bízza a mi kezünkre; egyedül ő cselekedheti meg bennünk. – Az üdvözítő műnek döntő fordulatai során: az Írások beteljesedésében, szenvedésében és a halottak közül lett feltámadásában erőteljesen hatott az isteni „kell”. Szükségszerű volt, amit értünk végig küzdött, más úton-módon nem férközhettünk volna oda bűnbocsánatához, nem lett volna lehetőségünk a megtérésre. Ugyanez a szükségszerűség dolgozik tovább, amikor Jeruzsálemtől kezdve minden népnek hirdettetik Jézus nevében a megtérés és a bűnbocsánat.

Végiggondolván, hogy azon az estén, bátran mondhatjuk, hogy éjszakába nyúlóan mi minden történt, kétségtelenül zsúfolt, időben alig követhető, ahogy az események szinte egymás sarkába léptek. Két megjegyzést szükséges itt megtennünk. Lukács már a pogány-keresztyének, a görög-hellén világ naptárát veszi tekintetbe. S így, éjfélig elhelyezhetők ama zsúfolt, de csodálatos napnak az eseményei; legkivált, ami este óta történt. Tehát figyelmen kívül hagyja, hogy a zsidó napkezdet szerint ezek voltaképpen már hétfőre estek. Szinte biztos, hogy az első keresztyének inkább esténként jöttek össze, s a hét első napja is olykor átnyúlt a következőbe (ApCsel 20,7!). Az evangélium húsvéti tudósításain tehát átüt a gyülekezetek rendszeres heti ünnepnapjának megünneplése, akkor tartott összejöveteleik élménye. Olvasták az Írásokat, azaz az ŐSZ-et, részesedtek az úrvacsorában, s voltak közös étkezéseik is. Az Úr napja ünnep volt számukra, amit nemcsak a hét első-, de nyolcadik napjának is hívtak (Jn 20,26!). – Sajnos nyelvünkben a semmitmondó, sőt félrevezető

vasárnap név honosodott meg. Eredetét most nem taglaljuk. Jobb volna az Úr napjának hívnunk. Ámbár nem a név határozza meg a tartalmat, hanem az igeszerű tartalom tölti meg életté az alkalmat, a formát, a napot, amit neki szentelünk. Legyen ünneplésünk tanúságtétel Őróla, a Feltámadotról! – Egyébként éppen ideje, hogy összes naptárunk hetei végre vasárnapnál kezdődjenek!

Lukács 24,49–53 – Eltávozóban

Még mindig tart az az első, s immár jövőbe tekintő feltámadás napja. Mostantól azonban már észrevehető a határozott fordulat. Egyrészt a figyelmet felkeltő kis „íme” szócska jelzi, hogy a kijelentés új fordulata előtt állnak, másrészt, hogy az „elküldöm nektek” ígérete már sejteti, hogy jelenléte közöttük átmeneti, sőt a 44.v: „amikor veletek voltam” kitétele is éreztette már, hogy Jézus helyzete és kapcsolata tanítványaival negváltozott. Benne foglaltatik mindezekben, hogy el fog távozni tőlük. A Szentlélekről mondott biztató fogalmazás: „akit Atyám ígért” egyedülálló az evangéliumokban, hallatán mintha János jutna mégis ösztönösen is az eszünkbe; majd pedig az ApCsel 1,4; 2,33.39 során visszatérő ígéret. Most azonban egészen a 3,16-ig kell visszatérnünk, ahol Keresztelő János beszélt az eljövendőről, aki majd Szentlélekkel és tűzzel fog kereszteni. A fináléban tehát visszatérnek a kezdetek motívumai. A tanítványoknak „a városban” kell maradniuk; mindőjük érti, hogy Jeruzsálem az a város. Az 1.fejezet is ott vette kezdetét. – A Szentlélek ruházza majd fel őket mennyei erővel. Őnékülé készületlenek, hiányos felszereléssel küszködők lennének, végképp alkalmatlanok a tanúságtételre. Az Ézs 43,10.12 Jahvéról szóló tanúsága (a nevet helytelenül olvasás, s ejtenek Jehovának) a feltámadott Krisztusról szóló tanúságtételben érte, s éri el végkifejletét, s e célba érés egyben friss útnak indulás minden népek irányába. – Tágas kapu tárul fel előttük.

Az 50.v. –ben nincs is „ezután”; mintha még mindig tartana a feltámadás napja. Inkább annak öröme, ereje és lendülete a tartós, mely nem szalmaláng. Ennek erőterében viszi ki őket az Olajfák hegye lábánál fekvő Betániáig, s ott – miközben áldotta őket –, eltávolodott tőlük, s felvitetett a mennybe. Ők pedig leborulva imádták. Jézus ettől fogva imádandó Úr, mert az Atya a jobbára emelte őt, s a Fil 2,9kk szerint adott neki minden név fölött való nevet. Ez pedig a Kúriosz nevezet, melyet Úr-ként emlegetünk. E névre hajol meg előtte minden térd; s az idők rendjében mindazoké, akik Isten teremtményei, akár mennyeiek, akár földiek, vagy föld alatt lévők. Istentiszteleteinken ezért imádandó Úr a Krisztus, s hitvallásunkkal, – a Szentháromság közösségében –, őt valljuk Urunknak és Megváltónknak.

A tanítványok részéről, magukra hagyatottságukban magyarázat nélküli, oktalan lenne a nagy öröm, amellyel Jeruzsálembe visszatértek. – Örömük kultuszi öröm, ahogy itt minden mozzanat mögött ráérezhetünk az első keresztyének istentiszteletére. Ki is emeli

a záró v, hogy mindig a templomban voltak és Istent áldották. Az evangélium a jeruzsálemi templomban vette kezdetét, s vele zárul itt a kör, mert ott is fejeződik is be.

János 1,1–8 – A kezdetek, s a tanú, aki küldetett

Nem úgy értendő az ige kezdete, mintha Ő teremtetett volna elsőnek. A Péld 8,22kk. beszél a megszemélyesített bölcsességről, akit, amit Isten mindennek megalkotása előtt formált magának, mintegy játszadozó gyermekéül –, s akiben munkája közben gyönyörködhetett. Ez a bölcsesség szinte visszavetített próféciaának is vehető; az Ige azonban több és gazdagabb, mint a prófécia beteljesülése. A „kezdetben” azt jelenti, hogy az Ige öröktől fogva létezett, nem magánakvalóan, hanem Istenre nézve; sőt ő maga is Isten volt. Az állítás megfordíthatatlan, azaz nem állítható, hogy az Isten ige volt, hanem, hogy az Ige Isten volt. A mondatban a jelző itt állítmány. A Szentháromság rendjén belül, tehát az Atyára tekintettel, de vele nem összevegyülten létezett az örök Ige. – Létezésük egymásra tekintettel sosem tetlen szemlélődés, hanem munkaközösség a teremtés művében, sőt fenntartásában is (5,17). Minden az Ige által jött létre. Az örök Ige tehát a teremtésre tekintettel, s csak a mi megértésbeli korlátaink miatt, részesül ama megállapításban, hogy kezdetben volt, ami tehát úgy értendő, hogy kezdetben már megvolt. S mert a lét a cselekvésben kapja meg értelmét, az örök Ige kezdetből együtt munkálkodik Istennel. Az evangélium első közlése az Igéről, társként lép az 1Móz 1,1kk teremtéstörténete mellé, melynek szintúgy a „kezdetben” az első szava; de itt az Ige már személy, nem csupán isteni teremtő szó.

Az evangelistát nem köti le felettébb a teremtést megzavaró bűn. Tudomásul veszi, hogy számolnia kell a sötétséggel, s bizonnal a halállal is, de meghirdeti az üzenetet, hogy az Igében élet volt, olyan élet, mely az emberek világosságául adatott. É világosság zavartalanul fénylik a sötétségben, annak ellenére, hogy a sötétség nem fogadta be őt. Egyelőre jobb is, hogy így van; jobb és más, mintha a világosság keverednék a sötétséggel, s elmosódnék a határ közöttük. Az Ige tehát teremtő személy, szó, élet és világosság, s szinte észrevétlenül máris a megváltás művének, a bűn és halál, s a sötétség visszaszorításának, s remélt legyőzésének területén járunk. A teremtés a megváltásra tekint, s a megváltás a teremtés győzelmes, bár küzdelmes folytatása, sőt célhoz érkezése.

Az útkészítő (Keresztelő) János megjelenésére ugyanaz a nyelvtani fordulat szolgál, mint a 3.v „lett”-je. Ő azért lett, mert Isten küldte, hogy legyen tanú, s tegyen bizonyosságot a világosságról. – Voltak, akiket János személye úgy lebilincsel, hogy hajlandók lettek volna őt tartani Messiásnak, s ez az evangélium írásakor is kísértett. Ezért

kellett mintegy jóelőre kijelölni, meghatározni az Istentől neki szánt helyet és szolgálatot a megváltás munkájában, azaz, „hogy mindenki higgyen általa”. Nem ő volt a világosság, de el kellett végeznie bizonyágtételét az igazi világosságról (9).

Mindenkinek van Istentől kimért ideje és helye, ami az üdvösség nagy művéhez mérten alig bír jelentőséggel, de személyünkre nézve nagy hordereje van. Krisztustól, mint sarkcsillagtól elindulva találhatja meg bárki a tulajdon helyét és tennivalóit; személyessé téve a mondandót: hogy mi nem vagyok, s mivégre létezem.

János 1,9–18 – Kegyelem helyébe kegyelmet

Senki és semmi nem hasonlítható az ige világosságához. Hogy pedig az minden embert megvilágosít, csírájában hordja mindenki hit-rejutásának a lehetőségét (7), de ítéletesen a sötét dolgok napfényre kerülésének tényét is jelenti (1Kor 4,5). S jóllehet a világ általa lett, az ő közreműködésével teremtetett, azért mondja sajátjának, mert az ő tulajdona; az mégis elidegenedett tőle, s nem ismert rá életadójára. – Csodaképpen vannak mégis hitből befogadói, akik hisznek az ő nevében. Ezeknek azt a kiváltságot adta, hogy Isten gyermekeivé legyenek. A nevét csak később (17) mondja ki az evangalista, takarékosan bánva Jézus Krisztus nevének kiejtésével. Visszafogottan, hogy fecsegéssel meg ne üresítse a gazdag tartalmat.

Majd pedig szól az Istentől születettség kegyelmi állapotáról, azokról, akik nem csupán világra jöttek a nemzés és szülés emberi útján, de újjá is születtek „romolhatatlan magból” (1Pt 1,23). Ugyanakkor nem fejtegeti Jézus Krisztus e világra születésének mikéntjét, pedig testté lételét örömhírként hirdeti meg: „Az ige testté lett”. A „test” szó visszaadására vehetett volna választékosabb kifejezést, de szándékosan alkalmazza azt, ami félreérthetetlen. Az evangélium összeállításakor, az 1. szd. végén már burjánzottak a különféle tévtanítások, hogy Jézusnak csak látszat-teste lett volna, kimosva a hagyományból, ami botránkoztatónak tűnt a szemükben. Nem! Neki, hozzánk hasonlóan, valóságos emberi teste volt (Zsid 2,14; 5,7). Ilyen mivoltában lakozott, „sátorozott” közöttünk, ami bizonynyal a test törekeny sátorát jelenti (2Kor 5,1). Szerény külsőbe volt rejtve dicsősége; de az evangalista tanú rá, hogy ők látták dicsőségében is őt, aki az Atya egyszülöttje volt (Mk 9,2kk; 2Pt 1,17k).

A Jézus Krisztus név ritkított használatához hasonlóan, az evangalista takarékosan bánik a „kegyelem” fogalmával is. E mostani szakaszon kívül a 2Jn 3; Jel 1,4; 22,21, s talán még némely kéziratban a 3Jn 4 a ritka előfordulásai a kegyelem fogalmának a János nevéhez kötődő szentiratokban. Bennük az „igazság”, azaz valóság, megbízhatóság, hűség viszont gyakori, – kivéve a Jelenések kv. –ét. – Jézus Krisztus volt tehát telve kegyelemmel és igazsággal, s akik részesednek a kegyelemben, az ő teljességéből kapnak kegyelem helyébe megint csak kegyelmet. Forrása kiapadhatatlan és mégsem szabad könnyelműen pazarolni, ahogy az evangalista is szentül jár el e csodás ajándék és az ajándékozó megnevezésével. A törvény Mózes által adatott, a kegyelem és igazság Jézus Krisztus által lett. E nevet tehát itt mondja ki legelőször a szentírő. S bár az Istent soha senki sem látta, de az Atya kebelén élő, tehát szeretett Fiú kijelentése a hiteles szó arról, hogy ki-csoda az Isten, s hogy Ő életet és hitet ad a Fiú által.

János 1,19–28 – János bizonyágtétele

A hagyomány, a cím kapcsán: „Evangélium János szerint” a Zebedeus-fi Jánost jelöli meg szerzőként, de az evangéliumban csak sejtető utalások találhatók rá (21,24). Emiatt zavaró is lehetne, hogy amikor az útkészítő Jánosról beszél, soha nem illeszti neve elé a „Keresztelő” jelzőt, holott neve így forgott közszájon (Mk 6,14), és Jézus is ekként emlegette (Mt 11,11k; Lk 7,33). Méltán tisztelhetette Jánost az evangelista az alázatosságáért, ez okból hagyta meg neki az egyszerű nevet; önmagát viszont meg sem nevezte, tehát következetesen haladt tova azon az úton, amit János is saját útjának és örömének nevezett (3,30), hogy neki alább kell szállania, Jézusnak pedig növekednie kell az emberek szemében és szívében.

Ezért is volt szükséges, hogy kijelölje János helyét a váltság művében, annak alapján, ahogy János viselkedett és vallott önmagáról. Erre szolgáltatott alkalmat, amikor hivatalos vizsgálobizottság érkezett Jeruzsálemből, hogy megtudakolja: kinek mondja ő magát? Talán meg sem kísértette őt, amit sokan feltételeztek róla, hogy ő volna a megígért Messiás. – Nem én vagyok, válaszolta; de még Illésnek sem tartotta magát. Amit egyébként, tisztét illetően, Jézus állított róla (Mk 9,13; Mt 11,14). Az a próféta sem ő, akit az 5Móz 18,15kk ígért. Ezt a tisztet igényelve, máris a hamis prófétaság meredélyének szélére sodródhatott volna. Holott a nép alkalomadtán a régi próféták valamelyikéhez hasonlította őt. Eleve kizárva bármiféle félreértést, egyszerűen kiáltó szó a pusztában ő, ahogy az Ézs 40,3kk kiáltással serkenti a maradékot, hogy készítsen utat az Úrnak; s nem is önmagának csupán, hogy a fogságból hazatérhessen. Ez utóbbi mégis benne foglaltatik az Úrnak készítenő út fogalmába. Ezen módon készít János is utat annak, aki őutána érkezik majd; sőt, fel nem ismertén, már közöttük is tartózkodik (26).

A papok és léviták – akiket csak itt említ az evangélium –, kérdőzködését folytatják tovább a küldöttség farizeus tagjai, mint akiket nem elégített ki János válasza, azt firtatva, hogy akkor miért keresztel. A tisztulások, mosakodások rituális kérdéseiben ui. magukat tartották illetékesnek. Milyen jogon végzi ezt János? Kérdésükre késleltetve válaszol (31), most inkább előre mutat; a még ismeretlenre, de már érkezőben lévőre irányítja a közfigyelmet. Többen is jelen lehettek, akik feszült érdeklődéssel kérdezhették: Köztünk van? Ki az? De még nem jött el az ideje, hogy előlépjön. Még várnia kell egy napot. János evangéliumában mindennek pontos, Istentől rendelt órája van. Annyi már most megtudható róla, hogy fogadásá-

ra senki sem méltó. Közvetve ezt jelenti, hogy még János sem tartja magát méltónak arra sem, hogy érkezésekor, esetleg leülése után megoldja saruja szíját, ami egyébként a rabszolgák dolga volt. – Az Ő jelenlétében Isten előtt állunk. Így lesz nyilvánvalóvá méltatlan voltunk. Ennél azonban fontosabb, hogy jobban ismerhetjük meg őt.

János 1,29–34 – Az Isten báránya

Ez az evangélium nem szól Jézus megkereszteléséről, de János bizonyágtételéből kikövetkeztethető az események egymásutánja. Egészen rendkívüli, hogy Isten – Őt röviden „aki”-nek nevezi (33) –, közvetlenül indította egyrészt arra, hogy vízzel kereszteljen. Ezzel válaszol a korábbi kérdésre, hogy miért keresztel. – Másrészt felvilágosítást kapott arról, hogy akire leszállni látja a Lelket, s rajta megnyugodni, az keresztel majd Szentlélekkel. – A tűzzel lehető keresztelésről nem beszél János. – Bekövetkezett, amire a korábbi ösztönzés utalt, amikor látta a Szentlelket, mint egy galambot leszállni reá, s rajta megnyugodni. Az evangélium szembeötlően mellőzi, hogy mindez Jézus megkeresztelése alkalmával történt. A galamb-szerű leszállás nem azt jelenti, hogy a Lélek galamb alakját vette föl, inkább a nem zuhanásszerű, fékezett és méltóságteljes leszállásának módja itt az elsődleges. Akkor viszont milyen alakban látta a Lelket? A Lk 3,22 szerint „galambhoz hasonló testi alakban”; a Mk 1,10; Mt 3,16 szintén csak hasonlítja galambhoz a Lélek alá szállásának méltóságteljes folyamatát.

Kétszer is beszél János arról, hogy Őt korábban nem ismerte, ami érthető úgy, hogy ilyen minőségben nem ismerte. Az ismeretnek eme belső változásáról szól, már a feltámadás utáni érvénnyel a 2Kor 5,16. Az sem változtat a fölismerés hitelén és erőteljességén, ha valóban nem ismerte azelőtt. – S bár a Lk 1.f-e szerint rokonok voltak, egészen más körülmények között nevelkedtek fel és éltek korábban. Pl. János, öreg szülei után, hamar elárvalhatott; s mind ez ideig a pusztában (Qumránban?) tartózkodott Lk 1,80. Mindenképpen új volt e fölismerésben, hogy Jézus az Isten Fia. Ez a mennyei információ hallatszott a mennyből Jézus megkeresztelése után (Mt 3,17), melynek nyomán ismerhette föl János Őt Isten Fiaként.

Aztán elkövetkezett a vizsgálobizottság látogatását követő másnap és Jézus elindult János felé. Ekkor megint új fölismerés született János tudatában oly erővel, hogy egyetlen tömör mondatban összegezódik benne Jézus egész megváltó műve: „Íme, az Isten Báránya, aki (el)hordozza a világ bűnét!” Vélhetően a páskabarány vérére utal a fönti kijelentés. Eredete szerint a páskabarány leölése nem számított az áldozatok sorába, de az Ézs 53,7 azt sejteti, hogy a babiloni fogságban, amikor ténylegesen nem tudtak páskát ünnepelni, elmélyült az ünnep részleteinek értelme, s kezdték áldozatnak tekinteni, amikor az ünnep alkalmával csak olvastak arról, amit különben nem gyakorolhattak. S ezzel kezdett kiérlelődni a messias helyettes

szenvedésének gondolata. – Jézus korában már nemigen volt templomi állatáldozat; az egyetlen, ami megmaradt, a bárányok leölése páskaünnep alkalmával, s arra vitték át a helyettes áldozat jelentését. – A világ bűnének (esz!) elhordozása jelenti a bűnbocsánatot, mögéje vetítve az ÓSZ-i nyelvi háttérrel (1Móz 50,17; 2Móz 28,38; 34,7; Ez 4,4). A pusztába űzött bűnbak (3Móz 16,21kk) jelentése is áthárul a Bárány Jézus személyére.

A keresztyénség szívverése az az életfordító fölismerés, hogy Jézus hordozta el az én bűneimet is. A szeg feje mellé üt, aki keresztyénségre hivatkozva épp csak e dologban tájékozatlan!

János 1,35–42 – Az első tanítványok

Az 1. f-ben történtek, ha összeadjuk az 1,29 – 2,1 adatait, hat napot számlálnak. A hatnapos időszak újból visszatér a 12,1-ben, a nagyhét kezdetén. – A vizsgálóbizottság kiszállásától számított 3. napon János két tanítványával áll ott; – bizonynyal a Jordánon túl, ahol kereszteni szokott (28). Jézus pedig ismét arra jár. Most nem közvetlenül János felé indult el. Még egyedül jár-kél, s a János körül támadt mozgás terében otthonosan érzi magát. János ismét indíttatást érez, hogy a figyelmet felhívja rá és hirdesse: „Íme, az Isten Báránya!”. Az arám szó így hangozhatott: „taljá”, ami bárányt, de szolgát is jelent, tehát hordozza azt a jelentést is: „Íme, az Úr szolgálja”; ez újabb összefüggés az Ézs 53 prófécijával, az Úr, Jahve szenvedő szolgájáról. János tehát erőteljesen ihleti népe váradalmát a szenvedő Messiás hirdetésével. A „szolga” méltóságjelző is, ahogy Mózes is az Úr szolgájaként halt meg Móáb földjén, az Úr akarata szerint (5Móz 34,5), s akihez hasonló próféta eddig még nem támadt Izráelben. Jézus nyilvánosság elé lépésével új helyzet állt elő. Ezt hirdeti meg János, amikor Jézusra mutat: „Íme...”!

Hallván ezt a két János-tanítvány, menten Jézus nyomába szegődnek. Ő pedig szinte meghökkenve kérdezi, hogy mit keresnek. A „rabbi” megszólítás az előlegezett tisztelet kifejezője. Kérdésük, hogy Jézus hol lakik, szinte meglepő, majdhogynem tolakodó. Mindez annak tünete, hogy kezdenek gyűlni a tanítványok Jézus köré anélkül, hogy kezdeményezte volna. Ő inkább tartózkodóan viselkedett. Mégsem utasította el a két közeledőt. Megmutatta nekik szállását, s nála maradtak azon a napon. A 10 óra vagy reggel 10, vagy du 4 óra (római, ill zsidó időszámítás szerint). Megkezdődik tehát a szorosabb tanítványi életközösség kristályosodása Jézus körül. A tartósabb együttlét meghozza a fölismerést, hogy Jézus a megígért Messiás. – Görög olvasóinak újfent elmagyarázza az evangelista, hogy az Krisztust, azaz Fölkentet jelent. Az első tanítványok tehát János köréből csatlakoztak hozzá. A kettő közül csak egyikük nevét fedí föl az író; András ő, Simon Péter fivére. Megtudjuk azt is, hogy ő „előbb” találkozott saját testvérével, mint a másik az övével. Találkozásuk alkalmával nemcsak felvilágosítja testvérét, hogy megtalálták a Messiást, akit már eddig is vártak és kerestek, de oda is vezet Jézushoz, aki ráismerés-szerűen tekint az arcába és megnevezi, hogy kicsoda; sőt azt is, hogy Kéfás, azaz Kőszikla lesz a neve. Jövő idejű a fogalmazás, előlegezve a Mt 16,18-at.

Kettejük közül kicsoda a névtelen tanítvány? S neki is lenne egy, épp csak sejtetett testvére? Talányos alakja esetleg azonos a szereztett tanítvánnyal (13,22kk) és a 18,15 „másik tanítvány”-ával, azaz Jánossal, az evangélium feltételezett szerzőjével; testvére pedig Jakab. Hogy itt három, avagy négy tanítvány alakja rajzolódik-e ki, attól függ, hogy miként fordítjuk a 41.v ama szavát, ami az új fordításban „mihelyt”-ként olvasható. – A tanítványság nem utánozható, de követendő életforma.

János 1,43–46 – „Jöjj, és lásd meg”

Az eddig történetek oda kötődnek, ahol János keresztelt, a Jordánon túlra, Péreához. Ezt a nevet egyik evangéliumban sem találjuk, de ez értendő Júdeának Jordánon túli területeire. A gyér adatok (3,26; 10,40; Mk 3,8; 10,1; Mt 4,15?; 19,1) többet sejtetnek Jézus ottani tevékenységéről, mint gyakran gondolják. – Most azonban Galileába szándékozik távozni, eközben találkozik Fülöppel, aki éppen odavalósi, Bétsaidából, a Galileai-tenger ÉK-i partjáról. Valta-képpen az is Jordánon túli vidék volt, csak jóval É-abbra esett. A János körül támadt népmozgalom tehát Galileából is odavonzotta a vágyakozókat és megtérőket, akik megérezték, hogy Isten valami újat szándékozik elkezdni népe között. Maga Jézus is hosszabb időt tölthetett ott, ha volt ott szállása is; a 3,26 szerint tartósabban lehetett együtt Jánossal.

Az első tanítványok csatlakozásával Jézus fölismeri, hogy el kell válnia Jánostól, ezért is indul hazafelé. Midőn Fülöpöt hívja követésére, tanítványul hívja el, értelemszerűen arra is felszólítja, hogy menjen vele Galileába. A legelső tanítványok maguk csatlakoztak hozzá; Jézus nem kezdeményezte, hogy váljanak el Jánostól, de elfogadta őket. Most azonban ő szólítja meg Fülöpöt. A neve később még háromszor említetik (6,5; 12,21; 14,8). A három másik evangélium nem fűz hozzá kiemelő megjegyzéseket. Személye nem tévesztendő össze Fülöp evangelistával (ApCsel 6,5, s további helyek a kv. –ben).

Fülöp szólt Nátánáélnak: „Megtaláltuk”. Tehát jól megértették Jánost, hogy nem ő a Messiás, ezért keresték tovább, együtt Andrással és Péterrel. Kutatták az Írásokat, Mózes és a prófétákat, s a messiási ígéretekre figyelve olvasták és értelmezték őket; s Jézusban most ráismertek, hogy ő az, akiben az ígéretek mind betelnek. Ezekben már szélesebb ismeret van, mint amit János mondott el Jézusról. Tehát alaposan folytatták önálló írástanulmányozásukat, maguk között kiérelve a meggyőződést, hogy igen! Jézus az, akiről az Írások jövendöltek, ő a megígért Messiás! Árnyaltabb összkép a tanítványokról, mint a másik három szinoptikusban, ahol kissé gyermekesen csüggenek Jézus ajkán, s maguktól alig tesznek valamit. Emitt pedig kiérlelt döntést tudnak megfogalmazni már a kezdet kezdetén. – Ezzel összefüggésben meglepő, hogy Fülöp a Názáretből származó Jézust József fiának mondja. Így forgott közszájon a név; s Lélektől lett fogantatása egy későbbi fölismerés eredménye volt.

Nátánaélt Bertalannal szokás azonosítani, mert a tanítványi jegyzékben mindig Fülöp követi (Mk 3,18; Mt 10,3; Lk 6,14). Azonosításuk nem szükségszerű. Említése inkább a kánai menyegzőn leendő részvételüket készíti elő, mert odavaló volt (21,2). – Názáretről nem sok jót tudtak elmondani a kortársak. Közmondás is lehetett, hogy onnan semmi jó sem származhat. Isten olykor a megvetettség körülményei közül hozza elő kincseit. – Hányan voltak le effajta következtetést szóban, vagy csak magukban az egyházzól, hogy onnan semmi haszon nem remélhető. – Jó az, ami jézusi, ez származzék tőlünk!

János 1,47–51 – Az igazán izraelita

Nátánaél kész legyőzni előítéletét és a gyanakvást minden Názáretből származóval szemben és szembenézni a Jézusban megjelent valósággal. Mind, aki enged a hívásnak: „Jöjj és lásd meg!”, szintúgy a feltámadó őszinte érdeklődésnek, az biztató jelet ad magáról, hogy lehet még belőle újjászületett ember. Ha nem is tudatosan, de Nátánaél mindezekben már az áldásért küzd, mint Jákób tette volt. A hiányzó vagy remélt módon eltűnő hamisság is abból érthető, hogy ámbár Jákób nevének jelentése „csaló” volt, de a Jabbók révénél folytatott küzdelme az angyallal azt eredményezte, hogy új nevet, s vele új természetet is kapott, ettől kezdve hívták őt Izráelnek (1Móz 32,28). Reménység szerint is mondja Jézus, hogy Nátánaélban nincs semmi hamisság, mint aki már most látja benne az új embert, amilyenre hamarosan válni fog. Meglepett kérdésére, hogy őt honnan ismeri Jézus, azt a válasz kapja, hogy Jézus még Fülöp hívó szava előtt megpillantotta őt a fügefa alatt. Az írástudókról olvasható Biblián kívüli iratokban, hogy olajfa, szőlő, és legkivált fügefa alatt szerették tanulmányozni az írásokat. E fák mintha az elveszett Édenkertet idéznék, s ékességei az Ígéret földjének, amit Isten adott népének (5Móz 8,8), melyek kiábrázolták a békés időket (1Kir 5,5), s zálogai voltak a messiási idők szétáradó javainak, az egymásra találásnak (Zak 3,10), és a zavartalanságnak (Mik 4,4). – Az Írásokat kutató, utána szomjúhozó ember mindezek közelségébe jutott. Ezt ismerte föl Jézus Nátánaélen; s közli is vele, midőn kétszer is mondja, hogy a fügefa alatt pillantotta meg őt. Nincs kifejezetten szó arról, hogy tanítványául hívta el. Ezért nem lehetetlen, hogy a feltámadás utáni időig csak a szélesebb tanítványi körhöz tartozott. Nátánaél alakja némileg hasonlít Tamáséhoz, akit Jézus szintén a „láttál” – „hittél” párhuzammal tanít többre (20,29). Pedig Nátánaél jelentős fölismerésekre jut el, amit meg is vall: Jézus „Mester”, valamint Isten Fia és Izráel királya. Mi az, ami még ennél is több? Az egész tanítványi körnek szólóan mondja neki Jézus, hogy meglátják majd a megnyílt eget, s az Isten angyalait, amint felszállnak és leszállnak az Emberfiára. A jövő többlete lesz az Emberfia megpillantása az ő dicsőségében. A Dán 7,13 prófécijának majdani beteljesedéséről szól úgy, hogy megint csak a Jákób-történetek egy szeletének képanyagát használja fel eljövendő dicsőségének szemléltetésére. Ekként látta egykor Jákób azt a lépcsősort, amin az angyalok le és föl jártak (1Móz 28,10kk). A megnyílt ég, s az angyalok mozgalmas jelenléte színezi a kegyelmes megpillantást, míg mások ítéletesen pillantják

majd meg az Emberfiát (Mk 14,62). Ez a látás, mindkét változatban, még a mi helyzetünk szerint is a jövőendő, mert az Emberfia eljövételét vázolja föl élénk. Az angyalok itt kb. ugyanazon tisztet töltik be, mint más idevágó helyeken az ég felhői. Annyi ebből már most a mienk, hogy megnyílt egünk van Jézusban, aki nem mérték szerint kapta a Szentlelket (3,34). Most a hit idejét éljük, de majd elkövetkezik dicsőségének megpillantása is.

János 2,1–12 – Kijelentette dicsőségét

Nátánaél Kánából való volt (21,2), de ez az összefüggés itt nem kerül elő. Jézus anyja, akinek nevét ez az evangélium soha nem írja le, hivatalos a menyegzői házhoz. Véltetően rokonai segítségére volt ott szükség. Az ő révén kaphattak meghívást Jézussal együtt tanítványai is (számukat csak a 6,67kk említi háromszor). Az 1,19-től számítva ez a 7. nap, s ha hozzávesszük, hogy szokás szerint a menyegző is hét napig tartott, a napok ritmusa is végidőket jelez, s megszabja a jel értelmezésének helyes irányát.

Jézus látszólag csak vendég; a végén mégis ő intézkedik a család fejeként. Anyja ezért fordul hozzá a ház váratlanul támadt gondjával, s felvillan benne valamiféle reménység is, mert rendületlenül ad utasításokat a szolgáknak, hogy mindent tegyenek meg, bármit is mond majd Jézus. – Pedig az elutasítás tagadhatatlanul rideg volt. A távolságtartás anyjával szemben csak átmeneti (12!), s válaszának értelme csupán annyi: mi okból mondod ezt éppen nekem? Bizonynyal felfogott Jézus a kérdésben ösztökélő indíttatást is, ami azonban pillanatnyilag nem volt összhangban az óra parancsával. – János evangéliuma szerint Jézus minden tettének ideje, órája van (7,30; 8,20; 12,23.27; 13,1; 17,1). – Anyja ismerte föl a hirtelen támadt gondot, s hogy kinek kell szólnia, hogy valódi segítséget kapjanak; de a mennyei Atya adta az ihletést a cselekvésre. Ami azzal kezdődött, hogy Jézus tekintete megakadt az ott álló 6 kővedren (szerintem ezek nagyobb égetett cserépedények lehettek, amit a mi nyelvünk is kőedénynek nevez). Űrtartalmuk együtt mintegy 600 liter volt. Edények, poharak mosásához, vallási jellegű kézmosásokhoz, egy menyegző alkalmával sok víz kellett. Nem volt víz bennük? Vagy éppen kiürültek? Jézus mindenestre utasítást ad, hogy töltsék meg őket vízzel, mire a szolgák lelkiismeretesen színiültig töltenek. Majd arra ad utasítást, hogy merítsenek és vigyék a násznagynak. Ez a tiszt nem egészen azonos a mi viszonyaink szerintivel. A családtól független, de mégis illetékes „lakodalom-fő” felelősségre vonja a vőlegényt, hogy szokásoktól eltérve szolgálták fel a bort, mert a javát a végére tartogatták. Az ige nem részletezi, hogy mind a 600 l. borra változott volna. Vagy csak a merített mennyiség? Nem derül ki a 4,46-ból sem. Némely magyarázó csupán a merített-re gondol. Messiási jelről lévén szó, vele mutatta meg Jézus a dicsőségét és hittek benne a tanítványai. Ez volt közeles célja, semmi több, s az itt támadt hit összekovácsolja az egész, Jézus körül támadt közösséget.

Benne nemcsak a tanítványok részesek, de anyja és testvérei is. Így mennek át Kapernaumba.

A kánai első jel – mert lesz egy második is ugyanott (4,54) – a messiási országlás menyegzői lakomájának prófétai előrejelzése; tehát a java még hátra van. Benne ugyanaz érvényesül, mint a Nátanáélnak mondottakban. A Hagg 2,9 szerint a második templom dicsősége nagyobb lesz a korábbinál. Jézus tetteiben is érvényre jut ez a rend, mert elhozza majd a menyegzői öröm teljességét. Erre tekintettel adott ő most egy ízlelésre valót! A zöme majd következik, de ezt csak sejteti az ige, felettébb takarékosan bánva az ígéretekkel. Most még nem ő a vőlegény, de dicsőséges eljövetelekor majd akként érkezik meg (Mt 25,1.6).

János 2,13–17 – A templom megtisztítása

Vajon két templomtisztítása volt Jézusnak, hogy már itt a kezdeteknél olvasható egy? A szinoptikus evangéliumokban (Mt; Mk; Lk) a jeruzsálemi bevonulást követően olvasunk róla, tehát a nagyhéten történt. Ezúttal is páskaünnep közeleg, arra megy föl Jeruzsálembe Jézus. Benne annak emléke őriződött meg, hogy Jézus többször is megfordult a városban ünnepek alkalmával. Mivel a 22.v-ben már feltámadása említetik, mégis bizonyosnak látszik, hogy csak egyszer végzett templomtisztítást, azt is az utolsó páskaünnepen, amikor is megfeszítettet és feltámadott. Következőleg, nyomós oka lehetett Jánosnak, hogy evangéliuma összeállításakor időben ennyire előre hozta a jeruzsálemi templomban akkor történeteket. Időbeli távolság is érződik a tudósításon, mert a juhok és galambok árusaival okkal számolhatunk, de meglep az ökrök említése. Az ökör munkára fogott jószág volt, de áldozati rendelkezésekben a bika vére (3Móz 16,15kk) és megtisztulás végett a tehén hamva (4Móz 19,2; Zsid 9,13) olvasható, s bár az 5Móz 16,2 szerint páskát szarvasmarha levágásával is lehetett ünnepelni, az ökör említése bizonyos pontatlanságot sejtet. Az evangélium írásakor a templom már elpusztult, ami bizonytalanná tette a visszatekintő emlékeztést, hogy miként is mentek végbe az áldozatok. Ezek felől amúgy is sok bizonytalanság van atekintetben, hogy mennyiben voltak rendszerek a fogság után, el egészen a templom pusztulásáig.

János indoka a korai időzítésre pontosan az lehetett, ami felsejlett már az előzményekben, hogy e mostani háznál dicsőségesebb lesz a Jézus feltámadott testének temploma (21), s az események ismeretében már igazolódott, hogy a feltámadott Úr túlélte a templomot. Mégsem volt közömbös előtte, hogy mi történik – ahogy ő mondta –, Atyja házában. Legott eszükbe jut a tanítványoknak a Zsolt 69,10, hogy az Isten háza iránti féltő szeretet emészti őt, sőt föl is fogja emészteni. Féltékeny szeretetétől hajtva fon kötélből korbácsot, s úzi ki a különféle árusokat, s az ökröket és juhokat. A pénzváltók asztalairól lesöpri a váltópénzt, s az asztalokat feldönti. Mintha a galamb-árusokkal kesztyűsebb kézzel bánt volna, mert meghagyta a lehetőséget, hogy maguk vigyék ki – bizonyára kalitkában, kosárban tartott galambjaikat. A magyarázat, hogy ne tegyék Atyja házát kalmárkodás házává, még a tettnél is fontosabb. Hivatkozhatott volna a Zak 14,21-re is, hogy a végső időkben „nem lesz többé kereskedő a Seregek Urának házában”. Kimondatlanul is ösztökélhette Jézust ez

a prófécia, meg az Ézs 56,7 s a Jer 7,11, amelyekre a szinoptikusok párhuzamos helyein hivatkozik.

A templomtisztítás egyszeri prófétai tett volt, s kihívta a felelősségre vonó kérdéseket, sőt a vezetők haragját is. A tanítványok nem segítettek neki a rendcsinálásban, inkább elgondolkodtak. Ebben kell követnünk őket, s megtennünk mindent, hogy az imádság háza és egyháza mindig megmaradjon annak, amire rendeltetett.

János 2,18–25 – Jelek és a hit

Jézus erőteljes föllépése a templomban bizonyára meghökkenést keltett, s mindenki arra gondolt, hogy valaki, valami rendkívüli hatalmasság állhat mögötte. Ebben nem is tévedtek, csak a messiási hatalomra, s az Atya és a Fiú közösségére nem gondoltak. Feltételezéseik végső soron megvédték Jézust attól, hogy erőszakkal viszonozzák tettét, különben a templomórság mindjárt lefoghatta és eltávolíthatta volna a templom területéről. Azért kérdezik meg tőle a zsidók, hogy tud-e valami jelet mutatni, amivel alátámaszthatja templomtisztító tetteinek hitelességét. Meg kell adnunk, hogy számoltak olyan eshetőséggel is, hogy mégis Isten bízta meg, hatalmazta fel, de ezt neki kell igazolnia. – Itt kell feleletet adnunk arra, hogy kiket ért az evangélium a zsidókon, akikről innentől kezdve lépten-nyomon olvashatunk. Ez az eset teszi érthetővé, hogy e sommás megnevezés elsősorban népének vallásos vezetőit: a főpapokat és az írástudókat jelöli meg, akik szembehelyezkedtek vele (és a keresztyénséggel), ámbár az értelmezésben van kivétel is (pl. 4,22). A görög anyanyelvűeknek szánt evangélium már nem tartja szükségesnek részletezni, hogy kik is voltak a különféle zsidó vezetők és vallásos pártok, csoportok. Bár a farizeusokat többször is említi, a szadduceusokat sohasem; olvasóit már kevésbé érdekelte a zsidóság belső tagoltsága, mert ez nem volt előfeltétele a Krisztus-hitnek.

A jelkívánást egyebütt is visszautasítja Jézus (Mt 16,4), ezúttal is feltételhez köti. – Ha ők kezdeményeznek, majd ő is cselekszik. Rontsák le ezt a templomot, s ő 3 nap alatt fölépíti. Ez a mondása a perében is említették az ellene felhozott vádak között, hogy képes lerombolni a templomot, s fölépíteni 3 nap alatt (Mt 26,21). Az elképedt zsidók máris mondják, hogy 46 évig épült a templom, ő meg 3 nap alatt fölépíti? Az adat egyébként pontos, mert Nagy Heródes Kr. e. 20/19-ben kezdte el az építést. Ekkor tehát most 27. – ben vagyunk. A templom egyébként 66-ra lett teljesen kész, s máris eszünkbe jut, hogy akkor mindjárt meg is kezdődött a zsidó háború, s 70-ben már le is rombolják a templomot Titusz seregei. – Akik felelősségre vonták Jézust, képtelenek felfogni a prófétai beszéd áttételes jelentését, sőt tanítványai is csak feltámadása után értik meg, hogy teste templomáról szólt – esetleg már a lerombolás kapcsán is. A „test” jelölésére itt nem az 1,14 szava áll, ezért van olyan magyarázó, aki a Krisztus-testre, az egyházra (1Kor 12,27) is érti a próféciát.

Az előzmények után váratlan fordulat, hogy Jézus több jelet is tett, sokan látták és hittek; mélyebb gyökerek híján (Mt 13,21), hitük

mégis csak felbuzdulás volt; s a szív eközben változatlan maradt. Jézus határozott tartózkodással fogadta a jelek nyomán támadt lelkesedést, jól tudván, mi lakozik az emberben (Jer 17,10). – A jelekre – az akkoriakra is, mert nem tudjuk, mik voltak – mi is kíváncsiak volnánk, mert – véljük, hogy jobban tudnánk hinni. Inkább kérdezzük meg, hogy elég megbízhatóak vagyunk-e, hogy reánk bízsa ígését!

János 3,1–6 – Nikodémus

Nikodémus egyik jellemző példa rá milyen is volt az a hit, ami Jézus jeleire ébredt sokakban. A 2.v-ben közvetlen hivatkozás van ama jelekre, amiket Jézus nem lett volna képes megcselekedni magától; Nikodémus szavaival élve: csak ha az Isten van vele! Láthatóan, többek nevében is nyilatkozik, amit együtt állapítottak meg Jézusról; s lehet, hogy többeket is képvisel, midőn egyik éjjel fölkeresi Jézust. Ámbár a farizeusok és írástudók késő éjszakáig készek voltak foglalkozni az Írásokkal, s tanakodni fölötte, az éjszakai látogatás bizonyos óvatosságot sejtet. Nikodémus tart a nyilvánosságtól, s az éj leple alatt óhajtja fölvenni Jézussal a kapcsolatot, azok nevében is, akikkel meghányták-vetették Jézus tetteit és jeleit. Sőt némi bizonyossága is van, mert eddig már eljutottak, hogy Jézust Isten küldhette, ezért nyilatkozik meg úgy, hogy „tudjuk”. Nem is akárci ez a Nikodémus, mert egyik főembere a zsidóknak, tehát nemcsak tagja a Nagytanácsnak, de vezető ember.

Jézussal azonban ezen a szinten nem lehet tárgyalni, vagyis úgy, hogy mi „tanítók”, tanult emberek, akik járatosak Isten dolgaiban, bennfentesek is vagyunk, beszéljük meg ketten és tisztázzuk az erőviszonyokat! – Kössünk békét, határozzuk meg kölcsönösen illetékességünk határait, hogy végtére megférjünk egymás mellett, s lehetőleg ne kaszáljunk egymás rétjébe. Mi hajlandók vagyunk akként befogadni ezt az új jelenséget, ahogy a különböző rabbi-iskolák megtúrték egymást. Taníthatsz nyugodtan, ha megférsz velünk, meg közöttünk. Esetleg mindez ott kavaroghatott Nikodémus lelke mélyén, s a hasonszőrűek elgondolásaiban, véleményében is.

Jézus azonban az Isten országát hozta el népének és a világnak. Mindahányunknak legszemélyesebb kérdése, miként juthatunk be oda; mi módon láthatjuk meg azt? – A válasz, a „Bizony, bizony mondom néked” kiemelő, figyelmet fölkelítő szavakkal is aláhúzottan, félreérhetetlenné teszi, hogy ha valaki nem születik újonnan, nem láthatja meg az Isten országát. Újjászületésről főként János irataiban olvashatunk (1,12k; 1Jn 2,29; 3,9; 4,7; 5,1), továbbá: 1Pt 2,23; Tit 3,5 esetében. Az újonnan azt is jelenti „felülről”, ezért furcsa, hogy Nikodémus ennyire értetlen, ill. nagyon is testi módon értelmezte az újjászületést, ami egy öregember számára – meg egyáltalán is – képtelenség! – Máris kérdeznénk tőle, hogy nem élcelődik-e? De nem! Egyszerűen a tanrendszer csiszolta észjárás egyoldalúságáról és merevségéről tanúskodik, hogy az ember, a vájtfülűség ellenére

képtelen magától befogadni az élet igéjét. A testtől született (azt is jelenti: nemzett) csak test, a (Szent)lélektől született viszont lélek.

A víztől és a Szentlélektől lett születés nyomán a bemenetel Isten országába az Ez 36,25kk háttéréből értendő, ilyen sorrenddel: megtisztítás pl. a bálványoktól, új szív, új lélek, azaz Isten Lelke, s majdani lakozás abban az országban, amit Isten adott. Jézusban ez az ország az Isten országát jelenti – számunkra is.

János 3,7–13 – Földiek és mennyeiek

Megértve, hogy Jézus miről beszél, Nikodémus felettébb elcsodálkozik. Inkább Jézus beszél, majd pedig szinte észrevétlenül válik az ige a tanítványok bizonyágtételévé. E fordulat, a 11.v. – Utána, a 12. v-ben még visszatér Jézus közvetlen szava.

Az újjászületés meghirdetésével merőben új, bár nem előzmények nélküli üzenettel kavarja fel Jézus az önelégült lelket. Ne csodálkozz, azaz mit csodálkozol, – mondhatnánk ma –, hogy azt mondtam, szükséges újonnan születnetek! Isteni szükségyszerűség ez, de saját, jól felfogott érdeketek is ezt diktálja. Az Isten országa bár közel jött, de bemenni oda csak fölülről nemzetten, újjászületett léttel lehetséges. A „hogyan” kérdésre (4,9) pedig nincs egyéb válasz, mint a Lélek-járás csodálatos kiszámíthatatlansága. És mégis, mit tehetek én ennek érdekében? A bőrből magam ki nem bújhatok! Ez igaz, de ha már elfogadtam, hogy ez az, ami számomra egyedül szükséges, máris kezdi a Lélek munkálni bennem az új életet. A Lélek „szél” jelentést is hordoz, megnyilvánulásaikban a hasonlóságuk ezért kézenfekvő. Hátterében megint csak az Ezékiel próféta kv-e, a 37,1-14 fedezhető fel, hogy jobban értsük, miként munkálkodik a Lélek. Ahogy a szél zúgását halljuk, de nincs hatalmunkban, hogy felkutassuk indulását, s terjedése határait, így van – s itt azt váránk – a Lélek munkája is; de helyette az olvasható: „mindenki, aki Lélektől született”. Azaz a Lélek által újjászült ember a Lélek természete és vezettetése szerint él; s tettei, hogy miként mozdul a kihívásokra, nem számítható ki emberi észjárás szerint.

A második „hogyan” kérdésre a válasz ismét meghökkentő: Izráel tanítója hogy-hogy tájékozatlan e dologban? Aki helyesen tanít, a lényegét ragadja meg, mutatja föl, adja át, s nem vész el a részletekben, különben arányvesztés foglya lesz, még ha tanítóként kelletti is magát. – Mert az ember mindig arról tesz bizonyosságot, amit tudni vél, fontosnak ismert föl, ahol a bizonyosság megóv az elbizakodottságtól. – A tiszta tanítás azonban nem kíván oly lebilincselővé válni, hogy ki is kényszerítse a befogadást, mivel az újjászületés és megtérés nem agymosás! – A jó, és a hallgatók legfőbb érdekét szolgáló ügy megérdemelne egy ügyes emberi kényszerítést is – vélnők mi! – Ezzel szemben szinte lemondó a megállapítás, hogy az életre segítő bizonyágtételt mégsem fogadják be. Pedig az újjászületésről szólván, még földiekről tanított Jézus; mi lesz, ha a mennyiekről szól? Mit értsünk ezen? Jézus, a prófétai látás nyomán, amikor is Ezékiel prófétált a megszáradt csontok fölött, s jött a Lélek, hogy testükben

újból megépítse Izráelt, egész népe újjászületésének szükségességét hirdette meg. Feltámadás lenne az erre az életre, különben maradnának megszáradt tetemek. Ezért „szükséges” újjászületniük. A „mennyeiek” pedig az Úr dicsőséges visszatérését jelentik, Emberfiaként. Itt már az apostol beszél, múlt időben, Jézus mennybemenetele után. A szál kezdő vége azonban az újjászületés itt és most, ahonnan az egész szinte magától bomlik ki előttünk.

Ha ez nem kezdődik el benned, s nem megy végbe, marad a gubanc, s mit kezdessz vele?

János 3,14–21 – A fölemelt Emberfia

Jézus nem mondta ki, de hivatkozása a rézkígyóra, valamint az „el ne vesszen” kitétel közvetve arról beszél, hogy halál fenyegeti népét, sőt a világot is. A kígyómarta embernek adatott mégis egy mód a gyógyulásra, megmenekülésre: midőn az Emberfia úgy emeltetik fel, ahogy Mózes is rézkígyót szegezett egy fölállított póznára, hogy akit megmarta a tüzes (mérges) kígyók, oda föltekintve meggyógyulhasson (4Móz 21,8k). A fölemeltetés mozdulatában is megjelenik a János evangéliumára jellemző kétszeres, sőt többszörös jelentés, mivel egyszerre mutatja föl Jézus keresztre emeltetését, halálból leendő feltámadását, még inkább az Atya jobbjára ülését, s majdani dicsőséges megjelenését. A hit, mindezekhez kötődve, a föltekintés, a befogadás mozdulata; hogy aki így fogadja be őt, annak örök élete legyen. – Ha az előzőkben az újjászületés „kell”-jéről szólt, itt ismét előtűnik az isteni szükségyszerűség, amellyel az Emberfiának fel „kell” emeltetnie. Mi készíteti, sőt kényszeríti Istent a példa nélküli tett véghezvitelére? Tulajdon szeretete az, melyet az egész világ iránt abban mutatott meg, hogy egyszülött Fiát adta – s ebben születésétől kezdve megdicsőüléséig minden egybe van fogva –, hogy aki hisz Őbenne, el ne vesszen –, különben minden, de minden végzetszerűen sodorná a pusztulás felé –, hanem az örök élet ajándékában részesülhessen mégis. – Egybefogva, dióhéjban, a 16.v-be van sűrítve az egész evangélium!

Legtöbben gondolkodás nélkül kimondanánk a gonosz világra a jól megérdemelt ítéletet. Isten azonban nem kárörvendő és a Fiú sem azért küldetett elsőrenden, hogy elveszítsen, hanem inkább, hogy megmentessék a világ általa. Ítéletből menekülhet, aki Őbenne hisz; egyebek pedig máris ítélet alatt vannak, mert nem hittek az Egyszülött Fiú nevében (18). A bűn: a hitetlenség és hiteltelenség, mert a Fiú elutasítása! – Már meglévő halálos állapotából sürgető és sürgős mindenkinek a kimenekülés. Kedvező alkalom most van rá, amikor Egyszülöttjének áldozata árán Isten elkészítette – az egyébként hatályos ítélet alól – a szabadulást.

Az ember helyzete azonban válságos, mert éppen azzal, hogy a világosság eljött a világba, derült ki, hogy az emberek jobban szeretik a sötétséget. Itt ugyanaz az ige, – és egyszeri, döntésszerű tettről beszél –, mint a 16.v-ben. Az Isten sorsdöntő szeretetére az emberek részéről az elutasítás volt a válasz, mintha azt mondanák: szeretem, szeretem! De a sötétséget mégis „jobban” szeretem! Micsoda leleplező látlet ez –, rólunk! A világosság ui. napfényre hozza a

rejtett dolgokat. Az inkább szeretem-ből hamarosan gyűlölet lesz; ezzel fogadja a rossz lelkiismeretű ember a világosságot. – Aki azonban az igazságot cselekszi, elő jön a világosságra, mert nem fél tőle. Az igazság cselekvése, a 6,28k alapján a Jézusba vetett hit, s mindaz, ami ebből származik. Aki ebben enged neki, az kimozdul, előmerészkedik a világosságra, már csak azért is, hogy tanúságot tegyen arról, hogy Isten (akarata) szerint cselekedett.

Nem fenyegetés, inkább bátorítás hangzik el itt Nikodémus számára, hogy bátran jöjjön elő a világosságra. Bizonyos késéssel, de ez hatott a 19,39-ben leírtakban.

János 3,22–30 – Jézusnak kell növekednie!

Nemcsak Jézust látjuk szüntelen úton (Pérea – Galilea – Júdea – Samária – s megint Galilea, majd pedig a 4.f), de szintúgy Jánost is. Ámbár, ahogy az 1,28-at, úgy a 23.v-beli Ainont sem tudjuk pontosan, hol lehetett. A „sok víz” az alámerítést feltételezi, s még mindig voltak, akik hozzá mentek és megkeresztelkedtek. Közben Jézus is keresztelt, az ige nem jelöli meg, hogy hol, sőt a 4,2 pontosítja a tényeket, hogy ő nem, csupán tanítványai kereszteltek! – A két ébresztő szolgálat tehát egy ideig párhuzamosan munkálkodott, mert János még nem vettetett börtönbe. Erről az evangélium nem mond többet, mert feltételezi, hogy olvasói előtt ismert a szinoptikusok idevonatkozó, részletes tudósítása (Mk 6,14kk, par). A két mozgalom egyidejű tevékenysége óhatatlanul vezetett súrlódásokhoz. A 25.v a kéziratokban eltérő. Van, amelyik azt mondja, hogy egyvalakivel, más iratok szerint többekkel keveredtek vitába János tanítványai. Tárgya az lehetett, hogy egy zsidó, vagy többen is –, Jézus és köre munkáját tartotta, tartották hitelesebbnek. Talán segítségül lehet vennünk itt a Mk 7,1kk és par helyeket, ahol Jézus arról beszélt, hogy a szívből származó dolgok tehetik az embert tisztátalanná. Következésképp: elsőrenden belsőleg kell az embernek megtisztulnia; míg János, s főként tanítványai a külső alámerítésnek tulajdonítottak nagyobb jelentőséget. – Megrázta továbbá őket, hogy fordulat állt be a két mozgalom hatékonyságában. Gyérültek a Jánoshoz érkezők, s szembeszökően megnövekedett számuk a Jézust keresőknek. Pánik fogta el azokat, s jelentik is Jánosnak a kereső emberek hangulatának változását: „mindenki őhozzá megy!” – János válasza kiváltképpen bölcs, és következetes folytatása korábbi fölismerésének, midőn azt hirdette, hogy Jézus az Isten Báránya. Most is emlékeztetnie kell körét, hogy megmondta nekik: nem ő a Krisztus, ő csupán útkészítője Jézusnak. S ha most mindenki Jézushoz megy, az nem hangulat csupán; Isten adta azokat a kereső lelkeket Őnek. A „mennyből” Isten nevét helyettesíti, hogy kerülje a név kimondását (2Móz 20,7).

Üdvösségtörténeti helyének, s küldetése célhoz érkezésének vállalása megihleti Jánost, s a korabeli menyegzői szokásokból merítve mond el egy meggyőző hasonlatot. A vőlegény barátjának tiszte volt, hogy a menyasszonyt a vőlegényhez vezesse. A találkozás ünnepélyes pillanatában immár elvégezte, ami rábízott, az elősorolt tünetek tehát pontosan ezt példázzák. Nincs hanyatlás, mert az volt a cél, hogy az emberek Jézushoz menjenek. Mihelyt Jézus előlépett

és megszólalt, az útkészítő bevégezte tisztét. A menyasszony-gyülekezet a vőlegényé. Az igazi barát nem lehet féltékeny a vőlegényre. Hogy nézne ki az, ha késleltetné óhajtott találkozásukat. Sőt inkább örül a vőlegény barátja, s távol áll tőle az irigység. Öröme mind ez ideig csak növekedett, sőt immár betelt, s megint itt van a „kell”! – Istentől való, hogy Jézus növekedjék mindenki előtt, következésképpen neki pedig kisebbé „kell” lennie.

A számára kijelölt pálya elfogadásában mutatkozik meg János igazi lelki nagysága. Ha Jézus növekszik közöttünk, azon senki sem veszít!

János 3,31–36 – Fölötte van mindeneknek

Már a 11.v-tól, főként pedig a 13. –tól a mennybe ment Emberfia szól az apostol, vagy akár a gyülekezetben felhangzó bizonyágtétel közvetítésével, mint ahogy az ŐSZ-ben is gyakorta szól Isten közvetlenül, máskor meg a próféták szája által. Az előbbieken itt is Keresztelő János beszélt, de most már, a megkezdett üzenet továbbviteleként, az írásmagyarázó igehirdetését halljuk. A János – Jézus váltás ismeretében valódi fölmagasztaltatás János számára, hogy gondolatai töretlenül mentek át a Krisztust valló gyülekezet bizonyágtételébe; így magasztaltatik fel, aki magát megalázza! – János annyit mond magáról, hogy ő földből való, s természetesen a földiekről szól (és vízzel keresztel). Ez is szerénység, mert János bármennyire földi volt is, iménti hasonlatában a vőlegény barátjaként örül a vőlegény szavának. Tehát „földi” behatároltságú eszközökkel mégis csak nagyszerű dolgokat mondott el. – Aki azonban fentről érkezett, s ez Jézus, az fölötte áll mindeneknek; s a mennyből jövő azt hozza magával, amit ott látott és hallott. – A 32.v végén kétségtelenül az evangelista szava hallható ki a sorokból, azaz, hogy a mennyből hozott tanúságtételt nem fogadják el mégsem, mert a hiteles szó is ütközhet hitetlenségbe. – Mint az 1,12 gondolatváltásában, ezúttal is váratlanul, s mindennek ellenére szól az evangelista arról, hogy akik mégis befogadták a mennyből küldött bizonyágtételt, azok pecsétet ütöttek a hiteles szó okiratára. Nem az ember hitelesíti az ígét, mert az a pecsétet a már rajta lévő isteni pecsét mellé illeszti. – Pecsétje tehát őt minősíti, s nem Istent.

Vitán felüli, hogy Keresztelő János tudatosan kerüli Jézus nevének kimondását. Így volt ez már az 1,26kk esetében, és azóta is. Szívesebben említi Fiú-ként, akit Isten, az Atya küldött. – A 34.v-ből sok kéziratból hiányzik a Lélek szó. Tehát módosultan így hangoznék: „mert annak ő nem mértékkal mérve adja (ti.: a kijelentést). Nem változtat lényegében az értelmén az sem, ha a Lélek nem mérték szerinti isteni ajándéka a kijelentés közlöje. Lehet szűken mérni, s lehet bőven, de az Atya nem méricskél, amikor a Fiút felhatalmazza a kijelentés adományával. Ad neki annyit, amennyi szükséges; sőt neki fölösen adja, mert az Atya folyamatosan „szereti” a Fiút. Szeretete mindig jelenvaló iránta, s tegyük mellé azt is, hogy oly erővel szerette a világot (16), mely szerint ezt a folyvást szeretett Fiút mégis odaadta érte, hogy aki hisz őbenne, az megmentessék. Csodálatosak a szeretetnek eme, szinte önellentmondásos feszültségei!

Szeretetből adott az Atya a Fiú kezébe mindent. Itt egybecsendül a szó a Mt 28,18-al: „Nékem adatott minden hatalom...”. Az evangelista a mennybe ment Úr felől tekint az ember, az élet minden adottságára. Mindannak, aki hisz a Fiúban, már jelen időben örök élete van. A hit azonban engedelmesség, s ezért: aki nem enged a Fiúnak, nem fogja meglátni az életet, nem megy be oda, hanem egyszerűen megmarad rajta az Isten haragja. Sehol egyebüttl nem beszél haragról az evangelista, szavának tehát itt külön súlya van. Az életet az örök élet minősíti.

János 4,1–9 – Éhesen, szomjasan, fáradtan

A cím szerinti állapotban látjuk Jézust leülni a kúthoz; azok után, hogy sürgősen kellett elhagynia Júdeát, mert egyre inkább szemet szűrt a farizeusoknak amiatt, hogy mind többen lesznek körülötte a tanítványok. Keresztelő Jánost úgy-ahogy eltűrték, s kezdett is már alábbhagyni a lendülete (ők csak ennyit észleltek belőle), de Jézusban veszélyt láttak. A hírek akkor is gyorsan terjedtek: „Jézus megtudta, hogy a farizeusok meghallották...”. S itt olvasható a kiigazítás a korábbiakhoz, hogy csak tanítványai kereszteltek, maga Jézus nem, mintha ezzel is lohasztani akarná az evangelista az ijedt túlzásokat, felnagyításokat. A közbeszűrt megjegyzés azt is sugallja, hogy Jézus mind ez ideig mértéktartó volt, s most is ennek okán, s nem félelemből tér ki a gerjedő irígység és okatlan riadalom elől, mintha ezzel is segítené ellenfeleit, hogy maradjanak tárgyilagosak. Sem Jézusra, sem követőire nem illik a mumus szerep.

A legrövidebb út Galileába Samárián át vezetett, s megint ránk köszön az isteni „kell”, mert végső soron nem kényszeres dolgok tesz- szik útját szükségessé, mert elvégzendő szolgálatok várnak rá Samáriában. – Síkár, a mai Askár, közelében, a Garizim-hegy lábánál van a Jákób kútja: mintegy 30 m mély bevágás, leérve a talajvízig. Az 1Móz 33,19 (48,22) és a Józs 24,32 adataiból továbbfűzött következtetés volt, hogy a közel eső földdarabot Jákób még életében adta volna fiának, Józsefnek. E helyt még az is lehetséges, hogy a szájhagyomány pontosabban volt tájékozott, mint az írott! – Jézus tehát ehhez a kúthoz érkezett meg, kimerülten. Ráadásul dél van, a nap tikkasztóan perzsel. A tanítványok már be is mentek a városba, hogy valami ennivalót vegyenek. Jézuson erőt vesz a szomjúság, de nincs merítő edénye, amit ráakasszon a vélhetően ott lógó kötélre, hogy vizet húzzon fel magának. Egyedül van, de hátha mégis erre vetődik valaki! Feltehetően inkább reggel, vagy este jártak a kútra; a délidő talán annyit sejtet, hogy az érkező, vagy családja szintén megszomjazott, kifogyván az otthoni készlet, el kell tehát mennie vízért. – Két szomjas ember találkozik tehát a kútnál. Az egyik Jézus, aki megszólal: Adj innom! Nem tudjuk, hogy merítés előtt, avagy az után kért inni. Férfi lévén azt is mondhatta volna: add kölcsön az edényedet, felhúszom és iszok is belőle. A visszafogottságban van valami prófétai. Mindazáltal az feltétlenül benne foglaltatik a kérdésben: előbb nekem adj (vö: 1Kir 17,13!)? Az asszony mégsem ezen csodálkozik el, de a pusztta tényen, hogy Jézus zsidó létére kér tőle, a fölismerhetően samáriairól. – Mert megállapítható volt róla,

hogy zsidó; ő meg nem látja, hogy kivel van dolga? Ilyet az asszony még nem tapasztalt, hogy valaki ily természetességgel lép át népi, faji, vallási korlátokat, amit az előítélet, kirekesztés és gyűlölködés még el is reteszt. Jézusban pedig leomlóban vannak a különféle válaszfalak (Ef 2,14) – Az evangelista megmagyarázza (9), hogy a zsidók nem érintkeztek a samáriaiakkal. Az ige úgy is értelmezhető, hogy nem használtak velük közös edényt; átvitt értelemben, s népiesen szólva: nem közösködtek velük. – Már az induló beszélgetéskor előtűnik Jézus közösségvállalása a lenézettel, ráadásul a rendezetlen életű emberrel.

János 4,10–18 – Ha ismernéd..., de Ő ismer téged!

Mit értsünk az Isten ajándékán? Vélhetően mindazt, ami embereknek nem, csak Istentől ajándékozottan lehetséges (Mk 10,27). Pedig ez az ember számára a legfőbb szükség, mégghozzá ajándék; tehát ingyen kegyelemből van: a bűnbocsánat, az örök élet; s hozzá ismernie, fölismernie kellene az asszonynak azt, aki ott ül a kútnál és vizet kér tőle. – Akkor bizonyosan így szólna: te adj nekem, hogy igyak (vö: Mt 3,14). Ő pedig vonakodás nélkül adna neki élő vizet. Így becézték, megbecsüléssel az előtörő forrásvizet (1Móz 26,19). Ez volt használandó bizonyos áldozatok esetében (4Móz 19,17). Később (7,37kk) majd a szomjazót hívja magához Jézus, hogy igyék; s akkor élő víz forrásává lesz az is, akár most is, midőn azt mondja, hogy aki iszik a tőle kapott vízből az nem fog megszomjazni, sőt forrássá lesz az benne, mások számára. Az élő víz, képszerően, az Istentől eredő tanítást, szeretetet, hűséget, kegyelmet jelenti (Péld 13,14; Jer 17,13; Ez 47,1kk; Zak 14,8).

Az elhangzottak hallatán, az asszony értetlenül áll Jézus előtt. Hamarjában semmi eszköz sincs Jézus keze ügyében, amivel meríthetne a mély kútból! Egyáltalán van-e, lesz-e valaha is nagyobb valaki, mint volt az ősatya Jákób, aki nekik adta ezt a kutat? Kisajátítható-e egyáltalán e nemes hagyomány? Mert valahányszor mennek a kútra, keblük megtelik jó érzésekkel és büszkeséggel, elvégre az ősatya, meg egész családja, sőt állataik is innen merített vízzel oltották szomjukat; egyenesen Jákób hagyta rájuk e becses helyet. – Egyébként ez csak áttételesen lehetett igaz! Lapozzuk csak fel a samáriaiak eredetére utaló részleteket (2Kir 17,14kk)! Úgy járultak e kúthoz, mint éltető forrásukhoz, s most jön ez a zsidó, s ennél teljesebbet ígér! – Az ember általában úgy véli, hogy a jelen soha nem múlhatja fölül a múlt dicsőségét. Idealizált nagyjai, hősei csak a múltnak vannak! Nem is említve az ősi nagy, tán sosemvolt birodalmakat! – A történeszek gyötrelmére!

Amikor pedig Jézus azt mondja, hogy a tőle kapott víz után nem fog megszomjazni soha, máris a kényelmi szempont kerekedik fölül: hiszen akkor nem kell folyton kútra járnom! Milyen jó is lenne! Adj belőle, Uram! A „zsidó létedre” után már másodszor szólítja, tisztelettel, Urának Jézust. Megilletődött; megérezve, hogy Jézusban megmagyarázhatatlan többlet van: máris megérintette „az Isten ajándéka”. Ettől kezdve felejtődik a kút, a szomjúság, majd még a veder is ottmarad (28). – Jézus pedig, átlátva az asszony egész múltját, s mostani életét, felszólítja, hogy menjen haza és hívja ide a férjét.

Végül is ez elmarad, mégis a felszólítás arra volt jó, hogy az asszony előtt is tudatosodjék életének kuszasága. (A rabbik legfeljebb három egymás utáni házasságot tartottak asszonyok számára megengedhetőnek). – Válasza csupán féligazságot mond ki, hogy nincs férje. Nincs, mert öt volt, s akivel most élettársi közösségben él – szólna a mai divattal –, az nem férje. „Ezt igazán mondtad”, akaratlanul is kibökted az igazságot – így a felelet! – Jézus szavában pásztori humor villan fel; és minden további kibontakozáshoz az őszinteség légköre szükségeltetik. Nincs ez másként ma sem!

János 4,19–30 – Zavarba ejtő beszélgetés

Többszörösen is igaz, ami a címben megfogalmazódott. – Amint Jézus pásztori tekintete átvilágítja és az asszony elé vetíti egész életét – mint aki előtt nincs titok –, megszületik a fölismerés az asszonyban, hogy próféta az, akivel beszél. Mivel pedig a helyzete kezd számára kényessé válni, jobbnak látja a személyes tárgykörrel a kényelmesebb, ámbar a samaritánusokat érzékenyen érintő teológiai, istentiszteleti síkra terelnie a beszélgetést. Ők ui. régtől fogva a közeli Garizim hegyén imádták Istent, s bár Johannes Hyrkanos zsidó király és főpap jó 150 éve leromboltatta az ottani kultuszhelyet, a hegy – azóta is – egyetlen istentiszteleti helyük maradt. A zsidók pedig Jeruzsálemben imádták Istent, a vidéki zsinagógák jelentőségükben eltörpültek mellette. Melyik hát a jó, a hiteles istentiszteleti hely? – Mivel pedig a samáriaiak csak a Mózes öt kv-ét fogadták el, az istenismeretük nem teljes – mondja Jézus. Míg „mi” – így beszél a zsidókról – mégis csak azt imádjuk, akit az Írásokból ismerünk, mert azok ígéretei nyomán támad az üdvösség a zsidók közül. Egyébként pedig eljön az óra és már itt is van, amikor az igazi imádók Lélekben és igazságban imádják az Atyát (tudatosan nevezi Jézus Istent Atyának a 21kk v-ekben). – S mert Isten Lélek, akik pedig imádják, Lélekben és igazságban „kell” őt imádniuk. Tehát szavaiban újból az isteni „kell”, a szükségszerűség hangsúlyozódik. Ez az imádat viszont nincs, s nem is lesz helyhez kötött; sem a Garizimhoz, sem Jeruzsálemhez. Az Isten pontosan ilyeneket „keres” imádóiu. Jézus szájából az isteni keresés fölismerése még inkább megérinthette az asszony lelkét, mintha megtalálnak érezte volna magát; hogy Isten – többek között –, őt is megkereste, s most rá is lelt.

Nem tudunk a samáriaiak Messiás-váradalmáról, de bizonyosan volt, legalább is az 5Móz 18,15kk ígérete szerint. Az asszony pedig tudja, hogy Messiás fog érkezni, aki „mindent” kijelent majd. A szó visszatér a 29-39.v során; s kérdésbe öltöztetve fölcsillan a majdnem-bizonyosság, hogy vajon nem éppen ő-e a Krisztus; s a hirre kezdenek a városbeliek kisorjázni a kúthoz, ahol Jézus tartózkodik.

Rendkívüli, amit Jézus mond az asszonynak; illet sehol másutt és senkinek sem nyilatkoztat ki: „Én vagyok az, aki veled beszélek”. Először hangzik el az ezután gyakorivá váló „Én vagyok” jézusi önkijelentés; de kifejezetten arról, hogy ő a Messiás, senkinek, soha eztán nem beszél ekkora nyíltsággal! Különös, hogy miután feltárta beszélgető-társa élete (nyílt) titkát, feltárja a magát is! – Meglehet,

hogy ezt a bizalmassá vált légkört érezték meg visszaérkező tanítványai „hogyan asszonnyal beszél”; hiszen különböző adatok szólnak nőtanítványokról, azokkal is szóba állt. – Nem tették azonban szóvá, s nem kérdezgettek tovább, gyanakodva. – Mégis emlékezetes maradt számukra az asszony gyors elszökése. Nézzétek! A korsóját meg ittfelejtette!

Lehetséges Jézussal olyan bensőséges közösség, melybe beleszólni senkinek sincs joga, vagy felhatalmazása. Csak engedjem, tűrjem, hogy megmondjon „mindent” rólam, annál többet fog feltárni nekem magából!

János 4,31–42 – Megelégítetten

A hozott élelmet Jézus elé téve, kéri tanítványai, hogy egyék; mire ő – elutasítva – azt a választ adja, hogy neki olyan elege van, amiről ők még nem tudnak. Valaki hozott tán neki? (csak nem ez a samáriai némbor? – ez azért maradjon személyes ötletünk!) – kérdezik egymástól meghökkenve. Tanácstalanságukra máris kapják a tisztázó választ: az az ő elege, hogy teljesítse, elvégezze annak akaratát, aki őt elküldte, s hogy munkáját bevégezze. Nemcsak szomjúsága szűnt meg, de éhsége is, s betöltötte szívét a megelégtettség érzése. S máris észreveszi, amit tanítványai még nem észlelnek, hogy a városból jöve, közelítenek a samáriaiak; fejüket világos burnuszok fedik. Erről mondhatta Jézus, hogy emeljél föl fejedet, s vegyék észre, hogy a mezők már fehérek, azaz érettek az aratásra, mert az árpa, vagy búza már őszi. Ősztől április közepéig, az aratás kezdetéig kb. 6 hónap érési idő telt el; az árpának olykor elég volt – ha decemberben vetették el –, négy hónap is. Átvitt értelemben a vetés és aratás szinte egymás sarkába lépett. Jézus, s nyomában az asszony, vetett, s az aratás máris itt van!

A 36kk magában foglalja a keresztyén misszió első eredményeit Samáriában. Ebből érthető, hogy Jézus nemcsak egy-személyben beszél a vetőről, aki itt elsőrenden ő volna, hanem szól mások fáradozásáról is, akiknek a munkájába aztán tanítványai állnak be; evégre küldte el őket: Az aratnivaló sok, a munkás kevés, kérniük kell az aratás Urát, hogy aratásába küldjön munkásokat (Mt 9,37k). Nyoma van itt Fülöp evangelista samáriai missziójának, aki a hét diakónus, s nem a 12 tanítvány közül való volt; azután érkezik meg Samária megtérésének hírére Péter és János. Ők könyörögnek, hogy a megkereszteltet vegyenek Szentlelket; tehát learatják és begyűjtik a beérett vetést (ApCsel 8,4-25). – Sőt az események gyors bekövetkezése folytán, mintha Jézus már ennek az aratásnak a kenyéréből, előlegezetten, evett volna a megelégtettségig. Ámbár lehet, hogy eledelének nincs közvetlen köze az emlegetett vetéshez és aratáshoz. Az öröm azonban összegeződik, mind a vetőké, mind az aratóké, mert örvendezhetnek együtt, holott más volt a vető, s megint más az arató. – Az együttes öröm emlékeztet a Lk 15 három példázatának közös örömére, melyben még az Isten angyalai is részt vesznek. A hit öröme az elvégzett munkában teljeseedik ki. – Az aratás ezúttal nem a végső időket idézi, hanem, hogy abból a városból, az asszony szavára is, sokan hittek Jézusban. Sőt, kérésükre, velük maradt Jézus két napig. A hívívó asszony tette hasonlítja a Keresztelő

Jánoséra. Aztán Jézust hallva személyesen meg is mondják, hogy immár közvetlen meggyőződésük, hogy Jézus a világ üdvözítője. Az „üdvösség” (22), „üdvözítő” fogalomkör csak itt található ebben az evangéliumban. Találkozása a samaritánusokkal, legelőbb is azzal az asszonnyal, a világ üdvösségének ígéretét hozta közel Jézushoz. Őt pedig a világ üdvözítőjeként ismerik föl a népek zsengéjének számító (ApCsel 1,8), zsidók által ugyan lenézett, samaritánusok. – Micsoda távlatok nyíltak meg Jézus szomjúságából! – Ez nem lehet igaz, mondhatná valaki; de, igen igaz!

János 4,43–54 – Ismét Galileában

Legutóbb Kapernaum volt Jézusnak rövid tartózkodási helye (2,12), s onnan indult Jeruzsálembe. János evangéliuma nem említi az elutasítást, amiben – a szinoptikusok szerint – Názáretben (Lk 4,16kk) és Kapernaumban volt része (Mt 11,23; az utóbbiról alig tudható valami is). Az evangelistának mégis eszébe jut, s ebből ered a váratlan közlés, hogy Jézus beszélt a próféta kemény sorsáról, hogy nincs becsülete saját hazájában (Mk 6,4; Mt 13,57; Lk 4,24). Hazatérése tehát nem sok jóval biztat; s lám, mégis voltak, akik befogadták, olyanok, akik tanúi voltak, amit Jeruzsálemben tett az ünnepen (2,23). A befogadás ebben az esetben egyúttal otthon és szállás nyújtását is jelentheti, ábrázolva a Jánosra jellemző ellentét-párost: „övéi nem fogadták be őt... Akik pedig befogadták...” (1,11k). Előzmények híján, vagy éppen ellentétes előjelű elutasítások után, a hit befogadó készsége nem látványos, de a legnagyobb csoda. Mégis fogjuk vissza a lelkesedést, mert Jézus többre becsülte a szó nyomán támadt hitet, mint a látást igénylő jelkívánást, csodavarást, amiről a következő gyógyítást megelőzően beszél is.

Egyedül Kána volt az a helység Galileában, mely kedvezőbb benyomást kelt bennünk, ámbár ott sincs szó arról, hogy sokan hittek volna benne. Jézus mégis ide tér vissza, ahol az első jelet tette. Innen jut el a híre Kapernaumba, hogy megérkezett Júdeából. Fölkeresi egy királyi tisztviselő, s kéri, hogy jöjjön el hozzá és gyógyítsa meg halálosan beteg fiát. Ekkor mondja Jézus ama feddő, bíráló szavakat, hogy ha nem látnak jeleket és csodákat, nem hajlandók hinni. Az apa azonban nem jelet kér, hanem sürgős gyógyítást, különben meghal a gyermeke. Most ez az apa válik Jézus szavára a hittel válaszoló hívő példájává. Hallva ugyanis Jézustól, hogy a fia él, szó nélkül sarkon fordul, s máris hazaindul, mivel hitt a szónak. Útban hazafelé találkozik jó hírrel elébe siető szolgálival, akik beszámolnak a gyors javulás és gyógyulás kétségtelen jeleiről. Jézus gyógyító szavának a hitelét erősíti, amikor kiderül, hogy a gyermek abban az órában lett jobban, amikor Jézus kimondta: a fiad él! A 7 óra lehet du. 1; de a római időszámítás szerint esti 7 óra is. Nemcsak a főember bízza magát és fiát Jézusra, de egész háznépe is egyöntetű a hitben. A háznép, elfogadó közösségként, a Szentlélek kitöltése után mutatkozik meg több esetben (ApCsel 10,24.44; 16,33 stb), de a főnti kapernaumi eset az első fecske híradása egy háznép közös hitéről. Tükröződik benne az induló keresztyén misszióknak biztató tapasztalata, hogy esetenként egyetlen családtag, családfő, aki lehet

nő is (ApCsel 9,36kk), vitte magával a hitbe a családtagokat, szolgálait, rokonokat, sőt baráti körét is. A személyes döntés nem zárja ki azt, hogy egész családok vitetnek hit által a Jézus vérén szerzett szövetségbe, melyről a keresztség a szövetségi befogadás jele. A sorrend pedig ez: Előbb Jézus szava, az ige, majd a befogadó hit, amit jel is erősíthet, de az nem feltétlenül szükséges.

János 5,1–9 – A Betesda tavánál

A tó – nevét némely kézirat Betzeta, Betzata-ként említi – tkp. két medence volt, ezeket időnként felfrissítette a távolabbról odavezetett forrásvíz, az északiból folyva át a délibe. Négy oszlopcsarnok körítette, az ötödik a kettő között volt. Ezekben várakoztak a sokféle testi nyomorúságban szenvedők, várva a csodára, hogy amikor friss víz árad a medencékbe, beleléphessenek, mert közhiedelem volt, hogy aki elsőnek érkezik a vízbe, az meggyógyul. Hogy rászállván, angyal kavarná fel a vizet, a felfokozott csodavárás népi buzgóságát sejteti. Ezek ismeretében külön is jelentősége van annak, hogy Jézus a víz felkavarodása nélkül, sőt vízbe lépés nélkül gyógyítja meg a legbetegebbet. – Ez mégsem hangsúlyos, inkább a végén az, hogy ezt éppen szombaton cselekedte. Abban is hat némi kritikái él, hogy mindjárt a legbetegebbet pillantja meg, aki 38 éve szenved betegségében; – s lehet, hogy a beteg mindössze 38 éves! Lelkében is segítségre szorul, mert ránehezedett sok-sok hiábavaló kísérlete, amikor a tülekedésben neki soha nem sikerült elsőnek belépnie a vízbe. Félre is lökhették, senkinek esze ágában sem volt, hogy rajta segítsen. Keserű csalódás ülte meg a szívét, hogy nem talált senkinél emberségre, ahogy kifejezi: nem volt embere! Hozzá tartozói is csak letették oda, s aztán mentek dolgukra. Vagy még ott is éjszakázott? Pedig ismerte mindenki, Jézus azért tud tájékozódni felőle. Amikor közelített a helyhez, máris ezen az emberen akadt meg a tekintete. Jézusra jellemző adat! – Ilyen csak ő lehet!

Hatalmas biztatás szólít meg itt minden magánnyal küszködő embertársunkat, akiket netán évtizedes bajok gyötörnek, hogy Jézusnak ezúttal is az utolsót megpillantva, indul meg az irgalmassága, mert érdekli az ember sorsa. A beteg elé tárja a nagy lehetőséget, hogy akar-e meggyógyulni. Mondhatná a kérdezett: természetesen, akarok! Azért vagyok itt, a kérdés szinte fölösleges. Mégsem az, mert voltaképpen azt jelenti, hogy általa akar-e gyógyulni? Mint-ha Jézus nem is várna hitre, „igen” választ is csak közvetve kap, de máris mondja: „Kelj föl, vedd a (hord)ágyadat, és járj!” Újjáteremtő szó ez. Előtte csupa hangzavar és sivár bénaság béklyózta le a beteg testét és lelkét, de Isten szólt, hogy legyen! És lett – élet. Jézus szava itt sem erőtelen. Nála van a feltétel nélküli gyógyulás is. A személyes segítesen túl, azaz, hogy Jézus válik emberévé a reményvesztett betegnek; jellé is teszi őt, ahogy utasítása szerint gyógyultan a hátán, vagy a vállán cipeli azt az alkalmatosságot, amin odaszállították, netán rajta is felejtették.

Ne mondj le a gyógyulás, a szabadulás, a kapható segítség reményéről, sőt lehet, hogy kell is némi csalódás az emberekben, hogy aztán teljes bizalmadat Jézusba vedd. Ő lát téged, érdeklí sorsod. Sőt elhatározta, hogy téged is jellé tesz, már akkor, amikor még észre nem vetten vergődte, csüggedten, mindenkitől mellőzve hevertél – úgymond reményt veszve a vackodon. – Az igazán jó velünk akkor történik, amikor tehetetlenségünk kellős közepén Jézus rádtekint, s folytatódik a megszólító szóban, s célhoz ér a talpra állításban úgy, hogy még terhedet is képes leszel hordozni, viselni (Jel 2,4). Akarod? Vagy csak tüntetsz a kifogásaiddal, meg panaszkodsz?

János 5,10–18 – Találkozás a templomban

Foglalkozzunk az akadémikuskodókkal, a szörszálhasogatókkal és kötekedőkkel, mivel az ige is beszél róluk. Azért legyen tudatában, hogy nem ők állnak a figyelem előterében. Inkább a templombeli második találkozása Jézusnak a meggyógyulttal, s amit Jézus mondott ott neki, függetlenül attól, hogy kérdéses, hogy vajon megértett-e egyáltalán valamit is abból a meggyógyult, ami vele történt.

Viszi tehát a hordágyát, amin azelőtt őt hurcolgatták. Mindjárt szemet is szúr a szigorúan szombattartó zsidóknak. Terhet visz szombaton, tehát megszegi a törvényt. Rászólnak: nem szabad, tilos! Mentségül fölhozza, hogy aki meggyógyította, az mondta neki, hogy vegye fel és úgy járjon. Megrökönyödve kérdezik tőle, ki volt az az ember, aki ilyet merészelt mondani. Emberünk azonban nem tudott semmi közelebbit Jézusról, mert maga Jézus is félrehúzódott az ott tartózkodó sokaság miatt; nem csupán a feltűnő látvány okozta közérdeklődés okán, de nyilván nem akart ott további gyógyításokat. Gondoljuk meg, teljesen indokolt lett volna, hogy más betegeket is meggyógyítson, volt belőlük elég. Emberileg szólván az lett volna igazságos, ha mindenütt segít. Túl azon, hogy ez a gyógyítás jeladás is volt, nem értjük igazán, miért állt meg egynél. De az üdvözítő terv, az üdvözítés új szakaszáról adott jeladás, a szüntelenül munkálkodó Fiú művének véghezvitelében ez az egy most többet jelent, mintha tömeggyógyítást vitt volna végbe!

Végül is Jézus a templomba húzódott vissza, s lám, megjelenik a gyógyult is, s ott mondja neki Jézus, hogy – meggyógyulván –, ne vétkezzen többé, különben még rosszabb állapotra esik vissza. Ezzel talán a kárhozatra célzott. A sorok közül kihallik, hogy a kilétét is fölfedte Jézus előtte. – Értetlenül állunk a tény előtt, hogy a meggyógyult tüstént megy és jelenti a vallási hatóságnál annak nevét, aki segített rajta. Ilyesmire használta meggyógyult lábait? Kérdezzük felháborodva. Vajon nem éppen ezzel követte-é el azt, amire a még ítéletesebb rossz következhet? Ezek azonban rejtve maradnak számunkra; következtetéseket sem vonhatunk le belőle, mert az ige sem minősíti tettét. Azt viszont látjuk, hogy a jelből kihívás lesz Jézus ellenfeleinek címezve, amire meg is születik a dühödtté válás. Most először találkozunk a János evangéliumában az üldözés tényével. E fogalomkör még csak a 15,20-ban fordul elő, miszerint: ha őt üldözték, tanítványait is üldözni fogják. – Jézus válaszából sejthető, hogy felelősségre vonják. Meg kellett magyaráznia, miért tette e gyógyítást éppen szombaton. Válasza széles horizonttú: Az ő Atyja

mind ez ideig munkálkodik, ezt teszi ő maga is! A bűn és halál miatt nincs meg Istennek a teremtésbeli nyugalma, mert az általános romlás feltartóztatása eleddig is szüntelen tevékenységet igényelt. Ebbe kapcsolódik be a Fiú, mint tette is ezen a napon. – Nézzétek! Most meg Atyjának meri állítani Istent! Hát talán egyenlő vele? El kell tenni az ilyet láb alól! – Nincs szörnyűbb az igazhitű könyörtelenségnél!

János 5,19–23 – Nagybakkat is cselekszik majd

Ennek az evangéliumnak sajátossága, hogy a búcsúbeszéddekig (13. és köv. f-ek) kevés olyan tanítását jegyezte fel Jézusnak, amiket közvetlenül tanítványainak mondott; de bő teret szentel annak, amit e körön kívül hirdetett, mint pl. ezúttal is megölő ellenségeinek; nem a maga mentségére, inkább a lefegyverző igazság felmutatása végett. Eközben bepillantást enged az Atya és a Fiú bensőséges közösségébe, melynek legmélyebb indoka, hogy az Atya szereti a Fiút. Szeretből vonja be őt tettei műhelyébe. Minden hasonlat sántít, mert szóba sem jöhet a Fiú alárendeltsége, de gondoljunk a jó szakemberre, amikor rátermett fiát, aki őszinte érdeklődést és odaadást tanúsít a mesterség fortélyai iránt, kezdi tanítani, beavatni, átadni neki minden tapasztalatát. Mondom: a hasonlat suta, mégis felmutat valamit abból, hogy az Atya, szeretete okán, mindent megmutat a Fiúnak; s a Fiú nem is tesz önmagától egyebet, csak azt, amit lát és átvesz az Atyától, figyelve keze művét. S akkor a Fiú is hozzáfog, hogy ő is hasonló nyomokon munkálkodjék. S megint a hasonlat elégtelensége: de ahogy egyre jobban belemélyed a Fiú az ismeretek változataiba, annál átütőbb feladatokat kap; végső soron nem azért, mert ő fejlődőképes, hanem a reá bízottak állapota miatt. Az üdvösség rendjében ezután még minősítettebb tennivalókat is rá fog bízni az Atya a Fiúra. A nagyobb – kiderül az ezután mondottakból – a halottak: lelkiek, s majd testben is meghalók föltámasztása. Ezek szerint a Betesda tavánál meggyógyított beteg erről volt jeladás. Ezért nem hangsúlyos ott a hit, mert ítéletre is fel kell majd támadniuk azoknak, akik ezt nem is kívánnák maguknak, mert tán jobban is szeretnének végképp megsemmisülni a halálban.

Hitről itt nincs szó, mégis ebbe az irányba kellene mozdulniuk ellenfeleinek is: „hogy ti csodálkozzatok”. Csodálkozásuk lehetne hit-kezdemény, legalább ennyi megszülethetne bennük, akkor még lehetne bízni hozzájuk. Mert a Fiú is életre keltheti azokat, akiket akar. Mintha ezzel fölillantáná a lehetőséget azok előtt is, akik épp most fomtolgatták a megölését: titeket is fölámaszhatnának, mert merő halál, amiben most leledzettek! – Ebből kellene életre kelnetek, s szeretném is, akarnám is, különben csak az ítélet marad fenn számotokra; s az Atya ezt is a Fiúnak adta át. Gyilkos tervet forraló ellenfelei, akik épp most igyekeznek őt sarokba szorítani, e beszédek által ízelítőt kapnak abból, hogy a látszólag védtelen Jézus az ő bírójuk is, és nem fordítva igaz, ahogy képzelik, hogy ők a bírái Jézusnak. Sőt tisztelniük kellene a Fiút, éppen úgy, mint az Atyát;

sőt az Atya tisztelete a Fiú tisztelete által végezhető hitelesen. A Fiú ugyan küldött, de e gondolatsor végén előtűnik, hogy a Szentháromság munkaközösségén belüli különbségek és párhuzamosságok az egyenlő isteni személyek összemunkálkodását jelentik akkor is, ha az Atya a küldő, a Fiú pedig a küldött.

Hallatlanul új, amit Jézus itt kijelent népe felelősei előtt, de hitelesen igaz ma is, hogy az Atya csakis a Fiú által imádkható és tisztelhető! A Fiút megkerülve nem lehet az Atyához közelíteni.

János 5,24–29 – Két feltámadás

Jézus esetében a beszéd és az ige azonegy; minden szava ige volt, amit senki más nem igényelhet magának. Minden szava a Lélek által ma is ige, s ha az ige hirdetés nem is teheti magát egyenlővé az írott igével, de kegyelemből lehetséges, sőt üdvösségünk érdekében szükséges, hogy Isten megszólítson általa, hogy elhívjon; s ha a Jézust elküldő Atyának hittel válaszolunk, e hitben végbemegy lelki halálunkból az átmenet az életre, mely Jézus Krisztusban már itt és most jelenvaló örök élet. A testi szűkösség korlátai között élő, s gondolkodó ember azt véli, hogy most él, s szorongva hessegeti el a gondolatot, hogy egyszer meg kell halnia. Jézus azt mondja, hogy az ember halott a bűn miatt, de ő azért jött közénk, hogy az elvesztettet kihívja a halálból, s ha valaki enged a hívásnak, már át is ment a halálból az életre, sőt nem fog ítéletre sem menni. Jobb most rámozdulni az életre, mint majd kényszerülten ítéletre menni. – Eme üdvösséges átmenetelnek most van az ideje, a „halottaknak” kedvező Jézus közelsége, mert valósággá válhat az ész számára felfoghatatlan, hogy a halottak hallják az Isten Fiának hangját, s akik meghallják, élni fognak. A fogalmazás jövő idejű, de a határidő nem tolódik ki a jövőbe, már a jelenre nézve is ígéretekkkel biztat.

Váratlan közbeiktatásnak tűnik, hogy amint az Atyának élete van önmagában, megadta a Fiúnak is, hogy élete legyen önmagában. Bizonyosan hozzáértendő, hogy ezt az életet mégsem csupán magának tartja meg, de felhasználja arra, hogy szava által előhívja életre a holtakat. Ennek pedig most van legfőbb ideje, kedvező alkalma, az „órája”. Kiváltképpen lehetőséget tár itt Jézus azok elé, akik épp most vonták felelősségre. Az alkalom elszalasztása viszont magában hordozza a veszélyt, hogy talán soha ilyen kedvező lehetőségük nem lesz többé, hogy halálukból előjöjjenek. A következő forduló már az ítélet lesz, mert arra is megkapta a felhatalmazást az Atyától, hogy ítéletet tartson, mivel ő Emberfia is, akiben betelik majd a Dán 7,13 prófétai látomása az ég felhőin ítéletre visszatérő Emberfiáról.

Mintha e szavakra, az előbb még fölényes és dühös hallagóinak szeme-szája is elállt volna, s valóban csodálkozni kezdtek; most pedig azzal lendítené tovább a gondolataikat Jézus, hogy azt mondja: „Ne csodálkozzatok”; s kezd beszélni a másik, a végidőkben leendő testi feltámadásról. Mert minden sírban porladó meg fogja hallani az ő hangját, s örömmel, avagy kénytelen-kelletlen fognak előjönni az életre, akik a jót cselekedték; s ítéletre mindazok, akik a rosszat művelték. A Dán 12,2 szól ilyen értelemben kétféle feltámadásról,

azaz életre, vagy ítéletre vezetőről. – Minden „jó”-nak mondott cselekedet alfája és omegája a hit (6.26k), amit nem szabad az érdemszerzés értelmében felfognunk, mert a hit az elfogadás, a befogadás, s az imádat mozdulata. – Csak akik az első, a most szükséges feltámadást nem odázták el, reménykedhetnek az örök életre leendő feltámadásban, sőt ily módon bizonyosak is lehetnek benne.

János 5,30–38 – A bizonyágtétel hitele

A 8,14-ben majd emberek vélekedésével veti egybe Jézus a maga önbizonyágtételét; itt pedig azt hangsúlyozza, hogy nem önmagától szól, hanem azt adja tovább, amit az Atyától hall. Ezért ítéletében sem lehetne elfogultsággal illetni, mert nem az Atyától függetlenül cselekszik, sőt mindenben annak akaratát cselekszi, aki őt elküldte. Nem is volna igaz a bizonyágtétele, ha csak a maga feje után menne, s aszerint szólna önmagáról. Az itt mondottak háttérben érződik a szükséges elhatárolódás a korszak álmessiasaitól. Azok önmagukról állították, hogy messiási küldetésük van. Hamarosan kiderült róluk (pl. ApCsel 5,36k; 21,38), hogy nem igaz, amit magukról állítanak, hogy az ámtás; s mozgalmuk össze is omlott.

Keresztelő János bizonyágtételénél is nagyobb az Atyáé, amit a Fiú mellett tett, és tesz. Pedig a Jánosé is hiteles beszéd, de mégis csak emberi szájjal elmondott tanúságtétel volt. – Jézus szavaiból többet is megtudhatunk Jánosról, s hogy miként fogadták; bár a tömörség zavarja is a jó megértést, ahogy beszél. Talányos pl. a 33.v első fele: „Ti elküldtetek Jánoshoz”. Ki küldött kit? Talán Jézust? Hogy a zsidó vezetők küldték volna Jézust Jánoshoz? – Az ÚSZ egyik legtalányosabb részlete ez! – De fogjuk vissza képzeletünket, mert nem hatalmaz föl az ige, hogy többet mondjunk róla, mint amit tartalmaz! – Másokat, s talán sokakat küldtek Jánoshoz, amikor mozgalma erősödött. Hittek talán neki? Ideig-óráig talán ők is lelkesedtek, hiszen János papi származék volt; mégis maguk helyett szívesebben küldtek másokat, ők meg kívártak. Egyszer aztán ők is előmerészkedtek (Mt 3,7), inkább csak taktikázva, hogy szó ne érje a ház elejét. – Netán őket is megfogta János személyisége, mintha égő és világító fáklya fényébe tekintettek volna? Úgy tettek, mintha valóban örvendeznének az általa támasztott világosságban, de kényelmetlenül is érezték magukat, félve a lelepleződéstől, hogy kitudódik, mi lakozik a szívükben. Legkivált akkor, midőn János áperté kimondta, hogy viperák fajzatai, amit nem bírtak elviselni, s abbamaradt részükről a szalmaláng lelkesedés, a vallásos „ujjongás”; majd pedig hátat is fordítottak Jánosnak.

Jézus tetteinek bizonyágtétele nagyobb a Jánosénál. Azokat az Atya bízta rá, hogy elvégezze, beteljesítse. Végül is jó nyomon járt Nikodémus, mikor arra következtetett, hogy ilyen jeleket csak az tehet, akivel az Isten van (3,2). Megérzett tehát valamit az Atya bizonyágtételéből a Fiú mellett; akinek a tanúságtétele – mindenek fölött –, a legnagyobb hitelű. A 37.v visszatekintés a kezdeti időkhöz

re, midőn az Atya értehetően szólt a mennyből: „Ez az én szeretett Fiam, akiben gyönyörködöm” (Mt 3,17). Ezt azonban nem hallották mostani ellenfelei, mert akkor már visszariadtak Jánostól; s a tömegmozgalom lecsitulása után jelent meg Jézus, hogy megkereszteltesék. Meglepő, de igaz megjegyzés Istenről: „arcát sem láttátok” (37; 1,18). – S lenne még az ige, az ÓSZ, amiből Jézusra ismerhetnének, de a hitetlenség vakká teszi őket. Pedig akkor élne bennük maradandóan az ige, ha hinnének Jézusban.

Az írott és hallgatott ige és a személyes kapcsolat Jézussal egymást erősíti. Ha nincs vele közösségünk, az ige is kihull a szívünk-ből.

János 5,39–47 – Az Írások kutatása és az élő Jézus

Jézus elismeri az odaadó buzgóságot, amivel az írástudók, s egyéb kegyességi irányzatok is, pl. az esszénusok, qumrániak, foglalkoztak a szentiratokkal. Pál is azt mondja a Róm 3,2-ben, hogy Isten a zsidókra bízta igéit. Az ŐSZ-i kánon akkor még nem volt lezárva, de már kezdett kikristályosodni, mely könyvek tartoznak hozzá. Foglalkozásuk az Írásokkal erősítette bennük a tudatot, hogy általuk az örök élet közelébe férközhettek. A közelség valós, csak még egy lépést kellett volna meglépniük: egybevetni a Jézusban közöttük élő új jelenséget az Írások messiási ígéreteivel. Jézus itt külön is szóba hozza Mózeszt. A Tórából főként az 1Móz 3,15; 5Móz 18,15.18 lehetett az, amire Jézus hivatkozhatott. Őmaga is – éppen e mostani beszédéből követhetően –, szüntelenül tanulmányozta a szentiratokat. Lehetőséges továbbá, hogy az „Én vagyok” kezdetű önkijelentései hátterében is a 2Móz 3,13kk, s a Tíz ige (parancsolat) kezdő mondata áll, ahol is Isten bemutatja önmagát népe előtt (2Móz 20,2; 5Móz 5,6). Mi különbözteti meg Jézus, s majd az apostolok, s az első keresztyén gyülekezet írástanulmányozását a korabeli zsidóktól? Az Isten szeretetének megléte, ill. hiánya, mivel minden ezen fordul meg. A 42.v érthető úgy is, hogy Istentől érkező szeretet, vagy pedig Isten iránti szeretet. Ha Isten szeretete kiöntetik szívünkbe (Róm 5,5), akkor tárulnak fel az Írások összefüggései, a Krisztusra mutató ígérek, s kapunk ellenállhatatlan ösztönzést, hogy Jézushoz menjünk. Ez ma is így van. Őhöz menve van életünk őbenne; őt pedig az Írások nyomvonalát követve ismerhetjük fel és ismerhetjük meg.

Őt elutasítva azonban védtelenné válunk mindenféle hamis messianizmussal szemben. Szüntelenül kínálgatják portékájukat a „mintha-messiások”, ígéretnek szabadulást, jólétet, gyógyulást, üdvöt. Csak a maguk nevében érkeznek, hátuk mögött a semmi, mert senki sem küldte, csupán saját dicsőségük keresése űzi őket; s az ember, akinek nem kell Jézus, két kézzel kap utánuk és fogadja be őket. Majd pedig jön a csalódás, a kiábrándultság, a lelki kifosztottság és a csömör. A hit legnagyobb akadály a öndicsőség keresése, s kölcsönösségi alapon az egymás dicsérgetése, amiből hamarosan egymás utálata és sárba rántása következik. Jézus eleve kizárta, hogy őt is befogadják ebbe a kórusba. Lehet, hogy tettek kísérletet kezének ily módon lehető lefogására, ereje elvesztegetésére, de e kísértésnek is ellene mondott (vö: Mt 4,10). – Jézus ma is a próféták által megígért Messiás, s nem párthus-herceg!

Emberfiaként, bíró lesz Jézus, de nem vádló. Mózesben reménykednek, s elképedésükre majd maga Mózes fogja vádolni őket, mert ha igazán hittek volna neki, hinnének Jézusnak is, mert Mózes őróla írt. Az Írások tanulmányozása és a belé vetett hit tragikus módon kettéválhat úgy, hogy az első nem követi a második, pedig ha követné, akkor Mózes nyomán Jézus beszédeinek is hinnének. – A mondottak alapján a másik véglet is kirajzolódik: ha mindenestől elvetjük az Írások, minden eszközzel lehető tanulmányozását. Végül is igazán hinni, látni a lényegét csak a tanulmányozott Írások nyomán lehet. Tegyük meg az első lépéseket: Engedd, engedjük, hogy az élő ige megszólítson! Lesz biztató folytatása! A Bibliát nem elolvasni kell, hanem olvasni!

János 6,1–7 – Nélkülöző sokaság

Előbb még Jeruzsálemben tartózkodott Jézus, most pedig a Galileai-tenger partjain találjuk őt, ahogy -a f. során –, egyik parttól a másikig hajózik különböző irányokba. Egyik magyarázó így kísérli meg simábbá tenni az átmenetet az előzményektől mostanig: Ezután (tehát az 5. f-ben feljegyzettek után) Jézus elment (Jeruzsálemből) Galileába, ahol sok beteget meggyógyított, így érkezett a Genezáret tavának túlsó partjára. A Tibériás tava névből –, sőt a 23.v magát a Tibériás városa nevét is említi –, észrevehető, hogy a lejegyzés későbbi. A várost ui. Kr. u. 26-ban, más számítás szerint 22-ben alapította, Tibérius császár tiszteletére, Heródes Antipász. – A település Jézus idejében tehát még csak alakulgatott. Görög és vegyes lakossága idővel eltűnt, s Jeruzsálem pusztulása után e város vált a zsidóság új szellemi központjává egészen a 4. szd. végéig. Virágkorában 13 zsinagógája volt. Mindez csupán azért említendő, hogy jobban közelébe férközhessünk e hosszú fejezet megértésének. – Bár nem tudható, hogy az 1. szd. végén megvoltak-e a szentiratokkal folytatott későbbi tudományosság kezdetei.

Jézus gyógyításait a Mk 6,53kk is feljegyezi, ámbár az 5000 megvendégelése után. A sokaság tanúja volt csodáinak, ezért szegődött a nyomába. Ezek szerint lehet, hogy a túlsó partra érkezése gyalogszerrel megtett út volt, közlekedve körbe a partok mentén. Sejtethetően a sokaság is úton volt, Jeruzsálembé igyekezve, zárándokolva az ünnepre. Az összkép Jézust a pusztában vándorló Izráelre emlékezteti, hogy amikor megéheztek, Isten mannával táplálta őket (49; 2Móz 16). Most azonban nem zúgolódás, inkább ragaszkodás előzi meg a tápláltatást. A zúgolódás csak a 41.v-ben tűnik fel. – Legelőbb is Jézus veszi észre a szükségét, hogy a sokaság éhezik. Méghozzá azután észleli, hogy fölment a hegyre és föltekintett, azaz körülnézett. Kisebb magaslatozt kell értenünk a hegyen, ahonnan beláthatta az embertömeget.

Fülöp számára próbatétel Jézus „honnan” kérdése, azaz hogy honnan vegyenek ennyi embernek elegendő kenyeret. Az evangélista utólag megjegyzi, hogy Jézus már tudta mit fog tenni. A Fülöpöt, de másokat is zavarbaejtő jézusi kérdés nevelő szándékú volt. Fülöp pedig számolni kezd, s komoly gondban van, mert 200 dénár áru kenyér sem volna elegendő ennyi embernek, hogy nem jóllakásig, de mégis valami keveset hogy ennének. Nem tudni, hogy volt-e egyáltalán kezük ügyében ennyi pénz. A 200 dénárhoz vö: Mt 20,1. – Az 5000 megvendégelése az egyetlen olyan csoda, amit mind a

négy evangélium följegyez; az eltérések az evangéliumok sajátosságaiból adódnak. Nem valószínű, hogy Jézus a közelgő páskaünnep ellenében vitte volna végbe a kenyérszaporítást. Jelentősége inkább az, hogy mindazoknak, akik Isten országához és őhozzá ragaszkodnak, azok testi szükségéivel is törődik (Mt 6,33); s bár a jel ezúttal is egyszeri, s a továbbiakban Jézus kitér az elől, hogy folyamatosan tőle várhatnának csodálatos tápláltatást.

Eszközeink elégtelensége arra ösztönöz, hogy másokért érzett gondjainkat is őelé vigyük.

János 6,8–15 – Hálaadás és megelégités

A hagyomány szerint János evangelistának apostol-társa, András segített evangéliuma összeállításában. Így volt, vagy nem, de most is ő a kezdeményező (1,40kk), aki nem számol, hanem tájékozódni kezd, hogy vajon mennyi élelem található a sokaságnál. Mindössze csak annyi lett volna, amennyit sikerült kiderítenie? Volt talán olyan is, aki letagadta, eldugta készletét? Ellenben akad egy gyermek, aki örömmel mutatja meg öt árpakenyerét és két szárított, sózott halát. Felnőtteket szegényítő a készsége, hogy zokszó nélkül hajlandó átadni útravalóját Jézusnak. Beosztással egy hétig is eltartott volna neki – szűkösen, mert árpakenyéren alig megkelt sült lepények értendőek. Ez volt a szegények eledele; ismertek voltak másféle kenyerek is. Amije volt, Jézusnak átadva vált igazán áldássá; s végül ő sem maradt ki azok sorából, akik eleget kaptak belőle, pedig ő bele sem számított az 5000 férfi közé!

Nagy fű volt azon a helyen, Jézus utasítására telepszik le a sokaság; gondoljuk, hogy családi közösségek szerint, mintha emlékeztetne némileg a paskára. A férfiakat megszámolni így lehetett. A csodához hozzátartozott, hogy nem utólag, hanem előre számolták meg őket. Van mennyei beosztás is! Ezek után Jézus hálát ad (Mk 8,6; Mt 15,36). Az a szó áll itt, amit az úrvacsora szereztetésénél alkalmaz az ÚSZ (Mk 14,23; Mt 26,27; Lk 22,17kk; 1Kor 11,24; vö még: ApCsel 27,35). Élet vesszük azonban az igének, ha túl szertartásosan fogjuk fel a hálaadást, mert Jézus egyszerűen a kevésért ad hálát, s talán belefoglalta annak a gyermeknek a készségét is, hogy minden további nélkül átadta neki eddig gondosan őrizgetett tartalékát. A csoda lehetősége nemcsak Jézus személyében van, de a fenntartás nélküli hálaadásban is a nevetségesen kevésért. Minden őszinte hálaadás a lehetőségek tárházát nyitja meg. Osztani kezdi Jézus az ételt az ott ülőknek. Senki nem rohan oda, hogy előnyt csikarjon ki magának. Ékes a rend, és van önmérséklet is a résztvevőkben. Így jut elegendő kenyér és hal mindenki szüksége és kívánsága szerint, ízelítőjeként az Isten országának, ahol Jézus Úr-volta irányítása alatt rend és megelégitettség honol majd.

Ahol bőség van, van lazaság, meg pazarlás is, itt azonban rendet kell tenni. Tanítványainak a maradékot is össze kell szedniük, hogy semmi kárba ne vesszen. Minden tanítvány egy könnyű fűzfa-kosárnyival tér vissza, miután körbejártak. – Eközben a jóllakottak fölöttébb fellelkesültek. Szavaikból kihallik a fokozott váradalom, amit az utolsó napokban újból visszatérő Mózes iránt éreztek – az

5Móz 18,15.18 alapján. Voltaképpen helyesen ismerik föl, hogy Jézus az, akiben az az ígélet beteljesedik. Mégis félreértik őt és az ígét is, mert a mózesi helyen ígért próféta az ígét hozza, amit az Úr ad a szájába. Őket viszont most a könnyen kapott, csodamód megszaportított kenyér lelkesítette föl. Jézus átlát rajtuk, s a helyzet veszélyes következményein is; s mert királlyá óhajtanák tenni, visszavonul a hegyre egymagában.

Kenyérrel is él az ember, s ezt Jézus is tudja; de nemcsak kenyérrel él, ha élete igazán annak, azaz életnek nevezhető; de Isten ígétével is él az, aki igazán jót akar magának (5Móz 8,3).

János 6,16–21 – Úr a habok fölött

Innen visszatekintve az 1.v „túlsó part”-ja a Galileai-tenger ÉK-i szakasza lehetett, Bétsaida környéke, ahonnan Fülöp, András és Péter is származtak (1,44). Az lehetett ama puszta hely, a szinoptikus párhuzamok szerint, ami jelenthet lakatlant is, s ily módon nincs ellentétben az itt olvasható füves hellyel. Ámbár e részletre is érvényes az írásmagyarázati alapelv, hogy szükségtelen mindenáron egyeztetnünk az eltéréseket, mert vele üzenetszerű sajátosságokat fednénk el.

Estefelé innen indultak vissza a tanítványok, vévén Kapernaum felé az irányt. A 17.v-ből kivehető a szorongásuk, hogy Jézus még mindig nem érkezett meg. Akkor miért vágtak neki a szelektől korbácsolt vizeknek? Vélhetően előre megbeszélték az esetefelé leendő találkozást, de Jézus elmaradt, s ekkor döntöttek úgy, hogy nélküle szállnak hajóra. E helyt segítségül vehető a Mk 6,45; Mt 14,22 adata, hogy Jézus „készítette” őket, hogy menjenek át a túlsó partra. Jánosnál annyiban módosulhat a kényszerítés (amit talán jobb fordítanunk készítésnek, ld, mint fent!), hogy ha nem érkezne meg szürkületig, induljanak el nélküle. – A nagy szél okozta kedvezőtlen körülmények ellenére nekivágnak az átkelésnek, s el is jutnak mintegy 5 km távolsáig, ami a Bétsaida – Kapernaum távnak mintegy fele, azaz közepe a tó É-i harmadának. Ekkor pillantották meg Jézust, ahogy a tengeren járva feléjük közeledik. Megjelenése, külleme hasonló lehetett, mint majd a megdicsőülés hegyén, ami azonban Jánosnál hiányzik. Ezért is rémülnek meg, mivel őt így még nem látták. Ekkor szólítja meg őket az „Én vagyok” szavakkal; de ezt is első alkalommal alkalmazza irányukban (vö: 4,26), azért is fűzi hozzá: „ne féljete!” Oldódva az ijedtség bénultságából be akarták venni őt a hajóba, mintha menteniük kellene, legalább is segítenének neki. Míg evégett tesznek tétova, vagy elszánt mozdulatokat, máris észlelik, hogy már partra is értek. A táv második fele, immár Jézussal, észrevétlenül maradt el mögöttük, mintha repültek volna (vö: Zsolt 90,10, csak ott némi beletörődéssel az elmúlás miatt). Ővele, félelemben és örömben, gyorsan tűntek el a távolságok.

A Zsolt 77,17kk szerint: „Láttak téged a vizek, ó Isten, láttak a vizek és megremegtek... reszketett és rengett a föld. Utad a tengeren át vezetett, ösvényeid a nagy vizeken, lépteid nyoma nem látszott. Mint nyáját, úgy vezetted népedet Mózes és Áron által.” E mostani részlet az üdvtörténeti előzményekből érthető meg. Az egész f. hátterében a többször előtűnő ígélet áll, hogy Isten prófétát támaszt,

olyat, mint Mózes, s hogy Jézus az a megígért próféta, de több is annál. Nemcsak második Mózes, de ő a Fiú és a Messiás, s ahogy Isten Mózes által vezette át népét a tengeren megnyílt úton, száraz lábbal, úgy Jézusnak is hatalma van a habokon, hogy népét célhoz juttassa a háborgó tengeren át, egész a parti szárazig. Ha eloldjuk az ÓSZ-i előzményektől a hullámokon járó Jézus alakját, csupa, meseszerű talánnyá válik az egész, s azzal sem tudunk mit kezdeni, hogy mindjárt a célnál is találják magukat. – Neki van hatalma, hogy mély és ellenséges vizek háborgása közben is kijelentse magát és célhoz segítse. S az áhított cél sokkal közelebb van hozzánk, mint véljük!

János 6,22–27 – Nem mindegy miért fáradozom

Másnapra a sokaság megint csak megéhezhetett, amit az ige is sejtet (34). Keresik Jézust, hogy hová tűnhetett. Megállapítják, hogy nem volt a parton előző nap több hajó, csak egy. Azzal viszont tanítványai hajóztak el. Mi lett vele, hová mehetett és milyen vízi alkalmatossággal? – Néhány tébláboló szemtanút találnak. Tőlük kérdezősködnék, de ők sem tudtak választ adni Jézus hollétééről. Nem látták, talán nem is láthatták, amikor a tengeren járva a hajó után indult, amit csak tanítványai élhettek át. Az ŐSZ-i előzményekből, távoli párhuzamként még eszünkbe juthat a fényes felhő és a tűz-oszlop, ahogy Isten angyala azokkal vezette át népét a tengeren, s amikor az üldöző egyiptomiak túlságosan közelükbe értek, a más-kor fényt adó felhő a két tábor közé ékelődött, de akkor sötét maradt (2Móz 14,15kk), hogy elrejtse népét; az utánuk nyomulókat pedig távol tartsa. E mostani sokaság nem üldöző ugyan, mégis eléggé sötétben tapogatózó, ahogy tájékozódni próbál.

Aztán nemvárt irányból kapnak segítséget. Tibériásból(!) érkeznek hajók a kenyérsztás és a hálaadás helye(!) közelébe; mi okból, nem tudjuk. Érdeklődők lehetnek; a hírek akkor is gyors szárnyakon jártak. Mindjárt készek is a visszafordulásra abba az irányba, ahová, sejthetően, Jézus és kísérei távoztak; ami kapóra jön a „sokaság”-nak. Legtöbbje már hazaindult, szétszóródott, vagy élelem után nézett. A legkitartóbbak már elérnek néhány hajóban. Partot érve Kapernaumnál, tiszteletreméltó következetességgel keresik továbbra is Jézust. Fáradozásuk nem marad eredménytelen, mert végül is megtalálják, s mintha neheztelnének is, mialatt kérdezik, hogy mikor érkezett ide és miként. Jézus nem fedi fel, hogy a tengeren át, a saját lábán, majd meg a tanítványokkal hajón jött. A szentséghez nem való a látványkeltés, a szenzáció. El nem utasítja őket, csak tisztázza, hogy ők milyen lelkiállapotban vannak. Nem hízelgő visszahallaniuk, hogy keresésük valódi indoka csupán annyi, hogy ettek és jóllaktak; s ennek élménye megmozgatta képzeletüket. Már korábban is a csupán jelekhez kötődő hitet elégtelennek mondta Jézus (4,48). Nem tagadja, hogy fáradságot nem kímélve keresték és találták meg őt, azzal a reménnyel, hogy továbbra is enni kapnak tőle. Ez a vágyuk most nem teljesül. – Jobb volna, ha immár arra használnák erőiket, hogy az örök életre megmaradó eledelhez jussanak, amit majd az Emberfia ad nekik (27). E helyütt jövő időben áll az ígélet, s a f. további fejleményei során Jézus feltárja előttük, hogy ő maga ez az életadó, mennyből alászálló kenyér. – Ellenfelei csak

a 41.v után kapcsolódnak be a beszélgetésbe, ahol már tanítványai is jelen vannak. Jézus, a Szentlélektől megpecsételten, azaz megáldottan –, azoknak mondja el a lelki kenyérről szóló tanítását, akik hosszú keresés után végre rátaláltak, mert aki keres, az talál (Mt 7,7k), de szívleljék meg fönti intését a lelki kenyérről!

Elvárnánk Jézustól a könnyebb és olcsóbb, középszerű megoldásokat, de ő a kemény eledel lelket tápláló és edző ételével gondozza örök életünket már földi utunk során is, mert azt itt kell elkezdünk – ővele.

János 6,28–35 – Mennyből alászállt kenyér

A „mit tegyünk” kérdésben őszinteség és mégis félreértés van, mert azt gondolják, hogy őt keresvén, bármennyire tűvé is tettek érte mindent – úgy látszik, valami fontosat elfelejtettek megtenni. De mit? Azt is érzékelik, hogy minden fáradozásuk ellenére Isten valami nem tetszőt talált bennük. Mi lenne az, amivel megnyerhetnék őt? Egyértelmű a válasz: higgyetek abban, akit Isten küldött! Jézus, nem tolakodva, de határozottan úgy fogalmaz, mintha egy harmadik személyről beszélne. Hallgatói azért nyilván értik, hogy ő önmagáról szól. Csak kellene valami hitelesítés, hogy aláhúza személye kikerülhetetlenségét. Zsidó hagyomány szerint a Messiás majd hozza magával a manna (vö: Jel 2,17), megismételve, netán még fölül is múlva azt, amikor Mózes által mennyből való kenyeret hullatott alá népének (2Móz 16,4). A „mit cselekszel?” sürgetés is: tegyél már valamit! Jézus pedig a hit tettét kéri tőlük, ők meg a Mózeséhez hasonló, hitelesítő tettet várnának tőle; lehetőleg olyat, hogy jóllakasson.

Jézus nem tagadja a manna hajdani ajándékának fontosságát. Ismeri, mi van megírva Mózesnél; de az igazi mennyei, isteni (Zsolt 78,24k) kenyeret mégsem ő adta (tehát figyelmeztet Mózes túlértékelésére), hanem Isten adja közvetlenül, aki most is valódi, mennyei kenyeret ad a világnak, s ez maga Jézus. E kenyér igazából fölül is múlja az ŐSZ mannáját. Amaz a pusztában vándorló Izráélé volt, e mostani kenyér a világnak ad életet. Benne minden nép számára feltárul a lehetőség, hogy életadó kenyérhez jussanak és üdvösségük legyen őáltala. Hallgatói azonban csak éhségük kielégítésére tartják szükségesnek ezt a kenyeret, amit most is manna-szerű tápláléknak fognak fel: ez kell nekünk, Uram, ezt add nekünk folyvást. Az éhes ember kenyérrel álmodik (vö: Lk 15,17), mert mindig evésen jár az esze, de rá kell jönnie, hogy a földi kenyérrel lehető megelégtettséghez is a mennyei kenyér: Jézus elfogadásán át visz az út. Őbenne teljesedik be az Ézs 55,1kk ígérete. Erre is gondolhatott Jézus, amikor nemcsak kenyérről, de szomjazók megelégtetéséről is beszélt. Emlékezetünkbe idézve a samáriaia asszonymal folytatott beszélgetését, s az asszony kérését is (4,13kk), ami párja az itteni 34.v-nek.

Hogy minden tisztán álljon előttük, Jézus megint elmond egy „Én vagyok” kinyilatkoztatást. Kijelenti magát nekik: ő az életadó kenyér. A halottat értelmetlen dolog táplálni, előbb életet kell neki adni, föl kell támasztani, hogy aztán képes legyen a táplálkozásra. Jézus ennyiben is más, és több mint akár a manna, vagy bármely

eleség volt valaha is. Ő életadó kenyér. Aki pedig őhöz megy, hisz őbenne, az nem éhez, nem szomjazik meg többé. Miként értsük ezt? Nem arról van szó, hogy elege van, eltelt vele, s nem kívánja többé; hanem: előjőve a lelki halából (vö: Lk 16,24!) Jézus által él és vigasztaltatik. Átkerül a halál zónájából az élet területére, mert nem a halál tulajdona, hanem az életé. – Az életadó Úr minden éhség és szomjúság megelégtetője!

János 6,36–42 – A Fiú és József fia

Jelek – látás – hit, ez volna a Jézust keresők sorrendje. Jézus jeleket tesz tanítványai bizonyosságának erősítésére, mert tetteitől nem különíthető el a személye. Míg a jeleket követelők dologiasítanak ajándékait, Jézus személyessé teszi hívását. Jelek és csodák csak jeladások őrá, aki a legfőbb jel, benne kell hinniük. Jézus nem először mondja, mint most a kenyeret kérő sokaságnak(36) is, hogy bár látták őt ily módon; tehát nem most látják először, mégsem hisznek benne.

Anélkül, hogy a felelősséget Istenre hárítanák, az elfogadás, vagy elutasítás háttérben isteni döntés munkálkodik, mert azok mennek őhozzá, akiket az Atya ad neki, ő pedig nem taszítja el magától a hozzá érkezőt. A fogalmazás jelent idéző, de megelőzi egy múltbeli döntést. Az Atya, közösségben a Fiúval, egyszer döntött, hogy kiket ad át neki megtartásra. Örök döntése jelenidejűvé válik, amikor életünk során szavát hallva, hozzá megyünk. A Fiú személye felől tekintve folyamatosan él és hat az Atya örök végzése. Eszerint úgy őrzi övéit, hogy sem ők (17,12), sem az őket illető isteni ajándékok ne vesszenek el; s ez nemcsak a jelenig hat, de az utolsó napon leendő feltámasztásig is. – Van tehát születésünk előtti része annak, hogy az övé vagyunk, ez juttat el a hit elfogadó mozdulatához, hordoz halálunkig és teljes érvénnyel tart meg utána is. Haló porunkban sem elveszettek, hanem megmentettek, megtartottak vagyunk; s ő előhív majd nem portestben leendő feltámadásra. Ez az akarata Istennek, amit a Fiúra bízott, hogy azt elvégezze. – Ismételten beszél Jézus arról, hogy immár nem az elveszés miatt szükséges a megmentés, hanem, az örök élettel lehető megajándékozás felől tekintve, az Atya akarata szerint kell annak megtörténnie. Aki látja a Fiút, méghozzá úgy, hogy egyetlen jelként látja, és hisz benne, annak örök élete lesz, s így érkezik el a feltámadásig. Az lesz – az Atya akaratából – megtartásunk betetőzése.

Közben Jézus hallgatóságához, tehát, akik a sokaságból eljutottak hozzá, valamint tanítványainak szélesebb köréhez (66) ellenfelei is felcsatlakoztak, s most hangot adnak nemtetszésüknek. – E f. jézusi tanítása vízvázasztónak is nevezhető, mert majd tanítványainak szélesebb körét is megrostálja azzal, amiket még ezek után fog kijelenteni. A „zsidók” jelzik először, hogy ők is itt vannak (tkp. a rangosabb, tanultabb réteg) és ők is zúgolódnak, ahogy a nép zúgott-morgott, mielőtt a manna ajándékát meg nem kapták volna (2Móz 16,2. A LXX-ban ugyanaz a szó áll, mint emitt a 41kk-ben). Zúgolódásuk

indoka Jézus amaz állítása, hogy ő az a kenyér, amely – úgymond – a mennyből szállt alá. Jézus ezzel nem tagadja anyjától lett születését, de azt fejezi ki, hogy már születése előtt is élt. Az örök ige, a Fiú öltött testet, amikor az ige testté lett (1,14). Ebből azonban a látván nem látók (Mt 13,13) csak annyit észlelnek, hogy József – úgymond – az apja, és anyját is ismerik (Mária nevét soha nem írja le ez az evangélium). Mennyből lett alászállását azonban nem értik és Jézus sem magyarázkodik.

Ami nekünk a hit számára valóság őbenne, hit hiányában vaksi tapogatózás csupán. Hit nélkül felfoghatatlan, sőt botránkoztató. – Az őszintén kereső legelső kérése legyen: Adj Uram hitet tetteid fölismerésére, hogy azt értem is tetted, mert elvégezted!

János 6,43–51 – Az élő kenyér

Magyarázkodás helyett megértő intést kapnak az egymás között zúgó-morgó bírálók, mert, végső soron csak az mehet őhozzá, akit az Atya vonz. A szinte ellenállhatatlan vonzás (a 12,32-ben is) meghatározó jelegzetessége János evangéliumának, mert bizonyos abban, hogy akit az Atya, ill. a keresztre fölemelt Jézus vonz, az minden akadályt kiiktató elhatározással fog menni őhozzá. Ez határozta meg a keleti keresztyénség kegyességét immár két évezreden túl is, ahol szinte teljesen hiányzik a misszió, mert hisznek a kultusz vonzásában. Mégsem állítható, hogy nincs szükség misszióra, de a teljes ívű bibliai kegyességhez a János-szerű hitélet is hozzátartozik. Végül is ott eredményes a misszió, ahol győz a Szentháromság Isten vonzása. Akinek ily módon van Lélek szerinti feltámadása még ebben az életben, annak lesz örök életre szóló feltámasztása az utolsó napon.

A főtebb kifejtett vonzás nem képzelhető el gépiesen; hanem az írott és hirdetett ige által, pneumatikusan, azaz a Szentlélek által, hitben lehetséges. Sőt kívánatos – mindenféle visszaélés ellenére –, az Írások olvasása, hallgatása, tanulmányozása, úgy, mint új életet adó, teremő szót hallva, s nem, mint törvénykönyvet kézbe véve. Jézus prófétai idézeteket hoz elő arra, hogy mindnyájan lehetnek Istentől tanítottak (Ézs 54,13; Jer 31,33k; vö: Zsid 8,8k), melynek valódi helye a gyülekezet közössége a szeretet gyakorlásában, a távolabbi testvéreket segítő diakóniában is (1Thessz 4,9kk). A megszentelődés folyamatának természetesen egyszer el kell kezdődnie. Aki hallja szólni az Atyát és engedi magát megszólítani, az tanult igazán, ennek folytán megy Jézushoz. A félreértést máris kizárja Jézus, hogy valami rendkívüli elragadtatást kellene értenünk ezen, melyben pl. Istent pillanthatnák meg személyesen. Nem! Csak a Fiú látta az Atyát, a mi dolgunk a hit; de aki Jézust látja, látja az Atyát is (14,9).

Szükséges, hogy Jézus még egyszer kimondja a botránkozást és zúgolódást keltő kijelentést: ő az élet kenyere; az életadó kenyér; s fölülmúlja azt, amiben az atyák részesedtek, mert ők – bár ették a mannát –, mégis meghaltak. Ő ellenben olyan mennyből alászállt kenyér, hogy aki eszik abból, az az örökéletre tekintettel, nem fog meghalni. Ilyen értelemben szól majd Mártának is Lázár feltámasztása előtt (11,26). – Korábban már beszélt (5,29) életre, ill. ítéletre leendő feltámasztásról; értelemszerűen mindkettőhöz hozzáfűzendő, hogy „örök”. Sarkítottan fogalmazva: ő az élő kenyér, s aki eszik

e kenyérből, élni fog örökké. Már eddig is képzavarig fokozott belső feszültséggel volt telítve a szava, még inkább az, hogy az általa e világ életéért odaadott kenyér: (hús)test. Más, mondhatjuk testiesebb szó ez, mint amit az úrvacsora szereztetésekor alkalmazott Jézus saját testére nézve (Mt 26,26 par; 1Kor 11,24). Ne feledjük, hogy a manna csodáját hússal lett tápláltatás követett (2Móz 16,11kk; Zsolt 105,40), ami pedig egy későbbi alkalommal sokak halálába torkollott (4Móz 11,31kk). Mindezekből az következik, hogy testének evése, melyet kenyérnek, s közvetve (hús)testnek is nevez (szarksz), legelőbb is az elfogadásban a hitet jelenti. – Az evés – áttételesen – a közösség gyakorlása. A hit valódi közösség Jézussal.

János 6,52–59 – Örök életre szóló közösség

Jézus tanítása hallatán a zsidók hevesen vitáznak, szinte hajba kapnak. Voltak talán, akik helyeselték? Vagy már az a vita kezdődött el, amely aztán keresztyén jelleggel folytatódott az egyháztörténet során a „hogyan”-ról? Jézus nem válaszol a kérdésre: „Hogyan adhatná ez nekünk a testét eledelül?”. Mégis némiképpen nekünk is értenünk kell, mit ért ő teste evésén, vére ivásán, amit szinte elviselhetetlenségig fokoz, midőn négyszer is nem csupán evésről, de rágásról beszél; de hát a tanításokat is jól meg kell rágnunk olykor! – Ami újfent képes-beszéd!

Mint már az ŐSZ-ben is, kenyeret enni tkp. étkezést, a kenyér pedig általában eledelt, sőt megélhetést is jelent: Jézus teste e helyütt igazi étel, s vére igazi ital (55). Maga Jézus is beszélt már korábban is arról, hogy neki az az eledele, hogy az Atya akaratát cselekszi (4,52). A Péld 9,5 szerint a bölcsesség hívogatja házába és asztalához a tapasztalatlant, s együgyűt, ami, úgy gondoljuk, a zsinagógai írástanulmányozást jelenti; s Jézus most, mint kiderül a végén (59), a kapernaumi zsinagógában van! – Az 56.v. szerint, aki eszi az ő testét és issza a vérét, az marad őbenne, s ő is benne marad a belőle részesedőben. Eszerint az étkezés a szoros közösség, a benne lehető részesedés megvalósulása, – átvitt értelemben; mégis valóságosan, ami akkor is igaz, ha nem követi közös étkezés. Így enni és inni belőle a teljes közösséget, elfogadást és hitet jelenti, s az állandó benne maradást szintűgy. Nincs abban élet, aki ezt nem vállalja. Aki őhozzá megy, befogadja, hiszi, engedi, hogy Jézus élete a részévé váljon, annak örök élete van. Ő pedig feltámasztja azt az utolsó napon. Nincs más, örök életre tápláló eledel, csak egyedül ő! Jézust is az élteti, hogy az Atya küldte őt, s így általa él; hasonlóképpen fog élni mindaz, aki az evéssel és az ivással magyarázott módon teljesen eggyé lesz övele. Pál apostol szerint: „többé tehát nem én élek, hanem Krisztus él bennem” (Gal 2,20). Nem fogható e kenyérhez még a hajdanvolt manna sem. Ámbár az atyák azt ették a pusztában, mégis meghaltak, aki ellenben e mennyből alászállt kenyeret „eszi”, az az örökélet minősége szerint fog élni, ami már a jelenben kezdetét veszi.

Végül is, van-e köze a sarkítottan fogalmazott jézusi tanításnak az úrvacsorához? János evangéliuma nem írja le az úrvacsora szereztetését, helyette az utolsó vacsora alkalmával a lábmosás története olvasható (13,1kk). Bele kell törődnünk, hogy csak feltételezéseig juthatunk el. Már láttuk, hogy a hogyan, s a mi módon kérdésére

Jézus nem adott választ. Tehát, ha van is összefüggése az igének itt az úrvacsorával, nem szolgáltat érveket az egyháztörténet úrvacsora-vitáihoz. Az ÓSZ-hez képest új elem volt az első gyülekezet életében, hogy a tanítással és imádkozással körítve, egyenrangú elemként fölvtették a közösséget és a kenyér megtörését (ApCsel 2,42), ami aztán a korinthusiaknál odáig fajult, hogy nem különböztették meg az Úr kenyerének evését, poharának ivását a mindennapos étkezéstől (1Kor 11,20kk), amit az apostol kiigazít.

Jézus képesbeszéde, az evés és ivás alkalmazásával, a hit és az ővele lehető közösség életszerűségét szolgálja, amit kiábrázol, megpecsétel a gyülekezet asztalközössége.

János 6,60–71 – Tanítványok a rostában

Jézus mostani beszéde, szembeszököen, tanítványait is megbotráncoztatja. Azt ui. nem tudjuk, hogy bírálói milyen indulatokkal széledtek szét, de a tanítványok zúgolódása megfogalmazódik: kemény beszéd ez! Nem tudjuk feldolgozni magunkban, s magunknak. A Zsid 5,12.14. „kemény eledel”-t emleget, egyéb kifejezésekkel. Mégis a nyelvi eszközök közel állanak az evés fogalomköréhez, amiről épp az imént hallottak a tanítványok. Jézus, mint aki mindent jól tudja, még sokkal több eseményekre is fölkészíti őket, mert majd meglátják az Emberfiát fölmenni oda, ahol előzőleg volt. Ez a kijelentés egybehangzó a mennybemenetelről szóló további hagyományokkal (Mk 16,19; Lk 24,51; ApCsel 1,9k). – Majd pedig, váratlan fordulattal, arról kezd beszélni, hogy a Lélek az, aki életre kelt, a test nem használ semmit. Ha más mondaná, ráfoghatnánk, hogy szándékosan mond ellene a nemrég hallottaknak; de hát ezt maga Jézus mondja, azzal kiegészítve, hogy a nekik mondott beszédek Lélek és élet! Ezzel mindent a helyére tesz, s innen visszapillantva, úgy tetszik, mintha az előbb teste rágásáról és vére ivásáról szólván ő maga akarta volna kemény beszédével megrostálni, főként a tanítványait, hogy kihulljanak, akik nem hisznek, s akiket kezdettől fogva ilyennek ismert; sőt azt is tudta már, ki fogja őt elárulni. De hát már beszélt nekik arról is, hogy csak az képes őhöz menni, akinek ezt az Atya megadta; s nem fog rátalálni az, aki elől elrejtette, még ha testközelen van is hozzá. A 63.v azt a felfogást erősíti bennünk – ami felé hajlott az előző egység magyarázata is –, hogy az alkalmazott (hús)test szó ellenére, a mondottak nem testi evés és ivás módján értendők, mert a test (a szó ugyanaz) nem használ semmit. – Igéjét befogadva őt magát fogadják be hallgatói, s életre jutnak a Szentlélek által.

Jézus galileai szolgálatának vége felé kezdenek elmaradozni azok, akik csak külsőleg csapódtak oda a tanítványi körhöz. Vízválasztó ez a tanítványi közösség életében; s most meg kell kérdeznie, hogy a 12 is el akar-e menni. Itt háromszor, s majd még a 20,24-ben olvasható a tanítványok számszerű adata. – Voltaképpen Jézus szabad utat ad nekik: ha akarnak, elmehetnek. A lelkiismeretig elható kérdésben azonban megnő a vonzás, s legyőzi a megütközést. Így a többi nevében is szól Simon Péter: egyedül csak Jézusnál találtak örök életet munkáló tanítást, ki máshoz mehetnének? S ők már elhitték, és e bizonyosságban senkifia sem rendíthetné meg őket, mert tudják, hogy Jézus az Istennek Szentje. Ritka messiási név ez!

Egy magyarázó rámutat, hogy a „te vagy” a jézusi „Én vagyok” ráfelelő, hitvalló párja; Jézust pedig az Atya szentelte meg (10,36). – Aztán „ördög”-nek nevezi Jézus azt, aki az általa kiválasztott 12-ből elfogja őt árulni. A záró v. az evangelista megjegyzése, hogy kire utal Jézus megjegyzése, azaz hogy Iskáriótes Júdásra.

Jézus kezében az ige most különösen élő és ható eszköz volt, élesebb minden kétélű kardnál (Zsid 4,12k). Engedjük nyílt szívvel, hogy megítélje, megrostalja szándékainkat, gondolatainkat; ha így viselkedünk, ő megakadályozza, hogy elkalandozó indulataink és gondolataink tettekké váljanak.

János 7,1–9 – Jézus és testvérei

Fantasztikus részlet, amit kár lenne elszürkíteniünk! Bepillantást ad ui. Jézus és testvérei kapcsolatába, melyet egyáltalán nem nevezhetünk zavartalannak; s odafülelhetünk, mit beszélnek egymással. Igen, mert Jézusnak voltak testvérei. Az Egyszülött Fiú nem volt Máriának egykéje, mert Jézus neki „elsőszülött fia” volt (Lk 2,7!). A Mk 6,3; Mt 13, 55kk közli is öccseinek nevét: Jakab, József, Júdás és Simon, húgait pedig csak összegezve említik. A névadásból esetleg kihallható a Jákób és fiai, valamint a Makkabeusok iránti tisztelet a családban.

Jézus egyelőre még Galileában jár és végzi munkáját, már csak azért is, mert Júdeában megölését fontolgatják, akiknek érdekeit már megsértette, pl. a templomtisztítás alkalmával (2,13kk). Nem kereste a szenvedést, ha kellett ki is tért ellenfelei elől, de ha mégis az Atya indította, késedelem nélkül vállalt mindent. A szenvedés ideje azonban most még nem érkezett el.

Népszerű volt az őszi lombsátor-ünnep; szőlő, gyümölcs, olajbogyó szüretelése alkalmából 7+1 napig tartott. A házak lapos tetőin lombokból rakott sátrakban laktak, emlékezve az atyák vándorlására is a pusztában (3Móz 23,33kk; 5Móz 16,13kk). Testvérei nem mondják, hogy felmennek az ünnepre, pedig biztos, hogy nagyban készülődtek, de sejtethő, hogy nem akartak Jézussal együtt menni. Gondolják, hogy menjen ő előbb, aztán ők is útrakelnek. Az 5.v kimondja, hogy nem hittek benne. Furcsa módon, emiatt küldik: menj innen, eredj Júdeába (az ottani) tanítványaid hadd lássák dolgaidat. Kis híján kimondják: az itteniek már úgylis majdnem elfogytak. Némi sápadt remény is felsejlik, s tán' éledez is bennük: hátha! Hátha mégis ő lesz a Messiás. Ha viszont azt akarja, hogy elismerjék, ne cselekedjék titokban, lépjen fel, mutassa meg magát a világ előtt! Jellegzetesen zsidó Messiás-váradalmuk van! Jézus erre még inkább a veséjükbe lát, de teljes komolysággal válaszol: az ő ideje még nem jött el. Ti bármikor indulhattok, látom úgylis, hogy már tűkön ültök, menjetek fel hát az ünnepre! Tehát bízvást megtehetik, amiben eddig is ügyeskedtek, hogy miként lehetne lerázni magukról Jézust. Ebben egyhúron pendültek; őt kifelejtve, szerettek volna túljárni az eszén. Az öccsök és húgok összejátszása a családban a legtekintélyesebb elsőszülött ellen, aki esetleg – ha József apjuk már nem élt –, családfőnek is számított. Egyetlen hely az igében, ahol Jézust ily egyedülálló módon szemlélhetjük a családi kör feszültségei

közepette. Názáretben történt mindez? Nem tudható, de rendkívül szemléletes!

A testvérek, ha így nem, másként mégis elérték céljukat. Sikerült fölmenniük az ünnepre Jézus nélkül, végül is ezen ügyeskedtek. Ő pedig nyugodtan marad továbbra is otthon, mert még nem kapott indíttatást mennyei Atyjától, hogy induljon. Egyébként sem kívánta magát ráerőltetni testvéreire. És mégis – családfőként –, ő döntött, mert ő küldte ifjabb testvéreit föl az ünnepre! Aztán majd eljön testvérei hitrejutásának is az ideje (ApCsel 1,14), s ők is veszik a Szentlelket.

Mit meg nem teszünk, mily agyafúrtak vagyunk a kimagyarázkodásban, ha végképp ki akarjuk hagyni őt még vallásos buzgóságainkból is. Tovább is van, mondjam még?

János 7,10–18 – Az ünnepen

Testvérei elindulása után Jézus is fölment az ünnepre. Önkéntelenül is felöltik bennünk: egyedül? Hol vannak a tanítványok? Ha úgy mond: rangrejte érkezett Jeruzsálembe, elképzelhető, hogy tanítványai nélkül, akik csak a 9,2-ben bukkannak föl újra mellette. Ezek szerint lehetett olyan időszak, amikor Jézus családja körében tartózkodott, s így egymaga tette meg az utat Jeruzsálembe. – Mi az oka magát elrejtő szándékának? Bár ez nem tartott hosszú ideig, mert néhány nap elteltével, az ünnepi hét közepén nyilvánosan mutatkozik meg a templomban. Körültekintő mozgásának oka még mindig az, hogy korábbi két ottléte (2,13kk; 5,1kk) alkalmával már magára haragította a templomi hatóságot, s a szombat-törvény megtartására éberrel vigyázó írástudókat. Megelőző látogatásai azonban mélyen érintették az embereket. Őt keresik az ünnepen, némelyeknek őszintén hiányzik, nélküle nem ünnep az a hét. A nézetek megoszlanak, van olyan is, aki jónak mondja, mások épp az ellenkezőjét állítják, hogy nem több ő, mint egyike a messiás-önjelölteknek, akik nem sokkal fellépésük után csúfos véget értek. Tehát – szerintük –, Jézus is csak félrevezeti a népet. Hogy kicsoda Jézus, vízbe dobott kő gyanánt hullámszik át a lelkeken. Közben pedig a helyzet ismeretében, joggal félnek, mert Jézus elevenére tapintott ellenfeleinek. Még neve kiejtése is veszélyt idézhet a fejükre. Hiányérzet, félelem, keresés, helyénvaló állásfoglalás, ellenvélemények kavarnak a lelkekben, miközben csak visszafogott suttogással mernek egymás közt beszélni róla – zarándokok, meg jeruzsálemiek egyaránt. És a testvérei vajon miként vélekedtek? – Jézus személyén sosem lehet túllépni, s ébredés kezdődik, ha megint kezdi foglalkoztatni az embert, hogy ki volt ő, s kicsoda ő ma is az ember, s a világ számára? – Mások folyton kiiktatnák, nem véve tudomást róla, s egyszeriben áttöri a közöny és a megvetés falait, s a lelkekben újból érdeklődés támad, mert őt nem lehet leírni, múlttá tenni, eltemetni. Ráfogott halálból, ha kell, ismételten feltámad, pedig Ő folyamatosan él, mióta csak feltámadt, s ha fölébred valahol a várakozás, a vágy utána, ő nem hagy válasz nélkül senkit. Tanújelét adja jelenlétének és beszélni kezd igéjéből. A hangzavarból ma is kihallja a szorongva keresők, a szabadulásra vágyók őszinte érdeklődését.

Az ünnep kellős közepén tehát tanítani kezd a templomban. Ellenfelei bémultan ámulnak, nekik talány, hogy ki ő, hiszen nem tanult egyetlen rabbiiskolában sem. Honnan ismeri az írást és az Írásokat? Tanítása az őt küldő Atyáé. Jézus tőle vette és adja tovább, mert nem

a maga dicsőségét keresi, hanem az Atyáét. Nincs e dologban semmi gonoszság őbenne. Mintha a félrevezetés vádját is szeretné megválaszolni. – Fontos sorrendi megállapítás a 17.v-é: mindenekelőtt az a kérdés, hogy akarjuk-e cselekedni Isten akaratát, mert e készségből származhat az Istentől lett dolgok helyes fölismerése. Az ő hívására nem lehet azt mondanunk: majd meglátom! Így soha nem születik meg igaz hitbeli ismeret. Csak akaratának engedve ajándékoz meg személyes ismeretével.

János 7,19–30 – Igazmondásra: gyilkos szándék!

Hasznos lehet, ha a bibliaolvasó betekinthez az igével lehető elmélyedt, felelős, tudományos foglalkozás dolgaiba. Előttünk ez a részlet, közelebből a (19)21–24 v-ek. Jézus egyetlen ember gyógyításáról beszél, amit szombaton tett. Erről már az 5.f első felében olvashattunk. Azóta újból megjárta Galileát, hosszabb idő telt tehát el, s bár mindenki élénken emlékezett a Betesda tavánál történetekre, s kihatásaira, a fönti v-ek mégis úgy hatnak, mintha inkább a megelőző jeruzsálemi tartózkodás idején hangzottak volna el; s meglehet, hogy így is van. – Itt tehát kitapinthatóvá lesz az evangélium összeállításának emberi oldala. Előnye, hogy mi is észrevehetjük a gondosságot, mellyel minden fennmaradt kis hagyomány-részletet igyekeztek megőrizni az egyház legfőbb lelki kincsei közt.

Jézus maga mondja ki, nevezi meg ellenlábasai szándékát, hogy meg akarják ölni. A tájékozatlan sokaság, főként a zárandokok, akikhez nem jutottak el a befolyásos körökből kiszivárgó hírek foszlányai (25), képtelenségnek tartják, hogy éppen Jézust akarná bárki is megölni. A baj tehát Jézusban lehet, képzelődik, rémeket lát. Ezt rejti ama feltételezésük, hogy démon van benne. Jézus pedig, folytatva a szombat vélt megsértésén támadt vitát, kimondja, hogy ellenfelei minduntalan megsértik Mózes törvényét, sőt egész kegyességi gyakorlatuk hajlik erre, hiszen szombaton is végrehajtják a körülmetélést. Pedig az munkavégzésnek minősül. Mivel ezt megcselekszik, vessék egybe azzal, hogy ő egyetlen embert gyógyított meg szombaton (5,8k). Éppé, egészségessé tette, ahogy Isten az embert jókedvében elgondolta és megalkotta. Jézus pedig avégre jött, hogy a bűn, a betegség, a keserűség, a tehetetlenség és a halál rombolását legyőzze, helyreállítva azt az épséget, ami a bűn közbejött előtt megvolt az emberben, Istennel is zavartalan közösségben. Nem áthágta, inkább betöltötte a szombat törvényét gyógyításával, mert helyreállt az Istennel áhított közössége is a gyógyultnak, hiszen az mindjárt a templomba ment. Eleget tudott tenni lelkiismerete szavának, hogy hálát adjon Istennek (bár erről kifejezetten nem beszél az ige), s Jézus ott beszélt vele ismét (5,14), s lám Jézus is bement szombaton a templomba. Igazából nem megveti, de betölti a nap szentségét.

A jobban tájékozott jeruzsálemiek is elcsodálkoznak, tudva arról, hogy Jézus megölését tervezik, s most meg ott tanít a templomban, akadálytalanul. Mégis fölismerték volna, hogy ő a Messiás? – a két szövetség közötti idő (intertestamentális időszak) zsidó iratai sze-

rint a Messiás majd az ismeretlenségből lép elő. Jézusra ez nem áll! – mondják –, mert köztudott honnan származik. – Jézus kiáltva szól: ismeritek ugyan, honnan való vagyok; de aki engem küldött, őt nem ismeritek, mert nem saját ötletem szerint szólok és cselekszem. Őt ui. csak én ismerem, mivel akaratát cselekszem. De ti nem ismeritek, ezért akartok megölni engem.

Kezüket a legszívesebben máris rátennék, de Jézus órája még nem jött el. Ellene a gonosz csak akkor léphet fel, ha szabad utat kap.

János 7,31–39 – Fáziseltolódás

Az áttörő fölismerés még hiányzik azoknál, akik tudnak a Messiás érkezéséről; sőt várják is őt. Arról is tudnak, hogy majd jeleket fog tenni. Az általa tett jelek alapján már hisznek Jézusnak –, de még nem mondható el, hogy hisznek benne, mert e két ismeret nem egyesült egy fókuszban. Mintha kettős-látásuk lenne, mert még ráismeréssé kellene tisztulnia, hogy fölismerjék: Jézus a rég várt Messiás, s szükségtelen rajta kívül valaki másra várniuk. Az emberek mindezt suttogva tárgyalják maguk között. A szót azonban akkor is hordták-vitték az örökké kíváncsiskodók. Szervezetten is történhetett, de ösztönös is lehetett és híre máris bejutott a vezetőkhez, s azok rögvést intézkednek. Kiküldik a templomőrséget, hogy a még nagyobb bajt megelőzendő, azonnal fogják el Jézust. A szolgálak azonban üres kézzel térnek majd vissza (45k).

Eközben Jézus most mondja ki először, hogy e földi szolgálatának kevés ideje van csak hátra. Veletek vagyok, de számotokra e lehetőség nem fog sokáig tartani. „Keressétek az Urat, amíg megtalálható, ... amíg közel van!” (Ézs 55,6). Vannak kiválképpen alkalmas idők, amikor a messiási név: Immánuel, „velünk az Isten” gazdája, karnyújtásnyira van tőlünk. Kedvező most az alkalom, hogy személyét, kegyelmét befogadjuk. A hívogató lehetőség múltán, a megkésve ébredő nyugtalan ember keresését nevezte a cím fáziseltolódásnak, amikor az ámószi prófécia teljeseedik be ítéletesen, mely szerint az Úr éhséget és szomjúságot bocsát a földre, nem kenyér és víz utáni óhajtozást, hanem Isten ígéje utánit; de mindhiába lesz a támolgyás és bolyongás egyik égtájtól a másikig, az Úr ígéje nem lesz megtalálható. Lehet, hogy Istennek e kemény ítélete halasztódik, s az éhség és szomjúság kiábrázolta vágyakozás végre összetalálkozhat az érkező Úrral, és hívogató ígéjével. De mindig az első lehetőséget kell haladéktalanul megragadnunk, mert az újabb eshetőség már küzdelmesebben érhető el imádsággal, s az Úr hozzánk hajlásával (vö: Ám 8,11kk).

Ezért kiált Jézus sürgetően az ünnep utolsó nagy napján, a hetedik napon, hogy aki szomjúhozik, most jöjjön hozzá és igyék. – Ezen a napon ünnepi menettel érkeztek a Siloám forrásához, s ott egy arany kannát megtöltve vízzel tértek vissza a templomhoz, hogy azt, borral keverve italáldozatként bemutassák. Jézus eközben magához hívja a szomjazókat; s aki őhozá megy, azaz hisz benne, abban forrás támad, hogy mások is ihassanak az élő vízből. Már a samáriai asszonynak is beszélt erről (4,14), most pedig az Írás be-

teljesedésére utal, ami elsőrenden az Ézs 58,11-re vezethető vissza, s vannak még további ideillő helyek: Ézs12,3; Ez 47,1kk; Zak 14,8. Jézus ígérete megihleti a képzeletet és mégis nehezen érthető. Ezért fűzi hozzá az evangelista, hogy ha a benne hívők veszik a Szentlelket, általa válik szavuk Isten igéjévé, életet munkáló igehirdetéssé. Az élő víz folyama, emberek szájából, a szó bizonyágtétele, főként az igehirdetés. – A kedvező alkalom mindig a ma, mert most időben is egybeesik a kegyelem hívása és szívünk nyugtalan keresése, mély szomjúságunk megelégtetésére.

Minden ünnep igazi tartalmát, Szentlelke és igéje által, Jézus adja meg.

János 7,40–53 – A lenézett Galilea

Jézus jelenléte mindenkit állásfoglalásra készítet, ellene, vagy mellette lehetőt. Senki sem maradhat abban az állapotban, amiben addig leledzett. Tettei és szava a lelkek mélyéig mozgásba hozták az állóvizeket, s egyaránt felszínre törtek reménységek és indulatok. Lehet, hogy a kiáltó hívásra maga Jézus is áthatóbb eredményt várt; szívet-lelket hálára indító lett volna, ha némelyek e szavakkal állnak elő: itt vagyok, Uram, én is szomjazom, de most már csak hozzád jövök, mert senki mástól nem várhatok megelégtét. Ehelyett tárgyilagosságot színlelő igenek, vagy fenntartásokat hangoztató megnyilvánulások hangzanak el, ütköznek egymással. Ezek sem lebecsülendők; ez is eredmény! Ma is szent elégedetlenség rezdül bennünk, ha csak szálanként jönnek elő határozott megtéréssel emberek, s a többség csak kimozdul rejtekéből, önigazságából, tetszettségéből és lelki igénytelenségéből. Becsüljük meg, ha a határozott hívás ellenére a látható eredmény csupán ennyi. Mert íme, itt is a leginkább készséges megnyilatkozás az, hogy valóban ő a Messiás. Mások a végidők prófétájának mondják, melyről már több alkalommal tettünk említést az 5Móz 18,15kk-re hivatkozva, amelyből mégis hamarosan megszülethet a fölismerés, hogy ő nagyobb az elődöknél (4,12; 5,36; 8,53). A köztudatban azonban nem sok bizalom fűződött a Galileából jelentkező vezetőkhöz és mozgalmakhoz. Már Nátánáel is azt kérdezte, hogy Názáretből származhat-e bármi jó is (1,46). Mások meg – helyesen –, az Írásra, közelebbről a Mik 5,1-re hivatkoznak, hogy a Dávid magvából és Betlehemből kell a Messiásnak származnia. Ráhibáznak, de nincsenek tájékozódva a három évtizeddel korábban történekekről. Vagy mégis, mert ismerik a Mt. és Lk. fedolgozta hagyományt? – A nép között is szakadás támad a véleményekben; tettelegesséig azonban nem fajulnak az ellentétek. Közben némelyek már el is akarták fogni Jézust, tervük mégis anynyiban marad.

Eközben a fogd meg szolgák is visszaérkeznek a Nagytanács színe elé, akik felelősségre vonják őket, hogy miért nem hozták el Jézust, ha kell, erővel is. Válaszukból kiderül, hogy Jézus beszéde lenyűgözte őket, s egyszerűen kiestek a szerepükből. Meg is kapják a fejmosást: már titeket is félrevezetett? Nézzétek meg, hogy a mérvadó személyek között hitt-e valaki is neki? Az pedig, hogy a „föld népe” miket fecseg, nem oszt, s nem szoroz. Különben sem képes ez az alja nép a törvény megtartására, s ez okból eleve átkozott! A későbbiekben is részletes taglalásba bocsátkoznak a rabbik, hogy kik tartoztak

a föld népéhez, az ám-há-árec közé, akik foglalkozásuk, származásuk, vagyoni helyzetük miatt képtelenek megtartani a törvényt. Jézus viszont nem finnyáskodott, ha róluk volt szó; sőt jobban szánta a pásztor nélküli, elgyötört sokaságot (Mt 9,36), mint az úgymond igazakat. És mégsem maradt a főemberek közül sem mindőjük hatás nélkül. Óvatoskodva ugyan, de Nikodémus igazságot kereső, bíráló ellenvetést kockáztat meg. Mindjárt galileainak bélyegzik és lehurrogják, de a lelkekben mindenütt forr valami.

Előítéletektől mentesen, józan, de bátor állásfoglalás a hit. A Jézussal lehető személyes közösségnek adva egyedül esélyt, szakítani kell a csoportérdekekkel!

János 8,1–11 – Felmentő ítélet

Az Újszövetség összeállítói ráelve e hagyomány-részletre, mindjárt fölismerték, hogy teljesen hiteles, mert tartalmában, mindenestől Jézusra jellemző adat. Mégis hová illesszék? Mivel egyik evangéliumba sem lehet zökkenőmentesen beiktatni, végül is, meglehet, hogy a 8,15 okán az alakult ki, hogy itt van a legjobb helyen, jóllehet jellege inkább megfelel a szinoptikus evangéliumoknak. Ez okból van olyan magyarázó, aki vagy a Mk 12,17, vagy a Lk 21,38 után sorolná be. A gondot mégis fölűlmúlja az öröm, hogy a történet Jézust, irgalma teljességében mutatja fel nekünk, mialatt az ítélkező öniszavakat bűnös voltuk ismeretére döbbsenti rá.

Az Olajfák hegye, ahová Jézus éjszakára húzódhatott el, Betániát jelentheti. Onnan érkezik meg reggel ismét a templomba. A sokaság odatöbbször hozzá, ő pedig leül, és úgy tanítja őket. A zavartalan, szinte eszményien békés összképet, a tanítást és igehallgatást megint összezuán az írástudók és farizeusok megjelenése, s ekkor telítődik a jelenet magasfeszültséggel! – Jézushoz vezetnek egy asszonyt, akit házasságtörésen kaptak. Menten kérdeznénk is: és a másik fél, a férfi hol van? – Ilyesmit nem lehet elkövetnie senkinek egymagában! Úgy látszik, hogy erre nem terjed ki a figyelem, pedig a 3Móz 20,10; 5Móz 22,22kk a férfit is halálos ítélet alá sorolja; sőt az utóbbinál (25kk) bizonyos esetben fölmenti a leányt, s csak a férfi büntetendő halállal! – A Jézus elé citált ügyben azonban férfiak csak vádlóként, s talán leendő ítéletvégrehajtóként lépnek föl, mert már túl lehettek a kurtán elintézett peres eljáráson, s máris az következnek, hogy a tettesen végrehajtsák az ítéletet. Később a megfojtás szolgált büntetésül, csak jegyes esetében hajtották végre a halálos ítéletet megkövezéssel (5Móz 13,10; 17,7), amit legelőbb a hátra mért köcsapással kezdtek, s ha a földre zuhanó szerencsétlen még élt, a másodikat a szív tájára kapta. – A római hatóság azonban mindezt önbíráskodásnak tartotta és tiltotta is. Ha most Jézus belelép a csapdába, rá lehet fogni, hogy helybenhagyta. Ha ellene nyilatkozik, meg lehet vádolni törvénszegéssel. Így akarják őt sarokba szorítani. Jézus azonban szótlanul ír valamit ujjával a földre. Vaj' mit írhatott? – A Jer 17,13 szerint az Úrtól elpártolók nevét a porba írják! – Mintha Jézus néma mozdulatai azt fejeznék ki, hogy az is parázñaság, amit ti csináltok szövetségszegéseitekkel; s Jézus e tekintetben is a régi próféták nyomdokaiba lép. Sürgetésükre végre fölegyenesedik, s felszólítja a vádló tanúkat, hogy bizvást vesse az elítélre először az a követ, aki efféle dolgokban nem bűnös! Ezt hallva, s az önvádló lel-

kiismerettől zavarba ejtve, megszegyenülten kullog el egyik a másik után, mindahány! Eközben Jézus rendületlenül ír tovább a földre. Végül nem marad bent más, csak ő és az asszony. Hol vannak a vádlók? Kérdezi. Senki sem hajtott végre ítéletet? Senki! Így a válasz. – Én sem ítélek el! Eredj el és többé ne vétkezz!

Bizonyos, hogy a feloldozást csak Jézus tehette ilyen egyszerűvé, ugyanakkor példázatosá is. Viszont az összes ítélkező vádolt bűnösként oldalgott el. A kegyelem a bűn föl-, és elismerése közben árad ki. Mindkettőt Jézus munkálja Lelke által ma is – bennünk.

János 8,12–20 – Jézus a világ világossága

Jézus „Én vagyok” mondásainak következő grádicsához érkezünk. Az Ézs 42,6 azt ígérte, hogy Isten az ő Szenvedő Szolgájában, szövetségével és világosságával ajándékozza meg népét. Fénye tehát szövetségéhez tartozik. Ezért minőségében, több mint egy általános, de határaiban elmosódó felvilágosultság, avagy megvilágosodás. E fordulatok ismerősek, de mindahány inkább visszaélés a fogalommal, mely egyedül Jézust illeti meg. Az Ézs 49,6 szerint pedig úgy lesz a Szolga a népek világossága, hogy szabadítása a föld (végső) határáig el fog érkezni. Istennek szabadító világossága ő a bűnből, halálból, öngazságból, bálványoktól, sátán kötelékéből, hazugságokból, előítéletektől, s a felsorolást még folytathatnánk. – Ő fényként jár előttünk, követésére tehát el kell indulnunk, akár az egyiptomi szolgaságból megszabadított népnek, midőn felhőben és tűzszlopban vezérelte útján az Úr. Őt követve, senki nem jár sötétségben, mert már nem hozzá tartozik, mivel a világosság gyermeke (Ef 5,8), s a célnál majd övé lesz az élet világossága. A teljesség, a leendő örömdetes, ígéretes megérkezés és bemenetel, a szavakkal ki nem fejezhető végső megajándékozást megjelenítő erejű kifejezése a világosság, mely nem vakít, inkább láttat. A halálra úgy gondolunk, mint életünk kikerülhetetlenül legnagyobb, elnyelő veszteségére. Krisztusban azonban ellenkezőjére fordul a csendes riadalom, mert: „Nékem az élet Krisztus, s a meghalás nyereség” (Fil 1,21), mivel a megváltott abban a pillanatban birtokolja az élet világosságát, ill. fordítva is igaz: az birtokol minket, ami nekünk nyereség.

Szegény farizeusok! Mit tudnak az ígéretes jézusi önkijelentés ellen felhozni? Csupán formai, jogi kifogást képesek előkaparni, hogy Jézus önmagáról tévén bizonytságot, nem szólhat hitelesen, s még ellentétben is van az 5,31kk során elismert alapelvvel, hogy legalább két tanú szükséges a hitelességhez. Az akadémikusok baja, hogy test szerint ítélnék. Jézus ily módon senkit sem ítél. S ha mégis ítélnie kell majd, nem marad egyedül; és ma sincs maga az ítéletmondásban, mert vele van az őt küldő Atya, s így nem esik sérelem „A ti törvényetek” követelményein (5Móz 17,6; 18,15).

Nem kevés gúny leledzik az ellenfelek ama kérdésében: „Hol van a te Atyád?”. A kifogás hallatán – szerintük –, mindenki azt gondolhat, amit akar. Jézus azonban mindjárt látja és meg is nevezi a gáncsoskodók tudatlanságát. Mert az Atya ismerete csak a Fiúban lehetséges, a két ismeret párosan jár együtt, eltérhetetlenül. – A kincstár, ahol Jézus ezeket jelentette ki, több helyiségből állt. Voltak

zárt, valamint látogatható részei. Mint pl. az asszonyok udvara, ahol a 13 nagy persely is állt, trombitaszerű nyílásai voltak, az adományok befogadására (Mk 12,41kk; Lk 20,45kk). Ebben a csarnokban bárki taníthatott nyilvánosan.

Jézus Istentől küldött világosságként, elhív, vezet, célhoz segít, s majd megajándékoz az élet világosságával. Mellette minden más vélt fényerő csak sötétség. Ő e sötétségben fénylik (1,4.8k). Élet és világosság egyet jelent őbenne. Őt befogadva van igazán bennünk élet.

János 8,21–29 – Nem kívánt, vagy kívánatos vég

Az elkésett keresés drámai végkimenetele, hogy a késlekedők bűnükben fognak meghalni. A 21.v-ben esz-ú a fogalmazás, mert vég-ső soron egyetlen bűn van, minden továbbinak szülőanyjaként; s ez Jézus be nem fogadása, föl nem ismerése, elutasítása. Benne az Atyát utasítják el maguktól. Ebből egyenesen visz az út a bűnben lett meghaláshoz. Nem először beszélt Jézus az elkésett keresésről (7,34). Akkor is félreértették, hová óhajt menni. E mostani félreértés már hajmeresztő, hogy tán' meg akarja ölni magát, s egyenesen halad az irtózat helyére? Emiatt nem fogják követni oda őt vitázó ellenfelei? – Micsoda észjárás! A kétféle nézet bizony szöges ellentétben áll egymással. Földhözragadt, talmi gondolkodás jellemző azokra, akik innen lentről, e világból valók. Jézus pedig nem evilágból származik, mert fönről, az Atyától érkezett. Az Atyával meglevő egységének kifejezője az „Én vagyok” formula (24.28.v-ek). Ugyanez volt Jahvénak áttörő kijelentése a Sínai-hegynél Mózes szeme láttára, füle hallatára (2Móz 3,6.12kk), s majd megint a babiloni fogságban (Ézs 43,10). Ha pedig nem hisznek a Jézusban adott isteni kijelentésnek, emiatt fognak bűneikben meghalni. E háromszor is hangsúlyozott, fenyegető halálközelség intésében az fejeződik ki erőteljesen, hogy az élet, születéstől a halálig, egyetlen nagy lehetőség a Krisztusban adott hitre, amit utólag, halál után pótolni, elmulasztását behozni lehetetlenség (Lk 16,19kk).

Jézustól kérdezik: „Ki vagy te?”, mintha eleddig teljesen süketek lettek volna. Válasza nehezen fordítható le. A 25.v második felének értelmezése az új fordításban csak egyik lehetőség; mert kérdés gyanánt is érthető: Miért is beszélek még egyáltalán hozzátok? Volna neki sok mondanivalója, sőt ítélete is felőlük, de épp az imént beszélt róla, hogy ő nem ítél (Szűkebb értelemben ezért sem szükséges a két tanú, mert meglétük csak peres eljárásokban elengedhetetlen). Visszafogja tehát önmagát Jézus, s csak azt mondja, amit az Atyától hallott. Mivel pedig ezúttal ki sem ejtette az Atya nevét, nem is ismerik fel, hogy mennyei Atyjára hivatkozik.

Fölemeltetésének idejét az elfogadás nagy alkalmaként hirdeti meg. Vajon mire gondol? Készséggel vonatkoztatnánk a keresztre, mert valóban ott ismerhető fel ő igazán; de csak utólagosan, a fel-támadás fényében, a Szentlélek kitöltése után. Akkor már valóban hittek benne sokan, még a papok közül is (ApCsel 6,7). Sőt most is sokan hisznek már őbenne (30). Mégis a fölemeltetés, az Emberfiáról lévén szó, inkább dicsőséges visszajövetelét jelenti; s mintha

itt fölillanna egy utolsó lehetőség Izráel népe számára (Mt 23,39). Olyan prófécia ez, melynek beteljesedése „a jövő zenéje”. Számunkra olykor valószerűtlen, s a népek lelkében, sőt az egyházban sem oly hön óhajtott tény, egybevetve azzal, ahogy Jézus, meg Pál apostol is, népe iránti gyötrelmében (Róm 9,1kk) kívánta azt és óhajtott. – Jézus e vívódásában soha nem fog magára hagyatni, a Mt 27,48 ellenére sem, mert aki azt teszi, ami Istennek kedves, azt ő nem hagyja magára.

János 8,30–36 – Valóban szabadok

Az a hit, mellyel a zsidók közül most sokan hisznek Jézusnak, kezdete egy útnak, következetesen végigjárandónak. Nekünk is legfőbb teendőnk, az alapszöveg szerint, hogy megmaradjunk ígéjében. Ami többet jelent, mint ígét megtartani. A kérdés tehát az, hogy miként maradhatunk meg Krisztusban, tekintettel a második, s a további nemzedékekre, el egészen máig, sőt az Emberfia eljöveteléig. A válasz gyermekien egyszerű: ígéjében kell megmaradnunk. Nem a törvényeskedés értelmében, de rá kell lépünk arra az útra, amelyen az ige uralkodik és vezérel, szabadságot ad és korlátoz, ám mindenképpen életre visz. A lélek által megnyitott, hozzánk szóló ige az Édenkerthez hasonlítható, mely már most a helyünkre érkezik. A hasonlat talán meghökkentő, de értenünk lehet belőle, mert ebben vagyunk valóban tanítványai Jézusnak. Megismerjük az igazságot, s az igazság megszabadít. Hát nem előbb van az ismeret, s aztán a hit? Ne iskolásan fogjuk fel a hit növekedésének sorrendjét! Az öreg Pál arról beszél: „hogy megismerjem őt és feltámadásának erejét” (Fil 5,10), pedig mennyi minden volt már, hittapasztalatként a háta mögött! A szabadság megértéséhez is segítségünkre siet a fönti hasonlat: „A kert minden fájáról szabadon ehetsz” – mondta az Úristen az embernek, ami egyben a tilalom megnevezését is hozta magával a folytatásban (1Móz 2,16k), de a „szabadon ehetsz” a kijelentés tenorja!

Az imént még benne hívők is hevesen tiltakoznak, hogy Ábrahám magvaként soha senkinek nem szolgáltak (Gal 4,31, ahol is Pál már a keresztyénekre érti, hogy szabad asszony gyermekei). A múltat megszépítő lelkesültség dagasztja itt a kebleket, mivel történelmüknek csak a lelkesítő részleteit tartják számon. Ma szakszerűbben ismerjük Izráel történetét, szinte egyedül csak az ŐSZ-ből, s tudható, mennyi sanyargatás és szenvedés, szórványsors és elhurcolás tűzdelte múltjukat. Közülük a legismertebbek az egyiptomi szolgaság, majd a népírtó asszír fogság, továbbá a babiloni fogság. Ma is valami hasonló hangzik el kibúvóként: Mi sohasem... Én soha, senkit, semmikor... nem bántottam, nem károsítottam, nem sértettem, mindig ura maradtam tetteimnek! – Az ismerős öniszólások egytől egyig hamisak. Jézus válasza ugyanígy érvényes mindenkire, s mindenkorra: aki bűnt cselekszik, elárulja vele, hogy szolgálja a bűnnek, azaz szabadításra szorult rab. A szolga pedig csak átmenetileg maradhat a házban, mely a fiúnak viszont mindörökké szóló otthona. Az még nem szolgálhat alapként, indokul a fiúságra, hogy

„az utcáinkon tanítottál” (Lk 13,26). Hogy van az, hogy gyakran a templomtól távolabb lakók hűségesebbek, mint a templom-közelben élők? – Templomtakarítás idején tárva volt a templomajtó a Kunságban, s az arrajáró atyafinak lefújta a szél a kalapját, s mit tesz Isten, besodorta a templomba. Az atyafi megdöbbszent, hogy be kellene mennie érte, bekukkantott, pillanatnyilag senkit sem látott. Mi tévő legyen? Hirtelenében egy kisfiút pillantott meg, épp mellette haladt el, s megszólította: Menj már be kisfiam, besodorta a szél a kalapomat, hozd már ki nekem! Úgy is lett, megtisztogatta, igazította a fején, s meglelégedéssel ment tovább, hogy megúszta, ezúttal sem kellett bemennie a templomába!

A szabadítás tehát, belsőképpen és helyzetünket is meghatározó módon, eljuttatás a fiúság állapotára. Fiúvá egyedül a Fiú tehet. Isten az egyszülött Fiú érdeméért és közbenjárására fogad minket, Atyaként, gyermekeiül, s tart számon mindörökre fiaként (s leányaként), és részesít a fiúságban; ekkor vagyunk igazán szabadok. A legnagyobb, a valódi szabadság kötődés az atyához, s a fiak szeretetben gyakorolt testvéri közössége. Szeretet Isten iránt, s gyakorolt szeretet az atyafiak között (Róm 13,8kk). Szeretet a felebarát, sőt az ellenség személyét illetően is, ez a mi egyetlen, boldog tartozásunk, amit vidáman törleszthetünk egész életünkben, mert szívünk szabad lesz reá.

János 8,37–42 – Testi és szellemi származás

Kötődés az előzményekhez csak formai, mert már nem azokhoz beszél Jézus, akik hittek benne. Azok is hivatkoztak rá, hogy ők Ábrahám fiai (33), de a mostani vitapartnerek az ellenséges érzületű nemzettársai, akikről elismeri, hogy leszármazottai Ábrahámnak, de viselkedésüket egészen más leleki-szellemi atya és fiú kapcsolat szabja meg. Ezért gondolnak folyvást arra, miként ölhetnék meg Jézust; s ez akadályozza meg, hogy helyet adjanak igéjének az életükben. – Már az 5,18-ben is olvashattuk: „még inkább meg akarták ölni”. Amíg Jézus azt teszi, amit az Atyánál látott (a Szentháromság szüntelenül együtt munkálkodó közösség); ők is azt teszik, amit „atyjuk” elkövet. Sejtik, hogy most elmarasztalás következne, ezért vetik közbe, hogy az ő atyjuk Ábrahám! – Jézus azonban indulataikban egészen más erők hatását érzi, mert ha Lélek szerint is Ábrahám fiai volnának, a benne ható Lélek szerint járnának is el, de „nem mindnyájan Ábrahám gyermekei, akik az ő magva”, azaz „nem a testi származás szerinti utódok az Isten gyermekei, hanem az ígéret gyermekei számítanak az ő (Ábrahám – Izsák) utódainak (magvának)”. (Róm 9,7k). E páli gondolatmenet eredete itt van Jézusnál. Ő jól ismeri Ábrahám lelkületét, de bennük nyoma sincs ennek a Léleknek, mert Ábrahám nem tette olyasmit, amit ők fontolgatnak, hogy Isten küldöttét megöljék. – A 41.v csak épphogy ki nem mondja, ami a vita tetőpontján majd néven is neveztetik (44), de már most is jelen van a küzdelem hátterében, nevezetesen az 1Móz 3,15 próféciaja, aholis szellemi küzdelem folyik a kétféle „mag” között. Az asszony és a kígyó küzdelme a fiak harcában tetőzik. Isten szerzi ezt az ellenségeskedést, melynek során az asszony magva a kígyó magvának fejére tapos, az pedig (tehetetlenségében és kínjában) a Fiú sarkát mardossa.

Ellenvetésük, hogy ők nem paráznaságból származnak, érthető testi értelemben, de szellemi összefüggések szerint is. A Hós 2,6 prófétai szókimondása szerint: „Fiainak nem irgalmazok, mert paráznaságból születtek”. A baál-kultusz híveit nevezte Isten, a próféta ajkán át paráznának, ami elsőrenden vallási fogalom, s csak aztán erkölcsi, mert azzal az Istennel kötött szövetség megszegését bélyegzi meg. Jézus ellenfelei tehát az isteni szövetséghez lehető ragaszkodásukra hivatkoznak, ami nem is mai keletű. Jézus személyében azonban új ismerve támadt annak, hogy bárki is az Atyához tartozik-e; ti, hogy szereti-e az Atya által küldött Fiút. Ők pedig büszkén vallják atyjuknak, előbb Ábrahámot (39), aztán meg Istent (41), miközben

küldöttét, a Fiút elutasítják (Mt 21,37kk). Így kerülnek önmagukkal, s Izráel üdvösségtörténeti előtörténetével ellentmondásba.

Jézus nem csupán kénytelen-kelletlen elfogadásról, hanem az iránta szükséges szeretetről beszél. Nem képtelenség szeretetet emlegetni ott, ahol a kiírtásra leső indulat áll ugrásra készen? A szeretetnek azonban démonúzó ereje van (1Jn 4,18), s Jézus ezt veti be a küzdelembe. – A vallásos dolgok divatbajötte idején sem adható alább az igény. Az istengyermekség ismerve ma is a Jézus iránti szeretet, miközben a hívő a felebarátról sem feledkezik meg.

János 8,43–50 – Igazmondás és hazugság

Könnyebben értenénk, ha így olvashatnánk: Azért nem értitek igémet, mert nem bírjátok elviselni beszédemet, mivel az igazságot mondom (45). A 43.v-ben azonban a sorrend fordított, de így is érzékelhetjük a beszéd és az ige összefüggését, ami Jézusnál egybeesést jelent. Ha pedig az ige átható erejének hívását elutasítják (és elutasítjuk), kialakul a szívben egy ítéletes tompultság, mely ellene hat a további megértésnek. Az Ézs 6,9k nyomán Jézus beszél arról is, hogy prófétai jövendölés telik be azokon, akik nem értik a példázatokot (Mt 13,14kk).

Jézus ellenfelei az ördögöt mondhatják atyjuknak, ami ez esetben nem leszármazási összefüggést jelent, hanem szellemi tanítványságot; mondhatni: az ördög az atyamesterük, s annak lenyomata, szívükbe vésődött jegye, hogy éppen Jézust akarják megölni. Nem egyszerűen arról van tehát szó, hogy végső megoldásként, ha másként nem képesek szabadulni Jézustól, még a gyilkosságot is eszközül veszik. De ők válnak elutasító magatartásuk folyományaként, eszközévé az ördögnek, aki mindenáron el akarja pusztítani Jézust. Pál apostol a vakság jussát már minden e világi hatalmasságra kiterjeszti: „Ezt (a bölcsességet) e világ fejedelmei közül senki nem ismerte fel, mert ha fölismerték volna, a dicsőség Urát sem feszítették volna meg” (1Kor 2,8). A sátánt pedig le kell leplezni, meg kell nevezni, hogy kicsoda! Embergylkos volt ő kezdettől fogva. Az hogy nem állt meg az igazságban (egyszeri cselekmény!), pőrén azt jelenti, hogy egy döntő ponton nem az igazat szólta, hanem elferdítette: „Csakugyan azt mondta Isten...?”. Világosan kirajzolódik az utalás az 1Móz 3,1kk bűnesetről szóló hagyományára. Jóllehet a „kigyó” nyilván tudta, hogy mit mondott Isten az embernek, mégis elferdítve kérdezte az asszonyt. Annak a mondatnak a kiejtésekor ment végbe a kigyó tényleges bűnbeesése, amit aztán az emberé követett! Az ördög áll attól kezdve minden hazugság mögött ihletőként; meg emberölő is, mert kísértésével belevitte az embert ama halálba, amitől Isten az embert óva intette (1Móz 2,16k). Továbbá minden gyilkosság és háborús, meg faji-, és osztályharcos tömeggyilkosság mögött is, nagy kárörömmel, ő vigyorgó!

Hiábavaló az ellenfelek minden igyekezete, mert a továbbiakban sem tudtak semmi bűnt rábizonyítani Jézusra (18,23; 19,4), s bár az igazságot szólja, nem hisznek neki. Azért nem képesek kihallani szavaiból Isten beszédét, mert nem Istentől valók; s bár csak a „fiak” képesek meghallani Atyjuk szavát, ez nem mentség a hallásra kép-

teleneknek. – Ezek után Jézus kapja meg ellenfeleitől, hogy ördög dolgozik benne és „samáriai” (e jelző jelentheti vallási dolgok összekeverőjét, sőt vérkeveredettet is), ami kb. ugyanazt jelenti, mint az ám-há-árec a 7,49-ben, s a törvényt nem ismerők – szerintük – átkozottak. Jézus e ráfogásokat gyalázásnak nevezi; de ne higgyék, hogy mindenáron félti és keresi önnön dicsőségét, Isten majd megvédi ez ügyben, ebben bizonyos ő.

Küzdelmünk nem emberek ellen folyik (Ef 6,11k), inkább értük, hogy megszabaduljanak minden hazug és halálos fiúságból, az istenfiúságra.

János 8,51–59 – Jézus és Ábrahám

A merésznek tűnő kijelentésből, hogy aki megtartja igéjét, nem lát halált soha, az ellenfelek arra következtetnek, hogy Jézus csak démonikus lehet, hiszen Ábrahám és a próféták is meghaltak. Némelyiknek a sírját akkor még ismerték és tisztelték (vö: Mt 23,29; ApCsel 2,29). Haláluk tényét másodszor is hangsúlyozzák. Csupán azért kérdezik Jézust, hogy nagyobb-e Ábrahámnál, hogy állításának képtelensége minden kétséget kizáróan kiderüljön. Voltaképpen kinek mondja magát? Nem mintha elhinnék, ha bármit is állítana önmagáról, de hátha sikerülne ilyen úton-módon lejártni őt. A kérdésük tehát csapda is: rábírva őt olyan kijelentésekre, hogy ő a Fiú, a Messiás, az Emberfia, s aztán újjal mutogatva rá – mondanák: nézzétek, milyen önhitt, s elbizakodott! Tudjuk, esetenként nem hallgatta el Jézus, kinek mondja önmagát, de sosem szolt önmagáról hivalkodva, mert nincs szüksége rá, hogy önmagát dicsőítse. Ha mégis megtenné, semmivé is válna öndicsőítése. Majd az Atya fogja őt megdicsőíteni; a későbbiek ismeretében hozzá tehetjük, hogy halálán át fogja ezt elvégezni a Fiún. Ellenfelei Istenüknek nevezik az Atyát; de íme, nem ismerik őt, mert ha ismernék, a Fiúra is ráismernének. Így azonban még Isten is idegenné lett számukra. Ha pedig Jézus letagadná előttük, hogy Istent, az Atyát ismeri, maga is hazúggá válna, akár a vádlói. Megvallja hát bátran, hogy ismeri Istent; következőleg: megtartja igéjét. Istenismeret, a Fiú fölismerése és befogadása, az ige megtartása, tkp. megmaradás az ő igéjében oly szorosan együvé tartoznak, hogy még időrendi egymásutánt is nehéz megállapítani közöttük, melyik tényező az első.

Jézus mégis válaszol rá, hogy nagyobb-e ő Ábrahámnál. „A ti atyátok” Ábrahám kultikus örömmel ujjongott, hogy megláthatja Jézus napját. Meg is látta, és örült. Két különböző szó alkalmaztatik itt az örömrre, s lehet úgy értenünk, hogy felujjongott Izsák születésekor, majd pedig nagy lakomával ünnepelték meg elválasztását (1Móz 21,8). Lehet tehát, hogy Ábrahám örömet is színezi Izsák nevének eredete, azaz, hogy Sára „nevetett” (1Móz 18,12kk; 21,6), akként módosulva, hogy Ábrahám pedig a megszületett örökösben a távoli jövőben megszületendő Messiásnak is örült, s ezt ünnepelte meg messiási lakomával. Pál apostol is, próféta módján, hasonlóképpen értelmezi esz-nak a magot, az utódot, Krisztusra (Gal 21,8). Izsák neve tehát, főként Ábrahám részéről, az örömmel vállalt nevetés kifejezője is lett!

Az elhangzottak nyomán felháborodva kérdezik Jézustól, nem lévén ő még 50 éves sem (amiből nem vonhatunk le következtetéseket Jézus életkorára), hogy miként láthatta volna ő Ábrahámot. Ő azonban, midőn Istennél volt, időben is megelőzte Ábrahámot. Ez az ő preegzisztenciája, mindeneket megelőző léte (1,2). – Mivel pedig a káromlást szólónak kijár a megkövezés, kövekkel sújtánák halálra, de ő elrejtőzve, kitér előlük, mert nem jött még el halálának rendelt ideje. – „Jézus Krisztus tegnap, ma és mindörökké ugyanaz” (Zsid 13,8).

János 9,1–12 – Vakság és világosság

A vak ember megpillantása töprengésre készíti a tanítványokat, hogy vajon ki vétkezett, ő vagy a szülei? A rabbik, az 1Móz 25,22 alapján, az anyaméhben is lehetőknek tartották a vétkezést. Jézus azonban kimondja, hogy sem ő, sem a szülei nem vétkeztek. Ezzel nem az ember bűnös voltát kérdőjelezi meg, de az okok firtatása helyett a vakság, erre az esetre szabott célját nevezi meg, azaz, hogy Isten dolgai, tettei váljanak rajta nyilvánvalóvá. Nekünk is jobb, ha bajok és kínzó hiányok számbavételekor nem azt kérdezzük, hogy az miért van. Keressük inkább a célját: mit akarsz Uram elvégezni általa? – Jézus válasza a magyarázat helyes menetét is megszabja. Ne akarjunk tehát bármi módon összefüggésbe hozni eseteket a bűnnel, még azt a sarat sem, amit Jézus, földet nyálával keverve, a születésétől fogva vak szeméire kent. Nem állíthatjuk azt sem, hogy az az ember beteg volt; annyi biztos, hogy vakon született. Mi tehát Jézus tettének legmélyebb értelme? Az, hogy pótlólag végzi el azon az emberen, ami a teremtés művében az ő esetében elmaradt! S ekkor értjük meg a szemére helyezett sár jelentését. Hiszen Isten a föld porából formálta az embert (1Móz 2,7)! Ez esetben is áll az, hogy amint az Atya mind ez ideig munkálkodik, úgy Jézus is (5,17). E munka elvégzésének pedig addig van ideje, amíg „nappal van”. Reánk nézve ez a földi életet jelenti; éjszaka jöttével, ami a halál, már senki sem munkálkodhat.

Jézus az Atya küldötte („aki elküldött engem”), de munkája végzésébe bevonja tanítványait is. A tsz-ú fogalmazás fontos kéziratok sajátja, más változatok a 4a-ban esz-ot tartalmaznak. Amíg Jézus e világban van, ő a világ világossága, melynek mind a teremtes rendbetétele, mind a megváltás elvégzése dolgában elsőrendű jelentősége van, mint ahogy a világosságnak legelsőként kellett megteremtetnie, midőn Isten leválasztotta a sötétségtől (1Móz 1,3k). E világban-léte tehát kivételes lehetőség a világ számára. Elutasítása nyomán áll elő új helyzet, midőn maga helyett övéit küldi e világba, s elmenetele után felruházza őket Szentlélekkel, aki „Jézus Krisztus jegyajándéka” (Nagy Antal Mihály). A vakot, szemén a sárral, jelle tette Jézus. Nincs szó megelőző hitről, s hogy akarja-e; de szó nélkül engedelmeskedik, s indul a Siloám tavához, hogy megmosakodjék. Odamentében, s visszatérte után maga is küldötté válik. Az evangélista szerint az sem közömbös, hogy a tó neve „küldött”-et jelent. – Ahol Jézus cselekszik, megszűnik a szócséplés, a semmi lötyögtetése, s élettel telnek meg a szavak és tettek, s az addig koldus (szegény;

számunkra csak most derül ki, hogy nincstelen volt), testében megépült küldötté válik. Alig lehet ráismerni, van olyan, aki így, mások amúgy nyilatkoznak róla. Ő pedig meri vállalni önmagát, hogy ki volt, s milyenné vált annak „az ember”-nek tette és küldő szava által. Sokat még nem tud Jézusról, de amennyit ismer, elmondja bátran; s az eseményeknek ezzel korántsincs vége.

A vak és koldus ember az élet hiánybetegségeire figyelmeztet, hordozva testünkben, sorsunkban, amit – találkozással Jézussal –, megépülés követhet. Még előtte, avagy már utána vagyunk e sorsdöntő találkozásnak?

János 9,13–23 – Kétségtelen gyógyulás

A születésétől vak ember megépülése tehát a teremtés művének helyrehozatalaként magyarázható. A folytatásból tudjuk meg, hogy Jézus ezt szombaton végezte el. Mivel a sár gyúrása munkának számított, okot adott rá, hogy némelyek törvénysértési ügyet faragjanak az esetből. Már egy korábbi alkalommal válaszolt az akadémikuskodóknak, miért gyógyította meg éppen szombaton a bénát a Betesda tavánál. Az ember lázadása ui. megzavarta Isten nyugalmat, emiatt ő mind ez ideig munkálkodik, míg csak ki nem iktatja a bűn rontását a teremtettségéből, s Jézus is munkálkodik vele (5,17). Amit tehát ezúttal is szombaton végez, végső soron nem a zsidók ellenében, s ellenére teszi, hanem isteni szükségszerűségéből.

A törvénysértést emlegetők mindjárt a látóvá lett vakot fogják elő, hogy kikérdezzék. Emberünk továbbra is őszintén, bátran, szabad lelkiismerettel válaszolgat; tudatában van, hogy semmi vád nem érheti őt. „Gyógyulása” láthatóan, lelki értelemben is éppé tette őt és feleletei minduntalan zavarba hozzák a faggatózó hivatalosokat. Kikérdezése során tárgyyszerűen számol be a vele történetekről. Átmenetileg a figyelem is elterelődik róla, s már annak az esetét latolgatják, aki ezt a nyilvánvaló dolgot elkövette; eközben ki nem ejtenék Jézus nevét, pedig kétségtelen, hogy mindenki tudja, kiről is van szó (27kk). Tettének megítélése azonban megosztja a farizeusokat. – Tisztázó megállapítást tehetünk itt, mert a 18.v során már zsidókról beszél. E sommás elnevezésen tehát főként a farizeusok értendők! Tehát nincs szó valamiféle faji megkülönböztetésről a János evangéliumában! Ezúttal ezt a tüskét végérvényesen sikerült eltávolítani a bibliai-teológiából! – Közülük némelyek azt hangoztatják, hogy bűnös, azaz törvényszegő ember képtelen lenne ilyen jelek megtételére. Eközben kérdezik meg az odacitált embert, mit mond ő Jézusról. Mire kimondja, hogy (Jézus) próféta. A meggyógyult ember Krisztus-ismeretében kétségtelen haladás állapítható meg!

Az igazság ellen nehéz küzdeni; az ellenfelek mégis megkísérlik, hogy rést lelejenek valahol, ahol kétségeket támaszthatnak a lelkekben. Talán nincs is bennük rossz szándék, de képtelenségnek tűnik előttük, hogy ő lenne az az ember, aki azelőtt vak volt.– Kérdezzük meg a szüleit! Esetleg ők majd igazolhatják, hogy nem is az ő fiuk. A szülők azonban nem tagadják, hogy a vallatóra fogott az ő fiuk, de minden további kérdésre „nem tudjuk” a válasz. Az evangélista megjegyzi, hogy igazából tudtak ők többet is a gyógyulásról, sőt Jézusról is tudhattak, csak féltek a farizeusoktól. A híre ui. már

szétfutott, hogy a bennfentesek már eldöntötték: bárki Messiásnak vallja Jézust, ki kell közösíteni a zsinagógából. Nincs szó a templomról; a kiközösítés abból az időből való, amikor már megromlott a zsidóság és a keresztyénség viszonya. A szülők hivatkozása a fiuk nagykorúságára, egyébként valós, mert minden tekintetben éretten viselkedik. Jogi értelemben vak koldusként is nagykorú volt, de lélek szerint Jézus tette őt nagykorúvá!

A 20. szd-ban sokféle elmejáték folyt a világ – úgymond – nagykorúságáról, amin az egyházi gyámkodástól lehető függetlenséget is értették.– Isten előtt az a nagykorú, aki Jézus által jut el a fiúságra!

János 9,24–34 – A kiközösített

„Dicsőítsd az Istent” az ellenfelek szerint, igazából azt jelenti: viselkedj illedelmesen. Azzal fog Isten nevére, személyére dicsőség térni, ha a mi szánk íze szerint nyilatkozol; kapsz rá még egy lehetőséget. A mi álláspontunk szerint „az az ember” bűnös, mert megszegte a szombat törvényét. Ez az alapelvünk, ehhez mérten ítéljük meg minden további vallomásodat! – Észrevehetően szálka lett szemünkben a meggyógyult névtelen. Ha Jézus vakon, meg koldus-nyomorban hagyta volna, észre se vennék, de hogy kinyílt a szeme – szellemi értelemben is –, minduntalan fennakadnak rajta. A súlyos elvi kifogással szemben emberünk a kétségtelen tényt állítja kitaratóan: ő nem tudja eldönteni, hogy (Jézus) bűnös-e; egyet viszont tud, s vállalja is mindenki előtt: vak volt, de most már lát! A tények pedig kemény dolgok; mégsem fér a fejükbe, amit pedig nyilván látnak és hallanak. Ezért kérdezik újólag, hogy miként nyitotta meg a szemét. A gyógyulás egyben a nyelvét is felvágta emberünknek, s nem nagyon tiszteli a tekintélyeket, amikor fölismeri, hogy csak adják a tudatlant, mintha egyszer már nem hallották volna a tárgyyszerű beszámolót. Olyan ez, mint a kényszer-vallatás a mondvacsinált perekben, amikor újra, meg újra rákérdeznek, amit egyszer, s egy állításból tudomásul vehettek volna. Érthető, hogy a vallatóra fogott türelmét vesztí, s szavával megfricskázza a csökönyösen egyet hajtogató urakat, azt kérdezvén: „Talán ti is tanítványai akartok lenni?” – Íme, közismert Jézus személye és munkája, és hogy tanítványok veszik körül! A visszavágás sem késik: te vagy az ő tanítványa! Így lehet valakit erővel is Jézus karjaiba űzni! Nem rossz hely az, s az ellenfelek, elfogultságukban, egyik hibát a másik után követik el. Önigazság, elvakultság, ügyetlenség megférnek egymás mellett náluk. Ők pedig megint tudnak valamit, mint akik mindentudók. Tudják, hogy Mózeshez beszélt az Isten. Hozzátehetjük: ahogy az ember beszél a barátjával (2Móz 33,11), de Jézusról azt sem tudják, honnan való. Ezúttal meg túlozzák a tájékozatlanságot. – Mily csodálatos – így a meggyógyult –, hogy nem tudjátok honnan való, pedig én látok. A vallatóra fogott ember is csak egyet hajtogat, s érthető, hiszen nem tud betelni az ajándékkal, a látóképes szemeivel. Bizonyos, hogy (Jézus) imádkozott Istenhez, s ő meghallgatta. Ha bűnös lenne, nem talált volna meghallgatásra. Az istenfélő, aki Isten akaratát cselekszi, meghallgattatik. Soha, sehol elő nem fordult, mióta világ a világ, hogy egy vakon született szemét valaki megnyissa. Képtelen lett volna megtenni, ha személye és jövetele nem Istentől

való lenne. A meggyógyult rendkívüli határozottsággal áll a sarkára, ami szokatlan a szolgai meghunyászkodáshoz szokott tekintélyeknek. Emiatt meggondolatlan kijelentésre ragadtatják magukat. Már nem is Jézus törvényszegő bűnössége a legfőbb gondjuk, mert itt van ez a kiállhatatlan ember az irónikusan csillogó szemeivel, s meghökkentő válaszaival. Vedd tudomásul: születésed óta minde-
nestől fogva bűnös vagy, ráadásul ki is vagy közösítve! – De ki van itt belül és ki van kívül? – Az éppé tett ember tagadhatatlanul megnehezítette saját helyzetét, de igazat állított, s ez az erőssége!

János 9,35–41 – Látók és vakok

Nemcsak kósza hírként, véletlenül jut Jézus fülébe a látóvá tett vak kirekesztése, mert a jelentősége nem kisebb annál, mint amikor Isten meghallotta Ábel vérének szótlan kiáltását (1Móz 4,10). Istennél minden igazságtalanság és jogtiprás számon van tartva. S bár olykor, a mondás szerint, Isten malmai lassan örölnék, ítélete egyrészt, s helyrehozó, gyógyító irgalmassága másrészt, el fog érkezni minden sértés elkövetőjéhez, s minden sértett felkarolásáig. – Jézus nem is marad meg a pusztá meghallásnál, hanem tüstént arra törekszik, hogy újból találkozzék a kirekesztettel. Mert bár az emberek szokása a kirekesztés, hogy a hasonszőrűek vélt igaza csorbát ne szenvedjen, de Jézus befogad; s éppen a peremre szorultak, az elűzöttek befogadója ő. – Mi jut érvényre bennünk és közöttünk? A kirekesztés, vagy a befogadás? Ez ma egyik legégetőbb lelkiismereti kérdésünk, amikor némelyek egyházi, kegyességi irányzatok, nációk és nemzetiségek, a másík, a más bőrszínűek, a más nézetűek, származásúak, politikai nézetűek lenezéséből, kitagadásából, csöndes, avagy harsány utálásából merítenének maguknak, s magukból erőt, ami különben elég szárnalmas erőlködés, de annál veszélyesebb! Nekünk pedig mindezzel szemben a befogadásban kell gyakorolnunk magunkat és kegyességünket. Elveink ridegségét szüntelenül korrigálnia kell a felülről adott vezettetésnek. Ne az elveink áradjanak belőlünk, hanem maga a krisztusi élet!

Jézus tehát nemcsak véletlenül futott össze azzal az emberrel, hanem – így is lehet fordítanunk az alapszöveget –, rátalált. Tehát kereste, utána ment a kirekesztettnek, ahogy a pásztor keresi századik juhát, s az asszony az elveszett drachmáját (Lk 15), s már kérdezi is, hogy hisz-e az Emberfiában. A viszontkérdésre kijelenti magát: akit látsz (talán ezért is kaptad vissza szemed világát), s aki beszél veled, ő az! Az Emberfia a leggyakoribb messiás-név Jézusnál, amely egyszerre jelentette, hogy embernek született és a majdan dicsőségben visszatérő Emberfia is ő (Dán 7,13), ami még el van rejtve testi-ember-voltába. Prófétát is jelölhet a név, mint gyakorta Ezékiel kv. –ében. – A megvallott hit: „Hiszek, Uram!” – folytatódik az imádatban. Olyan hit, melynek nincs folytatása imádatban, még nem nevezhető teljesnek. Talán mégis most lett igazán hitében éretté ez az ember. Amikor még visszavágott a farizeusoknak, olyan volt, mint a kamasz. A hitnek is lehet serdülő-kora. A kiérett hit a Krisztus imádatát közösségben is vállaló életforma. S Jézus már be is avatja emberünket jövetele céljának ismeretébe: jött, hogy a vakok

lássanak, s a látásukkal büszkélkedők vakká legyenek. A farizeusok, akik minden mozdulatára éberén figyeltek, találva érezvén magukat, rá is kérdeznek, hogy akkor ők is vakok lennének. Jézus válasza úgy értendő, hogy ha őszintén megmondanák, hogy mit nem értenek, nem lenne bűnük; de magukat mindent jobban tudónak állítva, megrögzötté válnak a bűnben. A vakság és a homályban tapogatózás még nem bűn, de válhat azzá, ha letagadjuk, hogy nekünk is égetően szükségünk van arra a szemgyógyító írra, amit egyedül Jézus adhat (Jel 3,17k).

János 10,1–10 – A juhok ajtaja

Amikor Jézus azt mondja, hogy a pászor az ajtón megy be, önmagáról is szól, de mindazokról is, akik előtte és utána szabályszerűen lépnek be és ki az akolból. Akik előtte léptek föl önjelölt messiásként, vagy hivatalból voltak népe irányítói, levitézettek, mert csupán haszonélvezői voltak pásztorságuknak. Próféta előzménye e jézusi hasonlat-együttesnek legelőbb is az Ez 34.f. Őbenne adta Isten végül is azt az egyetlen pásztort, aki nem ragadományként kezeli a rábízottakat, mint tették volt addig a tolvajok és rablók. A szoros összefüggés az ŐSZ-i előzményekkel (vö. még: Zsolt 23; Zak 10; Jer 23) fölöslegessé teszi a taglalást, hogy kikre gondolt, amikor az előtte jöttekről szólt. Akinek nincs küldetése Istentől, illetéktelenül hatol be Isten népe életterébe, s nem tesz egyebet, minthogy öl, fosztogat, pusztít. Jézus ellenben azért jött el és végzi művét, hogy életet hozzon, s adja azt juhainak, sőt hogy legyen általa az életük bővülködő.

Éppen népe – úgymond – pásztorainak szóló próféciaja miatt csak később mondja ki Jézus azt, hogy ő a jó pászor. Elsőnek azt jelenti ki, hogy ő a juhok ajtaja. Közben tehát az ajtó jelentéstartalma is módosult úgy, hogy benne személyesült meg. A némi zavart, hogy miként értsük együtt a kettőt: az ajtót, s a pásztort, feloldhatja a régi pásztornépek szokásainak ismerete. Úgy számolták meg juhaikat, hogy pásztorbotjuk alatt, mintegy ajtón átengedve, vezették ki őket (Ez 20,37), sőt tavaszi kihajtáskor még a Kárpát-medence népeinek szokása szerint is, némely helyen két oszlopra állva, a lábai alatt engedte ki a gazda a jószágait, megszámlolta, s mintegy meg is szülte őket. A pászor és az ajtó tehát egy személyt jelent, Jézust magát. És ki az ajtóőr? Amint a szinoptikusok példázataiban is szükségtelen minden mozzanatot beazonosítanunk valamivel, vagy valakivel, a válasz e helyt is pontosítás nélkül marad. A Mk 13,34-ben is ott az ajtóőr, amit szintén szükségtelen egy meghatározott személlyel azonosítanunk.

Ahogy a pászor bánik a juhokkal, azon átsüt, hogy nem birkáknak tekinti őket, a szó lebecsülő értelmében. (pl. csak racka-juh van, nincs racka-birka). Ezeknek a juhoknak van nevük, s a pászor nemcsak azt ismeri – mint közönségesen –, hogy melyiknek ki a gazdája, vagy melyik anya-juh ellése, hanem nevükön is szólítja őket. Ilyen nincs a pásztoréletben és gyakorlatban. Jézus emberként bánik juhaival, azaz velünk. Aztán előttük jár, és úgy vezet, mint tette volt Mózes, Áron és Dávid (Zsolt 77,21; 78,70). Itt ismét előttünk sza-

bályszerű közlekedése az ajtón át. Juhai elég értelmesek, hogy szavát megkülönböztessék az idegen hangjától. Nem lehet őket becsapni, sem félrevezetni, mert az idegen hangjára nem hallgatnak, sőt elfutnak tőle. A juhok, természetesen, csak az ajtón át járnak ki és be, s máris legelőt találnak. Közlekedés az ajtón át legalább annyira jellemzője a juhnak, mint a pásztornak, mert szinte egy test ők, az egy főben: a pásztorban, Jézusban.

Az egy pásztor, Jézus főisége alatt nemcsak megélhetés van, de megtartás is (9); s amidőn az ajtó feltárul, újból megmenti juhait.

János 10,11–21 – A juhok pásztora

Szabályszerű közlekedés az ajtón át a próféciaikkal egybeeső jövetelt és tetteket jelenti, melynek végletekig menő következetessége lesz, hogy a pásztor meghalni is kész a juhaiért. Ahogy Mózes ellene mondott, hogy népe pusztulása árán ő legyen nagy néppé (2Móz 32,10kk; 4Móz 14,11kk), ezen a nyomon haladva tovább, Jézus életét adja a juhokért. Őbenne az Ez 34,11kk. ígéretei telnek be, aholis Jahve azt ígérte: „Majd én magam keresem meg juhainat...”. A pásztor itt tulajdonos is egyben, aki nyáját nem bízta másra, s ahogy Dávid pásztor volt apja juhai mellett, s kiragadta a bárányt az oroszlán, vagy a medve szájából, hozzátehetjük, hogy élete kockáztatásával (1Sám 17,34kk), Jézus szintűgy cselekszik. Őbenne azonban nem a harcos pászor viselkedése jut érvényre, inkább az áldozatosé, aki prédaként is kész magát feláldozni juhaiért. Inkább sejtetés csak a hasonlat, de nincs részletezve. Mégis az, hogy életét adja értük, nem drámai véget sejtet, mivel pásztorsága szinte töretlenül folytatódik tovább! – Életközösség van közte és juhai között, mivel ismeri őket, s azok is őt; ama hasonlatosság szerint, ahogy az Atya és a Fiú ismeri egymás; s megint kimondja, immár első személyben: „életemet adom a juhokért”, aztán máris beszél más(féle) juhairól is. – E bizonyágtételben már együtt hat – egyrészt, hogy megveretik a pásztor és elszélednek a nyáj juhai; de a zavar csak futólagos, mivel – másrészt –, feltámadása után előttük megy – ismét a bibliai pásztor képanyagából érthetően –, tehát pásztorként megy előttük Galileába (Mt 26,31)!

Az akol kétségtelenül Izráel. Izráel pásztora (Zsolt 80,2) pedig immár Jézus; őbenne teljesedik be az Ez 34,23k próféciaja. Ezt Jézus nem magyarázza, mégis ez adja háttérét önkijelentésének: „Én vagyok a jó pásztor”. Ezt kellene népének elfogadnia. Ettől függetlenül juhainak vallja, vállalja azokat, akik az övéi. De vannak neki juhai más akolból is. A népek értendők rajta (Ézs 49,5k), közülük is előhívja tulajdonait, s hallgatni fognak a hangjára. A nyelvtailag is jövőbe mutató ígék próféciaát mondanak a népek közötti misszióról; s majd lesz egy nyáj és egy pásztor. Egyben ő a végidők Báránya is, aki a trónusnál van, s legelteti övéit, elvezetve őket az élet vizének forrásaihoz (Jel 7,17). Annyira hatalmában van Jézusnak tulajdon élete, hogy kész azt letenni, életét odaadni (váltságul), s van hatalma arra is, hogy az elvégzett váltság után ismét visszavegye magához az életét. Az képes igazán élni (isteni) hatalmával, aki magát oda-szánva a megváltásra „testi élete idején” (Zsid 5,7) tud nem élni is

az életével. A kereszten nem az történik majd, hogy elragadják tőle az életét, mert egy lépés előnnyel ő adja oda önként. Mivel pedig Jézus mindezt előre tudja, mert elhatározta és véghez is viszi, szereti őt az Atya; s mert az Atya szeri őt, s ő is szereti az Atyával együtt a világot (3,16), kész önmagát odaadni érte váltságul, annak biztos tudatában, hogy halálon át újból életre jut. Mind a halál, mind a feltámadás nemcsak megtörténik vele, de ő támad föl dicsőségesen, hatalommal véve magához újból az életét. – Így lesz igazán ígéretes-sé számunkra, sőt valósággá: „Ha a halál árnyéka völgyében járok is, nem félek, mert te velem vagy” (Zsolt 23,1kk)!

János 10,22–30 – Bizonytalanság és bizonyosság

A templomszentelési ünnep eredete a két szövetség közötti időszak jelentős eseményére tekint vissza. A IV. Aniochos Epiphanész által megszenteltetett templomot K.e. 165-ben, Kislév (Nov-Dec) 25-én Makkabeus Júdás újból felszentelte, amit aztán minden évben megünnepelek (1Makk 4,36kk; 2Makk 1,1-2,16; 4,36kk). Az örömnépnep nyolcnapos volt, a neve Hanuka, s ma is megünneplik karácsony táján. Nem lehet messzemenő következtetéseket levonnunk Jézus ottlétéből, de észrevehető mégis, hogy nem tartja magát tüntetően távol az ünneptől. Az, hogy jár-kél a templom Salamon csarnokában, csupán azt jelentheti, hogy hívős lévén, mert tél van, nem lehet leülni pl. a földre, a padlózatra, ami meleg hónapokban előfordult. – Salamon csarnoka oszlopokon nyugodott a templomépületen kívül a K-i oldalánál. Később a keresztyének összejövetelének is ez adott helyet (ApCsel 3,11; 5,12). Lehetséges, hogy ennek indoka az volt, hogy a nagyhét előtt Jézus itt jelentette ki magát tanításban és intésekkel népe vezetői előtt utoljára. A megkövezési szándék a zsidók részéről már a végleges szakítást jelenti, s majd csak a szenvedéstörténet során szembesülnek újból Jézussal; de most még a végkifejlet ideje tart.

Korábban is volt már meg hasonlítás Jézus ügyében a zsidók között (9,16; 10,19kk). Most megint kiújul a nézeteltérés farizeus körökben. Volt ui. egy kisebbség, akik erősen hajlottak rá, hogy komolyan vegyék Jézust, esetleg el is fogadják. Véleményük azonban épp most szorult végképp háttérbe. De a nyugtalanság, s a bizonytalanság mélyen föl kavarta a lelkeket. Őszintének tűnnek, amikor Jézust körül fogva válaszra óhajtják rávenni, hogy ő-e a Messiás. A „megmondtam nektek” eddigi önkijelentéseire utal vissza. Ráadásul tettei is félreérthetetlen jeladások voltak, hogy ő, a Fiú, szoros egységben van az Atyával. Fiúsága nem oly félreérthető és leterhelt fogalom, mint a Messiás nevezet, melyet különféle váradalmak és törekvések minduntalan igyekeztek kisajátítani maguknak. – Ne lepődjünk meg, de a múlt szd. –ban, a 30-as, 40-es években is jelentek meg falvaink zsinagógáiban olykor Messiás-jelöltek K felől. Ilyenről hallottam gyülekezeti szolgálatom idején, a 2. világháború előtti időkből eredően, s ez még előtűnik most a 21. szd-ban is.

Jézus Messiás volta, az Atyával egységben, örök Fiúságának elfogadása alapján érthető meg, fogadható el. Eddig is erről beszélt. Most, ha lehet, még világosabban szól róla. Népe előtt ez a csúcsa önkijelentésének. Közben pedig megkülönbözteti azokat, akiket

csak „ti”-ként szólít meg, hogy nem hisznek, mert nem az ő juhai közül valók. Az ő juhai legelőbb is hangját ismerik föl, s fölfedezik, hogy ismeri őket, s elindulnak a követésére, tanítványaként a Fiúnak, aki egy az Atyával. Ő pedig örök életet ad nekik. Ezt az ajándékot csak az adhatja, akinek ez a lételeme és hatalma is van rá, hogy adja. Biztonság és bizonyosság az örök élet (a legszívesebben egybe is írnám!), már itt ebben az életszakaszban is. Senki és semmi nem ragadhatja ki az ilyeneket mind a Fiú, mind az Atya kezéből, mert Ő és az Atya egy(ek); nemcsak véleményük egy, de létükben is egyek. Léte fenyegetettsége alatt is övéi bizonyosságáról beszél Jézus. Mintha mondaná: ti szívesen kitépnétek őket a kezemből, de nincs hatalmatok rá, mert a juhaimat én megőrzöm a magaménak.

Bizonyosságunk alapja: erős kezek, az Atyáé és a Fiué, őriznek meg tulajdonuknak.

János 10,31–42 – Az Isten Fia

Indulatosan kezdenek köveket összehordani, nem bírói végzés alapján, hogy Jézust, spontán, megkövezzék. Így csak lincselés lett volna belőle. Jézus e végből is megkísérli, hogy jobb belátásra bírja hallgatóit, akik haragra gerjedtek szavain. Józanítás szándékával kérdezi, hogy tettei közül melyik miatt köveznék meg. Látható, hogy Jézus bízott tettei egyértelműségében. Még ha beszéde nem is hihető számukra, ámbár a tetteknek csak szóban adott kijelentésével együtt van igazán hitelük. Másodlagosan, mégis a meggyőzésnek tettekre alapozott lehetőségét is elfogadhatónak tartaná (38). Annyit sikerült elérnie, hogy abbahagyták a kövek további odahordását, s némileg lehiggadva válaszolnak: tettei közül egyik sem adott okot a megkövezésre. Botránkozásuk oka, hogy ember létére Istenné tette, annak nevezte magát, amiért a 3Móz 24,16 alapján megkövezés jár. Már korábban is előfordult, nem is egyszer, hogy elhatározták a megkövezését (5,18; 8,59), de a mostani minden eddiginél veszélyesebb volt. (István vértanút halálra kövezték. Pált is megkövezték egyszer, de túlélte. ApCsel 5,26; 14,19; 2Kor 11,25; vö még: Zsid 11,37).

Jézus válasza a Zsolt 82,6-ból olyan elvi alapról érthető, amit Pál apostol úgy fogalmazott meg, hogy zsidónak zsidóvá, görögnek görögé lesz (1Kor 9,20) az ő érdekükben, hogy meggyőzessenek. Az írásértelmezés ui. jellegzetesen korabeli, bár lehetséges ma is úgy értenünk a zsoltárt, hogy általa az Úr emberi hatalmasságokat idéz és fedd meg. Mégis az írásmagyarázat ma arra hajlik, hogy a zsoltár az úgymond istenek, az emberi képzelet szülte istenségek és bálványok tehetetlenségét és „halálát” leplezi le, jövendőli meg. Ha pedig az Írás isteneknek nevezi azokat, akikhez az ige szólt (végül is Jézus nem mondja ki, hogy a 82. zsoltárban emberek von felelősségre Isten!), az írást, s ezt az igehelyet sem lehet hatályon kívül helyezni, akárcsak a „ti törvényetek”-nek nevezett egészet sem. – Akkor hát miért vádoljátok káromlással azt, akit az Atya szentelt meg és küldött el e világba? Tehát ezúttal is, mint többször a szinoptikusoknál, egy kevésbé jelentősről, olykor megkérdőjelezhetőről következtet Jézus egy nagyobbra és vitathatatlanra. Kimetszett példája e jézusi bizonyítási eljárásának a hamis sáfár példázata (Lk 16,1kk)!

Megszenteléséről csak itt beszél Jézus, következménye majd a 17,17kk lesz. A 36.v szintén egyedüálló, amikor kimondja: Isten Fia vagyok, utalva korábbi önkijelentéseire, amelyek azonban nem olvashatók az evangéliumokban. – Tetteiből ráismerhetnének Isten cselekedeteire; ha nem így volna, ne higgyenek neki. A tettek jelek

arról, hogy az Atya munkálkodik őbenne, és ő az Atyában van. – A Fiú teljes egysége az Atyával, amit Jézus önmagáról állít, újfent felháborítja ellenfeleit, s bár fölthagytak az azonnali megkövezés szándékával, de törvény szerint foganatosítanak ellene az eljárást, elfogással, vizsgálattal, és (halálos) ítélethozatallal. Jézus azonban kitér előlük. Nem jött még el halálának rendelt ideje, s ő ezt kívárja. Ezért nem engedi, hogy most tegyék rá a kezüket.

Jelenlegi, Jordánon túli tartózkodása során (Mk 10,1.46), nyilvános működése végén, Jézus visszatér a kezdetekhez, ahonnan János keresztségekor elindult. Hallgatói pedig megállapítják, hogy amit János mondott róla, mind igaz és sokan hittek benne. – Jézus mindenütt a hitet keresi, s nem feltétlenül az ütközést a hitetlenekkel. – Ha önhibáján kívül keveredik mégis vitába, állja, mert elviseli.

János 11,1–13 – Isten dicsőségét szolgáló betegség

Jézus isteni szeretettel tartotta számon mindhárom testvért, akik Jeruzsálemtől mintegy 3 km-re, Betániában laktak. Ha Lázár nem esett volna hirtelen súlyos betegségbe, semmit sem tudnánk róla, hogy Jézus követőihez tartoztak, sem azt, hogy ki az a Mária, aki Jézus lábát megkenste (12,1). A pusztá tény tekintve is igaz, hogy Lázár betegsége nem volt halálos, ámbár belehalt (14), hanem Isten dicsőségét szolgálta, s az Isten Fia mindannyiszor dicsőítették, ha az evangélium részletes tudósítását erről bárhol olvassák, vagy hallanak róla. – Tudják, merre jár Jézus, s üzennek neki, hogy akit szeret, az beteg. Szerényen csak üzennek, de nem sürgetik, hogy jöjjön azonnal.

A kétnapos késlekedés igazodás az Atya akaratához. Hasonló, bár elutasító, s végül mégis engedő mozzanat volt a 2,4-ben is. Amikor azonban elérkezik a tettek ideje, szól a tanítványainak: „Menjünk ismét Júdeába!”. Megértjük őket, amikor megjegyzik, hogy nemrég akarták ott megkövetni Jézust, s mégis odamegy? Végső soron Júdea elég kiterjedt volt. Uticéljuk vezethetett volna egyebüvé, de mindőjük azonnal értik, hogy Jézus Jeruzsálemet, s környékét, sőt Betániát érti Júdeán, mivel kitalálták Jézus gondolatát. – Amikor Jézus a nap(pal)nak 12 órájáról beszél, lényegében azt fejezi ki, hogy megváltó művében az elvégzendő tetteknek alkalmas órái vannak, s neki ehhez kell igazodnia (7,30; 13,1). Ezt Isten imádóinak is föl kell ismerniük (4,23). Az óra parancsa olykor egyhelyben maraszt, ez esett meg most két napig. Máskor meg tettekre sarkall. A nappal 12 órája letelik, ez idő alatt a világosság segít a munkában, éjjel viszont sötétség akadályozza a tevékenységet. Mint oly gyakran Jánosnál, ezúttal is gazdag, átvitt értelme van itt minden részletnek: nappal; járás és megbotlás; járás – botlás nélkül; a világ világossága; s az őt látni képes adottság. E jelkép-rendszerben a világ világossága Jézus maga (8,12). Végső soron tehát Jézus nem önmagát bátorítja e szavakkal, hanem tanítványait, hogy ne tétovázzanak, hanem induljanak övele oda, ahol tetteket kell elvégezniük! – Ebből későbbi munkáikhoz is bátorságot meríthetnek.

Jézus, közös barátjuknak nevezve, barátjaként tartotta szeretetében Lázárt, s most közli tanítványaival, hogy Lázár elaludt ugyan, de odamegy, hogy fölébressze. Már ebből is érthették volna, hogy ha csak Jézus ébresztheti föl, akkor Lázár aluvása nem szokványos eset. Egyelőre azonban azt a szenderítő álmot, alvást értik Jézus szavain, ami el szokta fogni az embert, fél gyógyulást sejtetve, lábadozás

közben. Valójában azt fejezik ki, hogy alvása már a gyógyulás jele, de azt nem kérdezik, hogy mindezt Jézus honnan tudja. Jézus tudott többet is, hogy mit ért alváson; később ki is jelenti, hogy Lázár meghalt (14).

Minden imádság, amit szükségben sóhajt el az ember, hasonlít a nővérek üzenetéhez; s bár Jézus pontosan tudja, mi történt, s mi történik ezután, az imádság-táviratok sohasem fölöslegesek. Általa bármi, ami egyébként halálos, válhat dicsőségessé. Jézus jelenlétében és győzelmében számunkra a halál csak alvás, amiből csak ő tud, de ő fel is fog ébresztetni, még ha közben meg is halunk.

János 11,14–27 – Ő a feltámadás és az élet

Jézus távolból is figyelemmel kísérte Lázár sorsát és pontosan tudta, amikor meghalt; amit közöl is tanítványaival. Teszi ezt azzal a meghökkenítő kitételrel, hogy örül, amiért nem volt ott jelen. Mintha fontosabb lenne tanítványainak hite, mint a megrázkódtatás, ami a kis családot Betániában érte. A gyász megmozgatta az együttérző indulatokat is Jeruzsálemben és környékén. Sokan igyekeznek oda, hogy vigasztalásukra legyenek (érdemszerző cselekedetnek számított!). Ennyit tehet az ember a halál és gyász esetén, hogy kifejezi együttérzését! – Ha pedig mégis több tehető, csak azért lehetséges, mert Jézus néhány halottat feltámasztott, mint Lázárt is, annak jelként, hogy hamarosan saját testében vívja ki győzelmét a halál fölött; s mi erről bizonyoságot tehetünk koporsónál, bezáródó síroknál, gyászolók vigasztalása során. De azért a pusztá együttérzés sem fölösleges, ha nem is érdemszerzés végett! – Tamásban még mindig az moccan, hogy Jézust ott meg fogják ölni. Jól van! Történjék bármi, menjünk mi is, legfeljebb meghalunk vele! Tamás nem is annyira a kétely, mint inkább a késedelmeskedő megértés, hitbeli megismerés kimetszett példája lehet; ő mégsem reménytelen eset!

Megérkeznek, s közben megtudják, hogy Lázárt már négy napja sírba tették. Mivel a halál napján már temettek, négy napja halt meg. Csüggesztő tényállás, mintha végképp lekéstek volna! Ráadásul Jézus még le is áll, mintha várna valakire. Hamarosan megérkezik Márta, s menten kiönti közös keserűségüket (32), hogy mindezt meg lehetett volna előzni, ha Jézus ott van, ha idejében érkezik. Hitvallása mégis nyitott az Isten tettei iránt, kimondja, hogy amit Jézus kér, neki megadatik. A reménytelenség ellenére is reménykedve hívő (Róm 4,18) vallomása ez. Bennünk is éljen legalább ennyi! Jézus válasza, látszólag, az akkorra kifejlődött zsidó feltámadás-hit nyomán halad: „Feltámad a te testvéred!”. Igen, tudom, válaszol Márta hasonló szellemben, majd a feltámadáskor, az utolsó napon lesz meg az! – Jézusban viszont új üdvállapotot adatott mindazoknak, akik hisznek, hogy ami addig csak a jövődő ígérete volt, benne jelenvalóvá lehessen, mert ő maga a feltámadás és az élet. Személyében már itt van, elkezdődött a jövődő, az Isten országa, a feltámadás és az örök élet. Mint amikor a rönkbe belevágják a fejszét, a fejszeél ő maga, aki szétfeszíti a bűn, a betegség és a halál göcsörtjeit. Őbenne hit által részesedünk, s aki ily módon hisz, haljon bár meg testében, akkor is él őbenne és általa. Eletünk alkalom a hitre, s aki e hitre időben jut el, halála idején sem fog örök halálra jutni. Jézus tehát

nem azt fejezik ki, hogy soha nem fog testében meghalni az ilyen ember, hanem az örökkévalóságra nézvést nem fog meghalni, nem jut az örök, a második halálra (Jel 2,11). Jézus rákérdez, hogy Márta hiszi-e ezt? Felelet rá az, hogy igen, meg egy teljesnek mondható Krisztus-hitvallás a válasza, hogy Jézus a Messiás, az Isten Fia, aki eljövendő a világba. Az utóbbi együtt jelenti a múlt próféciáit, Jézus jelenvalóságát és dicsőségben leendő eljövételét is. – Hitünk Jézus Krisztusban meggyőződés megváltó tetteiről.

János 11,28–37 – Találkozás Máriával

Csak sejtés lehet részünkről, hogy Lázár feltámasztását meg kellett előznie nővérei: Márta és Mária találkozásának Jézussal. Talán ez a magyarázata, hogy Jézus a falu határánál vesztegel. Lehet, hogy a hely nem esett messze Lázár sírjától, mégis az volt fontosabb, hogy a két gyászoló testvért kell előbb kihoznia a halál és a gyász bénító hatásából. Ezek szerint egy egész családi közösséget támaszt föl sorjában valamiféle halálos ígézetből, míg aztán elér Lázárhoz. Mártával még csak boldogul, hívnia sem kell, mert magától indul el Jézus elé, amint meghallja, hogy érkezőben van. Mária sokkal ösztönteheresebb, mozdulni is alig képes, őt éppen emiatt hívja, amit csak Márta szavaiból tudunk meg: „A Mester itt van és hív téged!”. Mint aki levetségéből éled, kél föl mindjárt e szóra. A felkelésre utaló két ige (29.31) ugyanaz, mint amikkel a feltámadást jelöli, írja le egyebütt is az ÚSZ. – Mária minden igyekezete ellenére sem képes több szót kiejteni, mint amit az elmúlt négy napon közösen hajtogattak Mártával, hogy ha Jézus itt lett volna, nem halt volna meg a testvéruk. Máriával nem gyözködik Jézus, meglehet, hogy letörtsége miatt pillanatnyilag nem is alkalmas biztató szavak befogadására; majd a következők fogják fölírni csüggedéséből. – Jézus tekintettel van lelki alkatunkra, állapotunkra (16,12). – Részvétüket kinyilvánító szándékkal, az ott lévő zsidók közben Mária körül tartózkodnak. Mivel Márta nem előttük adta át Jézus hívó üzenetét, arra gondolnak, hogy Mária a sírhoz készül menni, hogy ott sírjon. Igyekeznek hát a nyomába, s vele egyszerre érkeznek Jézushoz. Lehet, hogy emiatt sem bocsátkozik Jézus biztató beszélgetésbe Máriával. – Aztán őt is mélyen megindítja az általános zokogás, ami az együttérzők részéről nem mentes egy kis mesterkéeltségtől sem, éppen az érdemszerzés okán.

Most már látni akarja Jézus a helyet, ahová Lázárt helyezték. Oda vezetünk, Uram, jöjj velünk! Megindító, rövid megjegyzés, hogy Jézus is könnyezni kezdett. Helytálló a kísérek észrevétele, hogy lám, mennyire szerette Lázárt! Jézus hatalma és tettei szeretettel teljesek. Ebben is különbözik ő minden egyéb emberi, vagy akár démoni hatalomtól. Nem is hatalmának van szeretete, inkább szeretetének van hatalma, mert az Isten szeretet (1Jn 4,8). Az már egészen más jellegű, mert áskálódó megjegyzés, amit csak úgy elejtenek, hogy azért Jézus is hallja; szinte belé döfik, hogy megtehetette volna ő, aki a vak szemét megnyitotta, hogy „ez” ne haljon meg. Netán félnek kiejteni a halott nevét? Babonás félelem sejlik itt fel, ami elfogja az

embert a halál közelségében. De Jézus nem fél majd, hogy Lázár nevét kiejtse! A sértő, okatlanul bíráló megjegyzés miatt is, Jézus lelke mélyéig felkavartan (33) lép aztán oda a sírhoz, mert felháborodot a halál vámszedőin.

Az örökké elégedetlen embernek sosem jó úgy, ahogy az Isten adja azt. Okosabbnak tüntetné fel magát, megszabná Istennek mit, mikor, s hogyan tegyen. Végül is Jézus nem azért jött, hogy a halált mindenáron megelőzze, hanem hogy legyőzze, s e győzelemhez előbb tényleges halál kellett. Mindenekelőtt Jézus halála; s ennek nyomán a Lázároké, meg a mienk is kell hozzá, hogy Jézus győzelme erőterébe léphessünk, amikor e földi sátorunk összeomlik (2Kor 5,1).

János 11,38–44 – Mint megholtak, és íme, élők (2Kor 6,9)

Jézus megindultsága nemcsak felháborodás, de vehető erői összeszedésének is a halál közelségében, – hogy aztán mégis meghátrálásra kényszerítse. Ott, ahol a halál már írmagját sem hagyott bármiféle életnek és reménynek, csöndben megáll Jézus, és fokozatosan veszi kézbe az irányítást és szól a feltámadás erejével. Amit most elvégez, csak erre az életre szóló érvénnyel fordítja vissza az elmúlás törvényét, mert Lázárt e földi útja folytatásaként kelti életre; sőt Lázár majd újból meghal. Betelhet mégis békességes bizalommal, hiszen Jézus egyszer már életében megbizonyította győzelmét a halál fölött. Sőt maga Jézus is föltámad, ami minőségében más és több lesz, mert dicsőséges lelki testben támad majd fel. Most még el kellett mozdítaniuk a követ a sír szájáról, hogy Lázár erre az életre elő tudjon jönni. Jézus feltámadásának azonban nem volt előfeltétele a kő elvétele, sem kendőinek leoldása. Az csak az üres sír megmutatása végett kellett, hogy a tanúk nyilván lássák a helyet és az ott hagyott kendőket. Jézus föltámadott lelki testében ment fel a mennybe és ül az Atya jobbján, s tér majd vissza ugyanígy dicsőségben. Különbőség van tehát Lázár feltámadása, meg a korábbi kettőé is (Jairus leánya; Naini ifjú), és a Jézusé között. És mégis prófécia ez; a húsvét reggele pedig a beteljesedés. – S majd Lázárnak is lesz lelki teste, Mártával, Máriával, s velünk együtt, a feltámadáskor, az utolsó napon. A végszó nem a halálé, hanem az életé. A halál nem pont egy mondat végén, hanem kettőspont: nyitás a következőkre, de ennek semmi köze a lélekvándorláshoz, sem a végső megsemmisüléshez!

Tettei hitelének erősítésére, hogy elhiggyék, amit megtapasztalnak, tevékeny részvételre serkent Jézus azzal, hogy az otlévőkkel veteti el a követ. Márta riadtan jegyzi meg, hogy a tetem már negyednapos. Úgy vélték, három napig van a lélek a test közelségében, s akkor még lehet némi remény. Korabeli hiedelem szerint, negyednapra már visszafordíthatatlanul vált el a lélek a testtől. Jézus előbbi késlekedése most tettének dicsőségét szolgálja. Mártának már beszélt róla, hogy ha hisz, meglátja Isten dicsőségét. Láthatóan több történt ezúttal is, mint ami feljegyeztetett. Azt sem olvassuk, hogy Jézus imádkozott, közvetve hallunk csak róla, midőn nyilvánosan ad halát a meghallgattatásért. Ennek, tekintettel a körülállókra is van jelentősége. Őket segíti az elhívésben, hogy Őt az Atya küldte. Lám,

a részvétellel együttérzőket de a csupán nézelődőket, vagy kíváncsiakat, sőt az akadékoskodókat is bevonni óhajtja a feltámadás, azaz az ő személyének hatókörébe. Mindenkiben hátrálásra készíti a haláltól való félelmet (Zsid 2,15). – Kiáltása, hogy Lázár jöjjön ki, teremtmő és újjáteremtő isteni szó; példajaként annak, hogy a halottak hallják az Isten Fiának hangját, s akik meghallják, élni fognak, „és ez most van” emeli ki az 5,25! – Kiáltása legalább oly erővel hatott az ott állók lelkébe, mint a halott Lázár fülébe. Kezén és lábán a kötelek a korabeli temetkezési szokások szerint burkolják a testét; arcán a kendő szemfedőként szolgál; egyben máris emlékeztet a kendőre, ami majd Jézus arcát fedi (20,7). Aztán arra ösztönzi a jelenlévőket, hogy oldják le köteleiket, legyőzve magukban annak tudatát, hogy halottat érintenek, hiszen Lázár már újból él. Sőt hagyniuk kell, segítség nélkül is hadd járjon.

Sokféle halálunkból hív ki Jézus most is, néven szólítva bennünket.

János 11,45–52 – Hit és ellenlépések

Sokaknál célt ért Jézus, mert Lázár föltámasztása láttán hittek benne. Volt mégis egy kisebbség, akik mindjárt szükségesnek látták, hogy megvigyék a hírt a történetekről a farizeusoknak. Végül is nincs arról szó, hogy Jézus megtiltotta volna, hogy beszéljenek róla, s tettük mégis őket minősíti. Mily makacs tud lenni az elutasító hitetlenség, ha az ember szántszándékkal nem akar hinni.

A papi vezetők veszélyeztetve érzik magukat érdekeikben, ezért összehívják a Nagytanácsot, a Szünedriont. A tények ismeretében tehetetlenséget éreznek, mert Jézus, szavajárásukkal élve: „ez az ember” sok jelet tesz. A tettei lefegyverzőek, de szóba sem jöhet, hogy valamit is engednének nézeteikből. Egész életüket, neveltetésüket, elveiket kellene átértékelniük, s ez eszük ágában sincs. Nem lehet tovább engedniük Jézust, hogy szabadon munkálkodjék, mert majd mindenki hinni fog benne, aminek beláthatatlan következményei lesznek. A római hatóság előtt ők feleltek ui. Jeruzsálem és a templom jó rendjéért. Ha egy ilyen mozgalommal szemben tehetetlennek bizonyulnak, s ki tudja, még lázadás is kitörhet, megjönnek a rómaiak (sereggel), s elfoglalják a várost és a templomot, az irányítást meg kiveszik a Nagytanács kezéből. A veszély fölnagyításában mindőjük egy véleményen vannak, de egyaránt tanácstalanok, mitévők legyenek. Ekkor szólal meg Kajafás, aki 18 évig volt főpap, 18-36 között. Az, hogy nem értenek semmit, azt jelenti, hogy nincs államférfiúi bölcsességük. Neki viszont van, s máris kimondja, hogy inkább áldozzák föl az egy-et, minthogy az egész nép – az ő balsejtelmek szerint –, elveszen. Minden evilági, úgymond politikai bölcsességen túl, ebben az észjárásban az a hamisság, hogy a nép elveszését azonosítják hatalmuk megingásával. Oly sokszor mutatkozott meg hasonló a történelemben, amikor vezetők és uralkodók alatt ingott meg a hatalom széke, s ők a nép érdekéről, pusztulásáról, megmentéséről szónokoltak, pedig csak saját hatalmukat, érdeküket, jólétüket féltették. Kajafás is kimondja azt, aminek alapján döntenek majd Jézus elpusztításáról.

A történetekre visszatekintő keresztyén eszmélődés mégis fölfeledezett némi prófétait Kajafás szavaiban. Nem mintha ő ennek tudatában beszélt volna. Amit kimond, a prófécia szempontjai szerint, torzó, de akaratlanul is arról jövendölt, hogy Jézus meg fog halni a népért. Sőt a többi nép között terjedő evangélium ismeretében, gyülekezetek formálódásában már az is megmutatkozott, hogy Isten gyermekei, a más juhok (10,16) is összegyűjtetnek mindenün-

nen. Lehet akármilyen agyafúrt a Kajafások okossága, Isten túljár az eszükön, s a megölési szándékot saját megváltó tervének részévé teszi.

Valaki egyszer úgy fogalmazott, hogy a sürgönypózna lehet akármilyen korhadt, míg áll, hordozhatja a huzalokat, s rajtuk át az üzenetek célhoz érnek. Ez azonban így nem igaz. Nem mindegy, hogy csupán a tisztünk hordoz minket, mint egy merev páncél, amely üresen is megáll, vagy mi hordozzuk hitből és felelősen bármiféle keresztyéni tisztünket.

János 11,53–57 – Kétféle keresés

Bizonyos, hogy semmi alaki kifogást nem lehetett volna emelni a közfelkiáltással hozott nagytanácsi végzés ellen, mely szerint Jézust halálra kell adni. A nép értesülése szerint fogalmaz János, mely szerint egyetértettek abban, hogy megölik. Ha voltak is, akik vonzódtak Jézushoz (19,38kk), nem vették őket számításba. Egyöntetű döntés alapján adják ki az elfogatóparancsot Jézus ellen. Halálos ítéletet mégis csak feltételeken hozhattak, mert fel kellett terjeszteniük a római hatóságokhoz. Az ítéletet az hagyhatta jóvá és végre is hajtatta, ha jónak látta. Erről nem esik szó, de bizonyos, hogy voltak elgondolásaik, miként adjanak nyomatékot vádjaiknak a helytartó előtt, hogy kimondja az ítéletet Jézus fölött. A köztudat olykor át is síklott a különbségtételben, hogy meddig mehetett el a vallási hatóság, amin túl már csak a római helytartó az illetékes. A nép között közsismertté vált a nagytanácsi határozat, s az ügyet nem szépítve a lényegét fogalmazták meg, hogy Jézust meg akarják ölni.

Jézus most megint kivonja magát a kezükből. Bizonyos, hogy már tudta: a páskaünnepen fog elérkezni halála iddőpontja. Az ünnep azonban még odébb volt. Az átmeneti időt egy Bétel közelében fekvő Efraim nevű városkában töltötte el tanítványaival. Josephusnál adat van rá, hogy volt ilyen nevű helység. – Már a páska hete előtt megindult a zarándokok áramlása Jeruzsálem felé, főként azért, hogy vallási előírások szerint megtisztuljanak (4Móz 9,10; 2Krón 30,17k), és így részt vehessenek a páskavacsorán. Hogy mily igen foglalkoztatta az embereket Jézus személye, látszik abból, hogy mindenki róla beszél, s taglalják, vajon meg fog-e jelenni az ünnepen? Hiányolnák, s mintha némi csüggedés is megrezdülne szavaikban: talán el sem jön, amire a kézenfekvő válasz, hogy nem fog eljönni, éppen a nagytanácsi döntés miatt. Vágyakoznak utána az emberek, hangulatukat nem befolyásolja döntően, hogy azok ott benn mivégre dugták össze a fejüket. Mindezekből jól kivehető, milyen mély hatást hagyott a lelkekben Jézus munkálkodása, amióta csak nyilvánosan tanított és gyógyított!

Eközben a templomőrség már megkaphatta az elfogásra adott parancsot, hogy Jézust le kell tartóztatni. Valamilyen úton-módon közhírré is tették, hogy bárki, aki meglátja, vagy ismeri tartózkodási helyét, jelentse. Pörén ez megütközést keltő a vallásos füleknek, de jogérvényes döntés alapján ez volt a való helyzet. Jézus elfogatása, elítélése, meghurcolása, kicsúfolása, majd kivégzése (bocsánat a szóért), nem tekinthető csupán csak csúnya játéknak, durva csíny-

tevésnek, hanem jogilag is aládúcolt végzésre alapozódott. Halálának ilyen értelemben is elvégezettnak kellett lennie. Nem fogható rá, hogy emberi elnézésből eredő melléfogás, baleset lett volna. Az ember elutasító magatartásának következetesen kellett megtennie a maga útját végig, hogy megmutatkozzék az ember bűne és lázadása Isten ellen, miközben benne az Isten elvégezett döntése ér célba megváltásunk érdekében, bűneink bocsánatára. Isten véghezviszi a maga váltságtervét Jézus halálában és feltámadásában azokért is, akik vakságukban nincsenek tudatában, hogy mit cseleksznek.

A három testvér otthonában

János 12,1-8 – A jeruzsálemi utolsó hét közeledtével Jézus is visszatér Júdeába és hat nappal az ünnep előtt már Betániában van, Lázár családja körében. Hármójuk élete együtt úgy képzelhető el, hogy korán meghalva a szülők, a gyermekek magukra maradtak; s a fiútestvér, ha fiatalabb volt is, családfőnek számított. S bár mindhárman ifjúságuk idejét éltek, az életüket immár az a hitbéli megtapasztalás vezérelte, hogy Jézus halált legyőző hatalma megbizonyította erejét e hármis kis közösségben. Ifjúként is úgy élnek, mint akik már túl vannak a halálon és a feltámadás erőterében élnek hétköznapjaikat is. Jézus erről a „támaszpontról” indul el végső útjára e testben, Jeruzsálembe, hogy halálon át eljusson a feltámadásig. A többiekben, akik velük vannak, csak megnevezhetetlen sejtés tölti el a lelket akkor is, amikor ünnepi étkezésre telepesznek asztalhoz, ami legfeljebb alacsony alkalmatosság lehetett a középben; s róla ettek, támaszkodva olyképpen félkarra, hogy lábaik hátrafelé nyúltak.

A három testvér mindegyike tisztelte és lelki alkata szerint veszi ki részét a vendéglátásban. Lázár Jézus közelében van, a családfő helyén, a tanítványok egyenrangú társaként. Hallgatag természetű lehetett, egyetlen szavát se jegyezték föl. Vélhetően Márta lehetett a legidősebb, mindenestre ő a háziasszony, s maga szolgál fel vendégeinek, de nem kifogásolja Mária cselekedetét, aki szintűgy önállóan cselekszik, indíttatásnak engedve, amit Istentől kapott. Jókora mennyiségű (mintegy 33 dkg) eredeti, tehát hamisítatlan nárdus kenetet vesz elő. Indiából, Arábiából hozták a kereskedők e becses árut. Kozmetikai célra, kezek, lábak ápolására használták, s vele kenték meg, balzsamozták be a holttesteket. E szerek egészségügyi célt is szolgáltak. Már a korábbi századokban rájöttek, hogy az apró élősködők (Jer 43,12) az olajban megfulladnak. Ez a fölismerés segíti a tanácstalan bibliaolvasót, aki zavarában hirtelen nem tud mit kezdeni pl. a Zsolt 133,2. versével; s ezzel együtt az is megáll, hogy az olaj az áldás kifejezője is! – Amikor Isten népe valamire rájött, valamit fölfedezett, mindig Isten ajándékának tekintette, s hálát adott érte, s úgy építette be hitbéli életébe. Isten ma is így vezeti gyermekeit, s előttünk is így nyitott a jövő! – Bizonyára a Lázár testére is ebből használtak fel, most pedig a végtelen hála kifejezéséért Mária megkeni Jézus lábát, hajával pedig megtörli. Ha akarta volna, sem tudta volna elhárítani Jézus a hódolat és a szeretet e meglepő megnyilvánulását, mi több: mindőjüket átjárta a megilletődöttség, amikor megéreztek a házat betöltő balzsamillatot. – Júdás részéről

hangzik el az egyetlen kifogást emelő megjegyzés, aki értelmetlennek minősíti a pazarlást. Egyébként szó sincs arról, hogy Mária az egész mennyiséget Jézus lábaira töltötte volna. Kent belőle rá, de a többiről maga Jézus mondja, hogy temetése napjára szánta Mária; s éppen emiatt nem tiltakozott maga Jézus sem, mert fölismerte a tett prófeciáját. E megkenetést utólag felmérve: csupán ennyi érte Jézus testét, ámbár a 19,40 beszél illatszerekről. – Bárhogyan történt is, Mária mozdulatai jeladás voltak Istentől Jézus felkészítésére. – Júdás ellenvetése ügyesen takargatott kapzsiságról árulkodik. Szegényekre hivatkozik, akiken segíteni lehetett volna a kenet árával. János megjegyzése Júdás tolvajlásáról azt sejteti, hogy viselkedésével kapcsolatosan több mindenre utólag jöttek rá a tanítványok.

Hálaadásunk Isten iránt nem játszható ki ama kötelezettség ellenében, amivel a szegények iránt tartozunk, és ez viszont is igaz. Tekintsük magunkénak a szegények sorsát, akik mindig „velünk vannak” (8).

János 12,9–19 – Megérkezés az ünnepre

Élénk népmozgás előzi meg és kíséri Jézus érkezését Jeruzsálembe. A szokványos „bevonulás” szó túlságosan szinpadias, továbbá harciasságot sejtető, tehát csak jobb híján alkalmazható az ott történetekre. János úgy alakítja a beszámolót, hogy a nép ide-oda áramlása egyenes következménye volt Lázár feltámasztásának. Vannak, akik már nem halála, inkább feltámasztása hírére keresik fel Betániát, saját szemükkel győződve meg arról, hogy Lázár valóban él. Már itt kétféle egybegyűltekről van szó, akik aztán együtt mennek Jézussal és tanítványaival az ünnepre, mert közülük sokan hittek Jézusban. – A főpapok részéről az már csupán tehetetlen düh, amikor – hallván, hogy sokan kíváncsiak a feltámasztott Lázárra – elhatározzák, hogy őt is megölik. Csírájában akarják elfojtani a nekik értelmetlen, s ezért félelmetes életet, ami Jézus körül kezd a felszínre törni.

Másnap még tetemesebb sokaság indul el Jézus elé Jeruzsálemből, mert a híre megelőzte, hogy érkezőben van. Ez a tömeg már nem oly egyöntetű; sokan tekintik politikai Messiásnak, hogy ő volna a fel-fellángoló váradalmak szerinti harcok szabadítója. A kezükben lengetett pálmaágak pontosan ennek a váradalomnak felelnek meg. Közben hozsánnát kiáltanak, idézve a Zsolt 118,28-at. Jeruzsálem környékén, elérhető közelségben nemigen voltak pálmák. Talán a szétszedett sátrak után tárolták ezeket a legutóbbi lombsátor ünnepéről, vagy a téli templomszentelési ünnepéről. Lehet, hogy egyeseken az eljövendő Messiás fogadására tartogatták, s most lelkesen veszik elő és lengetik, meg kiáltoznak. Ha a hozsánnát lefordítjuk, azt jelenti „Szabadíts, hát meg!”

Jézus úgy védekezik a félreértett messiási ünneplés ellen, hogy rátalálva egy számárcsikóra, arra ül, menten fölismerve, hogy ily módon a Zak 9,9 próféciája fog beteljesedni. Sion leánya: az Isten népe, a gyülekezet. Nem kell félnie, ha megérti, hogy Jézus másként király, mint e föld uralkodói. Egyszerűség, alázatosság, de következetes igereszerűség jellemzi őt és királyságát. Ezt ábrázolja ki érkezésének módja. Tanítványai is alig értik őt, s ez áll az egész nagyhétre. Csak miután feltámadt és mennybe ment, visszamenőlegesen világosodott meg előttük a történetek igei összefüggése és értelme. Meglepő módon a kavargó sokaságból mégis kihallik olyan bizonyágtétel is, ami átgondoltnak, tisztának és hitelesnek nevezhető. Azok, akik jelen voltak, amikor kihívta Lázárt a halálból, nem feledték az ott átélteket és most is arról beszélnek, azon tájékozódnak. Vágyak, vá-

radalmak, indulatok, vonzalom, és ellenérzés, vallásos lelkesültség és irigy ajkbiggyesztés közepette a tiszta látás, a tiszta hang, azaz beszéd úgy őrizhető meg, ha magunkat ahhoz tartjuk, amit Isten kijelentett Jézus Krisztus személyében, s ami általa elvégeztetett. Mert két véglet van itt. Az ellenfelekből a riadtság beszél, mikor megállapítják, hogy az egész világ Jézushoz szegődik; másrészt a vegyes indulatú, általános lelkesültség, ami kíséri és fogadja Jézus érkezését.

Végletek között igazán szükséges, hogy a hit tanúságtételének igeszerű hangja ma is megőriztessék! Mert van többféle színű politikai messianizmus ma is. Ezeknek soha nem leszünk társutasai, keresztyénségre hivatkozó, felszínes jelszavakkal! De maradni szeretnénk pásztoraik mindenféle eltévelyedettnek.

János 12,20–28 – Az elvetett mag kel életre

Ha Jézus a sokaság között van, miért nem látják a görögök mindjárt, hogy ő az? Véljük, hogy azért, mert viselete és viselkedése nem ütött el környezetétől és kortársaitól. A vallásos képzelet tiltakozna ez ellen, de mégis így van. Az a néhány istenfélő, tehát a zsidó egyistenhithöz vonzódó görög is osztozik abban, ami eltöltötte az ünnepre érkezőket, hogy mindenki Jézus után érdeklődött, őt óhajtották megpillantani. A görögök körülményes közeledésének oka lehetett továbbá, hogy illetlennek vélték, ha csak úgy egyszerűen megszólítanak őt, ezért kérik tanítványai közbenjárását. Nem tájékozatlanok, bizonynal tudják, hogy a Bétsaidából származó, görög nevű Fülöp érti nyelvüket, ezért őt szólítják meg. András neve is görögös hangzású; neki szól Fülöp előbb, s aztán együtt szólnak Jézusnak. Tanítványáguk kezdetén ugyanígy közöltek hírt egymással (1,40kk). Végül is nem tudjuk, hogy létrejött-e a találkozás Jézus és a görögök között. Céljukat bizonynal elérték, mert ők is hallhatták az Atyával folytatott párbeszédet, legalábbis a mennydörgés-szerű hangot a mennyből (28). Közeledésük, az hogy látni óhajtották Jézust, az ő számára jeladás, hogy immár elérkezett az óra, az ő órája, amire készült, amit várt. Miért éppen ez a jel? Lehet, hogy most villan föl előtte a népek üdvösségének távlata (Ézs 49,6)! De máris elfogja a szorongás. Jánosnál ez a gecsemáni gyötrődésnek megfelelő jézusi lelkiállapot! És mégis minden vállalt és megvallott vívódása ellenére győzelmes ez a küzdelem, mert már a halált is megdicsőítésnek nevezi.

Váltsághalálának be kell következnie, mert csak ezen az úton származhat belőle élet úgy, hogy másokat is éltesen és tápláljon. Mert a búzaszemnek is el kell temettetnie, hogy majd kikelhessen és gyümölcsözhesen. Ha Jézus kikerülné a halált, magára maradna (ekkor lenne kész dráma az élete; de az ő végkimenetele nem drámai, hanem győzelmes). Úgy lesz bő termése az életének, ha vállalja, hogy magként a földbe hulljon. Nemcsak az ő útja ez, de követőinek sajátja is (1Kor 15,35kk). Ha mindenáron az élethez ragaszkodnak, elveszítenék az életet, de ha gyűlik (merik kevésbé szeretni), ezzel fogják megnyerni azt, tekintettel az örök életre. Aki neki szolgál, merje követni őt az önmegtagadásban, mert az ilyet megbecsüli az Atya.

Miközben Jézus a körülötte állóknak, s talán az érdeklődő görögöknek, de önmagának is mondja ezeket, a lelke megrendül, mint ahogy Mária és a zsidók sírását tapasztalva (11,33), meg Júdás árulá-

sán is megrendült (13,21). Őszintén jelenti ki, hogy szívesen kérné, hogy az Atya mentse meg őt ettől az órától, de máris győz szívében a bizonyosság, hogy éppen evégett jutott erre az órára, hogy engedelmessége által dicsőíttessék meg az Atya neve. Érthető hang hallatszik rá azonnal a mennyből: már megdicsőítettem és meg is fogom dicsőíteni; azaz elvégeztem és véghez is viszem! A Gecsemáné-kertben (Lk 22,43) angyal erősítette őt küzdelmében.

Jézust keresve szembesülnöm kell váltságshaláláig megbizonyított engedelmességével. Ezzel együtt szemlélve őt, azonosulhatok is vele.

János 12,29–36 – Fordulópont, s az idő sürgetése

Egyedülálló, hogy az egész sokaság érzékeli, ha különféleképpen értelmezi is, az Atya válaszát Jézus kérésére. Mint ahogy már az is meglepő volt, hogy mintegy közszemlére kitetten vívja meg azt a tusát, melyet a szinoptikusok a Gecsemáné-kertbe, Márk és Máté pedig háromra szűkített tanítványi körbe helyez el. Nyílt csatatér ez, mintha két sereg is figyelne feszülten, miként vív meg Dávid Góliáttal (1Sám 17,48kk). Mindenki homályos, vagy tisztult látása szerint érti és magyarázza valahogy, már amennyit képes volt felfogni belőle, aminek tanúja lehet. Legtöbbje csak mennydörgést vélt hallani. Közelítve a lényegét, mások azt mondják, hogy angyal beszélt vele, ami kissé hasonlít is ahhoz, midőn küzdelmében angyal erősítette őt (Lk 22,43). Jézus nem mondja, hogy valamennyit érzékelve, s értve ezekből, tévedtek volna, mert végül is helyes nyomon járnak.

Mivégre tétetik a mennyei és földi párbeszéd, e küzdelem nyilvánossá? Jézusnak könnyebb volna elrejtőzve megküzdenie az Atya akarátának érvényre jutásáért, de minden, amit vállal és tesz, másokért történik. Ez vezérli őt és az Atyának is ez a szándéka. Mondja is Jézus, hogy nem őérette, inkább a sokaságért helyeződött sok szem-, és fültanú elé a küzdelme, amelyről még további meglepő adatot is elmond. Hogy ti. –, végső soron nem önmagával küzd. A háttérben, vele egy időben gigászi küzdelem érkezett el fordulópontjához, mert a világ fejedelme éppen most jutott vert helyzetbe, ahonnan soha többé nem kerülhet fölénybe, nem juthat jogtalan előnyhöz. Sőt az ítéletet is végrehajtják rajta, mert kivettetik. A sátán tehát többé nem bennfentes; s nem is viselkedhet úgy, mint tette volt az ember bukásakor; vagy amikor Jóbot vádolta. Ő már csak kíbic lehet, akinek ugyan semmi sem drága, s fontoskodhat rakásra, mint aki tényleg fontos, de részéről ez az egész már csak áltatás, sőt öncsalás. Lehet, hogy némelyeket még rászédhet, csak avégre hogy foglalkozzanak vele, mert őt ez tartja a víz színén; pedig ő már nem oszt, s nem szoroz. Olykor halászhat a zavarosban, de már csak lábatlankodik, mert lábait vesztett kígyó, aki csak a port nyeli (1Móz 3,14).

Jézusnak még föl kell emeltetnie (a keresztre), de diadalmas vonzása onnan mindenkit elér. A „mindenek” esetleg magában hordozza azt is, hogy némelyeket ítélet végett von magához, de ez a jelleg nem hangsúlyozódik. – Párbeszéde a sokasággal folytatódik tovább, akik a messisási ígérek ismeretében (Zsolt 110,4; Ézs 9,6; Dán 7,14) arról szólnak, hogy ha eljön a Messiás, örökké itt marad, mint

akik értik, hogy a fölemeltetés a kereszthalált jelenti. És ki volna az az Emberfia? Jézusban az a hallatlanul új, hogy éppen a halálon át jut el, s juttat el másokat is az örök életre. Ezt megértendő, igyekezzenek, hogy a világosságban járjanak, mert így maguk is a világosság fiai lesznek. Különben sötétség lepi meg őket, ami (aki) azért most is ott settenkedik körülöttük. Hogy pedig a sürgetést aláhúzza és szemléltesse, miután ezeket mondta, egy időre elrejtőzött előlük. Prófétai jel ez, hogy gazdálkodjanak bölcsen a kimért idővel, s a velük lévő világossággal.

Az ő vonzásában erejét veszíti a sátán minden ármánykodása.

János 12,37–43 – Jelek és elutasítás

A közvetlen előzmény egyetlen jel volt, Lázár feltámasztása. Itt több jelről is hallunk, szinte sokról („ennyi”), és mégsem hittek benne. Az evangelista utólagosan összegez megállapításokat a makacs hitetlenségről. Olvasva, azt a hatást kelti, mintha igehirdetést hallanánk. Bizonyos, hogy az első keresztyén írástanulmányozás ekként vetette egybe Bibliájával, azaz az ŐSZ-ben olvashatókat mindazzal, ami Jézus Krisztus által történt. Voltak messási próféciaák, melyek úgy teljesedtek be, hogy váltságahalálával töltötte be őket; de lehettek olyanok is, amelyek az elutasításról szóltak. Akik hitetlenségből utasították el, azokon tudtukon kívül teltek be, amit Isten előre megmondott. A 40.v. idézete előre megmondattott az Ézs 6,9k szerint. Ezt az összefüggést széles körben emlegették az apostolok; ezért olvasható több helyütt is, és végső soron Jézus igehirdetéséig vezethető vissza (Mk 4,12; Mt 13,14k; Lk 8,10; vö: ApCsel 28,26k); s részben erre alapozódik Pál apostol Izráel-teológiája is (Róm 9-11). János szemlélete mögött is mélyreható írástanulmányozás sejlik. Legkivált Ézsaiás prófétát olvasták és alkalmazták legelőbb is Jézusra, s a 38.v mutatja, hogy az Úr (Jahve) szenvedő szolgájáról szóló részletekben ismerték föl azonnal, hogy azok Jézusról (is) szólnak.

Hogy keresve is alig volt található valaki is, aki következetesen hitt volna benne, annak végső oka, hogy nem jelentette ki nekik az Úr karja; azaz nem értették, hogy a messiási tettekben, jelekben Isten ereje munkálkodott. Amikor pedig hajdanán beszélt erről Ézsaiás, hitelesen szólt, mert elhívásakor „látta az ő dicsőségét” (Ézs 6,1kk), azaz Istenét. Mivel az elhívás hitele teszi érvényessé a próféciaakat, az Ézs 6,9k tehát a 6,1kk személyesen elhívó élményéből következik, midőn a próféta látta az Urat, s hallotta a szeráfok énekét, hogy a Seregek Urának dicsőségével telve az egész föld. A 2Kor 4,4 „e világ(korszak) istenét” okolja azért, hogy megvakította az elveszendők gondolkodását, s ezért nem látják „a Krisztus dicsőségéről szóló evangélium világosságát”. A sátán csak Isten ítéletének eszköze. – A hitelesnek és teljesnek mondható hit vállalja a következményeket. Az apostol mégis hitnek nevezi ama vezetők vonzódását is Jézushoz, amit a Nikodémusok és arimátiai Józsefek mind ez ideig nem mertek következetesen vállalni, mert visszaretentek a kiközösítéstől, mellyel ténylegesen számolniuk kellett. Mégis az állapítható meg a tünetekből, hogy közöttük is megindult az erjedés, csak még összefércelte őket az egymástól nyerhető dicsőség. Ezt még többre

becsülték az Isten dicsőségénél a Krisztusban, ami kereszthordozást is jelenthet.

Rajtunk milyen próféciaák telnek be? Isten gondolatában elsődleges a jobb keze felől eső, a kedvező: a kegyelem ígéretével felruházott vállalás. Hittemmel megragadva magam is tevékenyen vehetem ki részemet a próféciaák megvalósításában. Ellenkező esetben, akaratlanul, vagy szántszándékkal az elutasítás próféciai telnek be rajtam, melyből további károk származnak, de Isten gondolatán ezzel sem esik csorba. Ő sohasem vádolható keménységgel. Ítéletét az én keménységem idézi elő. Ne így legyen!

János 12,44–50 – Utolsó közfelhívás

Csak kivételes esetekben és döntő pontokon kiáltott Keresztelő János (1,15), majd pedig Jézus is (7,28.37). Mostani kiáltása kifejezi, hogy felhívása az utolsó, amit végszóként, sokak előtt még egyszer elmond. Benne összegeződnek már korábban is elmondott hívások, ígéretek és intések az elfogadás, ill. elutasítás eseteire. Az istenhit útja immár a Krisztus-hit: aki benne hisz, az hisz Istenben, az hisz Istennek. Sőt Jézus (most még) látható, aki pedig őt látja, látja az Atyát is (1,18; 14,9), mert Jézus az ő küldötte. Korábban is beszélt arról, hogy ő a világ világossága (8,12). Jövetelének az volt a célja, hogy mindazok világosságává legyen, akik bénító sötétségben vesztegelnek. Itt ismét belezendül az Ézs 9,1 messiási prófécia-ja: „A nép, amely sötétségben jár, nagy világosságot lát...” Jézus Krisztusban fölragyogott a fény a halál árnyékában veszteglőknek, vö: Zsolt 23,4). – Az összegezõ, még egyszer és utoljára elmondott hívás nemcsak népének szól, de az egész világnak is, s újólag eszaiási prófécia áll az üzenet kútfejeként: „A pogányok (azaz: népek) világosságává is teszek, hogy eljusson szabadításom a föld határáig” (Ézs 49,6). Sokkal inkább ezek határozzák meg a világosság jézusi képrendszerét, mint a qumrániak, vagy a prenosztikusok hatása és tanítása, amit több magyarázó Jézus, ill. János tanítása és teológiája elõtörténeteként nevez meg.

A 47.v fontos kulcsfogalmat ad a kezünkbe, hogy miként értsük ama helyeket, ahol az ige, a parancsolatok megtartásáról van szó. Mert félreértésként minduntalan kísért a törvényeskedés, mintha az ember képes lenne rendelések, parancsolatok megtartására, és Isten ezek figyelembe vételével mérné ki számunkra ajándékait. A megtartásra itt a „megõrizni” ige áll, jelentvén azt is: szem elõl nem téveszteni, el nem veszíteni (vö: 25.v; 17,12). Az elvesztett, meg nem õrzött ige elvesztegetett jó – egyenlõ Jézus elutasításával. Ettõl kezdve az ige elkezd úgymond, önálló életet élni, s vádolására lesz az utolsó napon annak, aki Jézust elvetette. Sõt bíróként ítél afõlött, aki elutasította õt. Jézus esetében az ige nem csupán kiáltó szó, magyarázó: nem csupán pusztába kiáltó (mindhiába elkiáltott) szó. Ez megint más (s mennyi nyelvi finomság van magyar nyelvünkben!), mint Keresztelő János szava a pusztában. A Jézus ígés-szava még maradandóbb, s ha kell, ítél; ámbár Jézus elsõdleges szándéka az, hogy megmentessék a világ általa. Az ige olykor tõle is távolságtartó. Ítélo szerepe oldja fel a látszólagos ellentmondást, amikor Jézus úgy nyilatkozott meg, hogy nem ítélet végett jött e világra (5,22.27;

8,16.26; 9,30). A Jézustól mintegy függetlenedő ige sajátos helyzetének magyarázata az, hogy az ige az Atya üzenete is, nemcsak a Fiúé. Jézus nem csupán magától szólt, hanem az Atya parancsolta meg neki, mit szójon, miként beszéljen, s ő ebben az Atyának engedelmeskedik. A nemes feszültség kettejük között példázatos a terméketlen fügefá esetében, ahol a gazdával szemben van a vincellérnek mentő ellenvetése (Lk 13,6kk). Isten parancsolata: örök élet. Szándékának engedek, ha a Szentháromság igéjét szívemben őrzöm, mint tette Mária is (Lk 2,19.51). – Az örök-élet Isten parancsolata, be nem fogadása az életet veti el magától!

Lábmosság – János 13,1-11 – Többféle indítéka és jelentése is van annak, hogy Jézus megmossa tanítványai lábát, s ezek együtt hatnak rájuk, de reánk is. – Tekinthető kellő ellenlépésnek az után, hogy az ördög már Júdas szívébe sugallta, hogy árulja el őt. Jézus ezzel védi a kísértéstől a többi tanítványt és feltölti őket a szeretet erőivel. Tudván-tudja, hogy elérkezett az óra, s át kell mennie az Atyához. Amikor ez bekövetkezik, hatalmába kerítheti tanítványait az érzés, mintha nem szeretné őket, s talán sohasem szerette. Ahogy csendben lehajolva mossa a lábukat sorba – feltehetően még a Júdását is –, szívet rabulejtő módon kiábrázolja, hogy változatlanul szereti őket, s ezen a bekövetkezendők sem fognak változtatni. Eddig kevés szó esett a szeretetről (3,16; 11,5.36), mostantól kezdve gyakrabban hozza szóba. S még további jelentése, üzenete is van a lábmosság szolgálatának, amire egyébként még a zsidó rabszolga sem volt kötelezhető.

Jézust éppen az készíteti az alantasnak nevezhető szolgálatra, mert már tudatában van, hogy az Atya mindent az ő kezébe tett le. Egy időre önként mond le e hatalomról, s válik mindenek szolgájává. Tette prófétai jel is haláláról, melyből megtisztulás származik majd számukra, miután igéjével is tisztító erővel munkálkodott bennük. Lábaik megmosása így Igéjét megpecsételő cselekmény. Megtisztítás nélkül nincs valóságos közösség övele. Ezért mondja a tiltakozó Péternek, hogy ha meg nem mossa, nincs köze őhöz. A tanítványságba, vele élő közösségbe, gyülekezetbe, egyházba ez a hiteles és valóságos belépés feltétele. Nem nekünk kell teljesítenünk feltételeket, hanem engednünk kell, ki kell tennünk magunkat annak, hogy megmosson bennünket. Péter éppen ettől riad vissza. Tiltakozásában tkp. ugyanaz jut kifejezésre, mint amit elhívásakor mondott: „eredj el tőlem...” (Lk 5,8), mert nem tartja Jézushoz illőnek, sőt megalázónak véli, hogy így levetkezze minden tekintélyét. Nyilván még mindig nem érti, hogy megváltásunkért szenvedést kell vállalnia. Ezért kell most Jézusnak határozottan szólnia a meg-

mosás szükségességéről. Erre Péter megriad és a fejét, kezét is megmosatná vele; beleesve a másik végletbe, amire pedig nincs szükség, hiszen már megfürödtek. Lábaik megmosása mégis szükséges, s itt újabb jelentése említendő Jézus jelszerű tetteinek. Új és nehezebb útszakasz előtt megint csak szükséges a megtisztítás, hiszen az eddig megtett úton óhatatlanul is beszennyeződtek. Főpapi imádságában is azt kéri, hogy ne vétessenek ugyan ki a világból, de a gonosztól őrizze meg őket az Atya (17,15). – A megfürdést a keresztséggel is magyarázzák. Legfeljebb a János keresztsége jöhet szóba, mert sehol sem olvassuk, hogy Jézus megkeresztelte volna őket, sőt a 4,2-ből az tűnik elő, hogy felettébb tartózkodó volt a keresztség gyakorlatában; ez az álláspont majd erőteljesen változik feltámadása után. E mostani tette – átvitt értelemben –, inkább az újjászülő ígét jelenti. Az Ez 36,25-ben az Úr azt mondja népének: „Tiszta vizet hintek rátok, hogy megtisztuljatok.” Végül is megtisztításuk már Isten örök végzésében elkezdődött rajtuk, ami Júdásnál hiányzott (10k).

Jézus maga-megalázásának elutasításában igazából a magam megalázásától irtózom, azaz, hogy ha lehetne, nem adnám át magamat tisztító kezébe; mint a magát összekent gyermek, amikor ordítani is képes, mialatt az anyja tetőtől-talpig lefürdeti.

János 13,12–20 – Példát adott

Ha csak példának vennénk Jézus lábmosását, silány utánzói lennénk csupán. Példáját követnünk kell, azzal az előfeltétellel, hogy előbb ő mosson meg minket. Különben képtelenek lennénk igazi alázatosságra és szolgálatra, s merő képmutatás sikeredne csak belőle, torz képe az igazinak, az eredetinek, s önmagunknak is. Amikor Jézus elvégezte a megmosást, ezzel veti meg alapját és lehetőségét lelkünkben, hogy legyen erőnk példája követésére. Következőleg, csak vele azonos Lélekkel vállalhatunk részt az egymás iránti szolgálathoz. Ehhez még szükséges, hogy további magyarázatát is megértsük. Mivel Péterhez hasonlóan, félre is lehet őt értenünk, hogy ennyire megalázza magát előttünk. Ezért, elvégezve mindőjük lábait megmosását, csendben újból fölveszi felsőruháját, amit a lábmosás előtt levetett, majd ismét asztalhoz telepedve (ne feledjük az ugyan-csak „földszintes” terítést, meg étkezési módot; ma is pl. Koreában), megkérdezi, hogy értik-e, mit cselekedett velük. Tette semmiképpen nem jelenti azt, hogy nem volna Ő a Mester és Úr közöttük. Helyesen mondják, ha őt így hívják. Mégis, ha Úrként és Mesterként megmosta lábaikat, nekik is meg kell cselekedniük ugyanezt egymással. A későbbiekben volt is valamiféle lábmosás, sőt az 1Tim 5,10 már a szolgálatra alkalmas özvegyasszonyok munkái között említi a szentek lábának mosását. Ez nem kivételezés, mert minden hívő szent, mivel szent célra elkülönített. – Egyébként ebből az adathoz nem szabad messzemenő következtetéseket levonnunk. Némelyek úgy tekintenek Jézus lábmosására, hogy az sakramentum-szerű tett volt. Ravasz László szerint „Azt bizvást mondhatjuk, hogy a lábmosás az a jelképes cselekvés, amely összeköti a keresztelés és az úrvacsora sakramentumát”. De Jézus rendelése mégsem sakramentum erejű gyülekezeti gyakorlat.

Egymás lábainak megmosása inkább átvitt értelmű, s a szolgálat lelkületére tekint, mert szükséges, hogy az, az ő lelki arcának, indulatának lenyomataként bennünk is kifomálódjék. Különben sem lehet nagyobb uránál az, aki azért jött, hogy szolgáljon, s nem azért hogy neki szolgáljanak. Szolgálatának értelme, hogy életét adja váltásul sokakért (Mk 10,45), s ez okból szolgálóinak is vállalniuk kell Urukkal a lélek-, és sorsközösséget (Mt 10,24k). A szinoptikusokból ismert tanítások fogalmazódnak most meg (vö: alább még a Mt 10,40 párhuzám is). Vésődjék tehát szívükbe Isten gondolata, ami ellentéte a világban érvényesülőnek. Nem elég csak tudniuk róla, de aszerint is kell forgolódniuk a szolgálathoz. A jézusi lelkület szerinti

cselekvés közben árad el szívükben az Isten szerinti boldogság. Sőt lehet, hogy közben nem is érzik, mert nem érnek rá megkérdezni önmagukról, hogy most boldogok-e, vagy sem. Fő az, hogy Jézus mondja boldogoknak azokat, akik cselekszik is azt, amit tőle megtanultak.

Újfent rávetődik hirtelen az egész közösségre Júdás baljós árnya. Vele mit kezdjenek, hová tegyék, ha lelepleződik? Általa a Zsolt 41,10 megy teljesedésbe; de nem szükséges zavarba esniük, ha bekövetkezik. Jézus időben szól, hogy kiderülven az árulás, ne inogjanak meg Jézusba vetett hitükben. Ő változatlanul az marad, aki addig volt, mert semmiféle ármánnyal ő meg nem semmisíthető. – Végül is nem az árulása az utolsó szó, hanem a befogadása. A küldöttekben őt, sőt az Atyát fogadja be az, aki neki ajtót nyit. Az ő orcája ábrázolódik ki rajtuk, ha egymásnak szeretettel szolgálnak.

János 13,21–30 – Fény és árnyék

Jézus lelkének háborgását ugyanaz a szó fejezi ki, mint a 11,33 és 12,27 esetében. Szembesülés a halállal, egyrészt a félelem legyűrése (14,1), a szeretet és bizalom kitüntető figyelmessége, s a tisztelet; – másrészt pedig az eltökéltség az árulásra. Mindezen érzelmek a vacsora e szakaszában tetőznek Jézusban is, meg a táitványi körben. Jézus őszintén megmondja, mi kavarta fel a lelkét. Indulatai hőfokát bizonyonnyal arcáról olvasták le a figyelmes szemlélők, különben nem részletezi, mi foglalkoztatja. Mégis téves volna Jézust szenvtelen viselkedésűnek gondolnunk, mint akinek soha egy arcizma sem rezdül; ő nem volt fakír. – Hogy tisztázódjék, mit érez „bizony, bizony” kiemeléssel közli, hogy közülük egyvalaki elárulja őt. Jézus ugyan nem rejtőzött, de az ünnepre felgyűlt százezres, vagy még nagyobb zarándok-tömegben gyorsan és biztosan megtalálni őt, ehhez kellett pontosabb információ. Júdas erre vállalkozott. A tanítványokat felettébb zavarba hozza a váratlan közlés; tanácstalanok, hogy ki lehet az. Péter mindjárt int is a Jézushoz közelebb ülőnek, hogy tudakolja már meg, ki lehet az.

Számításba véve asztalhoz dőlésüket, s bal könyökre támaszkodásukat, Jézus jobbra felől foglalt helyet az egyik tanítvány, aki hátrafordulva egészen közel hajolt hozzá és megkérdezte, hogy ki az áruló. Nem ismerjük a tanítvány nevét, akihez Jézus szeretetének legmélyebb szálai fűzték. Vélhetően János volt ő, akié az evangélium is, ezért nem nevezi meg magát egyebütt sem (19,26; 20,2; 21,20). Sejtjük, hogy ő volt a tanítványi körben a legifjabb. Benne példája adatik ama kivételes szeretetnek, ahogy Jézus, az egyház uraként is, az ifjúságot szereti. Az ifjak és gyermekek Jézus szíve gondja; vonzódik a felnövő nemzedékekhez, akik ma is hidat jelentenek (az egyháztörténelmi) holnap felé haladtunkban. Nem állapítható meg, hogy mindjárt továbbadta-e a szeretett tanítvány Jézus válaszát. Inkább nem, mert mindannyian valami egyébire gondoltak. Ha volt bizalmas közlés, az egyelőre kettejük között marad.

Jézus nem utasította el a szeretett tanítványt, mint tolakodót és kíváncsit. Közvetett a közlés: az a tettes, akinek a bemártott falatot adja, s máris nyújtja Júdásnak. Az ördög már korábban (2) megadta neki saját sugallatát. Mi a többlet Jézus mozdulatában? Eljött a cselekvés ideje, ellenpontjaként annak az órának, ami pedig Jézus számára érkezett el. De az áruló tette a parancsot Jézus adja meg, mert ez is része annak, hogy mindent az ő kezébe adott az Atya. Szóban is kiadja az ösztönzést, hogy amit tenni akar, hamar vigye véghez.

A falat, amit Júdás átvesz, úgy hat, mint egy ellen-sákramentum, amit mihelyt szájába vesz és lenyel, „ítéletet eszik... magának” (1Kor 11,29), ám bár Júdás esete egyedi és így soha nem ismétlődő. Röggvest el is hagyja a helyiséget, s körülfogja a sötétség; baljós színeztű a megjegyzés: „Már éjszaka volt”. – Egyébként a falat bemártása közvetetten arra is utal, hogy aztán ettek is!

A tízek pillanatnyilag teljesen tájékozatlanok és naivak is. Ezen kissé csodálkozunk. Ki ezt, ki azt gondol magában. János esetében ifjúsága sem akadály, hogy szeretet és kijelentés által több ismeretre jusson, s majd megírja azámunkra is ezt az evangéliumot.

János 13,31–38 – Új parancsolat

Bármennyire nem értették is a tanítványok, ami épp most zajlott le Jézus és Júdás között, távozása megint csak zavart idézhetett elő, mintha egy süllyedő hajóról menekülne a legfürgébb közülük. Jézus ezt is ellesúlyozza azzal, hogy ötször is beleszövi szavaiba mind Isten, mind az Emberfia megdicsőítését. Ez Jánosnak is egyik fő gondolata; minél fogva eltűnik a kereszt zordsága, s fényleni kezd rajta Isten dicsősége. A „Gyermekeim” (33), megszólításként, egyetlen az evangéliumban, s csak János leveleiben találkozunk többször ismét vele. Bensőségesebb közlés a korábbiaknál. Szólania kell ui. nekik arról, hogy már csak kis ideig lesz velük. Korábban is beszélt népe fiainak arról, hogy nem követhetik oda, ahová menendő, s most újúlagon elmondja ezt tanítványainak. Ennek tudatában adja át nekik az új parancsolatot, hogy szeressék egymást. Azért új e parancsolat, mert eddig erről nem beszélt nekik; elég volt, ha érezték szeretetét. Most, hogy elhagyja őket, szükségük van az egymás iránti fokozott szeretetre. Ezt tévén, reá fognak emlékezni, mert ha mintát keresnek, hogy miként kell szeretniük egymást, az ő szeretetét vehetik föl példának. Szeretetüknek remélt módja: „ahogyan” azt is jelenti, hogy szeretetüknek legyen határozott medre, legyen az áldozatos és hűséges, mindvégig ragaszkodó (1).

Hogyan viszonylik az új parancsolat a szeretet nagy parancsához: Isten és a felebarát iránti szerethez? Vitathatatlan, hogy harmadik elemként gazdagítja a szeretet szívérványszíneit, tehát nem szegényíti, vagy gyengíti, inkább átülteti a gyakorlatba, s ezzel gazdagítja. A későbbi keresztyén gyakorlatban is van különbségtétel a szeretet változataiban (Gal 6,10), anélkül, hogy egyik a másikkal szembeállítható volna. Egymás iránt tanúsított szeretetünk nem nevezhető közös nevezőre hozott önzésnek, mintha csupán csak a magunk fajtáját szeretnénk, hogy együtt jobban érezhessük magunkat. Szeretetünkben ismerheti meg mindenki, hogy Jézus tanítványai vagyunk. Szövetségi szeretetünkben tehát missziói felelősség is dolgozik, hogy mindaz, aki szeretetre vágyik, fölismerhesse rajtunk és közöttünk Jézust, aki igéje és Lelke által mindenkor jelen lesz tanítványainál, gyülekezetével.

Péter megkérdezi, hová távozik Jézus tőlük. Válaszként most Péterre szabottan mondja el, hogy ahová megy, oda most nem követheti, de később mégis követni fogja. Ez csak úgy magyarázható, hogy mártírhálált fog szenvedni. Minha kapiskálni kezdené Péter, miről is van szó, s máris kérdi: mi az akadálya, hogy azonnal ne csat-

lakozzék a halálban is Jézushoz. Még nem érti, hogy Jézus e világ megváltásáért csak egyedül vívhatja meg a reá mért halált. Ebben neki senki nem segíthet. Lelkesültségében, mint aki átesik a másik végletbe, Péter úgy érzi, s ki is mondja, hogy képes az életét is adni Jézusért. Az iránta tanúsított szeretetnek azonban be kell illeszkednie Isten váltságtervébe. – Különben is mindenféle fogadkozásunk hamar visszahull ránk, mert mi tartanánk magunkat képesnek minden nemesre és jóra. Jézus azonban nem hős, nem hőrosz, s követői dolga sem a hősködés; nem vagyunk heroikusok. Az a legény, aki állja! Az is csak kegyelemből lehetséges. Péternek még ki kell ábrándulnia önmagából; emiatt, s evégett is be kell következnie háromszori Jézus-tagadásának, még a kakas kukorékolása előtt. – Csak a kegyelem tart meg, s nem tulajdon ígéreteink és nagyralátó fogadkozásaink. „Sok szép ígéretem, ó hányszor megtagadtam,” (445. ének 2.v-e).

János 14,1–11 – Tartalmas beszélgetés

Az imént Péter kérdezett, s Jézus felelt. A beszélgetés folytatódik; s elkezdődik az, amit általában Jézus búcsúbeszédeinek hívnak, s tart a 17.f végéig, Jézus elfogatásáig. Most Tamás is kérdez valamit, Jézus válaszol. Utána Fülöp szólal meg, a későbbiekben a másik Júdás, ők is megkapják a választ. Az evangéliumokban nincs még egy ilyen részlet, ahol ennyire bepillanthatunk az eleven, közös beszélgetésbe, ami Jézus és tanítványi köre között kialakult; s egyébkor is ekként folyhatott le. Az első keresztyén gyülekezetekben is hasonlóképpen beszélgethettek együtt az Írásokról, s az Úr dolgairól egy, vagy több vezető irányításával, ez volt a homília, s belőle fejlődött ki az igehirdetés. Sem az igehirdetőnek, sem a gyülekezetnek nem szabad soha felednie, miből nőtt ki a prédikáció, amikor még csak a mindent vállaló asszonyok, meg özvegyek adtak helyet az összegyülekezőknek. Így menekülhetünk meg a szócsépléstől, a szertartásos, olykor mennydörgő papolástól, ami az igehirdetés halála, miközben a gyülekezet egy része szunyókál, a másik meg az óráját nézegeti.

Jézus tanítványai lelkébe lát, hogy mély nyugtalanság vett erőt rajtuk, mivel nem értik, miért hagyja magukra őket. Egyszeriben számkivetettnek érzik magukat. De ne nyugtalankodjanak! Jézus csupán előre megy, hogy szállást készítsen nekik az Atya házában, ahol erre sok lehetőség van. Ha pedig elkészítette helyüket, ismét eljön, s oda viszi őket, ahol ő van. Elsőrenden nem a halálukról beszél, hanem második eljövételéről. Az ő követése az az út, ami az Atyához vezet. Személyében az út és az úton járó azonosul. Ha jól emlékszem Bod Péter beszél arról, hogy a többféle advent között egyik az, amikor Jézus jön értünk halálunk óráján. Tehát akkor sem a halál ragad el minket, hanem Jézus visz a számunkra elkészített helyre, ő magához.

Tamás ellenvetése elemi tájékozatlanságként hat, mintha soha nem hallottak volna róla, hogy Jézus az Atyához megy. A megrettent ember hajlamos, hogy mindent elfelejtsen, azt is, amit valaha tanult. De most még világosabb a kijelentés arról, hogy Jézus az út, az igazság (a valóság) és az élet. Lehetne akként is fogalmaznunk, hogy Ő az igazi és élő út (Zsid 10.20), amin, de csak is ezen, eljuthatunk Istenhez. – Legyen, mert lehet az életünkben egy „mostantól fogva”, amire Jézus rámondhatja, hogy attól kezdve ismerjük, és hit által látjuk őt! Nem kell hozzá feltétlenül sokkoló megrázkódtatás, csupán Jézus szava, s hogy a Szentlélek által utat találjunk egymáshoz; s ez lesz az igazi nagy találkozás!

Ezek után Fülöp kéri, hogy mutassa meg Jézus az Atyát, s ez elég nekik. Megszólal e kérdésben az ember ősi vágya, akinek olykor semmi nem elég, mert semmi sem elégíti ki, mindig gyötrődik hiányérzeteivel, s közben fogalma sincs, hogy mi, vagy ki volna az, aki a szívet is feltöltő meglepődéssel és bizonyossággal ajándékozná meg. Mert valóban elég, ha végre Istent hittel megpillanthatjuk a Jézus arcán, aztán tettein meg ígében, ahogy kegyelmével hozzánk hajol. Isten nem a filozófiák homályos és távoli istene. Jézusban étellel telik meg ez a név és személyessé lesz a találkozás Ővele. Mivel Jézus az Isten képe (2Kor 4,4; Kol 1,15), aki őt látja, látja az Atyát. Bizony, mily régóta beszél már nekünk erről, s okkal csodálkozik, hogy még mindig nem ismerjük eléggé! Legfőbb ideje, hogy e dologban áttörés következzen be az életünkben. Elég hozzá az ő igéje, mely legfőbb tetteről: haláláról és feltámadásáról is győzelmesen tesz tanúságot.

János 14, 12–21 – A másik Pártfogó

Megbéníthat a félelem, a magunkra hagyatottság érzése letörhet, ezért Jézus azon fáradozik, hogy a vele lévőket megvigasztalja, s fölkészítse őket arra az időre, amikor e földi testben már nem lesz velük. Ebbéli igyekezetéből érthető meglepő kijelentése, hogy nagyobb cselekedeteket is fognak majd tenni, mint amilyeneket ő tett meg eddig. Hogy jól értsék, az általa mutatott példa nyomán kell járniuk, megtéve azt, amit ő tesz; s ezen továbbhaladva visznek végbe nagyobb tetteket. Ami úgy lehetséges, hogy imásgalgal a Jézus nevében, állandó kapcsolatban maradnak Istennel; s akkor az Atyához visszatért Jézus, válaszként a meghallgatott imádságra, cselekedni fog. Következésképpen: a nagyobb cselekedeteket is Jézus fogja megtenni általuk, hogy dicsőíttessék az Atya a Fiúban. A 12.v-et tehát a 13k magyarázza.

Melyek az ő parancsolatai? Mindenekelőtt az új parancsolat, hogy szeressék egymást; de az első lépés a szeretet őiránta, válaszként az ő szeretére, amit nem rejt el, sőt kijelent és életáldozatával is megbizonyít (1Jn 4,10k). A gyakorolt szeretet a legnagyobb és az igazán hatékony cselekvőkészség. S a teljessé váló szeretet kiűzi a félelmet (1Jn 4,17kk). Az eltávozása miatti nyugtalanság egyik oldószere tehát a szeretetben gyakorolt közösség. Mégis csak merő összezárkozás lenne ez részükről, ha Jézus nem küldene maga helyett másik Pártfogót, a Szentlelket. A pártfogó (Parakletos) jelent vigasztalót, ügyvédet. A Szentlélek mindörökké velü(n)k marad. Ő az igazság, a valóság Lelke. Nem kapja meg mindenki őt, így a világ sem, mert a Szentlélek nem látható, a világ pedig mindenáron most, azaz tüstént látni szeretne, mert csak azt hiszi el, amit lát. Ezért nem ismerheti meg a Szentlelket. Őt csak úgy lehet megismernem, ha már bennem van, ha nálam lakik. Az Atyát a Fiú által szükséges előbb befoganom, fölismernem, s aztán él ő bennem. A Lelket az Atya és a Fiú is küldi; s miután betölt, ismerem őrá magamban is. A Lélek fölismerésének rendje tehát így alakulhat ki bennem.

Mielőtt elhatalmasodnék lelkükben a magárahagyottság érzése, Jézus megnevezi, mit éreznek, s máris feltartóztatja és megváltoztatja árvaságuk érzését. Nem! Nem hagyja árván őket, sőt – hamarosan – eljön hozzájuk. Most nem az utolsó idők dicsőséges visszajöveteléről szól, de arról, hogy feltámadása után fel fogja keresni őket. Most úgy érzik, hogy elhal a szív a szorongásban, de meg fogja bizonyítani előttük, hogy ő él, mert győzött a halál fölött, s általa ők is élednek majd, sőt feltámadnak vele együtt. Feltámadása nyomán

az általa napfényre hozott életnek utcahossznyi előnye lesz mindenféle halállal szemben, s ebben részük lesz nekik is. Azért fognak élni, mert Jézus él. Hitből való életünk és örök életünk egyenes következménye annak, hogy ő él. Voltaképpen ő él bennünk és mi őbenne, aki egységben van az Atyával; s bekövetkezik a csoda, hogy tőle távol, mégis a Lélek által egységben vele, megnövekszik a szeretet iránta; s tőle is felénk, és kijelenti magát azoknak, akik e szeretben élnek.

János 14,22–31 – Mégis betöltve Ővele

Saját kérdésével kapcsolódik be a beszélgetésbe a másik Júdás, akit a Lk 6,16 ApCsel 1,13 Jakab fiának mond; ez az egyetlen hely, ahol őt megnyilatkozni halljuk. Azt kérdezi, hogy miért csak nekik jelenti ki magát Jézus, s nem a világnak is. Akár a 21.v-ben, úgy itt is lehetséges, hogy a Feltámadott megjelenéseiről van szó, ami nem adatott meg a világnak, hogy őt akkor meglássa. Az itt olvasható görög ige még csak a Mt 27,53-ban található az evangéliumokban, s ott is feltámadott halottak megjelenésére alkalmazva. – Szeretetük sem lesz válasz nélküli. Ha megtartják ígétjét, az az Atyát is szeretetre készíti; s együtt a Fiúval elmennek ahhoz és szállást készítenek maguknak nála. A hívő lehetséges személyes közössége az Atyával és a Fiúval hangsúlyozódik ebben az ígéletben. Azért is szükséges, hogy Jézus elmenjen, hogy az ővele lehető közösség új távlati nyíl-hassanak meg előttük. El kell mennie, hogy új módon érkezhessen meg, s Lelke és ígéje által szállást vegyen magának bennünk.

Időben kell még elmondania mindezeket nekik. Amikor pedig megérkezik a Pártfogó, a Szentlélek, akit az Atya küld majd a Jézus nevében, ő minden akkor szükségesre megtanítja őket. A teológiának, azaz a keresztyén tanításnak közvetlen kapcsolata van, s kell, hogy legyen a Szentlélekkel. Továbbá a hiteles hagyomány átadása is a Lélek műve lesz, mert minden lényegeset, amit Jézus mondott nekik, időben fogja eszükbe juttatni. Az evangéliumok, de az egész ÚSZ is ezért lehet hiteles ráemlékezés mindarra, amit Jézus tett, mondott és beteljesített!

Mégis nem csupán visszaemlékeznek rá és tanítására, de békesége is velük marad. Minden gyümölcs, mely rajtuk terem, a Jézusé; így a békesség is, amelyet hordozni fognak, tőlük száll a befogadó házra. Ha mégis elutasítják, visszaszáll rájuk a békességük (Mt 10,13). Az is a Lélek gyümölcse, mely a szeretet és öröm után, harmadik a felsorolásban (Gal 5,22). Olyan ajándék, amelyre éppen akkor lesz feltétlenül szükségük, amikor Jézus elmegy. A világ úgy adja-veszi azt, hogy a kifejezés szajkózása ellenére sincs békesség (Jer 6,14; 8,11). Jézus békessége nem a szavakon múlik, bár szavakban is hathatós. Ne legyen tehát a szívük nyugtalan és ne féljenek. A szeretet próbájaként újból arra emlékezteti őket, amit már megmondott, hogy elmegy, de vissza is jön; mert bizonyára nem képesek örülni, hogy Jézus elmegy. Ő mégis azt mondja, hogy örülniük kellene, hogy elmegy az Atyához, aki nagyobb őnála. Ebből azonban nem vonható le dogmatikai következtetés, mintha ő másodrangú

lenne a Szentháromság közösségében. Kijelentése több bizalmat ad, mint a 10,29 esetében is. Az a hely is magyarázza emezt.

Jézus mindig idejekorán szól, hogy amikor bekövetkezik, higgyenek annak, amiről korábban beszélt. Ez is előkészítés végett értendő akkorra, ha majd Feltámadottként megjelenik előttük. – Eközben érzi közelegni a világ fejedelmét. Kereszthalálában tehát kozmikus erők ütköznek össze. Ez azonban úgy folyik majd le, hogy a sátán semmi részt, vagy zsákmányt sem vehet ki magának Jézusból, s nem homályosíthatja el a szeme előtt lebegő célt, hogy a világ tudja meg az Atya iránti odaadó szeretetét, amelyből halálig hűséges engedelmessége fakad. – Ezek végett kell immár indulniuk, mintegy elébe menve a bekövetkezendőknek.

János 15,1–8 – Nélküle nincs gyümölcs

Az „Én vagyok” önkijelentések sorában e hasonlata Jézusnak az utolsó. S bár voltak az ÓSZ-ben előzményei az Úr ültetésének, Izráelnek, mint szőlőnek (Ézs 5,1kk; 27,2kk; Jer 2,21; 5,10; Ez 19,10kk Hós 10,1; Zsolt 80,9kk), a Jézus által itt elmondottak önmagáról és (mindenkori) tanítványairól („Én vagyok...ti vagytok”), a gazdag előzményekhez képest is merőben új. – Josephus leírja A zsidó háború c. művében (magyar ford. 353.o), hogy a jeruzsálemi templom szenthelyre nyíló ajtaja fölött „arany szőlővesszők voltak, amelyekről embernagyságú fürtök csüngtek le”. A pompás díszítésnek bizonyosan volt közvetlen kapcsolata az ÓSZ-i szőlő jelképekkel. Érdekes lehetne azt írunk, hogy Jézus együtt haladva tanítványaival – mert mentközben vannak éppen (14,31) –, fölpillant a dús díszítésre, s ekkor mondaná: Én vagyok az igazi szőlőtő, ámbár az ókori író szőlőtőről nem beszél! Az írásmagyarázatnak azonban képzeletét is vissza kell fognia. És mégis az fejeződik ki Jézus hasonlatában, hogy nincs termővessző tőke nélkül, s a tőke Jézus maga. A szőlősgazda pedig Isten, aki nagy hozzáértéssel gondozza a vesszőket. Lemettszi a szárazat, s a terméketlent, a termőket pedig megtisztítja, ami elsőrenden metszést jelent. (A bihari ember a fák tavaszi metszgetését, fűrészelését így fejezi ki: megtakarítottam őket!). – Miként értsük, hogy tanítványai már tiszták az ige által, amelyet szólt nekik? Kézenfekvő példa a 13.f vége, aholis a fogadkozó Pétert metszi vissza. Ilyen a mi megtisztításunk, a tisztaságunk és serkentésünk a több gyümölcsre. Szóba sem jöhet, hogy kizsákmányolna, mintha csak életünk haszna érdekelné, s nem mi magunk is. A vessző úgy töltheti be rendeltetését, ha megkapja gazdája kezétől a szükséges gondozást, aki nem terheli túl a vesszőt, s gondol a következő év termésére is. Úgy látszik, hogy Jézus korában már ismerték a száraz részek eltávolítását, a lombritkító válogatást és a metszést is. Jézus ezúttal inkább merít az életből, mint az Írásokból.

A tanítványnak annyi a dolga, hogy maradjon meg Krisztusban, ápolva vele a közösséget igében, imádságban, a gyülekezet közösségében, s akkor ő termi rajtunk a gyümölcsöt; nem mézga az, amit a fa csak kiizzad kínjában, hanem ízletes gerezd! – Jól kell értenünk, s ez a keresztyén kegyesség ábácéje, hogy Krisztus nélkül semmit sem cselekedhetünk; semmi olyat, ami az örök élet szerint gyümölcsnek vehető. Ekként vagyunk Isten alkotásai (újja teremtettek!) a Jézus Krisztusban jó cselekedetre, amelyeket Isten előre elkészített, hogy azokban járjuk (el); Ef 2,10. – Mégis, amit az ember(iség) jószándék-

ból cselekszik, mind semmi? – kérdezhetnénk megbotránkozva. Jézus nem mások erőfeszítéseit értékeli, szólja le; inkább arról van szó, hogy minden kor tanítványainak mondja, hogy nem elég Isten nevét fennen emlegetniük, mert a Krisztusban maradás híján semmi olyat nem képesek előhozni önmagunkból, ami az Atya dicsőségére lehetne. A terméketlen sorsa pedig a lemetszés. Elválasztva a tőkétől a venyige még tűzrevalónak is silány. Az életünk ilyen semmitévő önélkülé. A félreérthetetlen jézusi hasonlat ismeretében bármely, cselekedetekre felépített üdvrendszer képtelenség, mert ellentétben van mindazzal, ami, aki krisztusi, evangéliumi és hitből való. – Legyünk eggyé vele úgy, ahogy az ujjaink egyek a csuklónkkal. – Krisztus és benne maradó tanítványai egy, szerves életközösség!

János 15,9–17 – Szeretet és barátság

Az atyának a Fiú iránti szeretetéről korábban is beszélt Jézus (3,35; 5,20; 10,17; 17,24kk), ami őt az Atya parancsolata, tkp. akarata iránti engedelmességre indítja; ezt jelenti a szeretetben lehető megmaradás. – Tegyük tanítványai is ugyanezt: megmaradásuk őbenne folyamatos válasz az ő szeretetére. Az emberi vonzalom olykor terhessé is válhat, de Jézus szeretetének nincs ilyen mellékhatása, sőt eközben szívünkbe költözik az ő öröme és teljessé válik örömünk őbenne. A kezdetek idején beszélt Jézus örömről, örvendezésről (4,36), azóta alig ejtett szót róla, most azonban, hogy nyomasztóvá válnak a körülmények és balsejtelmek is gyötörhetik őket, ismét beszél Jézus mind az ő, mind tanítványai örömről. Nem a pillanat feledtetése végett, sőt öröme őt is erősíti, tanítványaiban pedig tudatosítja mindazt, amire rendeltettek. Az pedig, hogy miként szeressék egymást, egyedül csak tőle vehető át; mert – ahogy ő szeretete őket, akként kell nekik is szeretniük egymást. A szeretet fölülmúlhatatlan tette, melynél nem létezik nagyobb és teljesebb, mint amikor valaki életét adja barátaiért.

Jézus ezzel tanításul és erősítésül, megint olyan kincset hozott elő, amiről eddig nem beszélt, ámbár lehet előzmény a Lk 12,4, ahol szintén barátainak nevezi őket. ŐSZ-i előtörténete pedig az, hogy Mózes Isten barátja volt (2Móz 33,11), Ábrahám is szintúgy (Ézs 41,8; 2Krn 20,7; Jak 2,23). A barátság kútfeje Isten, amit azzal viszonzhatnak, hogy megcselekszik azt, amit mond nekik. Amikor az Atyától kapott kijelentéseket átadta nekik, baráti közlésként osztotta meg velük, mert szükséges volt, hogy tudjanak róla és fel legyenek vértézve. Kapcsolatuk vele nem szolgai és esetleges, hanem szövetségi és üdvörténeti, mert az elvégzendő tennivalók Isten átfogó üdvözítő tervébe ágyazottak; Jézus baráti közlése ez utóbbit is megadja, hogy lássák és értsék.

Kizárt dolog tehát, hogy annak idején ők tették volna meg az első lépést Jézus felé (1,48). Mert e válságos időszakban meginoghat a lélek, hogy vajon jól választott-e; nem volna-e okosabb csendben kimaradni az egészből? Jézus megelőlegezett válasza a határozott „nem”. Nem ők választottak, hanem Jézus választotta ki őket, amikor tanítványul hívta el őket, hogy „elmenjenek”. Ez tehát az ő rendelése avégre, hogy gyümölcsöt teremjenek, s gyümölcsük meg is maradjon. Elmenetelük jelentheti a missziói parancsot, a tanúságtételt, amit esetleg életükkel is meg kell pecsételniük, hasonlóan őhozzá, mert ő is „elmegy” (vö: Mk 14,21!). A gyümölcsöt tehát ő termi raj-

tuk, s csak az méltó e névre, amit az ő ereje hoz elő az életükön; de még ez sem adna a gyümölcsnek maradandóságot, hiszen minden gyümölcs elfogyasztásra, vagy pedig továbbszaporításra való, amely szintén lehet a maradandóság egyik változata. Mégis a gyümölcs maradandóságáról az ő külön rendelése gondoskodik!

A Léke gyümölcse (Gal 5,22) tehát sajátos természettel van megáldva, teremve és használva válik elpusztíthatatlanná, s hordozza magán a maradandóság jegyeit. E földi életünkben annyi az igazán maradandó, amennyi a Krisztus-gyümölcs rajtunk.

János 15,18–27 – Gyűlölet és befogadás

Egy szaktudós szerint János evangéliumából hiányzik a missziói parancs, a tanítványok kiküldése széles e világra; minek következtében mássá lesz az evangélium dinamikája. Jézus nem kiküld; viszont fölemeltetésének van olyan vonzása, hogy legyőzhetetlenül vonja magához az embereket, azaz „mindeneket” (12,32); s ez adná meg a keleti keresztyénség jellemző vonásait, ahol szinte teljesen hiányzik a misszió, s a hívek után is alig mennek a pásztorok; de a hívők mégis megjelennek a templomokba és a kultusznak vonzó gazdagsága kielégíti őket, miközben a gyülekezet jórésze áll. – Viszont az ajtóknál állandó a ki-, és bejárákálás. – Tagadhatatlan, hogy ebbe az irányba van Jánosnál elmozdulás, mégsem igaz, hogy Jézus mellőzné a tanítványok kiküldését. Épp az imént volt róla szó, hogy el kell menniük, mintegy kiküldetésbe. Továbbá: e mostani részlet is is úgy érthető helyesen, ha párhuzamba állítjuk azzal, amikor Jézus kiküldte tanítványait „mint juhokat a farkasok közé” (Mt 10,16), és a 17,18 során is így imádkozik: „Ahogyan elküldtél engem a világba, én is elküldtem őket a világba”. A gyűlölet tehát a világ részéről mindenképpen ellenhatás. Fénylik Krisztusban a világosság, de a sötétség nem fogadta be (1,5.11), ahol a folytatás mégis az, hogy akik, mindennek ellenére, befogadták, azok Isten gyermekeivé lehetnek. Mint ahogy itt is elővillan e második lehetőség: „ha az én ígémet megtartották, a tieteket is meg fogják tartani” (20). Amit pedig a gyűlölettel válaszókról mond, megint csak párhuzama annak, hogy Sodoma és Gomora földjének elviselhetőbb sorsa lesz, mint a tanítványokat be nem fogadóknak (Mt 10,15). A gyűlölet jelentésének tartalma tehát Krisztus és a róla hirdetett evangélium menetközbeni elutasítása.

Ezek után lélektani megállapításnak is vehető elemzést ad Jézus azokról, akiket tömören „világ”-nak nevez. Latin közmondás szerint: *Similis simile gaudet „hasznó hasonlónak örül”*. A világ a magáét, a hozzá hasonlót, vagy hasonulót keresi az egyházban, sőt igyekszik kitermelni magának, hogy a krisztusi egyház elviselhető legyen számára, ha szeretni nem is tudja. Ám a tanítványok nem e világból valók, mert Jézus kihívta onnan őket és mássá tette. A világ a különc, ahogy magát kellei; s nem a hívő és az egyháza az! – Egyébként sem lehet nagyobb a szolga uránál, s ez megint csak közvetlen összefüggés a Mt 10,24-el, azt erősítendő, hogy itt valóban a tanítványok kiküldése, pontosabban, az arra való fölszerelés, előkészítés az, amiben Jézus fáradozik. És ne csodálkozzanak, ha elutasításban lesz részük, mert végső soron a Jézust küldő Atyát sem ismerik, azért vi-

selkednek elzárkózóan. Jézus tettei döntésre készítették ugyan őket, de ők ellene foglaltak állást, éppen emiatt sincs mentségük. És mégis ebben is az Írás teljeseedik be, hiszen nem tudják magyarázatát adni gyűlöletüknek; ok nélkül gyűlölnék (Zsolt 35,19; 69,5). A missziót azonban semmiféle ellenszegülés nem vetheti vissza, mert a Szentlélek, a Pártfogó fogja végezni azt, s együtt vele a tanítványok. A gyűlöletre a hiteles tanúságtétel a méltó válasz, úgy is, mint nem viszonzott gyűlölet. Továbbra is a világért folyik a küzdelem, s nem ellene, mert a misszió sohasem kultúrharc.

János 16,1–4a – Ha jönnek próbatételek

Jelentős kéziratok egy része csak annyit mond, hogy eljön az óra; másik mérvadó része viszont így fogalmaz: „eljön az órája” (4), ti. mindannak, amiről Jézus már előbb is (15,18kk) beszélt. A sötétség órája az: „De ez a ti órátok és a sötétség hatalma” (Lk 22,53b). A küszöbön álló, látszólagos és mégis szenvedéssel teljes kiszolgáltatottságról szólt. Mostani szakaszunk ennek folytatása, ami majd eléri e világba küldött, „elmenő” (15,16) tanítványait is; beszél várható küzdelmekről, kísértésekről, szembeszegülésről, sőt ellenük fogantatosított intézkedésekről. Megemlíthető az is, hogy – egybevetve a szinoptikusokkal – szóba hozzák János ama másik sajátosságát, hogy nála nem található meg a végidőkre előkészítő jézusi tanítás, mint amiket a Mk 13; Mt 24; Lk 21 során rendre megkaphatunk. Nos, ha röviden és módosultan is, de e f-ben mégis olvasható itt eszkatológia, olyan formában, hogy a történelmen belüli bekövetkező nehézségekre készíti fel tanítványait Jézus, s most ismét átüt a szövedéken a Mt 10,16kk előzménye. Jóelőre szól nekik a várható merev elutasításról, üldözésekről, amiben részük lesz; nehogy megbotránkozzanak, elessenek, hitben megtántorodjanak, ami különben sokakkal meg is fog esni (Mt 24,9kk). Jézus tanítása azonban elegendő ellenanyagot hordoz és ad át nekik, hogy esetükben ne így történjék. A megelőzés hangsúlyozódik ismét, ami mégis csak kívánatosabb és jobban megőrzi a tanítványság – ne értsük félre – méltóságát, mint az utólagos szánom-bánom; ami, valljuk be, elég siralmas, szégyellni való és orcapirító dolog. Ámbár olykor mégis át kell esnünk ilyen megaláztatáson, amit kizárólag magunk szerezünk magunknak, s ez végül is jobb, mintha a végső elszámoláson esne az meg velünk, az Úr színe előtt; ahol senki fia nem állhat meg gáncsnélküli lovagként, csakis kegyelemből.

Egészen más megítélés alá esik Isten előtt, ha emberi fórumok és hatalmasságok hoznak megtorló intézkedéseket ellenük. A zsinagógából leendő kitagadottság szociális ellehetetlenülés is, megvonása, elvesztése a közösségi jogvédelemnek, amikor bárki büntetlenül megölheti őket. Sőt a tettes elősorakoztat majd olyan önigazolást, hogy mintegy szentként magasztosulva a saját szemében, mintha a tévelygők megölésével az istentisztelet egyféle változatát vitte volna végbe. Saulus-Pál is ezt hitte önmagáról abban az időben, amikor Krisztust még nem ismerte (ApCsel 8,1kk; Gal 1,13kk). Aztán öellelne is hasonló módon szövetkeztek később a fanatikusok (ApCsel 23,12kk). Ilyen tettek oka minden esetben az, hogy sem az Atyát

nem ismerték meg, sem Jézusban az ő küldöttét. Az istenismeret nem annyi csupán, hogy tudok róla. Újból és mindig frissen kell őt fölismernünk abból, amit ma szól igéjében, ahogy fedd, vigasztal, tanácsol és világol a fia, a Fiu arcán.

Jézus prófétai előrelátással megáldott igéje időben készít fel arra, hogy kísértésnek, sötétség támadásának, emberi, démoni cselszövésnek semmiféle „órája” tőrbe ne ejtsen. Ráemlékezve szavára, meg lehet maradnunk őbenne, s túléljük a sötét szakaszokat, átlábolunk rajtuk, s ismételten feltámadunk Krisztussal.

János 16,4b–15 – Jobb néktek...

Jézust mindenben az vezérelte, hogy mi volna jobb, azaz üdvösségesebb övéi javára. A világot is evégre szerette; csak a világ nem ismerte fel őbenne azt, ami legjobban szolgálta volna és szolgálná javát, jól felfogott érdekét.

Jézus tehát elmegy, s ennek mentén osztható fel időben és hatásban, amit most jelent ki nekik. Tudott ő ezekről kezdettől fogva, de most érkezett el a rendelt ideje, hogy feltárja előttük. Korábban rákérdeztek tanítványai, hová megy (13,36; 14,5), ezúttal azonban oly bénító szomorúság fogta el őket, hogy megkérdezni is képtelenek, pillanatnyilag tán' nem is érdekli őket, hová van menendőben. Jézus igazmondása azonban átmenetivé teszi csüggedésüket (22). Kár is lenne marasztalni őt, ami képtelenség. Az üdvösség művét ily módon sem lehet feltartóztatni. A Pártfogónak, a Szentléleknek kell jönnie útána. Amíg Jézus közöttük van, nem érkezhát meg; amint Jézus elmegy, megkapja a Lélek a küldő szót és máris megérkezik.

A 8-11 szakasz úgy érthető, ha egybevetjük a Mk 13,11 és par. helyekkel, mely szerint: „ami megadatik nektek abban az órában, azt mondjátok, mert nem ti vagytok, akik szólnak, hanem a Szentlélek”. A Lélek tehát, átvéve szinte a szót a szorongatott tanítványoktól, meggyőzheti és meg is győzi a gyűlölködő ellenfeleket, a világot. Közben ui. fordul a kocka, s az őket leckéztető hatóságok egyszerűen mintegy bíróság elé állított állapotban találják magukat (vö még: Mt 10,17kk). Akkor a Lélek rájuk bizonyítja bűneiket, előtárja vádjait, igazságát és ítéletét. A szinoptikus helyek tehát előtérbe állítják ama lehetőséget, – akár szabadulnak személyükben, akár nem, ez szinte közömbös –, hogy a Lélek által szólva meggyőzhetik a hatóságokat. – János viszont azt elemzi, hogy a Szentlélek – a szót közben átvéve a tanítványoktól –, szavukat mintegy feltranszformálva, mi mindent fog elvégezni a világ lelkiismeretében! Vádolást éreznek majd magukban, hogy nem hittek Jézusban, s megdöbbenésig érinti meg őket az igazság, hogy Jézus igenis az Atyához tért vissza, miután halála és feltámadása által a világ fejedelme már meg is ítéltetett (12,31). Mekkora jótétemény, hogy a Lélek munkája nincs a mi hatalmunkban, s nem mi irányítjuk őt! Higgyük el, hogy szavunk által, azzal egyidőben, vagy átvéve tőlünk a szót, hatékonyan és széles spektrummal végzi e világban feddő és igazságot feltáró munkáját a Szentlélek. – Nem valamiféle naív optimizmus ez János részéről? Álljunk meg egy szóra! Mondta Jézus, vagy nem mondta? Létezik,

van jézusi derűlátás is, mégha túlmutat is mulandó életünkön. Az biztos, hogy az üdvözítés műve feltartóztathatatlan.

Lenne még Jézusnak sok mondanivalója. Már eddig is feszegette belső szűkösségeinket. A tanítványok akkori lelkiállapotukban képtelenek lennének elhordozni azt. Amikor majd az igazság Lelke eljön, elvezeti őket a teljes igazságra. A Lélek mégsem hoz új kijelentést. A Szentháromság belső párbeszédének részese ő, aki az eljövendő, s az utolsó időkre kimért dolgokat is kijelenti majd. Nem függetleníti magát a Fiútól; sőt őt dicsőíti majd, s amit mond, az ő gazdagságából meríti, ezeket majd velük is közli. Az ígéhez kötött Lélek vezetését értjük rajta, amelyre bizton hagyatkozhatunk. Az ÚSZ-i iratok (kánon) Lélektől lett ihletettségének életszerű igazolása is e jézusi szó, mely kizár bármiféle magát az ígétől függetlenítő, Szentlélekre hivatkozó rajongást. Sőt a hagyomány parttalan burjánzásának is gátat vet, s különböztető határvonalat húz a kijelentés és a hagyomány közé, mert csak ami Jézusból való, az lehet hiteles.

János 16,16–24 – Eseményekkel terhes idő

Az első „kis idő” máris elkezdődött azzal, hogy Jézus beszél róla, s tart addig, míg válságosra nem fordulnak az események. Másodikon azt a rövidke időt érti, amikor nem látják majd őt, de hamarosan újból megpillantják. Az elsőnek vége szomorúság, a másodiké öröm, mert Feltámadottként megjelenik körükben, ami oly félreérthetetlenül meggyőző lesz, hogy kíváncsi kérdéseikkel sem fogják őt zaklatni. A feltámadott Jézus megjelenéseire egyaránt jellemző, hogy a tanítványok nem faggatják oktan kérdésekkel, hogy hol volt eladdig, mit csinált közben, hogyan támadott föl stb. Most azonban még az ellenkezője igaz, mert a tanítványok némelyike értetlenül áll Jézus talányos szavai hallatán, s egymástól is kérdezgetnék, mit is jelent az egyik kis idő(szak), aztán mit a másik rövidke idő. Mire Jézus, értve gondolataikat és szándékukat, nem arról beszél, hogy mi fog vele történni, hanem, hogy miként éri őket, s hogyan élük át azt a rövid időt, amikor ő kegyetlen módon elvételük tőlük. Jajgatni és sírni fognak, érte szorongva, s aztán gyászolva őt, mint akik, vele együtt maguk is a halál meredélyére lettek állítva, ahonnan, emberileg szólva, nincs visszaút. – Főként a világ gondolja majd, hogy sikerült végképp lezárni ezt a szerfelett kínossá vált ügyet, s az egész népmozgalmat; markukat dörzsölvén, megkönnyebbülve –, hogy gyorsan pontot tehetek a Jézus-történet végére! Ám a történet mégis folytatódni fog, s a tanítványok szomorúsága örömmre fordul. Jézus, prófétainak nevezhető öröme is beleszövődik e közös örömbe, mert számára sem közömbös, meglátja-e őket újból. Ezért fogalmaz úgy, hogy ismét meglátja őket és az ő szívük is örülni fog (vö: Lk 24,32), oly tartósan és igazán, hogy azt senki és semmi nem zavarhatja meg és el sem veheti tőlük. – Az, hogy ő fogja meglátni őket, egyedülállóan csodálatos ígért!

Lelkük állapota hasonló lesz a szülés előtt álló asszonyéhoz. Bár órája közeledtén majd szorong, de hamarosan feledi szomorúságát az öröm miatt, hogy ember született a világra. Hasonlat, példázat ez (25), életből merített, hiszen a családok olykor évenként átérték gyermekük születését, s az anyák, de az egész család lelkében a várakozás fokozódásával csak sűrűsödött a szorongó aggodalom, majd pedig eluralkodott a kitörő öröm, s a megkönnyebbülés. Férfiként, mint családfők, az apostolok is átélhették ezt. Az 1Kor 9,5 külön is említi még az Úr (Jézus) testvéreit és Kéfást (Pétert), akik magukkal vitték keresztyén feleségüket útjaikra. Egy gyermek születésén érzett, beteljesült vágy, mint egyféle szabadulás öröme, lengi át Jé-

zus szavait. A szülés útját váró asszony képe itt tipikus; érzései, viselkedése általánosan emberi, és mégsem mondható, hogy teljesen személytelen, mert Jézus szavai nyomán mindőjükben megképzett valami személyes élmény emléke, hogy ez tényleg így zajlott le; s általánosan ez az élet rendje, megszenvedve, de többlet-élettel megajándékozottan, öröme támadva fel!

Változott helyzetük új megközelítések lehetőségét hozza magával, mert Jézus nevében kérhetik az Atyát, s ő megadja, amit kérnek; nem egy múltba rekedt halottra hivatkozhatnak, hanem egy élőre. Eddig ezt nem tették, most majd megtehetik, s a meghallgatás bizonyosságában örömük teljessé válik. – Az imádság nem kínos kötelesség, nem büntetés, s nem vezeklés, mint egy százszor leíratott mondat az iskolásnak, amit kirónak ránk; – hanem öröm, ami egyre inkább elmélyül bennünk.

János 16,25–33 – Akkor majd nyíltsággal szól

János evangéliumában csak a jó pászor (10,6), meg a szőlőtő (15,1kk), és az iménti, szülő asszony példázata olvasható. Kétségtelen azonban, hogy egy csokorba szedhetők a másik három evangélium (szinoptikusok) példázataival, s hasonlataival. A Mt 13,10, s par. szerint Jézus a példázatoknak nem annyira magyarázó, mint inkább elrejtő hatást szánt, amit aztán hozzáfűzött magyarázata tárt fel. Itt más görög szó olvasható a példázatra, mint amott, de mind az ŐSZ-i háttér (pl: hasonlatként a 3,14k. –höz a 4Móz 21,8k!), mind a héber alapszó ugyanaz. – Elérkezik azonban az óra, mondja Jézus, amikor majd nyíltan beszél nekik az Atyáról. Amíg a 23.v-ben az „azon a napon” fordulat a Feltámadott megjelenését, emitt viszont a Szentlélek kitöltését vezeti be. A Lélek által ő fog szólni az Atyáról, nagy nyíltsággal (vö: 2Kor 3,12). Ugyanakkor nekik is olyan közvetlenség adatik meg, amilyenben eddig nem részük. Kiejeztesen fogalmazva: nem lesznek ráutalva, hogy Jézus imádkozzék értük. Az ő nevében, s ez itt mégis fontos, közvetlenül járulhatnak Isten elé, de Isten nem iktatja többé önmaga és közük Jézust sem. Túl lesznek ui. azon a próbán, hogy szeretik-e a Fiút! – Szerették őt (21,15kk) és elhitték, hogy ő az Atyától jött és vissza is tért az Atyához. E hitért és a szeretetre tekintettel adatik meg nekik a közvetlen kapcsolat az Atyával, imádságuk útján. – Őszintén szólva, meghökkentő, amiről itt Jézus beszél, mintha nem lennének többé ráutalva folyamatos közbenjárására. Ám az ő neve, amelyre hivatkozva kéri az Atyát, és az iránta tanúsított szeretet mégis segítő tényező lesz számukra; szintúgy az Atya szeretete, mert nem feledi hitüket és szeretetüket a Fiú iránt. Az akkor beálló változást így jellemezhetjük: nem alávetettség, hanem fiúság (1,17) köti őket az Atyához, az egyszülött Fiúra tekintettel, az ő nevében. Ebben az esetben neve említésének, mintegy megszemélyesítő súlya van!

A tanítványok egyszeriben azt érzik, mintha máris itt lenne ez az új időszak, mivel kezdik érteni Jézust, hogy ő az Atyától jött, arról azonban nem beszélnek, hogy az Atyához megy. Van még mit tanulniuk, s hamarosan nagy próbatételre kell átküzdeniük magukat. Éppen ezért némileg ironikus színezete is van Jézus kérdésének: „Most hiszitek?”. Az idő közben előrehaladt, s máris küszöbön áll gyors szétszéledésük. Nem valószínű, hogy hazájukba, Galileába fognak távozni, hanem szállásukra, ahol ideiglenesen befogadták őket. Jézusnak magárahagyatottságot hoz tanítványai szétszóródása. Mégsem lesz egyedül ama „kis idő” alatt sem, míg majd újból

meqlátja őket, mert az Atya vele marad. Ebben az evangéliumban nem is hallunk arról, hogy a kereszten kérdezte volna Jézus, miért hagyta el az Atya.

Azért tanította őket Jézus, legkivált e f-ekben, melyeket búcsúbeszédeinek hívunk, hogy mind a nehézségekre, mind pedig a hitbeli bátorságra és reménységre nézve, lelki erőt adjon nekik. Szavai nyomán az eljövendő messiási ország ereje, azaz békessége árad szívükbe. Kertelés nélkül kimondja, hogy e világon nyomorúságuk (21) van és lesz is; de tekintsenek az ő győzelmére a kereszten és húsvétkor, mert ott és akkor győzte le a világot. Múlt időben közli, amikor a közeles jövőről beszél. Ezt hívjuk prófétai múlt időnek. A prófétai szó, s a ráfelelő hit befejezettnek tudja azt is, ami ezután végeztetik el, és válik valósággá.

János 17,1–8 – Záróimádság

Hagyományosan Jézus főpapi imádságának nevezzük az itt közlőteket, ámbár Jézus főpapi tiszttel csak a Zsidókhoz írt levél foglalkozik. Voltaképpen tartalma, hogy közbenjáró szolgálata eddigi szakaszát ezzel teszi le az Atya kezébe, miközben beszámol róla. Immár befejezéshez közeledik, amivel megbízott. Imádsága helyes megértését a 16,26 világítja meg, ahol is határvonalat húzott a jelen és a közeles jövő között, amikor ilyen értelemben már nem esedezik az Atyához értük, ahogy most még egyszer megteszi. Bár irónikus volt a 16,13 során tett megjegyzése, mégis komolyan veszi tanítványait, mert fölismeri náluk az értő hit első jeleit. Ebből is biztatást vesz arra, hogy ünnepélyesen forduljon az Atyához. – Imádsága három részre tagolható. Az 1-5 során elvégezett munkájáról számol be. A 6.v-től bevonja imádságába övéit, akiknek kijelentette az Atya nevét és ígését. A 20.v-től pedig mindazokért könyörög, akik a közvetlen tanúk szavára hisznek majd őbenne. Az egész f-et átjárja a megdicsőítés lelke és gondolata.

Mielőtt érte jönnének a poroszlók, tehát nem a körülmények szorításának engedve; sőt inkább az Atya által elrendelt óra jöttenek fölismerése nyomán, kijelenti az Atya előtt, hogy megdicsőítésének ideje elérkezett, s általa a Fiú is dicsőíteni fogja őt. Már a feltámadás fényében áll a csúfos kereszt, mert a kereszthalál, amit János szerint Jézus nem ejt ki ajkán, csak rövid átmenet. Az Atyától kapott hatalmat, mely eddig rejtve volt, arra fordította, hogy megtalálja, elhívja, örök életben részesítse azokat, akiket az Atya neki adott. Az maga az örök élet, hogy egyedül igaz Istennek ismerjék meg az Atyát, akin kívül nincs más élő Isten, s megismerjék küldöttét: Jézus Krisztust. Egyetlen hely, ahol Jézus kiejti saját, teljes nevét! – Ő azzal dicsőítette meg e földön az Atyát, hogy elvégezte a reá bízott munkát. Szó esett már, nyelvtani fogalomként a prófétai múltrol, teológiai fogalomként is megjegyezhető a neve: perfectum propheticum, mely befejezettnek mondja azt, ami elkövetkezik, mivel így végeztetett. Az ŐSZ-ből ered e meghatározás, de szerintem az ÚSZ-ben is alkalmazandó! Példa rá éppen Jézus mostani imádsága. – A Fiú megdicsőítéséért könyörög, hogy térjen vissza oda, ahonnan elindult, s részesüljön ama dicsőségben, amely övé volt már a világ megléte előtt. Nem mintha a Fiú szólítaná fel az Atyát a cselekvésre, inkább számot ad arról, hogy szándéka, akarata egybeesendül az Atyáéval. Engedelmissége magába foglalja az elérkezett

óra fölismerését, s hogy övéi füle hallatára, fiúi nyíltsággal szóljon erről az Atyának.

Embereknek jelentette ki a nevet, hogy Atya; azokkal közölte, akiket e világból az Atya neki adott. Örök terve szerint övéi voltak ők, ennek alapján adta át őket az Atya Jézusnak, aki továbbadta nekik igéjét; ők pedig megtartották, azaz szívükben megőrizték azt. A megértett ige nyomán értették meg Jézust, hogy az Atyától jött. Nincs külön hangsúlyozva, hogy az Atyához megy. Ez a hit, mint láttuk (16,30) ez idáig még nem forrott ki bennük.

Az ige befogadása, megértése lényegében az élő Jézus Krisztus fölismerése, a Szentháromság Isten egységében, személyes szövetségi kötődéssel öhozza.

János 17,9–19 – E világban, de nem e világból

Mert úgy szerette Isten a világot, hogy egyszülött Fiát adta érte (3,16). Ebből eredően lehet imádság tárgya a világ is. Most azonban Jézus kifejezetten nem e világért könyörög. Övéért imádkozik, hogy megállhassanak a világban. Nem csupán, hogy elviseljék a világ gyűlöletét, hanem, hogy eleget tehessenek ama küldetésnek, amit tőle kapnak; mint ahogy Jézust is küldte az Atya e világba. Ezért sem közömbös előtte a világ állapota és jövője. A Szentháromság Isten célja, s evégből a tanítványok elküldésének is rendeltetése, hogy a világ is fölismerje az Atya küldötteként Jézust; sőt azt is, hogy ugyanúgy szerette azokat is, akiket Jézusnak adott át, ahogyan az egyszülött Fiút is szerette. Következésképp: a világból érkező gyűlölet említése nem üres felemlítés, mintha le is mondana a világról, s meghagyná gyűlölködő állapotában; inkább szeretné kihozni abból, hogy az megsejtse, sőt megértse az Isten szeretetének változatosságát és jó ízeit. Ezért tehát a világ nem egyenlő mérvű ellenlábasa Jézusnak és a benne hívőknek, ami dualizmus lenne. A világ jelenlegi állapota átmeneti, s Jézus azt akarja, hogy eljusson a világ a fölismerés küszöbére. Ez vajon üdvösséges hitet jelent? Jézus imádsága nem mond többet erről. Két egyenlő fél küzdelme helyett az ő győzelme kétségtelen (16,33), s az a győzelem, ami legyőzi a világot (elsőrenden miamagunkban!), a mi hitünk (1Jn 5,4). A legyőzés azonban nem megsemmisítés, inkább meggyőzés, s az nem lesz fércmunka, megfélmunka. Többre nincs kijelentésünk!

Tanítványai füle hallatára arról is beszámol Jézus az Atyának, hogy mindvégig megtartotta mindazokat, akiket az Atya neki adott, egy kivétellel. Nem ejti ki Júdás nevét, de róla van szó. Őt a kárhozat fiának nevezi. Később ugyanezt a nevet kapja az utolsó idők antikrisztusi alakja, a törvénytípró, a kárhozat fia (2Thessz 2,3). Júdás estével is az Írás teljesedik be (13,18; Zsolt 41,10).

Jézusban most sincs szorongás, inkább öröme van, s azért imádkozik tanítványai jelenlétében, nyíltan, hogy miközben hallják, örömet átvegyék, sőt hogy legyen teljessé az bennük. Pedig helyzetüket nehezíti, hogy nem e világból valók. Tényleges, avagy látszólagos hátrányukat kiegyenlíti, sőt az erők mérkőzését javukra billenti Jézus most elmondott imádsága. Nem kéri számukra az olcsóbb megoldást, a feladat könnyebbnek tűnő végét. Mily egyszerű volna – véljük –, kivenni őket a világból! A nehezebb, nemes küzdelmet igénylő utat választja számukra, nevezetesen: hogy az Atya e világban őrizze meg őket a gonosztól. A „gonosz” e helyütt személyesedő fogalom,

tkp. a sátánt jelenti. Istennek van elég hatalma, hogy megőrizze tőle Jézus tulajdonait; s bennük egyben saját tulajdonát is megvédi (10). A megőrzés elhárító mozdulata győzelmesre fordul, amikor az Atya megszenteli őket; ennek pedig az ige az eszköze. A megszentelés tkp. odaszentelés, ami az áldozatok nyelvén (2Móz13,2; 5Móz 15,19) az áldozat útjára lépést jelenti. Jézus tehát tudatában van, mit kell vállalnia. Ő maga teszi le életét az oltárra (10,18) azért, hogy övéi is „igazán” megszenteltekké legyenek (így is fordítható a 19.v)! – Itt is átleng a sejtető gondolat, hogy a tanítványoknak számolniuk kell életük odaáldozása eshetőségével, ami mégsem vereség; oda-szentelt, tevékeny életük végén, inkább diadal!

János 17,20–26 – Egyszeri közbenjárás

Volt már szó róla, hogy sem azelőtt, sem utána ilyen módon nem imádkozott, s nem járt közbe Jézus az Atyánál, mint ahogy tanítványai között most megcselekszi. E megállapítás nem gyengíti imádsága jelentőségét; sőt kiemeli, s egy szintre állítja kereszthalálával és feltámadásával, sőt a mennybemenettel és a Lélek kitöltésével is. Ezek mind egyszeriek és soha ily módon nem ismétlődők. A Róm 6,10 és a Zsid 7,27; 9,12; 10,10 kulcsfogalma az „egyszer (s mindenkorra)”. Jézus egyszeri tettei üdvtörténeti fordulópontok „az idő teljességében” (Gal 4,4), midőn „egyszer jelent meg az idők végén, hogy áldozatával eltörölje a bűnt, s egyszer áldoztatott fel” (Zsid 9,26kk). Ezek az üdvözítő források mind visszamenőleg, mind pedig előre tekintve, az idők teljességéig (Ef 1,10) ható érvénnyel határozzák meg az üdvözítő isteni mű menetét. Az egyszeri tettek sorába tartozik Jézusnak e mostani közbenjáró imádsága is, voltaképpen ez áll az úrvacsora szereztetése helyett János evangéliumában, nem is annyira a lábmosás –, időben is helytállóbban, mert bár ott a végén kimondta: „keljete fel, menjünk el innen” (14,31), de csak most mennek majd ki ama kertbe (18,1).

Imádsága súlyát és előretekinő érvényét mutatja, hogy nemcsak azokért könyörög, akik most körülötte vannak, de mindazokért is, akik a közvetlen (fül-, és szem)tanúk szavára majd hisznek őbenne, avégre, hogy legyenek mindnyájan egygyé oly tökéletesen és igazán, ahogy egy a Fiú az Atyával. Ezért adta nekik azt a dicsőséget is, amit eredetileg néki adott az Atya. Nem személyre szabott dicsőség ez, inkább a szolgálat dicsősége, ami egyébként el van rejtve a világ szeme elől, hordozva olykor és elviselve a gyalázatot, s mindenkor az egyszerűség öltözetét. Egységük célja nem önmagában van, mert a világ meggyőzése a cél, hogy fölismerje Jézusban az Atya küldöttét és legyen fogalma arról a szeretetről, amellyel az Atya nemcsak a Fiút, de tanítványait is szerette. Mert szerette, elküldte, sőt odaadta értük a Fiút. Azok egysége, akik majd hisznek, a Fiúban lehetséges. Egységük feladat, nem önmagáért az egységért, inkább missziói célból. Ugyanakkor a végső idők ajándéka is, mégis ama lelkiismeretet nyugtalanító serkentéssel, hogy keressük az egységet Krisztusban és a feladatokban anélkül, hogy megtagadnánk történelmi örökségünket. A Krisztus-hívő egyházak a fizikából ismert színkép részei csupán, s együtt adják a fehér színt. – Több mint 60 éve vannak személyes élményeim az ökumenikus feladatokról, gyülekezeti szinten. Imahetek és az egységes Miatyánk szövege(?), sovány eredmény, de

ezeket őrzöm, s tartom. A többi a jövő feladata; mondvacsinált öku-menikus kísérleteknek nem vagyok híve, ezek csak kiábrándítanak; az izzadmány, a mézga nem a fa gyümölcse.

Váratlan fordulat a Fiú imádságában az „akarom”. Előbb a feladat, de aztán sorra jön az üdvösséges Krisztussal-létel is. Azt akarja, hogy ott legyenek vele övéi is, ahol ő van, s lássák dicsőségét, amely megvolt már a világ kezdete előtt. Teljes üdvtörténeti áttekintésünk csak ott adatik majd meg, ha vele leszünk! Törődjünk bele, s végezzük a ránk bízottakat, mert a világ még nem ismerte meg Őt. Elvégzéséhez, célhoz juttatásához a Fiú továbbra is adni fogja az Atya nevének (lényegének) ismeretét, nem hagy tehát magunkra tanúságtévő munkánkban. Szeretete is kiárad szívünkbe (Róm 5,5), ezért kiálthatjuk mi is: „Abbá, Atya!” (Gal 4,6).

Isten igaz, igazságos; így szólítja meg Jézus újból az Atyát (25). Szeretete nem oltja ki igazságát, inkább eleget tesz annak, de igazsága sem nyomja el szeretetét. A kettő egymást teljesíti ki, – javunkra.

János 18,1–11 – Elébe megy az elfogatásának

János nem nevezi meg a Gecsemáné-kertet. Jézus gyakorta tartózkodott azon a helyen (Lk 21,37; 22,39-9). Júdás tehát tudta, hová vezesse az elfogáshoz kirendelt csapatokat. Sőt összehozták egy egész sereget. A római katonák lehettek vagy 200-an, de a főpapok és farizeusok azon voltak, hogy a templomőrségből is legyen ott elegendő számú fogmeg. Fáklyák, lámpák, s fegyverzet sem hiányzik a felszerelésből. Láthatóan bujkálók és menekülők felkutatására számítottak. Ezért is éri meglepetésként őket, amikor Jézus előlép, és ő szólal meg először, hogy kit keresnek. Tudván tudja, hogy mi vár rá, de mondják ki ők a nevét. Ha ő nevezné meg önmagát, keresné a szenvedést, így viszont nyilvánvaló, hogy nem tér ki a bekövetkezendők elől.

Amint megnevezik őt, így válaszol: „Én vagyok”, s ez a kijelentés erejével hat, – önkijelentéseinek sorát megtoldva eme legkurtább és mégis földre sújtó változattal. E szóra ui. az egész odanyomuló sereg hátrátáncorodik, s a földre rogy. Júdás az 5.v szerint csak áll ott. Eddig ő volt a kulcsembert. Szerepének azonban vége, megtette, amire vállalkozott. Nincs már többé szükség rá, mehet amerre lát, ki törődik már vele. Szerepelt és leszerepelt. – Jézus ismételt kérdésére válaszuk azonos az előbbivel. Mire Jézus hivatkozik az először mondottakra, s most mintha már más értelme lenne annak, amit mond: azzal vagyok azonos, akit kerestek; de mindjárt arra is gondja van, hogy a vele lévő tanítványokat mentesítse: ezeket hagyjátok elmenni! Jézus magára vállal minden felelősséget, ő egyedül – úgymond – a tettes. Az evangelista megjegyzi, hogy Jézus korábbi szava, ígéje teljessé vált ezzel (6,39; 17,12). Elfogása és megkötözése alkalmával veszi kezdetét erőteljesen azok megtartása, de a mi megtartásunk is.

Tudjuk, hogy a tanítványoknál legalább két kard van (Lk 22,36kk), és mégis a meglepetés váratlanságával hat, hogy Péter előhúzza kardját és vagdalkozni kezd. Odacsap a főpap (egyik?) szolgája fejére. Lehet, hogy volt rajta sisak, s a kard éle rajta megcsúszva jobb felől alásiklik olyan szerencsétlenül, hogy a jobbfület lemetszi. János még az illető nevét is tudja: Málkusnak hívták. Füle meggyógyítását a Lk 22,51 említi. A Mt 26,52 szerint pedig Jézus azzal parancsolja vissza a Péter kardját a hüvelyébe, hogy akik kardot fognak, kard által fognak elveszni. E helyütt ezt az utasítást másként indokolja, azaz, hogy nem kell-e (végre) kiinnia a poharat, amit az Atya szánt neki? A Gecsemáné-kertbeli vívódásának volt már egy korábbi,

idevágó részlete (12,27); e helyütt pedig a pohár említése emlékeztet arra a küzdelemre, amit Jézus – János szerint – már jóval előbb megvívott azért, hogy az Atya akarata legyen meg.

Elfogatásakor is Jézus kezében van a hatalom minden szála; egyéb rendű és rangú hatalmak csak látszólag önállóak. Az önkijelentés, az ige „Én vagyok” ereje most is minden fegyvernél hathatósabb, még Péter egyszál kardjánál is. Nincs más fegyverünk, csak az ige (Ef 6,17), ami felett azonban nincs hatalmunk, még ha hirdetjük is az igét; általa Isten elvégzi, amit ő akar; ubi et quando visum est Deo (ahol, és amikor Isten akarja). Az ige célt téveszt, ha mi célunk vele; nézni, meg tűrni is nehéz, ha az ige csak ürügy, s vagdalkozni kezdünk vele.

János 18,12–18 – Előzetes kihallgatás

Az, hogy megkötözték Jézust, mai fogalmaink szerint megbilincselés. Ezt megtéve vitték őt előbb Annáshoz, aki apósa volt a tiszteben tényleges főpap, Kajafásnak; aki azt a megjegyzést tette volt, hogy jobb, ha egy ember hal meg a népért, minthogy az egész nép elvesszen (11,49kk). Ezt tisztéből eredő próféciaának vette a tanítványi emlékezés, függetlenül attól, hogy aközben Kajafás egészen másra gondolt, hogy mit is jelent az a „jobb”. – Itt kell megemlítenünk, hogy a 24.v valamikor a 14. vagy a 15. v. után állhatott, mert így Péter első tagadása Annás házánál történt volna és a második és harmadik megtörténének helye bizonytalanak tűnik (25kk). Biztos, hogy a fők két külön házban laktak, de a tűznél melegedő őrség egy helyben maradt. További jellegzetessége a beszámoló, hogy kimarad a Nagytanács ülése, mintha a két főpap megbízásból, vagy saját szakállára, személyi hatáskörön belül intézkedtek volna.

Hogy Annást főpapnak tekintették, alátámasztja a Lk 3,2; ApCsel 4,6. Tkp. csak a 6-15. években volt ő főpap, s a római helytartó fosztotta meg hivatalától, ami megnövelte tekintélyét a nép szemében. A főpapságban egyik fia követte, majd pedig a veje, Kajafás; utána még további 3 fia, fel egészen a 60-as évekig. – A babiloni fogság utáni időkben gyorsan váltogatták egymást a főpapok, 80-85-ször; egymás ellen olykor nemtelen eszközöket is bevetve a hatalmi versengésbe. Annást más bordából szőtték, s lehet, hogy a római hatalom áldozatának tekintették; ezért adták meg neki továbbra is a főpapnak kijáró tiszteletet; de tényleges helyzetéről árulkodik, hogy ajtaját szolgálóleány, s nem fegyveres őr vigyázta.

Figyelmet keltő adat, hogy a névtelen tanítvány, akit a 20,2 Jánossal azonosít, személyes ismerőse volt Annásnak, s ezúttal is akadálytalanul tud bemenni a főpapi udvarházba, s Pétert is magával tudja vinni. Csak úgy odavetve kérdezi meg a leány a kapunál, hogy Péter „nem ennek az embernek” a tanítványai közül való-e. Kérdése ártalmatlannak tűnik, s nem a biztonság okán firtatja a dolgot. Hiszen, ha az a tanítvány bejáratos volt a házba és ismerte is a leány, tudnia kellett azt is ismerőséről, hogy Jézus köréhez tartozik. Következően, akinek érdekében most szólt neki, kézenfekvő, hogy az is egy a tanítványok közül. Ismerhette is e fogalom mibenlétét, tehát Péter tanítvány-voltára kérdez rá, a gyanúsítás felhangja nélkül. A kérdés inkább kíváncsiságból fogant, s láthatóan nem jelentett volna semmiféle veszélyt, ha azt mondja: Hát igen, mint ifjú társam is, aki érdekemben szólt neked. – Emiatt esik még súlyosabban a latba

a „Nem vagyok” rövid válasza. Túlzott óvatosságnak sem vehető a tagadása, hiszen aztán odahúzódik a tűzhöz, ahol többen is melegszenek a hűvös éjszakában, kitevé magát további, súlyosabb következményekkel fenyegető kérdéseknek (25kk). Akkor már valóban félhetett is, de most még az első esetben talán magának sem tudta megmagyarázni, miért is mondra hirtelen, hogy „Nem vagyok”. – Mekkora ellentét a jézusi „Én vagyok” fényében (5-8.v)! Ennyit ér az ember magabiztos felbuzdulása. Jézus szenvedéstörténetében, időben Péter a legelső kegyelemre szorult!

János 18,19–27 – Kérdezősködés és tagadás

Bizonynal avégre küldték a fogoly Jézust előbb Annáshoz, hogy kikérjék a véleményét. Nagy tapasztalatokkal bírhatott, s lehet, hogy a titkos, messianisztikus mozgalmak szakértőjének számított. A néppel is közvetlenebbül tudott érintkezni, nem kötötte a főpapi tiszt tényleges méltósága. A néven nem említett tanítvánnyal meglevő ismeretsége is ezt a nyitottságot sejteti. A fönti feltételek alapján, helyzetéből eredően kérdezi Jézust mindjárt tanítványai és tanítása felől. Jézus pedig arról kezd beszélni, hogy nyilvánosan szólt mindenkihez, a „világhoz”, hasonlóan a francia tout le monde „mindenki” gallicizmusához. A zsinagóga, ahol tanított, szintén általánosító, azaz: mindenütt a zsinagógákban; továbbá a templomban, itt Jeruzsálemben. Ezeken a nyilvános helyeken szoktak összejönni a zsidók, s Jézus előttük tanított. Még hozzá is fűzi, hogy titokban nem beszélt semmit. Nem arról szól, hogy tanítványait külön nem tanította, hanem hogy titkos és veszedelmes tanokat nem terjesztett közöttük, ami egy messianisztikus összeesküvés belső felbújtó hajtóereje lehetett volna. Nem tanított tehát kétféleképpen, másként a nyilvánosság előtt, s megint másként a bennfenteseknek. Kitetszik ebből, hogy Jézus átlát Annáson, hogy mi érdekli, s mi az a gyanú, ami eleve elhárítandó. Nyilvános tanításának sok szem-, és fültanúja volt. Ha igazán érdekli, kérdezze meg a tanúkat, akik ellene bizonyítanak, ha egyáltalán akadna ilyenre vállalkozó. Jézus ezzel rátapint az egész eljárás gyenge pontjára, hiányoznak ui. a tanúk, akik ellene tanúskodhatnának.

Az ott álló egyik szolga megérzi, hogy Jézus kényes pontot érintett, s hogy helyrebillentse a Jézus javára mozduló mérleget, arcul üti Jézust, hogy így merészel beszélni a főpap előtt. Jézus fölénye mégis töretlen. Ha rosszat mondott volna, nincs rá bizonyíték, ha pedig helyénvalót mondott, igazságtalan a tettlegesség! A bizonyítékok Jézus ellen tehát továbbra is gyenge lábakon állnak, s Annás nem sok segítséget adhatott vejének, amikor szakvéleményt kellett adnia az ügyről, továbbküldve Jézust hozzá. – S e helyt megint elmarad az utalás a főpapi tanács ülésére. – Közben Annás házából még kiszivároghatott egy s más, hogy mi is történt odabent. Egyáltalán János személyes ismeretségének köszönhetően tudhatunk valamit is róla! A főpapi tanács üléséről pedig csak annyi vált köztudottá, ami Kajafás intézkedéséből nyilván látszott, hogy Jézust átszállították a római helytartóságra.

Sokkal inkább foglalkoztatta mind a tanítványokat, mind az első keresztyéneket, hogy mi történt eközben Péterrel, aki eközben továbbra is ott téblábol a tűz körül. Guggoló testtartás volna elvárható, didergésük miatt; de ő csak áll, tűz nélkül is melege lehetett. Legkivált, amikor többen is megszólítják, hogy nem a tanítványok közül való-e. Még ez a rákérdés sem látszik rosszindulatúnak. A nép nem feltétlenül gondolkodik a rangosak fejével. S a kérdés újfent a tanítványság! Aminek súlya van, s rá válaszul megint a „Nem vagyok!” – Szorongatóbb a harmadik kérdés attól, aki rokona volt a levágott fülű szolgának. Ez már valóban veszélyes helyzet volt, a tagadás rá mégsem mentség, s máris megszólal a kakas, ahogy Jézus megmondta előre (13,38). Félelmetes az előre-tudása, mindentudásának e-földi vetülete!

János 18,28–32 – A helytartóság épülete előtt

Jézust még kora reggel átszállították a római helytartóságra, Pilátus elé. Állandó székhelye ugyan a légvonalban mintegy 90 km-re fekvő, tengerparti Cézaréában volt, de a helytartó, nagyobb ünnepeken Jeruzsálemben tartózkodott; vagy a Heródes-várban, vagy az Antónia-erődben, hogy ha tömegnyugalanság, netán felkelés tenné szükségessé, azonnal ellenintézkedéseket foganatosíthasson. Pilátus tudta, hogy most nem fogják betenni lábukat a zsidók olyan házba, ahol nemzsidók tartózkodnak, nehogy tisztátalanná lévén megfoszszak magukat a páskavacsorai részvételtől. – Ebből az adatból egyébként ki lehet következtetnünk, hogy Jézus vacsorája tanítványaival (13,2) előző este történt, amit János nem is nevez páskavacsorának. Mégis nevezhető előpáskának, mint ahogy a jeruzsálemi bevonulás óta közös estebédeiket általában is átjárta az ünnepélyesség és a közeli elválás tudata. Az időpont eltolódásának indoka az, hogy János arra az időre teszi Jézus halálát, amikor a templom udvarán egymás után vágták le a páskavacsorákra szánt bárányokat. Jézus az igazi húsvéti bárány, ahogy Pál apostol is szól róla (1Kor 5,7). A pontosítást nehezíti, hogy János a csütörtök/péntek esti napkezdetet Niszán hó 13/14-re teszi, amikor még lehetett volna valamit venni az ünnepre, amire Júdás távozása kapcsán – tévesen – gondoltak is a többiek (13,29k). Míg a szinoptikusok (Mt;Mk;Lk) azt 14/15-re helyezik, s az már páskavacsora; az ünnep megkezdődött, s szóba sem jöhet a vásárlás.

Pilátus tehát, kényszerű udvariasságból kimegy a Jézust odaszállító kíséret és a főpapi küldöttség elé, s a vitáig fokozódó tárgyalás első része a szabad ég alatt folyik le. Pilátust mindjárt a vád érdekli, miért tartóztatták le, s ítélnék el Jézust. Válaszuk elképesztően jogszerűtlen: ha nem lenne gonosztevő, nem utalták volna Pilátus hatáskörébe. Ok nélkül nem intézkedtek volna, de továbbra is zavaros maga az ok és az indoklás. Kinondatlanul is ott rejtőzik a szavak háttérében, hogy nincs igazolható vádpontjuk, amiből Pilátus fölismeri, hogy zsidóságon belüli nézetek feszültségeiről van szó, s nincs semmi, ami a római törvényekbe ütköznék; ítélik el tehát saját törvényeik szerint. A vádlók azonban mindenáron halált kívánnak Jézusra, s nem is akármilyent. Holmi megkövezés nem elégítené ki őket. Ezt minden további nélkül megtehették volna; a római hatóság szemet hunyása mellett. Nem! Ők a római módi (szinte divatosan morbid) kivégzést, a keresztfeszítést akarják; ez a halál nem elégítené ki őket. Kimondatlanul ez a leghőbb kívánságuk, mégis elárul-

ják annak említésével, hogy nincs joguk senkit sem megölni (31). A kereszthalált tartják megfelelően elriasztó ítéletnek, amivel véget vethetnek a létérdekeiket veszélyeztető jézusi mozgalomnak. Ezzel is azt akarják mind Pilátus tudatába, mind a köztudatba beleszuszkolni, hogy Jézus, igenis, politikai lázadó. Ráadásul az ő kétségtelen ártatlanságát a halálnemből visszakövetkeztethetően akarják bűnösséggé változtatni, hogy ha így kellett meghalnia, biztos, hogy meg is érdemelte, mert bűnös lázadó volt. – Mindazáltal az agyfúrt észjárás fölülkerekedése dacára, Jézus mondása teljesedik be, amikor az isteni „kell” alapján fölemeltetéséről beszélt (3,14; 12,32). Semmiféle körmondfonság nem győzhet Isten akaratán!

János 18,33–40 – Nem evilágból való király

Látható, hogy Pilátus négy szemközt akar Jézussal beszélni, ezért bemegy a helytartóságra, s behivatja Jézust; tkp. kifog a vádlókon, akik az említett ok miatt nem óhajtanak oda belépni. Fel sem merül a gondolat, hogy Jézus vajon belép-e. A neki föltett kérdés, hogy vajon király-e, megerősíti a föltevést, hogy az állam biztonságára veszélyes személynek, magát királlyá kikiáltónak állították be őt Pilátus előtt. – Jézus szintén kérdez, hogy magától mondja ezt Pilátus, vagy csak visszamondja, amit a szájába rágtak. Pallérozott elmék párbaja is ez! Pilátus is megleli a kellő választ, ami részletezve így hangoznék: ha zsidó volnék, mondhatnám magamtól is, de nem vagyok az, tehát ne csodálkozz, hogy arról kérdezlek, ami miatt néped és a főpapok áadtak nekem. Végso soron nem az érdekel, hogy miket mondtál. Az igazán veszélyes az, s engem az érdekel, hogy elkövettél-e valami törvénybe ütközőt?

Jézus nem tér ki a válasz elől. Lényegében elismeri, hogy nevezhető királynak is, de az általa képviselt ország nem e világból való. Tehát nem is ütközhet azon a szinten földi birodalmakkal; hatalmi érdekekkel, ahogy szoktak ütközni érdekek, személyek, országok, birodalmon belül és a határain, vagy határon kívül. Ha országa ebből a világból való volna, szolgálai küzdenének e világi fegyverekkel, hogy ne adassék át a zsidóknak. Nem azt mondja: ne adassam át neked. Jézus még a látszatát is messze elkerüli, hogy végletes esetben összeütközésbe kerüljenek feltételezett alattvalói a római politikai érdekekkel. – Egy szó, mint száz; végül is elismered – így Pilátus –, hogy mégis király vagy. Nem én mondtam, válaszolja Jézus, s ebben ismét fölismerhető az iskolázott elmék bírkózása. Jézusnak további megnyilatkozása már kibontakozás a vád szorításából. Ő azért született, s azért jött a világra, hogy bizonyosságot tegyen az igazságról; s mind, aki az igazságból való, hallgat az ő szavára. Születésére tett megjegyzése eleve kizárja, hogy rejtélyes valakinek állítaná önmagát. Jól kell értenünk ezt. Jézusban az örök ige öltött testet, de tévútra vinné a Pilátust is megnyerni akaró szándékot, ha titokzatosan, mennyből alászállt személynek nevezné önmagát. E bizonyágtétel szól azoknak is, akik már az 1. szd. közepe táján azt kezdték mondogatni, hogy Jézus nem emberként született, hanem egyenesen a mennyből szállt alá a felsőbb régiókból, s nem is ő halt meg a kereszten, hanem egy trükk folytán mást feszítettek keresztre helyette, amit Jézus a távolból szemlélve ki is nevetett. Pregnosztikusok, majd pedig gnosztikusok állítottak ilyesmiket. Tanításukat manap-

ság egyszerűen Gnózis-ként emlegetik. (A Gnoszticizmus nevezet túlbonyolított és elavult fogalmazás).

Teljes tanácstalanságában Pilátus nyitva hagyja a kérdést, s választ sem vár rá, hogy mi hát az igazság. Kimegy a vádlókhoz, s megmondja őszintén, hogy nem talál semmi olyat Jézusban, melynek alapján neki kellene ítéletet hoznia. De támadt egy ötlete. Úgyis szokás páskaünnepen elbocsátani egy foglyot. Ez a kegyosztó gesztus a néphangulat feszültségének levezetésére alakulhatott ki. Akarják-e tehát, hogy elbocsássa nekik az úgymond: zsidók királyát? Olaj a tűzre, amit száján kiejtett, mert kiabálni kezdenek, hogy ne „ezt”, hanem Barabbást, az eszközökben nem válogatós politikai lázadót bocsássa el Pilátus!

János 19,1–7 – Íme, az ember!

Pilátus vergődik, s minden taktikai ügyességét latba veti, hogy az kerekedjék fölül, amire ő már rájött, hogy Jézus ártatlan, s nem szabadna keresztre juttatnia. Minden azon fordul meg, ezt már látja, hogy meg tudja-e fordítani a néphangulatot. Miként tudná azonban vérszomjasságukat kielégíteni, s Jézust mégis megmenteni? Arra gondol, hogy megkorbácsolva, talán megelégszenek ennyivel. A korbácsoltatás hozzátartozott a procedúrához. A LK 23,16 szerint is azért korbácsoltatja meg, hogy aztán elbocsáthassa. Ekkor fonnak a katonák tövisből koronát, amit Jézus fejébe nyomnak. Ráadnak egy vereslő katonaköpenyt, gúnyolódva hódolnak előtte, valószínűleg a cézárnak, császárnak szóló „ave” üdvözléssel. A „zsidók királya” merő csúfolódás, s benne ajkbiggyeszt a zsidó nép iránt érzett minden megvetésük és lenézésük. Ez nemcsak Jézusnak szól, de annak a népnek is, melynek ő szülötte; nevezhetjük birodalmi antiszemizmushoz. – Aztán ütlegelik, amit Jézus, népe nevében is, szóltat elvisel. Ezek után Pilátus megint kimegy az épület elé és bejelenti, hogy kihozza nekik őt; de tudják meg, hogy ennyi tortúra után sem talált benne semmi bűnt. Itt egy kissé megmászja a tényeket, mert a megkorbácsoltatást úgy tünteti fel, mintha kínvallatást hajtatott volna végre. Láthatóan igyekszik szánalmat kelteni Jézus iránt. Ekkor jött ki Jézus az épület elé, nem mondja azt az ige, hogy kivetették volna. Rajta van a töviskorona, meg a bíbor ruha; méltósággal viseli, s lép ki öltözetében eléjük. Pilátus így mutatja be: „Íme! Az ember!” Ha latinul mondta, akkor „Ecce homo!”. S máris eszünkbe jut Munkácsy Mihály időtálló Krisztus-trilógiája, melyet újból fel lehetett fedeznünk, s válhat nemzeti önbecsülésünk tartós értékévé, mint eddig is az volt, de azóta születtek új nemzedékek! – Ott áll gyalázatában is fenségesen Jézus, s Pilátus kezével is reá mutatva már nem királyt emleget, hanem az embert. Embervoltunk tartós része, ha Őt megváltónknak valljuk, minden egyéb kísérlet önbi-zalmunk erősítésére lehervad, de Krisztusba gyökerezésünk előhoz bármiféle halálból; általa támadhatunk fel minduntalan!

Pilátus csak a szánandót látja: Nézzétek! Hát király ez? Egy szánalomraméltó ember ő, semmi más! Pilátusnak mégsem sikerül könyörről fordítani a néphangulatot. Mind a főpapok, mind szolgáik most már eszelősen ordítanak: „Feszítsd meg, feszítsd meg!”

Álljunk meg itt egy szóra! Mind Pilátus jószándéka kapcsán, de főpapok indulatai okán is gondolkodásba kell esnünk, miként sodródhatnak műveltebb, tapasztalt, önmaguk iránt igényesebb gondolko-

dásúak olyan helyzetbe, hogy ragaszkodnak a keresztfeszítéshez; s végül Pilátus is kénytelen lesz emellett dönteni. Mint említve volt, hogy Annás családja közel 60 éven át meghatározta a korabeli zsidóság szellemi életét, s átlagot meghaladó méltósággal viselték többen is közülük a főpapságot. Tragikusnak is nevezhető, hogy éppen ez a család került összeütközésbe a Messiás Jézussal, s befolyásolja a néphangulatot is, hogy az végül Pilátust is ama döntés felé szorítja, hogy hagyja jóvá a kívánt halálnemmel végrehajtandó ítéletet. – Szorultságában Pilátus tesz még egy képtelen javaslatot, hogy feszítsék ők keresztre. Talány, hogy miként képzelte ezt; s megint kijelenti, hogy nem találta Jézust bűnösnek. Ekkor derül ki, hogy igazán mivel vádolják Jézust, szerintük, mi benne a halálra méltó. A 3Móz 24,16 szerint az istenkáromlás halállal büntetendő, ami megkövetést hozna magával. Jézusnak meg kell halnia, mert Isten Fiává tette magát. Pilátus igazából megkapja a választ, hogy mi az igazság (38!), amire eddig nem kapott feleletet. Az igazságnak mindenképpen ki kellett derülnie. Ez most is így történt. A keresztes vereségnek tűnik, de megváltásunk van általa, s majd feltámadása előhozza igazságát.

16a – Legfőbb érv itt a császár – János 19,8

A római – hellén műveltségi körben ismert volt az „isteni ember” fogalma, inkább a mítoszokból, mint a való életből, csodatévőként. A hivatalos római császárkultusz is isteni személyként tisztelte az uralkodót. Hallva az Isten Fia vádat, Pilátus megretten, és ismét beviszi Jézust a helytartóságra. Kérdezgetéssel firtatná isteni eredetét: „Honnan való vagy?” – Jézus tisztában van a szellemi kuszasággal, ami keresztül-kasul átjárta az egész Római Birodalmat, ezért nem válaszol Pilátus kérdésére. Ezt pedig a hatalom birtokosának öntudatával veszi azt sérelmesnek, mintha Jézus nem tisztelné a rangját, s félvállról veszi, hogy teljesen neki van kiszolgáltatva. Mondja is, hogy neki hatalma van szabadon bocsátani, vagy megfeszíttetni. Erre Jézus válaszol, s kimondja, hogy nem volna semmi hatalma rajta, ha onnan fölülről nem adatott volna meg neki a döntés joga (ti. e pörben). Nem mondja ki Isten nevét, de az ő végzése adott szabad kezét Pilátusnak, nem mentve fel személyes felelőssége alól. Mégis nagyobb a felelőssége annak, aki őt neki kiszolgáltatta. Jézus elismeri a főpap tekintélyét, akinek e tisztre Istentől közvetlen megbízása van, ezért nagyobb a bűne, ha visszaél vele. Pilátus, kényszerülve bár, de él a hatalmával. Kajafás, kényszerítő lépésektől vissza sem riadva, visszaél vele. Itt a különbség kettejük között.

Ettől kezdve – ha lehet – Pilátus még inkább igyekszik, hogy Jézust szabadon bocsássa. Rádöbbenve erre a vádlók, hirtelen fordulattal azt kezdik kiáltozni, hogy ha szabadon bocsátja, nem barátja a császárnak, sőt ellenségévé válik! Egy ellene küldött följelentés Rómába nem hiányzik Pilátusnak, nem óhajt kegyvesztetté válni. Mint egy ko. a boxban, a fenyegetés árnyéka megrogyasztja Pilátust. Máris dönt; ismét kihozatja Jézust, bírói székbe ül az ún. „kövezett udvaron”. A Gabbata egyike a ritka helyeknek a mai Jeruzsálemben, ami feltárva olyan, mint Jézus korában. Feltéve, ha Pilátus székhelye az Antónia-erőd volt. A hagyomány szerint innen indult ki a Via dolorosa, Jézus útja a Golgotára. De ha a Heródes-várban volt Pilátus átmeneti székhelye, a hely azonosítása bizonytalanra válik; ám a lényeg úgysem ebben van! – Aznap volt a páska-előkészület napja. Nízsán 14. Dél felé jár az idő, s a templom körül már készülődtek a páskabarányok levágására, amit délután végeztek el. Pilátus, hogy azért visszamarjon, ezt mondja: „Íme! A ti királyotok!” Aztán újfent: „A ti királyotokat feszítsem meg?” A választ maguk a főpapok adják meg: „Nem királyunk van, hanem császáruk!” Most hűebb szolgálai a császárnak, mint ez a fránya Pilátus, hacsak be nem adja a derekát!

A szellem és az idegek küzdelme ez, övön aluli ütésektől sem menten, míg fölül nem kerekedik a Kajafások indulata; de alig kétséges, hogy ki lett itt a végén az igazán vesztes. – A későbbiekben Pilátus elvesztette a császár kegyét, s maga vetett véget az életének. De a mondvacsinált császárhűség a nagyobb vereség Izráel számára, pedig Pilátus mintha egyenesen nekik adná át Jézust, hogy vigyék végbe rajta, amit annyira igeneltek. Persze mégis római katonák végzik el a piszkos, véres munkát.

Eközben pedig Isten megváltó gondolata jut érvényre, s a merő vereség látszatába rejtve egyedül Jézus a győztes; s ez a mi győzelmünk is.

27 – Szabad préda és gondoskodás – János 19,16b

Jézust szabad prédaként adják egyik kézről a másikba, s látszólag minden érdekcsoport, még a hóhérmunkát végző katonák is azt teszik vele, amit akarnak. Ilyenkor az elviselhetetlenségig fokozódik a szerencsétlen elítélt gyötrelme. Jézus maga viszi a keresztet, ahogy vitte volt Izsák a hátán az áldozathoz szükséges fát, míg el nem érkeztek arra a helyre, amit Isten mondott Ábrahámnak (1Móz 22,6kk). János szerint Jézus a végletekig tartja magát, s csak a végén veszi elő a szomjúság. A kereszt vállalásában nemcsak engedelmesége, de méltósága is fölismerhető. A megfeszítettetésben is kiemelt helye van ott középen a kettő között, akiket vele együtt végeztek ki. A főpapokkal folytatott vitában az utolsó szót mégis Pilátus mondja ki azzal, hogy gondosan készített egy táblát. Ilyesmi szokásban volt; a fölirat a rendkívüli, mert héberül, latinul és görögül olvasható rajta: „A Názáreti Jézus, a Zsidók Királya” (ismert rövidítése az INRI). Fölerősítve a keresztre mindekinek tudomására hozza, hogy kicsoda is Jézus. A fölhelyezett táblának, ha nem is a fej fölé, inkább a lábak alá, elég nagyméretűnek kellett lennie, hogy ne kelljen silabizálni, hanem mindenki által jól olvasható lehessen. Megpillantva a fölírást, Pilátushoz sietnek a főpapok, s módosításra szeretnék rábeszélni, mert talán még odaferne az is, hogy „vagyok”. Az a létige, amely oly gyakran volt Jézus önkijelentésének hordozója, most nem tehető gúny tárgyává. Pilátus visszautasítja a kérést: „Amit megírtam, megírtam”. Vegytiszta latinizmus, párja is volt a köznyelvben: „Amit megmondtam, megmondtam!”.

A kivégző osztag katonái eközben kapnak a levetett ruhadarabokon. Négyfelé tudják osztani. Tehát négyen végezheték – szenvtelenül – a kötelességüket; némi hasznót is látva a ruhákban, meggyeznek, hogy melyik kié legyen. Jézus alsó ingén megakadnak, mert varratlan, egybeszőtt darab volt. Kár lenne darabokra szakítani, mondják és sorsot vetnek rá. Ebben is a Messiás-zsoltár (22,19) beteljesedését ismerte föl később a tanítványi közösség és a keresztyén ráemlékezés. A teljes kifosztottságban, s a megszégyenítő mézítelenségben is jelet ad magáról a prófétai szót célhoz juttató isteni hatalom.

A lehetséges eszméletvesztés és ájulás közepette is van ereje Jézusnak döntésekre; sőt képes nem elhaló, de érthető hangon beszélni. – Legalább ötven vannak a kereszt alatt. Az asszonyok száma nem 3, hanem 4. Anyjának nővére a szövegben önálló valaki, talán Salomé lehetett (vö: Mk 16,1). Jézus jelét adja, hogy közöttük any-

ját, sőt a szeretett tanítványt is fölismerte, s mindkettejükhez úgy szól, hogy egymásra bízza őket. A keresztről, már e földi érvénnyel, kétféle, de kölcsönös személyes gondoskodás árad ki erőteljesen és sorrsfordító érvénnyel. Jézus halála nyitotta meg üdvösségünk ajtaját és kezesség is róla, de magába foglalja a családi, baráti, tanítványi viszonylatokat is. Családfőként Jézus nemcsak gondoskodott anyjáról, de a tanítványi közösséghez is odasorolta, szavával ahoz kötötte, akit az a tanítvány – vélhetően ennek az evangéliumnak szerzője, mindjárt házába is fogad. Sőt ennek egyenes következménye, hogy Mária és az egész jézusi család nem gyászol, de a feltámadás bizonyosságában, szoros közösségben a tanítványokkal, együtt imádkozva várakozik a Szentlélekre az ApCsel 1,14 szerint. Ez a valós, mert megalapozott, biblikus Mária-tisztelet forrása. Szinte csodálkoznunk kell, hogy igazán ezt még nem fedezte föl az egyház! Asszonytestvérek! Bízhatok, nem vagytok másodrendű tagjai a Krisztus-testnek!

János 19,28–37 – „Elvégeztetett”

Abban, hogy elvégeztetett, nem a lemondás, vagy a letargia nyilvánkozik meg. Az mondja ki, érthetően, amit épp most ismert föl. A gondolkodó képessége nincs bilincsbe verve! Szinte új fölfedezésre jut a végső pillanatban Jézus, és azt ki is jelenti! Ez egy sommás kijelentés. Valami jele e fölismerésnek tükröződhetett a szenvedés szántotta arcvonásokon. Aki erről bizonyosságot tett és tesz, az evangélista, aki megfigyelve, sőt együtt szenvedve (ezt jelenti a szimpátia), tulajdon emlékezetébe véste az apró részleteket is. Még amikor rátör Jézusra a kízó szomjúság, s ecettel enyhítik, abban is a Zsolt 69,22b igazát ismerték föl, mintha Jézus nem is a szomjúságra, hanem ebben is a prófécia beteljesedésére gondolt volna elsőrenden. Az izsóp-növény szára oly gyenge, hogy rátűzve az ecetbe mártott szivacsot alig bírhatta el. Hirtelen támadt szükségmegoldásnak látszik, mintha aki tette, írtózott volna a szenvedő arcot netán kezével is megérinteni. Ha a test magasabban volt, szóba jöhet az izsóp és a lándzsa, a két hasonló hangzású szó felcserélése. Néhány csöppel Jézus enyhítette szomját, már amennyi ajkáig eljuthatott; s máris ki mondja: „elvégeztetett”; s fejét lehajtva „átadta lelkét”. Még a meghalásban is tudatosság van. Nem akárkinek, hanem Istennek adja át a pneumáját; itt nem pszüché olvasható. Lényegében a két fogalom azonos jelentésű lenne itt, mivel egyaránt életetet jelentenek (vö: 10,11; 15,13; 1Jn 3,16). Ezért nem lehet a két szót minden esetben, szolgai módon, ugyanazzal a magyar, vagy bármilyen nyelvű kifejezéssel visszaadnunk!

Este a szombat kezdődött, az ünneplők páskavacsorájával; s mivel nem minden esztendőben esett ilyen napra, az a szombat kiemelten számított szentnek. Evégből fokozottan ügyeltek a főpapok, hogy ne vétsenek a törvény rendelkezései ellen. Megszegték volna az 5Móz 21,22k tiltását, ha a tetemek a kereszten maradnak, s tisztátalan-ná tették volna velük így az országot. Az evangélista nem időzik el azon, hogy Jézus esetében is bekövetkezett volna ez. A törvény nemcsak a zsidókat ösztökélte cselekvésre, de Istentől rendelt céljához segítette Jézus váltságművét is. A lábszárcsontok megtörése a halált siettette. Látna, hogy Jézus már meghalt, az ő testével ezt nem követték el, s lám, a páskabarány elrendelésekor a 2Móz 12,46 arra utasít, hogy a bárány csontját nem szabad (utólag sem?) megtörni! – Nem az ördög van a részletekben, mint mondják; mert Istennek még a részletekre is gondja van (vö: Zsolt 34,21), midőn Báránya hordozza, s elveszi a világ bűnneit (1,29); népnyelven szólva: Ezt a

vak is látja! Miért nem veszi hát észre a látó? – Sőt abból a durva, megvetést kifejező mozdulatban is, amikor az egyik katona a halott Jézus oldalába döfi lándzsáját, valami furcsa jelenség adódik. A katonák odébbállnak, de ott marad a szemtanú, szinte biztos, hogy János, aki pontosan megjegyezte magának a különös jelenséget, hogy a testből vér és víz szivárgott elő. Vélte, hogy mélyebb jelentése is lehet, de nem tér ki rá, inkább a szemtanú hitelesítő megjegyzésével, az eset szokatlanságát emeli ki. Mégis a cél: „hogy ti is higgyetek” erősítést kapna az által is, hogy a sebből nemcsak vér, hanem víz is folyik, ami sok esetben az élet prófétai jele és hordozója. A Zak 12,10 akként szól az utolsó időről, hogy rátekintenek az átdöföttre, s nem sokkal később (13,1) forrásról beszél, ami fölfakad a vétek és a szenny lemosására. Az „elvégeztetett” egyben kezdete is valami jónak, megtisztítónak, s az elfogadó hitnek.

János 19,38–42 – Tisztes eltemetés

Szorult helyzetekben mindenki lebénultan, tehetetlenül várja, hogy most mi lesz. Ilyen lelkiállapotban lehettek mindahányan, akik- bármilyen előjelű – indulattal illetékesek voltak a Jézus-perben; nem is szólva a tanítványokról, akikről azt sem tudjuk, hová lettek. Még a Nagytanács is úgy állhatott, hogy várta, intézkedjen gyorsan valaki, hogy a testek levétesse a keresztről. Pilátus is akkor tekinthette lezártnak ezt a majdnem vesztét okozó ügyet, ha Jézust eltemetve tudja. Csak ki van most olyan helyzetben, hogy épkézláb tettekre készséggel megtegye a szükségeseket? Istennek még egy ilyen kilátástalan helyzetre is van megoldása és embere. Előjön ui. a titkos tanítványságból arimátiai József. Voltak ilyenek többen is (12,42), de a félelem miatt nem mertek állást foglalni, ámbár a Lk 23,51 szerint ő nem értett egyet a többiek döntésével; nem tudjuk azonban, hogy ez mi fán termett. Arimátiai József nem volt pap, birtokán élhetett a mintegy 30 km-re fekvő Arimátiában, mely az ÓSZ-ben Ráma, a Makkabeusok idején pedig Ramatáim névre hallgatott. A Mt 27,57 is azt mondja, hogy tanítványa volt Jézusnak. Ugyan mit ér az ilyen zug-tanítványság? – kérdezhetnénk. Ám épp most derül ki, hogy e szükséges feladat ellátására kellett őneki tanítvánnyá lennie. A váltság művében őreá ez volt bízva, együtt a másik kriptó-tanítvánnyal, Nikodémussal, aki szintén előmerészkedik. Bár ő már korábban is adta jelét, hogy nézetei eltérnek a Nagytanácsétól, amiért meg is feddették (7,50k).

Átgondolva, hogy mit is jelentett Jézus testét levenni a keresztről, a feladat nem is lehetett olyan egyszerű; pl. ha csak a durva kampók kihúzását vesszük tekintetbe. Közben arra is gondolhattak, hogy ne zúzzák tovább a végtagokat. Nikodémus tekintélyes mennyiségű, közel 38 kg fűszeres kenettel érkezik, ami nem azt jelenti, hogy mindet föl is használták, de bőven helyeznek el a leplek közé belőle, miközben a testet begöngyölik velük. Hogy vág egybe mindez azzal, hogy Márk és Lukács szerint (Máté erről nem beszél: 28,1kk) bebalzsamozás elvégzésére indulnak majd reggel asszonyok a sírhoz? A lényeg az, hogy egyet gondoltak, miközben egymástól függetlenül cselekedtek. Különben sem tudjuk, hogy ki mennyire volt frissen tájékozott, hogy az este közeledtével miként temették el – nagysitve – Jézust. Ők kevesebbet feltételeztek, ettől függetlenül Isten gondoskodott Jézus illő eltemetéséről. Átmenetileg sem láthatott Jézus teste rothadást (ApCsel 2,31). Ennek fényében a kenetek illata hordoz némi prófétai jeladást is a közeles feltámadásáról. Egyéb-

ként ember, sőt tanítvány, s a kéttagú tanítványi összefogás tetemes anyagi ráfordítása sem tehetett többet a halál és az elmúlás ellen; s az ember ma sem képes többre, legfeljebb – akkor késleltette; a ma embere meg hamvasztással sietteti az enyészetet, a porrá lélt. Ezzel szemben Isten már készítette azt, amikor a halálból majd diadalmasan jön elő Jézus, lelki testben. Az az új sír, a Golgotához közel eső kertben, nemcsak az illő és gazdag (Ézs 53,9.12) eltemetés helye, de az válik fészkévé a diadalmasan előlépő Feltámadásnak és Életnek, amiről Jézus azt mondta: Én vagyok az (11,25) magam!

János 20,1–10 – Észlelés és megbizonyosodás

Magától értetődő, hogy az eltemetést nem hagyták befejezetlenül. A sírt, amelybe este Jézust eltemették, nagy kerek kővel zárták le. Hajnalok hajnalán magdalai Mária már a sírnál van; nem hallunk a többi asszonyról, de a tsz-ú fogalmazás: „nem tudjuk”, valamit sejtet abból, hogy ez a Mária legalább még másik két asszony nevében is beszél, akik a kereszt alatt is ott álltak, eltekintve most Jézus anyjától, akiről az evangéliumban nem esik szó a továbbiakban. A szintén tsz-ú „elvitték”, nem tudjuk „hová tették” kifejezi azt is, hogy valami saját erejüket meghaladó tettet sejtene, amit egymás között, ilyen értelemben meg is tárgyaltak. Mária Magdaléna tehát már némileg összegezett tényállást közöl a tanítványokkal. Nincs szó arról, hogy körülnézett volna a sírboltban. Az elhengerített nagy kő megpillantása ad rá okot, hogy a hírt továbbadja: valaki(k) már előttük ott járt(ak).

Megjegyzendő ezúttal is, hogy Jézus feltámadásához nem feltétlenül volt szükséges a kő elhengerítése. Lelki testének, szabad mozgásának akármilyen légmentes lezárttság sem vethetett volna gátat. Az elmozdított kő jel, hogy Jézus már nincs odabent, a sír üres. – Magdalai Mária riasztására azonnal a sírhoz igyekszik két tanítvány. Együtt fut Péter és a „másik tanítvány”, bizonynyal János. Lévé fiatalabb, fürgébb is, így megelőzi Pétert. A sírhoz érve épp csak hogy bepillant és észleli, hogy ott vannak a lepedők; de visszariad, hogy elsőnek lépjen be a sírba. A test egyébként, a kor szokásai szerint oldalfülkében volt kőpadra fektetve. Mire János az otthagyt lepedők üres voltát megállapítja, megérkezik Péter is. Határozottan belép, megállapítja a tényállást, nemcsak a leplekről, de észreveszi a külön helyre letett kendőt is, amit tkp. szemfedőként alkalmaztak az arcra. Az pedig, hogy Péter mindezt „látta”, más szóval fejeződik ki, mint korábban az, hogy mit látott János. Lehet ez merő színezés, stílus-eszköz, mégis kifejezi az első, megrettenő észlelést. Ugyanezen szóval volt jellemezve magdalai Mária első, meglepett benyomása is az elvett kőről. Ahogy Péter körülnéz, már megfigyel. Láthatóan nincs benne semmiféle riadalom, ami befolyásolhatná pontos megállapításait. Mire „a másik tanítvány” is összeszedi magát, körülnéz bent, lát és hisz, ill. „látott és hitt”, s a látásra egy harmadik kifejezés van alkalmazva. A háromféle változat a látás-ra, túlértelmezés nélkül, egy bizonyos fokozási szándékot is kifejezhet, ami aztán nyugvópontra is jut a bizonyosságban. Ehhez képest váratlan a folytatás, hogy mégsem mondható példaszerűnek még ez az állapot sem,

mivel akkor még nem értették az Írást, hogy Jézusnak fel kell(ett) támadnia a halottak közül (első zsengeként). Az Írás, így esz-ban, az ÓSZ-et jelenti, a Bibliájukat; közelebbről, vélhetően a Zsolt 16,10 ígéretét (ApCsel 2,26kk; 13,35; 17,3).

Jézus nemcsak legyőzte a halált, de maga mögött is hagyta a tisztas eltemetés helyét és eszközeit. Előjött onnan, ahová mi még majd ezután megyünk. Őbenne már fénylik az alagút vége, s nem baj, ha minden sírnál föltámad bennünk a megnevezhetetlen érzés, mintha már üres volna.

János 20,11–18 – Az élő Úr vigasztal

A két tanítvány hazament, de magdalai Mária közben újból s sírhoz érkezett, és most ott sír – vigasztalanul. Eközben hajol be a sírba és pillantja meg a két angyalt a kőpad két végén, akik megkérdezik tőle, hogy miért sír. Mire ő ugyanúgy válaszol, ahogy a tanítványoknak mondta a hírt. Fogalmazása azonban személyes, s érezhető benne valamiféle magárahagyatottság is. Az angyalok nem szólnak többet. Csak annyit teljesítettek, amennyire megbízásuk volt. Ne feledjük, hogy nevük „küldött”-et jelent! Ők tehát most nem vigasztalnak, jelenlétük arról is híradás, hogy Isten már birtokba vette a helyet, ahol azelőtt, kurta érvénnyel a halál volt a gazda. – Mint amikor megérezzük, hogy valaki néz, s önkéntelenül is körbefigyelünk, ilyen érzéssel fordul most meg Mária, s lát maga mögött állni valakit. Pillanatnyilag a helyzet hasonló, mint lesz majd az emmausi tanítványoké; az ő szemüket is Isten egy ideig visszafogta a fölismeréstől (Lk 24,16). Jézus sem adja jelét a személyes közösségnek, ami a Mestert és a tanítványt ennek előtte összefűzte; úgy szólítja meg, mintha nem ismerné. Egy asszony ő, aki sír, s keres valakit, aki elment, s gyászolja őt. Pedig nincs oka vigasztalanságra. Jó és kíváncsi volna, ha minden gyászoló és síró asszony és férfi, meg gyermek meghallaná ezt a neki is szóló jézusi kérdést: „... miért sírsz?”

Külön figyelmet kelt Mária feltételezése, hogy a kérdező valószínűleg a kertész lenne. Melléfog, amiben mégis van egy szemernyi prófétai vonás. Itt-ott fölmerült a messiási reménységekben, hogy a Messiás, ha majd elérkezik, az Isten kertjének lesz kertésze. Annyi bizonyos, hogy ez a kert itt már nem a halál fészke. Diadalmas új gazdája van, átváltozóban van Édenné, s benne ott a második Ádám, s jelen van a földi szövetséges: a gyülekezet is, jeladásszerűen Mária személyében, aki most még gyanakszik és faggatózik, s kész volna Jézus testét valahová biztosabb helyre szállítani. Ekkor szólítja nevén Jézus, s vele adatik a fölismerés: „Mesterem!”. Mária, sejtetően a földre esve fogná körül Jézus lábait (Mt 28,9), ami ellen Jézus tiltakozik, s felszólítja, hogy ne érintse őt, mivel nem úgy van ő itt jelen, hogy egyszerűen visszatért a halálból, mintha meg sem történtté tette volna azt. Korábbi testi valójában már nem lesz úgy mesterük, amilyen azelőtt volt tanítványi köre számára. – Megint más az, amikor majd Tamásnak mondja, hogy érintse meg a sebeit. De nem olvassuk, hogy tényleg megtette volna! Az a hitre segítés egyik felkínált lehetősége volt. – A Feltámadott indoklása, hogy még nem ment föl Atyjához és Istenéhez, aki „testvéreinek” is Atyja

és Istene, átmeneti állapotot tükröz. Jézus ugyan itt van még, de hamarosan fölmegy Atyjához és Istenéhez. De nemcsak az ő helyzete változott. A tanítványi kör is testvériséggé alakul, ahogy később nevezték is önmagukat (21,23). Magdalai Mária rögtön föl is fogja a változást. Elmege hozzájuk az üzenettel, s már nem Mesternek hívja Jézust, hanem Úrnak: „Láttam az Urat”, ezzel építi őket és egyben ő is odakötődik a hamarosan gyülekezetté formálódó tanítványi közösséghez. A feltámadott és mennybe ment Úrral lehető személyes kapcsolata velük együtt válik számára is teljessé. A személyes hit mindig gyülekezeti kötődés is, így válik közkinccsé, amit átélek, s átélünk.

János 20,19–23 – Újból közöttük

Amit a két tanítvány tapasztalt, de főként a magdalai Mária által küldött üzenet hozza este össze az addig szétszórt tanítványokat; 10-en vannak. Ennyi férfi volt szükséges a zsinagógai istentisztelethez. Az ajtók zárva, mivel félnek, mégis bátorságot merítenek a jóhírből: az Úr él, s fölmege az Atyához. Búcsúbeszédeiben már előkészítette őket, arról is szólván, hogy ismét meglátják, s nem hagyja magukra őket. Az esti óra már túlvezet a zsidók számított hét első napján. Mert már hétfő van, de észrevehető a birodalmi időszámítás érvénye is: a nap éjfélig tart. Ez lesz a keresztyének ünnepnapja, istentiszteletük gyökerei innen táplálkoznak. Az üldözések miatt is valóban inkább este jöttek össze; asszonyok, meg rabszolgák, akik a napi gürcöléstől akkor szabadabbak voltak; gyermekek kevésbé; egy ifjú el is alszik közben majd, s Pálnak sikerül őt visszahozni az életbe (ApCsel 20,9k). Később az időpont inkább reggelre tevődik át, közelebb a hetedik naphoz, amit szintén igyekeztek megtartani addig, míg az eltávolodás a zsidóságtól nyilvánvalóbbá nem lesz (ApCsel 18,6–22). – Elvilágiasodott formában jelent meg korunkban a szabad szombat. Nem árt, ha fölfedezzük, tekintettel a jövőre is (Zsid 4,9), annak bibliai hátterét.

A bezárt ajtók ellenére megjelenik közöttük a Feltámadott Jézus és rájuk köszön: „Békesség néktek”, aztán megmutatja kezét és oldalát. Lelki testén is ott vannak a sebek, véljük: fájdalommentesen. Halála valódi halál volt, s feltámadott teste igazán egészen ő, nemcsak valami lelket látnak (Lk 24,37kk). Az utolsó időkben is úgy jelenik meg majd a Bárány, mint egy megölt (Jel 5,6). – Jelenléte, szava, s hogy valóban ő az és törődik velük, örömet vált ki bennük. Íme, máris teljesebben vannak ígéretei, hogy meglátják őt és örülni fognak, sőt örömük el sem vehető tőlük, sőt teljessé lesz (16,20kk; 17,13). Megismételt köszöntése már előre tekint, s hozzátartozik ama megbízáshoz, amit most ad nekik. Amikor kettesével kiküldte őket, szintén az ő békességével jártak, sajátjukká lett és hordozóivá váltak; s ha nem fogadták be őket, visszatért reájuk a békességük (Mt 10,13). Most arról beszél nekik, hogy amiként őt küldte az Atya, úgy küldi ő is tanítványait. Korábban is e küldetéssel jártak (17,18), amit most változott feltételek mellett kell folytatniuk. Elvégzéséhez Szentleleke segítségét adja. Ahogy Ezékiel látta a szétszórt csontok egybeilleszkedését, de Lélek még nem volt bennük; aztán a próféta hívására a négy szelek (égtáj) felől előjött a Lélek, s akkor elevenedtek meg igazán (Ez 37,7kk), akként rázódott estére össze, mintegy föl-

támadt a halálból ez a kis közösség. Akkor lesznek valóban Jézussal együtt feltámadt gyülekezetté, amikor az Úr rájuk lehel és mondja is: „Vegyetek Szentlelket!” Vajon ez már a pünkösöd? A Lélek mostani vétele feltámadásuk pecsétje, de nem teszi fölöslegessé azt a napot, amikor majd kitöltetik rájuk a Szentlélek és erővel tesznek bizonyosságot a feltámadott Úrról, mint ahogy előtte a mennybemenetel sem teszi kétségessé, hogy már a 40 nap alatt is az Atyánál volt, mert hol lett volna egyebüttl Jézus, feltámadottként? – Pl. a következő héten, amíg majd ismét megjelenik közöttük, közben hol létezett? Csakis az Atyánál. – A Lélek mostani ajándéka felhatalmazás oldásra és kötésre. Amikor megbocsátanak, azt Isten is hitelesíti; a megkötést (pl. ApCsel 8,20kk) szintén magáénak tartja, de sorrendben mindig első – legyen – a megbocsátás!

„Ha Ő fel nem támad, nincs többé bűnbocsánat” (185. ének), de van-e merszünk istentiszteleten, s mindenütt megbocsátani a vétkezőnek?

János 20,24–31 – Tamás feltételei

Ha emberi észlelés ezt nem is érzékeli, mégis a feltámadott Úr szem-, és fültanúi ők, és tanúként mondják el aztán Tamásnak, hogy látták Őt. – Ugyanígy tanúi Tamás kemény válaszának is, hogy ha nem látja kezén a szegek helyét, sőt nem érintheti meg a hegeket ujjaival, s kezét nem teheti Jézus oldalához, ahol a dárda döfése érte, semmiképpen addig nem hiszi el, hogy valóban Jézus az, aki megjelent nekik! – Figyelemre méltó, hogy a társak nem gyözködnek vele, talán még szólni sem tudtak hirtelen, mert ilyen visszautasításra és kiszabott feltételekre nem számítottak. Egy hét telik el, s a következő hét első napján, biztonnyal megint este, újból összegyűlnek. Íme, csírájában az istentisztelet rendszeres ismétlődése azonegy napon, mert a 8 nap azt jelenti, hogy a kezdő napot is beleszámították! Eszerint minden vasárnap, az Úr napja (Jel 1,10), igazából húsvét! Azzá teszi a feltámadott Úr jelenléte, amely akkor is megtörténik, ha szemünkkel, az utolsó időkben leendő megjelenéséig nem is pillanthatjuk meg őt. Most azonban még feltámadott teste valóságában jelenik meg ismételten, pedig az ajtók megint csak zárva vannak. Ezúttal Tamás is jelen van, hordozva lelkében fenntartásait, s ki tudja, hogy még mi mindent, de mégis együtt van a többiekkel. S Jézus most egészen vele törődik úgy, hogy a többiek is hallják, amint megszólítja, hogy nyújtsa ki hát a kezét és ujjait, nézze, érintse és tapasztalja meg, hogy valóban ott vannak a sebek a tenyerén és az oldalán. Jézus tehát kész alávetni magát Tamás feltételeinek, hogy ne legyen, ne maradjon hitetlen, hanem legyen hívő. Ez a „ne légy”, itt értelemszerűen a „légy”, azaz „legyél” a teremtető szó határozottságával hangzik el; mintegy új teremtként hozza létre Tamásban a hívő embert, s kizárja a tagadás hitetlenségét, ami, aki mindig feltételeket szabna Istennek. Így csak Jézus képes meggyőzni, mert végső soron ő mondja meg, s mondja meg ő, hogy mivé legyek, s mi ne legyek! Sokan – de felületesen – úgy képzeltek eddig (festmény is van e témában), hogy Tamás meg is tette, alapos vizsgálattal, Jézus mellé guggolva, tapintással azt, amire Jézus felszólította. Pedig zárszóként Jézus csak annyit mond: „láttál”. Sokkal valóságosabb úgy összegeznünk azt, ami valóban történhetett, hogy amint Tamás megpillantotta az eléje tárt sebeket, megszeppenülten kiáltott fel: „Én Uram és én Istenem!” Ilyen életből fakadt hitvallást eddig egyetlen tanítványi szájából sem hallottunk! – A megharcolt igazság sokkal tisztábban kristályosítja ki a meggyőződést, s megfogalmazását, mintha minden lelki küzdés nélkül, csak ráhagynánk a többiekre, az okosab-

bakra a döntést: hogyha ők mondják, és skandálja a többség, akkor biztosan igaznak kell lennie, akkor nekem is jó ez az igazság. – Ezért nem elég, ha csak az egyház hisz helyettünk, mi meg csak rábólintunk. – Jöjj elő kétségeiddel, nem baj, ha Istennek is elmondod, de aztán áldjad őt és légy becsületes önmagadhoz is, ha az élő Krisztus, törődve veled, meggyőz, és ne is szégyelld kimondani megváltozott véleményedet, mert nemcsak másként nyilatkozol, de új életre támasztott téged is! – De hát szemmel nem láthatom őt! Ezzel ő is számol, s boldognak mondja a következő nemzedékeket – mi is ide tartozunk –, hogy bár nem látnak, mégis hihetnek. Az ige nyomán boldogítóbb hinni ma, mintha idejekorán szemünkkel győződhetnénk meg, hogy ő él és minden szavunkkal együtt dolgainkat is töviről-hegyire ismeri. – A leírt ígének is a hitre és új életre juttatás a célja. Annyi van leírva Jézus jeleiből, amennyi minden ember hitére tekintettel elegendő volna. Ne tedd másoktól függővé a neked adott lehetőséget!

János 21,1–7 – Az Úr ismét megjelenik

Nem feltétlenül van csüggedés és szétszóródás abban, hogy a tanítványok egy része Galileában tűnik fel; tehát elhagyták Jeruzsálemet, hiszen a Mt 28,10-ben azt üzenete nekik, hogy menjenek Galileába, ott meglátják őt, s most a Tibériás-tengerénél jelenik meg előttük újból! – A név a nemrég (Kr.u. 20-ban) alapított városról (4,23) szállt át a Galileai-tengerre, s hol így, hol úgy említették. – A hit szemszögéből még szükséges is volt, hogy tanítványságuk korábbi helyén is átéljék a találkozást a feltámadott Úrral, hogy nemcsak Jeruzsálemben érvényes és hathatós mindaz, amit megjelenéseiben róla megtapasztaltak. Meg kellett tehát győzetniük arról, hogy az Úr mindenütt jelenvalóvá képes válni, s magát megjeleníteni. Hitük horizontja ezzel is szélesedik, s megtanulják, hogy az Úr hatalma előtt nincs térben és időben semmiféle akadály. – Változott körülmények között is szinte töretlenül folytatódhat tovább a munka, amely most mégis új kezdet, s a horizont a végső időig tárva van a jövő felé. A tanítványok 7-en vannak. A 7-es szám, mind negatív (Lk 11,26), mind pozitív értelemben a teljességet jelenti: visszatérő motívum a Jelenések könyvében! Esetünkben kitekintés a népek közötti misszióra. Továbbá: az egész, János nevéhez fűződő hagyomány, a 3 levél is, ha egy tanítványi körhöz kötődik is, de egységes!

Nocsak! Tamás immár szorosan tartja magát a tanítványi közösséghez! Lehet, hogy Nátánáél (itt tudjuk meg, hogy a galileai Kánából való) most zárkózik fel újból hozzájuk. Velük van még a két Zebedeus-fi, s még másik két, néven nem nevezett tanítvány. Hiába kérdeznénk, hol a többi, nincs rá válasz. Együttlétük mennyiben volt folytatása annak, amikor a hetek első napján megjelent nekik? – Péter bejelentése, hogy elmegy halászni, nem feltétlenül feladása a korábbi évek tanítványságának. Vehető olybá, hogy a korábbi, amaz első találkozás élménye merül fel lelkében, mellyel akaratlanul is elébe megy a találkozásnak. Mindenesetre fokozott felelősséget vállal, mivel társai is csatlakoznak hozzá. Este van, ami némileg emlékeztet legutóbbi jeruzsálemi együttlétükre. Aztán szállnak vízre, fognak munkához, eredménytelenül. Amikor négyőjüket elhívta (Lk 5,1kk), az is így kezdődött. S a folytatás is hasonló, mert álmatlanul töltött munkás éjszaka után üres hálókka és hajóval fordulnak vissza a part irányába, amikor valaki megáll a parton és odakiált, hogy nincs-e valami ennivalójuk, mintha enni kérne. Bizalmas szeretettel szólítja meg őket: „Fiacskáim!” Netán ismeri őket? Pedig nekik idegennek tűnik! Aztán úgy beszél, mint akinek kisujjában van a halászat min-

den csínja-bínja, azaz, hogy jobb felől vessék ki a hálót, biztos, hogy azon a helyen találni fognak. Honnan tudja ilyen pontosan? Mégis ellenvetés nélkül engedelmeskednek, de a megtelt hálót képtelenek ki is húzni. Ekkor születik meg a szeretett tanítványban a fölismerés, hogy hiszen az Úr az, aki hozzájuk beszél! Simon Péter, a munkától nekihevülten, letette volt a felső ingét, amit most megint magára vesz, s aztán veti a tengerbe magát, hogy minél hamarabb partot érjen, s ott teremjen a feltámadott Úrnál, aki korábbi közös útjaik, tanulásuk, gyógyítások helyén is Ura volt a helyzetnek, s most is élő Úrként szólongatja őket, adja talpraesett tanácsait. Úr ő a hétköznapiakban, munkában, kenyérkeresetben; annak is ő adja értelmét és eredményét, ami nekünk kilátástalannak tűnik. Nála lenni jó! Vele biztonságban vagyok. Neki engedve győzhetem a feladatokat, anélkül, hogy győzni akarnék. Tőle várok és kapok indíttatásokat.

János 21,8–14 – Mi vagyunk az Ő vendégei

Nem vethették magukat mindnyájan a tengerbe; együtt a hajóval, a megtelt hálót ki kellett vonszolniuk valahogy. Szerencsére csak mintegy 100 m-re vannak a parttól. A többiek tehát a hajóban maradvá érnek a parthoz, húzva magukkal a vízbe merült hálót (nem kivonva, azt majd Péter végzi el!). Ebből vehető ki az, hogy a végén a többi tanítványt is elfogja az Úr közelségének óhajtása, s feledve a munka befejezését, igyekeznek kiszállni, s mennek oda Jézushoz. Meglepetve észlelik, hogy parázs világít ott, tehát nem hirtelenében rakott tüzet az Úr, hal is van a parázon (egy rácson?), sőt kenyér is jár hozzá. Már-már elfogná őket a fölöslegesség érzése, hogy van itt ennivaló bőven, kár volt fáradniuk érte, amikor Jézus felszólítja őket, hogy hozzanak csak azokból is, amit most fogtak. Ekkor kap észbe Péter, hogy a megtelt háló ott árválkodik a hajó jobb oldalán, mert elfelejtették kihúzni. Nekifog hát, és egymaga partra vonja, aztán szakszerűen szortírozza, szinte biztos, hogy az apraját visszadobta (Mt 13,48), eközben számolják meg a haszonra valókat; már csak azért is, mert az eredményen igazságosan kellett osztozkodniuk; de még vitt is belőle Péter a már a tűzön pirulókhoz. Van valami üzenetszerű e sorrendben. Jézus már megrakta az alapját az asztalközösségnek, valamint a gondoskodásnak róluk és tanítványságuknak, ami már átalakulóban van apostolsággá. – Kell azonban hozzá az is, amit ők teljesítettek, amiért megküzdöttek; bár az is fiaskóval kezdődött, s csak aztán lett eredményes, miután az Úr utasítását követték. – Hieronymus utalt arra, hogy az ókor zoológusai 153 féle halat számoltak össze. Eszerint a megújuló missziói munka már minden népre tekintettel folytatandó; a tanítványok mostani 7-es létszáma hasonlóképpen az egész világra érvényesen nyit előttük távlatokat. E mostani csodálatos halászat olyan, mint volt amaz első (Lk 5,1kk. par), miközben mégis egészen más!

Egyébként alig vesszük észre, hogy itt olyan valaki tudósít, aki apró részletek pontos megfigyelésével, jegyzőkönyv-szerű leírásával növeli a tudósítás hitelét. Ez a szerző: János, aki maga is a hajóban maradt. Aztán úgy elámult a kész reggelen, hogy minden egyébről megfeledkezett, pedig azt is fölmérte magában, hogy kb. 200 könyöknyire vannak a parttól. Ő segíthetett Péternek, s megjegyezte a halak számát, eközben rácsodálkozott az idő-ette hálóra, hogy-hogy nem szakadt szét? – Aztán vittek is a halakból a készhez, kisvártatva már hívja is az Úr őket: jöjjenek és egyenek! Kell a táplálék a testnek a fáradságos munka után. Megilletődött hallgatás fűzi egybe őket;

csak az Úr beszélt előtte, s majd utána is, de őt senki sem meri megkérdezni. János körülnéz, s látja elfogódottságukat a bizonyosság miatt, hogy igen, most már ráismertek: az Úr az! Jézus a tűzhöz lép, de előbb a kenyeret adja át nekik, aztán a halat. Arról nem olvasunk, hogy ő maga evett volna. Más esetben evett, hogy bizonyítsa nem szellem voltát (Lk 24,41kk), de amikor nincs szó arról, hogy evett volna: az úrvacsora szereztetése, az emmausi tanítványok kenyere megtörése (Lk 24,30), s itt a Tibériás-tó partján; ezeknek, úgy érezzük, hogy sakramentális, azaz szövetséget megerősítő jellegük van. Ünnepi érzés tölti el őket; emlékeztek az úrvacsorára is, de szintúgy a kenyérszaporítási csodákra, azokról sem hiányzott a hal (6,8kk). Egyébként hétköznapi van, s a hétköznapi csodák folytatódnak, azzal együtt, hogy immár harmadszor jelent meg Jézus tanítványai előtt, miután feltámadt a halottak közül. – Jelenléte megelégit, s ünneppé teszi még a hétköznapiakat is.

János 21,15–19 – Új kezdet, és Istent dicsőítő halál

A szótlantul elköltött reggeli után szólítja meg Pétert az Úr. A háromszori rákérdezés, hogy szereti-e őt, bizonyosan összefügg korábbi háromszori tagadásával, sőt jelenti a bűnbocsánatot is, hogy az Úr nem rója fel neki elesését. Nem fogadkozása, de szeretetének kivirágzása, megvallása a kellő előfeltétel, hogy jó és hű pásztora lehessen a rábízottaknak. A szeretetre kétféle kifejezés olvasható a görög szövegben, de senkinek sem sikerült eleddig, hogy valami fokozatosságot fedezzen föl a szavak váltakozásában; s erre nincs is szükség. Elővéve az első századok arám fordítású ÚSZ-ét, a szeretetre egyetlen kifejezés található ezen a helyen. Pedig biztosan törekedtek rá, hogy a fordítás lehetőleg hasonlítson ahhoz, ahogy az Úr mondhatta, vélhetően szintén arámul. Minden ősi szöveg következetes viszont abban, hogy az első megbízásban bárányokról szól, s utána különféle juhokról. Jézusnak tehát most is kicsinyeire van mindenekelőtt gondja. A kicsinyek, a rászorulóknak gondozásában, táplálásában mutatkozik meg majd Péter hűségének igaz volta. Felhatalmazás ez a diakóniára, s éppen ehhez volt szükséges az élére állított kérdés, hogy jobban szereti-e őt, mint a társai (vagy mint a társait? Szinte eldönthetetlen, hogy melyik változat lehetett az eredeti). Meghökkenítő a kérdés. Honnan tudhatja Péter, hogy ki hogyan szereti Jézust? S nem is azt válaszolja, hogy igen Uram, jobban szeretlek téged, mint a többiek. A kérdés belső célja inkább az, hogy mennél odaadóbb a ragaszkodása, annál alkalmasabb rá, hogy lehaoljon a kicsinyekhez. Minden egyéb egyházi tisztség, méltóság csak ez után következik, megbízásként az őrzésre, pásztorolásra. Péter tehát elsőrenden szerpap, diakónus! Alkalmassá tételéhez még az is szükséges, hogy eljusson a megszomorodásig. Kétszer már vallott, gondolván, hogy eléggé kitette már a lelkét; különben is az Úr tisztában van vele, hogy mennyire szereti őt; s a harmadszori rákérdezésre nem is számított. Mégis újra őt kérdezi, mintha nem elégedett volna meg válaszaival. A szeretet a megvallás közepette is születik, erősödik, mélyül és tisztul. Amikor Isten kérdez, annak mindig feltáró és teremtvő ereje van. Új kezdet tanúi vagyunk, mely a Feltámadott személyéből indul ki. Szeretetre szeretetet kér, így tisztább lesz az ismeret, s elhordozhatóbb az engedelmisség. Nem nehéz engedni annak, akit szeretünk.

Aztán felvázolódik Péter további élete. Nem mintha máris öreg volna, még tart az érett férfikor. Céltudatosan halad, magát felövezve, ahová „akar”, nem térve el az Úr-szabta iránytól. A nyelvtani

múlt itt prófétai erejű jövőbe tekintés. Elérkezik viszont majd az az idő, amikor, megöregedve oda kell mennie, ahová nem akar. Nem más ez, mint a halál. Ugyan ki akar meghalni, amíg tettekre tesz? S mégis engednie kell, hogy más övezze fel, s vigye az Ő szándékai szerint a vég felé. Isten ez a „más”. Ha Péternek meg is kell halnia, nem emberek kezébe fog esni. Az Úr övezi fel és ő viszi oda; tehát akkor sem engedi ki a kezéből. – A leírásakor mindez már megeshetett, s János visszatekint Péter mártirhalálára, amivel apostoli munkája betetőzéseként, Istent dicsőítette.

Ha nem is lesz fénylő halálunk, abban is Jézust követhetjük.

János 21,20–25 – Tenni, ami ránk tartozik

Mint aki hirtelen mozgást érzékel maga mögött, Péter önkéntelenül megfordul; s valóban, a szeretett tanítvány máris elindult Jézus után. János – mert róla van szó – úgy hallotta meg Jézusnak követésre hívó szavát, hogy az neki is szólt. Tévedés volna? Aligha! Az ige meghallásának ama csodája ismerhető meg e mozzanatban, hogy azonegy hívást néhányan, vagy akár mindahány, személyesen neki szóló jézusi szóként hallhatja meg, ami azonnali választ kíván. Az igehirdetésben is megismétlődhet, s hisszük is, hogy ismételten megesis közös igehallgatás közben; de bibliaolvasás során is végbe-mehet, hogy az Úr megszólít igéje által. Követésére ily módon hív ma is!

Péter pedig, pillanatnyi zavarában, de kíváncsiság okán is, nem odaillő kérdést intéz Jézushoz, hogy akkor azzal a másikkal mi lesz majd; tkp. hogy annak milyen halált szánt? – János jövődjé, mint mindannyiónké, attól függ, amit Urunk akar, azt azonban nem fedi fel mások előtt –, gyakran annak sem, akiről éppen szó van. Megteheti, hogy János még életében megéri Jézus dicsőséges visszajövetelét, de előre mi ebbe nem pillanthatunk. Az Úr dolga az, és előre-tudása szerint az történik vele, amit Isten felőle döntött. Péter előtt viszont nem fedi fel társának sorsát, mert nem tartozik rá. – Ebből az a kemény következtetés származik, hogy vannak dolgok, amikben egyszerűen nem vagyunk illetékesek, ezért nincs reá kitekítésünk. Az a fölismerendő, ami a mi dolgunk. Péternek még a halálba is követnie kell Jézust. Különben micsoda lehetőség, hogy még a halálban is Őt követhetjük; nem töretlen úton haladunk a nyomában; a költővel szólván: ha „ágyban, párnák közt” (Petőfi Sándor) halunk is meg.

A 23.v-ben tetten érhető az 1. szd. végének lelki fejlődése az ősegyházban, ill. hogy múltban van az üdvtörténet rendkívüli központi ideje, az „idő teljessége” (Gal 4,4); s ez a fejlődés már kevert összhatást kelt, mondás szerint „nem mind arany, ami fénylik”. Kezdenek legendák születni, hogy pl. az a tanítvány nem fog meghalni. Csírájában ez már a későbbi szentek kultusza, s annak kedvezőtlen járuléka a relikviák hajszolása, gyűjtőszennvedéllyel olykor; nem részletezzük tovább, hogy érzékeny pontokat ne sértsünk; de esdve kérem: őrizzük meg a hit igeszerű, tiszta látását! – Mert, íme, János itt menten kiigazítja a félreértelmezést, azaz, hogy Jézus nem azt mondta, hogy az a tanítvány nem hal meg, s megismétli az imént mondottakat. Az evangéliumok ilyen korrekciós szükségéből is íród-

tak! – Hitelt érdemlően kellett rögzíteni a szóban élő és úgy átadott hagyományt. Az Úr közeli visszatérésének váradalma is hatott abban, hogy Jézus szavát túlmagyarázták. Oly rövid idő van csupán hátra, hogy János élve fogja megérni, mivel az Úr külön is megígérte neki. Bizony hajlunk arra, hogy szájunk íze szerint értelmezzük az ígét. Jobb időben megelőzni a téves belemagyarázásokat; s ha mégis megesik, engedjük, hogy az Úr helyreigazítson igéjével. A leírt ige úgyis, mint ez esetben János igaz bizonyosságtétele, elég gazdag rá, hogy – többek között – elvégezze korrigáló munkáját. A leírt ige evégett is van – többek között. Eleget teszünk az ige eme rendeltetésének? Így is nevel a hit tisztánlátására és minden rajongástól mentes józanságra!

Visszatekintve Jézus tetteire, az evangélista (tanítványa?) elmondja, hogy csak válogatás belőlük mindaz, ami az evangéliumba besoroltatott; mert az Úr munkálkodása oly gazdag volt, hogy mindet leírva, – ami lehetetlenség –, a világ méreteit meghaladó mennyiségű írás volna szükséges hozzá. A túlzás ezúttal a meggyőzés stíluseszköze és sejtetni engedi azt a föl nem mérhető gazdagságot, ami egyetlen szóval: a kegyelem!

Függelék – Páskaünnep, Jézus nagyhete, s a tanítványok első összejöveteleinek időpontja. – A nap, első időkben estével kezdődött, de hamarosan észrevehető a római birodalmi napi időszámítás, hogy a nap éjféltől kezdődött. Az evangéliumokban a két napszámítás keveredése is előfordulhat.

Niszán hónap (március – április)

Szinoptikusok (Mt; Mk; Lk):

14/15 15/16 16/17

csütörtök/péntek péntek/szombat szombat/ hét 1. napja; úrnapja nincs kifejezetten szó kereszthalál, feltámadás; arról, hogy bárányt öltek eltemetés este – éjszakába nyúlóan – Úrvacsora első összejövetele (Lk)

János evangéliuma:

13/14 14/15 15/16

előpáska a páskabarányok feltámadás;

lábmosás, „főpapi ima” leölése a páska hetének este első összejövetele kezdete, kereszthalál, eltemetés

A hivatalos zsidó naptár mellett különféle csoportok, irányzatok, sőt vidékek között is eltérő kalendáriumok, naptárszámítások voltak használatban, legkivált a páska időpontja kiszámítására. Az ún. zsidó háború veresége, Jeruzsálem lerombolása, a gyülekezet Pellá-

ba menekülése, majd visszatelepülésük miatt megoszlott az emlékezet, hogy Jézus nagyhete évében milyen napra is esett abban az évben az a péntek, hogy Níszán 14-re, vagy 15-re.

Már a zsidó páskavacsora is átnyúlt a másik napra, mert olykor éjfélig is eltartott, s akkor már szombat volt abban az esztendőben. Jézus esti megjelenései esetében (Lk 24,28-49; Jn 20,19) már észrevehető a hellén és római időszámítás érvényesülése; a nap éjfélig tartott, s kezdődött az új nap, mert a tudósítások szerint a tanítványok este gyűltek egybe, amikor – a zsidó számítás szerint – már megkezdődött a második nap. Pál is éjfélig nyújtja meg a tanítást Tróászban, a hét első napján (ApCsel 20,7).

Az üldözések megszűntével – érthetően – arra törekedtek, hogy a hét első napjának reggelén jöjjenek össze a hívek, közelebb Jézus feltámadásának hajnali időpontjához, ámbár Máténál (28,1) az esthajnal sem kizárt. A hét első napja, az Úr napja (Jel 1,1) minősített hétköznapi nap, mely nyitott az eljövendő Úr tevékeny várására; kiábrázolója az új szövetségnek, az új kezdet lehetősége a gyülekezet istentisztelete alkalmával. Majd pedig bemegyünk a mennyei nyugalomba, de nem tétlenségbe, ezért: „A szombati nyugalom tehát még ezután vár az Isten népére” (Zsid 4,9).

ApCsel 1,1–8 – Végakarat és mennybemenetel

Olyan testamentum olvasható itt, amelyet csak Jézus tehetett; Ő az, aki már túl van a halálon, mert testében legyőzte azt. A tanítványait elhagyni készülő Feltámadott köti lelkükre teendőiket, s megszabja eljövendő szolgálataik irányát, s végső határait. – Az a Lukács a jegyzője e testamentumnak, aki első könyvében, az evangélium megírásakor mindennek pontosan utánajárt, amit Jézus tett és tanított. A sorrend bizonyosan szándékolt. Még messzebbre tekintő az a fogalmazás, hogy Jézus mindezeket elkezdte, azaz, ami a Szentlélek által fog az apostolok tanúságtételében elvégeződni, az is az Ő műve lesz általuk. A megkezdettnek ilyen értelmű folytatása szinte töretlen, s az egész világra kiterjed.

Az 1-3 v során tkp. elismétli Lukács, amit a Lk 24-ben már írásba rögzített; ugyanakkor kiegészíti, mert abból tudjuk meg, hogy 40 napon át jelent meg tanítványai előtt, megbizonyítva, hogy ő él. Néhány éve 40 napon át tartózkodott a pusztában, s börtben, s talán iget tanulmányozásban készült fel nyilvános szolgálatára (Lk 2,4), szembeszállva az ördög kísértéseivel. Ez a mostani 40 nap tanítványai hitetlenségének legyőzését is szolgálja, de nemcsak ezt; figyelmet kelt az a megjegyzése az evangelistának, hogy beszélt nekik az Isten országa dolgairól is. Aztán megjelent több mint 500 testvérnek, továbbá féltestvérének Jakabnak is (1Kor 15,6k). – A 4k még mindig elismétlése – de más szavakkal – a Lk 24,49-nek. Egyebet is megtudunk az akkori együttlétről, mert a 4.v-ben érdekes kifejezés az „együtt (sót) enni” velük. Az ÓSZ olykor „sónak szövetsége”-ként emlegeti Istennek népéhez fűződő szövetségét (3Móz 2,13; 4Móz 18,19; 2Krón 13,5; vö: a Károli fordítással). Itt tehát olyan asztalközösségről lehet szó, mely tudatosan kötődik az ÓSZ sakramentumos étkezéseihez, miközben érvényesíti az új szövetséget is. Jeruzsálemben maradásra és várakozásra bátorítja őket, s közben önmagát idézi, ám ezt szó szerint nem olvashatjuk a Lk 24,49-ben; tehát ezzel pontosítva egészül ki a korábbi följegyzés.

Meglehet, hogy megint más jellegű együttlétről beszél a 6.v. Az igazi meghökkenést a tanítványok váradalma, s a valóban rájuk bízottak közötti feszültség okozza bennünk. Ezek az emberek még most is arra várnának, hogy Jézus valósítsa meg Izráel földi királyságát. Kijózanító válaszában nem mondja, hogy ez teljesen elvétett reménység; hanem arról beszél, hogy az egészen az „Atya” dolga, aki a maga hatalmában tartja mind az időket, mind az alkalmakat (kronosz – kairosz), s előre (most még?) senkivel sem tudatja! – Ehelyett

közli majd velük a Szentlélek ajándékát és erejét, s annak kenetével az lesz a feladatuk, hogy róla, a feltámadott, élő Jézus Krisztusról tegyenek tanúbizonyságot. Idő és tér véghatára egyszerre van kitűzve az által, hogy „a föld végső határáig” végezendők. A kiindulópont sem lehet akárhol. Jeruzsálemtől kell elindulnia a jó hírnek. A kereszt és feltámadás, a mennybemenetel, s a Lélek vételének helye az. Aztán kiterjed Izráel akkori területére. Némelyekben még botránkoztatást is kelthet, hogy Júdea mellett, szinte egyenrangú párként Samária is külön említve van; s aztán a föld végső határáig szól a küldetés.

Szüntelenül elhatárolódva attól, ami nem a mi dolgunk, legfőbb feladat, amiért felelünk, a tanúságtétel az élő Krisztusról, – népek között nem válogatva, mindenütt e földtekén. A siker és a lelki békeesség ebben van, sohasem a látványos eredményekben, vagy akár az eredménytelenségben. – Népek iránt érzett – egyébként indokolatlan –, ellenszenv sem kaphat gellert a felelősen végzendő miszsió!

ApCsel 1,9–14 – Aki felvitetett, s akik itt maradtak

Meghatározásként a mennybemenetel nem egészen pontos, mert a Lk 24,51, valamint az itteni fogalmazás arról is szól, hogy „felvitetett, felemeltetett”, másrészt, hogy „eltávolodott”, ill. „felment”. Az utóbbiak következetes folytatásai annak, hogy „feltámadott”, tehát együtt fejezik ki győzelmét. A kereszten a bűnt győzte le, feltámadásával legyőzte a halált. Megjelenéseivel pedig tanítványai hitetlenségét győzte meg, s most visszatér a mennybe.

Az elsőnek említett „felvitetett” viszont magában foglalja, hogy nem csupán felszállt, mint egy illanó lélek, hanem feltámadott (lélki) testében vitetik a mennybe. Másrészt karakteres teológiai jelentése is van a fogalmazásnak, amit a Fil 2,9 úgy határoz meg, hogy Isten magasztalta fel Őt. – A fehér ruhás férfiak száma ismét a hiteles tanúsítás végett kettő, ahogy a törvény megkívánta (5Móz 17,6). A tanítványoknak is meglepő lehetett a sajátos megszólítás: „Galileai férfiak”. Ebben az a szándék dolgozhatott, hogy visszazökkentse őket földi létük adottságai közé oly módon, hogy lássák: A felmenetel és az eljövétel közötti idő nem tekinthető holt időnek. Várakozásuk, s Jézus utáni vágyakozásuk nem lehet tétlen távolba merengés. Az pedig, hogy ugyanúgy fog visszajönni, ahogy fölmenni látták, kifejezetten a felhőre utal. Most felhő takarja el alakját a szemük elől, de már korábban megmondta (21,27), hogy az Emberfia a felhőben fog eljönni, s a felhő, mint már az ŐSZ-ben is, Isten dicsőségének kísérő jelensége. Most Isten dicsősége fogadta magába Jézust, s majd dicsőségében fog szemmel láthatóan megjelenni.

Utólag tudjuk meg, hogy mindez az Olajfák hegyén történt, mintegy 900 m-re Jeruzsálemtól (Lk 24,50: Betániáig). Ennyi volt kb. egy szombatnapj járőföld, amit a kegyes zsidó, a 2Móz 16,29 rendelete ellenére, szombaton mégis megtehetett. Esetünkben azonban nem jelenti azt, hogy a mennybemenetel szombaton történt volna. Igaz, hogy csütörtökről sem olvasunk, ami a 40 napból levont utólagos következtetés. Bátran meg lehetne honosítanunk a „Mennybemenetel ünnepe” elnevezést, megmaradva a csütörtöknél; s rá 10 napra következett az ötvened Úrnapja, a pünkösd; a Szentlélek kitöltetése.

Tartós szállásuk lehetett az a felház, ahová visszatértek: talán azonos lehetett a Lk 22,12 emeleti termével, de nem feltétlenül szükséges annak lennie. – A tanítványok felsorolása eltér a Lk 6,14kk rendjétől. A 12-es létszám a döntő, s az eltéréseket kb. úgy

kell fogadnunk, mint az ÓSZ-ben Izráel 12 törzsének felsorolás-beli eltéréseit. E számkörön belül nem a mozdulatlanság, hanem a funkcionális változások a meghatározók. A két első: Péter és János megnevezése már a 3,1-re tekint. – Új jelenség, hogy feltűnik egy hozzájuk csatlakozó harmadik csoport, a tanítványok és az asszonyok mellett: Jézus anyja és „testvérei”, ami atyafiságot is jelent. Alig gondoltunk eleddig arra, hogy ezek bizony nem gyászolnak! Ez erőteljes bizonyítéka Jézus feltámadásának. A Feltámadott meg is jelent a családfőnek számító, utána következő, tehát rangidős öccsének, Jakabnak (1Kor 15,7), aki az ősegyházban hamarosan egyike lesz a három „oszlop”-nak; s a Gal 2,9 őt, közülük elsőnek említi!

ApCsel 1,15–26 – Egy lezáratlan ügy

Itt is az olvasható (vö: 2,1), hogy „ugyanazon a helyen” volt együtt a mintegy 120 főnyi sokaság. Nem feltétlenül pont az a felső szoba, ahol már eddig is eléggé zsúfoltan lehettek. A Lk 24,53 szerint mindig a templomban voltak. Lehet, hogy 3,11-ben és az 5,12-ben emlegetett Salamon csarnoka volt már ekkor is gyülekezésük helye. A pütkösi történet viszont házról beszél, ahol ültek (2,2). Mindez azonban csak érdekesség, s a lényegét nem befolyásolja, aminek meg kell történnie. Most pl. le kell zárniuk Júdás fájdalmasan szomorú ügyét. Igaz, hogy ő már maga is pontot tett élete végére (a Mt 27,5 másként mondja el a halálát). Sajnálatos sorsában a Zsolt 41,10 próféciája teljesedett be. – Ha ilyen visszas módon vált részesévé a megváltás művének, könnyít ez valamit a helyzetén? Ezzel aligha kevesebb a felelőssége. Elhagyta helyét, mondhatnánk: a posztját; hátat fordított a neki jutó résznek, vagy sorsnak a szolgálatban. Itt ugyanaz a szó olvasható, mint majd alább a sorsvetés alkalmával kétszer is (26). Az „őt megillető hely” utalásszerű fogalmazás, tkp. a kárhozatot jelenti. Rabbinusi magyarázat értelmezte így Bálám viszsztatérését hazájába a 4Móz 24,25 kapcsán.

A szomorú eset lezárása már azzal kezdetét veszi, hogy Péter kertelés nélkül, s az elrettentés módszerével taglalja az esetet. A mód, ahogy összefűzi a Zsolt 69,26 és a 109,8 tartalmát, komoly töprengését sejteti, mialatt Bibliájából kereste a választ Júdás esetére; s hogy mi legyen most már a teendő. Megtalálva két igehelyet, ezek alapján tárja a gyülekezet elé javaslatát, hogy Júdás helyét és szolgálatát vegye át olyan valaki közülük, de a tizenkettőn túliakból, aki kezdettől, tehát a János keresztségétől fogva együtt járt velük egészen a mennybemenetelig. Innen tudjuk meg, hogy nemcsak a tizenegy volt ott a mennybemenetelkor, hanem mások is. Mennél inkább elmélyedünk a Bibliában, annál bizonyosabb, hogy mennyi mindent nem tudunk; de az írott kijelentés, legfeljebb üzenetesen mélyíthető, viszont határai nem tágíthatók! Különféle nemzeti mitológiákból merített ötletek már eretnokség; volt elég példa rá a 20.sz.d.-ban. – Tanuljunk belőle, s ne kísérletezzünk!

Rendkívül érdekes a sorsvetés előkészítése. Szinte látni véljük, hogy mindenképpen a nevesebb József-Barsabbás-Jusztusz lenne a szívük szerinti jelölt. A feldúsított hosszú név jelzi, hogy okkal illesztették neve mellé az „igazságos” jezt. Emberi számítás szerint őt illetné, hogy az apostolok közé soroltassék. Szegény Mátyás, elárvult egy szál nevével csak amolyan szépségflastromnak tűnik, mint

gyűléseinken ama kitétel, hogy „jelöljünk mellé még valakit!” – a választási lehetőség látszatának fenntartására; pedig hát mindenki tudja, hogy az első helyen jelölt az igazi, s az lesz megválasztva. – S mit tesz Isten! Mert tényleg ő cselekszik, s a sorsvetés Mátyásra esik. Ők pedig engedelmesen odasorolják a 11-hez. „... nem azé, aki akarja, és nem is azé, aki fut, hanem a könyörülő Istené” (Róm 9,16).

ApCsel 2,1–11 – Pünkösöd

A hetek ünnepe volt éppen (3Móz 23,15kk). Ezt üli meg a bővített tanítványi kör; s valóban ülnek. Az „ugyanazon a helyen” inkább ünnepélyes megjelölés, azt jelentve „együtt”! Annyi bizonyos, hogy zárt helyen tartózkodnak. Az „égből” jelentése: Istentől. Tőle küldetett a zúgás, mely szélrohamhoz volt hasonló, tehát nemcsak hanghatás éri őket. Mindhárom bibliai nyelvben (héber-arám-görög) a „szél” és a „lélek” rokon (hangzású) szavak. A zúgás melyet, más szóval, a 6.v is említ, a legtalálhatóbb meghatározása annak, ami eléri őket. Szétosztódó (láng)nyelvek is megjelentek mintha merő tűzből állottak volna, de nem égettek, amikor leszálltak mindöjükre. A szél és a tűz, mint megközelítően szemléltető hasonlat az esemény rendkívüliségére, továbbá kifejezi az őket ért egységes összehatást, s hogy mindnyájan megteltek Szentlélekkel. Mindöjük részes benne, nemcsak a 12 apostol, az ábrázolások erről gyakorta szűkítenek; tehát bibliátlanok. Most teljesedett be a Szentlélekkel és tűzzel lett megkeresztelésük ígérete. A feltámadott és mennybe ment Jézus Krisztus cselekszi ezt velük. A név sorrendje, tekintettel az Atya jobbjára ültetett Kúriosz (Úr) voltára olykor megfordul: Krisztus Jézus: A Felkent Jézus!

A Lélek hatása lelkükben és szavaikban, hogy különféle nyelveken kezdenek szólni, ahogy azt a Szentlélek adta. E helyütt a glosszai olvasható, a továbbiakban majd a dialektosz (6.8. v-ek), ami szintén nyelvet jelent ugyan, de ténylegesen dialektusnak is értelmezhető, mert áttekintve a 9-11.v-ek felsorolását, a sokfelől érkezett népek mindösszesen négyféle nyelvet beszéltek: zendet, arámot, görögöt és latint. A hangzásbeli jelenség alakulásában a fokozatosságra szükséges figyelni: artikulátlan zúgás – nyelvek(en) szólás – dialektusok – ténylegesen: nyelvek lefordítása – magyarázata – végül pedig Péter igehirdetése – ennek írásba foglalása, Lukács összegezésével. A kezdeti amorf (formátlan) jelenségtől elindulva az események egyöntetű menetét követhetjük így nyomon.

Szinte észrevétlenül változik a hely is. Az 5.v-től mintha már a templomban lennének, legalább is a közelében, szabad ég alatt, vagy nyitott oszlopcsarnokban. A sokaság is hallotta a kezdeti artikulátlan zúgást (Ez 1,24k; Jel 1,14), amire összefutottak. A továbbiakban azonban nagy csendben kellett maradniuk, ha egyáltalán érzékelní voltak képesek, hogy akik beszélnek, mind (!) Galileából valók; s a beszélt nyelvük, kinek-kinek a saját anyanyelve. Ahogy beszélnek, felettébb ismerős, hogy mit beszélnek, arról annyit állapítanak meg,

hogy az Isten felséges dolgairól szólnak. A tömeg hullámozása alaposabb megértést itt még nem tett lehetővé, ezért is fordulhatott elő, hogy némelyek részeknek vélik a többen is egyszerre beszélő tanítványokat. A valóságos helyzetet magunk elé képzelve, értelemmel és szívvel követhető megértést ekkor még nem feltételezhetünk. E fölkavart adottságok közepette minden az érthető szó után kiált. Megérett rá a helyzet, hogy valaki most előálljon és beszélni kezdjen. – Honnan ilyen pontos a népek felsorolása? A 11.v-ből látható, hogy ezek mind zsidók, és a prozeliták tekinthetők pogány népekből valóknak, akik vonzódtak a zsidó egyisten-hithet. Mint egy cseppben a tenger, bennük tükröződik az egész kerek világ. Még tart, de máris gyógyulóban a bábeli nyelvzavar (1Móz 11).

ApCsel 2,12–21 – A jóeli prófécia

Ha kérdeznek, készen, s készeknek kell lennünk arra, hogy számot tudjunk adni mindenkor, mindenkinek a bennünk élő reménységről (1Pt 3,15k). Elhangzik itt még csúfoló megjegyzés is, ha nem is rágalmazás, azt fogva rá a tanítványokra, hogy megittasultak, elvégre aratás ünnepe van! – Válságos pontig jutottak, ahol fordulatot kell venniük a fejleményeknek; s ekkor, együtt a tizeneggyel, feláll Péter és beszélni kezd. Súlyában, jelentőségében van ez akkora csoda, mint a más nyelveken megszólalás, vagy annak lefordítása az egybegyűlteket által értett nyelvekre; mivel Péter olyasmire kezd, amit azelőtt soha még nem csinált. Mert amikor Jézus kiküldte őket, rövid közlések útján hirdették meg, hogy közel jött az Isten országa, s ezért, akik hallják térjenek meg. Itt azonban ez nem elég. Felelnie kell rá, hogy mi az, ami velük, rajtuk történt.

Megtehetné a szűkebb kör, hogy máris különválasztja azokat, akik felfogták, hogy Isten nagyságos dolgairól beszéltek nekik. Mondhaták volna: csak ti vagytok számunkra kedvesek. A többi értetlen és gúnyolódó csak hadd maradjon magának, mi veletek foglalkozunk! – Nem így járnak el. Furcsa módon védekezőleg, magukat tisztázva, a történeteket értelmezve kezdődik a pünkösdi prédikáció, azoknak is szólóan, akik eleddig félremagyarázták a látottakat és hallottakat. Péter kezdő szavai a fölvetett jóeli részletnek a helyzetre alkalmazott magyarázata, s a tömegben a legnehezebb eseteket, az értetleneket, netán a rosszindulatúakat célozza meg, miközben minden ottlétőt felhív, hogy figyeljenek szavára. A részegség kizárása nem vallásos ellenvetés. Korabeli általános felfogás szerint reggel 9-kor csak a leginkább megátalkodott ivók tarthattak ott, hogy már alig álltak a lábukon (Ézs 5,11k).

Tekintve a helyzetet, s Péter spontán, noha a Lélek által születő stílusát is számításba véve, és hogy szabadon idéz, a jóeli ígét eléggé pontosan mondja el. Közben még arra is gondolhatunk, hogy nem görögül beszélhetett hozzájuk, ahogy azt mi itt a görög szövegben olvashatjuk, tehát tekintetbe veendő Lukács személye is, aki ugyanolyan szabadsággal idézi a LXX szövegét, ahogy azt Péter is tehette a jóeli próféciával, bármilyen nyelven szólt is.

Azt hangsúlyozza, hogy aminek hallgatói, tanúi voltak, az egy prófétai ígértet beteljesedése. Nem őrzi féltékenyen a Lélek ajándékát, szavai meghívást közvetítenek; igazából fölkínálja, hogy mindenki kaphat részt a Lélekből; aki pedig segítségül hívja az Úr nevét, megmentetik. Az utolsó napok olyan kezdete egy új időszaknak,

melynek végén eljön majd az Úr nagy és fenséges napja. A prófétálás itt – tágabb értelemben – egyike a figyelmet serkentő jeleknek. A kozmikus csodák és jelek az Isten által alkotott teremtetési rend megbontása, egy új és jobb, de vajúdó korszak megszületésének érdekében. Mintha Péter egy Lélek szerinti, nagy Nőé bárkájába hívná azokat, akik a menekülést, az ítélet előli szabadulást keresik.

ApCsel 2,22–36 – Tanúságtétel a Feltámadotról

A nagyívű és felrázó bevezetés után, amelynél azért nem időzik soká, Péter igehirdetése Krisztus-hirdetéssé lesz; a feltámadás fényébe állítva Őt, igazolva, kiemelve prófétainak minősülő ÓSZ-i idézetekkel; mondhatni: mestermű ez a javából, de mégsem ez teszi hatékonnyá, hanem a Szentlélek műve! Azt már nem lehet pontosan elkülönítenünk, hogy mennyi tulajdonítható belőle Lukácsnak; mert a beszédet át-, meg átszövő ÓSZ-i idézetek, részben szó szerint a LXX-ből valók, másrészt avatott kézzel bedolgozottak a 30k szövegébe.

Beszélni kezd Péter a názáreti Jézusról, az Isten által igazolt férfiúról, nem mintha nem tartaná őt azonosnak az Úrrá tett Krisztussal, hiszen a végén újból visszatér reá, hogy az a Jézus ő, akit az ittlévők megfeszítettek (36). A gondolatok, kifejezések motorja az, hogy végzetes módon ismerték őt félre, utasították el, ölték meg azt, akit az Isten elhatározott döntése rendelt ugyan a szenvedésteljes halálra, de ez nem ment fel senkit a felelősség alól. Ez a hajtóerő sodorja aztán magával a hallgatókat is, s miközben az igehirdetés feltárja az Isten műve és az ember tette közötti teljes ellentétet – az így támadt, alig elviselhető feszültség szíven találja őket, s feltör ajkukról a kétségbeesett tanácsstalanság: most már mit tegyünk, tehetünk-e még valamit? – Nagy vonalakban ekként vázolható Péter igeközlésének dinamikája és iránya, amivel szíven ütötte hallgatóit. Nem is tőle való volt ez elsőrenden, de a Szentlélek munkája hatott benne és a jelenlévőkben. Pontosan nem is lehet meghatározni, hogy mennyivel volt más és több ez, mint a kezdeti mennyei nyelv ujjongása, majd pedig az Isten nagyságos dolgainak lefordítása az ünneplők anyanyelveire. Mindazáltal bizonyos, hogy az egész ünnepi eseménysor csúcsa itt van, ezt követi a fordulat a hallgatókban, az áttörés, a megtérés, a bűnbocsánat, s a hit alapján a mintegy 3000 lélek csatlakozása a tanítványi körhöz.

Nemcsak az egészben, de gazdagság van a részletekben is, hogy pl. Jézus tettei, gyógyításai, halott-támasztásai Isten műve volt általa, s velük igazolta népe előtt „azt a férfiút”. Új szempontot nyújt a 24.v is: mintha Jézus a halálban tovább szenvedett volna fogolyként; hasonlattal élve: mintha a kötelekek, amibe testét csavarták, fájdalmasan szorították volna. Halálát tehát úgy értelmezi, mint amiből, fájdalmakkal kísérve született meg az új korszak zsengéje: a feltámadott Krisztus. Valahogy úgy, mint amikor Lázárról le kellett oldozni a kötelekeket (Jn 11,44), mert lehetetlen volt úgy marad-

nia. – Az is meghökkentő, amikor a Zsolt 16-ból vett idézet nyomán kimondja, hogy Dávid meghalt; akkoriban még a sírját is ismerték (29). Továbbá, hogy nem Dávid ment föl a mennybe. Ezek kétségtelen tények voltak, de kimondásuk tisztázó erőket közvetített. Tudja hát meg mindenki, hogy Isten Úrrá, azaz Kürioszá tette az emberi kezek által megfeszített Jézust. Az igazság kimondása által gerjesztett feszültségből aztán életadó szikra pattan. – Nem is részletezve azt a biblikus háttérrel, amely az Írások tanulmányozásának gyümölcse. Ezzel is behatóan foglalkozhattak mind a 40, mind az utóbbi 10 nap alatt, mind Péter, mind a többi tanítvány, meg a velük lévők; legkivált a Jóel könyvével!

ApCsel 2,37–41 – Az első gyülekezet születése

Péter igehirdetésének hatása egyértelmű. Így ismerjük mi is, mert azt kérjük és várjuk az ige hirdetésétől, hogy járja át a hallgatók szívét, rázza fel tespedtségéből, rendítse meg és serkentse megtérésre azt, aki hallja. Mondanunk sem kell, hogy nem hangerő kérdése, tehát senki elő nem idézheti, de Isten megadhatja, s ekkor kezdődik el valami új és jó az ember életében (Fil 1,6).

Először még nagy tanácsalanság támad, hogy mi még a megtehető, ha megölték az Istentől küldött Messiást? Még arra is gondolhattak volna, hogy a főkolomposokat illetheti a vád, akik valóban tevőlegesen vettek részt a csúfos kivégzésben. Egyebek legfeljebb hallgattak, vagy távolról szemlélték, esetleg jelen sem voltak. Hiszen aki a páskaünnepre távolról érkezett akkor Jeruzsálembe, nem valószínű, hogy 2 hónap múltán újból ide zárandokolt volna; ill. akkor azért maradt otthon, mert erre az aratás-ünnepre szándékozott feljönni a templomba! Ettől függetlenül, sőt ennek ellenére, nem keresnek kibúvót, hanem egész népük nevében, s távoli hazájukért is helytállva vállalják a bűnbánatot, mint Dániel, aki az előző nemzedékekért áll Isten elé bűnbánati imádságával könyve 9. fejezetében. – Isten hívására az életünk válasz az ígére, ami akkor kezd kiformálódni, midőn őszintén kérdezzük, hogy most mit tegyünk. – Reá a válasz sem vonakodva ígéret, de fenntartás nélkül kínálja nemcsak a bocsánatot, de a Lélek ajándékát is mindazoknak, akik a keresetséggel megpecsételtetnek. Mert övék minden ígéret, sőt gyermekeiké is, és mindazoké, akik most még – földrajzi, vagy lelkiállapotuk szerint –, távol vannak, de majd eléri őket Isten hívása. A tanítványok tehát nem élnek vissza a szívek megrendülésével. Megtehetők volna, hogy fenntartásokhoz kössék az ajándékok vételét, jól megleckéztetve őket. Nem akarnak uralkodni zsenge hitükön (2Kor 1,24).

Csatlakozás és szakítás jellemzi a megtérők döntését. Szakítaniuk kell az elfajult nemzedékkel (akik ezúttal megszeppenve lapítanak – véljük), s csatlakoznak a tanítványok közösségéhez. Az elfajult nemzedék megnevezés vallási, szövetségi értelemben veendő, ahogy azt a próféták is értették elszakadásként a szövetségi hűségtől. A megtérés odafordulás Istenhez a Krisztus által. Tehát más lesz életük iránya, mert az új szövetség pecsétjét kapták válaszként bűnbánatukra és megtérésükre.

Akik pedig befogadták az apostoli tanúságtételt, megkeresztelkedtek. A korabeli Jeruzsálemi viszonyok némi ismeretében nehe-

zen képzelhető el a mintegy 3000 ember alámerülő keresztsége. A Betesda kétmedencés fürdőjén kívül az ivóvizet biztosító nyílt vizetekbe aligha lehetett belelábálni. A Betesdánál is többen egyszerre lehettek a vízben, tekintve férfit és nőt, vént és gyermeket. Megtérő anyák gyermekét is megkeresztelhatték (a gyermeket az anya élete részének tekintették!), hiszen övük is az ígéret (39)! A ruházat igénytelenségével, meg szűkösségével számolva, inkább állhattak a vízben, és tenyérrel öntötték (az apostolok?) fejükre a vizet. Az ifjak, meg a bátrabbak egyből alábuktak. Színes szőttes volt az, az élet még nem volt beszorítva formaságokba. Röviden: csodálatos aratás-ünnep volt ez, mert „a mezők már fehérek (azaz érettek voltak) az aratásra” (Jn 4,35).

ApCsel 2,42–47 – A gyülekezet élete

Az apostolok tudománya nem valamiféle titokzatos tudás, ami-be külön beavatás volna szükséges; nem zugolyában lett dolog, ahogy azt még a revideált Károli fordításban is olvashattuk (26,26). Az újonnan megtérteket, akik közülük Jeruzsálemben laktak, vagy maradtak, érdekelte a Jézus tanítására, gyógyításaira utaló hagyomány, s hogy az miként áll összefüggésben az ŐSZ-i próféciaikkal. A veretes fogalmazás erősíti a sejtést, hogy máris megkezdődött a hagyomány írásba rögzítése, ha nem is átfogó, nagyobb lélegzetű evangéliumokba; azok későbbi összegeзések. De szükséges volt, hogy elválasszák a hiteleset a mendemondáktól, s nyesegeзsék a szóbeli tradíció vadhajtasait, amint ezt észleltük a Jn 21,23 során. A 42.v. összesítő summázatként is vehető, ezt követi a valamivel részletesebb kifejtés. Eszerint az apostoli tanításnak a 43.v felel meg; a közösségnek a 44-46, a kenyér megtörésének a 46b, s a 46-47 a kenyörgésnek. Az egyes elemek természetesen egymásba fonódnak, mint az összekulcsolt kéz ujjai.

Új jelenség, hogy félelem támadt minden lélekben. Alábbhagyott volna a kezdeti ujjongó öröm? Meglehet. A kitörő öröm első lelkesültségét felváltotta a szent istenfélelem; a 9,31 magyarázza meg ezt közelebbről. Az apostolok által történt csodák rendítették meg őket, hogy amit tapasztalnak, nem pusztán visszaemlékezés a Jézus által elvégzett dolgokra, mert íme, a jelek és a csodák folytatódnak, s azok elsőrenden nem az apostolok teljesítményei, hanem annak bizonyítéka, hogy velük van a Feltámadott Úr.

Vajon mi készítette őket vagyonközösségre? Szokták hangsúlyozni, hogy közelesen várták Krisztus visszajövetelét; s arra a kis időre már nem tartottak igényt földi javakra. Az igazság az, hogy ez nincs itt így kiemelve. Inkább a diakónia gyakorlása volt az oka, mint a tétlen várakozás. Észrevették, hogy ki szenvedet szükségét közöttük, s megosztották velük eladott javaik árát. Ételüket is hasonlóképpen osztották meg másokkal naponként. A jeruzsálemi templomban tartózkodtak nap-mint-nap, de a kenyér megtörésére alkalmasabbnak bizonyultak a házak, s hogy mindezt örömmel és tiszta szívvel cselekedték, rácáfol arra, hogy a szent félelem kioltotta volna az örömet; sőt kiegészítette egymást a kettő. A közösségi élet változatossága jellemezte az első jeruzsálemi gyülekezet életét anélkül, hogy tökéletesek társaságának képzelnénk őket. A jó illatot megérezte rajtuk az egész nép, ezért kedvelték őket. Mindez oly hirtelen sarjadt, nőtt ki a korabeli zsidóság talajából, hogy a későbbi ellenfelek, irigyek és

üldözők még fel sem ocsúdtak; majd csak később indítanak hajsztát ellenük. – Számuk pedig naponként növekedett. Még nem állítottak az újonnan csatlakozók elé akadályokat, nem volt felvételi próba-idő. Figyelmet érdemlő az a missziói sajátosság, hogy az érdeklődők csatlakoztak hozzájuk, s nem ők mentek a vágyakozók után. – Egy időre kikerül a figyelem látószögéből a pünkösdről hazatérő távolabbiak csapata. – Először Jeruzsálemben kell az élő magnak rendeződnie.

ApCsel 3,1–10 – „Szökellni fog a sánta” (Ézs 35,6)

Az esti áldozat ideje (Dán 9,21) a naponkénti imádkozás alkalma is volt a kegyes zsidóknak. Már az evangéliumból ismert, hogy Lukács szerint, függetlenül főpapoktól, írástudóktól, vagy csak laza kötődésben hozzájuk, Izráel hűségeseinek szüntelen tartózkodási helye a templom volt (Lk 2,21kk), amely Jézus számára is „az én Atyám háza” (Lk 2,49), „az én házam” (Lk 19,46). Ez a ragaszkodás folytatódik pünkösöd után is; sőt, ha a 2,15 „harmadik órája” a reggeli imádkozás idejét jelenti, akkor ez az adat erősíti a föltevést, hogy Péter prédikációja a templomban, vagy közelében hangozhatott el. Kezdetben tehát a keresztyénség egyfajta új zsidó messianisztikus csoportnak tűnt, annak ártalmatlan alakulataként, akik ragszkodtak a jeruzsálemi templomhoz. Miután pedig az 66-70 esztendőkből a zsidó háború következtében a templom megsemmisült, s a gyülekezet is elmenekült Jeruzsálemből, kötődésük oda a visszaemlékezésekben még eszményibbé vált.

Éppen a hajdanvolt templom pusztulása okán nem tudható pontosan, hogy melyik lehetett az Ékes-kapu. Általában az ún. Nikánor-kapuvál azonosítják, de ez csak feltevés. Nem érinti viszont ama tényt, hogy épp arra az időre tesznek ott le egy születésétől fogva sánta férfit, hogy kérjen adományokat a belépőktől. A kép életszerűen keleti; koldusok a kultuszhely kapujánál (de előfordul országunkban ma is). A koldussal szinte egy időben érkezhetett oda Péter és János, s őket szóval érve, avagy csak némán a kezét feléjük nyújtva, kér tőlük alamizsnát. Amikor Péter külön is felhívja figyelmét, hogy a koldus nézzen fel rájuk, talán a megszólítottan átfutott a gondolat, hogy most kivételesen nagy fogást csinált, mert valami rendkívüli adomány fogja a markát ütni. „Ezüstöm és aranyam nincs” – mondja Péter. Korábban is, amikor Jézus küldte ki őket, tanácsolta, hogy pénzt ne vigyenek magukkal (Lk 9,3). A fogalmazás azonban egyszerűen azt is jelenti, hogy én is szegény vagyok, akár a társam. Adhatja viszont azt, amire nézve felhatalmazása van (Lk 9,1k). Ennek alapján szólítja fel a bénát, hogy a názáreti Jézus nevében keljen fel és járjon, s jobbát megragadva még föl is segíti. Szava mintegy (újjá)teremtő hatalom lép közbe; s nincs kötve feltételhez, hiányzik bármiféle „ha”. Amit nem szabad ugyan túlértelmeznünk, de arra jó, hogy megerősítse a korábbi megállapítást, hogy az első időkben nagy nyíltság és szabadszívűség érvényesült a születő, számban gyarapodó gyülekezetben, s nem kevésbé az apostolok eljárásában.

A láb és a boka megerősödését részletezve regisztrálja Lukács; az elnevezések korabeli orvosi meghatározások. A meggyógyult bement velük a templomba, ugrált és Isten dicsérte; s mindenki fölismerte, hogy ő volt a kolduló sánta. – Korábban csak a templomig jutott el, s hogy odabent mi van, tán' alig érdekelte. Valóban nagy alkalommá lett ez a találkozás számára; csak másként, mint ahogy várta; de így igazán boldog ő, s nemcsak boldogul egyik napról a másikra – boldogtalanul. – Micsoda különbség!

ApCsel 3,11–18 – A Krisztus nevébe vetett hit által

A Salamon csarnoka a templomépületen kívül állt, de belül a pogányok udvarát körülvevő falon. Egy kézirat le is írja, hogy a két apostol újból kijött a templomból a Salamon tornácán összefutott néphez, akiket az a hír vitt oda, hogy a két ember által csoda történt a születésétől fogva sánta férfin; aki meggyógyult lábain szinte táncol a templomban. Péternek most már minden igyekezete arra irányul, hogy saját magukról Jézusra terelje a sokaság figyelmét. Nem ők a csodatévők, s az ámulat se magát a csodát illeti. A gyógyulás jel a megdicsőített Fiúról, hogy mindenki, aki hírét hallja, a korábbi tagadás, meggyilkos indulat helyett, Őt fogadja be hittel. Még a mai olvasót is megállítja egy időre, hogy a 13k során kétszer is elhangzik, hogy megtagadtátok őt. Péter tagadására ugyanez a szó áll a Lk 22,57-ben és a párhuzamos evangéliumi helyeken. Most ebből indíttatást véve utólag megállapítható, hogy az a tagadás öntudatlanul is visszás, nem kívánatos szolidaritás volt népe Jézus-tagadásával, amiből azonban a bűnbánat sírásával ő jött ki legelőbb, s a bűnbocsánat tökéletes szabadításával felvértezve szinte el is feledkezik korábbi megingásáról, és ezt senki sem hányhatja a szemére! Mondhatná ugyan bárki neki, meg Pál apostolnak is, hogy te beszélsz? Aki... De ez immár értelmetlen felhánytorgatása lenne lezárt életszakaszuknak. A rájuk kiáradt kegyelem megvédi és átmenti őket az üdvösségre. Az isteni kegyelem és az emberi igazságszolgáltatás tartós feszültségben állhat ugyan egymással mindmáig, s ez így is marad, mert mindkettőnek igaza van, mivel a bűnre kapott kegyelem nem oltja ki a bűn e földi, evilági következményeit, – legfeljebb enyhítheti –, melyeket vállalni és viselni kell; de végül is az ítélet napján az örök élet kegyelme fog diadalmaskodni; ezért is meghalt a Krisztus! – Bízvást és hitelesen hívhatja tehát Péter megtérésre és hitre népe fiait a tagadásból. – Beszédéből újólag előtűnik az alakuló Messiás-teológia, főként az Úr (Jahve) szenvedő szolgájáról szóló ézsaiási részletekből eredeztetve. Az Ézs 42,1, s az 52,13 LXX szövege beszél így a szolga (a fiú) megdicsőítéséről. Jézus a szent (Lk 4,34) és igaz, s az élet fejedelme (ApCsel 7,52; 5,31), ami úgy is értendő, hogy elsőként támadott föl a halottak közül (26,23, vö. még: Ef 2,5k; Zsid 2,10; 12,2). Ismételten hangsúlyos, hogy az apostolok az ő fel-támadásának tanúi. Ez a hiteles, ÚSZ-i alapokon nyugvó tanúság! A gyülekezet eme feladatnak hordozója –, és mindenki a maga nemzedékében szintúgy az – az idők végezetéig.

Péter kétszer is hivatkozik a hitre, amely közremunkált a sánta meggyógyításában. Kinek a hitéről beszél? Semmiképpen sem az apostolokéről! Akkor még mindig ők volnának a csodálandók, de hát nem az ő kegyességük eredményezte a gyógyulást. Csak a sánta hite jöhet ezúttal szóba, az, hogy hitt Jézus nevének hatalmában. Zavarban vagyunk, mert a történetben magában erre semmi utalás nincs. De azért ez nem azt jelenti, hogy hiányzott! Abban volt a hit, hogy fölnézett rájuk, hogy igaznak vette a „kelj fel” parancsát, s elfogadta Péter fölsegítő mozdulatát, ahogy az jobbját megragadta és felsegítette. Ennyi volt a hit, helyesebben, ekkor áradt tagjaiba és szívébe nemcsak a testi gyógyulás, de a hit is! A hit nem teljesítmény, hanem mindenestől adomány, s csak ezen belül az elfogadás eszköze. Mindenki múltjával szemben igen engedelkeny Péter (17!), de a tudatlanság idejének vége, most pedig elkövetkezett a bűnbánat és a megtérés alkalma, amellyel viszont időben kell élnie mindannak, akit megérint ez az életadó tűz!

ApCsel 3,19–26 – Kedvező alkalom

Szinte sehol az ÚSZ-ben nem megy a zsidó nép elébe ekkora nyitottsággal és biztatással az apostoli hívás, mint itt. Anélkül, hogy Péter enyhítené felelősségüket, rámutat Krisztus megölésének isteni hátterére, hogy amik történtek, beteljesülései az összes próféták által előre megmondottaknak. Ha pedig életükben teljes fordulat következik be – a megtérésre itt két meghatározás is olvasható: megtérés és megfordulás –, akkor föltárlul előttük a jövőendő sok kedvező lehetősége. Bűneik eltöröltetnek, s elkövetkezik rájuk a felüdülés ideje. Ez az egyedülálló kifejezés a 2Móz 8,11-ben a körülmények enyhülését jelenti, az Eszt 4,14-ben pedig a máshonnan lehető szabadulást. Eszerint ez a máshonnan nem egyéb, mint maga Jézus, akit Isten újból el fog küldeni. A dicsőséges második eljövételt a zsidó nép számára adott kiváltképpen alkalomként mutatja be az ígihirdetés, amikor is a visszatérő Jézust Messiásként fogadhatják, hiszen Isten elsőrenden nekik rendelte őt (Róm 1,16). E napra azonban még várniuk kell, mert az ég fogadta be őt addig az ideig, amíg Isten mindent újjá nem teremt. Ez éppúgy jelenti az emberek, mint a mindenség újjáteremtését. A próféták is szóltak erről. Hátterében az Ézs 65,17-25 állhat, ahol is az új eget és az új földet követi az Úr együtt öröendezése Jeruzsálemmel.

Nem csupán a végső időkben mondhatják majd magukénak a Messiás Jézust a zsidók, hanem már most is, mert legkivált nekik támasztotta fel Isten – mondja Péter, szokatlan megvilágításba helyezve ezzel a feltámadást. Igazából azt hirdeti meg, hogy még nincs veszve semmi, ha ki-ki megtér bűnéből, visszatálhat tehát ama rendeltetésre, amire Isten Izráelt szánta, hogy Ábrahám magvában áldassék meg a föld minden nemzetsége. Érthető ez Jézusra is, mint a Gal 3,16-ban, de Izráelre is utalhat, hogy ezzel a döntéssel magára találhat, s Jézus elfogadásával visszatérhet őseredeti isteni rendeltetéséhez.

Jézus Krisztusban teljesedett be az 5Móz 18,15.18 ígérete is. Ezek szerint Jézus második Mózes a népe számára. Aki pedig elutasítja őt, életével fog fizetni, a 3Móz 23,29 szerint. E komor fenyegetés szinte belemosódik a kedvező napok hívogató színeibe. Minden prófeta – Sámueltól kezdve –, e napokról jövendölt. Ezúttal Péter, mintegy kiindulásként, vélhetően az 1Sám 15,22-re tekint, azaz, hogy az engedelmesség többet ér minden áldozatnál. Meghökkenően új szemlélet az a kijelentése is, hogy hallgatói a régvolt próféták fiainak tekinthetik magukat, ha meggondoljuk, hogy korábban Jézus

mily keményen fogalmazott, mondván, hogy az írástudók a prófétákat megölő atyáknak a fiai (Mt 23,31; Lk 11,47k). – A kegyelemnek vannak kiváltképpen kedvező alkalmai, s ha Isten ezt föl kínálja, nem szabad vonakodnia senkinek az elfogadásban.

ApCsel 4,1–4 – Ellenintézkedések

Avégett, hogy a nagy sokasággal megértessék magukat az apostolok mindkettejüknek szólniuk kellett. A rövidre fogott tudósítás erre külön nem tér ki, de az 1.v-ben mégis benne foglaltatik, hogy nemcsak Péter, de János is beszélhetett a néphez. Mivel pedig nem volt rá engedélyük, hogy nyilvánosan tanítsanak a templomban, kikerülhetetlen volt, hogy tevékenységük az illetékeseknek szemet ne szúrjon. Nemcsak formai a kifogás ellenük, de tartalmi is. Következtethető a 2.v-ből, hogy figyelték, miket beszélnek; s főként a szadduceusok emeltek kifogást ama tanításuk ellen, hogy van és lesz feltámadás a halálból. E rövid megjegyzésből derül ki, hogy mi is volt a tartalma bizonyágtételüknek. – Még beszélnek, amikor a papok közbeavatkoznak, és elébük állnak. Gondoljuk, hogy a tömeg közé vegyült léviták ők, de már értesítették a templomórség parancsnokát is, aki személyesen jelenik meg. Rangban ő mindjárt a főpap után következett, amiből rögvest látható, mekkora veszélyt ismertek föl hirtelen az apostolok körül támadt tömegmozgalomban. A 23,6kk soraiból tudjuk, hogy a szadduceusok tagadták a feltámadást. Ők is személyesen igyekeznek most mindenképpen megakadályozni Pétert, hogy tovább folytassák tevékenységüket. Rövid úton intézkednek, s a két apostolt letartóztatják. Közben beesteledik, így a további intézkedéseket másnapra halasztják.

A 4.v összegezése megint csak rendkívüli dolgokat sűrít és foglal magába. Megállapítja, hogy a hallgatók közül sokan hittek, és a hívő férfiak száma elérte a mintegy ötezret. A háromezer esetében asszonyokkal is számolhattunk, mert ott voltak a 120 főnyi sokaság között is, legalábbis a nőtanítványok és Jézus anyjával együtt netán női rokonai. – Ezúttal azonban kifejezetten férfiak említetnek. Igen nagy szám ez, mégha észrevesszük itt is, mint a korábbiak esetében, a mintegy józanító szácskát! Számuk most azonos a mintegy ötezer megvendégelésekor közöltekkel (Lk 9,14). Vajon mennyi asszony és gyermek számolható még hozzájuk? Legalább ugyanennyi, hiszen Jeruzsálemben sok volt az özvegy. A kegyes zsidók ui. igyekeztek öregségükre Jeruzsálemben letelepedni, hogy majd ott haljanak meg és nyugodjanak sírjukban és ott is támadjanak fel. S a férfiak általában előbb meghalva, hátrahagyták magukra maradt özvegyüket. Feltételezve tehát a tízezret közelítő összlétszámot, összevetve Jeruzsálem lakosainak vélhető számával, szembeszökő eredményre jutunk. A szakemberek általában 25 000-re becsülik a

korabeli Jeruzsálem állandó lakosainak létszámát. Eszerint a tízezer meghaladja az 1/3-ot.

Körültekintő becslés mellett is az állapítható meg, hogy a két apostol tanúságtétele kiváltképpen eredményes volt; a felkínált kegyelem ébredés-szerűen talált nyitott szívekre.

ApCsel 4,5–12 – A Nagytanács előtt

Másnap reggel – mert üléseiket akkor tartották –, összegyűlt a 71 tagú Nagytanács, a Szünedrion. Alkotó tagok a főpapok, a nem papi származású előkelő vének, valamint a törvénytudók voltak. A főpapi csoport erősen át volt szöve családi szálakkal. Annás pl. a 6-15 években tevékenykedett főpapként, de továbbra is akként tisztelték. S olykor kikérték tanácsát; 17-36 között ui. a veje (vö: Jn 18,13), József volt a főpap, akit Kajafásnak hívtak. Közelebbről nem ismeretes, hogy a még emlegetett János és Sándor kik lehettek.

A két apostol a félkörben ülő Nagytanács elé áll. Velük együtt ott áll a meggyógyult is (10) középén. Mellőzve a bevezető formalitásokat, mindjárt lényegre térő kérdést tesznek fel nekik, azaz, hogy milyen hatalommal és kinek a nevében, tehát megbízásából cselekedték a gyógyítást. Kérdésük nem látszik elfogultnak, némi őszinte érdeklődés is átjárja faggatózásukat. A gyógyítás ténye ui. letagadhatatlan. Most szóba sem jön az a gyanúsítás, amelyet Jézusra szerettek volna rásütni kevésbé illetékesek, hogy az ördögök fejedelmével paktált volna le, s így űzi ki az ördögöket; hogy tehát merő szemfényvesztést és kettős játékot űzött (Lk 11,14kk). – Lukács szerint a Nagytanács a korábbiakban is (5,33kk) tárgyilagosságra törekedett, vagy legalább is engedett azoknak, akik elfogulatlanságra intették őket.

Miután a nép között már eredményesen hirdették az apostolok az evangéliumot, eljött a kedvező alkalom, hogy a nép vezetői is szembesüljenek Isten tetteivel a Krisztusban, s benne tulajdon tévedésükkel is a Jézus-perben. Közben Péter átéli, hogy valóban vele van a Szentlélek segítsége, ahogy azt Jézus a Lk 12,1kk-ben ígérte, mert Szentlélekkel megtelve kezd el beszélni. Tisztelettel szólítja meg az ügyet vizsgáló Nagytanácsot úgy, hogy magát, magukat is belefoglalja saját népébe, s közvetve elismeri bírái illetékességét avégre, hogy megnyerje őket. A missziói szándék, a meggyőzés óhaja ui. átszövi szavait.

A názáreti Jézus Krisztus névegyüttesből kettő a történetiségre és az izráeli talajban lett gyökerezettségére mutat rá, egy pedig: a Krisztus név, Mesiás voltáról tesz tanúbizonyságot a hitvallás erejével. Izráel számára e botránkoztató tények bizony igazak. Ámbár megfeszítették, s önmagukkal itt kell szembesülniük; de Isten feltámasztotta őt. Óáltala, az Ő nevében, azaz meghatalmazásából lett egészséges ez a sánta koldus. Jézus nevének kimondása mintegy személyes jelenlétét jelenti (vö: 5Móz 12,11), s sürített igehirdetés-

ként erőket hordoz és közöl; e név által hatékony mentő erő dolgozik, s ez nem ráolvasás! Nincs az ég alatt hozzá fogható név. Üdvösség dolgozik benne még azok javára is, akik korábban megvetették. Izráel jövőendő élete csak erre a sarokkőre alapozódhat. Mindenkre érvényesen: e névre fundálva lehet bármiféle építés időtálló (Zsolt 118,22). Bibliai értelemben Jézus neve személyes jelenlétének a garanciája.

ApCsel 4,13–22 – Amennyi kívülről látszik

Péter a Szentlélek által szól (8); aki ellenben csupán látszat szerint ítél, mint most a hivatalos vizsgálódók, csak annyit képesek megállapítani, hogy kihallgatottak bátran szólnak. Még inkább tanácsalanos lesznek, amikor kiderül, – nem tudjuk, miből –, hogy mindkét letartóztatott írástudatlan, s a szent dolgokban iskolázatlan, tehát laikus. Számunkra is hasznos, ha ezen elgondolkodunk, mert feltehető ugyan, hogy a képzésbeli hiányt, kezdve az írás-olvasás megtanulásával, a későbbiekben igyekeztek pótolni az apostolok, de az az emeltebb szint, amelyről indultak, számunkra is zavarba ejtő. Téves irányba is terelheti nézeteinket, mintha a pallérozott elme és a több ismeret káros lehetne, s hogy eközben a Szentlélek mindent kipótol. Az igaz, hogy a tudás nem pótolja a Szentlelket, de a Szentlélek sem helyettesíti mindenestől a tudást. Válsághelyzetekben megszokszorozhatja ugyan ajándékait, de folyamatos munkája során azt a készséget és ismeretet áldja meg, ami bennünk van, csak hogy nem tudja megáldani azt, ami nincs. Leegyszerűsítve a képletet, az ismeret, s a képzetesebb adottságok igenis szükségesek, a Szentlélek pedig a kenetet adja, mely által olajozottabban gördülnek a jó és kíváncsú események az egyházban is, melynek aztán vannak, lehetnek közéleti kihatásai, s a társadalom elkezd gyógyulni.

A tények kemény dolgok, ekként áll bizonyítékul a Nagytanács előtt a meggyógyult ember is. Szavát ugyan nem halljuk – ahogy Lázárét sem (Jn 12,2kk), de a tanúságtételhez elég a pusztá jelenlét. Így aztán módfelett tehetetlenek a hivatalos vizsgálódók. Kiküldik hát mindhármójukat, de a zárt ülés sem hoz több eredményt. Netán rájuk tudnak ijeszteni – vélik, s talán fenyegetéssel el tudják hallgattatni őket; behívják hát őket és rájuk parancsolnak, hogy ne szóljanak, ne tanítsanak a Jézus nevében. Erre Péter válasza megint átható erejű. Először is rámutat, hogy ők is, bíráik szintúgy, Isten előtt állnak, mert ő a legfőbb fórum, aki előtt ők, mint tanúk sem tehetik meg, hogy ne szóljanak arról, amit láttak és hallottak. Ítéltétek meg ti magatok – folytatja Péter –, hogy megtehetjük-e. Be kell látnotok, hogy nem maradhatunk némák!

Mi egyebet lehetett tenniük, mint hogy tovább halmozott ijesztéseket és további intézkedések kilátásba helyezését toldottak a már közöltekhez, aztán elbocsátották őket. Maguknak se vallva be, hogy végképp tehetetlennek bizonyultak; kezüket megkötve érezték, mert – ők úgy fogták fel –, a néphangulat nem mellettük áll, mivel az eset megítélése következtében a sokaság Istent dicsőítette! A hatást fo-

kozta, hogy a meggyógyult már elmúlt 40 éves, ami akkoriban már az öregség kezdetének számított. – Gyógyulása olybá volt vehető, mintha a halálból támadt volna fel. – A nép hangulata felmérésénél megint kitűnik, hogy a műveltebb emberekből álló Nagytanács csak az események külső héját tapogatja vaksin és fogalma sincs a belső történésekről. Csak tömeget észlel ott, ahol magjában már egy gyülekezet él. Minden forrongóban és alakulóban van, mert közöttük élet van, mint egy feltámadás, a feltámadott Jézus léte folytatásaként a Szentlélek és az ige által; s ennek az életnek szívverése, lüktetése van, s ez itt a fődolog!

ApCsel 4,23–31 – Közös könyörgés

Az apostolok visszatérnek „övéikhez”. Valahol egy helyiségben tartózkodnak, nyilván az a rész, akiket a gyülekezet magvának nevezhetünk. Tüstént el is mondják, milyen fenyegető intézkedéseket helyeztek kilátásba ellenük a Nagytanácsban. Közvetlen válasz erre az imádság. Könyörgésük irányulhatott volna arra, hogy kérjenek védelmet, vagy fenyegetőik megintését. Ehelyett bármiféle félelem helyett, kéri a legmerészebbet. – Az apostolokról azt állapította meg a főpapi gyülekezet, hogy bátran, azaz nyíltsággal szóltak; most az imádkozók – folyamatos ajándékul – ugyanezt kéri (29). Ha aggódtak is az apostolok sorsáért, mégis a nyílt magatartást kéri számukra is és semmi egyebet. – Egyik magyarázó – helyénvalóan – a gyülekezet Gecsemáné-kerti küzdelmeként értékeli tusakodásukat. Ahogy ott és akkor Jézus küzdött az Atya akaratának teljesedéséért, úgy itt sem saját biztonságukért imádkozik a gyülekezet, hanem az igének jelek által megerősített hiteléért. Az imádságba egyébként valóban bele van szöve a Jézus-per rövid összegezése: miként szövetségzett Pilátus, meg Heródes, s általuk a pogányok és Izráel krémje, meg népe egyaránt a szenvedő Szolga, Jézus ellen. Mindebben a Zsolt 2,1k prófécijának beteljesedését ismerik fel, s hogy a per, íme, folytatódik tovább, mert ellenük fordulva is Jézus ellen küzdenek. Mégis minden szembeszegülő lázadás és összefogás mögött Isten eleve elrendelt végzése megy teljesedésbe, amint „kezed és akaratod” elvégezte, hogy megtörténjen –, mondják. Ezekben van a kétségtelen utalás Isten akaratára.

Imádságuk hitvallástétellel kezdődik a mindeneket alkotó Úrról, aztán hatékony benne az igehirdetés két összetevője: az alapige, a textus: a zsoltár-idézet; aztán az ige alkalmazása a folyó eseményekre, s csak a végén hangzik el határozott kérés. Ezekben még nincsenek a műfajok különválva, de azért a részletek elhatárolhatók, melyekből az imádság fölépül. Éppen ebből eredően jellegzetesen közös és fennhangon elmondott ez a könyörgés, gyülekezeti közösgben gyakorolt együttes tusa, nem intim, bensőséges imádkozásként. Hasonlítható a Miatyánkhoz, amelyet szintén közös imádság mintájaként adott át Jézus tanítványainak (Mt 6,9kk; Lk 11,2kk).

Eddig sem az apostolok érdeme volt, ha nyílt őszinteséggel tudtak szólni; a folytatás szintén Istentől jöhet segítségként. Ezt kéri, s hogy Isten nyújtsa ki teremő kezét újjáteremő, gyógyító munkára; történjenek jelek és csodák a szenvedő Szolga, Jézus neve hiteleségének és hatalmának megbizonyítására. Igazából hitre szeretnék

segíteni egész népüket. Mialatt könyörögtek, a teremtként és a minden hatalom forrásaként tisztelt Isten válaszolt, mert megmozdította a helyiséget, ahol együtt voltak, s megteltek Szentlélekkel, az ígét pedig bátran szólták. Jól megfontolva is, ez úgy hat, mint a hétköznapiakban is ható pünkösdi. Figyeljük csak: ezt ők nem kérték! S úgy adatott, elmondott kéréseikre pecsét gyanánt! Istent tehát nem lehet kényszeríteni rá, de ha akarata szerint járunk el, megadhatja ma is, s a Szentlélek a hétköznapiak lelkévé is válik, ha nem is okoz állandó földindulást! – Mimagunkra nézve is a legbiztosabb könyörgés, ha a Jézus neve hitelét kérjük, ezzel együtt mi is lendülünk!

ApCsel 4,32–37 – Vagyonközösség

A 2,44k után újból szó esik a vagyonközösségről. Mintha a Lélek kiáradásának (31) ez lenne – az ige hirdetése után – a leginkább jellemző következménye. Szó volt már arról, hogy a közöttük jelentkező szűkölködés indította a módosabbakat arra, hogy e gondban döntő lépésre határozzák el magukat. Eladták javaikat és az árát az apostolok által szétosztva segítették a rászorulókat. Az 5Móz 15,4 is serkentette őket. A Lélek indítása és az Írások tanulmányozása egyaránt ihlető volt számukra.

Vagyonközösségük nem volt kötelező előírás (5,4), szívük indult és atyafiaktól függetlenedő gondolkodásuk tette lehetővé, hogy e lépést megtegyék. Ha néhány lapot előre lapozunk a könyvben, a 8,1 már arról beszél, hogy István vértanú kivégzése után nagy üldözés támadt Jeruzsálemben, úgyhogy a gyülekezet jó részének menekülnie kellett, s szét is szóródtak Júdea és Samária területén. Ezt a fejleményt előre nem sejthette a gyülekezet, de akaratlanul is e mostani döntésükkel elébe mentek a történéseknek, mert így valójában kisebb lett a veszteségük anyagiakban és még használtak is vele rászoruló testvéreiknek a hitben. Talán nem tévedünk, ha levonjuk a következtetést, hogy a hit életfordító döntése megtanít a mindennapok viszonylatában is távlatosan gondolkodni és cselekedni, amit esetleg az anyagiakban is máról-holnapra gondolkodó és élő embertárs bolondságnak, hogy ne mondjam örültségnek tart, de a távlatokban élő és döntéseket hozó ember igazán a holnap embere, s ez áldást hozhat egy nép és nemzet gazdálkodására is! Felettébb nem fontoskodunk, de a hívő emberekre igen nagy szükség van nemzetgazdasági döntések mentén is.

Visszatérve a jeruzsálemi gyülekezet anyagi dolgaira, a fogalmazás pontos és kifejező (32): Senki sem mondott vagyonából bármit is a magáénak. Ez volt benne a lényeges mozzanat. Anyagi javainkra is igaz Pál apostol szava: „Míd van, amit nem kaptál?” (1Kor 4,7), ámbar ott lelki javakról van szó, de alkalmazandó anyagiakra is. Akkor vagyunk szabadok, ha mindenünkre úgy tekintünk, hogy sáfárkodásra, forgatásra kaptuk, nem a magunk, hanem mások hasznára. További belső, gyülekezeti feltétele volt e közösségnek, hogy szívükben és lelkükben egyek voltak. Ezt pedig Jézus főpapi imádsága hordozza, azért valósulhatott meg (Jn 17,21). Kimondatlanul is hatott diakóniájukban a missziói szándék, ha nem is magamutató formában. Jézus főntebbi imádsága szerint: „hogy elhiggye a világ, hogy te küldtél engem”. – Egymás terhének erőteljes felvétele (Gal

6,2) újabb erőket szabadított fel közöttük, mert sok csoda és jel történt általuk (5,12), és erővel tettek bizonyosságot az Úr Jézus feltámadásáról. Az ige szűkszavú, pedig kíváncsiak lennénk még sok mindenre, de a közléseket a visszafogottság tartja a józanság medrében –, dicsekvés nélkül. Kiemelt példa a Barnabásé, aki majd Pál apostol munkatársa lesz az első missziói úton (13,1). Antióchiai létére most mégis Jeruzsálemben találjuk. Lehet, hogy csak pénz elhozása végett jött a városba. Észlelhető tehát már némi mozgás is a centrum és egyéb területek között. Szembeötlő az adományok letétele is az apostolok lába elé. Adományukat e gesztussal ajánlották fel Istennek. Pogány kultuszokban az istenség szobra, képe elé tette adományát az adakozó. Keresztyén talajon ez a gesztus tehát Istenre tekint, mindamellett feltételezi a kialakuló rendet, az apostolok irányításával. Továbbá: ahogy Jézus új nevet adott korábban némelyiküknek; most ők is ily módon járnak el, ha szükségesnek ítélik. Barnabásra az új neve: „vigasztalás fia” népi etimológiája meglep; inkább lehetne talán próféta-fiú, de ez a szófejtés sem biztos. Bárhogyan van is, engedelmissége a Lélek indítására példaszerű volt, ezt becsülik meg e névvel, mert előbbre is vitte a szó szerinti közteherviselést a gyülekezetben.

ApCsel 5,1–11 – Az ellenpélda

Barnabás, akit több névtelen közül emel ki Lukács, követendő példa lett; most viszont egy ellentétes példát kell elmondania arról, hogy már e kezdeti időben miként kellett védekezniük az apostoloknak, gyülekezetnek egyaránt, a képmutatás ellen. Mert ahol szívet melengető példák vannak és adódik szinte áldozat, a látszatokhoz görcsösen ragaszkodót előfoghhatja a versengés szelleme, mondván: ne maradjunk ki mi sem a példamutatók közül! Valahogy így morfondírozhatott Anániás a feleségével, Szafírával ez ügyben: mi is eladunk egy birtokot (a fogalmazásból még az is következhet, hogy maradt még nekik további ingatlanuk is), s amit leteszünk az apostolok lába elé, úgy tálaljuk, mintha az lenne a teljes vételár, elvégre nekünk is jár belőle valamicske! A 4.v alapján kétségtelen, hogy az égvilágos senki nem kényszerítette őket a csalafintaságra. A szebb látszat magakelletésében volt a bűn. Sőt, amikor Péter felelősségre vonja Anániást, azt kérdezi, hogy miért töltötte fel a sátán a szívet turpissággal, hogy a részt úgy mutassák fel, mintha egész volna, az a hazugság és képmutatás tőről metszett példája lett. Ha az ember e dologban helyet ad szívében a sátánnak, Istennek hazudik. A felelősséget sem foghatja az ember mindenestől a sátánra, ahogy a bűnesetkor tette volt az ember (1Móz 3,13), mert a második kérdés már így hangzik: mi és ki vette rá a szívedet? Az ok bennük volt, tulajdon lelkiismeretükben, és mindkettőjében.

Úgy is felfogható kettejük dolga, mint az ÚSZ bűnesete, csak itt a férj volt a kezdeményező, s ítéletes büntetésként, a halál azon nyomban bekövetkezik. Nem Péter sújtja agyon a szavaival őket; haláluk Isten ítélete. Próféta jel a kettős halál, intésképpen a gyülekezetnek is, hogy őrizték meg tisztán a szívüket, s az egész közösséget is mindenfajta hazugságtól, hogy a hit dolgában mindenki csak annyit mondjon igaznak, amennyit őszintén tud vállalni áldozatból, közösségből, imádságból, szeretetből, s mindabból, ami a hitben való élethez hozzátartozik.

Az asszony mintegy 3 óra múlva érkezik meg, nem tudva semmit arról, mi történt a férjével. Mintha kószálva rejtőzött volna, szorongatva nyugtalan lelkiismeretétől, hogy csak essen át minden baj nélkül a férje a szembesülésen Péterrel. Ez is csak találgatás részünkről. – A feltett kérdésre a válasza a megbeszélte hazugság szerint alakul. Amikor pedig Péter felfedi, hogy a Szentlelket kísértették meg férjével, amikor megegyeztek a vételár dolgában, ő is osztozni kénytelen férje sorsában. Az ifjak, akik itt a befászlizás, ill. az eltemetés elvég-

zésében végezték kötelességüket, őt is férje mellé teszik; bizonynal egy sziklaüregbe, ahonnan aztán idővel csontkamarába kerültek a maradványok. – A gyülekezet tisztasága nem a vélt, vagy állított tökéletességben van, hanem, a hitbeli állapot és teherbíró képesség őszinte vállalásában!

ApCsel 5,12–16 – Meggyógyulnak a betegek

Három gyűrűző, alakuló kör vehető itt észre, hasonlóan a vízbe dobott kő nyomán terjedő vízfelszíni mozgáshoz. A legbelső az apostolok. Ezen belül Péternek kétségtelenül kiemelkedő a helyzete, ami ugyan a 15,13kk jelölte időpontra jelentősen változik majd, mert Jakab, az Úr (fél)testvére lesz a jeruzsálemi gyülekezet vezetője. Péter pedig helyhez nem kötött missziót végez. Az első időkben azonban még csak most kezd földrajzi értelemben további területekre is elérni a jó hír, túl Jeruzsálem határain, s így Péter helyzete kb. azonos azzal, ami Jézussal együtt járva is az ő osztályrésze volt, hogy szószólója lehetett a többi tizenegynek. – A jelek és csodák azonban most valamennyi apostol személyéhez és tevékenységéhez fűződnek.

A következő mozgásban, alakulóban lévő terület maga a gyülekezet. Másodszor van említve a Salamon csarnoka (vö: 3,11). Az ún. pogányok udvarának eme részén tartózkodott folyamatosan a hitét gyakorló gyülekezet. Nap nap után ragaszkodva a közösséghez, úgy képzelhető el egybeseregülésük, hogy állandóan volt ott jelentősebb számú közösség, s a megjelentek spontán váltották egymást. Ők voltak az Úrban, tehát a Krisztusban hívők, akikről azt mondja a 14.v, hogy számuk növekedett. A 120-as közösség óta most hallunk először nőkről is. Ha korábban már 5000 körül járt a férfiak száma, akkor itt már átütő sikerről beszélhetünk. Ilyenkor vetődik föl a kérdés, hogy merre tovább? Jön majd a ki nem mondott kérdésre felelet, amikor kemény üldözés támad, ami szétszóródásukat vonja maga után (8,1). Mondható, hogy tetőpontról csak arrafelé vezethetett tovább a hit útja. Most azonban – átmenetileg – felhőtlen az életük és a nép előtt rendkívül népszerűük.

Igen, a nép, vagy a „mások” (13), akik ugyan nem mertek közéjük állni, mivel magukban még nem tisztázták, hogy kicsoda is nekik Jézus Krisztus, de azért nagy bizalommal viseltettek a gyülekezet, legkivált pedig az apostolok iránt. Jézus munkálkodásának is volt hasonló szakasza (Mk 6,56), most pedig Pétert veszi körül akkora bizalom, hogy a betegeket az utcára letéve, arra vártak az emberek, hátha az árnyéka rájuk vetődne. A 15.v nem említi gyógyulásukat, de a 16.v végkicsengése azt erősíti. A környező települések népe (Júdeában?) ugyanis behozta betegeit és a tisztátalan lelkektől gyötörteket, s ezek mind meggyógyultak. Számuk nagysága szerint már csak az utcákon férnek el, s nem is tudható, hogy e harmadik, legszélesebb gyűrűzést, a meggyógyultakat hová sorozzuk, hol volt

a gyülekezet határa? Az volna kívánatos, hogy a gyülekezetnek legyen kisugárzási hatóköre! Mert a belső magból áradt ki a gyógyító erő, s átjárta az egész népet, s már nemcsak Jeruzsálemet, de Júdeát, aztán majd Samáriát is, meg Galileát is. – E magasságokból a mélységek felé visz hamarosan az útjuk, de az is kegyelemmel vezérelt lesz számukra.

ApCsel 5,17–25 – Szabad út az élet igéjének

Számba véve az előzőkben a különféle lelki és testi állapotú embereket, akiket a meggyőző vagy gyógyító hatások valamilyen módon elértek; az ellenfelek, akiknek mindez nem tetszett, pillanatnyilag szinte sehol sincsenek. Úgy látszik azonban, hogy megrázták és összeszedték magukat, s most ők állnak elő. A korábbiakban nyugodtan vezettették maguk elé a két apostolt (4,7), most már feldúltabbnak mutatkoznak. Magukat felhúзва, előjönnek, mint akiket kikökkentettek a megszokott kerékvágásból. – Ezúttal a magyarázat nehézségekbe ütközik, mert a közlés róluk szenvtelenül elmosódó, pedig nem akármilyen felháborodás és a Nagytanács közvetlen beavatkozása sejlik a háttérben. Személyes kimozdulásra eddig csak a Jézus-per nyomán végrehajtott megfeszítés készítette őket. Az észlelhető most, hogy megint kezdik elveszteni önuralmukat, mert az apostolok letartóztatása ugyan fogdmegek útján történhetett, de ebben annyira benne vannak nyakig, mintha ők maguk lennének az elfogató parancs végrehajtói is.

Elkövetkezett tehát, amire a közelmúltban gyakran gondolhattak a volt tanítványok, hogy vajon mikor kerülünk sorra mi is. S lám, ez is elérkezett. E tekintetben sem lehet nagyobb a tanítvány a Mesterénél (Lk 6,40). A Mester sorsával leendő azonosulás igazít el bennünket abban is, hogy miként értsük csodás szabadulásukat. Az angyal ui. megnyitja a börtönajtót és kivezeti őket, az ajtót pedig bezárja utánuk, s ebből az örök semmit nem vesznek észre. Folytatva a megkezdett gondolatmenetet, a tanítványokkal is – tekintve az esemény végkimenetelét –, Jézus feltámadásához hasonló történik! Ahogy nem magyarázható Jézus Krisztus feltámadása észokokkal, úgy az apostoloknak, a feltámadás mentén lett szabadulását sem kell az értelem számára felfoghatóvá tennünk. És nem is ezen van itt a hangsúly, hanem amit az angyal küldő szava mond nekik: Menjetek a templomba, és hirdessétek a népnek ennek az életnek minden beszédét! A rejtélyesnek tűnő fogalmazás is megvilágosodik, ha a már megkezdett nyomon maradunk. Értjük, értjük, de mégis mely életnek? Hát annak, amelynek győzelmét és szabadítását – a feltámadás hasonlatossága szerint –, éppen most élitek át! A „minden” szócska külön is kiemelendő, benne széleskörű felszabadító erő van az ige-hirdetésre. Merész állítás, de minden ige-hirdetés, mely valóban az írott igéből eredeztetett, a feltámadás és a lélek szerinti szabadság erőit közvetíti a gyülekezetekben, s még sírok között sem a múltba

tekint, de a gyászoló, s részt vevő gyülekezet a feltámadás erőivel távozhat, folytatva, legalább kissé másként, földi vándorútját.

A jeruzsálemi templomot már éjfélkor kinyitották (Josephus). A szabadult apostolok tehát korán megjelentek a templomban, szintúgy a Nagytanács tagjai, hogy megtartsák reggeli ülésüket az elfogttak ügyében. Isten azonban megelőzte őket, mert az apostolok máris szabadon tanítanak. Előbb még körülményesen bár, de el kellett jutnia a gyűlés tagjaihoz az üresen talált börtön híre. Zavart tanácstalóságuknál csak a meglepetésük nagyobb, mikor hallják, hogy „azok a férfiak” ott állnak a templomban és tanítanak. (Az írástudók ülve tanítottak).

Isten mindig ad annyi életlehetőséget és szabadságot övéinek, hogy az élet beszédét hitelesen adhassák tovább!

ApCsel 5,26–32 – Istennek engedni inkább!

A templomórség parancsnokának személyesen kellett fogantatnia az apostolok elővezetését (vö: 4,1). Nem lehetett könnyű feladat, mert nem csupán képzelődés vagy óvatosság indokolta körültekintő eljárásukat, hanem személyük fenyegetettsége is. Félték a néptől, hogy megkövezi őket, ami tumultuózus jeleneteket sejtet. Egyes szemlélettel nehezen tudjuk beilleszteni ezt a valós helyzetet az első keresztyénekről alkotott kissé idealizált összképbe, mely bennünk él. Ám lehet, hogy itt nem is róluk van szó; vagy ki tudja, hogy a sok ezer között ki mindenki sorakozott fel fenyegetően, amikor az intézkedők megjelentek. Az ígében mindenesetre a népről van szó, akik kemény felháborodással szálltak szembe a parancsnokkal és embereivel. Egyenesen következik ez a megtapasztalt gyógyulásokból, s az apostolok és a gyülekezet népszerűségéből. Bizonyval az apostolok is közbeléphettek, s így az őket elővezető hatáság ép bőrrel úszta meg feladata teljesítését.

A Nagytanács felelősségrevonó kérdéseiben jó adag riadtság és védekezés is van. A missziói áttörést, – szoltunk erről, tanúsítja, amit ki is mondanak, hogy az apostolok ténylegesen betöltötték tanításukkal Jeruzsálemet; sőt még „annak az embernek” a vérét is rájuk akarják hárítani. Kerülik Jézus neve kiejtését. Olyan visszahatás ez, ami jellemzi azokat, akik nem bűnbánatra intő ösztönzést hallanak ki az evégből hirdetett ígéből, inkább úgy értelmezik, mint ha ezúttal az apostolok keresnék a felelősöket, midőn felemlégetik, hogy Jézust fára szögezve megölték (2,36; 3,13kk; 4,10).

Megint Péter szól a többi nevében is, s még csiszoltabban fejezi ki azt, amiről egyszer már beszélt (4,19): „Istennek kell inkább engedelmeskednünk, mint az embereknek” (29). Ez a mondat örök időszerűséggel kérdez meg bennünket, igehirdetőket, hallgatót és olvasót egyaránt, hogy mindig Istennek engedtünk-e, amikor Istenre hivatkoztunk? Amikor nem is a pusztá életünkről volt szó, csak jobb és bebiztosított pozíciókról, jószerivel mindenki – Uram bocsá’ –, az érvényesülésre és a világ barátságára (Jak 4,4) tekingetett; s éppen emiatt nem kaphatott a feltámadás erejéből; mert más dolog túlélni valamit, s megint más az elvesztésben az életet megmenteni az örök életre (Lk 9,24k)! – A feltámadott Jézusról szóló tanuságtétel befogadásával kezdődjek inkább az Istennek tetsző engedelmeségünk és a Szentlélek általi folyamatos vezetéssel folytatójék. A 32. v-ből látható, hogy Péter erővel és világossággal telített válasza nem másokat kizáró, inkább ellenfeleit és bírait is hívogató érvényű. Vol-

taképpen újból felkínálja népe vezetőinek a lehetőséget, hogy belép-
hessenek azok körébe, akik végre engednek Istennek és folyamato-
san engedelmeskednek is neki, ahogy Lelkével vezet. – Diadalmas
ez a nyitott és tiszta szívű elfogulatlanság. Hitünk és engedelmessé-
günk párosuljon hívogató nyitottsággal!

ApCsel 5,33–42 – Megfontolt tanács

Minden tiszteletünk a Gamáliel, aki józan megfontolásra inti tanácsbeli társait. Az alapszöveg valami olyasmit fejez ki, mintha darabokra fűrészelődött volna bennük valami; azaz: miközben az apostolok elvesztését sürgették, elvesztették az uralmat maguk fölött; mindezt pedig a vádlottak szeme láttára, füle hallatára. Gamáliel ennek vet véget, amikor beszélni kezd. – A farizeusok pártja kisebbségben volt a gyűlésben, de neki már akkor nagy tekintélye volt, s a többiek ellenvetés nélkül csendesednek el, s hallgatják meg társukat. Már is fölmerülhet a kérdés bennünk, hogy ha kivették „az embereket”, honnan tudták meg, mi hangzott el odabent? A 9,13k tanúsítja, hogy a keresztyének nagyon is jól tájékozottak voltak. Mégis megállapítható, hogy Lukács a Gamáliel által felhozott példákat valóban csak hallomásból és emlékezetből hozza elő, mert a második példa, a Galileai Júdásé volt a korábbi felkelés. Az még 6. –ban, tehát majd 30 éve történt. Teudás felkelése pedig kb. 44. –ben esett meg. Meglepő módon Flavius Josephus: *Antiquitates* c. műve XX. könyv. 5.f-ében ugyancsak e sorrendben említi a két felkelést. Nem kizárt, hogy Lukács olvasta Josephust (Magyar fordításban: *A zsidók története* c. alatt található meg és olvasható). – Gamáliel, aki az ifjú Saulnak, azaz Pál apostolnak is mestere volt ez idő tájt (22,3), ő maga pedig a bölcs Hillélnek volt korábban a tanítványa. Kétségtelen, hogy Gamáliel multban előfordult esetekre hivatkozhatott, melyek mind semmivé lettek. E történelmi tapasztalatok alapján tanácsolja azt, hogy hagyják ezt az újsütetű mozgalmat, hadd fussa ki magát, s ha nem Istentől van, meg fog semmisülni; különben Isten ellen harcolónak bizonyulnának, ha e mozgalom mégis Istentől való lenne! – Minden tárgyilagossága ellenére szóba se jöhet, hogy védné a keresztyéneket, inkább saját népét, annak jól felfogott érdekét védelmezi, nehogy az az indulataival szembekerüljön Istennel! – Gamáliel tanácsát megfogadva hívják be újból az apostolokat.

Még Gamálielnek is kínos lehetett, hogy lehiggadásuk ellenére megvesszőzik az apostolokat. Vajon mindjárt ott a Nagytanácsban? Mindenesre bizonyos 40-et kaptak egy híján (vö: 2Kor 11,24), ami nem kevés. Megtörési kísérlet volt ez a javából; el kellett viselniük; s aztán kapják a nyomatékos parancsot, hogy ne merjenek többé szólni a Jézus nevében; majd pedig szélnek eresztik őket.

Ők pedig, igazi mártír lélekkel, azaz örömmel távoznak. Nem annak örülnek, hogy bíráik beérték ennyivel, hanem mert méltónak találtattak, hogy gyalázatot szenvedjenek a Jézus nevéért. Mindkét

ige szenvedő ragozású, tehát Isten találta őket méltónak a szenvedésre. Ezek után is töretlenül folytatják ott, ahol abbahagyták, a templomban és házanként hirdetve Krisztust. – Ne a személyünket ért esetleges dicséreten mérjük le azt, hogy miként állunk a hitben és szolgálatban az Isten és emberek előtt!

ApCsel 6,1–7 – Feszültség és megoldás

A zsidóknál az volt a rend, hogy péntekenként három szegénygondozó osztott szét a rászorulóknak a 14 étkezésre szóló összeget. – A jeruzsálemi özvegyek közül sokan csatlakozhattak a gyülekezethez, s ezzel az egész segélyezési feladat jó része a gyülekezetre hárult. Mivel a lakosság maga is sokfelől települt le a városban (9), a gyülekezet összetétele is sokrétű lehetett. Egyéb különbözőségektől eltekintve, anyanyelvük szerint két nagy csoportból tevődött össze: az arámul beszélőkből és a görög anyanyelvűekből, s a két csoport között hirtelen feszültség támad. A görög anyanyelvűek ui. arról kezdtek panaszkodni, hogy az ő özvegyeik hátrátételt szenvednek az ún. héberekkel szemben, amikor a rendszeres támogatást osztják a rászorulóik között. Az vehető ki a tudósításból, s a megszülető döntésből, hogy a görög anyanyelvűek voltak többségben, s hogy a segélyek osztása természetben történt; úgy tűnik, hogy naponta, s gyakorlatilag ételosztásból állt. Annyi volt vele a teendő, hogy teljesen lekötötte az apostolokat, s nem jutott elég idejük az igehirdetésre. Nem az özvegyek zúgolódtak, ők csak elmondták panaszukat olyanoknak, akik ügyüket hathatósabban képviselhették; valószínűleg férfiaknak jelentették e gondjukat.

E dologban tehát az apostolok tevékenységét éri bírálat. Viselkedhettek volna úgy, hogy kikérik maguknak és mindjárt a sátánt emlegetik. Ehelyett elfogadják a kritikát. Ennek nyomán az egész egybehívott gyülekezet szintén magáénak tekinti az ügyet, s az orvoslásra tett javaslatot is, azaz, hogy válasszanak ki a közösségből olyanokat, akik Lélekkel és bölcsességgel teljesek; ők majd ellátják az asztalok körüli aprólékos szolgálatokat. Tetszett tehát az elgondolás, s kiválasztanak e szolgálatra hét férfiút. Szembeötlő, hogy mind a hétnek görög neve van. Nem mondják a „héberek”, hogy azért közülük is legyen valaki a héttagú testületben, mert így lenne igazságos. A jogos panasz orvoslásaként átadják az egész feladat felelős kezelését ennek a – vélhetően – görögül beszélő testületnek. Az apostok imádkoznak értük és kézrátétellel ruházzák át szolgálatuk eme részét a hét megválasztottra. E helyénvaló döntés kapcsán még több is történik, mint a diakóniai szolgálat elvégzésére tett felhatalmazás. Voltaképpen a gyülekezet görögül beszélő része kap itt arra illetékes vezetést, mert, legalábbis az első kettőt, már igehirdetői és missziói szolgálatban találjuk hamarosan. Sorban első egy István nevű. A 21,8 evangelistának nevezi Fülöpöt. A talpraesett megoldás új lendületet ad a gyülekezetnek, mert a papok közül is sokan csatlakoz-

nak hozzájuk. Akkoriban a papok létszáma mintegy 18 000 volt, ebből 10 000 volt a lévita, és sokan éltek közülük nagy szegénységben.

Ahol élet van, elkerülhetetlenek a feszültségek, de a megértő megoldás nyomán új erők áradhatnak a közösség életébe.

ApCsel 6,8–15 – A Mester nyomdokán

A „jelek és csodák”, amelyek István által történnek a nép között, szerves folytatásai az előzményeknek. Ezeket Péter próféciaként említette már prédikációjában: 2,19, hasonlítva Jézus tetteihez: 2,22. – Az apostolok munkáját is követik a jelek és a csodák: 2,43; 5,12; a gyülekezet is könyörög érte: 4,30, Isten is megcselekedte Egyiptomban: 7,36; később pedig Pál és Barnabás szolgálatát is kísérik: 14,2; 15,12. – S hogy István is e sorba igazodik, egyenesen csodába illő. Gondoljuk meg, hogy az apostolok és Jézus feltámadásának tanúi joggal mondhatták magukénak az elsőséget, s most mégis szinte teljesen áttevődik a kezdeményezés István kezébe. Ámbár hittel és Szentlélekkel teljes férfiú ő, de mégis csak alantasabb rangú diakónusnak (bár szószerint így ez nem olvasható) választották meg és hatalmazták fel; s most ő áll elő és megbízatása korlátait átlépve forogódik a nép között és bizonyosságot tesz Jézusról. – Minden korszak, versengésre hajlamos keresztyénei alapos oktatást kaphatnak abból, ahogy az apostolok elfogadják, miszerint a Léleknek tetszett most István szolgálatán, s majd mártíriumán át vinni tovább a tanúságtétel fő áramlását. Szinte ellentétes ez azzal, amire Istvánt is kijelölték és hivatalosan megbízták, hogy ti. mi pedig, azaz az apostolok –, megmaradunk... az ige szolgálata mellett (4). A Szentlélek azonban az ő gondolatuktól teljesen eltérő irányba viszi-vezeti tovább az evangélium ügyét, mert a súlypont egyelőre teljesen átkerül a görögül beszélő István személyére. Bizonyos, hogy minden tekintetben igaznak bizonyul, amit a 9.v mond a szintén görögül beszélő zsinagógák némely tagjáról, hogy nem tudtak ellenállni a benne munkálkodó bölcsességnek és Léleknek.

Amikor pedig az igazságnak ellenszegülő kifogy az érvekből, következik a nemtelen eszközök! Felbujtott emberek csavarják ki, ferdítik el azt, amiről István kétségtelenül beszélt, azaz, hogy a mózesi rendelkezések Krisztusban elérték legfőbb céljukat, s a templom betöltötte előkészítő rendeltetését; hogy Jézus, teste templomáról szólván, azt mondta, hogy lerombolhatják a templomot, ő azt három nap alatt fölépíti (Jn 2,19kk). A bujtogatás folytatódik a nép között, mely most csőcselékként viselkedik, s gyorsan kialakul a lincshangulat. Vének és írástudók sem állják Istvánra emelni kezüket, s így hurcolják a Nagytanács elé. – Azt előbb össze is kellett hívni, s itt megint szaggatott a tudósítás. – Hamis tanúkat is felfogadnak, hogy aládúcolják a vádpontokat. Kezd kirajzolódni István sorsában

a Mester szenvedésének lenyomata. – S amikor bírái fölpillantanak, mintha angyal vonásai tükröződnének az orcáján.

Olyan valaki lép elsőként a mártír Jézus nyomdokaiba, aki test szerint nem ismerte, és nem is követte őt. Isten útjai, nem emberi elgondolások szerint, váratlan meglepetésekkel alakulnak.

ApCsel 7,1–16 – Üdvtörténeti kezdetek

Miután a vádpontok elhangzottak István ellen, a főpap fölteszi a kérdést, hogy igaz-e, amit róla állítanak. István válasza csak átmeneti jelleggel védekezés, végkicsengésében inkább nevezhető próféta lélekkel szókimondásnak, az üdvtörténeti múlttal lehető szembesítésnek, hogy fölrázzon, megdöbbsentsen, s belőle – még vádlóira tekintettel is –, végül is – valami jó következék.

Az üdvösségtörténeti áttekintés, amely e részletben az egyiptomi szolgásig pillant vissza, feldolgozása midrás-szerű. Ez a műfaj csak nagy vonalakban követi az ŐSZ-ben található történeti összefüggéseket. Így a műfaj ismerete segít azoknak az árnyalati eltéréseknek a megértésében, hogy ezek – az ŐSZ szövegéhez képest – változatok. Olykor ez a változat a LXX adatait és szövegét veszi alapul.

Az 1Móz 11,26 70 éve és a 12,4 75 éve együtt 145 év. Ha pedig 11,32 Tárét 205 évesnek mondja, amikor meghalt Háránban, akkor túl kellett élnie 60 évvel Ábr(ah)ám kivonulását. A másik lehetőség, hogy Ábrahám elhívása korábban, még Úr-Kaszdiban történt, amikor még ifjú volt. – István az utóbbi álláspontot képviseli. Az Úr tehát már Mezopotámiában megszólította őt, s csak apja halála után települt át Háránból az Ígéret földjére. Ezen az apró példán szemlélhető, hogy István látszólag szabadon alakított elbeszélése háttérében alapos írásismeret és írástudó-teológiai munka sejthető.

Istenről vallott tanúságtételében a szabadítást hangsúlyozza; ez jellemző Istenre (7.10), jóllehet népének 400 évig kellett várnia e szabadításra. Az 1Móz 15,13-at követi itt, szemben a 2Móz 12,40 szerinti 430 esztendővel. – Vélhetően nem minden él nélkül említi az ősatyák feltékenykedését Józsefre. A „patriarchák” elnevezés a 8k mellett csak a 2,29 (Dávid!), és a Zsid 7,4 helyeken található az ÚSZ-ben. József személyének előnyös kiemelése ellenére, nem ad olyan színezetet, hogy mindenben előképe lett volna Jézusnak. Az üdvtörténeti-tipológiaia magyarázat itt helyénvaló; viszont nem szabad túlzásba vinnünk az írásmagyarázat során az allegorizálást, erőltetve felmutatnunk, hogy rejtetten bár, de mindenütt ott lett volna Krisztus az ŐSZ-i üdvtörténet minden jelentősebb személyében és fordulatanál. – István gondolatmente és írásmagyarázata e tekintetben példaszerű; teológiai fogalmakkal kifejezve: tekintetbe veszi az üdvtörténetben az idő együtthatót, hogy tehát Isten tervében mindennek rendelt ideje volt és van, s ugyanígy lesz is; s ennek mentén kell az ŐSZ-et üzenetesen feldolgoznunk, és ily módon szabad csak hirdetnünk is!

Az 1Móz 46,26 hatvanhat személyt számol, mint akik Jákóbbal jöttek Egyiptomba. A LXX viszont József 9 fiát is számba veszi, s így áll elő a 75 személy. István (és Lukács is) ezt a tradíciót követi. A 16 v-ben pedig ötvöződik az 1Móz 23,16k (makpélai barlang) és a Józs 24,32 (József eltemetése Sikemben) kétféle hagyománya az 1Móz 33,19 Emór (Hamór) nevével.

ApCsel 7,17–29 – Az ifjú Mózes

Vaj’ mire gondolhatott István, szólva arról, hogy közeledett az ígélet betelésének ideje, s a nép felszaporodott Egyiptomban? Az Ábrahámnak tett ígéretről van szó, ezért az 1Móz 15,5, – még inkább a 22,17k adatát veszi számításba, ahol az Úr angyala a nép megsokasodásáról beszél, aztán az ellenség kapujának birtoklásáról szól, s hogy magva áldás lesz a föld valamennyi népe számára. Mint ha azt mondaná, hogy ekkor – még nem egészen körvonalazható módon – bontakozhatott volna ki Izráel küldetése, ha nem olyan király támad Egyiptomban, aki nem ismerte Józsefet. Emiatt a dicsőséges kiterjeszkedés helyett az út hirtelen a mélységek felé fordult, a szándékos megsemmisítés irányába. Evégből kényszerítette volna a fáraó a zsidókat arra, hogy tegyék ki pusztulásnak csecsemőiket.

A kilátástalanság és a halálos veszély mélypontján született Mózes. Isten számára kedves, tkp. szép volt ő (vö: Zsid 11,23), ami elég volt arra, hogy a halálos veszélyből megmeneküljön. Három hónapig apja házában nevelték, s aztán voltak kénytelenek „kitenni”, ami kényszerű engedelmesség volt ama királyi parancsnak, hogy minden megszületett csecsemőt, tkp. héber fiút a Nílusba kell dobni (2Móz 1,22). A fáraó leánya azonban magához vette és saját fiaként nevelte föl. Nincs rá adat az ÓSZ-ben, hogy Mózes megtanulta volna Egyiptom minden bölcsességét; e bölcsesség híre szállóigeként volt közismert régtől fogva (1Kir 5,10). Ebben a hellenista-zsidó irodalom Mózesre utaló részeit veszi alapul István. Hasonló forrásokból eredhet az is, hogy szavaiban és tetteiben kiváló volt, eltérve a 2Móz 4,10 kk adatától, hogy Mózes dadogott.

Mózes életkorának felosztásában (vö: 5Móz 34,7), a 3×40 éves tagolással (23.30.36.42) szintén a zsidó hagyományt követi. A negyvenedik életévtől történeteket részletezve taglalja István. Ettől kezdve Mózes egyre inkább szembetalálja magát népe meg nem értésével, sőt elutasításával. István szavainak éle ettől fogva kezd egyre élesebben szembefordulni bíráival. Pedig – szerinte – Mózesben már ekkor kiérlelődött küldetéstudata „testvérei” érdekében, s itt visszaköszön József testvéreinek dolga is (13). Evégett támadt szívében a gondolat, hogy Mózes meglátogatja „testvéreit”. Látván pedig, hogy valakit közülük bántalmaznak, megvédte, s közben az egyiptomit leütötte. Testvérei pedig nem értették meg őt. Ez másnap derül ki, amikor két veszekedőt békességre intett: hiszen „testvérek vagytok!” mondta nekik Mózes; de a tettelegességet elkövető visszautasította az intést és Mózes előző napi gyilkosságára hivatkozott. Erre, s nem a

fáraó elfogatóparancsára (2Móz 2,15), menekült Mózes a pusztába. A kulcsmondat itt a 2Móz 2,14 szerint is: „ki tett téged közöttünk fejedelemmé és bíróvá?” (27.35), mert akit Isten küldött szabadítóul, annak belátásához, elfogadásához hit szükségeltetik; de Mózes merrev elutasításba ütközött, s ezzel útja sorsszerűen volt prófétai.

ApCsel 7,30–43 – Vezetetés és szembeszegülés

A 2Móz 3.f-e menetét követve mondja el István Mózes elhívásának történetét; miként jelent meg neki az Úr angyala a Sínai-hegy pusztájában, a csipkebokor tüzének lángjában. Amikor Mózes kíváncsian odament, az Úr hangja megszólította és kijelentette magát neki: „Én vagyok atyáid Istene...” A kíváncsiságot megrettenés váltotta fel, s Mózes nem mert oda tekinteni. Majd az Úr megszólította, hogy oldja le saruját, mert szent föld az, amelyen áll. Aztán beszélt neki arról, hogy meglátta népe nyomorúságát, s meghallotta sóhajtozását; le is száll, hogy megszabadítsa őket. Evégett kellett tehát Mózesnek visszamennie Egyiptomba.

Mintegy az alapige felolvasása után, azt követi a részletező és alkalmazott kifejtés. Ezt a Mózes, akinek egyszer már szemébe vágták, hogy ki tette őt fejedelemmé és bíróvá felettük, küldi Isten fejedelemül és szabadítóként az angyal által. A „fejedelem”, meghatározásként a kv. számos helyén (3, 17; 4,5; 8,26; 13,27) elsősorban a zsidó nép korabeli vezetőit nevezi meg. István e meghatározással azt fejezi ki, hogy Mózes volt az igazi fejedelem és vezető, akihez csak egyetlen személy fogható. Őröla beszélt maga Mózes is egykor: „Prófétát támaszt nektek az Isten testvéreitek közül, hozzám hasonló” (5Móz 18,15.18). Ami, Józsefről szólván, még elmosódott volt, ezúttal határozottan körvonalazódik: Mózes előlegezetten az üldözött és elutasított Jézus Krisztus típusa (ezt nevezzük tipológiának). Ebben tehát célzottan az is benne foglaltatik, hogy Jézus Krisztus az igazi fejedelem és szabadító.

Mózes élő igéket vett át Istentől a Sínai-hegyen, s adta tovább „nekünk”, ami az 5Móz 32,47 alapján azt jelenti, hogy aki megcselekszi, él, élni fog általa. S mégis ellene mondtak „atyáink”, mert szívükben Egyiptom felé fordultak. Attól kezdve olyan visszasság jellemezte őket, hogy bár kijöttek Egyiptomból, szívükben mégis kezük formálta bálványok rabjaivá váltak. Midőn Mózes hosszabb ideig tartózkodott a hegyen, vélt eltűnése alkalmas ürüggyé vált az elhajlásra, amikor Árontól isteneket kértek, Mózeset és Istenét pótlendő, akik majd előttük járnak. Ezt követően készült el az aranyborjú, ami nekik gyönyörűségül szolgált, hiszen az ő kezük munkája volt. Ítéletként ezért Isten is elfordult tőlük és kiszolgáltatta őket, hogy az ég csillagseregeit imádják (vö: Róm 1,21-32). E helyen István részletesen idézi az Ám 5,25kk leleplező próféciaját, olyan értelemben, hogy a pusztai vándorlás 40 esztendeje alatt azért nem volt kedves Istennek az áldozatuk, mert helyette idegen kultuszokat részesített-

tek előnyben. A prófétai helyet a LXX olvasatában idézi. A „király” szót Molok-nak olvassa, a szikkut-ot „sátor”-nak és a Kijjunt Romfa-nak. Ennek az a magyarázata, hogy a mezopotámiaia istenség, melynek jelképe a Szaturnusz volt, Egyiptomban ilyen néven volt ismert. Mindezek büntetése lett a babiloni fogság (Ámósnál: száműzetés Damaszkuszon túlra). –

Az üdvösségtörténet visszája a folyamatos engedetlenség Isten-
nel és Isten embereivel szemben.

ApCsel 7,44–53 – Mindig a Szentlélek ellen

Mózesnek mindenben ama minta szerint kellett a Bizonyosság sátorát elkészítenie, amelyet a hegyen látott (2Móz 25,40; Zsid 8,5). Amikor elkészült, az atyák átvették Mózesről. Józsué idején pedig behozták, ti. ide, az Ígéret földjére. Igazából a Józsué kv. –ében sokkal többször van szó a szent ládáról, s a szent sátor csak elég későn a 18,1 és a 19,51 során van említve. Dávid idejéig a szent sátor ábrázolta ki Isten velük-lakozását, ami mindig kedvesebb volt Istennek, mint egy szilárd épület. Mégis, ha látta, hogy Dávid, később pedig Salamon is házat óhajtott építeni neki, ráállt, hogy megépítsék. Erre is tekint ama kitétel, hogy Dávid kegyelmet talált Istennél, midőn azért könyörgött, hogy találhasson hajlékot Jákób Istenének. Sok fontos kéziratban ezen a helyen a nehezebben magyarázható „Jákób házának” olvasható, s általában a nehezebb és problematikusabb olvasatot szokták hitelesebbnek tartani. Ám ezen a helyen mégis a „Jákób Istenének” változat a hitelesebb, mert a Zsolt 132,2.5. –ben is ez olvasható (32).

A 48.v-től István közvetve válaszol az őt ért vádra, hogy állandóan a szent hely és a törvény ellen beszél (6,13k). Nem saját eszmefuttatásával érvel, hanem az 1Kir 8,27 (2Krón 6,18) nyomán magának a templómépítő Salomonnak szavaival, ill. imádságával válaszol, mely szerint a Magasságos nem lakozik emberkéz alkotásaiban. Ezek helyett az embernek inkább Alkotójára kell(ene) tekintenie (Ézs 17,7k)! Az Ézs 66,1k nyomán hirdeti, hogy Isten lakóhelye a menny, a föld pedig lábainak zsámolya. Eget és földet Ő teremtet, tehát balgaság, ha az ember azt gondolja, hogy képes olyan helyet fölépíteni, ahol Isten kizárólagosan tartózkodna. Ez az átértékelés már az ÓSZ-ben megtörtént. A Zsolt 132 Siont nevezi az Úr lakhelyének, ahol örökké lakozni fog. Ez az utalás azonban a sátorra tekintett, s nem a szilárd anyagból épített templomra! Midőn az fölépült, a zsoltár értelmét nem lehetett minden további nélkül átvinni a templom épületére, s imádságában Salamon el is hárítja ezt a gondolatot.

Az 51.v-től István – hirtelen fordulattal –, próféta lélekkel lendül támadásba népe (vezetői) ellen. A 2Móz 33,3kk; 3Móz 26,41; 5Móz 10,16; Ézs 63,10; Jer 4,4; 6,10; 9,25; Ez 44,7 nyomán kemény nyakú és körülmetéletlen szívű és fülű embereknek nevezi őket, akik atyáikhoz hasonlóan folyton-folyvást ellene szegültek a Szentléleknek. A próféták során át a Szentlélek munkálkodott és hívta, indította őket, de ők elutasították maguktól. Erre rá a prófétákat is üldözték, sőt megölték őket. Jézus is ekként vádolta népe vezetőit (Mt

23,29kk; Lk 13,33k). Jézust Igaz-nak nevezi István. Őröla szóltak a hajdani próféták, de a vezetők elárulták és megölték őt. Bírát gyilkosoknak nevezi, akik az angyal közvetítette Törvényt sem tartották meg. Az őt ért vádat tehát visszafordítja vádlóira. Ezzel tetőfokára hágott a feszültség.

ApCsel 7,54–8,1a – István mártíriuma

Már az 5,33 is ugyanezzel az igével fejezte ki a határtalan felháborodást, ami úgy is visszaadható: mintha elszakadt volna bennük valami; sőt még fogaikat is csikorgatták, hiszen István a szemükbe mondta, hogy a törvényt soha nem tartották meg. Emberi módon szólva, szinte kiprovokálta a megkövezést. Tettének azonban isteni oldala is van, s ez hitelesíti céltudatos határozottságát. Megtelik Szentlélekkel és megnyílt eget lát, s látja Isten dicsőségét (Jn 12,28; 13,31k). Nem annyira felhőt, inkább fénylő ragyogást láthatott, s jobbra felől az Emberfiát, ahogyan ott áll. Ezt a nevet csak közvetlenül Jézus szájából hallhattuk az evangéliumokban. Ezen kívül ez az egyetlen hely az ÚSZ-ben olyan értelemben is, hogy ezt ember mondja ki: István szavait idézve hangzik el az Emberfia nevezet (56). Talányos, hogy Jézus miért áll, a hagyományos ülés helyett. A feltételezések az alábbiak: 1. A fokozott figyelem kifejezéseként. 2. hogy messiási tisztét e földön elfoglalja. 3. Készen van a visszatérésre. 4. Tanúként áll elő István perében. 5. Közbenjáró tisztét ellátandó, áll az Atya elé. Bárhogyan van is, mindenképpen a fokozott aktivitást példázza. – István elmondja, mit lát, s ez váltja ki a lincshangulatot. A mártíriumot tehát nem ő akarta. Jézus az, aki felállásával, s a Szentlélek, aki a bepillantás ajándékával felhatalmazza erre, s hozzávéve az Isten dicsőségét, a Szentháromság Isten méltóztatja itt tanúját arra, hogy vértanúsággal pecsételje meg bizonyágtévő életét. Ennek fényében kétségtelen, hogy nem István kereste magának ezt a sorsot. Benne volt tehát Isten tervében, s őt ajándékozta meg ezzel a lehetőséggel. Meglep, s elgondolkodtat, hogy nem a 12 apostol valamelyikét teszi elsővé a vértanúk sorában, hanem Istvánt; s Jakab halála (12,2) kivételével kimarad az ÚSZ-ből mind Péter, mind pedig Pál mártíriuma. Az újszövetségi Apokrifus Római Kelemen 1. Korinthusiakhoz írt levele 5. fejezetében ír „virágnnyelven” a két apostol mártíriumáról; ami, az üldöztetés félelemteli szakaszaiban, érthető úgy, mint fedett, közvetett közlés.

A 3Móz 24,13kk; 4Móz 15,35k nyomán a megkövezésnek a városon kívül kellett végbemennie. További biblián-kívüli rendelkezések előírták, hogy a tanúknak kellett dobniuk az első köveket. Az első mintegy 3 ½ méterről leütötte kővel a kivégzendőt, a másodiknak a bordákat kellett összetörnie, s ezt követte az agyondobálás kővel. A tanúk a korábbi hamistanúk lehettek (6,13). Levetett ruháikat pedig a fiatal Gamáiel-tanítvány, Saul őrizte, aki maga is helyeselte, ahogy Istvánnal elbántak. Ő lehetett a hiteles elmondója

annak is, hogy István miket mondott kivégzése közben. Szavai nagyon hasonlítanak Jézus szavaira a kereszten, de sorrendjük fordított és nem is szolgai utánzása a Lk 23,34.48-nak. Tehát ugyanaz a Lélek munkálkodott benne mindvégig, aki Jézust is megerősítette a váltságshalálra. – Utólag fölmérve e hasonlóságot, István meghalása érzékletesen képezte le Saul-Pál szeme elé e Krisztus-szerű halált, olyan valakinek, aki Jézus halálának nem volt élő szemtanúja. Ez adhatta az első lökést arránézve, hogy majd fölismerhesse Jézusban ő is személyes Megváltóját és új életre szülőjét. Isten útjai és vezetése csodálatraméltóak!

Életünk valamelyik vetületében legyen, lehet valami Jézus-szerűség, s akkor halálunk is tanúságtétel lesz órála.

ApCsel 8,1b–13 – A szétszórátás – magvetés

Ha a gyermekláncfű bolyhos bugájára ráfűvünk, a magocskák ejtőernyősként röppennek szét a szél segítségével és szállnak le tetemes távolságra. Valami hasonló történt a jeruzsálemi gyülekezettel is, amikor megcsapta az üldözés szele. A gyülekezet szétszóródott, s Fülöp példáján jól szemlélhető, hogy a szétszóródásból misszió lett.

Mindez azonban nem mentesít attól, hogy próbáljuk megérteni, mi is történt valójában. Nem vagyunk könnyű helyzetben, ha a tömör közlések mögé szeretnénk pillantani. A nagy üldözést szó szerint kell komolyan vennünk. Abból Saul is alaposan kivette részét. Még többet mond el erről ő maga a 22,3k; 26,10k-ben. Bizony nem kímélte sem a férfiakat, sem az asszonyokat: közülük többen életükkel fizettek hitükért és sokakat üzött el az ország határain túlra. Léven Benjámín törzséből való származású (Róm 11,1; Fil 3,5), egy neves írásmagyarázó rámutat itt a benjámini ragadozó farkas természetre (1Móz 49,27). A 26,10 még azt is sejtetni enged, hogy Saul tagja lehetett a Nagytanácsnak. A válogatás nélküli üldözéssel nehezen lehet összhangba hozni, hogy az apostoloknak viszont hajuk szála sem görbült, pedig ők helyben maradtak, s hogy Saul miért nem őket hurcolja el legelébb. Ezek mind talányos részletek. Úgy lehet, hogy az üldözés elsőrenden a görög anyanyelvű zsidókeresztyének ellen irányult. Egy fanatikus csoporttól eltekintve azonban a lincshangulat nem lehetett általános, mert lám Istvánt kegyes férfiak temetik el és nagyon megsiratják. Ezek viszont nem keresztyének lehettek, inkább olyanok voltak, akiket lefegyverzett István tiszta mártíriuma. Hasonlítanak arimátiai József szerepéhez Jézus eltemetésében (Lk 23,50kk). Máris kezd igazolódni, amit később Tertullianus mondott, hogy a keresztyének vére magvetés. Az eltemetés módja továbbá azt sejteti, hogy István kivégzése spontán lehetett, mert a Nagytanács által elítéltet nem lehetett volna ekkora ünnepélyességgel eltemetni.

Jézus utolsó szavaiban, amikor elvált tanítványi körétől, a tanúságtétel idői és földrajzi sorrendje Jeruzsálem, Júdea, Samária volt (1,5). Az üldözés eszközzé vált arranézve, hogy szava beteljesedjék. Ennek következtében megy el Fülöp Samáriába, vélhetően Sebastába. Hirdeti nekik Krisztust; szolgálatát jelek követik, megszabadulnak a megszállottak és betegek gyógyulnak meg, öröm árasztja el a várost. Viszont nem volt öröme ok, amit korábban már a városban tevékenykedő Simon mágus (varázsló) tömeghatásáról hallunk, miként ámitotta el az embereket, minek folytán őt az isteni erő meg-

testesülésének mondták. Amikor pedig hittek az evangéliumnak és megkeresztelkedtek férfiak és nők is, megszabadultak a mágus igézetéből. Figyelmet kelt, hogy milyen hamar keresztséghez engedi Simont Fülöp; mivel felőle több itt a (később meg is hiúsuló) reménység, mint a már meglévő, feltételezett bizonyosság.

ApCsel 8,14–25 – Lelepleződés

Nem tudható, milyen jellegű lehetett a Fülöp által gyakorolt keresztelés, ami ugyan az Úr Jézus nevére szólt, mégis szükségesnek látta az apostoli közösség Jeruzsálemben, hogy tüzetesebb utánjárás során Péter és János, mint a kezdetek vezető párosa, megérkezzék Jeruzsálemből. Nem akarnak ők uralkodni a samáriai ébredés milyenségén, inkább könyörögnek értük. – A 18.v külön ki is emeli, hogy még egyik újonnan megtérte sem szállt rá a Szentlélek. A könyörgést kézzel követi, s ennek nyomán részesülnek a samáriai hívők is a Szentlélek ajándékában. Az apostolok olyképpen viselkednek, mintha felsőbb hatáság volnának, mégis észrevehető, hogy azonosulnak az ott tapasztalt ébredéssel. Ez abból is nyomon követhető, hogy visszatértük folyamán még további samaritánus falvakban is hirdetik az evangéliumot (25), erről az adatközlés szinte csak érintőlegesen, nem szól keresztségről és Szentlélek kiadásáról. Azért itt valamiféle versengés is kitapintható a két csoportosulás között, vélhetően a héber és a görög anyanyelvű keresztyének korábbi különbsége továbbra is fennáll, hiszen az utóbbiakat üldözték a kívül valók, meg a hatáság szélsőségei, az előbbieket pedig békén hagyták –, ahogy ezt az előzőkben láttuk. Megosztó törekvés is tetten érhető ezekben, hogy ily módon könnyebben gyűrjessék le az induló keresztyén közösségi életet és a missziót. Fülöp nem fokozza a szembenállást, de elfogadja az apostolok felügyeletét, mégis hű marad fölisméréseihez, rábizza magát a Lélek vezetésére, s Isten hamarosan kárpótolja őt.

Talányos a Simon mágus keresztsége. A 18.v úgy láttatja őt, mintha csak szemlélője lenne, hogy mások veszik a Szentlelket. Nem világos az sem, hogy mik lehettek a Lélek vételének kétségtelen tünetei. Ezeket észlelve teszi az apostoloknak ajánlatát, hogy adnák meg öneki is azt a hatalmat, hogy akire kezét ráteszi, az vegye a Szentlelket. Hézagos a tudósítás, mintegy varrat van a közlésen és sok minden marad rejtve szemünk előtt. Kénytelenek vagyunk beletröfödni, hogy csak eddig látunk.

Az oldás és kötés (vö: Mt 16,19; Jn 20,23) kétirányú megbízásából itt a kötés látszik megvalósulni – némi enyhítéssel. Mert kemény szavak hangzanak ugyan el: „Vesszen el a pénzed veled együtt”, mivel Simon azt gondolta, hogy pénzzel megvásárolhatja a Szentlélek ajándékát. Nem a vételét! – hanem az adás, a közlés kézzel követéséhez fűzött felhatalmazását kéri! Ebből származott ki a „simónia” néven ismert egyház –, és világtörténelmi fogalom, az egyházi rangok

pénzért elkövetett illetéktelen árusítása és vétele eseteire. Ez volt a ma korrupciónak bélyegzett visszaélés eredete – keresztyén változatban.

A keserű irígység (5Móz 29,17; Zsid 12,15), a nem egyenes szív bizonyos a kv. írása korának hitehagyóira tekint: „Közülünk indultak el, de nem voltak közülünk valók” (1Jn 2,19). Mégis nyitva hagy némi lehetőséget a megtérésre: „és könyörögj az Úrhoz, hátha megbocsátja neked szíved szándékát”. A válasz nem késik: „Könyörögjtek értem...”. Akiktől vásárolni akart – azoktól most kér –. Júdástól eltekintve, senkire sem lehet, míg él, rásütni, hogy reménytelen eset!

ApCsel 8,26–31 – Előkészített találkozás

Az Úr angyalának szava különleges isteni gondoskodás azok útjain és sorsa mentén, akiknek találkozását éppen most készíti gondosan elő. Az angyal nem jelenik meg, de érthető szava serkenti fel és küldi Fülöpöt új utakra. Talán vigasztalás végett is kapcsolódik be ezúttal az angyal. Valami hasonlót olvashatunk Illés prófétáról, amikor élete egy válságos pontján éppen a halált kívánta (1Kir 19,4kk). Fülöp esetében ez nem oly drámai, s mégis, talán megkockáztatható az alábbi gondolatmenet. Nevezetesen, hogy a sikeres samáriai missziót épp most árnyékolta be a Simon mágus ügy, s úgy nézett ki a végkifejlet, hogy az általa elkövetett „hibát”, a Simon mágus megkeresztelését a minap korrigálta a jeruzsálemi apostol-páros; s neki megadással kellett végignéznie, hogyan fejezik be, sőt viszik tovább az általa nagy áttöréssel megindított munkát. Meglehet, hogy Fülöp kissé megvertnek érezte magát. Mindez azonban csak feltételezés; az viszont bizonyos, hogy az Úr angyalának szava most helyrehozta és fel is rázza őt, s új irányt és célt mutat neki. Szó szerint is új az irány, mert ezúttal nem É-nak, hanem D felé kell mennie, Gáza felé. Volt egy régebbi, elpusztult Gáza is az újtól É-ra, de az útra is tekinthet a néptelen, járatlan jelző, hogy az volt kietlen és elhagyatott.

Azon az úton megy ugyanis hazafelé Jeruzsálemből valaki, akit istenkeresése vitt oda; s lehet, hogy már az istenfélők, a prozeliták közé tartozott, s nem is ez volt az első útja errefelé és vissza. Nála volt Ézsaiás kv-ének egy példánya (tekercse), s azt olvasta hangosan. Nevét hiányolnánk, de nem közli a történet, annyi viszont bizonyos, hogy őt is kísérte az angyal különös figyelme, s a pusztaság pontján készítette elő a találkozást Fülöppel. – Etiópia királysága a Nílus mellett terült el Asszuán és Kartum között, s fővárosa Meroe volt. Mivel a királyt a napisten fiának tekintették, s nem volt szabad világi dolgokba avatkoznia, az ilyen ügyeket az anyakirálynő intézte, őt nevezték ebbeli tiszteben Kandakénak. Neki volt ügymond pénzügyminisztere, kincstartója ez az eunuch. Az ókorban sokféle volt szokásban, főként női uralkodók körül, hogy férfiatlanított személyek töltöttek be bizalmi állásokat.

Vélhetően, az Isten angyalának szava az induláskor ugyanazt jelentette, mint amit e pillanatban a Szentlélek mond Fülöpnek, hogy menjen oda, s csatlakozzék a szekérhez. Futása felszabadult, bátran mondhatjuk, hogy boldog engedelmességet jelent. Máris hallja, s fölfedezi, hogy a fennhangon olvasott részlet az Ézsaiás kv-éből való. Tüstént meg is szólítja az olvasásba merült embert, hogy ér-

ti-e, amit olvas. Ez nem akadékoskodás, mert a héber nyelvet, szent nyelvként akkor már csak szakkörökben ismerték, tanulták, gyakorolták; az idegennél ez fokozott odaszánást feltételezett! Akkor is, ha az a „könyv” görögül íródott, az sem volt az ő anyanyelve! Kérdésre a válasz nem elutasító, inkább segítséget kérő. Bevallja, hogy nem érti; – hacsak – „valaki” meg nem magyarázza neki; s máris elindulhat a termékeny beszélgetés.

ApCsel 8,32–40 – Etiópia zsengéje

Az Ézs 53,7kk, az Úr (Jahve) szenvedő szolgájáról szóló részlet volt éppen az, amit a kincstárnok az imént olvasott. Némi rövidítéssel az elején és végén Lukács idézi is a LXX szerint a prófáciát. Két ember ül egymás mellett a hintón (érdekes, hogy kiesik a képből a bakon ülő kocsihajtó személye: 38!), s kettejük beszélgetése olyan alaphelyzet, mely példája lehet minden korok pásztori beszélgetésének, személyes evangelizációjának. Megkapó a kincstárnok közvetlensége, őszintesége, ahogy maga mellé ülteti a gyalogos Fülöpöt és tartózkodás nélkül vallja be, hogy felvilágosításra szorul. Majd pedig, fején találva a szeget, egyenesen rákérdez, hogy önmagáról mondja-e a próféta, vagy valaki másról. Ezt a kérdést felteszi azóta is, s nem tudja igazán megválaszolni a tudományos bűvárolás ma sem. Egy mégis bizonyos: messiási prófécia ez, s aki a maga korában megtestesítette, nevezhető az ŐSZ Keresztelő Jánosának, mert szenvedésével Jézus Krisztus messiási váltsághalálának készítette útját a szívekben. Igazából Fülöp sem válaszol a kérdésre; ellenben ebből az igéből kiindulva hirdeti az evangéliumot a kincstárnoknak Jézus Krisztusról.

Útközben elhaladnak „valami” (valamicske?) víz mellett. A helyet többször is megkísérelték beazonosítani. Ez azért nem lehetséges, mert a fogalmazás nem valami nagy víztömegre utal. Ami mégis elegendő volt a kersztséghez, ha mindketten beleálltak, s Fülöp a markával emelte a vizet a megkeresztelendő fejére. A kérdés, hogy mi az akadálya, már ősegyházi keresztelési gyakorlatra mutat (Oscar Cullmann). Általában megvizsgálták, hogy van-e valami kizáró akadály (vö: Mt 19,14). A 34.v csak az ún. nyugati típusú kéziratokban található, s benne szintén a keresztség előtti hitvallástétel alapformája olvasható. Az egyetlen feltétel, hogy az újszövetségbe belépni akaró „teljes szívvel” (5Móz 6,5) hisz-e, s esetleg egy mondatban meg is tudja azt fogalmazni.

Kijöve a vízből „az Úr Lelke elragadta Fülöpöt” (39). Ez a megfogalmazás sok fejtörést okozott már az írásmagyarázóknak. Nyilvánvaló a rokonsága a 2Kir 2,9k.16; Ez 11,24 próféta-történetekkel, s a válasz is itt rejtőzik. Már a 26.v kapcsán szó esett az Illés-történetekkel lehető hasonlóságról. Ez itt Lukács fogalmazása, aki Fülöpben azonagy Lelket lát munkálkodni, aki a régi prófétákban is működött. Amikor Pállal együtt egyszer személyesen látogatták meg Fülöp evangelista házát, a prófétai Lélek hatóerejének egyik újszövetségi központját ismerhették meg ott (vö: 21,8-14). – Fülöp in-

nét ismét É-ra indult, s Azótoszon áthaladva végigjárta a tengerpart településeit, hirdetve az evangéliumot, míg a palesztinai Cézáréába nem ért. Ezen a helyen majd még Péternek is meg kell győzetnie, hogy a hit ajándéka a más népekből valóké is (10.f).

A barnabőrű kincstárnok pedig örömmel indul hazája felé. Afrika zsengeje, első hírnöke ő ott a Krisztus-hitnek.

ApCsel 9,1–9 – A damaszkuszi úton

A Saul név tudatos választás lehetett az apostol szülei részéről. Büszkék lévén a benjámini eredetre (Róm 11,1; Fil 3,5), a gyermek névadására gondolva, juthatott eszükbe a törzsből származott király: Saul (1Sám 9,1k), s az ő nevét adták neki a körülmetéléskor. A szívébe is ezt a szellemi örökséget csepegtették, s talán nem is gondoltak arra, hogyan lett vége ama neves törzsbeli királynak (1Sám 31). Később az sem zavarta őket, hogy az ifjú testmagassága elmaradhatott a benjámini királyétól. Mesterének, a mértéktartó Gamáliélnek megfontoltságát (5,34kk) félretéve, tör elő Saulból a gyilkos indulat. Igazából most melegszik bele, mert itt már ő a kezdeményező, hogy még Damaszkuszból is hazahurcolja a jézusi „út” követőit. Olyanokról lehet szó, akik az üldözés miatt menekültek oda Jeruzsálemből, különben nem valószínű, hogy a Nagytanács ekkora hatáskörrel szólhatott volna bele a római tartomány hatósági jogkörébe. Hogy a nabateus Aretász királynak mekkora lehetett ott a hatalma (2Kor 11,32), nem tudható pontosan, mellesleg: inkább nehezítette a feladatot; ezért is akarja Saul Jeruzsálembe hurcolni a lefogottakat, hogy szabadabban járhasson el ügyükben.

A légvonalban mintegy 200 km-es – a valóságban tehát jóval többet kitevő út vége felé eshetett meg a nagy fordulat. A 6. szd-ban a 2. mérföldkönnél mutatták a helyet, ahol a feltámadott Jézus elébe állt a fanatikusan célra törő Saulnak. A vakító fényesség csak pillanatnyi bevezetése volt a továbbiaknak; s arra volt jó, hogy Sault a földre kényszerítse. Kétszer kiejtett neve a néven szólítás, az elhívás hőfokát jelzi (1Móz 22,11; 1Sám 3,10). A megdicsőült Úr teljességgel azonosítja magát üldözött követőivel, s ezért, ha Saul őket üldözi, azt Jézus ellen követi el. A kérdésre, hogy kicsoda ő, Jézus az „Én vagyok” ismert kijelentés-formulával felel. Majd pedig közli vele, hogy keljen fel, menjen a városba, s majd ott megmondják neki, mi legyen további teendője. Saul egycsapásra belekerül egy másféle indulat és hatalom sodrásába, mint amilyen eddig tüzelte és hajtotta őt. Fölkelve a földről, nyitogatva szemeit, azt tapasztalta, hogy nem lát; de immár föl se merül, hogy ilyen állapotban visszaforduljon, s ne menjen be a városba. Kézenfogva vezetik be kísérei, akik egyébként hallották a hangot (a Saulét?), de semmit sem láttak. (A további két párhuzamos hely eltéréseit majd a 22. és 26.f-ek során említjük meg). – A háromnapos böjt Damaszkuszban nem tudatos vállalás volt; egyszerűen nem kívánt enni. Sőt talán képtelen is volt rá, hogy ételt, italt vegyen magához. Összefüggésben is lehetett az óember

halálával, s majd az új feltámadásával, ahogy Jónás 3 nap és 3 éjjel volt a hal gyomrában (Mt 12,40), prófétai utalásként az Emberfiára. Saul itt kezd testében és lelkében azonosulni Jézussal, s lesz majd belőle Pál, azaz Paulus, vagyis „kicsi”, s az nem testalkatára tekint, hanem arra, hogy az apostolok között a legkisebb ő (1Kor 15,8k; Ef 3,8; 1Tim 1,15k). „Saul” immár nem üldözi „Dávid”-ot!

ApCsel 9,10–19a – Tájékozottság

Anániás személyén át bepillantathatunk a damaszkuszi keresztyének lelkiségébe. Vélhetően ő is az ottani zsinagógák valamelyikéhez tartozott. Látható továbbá, hogy Jézus ottani tanítványai nem szakadtak még ki régi közösségükből, azaz nem utasították ki őket a különböző zsinagógákból. Hajlamosak lennénk rá, hogy az első idők ama keresztyéneit kizárólag a menny felé tekintő szenteknek képzelnénk el. Bizonyára várták az Urat, de szellemi frissességgel minden őket érintő ügyben kiválóan voltak tájékozottak, s ez nemcsak Damaszkuszban lehetett így. Ebből eredően előzte meg Saul a híre, s erről „sokan” (13) tudtak, mármint viselt dolgairól, s hogy milyen meghatalmazással érkezik a városba. – Mindezt elmondja Anániás az Urnak, mégis tájékozottságát aláveti ama közlésnek, amit az Ur közöl vele látomásban Saulról. Evégből kell elmennie Júdas házához az ún. Egyenes utcába. Az útvonal ma is K-Ny-i tengelye a városnak; s a házat, hogy melyik volt az, az utca Ny-i végén mutatják meg az érdeklődőknek. A tarzuszi Saul ott imádkozik, s e mostani közléssel egy időben ő is látomást lát Anániásról, aki bemegy hozzá és ráteszi a kezét, hogy lásson. Menj el, mondja újból az Ur, s beszél Anániásnak arról, hogy milyen rendeltetéssel terhelte meg jövőendő választott „edényét”, hogy népek és királyok, meg Izráel fiai között kell – szenvedések közepette –, hirdetnie a Jézus Krisztus nevét. Izráel fiaihoz tehát a pogányok misszióján át vezet az út, ámbár a gyakorlatban majd mindig, legelőbb is a zsinagógákba fog menni. – Aki eddig, rövid idő alatt oly sok szenvedést okozott a Krisztus-követőknek, élete egész idejében viselni fogja, Krisztus tanújaként, a szenvedések keresztjét.

Anániásnak nincs több ellenvetése. Meggyőzötve, szabad szívvel nyit ajtót Saulra, s máris ráteszi kezét, s csak ezek után mondja el, miért jött. Már azt is tudja, hogy Jézus megjelent neki az úton. Küldetésének célja, hogy Saul újra lásson és megteljen Szentlélekkel. Abban a pillanatban megnyílik Saul szeme, s újra lát. A hirtelen változást a pikkelyek leesésével fejezik ki a tudósítás. Van ennek nyelvi előzménye is a Tóbiás (apokrif) kv-ében (11,12k), melyet az ősz Károli fordítás „halhéja”-ként fordít. – Elolvasható a Vizsolyi Biblia hasonmás kiadásában -. A három napot az őember halálával, s az új feltámadásával hoztuk összefüggésbe. A pikkely, ami itt nem hályogot jelent, valami összefüggésben lehet a keleti népeknél elterjedt szokással, hogy a halott szemére egy-egy pénzdarabot, vagy ezüst lapocskát tettek. Azt olvassuk továbbá, hogy megkeresztelkedett

(lehet, hogy már ott a háznál?), s utána evett és erőre kapott. Ez a mozzanat pedig a Jairus leányának feltámasztására emlékeztet, amikor Jézus meghagyta, hogy adjanak neki enni (Lk 8,55). Ime két további összefüggés a halállal és a feltámadással. – Újjászületés és megtérés meghalás Krisztussal és feltámadás Ővele együtt!

ApCsel 9,19b–31 – Üldözöből üldözött

A kv. nem tartalmazza az apostol teljes élettörténetét; főként arról kíván szólni, hogy megtérése után milyen határozottsággal áll elő, s vallja meg Krisztus-hitét. Ezért Damaszkuszban és Jeruzsálemben is hamarosan elkövetkezik, hogy a minapi üldöző maga is üldözötté válik. Kezd beteljesedni, amiről Anániásnak is beszélt az Úr, hogy megmutatja Saulnak, mennyit kell az ő nevéért szenvednie (16). Ez a „megmutatom” példázatos erejű, azt jelenti, hogy rajta fogja demonstrálni azt mások előtt, de neki magának is. Meglehet, hogy e fejleményben munkál Isten igazsága is, hogy aki üldöző volt, meg kell ismernie az üldözött sorsát; de Pál ezt soha nem érezte büntetésnek, inkább tekintette a szolgálattal együtt járó sorsnak és következménynek, amit erős lélekkel, ha nem is kifejezetten boldogan, vállalt és el is hordozott az Úrért.

Ezen a részleten is szemlélhető, hogy nem életrajz, amit Lukács elénk ad. Egybevetve ui. a Gal 1,17-3,10 levélrészlettel az itt közölteket, a 15,29-ig 3 (Gal 1,18) + 14 (Gal 2,1), összesen 17 esztendőnek kellett eltelnie. Ez pedig szinte ugyanannyi idő, mint amit a továbbiakban kv-ünkben és az apostol leveleiből jobban ismerünk –, mondja az egyik írásmagyarázó. Nehézséget okoz továbbá, hogy hová is illesszük be mind a 3, mind pedig a 14 esztendőt. Zavarba ejtő a Gal 1,17 Arábia neve, ahová első damaszkuszi tartózkodása után ment. Bizonyosnak látszik, hogy a nabateusok országáról van szó (esetleg fővárosáról, Petráról?), onnan tért vissza megint Damaszkuszba, amikor az nabateus kézre került (Kr.u 37). Ez a 3 év lehet a 23-25 háttérben: a „jó néhány nap” Arábiában. Majd visszatér Damaszkuszba, ahonnan aztán menekülnie kell (2Kor 11,32). A 26-29 jeruzsálemi tartózkodása nem lehet azonos a Gal 1,18k látogatásával, amikor csak Péterrel, s az Úr testvérével, Jakabbal találkozott; kv-ünkben ennek nincs nyoma.

Saul tehát erőteljesen cáfol rá korábbi életére, s a róla még mindig terjengő hírekre; s immár arra fordítja képzettségét, hogy meggyőzően bizonyítsa Jézus Messiás voltát. Az ellene készülő merénylet terve kitudódik, mint ahogy a kv-ben minden hasonló terv időben derül ki. Ezek vezérlésében az Úr Krisztus hatalmát ismerve fel, – a bajt megelőzendő, a tanítványok egy (szalmás)kosárban eresztik alá a damaszkuszi várfalról (2Kor 11,32), kijátszva a kapukat őrző fogdmegeket. – Közel hasonló eset áll elő Jeruzsálemben is, tetézve a nehézséggel, hogy a keresztyének is kételkedve fogadják, míg Barnabás kezességet nem vállal érte. Láthatóan Saul főként görögül

beszélt és vitázott hallgatóival, míg aztán onnan is távoznia kellett. Ekkor Cézareán át hazament Tarzuszba. – Szembeötlő a keresztyének talpraesettsége és gondossága, s hogy Pál nem kereste minden áron a mártíriumot. Olykor halni könnyebb(nek tűnik) Krisztusért, mint a mindennapokban élni érte és követni őt, s ezt senki előtt nem szégyellni! – Tegyük rá próbát!

ApCsel 9,32–43 – Épülés – gyógyulás – élet

A 31.v arról beszél, hogy Saul megtérésének jótékony hatására megszűnt az üldözés, és Júdeában, Galileában és Samáriában a keresztényeknek békességük volt. Láthatóan esztendőik teltek el közben, mert É-i irányban már kiépült gyülekezetek léteznek, holott Galileáról még egyáltalán nem esett szó eddig. Megakad továbbá a tekintetünk az esz-ú fogalmazáson: „Az egyháznak...”, amit nem is lehet másként fordítanunk. Van tehát már egységes egyházszervezetre utaló törekvés. Ezek a gyülekezetek természetesen zsidókeresztények. – Samária már színezi az összképet, s a mélyben már érik valami új, ami aztán Kornéliusz megtéréséhez vezet. Előbb pedig Pétert győzi meg az Úr, hogy az üdvösség lehetősége más népeket is megszólít. Az egyház épüléséhez szervesen kapcsolódnak új fölismerések befogadása; a hitbeli látás szélesre tárulása és mélyülése. Mindez pedig aközben formálódik ki, személy szerint Péterben, mialatt végiglátogatja az összes gyülekezetet. A külön is említett két helység a Sáron síkságon a tengerpart közelében található.

Lidda az első útba eső település a (Földközi – korabeli néven talán Nagy-) tengertől kissé K-re. Nincs részletezve, miként talál Péter az Éneász nevű bénára. A szűkszavúság ellenére, sejtethetően véletlenül, de nem isteni vezetés nélkül. S hogy emögött isteni előkészítés dolgozik, észlelhető a név töről metszett görögségéből. Lehet, hogy ez az ember nem is volt zsidó; s ez máris prófétai jeladás, a hamarosan bekövetkező (10.f) cézárei fölismerés kezdeménye. – Péter, Jézus nevében felszólítja, hogy keljen fel és vesse meg az ágyát (vagy: terítsen meg magának). Gyógyulása jellé lesz az egész környék számára és Sáron lakói, akik jöttek, hogy saját szemükkel győződjenek meg róla, „mind” megtértek az Úrhoz.

A vezettetés tovább folytatódik, s már fölsejlik, hogy a végcél majd Cézarea lesz. Egyelőre azonban még Joppéba kell Péternek tovább mennie, mert ott van immár kiterítve holtan egy buzgó tanítvány – egyszeri előfordulása (hapax legomenon) a mathétria, nótanítvány meghatározás; tehát ilyen is létezett az ősegyházban, mint ez a Tábita névre hallgató krisztus-követő asszony. Családi állapota nincs közzölve, de hangsúlyos, hogy sokat áldozott az özvegyek gondozására és sajátkezüleg is munkálkodott alsó-, és felsőruhák készítésével a támogatandók segítésére. Az általa készített ruhák felmutatásával meggyőzően tanúskodnak erről a megsegítettek is „a felső szobában” és siratják a megholtat. Péter mindenkit kiküld, s viselkedése hasonlít az 1Kir 17,17kk; 2Kir 4,32kk halott-támasztásaira. Letér-

delve könyörög; sőt feltámasztó szavai eszünkbe juttatják a jézusi „Talitha kúmi” (Mk 5,41) fölserkentő parancsát. Az élet, nyilvánvalóan átmeneti, de jelszerű győzelme Tábita feltámasztásában, erősíti a „szenteket és özvegyeket”, tehát azok hitét; híre pedig sokakat hitre segít Joppében. – Nincs külön kiemelve Péter útján a Lélek vezetése, de jelen van pásztori szándékában, a véletlennek tűnőben is, s a segítségül hívásban. Péter ezeket követi, s a halál meghátrál.

ApCsel 10,1–8 – Az istenfélő Kornéliusz

A rabbik kétféle prozelitát különböztettek meg: az igazság(oság), v. a szövetség prozelitáit, akik teljesen elfogadták a zsidó vallást és körülmélték; kevésbé körülhatárolható kötelezettséget vállaltak a kapu v. ideiglenesség prozelitái. Ők az ún. Nóé-előírásokat tartották meg: nem tiszteltek bálványokat, nem gyalázták Isten nevét, a hamis tanúságtól őrizkedtek, nem öltek, nem követtek el házasságtörést, nem ették vérevel együtt a húst; viszont nem vállalták a körülméltedést. Vélhetően Kornéliusz esetében e második típusú prozelitáról beszélhetünk, tehát ez van az „istenfélő” nevezet háttérében. Ehhez képest kegyességére nem a tilalmak megtartása volt jellemző csupán; mert cselekvően élte és gyakorolta a szeretet parancsának mind Istenre, mind pedig a felebarátra tekintő rendelkezéseit. Erre, ilyenekre mondta Jézus a törvénytudónak: „tedd ezt és élni fogsz” (Lk 10,28). Nemcsak ő, de háza népe is kegyes életet élt, Kornéliusszal együtt. E körhöz – a kor ismeretében – oda kellett számolnunk a szolgálkat is. Sőt Kornéliusz hatása kisugárzott a parancsnoksága alá tartozó katonákra is. Imádság, alamizsnák: pénz és természetbeniek egyaránt tanúsították őszinte kegyességét, és másokat fölemelő emberségét. Mindent elmond a háromtagú küldöttségnek, s úgy küldi őket Péterért. Megtehetette volna, hogy szűkszavú ridegséggel rájuk parancsol; istenfélelemből eredő más-ság ismerhető fel abban, ahogy mindenkit embernek néz. – Isten is számontartja mindezeket.

A 9 óra tkp. délután 3, az esti áldozat ideje volt (3,1), s kiváltképpen alkalom az imádkozásra. Erről itt nincs kifejezetten szó. Meglehet, hogy az angyal belépte megelőzte őt az imádkozásban. Éppen készülhetett hozzá, s a küldött máris néven szólítja. Amint meghallja nevét, meg is retten. Lehet, hogy nincs különösebb jelentősége, de az angyali közlésben fordított a sorrend: imádságai és alamizsnái emlékeztetően jutottak fel Istenhez (vö: 3Móz 2,2). Az emberek javára tett segítőkész áldozatnak Istenhez feljutó illata van (Zsolt 141,2; Fil 4,8; Zsid 13,15k). Mégsem az érdemek, inkább az őszinte istenkeresés alapján szemelte ki Isten őt, hogy Kornéliusz, megismerve Krisztust, példázatos tanítássá válhassék Péter számára, amikor annak házában kapu nyílik az üdvösségre a pogány népek számára is.

Péter esetében nem mellékes mozzanat az sem, hogy Joppében egy Simon nevű tímárnál szállt meg. Az illető nyilván zsidókeresztény, de foglalkozását tisztátalannak tartották. Tekintsük ezt újfent

véletlennek? Bizonyára több annál. Péter itt már akaratlanul is edzi magát annak elfogadására, hogy ne mondja tisztátalannak azt, amit Isten megtisztított (15). Vezetetés van megint abban is, hogy a látsábeli kijelentés éppen abban a házban adatik neki. Erre ugyan nem tér ki a különben részletes elbeszélés. – Aki az ige uralma alá adja magát, annak a véletlennek tűnő esetlegességek is a vezetés eszközeivé válhatnak.

ApCsel 10,9–16 – Péter révülete

Meghökkentőnek tűnhet a „révület” annak kifejezésére, amit korábban elragadtatásnak fordítottak. Pedig hát nem Péter ragadtatik el valahová, hanem inkább helyébe jön a látás. Még az is lehet, hogy ott a lapos háztetőn ki volt feszítve egy lenvászon, védekezésül a tűző nap ellen. A látásnak, ha nem is ehhez, hiszen nincs is rá támpont a szövegben, de a készülő fejleményekhez számos szállal van kötődése. A rév-ülés fogalmának közös ősi gyökere van a héber ruah és az arám ruha fogalmakkal, (Szent)lélek jelentéssel, s ha mai használatban más-más irányba fejlődtek is, bátran össze lehet kötnünk őket, s így erőteljesebben fejezheti ki azt is, hogy ez a látás a Szentlélektől való volt.

Kornéliusz küldöttei már úton vannak Joppé felé, s ekkor támad Péterben a gondolat, hogy vonuljon félre és imádkozzék. Mindez déltájban történik. Az időpont – a 3. (2,15) és a 9. (3,1; 10,3) órával szemben –, nem volt imádság ideje a zsidó kegyességi gyakorlatban, sőt még étkezési időpont sem volt. Netán szieztáztak ilyenkor a déli hőség miatt. Péter megéhezésében még az is közrejátszhatott, hogy esetleg böjtölt aznap. Egyébként kétszer ettek a nap folyamán, rendszerint reggel és estefelé. Ha pedig így van, akkor mind a böjtben, mind az imádkozásban van valami nem tudatos előkészület az egyelőre nem is sejtett látásra, s az azt követő látogatásra. – Zavarba ejtő lehetett, hogy Péter gyomrában, ájtatosságra készülvén, maró éhség támad. Micsoda szentségtelen érzés ez a testemben! Pörölhetett magában teste kívánsága miatt. De nem szégyellte és kiáltott, hogy adjanak hamar ennie valamit, mert elnyomhatatlan éhséget érez. – (Eszembe vágódik itt hajdani intézeti társam, aki szédelegve érkezett meg az iskolából, s rendkívüli éhségére hivatkozott. – Megértették, s hamarabb kapta meg az ebédjét). – Amint várnia kellett Péternek az ételre, máris elfogta a révület. Egy nagy lepedőfélét látott, hívhaná talán vitorlának is, a négy sarkán kötéllel aláeresztve, s benne a föld mindenféle állata, csúszómászója, s madara nyüzsgött. Aztán egy hang felszólítja, hogy ölje és egye; teljes ellentétéként a 3Móz 11,41kk rendelkezésének. Méghozzá úgy nyersen egye? Képtelenség! Tiltakozik, hogy világéletében nem evett semmi közönségeset, vagy tisztátalant. A kettő egyet jelent, így viszont hangsúlyt kap Péter elborzadása. Egykor így tiltakozott a próféta is (Ez 4,14), hogy tisztátalant egyen. A hang újból utasítja, s Péter tudja, hogy az Úr a hang gazdája (14), amikor szól, hogy amit az Isten megtisztított, az neki, mármint Péternek, nem tisztátalan; s mindez háromszor

ismétlődik, nyomatékokat adva a látás fontosságának; s aztán az egész lepedő, vagy edény mindenestől visszaemeltetett az égbe. Nemcsak arról van itt szó, hogy Isten tisztának mondja a tisztátalan, hanem tisztává is tette, ami tisztátalan volt, s evégből nyilvánítja (3Móz 13,13) minden teremtetett állatát (1Tim 4,4) tisztának –, jelül a népekről, akik közé el kell majd vinniük az evangéliumot.

ApCsel 10,17–23a – A küldöttek célhoz érnek

A 17. és a 19.v péteri töprengése a látottakon a lélek lehiggadása irányába mutat. A „tűnődött”-ként fordított szóban még ott a felzaklatottság, s a zavar; az „elmélkedés” igéje már rendeződő érzésekre és elmélyülésre enged következtetni. Kezdte fölfogni, hogy a megtapasztaltaknak (látás és hallás) áttételes üzenete van. Már a második isteni közlésben adott volt a támpont: „amit... megtisztított”. Ez az „amit” nemcsak a tiszta és tisztátalan állatok közötti különbség eltörléséről szól (de beszél arról is!), hanem egyben túl is mutat elsődleges jelentésén és Isten népe jövődjében sejtet valami alapvető változást. Eme pontig juthatott el töprengésében Péter; többre nem is volt idő, mert lent a kapunál hangos kérdezősködés volt hallható. Személye után érdeklődtek a megérkezett küldöttek. Jövetelük célját mégsem tőlük hallja meg először, hanem a Szentlélek mondja meg neki, hogy három (jelentősebb kéziratokban: két) férfi keresi őt. Nincs pontosítva, hogy miként közölte vele ezt a Szentlélek. Elég legyen annyi, hogy hallotta, s jól fel is fogta. Szinte minden megleendő fontos mozdulatot közöl vele: kelj fel, menj le, s eredj el velük! Hallván az utasításokat, a beprogramozás hasonlata jut hirtelen az eszünkbe –, a hasonlat persze sántít. Annyi bizonyos, hogy kimondásuk nem ukáz, de teremtő, a feladat elvégzésére képesítő szó, azaz ige is. Bizonytalankodás, halogatás kizárva, ne tétovázz, mert én küldtem őket! Egyszeriben – számunkra is – Kornéliusz alakja mögül előtűnik a cselekvő Istennek a teremtő, s újjáteremtő szava!

Nemrégvolt ellenérzéseitől végképp feloldva, nyitott szívvel megy le Péter hozzájuk, – mai szóval: bemutatkozik: ő az, akit keresnek, s megkérdezi, mi volna az az ügy, ami végett jöttek. Ők pedig beszámolnak arról, milyen utasítást adott a „szent angyal” a gazdájuknak, Kornéliusznak. Szavaikban annyi a bővítés, hogy tanúságot tesznek gazdájuk igaz és istenfélő voltáról, amit igazolhat „az egész zsidó nép” jó bizonyága. A bemutatás tartalma némileg hasonlít ahhoz, ahogy a kapernaumi századost ajánlották a segítségre Jézus előtt a küldöttek (Lk 7,4k). Ezúttal is felvillan előttünk egy békésebb és kiegyesúlyozottabb, előítéletektől mentesebb együttélés képe, ami (Galileától eltekintve) a vidékre lehetett inkább jellemző, és persze Cézarára, mert ott igazán a rómaiak voltak az urak, de Kornéliusz sem élt vissza helyzetével, rangját fitogtatva. – Mondhatnánk, hogy ennyiféle isteni közbeavatkozást mellőzve Isten maga is elmondhatta volna Kornéliusznak, hogy mi az üdvösség útja a Krisztusban, de

ő azt akarja, hogy az evangélium jó híre emberi közlés útján jusson el embertől emberig!

Péter megéhezett, enni kért, de mind ez ideig el is felejtett enni – ahogy Jézus is elfelejtett inni, az ételt meg szelíden elhárította a Jn 4. f-ben -. Most azonban behívja látogatóit, s bizonyára együtt fogyasztották el a számára készült ételt, sőt ott is szállnak meg éjszakára. Pogányok egy zsidó házában. Már ez is óriási előrelépés (vö: Jn 18,28).

ApCsel 10,23b–33 – Joppéból Cézareába

Az eddig egymás sarkába lépő események itt már kiegyensúlyozottabban követik egymást. A küldöttek pihennek egy éjszakát; Péter pedig útra készül. Láthatóan több szemtanút, meg kísérőt is szándékozik magával vinni. Így csatlakozik hozzá még 6 férfi (11,12), akikkel aztán másnap indulnak útnak. Kuriózumként említhető, hogy esetleg a feleségét is vitte volna Péter magával erre az útra is (vö: 1Kor 9,5), mivel Kornéliusz mellett sincs említve a családja, ami nem azt jelenti, hogy az „ők” (48) körébe nem értendő a háza népe is. – Az 50 km-t is meghaladó távolságot nem teheték meg egy nap alatt. Megint tölthettek valahol egy éjszakát, s csak másnap érkezhetek meg Cézareába. Kornéliusz kiszámította érkezésük lehető időpontját, s fogadásukra és Péter meghallgatására népes gyülekezetet hívott egybe. Jelen vannak tehát rokonai és bizalmas barátai. Egy fontosabb kézirat, s még néhány másik, a hiányt érezve, hogy Kornéliusznak kellett tudnia a megérkezés várható időpontjáról, ezért ide iktatva olvashatjuk az alábbi betétet: „Amikor Péter Cézareához közeledett, az egyik szolga előrefutott (mármint a Kornéliuszé, aki a város határánál várt rájuk) és jelentette, hogy (Péter és kísérete) érkezik, Kornéliusz felpattanva kiment eléje...”. Érezzük a fogalmazásból a feszült várakozást. – Teljesen érthető, hogy a háza szinte istenként fogadja Pétert, hiszen angyal jelentette meg, hogy hívassa őt magához. Péter azonban fölemeli vendéglátóját e szavakkal: „Állj fel, én is ember vagyok!”. Mindenkor, s bármely helyzetben ez a helyes és mértéktartó keresztyén magatartás (vö: 3,12; 14,15)! – Az egymással folytatott rövid, de baráti beszélgetés (szynomilein, vö: homília, mint a keresztyén igehirdetés alap-helyzete) rendkívül emberi, közvetlen, s egyben példaszerű. Az ige szolgálainak ekként kell együtt haladniuk és szót váltaniuk egymással a gyülekezetben. Péter sem ajtóstul ront be Kornéliusz házába. Most esetleg csak arról kezdtek beszélgetni, hogy milyen volt az út, s hol szálltak meg éjszakára, s hogy milyen volt az időjárás.

Emberség és közvetlenség nem zárja ki az őszinteséget. Péter utal a köztudott tényre, hogy zsidó ember nem léphet be csak úgy egy idegen házba – eközben kerüli a „pogány”, pontosabban a „népek” kifejezést. Isten azonban „megmutatta” neki, hogy egyetlen „embert” se tartson, vagy mondjon szentségtelennek, vagy tisztátalan-nak. Íme, hát beérett a vele közölt látás és üzenet magvetése; minden kétséget kizáróan érti és vállalja a közösséget azokkal, akiket Isten már megtisztított, holott ők ezt még nem tudják. Nem csupán

őbenne végezte el Isten a munkáját, hanem előkészítette azokat is, akik előtt most szólania kell. – Előbb azonban megkérdezi, mi okból hívták őt magukhoz. Kornéliusz beszámol a fénylő ruhás „férfiú” látogatásáról, s útmutatásáról; s most ennek nyomán vannak itt mindannyian, vendégek és egybehívottak „az Isten színe előtt”, hogy meghallgassák azt, amit az Úr Péterre bízott.

ApCsel 10,34–43 – Személyes vallomás – személyes üzenet

Megtehetette volna Péter, hogy a teljes ismeret látszatát keltse hallgatói előtt, akik az ajkán csüggték. De nem! Személyes vallomással kezdi mondanivalóját: igazából most értette meg, hogy az Isten nem személyválogató... Az üzenet hirdetése tehát a személyes fölismerés prizmáján át sugárzik szét. Ezért hitelesen emberi, Szentlélektől való és meggyőző. Hallgatói szinte a születés pillanatában érhetik tetten Péter teljes megvilágosodását, azaz hogy minden nép között kedves Isten előtt az, aki féli őt és igazságot cselekszik. Az a fölismerés, hogy Isten nem személyválogató, az 5Móz 10,17-ből ered, megtalálható még a Róm 2,11; Ef 6,9; Kol 3,25 helyeken. – Az ÓSZ is azt hirdeti, hogy Izráel által minden népet magáénak mondott az Isten (2Móz 19,5k), ők maguk az első zsenge voltak a népek között. Hasonló megy végbe most is. Kornéliusz és köre az első zsenge, a zálog a fogláló, az első fecske a népek soraiból. Mialatt Isten megragadja őket, új korszak kezdődik el a népek üdvösségre jutásával. Az pedig, hogy „igazságot cselekszik”, jelenti a szövetségszerű magatartást és a rászoruló iránti könyörületet.

A személyes hangú vallomás után a krisztusi váltságműnek olyan összegezése olvasható a továbbiakban, amilyenhez mind a kv-ben, mind az egész ÚSZ-ben alig van fogható. Sorrendbe szedve, csak utalásszerűen emelhetjük ki hitvallás-számba vehető megfogalmazásait: Róla tettek bizonyosságot már a próféták is (43). Figyelmet kelt a 37.v: „Ti tudjátok, mi történt...”. Vajon valóban tudják? Lehet, de retorikailag is nagyszerű gesztus, ahogy általa a közlendő ismeret köré vonja hallgatóit. – Beszél aztán Keresztelő János keresztségéről, majd a Szentlélek által fölment názáreti Jézusról, aki szertejárt és jót tett, az ördög igájában vergődőket pedig meggyógyította, „mert az Isten volt vele”; itt átüt az Immánuél (velünk az Isten) nevezet. Isten ígét küldött általa, s ő békességet hirdetett. Krisztus halálában és feltámadásában elvégeztetett a váltság. Ezt már az Atya jobbján ülő megdicsőült Úr hitében hirdeti. Ezért emeli ki mindjárt az elején (36), hogy ő mindenek (v. a mindenség) Ura. Erről pedig ők a hiteles tanúk. A „mi” talán nem is a vele érkezett testvéreket jelenti csupán, hanem őt és apostoltársait, de a többi szemtanút is, akik látták mindazt, amit Jézus a „zsidók tartományában és Jeruzsálemben”, tehát az egész országban tett. – Mégis megölték őt; nem részletezi, hogy kik tették. Az Isten tette itt a döntő, azaz hogy feltámasztot-

ta harmadnapra, s megadta, hogy megjelenjék. Nem mindenkinek ugyan, hanem azoknak, akiket erre kiválasztott; érdekes fordulat: „akik együtt ettünk és ittunk vele”, mármint a Feltámadottal. Az úrvacsora hiteles folytatásaként, s hozzá kapcsolódik a gyülekezeté is. Ez a Jézus fog visszatérni élők és holtak bírójaként. – S végsőre megint a személyes, megszólító hangvétel: aki hisz őbenne, bűnbocsánatot nyer. – Az igehirdetés egyszerre személyes és tárgyyszerű közlés!

ApCsel 10,44–48 – Pogányok pünkösdje

Hangos megnyilvánulásai is voltak a hallgatónak a Szentlélek kiáradása nyomán, ezért csak a péteri beszéd vége felé képzelhető el a Lélek rájuk „hullása v. esése”. A jelenség saját pünkösdi emlékeiket idézi fel bennük. Ebből tudható meg, hogy Péter „körülmetelt” kísérői is mind ott voltak az első pünkösdön. A hasonlóság, sőt azonosság minden kétségen felüli. Ezért e mostani esemény vehető a pogányok pünkösdjének. Mint ahogy az aratási „hetek ünnepén” mutatták be az első lisztből készült két, kovásszal sült kenyeret (3Móz 23,17), a mostani Lélek-vétel szerint Kornéliusz és rokonai, meg baráti köre tekinthető a pogány népek első zsengejének, amit majd követi a többi.

A sorrend azonban sokakat zavarba ejthet, mert itt előbb van a Lélek vétele, s csak utána a keresztség. Lehetséges, hogy Péter kísérői végezték el a sakramentális befogadást, de nincs részletezve, hogy ez miként történt. Inkább az hangsúlyozódik ki, hogy a „körülmetelésből valók” elámulnak, hogy pogányokra is kitöltetett a Szentlélek ajándéka. Ez arra inti őket, hogy a Lélek kiáradásának itt jelszerű ösztönzése, biztatása is van. Mind a nyelveken szólásnak, (az 1Kor 14,22-vel ellentétben) mind egyéb megnyilvánulásoknak a 11-15. f-ekre tekintő, s arra előkészítő serkentése és biztató nyomatéka van, – Péternek és kísérőinek címezve –, hogy igenis megnyitható, sőt megnyitandó a pogányok, azaz a többi népek előtt is a tanítványi közösség ajtaja! Isten ennek érdekében fordítja meg ezúttal a sorrendet, s előzi meg a Lélek keresztsége a víz keresztségét. Péter pedig és kísérői ezzel kész tények elé állítja majd a jeruzsálemieket. Mindez arra tanít, hogy mindig késznek kell lennünk arra, hogy Isten ajándékait az általa megmutatott (sor)rendben fogadjuk el, ami olykor széttöri a megcsontosodó formákat. József is rosszállásának hangot adva akarta sorrendbe rakni apjának keresztbe tett kezeit, de Jákób nem engedett neki (1Móz 48,17kk). Vigyáznunk kell, hogy Istent is fölülbírálni óhajtó okoskodásaink ne gátolják áldásainak ama sorrenjét, amit ő szabad döntése szerint esetleg a megszokottól eltérő rendben határoz meg, s adja át azt gyermekeinek.

Egy kis mosollyal nyugtázhatjuk, hogy miként szorítja sarokba Isten elsőrenden tulajdon küldötteit úgy, hogy kénytelenek bevalani egymás között: nem tagadhatjuk meg a vizet „ezektől”, ha már megkapták a Szentlelket. Tetszik, nem tetszik – meg kell tenniük, kényszerhelyzetben vannak, kibúvó nincs! Még pontosabban: nem „akadályozhatják”, nem tilthatják el a vizet tőlük. Itt ismét a jelleg-

zetes „akadályozni” (kolyein) kifejezés található (8,36), mint amikor Jézus gyermekeket fogad magához (Mt 19,14; Mk 10,14; Lk 18,16), s inti övéit, hogy ne tiltsák el, ne akadályozzák őket; ami aztán súlyt adó érv is a hívő szülő(k) gyermekei megkeresztelése mellett.

Péter egyre bátrabb a frissen megtért cézáreaiak iránti közösségvállalásban, ezért, kérésükre még néhány napig velük is marad, s taníthatta őket szükséges ismeretekre. – Ennyi feltételezést elkövet-hetünk.

ApCsel 11,1–10 – Felháborodás és meggyőzés

Az egyik írásmagyarázó arról beszél, hogy nem véletlenül előzi meg egy halott feltámasztása Péter (9,36kk) találkozását Kornéliusszal, mert a pogányok tisztátalansága kb. a halott tisztátalanságának felelt meg a zsidó szemléletben. Evégből még fokozás is érvényre juthat e sorrendben, mert Kornéliusszal együtt az egész rokoni és baráti kör kap bebocsátást Isten népe közé. Ezért a látomásban külön jelentősége van annak, hogy sok és mindenféle állatot látott Péter egyszerre nyüzsögni a lepedőfélében, s mindre szóló a parancs, hogy ölje és egye. Ennek előrebocsátásával érthetjük meg azt a halatlatlan botrányt, amit legelőbb is Péternek és útítársainak, most pedig a Júdeában és Jeruzsálemben lévőknek is meg kell emészteniük. S ez indokolja Péter részletes elbeszélését mindkét Istentől kapott látásról.

Az 1-3. v-ek sejtetni engedik, hogy a jeruzsálemi gyülekezet korántsem volt mindenben azonos nézetben. Az 1.v szerint az apostolok és a Júdeában lévő testvérek meghallották, hogy a pogányok is befogadták Isten ígését. Ebből kitűnik, hogy mindennek ellenére örvendetes újságként fogadják a hírt. Amikor aztán Péter felmegy Jeruzsálembe, nekitámadnak a „körülmetelésből valók”, – ezek mintha rigorózusabbak lennének. – Bizonyial azonosak ők a 15,1.5 „némelyek”, „néhányan” csoportjával, akiknek az Úr (fél)testvére, Jakab lehetett a vezetőjük (vö: Gal 2,12). Előállnak és szemére hányják Péternek, hogy körülmetéletlenekhez ment be, sőt együtt evett velük, ami már a megnyújtott ott-tartózkodásához kötődhetett. Úgy-hogy Péternek védekeznie kell, s ennek során számol be látomásáról.

Nekünk pedig még az is eszünkbe juthat, hogy nem volt-e már korábban is példa rá, hogy Izráel határain kívül is kötelez a misszió? Ebbe az irányba mutatott Samária és az etióp kincstárnok megtérése (8.f). Ne feledjük, hogy végső soron a vallási elhatárolódás itt a döntő, aminek a körülmetelés volt a jele. Samária vélhetően még mindig belül esett ezen a körön. Az etióp főember pedig kivételes, de biztató esetnek vehető, bár ő is a prozeliták 'kapu'-ban várakozó csoportjához tartozhatott. Olybá vették, mint a mesés Sába királynőjét, aki messze földről érkezett, hogy hallja Salamon bölcsességét (1Kir 10). – A föntiek okán hangsúlyozódik éppen itt többször is, hogy miként vélekedtek a „körülmetelésből valók”.

A péteri látomás ismételt elbeszélése nem követi szolgai módon az első; s éppen ebben van életszerűsége; amelyben az első változathoz képest árnyalati eltéréseket fedezhetünk fel. Érdekes módon

most nem beszél éhségről. Az imádkozás és révületbe esés közvetlenül követi egymást. A lepedő leereszkedése minden kétséget kizáróan neki volt szánva, mert egészen eléje terült, s ő még pontosabban meg is nézte, hogy mi nyüzsg benne. Mindez a meggyőzést segíti.

ApCsel 11,11–18 – Az igazság utat tör magának

Amíg a 10.f harmadik személyben fogalmaz, addig itt maga Péter beszél; elmondva természetesen az evangelista közlésével; mégis közvetlenebb eljárás és új elemek is előtűnnek benne. A küldöttek megérkezése gördülékenyebb, s Péternek nem sok ideje marad a töprengésre. A 11.v az egyik kéziratban tsz: „a ház előtt, amelyben voltunk”. Eszerint kísérői, látogató körútján, végig vele voltak. A Lélek indításában itt határozottabb az ellenvetéseket feloldó, kétségeket kizáró parancs.

Most derül ki, hogy Péter nem egymaga áll a néki szemrehányást tevők előtt, vele van „ez a hat testvér is”. Számuk talán nem különösebb jelentőségű, de tanúskodáshoz fölöttébb elég. A döntést is együtt vállalták, amikor bementek „annak a férfinak a házába”, aki mindjárt el is mondta, hogy az angyal milyen utasítást adott neki. Lehet, hogy még annak is van jelentősége, hogy az angyal Kornéliusz házában állt meg előtte (13; 10,30). Mert ha Isten angyala nem átalott belépni egy pogány házába, Péter és társai miért vonakodtak volna! Ez egyébként nem hangsúlyos a közlésben, mégis – hogy a házában jelenik meg, abban van valami utat egyengető mozanat. Az angyal utasítása magyarázattal is szolgált, hogy miért kell Pétert magához hívnia. Olyan ígéret fog hallani tőle, melyek által mind ő, mind egész házanépe megmentetik, azaz üdvözül. – Álljunk még meg a háznépnél. Vessük egybe, kik is voltak ők valójában. Itt jobban körvonalazódik Kornéliusz családja, de a szolgálkon és bizalmas katonáin kívül még baráti köre is ide sorolandó. Ezt ne feledjük, amikor egyebütt is háznéről hallunk (16,15.31kk; 18,8)!

Korábban a Szentlélek kiáradása a péteri beszéd végére tevődött, de ezek szerint Péter már a beszéde kezdetén észrevette a Lélek kitöltését, s az igen hasonlított az első pünkösdre. Járulékosan itt az is a lényegre tapint, hogy bírálóival közös élményük volt az első pünkösden. Most éppen az a megoldandó feladat, hogy új meg tapasztalásait is sikerüljön Péternek közössé tennie. Evégből idézi előttük, amit Jézus mondott nekik mennybemenetele közelségében, hogy hamarosan Szentlélekkel fognak megkereszteltetni (1,5). Hivatkozás az Úr ígéretere e pillanatban döntő érv lehet. Mivel pedig Kornéliusz háza népe ugyanazt az ajándékot kapta, mint ők kezdetben (15). Ez a „kezdetben” is figyelmet keltő, arra utalásként, hogy az új teremtes akkor kezdődött el; – „ki vagyok én?” kérdezi Péter, hogy akadályozzam az Istent. Itt ismét az „akadályozni”, a már korábról ismert kulcsfogalom, ill. ige olvasható. Érvelése közben Péter fordít

a fogalom alkalmazásán; nem azt mondja, hogy nem akadályozhatta őket, hanem, hogy Istent nem akadályozhatta. Érvelése lefegyverző, semmit nem lehet ellene vetni. Mert az igazság ellen semmit nem lehet tennünk (2Kor 13,8).

A bírálók és akadékoskodók meggyőzettek és megnyugosznak. Sőt dicsőítik Istent, hogy alkalmat adott a pogányoknak is a megtérésre és a hitre.

***ApCsel 11,19–24* – Befelé a Római birodalomba**

Rápillantva a korabeli Római birodalom térképére, szembeszökő, hogy Jeruzsálem mennyire a peremen helyezkedett el; s máris érthetőbbé válik, hogy a misszió, s vele a keresztyénség terjedése miért indult el É felé erőteljesen. Ny felé is terjedt, de arrafelé a tenger volt. Ciprus szigete, aztán É Afrika, a nagy egyiptomi (alexandriai) és cirénei (a mai libiai Tripoli helyén) zsidó kolóniák révén hamar találkozhatott az evangéliummal; – a jeruzsálemi zsinagógák hatására, akár szembeszegülve vele (6,9), vagy pedig befogadva és tanítvánnyá válva. Erről főként az É-i irányú terjeszkedés során beszél az ige. Sajnos, a galileai misszióról szinte semmi nem tudható meg, lehet, hogy a szikárius szélsőség ottani elharapózása miatt; ami aztán a vereség felé sodorta az egész országot, – amelyből minden szélsőséges fanatikus szükséges okulást vehet ma is! – Viszont a Mt 28,10-ből, s a Jn 21 során következtethetünk rá, hogy ott is volt keresztyén misszió, s Jézusnak a több mint 500 testvér előtti megjelenése is ott történhetett (1Kor 15,6). – E mostani részlet arról tudósít, hogy az István vértanú igehirdetése és mártírhálála nyomán támadt üldözés sokakat szétszórta, s messzi vidékekre is elsodort. Ciprus szigete is említve van, tehát hajókon is menekültek, egyebekben pedig városokban igyekeztek talajt fogni maguknak. Leginkább kézenfekvő volt az említett É-i irány, tehát befelé a birodalomba, de még mindig Szíria római tartományon belül. Elérhető közelségben voltak még a föníciai városok, s főként Antiókhia. Még az ókor után érdeklődők között sem eléggé tudott, hogy ez a város milyen jelentős központ volt a maga félmilliós lakosságával. Róma és Babilón után az akkori (ismert) világ harmadik legnagyobb városa volt, megelőzve még Alexandriát is.

A menekülő, s Jeruzsálemet talán végképp elhagyó ciprusi és cirénei zsidókeresztyének nem tagadták le hitüket; sőt magyarázatát tudták adni, otthont és megélhetést keresve, hogy miért váltak földönfutókká. Antiókhiaba érve görögök előtt is beszéltek meggyőződésükről. – Hogy valóban görögök, vagy pedig hellenista műveltségű nem zsidók voltak-e, nem vehető ki pontosan a tudósításból, de némelyeknél termékeny talajra hullott a tovább adott ige, és eljutottak az Úr Jézusba vetett hitre, mert az Úr keze és neve (4,30) a bizonyágtévőkkel volt; hitre jutnak, megtérnek sokan. Mindez bizonyítással hosszabb időt vehetett igénybe. Hírük eljutott Jeruzsálembe, ahonnan a gyülekezet kiküldi Barnabást, hogy győződjék meg személyesen a dolgok állásáról és hozzon hiteles híreket róluk. Bar-

nabás már máskor is bizonyította (9,27), hogy kritikus helyzetekben lehet hagyatkozni rá. Lévén ciprusi származású (4,36) görögül is jobban tudhatott, mint a 12 apostol közül bármelyik. – Megérkezvén, nagy örömmel tapasztalja Isten kegyelmének munkáját közöttük. Nemcsak ellenőríz, de maga is épít és misszionál, „rátermett” (ez jobb megoldás, mint a „derék” fordítás) ember volt, mert hitel és Szentlélekkel volt telve. – Ott van jó eredmény, ahol a lelki munkás nem önmagához, hanem közvetlenül az Úrhoz köti a szívek szándékát.

ApCsel 11,25–30 – Kialakuló új központ

Egyszer már kiállt Barnabás Saul mellett, s ez lélekben megerősítette Sault –, akit Pálnak is hívnak, mondja a 13,9 –, amikor a görög nyelvűekkel vitázott (9,27kk). Talán az akkori események elevenednek meg Barnabásban most, hogy ismét eszébe jut Saul, s elindul, hogy megkeresse. Görögül kellene ezúttal is szólni és helytállni, és képzettségénél fogva Saul erre igen alkalmas volna. Rá is talál annak szülővárosában, Tarzuszban. Saul ekkor már túl van 3 éves arábiai tartózkodásán. Abban az időben ő szűkebb pátriájában tevékenykedett, É-Szíria és Cilicia vidékén; az utóbbi Tarzusz tágabb környékét jelenti. Mindez beletartozik abba a bizonyos 14 évbe (Gal 2,1, s esetleg a 2Kor 12,2 is), amiről vajmi keveset tudunk. Mire várt Saul? Röviden és velősen: Határozottabb hívásra! Megtérése előtt eleget ment saját feje és mérhetetlen indulatai mentén, amíg a neki megjelenő Jézus föl nem tartóztatta! Új életében gyökeresen megváltozott; csak hívásra, indíttatásra, Lélek vezetésére volt hajlandó szedni a sátorfát és menni, s ez csak halogatottan következett be számára – most! Ennyi a rejtély titka, s nem több! „Mert nem az a megbízható ember (azaz: a kipróbált), aki önmagát ajánlja, hanem az, akit az Úr ajánl” – írja ő maga a 2Kor 10,18-ban. – Túl minden hallgatáson, vélhetően ez volt az egyszerű oka eddigi visszahúzóadásának, miközben egyszer megfordult, szinte inkognitóban, Jeruzsálemben (Gal 1,18k).

Most azonban egycsapásra bekövetkezett a nyilvános szolgálat ideje. Barnabás magával viszi, s egy esztendőn át együtt dolgoznak Antióchiában. Munkájuknak köszönhetően képződik a városban nagylétszámú gyülekezet, s vele adva van egy újabb központja a keresztyénségnek, főként pogányokból letteknek. Nevet is itt kapnak; kívülvalók nevezik el őket krisztianuszoknak. A „Krisztushoz tartozók” elnevezésben a tulajdonnév mintegy istennév; zsidók ezt inkább melléknévként „fölkent”-nek értették. Az ősibb központ, Jeruzsálem, s az új között közösséget ápoló, oda, és visszaáramló mozgás indul meg. Így érkeznek próféták Jeruzsálemből Antióchiába. Úttörő szerepet vállalnak ők is, láthatóan kevésbé zavarja őket a pogányokból lett újdonsült testvériség. Ebben is méltó örökösei ők az ŐSZ korai próféták csoportjainak, akik, mondhatni, nemzetközi nyitottsággal közlekedtek frontokon és népeket elválasztó határokon át, s tevékenykedtek pl. Szíriában (2Kir 8,7kk). – Nem tudjuk, hogy hány tagja volt a csoportnak, de egyikük, Agabosz, előállt (vö: 21,10k). Valószínűleg gyülekezeti összejövetelen állt föl az

1Kor 14,29kk szabályozta rend szerint, s megjövendölte a palesztinai vidéket sújtó éhínséget. Az „egész föld” itt szűkebb jelentéssel értendő Szíria római tartomány déli részeire, különben nem tudták volna tartósan segíteni Antiókhából a Júdeában lakókat. Klaudiusz császár idejében több aszályos év is volt; főként a 46-48 esztendőket sújtó szárazság következményeiről lehet szó, amit még inkább nehezített, hogy 47-48 szombatév volt (ha egyáltalán megtartották). – A prófécia nem kelt riadalmat, de segítőkész felbuzdulást ébreszt a Júdeában lakók megsegítésére. Bajt megelőző, s enyhítő előrelátásban mutatkozik meg az igazi testvériség.

ApCsel 12,1–5 – „...Mint ámítók és (mégis) igazak” (2Kor 6,8)

„Abban az időben” az előző f-nél korábbi időszakot jelöl. – I. Heródes Agrippa ui. – aki előbb Kaligula, majd pedig Klaudiusz császár barátja volt, éppen az utóbbi kegyéből lett 41-ben Júdea királya is -. Mivel pedig már 44-ben meghalt (23). Ezek az események 41-44 közé helyezendők. Lehet, hogy mindjárt jeruzsálemi hatalomra jutása kezdetén igyekezett, saját felfogása szerinti rendet teremteni, s egyben keresni a zsidók kegyét is. – Az első üldözés, mint láttuk, a görög anyanyelvű zsidókból lett keresztyéneket érte Jeruzsálemben, ami akkor (8.1) még elkerülte a héber (arám) anyanyelvűeket. Úgy látszik, most éppen ezek ellen fordul a magát immár nyeregben érző Heródes indulata. Uralkodva Júdeában is –, római fennhatósággal a háta mögött –, most akkora országot mondhat magáénak, mint volt egykor nagyapjáé, Nagy Heródesé.

Ellenséges indulatú túlkapásairól szinte csak tömondatokban tudósít Lukács, az író. A „némelyek” nem sejtet túl nagy létszámot. S inkább gyülekezeti tagok lehetnek, lehet benne azért tudatos kiszámítottság: nézzük csak! Mi fog történni, ha megleckéztetem őket egy kicsit. Aztán vérszemet kap a fenevad. S belelendül, hiszen ki lehet ebrudalni ezeket innen! S második fordulóban kiemel egyet az apostolok közül. Jakab az, az első tanítványok egyike (Lk 5,10). A hagyomány tudni véli, hogy Heródes vele együtt testvérét, Jánost is kivégeztette, de erre semmiféle megbízható adat nincs. Az viszont bizonyított, hogy a karddal végrehajtott kivégzés a rómaiaknál gyilkosoknak járt ki, s olyanoknak, akik egy várost félrevezettek. Az utóbbi lehetett Heródes mondvacsinált indoka. Mikor aztán látta, hogy a kemény kéz politikája némelyeknél tetszést arat, merész húzással a gyülekezet fő irányítóját, Pétert is elfogatja és börtönbe zárja. Veszedelemes fogolyként őrizteti, négyszer négy ember váltja egymást éjjel; kettő szorosan mellette van, kettő pedig a bejáratokat őrzi (6.10). A kirakatpereket szokták így előkészíteni.

Kiszámítottság lehetett abban is, hogy éppen kovásztalan kenyerek ünnepe van. A zsidó húsvét Niszán 14-én a páskaünnepel kezdődött és a kovásztalan kenyerek napjaival folytatódott 21. –ig. Ezen a ponton bizonytalan az ünnep megjelölése. Mégis kivehető az összefüggésekből, hogy Pétert mindjárt a hét elején elfogták, de vártak, míg az első frekventált nap elmúlik, talán éppen a páska éjszakája. A gyülekezet éppen akkor imádkozik Péterért. Heródes

azonban nem akart kiszaladni a hétből, mert „a nép” akkor már szétszéledt. A nép elé vezettetés (4) nagyon emlékeztet a Jn 19,13 alapján, esetleg a kövezett udvaron, a Gabbatán történetekre. A lefolytatandó eljárás szándéka eszerint a Jézus-pert utánozná, egy kis módosítással, tekintettel a zsidók érzékenységre, azaz, hogy ne a páska napján folyják le a per. Ördögien kifundált, céltudatos tervnek látszik a Heródesé, mégis – akaratlanul – vele arra szolgáltat példát, hogy a tanítvány részesedhet Mestere „pohará”-ból (Mt 20,23).

ApCsel 12,6–11 – Isten közbeavatkozik

Egy korábbi esetben (5,18k) az Úr angyala éjszaka már megnyitotta a börtön ajtaját „és kivezette” az apostolokat. Akkor a feltámadással állítottuk párhuzamba a történeteket. Péter mostani szabadulásának is van ilyen oka és lendítő ereje; adódik azonban itt még egy összefüggés. Már ama előbbi alkalommal is a „kivezetés” igéje, s annak az Istennek szabadító mozdulata volt fölismérhető az angyal által, aki népének egykor ekként mutatkozott be: „Én az Úr vagyok a te Istened, aki kihoztalak... a szolgaság házából” (2Móz 20,2). Ami ott netán csak fogalmazásbeli hasonlóság volt, ezúttal kétségtelen egybeesés; mert ami történt, belőle érthető meg igazán, hogy Heródes a „páskaünnep” után óhajtotta Pétert a nép elé vezetni. A gyülekezet pedig éppen azt az éjszakát töltötte ébren és imádkozva (4k). Tehát jó okkal feltételezhetjük, hogy a 6.v éjszakája, ami megelőzi a másnapra tervezett nyilvános pert, ugyanaz az ünnepi éjszaka! Nem az az igeszerű eljárás tehát, hogy észokokkal kíséreljük meg magyaráztatni, hogy miként történhetett a csodálatos szabadulás, hanem, fölismerve az események ünnepi egybeesését, kimondjuk, hogy Isten, aki egykor kihozta népét Egyiptomból, most újból bizonyítja hűségét és szabadító hatalmát! A gyülekezet ekkor még megülte a zsidó ünnepeket is. Péter kihozatala börtönéből jelenti azt is, hogy az újszövetség korában is töretlenül folytatódik tovább Isten szabadításainak sorozata. – De pillantsunk bele a részletekbe.

Péter – két katona között, s talán hozzájuk is bilincselve –, alszik. Nem lebecsülendő a nyugodtsága! Az Úr szabadító angyala pedig odalép hozzá és világosság támad a cellában. Meglepő közvetlenség szövődik mozdulatába, ahogy megböki Péter oldalát. Ember szokott ilyet tenni a barátjával, vagy társával. A lehulló bilincsek zaja fölébresztette volna az öröket, de erről szó sincs, s ebben van valami hasonlóság megint a feltámadással, ahol is Jézus sírjának őrzői olyanokká váltak, mint a holtak (Mt 28,4). – Az angyalnak úgy kell minden egyes mozdulatot vezényelnie, miután Péter fölserkent, mint amikor a még félig alvó gyermekét öltözteti a szülő, s esetleg mondja is neki sorban, hogy mit vegyen fel. A 9.v meg is magyarázza, hogy Péter azt hitte, látomást lát – álomban vagy félálomban. – Nem tartható fel pontosan, hogy a belső őrség azonos-e az ajtó előttivel; a második őrség meglepte még szigorúbb őrizetet is sejtet, mint csak 4 őrt. A belső ajtó megnyílása nincs említve, a külsőé igen. Az angyal előtt nyílik a vaskapu. Péter csak követi; „aztán lementek a hét lépcsőn”, fűzi hozzá az egyik kézirat – a hely ismeretében. Lehet, hogy

az ún. Antónia-erődben volt a fogda. Majd egy utca következett, s ott az angyal eltűnt; ennyire volt a felhatalmazása.

Péter meglepetten összegez, utólag fölismerve, mi történt vele. A „most tudom” ugyanaz a fordulat, mint volt a 10,34 során.

ApCsel 12,12–19 – Találkozás a gyülekezettel

Csábító a gondolat, hogy János-Márk anyjának a háza ugyanazon hely, ahol Jézus az utolsó vacsorát fogyasztotta el tanítványaival; és nem kizárt, hogy így is van. Kérdés ui, hogy Péter miért nem máshová megy, pl. a nem tanítvány Jakabhoz, aki ekkor már a gyülekezetben nagy tekintélyt vívott ki magának. Neki csak üzent, s voltaképpen ezzel át is adja neki a gyülekezet vezetését (17). Mehetett volna a többi apostolhoz, bár közülük is lehettek jelen ennél a háznál; mégis kissé hiányoljuk őket. Kikövetkeztethető, hogy több háznál is tartózkodhattak közösség-szerűen, hiszen az üldözés miatt nem lehetett zavartalanul összejönniük a templomban. Nem sok olyan magánház lehetett Jeruzsálemben, főként keresztyéneké, ahol többen is elfértek. Azt se feledjük, hogy éppen páska éjszakája van, amit családi és baráti körben ünnepeltek meg ebben az időben újfent úgy, ahogy róla a rendelkezés szólt (2Móz 12,4). Mindezekből immár érthető, hogy Pétert éppen ide vitte a lába. Bizonyára ez volt egyébként az a házi gyülekezet, ahová ő is tartozott. El sem képzelhető, hogy – ha tehették –, ne ragaszkodjanak a gyülekezetben ama házhoz, ahol az úrvacsora szereztetése végbement.

Micsoda éjszaka lehet; s nemcsak a páska okán! Pétert elfogták, s ők bugón könyörögtek érte. Talán a szabadulásáért nem is mertek imádkozni, s ekkor zörgetnek; a lélegzetük is elállt! Ki lehet az? Eredj! Nézd meg, ki az! S küldik Rodét. Szolgálók gyakori nevét viselte, mint egy Julcsa. – Mint aki maga is átélte, oly életszerű, hogy röviden és szorongva kérdez, s a válaszadó hangjából ráismer Péterre – tehát otthonos volt Péter ott –, erre beszalad, hogy megmondja, az ajtót meg elfelejti kinyitni. (Ilyet magam is átéltem 1946-ban, a fogságból visszatérve). Az is jellemző, ha nem is dramatizáljuk túl, hogy most imádkoztak Péterért, s hallván, hogy a kapu előtt áll, egyszerűen nem hiszik el. Hogy angyalának vélik, mutatja hitüknek népies vonásokkal átszőtt voltát. Pedig előszeretettel tételeznénk föl az első keresztyénekről valamiféle mintaszerűt, meg fennségeset – ámbár Jézus is beszélt angyalokról (Mt 18,10). – A zörgetés ismétlődik, s ekkor már többen is kimennek (egyedül senki sem merészkedett odamenni?). Meglátva Pétert leesik az álluk. Meglepetésük felkiáltásokban is megnyilatkozott, mert Péter int, hogy hallgassanak, s aztán elbeszéli, hogyan vezette ki az Úr a börtönből. Íme, a valóságos szabadítás páska éjszakáján; nem egyszerűen a régi utánzataként, hanem frissen és mindig a szükségnek megfelelően. Isten ezt ma is megteszi, akarata szerint! – Velük üzen Péter Jakab-

nak. Ő az Úr (fél)testvére. Neve és személye itt említődik először a kv-ben, s a Gal 2,9.12. –ben már a három oszlop: Jakab, Kéfás (Péter) és János sorrendben olvasható. Talán a megölt Jakab (2) helyére választották az azonos nevűt? A „testvérek” a gyülekezet többi része. Mi volna az a „más hely”, ahová távozott – (családostól)? Vélhetően ide csatolandó a 9,32-10,48. Katolikus testvéreink azt mondják erre, hogy ekkor ment Rómába. Annyi mondható rá, hogy egyszer biztos, hogy elment oda. Mindenesetre ide még visszatér (15,7) – Péter menekülésének reggelre ki kellett derülnie. Nagy a riadalom, s Heródes részéről a felháborodás, de bottal üthetik a nyomát. – Az őrséget ért büntetés pedig a halál.

ApCsel 12,20–25 – Heródes vége

A föníciai városok mezőgazdasági termékek tekintetében függtek a termékeny É-Palesztinától (vö: 1Kir 5,23; Ez 27,17). A 20.v történelmi adatára egyébként azért volt szüksége az írónak, hogy vele is erősítse Heródes jellemzését, aki hajlamos volt rá, hogy még az élő fába is belekössön; nem meggyőződésből, inkább szeszélyből, hogy aztán –, feljutva csúcsra –, alkata és sorsa a gyors hanyatlás és ítélet felé sodorja. Bizonyára szándékosan került éppen ide Heródes halála, a gyülekezet némely tagjának meghurcolása, a Zebedeus-fi Jakab megöletése, Péter lefogása, majd csodálatos szabadulása zárásaképpen. Az események egyébként is ekként követték egymást.

Heródes halálát csupán azzal indokolja Lukács, hogy „nem Istennek adta a dicsőséget”, vélhetően gondolt egyéb okokra is, de nem részletezi, nehogy bárki is személyes bosszút feltételezzon a keresztyének részéről; mondjuk, hogy úgy kell neki, megérdemelte! A „késedelmes szólas, késedelmes harag” (Jak 1,19kk) Isten igazságának enged szabad utat. – Legyen mindenkor higgadt önuralmunk, s indulatainkat tegye helyére a mindenki iránt tanúsítandó szeretet. A keresztyének legyenek Lélek által fegyelmezett és vezetett emberek!

I. Heródes Agrippa pusztulását Josephus is leírja; s tanulságos összehasonlítást tennünk a Lukács és az ő beszámolója között, mely szerint: a Cézáreában tartott ünnepségre az egész tartományból sok tekintélyes ember gyűlt össze: (cirkuszi?) játékokat tartottak, azt ünnepelve, hogy helyreállt a béke a tengerparti városokkal. Másnap a király színezüst ruhában jelent meg, s hatását fokozta a rátűző nap fénye. A hízelgő nép Istennek nevezte. (Hogy mit izzadhatott és fuladozott, s ez is okozhatta rosszullétét és halálát!). A király, fölpillantva, egy baglyot látott ülni a feje fölött egy kötélen, s ezt baljós jelnek vette, megérezvén hamari végét. Altestében máris fájdalmak tünetkeztek; nem telt bele öt nap, s vége lett. Halála előtt önkritikusan beszélt főemberei előtt. Halála után viszont a nép minapi hízelgése gyalázkodásba csapott át, s megalázták a családját (A zsidók története XIX kv. 8-9.f). – Lukács azt mondja, hogy az Úr angyala sújtott le rá, s ez megint távolról emlékeztet az egyiptomi csapásokra. – A kérdésre, hogy ha a nép Istennek nevezte, ő tehet róla? Az ige szerint igen, mert felelősek vagyunk a magatartásunk által kiváltott hatásokért is.

Heródes halálával megszűnt az üldözés Jeruzsálemben is. Az Úr igéje növekedett és terjedt. Az egyház növekedése, terjedése ezekben marad hiteles. A hit terjedése sekélyesedést is hozhatna magá-

val, ha egyúttal nem növekszik az ige bennünk és közöttünk. Az ige növekedése gátat vet annak, hogy mi nőjünk meg.

Eközben itt esztendők teltek el, s a 24k két verse behozza a fenti, időbeni visszaöltést, s felcsatlakozik a 11,29 során említett diakóniai segítségnyújtáshoz, amit az antiókhiaiak küldtek Barnabással és Sallal Jeruzsálembe, akik János-Márkot is hozzák magukkal.

ApCsel 13,1–12 – Az út Ciprusig

Az itt felsorolt 5 férfiú az antiókhiai gyülekezet prófétai közössége lehetett, s nem feltétlenül azonos a gyülekezet vezetőivel, nincs ui. hangsúlyozva, hogy ki gyakorolta a kézzelrátételt. Amíg az imádkozást és böjtölést ők vállalták, a kijelentést, hogy Barnabást és Sault kell kiválasztaniuk, az egész gyülekezet számára kapták, s így felhatalmazásuk a gyülekezet nevében ment végbe. Az pedig valószínű, hogy Simeon, Lucius, és Manaén tették a kezüket Barnabásra és Saulra. E kiküldés után fordul a Saul nevezet Pálra (9); – sőt, a 14,4.14 apostoloknak nevezi őket, amit Pál ettől kezdve bátran használ. Mindez pedig azt jelenti, hogy az antiókhiai gyülekezet a pogánymisszió elindításával rangban felzárkózik a jeruzsálemi mellé, s küldöttei apostolok. Patriarchátus is volt ott évszázadokig.

Az ötből három férfiú külön figyelmet érdemlő személyiség. Többen is kiemelik, hogy a Niger főnevesedett melléknév voltaképpen azt jelenti, hogy az illető barnabőrű, esetleg valóban afrikai néger volt. Lucius is afrikai (líbiai). Manaén pedig lehet, hogy leszármazottja volt annak az esszénus Manaemnek, aki a még iskolás (Nagy) Heródesnek megjövendölte, hogy király lesz. Később is találkoztak, amikor Heródes már uralkodott, s Josephus szerint (A zsidók története XV. 10,5) mindig becsülte az esszénusokat. Lehet, hogy innen ered, hogy ez a Manaén egy anyatejet szívott Heródes Antipász tetrarchával, aki nem azonos az 1.v Heródesével; s itt lenne némi nyoma az esszénus – keresztyén kapcsolatoknak. Hányféle eredet, származás és összefüggés, melyek között vaksin tapogatózunk. A lényeg mindezek fölött az, hogy egy közösség ők a Krisztusban; kisebb és nagyobb közügyekben ezúttal is engedve Isten döntésének.

Szeleukia Antiókhia kikötője volt, mintegy 25 km-re tőle. Barnabás ciprusi volt (4,36), talán ezért is indulnak mindjárt a szigetre. Velük van János-Márk is. Szalamisz kikötőváros volt a sziget K-i végén; annak zsinagógáiban hirdették az igét. Majd pedig átszelték a mintegy 200 km hosszúságú szigetet. Páfosz, bár kisebb volt, mint Szalamisz, fővárosnak számított. A római prokonzulnak ott volt a helytartósága. Név szerint Szergiusz Paulusz volt a helytartó. Külön is említve van eszéssége, ami feltehetően előnyt jelenthet az evangélium hirdetése, s befogadása tekintetében is. Magához kéreti a két apostolt, s ott kerül sor váratlanul, az Elimás nevű varázslóval előállt összeütközésre. A mágus név ázsiója ekkorra már leáldozóban volt, jelenthetett egyszerűen csalót is. Pál átlát rajta, megtelik Szentlélekkel, s rövid úton leleplezi gonoszságát és ravaszságát. Amint ki-

mondja, hogy az Úr keze lesz rajta, s megvakul, az már menten be is következik. Homály száll szemeire, s botorkálva keres valakit, aki kézen fogva vezetné őt. Szemtanúként a helytaró elámul és hisz! – Ebben a személyes párviadalban eldőlt, hogy kinek hatása alá kerül a sziget, s e küzdelemben, az evangéliumért, már Pál kezdeményez.

ApCsel 13,13–22 – Kis-Ázsia rögös útjain

Pál és társai Pergéig hajóval mehettek, mert bár a helység nem a tengerparton feküdt, de folyón fölfelé megközelíthető volt. János-Márk innen fordulhatott vissza. Immár Pál irányítja útjukat. Kitűzte az elérendő célt is. D-Galácia É felé ívelő határán épült a pízidiai Antiókhia, tkp. a helyi törzsek elleni védekezés okán, s lett belőle D-Galácia igazgatási központja. Pergében nem vesztegették az időt. A továbbiakban nem olvasunk róla, micsoda nehézségeket kellett leküzdeniük a mintegy 150 km-nyi úton, hegyi ösvényeken fölfelé kaptatva az 1200 m magasan fekvő városig. Ráadásul – sejtethően –, Pál sem volt egészséges. Valami láz gyötörte, esetleg szem-betegség, ahogy erre a Gal 4,13kk utalásaiból következtetni tudunk, s talán még a 2Kor 11,25kk némely részlete is erre az útra tartozhat.

Végre, kitartó vándorlás után, maguk mögött hagyva zord és számukra teljesen ismeretlen vidékeket, megérkeznek. A tudósítás elmondja a lényegét, s érezhető rajta a látogatás hivatalosságának valamiféle jellege. Általában hétfőn és szerdán is volt hétközi istentisztelet a zsinagógákban, de ők megvárták a fő istentiszteletet, a szombatit. Bemennek, leülnek és várnak. Észreveszik őket és értük küldenek. Általában csak egy zsinagógai előljáró volt. De az ige itt valamilyen kollektív vezetést feltételez. Mintha megsejtették volna, hogy a két ember másféle, mint holmi idevetődött idegenek. Küldve vannak, bizonyosan van valami vigasztaló, buzdító mondanivalójuk. Pál ekkor feláll, kezével int. Életszerű a már oldottabb gyülekezeti együttes moraja, hiszen az istentisztelet már túl van a figyelmet igénylő derekas részén: a Tóra és egy választott prófétai részlet felolvasásán. – Az intésre mégis csönd támad. Pál nemcsak a zsidókat szólítja meg, de a kétféle prozelitákat is, az istenfélő nevezet alá fogva egybe mindkettőt.

Szavából meglevenedik az üdvtörténeti múlt, közben a gondolat már előrelelendül a meghirdetendő Krisztusig. – Isten naggyátette, azaz elszaporította népét Egyiptomban, ahonnan aztán kivette őket (ezt a meghatározást már ismerjük Péter megszabadításából). Dajkaként hordozta őket 40 évig a pusztában (5Móz 1,21), kiűzött előlük 7 népet (5Móz 7,1). A Bírák kv. –ének összes adata, hozzászámolva Éli 40 évét (1Sám 4,18), éppen 450 évet tesz ki, ám bár ezen a ponton az ókori számítások eléggé eltérőek voltak. – Saul említése nem minden érzelmi rezdülés nélkül hangozhatott el Pál szájából, lévén ő is benjámini (Róm 11,1; Fil 3,5). Saul 40 éve egyezik Josephus egyik adatával. Netán egy újabb jelzés arról, hogy

Lukács olvasta Josephust? – Amikor azonban az Úr megtalálta Dávidot (Zsolt 59,11; 1Sám 13,14), őt támasztotta szíve szerint való királyként, hogy uralkodjék. A „támasztotta” a feltámadás igéjeként (30.37) már szándékosan egyengeti útját az elmékben a Krisztus feltámadása hirdetésének, s remélt befogadásának.

ApCsel 13,23–37 – Ő nem a romlás virága

Pál fordulópontig érkezik, midőn Dávid után mindjárt Jézusról kezd beszélni, akit Dávid utódai közül „hozott elő” Isten, üdvözítőül Izráelnek. Meghirdetve egy mondatban a döntő üzenetet, innen tekint vissza Keresztelő Jánosra, aki Jézus „bejövetele” előtt már megtérést és megkeresztelkedést hirdetett Izráel egész népének. Ezzel vonja be Pál a hallgatóit is az üdvесeményekbe. – Mindezek hallatán azok sem viselkedhetnek közönyösen, akik itt Galáciában, tehát az anyaországtól jelentős földrajzi távolságban élnek. János indulásakor hangzott el az egyik döntő üzenete, mármint a főt említett. A másik pedig, hogy ő nem a Krisztus. – Megjegyzendő, hogy korai egyezést találunk itt János evangéliuma jellegzetes fordulatóval (25; vö: Jn 1,20k); nem sok hasonló van az egész ÚSZ-ben, azzal a különbséggel, hogy János részéről ezt az önmeghatározást Pál apostol a végpontra helyezi, amikor pályafutását a Keresztelő már befejezi.

Sajátmagukat is belefoglalja azok közösségébe, akikhez az üdvösség emez ígéje „küldetett”. Ismét egy jánosi reminiscencia, aholis az ige és Krisztus azonos (Jn 1,1kk). Ám Jeruzsálem lakói és vezetői nem ismerték fel, s elítélve őt, betöltötték a próféták szavait. Bizony, nyal az Ézs 53-ra gondolt itt Pál. Külön időszerűséget ad e kijelentésének, hogy épp az imént olvastak a zsinagógában a prófétákból. – Ők maguk sem találtak semmi büntetésre méltót Jézusban, akik ítéleztek fölötte; s ez megint szemléletes összegezése a Jézus-pernek –, s mégis követelték Pilátustól, hogy vitesse és veszítse őt el (Lukács gyakori nyelvi fordulata a kv. –ben.Vö: Lk 22,2; 23,32). Mindazáltal csak azt tették meg, ami róla előre meg volt írva. Végül pedig Jézusnak el kellett temettetnie, hogy halála kétségtelenné váljék.

Isten ekkor döntő módon avatkozott közbe és feltámasztotta őt a halálból. Ez után jelent meg többször Galileából származó tanítványainak, akik most is tanúskodnak órála a nép előtt: „Mi is hirdetjük nektek...” ezt, fűzi hozzá. – Nem saját ötlet szerinti vállalkozás az, ami végett ők ideérkeztek; s amiről szólnak. Isten ígéretei teljesedtek be gyermekei számára, azaz „nekünk”; mondható úgy is, hogy nekünk támasztotta fel őt! Felkínálja tehát hallgatóinak, hogy ebben az áldásban részesedjenek. A feltámadás váratlan, de nem előkészítés nélküli tette volt Istennek. Az ígéretek ott vannak a Zsolt 2. és a 16. próféciaiban. Érvelésében egyazon nyomon halad Pál, mint tette volt Péter az első pünkösdőn. Egybevetve Dávid sorsával, aki meghalt, eltemették és teste elmúlást, rothadást látott (2,29kk), az volt

ui. Péter főérve, s most a Pálé, hogy bár Jézus eltemettetett, de az ő teste nem láthatott elmúlást, rothadást. Isten ezért is támasztotta fel őt. A Zsolt 16,10 ezért kizárólag Jézusban teljesedett be!

Miközben Pál erről beszél, törékeny és megviselt testében, legyűrve a megtett út nehézségeit, s következményeit kiiktatva és feledve, felmutatja önmaga létében a feltámadás erőit.

ApCsel 13,38–43 – A döntés ideje

Észrevehetően, Pál döntés elé kívánja állítani a zsinagógai gyülekezetet. Hirdeti neki, sőt tudomásukra hozza (érezhető nála némi hivatalos felhang is), hogy a feltámadott Jézus megbízásából, hordoztatva az Ő erőivel, tárják eléjük most a bűnbocsánat és a hit által lehető megigazulás alkalmát; amit a törvény mind ez ideig nem adhatott meg nekik. – Akik megértették a hallottakat, meghökkenve fogadhatták, hogy eszerint nincs megigazult életük. Itt fogalmazza meg Pál először a hitből való megigazulás tanítását tételesen. S lehet, hogy a fölismerés, mint – azóta is –, oly sok előre lendítő gondolat és üzenet, a helyzet pillanatnyi feszültségéből kipattanó szikraként fogalmazódott meg. Olykor számunkra is akkor kerekedik ki előttünk valami jó fölismerés, amikor elkezdünk a nyilvánosság előtt beszélni róla. Pál esetében innen egyenes út vezet a részletesebb kifejtésig a Gal 2,15-3,29 soraiban. Jótékony hatása is lehet, ha gyülekezetben is valami feszültség támad, s e kihívásra ad Isten úgy feleletet, hogy olykor azt le is kell írunk. Pál levelei is ilyenekből születtek. Mily érdekes, hogy Béreába nem írt levelet az apostol, mert ott jó fogadtatása volt az evangéliumnak, tehát nem voltak problémák (17,10kk). Igaz viszont, hogy Filippibe is küldött levelet; tehát a megértés készsége, a befogadás nyitottsága is hathat ihletően.

Szembesülve immár a megigazulás Krisztusban adott új lehetőségével az antiókhiai zsinagógában lévőeknek vigyázniuk kell, miként hallják, s hogyan döntenek, mert már készül a nagy fordulat, hogy az üdvözítés munkája egy új nép, a pogányokból lett, vagy leendő hallgatóság felé fog fordulni. Lukács e végkifejlet (51) ismeretében fogalmaz; az is lehetséges, hogy Pál is szándékosan állította élére az üzenet sürgetését, a Hab 1,5 igéit véve alapul. A változás annyi, hogy az idézetben, a LXX nyomán, a „népek” helyett „gúnyolódók” olvasható. Vajon tudatában volt Pál, hogy a kiélezett változat milyen nyelvi háttérre rejt magában? Bizonyos helyzetekben lehetséges, hogy mi mondunk valamit, s Isten kétélű éles karddá teszi (Zsid 4,12k) szájunk által az ígét, aminek talán nem is vagyunk tudatában; s ez így van jól, különben csak vagdalkoznánk, mint Péter a kardjával (Jn 18,10k). E fordulóponton Isten ui. olyan korszakot készít elő, ami addig rejtve volt. Egyelőre ezért is rejtje el azt a szemek előtt az itt alkalmazott görög változat. Viszont tekinthető baljós intelemként is azoknak, akik csúfolódva fogadják az ígét, mert hosszú időre megpecsételhetik vele sorsukat. Szinte lebénulva fogják tapasztalni, hogy amit ők elutasítottak, azt a népek, ha nem is egyöntetűen, ör-

vendezve fogják szívükbe zárni. Ezekben telik be a korábbi jézusi prófécia, hogy elvétetik tőlük az Isten országa, s olyan népnek adatik, akik megtermik annak gyümölcsét (Mt 21,43).

Részletezve nincs, hogy milyen hatást váltott ki e kemény beszéd a hallgatókból. Bizonytal megdöbbenést, bár lehet, hogy többen csak sejtették elfogadó, vagy elutasító döntésük horderejét. Kifelé menet kérték az apostolokat, hogy a következő szombaton is szólnak ezekről. A 43.v-ben egybefogva jelenik meg az istenfélők két csoportja: akik még nem vették fel a szövetség jelét, s a prozeliták, akik már megtették. Mindkét csoportból nyomába erednek Pálnak, s Barnabásnak. Őszinte istenkeresésük olyan biztatást kapott, amire eddig is vágytak. Mind ez ideig csak azt hallották, hogy ők ugyan törekvők, de kívülállók, s akadályokon át kell(ene) átmenniük. S íme, váratlanul tárult fel előttük a feltétel nélküli befogadó szeretet. Pál nem várakoztatja a lelküket, hanem kimondja, hogy a kegyelemben már benne is vannak, s immár az a dolguk, hogy maradjanak meg benne. – A feltétel nélküli kegyelem, mert Krisztus váltságában elvégeztetett, rabul ejti, másrészt szabaddá és boldoggá teszi a szívet.

„Ha tehát a Fiú megszabadít titeket, valóban szabadok lesztek,” (Jn 8,36).

ApCsel 13,44–51 – Szakítópróba

Csak sejtjük, mi forrongott a lelkekben egy hétig. Az volt az előzmény, hogy zsidók, prozeliták és istenfélők közül sokan szegődtek a két apostolhoz, kérve a további tanítást. – Elkövetkezik újból a szombat, s szinte az egész város odagyülekezik, ami csak szabadtéren képzelhető el, talán a zsinagóga előtti térre. A sokaság megpillantása irigységet vált ki a zsidókból. Ettől fogva, noha korábban is előfordult zsidók említése, e megnevezésnek egyfajta elítélő színezete is támad, s közrehat benne az állandósult feszültség Pál és népe között. Ő ezt igyekszik magában – s aztán megfogalmazza is –, tisztázni. Ilyen tusakodásból született a Róm 9-11 nagyobb egysége, s ez a bibliaolvasónak is nélkülözhetetlen iránytű, bármikor szembe-sül a problémával. – A kezdeti érdeklődés itt a zsidók részéről mint-ha szétporladt volna az ellenséges közhangulat nyomása alatt, mert a megmaradó gyülekezet, amikor Pálék kénytelenek elhagyni a várost, mintha csak az egyéb népekből jöve lett volna egy közösséggé.

Az elutasítás láttán Pál ismét megfogalmazza azt, amit eddig is követetett a Krisztus hirdetésével. Isteni szükségyszerűség volt ui, hogy rendszerint előbb a zsidóknak kínálta fel az üdvösség feltáruult lehetőségét. Mivel azonban szembeszegülnek; s a fogalmazás e helyütt számukra szinte felbőszítő, hogy nem tartják magukat méltónak az örök életre; s hogy az apostol figyelme ezek után a pogányok felé fordul. – És mégis, már a következő városban, Ikóniumban, legelőbb is a zsinagógába mennek be (14,1). Szóba se jöhet, hogy a keserű düh ragadná Pált magával. Sőt amikor fölcsapnak, mert szándékosan felkorbácsolták az indulatokat ellenük, ők fékezik magukat, s bár a várost elhagyva, lerázzák a lábuk porát, a 14,21-ben meglepve vehetjük tudomásul, hogy oda is visszatérnek. Nem az üldöző ellenfelekre, hanem a hitre jutott, zsenge gyülekezetre voltak tekintettel. Már most az vigasztalja őket; s ez megint a János evangéliumára emlékeztet, hogy az ige tkp. Krisztust jelenti. Pál és Barnabás a fölfedezés örömevel azon örvend, hogy ezen a helyen is, tehát más népek fiai közül is van Istennek öröktől fogva választott népe. Számukra is frissen fejlík fel a „titok”, amiről a Kol 1,25kk beszél, hogy az üdvösség a más népeké is, s azért fogadják el azt, mert Isten így döntött felőlük.

Meglep, de érthető, miért tudták az ellenfelek könnyebben fölingerelni az „istenfélő” asszonyokat. Őelőttük nem állt olyan akadály a csatlakozásnak, mint férfiaknál a körülméltelkedés; tehát viszonyuk a zsidósághoz zavartalanabb, s ezzel kihasználhatóbb volt.

Eltöprenghetünk rajta, hogy miért ezen a félreeső helyen vitte Pál kenyértörésre a vitát. – Jó, avagy rossz döntések történjenek bárhol, messzeható következményekkel járnak.

ApCsel 14,1–7 – Újabb állomás

Lukács arra nem is utal, hogy mekkora távolságra volt Ikónium a pizídiai Antiókhától. Olykor úgy képzeljük, hogy hipp-hopp, már ott is vannak, hiszen az a szomszédságban van. Tévedés! Számolva úttalan-utakkal, a távolság, csak úgy térképről, mintegy 150 km. Az evangelista nem útinaplót közöl, hanem az evangélium megérkezését egy újabb helységebe; s hogy közben az evangélium két követő micsoda erőfeszítéseket tett meg, mellékes szempont. – Megérkeznek tehát Ikóniumba, s együtt bemennek a zsinagógába; némileg hasonlóan a 3,1 közléséhez. Lehet, hogy nincs is szombat. Háromféle népcsoportról volna itt szó, de a „görögök” tekintetében bizonytalanságban vagyunk, hogy népmegjelölés, vagy hellenista zsidókat jelent, esetleg prozelitákat, vagy istenfélőket. Vannak itt aztán pogányok, akiket a zsidók fölingerelnek ellenük. A két munkatárs nem menekül azonnal tovább, sőt hosszabb időt töltenek el ott, hiszen a zsidókból és a „görögök” közül sokan lettek hívókké. Az üldözők ingerültsége is növekszik, nemcsak őket kezdték tettelegességgel fenyegetni, de a gyülekezetben testvéri közösségre jutottakat is. Pál és Barnabás az Úrra hagyatkozott és Isten együtt munkálkodott velük; s adott jeleket és csodákat. Az apostol-páros mostani útját nevezzük első missziói útjuknak, s először kapnak e jelek által lelki megerősítést; de az ige nem részletezi, hogy mik voltak ezek a csodák. Őket megbátorította, ez volt a célja, mi pedig elégedjünk meg ennyivel.

Mert elkerülhetetlen volt, hogy meg hasonlítás ne támadjon munkájuk nyomán. Részükről nem szándékosan, de bekövetkezett a Lk 12,51kk jézusi próféciaja a meg hasonlításról, s a következményeket – látszólag – nekik kell viselniük. Isten azonban vállalja küldötteit, egyik jele ennek, hogy a 4. és 14.v-ben apostoloknak neveztetnek – ők –, s csak e két helyütt a kv. –ben! Az írásmagyarázók, akik e tisztet szigorúan a 12-höz kötnék, azt mondogatják, hogy az elnevezés itt egyszerűen küldöttet jelent, mármint az antiókhiai gyülekezet küldötteit (13,1kk). Isten vigasztalásai mindig fölemelőek az eltiportságból; s ő nagyvonalúbb, tágabb a szeretete és a megbecsülése, mint a mi besorolásaink. – Bocsássuk meg egymásnak e szöveglehetőségeket!

Az ellenük felcsiholt közfelháborodásban egyaránt vesznek részt különféle nációk, s a zsidók vezetői. Véltetően az érdekeiket látták veszélyeztetve (vö: Jn 11,48). A bántalmazás tettelegességet jelent, ahogy Jézus beszélt a maga meggyalázásáról, harmadszor jelentve szenvedéseit (Lk 18,32). Nem vehető ki a szüksézsavúságokból, hogy

mennyiben vált a fenyegetettség tényleges inzultussá; nyílt szidalom és becsmérlés bizonygyal elhangzott. A megkövezés talán nem is hivatalos kivégzésként fenyegette őket, lehet szó spontán megdobálásról. A dúló-fúló tervek azonban megint időben jutnak tudomásukra és elhagyják a várost; tartották a frontot, ameddig lehetett. – Menekülésük nem megfutas a jövő feladatai elől, sőt újabb lendület az evangélium hordozásában Likaónia, a galáciabeli tartomány területén. Litra onnan DNy-ra esett, mintegy 40 km-re, s onnan Derbe közel 100-ra. Ami földrajzi értelemben visszavonulásként hat, a misszió szemszögéből előretörés volt. Istennek is van stratégiája; s tőle kapott bölcsességgel a menekülés az előre-menekülés lehetőségét tárja fel előttünk, s így is kínálkozik a tovább-vivő út! A keresztyén egyházak is megélték ezt a 20. szd második felében. – Mindig arra van előre, amerre Isten vezet, s a megítélés, vagy elmarasztalás dolga is az övé. Ámbár sosem lehet Ővele takarózni! – Van személyes felelősségünk is!

ApCsel 14,8–18 – Váratlan fordulat

A Lisztrában történt gyógyítás emlékeztet a 3,1kk során olvasható gyógyításra. Ez az ember is, aki hallgatta Pált „anyja méhétől fogva sánta” volt. Pál rátekintett, s látva, hogy van hite, hogy meggyógyulhat, hangos szóval felszólította, hogy álljon lábaira egyenesen, mire az felugrott és járt (3,8). Kétségtelen a két eset hasonlósága, csak itt vélhetően pogány ember a gyógyult. Mindkettő figyelmet felkeltő jeladás, hogy elérkezett az üdvösség ideje és alkalma. A korábbi eset a zsidók számára címzett jeladás volt a templomban. Emitt, Lisztrában pedig a népeknek adatik jel ugyanerről. Az összegező: „hallgatta Pál beszédét” azt feltételezi, hogy beszélt is Pál a hallgatók előtt Jézus Krisztusról. – Péter ama korábbi gyógyításával egybevetve, mintha Pál most nőne fel apostoli tisztében Péter és a többi apostol mellé, úgysis, mint a pogányok apostola (Gal 2,7k)! A 14.v ugyan Barnabást is e tiszttel illeti, de Pál az, aki beszél és gyógyít.

A gyógyulás kétségtelen ténye felkavarja a város hamgulatát. Most léptek az apostolok vallási értelemben is igazán pogány közegbe, s míg eddig az áskálódás és a nyílt üldözés ellen kellett védekezniük, most váratlanul, embert nem illető felmagasztalás szándékának kell elejét venniük, ámbár e hangulatot aztán könnyű lesz ismét ellenük fordítani. (16). Hellén műveltségű vidékeken szerte, éltek legendák arról, hogy Istenek emberi alakban látogatták meg az embereket. S most, hogy ez a csoda történt, fellángolt Lisztrában a vélt fölismerés, hogy a magasabb növésű (?) Barnabás lehet Zeusz, másikkuk, aki beszélt, tehát Pál, pedig Hermész lehet. A városkapuk előtt épült (Zeusz) templom papja felbuzdul ezen, s bikákat vezettet elő, koszorúkat is hoznak, s máris áldozni akarnak a földön-járó isteneknek. Mivel a sokaság eddig likaóniai nyelven beszélt, a két apostol késve értette meg, hogy mit is akarnak. Felfogva végül szándékukat, máris a tömeg közé futnak, tiltakozásuk jeleként saját ruhájukat megszaggatják, s csak nagy nehezen képesek megakadályozni, hogy nekik áldozzanak. A sokaság érthetett némi görögöt is, mert aztán arról beszélnek előttük, hogy ők is hozzájuk hasonló emberek, s ez megint csak hasonlítható a 3,12-höz. Nemcsak tiltakoznak ellene, hogy nekik áldozzanak, de kifejtik azt is, hogy éppen ezektől a hiábavaló dolgoktól kell az élő Istenhez térniük, aki mindeneket teremtett. Ő eleddig elnézte, hogy mindenki megy a maga-választotta útján. (A „tudatlanság ideje” lejárt Izráelnek: 3,17; a továbbiakban pedig a népeknek: 17,30), ámbár Isten, tudatlanságuk ellenére, a természetben kijelentette, megmutatta jótévő gondoskodását eddig is.

A becsmérő és megalázó üldözés és a fölmagasztaló dicsérgetés kísértései között kell az evangélium embereinek, emberi szóval hirdetniük Istennek mentő üzentetét a Krisztus Jézusban.

ApCsel 14,19–28 – Gyülekezetgondozás – veszélyekkel

A 13,49 szerint az Úr igéje elterjedt az egész tartományban, amit vélhetnénk Lukács általánosító megjegyzésének, ha az ellene állók féktelen felháborodása nem figyelmeztetne rá, hogy valós veszedelmet láttak Pál és Barnabás tartománybeli működésében. Mert képesek utánuk menni 150, s még további 40 km-t, ami részükről sem lebecsülendő teljesítmény; őket viszont a düh ösztökéli: a körmükre kell nézni ennek a két akárkinek, s minden áron megakadályozni veszedelmes tanításuk terjedését; ha meg szükséges, el kell tenni őket láb alól. Nem babra ment a játék; a fenyegetést a maga véres valóságában kell látnunk! – A minap még az őket istenítő tömeg, a bujtogatásra ellenük fordul. Barnabást valahogy kevésbé találják veszélyesnek, Pált tekintik főkolompосnak, és veszedelmesebb is arra tekintettel, amit nekik hirdetett. Megsemmisítésével igazából az általa hirdetett üzenetet szeretnék eltiporni. Megkövezése (2Kor 11,25) nem szabályos zsidó peres eljárás nyomán következhetett be, inkább rövid úton végrehajtott agyonverési kísérlet lehetett. Pál ájulása valós, de hatott közben a természet ösztönös védekezése is. Ilyen állapotban vonszolják a városon kívülre, s hagyják ott temetetlenül, ami ráadásaként még holtában is átkozott állapotot jelentene.

Ekkor jelennek meg a tanítványok, róluk eddig nem is tudtunk, de íme, vannak és cselekvőkésesek. Körülveszik Pált, aki felkél és visszamegy velük a városba; ott tölt egy éjszakát, s másnap mennek el Derbébe; a távolság közelíti a 100 km-t. Szinte felfoghatatlan, de a feltámadás ereje hordozza ezt a két embert! Az újabb helyen végzett munkájuk gyümölcse Gájusz és Timótheus (20,4). Aztán még egyszer visszatérnek Lisztrába, nem riasztja őket, ami ott történt velük. A kegyelem hordozó erején túl, az idegeik és inaik is kötélből vannak – véljük. Majd pedig Ikónium és Antiókhia jön sorra, mindahány veszélyessé vált hely számukra, de mindenütt tanítványok, gyülekezetek vannak, s azokat erősíteni kell! Sejtethetően, azoknak is nehézségekkel kellett szembesülniük, hitük miatt. Biztatásul és a személyes hitvallástétel, a szenvedésekben kikristályosodott meggyőződés összegezéseképpen is iktatódik ide a szó szerinti idézet Páltól: „sok nyomorúságon át kell bemennünk az Isten országába!” (22). Örülhet minden keresztyén, ha ebben része volt; s szégyellje, ha gyakran kereste a könnyebbik utat.

Gondolnak a gyülekezet alkotmányos megszervezésére is. Elöljárókat választanak kézfeltartással; esetleg kézrátétellel, böjtölve és imádkozva. A visszaút során munkálkodnak még Pergében is; nem sietnek, nem rettegnek, míg maguk mögött hagyják Kisázsiát; s aztán irány Antiókhia, ahonnan újukra bocsátották őket. – A gyülekezetben beszámolnak a végzett munkáról. Isten tett velük, s általuk nagy dolgokat, minden dicsőség az övé, a hit lehetőségére ő nyitott kaput a népeknek. – Az ajtót mindig Isten nyitja, de nekünk kell, nem vonakodva, belépnünk rajta.

ApCsel 15,1–5 – Küldöttség Jeruzsálembe

Már kétség sem fér hozzá, hogy pogányok is válhatnak Krisztus-követőkké, ahogy az el is dőlt, amikor, látomása útján Péter meggyőzetett felőle, hogy lépjen be bátran az evangéliummal Kornéliusz házába (10.f; 11,18). A zsidó emlőkön nevelődöttek azonban nehezen képesek szabadulni attól, hogy mégis kell(ene) magának az embernek is teljesítenie valamit ahhoz, hogy üdvözljön. Ha pedig a gyülekezet az ŐSZ népe helyébe lép, s vannak közöttük szép számmal zsidók is, úgy a pogányoknak is feltétlenül fel kellene venniük a körülmetélés jegyét, hogy teljes jogú tagjai lehessenek az üdvözlők közösségének. E követelmény propagálói Antiókhia indulnak, hogy ott ezt a tanítást és igényt hirdessék. Pál és Barnabás nagy vitába kerül velük, ami viszályá nő. A felfordulást elsimítandó, vitát eldöntendő, küldöttséget menesztenek Jeruzsálembe az apostolokhoz és vénekhez. Valószínűleg közöttük van Titusz is. – Hogy mennyiben tartozik erre az eseményre a Gal 2,1kk, az vitatott. A történeti probléma eldöntetlensége nem befolyásolja a párhuzamosnak tűnő két igeszakasz megértését külön-külön!

A küldöttség nem rohan hajszoltan Jeruzsálembe. Ezek az emberek nem idegesek, békességet ad nekik a hit bizonyossága. Van valami nyugodt derű, s egyben pásztori felelősség abban, ahogy végigutazva Föniciát, meg Samáriát, mindenütt elbeszélik a népek között tapasztalt vágyakozást és megtérést. Mindenki örömmel veszi tudomásul a hallottakat. Ebből is látszik, hogy nincs sok esélyük az akadékoskodóknak, és tömegtámogatásban sem bízhatnak. – Hasonló a fogadtatás Jeruzsálemben is. Fenntartások és gyanakvás nélkül fogadják őket az apostolok és a vének (presbiterek). Ráadásul, most megint békésebb idők járnak, ezért vált lehetővé, hogy Péter újból Jeruzsálemben tartózkodjék, s megfelelő légkör adódik, hogy meghányják-vessék a kérdést és átgondolt döntést hozzanak. Az alakuló egységes vélemény reményében, megint elő kell állaniuk azoknak, akik irányából az egész akció elindult. A farizeusok pártjából lett keresztyének ők, – meglehet, hogy Pál ismerte is őket, még ifjúkorából –, azt állítják, hogy igenis körül kell metélni minden pogányból lett hívő férfit, s kötelezni kell őket rá, hogy a Mózes törvényét pedig tartsák be. Nem tudható, hogy ezek a törvényeskedők mennyit tartottak még érvényesnek azokból a további követelményekből, amikkel a farizeusok még megtetézték a mózesi rendelkezéseket.

A kegyelem feltétel nélküli hirdetésének sodró és éltető ereje van, de mindig felütik fejüket, akik ezt az utat nem értik, mert túlságosan

engedékenynek tartják. Mintha egy csipetnyit irigyelnék is, hogy csak úgy ingyen juthat be a hit hatókörébe bárki. Meg kell egy kicsit nehezíteni a dolgukat, vélik, szabjunk nekik követelményeket! – Hajlamos az ember az elbizakodottságra, méltóságán alulinak tartja, hogy úgy fogadja el a kegyelmet, mint akinek semmije nincsen, csak bűnei vannak. Teljesítményt óhajtanak felmutatni Istennek, hiszen ők nem akárkik. – Végül azonban a törvényeskedés merevvé tesz és elkedvetlenít, aztán személyes támadásokat feltételez ott is, ahol őt észre sem veszik; s ez fáj igazán, ha nem vele törődnek.

ApCsel 15,6–11 – Meggyőző érvelés

Az apostoli gyűlésen is voltak olyanok, akik a farizeusok közül lett keresztyének álláspontját vallották. Azért támad nagy vita közöttük. Hagyományosan e tanácskozást első zsinatnak is hívják. Jobb azonban gyűlést emlegetnünk; még az „apostoli” minősítés is kétséges, legfeljebb szélesebb értelemben valós, hiszen Pál és Barnabás is jelen van, s talán épp ez a jelenlét minősítette őket apostollokká (14,4. 14)! De ott vannak a vének, közöttük az egyre nagyobb tekintélyre jutó Jakab.

Ekkor áll elő Péter, s szavaival helyes mederbe tereli a tárgyalást. Beszédében lelkiismeretet és hitet mozdító részletek hangzanak el. Nevezhető alkalomhoz illő igehirdetésnek. Egészen más jellegű, mint ahogy majd Jakab beszél. Nemcsak árnyalati különbségek vannak közöttük, szándékuk mégis egy irányba mutat kivezető utat. Hivatkozik Péter a mindenki által ismert tényre, a Kornéliusz személyében adott új indíttatásra, amit ő kapott akkor, hogy pogányok is részesei az üdvösségnek. A „régől fogva” inkább Lukács olvasóinak szól, számukra az esemény valóban már régebben történt. Mintha azért Péter egyoldalú lenne; mert a későbbiekben mégis Pált ismerik el a pogányok apostolának. Itt van egyébként a legnagyobb eltérés Lukács és a Gal 2,5k tudósítása között.

A szíveket ismerő Isten és a szívek megtisztítása között lehet jó-tékony feszültség, mégis egymást kizáró ellentét, mert az első tkp. a kiválasztásra utal (vö: 1,24!). Nem is az volt igazán meglepő a pogányok (többi népek) megtérésében, hogy hittek, hanem a fölismerés, hogy Istennek is vannak választottai közülük! Ez rázta meg igazán a zsidókból lett hívőket, azaz, hogy nemcsak a zsidók, s közülük ők a választottak, hanem, hogy Isten sajátjának ismer (el) sokakat a pogány népek közül is. A szemléletváltozás e ponton volt valóságos kopernikuszi fordulat.

Ha pedig Isten öröktől fogva ismerte őket, s hit által megtisztította szívüket, és megadta nekik a Szentlelket éppen úgy, mint pünkösdkor a tanítványi körnek, meg más jelenlévőknek, istentkísértés volna minden olyan próbálkozás, hogy a törvény betűjének megtartásával igát vessenek a nyakukba. A Szentlélek a Krisztusba horgonyzó hitet, s nem a törvényt hitelesítette bennük. Egyébként a zsidók is igának tekintették a törvényt, de nem tehernek, hanem segítségként értelmezték. Az iga ezúttal már elviselhetetlen nyűgnek tekintendő, egészen a Gal 5,1 értelmében; mintha Péter a Pál szájából venné ki a szót. Nem állapítható meg, mennyi ebből a Lukács része, azaz,

hogy nem ő festette-e át Péter beszédét páli színekkel. Hogy pl. sem az atyák, sem ők maguk nem képesek elhordozni, azaz betölteni a törvény követelményeit. Mindazáltal Jézusnak a farizeusokat bíráló megjegyzései az elhordozhatatlan terhekről (Lk 11,46) pontosan idevágnek, s Péter jól tudja, hogy ez most kiknek szól. – Az Úr Jézus kegyelme által lett üdvözülés lehetősége mind zsidókból, mind pedig a pogányok közül jötteknek, egészen az Ef 2,7kk értelmében, itt fogalmazódik meg először. – A kegyelem beszédének felszabadító ereje van, a szabadosságra lehető csábítás minden árnyéka nélkül. A szeretet a szabadság lehetősége, de korlátja is!

ApCsel 15,12–21 – Jakab javaslata

A 12.v „sokaság”-a okán nem világos, hogy a 22.v: „egész gyülekezet”-e jelenlétében ülésezett-e az apostoli gyűlés, vagy az egész gyülekezet, egy második nekifutásban csatlakozva az előzőhöz, hozott a kialakult egyetértés szellemében további döntéseket. – Ott azonban még nem tartunk, mivel előbb még meghallgatták Pált és Barnabást, akiknek – Antiókhia után – most másodszor nyílik alkalmuk rá, hogy beszámoljanak mindarról, amit Isten cselekedett általuk a pogányok között. A „jelek és csodák” eleddig gyakori fordulat volt a kv-ben. Sorrendjük véletlenszerűnek látszik, mégis, ha a csodák kerülnek első helyre (2,19.22.43; 6,8; 7,36), ott valóban a figyelmet érdemlő csodák állnak előtérben. A „jelek” elsődleges említésekor pedig (4,30; 5,12; 14,3; s e helyütt utoljára a kv-ben) emberek hitre jutása, gyülekezetek alakulása a fontosabb.

Jakab mintha kissé idegenkedne, s tartana Páltól és Barnabástól, mert amikor beszélni kezd (csak Péterről mondja a 7.v, hogy állva beszélt), egyedül Péterre hivatkozik. Jellemzőnek tűnik az is, hogy arámul mondja a nevét: Simeon-nak hívja. Netán tudatosan kerüli a Péter nevezetet? Lehet, hogy arámul szólalt meg, ámbár a LXX-át olvasva és ismerve, görögül is kellett valamit értenie. Tartalmi dolgokról szólva, számára is az a döntő, hogy legelőbb is Isten tekintett kegyelemmel a népekre (Lk 1,68.78) avégre, hogy közülük népet vegyen tulajdonába az ő nevének. Aztán egybeveti a történeteket az Írásokkal, tehát az ÓSZ-el, melyet folyamatosan olvastak, tanulmányoztak – legalábbis a vezetők – a LXX görög fordítása szerint. Belőle idéz, de emlékezetből, s az Ám 9,11kk szavait színezi még a Jer 12,15 és az Ézs 45,21 egy-egy rokonértelmű fordulatával. Jakab tehát szabadon idéz, s közben értelmez is. Ilyen mindjárt az indító: „Ezután visszatérek” fordulat is, mely a héber „ismét” szavának továbbgondolása. Örök végzése szerint Isten keresi meg az emberek maradékát. A Jakab által idézett LXX itt átértelmezi a héber szöveget, mert Edóm helyett ádám-ot, „emberek”-t olvas. – Jakab azt javasolja, hogy a Tórának a legkirívóbb esetekre utaló tiltásait tegyék csupán kötelezővé; szó sincs tehát körülmetélésről! – Eszerint tartózkodjanak a pogány isteneknek szentelt ételektől (3Móz 17,7k); a 3Móz 18,6kk szerint, kerüljék a vérrokonok közötti házasságokat (1Kor 5,1!); és óvakodjanak olyan hús élvezetétől, aminek előbb nem vették vérért. Az ún. nyugati szöveg beiktatja még ide az „arany szabály” (Mt 7,12; Lk 6,31) nemleges változatát: „amit nem akarsz, hogy veled tegyenek, ne tedd azt mással”, mely Jézus

szellemében végzett átértelmezésként hat. Jakab logikája nehezen érthető, amikor Mózes hirdetőiről, meg minden városban meglévő zsinagógákról beszél.

A valóságosan eltérő nézetűek mégis egyek abban, hogy engednek Isten fölsímet akaratának. Ezt hívhatjuk dinamikus egységnek!

ApCsel 15,22–35 – Élőszóban és levéllel

A jeruzsálemi gyűlés, vagy gyűlések menetébe talán ide lehetne beiktatni a Gal 2,6-10 részletet, bár a problémák ezzel korántsem oldódnak meg. Ha mégis így volna, akkor Lukács tudatosan törekedett rá, hogy csak arról beszéljen, amiről leveleiben Pál apostol nem ír. A két adatsor így egymást egészítené ki.

Félreértenénk a jeruzsálemieket, ha úgy közelítenénk intézkedéseihez, hogy nem volt elég, ha Pál és társai viszik vissza a választ Antiókhia-ba. Talán valamiféle bizalmatlanság kerülgeti őket? Szó sincs róla! Akkoriban a szóbeli közlésnek volt nagyobb súlya; az írásba rögzítés, a levél, az élőszóban átadott üzenet fennmaradására és annak későbbben is felhasználható igazolására szolgált! – A mai szemlélettől ez teljesen elütő jogszokás. Nem látunk igazán az ige mélyébe, ha nem ismerjük azt a kort, s az akkoriak észjárását. Ezért küldték Pálékkal még Barsabbást (vajon testvére volt az 1,23-ban említettnek?), valamint Szilászt, ami arámul Sault jelent, de Pál tudatosan nevezi őt többször Szilvánusznak is (1Thessz 1,1; 2Thessz 1,1; 2Kor 1,19; vö:1Pt 5,12). Akiknek pedig a levél szól: egész Szíria tartománya – beleértve a föníciai városokat, aztán Antókhia, valamint Cilícia pogány származású keresztyéneit. A küldők először is tisztázzák magukat, hogy nem adtak ők megbízást azoknak, akik megzavarták a lelküket. Hogy pedig kétség se férhessen hozzá, mintha bizalmatlanok lennének Pálékhöz, mindenestől vállalják őket, akik hitelt érdemlően adtak számot elvégzett munkájukról; becsülik érte őket, mint akik életüket tették kockára a mi Urunk Jézus Krisztus nevéért.

A vitatott kérdésekben a döntő szót a Szentlélek mondta ki, s ehhez igazították saját döntésüket; ami a Léleknek tetszett, az nekik is tetszik. Más ez és több annál, mint valamiféle kényszerű meghajlás! A feltétlenül szükséges több „teher” nem azt jelenti, mintha a Krisztus-hit teher volna, inkább azt, hogy a zsidókból lett keresztyének egy jelentős része magára nézve továbbra is kötelezőnek tekinti Mózes törvényének betű szerinti megtartását, tudatosan vállalva azt a terhet, amit viszont nem követelnek meg a pogánykeresztyénektől. Kétségtelen hogy Péter e dologban ingadozott, amiért Pál meg is feddette (Gal 2,11kk), mivel ő, mármint Pál, ezt az utat nem vállalta, mert a megszentelődést a szeretet tartozásának állandó törlesztésében látta és vallotta (Róm 13,8). – A vér evése addig volt tilos, amíg engesztelő jelentése volt (3Móz 17,10kk). Mivel pedig immár Krisztus kiontott vére lett engesztelő áldozattá, a korábbi rendelkezés,

mint prófécia, célhoz ért, beteljesült, s vele elvesztette érvényességét. Mindazáltal az igen és a nem is hitből legyen, mert ami nem hitből származik, az bűn (Róm 14,5k; 20kk).

A levél felolvasása után a két jeruzsálemi még szóban is erősítette az antiókhiaiakat, mivel maguk is próféták voltak. A próféta-ság ténylegesen az igehirdetés adománya; s volt is rá igény. – Bizony jó volna, s adományként el is van készítve Istentől, hogy igehirdetésünkben több legyen a prófétai vonás –, mindenféle póz nélkül. – Fölfigyeltem a 12,24 ama részletére, hogy az Isten ígéje „növekedett és terjedt”. A terjedés akkor biztonságos, ha nem sekélyesedik el; ha van, sőt egyre inkább van mélysége és magassága, ha „élő igeként” vesszük és adjuk át, mint Mózes (7,38), s nem válunk hamis prófétákká, akik, kritikán aluli módon, idegen ideológiákat és vallásokat is kijelentés-számba vesznek és alkalmaznak; – az igehirdetés ezek-től mentesen növekedhet próféciává.

ApCsel 15,36–41 – Pásztori látogatások

Ésszerű nyoma van itt annak, mert egyébként is sejthető, hogy kv-ünkben nem íratott le minden abból sem, amit Pál és Barnabás eddig végzett. Csak helyyel-közzel hallottunk róla, hogy hosszabb szakaszokban munkálkodtak Antiókhában (11,25k; 14,28). Amikor pedig Jeruzsálem volt az úti cél, útba ejtették Föníciát és Samáriát, de itt nem ezekről szól az ige. – Három missziói utat szokás megkülönböztetni Pál munkálkodásában, s ennek Lukács elrendezése adja meg a medrét. Viszont az igazán első közös útjuk az lehetett, amire Pál itt utal, mely Szíria É-i területeit foglalja magába; aztán Cilíciát, melynek legnyugatibb pontja éppen Tarsusz, Pál szülővárosa volt. Most tehát ezt a területet járják be. Galáciára csak ezek után kerül sor. – A meglátogatásban visszacsendül az episzkoposz, a püspöki tisztség igei alakban, de itt még semmi nyoma a későbbi hivatalos jellegnek. Pásztori felelősség dolgozik a páli elgondolásban. Mivel először ők hirdették nekik az Úr igéjét, nem szabad őket magukra hagyni. Saját lábukon kell megállniuk, de bátorításul szükséges, hogy rájuk nyissák az ajtót!

Túl a gyakorlati hasznán, jézusi útmutatásnak engednek, amikor kettesével mennek. E tanítványi párost azonban közös lelkületnek kell átjárnia; s e tekintetben valami megpattant Pál és Barnabás között. Nem is csak János-Márk megítélésében, mert a Gal 2,13k-ból tudjuk, hogy Péterrel együtt Barnabás is bizonytalankodott, amikor Jakab küldöttei megjelentek Antiókhában; – Lukács ezt sem vette fel kv. –ébe! – A meg hasonlítás és elválásuk tehát lelkük mélyebb rétegét érintette. Ez vezethetett végleges elválásukhoz. Barnabás tkp. hazamegy Ciprusra, s ezzel – sajnálatos módon –, eltűnik szemünk elől, s további keresztyén útja ismeretlen. Megállapítható viszont, hogy Pál túl szigorú volt János-Márk megítélésében; a későbbiek ismeretében Barnabás igazságosan és rugalmasan viselkedett. Márkkal ui. találkozunk a Filem 24; Kol 4,10; 2Tim 4,11-ben. Ámbár nem tudható, hogy őt nem éppen ez a páli sokk zökkenettette-e vissza a helyes kerékvágásba? – Mindenesetre most Pál megfegyelmezi, mivel Pamfiliánál elvált tőlük (13,13), holott most ő is eljött velük Jeruzsálemből. Barnabás viszont maga mellé veszi Márkot és elhajóznak Cipruszra. Pál pedig társul választja Szílaszt. Egyedül róluk olvasható, hogy a testvérek az Úr kegyelmébe ajánlották őket. A másik párosról nincs ilyen adat. A hallgatás itt beszédes, a gyülekezet Pál döntése mellé áll. Barnabást az is befolyásolhatta, hogy Márk uno-kaöccse volt (Kol 4,10). Pál mégsem elfogult, mert a későbbiekben

is barátian nyilatkozik Barnabásról (1Kor 9,6), aztán János-Márkról is (l. föntebb!). Megfegyelmezte ugyan, de nem könyveli el javíthatatlannak. Kész magát is helyreigazítani, vállalva a következtetlenség látszatát. – Mind a gyülekezetek gondja felvételében, mind a munkatársak nevelésében ízig-vérig pásztor ő, s Páltól ma is vehetünk jó ösztönzéseket.

ApCsel 16,1–10 – Új szakasz küszöbén

Pál apostol, új kísérőjével az első missziói út idején bejárt területekre lép. Ezúttal szárazföldön, 3500 m-t is meghaladó csúcsokkal tűzdelt hegyvonulaton át érkeznek meg Derbébe és Lisztrába, s talán Ikóniumba is. Lisztrában rátalál egy munkatársi szolgálatra alkalmasnak látszó ifjúra, Timóteusra, aki anyjával együtt már Krisztus-hitben van. Vele összefüggően olyan művelet elvégzéséről hallunk itt, ami azért is lehet zavarbaejtő, mert nem értjük igazán Pál döntését, inkább csak sejtjük. Elhatározását az alábbi megfontolások indították: Főként az ikóniumi zsidók váltak korábban esküdt ellenségeivé (14,1kk.19). Továbbá: az ifjú jogi helyzete bizonytalan volt amiatt, hogy mind ez ideig sem zsidónak, sem görögnek nem számított, jöllehet mindenkinek hovatartozását az anya nemzetisége határozta meg. Ez okból Pál, de zsidó ellenfeleire tekintettel is, jobbnak látta, ha körülmételésével tisztázza Timóteus helyzetét. Végül pedig: Pál komolyan tartotta magát a jeruzsálemi gyűlés határozatához, s választania kellett, hogy az ifjú minek számít: zsidóból, vagy pogányból lett keresztyénnek? Anyja származása szerint az előbbi volt jogszerű, ily módon el kellett végeznie azt, amit a szülő annak idején elmulasztott. – A továbbiakban is gondja volt Pálnak rá, hogy a jeruzsálemi gyűlés határozatait átadja az érintett közösségeknek. A gyülekezetek pogány eredetű tagjait felszabadításként érte a jó hír, hogy nem kell előbb zsidókká lenniük, hogy igazán keresztyénnek vallhassák magukat. A közvetítő álláspont viszont megnyugtatta a zsidóság köréből jött keresztyéneket. Mindnyájan erősödtek tehát a hitben és a gyülekezetek létszáma is növekedett.

Nincs említve, hogy a pizídiai Antiókhia is fölkeresték volna. A város ama hegygerinc mögött helyezkedett el, ahol Ázsia tartomány terült el. D felé tehát el volt zárva útjuk. Frigia és Galácia tkp. fordított sorrendű lenne, de ne várjunk Lukácstól korszerű térképészetet. – Bitíniába se mehettek, ami É-ra esett volna; csak Ny felé nyílt út előttük. Amíg Tróázig értek, megtettek vagy 600 km-t. Rejtve van előttünk, miként adta tudtul tiltásait a Lélek. Még hozzá a Jézus Lelke; vonzó, de különös és egyedülálló meghatározás! – Az viszont megtudható, hogy miként kapták a határozott indítatást a macedóniai átkelésre. Éjjeli látomásban megjelent Pálnak egy macedón férfi és hívta, hogy jöjjön át és segítsen nekik. Talán ruhaviseletről, vagy beszédjéről ismerte meg, hogy a férfi milyen nemeztiségű. Itt és ekkor tűnik elő a kv-ben az ún. „mi” forrás: „megértettük: oda hívott minket az Isten”, mely nem feltétlenül jelenti, hogy Lukács is már

velük volt, de jelzi, hogy amerre a nap lenyugszik, azok a népek neki kiváltképpen szívügye.

Egyre világosabban tárul fel előttünk, hogy kv-ünk miben adja elénk a keresztyén kegyesség lényegét. Életszerű, olykor küzdelmesen változatos, de ígéretes és jövőbe mutató az, ahogy a Szentlélek olykor tilt, máskor meg változatos eszközökkel, s főként igével, hitelesen vezet; ahogy mondani szoktuk: vezérel, ami azonban nem jelent parancsuralmat, inkább föltáruló –, olykor bezáródó – ajtókat.

ApCsel 16,11–15 – Európa első zsengeje

Pál és kísérii talán nem is gondolnak rá, hogy ők most egy új földrészele érkeznek; számunkra mégis jelentős lépésnek számít, hogy ekkor lépett át az apostoli szolgálata a mi földrészeünkre; ámbár római jövevények már jelenvoltak Jeruzsálemben az első pünkös-dön is (2,10). Tehát feltételezhető, hogy ebben az időben már voltak keresztyének a birodalom fővárosában. – A hajózás, nagy vonalak-ban, a partok mentén folyt, így Szamotraké szigetét érintve kötöt-tek ki másnap Neápolisban, mely a mintegy 14 km-re fekvő, első jelelentsős főváros: Filippi kikötője volt. – Először csak tájékoztak. Zsinagóga nem volt a városban, ahhoz legalább 20 férfi kellett vol-na. A várostól kb. 2 km-re folyt az Agitesz folyócska. Pál és társai megtudták, hogy szombatonként ennek partján gyülekeztek imád-kozára az istenkeresők. Jegecesedési pontnak kínálkozott a hely és az alkalom, melyből idővel, s reménysége szerint megalakulhatott a zsinagógái közösség. E tekintetben eléggé reménytelenek voltak a kilátások, mert ezúttal is csupa asszony gyűlt egybe. Megpillantva őket, az apostol is bizalmatlanul foghatta volna fel a helyzetet, hogy mit kezdjen néhány asszonnyal, amikor éjszaka a látomásban ma-cedón férfi hívta őt! – Az apostol mégis fölismeri, hogy ezek őszin-te istenkeresők. Leülnek hát – ahogy a zsinagógákban szokás –, beszélnek hozzájuk és akad egyvalaki közülük, akinek eközben az Úr megnyitja a szívét. Ez a fölismerés az apostol és köre nagyfokú figyelmességére mutat. Előítélettől szabadítva észreveszik a velük együtt munkálkodó Isten művét az asszonyok szívében, s hálásan fogadják, amit most tapasztaltak.

Az asszonyt Lídiának hívták, s bíborfesték-kereskedelemmel fog-lalkozott. Neve gyakori volt ama korban, tucatnév, s nem is mindig vonzó foglalkozásuk viselték. Pál nem fanyalog, hanem elfogadja a hitből való közeledést, s az asszony, meg egész házanépe megke-reszteszkeledik. Nincs külön hangsúlyozva, hogy Pál kereszteszte volna meg őket. Rajta kívül még Szilász és Timóteus jöhet számításba, az 1Thessz 1,1; s a 2Thessz 1,1 csak őket jelöli meg kíséretében. Így a folytatódó „mi” forrás még mindig nem értelemzhető olyképpen, hogy Lukács is velük volna. Olyan formán történhetett, hogy a két kísériő, emlékeztető személyes feljegyzéseket készített, s Lukács majd ezt is beépítette kv-ébe.

Lídia rájuk bízza hite őszinteségének megmérését, s attól függő-en hívja őket, hogy házában megszálljanak. Később is itt lehetett az alakuló keresztyén gyülekezet központja (40). – Méltó örököse és

folytatója ő a Támár, Ráháb, és Ruth üdvtörténeti támpontjainak. Tehát férfiak helyett Pál a zsinagógai közösség jelentősége tekintetében kilátástalan helyzetű bolyára, de őszintén vágyakozó asszonyok csoportjára köti az egyház hajóját és fenntartás nélkül nyújt „segítséget” nekik, s megszületik a gyülekezet, mely a későbbiekben is oly kedves volt számára; példa rá a Filippibeliekhez írt levele. Semmiből, senkiből lesznek valakik. – Rejtett csodák ezek, csak a hit számára felfedezhetőek.

ApCsel 16,16–24 – Megverettetés és fogság

Még egy beszámoló, s itt abbamarad a „mi” forrás, majd pedig csak Pálról és Szilászról olvasunk. Lehet, hogy Timóteus készített rövid feljegyzéseket, legalább is az ide tartozókat. További, a képet a maga történetiségében láttató mozzanat a folyóparton tartott, napenkénti közös imádkozások, ezek után már új tartalommal folytak tovább, ami azonban a szemlélő számára a korábbiakhoz képest nem sok változást mutatott, ezért vádolják Pált és Szilászt, hogy zsidó tanokkal forgatják fel a város közérzetét. Nem tudtak ui. különbséget tenni, hogy az ismert összegyülekezés már nem ugyanaz, mint ami volt; legfeljebb azt észlelték, hogy az asszonyok között felbukkant néhány férfi, s vele ez a zsidó mozgolódás kezd veszélyessé válni, s érdekeket sért.

Pál démonűzése pl. sértette azokat, akik eddig hasznot húztak a jövőmondó szolgálóleány képességeiből. A démon, aki sorozatosan beleköt Pálba és társaiba, azonos vonásokat mutat korábbi társaival, akiket Jézus űzött ki –, árnyalati különbséggel. Míg amazok megkötöző, beteggé tevő, pusztulásba vivő megszállottságot okoztak, ez itt rendkívüli képességet kölcsönöz annak, akiben szálalást vesz. Ezúttal is van azonban valami konok megkötözöttség a jelenségben. A démon viselkedése sejteti, hogy veszélyt érez, az apostol forgolódása okán, megtámadva érzi magát. Makacsul az apostol nyomába szegődik, s kikiabálja az igazságot; végső soron igazat mond, ahogy ez megállapítható volt a Jézus jelenlétében kiáltozó démonokról is (Mk 1,24; Lk 4,33kk.41). A démont pythóni léleknek nevezi az ige. A görög mitoszok szerint ezt a sárkányt Apolló ölte meg Delphiben. A kifejezést később a hasbeszélők megnevezésére használták. – Pál indulatba jön és Jézus Krisztus nevében ráparancsol a lélekre, hogy menjen ki belőle. Ezzel a leánykát megfosztja képességeitől; de igazából megszabadítja az őt kihasználó emberek markából. Ha erről a következőkben el is terelődik a figyelem.

Az érzékeny anyagi veszteséget szenvedett háttér-klikk tettlegességre ragadtatja magát. Pált és Szilászt a főterre hurcolják, onnan az előljárók (prétorok) elé kerülnek. Elhangzik a vádaskodás a zsidó tanokról. A zsidó vallás megengedett volt ugyan (religio licita), de rómaiak közül tilos volt prozelitákat toboroznia. Pál és társa ezt a tilalmat szegte volna meg, s ezért a tömeg rájuk támad. A prétorok is kiveszik részüket az atrocitásból. Ők tépik le Pál ruháját, s aztán a liktorok számolatlan ütést mérnek rájuk (a 2Kor 11,25 szerint még kétszer verték meg Pált ugyanígy, – egyebütt). Aztán börtönbe ve-

tik őket, ama szigorú meghagyással, hogy őrizetükre legyen külön gondja a börtönőrnek (tkp. börtön-parancsnoknak). Lévéen veszedelmes emberek, a belső börtönbe, ott pedig lábakat szétfeszítő ka-lodába zárják őket.

Nincs hír róla, hogy a két megkínzott egyetlen zokszót is ejtett volna panaszként, vagy védekezésül. Hallgatásuk Istenre hagyatkozó bizalom és erők összeszedése, hogy aztán a börtön mélyén megszólalhassanak.

ApCsel 16,25–34 – Mozgalmas éjszaka

Ami a filippi börtön területén éjszaka történt, azt mozgalmaságában csak a vőlegény, vagy a ház Ura visszatérésének éjszakája fogja majd fölülmúlni (Mt 25,6). A földrengést, ajtók megnyílását, bilincsek hullását is ezen a nyomon érthetjük meg, hogy ami itt történik, elővételezett jele Krisztus dicsőséges eljövetelének. Az imádkozó, Istent énekel magasztaló apostol-páros pedig hasonlók ama szolgálkhoz, akik virrasztva várják Urukat, s fogolytársaiknak lelki értelemben eledelt és frissítő italt adnak, idején való segítségül (Lk 12,35kk). Lehet, hogy álmatlanságukban, seblázukban csak saját lelki ínségüket óhajtották enyhíteni, mégis elértek egyebet is hallgatóiknál, amire talán nem is gondoltak; s ez oly lebilincselő többlet!

A hely kimért pontosságú, földrengésszerű megmozdulása, ami eközben nem vesélyezett senkit sem (!), igen hasonlít Péter és János börtönbeli szabadulását, s az értük imádkozó gyülekezet könyörgését követő megrendüléshez, ami a helyet akkor átjárta, s megteltek mind Szentlélekkel (4,31). Ezek után is volt egy közös szabadulás-élménye minden apostolnak (számuk megjelölése nélkül, vö: 5,17kk). A zárok és bilincsek hullását, sőt a többi fogolyét is, a Szentlélek közvetlen beavatkozásának tekinthetjük; s ezzel már nem a természeti jelenség talányosságán akadunk fenn, hanem örvendünk Isten valóságos szabadításának. – Emberileg jogos a börtönőr kétségbeesése, mert megmagyarázhatatlan jelenség sodorta őt a kötelességmulasztás látszatába, amiből most csak egy kiutat lát, hogy elpusztítja magát. Ő, hány embernek kellene időben kiáltanunk, mint Pál tette akkor: „Ne tégy kárt magadban, mert...”. Időben adott segítség volt ez Pál részéről. Eközben odalent koromsötét van, s a börtönőrnek valami világot kell kérnie, hogy fölmérhesse a helyzetet. Ezek szerint Pál egy árnyékszerű gyanús mozdulatból következtette ki a börtönőr igazi szándékát. A foglyok meg szinte megnémulva viselkednek, semmi menekülésre utaló zaj sincs. Adjon az Isten nekünk ekkora nyugalmat és józan pásztori figyelmet!

A lélekben átélt belső földrengés, ami legalább olyan lenyűgöző, mint volt a külső; felszínre dobja a börtönőr mélyben szunnyadó nyugtalanságát: mit kell(ene) cselekednie, hogy megszabaduljon? Vajon mire gondolt? Csak szorult helyzetére, amiből, ki tudja, miként fog kievickélni? – Vagy pedig tényleg foglalkoztatja az üdvössége is? A kérdést a kapott válasz igazítja ki és teszi helyére, tekintettel a nyugtalan börtönőrre is, egész házanépével együtt. – S az íghirdetés folytatódik, az egész háznép megkeresztelkedik, és

követi a diakónia, mert a börtönparancsnok saját kezűleg mossa ki a két fogoly sebeit. Aztán úrvacsora is követi, vagy inkább agapé, ama mennyei menyegzői lakomának egy valódi kóstolója, telve újjongó, végidőket idéző örömeződéssel, melyben közömbössé válik az aggodalom, hogy mi lesz holnap, ha felettesei előtt a parancsnoknak meg kell magyaráznia az esetet. – Szabó Imréné, Éva beszélt nekem arról, hogy itt voltaképpen két mosás megy végbe. A két fogoly hátának megmosása, s az egész háznép megkeresztelkedése, ami egyébként csak leöntéssel történhetett, s részesül benne a háznép apraja-nagyja.

Mennyi minden történhet néhány éjszakai óra leforgása alatt, ha Isten felelni kezd imádságunkra és éneklésünkre!

ApCsel 16,35–40 – Utólagos helyreigazítás

Miért mozgattott meg Isten a börtön alapjaitól kezdve a lelkekig annyi mindent, ha másnap úgyis szabadon engedik Pált és Szilászt? Szabadulásuk érdekében szükségtelen lett volna ekkora felfordulás. A másnapi folytatás ismeretében arra a megállapításra juthatunk, hogy minden, ami történt, elsősorban a börtönparancsnok megtéréséért volt, akiben azonban Pál is fölismerhette az első macedón férfit, olyan valakit, aki a korábbi éjszakai látomásban őt segítségül hívta (9)! – Nem volt tehát minden haszon nélkül való az apostol és társa számára sem, amit átéltek. Isten hatalma ismeretében, s nyomában az öröm nem lett volna teljes, ha Isten megkíméli a börtöntől; de ahogy őket a börtönből kihozta, mindennél nagyobb és értékesebb lelki élmény volt; érdemes volt megszenvedniük érte. – Mi lenne belőlünk, ha Isten minden bajt és összeütközést elkerültetne velünk? Isten gyermekei nem burokban születetett lények. Mindazáltal Isten egyetlen ember, egy háznép megtéréséért mozgattott meg – értsük jól –, eget, s földet, és hogy a keresztyén hitnek legyen még egy támpontja Filippiben.

Elgondolkodtató továbbá, hogy Pál és Szilász nem él vissza helyzetével. Kereket oldhattak volna, s nem lehetett volna a börtönőrnek semmiféle ellenvetése, úgy lekötötte, lefegyverezte a megismert Jézus Krisztus; most frissiben talán még meghalni is kész lett volna érte. De Pál maradt, mintha valamire még várna, ami be is következik. Ekkora nagylelkűségre, amivel már korán reggel találkozik, talán legszebb álmában sem gondolt. Az előljárók érzik, hogy ez ügyben tévedtek; s küldik a paranccsal a törvényszolgákat, hogy a börtönőr bocsássa szabadon őket; s ő új életének áldásmondásával máris küldené őket. – S ekkor, váratlan fordulattal, Pál a római állampolgárságukra hivatkozik. Ügyük jogi lebonyolításában eszerint nagy mulasztás történt, mert elfogultságukban a prétorok elfelejtették tisztázni a vádlottak személyi adatait. Egyáltalán nem is gondoltak rá, hogy római állampolgárokkal gyűlt meg a bajuk (22,25)! – Igazából Pál kerekedik fölül, és ahogy megköveteli, teljes rehabilitálással követik meg őket a megriadt prétorok. Bocsánatot kérnek. Kívülvalók részéről ilyen gesztus Isten elhívottai előtt egyedülálló eset! – Isten népe nincs elkényeztetve e tekintetben, s az egyháztörténet is kevés hasonlót képes felmutatni, de ne is igényeljük oly igen! – Mégis mi vezérli Pált, hogy ennyire a sarkára áll? Nem elhanyagolható szempont, hogy az evangélium hasznára is lehet, ha a Római Birodalomban védi a jog a misszió követeit. Ugyanakkor ez kiállítás

a börtönőr helyzetén is segít. Zavarában a hatóság feledni látszik, hogy utánanézzon a börtön állapotának, s igazából sejtelve sincs róla; talán soha meg sem tudta, mi minden történt az előző éjszaka. A távozásra szépen megkért Pál pedig még meglátogatja Lídiát; s az átéltékből erőt merítve (1Thessz 2,2), bátran haladnak tovább.

ApCsel 17,1–9 – Feszültségek levezetése

Thesszalonika Macedónia 2. körzetének fővárosa volt; szabad város és prokonzuli székhely. Birodalmi út vezetett át rajta, az ún. Via Egnatia. Az apostol és kísérei által érintett két város is ennek mentén feküdt. Lehetséges, hogy valamilyen vontatott járművel tették meg az utat, mely egyik várostól a másikig kb. 50-50 km távolságra esett. Pál megint a régi bevált, bár nem veszélytelen munkamódszerhez folyamodik, hogy rendszerint a zsinagógát keresi fel legelőbb, mely a város rangja alapján szintén központinak számított. A három szombat nem feltétlenül jelent 3 hét ottartózkodást. Munkájuk hosszabb időt feltételez. Az 1Thessz 1,9k; 2,1-13 változatosabbá teszi ottani munkálkodásuk összképét. Ezúttal a 3.v érvelelése Krisztus szenvedésének, feltámadásának szükségességével, az isteni „kell”, a Lk 24,26.46. jézusi ígéhirdetésének menetét követi. – Az eredmény néhány hívó zsidó, elsősorban bizonyára ama Jázon, aki aztán a tumultus központjába kerül. Az evangélium hatókörébe jutnak még istenfélő görögök és előkelő asszonyok is; ezek mind a zsinagóga istenfélői közé tartozhattak.

Ahogy máskor is megesett (14,2), a sárga irígység újfent feltámad és ellenfeleik Pálékra uszítják mindenre kapható embereiket, akik csődületet támasztanak. Megzavarják a város közhangulatát, s elő akarják vezetetni Pált és társát. A feszültség kezelésében, s végül levezetésében érett higgadtság és diplomáciai készség mutatkozik meg nemcsak Pál, de a megtámadott gyülekezet, s főként Jázon részéről is. Pált és társát az ő házában keresik, de Pál eltűnik onnan, s Jázonnak és a mellette kitartó néhány testvérnek kell mindenért vállalnia a felelősséget. Az alakuló gyülekezet tehát elrejté az evangélium követéit, de szembenéz a nehézségekkel; végül pedig óvadék lefizetésével szereli le a felheccelt hatóságot. Hajlamosak vagyunk a kezdeti idők hithőseit mártírkodó emberekként elképzelni. Korántsem volt így! Nem viselkedtek kihívóan és esetenként alkalmazták a surlódások elkerülése és a tárgyalások módszereit.

Az ellenük felhozott vádak mégis meglepnek. Az a néhány, hitványnak bizonyult, mert felusztott ember a szájukba rágott rémítgetéseket kiabálja. A keresztyénség akkor még nem válhatott az egész világot (a Római birodalmat értve rajta) feldúló mozgalommá, de a későbbi vádaskodás itt fogalmazódik meg – tettenérhetően –, először. A kialakult összkép úgy értékelhető, mintha a felbujtók olyan szellemet engedtek volna ki a palackból, ami fékezhetetlenül fordulhat ellenük is, hiszen a keresztyénséget még ekkor is a zsidó-

ság keletkező új, s veszedelmes szektájának vélték birodalomszerte; s a zsidókról alkotott közfelfogást (1Thessz 2,15) a későbbiekben a keresztyénség örökölte meg. Azzal vádolták őket, hogy nem a császárt, hanem Jézust tartják királyuknak (Jn 19.12); később ezt igazítja ki az 1Pt 2,13.17.

ApCsel 17,10–15 – Béreától Athénig

A thesszalonikai testvérek döntése nyomán javasolják Pálnak és Szilásznak, hogy az éjszaka leple alatt hagyják el a várost. Ők így látták jónak, s a két küldött enged. Dacolhattak volna a körülményekkel, de nem voltak fanatikusak, s védik is ezzel a helyben lakókat, akiknek így könnyebb tisztázni magukat az államellenesség súlyos vádjá (17) alól. Amióta az apostol római állampolgárságára hivatkozott (37), észrevehető a törekvése, hogy a zsenge keresztyénséget meggyökereztesse és elfogadtassa a mindennapok közéletében. E törekvés úgy válik egyre határozottabbá, ahogy közeledik Pál a birodalom fővárosa felé, ill. ahogy egyre inkább kezd a fölismerése kikerekedni, hogy neki el kell jutnia Rómába!

A thesszaloniai testvérek jól ismerhették a légvonalban mintegy 50 km-re eső Bérea szellemiségét. Ezért szemelhették ki számukra következő állomásul, gondolva arra, hogy ott kedvezőbb fogadtatásra találnak majd. Reménységük szerint nem is csalatkoztak, mert a zsinagógabeliek ott nemesebb lelkűek voltak. Ez a megállapítás Pál és munkatársai közös értékelése is volt, amiből látható, hogy bármennyi bosszúságot okoztak is az apostolnak zsidó ellenfelei, nem vethető szemére antiszemitizmus, mert ahol hallgatói részéről lelki érzékenységet tapasztalt, mindjárt otthon érezte magát. A béreaiak készséggel fogadták a Krisztusról adott tanítást, s naponként egybevetették az Írásokkal, hogy valóban így vannak-e ezek? – A messiási próféciaikat vehették sorra, s az írástudó neveltetésű Pál is szívvel-lélekkel adta át magát a teológiai bűvárolásnak. – A teológiai tudomány is szakma. Az alap kutatásokhoz elengedhetetlen a bibliai nyelvek (ma szótárakkal segített) ismerete, s ide sorolandók a messiási próféciaik fölismerése. – Ezek után mindig nyitva áll a szakemberek előtt a lehetőség, hogy új fölismerésekre juthassanak; s azokat közzétégyék az egyházi szolgálat épülésére, s az igehirdetés mélyülésére. A 12,24 szerint az Úr ígéjének növekedése együtt jár terjedésével, valamint a hit erősödésével is! – Ezek együtt váljanak kerek egésszé, hogy a felszínességet, vagy a tudálékosságot elkerüljük!

Lehet, hogy Pál apostolt is megihlette, ahogy a béreaiak önként is kutatták az írásokat, s benne lelki örömet is lelték; s akkor gondolt az apostol először arra, hogy szükség esetén leveleket fog írni a gyülekezeteknek. Ezzel példájává lett az ihletett keresztyén nevelőnek. Mindez csak halvány sejtés, de elgondolkodtató, hogy a béreaiaknak a későbbiekben sem írt levelet, vagy ha írt, az nem maradt

fenn. – Különben csak hétfőn és csütörtökön voltak hétközi zsinagógiai alkalmak; a naponkénti önkéntes írástanulmányozás lelkes buzgóságról vall. Sokan jutnak hitre. Majd innen Béreából is lesz Pálnak egy munkatársa, ámbár Thesszalonikából meg kettő (20,4). – Nem sokáig maradhattak együtt zavartalanul. A termékeny és ihletett munkát hamarosan megzavarják Pál thesszalonikai ellenfelei úgy, hogy itt is forró lesz lábuk alatt a talaj, s megint a gyülekezet küldi, sőt küldöttei viszik el őket előbb a tengerig, s onnan tovább Athénig. A 14.v során megint előbukkan Timóteus. A 16,19 óta nem hallottunk róla. Feltehetően fiatalsága és rugalmassága okán, szabad mozgását a szoros helyzetekben is megőrző, tettekre kés segítőként tartották készenlétben őt, akire akkor is számíthattak, ha a két misszionáriusnak bárhonnán kényszerűen távoznia kellett. Személye körül talán ilyen okokból eredően van itt az adatokban némi homály. A 14.v szerint Szilásszal maradt Béreában, s majd később indulnak Pál után. Az 1Thessz 3,1-8 viszont arról is tud, hogy Pál visszaküldte (még egyszer?) Thesszalonikába.

Személyi adottságaink válhatnak megszentelt eszközökké!

ApCsel 17,16–21 – Athénban

A város még ekkor is a világ szellemi élete központjának tartotta magát, s lehet, hogy így is volt. Róma mellett mindenestre az ellipszis egyik gyújtópontjának számított. Meseszerű istenvilágának ugyancsak megvolt a római-latin megfelelője. – Várva munkatársaira, járkál Pál a templomokkal és szobrokkal ékített városban és a lelke háborog. A törvény képtialma szerint, s a feltámadott Krisztus hitében, arculcsapásnak és merő káromlásnak érzi az emberi gőg ama törekvését, hogy képzeletben kiötlött istenségeit még ki is ábrázolja. A felvilágosodás érlelte ki, hogy az ember az ókor e műveiben elsősorban művészi remekeket lásson. Nem várhatjuk el Páltól, hogy másfélezer év távolából a mi szemünkkel nézelődjön. És e szobrok nem is evégből készültek. A szakembereknek is meglepetést okozott, amikor a fehér márványtestek mélyedéseiben festéknyomokra leltek, s rájöttek, hogy e szobrokat eredetileg ki is festették! Más okból, de a mi lelkünk is háborogna, ha akkor láttuk volna Pheidiasz szobrainak életet mímelő kimázoltságát!

Pál zsinagógabeli vitázása itt most mellékes. A közfigyelem egyre inkább reá terelődik, ahogy ott járkálva, vitába bocsátkozik a főtéren, az Agórán, az ott sétálgató emberekkel. Nincs kisebbségi érzése. Képzettségben, kifejezőképességben egyenlő társnak tekint magát velük. Fordítva viszont egyáltalán nem így fest. Feltűnést kelt, ellenkezést vált ki, bár nem intézik el egyetlen kézlegyintéssel, ezért akarják alaposabban meghallgatni. Pál teljesen idegen jelenség számukra, aminek szóban kifejezését is adják. Fecsegőnek nevezik, ami eredetileg a magokat fel-felcsipegető varjút jelentette, átvitt értelemben pedig a piacon szellemi morzsákat szedegető valakit, s aztán – mondjuk –, a szócséplőt. Leszólják azért is, hogy olyasmiket hirdet: Jézust, meg a feltámadást, amit képtelen ábrázolni. Szerintük az ilyen nem lehet isten, csak valami démon lehet; a szöveg ui. ilyen filozófiai eredetű vádat jelez. Négy és félszáz évvel korábban Szókratátészt vádolták hasonló szavakkal. – E helyütt két filozófiai iskola emberei említetnek: Az epikureusok az élet értelmét az élvezetekben látták. A sztoikusok viszont erkölcsi tartást vallottak, engedelmeskedve a világ fölött uralkodó isteni értelemnek. Nem csoda, hogy Pált idegenkedve bámulják és hallgatják. Értékelésük kb. ugyanaz, ahogy egykor a prófétákról nyilatkoztak az ŐSZ idején, azaz, hogy bolond(ok) (2Kir 9,11; Hós 9,7). Mégis meg akarják hallgatni, evégre viszik az Agórától D-re eső Areopágoszra. Igazából tömeg számára alkalmatlan a hely. Az ottani meghallgatásnak azon-

ban közelebből meg nem határozható, hivatalos jellege is lehetett. Nem meggyőzetni akarnak, csupán megismerni, mert idegenszerű, amit tőle hallottak. Minden új iránti nyitottságuk előny is lehetne, de csak az újság ingere izgatja őket, ezért is lesz az eredmény oly sovány.

ApCsel 17,22–28 – A beszéd első fele

Van, aki elmarasztalja Pált athéni beszéde miatt, mivel nem egyedül a megfeszített Jézus Krisztusról szólt. De, hiszen legeslegelőbb róla beszélt (18); ez pedig itt amolyan hivatalosnak is tekinthető meghallgatás. Mégis lehet, hogy a következő, korinthusi missziója az itteni tanulságok levonása nyomán alakult másként (1Kor 2,1kk). E helyütt viszont teljes szellemi fegyverzetben áll elő, tanúságot téve jártasságáról a hellén műveltség terén, s így jut el a Krisztus-hit válástételéig. Idézni szokás továbbá, hogy Pál zsidónak zsidóvá lett, s hozzá teszik, hogy görögnek meg göröggé. Ha azonban elolvassuk az erre utaló helyet, szintén az 1Kor levélben, a 9,18kk során, meglepődhetünk, hogy nincs említve az, hogy görögnek meg göröggé lett; s ennek hiánya épp azon a helyen nagyon is beszédes, s eldönti, hogy itt Athénban hallgatói kedvét akarja-e keresni, megdicsérve őket vallásos mivoltukban? Ezt neveznénk a jóindulat megnyerésének (*captatio benevolentiae*). E helyütt viszont megint előtűnik egy „démon” szóval alkotott jelző (22), hasonlóan ahhoz, amivel az előzőkben illették Pált éppen ők (18); mintha visszadobná a labdát. Nem bántó éllel, de mintha csöndes irónia, s benne kritika színeznék Pál bevezető szavait, amit szinte csak a mai olvasó vesz észre.

Régészeti leletek még nem támasztották alá, hogy egy „Ismeretlen Istennek” szentelt oltár állt volna Athénban, de két író is beszél meglétükről, tehát többről is tesznek említést. Voltaképpen Pál kijelenti, hogy minden buzgóságuk ellenére létezik, és van egy általuk még nem ismert, de íme, megsejtett Isten, akit most meghirdet nekik, hogy megismerhessék őt. Több ókori író is megjegyzi, hogy a görögök között az athéniek voltak leginkább vallásosak. – Pál gondolatfűzését követve: részükről a megsejtés pusztá ténye tekinthető őszintén dicséretesnek. Erről az Istenről szólván: mindent ő teremtett, s éppen ezért nem lakik ő emberkéz alkotta templomokban. Egyelőre elkerüli Pál, hogy szóba hozza bálványait; pedig főként ezeken háborodott fel. – Szava nemcsak a Salamon imádságának ismert fordulatával (1Kir 8,27) esik egybe, de előbbi vitapartnerei: az epikureusok és a sztoikusok is tanítottak hasonlókat az istenségről. Formálisan valamilyen közös szellemi platformról is ejthetnénk szót itt, ha Pál mindjárt nem távolodna máris el tőle, mivel beszél az egy vérből teremtett, tehát az Ádám-tól eredő emberiségről. Isten határozta meg a népek lakhelyét és idejét szintúgy, ama céllal, hogy keressék is őt, hiszen nincs messze, sőt kitapintható, elérhető közelségben van, mert inkább mi lakunk Őbenne, mint ő a templo-

mokban. – Közben Pál tanújelét adja olvasottságának, mert Epimenidészt idézi (ugyaninnen való még a Tit 1,12 is), majd pedig Ciliciai Aratust, hogy az Ő, mármint Isten nemzetsége vagyunk. – Eddig jut Pál abbeli törekvésében, hogy hallgatóinak bemutassa a számukra eddig ismeretlen Istent. – A népek számára Isten a Jézus Krisztusban lépett elő a rejtettségből, s az igehirdetésben ismeteti meg magát velünk. – Akkor még csak alakulgatott az evangéliumok írásba foglalása.

ApCsel 17,29–34 – Mi vagyunk az Ő képe

Kiderül a folytatásból, miként érti Pál a költői idézetet, azaz, hogy Isten nemzetsége vagyunk. Nem nemzés folytán, hanem a teremtetés szerint, mert Isten a maga képére és hasonlatosságára teremtette az embert (1Móz 1,27). Ebből azonban nem vezethető le az a következtetés, hogy akkor Isten kiábrázolható emberi alakkal. Egyébként az Atya egyetlen hiteles ábrázolata Jézus, aki azt mondta, hogy aki őt látja, látja az Atyát (Jn 14,9), de Jézust sem tudjuk, hogyan nézett ki; sajnos csak indo-európai ábrázattal merik őt ábrázolni a művészek. – Rátérve ismét e mostani szakaszra: most érkezik el Pál a bálványok bírálatáig. ŐSZ-i előzményekből néhány példa: a Tíz ige (parancsolat) képtilalma; vagy az Ézs 44.9kk. – Nem segít a csinált istenségeken bármilyen anyagból készítik is; legyen bár „kézügyesség faragványa”, s itt közelíti a művészi alkotás elismerését az apostol. – Szabadjára engedheti az ember változatos képzelőerejét, mégis képtelen még közelítőleg is kiábrázolni valami Istenhez hasonlót. Eleve elvágja Pál még a lehetőségét is, hogy bármiféle halovány kísérlet volna tehető, bármilyen igyekvő vallásos buzgóság által megcélózva, hogy Őt láthatóvá tegye. – Sőt kijelenti, hogy a tudatlanság időszakára volt ez jellemző, aminek immár vége. Isten eleddig elnézte (3,17; Róm 3,25k) a gyarló kísérleteket; amiben intőleg benne foglalatatik az is, hogy ezután nem nézi el többé! – A népek ideje, kairosza (26) most éri el legfőbb célját abban, hogy hirdettetik az ige, s mindenki, mindenhol meghallhatja a megtérés szükségességét. Élére állítottan Pál itt kimondja, hogy önmagukban értékesnek mondható szellemi teljesítmények, filozófia és költészet, meg a dráma; s a művészetek szintúgy: építészet és szobrászat, az istenismeret tekintetében, a tudatlanság idejének a megnevelési kísérletei voltak, de ez így tovább nem folytatható, mert nem segít az ember menthetetlen állapotán! Legkivált (majd) akkor, ha eljön ama férfiú, akit Isten rendelt az egész földkerekség bírójául, ama napon, amikor napfényre hozza igazságos ítéletét. E kitétel azzal lehet teljessé, hogy csak a Krisztusban elfogadott ingyen kegyelem segít-het bármely emberfián!

Az idő nem csupasz körforgás, ahogy a görögök gondolták, mert kitűzött végső célja felé halad (tegyük hozzá: évciklusok előrehaladtával!). – A bibliai szemlélet ütközik itt a görög-hellén szellemiséggel. Kiegészítésképpen fűzzük hozzá, hogy a lélek halhatatlansága is görögös elhajlás az igétől. Az ui. lelki-testben lehető feltámadásról beszél, amelynek van ítéletes fele is, vö: Dán 12,2. – Kimond-

ja továbbá Pál, hogy az üdvösségre adatott időnek már megvolt a nagy fordulópontja, amikor azt a férfiút Isten feltámasztotta a halálból. Itt kapcsol vissza a 18.v-ben mondottakhoz, amikor Jézust és a feltámadást hirdette. Szóba sem jöhet tehát, hogy Jézus nevét elhallgatná, mert Lukács tudósítása végül is sűrítmény, brevilokven-cia, szűkszavúság; ez jellemzi végül is az egész Szentírást! – Külön jelentőséget ad e jelenetnek, hogy a drámaíró Aiszkhülosz éppen az Areopágosz alapításával összefüggésben írta az alábbiakat: „Ha azonban a föld beitta egy ember vérének és az halott, nincs többé feltámadás”. Ha Pál hallgatói ezt ismerték, szinte ütközött a két állítás a feltámadás tényében, melyet Pál Isten tetteként hirdet. Nem csoda, hogy némelyek gúnyolódnak, mások meg azt mondják: majd még meghallgatunk! De számukra nem lesz több alkalom; ebben is tehát tévedtek.

És mégis vannak néhányan, akik hívővé lesznek. Az „areopágita” jelölheti a hivatalosan meghallgató grémium egyik tagját, ami helyénvalóan jó eredmény. – Még néhány férfi és nő csatlakozik továbbá Pálhoz. Mégis sikerült némelyeket kiragadnia a hagyományaira büszke görög szellemi környezetből.

ApCsel 18,1–8 – Küzdelmes kezdetek

Korinthusban csak küzdelmes kezdetek után adatott az apostolnak látásban biztatás (9). Reményt keltő segítséget kapott viszont mindjárt az elején Akvila és felesége Priscilla személyében, akik maguk is jövevényként érkeztek a városba. Nincs külön említve, hogy keresztyének voltak, de ezt magától értetődőnek kell vennünk. Csúpán azt közli az ige, hogy mesterségük ugyanaz volt, mint a Pálé, s összefogva, hatékonyabban tudtak gondoskodni megélhetésükről. Minden rabbitanítványnak, Pálnak is meg kellett tanulnia egykor valamilyen szakmát, hogy tanítás közben ne szoruljon rá senki kegyére. A Pál-tanulta, s az itt elővett szakismeret mestersége állatbőrök készítése volt sátorlapok céljára. Vajon ideértendő a munkafolyamat első szakasza is? A bőrök kikészítése, cserzése ui. alapos szakismeretet igényelt, miközben el kellett viselniük a nyersbőr átható szagát. Az a mondas, hogy megrázta, mint Krisztus a vargát, az bizony a cserző-varga Pál apostolt jelentheti, amikor a Feltámadott megjelent neki a damaszkuszi úton! – Mekkora kontraszt egyébként az, amikor arról beszél, hogy Krisztus jóillatát terjeszti mindenütt, de az a halál illata is azoknak, akik elvesznek (2Kor 2,14kk). – Szállásuk előbb átmeneti lehetett, ezért is költözik Pál később más helyre – Svetonius latin író azt mondja a zsidók kiűzetéséről Rómából, hogy egy bizonyos „Chrestos” állandó nyugtalanság okozója volt közöttük, ennek vetett véget Klaudius császár rendelete 49-50 táján. A pontatlan tájékozottság mögül is előtűnik a Krisztus-hit miatti nyugtalanság, a hívő és a keresztyénséget elutasító római zsidók között. A kiutasítás később érvényét veszthette, mert a házaspár egy időre megint feltűnik Rómában (Róm 16,3kk), de előbb még elmennek Pállal Efézusig (18k).

Végre megérkezik Szilász és Timóteus Macedóniából, s Pál mentesül a kétkezi munkától, amit egyébként nem szégyellt (1Thessz 2,9; 1Kor 4,12), de ekkor teljesen az ige hirdetésének szentelhette magát, ami bizonyonnyal nemcsak szombatokra szorítkozott a zsinagógában, de kiterjedt a hétköznapiakra is, ahogy a helyzet és az adódó alkalom hozta magával. – Itt megint bekövetkezik a törés a zsidókkal, s a szakítás jeleként Pál lerázza ruháját, mondván: „Véretek a ti fejetekre szálljon: Én tiszta vagyok! Mostantól fogva a pogányokhoz megyek” (6), ezek súlyos kitételek! Történeti távlatban módosultan szemléljük ezt az összetett problémát, mert birodalomszerte a zsinagógák adták mindenfelé a támpontot a keresztyénség elindulásához. Maga Pál is átgondoltabban szemléli később, hogy ezzel nagy szolgálatot

tettek ők a keresztyénségnek (Róm 11,15.28kk). – Az apostol mostani szakítása is inkább jelképes, mert a zsinagóga mellé költözik, az istenfélő (tehát prozelita) Titiusz Jusztusz házába, akit némelyek Gájusszal azonosítanak (Róm 16,23). Sőt a zsinagógai előjáró Kriszpusz is hitre jut, ami voltaképpen jelentős áttörés, úgyhogy Pál maga kereszteli meg őt, s a háza népét (1Kor 1,14).

Egy újonnan alakuló gyülekezet kezdő lépéseit követhetjük itt nyomon, mely, egy – feltehetően –, hite miatt földönfutóvá lett házaspár és a lábát Korinthusban megvető apostol összefogásával, megélhetésért folytatott küzdelmükkel kezdődött. – Az Isten országa épüljön be személyes sorsunkba, ez pedig viszont amamba!

ApCsel 18,9–17 – Félelemtől menten

Különféle adatok egybevetése szerint a másfél esztendei korinthusi munkálkodás a 2.v jelezte időponttól számítandó, s az az időszak fordulópontja, amikor Pálnak éjszakai kijelentést ad az Úr (Krisztus). A „látomás” szó ellenére a szóbeli bátorítás az igazi megerősítés, hogy az apostol ne féljen, hanem szóljon, és ne hallgasson: „mert én veled vagyok”. Íme, az Immánuél prófétai ígéret (Ézs 7,14) és messiási név (Mt 1,23) leágazása, személyhez szólóan, szolgáltra segítően, tekintettel a küszöbön álló, kipattanni készülő feszültségre. További biztatás is elhangzik, hogy senki nem fog Pálra támadni, s neki ártani. Az indok pedig nem az ő személyes becse, hanem az a nép, akiket Isten úgy ismer, mint övéit Korinthusban, mert neki van ott sok népe! A lakosság összetétele, s közerkölcsi szerint, a város egyáltalán nem volt eszményi; ha bárki keresné a misszió előfeltételeit. – Mióta kikötővárosok vannak az emberiség civilizációs és kereskedelmi életében, ezek állandóan vonzották a munkát keresőket, matrózokat, de az ingyenélőket, sőt a kalandorokat is. Isten azonban a szenny közepette is ismeri, látja és elhívja azokat, akik örök döntése szerint az ő népéhez tartoznak. A ritka helyek egyike ez (vö még: 15,14), amikor a kv-ben a zsidó és pogány népekből egybegyűjtendő gyülekezetet népének nevezi Isten (1Pt 2,9). – A hosszabb időtartam alkalmat adott Pálnak, hogy ne csak hirdesse, de tanítsa is közöttük Isten igéjét. Az 1Kor 3,6-ban ültetésnek, a 10.v-ben pedig alapvetésnek nevezi munkálkodását közöttük. Akár Béreában (17,10kk), úgy e helyütt is előtűnedeznek a keresztyén ige-teológia kiformálódásának kezdő lépései.

A zavartalan munkának megint csak vége szakad, mert Gallió helytartósága idején Pált ellenfelei egyakarattal megfogják és a római törvényszék elé cipelik. Testi bántás nem esik rajta, tehát az egész hercehurca közben érvényre jut az, hogy az Úr védi őt. Meglehet, hogy az apostol eközben eltűnődhetett, hogy vajon hol jut érvényre az ígéret, amellyel előre bátorította az Úr; de észrevehető, hogy valóban hajaszála sem görbült, sőt szólnia sem kellett. Meg kell tehát különböztetnünk előbbi, tanításbeli bátorságát, most pedig személyét érintő hallgatását. Ez a szótlanúság pontosan a 10.v néki adott ígéretében gyökerezik; azaz hogy Krisztus vele van, s ez itt végig igaznak bizonyul! – Gallió helytartóságára vannak régészeti adatok is. Gyermekeként örökbefogadva, öccse lett a később neves filozófusnak, Néró miniszterének, Senecának. Eljárása szakszerű és példás, mert világosan különböztet az állami törvény és a zsidók

törvénye között. Ha az utóbbi hatáskörébe vágó vitáik vannak, intézzék el maguk között; s azzal sem törődik, hogy a zsinagógai előljáró Szószthenészt ütlegelik odakint, aki nem keresztyén lehetett, tehát az „egyakarat” (12) máris civakodásba torkollik. – Pál pedig veszteg marad, mert az Úr harcol közben érte (2Móz 14,14).

ApCsel 18,18–23 – Isten akarata és a mienk

A szerény közlések megint csak sokkal gazdagabb tartalmat rejtenek, mint első benyomásaink szerint gondolnánk. – Az indulatok háborgása után is, még jó ideig ott marad Pál Korinthusban. Isten ígérete továbbra is biztatja őt, és Gallió jogszerű eljárása is védelmezi; vélhetően, számított is rá. Nem nyugtalan tehát; s amikor Szíriába szándékozik hajózni, testvéri búcsút vesz a gyülekezettől. Nem tudjuk, hol vannak korábbi kísérői; ezúttal Priscilla és Akvila az utitársak. Az asszony lehetett a tettekre szebb. Az őt előfordulásból itt, s még a Róm 16,3; 2Tim 4,18 esetében az ő neve áll elől, a Priska nevezet becéző változatával; s oly kedves és életszerű, amikor ezek a szemérmes férfiak becenevén Priscillaként emlegették! – Efézusban aztán elválnak útjaik. – Találunk itt egy közbevetett megjegyzést arról, hogy Pál megnyíratva fejét Korinthus K-i kikötővárosában, Kenkreában. Pál megint szétfeszíti róla alkotott elképzeléseink pántjait, mert vélhető, hogy sokkal jobban ragaszkodott az ŐSZ-i kegyesség olyan elemeihez, melyek nem álltak ellentétben Krisztus-hitével, mint gondoljuk. – A názírság fogadalmáról (4Móz 6) van itt szó. E mozgalom lehetett korábban termő talaja az ŐSZ-i prófétaságnak! Arra nincs utalás, hogy fogadalmát mikor kezdte el; bizonyosan itt Korinthusban, s miután annak ideje lejárt, levágatta a haját. Fogadalmához tartozott (volna) még egy, legalább 30 napos tartózkodás Izráel földjén, s megjelenés a templomban. Ezért is valószínű, hogy a 22.v „felment” szavát kell úgy értenünk, hogy Jeruzsálembe ment fel. A szűkszavú közlésből mégis az vehető ki, hogy fontosabb volt számára a fogadalom szabályszerű elkezdése és lefolytatása, mint lejártá után a befejezés. – Vajon kijelenthetnénk, hogy e közbeiktatott megjegyzésből kiolvasható lenne némi ösztönzés a szerzetesi fogadalomra? Aligha. A názír fogadalma nem egész életre, csak egy-egy önként vállalt időszakra szólt.

Efézusban már egymaga megy be a zsinagógába. Kedvező és marasztaló a fogadtatás. Pál mégsem hajlandó hosszabb ideig maradni. Az indulásban és maradásban Isten felismert akarata vezérli. A Jak 4,15 gyakorlati hívő vezettetése egyaránt érvényesült a keresztyénység különféle árnyalatiban, ha Isten akarátát keresték és követték; gondolván most Pálra, meg Jakabra. – Cézáreába érkezése után eshetett –, a csak sejtett – jeruzsálemi látogatása, ahol a gyülekezetet is köszöntötte, aztán „lement” Antiókhia; ez újfent Jeruzsálemből lehető lemenetelt sejtet, noha Antiókhia É-ra esett.

Ottani tartózkodása akár egy évet is jelenthet, majd pedig – szinte észrevétlenül, hivatalos és ünnepélyes kiküldés nélkül –, megkezdí harmadik missziói útját; s lehet, hogy egyedül vág neki. – Tekintsünk a térképre; a mai Törökország területén, megtesz vagy 1000 km-t. Hallatlan erőfeszítést és sok-sok munkát rejtene a szenttelen közlések. Galácia és Frígia sommás említése azt sejteti, hogy most azokat a területeket is bejárja, ahová korábban nem engedte a Lélek (16,7; 19,1: „felső vidék”?). Mekkora szívósság, de céltudatosan! Magunkat legyőzve vinni végbe szándékunkat, eközben keresni Isten akaratát, ez a keresztyén életművészet!

ApCsel 18,24–28 – Apollós

Míg Pál maga mögött hagyja tiszteletet érdemlő körútját, Efézus-tól vissza Efézusig; Akvila és Priscilla egy ideig a városban tartózkodik. Meghallják, hogy a zsinagógában újbán szót kér és kap egy alexandriai származású ember; ékesen szól és nagy műveltségű. Az Írásokban elért jártasságán nemcsak a szentiratok ismeretét kell értenünk, de hellén műveltségét is. Neve, az Apollóniusz név rövidített alakjaként: Apollós. Már ismerte a Krisztus útját és „égő lelkű” (Róm 12,11) volt, ez pedig a kegyelmi ajándékokkal lett megáldottságot jelöli; – de csak a János keresztségét ismerte. Ezt pedig miként értsük? További kérdés, hogy volt-e közvetlen kapcsolata a 19,1kk 12 férfi tanítvánnyal, akik pedig még nem hallottak a Szentlélekről, s csak a János keresztségét ismerték, mivel csak abban részesedtek. – Biztosnak vehető, hogy nem Apollós hatására jutottak hitre. Inkább lehető az, hogy volt a korai keresztyénségnek olyan irányzata, akik megálltak Keresztelő János és Jézus, az útkészítő és a beteljesítő kettős tiszteleténél, de nem tudtak a Szentlélek Jézusra szállásáról, s mind ez ideig nem jutott el hozzájuk az első pünkösdön vett Szentlélek öröme. Ismereteikben tehát különféle hiányok és tetemes lemaradások voltak, hiszen még nem voltak összeállított evangéliumok, legfeljebb leírt részletek.

Az eset kapcsán arról is tájékozódhatunk, miként jutott el esetenként embertől emberig a többre taníttatás. Ezt végzi el most a házaspár, midőn Apollóست maguk mellé veszik, és átadják neki a hiteseles tanítást; ezt hívjuk – a Szentíráson belüli, azt megelőző, szóbeli tradíciónak. – Apollós nyitottságára és műveltségére, meg karizmájára is következtethetünk abból, hogy Isten útjáról kész elfogadni az alaposabb magyarázatot. Így kell engednünk mindenkor a jobbra taníttatás készségével egymásnak; ezt vállalják református hitvallásaink is: A Heidelbergi Káté és a II. Helvét Hitvallás.

Lehet, hogy csak egy látogatás erejéig jött Apollós Efézusba, hogy találkozzék a hasonló nézetű (?) testvérekkel. – Azok után, hogy elfogadta a többre taníttatást, feltámad benne a missziói felelősség, s megszületik elhatározása, hogy áthajózik Akhájába. A 27.v-ből közvetve vesszük hírét, hogy itt Efézusban is vannak már keresztyének, sőt tudnak az Égei-tenger túlsó partján lakó testvérekről is. Elsőrenden a korinthusiakat kell értenünk rajta (19,1). – Apollós, mint már Pál, hasonlóan erőteljes fellépéssel, ráadásul ékesszólással bizonyítja a zsidóknak, hogy Jézus a Messiás. Az ellenkezők cáfolatát, s érveit a tanúságtételre az ŐSZ-ből, az Írásokból merítette.

Az 1Kor 16,12 sejtet valamit abból, hogy Pál is találkozhatott Apollóssal; különben nem volt közöttük szorosabb kapcsolat. – Mégis az 1Kor 1-3. f-ek alapján azt tapasztaljuk, hogy az apostol fenntartás nélkül fogadta el Apollós korinthusi munkálkodását: ő öntözte, amit az apostol ültetett, s a növekedést Isten adta, megáldva az egymást követő, de mégis közösnek elfogadott munkálkodásukat. Távol állt tőlük, hogy bármelyikük leszóllja akár az előtte munkálkodót, akár az utána szolgálatba lépőt (1Kor 4,6).

ApCsel 19,1–7 – János–tanítványok Efézusban

Apollós Pál után érkezik Korinthusba, Pál pedig Apollóst követi Efézusban. Mielőtt azonban beváltaná ígéretét, amit korábbi ottlétekor tett a zsinagógabelieknek, hogy ha Isten akarja, visszatér hozzájuk (18,21), összetalálkozik néhány tanítvánnyal, akiken mindjárt észrevesz valami hiányosságot, kérdésével rá is tapint: „Kaptatok-e Szentlelket, amikor hívőkké lettetek?”. Ők pedig őszintén megmondják, hogy még nem is hallottak Szentlélekről. – Most pedig arról kaphatunk megbízható tudósítást, miként vette át egy kisebb közösség a hagyományt arról, amiben ismeretük és hitük eddig hiányt szenvedett. Történetileg kell jól értenünk a példaszerű esetet. Alig lehetett akkor még írott anyag Jézus Krisztusról, még kevésbé a Szentlélek kiáradásáról Jeruzsálemben. – Egyébként a hit dolgaiban érdekelt és érdeklődő keresztyének azért is keltek útra, mozogtak állandóan, hogy többet mondhassanak el, ill., hogy lehetőleg minél többet és főként hiteles hagyományt tudhassanak meg Jézusról. Aki semerre sem mozdult és nem érdeklődött, az a veszély fenyegette, hogy megáll valahol félúton, megreked ismeretben és hitében. – Efézus és környéke a későbbiekben nagy eretnekségek és elhajlások területe lett (20,29k). Ezek ellen küzdött a Kolossé levél, a Pásztori levelek, és a Jel 1-3. Ez az efézusi csoport azonban még nem eretnek. Szerencsés időpontban talál rájuk Pál, s hogy nem szektás elhajlók, kitűnik abból, hogy azonnal készek elfogadni tőle a tanítást és meg is keresztelkednek. Mégis meglepő a másodszori keresztelkedés. Sőt az lehetett jellemző rájuk, hogy Keresztelő János tanítványaként, egyoldalúan a bűnbánatot és a bemeztést hangsúlyozták. Most második keresztségük, a kézrátételből és a Szentlélek leszállásából következően, leöntéssel érhet a fejüket. Esetük mégis egyedi, de történetileg vizsgálva, a sorrend a fönti módon és rendben következhetett be. – De nem szolgálhat példa gyanánt bármiféle újakeresztelésre! – A keresztség ilyen értelemben is „egy” (Ef 4,5)! Az egy több és becsebb, mint a kettő!

Pál úgy jár el, mint tette volt Péter és János korábban Samáriában, amikor is a megkereszteltekre rátették kezüket, s azok részesültek a Szentlélek ajándékában (8,14kk). – A második keresztséget nem nevezi az ige Lélek-keresztségnek; jóllehet a Keresztelő János-i ígéret határozottan beszélt erről (Lk 3,16), de az ÚSZ-ben e kifejezés soha nem főnévesedett, legyünk hát e dologban mértékletek! – Pünkösöd óta csak Kornéliusz megtérése kapcsán hallottunk arról, hogy nyelveken szólt egész házanépe, akik az ígét hallgatták

és magasztalták Istent (10,46k), ők pedig ezt követően részesedtek a kereszttségben. Különböző esetekben és sorrendek szerint nagy itt a változatosság, de nem változtat a hitelességen. – Szinte hallani véljük, ahogy Pál beszámol róluk Lukácsnak: lehettek vagy 12-en! Mily érdekes, hogy számuk azonos a tanítványokéval – gondolja Lukács –, de azért nem tulajdonít túlzott jelentőséget a számbeli egybeesésnek, ezért fogalmaz – szokása szerint – úgy, hogy „mintegy” 12-en voltak. – A tanítványságnak végül is mindig, és mindenütt, s minden nemzedékben újra kell termelődnie.

ApCsel 19,8–20 – Változások – mellékhatásokkal

A 3 hónap + 2 év + a 22.v-beli idő tesz ki 3 évet (20,31). Evangéliumi a fogalmazás: az Isten országának dolgai (vö: 14,22). Kifejezendő azt, hogy Pál szinte a lelkét tette ki, hogy a zsinagógabelieket meggyőzze, de mindhiába! Ekkor kezdett naponként(!) tanítani az ún. Tirannosz iskolájában. A nyugati szövegtípus házzáfűzi, hogy az 5 órától 10-ig tartott, tehát a déli szieszta idején, amikor az iskola tulajdonosai nem használták a helyiséget. – Tanítása messze kisugárzott az egész tartományra; s ez Ny-Kis-Ázsiát jelenti. Emellett Pál olyan szolgálati területekre is rálép, amit eddig került, mert nem érzett rá fölhatalmazást. Betegségekkel kellett szembesülnie és démoni megszállottságok eseteivel, melyeket mi ma idegbetegségeknek, esetleg szenvedélybetegségnek hívunk. Pál pedig a Jézus nevében, – akiről tanított –, gyógyulást és tisztulást parancsolt, alkalmilag kézzel érintve a szenvedőket; s azok megszabadultak nyavajájukból. – Ahol nagy ébredés és tisztulás van, ott a lelkeben a hullámverés olykor nemszeretem hatásokat is feldob. Bizonyára Pál akarata ellenére fordult elő, hogy (kiteregetett?) ruháit elvitték az emberek, mivel mágikus hatást feltételeztek bennük, s a hiedelem még fokozódott, ha történetesen a betegek helyezésére Pál izzadságtörő kendőjét és munkakötényét, állapotuk jobbra fordult. Ez bizony fehér-mágia; s itt vagyunk az ŰSZ-i kánoni idő határainál, innen már csak egy lépés a későbbi idők ereklje-tisztelete, sőt fanatikus gyűjtőszendélye. – E fejleményeket Pál nem is akarhatta, de megestek. A legendaszerű hírek tehát keresztül-kasul jártak a lelkekben a febolydult Ázsia tartományban, további mellékhatásokkal. – Bohózatba kívánczó volt Szkéva főpap(?) hét fiának dolga, akik annak a Jézusnak nevében, „akit Pál hirdet”, próbálták kiűzni valakiből a tisztátalan lelket, az meg kérdőre vonta őket: „Jézust ismerem, Pálról is tudok, de ti kik vagytok?”. Aztán a megszállott rájuk ugrott, s a szemlélők nagy derűtségére –, meg is tépte őket. Ráadásul, e papfiak (esetleg csak ketten?) meztelenül szaladnak ki a házból. – A valós apostoli szolgálatot árnyékként követik a sarlatánok; de csődöt mondanak és lelepleződnek, s így ez is – bár közvetve –, de elősegíti a lelkek, s az összkép tisztulását.

Közismert volt akkoriban a varázsszövegekre az „Efézusi iratok” elnevezés. Ezeket az abrakadabrákat szent titokként őrizték az emberek, s csak szükség szerint alkalmazták ráolvasásra. A hívők most előjönnek e titkaikkal és megvallják. Nincs hangsúlyozva, hogy éppen Pálnak; inkább munkatársainak is (22). A varázsszövegek és tu-

dományuk papiruszokon, pergameneken is voltak olvashatók, s ezeket felettébb nagy becsben tartották. Erre mutat megbecsült áruk, de függetlenül a tartalmuktól korántsem értek ennyit. – Ezek a nem terjedelmes könyvek most mind a tűzre kerülnek.

A hitnek semmi köze az eszközökbe vettett hiedelemhez. Mind a fekete, mind a fehér mágia egyaránt veszélyes.

ApCsel 19,21–29 – Közjáték Efézusban

Nemcsak a munka elkezdését, de (átmeneti) befejezését is Isten akaratahoz, vezetéséhez kell szabnunk. Különben érthetetlen volna, hogy, amikor az efézusi szolgálat delelőjéig jutott, most határozza el az apostol, hogy megint áthajózik Macedóniába és Akhájába. Bizonyára a Lélek indításának enged! Változtatásra készítette továbbá, hogy zavarhatták az előzőekben taglatat mellékhatások. Kétségtelen, hogy Pál küzd személyének és szándékának fölnagyítása és félremagyarázása ellen. Hasonló példát idézve, mint amikor a nép királlyá akarta tenni Jézust, amit ő észelve, még időben kivonta magát a kezükből (Jn 6,15). A Lélek ösztönzését a hamarosan bekövetkező zűrzavar is indokolta: hogy az apostolnak miként lehetne a bajt megelőznie, s ha lehet, bele sem keveredni!

Pál lelkében megképződik egy minden eddiginél nagyobb lélegzetű terv, újabb körűt, további jelentős szellemi központok meglátogatására. Aztán még Jeruzsálembe is vissza akar térni; szó szerint: „Miután ott már voltam, Rómát is meg kell látnom”. Fölismerhető e fontolgatásban, a missziói érdek mellett, a világlátás nemes izgalma és érdeklődése! Mindazáltal a szem előtt álló elsődleges cél okán, munkatársai közül kettőt: Timóteust és Erásztoszt elküldi Macedóniába. Vajon kik vannak még, -ismertebbek –, a környezetében? A Kol 4,10.14; Filemon 24 említi Márkot és Lukácsot. A 2Tim 4,11 későbbi időkből való. Viszont sehol sem említi a kv. Tituszt! A Gal 2,1kk alapján a 15,2-ben sejtik ottlétét. De teljesen hiányzik a kv-ből a jeruzsálemi gyülekezet nagyszabású megsegítése is (2Kor 8-9); – a 11,29k korábbi időből való a kv-ben. – E két elgondolkodtató hiány adja az érvet azok kezébe, akik szerint Lukács csak évekkel később gyűjtötte össze kv-ének anyagát, esetleg Jeruzsálem pusztulása után, amikor a gyülekezet már rég a Jordánon túli Pellába menekült. Ime, rövid bepillantás az írásmagyarázat kérdéseibe.

Az efézusi Artemisz-templom egyike volt az ókori világ hét csodájának. A görög Artemisz egyik változata volt a római Diana istennek, de régészeti leletek alapján 32 egyéb helységben is bizonyított a hajdani tisztelete. Demeter ötvös, akinek jó bevétele volt az ezüst Artemisz-templomocskák készítéséből, és forgalmazásból –, Pál tevékenységében fölismeri az őt fenyegető veszélyt. Pontosan érti, amit mond, hogy az emberkéz alkotásai nem istenek. Fellázítja hát hasonszórú, azonos érdekű társait; tömegtüntetést robbantanak ki „nagy az efézusi Artemisz” kiáltozással. Rohan a tömeg a mintegy 25 000 ülőhelyes amfiteátrumba, cipelik magukkal Pál két munka-

társát: Arisztarkhoszt és Gájuszt (20,4; 27,2; Kol 4,10; Filemon 24. az utóbbi két helyen olvasható Márk és Lukács is). – Igazából Demeter (Demetriosz) mondja ki először a görög-római kor istenkultuszának végét, ami idővel be is következett!

Krisztus napjának feljötté az istenek alkonyát is hozta magával. Modern változatainak sűrű emlegetésével sem lehet életet lehelni beléjük, mert csak azt lehetne visszaadni nekik, amijük valaha volt, de élet sosem volt és nem is lesz bennük.

ApCsel 19,30–40 – Amibe szükségtelen beavatkozni

A „tanítványok” vagy Pál környezete, vagy a helybeli keresztyének ők, akik a helyi viszonyokat és a közhangulatot jobban ismerték. Valószínű, inkább az utóbbiak. Ők igazítják helyre az apostol szándékát. Meglehet, hogy bajba jutott két munkatársa után ment volna, de Isten másként fogja majd kihozni őket. Többen is intik Pált, hogy ne menjen az Amfiteátrumba. – Ezek az Asiarchoszok (31) olyan főtisztviselők voltak, akik a császárkultusz és Róma istennőjének templomait felügyelték és gondozták. A templomok szövetséget alkottak, s más tartományokban is a birodalom iránti hűséget szolgálták. – Közvetve figyelmet kelt, hogy Pált római állapolgárként kezelték, sőt barátián becsülték. Bánásmódjukból következtethetünk erre. Őva intik tehát, hogy ebbe a birodalomellenesnek látszó zűrzavarba ne avatkozzék, s magát ne keverje gyanúba. A város jegyzőjének aggodalmából tűnik ki, hogy fennáll a birodalomellenes félremagyarázások veszélye. – Életszerű, s némi humorral fűszerezett a megjegyzés, hogy legtöbbször azt sem tudták miért mentek oda (32).

Nem egészen világos, hogy a tömeggel miért mentek el a zsidók is a rögtönzött népgyűlésbe; továbbá az sem, hogy mi célból tuskolják előre maguk közül Alexander (Sándor) nevű társukat? S hogy mi közük az egészhez? Miért sejtene veszélyt, hogy védekezniük kellene? Eszerint Isten gondviselés-szerű hatalma hatott abban is, hogy a tömeg nem engedte szóhoz jutni az illetőt. Az összkép azt sugallja, hogy kívülről és felületesen szemlélve, a keresztyénséget még mindig olybá vették, mint egy újabb irányzatot a zsidóságon belül. A tömeghangulat hullámszerűségéből elemi erővel tör elő a választott nép elleni gyűlölet. Egyetlen végletes esetből nem lehet általánosítanunk, mégis úgy lehet, hogy az elutasítás véges-végig kísérté és kíséri, az egész üdvösségtörténet mentén, a zsidó népet. Az antiszemitizmus a választottság letagadhatatlan jele, mellyel nem lehet igazolni, sem fölmenteni bármiféle gyűlöletet. Az igazság e tekintetben is dialektikus: megvan, és mégsem lehet szemet hűnyini meglétének, s az egyháznak küzdenie kell ellene: a fiatalabb fiú által Isten védi az elsőszülöttet (2Móz 4,22)!

A felheccelt tömeg két órán át üvöltözik, hogy nagy az efézusi Artemisz, de ordítózással sem képesek életet önteni belé. – Szorongva várja a város jegyzője, míg kifárasztják magukat, s aztán lát hozzá, hogy törvényes mederbe terelje Demeter, s bárki más jogos panaszát. A nép szájaíze szerint beszél, hiszen – szerinte – ki ne tudná, hogy a város őrzője az Artemisz-templomnak, s égből alá-

szállt képének (egy meteorit lehetett?). Megvédi a két odahurcolt tanítványt, hogy ők nem templomrablók és káromlók. Végül sikerül a kedélyeket megnyugtatnia. Siker – rövid távon; mégis Demeter sejtette meg a jövőt; 180 táján császári rendeletre kívánták fellendíteni isteneik tiszteletét, de már az sem segített!

ApCsel 20,1–6 – Menetközben – változtatások

Az 1Kor 16,8k-ben azt írta az apostol, hogy pünkösdig fog maradni Efézusban, mert nagy és ígéretes kapu nyitottatott előtte, bár az ellenség is sok. Vélhetően mégis hamarabb kelt útra, mert a 6.v a kovásztalan kenyerek napjairól beszél, a 3.v pedig előtte 3 hónapi görögországi tartózkodásról, színhelye pedig Korinthus lehetett. A körülmények tehát változtatásra késztették, mégsem vált kapkodóvá. Megvárja pl, amíg az efézusi zavarok elcsitulnak, aztán hivatja a tanítványokat, bátorítja őket, elköszön tőlük és úgy száll hajóra. Előbb Macedóniát járja be, aztán megy Akhájába (a Görögország név a 2.v-ben egyedülálló az ÚSZ-ben). Fenyegető akadály tornyosul elé, amikor egy Szíriába induló hajón akar átkelni, bizonynyal Kenkreából, mivel (a Jeruzsálembe induló zarándokok?) merényletet terveztek ellene. Ennek híre azonban időben fülébe jut; ezért változtat úttervén, visszaindul Macedóniába, s majd Filippiből kél át Tróászba.

Itt volna a helye, hogy megemlíttessék az a gyűjtés, mellyel Macedónia, sőt Galácia gyülekezetei is segítették a jeruzsálemi anyaggyűlekezetet (1Kor 16,1kk; 2Kor 8-9; Róm 15,25kk). Némelyek szerint a 24,17 utalna e tért ölelő diakóniára, de hozzá képest a közlés túl halovány; inkább személyes alamizsna adásáról tudósít. A választ keresőben föltámad pl. a kérdés, hogy a 19,22 két előreküldött követ: Timóteus és Erásztosz valójában nem Titusz és Erásztosz-e? – S oda befűzhető lehetne a hiányolt gyűjtés adata. Erre azonban nincs támpont a kéziratokban. Érdekes azonban, hogy amikor Pál újra Macedóniába indul (3) egyik kísérője Timóteus. S máris azt kérdezzük, hogy ő nem Macedóniában van? Közben biztos visszatért az apostolhoz Korinthusba, ám hol maradt Erásztosz? Bele kell törődnünk Lukács szűkszavúságába, hogy egyáltalán nem törekszik részletességre, mert nem is ez volt elsődleges célja. – Apropos: Lukács! Heten előrementek Tróászra, s ott vártak az apostolra, de Filippi kapcsán megint előbukkan a „mi” forrás, s mögötte Lukács feltételezhető (van, aki Timóteusra gondol). Eme személyes forrásnak első előfordulása éppen Filippiben maradt abba (16,17), s most ugyanott folytatódik; meglehet, hogy a közbeeső időszakban Lukács hosszabb ideig tartózkodott ott! Pál és Lukács, s velük talán még mások is, ott töltötték a paskát (melyet Lukács talán szívesebben nevezett húsvétnek, lévén pogánykeresztén), s aztán szálltak hajóra Filippi kikötőjében, Neápolisban. Öt nap múlva értek Tróászba, ahol már vártak rájuk a hetek: egy közülük béreai, 2 thesszalonikai, 2 derbei

(a 16,1 Timóteust Lisztrából valónak mondja), Ázsiából (Kis-Ázsia DNy-i része) szintén 2. Mintha a 7-es számnak itt megint külön jelentősége lenne (vö 6,3kk); netán ők viszik az adományokat? Nem tudható; és még mások is vannak Pál környezetében. Ők mind a második nemzedék. – Ha ifjabb társaira tekintett Pál, biztatást vehetett jelenlétükből, mert munkája gyümölcseit tudhatta maga mellett.

– Milyen a mi, nyomunkba lépő nemzedékünk?

ApCsel 20,7–12 – Eutikhosz

Onnan tudható, hogy Tróászban keresztyén gyülekezet van, hogy Pál a hét első napján „prédikál nekik”, amikor „összegyűltünk” – mondja Lukács. Az Úr napjának ünneplése fokozatosan alakult ki, kezdetben a szombat lejárta után, este; később, a római napkezdet szerint, reggel. E nap megünneplését Pál szinte természetesnek veszi. Legkorábbi említése az 1Kor 16,2-ben található. Eszerint e napon a gyülekezetben mindenki tegye félre a jeruzsálemieknek szánt önkéntes adományát, hálaadásból, hogy az ne ragadomány legyen, amikor az apostol átveszi. Ez az adat csak közvetett utalás a nap, a feltámadás napja megünneplésére, ilyen a Jel 1,10 is „az Úr napja” néven. A tróászi gyülekezet e napon rendszeresen egybegyülekezik; ezúttal Pál prédikál, s megtörik a kenyeret. Az esti óra, a kenyér megtörésének közvetítésével, a páskavacsora, következőleg az úrvacsora jézusi szereztetési idejének felel meg, valamint a feltámadott Jézus megjelenésének húsvét este (Lk 24,13kk; Jn 20,19kk). A kenyér megtörésére, s talán esti étkezésre is, csak aztán kerül sor, hogy Pál feljött Eutikhosz balesete után, miután megállapította, hogy a fiú még él, sőt már él, mert korábban azt észlelték, hogy meghalt.

A sajnálatos, végül mégis vigasztalást hozó esetet némi humorral is felfoghatnánk, mivel Pál szinte vég nélkül beszél, mert sok mondanivalója van, hiszen másnap óhajt elutazni. Az ablakban ülő ifjú azonban elalszik (fáradtság, meg éhség miatt is?), csak ráfogás lenne, ha azt vélnők, hogy Pál altatta el a prédikációjával. – Ez azonban túlzás lenne, hiszen teljesen érthető, ha valaki éjfél után összejövetelel elbóbiskol, s leeseik a 3. szintről (2. emelet!). Pál lemegy és úgy borul rá az eszméletlen fiúra, mint hajdanán a halottat támasztó prófétaelődök (1Kir 17,21kk; 2Kir 4,34kk). Pál rászól a már siratásra hajló jelenlevőkre, hogy ne zokogjanak, mert a balesetet szenvedett lélegzik, ami emlékeztet Jézus szavaira Jairus leánya feltámasztásakor, amikor rászólt a sírókra (Lk 8,52). Eközben mai logikánkat teljesen félre kell tennünk, mert mindjárt azt mondanánk, hogy van ott egy orvos, mármint Lukács, ő hova lett? De itt prófétás jellegű események sodrásában vagyunk, melyben az ő elsődleges dolga, hogy a történelekről tudósítson!

Figyelve az ŐSZ előtörténeteit, aztán Jézus imént idézett intését, meg a hét első napja értelmét, az akkor este tartott összejövetelt, s mindjárt a köztes eseményt követő kenyér megtörését, az egész esemény-sor minden részlete arra int, hogy ami elkezdődött a hét amaz első napján, amikor Jézus feltámadt, az töretlenül folytatódik

tovább a gyülekezet istentiszteletében, igehirdetésben és hallgatásában, a kenyér megtörésében, tehát az úrvacsorában. Eutikhosz esete nemcsak félbeszakítja és meg is zavarja az esti egybegyülekezést, de beágyazva van annak menetébe, mert Isten tette azt jellé az alkalom kellős közepén. Pál nyugalma is ehhez igazodik, ahogy utána a kenyeret megtöri és eszik, majd pedig virradatig beszél tovább, miközben ösztönzi őket, hogy vigasztalódjanak meg teljesen, hiszen a fiút élve hozták fel; tehát a feltámadás győz már itt is a halál fölött. – A gyülekezet istentisztelete a feltámadás erőinek ad lehetőséget, hogy az megmutatkozzék életünkben. – A kétezer éves egyháztörténet feltámadások sorozataként is értelmezhető!

ApCsel 20,13–21 – Tróasztól Milétoszig

A tsz. 1. személyű fogalmazás mellett a hajózás közben érintett szigetek és helységek pontos felsorolása jelzi, hogy Lukács együtt utazik Pállal. Az apostol gyalog akarja megtenni az első távot. A hajóval ui. egy, a tengerbe nyúló fokot kell megkerülniük, s kedvezőbbnek látja, ha inkább átsétál Tróászból Asszoszba. Gyalogláshoz szokott ember, azt a 30 km-t kisebb vesződséggel teszi meg, mint a hullámokon hánykolódó hajón. Ez lehetett a külső ok, amiért így döntött. Feltehetően lelki oka is volt a választott egyedüllétnek. Magára akart maradni gondolataival. Jézusnak is voltak ilyen félrevo-nulásai (pl. Mk 6,46). Vajon mi foglalkoztatta Pált? A 23.v tárja elő belső indítékait. Legutóbb, – Tróász előtt – Macedóniában járt vá-rosról városra, az is kényszerű kerülő volt, hogy kitérjen azok elől, akik az életére törnek. Már akkor kaphatott újabb és újabb intéseket arról, hogy „fogság és nyomorúság” várja Jeruzsálemben, és mégis oda kell mennie. Szinte biztos, hogy a magános gyaloglás segítette lelkében feldolgoznia a reá váró szenvedések vállalását. – Eddig ta-lán elmehetünk a magyarázatban!

Asszoszban már ő kereste meg a partot ért hajót és felszáll rá. A következő állomás Mitiléné volt, Leszbosz szigetének fővárosa. Másnap elhaladtak Khiosz szigete mellett. Új nap jöttén, a kis-ázsiai partokat Számosz szigetétől elválasztó tengerszoroson haladtak át; az éjszakát a szigeten töltve, csak a következő napon indultak to-vább, hogy még aznap megérkezzenek a szárazföldi Milétoszba. Egy kézirat említi Trogillont is, Számossal átellenben. S valóban itt kö-zelebb esett volna Efézus, hogy magához hívassa az efézusi véneket, de valami oknál fogva Milétoszba kérte őket, hogy beszéljen ve-lük, s elbúcsúzzon tőlük, mert az a fölismerés formálódott ki benne, hogy többé már nem fog találkozni velük. Különben is sietett, ezért sem ment el ő Efézusba, mivel pünkösdre Jeruzsálembe óhajtott ér-kezni. Lehet, hogy ugyanazon pünkösöd, amiről az 1Kor 16,8 beszél, de közben korábban kellett elhagynia Efézust; számítások szerint ez az 57. év pünkösdje. Lehetséges még, hogy az 58. évé.

Az efézusi vének előtt arról kezd beszélni, hogy az első naptól fogva, könnyek és próbák közepette, teljes alázattal szolgált az Úr-nak közöttük és Ázsia tartományában. A 2Kor 2,4 is vall könnyhul-latásairól; s mert a korinthusi leveleket Efézusban írhatta, kétfelől is kap megvilágítást ott-tartózkodának sok tusakodása, amiről Lukács vajmi keveset beszél, mert az apostol nem teregette ki felelős vívó-dásait, hogy túl ne terhelje a munkatársakat. – Pál külön is kiemeli

most, hogy semmit nem hallgatott el abból, ami hasznos, de mind zsidók, mind görögök előtt nyilvánosan és házanként is hirdette az Istenhez térés és az Úr Jézusba vetett hit szükségességét. – A keresztyénség nem titkos tanok rejtjeles továbbítása, hanem nyílt beszéd ama kegyelemről, melyet Isten mindenkinek, mindenütt, mindenkor felajánl; csak ennek van valódi lelki haszna.

AzCsel 20,22–31 – Visszatekintés és búcsúvétel

Messzatekintő tervei között, Róma és Hispánia meglátogatásával együtt (Róm 15,24.28), már a 19,21 során megszületett Pál elhatározása, hogy ellátogat majd Jeruzsálembe is. Azóta kétszer járta végig Macedóniát (1kk). Az idő előrehaladtával folytonosan nőtt a jeruzsálemi látogatás jelentősége oly módon, hogy a Szentlélek egyre határozottabban kötelezte is őt rá, jóllehet azt sem rejtette el előle, hogy ott fogság és szenvedés vár rá. Jól kivehető itt a hasonlóság Jézus Jeruzsálembe szükséges fölmenetele és a reá váró szenvedések fölismerése és az apostol útja és gondja között, mivel nem lehet a tanítvány nagyobb a Mesterénél (Lk 6,40). Kihallható Pál szavaiból, hogy szorong, de ugyanakkor elhessegeti a kísértő és csüggesztő gondolatokat; nem engedi, hogy azok megzavarják. Odáig jutott, hogy ha élete árán is, de elvégzi futását és szolgálatát, amit az Úr reá bízott. A kegyelemről szóló bizonyágtétel minden árat, fáradságot és kint megér.

E fölismerések és elhatározások fényében egyéb dolgokra is világosság derül, s rendkívüli prófétai ajándékkal megáldva szól a bekövetkezendőkről, hogy pl. az efézusi vének sem látják többé orcáját. Innen tekint vissza közöttük végzett szolgálatára, jelenlétükben készít erről összegező számadást. A próféta-elődök felelősségével, időben mondta el mindenkinek az intést, azért senkinek a vére nem nehezedik a lelkére (Ez 3,16kk). Hirdette közöttük Istennek teljes akaratát. A teljesség, az el nem hallgatás indoka itt újlag említve van. Amit igazán akkor értünk, ha tudjuk, hogy a kort és legkivált Efézus környékét át-meg át járta a titkos tanok közlése a beavatottak között. A keresztyénséget is megkísértette később, hogy az elit-beavatottság gőgjével dicsekedjék. Pál nem így járt el, teljes nyíltsággal szólt (2Kor 3,12)

Ezek után a gyülekezet véneinek kell gondot viselniük a nyájra. Nem hanyagolható el a sorrend: magukra és a nyájra. Az pásztoralathatósan, aki önmagát is jól lelkigondozza. A nyáját drága áron vették meg: a tulajdon vér az Egyszülött Fiú vére. A jövődő helytállásában, a pásztori tisztükben megerősítheti őket, ha visszagondolnak rá, miként forgolódott közöttük az apostol 3 évig (nagy vonalakban a 19,8.10.22-t összesíti ezzel). Ismét hivatkozik a szolgálatért hullatott könnyeire. Nem is gondoltuk, mennyi érzelem halmozódott fel az apostol lelkében! – Amiatt különösen aggódik, – mint aki előre tudja –, hogy őutána majd kívülről jönnek ragadozó farkasok (Jn 10,12), akik „nem kímélik”, azaz fosztogatják a nyáját, sőt

meghökkenítő módon szól arról is, hogy belülről is támadnak majd fonák dolgokat fecsegők; ami talán utalás a korai gnózisra. A „közöttetek is” inkább a gyülekezetet, mint az ott jelenlévőket jelenti. Júdás leleplezését idéző gondolatok ezek; s most talán fel sem fogják a vének, csak később világosodott meg előttük, hogy mi ellen kell az a lelki fegyverzet, amit most adott át nekik az apostol.

ApCsel 20,32–38 – Végleges búcsú

Figyelve arra, hogy az apostol itt nemcsak attól a gyülekezettől búcsúzik, aholis az utolsó 3 évben missziói központja volt, hanem vele zárul az egész munka, amely a birodalom K-i felében – elhívása óta –, minden idejét kitöltötte, s lekötötte egész erejét; ebből fölismerhetjük utolsó szavainak igazi jelentőségét. Nemcsak kegyes szavak fűzére, hogy Istennek és kegyelme igéjének ajánlja őket, hanem az egész ifjú egyház jövődjét teszi le Isten kezébe. Tőle kapta a felhatalmazást, s most az elvégzett munkát, tekintettel a jövőre, Istennek adja át, abban a bizonyosságban, hogy a kegyelem igéje fogja hordozni továbbra is őket. Az egyház jövője, élete és megmaradása a kegyelem igéjén áll, vagy esik, s ha azt engedik hatni életükben, elegendő lesz a megtartásra. A hirdetett, s az írot ige háttér-fedezete maga a testet öltött Ige. Igazából Jézus Krisztus közbenjárásába ajánlja a gyülekezetet, s benne az egész egyházat. Térben is Ő építhet fel, és meg is fogja tenni; időben is ő ad majd örökséget nekik a szentek között.

Isten engedi meg az apostolnak – mi ezzel az eszközzel nem is élhetünk –, hogy újólag emlékeztesse őket, miként forgolódott közöttük. Géházi módján (2Kir 5,22k) nem kívánta senki ezüstjét, aranyát, avagy (díszes) ruháját; s ebből tudjuk meg, amit eddig csak kiteretett munkakötényeiből (19,12) sejtettünk, hogy mesterségét, kétkezi munkáját Efézusban is folytatta. Keresete még munkatársai megélhetését is segítette, s szinte szemünk elé tárul, ahogy az efézusi vénnek elé tartja munkától érdes tenyerét: „ezek a kezek” –, hathatós szemléltetésével. Nem dicsekvésből műveli ezt, hanem serkentésül, tekintettel a jövőre, hogy ne riadjanak vissza, ha gondoskodniuk kell az erőtelenekről. Ez a fordulat nem is annyira a múlt, inkább a rájuk váró szolgálatokra tekint, erre nézve az apostol szemléltető, emlékezetbe véső példát mutat nekik eléjük tárt két tenyerével! – A végén pedig, zárókö gyanánt egy jézusi idézetet alkalmaz: „Nagyobb boldogság adni, mint kapni!”. Lám Jézus mondásai, a logiák, v. logionok szájról szájra jártak! Ez a boldogmondás nincs egyik evangéliumban sem! – A szóbeli hagyomány Jézus tetteiről, tanításáról, példázatairól, szenvedéséről, haláláról és feltámadásáról, forrása volt az írott evangéliumoknak, s egy ideig kísérte is kiformalódásukat. Ez itt a mindeneket lezáró csúcspont, hogy a K-i missziói utak zárásaként Pál apostol Jézus tulajdon szavát idézi!

Ütött a végső búcsú órája. A közös megrendültséget még inkább kiemeli, hogy térdreborulva imádkoznak, ami csak rendkívüli ese-

tekben fordul elő (7,60; 9,40; s még: 21,5). Mindenki sír, s mint atyjuktól végső búcsút vevő fiak, nyakába borulnak és csókolgatják. Kiváltképen az elválás véglegessége gyötörte meg lelküket, mintha az apostolt el kellene termetniük lelkükben, s most itt maradnak magukra, árván. – Itt e földön az egyház árvaságát a kegyelem igéje gyógyítja és oldja fel alkalomról alkalomra a Szentlélek által (Jn 14,15).

ApCsel 21,1–7 – Hajóút Milétosztól

A kis-ázsiai várostól egyenesen kellett hajózniuk, hogy elérjék Kósz szigetét. Másnap Rodosz szigete volt következő támpontjuk. A sziget azonos nevű székhelyén szálltak meg. Vélhetően másnap megint a kis-ázsiai partokhoz közel hajóztak, és DNy-i csúcánál szálltak ki Patarában. Az eddigi szakaszok átlag napi 100 km-t jelentettek, melyet a hajók, a partok mentén hajózva, könnyűszerrel tettek meg naponként. Volt abban gondviselészerű vezetetés is, hogy mindig találtak céljukhoz közelebb segítő hajókra, amit az úti beszámoló nem részletez. Másik eshetőség is adódhatott, hogy egyetlen vízijárművel tették meg az eddigi távokat, esténként rendre kikötve újabb állomáson. Patarában azonban már nem partmenti hajózásra készül az apostol, hanem komolyabb, nagyobb szállító hajót kellett keresnie, mert mélyebb vizeken, Fönícia irányában kellett átszelniük a Földközi tengert. Kapóra jött nekik egy hajó, amelyik éppen odafele indult rakományával. Sikerült megegyezni velük, s Pál és kísérete felszállhatott rá. Vajon kik voltak az apostollal? Esetleg csak Lukács, Trofimosz (21,29), és Arisztarkhosz (27,2); avagy mindenki, akiket a 20,4kk említett? Az utóbbi esetben 7 + Pál és Lukács, tehát összesen kilencen lehettek. Az is lehet, hogy a hetek már hamarabb elhajóztak.

A Tíruszig vivő hajóút, kedvező tengerviszonyok mellett, jó 4 napi út volt. A távolság kb 600 km. Útközben, balról haladva el mellette, látták Ciprus partjait. Tíruszban ki kellett tennie rakományát a hajónak, s talán új rakományt is be kellett hajóznia. Vagy ezzel a hajóval, vagy egy másikkal mentek tovább Ptolemaisza (azelőtt Akkó volt a neve, vö: Bír 1,31). Mind Tíruszban, mint az utóbbi helyeken voltak keresztyének, akiket fölkerestek. Gondoljuk, hogy a hajó rakodását kívárva kellett Tíruszban hosszabb időt tölteniük; egy egész hetet. Eddig csak Pál beszélt arról, hogy jó ideje városról városra figyelmeztette őt a Lélek, hogy Jeruzsálemben szenvedések várják. Most kísérete is tanúja lesz, hogy az ottani tanítványok figyelmeztetik a Lélek által Pált, ne menjen föl Jeruzsálembe. Miként értelmezze az apostol helyesen a Lélektől adott, két különböző intést? Menjen, vagy ne menjen? A fölmenetel szükségessége megingathatatlan belső vezetetés, a mások által adott figyelmeztetés csupán azért van, hogy kellő leki erővel felszerelten tudjon szembenézni a reá váró próbatételekkel. – Elmenőben, a tíruszi tanítványok családostól kísérik el, túl a városon, a tengerpartig. Fölemelő látnunk az apostolt, többek között gyermekek társaságában. A búcsúzás érzelmi mély-

sége hasonló a milétoszihoz. – Ismét egy búcsúzás. – Az utóbbi két hely gyülekezetét nem Pál alapította, de ez nem befolyásolja a hitbeni testvériség szoros kötelékét. – Ahol keresztyének élek, ott az apostol otthon érzi magát.

ApCSel 21,8–16 – Megérkezés Jeruzsálembe

Cézáreáig vélhetően ismét hajóval mehettek Pálék. Voltak kis, lélekvesztőszerű alkalmatosságok; ezek csak sekély parti vizek megjárására voltak építve; meglehet, hogy ilyeneken mentek tovább. Cézáreában lakott Fülöp evangelista. Róla az 5,40 közlése volt az utolsó ismert adat. Tett vajon ő is közben missziói utakat? – Hiszen a 8.f erre alkalmasnak, sőt kegyelmi ajándékkal fölszereltnek mutat be őt. Megnősült és letelepedett? És miért nincs Jeruzsálemben, amikor őt is diakóniai szolgálatra válaszotta ki a gyülekezet (6,5)? Az üldözés végképp lehetetlenné tette ott-tartózkodását? És hol van Kornéliusz és háza népe? E kérdésekre nincs válasz. – Fülöp négy leányának prófétai ajándékából kaphatunk bizonyosságot arról, hogy Lélekkel telített volt a család élete, s hatásuk messze sugárzott. Azt sem tudjuk pontosan, hogy a leányok milyen próféciát mondtak Pál és társai jelenlétében; mintha megsejlene itt szemérmes visszahúzódsuk a vendég férfiak miatt. Egyébként a 2,17kk-től eltekintve, az egyetlen adat a kv-ben arról, hogy nők is kaptak prófétai ajándékot. Euzébiosz egyházatya, aki a kezdeti idők eseményeiről sok hiteles adatot tudott, egyiküket idős korában a frígiai (kis-ázsiai) Hierapolisban lakónak mondja. A helyzet az volt, hogy a gnózis elburjánzásával, rajongásával szemben az asszonyok védtelenebbek voltak (2Tim 3,6k). Fülöp evangelista leányai azonban megmaradtak a hiteles tanítás mellett, jóllehet őket is elragadhatta volna az újság ingere, s a tudat, hogy nekik mily nagyszerű ajándékaik vannak. – A megáldottság járjon együtt józansággal!

Fülöp házat központnak tekintették. Ide érkezik pl. Agabosz próféta is. Régi ismerőse ő Pálnak, még Antiókhából (11,27kk). Próféta indíttatásból úgy beszél most, mintha nem ismerné, aztán leoldja róla az övét. Hosszabb ruhadarab lehetett, mellyel össze tudta kötni saját kezét és lábát, szemléltetésül, amit ki is mond, hogy aki ez az öv, azt ily módon fogják megkötni Jeruzsálemben, átadva őt zsidók és pogányok kezébe. Jézus szenvedéstörténetével ez egy újabb párhuzam (Mk 10,33). Ez a prófécia, szó szerint nem így teljesedett be, lényegében mégis beigazolódott. Megrendülve a szembeszökő szemléltetésen, nemcsak a helybeliek, de más munkatársak is kérlelik Pált, hogy ne menjen fel Jeruzsálembe. Ő azonban hajthatatlan. Ne erősködjete, ne sírjatok, szívemet se fájdtítsátok – mondja –, mert nemcsak megköttetni, de meghalni is kész vagyok az Úr Jézus nevéért. – Mindez arra volt jó, hogy a szenvedések vállalásának önkéntessége kiérlelődjék. Beletörődve a változtathatatlan-

ba, mondja aztán Lukács és a többiek: „Legyen meg az Úr akarata!” Újabb szenvedéstörténeti mozzanat; de sosem beszél ezekről úgy az apostol, hogy értetek halok meg (a Kol 1,24k ellenére)! Krisztus vált-sága egyszeri és teljes! – Isten akarata nem kioltja, inkább kiigazítja és megedzi saját akaratunkat. A megadás váljék átadássá, az Urban.

ApCsel 21,17–26 – A jeruzsálemi templomban

A jeruzsálemi gyülekezet összetétele és vezetése a korábbi szét-szóródás (8,1), majd visszaszivárgás után változott. A cézáreaiak találnak szállást nekik egy régi tanítványnál, a ciprusi Mnázon házában. A város lakossága, óvatos becsléssel is, akkor mintegy 50 000 volt; s a régi tanítvány friss beköltöző is lehetett, görög anyanyelvű, ún hellénista, aki közelebb állt az apostol felfogásához. Arról is hallunk, hogy a testvérek örömmel fogadták, de csak másnap keresik fel Jakabot. Két csoport találkozik most: Pál és ifjabb kísérei, valamint Jakab, az Úr (fél)testvére és a gyülekezet vénei. Meglepő az apostolok teljes hiánya! – A 12,17 során Péter szinte átruházta a vezetést Jakabra. Feltehetően minden apostol missziói úton van, de ez nem több sejtésnél. Az anyagyülekezetben a zsidókeresztyén nézetűek kezébe került a vezetés és arról sem hallunk, hogy átvették volna az összegyűjtött adományokat. – Pál köszöntve Jakabot és a véneket, részletesen elbeszéli sokrendbeli szolgálatát a népek között. Vele együtt ott állnak tanúként a különböző messzi vidékekről jött ifjabb munkatársak, akik az ő szolgálatának gyümölcsei. A beszámoló lebilincselő, s hallatán csak annyit tehetnek, hogy Istent dicsőítik mindazért, amiket hallottak.

Váratlan fordulattal a jeruzsálemiek, célzottan, arról kezdenek regélni, hogy „Látod, testvérem”, mily sok ezren vannak, akik hívők és rajonganak a törvényért. Bizony számunkra is meglepő fordulat, mekkora változások estek időközben Jeruzsálemben. Még 4 év, s 62-ben, kihasználva a helytartói interregnumot, egy főpap megkövezeti Jakabot, s néhány társát (Josephus: A zsidók története XX.9,1). Most még Jakab nagy tekintéllyel irányítja a gyülekezetet, s látható, hogy minden ütközést kerül. Euzébiosz szerint „az igaz” melléknevet adták neki kortársai; olyan legendának is nyoma van, hogy volt egy „Jakab trónja” alkalmatosság is. – Pálnak adott tanácsából is kitetszik, hogy a Jakab nevéhez illesztett jelző megfelel a valóságnak. Minden félretájékoztatót megelőzendő, élet véve támadásoknak, kéri Pált, hogy vegye pártfogásába azt a négy, názír-fogadalmat tett (4Móz 6) férfiút, különben mindőjük keresztyén! Vállalja költségeiket, hogy fejüket megnyíráthassák. Menjen be velük a templomba másnap és végezze el velük a tisztulási szertartást, befejezve így a názírság fogadalmát. Arra nem tér ki, hogy az akkor bemutatandó áldozat költségeit is vállalnia kell Pálnak, de azért ez is megtehető. Nem tudható, hogy az áldozat követelményei mennyiben változtak a 4Móz 6,13kk kívánalmaihoz mérten. A beszámoló azt sejteti, hogy

magának Pálnak is volt folyamatban názírsági fogadalma, hasonlóan a 18,18-hoz, de neki még hét napja hátra volt. A sokat vitatott értelmezésnek ez csak egyik lehető változata. Lehetséges, hogy ezzel a gyakorlattal, a názírsággal, a keresztyénségben újból előtörő prófétaság jelenségeit igyekeztek a hgyományos és megszokott ÓSZ-i mederbe terelni –, ha nem is betű szerint értelmezték és foganatosították ezt a kegyelmi ajándékot.

Mindig esetről esetre döntendő el, meddig lehet elmennünk avégből, hogy amennyire rajtunk áll, minden emberrel békességben éljünk (Róm 12,15).

ApCsel 21,27–32 – Lincselési kísérlet

Amikor Jakab elmondja Pálnak a róla terjesztett híreket, mely szerint Mózesről lehetőséget kínál a népek között élő zsidókat, hogy fiaikat ne metéljék körül, s ne éljenek zsidó szokások szerint, mindezt nem vádként sorolja elő (21), sőt szavaiból kivehető: érti Pál álláspontját, hogy e tiltások csak járuléka annak, amit hirdet, azaz hogy Krisztusban higgyenek. Tehát nem azt kéri, hogy tisztázza magát a vádak alól, hanem, hogy a názírok pártfogásba vételével látványosan adja tanújelét, hogy nem utasítja el a zsidó kegyességet; s ha ehhez még az is járul, hogy maga Pál is názír fogadalmat teljesít, talán sikerül lecsillapítaniuk a kedélyeket. Abban is találó volt a javaslata, hogy megértette Pált, aki Mózes alakjában és örökségében, s a mózesi rendelkezések közül a prófétai mozzanatokat kedvelte. Ez akkor is igaz, ha Pál részéről csak a 18,18 vehető názír fogadalomnak. – A próféciáktól ui. közvetlen út vezet el Krisztusig.

A 24,11-ből arra lehet következtetnünk, hogy már az ominózus hét nap elején kitört a közfelháborodás, melyet az Ázsiából, tehát Efézus hátsországból érkezett zsidók keltettek, amikor Pált fölismerték a templomban. Annak belső udvaráról lehet szó, az előtte nyíló terasszal együtt, ahová nem zsidók a lábukat se tehették be; s halálbüntetés járt annak, aki ezt megszegte. Táblák figyelmeztették az arra járókat, vagy a kíváncsiskodókat; az ásatások során két ilyen táblát is találtak. Az efézusiak ismerhették Trofimoszt, látták is korábban Pállal együtt. Lehet, hogy a pogányok udvarába elkísérte az apostolt, de görög lévén, biztos, hogy tovább nem merészkedett, különben őt fenyegették volna halállal. A zavarkeltés tehát csak ürügy volt Pál ellen. Komikusnak tűnik, hogy megragadva a védtelen és kiszolgáltatott apostolt, így kiáltottak: segítsetek! Itt van a nép, a törvény, s a templom ellensége! Az egy szál emberet felnagyítják és „görögök”-re torzítják, akikkel, úgymond, megszejtetlennítette ezt a szent helyet. Lukács, tárgyilagosan, azzal menteti őket, hogy feltételezi tévedésüket: „azt hitték, hogy...”

Az egész város felbolydulása kis túlzás és néplélektani okokból érthető: mindenkin áthullámozott az izgalom és összecsődültek. Megragadva Pált, kivonszolták a templomból és a kapukat bezárták. A pogányok udvara és a terasz közötti ajtók értendők rajta. A lévita templomórság így akadályozta meg, hogy gyilkossággal éppen a tömeg szentségtelenítse meg a templomot (vö: 2Krn 24,20kk; Mt 23,35). Biztos, hogy a Pált ért ütlegetések lincselésbe, vagy megkö-

vezésbe torkolltak volna, ha időben nem riasztják a helyőrség ezredesét, hogy egész Jeruzsálem lázong. Ami megint csak túlzás, akár szándékos, akár a tények fölnagyításából eredt a híradás. Ekként sikerült mozgósítaniuk a készültséget. Az ezredes, tiszteket is maga mellé véve, katonáival lerohan az Antónia-erődből, mely Ény-ra esett a templomtól, és két tornyából rálátás esett a szentélyre. Időben érkeztek, s Pál kimenekült az életveszélyből.

ApCsel 21,33–40 – Tisztázódnak a félreértések

Ez nagy fogás! Gondolta az ezredes. Elfogatási parancsa volt ui. egy szikárius főkolompos ellen, aki maga köré verbuválta a szélsőségeseket, és – ezek szerint –, előbb a pusztába vezette ki őket, onnan pedig – Josephus szerint – Jeruzsálembe, az Olajfák hegyére vitte, de Félix helytartó szétszórta őket. Josephus két művében is szóba hozza ezt, de számadatai ellentmondóak. Egyébként jellemző, hogy a római politikai és katonai hatóságokat csak a biztonsági szempontok érdekelték, s megvető érdektelenséget tanúsítottak a zsidóság belvillongásai iránt, s ez okból meglehetően tájékozatlanok voltak.

Pál kettős bilincse azt jelenti, hogy mindkét oldalról egy-egy római katonához bilincselték. A felfordulás közepette is teljesedett Agabosz prófécijája (21,11). A kétoldali megkötöztetés távolról emlékeztet a keresztre is; s ezt annak fölismerésében kell megjegyeznünk, hogy Lukács a részletekben is igyekszik fölmutatni, amikben Pál szenvedésének útja Jézus keresztig vezető útjához hasonlítható. S ekközben már előlegezett választ kaphatunk arra is, hogy miért nem ír az evangelista Pál (és Péter) haláláról. – Számunkra így könyve befejezetlen, de Lukács számolt azzal, hogy úgyis tudja mindenki, mi történt. Ezért fontosabb volt annak felmutatása, hogy nem véletlen tragédia történt, mert Pál meghurcolása és halála Jézus elfogatását, szenvedését és halálát tükrözte. Mivel pedig azt tanította több alkalommal is, hogy Jézus áldozata egyszeri és tökéletes volt (pl. Zsid 7,27k), inkább mellőzte a két apostol mártírhalála említését, nehogy bárki arra következtessen, hogy Jézus áldozata kiegészítésre szorul!

Csak a megbilincselés után kezd az ezredes érdeklődni, hogy ki és miféle ez az ember, s mi volna a bűne. A tömeg ordítozásából azonban semmi biztos értesülést nem képes megállapítani, így azt az utasítást adja, hogy kihallgatás végett vigyék a várba a rabot. Az Antónia-erődbe lépcsők vezettek föl, itt már a katonáknak kellett emelniük Pált, mert a tömeg keményen szorította őket, miközben kiáltozott: vidd innét! Azaz: öld meg, végeztess ki! Ez is szenvedéstörténeti egybeesés (Lk 23,18; Jn 19,15). Kész csoda, hogy a hangzavarban Pál szót tud váltani az ezredessel, miközben megőrzi nyugalmát. Ehhez voltak szükségesek a sorozatos intő próféciaik, másként nem lett volna képes e higgadságra. Talán ekként nyugtatgatta lelkét közben: Az Úr nekem ezt jóelőre megjelentette! – Kiderül közben, hogy nemcsak görögül tud, de nem is azonos a körözött, egyiptomi származású szikárius vezérrel. E szélsőséges csoport onnan kapta nevét, hogy ruhájukba rejtve tört hordtak maguknál, s hogy

ezzel is felhívják a köz figyelmét messiási törekvéseikre, a tumultusokat kihasználva, oldalba döftek bárkit, vagy, akit hazaárulónak tartottak. –

Pál bemutatkozik, tisztelettel és tiszteletet parancsolóan beszél szülőföldjéről és városáról. Ezúttal még nem hivatkozik római állampolgárságára, de határozottságával sejtetni engedi, hogy jogilag minden tekintetben rendezettek a körülményei. Még most sem adja fel, hogy szóljon a sokasághoz és meggyőzze őket; nem adja át magát, úgymond, a végzetnek. Engedélyt kap a szólásra, kezével csendet int –, keresetlen méltóság is hatékony a viselkedésében –, s a lépcsőlről beszélni kezd.

ApCsel 22,1–8 – Védekezés és bizonyoságtétel

Még morajlik a tömeg, amikor Pál héberül kezd beszélni, amit többen értettek, mint beszéltek, mert a köznyelv arám volt. Van magyarázó, aki arámot ért e közlésen. – Aki nem értette, az is hirtelen meglepődött: ez az ember közülünk való, s talán görög anyanyelvű hitsorsosaink tévednek! A közös nyelv kifejezésre juttatta azt is, hogy nézeteiket egymás között kell tisztázniuk. Aki pedig értette Pál beszédét, még inkább meghökkent, hallva a megszólítást: „Testvérek, férfiak és atyák, hallgassatok meg...” Az utóbbiak a Nagytanács tagjai lehettek. Lám! Tiszteli népünk vezetőit! Hallgassuk hát meg –, s még nagyobb csend támadt. S mindez nem csupán mesterfogás Pál részéről, de őszinte felelősség járja át szándékát: hátha népét jobb belátásra bírná, sőt tán megtérésre és hitre is! Ezért önmaga bemutatása után azonnal rátér megtérése elbeszélésére.

Elmondja, hogy ki ő. Mindjárt arról beszél, hogy zsidó, és a ciliai Tarzusban született. Későbbi hagyomány tudni véli, hogy szülei hadifogolyként érkeztek Galileából Tarzusba. Ennek viszont ellentmondani látszik, hogy hamarosan Jeruzsálembe költöztek, s Pál már ott nevelkedett fel. Említi mesterét, Gamálielt is, akitől az ősi törvény szigora szerinti oktatást és nevelést kapta. Akkori ismeretei szerint rajongott Istenért, s ahogy most tapasztalja az ellene törő indulatokat, benne korábbi önmagára ismer: én is ilyen voltam, mint ti most; s szavak nélkül is benne rezdül a szívbeli óhaj: oly igen szeretném, ha ti is lennétek olyanná, mint amilyen én most vagyok! – Önmaga iránti kíméletlenséggel beszél róla, hogy mily elvakultan üldözte „e tanítás követőit”. Feltételezi, hogy igazából hallgatói mind tudják, milyen tanításról beszél. Feltárja, kimondja, hogy halálra üldözte őket, ahogy ők kívánják most neki e halált. Ugyancsak fokozás van a 9,1-hez képest az 5.v-ben, mert nemcsak a főpaptól, de a vének tanácsától is megkapta a fölhatalmazást, damaszkuszi érvényességgel, hogy onnan is megkötözve hozza el Jeruzsálembe e tanítás követőit. Tanúkra hivatkozik; a főpap és a vének a megmondhatóit, hogy mindez pontosan így folyt le, s lehet, hogy a hallgatóságban is voltak olyanok, akik még emlékezhetek is az elbeszéltekre.

A déltájban vele történetekről életszerűen ad számot. Már Damaszkusz közelében jártak, amikor fényesség sugárzott reá az égből úgy, hogy vakító fényétől a földre zuhant; aztán hangot is hallott. A kétszeri: Saul, Saul az elhívás hőfokát jelenti (1Sám 3,10; 2Móz 3,4!), s a kérdés, hogy miért üldözi őt, arra készítette, hogy rákérdezzen: ki vagy, Uram? A válasz is: „Én vagyok, a názáreti Jézus”, emlékeztet

Mózes elhívására, amikor Isten „Én vagyok...” önkijelentéssel hatalmazta fel, hogy hozza ki népét az egyiptomi szolgaságból (2Móz 3,6.13k). Igazából Pál most valami hasonlóban fáradozik; s csak kétféle döntés lehetséges, vagy üldözés, vagy elfogadás.

Tudunk-e úgy tekinteni a „bűnösökre” – az ő érdekében –, mintha magunkat ismernénk föl bennük?

ApCsel 22,9–16 – Vakság után látás

A 9.v fogalmazása ellentétes a 9,7-el, de belső szándéka szerint mindkettő azonegy óhajt fejez ki, hogy az Úrral váltott szó, majd pedig Anániás szava is kizárólag neki szólt. Kísérői egyébként is háttérben maradnak, mégis annyiban azonosulhattak életváltozásával, hogy megrendülten állapították meg: olyan megtérés történt itt vele, amit Isten vitt véghez!

Az Úr önkijelentése után, s belőle eredően következik az, s mi sem kerülhetjük meg rendre a kérdés kimondását: „Mit tegyek? Uram!“. Az Úr neve pedig, melyet Pál itt háromszor is Kyriosz-ként említ; aki tehát így is mutatkozott be, ő azonos a názáreti Jézussal. Pál héber nyelvű beszédében Adonáj-nak hangzott; a zsidók ugyanezt ejtették ki mindazon ŐSZ-i helyeket, ahol Jahve volt olvasható, melynek kimondását ily módon kerülték ki, hogy óhatatlanul is meg ne szentségtelenítsék nevét, „hiába(való)” kimondásával, melyet a Tíz Ige tiltott (2Móz 20,2; par). Következésképp: a názáreti Jézus – Isten; anélkül, hogy egybemosódna a két személy, az Atya a Fiúval. Istenként kell őt tisztelni, s mindenkor az ő akaratát kell követnünk. Zsidó fülekkel hallgatva, e tanúságtétel hallatlanul megdöbrentő, s állásfoglalásra készítő, melyet közömbösen hallgatni képtelenség. – Egyelőre azonban még tudja folytatni Pál; hallgatói még nem ocsúdtak. – Az Úr azt is közölte vele, hogy menjen csak be Damaszkuszba, s ott majd megmondják, hogy Isten rendelése szerint, mit kell tennie. Lám, itt van a különbség az Úrként említett Jézus és az Isten között, akinek rendelése folytán esett meg mindez vele. Ugyanezen megkülönböztetés van a 14.v-ben: atyáik Istene, tehát Ábrahámé, Izsáké és Jákóbé, s minden ősöké, választotta ki őt, hogy megismerje akaratát, meglátandó az Igazat, azaz Jézust, és hogy hangot halljon annak ajkáról. – A Szentháromság személyeinek megkülönböztetésére alkalmas a fény hasonlata; ha ez a fény egy prizmán átvezetve hétféle színre bomlik, ennél még egyszerűbb és közérthetőbb, ha Isten személyi gazdagsága, az ige, a kijelentés prizmáján át háromfelé oszlik, hogy jobban érthessük az Atyát, s a Fiút, a Szentlélek által, pedig hát ők egyek; akár a fehér színű fénynyaláb! – Kell ennél érthetőbb érvelés?

A fény erejétől Pált, látását veszítve, úgy vezették be kísérői Damaszkuszba. Szinte kézről kézre adták. Közben megjelent nála Anániás, akinek törvényhez hű kegyességéhez, minden ott lakó zsidó szemében, semmi kétség sem férhetett. Ezt külön is hangsúlyozza Pál. Anániás mindjárt testvérének nevezte, s gyógyító szóval meg-

parancsolta, hogy ismét lásson! Mire Pál máris visszanyerte szeme világát és Anániásra tekintett. Ehelyütt több apró mozzanat is van, árnyalati eltérést mutatva a 9.f-hez képest; de mindezek a pillanat feszültségében születő vallástétel életszerűségét gazdagító fogalmazások. Mi még azt is tudhatjuk, hogy Lukács később megalkotott tudósításán át szűrődik a tanúságtétel.

Amikor Anániás kimondja, hogy Pál minden ember előtt lesz tanúja annak, amiket látott és hallott; ez a közlés prófécia volt, de isteni teremtő szó is! Anániás szava által születik meg, ruháztatik fel kegyelmi ajándékkal a tanú. Elmúltak a várakozás napjai! Cselekedjen Pál és kereszttelkedjék meg, s hívja segítségül az Ur nevét! – Itt kapcsolódik be Pál a pünkösdkor betelt jóeli prófécia hatókörébe.

Az üdvösség ígéreteinek személyünkig ható érvénye van; s az csak akkor érvényes, ha átadjuk magunkat az élő Úrnak! Aki viszont „előbb” szeretett minket (1Jn 4,19)!

ApCsel 22,17–21 – Az Úr megjelenése és az elhívás

A 9.f-ből jórészt hiányzik, ami itt olvasható. Még az sem biztos, hogy ugyanarról a jeruzsálemi visszatérésről szól, mint a 9,26-ban. Van, aki úgy véli, hogy 3 év múltán tett látogatásáról beszél itt Pál, amikor csak Péterrel találkozott (Gal 1,18), s még mindig tanácsatlanok maradunk a Gal 1,17 közlése okán, mely szerint nem is ment föl Jeruzsálembe. A „felmenetel” valószínűleg az apostolokkal lehető kapcsolatkeresést jelentheti, amire tehát az első időkben nem is törekedett. Elhívásakor Jézus vele közvetlenül beszélt, s ezt a közvetlen közösséget igyekezett ő ápolni. Evégett kereste föl mindjárt a templomot, hogy ott imádkozzék, s akkor esett révületbe, más szavakkal: az elragadtatás állapotába jutott. – Akik ott hallgatták, azoknak megintcsak botránkoztató kitételek hangzanak el, hogy ti. Jézus, akit egyébként most nem nevez néven, másodszor ott a templomban jelent meg neki, miután először a Damaszkuszi úton látta meg őt, és szólt is hozzá, most pedig sürgette, hogy távozzék el Jeruzsálemből, mert nem fogadják el a róla szóló bizonyágtételt.

Pál elhívását már az előzőkben Mózes elhívásával vetettük egybe. E párhuzam mellé sorakoztathatók további prófétai elhívások: Jeremiásé, legkivált pedig Ézsaiásé, mely szintén a templomban történt, amikor az Úr megmondta azt is, hogy amikor a próféta szólni fog, szava megkeményített szívre, elvakult szemekre és süket fülekre talál (Ézs 6,1: „láttam az Urat”; 9k). Ezt megértve lesz világossá számunkra, miként magyarázandó a 19k. Pál –, közvetve – bűnvallást is tesz Isten előtt, de fel lehet úgy is fognunk, hogy alkalmatlanságát bizonygatja: köztudott Uram, hogy milyen múltam van; ők tudják, hogy miként üldöztem a benned hívőket. Sőt mi több, vértanúd, István vére kiontásakor szemtanúként voltam jelen, helyesltem kivégzését, sőt tevőlegesen is vállaltam részt benne, mert őriztem a nekigyürkőzött gyilkosok ruháit, tehát alkalmatlan vagyok; ez megint – közvetve – felfogható mentegetőzésnek. Továbbá: ha nem fognak nekem hini, annak is én leszek az oka, mivel ismerik előéletemet. – Van harmadik lehetősége értelmezésünknek, s talán ez a helyénvaló, ti. a visszafogott tiltakozás, vagy aggodalom. – Ezt támasztják alá mind a mózesi, mind az említett prófétai elhívások vonatkozásai. Múltbeli viselt dolgai emlegetésével Pál óvatos ellenvetést tesz, hogy ezek miatt mily alkalmatlan a tanúságtételre népe előtt. S mintha az Úr el is fogadná érvelését: tudom! Éppen ezért mást szántam feladatodul: eredj el, mert messze küldelek, a többi népek közé. Mózes és a többi próféták lelke – Jézus személyes elhívásán át

–, most közvetlen folytatásra lelnek az ÓSZ-i próféta-elődök, éppen Pál apostolnál! – Érzésem szerint, szinte mellőzzük mi is ezt a meglepő adatot, hogy Pálnak a jeruzsálemi templomban jelent meg újból a feltámadott Jézus, s a mindent eldöntő hívást ott közölte vele; ez egy messze ívelő szenzáció a kijelentés-történetben! – Pál erről is szól, amikor arra hivatkozik, hogy látta az Urat (1Kor 9,1; 15,8). – A gyülekezeti közösség arra is adatott lehetőség, hogy személyes kapcsolatba jussunk az egyház Urával, az élő Jézus Krisztussal.

ApCsel 22,22–30 – A jog védelme alatt

Apológiának, azaz védekezésnek nevezi Pál (1) a tömeg előtti szólását, mégis inkább tekinthető hitvallástételnek, mert amiket eddig is mondott, egyetlen részletében is elég lett volna a hallgatóság felbőszítésére. Talán föl sem fogták igazi jelentését, hogy a feltámadott Jézus a templomban is megjelent neki, ami azért is dühítő lehetett volna, mert nem lehet emberi ellenőrzés alá vonni, s számukra egyszerűen megakadályozhatatlan tény. – Ami azonban felfogható, most a végén, az mindennek a teteje, hogy ti. ezt az embert az Adonáj-nak nevezett Jézus a népek közé küldte. Minden olyan állítás, mely a népeket egy szintre állított Izráellel, sőt az elutasítás okán, túl is tekintett rajta (rajtuk), s odafordult a pogányokhoz, már elviselhetetlenné vált számukra, s ekkor szinte szó szerint a pokol szabadult el, s Pálnak minden Lélek szerinti készségét elő kellett szednie, hogy a tömeg el ne nyelje. Ez a massa örjönge tépte le önön ruháit, s szétdobálva, megtelt a levegő a felvert porral és törmelékkel. A 36.v-hez képest fokozás a „töröld el!”. Az ezredes egyelőre tehetetlenül kénytelen túrni a felfordulást, mivel nem ért a nyelvükön, neki ez az egész – ma így mondhatnánk – kínaiul hangzik. Annyit tehet, hogy Pált vallatja ki, ha kell, korbácsütésekkel. Vele legalább létezik közös nyelv, hogy értsék egymást, s majd ő gondoskodik róla, hogy foglyát szóra bírja. A várba viteti, s parancsot ad századosának a kínvallatásra. Már kötözik is le szíjakkal (egy oszlophoz, vagy pedig hasra, egy padhoz), hogy ne mozoghasson, ha ütik; amikor Pál – végszóra –, fölteszi a kérdést, hogy szabad-e egy római állampolgárt ítélet nélkül, érthető úgy is, hogy kivizsgálás nélkül megkorbácsolniuk? Az állampolgárokat ui. keményen védelmezte a jog. Nem csoda, hogy a százados, hallva Pál közbevetett megjegyzését, megretten, s tüstént figyelmezteti az ezredest, aki aztán maga teszi fel a kérdést, hogy valóban igaz-e az állítás. Pálnak nem kell dokumentumokat felmutatnia, elég az igenlő válasz. A római állampolgárságot pénzért is meg lehetett szerezni, s tetemes summát kellett leszurkolnia annak, aki hozzá akart jutni. Az ezredes is ezt az utat járta végig. Kérdésére Pál válasza lehengerlő: az állampolgárságba ő viszont már bele is született! -Ezredesünk megijed, s a korbácsukat suhogtatók máris elhúzódnak, hiszen már a lekötözés is jogellenes volt. Pál tehát előnyt harcolt ki a vádhatósággal szemben. Ezt azonban elsősorban ne neki tulajdonítsuk, mert a Lk 12,12 jut itt el, szó szerint, a teljességig: a Szentlélek adta meg, hogy mit feleljen. – Most már csak az tehető meg, hogy a hatóság összehívja a Nagytanácsot, ott legalább

van olyan, akivel lehet szót érteni, s tisztázódik az ezredes számára is, hogy mivel vádolják foglyát. Addig is leoldatja Pál bilincseit, van, aki ezen csak lazítást ért, de a római állampolgárság ténye a teljes leoldozást indokolja.

A Szentlélek „abban az órában” adott indíttatása, hogy mit is kell szólni, olykor a hithez csak járulékosan tartozó adatokra, meg adottságokra is igaz!

ApCsel 23,1–6 – A Nagytanács előtt

Elképzelhetetlennek tűnik, hogy a Szynedrion ülést tartson egy római ezredes rendeletére. A főtsízt azonban az állami hatóságot testesíti meg, s a Pál miatti felfordulás a Nagytanács érdekeit is veszélyeztette (vö: Jn 11,47k), mert vádolni lehetett volna őket, hogy képtelenek a nép kézben tartására és irányítására; s a helyzet kezelhetetlenné vált. A közös érdek ezúttal tehát mellőzhetővé tette a tisztasági ellenvetéseket. Ilyen előzmények után még az is elképzelhető, hogy az ezredes bent tartózkodik az ülés alatt, sőt a katonák majd bemennek, hogy Pált kiragadják közülük. A két ellentétes, olykor versengő érdek átmeneti összejátszása megint olyan mozzanat, mely nagy vonalakban emlékeztet Jézus perének ama részletére, amikor a Nagytanács és Pilátus, sőt Heródes érdekei is egybeestek (Lk 23,1-12).

Abban, ahogyan Pál a Nagytanácsra tekint, van valami megnevezhetetlen mozzanat, esetleg tisztelet, vagy olyasmi, hogy ha nem lett volna már a Krisztusé, netán most ő is itt ülne; de korántsem irigylő, sőt elismeri a népet érintő illetékességüket, s őszintén igyekszik megnyerni jóindulatukat. Hivatkozása a jó lelkiismeretre, amellyel mind ez ideig szolgált, a népközösség előtti feddhetetlenséget jelenti. Váratlan kitérő, hogy erre Anániás főpap odaszól a Pál mellett álló szolgálóknak, hogy üssék szájon Pált, amit meg is tettek. Ez megint olyan egybeesés a Jézus-perrel, mely teljesen negybevág a Jn 18,22-vel, amit Jézus – meglepő módon – szintén nem hagy szó nélkül, tehát Pál is szintúgy viselkedik. A „megver téged az Isten...” nem átkozódás, hanem prófécia, mely csattanósan igazolódott, mert – Josephus szerint –, Anániást 66-ban meggyilkolták. A „meszelt fal” nem közvetlen bibliai idézet, de a beszéd nyelvi fordulatait átvették az ÓSZ-i motívumok (vö: Ez,13,10kk), ugyanez mondható el Jézus szavairól a Mt 23,27k során. Az ott állók kérdőre vonó megjegyzésére, hogy Isten főpapját gyalázza, Pál válaszában nem kevés ironia is megpendül. Szó sincs arról, hogy ne tudná, ki a főpap. Inkább az hallható ki megjegyzéséből, hogy ama személy eljárásából megütőközéssel tud következtetni rá, hogy az volna a főpap, aki ennyire el tud feledkezni magáról? – Ennek ellenére érvényes a törvény tiltó rendelkezése: „Néped fejedelmét ne átkozd!” (2Móz 22,27). Olyan most közöttük Pál, mint amiről Jézus szólt, hogy övéit juhokként küldi a farkasok közé (Mt 10,16; Lk 10,3).

Pál közbekiáltása nem egyszerűen ügyes sakkhúzás, hogy megossza ellenfeleit. A kiáltás általában a Lélek általi szólás jellemzője

kivételes helyzetekben (Jn 8,37), s ilyenben leledzik most Pál is. Eből tudható meg most, hogy már szülei is a farizeusok irányzatához tartoztak (2Tim 1,3), ámbar a „farizeus fia” jelenthet farizeustanítványt is. S mivel a farizeusok vallották a halottak feltámadását. Pál, most e meggyőződésükre apellál, mint akit a halottak feltámadása miatti reménysége okán ültettek vádlottak padjára.

ApCsel 23,7–11 – Zűrzavar közepette is vezetettetés

Lelkiismeret szerint megvádolható lenne Pál, hogy szándékosan keltett viszályt, Erisz almáját dobva be a Nagytanács ülésézésébe. Önvédelem okán is érthető volna, ha csak kívülről szemlélnénk; de belülről nézve, a dolgok isteni irányítása szerint, Lélektől adott szólásnak minősül. Közbekiáltása egyébként sem gerjesztette, csak napfényre hozta a zsidóságon belüli mély ellentéteket, olykor csak szunnyadva, de kiélezett helyzetekben menten fölparázslódva. – Még az a megjegyzés is megkockáztatható, hogy bizonyos kulcspontokon nagyobb volt az ellentét a szadduceusok és a farizeusok között, mint a farizeusok és a keresztyének között! Lukács ide iktatott közvetlen megjegyzéséből ismeretes, egyéb adat nincs is rá, hogy a szadduceusok nemcsak a feltámadást tagadták, de az angyalokat és az (isteni) Lélek létezését is. Hozzá kell azonban tennünk, hogy a föntiek tagadásának oka az volt esetükben, hogy már a vitásuk is túlvezetett (volna) a Tóra, tehát Mózes öt kv. –e határain. – Mégis vajon mit kezdtek ama helyekkel a Tórában, ahol angyalokról és Léleről is szó esik? – Ezt már csak tőlük tudnánk megkérdezni.

A zajos vitában néhányan a farizeusok közül kiállnak Pál mellett, s ellenvetésük, hogy netán Lélek, vagy angyal szólt Pálhoz, hasonlít a korábban esett gamálieli megjegyzéshez (5,39). Amikor meg azt mondják, hogy semmi rosszat nem találnak ebben az emberben, az meg Pilátus ellenvetésével vág egybe, amikor Jézust vádolták előtte (Lk 23,4). Csodálva fedezhetjük föl, hogy Jézus szenvedésének le nyomatai lépten-nyomon előtűnnek hitvalló tanúi meghurcolásában. Áll ez István vértanú esetére, s most pedig Pál vádoltatására. A fel-felcsapó zűrzavarban is munkálkodik egy mindenható kéz, ítélve, olykor igazolva, de mindenképpen irányítva az események sorát. – Az ezredes csak a felbolydulást észleli, netán hallja, ha még-sincs jelen az ülésen. Az indulatkitörések azonban felhallatszanak az Antónia-erődbe, s a fokozódó szópárbaj miatt már aggódni kezd Pál testi épségéért. Ekkor úgy dönt, leküld érte egy kisebb katonai csapatot, hogy ragadják ki Pált közülük. Szentségtörés nélkül ez úgy képzelhető el, ha a Nagytanács esetleg a templom mellett, egy oszlopcsarnokban, tehát nem zárt helyen ülésezett. – Pál ügyének kivizsgálása így félbeszakadt. Visszaszállítják a várba, s a kiugróan zűrzavaros nap után beáll az éjszaka. Az éjszakai csönd az Úr számára alkalom, hogy hiteles véleményt mondjon, az egyetlen illet az ügyben. Miként értékeli az Úr a történeteket? Először is: mindent látott és hallott. A kétféle, a többfelé húzó hatóság fölött is ott volt ő,

mint igazán illetékes hatalom. Voltaképpen hitelesíti Pál helytállását és minősíti is: Bizonyságot tettél az én ügyemben. Ezzel igazolja és föl is menti őt, mert minden huzavona közepette is ez volt a lényeg; de mi lesz ezek után? Bízzál! – mondja az Úr –, ekként kell Rómában is bizonyságot tenned! Tehát el fog jutni odáig, s megadatik majd, hogy ott is beszélhet Krisztusról. Az elkövetkezendőket ez minősíti, a többi csak hordalék!

ApCsel 23,12–18 – Erők mérkőzése

Az Úr odaállása Pál mellé azon az éjszakán többek között kifejezi azt is, hogy mellé áll, s az elérendő cél mellett marad a válságos pontokon. Továbbá: ez a látás nemcsak lezárja az előző napokat, de prófétai erővel jelzi is a jövőndőt, s ez nemcsak a távolabbi cél: Róma elérése tekintetében igaz, de a tért ölelő jövőndőn belül a napok, s az elkövetkezendő másnap eseményeire is döntő hatással lesz. Pontosabban: az Úr tette itt egy fél nappal megelőzte azokat, akik majd másnap véd-, és dacszövetségben fognak össze, s kemény bűntöt fogadva, átok alá zárva kötelezik el magukat, hogy minden lehető eszközzel elpusztítják Pált. Több mint 40 ember összeesküvése nem tréfadolog és hallatlan fenyegetettség Pál életére. Aztán nemcsak kemények, de ravaszok is. Tervükkel felkeresnek néhány vezető papot is, azt javasolva, hogy lehetőleg ismételjék meg a Nagytanács ülését. Indokolják meg az ezredes előtt, hogy alaposabban szeretnék kivizsgálni a vádlott ügyét; ők pedig majd lesben állnak, s végeznek Pállal, mielőtt még az ülés helyére érkeznének vele. – A tervben, minden merészsége ellenére, több gyenge pont is van; főként az, hogy elkéstek vele, egy ütemmel lemaradtak. A megismételendő ülés pl. az egyik kérdéses láncszem. Sok dolog van az életben, ami-ben nem lehet újrázni, s milyen jó, hogy a sátáni tervek jókora százaléka szintén a lekésés fenerágásától szenved, s a keménység hozza magával a törekenységet.

Isten azonban még egyéb hézagokat is talál, ahol aztán közbe is avatkozik. Az elszánt összeesküvők között is akadt ingatag jellem, s talán ki is felejtették a tervből, hogy titoktartást fogadjanak, ami konspirációs mulasztás volt. További hibaforrás adódott abból, hogy néhány főpapot is be kellett vonniuk tervükbe; s azok is fecsceghettek. Valamelyik résen tehát tervük valahogyan kiszivárgott, és Isten ezt használta fel, hogy végül is az egész társaság felsüljön. Közben rá lehet ismerni Isten módszereinek természetére: miként hiúsít meg ő elszánt terveket nem látványos eszközökkel.

Innen tudunk meg még valamit Pál családi körülményeiről is, hogy ti. Jeruzsálemben élt egy nőtestvére, s neki volt egy szemfüles fia, aki véletlenül meghallotta a cselszövés hírét. Nem tudható, hogy keresztyén volt-e a fiú. Az ifjonti érdeklődés mindenesetre kíváncsi-vá tette; s megint eszünkbe jut a szenvedéstörténet névtelen ifjúja, aki ott volt az elfogott Jézus nyomában, míg aztán őt is feltartóztatják, grabancát megmarkolják; ő viszont ingéből kibújva mezítelenül fut el (Mk 14,51k). – Pál unokaöccse nemcsak ügyes, de bátor is

volt. Az apostol fogsága ugyanis könnyített volt, s az ifjú rokon be tudott jutni hozzá, így elmondhatta mit hallott. Pál azonnal cselekszik, szót ért egy tiszttel, s kéri, hogy az ifjút vezesse az ezredeshez, mert valami közölnivalója van vele. Pál mesteri a kivitelben: a legfőbbnek kell megtudnia a legszükségesebbeket! – Egy kismadár lyukat csíp a felfújott ballonon, s az szétpukkan! – Így járnak (ma is) az ördögi tervek!

ApCsel 23,19–22 – A meghíletett ifjú

Lehet, hogy az összeesküvés egyébként is megfeneklett volna, mert semmi nyoma, hogy az a néhány főpap, akikkel a szélsőségesek tárgyaltak, egy lépést is tett volna a javasolt ügyben, hogy hívják össze még egyszer a Nagytanácsot. Sőt a hallgatásból az gyanítható, hogy átgondolták a végrehajtás veszélyeit és következményeit, mivel egy római katonák által kísért római polgárt támadtak volna meg a szervezkedők; s ha kitudódik, hogy a Nagytanács is ludas e dologban, belőle birodalmi botrány kerekedhetett volna, melynek Rómából visszacsapó hulláma őket is elsodorhatta volna. Mind-ebből azt lehet leszűrünk, hogy már a tervbe bevont néhány papi személynél meghíúsult a terv. Az már az ügy pikantériája, hogy ők nem is sejtik, hogy az ezredes végül is megtudta, mi folyik a háttérben. Úgy szokott az lenni, hogy a jószándékú nyitottságnak Isten mindig időben adja meg a kellő tájékozottságot. Az ezredes ugyan is valóban bizalmat gerjesztő személyiség. Látszik a mozdulatain, ahogy megfogja az ifjú kezét, félrevonja és rákérdez, mit akar neki jelenteni. Megtudja tehát, hogy mi készül, vagy mire készülnek sötét erők, ha úgy menne minden, ahogy azok eltervezték. – Az összeesküvők túlságosan biztosak abban, hogy a tervükbe beavatott papok és a Nagytanács is kötélnek áll, s ezek szerint állnak lesben, ugrásra készen. Az ezredes erről is tudomást szerez, s ettől kezdve immár naiv váradalomnak bizonyul, hogy sikerülne őt is bevonniuk a szervezkedésbe. – azaz, hogy tudtán kívül, gyanútlanul majd üzeni fog, hogy küldi a foglyot. A parancsnok természetesen nem engedi, hogy az orránál fogva vezessék. Az ifjút elbocsátja, lelkére kötve, hogy senkinek se említse, miről beszéltek. Talán tart valakitől? Tanácsával inkább az ifjút menti, nehogy utolérje valamiféle személyes bosszú. – Isten terveiben olykor bevonatnak kívülálló civil, vagy katonaruhás őrangyalok, akik ráéreznek a lényegre; s itt megint int felénk a távolból a pogány százados alakja, aki nagy belső szabadsággal kiáltotta ki a Golgotán, hogy ez az ember, mármint Jézus, valóban igaz volt (Lk 23,47).

Vegyük még egyszer szemügyre ama névtelen ifjút, aki még azt a merészséget is elköveti, hogy senki léteire tanácsot mer adni a város legrangosabbjának: „De te ne engedj nekik...”, – mondja. Ekkora merészségre csak ihletett állapotban lehet bárki is képes, s megmutatkozik, hogy akár keresztyén volt az unokaöccs, akár nem, milyen mélyen érdekelte és érintette őt nagybátyja személye, s talán az ügy is, amire az az életét is rátette. Az a csoda esik itt meg, hogy az öreg-

ember személye és életének üzenete megihlette a következő nemzedék egy tagját, illetőleg a benne munkálkodó Lélek, a Szentlélek érintette meg, s indította közbelépésre az ifjút. Tekintsük ezt példázatos alaphelyzetnek, ami minden időben kívánatos és követendő. Mert az rajtunk is áll, hogy az ifjúság ne egy bogaras nagybácsit (vagy nagynénit) lásson az egyház tagjaiban. – Ha a Lélek vezérel, akkor lélekben ifjak maradunk, s életünk ihlető lesz a mindenkori ifjak, a minket követő nemzedék tagai szemében.

ApCsel 23,23–35 – Díszkíséret

Lukács bizonyosan nem tekinthetett bele a levélbe, amit a két százados vitt magával Félixhez, Júdea provincia helytartójához, de nem is szó szerint idézi. Nem kizárt azonban, hogy a mindenütt nyüzsgő kíváncsiak megtudták a levél tartalmát, s a híre szétfutott. – A címzést mindenesetre pontosan rekonstruálja; az ilyen levélnek – a megszólításban – kialakult formái voltak. Ebből tudjuk meg, hogy az ezredest Klaudiusz Liziasznak hívták. Megérdemli, hogy a neve ilyen módon fennmaradjon. Intézkedései ugyan eltúloznak tűnnek, de nem is tudhatta, hogy az összeesküvők miként változtatnak támadási tervükön; főként, ha megtudják, hogy a cselszövés első változata kútba esett. A korábbi „több, mint 40” ki tudja hányra duzzadt közben! Ezért aztán mindhárom római fegyvernem képviselve van a Pál kíséretül rendelt katonai csapatban. A 200 gyalogos nehezebb fegyverzetű, a 70 lovas egy másik fegyvernem, a 200 lándzsás pedig könnyű fegyverzetű ellátott gyalogos egység volt. Ezek együtt 470 fő + a 2 parancsnok. Pálnak hátszállatokat készítenek elő. Vajon mi végre a tsz? Az apostol kísérete is vele maradhatott? A hátszállat eléggé általános fogalmazás (vö: Lk 10,34), vélhetően számuk lehetett, a poggyász számára (?). Csak éppen átvillan emlékezetünkön a számaron ülő Jézus, de Lukács tán’ erre nem is gondolt, s erőltetett volna bármiféle párhuzamba állítás. Annyi azonban bizonyos, hogy keresve sem lehetett volna Pál számára biztosabb és kényelmesebb védelmet adni Róma felé induló útja kezdetén! – Képtelen hasonlatot alkalmazok: olybá vehető, mint egy ókori Orient Expressz. Jószerivel diadalmenetben hagyja el Jeruzsálemet; ide többé nem tér vissza. Különös útjai és elképesztő úti biztosításai vannak Istennek!

A tájékoztató jelentésben hangsúlyozza az ezredes tulajdon szerepét; végül is indokolnia kellett, nem túlozta-e el az ügyet. Életmentőként beszél magáról és csapatáról (!): közbelépésével egy római polgár életét mentette meg; ezt sem árt hangsúlyoznia. Mindön „Nagytanácsuk” elé vezettette, vádjaikból annyit ki tudott hámozni, hogy a római jogot és rendet nem sértő vádpontokról van szó; belső zsidó civódás zaklatta fel a kedélyeket. Elemzése hasonló, mint korábban Gallióé is volt (18,14). A Pált (nevét a levél nem tartalmazza) fenyegető merénylet terve is a fülébe jutott, ezt kivédendő, vagy megelőzendő, intézkedett haladéktalanul, s küldi foglyát a helytartóhoz. Megtudjuk azt is, hogy értesítette a Nagytanácsot is: a következő tárgyalás nem Jeruzsálemben, hanem Cézaréában lesz.

Ezzel egy csapásra kiemelte az ügyet a jeruzsálemi forró katlanból és áttette az illetékes, magasabb fórum elé.

Az éjszakai út Antipátroszba kemény menet lehetett, mintegy 50 km, s egy szuszra kicsit soknak is tűnik. Onnan a gyalogosok visszafordultak, s mert a támadás veszélye már csökkent, csak a lovasok kíséretében teszi meg Pál másnap a mintegy 40 km-nyi utat Cézaréába. Az előzetes kihallgatás rövid. Tisztázódik, hogy ciliciai az őrizetes. A döntés, hogy őrizetben kell várnia, míg vádlói is megérkeznek. –

Az első útszakasz Róma felé szinte hordoztatás, vitetés volt.

ApCsel 24,1–9 – Vádoltatva

Ahol alkalom nyílik rá, Lukács rámutat a római hatóságok tárgyilagosságára; ebben az a törekvés vezérli, hogy a keresztyénségnek helyet biztosítson és jogvédelmet szerezzen a birodalom társadalmán és szerkezetén belül. Kompromisszuma azonban minimális és Isten tiszteletét, üdvözítő tervét soha nem cseréli fel a hatóság iránti tisztelettel. A tisztázott elvi különbségtétel ilyen apró szöveztárból is kiderül, hogy a főpapi küldöttség Jeruzsálemből „lement” Cézareába, pedig hát ott székel a legfőbb birodalmi meghatalmazott, s maga a helytartó. Egy csúszó-mászó szemlélet szerint, oda felmenni lett volna illendő, mert a birodalom egyik alközpontja. Ezzel szemben, a pogány-keresztyén Lukács lelkében Jeruzsálem, ahová Istennek annyi kijelentése, az ŐSZ oly sok ítélete és kiváltó kegyelme kötődik, s ahol Jézus meghalt és föltámadott; továbbá: ahol az első gyülekezett a kitöltött Szentlélek által él és küzd, továbbra is olyan kiemelt központ, amelyre gondolva a lélek is fölemelkedik, mint ahogy a régi zárándokok is „felmentek” Jeruzsálembe, bárholnan jöttek is!

Megérkezik tehát a kisebb létszámú főpapi küldöttség, hogy személyesen mondja el vádjait Pál ellen. A kor jogszokása szerint szószólót, rétor visznek magukkal, aki tisztában volt a jogszerű fogalmazással, az eljárás műfogásaival, s talán görögül is (vagy latinul?) szakszerűen tudott fogalmazni. Az ügyvéd neve Tertulliusz, s a helytartó kegyeit megnyerendő terjeszti elő a vádat. Huncutkodó derű mocorog bennünk, amikor bevezetőben „nagy békesség”-ről, „üdvös változások”-ról, a nép javát akaró gondoskodásokról hallunk, mert az idők e tekintetben, kétezer év óta mit sem változtak, s a hízelgő szavak fölöttébb ismerősök. De ne gonoszkodjunk; tekintsük egyszerűen keleti udvariaskodásnak! – Aztán figyelmes is ez a Tertulliusz, nem óhajtja hosszan fárasztani a helytartót, s visszaélni jóindulatával. Ám a tárgyra térve hirtelen kiömlik a keserű epe, mert bizony a Pált vádolók megállapították, hogy ez az ember, a nevét ki nem ejtenék, valóságos pestis, aki lázadást szít a földkerekség valamennyi zsidója között. Ennél szakszerűbben, de hazugul, nem is lehetne bemártani, eláztatni Pált; és ő a názáreti irányzat feje. – Az elfoglaltság azonban ügyetlenségbe botlik, mert azt kellett volna kifejtenie, hogy semmi közük ehhez az új irányzathoz, viszont akkor mit törődnek vele. A keresztyénséget – amint az a keleti végeken valóban így is esett –, a zsidóság új, és számukra veszedelmes felekezetnek mondja. A szószóló hangoztatja a vádat, hogy a

templomot is meg akarta szentségteleníteni, azt elhallgatja, hogy a görögök behurcolásával; tkp. elismeri, hogy valótlán a 21,28k vádja. – Aztán meg, mintha az ezredest okolná, hogy a foglyot kivette a kezükből, s most kénytelenek itt előterjeszteni vádjaikat, mintha ez terhükre lenne. A küldöttség több tagja is buzgón bizonygatja, hogy minden így igaz. A vád tehát gyenge lábakon áll, mert mit lehet kezdeni azzal, hogy valaki mit akart, ha nem tette meg? – Nem a fogoly szánalmas itt, hanem a vádló.

ApCsel 24,10–21 – Pál védekezése

Valószínű, hogy nem kellett mindkét félnek ügyvéd, s a vádlott nehezebben akadt szószólóra; úgy védekezett, ahogy tudott. Lép-ten-nyomon kiderül Pál szellemi tekintélye; igazát védi, de nem óhajt mindenáron fölénybe kerülni. Félix helytartó engedélyt jelző mozdulatával, szinte felszólítja, hogy beszéljen, mert érdekli is ez az ember (22). – Pálnál sem hiányzik az udvarias bevezetés, de sokkal mértéktartóbb, mint volt az előtte szóló. Beszél arról, hogy nem neki kellene védenie magát, ill. csak akkor kellene megtennie ezt, ha a vádak tanúkkal bizonyították; mivel vádlóinak kellene előbb bizonyítaniuk állításait. Jogi értelemben is remek megragadása ez a lényegnek. És amit mond, igaz, mert ama 12 nap alatt nem tanított nyilvánosan sem a templomban, s egyik zsinagógában sem. Azért érkezett Jeruzsálembe, hogy alamizsnát adjon és áldozatot mutasson be. Zavarba ejtő, hogy Pál, önmagával kapcsolatosan a kultuszi törvények gyakorlásáról beszél. Ebben most közel áll a Hegyi Beszéd javallt kegyességi gyakorlatához (Mt 5,23; 6,2k). Az alamizsnaadást szokták a jeruzsálemi keresztyének számára gyűjtött adományokra tett célzásnak venni, de ez nem valószínű. Mint már volt róla szó, inkább názír fogadalmáról, ill. abból kilépő szertartásairól beszél. Maga megszentelése közben, s nem a templom megszenteltségének során ismertek rá az Ázsiából valók. Azoknak kellene itt lenniük, hogy elmondják vádjait, azaz: hol vannak a tanúk? – De mindig így van, mondja egyik magyarázó, hogy mialatt az első vádlók már kámforra váltak, a vádpontok makacsult tartják tovább magukat. Amazok híján bizonyítsa a megjelent küldöttség, amit állít! E helyt tkp. az első tárgyalás jegyzőkönyvét kéri számon: hol vannak róla a följegyzések? Jogi szempontból, vádlóinak eljárása szakszerűtlen fércmunka. Közben ne felejtjük, hogy Lukács viszont szorgalmasan jegyzetel, s nincs még egy ilyen 12 nap, melyről ily részletes beszámoló készült volna e kv-ben, melyet a 21,17-től kezdődően a 24,21-ig töle itt olvashatunk.

Pál védekezése magába foglalja hitvallását is. Megvallja, és nem tagadja, hogy ő valóban amaz „út” szerint él, amit ellenfelei eretnekségnek mondanak. Atyái Istenének szolgál hűségesen, s tartja magát mindazokhoz, amik megírva vannak a törvényben és a prófétaíknál. Reméli Istentől – amit vádlói is hittel várnak –, hogy lesz feltámadásuk mind az igazaknak, mind a gonoszoknak. A farizeusok egyébként csak az igazak feltámadását várták. Pál azonban a Dán 12,2 alapján szól, amit a Jn 5,28k és a Jel 20,12kk is tanít. S az lenne

talán az egyetlen pont, ami netán véteknek volna nevezhető, hogy a Nagytanács előtt felkiáltva vallotta meg, hogy a halottak feltámadásába vetett hite miatt vádoltatik. Őszinte, de nincs, mit beismerjen, a lelkiismerete tiszta.

Semmi sem kényszeríthet, hogy olyan bűnt valljunk be, amiben nem vagyunk vétkesek!

ApCsel 24,22–27 – Várakozás

Gondolatban se marasztaljuk el Pált, hogy Félix előtt nem vágta ki a rezet, ahogy egy hitvallótól elvárható lett volna; hogy nem beszélt Jézus Krisztusról, halálra is kész odaszánásról. Inkább volt hajlandó alávetni magát a bírói eljárás formaságainak, s egyáltalán: hogy magát menti és védekezik. Tehát nem vág egybe a hithűsökről bennünk melengetett dicső elképzelésekkel. A merev elvárások azonban a hit területén is életidegenek, mert van, létezik, amikor a kiállítás is Isten akarata, Pál ezt is megtette. Máskor meg a rugalmas viselkedés a teendő. Egyébként sem bizonyított ama kitétel igaza, hogy legjobb védekezés (lett volna) a támadás. Védekezésében is jelen volt a felülről adott többleterő. A száraz és csúrt-csavart jogi ügymenet közben is hatott a Szentlélek. Végso soron pedig azért sem lehet Pál szemére vetni semmit, mert Isten beleírta szívébe, hogy Rómába is el kell jutnia, hogy ott is bizonyoságot tegyen (23,11). Minden, amit azt követően tesz, ehhez a programhoz igazodik! Addig megy el, míg segíti e cél elérését; s egy tapodtat se megy tovább, ha az már az Isten-jelölte célt hátráltatná. E tekintetben mindenki maga áll helyt önmagáért az ítéletben. Többek között ide alkalmazandó az 1Kor 4,4k: „Ő majd ... nyilvánvalóvá teszi a szívek szándékait, s akkor mindenki Istentől kapja meg a dicséretet”. Milyen különös; mi az ítélet szót váránk el ott, de „dicséret” olvasható! Ezért hát egymás felől is óvakodjunk az ítélezéstől.

Egyébként is beszél majd Pál Jézus Krisztusról ama hosszú két év alatt, amikor Félix harmadik felesége Druzilla, aki érdeklődő és az átlagnál jobban tájékozott volt, magához hívhatja. A jogi ügymenet ui. közben megakadt, s a vádlókon lenne a sor, hogy előállítsák tanúikat. Irányukba tett kedvezménynek vehető, hogy – Félix szerint –, Liziász ezredesre kellett volna hivatkozniuk. Őt majd magához hívhatja, s akkor majd döntenek ügyükben; nem úgy fogalmaz, hogy Pál ügyében. Igazából lavírozik a két szembenálló fél között, mert Pálnak is kedvez. Könnyített a fogsága, rokonai, s talán munkatársai is látogathatják; s Félix több ízben is feleségével együtt kihallgatáson fogadja. Az apostol lehetne hálás is, hogy látványosan vállalják őt, de nem riad vissza, hogy Keresztelő János módján (Mk 6,18) érzékeny pontokat érintsen, amire főként Félix szisszen föl, amikor már nem a fölvilágosultságára adó világfí szembesül egy új és érdekesnek tartott tanítással, hanem az Isten előtt rendezetlen életű bűnös ember érzi magát találva, hogy egyszer majd neki is Isten elé kell állania. Működésbe lépnek a menekülő ember halogatási taktikái: majd még

hívatunk! Aztán Pált tehetősebbnek nézi, biztosan ellátták minden-
nel övéi, hátha pénzt kapna tőle szabadulásáért. – gondolta Félix. A
kenőpénz egyidős a pénzforgalommal, egészen ősi formájában is.

Félix után Fesztusz lett a helytartó; s Pál töprenghetett, hogy el-
telt két év, és szinte semmi előrehaladás a cél felé! Isten tervei kifor-
rásához idő szükséges, s részünkről hozzá kitartó várakozás!

ApCsel 25,1–6 – Nincs visszaút

Az elakadt ügymenet miatti huzavona közben biztos megfordult Pál, vagy társai fejében, hogy a kereket meg lehetne kenni, szánjanak rá egy bizonyos összeget, hiszen köztudott volt a suba alatti korrupció birodalomszerte, holott a törvények szigorúan tiltották. Lukács megjegyzéséből (24,26) következtethetünk rá, hogy meghányták-vetették a lehetőségét, mert érzékelték, hogy Félix, mellékesen erre is számít. Végül azonban elvetették a könnyebb és helyzetüket esetleg könnyítő megoldást, s a töredelmesebbet választották. Pedig Pált igencsak megvárakoztatták, de vállalta, nem akart Istennek, úgymond besegíteni, hogy az ügymenetet felgyorsítsa. – A becsületes út göröngyösebb, s közben észleljük, hogy erről is, arról is leelőznek, mi meg veszteglünk a poros álláson. Akkor sem tehetünk egyebet, ha tisztán akarjuk megőrizni a lelkiismeretünket.

Pál dolgai azonban mégis lendületbe jönnek, midőn Rómában megelégtették Félix tehetetlenségét, hogy képtelen volt úrrá lenni éppen Cézáréában a zsidó és más származású lakosság civakodásain. – Fesztusz másféle ember volt. Keveset tudunk meg róla pl. Josephustól. Ebből is látható, hogy tisztességes helytartóként, nem voltak viselt dolgai, amin a történetíró járathatta volna az esztét. Isten azonban azt jegyzi meg, amin az emberek nem találnak semmi kivetnivalót.

Mint az új seprő, Fesztusz már 3 nap múlva fel is ment Jeruzsálembe. Ott mindjárt szembesül Pál elvarratlan ügyével, mert az ellenfelek melegen tartották a dolgot. Most már ők is azzal állnak elő, hogy a helytartó vitesse Pált Jeruzsálembe. Fesztusz azonban nem áll kötélnek. Jöjjenek inkább vele a Nagytanács vezetői Cézáréába, s ott álljanak elő kifogásaikkal és vádjaikkal. Nyolc, tíz napot töltött Festusz Jeruzsálembe, s ahogy javasolta, a Nagytanács küldöttségével tér vissza Cézáréába. Ámbár lehetséges, hogy a küldöttség külön úti-alkalmatossággal utazott, tisztátalannak tartva a pogány helytartót. Ilyenkor bizonyosan körmönfont magyarázkodás járta, ezt azonban csak elképzeljük, és Lukács is hallgat e tárgyban. – Tehát másodszor is megghiúsult Pál visszaszállításának terve. Főként, mert Isten a kitűzött cél felé igazgatja Pál útját, amit sem erővel, vagy fortélyokkal nem lehet visszafelé járatni. Anélkül, hogy Lukács erre figyelne, van valami prófétai vonás is abban, hogy Pál végképp elhagyta Jeruzsálemet. Már is eszünkbe ötlük, amikor a próféta látta volt, hogy az Úr dicsősége elhagyta Jeruzsálemet, s ezzel szabad utat adott az ítéletnek (Ez 10,18; 11,23). Valami hasonló erő munkál

itt is. Fesztusz halála után, 62-ben a gyülekezetet vezető Jakabot is megkövezik, s ezzel Jeruzsálem végképp megpecsételte saját ítéletét. Pál eltávozása egy állomás volt e prófétai folyamatban. Az ítéletet Krisztus elfogadásával lehet – Isten visszafordíthatatlan tervén belül –, magunktól elhárítani. Hol van e bölcsesség a túlokosoknál?

ApCsel 25,7–12 – Fellebbezés

Amíg Pál nem volt jelen, a szokott rend szerint kezdődött a tárgyalás. Pál megjelenése azonban mozgásba hozta vádlóit, s a legszívesebben rávetnék magukat. Mindjárt körülállják, s egymás szavába vágva minden oldalról vádak záporoznak rá. A nyilvánvaló elfogultság bizonyára ellenkező hatást váltott ki a többiekből. – Eközben elhangozhatott a kérés bírói részről, hogy bizonyítsák állításukat. Kiderül azonban, hogy semmiféle kézzelfogható bizonyítékuk nincsen. Végül is tanúkat kellett volna felvonultatniuk. Szinte csodálkozunk, hogy vádoló tanúk nélkül vágtak neki az útnak és a küszöbön lévő tárgyalásnak. A tények ebben az esetben is többet nyomtak volna a latban, mint a mégoly súlyos vádak. A korábbiakhoz, hogy a zsidók törvénye és a templom ellen vétkezett, új vád is elhangzott, mely szerint a földkerekséget bájárva és lázadást szítva a zsidók között (24,5), a császár ellen is vétkezett, ami azért is súlyos vád, mert a császár, egy személyben a birodalmi rendet és békét testesítette meg. – Pálnak elég, ha a nem bizonyított vádakot visszautasítja: a három közül egyik vétket sem követte el. A vádlók helyzetét könnyítendő, mégis ráállna Fesztusz, hogy a tárgyalás folytatását áttegye Jeruzsálembe, ott helyben hátha mégis akadna valaki, aki kapható lenne a tanúskodásra. Ilyen értelemben teszi fel Pálnak a csapdát rejtő kérdést, hogy akar-e Jeruzsálembe menni, hogy a helytartóság ott ítélkezzék fölötte.

E választás lehetőségében, s a tárgyalás itteni lezárásában is vannak a valóságatlanság határait súroló részletek; egyáltalán nem állítva, hogy akkor nem is történhettek meg. – Egyébként római állampolgársága lehetővé tette Pálnak, hogy választhatott az ügymenet folytatása tekintetében. Mindazáltal van ebben valami csodálatos, hogy ő maga dönthet, hol legyen a folytatás. Visszamenni Jeruzsálembe? Semmiképpen! Apellálás a császárra, bizalmat fejez ki: ott lesz jó kezekben az ügyem! És a bizonyáságtétel lehetőségére is tekint: nekem ott is szólnom kell Jézus Krisztusról. – Végül is tiszteltem kell tartaniuk a döntését. A helytartó rövid megbeszélést tart tanácsosaival, majd pedig kimondja határozatát: Mivel Pál a császárhoz fellebbezett, oda is fog állni elé! Pál választása és a helytartói verdikt egybeesik azzal, ami felől Isten már döntött (23,11). – Mi volt a legfőbb fórum elé juttatás mozgatója? Miért nem dönthetett Fesztusz hatósága? Ha nyilván látta, hogy a vádak a levegőben lógnak, miért nem merte fölmenteni? Bizonytal megrendítő erejű volt ez esetben Pál kiállása, amit korábban hiányoltunk, hogy a halált is

kész vállalni, ha halálos vétket bizonyítanak rá. Fesztusz nem akarta szabadon engedni, hogy ne ingerelje a vádlókat. Bizonyíték híján viszont nem ítéltetett el egy római állampolgárt. Az ügyben bekövetkezett patt-helyzet lehetett legfőbb mozgatója, ami a császár elé állást, azaz a Rómába utalást és utazást indokolhatta. E vajúdasban Pál alapozza meg Róma igazi tekintélyét.

ApCsel 25,13–21 – Fesztusz és az ifjabb Heródes

Ez a Heródes, aki most húgával, Berenikével együtt tisztelgő látogatást tesz Fesztusznál, Nagy Heródes dédunokája és a12,1-ben (le) szerepelt I. Heródes Agrippának fia. – Őt II. Heródes Agrippaként tartják számon. Megjelenésük Cézáréában politikai jellegű, de baráti kapcsolatot is kereső gesztus a legfőbb hatalmat képviselő új helytartó személyének. A napok ráérősen telnek, s csak ekkor jut eszébe a helytartónak, hogy érdekesség okán is előhozza különös foglyának esetét. A késve terítékre kerülő ügy jelzi, hogy hatalmi szempontból a nagyok jelentéktelennek tartották a keresztyénség birodalom-szerte megjelenő mozgalmát. Egyáltalán nem ismerték fel jövőt formáló, valódi horderejét. Inkább érdekességet, hogy ne mondjam, különiséget sejtettek Pál személyét és meggyőződését illetően is. Lukács azonban jókora részt juttat kv-ében Pál tanúságtételének a két hatalmasság előtt; s ebben megint felismerhető a Jézus-per lenyomata, amiről már szó esett Félix idejében. Itt most újólag eszébe juthatott Pilátus és Heródes Antipász közös nevezőre jutása Jézus ügyében (Lk 23,7kk). – Mégis honnan tudta Lukács ilyen pontosan, mi folyt le a két uraság bizalmas beszélgetésében? Már korábban is rá kellett jönnünk, hogy a keresztyének egyáltalán nem viselkedtek együgyűen, sőt pontosan voltak tájékozódva a sorsukat befolyásoló fordulatok felől! – Még azt is hozzátéve, hogy anyagi eszközökben sem szűkölködtek. Furcsa módon ez is megnövelhette Pál tekintélyt fogvatartói szemében.

Fesztusz közléséből, amit a két Heródes testvérnek elmond, még többet is megtudhatunk arról, mire hivatkozott Pál a vádlókkal folytatott vitáiban. Feltehetően amazok is azt szajkózták, hogy a te Jézusod meghalt, mire Pál azt felelte, hogy az a Jézus pedig feltámadott, tehát él. Úgy lehet, hogy tolmács is segítette a bíróságot a tárgyaláson. Fesztusz így érthette meg jobban a lényegét, amit most fontosnak ítélt, hogy el kell mondania a különös fogolyról! – Íme, sok olyasmi van, amiről, ha Lukács nem is említette, később kiderül, hogy igenis elhangzott; ami megkönnyíti, de meg is nehezíti az igehirdető dolgát. – Mindazáltal számunkra is nagy biztonsággal szűrhető ki, hogy a megfeszített és feltámadott Jézus Krisztusra irányult a hit és róla szólt a bizonyágtétel.

Azt is megtudhatjuk Fesztusz beszámolójából, hogy fogságát Pál védőőrizetnek is tekintette. Nem óhajtott ellenfelei kezére jutni, ezzel őket is megmentette az igazságtalanság elkövetésétől. Fölismerete, hogy a jövődő már nem a helyi huzavona kimenetelétől függ.

Ügyét és a keresztyénségét is ki kell emelni a provinciális kicsinységekből, s át kell tenniük a világ akkori centrumába, a birodalom fővárosába. Ott már élnek keresztyének, van gyülekezetük, akiknek már jó 3 éve megírta személyes megjelenését előkészítő levelét, a Rómaiakhoz írtat.

A hívó keresztyének a látások emberei, s a jövődő felőli reménységük kimentti őket a civakodások ingoványából.

ApCsel 25,22–27 – Előkészítő tárgyalás

Lukács a mai riporterek szemfülességével felérő frisséget tanúsít, ahogy nyomon követi a történeteket. Amihez pedig nem férhetett hozzá, azt mesterien rekonstruálja. Mindezt számításba vehetjük, ha szembesülünk a kérdéssel, honnan tudta e bizalmasnak minősülő dolgokat. Aztán, mind a katonaság között – gondoljunk Kornéliusz korábbi hitre jutására –, mind a zsidóságból valók között, ezúttal meg Fülöp evangelista házára hivatkozhatunk (21,8k), jelen volt a városban a keresztyénség. Volt tehát kiktől híreket hallani, tájékozódni.

A tudósításból úgy vehető ki, hogy Fesztusz csak a Heródes testvérpárral töltött napok során jött rá, hogy Pál nehezen kibogozható ügyében vendége segíthet is neki. A királynak nevezett vendég jobban tudott tájékozódni a zsidóságon belüli irányzatok és mozgalmak sűrűjében; hátha ez ügyben is tud mondani olyat, ami aztán a birodalom érdeke és törvényei szerint is vádként felhozható lehetne. Az ifjabb Heródes örökölte a család érdeklődő szellemét (mondjunk valami jót is róluk). Kifejezésre juttatja tehát, hogy maga is szeretné hallani Pált. „Holnap hallani fogod!” – így a válasz. Vajon pillanat szülte kitalálás, hogy Fesztusz másnapra összehívja a város előkelőit is? Biztosra vehető, hogy napok óta alakulgatott a terve, hogy királyi vendégeit kész helyzet elé állítva, megkísérli kiaknázni ittlétüket; -felébredt kíváncsiságuk éppen kapóra is jött! – Kínos volt ui, hogy nevetségessé teheti magát a császári hatóság előtt, Rómába küldve egy foglyot, akiről semmi vétket nem volt képes kideríteni. Hogy néz az ki – gondolhatta –, hogy ítélethozatalt kérek, de nincsenek bizonyított vádpontjaim! Csak magamat járatom le ilyen sutasággal. Ki is jelenti az összegyűlt előkelők előtt, milyen fura helyzetbe jutott „Úra” előtt. – Itt fordul először elő a kv-ben, s az ÚSZ-ben is egyetlen hely, ahol a római császárt kifejezetten Kyriosz-nak, Úr-nak hívják! – A 23,11-ben pedig Jézust mondta Úr-nak az ige. Így egymást követően a két megnevezés már felmutatja a Krisztusra átvitt Kyriosz, az „Úr” méltóságjelző hitvalló tartalmát, ami aztán idővel alámosta az istenként tisztelt császárok kultuszát, és hozzájárult a birodalom felbomlásához. Az egymást követő két előfordulás a kv-ben már csírájában hordozza itt a végkifejletet. Hitvallásunk, hogy nekünk a feltámadott és mennybe ment Jézus az Urunk, ma is magában hordozza minden más uraság tagadását, olyan értelemben, hogy ők nem istenek, s szavuk, legyen az bár jószándékú, nem isteni kijelentés számunkra.

Az előkelők, s bizonynyal a vezető tisztek egybegyülekezése (Cézáréban 5 kohorsz teljesített szolgálatot), s Agrippa pompázatos bevonulása után bevezetik Pált is. Fesztusz bemutatja foglyát és előtte is kijelenti, hogy megállapítása szerint semmi halált érdemlő dolgot nem követett el, de valami részeredményre mégis el kellene jutniuk, hogy legyen mit írnia a fogolyról. Az egybegyülekezés voltaképpen tényfeltáró tárgyalássá lesz, s Pálnak is szinte ünnepélyes alkalom a szólásra. Több ez emberi rendezésnél!

ApCsel 26,1–8 – Kedvező alkalom a szólásra

Agrippa az udvari nyelvezet alkalmazásával adja meg Pálnak a szót, mert önmagáról beszél, amikor „megengedettik neked...” fordulattal fogalmaz. A keresztyének ilyenkor Istenre gondolnak, hogy végső soron ő az, aki mindezt lehetővé teszi; de lehet, hogy ez éppen eszébe sem jutott Pálnak. – Mégis nyitott és oldott kapcsolat alakul ki a két ember között; s neki nagyszerű lehetőség, hogy számot adjon élete bizonyágtételéről, miként jelentette meg magát neki az élő Jézus, amikor őt a pogányokhoz küldte. Az irányában mutatott őszinte érdeklődés, bizvást mondható nagylelkűségnek, arra ösztönözte Pál is, hogy hasonlóképpen tisztelje meg a királyt. Kezének kinyújtása is a tisztelet jele, ámbár, mintha Lukács itt nem venné tekintetbe Pál bilincseit (29!), emiatt aztán különböző találgatások járnak, hogy csak egyik oldalán lett volna megbilincselve –, egy katonához, vagy saját lábaihoz(?). Vélhetően könnyített bilincselése volt, s ezzel együtt mutathatta fel a kezét megint a 29. v során. Az pedig nem merő udvariaskodás, hogy önmagát boldognak tartja, hogy Agrippa király előtt védekezhetsen, hiszen most szó szerint teljesedik be a 9,15 ígérete. Sőt még visszafogottan is viselkedik, nem aknázza ki, hogy a királyok előtti szolás ígéretét most beteljesedve mutassa föl. És valóban kezdvezőnek mondhatja, ha a király előtt védekezhetsen, összevetve megelőző nyomasztó helyzetével, amikor a Nagytanács küldöttsége fogta közre és vádolta. A különbség, mai hasonlattal, szinte ég és föld. A 25,10-ben el is utasította amazok illetékességét, most azonban kész alávetni magát Agrippa szakvéleményének, mert köztudott volt tájékozottsága a zsidóság belső ügyeiben. Erről csak itt vannak adatok, de annyi más forrásból is tudható, hogy a zsidó háború idején Agrippa elhatárolta magát a szélsőségesektől.

Beszéde során elmondja Pál, hogy élete közismert zsidó kortársai előtt, s ha nagyon akarnák, tanúskodhatnának is mellette. Nemhogy vádló tanúkat tudnának előkotorni valahonnan, inkább azok lehetnének védő tanúi! Ami csupán indulat kérdése. E kurta oldalvágással egy csapásra kivonja Pál magát a vádak alól, s beszédje tkp. nem is védekezés, inkább bizonyágtétel. Szól farizeus neveltetéséről, s ennek kapcsán megint azt ragadja meg, ami összeköthetné ezt az irányzatot a keresztyénséggel: a halottak feltámadása reménységét. Miért szolgálna különben népét nagy buzgósággal éjjel-nappal, ha szíve mélyén nem hinné, hogy az atyáknak tett ígéret be fog teljesedni? – Pál a feltámadás jézusi értelmezésének nyomán halad, amire azt mondták egyszer az írástudók is, hogy helyesen beszél (Lk

20,37kk). Önellentmondás vádolni őt azzal, hogy kitart reménysége mellett; sőt hangot ad e váradalomnak. Keresztyénné kellett lennie, hogy igazán zsidó maradhasson. Ha Isten él, miért lehetetlen, hogy feltámasztja a halottakat?

ApCsel 26,9–17 – Kétféle elhatározás

Pál beszéde során élesen rajzolódik ki elhatározása, s a végrehajtás szilárdsága, valamint Isten döntése felőle Jézusban, s amit ennek fölismerése nyomán neki kell megtennie, ill. amit Jézus folyamatosan tenni fog érte, s majd általa.

Pál ismét kíméletlen önmagához, szinte szemlélteti a kegyetlenséget, ahogy tettekre váltotta hajdani elkötelezettségét, amikor minden lehetőit elkövetett Jézus neve, azaz személye ellen, felkutatva bárhol felelőlegesen követőit. Jeruzsálemben kezdte volt az akciót. Már erről úgy beszél, hogy nem is csak önszántából szállt be e küzdelembe, hanem főpapok adtak rá fölhatalmazást. Elment odáig, hogy börtönbe cipelte az elfogottakat, s a kivégzendők felőli döntéskor maga is igennel szavazott. Hurcolta a Krisztus-követőket a zsinagógákba, hogy ott kimondják az önmagukat lehetetlenítő átkot: „Jézus átkozott!” (vö:1Kor 12,3)? – Itt inkább arról lehet szó, hogy a gyanútlanul ott-tartózkodó Krisztus-követőt fogták fülön és kényszerítették ily módon „káromlásra”. Az akciót aztán kiterjesztette – „féktelen őrvjengésben” – mondja Pál, más városokra is. Város nemigen volt Jeruzsálem közelében, csak Damaszkusz jöhet szóba, legalábbis csak erről tudunk a korábbi adatok ismeretében. Nem túloz itt Pál, tettnek bélyegezve még indulatait is? A káromlásra készítés adata azt sejteti, hogy Lukács itt figyelembe veszi a későbbiek keresztyénüldöző gyakorlatát is, amit elsőrenden az állami hatóságok gyakoroltak, midőn római istenségek oltárai előtt kényszerítették a keresztyéneket, hogy átkot mondanak Krisztusra. Az ifjabb Plinius, római író beszél erről egyik levelében. – A zsinagógákból inkább kiközösítették őket, átkot mondva rájuk, mindezt abban a hitben, hogy ezzel istentiszteltet cselekesznek (Jn 16,1kk).

A damaszkuszi úton történt vele a nagy fordulat, amikor a feltámadott Jézus földre sújtó fényességgel állt elébe, megkérdezve őt, hogy miért üldözi; mivel követőiben őt magát is üldözi, aki magát teljesen azonosítja hívei sorsával. S csak itt van a 3 párhuzamos számadásban (itt, s még a 9. s a 22. f-ekben) hitelesen kimondva az, hogy elkeseredett dühöngésében igazából már az ösztöke ellen rugódozik, amit egyre nehezebb elviselnie, s az Úr ezért még szánja is. Mert Jézus a veséjébe lát, hogy eközben mily boldogtalan lehet, s mekkora önkényszerítéssel csiholja föl magában az újabb és újabb rohamokat. Az „Én vagyok” önkijelentése, s egyben lábaira állító gyógyítása, újjáteremtő isteni tett volt, hogy őt szolgáljává, munkatársává tegye avégre, hogy ezek után azokban legyen következetes,

amire most elhívatott! Nem fogja őt ezen a korábban elutasított úton magára hagyni, a jövőben is ad majd neki kijelentést önmagáról. Ez itt minden tekintetben lényeges, nemcsak személyes bizonyossággént, de az ünnepélyesen ittlévők számára is. Mintha azt mondaná hallgatóságának: nem én állok itt csupán; van egy személyemet hordozó isteni hatalom. Eddig is Ő őrzött meg, s most is Ő az én védelmezőm és ügyvédem!

Isten a mindenkori tanítványait elhívásuk érdekében őrzi meg személyükben is

ApCsel 26,18–23 – A mennyei látás következményei

Pál rövidre fogva mondja el, mit mondott neki Ura, s arra nem tér ki, hogy jó részét Anániás útján, Damaszkuszban hallotta meg; tehát a lényegre szorítkozik. Anániás emlegetése elterelhette volna a figyelmet; sőt Agrippa királyban a név hallatán, tudat alatti el-lenszenv ébredhetett volna, mert a korábbi, Anániás nevű főpapot (23,2) éppen ő mondatta le; ha e dologban a nevek azonossága egy-általán jelentett valamit, hiszen e név gyakori volt akkoriban. – Nem állítható, hogy Pál, beszéde közben e véletlen egybeesésre figyelt volna; inkább vehető példának e mozzanat a Szentlélek ihletésének finom- hangolására, aki gondosan iktatja ki a bizonyágtételből a zavaró tényezőket. Abban is a Lélek vezetése dolgozik olykor, amit elfelejtünk, vagy tetteinkben, szavainkban mellőzünk; ha nem is lehet mindent ráfogni a Szentlélekre!

Mégis sokatmondó Pál összevont vallástételében, hogy az Anániás útján közölteket egy szintre helyezi azzal, amit az Úr neki közvetlenül mondott, mert a látás jövőbe tekintő részét Anániás kapta, csak a feltáró részt vette közvetlenül Pál, s mégis a mennyei látás mindkét szelete neki szólt, az is, amelyik szóban közvetítve mondott neki. Az ihletetten hirdetett, átadott ige tehát éppúgy a mennyei látás súlyával bír, mintha valaki közvetlenül a mennyből kapna kijelentést. A láttatás erejével bíró ige képesít a látásra, miközben látni is tanít, mert kihoz a vakságból, általa Isten üzen és hív bennünket. Rendszerint nem kell várnunk még valami ígén túli, rendkívüli kijelentésre. – De szájbarágósan sem szabad szólnunk, mintha a Szentlélek nem munkálkodna együtt a hirdetett és a meghallott igével! – Nem vagyunk racionalisták!

Az egész kv-nek, s benne Pál apostol életének legdöntőbb kulcsmondata fogalmazódik meg a 19.v-ben: „Ezért... nem voltam engedetlen a mennyei látás iránt!”. Agrippa király újbóli aposztrofálása még alá is húzza, hogy Pál nem szégyelli, de bátran megvallja a mennyei látásból levont következtetéseket. A Gal 1,16 ugyanezt ekként fogalmazza meg: „nem tanácskoztam testtel és vérrrel”. Attól fogva Damaszkuszban, Jeruzsálemben és egész Júdeában (erről csak itt értesülünk), és a többi népeknek is hirdette az Istenhez térés szükségességét, melyet hozzá illő cselekedeteknek kell követniük (vö: Lk 3,8). A misszió tehát a néki adott látás szerves folytatása, egyben pedig, az ő részéről, engedelmség és odaszánás. – Az Istennek engedés teljesítése közben lepték meg ellenfelei a templomban, s rövid úton akarták elintézni. Ennek már több mint 2 éve, s még mindig él,

nem is emberek kegyéből. Isten tartotta meg őt, ezért állhat itt most a tekintélyes hallgatóság előtt. Pál fogalmazása úgymond lutheri kiállítás, jobban mondva: Luther Márton kiállása járt a páli nyomokon! A tartalom azonban még meghökkentőbb, mert Krisztus halálát és feltámadását Mózes és a próféták jövődöléseinek beteljesedéseként hirdeti anélkül, hogy azok érvényüket vesztenék. „A törvény uralma alatt lévők” (1Kor 9,20) megnyeréséért tud olyan is lenni, mint azok. E dinamikus jelleg és jellem még mindig nem eléggé kidolgozott a bennünk Pálról alkotott képen.

Ma is érvényes Isten hívása: sötétségből, sátán hatalmából kell előjöttünk a világosságra.

ApCsel 26,24–32 – Felszólítás hitre

Pál a feltámadott Jézus szavai szerint szólt utóbb (Lk 24,46k), megtoldva azzal, hogy a népeknek is világosságot fog hirdetni. Hogy kicsoda? Maga Krisztus, aki elsőnek támadt föl a halottak közül. Küldötteiben Ő maga szól, s az igehirdetés éppúgy az ő műve, mint ahogy a szenvedés (elhordozása) és feltámadása is személyes tette volt (az Atya és a Szentlélek által). Mindhárom tettben egyazon isteni „kell” jutott érvényre, és azóta is hat. – Amikor Pál idáig jut, szava a mértéktartó Fesztuszt is kihozza sodrából. Mind a görögöknek (17,32), mind a rómaiak számára képtelenségnek és balga esztelenségnek tűnik a halottak feltámadása; ill. Krisztus feltámadásának állítása, azaz történetisége; s az is, hogy ő hozza el nekik is a világosságot. Fölkiált tehát Fesztusz, hogy Pál bolond! Tagadhatatlan, hogy nagy tudása van, de ez már az örültség határa; mintha a tudás veszélyes volna, ha túl sok van belőle! A zsenit és az örültet csak egy hajszál választja el, véli ma is a közvélemény. Pedig nem a tudás a veszélyes, inkább a tudatlanság. E tárgyba azonban Pál nem bonyolódik bele; annyit kimond, hogy ő nem bolond, sőt igaz és józan beszédekkel szól. Közben a „nagyrabecsült Fesztusz” megszólítás a legjobb bizonyosság, hogy észnél van, mert az örültek nem szokták tisztelni a hatalommal rendelkezőt, inkább ülnének azok fejére, hogy sipkájukat, diadémjukat saját fejükre biggyesszék. – A keresztyének viszont szólhatnak próféta módján, mégsem udvari bolondok. Ámbár az inkább a lehetséges, hogy a hatalom árthat meg azoknak, akiknél gyenge az önkontroll; valamint a diktátorok az örültek!

A továbbiakban fordul a kocka, s mintha az egész előkelő társaság állna Pál előtt. Felteszi ui. a kérdést Agrippa királynak, hogy hisz-e a prófétáknak, s máris válaszol helyette, hogy igen, s ő ezt tudja. A király válasza inkább gúnyos felhanggal színezett: majdnem ráveszel, hogy úgy tegyek, mintha keresztyén lennék. Pál azonban őszinte szónak veszi, s már folytatja is: kéri Istent, hogy ne csak ő, de az egész őt hallgató tisztas gyülekezet lenne bár olyanná, mint most ő, s ekkor fölmutatja bilincsekkel megkötött kezét –, eltekintve e bilincsektől, amit nem kíván az ellenségének sem! – Nem azt kéri és kívánja Istentől, hogy bírát érje el az övével hasonló sors; mert csupa jót kér és kíván nekik. Voltaképpen imádkozik bíráiért, s itt fölismerhető valami az Úr szenvedő szolgája jelleméből (Ézs 53,12), ami az ÚSZ-ben Krisztus szenvedésében beteljesedve vésődik az ő ügyéért szenvedők magatartásába (7,60; Lk 23,34). – Elmenőben a különféle helyi és vendég notabilitások úgy tesznek, mintha nem

éreztek volna magukat érintve, s megszólítva; s a hűvös tárgyilagosság szerepébe bújtatva, ám nem elfogultan mondogatják egymásnak a megállapítást, hogy ebben az emberben nem lelhető fel semmi halálra méltó. Tkp. ő rontotta el dolgát azzal, hogy a császárhoz fellebbezett –, zárja az ügyet Agrippa, s ezzel napirendre térnek a dolog felett.

Ki tudja melyik volt a nagyobb lehetőség: Pálé, aki ilyen illusztris társaság előtt szólhatott, vagy az övéké, akiknek ily rendkívüli alkalom adatott, hogy Krisztusról halljanak és döntsenek? Talán az utóbbi; – s a szenvtelenség póza pedig egyik válfaja az elutasításnak.

ApCSel 27,1–8 – Eseménytelen napok

Előfordulhatott, hogy a foglyokat szárazföldi utakon vitték Rómába? Bármilyen kitűnő volt is a Római Birodalom úthálózata, a fáradságok megtizedelhetnék a fogolyszállítmányokat. Gyakoribb lehetett felváltva a szárazföldi és a hajóút. A végig hajóval megteendő út mindenképpen könnyítés lehetett, ami megeshetett a Pál iránti figyelem mértéke szerint is. Az illetékesek tehát a hajóút mellett döntöttek, s a többi fogollyal együtt Pált is behajózzák Cézáréában. Az első vízi alkalmatosság part menti közlekedésre volt csak alkalmas. Adramittium a kis-ázsiai partok egyik K-re néző öblében volt, Leszbosz szigetével átellenben. Az apostol helyzetét könnyítette, hogy két munkatársa vele tarthatott: Arisztarchosz és Lukács; itt ui. megint tsz.1. személyű a fogalmazás. Sőt a Kol 4,10-ben (Filemon 24) Pál fogolytársának nevezi Arisztarchoszt. A hajón egyébként nagy zsúfoltság lehetett. – Az első állomás Szidón volt. Juliusz, a parancsnok engedékenysége meglepő, hogy rááált Pál eltávozására. Kérték rá, vagy önként ajánlotta fel? Ilyen laza volt az őrizet, vagy fejével felelt a foglyokért? Ismerte volna Pált, vagy a keresztyéneket? Mindezek megválaszolatlan kérdések. Több magyarázó is az egész út valószerűtlenségének bizonyítékát véli fölfedezni a meglepő mozzanatokban; de valahogyan csak el kellett jutnia Pálnak Rómába! – Nem nőhettek szárnyai! – Az ÉNy-i szél szembe érte őket, de a part közelében hajózva, szélárnyákban haladhattak Ny felé. A 4. és a 7.v is erre a partmenti haladásra utal, ami azonban a 4.v esetében „Ciprus fölött”, a 7. v-ben pedig „Kréta alatt” jelentést hordoz. Ha mai térkép szerint tájékozódunk, Mirában át kellett szállniuk, nem akarván az Égei-tenger szigetei közé felhajózni, s így az iránytól eltérni. Ez a kikötő fontos támpont volt, segítő az Egyiptom felől érkező gabonaszállító hajók közlekedését. A százados utánanézett az ott veszteglő, vagy rakodó hajóknak, s talált is megfelelő, amelyik Alexandriából jött, s szándékozott tovább haladni Itália felé. Teherhajó lehetett, s ráadásul a sok fogoly megnehezítette a körülményeket. Köteles volt a hajó parancsnokának, hogy engedelmeskedjék? Vagy a szállításért fizettek a tulajdonosnak, aki maga is a fedélzeten volt? Kíváncsiságunknál fontosabb a fölismerés, hogy szűkös, szoros körülmények között tétlenkedve is velük volt Isten vezérlő hatalma, így telnek meg eseménytelen napok is felülről kapott biztatás-morzsákkal. –

Pedig a túlterhelés miatt is, csak vánszorognak a habok között. Ekként jutnak el egy kis-ázsiai földnyelvig, amelynek csücsként ott

volt Knidosz kikötője; ezt azonban nem bírták megközelíteni a most már erősen fúvó szél miatt. Emiatt tovább hajóztak Szalmóné felé, ez volt Kréta szigetének ÉK-i sarka. Megkerülve Krétát D-i irányban, jutottak az ún. Szépkikötőbe; közelében volt Lázea városa. Ettől kezdve egyre-másra támadnak a nehézségek. – Vannak nehézségek, melyeket Isten megelőz, máskor meg belebocsát és úgy ment meg.

ApCsel 27,9–17 – Áttelelési gondok

A szélcsend miatt, azután meg a kedvezőtlen széljárással küszködve, egyre nagyobb lett az időveszteségük. Immár törödniük kellett az áttelelés feladatával. Szept 14. után már veszélyesnek nevezik a hajózást az ókori források; nov. 11-től márc.10-ig szünetelt a hajóforgalom. A böjt a nagy engesztelési nappal függött össze; azt Tisri hónap 10-én kellett megtartaniuk, 5 nappal az ó-izráeli évkezdet és a lombsátor ünnepe előtt. Ha a hajóút az 59. évre esett, akkor ez az időpont kései: okt 5. A korábbi években azonban az őszi napjegyenlőség előtti napokra esett; mindenképpen már a veszélyes időszakban jártak. – A böjtre tett utalás bizonyosan Páltól eredhet, ő tarthatta ilyen pontossággal számon az idő múlását; a két görög műveltségű társ tőle vehette át, s Lukács pedig idézi.

Nem kellett különösebb próféta-karizma hozzá, hogy Pál figyelmeztesse a felelősöket a további utazás veszélyeire. Ezek általánosan ismertek voltak, tetézve az apostol személyes tapasztalataival, hiszen a 2Kor 11,25 szerint háromszor szenvedett hajótörést, abból kettő már a múltban megeshetett vele. És mégis van prófétai jellege Pál intésének, talán ezért marad kisebbségben, mondhanánk úgy is, hogy leszavazták. Döntsön a többség, vélekedtek, s mivel az ún. Szépkikötő nem látszott alkalmasnak áttelelésre; kockáztattak, és a tovább-hajózást választották, remélve, hogy a biztonságosabb és jobban kiépített Főnix nevű kikötőt még elérhetik, mert csak kis távolságot kellett megtenniük Kréta partjai mentén, s bejuthatnak a DNy felé nyitott, jó kikötőbe. Az ÉNy felé tekintő nyitottság kissé zavaró; -véltetően két ellentétes irányból lehetett megközelíteni a kikötőt. Közben még kedvező D-i szél is támadt, mert a nem nyílt vizek felé vitte, hanem a part mentén tartotta őket.

Hirtelen mégis megváltoztak az időjárási viszonyok. Mint manapság is, a szeleknek már akkor is neveket adtak. Az „Eurakviló” néven ismert szélről tartott a tengerésznép. Meglehet, hogy forgószél volt, s lecsapott rájuk, s már nem bírtak vele. Tanácsosabb volt, ha hagyják sodortatni magukat. Mintegy 40 km-re volt Főnixtől Klauda szigete. A közelében sikerült nagy nehezen a hajó után kötött mentőcsónakot a fedélzetre húzni, amit már korábban meg kellett volna tenniük; de Lukács ide sorolta be. A várható bajokat megelőzendő, kötelekkel átkötötték a hajót, lehetett rajta többszörös kötés is keresztbe, talán még hosszában is. Attól tartottak, hogy a nyílt tengeren hanyódvá a nagy észak-afrikai, libiai öböl, a Szirtisz

homokzátonyain fognak megfenekleni. Valamivel fékezniük kellene sodródásukat. A vitorla behúzása is későinek tűnik.

A megalapozott szakismeret határain túl is, jó szolgálatot tehet mindenkor a prófétai erejű intés, ha van ilyen, s ha hajlanak reá.

ApCSel 27,18–26 – Prófétai biztatás

Vészhelyzetben a hajóteher kidobálása régóta ismert volt a hajózó népek gyakorlatában (vö: Jón 1,5). Főként a fedélzeten tárolt áruk, holmik jöhettek szóba. A gabona fedelekkkel lezárt rekeszekben volt a hajótestben, amit nem egykönnyen lehetett csak úgy kidobálni. Másnap az értékesebb felszerelés is most hasonló sorsra jut. – Amíg az iránytűt fel nem találták, a Napra, Holdra, s a csillagokra tájolták be menet közben a hajókat. Ha felleg, meg vihar uralta a vizeket, a tájékozódás lehetetlenné vált. Most már ott tartanak, hogy minden tőlük és szakértelmükből telhetőt megtéve, eddig reménykedtek, de a tehetetlenség tudata máris reményvesztetté tette őket. Lukács megmondja őszintén, hogy már neki sem volt semmi reménye. Ráadásul többen éheztek, ami nem élelem hiányára, inkább tengeribetegségre vezethető vissza. – Ekkor Pál feláll közöttük, ami a sokat próbált tengerészek között is meglepő teljesítmény, s aztán beszélni kezd. A szelek bőgése közepette csak a közelben lévőek érthették folyamatosan, amit mondott. Lukács közelében lehetett Pálnak, így pontosan meg tudta jegyezni, amit hallott. Pál profétai hitele megnő, s ez nem tőle van. Mondása szerint éjjel kijelentést kapott Istentől, akihez tartozik, s akinek szolgál. Isten angyala állt mellé és arra biztatta, hogy ne féljen. Az „angyal” küldöttet jelent, s így közérthetőbb volt a ki tudja hányféle származású és nézetű tisztek, matrózok és foglyok szája íze szerint. Isten tudatta vele, hogy ő biztosítja Rómába jutását, mivel a császár elé kell állania. Évэгтт neki ajándékozta mindazokat, akik a hajón tartózkodnak. – Sodoma végletes példája mutatja, hogy kevesekre tekintettel, egy egész várost is megmenthetett volna Isten, ha élnek ott igazán kegyesek (1Móz 18,26). Jónás viszont, engedetlenségében, veszélyt hozott az egész népségre, akik között Tarsis felé menekültében hajózott, mert őmita támadt a nagy vihar mindőjükre (Jón 1,12).

Pál elmondja feddését is, hogy megmenekültek volna a kártól és veszteségtől, ha rá hallgatnak. Ezt a dolgot le kell zárniuk, s csak aztán érkezhets újabb biztatás, mert Istennek van másodík megoldása is. Nem vész el egyetlen élet sem, csak a hajó. A kár tehát halmozódni fog, de megmaradt a pusztá élet. A hajó tulajdonosának tehát még nagyobb veszteséggel kell számolnia, ám az élet minden-nél több (Lk 12,23). Férfiak! Bizakodjatok! Mondja Pál (Tudja Pál, mit kaszál! Így a magyar népi mondás!), – ő hisz Istenének, hogy minden úgy lesz, ahogy neki tudtul adta Ura. Még azt is megjelenti, hogy egy szigetre kell kivetődniük. A hajó elvesztése, s egy szigetre

lehető kivergődésük a vett kijelentésből eredő, merész következtetés. Nem önhatalmú merészség, Az ilyen előre-tudás titok; sarlatánok képtelenek utánozni.

Válsághelyzetekben derül ki a próféta igaza, ha korábban nem is vették őt komolyan. Az evangélium szolgálata mellett, alkalomadtán a próféta szót szóló az Isten eszköze. Még az is elmondható, hogy a próféta maga sem közömbös sorstársai élete és veszélyeztettsége iránt. Ezek közvetítése közben együtt is érez velük. A keresztény ember, szorongástól menten, istenfélő, és egy lélekzetvételre: embert féltő is!

ApCsel 27,27–37 – Csak együtt!

Két hét, életveszélyben rendkívül hosszú idő, legkivált az éjszakák lehettek kimerítőek. Mind ez ideig az Adrián sodródtak. Az ókorban ezt a nevet a Kréta és Szicília közötti tengerrészre alkalmazták. A szárazföldnek, tkp. Máltának fölsejlése a távolból elő-előtűnő, sötétlő csikot jelenthetett csupán, de éjjél táján mégis mi módon? Parthoz verődő hullámok zaja? Madarak megjelenése? Netán vilámlámpény? Esetleg egy őrtűz! Csak találgatni tudunk. – Szakszerűen veszik elő a mérőónt; 20 öl még tetemes mélység, kb. 36 m. A következő mérés már negyedével kevesebb; tehát nem tévedtek, valami féle part felé közelednek! Mégis mi lesz, ha a hullámok sziklaparthoz verik őket? Partközelen horgonyt kellene vetniük. Évэгтт 4 horgonyt is kivetnek a hajó farából. Súlyuk mindösszesen 1q. Egyik magyarázó szerint csak játékszer a viharhoz, s a mai vasmacskához képest. Valahogyan a hajó orrából is kellene horgonyokat kivetniük, amit csak csónakból lehetett úgy elvégezni, hogy leteszik a horgonyt távolabb, s aztán húzzák meg a hajóból a köteleket feszesre, s ekkor a hajó mind elöl, mind hátul biztosítva lesz. A fölismert teendő adja az ötletet a hajósoknak, hogy birtokolva a mentőcsónakot idejében elmenekülnének a süllyedésre ítélt hajóból. – Hogy, hogyan, Pál megsejti tervüket, s határozott fellépéssel megakadályozza a szökést. Közli a századossal, hogy csak mindnyájan, s együtt menekülhetnek meg, ami megint prófétai erejű intés, az sem tudható, hogy miből merítette az apostol e fölismerést, azaz, hogy a szökés a többséget is veszélybe sodorja. Van valami heroikus abban az intésben, hogy vagy együtt, vagy sehogy! – A parancsnok erre elvágatja a mentőcsónak köteleit, s hagyják, hogy az ár tovasodorja a lélekvesztőt. Ez volt az utolsó szalmaszál, melybe még – emberileg –, kapaszkodhattak.

Ekkor Pál evésre biztatja őket. Számolta a napokat, két hete szédültén és görcsbe rándult gyomorral, étlen várakoztak helyzetük jobbra fordulására. Megmeneküléseket szolgálja, ha esztek, – inti őket. Prózai, de időben adott segítség itt a szó és a tett. Maradva még a szónál; erőteljes biztatás, hogy senkinek egy hajaszála sem fog fejeéről leesni (1Sám 14,45; 2Sám 14,11; 1Kir 1,52; Lk 21,18). Bibliai előzmények nyomán a reményt ébresztő ígélet beépült a Heidelbergi Káté 1. kérdés-feleletbe, s vált népi szólássá is: egy haja szála sem görbült meg; v: egy hajszálon múlt... Csak e szólások mögött már elvékonyodott a hitbeli háttér; de visszanyerhető! Ne adjuk fel, Barátaim!

A tett pedig, hogy Pál – bizonyára felállva, hogy mindenki lássa, – közben minden inog, meg borul –, kézbe véve a kenyeret, hálát ad Istennek, megtöri és eszik. A szemléletes mozdulatokra mindenki nekibátorodik, s enni kezd. Az összkép úrvacsorai, de helyzethez alkalmazott. Pál elsőnek eszik, s nem ő adja a kenyeret a többinek. Lehet, hogy evés közben számolta meg Lukács, mennyi az összlét-szám, s feltört a szívekben a megmaradás reménysége!

ApCSel 27,38–44 – Megmentve a hajótörésből

Egyszerűségében is csodálatos az az agapé ott a hánykolódó hajón. Vihar dül. De a lelkekben éled a remény és jóllakásig esznek, nem nagyon válogathattak! Szinte tékozlás számba megy, hogy a végén a gabonát a tengerbe szórják. Talányos, mi módon? Mégsem gabonaszállító hajó volt? Így inkább elképzelhető, hogy az élelem-tartalékokat dobták a tengerbe. A tárolók kiürítése sziszifuszi munka lett volna. – Virradatra már jól kivehető a közeli szárazföld; nem tudják miféle, de föld! Messziről látják, hogy van ott egy öböl. A mai Szent-Pál öböl, – amit a hagyomány ehhez az esethez kapcsol –, nem homok fedte, de az alkalmazott szó nem is ezt, csupán a kikötésre alkalmaságot jelöli úgy, hogy rá lehet futtatni a hajót, s ott majd megfeneklik. Eloldják a horgonyokat, valamint azt a köteléket, amivel a kormányrudat rögzítették azért, hogy a kettős kormánylapátot a szabott irányba legyenek képesek tartani. – Tényleg sikerült a hajóorral a part közeli tengerfenékebe fúródniuk, de a hajótest merülése miatt előttük is még víz lehetett, különben az elülső részről partra lehetett volna kecmeregniük. Eközben a far-rész a hullámverésben már kezdett töredezni. Vélhetően a víz itt gyorsan mélyült, s a hátsó rész, megtelve, kezdett víz alá merülni. Ha pedig a hajó kb 40 m hosszú volt, a part közelsége ellenére sokaknak, főként az úszni nem tudóknak kétségessé vált, miként fognak a nagy hullámbzásban partra vergődni.

És mi lesz a foglyokkal? Eddig jószerivel megfeledeztek róluk. Vajon ők mennyiben részesedtek a csodálatos szeretetvendégségben? Nem voltak megbilincselve? A kezüket használniuk kellett! – Csak kellett, hogy legyen valamiféle lazább béklyójuk! Vagy talán már kezdték önhatalmúan elvagdosi köteleiket? Mindenesetre most kapnak észbe a katonák, hogy a foglyokért a fejükkal felelnek. Mi lesz, ha elszökösnek? Öljük meg őket! Ez a biztos! Pál ottléte újfent (vö:16,27k) kihat fogolytársai sorsára, de magaviseletükre is, mert végül is a későbbiekben senki sem old kerekét, pedig a vízben úszva, vagy deszkákba, s egyéb úszó tárgyba fogózva, senkin sincs már mozgást akadályozó kötelék. A csodás megmenekülésnek ez egy alig figyelembe vett mellékága. – A parancsnok újra ura a helyzetnek. Pálra tekintettel megtiltja, hogy megöljék a foglyokat. Az úszni tudókat küldte előbb a vízbe, a többiek pedig kapaszkodjanak, amibe lehet: tört hajórészekbe, vagy némelyek az úszókba, főként a vízijártassággal rendelkező hajósokba fogózva érnek partot, ami így még vonzóbbá teszi az összképet, a bajban mindenki testvérré válik.

– Katonák, hajósok, foglyok: politikaiak és köztörvényesek, s köztük néhány keresztyén: Pál és két társa; s jelen van (volt és lesz) Lélek által az, aki tanítványaival is jelen volt, midőn együtt hajóztak a Galileai-tenger kis lélekvesztőjén (Lk 8,22k). A hajó ezúttal kicsiben nem az egyház jelképe, hanem az egész emberiségé; akik, mai ismereteink szerint egy kis golyóbis-hajón keringünk a világmindenség hullámozó óceánján.

ApCsel 28,1–6 – A rőzszeszedő

Már fenn lehetett a kelő nap, mire partra vergődtek, biztonnyal dideregve és kialvatlanul szárítkóztak; és igyekeztek magukat rendbe szedni. Ősszel ui. Máltán, ez idő tájt, nappal még melegen süt a nap. Kiváncsiak voltak, hová keveredtek. Az arra járóktól, vagy az első lakott helyen érdeklődtek, s megtudták, hogy Málta szigetén vannak. Itt egy pun dialektust beszéltek, de tudhattak latinul is, mert Cézár veterán katonákat telepített a szigetre. A görögöknek, aki nem görög, s nem zsidó, az mind barbár; a szó nem elmarasztaló értelmében. Az átélt viszontagságok miatti szorongás máris oldódott, azt tapasztalva, hogy a szigetlakók emberségesen fogadják őket. Bizonyára látták a hajó roncsait, s megértettek valamit abból pl, hogy senki sem veszett oda. Azt sem lehetett letagadniuk, hogy az utasok többsége fogoly; de hát ezek a foglyok meg sincsenek bilincselve; s most kezdik a katonák megint szerbe-számba venni őket, s egy se szökök el közülük! Meglehet, hogy 3 hónapig, amíg a szigeten átteleltek, meg sem kötözték őket? – Ez túlságosan szép volna; Lukács erről egy szót sem ejt. Valamiféle csodálatos, kegyelem által vezérelt és fegyelmezett szabadság lengi át ott-tartózkodásukat. Ilyen fogoly magatartást Pál már korábban is tapasztalt (16,28).

Egyelőre még csak az első napnál tartunk, s Lukács – érzésünk szerint – ezúttal is sűríti az eseményeket. Részünkről annyit tehetünk, hogy igyekszünk időben kissé széthúzni a magyarázandókat. Úgy pl, hogy bár még nem sikerült fedél alá jutniuk, de máris este lett, ráadásul az eső is eleredt. Az emberek megint eláztak, pedig csak úgy-ahogy sikerült megszáritkózniuk, szárítgatva tenger-víz-járta, vásott öltözetüket. A szigetlakók tüzet raknak nekik, mert estére hűvös lett, s most jólesik a tűznél melegedniük. Több tüzet is rakhattak, közel 300 ember nem férhetett egyetlen tűz közelébe; de Lukács csak arra figyel, amelyiknél Pál van, meg ők ketten. Közben Pál is elindul rőzsét szedni, s a sötétben véletlenül felmarkol egy kígyót. Ma már nincsenek mérgeskígyók Máltán, 2000 éve lehetett ott vipera is. Amint meglátnak a szigetlakók, hogy a kígyó Pál karjára tekeredett, máris arra következtetnek, hogy ez az ember gyilkos lehet (itt érzékeljük, hogy bizonyára viszolyogtak a szabadon járkáló foglyoktól), aki megmenekült ugyan a hajótörésből, de isten (egy görög istennő nevét emlegetik), nem engedi, hogy továbbra is éljen. Pál a dermedtségből éledő kígyót egy mozdulattal a tűzbe rázza, s teszi tovább a dolgát. – Aztán meg arra vártak kíváncsian, mikor fogja el roszszullét, s esik össze holtan, de az sem következik be. Szinte

szó szerint teljesedik be a Mk 16,18. – Nézetük ekkor ellenkezőjére fordul, most meg (valamelyik) földönjáró istennek mondják. Pál ezúttal nem tiltakozik (vö: 14,14k). A helyzetnek van némi humora; van érzéke az apostolnak erre is. Az elmúlt két hét külső és belső viharai után most minden olyan kisimult és gyermekien egyszerű; s az egymásra találásban a szív megvidámul.

ApCsel 28,7–15 – Várakozás után megérkezés

Befogadásuk hivatalossá, sőt ünnepélyessé vált, amikor a sziget első embere, patrónusa és vezetője, név szerint Publiusz, meghívta, és 3 napon át vendégül látta őket. Sejthetően a parancsnokra, a hajótulajdonosra, a ranggal bíró hajósokra és katonákra, valamint Pálra és két munkatársára tekintett a meghívás. Publiusz a Római Birodalom képviselőjében is cselekedett, sőt megbízásánál fogva még papi tisztet is ellátott a hivatalos állami kultuszban. Háromnapos vendéglátás az elvárható maximum volt, amit nem kötelességszerűen, de nagy szívéllyel tett meg velük. – Akármilyen kedves vendég. Három napig untig elég! – mondja a magyar népi bölcsesség.

Valamivel későbbi fejlemény, hogy Publiusz apja ágynak esett, mert vérhast kapott (ismert orvosi kifejezéssel él itt Lukács). Pál meglátogatta, imádkozott érte, kezét rátette és meggyógyította. A kígyó előbbeni felvétele kapcsán a Mk 16,18 beteljesedéséről szövegünk, melynek folytatása: „betegekre teszik rá kezüket, és azok meggyógyulnak”. Pál további háromhónapos tevékenysége, gyógyítva a sziget betegeit, annak az ígéretnek valóra váltása. A sorrend meglepő azonossága – kivéve, hogy ha valami halálosat isznak, nem árt nekik –, azt sejteti, hogy már ismert volt Márk evangéliuma, sőt, hogy Pál példája is hatott az evangélium befejezésére. Főként azonban az jut itt érvényre, hogy amit Jézus Jeruzsálembe érkezésekor, el egészen mennybemenetelig tett és mondott, az szabja meg Pál Rómába érkezését és ottani sorsát is. Eközben tudjuk, s egyszer már említve volt, hogy Lukács maga is orvos (Kol 4,14); de arról nem szól a fáma, hogy segített volna Pálnak. A kegyelmi ajándéknak, az apostoli tekintélynek akkora a súlya, hogy az evangelistának eszébe sem jut kettejük egymásrataltsága; különben szakemberként sem találhatott semmi kifogásolandót Pál gyógyításában. Már Jézusra is alkalmazta a népi mondást a közvélemény: „Orvos gyógyítsd meg magadat” (Lk 4,23). Pál gyakori betegeskedése közben bizonyosan rászorult Lukács, kora szintjén álló szakismereteire. Viszont, most ő is osztozott a megbecsülésben; anyagi honorálás is értendő rajta, melyben Pált részesítették; s elinduláskor ellátták őket minden szükségessel. Épp csak átfut a lelkünkön, hogy vajon Pál hirdette-e az evangéliumot Málta szigetén? Jézus nevében gyógyítva, már misszót gyakorolt, s lehet, hogy többre nem is érzett felhatalmazást.

Áttelelésük után egy alexandriai hajóra szállnak, amelynek orrán a Jupiter-fiak: Castor és Pollux neve volt olvasható; vagy festett, néán domborműves alakjuk volt rajta látható. A szicíliai Szirakuzá-

ban töltve 3 napot, s majd a Messinai szoroson áthajózva – érintve közben Itália csücskén Régiumot –, indulnak kedvező széllel É felé, s elérik Puteolit. Akkoriban – míg Ostia túl nem szárnyalta – ez volt Itália legnagyobb kikötője. Mintha Pál nem is lenne fogoly, 6 napot töltenek az ottani keresztyéneknél. Sőt a római testvérek még elébe is mennek 65, ill. 49 km távolságra. Abban, ahogy kísérettel érkezik meg Rómába, van valami hasonlóság Jézus érékezéséhez Jeruzsálembe (Jn 12,12k); s Pál megtelik bizalommal.

ApCsel 28,16–24 – Az első teendők

Kétszer is szó esik Rómába érkezésükről (14kk), hogy pedig a Puteoliban élő kersztyének hat napig maguk között marasztalták őket, arra volt jó, hogy hírt tudtak adni az apostol érkezéséről Rómában élő testvéreiknek. A közel 200 km oda is, vissza is megerőltető menet lehetett. A római testvérek önkéntes elébe indulása nyomán két szakaszban megy végbe a találkozás, az igyekvőbb csapattal már az Appiusz fórumán, 65 km-re, a másikkal 16 km-el közelebb Rómához, a „három csapszék”-nél találkozhatnak össze. Az elnevezések a római hatalom, s általában az élet adottságaira emlékeztetnek, mégis a testvérek megpillantása – őket egyébként személyesen még nem ismeri –, reménységgel tölti el Pál szívét. Az utolsó időkből majd ekként megyünk a Völegény elé. A 15. v-ben alkalmazott kifejezés még csak a Mt 25,6 és az 1Thessz 4,17 helyeken olvasható. – A hivatalos ügy kezelése is nagylelkű; megengedik Pálnak, hogy saját bérelt szállásán tartózkodhat, egyetlen katonához kötve, vagy csak felügyeletével. Rendszerint két oldalról bilincselték a foglyokat egy-egy őrizőhöz; a fél őrizet kedvezmény volt. Pál, fogolyként is, akár egy győztes, vonul be kíséretével Rómába, s vesz szállást a városban, mint aki elérte élete legfőbb célját.

Minden élvezett előny és megkapott kedvezmény ellenére készül-nie kellett a perére. Emellett is lelkiismereti kötelességének tartotta, hogy népe fiaival, a Rómában élő zsidókkal tisztázza dolgait. Talán tartott tőle, mégsem halogatta. A megerőltető utazás után, a gyakorlatban 3 napi szusszanásnyi idő (vö: 25,1) és pihenés után Pál azonnal intézkedik és magához kéreti a Rómában élő zsidók előljáróit, gondolván arra is, hogy híre netán megelőzte. Volt már ebben jókora tapasztalata, de kiderül, hogy semmiféle személyét lejárató jelzés nem futott be népe fiaikhoz K-ről. Kedvező körülmény ez is, így ő tárhatja fel ügyét és hitvallását előttük. Ámbár – mondják –, tudják erről az irányzatról, hogy mindenütt ellene mondanak.

Legelőbb is azt tisztázza az apostol, hogy mivégre volt kénytelen, a zsidók tiltakozása miatt, fellebbezni a császárhoz, s ha kénytelen lesz is az ügy eme összefüggését előhozni, nem az vezérli, hogy vádaskodják tulajdon népe ellen. Előre igyekszik tehát kihúzni a méregfogát pere félreérthetőségének. Mégis lehet, hogy ezen a ponton mérgesedett el később a helyzete Rómában, s általában a keresztyéneké is, mely aztán a Néró-féle keresztyénüldözésbe, s az apostol, valamint Péter apostol mártíriumába is torkollott. Minderről – talányos módon – Lukács nem beszél, talán, mert köztudott volt. Ma-

napság, úgy vélem, hogy annyi mozzanatban tűnt elő a páli út, meg a jézusi út egymásra utalása, hogy az elégséges Jézusi áldozat bizonyosságát megőrzendő (efapax: „egyszer s mindenkorra”: Róm 6,10; Zsid 7,27; 9,12; 10,10), kv-e végén nem tér ki Lukács a két apostol mártíriumára. – Lukácsot főként nem biztonsági érzetek mozdították, ill. fékezték, hanem e mögött krisztológiai, teológiai megfontolások jutottak érvényre! – Egyébként, olykor a hallgatás nagyobb súllyal esik a latba, mint a szószaporítás! – Nincs azért kizárva, hogy a tudat alatt Lukácsban dolgozott az indokolt önvédelem is!

Egy újabb, reggeltől estig tartó találkozáson, többek előtt tesz bizonyosságot Pál az Isten országáról és Jézusról, az Írások alapján. Ezek után megint bekövetkezik, hogy némelyek hittek, mások pedig nem. – Kétféle fogadtatás: engedékenységi vagy keménységi, együtt jellemzik a hit embereinek útját és sorsát.

ApCsel 28,25–31 – Tiltás nélkül

Nem volt minden eredmény nélküli Pál naphosszat tartó győzködése népe fiaival, mert némelyek mégis hittek szavainak, ezért vitatkoztak is egymással, amikor elhagyták Pál szállását. A kísérlet mégis, hogy őket, mint zsidó közösséget, egységesen győzze meg, sikertelen lett. Igazából ma is ez a helyzet a zsidók Krisztus-hitével, és mégis vannak közöttük mindig néhányan, akik elfogadják Jézust Messiásnak. Midőn pedig Pál, egyetlen igeként az Ézs 6,9k részletet idézi, nem mond ellene az üdvösségtörténeti vázlatnak, amit a Róm 9-11 során, már korábban a római keresztyének elé tárt. Az ézsaiási küldetés is időre szabott volt, melyre a folytatásban rá is kérdez a próféta: „Meddig tart ez, Uram?” (Ézs 6,11). Lehetetlen, hogy ne tartotta volna észben az apostol a gondolatsort lezáró ígéretet a „szent mag”-ról (Ézs 6,13). Ezért bármilyen véglegesnek tűnik is „ez az egy ige”, a leszűkítésben értelemszerűen benne foglaltatik, hogy egyelőre ez érvényes rájuk, de nem végérvényesen. Az ézsaiási részletet maga Jézus is többször volt kénytelen önmagára, s az általa hirdetett evangéliumra, valamint annak fogadtatására alkalmazni (Mk 4,12 par; 7,6?; Jn 12,40). A gondolati egybeesést vehetjük úgy is, mint amit már lépten-nyomon felismertünk, hogy Pál útján és sorsán mindenütt jelen van Jézus szenvedésének lenyomata. – A Páltól eltávozó zsidók nagy vitatkozása azonban arra mutat, hogy a következő kétévi zavartalan apostoli tevékenység a népével folytatott előzetes tárgyalás részeredményének is tekinthető. Nem volt tehát gyümölcstelen a törekvés, hogy legelőbb is velük igyekezett tisztázni helyzetét és meggyőződését.

Senki, még a hatóságok sem akadályozták Pál evangéliumi munkálkodását, amit bérelt szállásán folytatott az őt fölkeresők között. Ha nem is mozdulhatott ki, de bárki látogathatta. A két év azt is tartalmazza, hogy azután lezárult e kedvező időszak, s még legalább egy esztendő a Kr. u. 64 baljós évéig, amikor a Néró-féle üldözés során, a hagyomány szerint, lefejezték az apostolt; vélhetően azon a helyen, ahol ma a Szent-Pál székesegyház van Rómában. Akik pedig azt feltételezik, hogy első fogságából még szabadult, s terve szerint (Róm 15,28) elment Hispániába, második fogságát és mártíriumát 68-ra teszik. A hagyomány ezt is tudni véli. – Lukács ismerte Pál reménységét, hogy a pogány népek is meg fogják hallani az evangéliumot (28), s az utolsó három vers ennek beteljesedése. Jézus bevonulását Jeruzsálembe, s hogy naponta tanított a templomban (Lk 21,37k) úgy mutatta be, mint célhoz érkezést. Hasonló módon ér

célhoz Pál Rómában, midőn hirdette Isten országát és teljes nyíltsággal szólhatott Jézusról, akadályoztatás nélkül, amin mit sem változtat, ha végül életével pecsételte is meg hitvallását. –A legfőbb cél az evangélium hirdetése; az már másodlagos, sőt elhanyagolható, hogy személyes sorsunkban hogyan zárul életünk, hiszen a mi Urunk jön el értünk, hogy ott legyünk, ahol Ő van (Jn 14,3)! – Az előző magyarázott egység végén a kv. rövidre metszett befejezésének lehető történeti és teológiai magyarázatát kerestük. Ha elfogadható, ha nem, az itt adott üzenetes magyarázat mindenképpen megáll és bátorít!

Mint minden életrevaló könyv, vagy írás folyvást a megszületés állapotában van (in statu nascendi!), úgy ez az átdolgozott munka is, s szinte végszóra fedeztem fel, hogy igazából a befejezés a Zsid 13,7. v-ében van: „Ne feledkezzetek meg vezetőitekről, akik az Isten ígéjét hirdették nektek (egyszeri múlt idő, aorisztosz). Figyeljete (tekintsetek fel) életük (anasztrófé, ami tehát nem volt katasztrófa; vö: 2Pt 2,6, mint amilyen Sodoma és Gomora pusztulása volt) végére (végkimenetelére), és kövessétek hitüket”. Itt van a rövidre fogott utalás Péter és Pál apostolok mártíriumára! – S máris kikerekedik az összkép, és megoldódott egy ősi talány! – Mindehhez előveendő e munka végén Lukács nyelvezetének vizsgálata!

Róm 1,1–7 – Krisztus elhívottai

Értelme ugyanaz, ha Jézus Krisztust, vagy Krisztus Jézust mondunk, és mégis árnyalati különbség érezhető abban, hogy a 3 előfordulásból mindjárt az első Krisztus Jézusként állítja Őt a gyülekezet elé. Vele azt óhajtja kifejezni az apostol, hogy Jézus Krisztus Úr, aki test szerint Dávid magvából származott – nem részletezi, hogy miként. A Szentlélek szerint pedig feltámadásával bizonyult Isten hatalmas Fiának. Bár az is igaz, hogy az Atya támasztotta föl, de ha csak ezt mondjuk ki, a feltámasztás utólagos rehabilitációnak tűnik. Az igazság másik fele emeltetik ki most, hogy a Szentlélek által Ő maga támadott fel, hatalmasan és győzelmesen, ahogy a Jn 20,6kk is leírja: oly egyszerűen jött elő sírjából, mint amikor reggel fölébredünk és ágyunkból kikelünk. Ezzel bizonyította ő Fiú voltát és hatalmát. Nem mintha öröktől fogva nem lett volna ő Fiú, de feltámadása után Fiúsága a hit számára is pecséttel ellátott bizonyosság lett. – Az erről szóló evangélium hirdettetik mindenfelé, új örömhírként; de nem előzmények nélkül, mert a próféták már az ÓSZ szent irataiban ígérték, hirdették Őt, s ennek fényében a kiemelt Krisztus Jézus sorrend Fölként Jézust, Messiás Jézust jelent! – Ezt igazán a zsidók érthetik meg, avagy ők botránkozhatnak meg rajta igazán. Abban a közegben pedig, ahol a római gyülekezet él, az Úr, a Kyrios Jézus Krisztus megnevezés azt vallja, hogy, mindennek fölött Ő az Úr; – jóllehet Rómában regnál a császár, az Isten gyanánt tisztelt uralkodó. Továbbiakban a névnek ilyen értelmét nem bontja ki az apostol, de minden olvasója azonnal megértette, mekkora kihatása van minden népre, hogy Jézus Krisztus az Úr; akit mi mégis „a mi Urunk”-nak szólíthatunk.

A Krisztus Jézus hívta el Pált apostolául, s így szolgája ő neki. Az ÓSZ előzményeiből tekintve rá, a szolga nemcsak rabszolgát jelent, de munkatársat is, aki rangrejtve, az Ő megbízásából jár hírnökként a népek között, hogy higgyenek és engedelmeskedjenek annak, akinek nevében ő hívogat. A hit átadottság a feltámadott, élő Úrnak, s az engedelmesség a szó jelentése szerint is reá figyelés, ahogy a szolgák tekintenek uruk kezére, lesve minden mozdulatát (Zsolt 123,1k). – A római gyülekezet is a megszólítottak közé tartozik. Személyesen még nem ismerik Pált, aki hozzájuk készül. Jóelőre ír nekik, valószínűleg Korinthusból.

A római gyülekezet is részese Krisztus elhívásának, s bár az apostol elhívása minősített, nem a különbség, inkább a közös elhívásban mutatkozó egység az, amit kiemel. Ennek alapja pedig a szeretet;

Istennek ugyanazon szeretete, amellyel Izráelt szerette (5Móz 4,37; 7,7k; 10,15). Így hívta el népéül őket is és megszentelte, azaz elkülönítette magának őket. Éljenek bárhol, kegyelmében és kegyelméből élnek, s az apostol azt kívánja, hogy ez maradjon velük, s adjon nekik a Szentháromság Isten mindenre elégséges békességet.

Elhívásunk, megszentelésünk azt jelenti, hogy az Atya, a Fiú és a Szentlélek rendelkezik velünk egyedül. – A Szentháromság megértésére alkalmas szemléltető példa a víz háromféle halmazállapota: a folyékony –, a légnemű (felhők – pára), és a szilárd, azaz a fagyott állapot. Ezt a példát említette nekem a minap egy zenetanár, aki konfirmációi előkészítőjén hallotta volt Pásztor János néhai lelkipásztortól e megvilágító szemléltetést, - s azóta sem feledte! – Ráadásul a víz a biológiai élet feltétele is. – A Szentháromság pedig nemcsak a teremtés, azaz az élet feltétele, de a megváltás és annak végső győzelme, az élet kiteljesedése is az Ő műve. – Kegyelemből lett szabadságunk, hogy ennek az isteni gazdagságnak adhassuk át magunkat, s ebben az átadottságban találjunk valódi örömet, s élhessünk mindennapi lehetőségeivel. Korlátok csak azért vannak, hogy szabadabban követhessük őt a megnyílt úton.

Róma 1,8–13 – Hálaadás és vágyakozás

Az első szó a hálaadásé, nem mert úgy illik, hanem szívből és őszintén! Bárhol fordult is meg az apostol, a hívektől hallott a római gyülekezetéről. Nem volt hiú ember, s nem érezte bántónak, ha olyanokat dicsérnek előtte, akik nem az ő munkájának gyümölcsei. Távol állt tehát tőle, hogy célzásként fogja fel, ha róluk hallott, és nem tekintette apostoli fáradozása lebecsülésének. Mégis úgy érezte, hogy ha személyesen is megismerhetné őket, számot kell adnia azokról a kiküzdött eredményekről, amikre missziói útjai során eljutott. Nem sikerekről szólna előttük, és nem is panaszkodna, hanem szóban is közölné, amiről levelében előlegezetten már most is írni fog nekik. – A korabeli keresztyénség két csoportjának, a pogánykeresztyének és a zsidókeresztyének együttélésének Rómában is megvoltak a nehézségei. Ha végre eljuthatna közejük, talán e dologban is segítségükre lehetne és megerősíthetné őket. Az ő fogalmai szerint, akik kegyelemből élnek, azok az igazán erősek (15,1). Már régtől óhajtotta, hogy szolgálna nekik, a Szentlélek eszközeként, aki kegyelmi ajándékait közli a gyülekezettel. A Lélekre bízva, milyen ajándékot fog ő általa adni nekik. A „valami kegyelmi ajándék” kifejezi a Lélekre hagyatkozást; de azt is, hogy öröme lesz, ha valami csekélységgel bár, de hozzájárulhat lelki épülésükhöz. Nem óhajt mindenáron világrengető dolgokat véghezvinni.

A reményt sem adja fel, hogy találkozásuk kölcsönös megbátorításra, vigasztalásra fog szolgálni, mert nemcsak adni akar, de kapni is általuk Istentől, – hit által. Evégből többször is beiktatta terveibe, hogy elmegy hozzájuk, de mindig közbejött valami, amiről aztán megállapította, hogy végső soron Isten keresztezte útjait és akadályozta meg, hogy felkeresse őket. A kitűzött célt most is maga előtt látja, de Isten ellenében nem óhajt mindenáron Rómába jutni. Azért imádkozik szüntelenül, hogy megfelelő időben találkozzék össze szíve vágya és Isten akarata. Ma már megállapítható, hogy nagy haszon származott az egész keresztyénség számára abból, hogy Pál római útja mindezideig késett, mert így születhetett meg ez a levél, amelynek rendkívüliségét, fontosságát és melegségét csak fokozta, hogy az apostol hozzájuk vágyakozó szívében talált termékeny talajra a Lélek ihletése, hiszen a hosszú várakozás, a meghiúsult tervek ideje alatt szíve és elméje telítődött kimunkált bibliai-teológiai felismerésekkel és eszmei elhatárolódásokkal. – Mindeközben égett a vágytól és remélte, hogy egyszer mégiscsak eljut a birodalmi főváros keresztyéneihez. – E tények összhatásának köszönhetően alakult úgy a ke-

resztyénség belső fejlődése, hogy fontos kitörési pontokon nem a római székhelyű gyülekezet, s a nyomába lépő római egyház és egyházi szervezet volt a meghatározó és előre tekintő tényező az egyház történetében, hanem inkább a Római levél, melyett Pál, maga előtt küldve, mintegy útkészítőként megírt; nem is sejtve, hogy az írásba foglaltak mekkora kihatással lesznek a keresztyén egyház történetére, tanítására és kegyességére, s közvetve: az egész világtörténelemre – még a 20. s most a 21. szd-ban is!

Róm 1,14–17 – Elkötelezve, s nem szégyellve

Lehet-e úgy élni, hogy az egész világ adósának érzem magam? A szeretet általános parancsa oly módon vált át tettekre, hogy az előttem álló feladat segítő mozdulásában válik világossá, bizonyul igaznak, a mindenki iránt elkötelező szeretet. Ehhez hasonló a válasz a fönti kérdésre is. Az Isten szeretetéből, döntő fordulat következett be mindenféle ember személyes sorsára nézve a Krisztusban, aki meghalt a világ bűneiért, s föltámadott megigazulásáért (4,25). Tette akkor jut érvényre az ember életében, amikor meghallja a Róla szóló örömhírt, az evangéliumot. Ennek hirdetésére küldte ki tanúit a feltámadott Úr, s evégre adta Szentlelkét. Az apostol is részese az elhívásnak. Nem maga kereste, s nemcsak bebeszélte magának. – Annak idején nem neki, hanem Anániásnak mondta el az Úr legelőbb, hogy az a Saul, akinek most jelentette ki magát a damaszkuszi úton, neki választott eszköze avégre, hogy elvigye nevét, s az evangéliumot a népeknek, királyoknak és Izráel fiainak (ApCsel 9,15)! – Íme, Pál maga is emberi beszéden át hirdetve, kapta – a nagy elkötelezettségen belül –, azt a megbízást, hogy merre induljon, és mit tegyen, amelyre nézve személyes elhívása szólt. – Legtöbbünk küldetése behatároltabb, az övé szinte egyetemes. Majd pedig – esetről-esetre –, azon belül kapja a megbízást, hogy merrefelé menjen tovább és mit tegyen, amit ő szív szerint kész betölteni szolgálatával. A mi elhívásunk nem általános, mégis hasznos, ha a napokra lebontott részleteket a nagy egész összefüggésében látjuk.

A Római levél esetében a görög és a barbár nemcsak népi, de műveltségi megkülönböztetés is, hasonlóan a bölcsek és a tudatlanok csoportjaihoz. A zsidók és görögök megjelölés (16) szintén több művelődési és vallási elemet hordoz magában, mint egyéb előfordulási helyeken is. Itt ui. a Római Birodalom fővárosáról van szó, ahová mindenféle ember magával hozta saját hagyományát, s ezek ötvöződve, az átlagnak is átlagon felüli műveltséget adtak; ráadásul büszkén tartották számon mindahányan, hogy ők a főváros lakói. Vajon ilyen közegben miként fog forgolódni az apostol? Pál szembeesül a magukról tartott közfelfogással, s válasza rá annyi, hogy nem szégyelli a Krisztus evangéliumát, mert abban olyan erő, akkora belső, gyógyító dinamika hat, amit nem nélkülözhet a tanult, s a tanulatlan, vagy az ŐSZ és a hagyományok alapján álló zsidó, meg a tarka istenvilágot maga fölé képzelő közember; de a filozófiák világában jártas hellén, vagy latin műveltségű ember sem. Ez a hatalom nem lehenget, hanem megigazít, mert Isten igaszsága, ami az evan-

géliumban megismerhető, megigazító igazság, mely nem csupán azt jelenti, hogy Krisztusban úgy tekint Isten a bűnösre, mintha igaz volna, hanem általa tényleges helyrehozatal, gyógyítás és romokból lehető felépítés megy végbe – hit által – az emberben. „Száll a madár ágrul ágra, száll az ének szájrúl szájra”; így terjed az evangélium is hitből hitbe, s a reménytelen előtt kitarul a jövő – ma is –, mert a megigazított ember hitből fog élni. Nem fölény, s nem kisebbségség érzése, hanem a felelős szeretet az, ami a népek között élve, járva el is igazít bennünket.

Róm 1,18–21 – Mentség nélkül

Nem hallgatható el, hogy Istennek van haragja és ítélete is. Elég elolvasnunk az idegen népek elleni próféciákat az ŐSZ-ben (pl: Ézs 13-tól), amelyek karöltve jártak Istennek tulajdon népe elleni ítélethirdetésével, bálványimádásuk, hűtlenségük, embertelenségük miatt. Az utóbbi jogosságához nem fér kétség, hiszen nekik Isten kijelentette magát igéjében, elhívásuk tényeiben, a szövetségkötés feltételei szerint; ha pedig ezeket megszegték, méltán éri őket fenytetés. A kemény dorgálás mögött mégis előtűnik, hogy mindennek ellenére Isten szeretete nem szűnt meg végképpen irántuk; ezért a hátukat verő bot is (Ézs 9,3) megtérésüket szolgálja. Mi van azonban azon népekkel, akik soha nem hallottak Jahvéról? Nem igazságtalan-é velük az Isten, midőn mégis ítélet alá vonja őket? Ha felfognák, mi történik velük, mentegetőzhetnek, hogy Isten se csodálkozzék, ha így élnek, hiszen nem ismerik Őt! A 20.v azonban kimondja, hogy semmi mentsége sincs az embernek; mivel a mindenség Alkotója tudomásukra hozott annyi ismeretet, amennyi az embert menthetetlenné teszi.

A teológiatörténet során ismételten felvetődik a kérdés, hogy van-e természeti teológia, Istennek a természetben, történelemben és lelkiismeretben adott kijelentése alapján? A kérdésre, korlátozott értelemben, igennel felelhetnénk; mindjárt hozzá is fűzve, hogy a rajtuk tájékozódó ismeret nem üdvözítő megismerés! Effajta ismeret az embert nemhogy megmentené bűntől és haláltól, Isten örök országa számára, de általa éppen menthetetlenségének ténye derül ki. Nemcsak tehetetlenségére derít fényt, hanem tudatos szembe-szegülésére is, mivel mindegyre kísérletet tesz rá az ember, hogy immár szándékkal és minden lehető eszközzel föltartóztassa, megbénítsa, elferdítse, kisajátítsa a megsejtett igazságot. Az apostol még csak ezek után részletezi, hogy az ember, a bűn okán, képtelen az alkotásból az Alkotóra következtetni úgy, hogy Isten nevét tisztelje és dicsőítse is.

A hitetlenség és a gonoszság magában hordozza az ember teljes engedetlenségét. Egyrészt mereven elutasítja Isten személyét és tiszteletét, másrészt az embertárs, sőt tulajdon élete ellen is elkövet vétkeket és mulasztásokat. Az ember ui. balga konoksággal azon dolgozik, hogy véglegessé tegye saját menthetetlenségét. A végzetes játékra aztán rá is fizet, mert a váltók álnok állítgatása közben gondolkodása, döntései, érzései és vágyai téves pályákra siklanak, s kemény szíve elsötétedik.

Maradt-e még, van-e még némi biztató reménysugár az ember számára? Az ítélet időközi, és még nem az utolsó ítélet; Istennek nem végső tette, mert együttthatóként benne dolgozik mentő szándéka is. Ítéletének ítéleten túlmutató célja a megmentés – oly módon, hogy közben a közelről érintettek számára feltárul a minden ember számára elvégezett szabadítás a Krisztusban, az evangélium által: „mert úgy szerette Isten a világot, hogy egyszülött Fiát adta, hogy aki hisz őbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen” (Jn 3,16).

Róm 1,22–27 – Elhajlás és következményei

Valamiféle istenséggel és általában istenekkel az ókori ember is számolt. A filozófiák legtöbbje bölcsekedése tárgyává is tette Istent. A köznapi ember pedig babonás félelemmel rettegett Tőle; s a sokistenhit szintjén: tartott tőlük és kereste kegyüket. Úgymond „ismerték” az istenséget, azaz tudtak róla, de nem dicsőítették és nem áldották Őt. Az apostol bizonnyal alapkövetelménynek vette, hogy a népeknek legalább addig el kellett volna jutniuk, ameddig Izráel elérkezett, hogy birodalomszerte zsinagógákban tisztelte Istent. A bölcsekedő, vagy a haladó szellemiséggel magát igazoló ember méltóságon alulinak érezte, hogy bármiféle mennyei tekintély előtt meghajoljék. Féltve Istentől vélt szabadságát, észrevétlenül jutott el a balgaságig, sőt szolgaságba, mert pl. kötelességszerűen hódolt be a császárkultusznak; s ha színből is, de azt szorgalmasan gyakorolta. Az apostol rámutat, hogy ezzel az ember rossz vásárt csinált: elutasítva a halhatatlan Isten dicsőségét; azaz, hogy egyedül neki adjon dicsőséget (amit az apostol egy közbeiktatott mondattal meg is tesz a 25.v végén), helyette embert, állatokat imádott; tehát teremtményt a Teremtő helyett; feledve már azt is, hogy eredetileg bármiféle ábrázolat a láthatatlan istenség megjelenési formája kívánt, akart lenni. – Következően: a képek és szobrok maguk váltal tisztelet tárgyává, mintha az ábrázolat maga lenne a tisztelt istenség. A zavar és a fokozatos sötétség így még pontosabban érhető tetten. Az igazság cseréje holmi hazugságokért súlyos következményekkel járt és jár, előidézve Isten ítéletét olyan értelemben is, hogy a vallásos eltévelyedés már magában hordozza büntetését, elferdült erkölcsi következményeit. – Ezt az apostol egyértelmű szélsőségek kipellengérezésével teszi vitathatatlanná.

Jóllehet már az ŐSZ-ből ismert volt, hogy milyen súlyos eltévelyedésekhez vezethet idegen kultuszok majmolása (vö. pl: 2Kir 23,4-15), a riasztó példákat a római társadalom dekadenciájának tüneteiből meríti az apostol. Városokban, kikötőkben eleget látott és hallott ilyesmikről, s bizonyos, hogy Rómáról, a fővárosról birodalomszerte keringtek hírek, melyeket a vidéki ember, ha nem is romlatlan, de természetes ösztöne és jóérzése általában elutasított. A természetellenestől lett írtózás okán, az apostol fogalmazásában a „természetes” ezúttal az egészségeset jelenti, amit kiegészíthetünk azzal, hogy „természetesnek” veszi azt, hogy a házasságban van Istentől adott helye a férfinak és a nő testi közösségének (vö: 1Kor 9,5), ha erről ezúttal nem is beszél.

A túlfinomultság és gyökértelenség ma is szolgál kirívó példákkal. Amikor egy európai városban valakik megvásárolnak egy gótikus templomot azért, hogy ott leszbikus szerelemre, s hasonlókra okítsák az érdeklődőket; a gyanútlan betévedő pedig nem hisz a szemének, s rádöbbenve, hogy hová jutott, máris iszkol kifelé; s csak aztán gondolkodik el, hogy erre az ítéletre mennyiben szolgált rá maga az egyház is; s mindez együtt hová fog vezetni?

Róm 1,28–32 – Halálra méltó tettek embere

Az ember milyen értelemben ismerhette Istent „a világ teremtésétől fogva, alkotásainak értelmes vizsgálata révén” (20)? Csak az apostol mondhatott volna közelebbit arról, hogy melyik filozófusra vagy ókori íróra gondolt (vö: Tit 1,12); leginkább kézenfekvő, hogy ama intésre, midőn azt mondta Isten az embernek, hogy ha eszik a jó és rossz tudásának fájáról, meg kell halnia (1Móz 2,16k). Mivel tehát tudja, ismeri a jót meg a gonoszt is, mindig tudatosan választja a rosszat. Megtehetné az apostol, hogy egyszerűen idéz (vö: 2Kor 11,3); mégis jobbnak látja, hogy kora nyelvén és magas szellemi szintjén fogalmazva induljon ki abból, amit a teremtéstörténet az Édenkertben történetekről elmond. Az első emberpár első volt abban is, hogy nem méltatták Istent arra sem, hogy megtartsák Őt ismeretükben. Ezért Isten is elsőnek őket szolgáltatta ki az erkölcsi ítéletre képtelen gondolkodásnak, mely a következő nemzedékekben már szembeszökően ütötte fel fejét. Az első bűntől, a szövetségszegéstől fogva ismert volt, hogy akik ilyent cselekesznek, méltók a halálra. Az első embernek rossz, tehát önvádoló lelkiismerete támadt, ezért rejtőzött el Isten elől (1Móz 3,8). Az „ilyenek” utalás a 29-31.v-ek bűnlajstromára; arra, hogy az ember(iség) már elkövetett mindenféle rosszat. Az erkölcsi eltévelyedés pedig ítélete az Istenhez és emberhez méltatlan emberi keménykedésnek, bűnös feledékenységnak és szerződésszegésnek. Az istenismeret ferdülései és zavarai, akár az elvesztése – azóta is – következetesen vezetnek, visznek erkölcsi visszasságokhoz. A bűn tehát elsőrenden mindig vallási jelenség és fogalom. A bűnkatalógusban az „istengyűlölők” szó jelzi a végletes eltévelyedést, melyet mindjárt a gőgösség követ; aztán a dicsekvés. Ezeket kiemelve ragadhatjuk meg a lényegét, s ami előtte és utána olvasható, azok a fönti előzmények folyománya; mint pl. a szülők iránti engedetlenség, példájaként az emberek iránt tanúsított megvetésnek. – A gondolatmenet jézusi nyomokon halad. Őt is felháborította a szülők iránti felelős szeretet szemérmetlen kijátszása, majd pedig arról beszél, hogy a szívből származnak mindazon gonoszságok, melyek az embert meg is fertőzhetik (Mt 15,4k. 19k). Nemcsak a tetteket, de a bennük fészkelődő nemtelen indulatokat is néven nevezi az apostol.

A megátalkodottság még csak tetéződik, amikor az ember nemcsak elköveti a bűnök sokféleségét, de egyet is ért azzal, ami rosszat lát a másik ember esetében. Az ügyet pletykaszinten kitérgető ember azért ítélkezik, mert saját öniségét véli így alátámasztha-

tónak (2,1); pedig közben – gondolatban –, maga is elköveti ugyanazt, melyet a másik életében vél fölfedezni; amit – meglehet –, hogy amaz el sem követett! – Akár az elveszett fiú bátyja, aki kiszínezte, tovább ragozta az öccséről érkezett kósza híreket!

Az előző részletben említett európai városban visszont keresztények is élnek, s a hívők a város melletti hegyen gyűlnek össze rendszeresen, intézményük területén. Autóbuszra várva egy kívülvalót megkérdezvén felőlük, hogy mi a vélemény róluk. Azt a választ kaptam: „kivívták a közvélemény elismerését” (vö: ApCsel 5,13). A közérzet lelki egyensúlyát tanúsítja, hogy általában a hitben járókkal értenek egyet a kívülvalók is, s nem egyebekkel, s az elhajlókkal! – A jó dolgok kezdete és folytatása, ha fellázadsz a benned lévő rossz zsarnoksága ellen, s nem értesz egyet vele! – Lutheri hasonlattal élve: Nem engeded, hogy a kísértés fölötted átrepülő madara fészket rakjon a fejedre!

Róm 2,1–4 – Az ítélkező is megítéltetik

Az ember mentség-nélküliségéről csak a Róm 1,20 és a 2,1 beszél a Szentírásban. Egymás közelségében e két előfordulás fokozottan vési emlékezetünkbe a fönti tényt. Vitáznak az írásmagyarázók, hogy vajon zsidóknak vagy pogányoknak mondja-e ezt az apostol. A 9k szerint először zsidóknak, aztán görögöknek szól az intés; mégis általában az emberről van szó, lett légyen bármilyen származású. A tettben, mulasztásban, indulatban és gondolatban vétkezők két csoportra oszlanak, s olykor mindkettőben benne leledzünk. Egyik változat azoké, akik Isten alkotásaiból nem vonták le a szükséges következtetést Isten személyére és dicsőségére nézve; nem áldották, netán csupán bölcselkedtek; így váltak balgává és erkölcsi visszássá-gok rabjaivá (1.f). A másik változat ugyanezen hajlamokat hordozza szívében, mégis feljogosítva érzi magát az ítélkezésre azok fölött, akik nyilvánvalóan tévelyegnek és vétkeznek. Ugyan nem mondja ki az apostol, de a Krisztust ismerő hívőt is inti, hogy ítélkezésével ne tetézzé tulajdon bűnösségét azzal, hogy törvényt ül vétkező embertársa fölött; mert ily módon fokozottan veszíti el mentségét, és semmit nem hozhat fel a maga védelmére. A jézusi példázatban az elveszett fiúban ismerünk rá az első típusra; s a nagyobbik fiú, az elsőszülött a második változat, aki a maga módján éppoly önző és lázadó volt, mint az öccse, s csak válsághelyzet kellett hozzá, hogy kitörjön belőle is, ami a szívében folyvást fortyogott (Lk 15.f).

Az ítélkező, szinte észrevétlenül tévedt olyan útra, amin rendre veszti el bölcsességét; mert az a balga gondolata támadt, hogy, ha törvényt ül a cégéresnek bélyegzett bűnös fölött, vele önmagát menekíti Isten ítélete elől. Imádkozás és hálaadás ürügyén a farizeus magyarázkodott úgy, hogy ő nem olyan, mint más emberek, mint pl. az a vámszedő is (Lk 18.9k). A hívő az ítélkezésben válik farizeussá, s ha ilyen, jogosan illetik e névvel. Ha azonban a mentő szeretet embere marad, soha nem fogják farizeusnak tartani; láttán inkább magukba szállnak mások is!

Ha maradna még szemernyi bölcsesség az ítélkezőben, időben rádöbbenne, hogy miközben vétkező embertársa életét méricskéli és leszólja, Isten jóságát és hosszútűrését veszi semmibe, mert tapasztalva azt, hogy valakit elért Isten ítélete, elégtétellel jelenti ki: úgy kell neki! Megérdemelte! Az apostol a hívőket inti, de bármely ember is könnyen válhat kárörvendővé, ami úgymond a „legszebb öröm”. Holott azt kellene mondania önmagának, s másoknak is: én és sokan mások szintén ezt érdemelnénk; szálljunk magunkba Isten

előtt, míg nem késő. Jézus Lelke mondatja itt az apostollal ugyanazt, amiről Jézus is beszélt, midőn katasztrófák híreit hozták neki – bár ki nem mondottan – de azzal, hogy talán az áldozatok bűnösebbek voltak másoknál! S Ő azt válaszolja, hogy „nem!”, „sőt ha meg nem tértek, mindnyájan hasonlóképpen vesztek el!” (Lk 13,1kk). Minden ítéletnek kegyelmes üzenete is van: Rád még várok, neked még tűrők, da a türelemnek határa is van! – Ne feszítsd túl a húrt és így ne is kockáztass!

Magamban és másokban is erősítem a magtérés készségét, ha ítélezés helyett gyorsan rendezem dolgomat Isten és emberek előtt.

Róm 2,5–11 – Ítélet a gyümölcsök szerint

Nem a tettek szerinti üdv lehetőségéről, ill. képtelenségéről van ezúttal szó, hanem a magát kijelentő, munkáiból megismerhető Isten hívására, jeladásaira adott válasz hitelességéről, azaz, hogy az elfogadásnak és tiszteletnek milyen gyümölcssei vannak. Jézus is arról tanított, hogy gyümölcseiről ismerzik meg a jó, vagy a rossz fa (Mt 7,15kk). A 7.v dicsőségről, megbecsülésről (vö: Jn 12,26) és halhatatlanságról beszél, megfizetesként; az utóbbi tkp. romolhatatlanság. A szó ugyanaz, mint ami az 1Kor 15,42kk-ben négyszer fordul elő, ahol az apostol a feltámadás romolhatatlan testét nevezi meg. Eme cél serkentette őt: „hogy valamiképpen eljussak a halottak közül való feltámadásra” (Fil 3,11). Az 1Kor 15,23 szerint Krisztus feltámadását követik majd, időben és eljövetelekor „azok, akik a Krisztuséi”. Maradva még a 7.v-nél, a „dicsőség és megbecsülés” más szavakkal ugyanaz, mint az 1Kor 9,25 hervadhatatlan koszorúja. Az apostol reménysége, öröme, koronája és dicsósága a gyülekezet (1Thessz 2,19). A megajándékozottság tehát már itt kezdetét veszi. Cselekedeteink pedig nem megelőznek, mintha érdemek volnának, hanem követnek, amikor meghalunk az Úrban (Jel 14,13), mivel maga a tett; az, hogy egyáltalán megtehetünk valami jót, az már jutalom. – Mindezekből nyilván látható, miből erednek jutalmazandó tetteink; s hogy messzemenően nem érdemek, hanem a kapott kegyelem következményei, tehát gyümölcsök. – Azokról pedig, akik Isten műveiből következtetnek Isten létére és hatalmára; tehát közvetlenül még nem megszólítottak, úgy beszél az apostol, hogy bár szembesültek az igazsággal, de hatásának ellene álltak.

A Tíz ígében Isten kijelentette önmagát és akaratát. Aki kemény szívvel, megtérés nélkül fogadja szavait, haragot gyűjt magának a harag napjára. ÓSZ-i előzmények szerint a „bosszúállás” nem mérhetetlen düh és megfizetés, hanem Isten igazságos ítéletének érvényre jutása, - s most ismét idézem Jürgen Moltmann-t, mert nincs az ő megfogalmazásánál jobb magyarázat: tehát ez a „bosszú” Isten megsebzett szeretetének megnyilvánulása, amely szintúgy, mint főttebb a jutalom, már itt, ez életben elkezdődhet; olykor lelki gyötrelemben, s majd a lélek gyötrelmében. A „lélek” az ember személyisége (ez egy hebraizmus!), amely már a halál pillanatában máris az ítélet helyére jut. – Egyértelműen tisztázzunk valamit, amely körül sok a bizonytalanság: A bibliai szemlélet nem ismeri (el) a görög eszmevilág lélek-halhatatlanságának tanát, mintha az a rész bennünk automatikusan juthatna el a halhatatlanságra. – Az üdvözül-

tek átmeneti, de ígéretes helyzetben várákoznak az Úrnál, mivel vágyakoznak lelki-testük felöltözésére. Számukra a feltámadásban lesz teljessé az „örök élet” (7). Isten igénye fokozott a zsidók és görögök irányában. Eltérően a dogmatikus magyarázattól, Pál hajlik rá, hogy birodalomszerte a görög köznyelvet értőkre gondoljon, amikor görög-ről beszél, szemben a barbárral (1,14), akikkel ezen a köz-görög nyelven nem lehet szót érteni. A zsidók Ábrahám óta folyamatosan hallhatták Isten szavát, ezért nagyobb a felelősségük, de a görögül értők is, főként a birodalom K-i felén – pallérozottabb elmével, hasonló szinten szembesülnek Isten elvárásával; hiszen alkotásainak értelmes vizsgálata nyomán el kellene jutniuk hatalmának ismertetére és tiszteletére. Ezek szerint a zsidók és görögök nem sorrend, inkább mellérendelést jelez. A képzetek, a tanultak felelőssége, önmagukért és embertársaikért fokozott igényű, legyenek bár zsidók vagy görögök, s ebben Isten nem személyválogató!

Róm 2,12–16 – Egyenlő mértékkel mér

Isten akkor lett volna személyválogató, ha jeladás nélkül hagyta volna elveszni az Izráelen kívüli népeket. – Róluk azt olvassuk a fordításokban, hogy pogányok. Tudni illik, hogy ez az elnevezés jó 300 évvel későbbi meghatározása azoknak, akiket – eléggé nem elítélhető módon –, akkor már a keresztyének üldöztek, mert a régi római, vagy görög sokistenhit hívői voltak, és vidékre menekültek. A fogalom tehát vidékit jelent, többek között parasztot is. Jobb híján, mintegy visszatátumozva, alkalmazzuk ezt a fogalmat; – avégre, hogy az ítéletben egyenlő legyen Isten eljárása; a pogányoknak, tehát jól érteve: a népeknek, a szívébe írta a törvény követelményeit, ami azonban nem az új ember hústábla-szíve (2Kor 3,3), hanem a lelkiismeret. Minden ember magában hordoz tehát egy működő törvényszéket, bíróval, vádlóval, vádlottal, mentő tanúkkal, bírói eljárással együtt; s a per általában elítéléssel végződik, mivel a mentségek gyenge lábon állanak. Ezek szerint tehát Isten egyenlően bánik az emberrel, akár zsidóról, akár nemzsidóról van, ill. lesz szó, mert a lelkiismeret működésében az egymást vádoló és mentető gondolatok közvetlen kapcsolatban vannak ama nap végső ítéletével, amikor majd Isten ítéli meg az ember rejtett gondolatait. A 15. és a 16. v-ek folyamatosságában ui. szinte eltűnik az idő együttható, s máris az ítélet napján vagyunk az Úr előtt. E gondolatkört az ő evangéliuma szerves részének mondja Pál. Éppen ő, a pogányok apostola, jelenti ki mindezt hitelesen; hiszen erejét meghaladó módon fáradozott a pogány népek üdvösségén, hogy végre ők is meghallják az evangéliumot. Akik tehát a törvény ismerete nélkül vétkeztek, lelkiismeretük jelzéseit vették semmibe, s azért ítéltetnek meg. Akik pedig zsidók lévén, a törvényt ismerve vétkeztek, aszerint is fognak megítéltetni. Nem elég ui., hogy hallgatom és ismerem a törvényt, de szerinte is kell(enne) eljárnom, hogy megigazítsam. Arról most nem szól az apostol, hogy képes-e a követelményeknek bárki is eleget tenni –, a későbbiekben kerít majd erre sort.

Szembeötlő, hogy csak az elítéltetés egyenlő mértékéről beszél. Nem szabad tehát emberi észjárásunk szerint kipótolnunk azt, amit ő most nem folytat tovább. Nem mondja azt, hogy a zsidó a törvény megtartása révén képes üdvözülni. Erre csak akkor lenne lehetősége, ha az ember nem vétkezett volna, ill., ha töretlenül követte volna Isten szavát; tudjuk – nem így történt. Azt sem állítja, hogy ha a pogány hallgat lelkiismerete szavára, akkor a törvény ismerete nélkül is üdvözülni. Lehet, hogy zsidó és pogány, kiki a maga

módján, egyaránt nyugtatgatta saját lelkét és lelkiismeretét. Ámde Krisztusban vége van az önáltatásnak. A korábbi önhitető téveszmét is oda sorolhatjuk a tudatlanság idejéhez és ismérvei közé, amit Isten eddig elnézett. Krisztusban azonban elkövetkezett a „most” üdvideje, amikor mindenkinek, zsidónak és pogánynak egyaránt, Istenhez kell térnie, mielőtt odaállítatna ama férfiú, a feltámadott és ítélő Krisztus színe elé. Az apostol éppen erről beszélt a művelt athéniek előtt (ApCsel 17,22kk). Krisztusban olyan isteni lehetőség tárult fel mindenkinek, hogy üdvösségre mentessék meg, ami addig embereknél lehetetlen volt (Mt 19,26). Krisztusban elvégeztetett az üdvösségtörténeti váltás; már csak a mi életünkben, a te életedben kell elkövetkeznie a ráfelelő döntő fordulatnak: újjászületésnek és megtérésnek? „Hol vagy (Ádám)?” (1Móz 3,9).

Róm 2,17–24 – Túltengő önbizalom

Igétől vezérelt észjárással szabad csak olvasnunk az itt leírtakat, különben félreértjük az apostol szándékát, vagy pedig személyeskedésnek vesszük. – A Lélek, aki szól, ugyanaz, akár a prófétáknál, akik szintén a törvény megszegése miatt feddették népüket; nem annak betűje, de szelleme szerint. Így küzdött pl. Jeremiás a túlzott önbizalom ellen kv-e 7. részében; a 9.v-e fölismerhető az itteni 21k. során. A Jer 7,11 pedig, némi módosulással, ismétlődik a szókimonddó páli vádolásban, hogy templomrablók; s máris eszünkbe jut, hogy Jézus is idézte ezt az igehelyet, amikor megtisztította a templomot (Mt 21,13). Még további jézusi intések is elősorolhatók, amikor, főként írástudókra és farizeusokra kérte számon, hogy csúrik-csarvarják a törvényt avégre, hogy betűit megtartva miként lehetne a szabályt, a szabványt mégis kikerülniük, azt, ami húsba vágó; óhatatlanul megszegve lényegét és szívét, a szeretetet, s váltak vakoknak vak vezetőivé (Mt 15,14; 23,2kk)! Pál tehát ugyanazon nyomon halad tovább, mint amit Jézus kijelölt. – Mégis, nem túl erős és ezzel nem igazságtalan-e, amit kimond, lopással, paráznasággal vádolva népét, vezetőit és tanítóit? Megint Jézuson tájékozódva, Ő meg azt folytatta következetesen tovább, amit már a 10. parancsolat is kijelölt: „Ne kívánd...” Részletesen szólt a Hegyi Beszédben a házasságtöréssel összefüggésben arról, hogy az a törvény szellemében miként értendő, lévén az a célja, hogy övéinek igazsága fölülhaladjon a farizeusok és írástudók igazságát (Mt 5,20. 27-32). Pál most arról beszél, hogy a zsidók csak a törvény formáját bírják, midőn büszkén emlegetik, hogy birtokolják a törvényt; amit különben nem is von kétségbe (9,4). Némi megengedő irónia is átlengi az egész gondolatfűzést: ám légy törvényre támaszkodó, Istennel dicsekvő, mint aki ismered akarátát, hiszen jól megtanultad, kívülről is betéve tudod; s légy bár meggyőződve, hogy vakok vezetésére hívtátál el, kijelölt gyámjaként a kiskorú és oktan pogányoknak; de miért esett ki életedből az önkontroll, hogy önmagadat is tanítanád és helyreigazítanád? – Emiatt vált formálissá nálad a törvény megtartása, időben kellett volna észretérned, hogy már csak a formát bitorlod, a lényeg közben veszendőbe ment; s bekövetkezett, hogy miattatok káromoltatik Isten neve a pogányok között! Az Ézs 52,5-ből vett idézet az akkori helyzet szerint másról beszélt, mert ott a babiloni fogság elnyomása vált istengyalázássá. – Az apostol olykor szabadon idéz ŐSZ-i lokusokat.

A római zsidó vezetőkkel lett találkozásából látszik (ApCsel 28,21), hogy az apostol mekkora felelősséggel gondolt saját népére. Kemény beszéde itt tkp. újbóli leszámolás tulajdon múltjával is; mégis minduntalan elsőnek számol népével, sőt ismétlődő csalódásai ellenére számított is rájuk. Amit pedig szemükre vetett, önmagára is szigorúan alkalmazta, hogy míg másoknak prédikál, maga méltatlanná ne váljék (1Kor 9,27). Az intézményesült egyház őrízze meg készségét arra, hogy kövesse a szeretet parancsát; ezzel őrzi meg – legyünk immár merészek –, az ifjúságát. A magáét és fiaiét is.

Róm 2,25–29 – Körülmetélt szív

Bizonyos, hogy az apostol közvetlenül az 5Móz 10,16-ra és szövegkörnyezetére gondol (vö: Jer 4,4), amely arról beszél, hogy az az igazán zsidó, aki belsőképpen az, akinek a szíve van körülmetélve; s az intés, hogy ne legyenek keménynyakúak, mutatja, hogy a jelentések átvitt értelműek. Az önmagunkon végzendő cselekmény – pontosítva –, az Istenhez hajló, neki engedő szívet jelenti. Folyamatában pedig az Isten iránti szent félelmet és szeretetet is, együtt a legkisebbek, nevezetesen a jövevények szeretetével; tekintettel van továbbá a közös gyülekezeti istentiszteletre; egyenként így is vállalva, hogy ragaszkodunk Istenhez, közös énekléssel magasztalva Őt (5Móz 10,12-22). Az Ez 11,19 és 36,26 Isten tetteként, ugyanezt a gondolatkört a köszív elvételével és hússzív ajándékozásával fejezi ki. Ha ez kiesik, viselheti testén akárki a szövetség jelét, belsőképpen oly mértékben nélkülözi, mintha körül se metélték volna. Sőt, ha a körülmetéletlen megtartja a törvényt, Isten azt olybá veszi, mintha viselné testén az Izráelhez tartozás külső jegyét, ami az ítélet napján is megőrzi érvényét, és a tetteiben „körülmetélt” el fogja ítélni a törvény megszegőjét. Jézus hasonlóképpen szólt Ninive férfairól és Dél királynőjéről, akik a feltámadáskor egyszerű jelenlétükkel, s hajdani őszinte érdeklődésük és megtérésük tényeivel vádolni fogják a Jézus-korabeli nemzedéket (Mt 12,41k). Mindebből látható, milyen gondolatsort visz itt tovább az apostol. Ezúttal is felfedezhetjük nála Jézus tanításának közvetlen hatását; ha az első látásra nem is oly szembeötlő. – A fönti párhuzamok jelölik ki nekünk, hogy e mostani szakaszban miként kell értenünk a törvény betöltését; ami tehát itt a szív meglágyítását – ez átvitt értelemben a körülmetélést, azaz a megtérést, az új életet jelenti. Mindezt jól megértve, nincs többé ellentmondás a törvény betöltésére képtelen voltunk páli tanítása (3,19k), s e mostani tanítás között. Ha mélyebbre hatolunk, feltáruul előttünk annak igazi értelme, különben zavartan mosolyoghatunk, olvasva, hallva a kifejezéseket. Ezért lehetséges, hogy az ítélet napján majd a távolvalók is (vö: Ef 2,11kk; ApCsel 2,39) közvetlenül részesülnek Isten dicséretében. Pontosan követve Pál gondolatfűzését, kivédhető a tévedés, amit írásmagyarázók is elkövetnek alkalmadtán, mintha olyanok üdvösségéről (is) beszélne az apostol, akik – legyenek bár nem hívők –, de megcselekedve a törvény lényegét, annak alapján kapnának üdvösséget Istentől. Jézusban nagyobb van jelen Ninivénél, Jónásnál, Salamonnál, mondja a fönti evangéliumi párhuzam. Egyedül Őbenne adatott tehát üdvösség, ha a szív hozzá

hajlik, s megtér Őhozzá. Amikor zsidó, vagy pogány átadja magát a „törvény” evangéliumi hívásának, s vele új szívet kap, ez a Szentlélek által körülmetélt szív, mégha a testéről hiányzik is a külső jel, így is van üdvössége. Ezen a helyen tehát – ismételjük újfent –, nem a tételes törvényről beszél az ige, hanem a törvény, mint Tóra (Mózes öt kv. –e) evangéliumi hívásáról a megtérésre. A „törvény” fogalmának belső jelentése itt a meghatározó, azt sem feledve, hogy a Törvény voltaképpen evangéliummal kezdődik, amikor az „Én vagyok...” bejelentése Isten szabadításának közlésével kezdődik. A törvényt is a szeretet indította, indokolta és egyben közölte is azt népével. Ezért joggal kéri számon Isten a viszont-szeretetet. S a jézusi evangélium is magában hordozza, ki is jelenti a szeretet új parancsát. S ha engedünk neki, új teremtként, bennünk létre is hozza annak feltételeit.

Róm 3,1–4 – Ami ránk van bízva

Ha olyannyira csak a szív körülmetélése számít, marad-e még valami többlete, előnye annak, hogy valaki a zsidó nép fia? A kérdésre adott válasz meglepő módon az, hogy igen; mert e nép minden tekintetben kivételes ajándékokkal van felruházva és megbízva. E helyt csupán a legfontosabbat mondja ki az apostol, a többi a 9,4k során nevezi meg. Mindennél nagyobb ajándék és meghatalmazás, hogy Isten rájuk bízta ígét, amibe már nemcsak a mózesi Tóra érthető, hanem az egész ŐSZ-i írásgyűjtemény úgy, ahogy azt Pál is olvasta, vagy idézte a görög fordítású LXX alapján; annak tudatában, hogy előzménye volt a héber és arám összöveg. Ennek gerincét, fő sodrását a Krisztusra mutató próféciaik adták. Aki az előző részletben feltárt hajtőerőknek engedve, belsőképpen zsidó, mert követte is Isten szeretetének kegyelmes hívását, joggal érezheti, mondhatja is magáénak azt, hogy őreá is bízta Isten az ígét, kiegészítve az ŪSZ kijelentésével, melynek kánonja, mintegy hivatalosan megállapított kerete, legalább egy évszázaddal később kristályosodott ki, ismertetett el az ősegyházban. Az egyház, s az egyes hívó egyetlen gazdagsága, felelőssége, megbízatása az ige, hogy általa megtartás, megszentelődjék, és hogy Isten mentő szeretetét a Krisztusban hirdesse és élje e világon; minden keresztyén nemzedék a maga idejében. Így születik meg ez az írásmagyarázatos könyv is, átdolgozott formában a 21. szd. elején. – Az ige szolgálatával együtt minden tekintetben sok tennivalója van, tagjaiban is, az egyháznak. E szolgálatban van öröme és életének többlete, amivel nem dicsekszik, de kész fölvenni édes igáját. – Félreértés ne essék! Az, hogy az ige ránk van bízva, nem azt jelenti, hogy az ige gyámoltalan, s nekünk kellene őt megvédenünk, hiszen az elválaszthatatlan a testet öltött ígétől, a feltámadott, élő Ūr Jézus Krisztustól, akinek adatott minden hatalom mennyen és földön. Missziói parancsában Ő bízta azt újból tanítványaira, hogy neki legyenek tanúi, s bízzák hallgatóikra – megtartás végett – mindazt, amit Ő mondott nekik; tehát az ígét. A 2,27 kijelentett egy, a továbbiakban is követendő szempontot, hogy ha az ígével megbízott ellenáll az intéseknek, akkor „az írás (tkp. betű) és a körülmetélés(e) ellenére mégis törvényszegő”; ami akkor következik be, amikor merő külsőséggé silányul mindkettő. Erről mondja a 2Kor 3,6, hogy a betű megöl; s a szó ugyanaz, mint fontosabb a 2,29-ben is. Az ígének tehát nem a vázát, hanem a tartalmát, az üzenetét kell magunkra alkalmaznunk és másoknak is átadnunk, hogy naponként megszólíthasson. A helyes megértés végett

azonban az sem sikkadhat el, hogy betűit ihletetten gondoljuk, fordítsuk és olvassuk.

Az ige olyannyira megőrzi érvényét, hogy ha némelyek hűtlenné váltak is (vö: 11,17), Isten hűsége töretlenül árasztja szeretetét és ítéletében is ható kegyelmét. – Mikor az apostol ezekről szól, párbeszédet folytat önmagával, mint aki megharcolta mindazt, amit most kimond; s így tett kísérletet Izráel fiai megmentésére, midőn zsinagógákban is bizonyosságot tett Krisztusról. A rendíthetetlen isteni hűség fényében Isten igazsága, igazmondása, igaz volta arat győzelmet a kicsinyes mellébeszéléseken és képmutatáson; s menten kiderül az ember minden furfangos hazugsága (Zsolt 116,11). Magunkat megadva, Őneki kell igazat adnunk (Zsolt 51,6kk), mégha olykor keserűen is perelnénk vele, mint Jeremiás: „Igaz vagy, Uram, ha perlek is veled...Miért?...Miért?” – Színe előtt az őszinteség segít, hogy magunk ellenében is neki adjunk igazat.

Róm 3,5–8 – Félremagyarázások

Isten igazságának tehát isteni szükségszerűséggel kell kiderülnie, amikor az ember mindenféle hazugságán, bűnösségén és hűtlenségén győzelmet arat. E szakaszból szerzünk tudomást arról, hogy az apostol távollétében, vagy szemébe is vágva, olyan állításokat tulajdonítottak neki, amiket ő soha nem mondott; de most felveszi ellenük a harcot. Mert téveszme, ha bárki is azt állítja, hogy szinte kellett a bűn avégre, hogy nyomában fény derűhessen Isten igazságára; azaz a bűn szolgálatot tett Istennek, mert ennek ürügyén mutathatja fel igazságát. Ha pedig Isten ezt akarná, övé a felelősség is. Mivégre mondja ki az apostol azt, amit talán senki sem fogalmazott meg ilyen élére állítottan? Hiszen még ő is azt válaszolja a tévelygő gondolatra, hogy távol legyen tőle, s mindenkitől is, bármely ilyen következtetés! Gördítve tovább ezt a gondolatsort, eszerint Isten igazságtalan is, amikor megbünteti azt a vétket, ami lépcsőül szolgált arra, hogy Ő felléphessen igazságával. Azzal, hogy maga mondja ki az önfelmentő téveszmét, ami alaktalan masszaként kavarg a bűnös szívében, tetemre hívja és képtelenségeivel szembesíti az emberi elmét, melyet – Luther Márton parázna észnek nevezett. – Ezt a menekülő utat jóelőre – máris –, s még időben az apostol elvágja az emberi kifogások elől. Legyen távol tehát minden önfelmentést kereső emberi gondolat, mintha Isten egyenesen akarta volna a bűnt avégre, hogy annak alapján mutathassa meg igazságát; mert így lehetetlen és jogtalan volna megítélnie a világot az idők végén. Az ítélet napján napnál világosabb lesz, hogy Isten nem akarta a bűnt; s minden bűn ellene van akaratának, mivel az ő igazságát sérti. A megsértett igazság hozatik helyre majd, amikor meg fogja ítélni a világot.

A 7.v. –ben a fogalmazás személyes hangra vált; s a cáfolt állítás hangsúlya is eltolódik olyan irányba, hogy – ha független is Isten akaratától „az én hazugságom”, Isten felhasználja azt a saját dicsőségére, amikor az ember hamisságát eszközzé teszi avégre, hogy a gonosz ellenében, az ő igazsága győzedelmeskedjék oly módon, hogy az ember nem mondhatja – úgymond félvállról –, hogy végül is jó származott belőle! – Az apostol nem vonja kétségbe, hogy Isten ezt megteheti és bizonyos esetekben kétségtelenül felfedezhető, hogy meg is tette, de ezzel nem csökken az ember felelőssége. Pál előélete, „múltja” köztudott volt mindenki előtt, de tévedés azt gondolnia bárkinek is, ha ímígyen mosakodna: szinte kellett, szükséges volt az én farizeus múltam, hogy az lehessenek, amivé lettem, s

ami – apostolként – vagyok. Ellenben tudja, hogy bűnősként kapott kegyelmet, s ebből él folytonosan, s majd az ítéletben is csak kegyelmet nyert bűnősként fog megállni Ura előtt, aki nem szemet húnny a rossz felett, hanem bocsánatával eltörli, megsemmisíti azt. – Az aztán végképp szemérmetlen gondolat, amit még szájába is adnak, mintha kijelentette volna: tegyük bátran a rosszat, hogy a kegyelem vele sokasodjék. Méltán esnek majd Isten haragvó ítélete alá az olyanok, akik ilyesmikkel takaróznának emberek, sőt Isten előtt is. – A mindenható Isten igaz, s nincs semmi sem tudta nélkül. Igaz, hogy a rosszat is jóra képes fordítani, s mégis felelősek vagyunk minden tettünkért. – Az egymással feszültségben álló tételek együtt adják a teljes igazságot, az Ő igazságát „telve kegyelemmel és igazsággal” – a Krisztusban (Jn 1,15).

Róm 3,9–20 – A törvény legfőbb haszna

Írói tsz-nak is hívhatnánk a páli fogalmazást: „Tudjuk pedig...” (19). Ezzel is elősegíti olvasóiban, hallgatóiban, hogy tisztázódjék az üdvözítés művében az a „szerep”, amire Isten a törvényt szánta. Evégre is tárta fel a Tóra (Mózes öt kv-e) a törvény alatt élőknek teljes követelmény-rendszerét. Az előző, szabadon idézett részletek, főként a Zsoltárokból, máris kimondták a végeredményt, hogy nincs senki, aki a törvény követelményeinek eleget tudna tenni. Sőt az ember nemcsak hogy nem tölti be a megkívánt parancsolatokat, de minden jószándéka ellenére, meg is szegi mindazt, amit pedig meg kellene tartania. – Mert a bűn nem csupán hiánybetegség, de ösztönös és tudatos lázadás is. Az apostol úgy szól itt a törvényről, mintha az önálló személyiség lenne, s magától szólna önmagáról. A visszafogott fogalmazásból mégis kiolvasható, hogy Isten a törvénnel tömi be az ember nagyokat mondó száját (vö: Dán 7,20), hogy hagyjon már fel végre az ágálással és dicsekvéssel, s döbbenjen rá helyzete kilátástalanságára; különben vélt jósága és érdemei rongyaiban (Jel 3,17) kell szégyenszemre odaállania Isten ítélőszéke elé, együtt az egész világgal; ítélete pedig a halálbüntetés lesz! Nincs értelme, hogy egy lépéssel is tovább merészkedjen bármely halandó is e halálba vivő úton. Senki se áltassa magát, sem zsidó, sem görög, hogy megigazulhat saját cselekedetei alapján, mert Isten nem evégre adta a törvényt. A legegyszerűbb szerszámot is csak rendeltetésszerűen szabad használni! A törvényt sem rendeltése szerint használja az ember, ha önigazsága útját kövezné ki vele. A törvény elsőrendű isteni rendelése, hogy benne, mintegy tükörből éles vonalakkal lehessen fölismerhető a bűn; azaz a saját bűnöm! Tévedés tehát azt hinnünk, hogy Isten az üdvözítés céljából adta a törvényt, mivel a törvény csak közbejött (5,20; Gal 3,17). Ábrahám elhívásával Isten már korábban adott egy ígéretesebb utat, a hit útját, mellyel az ember felfoghatja, elfogadhatja Isten hívását és szövetsége ígétét, s kaphatja a megigazító kegyelmet, amit Isten a hívónek tulajdonít (1Móz 15,6). Féltreértés ne essék, nem a hit teszi lehetővé a kegyelmet, hanem fordítva: a hit a kegyelem lehetősége és ajándéka. A hit tehát nem számítható sem a törvényt megelőző, sem azt maga mögött hagyó érdemnek, mert a hit kizárólag a kegyelem függvénye. És nem is vészkijárat a hit, amit szájalomból nyitott meg Isten, ha elő állt a szükséghelyzet, kiderülván, hogy az ember képtelen az üdvözítő szándékú feltételek teljesítésére. Ellenkezőleg, a törvény a hitben megalapozott kegyelmi szövetség után adatott, közbevetett eszköz-

ként avégre, hogy annak segítségével juttassa el Isten az embert a sokkoló fölismerésre, mily elvetemültté vált bűnében és lázadozásaiban, s milyen menthetetlen helyzetbe jutott! – A sarkított páli fogalmazás most nem beszél arról, hogy a törvénynek lehetne életre vezérlő haszna is (7,10kk); de csak elméletben van így, a gyakorlatban minduntalan a halál jut érvényre, sportosan szólva: amikor az ember minduntalan leveri a lécet! Tehát a törvénynek is ártott az ember bűne, mert ami az élet útja lehetett volna, a halált pecsételte meg; s mégsem mondhatjuk, hogy inkább ne adta volna Isten, akkor előnyösebb lenne a helyzetünk.

A kegyelemből lett megigazulás egyetlen valós és ígéretes reménységünk és lehetőségünk az üdvösségre!

Róm 3,21–24 – Most pedig...

Itt van, jelen van Krisztusban a nagy és egyetlen üdvösség-történeti fordulópont; a törvény követelményeinek mellőzésével. – Alább mégis arról beszél majd az apostol, hogy a törvény és a próféták már előbb bizonyosságot tettek Őróla, megadva így a törvény Krisztusra mutató, prófétai jelentését; gondolva pl. ama részletre, hogy Isten ezerízíg lesz irgalmas az Őt szeretők iránt (2Móz 20,6; par). A Krisztus halálával és feltámadásával adott megigazítás, tehát a kettő együtt adja az elvégzett isteni igazságot, melyet a hit fogadhat el és zárhat magába. A 22.v ideillő kijelentése úgy is fordítható, hogy a Krisztus hite által adatott megigazítás a hívőnek, mivel a hit elkezdője és bevégezője is Krisztus. Ő szerzi és teljesíti be azt (Zsid 12,2). Mindhalálíig tartó engedelmisségében megbizonyított hite egyedül neki volt és van, s a hívő is az Ő hitében részesedik, amikor hisz; ennyire nem a mi sajátunk, érdemünk a hit! S hogy kétség se férhessen mindehhez, még egyszer bepillantást enged ama szakadékba, ami a hit felől tekintve is előttünk tátong, azaz, hogy nincs különbség zsidó és pogány között, mert mindnyájan vétkezünk. Ezt a tényt lezárt esetként fogalmazza meg. Az első ember szövetségszegése volt az, melynek folyamánya Isten dicsőségének folytonos, a jelenben is tartó hiánya. Nemcsak úgy értendő, hogy az ember képtelen, hogy Istent dicsóítsa, mert ebből lehetne téves következtetést is levonnunk, azaz, hogy Istennek hiányzik az, hogy az ember egyedül neki adjon dicsőséget. Nem! Ő, léteben nincs rászorulva erre. Inkább az ember szenved Istentől távol és fogvacog, meg didereg, mivel Isten közelségében érezné igazán otthon magát. Isten dicsősége tömör összegezése az Ő közelségének és Vele lehető közösségünknek, melynek fészekmelege van. A kitaszítottság életérzése olyan következmény, amiért aztán csak önmagát okolhatja az ember.

A nagy fordulat után azonban az ember ingyen kegyelemből igazíttatik meg, mert Isten szerzett megváltást számára a Krisztus Jézus által. A Krisztus Jézus név egyaránt mutat mind a kereszthalálra, mind pedig a feltámadásra. – A megigazítás nemcsak úgy értendő, hogy bár halált érdemelnénk, Isten – mégis a Krisztusért –, igaznak nyilvánít; különben minden egyéb marad a régiben. A nekünk tulajdonított igazság valóságos újjátétel is, beleértendő az újjászületés és a megtérés is a Szentlélek által. Az elveszett fiú példáján okulva, a formális megigazítás olyan volna, mintha az elveszett fiú tékozlásának árulkodó rongyait csupán csak letakarták volna a neki tar-

togatott legszebb ruhával. A példázat ugyan nem részletezi, hogy mi is történt az átöltözéskor (Lk 15,22), mégis valóságos ruhaváltás mehetett végbe, nemcsak „borítsunk rá fátylat”- módján! A megigazítás tehát gyökeres helyrehozatalt jelent, nemcsak úgy tekint ránk Isten, mintha igazak volnánk, de teremtő erővel és ige-erejű szóval be is avatkozik szívünkbe és létünkbe. Az ingyenvaló kegyelem nem folyamodik olcsó látszatzmegoldásokhoz! – Krisztusban semmi sem maradhat a régiben, mert már bennünk is elkezdődött az új teremtetés. Még ha küzdenünk is kell a régi kísértéseivel, visszahúzó erőivel, de lehet megmaradnunk az Ő szeretetében!

Róm 3,25–26 – Az Ő vére által

A vér azt bizonyította az áldozatoknál, hogy valóságos életet áldoztak fel engesztelésül a bűnökért. Az ŐSZ idején áldozati állat vére hullott megszámlálhatatlan alkalommal, mert akkor Isten így rendelkezett. Azért vitte be a főpap az áldozati állat vérét a szentek szentjébe, hogy meghintse vele a szentládát fedő arany lapot, a kappóret-et (3Móz 16; Zsid 9), melynek görög fordítására utal az itt alkalmazott engesztelő áldozat fogalma. Engedve az Atya rendelkezésének, Jézus azonban önként vállalta az egyszer s mindenkorra érvényes áldozatot azon a helyen, melyet a felelősök összeesküvése szemelt ki számára, a golgotai kereszten. Az isteni rendelés és a fiúi engedelmesség együtt érvényesül abban, hogy Ő ezt hitből vállalta. Mert ugyan igaz, hogy a váltság azoké, akik az Ő vérében hisznek, de az alapszöveg itt is inkább arról szól, hogy az önkéntes véres áldozatot Krisztus hit által vállalta. Az Atya és a Fiú együttműködése által hozta elő Isten az ő igazságát. Azt, hogy megmutatta, úgy értvén, hogy napfényre hozta; sőt megbizonyította, mi több: részesít benne, azaz igazzá is tesz általa (26)! S itt adódik a különbség az ŐSZ bűnbocsánata és az ÚSZ-é között. Az előkészítés idején Isten türelme „elnézte” az előbb elkövetett bűnöket. A 25.v „elnézte” igéje voltaképpen „megbocsátotta” jelentésű. Isten türelmének akkori időszakában Isten előkészítette „e mostani idő”-t, amikor már Jézus Krisztus hite nyomán és egyszeri áldozatából, teremő módon hozza elő saját igazságát úgy, hogy igazzá is teszi a Jézus hitéből valókat. A megigazulás tehát abban teljesedik ki, hogy Isten saját igazságának mértéke szerint teszi igazzá a Jézus vérében – áldozatában – hívőket.

Meglehet, hogy első hallásra meglepő, hogy a hagyományos fordítás és értelmezés ellenében a Jézus Krisztusba vetett hitet úgy magyaráztuk, hogy elsőrenden magának Jézusnak a hitéről beszélünk, de az alapszöveg mindkettőt jelenti; jelentheti tehát Jézus Krisztus hitét és a Belé vetett hitet is. Kétségtelen, hogy első jelentésül magának Jézus Krisztusnak a hitét részesítettük előnyben, ebben azonban nem egyéni ízlés vezérelt, mert az úgyis magában hordozza második jelentését is, az őbelé vetettet; amit tehát Ő ad nekünk a magából, részesítve benne minket. Másként miként lehetnénk oly mértékben és minőségben igazak, mint maga az Isten? Isten pedig akkor mutatta meg győzelmesen az igazságát, midőn az elvégezett véres áldozat és eltemetés után feltámasztotta a Fiút. Ezek szerint, amikor bárkit is igazá tesz, az a Krisztussal együtt lehető feltámasz-

tást is jelenti, mert a feltámasztott élet a megigazított élet; s a megigazult állapot részesedés Krisztus feltámadásában; ez a 4,25-ből minden kétséget kizáró módon kihallható.

A 22.v „most”-ja a megváltás döntő fordulata: a kereszthalál és feltámadásnak a központi ideje, ehhez kötődik az igehirdetés e mostani ideje (26). Istentiszteletben, igehirdetésben és ráhallgatásban az az egyszeri most jelenidejűvé válik – mint hívás, mely a mi válaszunkra vár: „Ma, ha az ő hangját halljátok, ne keményítsétek meg a szíveteket!” (Zsid 4,7)

Róm 3,27–31 – A dicsekvés lehetetlen

Hétköznapi szólásként mondjuk, - némi felindultsággal olyasmire, ami képtelenség –, hogy ki van zárva! Szinte szószerint mondja ugyanezt az apostol, feleletül arra a kérdésre, hogy van-e lehetősége az embernek, akár zsidónak, akár pogánynak valamiféle dicsekvésre Isten előtt. Nincs! Mert az üdvösség ajándéka nem teljesítményért adatik az embernek; mivel saját igaza, igazsága alapján képtelen is rá, hogy örökölhessen Isten országát. Kizárt dolog, hogy a törvényt, úgymond betartsa. A kenetesebb „megtartsa” helyett érdesebb a megnevezés, mert nyelvi torzó; de segít leleplezni a vállalkozás lehetetlenségét; s így előtérbe kerül a törvény igazi haszna, miközben lehervasztja a rátarti ember gőgjét. Nem a szomszédét! A tiedet! Ezen a ponton is ad a hit sajátos többletet. Amit a görög szöveg a hit „törvényé”-nek mond, úgy értendő, hogy a hit természete, életrendje az, hogy úgy adja vissza az ember önbecsülését, miközben az nem válik dicsekvéssé részünkről; mert a kegyelemből lett üdvösség elfogadása után a törvény által porig alázott ember előtt új távlatot nyit. Mivel hittünk Jézus Krisztus büntörlő vérében, lehetséges felámadnunk Vele együtt, hogy aztán megigazított életben járjunk.

Nem dicsekedhet tehát a zsidó a pogány ellenében, s a népek fiai sem nézhetik le, saját igazuk tudatában a zsidót. Az ŐSZ-ben Isten azért ragadta meg elhívásával Izráelt, hogy általuk jusson el az üdvösség a föld végső határáig (Ézs 49,6). Az új szövetségben, a Jézus vérében (Mt 26,28) új helyzet állt elő, amit – tetszik, nem tetszik –, bizony tudomásul kell vennie zsidónak és nemzsidónak egyaránt, mert az üdvösség, végső céljaként, nem kizárólag a zsidóké. Isten szándéka szerint, mint láttuk Ábrahám elhívása kapcsán főtebb, sosem is volt az, mert egyenlő jogon a népeké is, azaz mindenkié. Az, hogy a körülmételtet hitből igazítja meg, a körülmététletlent pedig hit által, az egységben rejlő változatosságot jelzi; de lényegében ugyanazt jelenti. Főnti állítását pedig az apostol abból eredezteti, hogy egy Isten van. Nincs külön Istene a zsidóknak, meg a körülmététletlen népek fiainak. Isten nem sajátítható ki, s nem fordítható szembe a tőlünk különbözőkkel. Ezért valljuk a teljes Szentírás szerint, hogy Isten Ábrahám, Izsák és Jákób Istene és a Jézus Krisztus Atyja. Erre a hitre, meggyőződésre és szemléletre kell átprogramoznunk szívünket és agyunkat. Ez új szívet és megtérést jelent, mert csak akkor szabadulunk el megrögzött előítéleteinktől és sértődéseinktől, ha döntésünk szabad és igeszerű lesz; s nem befolyásol többé az sem, ha zsidók és pogányok olykor megdöbbenő tanújelét

adják e fölismerés teljes hiányának. – Semmi efféle megnyilvánulás nem téríthet el a befogadó nyitottságtól, s megvéd a szűkkeblűség és elfogultság csőlátásától. Ha pedig ez jut érvényre közöttünk, nem tesszük vele érvénytelenné a törvényt; sőt az így foglalhatja el igazi helyét a Messiásra mutató, útját készítő prófécia között. – Egyébként a „törvény” az egész ÓSZ elnevezése a 31.v-ben! – E fogalom háromféle jelentésváltozatával találkoztunk csak e rövid szakaszban! E tényből látható, milyen fontos a helyes igeértés és magyarázat! – Egy Istene van minden népnek a föld hátán, levontuk-e már a kellő következtetéseket a hitvallásunkból?

Róm 4,1–8 – Hit és boldogság

A levél a beszélgetés (Homilia) stílusában folytatódik. Érvelésében a rabbik eljárását követi (pl. legalább két bizonyító adat kell egy állítás bizonyítására), tartalmában azonban eltér attól, mert a rabbik Ábrahám hitét is cselekedetnek tekintették. (Jellemzően ide sorolható a Jak 2,21 is). Pál nem vonja kétségbe, hogy Ábrahám Isten tervében is kiemelt személyiség, s tettei útmutató erejűek. Méltán lehetett volna büszke „a mi test szerinti ősatyánk” az emberek szemében, de Isten előtt ő is rászorult a kegyelemre. Ezért az Ábrahám-mal dicsekvők elbizakodottsága sem tartható fenn hitelesen (vö: Jn 8,39kk), meghatározva azt is, hogy mit mondunk, miként viselkedünk! Lám az 1.v: „Mit mondjunk..?” kérdése sem csupán stílusesz-köz! Minden emberi vélekedésen túl perdöntő az 1Móz 15,6, mely szerint Ábrahám hitt Istennek; hitt abban, hogy megszámlálhatatlan utódja lesz, s mert hitt, ezt számította be neki Isten igazságul. Kegyelem volt, ami vele történt, nem a fáradozásáért kapott tehát bért, mert érdemgyűjtő cselekedetek nélkül, hitt az istenteleneket megigazító Istennek, s hite számíttatott be neki igazságul. – A másik bizonyító adat a Zsolt 32,1k dávidi vallomámásából merít: boldog az az ember, akinek megbocsáttattak törvényszegései és elfedeztettek bűnei. Onnan kap fényt e kijelentés, hogy a bűnbocsánat lételeme Isten döntése, miszerint nem tulajdonít neki bünt és megigazította őt. A hit tehát a bűnbocsánat személyes elfogadása, a kegyelemből nyert megigazítás boldog bizonyossága; a tudat, hogy bűnei elfedeztettek. Ezt a boldogságot semmi nem pótolhatja, azaz nem lehet más egyébbel behelyettesíteni, mert minden egyéb boldogítás mondvacsinált. A bűnbocsánat ellenben lelkünket -érzelmeiben is –, feltöltött állapotra juttatja; s e belső boldogságnak messze kiható, személyes életet, de környezetet is alakító ereje, kisugárzása van.

Az apostol egyoldalúnak vehető állítását igyekszik később kiigazítani Jakab –, főttebb már szóba is hoztuk –, levelének 2,14kk részletében. A két álláspont mégsem állítható egymással szembe, mivel Pál a megigazulás zsidó félreértése ellen küzd, Jakab pedig a keresztyén félremagyarázások ellen végzi el ugyanezt. Mivel pedig az elsőkélyesedett kegyelem-fogalom üressé, sőt halottá, meg a kényelmesség párnájává lett, ezért jelenti ki, hogy a hit cselekedetek nélkü halott, mert az élő hit egyben cselekedet is; de érdemszerző szempontoktól mentesen az! – A jól értett és átélt hit tett is, ahogy a Jahve név is tulajdonnévvé lett ige, lét-ige és tett-ige egyben! – A hitnek is ilyen isteni természete van!

Kétségtelen, hogy az apostol ezúttal a beszámított, a bűnösnek tulajdonított igazságot mutatja fel Ábrahám és Dávid példáján, olyanok meggyőzésére, akik nehezen tudtak elszakadni az érdemszerző cselekedetek szemléletétől, s a hozzátapadt dicsekvéstől. Ábrahám megigazítása azonban maga is prófécia volt, s még nem hatott benne az, ami „most” (3,22.26) lehetséges a prófeciák beteljesedése idején, a Krisztus feltámadása erőterében. Ámbár már az Ábrám-Ábrahám névváltás is (1Móz 17,5) ebbe az irányba tett lépés volt, erre azonban az apostol nem tér ki. – Isten tehát nemcsak igaznak vesz, de azzá is tesz, hogy járassak új életben; de soha nem szabad elszakadnom a kegyelem hordozó, életető talajától, s ezzel dicsekvővé válnom!

Róm 4,9–12 – Lehetőség mindenkinek

Kiket illet a hit boldog lehetősége; csak a körülmetélteket, vagy az azt nélkülözőket is? Bizony az utóbbiakat is! E szókimondó elnevezések idegenül hatnak ma, mintha csúfolódna az, aki használja. De pl. a „körülmetéletlen” becsmérő, megvető, lekicsinylő kitétel volt (vö: 1Sám 31,4) a bibliai időkben is. Forradalmi kijelentés, amit Pál kimond, hogy a népeknek éppoly lehetőségük van e boldogságra, mint Izráel fiainak.

Tanulságos továbbá nyomon követnünk (vö még: Gal 3,6kk), miként jut el az apostol az Ábrahám-történetek tanulmányozása során a fölismerésre, amit rajta kívül eleddig még soha senki nem gondolt végig, hogy az idő tájt, amikor Isten igaznak fogadta el Ábrahámot, szó sem esett körülmetélésről. Amikor pedig később az Úr rendelkezett fölé (1Móz 17,11), a szövetség e jelét körülmetéletlensége idején tanúsított hite és igazsága pecsétjéül kapta. Pál fedezi fel és nyíltan kijelenti Isten szándékát, hogy Ábrahám így lett atyjává minden körülmetéletlen hívőnek is! Állítása átvitt értelmű, mert igaz ugyan, hogy sok nép atyjává lesz (1Móz 17,1), amin azonban leszármazás szerinti utódok sokasága értendő. Az apostol értelmezéséhez az 1Móz 12,3 áll legközelebb: „Általad nyer áldást a föld minden nemzetsége”, aholis az apostol átlépi a betű szerinti értelmezés korlátait. A Szentlélek ihletésére tágitja ki az Ábrahámnak adott ígéretek érvényét, s teszi azt egyetemessé. Rangsorolás nélkül, de először a népek fiai közül hitrejutottakról szól, mint akiknek Ábrahám (szellemi) atyjuk, s majd ezek után, és mint egyenjogúakról beszél azokról, akik körül vannak metélve, ami bár nem jelent előnyt, s biztosítékok többletét, mégis biztatás lehet azoknak is, akik testükön viselik a szövetség ÖSZ-i jegyét. Nekik is hitből kell elindulniuk azon az úton, melyen Isten hívását meghallva és követve, Ábrahám is járt. – A hithű zsidó két biztosnak vett garanciában bízott: A körülmetélésben és a Törvényben; kiválasztottságának érzése e kettő birtoklásából táplálkozott. Az apostol már eddig is következetesen bontogatta a törvényből levezethető igazság, tkp. az önigazság bástyáit, s ezt folytatja ezután is. Emitt a körülmetéltség viszonylagosságát, ÖSZ-i korhoz lett kötöttségét hozta felszínre, mutatta fel olyképpen, hogy közben nem vált Isten ígéreteire nézve hitehagyónak; mégha vádolták is ezzel, hiszen bátran állt elő, magát is beleértve, szólván „test szerinti ősatyánk”-ról (1), „atyánk Ábrahám”-ról (12); tehát töretlenül a zsidó nép fiának vallja magát. El kell azonban mondania, hogy a hitből lehető boldogság mindenkié, mert ilyenképpen szereti helyesen és üdvösen tulajdon népét is, atyái örökségét, azaz hirdeti az evangélium egyetemességét, ami az Ábrahámnak adott ígéretek közvetlen folytatása és beteljesedése.

Róm 4,13–17 – Kegyelem és bizonyosság

Kegyelem, ígélet, hitből lehető igazság (megigazulás), bizonyosság: ezek a tények és adományok vezérlik az új szövetség népét; azokat, akik Jézus Krisztust követik és örökösei Isten országának. Így értendő az, hogy örökölni fogják a világot. Ahová az örökösök eljutnak, az már más világ lesz, új ég és új föld. Jézus is ugyanerről beszélt a Hegyi Beszédben, hogy boldogok a szelídek, mert ők örökölik a földet (Mt 5,5). Biztatta kicsiny nyáját, mert Atyjuknak úgy tetszett, hogy nekik adja az országot (Lk 12,32). Ezt megismerve derül ki a törvény alapján elérhető örökség képtelensége, mivel, ha ennek eshetősége még fennállna, a hit(ből való igazság) válna lehetetlenné és az ígélet üresedne meg, s csupán illúzió maradna a beteljesedés felől táplált reménység. Mivel pedig a kegyelem lehetősége biztos, a másik, a törvényből való a kizárt, mert az Atyához csak egyetlen út vezethet (Jn 14,6).

Már a rabbinusi magyarázat is Ábrahámot tekintette a menny és a föld örökösének (vö: Lk 16,22kk). Ezért is állítja őt elénk az apostol szemléltető példaként, hogy lássuk: a körülmételést s a még későbbi törvényadást megelőzve, Ábrahám az ígélet és a hit embere volt, s követik őt ezen az úton a magvai (utódai). Közbevetve kimondja azt is, hogy a törvényből lehető igazság vágya, mégha az ember várja is tőle az üdvösséget, csak nyugtalanságot és bizonytalanságot hoz magával, mivel éppen a kijelentett törvény hozta felszínre az ember menthetetlenségét, hiszen amíg nem íratott meg, hogy mi a tilos és mi a teendő, addig a bűn nem volt tetten érhető oly szigorral, mint amikor már létezett rá paragrafus. A törvény tette bizonyossá, hogy az ember törvénszegő és így menthetetlen. Másféle, éppen ellenkező irányú bizonyosság az, amit kegyelemből hit által megragadhatóan adott Isten Ábrahám minden magvának; akár test szerinti utódai, akár a népekből lett (lelki) gyermekei ők. Isten színe előtt, az Ő szemében Ábrahám egyaránt atyja mindnyájunknak a hitben! – Nem a testi leszármazás a döntő, hanem, hogy Isten tett minket Ábrahám gyermekeivé! Az az ígélet tehát, amit Ábrahámnak adott, hogy sok nép atyjává teszi őt (1Móz 17,5), nem a leszármazás kizárólagosságát biztosítja, de magában hordozza mind a tőle származók, mind a többi nép egyenlő lehetőségét arra, hogy hitben nevezhetik őt atyjuknak, s a hitben járók láncolatát alkothassák meg végig, az emberiség történelmén át a megérkezésig. – Véltetően eme reménységnek ősi kivetítése volt ama részlet, amit Ábrahám második házassága címmel jelölnek az 1Móz 25,1-4 szakaszában,

mellyel sem a szakemberek, sem a hitben járók nem tudnak mit kezdeni, sőt zavartan lapoznak tovább. – Nos, e részletnek tehát a népekre tekintő üdvösségtörténeti jelentése van, s innen kipillantva lehet a népek számára a reménység távlata!

Ábrahám nemcsak az elinduláskor viselkedett példaszerűen, de próbatétel közepette megbizonyított hite szerint is; nevezetesen akkor, midőn Izsák ígértetett neki. Róla még szólni fog az apostol a következőkben, de már most tartalmat illető kijelentést tesz a hitről, hogy az a halottakat feltámasztó Istenbe, a nem létezőből létezőt előhozó Teremtőbe vetett reménység és bizonyosság is egyben (vö: Zsid 11,3.19). Szemben a törvényből eredeztetett igazsággal, a hitből lehető megigazulás ajándéka és lehetősége adja meg üdvösségünk bizonyosságát, azt a békességet, ami szabaddá tesz és erőt ad a szolgálatra.

Róm 4,18–25 – Ahogy megmondattott

Az 1Móz 15,5k magyarázata a 22. v-ig tart, s következik az alkalmazása magunkra, kezdve az első keresztyén nemzedéken. – Midőn az Úr felszólította Ábrahámot, hogy vegye számba a csillagokat, ha egyáltalán képes rá, a választ meg sem várva fűzött hozzá ígéretet is, hogy Ábrahámnak is megszámlálhatatlanul lesznek utódai; s ezt Ábrahám el is hitte. Szóba sem jöhet, hogy nem számolt volna azzal, hogy ő már nem nemzőképes, és Sára sem képes már, hogy fogadjon, de – az indokolható kételyek ellenére – sem gyengült meg hitében. Önmagát sem kérdezi, hogy tényleg jól hallotta-e, vagy inkább ő vetítette volna fel ifjúsága álmait a csillagos égre? Az ellenérvek, fontolgatások és fenntartások csapdái hamar túljutva, még meg is erősödött hitében és Istennek dicsőséget adva, nem vonta kétségbe ígéreteit, de teljes bizonyossággal hitte, hogy Isten be is fogja teljesíteni azt, amit ígért. A reménytelenség dacára megbizonyított reménykedő hite Istenben az, mellyel kiküzdötte megigazulását, s e harca közben egyáltalán nem gondolt saját igazságára, hanem bízott Isten igazságának, igazmondásának hitelében, s ezért fogadta őt el Isten igaznak.

Az apostol gondolatfűzését követve, lépten-nyomon előtűnik a hit személyes jellege. Továbbá, hogy a halálon, elmúláson győzelmet vevő Istenbe, Istennek hozzá intézett szavába, ígéjébe vetett, meg nem rendülő hit az, ami egyébiránt hitnek nevezhető. Ábrahám nem azt motyogta magának: no azért még nem is vagyunk olyan öregek! – Inkább azt ismételte, hogy ámbár visszavonhatatlanul megöregedtünk, Isten, ha előre bejelentette, mégis a már elhaltból is képes életet támasztani; szavára lehetséges élet a halálból (vö: 11,15)! Az igazsággal beszámítható hit – tudatosan kiélezett itt a fogalmazás –, a személyesen megtapasztalható isteni közbelépés elhívése és vállalása; és a csak távolról hasonló esetekben is mindenütt hasonló töltetű, ahol halálból, hitetlenségből, keményszívúségből, bűnből szabadultan, élet támad! Ábrahám és Sára példaszerű esete, ahogy róla az ŐSZ tanít, máig ható érvényű, s mindazokat biztatja és bátorítja, akik a Szentírást olvassák, s hallgatnak igehirdetést. Mindezekből olyan üzenetet, intést és vigasztalást vehetnek, ami szerényesen nekik, nekünk szól. Távolról, kívülről szemlélve ez is része a hívők rájuk fogott bolondságának, hogy ilyenkor úgy tűnik: ezek mármint a hívők nem állnak a realitások talaján. – Legyőzve mégis minden kételyt, mindenestől helytálló és hitben szabályszerű gondolat igehallgatáskor, vagy Bibliát olvasva az, hogy Isten ígéje

„értünk is”, reánk tekintettel is adatott és íratott meg. – Továbbá, hogy az ige, természete szerint legott tetté, mondhatni testté lesz, ahol elfogadó hitre lel. Hatása nem automatikus. A.J. Toynbee angol történész szerint a történelem ritmusa a kihívás és válasz dinamikájával halad tova (Challenge and Response). – Az üdvösségtörténet, s a hit is hasonló természetű: Isten közli döntését, hívását és várja válaszunkat. Motorikus tényezők kizártak. – Továbbá: a hit nem elvek csatája, nem hitvédelem (Apológia), hanem az Atyába vetett rendíthetetlen bizalom, aki egyszülött Fiát adta halálra, váltságul értünk; majd pedig feltámasztotta őt, s ebben van megigazulásunk. Feltámadása szoros kapcsolatban van megigazulásunkkal, új életben járásunkkal. A költő Ady ott menetelt „A halottak élén”. E sorból át lehet lépni – halandó voltunk ellenére –, az élet felé menetelők közé, mert a Feltámadott az első zsenge a halottak közül, s ott, azaz itt halad a feltámadottak és a feltámadásban megigazítottak élén!

Róm 5,1–5 – A békesség áldása

A szakasz végefelé közeledve kitárul előttünk, mit is jelent az a békesség, melyet megigazulásunk hozott magával. Nagy megkönnyebbülése a léleknek, ha feloldozást kap, mert Isten már nem haragszik, s nem zár körül többé ítéletével; ezért is lehet békességünk Ővele. Tehát szabad utat kaptunk Tőle, ami annak folyománya, hogy kegyelemből megigazultunk. Ezúttal a megigazulás jogi értelme a hangsúlyos. A vétkes ítéletre várt, annak minden zaklató és korlátozó rendszabályával, amikor azonban a bíró kijelentette, hogy a perbe fogott ítéletét az egyszülött Fiú vette magára, s az érintett már nem számít vétkesnek; bilincseit máris leoldhatták és szabad utat kapott az elmenetelre. A kettő együtt szinte képzavart kelt, mivel az út igényli, hogy járjanak is rajta, viszont az „amelyben vagyunk” kitétel meg mintha helybenjárást jelentene. A látszólagos ellentmondás feloldása abban van, hogy a szabad út a kegyelem által megváltozott jogi státust jelenti; azaz állást, módosult jogi helyzetet, azt, hogy a jogos ítéletre váró ember, immár szabadult, feloldozott állapotba került. Ugyanakkor vert helyzetéből valóságos felállást is jelent, amire aztán vigyázni is kell, hogy el ne botoljék, el ne essék (1Kor 10,12; 16,13), ami pedig inkább mozgás közben fordulhat elő az emberrel, tehát szükséges is tevékenykednünk, cselekednünk!

Első hallásra idegenkedünk tőle, amit az apostol több alkalommal is dicsekvésnek nevez. Úgy lehet, hogy ott a Földközi-tenger mellékén az ókor emberének bevett szokása lehetett köznapi érintkezésben is a dicsekvés; ha olykor panasz formájában is adta elő. Ezt látták vezetőiktől, akik okkal, ok nélkül hivalkodtak sikereikkel, vagy jótetteikkel. Népi szinten még ma is szokás a gyermeknek, az egyetlenkének adott ajándékokat kirakni az ablakba, mutogatva szerényen, hogy mennyire szeretik a kicsikét! – A keresztyének olyan fura szerzet, akik üdvösségük bizonyosságával dicsekszenek; pontosabban: nem szégyellik! Mert nem felszínes magamutogatás, amit tesznek; mivel lám, azzal is képesek dicsekedni, amit más ember „nem teszi az ablakba”, ti., ha megpróbáltatás éri őket. Nem lázong, nem kesereg a keresztyén, ha próbatétellel „látogatja (meg) Isten”, mert tudván tudja, hogy a bajokkal Isten edzi őt, aminek nagy a lelki haszna, mert a megpróbáltatás munkálja ki bennünk az állhatatosságot. Lelki edzettséget, tűrőképességet értünk rajta, ami átsegít a holtponatokon; sportból vett hasonlattal, amikor úgy érezzük, mindjárt összeesünk, s nem bírjuk tovább, de segít a halál árnyéka völgyében is (Zsolt 23,4) a tűrőképesség. Ekként válhatunk kipróbált

hívókké, akikre mindig lehet számítani, s máris földereng előttünk valami biztató fény; s éled a remény, a boldog megérkezés hite. Mert az Isten ígéreteibe vetett reménység nem szégyenít meg, eléri remélt célját. Közben pedig folyamatosan árad szívünkbe Isten Szentlelke, az Isten szeretete; az a békesség, melynek emberi, bennünk ható része olyan kenet, ami nélkülözhetetlen a működőképes keresztyén élethez. – A jogi értelemben megigazított ember a Szentlélek által válik valóban új teremttéssé, s a kettő, mint az érem két oldala, egy egységet alkot.

Róm 5,6–11 – „Már most”

Többféleképpen is megnevezhető az állapot, amikor az ember még nem ismerte Isten kegyelmét. Megnevezhető hiánybetegségként, ebben erőtelen és beteg az ember. Az „istentelen” nem elvetemültséget jelent, inkább Isten nélkülözését, a kegyesség és istenfélelem hiányát. A „bűnös” pedig rendre elvétí a célt. Mindennek ellenére Isten már akkor megmutatta szeretetét irántunk, amikor még bűnösök voltunk. Jóllehet beszél az ige Isten haragjáról is egyebütt, de Őt nem kell jóindulatra hangolnunk, önmagát sem kell áthangolnia, hogy legyen kegyelmes hozzánk. – A 6.v: „rendelt idő” (kairosz) értelmezése vitatott. A mi tévedező és tájékozatlan előéletünket jelentené, vagy az Isten által elrendelt időt, amikor Jézus Krisztus megérkezett az idő teljességében (Gal 4,4)? Az ige értelme inkább az utóbbi felé hajlik, jelölve a kegyelem közbeavatkozását már akkor, amikor még semmi jelét sem adtuk, hogy keresnénk Istent. A kegyelem tehát – legalább egy ütemmel –, időben is megelőzte az ember közeledését. – Egyéb többlete is van a kegyelemnek, mert az igaz a nem igazakért halt meg (1Pt 3,18), az egyáltalán nem szeretetreméltókéért, a bűnösökért. Ilyenre nem található más példa az emberiség és a vallások történetében. Ritka madár az is, hogy igazért, meg jóért haljon meg valaki, az emberek között kivételes példa lenne ilyen! Bűnösökért meg ugyan ki kockáztatná az életét? Isten azonban véghez vitte a példátlan és lelkismeretet felrázó tettet, hogy egyszülött Fiát adta értünk; s a Fiú is szeretetből adta váltságul életét értünk, méltatlanokért. Nem érti még Istent az, aki még nem szembesült szeretetének eme tétével, amit Krisztusban elvégezett értünk. Ezért sem kerülhető meg váltságának félreérthetetlen fogalmazása, hogy vére által igazultunk meg „már most”, kezdeteként további áldásoknak, ha egyáltalán még fokozható, hogy (majd ama napon) még inkább meg fog menteni a haragtól; tehát semmi okunk a félelemre!

Korábbi állapotunk jellemzése kiegészül azzal, hogy ellenségei voltunk Istennek, fűtött bennünket ellene támadó lázadásunk, pedig Isten már megbékéltetett minket Önmagával. Volt-e Istennek egyáltalán szüksége arra, hogy megbékéljen velünk? Hiszen Őbenne élt és hatott a feltétel nélküli kegyelem! Kérdésünkre a válasz az, hogy a megbékélés egyet jelent Krisztus váltságahalálával. Amikor az isteni szeretet és akarat Őbenne tetté vált, az a megbékélés időpontja is egyben, lehetővé válása a mi megbékélésünknek, s már csak tudatára kell(ene) ébrednünk, hogy Isten megbékélt velünk. Egy el-

lipszis két gyújtópontja Isten megbékélése és a mi megbékélésünk Vele. Átlépve a hasonlat korlátait: az első megelőzi időben a másodikat. – Aztán Krisztus keresztségével sem apadt el Isten ajándékainak sora, nem merül ki benne szeretetének bősége, holott az lett áttörési ponttá. Krisztus ui. él, s feltámadott élete juttat el „még inkább” az ítéleten át a célig, a teljes üdvösségig.

Életünk és szavunk a föntiekről adott tanúságtétel, dicsekszünk az isteni megbékélés ajándékaival. Különös módon dicsekszünk, mert magunkat semminek állítva minden dicsőséget Istennek adunk, hálaadással.

Róm 5,12–15 – Ádám és Krisztus

Ádám azzal vétkezett, hogy megszegte Isten szavát, azaz szövetségét. Ezáltal így talált utat a bűn, s nyomában a halál a világban; mint amikor léket kap a hajó, s a résen át elönti az áradat a belső teret, és nincs olyan rejtett zug, amit át ne járna a pusztító víz; vagy amikor éppen a víz, s a benne élők szenvednek szennyeződést az olajkút-katasztrófák nyomán. Valahogy így ért el a halál minden embert, s ennek következményeként vétkeznek mindenek; olyan nemzedékek is, akik még ezután születnek meg. A 12.v: „vétkezett” igéje befejezett múltként héber nyelvi háttérből érthető, az ún prófétai múlt ez, (perfectum propheticum). Ez okból senki sem vonhatja ki magát az uralomra jutott halál önkénye alól. A halál egyrészt romlandó testünk halandó voltát jelenti, de még többet is, mert az ember Istent-vesztett, végzetes állapotát nevezi e néven; s hogy a dolgok idáig juthatnak, nem kellett hozzá a mózesi törvény sem. Nélküle is eljutott az ember, bűne okán, a halálig, mégha nem az Ádám vétke mintája szerint esett is bűnbe. Mert a bűn nemcsak ismétli önmagát, de újabb változatok kiötlésével bukik el sorban az emberiség egymást követő nemzedéke. A törvény közbejött nem-hogy segített volna helyzetünkön. Sőt, ha nem volt elég a bűnt követő halál, még a bűnt is felróhatóvá tette azzal, hogy megnevezte. Ilyenkor kiáltunk fel: még csak ez hiányzott! Köznyelvi kifejezéssel: hab a tortán! De miféle szennyes hab!

Mindazáltal Ádám ellentmondásos személy az üdvösségtörténeti sor elején, mert nemcsak ajtót nyitott a bűnnek és halálnak, lévén maga a rés, amin át nemkívánatos következmények árasztották el a világot; egyben mégis az eljövendőnek lett előreküldött jeladásává a majdan elérkező Messiásról (Mt 11,3), a második Ádámról, aki mindazt helyrehozza majd, amit az első elrontott. – Ezek után arról beszél az apostol, hogy a kegyelem ajándéka Krisztusban nem egyszerűen csak a réginek helyreállítása. Isten sokkal többre vállalkozott Átala. Nem azt mondta a Krisztus áldozatával: ezzel letudtam, ami még megtehető volt. Megtettem, a még kijavíthatót helyrehoztam, tovább már nem bajlódok velük. Ha mégis így lenne, Isten csupán alárendelt szerepet vállalt volna, utóvédharkként mentve még a menthetőt. Nem! Mert a bűnt és halált nem csupán ellensúlyozta Isten, de a kegyelem túlsúlyba is jutott! – Ha igaz is, hogy amaz egynek vétke minden ember sorsát megpecsételte, és Ádám vétke folytán sokan meghaltak, népmesés fordulattal: mindenki a halál fia lett –, a második Ádám, azaz Krisztus által az előbbinél sokkal túlradóbb-

ban jutott el a kegyelem érvénye és kihatása sokakra. A „sokak” a Biblia szóhasználatára szerint mindenkit jelent. Továbbá: a kegyelem sem üres kézzel érkezik, sőt tele marokkal hozza ajándékait. Ennek lehetőségét pedig az teremtette meg, hogy Jézus Krisztus valóságos emberré lett és kereszthalála által nyitott utat minden emberre érvényesen, az életre. Őbenne immár nem fő jellemzője életünknek, hogy mindenütt a halál uralkodik, mert feltámadása által az élet az Ő testében már fölülkerekedett a halálon, és uralkodik mindeneken. Halandó voltunk ellenére, testünk megváltásának reménységében immár az élet fiai vagyunk hit által. Ezt, az addig átmeneti időt nem a halál végzete jelöli, hanem az élő Krisztusba vetett reménységünk.

Róm 5,16–17 – Egy és a sok

Mennyiség tekintetében is fölülhaladja a kegyelem és minden ajándéka a bűnt és annak zsoldját, a halált, amivel tehát fizet (6,23); – ilyenekre szoktuk volt mondani, hogy nincs köszönet benne. – Ellenben a Jézus Krisztusban elvégezett kegyelem nemcsak a bűn és halál semlegesítése, hatálytalanítása; de diadalmas új kezdet is, amely az Isten által elrendelt és kimért idők rendjében kiteljesedik és áthat mindeneket (Ef 1,10kk). A kegyelmi ajándék e mostani szóhasználatban a kegyelmet és minden ajándékát, s az örök életet jelenti; és semmiképpen nem sorolható a bűnnel és halállal azonos súlycsoportba, mert nem egyenlő felek bírkózása folyik a porondon! A világ nem dualista berendezésű, -jöllehet szinte általános vallásos nézet, melytől sok keresztyén irányzat sem mentes, hogy a fény és a sötétség, a jó és a rossz, a szent és a gonosz egyenlő felekként küzdenek egymással a világban; s hol az egyik kerekedik fölül, hol a másik; de azért mi kitartóan a jónak fogjuk pártját, neki drukkolunk, s imádságban érte harcolunk! – Magunkat a világosság fiainak valljuk, s eszerint viselkedünk, így tartóztatva föl a rossz eláradását ebben a „gonosz világ”-ban. (A Gal 1,4-ben világkorszak olvasandó! Azért gonosz, mert átmeneti a jellege; tehát őrizzük meg Krisztus győzelme bizonyosságát!). E tetszetős és harcias gondolat voltaképpen kishitűség, mert erejüket tekintve nem szabad a jó és a rossz közé egyenlőség-jelet tennünk. Igaz ugyan, hogy egyetlen bűn sokakat rántott kárhozatba, a kegyelem ajándéka azonban számos, sőt számtalan bűnből hozott ki sokakat az üdvösségre. A tennivalók sokasága és sikeres elvégzése szemléletesen tanúsítja a kegyelem hatékonyságát és többletét. Hsonlattel élve: valaki behurcol egy fertőző vírust, s kitör a sokakat elérő járvány. A mentőszolgálatnak és gyógyításnak minden beteget külön kell fölkeresnie, vagy kezelnie, míg a járványt legyőzi, kiszorítja. A hasonlat, mint szokott, most is sántít, mert csak azt képes szemléltetni, hogy a járvány legyűrése után miként tér vissza az élet a szokott kerékvágásába. Ám a kegyelem élet-ajándékában ennél többről van szó. Az „uralkodás” fogalma körére is figyelve: egyetlen ember, Ádám engedetlensége folytán jutott uralomra a bűn és hozadéka, azaz zsoldja, a halál. – Isten kegyelmi ajándéka viszont sokak számára örök élet, a mi Urunk Jézus Krisztusban.

Az egy és a sok gondolatfűzését követve a 17.v végén meglepően fogalmaz az apostol; mert azt várnánk, hogy Jézus Krisztus mindeket átfigó hatalmáról beszéljen, amikor majd, utolsó ellenségként

a halált is eltörli (1Kor 15,26). Ami igaz is, de ezúttal szemléletesebb úgy fogalmaznia, hogy a bűn és halál uralmával szemben a kegyelem fölénye megmutatkozik abban is, hogy megajándékozottjai mind uralkodni fognak az (eljövendő) életben, a Jézus Krisztus által. Ő is tanított arról, hogy tanítványai vele együtt ülnek majd az Ő királyi székében (Mk 10,28kk; Mt 19,28kk; Lk 18,28kk). Máskor meg azzal biztatott: „Ne félj, te kicsiny nyáj, mert tetszett a ti Atyátoknak, hogy néktek adja az országot” (Lk 12,32). – Függetlenül attól, hogy nem vágyunk uralkodásra, az emberiség idegpályáin erők és hatások futnak embertől emberig, s a nagy távolság sem csökkenti a hatások intenzitását; ezeknek Ura a megdicsőült Jézus Krisztus. Pontosabban: Ő jól tudja, mit tesz, ha olykor mi nem is tudjuk egészen fölfogni, amit általunk, avagy nélkülünk, akár ellenünkben is cselekszik; és dicsőítjük is ezekért Őt!

Róm 5,18–21 – Még bőségesebben

Átmeneti jelleggel feltételezzünk párhuzamosságot, hogy jobban megmutatkozzék a kegyelem ereje, azaz, hogy állja a versenyt a bűnnel! Van itt helye a kételynek? – kérdezhetnénk méltatlankodva. Mégis sokan azt gondolják, hogy a lelkük arra van fölkészülve, mely szerint a mindenfelől támadó bűn elől a hit szűk védvonala mögé menekülhetnek, mintha a hit szünni nem akaró utóvédharcot vívna, hátrálva a világ, a bűn és a halál elől! – E felfogás szerint a Krisztus keresztye a végső menedék, ahol a hívő még biztonsággal megvetheti lábát, egyedül ott találva fölmentést; miközben folyton tart tőle, hogy még ott is naponként riogathatja a sátán. – A Szentírás azonban nem végső menedéknek tekinti a Golgotát; inkább első támpontnak, ahol a kegyelem, a halál által halálon is győztes élet már megvetette lábát, s harmadnapon már diadalmas folytatás a Krisztus feltámadása, melyet a kegyelem mindenekre kiható bősége fog még követni, feltartóztathatatlanul. Ez a meggyőződés áll a háttérben, amit az apostol itt felvázol; csak átmeneti értelemben fogadva el a már igen, és még nem párhuzamosságát. Mert, amint egynek vétke: Ádám engedetlensége minden ember számára kárhozattá dagadt, úgy az egynek, azaz Krisztusnak, mint második Ádámnak az igazsága minden ember számára az élet megigazulását váltotta. A magyarázók hozzáfűzik, hogy – természetesen –, ez hit által lehetséges, amit az apostol ezúttal – a rövidre fogott fogalmazás miatt, külön nem hangsúlyoz. Még félreértéshez is vezethetne a hit emlegetése, mintha attól függne a mindenki számára kész és lehető megigazulás. Egyébként ki kell mondanunk, hogy az egy ember engedetlensége nyomán nemcsak felrémlt a mindenki bűnössége és kárhozata, de ténylegesen be is következett; ám ugyanígy, a Krisztus engedelmsége által nemcsak kínálkozik az élet megigazulása, hogy megragadjuk, de éppoly erővel, mint az előbbi, ténylegesen be is következett. Amikor tehát bárki is azt elutasítja, az elvégzett kész ténnyt veti el magától, de a kegyelem bűnnel vívott párharcát ezzel nem gyengíti meg! Csupán önmagát hozza hátrányos helyzetbe, a kegyelem tényét azonban nem. Meghökkenően tárul elénk az igéből, hogy a már kész és számára is elvégzett megigazulást utasítja el magától az ilyen. A 19.v egyrészt egyszerű múlt idővel fejezik ki, mivé lett minden ember az ádami engedetlenség miatt. Másrészt jövő idővel pedig azt, hogy mivé tehet Isten mindekit a Krisztus engedelmsége által, elvégezve minden ember megigazulását, melynek elfogadása hit által lehetséges.

Arra az ellenvetésre, melyre némelyek hivatkoznak – hogy Mózes által jött közbe a törvény, s a megtartó erő abban volna –, kijózanítóan válaszol az apostol, hogy a törvény belépése (mintegy besurrant – mondja a görög szöveg!) csak tovább bonyolította a jóra képtelen ember helyzetét, mert megnövelte a bűnt, ez okból tkp. az ember felelősségét. Igazi fordulattá nem a törvény, hanem Krisztus, keresztet is vállaló engedelmessége lett, amikor mindent fölülmuló erővel áradt ki nyomában a kegyelem; s vele meg is szűnt, túlhaladottá lett amaz átmeneti párhuzamosság. Igaz ugyan, hogy a bűn úrrá lett előbb, de Krisztusban immár a kegyelem és az igazság uralkodik.

Róm 6,1–5 – Halál és feltámadás hasonlatosságaként

Ismételten szemébe mondhatták az apostolnak (vö: 3,5kk), hogy ha így áll a dolog, egyenesen jót tesz a kegyelemnek, ha bátran vétkezünk tovább, hiszen így alkalmat adunk annak még bőségesebb kiadására. Ilyen szemérmetlen elmejátékokra, mondhatni: ellen-teremtő paranccsal válaszol az apostol, hogy az ne legyen meg! Csírájában teszi lehetetlenné a gondolatot és indulatát. Szóba se jöhet az ilyesmi, mert nincs is meg bennünk az előfeltétele e téveszmének. Ha pedig Krisztussal együtt meghaltunk a bűnnek, akkor nem is létezünk a bűn számára; következésképpen nem is élhetünk benne. A 3.v kérdése tkp. azt jelenti: közöttetek köztudott, hogy mi, akik a Felkent Jézus halálába keresztteltünk meg, el is temettünk, de föl is támadtunk Vele. Ez pedig összefügg a feltámadott Úr meghagyásával, melyet a misszó és a keresztség parancsa kapcsán adott tanítványainak, hogy minden népet az Atya, a Fiú és a Szentlélek nevébe kereszteljenek meg (Mt 28,20). A név a személyt jelenti, s csak másodsorban azt, hogy a Szentháromság megbízásából. Az első keresztyének, ha tehették, alámerítéssel keresztteltek, de a halál és feltámadás jelentését minden további nélkül vitték át arra is, ha vízben állva, tenyérrel merített vizet hintettek a fejre: felnőtte, pl. asszonyokra, ifjakére, vagy ölben hordozott csecsemőre is, ha háznépet keresztteltek, mert a prófétai parancsot így látták teljesíthetőnek (vö: Jól 2,16; 3,1k). – Újrakeresztelők előszeretettel emlegetik a megtérőknek, hogy követni kell Jézust a „hullámsírba”. A tetszetős gondolat, ami aztán semmibeugrás-szerűen követi az elhatározást, feledi közben, hogy a keresztségben nem én teszek valamit Istenért, mert Isten már cselekedett értem a Krisztus által, melynek bizonyossága a gyermekkeresztség is, még ha később értem is meg, mit tett ő értem is már korábban. Mivel Isten tette mindig megelőzi az én tetteimet, ha ki is váltja, elő is hívja azt. A 3k minden ígéje szenvedő ragozás, tehát Isten volt benne a cselekvő („kereszteltünk”, s nem keresztelkedtünk!). Továbbá: egyszeri tett volt az, amit nem szabad ismétléssel megerősítenünk. A szeretet nem abban van, hogy mi szeretjük Istent, s szeretnénk is megbizonyítani, hogy mennyire szeretjük Jézust; hanem abban, hogy Ő szeretett minket. Ennek fényében az 1Jn 4,9 egyenesen a keresztelés szeretetet bizonyító gyakorlatának a kritikája is; mindenképpen védve Isten szeretének elsődlegességét! Valamint, serkent a felebaráti szeretetre: azzal adj választ Isten szeretére és bizonyítsd Isten iránti élő szeretetedet!

Nemcsak azt fejezi ki az ige, hogy majd föl is támadunk Krisztus feltámadása hasonlatossága szerint, hanem egyenesen arról beszél (4), hogy járjunk már itt új életben, ami szintén egyszeri döntéssel kezdődik. Elhatározás-szerű új kezdet, de parancs és feltárló lehetőség is, egyetlen módja az életnek, melyben gyakorolnunk kell magunkat, járva ezen az egyetlen lehető úton. Egyéb életmód kizárt, számára mi már nem létezünk. Az pedig, hogy Krisztus halálának hasonlatosságában lettünk eggyé vele, nem mellőzi a finom megkülönböztetést, hogy az egység Övele nem jelenti a mi és az Ő személye összevegyülését. Ő megmarad Annak aki, s mi is megmaradunk Isten egyedi teremtő művének az új teremtésben is. Ekként vagyunk egységben Krisztus föltámadott életével, melynek jó része még előttünk van, mert az 5.v meg jövő idejű. Az új életnek tehát kibontakozó jövője van. Ígéretes dolog, ha eszerint járunk; élünk is hát adományaival és lehetőségeivel!

Róm 6,6–11 – Aki Istenek él

Közös ismeret és bizonyosság, hogy óemberünk megfeszítettett Krisztussal? Vagy csak szónokias fordulat a „Hiszen tudjuk...”? – Bizonyára több ennél, s indokolt feltételeznünk, hogy új életünkről így gondolkodtak és szóltak a mélyebb hitű hívők. Ezek lehetnek a keresztyén teológiai gondolkodás kezdetei. Ebből vett indíttatásokat az igehirdetés is, fölismerve, hogy ismétlés a tudás anyja (*Repetitio est mater studiorum*), olyasmikre emlékeztetve, amik egyébként már ismertek, köztudottak voltak a gyülekezetekben. – Miként értjük a „bűnnek hatalmában álló teste” kifejezést? Nemcsak az egész szakasz, de az egészséges kegyesség is ennek tisztázásától függ. – Elfogadható az egyik skandináv magyarázó álláspontja, amikor a Krisztus teste (1Kor 12,12,27) fogalomköréből kiindulva, a bűn testét is közösséget képező hatalmomként magyarázza. E kollektív tényezőnek is vannak tagjai és fegyverei (6,13; 1Kor 6,15). A hívő vigyázzon, hogy a teste és egész valója ne váljék többé szolgálai módon engedelmeskedő tagjává a legyőzött hatalmasságnak. Óemberünk megfeszítettetése Krisztussal erőteljesen avatkozott közbe, hogy megerőtlenüljön a bűnnek ez a teste; sőt szétépí és lerontja bennünk eszmerendszerét és igézetét, hogy többé ne szolgáljunk neki. Óemberünk halála a Krisztus halálában van, az pedig az új életre szabadított meg bennünket. – A fönti közösségi értelmezés nyomán elkerülhető a tévedés, hogy az óembert mindenestől azonosítsuk a testünkkel. Szabadulásunk egyik eleme, hogy testünk is kivétetik a bűn, közösségeket átfogó és közös érdekeket szolgáló igézetéből. S bár még testben élünk, de megszabadultunk a bűn teste érdekszővetségének szívóhatásától is.

Krisztus egyszer halt meg értünk, üdvösségünk érdekében. Feltámadása után Ő már túl van a legyőzött halálon. Nem kell ismételtén meghalnia, mert a halál immár nem uralkodik rajta. Egyszer s mindenkorra érvényes a halálon aratott győzelme. Amaz egyszeri tett, mint alapvető fogalom visszatér majd a Zsid 7,27; 9,12; 10,10 gondolatmenetében. A levél írója ezt Páltól tanulta! – Fontos, hogy a hívő ezt jól megértse és szüntelen szem előtt tartsa. Ezzel számára az ünnepek nem válnak – tévesen – megismétlődő üdvöseményekké; mintha Krisztus újra megszületne, aztán meghalna ismét és újra feltámadna. – Ellenben az ünnepek üzenetében és az igehirdetésben amaz egyszeri tett érvénye hirdettetik minden alkalommal. Így lesz kegyességünk és bizonyosságunk határozottá, mert a 10.v: „aki” szava minden hívőre egyaránt igaz. Az újjászületés és a megtérés

is éppily döntően „egyszer s mindenkorra” érvényes, és örök életre kiható fordulat, mivel az meghalás és feltámadás Krisztussal együtt; ha nem is tagadható, hogy szükségünk van naponkénti megtérésre! – Hasonlóképpen Istennek odaszánt életünk sem merül ki egyszeri feltámadásunkkal lélek szerint, mert folyamatos szolgálatban szabad tanúsítanunk új életünket. Ti is úgy számoljatok, gondolkozatok magatok felől, hogy meghaltatok a bűnnek, de éltek Istennek a Krisztus Jézusban, mondja az apostol. Az ige végzi el bennünk a Szentlélek által a művét és teszi gondolatainkat következetessé, melyekben megmutatkozik a feltámadás ereje. – Új teremtés ez az ige és a Szentlélek által!

Róm 6,12–14 – Átadottság

A bűn, hol bennünket léprecsalva, hol pedig erős kívánságot gerjesztve környékez meg bennünket, hogy hatalmába kerítsen, s (ismét) uralkodjék rajtunk. Ha pedig Krisztus valóban legyőzte; miért engedi akkor, hogy a bűn tetszelegjen viszonylagos hatalmával, s ha lehet, sokakat vonjon bűvkörébe? A válasz erre egyrészt az, hogy kiszabott ideig még van korlátozott hatalma. Az üdvösség menetében ugyanis még tart az átmeneti idő. Midőn Isten országa és az új teremtés –vas-ék módján – ékelődik a régi, az első teremtés adottságaiba. Az pedig ezt az éket, erejét viszont nekifeszítve, szeretné kilökní magából; végül mégis az az ék fogja gyökeréig vévighasítani, feldarabolni az egész törzset. Fel is darabolja az ék Ura és alkalmazója; aztán az egészet tűzre is veti, hiszen ítéletével szét is forgácsolta. – További haszna ez az átmeneti időnek, hogy időt és teret ad nekünk a helyénvaló döntésre, hogy ne érzéketlen eszközöként engedelmeskedjünk csupán, hanem választásra, odaszentelésre kész személyiségként, magunk is döntsünk. Ennek kezdete az újjászületés és a megtérés, folytatása a naponkénti megtérés, vagyis a megszentelődés. Evégből serkent ígéjével, hogy a már ismert, de újból megértett isteni tettek tudatában ne uralkodjék halandó testünkben a bűn, mert megvannak ugyan halandó testünk kívánságai, de szabad és szükséges nem engednünk csábításainak. Kíválságos lehetőségünk tagjainkat együtt és egyenként átadnunk, nem a bűn szolgálatára, hogy a gonoszság fegyvereivé váljanak azok, – hanem inkább Istennek adva át őket az igazság és a megigazulás fegyvereiül, hogy megigazító szeretete jusson érvényre emberekben és körülményekben. – Mindezt pedig örvendezve és hálaadással tehetjük. Tagjaink egyenkénti átadása annak következménye, hogy a megtéréskor Istennek adtuk át magunkat mindenestől. Ezért nem szükséges második, megismétlődő megtérés. Ha pedig átlendültünk egyszer ezen a holtpontra, indulatainkban, tetteinkben megjelennek a feltámadás erői; mert aki halálból életre kelt, aki él és mozog, életjeleket ad, munkát végez; s ezt csak átadottan, teljes szívvel érdemes végezni. Ebben tanúsított határozottságunk folytán megszűnik állandó kiszolgáltatottságunk a bűnnek. Nem adom magam többé a bűnnek, mivel Istennek adtam át magam. Az itt alkalmazott nyelvtani igealakok ezt jól szemléltetik.

A fegyverek hasonlata nem a harciasságot, inkább a határozottságot jelenti; később nemes harcnak nevezi küzdelmeit az apostol (2Tim 4,7). Ha fegyvernek értelmezzük, védekezésre jók és mentő

szerepük van. A gonoszság viszont az élet kioltására, megsemmisítésére használná fel tagjainkat. Balgaság volna magunkat nemtelen, embergyilkos célokra kiszolgáltatni, s emberi, istengyermeki méltóságunkat ezzel bevérezní és elszennyezni.

Az apostol korábbi törvényszemlélete szerint a 14.v megintcsak azt a belső jelentést foglalja magában, hogy a törvény tkp. elősegítette, hogy eluralkodjék bennünk, rajtunk a bűn. Olykor a keresztyén eszmerendszerek is túlhangsúlyozzák a törvény tilalmainak és serkentéseinek fontosságát. Ezek azonban félúton adott jelzések voltak, ahol nem szabad letáboroznunk, de a törvény által is serkentetten el kell jutnunk Krisztusig. Ekkor már nem a törvény uralma alatt élünk, mivel a kegyelem vezérel és tölti meg életünket új tartalommal. A törvény Lelke, s nem a betűje vezérel, annak Lelke pedig a szeretet.

Róm 6,15–18 – Nem mindegy kinek szolgálunk

Olyan fogalmat tartalmaz a 17.v, amit a keresztyén tanítás meghatározására alkalmaztak. Ez a „didaché”. Van is ilyen című, az úsz-i Szentírásen kívüli, őskeresztyén irat. E tanításnak határozott típusáról beszél az apostol. Fölismerhető benne, hogy a keresztyén hitvallásnak akkor már tisztázott alapelvei voltak, hogy mi különbözteti meg azt egyéb, más jellegű tanításoktól. Vigyázzanak a római keresztyének, hogy ez a karakteres kivallása keresztyén hitünknek el ne mosódjék. Tartalmát tekintve a kegyelemből lett üdvösség hite és gyakorlata fogalmazódik meg benne. Gondoljuk meg, hogy ezt a gyülekezetet nem Pál alapította, mégis egynek vallja magát velük. Pál tehát nem állt egyedül a kegyelem evangéliumával és kegyességével; tőle függetlenül vagy tanulva tőle, mégis önállóan munkálkodva és építkezve, mások is jártak ezen az úton, s Pál nem nevezhető különutasnak az ősegyház életében. A kegyelem ismeretéről úgy nyilatkozik, hogy Isten adta át őket a tanítás eme alakjának; ez által szabadította meg őket a bűntől, s tette őket az igazság szolgáivá. A cselekvés alanya mindezekben tehát Isten volt. Ezek szerint életüknek új szakasza elrendelésszerű! – Örömmel fedezhetjük fel az igében e vonásokat, mert református igeértésünk erősödik általa. – Külföldi magyarázók rendre átsiklanak az ige, nyelvtanilag is kifejezett, fönti állításai fölött!

Kegyelemre szánt rendeltetésünk nem teszi másodlagossá engedelmességünket iránta, melyet nem is akárhogy, de „szív szerint”, azaz örömmel és készségesen gyalorolhatunk. Lett légyen bár az ember azelőtt folyamatosan a bűn szolgája, bekövetkezett az egy-szeri 180°-os fordulat, amikor a kegyelem hívását meghalló hívó átadta magát Istennek. Hálát ad az apostol, hogy a készséges önátadás a római keresztyének életében is bekövetkezett; kétség sem férhet hozzá! Pedig a szakasz elején, majd pedig a következőkben is jókora bizonytalanság nyomait véljük felfedezni, mind a gyülekezetben, mind pedig az értük aggódó Pál szavaiban. Meglehet, hogy nemcsak a közvetlenül Rómából érkezett hírek foglalkoztatják. Korinthusban – ahonnan e levelet írta –, tévelygésekkel küzdve (pl: 1Kor 5-6), aggodalma indokolt volt, hogy a még nagyobb városban, Rómában hasonló, vagy még nagyobb nehézséggel kell számolniuk a hitsorsosoknak. Szükséges tehát, hogy megerősítse, felvértesze őket. Téves nézetek, vagy egyszerűen könnyelmű tettek láttán kell határozottan fogalmaznia. Korábban azt kérdezte: „mit mondjunk?” (1), most pedig „mit tegyünk”? – Netán megjelent már a gnózis té-

vtanítása? Burjánzó változataiban némelyek lenézték a testet; vagy aszkézist folytattak, vagy úgy vélekedtek, hogy tehetnek akármit a testtel, mert az közömbös a lelkük üdvössége ügyében. A lazaság öncsalás, mert aki a bűnnek adja át magát, hogy annak engedjen, annak halál, azaz kárhozat a vége. Aki pedig Istennek adja át magát, az az igazság szolgálója. Arra inti Pál a rómaiakat, hogy ne váljanak bizonytalanná az engedelmességben, amit jó kedvvel kezdtek el, midőn Istennek adták át magukat. – Nincs nagyobb méltóság a földön, mint az Úr szolgálóié!

Róm 6,19–23 – A választás lehetősége

Mit ért azon az apostol, hogy a római keresztyének erőtelenek? Vélhetően az ingadozókra, erkölcsükben lazákra gondol most. Másféle ez az erőtelenség, mint a törvényeskedőké, mert ilyenek is voltak (14,1). Inti a visszaesőket, akik olykor régi életük szerint viselkednek. Ezeknek érthetően és kerteles nélkül megmondja, hogy mihez tartsák magukat. Ezért fogalmaz úgy az apostol, hogy „emberi módon” fejezi ki magát. Nem egységes a felfogás, hogy mi értendő ezen. Mert ha bárki is értetlenkedve kérdezné azt, hogy mennyire, milyen mértékben kell(ene) átadnia magát Istennek, akkor félreérthetetlen, ha a válasz úgy hangzik, hogy oly mértékben, akkora lendülettel adják át magukat a megszentelődésre, mint amilyen önfejjéssel adták volt át magukat hajdanán a bűnnek. Az önfejjéssel fogalma teljesen alkalmatlan, hogy fokmérője legyen a megszentelődés átadottságának, de jól példázza, hogy mit értsünk az „emberi módon” megfogalmazáson. Ez bizonyos értelemben egybevetethető a szeresd felebarátodat „mint” magadat parancsával (3Móz 19,18), mert az szintén emberi gyengeségünkhöz mért meghagyás. Egymással homlokegyenest ellentétes tettekre nem egészen méltó, akár csak formailag is, azonos mértéket emlegetnünk, de így védhető ki sok mondvacsinált kifogás és okoskodás. Pál hallgatói közül, akiknek a levelét felolvasták – mivel sokan nem is tudtak olvasni, mégis a lehető legtöbbnek érthetővé kellett tennie, hogy mire kötelez a szent élet. Mert amíg a bűnnek voltak szolgái ők, szabadok voltak az igazságtól. Megnézhetitek magatokat, milyen gyümölcse volt rossz döntéseiteknek! Ezúttal a szabadság és a gyümölcs ironikusan értendő. Hiszen most is szégyellitek, ha rágondoltok – nemde? – Tudván tudjátok, hogy annak vége halál! Azok a hitvány gyümölcsök a halálnak voltak keserű jeladásai. Mit hozott az elveszett fiúnak e szabadsága, távol az atyai háztól? Gondoljátok végig a Lk 15. –öt, a jézusi példázat alapján!

Ámde beköszöntött életükben a döntő „most”. Legyen ezúttal is valóságossá életükben, hogy egészen Isten műveként szabadultak meg, – aki szolgájává is tette őket –, akik a fiúság ajándékában részesültek. A 11.v kegyelmi ajándéka pontosan ezt nevezi néven. Istennek ez a tette hozta el, teremtette meg számukra az új élet gyümölcset, az örök életet. Ennek előlegezett változata itt a földön a szent élet, ami nem a kivételesek csúcsteljesítménye, hanem Isten számára rendelt, ezt a rendeltetést vállaló, Neki átadott élet folyamata, melynek során a végső célhoz, az örök élethez kell folyton

és újból igazodniuk. Gyarló példa: a mozdony akkor képes kifutni, feladatát elvégzendő, ha a fordítókorongon a sínek végei már összeilleszkedtek; a híd fordult, s a gép indul! – Magunkat igazítva újból be kell mérnünk a helyes irányt, hogy céhoz érkezhessünk. Természetesen nem vagyunk gépek, két lehetőség között választhatunk tehát. Az egyik silány és kilátástalan, a bűn éhbéres szolgasága, amely sovány zsolddal szúrja ki szemünket, mivel halállal, kárhozattal fizet. – Isten kegyelmének ajándéka pedig bőséges, a fiúság gazdagsága, bizonyosság itt a földön és megérkezés az örök életbe. Ez utóbbi tehát a ki sem fejezhető teljesség.

Róm 7,1–4 – Példát meghaladó valóság

Az 1Kor 7,39 is beszél arról, hogy a férj halála esetén már semmi sem köti férjéhez az özvegyet; házasságtörés elkövetése nélkül lehet egy másik férfi felesége. E jogeset gyakori lehetett, de az ÓSZ nem rendelkezik felőle. Tekintélyes rabbik tanítása nyomán alakulhatott ki szabályszerű gyakorlatként, kiegészítve, kimondva azt, amiről a Tóra nem nyilatkozott. Azért hivatkozik rá Pál, hogy a hívő új helyzetét példázza vele. Immár Krisztusé a hívő, tehát nem tartozik a törvény uralma alá. Korábban (6,10k) beszélt róla, hogy a római kereszténynek is meghaltak a bűnnek, amikor hitre jutottak. A Krisztusban lett új életről most ugyanezt jelenti ki, hogy ti. meghaltak a törvény számára, s az óember halála nyomán kikerültek a törvény uralma alól. A 4.v szerint ez az egyszeri meghalás a Krisztus testének halála által történt meg velük, s bekövetkezett a tulajdonváltás. Most már annak tulajdonai ők, aki feltámadt a halálból. Arra figyeljenek, mondja az apostol, hogy „gyümölcsöt teremjünk” Istennek. Majd csak a Kol 3,1 mondja ki, hogy feltámadtunk Krisztussal. Most még semmiképpen nem akarja gyengíteni lelki testben remélt majdani, egyszeri feltámadásunk bizonyosságát; ezért tartózkodóbb, hogy az új élet szemléltetésére a feltámadás fogalmát alkalmazza.

A házasságjogi hasonlat csak nagy vonalakban felel meg a hívő életében bekövetkezett uralomváltásnak. Az első férj halála azt a gondolatot ébreszthette bennük, hogy tehát az első férj, azaz a törvény halott. Az apostol azonban soha nem állít ilyet, mivel tiszteli, és változatlanul jónak mondja a törvényt (12). Erre még majd bővebben is sort kerít, mert esetleg félresiklik a gyarló gondolkodás. A fogalmazás tömörsége miatt az 1.v úgy is érthető volna, nyelvtanilag ilyen fordítás is lehetséges lenne, hogy ameddig a törvény él, addig uralkodik is az emberen, ami, ha meghal (a törvény), érvényét veszti. Ezt a félremagyarázást azonban nem ismeri az ÚSZ; esetleg eretnekek között akadhatott ilyen félresiklás. A folytatásból pedig egyértelmű, hogy az ember halt meg, (és ő támadt fel) a Krisztus teste által, amely halálra adatott. Ezúttal nem hangsúlyozódott ki az elégtétel jelentése. A 2.v félreérthetetlen: „megszűnt”, érvényét veszttette a törvény, mely addig férjéhez kötötte a feleséget. Az ide alkalmazható törvény tehát nem semmisült meg, de arra, aki megözvegyült, már nem alkalmazható. Az idézett fönti példa kereteit tehát szét is feszíti az apostoli üzenet, mert az új férj, azaz Krisztus halt meg és támadt fel, s Vele ebben eggyé lett a hívő is. A tanítványok is megszenvedték Jézus halálát, de újra éltek feltáma-

dásának örömhírére. Láthatott az apostol olyan példákat is, hogy a meghalóval együtt a szerető társ is szinte meghalt (Jn 11,16), s aztán csak fokozatosan éledezett gyászából; ami azonban csak háttérként árnyalhatta gondolatait, hogy ne vegye élet a határozott üzenetnek, azaz, hogy „ti is” már „másé vagytok”, a Feltámadott tulajdonai.

A tisztázott és megértett, hitben átélt tények azért vannak, hogy életünk gyümölcse bőségesebb és ízesebb lehessen, szolgálva vele Istennek.

Róm 7,5–6 – Szabadon a rabtartótól

A törvény hatálya alatti élet nem védelmet, inkább kiszolgáltatottságot hozott az emberre, mert ami követendő útmutatássá lehetett volna számára, a bűn miatt –, ellenkező hatást váltott ki. – Majd még beszél erről az apostol mostani f-ünk folyamán. – A negatív végeredmény oka pedig, hogy az ember test szerint él. Nem vitás, hogy itt még testben kell élnünk, de Jézus Krisztusban már járhatunk nem test, hanem Lélek szerint (8,4). Amíg azonban a rosszra hajlamos test vezérelt tagjainkban, melyek elkövették a tetteket, fokozottan kaptak erőre nemkívánatos hatások, s ezekben a törvény is közrejátszott. A káros összhatást bonyolítja, valamint az ilyén működés megértését is, hogy a törvény mégsem hibáztatható miatta, valamint Isten sem, mivel a bűn miatt meghomályosodott látásmódú ember a törvényből is csak a betűt fogja fel. Izráelről mondja az apostol, hogy Mózes olvasása közben a látásmódjuk leplezett, s a lepel csak Krisztusban tűnhet el (2Kor 3,14kk).

Az első és a második személyű fogalmazás megint személyesre vált: veletek együtt én is így éltem, amikor tulajdon életemben a test szerinti gondolkodás, törekvés és életmód a halálnak termett gyümölcsöt. Rossz gyümölcsről a Hegyi Beszédben is olvashatunk (Mt 7,16kk), ami aztán körforgászerű kiszolgáltatottságban arra is káros, aki termi. Ezen nem csupán a kárhozat értendő. Az apostol személyes hangja azt sejteti, hogy István vértanú halálára is tekintett – amikor –, Saulként, ő is akarta és javallta ezt a halálnak termett „gyümölcsöt”. Ámbár tagjaiban, köveket emelő kézzel – nem vált gyilkossá, mégis részesnek és vétkesnek vallja magát a tettben, – már azért is, mert korábban ő is sokakat hurcolt tömlőcbe a hitük miatt (ApCsel 7,58; 22,20).

Az 1-2. f-ekből nyilvánvalóvá lett, hogy a káros és halálos elhajlások tekinthetők Isten ítéletének is. Ezt azonban most nem hangsúlyozza az ige, nehogy kivesse nyakából bárki is tetteiért a felelősséget. Annál inkább az hangsúlyozódik, hogy Isten volt az, aki megszabadított. A 6.v szenvedő nyelvtani szerkezettel azt a jelentést erősíti, hogy Ő vitte végbe a Krisztus halálába foglalt halálunkat a bűn és következményei számára, ekként szabadítva meg bennünket rabtartónktól. A törvény pedig – mely visszas hatásával még csak fokozta végzetes kiszolgáltatottságunkat –, reánk nézve, a Krisztus Jézus áldozatában és feltámadása által egycsapásra elvesztette erejét és érvényét. A „most azonban” rá is mutat a döntő fordulatra, ami a hívő megtérésekor és keresztségekor következett be. Azóta új

életben, a Szentlélek szerint szolgálunk, ill. így kell szolgálunk. Először tehát megneveztetett, s ezzel lelepleződött a testben folytatott életmód, hogy az már a múlté, melyet csak még inkább megterhelt, s még kilátástalanabbá tett a félreértett, betűvé merevített törvény. Ezúttal ez a méltánytalanul betűvé torzított törvény adta, adja a régi élet sötét hátterét, melyet kegyelemből magunk mögött hagytunk, s mert az új élet egy folyamatos lehetőség, legyen is azzá abban, hogy szabad szívvel, Lélek szerint szolgálunk Istennek.

Mérjük fel, hogy a kívánságok űzik, vonják ide-oda tagjainkat, vagy a Szentlélek vezérel folyamatos ösztönzéssel és útmutatással?

Róm 7,7–13 – Párbeszéd a törvényről

A törvény hatását hasonlíthatjuk az oxigénhez: elengedhetetlen az élethez; de a tűz égéséhez is szükséges; az öngyulladásnak is egyik feltétele. Mégsem állítható, hogy az oxigén káros, ártalmas és fölösleges. Ekként fejt ki hatását a törvény is; ha bűnre lel: megnevezi, de föl is gerjeszheti a kívánságot. Mivel pedig a bűn az emberben fészkel, s a parancsolattal esett találkozásának színtere is az ember belső világa; a hirtelen támadt, majd pedig folyamatosan emésztő égés halálba is viszi áldozatát. A most vázolt égési folyamatból épen kerül ki a törvény? – Ezúttal csak megpendül a gondolat, hogy a törvényről formált nézet sérül, amikor az ember csak betűnek fogja fel, parancsolatnak hívja. Mintha egyfajta szétesési folyamat indult volna meg az Isten által egységesnek szánt és kijelentett törvényben. Ezt tekintve a szeretet Jézus által fölmutatott parancsolata olyan erőteljes integráció, mely, megfordítva a szétesés folyamatát, helyreállítja és korábbi tekintélyénél is emeltebb szintre állítja a szeretetben összegezett törvényt. E továbbvivő gondolatról azonban itt nincs most szó. Ámde Pál mégis megvédi a törvényt a rövidzárlatos következtetésektől: pl. nem nevezhető a törvény bűnnek. Nem tagadva, hogy a bűnnel lehető szüntelen ütközése nyomán szikra pattan és tűz gyullad. Mégsem nevezhető a folyamat mindenestől károsnak, mert pl. a tudatlanság ideje után (ApCsel 17,30), elengedhetetlen a bűn ismerete. Rövid távon, mégsem tűnik jónak az, ha a tiltás: „Ne kívánd!” gerjeszti fel a kívánságot; ámbár kérdés, hogy ezért mindenestől a törvény okolható-e? – Merész állítása az apostolnak, hogy a bűn halott volt, amíg nem volt törvény. Az az érzésünk támad, hogy kifejezetten a vallási irgalmatlanságról beszél itt; arról vall, hogy benne is a parancsolat keltette életre a bűnt, amikor a keresztyéneket üldözte. Végül is ebbe halt bele olyan formán, hogy előbb megcsalta a törvény által felingerelt bűn, majd pedig a parancsolattal, mintegy törrel, meg is ölte őt.

E halálba torkolló, végzetes út kísértetiesen hasonlít az első ember bukására és kárhozatos halálára; részletekbe azonban nem bocsátkozik az apostol. Az első ember ui. olyan fogódzót adott életében a bűnnek, hogy az az első eset, a parancsolattal esett találkozás pillanataiban, az utódokban ismétlődő drámák sorává lett, ahol is minduntalan személyes megcsalatással és bukással válik; azaz a bűn folyvást megismétli önmagát. Végtére is a felfokozódó kívánság és a bűn ismerete folytán dőbbsen rá az ember kilátástalan helyzetére, hogy nemcsak tetten érte őt, de meg is ölte a parancsolat; és még-

sem a törvény okolható érte, mert az, s vele a parancsolat is sértetlenül igaz, jó és szent maradt. Tévedező gondolat lehet, hogy ez a jónak nevezett törvény ölt meg végül is engem? Nem! Mert a „jó” törvény és parancsolat bűnt fokozó hatása hosszabb távon isteni célt, üdvözítő szándékot szolgál; hogy meglássék, előtűnjék, lepleződjék a bűn; minek folytán az ember nem tehet mást, minthogy egyedül a kegyelemben, a bűnbocsánatban reménykedhet, amely a Krisztusban már el is végeztetett érte, értünk. A bűn törvény okozta útvesztője életre vezető kiutat találhat a Krisztus Jézusban.

Róm 7,14–20 – Leleplezett önismeret

Továbbiakban, a 7. rész egyike az ÚSZ legnehezebben érthető és magyarázható részleteinek. Tanácsos mindkét következő egységet folyamatosan átolvasnunk, mivel a magyarázatban is lehetnek majd átívelő gondolatok; hogy jobban értsük. Mégsem biztos, hogy minden összefüggés vitathatatlanul feltárható.

Legelőbb is az állapítható meg, hogy ekkora önismeretre, s megfogalmazására, a Lélek ihletése nyomán, csak az képes, aki már Jézus Krisztus ismeretében szemléli, vizsgálja önmagát. Hálát is ad Istennek a szabadításért (25). A talányra eltérő választ adnak a magyarázók, hogy vajon a régi életéről vall itt az apostol, vagy pedig azt jelenti ki, hogy a megtérés után is megmarad a kínzó ellentmondás a belső ember lelkisége és a bűnnek kiszolgáltatott testi állapota között? Ha lezárt múltról beszél, akkor miért fogalmaz jelenidőben? Ha pedig ma is tart a feloldhatatlan feszültség, nem tulajdonít-e túl sokat a természeti embernek, s nem teszi-e ezzel viszonylagossá azt a megtérést, melyet egyebütt oly gyökeres szakításnak állított mindazzal, ami régi életében jellemezte őt? Amikor a benne lakozó bűn önállósodási folyamatát tárja fel, azt, hogy nem a jót teszi, amit akar(na), hanem a rosszat, amit gyűlöl, mivel szinte védtelenül van kiszolgáltatva neki, az az érzésünk támad, hogy nem az 1-2. részek bűnkatalógusa vonul el lelki szemei előtt; inkább múltbeli állapota, midőn hithű farizeusként vetemedett tettelegességekre. Rá visszagondolva, ma is megdöbben mi mindenre volt képes; elvakultságában miféle erőszakosságokra ragadtatta magát! – Nem mentegtőzik, minha a bűn lenne a bűnbak; a törvényt sem vádolja. Sőt azt mondja, hogy cselekedve a rosszat, közben, közvetve elismerte, hogy a törvény jó; mivel a törvény lelki, az ő indulatai pedig testiek; s ismerve a törvényt, belső embere szerint tudta, mi volna a helyénvaló. Akarta is, talán el is határozta, hogy a továbbiakban mérsékeltebb lesz. Krízis-helyzetekben mégis megkeményítette magát és a könnyörtelenséget választotta. Feltámadó lelkiismerete elhatárolta őt önmagától, a bűnt állította pellengérre, mely benne, azaz a testében lakozik. A tudathasadásos kettősség azonban nem egészséges és nem tartható fenn sokáig! – Hogy pedig jobban értsük az alaphelyzetet; a Lk 15,11kk-ből véve fel ismételtelen szemléltető példát, nem az elveszett fiú tékozlásai és útvesztői itt a jellemzőek, sokkal inkább az elsőszülött fiú irgalmatlansága, keménysége és lázadozása. A törvényismerő és tisztelő, de kritikus pontokon mégis annak belső szándéka ellen kitörő, hithű zsidó lelki rajzát vázolja fel, személyes vallomásban.

Miért fogalmaz mégis jelenidőben? Visszaidézve a múltat, szinte újból átéli. Missziói szándékkal is teszi, hogy főként zsidók számára könnyítse meg a Krisztus ismeretére kíváncsi eljutást; hiszen őbennük is isteni buzgóság van, de nem megismerés szerint (10,2k). Az egész rész tehát bevezetésül szolgál a 9-11 fejezetekhez, ahol Izráel üdvösségéről beszél majd. – Magyarázataim újra írása közben jutott eszembe, amikor Pál utoljára beszéli el megtérése történetét, s e végső változat tartalmazza a figyelemreméltó jézusi többletet: „Nehéz neked az ösztöke ellen rugódoznod” (ApCsel 26,14). Jézus e találó diagnózisa egyenesen vezet Pál e későbbi önvizsgálatához! Döntése előtt Isten késztetései ellen rugódozott, de végül megadta, átadta magát Istennek. Döntése után pedig teste követelőzései zaklatták, de nem adta fel; Istenhez kiáltott és hálát is adott (24k). Tehát nem tanácskozott testtel és vérrel (Gal 1,16)!

Elengedhetetlen annak őszinte ismerete, hogy mi lakozik bennünk, azaz a testünkben, meg a lelkünkben is! Ezért jogos Jézus dorgálása hogy nem tudjuk, milyen lélek lakik bennünk (Lk 9,55k)! – E mostani részlet: kiáltás Szentlélekért!

Róm 7,21–25 – A bűn törvényszerűsége

Öszintesége megvédi Pált attól, hogy csupán tanító szándékkal járja végig újból a töredelmes utat, miként döbbsen rá nyomorult voltára. Önismeretre serkentő erő van a jelenidejű fogalmazásban, azt kifejezven, hogy ha nem a Lélek vezetésére figyel, már előáll benne a lehetetlen kettősség, mintha két én élne benne egyszerre, s tudott dolog, hogy a skizofrénia, a tudathasadás gyógyíthatatlan betegség. Lelke mélyéig megrázta és fölhevítette a fölismerés, midőn tetten érete magában a törvényszerűséget, hogy miközben akarja a jót, hiszen tanulta Isten törvényéből, mégis minduntalan a rosszra hajlott, s ha rajta állt, megint csak azt tette. Valahogy az esett a kezére, a rossz szinte kínálta, kellette magát! Nézd! Hogy illik a természetedhez! Itt van a kezed ügyében! Fölfedezte tehát magában a rosszra vivő ösztönt. Ezt jelenti a 21.v: „törvény” szava. Pedig hát mily lekesedéssel és buzgósággal tanulta volt a törvényt; úgy örült neki, akár a zsoltáros (vö: 119,47), mégis mikor tettekkel kellett volna váltania, testének tagjai elkezdtek harcolni az ésszerűség szerint is meggyőző jó ellen. Harcoltak és fölülkerekedtek, s aki előbb még elvi síkon gyönyörködött a jó lehetőségeiben, a rossz fogságába esett, mert a bűn cinkosra lelt a tagjaiban, úgyhogy csak vergődik, mint a csapdába esett féreg. Ebből a kutyaszorítóból kiált fel kétségbeesetten: „Én nyomorult ember!” Ki volna az, aki e halálra való testből megszabadíthatná? – Isten mentő keze a mélyponton nyúl utána, s kiszabadítja a madarász töréből, s érdemtelenül bár, de a halálból életre segíti. Mégis, ha valami döntő és tartós változás be nem következik, állandósul benne, ami lehetetlen és tarthatatlan, meg szégyen is, hogy miközben értelmével Isten törvényének szolgál, testével továbbra is szolgál a bűn törvényszerűségeinek. A Szentlélek az, akit át kell vennie, hogy testi ösztönei helyére a Lélek vezetése lépessen (vö: 8.f). Hasonlással élve: a Szentlélek nem csupán ünnepi díszkivilágítás, de a hétköznapi Lelke is, napi szükséglete a Krisztus által megszabadított embernek.

Az önismeret gyötrelmes útját járva végig az apostollal, kiderül, hogy itt a „belső ember” még nem az új ember (az Ef 3,16-ban viszont az), hanem a törvény követelményeit tanulás útján elsajátító, vallásosan buzgó hívő, akinek elméje a törvényen pallérozódott. Szinte rákényszerülünk, hogy különböztessünk a vallásos és a Szentlélek által vezetett hívő között, amikor ismételtelen fellángolnak vallások nevében a gyűlölet és az üldöklő, romboló erőszak tünetei a világban. –

A jelenidejű fogalmazás nem azt jelenti-e, hogy a már Krisztust ismerőnek is van küzdelme teste tagjainak törvénye, azaz ösztöne ellen azért, hogy életében mégis Isten akarata juthasson érvényre? Bizony azt jelenti! Azzal a különbséggel, hogy Szentlélek nélkül a jószándékú is minduntalan a bűn fogságába eshet. De Krisztusban, bár valóságos lehet a kísértés, mégis lehető a Lélek által véget vetnünk szüntelen vereségeinknek, és győzelemre lehet jutnunk tetteinkben, cselekedve a szeretet parancsolatát. Kinek adsz előnyt: a Szentléleknek, vagy a bűn ösztökéléseinek a tagjaidban?

Meddig terjed a vallásos nevelés illetékessége és ereje? Mindeképpen jó, ha eljuttat a Krisztushoz kiáltó, őszinte vallomásig és segítségkérésig. – A 25 v. mintha nyitva hagyna kiskapukat; de a fejezet és versbeosztás a Bibliában, ihletettségiében is másodlagos, mert gyakorlati szempont, igék gyorsabb megtalálása céljából, később rendeződött így. De nincs nála jobb! – Joggal kiáltunk most mi is a folytatás, a 8. f. –el kezdődő új egysége után, a rómaiakhoz, s mindönműkhöz intézett levélnek!

Róm 8,1–4 – Nincs többé kárhoztató ítélet

Személyes üzenet, hogy az élet Lelkének törvénye megszabadított „téged” a bűn és halál törvényétől, ti. attól – az egyébként törvényszerűen bekövetkező kényszerűségétől –, hogy az ember kénytelen vétkezni, s a bűn zsoldjaként szükségszerűen a halál következik be, úgyis, mint a kárhozat. Az élet Lelkének törvénye (ízlelgetem e csodás összegezést!) – másként fogalmazva az, hogy Isten a bűn miatt, tulajdon Fiát küldte el, mert „úgy szerette ... a világot, hogy egyszülött Fiát adta...” (Jn 3,16). Tehát a szeretet törvénye indította Istent és dolgozta ki Jézus Krisztusban, a Lélek nem mérték szerinti adományaként (Jn 3,34), a kereszthalálig vivő engedelemsséget, és a feltámadás győzelmét is! Egészen sajátos e helyütt a Szentléleknek tulajdonított szabadítás, nem azt jelentvén, hogy a megtérés után, ráadásként, még szüksége volna újabb döntésre, amikor a hívő a Szentleket kapja. A 2.v. Szentháromság szerinti fogalmazás! Az (Atya) Isten ott van a következő v-ben. Továbbá: Jézus Krisztus és a Szentlélek sem jár különutakon. A feltámadott és Úrrá tett Krisztus, ülve az Atya jobbán, s akinek adatott minden hatalom mennyen és földön, Pál fogalmazásában ekként tömörül: „Az Úr pedig a Lélek.” (2Kor 3,17). A szeretet szükségszerű következménye, hogy a Fiú elküldetett közénk, bűnös testhez hasonló formában, hozzánk hasonlóan megkísértette, de bűn nélkül valóan (Zsid 4,15). – Éppen ezért vált lehetővé, hogy necsak szabadítson, de kárhoztassa is a bűnt emberi testében; bár még nem végleges megsemmisítéssel, de megfosztva ígézetétől. Így vette ki az embert a bűn hatalma és a vétkezés kényszere alól, s helyette, helyébe adta a lehetőséget, hogy a hívő Jézus Krisztusban éljen és Lélek szerint járhasson. Kárhoztatta a bűnt, s ezért nincs immár nekünk kárhoztatásunk, s már a bűn sem talál biztos fogódzót testünkben és tagjainkban, mert kordában tartva, folytonos fenyítés alatt van. Mi pedig Ővele, a Lélek által tarthatjuk rövid pórázon a bűnt, hogy ne árhasson, és ne avatkozzék a dolgainkba.

A bűn zavarkeltése okozta azt is, hogy erőtlenné, mintegy hatástalanná lett a törvény. Ezért nem olyan kézenfekvő kijelentenünk, hogy a törvény elláthatja a tükör szerepét és szolgálatát, amikor belenézünk, s máris rádöbbenjünk arcunk pörsenéseire, végső soron menthetetlen állapotunkra, ami aztán Krisztushoz kényszerít. A test és a bűn cinkossága okán a törvény képtelen volt még csak kezdeményezni is az ember szabadítását. A 7,12 szerint a bűn fokozott mértékben lett bűnné a parancsolat által. A törvény őrei – Sa-

ulként maga Pál is –, a törvény védelme és kultusza ürügyén lettek Krisztusnak és követőinek üldözőivé. A félreértett, betűvé zsugorított törvény elvakulttá tette a felelősöket. Emiatt feszítették meg a dicsőség Urát, mert Isten (gondolatainak) mélységét csak a Lélek vizsgálhatja, és ő foghatja fel igazi jelentését (1Kor 2,8.11). Bennünk is a Lélek által teljesülhet a törvény igazsága, akik immár nem test szerint járunk, hanem Lélek szerint. Krisztusban elvégezett és átélt szabadításunk egyúttal a törvény belső jelentésének és érvényének helyreállítása is, mely a szeretet parancsaként válik, válják tettekké.

Róm 8,5–8 – Lélek szerinti élet

Kéféle életforma lehetséges. A test szerinti élet nem azonos testben élt földi sorsunkkal, mely kegyelemből válhat a Lélek szerinti élet hordozójává. Mindenkinek van rá lehetősége, a hívő pedig kérje tudatosan Istentől, hogy Szentlelke vezérelje mindennapjaiban. – A test szerint élőknek minden szándéka és akarása, gondolata és tette a test által határolt körön belül mozog; halvány elképzelése sincs róla, hogy lehetséges az életvitelnek másféle módozata is. A kérdés összetettebb olyankor, ha valakinek tanítják, s talán kedvvel is tanulja Isten dolgai. Amíg azonban be nem költözik szívébe a Szentlélek, a szándék és a megvalósítás a testi törekvések járszalagán mozog, s képtelen átváltani Lélek szerinti tettekre. Nyugalmi helyzetben, kiegyensúlyozottan ez még nem oly feltűnő, válságban azonban azonnal megmutatkozik. A testnek minden törekvése végső soron a halál jegyeit hordozza magán; végkimenetelében a kárhozatos halál felé sodródik, és oda hurcol másokat is. Más megközelítésben: az ilyen ember állandóan szembeszegül Istennel, iránta folyamatos ellenségeskedés kavarg a lelkében. Alá kellene vetnie magát Isten törvényének; s ezúttal is az Isten és a felebarát iránti szeretetről lenne szó, melyre az a kijelentés érvényes, hogy az Ő parancsolatai nem nehezek (1Jn 5,2)! – A test szerinti indulat azonban nyűgnek érzi, menekül tőle, s rendkívül leleményes, ha a maga mentségére kifogásokat kell előkotornia. Nem csökkenti felelősségét, hogy a bűn miatt – mely készséges szövetségesre lel teste tagjaiban – képtelen lenne is rá, hogy magát Isten törvényének alávesse. Az alávetetésnek még a gondolatától is irtózik, s riadtan képzei azt szolgálásnak. Pedig nem az, sőt inkább a gyönyörűséges iga felvétele, mely azért ígéretes, mert Jézus akkor is magáénak vall és vállal, ha már magunkra vettük. Nem veti ki a nyakából, sőt azt együtt hordozza velünk (Mt 11,28kk).

Vegyük számba a Lélek szerinti élet jellemzőit is, hogy kíváncsiabbá váljék számunkra. A Lélek dolgai, ha azokra törekszünk, az igazán megáldottak. Ilyenkor a Szentlélek igyekezetében és tetteiben vállalunk akarva-akaratlanul is részt, s Ő maga sem vesz magára kevesebbet, ha részt kérünk törekvéseiből. Földi viszonylatokban is a Lélek életet munkál. Az indulatok, szándékok, szavak és tettek során az örök élet jellemzői mutatkoznak meg általa. A tőle vezérelt élet már itt békesség Istennel, s műve a békesség emberek között is. Átadva magunkat a Lélek törekvéseinek, leszünk kedvesek Isten előtt. Ez az átadás nem mesterkélt, ünnepi kedveskedés csupán. Is-

ten tetszésére van, ha akarata szerint a Lélek törekvésének engedünk. Ezt mellőzve képtelen vállalkozás, hogy Istennek tetszőek legyünk. A testies indulat szomorúságot kelt és gondot okoz Istennek, hogy mimódon lehetne bennünket mégis rávennie a Lélek szerinti élet ígéretes útjára. Kérjük és fogadjuk is el, hogy töltsön be a Szentlélek ajándéka, s így fog érvényesülni életünkben az Ő szándéka és indításai. Aki ezt vállalja, áldást kap, áldáshozó lesz és soha nem fog kiüresedni.

Róm 8,9–11 – Aki életet ad

Bár az apostol személyesen még nem ismeri a római gyülekezetet, hitük bizonyosságai alapján bizvást írhatja: ti azonban nem test szerint, hanem Lélek szerint éltek. Megszólal a felelős pásztor, midőn hozzáfűzi: „ha Isten Lelke lakik bennetek”! Önvizsgálatra késztető megjegyzés, s nem nélkülöz csipetnyi iróniát sem! A korinthusiaknak keményebben kell fogalmaznia: „Önmagatokat tegyétek próbára.., vizsgáljátok meg!” (2Kor 13,5). Annak hallatán pedig, hogy abban nincs a Krisztus Lelke, aki nem az Övé, senkinek sem juthat eszébe, hogy kérjen még több felvilágosítást, mert – úgymond – nem értette pontosan, miről is van szó, hiszen egyértelműen ösztönöz, hogy minden hívő tisztázza valódi helyzetét Isten előtt, hol is tart!

E helyütt rámutatnak arra, hogy a Szentlélek a Krisztus Lelke is, tehát nemcsak az Atyától adatott a Lélek, de a Fiútól is (Filioque tan). Mégse időzzünk soká e tannál, mivel nem tárgyyszerű, ha előzetes hitelvekhez utólagosan keresünk bizonyítékokat a Bibliában. Maga a dogmatika is igen törekenynek bizonyulhat, ha bárki is az igét csak eszköznek tekinti tételei alátámasztására. Igazából nem is az a helyénvaló kérdés, hogy mit mond az ige erről, vagy arról, hanem, hogy mit mond nekem, s nekünk Isten, amikor igéjében kijelenti magát. Egyedül ez adja meg az igének az őt megillető tiszteletet. Az ige előtt tehát mindenkinek le kell szállnia a magas lóról, de még vesszőparipáiról is.

A test akkor halott, ha Krisztus bennünk van, bennünk él. Más szavakkal ugyanazt jelenti, hogy a testben eljött Krisztus kárhoztatta a bűnt a testben (3). A 6,3 és 7,4 szerint Krisztusban, az Ő halálában Vele együtt mi is meghaltunk a törvény meg a bűn számára, mivel kivétettünk hatalmuk alól. A test haláláról szólván az összegezés tömör. Több összetevőből fonva, jelentése kétségtelenül magában foglalja testünk halandóságát is, mert ugyanazt a szót alkalmazza a testre, mint amit a 11.v-ben használ, amikor a test feltámaszásáról beszél.

Halandó testünkben, kitágítva a jelentést: létünkben; filozófiai terminussal: egzisztenciánkban viszont már most megjelent az élet, melyet Krisztusban kapott megigazulásunk alapján a Lélek munkál ki bennünk. Ne sajnáljuk tehát a test szerinti élet korai megítélését, de áradjon szét bennünk a Lélek által már nekünk adott élet fölötti öröm. Új teremtés ez, a mennyei élet kezdete, s a folytatásból részesedni fog majd a halandó test is. Mert ha Isten Lelke lakozik bennünk, az, aki feltámasztotta Jézust a halottak közül, annak

rendje szerint életre fogja kelteni majd halandó testünket is – lelki testként –, a bennünk lakozó Lelke által. Ebben majd Istennek már itt elkezdett műve teljeseodik ki. S bár a Szentírás nem tanítja a lélek halhatatlanságát, de tud az ember lelkéről is, mely a Szentlélekkel betöltve és áthatva él és vár a teljességre, mert Isten nem elégszik meg a lelkünkkel, hanem teljes valónkat formálja át majd a feltámasztás erejével.

Róm 8,12–17 – A fiúság Lelkével

A 13,8 kimondja majd, hogy mivel vagyunk adósok: „Senkinek ne tartozzatok semmivel, csak azzal, hogy egymást szeressétek, mert aki a másikat szereti, betöltötte a törvényt”. Most azonban a figyelem még arra tekint, hogy a test miként zabolázandó meg, s hogy milyen lelket kaptunk. Krisztusban megszűnt a test szerinti élet kényszere, amely mindenestől szolgaság volt, amit a 8,2 a bűn és halál törvényének, azaz törvényszerűségnek nevezett. A testnek kiszolgáltatott sorsú ember, félve a törvénytől, folytonos lelki ismereti nyugtalanságban és rettegésben él. Előlegezett halálnak is mondható; az azonban már a múlté, s legyen is azzá! – Részünkről annyi tehető meg, hogy mi magunk is megöljük a test cselekedeteit a Szentlélek által. A Kol 3,5 szerint, ez tagjainkban végzendő el, mert azokban kezd a bűn szinte önálló életet élni, s úgy ránt a pusztulásba. Mondás szerint az ördög a részletekben van. Nekünk is részletekbe menően kell átadnunk magunkat Istennek. A lélek-tan az elfojtásról, az ige pedig halálbaadásról beszél, mely magában hordozza az élet ígérését; s az legott kezdetét is veszi bennünk, mert Isten nem hagyja cserben azt, aki átadja magát neki. A test indulatai helyett Szentlelkét önti ki szívünkbe, s attól fogva Lelke vezérel és visszajelzés-szerűen megerősít a bizonyosságban, hogy kétség nélkül Isten fiai (leányai) vagyunk. A kegyelemből kapott Lélek a fiúság Lelke. Ő nem hordoz magával újabb félelmet; szóba sem jöhet, hogy „ismét” szolgaságra jussunk, mintha cseberből vederbe estünk volna. Helyzetünk is alapvetően változott meg; s a fiak közösségében az istenfélelem, az Atya iránti tisztelet a maga természetességével hozza magával a felszabadultak bizalmas kiáltását: „Abbá, Atya!” (Gal 4,6). Benne a szív tiszta öröme nyilatkozik meg, boldog felfedezéssel, hogy Őhöz tartozunk; ízlelgetése az édességnek, hogy mit jelent Isten gyermekeinek neveztetni. „Számban nevednek jó íze van!” vallja a költő Ady. Szó sincs itt önáltatásról, vagy mondavaccinált örömről, de bizalmaskodásról sem. A gyermeki tiszteletben személy szerint mindenkinek adatik a bizalmas, közvetlen kapcsolata az Atyával. Őt nem lehet és szükségtelen is, kisajátítani magunknak; nevetséges kísérlet kiszorítósdi játszanunk Őelőtte. E fiúságban még ikrek sincsenek, házastársak viszont vannak (1Pt 3,7!). Krisztusban minket befogadó Atyánk van: a fiúság Lelkét kaptatók, aki által kiáltjuk... Mert a fiúság közös jó, együtt is kiáltjuk, istentiszteleti jelleggel is megvalljuk nyíltan az Atya nevét, lelkünket is kitárjuk e közös vallomásban. És mégis legyünk körültekintően

„a mi lelkünk” emlegetésekor, mert az elsőrenden mégsem az ember saját lelke, hanem a közösen kapott, mintegy hatalmába foglaló, de magunkénak is vallott Szentlélek. Ő biztosít itt belül arról, hogy istengyermeki helyzetünk, kegyelmi állapotunk valós; nem délibáb, nem a boldogság kék madara, amit az ember épphogy megpillant, de máris tovaszáll az, ami felé nyúlunk, mert befognánk magunknak, de az máris elröppen. – A fiúságnak van jövőbe tekintő része is. Az, aki Őbenne él, örökösnek és Krisztus örököstársának is tekintheti magát. Igaz, hogy olykor szenvednünk is kell Vele együtt, de részünk is lesz ama dicsőségben, melyben Ő már részesült.

Róm 8,18–21 – A reménység távlatai

Az ígéretek beteljesedéséhez mérten telik meg értelemmel minden szenvedés, és veszít is reánk nehezedő súlyából (vö: 2Kor 4,17). Az apostol is töprengett rajta, s végül engedte, hogy Isten meggyőzze (2Kor 12,9). Másokkal együtt vállalt szenvedése reménységgel telt meg, hogy majd a dicsőség is láthatóvá lesz rajtunk; s ha az megjelenik, az egész teremtettség számára válik biztató jellé.

Az egész teremtett világ (vö: 22.v), amit tehát Isten alkotott, zsigereiben érzi a hiábavalóságot. Az öntudattal megáldott és megvert ember olykor föl is teszi a kérdést: ki ezért a felelős? Aztán vádként ki is mondja: Isten az oka mindennek! Ő pedig e helyütt nem siet ellenvetése kimondásával: Ne csinálj, ember, belőlem bűnbakot! Te magad vagy az oka, hogy a hiábavalóság következményeivel kell számolnia minden teremtett létezőnek. – Igéjével mégis gondolatokat indít el, melyet az embernek kell önvizsgálattal és igaz istenismerettől vezérelten, tovább folytatnia tulajdon felelőssége fölismerésére és elvállalására: én, az ember vagyok az, aki miatt a romlandóság szolgátságának keserősége következett el a világra. Megszégyenítően tanulságos, ahogy Isten elvállalja a maga részét a világ dolgainak alakulásában! A szenvedő nyelvtani fogalmazás kijelenti, hogy Isten cselekedett, amikor a teremtett világ hiábavalóság alá vettetett. Szól arról is, hogy ez nem a teremtettség önszántából történt. S már is önigazolásként vehetné át a szót a nyugtalan lelkiismeret: Lám! Mégiscsak Isten akarta, hogy ez bekövetkezzék! Az embernek meg kell tanulnia, hogy különböztessen. – Jóllehet a mulandóság ítéletes sorsa közös, a teremtettség élén az ember halad, ama többlet teherrel, hogy felelősen egyedül ő ismerheti fel az összefüggéseket, s a különbségeket, azaz, hogy ellenszegülése és bűne idézte a teremtettségre a keserű sorsot. Mégsem rekedhet meg az önvádolásban, mert át lehet lépnie a reménység derűjébe, hogy majd az új teremtésben minden teremtmény megszabadul végzetes terhétől. Az első híradás a teljességről az Isten fiainak megjelenése lesz. Az fogja a világ sóvárgását kielégíteni, feloldani és meg is szüntetni. Addig is az ígehirdetés szabadító ereje és a hozzá alkalmazott szerénység szolgálja leginkább a reménységet.

Krisztus felől tekintve a teremtettségre: Általa és Reá nézve teremtetett minden. Az ember bűne miatt, ami e helyütt nem hangsúlyozódik, az idők rendjének kiérlelődése (Ef 1,10) a késedelmesség érzetét kelti. Egyrészt a testet öltött Fiú csak az idő teljességében (Gal 4,4) jött el e világba, a várakozás olykor a prófétáknak, meg

Isten népének is gondokkal terhelt volt; hát még annak, aki azt sem tudta kit keressen, mi után sóvárogjon. – Most a hit ideje tart, ama reménységgel, hogy majd mindenek megszabadulnak a hiábavalóságtól, a romlandóság szolgaságából, és akkor megérkeznek Isten gyermekeinek dicsőséges szabadságára. Erre is igaz, hogy Isten nagyobb a szívünkénél (1Jn 3,20), s tudja, amit mi nem tudunk, de táplálja az egész teremtettségre tekintő reménységünket. A felelősség értük, s a reménység felőlük nem nélkülözhetik egymást.

Róm 8,22–25 – Sóhajtozás és reménység

Nem a teremtet világ – minden élő és élettelen együtt –, szüli meg, fájdalmak között, a maga jövődjét; s mégsem hiányzik közös sóhajtozásából a reménység. Az „együtt” nemcsak a kínok halmozódását jelenti, de erők összeszedését is. Emlékezzünk, hogy Jézus a tanítványi kör szomorúságára alkalmazta a szülő asszony kínját és örömének hasonlatát (Jn 16,21k). A fájdalom tehát a kiteljesedés kezdete! A gondolkodó ember számára sem magától értetődő a közös szenvedés reménységgel biztató távlata; életérzése ezért borús, sőt tragikus. A megváltás rendjének ismeretét azok kapták, akik ismerik a bűnön és halálon győzelmet aratott Krisztust. A hívők között viszont mindez köztudott – az apostol ezt feltételezi, evégből érzik ők finom műszerként, és jelzik a teremtet világ sorsának rengéseit; így fogalmaz: „Hiszen tudjuk...”. Valóban ennyire ismerjük és át is éljük mi is a világ jelenkori kínjait és válságait? Együtt szenvedünk vele, vagy könnyen sorsára hagynánk? Nem szűkült-e be a reménységünk, megalkudva az erőszak tényeivel; belefáradva a kiszolgáltatott kicsinyek néma fájdalmába, szemet hunyva a természet rongálása fölött? Pedig közösségünk velük letagadhatatlan, mert nemcsak ők, de mi magunk is sóhajtozunk, hiszen testbe zárt sorsunk közös e világéval. Mulandóságunk korlátai miatti sóhajaink mégis reménységgel párosulnak. Nem valami megfoghatatlanra várunk, hanem az ígéretek alapján a fiúság teljességére; arra az időre, amikor feltámadott testet öltve meg végbe testünk megváltása. Már ismert gondolatfűzése szerint, az apostol, fegyelmező és ellenőrző tekintettel felügyeli a test tagjaiban kiütkező indulatokat. Szóba se jöhet, hogy mentséget és magyarázatot találna olyasmire, ami könnyelművé tehet. Minden eset más, de jól nézze meg mindenki, mire használja azt az életbölcsséget, hogy az embernek meg kell tanulnia együtt élni betegségével. Bűnnel és betegséggel soha nem lehet kibékülni; megbékélnie pedig legelőbb is Istennel kell.

Betegségek, gyengeségek soha nem nőhetnek a fejünkre, s bár sóhajtozunk miattuk, mégis van reménységünk a dolgok végső, jó kimeneteléről. Mi ad határozott körvonalakat és tartalmat e reménységnek? Az elkövetkezendő teljesség zsengejeként, a Szentlélek ajándékát kaptuk. A zsenge, – akár a foglaló (2Kor 1,22; Ef 1,14) –, előlegezett rész az egészből. A Szentlélek fogja majd a feltámadáskor birtokba venni és lelki testbe öltöztetni a hiábavalóság alá vetett első teremtettséget. Ami belőlük, belőlünk még test, az közös sorsú a teremtettséggel. A bennünk munkálkodó Lélek, most még

hit alapján részesít a teljességből; mert aminek részesei vagyunk, s amivé leszünk, még nem látható (1Jn 3,2). Ezért nem létezik hit reménység nélkül, ami nem hanyagolható el következmények nélkül. – Az is megszegényíti magát, aki máris látni akar, amikor még nem érkezett el a látás ideje. A reménység táplálja az állhatatos várakozást. Isten népe, a Lélek által, az egész szenvedő teremtettségnek e célra tekintő, tudatosan váró része; próféta-csapat, akiket a Lélek vezérel. Nem a múlt itthagyt kövülete ő, hanem a jövőre előre-küldött része. Ezért is önmagával csupán annyit foglalkozik, amennyi felszereltebbé teszi őt, azaz minket –, a felelős életre.

Róm 8,26–27 – Reménység és a Lélek

Az „ugyanígy”, vagy „hasonlóképpen” azt jelenti, hogy a Szentlélek is reménységgel könyörög bennünk, s egyaránt gondja van mind a tulajdon megszentelésünkre, mind pedig ama feladatra, hogy miként lehetnénk reménykedő és reményt keltő felelősei a teremtettség, s az embervilág teljes váltságának. Erőtlenségünk ténye, s hogy a test mind ez ideig még megváltatlan, megakadályoz abban, hogy teljesen tisztába legyünk vele, miként kell(ene) jól, céltudatosan könyörögnünk; ez okból lép közbe ismét a Szentlélek kimondhatatlan foháskodásaival. Meglehet, hogy a Lélek rajtunk kívül is könyörög értünk, az ige azonban azt jelenti ki nyomatékkal, hogy egyetlen közbenjárónk van „az ember Kriszts Jézus” (1Tim 2,5). A Léleknek arról a közbenjárásáról van, s lehet tudomásunk, amit nem rajtunk kívül, tőlünk függetlenül, hanem bennünk végez. Bennünk pedig soha nem könyörög a tudatunkat kiiktatva; tehát a kimondhatatlan foháskodások nem a révület hangfoszlányai, mellyel végső soron arra tenne kísérletet a száj, hogy kimondja a kimondhatatlant. Imádságaink legyenek mindig érthetőek. Azt erősíti fel, teljesíti ki a Szentlélek, emberi száj által utánozhatatlan foháskodásaival; azon a nyelven, annak ismeretében, ami majd a teljeség idején lesz közös javunk és kifejező eszközünk. A Lélek gondolata mégsem különíthető el szívünkben az imádságunktól. Ezért a szíveket vizsgáló Isten, – a Lélek által áthatott és kiegészített imádságokat mind nekünk tulajdonítva –, méri fel a Lélek törekvését, gondolatát és akaratát, mialatt Ő közbenjár bennünk a megszenteltekért. – Tehát, amíg a megdicsőült Fiú, az Atya előtt jár közbe értünk; a Szentlélek bennünk, a megszenteltekben végzi ugyanezt, könyörgése által. – A Szentlelket itt nem önmagában, hanem működése közben ismerhetjük meg, hogy a teljesség ismeretében és igényével, miként munkálkodik folyamatosan. Tőle van megszentelt voltunk is, amit a szolgálatra kaptunk!

A könnyebb érthetőség végett, szemléltetésül emlékezzünk az apostol küzdelmére imádságban ama tövis miatt, amit, testében viselve, a sátán angyalának nevez (2Kor 12,7kk). Azért kapta, hogy el ne bizakodjék; se magával, se a vele közölt kijelentés nagysága miatt ne dicsekedjék. Szeretett volna szabadulni gyötréseitől –, talán egy betegség volt, nem tudjuk bizonyosan. Elgondolása szerint mindent megtett érte, hogy eleget tegyen az imádkozás vélt isteni feltételeinek; ezt jelenti a háromszori könyörgés. Isten nem hagyta őt bizonytalanságban, világosan tudatta vele, hogy elég, s legyen is elég

a kegyelem. Ezt úgy vette tudomásul, hogy már láthatta előnyeit is, mert a kész szívvel elfogadott erőtelensége hathatósabban szolgáltá eddig is Isten céljait, hogy mindazt elvégezze általa, ami éppen őreá volt bízva. Meggyőzve, azóta is örömmel dicsekszik erőtelenségeivel, folyamatosan tapasztalván, hogy éppen akkor volt erős Isten szerint, amikor testi kínban küzdött erőtlenségeivel. Ezek szerint is mondhatjuk, hogy a Lélek könyörgése bár kimondhatatlan, de nem felfoghatatlan; legalább is ama része, amiben úgy áll mellénk, hogy a meghalgatás jótékonyan hasson vissza a teljes váltságra tekintő megszenteltségünkre.

Róm 8,28–30 – Miből születhet Isten iránti szeretet?

Csak azt tudjuk szeretni, akit ismerünk. Az ismeretlentől félünk. Megkíséreljük magyarázgatni szorongásainkat, de megfoghatatlannak. Ilyen lelkiállapotban fut a modern ember a pszichiáteréhez, aki minden lehető szakmai fogással igyekszik módszeresen levezetni betege feszültségeit. Ha Istenhez vezetné őt, már lelkigondozó lenne, neki kellene előbb megismernie Istent, hogy ne vak vezessen világtalant (Mt 15,14; Lk 6,39). A didergő lélek számára Istennél félszekmeleg van. Istent akkor ismerem, ha megismertem szeretetét, amit értem is tett Krisztusban, amikor még meg sem voltam. Ha föltámad bennem a vizontszeretet, teljesen új érzéseket hoz létre bennem, s legyen bár egyszál magam, fölfedezve Benne életem ősi gyökereit, máris úgy futok Hozzá, mint aki messi utakról érkezik haza, kifulladásra ugyan, de boldogan; nem önáltatásból, hanem mint aki szilárd talajt fogott. Nyugtalan a szívünk, amíg Hozzá meg nem érkezik – szólunk mi is Augusztinus szavaival. Az Istent szeretők – a görög szöveg így nevezi őket –, nem szégyellik életük új kötődését és minőségét. És ezt közösen vállalják, ezért hitbeli kapcsolataik szerint sem maradnak magányosak. Érje aztán bármi is őket, bizalmuk rendíthetetlen, történjék bármi is velük, minden javukra lesz; tehát üdvösségüket szolgálja; s e jónak van már e mai napra is kisugárzó része. Még ha betegágyhoz van is kötve, vagy legyen tömlöcbe vetve, mint a zárkában éneklő Pál és Szilász (ApCsel 16,25), derűje lebírhatalatlan.

A továbbiakban előtűnnek azok a mérföldkövek, melyeket követve visszafelé nyomozódhatunk Isten döntései során. Ha él bennünk a szeretet Isten iránt, az válasz az Istennek személyesen átélt, következetes szeretetére. Ezek közben vált, válhat hallhatóvá számunkra elhívása, melyet – örök elhatározása szerint – közvetít, közvetített az ige és a Lélek által nekünk. A 28.v vége összegező megállapítás, melyet aztán a kezdetek felől tekint át az apostol két hullámban is. – Döntéseinek kezdete mindent, még az időt is megelőző örök kiválasztása volt. Ezt nevezik extra calvinisticum-nak; kálvini sajátosságnak, – nem dicsekedve, de többletnek is, amit azonban nem Kálvin János talált ki, hanem egyszerűen és gyermekien ragadta meg az igének, Istennek rólunk, felőlünk vállalt döntése ígéretét, hogy mi, hogy én üdvösségre választattam ki örök időknél előtte a Krisztusban. Ez úgy esett, hogy reformátorunk engedte, hogy ez az ige megszólítsa, nem siklott el vakon és süketen fölötte. Eleve elrendelése ama célra tekintett, hogy kegyelemből választottai legye-

nek végül Egyszülött Fia ábrázatához hasonlóak. Az egyszülött Fiú feltámadása által lett elsőszülött sok testvér között. Így vált napnál világosabbá, hogy feltámadásunkban sem leszünk Vele egyenlők, de hasonlókká válunk Hozzá. Elsőszülöttsége egyrészt időbeni elsőség; de vele kezdődött el az új teremtés is. Kiemelt helyzete az Atya jobb-ján, jogi és minőségi értelemben is egyetlen. Halvány tüköre ennek, amikor Elizeus kétszeres részt kér, tkp. a kétharmadát kéri az Illés-ben működő Léleknek (2Kir 2,9), mint egy elsőszülött fiú a jussát. – A Jézusé csak annyiban alávetettség az Atya iránt, hogy végül Isten legyen minden mindenekben (1Kor 15,28).

Az atyafiak Krisztusra szépülő arca, végső célként magában hord-ja a korábban jelzett gondolatot, hogy már a teremtés is Krisztus által, Őreá nézve történt. Az új teremtés folyamatot indított el ben-nünk, hogy Krisztus feltámadásának erejét egyre jobban megismer-jük már itt, s a célnál még inkább (Fil 3,10k). – Újból áttekintve a döntések láncolatát: Örök rendelése szerint hívott el Isten, igazított meg, azaz adott lelkünkben új életet, s már eldöntötte – biztatás róla a feltámadott Fiú –, hogy dicsőségében is részesít. A nyelvtani múlt idő prófétai erejű, minket elkötelező bizonyosság, mert amit Isten eldöntött, az úgy is lesz!

Róm 8,31–34 – Az ellenvetések elnémulnak

A kegyelem döntéseinek ismeretében bizonyosságunk van, és csodálkozunk. Ámulatunkban szavaink visszafogottá válnak, alig tudunk bármit is szólni. Ha voltak kifogásaink, ellenvetéseink, kéte-lyünk, azok immár elcsendesedtek. Vannak meggyőző isteni tények, szófecsérlés lenne minden hozzátoldott megjegyzés. Mert, ha Isten ilyen meghatározó módon van velünk, ki lehetne ellenünk? Nem merő szólam, hogy Isten velünk van, de messiási beteljesedés Krisztusban, akinek prófétai ígéretek nyomán (Ézs 7,14) neve és küldetése volt az Immánuél név, azaz (Őbenne van) velünk az Isten; s ha már így történt, ki lehetne sikeresen ellenünk? – Semmi kétség nem férhet hozzá, hogy ha Isten ilyen kegyelmesen szeretett, hogy képes volt nem kímélni emberi sorstól és váltságahaláltól sem a tulajdon Fiát, s Őt mindnyájunkért odaadni; úgy Vele együtt mindent nekünk ajándékoz. Az értünk odaadott Fiú prófétai előtörténete az Ábrahám engedelmessége, amikor kész volt feláldozni az ígéretek örökösét, Izsákot is, akit Isten döntése szerint végül mégsem kellett feláldoznia; sőt igaznak bizonyította a reménység ábrahámi válaszát: „Isten majd gondoskodik áldozati bárányról, fiam!” (1Móz 22.f). Azért esett az a kos a dús bozót fogságába, amit aztán föláldozott Ábrahám a fia helyet. Hogy pedig Isten, az Izsák példája nyomán megkímélhesse teremtményeit, nem kímélte Egyetlenegyt, Jézust. Ő lett áldozattá bűneinkért; Vele együtt, s nem Tőle függetlenül ad nekünk minden szükségeset. Legtöbbször csupán földi szükségletekre gondolnak, másodlagosan és önmérsékletre intően ez is igaz, de a „minden” elsőrenden az üdvösséghez kellő, a Krisztus-arc kiábrázoltságának eléréséhez szükséges javakat jelenti (vö: Ef 1,20kk), s nemcsak az édesét jelenti sorsunknak, de azt is, ami fájdalmas. A jelentés, módosult formában ugyanaz, mint a 28.v-ben. Némileg más szögből, egyik a másikat világítja meg.

Istennek, aki ily módon szeretett és szeret folyamatosan, lenne egyedül joga, hogy ellenünk legyen; hűsége azonban nem változik meg, mert önmagát nem tagadhatja meg (2Tím 2,13). Lehetetlen tehát, hogy aki mentésünkre közbelépett, vádakkal törne ki ellenünk. Ő, aki oly erővel igazított meg, hogy nemcsak igaznak nyilvánított, de új életre is szült, most elrontaná, tönkretenné, amit Fia áldozatára épített föl bennünk? Esetleg a Fiú ítélné kárhozatra, aki a pokol kínját és a kárhoztatás, az időleges kivettetés átkát is is magára vette értünk. De hát szeretetből viselte el azt is! Éppen Ő lenne ellenünk, fordulna szembe velünk és lépne föl vádlóként? Kizárt

dolog! Az Atya jobbján (Zsolt 110) végzett közbenjáró tiszttel kerülne szembe. Mert ez időben, övéire tekintettel, vagyunk Őrá bízva! A páli fogalmazásból kihallik némi irónia is: ne nevetessétek ki magatokat, ilyet még gondolni is képtelenség!

Talán a Bethlen Gábor-i meggyőződés, mellyel élt és halt: „Ha Isten velünk, kicsoda ellenünk. Senki sincsen, bizonyára sincsen!” az nem volt ennyire Krisztus-központú, mégis útmutató történelmi példa a magyar utódoknak, de minden nép fiainak is.

Róm 8,35–39 – Ha tehetnék, de nem tehetik

A Krisztus szeretete: az Isten szeretete Krisztusban irántunk. E vérrel tanúsított és feltámadással bizonyított szeretettől senki nem választhat, nem szakíthat el. A „veszedelem” említése összefügg az apostol saját bőrén megtapasztalt üldöztetéseivel és az átélt veszélyekkel (1Kor 1,8kk tartalmi; a 11,26 pedig fogalmi egyezésekkel). Lelke mélyére enged pillantanunk a Zsolt 44,35-ből vett idézet, s bizonyára nem csak hirtelen jutott az eszébe, hanem az igaztalan támadások közepette talán többször is imádkozott a zsoltár szavaival; hasonlóan ahhoz, ahogy Jézus élte át szenvedései során imádkozva és idézve a 22. zsoltárt (Mt 27,46). Így oldódik fel az apostolban is az ige őszinte szókimondásával a felgyülemlett feszültség. Eddig csak úgy magának mondogatta, de most le is írja, hogy bár az ellenfelek vágójószágnak tekintenek bennünket, s ha tehetnék, rövid úton tenénék el láb alól, mert útjukban vagyunk. A mérsékeltebb és civilizáltabbak esetében ez úgy nyilvánul meg, hogy minden lehető eszközzel és hozzá fűzött magyarázattal, meg öngazolással igyekeznek kiiktatni életükből mindazt, ami Istenre emlékeztetné őket; máskor tudatosan boztáncoktatnak és minden vallásos megnyilvánulást képmutatásnak bélyegeznek. – Miközben a vallásos képmutatás ténylegesen is ítélet alá esik!

Az evangéliumi hittel együtt járó hátratételek és szenvedések érzéketlenné tehetik a hívő embert; mégse hatalmasodhat el rajtuk a keserűség. A 37.v szerint mindezekben, az Isten szeretete által leltébb diadalmaskodunk. Bizonyos, hogy nem kerül el bennünket minden baj, de az is biztos, hogy erőnk felett nem kísértetünk meg; s éppen a próbatétel közepette adatik meg a nem emberi indulat és mérték szerinti diadal. Találó példa lehet erre a három ifjú szabadulása a tüzes kemencéből, valamint Dániel az oroszlánok verméből (Dán 3. és 6.f). Effajta diadal a bizalom, az imádság és a vallástétel győzelme; Mózes szavainak értelmében: „Az Úr harcol értetek, ti pedig maradjatok veszteg!” (2Móz 14,14).

Amikor Isten így szól: „Most már fölkelek .., a nyomorultak elnyomása.., sóhajtása miatt, és szabadulást adok!..” (Zsolt 12,6), közbeavatkozása nemcsak neve dicsőségéért és értünk van, de végső kihatásával azokért is, akik kihívták Őt maguk ellen. Bennünk pedig meggyőződéssé szilárdul a bizalom, hogy még az utolsó ellenség, a halál is (1Kor 12,6) inkább összeköt Vele, minthogy elválasztana Tőle. Az élet bármely adottsága, vagy démonivá silányult angyalok, földi, avagy mennyei hatalmasságok, mindaz, ami van, s ami

még vár reánk, és ami túl az életünkön be fog következni a világra; a csillagvilág végső pontjai; a legmagasabb: a zenit, s a legmélyebb pont: a nadír; ezek egyike sem szakíthat el Isten szeretetétől. Még ha összefognak is, árnyékukat át nem léphetik, mert teremtmények, s nincs hatalmuk a Teremtőn, akinek tetszett kijelenteni és megbizonyítani szeretetét övéi iránt az Úr Jézus Krisztusban. E szeretet legyőzhetetlen, jobban tenné minden ellenfele, ha megadná magát e szeretetnek. Sapiienti sat, a bölcseknek ennyi elég (is)!

Róm 9.1–5 – Szívfájdalom Izráélért

Korán került kenyértörésre sor Pál és az ellene, pontosabban: az általa hirdetett Messiás Jézus evangéliuma ellen fellépő zsidók között. Ámbár az apostol a szakítás után sem volt következetes ez ügyben, mert megint csak a zsinagógába ment be először a következő városban, hogy az evangéliumot hirdesse ott (vö: ApCsel 13,44-14,6). Az elfogultan, felületesen ítélkezők a zsidók esküdt ellenségének, a zsidók pedig hitehagyónak bélyegezték. A látszat ellenére indulataiban teljesen másként érzett, és most erről vall az apostol. – A római gyülekezetben zsidókeresztyének is voltak, s a pogánykeresztyénekkel nem volt felhőtlen a közösségük (vö: 14,1kk). – A levél első felében elvi fejtegetéseket olvashattunk; s immár a pásztori, gyakorlati útmutatások következnek; még mindig van azonban tiszttázandó teológiai kérdés. A zsidóság üdvösségtörténeti helyzetéről részletesen kell szólnia; mégis erőteljesen hat benne a gyakorlati, pásztori szándék.

A szívét tárja ki, s bepillantást enged lelke drámai vívódásába, mert a misszió végzése közben mély fájdalom gyötri test szerinti testvérei, az egész zsidó nép miatt. Tanú rá a Krisztus, másik hiteles tanú pedig a tulajdon lelkiismerete a Szentlélek által, hogy mennyit szenved és szomorkodik népe elutasító magatartásán. Odáig jutott, hogy vállalna minden átkot, még az elszakíttatást is Krisztustól, ha ezzel megnyerhetné, úgymond megválthatná népét, elutasító állapotából. Sosem felejttem néhai Darányi Lajos püspök Gyöngyösön, vagy Mátraházán (?) hallott szolgálatát, amikor így fogalmazott: Pál itt egy kissé krisztuskodik! – Az apostol most is tisztában van vele, hogy nincs szükség külön Izráélre szabott megváltóra; de végletekig menően dolgozik benne a felelős pásztor lelkülete, aki életét adja a juhokért (Jn 10,11). Amit Krisztus már megtett, Izráélért is tette és tökéletesen elegendő saját népe számára is! Pál vallomásában ez az indulat ölt testet. Lényege abban van, hogy nemcsak nem tagadja meg népét, de halálra is készen szereti őket, s ragaszkodik hozzájuk, őseredeti, igazi valójukhoz, Isten őket illető elhívásához. Isten bennük, velük ragadta meg a terítő sarkát, hogy az egész terítéket, e földabroszt maga felé, az ölébe húzza s ez úton az egészet megmentse. A Török Istvántól vett hasonlat kissé ellentmondásos, de szemléltető ereje kifejező!

Szólnia kell az apostolnak ama gazdagságról, ami Krisztusban adatott, s amitől életük új értelmet kaphat(na). A Jn 10,10-ben ez a jelentése annak, miszerint a pásztor megérkezésének célja, hogy

juhai bőségben élhessenek; vélhetően a bőség ott a megváltás kiteljesedését jelenti, szintúgy a Jézus megnyegzőt alkalmazó példázatai is. Ennek ígéretes dolgairól azonban éppen Izráel nincs tudatában. Pedig ez foghatná örökségüket egy kötegbe, különben az szertehullik. Övék a fiúság (2Móz 4,22; Hós 11,1; Jer 31,9), s annak dicsősége („Fiam, te mindig velem vagy, és mindenem a tied” Lk,15,31). Övék a szövetségek fűzére; kezdve a Nóéval kötöttel, át Ábrahámon, a Jeremiás által ígért új szövetségig (31,31kk). Ők kapták a törvényt, az istentisztelet rendjét, prófétai jeladásul is az ígéret földjére nézve, és a messiási ígérek is mind. Ábrahámon túl az ősatyák is az övék. Az ApCsel 2,29 Dávidot is közéjük sorolja, – joggal. Végül pedig közölük való „test szerint” Jézus, aki Úr mindenek felett és Istenként tisztelendő, mert az is; és legyen áldandó örökkön-örökké. Az előzmények mind az izraelitáké (1Móz 32,28). Tulajdon népe mégsem ismerte fel őt (Jn 1,11). – Az apostol utat vág e szövevényben. A keresztyén egyház, tagjaiban is csak ezen az úton járhat; köznapian: ezen közlekedhet a mennyei KRESZ szabályai szerint, amely nem módosul idővel sem.

Róm 9,6–13 – Az ígéretek változhatatlansága

Minden ŐSZ-i ígélet Jézus Krisztusban teljesedett be és az utolsó időkben is Őáltala teljedik majd ki, de nem mossa egybe a próféta és próféciák sajátosságait. Ezt a vélekedést megelőzendő, szükséges az apostoli kiigazítás, hogy mindebből nem következik az, mintha az ŐSZ-i ígéretek kiüresedtek volna. pl. olyképpen, ahogy a gyík maga mögött hagyja levedlett bőrét. E téveszme végig kísérté az egész egyháztörténetet. Ezért minden nemzedéknek szükséges fölfedeznie az Izráelre tekintő ígéretek örökérvényűségét. Csak így tekinthet bárki is más szemmel mind az ŐSZ-re, mind pedig a zsidó népre! Az egészre? A 11,26 egész Izráelről beszél. A nép egésze mégsem jelenti Ábrahám minden leszármazottját. Az ÚSZ viszont megadja nekünk is a krisztushitre jutás közvetlen lehetőségét. Az ApCsel 2,11 ilyen felsorolást közöl: „Zsidók és prozeliták, krétaiak és arabok”. A két utóbbi név utal Izráel szinte minden történelmi ellenlábására (filiszteusok: Ám 9,7; izmaeliták: 1Móz 37,28; edómiak, szír-arámok stb.). Eközben sem szabad az Izráelre tekintő ígéreteket mindenestől átvinni a többi népekből egybegyűlő lelki Izráelre. Nem tartható fenn tehát a hatálytalanításnak ilyen eljárása sem. Isten ígéreteinek sorában tehát továbbra is érvényesek az ígélet gyermekeire tekintő jövődölések oly módon, hogy az Istentől Sárának ígért és adott gyermek lett hordozója és továbbadója a kiválasztásnak, ami viszont nem vonatkozott Izmaélre, pedig ő volt az idősebb; őt Hágár szülte Ábrahámnak. A 9,7b egyik fordító szerint úgy értendő: „Csupán Izsákra alkalmazható a mag nevezet”. – A kiválasztás emberi ésszel fel nem fogható folyamata a következő nemzedékben az Isten akarata szerinti asszonytól, Rebekától született ikrek között is különböztet: „a nagyobb szolgál a kisebbnek” (1Móz 25,23), ahogy a Mal 1,2k ezt ki is fejezi: „Jákóbot szerettem, Ézsaut pedig gyűlöltem”. – Merevnek, visszatetszőnek tűnik a „gyűlöltem” kitétel, pedig semmi köze a szeszélyes hangulatokhoz. Értelme hasonló a bosszúállás értelmezéséhez. Mindkettő Isten igazságával függ össze, és az egyedül Isten dolga. Senki emberfiát nem jogosít fel hasonló indulatokra. Félnivalójuk itt különösen az erőseknek és az elbizakodottaknak van, mert a kiválasztást vizsgálva, fölfedezhetjük Isten szeretetének természetét. Mindkét korábbi példa kapcsán a kisebbik kerül első helyre (bár Izsák esetében ez nem kap hangsúlyt). Ugyanezen rend érvényesül később Jákób áldás-adása esetében is, amikor unokái fején két kezét keresztbe teszi; s a nagyhatalmú Józsefnek sincs elég ereje, hogy azt kiigazítsa, és az eközben tett rosszálló megjegy-

zésére Jákób feddéssel válaszol (1Móz 48,17kk). Különben ezúttal a kiválasztáson belüli a különböztetés a nagyobb és a kisebb között. Az evangéliumban is a kicsinyek iránti szeretet érvényesül. Tehát: átsorolást, az üdvözítés történetében időleges hátratételt jelenít meg mindkét, a föntebbi zordon és vitatott kifejezés kapcsán is. A próféta és költő Mária éneke szerint: „bővölködőket küldött el üres kézzel. Felkarolta szolgáját, Izráelt...” (Lk 1,51kk). A szeretet üdvözítő rendjébe nincs beleszólásunk, és mindenkinek eszerint és úgy kell várnia sorára, hogy eközben a kicsinyeknek kell előnyt adnia.

Róm 9,14–21 – Istené a kiválasztás szabadsága

Téved, aki úgy értelmezi Pál megnyilatkozásra készítő kérdését, hogy hallgass! Valamit mondanunk kell válaszul! Az sem elegendő, ha befogom a számat, s véleményemet megtartom magamnak. A „szó sincs róla” itt azt jelenti, hogy igenis, az Isten nem igazságtalan! Eleve elrendelő döntése hozza magával, hogy nem minden esetben fogható fel ítéletnek, ha az embert megfenyíti; mivel kiválasztása megelőzött bármiféle jó, vagy rossz cselekedetet (11k). Irányt mutat ebben a Mózesnek adott kijelentés, mely szerint szabad kegyelme döntött arról, hogy kin fog könyörülni. A bihari nép szójárása szerint: Isten szabados velünk! – Ezért tehát nem az akarnokoké, a törtetőké a kegyelem; azaz nem sajátíthatjuk ki magunknak, mert mindenestől Isten rendelkezik vele, s velünk. Mondhatnánk ellenvetésül, hogy Jákób is akarta és meg nem engedett eszközökkel sikerült is megkaparintania az elsőszülöttségi áldást. Erre az a válasz, hogy egyáltalán azért járatta az eszét minduntalan e dolgon, s tehet-e is meg, mert Isten őt rá már eleve kiválasztotta és szavával folyamatosan elhívása irányába terelgette, s végül áttörés-szerűen mássá is tette őt (1Móz 32,23kk). A fáraóhoz hiába beszélt, ami Isten népe számára (szent)Írás, az neki üres fecsegés volt, mert csak a dadogó Mózes és a senki Áront látta maga előtt. – Már ez is csupán gyarló kísérlet részünkről, miként tehetnénk érthetővé a megmagyarázhatatlant, holott Istent senki sem vonhatja felelősségre, és Ő sincs rászorulva, hogy mi igazoljuk, mentegessük Őt. Nekünk viszont engedi értenünk isteni döntését a fáraó felől, aki arra rendeltetett, hogy megmutassa rajta hatalmát, s akaratlanul is eszközévé legyen avégre, hogy Isten neve hirdettessék az egész földön; ahogy hirdetetik ma is Izráel akkori szabadítása kapcsán, pl. a Tízparancsolat bevezető bemutatkozásában, szabadítása felmutatása során. – A fáraó ezzel már el is kárhozott? A kérdés nem ide illő! Az üdvözítés történelmében osztatott ki rá az a szerep, hogy megkeményíttetet. – Istenen pedig nem kérhető számon e végzése. Örök akaratán áll, vagy esik, hogy kin könyörül, s kit keményít meg.

Ha így állnak a dolgok, akkor mi jögon vonhat felelősségre engem? Isten szabad, s általunk nem felülbíráható kegyelmi döntéséből következik a feszültségekkel telített, kettősen-egy igazság, hogy tetteinkért mégsem Ő a felelős, hanem mindenestől mi. – Ember! Légy tisztában helyzetedd, mert nem vágthatod a szemébe, hogy miért formáltál engem ilyenre. Az alkotónak hatalma és joga van rá, hogy ugyanazon anyagból készítsen díszes, avagy közönséges

edényt. Az üdvözítés rendjében minden tényezőnek eszközi szerepe és jelentősége van. Kicsoda tiltakozhat, ha a betegszállító sürgősségi, vagy ésszerű sorrendben viszi hazáig a vállalt betegeit. – Az emberi méltóság ráadása, amikor ezt érteni képes. Ha pedig bárki is ellene áll, tudatosan teszi, azaz nem tudata kiiktatásával, ezért tehát felelősségre is vonható. Az ilyesmi a tűrés iskolája. –

A kegyelemben részesülőnek ugyanakkor bizonyossága van, hogy az üdvösséges ajándékok és a szükséges ráadások ingyen és érdemtelenül hullottak az ölébe, s ámulva, meg felforrósodott szívvel áldhatja Isten érte, s levonhatja I. Rákóczi György fejedelem innen vett hitvallásával a következtetést: „Nem azé, aki akarja, sem nem azé, aki fut, hanem a könyörülő Istené!”, ti. a hatalom és a dicsőség egyedül az Övé; s ezért illeti Őt életünk istendicsőítése, mindenkor.

Róm 9,22–29 – Nem cél, hanem eszköz

Istennek legfőbb célja, hogy megláttassa dicsősége gazdagságát azokon, akiket az irgalom edényének szánt és dicsőségére készített. Most már az a kérdés, hogy kiknek szeretné mindezt nyilvánvalóvá tenni? Vajon megelégszik azzal, ha csak azokon ismerszik föl, akik eleve kegyelmet gyakorolt? Van-e rá lehetőség, hogy idővel azok is eljussanak a megismerésére, akik időközben haragját is kénytelenek voltak megtapasztalni, midőn hatalmával szembesültek? – Ha „nem”-mel válaszolnánk, válasz nélkül maradna, hogy akkor miért tűrt nekik. Csak avégett, hogy a gyanú árnyéka se essék isteni feddhetetlenségére? Isten szentségének és szeretetének semmi köze az önzéshez, önön dicsősége őrizgetéséhez. Krisztus magamegalázásából felfoghatjuk szelidségét, amikor nem tekintette zsákmánynak, hogy egyenlő Istennel (Fil 2,6kk). A Kálvin János által kifejtett kettős predestináció örök üdvösségről, ill. örök kárhozatról olyan titkokat jár körül, amelyek mélységeibe, emberként, nem pillanthatunk. – Hogy pedig a sulykot el ne vessük, csak a megmentést, a kegyelmet vehetjük az Isten ígéje és szeretete fényében örök érvényűnek, megmásíthatatlannak (bár az ige int, hogy ki ne essünk a kegyelemből!). Az elvettetést pedig, Isten tervében, népekre, s csak aztán személyekre kivetítve, de csupán időlegesnek vehetjük; jól tudva közben, hogy Isten lehetősége az is, hogy kegyelemre változtassa az addig eldöntetlen helyzetűek végső sorsát. Nem csaphatjuk be tehát az ajtót, ahol Isten maga hagyott rést, hogy a napfény is besüthessen, s a fáraó-példázta emberek is eljuthatnak, a megtapasztalt harag miatti megrendültség nyomán, az Isten közelségének ismeretére. Minda-zok átélhetik ezt, akiket, személyes fogalmazással így nevez meg az apostol: „minket is elhívott” nemcsak zsidók, hanem a többi népek közül valókat is! Hozzá, a reá jellemző szabad írásmagyarázati eljárással sorakoztatja fel a Hós 2.f. üdvígereit, értvén azt a pogányokra. Jóllehet eredeti értelmük Izráelre tekintett; őket nevezte korábban ítéletesen: „nincs irgalom”-nak, „nem népem”-nek (Hós 1,6kk; 2,1.25). Jogi érvényű fordulat: „azon a helyen”; ott, ahol a bírói verdikt már kimondatott, hangzik el a hatálytalanító érvénnyel, hogy ők mégis szeretett nép, és az élő Isten fiai! Az apostoli szabadsággal idézett, és a Hós 1,10-el ötvözött Ézs 10,21 óv továbbá az elbizakodottságtól. Legyen bár Izráel fiainak száma annyi, mint a tenger fővenye (vö: kiválasztásról szóló közegben az 1Móz 22,17. –el), csak a maradék tartatik meg. Ennek célra tekintő, eszközi jelentősége és időlegessége ugyanaz, mint a 11,25-é, aholis Izráel megkeménye-

dett részéről beszél, ami majd teljes számuk megtérésével feloldást kap. – Isten tervszerű döntésével mégsem szabad játszanunk, mert gondolatait és tervét haladék nélkül és teljes mértékben végre is fogja hajtani a földön. Kegyelem, hogy minden ítéletben hagy Isten magot, különben Sodoma és Gomora példázatos sorsához (Ézs 1,9) hasonlóban lett volna részünk.

Isten nem gyönyörködik az elvettetésben. Pusztulás és ítélet csupán eszközök, hogy megláttassék és érvényre juthasson mentő szándéka. Krisztus azért vettetett el kis időre az átok fáján, hogy örökre megszabadítottak lehessünk.

Róm 9,30–33 – Az önvívítés csődje

Folytatva a beszélgető homíliát, s a párbeszédet; a „mit mondunk erre?” kérdésre csak egy válasz lehetséges. Az igazság és a szeretet jegyében ki kell mondania az apostolnak, ami az előzmények végiggondolását követően minket tényekkel szembesít; továbbá azt is, hogy miként értendő a klasszikus megállapítás, mely szerint nem azé, aki akarja, és nem is azé, aki fut, hanem a könyörülő Istené (16). Mivel félre is érthető, mert szóba sem jöhet, hogy le kellene törni magunkban minden igaz törekvést és akarást. – Izráel kettős félreértés miatt nem érthette el azt az igazságot, ami számára megigazulást hozhatott volna. Bizonyos, hogy amikor az apostol törvényről, azaz a Tóráról beszél, nemcsak a Tízparancsolatot érti rajta, márpedig az így felfogott törvény legelején: az 1Móz kvében szembesülhet a kereső az ember bűnbeesésével, melyről Izráel mintha teljesen megfeledkezett volna, azt gondolván, saját erejéből képes betölteni valamennyi parancsolatot. Maga a tíz ige is, mint követelmény-rendszer, az indító kijelentés felől közelítve érthető meg igazán, ami szintén mintha kiesett volna népe emlékezetéből. Pontosítva: éppen a bevezető üzenet a felejtett, aholis Isten mindenekelőtt önmagáról és szabadításáról beszél, jelezvén, hogy annak elfogadása, elhívése nyomán nyílhat csak lehetőség rá, hogy szövetségi rendjének az ember eleget tehessen; arról nem is beszélve most, amit majd a 10,4 kimond, hogy Krisztus a törvény vége. – Egyelőre Pál most a törvény lényegének félreismeréséről szól; már korábban is beszélt a törvény Lélek-szerinti voltáról (7,14). A cselekedetek törvényét, a megigazulás törvény szerinti elérését hajszolva, teljesítésére törekedve, menthetetlenül botlottak meg a megütközés kövén, ahogy arról már az Ézs 28,16 is profétált (beledolgozva itt is az Ézs 8,14). Isteni szándékosság hat abban, hogy aki kifelejté Öt, akit az Atya fundamentumnak szánt, óhatatlanul botlik meg unos-unatalan e kőben, megvetve, elmellőzve azt a sziklát, amit pedig, s akit Isten alapul szánt nekünk a hit számára. A Zsolt 118,22kk nyomán Jézus is tanított erről (Mt 21,42kk). – Izráel tehát a törvény lényegének és szándékának félreismerése miatt, s önismerete elégtelen volta okán, nem érthette el, – bármennyire akarta is –, az igazságot, a megigazulást. Tkp. vérforraló lehetne Pál óembere számára a tény, hogy a pogányok, akik pedig nem is törekedtek rá, ingyen ajándékkul kapták meg ugyanazt a megigazulást Krisztusban, noha korábban eszükbe sem jutott; hiszen el is volt rejtve előlük. Most mégis elértek, mivel elérte őket a kegyelem. Sőt felbuzdulva, meg is ragadták

és szív szerint fogadták sajátjuknak az Isten ajándékát. Hit támadt bennük, ami megint csak nem érdem, hanem Isten műve volt mind-azok szívében, akiket Isten öröktől fogva magáénak ismert és elhívott. A pogányok nem ötltek-hatoltak, hanem, a Krisztus ismeretében, szívbeli örömmel adták át magukat a kegyelemnek. Égbekiáltó igazságtalanságnak tűnhet, neheztelést, kemény haragot válthatna ki Istennel szemben, kegyelme kiáradása az érdemtelenekre; de az a tényeken semmit sem változtat, mert nem az a döntő, hogy azelőtt mik voltunk, s hogy mit tettünk Istenért, avagy ellene. Két döntő tett határozza meg életünket, az, amit Krisztus tett értünk, s az, ami az Ő műveként bennünk megmutatkozik; áldása visszahat ránk, másokat pedig hitre, reménységre ébreszt. Készítetés rá lehetséges, a kényszerítés távol áll Istentől.

Róm 10,1–8 – Követelmények helyett kegyelem

Előítéletekre, tényleges feszültségekre válaszol és minden óvatosságot félretéve beszél Pál arról, hogy milyen mélyen foglalkoztatja Izráel üdvössége. A vázolt sorrend is tanulságos: kívánja megmentésüket, imádkozik érte és őszintén tesz tanúságot erről előttük is. Tárgyilagosan és elismerően szól buzgóságukról, s ezt nekik is megmondja (a 2.v elején az üzenet elsősorban „nekik” szól), az igazságot el nem hallgatva – ha felháborodást kelt is bennük –, hogy buzgóságuk nélküli a ráismerést. Nyilván a Krisztus ismeretéről szól, de együtt értendő a három: saját bűnösségük, meg a megváltás, ill. a Messiás Jézus ismerete és a hálaadás a megszabadításért. Izráel híjával van ezeknek, ezért aztán Isten igazságával szemben –, melybe beleértendő kegyelemre szorultságuk tudata is –, tulajdon (megszerezhető) igazságuk mellett kardoskodtak, akkora öntudattal, hogy ők bizony képesek megtartani a törvényt. Nem hiányzott hozzá némi büszke dac sem: csak nem alázom meg magam, hogy nyöszörögjek nyomorult embervoltom kivallásán!

Ingadozó a 4.v értelmezése, hogy Krisztus a törvény vége, avagy célja? A végcél, mint javallt megoldás, valamiféle középút lenne az ÚF-ban. A törvény fogalmának használatában árnyalati különbségek vannak Pál apostolnál, s nem dönthető el olykor, hogy milyen, melyik jelentésre gondol. Ez esetben azonban biztonsággal állítható, hogy a Gal 3,12 segít abban, hogy jól értsük a kérdéses részletet, amikor is a törvény és a hit szembenáll egymással. Azaz, Krisztus véget vetett a törvény időleges érvényének, s azóta új szelek fújnak. Mindezideig az volt érvényben, amiről Mózes szólt a 3Móz 18,5.-ben, hogy aki a törvényt megcselekszi, élni fog általa. Azt most nem vizsgálja, hogy saját erőből ez mennyire, ill. mennyire nem teljesíthető. Éppen a teljesíthetlenség ténye hozta magával, hogy az a követelményrendszer átmeneti szükséghelyzetre szabott volt, amely végleges és gyökeres megoldás után kiáltott. Ez adatott meg Krisztusban, tehát az a fordítás is lehetséges, hogy a törvény célja Krisztus. A hitből lehető igazság ismeretében, melyre a teljesítmény, s az érte járó fizetség haszonelvűségének még árnyéka sem eshet. A hit sem tőlünk eredő jótett, amiért jutalom járna. A hit és Krisztus legtöbb esetben cserefogalmak Pál szóhasználatában. Istennel lehető szövetségünk különben sem üzlet; mintha ketten, Istennel a pult két oldalán állnánk, mi fizetünk, s Ő köteles, hogy minket kiszolgáljon. – Minden tiszteletet megérdemel a vallásos buzgóság, ebben azonban máris elvette legfőbb jutalmát, s bár gyakorta meg-

szégyenítő ránk nézve az érdemszerzés értékrendje szerinti szorgalmas és buzgó hívő; mégis a hitből, azaz kegyelemből adott igazság tart meg igazán! – Pál most megint apostoli szabadsággal alakítja (6kk) a Bibliánk lapalji jegyzetében, itt fellelhető ÓSZ-i helyeket; – azt óhajtván kifejezni, hogy ezért az ajándékért nem kell lejárnunk a lábunkat, sem megjárni eget és alvilágot, szárazon és vizen bejárni a földet (vö: Mt 23,15 – más értelemben), mert szorongató közelségben van az hozzánk, szinte a szánkából veszi ki a szót, amikor Isten a szánkba és szívünkbe helyezi a hit, azaz a Krisztus, s a kegyelem ígését!

Róm 10,9–13 – Hogy megmentessünk

A többször is olvasható üdvösség, üdvözülés fogalmairól tudnunk kell, hogy lényegében megmentésünkről szólnak. Isten a megmen-tő; jelen-, és jövő időben egyaránt. Ha nem így értjük, az üdvözülés valami megfoghatatlan lebegéssé válik, elidegenedve a kegyelem megmentő ajándékától.

A 9.v sorrenjét az indokolja, hogy a szájjal is Úrnak vallott Jézus vállalása veszélyekkel is járt, mivel ütközött a római császkultusz-szal, melyben Kyriosz-nak, Úrnak nevezték az uralkodót. Aki ezt megtette, vele bizonyította, hogy jó állampolgár. Szívbeli meggyőző-dés kellett hozzá, hogy a hívő Krisztust vallja Urának, s ezt a tisztes-séget másnak ne adja meg. Más módja is volt egyébként, amikkel a hívő tanúsíthatta hasznos állampolgárságát. – A feltámadott, élő Úr elége hatalmas arra, hogy tulajdonairól Ő is hitvallást tegyen az Atya színe előtt, és földi életükben is védelmezze, s ha érte szenvedniük, meghalniuk kellett, felmagasztalja őket. Sok vallásban régtől fogva a halott istenség siratása és ébresztgetése volt a kultusz lényege (Ez 8,14kk). A keresztyénség homlokegyenest ellenkezik e képzetekkel. Az élő Krisztus ébresztget minket, halottakat, haldoklókat, halálos álomban veszteglőket (Ef 5,14)! A 6k e félreértések ellen is tiltako-zott, mintha az ünnepeken Krisztus újra megszületne, meghalna, s újból feltámadna. – Ezzel szemben a diadalmas hit az Ő végleges győzelmét vallja; azt, hogy feltámadott és többé meg nem hal; a ha-lál többé nem uralkodik rajta (6,9). – Üdvösségre szabadulsz meg, ha ezt szívvel és szájjal vállalod! A 10.v-ben már fordul a sorrend, első a szív meggyőződése, melyet szájjal is megvallunk, ha számon kérík rajtunk. A megmentés pedig nem jutalom érte. A célhatáro-zós fogalmazás helyes értelme: szívvel hiszünk, megigazulásunkra tekintettel és szájjal teszünk vallást (remélt) üdvösségünkről. Az ér-demek pedig kizártak! Mire való volna akkor a Krisztus érdeme? A drága szegletköre hagyatkozva senki sem fog megszégyenülni (vö: 9,33; és az Ézs 8,14; 28,16 igehirdetés-szerű értelemezésével; akár az 1Pt 2,6. –ban is)!

A 12k részlet tengelye a „mindenki” értelme, s benne az 1,16-nál is tovább lép, mivel kegyelemre szorultságunkban, s annak lehetőségeiben, – Krisztus Ur-voltából következően –, nincs különbség zsidó és más népek fiai között. A „görög” ezúttal is az összes többi népet jelöli, utalva arra, hogy a birodalom K-i felén mindenki értette a görög konyhanyelvet. Ezen tudta közügyekben, de a hit dolgaiban is megértetni magát. Többek között ezen a nyelven maradtak ránk

az ÚSZ iratai is! – El nem mosva az egyedi és népi sajátosságokat, a közös Úr, a feltámadott, az Atya jobbján ülő, s a Lelkével népét megajándékozó Krisztus fűzte, fűzi egybe ma is a benne hívőket. Neve segítségül hívása a megvallott és gyakorolt hitet tanúsítja. Az idézet a Jóel 3,5-ből való, s a jóeli ígéretek pünkösdkor érkeztek el a beteljesülésükhöz, amikor megszületett a Krisztust megváltónak, Messiásnak valló gyülekezet, a keresztyén egyház. Ugyanezt az idézetet olvashatjuk Péter prédikációjában az ApCsel 2,21. –ben. – A vállalt és megvallott hitnek szívünk meggyőződése ad erőt, s a Szentlélek majd hitelesíti mások előtt is a kimondott, kivallott szót, hogy az mag legyen, melyből majd másokban is élet támadhat.

Róm 10,14–17 – Az istentisztelet eredői

Mik azok az erők, amelyek az Úr segítségül hívásában hatnak, s rá válaszul Ő bőkezűen árasztja ki áldását (12)? Az istentisztelet nem ok, hanem okozat, mert vannak előzményei. Az apostol visszafelé görgeti az egymásból következő tények sorát, a személyes vagy közösségi istentisztelet feltételeit. Az Úr neve segítségül hívásához hit kelletik. Nem valamiféle hiszékenységre, mert nemcsak úgy általánosságban hiszünk valamiben, vagy valakiben, hanem egyedül Krisztusnak és Krisztusban kell, – mert szabad -hinnünk. Őt pedig igéjéből hallhatjuk meg oly módon, hogy hírnök, igehirdető veszi szájára az igét; helyesebben: Ő adja szájába azt, s a Szentlélek munkája nyomán a hirdetett ige közvetlenül hat az Ő szavaként. – Ezt már korábban is kifejtette a Szentlélekről mondottak során (8,16). Az igehirdetői szolgálata az vállalkozhat, aki elhívást és küldetést kapott rá. Ha ez a láncolat, mondhatni, hogy láncreakció valahol megakad, élettelené, tartalmát vesztetté válik az istentisztelet. Az ihlető küldés nem hiányozhat. A feltámadott Úr adta át tanítványainak; küldötté, apostolokká tette őket, a föld végső határáig terjedő érvénnyel. Nemcsak pünköstől kezdve volt így. Már a próféták is ujjongtak, elragadtatással szóltak ama nagyszerűségről, amikor a vigasztaló, sorsfordító örömmüzenet hirdetői gyors lábú hírnökként megjelentek a hegyeken, Jeruzsálem környékén (vö: Ézs 40. f). – A feltámadott Úrtól, a Tőle kapott felhatalmazással pedig Jeruzsálemből indultak el az apostolok és munkatársaik, hogy igehirdetésük nyomán kisarjadjon az Istent magasztaló, krisztushívó gyülekezetek sora. –

Mindez oly szép, lendületes és ihlető, csakhogy a valóság gyakran ridegebb és rázósebb, olykor csüggesztő. Hogy van az, hogy oly sok lelkesítő erő és hatás kiáradása, s az apostoli vállalás ellenére az eredmény elégtelennek tűnik? A valóságnak megfelelő tényekkel szembesülnünk kell, ahogy az apostol is megteszi, midőn úgy összegez, hogy nem mindenki hitt és engedelmeskedett az evangéliumnak, sőt sokan fogadták az örömhírt fanyalogva, akár ellenségesen, majd pedig vissza is utasították. Ezt is látta, s meg is állapította már a próféta is (Ézs 52,7; 53,1), kimondván, hogy alig akadt valaki, aki hitt volna a bizonyágtételnek. Ő ezt a gondot az Úr elé tárta, nem felelősségrevonás formájában, inkább csak gondja megosztása végett. Mindig is így volt tehát és így is lesz, hogy az elfogadó öröm és az elutasító közömbösség, vagy tagadás között halad célja felé az evangélium hirdetése. Mégis rendíthetetlenül járja útját, végzi alap-

vető munkáját, hogy akik mindennek dacára befogadják, ne csak a szót, de magát Krisztust is megtalálhassák, azaz hogy Ő találja meg elhívottait, eljutva a bizonyosságig, hogy Isten gyermekeivé lehettek (Jn 1,12k)! – A hit és szolgálat útja ily módon gyötrelmes, mégis fölemelő, s mindennek ellére megszületik a gyülekezet istentisztelete, mert a hit, hallásból van, s visszakövetkeztetve a forrásig: a hallás, értve ezen mind a hallás képességét, mind pedig a szó meghallását, a Krisztus beszéde által adatik, – mert lehetséges; ahogy ma is az. Személyileg, magánosan gyakorolt kegyességhez elég a hit, de hamar is torzulhat; ez okból – gyakorlatilag –, engedelemességgé is kell válnia, hogy a közösen gyakorolt istentisztelet részeseivé váljunk, s hitünk növekedjék.

Róm 10,18–21 – A kegyelem pedagógiája

Az apostolt továbbra is foglalkoztatja a talány, miként fordulhat elő, hogy sok zsidó, a zömük, fülük botját se mozdítják az evangéliumra; mintha süketek lennének. Netán fülükig se ér a szó? Az isteni szóban lenne a hiba? Aligha! Pál szerint semmi kétség, hogy a hirdetett ige, úgyis, mint erőteljes hang, hordozza magában a meghalláshoz szükséges készséget és adottságot is. Erre is utalt korábbi állítása, hogy a hallás Isten ígéje, Krisztus beszéde által van (17). Semmiképpen nem okolható tehát a szűkös eredmény láttán a kezdeményező, az Izráelhez beszélő Isten. A 19. zsoltárból vett idézet eredetileg az általános kijelentésről beszél, hogy a teremtettség a Teremtő dicsőségét hirdeti. Ezt alkalmazza Pál az apostolok és munkatársaik birodalomszerte végzett evangélium-hirdetésére (15,19k). Az állítása nem túlzó? Észerevehetően centrumok köré csoportosít és eleddig eszerint is munkálkodott, s az ott megalkuló gyülekezetekből sugárzott ki a világosság a környékre. – Tisztázza tehát, hogy Izráel igenis hallotta szót! Akkor talán nem értette meg? Izráel akkori lelkiállapotának aggódó elemzése közben, az 5Móz 32,21 alapján, fontos fölismerésre jut; agyában és szívében megszületik a féltékennyé tétel, a fölingerlés kulcsfogalma. – A nyelvtani ige a Tízparancsolat LXX szerinti szövegéből ismert, de tövábbfejlesztett változat -. Már alkalmazta az 1Kor 10,22 során, ahol arról ír, hogy akik az Úr asztalának meg az ördög asztalának is részesei, az Urat teszik féltékennyé, mert szövetségében Ő nem tűr meg más istent maga mellett. Most viszont rájött e fogalom pozitív töltetű változatára, amikor az Úr teszi féltékennyé Izráelt azzal, amikor az általuk lenézett, „nem nép”-ként emlegetett akárkikkel, megítélés szerint értelmetlenekkel fogódzik; és senki sem tehet föl felelősségre vonó kérdést Istennek: rajtam számon kéred, ha nem teszem, vagy megteszem, te meg más népekhez fordultál? – Hallottuk, hogy a teremtmény nem szállhat perbe Alkotójával („ki vagy te ember?” – 9,20k). Ráadásul igazságtalanság lenne Isten iránt a vádaskodás, mert e pedagógiában mentő szeretete dolgozik – közvetve –, Izráelért is.

A 19.v-ben Mózeszt beszéltette, aztán az Ézs 65,1k szolgál érv gyanánt, akinek szókimondásáról is példát vesz Pál, hogy felmutassa Isten kegyelmes nyitását, ahogy azok érkezését fogadja, akik nem is keresték Őt, sőt kijelenti magát olyanoknak, akik nem is tudakozódtak utána. Az alapjelentés ezúttal is a méltatlanná vált Izráelről szól, akiken – mindennek ellenére –, könyörül az Úr. Ezt most az

apostol a „nem népek” befogadására alkalmazza. – És mégsem adja fel a reménységet Izráel felől. Sőt, mintha a körülötte esetről-esetre felcsapó ingerültségben, életveszéllyel fenyegetettségben is némi pozitívumot fedezne fel: igen, tényleg meghallották, bár csak felingerültek a hallatán, amiből mégis lehet még hit! Ez volt, ilyen volt az én esetem is! Ők is rugódoznak az ösztöke ellen! Lélektani fölismérésként sem alábecsülendő álláspont ez Pálnál, és segít hitben földolgozni az Őt ért visszahatást, és gyalázkodásokat. – Mindezeket fölülemelkedve tesz tanúságot Isten folytonosan kitárt, rájuk váró karjairól, még ha most engedetlenek és ellenszegülők is, mert az Isten szeretete leleményes és nagy türelmű.

Róm 11,1–6 – Rész az egészből

Isten kinyújtott karja Izráel felé (10,29) nevelő és mentő szándékot példáz, mégis időlegesen meg is keményíti őket. Nem kétséges tehát a válasz arra, hogy amikor idegen népek felé fordul Isten, ezzel együtt Izráelt elvetette volna? Ez szóba sem jöhet! Távozzék minden visszás gondolat. Egészen más irányú gondolatsor veszi most kezdetét, s végül majd egész Izráel megtartásáról fog teljes bizonyossággal szólni (26). Kétségtelen, hogy e levél-szelet tartalma némileg elüt a 9,6kk során hallottaktól, amikor is azt fejtegette, hogy nem mind tartozik Izráelhez, akik tőle, azaz Jákóbtól származnak és nem mindnyájan Ábrahám gyermekei, akik az ő magva. Az utóbbiból nyilván kitetszik, hogy Izmáel és Ézsau leszakadt a kiválasztás menetétől. – Most viszont kiderül, hogy Pál a Jákób-Izráel minden utódát az ígért gyermekeként tartja számon; tehát tartja magát a 12 törzs kiválasztásának ígéretéhez. Ő maga is ezek egyikének, a babiloni fogság után vezető szerepet vivő Benjámin törzsének (Ezsd 4,1;10,9) leszármazottja (vö: 1.v; Fil 3,5). Lenne bár egyszál maga a krisztushitben, elég bizonyíték lenne arra, hogy Isten nem vetette el az ő népét, akiket eleve ismert. Példa rá az Írásból Illés próféta is, aki könyörgött, meg panaszkodott Isten előtt népe minősíthetetlen viselkedése miatt. Hiszen megölték a prófétákat (Mt 23,30.37), s lerombolták az Úr oltárait (!), eszerint a próféta úgy véli, hogy csak egyszál-maga maradt hűséges, s őt is (halálra) keresik (vö: Mt 2,13). Isten válasza azonban több reménységre biztat. Közlése meglepő, hogy meghagyott magának 7000 férfit, akik nem hajtottak térdet a Baalnak (2Kir 19,12-18). Ma talán úgy fogalmazhatnánk: akik nem hagyják sodortatni magukat újszülött lelki-szellemi-politikai divaktól. Az Úr megőrizte magáénak őket; Ő ismeri számukat és személyüket, s nem is mond le róluk. Következőleg: mint akkor, most is van maradék Izráelből (mert az 5.v róluk beszél), több is, mint amennyi emberileg látható. Főként magáról tudhajtja mindahány, hogy odatartozik-e. Pál vállalja, hogy ő maga is jeladás e maradékról, amely nem vége, inkább kezdete egy sornak, s a végkifejlet egész Izráel megtartása lesz. E mostani maradék – őket zsidókeresztényeknek is hívják –, abban különbözik a többitől, a még hátralévőktől, hogy a kegyelem hordozza őket; nem a cselekedetek, s vélt érdemek teszik őket kedvesekké Isten előtt. Egyedül Ő döntött, amikor meghagyta magának őket. A kegyelem tehát az ő esetükben sem vesztette el ki nem érdemelhető jelentését és minőségét. Az apostol most kifejtett álláspontja tehát nem visszaesés valamiféle ŐSZ-i

üdvrendbe. Az ÚSZ-et is – kivéve Lukácsot –, zsidó krisztushívők írták!

A 11. rész szabja meg, hogy miként értsük a 9,6k részletet, s nem megfordítva; hátramenettel nem lehet tartósan előre haladni! Az egész Szentírásra érvényes, hogy a gondolatfűzések előrehaladását mindenütt számításba kell vennünk, mert a Biblia nem időtlen aranymondások sora. Mélyebb igeértésünk vallja kárát, ha a történeti és az üdvösségtörténeti összefüggésekről megfeledkezünk. Ennek változatlanul próbaköve, hogy Izráelről, azaz a zsidó népről biblikusan gondolkodunk és nyilatkozunk-e. Vannak e téren ősi és újkeletű helyrehozni valók!

Róm 11,7–11 – Isten szabad döntése

Az összegezés szándékával válaszol az apostol a kérdésre, ami az olvasóban, hallgatóban feltámadhat, hogy az üdvösség rendjében miként állhatott elő a meglepő sorrendi változás. Mert bármekkora erőfeszítéssel is törekedett Izráel az üdvösségre a törvény megtartása útján, mindezt nem érthette el azt. Akiket ellenben Isten kiválasztott erre a Krisztusért, kegyelemből elérhették. A kiválasztottak e helyütt az Izráelen belüli maradékot jelentik. A maradék fogalma, – pontos a fordítás és mégis félreérthető, mert olyan hangulati elem tapadhat hozzá, hogy egy lejárt, önmagát lejárató masszának lenne megmentett töredéke, mivel a többiek megkeményítették. Ám, sem a megkeményítés, sem a közülük kimentett töredék útja nem lezárt, mivel a maradék inkább előlegezett rész és jeladás arról, hogy időben a többi is mind követni fogja őt, őket! – Belső jelentése szerint a maradék így inkább első zsenge (16), amely, akik máris követik a feltámadott Urat. Mivel Ő igazán első zsenge, föltámadva a halálból (1Kor 15,23). Ez a bernne hívő kis csapat viszont már Őbenne és Őáltala él; a többiek pedig, most még a többség is, a halálos álomban, béna ájulásban leledző –, ha mégoly szellemdús is bármely tudomány, vagy szakma terén!

Ne úgy tekintsünk tehát mostani állapotukra, mintha – átmenetileg is, de büntetés vagy ítélet lenne rajtuk. Mivel, ahogy a maradék kiválasztása Isten szabad döntése volt avégre, hogy ők legyenek az új szövetségben Izráelből a pionírok, a többi megkeményítése is egyedül Isten szabad végzéséből történt, tekintet nélkül arra, hogy érdemelték, vagy nem. A kegyelmi kiválasztás átmeneti döntései sem engedik meg, hogy szájjunk szerint mi döntsünk érdemek, vagy érdemteleniségek felől. Ki merészel itt bírói székbe ülni? Az ige szerint Istené a döntés, s nem tehetünk mást, minthogy Izráelre nézve elfogadjuk ama reménységet, hogy ők, nemcsak egyes tagokra, de egészére nézve is, ígérek részesei. E keretbe ágyazódnak azok a kemény ŐSZ-i idézetek, melyeket az apostol felhoz állítása igazolásául a vakságról (vö: 2Kor 4,4), a letarargikus álomról (Ézs 29,10), úgyhogy a jó is ellenükre fordul, mert asztaluk válik csapdává (Zsolt 69,23k). Ahonnan magukat táplálni remélik, az lesz botlásukra, válik vesztükre; s a vélt előny hátránnyá lesz. Hátuk görnyedtsége pedig a törvény elhordozhatatlan nyűgét jelenti (vö: Mt 23,4), melyet végül is nekik kell hordozniuk, nem testálhatják másra. A LXX alapján vett idézetek mind ismét szabadon alakítottak a Pál tollán; és példázandó esetekre alkalmazottak.

Mégse dörzsölgesse kezét – titokban sem –, meglelégedetten senki, hogy jól megkapták, megérdemelték. Szigorúan az ígéhez tartva magunkat láttuk, hogy átmeneti nehéz sorsuktól távol áll minden végítéletes szándék, mert legyen bármennyi bűnük is, Isten – nem végidős – döntése felőlük nem azokra válasz. Botlásuk tehát nem halálos esés, s még kesernyés sajnálat se mocorogjon bennünk, amilyent éreznek, és éreztetnek némelyek olyanok felől, akik, úgymond, megbotlottak és ezt a priuszt az Isten se mossa le róluk, ahogy a közvélemény ilyen esetekben vélekedni szokott. – Más népek fiai, vegyétek észre, hogy botlásukkal, voltaképpen nektek, nekünk adtak előnyt! Számunkra inkább az a szorongató kérdés, hogy miamunkunk időben bemegyünk-e a kegyelem még nyitott ajtaján? – Őket pedig éppen ezzel teszi féltékennyé Isten, hogy végül számukra is, időleges hátrátételük múltán, üdvösséges jó következzen be.

Róm 11,12–16 – Élet a halálból

A botlás még nem (végleges) elesés; tekinthető lépés-tévesztésnek. Izráel vesztesége tkp. lépésvesztés, lemaradás üdvösséges lehetőségekről. Az embervilág, minden náció, amely nem zsidó eredetű, ebből húzott hasznot, nyerhetett gazdagságot a krisztushitben. A zsidók közül támadt maradék azonban mindenkinek megjegyzendő jeladás arról, hogy a választott nép állapota nem marad véglegesen így. Mert ha hátrányuk előnyére vált a pogány népeknek, hogyne lenne mindenki előnyére, ha majd a „teljességük” támad fel az életre. A „teljes számban megtérnek” nem egészen helytálló fordítás. A teljesség magában hordja a megtérést is, mégis több annál! – Nyugodjunk bele, hogy e teljesség határait csak a mindenható Isten ismeri; s ez még a jövődő titka.

Mindezekkel az apostol nem Izráel önértetét óhajtotta sértegetni, avagy hízlalgatni. Inkább a pogány származású keresztyének szemléletét igazítja helyre; filoszemitizmus, meg annak anti –, ellenlába-sa egyidős a zsidó néppel. Ellenérzésektől szabadon és csak igeszerűen szabad kezelni minden olyan kényes kérdést, ami Izráelt, vagy a keresztyén hit ŐSZ-i előzményeit illeti! – Pál most azt mondja, hogy küldetése a pogányok közötti apostolságra szól, így állapotott meg a többi apostollal, meg az „oszlopok”-kal Jeruzsálemben (Gal 2,7kk). Magát ehhez tartja, sőt dicsőíti szolgálatát; közben pedig egy járulékos célt is szem előtt tart, hogy a többi nép közötti missziója által, mintegy mellékhatásként, de Isten gondolata mentén, ő maga is féltékennyé teheti népét, s megmenthet közülük némelyeket. – Izráelről tehát időközi és végidős reménysége is van. A végső cél, ami már most is érvényesül, a világ megbékélése és mindenek feltámadása (2Kor 5,18kk). A népek már folyamatban lévő megbékélését akaratlanul is Izráel biztosította, midőn a kegyelem ajtajánál maga elé engedett bennünket. Ezt kifejtván, nem érdemeket kapargat össze számukra, hogy – mintegy a veszett fejsze nyeleként –, enyhítse helyzetüket és felelősségüket; mentegetni sem óhajtja őket; mintha Isten lenne a felelős, hogy vert helyzetbe jutottak, mert a felelősség kérdését ezúttal nem feszegeti. Isten döntött, kikutathatatlan akaratából oly módon, hogy érvényesüljön a sorrendi átrendeződés, miszerint előbb a pogányok, s aztán majd teljes számmal a zsidó nép. Elvettetésük tehát – legyen bármily fenyegető is a meghatározás –, nem végleges. Feloldja majd befogadásuk, mely erőteljesen fog hozzájárulni a végkimenetelhez, amikor teljessé lesz a világ megbékélé-

se Istennel, mivel Krisztusban, a maga részéről, már megbékéltette a világot önmagával (2Kor 5,19).

Az első sütet kenyér, zsengeként, az Úré volt (4Móz 15,18kk). Ha pedig a tésztából vett felajánlás szentnek minősül, akkor az egész tészta is az. Ugyanígy a „gyökér”, akik Ábrahám, Izsák és Jákób lehetnek; ha ők az Úrnak szenteltek voltak, az ágak is annak számítanak. És mégsem a leszármazás itt a meghatározó; valamint a személyes döntést is megelőzi a jellegzetesen páli szentség-értelmezés, amely – mint a Tízparancsolat ezerízíglően ható irgalmassága –, kihat utódokra és családtagokra is (1Kor 7,14; 11,11). Ez az eredeti református szövetség-szemlélet; nem feledve, hogy – feleletül –, szükség van személyes döntésünkre és jövőbeli döntésekre is.

Róm 11,17–24 – Ágak a közös gyökéren

A pásztori hangvételű „te” sejteti, hogy a római gyülekezetben (is) küzdeni kellett elfogultságokkal a szelíd olajfából kitörettekkel szemben, amit éreztettek azokkal is, akik a zsidóságból jutottak el a krisztushitig; – a kevélykedés tehát kétirányú lehetett. Ne tedd! – mondja az apostol; s némi iróniával fűzi hozzá: jól mondd; hitetlenség miatt törtek ki saját olajfájukból! Ebben Isten volt szigorú és következetes. A te dolgod viszont az, hogy fogd vissza elbizakodottságodat, mert ha Isten kemény volt is irántuk, hasonlóra te nem vagy feljogosítva. Latin közmondás is járta az akkori Rómában, némileg hasonló, de evilági esetekre: Amit szabad Jupiternek, nem szabad a nagy ökörnek – mondtuk diákos humorral hajdanán (Quod licet Iovi, non licet bovi). – Viselkedj úgy, mint aki kegyelemből lehetőleg részese az olajfa gyökerének és tápláló erejének; szent félelemmel gondolj rá, hogy ha őket nem kímélte Isten, engedetlenségedet tapasztalván, majd téged sem fog kímélni. Okulj belőle és gondolkozz hosszabb távon; vedd tudomásul, hogy Isten nem végérvényesen vágta ki őket; mert ha nem fognak makacsul megmaradni hitetlenségükben, Istennek van hatalma rá, hogy saját gyökereikre újból beoltsa őket.

Az alkalmazott hasonlat megfordítja azt, ahogy a kertész szemezní, ojtani szokott, amikor vadba oltja a nemeset. Azt, hogy természet ellenére oltott be minket a nemes gyökérbe, kitágított értelmezéssel alkalmazhatjuk e fordított eljárásra is! – Ámbár Pál nem erről beszél, azt állítván, hogy a természetes az lett volna, ha Izráel földesiméi Krisztusban tulajdon Messiasát. Tervein azonban tud rugalmasan is változtatni, amikor hatalommal és kegyelemmel döntött úgy, hogy jöjjenek akkor és ojtassanak is be előbb a többe, a kitörtek helyére, a pogány népek fiai. – Miként értsük, hogy némelyek kitörtek? Az üdvösségtörténet egészét tekintve, számításba véve Izráel múltját és eljövendő teljességét, akik ma elutasítóan viselkednek, ők minősülnek „némelyek”-nek. Tagadhatatlan továbbá, hogy hangulati tényezők is közrehatnak e páli fogalmazásban.

E gondolati egységben sokatmondó a 18b: „nem te hordozod a gyökeret, hanem a gyökér téged”. Az Isten országa ügyében, nagy vonalakban, háromféle magatartás, ill. alaptípus különíthető el: 1. Némelyek semmit sem hordoznak, nem vállalnak felelősséget, sem áldozatot érte. Számunkra így ők nem mérvadóak, dolgainkat nem hozzájuk igazítjuk. Mégis szeretnénk őket is nevelni, magunkkal együtt, érettebb gondolkodásra juttatni. – 2. Mások jó keresztyének,

főként történelmi előzmények nyomán ragaszkodnak hitükhöz. Az egyház, a gyülekezet az ő áldozatuk és szeretetük gyümölcseiből óhajt élni, a jövőben még inkább, mint eddig. E szeretett réteg úgy gondolkodik: én hordom, én tartom fenn az egyházat. Mindezt megbecsülve érkezünk el a 3. pontba foglaltakhoz: Az előbbieknél kell, – lehetőleg minél nagyobb számban –, eljutniuk a fölismerésre, hogy azért tudnak terheket hordozni, mert ők is hordoztatnak! A gyökér hordoz engem és minket. Jelenti ez az ÓSZ-et éppúgy, mint Krisztust, aki a szőlőtő (Jn 15). Általa hordozva lehetek áldássá, s a rajtam teremtett gyümölcs az Ő hordozó erejének eredménye és érdeme. Vigasztalás is van ebben az üzenetben, mert terhek viselése, gondok vállalása közben erősíthet a tudat, hogy eközben általa folyamatosan hordoztatom, s békésen megférek együtt a gyökéren (tőkén) mindazokkal, akik társaim, testvéreim e hordoztatásban; azzal a fölismeréssel, hogy mindegyikőnk más-más jellegű, ízű gyümölcsöt is teremhet. Csodaszámba megy az olyan körte pl, amelyik háromfélét is teremhet, mert így ojtattak be. A Krisztusban hordoztatás változatossága viszont meghalad minden gyarló példát.

Róm 11,25–29 – Izráel és a népek

Isten megváltozott döntése a népek és Izráel üdvösségéről nem azért titok, mert Isten titokban tartaná. Addig volt az, míg ígéjében nem beszélt róla, de az apostoli szolgálat útján most közhírré teszi. Éppen Pál által jelentette ki ezt a misztériumot; e titok azt jelenti, hogy ésszel alig felfogható, ember ilyet soha ki nem találhatott volna. Isten nevét magasztaljuk csodálatos döntéséért. Ha pedig immár feltárta titkát, senki nem viselkedhet úgy, mintha nem tudna róla. Az apostol nem akarja, hogy a hívek Rómában és egyebütt is, e tudatlanságnak essenek áldozatul, amikor önmagukban okoskodnának; mert aki (csupán) saját esze szerint – úgymond – bölcs, az az üdvösség dolgában balgatat. A népek üdvösségre jutásának isteni stratégiájában Pál apostol vált Isten kezében eszközzé, hogy kijelölje a koordinátákat. Ezentúl pedig az alapkérdésekben zavart és tudatlan az, aki nem hozzá igazítja bölcsességét és indulatait.

A főnti titok három részből tevődik össze. Egyike az, hogy Izráel megkeményedése, – essen meg az bárkin is (vö: 9,18) –, Isten döntése, de csak részleges; ami azt jelenti, hogy közülük is van maradék, csak jelenleg ez a kivétel. A kivétel azonban itt igazán a szabályt erősíti, hogy majd egész Izráel üdvözülni fog. A második eleme e nyílt titoknak, hogy előnyt adva a népeknek –, Izráel dermedtsége addig fog tartani, amíg a pogányok „teljessége” hit által be nem megy az Isten országába. A teljesség együtt jelenti azokat, akik Isten kiválasztó döntése szerint érkeznek célhoz – hiánytalanul. – Harmadik elem pedig, hogy el fog jönni Sionból a Megváltó (Ézs 59,21k; 27,9; vö a LXX szövegével). Erre is igaz a Jn 4,22: „mert az üdvösség a zsidók közül támad”, és eltávolítja Jákób házából az istentelenségeket; és megajándékozza őket szövetségével. Nyilván hozzátehetjük: hittel, bűneik eltörlésével együtt, a dicsőségben visszatérő Krisztus műveként; de nincs hozzá kellő világosságunk, hogy lássuk: a végidők rendjében ez hova illeszthető! – Mennyei menetrendet pedig nem óhajtunk összeállítani!

A kellő következtetéseket levonva abból, ami immár nem titok, nem tehetünk úgy, mintha nem tudnánk, hogy ha Izráel a Messiás személyét illetően, Jézus Krisztus elvégezett váltsága elfogadásában most ellensége is Istennek, ez nem olthatja ki az ósátyáknak tett ígéret érvényét. Sőt Ábrahámon, Izsákon és Jákóbon át tekint Isten az utódokra, akik ezért továbbra is változatlanul kedveltek. Elutasító viselkedésük sem teheti Isten kiválasztó szeretetét érvénytelenné. Emelkedett nagyvonalúsággal mintha ezt mondaná: nos, ha így áll-

nak a dolgok, s – használjunk meghökkentő képet –, mélyhűtött állapotban maradtok is mindaddig, amíg a népek fiai mind be nem sorjáznak, mégsem fogom visszavonni azt, amit megígértem, még ha most – nemkülönben a többi népek közül valók szintúgy –, duzzogtok és lázadtok is ellene!

Öemberi, bosszús irigység gerjedezhet bennünk: hogy akkor Izráelnek meg sem kell térnie? A maradéknak, akik idő előtt jutnak el e hitre, éppúgy meg kellett, s meg kell térniük, akár a pogány népek fiainak. A többi pedig Isten dolga, s ebbe bele se szólhatunk; éljünk inkább hálásan a kapott előnnyel!

Róm 11,30–36 – Hogy mindenkin könyörüljön

Értelmünknek kiváltképpen ajánlja az apostol, hogy legyen mássá és újuljon meg (12,2), s szava váljék örvendező hálaadássá, ahogy végül ő maga is kifejezését adja hálaadásának. Kicövekeljük ugyan az emberi ész határait, de csak azért, hogy mindjárt túl is mutassunk rajta.

A 30.v egykori engedetlensége bizonyára a bűneset. Róla úgy beszél az apostol, mintha az mindenestől a pogány népek számlájára volna írandó. Okoskodásunk mindjárt kifogással élne, azt kérdezvén: Uram! Az első ember nem volt őse a zsidóknak is? Miért vagyunk csak mi ama terhes örökségnek jussoltjai? Lám, itt állunk máris az értelem képességeinek határainál! Az kétségtelen, hogy az apostol a népeknek „most” megnyert irgalmán át tekint az ős-engedetlenségre. Kifogások helyett inkább gondolja meg mindenki, hogy ők a zsidók engedetlensége révén juthatnak be elsőnek a kegyelem földjére. – Az ő engedetlenségük is „most” jellegű. Forrpontja pedig kétségtelenül a Krisztus-kérdés. Nagy vonalakban igaz tehát, hogy az az első eset az első Ádám bűne volt –, messzeható következményekkel. A másik nagy engedetlenséggé pedig a második Ádám elutasítása lett. Élezetten, de nem bántóan fogalmazva: Krisztus elutasítása lett a zsidó nép bűnesetévé. E tény nem válhat részünkről megbélyegzéssé; inkább legyen igeszerű értéssé, ahogy ezt megkezdte volt már Kálvin a maga írásmagyarázatában; de az általa megkezdett úton tovább kell haladnunk. Jogtalan, de eredménytelen is minden olyan hozzászólás, melynek gazdája előbb nem tisztázta saját élete Krisztus-kérdését: miként áll ő maga ez ügyben Isten előtt! – Meglepő e részletben a harmadik „most” (az utóbbi bibliafordításban e helyütt „végül” olvasható). Talán épp ez időben írta le Pál a 2Kor 7,29-et: „mert a hátralévő idő rövidre szabott”; a 31.v második „most”-ja viszont ama reménységet fejezi ki, hogy máris küszöbön áll Izráel nagy megtérése a dicsőségben visszatérő Krisztus fölismerésében, amikor is kiárad rájuk a befogadó kegyelem. Váradalma akkor hiú ábránd? – Akadékoskodás helyett magasztaljuk inkább mi is Istent, miközben meghalljuk szívünkkel is a merész kijelentést, és ámulunk, hogy Isten mindenkit (nem a semleges értelmű „mindeneket”) engedetlenség alá rekesztett azért, hogy mindenkin könyörüljön. A hívó értelem is vétóval élne: hát akkor mindenki üdvözl? Az ige sem többet, sem kevesebbet nem mond annál, mint amit kijelent. Jobban tesszük, ha követjük az apostolt Isten személyének és művének magasztalásában; megvallva, hogy Isten „mélységei” (vö. 1Kor

2,10) mily fenségesek és kikutathatatlanok! Ítéleteit nem bírálhatjuk felül. Illetéktelenül jár el mindenki, aki álrendőrként önhatalmúlag tart útellenőrzést Isten útjain, hogy megállapítsa, ki közlekedik rajta – szerinte –, szabályosan, s ki szabálytalanul. Ma sem adhat senki tanácsot Istennek, mert senki nem adott neki előbb, hogy viszonzást követelhesen, s számonkérhesse rajta, hogy olyannak ad – szerintük – aki nem érdemli (vö: Mt 20,11kk!). Javaival Isten szabadon teheti azt, amit jónak lát, mert Tőle, Érte és Reá nézve voltak, vannak és lesznek mindenek. Ővé a dicsőség egyedur!

Róm 12,1–2 – Hétköznapi istentisztelete

E részletet is az előzmények folyamatából érthetjük meg igazán. Ily módon született a felhívás, hogy ne a világ(korszak) észjáráshoz és gyakorlatához igazodjunk, hanem értelmünk megújulásával változzunk is meg. Mert a megtérés fogalma is szó szerint az értelem, a gondolkodás átváltozását jelenti, aminek semmi köze az agymosáshoz. Szómagyarázat helyett goondoljuk végig ismét, amit az értelem szűkös lehetőségeiről és Istennek értelmet meghaladó döntéseiről az imént hallottunk. Továbbá, hogy mit jelent az irgalom, ami Istennek, a népek és Izráel üdvössége rendjére alkalmazott kegyelme; mint ahogy létezik elméleti, meg gyakorlati, azaz alkalmazott fizika. – Ha igazán felfogtuk, miként valósul meg üdvözítő szándéka, ez válhat új természetünkkel; silány utánzat lenne itt mindenféle tettezett alkalmazkodás, amit az apostol el is hárít magától. – Fenntartás nélkül nevezi testvéreinek a levél címzettjeit, még ha a testvériség körét oly szélesre tárt reménységgel értette, s magyarázta is, amint azt éppen az imént fejtegette; és arra inti őket, hogy mindenekelőtt testüket, egész valójukat szánják oda élő és szent áldozatul Istennek. Az élő azt jelenti, hogy az óember halála után, Krisztussal együtt feláldozottként élhető meg igazán ez az áldozat. Meghalni érte lehetséges, ha szükség van rá, de folyamatosan élni Őerte, az az igazán ihlető! Nem oly módon, hogy elfojtom magamban az ellenállást, de olyképpen, hogy igazán abban élek és éledek. Azért is, mert örömet találok benne, átadva Istennek magamat az engedelmisségre úgy, amint vagyok. Nem második döntés ez a megtérést követően, de fölér vele, mert nemcsak megtérnünk kell, de Isten szándékának kezeügyébe is kell kerülnünk. Ekként válunk munkatársává, kedve szerint valóvá. Nem az tetszik neki, ha leckéztet, hanem, hogy semmilyen tekintetben nem a világot majmoljuk, hanem Isten akaratát keressük és követjük.

Távol álljon tőlünk a szolgálalkúság; nem fadarabként, mintegy holt eszközként engedünk Neki, inkább éledve és önálló döntéssel. Tehát nincs szó az értelem kikapcsolásáról, elvetéséről, lebecsüléséről; sőt gondolkozásunk megmenekülhet a sivárságtól, és meggazdagszik. Nem beletörődve kell fogadnunk, hogy Isten gondolatai és útjai magasabbak az emberénél (Ézs 55,8kk; 57,15), mert a két útnak találkoznia is kell, – kegyelemből. Krisztusban ez megadatott, s így felnőtt (s nem megnőtt) keresztyénként, önálló döntések sorozatában leszünk képesek türelemmel kívárni, amíg világossá válik, mi az Isten akarat. Nem hirtelenkedünk, de nem is késünk le foly-

ton az ő üteméről. Mert nemcsak jó és rossz közötti választás van a gyakorlatban, de többféle jó lehetőség között mindig van egy, amit Isten akar, s azt kell fölismernünk! Ezt nevezi Ő – a célszerűség okán –, tökéletesnek, mert ez szolgálja a lehető teljességgel az Ő szándékait. Ez az áldozat a hétköznapi istentisztelete. Rajta áll, vagy esik kegyességünk és ünnepi istentiszteletünk hitele is. Az ünnep nem mellőzendő, de ami előtte és utána történik, Őhöz érkezzék meg, s Belőle merítsen új indíttatásokat. Ez a logikus istentisztelet. Az „okos” istentisztelet igeszerű, s kimondani is különös, de ez az ésszerű is!

Róm 12,3–8 – Egymásnak tagjai

A Pálnak adatott kegyelem az apostoli tiszt maga (1,1kk). Mértéktartóan fogalmaz, tekintélyét nem hangsúlyozza; inkább egynek tekinti magát a kegyelmi ajándékot kapottak közül, akikkel egy test a Krisztusban. Példát mutat, miként kell viselkednie minden tagnak az egy test részeként, azaz, hogy senki ne gondoljon magáról többet, mint amit a hit mértéke megszab. Az Istentől kapott, hit szerinti viselkedés a valódi józanság. Ezt az elvet és gyakorlatot nemcsak a minősített szolgálatot végzőknek kell követniük, hanem mindenkinek. Önmagát is beleértve fejt ki, hogy kinek-kinek milyen szabály szerint kell forgolódnia. „A nekünk adott kegyelem szerint” magát sem tekinti kivételnek. Közismert a kísértés, hogy a vezetők többet engednek meg maguknak, mint a közemberek. Az egyház legyen ebben példamutató, hogy nem így jár el.

Nincsenek itt még kikristályosodott tisztségek és nincs rangsor (6kk). A gyülekezetek azonban a kegyelmi ajándékok adottságai szerint működnek. Ezért tűnik ötletszerűnek a felsorolás egymásutánja. Nem vonható le túlzott következtetés, hogy pl. a prófétálás áll elől, még hozzá személyes fogalmazásban: „prófétálunk”. Vélhetően az evangéliumi, missziói alapvetést tekinti a legfontosabbnak. A gyülekezet élete tehát dinamikus jelenség. Fontossága szerint az igehirdetés, a gyakorlati, prófétai, pásztori tanácsok az elsők benne, különben a szolgálatokban a változatosság érvényesül. Tanítókra is szükség van, hogy olvasni és felolvasni is tudjanak. A felsorolásban megelőzi azt a diakónia, tekintettel a jeruzsálemiek megsegítésére is (15,25kk). Van, aki az intés, avagy vigasztalás szolgálatát kapta, ami útbaigazítást is jelenthet, meg gyakorlati tanácsadást. A javak közlője lelki javak sáfára is lehet; feladatát ne tegye vonakodva (Lk 12,42), de végezze szerényen. Csak ezek után következik az előljáró, aki legyen serény; ne fényeskedjék, tekintse tisztét szolgálatnak. A könnyörülő pedig a rászorulókat segítője legyen –, adományokkal. Dolgát ne kényszeredetten tegye, hanem jókedvvel. Egybecsendül ezzel a 2Kor 9,7, -sejtven azt is, hogy e két levél kb. egy időben keletkezett. – Összehasonlítva viszont a felsorolást az 1Kor 12-14 f-ekkel, egyrészt feltűnik, hogy mindkét esetben elsőnek a prófétálás említetik, mint amire főként kell törekedniük mindkét gyülekezetben. Minden más jellegű adományt megelőzve, ez a legfontosabb. Viszont levelünkben nincs említve a nyelveken szólás. Nem lebecsülése miatt, hanem mert ilyen jelenség Rómában nem volt. Egymás elfogadásában itt inkább a zsidó-, és pogánykeresztyének egymás iránti

fenntartásai, ellenérzései, különbözőségei miatt voltak feszültségek. Nemcsak azt mondja, hogy viselkedjenek az egy test tagjaiként, mert egymásnak is tagjai ők; férjenek hát meg egymással, viseljék el egymást (14,1), tulajdon testünknek tekintve mindahányat, mert egymásnak részei vagyunk, ha nem is vagyunk egyformák.

Mindenkinek meg kell értenie, hogy a sokféleség a közösség gazdagsága. Ne akarjuk saját képünkre és hasonlatosságára formálni egymást. Egyedül Istennek dolga, hogy Krisztus képére formálva ezt megtegye velünk.

Róm 12,9–15 – A közösség ápolása

A közösségben élő keresztyén két fő elvet kövessen: mi a kerüendő, sőt olykor: a tilos; és mi a követendő, amit meg kell tennie. Az apostol részletez, mégse várjuk tőle és az egész Szentírástól sem, hogy aprólékos kazuisztikát, esettant írjon elő, ahol minden előforduló esetre megszabná, hogy mit kell tennünk. Az igéből táplálkozó intések, pl. a szeretetre, sokkal inkább alkalmasak az élet egészének átfogására, mintha részletező eljárással minden lehető esetet igyekeznénk begyűjteni, hogy előfordulásakor mi volna a teendő.

A pásztori útmutatások első fele arról beszél, mit kell tennie a krisztushívőnek; a tiltásszerű formulák majd a folytatásban olvashatók. A tetterős és hiteles cselekvésnek soha nem szabad szem elől tévesztenie, hogy szeretete ne legyen képmutató. A már tárgyalatból kiindulva a pogánykeresztyének és zsidókeresztyének együttélése elviselhetőbb, ha mindkét fél visszafogja ellenérzéseit és felölti kedvezőbb arcát. De lám, valami mást és nem felszíneset kell szívből vállalniuk, mert a szeretet csak őszinte lehet! Nem lehet az negédeség, mert olykor azt sem szabad elhallgatnom, hogy iszonyodom a gonosztól, nemcsak úgy, hogy gyűlölöm a bűnt, de elsőrenden saját gonoszságomat számolom fel magamban. A megfizetés indulatától csak az újjászületett és megtért keresztyén képes eltekinteni. A jóhoz viszont ragaszkodom! Mi tekintendő jó-nak? ŐSZ-i előzményektől elindulva: jó az, ami Isten szövetségi ajándéka! – A gyöngéd testvérszeretetet nem követhető olyan fenntartásokkal, hogy közben magamban felrovom testvérem, vagy felebarátom származását és előéletét. Pál apostol gyakorlatán eligazodva, a hívő keresztyénnek megvallott múltja, hittel vállalt jelene és reménységgel vallott jövője van! – A tiszteletadás megelőző jellege akkor példás, ha a kisebbnek is tudok előre köszönni, vidáman és fáradhatatlanul. – Megjegyzendő, hogy „az Úrnak szolgáljatok” részlet némely kéziratban ilyen változatban olvasható: a kairoznak, az alkalomnak megfelelően szolgáljatok! Az igeresztő értésnek és alkalmazásnak harcszerű lelki háttere is van; ezért minden nemzedéknek újból fel kell vennie a küzdelmet, különben a fiak nemzedéke felszínesebben ért és él, s már nem képes érteni és élni azzal az igei és szentlelkes érzékenységgel, ahogy azt még az előzők, az atyák értették és élték.

A szeretet próbája a másik szükségének és terhének átvállalása, de önállóságra nevelő szándékkal, mert a segítettnek sem jó, ha csak kihasználja a másikat, mégha könnyebben esik is a lelkének így. A makacs gyermek jellemzője, hogy húzatja magát a szüleivel. A tár-

sadalomnak és népek közösségének is van ilyen nemszeretem balasztja. – Az üldözések miatt is szükséges szolgálat volt a vendégszeretet, de az is előfordult, hogy visszaéltek vele. – Vallásos gyakorlat volt az átokmondás. E szakaszban itt van a második erőteljes „ne”; de a hitben testvérek se maradjanak semlegesek az ellenfelekkel, ellenséges érzületűekkel szemben; inkább áldjátok őket (vö: Mt 5,44; 1Kor 4,12k)! – Miként tudom ezt szívből teljesíteni? Ha tudatában vagyok, hogy Isten szeretetében minden, de minden javamra, üdvösségemre szolgál, akkor a szembenállásokért is áldom Isten, s így eszközét is képes vagyok áldással fogadni; talán még el is fog ernyedni ütésre emelt ökle! Isten a szenvedésekkel tudja leginkább tisztán tartani, feddhetetlenné tenni gyermekeit, mert aki testében szenved, szünetel a bűn (elkövetése) indulatától (1Pt 4,1)! A mély együttérzés példája Jézus, aki sírt Lázár sírjánál (Jn 11,35), s Pál is gyakorolta magát abban, hogy tiszta szívvel örüljön az örülőkkel és sírjon a sírókkal (2Kor 11,29). Erre a szolidaritásra ma nagyobb szükség van, mint valaha.

Róm 12,16–21 – Emberséges magatartás

Az egyetértés voltaképpen egyet akarást jelent, ami megalkuvás nélkül akkor születhet meg, ha a felek együtt keresik Isten akarát, s arra törekszenek, hogy e közös akaratban az Istené jusson érvényre. Időt is kell hagyni rá, hogy kiérjenek a jó döntések. E közös ügyet személyre szabott tanácsként szolgálhatja, ha mérsékelem nagyralátó indulataimat, sőt igyekszem lépéseimet a kicsinyekéhez igazítani. Jákób is a gyermekekhez, meg a szoptatós jószág haladásához szabta léptei mértékét (1Móz 33,13). – Sokan nem is sejtik, mekkora súlyllyal eshet latba, ha befogadó megértést tanúsítanak az alázatosak, a senkik, az erőtelenek, a kiszolgáltatottak ügyében! Ez volna az igazi bölcsesség. Álljon tehát tőlünk távol a lekicsinylés, hogy „ezek” szüntelenül csak láb alatt vannak, nem tudok miattuk zavartalanul haladni. Ha pedig kellemetlenség ér, ne akarjam a tudat alatt sem kamatostól visszaadni, vagy 'Uram bocsá!' máson, munkatárson, beosztotton, asszonyon, gyereken, férjuramon kitölteni felgyúlt mérgemet. Kinek hiányzik, hogy útját némán tűrő szenvedők szegélyezzék? – Az emberek közös lelkiismerete őriz némi mércét, mi a becsülendő, hol a határ, melyen belül érvényesülhet érdek és haszon. Ezt őrizi a jog, s a bírósági gyakorlat is. E határokon a hívó ember sem teheti túl magát, mintha csak ő lenne egymagának törvénye; inkább tartsa magát ahhoz, amit erkölcsi dolgokban az emberek is jónak ítélnék. – Az emberi viszonyok olykor gubancosak. Törekednünk kell rá, hogy a szálak szétválasztódjanak, s a rendezés érdekében tegyünk meg minden tehetőt. Békességhez legalább két fél hajlama szükséges; ha hiányzik is a másé, ami rajtam áll, a békeség érdekében tegyem a megtehetőt úgy, hogy Istennek engedek; s ha az eredmény nem is látványos, a lelkiismeretem szabad és nyitott marad, s kész vagyok várni is a másik félre, amíg kiforr és letisztul a békesége.

A bosszúállás ősi emberi ösztön. Tisztázzuk: A szemet szemért, fogat fogért intés már korlátozta a megfizetés indulatait, mely hétszeresen (1Móz 4,24), vagy mint Lúdas Matyi, háromszorosan torolná, torolja is meg a visszaélést, tehát a többszörösét fizetné vissza! – Jézus viszont még a 77-szeres megbocsátást is lehetőnek, tehetőnek és teendőnek ítélte (Mt 18,21k). A bosszú, mint kifejezés, – meg tett gyanánt is –, visszatetszően zord; de már az ŐSZ-ben is más színezetű; azt jelenti, hogy Isten érvényesíti igazságát, melyet soha nem vehetünk ki az Ő kezéből. Fogat csikorgató dühünknek még olyan formán se adjunk kifejezését, hogy „majd az Isten...”, sőt egyáltalán

ne legyünk dühösek, inkább – a tűrő szenvtelenség helyett –, törjön fel szívünkben és szívünkben a szeretet az iránt, aki netán még borsot is tört az orrunk alá. A szeretet indulatokat szerel le és soha nem lehet túllicitálni!

Gondot okozhat a 20.v értelmezése. Tkp. idézet a Péld 25,21k, LXX szerinti szövegéből. ÓSZ-i példát is hívhatunk segítségül. Próféta intésre Izráel királya egyszer nem megöleti, de megvendégelve bocsátja haza az ellenséget (2Kir 6,21kk). Meglehet, hogy ez a gesztus sokkal inkább megihlette Isten népét, mint a kellő nyomatékkal érvényesített megfizetés számos egyéb esete. – S mi az eleven szén a fejen? Magyarázzák szégyenpírnak, avagy a bűnbánó egyiptomiak példájával, akik – vezeklésül –, parázssal teli edényt tettek a fejükre. Ezúttal a szavak erőteljesebben, szókimondóbban igazítanak el: a nemes küzdelemben soha ne legyenek nemtelenek az eszközeim; mivel a gonosz csak jóval győzhető le, oltható ki. – Hosszabb távon mindig ennek a hatása bizonyul igaznak és tartósnak.

Róm 13,1–7 – Szolgálatba állított hatalom

Nincs még egy olyan részlete a Szentírásnak, amellyel annyi politikai töltésű visszaélést, céltudatos túlmagyarázást követtek volna el, mint e mostani igeszakasszal. Pedig benne nem a hatalom istenítéséről, hanem az őt megillető szintre állításáról, akár leszállításáról is beszél az apostol. Hiszen a római császárokat istenként tisztelték,oltáraiknál szinte kötelező volt, hogy az állampolgár személyes áldozatával bizonyítsa hűségét és hódolatát.

Amikor tehát kétszer is kimondja az apostol, hogy a politikai hatalom Isten szolgálója (diakónusa); a 6.v-ben pedig, hogy képviselői az Ő szolgálói (liturgusai), igazából helyére teszi a felettes hatóságot. Nem fenevadnak állítja őket, mint később majd a Jel 13, de Istennek alávetett hatalmúaknak, akiket Ő rendelt és tett szolgálóivá; mert égen és földön nem létezik olyan hatalmasság, amely kívül esne Isten hatalmi körén! Ehhez nem feltétlenül szükséges, hogy a hatalom tudjon is róla, hogy kitől függ, s hogy Isten szolgálója, aminthogy a babiloni fogságból a zsidó foglyokat (is) szabadító Círus sem tudta, hogy Istennek fölmentje, s az ő tervét hajtja végre, midőn a fogoly népeket visszaküldi hazájukba (Ézs 54,1kk). -Hasznára válik, ha tudomást szerez róla, de nem feltétele hasznos forgolódásának. Hatalma tehát viszonylagos és mégis minden lélek köteles engedelmeskedni az időleges világi hatalomnak. Az apostol ezzel minden emberre érvényes tételt mond ki, s alóla a keresztyének sem kivételek. Kétségtelen, hogy eközben ellene mond szélsőséges irányzatoknak is, zélótizmusnak, rabszolgázadásoknak, bármiféle vallásos fanatizmusnak, bármely okból utasították is el az államot, pl az adófizetést. – Jézus is azért született Betlehemben, ahonnan Dávid családja származott, s mert József, – többekkel együtt –, elszegényedett dávidi származék volt, ezért ott kellett megjelenniük az adófizetés végett elrendelt összeírásra (Lk 2,4). – Pál apostol is hivatkozott római állampolgárságára, s a hatóságok elfogulatlanul bántak vele; többször meg is védtek (ApCsel 18,12kk; 19,31; 21,31kk stb). Észrevehető, hogy mindenestől a jót feltételezve beszél az apostol a hatóságokról (úgy vélem, hogy a „hatóság” volna itt a tárgyyszerűen pontos meghatározás). Amíg tehát a hatalom Istentől kapott rendeltetése szerint intézkedik, Isten őrzi a hatalom és hatóság e tőle kapott jogát és tekintélyét. Avégett visel(het) fegyvert is, hogy büntesse a rosszat, a jót pedig jutalmazza és dicsérje.

Az engedelmesség a politikai hatóság iránt nem félelemszülte, de szabad lelkiismerettől vezérelt legyen, – adó megfizetése, vámok

leszurkolása közben szintúgy. Jézus is a fiak szabadságával egyenlítette ki a templomadót (Mt 17,24kk). Ugyanakkor érzékelhető, hogy Pál a hangsúlyt arra helyezi, ami elsőrenden és egyedül Istent illeti meg. Több helyütt is a Hegyi Beszédet tartja mérvadónak. Joggal vonható le a következtetés, hogy tartozások megadása említésekor („akinek a félelemmel, annak a félelmet, akinek pedig a tisztelettel, a tiszteletet”) elsőrenden Istenre gondol, mivel előbb is (3) arról beszélt, hogy a jót cselekedve senkinek sem kell félnie a hatalomtól, inkább az féljen, aki rossz fát tett a tűzre. Félelem és tisztelet mindekelőtt azt illeti, aki minden lehető hatalom Ura és adományozója. Ha pedig a hatalmasság visszaél megbízásával, a visszavonója is Isten lesz, mert Ő a korlátja is bármiféle hatalomnak. – Továbbra is feszültségekkel jár, hogy milyen tisztelet illeti meg az arra érdemtelent, s meddig lehet elmenni az engedelmségben? – Kálvin tanította az ellenállás jogát, ha a hatalom visszaél jogaival.

Róm 13,8–10 – A szeretet tartozása

Jól esik a lelkünknek, ha sikerül minden tartozásunkat rendeznünk! Megszabadultunk tőle, nem tartozunk, s nagyot lélegzünk! Ha senkinek sincs rajtunk érvényes követelése, úgy érezzük, szabadok vagyunk; számadással sem tartozunk senkinek; ami csak annyiban igaz, hogy mindig nyitottnak kell lennünk, készen arra, hogy zokszó nélkül tegyük átláthatóvá dolgainkat, ha netán gyanú ébred bárkiben is irányunkban. Ezt a magatartást az egymás iránti szeretet is megköveteli, amellyel szüntelenül tartozunk, mert a szeretetnek nemcsak tettei vannak, de megkérdés esetén legyenek tisztázó szavai is. Számadásunkat pedig a szent ügy, és a kérdező érdekében is, mindig hassa át az, hogy anyagiak dolgában is hitből élünk, s szeretettel óhajtjuk terelgetni társainkat a hitből járható útra, erre a csodákkal kísért életformára. – Mindebből az következik, hogy a szeretet tartozása fennáll életünk végéig, s azt naponként törleszthetjük; nem kínos köteleességből, hanem oldottan és örömmel. Ez úgy lehetséges, ha kiapadásra hajlamos szeretetünk újra és újra megjelenik vedrével Isten kútjánál, hogy kimeríthetetlen forrásából megint csak merítsen. S meglephet bennünket a csoda, hogy a kimerített helyébe még frisebb víz pótlódik, folyamatosan. Ilyen a jó kút, s az élet vizének forrása.

Már a levél első felében tanított az apostol a törvényből származó megigazulás képtelenségéről. Nyitott kérdés maradt, hogy akkor a törvénynek hol a helye az Isten üdvözítő rendjében. Íme, a szeretetben adott a lehetőség, hogy a hívő be is töltsen a törvényt. E ponton ismét van egy extra-calvinisticum. A törvény harmadik haszna. Első haszna, hogy leleplezi bűnösségünket; második, hogy e fölismeréssel Krisztushoz űz, hogy ingyen kegyelmét megragadhatjuk. Harmadik haszna lehet tehát a törvénynek olyképpen, mint a lelki élet KRESZ szabályzata, tiltó, megengedő, s tanácsoló útjelző tábláival.

Nem érdemek szerzése végett vesszük tehát figyelembe a törvényt, mert a szeretet alapján állunk, melyben Isten részesített bennünket, s mi erre válaszolunk. Szeretünk, mert a kegyelem alapján állunk, s nem azért, hogy jobbnak minősüljünk, vagy ilyennek látszódjunk Isten és emberek előtt. S ha részleteiben tekintjük át a Tíz igét, bennük a mindennapos élet kérdéseivel szembesülünk. Mivel pedig az érzéki élet valós kísértéseinek Rómában különösen súlyos veszélye volt, emiatt kerül előre a második kőtábla tételeinek felsorolásában a reá tekintő tiltás! Majd pedig a 10. parancsolat „Ne kívánd”-jával együtt egy kötegebe kerül minden egyéb, emberek ér-

dekét szolgáló parancsolat. Az apostol Jézus tanácsát követi, amikor ősbibb nyomokon jár és kimondja: „Szeresd felebarátodat, mint magadat” (3Móz 19,18). Dinamikus értelmezés, ösztönzésekkel és szükséges fékekkel dolgozó tanács íratik le, de tételnek is megáll, hogy a szeretet nem tesz rosszat a felebaráttal; s jelentése kiszélesedik, mert a látóhatár immár nemcsak a keresztyének közössége. Az ÓSZ-ben még csak a hitben, az azonos sorsközösségben élőt értették a felebaráton, de már Jézus átlépte e korlátokat, és a fogalomba mindenkit beleértett, – különösen a szeretet tetteire rászoruló embertársat. Kiélezett, és félreértések határait súrolja Augusztinusz merész gondolata, ami ilyesformán hangzik: szeress, és bátran tethetsz bármit! Még kimondani is mily egyszerű a summázatot: „A szeretet tehát a törvény betöltése”. Megtenni még fontosabb, azaz súlya van, mert ez a dolgok veleje.

A határtalan szeretet mindig esetre szabott; határozott és megadott lehetőségek keretei között testesül meg. Isten minden gondolata a testté léétel – mondotta valaki. Öltön testet tetteinkben Isten szeretete az emberek iránt.

Róm 13,11–14 – Ideje fölserkennünk!

„Mindezt pedig az idő (kairosz) ismeretében (tegyétek), mert itt van az álomból lehető felébredés órája számotokra.” Valahogy így lehetne fordítanunk a görög szöveget, szintén a közbeszéd módján adva vissza a sürgetést, ami benne szaggatottan lüktet, mivel most közelebb van hozzánk az üdvösség, mint amikor hitre jutottunk. Az evangéliumok Lelke hatja át ismét a páli fogalmazást. Az alkalom fölismerése, az óra parancsa, mint János evangéliumában, ahogy Jézus figyel, s figyelmeztet, ha valaminek eljött az órája (Jn 2,3; 16,2 stb)! Aminthogy, a szinoptikusok szerint (Mt 3,2; Mk 1,15), – szólván az Isten országáról –, a szorongató közelség a legfőbb indítéka és üzenete volt előbb Keresztelő János, s nyomában Jézus föllépésének. – Az idő tehát nemcsak múlik, de telik is, azaz telítődnie kell elvégzendő feladatokkal, s megteendő lépésekkel: Most rajtad a sor! – Mert egyáltalán nincs most szó arról, hogy az élet, s lehetőségei elmúlnak, sokkal inkább az éjszaka múlik el, s eltűnik a sötétség. A keresztyén ember tehát két időfogalommal, annak kétféle értelmezésével él és élhet. Számolnia kell földi élete vissza nem térő adottságaival, s hanyatlásával is, amit azonban áthat és ural az Isten ideje, amely elérkezőben, kiteljesedőben van! Vizsgáljuk meg, melyik időfogalom határozza meg létünket, szemléletünket! A nap(pal) igazából maga a dicsőségben visszatérő Krisztus, aki már egészen közel van, s nekünk ennek megfelelően kell átöltöznünk, letéve az éjszaka gönceit, a sötétség cselekedeteit, s felöltözve – a folytatás meglepő –, a nappal fegyvereit. A Lélek fegyverzete értendő rajta (Ef 6,11kk). Még kifejezőbb, ha azt mondjuk, hogy az Úr Jézus Krisztust kell felöltöznünk (14); kevés szóval a lehető legtöbbet eként fejezi ki teendőinket az ige. A világosság gyermekei (Jn 12,35k) a nappal közelsége reményében sietnek az eljövendő Úr fogadására. Lehet, hogy életünkre már az esthajnal jellemző, de hitünk, reménységünk és felelősségünk a hajnalhoz igazodik. A keresztyén ember, lelki értelemben, koránkelő! A kelő nap fényében lehetetlen korai kicsapongással ütni el az időt (Ézs 5,11k). Nem lustálkodunk, inkább kelünk és felöltjük a feltámadott Krisztust. Nem ragadhatunk bele viszályok és irigység szurokjába; törpeségek, de nagy kísértések foglyaivá sem válhatunk tehát. A szemet szűrő testi féltelenségek mellett ezek a lélek szövetségszegései is. Hívók is szenvednek olykor tőle, különben pedig nagyon vigyáznak erkölcsi tisztaságukra. Jól teszik, de ne álljanak meg a test határainál – félúton, különben amit visszafojtanak, úgymond „lelki” dolgokban fog az más alakban

kiütközni rajtuk, mint amikor a tanítványok azon versengtek, ki a nagyobb közöttük (Mk 9,33kk).

A megelőző szakasznál már említve volt Augusztinus. Megtérésehez az adta a végső lökést, amikor egy barátjával volt együtt egy kertben, s hangott hallott: „Vedd és olvasd!”; s ekkor nyúlt a Szentírás után és e részletre esett tekintete: „nem dorbézolásban és részesegeskedésben...”. Vállalva a másik végletet, az aszkézist, kezdett új életet. A 14.v mégis azt mondja nekünk: a testet úgy gondozzátok, hogy ne ébredjenek benne bűnös kívánságok, Mert a test szükségleteinek mértékletes megadásáról beszél, s nem a megtagadásáról. Itt a különbség az egyébként tiszteletre méltó szerzetesi és a tanítványi morál között. – A cselekvő szeretet – még mindig arról van szó –, az élő reménység jeladása.

Róm 14,1–4 – Akiket Isten befogadott

Most derül ki igazán, mi is volt a helyzet a római gyülekezetben. Két meghatározó csoportosulás vehető ki a körvonalakból; mint általában minden gyülekezetben, akik az 1. évszázadban a krisztushit megvallói voltak. Hagyományosan pogány-, és zsidókeresztyéneknek hívjuk őket. Mindkét felet oly módon szólítja meg az apostol, hogy nem óhajtja a semlegességet képviselni, hanem állást foglal. – A 15,1-ben ekként fogalmaz: „Mi erősek” félreérthetőségéről akkor majd bővebben lehet szó. Az erőtelenség pedig azok a zsidókeresztyének, akik az ŐSZ tiszta és tisztátalan közötti különbségtétel fönntartásával igyekeztek megszentelt életet élni. Vehetnék sértésnek is az „erőtelen” nevezetet, s talán így is volt. Érdeklükben annyit tehet az apostol, hogy befogadásukra inti a többieket. Ennek indítéka sem közömbös, mímelni is lehet a befogadást oly módon, hogy a másik közellétét csak alkalomnak veszem, – s mivel a kezem ügyében van –, meg is mondom neki a magamét. Ez nem lenne tisztességes eljárás. A mindent megevő, tehát, aki lelkiismerete szerint szabad az ételek közötti, s egyéb megkülönböztetésektől –, hitből cselekszik; ámde a másik is hitből vallja azt, hogy csak zöldséget hajlandó enni, amint tette volt Dániel a társaival (Dán 1). -Testi indulatok szerint, fintorgó megvetést kaphat az ilyen válogatós ember attól, aki nem ezt az utat járja. Mit tehet ilyenkor a megsértett kegyes? Kemény ítélettel illeti, hogy a szerinte szabados nem komoly hívő, nem is igazán az Úré, nincs átadott élete, még a világban van, stb. E kitételek az egyháziak és a hívő csoportok életének protestáns megjelenési tüneteiből valók, s ma is a mélyben parázslanak. Mikor melyik kerekedik fölül, a másik mártír képpel túri és várja, ha fordul a kocka, amikor majd ő törleszthet, elnevezvén a másikat szektásnak, csonkult hitűnek, törvényeskedőnek, vagy olykor taníthatatlannak! – Láttunk már ilyet!

Csöndben, de határozottan vall színt a lelkigondozó (3k), amikor fegyelmezően kell szólnia a sértődős és ítélkezésbe menekülő hívő előtt, aki tehetetlenségében úgy szerez lelki elégtételt, hogy a másikat kitudja az üdvösségből. Ne ítélkezz! Inti őket, mert igazságosan csak úgy lehető az állásfoglalás, ha tudomásul veszik, és vesszük mi is, hogy Isten befogadta a másmilyent is. Jogos tehát a felelősségrevonás: „Ki vagy te, hogy a más szolgája fölött ítélkezel?” (4). Ő is, te is egy isteni háztartásnak vagytok, vagyunk a szolgálai. Mindönknek közös Urunk van. A ház gazdája Isten, és az elszámolással ki-ki maga fog Ura elé állni ama napon. Valljon a hívő bármiféle meggyőződést,

a megszentelődés címszava szerint, kísérelje meg bármiféle válogatással túllicitálni a másikat; de semmiképpen ne válják ítélkezővé, mivel erre nem szól a mandátumunk. Egyedül Istennek van joga rá, aki hatalmát elsőrenden arra használja, hogy megálljon hitben az, aki a Krisztus által hisz Őbenne. Legyünk tehát jó reménységgel minden hozzá ragaszkodó embertársunk felől. Írma se maradjon szívünkben a hívő megfizetésnek, s a kárörömnek, hogy az a másik majd csak kívülről fog benézni a kirakatüvegen át. – Bár Jézus is beszélt kívülrekedőkről, inkább magamat kell megvizsgálnom, nehogy ilyen sorsra jussak!

Róm 14,5–12 – Az Úr tulajdonai

Akik egyik napot különbnek tartották a másíknál, szombattartó zsidókeresztyének lehettek, mások egyformának vettek minden napot. Pál nem sürgeti a hét első napja megünneplését, holott akkor már kiemelten értékelte azt a napot (1Kor 16,2; ApCsel 20,7); s a János evangéliumában fölismerhetők ama feltámadásra emlékeztető nap ünnepi jelentőségének kezdetei (Jn 20,19.26; Jel 1,10). Mindenki legyen bizonyos saját meggyőződésében, s amit tesz, vállalja hitből. A hitet, természetének megfelelően, meg kell különböztetnünk a hiszékenységtől és az olcsó megalkuvástól, mert a másik páli tétel is igaz, hogy ami nincs hitből, az bűn(né válik), ahogy a 23.v. ki is mondja. Egymás étkezési szokásainak elfogadása is legyen hitből fakadó. A mi viszonyainkra tekintve az lehet itt helyénvaló következtetés, hogy a megszentelődés legfőbb mozgatója a hálaadás legyen. Erről beszél nekünk a Heidelbergi Káté 2. kérdése és felelete.

A 7-9.v kiemelt jelentőségű –, ha egyáltalán szabad ilyen megkülönböztetést tennünk az igében. Mégis de lehet, hogy a keresztyének között már kiformalódó hitvallási kezdeményt illeszt ide az apostol; másrészt az is elképzelhető, hogy a Lélek éppen most adta tolla alá e summázatos gondolatokat, azaz, hogy közölünk senki nem él, s nem élhet a krisztushitben önmagának, és nem is hal meg önmagának, mert az Úrnak élünk és – mekkora vigasztalás – az Úrnak is halunk meg. Biztató erőforrás, hogy a halálban sem a senki földjén vesztg-lünk, s alkalmazva a költő kifejezését, szívünk nem vacog „a semmi ágán” (József Attila). Isten tett döntő lépést, hogy visszavegyen bűnből, halálból, mentsen kárhozattól akkor, amikor Krisztus tudatosan vállalta a halált, s fel is támasztatott. Sőt Ő azért támadott fel, hogy uralmát érvényre juttassa élők és holtak fölött. Élők és holtak egyetlen birodalom két tartománya; az Ő hatalmi területe, ahol egyaránt az Ő akarata érvényesül. Halálunkban sem történik uralomváltás a sorsunkban, mert Övé vagyunk és azok is maradunk. Neki pedig majd lesz hatalma arra is, hogy az elhunytakat, mint tulajdonait, dicsőséges testben újból életre hívja. Nem vagyunk a halál prédája, nem jutunk sorsunkra hagyva a halálban, ebek harmincadjára. Milyen lenne az a hit, ha bárki ezen a téren csak bolyongana, két-ségeskedne és csüggedésnek, lemondásnak szolgáltatná ki magát? Minden embernél nyomorultabbak lennének (1Kor 15,19)!

Ne meneküljön tehát senki ítélkezésbe, a gyenge sem, az erős megvető lenézése elől; s az erős se érezze magát nyeregben, magas lóról nézve le a betű szerinti értelmezésekkel bajlódókat. Önmagát

is beleértve szól az apostol arról, hogy mindnyájan oda fogunk majd állni Isten ítélőszéke elé. Mert élő Urunk van, s az Ézs 45,23-ból idéz úgy, hogy elébe illeszti Istennek az Ézs 49,18-ból vett önmagára esküvését: „Élek én...”. Mert majd minden térd meghajol az Úr előtt –, erről vall később a Fil 2,10k Krisztus-himnuszában. Akkor majd minden nyelv örömmel vallja is Krisztus Úr voltát. Így fog mindőnk számot adni dolgairól, és a sáfárságáról Istennek. A különböző nézetek testvéri befogadása, már most a Krisztus fősége alatt mehet végbe. Innen vehet, az egységre tekintettel, ökumenikus indíttatásokat.

Róm 14,13–18 – Isten országa erőterében

Egyházi, egyházközi, nemkülönben gyülekezeti feszültségek közepette együttélésre, együtt cselekvésre készítette, különösen az foglalkoztat bennünket e részletnél, hogy pásztori intései során miként bánt az apostol a két alaptípusú kegyesekkel, – békességre vezetve őket. Már észlelhettük, hogy befogadásra intve az úgymond erőseket, mégis az erőtelenek voltak inkább hajlamosak az elkülönülésre. Őket figyelmeztette szemrehányóan: „Ki vagy te, hogy...” (14,4a). – Most viszont intései során egyiküknek sem kedvez, mert mindkettő eshet ítélkezésbe. Az „erőtelen” ebben az összefüggésben érzékenyt, sérülékenyt is jelenthet. Felelősségük azért minősített, mert a gyülekezetben a mérleg nyelvének tartja őket. Aki pedig nagyon erősnek érzi magát, ne éljen vissza erejével, ill. szabadságával. Ahol a szeretet lehet csak a vezérlő erő, inkább mondjon le szabadságáról az erős, mert kárára lesz, s másnak is árt vele, ha elbizakodik. Nem mintha az apostol bizonytalan lenne, hogy önmagában véve, – legyen az akár étel, akár ital –, lehet-e bármi is vallási összefüggésekben tisztátalan. Jézusra hivatkozva, nem az teszi az embert tisztátalanná, ami kívülről jut az ember szervezetébe; sokkal inkább az, ami a szívből származik (Mk 7,15kk. par). – Látva azonban, hogy társa megeszi azt, ami Pál meggyőződése szerint sem tisztátalan, a megütközés és szomorúság, amit az erős okoz a szabadságával, rosszra viheti az erőtelent; s kezdené feddeni s kifejtteni az erősnek és szabad lelkűnek, hogy „szomorú vagyok miattad”, hogy ezzel letörje amaszt. Tönkre juthat az erőtelen úgy is, hogy nem hitből, inkább csak formális alkalmazkodásból bátorodik fel, hogy ő is egyen abból, amiből az erős felszabadultan falatozik. – Mindkettőnek alapvető követelmény, hogy egymásra, de minden emberre tekintettel is olyan szemmel tekintsenek, hogy értük is meghalt Krisztus. Szeretetlen és felelőtlen élésünk a szabadságunkkal kiválthat szidalmazást is, amikor pl. a kívülvalók szabadossággal vádolják meg az erőset, vagy éppen a példán felbátorodott erőtelent, aki aztán úgy belevörösödik, mint akit tetten értek. Minden eset más, és újbóli döntést kíván, mi tehető meg, s mitől kell, a szeretet okán, távortartanom magam. Az apostolnak hasonlóképpen kellett intenie a korinthusiakat, hogy legyenek tekintettel mások lelkiismeretére, hogy senki se vádolhassa szabadságukat (1Kor 8,8kk; 10,23k. 28kk).

Ahol hittel engednek az igének és szeretetben élnek át a kegyességi árnyalatok közötti testvéries közösséget, ott már jelen is van az Isten országa, ami nem evés és ivás. Írhatta volna Pál akként is, hogy

nem nem evés és nem nem ivás az Isten országa; de most egyértelműen az erőset fegyelmezi, nehogy tüntessen a szabadságával. Jézust is megvádolták, hogy nagyétkű és részeges. Kritikusainak az esett zokon, s ezért fogtak rá igaztalan vádakat, mert a vámszedők és bűnösök barátjaként viselkedett, tehát szeretettel, s nem előítéllettel járt el (Mt 11,19), bár nem árult egy gyékényen a bűnösökkel! Ellentmondásos helyzetekben a szeretet, a megigazítás, a gyógyítás és a békesség szándéka, s az öröm a Szentlélek által, ezek adnak hírt Isten országáról.

Róm 14,19–23 – Csak hitből érdemes

Lényegre törő meghatározása volt az Isten országának (17), hogy munkálásában a megigazulásra segítség, a békességre jutás Istennel és emberekkel (2Kor 5,10kk) és a Szentlélek által lehető öröm annak a célja. S bár az Isten országa eljövendő, de felsorolt elemei már e világkorszakban is érvényesülhetnek. Ezért a mindennapi gyakorlatban is kell törekednünk rá, hogy hitben, szeretetben, szolgálatban mindenki épülhessen. Ételek közötti szabad válogatási jogokkal feltűnően, vagy egyenesen botránkoztatás végett –, az erősek lerombolhatják a jót olyan embertárs, hitben testvér életében is, akinek még nyugtalan a lelkiismerete, amikor a mózesi törvény betűje szerint (vallási értelemben) tisztátalannak ítélt ételhez kelene nyúlania. Azon töprengve, hogy tegye, vagy ne tegye, az erősek példáját szolgálaián követve, végül is törbe csalva érezheti magát, s zavartsága még jobban növekszik. Igaz, hogy minden tiszta, amint hallottuk már; sőt a tisztának minden tiszta (Tit 1,15), mégis mások figyelmetlen, szeretet ellen vétő szabadsága rossz vért szülhet azokban, akik még nem jutottak el az iménti fölismerésre. – Hogy tehát ne váltsak ki megbotránkozást, arra is szabadsága van az erősnek, hogy ne éljen szabadságával. – Ez aztán nem várt módon fog jótékonyan visszahatni arra is, aki – tekintettel hitben testvéreire – vállalja a lemondást és nem eszik tisztátalannak ítélt húst, s nem iszik, az érthetőség okán fogalmazunk így: nem kóser bort. Amit egyébként bízvást megtehetne! – A 22.v „hit” fogalma meggyőződést jelent, melyet semmiképpen ne add fel! Ismerve szabadságodat, jó nyomon jársz; tartsd érvényben bátran, hogy mindezek Krisztusban már hatályukat veszítették. E bizonyosságod boldoggá fog tenni, sőt növekedni fog, ha képes vagy nem élni vele. Farkas Józseftől hallottam még ifjú koromban, hogy azzal szabad élnem, amivel tudok nem élni is! – Lelked ne jusson kátyúba, kétségbe se ess, inkább örömmel légy kész lemondani lelki értelemben súlytalan többletekről, erőtlen testvéred, a szeretet meg az Isten országa építésének érdekében. A Szentlélek öröme sokkal igazabb és tartósabb, mint az evésben és ivásban lelt illanó, s ma már azt is tudjuk, hogy egészségre káros, élvezet. A böjt legyen vidám, tanított rá Jézus is (Mt 6,16kk), s így a szeretet pásztori figyelmessége közben, az egész keresztyén élet vidám böjt anélkül, hogy oktanul, s ezzel tüntetve, gyötörném magam. – Embere is válogatja, mert ifjú koromban kísérleteztem, hogy – legkivált úrvacsoraosztás reggelén, nem ettem semmit. Aztán már a szószéken is gyalázatosan éreztem magam,

amikor jegyezeteim ellenére alig jutott valami épkézláb gondolat is az eszembe. Nekem tehát a böjt e formája nem vált be. Aztán arra is rájöttem, hogy az ősegyházban az asztalközösség után törték meg a kenyeret, Jézus pedig vacsora közben vette, törte, s adta tanítványainak a kenyeret (Mt 26,26). Lám az igeszerűség segítségemre volt e kérdésben. – S a mértékletes reggelizés volt számomra az optimális rásegítés a szolgálatra.

A kétkedve, rossz lelkiismerettel evő viszont magát is rombolja és ítéletet idéz elő magára, ha felbátorodva a tüntető szabadság példáján, elhallgattatva lelkiismeretét, mégis eszik a szerinte tisztátalan ételből. Ezek a kérdések látszólag messze esnek tőlünk, mégis helyes irányt mutatnak a szeretet körütekintő alkalmazására. – Szükszavúan tömör a fogalmazás, hogy minden, ami nem hitből van, az bűn! Miként értsük ezt? Elsőrenden nem olyképpen, hogy Isten mindjárt ítéletével le is sújt, hanem, hogy a fejlemények során válik bűnné, elhajlás következik rá, elvétí a célt, végkimenetelében rosszá válik, ami kezdeteiben még fel sem tűnt, hogy ítéletes. Murphy fanyar humora érvényes lesz erre is, hogy ami elromolhat, az el is romlik! – Mennyi jószándék, kezdeményezés romlott már meg az ember kezében! Csak a hitből valók a maradandóak, bár azokat is megrostálja Isten; de ígéretünk van rá, hogy életünk gyömölcse megmarad (Jn 15,16).

Róm 15,1–6 – Köteles vagyok...?

Fennkölt elvként hatott, és olvasván, lelkesített a 13,8: csak azal tartozatok ..., hogy egymást szeressétek, mert aki ezt cselekszi (máris) betöltötte a törvényt. De, hogy e tartozás ott Rómában közelebről mit jelentett, igazán most érkezik el a tudatig; s így van a mi esetünkben is olyankor, ha távoliak megsegítése helyett érintésközelből kell keresztyén testvéreink nyűgeit elviselnünk, melyre, türelmünket vesztve, legszívesebben az felelnénk: köteles vagyok, hogy tűrjek neki(k)? – Elvégre mindennek van határa! Leteszem! Nem csinálom tovább. Megnézhetik magukat, ha faképnél hagyom őket, és élem (hívó) világomat úgy, ahogy nekem a legjobban esik. Elegendem van a hitetlenek keményfejűségéből, hiszen kivetnek a nyakukból minden közösségi felelősséget; a pohár betelt! Elég az egyháziak vaskalaposságából (vagy szabadosságából), otthagynom ezt a népséget és formálok magamnak kedvezőbb és kedvesebb közösséget! – Másik változat: torkig vagyok a kegyesek törvényeskedésével; mit ki nem találhatnak, hogy Isten, mások, meg önmaguk szemében is az igaz hívó benyomását keltsék, s hogyan múlják fölül a botladozókat! – Mindezeket azonban inti az ige: arra irányítsd erőidet, hogy törlesszed tartozásodat (a szó ugyanaz, mint 13,8-ban), – szeretettel. – Mi erősek tartozunk tehát vele, hogy az erőtelenek erőtlenségeit hordozzuk, elviseljük. Sőt kedvezzünk nekik. A dolgot még tetézi, ha szószerint vesszük a feladatot, mert az erőtelen beteg-et is jelenthet, tehát hordoznunk kell az erőtelenek „betegségeit”. A LXX ezt „bűn”-ként értelmezi, amikor arról szól, hogy az Úr szenvedő szolgálja hordozta betegségeinket és fájdalmainkat (Ézs 53,4), az utóbbit már egyes-számban: fájdalomnak fordítja a görög fordítású ÓSZ. – Érthető tehát, ha az apostol mindjárt Krisztusra gondol. A 69. zsoltárhoz több messiási értelmezés is kapcsolódott. Az is Őhöz utal, hogy az Istent gyalázók minden szidalma Őt érte (10.v), – mintegy kövekként hulltak Reá, de Ő elviselte. Így kell eljárnotok nektek is az Ő követésében. Eközben nem is olyan végletes próbatétel, ha közben egymás elviseléséről, befogadásáról, s az ezzel gyakorolt szeretetről kell tanúságot tennetek. Kezetek ügyében ott az Írás, hivatkoztok is rá; hát e dologban is szívleljétek meg tanítását, ültessétek át a gyakorlatba, amit benne találtok! Merítsetek belőle türelmet, vegyetek vigasztalást és reménykedjétek. Miben? Abban, hogy ezzel segítitek az erőtlen és hitben beteget, hogy megszabadulhasson gátlásaitól és vesszőparipáitól. – Az 5.v pedig teljes értelemben imádság, nemcsak kegyes óhaj. Miközben ír, Pál imádkozik, hogy Isten adja meg

nekik a kölcsönös egyetértést. Az igévé lett imádság erővel teljes, egyúttal pedig a gyülekezetnek szóló pásztori tanács is, hogy istentiszteletükben végre egy szívvel és szájjal dicsőítsék – szembeötlő a fogalmazás –, a mi Urunk Jézus Krisztus Atyját! – Ő ekként áll most előttünk, nem tagadva, hogy Ábrahám, Izsák és Jákób Istene Ő, de most az egyszülött Fiúban ismerhető meg olyképpen, ahogy azelőtt soha nem volt ismeretes. Kijelentő munkájában úgy haladt előre, s vitte végbe Krisztusban a megváltás döntő tettét, hogy közben nem vált túlhaladottá az, ahogyan az ÓSZ-ben jelentette ki Isten magát és beszélt szabadításáról!

Róm 15,7–13 – Bőség lelki jókban

Megelőző és előkészítő érvelés után most mondja ki az apostol az áttörést jelentő ígét: fogadjátok be egymást! A döntő érv, amit egyébként mindkét fél betéve tud: ahogyan Krisztus is befogadott minket az Isten dicsőségére. Mert minden sajátos szín és részizagság háttérében, tagadva bár, de az működik, hogy ki-ki szeretné a maga dicsőségét is érvényesíteni, ha lehet, fölülkerekedve a másikon. Mossak ki akkor a lelkemből minden egyéni színt és zamatot és hűnyjak szemet fölötte, amit társamban gyengeségnek, sőt betegségnek tartok? A kérdést csak módjával lehet igazságosan megválaszolni. Úgy kell tehát a másikat befogadnunk, amint van; nem mondva előnynek, ami hátrány, s nem magyarázkodva: hogy azért, és ennek ellenére, milyen kegyes vagyok irányodban; tekintsd kitüntetésnek, hogy észrevettelek. A befogadás szabadjára – ne értjük félre –, az öntisztulásra serkentő erőket, melyeket rábeszéléssel nem lennének képesek felszínre hozni. A szeretetteljes befogadás értelmetlenné teszi, hogy önvédelemből túlbiztosítsam a magam igazát, s akkor máris minden növekedni kezd, ami a hitre, a kegyesség gyakorlására hasznos. Ne feledjük, hogy a megszentelődésben is érvényes, hogy nincsen saját igazságunk (Fil 3,9), továbbra is a folyamatos kegyelem hordoz minden hívőt. Eközben mindkét fél feledi sallangjait, melyekkel eddig magát díszítgette; s azon veszi észre magát, hogy kezd a lényeggel törődni, s nem vész el a járulékos részletekben.

Egymás elfogadásában kiegyenlítődés is bekövetkezhet. Pál a törvényeskedés ellen foglalt állást, mégsem tagadja, hogy magának Krisztusnak is volt és van külön ajándéka saját népe, a zsidóság számára. Ezért lett – a fogalmazás megint csak meghökkentő – a zsidóság szolgája (szó szerint: a körülmetélése), hogy az atyáknak tett ígéretek (is) megerősíttessenek. Egyúttal beteljesedtek, sőt kiteljesedőben vannak a népek üdvösségéről szóló ígéretek, melyek Krisztusban fordultak termőre. Mekkora irgalom, hogy akik eddig távol voltak, most Őbenne közelvalókká lehettek (Ef 2,13). Magasztalja hát Istent Izráel, a népekkel karöltve, és ne keresse magát egyik fél sem, de magasztalja Őt minden nép, jeladásként a teljességről (Jel 7,9). – ŐSZ-i igék – érvként –, mindhárom nagy könyvgyűjteményből (5Móz 32,43; Zsolt 117,1; Ézs 11,10) már rég arra ösztönöztek, hogy együtt magasztalja Istenét a kétféle nép. Az Isai törzsökéből támadt Krisztus, el nem tussolva származását, egyszülött Fiúként, kereszten és feltámadáson át emeltetett az Atya jobbjára, s tétetett

minden népek uralkodójává, és a népek reménységévé. Isten a reménység Istene. De Őt nem lehet olyan remélt dolgokra hivatkozva ostromolni, amikre nem adott ígéretet; amit pedig megígért, azt az embernek is munkálnia kell. A 13.v megint csak imádság. Nem rövidül meg a hit, s nem szenved vereséget, ha e kéféle nép (hívói) kölcsönösen befogadják egymást; sőt engedelmességük a Lélek pecsétjét kapja. Akkor pedig teljesedik a hit, tetőfokára érkezik az öröm, s a lélek mélyéig hat el a békesség; valamint a bőség érzése – mindenféle zavart kiiktatva – eltölt mindenkit, mert mind megtelnek Szentlélekkel. – Épp ideje, hogy minden kicsinyesség és szűkkeblűség megszégyenüljön, s gazdái jobb belátásra jussanak!

Róm 15,14–21 – Növelő bizalom

Meglehet, hogy az apostol többet és jobbat feltételez a római gyülekezetéről, mint amilyenek voltak valójában, mégis egy világ választja el a széptevéstől. Nem hízeleg, midőn azt írja, hogy meggyőződése szerint telve vannak jósággal, az ismeret teljességével, s felnőtt módján képesek egymást is tanítani; ill. kölcsönösen elfogadni a tanítást. Ki nem mondottan, de feltételezi, hogy készek elfogadni levele intéseit is, bármilyen kemény az eledel, amit eléjük adott. Nevelő szeretete járja át fogalmazása sorait, azzal a meggyőződéssel, hogy fel fognak nőni mind a közölt ismeretekhez, mind pedig feladataikhoz; s így fogadják majd őt, amikor elérkezik hozzájuk. Őszinte döntésre készítő tanítása a szolgálat tisztasága érdekében íródott, tekintettel az ő érdekeikre is. – E részletből látható, hogy a római keresztyének többsége pogány népek közül verbuválódott, s a krisztus-hitben váltak egy téstává. Egységük mégsem volt zökkenőmentes, amikor zsidókból jött tagokat kellett befogadniuk. – Bennünk azért felöltik a gondolat, hogy célszerű volt-e az apostolnak belemerülnie az Izráél-kérdés taglalásába; hiszen több volt vele a gond, mint az abból származó gyakorlati haszon – vélhették, akik találva érezték magukat. A rövid távú haszonelvűségnek mégsem szabad teret engednünk; bár a többség (ma is) szíves örömet jelentené ki: ne bajlódj velük! Nélkülük könnyebben boldogulunk, hadd törvényeskedjenek maguknak, úgyis csak maguk között érzik jól magukat, nincs értelme időt rabló vitákba bocsátkozni velük, hogy egy értelemre jusunk. Csak hátráltatnak bennünket, nélkülük könnyebben jutunk egyről a kettőre! – A hit mértéke szerint azonban ez az eljárás igaztalan és igazságtalan lenne! A nehezebb, de egyedül evangéliumi út csak az lehet, amelyet Pál mutat, s rajta járva az igaz testvériség és a hit erejének próbája, hogy miként gondolkodnak és viselkednek, azaz: miként gondolkodunk és viselkedünk, ha a zsidókról van szó; s vállalniuk kell(ene), mert vállalnunk kell a Krisztust elfogadókat. Visszatetszéssel kell megküzdenünk ma is, ha ezt a kényes témát érintjük, pedig üdvösséges távlatú reménységünk próbája, hogy zsidókról – akár keresztyének, akár nem –, s különböző keresztyén irányzatokról miként vélekednek, azaz miként vélekedünk!

Csak tisztázott elvi és indulati háttérrel lehetett eddig is hiteles az apostoli szolgálat a pogányok között. Papi szolgálatot végez az apostol közöttük, segítve őket, hogy Szentlélek által megszentelt és Istennek kedves legyen az önátadásuk (az áldozat fogalma a 16.v-ben hálaáldozatként értendő). Dicsekvése velük csupán annak emlege-

tése, amit nem is ő, hanem maga Krisztus végzett a megtérésükért –, ezúttal az apostol szavai és tettei által is. Egy korszak lezárultával vonva mérleget, jeleket és mindennapos csodákat összegezhet, ahogyan betöltötte az evangéliummal a birodalom K-i felét (Illíria az Adriai-tenger K-i partjához támaszkodó vidék. Az ApCsel egyáltalán nem is említi Pál apostol itteni munkáját, de nem is törekedett Lukács a teljességre). Tiszta eszközökkel élve, óvakodott attól, hogy olyan részeket is felülevangelizáljon, ahol valamely másik evangéliumi munkás már megfordult. Nem épített más által vetett alapra, mert becsülte munkájukat. Közben örült, amikor még töretlen úton járva és küzdve hirdethette az evangéliumot.

Róm 15,22–33 – Tervek és tények

Első volt a szolgálát, s többször is halasztódott, hogy az apostol végre megismerje a birodalom szívében alakult gyülekezetet. Tervét mégsem adta fel, sőt levelével tudatosan készíti elő. Mostanában olyan érzése is támadt, hogy már nincs számára munkaterület Akhájában és Macedóniában; jelek intették, hogy végéhez közeledik egy missziói korszak. – Állítása máris ellenvetéseket ébreszt bennünk, mindjárt mondanánk is: keressen magának tennivalót; az nem igaz, hogy már nincsenek megtérésre érő lelkek azon a vidéken. Ám, a hitbeli dolgok sem egyéni ízlésünktől és kedvező, vagy kedvezőtlen adottságoktól, hanem Isten akaratától és vezetéséről függenek. Erőteljes jeltől vezetve érkezett egykor ide (vö: ApCsel 16,6kk), s ha most nem is képzeletet mozgó látomás nyomán, mégis megérett benne a fölismerés, hogy váltania kell, – eközben még egy –, egytemesnek tekinthető – feladata is sürgeti. A leszegényedett jeruzsálemi gyülekezetnek gyűjtött adományokat kell egy oda irányuló látogatása alkalmával „lepecsételve” átadnia; tehát megszámoltnak és elszámolva, mert aki pénzzel, anyagiakkal bánik, azt mindig kerüldi a gyanú, hiszen a haraszt akkor is zöröghet, ha kígyó siklik benne; mondta egyszer Sebestyén Jenő professzorunk. – Indokolt tehát az apostol többféle szorongása. Pl. hogy az adományt (1Kor 16,1kk; 2Kor 8-9; e levél írása kb. a 2Kor 8,9 utánra tehető), elfogadja-e a gyülekezet. Ezen túlmenően sejtí azt is, hogy Júdeában veszélyekkel is számolnia kell. Legyen hát ez ima tárgya a római gyülekezetben! Levelében szervezi az érte, s az elvégzendőkért mondandó könyörgeéseket.

Nem igazolásképpen, de fontosnak tartja, hogy a római gyülekezet értse is az apostol vállalta feladatát, amit jó végre akar juttatni. Indoklása pedig az, hogy Jeruzsálemből indult el a feltámadott Jézus Krisztusról szóló evangélium, az ugyanott kitöltetett Szentlélek megvilágosító ereje által. Ott formálódott az első, mondhatni az ősgyülekezet, s üldözéseket is vállalva álltak helyt a hitben, amikor többeknek is földönfutóvá kellett válniuk, akár egy időre, vagy pedig véglegesen, – nem tudható pontosan. Az ódiomot vállalva lettek elsők és váltak mindenki szemében anyagyülekezetté. A birodalomszerte később alakult gyülekezetek az ő tejükön nőttek fel. Most tehát, midőn ott Jeruzsálemben bajba jutottak és gyűjtés indult megsegítésükre, anyagiakban csak azt viszonozzák a fiak a szülőknek, amit lelkiekben eddig kaptak tőlük. Ez a diakóniai fölismerés és gyakorlat mindig is hozzátartozott a hitben, és hitből lehe-

tő élet egyszeregyéhez. – Majd e feladat elvégzése után jöhet szóba a hispániai (a mai Spanyolország) látogatás. Útközben „egy kissé” felüdül náluk, Rómában; nem akar köztük sokat időzni, de segítségükkel óhajt utazni tovább a világ végéig (akkor az annak számított). Jézus parancsa ösztönzi Pált, mert az evangélium elviendő a föld végső határáig. – S mi lett a tervekből? Fogolyként ér majd Rómába (ApCsel 28,14kk), de odaér. Az 1. kelemen-i levél említi azt is, hogy elment a Ny-i végekig; ez azonban nem állítható biztosan. Tervek és rideg tények feszültségei között érhetjük el az Isten által rendelt célt.

Róm 16,1–16 – Széles ismeretségi kör

Hogy mennyi ismerőse van Pálnak Rómában! Személyes kapcsolatainak köszönhetően volt tájékozott mindenről, ami a lelkeket borzolta, s foglalkoztatta a gyülekezetet. Van, lehetséges, nem pletyka ízű tájékozottság; Isten ezt megadja annak, aki felelősen hordozza mások és a köz ügyeit. – Élénk, bár nem veszélytelen hajóközlekedés, s a birodalmat behálózó, őrhelyekkel és pihenőkkel ellátott, jól kiépített utak tették biztonságossá az utazást. A nőtestvér Fébé ajánlásából az vehető ki, hogy ő készült hajóra szállni Korinthus kikötőjéből Róma felé, az ő kezéből kapják majd meg e levelet. Szent szolgálatban jár el, eszerint kell őt fogadniuk. Pált is és még sokakat segített, kapja ő meg ugyanezt másoktól. – Akvila és Priscilla újból Rómában van, feloldatott Klaudiusz császár zsidókat kitiltó rendelkezése (ApCsel 18,1kk). Saját fejüket tették le Pálért (talán Efesusban?), ezért nemcsak Pál, de közvetve minden pogányokból lett gyülekezet hálás lehet nekik. Emberek és Isten iránti hála kiegészítik egymást. Hamisan cseng a jelszószerű kiigazítás, hogy én egyedül Istennek vagyok hálás! A hálaadás életforma, a hit gyermekének sajátja; meg a szereteté is, mindenki irányában. Priszka (becéző változata a Priscillának, vagy éppen fordítva?), a feleség színesebb és határozottabb egyéniség, mint férjura (mintha gyermektelenek lettek volna?), de a gyöngébb nem iránti tisztelet okán is tehette Pál az ő nevét első helyre. Becsülte a női munkatársakat, nem érzelmi okokból, hanem közös fölismerések alapján. Mert hallatlan áttörés volt, amikor az első pünkösdőn, s utána is –, asszonyok és leányok is jelentkeztek keresztségre. Támogatta kérésüket a Jóel 3,2. Sőt a Jóel 2,16. –ban a csecsemőkre is határozott utalás van. Ők is legyenek ott a közös népi bűnbánat alkalmával; sírni ők is tudnak! Nem lehetett tehát elutasítani a nőket, s már a feltámadás után is egyenrangú résztvevőként imádkoztak az apostolokkal, meg a jézusi családdal együtt a Szentlélekért (ApCsel 1,14). Tehát teljesen új helyzet állott elő. Az egyenjogúság ezekre alapozódik, meg a keresztségre. Ennek kellő következtetésein fullánkját veszti a kiélezett feminista teológia, melyet érzelmi és jogi rendezetlenségek éltetnek. A törtető nőket Pál is leszerelte Korinthusban, s ha a szavakban a törvényre hivatkozik is (1Kor 14,34), a Lélek Jézusé; lássunk mögé a szavaknak!

A neves keresztyén házaspárnak a házuknál lévő gyülekezet volt a családja (5a). Így éltek akkor még közösségi életet, templomok nélkül, közel 300 évig. Vannak olyanok a felsorolásban, akik még Pált is előzve, korábban lettek keresztyénné. A 7. és a 11.v-ekben a „roko-

nok” a 9,3 szerint értendően –, zsidókeresztyének. Nem hárítható el mindenestől a gondolat, hogy a nagyrabecsült Andronikosz és Juniász ama római jövevények közül valók, akik az első pünkösdőn csatlakoztak az apostolokhoz (ApCsel 2,10), kettősük tanítványi életformát sejtet. Meglehet, hogy Épaneitosz, Ázsia tartomány első megtértje, úttörő munkát végzett Rómában. – Több név azt sejteti, hogy viselőjük rabszolga lehetett. – Arisztobolusz és Heródion neve mintha a Heródes-házhoz kötődne. Narcisszusszal együtt módosabb (kereskedő?) házat vihetek; és eltűrték, akár kedvelhették is –, krisztushívő alkalmazottaikat. Megindítóan bensőséges, hogy Rufusz anyját a magáénak is mondja Pál. A szent csók (úrvacsora után?) azt fejezi ki, hogy együvé tartoznak; s távol állhatott tőlük a nemek és családok keveredésének szabadossága. Hogy aztán mi mindennel gyanúsították őket! Az már nem tartozik a fő sodráshoz.

Róm 16,17–20 – Kintről támadó veszélyek

A belső békesség munkálásának eszközei módosulnak, ha küntől támadnak olyan propagandisták, akik a lényegyet tekintve tanítják épp az ellenkezőjét, mint amit a hívek már elfogadtak. A Gal 6,12kk-ből tudunk olyanokról, akik a körülmetélést erőltették volna azokra, akik más népek közül lettek hívőkké. Rómában más lehetett a gond. E mostani részlet egyébként annyira elválik az egész levél hangnemétől, hogy fogalmazása kirívó dolgokat sejtet. Hasonló megállapítás tehető a Fil 3,18kk-ről is, ahol a következő olvasható: „Krisztus keresztségének ellenségei ..., hasuk az istenük, azzal dicsekszenek, ami a gyalázatuk...” E két hely egybevetéséből a gnózis tévtanítására és követőinek botránkozató életvitelére gyanakodhatunk. Félremagyarázták Krisztus kereszthalálát, azaz, hogy nem is ő halt meg ott, hanem valaki más, akivel gyorsan helyet cserélt, s a biztos távolból szemlélve kinevette az egész tortúrát. A gnózis (vö: 1Tim 6,20-beli „ismeret”-tel), nevezik őket prognosztikusoknak is –, továbbá azt tanította, hogy a test alsóbbrendű, mint a lélek –, sőt hogy azt egy alsóbbrendű isten is alkotta –, ezért aztán közömbös, hogy mit teszünk a testünkkel. Ebből kiágazóan volt aszketikus irányzata, mely szerint a testet gyötörni kell és elnyomva tartandó. Másik változat szerint, – s többségük erre hajlott –, bármit tehet a test, nem befolyásolja a lélek üdvét, azaz, hogy a lélek a levegőbeli rétegeken áthatolva feljusson a plérómaig, a teljességig. – A megállapítás, hogy nem a mi Urunknak, Krisztusnak szolgálnak, hanem a saját hasuknak, óvtos értelmezés szerint is vehető eufémizmusnak (szépítő megnevezésnek), azaz, hogy nem a gyomor értendő rajta, mert nemcsak az evés, ivásbeli kilengéseket jelölheti, amivel tüntetve botránkoztattak. A szabadosságukkal dicsekvőket legjobb megszűzse elkerülni. Ha kitérek előlük és hagyom Istenre, hogy helyettem is feleljen nekik, Ő majd kellő súllyal fog közbelépni (vö: Jel 2,22k). Ő igazán átlát az édesgető szónoki fogásokon, mellyel becserkésznek a jóhiszemű hívőket. A hívőség egyébként nem azonos a gyanútlan tájékozatlansággal. Lelkiekben nem vagyunk mindenevők. Ne tévesszen meg tehát senkit, azt hallván, hogy az ismeretben felvilágosult már tul van ezeken a gyerekes sületelnségeken (vö: 3Jn 9). E jelenség kapcsán azonban szükséges az óvatosság, mert a korabeli gnózis tarkasága mégsem azonosítható – egy az egyben –, semmilyen ma divatos tévtanítással!

A hívek legyenek a jóra bölcsek, mert az menten agyafúrtsággá torzul, ha rosszra alkalmazzák. Legyenek képtelenek a rosszra. Jó

az, amit Isten ígért az iránta hűségeseeknek. Nekik adja szövetsége ajándékait. Rossz pedig mindaz, ami ezt semmibe veszi; nem az ígét követi, inkább az egyszerű tanítást túllicitáló, mesélő kedvet, ahol már nem a feltámadott Úr, hanem a rejtelmes dolgokkal magát kellető, igézetes személy áll a középpontban. Az apostol a római testvéreket a hit szerinti jó úton járóknak ismerte meg a hírekből. Örül kitartásuknak, óhajtja, hogy ne kelljen csalatkoznia. A végidők küzdelme ez az ősi kígyó ellen (1Móz 3,15; Jel 12). Isten maga fogja megrontani lábuk alatt a sátánt! Tartsák szemmel a tévtanítókat, és Isten majd cselekszik. A tévelygés démona már a Fiú győzelmes lába alatt tipródik (1Móz 3,15), s onnan nem is szabadulat!

Róm 16,21–27 – Munkatársak és összegezés

A korinthusi munkatársak közül elsőnek említi az apostol Timóteust (vö: az 1Thessz, 2Kor, Fil és Kol 1,1 v-ivel). Luciuszt már az első századokban Lukácsnak gondolták többen, mégis inkább az adományokat Jeruzsálembe vivők egyike lehetett Pál kíséretében, Antiókiából, míg Jázon Thesszalonikából; Szószipatrosz pedig Béreából (ApCsel 13,1; 17,5kk; 20,4) valók voltak. Annyiban rokonok, hogy zsidókeresztények. Nevük azonosítása csak valószínű. Nézzük csak, hány azonos nevű ember van ma is egy faluban, vagy tekintsünk egy telefonkönyvbe. – Nézd ezt a Terciusz-t, hogy jön ez hozzá, hogy saját köszöntését közbeszúrja! – Ne legyünk igazságtalanok! Az írődeák, nevezhetjük titkárnak is, képzett személy volt. Nemcsak a diktált szöveg pontos és hiteles leírásáért viselt felelősséget, de olykor önállóan is átfogalmazott hosszú körmondatokat; tehát az élő beszéd stílusát írott szöveggé alakította, szakértelemmel; s keresztényen lévén, ihletetten. A Lélektől ihletettség árnyaltabb, de valóságghú ismerete egyáltalán nem rengeti meg igeismeretünket, sőt gazdagítja! – Gájusz adott szállást Pálnak. A háznak egyébként is nagy forgalma volt. Ott találkoztak össze a gyülekezet tagjai, vendégként lettek lelki otthonra, de nem sajátították ki a házat maguknak. – Íme, a város számvevője, aki nem akárki, szintén keresztény; s mellette Kvártusz, akinek – nevén kívül –, annyi a jellemzője, hogy testvér! Kész! Ennyi! De ő is bekerül az üdvözllet küldők sorába.

A levél végén még egyszer összegez az apostol, s benne ismétlődik a bevezető üdvözlésben hangot kapott elhívása a népek misszionálására (1,5), hogy a Krisztus nevéért hitre és engedelmességre hívjon fel minden népet. Ezt most olyan titoknak nevezi, ami – mondhatjuk így – az idők méhében érett. Isten ugyan ígéretesen beszélt róla a prófétás iratok által, de rendelése szerint e mostani időben vált valósággá úgy, hogy krisztus-hitre jutottak, olykor nagy lelki, akár földrajzi távolságból érkezve meg, a népek fiai; mégis egy közösséggé formálta őket a krisztushívő zsidókkal (ApCsel 2,39; Ef 2,11kk; 3,1kk). Jézus tanítása szerint (Jn 4,22kk) nem központi helyhez kötve, inkább Lélekben és igazságban imádvá az Atyát! – Az Ézs 2,2kk; Mik 4,1kk nagyívű ígérete a népek özléséről a Sionra így teljesebbé immár a Krisztusban. A jeruzsálemi anyagyülekezet jel róla, hogy onnan indult el, mert ott áradt ki legelőbb az evangélium világossága, a Szentlélek életfordító közösséget teremtő ereje által. A nyilvánvalóvá lett „titok” két részből egy egység: Izrael üdvösségéből és a népekből (15,7kk), a kettő együtt adja az egészet, s tölti

be azt, amit Pál „az én evangéliumom”-nak hív. Az írásértelmezés, a róla szóló igehirdetés az apostoli létforma maga, mint ahogy a keresztyén ember élete is a megértett ige megvalósulása –, a kegyelmi ajándékok szerint. Bár erre senki sem alkalmas, de Isten megerősíthet az evangéliumi életre. Általa magasztaljuk az Ő bölcsességét, míg élünk. Jézus Krisztus a megváltó művét most a mi nemzedékünk idején is folytatja. Feladatunk, hogy az hitelesen lehessen hallható mindenki számára.

1Kor 1,1–3 – Őt hívjuk segítségül, aki elhívott

Elhívásának közlése és Isten nevének segítségül hívása a gondolatpár, amiről legelőbb is beszél az apostol; vele van Szószthenész is. Nem biztos, hogy azonos a korinthusi zsinagógai előjáróval, akit Pál vádlói ütlegettek (ApCsel 18,17). Pál Isten akaratából elhívott apostolnak nevezi magát. A Gal 1,15 szerint, anyja méhétől fogva választotta ki magának Isten, mint bejámini elődjét, Jeremiást (Jer 1,5). Annak szolgál ez most háttérül, hogy Isten akaratára (ApCsel 9,15), nem emberi szándék, ízlés, választás határozta meg életútját.

Hasonlóképpen a gyülekezet sem rokonlelkek egybeverődése, akiket valamiféle közös érdek tartana össze. Isten hívta el őket és tette saját népévé. Az 1Pt 2,10 szerint egykor nem voltak az ő népe, de most annak neveztetnek, mert Isten tette azzá őket. Teremtő tett, az új teremtes műve volt az bennük és rajtuk úgy, hogy a Krisztus Jézusban megszenteltettek; ez pedig Isten számára elkülönítettségüket jelenti; ám bár nemcsak e világbeli helyzetük változott meg, megváltoztak ők maguk is. Ilyen értelemben a megszentelt mivolt a Szentlélek által lett betöltöttséget és felkenetést is jelenti. Kiváltságos és elkötelező, hogy ők Isten tulajdonai; de nem példa nélkül való, mert sokan részesedtek már egyebütt is e kegyelemben. – Amikor az apostol hozzáfog levele írásához, szeme előtt van a többi gyülekezet is, akiket ő alapított, s távolból is folyamatosan gondja van rájuk; nemkülönben azok is, akikről csak tudott, hogy ők is gyakorolják a Krisztus Jézusba vetett hitüket. – A körülíró fogalmazás, hogy segítségül hívják az Úr nevét, a cselekvő és közösen gyakorolt krisztusi hitet jelenti. Hasonlóan fogalmazott Anániás (ApCsel 9,14), amikor megnevezi azokat, akiket az akkor még a saulság állapotában tomboló Pál üldözött. Érdekes módon, az apostol sehol sem használja a krisztianosz, azaz a „keresztyén” elnevezést (ApCsel 11,26), pedig ismerte (ApCsel 26,28k). Az elnevezés helyett az lehetett meghatározó számára, hogy ott, ahol éltek e közösségek, közösen is segítségül hívták az Úr nevét. Minden gyülekezet része az egésznek és bátran tekintheti és nevezheti tulajdon Urának Jézus Krisztust; nincs megtagadva tőlük a teljesség igénye és bizonyossága, sem személyes kapcsolatuk az élő Úrral. A feltámadott Úr nevét hívják segítségül Efézusban is, ahol Pál vélhetően most tartózkodik; joggal nevezhetik ők is Uruknek Jézust. Az „ő Uruk” még távolabbi horizontokat is átfog. Az apostol itt már az oikumené, az egész lakott föld értelmében és jelentéssel, nagyobb távlatokban gondolkodik. A „mi Urunk” egységbe vonja az apostolt és munkatársait a korinthusi gyülekezet-

tel, jöllehet a tenger választja el egymástól őket (ma, az Égei-tenger, Görög-, és Törökország között).

A köszöntés, hivatkozva a kegyelemre és békességre, nem jámbor óhaj, hanem esedező kívánság, s egyben teremő szó is, akár tudja az apostol, akár nem; mivel Isten szava az; tehát ige, amelynek kimondása véghez is viheti, sőt véghez is viszi azt, amit áldásként megnevez! – Az apostol ui. nem úgy fog a levélíráshoz hogy, na most én Szentírást fogok írni! S közben megigazítja fején a glóriát! – Nagy tévedés! – A gyülekezet(ek) gondja és hitbeli öröme foglalkoztatja, s írni kezd. A gyülekezet, s a kapcsolat-felvétel hétköznapi csoda, hogy eközben Szentírás születik! Szinte vesszőparipám, hogy Pál nem írt levelet pl. Béreába, mivel ott nem volt semmi probléma (ApCsel 17,10kk).

1Kor 1,4–9 – Alaphelyzet

Hamarosan megtudjuk, hogy ellentétek, lazaság, rajongás kísértette a gyülekezetet. Az apostol mégsem kezdi szemrehányással, hogy viszálykodnak, meg elnézik a bűnt. – Kegyelemből új alap vettetett számukra, s oda kell visszatalálniuk, s Pál ezt választja kiinduló pontnak. Lélektani fogásnak sem volna ez rossz, de ő nem ügyeskedve és felszínesen tereli közös ösvényre gondolataikat. Mély hálaadás tölti el szívét most is, mint mindig, mindazért, amit Isten tett velük a Krisztus Jézusban. Úgy ad értük hálát, hogy a kegyelemért hálás, ami nekik adatott, amely egyszer csak elkezdődött a Krisztus megismerésében; nem egyszeri segítség gyanánt, sokkal inkább jelent az folyamatos közösséget a Krisztus Jézussal. Kevésbé szoktunk figyelni arra, hogy némelykor a Krisztus, a Messiás, a Felkent nevezet előzi meg a Jézus nevet. A Krisztus, azaz a Felkent Jézus a megdicsőült Urat jelenti inkább; a gyakoribb Jézus Krisztus sorrendű változat pedig a földön jártat, aki a Messiás, a meghalt és feltámadott Úr. A két változat esetében nincs azonban szó kizárólagosságról, inkább élénkíti a stílus-beli változatosságot.

Isten adta meg a korinthusiaknak, hogy beszédben és ismeretben is meggazdagodjanak. Utalás lenne ez a gyülekezetben meglévő két végletre; egyrészt a rajongó nyelveken szólásra, másrészt a bölcsességet emlegetőkre, mert némileg jártasak is voltak benne? – Lehetséges, hogy erre céloz az apostol. El kell ismernie, hogy hiteles bizonyoságtétel (martyria) is jellemzi őket, meg is erősödtek ebben az ajándékban. Alig volt olyan kegyelmi ajándék, karizma, ami ne lett volna meg közöttük. Nem hiányzott az éber és tevékeny Krisztus-várás sem; vágyakozás ama napra, amikor majd az Úr visszatér a „Jézus Krisztus napján”. Ekként módosult az ÓSZ-i Jahve napja, az Úr napja (Ám 5,18kk) nevezet. Szükséges azonban, hogy maga az Úr erősítse és készítse fel őket ama napra, mivel minden lelki gazdagságuk ellenére sem készek még, pontosabban: nem feddhetetlenek! – Még előállhat a vádló, szemükre vetve viselt dolgaikat. Ezt megelőzendő, időben szükséges néven nevezni minden visszásságot. Ha ezt nem is részletezi az apostol, már itt mozdul és testet ölt a levél pásztori szándéka, hogy minél hamarabb letörölhesse róluk a torzulásokat. Időre kell készen lenniük, ami nemcsak éber és tevékeny életet jelent, hanem épséget is – egyenként és a közösség tekintetében egyaránt. Nemcsak a dicsőségben elérkező Úr fog ugyanis megjelenni előttük, feltárva ajándékait; nekik is meg kell jelenniük Őelőtte. E téren még adódik tennivalójuk; ennek munkatársa – le-

velével – az apostol. Nem ő viszi véghez a szükséges helyrehozandókat, hanem Isten hűsége. Ő nem nyugszik bele, hogy az egyszer elhívottak versengenek, sőt némelyek elhajoltak, s gazdagságuk a lelki ajándékok burjánzásává is fajult, amit nyesegetni szükséges (Jn 15,1kk). – A 9.v elmondja a legfontosabb tudnivalókat Jézusról. Ő a Fiú, aki Úrrá tétetett mindeneken, s mi is Urunknak hívhatjuk Őt. A közösség Ővele jelenvaló, de eljövendő is. Ami itt elkedődött, dicsőséges megjelenésekor jut el a teljesedésig.

1Kor 1,10–17 – Feddés és önvizsgálat

Az egység oly módon állítandó helyre Korinthusban, ahogy a leendő tanítványok, még halászként igazgatták tisztogatták hálóikat (Mk 1,19); vagy, ahogy a ficamot teszik helyre az orvosok. Szakadások abból származtak, hogy többen túlhangsúlyozták azt, hogy kit tartottak legkedvesebb lelki tanítójuknak. Netán szó lehet itt arról is, hogy aki megkeresztelte őket, hozzá kötődtek szorosabban. Ám bár apostolok ritkábban kereszteltek, ezt inkább munkatársaikra bízta, ahogy a zsidóságban is a rabbi-tanítványok végezték az ún. prozelita keresztséget. A Kéfásra hivatkozók, talán zsidókeresztyének, Péter rangelsőségét hangsúlyozták. Mások rálicitáltak, s a többi ellenében mondták, hogy ők pedig a Krisztuséi! – Mi ebben a kifogásolni való? A 12,3 más összefüggésben arról beszél, hogy Jézust csak a Lélek által lehet Úrnak mondani, tehát nem szabad nevét pártjelzővé silányítani. A Krisztus-testet tulajdonnévvel sem szabad részekre szaggatni. Van ez olyan veszélyes álláspont, mint egyéb tekintélyekre hivatkozva fémjelezni magamat, s a magamfajtákat, s vele háttérbe szorítani másokat. Mindeme visszasságokról a Khloé embereitől hallott Pál. Női név, ilyen összetételben: „Khloétól való” nekünk alig mond valamit; míg a levél címzettjei mindjárt értették, kikről beszél. Pál köntörfalazás nélkül megnevezi, honnan vette a híreket, elhatárolva magát az ő nevére hivatkozóktól, mert mindenképpen szeretné megelőzni a további szakadásokat, sőt ami már megtörtént, azt is szeretné helyrehozni. – Bibliai fogalomként, s belőle eredeztetett egyháztörténeti, s egyházéleti meghatározásként e levélből ismerjük a szkizma, „szakadás” kifejezést (vö még: 11,18; 12,25).

Mindenekelőtt saját szerepét és felelősségét vizsgálja Pál, – egészen a kezdetekig. Képtelenség, de nyíltan teszi fel a kérdést, hogy vajon ő feszített-e meg értük? S megkereszteltetve (így is fordítható: amikor megkeresztelkedtek), az ő nevére tették-e meg? S most elkezd keresgélni emlékei között, hányat is keresztelt meg, s kiket is. Azóta sem telhetett el sok idő, csak mintegy öt év, magunkban kicsit csodálkozunk is, hogy mennyi további esemény fedte el az apostol emlékezetében másfél éves ottani munkálkodásának eseményeit (vö: ApCsel 18,1kk), hogy úgy kell előásnia részleteket az emlékezetéből. Az is észrevehető, hogy diktálás közben fűzte egymásba gondolatait. – Megkeresztelte legelőbb is Kriszpuszt, a zsinagógai előjárót, aztán Gájuszt, aki házát is Pál és a gyülekezet rendelkezésére bocsátotta (Róm 16,23). Velük, mondhatni, kivételt tett, óva-

kodva attól, hogy bárki is félremagyarázza, ha minden keresztelést, s a hozzá fűződő kizárólagos jogot magának igényelte volna. Aztán még eszébe jut, hogy Sztefanász házanépét is megkeresztelte.

- Egyetlen adat arról, hogy Pál személyesen maga keresztelt egész háznépet (az ApCsel 16,33 e tekintetben személytelenül fogalmaz).
- Hiába kutakodik tovább emlékezetében, nem jut eszébe, hogy másokat is megkeresztelt volna Korinthusban, mert tartotta magát küldetéséhez, hogy mindenekelőtt az evangéliumot hirdesse, egyszerűen, közérthetően, nem bölcselkedve, hogy el ne homályosítsa vele a Krisztus keresztyét.

1Kor 1,18–25 – Mentő erő és bölcsesség

Már az Ézs 29,10kk megmondta, hogy a látszatkegyesség ítéleteként, Isten véget vet a bölcsék okoskodásainak; s értelmük, még a prófétáké is, homályos marad. A 19.v végén még élesebben fogalmaz Pál, mint a LXX, – ahonnan idéz –; arra bizonyítékul, hogy Krisztus megváltó keresztségének hirdetése bolondságnak tűnik mindazoknak, akik elvesznek. Akiket viszont Isten megment, azokat épp a keresztről szóló evangélium ragadja meg, s abban az a mentő erő fog dolgozni, ami egyedül segíthet az emberen, legyen az bár zsidó, vagy görög, (az utóbbi: összefoglaló meghatározás a Római Birodalom K-i felének népeire, akik általában értettek egy görög konyhanyelvet). – A vitázónak itt torkára forr a szó, s ha távolról bírál is, és magában az egészét örültségnek tartja, tanácstalanul húzódik félre, tüneteként a bölcselkedés elégtelenségének, ami folyamatok a bűnset óta. – A Róm 1.f bővebben fejti ki az ide sorolható gondolatokat, s ez áll a 21.v háttérben is az ember képtelenné válásáról, hogy tulajdon értelmével megismerje Istent. Bűnbeesése előtt még megvolt a lehetősége az embernek, hogy értse, de azt eljátszotta. Ekkor döntött Isten jótetszése, hogy egyszülött Fiát küldi el, emberi testben, az elveszett ember megváltására; engedvén azt is, hogy a lázadó ember megölje a Fiút. Így halt meg Ő az ember helyett és érte az, akit aztán az Atya föltámasztott a halálból. Az emberi ész számára ez döreség, de nekünk – mondja Pál –, Ő lett bölcsességgé, megigazulássá és megváltássá (30) számunkra. Erről pedig mind a zsidó, mind a görög az igehirdetésből hallhat. Az igehirdetés maga is hordozza magán a kereszt botrányának jegyeit. Tartalma és megjelenése szerint is, főként az egyszerű beszéd eszköztelensége okán, bolondságnak és botránkoztatónak tűnik. Ezt a hatást váltja ki azokban, akik nem szólítottak meg általa. Már az első pünkösdön is így történt, holott mindenki saját nyelven hallotta szólni az apostolokat; voltak mégis olyanok, akik ezt a részegség hatásának tulajdonították. Az igehirdetés ott még ezt is tisztázni igyekezett (ApCsel 2,13kk).

A zsidók jelet, feltűnő csodatettet kívántak minden messiás önjelölttől, ezt Jézus elutasította (Mt 12,38kk), annak bizonyságaként, hogy ő az igazi, s az egyetlen jel. Amikor Pál az athéni Areopágoszon a divatos filozófiák érvelését elváró hallgatóság előtt beszélt halálról és feltámadásról, ítéletről, s név nélkül – Jézusról is; ezt hallván, mindjárt fecsegőnek és mondandóját bolondságnak nevezték. És mégis akadtak némelyek ott is, akiket mentő erővel ragadott meg igehirdetése (ApCsel 17,16kk). A megváltás művében emberi

értelmet meghaladó isteni bölcsesség hatott, s az igehirdetésben elsődlegesen Istennek ez a mentő tette érkezik meg, az ige(hirdetés) meghallása útján. Most értettem meg a Jer 31,31kk belső jelentését, amikor arról beszél az új szövetség(kötés) kapcsán a próféta, s rajta át Isten, hogy akkor majd nem tanítja egyik ember a másikat, hogy ismerje meg az Urat, mert mindnyájan ismerni fogják őt. Aki igehirdetés ürügyén vagdalkozik, meg taktikára okítja hallgatóit, az a fönti ígéret és szabály ellen vét, mert igazából ígét kell hirdetni, az által szól Isten közvetlenül hallgatóihoz, s hagynunk kell, hogy Isten szóljon általunk. Ezért legjobb az ígét magát magyaráznunk, s a többit Isten végzi el a hallgatókban, aki pedig ezt átéli, számára bizonyosság, hogy az Isten, úgymond „bolondsága” minden ellenkező híreszteléssel szemben, bölcsőbb minden emberi okosságnál és tanrendszernél; s az Isten látszólagos kiszolgáltatottsága és veresége a kereszten, minden emberi erőt meghaladó és túlélő erőnek forrása. Csak Belőle éljünk és merítsünk erőt. Mert más nem segít rajtunk, de ez elég védelemre és a misszióra. Életközlés az, és célba, célhoz juttatás. Ha van újjáteremtő szó és tett, az elég ma is!

1Kor 1,26–31 – Élő bizonyítékok

vagytok a fönt mondottakra, érvel az apostol, ha elhívásotokkal együtt szemlélitek magatokat, mintegy annak szemüvegén át nézitek test szerinti állapototokat, mivel az a tényleges helyzet, hogy közöttetek a többség nem iskolázott, semmi hatalommal nem rendelkezik, nemességgel egyáltalán nem büszkélkedhet. Ebből az is kiolvasható hogy, ha a jobb helyzetűekből is voltak hozzájuk csatlakozók, ők voltak a kivételek; ez megint külön csoda, de ők ezúttal nem szemléltető példák. – S mintegy hirtelen megvilágosodás nyomán, arról kezd beszélni az apostol, hogy Istennél rendszerint fordított személyválogatás jut érvényre, amikor általában a sor végén kezd, s választja ki azokat, akik úgymond „bolondok”, s ezzel egyúttal megsegényítő ítéletet mond a maguk szemében bölcsekre. Magáénak választja a se nem oszt, se nem szoroz embereket, s egy lélegzetvétellel máris hat az ítélet a hatalomban, pénzben, dicsőségben tetszelgőkön. Ellenben azokban leli kedvét, – s el is hívja magának a jelentékteleneket, nemteleneket, vagyis a páriákat, a rabszolgákat –, akiket a világ figyelemre se méltat, s elintézi egy kézlegyintéssel; s eközben Isten máris semmikké tette a valakiket. Egy ütemen belül kétirányú prófétai mozgás és erjedés indul meg tehát azonagy isteni döntésben: a kegyelem és az ítélet, mert kezdi fölemelni a mélyre taszítottakat, s előre, élre vezeti a szélen és a végeken rostokolókat; de megpecsételi azok sorsát, akik vélt tekintélyükben tetszelegnek. Ugyanez az erőteljes prófétai szemlélet szólalt meg Mária énekében (Lk 1,51kk); tehát e kettős hatású kegyelmes és elmarasztaló döntés öltött testet, amikor a Messiás megfogant. A jézusi példázat is az utak és kerítések peremeire szorult népet készíteti arra, hogy a nagy vacsorán elfoglalják ama helyeket, amiknek nem akadt gazdájuk a meghívottak közül; ők immár meg sem fogják kóstolni a mennyek országának jó ízeit (Lk 14,21kk). A farizeusok és írástudók ítélete szerinti elátkozott réteg (Jn 7,49) közelebb állt Jézushoz, aki a semmire becsült Galileából, meg Názáretből származott (Jn 1,46; 7,49kk), mint a magukat Isten előtt kivételes helyzetben tudó, akkori élkegyesek. A kegyelmi kiválasztás, a kálvini predestináció ebből a bibliai háttérrel közelíthető meg, s kevésbé írhatjuk azt, hogy érthető is, de alázatban szemlélhető, magasztalva Istent. Mert miként fogható fel az, hogy az addig elvetett lett a választott?

Isten tehát az új teremtetést is mintegy a semmiből hozza elő. Így vagytok ti is, mondja Pál, az Ő munkája azáltal, hogy már most a Krisztus Jézusban vagytok. Nem mi vagyunk Őbenne a bölcsek, iga-

zak, szentek, s testünkben is már megváltottak (Róm 8,23)! – Isten ui. Krisztust tette azzá, ilyené számunkra. Az új teremtes minden jó tulajdonsága az övé, aki kegyelmének ajándékaként részesít azokban minket, s így jelenik meg rajtunk és életutunk változataiban az Ő bölcsessége, megigazító tette, megszentelő hatalma, s juttat el majd a megváltás kiteljesedő végcéljáig. Ezért tehát senki se dicsekedjék önmagával. Erre tanított már a Jer 9,22k is. Ne tartsa magát nagyra, se többre másoknál senki, ha elismerten pallérozott elméjű is, és vitte valamire az életben; de az sem, aki testi és lelki szegénységben egyedül csak a kegyelemben reménykedhet. Tehát e másik fajta se váljék dicsekvővé hitével és tetteivel. Egyet mégis meg kell tennie, azt, hogy nem szégyelli, de megvallja hitét a Krisztus Jézusban. Így válik, egészen más értelemben dicsekvővé. A világosságot ui. tilos véka alá rejteni, s a hegyen épített várost mindenki szemlélheti (Mt 5,13kk)! Ez a mi életünk egészen másféle dicsekvése.

1Kor 2,1–5 – Erőtlennek erőtelenné (9,22)

A lehetséges kérdésre válaszol az apostol, azaz, hogy te, Pál, hová sorolod magadat, hisz családod számon tartja a benjámini származást (Róm 11,1; Fil 3,5). Gamáliélt, a híres rabbit mondhatod tanító mesterednek (ApCsel 5,34; 22,3), és hivatkozatsz római állampolgárságodra (ApCsel 16,37). Nem vagy-e élő cáfolata az általad mondottaknak? A tévedések tisztázása ez esetben igen szükséges. A hívők sajátos kísértése ugyanis, hogy alábecsülik a képzettséget, s csak egyirányú tájékozottságukra mentségül azt mondják, hogy világi hiúságokkal nem foglalkoznak; s minden, ami tudományos, az eleve gyanús. Rosszabb esetben még előny is a szemükben a szűklátókörűség, s beleesnek elbizakodottságba, lenézve mindazokat, akiket azt észlelik, hogy letagadhatatlanul van némi kenet rajtuk, de fölöslegesen ártják bele magukat sokféle hívságos dolgokba, ahelyett, hogy az egy szükségessé (Lk 10,42) törődnének. Akarva-akaratlan lélektani nyomást fejtenek ki mindazokra, akik szélesebb érdeklődéssel járnak a világban és szellemileg igényesebb.

Páltól azonban mi sem volt távolabb, mint az önlebecsülés. Megérkezvén Korinthusba egészen más lelki folyamat ment végbe benne. Más alkalmakkor is így lehetett, amit minden igehirdető szükségszerűen él át, hogy erőtelenség, félelem és rettegés járja át egész valónkat. Igazán akkor bátorodunk meg erőnket meghaladó feladatokra, ha Isten közbelép, ahogy Pállal is tette (ApCsel 18,9). Odaérkezését megelőzte athéni forgolódása, amikor hallgatói észjárásához igazította beszéde kezdeteit. Bár nem igaz, hogy eredménytelen lett volna, hiszen néhány férfi és nő ott is csatlakozott hozzá (ApCsel 17,22kk), mégis ezek után született meg elhatározása, hogy a kikötőváros vegyes népsége között változtat eljárásán, s mindjárt a botránkoztató tényekkel, a kereszten megfeszített Krisztussal fogja kezdeni misszióját. Ebben hatott a gnózissal szembeni állásfoglalása is, akik ha lehet, elkerülték a kereszt botrányát azzal, hogy más halt ott meg, nem Jézus stb. – Isten formálta tehát az apostolt a botránkoztató és bolondságnak tűnő üzenethez illő, testi és lelki állapotúvá. Az „erőtelenség” jelenthet valamilyen betegséget is, de nem szükségszerűen. A 4.v párhuzamos kifejezései: „beszédem és igehirdetésem” jelölheti az igeszolgálat eszköztelenségét, másrészt a tartalmát. Egyik magyarázó lehetségesnek véli, hogy az első a személyes lelkigondozó beszélgetésekre utal, s a második a közösség előtt elmondott igehirdetésekre. Bárhogyan értjük is, célja nem az volt, hogy észérvekkel győzze meg hallgatóit, hanem teret engedett

annak, hogy beszéde által a Szentlélek végezzen sokkal hathatóssabb meggyőzést bennük. Az iskolázott retorika fogása a *captatio benevolentiae* (a jóindulat megnyerése) helyett azt adta eléjük, ami emberileg visszatetsző lehet, tehát tudatosan vállalta a lehető sikertelenséget; talán nem sejtve, hogy éppen erőtelensége által fog elvégeződni hallgatóin az Isten ereje (2Kor 12,9). Minden emberi bölcsesség, okosság és ügyeskedés porló fundamentum. Tartós épület csak Isten dünamiszára, erejére épülhet. Az történt Pállal, hogy Isten tette őt kicsinnyé, szinte semmivé Korinthusban, hogy a kicsinyek magukénak érezhessék, amit mond. Így tanulta meg, hogy az erőtlenség számára erőtelenné kell lennie, hogy azok minden módon megmentessenek.

1Kor 2,6–10 – Akikben a Krisztus értelme van (2,16)

Amikor az apostol tsz-ban fogalmaz: „mi”, munkatársai nevében is beszél, mert véleményük egyöntetű abban, hogy nem leegyszerűsített üzenet, amikor a keresztről szólnak, mivel sok egyéb mondanivalójuk is van, – ahogy Jézus is említett ilyen tagolást (Jn 16,12kk) –, de azt a „tökéletesek” között mondják el. Tisztázzuk, kik ők, ne-hogy félreértsük és titkos tanok társaságává züllesszük a tanítvány-ságot; vagy beavatottak érdekközösségévé, akik olyasmit is tudnak, amit a közönséges halandó nem ismerhet. A Fil 3,8-17 érteti meg velünk, miféle ez a tökéletesség. Szó sincs beérkezetségről, sőt az a tökéletes, aki tökéletesen tisztában van azzal, hogy még nem érte el az Isten által kitűzött célt, de látja maga előtt és feléje törekszik. A kérdéses fogalom tehát az e célra tekintő törekvés jelenti, hogy a hívő valamilyen módon eljuthasson a halottak közül leendő feltámadásra. Nem bonyolódunk nyelvi magyarázatokba, de a vég és a cél (telos) valamiképpen összefügg a tökéletességgel (teleiós); annyit azonban szükséges felmutatnunk, hogy az ÚSZ-ben a tökéletes(ség) nem jelent feltétlenül büntelenséget, hanem inkább célra tekintő életvitelt; s ha előttünk a cél, védelmet kapunk kísértések elhárításá-ra, s feledjük, hogy bűnre pazaroljuk az időnket és erőnket; ilyenkor inkább a kegyelem foglalkoztatja testi-lelki valónkat. Ez közös ügy és szolgálat is, s az ilyen beállítottságú testvérek között szolt bölcsesség éppúgy, mint a keresztről szóló beszéd, isteni értelmet hordoz magában, ezért csak a Szentlélek által érthető; lényegében a megváltásból származó kegyelmet jelenti. – Az a szemlélet, hogy teljesítesz, s érte Isten fizet, közérthető ugyan, mégis félreértése a lényegnek, mert kikerüli a keresztről botrányát, becsapja az istenkereső embert, mert hiányzik belőle az isteni bölcsesség; s aki ezt hirdeti, nem evangéliumot hirdet, ráadásul a megszentelődésben is tévútra visz. – Az az igazi bölcsesség, ha elfogadjuk a keresztről alapján hirdetett ingyen kegyelmet olyképpen, hogy az mindjárt életünk lételemévé is válik. Ennek átadva magunkat, Isten szerint bölcssek lehetünk arra is, hogy tartósan maradjunk meg a kegyelem fundamentumán. – A világkorszakoknak is van viszonylagos bölcsességük és vannak fejedelmeik, de Isten ítélet alá vonta őket, ezért mulandók, sőt veszendők is (6; 2Kor 4,4). Sem a zsidók, sem a pogányok nem ismerték föl a dicsőség Urát, és megfeszítették Őt. Isten tette képtelenné őket e hitbéli fölismerésre, hogy megítélhesse az értelem elbizakodottságát (vö: Ézs 6,9k; Mt 13,14k; ApCsel 28,26k;

Róm 1,21!); – és mégsem hárítható Őrá a felelősség ezekért, hanem az – mindenestől – megmarad az emberen.

Isten nem titkolózva szól és cselekszik; sőt kijelenti övéinek a kegyelem értelmet meghaladó titkát; ami csak azért titok, mert fölülhaladja az ember szokványos észjárását. Fölülmúlja, de nem hagyja cserben, hanem azt is, mármint az értelmet is (melyet Luther parázna észnek nevezett; értsük jól, mert az szövetségszegőt jelent, azaz hűtlenséget a szövetséges társ iránt) – átformálja, azaz újjáteremti! – A „megtérés” görög szava az értelem megváltozását (is) jelenti, ami úgy értendő, hogy egész valónkkal együtt, értelmünk is az isteni értelemnek ad magában teret; s ahogy immár Krisztus él bennünk, bennünk is a Krisztus értelme van. A 16.v a f végén –visszatekintően –, kulcs az egész eddigi gondolatmenet megértéséhez. Az effajta bölcsesség nem szakad el a megalapozó kegyelemtől, sőt egyre épül és épít is reá. A kegyelem nemcsak kapu, amin átmegyünk, de a Krisztusban nyert élet létfeltétele is. Ámítás minden olyan igény, amely az új életben most már a hívő különleges teljesítményeit, szentséget garantáló rendszabályait kívánná. – Az Ézs 52,15; 64,3; Zsolt 31,20 szavaiból összefonva jellemzi Pál a gazdagságot, amit Isten készített az Őt szeretőknek. Kimeríthetetlen gazdagságából a Szentlélek által tárja fel és közli ezt mindazokkal, akik az Isten és az ember iránti szeretetben tevékenyek.

1Kor 2,11–16 – Az Istenből való Lélek

Szemléltetésül hasonlatot alkalmaz az apostol, hogy az Istennek mélységeit csak Isten Lelke ismerheti meg. A gondolatpárhuzam szerint természetesnek vehetjük, hogy az ember tudja igazán, mi lakozik saját magában. Azt viszont szinte tagadja Pál, hogy az emberek közül bárki is megismerhetné, ami a másik emberben lakozik. Végül is nyitott kérdés marad a lélektani megismerés lehetősége. Maradjunk tehát annyiban, hogy az érintőlegesen tett megjegyzés nem egyéb, mint kisebbről a nagyobbra mutató hasonlat.

Így áll a helyzet a világ lelkével is. Túloznánk, ha mindjárt démoni lélekre következtetnénk. Bizonyról arról van szó, hogy a világ igyekszik megérteni önmagát. Szellemi erőfeszítéseket tesz létének, az élet értelmének, végső céljának megismerésére, megfogalmazására. Ebből erednek a különféle világmagyarázatok és filozófiai elméletek. Ezek azonban magukban hordozzák korlátaikat is, mert a teremtető és a Krisztusban megváltó Isten ismerete nélkül bármely eszmerendszer olyan, mint a színvakság. Hiába tartanak előadást a benne szenvedőknek, hogy milyen színes a világ. Ha aztán a színvak is nekifog, hogy ecsetelje a színek változatait, csak a szürke árnyalatait képes hatásosan felmutatni. Emiatt borúlátó minden igazi filozófia és ideológia. Ahol reménység csillan fel bennük, ott valamiféle messianizmus üti fel fejét, de kiveszi belőle a messiás személyét, vagy pótolja olyan megistenített személyekkel, akit Krisztus helyett nevez meg és dicsőít szabadítóként, amíg az eszme kártyavára össze nem omlik! A természeti, az érzékektől vezérelt ember (ez a jelentése a 14.v nehezen fordítható „pszichikus ember”-ének) nem fogadja el, elutasítja Isten Lelkének dolgait. Bolondságnak tartja, képtelen rá, hogy megismerje. Ehhez ki kellene gyógyulnia, maradva a fönti példánál: a színvakságból. – Emberi lehetőségek között nem ismert az effajta gyógyulás, de a lélek színvakságából viszont lehetséges! – A hit Istentől kapott látókészség arra, hogy felfogjuk, megismerjük mindazt, amit Isten ajándékozott nekünk. Az „Istenből való Lélek” visszafogott meghatározása annak, hogy (még) nem a Lélek teljességét kaptuk, csak egy részt belőle, annak első zsengejét (Róm 8,23) avagy a zálogát, foglalóját (2Kor 1,22; vö továbbá e levélben a 13,12. –ben foglaltakkal: „most tükör által homályosan látunk, akkor pedig színről-színre...”).

Az isteni ajándékokat a Lélek közli és a hozzá illő felfogókészséget is Ő adja. A Lélek szerinti tanítást az igehirdetés mondja el, tudatosan kerülve a bölcsekedők kifejezőmódját. Lelki dolgokról Lélek

által mondott tanítással, lelki embereknek szól a kegyelem jóhíre. Nem bonyolultan, hanem öt szót szólva értelemmel inkább, mint tízezret nyelveken (14,19); s aki lelki módon érti, azaz megvilágosítottatott a Szentlélek által, az fogja fel azt igazán. A 14.v: „megítélni” kifejezése annyit tesz, hogy megérteni, véleményt alkotni valakiről, valamiről. Helyesen értve kivédjük a félremagyarázásból támadó kisértést, mintha a lelki ember mindenki fölé emelhetné magát úgy, hogy őt senki sem illetheti bírálattal, ő viszont fel van hatalmazva rá, hogy mások fölött ítélkezzék. A 4,3kk beszél arról, hogy erre csak Isten a jogosult, amit meg is fog tenni ama napon. Ha Istent nem oktathatom ki, vissza is kell fognom magamat, hogy senkivel se fölényeskedjek, mivel nem erre kaptuk a Krisztus értelmét!

1Kor 3,1–5 – Akik még kiskorúak

Feddés közben is testvéreinek szólítja az apostol a korinthusbeli híveket, akikről korábban azt mondta, hogy mind beszédben, mind ismeretben meggazdagodtak (1,6k). Igazából hol tartanak? Ha még nem lelkiek, akkor érzékektől vezéreltek? Azt kell megállapítania, hogy testiek. Van-e valami különbség a még természeti ember és a már hívő, de testi ember között? Nem szabadna így föltennünk a kérdést, mert nincs válasz rá, és az apostol nem dogmatikus, hanem lelkigondozói szempontok szerint fogalmaz. Annyi bizonyos, hogy nem tartja őket a 2,6 szerint tökéleteseknek, vagy – ahogy most fogalmaz: lelkieknek. Érthető, ha kezdetben testiek voltak, de hogy még most is azok, ezt szóvá teszi, mert már előbbre kellett volna jutniuk. Hasonló nehézséggel találja magát szembe a Zsid 5,11k is, mely szerint a levél címzettjeinek nagykorúként, már kemény eledellel kellene élniük, mégis arra van szükségük, hogy tejfel tápláltsanak. (A hamisítatlan tej az 1Pt 2,2. –ben az elegyítetlen táplálékot jelenti, jelentésköre ott tehát más).

Természetes, hogy az első időkben, csak mint Krisztusban kiskorúakhoz szólt az apostol hozzájuk, mert a kemény eledelt nem bírták volna el. A Jn 16,12-ben Jézus arról beszél, hogy a közlendők egy részét tanítványai még nem tudnák elviselni. – A két lókus között van lehetséges egybecsendülés. – A baj az, hogy még mindig kezdeti állapotukban vesztegelnek, sőt még rosszabb, ha visszaestek. Ráadásul megrögzöttség is észlelhető náluk; talán ere következtethetünk az 1- 3.v-ek finom különbségtételéből. Mindkét görög szót úgy fordítjuk: „testi”. Első a szarkinosz; ez a testi állapot, ami emberi adottság, akkor is megmarad, ha már elkezdődött bennünk az új élet Krisztusban, ezért ellenőrzés és fegyelem alatt tartjuk magunkban. A második a szarkikosz, amelyben jókora makacsság érhető tetten, mert a test kicsúszott az ellenőrzés alól, s olyan indulatok ütnek fel fejüket, amit tévedésből még erénynek is gondol a hívő, miközben eltussolja az irigységet; elvi kiállásnak minősíti a viszálykodást és meghasonlást, s nagyon megsértődne, ha viselkedését testinek neveznék.

Visszaulva az 1,1-re, most csak az ő és az Apollós nevére hivatkozókat nevezi meg, s nem említi a további két csoportot. A viszálykodók „emberi módon” viselkednek és beszélnek, aminek itt elítélő értelme van (tehát nem emberieségről beszél); jelentése azonos a fönti szarkikosz-szal. Ilyen esetben már szükséges a fegyelmezés (Róm 16,17). Ezt megelőzendő, teszi fel a kettejük személyét helyére

tevő kérdést, hogy kicsodák ők, azaz Pál és Apollós, mert közöttük egyenértékűség van. Csupán diakónusok ők, azaz mindketten csak szolgák, akik által a korinthusiak hívőkké lettek. Mind a ketten úgy szolgáltak, ahogy azt Isten adta nekik, – tehát ki-ki kegyelmi ajándéka szerint. Bármely szolgáról tehát egyetlen Urára tekintsen föl minden felszólított, s nem szabad fölnagyítania senkinek sem a közvetítő személyt. Jézus sem azt mondta, hogy tanítványotokká tegyetek minden népet, hanem „tanítvánnyá” (Mt 28.19). Miközben a közvetlen kapcsolat a hívő és Krisztus között elmélyül és erősödik, a hitrejutás személyi eszközei igyekezzenek alábbszállni (Jn 3,30). Ezt cselekszi most Pál, nehogy ők ketten akadályává váljanak a Krisztusban szükséges egységnek.

1Kor 3,6–15 – Egyetlen fundamentum

Félreértenénk Pált, ha feltételeznénk, hogy közvetve Apollóst is kioktatja. Ebben az esetben sem ő, sem Apollós, sem Kéfás (22) nem tehet róla, hogy egyes csoportok és irányzatok zászlójukra tűzték a nevüket; s ily módon egyéb alapot is feltalálni véltek az egy Jézus Krisztuson kívül. Pál minden ízében tiltakozik, hogy akár őt, vagy Apollóst, vagy Pétert bárki is fundamentumnak tekintse (vö. a Mt 16,18 magyarázatával). Az egyetlen hiteles alapot Isten vetette, amikor Pál a Krisztus keresztye evangéliumával lerakta azt Korinthusban. Bölcs volt, szakavatott építőmester. Mert kezdettől fogva elhárította magától, hogy önmagát, eszközi jelentőségén túl, kiemelje (2Kor 4,5). Az alapvetést követően vigyázzon hát mindenki, mit és hogyan épít reá, mert felel is érte. – A felépítmény milyenségére még visszatérünk -.

A másik hasonlat a termőföldön végzett belterjes munka, mert amit Pál, meg Apollós is végzett, a gondos kertészkedéshez hasonló. Ő ültetett, de Apollós öntözte (ApCsel 18,27-19,1), de a növekedést Isten adta. Tehát megáldotta kezük munkáját s mégis, a növekedést adóhoz, meg az áldáshoz képest, ők önmagukban semmit nem számitanak. Amit elvégeztek, nem vehető érdemnek. A munkatársak és kegyelmi ajándékaik, – olykor időben egymást követve –, kiegészítik egymást. Így vagyunk ma is munkatársak Isten kertjében. A modern angol kifejezés: a Team, azaz a csapatmunka igen alkalmas a keresztyén szolgálat és építés érthetővé tételére is. – Vannak ugyan mindenesek Isten országa szolgálatában, de egymagunknak lehetetlen mindent elvégeznünk, kiiktatva másokat, mintha nem lennénk másra szorulva, hogy munkánkat kiegészítsék. – Egymást is el kell fogadnunk munkatársként, sőt egyek vagyunk (és legyünk is egyek) felruházza különféle ajándékokkal; s mindönk megkapja majd fáradozásának jutalmát.

Visszatérve az épület hasonlatra, nemcsak arra kell vigyáznunk, hogy más alapvetéssel senki se próbálkozzék, de arra is ügyelnünk kell, mit építünk az egyetlen fundamentumra. A felsorolásban háromféle nemes anyag, s ugyanannyi gyűlékony, s máris hamuvá omló található. Sántít a hasonlat – mondják némelyek –, hiszen arany és ezüst is megolvadhat a tűzben, sőt meg is tisztul, tehetjük hozzá, de ezt az értelmét nem bontja ki az apostol. Mindennek ellenére igen kifejező a páli hasonlat. Igazából csak a tűzben megjelenő nap fogja nyilvánvalóvá tenni, mi az értékes, s mi a hitvány! Most még csak Isten tudja minden építmény értékét. Szerencsénkre, nem

hallgat, hanem igéjében és időben szól és cselekszik is, ha értéktelen kacatokat hordunk össze a jobbat érdemlő fundamentumra (vö: Ézs 33,10kk!), és nekünk is tisztában kell lennünk, milyen anyaggal dolgozunk; mivel az alap nem fogja átminősíteni a reá épült falakat. Az építő pedig kárvallottan, maga is csak úgy menekül meg, mint üszkös fadarab a tűzből (Ám 4,11). Mindenki sorsközösségben van elvégzett munkájával, de csak tűzön át vitetve mentetik meg, ha csupán pelyvát hordott fel az egyetlen alapra.

1Kor 3,16–23 – Bölcsesség és gazdagság

A magyarázók megjegyzik, hogy csak e levélben tízszer olvasható a kérdés: „Nem tudjátok ...?”, s a másik levélből még további helyek idézhetők, az őszinte csodálkozás kifejezéseként amiatt, hogy alapvető ismeretekkel sincsenek tisztában a korinthusiak. Van ugyan olyan, ami csak az ismeretben előrehaladottaktól várható el, pl. a 6,2; bár az is jézusi tanításból eredő következtetés (vö: Mt 19,28). – A főnti kérdés az apostoli elégedetlenség kifejezője is, hiszen éppen ezek ismeretében kellene bölcsseknek lenniük, ehelyett pedig emberekkel dicsekszenek. Az apostol igyekszik pótolni az ismeretbeli hézagokat, mert a hiányos ismeretből zavarok támadhatnak. Olvasóinak, hallgatóinak tudniuk kell, hogy a gyülekezet Isten temploma, ahol Isten Lelke lakozik, nem a helyhez kötöttség, vagy a befejezettség értelmében, hanem olyképpen feladatként, hogy Isten szentélyévé kell felnövekedniük (Ef 2,21k). Ezzel szemben az irigy versengés megrontja (lerombolja) Isten templomát; erre Isten megelőző beavatkozással válaszol, mielőtt jóvátehetetlen károsodást szenvedne a lelki épület; s a kártevőt – lehet belőlük többféle is –, maga rontja el, szórja szét. Tehát éberén vigyázza a Jézus feltámadása által harmadnapra fölépített templomot (Jn 2,18kk)!

A közöttük ható romboló tényezők, valamilyen apostoli tanító személyéhez kötötten, fölösleges és káros okoskodásban tünetkezett, ahogy egynek tekintélyére hivatkoztak, s a többit leszólták. Meghökkenítő, hogy amit korábban a világ bölcsességéről mondott Pál, most a versengő irányzatokra alkalmazza. Azaz: ha valaki bölcsnek gondolja magát e világban (itt kb. azt jelenti: az értelmes emberek között), legyen bolonddá, hogy bölcsé válhasson. A kereszt botrányának vállalása a különböző irányzatok párhuzamosságában is megmutatkozik, s ezek nem kizárják, sőt kiegészítik egymást. A gyülekezeten belüli pártoskodó és nevekre esküdöző tagok nem jobbak a világ öncsaló balgáinál, akik mindenkinél okosabbnak tartják magukat; sőt némely esetben még rosszabbak is a világ bölcsseinél. Valaki megjegyezte, hogy sokak szívében módosul így a Miatyánk kérése: mindennapi öncsalásunkat add meg nekünk ma! A Jób 5,12k és a Zsolt 94,11 szavait idézi az apostol, – maga alakította erőteljesebb fogalmazásban –, hogy Isten „üstökön ragadja” a bölcseket ravaszságukban, s jól tudja, hogy „az ember”, páli átírásban: „a bölcs” gondolatai hiábavalók. Káros tehát oly módon dicsekednünk a lelki tanítókkal, mintha ők lennének az igazság legfőbb letéteményesei, szembeállítva egyiket a másikkal. Nem ők, tehát a korinthu-

siak egyvalakié, hanem megfordítva: minden és mindegyik tanító az övék, és tanulhatnak mindegyiktől, mert azokban Isten ajándéka adatott épülésre. Nincs szó tévtanítások igazolásáról, inkább arról, hogy minden egyházi és gyülekezeti munka – ismét mondjuk –, csapatmunka, a közös építésre és épülésre. A munkatársak segítik a közvetlen kapcsolatot Krisztussal, akié mindenki; Krisztus pedig az Istené (15,24kk). Jelen és jövő, élet és halál, még a világ is, – az Isten országa munkálása értelmében –, a mienk!

1Kor 4,1–5 – Isten titkainak sáfárai

A korinthusi szolgálatban Apollós lépett Pál nyomába (ApCsel 19,1). Retorikában iskolázott férfiú lehetett, s föllépése, előadás-módja megragadta az embereket. Lehetek többen is, akik az ő szavára jutottak hitre. Olyanok is kikerülhettek körükből, akik fölmelegasztalták őt. Pált pedig leszólták; mert ha egyiket a másik kárára dicsérik és előnyben részesítik, megindul a versengés a csoportulások között; pártok verődnek egybe és szakadások támadnak a gyülekezetben. Meglehet, hogy azoknak, akiknek nevét zászlóikra tűzik, eleinte halvány sejtelmük sincs az előnytelen fejleményekről. Tudomást szerezve róla, Pál igyekszik helyrehozni, amiről nem is tehet. Kik is ők voltaképpen? Nem többek, mint a Krisztus szolgálói és Isten titkainak sáfárai. A megbízást Uruktól kapták, aki a sáfároktól mindenekelőtt a hűséget várja el. A Pál-alkalmazta szavak Jézus szavaiból merített kifejezések, a „szolga” és a „sáfár” pl. cserefogalmak a Lk 12,42kk szerint. Nemcsak az apostolok, hanem általában az evangélium hirdetői számára egyedül az a mérvadó, hogy Uruk hűségesnek találja-e őket. – Ezért Pált nem befolyásolja, hogy emberek miként vélekednek róla, akárha ítélkeznek is fölötte. A népszerűsége nincs ÚSZ-i fogalom, de a tünet már létezett. Apollós sem hajhászta, Páltól meg semmi sem állt távolabb, mint emberek tetszésének keresése (Gal 1,10). Mégis észrevehető, hogy Pál jelentősen vesztett e tekintetben, Apollós pedig teret nyert, de egyikük sem örülhetett az előnytelen fejleményeknek.

Az apostol azt mondja magáról, hogy e dologban ő sem ítélkezik maga fölött. A 2Kor 10,10-ből tudjuk, hogy nem volt jó előadókészsége és megjelenése sem volt vonzó. Korai, vatikáni ábrázolások kopaszodónak mutatják. Apollósról viszont az utalásokból olyan benyomásunk támad, hogy jó testi felépítésű férfiú lehetett. Ki tehet az ilyen hátrányokról, vagy előnyökről? Pált megnyugtatja, hogy nem tud vádat felhozni maga ellen, hogy az adottságok így alakították az összképet. Tudatában van viszont, hogy nem ezen múlik Isten előtti megigazult volta. Látható, hogy a lelke egészségesebb volt, mint a teste, mert nem marcangolta magát olyasm miatt, amiről nem tehetett, és nem is mentegeti magát, hiszen majd az Úr fog ítélkezni mindenki ügyében ama napon. A 3.v „egy napon” fordulata talányos; esetleg hatóság elé is vitték a vádaskodók Pál személyét? – Inkább csupán annyit mond, hogy jobb, ha tartózkodnak mindenféle ítélkezéstől, mert erre az Úrnak van joga egyesegyedül. Amikor majd eljön, rá fog világítani a sötétség titkaira, s feltárja a szívek

szándékait és akkor mindenki Istentől fogja megkapni „dicséretét”. Csattanós e végkifejlet összegezése, mert mindenki azt várta volna, hogy „ítéletét” kapja meg mindenki. Végdicséret is lesz, nemcsak végítélet! Az Isten gazdagabb a mi észjárásunknál. Ez is csodálnivaló! Sem Pál, sem Apollós nem szolgált rá, hogy egymás ellen játszásk ki őket. Pál, magát védve, Apollóst is védelmébe veszi. – A dicséret kivételes végszavára Ungár Aladár hívta fel hajdanán a figyelmemet. – Azóta sem feledtem el, hogy elsietve, ne térjek gyorsan napirendre a Szentírásbeli finom megkülönböztetések fölé.

Az ige alkalmazásában most még körültekintőbben kell eljárunk, mert a mi sáfárságunk nem azon a szinten van, mint az 1. évszázad követéivé, akikkel, ha nem is tudtak róla, Szentírást íratott az Isten. Ám a hűség mindönket kötelez.

1Kor 4,6–7 – Kivagyiság nélkül

A főnti cím-jelezte baj Korinthusban is felütötte fejét olyképpen, hogy valamelyik tanító pajzsa, azaz neve mögé sorakozva kísérelték meg a csoportok, hogy a többi fölé kerekedjenek. Az lehetett törekvésük lényege, hogy ki vezesse az egész gyülekezetet. A Kéfásra (Péterre), s mindenkit túlcitálva: a Krisztusra hivatkozók kisebb eséllyel indultak a versengésben. Hangadók a Pált, vagy az Apollóست emlegetők voltak. Mindez csak ürügy volt, azt lepelezendő, hogy ki-kí önmagát tartotta igazán alkalmasnak, hogy ő legyen az első. E kórtünetnek, lefojtott megnyilvánulásokkal –, ma is vannak vallásos változatai.

Amit az apostol a 3,5-től fogva eddig magáról és Apollósról írt, példának is szánta, hogy tanítsa a korinthusiakat és kiiktassa a versengést, ami bevette magát a gyülekezetbe. Most sem tagadja meg tőlük a „testvér” nevet, még taníthatónak tartja őket, s inkább felveszi okulásra kettejük személyét, – érzi, tudja, hogy Apollós sem emelne kifogást, hogy őt is említi; csak még időben sikerüljön kijózanítania a felfuvalkodottakat. Kettejük példáján megtanulhatnak, hogy a megírtakhoz kell mindenkor tartani magukat. – Vajon mire utal az „ami megíratott”? Csupán arra, amit az apostol éppen e levélben leírt pl. a vetésről és öntözésről, meg az alapot vetőről, s arról, hogy idővel a törvényeskedést közelítő szigorral fogják a keresztyén utódok számonkérni egymáson, hogy tartják-é ahhoz magukat, ami megíratott? A Biblia azonban nem paragrafusok gyűjteménye; mint már említve volt a KRESZ szabályok példája, mely csak körültekintéssel kezelhető, ha az ígére alkalmazzuk. Főként a szeretet parancsolata követendő közösségben és személyes, hétköznapi teendőink és vállalásaink sorra kerülése mentén. Ám ez is egyoldalúság, mert a Szentírás nemcsak erről szól.

Már a 3,21k során kimondta az apostol, hogy minden és mindenki az övék. Gyerekes és veszélyes pártoskodva emlegetniük az egyik tanítót, egyúttal pedig leszólni a másikat: az előbbi a valaki, sőt a minden; a másik, a többiek pedig hanyagolandók. A részt teljességnek állító kizárólagosság csak arra jó, hogy általa önmagát magasztalja fel a versengő; mert ő az ügyeletes zseni. – Mondvacsinált bizonyítékul szolgál ama törekvéshez, hogy ő és hasonszőrű társai számítanak csupán; vezetés, tisztelet, keresztyén nevezet egyedül őket illeti jogosan, a többiek mind megkérdőjelezettek, másodrendűek és semmirevalók. E téves góggal szembesíti Pál a tényeket, hogy mindenestől Isten ajándéka, amivel dicsekszenek, ő is ajándék,

s mindaz, akit pedig leszólnak. A közösségben erőt kell vennie a Szentléleknek a válogatós vonzalmakon. A keresztyén életgyakorlatban az ízlésekkel együtt nem járhat pofon, amit azoknak osztogatnának, akik nem tetszenek, vagy kevésbé tetszenek. – Egész életünkre tekintő és lelkiismeretet bolygató kérdés: mid van, amit nem kaptál volna? Mindent kegyelemből kaptál, enélkül lyukas zsebű koldus lennél. Fedezd fel megajándékozottságodat abban, amit reád nézve is kaptak mások. Az is a tied, ill. érted is van, amit nem könyvelhetsz el a magad javára. Előítéléktől menten dicsekedhetsz velük is az Úrban.

1Kor 4,8–13 – Elsők és utolsók

Némelyek felfuvalkodottságának szellemi háttére majd a 8,1 során világítható meg jobban. A Kol 2,18-tól eltekintve csak levelünkben alkalmazza Pál a felfuvalkodást elbizakodottságuk jellemzésére. Hogy képtelen és indokolatlan gőgjükre rádöbbsen őket, előveszi az irónia eszközét is. Úgy viselkednek, mint akik elteltek és meggazdagodtak (Jel 3,17), nincs szükségük se Pál, se másvalaki gyámkodására, mivel ők már élre törtek. A „már” azt jelenti, hogy azt vélik, mintha már célhoz értek volna. Ezzel azonban elsősorba önmagukat csapják be. Igaz ugyan, hogy majd olyan teljesség várja a hívőket, amit a 6,3 is csak sejtet, de azt állítani időnek előtte, hogy az már most a mienk, olyan aránytévesztés, amiből sürgősen fel kell rázni az elbizakodottakat. Bárcsak úgy lenne, mondja az apostol nem kis malíciával –, mert akkor veletek együtt „mi is” uralkodhatnánk. Munkatársait fogja egybe ez a „mi is”, Szilvánuszt és Timótheust, aztán a többi apostolt, esetleg Apollózt is.

Az vehető ki, olvasván a sorok között, hogy friss híreket kapott a tizenkettő hányattatásairól, missziói útjaikon (ezekről egyébként is alig tudunk valamit!), s hozzáveszi személyes tapasztalatait és viszontagságait. A hitben természetes, hogy helyzetük e világban elmentmondásos, mivel Isten maga állította utolsókul őket, mintegy halálra szántakul; s ennek elviselését szükségtelenül nehezíti, ha a gyülekezet elbizakodása még csak tetézi a nehézségeket. Finom különbségtétel van abban (vö: 7,40; 11,16), hogy Pál, az apostoli sorson töprengve nem kijelentést ad tovább, hanem a kijelentésen tájékozódó magánvéleményt: „azt gondolom”. A római cirkuszi arénákban a gladiátorok köszöntötték így a császárt: „Köszöntenek téged a halálra menők!” (Ave Caesar! Morituri te salutant!). Később ilyen halálra menőkké váltak az üldözött keresztyének. Az apostolok életében ez már most megkezdődött! A világtörténelem, s a népek szinpadán már most látványosságok ők, s még az angyalok is elámulnak rajtuk; nem a hősiességükön, hanem kiemeltségükhöz nem illő megaláztatásaikon, amire a gőgösök még rá is játszanak, magukat eszesnek, erősnek, dicsőítettnek állítva. Az apostol – nem kis túlzással -helyettük mondja ki, hogy őket meg bolondnak, gyengének és megvetettnek nézik, ha óvakodnak is, hogy felettébb hangoztassák. Az apostol azonban nem riad vissza, hogy a cél érdekében élére állítva fogalmazzon, mert szeretné fölrázni az elbizakodottakat. Mi mindent kellett már eddig is elszenvednie az evangélium hirdetéséért! Sokat éhezett és szomjazott (a Fil 4,12 jóllakásról és bővölködéstről

is beszél), ruházata nem nyújtott kellő védelmet a hőmérséklet ingadozásai közepette. Ütlegeléseket és arculverést kellett elszenvednie. Ezt tették Jézussal is (Mt 26,67; Mk 14,65). Az ApCsel 23,2 tudósít később arról, hogy Pált szájon vágták, amire – korrigálva önmagát –, valóban áldást is mondott. Folyamatosan tartotta tehát magát ahhoz, hogy ezzel tartozik az őt gyötrőknek, tekintsék őt akár a világ söpredékének, s dobják oda akár áldozatul. Ilyen emberáldozatot mutattak be némely görög városban értéktelennek ítélt emberekkel. A spártaiak a Tajgetosz hegyéről dobálták le a csenevész csecsemőket.

1Kor 4,14–21 – Szigorú szeretet

Pál szókimondó fogalmazásának célja nem a sértegetés és megszégyenítés volt, a felelős szeretet vezérelte, miközben intette a korinthusiakat. Gyermeküként tartja számon őket; ők pedig bizton tekinthetik őt atyjuknak. Ily közel kevesen vannak lélekben hozzájuk, sőt Pál joggal nevezheti magát egyedül atyjuknak: „mert Krisztus Jézusban én nemzettelek titeket az evangélium által” (15.v: a szó szerinti fordítás ez lenne). A Gal 4,19-ben pedig a szülő anyához hasonlítja magát. E kifejezések az evangélium hirdetésének életadó, újjáteremtő erejét jelentik, amit nem helyettesíthet semmiféle átnevelés, léleknevelés szándéka, és semmi hasonló ma sem. Nem azt mondja ezzel, hogy fölösleges volna a tanítómesterek sokasága. Nem sok kell belőlük, hanem elég! A lelki tanítókban pedig (Jak 3,1) jó, ha nem hiányzik a szülőket jellemző életadó erő.

Merészségtől tűnik, amikor példája utánzására szólítja fel őket; de a 11,1 pontosít, hogy igazából a Krisztus követéséről beszél. A mímelés itt nem a látszatengedelmességet jelenti, de pontos figyelmet; az egészre és a részletekre is tekintő követést. Így lehet kivergődniük tévutakról, amikbe szinte belevesztek. Ezt az értelmezést erősíti, hogy a 17.v-ben „út”-ról, azaz életmódról, eljárásról beszél, hogy miként él és tanít szerte a gyülekezetekben, amiről majd a hozzájuk érkező Timóteus ad nekik részletes beszámolót. Lehet, hogy ezt az ifjú társát és követét példaként is szeretné ajánlani nekik, mint „szeretett és hű” gyermeket, ami pedagógiai látószögből kétélű dolog is lehet, mivel a mintadiák olykor ellenszenvessé is válhat. – Azért küldi munkatársát hozzájuk, hogy erősítse a személyes kapcsolatokat. Ő majd elmondja, hogy a változó tényezők figyelembevételével az apostol mindenütt ahhoz az úthoz mérten viselkedik és tanít, mint amit nekik is ajánl. Mi ez az út? A kegyelemből kapott élet és életforma, szeretettől vezérelve; ez a kiválképpen való út (12,31!).

Némelyek az apostol ellen érveltek azzal, hogy nincs jelen közöttük, mintha félné visszalátogatni hozzájuk. Ám, tévednek, mert mindig oda megy, ahová az Úr vezérel, vagy pedig oda engedi őt, megnyitva előtte a lehetőséget. Eltervezett látogatása a Jak 4,16 feltételei szerint alakulhat. Tehát: Deo volente, ha az Úr akarja és élünk, ezt, vagy azt tesszük majd. – Ha pedig megjenik személyesen közöttük, kiismeri majd a felfuvalkodottak erejét. Nem szavakra kíváncsi, abból elege van, az erejüket fogja megpróbálni. Mi fán terem ez az erő? Pál nem sokat beszél Isten országáról, de tud róla (vö még: 6,9k; 15,24.50), s annak jelenvolta erőiben mutatkozik meg, tehát a

föntiek alapján elsősorban az életadó erő számít. Magyarázók feltételezik, hogy főként az ún. Krisztus-párttal gyűlhetett meg a baja Pálnak (vö: 2Kor 10,7kk), akik a gnózis (8,1) hívei lehettek.

A korinthusiakon is áll, hogy miként fog Pál hozzájuk érkezni. Vihet magával – jelképesen szólva –, fenyítő botot (2Sám 7,14), de érkezhet atyai szeretettel és szelídséggel is. – Engedj Istennek, ha igazán jót akarsz magadnak!

1Kor 5,1–5 – Határozott intézkedés

Vajon „általában” harapódzott el lazaság a gyülekezetben, vagy csak egy kirívó eset keverte rossz hírbe őket? Az utóbbi a valószínű, tehát egyetlen megtúrt eseten húnytak szemet, s költötte az rossz hírét mindöjüknek, olyannyira, hogy a kis-ázsiai Efézusban is eljutott az apostol füleihez. Valószínűsíthető, hogy nem a Klóé embereitől (1,11) tudott az esetről, s nem is a Sztefanász vezette küldöttség (16,17) hozta a hírt; inkább ellenőrizhetetlen utakon terjedt száj-ról-szájra. Tehát „általában” nem ez volt jellemző a keresztyénekre Korinthusban sem; s mégis, hogy elnézik, ezzel bűnrészességet vállaltak vele és általánosításra adtak okot, amikor ezt a hírt tárgyalták keresztyénségszerte. Az sem lehetetlen, hogy elvileg alátámasztott lazaság az eset; a gnózis egyik válfajaként a sok tarka között, amelyik azt tartotta, hogy a test alsóbbrendűsége okán közömbös mit tesznek vele; a lélek üdvállapotát ez nem befolyásolja. A javallt, sőt elrendelt fegyelmezés is ezt a háttérrel tükrözi, végletekig viendő eljárással adják is át a testét a sátánnak, hogy igazán megmenthessék a lelkét. Ebben az esetben tehát gnosztikusnak gnosztikussá lesz az apostol, hogy mindenáron (vö: 9,22) megtisztítsa a gyülekezetet és megmenthesse azt a (fiatal) férfit, aki (elhalt?) apja feleségével, vagy apja (második, vagy ki tudja hányadik) feleségével élt együtt. Az ilyet a pogányok is elutasították, és az ŐSZ-i törvény is tiltotta (3Móz 18,7; 20,11). Ebből magyarázható, hogy Pál másként kezeli itt a sátánt, mint pl. a Jób kv. –e (ott is volt kiszolgáltatás a sátánnak egy időre, de más okból és célból), vagy, ahogy Jézus járt el a sátánnal, ill. a vétkekkel szemben.

Ennek az esetnek kitárgyalása most arra is szolgál, hogy Pál folytassa a felfuvalkodottak nevelését, s hogy rámutasson: ahelyett hogy fennhordanátok az orrotokat, s egymást akarnátok túllicitálni, jobban tennétek, ha odefigyelnétek, hogy eközben a hátsó kapun át, amit nyitva-tárva felejtettetek, hívatlan vendégként már beszállásolt közétek a sátán. Úgy vélitek, hogy nagyságotok és kiválóságotok híre terjed, holott – épp ez eset kapcsán –, romlásotokról tárgyalnak mindenfelé. Legfőbb ideje, hogy észbe kapjatok, és az illető keresztyén férfit (az asszony pogány lehetett) távolítsátok el a gyülekezetből. Nem a kárhozatnak kell mindenestől kiszolgáltatni a férfit, mert a javasolt eljárásnak végső célja, hogy lelke megmentessék. – Őszintén szólva, nem érthető meg pontosan, mit jelent a test átadása a sátánnak! – Annyi bizonyos, hogy testi sorsáról leveszi kezét a gyülekezet, nem adva fel végképp a reményt felőle, sőt a kemény

intézkedés a mentő szándékot szolgálja. – A kérdés szorongató, hogy a fönti fegyelmezési eljárásnak van e mai változata. Ilyen felhatalmazást aligha kaphat bárki is; de közvetlenül Isten megteheti, hogy a test gyötörtetése (2Kor 12,7), s talán még tragikus halála is a lélek megtartását szolgálja. – Prófétai örökség továbbvitele, hogy a távol levő Pál lelke elmegy Korinthusba és az ottaniakkal együtt intézkedik. Meglehet, hogy aki e levelet vitte, ő volt személyes meghatalmazottja, hogy nevében, s lelke szerint járjon el ott (vö: 2Kir 5,26; 9,1kk).

1Kor 5,6–8 – Szövetség és ünneplés

Az, hogy nem jól dicsekesznek, azt jelenti, hogy nem Isten velük kötött szövetségének megfelelően teszik. Az ŐSZ olvasásából tudhatnak ők is róla, hogy a páskaünnep előtt minden kovászmardványt fel kellett kutani a házban, s eltávolítandó még a lakhely közeléből is (2Móz 13,7). Pál hivatkozása e szabályra sejteti, hogy Korinthusban is lehettek zsidókból lett keresztyének; ámbár a judaizmussal folytatott vitának nincs nyoma a két levélben. – Kivehető belőle továbbá, hogy az ŐSZ-et bibliájaként ismerte, olvasta a gyülekezet; amire mondhatnánk is, hogy nincs ebben semmi különös. Történetileg mégis máig ható súlya van, hogy megtérésük alkalmával az ŐSZ-i, főként prófétai előzményeket, s a bennük adott kijelentést saját hitük előzményének fogadták el (vö. még: 10,1kk). A megtérés ma is betagolódás a szövetségi rendek keretében munkálkodó kegyelembe, a hit embereinek sorába, kezdve Ábrahámmon. – Némelyek e dologban visszaélnék a Szentírással, pedig alapszabály, hogy életünk minden adottságát, egy egyszerű szerszámot is csak rendeltetésének megfelelően szabad használnunk. Egy csavarhúzózt ki használ fogpiszkálónak pl.? A Szentírás két célra adatott: Az ember önismeretére. Ne botránozz azon, hogy mennyi vérontás van az ŐSZ-ben! „Te vagy az az ember!” Mondta Nátán próféta Dávidnak (2Sám 12,7); vegyük példának a minapi balkáni háhorú népirtásait! – A másik bibliai cél a menthetetlen bűnös ember számára a megváltás, s a Megváltó fölismerése és elfogadása Jézus Krisztusban. A Biblia célszerű és szakszerű használta eme határok között mozoghat; visszaélés vele minden egyéb, és kirívó szakszerűtlenség is! Jegyezzük meg jól, s egy életre is ezt!

Ismert volt tehát, hogy kevés kovász is elég az egész kenyértészta megkelesztéséhez. Jézus az Isten országa terjedését példázta vele (Mt 13,33; Lk 13,21). Pál azonban a hagyományos szemléletet képviseli, amikor vele szemlélteti, hogy mekkora erjesztő erő van egy kis élesztőben (ahogy ma hívjuk, de nagyanyáink még ismerték kenyérsütésre a kovászt is). A rossz is így járja át az egész tésztát, azaz a gyülekezetet, ha megtűrik a kirívó bűnt maguk között. Régi életük szerint szemet hunynának; ámbár azt is olvassuk, hogy ilyesmit még a pogány közerkölcs is elítél; de beszélni róla, híresztelni a dolgot egészen más, mint tenni is valamit. Nekik kell kitakarítaniuk maguk közül ezt a régi kovászt, különben nem lesznek új tésztává, mert igaz, hogy Isten egyszer kovásztalan kenyér gyanánt tette le őket az ünnepi asztalra, most mégis újból azon kell lenniük, hogy

új tésztává legyenek. Előfordulhat, hogy ez időben éppen a zsidó páskaünnep következett, tehát tavasz lehetett. Ez a feltételezés mégsem szükségszerű, mint ahogy az sem valószínű, hogy az ünneplés a 8.v-ben a páska megtartását jelentené.

Az új tészta az új szövetség egyháza, mert az adottság mindig feladat is. Azzá kell tehát válniuk, annak következtében, hogy a „mi” páskabarányunk, Jézus, már megáldoztatott értünk. Egyszeri áldozata egyszer s mindenkorra érvényes (Róm 6,10; Zsid 7,27; 9,12; 10,10). Képtelenség lenne, ha e mellé, ünneplésünk asztalára rosszaság és gonoszság kovászatól kelesztett kenyeret tennénk. Legyen „kenyerünk” kovásztalan, azaz tiszta, igaz és őszinte. Midőn Pál saját személyét is belefoglalja a nekik szóló intésbe, vele kifejezi azt, hogy ez a rendezetlen ügy az ő ünneplését is zavarja és visszássá teheti. Azzal hogy föllép ellene és intézkedést sürget, közös érdeket szolgál. Nem túlozunk tehát, akként fogalmazva, hogy egyetlen vizsgás eset az egész keresztyénséget hozhatja rossz hírbe.

Ha nem a páskaünnep közelsége vezérli az apostolt írás közben, akkor is igaz, hogy a hétköznapi is ünnep a Krisztusban, s dicsekvés az Úrban. Megváltónk ünneplése szívünkben, s az ünnepi istentisztelet a helyénvaló keresztyén dicsekvés, ahol az éneklés nemcsak nyöszörgés, vagy altató nyújtás –, de erőteljes magasztalása Istennek –, világi dicsekedés nélkül!

1Kor 5,9–13 – Szövetségszegések

Egy korábbi leveléről beszél az apostol, s mivel a 2Kor 2,4-ben is szóba hozza „sok könnyhullatással írt” levelét, a magyarázók olykor megtalálni vélik a két ismert levélen belül a másik kettőből legalább az egyiket. Mindenképpen kellett lennie egy korábbi levélnek is; ámbár e mostani hivatkozást vehetnénk utalásnak a 2Kor 6,14kk,-re is. – Akkor viszont kénytelenek lennénk eltekinteni e mostani, két levél-tükrözte időrendtől. Az egész kérdéskör úgy juthat némileg nyugvópontra, ha elfogadjuk, hogy volt olyan írása is az apostolnak, melyet Isten hagyott megsemmisülni, mert az valóban csupán egy alkalomra fogalmazódott, s elégnak ítélte a két ismert levelet, hogy kijelentése részévé váljanak.

Pontosítás végett ezúttal arról ír nekik, hogy nem általában a világ paráznáival tilos kapcsolatot tartaniuk, hiszen akkor ki kellen vonulniuk a világból, pedig Jézus is azt kérte az Atyától, hogy őrizze meg övéit a gonosztól; de azt nem kérte, hogy vegye is ki őket a világból (Jn 17,15). – Egy kirívó eset kapcsán írja utasításként Pál, hogy határolják el magukat olyanoktól, akik a föntiekhez hasonló vétekben leledzenek a gyülekezetben. Felszínes vélemény lenne részünkről az apostolt erénycsösznek tartanunk. Az ilyen szerep és viselkedés egyes érzelmeket kelt az emberben; képmutatást szimatol benne, mintha az illető kicsit irigyelné is azt, akit, amit kipellen-gérez. Az apostol pontosan ismeri a buktatókat és próféta módján fogalmaz, amikor a paráznákkal egy csokorban említi a nyerészke-dőket, harácsolókat, bálványimádókat, rágalmazókat és részegese-ket. Az ŐSZ szerint ui. ezek mind hitszegések Istennel szemben, azaz vallási értelemben paráznságok. – Bármennyire erkölcsöt sértő az eset, melynek kapcsán most irányelveket vázol föl; az er-kölcs hátterében ott a vallási összefüggés, s ez itt a döntő érv, mert minden zavaros kapcsolat, mely szívünkben a pénzhez, javakhoz, kedvenc bálványainkhoz fűz, megtörése ama szövetségnek, amely Istenhez köt. Ide sorolandó a rágalmazás is, mert aki ezt elköveti, szájával szegi meg a tiltottat, befeketítve hitben társát, társait. Pál inti a korinthusiakat, hogy ne vállaljanak ilyenekkel asztalközössé- get. Elsőrenden nem is az úrvacsora, mint az asztalközösség csúcsa és zárása az, hanem a mindennapos (közös) étkezések gyakorlata, követve, vagy megelőzve az istentiszteletet. Az útmutatás hangsú- lyozza, hogy jóelőre szűrjék ki maguk közül az ily módon szövet- ségszegőket. Ártalmatlanabb ügyekben máris így jártak el, de úgy látszik, kényesebb, fogósabb esetekben úgy tettek, mintha nem lát-

nák. – Természetesen a kerítésen kívüleső visszásságokat könnyebb meghányni-vetni, de rám, meg ránk ez nem tartozik, mondja magáról is az apostol. Valami hasonlónak majd eljön az ideje (6,2), bár az a feladat is Istené lesz. Most az a dolgotok, inti őket, hogy mindene-előtt saját portátok előtt söpörjete.

Erkölcsei érzésre, sőt érzékre és jó ítélőképességre ma is szükség van; a magyarázat nem ezt kívánja letörni bennünk; csak ne legyünk elnézőbbek a vallási paráznság, azaz a hitszegések gyakorlati kezelésében!

1Kor 6,1–4 – Vitás ügyek rendezése

Az apostol indulatainak hőfoka a tetőpontra ért, amikor így fogalmaz: „Hogyan merészel közületek” bárki is, akinek pere van hit-testvérével, hitetlenek előtt törvénykezni? Hétköznapi ügyek, az Isten országához mérten jelentéktelen dolgok kapcsán, azzal, hogy világi bírák elé citálják egymást, fölöslegesen hatalmazzák fel a felkért, vagy hivatalból illetékes bírót, hogy olyan dolgokba üssék bele az orrukat, amire igazából (már) nincs felhatalmazásuk. A magyarázók rámutatnak, hogy Pál álláspontjának széles ŐSZ-i háttere van; s a mózesi törvény szerint a korabeli zsidóságban is mindennapos joggyakorlat volt, hogy nézeteltéréseiket belső ügynek tekintették, s pereiket saját papi hatóságaik útján igyekeztek elrendezni; eszközül véve a Törát, tehát Mózes öt kv. –ét, és a jogszokást, ami később írott formában a Talmudban nyert végleges alakot. – Pál érvelése azonban tartalmában új, mert inkább prófétai előzményekre támaszkodik. Az Ézs 24,21kk érvénye kiterjeszthető az angyalok fölötti ítéletre is; s az apokrif Énók kv. –e is beszél a bukott angyalok (1Móz 6; 2Pt 2,4; Júd 6) fölötti ítéletről. A jövődő teljesség felől kell tehát evilági surlódásainkra tekintenünk. S ha akkora méltóságuk van, hogy a világ fölötti ítélet várományosai a hívek, mennyivel inkább van felhatalmazásuk rá, s kell is élniük az önkorlátozó joggal, hogy akkor hétköznapi ügyekben is ők tegyenek igazságot maguk között, s ne teregessék ki azt a nyilvánosság előtt. – Ahogy a gyöngyöket sem helyes kiszolgáltatni ebeknek és disznóknak, hogy benne túrkáljanak (Mt 6,24), a szennyest sem tanácsos mindenki szemeláttára kitergetniük.

Félreértés volna a világi bíróságok illetékességének lebecsülését kiolvasnunk a 4.v-ből, ahol is sommásan nyilatkozik az apostol, amikor olyanoknak szolgáltatják ki magukat viszálykodásaikkal, akik „semmit nem számítanak a gyülekezet előtt”. Közben az is eszünkbe jut, hogy szükség esetén Pál is hivatkozott római állampolgárságára, és ügyében fellebbezett a császárhoz (ApCsel 25,11; stb). Mégis megkülönböztetendő a kívülről jött támadással szembeni önvédelem a hitben járók belső vitáitól; ez utóbbiak csak rontják a keresztyénség hitelét. Ezek ma is mindenképpen kerülendők.

Mint már érintettük, e levélben gyakori a kérdés: „Vagy nem tudjátok?”, mintha köztudott lenne mindőjük előtt, hogy a szentek a világ felett fognak ítélni. Kifogásolt merészségükkel szemben mintha az apostol maga is egy másféle merészséget tartana érvényben. Vajon mire alapozza nézetét? Az angyalok fölötti ítélet már említett

előzményei mellett, alapul vehette a Dán 7,22 jövendölését, amely szerint az „Öregkorú” igazságot szolgáltat „a Felséges szentjeinek”, s aztán a szentek foglalják el a királyságot. Jézus is szólt tanítványainak arról, hogy vele együtt ülve királyi székében, ítélik majd Izráel tizenkét nemzetségét (Mt 19,28; Lk 22,29k). Érezzük azonban, hogy ezúttal nem egészen ugyanerről lenne szó, hanem sokkal többről. De csak annyi eligazító tanácsot tudunk kihüvelyezni belőle, hogy a jövő ígéretes távlatai segítsenek túltekinteni és túljutni a hétköznapi törpe viszályain, gáncsain és tüskéin. Amaz eljövendő hatalom segít, hogy ügyeink irányítása ne csússzon ki a kezünkből, hanem maradjon a Lélek ellenőrzése alatt; s főként önmagunk fölött legyen hatalmunk életképes.

1Kor 6,5–8 – Szükséges megszégyenítés

Bár a 4,14-ben arról írt Pál, hogy nem megszégyenítés végett írt, most mégis szólnia szükséges, mert szégyenüljünk meg inkább magunk között, minthogy arra a szent ügyre hozzunk szégyent, amelynek szolgálatára elhívtunk. Továbbá, ha igaz is, hogy nem sokan vannak bölcsek közöttük (1,26), s ha voltak is fölkészültebb emberük, aki belkörüen tenne igazságot a viszálykodó hittestvérek között. A gyülekezetnek kell(ene) megtalálnia az arra alkalmas embert! Megelőzés végett is jobb volna így; mindenképpen helyesebb annál, mint ami már be is következett, hogy testvér a testvérral pereskedik hitetlen bírák és fogadatlan prókátorok előtt.

Egyáltalán már az is gyarlóság, sőt vereség, hogy pereskednek egymással! – Szakadás a testben, mert a meghasonlás önmagunkkal (12,25) csak mélyebb lesz, ha vitás ügyekben bírák elé citáltatják egymást. Az egység és önazonosságuk megőrzése végett is jobb volna, ha a nehezebb megoldást választanák, s inkább elszenvednék a kárt, vagy a sérelmet. A gyalázattal illetett Jézus is az igazságosan ítélőre hagyta azt, amit ellene elkövettek (1Pt 2,23). Ahogyan a Hegyi Beszédben tanított is, hogy az egyik orca megütése után a sértett társ tartsa oda a másikat is. Az elvitatott alsóruha után adja oda az erőszakosnak a felsőt is; s a kikényszerített első mérföld után tegye meg vele a tanítvány a másodikat is (Mt 5,39kk). – Mindezek azonban kívülvalók várható visszaélései a Mesterrel és tanítványaival szemben. Viszont, míg a világ fiai részéről szinte természetes jelenség, az a hit embereinél pedig aggasztó. S mert tényleges viszályok parázslanak köztük Korinthusban, emiatt hozza szóba ezeket az apostol. Vegyék észre a huzakodó felek, hogy egymásnak is lelkigondozói volnának; és sérelmet viszontsértéssel; okozott kárt kárt okozó peres huzavonával lehetetlen helyrehozni; sőt gyógyítani meg éppen lehetetlen. Így viszont az ellentét csak elmérgesedik. A megbékélésért, vitatott esetek kiigazítása érdekében, sőt, hogy a másik fél is megtartassék és jobb belátásra jusson, s még épüljön is; ezek végett kívánatos, hogy a sértett inkább szenvedje el a sérelmet, tűrje el a kárt; s ha lehet a gyülekezeti igazságtétvőnek is könnyítse meg dolgát. Azt se emlegesse, hogy Isten majd közbeavatkozik, ne is kívánja senki fejére és szívében se számítson ilyesmire. Keresse a lehetőségét, hogy maga tegyen közvetlen lépéseket a rendezésre még akkor is, ha a kárt okozónak semmi köze sincs (még) a hithez. Nem szükséges lemondania a sérelem orvoslásáról, de a sértő meg-

térésének megkönnyítése céljából, merje vállalni a nehezebb utat! A sérelem és kár türelmes elviselése – hosszabb távon –, segítheti a másik felet, hogy tetteivel szembesülve a szégyenérzete felébredjen. Közös útkészítés ez a Szentlélek és a lelkiismeret unszolására. Egy-szeriben ott fogja találni magát az elkövető az élő Isten színe előtt, s bekövetkezhet, hogy bármilyen bíróságnál, – legyen az akár egyházi –, hathatósabban fogja a sértett önmaga elismerni, sőt orvosolni, helyrehozni annak igazát, amit, akit megsértett vagy megrövidített (Lk 19,8). A szándék erre, az önkéntes töredék belőle, édesebb min-denkinék, mint a peres eljárással kicsikart, teljesnek mondott, de keserű szájízta maga után hagyó jóvátétel.

1Kor 6,9–11 – El ne essünk az örökségtől!

Sértőknek és sértetteknek, akik a maguk igazát gyülekezeten kívüli igazságszolgáltatás útján akarták kicsikarni, egyaránt szól a külön is kiemelt intés, hogy igazságtalanok, – mondhatnánk úgy is, hogy igaztalanok –, nem örökölhetik Isten országát! A fölismerés elvárható volna tőlük, hiszen beszélt nekik már erről. Nemcsak szóvirág tehát az újólág számonkérő kérdés: „Vagy nem tudjátok?” A hallottaknak és tanultaknak hatással kellene lenniük életvitelükre, különben az ige ítéletes lesz. Nem lehet hallatlanná tenni azt, amit egyszer már hittel elfogadtunk. Ezért kell arra ügyelnünk, hogy sem a másnak kárt okozó, sem pedig a maga igazát védő nem váljék igaztalanná, eljátszva a drága áron, kegyelemből kapott megigazulást. Erről majd hamarosan részletesebben is szól (11).

Érezhetően elege van az apostolnak mindama szennyből, amit kortársainál kénytelen tapasztalni, ráadásul még a hívők életében is utat talált az erkölcsi romlás. Sejthetően K-ről érkezve, s haladva Ny felé, Pálnak egyre több közösséget romboló kilengéssel kellett szembesülnie, főként a nagy-, meg a kikötő-városokban. Ezért aztán, mondhatjuk bátran: kipakol, mert felháborította a kegyesség és az erkölcsi tévelygés különféle területein mutatkozó vegyítése. Egyértelmű, ahogy határt húz a kétféle életforma között: egyfelől, ami a világban dívik, másfelől, aminek az egyházban és a hívek személyes életében kellene érvényre jutnia. Teszi ezt oly módon, hogy szembesíti őket azzal, akik voltak, amíg Krisztust nem ismerték. Vegyék hát észre mekkora változást, lelki kincsekben lehető gazdagodást és megszentelődést hozott számukra Isten ismerete a Krisztusban. Először mintha általánosítana – ez is jogos –, aztán pontosít: „ilyenek voltak közöttetek némelyek, de...”. Elrettentés végett is néven nevezi mindazt, ami lehetetlenné teheti, hogy Isten országát örökölje az, aki ezekben leledzik. A parázna és a bálványimádó szintűgy összegezõ meghatározás, s máris követi a részletezés: házasságtöréstől a sodomitáig (1Móz 19,5). Ugyanezen mérce alá kerül a tolvaj és a nyerészkedő meg a harácsoló, a részeges és a rágalalmazó. Nem sértésképpen fogalmaz Pál, közülük némelyek ilyen múltat hagytak maguk mögött. Akár ők voltak (visszaesőként?), akik az apostolt felháborították, akár mások, a hangsúly azon a fordulaton van, amit az Isteni „de” hozott az életükbe, azaz, hogy megtisztultak, mert Isten megmosta őket a Krisztus büntörlő vérével és a keresztség vizével; megigazította és megszentelte őket az Úr Jézus Krisztus nevében a Szentlélek által. A három mozzanat semmiképpen nem sorrendet

jelöl, mintha csak így követhetné egyik elem a másikat; inkább jelölnek egyidejűséget. Azért emlékezteti őket életük nagy változására, hogy vissza ne essenek abba sárba, amiből Isten kimentette őket. Segít a megmaradásban a megtisztogatott tudat, hogy örökösei ők Isten országának.

Isten nagy tettei nemcsak mögöttünk vannak, de vár is reánk az, amit számunkra (is) készített. E két támpont között feszül életünk függőhídja. Elindulás után és megérkezés előtt segít az egész úton a megmaradásban, ha visszapillantás után most már a cél felé tekintünk és igyekszünk; cselekedve azt -nem csüggedve és önmérséklettel, valamint másokat is megtartó szándékkal.

1Kor 6,12–14 – Szabadság az Úrért

A görög sztoikus-cinikus filozófia szerint a test mindennapos szükségleteinek kielégítése másodlagos jelentőségű, sőt közömbös. Közszájon forgó jelszóként Korinthusban is ismerhették a mondást: „minden szabad nekem”. Pálnak hozzá kell tennie, – személyes valomásként is –, a szükséges kiegészítést: „de nem minden használ”; a 10,23 során pedig: „de nem minden épít”, azaz nem használ sem nekem, sem másnak, nem épít sem engem, sem más. A szabadság, melyre Krisztus megszabadított (Gal 5,1; Jn 8,36), egyúttal az Ő uralmát jelenti rajtunk. Az, hogy minden szabad nekem, Tőle kap új értelmet, azaz minden megengedett. Tőle nyert szabadságunk hozománya, hogy ami használ és épít, azt Ő nemcsak megengedi, de akarja is. Ezért megteszek minden lehető, hogy használjak, építsek; de nem teszek meg olyasmiket, melyeket ugyan megtehetnék, mert megengedettek. Szelíd, de határozott uralma rajtam megóv attól, hogy bárminek is rabjává váljak. Ezért lehetőségeimmel úgy élek, hogy semmi nem nőhet a fejemre, s nem ígézheti meg szívemet.

A 15.v beszél majd arról, hogy testünk a Krisztus tagja. Hatalma rajtunk tehát megtalálása ama helynek az Ő testében, ahol a legszabadabban szolgálhatok Neki és másoknak. A modern jelszó: az önmegvalósítás, keresztyén szemlélettel, ennek a helynek a fölismérése és elfogadása a Krisztus-test organikus életműködésében. A hasznosság és az építés határai között nem azon kesergünk, hogy miattuk korlátozva vagyunk szabadságunkban, hanem örömmel ismerjük föl, hogy éppen ezek által maradhat hitünk élő és egészséges.

Közszájon forgó vélekedést sejtethünk amögött is, hogy az eledel a gyomorért, s a gyomor az eledelért van. Újfent szükséges a páli kiegészítés, hogy Isten mindkettőt meg fogja ítélni. Nem, mert önmagukban vétkesek, hanem, mert „test és vér nem örökölheti Isten országát” (15,50), s bár a „test”-et ott egy „testesebb” szó fejezi ki, mindkét helyen Krisztus feltámadásán át tekint a testre, sőt bejeleníti igényét rá, mert majd lelki testben fog az Úr feltámasztani. A folytatás elemzésekor bővebben szólunk majd arról, hogy úgy beszél az ige a paráznaságról, s paráznákról, mintha ellenlábas hatalom volna, aki szíves örömet jelent be igényét ránk, s elsőrenden a testünkre. Az ember személyisége azonban nem osztható ketté. Éppen Krisztus feltámadása által lett nyilvánvalóvá, hogy hatalmába vett bennünket, – hangsúlyozottan a testünket is! A test, az Ő feltámadásának ereje folytán, a reménység feltétele alá vétetett, átemelve a has és az eledel megsemmisítés alá kerülő hatóköréből a megvál-

tottság feltételei és ajándéka közé. Velünk együtt a testünk is részesedik majd a fiúságban (Róm 8,23). Ennek fényében a test végidős, eszkatológikus jelentést kapott. Úgy tekintünk tehát reá, mintha már megváltatott volna. Pedig csak ezután, az utolsó napokban fog életre kelni a halottak közül (az alapigében erőteljes a fogalmazás), de már most Isten hatalma alatt van, s maradjon is ott. Már most megdicsőülése a testnek, hogy az Úr pedig a testért (is) van. Ebben ismerjük fel jól értett és használt szabadságunkat, együtt a korlátaival, mert másoknak is van szabadságuk, nemcsak nekünk; s e két, meg több szabadság egymással határos. Férjük meg a magunkén! S védjük a másokét is!

1Kor 6,15–20 – Isten dicsőítése a testben

Már megint a „Vagy nem tudjátok?” kérdése; de indokolt, hiszen korábban már kaptak a korinthusiak útmutató tanítást ezekről. Most mégis úgy viselkednek némelyek, mintha soha nem hallottak volna róla. Pedig a személyes megszólítás és hívás a megtérésre ezek szerint soha nem nélkülözte a tanítást, hogy döntésükben nemcsak lelkükben, de testükben is a Krisztus tagjává váltak. Meglepetéssel állapíthatjuk meg újól, mekkora méltóságot tulajdonít az apostol a testnek, ha már beépült a hívő keresztyén közösségbe. Annál nagyobb a baj, meg a szegény, ha a Krisztus tagja parázna nő tagjává válik. Szinte megriadva háritja el magától még a gondolatát is az apostol, hogy ez a meghanyatlás egyáltalán előfordulhatott. Az Istentől elkészített ajándék és csoda, hogy lesznek ketten egy testté, visszas módon csúfjává válhat az Isten teremő, házasságot megalapító művének és rendelésének. Az a szempont, hogy az, aki az Úrral egyesül, egy Lélek Ővele, átmenet a záró gondolathoz, hogy az Istentől ajándékba kapott test a Szentlélek temploma. Tehát a test a kitöltött Szentlélek hatalma alatt maradhat meg a Krisztus-test részének.

A görög szövegben kétszer is (15k) csupán „parázna” olvasható. Nyilván nőszemélyről beszél; a fordítás értelemszerű kiegészítése tehát jogos és mégis sejtethő valami abból, mintha a parázna fogalmát is közösségi értelemben szemlélné Pál. – Lehet az vallásos színezetű, démoni igézet alatti jelenség, vagy politikai ihletésű hatalom. Innen egyenes út visz a Jel 17 gondolatköréhez: „A nagy Babilon, a föld paráznáinak és undokságainak anyja” (5), „Az asszony pedig, akit láttál: a nagy város, amelynek királyi hatalma van a föld királyai fölött” (18). Az apostol szemléletében még csak csírája létezik e gondolatnak.

Lényegesebb a gyakorlati tanács, függetlenül attól, hogy a bomlasztó hatások honnan jöttek, K-ről, vagy Ny-ról: kerüljétek! Sőt, fussatok el tőle. Már is eszünkbe jut József menekülése, s minden következmény vállalása azért, hogy ne vétkezzen Isten és a ház ura ellen (1Móz 39,7kk), aki mindenét rábízta.

Némi egyoldalúságot is vállalva, Pál minden egyéb bűnnel szembeállítja, ha az ember a saját teste ellen vétkezik. Élhetnének ellenvetéssel is, hogy egyéb bűnök is jócskán árthatnak testnek és léleknek egyaránt; de az írtózás a testet szennyező tisztátalanságtól készíti őt arra, hogy így döbbsen rá mindenkit a veszélyre, ha elkövetné, akár csak eltúrné a közösségben a paráznaságot. Főlölegesen nem

is időzik tovább e témánál, mivel van másik véglet is, amikor az igehirdetés kitárgyalja a témát, főként koros gyülekezet előtt. A kísértés úgy is megejthet, hogy minduntalan felemlegetve szinte átélem a csábos bűnöket. Az emelendő ki inkább, hogy testestől és lelkestől vagyunk Jézus Krisztus tulajdonai, ahogy azt a Heidelbergi Káté 1. kérdés-felelete is megvallotta, s minket is hitvallástételre ösztönöz. Drága áron, az Ő vérén váltattunk meg (1Pt 1,18k), ezért kell Istent dicsőítenünk testünkkel és lelkünkkel, egész valónkkal.

1Kor 7,1–5 – Stabilitás és jogegyenlőség

Most értesülünk róla, hogy nemcsak a Korinthusból érkezett nyugtalanító hírek (1,11) késztették írásra az apostolt, hanem tésztetileg is írtak levelet neki, s kérdéseket tettek föl, amire ő újlag (5,9) válaszol. További kérdéseikre a 7,25; 8,1; 12,1; 16,1 helyekből következtethetünk. – Ami az első témakört illeti, Korinthusban sem hiányoztak a végletek: némelyek házasságon belül is önmegtartóztató életet éltek; a másik véglet, amiről már az előbbieken szó volt, a szabadosság volt.

Az egész 7. f ama meggyőződésből érthető és magyarázandó, hogy az Úr hamarosan visszatér; s arra a kis időre, míg bekövetkezik, maradjon meg mindenki abban az állapotban, amiben elhívott a Krisztus követésére. E várakozásból ered az is, hogy jó a férfúnak, ha asszonyt nem érint. A 29.v magyarázza meg, mire gondol az apostol: „Ezt pedig azért mondom, testvéreim, mert a hátralévő idő rövidre szabott. Ezután tehát azok is, akiknek van feleségük, úgy éljenek, mintha nem volna.” Ezt a jobbat ajánlaná mindenkinek. Közben azonban számol az ember vérmérsékletével, kísértheségével, esendő voltával. A parázsnaság lehetősége épp olyan realitás, mint az Úr elközeledte, ezért tehát mindenkinek legyen saját felesége és minden asszonynak saját férje. Idézhetné Pál – de nem teszi –, amit a tereméstörténetben olvasunk Isten rendeléséről, hogy nem jó az embernek egyedül lennie; amire aztán Jézus is hivatkozik (1Móz 2,18.24; Mk 10,5kk; par.; vö: viszont Ef 5,31). Továbbá arról sem beszél, hogy a házassági frigy alapja a szeretet, s fő célja a gyermekek nemzése; folyamatosan pedig a közösség mértékletes megélése (Énekek). E hiányok oka pedig szintén az lehet, hogy az Isten országa eljöttét közelesen várta.

Törekvés a stabilitás megőrzésére hat abban az intésben is, hogy legyen megegyezés a házaspárok között mind a házasságban, mind pedig azokra az időszakokra tekintettel, amikor szabadabbá teszik egymást azért, hogy együtt és külön-külön is imádkozhassanak. Az odaszenteltségnek eme módját az ÓSZ is ismerte (2Móz 19,15; Préd 3,5; Jóel 2,16). A rabbik beszéltek időtartamról. Pál illet nem szab meg, mert az a két fél tűrőképességének függvénye. Ha bármelyikük megfosztottnak érzi magát, térjenek újra együvé, nehogy megkísértse valamelyiküket is a sátán úgy, hogy nem bírnak uralkodni magukon. – Miként értsük azt, hogy a feleség nem ura a maga testének, hanem a férje, s a férj sem ura a magáénak, hanem a felesége? Voltaképpen a kölcsönös tiszteletről van szó, azaz hogy visszaélés

lenne az óvandó egyenjogúsággal, megegyezéssel és átadottsággal, ha bármelyik fél ösztönei fölötti uralmát vesztené úgy, hogy föltép-né házassága kötelmeit, vagy pedig társával szemben lépne föl erő-szakosan. Ez ellen is védi a gyöngébb felet (1Pt 3,7), és mindkettő egyenjogúságát az apostol. A „köteleesség” fogalma, s hogy a házas-társak egymás testének is urai, együtt jelentik azt, amit mi egy szó-val jog(ok)nak nevezünk, amire az ÚSZ csak az „igazság” fogalma utal, de magát a tényt ismeri és körülírva határozza meg. E jognak a házasságban a szeretet adja meg lehetőségét, keretét és tartalmát, valamint a korlátait.

1Kor 7,6–11 – Ami viszonylag jobb

A 2.v parancsoló módjából arra kellene következtetnünk, hogy az apostol mindvégig utasít, most azonban kiderül, hogy nem parancsként adta tanácsait, hanem kedvezésképpen ajánlotta a házasságot azoknak, akik életük egyensúlyát nem tudják megőrizni házassélet nélkül. A 7,2 „legyen” szava ezek szerint azt fejezi ki, hogy lehetőleg mindenkinek legyen házastársa; ámbár azt se feledjük, hogy ez a legyen, Isten teremtő szava is volt kezdetben. Az igében ez a kifejezés teremtő erőket hordoz, de nem kényszerít.

Szíve szerint az apostol azt óhajtana, ha – a közeli végre tekintettel –, „minden ember” (!) tudna úgy élni, mint ő, azaz házastárs nélkül; teljesen az Isten országának odaszentelten, mert a nőtlenség, de még az özvegység is lehet kegyelmi ajándék. Közvetve elismeri, hogy férjnek vagy feleségnek lenni a házasságban szintén az. Jobb lett volna, ha ezt egyenesen kijelenti, de értsük meg szent egyoldalúságát (32kk). További részletező kifejtése a kéziratokban némi bizonytalanságot mutat, mert míg a „nem házások” kétségtelenül jelent mind férfit, mind pedig nőt, az özvegy viszont némely kéziratban özvegy férfit, másokban viszont asszonyt jelent. Van, aki ebből arra következtet, hogy az apostol is özvegy lett volna, mert a Nagytanács tagjaként köteles lett volna, hogy megházasodjék. Az ApCsel 26,10-ből azonban nem lehet biztosan következtetnünk, hogy valóban tagja lett volna a Synedrionnak. – Inkább lehetett mégis nőtlen, mint próféta elődje, Jeremiás is (Jer 16,2). Nem mondható ezzel az, hogy soha meg nem fordult a fejében, hogy megházasodjék (vö: 9,5), sőt ez a természetes. Tehát, megint csak számolva a realitásokkal, ha hiányzik a házasság nélküli élet kegyelmi ajándéka, nősüljön meg a férfi (hagyományosan csak a férfire gondol most Pál), mert jobb házasságban élni, mint égni és elégni a vágytól, annak kismíthatatlan következményeivel együtt.

Az apostol keresztyén házaselekre gondol, még ha „minden ember”-ről beszél is. Helyzete így könnyebb, mert Jézusnak is volt idevágó parancsa. A Mk 10,12 tekintetbe veszi a római jogot, amely lehetővé tette az asszony-kezdemenyezte válást is. Az Úr közeli eljövételére tekintettel vajon nem kellene-e felhagyni a házassélettel, ha másként nem lehetséges, hát a házasságot is felbontva? – gondolták némelyek Korinthusban. Azután még hívő felek között is előfordulhatott durvaság, netán hűtlenség, s ilyenkor főként az asszony húzhatta a rövidebbet. A 11.v világosan kimondja, hogy béküljön meg a férjével, tehát volt mit megbocsátania. Mégis, ha tűrhetetlenné vált

helyzete, ám váljon el, de maradjon úgy, s így eleget tett az íratlan törvénynek (39.v; Róm 7,3; nincs rá ÖSZ-i adat, vagy egyéb előzmény). Fenti okokból a férfi se bocsássa el feleségét. – Érdekes módon a szeretetről nem beszél az apostol; a Hós 3,1 itt többet mond! – Most a hit és a közeli vég várása fölülír minden egyéb feltételt. – Mégis bizonyos, hogy a 13. f himnuszából a házasság kérdéseire is vetődik irányt mutató fény!

1Kor 7,12–16 – A megmentés szándékával

Most pedig azokról lesz szó, akik hitetlen házassággal élnek együtt. A hitetlen nem jelent mindjárt vallástalant is. Ez volt ama kor, amelyben már különféle titkos tanok is divatba jöttek. Ilyen múltból és környezetből is jöve, tértek krisztushitre férfiak és nők, akik már házasságban éltek. Szembesülve tényleges feszültségekkel, a gyülekezet idevágó kérdéseket is feltett Pálnak; aki őszintén megmondja, hogy erre az esetre nincs jézusi tanítás. De az Ő nyomdokán haladva ad tanácsot, olyan szándékkal, hogy a keresztyén fél törekedjék a házasságban társa üdvösségére, azaz hogy ő is megmentessék. A hívő fél helyzetét nehezítette, hogy bizonynyal jórészt hitetlen társak éreztek kisebb felelősséget közös frigyükért (bár ki tudja?), s akár egy vállrándítással kapta-fogta magát, s faképnél hagyta hitese társát, aki mostanság – úgymond – szinte megbolondult. Ezért szükséges mindjárt a megtérés után tisztázni a helyzetet, s a hitetlen fél elé tárni, döntés elé állítva: akarsz-e velem élni úgy, hogy én Krisztust követem, s gyülekezetébe járok? Ha az asszony hajlandó ezt vállalni, vagy a férj kész elviselni, úgy a hívő félnek is vállalnia kell olykor az előnytelen helyzetet. Biztatására legyen a tudat, hogy a hitetlen férj, vagy feleség meg van szentelve hívő társában, különös tekintettel gyermekeikre, akik már az egyik fél hite alapján is szentnek számítanak. Mit jelent ez a szentség, vagy megszenteltség? – Bizonyosan annyi elmondható róla, hogy Isten ígéretei éppúgy vonatkoznak rájuk is, mintha mindkét szülő hívő volna. Mind a hitetlen fél, mind pedig gyermekeik szentsége nekik tulajdonított, tehát kegyelemből ígéretes, eszkatológikus lehetőség. – Rosszabb esetben, ha a „hitetlen” házastárs igenis válni akar, ám tegye. Sem ő nincs szolgaság alatt, s a hívő fél sincs arra kötelezve, hogy szolgálja módon erőltessen egy hitbeli dolgok miatt zátonyra futott frigyét. A békesség és a megmentés célja tisztábban érvényesülhet, ha engedi, hogy társa elmenjen. – A fönti esetben a gyermekek szentsége azt is jelenti, hogy beletartoznak az új szövetségbe, melyről a Jer 31,34 és a Zsid 8,11 beszél. A víz ugyan nem üdvözít, de közvetíti Isten előlegezett szeretetét és kegyelmi szövetsége kihívását, melyre majd neki újjászületéssel és megtéréssel kell válaszolnia. Ezért tilos a gyermekkeresztiséget semminek állítani! A fönti két véglet között, ez a keresztségnek egy harmadik útja és megoldása, melynek bibliai alapjai – szerintem –, szilárdan állnak!

Köthet-e másik házasságot a cserbenhagyott hívő fél? Az az érzésünk, hogy a korábbiakhoz képest a helyzet módosult, ha mind-

két fél keresztyén volt (10k). Esete válogatja, mert lehet, hogy csak (újabb) házasságban volt megoldható számára a 2.v korábbi javaslata. Vajon nem tehetett volna-e többet a hitetlen fél megmentéséért, ha társ nélkül éli tovább az életét a hívő (gyermekével együtt)? Bizonytalansági tényező is számításba jöhet, melyet az apostol sem tud, és a férj, vagy feleség sem, hogy mi volna az optimális, a leginkább biztató lépés a hitetlen fél megmentése érdekében. S meddig tekinthető feleségnek vagy férjnek az a nem hívő, aki otthagya hites társát? Az apostol gondolatfűzését mintegy meghosszabbítva: ha a házassági kötelékből kilépett fél valaki mással már összekötötte sorsát, akkor, ha ő nem is, de a házasság kimúlt; s a 39.v adhat némi támpontot és lehetőséget rá, hogy a magáramaradt fél új házasságot kössön. – Végül is, Isten mentő szándéka tekintettel van a vesztes félre is, jóllehet az örökkévalóság szemszögéből (*sub specie aeternitatis*) azt érte nagyobb veszteség, aki ezt egyenlőre nem is érzékeli.

1Kor 7,17–24 – Szolgák és szabadok Krisztusban

Az apostol úgy rendelkezett a gyülekezetekben, hogy mindenki – evilági helyzete szerint –, maradjon abban az állapotban, amiben Krisztus elhívása érte őt, tegyük hozzá: arra a kis időre, amíg az Úr dicsőségében vissza nem tér! Schweitzer Albert mondta a Hegyi Beszédre, hogy Jézus részéről az egy interim-etikát tartalmaz, mivel a közeles vég mégis kitolódik! – Tovább ezt nem részletezve –, úgy vélem, hogy a fönti megállapítás sokkal inkább áll mindarra, amit Pál apostol e levelében, külön tekintettel a házasságra –, éppen feldolgoz, mivel a vég mégis közeleg! – Némelyek műtéti beavatkozással is megkísérelték eltüntetni körülmeteltségüket, ellenkezőleg, mások meg körülmetélkedtek. Ne tegyék, mondja, mert sem az egyik, sem a másik nem számít előnynek Isten előtt (Gal 6,15), mert Ő csak azt veszi tekintetbe, ha megtartjuk parancsolatait. A Tízparancsolatban szó sincs a szövetség fönti jeléről, summája pedig a szeretet (Gal 5,6). Minden evilági státus, – vallási, akár társadalmi –, Krisztusban viszonylagos, s helyzetüket döntően az szabja meg, hogy megváltó áldozatával Ő mivé tette őket. Elismétli (23) a korábban mondottakat (6,20), azzal a kicsengéssel, hogy lelkükben ne legyenek emberek rabszolgái (s ne akarjanak embereknek tetszeni, vö: Gal 1,10). Útmutatása tehát más irányt vesz, mint a 2Móz 21,5k. Mégse keresse senki bármi áron a szabadságot. Léven hívő, ne tegye azt, ami szokásban volt, hogy egy pogány templom őrizetére bízott, hosszú évek során összegyűjtött váltságdíjért – miután a rabszolga összezsugorgatott pénzét a gazdájának a pap átadta –, őt ezzel szabadnak nyilvánította. A keresztyének rabszolgaként is sokkal értékesebb váltságdíj szabadultjai. Aki pedig társadalmi helyzetében szabadként lett hívővé, az a Krisztus rabszolgája lett. Tehát legyen benne is az az indulat, ami Krisztusban volt, amikor nem tekintette zsákmánynak, hogy Istennel egyenlő, hanem fölvette a szolgai formát értünk (Fil 2,5kk). A belső szabadság a döntő tehát, s hogy egyedül Krisztushoz van kötve az élete. Ha mégis lehetőség nyílik rá, hogy a keresztyén szabaddá válhat anélkül, hogy lelkiismeretét bárkihez is odakötné, éljen a szabadságával, de ne törekedjék társadalmi helyzetének erőszakos megváltoztatására, mert majd eljön az Isten országa, ami úgyis mindent gyökeresen megváltoztat. – Addig pedig maradjon mindenki jelenlegi állapotában, vállalva a helyzetéből adódó hátrányokat.

Az elmúlt évtizedekben voltak, akik éppen a 21.v-ben látták igazolását annak, hogy a hívőnek és az egyháznak igenis „inkább” arra

kell törekednie, hogy segítse a világ forradalmasításának politikai törekvéseit! – Krisztus visszajövele – a várt korai időhöz mérten –, kétségtelenül kitolódott, de az is bebizonyosodott, hogy minden változtatási törekvés és lehetőség, amiről Pál is beszélt, viszonylagos, s hogy a rendezetlen kapcsolat Istennel minden életet fölemészt; a Krisztushoz kötöttség viszont erőket szabadít fel. – Történelmi alaphelyzetként tanúsítják az első századok, hogy a keresztyénség, – anélkül, hogy erővel akarta volna a visszasságokat felszámolni –, belsőleg alakította át, sőt szüntette meg a Római Birodalmat. Természetesen közrehatottak a népvándorlás Ny-ra zúduló hullámai is, akik meg – letelepedve –, átvették idővel a keresztyénséget. Csoválva kérdezhetjük, hogy voltaképpen ki hódította meg kit? A világgosság, jó értelmében a kovász, nem csinál forradalmat, egyszerűen csak teszi a dolgát. Ez a mi dolgunk is a „Krisztusban”. Miközben a történelem Ura is elvégzi az ő teendőit.

1Kor 7,25–31 – Tanácsok az átmeneti időre

Az apostol minden tanácsa arra alapozódik tehát, hogy a hátralévő idő rövidre van szabva. Ezért családi helyzetében is mindenki maradjon addig abban az állapotban, amiben hitrejutásakor találtatott. Azok helyzete nehezebb, akik éppen házasságra készülőkben vannak, – akár férfiről, akár nőről van szó. Jegyességben a nők voltak inkább kiszolgáltatva a férfiak döntésének, ezért talán helyes hajadonokról beszélünk a 25.v fordításában; de a magyarázatban a Jel 14,1-et is figyelembe kell vennünk, ahol a „szűzek” nevezet férfiakra értendő. Őszintén megmondja Pál, hogy az éppen házasságra készülőkről nincs rendelkezése az Úrtól, hogy mi volna a teendő. Jézus valóban nem beszélt ilyesmiről. Mégis tanácsot ad az apostol, aki bízik az Úr neki adott irgalmában (azaz itt: kegyelmi ajándékában), hogy amit mond, hitelt érdemlő lehet. A Lk 21,23 a végidők nyomorúságait nevezi meg úgy, ahogy itt a beálló megpróbáltatásokról beszél az apostol. Tehát tanácsa szerint jobb megmaradni a tartós jegyességben az Úr eljövételéig; s ne változtasson helyzetén a házasságban élő sem. Még ha a férfi fél is oldatott e kötelektől, ne keressen másik asszonyt magának. – Némi egyoldalúság is megpendül Pál fogalmazásában, mert a „feloldattál”, ami csak Isten műve lehet, pl. a feleség halála okán, fordítható úgy is hogy „megszabadultál”. – Ha azonban a 2. és 5.v. említette okok miatt mégis megnősül, ill. az asszony férjhez megy, nem vétkezik. Ez érvényes a jegyesekre is, ha házasságra lépnek. Bűnt nem követnek el, de számoljanak vele, hogy gyötrelmük lesz a tesben. Bizonyára végidők nyomorúságai miatt – ami megzavarhatja együttélésüket –, testükben jobban ki lesznek téve nem teljesülő kívánságoknak és a sátán kísértéseinek. Ezt szeretné megelőzni, kivédeni az apostol. Evégett javallaná, hogy a hátralévő kis időre inkább vállalják a szűzi jegyességet. Továbbá azok is, akik házasságban élnek, éljenek együtt úgy, mintha nem élnének vele. A sírók is csak annyira sírjanak, mintha nem is sírnának. Az örülők se adják át mindenestől magukat még a tiszta örömnél sem, a bánatnak meg még kevésbé. Aki pedig vásárolni megy, és vesz magának valami életszükségre valót, vegye úgy, hogy amit beszerzett a létfenntartáshoz kellett és nem javait gyarapította vele. A közeles vég tudatában élni a világ javaival annyit tesz, hogy azokkal is erősítik a várakozás és a készülődés feltételeit; de azoknak önmagukban nincs saját értékük és boldogító jelentésük. – Akik házastársukkal együtt érhetik meg az öregkort, azok igazából ajándékként élhetik meg ezt a „szűzi” állapotot – tehetjük hozzá, alkalmazva magunkra –, hogy ne sajnálkozzunk rajta, s ne sópánkodjunk. Így az öregkor is kegyelmi ajándék lesz.

Legyen bármennyire hívogató számomra a világ ábrázata, végképpen nem kötheti le figyelmemet és lelkem nem benne találja meg boldogságát és a lét értelmét, mert átmenetben vagyunk ama jövő felé, ami közelít. A visszatérő Úr – üdvözítő terve szerint, minden nappal közelebb van Ő hozzánk. Az apostol tanácsa, akár interim etika gyanánt is –, ma és mindenkor azt jelenti számunkra, hogy az élet nemes és jó ajándékai sem köthetik le egészen figyel-münket, szeretetünket, s erőinket. Az önmérséklő „mintha nem” megőrzi teljes átadottságunkat az Isten országa számára. A hívő házaspár az egymásnak táruló átadottságban is azt élék át, hogy mindenekelőtt az Úr szándékának adták és adják át magukat.

1Kor 7,32–35 – A figyelem elterelése nélkül

Az apostol így mondja: „akarom”, s mintha ez szelídebb, szolidabb fogalmazás lenne, mintha azt mondaná, hogy Isten akarja. Viszont ennek az igealaknak a levélben másik három előfordulása Isten akaratáról beszél (4,19; 12,16; 15,38); tehát nyugodjunk bele, hogy az ő interim etikája szerint, tekintettel a rövidre szabott időre, Isten is akarja, hogy minden addig nőtlen keresztyén férfi maradjon úgy, s minden nem férjezett nő maradjon férj nélkül. -Az Úr ui. egyet akar, hogy semmi ne terelje el Reá összpontosított figyelmüket, várakozásukat, készülődésüket. Célra tekintő életüket szabaddá kell tenniük minden olyan tehertől, ami megosztaná figyelmüket. Személyes indítékokat sem nélkülöz Pál ama megállapítása, hogy a nőtlen szabadabban tudja erőit arra mozgósítani, hogy miként lehetne tetszésére az Úrnak. Aki viszont ha megnősült, bizonyos határig kénytelen törődni a világi dolgokkal, mert arra (is) kell törekednie, hogy feleségének kedveskedjék. Mint ahogy a nem férjezett, vagy hajadon (alapigében „szűz”) arra törekszik, hogy testében, lelkében az Úr szolgálatára legyen odaszentelt. Aki ellenben férjhez ment, kénytelen törődni a világi dolgokkal (is), mert tetszeni akar a férjének. Pál maga is érzi, hogy magas mércét állított a gyülekezet elé. Ezért fűz hozzá további magyarázatot, hogy szándéka tiszta, mert a leírtakat, követendő példaként –, a javukat keresve mondta. Semmiképpen nem óhajtotta törbe csalni őket tanácsaival. A magas mérce ui. kísértést is rejthet magában, hogy némelyek csak átsétáljanak, vagy átbujjanak alatta. A 35. v második fele legfőbb óhaját fejezi ki, hogy illően és állhatatosan, figyelmet elterelő tényezőktől mentesen, éljenek az Úrnak. Gondolatfűzése nyomán tekintve előre, ha bárkinek, férfinak, vagy nőnek – miközben az Urat várja –, éppen a nőtlenség, vagy férjezetlen állapota köti le, vagy bénítja állandóan az erőit és hat zavaróan reá, akkor viszont törre vált számára az apostol „akarata”; ez pedig nincs szándékában. Ezért, ha a gondolatok és törekvések egységét az segítené, ha a férfi, vagy a nő társat keres és feleségben, ill. férjben találná meg kellő támaszát, akkor éljenek inkább házastársként, s a Lélek és testük egységében várják együtt az Urat és szolgáljanak neki és a gyülekezetnek. Ez a közösen megélt életforma semmiképpen nem alacsonyabbrendű szentség, mint a főtebb tanácsoltaké!

Hogy is van hát? A vérmérséklet szava volna itt mégis a döntő? A 7.v-re kell visszautalnunk, ahol Pál arról beszélt, hogy mindenkinek saját kegyelmi ajándéka van, egyiknek a házasság mellőzésére,

másiknak a házasesetre szóló. – Ráadásul a kegyelmi ajándék maga is végidős jelentésű, mivel benne az eljövendő Isten országának feltételei, szükségletei és erői, szépsége és teljessége adnak előjelet magukról. A karizmákról szólván, ezt a végidős jelleget kevésbé szokták vizsgálni, pedig Jézus példázatai is rámutatnak erre (Mt 25,14kk; Lk 19,12kk)! – Mindenkinek meg kell tehát vizsgálnia; sarkosabban fogalmazva: szíve joga, hogy melyik utat választja. – Ezeket mennyiben lehet intézményesíteni? A házasság intézmény, mert a teremtés felől nézve: isteni rendelés. A házasságot mellőző életforma is megteremtheti intézményeit. Talán szükséges volna a nagyobb szabadság arra, hogy ha valaki mégis házasságban vélné megtalálni lelki békéjét, szabad lelkiismerettel dönthesse a váltásra, nem a házasságból kifelé, ezt az apostol sem akarja, hanem befelé a házassági életformába. A gyakorlatban azt láttam, hogy a nőtlenség inkább akadály, hogy a pásztor családokat, problémás eseteket gondozandó, személyesen látogasson. A biciklire pattanó reverendás, az itáliai város zegzugain karikázó népszerű színész a filmsorozatban csak egy álom, s a tényleges hiányérzetet a köztudatban pótlendő, egyébként átlagon felüli sorozat. – De nem kívánok a más rendjébe belekaszálni, hogy kárt okozzak.

1Kor 7,36–40 – Ki a boldogabb?

A 36.v-ben nem a hajadon apjáról van szó, hanem keresztyén férfiről, akinek jegyese van. Itt egyre inkább az az érzésünk, hogy a korinthusiak kérdései konkrét esetről szóltak: ennek és ennek lelkiismereti kérdésévé vált, hogy mit is tegyen, mert úgy érzi: tisztességtelenül bánik jegyeseivel, ha hosszú időn át várakoztatja; az idő eljár, s az érzések megkeserednek. Az apostol azt válaszolja, hogy ám tegye meg, amit akar, s házasodjanak össze! Mégis fönntartja a lehetőségét, sőt inkább ennek ad előnyt, hogy ha valaki jegyesként is ura saját kívánságainak, s nincs rá semmi kényszerítő körülmény, mely miatt össze kellene házasodniuk, inkább maradjanak abban az állapotban, amiben a hitrejutáskor voltak. Jól teszi, aki örök jegyeseként őrzi meg társát. Hozzá teendő, hogy mind Izráelben, mind pedig a népek között a jegyesség olykor már házasságnak számított (Lk 2,5). – Máskor pedig a szülők döntötték el alig serdült gyermekeik egybekelését. Esetünkben személyes döntés szükséges és tanácsolt is; a „megőrzi” mindkettejük szúi állapotát jelenti. Féltreértések elkerülése végett azt is kifejti az apostol, hogy ezúttal nem a jó és a rossz választásának lehetőségét mutatta fel, hanem egy jót, s egy még jobbat. Jót cselekszik az is, aki feleségül veszi jegyesét, de még jobban teszi az, aki nem veszi feleségül. Csak emlékeztetőül: az Úr közeli visszajövetelére tekintettel ajánlja mindezt az apostol, mint említve volt: egy, – úgymond – interim etika alkalmazásaképpen. Az interim-etikát viszont ezúttal másként határoztuk meg. Míg Albert Schweitzer a várt vég kitolódásával indokolta, mi pedig a közeles vég felől értelmezve magyaráztuk!

Azt is kérdezhették tőle, hogy ha egy asszonynak meghal a férje, köthet-e újabb házasságot? A Róm 7,3 hasonlóképpen rendelkezett. Eszerint egy feltétel mellett mehet szabadon férjhez az özvegy, ha az új frigy az Urban történik. Tehát az új férj legyen keresztyén, vagy az asszonynak legyen olyan bizonyossága döntése felől, hogy az Úr vezetését ismerte föl, kihez kösse az életét. Úgy lehet, hogy megözvegyült hívő asszonyok hivatkoztak a Lélek vezetésére; kegyes érvet találva szándékuk igazolására, hogy döntésüket elfogadják a gyülekezetben. Ezért érezhető némi ironia is az apostol szavaiban, hogy ő is hiszi, benne is az Isten Lelke van, amikor tanácsot ad olyan meggyőződésből, hogy az özvegy akkor lesz boldogabb, ha nem keres magának másik társat elhunyt férje helyébe. Az Úr várására tekintettel lesz boldogabb, s a háttérben föltűnnek a Hegyi Beszéd boldogmondásai, melyek mind a Mennyegek országára tekintenek.

Mégsem közömbös az addig eltöltendő idő sem. Erre nézve is az a boldogabb, aki megmarad özvegy állapotában; annak ellenére, hogy már a jegyeseknek adott tanácsa kapcsán is kiderült, hogy szívében az apostol azzal is számolt, miszerint a várakozás Krisztus visszajövetelére hosszabb is lehet a vártnál!

A boldogság evilági vetülete jelzi, hogy az apostol nem gyötörni, inkább kímélni óhajtja a hívőket. Idegen tőle bármiféle irígység, inkább boldognak, mindennél boldogabbnak kívánja látni őket az Úrban. – S így ad tanácsot ma is nekünk, ki hogyan boldogabb az Úrban, akként döntsön házaselete felől. Ő lehetőségeket kínál, nem ürügyeket.

1Kor 8,1–7 – A bálványáldozati hús

Meg kell ismernünk a kort, s a szokásokat, hogy megértsük az ígét és üzenetét magunkra alkalmazhassuk. Nem volt olyan állatvágás, aminek ne lett volna vallási jelentése is, ha egyéb nem, a sörényéből, gyapjából dobtak áldozatként a tűzbe. Pogány oltároknak és papjainak kijárt a köteles rész, az áldozók pedig olykor a kultushelyen fogyasztották el a húst, s ami kimaradt, kimérték a mészárszékekben. Az ünnepi lakomára akár a bálványtemplomnál, akár otthonukba, az áldozók meghívták rokonaikat, ismerőseiket. Hússal járó étkezés inkább csak ünnepeken fordult elő, hétköznap főként téztaféléket, kenyeret, gyümölcsöket, gabonamagvakat és esetenként halat ettek. Az apostolhoz intézett kérdés tehát arra irányult, hogy részt vehet-e a Krisztusban hívő olyan közös étkezésen, ahol annak tudatában fogyasztották az elkészített húst, hogy az bálványáldozati maradék.

Pál válasza lelkigondozói és mentő szándékú, inkább a szeretet vezérli, nem az ismeret. Mindnyájunknak van ismeretünk – magát is befoglalja válaszába –, de a pusztá ismeret gögössé tehet, ha a szeretet hiányzik. Az önhitt ismeret nincs annak tudatában, hogy mennyi mindent nem ismer még. Alázatosságra készítet a fölismerés, hogy Isten előbb ismert minket (2Móz 33,12), mielőtt bármit is tudtunk volna róla. Ismeretünk csak viszonzása az övének, s nem mellőzheti a szeretetet, mert nem ismerhetem azt, akit nem szeretek. Az Isten iránti szeretet pedig magába foglalja az embertársat; nemcsak a hitben testvért, de minden felebarátunkat is. A szeretet felelősségre ébreszt, s ügyel rá, hogy mindenki épülhessen hitben. Ezek után immár megfogalmazható, hogy mit tudunk, s mit vallunk Istenről. Bármit találjon is ki az ember a bálványokról, azok nincsenek, és Isten sincs másík az egyen kívül (5Móz 6,4). Pál számol a realitásokkal, hogy a kor vallásai megtöltötték az eget és a földet elképzelt isteni és félisteni lényekkel. A Róm 1,25kk szól arról, hogy Isten dicsőítése helyett az ember a teremtményeket imádta, s ez, erkölcsi következményeivel együtt, ítéletként meg is maradt rajta. Ezért van a világban sok úgynevezett isten és sokféle úr; s itt fogalmazódik meg a legkorábban az ÚSZ-ben, hitvallásszerűen, hogy a föntiekkel szemben nekünk egy Istenünk van, aki Alkotónk, s hogy törekednünk kell, hogy Őérte éljünk; és egyetlen Urunk van, az örökkévaló Fiú, aki az Atyával munkaközösségben teremtőnk, és feltámadásával kezdetévé lett az új teremtnésnek. Így vagyunk mi is hit által az Ő alkotása az új életben.

Mindazáltal azzal is számolniuk kell a hívőknek, hogy a bálványok semmi voltának ismerete még nem tisztult ki sokakban, amit aztán képtelenek voltak átvinni, s alkalmazni a mindennapok gyakorlatára. Bátran ehetnék ők a bálványáldozati húst abban a tudatban, hogy a feltételezett Istenek nem léteznek; de még nem szabadultak meg a régi élet gondolati sémáitól, s ezért, meghívottként, úgy eszik azt a húst, mint korábban tették, s ezzel erőtlén lelkiismeretük beszennyeződik. Ami pedig nem hitből van, az bűn (Róm 14,23). Ez esetben is a szabadság korlátja a szeretet (6,12)!

1 Kor 8,8–13 – Botránkoztatás nélkül

Félreértések elkerülése végett: az étel, akár élünk vele, akár lemondunk róla, nem visz közelebb Istenhez. A görög szövegben itt egy nehezen lefordítható kifejezés áll, melynek valószínű jelentését leginkább a fönti módon közelíthetjük meg. Másként szólva: a tartózkodás ételek elfogyasztásától nem jelent lelkiekben hátrányt; s ha megesszünk valamit, azzal sem érdemljük ki Isten kitüntető figyelmét (némely kéziratban: a tartózkodás nem előny, s evése nem hátrány). A továbbiakban a „hatalom” fogalmáról beszél az apostol. Hatalmatokban áll, hogy a bálványáldozati húsból esztek, vagy nem esztek. Lehető a szabad döntés, fölismerve azt is, hogy a pogány istenségek semmi voltáról, s a bálványok élő Isten előtti tehetetlenségéről (vö: Zsolt 82!), s az istenként tisztelt és szinte félistenként csodált földi hatalmasságok szánalmas helyzetéről kapott ismeret félelemtől mentessé és szabaddá teszi a lelkiismeretet! Az ismeret ilyen értelemben az igazi hatalom. E hatalomról azonban legyünk képesek lemondani a szeretet okán, tekintettel erőtlen atyánkfiaira. Ebben követendő példa, sőt út, Jézus Krisztus maga, aki az elvesztett világ iránti szeretetéből örök hatalmáról mondott le egy időre. Talán már elő is fordult, de lehetősége mindenképpen fennállt, hogy ismerete és szabadsága tudatában jelenik meg a magát erősnek tudó keresztyén a bálványtemplomban és minden további nélkül ül a terített asztalhoz és eszik a húsételből, mivel számára az már nem bálványáldozati hús, hiszen bálványok nincsenek is! Igen ám, de meglátja a hitben erőtelen testvér, s azt gondolja, hogy ha annak szabad, akkor neki is az, s az erős példáján felbátorodva ő is eszeget; miközben képtelen megszabadulni a tudattól, hogy az bizony bálványáldozati hús, s máris vesztét okozta az erős a gyengének. Felvillan egy csipetnyi ironia is, mert a felbátorodást úgy írja le az apostol: „fölépül benne”, tegyük hozzá, hogy valami hamis képzet épül fel benne, ami – a Gal 2,18 érvelését követve – egyszer már leromboltatott, amikor az illető keresztyén lett.

Az apostol a 10.v-től esz. 2. személyben fogalmaz. Biztos, hogy nem egyvalakire gondol, s mégis érezhető, hogy lelki szemei előtt ismerős testvérek állnak, akik nagyon nekibátorodtak, és szabadságuk tudatában hajlamosak, hogy e hatalmukkal tüntessenek, s a gyengébbek irányában ne vegyék tekintetbe az erőtelenek érdekében szükséges felelős szeretetet. Nézd! – mondja: Egyetlen megbotránkozó sem közömbös, hiszen Krisztus meghalt érte. Már Jézus is tanította, hogy tanítványai ügyeljenek e kicsinyekre, nehogy közü-

lük egyet is megbotránkoztassanak (Mt 18,1kk. par), s Pál ebből mérít most. Ha visszaélsz szabadságoddal, az vétékbe viheti erőtelen atyádfiát, mert fölkavarod a lelkiismeretét, s végső soron így Krisztus ellen is vétkezel; s megint tsz. –ban fogalmaz, tehát önmagára is szabottan összegezi következtetését, hogy – ha hitben testvérei közül bárkit is éppen az étel botránkoztatna meg, inkább egész életében nem eszik húst, hogy meg ne botránkoztasson egyet sem azok közül, akikért szeretetben felelős. A szabadság nagy lehetősége, ha mások megmentése úgy kívánja –, hogy szabad, olykor szinte szükséges, hogy ne éljünk vele.

1Kor 9,1–3 – Hiteles apostoli tisztt

Az előzők töretlen folytatásaként kérdezi Pál: mert egyébként nem vagyok-e szabad? De máris átvált apostolsága hitelessége kérdésére. Némelyek ui. azzal támadták, hogy igazából nem is nevezhető apostolnak és csak bitorolja ezt a tiszttet, mert nem is látta a feltámadott Urat. – Péter Kornéliusz házában szól a Feltámadott megjelenéséről is: nem mindenkinek jelent meg Ő, csak azoknak az előre kiválasztott tanúknak, akik együtt ettek és ittak Ővele. Ez azonban mégsem feltétele az apostolságnak, mert inkább az élő és ítéltre visszatérő Krisztusról szóló tanúságtételt hitelesíti (ApCsel 10,40kk). Az ApCsel 1,21k János keresztségétől kezdve velük, azaz Jézussal együtt járók közül jelöli ki azokat, akik számításba jöhetnek Júdás üresen maradt helyének betöltésére. Ehol megint elsörenden nem az apostolságról döntenek, hanem a 12-es körbe lehető felvételtől. E feltételeknek nyilván nem felelhetett volna meg Pál. Két lényeges szempont mégis érvényesült Pál esetében, mert az Úr megjelent neki a damaszkuszi úton, s ne feledjük, hogy a jeruzsálemi templomban is megjelent neki (ApCsel 22,17-21), és szólt mindkét esetben hozzá; s itt menten eszünkbe jut Jeremiás, szintén Benjámin törzsből, akit színűgy ifjúkorában hívott el prófétájának az Úr (Jer 1.f). Pált is meghatározott célra nézvést hívta el, amelyet éppen Korinthusra tekintettel erősít majd meg éjjeli látomásban, egyenesen vele (ApCsel 18,9k). Apostol voltának bizonyosságát ezekre alapozza Pál, de soha nem igényelte magának, hogy a 12 közé számítsák, holott ez a szám Jakab megölésével (ApCsel 12,2) igen hamar ismét hiányos lett. Erre a helyre lépett be később az Úr testvére Jakab (Gal 1,19). De nem tekintette magát Pál 13. –i-eknek sem, mint egy lógós csikó a befogott lovak mellett; de apostolnak igenis vallotta és tartotta magát, akire a pogány népek közötti apostolság és misszió bízott (Gal 2,7k). Egy szó ellenvetést sem szólhattak a tizenkettők, mert Pál nemcsak képzetebb volt, de véljük, hogy görögül is jobban tudott, mint a többiek. Ez ugyan sehol sincs kimondva, de ez volt a valós helyzet, és munkatársai között is olyan elmék voltak, mint pl. Lukács. A népek közötti misszió náluk volt a legjobb kezekben! – Ha másoknak nem is, de a korinthusiaknak mindenképpen apostoluk volt, gyümölcszeként ottani munkálkodásának, ők pecsétként is hitelesíthetik apostolsága igazát. Ókori dokumentumok érvényét olykor hét pecsét biztosította. Ébresszen ám bárkiben kételyeket apostol mivolta, számukra igenis az; a külön látással kapott elhívása alapján éppen ott Korinthusban az; arra tekintettel, hogy Istennek

a városban lévő népét mintegy megszülje, s elvezesse őket a Krisztus ismeretére! Ez talán most még fontosabb, mint a damaszkuszi úton kapott látomás, amikor a Feltámadott Úr elsősorban önmagát jelentette ki neki (ApCsel 9,5k. par). Pál tehát jogosan védekezik az őt bírálókkal szemben. Magyarázók feltételezik, hogy főként a módosabbak illették kritikával. Ezt sejteti a 4,8kk. Ott beszél arról is, hogy az apostolság ismerve a fokozott üldözöttség, ami által látványosságává lettek a világnak, s ebben teljesen egy a többi apostollal. A bajokban egy velük, s nem holmi kitüntetésekben; ilyenekkel a földi létükben egyikőjük sem találkozott. – Ha pedig a keresztyén szabad, de szeretet által korlátozott a szabadsága, apostolként most ez a szabadság feljogosíthatná, hogy fokozottan éljen vele. E lehetőség épp csak felvillan, de máris érvényesül a szeretet felelőssége, ezért korlátozza magát azokra tekintettel, akik közé küldetett, s ennek épp a korinthusiak lehetnek tanúi. Joggal élhetne különféle lehetőségekkel, de a szeretet okán készségesen mond le róluk, hogy minden akadályt elhárítson az evangélium elfogadása útjából, meg azért is, hogy ő maga hitelképtelenné ne váljék. – A szabadság soha nem lehet önző, hanem mindig másokért élő.

1Kor 9,4–10 – Szeretet és a jog

Annak fenntartásával szól az apostol szabadsága lehetőségeiről, amit a 12kk során meg is fogalmaz: „Én azonban ezek közül egyikkel sem éltem”. Részletekbe bocsátkozva ad súlyt érvelésének és engedi, hogy a szívébe lássanak, miként latolgatta esetenként a lehetőségeket: megtehetném! – És mégsem élt velük. Nem azért, mert óvatos, vagy netalán önfejlő lett volna, hanem mert úgy érezte, hogy a szolgálatot akadályozná önmagában és másokban is, ha a felcsillanó lehetőségeket megragadná. Ezért nem lépte meg azt, aminek a gondolata előbb foglalkoztatta. Hiszen szabadsága lett volna rá, hogy maga is egyék, meg igyék, s visszautal a bálványáldozati hús evéséről írtakra, ill. az ott mondottak magára szabott végkövetkeztetéseire, hogy bátran ehetne, ihatna akármit, őt nem zavarhatná meg, viszont mást megzavarhat, ezért inkább soha nem eszik húst, hogy ne botránkoztasson senkit sem. Nem volt vegetáriánus, csupán azt mondja, hogy, ha a helyzet úgy kívánná, tekintettel a gyöngébbekre, azt is vállalná.

Történeti hitelességű bepillantást ad az 5.v az apostolok, meg az Úr Jézus testvérei, s külön is Kéfás (Péter) mindennapjaiba, hogy missziói útjaikra magukkal vitték hívő feleségüket. A személyes természetű közlés sejtetni engedi, hogy Pál fejében is megfordulhatott nem egyszer, hogy megnősül. A korábbi években lehetett így, – végül mégsem tette. Megtehetette volna továbbá, hogy nem maga keresi meg kenyerét. Megélhetéséért (munkatársaival együtt) folyamatosan dolgozott. Az ApCsel 18,5 kivételes időszak lehetett, amikor két munkatárs ezt a terhet levette róla. Barnabás szintén végzett kétkezi munkát. Lám, elfogulatlanul nyilatkozik róla (6), pedig közben már megtörtént a szakításuk, és útjaik elváltak, de az evangélium hirdetésében egyenrangú társként tartotta őt számon (ApCsel 15,39). Pál teljes joggal elvárhatta volna, hogy megélhetéséről hívei gondoskodjanak. A 7.v kapcsán eszembe jut a 70-es évek szomszéd lelkésze, aki méhészetére utalva mondta: „A magam zsoldján katonáskodom!” (Szél Sámuel). – Görög kultúrterületen a képzett emberekhez méltatlannak tekintették a kétkezi munkát. Ellátására tekintő jogos igényét ez a közfelfogás alátámaszthatta volna. További érveket is előhoz. Nevetséges lenne, ha a harcosnak saját költségén kellene katonáskodnia. Aki meg szólót ültetett, joggal várhatja, hogy terméséből elsősorban ő részesedjék (vö: Ézs 5,2kk; Mk 12,1kk par). A nyáját legeltető pásztor magától értetődően iszik a tejből, ha megfejte jószágait. Az apostol érvei nem csupán emberies következtetések.

A törvény is akként rendelkezett, hogy nem szabad bekötni az ökör száját, amikor gazdája vele csépettet (5Móz 25,4). A 9.v második fele kérdez, de előlegezi az egyedül helyes igenlő választ: természetes, hogy Isten gondoskodik az ökörről (is). Rabbinusi adatok beszélnek arról, hogy e tekintetben az ÓSZ-i rendelkezés különbözött attól, ami a többi nép között volt tapasztalható. Isten gondolatában tehát helye van az állatok védelmének is. Nyugalmukra tekintő jogigényük nemcsak a rabszolgáknak van, de a háziállatoknak is (2Móz 20,10; 5Móz 5,14), ámbár az apostol nem ezt kívánja hangsúlyozni, hanem keresi és fölfedezi az üzenetet, mert mindez értünk íratott meg! A szántóvető és a cséplő tehát joggal reméli keze munkájából a megélhetését. – A szeretet mégis korlátozza az igényeket.

1Kor 9,11–14 – Ahogy az Úr rendelte

Arról szólván az apostol, hogy a korinthusiak között végzett evangélium-hirdetéshez képest nem föltöbb kérdéses, ha az ige-hirdetők aratnak testi javaikból. A jövendő nyitott, mert még előfordulhat, hogy gondoskodásukra szorul; eddig azonban még nem élt vele. Nemcsak szabadsága, de felhatalmazása is lehetne rá, hogy azt elfogadja. E jogára hivatkozva, lezárja a lehetséges félremagyarázások útját. Mert ha van rá fölhatalmazása, hogy igényt tartson rá, de nem élt vele, így önként vállalt lemondása nem jogosítja fel a gyülekezetet, hogy ne gondoskodják az evangélium hirdetőiről. Ha „mások” részesednek a testi javakban – miközben a lelkieket kapták tőlük –, ő még inkább igénybe vehetné tőlük. Kik ezek a mások? Talán az iménti példák alanyai: a harcos, a szőlőműves, a gondozó pásztor, a nyomtató ökö, a szántóvető. Vagy pedig az evangélium hirdetőinek többsége, pl. az egyik vidékről a másikra vándorló apostolok, akár magában Korinthusban, pl. Apollós is. – Közelebbi adat azonban nincs erről.

Nem dicsekvés, amikor Pál kimondja, hogy ő és kísérei nem éltek e szabadságukkal. A „hatalom” szó jogot és felhatalmazást jelent; a tsz. pedig nem fejedelmi többest, hanem a munkatársak közös vállalását és egyöntetűségét jelenti. Azért vállalták a lemondást, hogy semmi akadályt ne gördítsenek az evangélium eredményes hirdetése elé. Nem mondhatta tehát senki, hogy megélhetés végett végzik ezt a szolgálatot. Nemcsak az ÓSZ-i rendelkezések biztosították a papoknak, hogy elfogyasztás céljából a szenthelyre fölvitt ételadományokból, ill. az oltárra tett áldozatokból elvehessék a nekik járó részt (4Móz 18,8kk; 5Móz 18,1kk); – de más vallások papjainak is kijárt, hogy híveik oltárra vitt áldozata biztosítsa megélhetésüket, amit nap mint nap láthattak magában Korinthusban is, hiszen épp most volt szó a bálványáldozati hús elfogyasztásáról; s a 10,25kk még visszatér rá. – A fönti érvek alapján fogalmaz így: „nem tudjátok ...?”- hiszen ez köztudott!

Az Úr Jézus maga mondotta tanítványainak: „Azt egyétek, igyátok, amit adnak, mert méltó a munkás a maga bérére” (Lk 10,7; Mt 10,10). Az evés és ivás jogáról szólván, amit senki nem vonhat kétségbe (4), már akkor is a fönti rendelkezés alapján beszélt az apostol. Kimondja tehát, hogy a gyülekezeti munkában a missziói szolgálat rendje és gyakorlata legyen, hogy akik az evangéliumot hirdetik és egész életüket a szolgálatnak szentelték, méltó módon kapják meg a létfenntartásra elégséges anyagi javakat (Gal 6,6; 1Tim 5,18). Az

Isten országa eljöveteleig érvényes az Úr rendelkezése. Az a szabadság, amit az ige hatalomként is értelmez, lehetővé teszi, hogy valaki, önkéntes vállalásként ne is éljen vele. És az is helyénvaló, ha azt nem öngyötrésként éli meg, s másokat sem akar rákényszeríteni, hogy szintén ezt tegyék; de kész mindent elszenvedni az evangélium hirdetéséért. – Minden helyzet külön megvizsgálandó. A feltételekkel lehető jogszerű élés, – a visszaélés, és a vele nem élés között –, a járható keskeny ösvény!

1Kor 9,15–18 – A sáfár belső kényszere

Személyes döntésről beszél az apostol: „Én azonban egyikkel (azaz egyik lehetőséggel) sem éltem” és nem azért taglaltam az eshetőségeket, mert a jövőben más eljárást fogok követni. – Amikor később fogságban volt, akkor sem maga miatt örül a hozzá érkezett adományoknak. – Elolvassa az idevágó Fil 4,10kk szakaszt, különösen a 15k, valamint a 2Kor 11,9 adatait, módosulás vehető észre, melyben az körvonalazódik, hogy amíg Korinthusban kiváltképpen vigyázott, hogy ne szoruljon rájuk, a filippiektől viszont már Theszsalonikában kapott, tehát elfogadott adományokat (Korinthusba érkezése előtt? -ApCsel 17,1kk). Egyébként különböztetni tudott az evangélium hirdetéséért kapott juttatás és a diakóniai jellegű adomány között. Az előbbit elhárította, mert ellenszolgáltatás lett volna, szemben az utóbbival, mert ezekben az adományozó gyülekezet(ek) missziói felelőssége adta életjelét. Túl a személyes szükségések kielégítésén, örült, ha a szívük kész rá, hogy osztozzanak az evangélium hirdetésének terheiben. – Mindenkinek használ, ha szörszálhasogatás nélkül tudnak, s tudunk különböztetni két azonosnak látszó jelenség mibenléte között. Így a misszió és a diakónia is együtt fejlődhet; egyik s a másik kára nélkül.

Korinthusban tehát kiváltképpen szigorú és következetes volt önmagához. Elhárítja a feltételezést, hogy önként vállalta volna. Magunkra alkalmazva azonban ez mégis önkéntesség alapján valósulhat meg. – Nem sértjük meg Pált, ha némi túlzást is észlelünk ama megjegyzésében, hogy inkább haljon meg, minthogy dicsekvőnek tűnjék. Tehát szóba se jöhet, hogy megélhetéséről kétkezi munkával gondoskodva, a gáncsnélküli lovag szerepében tetszelegne. Mivel egyszerűen nem teheti, hogy az evangéliumot ne hirdesse, de nem is dicsekedhet vele. Belső kényszer készíti, mint hajdan a prófétákat (Ám 3,8; Jer 20,9): „jaj nekem” kiáltott fel elhívásakor a próféta (Ézs 6,5). Pált is közvetlenül az Úr terhelte el, meg sem kérdezve, hogy akarja-e, vagy sem. Túl van ez mindenféle önkéntességen. Akkor még jutalmat is várhatna érte, de sem emberekre, sem Istenre nézve nem vezérlik számító szempontok, hiszen sáfárnak tekinti magát (4,1kk). Gazdája van, aki megbízta háza gondozásával. Őreá vár éberén és tevékenyen. Az Úr ilyeneket keres (Lk 12,1kk. 42kk), s ha rájuk talál, talán meg sem kérdezi tőlük, hogy vállalják-e, vagy sem. Szinte kész helyzet elé állítja elhívottait, s az belső hajtóerőként viszi őket előre életük egész útján. Jézus igehirdetése itt közvetlenül hatott az apostol önértelmezésére. Továbbá: nem dicsekvésképpen

szólt arról, hogy Korinthusban nem élt a jogszerűen kijáró könnyítésekkel. A bírálgatók megjegyzései miatt kellett beszélnie róla.

És mégis van jutalma. Életének lemondást vállaló döntése, hogy általa ingyenvalóvá teszi az evangéliumot, ez maga már jutalom. Nem vesztesnek, inkább nyertesnek tekinti magát, miközben az ingyen kegyelmet – a Krisztus vére árán ingyenvalót –, tudta ily módon szemléletesebbé tenni. A kegyelem nem olcsó portéka, hanem ingyen van, amit minden lehető eszközzel lehet és kell szemléltetnünk, amíg segítő munkatársként mellénk nem áll az, akit megtérésre segítettünk.

1Kor 9,19–23 – Minden módon megmenteni másokat

Nem csupán arról van szó, hogy az apostol nem használja ki az evangélium szerinti hatalmát (felhatalmazását és szabadságát). A 2Tim 2,10 szerint mindent elszenved a választottakért, „hogy ők is elnyerjék a Krisztus Jézusban lehető üdvösséget, örök dicsőséggel”. Bárminek az elviselése a kitűzött cél érdekében –, még mindig csak eltérés. – Itt azonban cselekvő dinamikáról, rugalmasságról tesz tanúságot, avégre, hogy a többséget megnyerje; s ez az igazi páli aktivitás! Mindenkiel szemben szabad, de az eredményes misszió érdekében mégis mindenkinek szolgájává tette magát, nem azért, hogy végül is neki legyen sikerélménye, hanem, hogy az elveszett állapotból a minél nagyobb részt megmentse. A magasra állított mérce nem zárja ki, hogy tudomásul vegye, amikor az eredmény olykor szerény volt, midőn a többség helyett csak „némelyeket” (22) tudott megmenteni. Nagyon igeszerűen, zálognak tekintette a sóványka eredményt, hogy lesz majd olyan idő, amikor a többség is közelébe kerül Isten országának. Másokat megnyerendő missziói cél (1Pt 3,1; Mt 18,15), aminek érdekében zsidónak zsidóvá lett (vö; ApCsel 16,3; 18,18; 21,26). A status confessionis; kihívásokra, válsághelyzetekben a hit megvallásának belső kényszere esetén, tartózkodott az elvtelen engedményektől (vö: Gal 2,3kk.11kk). – Ha pedig kenyértörésre került sor, mint a pisidiai Antiókiában a zsidókkal, Pál kimondja: „Íme, a pogányokhoz fordulunk”. Mégis Ikóniumban megint csak a zsinagógába mennek be ismét legelőbb (ApCsel 13,46–14,1). A törvény uralma alatt lévők említése az előbbinek párhuzama, de tekintetbe veszi a prozelitákat is. Amikor úgy viselkedett „mintha” mégis a törvény uralma alatt élne, csak látszólag engedett, s nem úgymond a békesség kedvéért, sokkal inkább a kitűzött célra tekintettel; mindezt oly őszintén, hogy nem lógott ki a lóláb, hogy csak taktikázik. Ha pedig mégis bárki megjegyezné, hogy ez kettős játék, erre a válasz az, hogy lelki egységét önmagával megőrzendő, a szeretet indulata vezérli; mivel megmenteni csak szeretetből lehetséges, ami a Krisztus törvénye! – Ez indította őt a törvény-nélküliek közötti forgolódásában is, hogy őket is megnyerje a Krisztusnak.

A megnyerés szándéka és tettei magukban hordozzák, hogy akit megnyertek az evangélium hitének, az maga is nyertesnek érzi és tudja magát; s nem olyanformán, hogy bár megúsza, de nagy árat fizetett érte. Pál nem akárhogy akarja megmenteni az embereket.

Azért vállal lemondást, s válik mindenkinek mindenné, hogy a Krisztus melletti döntés nyeresége hathatósabban mutakozzék meg a megtért számára. Szembeötlően nem szól arról, hogy az erősnek meg erőssé lett, holott az sem kizárt, de külön kiemeli, hogy az erőtlennek erőtelenné lett. Meghurcoltatása, testi gyengesége, betegségei együttható tényezőkké váltak az erőtlenek megnyerésére. Nemcsak elszenvedte sorsát, de elébe ment a terheknek, nem kereste, de vállára vette a bajokat. A mindeneknek mindenné létel tényei jól szemlélhetők a 4,9kk részletből. Mondhatná azt is, Isten tett esetenként ilyenné, s én elfogadtam. Nem! Ő tette magát minden helyzetben, a célra tekintettel, mindenné. – Minden áron lelkeket halászni szektás módszer, minden módon megmenteni némelyeket keresztyén felelősség és édes teher!

1Kor 9,24–27 – Célra tekintő önmegtartóztatás

Mint láttuk, Pál azért lett mindenkinek mindenné, hogy az egyetlen lehetőséget, Krisztust minél érthetőbben vihesse közel mindenféle emberhez azért, hogy az életre megmenthesse őket. A 23.v végén megpendít még egy vezérlő szempontot, azaz, hogy ő is résztárs lehessen abban. A 27.v adja meg a választ, mi értendő ezen. Az evangélium követe, miközben mindenkinek igyekszik elmondani a jó hírt, szinte észrevétlenül hirtelen elkophat, kiüresedhet és hasznavehetetlenné válhat. Önmagára tekintettel sem szabad elfeledkeznie önmagáról, nehogy alkalmatlanná váljék. Nem győtri magát értelmetlenül, de fegyelmezi a testét. Az itt alkalmazott görög ige egy érzékeny ponton, a szem alá mért ütest jelent; tehát mindenkinek élete gyenge pontján kell igazán résen állnia, hogy a kísértés és a romlás be ne fészkelje magát a testébe és lelkébe. A test pedig maradjon a szolgálata helyzetében, tehát ne az diktáljon, s ne kívánságai űzzék és vezessék, vaktában az egész embert. A testet szolgálva téve olyan állapotra jutás, amely a legkevésbé akadályoz a kitűzött cél érdekében, sőt segít az elérésben, a feladatok legjobb minőségű elvégzésében. Az apostol a sport világából veszi hasonlatát. Korinthusban a város újbóli alapítása, a Kr. e. 44. után ismét megrendezték az isztmiai játékokat, ezek, görög földön, az olimpiai játékok után a legnépszerűbbek voltak. – A sportolók tízhónapi tréninggel készültek föl rá, tartózkodva bortól, nehéz ételektől és a nemi élettől, hogy minél sikeresebben versenyezhesse. A győztesnek zellerből és lucfenyőből font koszorút tettek a fejére. A hasonlatból félreérthetetlen, hogy nem holmi értelmetlen böjt, s a test lebénítása, inkább fölkészítése volt a rendben tartott élet célja. Az apostol azért fegyelmezte önmegtartóztatással is a testét, hogy közben, a szolgálat végzése idején el ne mosódjék szeme elől a cél, s hogy a küzdelemben ne árnyékbokszolást mímeljen, ne a levegőt vagdossa, hanem a célba találjon.

A hasonlat gyengéjének tartják, hogy verseny esetén csak egy lehet a győztes, ezt az apostol is kimondja, olyan megjegyzéssel, hogy mind úgy fussanak, hogy elnyerjék a versenydíjat, mert a hit világában mindenki lehet győztes! Amikor tehát azt szemlélteti, mekkora lemondással és önfegyellemmel vigyázza, nehogy diszkvalifikálja önmagát a küzdelem hevessege közben, a gyülekezetet is arra biztatja, legyenek cselekező résztársak az evangélium hirdetésében és a győztesnek járó hervadhatatlan koszorú elnyerésében (Jak 1,12; Jel 2,10; 1Pt 5,4; 2Tim 4,8)! – Rávetítve mindezt a szolgálat anyagi

feltételeire, minőségi különbség van a lelki javak vetése és a hallgatók anyagi javainak aratása, valamint az olyan áldozat között, amivel a gyülekezet a missziói szolgálatból óhajt önkéntes részt vállalni. Az apostol az utóbbira törekszik.

Hálás szívvel fogadjuk az egyházfenntartói készséget, jeleként annak, hogy akik adják, a hirdetett ígét el is fogadták; mégis egy magasabb szint, ha egyháztagok azért hoznak áldozattot, hogy a jövőben is hirdettessék Krisztus helyben és mindenütt, mindenkinek; s ahol a szükség szorongat, ott segítsenek.

1Kor 10,1–6 – Üdvtörténeti múlt

Az üdvösségtörténeti tájékoztatlanság súlyos következményeket vonhat maga után ma is; s nem pótolhatja az információáradat, amiben élünk. A levél folytatásából kitetszően a korinthusiakat elbizakodottá tette tévedésük, mintha a keresztség és főként az úrvacsora bármilyen gyakorlata lazaságokra jogosíthatna fel. Igen szükséges, s haszna többirányú, ha az apostol fölidézi az ŐSZ-i nép pusztai vándorlását. Eközben tudatosítja a gyülekezetben, hogy ami Izráellel történt, az az ő üdvösségük története is! Korinthusban nem sokan lehettek zsidókeresztyének, mert az ebből adódó problémák a két levél során alig jönnek szóba, de származtak légyen bármilyen nációból, az első szövetség idején hitben előttük, s előttünk jártak a „mi atyáink”. Ezért az Ábrahám, Izsák és Jákób, tegyük hozzá: a Mózes és Józsue vezette nép Istene a mi Istenünk is, aki a Jézus Krisztus Atyja! Átmenvén száraz lábbal a tengeren, mintegy a Mózes nevére keresztelkedtek meg ők, ették a mannát és itták a lelki kőszikla-adta vizet. – A zsidó írásmagyarázat fordulataira ismerhetünk rá itt több alkalommal. Rabbini gondolat pl, hogy a vizet adó kőszikla elkísérte útján Izráelt: ott volt a kezdeteknél (2Móz 17,1), majd ismétlődik (4Móz 20,7k), és utalás van rá a 4Móz 21,16kk kútdalában. Merész fordulattal azt mondja Pál a vándorló szikláról, hogy az a Krisztus volt; nyilván a testet öltés előtt volt az (praeegszisztens létformában); ámbár a kőszikla az ŐSZ-ben Istenre utal (5Móz 32,15; Ézs 26,4). A manna is addig tartott, míg el nem értek az ígért földjéig (2Móz 16,4kk; 5Móz 8,3; Józs 5,12). Jézus erről így beszélt: „Nem Mózes adta nektek a mennyei kenyeret, hanem az én Atyám adta nektek az igazi mennyei kenyeret...Én vagyok az élet kenyere...” (Jn 6,31kk).

Jóllehet mindnyájan egyféle lelki eledelben és italban részesedtek, visszaéléseik miatt nem kedvelte őket Isten, ezért többségük elhullott a pusztában. Itt az a görög szó olvasható, melyből a katasztrófa nemzetközi kifejezése származik. Jelentése szerint szinte láttatja a pusztában elhullott, szétszórt tetemeket. Csak ezek után bocsátkozik az apostol a részletekbe, hogy Isten miért nem kedvelte őket. A 6.v-ben egyelőre akként összegez, hogy gonosz dolgokat kívántak, mert minden rossz a kívánsággal kezdődik. Viselt dolgaik példává, tipikussá (ez is görög kifejezés) lett számukra, s magát belefoglalva az intésbe, nehogy mi is gonosz dolgokat kívánjunk! Bizonynal a 4Móz 14,2kk részletre gondol, amikor a nép, visszafelé, az egyiptom húsos fazekak után áhítozott. Szinte csak kivétel az a néhány egyed,

akiben más lélek volt, Káléb és Józsué. A 4Móz 14,30 oda sorolja még a húszévesnél fiatalabbakat; pedig épp az ő pusztulásukkal riogattak, zúgolódásaikban az atyák.

A hamis biztonságérzet, melyhez a vallás csak eszköz, felfuvalkodottá tesz. Viszont az Istenre tekintő, akaratát követő hit céltudatos, fegyelmezett életre serkent. Emellett reánk terhelődik olyan embertársaink lelkiállapota és sorsa is, akik tájékozatlanok Isten országa dolgaiban, s nincsenek tisztában Isten előtti helyzetükkel.

1Kor 10,7–14 – Kísértés és kimenekedés

A pusztában vándorlók gonosz kívánsága szinte testet öltött az aranyborjú alakjában; s abban, ami körülötte történt. Vele és miatta idézték elő Isten haragját. Elsőrenden vallási jellegű volt követelőzésük: „Jöjj, és készíts nekünk Istent, hogy előttünk járjon” –, sürgette a nép Áront (2Móz 32,1kk), aki engedett nekik, s lett belőle bálványimádás. A „némelyek” nemcsak a kezdeményezők, hanem a felbújtók és a gyanútlan résztvevők is, azaz a többség volt; mindazok, akiket aztán Isten ítéletre vont. Az erkölcsi, s a vallási eltévelyedés következménye lett az evés, ivás, kultikus tánc, ezt jelenti, most a LXX nyomán (2Móz 32,6) –, a mulatozás, ill. a játszás. A görög szóból ered a pajzánkodás szavunk, vallástörténeti háttérrel, mert a termékenységi kultuszok rendre féklenségbe torkolltak.

Biztos, hogy Korinthusban nem fajultak idáig a dolgok, mégis voltak aggasztó tünetek, mert ha ki-ki csak a magával hozott vacsorát fogyasztotta, s nem osztotta meg mással, az még csupán önzés is lehet; ám meglepő a 11,21 szókimondása, hogy némelyek megérsegedtek, akkor ott közbe kellett avatkozni, s a közösséget meg kellett óvni a romlástól. A legfőbb gond mégis a bálványáldozati lakomákon megesett gyanútlan részvétel volt.

Az ítéletben elhullottak 24 000-en voltak (4Móz 25,9), Pál 23 000-es száma nem tévedés, vagy emlékezetből vett pontatlan adat, hanem a zsidó írásmagyarázatot követi, mely szerint 1000 lett volna a főember, a többi pedig a közember, akik egy következő napon hullottak el. – Erről nem beszél a 4Móz 25,4k. – Amikor meg – utálva a mannát – más eledelt kívántak, ítéletként kígyók marták őket halálra, s csak a rézkígyóra ráemelt pillantás mentette meg őket (4Móz 21,4kk). Krisztust kísértették, mondja Pál, s benne érződik a korabeli igehirdetésnek az a fordulata, ami a Jn 3,14-ben olvasható: „...ahogyan Mózes fölemelte a kígyót a pusztában...” A 4Móz 17,6 beszél zúgolódásukról, s hogy 14 700-an hullottak el. A pusztító angyal megintcsak korabeli írásmagyarázók közbeiktatása, ahogyan az 1Kron 21,1 módosítja a 2Sám 24,1-et.

Isten mindezt elrejtethette volna, de beszélnie kellett róla, hogy az ÚSZ gyülekezete tanuljon amazok kárából, mert kritikus helyzetben és időben él. Az idők, korszakok (aiónos) vége (célja) ui. elérkezett, s újfent közéjük sorolja az apostol önmagát is. Az üzenetnek e személyes alkalmazása arra int, hogy teljesen téves, ha az ÓSZ-et olvasván lépten-nyomon megbotránkozunk. Holott az épp azért tárja fe az emberi szív rossz hajlamait, és megfenyítését szintűgy,

hogy figyelmeztessen: nézz a tükörbe! Nem ismersz magadra? – A magabiztos pedig, aki fenntartás nélkül vesz részt pogány lakomákon (modernül: bulikon), jól vigyázzon, mert épp akkor fog elesni, mikor úgy véli, hogy neki biztos talaj van a lába alatt. Túlmagyarázni sem óhajtja az apostol az innen eredő kísértéseket, mert adva van a kimenekedés lehetősége is; és nem a lehető elesés után, de már azzal együtt, ami azt jelenti, hogy azon nyomban felfénylik egy másik út, a szabadulása is. A megkísértett tehát nem csupán nem-et mondhat, elkerülve a csábító lehetőséget, de el is indulhat azon a másik úton, amelyet Isten hűsége készített. – A gyülekezet élő közössége rásegít, hogy „igen”-t mondjak a helyénvalóra és alkalmat is nyújt az örvendező hálaadásra.

1Kor 10,15–22 – Csak egyféle asztalközösség!

Az apostolnak szembesítenie kell a gyülekezetet tarthatatlan állapottal, amikor némelyek, talán a vezetők közül is, akik az Úr asztala jegyeiből részesedtek az összejöveteleken, megengedték maguknak, hogy meghívottként igyanak és egyenek a bálványáldozati étkezéseken. Ha pedig már megjelentek ott, kínos visszautasítaniuk a kínálást. Értelmes, felvilágosult egyedeknek tartották magukat, s vélték, hogy rendelkeznek kellő önuralommal, s képesek megmaradni a józanság szintjén. Itt azonban a kellő mértéktartásnál többről van szó. Egyetlen korty, s egy falatocska már nemkívánatos kapcsolatokba keverheti a lelket, s kihívhatja Isten haragját. Kihívások közepette legyen bárki is bármily erős, az Úrnál nem lehet erősebb. Aki pedig féltő szeretettel, bátran mondhatjuk, hogy féltékenyen (2Móz 20,5) öröködi gyülekezete hűségén, mert Ő is teljes szívvel hú hozzájuk, azaz hozzánk.

Pál tényeket közöl, s velük szemléltet. Nézzétek: az áldás pohara, amelyet megáldunk, nem közösség-é a Krisztus vérével? Páskavacsora alkalmával, mielőtt mindenki evett volna belőle, a családfő, megtörve a kenyeret, áldást mondott a harmadik pohár fölött (Jer 16,7; Jsir 4,4). Miért áll itt első helyen a pohár példája? Ez nem időrendi, hanem józanságra intő sorrend; bár az sem lehetetlen, hogy a bálványáldozati lakoma kezdetén aperitifet kínáltak fel a résztvevőknek. Hogy mégis a kenyeret tekinti az úrvacsorai sorrendben elsőnek, fölismerhető a példából, ami a kenyér kapcsán eszébe jut, hogy a gyülekezet, sőt a bárhol élő keresztyén is az úrvacsora alkalmával egy kenyérből részesedik, mert ők mindnyájan egy kenyér, s megint önmagáról is beszél az apostol, amikor fogalmaz. Egy, – a tárgy tekintetében semlegesnek ítéltető –, példát is előhoz, hogy amikor a test szerinti Izráel az áldozatokból eszik, közösségben van az oltárral. – Mégsem kívánja ezzel a példával egy szintre állítani a bálványáldozatokat, mintha a bálványt és kultuszát létezőnek, s vele hitelesnek állítaná. – Egyszer már kimondta, hogy bálványok nincsenek (8,4k). Ennél még többet és félelmetesebbet is el kell mondania róluk, hogy a bálványok démonok megtestesítői, vagy álcái, s ha sikerül az ördögnek léprecsalnia az embert, a gonosz a markába nevet. Ha pedig a keresztyén is bűvkörébe kerül és közösséget vállal az idegen kultusszal, – ha csak alkalomadtán is –, de lelki kára származik belőle. Az ördög őt is nagy önelégültséggel szedi ujjhegyre, hogy na, ez is egy azok közül, akik neki áldoznak, s nem Istennek (vö: 5Móz 32,17; Ézs 65,11). Nem akarnám, nem szívélném, (a „sze-

retném” fordítás halovány), mondja az apostol, ha az ördögökkel vállalnátok önkéntelenül is közösséget. Képtelenség, hogy egyszerre akartok az Úr asztalának, meg az ördög asztalának is részesei lenni. E dologban sem lehet két vasat egyszerre tartaniuk a tűzben, mert az utóbbi megrontja részesedéseket az Úr asztalából; s az Úr asztala nem szenteli meg, s nem semlegesíti az ördög asztala ártalmait. Tehát határozott választó-vonal húzandó a kettő között. Vallások keveredése, a szinkretizmus megerőtlenít. Ha van, ha lehet szó ökumenéről, az nem lehet feladása annak, hogy a Szentírás Istennek egyetlen kijelentése. Ezt a német Hitvalló Egyház megharcolta, s az eredmény ma is követendő útmutatás, mert a kommunizmus idején is iránytű volt számunkra, bár ezt – őszintén szólva –, kevesen gondolták így végig, idejében és következetesen!

1Kor 10,23–33 – Az igazán erősek

A 8.f során az erőseket óvta az apostol, nehogy visszaéljenek keresztyén szabadságukkal. Szeretetből legyenek tekintettel a gyengékre, hogy azok meg ne botránkozzanak, ha látják őket a bálványtemplom asztalánál, amint a bálványáldozati húsból esznek, amin előbb megütköznek, de aztán bátorságot vesznek ők is a részvételre. Erőtlenségük miatt azonban rossz lelkiismerettel fognak ott vendégeskedni, azzal a tudattal, hogy mindennek ellenére bálványáldozati húst esznek. – A 6,12 pedig a „minden szabad” elvét szembesítette a kárral, amit önmagának okoz az, aki felelőtlenül él vele. Ámde milyen szempont vezéreljen szabadságomban, ha érintkezem embertársaimmal? A válasz egyértelmű: az építés szándéka; másként fogalmazva a misszió indítékai, hogy megmentessenek és üdvözüljenek. Rajtunk ne múljk, sőt minden tettünkkel segítségük elő; azzal is, amit nem vállalunk, mert nem tehetjük. -Elkerülendő tehát a megütköztetés, s nemcsak az erőtelenekekre tekintettel (8,9), de mind zsidók, mind görögök miatt, meg az Isten egyházára tekintettel is. Az intés nemcsak a gyengéknek szól, de azoknak is, akik erősnek vélik magukat, mivel elbizakodottságuk felbiztatja az úgymond erőseket és szabadokat egyebütt is, meg egyházszerte szintűgy. Szomorú tapasztalat, hogy a rossz példa hamarabb hat, mint a jó, az első a szenzáció, a második közhelyesnek tűnik. A betegség ragadós (lehet), az egészség nem fertőz, legfeljebb követendő példára tanít. – Az apostol, – túl Korinthus határain –, egyetemes, közegyházi érdekekre is tekintettel van.

Minderre az adott ösztönzést, hogy az élet hozta magával, s talán meg is kérdezték az apostoltól, miként viselkedjenek, ha nem kultuszi alkalomra, hanem személyes látogatásra hívják meg a keresztyént. Lehet az rokoni, baráti kapcsolatból eredő, mozgathatja őszinte érdeklődés, netán kíváncsiság, de lehet akár csapda is. A meghívott ne viselkedjék eleve elutasítóan, fenntartás nélkül ehét az eléje tett kínálatból, hiszen az Úré a föld és annak teljessége (Zsolt 24,1). Közben azonban elhangozhat egy-egy elejtett megjegyzés, hogy a kínált étel bálványáldozati maradékból készült. A hitvallástétel e kritikus pontján, elsősorban a meghívó üdvössége okán, egyetlen falatot se egyen tovább a meghívott abból az ételből. A barátság marad; nem a személyes asztalközösséget szakítja meg a hitvalló, hanem az ételt nem vállalja, s nem is önmaga, hanem a házigazda lelkiismerete miatt. Pál itt az Izráelen kívüli viszonyokra alkalmazza Jézus útmutatását (Lk 10,8). A hívó hálaadással ehét(ne) meg

mindent, mert Istennek minden teremtetett állata jó, ha hálaadással élnek vele (1Tim 4,4k), de a meghívó őszinte érdeklődése, vágyakozása, vagy éppen fenntartásai miatt, szükséges az elhatárolódás mindattól, ami kapcsolatos a bálványáldozattal. A merev elzárkózás gyengeség volna, az az igazán erős, aki tud és mer rugalmasan, de kulcspontokon hitvalló módján viselkedni. A határ nem ember és ember között húzódik, hanem tulajdon szívemben és lelkiismeretemben él úgy, hogy nem kizár, hanem hívogat másokat, hogy az érdeklődők lépjék át bátran, közelítve ezzel Krisztushoz, megtéve felé a döntő lépést. A prófétát is ilyen értelemben tanította Isten: „Nekik kell hozzád térniük, nem neked hozzájuk” (Jer 15,19).

1Kor 11,1–6 – Tünető külsőségek nélkül

Nem felszínes alkalmazkodás, – hogy mindenkinek jó legyen –, amikor azért akarok kedvére lenni embertársamnak, hogy céltudatosan keressem lelki hasznát, hiszen mindenkinek legfőbb érdeke (lenne), hogy –, ha még nincs is tudomása róla –, de végre megismerhesse Krisztust. Készítem tehát az életre vezető utat az ő számára is. Az apostol itt erre ad mintát, ezt a belső tartást fogalmazza meg – szólván önmagáról a 10,33-ban –, amikor embertársai között forgolódván, hívogató nyitottsága szerint él. – Joggal fűzi most hozzá, hogy legyenek neki ebben követői a korinthusiak. Bizonyos, hogy viselkedésében hitelesen ábrázolódik ki a Krisztus eljárása, amikor, s ahogy Ő igyekezett mindenkire eljuttatni az Isten országa evangéliumát. Keresztelő Jánoshoz mentek az emberek, Jézus pedig szüntelenül úton volt, s úgy gyűltek hozzá sokan, de a kezdő lépést rendszerint ő tette meg. A róla szóló hagyományt adta tovább Pál, és a többi apostol. Fontos volt, hogy a szóban hallottakat pontosan, csonkítás és torzítás nélkül őrizték meg és adják tovább. Elképzelhető az is, hogy a fontosabb részleteket addig ismételték, míg betéve nem tudták, később pedig leírták a pontosított részleteket. Korinthusban kiváltképpen szükség volt szilárd alapokra, mert lelkesültégük, átlagot meghaladó értelmességük helyet kért magának hitéletükben. Azt olvassuk ui., hogy előálltak férfiak és asszonyok prófétálásukkal, imádságukkal. Az apostol nem szeretné elnyomni a Szentlélek munkájának közösséget gazdagító megnyilvánulásait, de minden egyéb elragadtatott szólással szemben, tudatosan a prófétálást részesíti előnyben (14,1), aminél már csak a szeretet legyen gazdagabb és nagyobb (13.f).

A keresztségben megnyert egyenjogúság által fölszabadítva, asszonyok hajadonfővel álltak a gyülekezet nyilvánossága elé, a férfiak pedig kezdték átvenni a zsidók szokását, és fedett fővel vettek részt az istentiszteleten. A „minden férfi” ezúttal a kerresztyén férfit jelenti, akinek Krisztus a feje. Sajátos gondolat, alkalmazva emberi viszonylatokra, ami később az Ef 1,22-ben úgy fogalmazódik meg, hogy az egyház feje Krisztus. A különbözőségek és a sajátosságok megőrzése itt a lényeg, s nem az, hogy az asszony alá lenne vetve a férfinak. A Szentháromságban is megőrződnek a személyek közötti különbségek, az egység gazdagítására. Ennek legyen tükröje a férfi és a nő forgolódása a gyülekezetben! Szükségtelen új divatot behozniuk. Korinthusban egybeült is fedetlen fővel vettek részt a férfiak különféle gyűléseken, vagy kultuszi alkalmakon, az asszonyok viszont

befedték a fejüket (nem fátylat vontak az arcukra!). Nem kell ezen változtatniuk a keresztyén közösségben sem. Ha már az asszony leteszi köpenye fejére húzott sarkát, azzal az erővel már meg is nyiratoskozhatna, mint valami rossz-féle. Az abszurdumig vitt érvelésben az vezérli az apostolt, amit a 7,17kk során is kifejtett, hogy a hit nem vonja maga után, hogy bárki is erővel változtassa meg társadalmi helyzetét. Következésképpen: nem kell változtatnia azon sem, ami akkor és ott tisztességes öltözetnek számított; mert a keresztyénységben a belső változás nem hivatkozik tüntető külsőségekkel.

1Kor 11,7–16 – Illő öltözetben

Az 1Móz 1,27 szerint az ember Isten képmása. Az apostol rabbinikus vénája mutatkozik meg abban, hogy csak a férfit érti rajta. A mai írásmagyarázat azt követi, hogy a férfi és a nő együtt az! Pál mégis ezt az értelmezést közelíti a 11.v-ben, azt mondván, hogy férfi és nő sincsnek egymás nélkül, teljesen megfélelmezve arról, hogy ő is asszony nélkül élt. – A férfiú dicsősége Pál szerint az, hogy nemcsak képe, de hasonlatossága is Istennek, miközben uralkodik a teremtett földön. Az asszony pedig úgy a férfiú dicsősége, hogy asszonyból vétetve, hasonlatosságuk fűzi egymáshoz lettőjüket. Az ember soha nem lépheti át azt a határt, ami őt különbözővé teszi Istentől. Az asszony is akkor őrizheti meg nő mivoltából eredő méltóságát, ha viselkedésében és viseletében a gyülekezetben is megőrzi a helyi, tisztes szokások szerinti sajátosságokat. Az asszony vétetett a férfiúból (1Móz 2,22), s mégsincs férfi asszony nélkül, mert Ádám után mindannyian asszonytól születtek. Amikor Isten megállapította, hogy nem jó az embernek egyedül, akkor döntött úgy, hogy hozzá illő segítőtársat alkot neki (1Móz 2,18). – Amikor asszony áll elő kegyelmi ajándékával a gyülekezetben, női léte adottságaira tekintettel kell a fejét befednie. –Vállalja ezt bátran, ne szégyellje. – A megszokottól elütő viselkedés és viselet elterelné a figyelmet a lényegről, tehát az evangéliumról, hiszen az imádkozó és prófétáló asszony is Jézus Krisztusról tesz bizonyosságot. Ha azonban járulékos dolgokkal botránkoztat, árt a közös épülésnek. Tekintettel kell lennie az angyalokra is. Az apostoli látásmód szerint azok nem fölösleges lények. Számukra is látványossággá lettek, pl. az apostolok (4,9); sőt a hívők majd ítélik őket (6,3). Vágyakozó angyalok óhajtanak betekinteni Isten dolgaiba (1Pt 1,12), és ők is esendők (1Móz 6,2; Jób 4,18). Jelenlétük egyrészt Isten teremtségi rendjére figyelmeztet, másrészt arra tanít, hogy minden istentisztelet kozmikus esemény! A teremtett világ azonban még csak reménységben megváltott, s e mostani időben az egyház titka az angyalok számára sem magától értetődő. Éppen a zsidókból és pogányokból lett egyház ismerte meg a mennyei fejedelemségekkel és hatalmasságokkal Krisztus eme titkát (Ef 3,10). Kár volna, ha a hit „sokféle bölcsessége” közlésében zavar támadna. Éppen azért kell tartaniuk magukat az asszonyoknak viseletükben is ahhoz, ami a megszokottól nem elütő, s ez – természetesen – a férfiakra is áll. Ezt ti magatok is megítélhetitek, mondja Pál. Ahogy szégyen (volt) férfinak a haját megnövesztenie. Pál ezúttal a pogány környezet fejével gondolkodik, s nem gondol

a názírokra. Az asszonyok hajának ékessége természet szerint arra tanít, hogy ezt a fátyolt még fedje is be. Szinte hallani véljük a vitát a gyülekezetben arról, hogy milyen viselet illő a krisztus-hítchez. Erről már jó egyetértés alakult ki a többi gyülekezetben. Ne akarjanak a korinthusiak a külsőségekben küllőfélelni; mindenáron újítani. Az elmérgesedő vita ezzel lezártnak tekintendő, kár több szót vesztegetni rá. – Ma se essünk áldozatául a lényeket feledtető mellékszempontoknak.

1Kor 11,17–22 – Úrvacsorát meghíúsító előzmények

Mivel a 11.f következő részlete – a szereztetési ígék –, úrvacsoravételeinkre emlékeztetnek, a jól ismert szavak el is fedik előlünk a korinthusi gyülekezet problémáit, ami aztán arra készítette az apostolt, hogy levelében igyekezett helyreállítani az Úr akarata szerinti jó rendet. – A végétől, a 33.v-től göngyölíthető fel a gondolatmenet; szó szerint: „Azért tehát, testvéreim, ha evésre egybegyűltök, várjátok meg egymást”. – Az első idők istentisztelete rendszeresen együtt járt közös (esti) étkezéssel, nem csupán az együvé tartozás kifejezéséeként, hanem a segítség, a diakónia gyakorlása végett is. Mindenki hozta saját ételét, letette a közös asztalra és igyekeztek az egészet igazságosan szétosztani. Jeruzsálemben kívül nemigen volt vagyonsközösség közöttük, de naponkénti étkezésük a közös asztalról kifejezte, hogy egymás terheiből részt vállaltak a gyülekezetben, s enyhítették azok éhségét, akik talán semmit sem tudtak magukkal hozni. Kint elfogultság, megkülönböztetés, sokféle ellentét szabdalta a társadalmat; odabent egyformán Isten gyermeke volt szegény és gazdag, úr és rabszolga, zsidó és pogány. – Korinthusban mégis meghasonlások támadtak. Más természetű volt ez, mint az 1-3.f-ek személyekhez kötődő pártjai, mert az osztódás főként vagyoni és társadalmi jellegű volt. Küzdöttek is ellene némelyek. Szükséges, hogy szakadások legyenek, mondja az apostol, mert így mutatkozik meg, hogy ki a kipróbált. – Isteni „kell” is közrehat mindezekben, de nem a szakadások igazolására, inkább a gyógyítására tekintettel. Különböben Pál is beletörődne, hogy vannak feszültségek. Udvariasan, de őszintén megmondja, hogy bárhogy is óhajtaná is megdicsérni őket, nem teheti. Elmarasztásként a nyilvánosság előtt is kimondja, hogy egyszer-egyszer mi-minden folyik istentiszteleti étkezés ürügyén körükben!

A nemszeretem szakadás úgy rekonstruálható, hogy a magukat munkával nem terhelők, a ráérősek, a módosabbak már időnek előtte beállítottak az esti összejövetelre. Letették ételüket, várakoztak egy kicsit, de aztán elfogta őket az éhség, s hozzákezdtek eszegetni, meg sem várva a szegényebb atyafiakat, pl. a rabszolgákat, akiknek napestig dolgozniuk kellett, s csak akkor szabadultak gazdáiktól, ha már minden lehető és lehetetlen kívánságukat kielégítették (vö: Lk 17,8!). – Mire ők kevéske ételükkel odaszerénykedtek, a korábban érkezettek már jól is laktak a magukéból, s Uram bocsá, de itt a leleplezés, hogy némelyek a részegségig ittak! – Nemcsak a közös étkezés hiusult meg, de az önhibájukon kívül érkezőknek olykor

felkopott az álluk; a szűkösen magukkal hozottakat hamar bekapták, hogy más le ne sajnálja őket. A jobban szituáltak meg magukat igazoltatták: amit megettem, azt én hoztam –, magyarázkodtak egymásnak, meg maguknak. – Közelebbi példa: mindig kínos volt falusi lakodalmakon, hogy mindenki a saját tortáját kapja meg, amit a közös vacsorára hozott. Sértődések támadtak, ha a felszolgáló segítségük elvették, azaz megszegették ezt az íratlan szabályt. A példa nagyon távoli és sántít is, de arra jó, hogy meglássuk: mi sem vagyunk jobbak a régieknél.

Ilyen előzmények után lehetetlenné vált, hogy a közös étkezést úrvacsora kövesse. Az ilyesmikre mondják, hogy szégyen, gyalázat! – Az egész gyülekezetet vetették meg a falánkok és önzők, megszégyenítve a nincsteleneket. Ha már olyan éhesek vagytok, miért nem esztek-isztok otthon? – kérdezi az apostol. A feltárt tények önmaguk helyett is beszélnek.

1Kor 11,23–26 – Az Úrtól vett hagyomány

Önmagát kell ismételnie az apostolnak, mert nem először mondja el, amit most írásba is rögzít, hogy miként szerezte az Úr Jézus az úrvacsorát; egyúttal el is rendelve, hogy emlékezetére – mármint a Jézuséra –, rendszeresen megcselekedjék ugyanígy. E mostani leírás a ránk maradtak közül időben a legkorábbi; nem zárva ki a lehetőségét, hogy ekkorra már több helyütt is írásba foglalhatták e hagyományt. Az evangéliumok eltérései az írásbeli rögzítések sokféleségéről, de korai eredetükről tanúskodnak! – Avégett írja, vagy diktálja le az apostol, ami „azon az éjsszakán”, tehát az elárultatásán történt, hogy hiteles ismerete és Jézust követő gyakorlata fegyelmezze az együtt étkező korinthusiakat. Elképzelhető, hogy a kenyér vétele, s megtörése, – hálaadással –, aztán a szétosztással Korinthusban a vacsora kezdetén történt, majd követte a közös étkezés, a végén pedig egy pohárból ittak mindnyájan. Az is lehet, hogy az étkezés befejezéseként vették a szentjegyeket. Nem a sorrend különféleségében volt – mint láttuk –, a hiba. Ha ellenben tartani fogják magukat ahhoz, amelyet Pál közvetlenül az Úrtól vett, ki fog hatni egész életükre. Az úrvacsorának fegyelmező, mértéktartásra intő hasznára ma kevésbé ügyelünk, pedig eleink nemcsak a hálaadás végett, de azért is gyakorolták pl. új borra az úrvacsorát, hogy kísérthető életüket kordában tartsák –, amikor pl. egy gazda napokig fel sem jött addig a pincéből, míg az óbort meg nem itta, hogy legyen elég helye az úznak! – El is temettük hamarosan! – E fegyelmező hatásra ma is szükség lenne. Könnyebb absztinensnek lenni, mint hálaadással inni, persze nem úgy, ahogy a káromlás-szerű: „na Isten, Isten!” jelszóval indított poharazás teszi. – Az úrvacsorával rendszeresen élő közösség – tagjaiban is – mértéktató.

A 26.v-ben arról szól az apostol, hogy valahányszor eszik e kenyeret és isszák poharát, az Úr halálát hirdetik; nem parancsoló, hanem kijelentő módon fogalmazva! Szavakkal is hirdetik, de a Jézus-szerű úrvacsorázás felér a szóban hirdetett evangéliummal! Mindaddig folyamatosan cselekedjék ezt, amíg az Úr el nem jön dicsőséges országába; amikor majd együtt eszik és iszik velük (Mt 26,29). – Már feltámadott Úrként is lelki testben lett feltámadását bizonyította azaz, hogy szemük láttára evett, vagy megtörte és adta a kenyeret, s az ételt nekik. (Lk 24,30.41kk; Jn 21,13) – Közvetlen kijelentés értendő azon, hogy Pál „az Úrtól vette”? Aligha! Amikor megtérése után 3 évvel 15 napig együtt volt Péterrel (Gal 1,18), akkor vehette át, tanulhatta meg pontosan az erre utaló hagyományt is. A szem-, és

fültanú közléseit hallgatva, átjárta a bizonyosság, hogy Péter-Kéfás útján maga az Úr, a Megdicsőült beszél vele. Semmi másodlagosság, hatalmi alávetettség nem játszott itt közre. A gyülekezetnek is az Úr maga mondja el igéjével, hogy miként rendelte akkor, azon az éjszakan az úrvacsorát. Az Atya rendeléséből adatott át Jézus emberek kezébe. – Isten az alany, s nem Júdás (példás paradoxon, hogy Júdás mégis felelős érte!). A Krisztusra emlékezés több mint visszaemlékezés. Új szövetség kötöttik meg velük ismét, egyszer kiontott vére által, valahányszor isznak e pohárból. Az „egyszer s mindenkorra” (Róm 6,10; Zsid 7,27; 9,12; 10,10) elvégezett váltság, személyes adomány a Szentlélek által e jegyekben, de egyben missziói feladat is. – Az új szövetség, írható lehetne egybe is, de a jeremiási ígéretre tekintettel (Jer 31,31), alkalmazzuk a különírást. A Szentírásbeli Új-szövetség, – rövidítve ÚSZ –, viszont egybeírandó!

1Kor 11,27–34 – Várjátok meg egymást!

A visszas esetekből következtetéseket von le az apostol. – Aki tehát már a gyülekezeti összejövetel előtt, önmagát elengedve, hozzáfog az evéshez és iváshoz, alkalmatlan és méltatlan a vendégség Urához és gazdájához, mert amikor letette saját kenyerét és italát a közös asztalra, e mozdulattal az már az Úr kenyerévé lett, ill. az Úr poharának minősül, sőt az az Úr teste és vére! Nem anyagában változik át, hanem az üzenet szerint, amellyel máris felruháztatott.

Újból kiemelendő, hogy a szentjegyek vétele nemcsak önépítő cselekedet, de az Úr váltságshalálának hirdetése is, mások jelenlétében. Ezért nem válhat soha zártközösségi alkalommá. A felhívástól nem úgy kell óvakodni, s azt megelőzni, hogy az idegeneket kizárják körükből, nehogy kíváncsiskodjanak a kandi szemek. – Mindenekelőtt saját hányaveti viselkedésük hiúsítja meg mind a közös épülést, mind pedig az Úr halálának erőteljes hirdetését. Ezért tehát vizsgálja meg magát minden résztvevő. Az egyediből kiindulva, már tágul és általánossá válik a szükséges előfeltétel, mert a magunk megvizsgálása már az egész életre, s minden tette és mulasztásra rátapint. Ha pedig ezt mellőzve esznek abból a kenyérből és isznak abból a pohárból, nemtörődöm módján élnek vele, lebecsülik az Úr testét és vérét, s ennek máris ott az ítélete, mert ami önvizsgálattal épülésükre vált volna, ítéletükre hat közre; jószerivel közvetlenül táplálták be magukba az ítéletet! – Következménye pedig az, hogy erőtlenség, betegség és halál (elalvás= halál; vö: 15,6) kap lábra közöttük, és többek betegségét és halálát és szomorúságát nemcsak a hozzátartozók, de az egész gyülekezet is megsínyli. – Mágikus magyarázat volna, ha a tételt megfordítanánk, mondván, hogy a helyénvaló úrvacsorázás mindjárt gyógyulást, megerősödést eredményez, s visszaveti a halált. – Lehetséges, de az apostol itt nem ezt mondja. – Rendszeressé kell tehát válnia e kivételes lehetőségnek, hogy önvizsgálattal, bűnbánatban, magunkat elítéljük. Nem olyan miatt, amit el sem követtünk; távol legyen mindenféle öngyötres, meg mesterkéeltség; hanem azért, amiben vétkeztünk, vagy mulasztottunk. Ez ily módon elővételezett ítéletnek számít, amikor vállaljuk azt, amit az embervilág kap majd az utolsó ítéletkor. Bölcsebb dolog megelőzni azt a saját portánkon. Fájdalmas, mégis viszonylag jobb, könnyebb, mint az ítélet napja, ha már itt, e köztes időben ítélt meg az Úr. Jobb korán, mint későn! – Az ítéletnek ez a változata ui. az Ő kezében nevelő eszköz; időben fölráz, ráébreszt helytelen cselekedeteinkre; arra, hogy vétkeztünk. – A folytatásból látható, hogy

az apostol, közvetett módon, de megint rápirít azokra, akik lehetetlen magatartásukkal beszennyezték az összejövetelt: fogjátok vissza magatokat, várjátok meg egymást, testvériesen megosztva minden ételt, s akkor az egész vacsorát az úrvacsora Lelke tölti el. Aki viszont nem bír magával, csillapítsa éhségét, szomjúságát odahaza. – Szóban majd még többet! – zárja feddését az apostol.

Az úrvacsorázó gyülekezet ma is adós azzal, mit is jelent egymást „megvárni”, legkivált a rászoruló szegényt. A bűnbánatunk is ez ügyben még hiányos!

1Kor 12,1–3 – Lélek által mondott vallástétel

Az apostol miért emlékezteti a korinthusiakat pogány múltjukra, hogy milyenek voltak, amikor még nem ismerték Krisztust, ha most inkább a Szentlélek kegyelmi ajándékairól óhajt szólni? A válasz az 1.v és a 4kk szóhasználatának egybevetéséből adódik. Részletebben taglalva a kegyelmi ajándékokat, a karizmákról beszél. Jegyezzük meg ezt az ŰSZ-i kulcsfogalmat! Egyetlen szóval lehetetlen kifejeznünk nyelvünkön; maradjunk tehát a megszokott kegyelmi ajándék változatnál, alapja úgyis a „kegyelem” fogalma és ténye. Az 1.v-ben mégis lelkiekről, lelki, szellemi jelenségekről van szó, esetleg általa vezérelt emberekről beszél, utalva minden olyan megnyilvánulásra, vagy személyre, aki, ami kapcsolatba hozható valamiféle lélekkel. Származhat e hatás a Szentlélektől, de tanácsos résen lenniük, mert tisztátalan lélek is bitorolhatja a pneuma, azaz lélek, vagy szellemi erő nevezetét. Emlékezzenek csak, mily delejsen vonzották őket pogány múltjuk néma bálványai! A bálványok némaságát leplezi le a Zsolt 115,5kk; Hab 2,18. Ráadásul ezek nemcsak egy kukkot sem képesek kiejteni, de tehetetlenek is (Ézs 46,1kk), mivel csak emberi kéz művei. – Egy apokrif ŰSZ-i, tehát kánonon kívüli irat, a Jeremiás levele 22.v-e úgy gúnyolódik a bálványokon, hogy a fejükre rárepülnek a madarak, s ráülnek a macskák; hogy vaskosabbat ne is említsünk ebből az iratból! – Ezekről függetlenül, kultuszuk kiválthat elragadtatott lelkiállapotot, szaknyelven: extázist. Görög drámaírók: Euripidesz, Aiszkhülosz beszélnek ilyen jelenségekről. Az antik Delphi jósdájában is elragadtatott állapotra juttatta az istenség a jóst. – Pál emlékezteti őket, hogy Krisztust nem ismerő múltjuk idején valami megnevezhetetlen hatalom vallásos extázisa vitte, sodorta őket a bálványokhoz, ellenállhatatlanul! Nem magát a jelenséget utasítja el, hiszen neki is voltak elragadtatott megtapasztalásai (14,18; 2Kor 12,1kk). Az extázis feltörő megnyilvánulásai a korai keresztyénségben azon mérhetőek le, Szentlélektől való-e, hogy aközben mit mond ki, mit vall meg a hívő; különben kerülhet bármiféle, démoni lélek hatása alá, akár mint ma egy szenvedélybetegség; s megint elkezd vonni őt, ragadni magával nemkívánatos irányba.

Nem a nehezen, vagy egyáltalán nem érthető „angyali nyelv” (13,1) a próbaköve az ide sorolható jelenségeknek, hanem elsőrenden az érthető, határozott vallástétel. Jézust Űrnak csak az képes megvallani, akit e meggyőződésre a Szentlélek juttatta el. Ű is készítet rá, hogy hitét semmi módon ne szégyellje, sőt mondja ki,

ha számonkérjük tőle (1Pt 3,15); vagy ha szükségesnek látja. A 3.v első felét nem szabad túlmagyaráznunk. A jó vallástétel ismerveinek ellenpontjaként beszél ui. a másik végletről, arról, hogy senkifia nem hivatkozhat arra, hogy neki a Lélek mondta, hogy átkozza meg Jézust; jó, de miféle lélek ez? Biztos, hogy semmi köze a Szentlélekhez. Vélhetően a burjánzó lélekjelenségek között ilyen esetek is előfordultak, félremagyarázva pl. a páli tanítást, hogy átkozott, aki fán függ (Gal 3,13; 5Móz 21,23). – A szövegösszefüggéséből kiragadott igékkel bánjunk körültekintően, nehogy visszaéljünk vele! A lélek, a szellem dolgai ingoványos talaj. A Jézus Úr voltáról mondott vallástétel viszont a Lélek ihletésének ismerve.

1Kor 12,4–11 – Különbéféle ajándékok, egy Lélek

Többféle szakadás is volt Korinthusban. Ilyen volt a személyi, ill. a lelki tanítókhoz fűződő. Amikor Pál nevére, mások meg Apollósra hivatkoztak (3,4). Társadalmi, vagyoni különbözőségek, a közös étkezés önhatalmú korai megkezdése miatti szakadásról is szólnia kellett az apostolnak; s ekkor adott újból tanítást az úrvacsora szereztetéséről (11,18). Aztán a 12. f. legelején szerezhettünk tudomást azokról, akik, midőn extázisba estek, a Szentlélekre fogták, amikor olyasmit is kiejtettek a szájukon, ami ellenkezett a Krisztusról mondott hitvallással. E mostani szentleckében még mindig a Szentlélek munkájának egyértelműségéért küzd az apostol. Mégsem akarja – átvitt értelemben –, egyenruhába öltöztetni a gyülekezetet.

Az 1,7-ből levont kétségtelen következtetés, hogy a sokféle kegyelmi ajándékról szólván, a 27.v is igazolja, hogy Korinthusról veszi a példát. Mégsem csak ott hatottak a Lélek gazdag ajándékai – vö: a Róm 12,33kk. részlettel –, ámbár a Róma-beliékhez írt levelet is Korinthusból küldhette. – A nevükhöz köthető jelenségnek is nevezhető karizma-gazdagság mégsem mondható különleges esetenek. Összegezve: a vezérlő szempont az lehet, hogy csak egyféle Lélek hathat a különbéféle kegyelmi ajándékokban. Egyedül a Szentlélek erőinek engedjenek szabad utat, tehát zárják ki magukból a zavaros szellemi hatásokat. Évgett hangsúlyozza Pál, az egy Lelket, az egy Urat, a Krisztust, aki a szolgálatokban irányít, erőt ad és Ő a követendő példa. Isten az, aki mindenkben mindezt véghezviszi. A Szentháromság Isten cselekszik tehát, – az isteni személyek együtt-hatásában –, folyamatosan. – A Lélek ajándékai avégett adatnak a híveknek, hogy használjanak vele önmaguk épülésére, valamint mások és a közösség építésére. Benne ismét érvényre jut a finom megkülönböztetés, azaz minden olyan, a Szentlélek számlájára írt megnyilvánulás, ami nem vezet sehová, sőt netán rombol vagy zavart kelt, ezek, ilyenek nem tulajdoníthatók a Szentléleknek.

A Krisztusról vallott hit alapján nyújtott, sáfárságra kapott Lélek-ajándék többféle, s bizonyos, hogy senki nem kap mindegyikből, mégis egy Lélek munkálja mindet, s ezek egymást kiegészítik. A bölcsesség ígéje, a kereszt botrányát vállaló beszéd (1,18kk). – Az ismeret ígéje összefüggésben lehetett az újból megelevenedő próféta-ajándékkal, az időben és helyén mondott érthető beszéddel. A hit karizmája az imádságban „hegyeket mozgató” (Mt 17,20) tettbeszéd. – A gyógyítás ajándéka segített másokon, hogy a beteg testében és lelkében megépülhessen. – A lelkek megkülönböztetése elengedhe-

tetlen volt éppen az idegen szellemi hatások kiszűrése okán; s itt meg is előzi a nyelveken szólást, amit aztán követnie kell az „angyali nyelv”-en mondottak lefordítása, tolmácsolása ajándékának, hogy mindenki érthesse és épüljön általa. Mindez azonagy Lélek munkája, s idegen tőle minden más lelki-szellemi megnyilvánulás. – A látványosabb karizma nem feltétlenül sorolható a fontosabbak közé! Az utóbbiakra kell törekedniük, de nem lehet Istent kényszeríteni, hogy adja ezt, vagy amaszt, mert Ő az ajándékait akarata szerint osztja el, ahogy a szükség megkívánja!

1Kor 12,12–20 – Egy test a Krisztusban

A társadalomra alkalmazott (egy) test hasonlata ismert volt a klasszikus görög filozófiából, és ismert lehetett Menenius Agrippa tanmeséje is. Az, hogy fél évezreddel K.e. miként bírta vele jobb belátásra a Róma melletti hegyre kivonult népet, hogy térjenek vissza és vegyék fel a munkát. Azzal érvelt, hogy a tagoknak is szükségük van arra, hogy a gyomor őket is táplálja, különben elernyednek. Elképzelhető, hogy Pál az antik irodalmi példákból merített, szemléltetve a kegyelmi ajándékok különféleségét és egymásra utaltságát. Elsősorban mégsem a karizmákról beszél most, hanem a sokféle származású, társadalmilag különböző háttérű, előéletű tagok közösségéről, akiknek esetleg önmagukban alig van értékelhető lelki ajándékuk, éppen ezért mégis egymásra vannak utalva, s együtt szolgálhatják Krisztust, akiben sokféle tagból egybeépülve egy testet alkotnak. Ily módon egy test a Krisztus, de itt még nem vonja le a következtetést (vö: 21), hogy e testnek Krisztus a feje, mint ahogy az a Kol 2,19; Ef 1,22; 4,25 során olvasható. – Pedig korábban már szólt róla, hogy az asszony feje a férfi, a férfié a Krisztus, Krisztusé pedig az Isten (11,3).

A sokféle tag a keresztség által lett egy testté. A hívek alkotják meg ezt a testet az által, hogy megkeresztelkedtek? Nem! Isten alkotta meg a Lélek által belőlük az egy testet, s immár egybefogja az apostol mind a származási (zsidó – görög), mind a társadalmi különbségeket (rabszolgák, szabadok – ilyen sorrendben!), hogy küzdjön az elválasztó tényezők ellen. Zsidók voltak Korinthusban is (ApCsel 18,5k), de a két levélből nem derül ki, hogy a törvényeskedés követelése miatt zavar támadt volna a gyülekezetben. Akik krisztushívő lettek, egyazon Lélek járta át őket. A Szentlélek ajándéka oltja a szomjat (Jn 7,37kk), de át is itat, ezért lehet forrássá. Ismételten hangsúlyozza, hogy a test nem egyféle, hanem sokféle tagból áll. Hogy nézne ki az, ha a test valóban „csupa fül” volna. Persze azért mondhatjuk tréfásan, hogy csupa fül vagyok, amikor minden figyelmünkkel a közlő ajkán csüggünk. (Érdekes egybevetés lehet itt a Zsolt 40,7.v-e, mint messiasági prófécia! – Nem riad vissza a képzavartól sem, amikor az apostol szinte karikatúra-szerűen láttatja a képtelenségeket, ha csupán egyféle tagból állna az egész test. Legkivált a kisebbrendűséggel küzdők érezhettek, mások fontoskodása láttán kiközösítettséget, téves következtetést vonva le önmagukra, hogy szerényebb ajándékaikkal a test elvan nélkülük is, s még az is lehet, hogy ők nem is a testből valók, legfeljebb töltik a

létszámot. Mozgásában a láb alacsonyabbrendű, mint az ügyesebb kéz, a fül is jelentéktelenebbnek tűnhet önmaga előtt, mint a szem, a csodálatos látó szervünk. Az apostol meggyőzi a kicsinyhitűeket, hogy – bizony – változatlanul a test tagjai ők is, ha önmagukban csupán lábak, vagy csúnyácska fülek is, s tán még nagyot is hallanak. Mert Isten rendezte el a tagokat az egy testben; s az egész nem érdekelhetné meg a test nevet, ha nem a sokféle, egymásra utalt tagból rendeztetett volna egy közösséggé úgy, hogy nem kell kérdezniük: hol van ez, vagy amaz: Az egész így épkezláb közösség! Ez a kifejezés is,- hogy épkezláb –, mily csodálatos magyar nyelvi kincs!

1Kor 12,21–27 – Egy szintre emelő megbecsülés

Míg vannak olyanok, akik csak akkor említetnek, ha kiderül, hogy hiányoznak, mert minden jelentéktelenségük dacára mégis szükség van rájuk, pl. hogy töltsék a létszámot, másokat meg elfoghat a lenéző, kirekesztő önteltség. Ne forduljon elő ilyesmi közöttetek – mondja Pál –, mivel nem mondhatja a szem a kéznek, hogy nincs rá szüksége. E párosítás beszédes, mert valóban egymásra van utalva a kettő. Éppígy a fej sem utasíthatja el a lábakat, hogy szükségtelenek. Az ellenkezője az igaz, s bár vannak a testben erőtelenebb tagok, mégis nélkülözhetetlenek! Eközben az apostol figyelme a gyülekezetre irányul, szólván pl. a gyöngébbekről; hol meg az alkalmazott hasonlat, a testrészek egymásrautaltsága foglalkoztatja. A szeméremrészeket védjük és takarjuk, s ebben van nagyobb tisztességük. Az ékesebbek viszont, pl. az arcunk, rajta fontos érzékszervekkel, nem igénylik az effajta megbecsülést. Vállaljuk őket anélkül is, hogy fontosságukon töprengenénk. Isten szerkesztette egybe a testet, az alacsonyabb rendűnek adva a nagyobb megbecsülést, hogy ne legyen meg hasonlóság a testben, hanem kölcsönösen gondoskodjanak egymásról a tagok. – A 26.v-től megint inkább a gyülekezetről beszél, mert ha igaz is, hogy egyetlen tag szenvedésekor az egész test is rosszul érezheti magát, mégis inkább emberek együttéléséről van itt szó, amelyben, ha egyik tag szenved, közösséget vállal vele a többi. Az együtt-szenvedés szóból ered a közismert szimpátia, együttérzés, némi jelentés-eltolódással az érzelmek irányába: a nemes vonzódás fogalmaként. Az is köztudott, hogy az ily módon vállalt sorsközösség nem merülhet ki csupán érzelmekben. – Hasonlóképpen, ha megtiszteltetés éri az egyik tagot, irigységtől mentesen, tisztán örüljön vele a többi is, mert az egyet erő megbecsülés kitüntetés az egész számára is. A Krisztus-szerű testben tehát nincs helye irigységnek, vagy kárörömnök. Bővebben taglalja ezt a 13.f.

Miként értendő: „Ti... Krisztus teste vagytok, és egyenként annak tagjai” (27)? Az Ef 1,22k; Kol 1,18 von le majd olyan további következtetést, hogy a testnek feje pedig a Krisztus. A most felvett hasonlatban a fej, rajta fontos érzékszervekkel, még a tagok közé soroltatik! – A kérdéses „vagytok” tehát nem értelmezhető úgy, mintha az egyház Krisztusnak valóságos teste volna itt a földön. A hasonlat túlajtása képzavarhoz vezet, mert a száj, a fül, a szemek akkor a mennybe helyeződnének, ahol a Krisztus van; az értékben másodlagosak meg itt a földön, holott a hasonlat éppen a gyengék nélkülözhetetlenségére van tekintettel. Bánjunk tehát avatottabb

kézzel a hasonlattal. Magyarázók rámutatnak, hogy itt nem szerepel határozott névelő, hiányzik az „a” abból, hogy Krisztus teste vagy-tok. Az egyház nem lehet a Krisztusnak második, vagy másodrendű megtestesülése. Megfeszített, feltámadott, megdicsőült testében Ő az Atya jobbán van, s ilyen minőségben fog majd visszatérni. Testének egyedül ebben van közvetlen folytonossága, melynek áldását az ige és a sákramentum jegyei által közli a Szentlélek munkája által a gyülekezettel. A Szentlélek műve nem eszközi. Ebben az átmeneti időben, míg a teljesség el nem érkezik, Őáltala van életközösségünk az Atyával a Fiúban, miközben nincs keveredés a Szentlélek és a mi lelkünk között. Közösség van, de keveredés nélkül! Ez az Unio-mistica cum Christo, a Krisztussal lehető misztikus egység bibliai-református tanítás lényege. Mi nem termelünk félisteneket, a Szentség nem kivételes létforma, mert minden hívő szent, mivel elkülönített az Isten számára! Találó példa a szent-korona, amely nem anyagában, de rendeltetésében szent, ugyanakkor nem vehető kijelentés-számba! – Ilyen minőségben protestánsok számára is elviselhető. – Az együttműködő Krisztus-test pedig azt az erőteret jelenti, ahol a feltámadott életformát már most, e földi testben is élhetjük; fölismerve, hogy hová és mivégre helyezett Ő el bennünket a Krisztus-szerű testben, s ki az az erőtelenebb, akinek megadhatom az őt megillető nagyobb tisztességet.

1Kor 12,28–31 – Tisztségek, és szükség szerinti karizmák

A tagok elrendezését az egy testben, lelki ajándékaik figyelembevételével, a Szentháromság Isten végzi, és a karizmákat is Ő adja. A 8kk szerint a Szentlélek osztja ki ajándékait. A 12.v-ben pedig a rövidre fogott, s ezért nehezen magyarázható: „ugyanígy a Krisztus is” igazából azt jelenti, hogy hasonlóképpen Krisztus is így munkálkodik a Lélek által. Most pedig azt olvassuk, hogy tehát Isten rendelte, s helyezte el az egyházban, a gyülekezetben a vezető tiszteket viselőket, ezt követi az ajándékok felsorolása, bizonyonnyal nem a teljesség igényével. – Ebből az állapítható meg, hogy vannak tisztség szerinti és alkalmanként adott lelki ajándékok. Merev határvonal azonban nem húzható a kettő közé, mert vannak átfedések.

Akik egyoldalú túlzással a karizmákra helyezik a hangsúlyt az egyházban és különféle kegyességi mozgalmakban, vonakodva ismerik el, hogy a vezető tisztek is karizmától függenek, mégha szervezeti és jogi formákhoz kötöttek is. Ennek humoros, magyar ellen-változata a mondás, hogy akinek Isten hivatalt adott, eszet is ad hozzá. Az az egészséges, ha az adomány előbb van, mint a hivatal, s akkor a megajándékozott nem is bánja, ha netán nem is adódik hozzá hivatal. Meg fogja találni enélkül is helyét és tennivalóit az egyházban. – Mások meg mindenestől gyanúsnak, sőt démoninak bélyegzik a látványosabb karizma-jelenségeket. Pál is rámutatott a pogány vallásos környezet eksztatikus tüneteire; s igyekezett útját állni, hogy ez a hatás (1kk) beszivárogon az egyházba. Nem zárta ki lehetőségét, hogy az istentiszteleten ilyen is megessék, de a nyelvek magyarázatával együtt a sorban utolsóként hozza szóba. Tagadhatatlan, hogy határozott rangsorolásra törekszik, bár csak az első három esetében áll ott az, hogy először, másodsor, harmadszor.

Isten rendelt az egyházban először is apostolokat. Az Ef 2,20 alapkönek nevezi majd mind őket, mind pedig a prófétákat. A Róm 12,6 első helyre helyezi a prófétai szolgálatot, mellyel maga az apostol is szolgál; s jóllehet egy apostolnak, de másoknak is lehet többféle ajándékuk (14,6), nem igényel magának hozzá kizárólagosságot. A próféták után következnek a tanítók. A katechézis, a Jézusról szóló hagyomány átadása, s az ÓSZ Krisztusra tekintő magyarázata volt folyamatos szolgálatuk. E hármat tartja az apostol minden ajándék között a legfontosabbnak. A tiszteket arra rendelt személyek viselik. Továbbiakban a fogalmazás már nem személyhez kötött. Mintha

inkább a kegyelmi ajándék hordozná azt, aki kapta; s talán az is benne foglaltatik, hogy az alkalmanként kapott ajándék nem garancia a folyamatosságra, de szabad rá törekednünk, hogy adassék újból. A csodatévő erők a hitből eredő könyörgés minden követ megmozgató erejét jelentik. Karizma adatott továbbá a gyógyításra. Az istentiszteleti rend a közös étkezés és úrvacsora irányítókat, rendezőket igényelt, s a 11,17kk-ből láttuk, hogy megáldott rátermettséget igényelt. Végül említi a nyelveken szólást és magyarázatát, ami a 12,6kk-ban nem is szerepel. A tisztek és ajándékok hordozói kiegészítik egymást, és senki nem állhat elő, hogy ő itt a totum factum; tréfásan: a főcsővezető, aki mindenkit pótolni vél, sőt másokat fölöslegessé tesz, mint az ismert operabeli ária: Figaró itt, Figaró ott!

A 31.v lehet kijelentő mondás: törekesztek ugyan a nagyobb ajándékokra, akár vezetésre, akár látványosra „én még(is) mutatok nektek egy mindenek felett lehető utat és eljárást”!

1Kor 13,1–7 – Ha nincs szeretet, s ha van

Pál, amit mond most, a költészet magas hőfokán vallja; mégis mindenestől csupa valóságghű megállapítást közöl. Először arról beszél, hogy mi a következménye, ha hiányzik a szeretet, aztán meg arról, hogy mik a szeretet jellemzői, amikor különféle hatásokat kell felfognia és megválaszolnia, mégha nem is érinti személyében az embert. Már is úgy beszélünk a szeretetről, mintha személy volna, s ez így igaz, mert az Isten szeretet (1Jn 4,8). Van még másik két szó is a görögben a szeretetre. E mostani az ajándékozó szeretet, az agapé, amit Isten, az Ő Fiában, Jézus Krisztusban jelentett ki, adott Őbenne a világnak (Róm 5,8; Jn 3,16; 1Jn 3,16), s ez fog tökéletesen egybe mindent (Kol 3,14). A szeretetnek e kifejezését az ÚSZ szóhasználatá tette kulcsfogalomná. – Az apostol úgy tárja fel, írja le a képtelen végeredményt, hogy szeretet hiányában mire juthat el a hívő, és mindenféle ajándékkal megáldott ember, – ha önvizsgálat-szerűen beszélni kezd önmagáról; de szó sincs arról, hogy a felsorolt ajándékok mind meg is volnának nála. Ezért illeszti elébe: még ha... Mert szólhat emberi nyelven, avagy angyalokén, szeretet nélkül mégis olyan hatást kelt, mintha érchangszer, vagy cintányért ütögetnének, sőt önmaga válna ilyenné: üresen visszhangzó döngetéssé. – Elérheti prófétálásban, ismeretben, bölcsességben, hegyeket mozgató hitben, vagyona feláldozásában, sőt teste tűzhalálra kész átadásában az eszményi tökély szintjét, szeretet nélkül mégsem származik belőlük semmi lelki haszon, s a végeredmény egyenlő a nullával. Ily prózai módon, sőt kegyetlenül kimondva megakad valami az ember szíve és torka táján, hogy ez azért mégiscsak túlzás! De nem! A végletek itt a valóságos végeredményt tárják fel. – Mire a megrettenő kezdi idegesen fünek-fának bizonygatni: Emberek! Szeretlek ám benneteket, ha olykor nem is tudom ezt kimutatni! – S már is úgy kezd beszélni az apostol a szeretetről, hogy miként adhatja megeléje bizonyítékát dolgok, terhek és személyek elszenvedése során, azzal, hogy pl. türelmes. A szó Isten hosszútűrését jelenti. Ha nem Ő lakik bennem, képtelen leszek rá. – A szeretet próbaköve mindig a másik ember, az olykor elviselhetetlen felebarát. Látva az anyagiak, még inkább a lelki ajándékok többletét másokban, a szeretet nem esik miattuk sárga irigységbe, s nem menekül védekezésül a gőg merev elzárkózásába. A szeretet nem viselkedik szégyentelenül, felrugva a közerkölcsök megkívánta tisztességet (vö: 5,1), de lemond a saját haszon vélt előnyéről, s el sem jut odáig, hogy szívében harag gerjedjen. Szóba se jöhet, hogy vak lenne, vagy szemet húnyna láttukra.

Tudja, mi az igaz és mi a hamis. Képtelen örülni, amikor hamisságot tapasztal; de tiszta szívből örül, ha valahol az igazság győzedelmeskedik. A rosszat sem avégett nem rója fel, mert mindent lenyel; nevelő eszköz nála a rossz elfedezése, igazából: megbocsátása. Bár nem is mentegeti a visszatetszőt, fejét feddően ingatva, hogy ejnye, bejnye! – A szeretet tehát nem megvásárolható Olcsó János. Másképpen van hangolva ui., mert képes előre feltételezni mindenkiben a jót – erre utal itt a hívés és remélés –, azért jár el aszerint, hogy Isten – teremő módon hozhassa elő azt a felebarát lelkéből. Tehát nemcsak a cél, de a felebarát jól felfogott érdekében is kész mindent elviselni. A szeretet nemcsak megállapít, de küzd is a jó érdekében, hogy az megvalósulhasson, olykor a semmiből, vagy a semmi után, mint esett az a teremtésben. Ez okból, e célra tekintettel Isten legfőbb, ha nem az egyetlen töltése és munkatársa a szeretet!

1Kor 13,8–13 – A szeretet örök (Jer 31,3)

A Lk 16,17 az ég és föld elmúlásáról beszél, s azoneygy szó fejezi ki itt, hogy a szeretet soha el nem múlik; nem apad ki, nem fogy el, nem szűnik meg, nem válik működésképtelenné. Hozzá képest a Korinthusban felettébb értékelt, s valóban gazdag, ráadásul feltűnő kegyelmi ajándékok sora is mind- mind átmenetinek bizonyul. Mindenekelőtt szükséges a prófétálás, és mégis egyszer fölöslegessé válik, és Isten el fogja törölni. Legyen bármily magával ragadó a nyelveken szólás, meg fog szűnni, és a szintén nagyra tartott ismeret is el fog törölni. Az ismeretet már a 8,1 szerint is csak a szeretet ellenőrzése óvhatja meg a lelki kivagyiságtól. – Különböző ismeret és prófétálás egyaránt rész szerint való, töredékes! Meghatározott időpontban, prófétai fordulattal: ama napon, elérkezvén a teljesség, tehát a teljes váltság, az odáig vezető, cél felé ösztökélő, segítő ajándékok, betöltve küldetésüket, el fognak törölni, mert többé nem lesz szükség rájuk. A 9.v-ben hiányoljuk a harmadik elemet (vö: 8.v), a nyelveken szólást; a 11.v-ben azonban ott van rá az utalás. E v-nek ui. két lehetséges magyarázata van. Tekintheszünk hasonlatnak, amely szerint: ha a gyermeki szólás, érzés, a gondolkodás, az egész „ama napig” tartó keresztyén lét és ajándékai kifejezője volna, amit akkor hagyunk majd magunk mögött, amikor a felnőtt férfiúság, azaz a teljesség elérkezik számunkra. Ez így igaz is lenne, ha a 14,20-ban nem írná majd az apostol: „... ne legyetek gyermekek a gondolkozásban”, hanem „érettek legyetek”. Ezért jobb a 11.v-et vennünk igénybe segítségül, amelyben első helyen áll a szólás (!) ama magyarázata, hogy igyekezzenek az „érett férfiúságra” (Ef 4,13), azaz hagyják el (végre) a gyermekhez illő dolgokat, s ezzel az apostol épp a nagy becsben tartott nyelveken szólás elevenjére tapint; de a szeretet okán fogalmaz kíméletesen és körültekintően. Gondolatfűzése így vitathatatlanul megtört kissé, de máris visszatér a fő sodrásba, hogy e mostani látásunk olyan, mint az ókorban használatos érctükrök adta lehetőség, aholis valamit meg is mutatnak annak arcvonásaiból, aki beletekint. Ha majd eljön a színről színre lehető látás, az ember el is felejt (Jak 1,23k!), mily gyatra képet továbbított a korábbi, a tükör általi látás. S eltörölnetik az, amit majd a nem is sokkal az apostol működése után, a tévelygő un. gnózis oly élénk képzelőerővel színezett ki magának, amit nevezhetünk „ál-ismeret”-nek is; de törölnetik az egyszerű ismeret is, ami a hithez és üdevösséghez szükséges; olyképpen fog az megszűnni, hogy eljut ama szintre, ahogy Isten már a jelenben ismer bennünket. Érdekes

módon mégsem mondja róla azt az apostol, hogy az ismeret a teljesség szintjén nem múlik el soha. Bizonyára azért, mert az ismeret eme teljessége is a szeretetben teljесedik ki, amikor ráismeréssé lesz.

– Mindezek tudatában mi az, aminek minden ajándéknál tartósabb a léte és hitele? A hit, remény és szeretet hármassága az; nem feledve, hogy közülük is „nagyobb” a szeretet. Bátorodjék meg minden egyszerű hívő, ha neki csak ezekből van ajándéka, mert a leginkább időt állókat hordozhatja szívében, s fordíthatja tettekre a Lélek által a hit gyümölcseiben; a reménység vidámságában, s a szeretet mentő és melegítő szolgálatában. Ezek együtt a Szentháromság tüköre már ma bennünk!

1Kor 14,1–5 – Helyes értékrend

Árnyalati különbség sejthető a „törekedjete” és a „buzgón kérjétek” között, már csak azért is, mert az első nem is parancsoló mód, hanem folyamatosságot fejez ki. Együtt így tehetjük érthetővé: Ha folyamatosan a szeretetre törekesztek, kérhetitek a buzgón, s hön óhajtott lelki ajándékokat; s a szeretet okán a prófétálásnak fogtok előnyt adni, mert nemcsak önmagatokat építitek vele, hanem általa a közösséget is. Az imádságban folytatott tusakodás is akkor fog Isten szándékával találkozni, ha a javallt sorrendhez tartjátok magatokat. Az oly igen kívánt lelki ajándékok határainak pontos ismerete szükséges, mert aki nyelveken szól, még a közösségben is csupán Istenhez beszél. Szóba se jöhet, a talán őt magát is megkísértő gondolat, hogy mások szemében kitűnjék vele, mily nagyszerű ajándéka van! A ténylegesen kiváltott hatás, hogy senki sem érti, amit beszél, mert a földön nem ismert, ún. angyali nyelvet beszél, s a Szentlélek által szól titkokat. Mit ér el vele? Miféle titkok ezek, ha maga sem érti, mikre ragadtatja magát az ajka? A magyarázat ajándéka nélkül önmagát sem érti, bár esetleg magát építi általa. A prófétálás ellenben fontosabb ennél, mert másokat, a gyülekezetet építi, bátorítja és vigasztalja, s ha kell, úgy – inti is! –

Akár kifejezett óhaja volt, akár nem, az apostol tudja róluk, hogy „mindnyájan” oly igen szeretnének nyelveken szólani. Azt én is szeretném – mondja Pál –, mégis inkább kívánom nektek, hogy mindnyájan prófétáljatok, főként érthetősége miatt, ezért „nagyobb” a prófétálás, mint a nyelveken szólás. Ahogy a szeretet is nagyobb a hithez és reménységhez képest (13,13), szintúgy az érthető szólás is. Vajon gyengíti az előbbi állítás fontosságát, hogy „kivéve”, ha meg is magyarázza a szóló, akár a tolmácsa a nyelveket, avégett, hogy a gyülekezet is épüljön általa? Jó, ha van olyan tag is, aki segít az érthető szövegre fordításban; mégis inkább a nyelveken szóló legyen maga is képes rá, hogy az általa kiejtettet meg is magyarázza! – Látható, hogy az apostol miként terelgeti az egész gyülekezetet az érthető beszéd jó medrébe? Tehát, hogy az egész bonyolultnak tűnő jelenség a prófétálás irányába mozduljon előre. – Egyébként a prófétáláson most leginkább az érthető bizonyosságétel, az ige magyarázata és hirdetése értendő. Mert minden ellenkező híreszteléssel szemben nem a nyelveken szólás itt a csúc, hanem a prófétálás, amely a szeretet felelős légkörében válik igazán azzá, ami. – Másféle, mégis alaphelyzet volt az első pünkös, idevágóan szoktak is rá hivatkozni az írásmagyarázók. Mégis ott a „különbé nyelveken”

szólókat, akik ténylegesen beszélt dialektusokon beszéltek, azok értették meg, akikben szintén dolgozott a Szentlélek; s csak akiknél ez hiányzott, tartották az egész pünkösdi jelenséget ittas emberek zagyvaságának. A hitbeli fejlődés bevezető szakasza nevezhető az akkori tanítványi gyülekezet gyermeki állapotának, melyet hamar maguk mögött hagytak, s előállt Péter, aki – mondhatni – helyére teszi az őket ért, s minden szem-, és fültanút felkavaró, magyarázatra szoruló jelenséget. Innen indulva bontakozik ki igehirdetéssé Péter szólása (ApCsel 2). – A Mk 16,17 „új nyelvei” szintúgy miszsiói távlatú ígéret és nem önépítő ajándék. – Mindenestől démoninak bélyegezni a nyelveken szólást igaztalan túlzás, de biztos, hogy gyermeki jelenség, amiből, az építés érdekében, a közérthető szóig (19.v) kell eljutnunk.

1Kor 14, 6–12 – Korinthus egyedi esete

Az apostolnak továbbra is fő gondja a lelki ajándékok gyülekezeti rendje. Nem látja ui. helyénvalónak, hogy Korinthusban a nyelveken szólást tartják az elérendő legfőbb ajándéknak, aminek nemcsak pogány kultuszi előzményei, ill. megfelelői voltak, de a zsinagógákban is honos volt pl. az imaszövegek monoton, majd felkiáltásokkal ismételtetett füzére, tekintet nélkül a többiekre, akik szintén egymás szavába vágtak. Róluk az összbenyomás ilyképpen nem mutatott ékes rendet, inkább olyasmi jutott az szemlélő eszébe, hogy lám, ilyen lehetett a bábeli nyelv-, és zűrzavar! Ezt mindenképpen rendbe kell tenni! – szánja rá magát az apostol, evégett taglalja tovább a képtelen helyzetet. Gondoljátok el! – folytatja –, hozzátok érkezve, beállítok az istentiszteletre, s elkezdek nyelveken szólni. – A 13,1 „angyalok nyelve” is idealizált neve ennek a jelenségnek; mintha azt mondaná: akár beszélhetek is már azon a nyelven, amit csak az angyalok szólnak, meg értenek is, szeretet híján az is csak fülsiketítő zsvaj. Egyebütt azonban óvakodik tőle, hogy a jelenséget mennyei nyelvnek minősítse. Nos, ha ő maga is ezzel kezdte volna szólását közöttük, méghozzá magyarázat nélkül, eredménytelen, hasznavehetetlen lett volna minden fáradozása. Ezért joggal várható el a nyelveken szólótól, hogy elsőrenden ő maga magyarázza meg a nyilvánosság előtt, mi az érthető üzenete szólásának. Lehet az a végső dolgokról szóló kijelentés, vagy ismeret közlése, avagy prófécia, akár tanítás. Ezek nem egymástól elkülöníthető műfajok, mégis láttatják az érthető beszéd sokszínű gazdagságát. Inkább ezeket óhajtja megkíváncsiítani velük. A pusztán nyelveken szólás olyan, mint a hangszerek gyötrése, netán hangolás, hangpróba, hátha még egy avatatlan próbálgatja a hangszer megfúvását, s egy fals nyikkanás a vége. Összefüggő dallamot képtelen kicsikarni belőle. A harcos sem fog ilyen jelre felserkenni, hogy fegyverét felöltse. A zene világából, vagy a katona életéből vett visszás eshetőségek a nyelveken szólás zavaros tüneteit szemléltetik. – Akár egymás után szólnak a krinthusiak, akár egymás szavába vágunk, érthető beszéd híján, csak a levegőbe beszélnek. – Van a világon sok nyelv, meg nyelvjárás, dialektus; még ezek is előnyösebbek a nyelveken szólásnál, mert legalább azoknak érthető, akik azt beszélnek; de rájuk is érvényes a megállapítás, hogy a nyelvet nem ismerő idegen marad a beszélőnek, és viszont! – Ilyenkor nem jutnak egyről a kettőre, mert csak bámulnak egymásra. – Ahelyett tehát, hogy rajongva törekszenek épp a nyelveken szólásra, a szeretet okán ne az egymást elidege-

nító, inkább az összekötő ajándékokat keressék. – Korinthusban ezt kellett a helyére tenni, más gyülekezetből az ősegyházban nincs ilyesmiről hírünk. Nem szabad, mert tilos a nyelveken szólás helyi esetéből általános követelményrendszert faragnunk, mégha tanulunk is belőle! Az érthetőség viszont mindenütt megkívánt feltétel. Talán Ravasz Lászlótól olvastam diák koromban, hogy a lelkész ne legyen hat nap alatt láthatatlan, a hetediken (tkp. a hét első napján!) meg érthetetlen! – Minden, ami egyedi, maradjon annak, de aki azt mégis gyakorolja, az is lépjen tovább az értelmesebb és hasznosabb ajándékok irányába. Mindig a közérthető az igazán hatásos! Ámbár nem vagyunk racionalisták! Ezért is könyörgünk a Szentlélekért, mert nemcsak meggyőzni, de új életre is akarunk szülni embereket, amihez a Szentlélek munkája nélkülözhetetlen.

1Kor 14,13–19 – Lelki ajándékokban bővülködő élet

Semmi kifogás, ha gazdagodni akartok lelkiekben. Jézus szerint is a romolhatatlan, mennyei kincsekre törekedjünk (Mt 6,20), s a Jn 10,10 ígérete a bővülködő életéről, szélesebb értelemben jelentheti a kegyelmi ajándékokat is, az alapszó ugyanaz, mint itt (12). Az igazi gazdagodás tehát bővülködés a másokat építő szeretetben. A nyelveken szóló se legyen önelégült, hanem menten imádkozzék azért, hogy adassék meg hozzá az értelmes magyarázat képessége. Az apostol nem nyelveken mondott imádságra ösztönöz. Hanem talán egyetlen értelmes mondatra: Add meg, Uram, hogy ami most kijött a számon, meg is tudjam magyarázni a gyülekezetnek! Ezzel is az érthető beszéd felé mozdítaná Pál a rajongva szólókat. – belefoglalva önmagát is. Mert hiszen magától értetődő, hogy a lélekkel mondott imádság az értelem könyörgése is; ugyanez áll az éneklésre! A „lélek” nem feltétlenül jelenti a Szentlelket, viszont mind az emberi léleknek, mind pedig az értelemnek a Szentlélek a serkentője, ihletője. Ha pedig a megnyilatkozóknak csak a lelke imádkozik, vagy énekel, az ott ülő kereső, barátkozó, érdeklődő, vagy első lépéseket próbálgató hívő még az ámen kimondására is bátorságát veszti, mivel nem értette (meg), amit halott.

Eközben kezd kirajzolódni előttünk, miként zajlottak le az összejövetelek Korinthusban; pl., hogy az egymást követő megnyilatkozásokat a gyülekezet „ámen” szava zárta le, ami tehát elemi rendet és sorrendet feltételez. Az apostol hasonlatai a nyelveken szólás mibenlétét is érthetőbben körvonalazzák. Az a benyomás támad bennünk, hogy főként valamiféle „éneklés” is szóba jöhet, kezdetleges, ókori formában. Míg a zsinagógában egy szem kántor énekel(t), a gyülekezet felzárkózása az éneklésre új jelenség lehetett, melyben a szöveg másodlagos jelentőségű lehetett. Az érthető szónak azonban vele szemben is előnye van. Lehet tehát „jól” ill. szépen énekelni és hálát adni. Ha kivehetetlen a szövege, kevésbé építi a másikat, meg a közösséget; s lesz belőle valamiféle gajdolás. Célját is téveszti, mert nem szolgálja a kezdők és haladók gazdagodását. Bővülködésed gögbe visz, mert nem gazdagítasz vele másokat!

Értéke szerint becsüli az apostol a nyelveken szólást; azért ad most hálát – de érthető szavakkal! –, hogy a kegyelmi ajándékukra büszke korinthusiaknál is jobban tud szólni nyelveken. Eközben nem dicsekszik, inkább csak aláhúzza, amit mindjárt hozzá is füg-

geszt. – Vajon nemcsak túloz, amikor ilyesmit szóba hoz? A 2Kor 12,1-4 személytelenül beszél egy emberről, aki 13 évvel korábban a harmadik éig ragadtatott el, s hallott ott „a paradicsomban” olyan (érthető) beszédeket, amiket embernek (itt a földön) nem szabad kibeszélnie. A példaként felhozott eset bizonynyal személyes élménye volt Pálnak, s nem egészen azonos azzal, amiről most van szó; mégis a nyelveken szólás is a Lélek által szól „titkokat” (2). Ebben a két jelenség mégis szomszédos egymással. Ámbár ezek szerint a magyarázatnak sem lehet kibeszélnie azt, aminek elragadtatott állapotban volt értő (!) szem-, és fültanúja! Ez okból sem bocsátkozik személyes élménye részleteibe! – E gazdag élmény tudatában, – inkább akar öt szót szólni értelemmel, hogy másokat is tanítson a gyülekezetben, mint tízezret nyelveken! – Az arány kifejező, hiszen az öt szó, az utóbbi számnak mindössze fél ezreléke.

1Kor 14,20–25 – Az érettkorúság jellemzői

Gyermeki állapot megállni a nyelveken szólásnál, a legnagyobb ajándéknak tartva azt, vagy kitűzve elérendő végcélnek. Van a keresztyénekben is óhatatlanul rossz és kivetnivaló; abban legyenek ők gyermekek, azaz fejletlenek! Gondolkozásban, szemléletben, lelki ajándékokra tekintő vágyakban és törekvésekben viszont inkább legyenek érettek, eljutva a felnőttkorig. A törvényből (Tórából) idéz az apostol, hiszen a rabbik is úgy vélekedtek a prófétákról, hogy ők voltaképpen a törvényt magyarázták és azt alkalmazták, s ezért is nevezték olykor az egész ŐSZ-et Tórának. Az Ézs 28,9kk azokat idézi, akik leszólják a prófétát: ne minket tanítson, hanem a gyermekeket; mit gügyög itt nekünk! De jön majd egy félelmetes nép, az asszírok, az ő nyelvüket tényleg nem fogják majd érteni! – Az idegen nyelv tehát jel, hogy aki elutasítóan viselkedik, maradjon is ilyen; a prófétálás pedig azoknak szól, akik hisznek. Írhatott volna „hívóket” is, de oldja az önhitt merevséget, mert az istentiszteletnek missziói rendeltetése is van. A kellő nyitottság hívogatja a vágyakozókat, kíváncsiakat, netán a gáncsoskodókat. Ha pedig az marad az óhajtott cél, hogy minél többen jussanak el a nyelveken szólásra, milyen lesz az együttléjük és milyen benyomást fog kelteni abban, aki még csak most ismerkedik a keresztyén hittel? Olyan következtetésre fog jutni, hogy ezek meghibbantak. Mentségül nem lehet hivatkozniuk az első pünkösdre, meg a csúfolódókra sem (ApCsel 2,13), mivel Péter magyarázata meg akarta győzni a kívülállókat is. Nem mond le róluk, annak ellenére sem, hogy számukra az érthetlenség – ítélet. Ehhez képest most még visszalépés is az, amit Pál az ézsaiási idézet kapcsán ír, bár a folytatás ezután annál nagyobb lendületet vesz a missziói cél felé. Sokkal nagyobb haszna volna, ha arra törekednétek – mondja –, hogy mindnyájan prófétáljatok. Akkor, bemenvén közétek egy hitetlen, vagy kezdő lépéseket próbálgató, az érthető szó útján sokkal biztosabban elérheti őt a prófétai intés; s a szívben napvilágra vetődnek rejtett dolgai, tán nem is a nyilvánosság előtt, hanem a lelkiismeret számára, ami által Isten megadásra készíti őt, s eljuttatja ama bizonyosságra, hogy Ő jelen van a gyülekezetben, mert ez is az igazság (vö: 3,16!). -Ennek kell tehát közösségükben kidomborodnia, s kerülendő, ami a közeledőket elbizonytalanítaná. Nemcsak a közös épülést, de a kívülvalók meggyőzését, hitre segítségét is a prófétálás szolgálja, mai fogalmakkal: az igehirdetés; pontosítsunk: a textus-szerű prédikáció, s hozzáfűzve alkalomadtán a személyes biznyságtételt; de azt sem unos-untig; és nem oly

módon, hogy a közjük érkezőt, vagy betévedőt mindenki megrohanja, s fejére olvassa: mekkora hitetlen, s hogy sürgősen meg kell térnie, különben a pokolra jut. Ahol a légkör prófétai, nincs szükség mesterkelt fogásokra, ijesztgető trükkökre és másoknak „beolvasó”, „megmondó” hatalmaskodásra. A jelenlévő Szentlélek és az érthető ajándékokra törekvő gyülekezet, együtt teremtik meg a prófétai légkört, amelyben, szinte magától, s mégis a Lélek által a „romolhatatlan magból” (1Pt 1,23) megszületik az új élet, s eljuttat a hit bizonyosságáig, miközben tagjaiban a gyülekezet átérzi, hogy ott áll az élő Isten előtt. E folyamatnak és célnak semmivel sem szabad keresztbe tenni, inkább Lélek szerinti átadottsággal kellene szolgálnunk a fönti célt

1Kor 14,26–33a – Önuralom és a közösség rendje

Vajon mindenkinek volt Korinthusban valamiféle ajándéka, amivel a közösséget gazdagította? Úgy lehet, hogy ide kívánczik a felteteles kötőszó: „mégha mindenkinek van is...” Bárki nyilatkozzék is meg, a közös épülést kell szolgálnia. A zsoltáréneklés, vélhetően, az ÓSZ-i zsoltárok mintáját követte –, az értelemmel is mondott dicséretnek adjon előnyt (15kk). Így az éneklést is az érthető szó felé terelgeti az apostol. A tanítás is csak értelmes szavakból állhat, a kijelentés a prófétai ajándék és megnyilatkozás egyik válfaja. A karizma-katalógus természetesen nem teljes, a végén áll a nyelveken szólás, nem feledve, hogy magyarázat is szükségeltetik hozzá, így építve a gyülekezetet. Szükséges továbbá, hogy az egymást követők rendet tartsanak, s ne nyúljanak a megszólalások tengeri-kígyóvá. Elég belőlük kettő, vagy három, s legyen közöttük magyarázó is, aki esetleg a közösség számára a többit is értelmezi. Sőt minden nyelveken szóló legyen képes a magyarázatra. Ha ez hiányzik nála, vagy a jelenlévőkből, fogja vissza magát; a lelkében szólhat – hangtalanul. Az intés úgy is érthető, hogy otthon, magában szóljon ily módon Istenhez; a Mt 6,6 ezt is szabályozza. Fontos elhatárolás, hogy senki nem takarózhat a Szentlélekkel, hogy ajándéka ellenőrizhetetlenül ragadta magával, s ő nem tehet róla. Pogány kultuszok, misztériumvallások extázisában előfordulhat ilyesmi, nem így a keresztyén gyülekezetben. A nyelveken szóló legyen ura önmagának és az ajándékának! – Ellenben, ha érthető próféciaira kap indíttatást valaki, azzal váratlanul is előállhat, s aki addig beszélt a próféták közül, köteles elhallgatni és teret, időt adni annak, akinek építő, előrevivő megnyilatkozása van. A prófétai ajándékok során is legyen rend és mértéktartás. Ketten, vagy hárman szóljanak csupán. Nem lehet a gyülekezetet büntetni vége-hossza- nincs prófeciákkal. Közösen kell örködniük a lelki ajándékok megnyilvánulásain, hogy maradjon tárgyánál, ne korcsosuljon fecsegéssé. – További kontrollt jelentsen egy másik, elevenbe vágó ajándék. A lelkek megkülönböztetése (12,10), amely szélesebb spektrumú, de ide is alkalmazandó a mértéktartás. Ezért, ha ketten vagy hárman már szóltak, a többiek ítéljék meg. Az egész gyülekezetet is jelentheti „a többiek”. Példának vehetjük itt Béreát, akik „napról napra kutatták az írásokat, hogy valóban így vannak-e ezek a dolgok” (ApCsel 17,11). Kiemelten mégis azoknak volt feladatuk az elhangzottak mérlegelése, akik prófétai ajándék részesei. Nem emlegeti újból a szeretetet, de csak ennek felételével volt lehetséges egymásnak, és kegyelmi ajándékának elfo-

gadása. Sőt a prófétai ajándékon belül is köteles engedni a társának; mindazoknak, akik ugyanazon ajándékot kapták. Ne essék nehezére egyikőjüknek sem, hiszen a kölcsönös elfogadásból csak ez következhet. Ha lehet, vigyen mindenki a közösségbe valami építőt, és elmenőben is vigyen magával belőle. „Nagyon jó volt a konferencia”, s folytatta egyszer irónikusan Darányi Lajos, később püspök; fülem hallatára: „mindenki hazavitte, amit ő szólt hozzá!” – Szóval ne így legyen! – Veszekedés, meg zűrzavar ehetetlenné teszi a közösség kenyerét. Az engem kiigazító megnyilatkozások elfogadása az igazi, isteni békesség próbaköve ma is.

1Kor 14,33b–40 – Illendőség és rend

Sokszor értelmezték félre és előítéletesen ezt a részletet, pedig a 11,5.13 beszél a gyülekezet nyilvánossága előtt imádkozó, prófétáló asszonyokról, s itt sem mond ellent önmagának az apostol. Kissé távolabbról indulva: képzeljük magunkat az akkoriak, különösen a nők helyzetébe. Az asszonyoknak mind a görög társadalomban, mind a zsinagógai összejöveteleken hallgass volt a nevük. Mikor aztán a keresztyénség fellépett, hallatlan felszabadító önérzetet adott az asszonyoknak, hogy őket éppúgy megkeresztelték, mint a férfiakat, s még a gyermekeket is, ha egyik szülője keresztyén volt. Nem apostoli megállapítás, de a föntiből igeszerűen következik, hogy történetileg a női egyenjogúság az egyházban, az első pünkösdtől fogva, a keresztségre és az úrvacsorára alapozódott! – E gyakorlat-tól bátorítva álltak elő, főként Korinthusban, asszonyok is prófétai ajándékkal (melyre nem egy ÓSZ-i példa is van, pl. Bír 5.f), és fennhangon mondott imádsággal. Az asszonyok ui. az egymást követő megszólalások során közbe-közbeszóltak, s feltettek meghökkentő kérdéseket. Szóval: mint akinek felvágták a nyelvét. Nem kétséges, hogy felébredt vágyuk a tanulásra (35!) őszinte volt, mégis olykor zavarba hozták az elsőbbségük tudatában kényelmesebb észjárású férfiakat, mert a 35.v-ben ott van világosan, hogy kérdeztek! Erre még alig figyelt fel valaki is! Aktivitásuk tagadhatatlanul élénkítette a közösséget, máskor meg – megállt az ütő, mert a meghökkenés miatt senki sem tudott válaszolni a váratlan, sőt fogós kérdésekre. Ez a kivételes helyzet állt elő Korinthusban! Ezért is hivatkozik Pál a többi gyülekezet elfogadott rendjére, s igyekszik megakadályozni, hogy a kezdeményezést asszonyok ragadják magukhoz. Tanulási vágyuk természetesebben kaphat kielégítő feloldást, ha a férjükkel beszélgetnek, s a kérdésre együtt keresik a választ; egyúttal vele tartalmasabb is lesz közösségük a házasságban. S mi legyen azokkal, akiknek nincs (még, vagy már) férjük? Erre nincs válasz. -Összegezve: bár a próféta általában egy lépéssel mindig előtte jár a többieknek, az egyház nagy közösségétől nem lehet olyan értelemben sem elszakadni, hogy némelyek, tartósan messze előre sietnek. Ezért nem fogadja el az apostol a korinthusiak között már-már meghonosodó új szemléletet és gyakorlatot. Ha bennük is valóban prófétai lélek van (32), azt azzal bizonyíthatják, hogy elfogadják az apostol prófétai álláspontját. Ha pedig nem ismerik el, Isten sem fogja elismerni őket (38). – Adatok híján azt most nem is vizsgálhatjuk,

hogy nem elő-gnosztikus tünetekre vonatkozik-e ez az apostoli intés; hogy e tévelygő elhajlásra ott a nők hajlamosabbak lettek volna?

Lehet, hogy épp a nyelveken szólásban voltak túljelentkezők az asszonyok közül. A korinthusi egyedi helyzet idővel változhatott is, mert a 2. levélben már szinte semmi nyoma, hogy ezen a téren valami újból kérdésessé vált volna! A prófétálásnak adva tehát előnyt, ahol nőknek is helyük van; a nyelveken szólásra összegezve azt mondja: ne akadályozzák. A Mk 10,14 par. helyekből arra lehet következtetnünk, hogy a gyermekek keresztségére is ez lehetett a kialakult válasz, mert mindkét helyen ugyanaz az ige, amely itt 39.v-ben (kólyein) olvasható. – A szabadság lehetőségei és korlátai időnként változhatnak, de az út csak az Isten országa felé vezethet, s már az oda vivő úton is minden különbség viszonylagos (Gal 3,28).

1Kor 15,1–7 – Emlékeztető a kezdetekre

Pál nemcsak azért szól a Krisztus, s majd a halottak feltámadásáról, hogy némelyek kételkedését eloszlassa (12). A nemkíváncsi korinthusi fejlemények is késztetik rá, hogy hitük kezdeteire emlékeztessen: mi történt, amikor evangelizálta őket (az 1.v így fordítható!); ezt fogadták el akkor, és mind ez ideig meg is maradtak benne. A Messiás Krisztus halálának és feltámadásának ténye és az erről hirdetett evangélium az az erő, ami most és a jövőben is segíthet rajtuk. Ügyeljenek rá, hogy megmaradjanak e szabadításban, el ne vesztegessék, meg ne gyengítsék azt. Mintha megrezdülne Pál lelkében némi bizonytalanság felőlük, féltve őket a lehetséges zúrvartól, mellyel hiábavalóvá tehetik, megerőtleníthetik az első idők alapvetését. Az apostol szolgálata nyomán erre épült akkor a hitük. E sejtést erősíti, amit kimond, de az is, amiről nem beszél. Krisztus feltámadása, s megjelenései sorából ezúttal teljesen hiányzik pl. az üres sír szentanúinak bizonyásgtétele, akik történetesen asszonyok voltak. – Ne feledjük, hogy az imént utasította kérdéseikkel férjükhöz a korinthusi asszonyokat! – Emlékezteti őket legelső közléseire, hogy kiknek jelent meg a Feltámadott, miután halálával és feltámadásával elvégezte megváltásunkat, egyezően az Írások bizonyásgtételeivel. Közvetlen ŐSZ-i összefüggés, a bűneinkért vállalt váltsághalálra nézve az Ézs 53. f-e. A feltámadásról mondott prófécianak vehető ugyanott a 10.v: „mégis meglátja utódait, sokáig él”. A harmadik nap – vélt próféciként, megtalálható ugyan a Hós 6,2. –ben, de a lelkesültség ott és akkor felszínes volt; s jó igei érzékkel soha nem hivatkoztak erre az ígére az első keresztyének! A harmadik nap sokkal inkább a valódi tényekre mutat rá.

A Krisztus név Jézus messiás voltát emeli ki. Az ide tartozó hiteles hagyományt első kézből vette át az apostol, pl. a Gal 1,18-ban leírt alkalommal, amikor Kéfással (!) töltött 15 napot; eközben Jakabot, az Úr testvérét is „látta”. Az így átvett alapvető ismeretet adta tovább a korinthusiaknak is, s most újból elsorolja Krisztus megjelenéseit. Eltemettetése is kiemelendő, nehogy bárki is tetszhalálnak magyarázza a halálát. Feltámadni csak valóságos halálból lehet. – Feltámadott testében jelent meg legelőbb is Kéfásnak (Lk 24,34), aztán a tizenkettőnek is (a Jn 20,26 esetében Tamással együtt is csak 11-en voltak. A kerek szám a testületet jelenti). Megjelenése testvérének Jakabnak csak innen tudható; de ebből értjük meg, hogy végképp ez győzte meg anyját és családját, és kapcsolta őket szorosan a Szentlélekre várakozó, imádkozó tanítványokhoz (ApCsel 1,14), hiszen

Jakab, akinek tehát a 40 nap folyamán megjelent, lehetett a családfő, – jogszerint Jézus számított korábban annak. Krisztus megjelenése alapján nevezték el az ősegyházi körben Jakabot, Kéfás, meg János mellett „oszlop(ok)”nak (Gal 2,9). Aztán újfent megjelent az apostoloknak. A Jn 21,1kk esetében összesen heten voltak. Számuk vélhetően a pogánymisszióra tekint, s a Jelenések kv. –ében vissza-visszatérő kulcsszám a 7-es. – Említ Pál továbbá több mint 500 testvért, akiknek szintén megjelent (Galileában?). Közel 20 éve történt mindez, de azóta is, közülük csak néhányan „aludtak el”, azaz haltak meg. Mai fogalmaink szerint ifjak, jó harmincasok voltak az első tanúk.

1Kor 15,8–11 – Utolsóként a sorban

Megjelenései sorában a feltámadott Krisztus végül a volt Saul(us) Pálnak jelent meg, először a damaszkuszi úton, aztán meg a Jeruzsálemi templomban (ezt szinte mindenki felejtí, pedig megolvasható az ApCsel 22,17kk során!), mint egykor Ézsaiásnak, esetleg Jeremiásnak is ott (Ézs 6,1kk; Jer 1,9?). Megszólította küldöttét (ez a jelentése az „apostol” nevezetnek). Ha összehasonlítjuk Pál elhívását azzal, ahogy éppen Korinthusban bátorította őt az Úr, igazán csak ő tudott különböztetni az őt megszólító megjelenések között (ApCsel 9,3kk; 22,17kk; 18,9); számunkra annyi világos, hogy volt egy egész életre szóló, aztán egy városra, tehát Korinthusra tekintő megbízása. – Nemcsak apostolainak jelent meg Krisztus, mert részesített ebben több mint 500 testvér is (6). Az apostol mivolt hitelesítésén túl, egyre erőteljesebben jut érvényre a missziói küldetés, pl. Európába irányítva őt (ApCsel 16,9k). Az apostolság van a misszióért, s nem fordítva; ezért jelent meg végül is neki is „mintegy torzszülöttnek”. A koraszülött szó itt nem találó, hiszen Pál késői gyermek volt ebben a sorban, de a torzszülött sem kielégítő fordítás. Kis varakérnak mondják tréfásan azt, aki néhány év szünet után születik, utolsóként a gyermekek sorában. Függetlenül a görög kifejezés jelentésétől, itt pontosan erről van szó, csak szokatlan lenne ha „kései gyermek”-ként fordítanánk.

Sokféle szóbeszéd járhatta a gyülekezetekben az apostolról. Ő úgy védi ki, s ha lehet – előzi meg a kósza híreket, hogy egybeütt is (Gal 1,23; Fil 3,6kk) őszintén elmondja, miként üldözte „az Isten egyházát”. Részéről ez a kegyelem magasztalása és nem taktika. A mímelt őszinteség szokott úgy megnyilvánulni: én még többet is tudnék magamról elmondani! – Ilyesmikben is legyünk mértéktartóak, azt sem kell állandóan emlegetni, hogy „féreg vagyok” (Zsolt 22,7), mert az meg elsőrenden messiási prófécia! Az őszinteségnek semmi köze a másokat kényszeríteni akaró alázatoskodáshoz. Minden ízével a kegyelmet magasztalja az apostol. Így küldetett a (pogány) népek közé, s annak lendületével szolgál, bizonyítván azt, hogy a rajta gyakorolt kegyelem nem lett hiábavaló, nem maradt üres, mert kitöltötte a misszióban végzett sok-sok fáradozása. Az Úrban dicsekszik (1,31), amikor arról beszél, hogy egybevetve a többi apostol munkálkodásával, többet fáradozott, mint azok együttvéve. Hozzá kell még fűznie, hogy nem ő tette mindezt, hanem Istennek vele együtt munkálkodó kegyelme. Egyébként sincs versengés az apostolok között, mindnyájan egyértelműen így prédikálnak (jelenidő).

Hogyan? Hát kegyelem által; Isten kegyelmétől hordozottan; s erre az egyértelmű, kegyelemre hivatkozó tanúságtételre felelenek a hit válaszhai, döntései, ami aztán új irányt szab az immár keresztyénné lett hívőnek. Ekként esett akkor is, amikor a korinthusiak elfogadták Krisztust. Ehhez tartsák továbbra is magukat!

A többi apostol is az őszinteség útját járta. Ezért nem hallgatják el az evangéliumok Péter tagadását, Tamás kételkedését, Jézus családja tétova kísérleteit, hogy őt észre térítsék, majd pedig felcsatlakozásukat a tanítványi körhöz (ApCsel 1,14). E szemléletet látva, kegyes egyoldalúság mindaz, amit a szentek legendái, vagy protestáns talajon a misszió hőseinek szépítő történetei regélnek nekünk. A kegyelmet ilyen módon sem szabad erőteljesíteni. Ábrahámától fogva, tanítványokon át Máriáig, minden hívő kegyelmet nyert bűnös volt.

1Kor 15,12–20 – Az elhunytak zsengéje

Krisztus feltámadásáról az apostolok bizonyágtétele teljesen egyértelmű és egyöntetű volt. Az örömezenetet elmondták mindenkinek, hogy aki érettük megfeszítettet, az halálából fel is támadott. S most megtudta az apostol, hogy némelyek Korinthusban mégis úgy vélekedtek, s azt rebesgették, hogy nincs halottak feltámadása. Nemcsak a szadduceusok tagadták a feltámadást, de a görögöknek is idegen volt ez a reménység (vö: ApCsel 17,32). Esetleg hittek a lélek halhatatlanságában, hogy a halál pillanatában a lélek visszatér Istenhez, a test pedig csupán a lélek börtöne. A madár kirepül, a kalitka ottmarad üresen, s immár fölöslegesen. Isten számára azonban nem válhat fölöslegessé az, amit Ő teremtett! A test nem megvetendő, eldobandó porhüvely, sorsa még halandóságában sem közömbös. Krisztust azért juttatta megváltó halálán át győzelemig az Atya, feltámasztva Őt megdicsőült testben, hogy minden halandónak teljes reménysége lehessen. Krisztus feltámadása – mert az Ő műve is az, nemcsak az Atyáé – olyan erőteljes új kezdet, amiből egyenesen következik leendő feltámadásunk lelki-testben. A kettő együtt igaz, s egyik felének tagadása magával hozza párjának tagadását is. Az evangélium hirdetésének is a Krisztus feltámadása adja meg értelmét. Nem egy halott Krisztust hirdetünk, hanem a halálán, halálán győzedelmeset. Ha a halál megsemmisítette volna őt, az igehirdetés és a reá felelő hit is értelmetlen lenne. Sőt ebben az esetben Istennek hamis, hitelét vesztett tanúi lennének az igehirdetők, olyasmit állítva, ami nem igaz. Ha pedig Krisztus halott, csak áltatjuk magunkat, meg másokat is. Aki tehát azt állítja, hogy nincs halottak feltámadása, Krisztus feltámadását is tagadja. Így a hit semmitérő, s nem igazi segítség a bűn ellen, mert egy halott Krisztus képtelen lenne megmenteni őket a kárhozattól. A Krisztus keresztségében megszerzett bűnbocsánat az Ő feltámadása által lehet életünkben olyképpen hathatós, hogy feltámadássá lesz számunkra a bűnből. – Azt sem lehet azonban állítanunk, – mintegy a másik rövidzárlat az ősegház feltámadás-hitében –, hogy a feltámadás már megtörtént (2Tim 2,18). – Ha pedig mind a Krisztusról, mind a magunkról vallott feltámadás-hit illúzió, nyomorultabbak vagyunk minden embertársunknál, mert olyan délibábot kergetünk, amit soha el nem érhetünk. Az önbecsapás nyomorult állapot. – Ha viszont a feltámadás igaz, akkor a feltámadott Krisztusba vetett hit reménységet és távlatot ad. Igaz, hogy meg kell halnunk, ahogy meghalt pl. Jairus leánya, a naini ifjú és Lázár is, de Krisztus rajtuk már megmutatta hatalmát, s majd

őket is feltámasztja, velünk együtt, lelki testben. Ezért az elhunytak zsengeje Krisztus; írhatná Pál bizvást, hogy a feltámadók első zsengeje, de fogalmazásával józanságra int. Testünkben meg kell ugyan halnunk, de Krisztus feltámadásában már fénylik az alagút vége; s a halál árnyéka völgyében járók (Zsolt 23,4) e hívogató fény felé fordítják arcukat, s halálunkban is ez a fény közelít hozzánk.

1Kor 15,21–28 – Isten lesz minden mindenekben

Mit jelent az első zsenge? A gabona legkorábban beérett részéből kévét kötöttek és elvitték a paphoz, aki a szombatot követő napon felmutatta azt az Úr előtt (3Móz 23,10kk). Az első zsenge áldozata akkor, a hét első napján (!) prófécia is Krisztus feltámadásáról, ezért is ünnep nekünk az Úr napja! Krisztus megdicsőült testében már elkezdődött a halottak feltámadása. Tulajdon testünkre nézve, túl az elmúláson, erre még várnunk kell. Korábban is az apostol szemére vetette a korinthusiaknak az elbizakodottságot, hogy úgy viselkednek, mintha már uralkodásra jutottak volna (4,8). Bár igaz lenne! – mondja, mert akkor velük együtt az apostolok is uralkodhatnának. Ez azonban valószerűtlen, mert nem időszerű. Az Ádám okozta, szerezte halál (1Móz 2,17; 3,19) kihat minden emberre. Ez jellemzi a jelent, s vele mindenkinek számolnia kell. Krisztusban, aki már feltámadott, Isten szembeszegült e sorsszerűséggel. Benne, általa mindnyájan életre fognak kelni; kicsit merészebben: életre vagyunk ítélve! A jövő idő arra int, hogy nem lehet a diadal önhittségében élnünk. Aki gőgös, időzavarban van, népnyelven szólva: nem tudja hol tart!

Krisztus feltámadása és visszajövele között siet célja felé uralkodásának – ellentmondásosnak tűnő – időszaka. Az ellenséges fejedelemségek, hatalmasságok és erők még léteznek, de már lábai alá vannak vetve (Zsolt 8,7; 110,1kk), ami idejük, hatalmuk és ravaszságuk korlátozását jelenti. Vele szemben ugyan kimutatják igazi énjüket, a foguk fehéret, s a Fiú sarkát mardossák (1Móz 3,15), de csendes, vagy erőszakos lázadásuk kilátástalan. Az asszony magva (l. fönt) a kígyó fejére tapos. A békesség Istene a gyülekezet lába alatt is hamar megrontja a Sátánt (Róm 16,20)! A legmakacsabban a halál tartja végsőkéig a hadállásait. Úgy beszél róla az apostol, mintha személy volna. A győzelmes megsemmisítések záró akkordjaként, végül a halál is el fog töröltetni, foglyait pedig kiszabadítja a diadalmasan visszatérő Úr, lényegében ezzel teremtve meg a halottak feltámadásának lehetőségét. A foglyok azonban nem tépetten és elgyötörtten jönnek elő, hanem új teremtésben kapott lelki-testben. – Az apostol ezúttal csak a hitben elhunytakat veszi tekintetbe, s nem szól mindenek feltámadásáról (Dán 12,2). A Feltámadott uralkodásának kezdetén tehát az az isteni döntés áll, hogy mindent az Ő, a Fiú lábai alá vet, minden hatalmat neki ad (Mt 28,18). Ennek folyamata, az ellenséges erők legyűrése és megsemmisítése. A halál eltörlése pont az i-re, azaz mindazok feltámadása, akik a Krisztuséi.

Ezt követi Krisztus uralkodásának vége azzal, hogy kimondja, szinte közhírré teszi, amit megküzdött, azaz, hogy már minden, megsemmisítésükkel bizonyítottan, valóban lábai alá vettetett! Igazából az Atyának jelenti meg uralkodása célhoz érkezését, alávetve ezzel magát az Atyának avégett, hogy Isten legyen minden mindenekbe! Tehát a Krisztus uralma is időhatárok közé fogott. – Ez a rendje az üdvidőnek; hitünkkel, életünkkel ehhez kell igazodnunk, de tegyük ezt reménységgel! – Most már Krisztus uralkodik, Ő egyedül, és bizonyos, hogy uralma célhoz ér, s abban a pillanatban, mindenek Istenhez érkezésében be is teljesedik. Bennünk sem a csüggedés, sem az uralkodni vágyás, vagy a fölény érzete nem indokolt. A hit önkéntes engedelmesség az Ő akaratának.

1Kor 15,29–34 – Feltámadás nélkül értelmetlen

Ha nincs halottak feltámadása, értelmét veszti, amit némelyek megtettek Korinthusban, amiről csak innen tudunk, hogy egyesek halottakért keresztelkedtek meg, amit az apostol se nem javall, se nem tilt. Arról lehet szó, hogy némelyek lelkiismereti nyugtalan-ságból keresztelkedtek meg keresztségben nem részesült és hirtelen meghalt rokonokért, ismerősökért. Haláluk után is, a személyük iránti felelősségből keresztelkedők úgy vélték, hogy ily módon, mintegy magukhoz kötve, üdvösségre segíthetik őket. Egyébként talány, hogy az Ézs 65,20 kivételével a Bibliában alig van nyoma a nagy gyermekhalandóság folyamatos gondjának! – Mégis valószínű, hogy szülők, s más közel állók főként az elhunyt kisdedekért vállalták a keresztséget (talán ebből eredt a keresztszülőség gyakorlata?). Nyelvtani jelentésében a megkeresztelkedés jelenthet önkéntes cselekvést, de az is lehet, hogy a gyülekezeti vezetők tettek eleget ilyen igényeknek. Ám, ha nem lesz feltámadás, mi az értelme az egésznek? – Vagy az apostol saját missziói gyakorlatában annak is mi értelme, hogy az evangéliumért naponként kockáztatja az életét? A maga bőrén érzi, hogy ez így van. Nem beszél sokat róla, s nem panaszkodik. Ezért erősíti meg állítását, hogy oly igaz ez, mint az, hogy – problémák ellenére is – dicsekszik a korinthusiak hitével és lelki ajándékokban gazdag életükkel. Tehát nem érdemeket emleget akár a maga, akár a gyülekezet esetében, inkább olyan dolgokat, melyek majd Istentől kapják meg elismerésüket ama napon (4,5). Vagy pl. azt, amit Efézusban élt át, hogy eredményesen küzdött meg a fenevadakkal. Nem úgy érte, mintha vadállatok elé vetették volna. A római állam keresztyénüldözései akkor még nem kezdődtek el, egyébként is, római állampolgárként az apostol ettől megmenekült volna. A „vadállatok” átvitt értelmű, mint a 1Tim 4,17 esetében is. Erőt meghaladó bátorságot ad az apostolnak ama bizonyosság, hogy része lesz majd a halottak feltámadásában, már most részesülve a Krisztus feltámadásának erejében (Fil 3,10k). Ígéretes ugyan a Mt 10,28 jézusi biztosítása, hogy a lelket meg nem ölhetik; de él a bizonyosság, hogy a megölt test helyett lesz majd egy jobb és sért-hetetlen. Mennyei testünk minden más reménységet fölülmúl, s a kételkedők és tagadók meggyőzésére is hatékony lehet. – Ha azonban nem igaz a halottak feltámadása, akkor marad a sóványa „együnk, igyunk, holnap úgyis meghalunk”, az Ézs 22,13-ból vett hamis vigasz. Ugy tűnik, hogy e tévelygésre, általában, egyházon kívüli tivornyák-ra Korinthusban is akadt példa, s Pál itt idézi a Kr.e. –i századokból

Menander-t, azaz, hogy jó szokásokat, erkölcsöket megronthat a rossz, a gonosz közeg. – Nem igazán ismeri Istent, aki tagadja, hogy fel fogja támasztani a holtakat. Mának élő, életélvező felfogásával az egésztest megfertőzheti (5,6) az élvezetig-alig-ember. A józanság nem életellenes, mert reménységben él mértékletes életet. Mindőjüknek közös szégyenérzetre és bűnbánatra van tehát szükségük.

Evészet, ivászat, drogok önsorsrontó, önpusztító életmód sodorja ifjúságunk nagy hányadát szórakozásai során. Órizzük meg hitből táplálkozó józanságunkat, hogy tehessünk valamit a pusztulni indulókért, amíg a földön élnek. Holtuk után már nem segíthet rajtuk sem az értük vállalt keresztség, sem az érdekükben mondott imádság. A partvonalon túl már nem lehet másnak átpasszolni a lelki üdvöt! – Milyen gyermekeket fog nemzeni, avagy szülni az, aki életében féktelenül élt? Ilyen értelemben is igaz a Tíz ige intése: „-Megbüntetem az atyák bűnéért a fiakat is harmad- és negyedízig, ha gyűlölnék engem. De irgalmasan bánok ezerízig azokkal, akik szeretnek engem és megtartják parancsolataimat” (2Móz 20,5k; 5Móz 5,9k). A születendő nemzedékekre nézve ennek az ígéretnek átható jelentősége van!

1Kor 15,35–49 – A lelki–test dicsősége

Isten minden gondolatának végső célja a testetöltés. Így volt ez a teremtkor, s ez jut érvényre az új teremtkésben, ami a feltámadásban érkezik el döntő szakaszához, s előtte a nagy áttörés a halál eltörlése lesz. Pál ismeri az ember kétkedő kérdéseit, hogy a halottak milyen testben jelennek meg. Még a rabbik is úgy gondolták, hogy az az élet, testben is, az e földinek változatlan folytatása lesz. Az irodalmi feldolgozás is valahogy így képzelte el a feltámadást „Makucs-kán” (Szabó Dezső), aztán vissza is küldik a temetőből érkezőket a falubeliek! – Egyszer pedig azt mondta nekem valaki „feltámadok a fiamban”. – A kijelentés válasza azonban a hit számára, az ész felfogóképességének határain túl van. Elvettetésünk az enyészet számára hasonló a maghoz, amit elvetnek a földbe. A kor embere úgy is gondolta, hogy a földben megsemmisül a mag, s aztán hajt ki belőle az új testbe öltöztetett élet. – Ahogy az első teremtkor lett, hogy minden növény és teremtmény Isten akaratából „neme szerint” más-másféle testet öltött magára, hasonlóképpen lesz a mennyei testnek is változatos sokfélesége, azaz dicsősége, s hozzátehetjük, hogy meglesz a ráismerhetősége is. – A halottak elmúlásának szükségességéről szólván, az most nem hangsúlyos, hogy a halál bekövetkezte a bűn miatt van; s úgy tűnik, mintha az első teremtkésben lett részesedésünk hozná magával, hogy az nem tökéletes, s ezért kell elenyésznie, helyet adva a második, a sikerültebb teremtkésnek. Mégis a 21.v-ben már az apostol kimondta, hogy ember által van a halál (Róm 5,21kk), s beszél majd róla az 56.v-ben is. Különben sem várhatjuk tőle, hogy mindenütt mindenről beszéljen, ahogy az ige-hirdetőnek sem szabad minden alkalommal felmondania az egész leckét, mert így unalmassá válik, s igazából azt az ígét szegényíti meg, amit pedig felolvasott alapigeképpen.

Az első teremtkés végül gyalázatban, erőtelenségben vették el, de a feltámadáskor romolhatatlanságba, dicsőségbe és erőbe öltözik. Az első Ádám minden fia részesedhet az utolsó Ádám megelevenítő művében, a Szentlélek által. Így értendő, hogy Krisztus utolsóként áll a halandóságra ítétek sora végén; azaz érettünk adatott halálra –, de elsőként el is kezdte a sort, mint zsenge a halottak közül. Ezért mondja a 47.v, hogy Ő a második ember, aki a mennyből való, amit ne testet öltésére értsük most, hanem feltámadott, dicsőséges testi mivoltára. Ezért lehetséges, hogy amiképpen viseltük, azaz születésünk alkalmával felöltöttük a (földi) Ádám képét, fel fogjuk öltetni a mennyei képét is. A „kép” fogalma a látható megjelenésre utal,

együttal pedig a tartalomra és a folytonosságra is (vö: 1Móz 5,3). A főnti gondolatsor távolról hasonlít a Jn 12,24k jézusi hasonlatára a gabonamagról. A közös gyökér annyi e helyt, hogy a „puszta” mag ugyanazt jelenti, mint az el nem vetett, egymaga maradt magot. Mégsem szükséges a két igehelyet egybefűznünk; őrizzük meg a jézusi hasonlat prófétai egyértelműségét váltsághaláláról, ami aztán meghozza, mert meghozta a sokszoros termést.

Ahogy minden feltámadott testnek lesz a korábbira utaló egyénisége, van sajátos íze és üzenete minden igehelynek, melyet elmélyült fáradozással kell feltárnunk, hogy a magyarázat ne essék egyformaságokba.

1Kor 15,50–58 – Feltámadás és elváltozás

A „test és vér”, mint egyebütt is (Gal 1,16; Ef 6,12; Mt 16,16k) a romlandó test által behatárolt létünket, szemléletünket jelenti. Ez a test tehát szükségszerűen alkalmatlan, hogy a „rendíthetetlen országot” (Zsid 12,28) örökölje. Mi lesz azonban azokkal, akik testben érik meg az utolsó harsonaszót, amire a halottak támadnak fel romolhatatlanságra? Az apostol „titkot” mond el, amit bizonyára az Úrtól kapott, közvetlen kijelentés (2Kor 12,1kk) során nyert, – biztatásként. – Érezhető itt a halál miatti személyes szorongása is (vö: 2Kor 5,3k). Erre kapta válaszként, amit most megoszt a korinthusiakkal: „nem fogunk mindnyájan elaludni, de mindnyájan el fogunk változni”. Akik tehát élve érik meg azt a napot – az apostol még életében várta ezt –, test és vér alkatukkal azok sem mehetnek be az Isten országába. Ezért változnak el halandóból halhatatlanná (Fil 3,21). Nem több, mint egy szempillantás műve lesz az; előbb a halottak feltámadása, s mindjárt rá az élők elváltozása. Mind az elhunytak, mind az élők romolhatatlanságba és halhatatlanságba „öltözése”, isteni szükségszerűség. – Nem aszerint, mintha Isten kényszerülne rá, hogy annak pedig így kell lennie; hanem hogy valósággá legyen a régen elhangzott ige; s beteljen az Ézs 25,8 próféciája, mely szerint – szabad fordításban –, diadalra váltva, egy szempillantás alatt nyelessék el a halál! – Valamint, hogy a félelmetes hóseási fenyegetés: „elő tövissel, halál, elő fullánkoddal holtak hazája” (Hós 13,14b) a kegyelem diadalává váljék! Amikor is keresném tövissedet és fullánkodat –, halál! – De erejüket vesztették, nincsenek seholl! – Reménységben, bizvást mondhatjuk, hogy a halál már most fogatlan oroszlán!

Az 56.v visszakövetkeztetve járja végig – röviden –, az ismert páli okfejtést (Róm 5,12kk; 6,16kk; 7,7kk), hogy a törvény által megbélyegezve, tette a bűn igazán reménytelenné az ember helyzetét Isten előtt. Zsoldja pedig a kikerülhetetlen halál. Ezt a végzetszerű vaslogikát törte szét Isten, egyszülött Fia által. Az apostol most Őt magasztalja, a mi Urunk Jézus Krisztusnak nevezve Őt. Őbenne lesz, és reménységben már van diadalunk. Ez segít a szolgálatban és átsegít a nehézségeken. – Némelyek állítása, hogy nincs halottak feltámadása, többféle előjelű is lehetett. Annak tudatában, hogy a Szentlélek megragadta őket, a célhozérkezetség hitében (4,8) némelyek úgy vélték, hogy csak a lélek fontos; tehát közömbös, mit tesznek a testükkel. Mások a testüket már mindenestől a Szentlélek által uraltnak vélték, ahonnan egyenes út visz az Isten országába.

Ezért is mondhatták, hogy nincs halottak feltámadása. Nem is esik olyan messze ettől a 2Tim 2,1-ban előtűnő gondolat, hogy az már meg is történt! Az állítás előjele tehát egészen más, mint a modern tagadásoké. Erre is válasz az isteni „kell”, és kikerülhetetlen mind a halál, mind a feltámadás, ill. az akkor élők elváltozása. – Megint mások elcsüggedtek, mondván, hogy a legnemesebb munka is értelmetlen az Úr ügyében. Nem hiábavaló! Veti az apostol kijelentésen alapuló meggyőződését a reménytelenség ellenébe, mert félreérthetetlen ígéreteink vannak rá! Bővítköhetnek az Úr munkájában bátran; mert a bővítködő élet (Jn 10,10) nem dúsálást, inkább az elvégzendő feladatok sorát ígéri, és hozzá a kellő feltételeket – anélkül, hogy halálra dolgoznánk magunkat.

1Kor 16,1–9 – Hálaadás; és útitervek

A gyakorlati útmutatások és tervek szervesen kötődnek az előzőkhöz. A bővölkedés az Úr dolgában – ezt fordítják buzgólkodásnak (15,58) –, a 2Kor 8,2.14; 9,8 esetében is összefügg a jeruzsálemi gyülekezet megsegítésével. Arra tanítja tehát őket az apostol, hogy sokféle ajándékuk és lelki gazdagságuk nem csupán saját épülésükre szolgál. Mutakozzék meg áldozatkészségükben, abban, hogy felelősséget éreznek bajbajutott keresztyén testvéreik iránt. Ne csupán maguknak éljenek, de ismerjék fel, hogy testvéri közösség köti őket össze – az egész egyház testén belül –, más gyülekezetekkel. Az anyagyülekezetnek nevezhető jeruzsálemiek gondjainak közös vállalásában beleszövődik a jézusi mondas: „az üdvösség a zsidók közül támad” (Jn 4,22). Az igazi bőség és buzgóság az adás, a segítség szolgáltatásban mutatkozik meg; nem öletszerűen, s bár az alkalom hasznos serkentés lehet mindannak, aki ad, de az átvevőnek is; éppen ezért legyen benne rendszeresség.

Az első zsenge motívuma bizonynyal ide is átvezet. Pál a feltámadott Krisztust nevezte annak. Addig is, míg majd lelki testben leendő feltámadásunkban folytatódik a sor, hitünk hálaáldozata legyen a zsenge. A szeretet tetteiben hetenkénti rendszerességgel adják jelét reménységüknek. Emlékezzünk rá, hogy a szombatot követő napon kellett felmutatnia a papnak a néki föl vitt első zsenge áldozatát. A 3Móz 23,9kk érthető olyképpen, hogy a felvitel, a bemutatás és a hozzá csatlakozó áldozat mind e naphoz volt kötve. Erre tekintettel rendelkezik úgy az apostol, hogy a gyülekezet a hét első napján tegye félre összegyűjtendő adományait, ki-ki otthon és részletekben, a megnevezett célra. Meglehet, hogy már akkor vasárnap jöttek össze a keresztyének, szombat estétől kezdődően. A napkezdet későbbi időkben tevődött át éjfélre követően, s akkor már reggel volt az összejövétel. Lehetséges tehát, hogy Jézus feltámadásának napja, és ténye mellett, vele együtt, az első zsenge áldozatának fönt említett előzménye, s hetenként gyakorolt rendszeressége alakította ki, nemcsak Korinthusban, de egyebütt is (pl. Galácia gyülekezeteiben) az Úr napjának megünneplését. A szombat lehet azért nekünk is pihenő, felüdülést adó alkalom, jeleként a mennyei szombatnak (Zsid 4,9k); a hét első napja, az Úr napja pedig úgy ünnepnap, hogy minősített hétköznapi, ha nem is vásár-napja, hanem az istentiszteleté.

Levelet is ír majd az apostol – nem perc-ember, nagyobb távlatokban tervez és gondolkodik –, s azzal együtt viszik majd a gyülekezet küldöttei az adományokat Jeruzsálembe. Ha pedig neki is

el kell mennie oda, megy majd velük (akkor sürgős az ajánlólevél). – A 4,19 szerint hamarosan odaérkezik Korinthusba, bár előbb végiglátogatja Macedóniát, s itt már arról beszél, hogy Efézusban is pünkösdig marad. A 2Kor 1,15k szerint ezt a tervét később módosította, mivel hamarabb óhajtott hozzájuk menni, s ezek után megy majd Macedóniába, s onnan visszatérve, megint tőlük Júdeába. Megvolt, nagy vonalakban az utiterve, de mindent attól tett függővé, hogy az Úr megengedi-e. Pünkösdtől, a következő télig, amit ott szeretne eltölteni, sok minden történhet. Efézusban azért kell maradnia, mert ígéretes kaput nyitott előtte az evangélium számára, s szinte megszokott kísérő jelenség, hogy az ellenség is sok (15,32). Hozzá fűzhetjük az ismert mondást: a kutya ugat, a karaván halad! – A nyitott ajtóra bizalommal tekintünk, de a gáncsoskodókon is rajta tartjuk a szemünket, hogy csapdába ne essünk.

1Kor 16,10–14 – A szeretet indulata szerint

Timóteus már úton van Korinthusba (4,17), s a levél megelőzi érkezését. Ismerték őt hitrejutásuk idejéből, amikor Szilásszal együtt tehermentesítette Pált (ApCsel 18,5), hogy egészen az igehirdetésnek szentelhesse minden idejét. Ezúttal Timóteusnak kell szembe-sülnie mindazzal a gyülekezetben, amit a levél szóba hozott. Megeshet, hogy elbizakodottságukban némelyek alábecsülnék őt, hiszen csak segéderőnek ismerték, pedig az Úr munkáját ugyanúgy végzi már, mint maga Pál. Bánjanak vele őt, tehát az apostolt megillető tisztelettel. A tőle hallottakra fogja emlékeztetni őket. Arra is legyen gondjuk, hogy békében, úgy értendő, hogy minden szükséges felszereléssel indítsák el a visszaútra –, kísérvél együtt (Erásztosz? ApCsel 19,22).

Apollósról érzéseket hordozó emlékei voltak. Annak idején Pál nyomdokaiba lépett; folytatva az ő munkáját (ApCsel 19,1). – Műveltsége, megnyerő személyisége, akarata ellenére megragadta némelyek szívét, s őt vallották lelki tanítójuknak (1,12; 3,4kk); kétség-telenül áldás kísérte munkáját; megöntözte, amit az apostol ültetett. Bizonyára a túlzott személyes kötődés miatt vonakodik most, hogy ismét Korinthusba látogasson. Pedig az apostol kérlelte rá; nincs közöttük versengés, sem féltékenység; sőt állandó kapcsolatban vannak ők egymással. Apollós hozzájuk vezető útja pásztori látogatás lenne. A misszióban tehát vannak társai. A vezéregyéniségek ellenére a misszió már akkor is csapatmunka volt. Mindenkor nagyon szükséges, hogy bölcsességgel és merevségtől menten fogadjuk el egymást, meg az Isten akaratát, még ha a másik ismeri is fel, hogy merre és hogyan tovább. Nem minden személyes hatás tulajdonítható a Szentléleknek, s ha az önmagában nem is rossz, elterelheti a figyelmet Isten országáról.

Utalva a vigyázásra, arra inti Pál a gyülekezetet, hogy Krisztusra váró, éber, józan és tevékeny élet töltsse ki mindennapjaikat. Mondjanak ellene a széthúzásnak. Ebben legyenek erősek, s nem önigazságukban. Mind az egység munkálásában, mind a fegyelmezésben tanúsítsanak szeretetet. A 13.v igazából az egész levél, s tengelyében a 13.f összegezése. Azzal kapcsolatban, hogy „legyenek férfiak”, egedtesség meg egy sejtés, hogy a kegyelmi ajándékok kisajátításának veszélye miatt fogalmazott Pál éppen így, tekintettel az asszonyok között mutatkozó határtalan lelkesültségre. Isten országában, s Jézus Krisztusban már most sincs sem férfi, sem nő; a cél felé haladva néha szükséges, mások szerint szükségtelen, a visszakanyarodás a

nemek közötti egyensúly megteremtésére. Ilyenkor a teremtésbeli rendre szoktak hivatkozni; egy időre Pál is ezt látta tanácsosnak (14,34k; vö:11,8k). Az biztos, hogy az átmenetet nem lehet véglegesíteni és viszonylagos jogosultságán is lehet vitatkozni; javallani, vagy kétségbe vonni. Minden ügy a szeretetben juthat nyugvópont-ra, s az óvhat meg, hogy az erősebb jogán igazságtalanok legyünk. – Amikor ifjúságom idején fiúk és leányok lelki ébredésében pl. a Soli Deo Gloria szárszói konferenciáin tanultuk, énekeltük a kánont: „Vigyázzatok! Álljatok meg a hitben! Legyetek férfiak! Legyetek erősek!...” nem volt probléma, ki milyen nemű! A Szentlélek ragadott magával bennünket. – Hogyan lehetne ezt a Lelket hatékonyabban átörököltetnünk utódainknak? – Jövel Szentlélek Isten!

1Kor 16,15–24 – Köszöntés és ajánlás

Korinthus Akhája tartomány fővárosa volt. Sztefanász házanépét az apostol keresztelte meg (1,16). Ennél azonban nagyobb jelentőséget tulajdonított annak, hogy ők voltak az elsők ott, akik Krisztushoz tértek. Sztefanász, Fortunatusz és Akhaikosz most nála tartózkodnak, s ők beszélhettek neki a gyülekezet problémáiról. Az öröm és a felelősség okán azon frissiben megírja levelét. – Tudjuk, hogy a Kloé embereitől is hallott híreket felőlük (1,11), de ők útazó személyek lehettek; ezáltal nincs hát róluk szó. Sztefanász a gyülekezet első emberei közé tartozhatott; nem választás, vagy kijelölés alapján, hanem, mint aki odaadóan szolgált, és így vezetőnek ismerték el. A jézusi tanítás – mondhatjuk, hogy elv –, jutott érvényre közöttük, hogy aki első akar lenni, legyen a többi szolgája (Mt 20,26kk). Úgy tűnik, hogy Korinthusban a versengés és a sokféle igény miatt bonyolódott a helyzet. Az apostol ajánlásából az vehető ki, hogy meg kellett erősítenie Sztefanász tekintélyét. Különben köztudott lehetett, hogy ők voltak az egész környéken az elsők, akik hitre jutottak. A keresztyén család erősség, és lehet példázatos!

A három küldött megérkezése felüdítette az apostol lelkét; s Korinthusban is voltak olyanok, akik már számígtatták, hogy a küldöttek biztosan megérkeztek. Megfelelő időjárási viszonyok között az út mintegy 5 napot vett igénybe. Akik az apostoltól várták, hogy kivezető utat mutat számukra, megkönnyebbültek, hogy dolgaik hamarosan rendeződni fognak. Kora tavasz lehetett. Akkor is úgy volt tehát, hogy a tél, meg a tavasz volt a gyülekezet nyara a hitélet tekintetében. Pál is inkább nyáron, meg ősszel utazott. A télvíz idején tett utazástól mindenki ódzkodott, mert több törődéssel és viszontagsággal járt. – A gyülekezetközi kapcsolatok élénkek voltak. Ezért írhatja az apostol a köszöntést Ázsia (tkp. Ny. –Kis-Ázsia) gyülekezetei nevében is. E kisázsiai vidékről Efészuson kívül Troász, Miletosz, Kolossé, Hierapolis, Laodicea ismert, egyéb adatokból az ŰSZ-ben.

Annak idején Pál éppen Korinthusban ismerkedett meg Akvilával és feleségével Priszkával. Náluk lakott és velük együtt folytatott kézműves munkát (ApCsel 18,2kk). Ők is most -véltetően – Efészusban tartózkodnak, mint ő is, és házuknál rendszeresen vannak istentiszteletek. Nem voltak még templomok. Családi otthonok adtak helyet az istentiszteleteknek. Így szoros közösségek alakultak ki, akik mindenben segítették egymást. A szent csók – férfiak egymás között és nők ugyanígy – véljük –, szintűgy összetartozásuk kifejezője volt.

Adatok vannak rá későbbbről, hogy a (páli) levelek felolvasása után csókolták meg egymást (1Thessz 5,27), s az vezetett át az úrvacsorához, melynek szertartási része volt a Marana tha arám imádságos mondat is, jelen idejű és felszólító értelemben: Uram, aki már ígéd és Lelked által jelen vagy az istentiszteleten, jöjj el dicsőségben! Aki pedig nem szereti Őt, azaz nem várja óhajtva, azon maradjon rajta Isten haragja (Jn 3,36)! Az apostol mondhatott ilyet, mi nem. A kegyelem, a szeretet igénye nem kegyes óhaj, de erőteljes közlése mind annak, mind a lelki javaknak.

2Kor 1,1–7 – Megvigasztaltan, másokért

Nemcsak Korinthus a címzett, hanem Akhája tartomány többi gyülekezete is. Nincs még egyházi szervezet, de az apostol óhaja, hogy az ott élő „szentek” is tudomást szerezzenek a levélben írtakról; tehát olvastassák el, sőt olvassák fel náluk is. Központi elhelyezkedésük és több felelősségük alapján is a korinthusiaknak legyen erre gondjuk. – Nincs még egy levél, amely ilyen részletességgel közölne személyes természetű részleteket. Nem maga kereste; akarata ellenére tétetett Pál a Jézus Krisztus apostolává (ApCsel 9,15k). – A köszöntésben azt kívánja, hogy kegyelem adassék nekik. E folyamatos isteni ajándék híján az élet ellehetetlenül, de a kegyelem által békesség is adatik, ami – az ŐSZ-i háttér ismeretében –, az élethez szükséges testi erőt és lelki felszereltséget is jelenti.

Feltűnő, hogy ezúttal hiányzik a gyülekezetért mondott hálaadás. Magyarázók feltételezik, hogy már az 1Kor 16,3kk-ben bejelentett, de még ezután esedékes adományok összegyűjtésével és Jeruzsálembe vitelével kapcsolatos odaérkezése előtt, tehetett Pál egy rövidebb látogatást Korinthusban, s akkor érte személyes sérelem (vö: 12,21). Ezek után írta az ún. „könnyhullatással írt” levelét (2,4), amit Titusz vitt magával, s onnan visszatérve hozta a jó hírt, hogy a gyülekezet kezd rendeződni. Erre válaszként született meg ez a levél, bár a vége felé keményebb az apostol fogalmazása! Négy levélből tehát kettő: az 1Kor 5,9-ben említett legkorábbi, s a könnyhullatással megírt másik, nem maradt fenn. A csak félig-meddig sejtett fönti tények segítenek abban is, hogy jobban megérthessük ezt a levelet.

Közben súlyos próbatétel érte az apostolt, vélhetően Efézusban. Isten azonban átsegítette a bajokon, s most megvigasztaltnak érzi magát, mind külső körülményeiben, mind pedig korábbi aggodalmi után, amit a korinthusiak iránt érzett. Újból átélhette, hogy Isten atyai módon közli a szükségben, több irányú vigasztalását. Ezért áldja az Ő nevét. Olykor Isten nem úgy vigasztal, hogy megóv bennünket mindenféle bajtól, hanem úgy, hogy a szenvedések bőségéhez mérten adja vigasztalása adományait. A keresztyének nem burokban született személyek, akiket, úgymond kikímélnek mindentől; hanem támadások tüzeiben megpróbált hitűek, hogy a szenvedések is javukra szolgáljanak. További fölismerése az apostolnak, hogy mind a szorongatások, mind pedig a kellő vigasztalás nemcsak őt illeti, hanem szolgálatra is adatik avégre, hogy másokat – köztük levele címzettjeit is –, hathatósan tudja vigasztalni. Nem valószínű, hogy eleddig nekik is szenvedniük kellett volna, de a vi-

gasztalás fölkészíti őket az eshetőségre, ha a jövőben nehézségekkel kell szembesülniük. A Lélek munkája nemcsak utólagosan gyógyít már megesett bajokat, de hozzáedz ahhoz is, ami a következőkben kellemetlen és fájdalmas lesz; hogy az ne érjen felkészületlenül. Így lesz az minden tekintetben üdvösséges számunkra. Szenvedés és vigasztalás együtt erősítik a közösséget, hogy az élet minden változatában résztársai lehessünk egymásnak.

2Kor 1,8–14 – Szenvedés és dicsekvés

Efézusban, mely Ázsia tartomány (tkp. a mai Törökország területe) valószínű székhelye volt, ígéretes kilátásai voltak korábban is az apostolnak az evangélium hirdetésére, de sok volt az ellenség is (1Kor 16,9). Vadállatokról ír, akikkel meg kellett közdenie, nem emberi módon, hanem a feltámadás reménységével (1Kor 15,32). Ez lehetett a bevezetője annak a megterhelésnek, amiről itt beszél. Van, aki betegség támadására gondol. Mégsem valószínű, hogy azt nevezné a Krisztus szenvedéseiben lett részesedésének (5). Netán összeütközésbe került zsinagógai vezetőkkel; vagy másféle, helyi, kultuszi érdekeket sértett. Az ApCsel 18,25kk tudósít ilyen konfliktusokról, s hogy a későbbiekben tovább ne élje, amikor Jeruzsálembe viszi az adományokat, az apostol Milétoszba hívhatja a gyülekezet véneit, – elkerülendő –, hogy ne kelljen lábát betennie újfent Efézusba (ApCsel 20,17kk).

Amikor felizzottak ellene az indulatok, kétségbe eshetett volna, mert emberileg tekintve, teljesen kilátástalan helyzetbe jutott. Egyetlen lehetősége maradt, magát halálra szánva feladta a bizakodást önmagában, hogy egészen Istenben bizzék, aki feltámasztja a halottakat (Zsid 11,19). Reménysége tehát ugyanaz, mint a 15.f-ben. Magát halálra szánva jut közelebb a halottak feltámadásához. Üldöztetései megadhatják neki, hogy ily módon juthasson el a halottak közül lehető feltámadásig. A Fil 3,11 is beszél róla, hogy „valamiképpen” eljuthasson oda. A testből lehető, a testi élet utáni feltámadásnak nincs még itt az ideje, de a Krisztus feltámadásának erejét már e földi létben is megismerheti, valamilyen módon megtapasztalhatja! Időnek előtte, ez egyféle csodálatos kibontása a feltámadott Krisztusban adott lehetőségeknek –, s nemcsak Pál számára! – Van, amikor csak ez segíthet rajtunk! Nem részletezem tovább –, de bízunk a Krisztus feltámadása erejében, s hogy ezt a forrást jobban megismerhesse minden nép, s köztük a magyar anyanyelvű nép is! – Mert a részesedés benne és belőle nem nélkülözheti a személyes Krisztus-ismeretet, az ige és a Szentlélek által!

Pál ellenségei akaratlanul is segítő tényezők. A korábbi kemény fogalmazás, hogy fenevadak, nem indulatosság, hanem a Zsolt 22,17 szellemét érvényesíti! Tehát úgy fogadja a bántalmazásokat, mint az ŐSZ zsoldárosa (55,4k; 88,4k; 116,3). Szabadulása pedig megmentés volt a biztos halálból (Zsolt 33,18; 56,14; 116,8). Csupán az foglalalkoztatja, hogy milyen hatással voltak rá az erejét meghaladó nyomorgatások. Most pedig átadja a gyülekezetnek ezt a fölismert és

a megharcolt lelki hasznát. Óhajtja, hogy minden megpróbáltatást, ami a jövőben őket is érheti, hasonló indulattal fogadják el, keresve mindennek üdvösséges áldását és hasznát.

Bizonyos Pál továbbá abban is, hogy a halálos veszedelmekből Isten ezután is megszabadítja őt, és munkatársait; s ebben hathatós volt eddig is a korinthusiak érte mondott imádsága. Isten meghallgatta könyörgésüket és szabadítása válasz volt rá. Az imádság igazi segítség, mégha egyebet nem is tudnak tenni jó ügyekért. Eredménye a kegyelem kiáradása, amit az apostol megérzett sorsa változásaiban. Hálás érte Istennek, s kéri a címzetteket, hogy ők is sokféleképpen adjanak hálát érte. Tehát a kegyelmi ajándékok hasznosodjanak a sokféle hálaadásban, erre ad ösztönzést az apostol, hogy kegyelemre alapozva, hálaadással emlegessék őt; ez a fajta dicsekvés röviden azt jelenti, hogy vállalják őt nyíltan, s ő is fog velük dicsekedni a Krisztus Jézus napján. Vele vállalt dicsekvésüket indokoltta tette feddhetetlen forgolódásával nemcsak közöttük, de mindenütt a világban, ahol csak megfordult.

A kegyelem útján járók által a feltámadás erői hatnak mindenütt a világban. Számunkra is ez mindenkor a leghatékonyabb lehetőségünk.

2Kor 1,15–22 – Megváltozott útitervek

Szemrehányás nélkül, de már a 14.v-ben megjegyezte Pál, hogy a korinthusiak csak részben értették meg őt; reméli azonban, hogy most megértik, hiszen levelei sem többet, sem kevesebbet nem akarnak mondani, mint amiről ténylegesen szólnak. Védekeznie kell, mert némelyek azzal vádolták, hogy másként cselekszik, mint ahogy ír, s hogy nem szavatartó. Titusz hozhatta erről a hírt, s Pál e levélben ad rá választ. Útiterveinek kétszeri megváltoztatása volt ellene a kifogás. Alig van az írásmagyarázónak hálátlanabb feladata – írja egy egzegéta –, mint arra tenni kísérletet, hogy valószínű időrendbe szedje az eseményeket. Az apostol az 1Kor 16,4kk során közölte először útitervét. A módosult változat itt, a 15.v-től olvasható. Erről már tudtak is, mert akkor ígérhette meg, amikor rövid lélegzetű látogatást tett náluk. Ezt a második változatot is fel kellett azonban adnia, melyet csak a nevéből ismert „könnyhullatással írt” levelében adott tudtul. E második változat különben úgy szólt, hogy hajóval egyenesen Korinthusba, onnan Macedóniába, majd megint vissza, hozzájuk érkezik; hogy aztán ők indítsák el Júdea, azaz Jeruzsálem felé. Kétrészes látogatásától nagy lelki hasznot remél, hogy akkor majd másodízben részesednek kegyelemben. Az ismert gyülekezeti problémák feszültsége és bonyolultsága megkívánt volna egy második megtérést, melynek előfeltétele – s mindig ezen van a hangsúly –, hogy újból kiárad rájuk a kegyelem, s ez által nem az apostol feddő és (szelíden) kényszerítő ráhatása alatt jutnak majd bűnbánatra. Erről még bővebben szól ezután. – Útitervek alakulása végső soron – mintegy menetközben – a Lélek vezetésétől függött. Ezzel az érveléssel le is torkolthatná őket; mégis inkább óhajtja, hogy indítékait megértsék. Hitükben volt egy közös alap, a Szentlélek pecsétje, melyet keresztségük ábrázolt ki látható módon. A Lélek pedig zálog, foglалó arról, hogy részesednek majd az Isten országa teljességében. E közös kenet és megerősítés juttathatja el őket oda, hogy megértsék az apostol útiterveinek módosulását, és pásztori szempontjait.

A vádra pedig, hogy egyszer igent mond, aztán „nem”-t, úgy válaszol (18kk), hogy útjai s egész valója Krisztus életével, halálával, feltámadásával és a Róla így hirdetett ige „igen”-jével volt mindig összhangban, még ha időközi tervei módosulnak is. Soha nem szeszély, vagy állhatatlanság vezérelte, hanem a Jézus Lelke. Az utóbbira példa az ApCsel 16,6kk, s ott a 7.v szembeötlő, és most elolvasásra javasolt fordulata. – Ahogy ő és munkatársai hirdették közöttük az

Isten Fia, Jézus Krisztust, az nem volt igen is, meg nem is. Őbenne Isten maga mondott igent és áment minden megváltásunkra tekintő ígéretére. Ez az „igen” jött létre bennük és közöttük is. Ti magatok is „igen” vagytok az általunk hirdetett evangélium újjáteremtő műve által. Nincs semmi alapja, érvel az apostol, hogy olyasmit feltételeztek rólunk, aminek leghatásosabb cáfolata épp a ti új életetek, az én, és társaim munkája, ill. az ő munkájuk. – A kegyelem és a Lélek zálogának közös ajándéka ébresszen bizalmat és megértést, hogy a Lélek személyre szabottan adatik mindenkinek, ami, Aki elsegít egymás jobb megértésére és elhordozására.

2Kor 1,23–2,4 – Erős szeretet

Nem lehet mindent ráfogni a Szentlélekre, ezért nem hivatkozik rá az apostol sem nyakra-főre. Pl. amikor váratlanul úgy határozott, hogy rövid látogatást tesz Korinthusban, ami utólag nézve nem sok eredményt hozott. Szomorúsággal mentem oda, vonta meg az út mérlegét, ezért sem jutottam sokra. Ennek okán írt is hamarosan levelet nekik, hogy tanúságot tegyen szeretetéről. A jelenben is úgy van vele, hogy szomorúságot, s némi keserőséget vinne magával; ezért határozott másként, hogy útját elhalasztja. Látszik a fogalmazásból, hogy imádságban vitte az ügyet Isten elé, s ezért meri Őt tanúul hívni, különben szava csak üres esküdözés lenne. –

Kifogásoljátok, hogy újból megígértem hosszabb ott tartózkodásomat. Még vádaskodó is akad, hogy állhatatlan vagyok. Elárulom, s lehet, hogy meg is lep benneteket: éppen irántatok lehető kíméletből halogattam mind ez ideig az utamat hozzátok! Apostoli tekintéllyel is felléphettem volna, hogy a fecsegőket elhallgattassam; de csak Isten teheti meg, hogy minden száját befog (Róm 3,19). Megkapó az apostol következetes pásztori módszere, az hogy mely igen kerüli a hatalmi szó alkalmazását, s a lelki kényszer sem kenyere. – Mint már szó esett róla, érvelhetett voln a Lélek vezetésére hivatkozva; ehelyett az emberi indítékokban ható szeretet kíméletét óhajtja megéreztetni velük, ezért nem érvel kegyes jelszavakkal. Szándékosan nem akar hitükön uralkodni, sokkal inkább – munkatársként – melléjük állni, segíteni óhajt, hogy azt kiküzdve, maguk jussanak el az evangélium szabadító örömére. Elég volt már a szomorúságból, szükségtelen tovább fokozni! – Hogy jobb legyen az eredmény, ígéretesebb, ha maga helyett most ezt a levelet küldi, ami inkább megörvendeztetheti őket. Nem szükséges feltétlenül sírni azért, hogy a megtérés hitelesebb legyen! Épp abban egészen Istentől való itt az apostoli diplomácia, mert annyira közlékeny és emberi. Különben is, a korinthusiak minden aggasztó közjáték ellenére állnak a hitükben. Szükségtelen túlfeszítenie a húrt, mintha feltétlenül meg kellene szomorítani őket. Inkább jó és tiszta öröme segítő a gyülekezet; s ezzel együtt neki is megadatik az öröme bennük és általuk. Aki túlexponál problémákat, a kép vagy sötétebb, vagy elmosódottabb lesz a való helyzetről; s mindkét fél helyzetét nehezíti. A gyötrődés, szorongás, sok könnyhullatás vajúadásában született, múltkori (fent nem maradt) levelét is avégre küldte, – mintegy maga előtt az utat egyengetve –, hogy vele elvégezze a szükséges helyreigazításokat; hogy amikor megérkezik, könnyebben születhessék meg a közös

öröm. Pillanatnyilag azonban még nem látja érettnak a helyzetet; s maga sincs olyan lelkiállapotban, hogy felhőtlen örömet adhatna át nekik. Ha nem vették volna észre, már abban a levélben is irántuk érzett szeretetéről vallott, amit most újólag megbizonyít. A visszafogottság eredményesebb, mint a dérrel-dúrral véghezvitt áttörés. A lelkeken is lehet erőszakot tenni, látszólag büntetlenül; de keserű ízt hagy maga után. – A szelíd szó töri meg a csontokat (Péld 25,15)!

Az üdvösségre segítő szeretet vezéreljen minket is; abban is, amit megteszünk, meg amit nem teszünk meg; vagy látszólag késleltetve cselekedszük. Jézus is késve érkezett Lázár sírjához, Mária és Márta szelíd szemrehányást is tesz Neki ezért, hogy ha itt lett volna, nem halt volna meg a testvérük. Jézus megsiratja Lázárt, s aztán feltámasztja. Együttérez, s aztán cselekszik. S ezek után nemcsak Lázár él, de a gyászon is diadalt vesz Jézus. Dicsősége így lett nyilvánvalóvá (Jn 11,32kk).

2Kor 2,5–11 – Bocsánat és vigasztalás

Túl az öt ért kritikákon, valaki még meg is sértette az apostolt Korinthusban, talán éppen rövid odalátogatása alkalmával. A személyét ért támadás az ő részéről bocsánattal záródott le, és mégis volt utóhatása, mert úgy hagyta el a várost, hogy lelke nem nyugodott meg egészen. Már szomorúsággal ment oda, s az sem oldódott fel örömben. A gyülekezet is érezte a bántás igaztalanságát; a többség legalábbis; és ezért gyakorolt fegyelmet. Titusz közvetítésével kérdezhették meg, tegyenek-e még valamit a vétkező ügyében, járjanak-e el pl. az 1Kor 5,5 keménységével? A 6.v szerint a többség élt a fegyelmezés eszközével; feltételezik, hogy a kisebbség szigorúbb intézkedéseket követelt. Qumráni adatokkal egybevetve a „többség” jelentheti az egész gyülekezetet is. Mindazáltal most azt írja Pál, hogy elég volt az eddigi megrendszabályozás. Ha nem tudnák, ő már megbocsátott. A fogalmazás múlt idejű, mégha a bocsánat indulata akkor nem is volt leolvasható arcvonásairól; szívében – azóta is – csak megengedést érez. A gyülekezetnek is érdeke, hogy az illetőnek megbocsássonak, mert őket is megszorította. Erre a kellő válasz a szeretet, a teljes feloldozás; maguk is szabadulva így fölösleges háborgásoktól. Biztosítsák a vétkest a teljes elengedésről, hogy vigasztalódjék. Senkinek sem érdeke, hogy tovább emésztődjék, s netán végképp eleméssze a szomorúság. A fegyelmezés célját veszti, ha pusztulásba dönt, hiszen a megmentés az igazi cél, hogy a vétkes szabaduljon terhe súlyától. Így válhat előbb a megintés, most pedig a feloldozás, – szeretettel és vigasztalással együtt –, tisztító végkimenetellé. Az első szakasz igazi folytatása csak az utóbbi lehet, minden érintett fél és a gyülekezet érdekében. – Csak úgy mellékesen: mennyi emberiesség, lelkigondozói finomság! Mi hol tartunk ilyen viszonylatok közepette?

Már a korábbi páli levél is – amelyik nem maradt fenn –, mindjárt visszatérte után, s még az események hatása alatt, olyan szándékkal íródott, hogy az egész közösséget próbára tegye. – Ezúttal az elveszett levél tartalmára is vetődik némi fény. – Bármennyi gyötrődéssel és sok sírás közepette írta is, már abban is megbocsátó indulatáról vallott, s arra ösztönözte őket, hogy mértékkel fegyelmezzenek. Bár a bocsánat nem egyszerű elnézés, meg átsiklás a tényeken; mégis csak a megbocsátás meglétével szabható ki büntetés, hogy pl. egy ideig nem vehet részt az úrvacsorai közösségben. – Pál aggódva várta Titusz visszatértét, hogy vajon követték-e az ő indulatát és tanácsait, mert most már úgy érzi, szinte nincs is mit megbocsátania

(10), annyira eltörpült az ügy, ha rágondol. Aztán megkönnyebbülten vehette tudomásul, hogy nem kellett csalódnia reménységében. Most tehát legyen elég a fegyelmezésből, levele már csak ezért is életbevágó. Ez ügyben is mindnyájan a Krisztus színe előtt állnak, és az adós szolga nem lehet kegyetlen, ha a király már előbb mindent elengedett neki (Mt 18,21kk). Különben is mind ki vannak téve a Sátán ravaszságának, aki lesben áll, hogy gáncsot vessen, s éppen a gyakorolt bocsánat veheti ki a kísértő lába alól a talajt. – Nem emlegetjük minduntalan a sátánt, még derülne is rajta, hogy vele vagyunk kénytelen foglalkozni; de azért tudja meg, hogy átlátunk a szítán, jól ismerjük a szándékait (11)!

2Kor 2,12–17 – Krisztus jó illataként

Amikor Pál az evangélium hirdetésére Tróászba érkezett, megbeszélés szerint, Titusznak már oda kellett volna érkeznie Korinthusból. Kereste is az apostol, de hiába, s oly nyugtalan lett, hogy zavarta is munkájában; pedig tárt kapuk várták, hogy szolgálhat ott az evangéliummal! – Őszinteségében szinte kiszolgáltatja magát kritikusaknak, akik megint az állhatatlanság vádjával riogathatnák. Pedig akkor is a korinthusi gyülekezetért aggódott; s az értette meg őt igazán, aki e mozzanatban is megérezte igen erős szeretetét irántuk (4), ami az Énekek 8,6-hoz fogható: „erős a szeretet, mint a halál...” Olyan szeretetből fakad ez az indulat, mellyel Isten szerette a világot (Jn 3,16); s általa árad tovább a szívünkbe (Róm 5,5). Bírálóiiban is tudatosítja, hogy együtt a korinthusiakkal, őket is szereti. Értük és miattuk is nyugtalan volt, mert a vőlegény barátja örömeivel jegyezte el őket a Krisztusnak (Jn 3,29); és ezt a frigyét látta akkor veszélyeztetve, azaz isteni féltékenységgel féltette őket (11,2)! – Aki félvállról véve szemlélget, az tehet ilyen-olyan megjegyzéseket, de az apostol türelmetlenségének mozgatója a felelős szeretet volt irántuk, az üzte és vezérelte őt megint át Európába.

Feltételesen azt is megbeszélhették Titusszal, hogy ha Tróászban valami oknál fogva meghiúsul, úgy Macedóniában fognak találkozni. Az adódó lehetőséget mellőző távozása e másik lehető találkozási helyre mégsem volt céltalan és értelmetlen kitérő, mert közben azt tapasztalta, hogy bárhol fordult is meg, az evangélium jó illata lehett, s még vesszőfutása is diadalmenetre váltott. A győztes hadvezér rendezett ilyeneket az ókorban, szolgálai tömjéneztek neki, személyét is övezve általa. – A dicsőség egyedül a Krisztusé, de örömében a serege is részes. Maradva a hasonlatnál, kialakult gyakorlat szerint, a menetben a rabszíjra fűzött hadifoglyok is kénytelenek voltak részt venni. A gerjesztett illat azonban rájuk másként hatott, mert a temetést juttatta eszükbe, s a halál meg a gyász érzetét keltette bennük; vagy pedig üres tekintettel, érzéketlenül vonszolták magukat a kimerültségtől. E hasonlat nyomán, a tovaterjedő illat mindenkinek szóló prófétaí híradás, némelyeknek az ítéletről, az üdvözülőknek pedig a kegyelemről adott jeladás. E kétféle hatásnak egyedül Isten az Ura; az apostol nem érez rá felhatalmazást, hogy kétfélét osztogasson az emberek között; de váratlan útfordulók során is Krisztus járt előtte, ő pedig Vele. Az evangélium követői akaratlanul is döntés elé állítják mindazokat, akik kapcsolatba jutnak velük; jelenlétükben senki sem maradhat közömbös. Isten előtt mindenki felelős önma-

gáért; aki mellette dönt azért, hogy döntése legyen végleges, s aki ellene, azért, hogy ne legyen az; különben a döntés végzetes lesz számára. Átmeneti ítéletes idők ettől tartanak, riasztanak vissza a hánya-veti elutasítás felszínességét, s annak elkövetőit.

A győztes sereget követte a hadtáp, és a markotányosok, akik a nagyobb nyereség reményében visszaéltek az ellátás hiányosságaival és ételeket, italokat is pancsoltak. A 17.v utalásai olyanokról vették a példát, akik meghamisítják, keverik az evangéliumot, s nyereség-vágy hajtja őket. Ne legyünk soha ügyeskedők. Merítsünk közvetlenül Istenből, igéje tiszta forrásából, s a szándék is maradjon tiszta!

2Kor 3,1–6 – Isten Lelke által írt levél

Az apostol sohasem ajánlgatta magát. Ámbár, amikor először jelent meg Korinthusban (ApCsel 18) bizonyára elmondta, hogy ki ő, s hogy miként hívta el az Úr erre a szolgálatra. Szokása volt, hogy így mutatkozzék be; tudjuk, hogy két alkalommal is elmondta megtérése történetét (ApCsel 22,3kk; 26,9kk). Most tehát szükségtelen úgy szólni hozzájuk, mintha nem ismernék; vagy ajánló levelekkel kellene megjelenennie közöttük; vagy pedig az ő levelükkel beállítania akárhová. Ez az alapostolok bevett szokása volt. – Az antik levélírás fordulatait követve, később mégis alkalmazza e mondatot: „ajánljuk magunkat mindenben, mint Isten szolgái” (6,4), de annak is a szeretet a mozgatója, amiről itt szinte költői ihlettel beszél, hogy szüntelen szívében hordozza őket, ajándékaik gazdagságát, olykor ellentmondásos gyülekezeti életüket. A gyülekezet is hasonlóképpen viseltetik iránta. – Valaki megsértette őt, s a rajta felkorbácsolt érzelmek hullámai, -Titusz közvetítésével –, elérték őt is (7,11k). Helyénvalóbb, ha Pál szeretete helyett Isten szeretetéről beszélünk, mert a szövetség gondolatköréhez ez inkább illik. Úgy hordozza szívében őket, hogy az mindenki előtt ismert, és olvashatja bárki. Szeretete nemcsak az ő kiváltságuk, más gyülekezet iránt is hasonlóképpen érzett (1Thessz 1,8; Fil 1,7). A missziót nem fogcsikorgatva, kényszerűségből végzi; a szavakban alig kifejezhető szeretet ad lendületet a munkának. Neheze is van annak, hogy az apostol is otthagytott a szívéből egy szeletet, ahol már járt, - mintegy szétosztogatva önmagát.

Nemcsak az apostol szívébe íródott e levél, ugyanígy beíródott az apostoli szolgálat által egy hasonló hangolású írás a korinthusiak szíve hústábláira is. A tinta kimosható (4Móz 5,23), a Lélek által írt levél kitörölhetetlenül vésődött a szívbe; ne tagadják le ők se, ha az apostol nem szégyelli megvallani szeretetét irántuk. – A továbbiakban módosul a hasonlat, s próféta mondatok felhasználásával (Jer 17,1; Péld 3,3; 7,3) Pál a Lélek munkáját szembeállítja a betű hatásával. A kőbe vésett betű, tehát a törvény (2Móz 34) nem adhatott életet, sőt vádolja az embert. – Erről bővebben a Gal 3. és a Róm 7. f-ekben olvashatunk. – A korinthusiak szívébe írt és mindenki által olvasható levél a legjobb ajánlás az apostoli szolgálatról, efelől nincs Pálnak semmi kétsége. Nem mintha saját erejében bízna, ellenkezőleg, alkalmassága Istentől van arra is, hogy gondolkozzék és döntsön. Az 5.v: „megítéljük” szava jelenti a szabad, mégis Istentől vezérelt döntést arról, hogy szolgálata által mi íródjék a szívek hústábláira. Mó-

zes kőtáblákra írt, az apostoli szolgálat ennél ígéretesebb. A különbséget nem az írást végző szolgák szembeállításával határozza meg. A magát mintegy önállósító betű hatása, hogy megöl; a Szentlélek viszont megelevenít. Az új szövetség szolgálatában a Szentlélek a vezérlő erő, az apostol szerepe csak eszközi. Új szövetségről beszélt már a Jer 31,31kk, de most közvetlenül a Jézus hozta új szövetségről van szó (Mk 14,24 par), közben az Ez 36,26k-ból is merít az apostol.

2Kor 3,7–18 – Fedetlen arccal

A hasonlat alapjául a 2Móz 34,29kk szolgál. Továbbfejlesztett gondolatainak ez a kiindulópontja; amit tehát elmond, az nem a főnti ÓSZ-i részlet magyarázata. – Amikor Mózes lejött a Sínai-hegyről, olyan erővel sugárzott az arca, hogy népe képtelen volt elviselni a fény erejét; ami azonban idővel alábbhagyott és meg is szűnt. Éppen ezért, hogy ne ez kösse le népe figyelmét, mármint a fény alábbhagyása, Mózes leplet borított az arcára, amíg a sugárzása meg nem szűnt. A kegyelem ismeretében a mózesi már csak a kárhozta-tás szolgálatának minősül. Krisztusban a megigazulás szolgálata jut érvényre; s hozzá képest az előbbi immár mulandó. – Az új viszont olyannyira fölülmúlja a korábbi, hogy az már nem is dicsőséges, amikor az utóbbi maradandónak fényét láthatom! – Mint amikor feljön a nap, s a hold kölcsönzött fénye pedig elsápad.

Az új szövetség szolgálaira, Pállal szólván: reánk az a jellemző, hogy nagy nyíltsággal szólunk; nem úgy, mint Mózes, aki leplet borított arcára. – Innentől más irányt vesz az apostol gondolatmenete, mert az ÓSZ-i részlet úgy értendő, hogy akár az Úrral beszélt Mózes, akár a néppel, az arca fedetlen volt, csak az átmeneti időben takarta el arcát. Tovább-formált gondolat az is, hogy a lepel egyszeriben átkerül a hallgatók és az olvasók szívére, mert az ÓSZ hívőinek gondolkozása eltompult, s kivált a szent könyvek olvasásakor sűrűsödik meg szívükön a homály. Azaz épp akkor mutatkozik meg kirívóan, hogy a lepel szinte gátolja, tompítja a látóidegeket. – Ha azonban megtérnek az Úrhoz, azaz Krisztushoz, szinte egycsapásra, elvétetik, lehull a lepel. Ezúttal még nem az egész Izráel megtérését feltételezi (Róm 11,26), hanem az esetenként megtérő zsidókét.

Az új szövetség szolgálata a Lélek szolgálata, – mi szolgálunk neki és Ő szolgál nekünk –, mert a feltámadott Úr a Lélek által tevékeny. Így értendő a 17a: „az Úr pedig a Lélek”. Magyarul szükségtelen a létige, de a görög szövegben a „lenni” egyúttal azt is jelenti: tevékenynek lenni, hatni, önmagát kifejteni; a héber háttér is ezt indikálja. – A Lélek által cselekvő Úr szabaddá tesz a törvény igájától (tkp. Mózes itt a törvényt jelenti). Mégis van némi hasonlóság Mózes múltbeli élménye és a mienk között. Ő megpillanthatta Jahve „alakját” (4Móz 12,6kk), tehát nem szemtől-szembe láthatta Őt. Mi szintén így vagyunk az Úrral, azzal a különbséggel, hogy Krisztusban eltűnt szívünkéről a fátyol, arcunk ezért fedetlen. Látásunk mégsem színről-színre adatott, hanem mintegy tükörben pillanthatjuk meg Őt. – Az 1Kor 13,12 e közvetlen látás hátrányáról beszélt, az

itt olvashatók pedig előnyeiről; azaz, hogy mindnyájan, s nemcsak Mózes, fedetlen arccal szemlélhetjük, mintegy tükörben az Úr dicsőségét; s míg Mózesről lassanként eltűnt a fény sugárzása, mi azonban, szemlélés közben akaratlanul is, a Lélek által formálódunk át ugyanarra a dicsőségre, ami ugyan még nem a teljesség. – Viszont nem elmúló, tehát múlhatatlan, mert a dicsőségről-dicsőségre azt jelenti, hogy jó esetben nem vissza-visszaesve, hanem fokról-fokra formálódunk át a fedetlen arccal szemlélt Krisztus-arcra, akit Feltámadottként ismerhettünk meg. – A lepel minden nép szívében ott van ma is, mert csak Krisztusban hullhat le. A Lélek szerinti ismeret hiánya főként az ÓSZ-re tett megjegyzések során szembeötlő, amikor, bizonyos írásokban lebecsülést tapasztalunk iránta. – Visszaélés ez ama szabadsággal, melyet hitelesen egyedül a Szentlélek közöl velünk (17). A fő üttőér az ÓSZ-ben a messiási prófécia! Azt is elénk tárja, hogy milyen az ember, tehát tükröt tart elénk, ahogy Nátán próféta szemébe mondta Dávidnak: „Te vagy az az ember!” (2Sám 12,7)!

2Kor 4,1–6 – Nyílt beszéd és felragyogó világosság

Visszautasítás esetén el is csüggedhetne az apostol, de fölismeri, hogy akiknek nem eléggé érthető az ő evangéliuma, azoknak e világkorszak istene (tehát a sátán) vakította meg elméjét, s ez okból hitetlenek. Ellen-isten ő (Jn 12,31; 14,30; 16,11), látás helyett vakságot és zűrzavart okoz. Akiknek agyába berágta magát a sátáni rombolás (az 1Tim 6,5), a kegyességgel nyerészkedőket, „megbomlott elméjű emberek”-nek nevezi. Róluk kénytelen megállapítania, hogy ez csalhatatlan tünete elveszett állapotuknak, s belőle következik, hogy képtelenek meglátni a Krisztus dicsőségét, hogy Ő az Isten képe. Pedig övék is az evangélium. A „mi evangéliumunk”-ról szólva, a sajátos páli evangélium értendő rajta, azaz, hogy a pogány népek is hivatalosak Isten országába, mivel a Krisztus váltsága rájuk nézve is érvényes (Ef 3,6k). Apostoli elhívása éppen erre szól.

Az igazság kendőzetlen hirdetésével ajánlja tehát magát minden ember lelkiismeretének, mert mindahányat önmagával szembesülni kényszerített a mód, ahogy az apostol újból és újból magát leleplezve tárta fel, miként üldözte egykor az Isten egyházát (Gal 1,13kk). Szégyelli, de nem takargatja, hiszen az már a múlté, mert könyörült rajta Isten. Ellene mond tehát a szégyenletes titkolózásoknak. Némi célzás is van itt az alapostolok módszereire, akik ellen majd a 10-13. f-ekben foglal állást. Ezek nem riadtak vissza ravaszságoktól, s magukatt szebbnek, igazabbnak állították, mint amilyenek valójában voltak. Az apostol nincs rászorulva szemfényvesztésre, mégha – rövid távon –, úgy is tűnt, hogy alulmarad az ügyeskedők propagandájával szemben. – Rendre kész volt a nehezebb út választására, s nem a csalogató, inkább a szókimondó eljárást követte, ha önmagáról beszélt; s nagy nyíltsággal szólt az evangéliumról. – Azt nem tudta kivédeni, hogy ne vádolják meg, miszerint az emberek szívét csellel fogta meg (7,2; 12,16k), amiben egy fikarcnyi igazság sem volt, mert éppen saját erőtelensége által munkálkodott a Szentlélek azokban, akik hittek. Tudatosan ügyelt rá, hogy ne önmagát hirdesse, mégha a vitákban olykor rá is kényszerült, hogy magáról is valljon. Ilyenkor a gyengeségeivel dicsekedett, s hogy mégis mit végzett el általa Isten Lelke. – Jézusért volt tehát szolgálja a korinthusiaknak is, hogy minden módon a Krisztus Jézust, az Urat hirdesse hitelesen közöttük. Eközben ment végbe az új teremtés csodája, hasonlóan az első teremtéshez, amikor igéjével azt parancsolta Isten, hogy a sötétségből, szinte annak közepette, – előtörjön a világosság. Hasonló teremtmő mű lendül mozgásba a Lélektől meglevevített ige

nyomán is. Személyes élménye Pálnak, amikor a damaszkuszi úton felragyogott előtte az Isten dicsőségének ismerete a Krisztus arcán. Világosságot gyújtott szívében, amikor megismerte a személyében hozzá beszélő Krisztust. Nem kiváltságos ajándék volt, amit akkor átélt, mert ugyanez megy végbe mindazokban, akik hitre jutnak. – Az új teremtés tehát töretlenül folytatódik tovább, s nincs igazán hit azokban, akikben ez a megvilágosodás még nem jött létre. – Ma sincs ez másként.

2Kor 4,7–12 – Kincs a cserépedényben

Először beszél az apostol a kincsről, amit a szívében gyűjtött világosság fényénél pillantott meg, mikor felragyogott előtte Isten di-csőségének ismerete a Krisztus arcán. A hasonlat közvetlen előzménye Jézus igehirdetésében található (Mt 12,35; 14,44; 19,21; Lk 12,33; 16,11), mert Pált megihlette Jézus tanításának ismerete; s nemcsak a halála és feltámadása! A zsidókat általában foglalkoztatta, sőt izgat-ta a templom kincse (Mt 27,6). Jeruzsálem pusztulása előtt valahová elrejtették a kincset, bizonyára cserépedényekben. Sokáig keringtek róla legendák. Az antik ember képzeletét is felgyújtotta, mily nagyszerű volna valahogy szert tennie a mesés kincsekre! Ismerve az embert, Jézus azt mondta, amit bárki kincsnek tart, a szíve azon csügg (Mt 6,20k). – Pál számára a Krisztus ismerete és szolgálata az egyetlen kincs, ami őt be is tölti. Nem ő gyűjtötte magának, s amit ezután gyűjt, sem magának gyűjti, hanem a gyülekezet érde-kében használja fel (12.14). Ingyen kegyelemből kapta e kincset; nevezi azt rendkívüli erőnek is. Némelyeket talán megtévesztett a szerény csomagolás. De Pál számra is intő tanítás volt rozoga tes-tének törekeny cserép-volta. Különben megkísérthette volna holmi téveszme, hogy egy csoda folytán ő lett hatalmassá. Tekintve teste és sorsa törekenységét, meg kell állapítania, hogy eddig is csupán Is-ten óvhatta meg törekeny cserépedényét; tekintettel a kincstre, amit hordoz, hogy szerte ne guruljon, hanem megőrizze hatékonyságát. Az edény van a kincsért, szerény külleme is azt szolgálja, ám a kincs visszahat az edény megőrzendő állapotára. Részletekre bontva, ez úgy fogalmazható meg, hogy amikor mindenünnen csak szorongat-ták, túl az elégen, végül is adatott kiút a kilátástalanságból, s bár közben kétségek gyötörték, végső kétségbeesésig soha nem jutott el. – A praticípiumos fogalmazás mindkét meghatározó tényt sor-sába vésettnek értelmezi; tehát: bár neve az volt, hogy üldözött, de egyben nevezhető el-nem-hagyottnak is. Hívhatják letiportnak és mégis nevezhető el-nem-veszettnek. Mindezt szüntelen átélve és megtapasztalva fölismerete, hogy a Jézus halálát hordozza testében, s amikor végszóra a mélypontról kiragadtatik, testében láthatóvá vá-lik a Jézus élete is. Az evangéliumot hordozó apostoli sorsa és töré-keny teste e szabadításokban mintegy a halálból támad fel újra, meg újra. Tekintsük csak megkövezésére (11,25; ApCsel 14,19k), halott-nak vélik, aztán fölkél és visszamegy a városba; a feltámadás egyféle változata ez! Ámbár a teste ugyanolyan törekeny marad, mint volt azelőtt, és sorsa sem válik könnyebbé. A feltámadás jelei őbenne

csak rejtetten hatnak, láthatóvá a gyülekezet hitében és közös életében válnak, ebből érthető a különben élére állított fogalmazás, hogy a halál őbenne munkálkodik, az élet pedig a korinthusiakban. – A 11.v-ben, amit úgy fordítunk, hogy a „halál révén állunk”, egyik lehetséges megfogalmazása nyelvünkön egy kulcsfogalomnak, amelylyel az evangéliumok Jézus kiszolgáltatását, halálra adását nevezik meg, pl. a Mt 26-ban nyolc esetben. Az apostol élete sorsközösség Jézussal abban, hogy halálra szánják, s amikor mégis megmenekül, Jézus élete válik láthatóvá továbbra is halandónak maradó testében; miközben a gyülekezeten megjelennek a feltámadott élet jelei.

2Kor 4,13–18 – Ugyanaz a Lélek

Átélvé az örvendező, hálaadó bizonyosságot: "Megmentetél... a haláltól... Hitttem, ha így szólok is...", a LXX görög szövegén tájékozódva (Zsolt 116,8kk), az apostol az evangélium hirdetését a szorongató körülményeken győzelmet vett hit következményének vallja. Az is az ÓSZ-i kultikus háttérrel színezi, hogy a 116. zsoltár az ún. Hallél-zsoltárok közé tartozik. Ezeket a páskavacsora alkalmával énekelték; bizonyosan maga Jézus is (Mt 26,30) az úrvacsora szereztetése után. – Ezek mind hatással vannak az apostolra. Fölfedezte ui., hogy őbenne is azonagy Lélek van, mint az ÓSZ kegyeseiben, s tanítványi körével együtt ez hatott Jézusra is, aki közben készült a sokakért vállalt megfeszítésre (a sokak ezúttal is a teljességet jelenti). S ahogy Ő hitte és előre tudatta, halálát és feltámadását jelezte általa tanítványainak (Mt 20,19), úgy az apostol is bizonyossággal tudja és vallja, hogy az Úr dicsőséges visszajövtelekor része lesz a feltámadásban; amikor őt is maga elé állítja, együtt a korinthusiakkal! Alig vesz róla tudomást, hogy közben számolnia kell a halállal is. Ez a tény számára említésre alig méltó, inkább hozzásegíti, hogy végre az Úr színe elé állhat. Átmenet ez az 1Thessz 4,15 és a Fil 1,21 között. – Fölismerte továbbá, hogy minden, ami vele történik, jó, avagy kellemetlen, egyaránt a gyülekezet érdekét szolgálja: Tehát minden érettük történik, ekként valósul meg az 1Kor 3,21: „minden a tiétek” – avégre, hogy a szinte elviselhetetlen gyötrelmek, majd pedig az Isten szabadítása ezekből, el egészen a hálaadás gyümölcseig-, igazából a kegyelmet sokasítja rajtuk és közöttük. Számszerűen nem közömbös a sokasodás, de fontosabb a minőségi gyarapodás a hálaadásban, az Isten dicsőségére.

Mindezt hitben szemlélve, s valósággal meg is tapasztalva, ellene mond bármiféle csüggedésnek; s nem engedi, hogy lelkében lebírja őt. Eközben minduntalan tapasztalnia kell, hogy bár külső embere (nem azonos az óemberrel), tehát a teste felemészthető, de belső embere napról-napra újul. Összegző megfogalmazása minden olyan adottságának, ami nem a „test és vér” fogalma alá tartozik (Gal 1,16; 1Kor 15,50). – Vajon az újulás előrehaladás is, vagy csak szinten-tartás? A 3,15 beszél a Krisztus képére lehető átformálódásról a Lélek munkája által. Tehát a hívő ember naponkénti megújulása, a nevelő szenvedés által, előbbre is segít. Közben viszonylagossá válik bármiféle szenvedés, mivel időben is csak pillantanyivá rövidül, még ha nehezen várja is, hogy túljusson rajta; sőt súlyában is jelentéktelenné válik, ha azt érezné is közben, hogy tovább már nem bírja.

– Vissztekítve rá, szinte könnyűnek is érzi; sőt meg tudja állapítani lelki hasznát, mivel a szenvedés térdre van kényszerítve, s kénytelen akként szolgálni nekünk, hogy minden mértéket meghaladó nagy és örök dicsőséget dolgozzon ki számunkra. A felületes magyarázat gondolhatna érdemek gyűjtésére, de legyen távol minden ilyen mesterkéeltség. Nem vagyunk tehát szenvedésünk rabjai, inkább azok kénytelenek munkálni üdvösségünket; mivel eszközökké váltak, hogy közelebb juthassunk a dicsőséghez. Nem keressük ugyan a szenvedést, da ha jönnek a próbatételek, nem azokra nézünk, de hordozása közben megtapasztaljuk Krisztus feltámadása erejét (Fil 3,10k). Tekintetünket a láthatatlanokra vetjük, azok az örökkévalók. „Mert minden, ami Istentől született, legyőzi a világot, és az a győzelem, amely legyőzte a világot, a mi hitünk” (1Jn 5,4).

2Kor 5,1–10 – Felöltözésre várva

A 3.v nem jelenti azt, hogy az apostol irtózna az átmeneti állapotól, – levette már földi sátorházát, s még nem öltve fel a mennyeit –, a közbevetett időben mintegy dideregve létezik. Aggodalmában osztozhatna minden elporladt nemzedék, várva a feltámadás napjára, hogy végre lelki testét felölthesse. Inkább közbeszúrt megjegyzése ez, melynek fonalát a 9.v-től veszi fel újból (10), arról szólván, hogy leplezetlenül kell odaállnunk a Krisztus ítélőszéke elé; ami nem azt jelenti, hogy levetkőzött, mennyei testet még nem öltött, átmeneti állapotunk még akkor is tartana. A Zsid 4,13 szerint mindenki mezítelen és fedetlen az Ő szemei előtt. Neki kell majd számot adnunk. A 3.v mezítelensége tehát átvitt értelmű. Mégsem lelkesedik, gondolva a levetkőzésre, azaz a halálra. Kedvezőbbnek vélné, ha az Úr visszatérével egyszerűen felölthetné a földre a mennyeit, s ily módon egy szempillantás alatt elváltozna (1Kor 15,51kk)! – Erre vágyik és a vontatottan bekövetkező elváltozás miatt sóhajtozik. S nemcsak ő, de a fiúság ajándékában részesedők mind; sőt az egész teremtet világ is ezért vajúdik (Róm 8,18kk), várva a test megváltását. Az apostol legfőbb óhaja, ha akként következhetne be az elváltozás, hogy a halandó testet egyszerűen elnyelné az élet, azaz a romlandóság törvényétől megszabadult mennyei test! Ezt nevezi – képzavart is vállalva –, közös mennyei hajlékunknak. Sóhajtozás közepette is bizakodik, mert van reménysége, mivel zálogul, foglaló gyanánt, Isten már nekünk adta Szentlelkét; s bár e testben élve még távol vagyunk az Úrtól, a Lélek által mégis az eljövendő teljességhez köttettünk. Nem élünk, s nem járunk ugyan már látásban, hanem (csak) hitben, mégis bizonyos, hogy majd bekövetkezik kiköltözésünk innen, s hazaköltözésünk az Úrhoz. Szoktuk emlegetni, hogy minden költözés felér egy „leégés”-sel, amitől az ember ódzkodik. Az ókor embere is osztozhatott efféle irtózásban; s megértjük az apostolt, akinek folyton gondolnia kellett a szükséges utiholmikra, amikor egyik helyről a másikra váltott, s valami hasonlót érzett, ha e testből leendő kiköltözésére gondolt.

Ezt követően kerül sor bővebben arra, aminek elővételezése volt a közbeikatatott 3.v, hogy már itt lakva is számol a mindenén átható isteni tekintettel. Mi ugyan még nem látjuk Őt, de Ő ugyanúgy lát minket, mintha már ott állnánk színe előtt. Csak akkor lehetünk majd kedvesek Neki, ha már most kedvét keressük. Nem felszínes tetszelgéssel, hanem megküzdve akarata fölismeréséért, s meg is cselekedve azt. Mert kivétel nélkül mindnyájunknak meg kell je-

lennünk a Krisztus ítélőszéke előtt, hogy megkapjuk hitből termett tetteink, vagy önfejűségünk méltó bérét. A kegyelemből lehető élet gyümölcseit veszi majd számba az Úr, s nem a vélt érdemeinket. – Földi életünk lezáródásáról, bennünk is él két aggodalom: tartunk a „levetkőzés” didergésétől, s szorong a lelkiismeretünk, hogy számot kell adnunk tetteinkről. Krisztus megváltó halála szabadít meg a halálfélemtől (Zsid 2,15), oly módon, hogy igazán vágyakozunk rá, hogy az Úrnál legyünk, mert az mindennél jobb (Fil 1,21kk).

2Kor 5,11–15 – Hogy az Úrnak éljenek

Az Úr félelmének ismerete kettős következményt hoz magával. Ezek egyike, hogy mindnyájunknak leplezetlenül kell odaállnunk Krisztus ítélőszéke elé (10). – Ha csak ennyi volna, örök remegés tölthetne el. De bizonyosságunk van arról, hogy odaállásunkkal igazából hazaérkeztünk, s akkor már mindig az Úrral leszünk. Eszrint tehát már most is nyíltan állunk az Úr előtt, s Pálnak az a többlet-reménysége, hogy a gyülekezet lelkiismerete előtt is tisztán áll; – bár tudja, hogy személyét illetően kétségek tamadtak bennük. Szeretné tehát meggyőzni őket. Nem a hit első lépéseiről beszél; bár sosem feledhetik, hogy az ő evangélium-hirdetése nyomán ismerték meg Krisztust. Mostanság mintha egy kicsit szégyellnék is azt a kezdetet. Túlságosan egyszerűnek tűnik akkori megtérésük. Azóta felbukkantak közöttük olyanok, akik a kegyesség látványosabb formáit éltek, s gyakran estek elragadtatásba. Olykor lehetséges felérnünk a Lélektől lett telítettség csúcsaira, de lehetetlen mindig és mindenhol ily magas hőfokon tartanunk a lelket és a közösséget. Óhatatlanuk járhat olyan kísértéssel, hogy mesterségesen kell igyekeznünk, hogy áthidaljuk az apályosabb szakaszokat, s vele beleesünk a látszattal lehető, mégis lehetetlen dicsekvésbe, takarva vele, hogy a szívben erőgyűjtés folyik, amihez inkább belső nyugalom és csönd kellene. – Arra bátorítja a gyülekezetet, hogy az ilyen jelenség embereivel szembesülve, bármily prózainak tűnik is, abban maradjanak hűek, ahogy az apostol vezetésével eddig is együtt éltek a hit mindennapjait. Az a kezdet a maga józanságával, bizony jól alapozott és ígéretes volt. Hát ne szégyelljék, s merjenek az apostollal bátran dicsekedni, azaz megvallani örvendező hitüket. Nem tagadja, hogy neki is voltak révülései, amiről egyebütt is ejtett már szót (12,1-7; 1Kor 14,18), de azok csak reá és az Úrra tartoznak; mégis, ha a gyülekezethez kell szólnia, az ő érdekükben marad meg, s jár ma is józanságban.

Vajon nem az ösztökéli mégis az apostolt, hogy magát igazolgas-a? Nem! A gyülekezet érdekében győzködik velük, s lelke mélyén a Krisztus irántuk érzett szeretete dolgozik, hogy ne maguknak éljenek, hanem Krisztusnak. A látványos, de a szemlélőnek gyakran hidegrázásos, eksztatikus kegyesség gyengéje (lehet), hogy a hívő magát élík ki benne, s nem az az elsődleges, hogy az Úrnak éljen, mivel azt nagyon prózainak, hétköznapiinak érzi. Véli, hogy ily módomb lesz ő valakivé saját, s a mások szemében. – Krisztus másféle utat járt, amikor meghalt mindenkiért. Kereszthalála minden létező számára elegendő kegyelem, de emberek között azok életében fog hat-

ni, akik hittel fogadják el. A „mindenki meghalt” jelentése az, hogy Jézus azt a halált szenvedte el, ami a bűn folyományaként minden ember méltó zsoldja (Róm 6.23) lett volna. A hívő számára viszont őembere halálát is jelenti, azét, aki csak önmagának élne! – Krisztus érettünk lett feltámadása pedig megteremtette a lehetőségét, hogy Vele feltámadva, új emberként már ne magunknak éljünk, hanem egészen Őneki. A Krisztus szorongató szeretete, az apostol pásztori nyugalanságán át ezt óhajtja mindenképpen elérni.

2Kor 5,16–19 – Követségben Krisztusért

A megértést nehezíti, hogy a tsz. 1. személyű „mi” olykor egybefogva jelenti az apostolt és munkatársait, más esetben hozzáértendő a gyülekezet; megint máskor a hiteles apostoli tekintélyt erősíti (pluralis maiestaticus). Az pedig, hogy immár nem test szerint ismerünk senkit, úgy értendő, hogy Krisztusban új teremtes vagyunk. Minden elmúlt, ami régi, s létrejött az új (ember). Következőleg, egymásra is, s az élet minden szeletére lélek szerinti ismerettel tekintünk. Elsőrenden pedig Krisztust fogadjuk el folyvást, nem test szerinti ismerettel. A 16.v fantázia-dús elméletekre adott okot. Némelyek feltételezték, hogy Pál, még Saulként, ténylegesen ismerte Jézust, esetleg a még Őt elítélő Nagytanács tagja is lehetett. Amiről ezúttal szó van, az a téves ismeret, amit még őemberében forgatott róla magában: hogy Jézus álmessias, és ez okból kell tüzzel-vassal irtania követőit. – A damaszkuszi úton azonban ez a Jézus rátalált és élete fordulópontjára állította, s új teremtesként, immáron feltámadott Úrnak és Messiásnak ismeri Őt. Kimúlt őemberével együtt ekkor veszett ki szívéből a gyűlölet, az üldözés és a féktelen lázadás Isten ellen. Amikor Isten legyőzte benne a szúrós bivalyösztöke ellen rugódózót, békejobbot is nyújtott neki. – Ezek után apostoli szolgálatában folytatódik tovább – és következetesen –, a békéltetés. Jézus kereszthalálában Isten műve volt a kezdeményezés, megbékéltette önmagával a világot. Nem önmagát győzte meg és csitította le. Szívében folyamatosan a megbékélés szándéka dolgozott. Már akkor szeretett, „amikor még bűnösök voltunk„ (Róm 5,6k); az ellenséges világot békéltette meg maga iránt. Tekintettel igazságára, neki is rendeznie kellett a világgal szétzilált szövetségét olyképpen, hogy Krisztus áldozataért nem tulajdonította többé a bűnt az embervilágnak. Hitben azonban olyan úton-módon lehet ez a sajátunkká, hogy nekünk tulajdonítja igazságát. Mindez azonban nem a fejünk fölött bonyolódik le, mert az embert is bekapcsolja e folyamatba, nem gépiesen, de személyes döntésünkkel elfogadhatóvá téve azt. A felelősség immár ezért a mienk.

Ez okból Isten kéréleését tolmácsolja az apostol, hogy a Krisztusban elfogadott békességet (újból) elébük tárja; magát megalázva kérélel, hogy mindőjüket békességre segítse Istennel. Láttuk az előzményekből, hogy igen öntudatos hívőkkel van dolga. Olyan horde-rejű kijelentés kap itt hangsúlyt, hogy elégedetlenségük az apostollal, továbbá, az általa képviselt józan kegyesség lekicsinylése is tkp. Isten iránti békétlenség; mint amikor a pusztában vándorló nép azt

mondta a mannára „szívből utáljuk ezt a hitvány eledelt” (4Móz 21,5). Isten váltságművét kell(ene) igazán megérteniük, s ilyképpen rendeződnek majd személyes kifogásaik is. Evégből fogalmaz sarkítottan, azaz, hogy Isten bűnné tette azt a Jézust, aki, személyében bűnt nem ismert. Nem azt mondja, hogy bűnössé tette, hanem, hogy bűnné; mivel büntelensége ellenére úgy bánt(ak) Vele, mintha bűnös lett volna, avégre hogy mi Isten igazsága lehessünk Őbenne. Itt sem úgy fogalmaz, hogy valaha is igazunk lehetne Isten előtt; az Ő igazsága lett a mienk, kegyelemből, nekünk, méltatlanoknak tulajdonítva azt, a Krisztus áldozata árán.

2Kor 5,20–6,10 – Mindenben, mint Isten szolgálái

Mintha Isten maga kérné a gyülekezetet az apostol szava által, szinte önellentmondásként hat, hogy Istennel békéljenek már meg! Ez ügyben (is) az Ő munkatársa Pál. Magát ajánlva az ő érdeküket nézi, s nem az önmagáét. Fenyeget ui. a veszély, hogy Isten megkapott kegyelmét kiüresítik, megerőtlenítik, hiábavalóvá teszik (vö: 1Kor 15,10). A vélhetően máshonnan ide vetődött álapostolok nem törvényeskedők, inkább eksztatikusok lehettek, de táptalajra leltek a gyülekezetben, aztán személyében és apostolságában támadták Pált. – Az egyszer jól megértett, benünk ható és minket serkentő kegyelem olyan, mint a sáfárság. Nem mindegy miként bánunk vele, mert kegyelemből élő állapotunk forog veszélyben, ha visszaélünk vele. Azonnal és tartósan az segíthet, ha most újból fölfedezik, hogy a kegyelem napja virradt fel rájuk. Pál az Ézs 49,8-ból idéz a LXX alapján, ahol Jahve szenvedő szolgájáról szól az ige, akit biztat Isten, hogy itt a kegyelem ideje, mert Isten általa ajándékozza meg népét szövetségével, és az ország helyreállítatik. Az ŐSZ-i béke, a sálóm valósul meg általa. Az idézet kapcsán, mögöttesen ott áll személyében, – de az ŰSZ-re tekintve előre is –, az ŐSZ legmarkánsabb kegyelem-hirdetője. Nem törekszik az apostol rá, hogy ennek ürügyén egy szintre állítsa magát a szenvedő szolgálával, hiszen alakja és próféciája Jézusra mutat. Mégis a meghurcoltatások és vállalások felsorolásánál ki nem mondottan is érezhető az önmérséklettel kezelt párhuzam, mert a dicsőség és gyalázat, s minden további ellentét-pár nem dialektikus elmejáték, vagy költészet, hanem valóságos prófétasors.

Az apostol mindenkor törekedett rá, hogy semmiben ne okozzon botránkozást, megnehezítve vele a rábízott követség hatékonyságát. Meri tehát Isten szolgáljaként ajánlani magukat. – Lám itt a „szolga”, de tsz. –ban, mert munkatársait is bevonja az alkalmazásba! – Szolgálatát általában jellemzi a tűrés, nyomorúság és szükség, mivel az „sok(féle)”; és a tűrés szolgál alapul az egésznek, amit mindenkor készek vállalni, ami szó szerint tudatos „alatta maradás” mindabban, amit az apostoli mivolt hoz magával. – Amikor a sztálinizmus rábírt a egyházi vezetést, hogy ha lehet, szorítsa a templomokba a tevékenységét, Szikszai Béni, a felosztatott Bethánia szövetség vezetője baráti körlevélben tájékoztatta a misszió embereit, úgy fejezte ki magát, hogy „vállaljuk az alsó utat”, mindenki értette, miről beszél, de az állambiztonsági tényezők mindjárt úgy magyarázták, hogy a mozgalom illegálisba, a föld alá vonul. – Némi epével fűszerez-

ve „fárasztó”, ha hatalmasságok, diktatúrák és foszló maradványaik akarva, akaratlanul is beleszólnak olyan egyházi, bibliai témákba, s ügyekbe, amikről halvány fogalmuk sincs. Most ne is emlegessünk előítéletet, meg szándékosságot! – Szóval: „aki nem tud arabusul...”. Ismerjük e mondás folytatását!

A következő hármas (4b-5a) az elszenvedett üldözéseket összegezi. Némelyikről tudunk (11,24k; ApCsel 14,19k; 16,22k), másokról nincs további adat, mert nem is dicsekedtek vele. Megesett! Kész! Túl vagyunk rajta, örülünk, hogy élünk, s most már lássuk, mi a további teendő! – Az 5.v folytatása újabb hármas egység, főként munkában töltött éjszakázásait jelenti (1Thessz 2,9). Böjtölése nem kegyesség-szerű; inkább lemondás az ételről, ha a napi betevőt nem biztosíthatta kézművességgel. A gondolat ívelése a Szentlélek és a képmutatás nélküli szeretet említésével érkezik el a csúcra. Az igazság, az igaz valóság igéje Isten erejével telített, és belsőleg fegyverzi fel őt lelki készségekkel (Ef 6,10). A jobb és bal felőliek támadó és védekező fölszereltség. Fegyverzet ugyan, de hasonlatként ez is sántít, mert a támadás ezúttal nem életet olt, ellenkezőleg, inkább ment. A majdani dicsőség most még félremagyarázások, halálos fenyegetés és szerénység tényeibe van elrejtve; s mégis, mások lelki gazdagításában, valósággal feltámadva különféle halálokból, előragyog a „még nem”-ből a ’már itt’! Megkezdődött az új teremtes. Így vagyunk, s legyünk is jeladás az Isten új teremteséről, Lélek által a Krisztusban. Az egyház népe – minden ellenkező híresztelés dacára –, nem itthaglott kövület, hanem a holnap népe, az Isten országa előhírnöke (legyen, ha még nem az)!

2Kor 6,11–18 – Felemás iga nélkül

Magát ajánlva sem önmagára gondolt Pál, hiszen a korinthusiak miatti pásztori gond okán öntötte ki szívét. Szeretete nyilatkozott meg, mikor szája vallomásra nyílt, mert a végtelenen fogalmazott jó és rossz (4kk), ami az apostoli szolgálat velejárói, csak azért került tollhegyre, hogy megmutassa: mindezt az evangéliumért és értük vállalja szeretetből; s a továbbiakban is mindent elvisel. – Ha már ekkora őszinteségre ragadtatta magát, s maradéktalanul kitérte szívét, tette azt avégett is, hogy jelezze: nem benne torlódtak föl irántuk keserőségek, bosszúság, harag, vagy meghidegülés. Szeretete viszont pontosan érzi, hogy éppen a korinthusiakban következett be előnytelen változás iránta. Ezen óhajt változtatni. Ki is mondja: azért tárta ki szívét, hogy viszonzásul megteremtse, előhívja viszont kitarukozásukat, hiszen gyermekeiként tartja számon őket; s mily fájdalmas, ha a szülő meghidegülést tapasztal a gyermekeinél.

Mi okozta szeretetük és hűségük zavarait? A pogány vallásos környezet fertőzése! A 14.v-től keményebbé válik hangvétele. Az 1Kor 9. és 10,14kk során már szólt ilyen támadó kísértésekről, amikor a bálványáldozati hús evésével összefüggő megfontolásokról beszélt, – arról, hogy inkább tartsák magukat távol, ha részvételük botránkozást okozhat; ezzel is kerülve a bálványimádást. Elhatárolódva fogalmaz, hogy nem lehetnek az Úr poharának, ill. asztalának, meg az ördögének is (egyszerre) részesei. A vagy-vagy készítése most még határozottabb, – fölfedezvén azt, hogy a gyülekezet iránta tanúsított hűségének zavara külső fertőzés következménye! – Ezért a fogalmat, hogy hitetlenek, ebben az esetben „hűtelenek” jelentéssel is fel kell ruháznunk, mert több esetben ténylegesen azt jelenti (2Tim 2,13; Tít 1,5; Zsid 3,12). – E szakasz is tehát környezetéből érthető, s értelmezendő! – Nem szabad környezetétől megfosztva magyaráznunk! A külső hatások fertőzése – együtt azokkal, akik befolyása alá kerültek –, mindenképpen elszigetelendő. Szülő és gyermek viszonyossági zavaráról beszél az 1Tim 5,8 is, és azt mondja a segítséget nem vállalóra, hogy az ilyen a hitet tagadja meg és rosszabb a hitetlennél. Ott a fogalom valóban hitetlent jelent, de alkalmazása gyülekezeten és családon belüli meghidegülésre példázatos. – Krisztus igazság és világosság, s a hívő, ha erről vallást tesz, ne vállaljon felemás igát (3Móz 19,19; 5Móz 22,9kk), mivel Isten temploma „vagyunk”, s vele szövetségben Isten együtt jár népével az úton, s közöttük lakik (3Móz 26,11k). – Ezért tehát szakítani kell a hűtlenkedőkkel; kivonulni körükből (Ézs 52,11), s nem is érinteni tisztáta-

lant. Így majd hitben (újra) átélük, hogy Isten magához fogadja őket. Atyjukká lesz, s ők pedig fiai és leányai lesznek. Az utóbbi külön is említve, meglepő, mintha megint azt erősítené, hogy Korinthusban az asszonyok között lett divattá az elragadtatott állapot az összejöveteleken. – Ha az egyház hű az ígéhez, s a belőle kiszakadók mégis a hűtlenség csábos útjaira tévednek, a kevesek hűsége jó értelemben is megfertőzheti az ilyeneket, hogy észretérjenek; mivel a helyzet mégsem kilátástalan, ha mégis lehet számítani férfiak és nők józan helytállására!

2Kor 7,1–7 – Megalázottak vigasztalója

Hivatkozhatott volna az apostol parancsolatokra, mivel előbb tilalmat és utasításokat fogalmazott meg (6,14kk). Közben mégis elmondta az ígéretek jó hírét is, hogy az Úr magához fogadja, s fiaivá és leányaivá teszi őket. Midőn most megszentelődésre hív fel, egyértelműen mérvadó és ösztönző háttér az ígéretek biztatása. Magunk megtisztítása mindenféle testi és lelki tisztátalanságtól Isten félelméből vesz indíttatást. Mint korábban láttuk (5,8kk), nem vak félelemről beszél, mert ismeret jellemzi, egyrészt bizonyosság a hazaérkezésről, másrészt, hogy mindenről számot kell majd adnunk. A megszentelésben is a kegyelem hordoz, általa Isten munkálkodik bennünk; a magunk részéről pedig az önmagunkért és másokért érzett felelősség vezérel, hogy miként tegyük teljessé megszentelődésünket. Eközben – igazából – az is Isten műve rajtunk (1Kor 1,2.30). Ennek egyik eleme részünkről kétségtelenül az, hogy távol tartandó mindaz, ami pogány, vagy pogányos beütés. E feladat ma is kellő józanságot igényel, hogy ne váljék hisztérikussá irtózásunk a tisztátalanságtól, – fenyegetést sejtve ott is, ahol nincs; időben felismerve mégis a kísértő veszélyeket. –

A Krisztus megváltó halála és feltámadása tényeire, meg a Szentlélek munkájára alapozva az ige által –, a via salutis-nak, az üdvösség útjának fűzére az ember életében – kegyelemből –, a következő: Isten szövetségi hűsége alapján: örök elváltásztás, – aztán elhívás, – továbbá újjászületés és megtérés, és megigazulás hit által (az utóbbi négy egyszerre is történhet, de mindig Isten a kezdeményező; a felelősség viszont a mienk), – azután a megszentelődés, majd pedig: megérkezés halálón (vagy elváltozáson) át Isten országába, (amit Máté mennyek országának nevez).

Rátérve megint a kifogásokra, amikkel Pál személyét illették, a vele versengők kívülről érkezve keltettek zavart és bizonytalanságot a gyülekezeten belül. – A következő két f-ben diakóniai adományokról lesz szó. Ennek útját már most készíti olvasóiban, hallgatóiban. Miközben előfordulhatott, hogy anyagi természetű visszaéléssel is gyanúsították. Védekezve ilyen vádak ellen mondja most, hogy senkit nem károsított meg, nem csapott be. Ezt ki kell mondania; csak a nyíltság segíthet, bár tőle távol áll a vádaskodás. – Továbbra is a rendíthetetlen szeretet fűzi őt a gyülekezethez. Félreérthetetlen, hogy a misszióban, a pásztorolásban a szeretetnek van döntő helye és szava; magunk okulására ezt újból felfedezhetjük. – Mondható, hogy Pál életre-halálra egy a korinthusiakkal. Nem a felszínes „él-

hal értük” jelentéssel, hanem, hogy együtt halnak meg (ismét) ömberükben Krisztussal és támadnak fel Őbenne, új emberként. Ide illő a továbbvitt gondolat, hogy minden halállal, melyet szereteteink, hitben társaink elszenvednek, mi is közelebb kerülünk – nem a testi halálhoz –, sokkal inkább a lelki-testben, a teljes váltság napján leendő ígéretes feltámadáshoz! – Sírjaiknál hálaadással tekintünk a múltba, de fejünket fölemelve, élő reménységgel pillantunk Isten ígéreteinek betöltése felé. – Ezért szeretek inkább az egyházi év utolsó vasárnapja táján, az örökélet vasárnapjára tekintettel, szereteteink sírjához elmenni; mert utána már az advent következik! (Németül ezt Ewigkeitssonntag-nak hívják, s a példát tőlük láttam, és átvéve így is gyakorolom!).

Nagy az apostol bizalma, s minden feszültség ellenére lelke ékeségei a korinthusiak. Szíve megtelt vigasztalással, öröme szinte túlcsoordul. Mi táplálja ezt, az egyébként észokokkal nem indokolható örömet? Apró tényezők egybeesése hozta meg lelke nyugalmát, szilárdította meg békességét. A hit belső látásának mozaikja olykor kis részletek köveiből épül és színeződik, kerekedik ki egésszé. Jóllehet Macedóniában kívül harc (szóharc?), s belül, emiatt támadt félelem szorongatta. – Végére megérkezett Titusz is! – Hát még, amikor beszámolt róla, hogy a gyülekezet indulata, érzelmi háborgásokon és küzdelmes tisztázódáson át, mégis őfelé hajlott; s győzött bennük a ragaszkodás az apostolhoz! – Fölülkerekedett a gonoszon a jó! Isten így vigasztalta meg őt megalázottságában.

2Kor 7,8–11 – Az Isten szerinti szomorúság haszna

A gyötrődéssel, könnyek között írt levél, bármily kemény és szókimondó volt is tartalmában, szeretetből íródott. Macedóniában is amiatt szorongott az apostol, hogy célját a levéllel vaj' elérte-e? Megismerték-e soraiból, meg a sorok közötti, igen erős szeretetét irántuk (2,4)? A végeredmény azt mutatja, hogy bízvást, igen! Annak ellenére, hogy akkor, ha szavakban nem is jelent meg a szeretet. Immár elárulja, hogy volt olyan időszak is, amikor a legszívesebben meg nem írtak szeretete volna tudni levelét, amit vélhetően Titusz vitt magával. A „látva” (7) voltaképpen azt jelenti, hogy belátja, kis időre tényleg szomorúságot okozott nekik. Aztán túljutott ezen a lelki-állapoton, s immár nem bánja, hogy levélírássra készítő indulatának akkor engedett. Most pedig, Titusz érkezésével még azt is ki kell jelentenie, hogy örül. Ne véljék kárörömnnek, szó sincs ilyesmiről! Nem elégedettséget érez, hogy jól megleckéztette őket. Mélyebben szántanak itt a gondolatok és tettek! Ha szóban nem is részletezi, az történt, hogy ama levél által Isten munkába vette a címzetteket. Ezért válhatott szomorúságuk Isten szerinti megszorodássá, ami azt jelenti, hogy megtérésre szomorodtak meg. Leveleiben ritkán beszél – e fogalom alkalmazásával – megtérésről (12,21; Róm 2,4; 2Tim 2,25), de a gyökeres életváltozás nem a fogalmakon múlik, hiszen neki is volt „pálfordulása”, ahogy a keresztyén hagyomány ezt emlegeti. –

A levél nyomán, vagy néhány kemény apostoli kitétel ellenére is, Isten olyképpen alakította az összhatást, hogy végső soron nem kárt okozott nekik; ami nem is állt az apostol szándékában. – Mindezt átgondolva, ma is ama fölismerésre juthatunk, hogy az a levél igazából csak egy alkalomra szólt. Tehát isteni gondoskodás következménye, sőt eredménye, hogy nem maradt fenn, s nem lett részévé az ÚSZ-i Szentírásnak! Azt az egyszeri munkát azonban, amiért végül is íródott, alaposan elvégezte. Kitűnik ez a korinthusiak Isten szerinti megszorodása gyümölcseiből. – Titusz beszámolt Pálnak róla, hogy levele nem kis buzgóságot keltett bennük. Olykor mentegőznek is; tisztázás végett ennek is lehet helye. – Mások igazságtalannak érezték a kemény szavakat; az is lehet, hogy olyanok is lehetek, akik nem is voltak vétkesek. De van, létezik közösségi felelősség is; amit nehezebb felismerni, s belátni. Másokat elfogott a félelem, hogy az apostol méltatlan megvádolásával valami jóvátehetetlen hiba történt, amit meg kellett volna cáfolniuk. Megéreztek azonban a szeretetet, s bizonyítván ragaszkodásukat, megérkezett a válasz.

Legszívesebben szerettek volna szót váltani Pállal. Feltört tehát a szívekben a vágy az apostol után. Fegyelmező büntetésben részesítették a sértőt; bizonynal a jézusi útmutatás szerint (Mt 18,15kk). – Minderről tudomást szerezve, az apostol mélyen érintve érzi magát. A szorongásból, majd pedig a feloldozásból születik meg a 10.v összegezése, hogy az Isten szerinti szomorúság meg nem bánható megtérést eredményez. Létezik viszont világ szerinti szomorúság is, ami meg halált szerez. – A szomorúság,- elszenvedve, vagy okozva –, nem feltétlenül csak a szomorkodásra adhat okot -. Isten előtt vállalva, átválthat megtérésre, örömrre, vigasztalásra!

2Kor 7,12–16 – Fokozatos rendeződés

A 12.v szerint nem a sértő miatt, s nem az ő érdekében írt az apostol, hanem azért, hogy a maga számára is nyilvánvalóvá, kétségtelenné tegye a korinthusiak buzgóságát. Visszalapozva a 2,6kk részletig, ott a sértő érdekében emel szót, hogy elég volt a büntetésből, bocsássonak meg neki, mivel ő is megbocsátott, s lelke annyira megbékélt, hogy már az is kérdés, volt-e egyáltalán mit megbocsátania. – A sértőt félti, nehogy a felette nagy szomorúság meg ne eméssze. Ezek alapján megerősödhetünk a korábbi bizonyosságban, hogy éppen a sértett iránti megbocsátás alapján jutott e levél méltán a Szentírás iratai közé, míg a fenn nem maradt levélből ez a megérett döntés még hiányozhatott! – Bepillanthattunk tehát az apostol e kínos ügyben tanúsított indulatainak, szavainak és magatartásának alakulásába, kiforrásába; egyúttal a Szentlélek mérlegelő döntésébe, hogy a megbocsátást kimondani még nem tudó levél csupán egy alkalomra használható fel. – E mostani viszont őriztessék meg és tanítson, ösztönözzön teljes bocsánatra olyanok iránt is, akik személyünkben sértenek meg; hogy intsen és vigasztaljon az idők végezetéig! – Még az is lehetséges, hogy az apostol mostani levele írásakor maga észre sem vette tulajdon lelki előrehaladását, mert szinte csak mellékesen, értéktétel nélkül ír korábbi levele tartalmáról, s hogy mit óhajtott vele elérni. Ennyire nincs tudatában, hogy – ha nem is mindig – de olykor Szentírást ír! – Ez egy csodálatos tisztulási folyamat és üdvesemény!

Tituszt akkoriban útra készítendő, bátorítania kellett, véljük: valahogy így: Nézd! Ahogy én őket ismerem, biztos, hogy jobb belátásra fognak jutni és rendezni fogják soraikat! Ezt nevezi az apostol „egy kisse” megejtett dicsekvésnek. Most pedig, miután küldötte visszaérkezett, Pál lelke igen megnyugodott, hogy ama bátorító dicsekvése nem volt alaptalan. Úgy rendeződtek dolgaik, hogy bár Pál akkor az igazsághoz híven írt meg mindent; nem kellett tehát semmit, úgymond: a békesség kedvéért szépítgetnie, vagy elhallgatnia, sorait és Tituszt, – postásként – , mégis nyílt szívvel fogadták, s nem találkozott sértődött visszautasítással; sőt ők nyugtatgatták a Titusz lelkét, s vele hallatlanul megörvendeztették. Talán így számolhatott be Pálnak: előtte gondolni sem mertem, hogy ily készségesek lesznek mindannak Lélek szerinti elfogadásában, amire az általam vitt és átadott levél intette őket. Ma is megmelegíti szívemet, ha nyíltszívűségükre gondolok, midőn kivétel nélkül mindnyájan, félve és aggódva, de a rendezésre készen fogadtak engem. – Az apostolnak

is teljes örömeire szolgál, hogy minden tekintetben bízhat bennük; s ez már készíti is útját, amiről majd ezek után fog írni. – Győzött a békesség, s a készség a feszültségek feloldására; s Titusznak sem kell tovább őrlődnie két malomkő között. Mekkora áldás, ha ellentmondások és személyi surlódások úgy rendeződnek, hogy mindenki épül általa és lélekben előbbre jut. – Az lehetetlen, hogy soha semmi ellentét keresztyének között is ne legyen, de elérhető, s elérendő, hogy szentül és igazán jöjjenek egyenesbe a kölcsönösen tisztázott indulatok és ügyek!

2Kor 8,1–7 – Az adakozás készsége is kegyelem

Már az 1Kor 16,1kk rendelkezett róla, hogy a hét első napján tegyenek félre adományokat a jeruzsálemi anya-gyülekezet megsegítésére. Erről a szolgálatról szól a Róm 15,25kk is. Az apostol arra is bátorította Tituszt az előző évben, hogy adjon további ösztönzéseket a gyülekezetben az adakozásra; s most, amikor viszi e levelet magával, e szolgálatra, az adományok összegyűjtése feladatára nézve is, újfent felbuzdult. – Meglehet, hogy éppen a kért adakozás adot tápot Pál bírálói gyanakvásának, hogy belekössenek és méltatlanul megvádolják. Az apostol az imént tisztázta magát, ezért eszébe sincs, hogy egy darabig sürgetni sem fogja e kényesnek bizonyult szolgálatot. Mivel lelkiismerete tiszta, – s szabad ez ügyben –, újból szóba hozza a feladatot úgy, hogy beszámol róla, miként tették ezt magukéva Macedónia gyülekezetei, hogy ők is segíthessenek. Három gyülekezet bizonyly ide sorolható: Thesszalonika, Bérea és Filippi. Elmondja róluk, hogy mélységes szegénységük láttán szíves-örömet kihagyta volna őket, hogy miatta túl ne terhelődjenek. Ők azonban maguk sürgették, hogy részt vállaljanak e szolgálatban. Nyomorúságuk sok próbája és nagy szegénységük mentesíthette volna őket; ők ennek ellenére tisztaszívűségük gazdagságával vállaltak annyit, amennyit teljesíteni voltak képesek. Sőt erejükön felül adakoztak, ami elől egyszerűen nem lehetett kitérnie és azt elutasítania. Eleve volt felőlük némi reménysége, s aztán az igeresű sorrend is lefegyverző volt, amikor magukat összeszedve mindenekelőtt az Úrnak, s egy ütemen belül neki, az apostolnak és törekvésének is átadták magukat. Szóba sem jöhet, hogy eközben ő valamiféle lelki kényszert alkalmazott volna. Sőt, ha rajta múlik, csöndben kihagyta volna őket. Ők pedig Isten akaratát ismerték fel a segítség lehetőségében és készek voltak azt meg is cselekedni. Amikor most magában összegzi csodálatos készségüket az adakozásra, benne Isten kegyelmét ismeri föl, ami velük közöltetett. Erről ad hírt mostani levelében.

A kegyelemről szólva, rendre csupán arra gondolunk, hogy Isten hozzánk hajlása, a bűnbocsánat, a Krisztus váltsága alapján adott és kapott feloldozás, aztán a hit által meg-megújuló vezettetés sorolható e fogalom köré; tehát az, amit kapunk; de hogy az is kegyelem, ha segítünk és adunk minden rászorulóknak emberségből, vagy a hittestvéri közösség alapján, e gondolatlan és indítatással nehezebben barátkozunk meg, hogy ez is kegyelem volna. Pedig, miközben adunk, tehát valóban javakat vonunk el magunktól és családunktól,

lelkiekben igen meggazdagodunk. Méltán nevezi az ige kegyelemnek ezt a szolgálatot, melyet diakóniának is hív. E szolgálati fogalom és ág a 4.v-ben olvasható. Önkéntesség és felszabadult örömmel tölthet el eközben. – A példaszerű jó bizonyosság segíti az apostolt, hogy tovább folytassa e szolgálat kiépítését Korinthusban is, hiszen annyi mindenben bővülködnek, miért lennének éppen ez ügyben szűkmarkúak.

Tisztelet a kivételnek, de általában gyengék a magyar gyülekezetek az adakozásban. Vészhelyzetekben viszont nemvárt módon dobódik felszínre a segítőkészség nemzetszerte, mint pl a 2010-es vörösiszap-katasztrófa esetében is, s a hitből mozdulók sem maradtak le e feladat során.

2Kor 8,8–15 – Ismeret és kölcsönös gondoskodás

Az olvasó és magyarázó most könnyű helyzetben van, mert az itt leírtak első olvasásra érthetők, kristálytisztán áttekinthető minden összefüggés és érvelés. Abból indul ki, hogy félreértés ne essék, – ő nem parancsolgat, inkább tanácsot ad! – Az indíttatás az adakozásra ui. a Krisztusnak helytálló ismeretéből táplálkozik. Hivatkozása „a mi Urunk, Jézus Krisztus”-ra minden elemében hangsúlyos. A diakónia témaköre alapján a kegyelmet a régi fordítás e helyütt jó-téteménynek nevezi. Tettekben kifejezve: Ő vállalta értünk, hogy magát megüresíti, lemondva isteni gazdagságáról, mert szerette az elveszett embert. A 9.v tekinthető a Fil 2,5kk Krisztus-himnusa összegezésének. – Szegénységet vállalt maga megalázása által; a kereszthalál értelme ez! – Isten gyermekeinek gazdag örökségében részesedhetünk, mely már itt a földön, s életünk földi szakaszában, lelkiekben bővülködővé, gazdaggá tehet, ha váltságát, személyes ráismeréssel befogadtuk. Közvetlenül tehát éppen ebből fakad a készség mások megsegítésére, melyet immár tanácsadással lehet tárgyyszerű bátorítással tovább adni. – Azzal, hogy az apostol beszél nekik Macedónia készségéről az adásban, vele a korinthusiak szeretete valódiságát is kipróbálja. El is hallgathatná, mintegy belső célt, mégis kifejti, mert bizonyos benne, hogy tanácsa cét ér; hiszen már az előző évben döntöttek felőle (10), sőt a cselekvést is elkezdték; itt a kedvező alkalom, hogy be is fejezzék.

Kétségeket oszlató, hogy nem azt kéri tőlük, amijük nincs (Ap-Csel 3,6); ui. lehet, hogy némelyek ilyen kifogásokba rejtették nemakarásukat, s talán ők lehettek a vádaskodók is. Isten senkitől nem kíván lehetetlen. Neki is akkor kedves az adakozás, ha mindenki abból ad, amije van, – minden a készségen múlik. Senki nem kívánhatja, hogy olyan áron legyen másoknak bősége, hogy magukat ezzel csődbe juttassák! Hadd érvényesüljön a kiegyenlítődé, mint amikor a víz magasabb helyről a mélyen elterülőket tölti fel, s vele a szint egyenlő lesz. Ez csak hitből lehetséges. Be kell látnia a gazdagnak, hogy neki sem tesz jót, ha az elégen túl van tömve a bukszája (akarom mondani: a külföldi bankszámlája). A szegénynek is előnyös, sőt egyenesen jó-tétemény, ha megtanul segíteni és adni, hogy fölemelje a még szegényebbet. A teljes egyenlőség még a hit határain belül is csak ideális végcél lehet, mert keresztyének között sem lehet már most tökéletes egyenlőség; de reá törekedve, sok lelki haszonnal jár, mert életünket teszi elviselhetőbbé, ha mindenki addig nyújtózkodik, ameddig a takarója ér. A 2. évezredre jutva még ezt a

bölcs mondást is elfelejtettük, úgy kellett magamból is előhalásznom a tudat mély kútjából. – Azt adjátok, mondja az apostol, ami fölöslegetek. Egyébként ez lehet a minimális elvárás. A hitből való viszont úgy hangzik, hogy Istennek az első zsenge a kedves. Most azonban az a feladat, hogy felebarátodat, – esetükben –, a hitben testvért, legalább annyira szeresd, ahogy magadat szereted; számolva azzal is, hogy más esetben majd ők pótolják a ti hiányokat. Az is következhet, hogy rád is sor kerül; egyszer kerék másszor talp! – A Róm 15,27 szerint a lelki javakat viszonozzák a gyülekezetek a jeruzsálemiek megsegítésében. Az ÚSZ-i nép ezzel az ÓSZ pusztában vándorló népe nyomdokába lép, akik között a manna igazságosan osztatott szét, hogy a szemesebb és az ügyefogyottabb egyelőképpen részesedjék belőle (2Móz 16,18).

2Kor 8,16–24 – Tisztesség Isten és emberek előtt

A „buzgóság” akkor nem ébreszt megvető élcelődést, ha mások terheinek hordozását vállalja, s Krisztust- ezáltal is –, dicsőíti. A levélben ilyenképpen kulcsfogalom a Szentlélek által gerjesztett buzgóság, hogy maradjon fáradhatatlan a lélek. Gyakorlati tettek szükségesek, hogy a kitűzött segítség véghezvitele elérje célját és eredményes lehessen. Ezt az igyekezetet plántálta Isten a Titusz szívébe, aki épphogy megérkezett, s máris kész, hogy induljon vissza Korinthusba. Ez ügyben Pál meghosszabbított keze ő (9,4k), s mégsem az önfeladó engedelmesség vezérli, hanem az önkéntes átadottság, hogy a gyűjtésnek újabb lendületet adjon. Van két kísérő társa is, akik elsőrenden nem Pált képviselik, hanem a gyülekezet megbízottai. Jelenlétük ad e szolgálatnak nyilvános, mondhatni: hivatalos jelleget. Csak találgatjuk, hogy kik lehetnek. Lukács? Barnabás? Bármelyikük lehet, de lehetnek számunkra ismeretlen személyek is, akiket azonban szükségtelen külön bemutatnia, mert több gyülekezetben jól ismert, amit eddig az evangélium (hirdetésének) ügyében végeztek. A megállapítás főként a második küldöttre áll, a harmadikra pedig épp a főnt említett buzgóság jellemző. Róluk azt írja Pál, hogy küldöttek, azaz apostolok. De e fogalom jelentése valójában az ügyben végzendő „küldött” tisztüket határozza meg. Az az érzésünk, hogy ezzel megemelte tekintélyüket, holott apostol voltuk csak erre az egy megjelölt célra tekintettel jelenik meg. – Ez is jelzi, hogy lehetetlen egy-egy görög fogalmat mindig azonos magyar szóval visszaadnunkon. Tehát tévút lenne azt mondanunk róluk, hogy apostolok. Az pedig, hogy nem nevezi néven őket, biztosítja Titusznak, hogy ő a küldöttség vezetője. Továbbá, elég csak utalni személyükre, hisz köztudott, hogyan hívják őket. – S újfent csodálatunk a Szentlélek ihletéséé, hogy bár esze ágában sem volt Pálnak, hogy levelében a következő évezredeknek (is) ír, akaratlanul mégis ezt tette, amikor nevüket nem írta le!

Egyik magyarázat Kálvint idézi: „A közpénzek kezelése mindenél jobban kiteheti az embert sötét gyanúsítgatásoknak, melyek megsebezhetnek”. Anyagi dolgokban legyen tehát minden áttekinthető, s amit a 21.v-ben kimond, mindenkor érvényes keresztyén, sőt emberi, társadalmi vezérlő ige. Bátran mondható, hogy jelszó is lehet: a tisztességre legyen gondunk nemcsak Isten, de emberek előtt is (vö: Péld 3,3k; 22,1)! – Utólag már hiába mosakszunk, hogy „Isten látja a lelkünket”, ha nem törődtünk az emberek előtti tisztességgel. – Mi azonban a helyzet, ha bárki velünk bánva, nem tisztességes?

Az őszinte és mindig nevelő, mentő szándék esetről-esetre meg fogja kapni Istentől az eligazítást, mi a teendő. A többit Istenre kell hagynunk. Ő sokkal eredményesebben tud válaszolni minden félnek. – Azért is indokolt Pál körütekintő intézkedése, mivel az eddigiek szerint a gyűjtés eredménye bőséges lesz, az Úrnak, Krisztusnak dicsőségére (19.23). Lehet, hogy a három küldött már elindult, s a levél útközben fogja megelőzni őket, s aztán majd az apostol is megérkezik. Megtervezett elgondolás kíséri ezt az akciót, s benne a levél: helyén mondott ige, valóban arany alma, ezüst tányéron (Péld 25,11).

2Kor 9,1–5 – Beszédes hálaadás

A 8,1kk örömteli híradás arról, hogy Macedónia gyülekezetei felbuzdultak a jeruzsálemieket segítő adakozásra. Pál beszélt nekik róla, hogy ez a szolgálat már tavaly óta, megkezdődött Korinthusban, – arról is írt, hogy Korinthus felbuzdulása magával ragadta egész Akháját. A város központi fekvése –, tartományi székhely is volt –, főként pedig jó példája, a körzet gyülekezeteit is bekapcsolta az adakozásba. Ezért „dicsekszik” velük most a macedónoknak. Lélek szerinti fölszereltséggel bánik híveivel, egymás példájával serkenti őket. Gerjeszti bennük a készséget. Tudósít továbbá arról, hogy majd személyesen megy el az összegyűlt adományokért. Avégett küldte Tituszt és társait előre, hogy amikor majd megérkezik, már legyen minden előkészítve, s összegyűjtve. A lelki feltételek elsődlegesek, nincs szándékában tekintélyével kicsikart pénzeket gyűjteni. Régtől ismert a mondás, hogy a pénznek nincs szaga (pecunia non olet). Igenis van, a hit területén sem közömbös, hogy önkéntes és szent indulat gyümölcse-e az adomány. Az ilyennek jó illata van, és kedves Istennek (Fil 4,18).

A 8,1-ben kegyelemnek nevezte az apostol az adakozás készségét, meg eredményét is. Kiáradt tehát a kegyelemnek ehhez szükséges ajándéka; fölgerjesztve a macedón keresztyének szívét is. Most egy másik, lényegét érintő, s megint egy kissé meghökkentő fogalmat alkalmaz, ami voltaképpen hálaadást jelent (még a 6.v-ben is), midőn nevet ad az adománynak (eylogía). A hálaadásnak (5) e kifejezéséhez azonban előkészítés, s hozzá idő szükségeltetik, hogy e gyümölcs Korinthusban is beérjen. Mintha némi aggodalom is szorongana az apostolban. Hessegeti –, mégis kimondja, amit gondolt, de gondolni is rossz reá, hogy, ha a macedón küldöttekkel majd megérkezik hozzájuk is, akkor nehogy az derüljön ki, hogy a készség lelohadt, s a gyűjtés elakadt, ő pedig szégyenben marad miattuk, akikkel annyit dicsekedett Macedóniában. Nemcsak az ő szégyene lenne, ha az akció kifulladásra, de a korinthusiaké is. Az sem megoldás, ha látszateredmények születnek; tessék-lássék adomány, kivette nyakukból a feladatot, ami nem is lenne elegendő az igazi segítség mértékéhez. Titusz mindent meg fog tenni az ügy lelki előkészítése érdekében, levele is ezt segíti, kivédve azt, hogy Pálnak kelljen, ottléte alkalmával, kapkodva gyözködni. A kicsikart adomány, melyet nem jókedvűen adnak, nem hozhat áldást, s nem fejezhet ki hálaadást, ami nincs is. Csak a hálaadás közvetíthet áldást. Ennek hátterében

ÓSZ-i előzmények vannak. Az 1Móz 33,11; Józs 15,19; 1Sám 25,27; 2Kir 5,15 esetében az adományt „áldás”-ként nevezi meg az ige.

Isten kegyelme kiárad, s megszületik a készség a diakóniára. Gyümölcse pedig hálaáldozatként dicsőíti Istent, s hoz magával áldás-többletet is, ha ilyen kimunkált előzményekből született.

2Kor 9,6–10 – Hálaadások körforgása

A 6.v ŐSZ-i előzményei a Péld 11,24k; 22,8; Jób 4,8, s háttérben az az ősi tapasztalat fogalmazódik meg, hogy aki felélte a vetőmagot, s csak gyéren szórta ki földjére, annak kikelt vetése is ritka lett, aratása pedig szegényes. Ha azonban nem sajnálta földjétől a magot, sikeresebb aratásban reménykedhetett, s a gyom se verte fel úgy a sarjadó, aztán fejlődő vetést. Az ember saját kárán tanult bölcsességénél mégis több van az igében, mert amit „bőven vet, bőven is arat”-ként fordítunk, szinte lefordíthatatlan; kb. azt jelenti, hogy aki a hálaadásra (tekintettel) vet, az a hálaadásra tekintettel, (vagy reá nézvést; arra feleletül, újabb hálaadást gerjesztve) fog aratni is. Jelentésébe foglalandó továbbá, amiről az előzőkben már szó esett, hogy az 5.v-ben kétszer is adományt, ill. hálaáldozatot jelent a fogalom. Tettével az adakozó áldást közvetít. Ezen a résen át bepillantunk a hit világának törvényszerűségeibe, sőt e szoros kapun át be is kell lépünk az evilági gondolatoktól elütő, másféle életrendbe, ami az Isten országában érvényes; de érvényre jut már ebben az életben is azok között, akik ezt megértve, merik magukat sodrására rábízni, s merészelnek eszerint is cselekedni. – Főntebb törvényszerűséget emlegettünk, ami félre is érthető, mert nem azt jelenti, hogy számításból cselekedhetünk. Már a vetésben is nagy kockázat van (elmúlt időkben még inkább az volt!). Hasonlóképpen nem veheti biztosnak az adakozó sem, hogy az ügyön nyerni fog; mégis bízhat az ígéretekben. Ezért a 7-10.v vehető bővebb fejtegetésnek arról, mit is jelent, amikor hálaadásra vetek.tkp. hálaadásból teszem, s hogy hálaadásból, s ezért hálaadással fogok aratni is. A tettek előszava, meg a záradék is a hálaadás.

Legelőbb is legyen előzetes érlelődés, meg döntés is a szívben, ki mennyit ad. Ha nem kiérlelt döntés következménye az adakozás, lehet, hogy ad az illető valamennyit, de nem fogja örömmel tenni; adományát kedvetlenség kíséri, pedig Isten abban gyönyörködik, amit örömmel adnak (1Krón 29,17). Az, hogy a jókedvű adakozót szereti az Isten, a LXX-ből vett idézet; a héber szövegben nem található. Nyilván nem a héber ŐSZ szövege, hanem a LXX volt használatos Pál missziói gyakorlatában, s az kéznél is volt. – Higgyétek el – fűzhetjük az apostol szavaihoz –, hogy Istennek van hatalma rá, hogy minden kegyelmét kiáraszsa rátok és megadjon minden szükségeset, ami nem nélkülözhető életetek fenntartásához; sőt még bőségetek is lehet (Jn 10,10), tekintettel arra, hogy belőle még több hasznos cselekedetre buzdulhattok fel. A 9.v is LXX szerinti

idézet a Zsolt 112,9. –ből (vö: Hós 10,12), ami az ÚSZ nyelvén úgy értendő, hogy a szeretet igazsága marad meg; ami tehát valóságos adásban gyümölcsözött, az a maradandó. Nem az érdemek szintjén, hanem úgy, hogy Isten kegyelmi ajándékainak körforgásában a hívő, ha áldást átvevőnek és továbbadónak bizonyul, tevékeny közvetítő és áldása csak fokozódik közben. Ha azonban eltorlaszolja e folyamatot, ha rajta fennakadna, a felülről adott élet szenved kárt, s az áldás elhal. Isten szaporítja fel mind a vetésre szántat, mind pedig az aratás eredményét. Az elvetett és a learatott magnak is csak sáfárai vagyunk, s eközben élünk, sőt megélünk belőle, nem feledve, hogy vetni pedig kell, mert szükséges, hogy az élet körforgásának én is tudatos vállalója, s továbbadója lehessek.

2Kor 9,11–15 – Növekvő hálaadás

Az apostol már korábban követendő példaként emlegette Macedónia gyülekezeteinek buzgóságát, s hogy eközben a tisztaszívűség gazdagságára juthattak el. – Vélhetően, anyagiak tekintetében a korinthusiak helyzeti előnyben voltak. Ezért nem kell olyan mélyről indulniuk e szolgálatban. A korábbi hasonlat képrendszerénél maradva: több juthat a vetésre – mondjuk így: a pénzmagból, s eredménye fokozható, ha Pál szavát megfogadják. Alkalmazza is az „engedelmesség” fogalmát (13), ami egyébként leveleiben nem gyakori. Ennek nyomán Isten fogja őket mindenben gazdaggá tenni, újabb lehetőséget adva általa a bőségesebb adakozásra. E folyamat nem gépiesen működik, s mégis szinte törvényszerűségeként vázolja fel előttük, mint egy fölfelé vivő spirál ígéretes emelkedését. Alapvető azonban mindezekben, hogy tisztaszívűségük legyen olyan, mint a macedónoké. A szó a 11. és 13. v-ekben ugyanaz, mint volt a 8,2-ben.

Adakozásuk vallástétel is a Krisztus evangéliumáról, ami a hálaadás gerjesztésére, hittestvérek között a diakóniában nyilatkozik meg, akár a kívülvalók iránti figyelmesség, a misszió hiteléül. A 13.v „mindenki” szava elsőrenden a hit határain belül fog egybe mindőjüket. Ilyen értelemben van ökumenikus jelentősége, közelítve az 1Kor 12,26 igazához, hogy egy tag szenvedésével együtt szenved a többi is, s egynek öröme mindenkié. Az adakozás nyomán – még távolból is elmélyül a közösség tudata a pogánykeresztyének, meg a zsidókeresztyének között. – E diakóniát liturgiának is hívja az apostol (12). Főnévként, a véltnél kevesebbszer található az ÚSZ-ben. Az istentiszteletnek, melyet a liturgia szó jelöl, legyen diakóniája, azaz szeretetszolgálat, melynek viszont így istentisztelet jellege is van. – Volt idő, amikor úgy volt kedves és kíváncsú gyülekezetszerke a diakónia, hogy azt magáért a szeretetért tegyűk. Hivatkoztunk az irgalmas samaritánus helytállására (Lk 10,25kk), aki közben nem emlegette Istent, sőt szinte szótlán végezte el a megtehetőt. A féloldalúság azonban nem tartható sokáig, s az inga át kíván lendülni a másik végpontig. Más, ha vészhelyzetben a harangot félreverik, s megint más, ha mindkét fele megkondulhat. Nem túlhangsúlyozva, inkább csak megnevezendő a gyümölcs hitbeli gyökérzete. A hálaadás megnövekedése is ilyen következmény. Az apostol is természetes közlékenységgel összegez, hogy ha célhoz ér közösségvállalásuk, az hálaadásra fogja indítani mindkét felet. – A diakónia és liturgia kardinális fogalmaihoz két újabb sorakozik fel: a koinónia (közös-

ség) és az eucharisssztia (hálaadás), s némi részben Pálnak is lesz része benne, ha e két szolgálat gyümölcsöket hoz (11). Nemcsak a jeruzsálemiek kapják meg a szükséges segítséget, de Pál is azt érzi, mintha ő is részesedett volna az adakozók szeretete gazdagságából (13). Biztos abban, hogy a jeruzsálemiek könyörögni fognak majd értük, akiket a nagy távolság miatt nem ismerhetnek, pedig oly jó és kíváncsi volna közelebbi ismeretséget kötni a korinthusiakkal, akikre ily gazdagon áradt ki Isten kegyelme (14). – Lényeget megragadó fogalmakkal ismerkedhettünk meg, mily kibeszélhetetlen Isten (minden) ajándéka. Mégis, a hálaadás Isten előtt fejezi ki a legtöbbet a megtapasztaltakból.

2Kor 10,1–6 – Krisztus szelídségével

A Krisztus szelídségére és gyöngédségére hivatkozó apostol kínos ügyekben is Krisztus-szerű kívánt maradni: „némelyek”, akik kifogásokat emeltek ellene, éppen ezt a viselkedést nem értették. Úgy vélték, hogy kétarcúságot gyakorol, mert szemtől szembe alázatos, távolból írt levelei (10) viszont ridegen szókimondóak. Emlékezzünk, többek között a 2,4-re, amikor a gyülekezet iránt érzett igen erős szeretetéről vallott. Tehát nemcsak őt, de legmélyebb szándéka szerinti leveleit sem értették meg igazán. Rajtatok is áll – válaszolja, mint aki a kihívást elfogadja –, hogy ha megérkezem hozzátok, ne kelljen szemtől-szemben is szigorúan bánnom azokkal, akik úgy vádolnak, hogy test szerint élek, s az eszközeim is testiek. Vajon a gyengeségnek tartott szelídség, vagy éppen a leveleiben olykor felbukkanó szigora szúrt szemet? Inkább a kétszínűségnek bélyegzett ellentmondásokat emlegették fel távollétében oly módon, hogy kritikájuk híre jusson el a fülébe. – Félinformáció alapján is találhatunk ilyen-olyan magyarázatokat, de ha mindent meg is magyaráztál, ne hidd, hogy mindent meg is értettél!

A teljes szeretetből fakadó magyarázat juttat el a teljesebb ismeretre. Ezért nem akarja Pál, hogy a gyülekezet bizonytalanságban maradjon. A kívülről érkezett bajkeverők azért ráleltek olyanokra, akiket félre lehetett vezetni. Igaz – válaszolja –, hogy testben élünk, de nem test szerint hadakozunk (közben áttér a tsz. –ú fogalmazásra. Ez nem az ún. fejedelmi többes; hívhatnánk inkább befogadó tsz. –nak, hogy ilyené legyen olvasóinak, kritikusainak is a viselkedése). – Finom elhatárolással fogadja el, hogy ténylegesen van a keresztyén emberben is ellentmondás; s az ott érhető tetten, ahol annak meg is kell lennie. Az viszont legyen meg – ha lehet, minden még e testben élő hívőben, hogy hadakozása eszközei viszont már nem testiek! (vö: 6,7; 1Thessz 5,8; Róm 6,13; 13,12; Ef 6,11kk; Filemon 2). – A Lélek hadfelszerelése az ÓSZ-ben Isten harci eszközei (Ézs 59,17; Zsolt 35,1kk), melyek nehéz fegyverzetként is működhetnek, mint az ókori várostrom-művek; viszont a Dán 2,45-ben csak egyetlen kő zuhan alá, emberi kéz érintése nélkül! – Így küzd Isten maga, szolgálai által erőtlenségbe rejtve, minden olyan erődítmény ellen, amit Isten ismerete ellen emeltek. Meglehet, hogy az ellenfelek ott Korinthusban is folyton emlegették Istent, meg a Krisztust, de lenézték a páli alázatosságot, amint kétkezi munkával igyekezett tehermentesíteni a gyülekezetet, s közben önzőnek állították (itt az ő ellentmondásosságuk!). – A görögök egyébként

szükséges rossznak tartották a kétkezi munkát, s lenézték, aki így biztosította megélhetését. Pál életmódja és testi megjelenése megrökönyödést, s olykor elutasítást váltott ki sokakból. – Az apostol mégsem mondott le róluk, s erődítmények ledöntésével is menteni akart; és a kibicsaklott indulatokat kívánja foglyul ejteni a Krisztus iránti engedelmességre, hogy végre értsék, és tisztábban értsék az evangéliumot, s így, – együtt vele –, őt magát is. Ha makacsok, éretlenek maradnak, meg fogja büntetni a gőgösöket. Addig ad nekik időt, míg majd személyesen megérkezik Korinthusba, hogy átvegye a tetemesre szaporodott adományokat. – A gőg a Krisztus félreismeréséből eredő istenismeret-zavar!

2Kor 10,7–11 – Lényeglátás

Ha valaki a legfontosabbat ragadja meg szemével, lelkével, arra azt mondjuk, hogy lényeglátó ember. Nyelvünk gazdag az ezzel el-
lenkező jelenségekre is, pl. hogy nem látja a fától az erdőt. Nem lát-
ja, pedig majd kiveri a szemét. Lehet, hogy észleli, mégis úgy tesz,
mintha nem látná. Nem lát a szemétől; meglátná, ha ... A szereteté-
ben és józan ítélőképességében megzavart némely korinthusi is épp
ilyen látás-zavarban szenved, mert elfogult az apostollal szemben.
Bíráloi még rágalmozástól sem riadtak vissza; vádaskodásaik légből
kapottak, minden alapot nélkülöznek. Tehát helyénvaló az intés,
hogy arra nézzenek, ami a szemük előtt van; de fölösleges megint
részleteznie a beszédes tényeket, az első perctől kezdve hogyan
szolgált közöttük az evangéliummal; fölvéve szinte az egész egyház
gondját. Az összetartozás kifejezéseként, de igazi segítség okán is,
most meg azon fáradozik, hogy az ő adományaikkal is segítse a je-
ruzsálemi gyülekezet szegényeit.

Kiolvasható továbbá a leveléből, hogy ellenfelei fennen hirdet-
ték, mily igen a Krisztuséi ők! A magyarázók általában azt mondják,
hogy ezúttal nem ugyanazokról van szó, mint az 1,12-ben, ahol rá-
licitálva, magukat mindenkinek fölébe helyezve; s Pál fölé is, hogy
ők mennyire a Krisztuséi! – Most mások a körülmények, de a lel-
kület mégis hasonló, mint amilyen volt a Jézust folyton bíráló fari-
zeusoké és szadduceusoké. Az apostol nem tagadja meg e mostani
hírverőktől sem, hogy ők is a Krisztushoz tartoznak, csak azt kéri,
gondolják meg, s legyenek belátással, hogy azért ő is a Krisztusé!
Némi ironia is megsejlik az apostol szavaiban. Elismeri, hogy fel-
hatalmazása alapján, amivel Krisztus felruházta, olykor felettébb
dicsekedett – de ekként dicsekedett a korinthusiakkal is –, hogy ne
romboljon, hanem inkább építhessen. Az elvi erődtések lerombo-
lása (5) ugyanis az igazi lelki épület fölépítéséért van, avégett, hogy
ők maguk is épüljenek. Sommás véleményt is megfogalmaztak róla,
hogy levelei súlyosak és kemények. Ily mértékben értették őt félre,
hogy a szeretetnek nevelő hatása és célja is van; testi megjelenése vi-
szont szánalmasan rozoga, beszéde pedig nem a görög területeken
megszokott, szónokiasan deklamáló. A rosszindulatú állítás, hogy
csak látszat-fenyegetésekkel riogat, hamisnak fog bizonyulni, ami-
kor majd személyesen odaérkezik, s ugyanazon határozottsággal és
szigorral fog fellépni, mint amit most levelei kapcsán emlegetnek.

Megjegyzendő, hogy eddig már nemcsak egy levelet írt nekik,
avagy, hogy máshová is írt levelei foroghattak közkézen a gyülekeze-

tekben. Amivel kezdte intését, hogy azt nézzék, ami a szemük előtt van, úgy értendő, hogy ne külső után ítéljenek; vegyék észre a tettek bizonyágtételét. – Hajlamosak vagyunk a külső szerint alkotni véleményt, pedig a jó fellépés ürességet is takarhat. A szavak nélküli tetteknek is van beszédük. A szó ige-jellegét Isten tettei adják meg, amikor azt hirdetik.

2Kor 10,12–18 – Az öntörvényűség buktatói

Akik versengtek az apostollal, ajánlólevelekkel jelentek meg a gyülekezet(ek)ben (3,1). Igazából önmagukat ajánlgatták, mert maguk voltak önmaguk mércéje. Egyfajta öntörvényűség kölcsönzött nekik határozott fellépést. – Az apostol külső megjelenésével, olykor gátlásos viselkedésével szemben gátlástalanul léptek fel; de ez csak felszíne a jelenségeknek. Zavart keltett, hogy ők is a Krisztus nevében beszéltek. Hol volt akkor a lényegi különbség közöttük? Először is: nem vették ki részüket az ugartörés nehéz munkájából, amikor az apostol és munkatársai a gyülekezet alapjait megvetették. Később aztán megjelentek, mint aki a készbe ül bele; és az apostol leszólásával, életmódját és szolgálata minőségét megkérdőjelezve, igyekeztek híveket halászni maguknak. S itt adódik a másik lényegi különbség, mivel félreértették az apostol alázatosságát; külső testi mivoltán túl azt is, ahogy éli és hirdeti a megfeszített és feltámadott Krisztust. Az egész Szentírás prófétai alap-vonulatához tartozik, hogy az Úr szolgálói megütközést keltettek a méltóságteljeség hiányával, igénytelenségükkel, olykor visszatetszést keltő, dicsőséget nélkülöző életmódjukkal. Mózes dadogott (2Móz 4,10). Dávid, a hálaadás és az Isten dicsőítése kifejezésekként táncolt az Úr ládája előtt, amikor azt föl vitték Jeruzsálembe (2Sám 6,20kk). Illés Akháb király szekere előtt futott (1Kir 18,46). Elizeus kopasz volt (2Kir 2,23). Jeremiás beszédhez nem értőnek és túl fiatalnak ítélte önmagát (Jer 1,6). A babiloni fogságban élt névtelen „Jahve szolgája” megjelenésében emberi torzó lehetett, szenvedett és meghalt, s követői csak később értették meg (Ézs 53,2kk), ami, próféciaként, Jézusra mutat, aki kínos halált halt értünk a kereszten; de halálával és feltámadásával diadalmaszkodott bűnön és halálon. Pál egész személyisége és missziója ezek nyomát követi. Ellenfelei meg éppen ezt kritizálták. Nem értve meg a lényegét, mert maguk sem azt élték; közben pedig a Krisztus szolgáinak mondták magukat (11,23!)

Mindezekből azonban Pál a maga számára hasznos következtetéseket vont le. Mindig is az volt a mércéje, olyan határok között mozgott, amit Isten jelölt ki, amikor őt elhívta. Így lett és maradt a pogányok (tudjuk: a népek) apostola. Dicsekvése közben – mai fogalmak szerint nem is túl szerencsés a kifejezés; de értsük jól; – ebben is szigorúan a keretek között maradván, szinte elvonatkoztatva önmagától, csak az Úrral, az Úrban dicsekedett. A reményt mégsem adja fel, hogy végszóra mégis megértik őt a korinthusiak, s ha majd hitük növekszik, így lesz „nagygyá” tkp. (újra) elismertté közöttük. Azt

értvén ezen, hogy a hitük is Krisztus-szerűbbé válik. – Szabálynak vette továbbá, hogy csak ott hirdesse az evangéliumot, ahol mások még nem jártak (vö: Róm 15,21). S ha megfordult ilyen területeken, nem írta őket tulajdon dicsősége számlájára. Bizonyos abban, hogy az igazán kipróbáltakat az Úr fogja ajánlani, ezért nincs szüksége az ügyeskedő hírverés fogásaira. – Hitetlen és hívő, erkölcsös, és erkölcsöt lazító, emberies és embertelen, vonzó és visszatetszést keltő válfajai vannak a modern öntörvényűségeknek is. A krisztuskövetőket másfélék, mert az ige uralja, és a Szentlélek vezeti őket.

2Kor 11,1–6 – Megkísértve

Fel nem oldható nehézségekkel szembesülünk a szövegben; nem tudunk választ adni rá, hogy kik is lehetnek azok a szuperapostolok, akiket (5) még a 12,11-ben is említ. A 12 apostolra, vagy az „oszlopok”-ra (Gal 2,9) nem illik a kép, azaz, hogy Pálhoz mérve ékesszólóbbak lettek volna a Galileából származók. Képzettség és jó kiállítás tekintetében inkább Apollósra hasonlíthattak (ApCsel 18,24); ámde ne legyünk igazságtalanok iránta, mert nem róla van szó. Bármennyire fájlaljuk is, hogy keveset tudunk róluk, annak örülhetünk, hogy a velük folytatott vita nyomán az apostol személyéről és álláspontjáról ismerhetünk meg még több részletet. Most pl. hajlandó belebocsátkozni egy kis esztelenségbe. A fogalom, melléknévként is, gyakori a 11-12. f-ekben. (16k;12,6.11). Önvédelemből is cselekszik, főként azért, hogy mind a versengők, mind a gyülekezet balgaságát (a Gal 3,1-ben más szóval fogalmazva) feltárja; azt, hogy a léprecsaltak lépére is mennek. Végeredményben – áruljuk el már most –, nem sikerül az apostolnak ezen a téren egyenértékű versenytársnak bizonyulnia, mert csak annyi esztelenséget képes tanúsítani, ami a keresztotrányának és bolondságának megfelel (1Kor 1,18kk; 2,1kk). – Egy tapodtat sem megy tovább, de éppen ezért marad, kemény szavak közepett is, hitelesnek. Feszült helyzetekben pl. mindjárt a sátánt emlegetni, ahogyan ezt Pál teszi, abban az Isten gondolata és indulata területén járva, mélyen gyökerező felelősség dolgozik. Ilyen pl. Isten féltékenysége a Tíz igében (2Móz 20,5), amit szépítve fordítunk féltőn szeretőnek. Pál szerepe hasonlít a vőlegény barátjához, mint a Keresztelő Jánosé (Jn 3,29kk), aki azonban a menyasszony épségben lehető megérkezéséért is felel (1Móz 24,37kk). A gyülekezet őrizze meg tisztaságát, a próféta is ezen őrködött, s ha hiába tette, akkor panaszkodott (Jer 18,13kk). A jegyesség már megkötöttség, de a beteljesedés még ez után következik, hogy egyetlen férfiú elé állíttassék a menyasszony. Ezen a téren intő példa Éva esete, akit a kígyó becsapott.

Jézust, Szentlelket, evangéliumot emlegetve, a korinthusiakat is megkörnyékezte valamiféle csábos gondolatrendszer. Pál feltételesen fogalmaz: „ha”; pedig megkísértésük már javában folyt. És már-már kötélnek álltak, hiszen „szépen eltűrik”, hogy önmagukat kinevező „apostolok” suttogjanak a fülükbe, vagy sujkolnának beléjük, az igazira megtévesztésig hasonlító tanokat úgy, hogy a hallgatók már zavarban vannak, ha különböztetniük kell a valódi ige és a varázsszóvá alacsonyított szent nevek és fogalmak között. Gya-

nútlanul még mondják is: Hiszen ezek is a Jézust hirdetik! Tisztázás végett mondja Pál: nem vagyok alábbvaló ezeknél a műapostoloknál, ismeretben pedig nem állhatják velem a versenyt. Itt van egy kis „bolond” dicsekvése Pálnak avégre, hogy elandalított állapotukból felrázza őket. Hiszen ismertek, nyíltan állok előttetek! – mondja.

A töről metszett sátáni nem a patákban és szarvakban tűnik elő, hanem az igazihoz megtévesztésig hasonló ámításban.

2Kor 11,7–15 – Krisztus igazsága szerinti élet

Az ApCsel 18,1kk-ből tudjuk, hogy Korinthusban, eleinte (5) Akvilával és Priscillával együtt dolgozva kereste meg Pál a mindennapi betevőt. A sátorkészítés bőrök cserzéséből és kikészítéséből állt. Ennek a munkafolyamatnak átható szaga és szennye volt. Pál önfenntartása a farizeusok írástudóinak életmódjához igazodott, akik valamilyen mesterséggel keresték meg kenyerüket, s eközben tanítottak. Maguk függetlenítése másoktól magas értékrendet jelzett és szinte egyedülálló bármely kor és bármilyen vallás viszonyait tekintve is. Az 1Kor 9-ben leírta az apostol, hogy lelkiekért anyagi javakat adva cserébe, egészen természetes volna, hogy a gyülekezeti és igehirdető szolgálat biztosítsa megélhetését. A korinthusiakat tehermentesítő élete nemcsak a kezdeti időkben, de utána is egyik állandó eleme az apostol „dicsekvésének”. – Két, egymástól elütő életfelfogás küzdött itt egymással, s az apostol óhajtja, bárha megértenék, mert akkor a Krisztust értenék meg mélyebben. – A nézet közhely-számba megy, hogy annak van értéke, aminek megkérlik az árát; amit meg ingyen adnak, az olyan is! Mondogathatták is ellemfelei, hogy azért nem mer elfogadni ellenszolgáltatást, mert tudatában van személye és tanítása csekélyértékűségének. A magukat apostolnak titulálók igényelték, hogy élhessenek meg abból, amit szellemi portékaként árusítanak. Nem kis iróniával kérdezi Pál, hogy tán csak nem vétkezett, hogy ingyen hirdette az evangéliumot; s valójában megalázta magát, hogy ők, a korinthusiak, felmagasztaltassanak. Lelkiismerete ma is adja a jelzést, arra gondolván, hogy más gyülekezetet „fosztott ki” az ő érdekükben. Később is Macedóniából fogadott el segítséget –, ők „adták át magukat” előbb az Úrnak, s aztán Pálnak is (8,5), hogy ne legyen terhére senkinek. Vélhetően Filippi vállalta el ezt a többlet-szolgálatot (Fil 4.14kk). Azzal, hogy a jövőben sem lesz senkinek terhére, kirántja a talajt ellenlábasai alól, s ezt meg is mondja. Akhájában senki sem fogja őt túllícitálni.

Másokat viszont érzékenyen érintett Korinthusban, hogy Pál minden támogatást elutasít, miközben másoktól meg elfogadja, amit nem is tagad. Micsoda dolog ez? Sértve érezzük magunkat! Bizos, hogy nem szeret bennünket. Pedig oly szívesen adnánk! Szeretetéről már korábban vallott (2,4), hőfoka változatlan, ennek csak Isten a tudója; további taglalása csak elvenne értékéből. Az ellenfelek nemcsak képtelenek lesznek e teintetben túltenni Pálon; de le is lepleződnek. A folyamatot gyorsítandó kimondja, hogy alapostolok, hitvány utánzatok, csalás minden sürgőldésük. Egyébként nincs

rajtuk mit csodálni, hiszen a sátán is a világosság angyalának adja ki magát. – Pál itt zsidó apokrif iratok észjárását követi –, senki ne lepődjön meg rajta, ha kosztosai is kiadják magukat az igazság szolgáinak: de majd hazugságaik (Jn 8,44) szerint kapják meg ítéletüket.

A Krisztus-szerűségről, Krisztus benne munkálkodó igazságáról éppen a maga megalázásában adja az apostol a legéletszerűbb és legközvetlenebb tanúságtételt. Az alázatosság nem versengés, hanem életforma!

2Kor 11,16–21a – Az esztelenség változatai

A levél eme része gyakorta használt „esztelenség” fogalmának tisztázása végett, jelentésében többféle változat különítendő el. Van az evangélium hitével együtt járó esztelenség, erről már esett szó, ezt azonban más szóval adja vissza az apostol, amikor az előző levélben a kereszt bolondságáról beszélt (1Kor 1,18kk; 2,14). Ugyanennek másféle megnyilvánulása, amit egyrészt „egy kis esztelenség” névvel illet (1), másrészt némi merészelt dicsekvésnek (18), hozzáfűzve azt is, hogy amikor így beszél, nem az Úr szerint mondja, amit mond, mivel rá kell lépnie erre a nem veszélytelen ösvényre, s már jóelőre kivédi a lehető szemrehányást, hogy miként dicsekedhet bárki is saját szerepével az Úr dolgait illetően! Végül maga is rá fog jönni, hogy nyugodtan vállalhatta volna az Úr szavaként, amikor őszintén beszélt elviselt hányattatásairól és szenvedéseiről, mert akkor éppen gyengeségeivel és erőtelenségeivel dicsekedett (12,9)! – Akár tényleg esztelennek vélték emiatt, akár nem, legrosszabb esetben is, ha esztelennek gondolták, mégis arra kéri őket, hogy egy ki nem mondott belső cél érdekében, viseljék azt el. Ma úgy látjuk, hogy amikor üldöztetéseiről beszél, fontos tényekre utal; s ezekről szeretnénk még többet is tudni, de az is jó, ha legalább ennyiről értesülünk.

Másféle esztelenség, melyben a korinthusiak leledzenek. Nem kis iróniával okosoknak nevezi őket, bár mégsem bölcsesség az, hiszen olyasmiket túrnek el, amit csak emberek önkénye és másokat gyötrő akarnoksága követel meg tőlük, s a vallásos szókészlet csak ürügy! Részükről esztelenség, hogy „szívesen” etürik a folyamatos leckéztetést, s hogy az álapostolok a nyakukra ültek. Azok zsarnoksága pedig az esztelenség legveszélyesebb változata. Ki nem mondottan ettől szeretné minden lehető, de mértéktartó eszközzel megszabadítani a gyülekezetet az apostol! Az erőszak ui. nem az ő kenyere, ki is jelenti, hogy a fönti, válogatás nélküli eszközökhöz ő gyengének bizonyult.

A leigázás (szolgaságba döntés?), elősködés, kizsákmányolás (fel-falás), arculverés oly erős kifejezések, hogy nem lehet csupán átvitt értelemben magyaráznunk. Ilyen kétségbeejtő helyzetbe jutott a gyülekezet, vagy csak a veszélye fenyeget, s az apostol jóelőre figyelmeztet? – Sokak szerint itt valóban megtörtént tényekről van szó. A „ha” kötőszó voltaképpen jelentése itt „amikor”. Az álapostolok tehát törvényt ültek a gyülekezetben, hogy annál szabadabban garázdálkodhassanak. Amikor majd arról beszél, hogy hányszor kapott negyvenet, egy híján (24), vele azt is kifejezésre juttatja, hogy

méltatlan kiszolgáltatottságukban velük van sorsközösségben; amikor pedig minden tekintetben dicsérte őket (1Kor 1,7; 2Kor 1,11) a felvértetés szándéka vezette, hogy lelket öntsön beléjük, s megszabadítsa őket a veszélyes álapostoli klikktől. Sokféle igazhitűség nevében követtek el már tömérdek könyörtelenséget a történelemben. Megdöbbentő, hogy ez a kilengés az apostoli tekintélyre hivatkozás ürügyén, már Korinthusban elkezdődött. – Mentsen Isten ilyesmitől!

2Kor 11,21b–33 – Sorsközösség Krisztussal, s az erőtelennel

Csak részben oszlik a homály, hogy kik is állították magukról, hogy ők héberek, meg izraeliták és Ábrahám (vö: 1Móz 14,13) magva. Inkább görög műveltségen nevelődött zsidók lehettek, merész húzással, az ábrahámi örökséghez kötve a Krisztus szolgálatát. Vélhetően Mózesre hivatkozva is a dicsőségeset hangsúlyozták (3,7kk), s közben beültek a készbe, amiért pedig az apostol fáradozott. Ugyanilyen ősökkel ő is dicsekedhet. A 23.v-ben az esztelenség alkalmazása nevezhető túlzásnak is. Azaz, ahogy bemutatja, mit jelent ma is, hogy a Krisztus szolgája (diakónusa, mely a sorsszerűen vállalt apostolságot és Krisztus-hirdetést jelenti). Ennek többlete nem a még nagyobb diadalban és dicsőségben; ellenkezőleg, az Érte vállalt mérhetetlen szenvedésekben és vállalásokban mutatkozik meg. Az előszámálhatatlanság dacára kísérletet tesz rá, hogy, ha röviden is, de föl villantson részleteket abból, amiket mind ez ideig el kellett viselnie Krisztusért, szöges ellentétben a vele versengőkkel, akik kikerülték a szenvedéseket, mert képtelenségnek tartották, hogy ha Krisztus győzött, akkor követtségében járva, meghurcolhatják őket. Szinte hallani véljük, amikor Pál levelét olvasva, mondhatják is, hogy ilyesmikkel csak egy bolond dicsekedhet.

A felsorolás részletezése több teret igényelne. A 23.v előlegezett összegezésnek vehető, amit az elágaztatás követ. – A szíjjal verések (5Móz 25,3) legyenek inkább kevesebbek eggyel, 40 helyett 39, mint hogy a pribékek magukat elszámolva megszegjék a törvényt. A botozások viszont pogány hatóságok döntései szerint hajtatnak végre (ApCsel 16,23). A megkövezés (ApCsel 14,19) pedig olykor a hirtelen támadt lincshangulat folyománya volt. Volt Pálnak része hajótörésekben (az ApCsel 27-beli később történt), s ahogy a „mélységben” töltött éjről és napról ír, távolról Jónás kv-ére emlékeztet. Mindenféle fenyegetés között hanyódva, mégis megtartatott. A „veszedelemben pusztában” (vö: Károli fordítás!) Arábia lehet (Gal 1,17), a Jordántól K-re eső vidék, Petrától fel, egészen Damaszkuszig. A testet-lelket megpróbáló esetek sora földrajzi és klimatikus viszonyoknál veszélyesebb és elviselhetetlenebb volt, amikor áltestvérek előtt kellett színt vallania, azok meg rálicitálva, csak adták a buzgó atyafit. – Ráadásul mindezekre az ő missziójához kötődő valamennyi gyülekezet gondját is hordozta imádságban és döntésekben, így is azonosulva a Krisztus szenvedéseivel. Ilyesmivel el-

lenfelei nem dicsekedhettek. Egyúttal pedig közössége volt minden szenvedő sorsúval. Egyetlen tag próbatétele az ő kínja is volt, s ha valahol botránkozás történt, az ő arca is égett miatta. E pattanásig feszült és végletig vitt gondolatmenet szinte humorral fűszerezett feloldást kap a végén, amikor látni engedi, ahogy a lesben állók orra előtt menekítették ki Damszkuszból, a falon kívül leengedett kosárban. (A kosár szó más, mint az ApCsel 9,25-ben; a mentés meg is ismételldhetett). A keresztyén ember a kínban is megőrizheti a derű képességét.

2Kor 12,1–5 – Hasznosabb dolgokat keresve

Elég a dicsekvésből! Már az 1Kor 8,1-ben kimondta az apostol, hogy csak a szeretet képes építeni, a dicsekvés nélkülözi a szeretetet, mert a fennen dicsekvő jelenlétében az egyszerű halandó senkinek érzi magát, mint akit egyetlen mozdulattal lesöpörtek az asztalról. Sőt a dicsekvés annak sem használ, aki elköveti. Midőn Pál rátér az Úr megjelenéseire és kinyilatkoztatásaira, lelki megtapasztalásait tárja fel: miként építette és erősítette őt az Úr. Mert ha már feltétlenül szükséges, erőtelenségeivel fog dicsekedni, viszont ennek a szüntelenül tépázott külső héjazatnak belső élménymagja van. Az „élmény” szó tagadhatatlanul szükségmegoldás a részünkről, de nincs nála jobb, és a magyarázó megkísérli, hogy egyetlen szóba öntse a kibeszélhetetlent. Amit Pál átélt, annak egy része kimondhatatlan, nem csupán mert kifejezhetetlen, hanem intést is kapott, hogy amit látott, s aminek fültanúja lehetett, tilos kibeszélnie, mivel ember ajka méltatlan és alkalmatlan rá. Ő sem kivételezett, amikor benne részesült, mással is megeshet ugyanez. Ezért is választja a 3. személyű fogalmazást. Ismer egy embert a Krisztusban (immár önmagát is új teremtként ismeri, vö: 5,16k), s (véljük, hogy) ez ő maga, elvonatkoztatva önmagától. Továbbá, apostolságának, a népek közötti tanúságtételre kapott küldetésének nem elengedhetetlen része, amiről eddig talán senkinek sem beszélt. Elhívás szerinti szolgálata nélkül is sértetlen egész lehetne. Csak őt építette és nem tartozna senki másra, de ellenfelei ismételten előhozakodtak rendkívüli elragadtatásaikkal. Ráadásul épp a korinthusi gyülekezet volt kiváltképpen fogékony ilyesmikre. Emiatt szükséges rátérnie, hogy neki is volt része hasonlóknak. A 14 évvel korábbi elragadtatása olyan lehetett, mint a Jelenések kv-e írójáé. Aki azonban külön kap utasítást, hogy írja is meg azokat (Jel 1,11). A látás és a kijelentés fogalmai (1) mind a 2kk, mind pedig a 9.v tartalmára utalnak. Az elsőben hallottak nem kibeszélhetőek, míg a második esetében nincs ilyen tiltás.

Közel másfél évtizeddel korábban volt elragadtatása 40 táján történhetett, nem köthető más, általunk is ismert eseményhez. Annyi megpendíthető, hogy vélhetően az Arábiában töltött időszakban lehetett része benne (Gal 1,17), tehát nem tartozik megtérése, s elhívása történetéhez. Azt sem tudja meghatározni, hogy testben, vagy testén kívül volt-e akkor; meglehet, hogy csak a lelke ragadtatott el a harmadik égis. Hozzá téve, hogy a Szentlélek által kapott ízelítőt a mennyben már jelenlévő, de a megváltás rendjében még eljövendő

teljességből. Időlegesen léphetett tehát a mennyei paradicsomba, amelyet a második Ádám-Krisztus (1Kor 15,45kk) szerzett vissza a teremtettségnek, s az embernek; és majd előttünk is feltárja azt aaz Isten országa eljövetelekor. Nem főszereplőként vitetett oda Pál, csupán szem-, és fültanúnak. –

Hitéletünk különleges élmények nélkül is kerek egész. Senkire sem tartozik, ha az Úr mégis külön eljárással injekciózza sérült, vagy sérülékeny lelkünket, ami nem kiváltság, inkább szükségből megelőző gyógymód, vagy helyreállító utókezelés.

2Kor 12,6–10 – Elégséges kegyelem

Megadatott az apostolnak, hogy különböztessen saját személye és a kapott kijelentés áldása között; ezért nem lenne balgatag, ha még továbbra is beszélne róluk; de mérsékli magát, nehogy túlértékeljék, vegyítve személyes tulajdonságait a rajta megmutatkozó kegyelemmel; azaz többnek tartsa annál, mint aki valójában. Pál ezt nem akarja, legkivált, ha a kijelentések különleges nagyságáról van szó. A 7.v első mondatának hovatarozandósága vitatott, mégis inkább a megelőzőkhöz kötődik (6), ahogy az új fordításban is olvasható. Azzal sem dicsekedhet Pál, mintha ő eleve józan lévén, mentes lenne a gőg hajlamától. Az elbizakodottságtól Isten fogja őt vissza oly módon, hogy a testébe tövist helyezett el. Sokféle elmés találgatás tett rá kísérletet, mit is jelenthet, amit ő a sátán angyalának nevez. Csupán annyi állapítható meg, hogy olyan testi fájdalom lehetett, ami a levél írása idején is gyötörte olykor. A gyötrést azonban egy szó fejezi ki, mint a Mt 26,67-ben, amikor Jézust arcul verték. Lehet szó esetleg krónikus fejfájásról, amitől pl. Kálvin is állandóan szenvedett. Lett légyen bármi is, a sátán angyala Istennek volt kénytelen engedelmeskedni (Jób 2,5kk); általa tartotta vissza Pált, hogy el ne bizakodjék.

Tévedés volna ráfognunk, hogy rendkívüli élményeket hajszolva, Pál rajongó lett volna; mert akkor így imádkozna: Uram, ha már folytonos fájdalmak kínoznak, legalább add meg, hogy még többet ismerjek meg rendkívüli készleteidből. Nem! Nem ezt kérte; hanem azért imádkozott, hogy vegye ki Isten a testéből a tövist, szabadítsa meg tőle. Egyszer, és megint egyszer imádkozott érte, s válasz mégsem érkezett. Végre, harmadik nekifutásra, azaz könyörgésre feleletet kapott, hogy a kegyelem elég, s legyen elég számára, mert Isten ereje az erőtlenség által juthat csak el céljához. Nem az apostolra méretezett különleges bánásmód szerint, hanem mert ez a Krisztus-szerű! – Elragadtatása korábbra esett, akkor megpillanthatta a célt, de hogy a földön elérhető célok megvalósulhassanak reménységben, a megváltás végső céljára irányultan, s vele összhangban, hozzá az apostol holtig viselendő testi fájdalma a szükséges szűrő, hogy ne legyen akadálya, inkább hatékony eszköze maradjon Isten üdvözítő erejének. E válasszal adott fölismerés lezárt egy szakaszt, és kezdete is volt egy újabbnak, mivel csak utólag értette meg, hogy miként illeszkedik Isten munkájába az ő erőtelensége. Ezt most írásba rögzítve tárja fel, s talán önmagának is most fogalmazza meg először! Ezért tehát inkább erőtelenségeivel dicsekszik inkább, tuda-

tosan is helyt adva életében a Krisztus feltámadása erejének. Láttuk főntebb, hogy nem volt öngyötrő ember, aki gyönyörűségét lelné abban, hogy magát kínozza; de megértette, hogy a Krisztus erejével akkor lehet erős, amikor nagyon nyomorultnak és összetörtnek érzi magát. A kaprot bottal, a köményt pálcával verik az Ézs 28,27 szerint, hogy a tiszta mag elválhasson a pelyvától. Isten nem mértéktelenül gyötör, mert közben kegyelmével hordoz, és mindvégig táplál; s ez nekünk is elegendő. Sőt a bajok között még örvideni is tudunk, nem kényszeresen, hanem test szerint is indokoltan.

2Kor 12,11–15 – Az apa szeretével

Mint aki hirtelen észbekap, hogy máris túl sokat beszélt magáról, önkritikusan állapítja meg Pál, és őszintén ki is mondja –, s fogalmazzuk most át az egészet, ahogy ma fejeznénk ki magunkat hasonló helyzetben: bolond vagyok, hogy ennyire elragadtattam magamat. Szolgáljon mentiségemre, hogy az összegabalyodott korinthusi helyzet, s az olyannyira befolyásolható korinthusiak kényszerítettek rá, hogy csak az Úrra, s rám tartozókat ennyire kibeszéltem. – Amit szó szerint így fordítunk: „Nektek kellett volna... engem ajánlatok” tkp. azt jelenti: nektek kellett volna mellém állanotok. Azaz egyértelműen kellett volna vállalnotok engem, ama szuperapostolok reám szórt kitételeinek hallatán; mégsem azt tettétek. Sőt akadtak olyanok, akik hitelt adtak a megtévesztő hírverésnek és ellenem fordultak. Újból meg kell állapítanunk, nagy kár, hogy alig tudható meg bármi is azokról a magukat legfőbb apostoloknak kinevezőkről, akik megvetették lábukat Korinthusban és oly sok kárt okoztak. Az ősegyházban olykor előállott kuszaságok ismerete szegényebbé tesz ugyan bennünket egy illúzióval, de a valóság talajára jutva, életszerűbb lesz a hitünk és védettebbé is, valós kísértések között.

Ha pedig azt hajtogatták az önfelfújtak, hogy Pál semmi és senki, jól van – mondja az érintett –, legyen igazuk, kegyelem nélkül valóban az vagyok, mégsem vagyok alábbvaló „apostol” uraiméknál! Apostolsága ismertetőjegyei sorában a teljes állhatatosság fordítása félrérthető. Nem arról van szó, hogy az apostol keménykedik, inkább a teljes tűrés és alázatosság az értelme. Követik a jelek, csodák és erők. Az ApCsel 13,6kk; 14,8kk; 15,12; 16,16k; 19,11k; 20,7kk; 28,1kk; Róm 15,18kk; 1Kor 2,4k; 1Thessz 1,5 elegendő tanúságtétel róluk. Ezekben a feltámadott Úr adott jelet önmagáról. Ugyanaz az erő hatott Pál apostolban is (4,10kk).

Ez a győzelmes erő teszi lehetővé, hogy őszintesége iróniával ötvöződjék, jelezve, hogy a vita nem vált számára áldatlan küzdelemmé, s nem keseredett bele, mégha ellenfelei szemenszedett hazugságokat és gyanúsításokat terjesztettek is róla. Most megint utcahossznyi előny származik abból, hogy érthetetlen következetességgel tartotta magát a magára szabott feltételekhez, hogy Korinthusban pedig semmit el nem fogad élete fenntartásához. Ez volt, legfeljebb lehetett a hátrányotok a többi gyülekezethez képest – mondja –, hogy anyagiakban nem voltam terhetekre; bocsássatok meg nekem, hogy ilyen „igazságtalanságot” követtem el veletek. – Ha pedig harmadszor is elmegyek, amint tervezem, megint ezt az

életmódot folytatom majd. Higgyétek el, hogy nem javaitokból akarok megélni, inkább titeket akarok szeretetemmel újból megnyerni. Végül is nem magamnak, inkább a diakónia, az adománygyűjtés céljának, ahogy Macedóniában is történt (8,5), hogy mégis megajándékozottnak érezhessétek magatokat; olyan fiaknak, akiknek az apa gyűjtött kincseket. Kész áldozatul is esni a lelkükért, ezzel élesztve bennünk a nemesebb indulatokat – szeretetből –, mégha ők kevésbé szeretik is őt.

2Kor 12,16–21 – Előkészület a találkozásra

Értelmezhetnénk oly módon a 16.v-et, hogy az apostol elébe megy a lehető vádaknak, hogy élet vegye fenekedésüknek. Mégsem ez a helyénvaló magyarázat, mert ténylegesen azt terjesztették Pálról, hogy ravasz ember, mert a jeruzsálemi gyülekezet megsegítésére hirdetett gyűjtése csak fogás, hogy ilyen ürüggyel szedjék ki a hívek zsebéből azt a pénzt, amit aztán saját magára, meg embereire költ. A panurgosz fogalom és igei megfelelője a minden hájjal megkent fickót jelenti, aki semmi eszköztől nem riad vissza, hogy célját elérje. Ezt olvasván, szinte bőrünkön érezzük a vádak marását. Ellenfelei egyáltalán nem kímélték az apostolt; s a fogalom háttérének még démonikus jelentése is van. Most már azt is értjük, miért volt szükséges lelepleznie mesterkedésüket a 11,13kk során, hiszen e küzdelemben nem babra ment a játék. Talán meghökken a kegyes olvasó, ha most belelát az ige tükrözte feszültségbe. Ám az igének akkor adjuk meg az őt illető tiszteletet, ha vallásos ürüggyel sem kenjük el azt, amit az ige maga ténylegesen kimond. – Sőt –, s ez már inkább az apostol következtetése az ő észjárásuk szerint –, ha a fejéhez vágott vádak igazak lennének, akkor Tituszt, meg a másik testvért, akit szintén elküldött hozzájuk, őket használta volna fel nemtelen eszközként, hogy a csel végrehajtásában neki segédkezzenek. Mivel az a testvér a gyülekezetek küldötte volt (8,18k), rá kevésbé eshet a gyanú árnyéka. Viszont Titusz, az apostol jobbkezeként, volna gyanúsítható ilyen mesterkedésekkel, végletekig vive a képtelenséget, talán még saját szakállára is tehetett volna rá kísérletet. Tán csak nem csapott be titeket? – Ha van még szemernyi bizalmatok, vegyétek észre, hogy jó ügyben, s a ti épülésekre járunk mindketten egyazon Lélek szerint és azonagy nyomokon, s ezek legelőbb is a Krisztus nyomdokai (1Pt 2,21), azután pedig az apostolé. A vádak keresztütüzében, ha védekeznek is, nemcsak tulajdon lelkiismeretének fóruma előtt beszél, de legelőbb is az Isten színe előtt. Krisztusban szól, s legyen ez hitelesítésül elég számukra is, amikor ezt a levelet (fel)olvassák.

Ám ne gondolják, hogy csak a saját becsületét védi, minden áron! Nagyobb gondja és félelme, hogy amikor megérkezik hozzájuk, az indulatok felkorbácsolódnak, ezt pedig szeretné megelőzni olyképpen, hogy minél hamarabb megtérnének azok, akik továbbra is makacsul leledzenek mindenfajta tisztátalanságban, kicsapongásban és paráznaságban; s ez a bajok fő oka! Úgy látszik, hogy az 1Kor 5-ben megnevezett visszasságok, vagy hasonlóak, azóta is léteztek, netán

újak is jelentkeztek, esetleg a gnózis libertínus változatának híveiként. Vallástalanított mai változata ennek a liberalizmus, melynek semmi köze a 19. szd. nemzeti liberalizmusához. A keresztyének egyedül Istenhez kötött szabadságát már megfogalmazta az apostol a 3,17 során: „Az Úr pedig a Lélek, és ahol az Úr (a Krisztus) Lelke, ott a szabadság”. – Az akkori kilengések pedig a viszály, irigység, rágalmazás, pöffeszkedés, s ezek folyománya; s a gondolatfűzés hasonlít a Róm 1,18kk fejtegetéséhez; csak ezúttal a gyülekezeten belüli változtatával pöröl az apostol. Tart tőle, hogy orcapirulva kell majd szembesülnie a vádakkal, de akkor is nem más, de Isten fogja őt megalázni, nem ők; ő pedig sírni fog, de nem maga miatt. Értük, miattuk fog gyászolni, ahogy a halottakat szokták. Ez igazán a legfőbb gondja, mellette eltörpül mindenféle személyes sérelem és kiszolgáltatottság. – Melyik szabadságot választod: Amit a tékozló fiú kiküzdött megának: a csőd és a halál szabadságát; vagy, amit az Atyai háznál talált meg a kegyelem fiúságában, örömben, sőt táncban (Lk 15). Ha a keresztyén élet nem is mindig szüret, de tartalmas boldogság!

2Kor 13,1–6 – Magunk vizsgálata, s a másoké

Több szílat is egybefog az 5Móz 19,15 – LXX szerinti szövegéből vett –, s rövidített idézet (vö: 5Móz 17,6; 4Móz 5,30; Mt 18,16; Jn 8,17; 1Tim 5,19). – Ha Korinthusba érkezik, az lesz harmadik látogatása. Már első alkalommal is megnevezte a kilengéseket (1Kor 6,9kk). Szomorúsággal terhelt következő látogatása (2,1.5) második tanúságtételnek is hívható. A kilátásba helyezett harmadik egyrészt az evangéliumi tanítást és intést teszi teljessé; másrészt a makacs vétkesek ügyében is döntést fog hozni, mert harmadízben megfeddve, már fegyelmezés következik, s az apostol nem lesz kíméletes. Szó se róla, hogy szívtelen és kegyetlen lenne hozzájuk; önzésből teheték ezt már meg vele, s velük az ellenfelek (11,20); inkább lesz következetes, a rettentéssel lehető megmentésük érdekében (1Kor 5,5; Júd 23)!

Lehet, hogy a fönt említett idézet a „Két, vagy három tanú”-ról éppen azért jutott eszébe, mert lelkében megérezte, sőt pontos információi lehettek a korinthusiak kételyeiről, amikkel újabban megkérdőjelezték személyét és apostoli hitelességét, azt kutatva, hogy valóban Krisztus szól-e általa. Állók elébe, mondaná ma! Mégis, ha valamit felhoztok ellenem, legyen az két, vagy három tanú egyező vallomásával támogatott. Vádpontnak nem nevezhető, hogy eddigi szolgálatom közöttetek az erőtelenség látszatát keltette (10,7kk), mivel éppen ez felel meg a Krisztus természetének, s megváltó munkája hatékonyságának; s amikor erőtelen vagyok, lényeg és Lélek szerint akkor, és ily módon vagyok Ővele egy! Mert nézzétek csak, miként támadt épp a ti hitetek és gyülekezeti közösségeitek is a Krisztus erőtelenségéből. Az apostoli szolgálat is az Ő nyomán járt, miközben megtapasztalhatták hatalmát. Így hallottátok, s hallottátok meg a megfeszítettről mondott híradást (1Kor 2,4kk). Krisztus azonban él, mert föltámadt, s ha most azt állítjátok, hogy mily erőtelen és jelentéktelen vagyok a megjelenésben, az Ő feltámadása erejével fogok fellépni közöttetek. Harmadszor újítandó látogatása tehát nem üres fenyegetőzés, de a feltámadott Krisztus erejének és hatalmának megbizonyítása lesz; s ha fegyelmeznie kell, abban is majd az újból vehető és veendő kegyelem (1,15) lehetősége adatik meg. – Ki kell azonban jelentenie, hogy rájuk nézve is kötelező a Hegyi Beszéd jézusi sorrendje (Mt 7,8), hogy akkor foghatsz hozzá, a szálkát más szeméből kiveendő, ha elébb a magadéból eltávolítod a gerendát. Ezért tehát legelőbb is magatokat próbáljátok, és hiteketet is vizsgáljátok meg, mert azt kell újból fölismernetek, hogy

Jézus Krisztus bennetek van-é! – Mert mintha éppen ez homályosodott volna el a lelketekben, emiatt vannak kételyek irántam is. Ha a gyülekezet hite Jézus Krisztusban helyreáll, vele együtt kitisztul az apostolról alkotott véleményük, s ki fog derülni az ő megpróbáltsága és hite is.

Van, amikor azért látunk valami lényegeset zavarosnak, mert a mi látásunkat zavarja hitbeli bizonytalanságunk. Ha rossz a szemünk, balgaság lenne a környezetet hibáztatnunk, hogy miért oly elmosódottak a körvonalai.

2Kor 13,7–13 – Inkább magunk tegyük rendet

Vajon csak a makacsságra hajlott hívőkért érdemes imádkozni, hogy ne tegyenek semmi rosszat? Bizonyos, hogy az imádság illetékségének és hatályának nincs határa. – Ezen már csak az imádság segít, mondjuk csüggedt iróniával, ha valami végképp elromlott és helyrehozhatatlannak látszik. A dolgokra nem ráimádkoznunk kell, mert az imádság nem varázsszer, hanem Isten hatalmának elkérése a rossz megakadályozására és a jó megcselekvésére, hogy jusson érvényre annak magatartásában, aki(k)ért imádkozunk. S ne tegyük csupán a magunk érdekében, még ha nekünk is használni tudna. Nem önmagát óhajtja az apostol igazoltnak látni; sőt úgy nyilatkozik, hogy bizonyuljon inkább erőtelennek, élesen fogalmazva: felsültnek, ebben az egész fegyelmezési ügyben. A gyülekezet önmaga döntsön tehát, tudva, hogy az összekúszálódott szálak kibogozásánál a vesződésnek még haszna is lehet, és közben ők maguk is épülnek. Fogalmazhatunk úgy is, hogy az apostol saját igaza ellen imádkozik – és írja levelét, hátha sorait olvasva, a korinthusiak maguk teszik helyre a kificamodott ügyeket; s mire ő megérkezik, már nem marad neki fegyelmezni való. A 11.v-ben orvosi szakkifejezést alkalmaz, ami a kimarjult tagok helyretételét jelenti. Ha aztán rendet teremtenek saját portájukon, annak igaza, igazsága napnál világosabban fog kiderülni az apostol előtt is; s kénytelen lesz megállapítani, hogy immár fölösleges minden előre bejelentett kemény intézkedés. Általános elv is lehet, amit az előbbiekre gondolván fogalmaz úgy, hogy semmit sem tehetünk az igazság ellen, hanem mindent csak az igazságért! – Szeretne ilyen helyzetbe kerülni, akár kicsit meg is szégyenülni, hogy lám, kár volt úgy kipellengéreznie őket, hiszen maguk intézték el az Úr szerint a közöttük támadt zavart, s a neki szánt zavarkeltést. Örömmel vállalja, mutatkozzék inkább ő ez ügyben próbálatlannak, mint aki elméretezte a kilátásba helyezett fenyegetéseket. Neki elég, ha magában azt gondolja: éppen ezt akartam, milyen jó, hogy nem nekem kell „hatalmammal” intézkednem!

Örömmel, s nem megkeseredve kell közösségi bajainkat orvosolnunk. Legyen elég a szóbeli intés. Ne legyenek a felek olyanok, mint a ló meg az öszvér, aminek zabla, kantár, ostor kell. Az ember azzal őrzi meg méltóságát, ha engedi, hogy az Úr szemei tanácsolják (Zsolt 32,8k). – Jussanak tehát egyetértésre; őrizzék és erősítsék a békét. A szó háttérében az ŐSZ-i sálóm fogalma áll, amely a körülmények és indulatok, a viszonyok lehető legteljesebb kiegyensúlyozottságát jelenti. Előszobája az az Isten országának, mert Ő a

szeretet és a békesség Istene. Ez Rá a jellemző, ez esik neki kézre. Ezt akarja az apostol is. – Köszöntsék egymást szent csókkal, bármiféle képmutatástól menten. – Vélhetően az úrvacsorai közösség zárásaként tegyék. Nincsenek magukra hagyva; a gyülekezetek, a „szentek” imádkoznak értük. Áldást vehetnek abból, hogy zárszóként az Úr Jézus Krisztus kegyelmét, az Isten szeretetét és a Szentlélek közösségét kéri és közli velük az apostol.

Gal 1,1–9 – Csodálkozó neheztelés

Amíg egyebütt – pl. a thesszalonikaiaknak szóló két levélben – az apostol bevezető sorai áradó szeretetéről tanúskodnak, ezúttal felháborodását fékentartó szigorral kell megszólalnia. Épphogy átsiklik a köszöntésen, és nem emleget hálaadást, mint oly gyakran egyebütt, hanem kurta bevezetés után menten a lényegre tér, amiért is tollat kellett ragadnia. – Első mondataiból máris arra következtethetünk, hogy ellenfelei és bírálói személyében is támadták, hogy apostolsága nem elsődleges, elhívását csupán emberektől kapta, mert nem is volt közvetlen kapcsolatban Jézussal. Ez nem így van! – mondja –, hiszen nem emberektől vette az indíttatást, hanem közvetlen elhívást kapott Jézus Krisztustól, akit az Atya Isten támasztott föl a halottak közül.

Munkatársai, talán Timóteus és mások, szintén osztják az apostol állítását, amit az alábbiakban fog elmondani. Rövid köszöntése nem formális, mert a kegyelem és békesség hathatósága azon fordul meg, hogy miként becsüli meg az, akinek Isten adta; s Pál kéri, hogy adassék meg a galatáknak is. S mert a levél Isten üzenetét közvetíti, végső soron Ő maga az, aki szeretettel szól ugyan; de felháborodik, ha a benne hívők eltávolodnak a kegyelemtől; s mert a kegyelem nem szóvirág, alábecsülése, mellőzése személyében sérti Istent és Urunkat, a Jézus Krisztust, aki önmagát adta bűneinkért váltságul, hogy kimentsen a jelenvaló gonosz világkorszakból (aión). Épp most akarják álevangelisták rábírn Galácia gyülekezeteit a törvény betű szerinti megtartására; arra, hogy legyenek előbb zsidók, mert csak úgy lehetnek igazán krisztuskövetők. Ki is az az Isten, aki már az ŐSZ-ben is szólt, amikor kijelentette magát? Ő a Szabadító! Kihozta népét az egyiptomi szolgaságból (2Móz 20,2), utat készített a tengeren át, s úgy vezette ki őket. Krisztus is így szabadít ki a jelenvaló gonosz világból. Mert két világkorszak ékelődik egymásba most. A jelenlegi körömszakadtáig fogná vissza foglyait. Jézusnak szinte egyenként kell kiszedegetnie bennünket a karmaiból, hogy az eljövendő, de erővel, kegyelemmel és békességgel már itt, új teremtként munkálkodó világkorszak részesévé tegyen. Ily módon akarja az apostol is kivenni a tévtanítók, törvényeskedő ügybuzgók keze közül azokat a gyülekezeteket, ahol egy másféle evangélium hirdetői mégis befészkeltek magukat. Rosszalló csodálkozással állapítja meg, hogy a kegyelemnek örvendező, boldog kezdeti időszak után (ApCsel 13,13 – 14,28), – vélhetően az ApCsel 15,1k Júdeából érkezett törvényeskedőinek kardoskodása következtében –, máris másféle

evangélium felé hajlott el a szívük. Pedig az egyetlen, a kegyelem alapján álló örömhíren kívül nincs más, nincs másféle evangélium. Már ottlétekor óva intette őket ilyesmitől, s most ismét szólnia kell, hogy legyen bár mennyből való angyal, vagy akár ő maga, aki mást hirdetne azon kívül, mint amit, s ahogyan először hirdetett, s amit el is fogadtak; legyen átkozott az ilyen! A félrevezetőkön legyen átok, nem a tévútra terelteken. – Isten haragját hívja ki, aki az elégséges kegyelmet akarja megtoldani még valamivel. – Ami elég az Istennek, legyen számunkra is elégséges!

Gal 1,10–14 – Hogy Néki kedves legyek

Belefér-e a hitben élők fogalmi készletébe és mindenapjaiba az ún. sikerélmény? Képmutatás lenne az egész kérdéskört mindenestől elutasítanunk. Láttam már csillogó szemmel szólni szabadultakat, hívőket, ha áldást vettek, és ha sokan, együtt részesedtek lélekben építő, gyógyító élményben. Tehát ne riadjunk vissza e szótól, csak tartsuk ellenőrzés alatt. – Tapasztaltam letörtséget is, ha látszólag semmi eredmény nem mutatkozott, mégha oly sok fáradságot öltünk is a munkába.

Ott szorít a cipő, hogy amikor még nem jelent meg Pálnak a fel-támadott Krisztus; tehát még Saul volt, a farizeusok tanítványa-ként, akkor úgy vélte, hogy a keresztyének üldözésével cselekszik Istennek tetsző dolgot (ApCsel 22,3; 23,6). Lukács tolmácsolásában, megterése történetének harmadik változata során, az ApCsel 26,14-ben sokat mondó többlet van: „Nehéz neked az ösztöke ellen rugó-doznod”, ami azt is jelenti, hogy a tűzzel-vassal üldöző Saul egyálta-lán nem volt boldog, s a siker bárminemű válfaja messze sodródott a lelkétől. Ámde megterése után, okulva a keserű tapasztalaton, az vált élete legfőbb céljává, hogy Isten tetszését keresse, akkor is, ha vele emberek nemtetszését vívja is ki. – Ha minket is ez vezérel, mentesülünk attól, hogy emberek elfogadó, netán elutasító válaszá-tól függjön lelkünk békessége és öröme. Mégis, hogy magunkat be ne csapjuk, rendre figyelniünk kell rá, mit mond igéjében Isten. Az ige jól és szakszerűen értendő; a Biblia nem törvénykönyv, hanem elsősorban Isten szabadításainak közlése. Nehogy félreértsük az igét, vagy félremagyarázzuk. Az ige nem ürügy, nem ugródeszka, hanem tükör is, a magunk és Isten ismeretére. Tiszta helyet söpör, ahol a magát nem mentegető, másra újjal nem mutogató bűnös ta-lálkozhat Jézus Krisztusban a Szentlélek által az Atya újjászüelő bo-csánatával. A damaszkuszi út Krisztusa az igében áll élénk is, nem fejmosás végett, hanem szívünket tisztítandó, újítandó szándékkal, és megszólít bennünket.

Vád is érte az apostolt, hogy azért teszi könnyűvé a pogányok (népek) számára az üdvösség útját, mert tetszeni akar nekik. A zor-don törvényeskedőket ingerelte, hogy ezek, meg azok egyszerűen csak úgy besétálhatnak az Isten országába; míg ők veritékezve küsz-ködnek, hogy betartsanak minden előírást és szabályt. A különféle feltételeket szabók nem voltak mentesek a keserű irigységtől, hogy mindenféle népek úgy mozognak a gyülekezetekben, mintha otthon lennének. Hogyan! Meg kell egy kicsit regulázni őket! Tessék csak

a Törvény rendelkezéseit betartani (a helyzet-igényelte csúnya, de kifejező fogalmazás!), mert ettől függ a szentség! Némileg maguk mögött érezték a többi apostol személyét és esetenkénti határozatlanságát is; amint az később szóba is jön.

Amikor Pál arról beszél, hogy nem emberektől vette az evangéliumot, annyit jelent, hogy nem az apostoloktól vette át. Ő, igenis, első kézből kapta, közvetlenül a feltámadott Úrtól, amikor kijelentette magát neki, s beállt életében a nagy fordulat. Azelőtt az kötötte le minden erejét, hogy az Isten egyházát üldözze. – Mekkora feszültség van e fogalmazásban, – annak fényében, ami megtérése után, magát bűnbánattal és önkritikusan szemlélve –, immár betölti! S mégis mintha nem is ő volna az, aki volt, amikor még rajongott és pusztított; midőn szívében az atyák hagyománya lepelként fedte el (2Kor 3,14kk) az Isten ŐSZ ítéleteit, próféciait és szabadításait. A lényeglátás hiánya bennünk van; senki ne okolja érte Istent. Alkalmazva az ismert formulát: A hiba az ön készülékében van! –

Elvi, tehát nem személyi ellentétek feltárása közben mégis szem előtt tartja az apostol, hogy a megtévesztettek „testvérei” (11).

Gal 1,15–24 – Vezetetés egyéni utakon

Ahogy a szolga néz ura, vagy úrnője kezére (Zsolt 123,2), akként szolgálja Krisztusnak Pál; s az Ő vezetésére figyelve járta mind ez ideig azt az utat, amiről Galácia gyülekezeteinek most röviden beszámol, azt szemléltetendő, amiről már szólt az imént, hogy nem emberektől tanulta azt az evangéliumot, amit közöttük hirdetett, s ma is hirdet.

Megtérése után Arábiába ment. Ez nem a mai nagy félsziget, hanem a Damaszkusztól K-re, s DK-re eső vidék. Csupán sejtés, hogy ott-tartózkodása egybevetethető Jézus pusztai, magános készülődésével. Főként az írásokat tanulmányozhatta, mint aki az atyák hagyományának hamuját elfújva, eleven parázsra lel. A 15.v igen hasonlít a Jer 1,5-höz. Jó okkal feltételezhetjük, hogy elsőrenden a prófétákat tanulmányozhatta, különösen Jeremást (mindketten Benjámin törzsből származtak, vö: Jer 1,1; Róm 11,1; Fil 3,5), s ennek nyomán értette meg, hogy Isten őt már anyja méhétől fogva kiválasztotta; s megtérésekor érkezett el az idő, hogy elhívja, és Fiát kijelentse benne és általa, hogy a pogány népeknek hirdesse az evangéliumot. Tehát elhívásától kezdve nem kért tanácsot senkitől sem, még saját ellenvetéseit is félretette, mert az a test és vér szava lett volna, inkább a szívébe öntött Szentlélek (4,6) indítására figyelt, s nem is mozdult e félreeső vidékről, amíg újabb serkentést nem kapott.

Az, hogy Pál nem tanácskozott testtel és vérrel, remek megfogalmazás és félreérthetetlen intés a megtért ember határozott indulására a Krisztusban lett új életre; vagy amikor döntenie kell bármely élethelyzetben. Zárjuk jól szívünkbe, s ne feledjük Pál példáját!

A 3 esztendő akár másfél is lehet, mert a zsidó számítás a kezdő és a záró évet is egésznek veszi. Nem feltűnő módon, de megvilágosodott szívvel, ekkor ment föl Jeruzsálembe, s bizonyára hitvallás-tételekkel az eltelt esztendőkből. Célja lehetett, hogy a próféták kv-ei elmélyült tanulmányozása után a történeti Jézus dolgaival is megismerkedjék. Régi életében, farizeusok tanítványaként is lehetett tudomása Jézusról; de Jézus nyilvános működése, halála és feltámadása idején nem tartózkodhatott a fővárosban. Bármennyire volt tájékozott, most másként esett, új szívvel és megnyílt látással hallania Péter szájából a hiteles elbeszélést; közben akaratlanul Jakabbal is találkozott, akit apostolnak nevez. A feltámadott Úr ui. neki, a féltestvérének is megjelent (1Kor 15,7), a Feltámadott meggyőzte és apostollá tette a családban, a korban, s rangban utána következőt! Pál futó ismeretsége vele (azt írja: „láttam”) csak erősíthette a

történeti szálakat, melyeket rövid 15 nap alatt felgombolyított. Kulcsemberek által így magához Krisztushoz köttetett; ezért szólt úgy egyebükt: „ha ismertük is Krisztust test szerint, most már őt sem így ismerjük” (2Kor 5,16). A 20.v az eskü egyik változataként hat, mintha helyre akarná igazítani a lelkes Lukácsot (vö: ApCsel 9,26). Eközben feltűnően kerüli, hogy fáradozásaival és missziói eredményeivel dicsekedjék. A 21.v érintőlegesen szól az első missziói útról; vagy egy azt megelőző kisebb ívű utazásról. A judeai gyülekezetek, – Jeruzsálemen kívül –, alig ismerték őt személyesen. A múltban féltek tőle, rossz híre mindig megelőzte; most azonban szívderítő újságok terjednek felőle, hogy bizonyágtévő lett az egykori üldözőből. Tudomást szerzett róla, hogy esetén felbuzdulva a hívek Istent magasztalják, visszaigazolvá, hogy az út, melyen új szakaszában eddig járt, Isten kedve szerint való. – A hírünk is válhat evangéliummá, melyet Isten felhasználhat.

Gal 2,1–5 – A szabadság gyermekei

Amíg Pál előző jeruzsálemi látogatásakor csak néhány személlyel találkozott, a második nagyobb a nyilvánosság előtt folyt le. Az első némileg hasonlít az ApCsel 11,29k adatához; a másodikról biztosan állíthatjuk, hogy egybeesett az ún. jeruzsálemi zsinattal; ahogy azt utólag nevezte az egyháztörténet. A mostani adatok mintegy belülről, az átélés belső feszültségeit feltárva, szemléltetik a látogatást olyan részletekkel, amikről az ApCsel 15 nem beszél.

Közben eltelt 14 esztendő (a vélemények eltérnek, hogy a korábbi 3 év beszámítandó, vagy sem). -Ezúttal sem ötletszerűen járta az apostolság útjait, mert kijelentést kapott rá, hogy a körülmételekről támadt nézeteltérése a Júdeából érkezettekkel úgy zárható le szabályszerűen, hogy felmegy Jeruzsálembe és a mérvadó vezetők elé tárja az evangéliumnak azt az üzenetét, amit eleddig a nem zsidó népek között hirdetett; továbbá örömeit, de gondjait is elmondja. Az ApCsel 15,1kk úgy beszéli el, hogy az antióchiai gyülekezettől kapta a megbízást Pál, Barnabás és még mások (Titusz?). Anélkül, hogy mindenáron közös nevezőre akarnók vonni a két idevágó tudósítást –, a kettő egybevetéséből kiolvasható, hogy a gyülekezeti felhatalmazás az isteni kijelentést követte. A mennyei látások emberei nem feltétlenül kell, hogy függetlenítsék magukat gyülekezeti, egyházi határozatoktól. Kiolvashatjuk a biztatást, hogy az a jó, ha a kettő egybeesik, s egymást erősíti; ugyanakkor egyetlen intézmény sem fojthatja el a látások által megáldott, meg elterhelt emberek egyedül Krisztushoz kötődő szabadságát. Vele az egész gazdagodik, viszont a merő kakaskodások származásak és letörnek a Lélek ihletését.

Küldetéséből fakadó feladatának vette Pál, hogy a jeruzsálemi vezetőknek beszámoljon a népek közötti misszióról. Azért nem beszél apostolokról, mert Jakab mellett még más vezetői is lehettek a gyülekezetnek. Az apostol Jakabot már korábban megölette egy Heródes unoka (ApCsel 12,2), több apostol pedig missziói úton lehetett. Szükséges volt a személyes beszámoló, nehogy „futása” hiábavalóvá váljék, mivel nemcsak az ő érdeke volt a tisztázódás, de a jeruzsálemi vezetőké is. Pál esetleges letorkolása, netán letiltása megszorította, sőt megoltotta volna a Lelket, s a keresztyénséget zsidó szektává süllyesztette volna. Káros kihatása lett volna a már megtértekre, s visszavetette volna a missziót is. – A Törvényért buzogó, körülmételek követelő júdaisták árgus szemekkel figyelték Pál minden mozdulatát, nem riadva vissza attól sem, hogy magukat tetetve, beépüljenek a vegyes összetételű gyülekezetekbe, hogy kifür-

késszék a helyzetet: mifelé szabadságról papol ez a számukra gyanús és veszélyes Pál! – Ráadásul vele van egy körülmetéletlen is, valami Titusz nevű. – Pál igazának első kétségtelen jele és elismerése volt, hogy a szóbeszéd ellenében a tekintélyesek nem követelték Titusz körülmetélését. Pál ez ügyben a sarkára állt, pillanatra sem ingott meg álláspontjában. – Kérdés, hogy mit kezdünk azzal a szabadsággal, amit istengyermeki állapotunk jelent?

Gal 2,6–10 – Megegyezés – kézfogással

Jakab, az Úr féltestvéreként (Mk 6,3; Mt 13,55) – származása tehát dávidi –, nagy tekintélynek örvendett a keresztyének között, s Jeruzsálemben hamar első helyre került a vezetők között (9). Képzettségéről nincs közelebbi adatunk. A szabadon fogalmazott beszéd stílusjegyeit magán viselő 6.v jelentése kb: Nekem nem számít, hogy a tekintélyesek valakivé minősítsenek, – legyenek bárkik, Isten nem nézi az emberek személyét –, rám ui. a tekintélyesek semmi többlet-terhet nem róttak. Az apostol ezzel nem az „oszlopok” (Péter – Jakab – János) tekintélyét csökkenti, hanem a kegyelem világától idegen tiszteletet fogja korlátok közé, mert illetéktelenek kezdtek már a vezetők személyét felmagasztalni. Tehát gyökerében írta Pál a szentek tiszteletét, ami később, sajnos, mégis elburjánzott, sőt őt sem kímélte. – Adat van rá az egyházatyáknál, hogy pl. eszkábáltak valamiféle Jakab trónját is a makacs dáviditák (az utóbbi nevezet utólagos összegezése egy vélhető csoportnak).

Az apostol hangsúlyozza, hogy egyenrangú félként bántak vele és Barnabással, mert fölismerték, hogy reá van bízva a körülmetéletlenség evangéliuma. A sorok között érvényre jut, hogy Pál is elismerte Péter munkaterületét a zsidók között. Illetékességük nem volt kizárólagos, ha a helyzet úgy kívánta, átlépték a határokat, s emiatt sem tettek egymásnak szemrehányást. Így járt el Péter is Kornéliusz és házanépe esetében; bár az korábban történt (ApCsel 10). – Pál szintén rendre a zsinagógákba ment el legelőbb. Még Rómában is mindjárt a zsidók ottani előjáróit kérti magához (ApCsel 18,17), jöllehet már kenyértörésre is került sor a zsinagógabeliekkel Korinthusban (ApCsel 18,5kk). Az a fölismerés tette őket rugalmassá e gyakorlatban, hogy mindőjük csak munkatársa volt a Szentléleknek, aki bennük egyaránt munkálkodott. A meg nem nevezett „aki” (8) lehet a feltámadott és megdicsőült Úr is. A két- személyű adottságok a Szentháromságon belül egymást erősítik, mert „az Úr pedig a Lélek” (2Kor 3,17k). A feltűnő rövid összegezés egyébként szinte vezérigévé lett e második feldolgozás munkája közben! – Elismeri tehát az apostol az oszlopapostolok tekintélyét. Ennek hiteles eredete, hogy Jézus olykor ilyen nevű 3 tanítványát vette külön maga mellé (Mk 5,37; 9,1; 14,33; par). Oszlopok ékesítették, hordozták a tekintélyesebb épületeket. A Péld 8,1 szerint a megszemélyesített bölcsesség 7 oszlopot faragott a házhoz, amit magának épített, ahová másokat is hívogatott. A Feltámadott 7 tanítványt vendégel meg a Jn 21-ben. A gyülekezet hét diakónust választott az asztalok kö-

zötti szolgálat eligazítására (ApCsel 6). Ezek, s minden további, vele egyező szám a népek közötti misszióra tekint, pl. a Jelenések kv-ében. – Kezdeti időkben a gyülekezet a Salamon oszlopcsarnokában tartózkodott (ApCsel 5,12).

A személyi összetétel jellemző változása, hogy a Zebedeusfi Jakab helyére Jakab, az Úr testvére lépett; ott van Kéfás (Pál váltogatja Péter héber és görög nevét), s még a másik Zebedeusfi, János. Ők adnak tehát kezet Pálnak és Barnabásnak – ritka mozdulat a Bibliában! – megegyezésük erősítésére, hogy megosztják a missziói területeket, nem is földrajzi értelemben, inkább a felelősség tekintetében, – magukat kötelezve arra, hogy Pál menjen továbbra is a pogányok közé, ők pedig a zsidóknak szolgálnak az evangéliummal. A „kegyelem” a szolgálat kegyelmi ajándékát jelenti, ama sajátos megbízatást, amire elhívást kaptak. Továbbá Pál még vállalja, hogy kérésükre, folytatja (vö: ApCsel 11,30) a jeruzsálemi szegények megsegítését.

Elismerjük-e másban azt a kegyelmi ajándékot, ami nekünk nem adatott meg? A leszólás, a megbélyegzés megoltja a lelket – ó, nem a megcélozottban –, hanem az elkövetőben!

Gal 2,11–14 – Feddés szemtől szembe

E részletből is levonható a következtetés, ami áll az egész Bibliára is, hogy nincs minden megírva a Szentírásban; de meg van írva mindaz, ami mindenki hitére, szeretetére, reménységére, üdvösségére és ítéletére nézve elegendő! Hajlamosak lennénk pl. azt gondolni, hogy ami nincs megírva az ApCsel kv-ében az első keresztyénekről, az meg sem történt. Az az igazság, hogy még sok minden történt pünkösöd után, amiből aztán az említett kv, – közismerten az adatokat gyűjtő és a könyvet szerző Lukács –, a legfontosabbakat hozza elő. Ha Pál nem írná meg, hogy Péter látogatáskor mi minden történt Antiókhiaiban, el sem tudnánk képzelni, hogy ilyesmi is előfordulhatott. Viszont mégsem engedhetjük szabadon a képzeletünket, kitöltvén vele a vélt hiányosságokat!

Kitűnik továbbá a tartalomból, hogy bármekkora békességgel osztották is el egymás között a zsidók és pogányok közötti misszió feladatait, sok kérdés tisztázatlan maradt, amit az élet, s a gyakorlat dobott felszínre. – A sziriai Antiókha (volt egy pizidiai is Galáciában) köpontjává lett a népek közötti missziói felelősségnek. Pált és társait is ők küldték ki missziói útjaikra; s rendszerint oda is tértek vissza (ApCsel 13,1kk; 18,22k). A gyülekezet fontossága miatt is indokolt volt, hogy Péter személyesen ellátogasson oda, ami arra az időre esett, amikor Pál még nem indult el második útjára (ApCsel 15,35).

Megérkezve a gyülekezetbe, Péter a fiak szabadságával étkezett együtt (és úrvacsorázott?) a gyülekezet minden rendű és rangú tagjával, tehát a nem zsidó (a népek közül való, alkalmatlan nevén: pogány) származásúakkal is. Közben megjött néhány újabb vendég Jeruzsálemből, akik Jakab köréhez tartoztak és rajongtak a Törvényért (ApCsel 21,20). Jakab ugyan nagavonalúbb volt, de a második vonal mindig szórszálhasogatóbb! – Megpillatva őket, Péter megijedt, hogy látják, miként eszik együtt holmi pogányokkal –, egycsapásra a származásuk számított, gój-ok voltak, nem az, hogy hívők – s Péter máris félrehúzódott. Ugyanígy tettek a környezetében lévők, s talán még az antiókhiai zsidókból lett hívők is. – Ráadásul az első idők bátor keresztyéne (ApCsel 4,36), Pál munkatársa, Barnabás is megbicsaklott. –Mentségükre szolgálhat, hogy a jeruzsálemi döntések során, általában nem tisztázták, mi legyen a vegyes állagú gyülekezetekben. Pál világosan látta, s ahhoz tartotta magát, hogy az evangélium igazsága szerint csak egyetlen eljárás nevezhető hitből valónak, ha testvérül fogadva el egymást, egyikek lesznek a Krisztusban, tehát a gyakorlat szintjén is, asztalközösségekben pl. – Nem

volt kérdés, mit esznek, hanem az, hogy üljenek egy asztal köré! Bár élesebben vetődött fel a kérdés, ha disznó-, vagy nyúlhús került terítékre, amint az Szíriában gyakorlat is volt. Pál számára később sem a hús mibenléte volt kérdéses, hanem, hogy netán bálványáldozati szándékkal ölték le az állatot (1 Kor 10,27kk). Ezúttal azonban kénytelen volt az egész közösség előtt kérdőre vonni Kéfást, hogy ha a rituális tisztasági szabályoktól menten élt eddig, Isten gyermekeinek szabadságában, miért viselkedik hirtelen úgy, hogy általa kényszerítené még a más népekből jötteket is, hogy zsidó módra éljenek. – Figyeljük meg: a meg hasonlításra készítő tényezőkkel szemben Pál a gyülekezet, az egyház egységét védi – a sokféleségben!

Gal 2,15–21 – Megigazulás Krisztusban, hit által

A gondolatok folyamatosságában még mindig azt idézi az apostol, amit nagyobb nyilvánosság előtt akkor mondott Péternek. Mindezt leírva, már a galáciabeliekhez beszél, mivel ők is olyan tévútra léptek most, hogy ismét a Törvény cselekedeteiből óhajtanának megigazulni. Mások vették rá őket, mégis ők akarják ily módon felépíteni megint azt, amit egyszer már leromboltak. Ez volt Péter hirtelen színéváltásának gyengéje, amikor tüntetően félrehúzódott a pogányokból lett testvérektől. Vele akaratlanul is kinyilvánította, hogy akik Krisztusban keresnek megigazulást, azok tehát „bűnösök” (17). Pál vállalja a közösséget az új módon megbélyegzettekkel, ezért szól önmagát is belefoglalóan. Ha a fönti álláspont igaz volna, akkor Jézus a bűn szolgája; írhatta volna azt is, hogy a Törvény szolgája. Így fogalmazható meg a nehezebben érthető 17.v. – A képtelen feltételezésre pedig azt válaszolja, hogy távol legyen! Szó sem lehet róla!

Legjobban azoknak kellene tudniuk magukról, hogy bűnösök, akik születésük, neveltetésük alapján is zsidók, hiszen már a Zsolt 143,2 kimondta, hogy egy test sem igaz Isten előtt. A „test” itt egyszerűen embert jelent, megváltásra szoruló, utána kiáltó egyedet. A bűnösség önismerete tehát nem megbélyegzés, sem önértékvesztés, sokkal inkább az igazi istenismeretben lehető előrehaladást jelezné. Pál bűn fogalma tehát nem azonos azzal, ahogy a korabeli zsidók értették, azaz a Törvény és az előírások megszegői a bűnösök. Az ember Isten elleni engedetlenségéből eredeztetve, az ember bűnös volta azt jelenti, hogy nem „igaz”, mert lehetetlen megigazulnia; képtelenség a törvény cselekedetei alapján elérnie a megigazulást Isten előtt. – Mégis van, mert adatott rá egy másféle út, az egyetlen, mely megigazulást adhat, nemcsak jogi értelemben, de gyógyulásszerűen is. Ez pedig a Jézus Krisztus váltságában adatott meg, amit az ember, zsidó, vagy bármely nép fia, hit által teheti magáévá. Kegyelemből, s nem cselekedetek alapján adatik ez az embernek. Jézus Krisztus nem azért jött, hogy egy kicsit rásegítsen a törvény teljesítésére, s az abból lehető megigazulásra. Ha e másik lehetőség valós lenne a megigazulásra, nem kellett volna Jézusnak meghalnia; s meghalva is hiába halt volna meg, hiszen az ember választhatná a másik lehetőséget is, mellőzve a Krisztus halála által megszerzettet. Ám, nincs egyéb, más lehetőség, csak az az egy, amit Isten adott Krisztusban a megigazulásra, s az hit által lehet bárkié.

Ennek alapján kezdődött el a hívő életében, példaszerűen a Páléban, egy eddigről elütő új szakasz. Az előzőt lezárta az elítélt Krisz-

tus halála, s vele együtt meghalt a törvénynek a törvény által a hívő is, és immár Ővele feltámadva (ezt itt nem részletezi Pál), Istennek él. Magunkról szólván, már nem is én élek; lehet úgy értenünk, hogy nem az énem a meghatározó bennem, hanem Krisztus, aki hit által él bennem; s testben folytatandó életem az Isten Fiában lehető hit élete. Testi jelenemben egy eljövendő élet zálogát zártam szívembe, s általa élek, aki önmagát adta értem, mert annyira szeretett. – Éljen hát Ő igazán bennem!

Gal 3,1–5 – Értelmes hit

Maga példájával szemlélteti az apostol az értelmes hitet: „Én nem vetem el az Isten kegyelmét” (2,21). A kegyelemre alapozott hit a megfeszített Krisztusra tekint, elfogadja váltásághalálát, s Vele új életben jár, és megteremnek rajta a Lélek gyümölcsei; „gyümölcse” – mondja az 5,22! Amikor a galaták először hallották az evangéliumot, Jézus Krisztus mintegy megfeszítettként íratott le a szemük előtt. Nem a szemléletesség okán fogalmaz így az apostol, inkább a hitelesség miatt. Nem ő a felelős, hogy ily hamar eltértek a kegyelemtől. Továbbá: emlékezteti őket, hogy a Szentlelket is vették. Nagy dolgokat tapasztaltak meg, s talán szenvedtek is érte –, a 4.v ezt a jelentést is hordozhatja magában. – Most pedig kénytelen mellüknek szegezni a kérdést, hogy amikor Krisztus melletti döntésük ily csodálatos megpecsételést kapott, mit is jelentett, ami a kezdeti időkben történt? Vajon a törvény cselekedetei alapján vett megigazulást erősítette meg a Lélek ajándéka, vagy egyszerűen a hit hallását? Nyilván az utóbbi az igaz; de a kérdésre nekik kell válaszolniuk. Az ige és a Lélek, két alapvető tényezőként bizonyíthatja a választott út helyességét; s most mégis letértek róla! Ebben áll balgaságuk, esztelenségük. A meghatározás találó, nem nyelvtani, hanem lélektani nézetből, ha túl-okosságként jellemezzük ezt a balgaságot. Mily dőreség kevésnek ítélniük, s ízelniük a kegyelem ajándékát, a meghalást és feltámadást Krisztussal, és törvényeskedéssé silányítaniuk a megszentelődést. – Az apostol jólértessé, mi csak sejtjük, kik voltak a megtévesztők, akik azt követelték tőlük, hogy most aztán metélkedjenek körül (6,12k). Ez nem az őket hívogató Krisztus hangja; ellentétesen is ahhoz hasonlítható, ahogy a vaksi Izsák megnyilatkozott: „A hang a Jákób hangja, de a kéz Ézsau keze!” (1Móz 27,22), de itt a hang is hamis! Az ígézet démoni eredetű, amire úgy kérdez rá, hogy kicsoda követte el rajtuk? – Ki nem mondja, de a sátán munkájának ítéli félrevezetésüket. Csak korlátozza magát a kimondásban, nem ijesztget mindjárt az ördöggel, – szellemi eszközei nem ilyen ormótlanak. Érvelése sokkal átütőbb, amikor azt kérdezi, hogy amit Lélekben kezdtek el, most testben akarják-e befejezni? Ami a teljességre juttatást jelenti. Szinte halljuk a tévtanítók érvelését, azt hajtogatván, hogy a megtérés félmunka, vele még nincs minden befejezve. Valami még hiányzik, mint az i-re a pont, vagy a mondat végére. Valamit neked is hozzá kell fűznöd –, hajtogatták. A szövetség jegyét is fel kell vened a testedre. Vele akaratlanul is az ember teljesítményére helyezik a hangsúlyt, s máris üressé, hi-

ábavalóvá teszik az eddig hitben megtapasztalt nagy dolgokat (ők tudták mik azok, mi sajnos közelebbit nem tudunk róla). Teljesen homályba vész az, Aki bennük és közöttük munkálkodik. Pedig oly kegyelemmel és bőséggel adta nekik a Szentlelket! A kegyelmes ajándékozással itt egy sajátos kifejezés olvasható (epichorégeo, saját költségén nyújt valamit – Varga Zsigmond: Újszövetségi görög-magyar szótár). Tehát a csodás ajándékozás helyett, azt a tetteink folyományának tartania bárkinek is, nagy melléfogás! – Itt még nem tartottak a galaták, de az apostol mindenképpen fel kívánja rázni őket: térjetelek észre, hát nem látjátok, hogy meghallva és befogadva a hit ígését, a kegyelem ajándékaként kaptátok ezeket az ajándékokat; s nem másként.

Tetézni akarjuk, mi akarjuk betetőzni a kegyelem művét, vagy értelmes módon megmaradunk a kegyelemben, a Vele, azaz a Krisztussal együtt feltámadott életben?

Gal 3,6–14 – Hit áldása, vagy a törvény átka

A hit igéje, amihez áldás fűződik, példázatos módon Ábrahám engedelmességéből olvasható ki: hitt Istennek, és ezért Isten igaznak fogadta el őt. Amikor az ígéretet kapta, még körülmetéletlen volt (ezt a Róm 4,9kk fejt ki bővebben). Ismerjük az ellenvetést (Jak 2,21kk), hogy hite tkp. cselekedet is volt, mivel a hívó szóra felke-rekedett és útnak eredt, jóllehet az ígéreten kívül semmi egyéb biztatása nem volt. Gondoljuk meg mégis, hogy amikor hit által Isten igaznak fogadta el őt, az isteni szó hallatán előbb a csillagos égre kellett föltekintenie, s el kellett hinnie, hogy ily megszámlálhatatlan lesz az utóda; ez azonban a mi gondolatfűzésünk – Pál nyomán. – Meg kell tehát érteniük a galatáknak, hogy mindenki, aki hitből való, az mind az Ábrahám fia. Az Írást szinte személyként fogva fel, úgy beszél róla, mint aki előre látta, hogy a népeket Isten hit által igazítja meg, s előre megjelentette, hogy Ábrahám által nyer áldást a föld minden népe. Ezért a hívő Ábrahámmal együtt a hitből élők nyernek áldást.

Ellenben átkozott mindaz, aki a törvény megcselekvésében, mondhatjuk így is: önmagában bízik az Isten előtt, mert már az 5Móz 27,28 kimondta, hogy átkozott mindaz, aki nem tartja, s nem cselekszi meg a törvény ígeit. Külön itt Pál nem beszél arról, hogy az ember, a bűn miatt, képtelen a megcselekvésre; csak azt hangsúlyozza, hogy senki sem igazulhat meg a törvény által Isten előtt. A rövid szócska: „világos” nem annyira a magától értetődőt jelenti, hanem a Hab 2,4-ből vett idézetre tekint, hogy az igaz ember hitből fog élni. A törvényre pedig az a kemény feltétel áll, hogy (csak) az él általa, aki megcselekszi! – Következőleg: a meg nem cselekvő számára a következmény: halál. – Pál itteni értelmezése szerint a törvény jószerivel önállósította magát, s vált ily módon csapdává az ember számára. Valószínű, hogy a mózesi rendelkezéseket megfejtő hagyományok kinövéseiben ismerte föl a törvénynek eme, magát Istentől függetlenítő önállósítását.

Ezek után az 5Móz 21,22k részletet alkalmazza, hogy felmutassa Krisztus váltságát. Az ige ott tkp. a megkövezett ember tetemének szégyenfára függesztéséről beszél, amit aztán naplemente előtt le kellett onnan venni, hogy meg ne fertőzze a földet. Az akasztott ember ui. átkozott. – Az alkalmazásban nyelvi finomság jelentkezik, mert Krisztus nem átkozottá, hanem átokká lett értünk; azonos léptékkal, mint a 2Kor 5,21-ben is, hogy (Isten) bűnné tette Őt értünk, tehát nem bűnössé! Itt a törvény megint csak szinte istenellenes

hatalommá fajult, aminek csak átká létezik. Ennek alapján ítélték és ítéltették halálra Jézust. Isten pedig engedte, hogy a törvény, s a törvénnyel dicsekvő ember a Fiún tombolhassa ki magát, s a Fiú válalta a törvény átkát, átokká válva. Ekként fizette ki értünk a váltságdíjat. Ezért is nyilhatott meg a pogányok előtt is a lehetőség, hogy részesedhessenek az Ábrahám áldásában, s elnyerhessék a Lélek ígéretét. E helyütt szoros a kapcsolat a pünkösdi üzenettel (ApCsel 2,39), különös tekintettel a tőle eddig távol esőkre. – A mi időnk a pogányok ideje, kiváltságos lehetőség az üdvösségre; éljünk jól vele!

Gal 3,15–18 – Az ígélet szövetsége

Általában elismert jogszokást (ezt jelenti itt az emberi módon szólás) alkalmaz az apostol az ígélet meg nem változtathatóságára. Zsidók között még Pál korában is a mózesi törvény rendelkezett az öröklésről. (Pl. az 5Móz 21,15kk, amiből azt alkalmazták, ami a viszonyoknak megfelelt!). Nem írtak tehát testamantumot. – Más volt a hellén gyakorlat, ahová a galáciaiak is tartoztak, de ismerhették és elismerték a zsidók is. A megírt örökhagyás rendelkezéseibe nem szólhatott bele külső tényező, sem kurtitással, sem toldással. A kisebbről következtetve a nagyobbra: ugyanez áll az Ábrahámnak adott ígéretekre is. Közben az apostol kitér egy Krisztusra tett megjegyzésre, rámutatva, hogy Isten szavában nem tsz. található, hanem esz. Nyelvtanilag a „mag”, az utód – kollektív jelentésű. Rámutatnak, hogy már a 3,29-ben, s egyebütt is (Róm 4,13; 9,7.29; 2Kor 11,22), Pál maga is alkalmazza a magra (szperma) a kollektív, a testületi értelmezést! – És mégis külön jelentése van e helyütt, hogy az utódról szólván, nem többről beszél, hanem egy valakiről; s róla mondja, hogy az pedig a Krisztus. Egyebütt is hasonló következtetésre jut (vö: 1Kor 20,4). – Nevezhetjük ezt messiási értelmezésnek.

Ezek után tér vissza Pál a felvett hasonlathoz, s közben jogi kifejezéseket alkalmaz. Tehát azt a szövetséget és ígérést, amelyet Isten korábban, tehát a törvényt megelőzve, megerősített, hatályba helyezte, a 430 évvel később lett törvény nem erőteleneítheti meg, s nem helyezheti hatályon kívül. A 430 esztendő a 2Móz 12,40-ból való, jelentve ott az egyiptomi rabság idejét, egészen a szabadulás éjszakájáig. Az előtte és utána eltelt időszak kiesik a számításból, mert azt az Írásból tudná másképpen is bizonyítani, s így a szám kikerekedhetne 450 évre, de ezt a lépést nem teszi meg. – Akár az örökhagyás esetében, örökségről lévén ezúttal is szó, még kitér tovább, alkalmazható mozzanatokra, a többit pedig mellőzi, hiszen pl. az örökhagyó halála ez esetben képtelenség lenne. – Az pl. továbbra is érvényes, hogy az örökhagyó az egyoldalú kezdeményező. A szövetséget is Isten kegyelmes aláhajlása és ígéreteihez lehető ragaszkodása alapozta meg. A másik fél, bár egyenrangúnak vétetik, mégis csupán elfogadó. Ha pedig Isten tartja magát eredeti vállalásához, elő sem fordulhat, hogy évszázadok múltán olyan feltételeket szabna, ami az elsődleges ígéletnek erejét venné. – A Tíz ígében van ugyan érintőlegesen utalás az öröklendő földre (2Móz 20,12), de a köztudatban és a zsidók között is az ígélet földje pl. kizárólag az ősatyák, Ábrahám, Izsák és Jákób nevéhez kötődik, nem pedig a

Mózeséhez! – A zsidó nép, s a többi népek sorsát és jövőjét is az ígéretek határozzák meg elsődlegesen, amit hittel fogad el minden nép fia. Isten pedig tartja magát tulajdon szavához.

Láttál-e már olyan dőre örököszt, aki elutasította az (adómentes!) örökséget és panaszkodott, hogy rátestálták? -Tartsd nagy becsben mennyei örökségedet!

Gal 3,19–29 – Mivégre adatott a törvény?

A kérdésre a 19.v akként válaszol, hogy a bűnök miatt volt a törvényre szükség. Nem csupán azért, hogy azt korlátok közé szorítsa, sokkal inkább, hogy leleplezze. Mégis megvan az átmeneti jelentősége addig, amíg eljön a „mag”, akire az ígélet rámutatott. Viszont az is igaz, hogy a sínai törvényadás is szövetség volt. Ha az ember nem cipelné magával bűnös természetét, lehetett volna abból is üdvösséges megtartás, megtartatás és élet, de közvetlenül nem közölt életet, jóllehet nem dolgozott az ígérek ellen sem. Az Írás –, s ez többet jelent, mint az, hogy törvény, mert talán az ígéletet megelőző bűnsetet és keserű következményeit is látószögébe fogja –, mindeneket bűn alá rekesztett, hogy elzárja a bűnös ember elől a megigazulás lehetőségét a törvény megcselekvése útján. Nem az Írás tesz bűnössé, de mihelyt megíratott a törvényben, hogy mi az, amit az embernek tennie kell(ene), s hogy mit ne tegyen, az ember máris elmarasztalható, sőt menthetetlen, mert tettei immár törvényszegések.

A törvény angyalok közvetítésével adatott (ApCsel 7,38; Zsid 2.2), míg az ígélet közvetlenül Istentől jött. Ezek szerint a törvény, ha nem is idegen Isten ajándékától, de Mózes közvetítésével, ráadás volt. A nehezen érthető 20.v azt mondja, hogy az angyalok, a több angyal kisebb jelentőségű, mint az egy Isten: „A közbenjáró (ti. Mózes) nem egy, mert angyalok, azaz többen adták neki a törvényt. Ezzel szemben az Isten (aki Ábrahámnak az ígéletet adta) egy”! – Az ígélet és a törvény egymást követte időben; de a törvény korszaka után ismét az ígélet jut érvényre, mivel Krisztusban a hit által lehető üdvösség jelentetett ki. Ennek idejéig a törvény zárt egybe és felügyelt ránk, mint abban a korban az ismert nevelők, a pedagógusok. E fogalom akkor egészen mást jelentett, mint manapság! Rabszolgákat alkalmaztak a feladatra, akik felügyelték és fegyelmezték a gyermekeket, nemegyszer folyamodtak tettlegességhez is. Ókori ábrázolásokon a pedagógus a nebuló fülét cibálja. Szó sincs tehát arról, hogy a törvény szeliden terelget oda Krisztushoz.

A felnőttkort elérve, fiak vagyunk a Krisztus Jézusban lehető hit által; immár nem a törvény nádpálcájának alávetve. A Messiás Jézusról szólván, hol magát is belefoglalja az apostol a közlendőkbe, hol pedig megszólítás-szerűen fogalmaz. Mindenki pedig, aki Krisztusba keresztkedett meg, Őt öltözte fel. A fogalmazásban visszacsendül, amit Jézus rendelt, s a Mt 28,19 során válik az írott evangélium részévé oly módon, hogy az Atya, Fiú, Szentlélek nevébe kereszteltetünk meg. Felöltözés az, tetőtől talpig a kegyelmi szövet-

ség öltözetébe. Őbenne pedig nem számít ki a zsidó, vagy a pogány (a „hellén” ezt jelenti), s lehet valaki rabszolga (ez áll első helyen!), avagy szabad, férfi, vagy nő, mindőjük egyek a Krisztusban; s mindőjük azÁbrahám magva, és az ígéret szerint örökös a Krisztusban.

A megosztásokkal szemben, Pál megint csak az egységen dolgozik a sokféleségben. Milyen kár, hogy az egyháztörténetben a megosztó indulatok kerekedtek felül. Minden, ami eltér a kegyelemtől, herezis!

Gal 4,1-7 – Az idő teljessége

Az apostol többféle öröklési szokásjogot ismerhetett. Nem tudható, melyikről veszi fel a példát. Tüzetesebben megtekintve, mint ha nem is kiskorú örökösről lenne csupán szó, hanem árváról, aki fölött, kiskorúsága idején, gyámok és gondnokok rendelkeztek az ideig, míg el nem éri azt a kort, mely fölül az apa rendelkezett. Helyzetét tekintve, így valóban nem sok különbség van közte és a szolgák között, pedig várományos ura mindennek, ami atyjáé volt. Kiskorúságunk idején így néztünk ki mi is. – Pál magát is beleértve fogalmaz –, sok gyám között is kicsit elárvultan, s alávetve a világ elemeinek léteztünk. Ilyen állapotban nem is volt már különbség zsidó, meg pogány között. – Eközben elvégzi az apostol a törvény trónfosztását és lefokozását; mert egyike az a világ egyéb elemeinek. Bár a gondolatot nem vezeti végig, de lényegében mégis ezt jelenti ki. – Mit értsünk a világ elemein? Gondolnak a négy őselemre (tűz, víz, levegő, föld); az ábécé betűire, a csillagokra, közelebbről a planétákra: az állatégöv jegyeire, tehát a kikerülhetetlen sorsra. Azután utalnak a démonokra, az anyagba fogott lélekre, a kozmikus közlépényekre. Öltünk egy párat vissza! Istennél alacsonyabb rangú angyalok adták, Mózes közbeiktatásával, a törvényt (3,19). E köztes tényezők és hatalmak viszonylagosak; tehát Istennek nem egyenrangú ellenlábai, sőt inkább eszközei a regulázásra. Mint amikor a helyettesnek is juttatnak valamiféle kisebb meghatalmazást, ne érezze teljesen lógósnak magát, mint aki tessék-lássék befogva, igazán nem is húz! – A megrendszabályozottak viszont csak had érezzék kiszolgáltatott sorsúnak magukat. – Az ember, együtt a teremtettséggel, nyög terhe alatt és hol sóhajtozik, hol megváltás után kiált (Róm 8,19kk), más-kor meg lázong!

A kilátástalanság e reménytelen végpontján, a mélyből fölfelé lendítve ment végbe a csodálatos fordulat, a sóvárogva várt váltság, amit az elemek meg nem adhattak az embernek és a teremtettségnek. – Mert elérkezett a mért idő (kronosz) teljessége, az üdvösség központi ideje (szemben az Ef 1,10 kairoosz-ával, ami pedig, tsz. – ban (!), a megváltás kiteljesedő végidejét jelenti), és akkor Isten elküldötte Fiát, akit egyedül illet ez a név és tiszt. S Ő vállalta a törvény alá vetett sorsot, fogantatva és születve asszonytól, körülmételve, s gyermekként felcseperedve. Így lett Megváltója a törvény alá vetetteknek, s meghozta a lehetőséget, hogy Isten fiaivá legyünk. A fiúsággal együtt apát is hozott az örökösöknek, az árváknak; mivel itt örökbefogadás megy végbe. Nem úgy van ui, hogy valaha volt – a te-

remtés alapján –, fiúságunk, amit azonban elvesztettünk. Megváltó tette új ajándékot is hozott, s vele új jogi és létbeli átminősítés ment végbe az érdekünkben. De bennünk is nagy változás történt és történik. Az új teremtés dicsőségesebb, mint volt az első! Teremtő szó nyomán lettünk és legyünk most, azaz váljunk Isten fiaivá. Jézus, az öröktől fogva való Fiú, s mi vagyunk – Őérette –, a fogadott fiak. – Mielőtt elbizonytalanodnánk, máris megelőzött minden félreértést, mert második lépésként elküldötte Fiának Lelkét a szívünkbe, aki a szánkön át kiáltja: „Abba! Atya!” – S mégis te magad mondod, mert már nem vagy szolga, hanem fiú és örökös. Joggal kérdezhetnénk, miért vagyok még mindig örökös, ha már fiú vagyok? Mindig is azok maradunk olyan értelemben, hogy soha nem fogjuk olyan értelemben birtokolni Őt, ahogy Ő birtokol minket! Számunkra elég, ha Ő von magához minket. Ő élő Úr és Atya, akin soha nem tehetjük túl magunkat. A fiú nem szegényebb azzal, hogy örökös, sőt gazdagabb vele, hogy az is.

Gal 4,8–12 – Visszakérezkedő múlt

Ami a zsidóknak magától értetődő volt, a pogányok számára a felfedezés újságával hatott, hogy pl. csak egy Isten van, s megismerve Krisztusban az egy élő Istent, Ő – egyetlen voltában –, több gazdagságot jelentett, mint addigi életük sok, mondvacsínált istene (vö: 1Thessz 1,9; 1Kor 8,5k). A zsidó egyistenhit tehát olykor evangélium-közelbe hozta a nem zsidó származású prozelitákat (ApCsel 2,11), vagy a vágyakozó „istenfélő”-ket, akik aztán a hirdetett ige nyomán Krisztust megismerve, hitvalló keresztyénné lettek. A kezdetek néhány kiemelkedően példázatos esetét (pl. Kornéliusz az ApCsel 10. –ben) sokan követték a Pál missziója körül kristályosodó gyülekezetekben. Számukra múlttá vált, lezáródott életük ama szakasza, amikor még nem ismerték Istent, s olyan isteneknek szolgáltak, akik lényegüket tekintve nem istenek; s nincsenek is, mert csak hívóik éltetik őket képzeletük játékaival. –Az pedig telve is volt veszélyekkel, mert közben az ember kiszolgáltatottá vált megnevezhetetlen félelmeknek, a sorsszerű végzetnek, ami – azt állítják –, meg van írva a csillagokban, s egyszeriben máris rabjává lett az ember a lelket gúzsba kötő elemeknek. Az apostol ezeről azt mondja, hogy erőtelen, beteg, koldus(szegény) elemek. Az is beleértendő, hogy az ember szolgájukká silányítja magát; s maga is beteggé, s koldusszegénnyé válik lelkében. Pál kénytelen emlékeztetni a galatákat, hogy volt egy erőteljes választóvonal, amikor megismerték Istent, sőt több is történt, mert Isten ismerte meg őket, ami azt jelenti, hogy napfényre hozta kiválasztottságukat és elhívásukat, hiszen Isten már akkor ismerte őket, amikor még nem is tudtak Óróla! – Mindezek után jutottak képtelen helyzetbe, mintegy zsákutcába, s vissza akarnak térni az elemek szolgaságába. Hogy eshetett meg ilyen visszaesés? Hogyan képzelik el ezek után hívó életüket?

Tény, hogy megjelentek közöttük az ún.júdaisták, akik azt hirdették, s nem is eredménytelenül, hogy körülmetélés után, követniük kell mindazt a zsidó törvényértelmezést és kegyességi gyakorlat által megszabott előírást, amiket ők, mármint a júdaisták, követelményként olyan megokolással adták elélbük, hogy csak ezek feltételével lehetnek igazán (Krisztus) hívók. Hogy Jézus Krisztus váltsága, neve és tisztelete mennyiben silányult csupán ürügyé, vagy maradt szívügyük, ez ma már felderíthetetlen, mivel az ÚSZ-en kívül nincs rá egyéb adat. Pál keményen fogalmaz, amikor azt mondja, hogy amikor a tévtanítókra hallgattak, a naptár szombatjait, újhold ünnepeket, szombatéveket, s a kürtölés évét kezdték figyelni és követni

(mert a 10.v-ben ezekről lehet szó); változott feltételekkel, de mégis az történt velük, mintha pogány múltjuk sors-isteneinek rabságába jutottak volna vissza. Ezek után az apostol szinte kútba esni látja minden addigi fáradozását. Hiába követett el mindent értük, amikor a kezdeti időkben olyanná lett közöttük, mint ők voltak (1Kor 9,21),- és mégis függetleníteni tudja magát a személyes sértődéstől. Önmaguknak okoztak kárt, s nem neki. – A törvényeskedő kegyesség álcázott visszaesés a múltba.

Gal 4,13–20 – Ismét fájdalommal

Talán segíteni fog a közös élmények felidézése, amikor Pál testi erőtelensége, betegsége nyomán alakultak úgy a körülmények, hogy kénytelen volt a galáciabelieknél tovább időzni, amíg egészsége valamennyire helyreállt. Akkor-volt betegsége sem akadályozta meg (valamilyen szembetegség? 15.v. Trachoma? Az ókorban olykor népbetegség!), hogy hirdesse közöttük az evangéliumot, és ők sem utálták meg rozoga testi állapota miatt. Pedig általános volt a nézet, hogy bármilyen betegség egyúttal tisztátalanság is; netán büntetés (vö: Jób barátainak vádjaival); következésképpen a beteg bárkit tisztátalanná tehet, akivel érintkezik. Ha beteget láttak, tisztátalan erők jelenlétére is gyanakodtak, s démonúzás végett még ki is köptek! – Pált azonban nem így fogadták Galáciában. Neki magának is csodálatos élmény lehetett, s erre jó érzés emlékeznie, hiszen az is megeshetett volna, mint Jahve szenvedő szolgájával, hogy amikor rátekintettek kortársai, arca nem volt kíváncsatos, s tekintetük lefordult róla, népi fordulattal: rossz volt még (rá)nézni is! (Ézs 52,14 – 53,10). – A kedveztőtlen kilátások ellenére, hallatlanul nagy és döntő fordulat következett be közöttük, és testi erőtelensége szinte előnyére vált munkájának és az evangéliumnak, mert úgy fogadták őt, mint Isten angyalát, küldöttét, sőt Pál személyében mintha maga Jézus Krisztus lett volna jelen közöttük. – Megesett tehát a csoda, hogy reá pillantva, mintegy szemléltetve állt előttük az értük is szenvedett Krisztus, s itt vissza kell lépnünk a 3,1-ig. – Melyből levonható a következtetés, hogy nincs olyan hátrány, ami az evangélium hitében előnnyé ne válhatna. Ma is emlékszük, s emlékeztet rá az apostol, mennyire szerették volna meggyógyítani, s két szemüket is odaadták volna neki; eközben milyen boldogok voltak! – Most mégis, hirtelen hová illant el mindaz a boldogság? Már korábban is (személyesen?) figyelmeztetett az elhajlás kísértéseire. – Eszerint, a levél megírása előtt kétszer is megfordulhatott közöttük, ha nem is beszél róla az ApCsel kv-e.

A tévtanítók zavaró tevékenysége miatt válságossá vált a galaták korábbi bensőséges közössége az apostollal, mintha ő vált volna el-lenségükké. De ez egyáltalán nincs így! Jó ügy érdekében szép dolog a buzgólkodás, de a júdaisták csak maguknak akarnak követőket toborozni. Amikor Pál személyesen jelent meg közöttük, lelkük szebbik felét mutatták; aztán minden megint kedveztőtlenre fordult. Nos, ha azon az első alkalmon nyílt szívvel fogadták őt, – betegen is –, higgyék el, hogy most az apostol is kész befogadni őket, amikor

ők a vakok, betegek és nyomorultak, hogy lehessenek (ismét) olyan-
ná, mint ő most; azaz térjenek vissza az első szeretet buzgóságához
(Jel 2,4). Olyannyira egy velük, mint az anya, aki vállalja értük a szü-
lés fájdalmát és örömét, s erről vallva, talán újból életre segítheti
a megtévedteket. Nagy bizonytalanság háborog szívében felőlük, s
hangja ezért is volt ilyen sikolyszerű, amin szeretne változtatni, de
nem tartóztathatta meg magát, hogy ne emlékeztessen akkori szen-
vedésére, amiből élet született. Mostani fájdalma nem testi, de lel-
kében valódi kín, hogy Krisztus ábrázolódjék ki végül is rajtuk; ez a
reménysége, ami nem adható fel soha!

Gal 4,21–31 – Az ígélet gyermekei

Az Írást beszélteti az apostol. – A galaták a törvény alá óhajtják vetni magukat, de hiszen a Tórában, Mózes öt kv-ében, az ősatyák dolgai is benne vannak! Ábrahám két fia pedig a két szövetséget példázza. Hágártól, a rabszolganőtől test szerint született Izmaél (nevét azonban nem írja le). Izsák nevét pedig kimondja; ő ígélet szerint született! Majd arról beszél, hogy személyüknek és utódaiknak allegórikus jelentése is van. A rabszolganőtől, test szerint született fiú, fiaival együtt szolgaságban van. Ugyanígy a Sínai szövetség is szolgaságra szül fiaikat. – Látszólag semmi kapcsolata sincs az Írásból merített érveknek a megelőző szakasszal; a szülés tárgyköre mégis átvezet onnan ide anélkül, hogy az apostol felnagyítaná saját szerepét. – Amikor úgy fogalmaz, hogy Hágár a Sínai hegy Arábiában, vélhetően arab szót idéz, „szikla, kő” jelentéssel, és kiejtése hasonlít a Hágár névhez. – Újabb merész lépés, de a mélyebb értelmet kereső allegorizálás szerint ez is megtehető; azaz, hogy Hágár és a Sínai-hegy a korabeli Jeruzsálem megfelelője, mert ma is, tehát az apostol korában, szolgaságban van Jeruzsálem, a fiaival együtt, ami a törvény fogságát jelenti. Egyik vonal tehát: Hágár – test szerinti fiú – Sínai hegy – a „mostani” Jeruzsálem – szolgaságban leledző fiak. – Ezen belül kirajzolódik egy másodlagos párhuzam is, mert Hágár a Sínai hegynek, ill Jeruzsálemnek; tehát az ő szövetségnek, s néven nem nevezett fiának: Jeruzsálem szolgaságban veszteglő fiainak felel meg.

A másik vonal: a szabadtól (Sárát sem nevezi néven) született, az ígélet szerinti fiú: Izsák, akit meg is nevez. Megint merész váltással érvényesíti immár a térbeli párhuzamot: a mennyei Jeruzsálem, aki mindannyiánk anyja. Találón veszi elő a fogságból leendő szabadulás próféciját az Ézs 54,1-ből, ahol az olvasható, hogy elősorakozó fiainak örvendezni fog a meddő, aki nem szült, nem vajúdott, s mégis neki, az elhagyottnak több fia van, mint a férjes asszonynak. Közben elkerüli az allegória csapdáit, azaz, hogy a két asszony közül ki is vehető elhagyottnak. A gondolatok fő sodra, hogy többen lesznek az új szövetség fiai az ő szövetségénél. Ez adatott meg annak idején Izsák személyében Ábrahámnak. Alkalmazva a hasonlatot: ti is Izsák módján vagytok az ígélet gyermekei. – Zsidó haggadikus hagyomány volt, hogy Izmael felajzott nyilát ráfogta volna Izsákra; tehát üldözte őt. Az OSZ-ben ebből annyi található, hogy úgymond „kinevette” (1Móz 21,9). Ennek következménye lett, hogy Hágárnak és fiának mennie kellett. Így követelte Sára: kergesd el a rabszolgá-

nőt és fiát, mert nem örökölhét a szabad nő fiával együtt. Kézenfekvő lenne, ha az apostol ezt a mondaná: úzzétek el a júdaistákat (vö: 5,12), de ő nem uszít. Inkább a gyülekezetek elé tárja helyzetük nemességét, ígéretes voltát: ti a szabad asszony, a mennyei Jeruzsálem gyermekei vagytok, ehhez tartsátok hát magatokat! – Hálásak vagyunk Pál allegóriájának, Pál megtehetette, de magunk óvakodunk további allegórizálástól, mert számunkra az ige gazdagsága elsőrenden történetiségében, s üdvtörténeti távlataiban van, amit a Szentlélek tár fel előttünk.

Gal 5,1–6 – Számoljunk a következményekkel!

Majd a 13kk tisztázza a félreérthetőket, hogy Krisztus szabadságra tett szabaddá. A hallatlan nagy ajándék nehogy veszendőbe menjen azzal, hogy a galaták megint a törvény igájába hajtának fejüket. A júdaizmus propagálói máris érték el némi eredményt, amikor a zsidó kalendáriumot sikerült bevezetniük (4,10). Akkor érnének el átütő sikert, ha a körülmételés intézményét is sikerülne átvétetni a galáciabeliekkel. Idáig fajultak dolgaik, s most az apostol a döntő pillanatban szólal meg, mielőtt visszahozhatatlanná válnék a mindent megpecsételő körülmételkedés helytelen döntése. Itt tehát nem arról van szó, hogy esetenként valaki ezt vállalja, aminek Pál maga is olykor ellenállt (2,3), máskor meg engedett (ApCsel 16,3), hanem az intézményes bevezetés ellen küzd. Ebben az esetben a gyülekezet már alkalmazna is metszöt, s többé már nem is volna nevezhető keresztyén közösségnek, hanem csak egynek a zsidó szekták közül, akiknek Jézus Krisztus neve nem több üres szólamnál. A helyzet tehát a hitvallástétel kényszeréig jutott. Ezt hívják vagy-vagy szituációnak. A hitvallástétel belső kényszere ez: Status confessionis. Újból kell dönteniük, mert ha tévútra térnek, s bevezetik a szövetség vállalásának ószövetségi jegyét, máris visszaestek az újat megelőző óba, holott azelőtt nem is volt mindőjük zsidó; s emlegethetik un-tig a Krisztus nevet, az élő Krisztus nem fog nekik használni. „Íme, én, Pál mondom nektek.” – Nem először mondja, de ünnepélyesen kell ismét bizonytságot tennie, hogy elkötelezván magukat a törvény eme rendelkezésének, vele együtt akkor kötelesek megtartani az egész törvényt is. Olyan ez, mint egy szerződés, melynek minden alpontja kötelezi azt, aki pecsétjét érvényesnek ismerte el. Következőleg: aki törvény által akar megigazulni, máris elszakadt Krisztustól és kiesett a kegyelemből. Nyelvtani értelemben – héber háttérből – prófétai múlt idő a tény! Megtéven a végzetes lépést, magukat kényszerhelyzetbe hozzák, mint aki tulajdon lakásából zárta ki magát, mert a kulcsot elhajította!

Ezzel szemben „mi” a Lélek által várjuk, hitből reméljük a megigazulást. Nyakunkon a törvény igájával szorongó várakozás venne erőt rajtunk: vajon eleget tudunk-e tenni minden követelménynek; s vaj’ mi fog kiderülni felőlem ama napon (vö: 2Kor 5,10)? Az üdvösség aggodását feloldja, és a szolgálatra szabadítja fel a Krisztusban történt megigazíttatás, melynek lesz a végső időkben feltáruló kihatása is, aminek hit által nézünk elébe; s immár a lelkiismeretünk sem vádol. – Ha pedig bárki azzal dicsekednék, hogy ő pedig nincs kö-

rülmételve, az sem számít. Sem az egyik, sem a másik nem érdem, mert csak a szeretet által munkálkodó hit az, ami megszentelődésnek nevezhető. Tkp. a hit megvallásának helytelen, vagy helyénvaló módozatáról van szó, milyen kiállással, cselekménnyel vallom meg hitemet, olyan első vérig menő vallásos teljesítménnyel, amivel valami rendkívülit óhajtok felmutatni, vagy a hitem szeretetben előtűnő tetteivel lesz láthatóvá az, hogy Jézus Krisztusban élek!

Van teljesítmény-keresztyénség (mint egyféle vallásosság), és van gyümölcsöket termő tanítványság a Krisztusban. Legyünk e másodiknak örvendező hitvallói!

Gal 5,7–12 – Elismerés és intés

A futás hasonlatával saját szolgálatát is jellemezte az apostol (2,2). Adódik tehát a keresztyén életben erőgyűjtés, fölpillantás a célra, és nemes küzdelem a hervadhatatlan koszorúért (1Kor 9,25). Az igazság másik fele is hiteles, hogy nem azé, aki akarja, sem nem azé, aki fut, hanem a könyörülő Istené (Róm 9,16). A hívő törekedjék arra is, hogy jól, azaz szabályszerűen fusson (2Tim 2,5). A dicsérrettel sem fukarkodik az apostol, mert megállapítja, hogy eddig a galaták folyamatosan jól futottak, s elhárult előttük minden akadály, hogy engedelmeskedjenek az igazságnak. Az Isten akarata szerinti előrehaladás útja el van készítve, s azon járva bensőképpen érzi szabadnak magát az ember, de körülményeiben, viszonylagosan is, a legszabadabbnak tudhatja magát! – Hallja a hívő szót is szüntelenül, mert mindenünnen az Úr veszi körül. A küldő szó, mintegy mögüle hangzik, a hívő szó pedig előtte jár, megkönnyítve szent futását. Csak arra kell ügyelnie, hogy zavaró szíren-hangok meg ne tévesszék. Legyen éber a megkülönböztetésben, mi ered az Úrtól, s mi az egyéb zöreje. A félrevezető csalogatás más hullámhosszon szólongat. A jó ítélőképességet a Szentlélek adhatja meg, hogy – jól működő, szelektív vételt biztosító rádiókészülék gyanánt –, esetről-esetre döntsön a szív, s a lélek. Ki kell mondania az apostolnak, hogy a galatákat félrevezető csalogatás, vagy rémítgetés nem az őket hívó Krisztustól ered. Megint más hasonlattal élve (1Kor 5,6), kicsi kovász, elítélő értelemben, megkeleszti az egész tésztát. Még nem veszítette el bizalmát irántuk, hogy végül is fölülkerekednek a belül támadt romboló hatásokon, s megőrzik indíttatásaik, törekvéseik tisztaságát. Aki pedig megzavarta őket, – mivel Isten ellen cselekedett –, legyen az bárki, meg fogja kapni ítéletét, még ha jeruzsálemi tekintélyek súlyát érzi is támaszul maga mögött. Isten meg fogja védeni a kegyelem ígését. Két pont között legrövidebb út az egyenes –, tanultuk. A kegyelem a legközvetlenebb, Istentől járt és Istenhez vezető út!

Lehetséges, hogy azzal is érveltek az ellenfelek, hogy, hiszen Pál is körülmetélte Timóteust (ApCsel 16,3). A kivételesből azonban nem lehet általános következtetéseket levonni. Az ún. jeruzsálemi zsinat üzenetének (ApCsel 15) megvitele idején, az egyébként Galáciához tartozó Lisztrában és Derbében, tekintettel a zsidókra, elvégezte azt ugyan a zsidó anyától született Timóteuson, mégsem olyan igénnyel, hogy a körülmetélkedést hirdetné. – Pedig, ezt tévéen könnyebb lenne a dolga, sok üldöztetéstől menthetné meg magát, mégis inkább a

szenvedést vállalja a fölsímt igazságért. Az is kivehető szavaiból, hogy akik ama cselekményt a gyülekezetekre ráerőltetnék, általa az üldöztetést és a szenvedést is szeretnék kikerülni; ezzel viszont élet veszik a kereszt botrányának (1Kor 1,18kk). Aki továbbra is sürgetné a kézzel végrehajtandó cselekményt, legyen következetes, s férfiatlanítsa magát, mint némely pogány kultusz papjai akkoriban! – A megszentelődés nem öngyötrő, inkább szeretetben szolgáló szentség,- másokért.

Gal 5,13–18 – Szabadság és szeretet

A szabadság mentesség ama hiábavaló küzdelemtől, ami klaszszikus példával: Sziszifusz, hegynek -fel görgetendő sziklájával, ill. a vele folytatandó kilátástalan erőfeszítéssel tudnánk szemléltetni, amikor az ember a törvény cselekedetei útján kísérelné meg, hogy megszerezze, kivívja magának a megigazulást. A végeredmény így csak a szolgaság. Ezért adott Isten egy másik utat, a kegyelemből valót.

A kegyelem szabadsága azonban – szintén a bűn miatt, melyet Pál itt nem említ –, félreérthető. A test, ahová a bűn – Pál szerint – kiváltképpen befészkelte magát, folyton azt lesi, miként érvényesíthetné tisztátalan törekvéseit. Ez okból van csábos varázsa előtte a szabadság lehetőségének, s máris, – körmönfont húzással –, jelszót és ürügyet lel magának; támpontot, ahol megvetheti lábát és érvényesítheti indulatait, s kívánságait. A szület csak úgy lehet kifognunk a vitorlából, hogy a szeretet másféle indulatának adunk az életünkben előnyt; ezzel pedig a törvény lelkének, legbensőbb szándékának is engedve, mégis betelik az, ami betű szerint teljesíthetetlen volt, hogy szeretetben leszek hasznára felebarátomnak. Döntések folyamatában kerülök esetről esetre válaszút elé, hiszen -szabadságomban – egyebet is tehetnék, ami jobban esne a testemnek: kényelmének, indulatainak, dühének; s mégis azt teszem, ami-re a szeretet indít: szolgálok embertársaimnak. Semleges álszempont pedig lehetetlen, mert ha hiányzik a készség a szolgálatra, szabadjára engedtetnek az egymást fölemésztő indulatok. A Galáciát tévelygésre csábító júdaizmus is végső soron maga is csak ürügy volt arra, hogy az egymást emésztő indulatok kitombolhassák magukat. Olykor az egyházban is fölüti fejét a versengés, a személyi ellentétek terméketlen és romboló csatározása, ami annak jele, hogy a misszió, a diakónia, a szolgálat, a segítségre szorulóknak mentésének lelkülete gyenge lábakon áll. A szívünkben feszülő erőket a szeretet tetteiben kell hasznosítanunk, s nem a Krisztushoz méltatlan harcokba fojtani, ahol a legnemesebb és hangoztatott elvek is merő ürügyé silányulnak.

Idejénvaló tehát az intés, hogy nem-et mondva a test kívánságainak, a Lélek vezetésének adjuk át magunkat, néki igent mondva. A 17.v ama részében nehezen érthető, hogy a test a (Szent)Lélek ellen viaskodik és viszont, hogy ne azt tegyük, amit szeretnénk (vö: Róm 7,14kk). Szólván a testről, ez a végkimenetel kézenfekvő, de a Lélek is azért küzdene, hogy ne azt tegyem, amit szeretnék. A test és a

Szentlélek küzdelme tehát, semlegsítve egymás hatását, lebénítja az ember; s bár rosszat nem csinál, de jóra sem késztet. E bénultságból úgy kell kitörnünk, hogy jó döntéssel a Lélek vezetésére bízzuk magunkat. Ihlető és átütő példa épp az apostol, aki „nem tanácskozott testtel és vérrel” (1,16). – Kikerülve tehát a törvény szolgaságából, a Szentlélek uralmát választjuk, s vele megszűnik a belső tépettség és tétlenség, s megterem rajtunk a Lélek gyümölcse, amiről később esik majd szó (22). – Így tehető meg az, amit belső emberem, tehát Krisztussal együtt feltámadt új emberem szerint, szeretnék!

Gal 5,19–26 – Test cselekedetei – Lélek gyümölcse

Más összefüggésben Jézus arról beszélt, hogy a szívből származnak a gonosz gondolatok és tettek, s a Mk 7,21kk során egy, az ittenihez hasonló bűnkatalógus következik; olyan bűnöké, amelyek belülről teszik tisztátalanná az embert. Az apostol szintén hosszú listáját sorolja elő a test cselekedeteinek anélkül, hogy a végére érne („és ezekhez hasonló”). Szavaiból kitűnik (21), hogy nem először beszél arról, hogy akik ilyeneket követnek el, nem örökölhetik Isten országát. Ebből követhetően, missziói igehirdetése során nem elégedett meg annyival, hogy általánosságban beszéljen a szív tisztatlanságáról, de néven is mevezte a bűnöket, hogy a megszólított ne lelhessen kibúvóra; sőt megrettenjen, s megutálja bűnét, tudomásul véve, hogy miből is kell megtérnie. – Mindig az adott helyzet szabja meg, hogy a hangsúly mire helyeződik: a tünetektől haladunk a gyökér irányába, vagy a gyökeret feltárva jutunk el a tettekig, hogy miként esik az ember a test cselekedeteinek csapdájába.

Ezúttal is elő kell sorolnia a test cselekedeteit, pedig a helyzetük már más volna, mivel a galaták már Lélek által élhetnének; Jézus fogalmazását követve: szívük már megváltozott; és mégis furcsa fordulattal, újfent a test cselekedetei térnének vissza immár keresztyénné lett életükbe. Úgy vélnénk, hogy a korábban taglalat tévelygés, törvényeskedés, viszály szítása miatt elég lenne csak az ide tartozó tényeket felsorolnia. Nem ismerjük gyarlóságait, mi minden kísértette őket, ezért nem mondhatjuk, hogy ilyesmi (pl. 19.v) talán mégsem fordulhatott elő náluk! Lelkigondozói szándék is vezérelhetette az apostolt, amikor a visszariasztó tettek széles skáláját tárja eléjük rettentésül, nehogy valamelyik is – hivatlan vendégként –, beférközzék az életükbe. Nem vették még el az ellenőrzést maguk fölött, de már elindultak a test cselekedeteinek útján, s ki tudja, mi jöhet ezután! Megmondja előre, hogy nem vezethet jóra; ez az út nem vezet el Isten országába.

A test cselekedeteinek árnyéka a széttépettség a szívben és közösségben egyaránt. A Lélek gyümölcse (így esz-ban!), sokféleségében is megküzdött és kimunkált egység, kezdve a szereteten, amit öröm, békesség követ, megmutatkozva magatartásban is: türelemben, szívettségben, megbízhatóságban, szelídségben és önmérsékletben. A felsorolásból teljesen hiányzik a látványosság, a rendkívüli hajszo-lása. Ez a felsorolás nem törekszik teljességre, s „az ilyenek ellen nincs törvény”. – A test tehát Krisztussal együtt meg van feszítve, szenvedélyeivel és kívánságaival együtt; nem lemondás okán, ha-

nem az átadottság következtében. Nemcsak kiöltem magamból egy sor nemszeretem kívánságot, hanem fel is támadtam Vele együtt a Szentlélek által. Ha pedig ez már megtörtént bennem, legyek következetes és éljek is eszerint. A végén azokat az indulatokat nevezi meg Pál, amelyek valóban kerülgették a levél címzettjeit. – Az élet mozgás, mondják az orvosok. Lélek szerint is akkor élek, ha a hálaadás és a szeretet gyümölcseit termem. – Felülve a kerékpárra, szinte lehetetlen egyhelyben maradnom, hogy menthetetlenül el ne esnék. Ha ellenben haladok, meg tudok maradni rajta.

Gal 6,1–10 – Közös és saját teher

Mi a teendő, ha valaki vétkezett és rá is bizonyították? Az ajánlott eljárás azt a nyomot követi, amin Jézus is járt a Jn 8,1kk esetében, midőn szelíd, da határozott szavakkal oldozza fel a vádoltat, és pásztorian indítja el őt: többé ne vétkezzen! Mindenekelőtt azonban szembesíti a vádlókat saját bűnös voltukkal, hogy aki nem bűnös, az dobja is mindjárt a megmarkolt követ a vádoltra. Olyan súllyal esik a vádlók lelkére e „biztatás”, hogy lelkiismeretükben vádolva, kénytelenek mind eloldalogni. – Vigyázzon magára tehát az, aki ilyen ügyben kénytelen tenni valamit a rendezésért, nehogy ő maga is megkísértessék. Inkább Krisztus, tehát a Messiás törvénye jusson érvényre.

Zsidó hagyomány szerint hétezer évig áll fenn a világ. Az első 2000 év a hiábavalóság kora volt. Tanúi voltunk, hogy tekintettel Ábrahámra, Pál ezt másként látja. A második kétezres táv a Tóráé. A harmadik pedig messiási idő lesz. Maga a Messiás ad e kornak új törvényt. A Mt 5-7, a Hegyi Beszéd, de a Jn 13,34 is ide vezethető vissza! – Jézus nyomán Pál is a szeretet új törvényében mutatja fel azt, ami minden tettünkben vezéreljen: ez a Krisztus törvényének betöltése. A szeretet próbája, hogy válsághelyzetekben miként hordozzuk egymás terhét. Ha más erőtelen, én is az vagyok, s együtt égek a botránkoz(tat)óval (2Kor 11,29). – Szó sincs elnézésről. A lelkigondozói, sőt a jogi eljárás is legyen szeretettől vezérelt. Ráadásul, aki itt intézkedik, ő is legyen tisztába Isten előtti helyzetével, hogy mennyire „semmi”, ahogy Pál is beszélt önmagáról (1Kor 13,2; 15,8k; 2Kor 12,11). Ennek tudatában és szeretetben cselekedjék mindenki, aki a másik terhét fölveszi. Legyen tehát elsőrenden önmagával szemben következetes és szigorú. Ne mérje magát társához (én azért jobb vagyok nála), hanem Isten mércéjéhez mérjen, mert eszerint kell majd mindenkinek számot adnia. – A látszólag egymásnak ellentmondó 2., ill. 5.v kapcsán el szokták mondani, hogy a „teher” más szó az egyikben és más a másikban (bárosz és fortion); hogy azért mindenkinek megvan a maga porciója. Egyik magyarázó inkább az 5.v jövő idejét tartja iránymutatónak; hogy mindenki a maga terhét felelősséggel fogja hordozni majd Isten előtt (vö: 2Kor 5,10!). Itt a gondozás terhe van rajtunk, ott majd a számadásé!

Ama korai időkben Pál szívesebben tartotta fenn magát saját kezemunkájával, mégis jogos igény, hogy az ige szolgájáról a gyülekezet gondoskodjék (1Kor 9,11). A gyülekezet asztalközössége kiterjesztendő a tanító és a tanítvány viszonylatára is, azon túl, hogy

mindenkivel a jót, a számára hasznosat kell megcselekdünk, legkivált hitünk háznépével. Kiemelten gondoskodjanak tehát a lelki tanítókról, mert szégyen, ha felkopik az álluk. Érződik, hogy akkoriban még nem volt ez intézményesen rendezve, de az apostol minden mulasztónak felrázza a lelkiismeretét, mert álszent magyarázkodásaikkal Istent csúfolják. Azt fogják aratni, ami ebből a csúfos vetésből, azaz a mulasztás(ok)ból terem, végredményként a (vég) romlást. – Aki viszont anyagiak dolgában vállalja a közösséget, s vet a Léleknek (tehát Szentlélektől vezérelten bánik javaival), eszerint fog aratni is örök életet. – Bizony megkísérti az embert, hogy néhanapján elfáradjon a jó cselekvésében és kihagyásokkal működjék. A folytonosság elengedhetetlen. A meg nem lankadó, a kegyelmi időt felhasználó, fog eljutni a termékeny aratásig.

Gal 6,11–18 – Az új teremtés szabálya szerint

Lehet, hogy a 11.v az a részlet, melyet az apostol saját kezűleg írt le, jókora betűkkel. Az edigieket tehát tollba mondta, mint Jeremás, akinek szavait Bárúk írta le (Jer 36). Baráti közvetlenség indítja, s közben önmagát is kedvükbe ajánlja, ellensúlyozván a nyomást, amit a júdaizmus hirdetői fejtettek ki Galáciában. Ők a testükkel tetszelgők, akik folyton csak a körülmetélés fontosságát hajtogatják, s mindenáron ráerőltetnék a gyülekezetekre. Úgy akarnak hinni a Megfeszítettben, hogy a vele járó üldöztetést kikerüljék. (Egy másik irányba vetett pillantás erejével: a szenvedés elkerülése hatott, egyik mozgatóként, a különféle gnosztikus mozgalmakban is!). – Visszatérve a júdaistákhoz: e mostani változatában legjobb módszernek tűnt, hogy megmaradnak a zsidóság árnyékában, hiszen az, – az olykor előforduló jogfosztások ellenére is –, mégis csak engedélyezett vallás volt a Római Birodalomban. A 13.v-ből kitetszően, sikerült némelyeket rávenniük, hogy vessék alá magukat a sürgetett körülmetélésnek, holott származásuk szerint nem voltak zsidók. Sőt olyannyira meg voltak elégedve magukkal, hogy azt vélték, máris betöltötték az egész törvényt, aminek az apostol kénytelen ellene mondani. Maga a zsidó törvénymagyarázat is sokat foglalkozott azzal, hogy milyen kifogásokkal lehet mentesülni egy-egy jog és lelkiismeret szerint kötelező tennivaló alól; ezekre Jézus is rámutatott (vö: Mt 23). Ezért kerül ellentmondásba önmagával és a törvénnyel az, aki ezen a csábos úton elindul. Meglehet, hogy az újszövetség júdaizálók hamarosan túl is tettek a másunnan érkezett propagandistákon, s fennen dicsekedtek, amikor egy újabb pogányt sikerült rávenniük, hogy vesse alá magát a műtétnek. Magunk elé képzelve az ottani helyzetet, sanyarú állapotok uralkodhattak Galáciában a keresztyének között. De hát éppen ez készítette az apostolt írásra; s megszületett ez a levél.

Pálnak nincs egyéb dicsekvése, csak a Krisztus keresztye, aholis számára a világ megfeszítettet és ő is a világ számára. Szemben a júdaizálók gögjével, az új teremtés ténye szabta meg minden lépését. A halál valódi, sőt megfeszítettetése is az; de igaz az élet is, mert feltámadásból született. Halál nélkül nincs új, csak a régi foltozgatása; de születnie is kell belőle valami soha nem volt. Krisztus feltámadásában megkezdődött az új teremtés, s hit által ennek mi is részesei vagyunk. S legyen bár a múltba körülmetéltség, vagy annak hiánya, csak az új teremtés számít! – Így született meg Istennek (lelki) Izráele, akik e szabály szerint élnek. Nekik adatik békesség

és irgalmasság! – Úgy látszik, hogy személyében is támadták Pált. Most arra hivatkozik, hogy testén ott vannak Jézus sebhelyei (stigmái), ezek ütések forradásait jelenthetik (ApCsel 14,19; 2Kor 6,5; 11,23kk). Minden felkenetéshez, erőt meghaladó feladathoz valami tövis is szükséges (2Kor 12,7); netán egész korona belőle, ami eközben a védettség ajándékát és előjogát is hozza magával, amit, – ha másnak nem is –, de a gyülekezetnek szükséges tisztelnie!

Ef 1,1–8 – Mennyei áldások bősége

Pál aztán igazán nem akart apostol lenni; épp az ellenkezőjét akarta: megsemmisíteni az „út” követőit (ApCsel 9,2). Isten azonban azt akarta, hogy a Krisztus nevének hirdetője legyen a pogányok, királyok és Izráel fiai között, amiért még sokat is kellett szenvednie. Így értendő az, hogy ő Isten akaratából apostol. Levele mindazoknak szól, akik szentek, s a Krisztusban – azaz a Felkent Jézusban hívők. Némely kéziratban üresen van hagyva a hely, ahová más kéziratokban beírták, hogy Efézusba küldendő a levél. Vagyis az irat tkp. körlevél, tehát több gyülekezetnek is szólt. A Kol 4,16-ban adott utasításhoz hasonlóan kellett ezt is egyebütt felolvasniuk. – Kegyelmet és békességet kívánva nekik „Istentől, a mi Atyánktól és az Úr Jézus Krisztustól”. – E fordulat: „Áldott az Isten...” tartalmában ugyanaz, mint amikor szüntelen való hálaadásról beszél az apostol; csak a kifejezés formája ezúttal istentiszteleti, megadva ezzel az egész levél emelkedett hangvételét. Az ünnepélyesség végigvonul az egész levélen.

A 3.v előrebocsátott összegezés, melyet követ a kifejtés a 14.v-ig. Isten mennyei világának minden áldása az idők rendjében érkezett el hozzánk, – a teljességre nézve. A 10 v: plérómatós tón kairón, az idők (és alkalmak) teljességének rendje a megváltás művének végső kiteljesedésére utal. – A Gal 4,4 pedig az üdvösségtörténet központi idejéről vallott! – E két kardinális igehelyet ekként kell megkülönböztetnünk! – Attól kezdve, hogy már a világ teremtése előtt kiválasztott magának minket; azaz: előre elhatározta, hogy fiaivá fogad a Jézus Krisztus által, a kiválasztás és az előre (eleve) elrendelés között, – in specie aeternitatis, az örökkévalóság felől tekintve –, egyidejűség van, mert meg is előzi az általunk mért időt. – Mindezt szeretetből tette, ahogy már Izráellel is megcselekedte. Az 5Móz 7,6kk beszél erről. Egyébként az efézusiakhoz írt levél szintúgy prédikáció jellegű, ahogy a Tórában az utolsó, a Mózes 5. kv-e is az. – A szeretet említése minket is int, mert Isten dicsőséges kegyelmét képtelenek vagyunk magasztalni, ha viszontválaszul hiányzik bennünk is a szeretet iránta, aminek szentségben és feddhetetlenségben kell életünkben megmutatkoznia. Isten akarata, jótetszése, szeretete irántunk, szeretett Fiában közöltetett a világgal (Mk 1,11). Aki ezt mellőzi, még nem érti a kegyelmet, s nem vált eléggé alázatossá, hogy gyermeki örömmel vállalja a megkegyelmezett állapotot. Pedig csak a kegyelem erőterében jöhetnek egyenesbe a dolgaink. Megváltásunk, bűneink bocsánata a Krisztus vérében van. Akkor lép be Krisztus,

s Vele az Isten országa az életünkbe, amikor ezt az elvégezett tényt magunkra nézve elhiszük, s betelünk a megváltottak örömével. Így lehet életünk kegyelemben gazdag; ezt ránk árasztva tölt be Isten minden ajándékával, amiből a levél a bölcsesség és értelem adományát tartja most a legfontosabbnak. Ez egyben az adományozó tulajdona és az adományozás módja is. Az apostolnak ez most szívügye, mivel bölcsesség ürügyén kezdtek sokan, sokféleképpen okoskodni. Méltatlan Istenhez, vélték, az Ige testetöltése a Krisztusban. Idegenkedtek tőle, hogy kiomlott vére által juthatunk csak el Istenhez. Inkább választották a gnosztikus bölcselkedést, mint olyan utat, ami egyedüli lehetőség, hogy közbevetett hatalmasságok régióin áttörve eljusson a lélek az Istennel lehető egyesüléshez. – Ezzel szemben állítja az apostol, hogy a Krisztusban megváltot ember részesedhet egyedül Isten mennyei bölcsességében.

Ef 1,9–14 – Az idők teljességének rendje

Repetitio est mater studiorum. – Ismétlés a tudás anyja; s mert Pál apostol levelei egyben a bibliai, azaz kereztén teológia kezdetei is, ismételjük el hát újból, hogy a Gal 4,4 a fiú testetöltésének időpontját nevezi az idő (kronosz) teljességének, ez az üdvösségtörténet centruma. – Emitt a megváltás célhoz érkezése, kiteljesedése az idők (kairosz-ok) teljessége, amikor Krisztusban minden egybefoglaltatik. A kifejezés arra emlékeztet, hogy Krisztus a fő, azaz a fej; a teljesség pedig Őbenne jut majd érvényre, aki már most feje a fejedelemségeknek és hatalmasságoknak; de testének, az egyháznak is Ő a feje (Kol 1,18; 2,10 – egy kis humorral: néha bizony főhet is a feje miattunk, keresztyén egyházak miatt!). – Tehát lábai alá vannak vetve mindenek. Hatalma és győzelme mégis akkor jut teljességre, ha majd utolsó ellenségként a halált is legyőzi, azaz eltörli (1Kor 15,26). Isten e tervét előre elhatározta a Krisztusban, ami azt jelenti, hogy közölte is a Fiúval: „mindent megmutatott neki” (Jn 5,20). Mégis az előre elhatározás több ennél, amit az ÚF nem emel ki kellően. Itt többet mond az „eleve” szó! -Üdvösségtörténeti tervét közli a Benne hívőkkel; ennek ismerete a voltaképpeni bölcsesség. – Amíg az 1Kor 15,24 a fejedelemségek és hatalmasságok eltörléséről beszél, itt inkább ráncbaszedésük, az egy fő alatti egybefoglalásuk a végső cél. – A hagyományos, már az ŐSZ-ben érvényesülő világkép: mennyiek, földiek, föld alatt valók (utóbbi az ŐSZ-ben a Seol), a gnózzissal folytatott elhatároló vitában, de annak világképét alkalmazva, főként levelünkben és a Kolosséi levélben így módosul: földiek, levegőbeli hatalmasságok, melynek alsó rétegei démoniak, fölöttük a mennyiek, sőt a menny-fölöttiek, ha a mennyeit azonosítjuk a levegőbelivel. Mindezen rétegekben – olykor küzdelmesen – győz a Szentháromság Isten szüntelen munkálkodása. – Érvényesül az időrend is, mégis erőteljesebb a térbeli meghatározottság: már itt a földön részesei vagyunk a mennyeknek; ámbár csak örökösök vagyunk, mégis bizonyosságunk van, mert Isten kijelentette nekünk e szándékát a Krisztusban. – Ezért szabad a szívünk, hogy istentiszteleten is legyünk együtt dicsősége magasztalására, melynek állandó része a gyülekezet éneke (5,19k; Kol 3,16k). Hitünk jellemzője, hogy előre reménykedtünk a Krisztusban. Ez a névszós múlt idő azt fejezi ki, hogy ránk, keresztyénekre ez a jellemző, mintegy jellemünk elemi része ez. Továbbá, hogy e reménységünk lehetőség nem bennünk van, mert Isten eleve elrendelésének része. És mégis mi reménykedünk a Krisztusban, s nem válik közömbössé a

hagyományos, időben végbemenő készenlét és tevékeny várakozás. Bizonyosságunk záloga, biztosítéka a megígért Szentlélek, aki akkor adatik, amikor hittel felfogtuk az igazság ígését, üdvösségünk evangéliumát, mert végső soron az Ő műve az bennünk. Eközben a fogalmazás személyesen megszólítóvá lép elő: „hallottátok”, „üdvösségetek evangéliumát”, „hívókké lettetek”. – Majd ismét áttér Pál a saját személyét is befoglaló fogalmazásra: hogy tehát a Szentlélek üdvösségünk záloga (2Kor 1,22; 5.5), amit a Róm 8,23 a Lélek zsen-géjének, elővételezett részének nevez. A Lélek munkája által lett és lehet valósággá bennünk a megváltás, s általa lehetséges az Isten tulajdonává tett népének magasztaló istentisztelete.

E részletben a Szentháromság Istent követhettük nyomon szüntelen munkálkodásában; előbb az Atyát, aztán a Fiút, majd pedig a Szentlelket; s mégsem választva külön Őket, hanem együtt, egységükben, egymás kezére dolgozva, értvén és szemlélvén őket, melyre válasz a gyülekezet istentisztelete.

Ef 1,15–18 – Isten újjáteremtő emlékezete

Isten emlékezete újjáteremtő erejű. Elég lesz majd arra, hogy teremtető szavával feltámadásra hívja elő lelki testünket. Isten országára, s a magunk teljes üdvére tekintettel ez is része keresztyén reménységünknek. Isten tehát nem feledékeny! Már az ÓSZ rá a tanú, hogy Isten megemlékezik a megmentendőkről. Ekként emlékezett meg Nóéről, s a vele lévőkről; és munkálta azt, hogy véget érjen az özönvíz (1Móz 8,1), valamint, hogy a megmentettek új életet kezdhessenek. Akkor a teremtetett élővilág már átélt egy feltámadást és új teremtetést! – Erre alig gondolunk! – Aztán meghallotta Izráel fiainak panaszkodását Egyiptomban, s visszaemlékezett az atyákkal kötött szövetségére (2Móz 2,24; 6,5; Zsolt 105,8; 106,45). Övéire, a gyülekezetre is emlékezik (Zsolt 74,2; 111,5). Ránk gondolva, meg is áld (Zsolt 115,12). Megemlékezik Jeremiás szolgálatáról és imádságáról (Jer 15,15; 18,20), s kegyelem, ha ezt teszi (Bír 16,28; Zsolt 25,6k; 106,4). Amikor az apostol imádságban megemlékezik a gyülekezet(ek)ről, az isteni emlékezet dolgozik benne is, ami szabadítás módján éri el életüket, – a feltámadás ereje által. Hallván hitükről az Úr Jézusban (ritkán áll így együtt ez a két nevezet!), és minden szent iránt tanúsított szeretetükről, nem szorongásból, de irántuk érzett felelősségből könyörög az apostol azért, hogy ez így is maradjon.

Az utógondozás lényeges pásztori feladat. Bizonyos értelemben az egész Szentírás, mind az ÓSZ, mind pedig az ÚSZ, az utógondozás szándékából íródott, amit Isten végez küldöttei által, hogy a hit és annak tettei ne pillanatnyi fellángolás legyenek csupán. Sőt nem elegendő megmaradniuk azon a szinten, amikor a kezdeti időkben az ige és a Lélek betöltötte őket, mert új kísértésekkel, kihívásokkal kell szembesülniük; hogy felszerelkezzenek a helytállásra. Legyen lelkükben kellő ellenanyag, ami nehézségek közepette is megvédi őket a tévelygéstől és megingástól. Imádkozik azért, hogy „a mi Urunk Jézus Krisztus Istene és a dicsőség Atyja adja meg” nekik a bölcsesség és kijelentés Lelkét. A bölcsesség – mint láttuk – az idők rendjében kibontakozó megváltás ismerete; a kellő ráismerés adománya. Mert más dolog az apokaliptikus találgatás, s megint más az Isten szabadító tetteinek, akaratának időben kapott fölismerése, melynek révén úgy ismerjük meg Őt, ahogy azelőtt még soha! Egyebütt így vallott erről Pál: „hogy megismerjem őt és feltámadása erejét, hasonlóvá lévén az ő halálához, hogy valamiképpen eljuthassak a halottak közül lehető feltámadásra” (Fil 3,10k). Létszerű megismerés ez, eggyé létel Istennel, a Szentlélek által; melynek jó

része még előttünk van. Folyamatos gyógyító közbeavatkozás kellett ehhez az ismerethez, mint amikor a pikkelyek leesnek a vak szeméről (eltemetésre, a népek szokása volt, hogy fémlemez, vagy pénzt helyeztek a halott két szemére. Maradva a hasonlatnál: a pikkely lehull, mint Pál szeméről is, megtérése után, vö: ApCsel 9,18). A lelki szemek immár látnak, képesek annak fölismerésére, mekkora már most örökségének igazi nagysága és dicsősége a szentek között. Mert ez a dicsőség gyakran egyszerűségbe, sőt gyalázatba van rejtve, de az örökség ígéretes voltát bennünk ez meg nem ingathatja. A dicsőség örömteli vállalása,- gyalázata tényeivel együtt (2Kor 6,8) –, csak benső látással lehetséges. – A több versen át vezető hosszú mondat magyarázata itt félbeszakad, de folytatódik tovább a következő egységben. – A Lélek szerinti ismeret soha nem lehet önelégült.

Ef 1,19–23 – Szabadító hatalom

Általában nincs túl jó véleményünk a hatalomról. Felgyülemlett keserű történelmi tapasztalatok kijózanítóan hatnak ránk, s önállóságunkat védve, igyekszünk távol tartani magunkat vélt vagy valódi hatalmi túlkapásoktól. Az egyházra is gyanakodva néz az ember, „lelki” hatalmával lehető visszaélései miatt. Az élet határmezsgyéinél pl. a gyászoló ember kiszolgáltatva érzi magát egy megfoghatatlan hatalom közelségét tűrve, megadással, vagy kétségbeesve. – Ilyen helyzetben az ige szolgálainak bölcsesség és mértéktartás a követendő tanács, hogy helyén mondott igével szólítsák meg a fájdalommal meglátogatott embert, s lelkük mélyén se érezzenek elégtételt, hogy – no lám –, mégiscsak bejöttél az én utcámba! – Ez a pásztori fölismerés és viselkedés attól függ, miként vélekedünk Isten hatalmáról, amit rideg közönnyel is gyakorolhatna rajtunk; de az ellene mondana szeretetének. Hatalom helyett, inkább ereje van Istennek. Erről beszél most az ige, amikor hatalmak soroltatnak fel, melyek fölött Űr a föltámadott és az Atya jobbjára emeltetett Krisztus; ők viszont mind megbízás által kapott méltóságok és rangok. Nyomasztóvá és megsemmisítővé válna Isten hatalmának tudata, ha az ígét félreérténénk, amikor rajtunk gyakorolt mérhetetlen erejéről beszél. Pedig nem megbénítani, inkább fölemelni szándékozik, ahogy ezt példaszerűen tette volt, midőn Krisztust feltámasztotta a halálból. Helyesen értett és fölismert hatalma (ereje) bennünk is a feltámadás erejével hat. Sőt a Róla lehető és szükséges további ismeret sem elnyom, hanem inkább fölszabadít. Krisztus ismerete folyamatosan gazdagodik a bizonyosságban, hogy Ő följebb emeltetett minden lehető méltóságnál, hatalomnál, erőnél és uralomnál, névvel nevezett, vagy kitüntetett személynél, akit, amit bajában az ember segítségül hív; legyenek azok ebben a korszakban, vagy akár az eljövendőben adottak, amikor már egyértelműen csak anyagi hatalmasságok léteznek majd. Azok fölött is Űrrá tétetett a Krisztus (Zsid 1,4), s mindnyájan Őt magasztalják majd (Jel 5,11kk). A Kol 2,10 azt is mondja, hogy Ő a feje a fejedelemségeknek és hatalmaságoknak. Az Efézusi levél megmarad a Zsolt 8,7 határain belül, azt kifejezendő, hogy minden a Krisztus lábai alá vettetett. Továbbá: Isten Őt tette Fővé – mindenek fölött – az egyházban, ami az Ő teste. Az 1Kor 12,12kk kijelentései bővülnek itt tovább. Ott arról beszélt az apostol, hogy a keresztség által keresztesítettünk egy testté. Emitt a záró v-ek olvastán olyan benyomás támad bennünk, mint ha a test több lenne, mint a megkeresztelt tagok összessége, mert

a testet annak teljességeként szemlélteti, Aki teljessé tesz mindent mindenekben. Az 1Kor 15,22kk szerint a jövőben lesz Isten, az Atya az idők rendjében, minden mindenekben. Itt pedig jelenvaló adottságként látható, teljességében az egyház. Az idői együttható mellett az Istennel lehető térbeli egységről a gnóziissal folytatott vita miatt van szó, mivel követői már beérkezettnek vallották magukat (2Kor 4,8). – Kegyelemből adott egység van Istennel a Krisztusban, a Szentlélek által már most, de reménység alatti része is kilátásba helyezett mennyei javunk! Ajándéka kész, és kiteljesedő távlata is van. Minden egyéb teljesség-igény csalóka és fölösleges, olyan, mint a zabostarisznya a kocsirúdon, melyet elérendő, a számár nekife-szülten húzza az egész rakományt, de a megkívánt csemegét szájával soha el nem érheti.

Ef 2,1–10 – Vele együtt feltámadva

Krisztus megváltó halála és feltámadása akkor a mienk, és úgy gyümölcsöző, ha személyre alkalmazott. Hitelesen csak akkor tudunk szólni róla, ha mindenekelőtt magunkra értjük, ahogy az apostol is, megszólító erővel, váltakozva fogalmaz: „Titeket is...”, „minket is, akik halottak voltunk a véték miatt”. A „halott” nemcsak a halált érdemlőt jelent, de csupasz kiszolgáltatottságunk jellemzője is. Itt ismét érzékelhető a gnózis világképe: a levegőég alsó része az ellenséges démoni erők birodalma, fededelve a sátán, az a szellem(iség), aki gátlástalanul működik az engedetlenség fiaiban. (ebben a kivételes esetben helyénvaló a pneumát „szellem”-nek fordítanunk!). Valamikor mi is mindnyájan közöttük éreztük otthon magunkat, hódolva testünk kívánságainak, követve az érzékek hajlamait; csupán léteztünk, mivel a harag fiai voltunk. A mesebeli halál-fia a valóság szintjén sorsszerű kiszolgáltatottság a legteljesebb halálnak.

Végzetes állapotunk akkor vett döntő fordulatot, amikor Isten megszánt bennünket. Ezen a ponton erőteljesen tör át az evangélium minden, korszerűnek állított nézeten és filozófián. Isten szeretete nem tűrte el, hogy orrunknál fogva vezessenek tévútra ál-messziások, s hogy ekként vesszünk oda. Határozott mozdulattal időben nyúlt utánunk, áttörve a tőle elszigetelni akaró hatalmak ostromgyűrűjén. A tényleges halálból a Krisztus feltámadásával együtt minket is feltámasztott; s megragadva, – Vele együtt minket is fölemelt, kiszabadítva különféle agyafúrt törökből –, aztán Krisztussal együtt oda is ültetett a mennyekiek világába. Az üdv jelene, a már most meglévő kap itt erőteljes hangsúlyt, de nem érdmekből és teljesítmény következtében, hanem kegyelemből; s nem azért, hogy a hívó elérzékenyüljön és elmerüljön a teljesség érzésében, hanem avégett, hogy nézzen utána feladatainak, ami, – éppen bizonyossága okán –, még itt tartja a földön. Vannak ui. cselekedetek, amiket Isten előre elkészített, s minket éppen ezek számára teremtetett újjá, alkotott újonnan, megmagyarázhatatlan kegyelemből fel is szerelt rá, hogy azokat a megtervezett tetteket elvégezzük. Ezért hamis és terméketlen minden dicsekvés, pl. az, hogy „mert megérdemlem!” ordítva, és melldöngetve ránk a plakátokról! – A bizonyosság viszont tettekre szabadít fel, s föl is hatalmaz rájuk.

Az apostol által gyakorta használt dicsekvés fogalma a LXX szövegéből értendő – mondja az egyik kommentár –, a Zsolt 97,7; Ézs 42,17 helyekről, ahol is a dicsekvés a bálványokba vetett hamis bizalom jellemzője. Öncsaló kultusból ered minden önelégült buz-

gólkodás. A kegyelemből gyümölcsöző élet viszont prófétai erővel ruháztatik fel: tetteiben általa mutatja meg Isten a következő nemzedékeknek kegyelme mérhetetlen gazdagságát. A 7.v eljövendő korszakai ez esetben nem történelmen túli adottságok, hanem történelmen belüliek. Egyedül a bűnbocsánat, az új életre támasztott keresztyén egyház, az újjá alkotott krisztusi ember lehet, válhat hiteles bizonyágtétellé a kegyelem szükségességéről, életadó ajánlókáról, a Krisztusban adott élet egyetlen lehetőségéről, minden további idők számára! – Krisztusban minden erő a holnap felé vonz, hogy a ma követelményeinek eleget téve, álmódosításoktól menten, de célratörő, szerény szolgálattal, magunknak semmi érdemet nem tulajdonítva, legyünk tanúi hatalmának és a kegyelemből kapott új élet lehetőségének, minden ember számára.

Ef 2,11–13 – Nélkülözve Istent

A megjavult életet kezdő ember nem szereti, ha múltjára, viselt dolgaira emlékeztetik. Szégyelli és minden vágya, hogy meg nem történtté tegye azt, ami volt; s mert ez lehetetlen, állandó lelkiismereti bántalmak gyötrik. Békétlen önmagával, mert a dolgok visszafordíthatatlanok. – A Krisztusban lett új élet nem bajlódik ilyen-mivel, mert a bűnbocsánatban megtörténik velünk a csoda, amire magunktól képtelennek bizonyultunk. Lehet új lapot nyitni, a bűnök eltöröltettek a Krisztus vérével és Isten nem emlékezik rájuk többé vádlóan. Ez utóbbi feltétlenül hozzátartozik hitbeli bizonyosságunkhoz. Éppen ezért szabad a szív, hogy a szükséges fenntartásokkal, beszéljen is a keresztyén arról, aki volt, amíg Krisztust nem ismerte. Nem szabad mindent kiteregetnie múltjából, hogy újból át ne élje azt, ami már a múlté, mert ezzel másokat is gondolatbeli kísértésbe vihetne. Mégis, bár összegezve, de nyilatkozhat őszintén, hiszen azok a bűnök, régi életével együtt halottak. Az összegezõ visszaemlékezés tehát szükséges és hasznos, mert segít helyes arányban látnunk, felmérnünk az egészen mást, ami most van, s akik most vagyunk az egyházban. Evégett emlékezteti olvasóit, hallgatóit Pál, hogy milyenek voltak az efézusiak, amíg Isten ígéretein kívül, Izráel közösségétõl távol voltak, mint körülmetéletlenek; ahogy Izráel, lebecsülõ éllel, emlegette is más népek fiait. Az, hogy Krisztus nélkül, Isten nélkül voltak, úgy értendõ, hogy reménység nélkül éltek; voltaképpen nélkülözték Istent, s reménytelenül õrölték napjaikat, netán magukat felcsigázva múlatták az idõt, de képtelenek voltak boldogabbá tenni, mind a maguk, mind mások életét. Lelküket lebéklyózta az életérzés, hogy kívülálló, idegenek, azt sem tudva mitõl, ki által kizárva, s csak mintegy kirakatüvegen át bámultak, befelé vágyakozva, de az út, a bejárat torlaszolta volt az orruk elõtt, míg odabent a boldogság honolt. A fél életüket odaadták volna érte, de senki rá sem hederített a kívül fogvacogva toporgókra. A csõd e megfoghatatlan érzésére igazán csak most utólag, Krisztusból visszapillantva, derül értelmet adó fény, ami azelõtt mint tehetetlent és kiszolgáltatottat csak sodorta magával õket.

Árnyék-létünk egy pontján, talán a legmélyebb helyütt, egyszer csak belépett életünkbe a már nem is remélt alkalom, az a „most”, ami egyedül Krisztusban köszönt rá a csüggedt lélekre, s Vele megérkeztek a csodák, mert akik addig minden igaz jótól távol estek, egyszeriben közelvalóvá lettek. Jézus Krisztusban Isten békessége töltötte be mind a közel-, mind a távol lévõt, az ígélet szerint:

„Meggyógyítom őt!” (Ézs 57,19). – Mindez megnyert, átélt, személyes ajándékká lett számukra. Nem feledve a múltat, de nem vívódva tovább vele, szabad a közellét, a „belül kerületség” örömének hangot adniuk, élni lehetőségeivel; de tisztában lenni ára súlyával is, ami, aki lehetővé tette döntő helyzetváltásunkat, azaz, hogy a Krisztus vére által, az Ő áldozatáért, azzal, hogy bűneinkért eleget tett, adatott meg az egykor messze sodródottaknak, hogy közelvalóvá lehettünk mi, az egykor számkivetettek! – Jöhetsz bármily messzeségből, a Krisztus vérében minden jogod megvan rá, hogy otthonosan érezd magad Őnála, az Ő gyülekezetében!

Ef 2,14–22 – Válaszfalak lerombolása

Jézus Krisztus a testet öltött békesség, aki kereszthalálakor a maga testében bontotta le, ölte meg az ellenségeskedést; a kiválasztás nyomán támadt különbség félreértése miatti szembenállást; azt a falat, ami Izráelt és a népeket egymástól elválasztotta. A dinamikus test, és a kőből épült fal képei, hasonlatai ötvöződnek e szakaszban, ahol tehát a váltságfal egyik eredményéről, gyümölcséről esik szó. Miután a szükséges romboló munkát Krisztus elvégezte a válaszfal lerontásával, megteremtődött a lehetőség, hogy a két nemzetséget, zsidókat és pogányokat egy testben, egy új emberré alkossa. Az egyház itt az új nemzetség. Az alkalmazott nyelvi eszköztár formailag itt közelít a gnosztikus megfogalmazásokhoz, aminthogy a közbevetett válaszfal képe is emlékeztet távolról az Isten és a teremtményt elválasztó falra, ami az égbolt, a firmamentum lenne. E gondolatok azonban csak távolról sejlenek fel. Az ige mitológiátlanítja és történetivé, de térben is elképzelhetővé teszi a hittudatot és a keresztyén közösséget. A lebontott és érvénytelenített válaszfal ekként jelenti a tételes törvénytárgyakat. Ezeket is hatálytalanítva szerzett békességet; megbékéltetve egymással az addig szembenállókat. Hogy pedig „eljött”, ez az evangélium hirdetését jelenti, melyben betelik az Ézs 57,19 ígérete. Miközben hirdeti, meg is teremti a békességet, s mindkettő számára megnyílik a szabad út Istenhez, egy Lélek által az Atyához (Zsid 10,19k), s itt újból feltűnik az égbolt képe, melyet Krisztus áttört, s minket ezen át vitt, ragadott magával az Atyához (6; 4,8). Előtérben mégis a megnyílt kárpit áll, melyen át feltétel nélkül, akadálytalanul léphet be mindenki az Isten színe elé, bejuthat oda minden nép fia, az Ő testén át, ami új és élő út számunkra (Jn 14,6; Zsid 10,20)!

Általa megváltottan új helyzet teremtetődött meg a népek közül hozzá tértek számára. Azelőtt idegen, tőle elidegenedett volt az emberiségnek Izráelen kívüli része; kisebbség okán vívódva, vagy az Isten helyére törve, de mindenképpen boldogtalanul. Jöttment volt, akit joggal néztek, sőt tiltottak ki pl. a jeruzsálemi templomból úgy, hogy csak a pogányok, ill. az asszonyok udvarait látogathatták azok, akiket a hely megilletett, s beljebb nem merészkedhettek. Tiltó, fenyegető tábla figyelmeztette a kéréstlen behatolókat. Krisztusban nincs elutasító figyelmeztetés és nincs belső, bizalmas kör, ahová a hitetlen lábát se teheti be, mert oda immár minden kereső beléphet. Isten országában teljes jogú polgár a pogányokból jött is; ha a légkört képes elviselni, senki őt ki nem vetheti (Jn 6,37). Ismét

ötvöződik a test dinamikus, s az épület statikus képe: az apostolok és (keresztyén) próféták alapkövére épülten, az íveket összefogó zárókőben egyesülve, egy test, egy templom és Isten hajléka az egyház. A próféták itt az apostoli tanítványok nemzedéke. A fogalmazás: Mózes és a próféták, az ÓSZ-i idők sorrendjét követi.

Az ige által megszólítottak együtt épülnek, s épülhetnek szent templommá! Legyen vége a jól leplezett és ügyeskedve kimagyarázott szembenállásoknak; enélkül nincs növekvés a Főben, Krisztusban, csak tipródik magának a kicsinyesség és a szálnalmas kisszerűség, meg az önfelfújt nagyság illúziója.

Ef 3,1–6 – Pogányok is örökösársak

Nem panaszként mondom – tehetnénk hozzá Pál szavaihoz –, hogy ezért, emiatt vagyok fogoly; értetek pogányokért. A római fogás is szóba jöhet itt, amiről az ApCsel 28.f végén olvashatunk. Mozgásában ugyan korlátozva volt, de levelet írhatott, ill. mint egyéb adatokból tudható –, tollba mondhatta leveleit (vö: Gal 6,11, aholis a tollat saját kézbe vette, mintegy hitelesítve a diktáltakat). Hasonló körülmények között, de nagyobb zártasgból íródott a Jelenések kv-e a hét kis-ázsiai gyülekezetnek. Van szellemi rokonság is a két irat között, mert a próféták a Jel 11,16; 16,6, 18,20, 22,9 helyeken az apostolok közvetlen, de ifjabb munkatársai, akik, – most Pál esetében olykor a levelek fogalmazásában is közreműködhettek –, éppen az apostol akadályoztatása miatt fontosak. Ők a következő nemzedék, hasonló közösséget alkotva, mint ahogy egykor Illést vették körül a prófétafiak, azaz tanítványaik (vö: különösen a Jel 22,9. –el), akik pl. megállapították, hogy az Illésben működő Lélek Elizeusra szállt (2Kir 2,15), s talán éppen e prófétaiskolák szerkesztették az ÓSZ, – Tórát követő –, történeti könyveit. Erre emlékeztet a zsidó kánonalkotás azzal, hogy e kv-eket korai próféták-nak nevezte el. A szerzőség tehát egészen más elveket követett, mint ahogy azt ma értjük. Isten „szent apostolainak és prófétáinak” adott kijelentése egységben értendő, mivel mindkettő még belül van a kijelentés köponti idején, amit az idő nagyobb sűrűsége alapján az ÚSZ kijelentése idejének mondunk, s addig tartott, míg az ÚSZ kánonja le nem záródott.

Ezzel a rendkívüli felhatalmazással hirdettetett az evangélium a pogányok között. Feltéve, hogy már előbb meghallotta a jó hírt az, akinek kezébe kerül a levél, – ők megérthetik, milyen megbízással forgolódott az apostol mind ez ideig közöttük. A 2.v-ből kiolvasható, hogy a körlevél olyanok kezébe is kerülhet, akik még nem hallottak e különleges felhatalmazásról, de most megtudhatják, hogy értük, s javukra adatott e megbízás Pál apostolnak. Előtte tárta fel Isten a titkot, ami korábbi nemzedékek előtt még rejtve volt, hogy Isten, az Izráelnek adott kiválasztás érvénye mellett, s az őket illető kegyelmi időt követően, most a népek felé fordult. – A Lélek eme kijelentését mégsem sajátítja ki magának az apostol; részesednek benne az imént említett munkatársak, azaz a próféták, nem zárva ki a többi apostolt sem (vö: az ApCsel 10-el). Együtt a két nemzedéket szentnek nevezi, ami különleges elhívásuk következménye, s nem életmód. A Kol 1,26-ban a gyülekezetet is átfogja ez a meghatározás,

melynek természetesen van az életükre erkölcsi kihatása is. Eszerint a pogányok is örökösársak, „velünk egy test”. Lám, nem veszett el az Izráélért érzett felelősség. Nem hagyta maga mögött az apostol azt a teljes titkot, amiről a Róm 11,25kk-ben szólt, csak a hangsúly helyeződött át jobban a népekre, oly módon, hogy ámulata és ujjongása egészen betölti bensejét, amiatti örömében, hogy a pogányoknak is megadatott az üdvösség és a reménység; s oly hőfokon, hogy nem képes eléggé betelni vele. Alig talál szavakat, hogy másokkal is láttassa a kegyelemnek e rendkívüli vonalvezetését. – A kegyelem ma is mindenkié, ne tagadjuk meg hát senkitől!- Isten kegyelmi művét csodáljuk és nem szégyellve, valljuk meg, sőt munkatársai vagyunk a testi és a lelki Izráél között egyaránt.

Ef 3,7–13 – Elhívás kegyelemből, szolgálatra

Kegyelemből lett elhívásunk, amit meghallunk és elfogadunk, s nemcsak üdvösségre, meg róla táplált bizonyosságra szól, hanem a teendők valami részre is, melyet Isten országáért itt ez életben még el kell végeznünk. Pál még most sem tud betelni annak nagyszerűségével, amit neki, s az egész keresztyénségnek jelent, hogy Isten ezúttal a pogányok felé fordult kegyellel. Messzetelemtől tervei számára Isten alkalmas eszközöket is teremt. Az, hogy Ő mindenek teremtetője, igénybejelentés, hogy mindeneket újjá is fog tenni (Jel 21,5). Az evangélium hirdetésének e mostani szakaszában mennél többnek tartja magát valaki, annál kevésbé lesz hatékony mondanójában és tetteiben, mert ily módon méltatlanul kevésnek minősíti a reá bízottakat. Aki viszont megalázza magát, az ismeri föl a helyes arányokat, és eredményesebb is lesz az elvégzendőkben. Pál őszintén vall: néki, a „minden szentek között a legkisebbnek” adatott meg a pogányokra tekintő, rendkívüli horderejű küldetés. Az 1Kor 16,8kk alapján a „minden szent” ez esetben az apostolokat, s talán a közvetlen munkatársakat jelenti. – A kegyelem eme új szakaszának mérhetetlen gazdagsága szóban kifejezve, erővel hirdetve úgy, hogy világosságot is gerjessen a szívekben, szinte fordított arányban van azzal, ahogy az apostol vállalni merészeli. Ki is jelenti, hogy a sorban ő az utolsó és a legkisebb. Nincs ebben szemernyi mesterkéltetés, művi alázatoskodás sem. Az így elérhető hatást nem lehet kikényszeríteni, vagy különböző fogásokkal előidézni. Az apostol fölfedezi sorsában az Isten kegyelmének csodálatos munkáját. Ezt fölismerve, szabaddá lett rá, hogy „mindenki előtt”, tehát válogatás nélkül tárja fel a titkot, ami öröktől fogva rejtve volt Isten háztartásában. Most azonban azt akarja, hogy legyen ismertté, mert a pogányok üdvösségének ideje elkövetkezett! – Nemcsak emberek számára újdonság ez, de az anyagi fejedelemségeknek is, legyenek bárminéműek. Olyan hatalmasságok is beleértendők, akik lázadva és vaksin szegültek ellene Krisztus megváltó művének, megfeszítve „a dicsőség Urát” (1Kor 2,8), ezek most is berzenkednek Istennek pogányokat üdvözítő szándéka ellen; evégre kell harcolni ellenük (6,11kk). Még az anyagi fejedelemségek is ámulva állanak e meglepő üdv-fordulat láttán, mivel Isten dolgaiba „angyalok vágyakoznak betekinteni” (1Pt 1,12). Esett már szó róla, a levegőbeli hatalmaságok a gnózis világképéből valók, de az ige mindig testiesít és történetivé formál, mert Isten minden gondolata a testté létel. Ezért az ÚSZ-ben földi hatalmasságokban testesülnek meg a levegőbeliek, azaz ők állnak

a földiek háttérében. Az egyház elhívása, hogy előttük is bizonytságot tegyen Isten váltságművének rendjéről. Amilyen nyílt és szabad útja van Isten színe elé mindeneknek a kegyelemben, legyen olyan nyílt az egyház szíve és szája, s átláthatóak a módszerei is, amikor Krisztusról beszél, mégha szenvednie is kell miatta. A tömör 13.v érthető az apostol könyörgéseként is, önmagáért, hogy el ne csüggedjen, hiszen szolgálatának eredménye dicsőséges a pogányok (a népek) között.

Másokkal is megosztandó, amit Isten minden nép közös ügyévé tett!

Ef 3,14–21 – A belső ember

Az írásmagyarázatnak – amennyire lehetséges –, egyértelmű felvilágosítást kell adnia. Vannak azonban „kétesélyes” igék, mint amilyen a 13.v is volt, mégis egység van a két értelmezési lehetőség között. Jézus is imádságos küzdelemben győzött a csüggedésen, s mindjárt intette is a szomorúság miatt elszenderedett tanítványokat (Mk 13,32kk par). – Hasonlóképpen küzdi magát előre Pál, s máris segíti könyörgésével a gyülekezetet, azzal is, hogy beszél róla. Imádsága folytatódik: meghajítja térdét az Atya előtt, akiről neveztetett minden „atyafiság”. – A görög szövegben szójáték van, a fordítási kísérlet ezt követi. Mennyei nemzetségek éppúgy beleértendőek, mint a földiek. Nemcsak nevét kapta minden Róla és Tőle, de mandátumát, felhatalmazását is. Menny és föld egyetlen nagy atyafiság. Már is mindent menten előtne a patriarchalitás, ha nem hallanánk ki belőle teendőinkre szóló parancsot, mivel a rossz egyelőre még létezik, s nem hunyhatunk szemet felette, de tartósan nem zsarolhatja meg összetartozásunkat. – Átfogó szemléletre és reménységre úgy juthatunk el, ha a belső emberben megerősödünk. Ez az új ember – e nyomorult testben –, de a kifejezés elsőrenden társasan értenődő, a 2,15-nek megfelelően, egyesítve mindkét szövetség népét, az ószövetséget és az újszövetséget! – Az egyén mégsem mosódik bele a nagy egészbe! Minden tagnak önmagára is alkalmaznia kell azt, hogy Krisztus lakozzék a szívében hit által, a Szentlélek műveként. A zavartalan atyafiságos egység a szeretetben ragadható, fogalmazható, valósítható meg. – Kínzó hiányosságok léteznek még e téren; jobban kell meggyökereznünk, mélyebbre alapoznunk a szeretetben! – Így vetve meg lábukat, lesznek képesek megérteni Isten gazdagságának és ismeretének, a szélrózsa minden irányába kiterjedő hatalmát, érvényét és bőségét; ezek által mindent átfog Ő. – A halál sem állhat meg előtte. Jobban megismerve a Feltámadottat és annak erejét, akart Pál is előre haladni a Krisztus ismeretében (Fil 3,10k). Amit kívánt magának, nem óhajtja kisajátítani, inkább megosztaná minden hívővel; szívbeli óhaja és imádsága ez.

Bizonyára csak Isten országában érhető el az Isten teljessége, de reménységben már itt megízlelhető. Az út itt csak előre visz, mert egymás elfogadása a szeretetben csak a teljesség áldásával lehetséges. Nincs rá más mód, de ez mindenképpen elérendő, mert a fél szeretet már nem az, aminek hívják. S bár erre Isten juttathat el, mégis kérnünk kell, s akkor majd bőségesebben fog részesíteni javaiban, mint ahogy kérjük, vagy elgondolhatjuk (Róm 8,26; Fil 4,7),

hiszen mi csak a bennünk munkálkodó részerő szerint vagyunk képesek kérni is tőle. Ő viszont Teljessége szerint, a reméltnél gazdagabban fog meghallgatni minket. – Összegezve imádsága tárgyait, az apostol dicsőséget ad Istennek, ezt cselekszi a gyülekezet is az istentiszteleten. Az egyház a gyülekezetben látható a legközvetlenebbül, és ott jelenvaló. A gyülekezet pedig része az egyház egészének. Minden nemzedéknek ajándék e lehetőség és soha meg nem únható feladat. – Mondj Ámen-t Istennek reá, s hogy téged sem hagyott ki ezekből! – Szeret, ezért téged is belefoglalt. Fedezd föl magadnak és áldd érte Őt a közösségben is!

Ef 4,1–10 – Krisztus ajándékának mértéke szerint

Fogsága ellenére sem érzi az apostol kiszolgáltatva magát emberek kénye-kedvének. A 3,1-ben úgy fogalmazott, hogy a Jézus Krisztus foglya, értük, a pogányokért. Nem megadással tűri sorsát, mert bizonyos benne, hogy mozgásában korlátozva is egészen a Krisztus tulajdona. Tehát semmi sem céltalanul, hanem minden Ura tudtával történik vele. Nem magyarázza túl a vele történeteket és embereket sem igazol általa. Mai szemmel nézve már látható, hogy így születtek meg olyan írások, melyek szabadabb körülmények között nem jöttek volna létre! – Talán ez a körlevél sem íródott volna meg úgy, hogy ma is épülhetünk általa. Olvasva és igehirdetésben hallgatva, hatása maradandóbb, mintha az apostol személyes látogatása alkalmával csak akkor és egyszer mondotta volna el a közlendőket! – Isten akarata győz abban, hogy helyzetekhez szabott kötöttségünk előnnyé váljék országa építése ügyében. – Levelének első felolvasásai is nagyobb nyomatékot kaptak azzal, hogy hivatkozhat értük és az Úrért viselt rabságára. Ezzel megalapozva közlendőit, kéri és inti őket, hogy viseljék magukat elhívásukhoz méltóan. Ne feledjék, mekkora kegyelemben részesültek ők, a pogány népek fiai, hogy egy néppé tétettek Izráellel. Akár voltak Efészusban és környékén zsidók, ill. közülük érkezett keresztyének, akár nem, megőrzendő a Lélek egysége és a békesség; enélkül elképzelhetetlen a gyülekezet élete. Az egység nemcsak egymás között, de a zsidókeresztyénekkel együtt őrizhető meg igazából; ami a 2,14kk-ből is látható. Az ökumené első próbája, hogy az egyes hívő, és az egész egyház miként gondolkodik és viselkedik, ha Izráel hozatik szóba. Ilyen értelemben egy a test (2,16) és egy a Szentlélek, meg a reménység is az, amire elhívásunk szól; s egy az Úr, a hit és a keresztség is egy (tehát nem ismétlendő újra, vagy rendszeresen sem, mint valami tisztulási fürdő!). Isten ui. egyetlen Atyja mindenknek (14k). Ő munkálkodik mindenkben, S teremtmő, meg újjáteremtő módon Ő ott van mindenk fölött.

Ezek után a kegyelem ajándékairól beszél; pontosabban ajándékai szerinti kegyelemről szól az apostol. Mi megfordítanánk az összefüggés elemeit. Viszont ebben az érvényesül, hogy az elvégzendőkhöz méri Isten a kegyelem nagyságát. Korabeli ŐSZ-i fordításokból és magyarázatokból ismert módon idézi a Zsolt 68,19-et. Hatásával együtt szemlélteti a próféciát, hogy amikor Krisztus mennybe ment, közben foglyokat ejtett. Az ismertebb prófécia, a Zsolt 8,8k a végeredményt mutatja, hogy jobbjára ültetve a Fiút, Isten mindent az Ő lábai alá vetett. Emitt a folyamat a hangsúlyos, hogy közben

legyőzve a hatalmasságokat, fogolyként viszi magával őket. A gnó-zis világképe ez, ahogy Krisztus áthatol az egeken, de máris túllép a gmózison ama bizonyossággal, hogy a kozmikus küzdelem már eldőlt, mert amikor leszállt a föld legalsó részeiig, már ott megvívta harcát a bűnnel és a halállal. Az is szakítás a tévelygő bölcselekdedekkel, hogy aki leszállt, azonos Ő azzal, Aki föl is ment. Embereknek adott ajándékai a hatalmasságokon vett diadalának eredménye és gyümölcse.

Ef 4,11–16 – Akik építésre, növekedésre adattak

Bármily nagyra is volt vélt ismeretével a gnosztikus,- közben – netán –, keresztyénnek is állítván magát, elbizakodottsága és felet-tébb való okoskodása igazából kiszolgáltatottság volt különféle tanítások és szellemi divatok fúvó szeleinek; ahogy gyakorta áldozatul is estek korabeli hajók a Földközi tenger viharainak. Az ilyenek, akik hol ide, hol oda csapódtak, nem kitagadottak, hanem kiskorúnak bizonyultak. Az apostol, pásztori módon, ismét belefoglalja magát is az így megkísértettek közé, hogy biztosabban vezethesse ki őket válságukból. Tévelygéseikből akkor lehet kilábalniuk, ha az egyház önmagán észreveszi, s akik kapták, fölfedezik magukon és másokon is, hogy különféle szolgálatokra adatva, Isten kegyelmi ajándékai őket egymásnak és a közös testnek. Elsők a sorban az apostolok és a próféták. – A kánoni hitelesség végett, a háttérben – mint már korábban rámutattunk –, az ŐSZ kánoni sorrendje áll! – Utánuk következnek az evangelisták, pásztorok és tanítók. A misszió mellett a már meglévő és élő gyülekezet(ek) teste, rendjének állapota érdemel figyelmet, mert gond is van vele. A „szentek” a gyülekezet minden tagja, akiket felkészítendő, kapták a vezetők a kegyelmi ajándékokat. A karizma-ként ismert fogalom, – így megszólítva most nem kap nevet –, mégis lényegében ezekről beszél az apostol. A lényeg nem a szavakon múlik, s már az 1Kor 12,1. és 4. v-ekben is kétféle meghatározó nevezet alkalmaztatik rájuk: lelki ajándékok, ill. kegyelmi ajándékok. E szolgálatok célja –, csak később váltak belőlök tisztségek –, amiért munkálkodniuk kell mind az adásban, mind az elfogadásban, hogy mindnyájan eljussunk a hitnek és az Isten Fia megismerésének egységére, a felnőtt korra, mikor majd mindenkinek sikerül kivergődnie szeszélyesen változó, útkereső állapotából. E folyamat, úgymond, természetes helye, – az egész egyház egységében –, a gyülekezet. Az apostol nem adja fel ezt a célt, s nem mond le senkiről. Ámbár nem rejtí véka alá véleményét az emberek agyafúrtságáról, tévútra csábító ravaszságairól.

A recept nem csodaszer, de egyszerű: az igazsághoz ragaszkodva, szeretetben kell felnövekedniük a fejhez, Krisztushoz. Tömör a fogalmazás, körülírva már hígítjuk, de legyünk mi is összefogottak: ami ízig-vérig igaz és valóság, attól nem idegen a szeretet. A kettő egymást kiegészítve, egymást feltételezi, egyik a másikban leli meg méltó párját. Ez a folyamat nem csonthéjba zárt élet, hanem élő szervezetként, dinamikusan növekszik. A fej képe korabeli, s mégis nagyon modern, tudván, hogy minden idegszálon érkező hatás az

idegközpont közvetítésével érződik ott, ahol pl. megsérülünk. Az ujjunk is agyunkon át, annak közvetítésével fáj! – A test tagjainak kölcsönös összmunkája folyamatos működés, szeretetben történő növekedés. A vezetés kegyelmi ajándéka a kapcsolatok, amelyek összeillesztenek és egybefognak. Az egyház teste a főből, Krisztusból önmagát növeszti, érleli az érettkorúságig; nem öncélból, hanem a bizonyágtétel hitelért; s bár a nagykorúság csak a feltámadott testben ékeskedik majd a Krisztusban, de az egyház korlátozott értelemben már itt és most feltámadott test, jóllehet a feltámadás, lelki testben és személyünkre nézve, még várat magára (2Tim 2,18).

Ef 4,17–24 – Az Ó levetése, s a teremtetett új felöltése

Az iménti fejtegetések az egyház teste működéséről, növekedéséről oly fennkölték voltak, hogy szükséges közérthetőbben is fogalmaznia az apostolnak, mi is a teendő. Téveszme, hogy be sem kell épülnie a hívőnek az élő testbe, elég a vallásos áhítat, miközben kívülről csodálja a ragyogó építményt; mert bár a Krisztus-test megvan nélkülem is, de igazán átélt valósággá akkor lesz számomra, ha hit által én is beépülök az élő testbe. Aláhúzendó a személyes döntés szükségessége, ezért nemcsak mondja az apostol, de tanúsítja is, hogy személyekre lebontva, a megelőzőkből következik, miszerint többé már nem élhetnek úgy, ahogy a pogányok élnek, hiábavaló észjárásukban (vö: Róm 1,18kk). Azt most nem részletezi, hogy a szív megkeményedése, erkölcsi érzékük megtompulása Isten ítéletes haragjának következménye. Ellenben hozzáfűzi az apostol: ti nem így tanultatok a Krisztust! Ha a lényegét illetően fölmerülne bennük bármi bizonytalanság, lehet az annak is jele, hogy nem kaptak megfelelő tanítást Krisztus megváltó munkájának valóságáról. Kiolvasható a sorokból, hogy ilyesmi is előfordulhat; továbbá látszik, hogy a levél címzettjei közül az apostol nem mindenkit ismer. Feltételezve mégis az alapvető tanítás helyességét, a kijelentésből ösztönzés támad számukra is, hogy vessék el a csalárd és gonosz kívánságok miatt megromlott, nyereséget hajszoló óembert. Alkalmazva magunkra: megavúlt, óvá lett emberemet le kell vetnem, s akkor segíthetek másokon is, hogy megtehessék ugyanezt. Ez szolgálja a kölcsönös építés szándékát, nem holmi személyes vádaskodás. Sokan választják az utóbbi, sivár kiutat, ha bajokat észlelnek a közösségben. – Az ó levetése tehát a gyülekezet közösségében végzendő feladat, és az is, hogy megújulnak lelkükben és elméjükben, mert Istennél már el van készítve az új ember, de azt nekem kell elfogadnom és felöltönnöm; igazából Őt, aki maga az Úr Jézus Krisztus (Gal 3,27; Róm 14,14). Az, hogy az új ember Isten szerint teremtetett, kihagyásos tömörségű fogalmazás, tkp. azt jelenti, hogy Isten a maga képére teremtette igazságban, azaz megigazulásunk szerint és valóságos szentségben, és készen áll számunkra, hogy felöltssük. Megszentelődésemnek tehát találkoznia kell Isten újjáteremtő munkájával, oly valóságosan, hogy én öltöm magamra, amit Ő már, rámszabottan megteremtett. Úgy szoktunk fogalmazni, hogy eszkatológikus fogalomról van szó. Tehát értelmetlen

dolog magunkban úgy füstölögnünk: de hiszen ezek már mind hívők! Vagy nem igazán azok? Megigazulásunk akkor valós, s úgy a mienk, hogy állandóan törekszünk rá. A személyes szentségen túl az egyház egészének van egy többlete a végidős valóságból, mert ha tényleg a Krisztus teste, az már csak feltámadott test lehet. A részek és tagok lehetnek halálba dermedtek, de egészében az egyház teste a feltámadás elővételezett megjelenése, előreküldött követe, amiből szervesen következik, hogy nem adhatom fel az önmagam iránt támasztott követelményt az ő levetésére, s az új ember felöltözésére, mert hívő voltomban egyszerre vagyok bűnös és megigazult, ama reménységgel, hogy esetről esetre mégis mindig a megigazult fog bennem és közöttünk életre és érvényre jutni.

Ef 4,25–32 – Ami a felöltözést megelőzi

Az óember levetkezésében legyen mindenki következetes, hogy az új ember számára tiszta helyzet teremtsődjék. Képtelenség úgy magamra húzni az újat, hogy az avultat mögéje bújtatom. Szerintem a tékozló, az elveszett fiút sem úgy öltöztették a legszebb ruhába, hogy a rongyosat rajta felejtették volna (Lk 15,22). – Évégget szükséges további teendők megfogalmazása; köztük az összegező értelműeké is, pl. hogy a megbocsátás mértéke az, ahogyan az Úr is megbocsátott nekünk (Mk 6,12kk; 18,21kk). Ha helyt adok szívemben a sátánnak, máris megszorítom Isten Szentlelkét, mert életemben nem lehetséges a megosztottság, a kétlelkűség, s a kettős uralom (Mt 6,24). – Részletekbe menő, félre nem érthető követelmény, hogy a hazugság bármi formája le-, és elvetendő; éppúgy a mellébeszélés is. Igazat kell mondanunk, mégha – rövid távon –, hátrányunk származik is belőle. A „felebarát” ebben az esetben a testvért jelenti, akivel egy test részei vagyunk; mégis az igazmondás követelményének az egész emberiségnél szűkebb határa nem lehet, mert az igaz szónak missziói hivatottsága van; az emberi együttélésre nézve gyógyító erővel van felruházva. – A harag vétekké válik, ha elalvásunkig magunkkal cipeljük. Szó sincs tehát arról, hogy bizonyos korlátok között megengedett volna. – El kell jutnunk a lecsillapodásig (Zsolt 4,5), jobb, ha fel sem fortyanunk (Mt 5,22), mert lehet, hogy éppen akkor adunk helyet az ördögnek. – A kor embere, mint az ma is megesik, könnyen elemelt ezt-azt, s nemcsak emléktárgyak gyűjtögetéséről van szó, hanem harácsolásról! Nem! A vadkapitalizmus életformájával szakítanunk kell. Dolgozzék meg mindenki a megélhetéséért, s nemcsak azért, hogy boldoguljon, hanem főként avéggett, hogy legyen mit adnia a szűkölködőnek. Ezt cselekedve a keresztyén közösség erjesztőjévé válik a fegyelmezett, s mértéktartó társadalmi együttélésnek, hogy a dolgozók képesek legyenek eltartani a munkában megfáradtakat is. Az új embernek vérévé válik a segítőkészség, ez a jellemzője, tanúságtételének ettől van hitele. – Nemcsak a személyes tisztaság végett, de a közösség építése érdekében is, bomlasztó beszéd ne jöjjön ki a számon, mert aki nyelvét fékezni képes, az tökéletes ember (Jak 3,2). – Olykor bírálat is szükséges, de az is legyen szeretettel és felelősséggel áthatott. A hívő nem hallgatag, de szavakban takarékos ember, s így válik beszéde áldáshordozóvá, szolgálván a közösséget, a Krissztustest építését. A 29. és 30.v-ek összefüggéséből eredően, semmitmondó szavakkal is megszoríthatjuk Isten Szentlelkét, aki pedig elpecsételt

minket a váltság napjára. Mivel a Lélek a jövőendő teljesség záloga, úgy az új ember közös teste: az egyház, akkor teljes és reményteli, ha benne a tagok hiteles szóval építik egymást. Szavaikat tisztító és teremtő erő jellemzi, mert ige-jellegük van anélkül, hogy kioktatnának. – S bár az élet gyakori példákkal szolgál arra, hogy van jogos, vagy jogtalan keserűség, kifakadás, sőt káromlás, ezektől eleve el kell határolódnunk. – Ellenben legyünk irgalmasok egymáshoz. A nevelő irgalmasság más, mint a kenetteljesség. Szavak és tettek újjáteremtő ereje a jövőendő teljességéhez köti a jelen nyomorúságait, miközben reményt táplálónak küzd ellenük. Így, szavaink nyomán tisztázódnak az ellentétek és élet támad a nyomukban.

Ef 5,1–10 – A világosság gyermekei

A levél egészének összefüggése alapján máris érthető, hogy miként is kell a keresztyénnek Istent követnie (1). Túlmagyarázástól óv meg tehát a szöveg folyamatos olvasása: Isten megbocsátott nekünk a Krisztusban. Elsőrenden a megbocsátás készségében kell követnünk Istent, s a fogalmazás már nem is olyan rejtélyes. Ha gyakorlom a megbocsátást, s nem ecsetelem drámaian, hogy mily nagylelkű vagyok, hogy aztán mindenkinek essen le az álla, s végül meghatódjak önmagamtól. Ez nevetséges! Egyszerűen váljék a megbocsátás természetemmé, s már el is indultam a helyes úton, hogy folyamatosan szeretetben járjak; akaratlanul is rámutatva a Krisztus szeretetére, ahogyan Ő szeretett: áldozati ajándéku, Istennek kedves illatként (2Móz 29,18.40k) adva magát értünk. Reá tekintettel válhatunk Istennek szeretett gyermekeivé. Őérette fogadott be bennünket e státusba Isten, – tévelygéseink és otthontalanságunk múltán –, meghatározva kegyelemből lett új helyzetünket az Ő családjában. Fiúságunkkal nem egyeztethető össze többé semmi, ami visszás. ŐSZ-i előzménye van annak, hogy a testi tisztátalanság, a kapzsiság és a bálványimádás együtt említetik. Összefonódásuk a Baál-kultuszból és elítélő prófétai megbélyegzéséből ered; ennek első mehökkentő eseménye az aranyborjú készítése volt (2Móz 32), folytatódott Baal-Peórnál (2Móz 25), később a bálványokról mondott kritikákban élt további elutasításuk (pl. Ézs 46). Az ŰSZ-ben még új, és erőteljesebb színezetet is kap, amikor Jézus óv a Mam-montól (Mt 6,24). Indulatában ugyanerről van szó – „polgárosult” alakban –, ha valaki azt csak szóval követi el. – Minden tekintetben hatásos védekezés, ha megtelünk hálaadással, s védve leszünk tartalmatlan fecsegésektől. Kemény intelemnek látszik, de Isten előtt utálatos az üres szócséplés is, ami az „engedetlenség fiai”-t jellemzi, ellentétékként Isten, más szóval: a világosság gyermekeinek. Néven neveztetik tehát az engedetlenség, mely nem más, mint szövetség Isten ellen. Isten gyermekei, ha ilyet tapasztalnak, messze térjenek ki előle, részük se legyen benne. Az, hogy a tisztátalanságra és bálványimádásra vetemedőnek semmi része a Krisztus és az Isten országában, – lehetséges, hogy az 1Kor 15,23kk idői egymásutánja érvényesül e nyelvi fordulatban, mely szerint az utolsó szakaszban a Fiú is átadja az uralmat Istennek és Atyának! Végző következtetésként ebből az egymásutánból eredne Krisztus ezeréves uralmának tanítása (Jel 20,1kk; ld. ott). – A kísértések időben szükséges elhárítását erősíti, ha átgondoljuk, mik voltunk Krisztus nélkül, s mivé

lettünk Ővele. Életünk jellemzője, hogy egykor sötétség voltunk, most pedig a világosság gyermekei vagyunk, s annak gyümölcseit teremjük. Mikor vagyunk gyümölcstermő korban? Ha folyamatosan, lélekben éberén, esetenként is készek vagyunk megvizsgálni, hogy a jóság, igazság és egyenesség életszabályainak érvényén belül, mi az Isten akarata. Nem paragrafosukat tartunk szemmel, s nem követelmény-rendszereket szabunk magunkra és másokra, hanem életszerűen, dinamikusan ismerjük fel és idejében meg is cselekeszszük Isten akaratát.

Ef 5,11–20 – Eljött a fölébredés ideje

Amíg a világosságnak gyümölcse van (9; a Gal 5,22-ben is eszl!), a sötétségnek gyümölcstelen cselekedetei vannak (11). Kérdés azonban, hogy miként lehet leleplezni a szennyes dolgokat, ha még az is fertőző lehet, ha valamilyen módon, esetleg zárt, gyülekezeti körben beszélünk arról, amiről olykor csak sejtéseink vannak, de székelyen még említeni is, amit egyesek végbe visznek! – Az apostol veszélyt érez, hogy aki túl sokat foglalkozik a sötétség viselt dolgaival, maga is áldozattá válhat. E gondolatot tovább görgetve: miként kaphat a világosság leleplező ereje átütő és megváltoztató hatalmat oly mértékben, hogy –, miközben nyilvánvalóvá lesz az, amiről még beszélni is székelyen –, a leleplezés nyomán a tisztulás is megkezdődjék; s az egész folyamatnak mégse legyen megsékelyenítés, kitergetés, kipellengézés jellege? A 14.v sodrása adja meg a mindkét oldalról zátonyos szakasz átjárhatóságát; nevezetesen: a leleplezési folyamat nem lehet emberi kéz által vezérelt, hanem voltaképpen lelepleződés, melyet Isten végezhet csak el oly módon, hogy erőteljesen hat a gyülekezetre; s személyesen rám is az ébresztő szó, azaz, hogy legfőbb ideje fölsarkennem a halálos álomból (Róm 13,11). A 14.v felrázó gondolatpárhuzamának ígéretes megkoronázása, hogy fel fog ragyogni „neked” a Krisztus. A lelepleződés tehát rajtam kezdődik el, s nem erkölcs-csöszí fejmosás után, hanem hitbéli ébresztés, ige(hirdetés) munkálta ébredés által. – Ha pedig közösen engedünk a feltámadás erőinek, hatása nem fog megállni a gyülekezet határánál, hanem tovább gyűrűzik a lelepleződés folyamata a kívülvalók életében is (vö:1Kor 14,23kk), anélkül, hogy az úgymond bűnös világot folytonosan kárhoztatnánk saját köreinkben. Lényegbe vágó fölismerünk, hogy a Krisztus ismeretének felragyogása vetít feltáráró fényt a bűneimre. Ez okból elhibázott folyton a bűnöket és bűnös voltunkat taglalni, inkább Krisztust, a kegyelmet kell hirdetnünk, s akkor szinte magától következik el az őszinte önismeret anélkül, hogy sok szóval ostoroznánk a bűnöket. Az utóbbi igazából racionalizmus is, azt gondolván, hogy ha szájbarágósan nem emlegetem a bűnt, akkor a bűnös nem is fogja elismerni valós állapotát. Ettől elhatárolódva, az ígét kell hirdetni, s a személyes munkát hagynunk kell a Szentlélekre, ő hatékonyabb a pásztorációban is, s akkor nem leszünk más dolgába avatkozók (1Pt 4,15).

Ily módon már előállhat az új helyzet, – mert vigyázni is tudok, miképpen élek –, józanul és határozottan járok a Krisztus útján; hiszen lehet esztelenül is botorkálni rajta, meg bölcsen is, amikor

időben ragadom meg, amit Isten tenni akar. Augusztinus híres mondása, hogy „szeress, és tégy amit akarsz”, pontosítandó azzal, hogy a nagy parancsolat sorrendje szerint Istent kell mindenekelőtt szeretnünk, mert így ismerhető fel időben, mi az Ő akarata; mert igaz, hogy meg kell ismernem Őt, hogy szeretni tudjam, de Őt kell szeretnem, hogy időzített akaratát fölismerjem, és az óra parancsa szerint, meg is tegyem. – Az alkohol mindig az akaratot támadja, s gyengíti az Isten akaratának megtételét is. Inkább töltődjék Lélek által az istentisztelet, a nevelő és fegyelmező éneklés változatos gazdagsága útján. Az ApCsel 19,28kk szemléltető erővel tesz minket is fültanúkká, hallván a szűnni nem akaró ordítózást, hogy nagy az efézusi Artemisz (Díána). – Mennyire más, mégsem néma a háládó, Istent magasztaló, éneklő gyülekezet!

Ef 5,21–27 – Engedelmesség az Úrnak

Az éneklés által közvetített, s mégis hatásos közös gyülekezeti nevelődés folytatása, hogy egymásnak is engedelmeskednek a Krisztus félelmében. – Az 1Kor 14,32-ben az apostol úgy alkalmazza az intést a korinthusi viszonyokra, hogy a prófétákban lévő Lélek (kölcsonösen) engedjen a prófétáknak. – Majd pedig asszonyoknak szóló intéssel folytatódik a levél; – az ott olvasható szabályozás is elsőrenden gyülekezeti háttérrel feltételez. – Emitt missziói szándék érvényesül, – akár az 1Pt 3,1kk-ben is –, hogy a hitetlen férj is megnyeressék az evangéliumi hit számára; s csak a 7.v-tól lehet szó keresztyén házasságról, melyben a feleségnek, gyöngébb félként, az élet kegyelmében örökös-társnak, adassék tisztelet. – Levelünkben is belső gyülekezeti viszonyok szelíd indíttatású rendezése sejlik. Vélhetően már a kezdeti időkben is – nézzük csak Jeruzsálemet –, többségben voltak a gyülekezetben a nők; keresztyén házaspárok voltak kevesebben. Mégis, gyermekeikkel együtt, mások számára példaként, ők adtak családos színezetet a gyülekezetnek. Szinte eszményi követelménynek tűnik, hogy az asszonyok úgy engedelmeskedjenek férjüknek, mint az Úrnak. Az idealizáló igény mégis magában hordozhatja, amit Péter fogalmazott meg: „Istennek kell inkább engedelmeskednünk, mint az embereknek” (ApCsel 5,29). Az Úrnak ui. ily módon szükséges mindenkinek egyebekben is engedelmeskednie. Szó sincs tehát meghunyászkodásról. Mindenki, köztük az asszonyok is, olyképpen engedelmeskedjenek tehát emberi viszonylatokban, gyülekezetben és családban egyaránt, ahogy az Úrnak illik engedelmeskednünk mindenben. A sommás fogalmazás senkit meg ne tévesszen! A keresztyén asszonynak nincs tehát két feje: az Úr, meg a férje; mert a Krisztus-testben egy közös fejünk van: a feltámadott, élő Ur az! Aminthogy a férj szeretetének is egyetlen követendő mintája az, ahogyan Krisztus szerette az egyházat, mikor önmagát adta érte. A közös egyházi gond köti le az apostol figyelmét; az intések háttérében olykor csak sejtjük, mikről beszél félszavakkal. Hogy pedig Krisztus az Úr, a misszió megalapozása is (Mt 28,18kk), mert Isten Őbenne az egész világot szerette. Ezúttal itt nincs ez a távlat a mondandóban, mert nem is lehet mindig mindenről szót ejteni.

A víz fürdője kétségtelenül a keresztség, – egész házak, ill. családok megkeresztelésével, – immár kialakult gyülekezeti gyakorlatként –, karöltve a tapasztalattal, hogy ezzel mégsem vált egy csapásra elintézetté a mindennapos problémák sora; mivel szükség volt az

ige folyamatos tisztító munkájára. A jó kezdet szinte igényelte az ige általi állandó tisztogatást, de az utóbbi nem kérdőjelezte meg a kezdet, a keresztségük hitelességét. A hiányosságok igénylik, de remélik is az ama napra kész, teljes megtisztítást; s ha mégis kiütököznek a testen a foltok és ráncok, ezek is szentségre serkentenek, s egyáltalán nem szolgálhatnak önigazulásul és fölmentésképpen. A cél felé tekintő, s feléje terelgető pásztorolás ismeretében – vigasztaló, bátorító, ha fölismerjük Isten folyamatos tisztító munkáját rajtunk. Elővett, kézbe vett bennünket, műben vagyunk; s nem félretéve, porosodva a nagy műhely egyik zugában. Sorsunk foglalkoztatja Urunkat és törődik is velünk!

Ef 5,28–33 – Egyenjogúsító szeretet

A házasságban két isteni indíttatás hat, s mindkettő fölemelő az asszony számára. A férj Krisztus szeretetéből vehet rá kegyelmet, erőt és példát, miként szeresse feleségét. Ismernie kell tehát a mindent megalapozó tettet, ahogy Krisztus is szerette és folyamatosan gondozza testét, az egyházat. A két jelenség között hasonlati viszony van, s nem azonosság. Nem lehet azt mondanunk, hogy a férj megváltója feleségének, mert mindketten egyformán kegyelmet talált bűnösök. Ezért egyedül csak keresztyén házaspárok élhetik át, s mutathatják fel testi közösségükben, s mindennapos életükben azt, ahogyan a feltámadott Úr szereti és gondozza tulajdon testét, az egyházat. – A „test”-re e szakaszban két szót alkalmaz az apostol, s e kettőt nem lehet szigorúan elkülönítenünk egymástól. Némileg zavarta ez már az első idők kegyeseit is. A kéziratok egy csoportjában a 30.v bővebb: „... minthogy testének (szóma) tagjai vagyunk, az Ő testéből (szarx) és csontjaiból valók vagyunk”, ami nemcsupán az 1Móz 2,23 hatása, mert a Feltámadott így bátorította zavarba esett tanítványait: „Tapintsatok meg és lássátok. Mert a szellemnek nincs húsa (szarx) és csontja, de amint látjátok, nekem van” (Lk 24,39). Mindezekben az elszellemiesítő gnózissal állítja szembe az ige az Úr leki-test valóságát és az egyház feltámadott test jellegét.

A másik indíttatás teremtésbeli és ennek során szintén a férfiú teszi meg a kezdeményező lépést, amikor elhagyja apját és anyját és ragaszkodik feleségéhez és lesznek ketten egy testté (szarx), idézi Pál az 1Móz 2,24-et. Keresztyének esetében ehhez társul a krisztusi indíttatás. A döntést és a ragaszkodás folyamatát megkönnyíti, hogy a teremtésbeli gondolatnak is felemelő, férfit és nőt társakká tevő ösztönzései vannak. Minden új házasság törés a parttalan patriarchalizmusban; vadonatúj kezdet, mely egyenrangúsító szeretet-megnyilvánulásokkal kezdődik, ahol is az asszonynak könnyű engedelmeskednie, ha a megváltás keretében mindketten a feltámadott Úrnak engedelmeskednek. Rácsodálkozva e tényekre kiált fel az apostol: „nagy titok ez!”, s máris sietősen fűzi hozzá, hogy mindekelőtt Krisztusról és az egyházzal kívánt szólni! Aztán mégis hozzászól, hogy a főtéma kiemelése nem jelenti azt, mintha mellékesnek tartaná a házasságban követendő Krisztus-szerű közösséget: a naponkénti, gondozó szeretet kölcsönös igényét és teljesítését. – A felebarát iránti szeretet parancsából veszi fel a példát, hogy mindkét félnek úgy kell szeretnie a másikat, a társát, ahogy az ember önmagát is szereti; s mivel – mint az 1Móz 2,23-ból is láttuk –, a fele-

ség saját csont és test, a szeretet megnyilvánulásai iránta olyanok, mintha a magunk testét gondoznánk! Hiszen – tegyük hozzá –, a bölcs ember soha nem gyűlölte saját testét, mert megadta neki az önnfenntartás igényén túl a gyöngédséget is! Az egyenjogúság társadalmi, politikai töltésű fogalom; de az engedelmissége is. Minden biblikussága ellenére, visszaélésektől leterhelt, kényszerű megaláztatásoktól árnyékolt jelenség a házasságok története. – A házasság biblikus szemléletének radikalizmusa, hogy „elhagyja” szüleit és „ragaszkodik feleségéhez”, ez elvezet ma is a megoldás irányába! – Állítom, hogy a keresztyén házasság ma még inkább forradalmi, s egyben példázatos tett, mint volt valaha is!

Ef 6,1–9 – A család belső és külső köre

A korábbi keletkezésű Kol 3,18-4,1 először szólította meg az ŰSZ-ben külön az asszonyokat, férjeket, apákat, gyermekeket, rabszolgákat és uraikat. A folytatás pedig itt van, követve a forradalmian újat, hogy mindőjüket beszélgető társnak tekinti. A kor adottságait ismerve, nem kérhetjük számon az apostolon, miért alkuszik meg pl. a rabszolgaatartó társadalommal. Már a Tíz ige (parancsolat) is védett területnek tekintette a tágabb értelemben vett családot, mindenkit aki „kapuidon belül van” (2Móz 20,8kk; 5Móz 5,12kk). A szombatnapi nyugalom parancsa Istennek teremtest koronázó nyugalomára, ill. Izráel egyiptomi szolgaságból lett szabadulására emlékeztetett. E rend érvényesítéséért a ház ura felelt Isten előtt. Az ŰSZ-i levelek családi rendelkezései háttérében is ott dolgozik a széles értelemben vett családi szemlélet. A korábbiakhoz képest az áttörés abban van, hogy közvetlenül szólítja meg legelőbb is a gyermekeket (a fiakhoz szól, értelemszerűen a leányok is hozzáértendők). Még maga Jézus is csak a gyermekekről beszélt tanítványainak. Felnőttekre, szülőkre tekintettel, ezúttal nekik szól az intés. A gyermekmisszió, gyermek-istentisztelet kezdetei ide köthetők. A gyermek nem kicsinyített felnőtt, beszélünk kell és lehet is vele, hiszen a keresztség által már a szövetség tagja, Isten mindent megelőző szeretete és hívása alapján. Az 1Jn 4,10 szerintem keresztség-vitában döntő érvként fogalmazódott meg!

- Az Űr iránti engedelmességük lehetősége, indíttatása adott támpont –, s halvány körvonalaiiban sejthető –, hogy annyiban korlátozott, amennyiben a hit és engedelmesség ütközésekor a hité az elsőbbség, tehát az engedelmesség ne legyen szolgai. Végtelen esetben lehet akkor is tisztelni a szülőt, ha a hitet sértő akaratának nem is engedelmeskedik a gyermek. Az ŰSZ-i 5. parancsolat inkább fölserdült fiaknak szólt, s talán még több mozgásteret adott a lelkiismeret szabadságának; mégsem csonkította az ígéretet, hogy tiszteletet adván a szülőknak, a fiaknak hosszú életük, s jó dolguk lesz a földön. – Meghökkenítő továbbá, hogy gyermekek füle hallátára inti igénk az apákat. A korabeli szűkös lakásviszonyok fokozták az ingerlékenységet és okoztak lelki sérüléseket. A nevelés nemcsak fegyelmez, de nagyobb teret is ad a gyermekeknek. Felelős érte az apa, tankönyv hozzá „az Űr tanítása”! – Merjük elhinni, hogy ezek már az evangéliumok, s részletek Jézus beszédeiből.

Külön szól az apostol a rabszolgákhoz. Emberszámba veszi őket, s hogy beletartoznak a család legszélesebb értelmében vett köré-

be, ami nem jelenthet kettőzött nyomást, mert e közös létforma és munkakör fölött Úrként ott van a feltámadott Krisztus. Tiszta helyzet, ha az úrként tisztelt ház ura is keresztyén volt. – És ha (még) hitetlen? Feszültségekkel tűzdelt viszonylatokban a rabszolgáknak fölszabadító bizonyosságuk lehet, hogy elsőrenden Krisztus szolgálóiként, tiszta szívvel engedelmeskedhetnek uraiknak, tudván, hogy a közös Úrtól már itt e földön visszakaphatják azt a jót, amiért fáradoztak. S ha a ház gazdája (is) keresztyén; ne feledje Gazduram se, hogy nem kivételező, inkább közös Urunk van a mennyben, aki vigyázza kicsinyei sorsát, s kész igazságot szolgáltatni annak, akit kihasználnak; a hatalmaskodót pedig megfenyíti! – Bármiféle földi uraság az Övéhez mérten viszonylagos hatalom, mert csak számadásra kötelezett sáfárság az övé is. E ténnyt „mindenkinek” (vö: Lk 12,41kk) tudomásul kell vennie.

Ef 6,10–17 – Istentől kapott fegyverzet

A levél világképe szerint a gonosz erők a levegőégben vannak, s onnan támadják a földönjáró gyülekezetet, ezért annak tagjai nem emberekben, s nem is önmagukban keresik az ellenséget. A Mt 16,17; Gal 1,16 „test és vér” jelentése: emberek, saját test, esetleg testi, evilági bölcselkedés; ámbár a támadások, melynek a hívők személyükben is ki vannak téve, nem csupán megölő erők, de szellemi töltésű tanítások és gáncsvetések is lehetnek. Mindegyike beletartozik az ördög mesterkedéseinek arzenáljába. Közös ismertető jegyük a sötétség, annak örve alatt vonultatja fel az ősellenség különféle rendű és rangú meghatalmazottait. – A hívő pedig állandó vert helyzetben volna, ha aprólékos rendszabályok sorát követné, mert minden erőfeszítése dacára mindig maradna olyan felület, ahol védtelenül áll. – Ezért is hagyja abba az apostol a felsorolást, hogy az egyes korosztályok és életrendek miként viselkedjenek, mert soha nem érne a végére. Megragadva a lényegét, egyetlen hatásos védekezés létezik: meg lehet, meg kell erősödniük az Úrban, az Ő hatalmas erejében! – Van nála elkészített, méretünkre szabott „teljes fegyverzet”, amit ha felöltünk, nem leszünk kiszolgáltatva senkinek. A napok gonoszsága (5,16) hozzáédz ama naphoz, annak pedig egyszer (s mindenkorra) végeszakad majd. – A fegyverzet addig viselendő, amíg elér hozzánk a szabadítás. Ez az idői szempont azonban épp csak érintőlegesen jön szóba, inkább a jelen feladataira irányul a figyelem. A fegyverzet tkp. messiási öltözet (Ézs 11,4k; 59,17), kegyelemből kapható ajándék. Ravaszságok ellenszereként a derék felővezendő igazság-szeretettel. A megigazulás véd meg minden vádaskodás ellenében. A hit is egész testet védő pajzs, lefulladnak rajta a gonosz tüzes nyilai (Zsolt 7,13k). Főlemelt fővel várhatom üdvösségemet az üdv bizonyosságának sisakjában. Így senki fia szívét nem béníthatja meg a félelem, még támadások kereszttüzében sem, mert e védekező fegyverzetbe öltözve, a hívő állja a harcot anélkül, hogy állandóan az ellenséggel foglalkozna, hiszen neki már az is félsiker volna, ha túlságosan lekötne erőinket. Készek lehetünk rá, mert a Lélek által lehető, hogy inkább teendőinkre figyeljünk! A hozzá szükséges készség érdekes módon az evangélium hirdetésének saruja, ami szintúgy felöltendő. Ez is messiási öltözet (Ézs 52,7), s bár igaz, hogy a kard – messiási és missziói jelleggel –, az Isten beszéde; de nem mi forgatjuk, hanem a Szentlélek; s ha kivennénk kezéből, csak sután vagdalkoznánk, mint az esetlen kardforgató Péter (Jn 18,10k). A messiási öltözetben nem mi vagyunk a messiások, nem

mi villogunk és parádézunk; inkább Neki engedjük át a cselekvést, ahogy az Úr szenvedő szolgája is látszólag védtelen és kiszolgáltatott volt, s eközben a szája volt hathatósan éles kard, s vált tegezbe fogott nyillá (Ézs 49,2k; Zsid 4,12; Jel 19,15). Eligazító jellegű, ahogy megkísértésekor Jézus az igével visszaélő sátánnal szemben a jól hasogatott igével védekezett, s győzelmesen vetette vissza kísértőjét (Mt 4,7kk, par). Az állandó támadottság ecsetelésével nem lehet az gyülekezetet összekovácsolni, mintegy sündisznó-állásba szorultan. A 2. világháború végső szakaszában a sündisznó-állások, – be nem vallottan –, igazából a vereség előhírnökei voltak! – Inkább a mentő misszió köt össze hathatósan! – Nem az egyház folytat utóvédharcot, hanem a sátán! – Ezt jegyezzük meg jól, s forgolódjunk ennek bizonyosságával!

Ef 6,18–24 – Imádság és tájékozottság

A lelki fegyverzet szemléltető erejű képsora után fellelkesülhet a hívő, s nagyon erősnek és kellő védelemmel fölvértezett személyiségnek érezhetné magát; – amint pedig a megvalósításhoz hozzáfogna, máris tanácstalanságba eshet, hogyan is kezdje. Az ékes és hatásos felszerelés-csomag kibontása az imádsággal kezdődik. Itt a szál vége, kezd ezen! – tanácsolja az apostol. A test szerint gondolkodó fölöslegesnek tekinti az imádságot, mintha az nem az erő, sőt a gyengeség tünete volna, s csendben le is nézi az imádkozót. Pedig valójában az imádság erőteljes cselekvés, pótcselekvéssel nem helyettesíthető. Mindenekelőtt ebben kell helytállnia hívőnek és gyülekezetnek egyaránt. A kétszeri „minden”, sőt hozzá a „teljes állhatatosság” széles ívű, és átfogja az egész horizontot. Van benne hálaadás, tartalmazzon bűnvallást is, ha nem is bajlódik állandóan a bűneivel; s aztán máris rátér könyörgése tárgyára. Az imádság szolgálata a Szentlélek által végzendő, s bár igyekszik mindenre kitékinteni, tudatában van, hogy nem törekedhet teljességre. Ezért nem bőbeszédű, s amit tekintete nem képes átfogni, azt a Szentlélekre bízza. – A Róm 8,26k elmondja, milyen ígéreteink vannak a Szentlélek könyörgésére nézve, amivel Ő kiegészíti és ki is igazítja imádságainkat. Mégse feledje a gyülekezet, hogy könyörögjön Pálért is. Rá van utalva, nem tévedhetetlen személy ő, és nem szuperember, hanem szolgálattal felruházott küldött, aki magát folyamatosan a kegyelem közelségében igyekezett tartani, hogy Isten tegye őt alkalmas eszközzé. Nem úgy van az, hogy az apostolok megkapták a kezdősebességet, s egy lendülettel törnek át minden akadályon, s ha szájukat kinyitják abból, mintegy gépiesen, máris ige, meg élet árad. A gyülekezet imádsága is szükséges, hogy ha valahol beszélni kezd, abból ige váljék, életadó, újjáteremtő szó és hathatós tanítás, hogy általa emberek mentessenek meg, s jussanak el új életre. Véresre szagghatnánk körmeinket, hogy fölfejsük az evangélium titkát, de ha Isten oda ajándékozza Szentlelkét, megnyílik az, mind hirdetőjének, mind a hallgatóknak. Ubi et quando visum est Deo, ahol, és amikor Isten akarja! Ez egy lényeges reformációs, sőt református fölismerés. Nem mi vagyunk az ige alkalmazói; inkább Ő vesz kézbe minket, kegyelmes akarata szerint!

Szikszai Béni evangelista egyik könyvében le is írja, hogy szolgálatra utazott télvíz idején, s hogy kilásson a vonatablakon, kapargatta a vastagon rárakódott deret, de alig látott ki. Aztán elkezdte leheletével melegíteni az üveget, s az kezdett leolvadni, de ezzel

sem volt megelégedve. Aztán hirtelen kisütött a nap, rátűzött a jeges vonatablakra, s máris kezdtek alácsordulni az olvadt vízcseppek, s hamarosan nagy felületen átláthatóvá vált az üveg, s így az evangélista fázós lelke is átmelegedett, mert megértette, hogy az akarás, de még tulajdon szeretetünk sem elegendő. Az kell, hogy a Szentlélek melege, mintegy felülről jőve, reánk süssön és betöltsön. Ekként válik igévé a szó is, és a dermedt lelkek fölélének. Az imádság cselekvés ugyan, de nem pótolja, bár kíséri, s elvégezvén, hálaadással le is zárja a tetteket, s nyit új feladatok felé. Nem teszi fölöslegessé a tájékozottságot, sőt az imádkozót Isten beavatja országa dolgaiba, s gondjaiba. Minden szükségesnek nyitja pedig, hogy el nem múló szeretettel ragaszkodjunk az Úr Jézus Krisztushoz!

Fil 1,1–11 – Az imádság öröme

Az apostol a vele lévők közül név szerint Timóteust említi, akit a filippibeliek is jól ismertek. Kettejüket Jézus Krisztus szolgájának nevezi. E névnek vannak ÓSZ-i előzményei is, most mégis inkább az áron megváltott és tulajdonba vett (rab)szolga hasonlata tölti meg az elnevezést (1Kor 6,20), aki immár önként szolgálja Urát; e mozzantnak szintén vannak ÓSZ-i gyökerei (3Móz 25,55; 5Móz 15,16kk). – A Krisztus Jézusban hívő szenteknek szól a levél. A „szent” nem jelent tökéletességet; a félreértést a későbbiekben is kiigazítja (3,12–15), mert egyedül Isten a szent – közöttünk (Hós 11,9)! Akik Krisztus által Őbenne vannak, azok az Általa megszenteltek, mert kegyelemből magának vette igénybe őket. A kegyelem pedig a bűnbocsánat útján lépi át életünk küszöbét. A püspököknek és diakónusoknak sincs szükségük rá, hogy első helyen legyenek említve. Filippi – Pál missziói útjain első európai gyülekezetként (ApCsel 16) –, már megalkotta a szükséges és elégséges szervezeti formát a szolgálat rendje és a szegénygondozás hatékonysága érdekében.

Az üdvözlés után máris az apostol vallomását olvashatjuk értük mondott imádságairól. Nem minden imádsághoz fűződik öröm is, de éreztük örömmel könyörög mindenkor, mivel első naptól fogva mostanáig folyamatosan vállaltak közösséget vele, s az evangéliummal. Az volt a kezdet, amikor a városkapun kívül ráleltek a folyóparton imádkozókra. Főként asszonyok voltak ott egy szombaton. Pál és Szilász leült közéjük és beszélt hozzájuk. Lídia pedig, akinek az Úr megnyitotta szívét, kérlelve hívta be őket házába. Valóban Isten kezdte meg a jó munkát közöttük, melyet biztonnyal be is fog végezni, mire a Krisztus napja elérkezik. Pál, szíve szerint megszerette a gyülekezetet, s ők is közösséget vállaltak vele, amin sem a nagy távolság, sem az apostol evangéliumért szenvedett fogsága nem változtatott. Ez okból kivételesen szoros volt a közösség a gyülekezet és az apostol személye között (4,15). Lehetséges, hogy egyik vezetőjük éppen az a börtönőr volt, aki a bíboráros asszony után másodikként jutott hitre és kereszttelkedett meg, egész háza népével együtt. A háznép a fiak és leányok, szolgák és szolgálók, a Jólét 3,1k; ApCsel 2,17k értelmében zárkóztak fel a gyülekezethez. Lehet, hogy – azóta – már e második nemzedék kezében volt a vezetés. Megvallja az apostol, hogy nagyon szeretné már újból látni őket. E bensőséges szeretet mégsem szépít, és nem vak. Hanem tisztánlátó, fogalmazásában pedig körültekintő. Őszinte szeretetüknek még számos lehetősége van, hogy gazdagodjék ismerettel, mely szerint esetről

esetre képesek legyenek a helyes döntésre: mi volna a teendő. Hát eddig nem így volt? Tévedtünk valamiben? – kérdezhetnék. Bizony, nálunk sem jutott, hogy megsértődjenek, sőt mondhatták is a levél olvastán: adja meg Isten, hogy gyümölcsökben gazdagodjunk, annak részeként, hogy a Krisztus Jézus napjára, Pál sorainak ösztönzése szerint, kifogástalanok lehessünk. Hallgassa meg őt Isten, hogy tetteink, naponkénti készülődésünk, hitünk bizonyosságai lehessenek a Krisztussal várt nagy találkozásakor.

Fil 1,12–17 – A fogság haszna

Csak azért ír fogsága előnyeiről az apostol, hogy a filippibeliek megnyugtassa? Vagy azért, hogy ne sajnálkozzanak rajta? Nem! Nem vezérli kegyes számítás, mikor sorsáról tudósít. Személye és személyes érdeke annyira összenőtt az evangéliummal, hogy valóban őszinte örömmel osztja meg velük fölfedezését, hogy fogságának – járulékosan –, szinte csak előnyei vannak; azt tekintve, hogy olyanokhoz is elér a Jézus Krisztus jó híre, akikhez másként nem jutott volna el, s eszébe sem jutott volna Pálnak, hogy miként érje el, szólítsa meg őket. Mondhatná is, hogy Isten küldte, adta ilyen feladatára. Mégsem ezt mondja! – Inkább biblikus azzal a bizonyossággal, sőt tapasztalattal, hogy a rosszat Isten jóra tudja fordítani azért, hogy másokat is megmentsen (1Móz 50,20). Boldogan vállalja tehát bilincseinek hátrányát, látván, hogy köztudottá lett a pretóriumban, azaz a római katonaság szállásán és a helytartóság épülete körzetében, hogy az Isten Fia, a Krisztus Jézus ügyéért viseli bilincseit békességben. Sokan elámultak nyugalmán és örvendező tekintetén. Megfoghatatlan! – Gondolták -. Aztán egyre bátrabban kezdtek bejárni hozzá hasonlóan derűs társai. Megindult tehát körülötte az erjedés, – Hol volt fogságban? Kevésbé lehet a főváros a hely. Az ApCsel 28,30-ból tudjuk, hogy Rómában két évig saját bérelt szállásán tartózkodott. Mostani fogsága a többszöri közül (2Kor 11,23), egy korábbi. A kb. ez idő tájt íródott 1Kor 15,32-ben, – közvetve –, mintha Efézusban lett fogságáról beszélne, ahol is reménységgel küzdött meg „a fenevadakkal”, ami átvitt értelemben a zavargást szítókat is jelentheti (ApCsel 19); bár Lukács nem tudósít Pál efézusi fogságáról! – A támpontok egybevetéséből látszik, hogy az ApCsel nem mond el mindent az apostol sokféle meghurcolásáról, mert nem mártír-jegyzőkönyvírás szándéka vezérelte íróját. – Pál hitet erjesztő, érlelő magatartása, megbilincselten, s tán kevesebb szóval, de annál nagyobb erővel hatva, bátorra tette lelki testvéreit, akik így nyíltan merték szólni Isten igéjét a városban.

Közben azt is észre kellett vennie, hogy némelyeknek megkönynyebbülés volt, hogy őt börtönben tudhatták. Ezek némi kárörömmel, s annál nagyobb nekibuzdulással fogtak hozzá, hogy az apostolt lekörözzék. Nemcsak ő tud evangelizálni, tudunk mi is! Hasonlók lehettek pl Korintusban azok, akik másokkal szemben a legkivált Krisztusénak mondták magukat (1Kor 1,12kk). Az Ő neve, meg a hívőség sohasem fajulhat versengéssé. Nem tévtanítók ők! Ők is a Krisztust hirdetik. Beszédük lényege szerint nem érheti őket szem-

rehányás; csak az indulataik versengők és számítók; meg kisebbrendűségi érzéseikkel bajlódnak. Miként férhet össze a tiszta tanítás, meg a versengő lelkület? Az apostol engedékenysége ellenére (18), mégiscsak ki kell mondanunk, hogy az irigykedő, fölülkerekedést élvező atyafiak kisajátították a keresztt és a feltámadás győzelmét, s alig van sejtelmük Isten mentő szeretetéről; sajnós meg is fognak szégyenülni, de ez senkinek sem öröm!

Fil 1,18–24 – Élni még, vagy elköltözni?

A fogság szorosságában az apostol sem kerülheti el, hogy ne foglalkoztassa az élete, személyes sorsának végkimenetele; de ezt is az evangélium erőteljes érvényre jutása érdekében teszi. Ezért kockáztatja meg először is azt, hogy számára közömbös, ha némelyek színből, mások pedig szívből hirdetik a Krisztust. Az a lényeg, hogy nem hal el az üzenet egyféle titkos társaság rejtjeles beszélgetéseiben, hiszen az evangéliumi hit nem valamiféle rejtett zug terméke (ApCsel 26,26), hanem a nyilvánosságot megszólító hívás érvényesül, amit olykor méltatlanná vált, lényegében rá mindig méltatlan hírnökök visznek szét mindenfelé. Pál örül ennek is, s szinte rábeszéli önmagát, hogy igenis eztán is örül majd, ha a jövőben is lesznek ilyen hirdetői. S még azt is tudja, nem fog felőrlődni abban, ha versengő társai oly módon reménykednek, hogy az apostolt majd megviseli, ha hallja, mekkora eredményeket vívtak ki ők! Nem! Szilárd meggyőződéssel hiszi, hogy a zavarost is felkavaró események végső soron üdvösségére válnak majd, melyhez segítő módon kapcsolódik a gyülekezet imádsága, s Jézus Krisztus Lelkének segítségével (Pál részéről egyedülálló fogalmazás!), aki azt is szemmel tartja, amiről nekünk halvány sejtelmünk sincs. Ezért hiánypótló a Lélek értünk mondott könyörgése (vö: Róm 8,26kk). Evégett bizonyos benne, hogy nem vall szégyent, s történnék vele bármi, nyíltan fogják Krisztust magasztalni, akár él ő, akár hal, mert neki az életet Krisztus jelenti. – Mondattan szerint az élet itt az alany, s az állítmány pedig Krisztus. Folyamatát tekintve, a földi élet a halál pillanatában teljesedik ki az Úrnál, mert aki Neki élt, Hozzá is érkezik meg. Nem veszít a meghaláskor, hanem nyer, mert kegyelemből megkapja azt, aminek földi életében csak várományosa volt. – Viszont meg kell gondolnia, melyik lehetőséget válassza! Szinte nem is értjük, hogy bilincseknek, és emberi, meg bírói önkénynek teljesen kiszolgáltatva, miként lehetséges a személyes döntés? Az a szilárd bizonyosság jut érvényre itt, hogy császár, meg bírák, népség és katonaság, meg adminisztrációs gépezetek fölött is egyedül Krisztus az Úr, olyannyira, hogy az apostol döntésének is teret ad. – Lehetséges a Krisztusnak látomás-szerű megjelenése is, amikor föltétetett a kérdés: read is bízom, hogy melyik utat választod, mert a Hozzám lehető megérkezésed előbb, vagy utóbb, de bekövetkezik! – Különben miként merészkedne az apostol e döntési lehetőség kibeszélésére, Ura személyes közlése nélkül? – Nem környékezi semmiféle hiú dicsekvés, mert így összegez: „nem tudom!”. Két lehetőség között

kell döntenie, és lépnie kell, mert az idő már nem tűr halasztást, s talán éppen írás (diktálás?) közben születik meg benne az, hogy az Úrhoz költözés vágyát feladva, választja a nehezebbet, s csak telő idővel reménykedik ama kíváncsabb végkimenetelben, hogy majd később lesz az Úrral, teljes boldogságban. Addig azonban még élnie szükséges itt, mert a gyülekezetnek, – s megint szíve gondja Filippi, meg az egész egyház is egyben –, ez szolgálja lelki hasznát; s e szükség élni kényszeríti őt! Vele nem lesz nagyobb az ő dicsésége, amit nem is igényel, de ittlétével segítheti a gyülekezet tisztábban zengő Krisztus-dicsőítését!

Ilyen feladatokra nézve élni ma is érdemes, ha az áthatja minden teendőnket.

Fil 1,25–30 – Hogy valami értelme legyen

Csak csodálhatjuk az apostol bizonyosságát, hogy életben fog maradni, s hogy ezt, szabad döntésével ő választhatta. Mert ugyan lehet bizonyosságunk az üdvösségünk felől, kegyelemből, s nem saját érdemek alapján; keresztyének között fölismert és elfogadott bizonyosság ez; de azt tudni előre, kétségek nélkül, hogy fogsága szabadulással fog végződni, csak úgy képzelhető el, hogy személyre szóló kijelentés útján kapta az ígéretet, még ha ennek nyoma sincs a levélben. Más fordulópontok viszont ismertek, melyekre nézve előre kapott kijelentést és útmutatást (ApCsel 9,6kk; 16,9k; 21,10kk; 27,23k). Mégse gondoljuk, hogy kitörő örömmel fogadta az újból neki ajándékozott földi életszakaszt. Azt, ha máris mehetne az Úrhoz, a sátorcövek kihúzását, ill. a horgonyok felhúzását jelentő kifejezéssel, -mintegy eloldatásként –, költőien jellemezte (23). Megmaradását viszont prózai módon fogalmazza meg: „testben megmaradni”, mint aki másokra tekintettel marad, vállalva, hogy egyelőre lemarad a boldogabb és ígéretesebb tájakra induló menetről, vagy hajóútról; s mintha sajnálná is magát, vágyódva néz azok után, akiknek megadatott, hogy idejekorán megszabadultak olyan kötelességektől, amelyeket most neki kell – szinte mások helyett is –, vállalnia. Mégsem csupán beletörődve a változtathatatlanba, marad itt, de kezd megjönni a kedve is, s már nem is sajnálja, hogy itt maradt. Mert értelmét látja a fáradozásnak, s a további küzdelmeknek, ha a gyülekezet növekszik általa; s látva, hogy életben van, velük együtt ő is örülni fog, legkivált akkor, ha majd személyesen is megjelenik közöttük Filippiben.

Éledő hitbeli reménye mégsem felhőtlen. Ezért kell intőleg írnia arról, hogy a Krisztus evangéliumához méltóan éljenek a Lélek szerinti egységben. Mintha azt mondaná: ha már úgy döntöttem, hogy ittmaradok és élek, járuljatok hozzá, hogy döntésemet ne érezzem érdemtelennek. Így dicsekedvén a Krisztusban, adjátok meg nekem azt, hogy én is dicsekedhessek veletek, mint olyanokkal, akik az evangélium hitéért szenvedést is vállalva, küzdenek. Ne rémüljetelek meg a külső veszedelmektől. Tudjátok meg, hogy fenyegetésük nem rátok nézve veszélyes, sőt az számukra az (előrehozott) végítélet jele (1Thessz 1,5kk), nektek pedig az üdvösségé; s mindez az Isten műve. Ha megadatott a hit – a hit tehát ajándék, s nem érdem –, azt is a kegyelem tette, hogy szenvedhettek is érte (1Pt 2,20kk). Gondoljátok meg hát, ha majd bekövetkezik, hogy ugyanazon küzdelemben lesz részetek, amit most én élek át; de azt is, hogy láttátok tőlem

az Istenre hagyatkozó, tűrni és a megfelelő pillanatban cselekedni képes harcmódot is már a kezdeti időkben. Ezt mi is ismerhetjük az ApCsel 16. –ból. Az ott leírt eseményekre emlékeztet itt határozottan az apostol.

Ha reménységgel és bizalommal vállalnak minket testvéreink a hitben, legyünk rajta, hogy ne okozzunk nekik csalódást, s hálás lélekkel mondhassák: érdemes volt törődni velünk.

Fil 2,1–11 – Ige, indulat és tett

Azt kérdezvén az apostol (1), hogy van-e vigasztalás, figyelmeztetés, irgalom, meg könyörület; ill. ha feltételesen mondja: hogyha mindezek megvannak, szinte hallani véljük a választ: Hogyne lenne, hiszen közöttünk is folyamatosan szól az ige (ócegyházi igehirdetés, homília)! Nos, ha van – így a viszontválasz –, tegyék akkor teljessé örömet és mindannyian legyenek egy akaraton. Nem megalkuvások sorozata zajlik, hanem Isten akaratának közös keresése, együttes fölismerése és a gyülekezet közös engedelmissége. A „ha van” megalapozásában, visszatekintve, az a meggyőződés jut érvényre, hogy a folyamatos cselekvés nem kölcsönös jószándékból ered, hanem az, a közöttük hangzó és bennük élő ige következménye, mivel a hit hallásból van, a hallás pedig a Krisztus beszéde által (Róm 10,17). – Nos, ha ez az előfeltétel fennáll közöttetek, ne tegyék azt hiábavalóvá, mintha csak elengednétek a fületek mellett. Engedvén az igének, születhet meg az önzés és a hiú dicsőségvágy romjain az igazi alázat, mely örömmel fedezi föl a másokban azt, ami a vizsgálódóból hiányzik; s képes is ezért különbnek tartani a másikat önmagánál. Félretéve az egyéni hasznot, így képes mindenki a másikat is józanul értékelni. Mellékesen azért az is benne van az intésben: hidd el, nem fogsz megrövidülni! – Arra azonban nem biztat, hogy e következményre fölöttébb rászámítsunk.

Az ige kezdeményezte cselekvés nem adja fel azt a szilárd pontot, ahonnan elindult, hogy majd megint ugyanoda térve, szánom-bá-nommal és mentegtőzve mosakodják. Az ilyen tett mindig magával hurcolja a töredékességet. A tett inkább telítődik a Krisztus indulatával. Óré tekintetek! (Zsid 12,2) – ösztönöz az ige. Nem tekintette zsákmánynak, ragadománynak, hogy az idők kezdetén Istenségében egyenlő volt az Atyával, de megszárván az elveszett világot, magát megüresítve (kenózis!), fölvette az ember szolgálai formáját anélkül, hogy a bűn szolgálja lett volna. Mégis, hozzánk hasonlóan egészen emberré lett, kivéve a bűnt (Zsid 4,15). Sőt az embersorsban kész volt a sor végére állni, vállalva – ártatlanul –, a gyalázatos kereszthalált. Miután így elvégezte megváltásunkat, Isten fölmagasztalta Őt, emelvén a maga jobbára, lába alá vetve mindeneket (1Kor 15,27), és olyan nevet adva neki, amely minden név fölött való. A Kyriosz, az Úr név ez a nevezet, ami nem csupán névmódosítás, de többlet minden korábbi, s továbbra is érvényes nevéhez képest, s kifejezése fölmagasztalásának, hogy nevére, azaz személye előtt, minden térd meghajoljon: mennyieiké, földieké és föld alatt valóké. Időrendi és

megváltás-történeti sorrend is ez! A mennyeiek már minden kétséget kizáróan hódolnak előtte; most a földieken van a sor, s el fog következni, amikor a démoni erők is meghódolnak előtte. A halált nem kívánja hitvallói sorába vonni, mert azt majd utolsó ellenségként semmisíti meg; és csak Ő tudja, hogy a „minden nyelv” gazdái pontosan kik és mik lesznek! – Kiváncsiskodás helyett ismerjük fel a nekünk adott lehetőséget, és itt, a mi időnkben lévén földiek, valljuk Őt boldogan Urunknak egész életünkkel.

Fil 2,12–18 – Ha az élet igéjére figyeltek

A 16.v-ben rövid feltételes mondat a kulcs, hogy az intéseket teljesíthessék a címzettek. Másként kifejezve: „ha hozzá ragaszkodtok, ahhoz tartsátok magatokat, – hogy megmaradtok mellette”. – Különben úgy vélhetnénk, hogy kegyes intések sorozata hangzik el, melynek megtartásához szent buzgósággal csak hozzá kell fogni, s mindjárt sikerélményünk támad tőle. Nem! Mert továbbra is az érvényesül, amivel ez a részlet kezdődött, hogy, – ha van ige, s hatása él a szívben –, akkor van értelme minden jó tanácsnak, mert az etika, az erkölcs(tan) forrása és alapja a teológia, azaz az Istenről vallott beszéd befogadása olyképpen, ahogy Isten kijelentette magát benne; legkivált a testet öltött igében, Jézus Krisztusban. Ahogy Ő mondotta: „aki engem látott, látta az Atyát” (Jn 14,6kk), ezért „az élet igéje” itt elsősorban Jézus Krisztus. Őreá kell figyelnünk, Őt kell látnunk magunk előtt, szemünket, figyelmünket reá kell függesztenünk, ebből eredően kérdezi a néger spirituálé is: „Láttad-e Őt?” – Rajta tartva tekintetünket leszünk, válunk igazán figyelmessé veszni induló embertársaink és ifjaink sorsára, Isten országa napi teendőire. Lefoglalva magunkat Ővele, szinte magától éretetődő lesz engedelmisségünk, s könnyűvé válik figyelmes követése, függetlenül attól, hogy rajtunk van-e felvigyázó tekintete, vagy magunktól messze tudjuk a testvéri ellenőrzést. E sorrendet követve válik szabaddá az engedelmisség Filippiben is, akár távol, akár jelen van Pál. A félelem és rettegés az üdvösség véghezvitelében sem lesz más, mint szent félelem Isten előtt, aki mindezt, – akarást és cselekvést is –, maga viszi végbe bennünk. És nem ismétlődik az ŰSZ népe között az ŰSZ-i állhatatlanság, akik, mikor Mózes távol volt, de jelenlétében is gyakorta zúgolódtak ellene. Az elfajult nemzedéket Péter is emlegette (ApCsel 2,40; vö: 5Móz 32,5). Először el kell szakadnunk az ilyenektől, s aztán a Krisztus világosságával lehet fényleni közöttük (Mt 5,14). Az apostolnak nem közömbös, hogy így lesz-e majd az ő esetükben is, mert szeretné majd boldogan megállapítani, hogy nem futott, nem fáradt hiába, mégha italáldozatként kell is kiöntetnie a hitükért bemutatott áldozatban és papi szolgálatában. – Az engesztelés a véres áldozatban megtörtént, Krisztus mutatta be azt, az Ő helyére nem állhat senki más, de italáldozat részünkről is lehetséges, mint hálaáldozat és imádságos közbenjáró szolgálat a gyülekezetért. – Mégha így is történne, öröme mégis megmaradna velük együtt, és ők is örülhetnek vele. – Máris eszünkbe jut, hogy néhány passzussal korábban már bizonyos volt az apostol,

hogy mostani fogságából élve fog kikerülni, emitt viszont, mintha számolna a halálával! – Egyrészt nem feltétlenül e mostani fogsága végkimeneteléről beszélt az imént, hanem élete olyan befejezéséről, amikor netán mártírhálállal kell megpecsételnie vallástételét. Másrészt maga is gyakorolja magát abban, amire föntebb intett, hogy az üdvösség félelemmel és rettegéssel munkálandó. Mentés tehát bármiféle elbizakodottságtól, mert a hívő ember soha nem mehet biztosra, de vannak megharcolt és elfogadott bizonyosságai! A kettő nem azonos, egyik az óember válsága, míg Isten ígéretei szerint meg nem születik az új; a másik, az új ember reménysége.

Fil 2,19–30 – Munkatársak megbecsülése

Voltak korábban is, akik Filippiből fölkeresték Pált és támogaták. Hosszabb kihagyás után (4,10), végre megérkezett a gyülekezet újabb küldötte, Epafroditosz. Nem jött üres kézzel, mégis főként személyes segítő forgolódása könnyítette meg az apostol fogságbeli helyzetét. Megengedték ui., hogy hozzátartozók, ismerősök látogassák a foglyokat; különben hamar tönkrement volna egészségük a szűkös ellátás miatt. – Küldöttük közben beteg lett, aminek híre eljutott Filippibe, s viszont az a hír is az apostolhoz, hogy aggódnak emberük állapota miatt. Miután Epafroditosz meggyógyult, a tervezettnél korábban küldi vissza őt az apostol, látván nyugtalanságát az otthoniak miatt. Valószínű, hogy ezt a gyülekezetnek szóló levelet is ő viszi magával. – Timóteust is szándékozik elküldeni hozzájuk; ismerhették őt (vö: ApCsel 16), de elküldésével még vár, amíg ki nem derül, hogy személyes sorsa miként fog alakulni. Fenntartások mellett is reménykedik, hogy idővel ő is meglátogathatja őket. – Íme, látogatási tervek, három egymást követő lépésben, mert a személyes érintkezések nélkülözhetetlenek! – Közben észrevehető, mekkora emberismerettel volt megáldva Pál. Nem is hallgatja el, hogy Timóteuson kívül, nincs igazán önzetlen munkatársa; lelki gyermeke ő és kipróbáltsága bizonyított; Pált pedig apjaként szereti. Mások is vannak az apostol körül elérhető közelségben; de mindegyiknél gyenge lábakon áll a kockázatot is vállaló segítőkészség, mert minduntalan kiütközik, hogy saját érdekeiket keresik, s hátrébb szorul a Krisztus Jézus szolgálata. A tények nem törik le az apostolt, de körültekintésre intik, s arra, hogy Timóteust majd csak akkor küldje, ha már jobban nélkülözheti. Több szót nem is veszteget rá, kik is volnának azok, akikre kevésbé számíthat. – Mi se bonyolódjunk bele kesergő indulatokba, feladatokhoz vontatottan felnövő munkatársak miatt. Vegyük inkább észre, hogy a szükséges személyi segítséget kellő fokon, ha nem is kényelmes bőségben, mindig megadja Isten. Kérjük is ezt Tőle, ismerjük is fel, akit így élénk hoz, és legyünk hálásak érte.

A filippiek embere, Epafroditosz, talán szerényebb képességekkel, de igen megbecsült az apostol szemében: testvérnek, munkatársnak és bajtársnak nevezi. Talán több nehézséggel kellett szembesülnie, mint amennyit képes volt elviselni. Életét kockáztatta, amikor öröklődött az apostol körüli szolgálat kötelezettsége, tulajdon váratlan megbetegedése, s a honvágy érzése között. Lehet, hogy őt is úgy kezelték, mintha fogoly lett volna, s így került a Krisztus ügyéért a halálhoz is közel. Biztos, hogy a hatóságok olybá vették, mint a

gyanúsított cinkosát, s akkor lett hirtelen beteg, amit pedig nem akart tudomásul venni, míg ágynak nem esett; s ami miatt az apostol rendkívül bánkódott. – Annál inkább megkönnyebbült, amikor mégis meggyógyult a beteg, látván, hogy Isten megkönyörült rajtuk. – Mindennapos gondokban emberiesség, finom érzék és türelem, valamint megértés járja át a munkatársi szolgálatközösséget. – Tanulságos és követendő mai körülményeink, feszültségek, szolgálati kapcsolatok, családi gondok közepette, mert lám, egy bosszantó betegség is lehet nehéz helyzetből lett szabadítássá!

Fil 3,1–7 – Öröm és határozottság

Ahogy változatok során egy zenei téma ismételten visszatér egy műben, úgy kíséri végig az egész levelet az öröm az Úrban. Az apostolnak sem esik nehezére és nem szégyelli, hogy megint biztassa olvasóit az Úrban lehető örmre; kéri, hogy ne tartsák őt emiatt unalmasnak, ahogy újfent rátér e témára. Ez az öröm a Krisztus győzelméből származik, kimunkálója pedig a Szentlélek. Egymást is szüntelenül kell biztatnunk rá, mivel a keresztyén komolyság olykor komorsággá válhat, s akkor az örömet idegennek, helytelennek érezzük. Mintha szégyenletes, és komolytalan viselkedés lenne, ha a hívek együtt örvendeznek. Semmi se legyen körülöttünk mondvasinált, ami hitből való és mégis természetes, e kettő egymást erősíti a Krisztusban.

A 2.v-től kezdve annyira elüt az eddigiektől az apostol hangvétele, hogy régtől fogva azt sejtik: itt egy másik levél van közbeiktatva, ami kb. a 4,9-ig terjedne. – Valóban, miért ne írhatott volna Pál két, vagy több levelet is Filippibe, hiszen épp az előzőekben esett szó ama szándékáról, hogy Timóteust majd később küldi el hozzájuk; épp az lett volna furcsa, ha vele meg nem küld levelet! – Talán épp akkor vette hírét, hogy felütötte fejét az a tanítás, ami ellen ily keményen kell fellépnie. Továbbá: Szmirnai Polykarposz azt írja a 2. szd. elején a filippibelieknek: „Pál... amikor nem volt köztetek, leveleket írt hozzátok, amelyekbe, ha belemélyedtek...” A szerkesztést pedig ugyanaz a Lélek vezérelte, aki levelek írására indította Pált.

Az éles fogalmazás azért kellett, mert olyan atyafiak kezdtek propagandát közöttük, akik a zsidónál is zsidóbbak akartak lenni. A kutya nevezet ui. a pogányok csúfneve volt a zsidók között, az apostol ezt fordítja az ellenkezőre. Az általuk sürgetett körülmételés sem minősül másnak, mint megmetélkedésnek; gonosz munkások ők, akik kisajátítják az Úr szőlejét (Mk 12,7). Az igazi körülmételtek, tehát az ÓSZ-i kötés örökösei „mi” vagyunk, mondja érdekes módon az apostol, s a 4.v-ben már megint esz. –ban folytatja. Talán Timóteusra gondol (1,1; vö: ApCsel 16,3, amely szerint Pál metéli körül Timóteust). – Továbbá: a Lélek szerinti „zsidó” részesül igazán dícséretben, aki belsőképpen, Lélek által van körülmételve, igazából a szíve! (5Móz 30,6; Jer 4,4; Róm 2,27kk!). – Mégis, ha már testi dolgokkal kényszerül dicsekedni (a sorokból annyi kivehető, hogy főként őt támadták!), őt aztán senki nem rekesztheti ki a zsidóságból azzal, hogy nem tudja bizonyítani származását, mert a családi hagyomány számon tartotta, hogy Benjámin törzséből eredtek

(mint Jeremiás). Hithű zsidóként nyolcadik napon körül is metélték. Fölserdülve, a farizeusok tanaival ismerkedett, s irányzatukhoz csatlakozott, tanaikat fanatikusan követte, s emberi mérce szerint nem is vétett a szigorú regula ellen. Ez vitte őt a keresztyének üldözésébe, amíg... Amíg meg nem ismerte a feltámadott, élő Urat, aki útját állta a damaszkuszi úton, s bekövetkezett a nagy fordulat. A Krisztus ismeretében mindent, ami addig becses volt a szemében, immár kárnak, sárnak, rossznak ítél. Attól fogva nemcsak élete lett a Krisztus, de egyetlen nyeresége is. Meghalva és föltámadva Vele, töltsön el minket is az új élet öröme és gazdagsága!

Fil 3,8–14 – Most is...

A Krisztusban lett új élet nem abban áll, hogy semmitérő régi értékek helyett immár új érdemeket gyűjtögetek. Nem hiába mondja az apostol, hogy „most is” kárnak és szemétnak tart, kárba veszőnek tekint mindent, ha azt egybeveti a személyes Urának vallott Krisztus Jézus ismeretének, mindent felülmúló értékével, mellyel senki és semmi nem veheti föl a versenyt. Továbbá: senki se hatódjék meg saját szentsége minőségétől, ha nem akarja, hogy hívő élete tüntető önigazolássá váljék. – Inkább minduntalan annak kell kiderülnie, hogy továbbra sincs saját igazsága, de hit által megragadottan van igazsága Istentől a Krisztusban, tehát az Ő érdeméért. A hit sem érdem, inkább annak elfogadása, hogy egy mentő kéz felénk nyúlt, hogy időben megragadjon, mentve az eleséstől, s nemcsak az eleséből, -utólag! Ne azt hangsúlyozzam lépten-nyomon, hogy hívő, inkább azt, hogy kegyelmet nyert bűnös vagyok, ha már színt kell vallanom. Isten és ember mindig ilyennek találjon, mert nem az a lényeges, hogy ki voltam, s ki vagyok, hanem, hogy mivé leszek. Az volt az első lépés, hogy Krisztus megismertette magát velem, de ismeretéből még több adottság van előttem, mint amit eddig szívemmel belőle befogadhattam. Nem ismerem ui. eléggé feltámadásának erejét. Pedig szükségem van rá, hogy erőt adjon szenvedéseiben viselendő részesedése közepette, ha halálához hasonlóan kell kiműlnom. A hasonlóság nem azonosság; más szavakkal ugyanazt jelenti, mint korábban az itáláldozatként lehető kiontatás (2,17)! Azt óhajtja Pál, hogy őrítse meg feltámadása erejével az Úr, hogy valamiképpen, tehát megintcsak kegyelemből, eljuthasson a halottak közül lehető feltámadásra. Isten újult kegyelmi tetteként ez, a benne hívők feltámadása (Jel 20,6)!

Krisztus által megragadottnak, de nem célba érkezettnek mondja magát az apostol; a cél még előtte van, s minden gondolata és törekvése, hogy ezt a célt elérje; mert evégre ragadta meg őt az Úr. Ily módon élete súlypontja nem a múltban, s nem is a hívő jelenben van, hanem abban, amivé lesz (1Jn 3,2)! – Valóságos gyülekezeti probléma feszül itt a háttérben. Filippiben is megjelentek a magukat tökéletesnek állítók. A kegyelemből lehető élet tudatzavara, ha a nyugtalan lelkiismeret önigazolást keres magának, bebeszélve önmagának, hogy már mindent elért és eljutott az életszentség állapotába. E hamis és elkapkodott biztonsághoz vezethet a halottak feltámadásába vetett hit elszürkülése; továbbá: neki már senki nem tud újat mondani, különben is már a célnál van! – Nagy tévedés!

Azt mondja Pál, hogy ezt magáról sem meri állítani, de meg sem engedheti magának, hogy elveszzen a részletek útvesztőjében, vagy – hogy letáborozzon dús érdemek taglalásánál. Ellenben, mintha így nyilatkozna: egyet cselekszem, feledve azt is, amit eddig tettem a Krisztusért, nekidőlök a munkának, s teljes erőmmel futok pályámon, a célra tekintve küzdöm magamat előre; a mennyei elhívás rajtjánál már ígéretessé vált, és a mindenek fölött elérendőnek mondott, mennyei jutalom elnyeréséért. Mégsem én szerzem meg magamnak, Krisztus adja kegyelemből, de itt a pályát más nem futhatja meg helyettem, mivel az az én dolgom!

Fil 3,15–21 – Célra tekintő „tökéletesség”

Voltak olyanok Filippiben is, akik tökéletesnek mondták magukat. Pál úgy hozza helyre e tévedést, hogy felmutatja a fogalom nyelvi jelentését. A „tökéletes” ui. azt jelenti, hogy célra tekintő, (egy) célra törekvő. Az írásmagyarázatban olykor tévútra is vihet a körületek nélküli szóelemzés. Ez esetben viszont az eredmény egybeesik azzal, amit Isten kijelent általa. A célra tekintés egy nyalábbbá fogja össze erőinket, s ha elérésére törekszünk, abban és ennyiben lehetünk úgymond tökéletesek; ami tehát nem állapotot jelent, hanem szüntelen mozgást, nemes harcban lehető előrehaladást. Mi –, mondja az apostol –, ilyen értelemben vagyunk tökéletesek. Nem akar senkit sem elveszíteni e tárgyban, avégre mondja is egynek magát velük; az aránytévesztés tehát még helyrehozható. Ha azt állítják, hogy az Úr adta nekik ezt a tudatot – a 15.v második felében némi ironia is hangot kap –, Ő ad majd nektek erről további kijelentést is! Az igazság nem szorul rá, hogy tartalmát besúlykolják. Idővel érvényt szerez magának az, Aki személyében az igazság. – Mégis valamire együtt kell törekednünk, nevezetesen, hogy amire eljutottunk, abban járjunk is együtt, s megszületik általa az óhajtott egység. Gyakorlatilag a teendő az, hogy maradjanak az apostolnak és munkatársainak követői. Az önigaz szentség ingoványos terület, amiből ily módon kilábalhatnak. Pásztori biztatás, serkentés van tehát a hívásban, hogy őket, mármint az apostolt és munkatársait kövessék, hogy messze elkerülhessék a magukat eszményítő dicsekvést.

Más oldalról is fenyegetnek veszélyek, mert nemcsak „tökéletesek” vannak a gyülekezetben, hanem sokan élnek másként is, köztük a zabolátlanok. Ha Pálnak eszébe jut, nemcsak miattuk, de értük is eléri a sírhatnék, helyzetüket kilátástalannak látva, mert az ilyenek ellenségei a Krisztus keresztségének. Szabadosságuk a test lebecsülésében keres önigazolást, arra ürügyként, hogy gátlások nélkül élhessék ki ösztöneiket. Vesztükbe, kárhozatba rohannak, sőt szemérmetlenül dicsekszenek azzal, amit szégyenszemre nem szégyellnek! – Pál szemérmes, amikor így fogalmaz: „a hasuk az istenük” (Róm 16,18). Megkockáztatható az állítás, hogy szépítő fogalmazással a has az egész altestet jelenti (eufémizmus). A gnózis korai tévelygésének szabados irányzatáról lehet szó (Jel 2,21kk). A testi szabadoságon túl, a „paráznaság” átvitt értelemben az uralkodó közszellemhez, szellemi, vallási divatokhoz és a világ uraihoz igazodó, azt majmoló, és megalkuvó gondolkozást és viselkedést is jelenti, ahogy

azt az ÓSZ-i próféták is értették. Aki hízeleg nekik és meggyőződését feledve, részben feladva köt alkut, annak az agya sokáig csak erre a menetre fog járni. Pedig a mi polgárságunk már Isten országában van, a mennyben; nem tagadva ezzel itteni polgárjogainkat. Mégis onnan felülről várjuk visszatérő Urunkat, aki hatalma erejével majd a mi testünket is elváltoztatja dicsőségesre; akár elragadtatunk, akár az elhúnytak közül támadunk fel, amikor Krisztus utolsó ellenségként a halált is le fogja győzni; ahogy a maga testében már le is győzte. E mostani testünk már ahhoz a jövődőhöz van kötve, – reménységben –, s ez fegyelmezi e testben élt életünket.

Fil 4,1–9 – Intés, ígéretekkel

Az apostol nem fukarkodik erőteljes, érzelmekkel telített kijelentésekkel, mialatt intéseit elmondja. Testvérei űk, akiket szeret, és akik után vágyódik, öröme és koronája a gyülekezet. Könnyebbé válik az engedelmesség, ha lelki tanítójuk, ekkora nyíltsággal ad kifejezést ragaszkodásának. – További tanítása foglalataként a lelkükre köti, hogy őt követve maradjanak meg az Űrban, azaz kövessék azt a keskeny utat, amely a vélt tökéletesség és a szomorító szabadosság között vezet. A keskeny útnak, a jól eligazító jézusi mondás szerint, vissza kell nyernie azt a jelentését, amit a Hegyi Beszédben ő adott neki (Mt 7,14). A megmaradás semmiképpen nem jelent időtlen letáborozást elvek és hagyományok, kedvenc nézetek elismételgetésénél. A tovahaladásnak természetesen medre van, de az a jó ütemű, a cél felé segítő haladást szolgálja.

Epafrditosz hazaérkezése óta már jött híradás Filippiből, nyugtalanító részletekkel, pl. hogy két asszony: Evódia és Szünttükhe nehezen jönnek ki egymással. Ma is előfordul ilyesmi a gyülekezetekben, gyakran férfiak is nehezen férnek össze. Elkél tehát mindenkor a személyre szóló intés, hogy az Űrban teremtdjék meg közöttük az egyetértés. Feszültségek, alkati különbségek valóban csak Krisztusban oldódhatnak fel. Segíts nekik, mondja Pál az ismeretlen munkatársnak, aki lehet talán Epafrditosz, ha Timóteus viszi a levelet. A megnevezettek annak idején Pállal együtt küzdöttek az evangéliumért; de Kelemen is, meg a többi munkatárs vállvetve dolgoztak. Ha mostanság összekülönböztek volna, vessenek annak véget. Mi lehet annál biztatóbb, hogy mindőjük neve föl van írva az élet könyvébe (2Móz 32,32k; Zsolt 69,29; 139,16; Dán 7,10; 12,1; Lk 10,20; Jel 3,5; 13,8; 17,8; 20,12.15)? Hiúságnak nincs helye közöttük. – Inkább örüljenek mindenkor, jóban és rosszban egyaránt, de szelídségük legyen közismert. Mert nem közömbös, hogy számukra is mérvadó az, aminek jó híre van, ami nemes és megbecsült, amit a közvélemény igaznak, igazságosnak és dicséretesnek tart. Mennyei polgárságuk nem ad fölmentést e követelmények alól. Lehet, hogy a rajongó, vagy a szabados nem törődik ilyesmivel, de a Lélek szerint értelmesek nem ezt tanulták az apostoltól. Azt tegyék folyamatosan, amit tőle hallottak és láttak. A békesség Istene meg fogja áldani józan szentségüket; ígéretes dolog ez, és járja át életüket a tudat, hogy az Űr közel! Nem hiába imádkoznak azért, hogy országa jöjjön el! – Továbbra is jézusi nyomokon halad az intés, hogy semmi felől ne aggódjanak (Mt 6), s ha bármi gond szorongatná őket, imádságban

vigyék kéréseiket az Úr elé, oly módon, hogy nem feledkeznek meg mindenért hálát is adni. Kérésük nem fog válasz nélkül maradni. Még ha nem is adatik meg, amit kértek, értelmet felülhaladó módon fogja Isten megőrizni szívüket és gondolataikat a Krisztus Jézusban! Megtartatásuk felől bizonyosságuk lesz, legyen bár ezer gondjuk, s fenyegetse őket – hitük miatt is, – valóságos veszély. Gond helyett, azt az Úrra vetve (1Pt 5,7), imádság, hálaadás szülessék a szorongatottságból. Annak van egészséges mozdulása hitben, aki késlekedés nélkül ebben gyakorolja magát.

Fil 4,10–14 – A közösségvállalás haszna

A közbeiktatott levél (részlet: 3,2-4,9) után, az első levél folytatódik azzal, hogy Epafroditosz megérkezése mekkora örömet keltett Pálban, amit még fokozott az, hogy nem üres kézzel érkezett. Örömének oka elsősorban mégsem az, hogy életszükségre tekintő adományokat kapott; inkább a megtapasztalt szeretet vidámította meg. Sőt, mintegy elválasztva az adományt az adás készségétől, az utóbbi jelentősége fokozott, azt tanúsítván, hogy hitüknek, szeretetüknek, felelősségüknek jóízű gyümölcsei vannak. Ezért az apostol akkor is örült volna, ha más részesedik benne. Tudja, és nyugtázza, hogy az első időket (15) követő időszakban is készek voltak a segítségre, de a körülmények megakadályozták, hogy tettekre váltsák szándékukat. Arról is szólania kell, hogy nem a nélkülözés mondatja ezt vele, mert hitben megtanulta már, hogy a körülmények változása közben is megőrizze anyagi függetlenségét, azaz, hogy hitből éljen és hitből éljen is meg; – önállóságát autarkianak nevezi. Ezt megtanulván beavatottnak érzi magát. Tud szűkölködni és bővölködni, jóllakás és éhezés egyaránt ismeretes előtte. Az evangélium szolgálata nehézségeit, nélkülözéseit, próbatételeit vállalva, ajánlotta magát a gyülekezet szolgálatára egyebütt is (1Kor 4,11; 2Kor 6,4kk). Lehet, hogy neveltetése szerint is igénytelen volt, de mióta Krisztus szolgálója lett, élete és útja minden változása és gyakori sanyarúsága közben is olyan erőforrásra lelt, ami folyamatosan hordozta és táplálta. Ezért nem érte meglepetés, bármi érte is, fel volt készülve minden eshetőségre. Díszítőelemek nélkül, nemes egyszerűséggel mondja, hogy mindenre van ereje abban, Aki őt megerősíti. Az apostol számára magától értetődő, hogy a Krisztus segítsége nemcsak az ünnepi pillanatokat édesíti meg, de erőforrás a hétköznapiak folytonos kihívásai közepette is.

A filippibeliek hozzá eljuttatott adománya a közösségvállalás jó bizonyosága volt, s bár – mint már mondtunk –, az adás ténye sokkal ígéretesebb rájuk nézve, mint maga az adomány és szintúgy az Epafroditosz személyes segítsége az apostol személye körül; neki mégsem közömbös, hogy kaphatott szeretetük gyümölcséből, s megérezte, hogy törődnek vele. Nem volt híve a mesterkéltnak, öngyötörő aszkézisnek, ámbár szigorú volt önmagához (1Kor 9,27), de nem öncélúan és érdek gyűjtése végett, hanem az igehirdetésre nézve fegyelmezte a testét. Ezért, ha a filippibeliek adománya átmenetileg derűssé tette napjait, s küldöttük szerénysége könnyített az önállóság mindennapos gondján, lelke felüdülve adott érte hálát Istennek,

– nekik is megköszöni ezúttal, amit korábban is hálásan fogadott, s megerősíti, hogy jól tették, ha ilyen hathatósan bizonyították, hogy nem feledkeznek meg róla. – Önállóságra törekvésünk ellenére kikerülhetetlen, hogy emberektől is függjünk, de nekik és nekünk is fölemelő, ha a szeretet segítőkészségét kölcsönösen tanúsíthatjuk egymás iránt.

Fil 4,15–23 – Anyagiakig elhatoló kegyelem

A pénzügyi nyugtázás formanyelvét is alkalmazza az apostol, kifejezván azt, hogy megkapott mindent. Az ajándékozás és elfogadás korábbi testvéri kapcsolatának említése során is onnan kölcsönöz fogalmakat. S kívánja, hogy a továbbiakban is gyümölcsözzék, növekedjék számlájukon az, amit segítségként küldtek neki. Mégis túlzásba esnénk, ha leragadnánk e kifejezések szakmai használatánál, melynek csupán annyi a jelentősége, hogy az élet anyagi dolgaiban is jusson érvényre Isten szeretete és igazsága. Mert a mindennapok ridegsége és anyagiassága oldódik és kezünkhöz szelidül, ha Isten kezébe tesszük le anyagi természetű dolgainkat. Ez az átadás egyben istentiszteleti értelmet is kap; Isten olybá veszi, hogy az Ő oltárára kerül minden másoknak jutatott segítség. Ő jó illatú, kedves áldozatként tekint rá, amiből aztán emberek is átvehetnek, s megéreznek valami felüdítőt.

Az evangélium hirdetésének kezdetén, tehát az Európában elkezdett misszió első szakaszában, Macedóniát elhagyva (ApCsel 16,17), egyetlen gyülekezettől sem kapta meg Pál azt a segítséget, amit a filippibeliek vállaltak magukra, hogy adományaikkal segítsék őt. A kölcsönös adásban és elfogadásban a távolból is igazán testvérré és munkatárssá váltak, amikor támogatták apostoli szolgálatát. Ő ezt nem is követelte, bár elvárhatta volna bármely gyülekezettől (1Kor 9,11; Róm 15,27). Mégis szinte elutasította, ha azt tapasztalta, hogy vele félreérthetővé tenné az evangélium szolgálatát. Nem vezérelték megmásíthatatlan tervek, korábbi vallomása szerint fogalmazunk (17): tudott elfogadni és képes volt elutasítani, azaz nem elvárni, s el sem fogadni, mivel szabad volt mindkettőre. Esete válogatja, hogy miként dönt. – Átvéve, amit most a filippibeliektől kapott, szinte királyi bőséggel ellátottnak érzi és vallja magát, s öröme még fokozott is, mert mindez az ajándékozó gyülekezet megáldottságát is gyarapítja, s bizonyos abban, hogy Isten a jövőben is be fogja tölteni minden szükségüket, – gazdagsága szerint –, dicsőséggel a Krisztus Jézusban. A dicsőség egyedül Istené, aki a rájuk tekintő gondoskodásba is Atyánk, és az marad örökkön-örökké. Ez a hitvallás és vallomás csak ámen-mondással fejezhető be.

Nem feledve levele végén a köszöntéseket, Pál minden szentre gondol lélekben. Nem mások ők, mint a gyülekezet egyszerű tagjai a Krisztus Jézusban. Pállal is ott vannak a hitben testvérei, s talán más gyülekezetek szentjeire is kiterjeszti azok körét, akik általa köszöntésüket küldik –, egybefűzve –, de külön is említve a császári

adminisztráció keresztyéneivel. – Szembeötlük egyébként hogy –, ha a hitben társak ily nagy számmal veszik őt körül –, nincs is oly egyedül Pál; de inkább ő számolja azokat is az ügghöz tartozóknak, akik még kevesebb terhet képesek fölvállalni, mint azok önmagukat; ez azonban csak sejtés részünkről. Az apostol nemcsak szigorú, de nagylelkű is tud lenni és távlatosan, reménnyel tekint a közelében forgolódókra, miközben többet tud és remél felőlük, mint azok még önmagukról!

Összegezve: Isten nélkül minden élet, minden számla deficit. Istennel az adásban és elfogadásban viszont a legkisebb, a leghétköznapiabb gesztus is áldást és jó illatot közvetít!

Kol 1,1–8 – Reménység és növekedés

Onézimosz immár testvérként leendő visszaküldése és hazaérkezése (Filem 12) adhatott rá alkalmat, hogy az őt elkísérő Tükhikossal, Pál a gyülekezetnek is küldjön levelet Kolosséba. Így nem mondhatták, hogy Filemonnak írt, nekik meg nem. Nagy tapintattal ezt előzi meg Pál, és van is fontos közlendője. – Tehát Onézimosz és Tükhikosz is vitt egy-egy levelet magával. – Kolossé jelentéktelen, kis település volt, s a gyülekezet Filemon körén kívül eső része is csekély számú lehetett, talán ezért is szólítja őket – kerülve a gyülekezet elnevezést –, Krisztusban megszentelt hívóknak; és tekintettel van a két nagyobb környékbeli város keresztyéneire is, Laodíceában (2,1; 4,16) és Hierápolisban (4,13).

Timóteus egy lélek Pállal, együtt kívánják a kegyelem és békeség áldását a kolossébeliekre. A Krisztusban kapott kegyelem ismerete, megtérésük után, kezdete minden jónak az új életben. Belőle fakad a békesség, amely az ŐSZ-i előzményekből következőleg, a dolgok mindennapos rendezettségét, Istennel és emberekkel, meg önmagammal vállalt békességet és Isten akarata szerint, egészséget is jelent. – Nem kegyes formáság, ha szüntelen hálaadásba foglaljuk mindazokat, akiknek jót kívánunk.

Epafrász, aki az evangéliumot hirdette közöttük és lehetett a gyülekezet alapítója is, jó híreket hozott róluk az apostolnak. Legelőbb is hitüket említi a Krisztus Jézusban. A név sorrendje a feltámadott Urat tartja szem előtt, aki meghatározza egész életüket. Szeretetük ennek a hitnek folyománya, ami sokakra kiterjedt és esetenként tettekben is megmutatkozott. Kölcsönös lehetett a testvéri közösség a három gyülekezet között. Élt bennük reménység is, ami itt egyet jelent a remélt isteni ígéretekkel; a már korábban meghallott, s befogadott evangélium szerint. Tehát: „amivel” reménykedem, s „amit” remélek, az az egyetlen isteni ajándék két eleme, s nem is szabad soha eloldani egymástól. Megadatott a reménység, s el van téve számunkra a reménység tárgya is a mennyekben. Ismert a mondás, hogy a reménység hal el utoljára. A bibliai indokú reménység pedig soha nem hal el, mert célhoz érve beteljesül! Egyéb lehetősége nincs is terítéken! Ezt jegyezzük meg jól! Ami elhal, az soha nem is viselhet, mert nem is érdemelte a remény nevezetét, mert csak illúzió, súlytalan játék volt a szavakkal! – A végidők és az időfeletti, térbeli teljesség fogják, tartják egybe Istennek számunkra eltett javait!

Az evangélium, az igazság beszéde magként hull a szívbe (Mt 13), s majd gyümölcsöt terem és növekszik. Szembeötlő és beszédes a

sorrend! Ne várd, hogy majd növekedsz, s akkor majd várhatnak tőled gyümölcsöt is. Együttesen és egymást segítően életszerű, hogy gyümölcsözés közben növekszünk, mert ez az egész világon, egymást edzve és erősítve, így halad előre! – mondja merészen az apostol és bizonynyal az egész Római Birodalmat tartja szem előtt (Lk 2,1). – Az egészséges hit jellemzője, hogy a kegyelem ismeretének első napjától fogva, egyénekben és közösségekben egyaránt, gyümölcsözésben fejlődik tovább a keresztyén élet. Ha nem így volna, ott valami nincs rendjén! Gyaníthatóan a kegyelem ismeretében lehet valami bizonytalanság, mint ahogy minden tévelygés a kegyelem hathatóságát gyengíti, magyarázza, érti félre. Ezért minden eretnekség a hiányos, vagy túlhaladottnak ítélt (2Jn 9) krisztus-ismeretre vezethető vissza, amiről még többet is fog a levélben mondani az apostol.

Kol 1,9–14 – A hálaadás forrása és célja

Az apostol arra irányítja a Kolossében élő keresztyének figyelmét, hogy a róluk kapott kedvező hírek nem kényelmesítették el őt. Sőt attól fogva kezdett igazán hálát adni értük, amiről épp az imént beszélt; sőt azért is könyörgött, hogy a jó kezdet folytatódjék ismeretben és gyümölcsözésben. Ismeret, bölcsesség, belátás, mind Isten adománya az ŐSZ-ben, egyrészt ihletett szakértelem kultusztárgyak megalkotására (2Móz 31,3), másrészt a Messiás tulajdonsága, mellyel a Lélek ruházza fel Őt (Ézs 11,3). Itteni alkalmazása azt sejteti, hogy az érintett három városban és környékükön már érezhető volt az első századok bölcselkedő tévtanítása, a gnózis és annak keresztyén változata. Különféle irányzatai nem fogták fel a kegyelem lényegét, idegenkedtek tőle. A Golgota keresztyének áldozatát méltatlannak vélték az Isten Fiához; félremagyarázták; vagy pedig egyszerűen mellőzték. Pál bizonyosságot tesz róla, hogy lelki bölcsességgel a Krisztusban lehetséges az Isten akaratának megismerése. Ebből származik az Úrhoz méltó élet, belőle erednek a jócselekedetek, s lesz általa gyümölcsözés, ami újólal növeli az istenismeretet azokban, akik neki engednek. A cselekvő szeretet vélhetően gyenge lábakon állhatott a gnosztikusoknál. Tanaikat követve kibúvót reméltek a környezettől elszenvendő bántások, vagy szenvedések veszélye alól, bár töredékesen fennmaradt írásaikból (Nag Hammadi leletek Egyiptomból) kifejezetten erről nem beszélnek. – A hitben igazán megerősödött ismeretnek azonban számolnia kell az üldözésekkel is. Ezért van szüksége a hívőnek teljes állhatatosságra és örömmel viselt hosszútűrésre. A gnosztikus elmejáték, a közbeeső jó és rossz szellemek (angyalok) világának elemezgetése, megerőtelenítette az imádságot is. Ez okból inti a híveket, hogy tanuljanak hálát adni a mennyei Atyának. Alkalmatlanságuk, méltatlan voltuk ellenére kegyelemből tétettek alkalmassá arra, hogy már most részesüljenek a szentek örökségében, a világosságban. A testet lebecsülő, sanyargató, másrészt éppen hosszú pórázra engedő változata pedig szemet húnyt az ember alkalmatlan, bűnös volta felett; a lelket viszont a test fogságából szabadítandó isteni szikrának tartotta. Szabadítása az ismeret fokozatainak megszerzése útján válik lehetővé – a gnózis szerint. Mindezzel szemben – állítja az apostol –, Isten, áthatolva minden köztes közegen, közvetlen beavatkozással nyúlt utánunk és emelt ki a sötétség hatalmából és egy mozdulattal át is mentett szeretett Fia országába! A szeretett Fiú nevezet, evangéliumi bizonyóságtétel, az Atya kijelentése nyomán (Mt 3,17;

17,5; par). Mi már itt – s magát is belefoglalja, együtt velünk –, az Úr Krisztus országának vagyunk részesei és tagjai, mert vére által lefizette értünk a váltságdíjat; megváltott, s az Ő érdeméből bűnbocsánatunk van. Ezzel nyert meg magának, „megvette a szívünket”, ahogy a tájnyelv ezt erőteljes szépséggel kifejezi. A gyermeki szívvel befogadott ige a hatásos ellenszer bármely túlbonyolított, bölcselkedő megváltás-tannal szemben, melyek letörik, elcsüggesztik, megbénítják készségünket a hitre, reménységre és szeretetre. A Krisztus szabadítása viszont a kegyelem elfogadására bátorít és felszabadít a szeretetből cselekvő életre.

Kol 1,15–23 – A láthatatlan Isten képe

E szakasz Krisztus-himnusza úgy visz Isten közelébe, hogy teljesebben ismerteti meg velünk Krisztust, miközben önmagunkkal is szembesít. Őbenne és Általa mind a teremtés, mind a megváltás is Isten műve (2Kor 4,6). Hogy pedig Ő a láthatatlan Isten képe, ezzel azt is kimondja, hogy az Atya egyedül Őbenne, és Őáltala jelentette ki magát (Jn 14,9). A teremtettséget megelőző elsőszülöttsége nem ellentétes azzal, hogy öröktől fogva született, mivel ezzel az elsőszülött többlet-jogára mutat rá az ige! – A rövid 15.v fordítása nyelvünkre fogós feladat, s érte is bírálat az elégtelen fordítási kísérleteket, mondván, hogy úgy adják vissza a görög szöveg értelmét, mintha a Fiú is teremtmény lett volna. Ha nem riadunk vissza egy régiesítő fordítástól, a mondandó határozottá válik, azaz: „Aki a láthatatlan Isten képe, minden teremtmény megléte előtt született.” (Szóljon, aki ennél még jobb megoldást javasol!). – Legyenek bár a teremtmények sokfélék, emberek és hatalmasságok (angyali méltóságok?), mindője Őbenne áll fenn; Tőle függnék, mert reá nézve teremtettek. Ez okból a bűn sem okozhat lényegbeli kettősséget (nincs dualizmus a teremtettségben!), mintha egyenrangú felek állanának – kezdettől kezdve – egymással szemben. A himnusz itt teológiai és kultuszi vallástétel, imádság és tanúságtétel. Kilép a nyílt megvallás fórumára, mert a krisztushit nem titokzatos tanok kölcsönös melengetése, kizárva a nyilvánosságot, sőt inkább nyílt beszéd. – Tömörsége ellenére sem várható el, hogy minden benne legyen e himnuszban, ami a megváltás-tanhoz hozzátartozik. Pl. a bűnre csak közvetve utal, amikor megbékéltetésről beszél; ez szintűgy a Krisztus által történt meg.

Akár a teremtnél, úgy a megváltás művében is Elsőszülött, Ő – föltámadva elsőnek a halottak közül, testének, az egyháznak is feje. A teremtnélbeli hatalmasságokról nem állította, hogy azok is az Ő teste lennének. Az egyház (a gyülekezet) tehát a megváltás, soha nem volt új alkotása Istennek; mert tetszett Őneki, hogy az egész teljesség Krisztusban lakozzék. A pléróma (teljesség) kedvenc témája volt a gnózinak. Pál úgy tisztázza e fogalmat, hogy ígésíti, azaz Krisztus nem mérték szerint kapta a Szentlelket (Jn 3,34); az Ő teljessége a kegyelem kiapadhatatlan forrása (Jn 1,16). Általa a megbékélés nem valami ismeretbeli beavatottság eredménye, hanem a kereszten vérrel szerzett, Isten részéről elvégezett váltságmű a Fiúban, ami minden teremtményre érvényesen hat, legyenek azok földiek, akár mennyieiek. Nem szabad belevesznünk annak boncol-

gastásába, hogy miként állanak e mostani időben Isten előtt a mennybéli hatalmasságok. Ehelyett inkább az gondolandó meg, hogy a Krisztus megismerése előtt mik voltunk. Szókimondóan fogalmazva: elidegenedettek, ellenséges gondolkodásúak voltunk. Íme, itt a bűn, tetten érve mégis! Mai nyelven úgy fogalmazható meg, hogy elszakadtunk Istentől, ezt tetézi a rossz lelkiismeretünk, gonosz cselekedeteink által belerögződve a reménytelen állapotba. – Csodálatos változás, hogy Isten békéltetett meg minket magával, a Krisztus emberi testében, az Ő halála által, – ama céllal –, hogy tulajdonaként, azaz szent-ekként, s majd hibátlan és feddhetetlen állapotban, állítson Önmaga elé. Maradjunk meg tudatosan a hitben, szilárdan ragaszkodva az evangélium reménységéhez, – ahogy azt hallottuk is és be is fogadtuk. Ez minden teremtménynek hirdettetett az „ég alatt”, ami e helyütt az embervilágot jelenti. A nyelvtani múlt a jövőt is magába foglalja. Pál apostol ennek lett szolgájává. Ne tulajdonítsunk démoni erőknél olyan hatalmat, amit Krisztus már semlegesített és uralma alá vont: „Halál, hol a te diadalod? Halál, hol a te fullánkod?” (1Kor 15,55kk).

Kol 1,24–29 – Szenvedésből élet születik

Nem csupán arról van szó, hogy az apostol eltűri az evangélium hirdetésével járó szenvedéseket (vö: 2Kor 11-13), hanem örül is, ha értük felvállalhatja. Tévedés a Krisztus szenvedéseinek hijáról beszélnünk, ahogy ezt a régebbi fordítások értelmezték. Az ÚF pontosabb, eszerint: ami még hátra van e szenvedésekből, azt kész a kolossébeliekért is betölteni. Távol legyen tehát tőlünk a félreértés, mintha Krisztus szenvedéseinek valami hiánya lenne, amelynek betöltésével, utólag még a mi vállalásunknak még megváltó ereje is lehetne, akár az apostol szenvedéseinek, vagy mienkének! Vállalnunk kell az evangéliumért a szenvedést (1Pt 4,12kk) anélkül, hogy olyan jelentést tulajdonítanánk neki, ami eleve kizárt. – Az sem áll, hogy e részlet példa nélkül állana a páli levelekben. A 2Kor 1,5kk is beszél róla, hogy mind Pálnak, mind a gyülekezetnek része van a Krisztus szenvedéseiben, nemcsak annak gyümölcsében, de úgy is, hogy vállalja érte a cselekvő szenvedést. Az egész a szenvedés-gondolatkör elmélyítését szolgálja, ha tudjuk, hogy itt voltaképpen életszülő vajúdásokról van szó! Öröm, gyötrelem és élet világrajötte a messiási idők, a messiási szolgálat gyümölcse! Mert abból ered, és legyen nekünk is részünk benne (Jn 16,21), ez igazán nevezhető cselekvő szenvedésnek. Az evangélium hirdetésének szolgálata közben nemcsak hitre kell vezetnünk embereket, hogy megmentjük, de új életre is el kell juttatnunk őket, mert az újjászületett, Istenhez tért élet nevezhető igazán megmentettnek; – alább nem szabad adnunk! Ez van előttünk feladatként, azaz: ez van még hátra, s ez a termékeny szenvedés is folyamatos (2,1), hogy közben Krisztus kiábrázolódjék rajtunk, s a reánk bízottakon (Gal 4,19). Ennek lettünk szolgálivá, – mások javára. Aki ezt nem érti, s nem vállalja, az soha nem lesz képes teljesebben feltárni és hűen követni Isten igéjét.

Eddig rejtve volt, de most föltárt titok az, hogy Krisztus közöttünk, azaz a pogány népek között van. A Róm 11,25 Izrael titka részeként beszél a pogány (a többi) népek teljes számáról, akik majd megtérnek. A Kolossébelieknek, aztán az efézusiaknak írt levelekben is e titoknak, a népekre utaló része, van említve; és most Pált teljesen betölti e nyilvánvalóvá lett titok gazdagságának dicsősége. Más a tudatos elhallgatás, s megint más az, hogy aki mindig mindenről akar beszélni az menthetetlenül vész el az általánosságok hangoztatásában, s válik óhatatlanul semmitmondóvá; hallgatósága pedig csak szenved, s megadással várja, hogy mikor hagyja már abba. Az ilyen kín nem az a fajta szenvedés, amiből élet születik!

– Fedezzük fel újra a népek között hirdetendő evangélium sokszínű gazdagságát, s ne feledkezzünk meg Izreál titkáról sem. Ebből támad majd reménység, s megérezzük, hogy a Krisztus közöttünk van; majd pedig jótékony erjedés indul meg körülöttünk a lelkekben. Az egyetemes papság szerint (1Pt 2,9) hirdetjük mindenknek Isten hívását a sötétségből világosságra, hogy újjászületés és megtérés által minden embert tökéletessé, azaz – szó szerint – a kitűzött cél szerinti szentségre jutottá tegyük (a feltámadás napjára), a Krisztusban. Ezért érdemes fáradoznunk és küzdenünk, a bennünk ható Szentlélek ereje által.

Kol 2,1–7 – Egészséges immunrendszer

Az apostol nemcsak szeretné, de akarja is, hogy a gyülekezet legyen tudatában ama küzdelemnek, életharcnak, amit lelki módon és imádságban vív külön is azokért, akikkel személyesen nem ismerik egymást. Egybefoglalja velük a laodíceabelieket, később még Hierápoliszt is (4,13). – Laodícea neve kb. egy nemzedékkel későbbről ismert a Jel 3,14kk leveléből. – Az egész vidéket érinthette a tévtanítások veszélye. S bár csak ezután tér rá, de azért akarja olyannyira, hogy megtudják: nincsenek egyedül; ő is küzd értük, hogy felvértezze őket. Ez a belső szándék hat abban az óhajban, hogy szívük felbátorodjék, más fordítási lehetőséggel: hogy vigasztalást vegyen. S mint az előző szakaszban, itt is reánk köszönt a 2Kor 1,5kk párhuzama, vigasztalás a szenvedések között. – A tévtanítók bölcselkedése kikezdeheti a gyülekezet egységét, megrendítve kölcsönös ragaszkodásukat egymáshoz. Védőanyag szükséges, a címben alkalmazott orvosi kifejezéssel élve, hogy jól működjék a gyülekezet immunrendszere, s ne ejthesse rabul őket semmiféle okoskodás. Előre kell haladniuk, nem maradhatnak meg tegnapi állapotukban. El kell jutniuk a teljes bizonyosságra, a Krisztus ismeretének egész gazdagságára. Kétszer is olvashatjuk a gnózis szót; egyszer szóösszetételben, ahol ráismerést jelent (2k). Az Isten titka Krisztusban tárul fel az ismeret teljes gazdagságában. A bölcsesség teljessége egyedül az Ő ismeretében van; az irányultságot Őreá tilos hamis módon szétzilálni. Ha figyelmüket Ő köti le, Őreá összpontosítanak, védve lesznek álságos bölcselkedésektől. Ha Őt teljesebben megismerik, megerőtelenül a gnózis álbölcselkedése. – E helyütt annak vagyunk tanúi, hogy kiveszi a tévelygők szájából, szókészletéből a gnózis fogalmát, s azt megtisztítva alkalmazza az igazi istenismeretre. – Ma is szükség lenne elferdített értelmű fogalmak megtisztogatására, gondolok itt pl. a barátság beszennyezett használatára. –

Immár meg is nevezi Pál a belső célt, amit eddig is szeme előtt tartott, hogy felszerelné őket, nehogy „valaki” (ők pontosan értették, hogy kikről beszél; mi csak sejtjük) kikezdje békességüket és félrevezesse őket. Testben ugyan távol van e vidéktől, de Szentlélekben, – aki a felelős apostoli lelket áthatja –, közel van hozzájuk; ezért rezdül lelke, midőn tudatára ébredt, mekkora veszély fenyegeti őket. A gnózis még kezdeti állapotban van, de most az elején kell résen lenniük. Ezt segítő, nem takarékoskodik dicsérő szavakkal sem. Örül a lelke, ha „látja” a közöttük érvényre jutó szép rendet; a Krisztusba vetett hitük szilárdságát. Innen elindulva lehet bennük szent

elégedetlenség, tekintettel önmagukra. Az volt a jó kezdet, amikor elfogadták Krisztust, s Uruknek vallották Őt; járjanak is Őbenne! Baj, ha a keresztyénnek csak a képzelete mozdul, és csupán a száját jártatja akkor, amikor kezének és lábának kellene egészségesen mozdulnia és járnia. Verjen gyökeret bennük mindaz a jó, amit elfogadtak; s épüljenek fel lelki házzá. Egészséges gyökérzet nélkül hamar elhal a jó kezdet (Mt 13,21). Épséges növekedés csak kétirányú lehet: lefelé és fölfelé, az utóbbi tkp. a gyümölcsözés. S ne feledkezzenek meg az egyre gazdagodó hálaadásról. Mert szent módon csak az juthat több ismeretre, – s az nem is téved el –, aki mindig nagyon hálás mindazért, amit eladdig kapott Istentől.

Kol 2,8–15 – Krisztusban van a teljesség

Veszélyezteteti a gyülekezetet az a „valaki” (lehettek többen is), aki – bár pogányból lett keresztyénné, mégis keveselli, lekicsinyli a kegyelem ismeretét a Krisztusban; s úgy akar többre jutni, hogy másokat is zsidóskodó szabályok felvételére késztet. Krisztust ugyan nem veti el, de mellette számol szellemi-angyali hatalmasságokkal is. Szerintük: közegeiken áthatolva juthat csak el a hívó – küzdelmes tortúra után –, a teljességig, ahogy mondogatták: a plérómáig. – Az apostol óvja a gyülekezetet, nehogy megtévessze őket e mondvacsinált bölcselkedés. Zsidó hagyományok mellett, pogány mitoszok hatása is keveredett e tévtanításba; ezt a jelenséget ma is szinkretizmusnak nevezzük! Óvakodjunk tőle! – A világ elemeit a Gal 4,3.9 is emlegette. Ott a törvény értendő rajta, itt inkább a megszemélyesített sors, ami meg van írva – mondják –, a csillagokban. Ezek csodálatával érni el a teljességhez, öncsalás! Az már jelen van a Krisztusban, akiben az istenség (érdekes és egyedülálló fogalmazás a Szentírásban!) egész teljessége testileg lakozik. Feltámadott teste nem szellemiesült, de dicsőségében is maradt változatlanul lelki test! Ilyen állapotában lett Ő feje minden fejedelemségnek és hatalmasságnak. Úgy uralja őket, hogy megőrzi tulajdon kizárólagosságát; s hatalmát nem osztja meg másokkal.

Az is értelmetlenség, hogy e tévtanítás ösztönzésére a körülmetélést is hajszolták, hiszen a Krisztusban már körül vagytok metélve; nem kézzel, hanem az Ő halála által. Ami akkor történt meg, amikor levetették a bűn testét; ezt ábrázolta ki a keresztség, sőt el lettek temetve, vele együtt. Ugyanígy, új emberként, hit által fel is támadatok, amikor Isten Őt feltámasztotta a halottak közül. Vétkeitekben, bűneitekben ti is halottak voltatok – az volt a valódi körülmetéletlenség –, de Isten műveként életre keltetek Őbenne, amikor a Krisztus érdeméért megadta bűneitek bocsánatát, s itt már önmagát is egybe fogja velük az apostol. – Adóslevéllel vádoltatva én is gyötörődtem – mondja –, lelki szemeim előtt vádló soraival ott ágált a törvény, meg a tulajdon lelkiismeretem. Hadonászásával szüntelen útamat állta, szememre vetette tartozásaimat! – S ekkor Isten – Ő a cselekmény alanya, de részes benne a Fiú is –, egyetlen határozott mozdulattal eltávolította a nyomasztóan vádló adóslevelet előlem, és odaszegezte azt a keresztfára; ami még átütőbb hatású, mintha csak szétszaggata volna. Az egész Szentírásban egyedülálló hasonlat-sor erőteljesen fejezi ki a Krisztusban aratott isteni győzelmet, ahogy az érvénytelennek nyilvánított vádolást a szegényfára szegez-

te! – Számunkra a keresztt vádoltatásunk megszégyenítését is jelenti. A vádlónak nincs többé keresnivalója a mi portánkon! Sőt a másoktól félve tisztelt, babonásan rettegett fejedelemségeket is megfosztotta hatalmuktól és fegyvereiket elvette (Mk 3,27; par), leplezve silányságukat. Léteznek még, de alig élnek, mert Isten a Krisztusban diadalmaskodott rajtuk. Még nincs itt ugyan a vég, – számunkra mégis Őbenne, már jelen van!- E viszonylagos teljességnél (10) ez időben, nem lehetséges tökéletesebb beteljesedés; a mi dolgunk annyi, hogy maradjunk meg a kegyelem, a bűnbocsánat egyszerű, de biztos fundamentumán.

Kol 2,16–23 – Növekedés, de nem felfuvalkodás

Némelyek kioktató és ítélkező véleményt mondtak a gyülekezet kegyelemben örvendező, hálás gyümölcsözésre törekvő kegyességéről, hogy csak ne legyenek olyan biztosak üdvösségük felől, mikor nem is tartják meg ama rendelkezéseket, amikben a zsidók oly szorgalmasan gyakorolják magukat! Ezt nevezi az ige a versenydíj elvitatásának (18). A gyengébbek már hajlottak is a lelket felzaklató kifogásokra, s kezdtek válogatni, mi tiszta, mi tisztátalan. Ünnepekhez ragaszkodtak, meg a szombathoz. Pedig ezeknek, az eljövendő Messiás előre vetített árnyékaként volt jelentőségük az ŐSZ-ben. Mivel pedig Krisztusban megjelent a szabadító, és elvégeztetett a váltság, az árnyéknak nincs többé jelentősége. Szinte bőrünkön érezzük a buzgó tévtanítók erőszakosságát, ahogy mesterként alázatoskodásukkal igyekeztek a gyülekezet nyakára ülni. Látomásukra hivatkoztak, feldúzzasztották az angyalok tiszteletét. Egykor a Törvényt is angyalok közvetítették, amiről az ApCsel 7,38; legkivált pedig a Gal 3,19 helyénvalóan állapítja meg, hogy az az Istennek ítéletes intézkedése volt (vö: 2Móz 33,2k). Tehát tévedés másodlagos szerepüknek akkora jelentőséget tulajdonítanunk, mintha Krisztusnak meg kellene osztania hatalmát e köztes lényekkel. A gnózisban ui. olyasféle szerepük volt, hogy közegeiken csak úgy hatolhatott át a lélek, ha a törekvő a testét aszkézissal gyötörte. Az a hamis kép alakult ki tehát a megszentelődésről, hogy tartózkodniuk kell(ene) bizonyos dolgok érintésétől, ízlelésétől, mintha az élet telve lenne tilalmakkal és tabukkal. E kötöttségek felvállalásával nevezhetnék magukat szenteknek. – Velük szemben Pál megfosztja az élet mindennapos adottságait a nekik tulajdonított pozitív, vagy negatív előjelű rejtelmektől! – Jézus nyomán ő is azt mondja, hogy az ételek azért vannak, arra adattak, hogy elfogyasztásuk után megsemmisüljenek. Tehát nem is fertőzhetik meg az embert; ezért minden étel tiszta (Mk 7,19), s nincs bennük semmi mögöttes isteni, vagy démoni. Ezért a hozzájuk fűzött tilalmak és szabályok követése értelem és haszon nélkül való, sőt kárt okoz, mivel üdvbizonyosság helyett emberi biztosítékokat keres, s vél megtalálni, amikkel a hívó saját szentsége felől biztosíthatja önmagát. Az elhajló kegyességű ekként válhat menthetetlenül elbizakodottá, s a más nézetűek fölött ítélkezővé: Te nem vagy eléggé átadott életű, mert nem tartod be ezt, meg azt a szabályt!

Velük szemben igazi növekedés a Fő-ben, Krisztusban van, aki egybefogja és táplálja a testet. A megszentelődésben is egyedül Hoz-

zá ragaszkodják a hívő. A test fogalma már nemcsak hasonlat itt (vö: az 1Kor 12-vel), hanem az egyház, a gyülekezet életének valósága. A testet pedig inak és ízületek tartják egybe; azaz, a hit gyakorlása, az istentisztelet, a sákramentumok és a kölcsönös szeretet, mely tökéletesen egybefog mindent (3,14; Ef 4,15). Valódi növekedés ma is csak ezekben van, jóllehet, az intézményes egyház lebecsülése ma sem idegen azoktól, akik több szentségre vágynak. Pedig a szentség, ha nem álságos, csak egyféle lehet, mivel nem lehet fokozni, vele egymásra rálicitálni. – A többlet pedig a szeretetben van, amit semmivel nem lehet túlszárnyalni!

Kol 3,1–11 – Kozmikus, vagy krisztusi ember

Az előzők szerint (2,20) tabuk és tilalmak csak az e világ szerint élőknek kötelezőek, a hívő már Krisztussal együtt meghalt a világ elemei számára. Tovább lépve, most pedig ha Krisztussal együtt föl is támadtak, az odafennvalókat kell keresniük, ahol a Krisztus van, ülve az Atya jobbán (Zsolt 110). A földiek e helyütt a hívő számára már jelentőségüket veszített, érdektelen dolgok, azaz a tabuk és tilalmak világa. Ezek meghatározottsága szintén vallásos jellegű. Ha az ígét pontosan értjük, nem fogunk mégsem eltévedni. A földiek fogalmának félreértéséből származtak az egyháztörténelem során a világtagadó, tőle elvonuló irányzatok, beleesve abba, amit pedig szerettek volna elkerülni. Hiszen éppen a vallásos tilalmak jelzik a világ elemei alá vetettségét. A gnózis szerint a közbevetetett angyali hatalmasságok se nem jó, se nem rossz természetűek. Meg kell nyerni őket, hogy a lelket átengedjék, amikor a menny felé igyekeznek. E célból nekik kedves és jó cselekedeteket kell felvonultatnia, hogy szemet húnyjanak, s szabad utat adjanak a fölfelé törő léleknek. Ha nem tévedünk, szélesebb értelemben: íme a korrupció vallásos eredete, amikor a fejeseket kenőpénzzel teszik cinkossá némelyek. Lehet, hogy a gnosztikusok is így építették ki kapcsolataikat politikai hatalmakkal, hogy elkerüljék a szenvedést. Bár erre csak ellenpéldánk van. Pál apostol fogságáról olvasva, Félix helytartó „azt remélte, hogy pénzt kap Páltól” (ApCsel 24,26)! – De Pál nem fizet, s akció sem indul a gyülekezetekben, hogy pénzen kiváltsák, s Pál két évig csücsül a fogságban, de az ő és a gyülekezetek, meg a munkatársak keze tiszta marad! – Tartalmában megragadva a lényegét: a tilalmakat sürgető, vagy a kicselező ember kozmikus, az igeszerűen élő hívő pedig krisztusi vonásokat hordoz magán. A kolossébiekhez és az efézusiakhoz írt levelekben az eljövendő Isten országa reménységével szemben, odafönn, ha még el is rejtett, de a már most megadatott örök élet felőli bizonyosság a hangsúlyos a Krisztusban; tehát a tér szemlélete, az idői helyett. Az idő összefüggése mégsem hull ki mindenestől, de az, amit várunk, annyiban lesz új, hogy a már most meglévő jelenik majd meg, lesz nyilvánvalóvá idővel. Bibliiai-teológiai fogalmazással: ezúttal az eljövétel (parúzia) helyett inkább a megjelenés, a láthatóvá létel a kulcsfogalom (vö: 1Jn 2,28; 1Pt 5,4).

Arra ellenvetésül, hogy vajon ezzel nem adunk-e szabad utat a test indulatainak, azt válaszolja az apostol, hogy nem érdekem gyűjtése végett, s nem kozmikus félelmek kiiktatása céljából, hanem a végső megjelenésre várva, igenis a hívőnek meg kell öldökölnie testi tagja-

iban azt, ami őt újfent kozmikus erők alá vetné, s ami által kiszolgáltatná magát a vak sorsnak. Közérthetőbben: jóslások, horoszkópok TV-ben, hetilapokban kínálják magukat. Vegyük úgy, mintha nem is lennének; be ne dőlünk csalfaságuknak! De elég is! Ilyen értelemben se foglalkozzunk velük! Punktum! – Evégett is kell nemet mondanunk minden tisztátalanságra. Az erkölcs mindig folyománya a vallásos meggyőződésnek. Már a próféták is paráznaságnak bélyegezték idegen bálványok tiszteletét. Bármiféle tisztátalanság egy gyékényen árul a kapzsisággal, s ez megintcsak bálványimádás, s kihívja maga ellen Isten haragját, mert Ő féltékenyen őrzi szövetsége hitelét (2Móz 20,5, par). – Múltatokkal szembesülve láthatjátok, hogy magatok is ilyenek voltatok, míg Krisztust nem ismertétek. Most újból feltámadt a kísértés közöttetek, hogy éljete megint eszerint. Avult, szennyes ruhaként, tudatosan vessétek el magatoktól a régit, legyen az harag, felindulás, gonoszság, vagy tisztátalan beszéd; akár a folytonos hazudozás egymásnak. -Gondoljátok meg, hogy egyszer s mindenkorra levetkeztétek a régi embert és öltsetek föl az újat, amely szüntelen megújulásra képes. S benne már nincs emberek közötti faji, vallási, nemzeti különbség (Gal 3,28), mert mindenben és mindenekben csak Krisztus van. – A krisztushívő tudván tudja, hogy minden fejedelemségnek, de az egyháznak is feje a Krisztus, a keresztyén ember (fogalmazzunk józanítóan) ebből eredően a szeretetért, s szeretetből önmagát korlátozó, s mégis szabad szívű marad, hogy cselekedhesse Isten akaratát.

Kol 3,12–17 – Az új ember öltözéke

Az állandóan megújulni képes keresztyén arra hivatott, hogy lényében megvalósuljon a teremtő és újjáteremtő Isten képét tükröző új ember. – A tömörségében nehezen érthető 10.v a 2Kor 3,18 segítségével bontható ki. Bizonyosnak látszik, hogy aki Teremtője képmására kész a folyamatos megújulásra, az a Krisztus arcára, annak tükröződésére alakul folytonosan. A Teremtő képmása tehát Krisztus, akit tükröznünk lehet. Így az igének itt csak közvetett összefüggése van a teremtésbeli istenképpel és felhatalmazással (1Móz 1,26k); mert több is annál. – Az ÚSZ-ben az egyedül hiteles istenkép tehát az egyszülött Fiú; s nekünk az Ő arcára kell –, mert lehet –, folytonosan átfőrmálódunk. Így értve a felöltözést, e mostani szakasz nem egyszerűen érenykatológus, mert nem lelki ruházat darabjainak magunkra szedegetésére biztat; hanem részletekbe menően mondja el, hogy mint Isten választottai, számára elkülönítettek, azaz szentek, – mint akiket szövetséges társként szeretett, és bűneinket megbocsátotta –, miként szereljük fel magunkat az új ember eszközeivel. A Krisztussal együtt feltámadott ember, ha a régít már levetette, nem maradhat öltözetlen. Helyesen értett jólöltözöttsége azt a célt szolgálja, hogy embersége ne magába zárkózó, saját sorsával bibelődő, kozmikus aggodalmakkal küszködő, önző élet legyen, hanem váljék a közösségi életre fölszereltté a gyülekezetben. Nyitottság kell hozzá, hogy bárki könnyörületes, jóságos, szelíd és türelmes lehessen. Alázatossága nem lehet tüntető, – mint a kozmikus embereké –, hanem mesterkéletlen. Legyen kész a bűnök bocsánatára, ahogy a Miatyánkban is a megkapott bocsánat az egyedül hiteles mérce a megbocsátásra (Mt 6,14kk; par). A szeretet és a célra tekintő „tökéletesség” egymást feltételezik, s a gyülekezetben a mindent (övgyanánt?) egybefogó szeretet, valamint a békesség, azaz a testi-lelki közösségi harmónia – elővételezetten –, már itt és most, az örök élet erőterében lesz valóságossá. Az egy test létformája Krisztusban már most a holnap valósága, miközben – ezért az ismételt felszólítás –, életvitelük Isten előtt, – egyénenként és közösségben egyaránt –, a szüntelen hálaadás lesz. Az utóbbinak lüktető centruma az istentisztelet, amit akkor még házi gyülekezetekben gyakoroltak. Az ige, a Krisztus beszéde, adott értelmet együttlétüknek gazdagon. A közlés módja kerülje az erőszakos rábeszélést, kitanítást, lelki kényszerítést –, ilyen volt a tévtanítók stílusa. – A teljes bölcsességgel tanító biztos a dolgában, mentes tehát lélektani fogásoktól, mert hisz az igazság meggyőző erejében. Az intés átadásának vonzó eljá-

rása az éneklés útján a leghatásosabb, jóllehet csak közvetett eszköz. Úgy tűnik, hogy az 1Kor 14,26-ból kiindulva, – aholis egymás mellett találjuk a zsoltárt és a nyelveken szólást és annak magyarázatát –, Pál apostol a kölcsönös intés szolgálatára megfelelőbbnek ítéli a gyülekezetben az építő éneklést. Új emberként minden tettüket az Úr Jézus nevében végezzék, hálaadással. – A hálaadás életformája nem a gyengeség jele, sőt ez a lehető legmagasabb és legigényesebb tartása a léleknek. Ilyen a minőségi ember!

Kol 3,18–4,1 – Ha van új élet

A „Házi táblák” (Luther Márton) – magyarul nevezhetjük házi-rendnek –, legkorábbika ez a részlet. Helyes értelmezése kihat a többi hasonlóra is (Ef 5,22-6.9; 1Tim 2,8-3,13; 6,1k; Tit 2,1kk; 1Pt 2,13-3,7). Az előzményekből eredően az új ember felöltözéséről beszélhetünk, ahogy az „az Úrban”, családi és társadalmi együttélés során, követendő és követhető. Tehát figyelembe vételük és követésük csak Krisztusban lehetséges. Nem a teremtetési rend házastársi adottsága lebeg az apostol szeme előtt, mert az 1Móz 2,18kk-ben nem az engedelmisség, hanem az Ádámhoz illő segítőtárs megteremtése a mozgató szándék, akiért aztán a férfi elhagyja apját és anyját és ragaszkodik feleségéhez. – A férj uralkodása rajta (1Móz 3,16) a bűn- eset következménye, ebből következőleg indokolt minden engedel- mességi parancs. Pált a missziói szándék készleti elsőrenden ilyen tartalmú intésre (Tit 2,5; 1Pt 3,1kk), hogy asszonyok az engedelmes- ségükkel az evangéliumi hit felé hajlítsák férjüket. A nők Péter meg is tapasztalhatta felesége segítő, intő tanácsait, mintegy helyrehoz- va az őszanya Éva vétkét! – Az összkép azért mégsem egyértelmű a gyülekezetekben, mivel a 2Tim 3,6 sejtetni engedi, hogy asszonyok (a fiatalabbja?) könnyebben estek áldozatául a tévtanítóknak. Pász- tori lélek vezérli tehát az intést, aholis az Úrhoz illő viselkedésre inti az asszonyokat, s mégis ők e sorban az elsők, akiket szóba hoz, s követi őket mindjárt a férjük is, akiket meg szeretetre int; az ókori házasságban ez nem volt elsődleges szempont. – Keresztýén családi környezetet láttat a 20.v, aholis a gyermekek szerves részei a házi gyülekezet(ek)nek. A keresztség alapján új életet feltételez róluk, különben mit érne bármiféle követelményrendszer? – Hallatlan igé- nyesség, hogy az apák ne ingereljék őket, hiszen a társadalomban az ütlegetés járta, fegyelmező eszközként. – Mondjak közelebbi pél- dákat? A 20.szdz kezdeti fordulóján még járta a községekben a bo- tozás. A helyet megmutatták nekem, ahol ezt rendre megtették. A szdz. első felében, ha a legények karzatán valaki rendetlenkedett, az ott felügyelő községi törvényszolga az istentisztelet végén kiemelte a delikvenst, átvitte a Községházára és ott ellátta a baját! -. Az isko- lákban is volt verés.

A (rab)szolgák is tagjai a nagycsaládnak, a Tíz ige szerint (2Móz 20,10) mindaz „aki a te kapuidon belül van”. Ámbár a legtöbb ke- resztýén rabszolgának pogány gazdája volt. – Ismét a szeretet okán és a bizonyágtétel hitelességeért, engedelmisségük ne a látszatra, az emberek tetszésének learatására tekintsen. Tiszta szívvel, az Úr

félelmében viselkedjenek e magas mérce szerint. Hatalmas szabadtó erő lehet a tudat, hogy egyedül az Úrtól kell félniük. Őrá tekintsenek, egyenesen Tőle várva az örökélet örökségét. Míg embereknek szolgálnak, mindennapos feladataikat ama tudatban végezhetik, hogy ezzel is Krisztusnak szolgálhatnak. A 4,1-ből is kitűnik, hogy rabszolgatartó uraik közül is voltak már keresztyének; s nekik egészen másként kell bánniuk szolgálkával, mint ahogy az szokásban volt. Általában már az is óriási előrelépés, hogy az apostol szóba hozza a rabszolgák sorsát, s hogy uraikat inteni merésze! Tehát a szolgát emberszámba veszi és emberként szólítja meg a gazdája, aki a kor viszonyai között, ha rabszolgákkal bánt, élet, s halál urának képzelte magát. Mindönknek egy Urunk van a mennyben, Aki minden emberi kapcsolatot átértékel. – A tévtanító nem törődött azzal, hogy a családon át, az egész társadalomban átformáló erővé váljék. A keresztyénség viszont felvállalta a lehetetlent, és sóvá, világossággá lett a kor társadalmában, és ezért is maradhatott meg! – Ítéletként ez – időlegesen (?) – kivétel a kezünkből. – Hitben megújulva, kérjük ezt vissza Istentől! Nem uralkodásra, hanem szolgálatra.

Kol 4,2–9 – A „kell” és a lehető

Levele elején a gyülekezetért mondott hálaadásról beszélt az apostol. Az imádság lehet egyoldalú, bár mások helyett képtelenség imádkozni. Az igazán cselekvő testvéri közösség akkor él, ha egymásért is tudnak imádkozni. Arra kéri a gyülekezetet, hogy adassanak meg az apostoli munkacsapatnak (angolosan, ma azt mondják: team) a szolgálat kellő külső és belső feltételei. Az éberség az első gyülekezet készségét idézi (ApCsel 1,14; 2,42.46). A vigyázó várakozás pedig jézusi intés (Mk 13,33kk; Mt 24,42kk; Lk 12,37), a Gecsemáné-kert kísértései közepette is követendő (lett volna: Mk 14,34kk; par). Eme előzmények közvetlenül élnek és hatnak tovább Pál szavaiban. Imádságban legyen külön gondjuk az ő és munkatársai igehirdetésére. Az ajtó megnyitása a végidőket idézi: Krisztus áll az ajtó előtt, egy Ő az igével, s országának távlatai, ajándékai tárulnak fel, amikor az ajtó megnyílik, vagy megnyitják előtte (Mk 13,29; Jel 3,20). Az ige ajtaját, a lehetőségek megadásával együtt, Isten nyitja meg (1Kor 16,9; 2Kor 2,12; ApCsel 14,27), ami nem mentes feszültségektől sem. Az apostol személyéért mondandó imádság e feszültségek feloldásáért esedezzik, hogy adassék meg a külső feltételek sora, s hozzá a belső alkalmasság, hogy a Krisztus titka táruljon fel egyrészt a közlésre, másrészt a közlés nyomán a hallgatókban is, mert az ige sohasem magától értetődően szól, mert nem is magától értetődő, ha megszólít! Fogságában Pál nyugtalan a misszió „kell”-je miatt, többlet-teher az számára, mert akadályozva érzi magát, hogy a bilincsek miatt nem képes azt úgy feltárni, ahogy megbízása kötelezné rá. A bölcs viselkedés, amit tanácsol, nem a lehető legjobb életfeltételek megszerzése végett kívánatos; azért lenne szükség rá, hogy az evangélium hirdetésére használják ki a kedvező alkalmat, a kairosz-t. A szavak kedvessége nem merő udvariasság; a sóval fűszerezettség az áldozatokkal függött össze (3Móz 2,13; 2Krón 13,5), igazából a Lélek kenetét jelenti a közvetett misszióra, hogy tartalmasan tudjanak válaszolni, ha valakiben érdeklődés támad (az 1Pt 3,15-ben a számonkérés hatósági lépés!). – Vannak olyan tények és körülmények, amikre nem tér ki a levél. Ezekről beszámol majd Tükhikosz, a szeretett testvér, hű diakónus, szolgatárs az Úrban. Küldetésének célja éppen ez a szóbeli tájékoztatás. Vigasztalhatja, bátoríthatja őket, Pálért érzett aggodalmukban. Hogy a levél nála lesz-é, erre nem tér ki a továbbiakban. Csak feltételezzük, hogy ő vitte magával. Utitársa lesz Onézimosz, akit szintén levéllel küld vissza Kolosséba, Filemonhoz. Onézimosz hű és szeretett

testvér és közülük való. E két tanú minden szükségesről tájékoztatja majd őket. – Nem bocsátkozunk ezúttal annak vitatásába, hogy ez a részlet mintha egy későbbi időszakot sejtetne, amikor már ez a két munkatárs lett a gyülekezet vezetője. Inkább meggondolásra int, hogy voltak és vannak tények és adatok, amiknek nem marad írásos nyomuk, s csak kisebb hányada maradt fenn az utókor számára, ami a lelkekben akkor maradandó nyomot hagyott. Az Isten országára tekintve az utóbbi az igazán fontos!

Kol 4,10–18 – Az élő test szövetei

Nemcsak az istentisztelet és a sákramentumok, de a munkatársi kapcsolatok, a földrajzi távolságot áthidaló kölcsönös tájékoztatás és a (házi) gyülekezetek irányítóinak adott útmutatás (10) is hozzájárult az inak és ízületek (2,19) működéséhez a testben. – Arisztarkhoszt fogolytársának nevezi Pál (a Filem 23-ban viszont Epafrász az). Pál mellett ott van még (János) Márk, akiről most tudjuk meg, hogy Barnabás unokaöccse volt (ApCsel 13,13; 15,37kk). A Jusztusz melléknevű Jézus név nem meglepő. A héber Jehósua – Jósua – Jézus elnevezés gyakori volt. Ők hárman zsidó származásúak voltak (11), s Pálnak munkatársai. Hitükkel, hűségükkel vigasztalták az apostolt, hogy Izráel felőli reménysége mégsem alaptalan (Róm 11,25), mert lám, most is van maradék!

Külön figyelem illetheti részünkről Epafrászt. Az ő bizonyosságtétele nyomán alakult a gyülekezet (1,7), és ő hozott hírt felőlük. Akár Pál, ő sem szűnt meg – azóta sem – könyörögni értük, hitbeli növekedésükért, Isten akarata folyamatos fölismeréséért. A Lykosz-völgy másik két gyülekezetét: Laodiceát és Hierápoliszt is imádságban hordozza. Epafrász küzdeme ugyanaz, mint az apostolé (1,29; 2,1), amit szülési fájdalomnak nevezünk az új emberért, az állandó megújulásért, ha test szerint nincs is közöttük. Nemcsak apostoli kívánság e fájás, de azoké is, akik megnyújtott karjaként társak a szolgálatban, vagy át is veszik azt tőle. Epafrász az első láncszem e sorban, és töretlenül folytatódik a mi időnkön át az Isten országába majdan elérkező nemzedékig. Az apostoli folytonosság (successio) nem a tisztségek milyenségében, hanem az életre segítő misszióban van! A mentő szolgálatban nem állhat be szünet, nem lehet benne kihagyás. Epafrász fáradozása, lelkiismeretessége erre tanít, bátorít bennünket. – A 14.v-ből tudjuk meg, hogy Lukács orvos volt. Talán az apostolt is gyógyította. Az apostolok utáni nemzedékben, szerénységében és alaposságában igen fontos személyiség lehetett, nemcsak a nevéhez fűződő két fontos könyvére gondolva (Evangéliuma és az Apostolok cselekedeteiről írt kv), de általában a többi ŰSZ-i irat rendezésében, sőt sejtésem szerint Péter és Pál mártíriuma után, illő eltemetésük dolgában is! Orvos léte tekintélyt adott neki a babonás Római hatóságnál tett fellépésekor, amikor valakinek intézkednie kellett! Sejtéseim lehetnek merészek, mert egyéb adatokkal nem lehet azt alátámasztanom, de ahogy beleéltem magam az 1.szd. vizsgálatába, annyit megkockáztathatok, hogy ezeket, csak úgy mellékesen le is írjam, maradjon neki valami nyoma!

Nimfa nőtestvér házi gyülekezete Laodíceában lehetett (a Nymfas hn. változat másodlagos korrekció, s szerintem olyan időben követte el valaki, aki a férfi-fölény büvöletében buzgólkodott). – Utasítások, levelek jöttek, mentek; a levelek cserélendők, s felolvasandók voltak a gyülekezetek istentiszteletein. (16). Már e korai időben is szóba hozza Pál, hogy szándékosan, netán merő jószándékból, de köröztek levelet a neve alatt (2Thessz 2,2), leveleiben nehezen érthető részleteket félre is magyarázták némelyek (2Pt 3,15k). – Arkhipposzról nem tudható, hogy Kolossében, vagy Laodiceában vette át (kitől?) a szolgálatot. E sorokban mintha már nyoma lenne a szolgálat, a gyülekezeti vezetés hitelesített (még nem hivatalos) átadásának, s átvételének. De lám, a vezető a gyülekezettől, vagy annak nyilvánossága előtt kapja meg az intést, hogy vigyázzon az átvett szolgálatra!

S végül Pál, fölemelve bilincsektől gyötört kezét, maga írja alá a záró üdvözetet, s egyben és részben rájuk ruházza át a szívet nehezítő terhet, hogy (imádságban) ne feledkezzenek meg arról, hogy most ő milyen helyzetben találta. Nem személyes sorsa aggasztaná, hanem a pogányok közötti misszió reá háruló részének teljesítendő feladata tartja őt jótekonyságban. Ennek ellenére a kegyelem jelen van, s áldása óhaját, érvényre jutását semmi vissza nem vetheti, meg nem akadályozhatja!

1Thessz 1,1–6 – Akiket Isten szeret

Isten kiválasztotta övéit, mert szerette őket. – Pál apostol második missziói útja során jutott el a mai Szaloniki ókori elődje, Thesszalonika kikötővárosába, s három szombat alkalmával bizonysgot tett a zsinagógában Krisztus szenvedéseiről, haláláról, feltámadásáról, s arról, hogy az a Jézus a Messiás, „akit én hirdetek” (ApCsel 17,1kk). Zsidók és istenfélő görögök jutottak hitre. S most, amikor levélírára készíti a Lélek, róluk és nekik is mondja: ki vagytok választva, mert az Isten szeret titeket. – Valaki egyszer arról beszélt nekem: tudja, hogy Isten szereti őt! Magamban lázadoztam szavai ellen, mert nem volt semmi látható következménye annak, hogy ő ezt önmagáról így állította. Nem találkoztunk az istentiszteleten és egyháztagságának bizonysgai is gyenge lábakon álltak. Aránylag fiatalon vitt el egy betegség. Ma is úgy érzem, hogy Isten ellen véttem volna, ha megkérdőjelezem ama bizonyosságát, hogy Isten szereti őt. Pedig olyannyira kikíváncozott volna belőlem a feddőző pásztori fölény: Ámde! Testvérem! Ha pedig ezt állítod magadról, hogy..., akkor ennek ilyen, meg amolyan jelei kellenének az életben, s következett volna a felsorolás... Inkább hálát kell adnunk azért, hogy vannak emberek, akik nélkülünk is eljutnak az Isten szeretetéről vallott fölismerésig, amit alkalomadtán el is mondanak. Ahogy a minap is mondotta nekem valaki, hogy ő Istennek kiváltságos védelemmel hordozott kedveltje. – Végül is jó, ha vannak közöttünk ilyen embertársak! – Az apostol is hálát ad a gyülekezetért; azért tud most erről szólni, mert szüntelen való imádságaiban ezt mindenkor meg is teszi. Természetesen a hálaadás olyankor szárnyakat kap, ha a hit, szeretet és remény nem merül ki szavakban, de gyümölcsökben is megmutatkozik, és a hitnek munkája, a szeretetnek fáradozása, s a reménységnek állhatatossága van. Az ige befogadásának körülményei is edzették gyülekezetüket, mivel sokféle szorongatás közepette úgy fogadták be, hogy közben megteltek a Szentlélek örömeivel. Sőt a próbatételek még segítették is a jó döntést. Mert igaz, hogy azoknak, akik Istent szeretik, minden javukra van (Róm 8,28), de emögött is az a tény hat erőteljesen, hogy azért van üdvösségünk minden, ami bárhonnan ér, mert Isten szeret. Isten kiválasztó szeretete mindent megelőző érvénnyel hív el, gyűjt egybe, kristályosítja ki a gyülekezetet.

Személyes öröme az apostolnak, továbbá hálaadásának tárgya, hogy amikor érdekükben közöttük forgolódott, szolgálata nemcsak szavakban merült ki, de Isten megadta, hogy az Ő ereje hasson e

munkában, melyen rajta is volt a Szentlélek pecsétje. Pál olyat is elmondhat itt magáról, amit közöttünk senki el nem követhet. Az üdvösségtörténeti idő központja (centruma) Keresztelő János fogantatásától és a Jézusétól (Lk 1), az ÚSZ-i iratok kánoni lezárásáig tartott. Ezen időszakon belül volt lehetséges, hogy akár egy apostol is ilyet állíthasson önmagáról, hogy mindazok, akik hittek, az ő, és munkatársai követőivé lettek.

Hitünknek, szeretetünknek, reménységünknek vannak-e olyan jeladásai, amik hálaadásra adnak indítást azokban, akik bennünket ismernek?

1Thessz 7–10 – A továbbzendülő ige

Ha az apostol nem beszélne róla, nem is tudnánk, mekkora visszhangot keltett országszerte a thesszalonikaiak megtérése. A két akkori római tartomány: Macedónia és Akhája magában foglalta kb. azt a területet, melyet ma Görögországgént ismerünk. Vidékeken mindenütt példává lett Istenbe vetett hitük. Egyébként Lukács – az ApCsel 17,11-ből sejthetően – nem a legnemesebb lelkűeknek mondja őket, ami semmit nem von le az apostol értékeléséből; sőt talán épp ezért keltett feltűnést messze vidékeken, hogy ez a kikötőváros kitermelt magából egy példaszerűen élő krisztushívő közösséget! Anélkül, hogy akarták volna, erőteljes zengéssel áradt tova tőlük az Úr beszéde. Az apostol nem túloz, mikor azt mondja, hogy a híruk mindenhová eljutott. Vélhetően jelenti ez Rómát is, továbbá az akkor ismert világ zsenge keresztyén egyházait. – Mindebből arra következtethetünk, hogy a kezdeti idők keresztyénei sokkal tájékozottabbak voltak egymás hitbeli dolgairól, mint eddig gondoltuk. Megvoltak ugyan, szinte kezdettől fogva a nézetkülönbségek, s terjedtek lehangoló hatást kiváltó hírek is, de a jó és lelkesítő tények hallatán érzett tiszta öröm messze felülmúlt minden zavaró tényezőt. Képesek voltak magukban elkülöníteni, aminek evangéliumi zengése volt; s egyébre csak a kellő tájékozódás erejéig figyeltek, mert ujjongva hallották ki a háttérzajokból is a tiszta dallamot, ami Krisztusról, az élő, igaz Istenről, s a hitről szólt.

Tovább is taglalhatná az apostol, hogy mily szívesen fogadták őt. Ő is a befogadása örömét, s nem az ellenzők kellemetlenkedéseit őrzi, szívet melengető emlékként. Hálával említi azt az időt, ami nem is olyan régen történt, miként hagyták faképnél a bálványokat, s ragadták meg, teljes bizalommal az élő Istent. Abban az időben valósággal megrázta az embereket a közös sejtés, aztán a megdöböntő fölismerés, hogy a görög és római istenvilág csupa kitalálás, s hogy voltaképpen azok nem is léteznek, hogy eredendően halottak; „A nagy Pán halott!” – vágódik eszembe most ez a verssor, de hirtelen meg sem tudnám nevezni, melyik magyar költőtől való. – Krisztusban olyan Istent ismerhettek meg, aki él, s ezért érdemes Neki, s egyedeül csak Néki szolgálni. Megelégtették, hogy addig vakon engedtek azoknak, akik nem istenek. Az élő és igaz Istent Fiában, Jézusban úgy ismerték meg, hogy egyedül Ő képes győzni a bűnön és halálon. Erejét, diadalát abban bizonyította meg, hogy Isten fel támasztotta Őt a halottak közül. Megtörte a halál hatalmát, s ezzel reménységet adott mindazoknak, akik várják Őt. Előttük is kitérült

a mennyből, dicsőségesen visszatérő Jézus reménysége; szabadítást vártak Tőle, de nem színezték ki gyerekes módon maguknak, hogy mi-mindent fog hozni nekik; zaklatott lelkiismeretük viszont megcsendesedett, holott addig büntudat gyötörte őket, hogy mi lesz velük, ha egyszer mindenről el kell majd számolniuk! – A megváltó Jézus ítélettől, vádtól, eljövendő haragtól is szabadít, mert a maga testében fogta fel ítéletünket.

Ne túlozzuk el váradalmainkat, hiszen „az igaz is alig menekül meg” (1Pt 4,18), de bízunk kegyelmes szabadításában, ama napra tekintettel is!

1Thessz 2,1–6 – Nem üresjárat

Elég részletesen olvashatunk az ApCsel 16,11kk-ben arról, milyen megaláztatásban, nyilvános megverettetésben volt része Pálnak és Szilásznak Filippiben. Nem hallgatta el a viszontagságokat Thesszalonikában sem, de bizonyosságot tett róla, hogy az üldöztetés közepette mily csodálatosan adott nekik Isten bátorságot a nyílt vallástételre. Megbátorításuk bizonynyal összefüggésben volt ama isteni közbelépéssel, amikor nagy földrengés támadt, s a börtön ajtóí fel pattantak, bilincseik lehulltak, s a börtönőr (igazából parancsnok), háznépével együtt hitre jutott és megkeresztelkedett. Mindezt átélve, s meggondolva, hitük megszilárdult, hogy Isten szabad utat tud adni követéinek, ami előtt még hivatalos hatóságok is kénytelenek meghátrálni. A jelzett helyen olvashatjuk is, hogy az illetékesek teljesen kiestek a szerepükből, s intézkedéseik is lebénultak. – E tapasztalattal meggazdagodva jelentek meg aztán Thesszalonikában, s következőleg, amit ott elvégezhettek, sem volt üresjárat, de élet támadt a nyomában; s ennek gyümölcse ők, a hitben élő gyülekezet. Lehetek ott is ellenszegülők, de a velük vállalt tusakodás vajúdásai közepette született meg a krisztushívó közösség.

Aki csak kívülről szemlélte a folyamatokat, meg a vádaskodók is, odasorolták az apostolt és munkatársait a különféle vándortanítók közé, akik szellemi portékájuk terjesztése közben keresztül-kasul járták be a Római Birodalmat. Sokan voltak ilyen ügyekben úton, amit tehát az apostolok végeztek, s Pál is tett, nem volt rendkívüli jelenség. Az üzenet, amit vittek és képviseltek, az volt a lényegében más, tartalmában elütve mindenféle szellemi hordaléktól, ami át, meg átjárta az egész birodalmat. Voltak a vándortanítók között szemfényvesztők, szélhámosok, titkos tanok terjesztői, megváltást, boldogságot, szerencsét, szabadságot, vagy aszkézist hirdető ügybuzgók és haszonlesők. Ezekkel nem lehet közös nevezőre hozni azt, amit ő hirdetett. Ilyenekkel szembesíti az apostol a maga igehirdetését (3). Bármely szellemi zugárút terjeszt is valaki, legelőbb is a hallgatók kegyét óhajtja megnyerni (*Captatio benevolentiae*), s már fél siker, ha tetszést arathat. – Az apostolt és munkatársait nem efféle érdekek vezérelték. Nem keresték emberek dicséretét, s vele saját dicsőségüket. Bizonyára azt érezték, hogy Isten dicsőségét rabolták volna meg. Nem ilyen felszínes vágy sarkallta őket; mélyebbről jött a meggyőződés és az indíttatás. Isten ítélete alkalmasnak tartotta őt, hogy rábízsa az evangéliumot. Mintha Pálnak itt kizárólagos igénye volna az apostoli meghatalmazásra, de nem erről van szó. Voltaképp-

pen a többi nép –, nem egészen tárgyyszerű meghatározással szólván: a pogány népek között hirdetendő evangéliumról beszél, melyről különben az apostolok, megosztva a feladatokat, meg is egyeztek (Gal 2,7kk). Az viszont nem közömbös, hogy amit tesz, tetszik-e Istennek. Mert ki az Őneki tetsző? Az, aki akaratát keresi; s ha fölismerte, vonakodás nélkül cselekszi is. Nem mindegy tehát Pálnak, hogy mialatt az evangéliumot viszi a népekhez, személyében tetszik-e a szíveket vizsgáló Istennek. Ne riadjunk meg a gondolattól, elvégre engedelmességünkkel nem lekötelezni óhajtjuk Istent. Ne akarjunk érte tenni valamit, mielőtt nem tudakoltuk akaratát. Legfőbb szempont, hogy mi a Néki tetsző!

1Thessz 2,7–12 – Elkötelező szeretet

Amikor a nagy vacsora példázatában így fogalmaz Jézus: „kényszeríts bejönni mindenkit” (Lk 14,23) oly módon értendő, ahogy Pál forgolódott Thesszalonikában. Viselkedése hiteles kommentár Jézusnak, sokak által félreértett késztetéséhez, mert nincs megnyerőbb a személyhez szóló szeretetnél. Ezért még a neki kijáró apostoli tekintélyről is kész Pál lemondani. Joggal élhett volna annak anyagi gyümölcseiből, amit a hitrejutottak Isten iránti hálából tettek le az Úr oltárára. De senkinek sem kívánt az apostol terhére lenni, ezért éjt nappallá téve munkálkodott. Olyan adat ez is, amelyről csak korinthusi tartózkodása kapcsán tudunk az ApCsel 18,3-ból. Emlékeztetése hitelét aláhúzza az az érdekes összefüggés, hogy e levelét vélhetően Korinthusból írta, ahol, – működésük kezdetén –, szintén kétkezi munkából éltek az Itáliából nemrég érkezett Akvilával és Priscillával. A sátorkészítés nem fonó-szövő munka volt, hanem meglehetősen sok szennnyel és bűzzel járó foglalatosság, mert bőrök cserzése, kikészítése után jutottak el a sátorlapok összedolgozásáig, s az eladásig. Csak következtethetünk rá, hogy Thesszalonikában is ezt a munkát végezte Pál, s bizonyval nem egymaga. Ehhez hajnalok-hajnalán kellett fölkenie. Mint a gyermekeiért fáradozó, nagycsaládos anya, a lelkét is kitette értük; egyenként is mindőjük lelkigondozója volt. Megszerette őket, vonzódott hozzájuk, ezért nemcsak az evangéliumot volt kész közölni velük, de a tulajdon lelkét is. Alig van még egy ilyen részlet, ahol érzelmi életének szentélyébe ilyen mély betekintést engedne az akkor még érett férfikorát élő apostol. – Érzéseinek önzetlensége mögött azonban, ki nem mondottan is, az Isten értelemet meghaladó szeretete dolgozott. – Ahogy Izráelt megszerette Isten, mert minden népek között a legkisebb volt (5Móz 7,7k), épp így szereti az új szövetség elhívottait is. A pogány népek közül kihívott egyház nem tehet szemrehányást Istennek, hogy őt kevésbé szereti. Továbbá: a kezdetektől mindig is voltak a zsidóságból érkezett krisztushívők. Féltékenynek sem szabad lennie senkinek Izráelre. Az egyházban mindkét nép, részben már eggyé lett, s részesül is az Isten nevelő szeretetében; és megszotva sem válik szeretete kisebbé, gyengébbé, népe mindkét ága iránt. Mert Izráel ága is, népeként él, akik zömükben most előnyt adnak a többi népnek, hogy Isten országába azok előbb bemehesenek; – Izráel teljessége majd ezek után következik (Róm 11,11kk).

Újlag zavarba hozó a határozottság, ahogy utólag értékeli ottani forgolódását az apostol: szent, igaz és feddhetetlen volt közöttük.

Erre is áll az, amit az 1,5k kapcsán hozzáfűztünk. – Ha előbb az anya szelídségéhez, most az apa felelős intéseihez hasonlítja magát, ahogy intette és buzdította őket; s ha kérlelni is kellett, kimondta, hogy éljenek Istenhez méltóan! – Az önmagára és a gyülekezetre alkalmazott mérce magas, de célja érdekében vitathatatlan, hogy Isten az Ő országába és dicsőségébe hív. Erre készülve kell magukat összeszedniük; s Lélek szerinti rendben kell rákészülniük az Isten országa vendégségére. Mindenekelőtt pedig fel kell öltetniük a menyegzői ruhát (Mt 22,11kk), hogy megállhassanak a majdan megjelenő király előtt. – Amilyen megmagyarázhatatlan az Isten szeretetének indoka, olyan világos immár a célja!

1Thessz 2,13–16 – Szabad utat az igének!

Sok hálára indító mozzanat van embertársaink életében; közöttük a legnagyobb, amikor úgy fogadják az igét, hogy értik annak mibenlétét. Az igehirdetők is úgy érzik, nagy akadályt sikerült legyőzniük, ha azt tapasztalják, hogy a hirdetett igét Isten beszédeként várják és fogadják be hallgatóik. Minőségi változás áll be a gyülekezetben, szinte átlendülnek a holtpontra, amikor az igéből Isten közvetlen szavát, hívását hallják. Ekkor telnek meg erővel és bizonyossággal. – Kínos egyhelyben topogást érzünk viszont mindaddig, amíg igehirdetőknél, biztonyságtévők esetében csak az emberi tényezőket érzékelik; mert süketek arra, amit a közvetítők által Isten mond nekik. Az ige szolgálatának is vállalnia kell a tusakodást, hogy amit hirdet, legyen hordozója Isten valóságos üzenetének, mivel semmi garancia rá, hogy a száj megnyitásakor (Ef 6,19k), Bibliával a kézben, az mintegy magától fog életközlésképpen hatni! Az apostol megjegyzése: „aminthogy valóban az (is)” tanúsítja, hogy ő is megküzdött ezzel, és úgy jutott el a meggyőződésig. Igéhirdetőknek, igehallgatóknak egyaránt rá kell állaniuk erre a közös hullámhosszra, hogy az igét jól értsék; szintúgy egymást is, s hogy Isten ereje munkálkodhasson bennünk hit által.

A levél címzettjei sorsközösségben élnek a júdeai gyülekezetekkel, akik már korábban eljutottak a krisztushitre, és szenvedtek is érte. Az ApCsel 17,5 szerint Thesszalonikában meghurcolták Jázont, aki Pált és munkatársait befogadta. Júdea gyülekezetei ugyanezt szenvedték el a zsidóktól, mondja Pál, s közben olyasmit idéz, amit a rómaiak is emlegettek, hogy minden embernek ellenségei ők. Mind ezt miként magyarázzuk? Hogy nem tetszenek Istennek (ez lenne a pontos fordítás) nem azt jelenti, hogy Isten feladta volna szeretetét irántuk! – Amiatt fogta el az apostol a szent harag, mert a pogányok üdvösségre jutásának váltak ők legfőbb akadályává. Megölték Jézust, amint prófétáikkal is tették volt elődeik (Mt 23,34kk). Üldözték az apostolt még Béreában is (ApCsel 17,13k); bűneiket így teszik teljessé. Fölismerhető továbbá, hogy Isten ítélete éri utol őket. Az ApCsel 18,2-ből tudjuk, hogy Klaudiusz császár kiutasította a fővárosból, Rómából a zsidókat, különbséget nem téve közöttük, ha már keresztyénné is lett némelyikük – véljük – . Isten haragjáról szólva, Pál erre gondolhatott. Nincs semmi rendkívüli abban, amikor az apostol a történelmi eseményeket Isten ítéleteként magyarázza; ami nem történelem-filozófia, hanem folytatása annak, ahogy az ŐSZ-i próféták is értelmezték az ítéletes, vagy kegyelmes történelmi fordul-

latokat (3Móz 26,14kk, 5Móz28). Semmi köze tehát az apostolnak az ókori, középkori, vagy a 20.sz-d-i antiszemitizmushoz. Így hirdettek egykor ítéletet a próféták (pl: Jer 6,10), de megtérésük esetére a kegyelmet is hirdették – . Mint láttuk az előző f. során, Izráelre tekintettel a végidőkben számol is ezzel az apostol. – István vértanú is ilyen értelemben tárta fel Izreál ítéletes történetét; ezt Pál is hallotta annak idején (ApCsel 7,51k). Mert az ítéletben is a szeretet dolgozik, hogy a megfenyített végül is megtérhet. – Amikor pedig a gyűlölet ítélkezik, csak magának keres öngazolást. – Ilyesmikből nem kérünk, s nincs semmi részünk benne!

1Thessz 2,17–20 – A lélek ékességei

A fönti éneksor (329. ének 3.v) igen alkalmas a rövid összegezésre, ami Pál szerinti dicsekvésében itt megfogalmazódik. Lelke reménysége és öröme, dicsekvése koronája és dicsősége a címzett gyülekezet. Ámbár az első gyülekezet, amely a szolgálata nyomán Európában alakult, a filippibeli volt (ApCsel 16,9kk), azokkal a későbbiekben formálódott ki bensőséges kapcsolata. Most a még ifjabb Pál hasonlíthatatlanul jobban vonzódik a thesszalonikaiakhoz. Nem keresi magyarázatát, s nem mondja ki, miért érez így, de teljes nyíltsággal beszél érzéseiről, vonzódásáról. Amikor oly hirtelen kellett éjnek évadján elhagyniuk a várost, Pál elárvultnak érezte magát (erre utaló ige van a 27.v-ben). Külsőleg ugyan elszakadt tőlük, de szívében nem. Lehet, hogy minden veszélyt vállalva ott is maradt volna, ha maguk az ottani testvérek nem „küldik” tovább Béreába (ApCsel 17,10). Azóta is minduntalan eláradt rajta a vágy, hogy ismét visszatérjen hozzájuk. Tett is rá kísérletet egy-két alkalommal, hogy szerét ejtse egy váratlan látogatásnak, de mindig közbejött valami nemvárt akadály. Kevésbé valós, hogy tartós akadályról lenne szó, pl. hogy Jázon annak idején személyes kötelezettséget vállalt volna, hogy többé nem fogadja be Pált és munkatársait, ezeket a világfelforgatókat (ApCsel 17,6kk). – A gátló tényezők felbukkanását a sátán áskálódásának tulajdonítja. Szolgálatát tehát nem emberi esetlegességektől függő alkalomnak tekinti. A Szentlélektől van a törekvése emberek megnyerésére, megmentésére, ami ellen a sátán mindent bevet, hogy elgáncsolja. Az Ef 6,11k szerint „nem test és vér ellen” van tusakodása, hanem levegőbeli erők és hatalmak ellen. Többszöri akadályoztatása azonban még inkább megfényesíti emlékeit és gondolatait, hiszen a lelke gyakorta járt ott közöttük. Nem letörtén, majd meg sóvárogva, hanem a minden akadályon győzedelmeskedő reménységgel gondolt rájuk, bízva abban, hogy, ha már az életben mégsem láthatja viszont őket, az Úr eljön hamarosan, s ott, az Ő színe előtt biztosan találkozni fognak. A lelke örömmel ujjongott, amikor a dicsőséges viszontlátásban reménykedve –, elképzelte, ahogy majd örvendezve állhatnak meg az Úr Jézus Krisztus előtt; s akként mutathat rájuk, hogy íme, ezek az én dicsekvésem koronái; sőt már addig is megzavarhatatlan az öröme bennük, s rajtuk ismeri föl dicsőségét; meg is vallja és írásban is vállalja! Érzéseinek hangsúlyozására, külön kiemelendő a 18.v kitétele: „én Pál”. A magyarázók, akarva, akaratlanul gyakran átsiklanak – mintha ők is zavarban lennének –, a személyes vallomások fölött, mert nem

tudják, hova tegyék az apostol érzéseinek áradását. Egy érett férfiú egész érzelemléleke tárul itt fel előttünk a továbbiakban is, melyről nem szégyell beszélni, mert benne Istennek minden értelmet meghaladó szeretete sugárzik a gyülekezetre, amit talán meg sem érdemeltek. Szinte biztos, hogy jobbnak látta őket, mint amilyenek igazából voltak, de hát Pál is csak ember volt. S itt a különbség Jézus és az apostol(ok) között; mindazáltal kegyelemből mér ő is, s nem érdemek szerint. – A mi szerencsénk is ez, hogy Isten, – bár ismer bennünket –, mindenestől, mégis így szeret.

1Thessz 3,1–8 – A fölébredt hit ihlet másokat

Mivégre volt szükség még levél írására is, ha már Timóteus, az apostol személyes küldöttként ott járt, s aztán vissza is érkezett? Jó híreket hozott, s hatására az apostol is úgy érezte, élet árad szét a tagjaiban, s a lelkében. Ennek az éledésnek folytatása tehát az első teljes ÚSZ-i irat megszületése: éppen ez a levél! – E helyütt teljes világossággal rajzolódik ki, hogy az ÚSZ-i iratok ihletője a Szentlélek volt – oly módon, hogy eszközül vette föl a személyes szálat, érzéseket és a felelősséget a gyülekezet(ek) lelkiállapotáért. A hitbeli szilárdságon érzett öröm, s benne a hiányosságok pótlására tett kísérlet pásztori törekvése, hozta benne mozgásba azokat az élet-energiákat, melyek által az apostol tollat ragadott és levelet írt, esetleg diktált. Mások, – apostolként –, vagy tőlük eredeztetve, jézusi hagyományokat gyűjtöttek és összegezték, mondtak tollba. Nem ezen a szinten, de a letörtség ma is fertőz, a lendítő gondolat elhal, mielőtt megszületne; ha pedig élünk és éledünk, az másokat is ébreszt. A gyülekezet is felelős azért, milyen ígét hall, milyen igehirdetőt kap.

Nem hiányzik a kellő szemérmesség sem az apostolból, mert csak a jó hírek vétele után, s tudva, hogy vágyakoznak a személyes találkozásra vele, írja le mindazt, amit irántuk érez. Timóteus beszámolója Thesszalonikában is át lehetett szőve az apostol szeretetének számos bizonyosságával; s visszatértek a ragaszkodás válaszát hozta magával. Szüksége is volt az apostolnak a vigasztalásra, mert Bérea után is volt része üldöztetésben. Az is csak a levélből derül ki, hogy a thesszalonikaiaknak is szenvedniük kellett hitükért. Már amikor köztük munkálkodott, sem hallgatta el, hogy számolniuk kell megpróbáltatásokkal. Kissé szorongott is értük, hogy ezzel csapdába ne ejtse őket a kísértő, hiábavalóvá téve az apostol alapvetését. Tévedés volna azonban minden baj végső okának a sátánt feltüntetnie. A korábban említett küzdelem nem egyenlő felek birkózása volt, mert végső soron Isten rendelte övéit arra, hogy próbák által edzze hitüket, hűségüket. Értük aszgódva akkor, tovább a kétséget már elhordozni nem bírván, küldte el maga helyett hozzájuk Timóteust, vállalva azt is, hogy Athénben egyedül marad. Onnan ment aztán Korinthusba (ApCsel 18,1). Pál testvérenek nevezi őt, és a Krisztus evangéliuma hirdetésében munkatársnak (más iratok szerint szolgatársnak, diakónusnak). Megjegyzendő, hogy a hozzá visszaérkező Timóteus beszámolóját, s a felette érzett örömet az evangélium jó híre nyomán támadt örömmel nevezi (6). Szóhasználat

is szemlélteti az ihletésnek ama láncolatát, amiről föntebb volt szó.
– Egyébként Timóteus az ApCsel 16,1kk szerint még Kis-Ázsiában jutott személyes kapcsolatba az apostollal, aki magával vitte második missziói útjára, ill. áthozta őt Európába. Közvetlen munkatársa Szilász volt, így Filippiben nincs Timóteus az apostol közelségében; Béréában pedig ott marad Szilásszal, s csak később mennek Pál után Athénbe. Ezúttal megtett több mint 1600 km. –t, míg visszatért az apostolhoz Thesszalonikából. Mindig kéznél van, ha szükség van rá, mégis marad elsőrenden Isten munkatársa, s ezért jó segítője az apostolnak!

1Thessz 3,9–13 – Hálaadás – imádság – szeretet

Még mindig ama tényezők kötik le figyelmünket, amelyek megadták a kezdősebességet, hogy alakot öltjön, megszülessék az első ÚSZ-i szentirat. Hozzá egy lélektanilag is nagyobb áttörés kellett. Természetesen nem úgy fogott hozzá az apostol, hogy Szentírást fog írni! Esze ágában sem volt ilyesmi, bár abban bizonyos lehetett, hogy a Szentlélek fogja vezérelni gondolatait és tollát, de nem is álmodta, hogy a leírtaknak ilyen messzeható érvénye lesz! – Hozzá sem mert volna fogni, ha ezt előre tudja! Szívében hatottak olyan erők, amelyek megadták a többletet, amit a Szentlélek ihletésének tulajdonítunk.

Alig találja módját, miként adjon eléggé hálát amaz örömért, amit Isten előtt szereztek neki. Szinte csak Páltól halljuk az eucharisztia fogalmát a hálaadás kifejezésére (és még: Jel 4,9; 7,12). Olyan ez, mint egy istentisztelet. A szavakat alig lelő hálaérzet az első többlet-tényező arra nézve, hogy a leírtak Isten ígéjeként szállalhattak meg! Ezzel együtt lendítette a ki sem fejezhető öröm, mely szintén Isten színe elé tereli az apostolt. Isten közelsége ezekben is ihlető tényezővé válik. – Továbbá a buzgó könyörgés a hön óhajtott viszontlátásért, amiről nem lehetünk bizonyosak, hogy végül is megadatott-e. Az ApCsel 20,4 említ ugyan két thesszalonikai útítársat, de kérdéses marad, hogy az apostol újjólag eljutott-e a városba; pedig korántsem látta őket rózsaszínben, mintha makulátlanok, tökéletesek volnának. Hitüknek vannak hiányai, amiket kipótolandó óhajtaná a látogatást, de a makacs akadályok ellen csak imádsággal tud küzdeni, s számol az eshetőséggel, hogy talán soha nem látja őket viszont. E kínból is született mindkét nekik küldött levele, mert Isten egyedül ezek útját tette szabaddá! Az ige útja ez, Isten távlatosabb gondolatai szerint -; ezeken nincs semmi hatalma az ellenfeleknek! – Utalnunk kell ismét az apostol szeretetére, amit meg is vall. Ehhez mérten van nekik miben gyarapodniuk, mind egymás és mindenki iránt, beleértve az ellenük dülő-fülókat is. A „mindenki” eben az esetben elsőrenden a velük egy városban élő dühödt ellenfeleket jelenti. A szeretet tekintetében jó adag többlet dolgozik az érdekükben, az apostol lelkében, mely ígére ihlető tényezőként itt ismét szembeszökő. S még valami, aminek Pál szintén nem lehetett tudatában. Az, hogy az ige hatása rendkívüli lesz abban, amikor azt (fel)olvasva – meghallják, mert teremő hatalomként hatol be a hallgatók életébe, és létre tudja hozni azt, amit az apostol kimond. Kívánja Pál, hogy így legyen, de nem tudhatta, hogy éppen az ő leve-

le teheti meg ezt, – teremő módon elsőnek! – Különben csak építő szándékú kívánság maradt volna, hogy bárcsak feddhetetelenné válnának a szent életben! Ma is csak végső cél gyanánt lebeghet előttünk, hogy azzá válunk Istenünk és Atyánk előtt, amikor majd a mi Urunk Jézus Krisztus minden szentjével együtt (angyalaival, netán üdvözütekkel?) eljön! – E távlat reményteli feltárlása közben némely kézirat másolója nem is állja meg, hogy ámen-t ne mondjon a gondolatsor végén! – Mint a megtérést, a szent életet se halasszuk azért mindenestől ama napra. Csak azt lehet ott befejezni, ami már itt megkezdődik!

1Thessz 4,1–8 – Gyöngédséggel, tisztességgel

A szent életről szóló tanítást már ottlétekor elmondta az apostol, s mivel alig négy hetet töltött közöttük (ApCsel 17,2), hamar rátért a megszentelődés kérdéseire; arra, hogy a szeretet prancsolatának milyen következményei vannak családi és mindennapi életükre nézve. Levelében ezekre újból sort kerít, visszautalva a már hallottakra. Törekvésüket a szent életre nem vonja kétségbe. – Timóteus erről is tájékoztatta őt -. Most bátorít, hogy ezen az úton kell tovább haladniuk. A birodalmi közerkölcsök meglehetősen szabadosak voltak, s ráadásul még az is hozzájárult, hogy kikötőváros voltak. A krisztuskövetőknek pedig óvakodniuk kell mindenféle paráznaságtól; szentségnek és önmérsékletnek kell érvényesülnie pl. házaseletükben. Nincs arról szó, hogy az apostol a házasságon belüli önmagtartóztatást tanította volna. Némileg zavarba jövünk, hogy az „edény” itt a feleséget jelenti (ld. Károli fordítást; hasonló közegeben az 1Pt 3,7-ben is). Intésének lényege viszont éppen az, hogy a házassági közösségben a férj ne eszköznek tekintse asszonyát, hanem újból és újból igyekezzék „megnyerni” őt (4). A házassági közösség akkor marad szentségben és tisztaságban, ha a férj nem alázza meg feleségét, hanem mértéktartó gyöngédséggel jutnak el a teljes egységig (vö: 1Kor 7,5). Ekkor van biztosítva mindkét fél emberi, s egyben keresztyéni méltósága, egyenes következményeként Isten félelmének. – Eközben lehetséges, hogy némelyek „szűzi házasságban” élnek feleségükkel. Megboldogult szolgatársam és druzsám, Szabó Andor szegedi metodista lelkipásztor beszélt nekem erről még életében, amikor ökumenikus evangelizációs sorozatot tartottunk a városban, s náluk szálltunk meg. – Ha hiányzik az istenismeret, abból csak rossz származhat házasságon belül és kívül egyaránt. – Közhelynek hat, ha azt mondjuk, hogy mennyire modern itt az apostol, – közlékeny és mentes bármiféle álszentségtől. Néven nevezi a kényes kérdéseket, mert szóból ért a (magyar?) ember! – Pál nyomán az ifjú keresztyénység döntő kijelentéseket kapott és érvényesít a nők házasságon belüli felszabadítására – társadalmi kihatással –, ámbár már az 1Móz 2,24-ből is ez következne, és Jézus is így tanított (Mt 19,4kk), az ember azonban hajlamos a felejtésre. S – őszintén szólva –, ezen a ponton vagyunk fölöttébb bizonytalanságban az iszlám családi és társadalmi kihatásait illetően! – A liberalizmus és az iszlám között, adott, adva van a bibliai keskeny út a női egyenrangúságra, amit, egyfajta harmadik út-ként –, újból fel kell(ene) fedoznunk!

Az átmenet e gondolatfűzésben oly észrevétlen, hogy a túlkapások és becsapás tilalma magában hordozza, tekintettel mindkét félre, a házasságot is. Ugyanilyen hűség és szentség kelletik, hogy érvényre jusson a Krisztusban – testvérek között is. Anyagiakban és lelkiekben egyaránt egymás személyének és jogainak figyelembevétele ugyanígy szükséges a gyülekezetben, mint a házasságban. Az Úr keményen jár el mindazok ellenében, akik bármilyen formában megkárosítják testvéreiket. Megfizet a tisztességtelen előnyökre törőeknek, nem azért, mert bosszúálló, hanem, mert megvédi a hátrányos helyzetbe jutottakat, a kiszolgáltatottakat. Szóban is kifejtette már az apostol, – s szívükbe vésendő – most le is írja, hogy elhívásuk nem tisztátalanságra, hanem megszentelődésre szól. Isten ellen vét, aki ember ellen cselekszik, mert elhívását veszi semmibe. – Intéseivel Pál Jézus nyomán halad. Aki viszont emberséges, arra kiöntetik a Szentlélek. – Testvér, felebarát, minden ember iránt hitből köt bennünket a tisztesség!

1Thessz 4,9–12 – Kezdeményező erő

Nem merő stílusgyakorlat, ahogy az apostol fogalmaz, azaz, hogy szükségtelen külön is serkentenie a thesszalonikaiakat a testvéri szeretetre, mivel azt maguktól is tudják, amikor merészeltek nagyobb léptékben gondolkodni és cselekedni. Fölismeri rajtuk az Istentől tanítottságot. Nem óhajtja mindenáron úgy kötni magához őket, hogy megkérdése nélkül ne merjenek semmihez hozzáfogni. A gyülekezet segítőkészségében annak betöltését látja, amit a Jer 30,34 jövendölt az új szövetségről (vö: Zsid 8,10kk; 10,15kk). Az Istentől tanítottság (9.v!) –, abból táplálkozik, hogy a gyülekezetnek közvetlen kapcsolata van Istennel, nemkülönben az egyes hívőnek is! Nem tudható, hogy az egymás iránt gyakorolt testvéri szeretet egész Macedóniát bejáró jótékony hatása – közelebbről –, mi is lehetett, bizonyára valamilyen segítő akció szegények és rászorulóak támogatására, ami abból sejthető, hogy mintegy négy év múlva ugyancsak közöttük támadt, hogy megsegítsék a jeruzsálemi gyülekezet szegényeit. – Pál azt az ösztönzést is elfogadta és az adományokat célhoz juttatta. Nem gyengíti e megállapítást, hogy ilyen irányú kérés el is hangzott a jeruzsálemiek részéről (Gal 2,10). A macedóniaiak kezdeményezését a 2Kor 8,1kk. említi. A Róm 15,25kk már Akháját is ide sorolja. A továbbgyűrűző diakóniai szolgálat motorja azonban Thesszalonika gyülekezete lehetett, akiknek már az első időkben voltak sikeres szárnypróbálgatásaik; vélhetően az apostol most erre utalhatott (9k), amikor erősödéssre, gyarapodásra inti őket avégre, hogy növekedjék bennük a szeretet, s ebben gazdagodva, bizonynyal növekedni fog az adás készsége, s a másoknak nyújtott segítség is. Fontos tehát, hogy mindennek jó gazdasági alapja vessék, mivel akkor tudnak erőteljesen segíteni másokon, ha maguk sem szorulnak rá senkire. Az autarkia, az épkezláb önállóság, anyagi értelemben is, görög eszmény volt! – Pál szerint ez az elv nem a hivalkodó önépítés eszköze. Sokkal inkább a szeretet segítőkész gyakorlásának előfeltételeként, szükséges tulajdon életük anyagi megalapozottsága. – A 2Thessz 3,6-ból tudjuk, hogy az intést nem mindenki szívelte meg közülük.

Mégis ez volt a legbölcsebb, amit tehettek a hangoskodó, indulatkitörésekben kiszámíthatatlan ellenfeleikkel szemben, akik ágálással belerángatták volna őket terméketlen vitákba, sőt bántalmazásokba. Tegyenek meg mindent, ami rajtuk áll, hogy kerüljék az összetűzéseket. Tartsák becsületbeli dolognak, – minden tekintetben hasznosnak, előrevivőnek ítélik a szavakat is megválogató,

tevékeny életet; nem csupán megélhetésük érdekében munkálkodva –, saját kezükkel. Már ottlétekor erre intette a gyülekezetet; s ma sem lát ennél bölcsebb magatartást, akár az önvédelem, akár a misz-szió és a diakónia fölsímet feladataira tekintettel. Nem leinti tehát őket, hogy húznák meg magukat, sokkal inkább ad olyan tanácsot, amivel segít, hogy Istentől kapott ösztönzéseiknek eleget tudjanak tenni.

Ma is létezik olyan keresztyén irányzat, mely fennen hirdeti, hogy a tisztességes gazdagodás nem szegénység, inkább áldás. Lényeges, hogy ennek végére ne pont kerüljön, mert ez csak félút, hanem szeretetszolgálati céllal, inkább kettőspont: a tisztességest a tisztas diakóniai vállalások igazolják Isten és emberek előtt!

1Thessz 4,13–18 – Mindenkor az Úrral leszünk

Az apostol hírére vette, hogy időközben többen is meghaltak a gyülekezetből, meg családtagjaik közül is. Nem szépítgetés végett írja az elhunytakról, hogy elaludtak. A halál valóságos; mégis anynyiban alvás, hogy lesz belőle fölébredés. Kétségtelen, hogy joggal szomorkodnak, akiknek nincs Krisztusban reménységük. A „többiek”-től, a reménységben szűkölködőktől, azoknak kell különbözniük, akik hisznek Jézus Krisztusban, mert számukra a halál: Őbenne lehető meghalás! – Jézus Krisztus pedig feltámadt a halálból, kezdeteként egy diadalmas esemény-sornak, mert majd annak rendje szerint támadnak fel mindazok, akik Őbenne hunytak el.

Pontosabban követve az apostol gondolatmenetét, ill. s gyülekezet gondját; nem is a feltámadás felőli bizonytalanság aggasztotta őket, akiket ilyen veszteség ért. Az foglalkoztatta a lelküket, hogy az elhunytakat talán valamilyen pótolhatatlan hátratétele érte azzal, hogy nem érhették meg élve az Úr eljövetelét; mivel időnek előtte haltak meg. Egyáltalán nem vigasztalta őket a tudat, hogy ők viszont élnek, sőt bántotta érzékenységüket, mert úgy érezték, hogy az elhunytakkal szemben jogtalan előnyökhöz jutottak! Vigasztalanok voltak, mert velük együtt szerettek volna a visszatérő Úr elé sietni. – Szavát erősítendő, azt mondja az apostol, hogy az Úr szavával, igéjével szól. Talán a Lk 20,38b áll ehhez legközelebb: „Mert az ő (azaz: Isten) számára mindenki él”, de szinte bizonyos, hogy szóban áthagyományozott jézusi mondásról beszél itt, mely szerint az elhunytaknak megmaradt az időbeli előnyük, mert amikor felharsan a riadó; a főangyalé (Mikáél? Dán 10,13? 12,1. Vagy Gábiel? Dán 8,16), meg az Isten harsonája; ők, a Krisztusban elhunytak támadnak fel elsőnek. Az élő és a hitben Urára váró nemzedék pedig velük együtt ragadtatik el, a dicsőségben visszatérő Úr elé. Mint egyebütt, a felhők ezúttal is hordozó eszközei lesznek az Úr elé sietőknek, s egyben látható bizonyosságai Isten dicsősége jelenlétének. Mint a király elé siető fogadóbizottság, akként ragadtatnak el a feltámadottak és az élők az Úr elé, hogy azután Őt kísérve érkezzenek vissza a földre. Vigasztaljátok tehát egymást – szól a biztatás –, ezekkel az igékkel! Van kézirat, amelyik kiegészíti azzal, hogy a Lélek eme igéjével vigasztalják egymást. – Tehát a feltámadott és mennybement Úr maga vigasztalja a Lélek által igéjével a szomorkodókat és gyászolókat.

Önmagát is oda sorolja az apostol azok közé, akik élve érik majd meg Krisztus visszajövetelét! – Néhány évvel később úgy módosul a

reménysége, hogy az élők elváltozott testben öröklík Isten országát (1Kor 15,50kk), sőt az 1Kor 6,14 és a 2Kor 4,14 során már önmagára is alkalmazza a feltámadást, ámbár nem kíván „levetközni”, szívesebben venné fel egyszerűen földi sátorházára azt a mennyeit (2Kor 5,1kk). Idősödve pedig már meghalásról és kívánt elköltözésről beszél (Fil 1,21kk). – Sokkal életszerűbb és biztatóbb így látnunk az apostolt, vívódva –, és csiszolódva reménységét a Feltámadottban –, mintha kész tételekkel bombázná a szegény halandókat. –

Többen tiltakoznak, hogy belső fejlődés észlelhető pl. Pál apostolnál, de ez a helyzet az Izráel kérdés kapcsán is, ha egybevetjük e levelét, meg a Római levél 9-11 fejezetét! – Először még az István vértanú szintjén áll, mondhatni: becsületből is; gondoljunk jelenlétére István megkövezésénél! (ApCsel 7,58). – Rómába készülve viszont új fölismerésekre jut, s útját előkészítendő, előreküldött levelében összegez. A Szentírás tehát az élet kv-e. Isten együtt halad népével és közben tanít bennünket. A Szentírás ihletettségén belül is volt előrehaladás. Jézusnak még sok mondanivalója lett volna, de mindig csak annyit közöl, amennyi szükséges, s amit el tudunk még hordozni (Jn 16,12); de az írott ige határait, kijelentésszerűen, sem Ő, sem mi nem lépjük át. Így is lehetséges, hogy új fölismerésekre jutunk!

1Thessz 5,1–11 – Hogy Vele együtt éljünk

Szóban is föltehetnék a kérdést az apostolnak, hogy az Úr visszajövele kiszámítható-e? – Bátran mondhatjuk, hogy a választ az Úr szavával adja, s adja meg most is. Az ApCsel 1,7-ben ui. mind a mérhető időszakról, mind pedig az alkalmoszerű időpontról olvasható Jézus feleletében, hogy annak ismerete nincs a tanítványokra bízva. Önmagát se óhajtja ismételtetni, amikor erre emlékezteti őket. Megint csak jézusi fordulat, hogy az időpont a tolvaj eljövetelehez hasonlíthatóan (Jóel 2,9; Mt 24,43 par), kiszámíthatatlan! – E gondolatot mindjárt tovább is bővíti azzal, hogy ha a főntiek szerint váratlanul is érkezik meg az Úr napja, aki éber, azt mégsem éri fölkészületlenül. Aki viszont nem éber, s nem józan, azt gyötrelmes módon lepi meg az a nap. Szintén Jézus tanításából ismerjük a gonosz szolga monológját: „Késik az én uram, ...” Amiből aztán egyenesen következik hűtlen bánásmódja a reá bízottakkal (Lk 12,45kk). Az apostol ismert kegyesebben csengő mellébeszélést is: „Békesség és biztonság” – mondogatták. Egykor a Jer 6,14 hirdetett ítéletet a hamis próféták ámtásai miatt, akik a fenytés közeledtét észre sem véve, áltatták önmagukat és népüket a béke jelszavával, s aztán hirtelen lepte meg őket a fájdalom. A végső időket Jézus is a vajúadás kezdeteinek nevezte (Mk 13,8); hasonlatként ez jelenthet jót is (Jn 16,21), amiből élet születik, de már a próféták is alkalmazták megíusult váradalmakra, ahogy Jeremiás többször is élt vele (pl. 6,24; továbbá Mik 4,9k).

Az a készületlen, aki lelki sötétségben él, az ilyet fölvértezetenül éri az a nap. Az alvás jelenthet hitbeli, s erkölcsi lazaságot. Kimetszett példája ennek a többedmagával, vagy zugivóként – az éjszákára lerészegedő ember, aki arra gondol, hogy úgyse látja senki, s reggelre majd kialussza magát. A nemtörődöm rá fog fizetni, mert bizony tolvajként lepi meg az a nap. A gondolatmenetet nem szövi tovább az apostol olyan irányba, hogy az Úr megérkezésének váratlan volta mitől fosztja meg a léha készületlent. A figyelmet inkább arra tereli, hogy miként kell az Urat éberén, józanul és fölszerelten várniuk. Előbb úgy fogalmaz: „ti”, de a folytatásba önmagát is belefoglalja: „mi”. Világosság és nappal fiai vagyunk, nem tartozunk az éjszakához és a sötétséghez. A qumrániak, az esszénusok nevezték magukat a világosság fiainak. Jézus pedig a világ világosságának nevezte önmagát (Jn 8,12), de tanítványait is (Mt 5,14kk). Pál a Krisztusban hívóket nevezi világosság, ill. nappal fiainak, akiknek a világosság fegyvereit kell felöltetniük (Róm 13,12kk; Ef 6,11kk), azaz a

hit és szeretet páncélját, s az üdvösség reménységének sisakját. Isten ui. nem ítéletre, hanem üdvösségre rendelte övéit, hogy akár ébren vagyunk, tehát e földön élünk, akár aluszunk (ezek az elhunytak, tehát – közvetve –, mégis már számol a halállal!), Vele együtt éljünk! E vigasztalással kell erősíteniük egymást, hitben, szeretetben, reménységben lehető épülésre, – aminthogy cselekszik is –, állapítja meg az apostol a thesszalonikaiakról.

A keresztyén ember úgy készül a halálra, hogy az életre készül a Krisztusban!

1Thessz 5,12–22 – Testvéri rend és szabadság

Némi feszültséget sejtet az apostol intése, hogy a gyülekezet ismerje és fogadja el a közöttük fáradozókat, akik előljárók és intik őket. Lehet, hogy ezeket, – mint Galáciában is (ApCsel 14,23) –, maga az apostol választotta, jelölte ki közülük. Tennivalóik jórésze segítség volt, főként tehát diakónia, valóságos fáradozás; úgy voltak előljárók, hogy jó példával jártak elől, jövőbe mutató eligazítást adva mindazoknak, akiket valaha is felruháznak vezetői tiszttel. Munkájukért illesse őket nagyrabecsülő szeretet. Talán nem ok nélküli, hogy a következőkben békességre inti a gyülekezetet; olyan fogalmazással, hogy önmagukban békéljenek meg. – Jézus is intett (Mk 9,50) a szükséges megbékélésre egymással.

Alig észrevehető átmenettel aztán, főként a több felelősséggel felruházottakhoz szól az apostol –, nem mintha kizárólag nekik lenne joguk, hogy másokat is intsenek. Az egymás pásztorolása mindenki dolga, senki sem hallgathat, ha észreveszi, hogy valakinél, valahol nincs rendjén valami. Legyen a pásztori intés határozott, de sohasem könyörtelen. Az életnek üteme, ritmusa van, ahogy ver a szív, s lélegzik a tüdő. Aki esetleg a közelgő vég várása miatt tétlenkedik, kiesik az élet rendjéből. A ritmuszavart lehet, s kell is helyrehozniuk. A görög szövegben ott van a nemzetközileg ismert „taktus” szócska. Vannak, lehetnek aztán lélekben bátortalanok, kisebbségi érzéssel küszködők, gyöngék és betegek. Ne sajnálják velük a vesződést. Nincs más járható út, mint a türelmes gondozás, a gyöngék elhordozása, mert a gyülekezet egy része diakóniai eset volt, s nem a társadalom krémje! – Lelketlenség lett volna rövid úton kitenni a szűrőket, hogy aztán csupa nyeregben ülő lovagból álljon a gyülekezet. Az így értelmezett szentségben gőgössé válik a lélek, s lassan bele is pusztul. Az sem felejtendő el, hogy másféle emberek között élnek. A bosszú indulatait időben kell leszerelniük, s mindenkinek meg kell bocsátaniuk. Sőt részükről a jóra törekvés az igazán méltó válasz, nem „csak azért is”, hanem tiszta szívből.

S ha van bánat, szorongás a lélekben, az csak a felszínt borzolhatja; a mélyben legyen ott az öröm, amit az evangélium ültetett oda, s belőle meríthet a hívő életerőt. Tehát nem fordítva, hogy a mélyben ott az örök bú, s nagynéha a felszínen átfut egy-egy kis öröm. Mondják, hogy a magyar ember alkata szerint szomorú. Az evangélium öröme hozhat teljes fordulatot, amikor a lélek mélyén gyökeret ver a verhetetlen öröm, ami túlél minden külső próbatételt; az kerekedik fölül és marad meg tartósan! – Jó életprogram mind-

azoknak, akik imádságban beszélő viszonyban maradnak Istennel. Az imádságból pedig ne hiányozzék a hálaadás mindenért. Isten azt akarja, hogy ebben gazdagodjunk; nem önmagáért akarja, de a mi javunkra. – Az Isten akaratát cselekvő közösség szabadságban él a jóra. Van érzéke a Szentlélek munkája fölismerésére, s nem akarja mindenáron elnyomni azt, ami épít, – szintúgy a prófétai ajándékot sem. Nem mesterkélten, de próbának veti alá a dolgok alakulását, a személyi összefüggéseket; a gonosz megnyilvánulásait viszont időben elkerüli.

1Thessz 5,23–28 – Amit csak Isten végezhet el

Kiteheti a lelkét az apostol, figyelme lehet részletekbe menő, mégsem végezhet el mindent. Ha megteszünk is minden tőlünk telhetőt, vannak dolgok, amik nincsenek reánk bízva, s ha mégis mi akarjuk elvégezni – Isten helyett is –, hatalmaskodóvá, zsarnokká válunk, s mások lelkébe gázolunk. A pásztori gondoskodásban is van egy határ, amelyen túl Istenre kell bízunk az elvégzendőket: „Maga pedig a békeség Istene...” Ilyenkor imádságban visszük Isten elé és áldást mondunk jövődő tetteire. Ő bölcsebb és szakszerűbben fogja elvégezni az Ő részét. Egyedül Ő képes rá, hogy megszenteljen egészen, s megőrizze lelkünket, elménket, testünket feddhetetlenül és épségben a Jézus Krisztus napjára.

E helyütt szellemről, lélekről, testről van szó. Legyünk azonban körültekintőek. Egy időben ui. innen eredeztetve beszéltek az ember személyiségének hármasságáról; szellemnek nevezvén az emberi léleknek ama részét, ami – e nézet szerint –, Isten Lelkével kereshet, találhat kapcsolatot, s ezt nevezték bibliai lélektannak. Egyik magyarázó ennek kapcsán azt mondja, hogy ha már így, szó szerint vesszünk valamiféle felosztást, inkább beszélhetnénk négyességről a Mk 12,30 alapján: teljes szív, teljes lélek, teljes elme, teljes erő. Bár-hogyan nevezzük is az ember testi-lelki mivoltát, az egész emberről van itt szó, s ennek megőrzését, épségét – ama napra nézve –, egyedül csak Istenre bízhatjuk. Az Ő hűsége rá a biztosíték, hogy elhívásunk szerint azt el is végzi. A felelősség elhárítása nélkül –, a mi részünk itt az imádságban tanúsítja készségét. Van itt egy olyan pont, amelyen túl az apostoli gyámkodás sem segíthet, sőt ártana, ha azt megkísérelnénk. A lelkigondozás és vezetés legyen mentes bármiféle lelki kényszertől!

Az apostolnak is szüksége van a gyülekezetre, hogy imádkozzának érte. Isten előtti kölcsönös egymásrautaltságukban a két fél egy szintre kerül, mert az apostoli tekintély nem nyomaszt, inkább fölemel. – Egymás köszöntése szent csókkal (1Kor 16,20; 2Kor 13,12; 1Pt 5,14) a hitvallás és az összetartozás kifejeződése volt az első keresztyének között. Lehettek előzményei a zsidóságon belül. Ma olykor úgy érezzük, hogy árnyékként, intő példa gyanánt, rávetítődik a Júdás-csók, s hogy mint minden jelszerű gesztus, el is csorbulhat, meg is üresedhet. – Olykor üdébbnek érezzük, ha baráti módon a kezek találkoznak. Lehet annak olyan kifejező ereje, mint a csóknak, mivel nem tudható pontosan, hogy milyen mértékben volt akkor gyakorlatban a kézfogás!

A levélnek el kell jutnia mindenkihez, akit illet. Olvasni kevesen tudtak, s gondoskodniuk kellett, hogy tartalmáról az is tudomást szerezzen, aki nem volt jelen az összejövetelen. Az ÓSZ-i szentiratok felolvasása mellett, így lett fokozatosan gyakorlattá evangéliumi részletek, apostoli levelek felolvasása a gyülekezeti istentiszteleten és egyebütt is, pl. házaknál. Gyakorlatban az egyéni bibliaolvasás is félhangos olvasás volt. Így lehet közöttünk is maradandó és erőteljes a kegyelem.

2Thessz 1,1–5 – Adj okot a hálaadásra

A gyülekezetnek az a legbiztosabb hely és állapot, hogy az Atyában és a Fiúban vannak! Az apostol hozzátehetné a Szentlelket is, de nem kellett kínosan arra vigyáznia, hogy a Szentháromság harmadik személyét is feltétlenül említse. – Ezúttal is több száz kilométerre vannak egymástól. Az apostol és megnevezett munkatársai most is Korinthusban lehetnek. Ezért nagy bizonyosság és nyugalom annak tudata, hogy Isten hűségébe és ígéreteibe gyökerezett az életük. Szeretteit Ő hordozza, ámbár nem lehet azt állítania Pálnak, hogy a gyülekezet megkímélődik minden próbatételtől. – Időközben ui. szenvedniük is kellett, mert üldözték őket, amivel együtt járt mindenféle nyomorúságuk sokasodása. Eközben, sőt ezek ellenére, mégis folyamatosan nőtt hitük és szeretetük egymás iránt. A bajban egyébként is összezárkóznak, egymás iránt engedékennyé válnak az emberek. Így kapcsolódott össze a thesszalomikaiak közössége is. Üldöztetésükről, szenvedéseikről máshonnan nem éretesülünk, csak e mostani apostoli utalásból vehetjük hírét, hogy megpróbáltatások érték őket. Annál csodálatosabb volt ragaszkodásuk, amit mennyei jutalmuk jelének tekint, s nem állja meg az apostol, hogy el ne dicsekedjék velük mindenütt, ahol megfordul. Lehet, hogy nem is mindenhol fogadták kitörő lelkesedéssel, amikor minduntalan emlegette, s példaként állította eléjük kedves gyülekezete állhatatosságát. Dicsekvése velük mégsem juttatja a többieket előnytelen helyzetbe. Nem avégett emeli ki kedveseinek hűségét és türelését, hogy a többieket megalázza; inkább, hogy bátorítsa és fölemelje őket, hiszen azokat is mind Isten gyülekezetének nevezi. Leghőbb vágya, hogy mind, aki hallja, meggazdagodjék hitben és szeretetben. – Volt már rá példa, hogy valakit azért dicsértek mások előtt, hogy orruk alá dörgöljék amannak engedelmességét, hogy lám, az illető mily ragaszkodó, meg tanulékony tanítvány; s a dicsérő szavak szúrás gyanánt hatottak, hogy te viszont engedetlen, taníthatatlan, lázadó és hasznavehetetlen vagy, megtanulhatnád amattól, hogy ha „bölcsebb” lennél, mire vihetnéd! – Ha bennünket értek ilyen példálózgatások, behúztuk a nyakunkat, hallgattunk, mint a sült hal és gyalázatosan éreztük magunkat, talán el is sápadtunk; ámbár túlságosan sem ijedtünk meg, inkább az arcunkba szökött a vér, s turpisságon kapott gyermeknek, éretlen kamasznak éreztük magunkat. Az ilyen kiokítások nem fölfelé emeltek, inkább kisebbrendűségi érzésünket növelték. Fátyolt rá! Elmúlt! – Bár mostanság, keresztyén magyarságunkban próbálnak megalázni a kedves európaiak, hogy a

többit ne is említsem! Mondjuk: Ejnye, bejnye! – Vagy azt mondjuk rá, hogy ki mint él, úgy ítél? – Pál, Szilvánusz, meg Timóteus teljesen mentes volt a lelki terror minden ilyen fogásától!

Arról is őszintén szól az apostol, hogy mennyi hálaadás fakad a szívéből, s Isten közelébe jutott ő is, amikor üldöztetésük híreivel együtt bátorító esetekről is hallott, s mikor erről beszél, vele arra ösztönöz, hogy továbbra is éljenek a hit, mindent elszenvedő hősiességével, mindenkor hálaadásra készítelve másokat. – Egymás életében megkönnyíthetjük, vagy nehezebbé tehetjük a hálaadásra indító tényezőket.

2Thessz 1,6–12 – Szent felháborodással

Az írásmagyarázók alig tudnak mit kezdeni az apostol lelkét fölkavaró indulatokkal. Nem mentegetve őt, de értsük meg fölháborodását, mert már első leveléből sejthettük, mily szoros szálak fűzték a gyülekezethez, s lehetett e szálak között egészen személyes kötődés is; s most arról kell hallania, hogy meghurcolták, bántalmazták, s talán javaikból is kiforgatták őket, amit alig enyhített az a tudat, hogy nemes lélekkel tűrték el a megaláztatásokat. Példaszerű tűrésükből látható, hogy a velük történeteket hitből fogadták el, s ahogy Jézus tette, a megfizetést Istenre hagyták. Az 1Pt 2,19kk ezt bővebben ki is fejti; s ott már lecsapódtak mindazon tapasztalatok, amiket a szenvedő gyülekezetek keserves áron szereztek, erőt merítve a Krisztus szenvedéseiből, aki „amikor szenvedett, nem fenyegetőzött, hanem rábízta ezt arra, aki igazságosan ítél” (1Pt 2,23).

A bibliai teológiai feldolgozásnak e nyomvonalát itt jelöli ki Pál apostol, ill. magáévá teszi, ami Thesszalonikában, – szenvedésből született gyöngyként –, kezdett kiformálódni. Már az 5.v-ben jelenek tekintette, hogy Istenre hagytak minden megfizetést, lemondva a bosszú indulatáról, s helyet adva Isten igazságának, aki minden túlkapásra megadja majd a megfelelő választ. A melengetett gondolat, ami mind őket, mind az apostolt is eltölti, mégsem ez; inkább a reménység, a boldog várakozás, hogy elérkezik majd az idő és alkalom, amikor az Úr jelenti ki nyilvánosan, hogy méltóak a bemenetelre az Ő országába. Ekkor adja meg nekik az enyhülést, hozzáfűzi: „mivelünk együtt”. Tehát az apostol valóban együtt szenved és gyötrődik meghurcolt szeretteivel a távolból is. Ha azonban elérkezik a felüdülés ideje (ApCsel 3,20), együtt fognak bemenni ama nyugalomba is, ahogyan a Zsid 4,9 azt kifejezi. Annyit tehet értük, hogy imádságban hordozza, bár tenné Isten méltóvá őket az oda szóló elhívásra. Addig is pedig védelmül, s ellenanyagként, adja meg nekik, hogy gyönyörködjenek a jóban. A „jó” itt is, mint az ŐSZ-ben a szövetség tartalma; ily módon már most megdicsőülhet Jézus Krisztus neve bennük, s általa ők maguk is. Az apostol ilyen értelmű tanítása eredményezte azt következő századokban, amin a pogány üldözők is elálmélkodtak; sőt lettek olykor maguk is hitvallókká, azt tapasztalván, hogy kínzások és vadállatok elé hurcoltatás közepette is imádkoztak a szenvedők, s arcukon dicsőült öröm tündökölt, miközben talán nem is gondoltak arra, hogy majd az angyalokkal megjelenő Jézus ítéletet gyakorol mind az Istent nem ismerő pogányokon, mind pedig a Jézus Krisztus evangéliumát elutasítókon. – A

„bosszú” meghökkentő fogalma, akárcsak az az ÓSZ-ben, azt jelenti, hogy Isten érvényre juttatja igazságát! – Végül is a megmentendők érdekében sem hallgatható el, ha szólnunk kell olykor tűzről, örök pusztulásról, bűnhődésről és gyötrelemről is; nem ijesztgetés végett, s mert azt oly igen kívánnánk a fejükre, hanem hogy felrázuk az elbizakodottat, s azt is, akinek már minden mindegy, – hátha időben még megragadná Isten mentő szeretetét. Ám szavaknál is fontosabb, hogy életünk és magatartásunk, úgy amint van, érthető jeladás lehet kortársaink számára! – A hangzavarból kizeng-e életed dallama?

2Thessz 2,1–5 – Helyreigazítás

Újólapon emlékeztetnie kell a gyülekezetet, amiről az apostol szolt már előttük akkor, midőn az első szúk három hét alatt (ApCsel 17,1kk) minden hiteleset és lényegest elmondott nekik az üdvözítő Jézusról és ama reményteli várakozásról, ami a Benne hívőket el-tölti. Talán feledték a tanultakat? Időközben ui. zavar támadt, mert olyan tanítás kezdett elharapózni közöttük, amely a küszöbön álló parúziát hirdette. E bibliai fogalom Jézusnak szemmel látható, di-csőséges megjelenését jelenti. Olvasható itt egy másik kifejezés is: (fel)gyűjtés, gyülekezés Őhozá, ami nagyon emlékeztet az 1Thessz 4,17. –re, ahol is Pál a feltámadottak és az élők együttes elragadtatá-sáról beszélt. Arról, hogy miként vitetnek majd a felhőkön az Űr elé-be, hogy mindenkor Vele legyenek. Megvan a lehetősége annak is, hogy amit hagyományosan „nekünk tulajdonított levél”-nek szoktak fordítani (2), az ténylegesen az 1Thessz levelet jelenti. Szóba se jö-het, hogy kétségbe vonnánk az első levél hitelességét! – Inkább Pál szavainak félreértéséről, túlmagyarázásáról lehet szó, ami egyébkor is előfordult (vö: 2Pt 3,15k). Mostani fogalmazása eléggé személyte-len és óvatos, mégis lehet, hogy fölléptek a Szentlélekre, ígére, Pál levelére hivatkozók (lévén az az ő legelső levele, mely nagy feltű-nést kelthetett!), akik, megtámogatva vele tulajdon tekintélyüket –, azt állították, hogy hamarosan bekövetkezik, amiről pedig ő írt. A görög szöveg azt sem zárja ki, hogy Pál neve alá rejtve összefércel-tek valamiféle levelet, ideges zavart támasztva a gyülekezet(ek)ben. – Magunknak is meg kell rettennünk kissé, hallván hivatkozásokat Szentlélekre, ígére, levélre, apostoli tekintélyre, hogy mennyire nem garancia a hitelességre, ha fennen lobogtatnak szentségre hivatkozó fogalmakat; mily nagyon szükséges a józanság; sőt az apostol itt ér-telemről beszél, amittől nem szabad, hogy eltántorítottassanak; s hogy mi se inogjunk meg!

A végső időknék Istentől kimért és irányított rendje van, ami-nek megint csak eltúlozott esetei az ún. üdvtörténeti menetrendek. Megmaradva biztos alapokon, arra kell figyelünk, hogy előbb be kell következnie a hittől való elszakadásnak, amikor a „törvénytelen-ség” megnövekszik (Mt 24,12; Lk 18,8). Emitt szó esik a „tör-vénytelenség emberé”-ről (3), aki az isteni kijelentés igényével lép majd fel, – azzal, hogy szemben minden eddigi istenivel – s tegyük hozzá: krisztusival –, ő van mindezek fölött, s minden joga megvan rá, hogy szembeszálljon az előtte voltakkal, hogy eltörölje őket. Mi-vel mindennek, ami szent, a mércéje egyes-egyedül a nagy ő (szá-

munkra csak kisbetűvel!). Magáról ezt állítván be fog ülni az Isten templomába, magát kiáltván ki Isten gyanánt. – Előzményei: Antiokhosz Epiphanész (Dán 11,36), valamint a Mk 13,14; s a Kaligula császár szándéka, hogy tulajdon szobrát állíttassa fel a (jeruzsálemi) templomban! – A kárhozat, a pusztulás fia, azaz megtestesítője ő, akit az 1Jn 2,18 antikrisztusnak nevez, mondván, hogy sok antikrisztus támadt, akik bizonyára propagandistái, tévhírnökei annak az egynek (vö:1Tim 4,1) – Éber várás, és éber józanság, testvérek a hitben!

2Thessz 2,6–12 – Késleltető tényező

A 2,3 szerint a törvénytípró „a törvénytelenység embere”, aki mindent latba vet, hogy minél hamarabb kicsikarja gyors hatalomra jutását. Ember ő, de azt állítja magáról, hogy isten, sőt hogy mindekifölött való Isten. Az általa oly igen áhított megjelenése is Istent utánzó, amit Pál úgy érzékeltet, hogy apokalipszisnek nevezi dicsőségre törő megjelenését, mint ahogy a szó jelentése is olyasmi, mint amikor a függönyt félrevonják, s láthatóvá válik a (színi) jelenet. Erre azonban egyelőre még nincs lehetősége a nagyralátónak, mert valami (6) még visszatartja, akit a 7.v személynek nevez. – Vannak a Szentírásban az írásmagyarázók gyötrelmének nevezett igehelyek, ezek megoldása talán soha nem fog nyugvópontonra jutni; ilyen ez a hely is. Az olvasható itt, hogy Pál beszélt a címzetteknek arról, hogy mi, ill. ki az, aki (ami) visszatartja, hogy ne áradjon el gátlástalanul mindenütt a törvénytelenység, s most csak visszatekint a szóban korábban hallottakra; mi pedig bizonytalanságban maradtunk, mert az apostol nem is sejtette, hogy évezredekén túl is, Isten ígéje gyánánt olvassuk levelét. – A 30-as években új megoldásra tett kísérletet egy teológus, mert azt mondta, hogy ez a feltartóztató tényező a misszió. Ez esetben viszont a 7v-beli tényező maga Pál apostol volna? Nem valószínű! Marad tehát az, amit a magyarázók többsége mond, hogy a római államhatalom és törvényei, személy szerint a mindenkori császár ez a fékező tényező. – Az egyházüldöző császárok fellépte után változik a felfogás, pl. a Jelenések könyvében. – Éppen Thesszalonikába érkezésük előtt rémítette meg Pál Filippi hatóságait, mikor római állampolgárságára hivatkozott, megmentve ezzel az éjszaka megtért börtönparancsnokot a felelősségre vonástól (ApCsel 16,35kk) –, ők pedig tiszteletet parancsolóan távozhattak. E friss élménnyel érkezett aztán az apostol Thesszalonikába, s előttük is úgy magyarázhatta az esetet, hogy a római jogrend, s az arra tett hivatkozás tartotta vissza a féktelen erőszakot. Tudta azonban azt is, hogy a császárság jogrendje csak időleges, s egyszer majd el kell tűnnie az útból. Erről viszont nem akart nyíltan írni. – Amíg az állam viszonylagos rendje fönnáll (Róm 13,1kk), a törvénytíprás csak kerülő utakon tud titokban beszivárogni ama réseken, amiket, hatalomátvitelre készülődve, elvétve talál. Megállapíthatjuk, hogy az apostol írtózik a diktatúráktól, tegyük hozzá, hogy legyen az, ma –, akár jobb –, akár baloldali! – Állítólag Churchill angol miniszterelnök mondta, hogy a demokrácia rossz, de nincs nála jobb!

Amikor pedig a visszatartó tényező eltűnik az útból, elérkezettnek véli a sátán az alkalmat, hogy bábfiguráját, ezt a törvénytípust a színpadra lökje, aki aztán isteni megjelenést imitál. Régen készült rá, de eddig nem tudott kibontakozni, most azonban apait, anyait belead: a hazugság minden változatát, jeleket és csodákat is tesz (Jel 13,2.11kk). Sikerrel alkalmazza majd szemfényvesztők trükkjeit mindazok előtt, akik elutasították az evangélium hívogató beszédét, mert nem szerették az igazságot (mily önuralommal fogalmaz az apostol!). Mellesleg, itt némi támpontot kap az a nézet, hogy a misszió igehirdetése a visszatartó tényező. Látjuk is együtt a kettőt: az érvényesülő római jogrend viszonylagos védelme alatt folyhat a missziói munka a nagy birodalomban. – Isten ítélete, hogy a hamiságban gyönyörködők el is ámíttatnak, hogy csak hadd tévelyegjenek (Róm 1,24kk). – S ekkor, váratlan fordulattal, hirtelen megjelenik az Úr Jézus, és szája leheletével, megjelenése fenségével elsöpri a törevénytípust.

2Thessz 2,13–17 – Isten szeretetéből

Pál apostol fogalmazása: „a mi evangéliumunk” (1Thessz 1,5), s hozza magával azt, hogy a többi nép is részese az üdvözítő kegyelemnek; ami mindez ideig rejtve volt, de Isten most tudtul adta váltásgművének új irányát (Ef 3,1kk, Kol 1,26kk). E jó hírrel fölszerelve érkeztek ők a mai Európába. Isten által errefelé terelt missziói útján Filippi volt ugyan az első állomása Pálnak; s az ő missziója során, a börtönőr volt az első nem zsidó család, akik hitre jutottak és megkeresztelkedtek. Lídia viszont inkább zsidó lehetett (ApCsel 16,12kk), és a gyülekezet később állhatott össze egy közösséggé. Így mégis Thesszalonika számított elsőnek az új területen, ők voltak az első zsenge. A szó görögül „aparché”. Némely kézirat kettéválasztja: „ap arché”, s akkor értelme változik: „kiválasztott kezdettől fogva”. A történeti előzményekből inkább az következik, hogy ők az első zsenge, nemcsak időben, de az áldozati rendelkezések értelmében is. Az első zsenge az Úrnak szánt áldozat (3Móz 23,9kk). Mindazokat illeti ez a név, akik kiváltképpen szánták oda magukat az Úr és mások szolgálatára; ahogy pl. az 1Kor 16,15 beszél Sztefanász házanépéről, akik, mint szolgáló közösség, együtt lettek Akhája zsengei.

A kiválasztás egyetlen indoka az Isten szeretete, ami felől nem úgy bizonyosodott meg az apostol, hogy ezek szeretik Istent, tehát Isten is szereti őket. A fölismerés sokkal erőteljesebb; értelme az, hogy Isten szeretete mindent megelőző (1Jn 4,19)! – Kijelentés nyomán nagy apostoli fölfedezés volt, hogy Isten a pogány népeket is éppúgy szereti, ahogy Izráelt mindezideig szerette. Ezért küldte az apostolt közéjük, hogy hirdesse közöttük az evangéliumot, s hogy részesedjenek a kegyelem ajándékában. Az apostol aztán önmagát is befoglalja Isten szeretetébe (16). Amikor előttük szólt, zsidók és más népekből valók egyaránt hallgatói voltak. Hiteles hagyományt adott át, mert „nem kitalált meséket követve ismertettük meg veletek a mi Urunk Jézus Krisztus hatalmát és megjelenését”, mondja a 2Pt 1,16. A hiteles hagyomány jórészt még csak szóban élt; de első, valamint mostani levele is alapul szolgálhat, melyen szilárdan megállhatnak. Hitük biztos talajra alapozódik, ha ragaszkodnak a velük közöltekhez.

Isten ígérete gyülekezetének, hogy részesednek majd dicsőségében. Az az örök vigasztalás (vö: Lk 16,25), melyben jó reménységgel bizakodhatnak. Belőle eredően, – próbatételek, veszteségeink és gyászunk közepette is –, támadhat mindenkor erős vigasztalásunk. Ilyen háttér nélkül is jólesik az emberi együttérzés, bár nem elég-

g   h  that  s, hogy el is végezze a megvigasztal  st, melyet csak Isten végezhet el mintegy gy  k  rkezel  ssel, s amit mi bízvást kérhetjük Tőle. Az apostol kifejezett óhaja tekintettel lehet az időközben elhunytakra is, aztán az üldözés áldozataira, ill. azokra, akiket megviselt a veszteség, hogy ne essenek kétségbe, s  t maradjanak tetteik, mint pedig besz  d  k töretlen, hitről és reménységről tanúskodó.

  r  k vigasztalás fel  li bizonyosság nélkül csak kesergés, legjobb esetben beletörődés lehetséges. Minden b  naton győzedelmeskedő, megvigasztalt élet az üdvösség megaj  nd  kozotts  g  b  l támad.

2Thessz 3,1–5 – Hit és hűség

Amit az apostol most végszóként említ, a legfontosabb; magunknak így fogalmaznánk: el ne feledkezzek a lényegről! – Bár az Isten ígéje nincs bilincsbe verve (2Tim 2,9), mégis imádkozzon a gyülekezet, hogy nyílják szabad pálya az evangélium előtt. Erőteljes, szemléletes a sportban is gyakorolt futás hasonlata. Az ige „futását”, terjedését Isten teheti gyorsrá, eredményessé úgy, hogy meg is előzi az apostolok, evangelisták odaérkezését, mint ahogy a fővárosba, Rómába is előbb ért el a Krisztusba vetett hit, mint személyes megjelenésével, akár Péter (?), akár Pál. Istennel csak az imádság képes lépést tartani. Bármely szolgálati területen legjobb igyekezetünk is rendre lemarad az Ő ütemétől. Imádságban mégis felzárkózhatunk hozzá olyan ügyekben is, ahol személyünkben akadályozva vagyunk, és nincs is miránk ott szükség. Ennek ellenére kéri az apostol, hogy érte, értük is imádkozzanak; ki vethetné szemére, hogy minél többet óhajtana magára vállalni az ige terjesztéséből; mert szívügye ez, benne látja élete, szolgálata értelmét.

Egy lélegzetvétellel arra is kéri őket, hogy az ige dicsőítését is folyamatosan kérjék, hozzáfűzi: „ahogy nálatok is”, ti. dicsőíttetik. Biztos, hogy nem általánosságokra gondol, hanem az istentiszteletre. Ezek szerint Thesszalonikában már kialakult valamilyen egyszerű liturgia, amely több volt, mint közös imádkozás. Gondja van rá az apostolnak, hogy rendszeresen legyen ilyen alkalom a gyülekezetben. Előzménye és mintája vélhetően a zsinagógiai istentisztelet lehetett, mint ahogy Jézus is ígét olvasott és magyarázott a názáreti zsinagógában (Lk 4,16kk). Imádkozzanak tehát azért, hogy mindenütt, ahol keresztyének élnek, meghonosodjék a rendszeres, az ige köré kristályosodó istentisztelet.

Az apostolnak volt elég küszködése ellenséges érületű emberekkel, akik támadták, üldözték, gáncsoskodtak, pl. Korinthusban is (ApCsel 18,6kk.12kk). Nem haragszik rájuk; végül is megérti, s megérteti, ha így viselkednek. Hiszen nem mindenkié a hit (2)! Isten mégis megszabadítja őt is, s a levél címzettjeit is a gonosztól. Csak Ő erősíthet meg a sátán mindenféle kísértéseivel, gonoszságával szemben. Magáról nyilatkozik, de gondjai közepette a gyülekezetre is gondol és Isten mentő hatalmára bízta őket, amire ne tétlenül várjanak, hanem az érte mondott imádság cselekvőképességével küzdjenek is érte. A reménység legfőbb támasza Isten hűsége. Hit és hűség összetartoznak. Isten hűsége minden akadályt, a bennünk leledző kishitűséget is legyőzheti. Ezért a bizalom elsőrenden Istent illeti.

Ő cselekszi meg, hogy mindenben ahhoz tartsák magukat, amiket az apostol elrendelt. Most és a jövőben is ez a reménység felőlük. Fogalmazhatott volna úgy, hogy bízuk bennük. Mégis sokkal hathatósabb, ha Istenben bízuk, hogy ezt elvégzi bennük. Ők pedig azzal tehetik alkalmassá magukat, - nem okozva csalódást -, ha szívüket Isten szeretetére, és a Krisztus állhatatosságára hangolják; ami végül is megint csak Isten munkája lenne bennük. Nem mi vagyunk a hősök, hűségesek, állhatatosak a magunk erejéből. Isten műve, ha ezek megvannak és hatnak az életünkben.

– Figyelmedet irányítsd Isten szeretetére a Krisztusban!

2Thessz 3,6–12 – Nemtörődöm, vagy tevékeny élet

Nemcsak a Krisztusra utaló alapismereteket adta át az apostol az alakulófélben élő gyülekezetnek, de éppúgy hagyománynak hívja a kenyérkereső élet során tanúsítandó hitelveket és gyakorlatot is. Láthatóan további nyugtalanító híreket is hallott olyanokról Theszsalonikában, akik nem szívlelték meg első levele intéseit (1Thessz 5,14), és életük rendetlensége, tétlensége csak növekedett. Ezért szókimondóbb intésekre, sőt intézkedésekre volt szükség. Először is a gyülekezetnek kell fegyelmezően fellépnie. Önmagát is védi a közösség, ha elhatárolja magát a henyélőktől. Mindenütt előforduló munkaundorról, ingyenélő életfelfogásról lehetett szó. Nem feltétlenül olyasmiről, hogy a közeli vég hiedelméből vontak volna le következtetéseket, miszerint már nem is érdemes dolgozni, alkotni, hiszen úgyis hamar vége lesz a világnak. – Korántsem mond le róluk, inkább érdekükben szigorú. Nem egyszer s mindenkorra akarja őket kizárni, legalábbis egyelőre nem, hiszen közvetlenül is megszólítja őket, parancsolva is, hogy csendben dolgozva, a maguk kenyerét egyék. Az ide utaló hagyomány az 1Móz 3,19-re alapozódik, hogy ha a munka verítékes is, az ember becsületbeli dolga, hogy dolgozzon meg a megélhetéséért, s tartsa el magát és családját. Ezzel a gyülekezet diakóniáját is mentesíti a fölösleges terhektől, hogy valóban ott segíthessenek, ahol tényleges szükség van rá, s közben nevelje rendszeres életre azokat, akik hajlamosak magukat húzatni másokkal, ahogy a fáradt, vagy elkényeztetett, netán vásott gyermek szokta magát tettetni. – Mind a szükséges fegyelmező lépések kiszabását, mind pedig a kényelmeskedőnek szóló parancsát az Úr Jézus Krisztus nevében mondja el. Az apostoli tekintély forrása Őbenne van, aki elhívta és küldte követeit a tanúságtételre. – Már ottlétekor felfigyelt az apostol némelyek rossz hajlamaira. Ezért szóban is summázta, értsenek a póre igazságból, hogy aki nem akar dolgozni, az ne is egyék! Lehet ez közmondás, vagy Pál spontán fogalmazása. Aki értett a szóból felfoghatta, hogy össze kell szednie magát a hétköznapiakban, tekintettel megélhetésére, de hite megvallása e módjának gyakorlására is. A szót hitelesítette az apostol személyes példaadása; pedig nem azért hajtotta magát, hogy ezzel rápirítson másokra. Már az 1Thessz 2,9-ben szó esett róla, s most még hozzáfűzi, hogy joga lett volna rá, élven a gyülekezet áldozathozatalából; mégsem élt a lehetőséggel, hanem tanult mesterségét gyakorolva, – munkatársával együtt –, éjt nappallá téve dolgozott és fenntartotta önmagát. Megint csak józanító magunk elé képzelünk a műhelyben fáradozó

apostoli közösséget. Sem a soha nem volt glória nem esett le a fejéről, sem a gyűrű, – ha volt ilyen neki –, az ujjáról, amikor piszkos munkafolyamatokat is el kellett végeznie, s közben beszívta a bőrök szagát, mialatt tisztította, meg cserzette anyagukat. Nem példálózgatott, hanem csendben, a dolog természete szerint példát adott, mert akkor erre volt szükség. Nem törvényből, hanem kegyelemből, mert ahol a ránbízottak gyengék, ott kell nekünk valami többletet felmutatnunk. – A hitet növelni, de nevelni is kell!

2Thessz 3,13–18 – Testvér és nem ellenség

Ha a gyülekezet arra hivatkozna, hogy megfáradt, indoklásul számos okot, magyarázatot sorolhatna fel. Erről ugyan szó sincs, mégis a jövőben jelentkezhetnek a csüggedés és kifáradás tünetei. Mert hiszen a tétlenkedők körön belül voltak, s az lehúzhatná a többit is. Mindannyian lelkes hitvallóként indultak, s csak hetek, hónapok múltán ütközött ki a folyamatosan tevékeny és rendszeres élet vállalásában, némelyek állhatatlansága. Ezen a ponton, a változó tényezők figyelembe vételével közelítsük a mához, amit többször is ütemét veszített, rendszertelen életnek nevez az apostol. Ünnepek és hétköznapi ritmusa van, ami azzal jár, hogy megszenteljük az Úr napját gyülekezetben és családban; s még egy kirándulás során is lehet néhány percre elcsendesedni Isten előtt. A munkanapokon pedig eleget teszünk hivatásunknak, s még öregségünk idején is igyekszünk tevékeny életet élni, elménket és szívünket pedig frissen tartjuk ígérel és imádsággal, amit Isten csak akkor vesz el tőlünk, ha mi adjuk fel. Sarkából kifordult szemlélet és gyakorlat, ha hétközben órákat töltünk el semmittevéssel, üldögéléssel, de ha jön az Úr napja, egyszeriben nyüzsgögni kezdünk: kertben, ház előtt, sőt heti munkarendünket is úgy alakítjuk, hogy az Úr napját teljesen magunknak foglaljuk le, tehát épp azt az időt, ami nem a mienk: tort ülünk, szüretelünk, autót és kiskertet ápolunk, kisfürésszel ritkítjuk az ágakat, miközben harangoznak. – Pedig most már a szombati nyugalom is lehetséges, és észszerűen beosztható, hogy magunkat és házunk táját, családi dolgainkat hetente rendbe tegyük, nem a törvény, hanem a hálaadás szemlélete szerint. Látván a visszás tüneteket, a hitben szilárd kegyesség gyakorlatának mégsem szabad megromolnia. A görög szövegben ott az óva intés a megromlástól (13). A jó megcselekvése legyen és maradjon életelemünk, s ne fáradjunk meg a véghezvitelben. Ha sok is a tennivaló, mindig az előttünk álló feladatot kell megoldanunk, megjelenve ott, ahol szükség van ránk, s eltűnve onnan, ahol nem hiányzunk. Ez a keresztyén életművészet.

Ha pedig Pál levelének sem lesz foganatja, ügyeljenek az ilyenekre, hogy ne fertőzzenek, s a gyülekezet ne fertőződjék. A Biblia szövegében a szentnek és a szentségtelennek nemkívánatos keveredéséről van szó. A cél mégis az illető(k) megtérésig juttató megsegényülése. -Végül az apostol kis híján visszavonja szigorúsága jó részét. Mondhatni, hogy vajszíve van. Szinte megretten, hogy nem ment-e túl az elégséges határon, hiszen mindennek ellenére még a rakoncátlanok is testvérek. Az ő érdekükben szükséges mégis a kel-

lő határozottság! – Ki lehet itt eléggé bölcs, hogy egy lélegzetvételre szeressen, meg fegyelmezzon is? – Túl minden apostoli levélen és igyekezeten, Isten maga végezheti el legbölcsebben, hogy életük ne örlődjék fel, sőt teljesejék ki, s most zárszóként az apostol ezért imádkozik. A béke – akár az ÓSZ-i sálóm –, a külső és belső rendezettség, amit csak Isten adhat meg.

A levelet diktálva, a végén Pál saját aláírásával hitelesíti a leírtakat úgy, hogy a kegyelem leghőbb kívánságával köszönti minden olvasóját; nem is sejtve, hogy mily sokakanak fog használni imádságával!

1Tim 1,1–11 – Egészséges tanítás

Macedóniába menet, Pál elküldte Timóteust Efézusba. Hitből való fiát (tanítványát) egykor maga metélte körül. (ApCsel 16,3), s bár az ApCsel kv-e a 20,4 után többé nem említi a közvetlen munkatársak között, mozgékony követként, önálló feladatok elvégzésére, továbbra is alkalmas volt (ApCsel 17,14k; 18,5; 19,22). Filippibe is el akarta küldeni az apostol, de nem tudható, sor került-e rá. Tehát Rómában is egy ideig az apostol kíséretében volt (Fil 1,1; 2,19kk; Filem 1,1). Lehet, hogy Efézusban kétszer is megfordult. A „maradj” nem feltétlenül jelenti, hogy Pál onnan indult volna, s hosszabb tartózkodásra adott volna neki utasítást. Mivel pedig az efézusiak többé már nem találkoztak az apostollal (ApCsel 20,38), római fogságából még egyszer elküldhette Timóteust hosszabb időre is. Ennek ad nyomatékot e mostani levél, mivel „némelyek” csak nem hagytak fel tévtanításukkal. Pál úgy véli, hogy még lehet beszélni a fejükkel és meg kell inteni őket, s talán ezúttal meg is fegyelmezendők, mert törvénytánítók gyanánt kelletik magukat és júdaizáló „mitoszokkal” (mondákkal) és véget érni nem akaró nemzetségtáblázatokkal foglalkoznak. Ilyen módon a kegyesség célt téveszt, hiszen a kegyelem nem evégre adatott nekünk. – Mai viszonyokra csak áttételesen alkalmazható ez a jelenség. Mégis kimondható, hogy bénító feszültségekhez, magunk kiemeléséhez és mások lenézéséhez vezet, ha bárkit az kezd foglalkoztatni, hogy milyen őssökkel dicsekedhet. Ha pedig ilyeneket nélkülöz, megkísérli, hogy mégis miként kereshetne magának nemesebb elődöket. Aztán másokat is aszerint értékeli, hogy milyen származású, hol van valami nemkívánatos beütés a felmenőknél; s ha tulajdon elődeinél van ilyen, rendkívül szégyelli, és kisebbségi érzésekkel küszködik s tán bele is betegszik! – Nem engedhetjük meg magunknak, hogy bármi is elterelje figyelmünket Isten üdvözítő tervéről (4), annak alakulásáról; mivel terveiben helye van zsidónak és pogánynak egyaránt. Minden keresztyénnek kötelező ma is, hogy népekről, történelemről, ítéletről és kegyelemről Isten üdvterve szerint gondolkozzék; s minden ige nyomán elérkezzék a gyakorolt szeretetig; hogy ettől semmi el nem téríthesse, mert minden egyéb irány egy-egy vakvágány. – A parancsolatra itt alkalmazott kifejezés (3; 4,11; 5,7; 6,17) a Tóra (Mózes öt kv-e) és a Tíz ige evangéliumi szemléletét jelenti. – Pál ragaszkodik a megírtakhoz, de fölismerte, hogy Isten minden rendelkezésének célja a szív megtisztítása, a rendezett lelkiismeret, – a kegyelemből megigazult ember jellemzőjeként –, az őszinte hit, az olyan, aki nem

véti el a célt, és a tevékeny, befogadó szeretetre törekszik. Az ettől eltérő menthetetlenül válik fecsegővé. A törvény a szeretet gyakorlásában bizonyul jónak és célszerűnek (Róm 7,12), a bűnöst pedig emiatt vádolja az oly kiélezett – nagyjából a Tízparancsolatot követő – bűnkatalógus (9k). Az egészséges tanítás nem beszél mellé, de még a menthetetlennek látszó esetről sem mond le, mert Isten akkor igazán boldog, ha e boldogságban az embert is részesítheti. Mind a törvénytelenység, mind a törvényeskedés elhajlás e szándéktól, pedig Isten ezt az evangéliumot bízta miránk is!

1Tim 1,12–17 – A kegyelem példajaként

A szakaszt át –, meg átjárja a személyes vallomás. Pál szembesülése múltjával, amikor még káromló, üldöző, dölyfösen magabiztos viselkedésével keresztyéneket kényszerített káromlásra Jézus ellen (ApCsel 26,11), amiért mindenestől magát tartja felelősnek. Nem mentegeti tehát önmagát azzal, hogy hitetlensége okán cselekedett tudatlanul. A Jer 10,25; Zsolt 79,6; ApCsel 17,30 sem úgy beszél Isten elnézéséről, mintha Ő szemethúnyó volna, különben nem parancsolná mindenknek, hogy térjenek meg! – Sőt a pogányok jövődő apostolának kellett elsőnek maga mögött hagynia a tudatlanság idejét és állapotát. Akkor erről még halvány sejtése sem volt. Isten döntött így fölé, s pillantotta meg benne a jövődő megbízható eszközét. Ilyen értelemben (is) első a bűnösök között. Az időbeni összefüggés mégsem hangsúlyos, ezért az „első” voltaképpen azt jelenti, hogy rangsorolva, ő az utolsó, ő a legnagyobb bűnös. Az érdem ott szóba sem jöhet, ahol az ember kegyelemre szorul, sőt ő lett a legkiáltóbb példa az érdemtelenségre, s mindvégig az is maradt. Kellett, hogy szembeötlő, sőt szemet szűrő, kiáltó, fölingerlő és másokat is ösztönző példává legyen, mert Isten akarta azzá tenni a pogányok között. Rajta szemléltevel, hogy ha ekkora bűnös ilyen teljes bocsánatot nyerhet, s ily bőségben áradhat rá a kegyelem, belőle bátorítást meríthessen bárki! -. Emberileg szólva, mindenkinek több esélye van ezekre, mint neki volt valaha is! A kegyelem kiáradása következtében támadt benne hit a Krisztus Jézusban és szeretet, meg odaszánás a szolgálatra. Az iránta tanúsított végtelen türelem serkentheti mindazokat, akik majd megmentett bűnősként hitüket a Krisztusba vetik. A görög szöveg úgy fogalmaz a hitről, hogy a bizalmat hangsúlyozza, a magam rábízását, arra válaszként, ahogy a még megtéretlen Saulban is látta az Úr az erővel felruházottat, akivé még majd ezután formálja, a reá bízottak elvégzésére. A hit és a személyes bizalom, magam rábízása Krisztusra; s szolgálatok reám bízása, újból felfedezendő igei összefüggés számunkra is. – Félreértések tisztázása, félremagyarázottak helyrehozatala végett hangzik az: „Igaz ez a beszéd” erősítő formula (15) a bizonyosságtételről, mely szerint a Krisztus Jézus nem egyébért, hanem csakis azért jött el e világra, hogy a bűnösöket megmentse. E világ iránt így vált tetté a szeretete. Őbenne van személyes szabadításom, reá felelt az elfogadó hit, s belőle következik a felelős, mentő szeretet. Ez a hívő élet egészséges működése, amíg el nem jutunk az örök-életre. Illő tehát,

s szinte természetes folyománya e vallomásnak az örökkévaló, halhatatlan és láthatatlan Isten, istentiszteleti jellegű magasztalása!

E sorokat olvasván, mondhatta volna Timóteus: mindezt jól tudtam, számomra nem újság. Gyakran hallottam az apostoltól. De a leírtak, általa is közvetítve, a gyülekezethez szólnak, sőt a tévedezőknek is. Azért is követi a megelőzőket a személyes vallomás, mert a mesékbe és törvénytárgyalásokba bonyolódottakat is szeretné (újra) megmenteni, meggyógyítani. Régi életét fedezte fel ui. abban, amiben ezek vergődnek. Szívében tehát nem mondott le róluk. Isten előtt nincs reménytelen eset, de a kegyelem ideje korlátozott, hiszen az élet véges!

1Tim 1,18–20 – Határozott cselekvés

A tévtanítók miatt határozott fellépésre van szükség Efézusban. Szedje össze erőit Timóteus, de eszközei evangéliumszerűek legyenek! A neki címzett levél külön erősítés a kényes feladat elvégzésére. Evégből is emlékezteti őt az apostol munkatársa új életének kezdeire és szolgálatba állítására. Ez számára evangéliumi parancsolat, következve egyenest abból a prófétai felhatalmazásból, amellyel felruházták, amikor a vének kézzátétele által (4,14) elküldték a szolgálatra. A Szentlélek döntését kérték ilyen alkalommal a gyülekezetben, hogy jelölje ki azokat, akik egy-egy feladatra elküldendők (pl. ApCsel 20,28). Barnabás és maga Pál is úgy indult missziói útra, amikor a gyülekezet prófétái és tanítói, szolgálat és böjtölés közben kapták a Szentlélek utasítását, kiket is küldjenek ki a meghatározott feladatra (ApCsel 13,1kk). – Tehát újból föllevenedett a prófétaság; az az időszak, átmenetileg a múltté lett, amikor Isten népe arról panaszkodott, hogy nincs próféta (Zsolt 74,9). – A prófétai tisz mindkét szövetségben a kijelentés rendkívüli időszakához kötött. Az ÚSZ-ben az apostolság és a prófétaság párhuzamos; vagy e sorrendben olyan ajándék, ami tisztségszerűen nem folytatódott. Emiatt e megnevezéseket nem alkalmazhatjuk közvetlenül magunkra, vagy másokra. A tanítók, pásztorok, evangelisták, diakónusok és püspökök szolgálata viszont folytatódik ma is. Közöttük az evangelisták olyan értelemben használható elnevezés, amikor alkalmasszerűen, az evangelizációt végzőt jelölheti, minden külön kiemelés nélkül.

Timóteusnak nemes harcban kell küzdenie a tévtanítások elhárítására, de azok megmentése érdekében is. Mivel nem cél a végleges kizárás, csak eszköz, hogy megtérjenek; érdesebben fogalmazva, hogy észre térjenek. A feladat tehát nem egyszerű! Az apostolnak is határozottan kellett föllépnie hasonló ügyben; amire hivatkozik is. Hit és jó lelkiismeret szükséges a szabályszerű küzdelemhez, akkor nem fog lelki kárral távozni a küzdőtérrel egyik fél sem. Igazából arról van szó, hogy Isten mentő szándéka irányától nem szabad eltérnie; s a tévedezőt, ha lehet, még időben kell(ene) visszatéríteniük. Különben Szküllá és Kharibdisz között kormányozva, óhatatlanul szenvednek hajótörést, ami Hümenaiosz és Alexander esetében már be is következett, akik talán azonosak a 2Tim 2,17; 4,14 során említettekkel. Pálnak kellett velük szemben fegyelmezően eljárnia. Hajótörésre alkalmas példa lehet Jónás esete, vagy személyes élményként az apostol viszontagságos útjai során elszenvedett hajótöréseinek emléke (2Kor 11,25). Ezeket mégsem csődszerűen élte át, mert köz-

ben újólá megtapaszta Isten szabáadását. A példaserűen felhozott eset az apostol személyes közbeavatkozása volt avégre, hogy tanulák meg: Istent ne káromolják! Krisztus tiszte elferdítésének esete foroghatott fenn, abban volt fellelhető az a bizonyos „káromlás”. A Fiút illető íyetén káromlás (még) megbocsátható (Mt 12,31k). A velük szemben gyakorolt határozott fellépés, átadás a sátánnak, végletes eszköz, hiszen csak maga Krisztus teheti szabáadás eszközévé a sátánt, a mi kezünkből pedig könnyen kisiklana; ne kísértük íy módon Istent! – Ne is kelljen soha íyen eszközökhöz folyamodnunk!

1Tim 2,1–7 – Istentisztelet és misszió

Nem rövid távú ügyeskedés az apostol rendelkezése, amit Timóteus lelkére köt, hogy mindenekelőtt könyörgések, imádságok, esedezések, hálaadások tartassanak minden emberért; kiemelten a királyokért és minden feljebbvalóért. A tartalmában igen változatos imaszolgálat nem az önbiztosítás, hanem a misszió eszköze. Nem lebecsülendő lehetőségként értékeli az apostol, ha a gyülekezet, ünnepélyes keretek között, illő helyen, zavartalanul gyűlhet egybe. Első eset az ÚSZ-ben, hogy nyoma van a nyilvános istentisztelet adottságai meglétének. Volt ilyen már Korinthusban, s most ráleltünk Efézusban is. Hálátlan lenne az apostol, ha nem becsülné ezt a lehetőséget. Célja mégsem az, hogy ezzel látványosan bizonyítsa a keresztyénség államhűségét. Tagadhatatlan, hogy ha a gyülekezet eléri a nyugodt, csendes, kiegyensúlyozott körülményeket, belőle mindenkinek lelki haszna származik. Adódik többlet előnye is, s a célja – mint mondtuk –, missziói. Császáráért (ennek kimondását azért kerüli), királyokért, feljebbvalókért is azért kell könyörögniük, hogy azok megtérjenek, s majd akkor lehetnek az istenfélelem és tisztesség feltételei rendezettek a társadalomban. – Ezzel az ígérel, s a rokon Róm 13,1kk; 1Pt 2,13-al sok visszaélés esett meg a 20. szd-ban is, mert eszközévé váltak tüntető rendszerhűséseknek. Ilyen rövidzárlatos taktika utálatos az Úr előtt, viszont a missziói célzatú könyörgés minden emberért, s köztük a felsőbbiségért is, jó és kedves az üdvözítő Isten előtt. Csak Ő lát a vesékbe; de legyen mindenkinek tisztázottak a szempontjai és tiszta a lelkiismerete, aki e feladban eljár. – A császárt illeték „kegyes” és „üdvözítő” titulussal. Kritika is hat tehát e kijelentésben, hogy nekünk egyedül Isten az üdvözítőnk, de egyben el is hárítjuk az istentelenség gyanúját, amit az üldözések idején a keresztyének szemére hánytak. Szükséges tehát, hogy istenfélelmük kétségtelen legyen, tetszeni vágyás helyett, de Isten akaratából. Mert Ő azt akarja, hogy minden ember üdvözljön és eljusson az igazság megismerésére; azaz, hogy a sokistenhit ellenében, csak egy Isten van (5Móz 6,4; 1Kor 8,6). Közbenjáró is egy van, az Úr Jézus Krisztus, akinek áldozata elégséges minden ember számára. A „minden” háttérben a héber „sokakért” áll, ahogy Jézus nyilatkozott meg az úrvacsora szereztetésekor (Mk 13,24; par). A sákramentum légköre most is érezhető a fogalmazásban. Az úrvacsora feltárja a lehetőségeket a népek előtt, ahogy a próféták is szóltak a hegyen elkészített lakomáról (Ézs 2,2kk; Mik 4,1kk), ahová odagyülekeznek a népek. Krisztus áldozata tanúbizonyság is volt, –

kellő időben –, a megnyílt útról. Ide sorolódik Pálnak, a pogányok apostolaként végzett hínöki szolgálata, megbízása szerint, hogy hitre és igazságra tanítsa a népeket. Nem értékeli túl apostoli szolgálatát, meg a saját részét sem benne. Amit mond, nem túlzás, hanem szeretettől vezérelt igazság.

Tisztázott indulatokkal teremthetünk áttekinthető helyzetet e világban a misszió számára, s akkor a feltételek is adottak lesznek, nem emberektől, de Istentől, anélkül, hogy felettébb törekednénk önbiztosításra.

1Tim 2,8–15 – Papi tisztben szolgálva

Ez a szakasz is az előzmények folytatásaként olvasandó, s már is elénk rajzolódik a könyörgések során felemelt kezű férfi közösség. Közöttük vannak bizonyonnyal a minősített tisztséget hordozók. Együttes szolgálatukban az egyetemes papság érvényesül (1Pt 2,9k). Az előzőkben tisztázódott, hogy könyörgésük a misszióra tekint, de elhárítandó a kísértés, hogy uralkodni óhajtanának a társadalmon. Mert a politikai vezetőkért folytatott imaszolgálat kétoldalú kísértések között járja keskeny útját. Megnyilvánulása lehet a szolgálalelkűségnek, másrészt kifejezője az uralkodási hajlamoknak. Mindkettőre határozott elutasítás érvényesüljön az egyházakban. Nekünk ne hajlamaink legyenek, hanem indíttatásaink! Az egyháztörténetben nem ismeretlen jelenség, amikor a felettesekért elmondott könyörgés mellékesen azt is tudomására kívánja hozni mindenknek, hogy az egyháznak mekkora hatalma van, amit tanácsos minden illetékesnek kellő tisztelettel tudomásul vennie. A szív és a kéz legyen tehát mentes a mellékszempontoktól; harag, bosszúérzés, számítások és okoskodások nem befolyásolhatják. – Ugyanez érvényes az asszonyokra. A 9.v: „ugyanígy” szava azt érinti, hogy a közös imádkozás az ő ügyük is. Külső megjelenésükkel is tegyenek tanúságot tisztázott keresztyén meggyőződésükről. Ennek része az illő, mértéktartó, tiszta, de nem feltűnő öltözködés, megvallva ezzel is istenfélelmüket, amihez kétség sem férhet. Megint csak érződik a sokisten-hitű római hatóság és közvélemény vádja a keresztyének-ről, hogy mivel nem vallanak sok istent, ezért istentelenek. Ennek ellenében, asszonyok sokat tehetnek egyértelmű és kifogástalan megjelenésükkel. Aztán jócselekedetekkel is bizonyítandó, hogy a vád nem igaz. Ne maradjon pallérozatlan elméjük sem; tanuljon, de ne kérkedjen a tudásával. Feszültség érződik a sorok között. Mert hát ők is részesedtek a keresztségben, s úrvacsoráztak ők is, együtt a férfiakkal. Nem utasíthatták el őket, arra hivatkozva, hogy az úrvacsora szereztetésekor csak férfiak voltak együtt Jézussal. – Pünkösöd óta sok minden változott, s felszabadítóan hatottak az asszony-népre. Eközben azt is tapasztalta Pál, hogy a gnózis tévtanítása előszeretettel vetette ki hálóját rájuk (2Tim 3,6). Olvasván a rendreutasító sorokat, máris eszünkbe jut, hogy Akvila és Priszcilla (Priszka) egyaránt tanította Apollózt az Isten útja alaposabb ismeretére, éppen Efézusban (ApCsel 18,24kk). – Pál viszont csupa férfiakból álló kört juttatott el a Krisztus ismeretére ugyanitt, akik csak a János keresztségét ismerték (ApCsel 19,1kk). Az előzmények tehát változatosak,

s bár nem esik szó róla, hogy asszonyok is prófétálhatnak, amiről az 1Kor 11,5 tud, a 14,34 pedig szinte visszavonja ugyanazt; – a kezdeti időkben az Akvila és felesége egyenértékű tanítása éppúgy mérvadó, mint az, hogy Ádám teremtetett elsőnek. Az pedig, hogy nem ő, hanem az asszony kísértetett meg elsőnek, csak akkor állja meg a helyét, ha az egész 1Móz 1-3 tekintjük át, egységként; s a Róm 5,14 érvényét is, hogy Ádám vétkezett (együtt a férfi és a nő). Ilyen belső feszültségek ismeretében az igazít el, ha a kegyelem egyenlő érdéne küszöböli ki a személyválogatást és a törvényeskedést. Szülés közben is megtartatik az asszony, ha közös felelősséggel maradnak meg (együtt a férj és asszonya!) a hitben, szeretetben és a szent életben.

1Tim 3,1–7 – A püspök

Kétezer éves egyháztörténeti módosulások e tisztséghez tapadt rétegeit kell lehámozunk, hogy elfogultság nélkül legyünk képesek közelíteni az ígérez, hogy megértsük. Tartalmát tekintve e tisztség magva az, hogy ő előjáró 4.v (tkp. előálló), azaz vezető, mint a keleti pásztor, nyája előtt haladva. Az is kivehető az ígéből, hogy a gyülekezet házi közösségekből állt, s ha akadályozva voltak abban, hogy az egész gyülekezet egy helyre gyűljék egybe, újból visszatértek a kezdetektől jól bevált házankénti összejövetelekhez. Ilyenkor kézenfekvő, hogy a ház gazdája volt egyúttal az ottani részleg vezetője is. Nincs olyan adat, hogy ha egyedülálló asszony volt a gazda, ilyen esetben mi volt szokásban. – A Fil 1,1 püspököket és diakónusokat említ. Ebből a helyzetből reménységgel igyekeztek kitörni, igyekezvén arra, hogy az egyetemes papság körén belül, egy felelős valaki legyen a gyülekezet vezetője úgy, hogy a diakónusokkal együtt lássa el az egész gyülekezet gondozását. Egybevetve szükséges lelki fölszereltségét a diakónusokéval, a tanítás igényére nézve, a püspöké egy árnyalattal halványabb, ami abból eredhet, hogy ő inkább a kívülvalók előtt képviselte gyülekezetét. Ezért sem közömbös, hogy milyen véleménnyel vannak róla a korabeli társadalomban; míg a diakónusoknál nincs erről szó, mivel ők inkább a belső építésben és szociális gondozásban végezték szolgálatukat. Egyébként feddhetetlenség, megfontoltság, szellemi józanság, tévtanítások elhárítására alkalmas lelkület, befogadásra kész, tehát vendégszerető nyitottság, mentesség az intrikus eljárásoktól és a kapzsiságtól, ezek voltak az alapvető követelmények irányukban, mivel anyagiak is megfordultak a kezükön. – Alkalmassága azon mérhető le, ahogy saját házát igazgatni képes, s felnőtt gyermekeit is irányítja. Nem lehetett kapós a feladat, bátorítani kellett a tisztséggel felruházottat, hogy jó munka az, amire indíttatást éreztek, vagy a közösség szemelte ki őket e tisztre. Néha az is előfordulhatott, hogy újonnan megtérte, – főként, ha tekintélynek számított a kívülvalók szemében, mert monduk: tehetősebb valaki volt –, ez okból mindjárt felügyelői tisztséget akartak rátestálni. Az ilyen választást kerüljük. A kipróbáltság szükséges, mert másként az újsütetű vezető könnyen kaphat az ördög ítéletéhez hasonló elbánást. Más szavakkal: az ördög csapdájának lesz hamari prédája, s így – csúfjára –, szégyent vall (7). Követelmény továbbá, hogy ne legyen italos ember, meg nagyravágyó sem, hogy a dicsőség a fejébe ne szálljon. A minden eshetőségre felkészültség követelményeit, s a kizáró tényezők, – ellenszenvet keltő

tünetek –, szálait egybefogva, a püspökre minősítetten érvényes az, ami voltaképpen minden hívőre, s együtt a gyülekezetre is áll, hogy lelki fegyverzet szükséges a tisztségek hordozásához, ami túl is van emberi alkalmasságokon, vagy alkalmatlanságon. Éppen az efézusiaknak írta az apostol, hogy öltözzék fel az Isten fegyverzetét avégett, hogy megállhassanak az ördög mesterkedéseivel szemben (Ef 6,10kk).

1Tim 3,8–13 – Diakónusok

A Fil 1,1 szerint a sorrend: a Krisztus Jézusban hívó szentek – püspökeik – diakónusok. Lényegében itt is ugyanez a felsorolás: Felemelt kézzel imádkozó férfiak (asszonyok „ugyanígy” 8.v) – püspökök – diakónusok. Amikor Pál Milétoszba hívhatja az efézusi gyülekezet véneit, presbitereknek, majd meg püspököknek nevezi őket (ApCsel 20,17.28). A nagyobb nyilvánosság megkövetelte vezetés a zsinagóga rendjét követte. Élén az előljáró állt. Akár a püspökök, a diakónusok is képviselték a kívülvalók előtt az evangéliumot és a gyülekezetet. Ez az igény irányukban mégsem olyan markáns, mert a sorrend némileg minősít! Viszont a gyülekezet, s gyakorlatban a házi gyülekezetek tanítása inkább a diakónusok feladata. Emiatt sem lehetnek képféleképpen szólók; s mert az úrvacsoránál (vízzel kevert) bort is ivott a gyülekezet, legyen önuralmuk, ha borral bánnak (vö: 1Kor 11,21k). Haszonlesők se legyenek, mivel adományok bevételénél és szétosztásánál anyagiak fordultak meg a kezükön. Feltűnő az emelt igény, hogy legyen meg náluk a hit titka – utalás az igehirdetésre és a sákramentumokra –, tiszta lelkiismerettel. Pál részesnek tudta magát István vértanú halálában; ezúttal is az első idők diakónusainak példája lebeghetett szeme előtt. István és Fülöp is a jeruzsálemi hét diakónus munkacsapatának volt hűen bizonyágtévő tagja (ApCsel 6,5kk; 21,8kk)). A diakónusok megvizsgálása, netán próbaidő beiktatása, olyan igény, ami nincs említve a püspök esetében. – A 11.v értelme kétséges. Lehet, hogy nem is a diakónusok feleségéről szól (csupán), hanem „asszonyok” testületéről, (s ez fényt vet a 2,9 helyénvaló értelmezésére is), akik – véljük – nőbetegek gondozásában, szülő asszonyok segítésében, halottak körüli gondok könnyítésével, adományok vitelével foglalatoskodtak. Ilyen volt Fébé a római gyülekezetben (Róm 16,1k). Megjelenik tehát a női diakónátus. Hogy jó nyomon járunk, abból is sejtehető, hogy a 12. v újból visszatér a diakónusokra, hogy egyfeleségűek legyenek. Mondvacsinálnak tűnik a kérdés, hogy megözvegyülvén (a püspök is) házasodhat-e újból? Az 5,14 a fiatalabb özvegyasszonyokról mondja, hogy menjenek férjhez; tehát egyenesen akarja! – Tulajdon házanépének jó igazgatása a diakónusok esetében is megkívántatik. Több házi-gyülekezet megléte miatt lehetett több diakónus és több püspök is; teendőik inkább lelkipásztori és missziói jellegűek. A püspök pedig a kor színvonalán adminisztrál és képviseli az egész gyülekezetet. – Ha pedig valamelyik diakónusban föltámad a vágy, hogy ő legyen a püspök, a kívánságot nem kifogásolja az apostol (1),

de kritikusan azt mondja, hogy ha a diakónus jól szolgál, minőségében nevesebb rang az, hogy szép tisztességet szerez magának és nagy nyíltságot a Jézus Krisztusba vetett hitben. Élete egyre inkább Krisztus-szerű lehet, aki olyan volt tanítványai között, mint aki szolgál (Mk 10,42kk; Lk 22,24kk). Pál önmagát is diakóniára rendeltnek nevezte az 1,12-ben. A diakóniai lelkület igehirdetésben, pásztorkodásban, misszióban nagy visszacsatolási lehetőség a krisztusi lelkülethez, a gyülekezeti rendhez és a szolgák megbecsüléséhez, ami többet ér minden, kívülvalók által is számontartott rangnál. Tanítványok között ez a rend! – És ma mi a trend?

1Tim 3,14–16 – A kegyesség titka

A Szentírás születése folyamatának lehetünk megint ámuló szemlélői, mert a reménységtől bátorított, és áthidaló megoldásnak tartott levél, – számolva józanul azzal is, hogy az apostol odaérkezése késhet –, mégis része lett Isten ígéjének és mindaddig érvényes üzenetként érkezik hozzánk, amíg egyházra lesz szükség a földön; tehát az Isten országa megérkezéig. – A gyülekezetet az élő Isten házának nevezi. Az Ef 2,19kk szerint e lelki ház az apostolok és próféták alapjára épült és szent templommá növekszik a sarokkő (tkp. zárókő) Krisztusban. A gyülekezet együtt épül Isten hajlékává a Lélek által. A lelki ház, Isten háza (1Pt 2,5; 4,17). A Krisztus háza (Zsid 3,6) mi vagyunk. A gyülekezet, mint a jeruzsálemi templom egyenértékű párja és örököse, a templom pusztulása után (Kr.u. 70), nagy bátorítást és bizonyosságot nyert abból, hogy Isten házaként élhette közösségi életét. Nyelvünkben az „egyház” név, „id” ház = „szent ház” előzményekből származtatva, teljes értékű megfelelője a fönti bibliai kifejezéseknek és hasonlatoknak. Pál apostol az Isten házát az igazság oszlopának és erős alapjának is nevezi. – A Gal 2,9 Jakabot, Kéfast (Pétert) és Jánost nevezi oszlopoknak. A Jel 3,12 a győztesnek, s együtt a gyülekezetnek ígéri, hogy őket az Úr oszloppá teszi „az én Istenem templomában”. Erős alap a gyülekezet, ahogy a Mt 16,18 beszél a kijelentésre alapozott egyházzal. (Mind a galáciabeli, mind a Máté evangéliumi utalás magyarázatát ld. a maga helyén!).

Kegyességük eme titka tehát méltó rá, hogy a hívők mindenki előtt vállalják és megvallják; – miközben gyanakvások, félreértelmezések lengték körül őket: Vigyázat! Ezeknek valami titkuk van!? Valami olyat tudnak és olyasmikre vetemednek, amiről csak sejtéseink vannak! A róluk terjesztett hiedelmeket szét kell oszlatniuk hitvallásukkal: nem istentelenek, hanem valóban kegyesek ők. Titkuk nyílt titok, ha nem is emlegetik úton-útfélen a Krisztus nevét, ahogy ezúttal sem mondatik ki a név, de Róla van szó, Aki megjelent testben, – nemcsak –, mert megszületett, de lakozva közöttünk is (Jn 1,14). Úgy bizonyult igaznak Lélekben, hogy szeretett Fiának nevezte őt az Atya (Mt 3,17, 17,5) és feltámasztotta Őt a méltatlan halálból. Most tehát nem a mi megigazulásunkról szól a hitvallás. Megjelent az angyaloknak, pontosabban: megláttatott! Ítéletes látás ez azoknak, akik átszegezték (Zak 12,10; Jn 19,37, Jel 1,7), mert már e földön is azt mondták a démonok, hogy tudják, ki Ő. A „tudom” (Mk 1,24), mögöttes jelentése: „(be)látom” pedig azt jelenti,

hogy Jézus kétségtelenül győztes a démoni lelkek fölött. Az angyali lelkek, a „mennyeiek” (Fil 2,10) már most térket hajtanak előtte. – Hirdették a népek között, hittek Benne a világon. Mindez prófétai múlt időben, azaz jövőbe ívelésű; de nem jelenti azt, hogy mindenki hisz majd Őbenne. A „Felvitetett a dicsőségbe” nemcsak mennybemenetelét jelenti, de végső győzelmét is utolsó ellensége, a halál fölött (1Kor 15,26). – Nem burkolózunk titokzatosságba, nincsenek hátsó gondolataink, de üzenetes emberek vagyunk, nyílt vallástétellel mondjuk el mindenkinek a Krisztus titkát, hogy minden Istent keresőnek Őbenne van – hit által – megmentetés a lelki halálból.

1Tim 4,1–5 – Az elkövetkező idők

Már Jézus is óvott a sok(féle) hamis prófétától, megtévesztő beszédektől (Mt 24,4kk). A 2Tim 3,1 utolsó napokról tanít; emitt pedig a végső szakasz már észlelhető veszélyeit nevezi meg az apostol, hogy fölvértezzon ellenük. Az elkövetkező időkben tehát csak súlyosbodik a tévtanítók előidézte helyzet; már el is kezdték ítélkező és kegyességet torzító hírverésüket. A páli fogalmazás észrevehetően szigorodik. Nem lehetetlen, hogy itt egy másik levél(részlet) kapcsolódik a korábbihoz, ami azonban még folyamatosabbá teszi a lelkigondozói szándékot. Az elszakadást a hittől, a fönti evangélium-beli helyen, Jézus a szeretet meghidegülésének nevezi. Mivel a gonoszság megsokasodása nemcsak a cégéres bűnök halmozódását jelenti, hanem vallásos jellegű tévtanításokat is, amikor a kegyelem egyértelmű, szabadító üzenetét elferdítve kezdenek némelyek újfent törvényt predikálni, becsempészve azt a megszentelődés címszava alá; ami pedig korábban már kiűzetett a megszabadultak életéből. Csak a kezdete a rossznak, amikor némelyek veszik maguknak a bátorságot, hogy a kegyelem ellen vétkezzenek, de nyomban támad hallgatóságuk is; és igézetes beszédükre megtévesztett lelkek hajtják nyakukat ismét értelmetlen tilalmak igájába. Ez nem a Jézus-kínálta gyönyörűséges iga! Az ellen-üzenet toborzói, képmutató módon jelszavakkal csalják törbe gyanútlan hallgatóikat. Ha ők gyötrik magukat, hát másnak se legyen könnyebb! Ezzel leplezik tulajdon lelkiismeretük hajszoltságát, s bizony a hatalom igézetében élnek, a lelki kényszer eszközeit ügyesen váltogatva, amikkel hatalmukba hajthatják a híveket. Netán másokon kérnek számon, amit először saját portájukon kellene rendbeszedniük? A házasságot is tiltják. Szabadosságtól mentesen, az apostol már véleményt nyilvánított a házasságról (3,2.12; 1Kor 7,9). A tilalmat sürgető gnosztikusok (mert annak szigorú leágazása lehetett a ludas) megzavarják azok lelkiismeretét, akik hajlanak a szavukra. Ételekben is válogatásra késztetik a megtévesztetteket, hogy mi a tiszta és mi a tisztátalan. Az apostol e tekintetben is Jézus nyomdokain halad (Mt 15,11kk), s csak a gyengékre tekintettel intette körültekintő magatartásra a híveket a bálványáldozati hús elfogyasztása kapcsán (1Kor 8; 10,25; Róm 14). – Ezek az ellenfelek azonban túlságosan erősek és magabiztosak. Aki rájuk hallgat, testben fogja befejezni azt, amit pedig Lélek szerint kezdett el (Gal 3,1kk). Nem szabad balga módon túlbonyolítani azt, aminek egyértelmű rendeltetése és magyarázata van. Növényt és állatokat azért (is) teremtetett Isten jónak és semmi-

képpen elvetendőnek, hogy az ember hálaadással éljen velük. S bár az ember vétkezett, s ami szépen elrendezett volt, miatta kuszává lett. De Krisztusban új teremtés kezdődött, s a hit Őbenne, a kijelentett igazság ismerete, ismét helyükre teszi az összefüggéseket. A káoszból (ismét) kozmosz, azaz szép rend lehet; és Isten ajándékával rendletetésszerűen élhet a hívő. Semmi nem elvetendő, amiért szabad lelkiismerettel hálát adhat az ember, mert Isten ajándékának veheti mindazt, amit Tőle kapott, s az ige és a könyörgés által napi életfeltételei megszentelődnek.

1Tim 4,6–11 – Tanítás és táplálkozás

Timóteus, a Krisztus Jézus szolgája (diakónusa), mint maga Pál is, ahogy munkatársi kapcsolatokra utalva megnevezi kettőjüket (Fil 1,1). Pál, apostol volta nem rangbeli fölény, inkább az ŐSZ-i próféta és tanítványa(i) viszonyához vethető. Ezért nem is igyekszik se magának, se munkatársának helyet biztosítani a gyülekezet(ek) vezetői között. Mégis közvetlen példa számunkra, amire ifjabb munkatársát inti, mivel minden további tisztség kapcsán az egyház életében és történetében meghatározó a diakónus lelkület. Ebben mutatható ki törés nélküli folyamatosság, ill. az igény reá – akár megvalósult, akár nem –, s az egyház apostoli volta is üres, ha hiányzik ez a lelkiség! Tartalmi igény tehát a diakónia, nevezék akárhogyan is a tisztséget.

Timóteus tanítja a testvéreket. A tévtanítók tehát már (vagy: még?) kívül vannak a kerítésen. Tanítás közben maga is tanul (docendo discimus = tanítva tanulunk), s ezalatt rendszeresen táplálkozik. Épp az imént volt szó ételek közötti, nemkívánatos válogatásról. A szóválasztás nem véletlen, mintha mondaná is: ez az evés az igazán lényeges! Az ige megevése ismert az Ez 3,1-ből (vö: Zsolt 119,103; Jel 10,9k), felvértez a kísértő ellen. „Nemcsak kenyérrel él az ember, hanem minden igével, amely Isten szájából származik” (Mt 4,4; par; 5Móz 8,3). Jézus a pusztában, böjtölve, bizonyára igével táplálta lelkét. Tanítás és tanulás együtt jár rendszeres táplálkozásunk Isten igéjével; ami viszont nem betűrágás. Riasztó ellenpélda a mesék és mondák vénasszonyos szócséplése. Jobb, ha Timóteus kerüli a gnosztikus képzelgések vitatását, inkább gyakorolja magát a kegyességben. Gyakorlatiasan nemes küzdelem ez, de semmi köze az érdemeket gyűjtögető aszkézishez, amelynek kevés a haszna. Tárgyilagosan szólva: némi haszna lehet, de tekintve a célt, elégtelen. Az igazi kegyesség ígéretes, mind a jelenvaló, mind az örök élet tekintetében! A természetes életet már itt uralja az Istentől származó élet; ahogy Isten maga is élő Isten. – Az erről folytatott beszéd igaz, és teljes elfogadásra méltó (gyakori fordulat a személyhez intézett levelekben), mert hiteles beszéd, nem szófecsérlés. Megérdemli, hogy fáradjunk és küzdjünk érte. Ugyanez a fordulat olvasható a Kol 1,29-ben, ahol is – előzményeivel együtt – emberek megmentése és újjászülése a fő gond. Szíve ez az apostoli, missziói feladatoknak (2Kor 5,11; 12,21). Egyéb célokért, a lényegyet feledve, akár túlhevített szent szigorral is fáradozni és küzdeni nem érdemes! De megéri Istenbe vetett reménységgel és odaszánással küzdeni emberek üdvösségéért, mivel ez a cél egybeesik az Istenével, aki minden

ember üdvözítője. Szándéka már jelen van és folyamatosan hat a benne hívők életében. – Az igeszerű tanítás nincs könnyű helyzetben, ha válaszolni szándékozik a „hogyan tovább” kérdésére; mert a vallások általában követelmény-rendszerek alapján működnek. A keresztyénség viszont nem a szentséget biztosító paragrafusokkal bajlódik, inkább újjászületésről, megtérésről, alapvetésről szól és épülést munkál a gyülekezetben, ha sokaknak ez csekélységnek tűnik is és megfoghatatlan számukra. Azt gondolják ui., hogy mily könnyű lenne, ha megmondanák nekik előre, mit tegyenek, s mit ne! Pedig Isten előtt éppen a szájbarágós kegyesség a teljesíthetetlen.

1Tim 4,12–16 – Példaként

Ne adj rá okot, hogy fiatalságodat hozva fel példának, bárki is egy kézlegyintéssel elintézhessen! Közvetve, Pál a gyülekezetet is tanítja, inti; nincs ui. közvetlen utalás rá, hogy a leírtak kizárólag Timóteusra tartoznának! Szelíd, de félreérthetetlen késztetéssel mondja el ifjú munkatársának, hogy mihez tartsa magát; de közüggé is teszi; s a gyülekezet feladata, hogy megkönnyítse az ifjú vezető dolgát. Nem akként, hogy Árgus szemekkel figyel, s alkalomadtán fejére olvasza az intéseket. A gyülekezet oly módon segítheti pásztora munkáját, ha nemcsak igényeket támaszt vele szemben, de kész együtt is hajlani az intésre. Helyzete pedig könnyebb, ha példaként tekinthet pásztorára, ahogy tanít és él, szeretetben jár és hitből cselekszik. Timóteus bizonyára nőtlen volt. A tisztaság is követelménye a szabaddosságra hajlamos kis-ázsiai közéletben. Előreküldött követé ő Pálnak, mert az apostol arra számít, hogy hamarosan közéjük érkezik. Addig is legyen gondja Bibliájuk (a LXX!), az apostoli levelek, az alakuló, rendeződő evangéliumi részletek felolvasására; rendszeresen fűződjék hozzá intés és vigasztalás. Manapság kevesen gondolnak rá, hogy a régi időkben (még a 20. szd első harmadában is!) mily sok gyermekhalál és gyász lehetett, meg háborúk és járványok. Bizony elkelt a vigasztalás! Szükségtelen mindent egyszemélyben végeznie. Hagyatkozzék a benne dolgozó kegyelmi ajándéokra, s akkor fölismeri, mi az ő dolga; egyéb elvégzendőre pedig alkalmas munkatársak fognak támadni. Egykor próféciák hívták fel a figyelmet reá (ApCsel 16,2), s vének kézzelrúgásával ruházta fel Isten az elhívottat, ahogy Antióchiában is történt (ApCsel 13,3). Számos tennivaló közepette se váljék szétszórttá; összefogottan legyen célra tekintő. A reá bízottakban sincs magára hagyva. Isten tulajdon műve az, s ha következetes lesz a szolgálatban, előremozdulnak a segítő tényezők. Ez lesz számára az igazi előrehaladás. Eredménytelenség lenne, ha a hívek csak állnának és rajta ámulnának, meg agyba-főbe dicsérnék, hogy mi mindenre képes. Mind e dicséret mit sem érne, ha ők maguk közben egy helyben topognának. Előre haladni csak másokkal lehet oly módon, hogy a visszahúzó erőkön példaszerűen győz a minősített vezetők csapata. Gondom önmagamra úgy lehet eredményes, ha teszem a dolgomat, végzem a tanítást szóval és életvitellel, s közben megmaradok a kegyelem alapvetésén; vigyázva, hogy le ne térjek róla. Aki ezt teszi, önmagát is megmenti, méginkább hallgatóit. – Krisztus megmentett a kereszten, s feltámadva reánk bízta, – Szentlelke által –, a mentő szolgálatot, hogy emberek szabadul-

janak meg pusztulásból, bűnből, tévelygésből, szenvedélyek igézetéből, testi, lelki halálból. – Mit kezdünk a narkószeres igézetében vergődő ifjúságunkkal? – A kimentettek megtartása legalább annyi törődést igényel, mint a kezdeti döntő mozdulat. – Személyünkben és munkatársaként is –, mindvégig rá vagyunk szorulva Isten mentő szeretetére. Különben pusztulás felé sodrunk másokat is, magunkkal együtt, mint az engedetlen Jónás, amikor az Úr elől menekült. A kegyelmi ajándék (karizma) viszont bölccsé tesz, hogy egy közös ügy munkatársaiként fölismerjük, kinek mi a dolga; mi van rám bízva, s mi másokra.

1Tim 5,1–8 – Nemzedékek – együtt

Jézus mutatott így a hallgatóságára: „Íme, az én anyám és az én testvéreim” (Mt 12,49k; par). Timóteust is ez vezérelje, akár férfit, akár nőt kell megintenie; mintha szüleihez szólna, tekintettel az 5. parancsolatra: ”Tiszteld apádat és anyádat” (2Móz 20,1kk; 5Móz 5,6kk). Hasonló szeretettel és felelősséggel gondolja a fiatalabbakat is, mintha öccsei és húgai volnának; életközben akkor valósulhat meg az, hogy Krisztusban nincs férfi, sem nő (Gal 3,28) – Most elsőrenden az özvegyek kiszolgáltatott sorsával járó szociális gondok kezeléséről rendelkezik az apostol. A kérdés már ismert. Mindjárt a kezdeti időkben feszültség támadt a jeruzsálemi gyülekezetben, amikor a görög anyanyelvű zsidók panaszt emeltek a közülük való özvegyasszonyok mellőzése miatt (ApCsel 6,1). Az asztalok körüli mindennapos szolgálat bizonyára hozzájárult, hogy ők is betevő falathoz jussanak. Az apostol számos hasonló gyülekezeti problémával szembesülhetett; s amit most tanácsol, gyakorlati tapasztalatok és kísérleti megfontolások, döntések során kiértett bölcsesség. Magában véve is tiszteletet ébreszt az özvegyi sors, ugyanakkor körütekintő megkülönböztetésekre is szükség volt. Egy egyháztörténész hivatkozik arra, hogy a 4. szd. –ban, Antióchiában, Chrisosthomos idején 3000 özvegy tevékenykedett az egyházi szolgálatban. – Külön is szólnunk kell arról, mi az, hogy valóban özvegy. Gyakori eset volt az ókorban, hogy gyermekfővel adtak férjhez leányokat; sőt jegyesként is özvegynek számított, ha a vőlegény váratlanul elhunyt. Hadi-özvegyek, ha külön nem is említették, kezdetektől kezdve léteztek. Ezért gyakorta fordulhatott elő, hogy nem voltak gyermekei és persze unokái sem. Ha mégis voltak épkézláb utódok, az ő kötelességük volt a magára maradt szülő gondozása, leróva iránta a köteles tiszteletet. Az ilyen viselkedés kedves Istennek, s a gyülekezetet is tehermentesíti, mert a diakóniája úgylát túlerhelt lehetett. Bárki, aki elhanyagolta tulajdon házanépe gondozását, a hitet tagadta meg, és rosszabb a hitetlennél. Ez a kitétel sok kiábrándító tapasztalatot sejtet! Nem felejtendő el e téren sem, hogy a hit alapjelentése a hűség!

Mielőtt a valóban özvegy gyülekezeti tisztsége kerülne sorra, belső követelmény fogalmazódik meg oly módon, hogy boldog(ító) lehetőség vázoltatik fel az özvegy számára, amelyre kimért sorsa folytán rálehet, s benne megtalálhatja további élete értelmét. Túl az apostol tapasztalta számos példán (5), tekintsünk csak a prófétaⁿ Annára, aki Jézus bemutatásakor szintén előlép, hálát ad Istennek és prófécia^tat mond mindazoknak, akik várták Jeruzsálem megváltását

(Lk 2,36kk). Az Istenben reménykedő, éjjel-nappal könyörgő özvegy ellenlábasa – mert ilyeneket is ismerhetett az apostol –, a kicsapongó, világukat élő víg özvegyek, akik tán virulnak, mégis halottak a bűnben. Ésszerű tanács következik alább, hogy- igenis –, menjenek bátran férjhez (14kk)!

Tévedés sáпитoznunk az elnőiesedett gyülekezetről, egyházzól, mivel az a valószínű, hogy az első gyülekezetekben is számbeli fölényben voltak a nők! – Ma is áldás, ha rendszeresen járnak istentiszteletre, megszegyenítő módon adakoznak és készek a közös szolgálatok végzésére, s ha erejük szerint énekelnek, miközben a férfiak csak motyognak az orruk alatt! – Hallgatom egy angol kongregaconista gyülekezet énekét egy szalagról, s szinte megkívánom a férfiak remek uniszóló éneklését –, együtt a többiekkel!

1Tim 5,9–16 – Idősebb és fiatalabb özvegyek

Gondolatok rendszerezésére ezúttal számozzuk a lépteinket: 1: Voltak özvegyek, akikről egyszerűen gondoskodni kellett. Életvitelükben sem említhető külön tevékenység, s nincs kirívó mozzanat. Netán betegek voltak, idősebbek, de fiatalok is, akik némi beletörődéssel fogadták sorsukat. Esetükben az veendő figyelembe, hogy ha van hívő hozzátartozójuk, segítse az; - csak ha nincs, akkor fogadja a gyülekezet gondjaiba az illetet. 2: Éppen azok a 60 évnél fiatalabb, tevékeny özvegyek karolhatták fel az előbbieket, akik egyéb szolgáltatokban is helytálltak. Gyermekeket neveltek föl; gyakorta árvákat, tehát nemcsak saját családból valókat is. Üldözések idején házukba fogadták a keresztyén menekülteket; vándoroknak adtak szállást. A gyülekezetben megmosták az útról érkezettek lábát; főként, ha az út porával lepetten agapéra, úrvacsorára, közös étkezésre léptek a tagok a házba, vagy a kultushelyre. Amit Jézus elvégzett, s a szeretet példajaként tanítványainak is elrendelt (Jn 13), az, - íme -, már a nőtanítványok szolgálata; nem betű szerint utánzandó, hanem Lélek szerint követendő példa! – Ma pl. kitakarítani a kultuszi alkalmom előtt, akár porszívózni, alkalom után is hetenként, egyenlő lehet az akkori lábmosással. Eme fiatalabbakat, szolgálatkészségüket bizonyítva, alkalmasnak ítélték arra, hogy – 3: elérvén 60. életévüket felvegyék őket az özvegyek listájára. Tisztsg-követelte feltétel, hogy életében az ilyen csak egy férfi felesége volt. Besorolásukhoz közelebből meg nem határozható fogadalom is tartozott. Tisztük, dolguk hasonló lehetett a 3,11 (férjes) asszonyokéhoz, – e két változat kölcsönösen világítja meg egymást. – 4: A fiatalabb özvegyek viszont tisztsgszerűen, nem vehetők fel az özvegyek listájára, mert csak lelkiismereti válságot okozna nekik, ha később újra férjhez mehetnének; mivel ítéletesen jutnának ellentétbe korábbi fogadalmukkal. – Az apostol tárgyilagosan számol az élet tényeivel, s most másként rendelkezik, mint tette volt az 1Kor 7. során; mivel minden eset más, és az Úr visszajövele kitolódik. Ez okból kifejezetten akarja az apostol, - mint már rámutattunk -, hogy ezek az ifjabbak menjenek férjhez! Ha öregségükre így nem is juthatnak be az özvegyi tisztsgot viselők közé. – Különben is képtelenség úgy számíthatni a jövőt: Ha az uram majd meghal, akkor én is feljebb avanszállok! – Tehát ne így! Inkább kösse le őket az asszonyok dolga, szüljenek gyermekeket, vezessék a háztartást, nem úgy, hogy folyton gürcölnek és szolgálai módon csak túrneik uruk szolgálatába; hanem kézben tartva a naponkénti teendőket és belülről, ihletve,

mintegy közvetve irányítva az elvégzendőket; ahogy a Péld 31,10kk vázolta föl a derék asszony dicséretében. Amit elvégeznek, tegyék hitből, nem adva okot rá olyan időkben, amikor vég nélkül gyalázták a keresztyéneket. Elriasztó eseteket is ismert már az apostol a házaló, semmittevő, fecsegő, pletykáló asszonyokról, akik – nemcsak erkölcsökben, de tévtanítások elhajlásaira is hajlamosan –, már a sátánhoz hajoltak. Váljanak teljes értékű társaivá ama hívő asszonyoknak, akik nem riadtak vissza esetleg több özvegy hozzátartozó ellátásától sem, a gyülekezetet is segítvén vele, hogy több jusson a valóban rászoruló özvegyeknek. – Értelmes és rugalmas apostoli tanácsok ezek, az élet változatossága szerint, de követve a szeretetet. Ma is ránk fér az igeszerű és korszerű tájékozódás. – S mit kezdjünk a mai problémákkal? Nem azt mondjuk, hogy asszony, maradj a fakanálnál! De az kortalan követelmény, hogy amelyik asszony nem tud főzni, az máris sorakozzék föl, hogy megtanulja! Itt a sor vége: ide álljon! Ez is a megtérés egyik változata, s fel fogja fedezni, mily szépen igazodnak el a mindennapok gondjai, a mindennapos csodák a Krisztusban!

1Tim 5,17–25 – Vének, s az ifjú alkalmassága

A „preszbýtész” fogalma öreg férfit jelent (Tit 2.2; Lk 1,18; Filem 9), s itt a preszbýteroi szintén idősebb férfiakat, véneket jelenthet. Vélhetően a gyülekezet minden öreg férfija, kora és a tisztletadás okán, tagja volt a presbiterek testületének. Közülük kerültek ki a kipróbált vezetők; s a sorok között szinte olvasható, hogy ha nem vált be, egészségi állapota akadályozta, akkor mást bíztak meg tiszte ellátásával, de továbbra is megbecsülték, ezért aztán az alkalmask, a kipróbáltak kétszeres megbecsülésben részesültek. E megnövelt figyelem a szolgálatért járó juttatást jelenti, megtisztelve fáradozását az igehirdetésben, felolvasásban és tanításban. A folyamatos szolgálatokra – azóta – nőhetett meg a gyülekezeti igénye, mióta a tévtanítások támadásai veszélyesebbé váltak! – Tanításbeli helytállásuk az igével, megadta a gyülekezetnek a szükséges védőanyagot. Nem a tisztségen, meg az elnevezésén volt a hangsúly, hanem az igés állásponton, amit képviseltek. Az 1Kor 9,9-ben már hivatkozott az apostol a nyomtató ököre az 5Móz 25,4-ből, hogy munka közben eleség jár annak, aki végzi. Ugyanott, a 14.v utal az Úr (Krisztus) rendelkezésére az igehirdető megélhetéséről. Jézusi logion az idézett mondás: „Mélto a munkás a maga bérére” (Lk 10,7; Mt 10,10). – Milyen szolgálati kötődés lehetett a presbitereknek a 3.f. püspöke(i) és diakónusainak testületével? Részben lehettek azonosak, mert a püspöknek is tanításra alkalmasknak kellett lennie; ámbár a 3,2-ben a vonatkozó részlet érthető úgy is, hogy kész a tanítást elfogadni. Nem kizárt tehát, hogy a püspök (felvigyázó) és a diakónusok testülete a vénak tanácsának olyan részlege volt, akik az igehirdető(k), tanítók bérérről is gondoskodtak. A kétszeres megbecsülés ilyen értelemben egyrészt erkölcsit, másrészt anyagit is jelenthet. Az erkölcsi tekintély, de a támadásoknak kitettség okán is –, vén ember ellen, aki esetleg tisztséget is viselt –, az 5Móz 19,15 érvényesítendő, hogy tehát két, három tanú kellett az ellenük felhozott vádakhöz. Viszont, ha vétkezett, a többiek (csak a többi vén?) előtt kellett megfeddeni, ahogy Jézus is rendelkezett (Mt 18,16k).

Timóteusnak szüksége van az apostol bátorítására, hogy harag és részrehajlás nélkül járjon el kényes ügyekben (sine ira et studio = harag és elfogultság nélkül). Nemcsak emberek, de angyalok is tanúi lesznek, ha nem elfogult, s nem kivételező. Ne siesse el, ha a kézzártelt feloldozásra is alkalmazza, azután meg felhatalmazásra, tekintettel a tisztségekre. A lelki tartás óhatatlanul függ össze egészségi állapotával, s Pál kissé aggódik, ha a cingár ifjúra gondol, aki odaszá-

násból egy idő óta bort sem iszik; bár az egészsége rozoga. Igyál egy kevés bort, tekintettel egészségedre, – bátorítja. – Semmi hamiskás mosoly, kedves olvasó, hogy lám ő is megihatja a magáét! Az emberség a nagy kincsnek tekintett és ritka forrásvíz mellett, sok rossz vizet is megivott, ott a Közel-Keleten, pl cisztenákból. A kevéske bor pedig gyógyszernek számítot! Ösztönösen érezte meg mind az ókor, mind a középkor embere, hogy a főzés ártalmas anyagokat semlegesít. Ezért főzték és itták mind az ókorban, mind a középkorban a népek a sört – (magyar elődeink kevésbé!). Az ÓSZ. –ben a sékár jelentette az erjesztett italt.

A 24.v értelme: Némelyek bűnei nyilvánvalók (köztudottak), s az ítélet felé már útban is találatnak; mások viszont követni fogják őket. S ha Isten malmai olykor lassan is örölnék (vö: Zsolt 73,17kk), ami késik nem múlik! – Idős és ifjú korosztályok az egyházban kiegyensúlyozhatják, s ily módon ki is egészítik egymást.

1Tim 6,1–10 – A megelégedettség bölcsessége

A rabszolgák is tagjai a családnak. Ha nem vették is olybá őket, nekik akkor is ezzel a tudattal kell szolgálniuk. Az elkerülhetetlen feszültségek már a Tízparancsolatban azzal oldódtak, hogy fiak, szolgák, jövevények egysorban említetnek. Egyenjogú lehetőségük a hatnapi munka, és a hetedik nap pihenése és megszentelése. E mostani ige is elismeri, hogy a rabszolgaság iga allatti görnyedés, legkivált, ha a ház ura pogány. A keresztyén szolga igyekezzék úgy helytállni, hogy Ura és Mestere neve ne gyaláztassék őmiatta. Sőt, – ha lehet –, magaviseletével nyerje meg gazdáját a Krisztusnak. Még kedvezőbb volt a helyzet a nagycsaládban, ha a ház ura maga is keresztyén volt, mint pl. Filemon Kolosséban. A keresztyén rabszolga testvért tudhatott benne, s talán sorsa is könnyült. Mégis óvakodnia kellett attól, hogy helyzetét bizalmaszkodással, vagy feladatai hanyagolásával kihasználja. Ha jót cselekszik, urának is megkönnyíti, hogy szabadabban tehesse a jót. A kölcsönös szolidaritás mindkét fél hitéletét segítette.

Tévtanítóknak már nincs helyük, se keresnivalójuk a gyülekezetben. Elhajlásuk szembeszökőbb, jegyei kimutathatóak, és a hívőnek is van mihez tartaniuk magukat. „A mi Urunk Jézus Krisztus egészséges beszédei” (igéi) sejtetik, hogy írott evangéliumi részletek, valamint apostoli levelek felolvasása rendszeres volt közöttük; belőlük táplálkozott az egészséges kegyesség. E megbízható talajból kiszakadva, a tévtanító menthetetlenül vált gőgössé. Amiket mondott, s amikre vetemedett, olykor hajmeresztő lehetett. Minduntalan vitákba keveredett, s nem volt képes indulatai féken tartására. Az apostoli fogalmazás kemény, nem feltételezéseken, hanem keserű tényeken alapul! A gnosztikus képzelgések (vö: 6,20) önhittségbe sodortak korábban megbízhatónak tűnt embereket. Rájuk sem lehetett ismerni, mintha eszüket vesztették volna. Kegyességük tettenérhetően csak leplezte kapzsiságukat. Az apostol olykor kézkezi munkából élt, hogy a vádaskodásokat kivédje, pl. Korinthusban (1Kor 9,12), ezért rendkívül érzékeny volt, ha nyereszkesedést tapasztalt. Már azt is átélt, hogy a hitből való élet az igazán nyereséges olyképpen, hogy a kegyesség és megelégedés együtt sok lelki haszonnal jár. – Mily kézenfekvő, hogy amint születésünk alkalmáva nem hoztunk magunkkal semmit e világba, magunkkal sem vihetünk semmit, amikor meghalunk (vö: Jób 1,21), következőleg: ha van élelmünk és ruházatunk, elégedjünk meg vele; Jézusnak olykor még ennyi sem jutott (Mt 8,20). Hitbeli, erkölcsi értékszavar folyo-

mánya a meggazdagodás vágya, akit ez kísért, tudja meg jóelőre, mi vár rá. Mai hasonlattal: a szabálytalan előzés katasztrófába sodor. Aki így „közlekedik”, nemcsak magát, de másokat is pusztulásba sodor. A pénz szerelme, bálványimádásként, a Mammonra pazartolt szeretet, sóvárgás az anyagiak után olyan szevedély, ami eltérít a hittől, végső kimenetelében önpusztítás. Erőteljes kifejezésekkel szemléltet az apostol, amit a bibliafordítónak sem szabad eltompítania, azaz, mintha önmagát szegezné át fájdalommal az aranyborjút körbetáncoló (A 2Móz 32.f átvitt értelmezése ennyit talán megengedhet, hogy kijózanítsa). – Kálvin János reformátorunk többször fölvetette a kérdést, amit a Heidelbergi Káté is követ: Mi a haszna a hitbeli meggyőződésnek és cselekvésnek? Ez a lelki haszon ma sem veszít értékéből. Törekedjünk inkább ilyen boldogító nyereségre!

1Tim 6,11–16 – Isten embere

ŐSZ. –i iratokból (5Móz 33,1; Zsolt 90,1; 2Krón 11,2), legkivált a korai prófétáknál (1Sám 2,27; 9,7; 1Kir 12,22; 13,1; 2Kir 8,4) volt ismert az „isten embere” nevezet. Levélbeli alkalmazása (vö még: 2Tim 3,17; 2Pt 1,21) újabb példa reá, hogy apostoloknak, gyülekezeteknek olyan közérzetük volt, – az idő teljességének (Gal 4,4kk) holdudvaraként –, hogy prófétai időket élnek. Voltaképpen az egész 1. évszázad keresztyén történetére volt jellemző e tudat! – Ekkor születnek a Lélektől ihletett ÚSZ. –i iratok. – Isten embere az egészséges tanítás elkötelezettje; kerülje tehát a tévedezéseket, mert azok kísértések (1Móz 39,12; 1Kor 6,18), ami elzárkózástól mentesen úgy érhető el, hogy a kegyelemből adódó célokra törekszik. Az apostol nem tündöklő erények gyöngysorát füzögeti felsorolásával. Igazság (megigazulás), kegyesség, hit, szeretet igazából a krisztuskövetés ismérve (pl: Mt 3,15), s a kegyelem vételének gyümölcse. Az állhatatosság pl. a reménységé (1Thessz 1,3). A nemes harc, a tévelygések elleni küzdelem nem folyamodhat tehát nemtelen eszközökhöz; még a szóharcoktól is tartsa távol magát. Az örök élet megragadása – nem mintha nem lett volna erről bizonyossága –, segíthet, hogy megálljon az evangélium talaján. A kezdet helytálló volt, emlékeztet rá az apostol, amikor Timóteus sok tanú előtt tett hitvallást (az ünnepélyes alkalomról nem tudunk továbbiakat). – Jézus Krisztus szép hitvallástétele Poncius Pilátus előtt példaként szolgálhat, amiből továbbra is erőt meríthet. A „szép” a hitelest, a megküzdöttet jelenti. Íme, a mozaik egy kockája, amiből majd az Apostoli Hitvallás fölépül! – Az evangéliumokon kívül ez az egyetlen hely, ahol a római helytartó neve említve van.

Miként értsük, hogy tartsa meg Timóteus a parancsolatot? Az esz. eligazít, hogy a szeretet parancsolatának körülményekre szabott alkalmazása a teendője; gyakorlatban ez az egész törvény summája. Ennek végső terminusa csupa biztatás, érdemes reá nézve szüntelenül készen és ébren tartania magát. Jézus Krisztus megjelenése a nagy találkozás, amire minden keresztyén vár. A szeplőtelenség megint csak nem teljesítményes erény, inkább a bárány Jézus jellemzője (1Pt 1,19), tehát krisztusszerűsége tanít, az Ő követésében. A Krisztus megjelenése a pásztori levelek sajátja (1.2 Tim és Tit. – Visszajövetelére egyebütt csak a 2Thessz 2,8-ban alkalmazott kifejezés). Isten műve lesz az a maga idejében, Ő fogja előhozni a megdicsőült Krisztust. Tehát az Ő naptárában és munkarendjében senki nem okozhat időzavart és nem is késleltetheti semmiféle hata-

lom, mert Isten az egyetlen érvényes hatalmasság. Ő a királyocskák királya és a sokféle evilági úr hiteles Ura (1Kor 8,5k). Övé a halhatatlanság, aki hozzáférhetetlen világosságban lakozik. Az ÓSZ-ben tűz jelzi jelenlétét. Az ítélet napja is is tűzben fog megjelenni, csak a Zsid 12,28 mondja, hogy Ő megemésztő tűz. – Az ÚSZ-ben egyébként inkább a fény, a világosság a jellemzője, akihez azonban mégsem férközhet az ember tekintete. Szemmel (még) nem látható, de hitben ismerhető; örökkévaló a hatalma, és hozzá-szabott tisztelt is illeti Őt. Minket is elmondásra, megvallásra biztat a Miatyánk záró magasztalása a Mt 6,13-ban. Legyen részünk benne.

1Tim 6,17–21 – Javak sáfaraként

Indokolt volt az apostol intése a hamis kegyesség és a meggazdagodási vágy összefüggései miatt (5kk). Voltak azonban tehetős emberek is az efézusi gyülekezetben. Vagyonuk eredetét nem firtatja; Timóteust sem erre biztatja, mégis személyes pásztorolással kell gondoznia, inteni őket, hogy óvjon a gőgtől és megőrizze őket az egészséges kegyességben. A gazdagokat álreménység töltheti el, olyasmibe vetve bizalmukat, ami csalódást okozhat és másokat is tévútra vihet; mintha a gazdagságban mentő erők szunnyadnának. Nem! A vagyon megfelelő jelzője a bizonytalanság, kár reá bizodalmat fecsérelni. Mivel a vagyon bálvánnyá, Mammonná válhat (Mt 6,24). – Egyedül Istentől várható joggal, hogy megélhetésünkre bőségesen megadjon mindent. Pontosabban: mindent, amit szükségesnek lát! – A „bőséges” a hit életérzése és bizonyossága, nem a telhetetlensége. Jézus mértéke szerint: akik Isten országát keresik, szolgálják, azokról Isten – ráadásul – anyagiakkal is gondoskodik, mert ismeri szükségünket (Mt 6,31kk). A gazdagok se zárják ki magukat e közös jóból. Téves közérzet, mintha ők volnának belül, s a nincstelen szegények csak kívülről ámulnak, hogy mekkora élet folyik odabent! – A távolság megszépít! Értelmiségi barátom mondta az 50-es, 60. – as évek fordulóján, falusi távlatokból: Pesten van a nagy élet! – Ma nyugat felé tájékozódnak képzett embereink. Vajon boldogabbak? Jobb volna nekik, ha Istenre bíznák sorsukat, meg családjukat. Ez helyből is megtehető; ez csoda; akár a helyből felszálló repülőgép! A nagy nekifutás elkoptatja a boldogság életérzését. – A gazdagok is megőrizhetik helyüket „odabent”, ha nem pazarolják reménységüket hiábavalóságokra. Javaikat tekintsék áldásra kapott megbízatásnak. Akkor lesznek nemes értelemben gazdagok, ha jócselekedetben, adakozásban, testvér-, és embersegítő tettek során lesznek igazán azzá. Az ily módon átadott javak maradnak meg, átíelve a földi élet küszöbét – tartósan. Ez az igazán kamatozó befektetés. A szakszavak pénzügyiek, de nem érdemek gyűjtögetésére ösztönöznek, amikor felvillantják az ígéretes mennyei célt. A vagyonos akkor nem válik „bolond”-dá (Lk 12,20), ha javait sáfárságnak tekinti, amit a földi életben kell kamatoztatnia, hiszen javainak valódi gazdája Isten. Ő csak megbízottja talentumainak, s ha hitből bánik velük, Isten juttatja őt igazi élethez, s nem a javai.

Timóteus pedig a reá bízott, nála elhelyezett lelki javaknak legyen hű őrzője. A gondolatok menetét követve, közvetve azt is kifejezi az apostol, hogy ezek a lelki, minőségi javak értékben fölülmúlják a

csábosan csillogó földi kincseket. Nehogy bárki is eben gubát cseréljen. Tekintse bátran magát maradandóbb javak letéteményesének. A megőrzés igazából a javak forгатását, alkalmazását jelenti, ami –, súlyban – értékesebb talentum minden korábbinál. – Aztán vigyázzon arra is, nehogy megtévesszék a tévtanítások. Szentségtelen, üres, akadékoskodó szóáradatok kerülendők. A 20.v-ben ott a gnózis (ismeret) kifejezés, melynek későbbi alakulásáról többet tudhatunk meg az egyiptomi Nag Hammadi-ban talált gnosztikus papiruszok szövegtöredékeiből. Tarka, sokszor túlbonyolított okoskodások arzenálja! A Jel 2,6 nikolaitái pre-gnosztikus társaság lehetett. A gnózis (kerüljük a régies gnoszticizmus megjelölést) lényegében vallásosnak is nevezhető, zavaros képzelgések halmaza. Sajnos, hogy már némelyek áldozatául is estek ilyen hatásoknak. Csak a kegyelem óvhatja meg Timóteust és gyülekezetét. – A személyes levélről a végén minden kétséget kizáróan kiderül, hogy levelét az apostol az egész gyülekezetnek (is) szánta.

2Tim 1,1–9 – Az elődök hűségével

A lelkiismeret nem önmagának mércéje, s nem legfőbb fórum, mert az ismeret milyenségétől függ; – fenntartásokkal fogalmazva: az ismeret a mértéke szerint is ítélte meg! – A jézusi mondas alkalmazható rá, hogy a keveset ismerő megúszhatja kevéssel, de „akire sokat bíztak, attól többet kérnek számon” (Lk 12,47k). Eszerint értendő, hogy Pál már Saulként, és őseitől fogva is tiszta lelkiismerettel szolgált Istennek. Ugyanezt mondja általában a zsidókról, hogy Isten szerinti buzgóság van bennük, de nem megismerés szerint (Róm 10,2). Nem ellenszenvtől indítva foglalkozott Jézus sem a farizeusokkal; ha keményen fogalmazott is. Tudomásul vette, hogy a maguk módján komolyan vették Isten szolgálatát, de óhajtotta, hogy Jeruzsálemmel együtt ők is megismerjék „a békességre vezető utat” (Lk 19,42). A városban és a papok között a Feltámadott által küldött Szentlélek hozta az áttörést (ApCsel 6,7); a leginkább szembeötlő példa erre éppen Pál megtérése volt. A keresztyén lelkiismeret ettől fogva Krisztus kegyelmének ismeretén tájékozódik; azóta tehát számára is az az egyedüli mérce.

Ilyen módon lett Pál, Isten akaratából Krisztus Jézus apostola. A név sorrendje ezúttal is a damaszkuszi úton történetekre tekint. Valóságos szabadítás volt az; s mondható vele egy lélegzetvételre: már a szent hívás is elhangzott, amikor nem érdemtelenségére tekintett – érdemek egyébként szóba sem jöhetnek –, hanem arra nézve cselekedett Isten, amiről már az idők kezdetén döntött, hogy kegyelemmel ajándékozza meg őt a Krisztus Jézusban. Általa adott neki élet, s Belőle fakad folyamatosan a kegyelem, irgalom és békesség. – A kegyelem személyes ajándék, de hat továbbra is, ezért okoz örömet, amikor az élet tovább plántálódik a lelki gyermekekbe. Timóteus így gyermeke Pálnak, akit szeretett fiának nevez. Ugyanakkor az irgalmasság nyomvonalán, Pál név szerint is említi az ifjú nagyanyját és anyját, mert változatlanul érvényes, hogy Isten ezerízíglén hű az Őt szeretőkhöz (2Móz 20,6). Timóteus felőli bizonyosságát mély nyomot hagyó emlékek őrzik. Talán épp a kézrátételkor hullatott könnyei, ami történhetett gyülekezet előtt is; vagy úgy, hogy csak ketten voltak, mint egykor Sámuel Saullal, aztán meg Dáviddal, amikor prófétaként királlyá kente fel őket (1Sám 10,1; 16,12k). Hamu alatt szunnyadó parázsként izzanak benne a kegyelmi ajándékok. Idő és szükség jöttén érkezik el rendre egy-egy kegyelmi ajándék ideje, amikor imádság által is föl lehet gerjeszteni e készségét. Most kapja meg az indíttatást Timóteus (az újbóli?)

fegerjesztésre, mert bizonynal erején felüli út áll előtte (1Kir 19,7). – Az új helyzet jelenthet mártíriumot is, Pálét, netán Timóteusét is, és a félelem marokra szoríthatja szívét; s jó okkal suhanhat át az agyán, hogy a csapás elől kitérendő, elhúzódjék Pál mellől. A bátorítás időben szól: ne szégyelj engem, az Úr foglyát, mert e végletes esetben is az Ő kezében vagyunk, s nem emberekében. Vállald, ha kell – a közös szenvedést. Életre, halálra egyek ők, s legyenek is egyek, ha az Úr akarja, ahogy az elhívásban és a hordoztatásban is egyek voltak, s maradtak abban mindezideig

2Tim 1,10–18 – A színvallás ideje

Krisztus megjelenését (születését) ez az egyetlen hely jelöli meg úgy, hogy nyilvánvalóvá lett (10). A „most” igazít el arra nézve, hogy beleértendő az is, amikor a Szentlélek által lett emberi szívekben nyilvánvalóvá megváltó tette; az a fölismerés, hogy a látszólagos vereségben kivívott győzelem van! Ha még nem is semmisített meg a halál, de erejét már megtörte és az evangélium által fényt derített az elmúlhatatlan életre –, oly módon, hogy a Feltámadottal együtt a Benne hívők is életre támadtak a lelki halálból, meg a sötétségből, amiről bizonyosságuk is van. Múlt időben fogalmaz az apostol: „Tudom kinek hittem”, aminek viszont jelenidejű a kihatása; ma is tudja kinek hisz, s ha meg is kell hálnia érte, az sem fogja hitét megrendíteni. Amíg Ura akarja –, hirdeti, szolgálja a szabadítás örömhírét. Megingás nélküli hírnöke, apostola, tanítója e küldetésnek. Boldog az, aki szenvedéseket is kész vállalni azért, hogy szolgálatát betölthesse. Az idő teljességében, e központi időszak magjában, semmi árnyék sem vetődik a hírvivők mártíriumára, bár észrevehető, hogy az ige józanul szemlélteti a küldötteket, ilyen sorsuk mentén is. Takarékosan bánik magasztalásukkal; csak mi nevezzük őket hithősöknek. E kiemelt korszak vége közeledtén már elhangzik a figyelmeztetés is, hogy létezik, mert előfordul balgaság miatti szenvedés is (1Pt 4,15kk), s hogy az ítélet az Isten házán kezdődik el. Viszont az egyháztörténetben nincsenek büntelen mártírok, s az apostolok sem kivételek.

Pál meggyőződésének része, hogy a reá bízott letétemény (kincs) megőriztetik „ama napra”. A Feltámadott garancia rá, aki tanítványaival van „minden napon, a világ végezetéig” (Mt 18,20). Az apostol nincs kötve földi sorsához; ami rábízott akként marad meg, hogy a stafétabotot átveszi Timóteus, s a megbízatást ő (is) viszi tovább (14), és ha neki is áldozatul kell esnie, átadja másoknak, s így folytatódik töretlenül „megfogyva bár, de törve nem”, alkalmazva Vörösmarty Mihály szózatot gondolatát, ezúttal az Isten országára, amíg az el nem érkezik.

Hangulati tényezők sem tántoríthatnak meg. Olyan pl., amiről Pálnak mégis beszélnie kell, hogy római fogsága idején Ázsia (nagy vonalakban a mai Törökország) tartományaiban jószerivel mindenki hátat fordított neki. A gyávaság is oka lehetett ennek. Már azért is megszívlelendő a korábbi intés (7), hogy a Szentlélek adománya nem a félelem sajátja. Hassa át lelkünket az erő, a szeretet és a józanság Lelke. A 15.v két néven nevezettje is ekkor fordult el Páltól,

mivel az üldözések előli menekülés is gerjesztője lehetett tanbeli eltévelyedéseknek. Elhatárolódni az apostoltól és körétől, és magamnak megmagyarázni, hogy több látásra jutottam, tehát hazugság, hogy hűtlenné váltam volna. – Szívderítő kivétel volt Onéziforos, aki fogságában meg is látogatta az apostolt. Háza népét őrizze meg Isten, ha a családfő sokat van úton (esetleg már nem is él?). Szabad kívánni, hogy találjon irgalmat „ama napon”, anélkül, hogy halottakért imádkoznánk! – Mindezekről Timóteus is tud, mégis jó átbeszélni köztudott dolgokat, hogy kölcsönösen erősíthessék egymást.

2Tim 2,1–7 – Ki koronáztatik meg?

Öncsalás, elbizakodottság minden előrehaladás, ha az ember feledí, feladja kegyelemből lett új életét. Ez utóbbi,- más szavakkal –, a bűnök bocsánatára alapozott épüléssel azonos, bármilyen kényelmetlen is az énünknek, hogy folyamatosan kell számolnunk Krisztusra utaltságunkkal. -Megerősödés a kegyelemben ad egyedül hiteles növekedést a Krisztus Jézus ismeretében (2Pt 3,18), tehát személyhez kötött ajándék ez: Krisztus von szövetségébe, amit a megtérésben személyemre nézve vállalok. Timóteus munkája akkor lesz teljes értékű, s lelki atyjának is úgy marad hű fia, ha megmarad a kegyelem gyermekének. – Most pedig az a teendő, hogy amit az apostoltól hallott, azt a gyülekezetben haladéktalanul adja tovább. Sürgető, hogy ezt megtegye, mert hamarosan útra kell kelnie, hogy az apostolt fölkeresse. Emlékeztet rá, hogy sokakkal együtt volt fültanúja, amikor tanította őket; úgy kell a hallottakat továbbadnia, hogy azt megbízható emberekre bízza, akik mások tanítására is alkalmasak. Az alkalmasság a 2Kor 3,5 szerint értendő. Semmiképpen nincs szó szabályok, kimódolt mozdulatok, ékes tisztségek átruházásáról. Az evangéliumi tanítás lényegét, a szívét kell csonkítás, torzítás nélkül átadnia, amit esetleg kézrátétellel erősít meg (1Tim 5,22). – Az apostollal leendő együtt-szenvedés nem azt jelenti, hogy ha már Pálnak meg is kell halnia, hát ne legyen egyedül, viszi magával Timóteust is, s hogy evégből hívná magához! Most még a cselekvő szenvedést kell vállalnia, amelyről a Kol 1,24kk beszélt. Mivel életszülő (vö: Jn 16,21) szenvedésben lehet része! – Nemes küzdelem jár együtt vele (Ef 6,10kk), mert ez a harc – elsőrenden nem emberekkel viaskodva –, démoni támadások kivédése is. Előbb meg kell kötözni az erős fegyverest, hogy foglyai életre szabadulhassanak (Mt 12,29). A nemtelen küzdelem már önmagában is vereséggel lenne egyenlő. Emiatt nem szabad csetepatékba, személyeskedő perpatvarba keverednie, elaprózva, fecsérelve idejét és energiáit. Ha kerüli a mondvacsinált súrlódásokat, akkor lesz tetszésére az őt felavató mennyei Urának.

Hasonlatait az élet háromféle területéről veszi az apostol: hogyan küzd a katona, a sportoló és a földműves. A megkoronáztatás a célhoz ért győztes jutalma. Ha meg a földműves ismeri fel, mi a soron következő teendő, s az eke szarvára vetve kezét, nem tétovázva dől neki a munkának, akkor bízvást remélheti, hogy verítéke gyümölcséből elsőnek fog részesedni! – E követelmények hasonlóak Jézus követőiéhez (Lk 9,62). S ha az egymás sarkába lépő teendők során

döntenie kell, mit tegyen meg előbb, – a szeretet általános parancsa keretei között –, kellő belátást Isten adhat, meg erőt és készséget is a sorrend helyes megválasztására. Ezt kívánja és kéri az apostol Timóteus számára. A nem törvényeskedő, de életteli, dinamikus vezettetés szemlélete ma is eligazít. Jézus erre tekintettel ígérte a Lélek ajándékát (Jn 16,12kk), aki a kor kihívásaira válaszul igeszerűen fog válaszolni és ad indítást az elvégzendőkre. Timóteus készüljön rá időben, gondolkozzék ezeken, ahogy Mária is szívében forgatta a Jézusról kapott útmutató ígéreteket (Lk 1,29; 2,19.51).

2Tim 2,8–13 – Az ige szabadsága

A keresztyén emlékezés nem időtlen múltba merengés, vagy rég-volt dolgok felidézése, ráfogva, hogy a múlt igenis él addig, amíg képesek vagyunk magunk elé idézni. Ha így lenne, az egyház szorongva élné e tárgyhoz kötött utóéletét. Nem! Nem mi éltetjük azt, amit Isten tett értünk a múltban. Fordítva van: az életet ma bennünket, amit Isten tett értünk az üdvösségtörténet elmúlt szakaszaiban; döntő módon, az idő teljességében (Gal 4,4k). Előkészítő, ígéretekkel teli előzményként, lényegi súllyal tartozik hozzá, amit az ŐSZ-ben olvashatunk, egyenértékű részeként a teljes Bibliának. Az „emlékezz!” – másként fogalmazva –, annyit tesz: Soha ne feledd, hogy az ember Jézus Krisztus Dávid magvából származott; s ez eleme része Pál evangéliumi hitének, s üzenetének. A Róm 1,3k-ben ugyanez a sorrend: Krisztus feltámadott a halottak közül. Ez az áttörés feltámadások rendjét indította el, ebben lehet nekünk is részünk –, később erről még többet! – Az apostolnak ezért az örömhírért érdemes bilincseket is vállalnia, mintha köztörvényes gonosztevő lenne, pedig hát nem az. E sorsot magára nézve úgy tekinti, hogy hasonlónak lehet Krisztushoz, hiszen Ő is bűnösök közé számláltnak (Ézs 53,12; Mk 15,27k) szenvedett kereszthalált. Megalázó helyzetében az is bátorítja, hogy sorsának fenyegető alakulása; eközben pedig ügyének a birodalmi adminisztráció grádicsain tapasztalt vánszorgása, netán kenőpénzre is ácsingózva az illetékesek részéről (ApCsel 24,26) –; nehezen volt elviselhető! – Mindez mégsem befolyásolta az ige folyamatos előretörését. Emberi hatalomnak lehetetlen azt feltartóztatnia, bilincsbe vernie, ami neki sokkal inkább létérdeke, mint tulajdon hogyléte és holléte. – E bizonyosságon bátorodva lesz szenvedése nemcsak tűrő és mindent elviselő, sőt – megint érvényre jut a Kol 1,24 cselekvő szenvedése –, minden Istentől választott hívő üdvösségét is elősegíti vállalt szenvedésével. Ezt az összefüggést nem érdek gyűjtögetéseként fogjuk fel, ami aztán a hívők javára könyvelhető el. Az értelme mélyebb! A fájdalmak életet segítenek világra jönni, nemcsak fogsága ellenére, de gyötrelmei által is. Ezt senki meg nem akadályozhatja; idáig nem érhet el a hatósági tilalom és ellenőrzés. A Jn 16,21, az asszony vajúadásáról, s gyermeke születéséről, azt fejezi ki, hogy –, amint az üdvösségtörténetnek volt és van egy centruma –, az a bizonyos idő teljessége (a Gal 4,4), ugyanígy az embernek is legyen meg életének ez a központi ideje, amikor újjászületik és megtérésre jut! – Így a két idői központ közvetlen kapcsolatba jut egymással! – Életünknek

ez a legszemélyesebb összefüggése a Krisztus megváltó művével! – Maga az új szövetség jut el ezzel az életünkben az áttörésig, amiről a Jer 31,31k; Zsid 8,10k tett ígéretet. – Minden élő hitű keresztyén az új szövetségnek cselekvő részese az Úr Jézus Krisztus által, az igével vezérelten, a Szentlélek hatókörén belül.

Eszerint munkálkodik közös keresztyén létünkben halál és feltámadás. Mert ha óemberünk Vele együtt – meghalt, már most hat életünkben a feltámadás ereje és hatalma, s élünk az örök életre is kiható erővel. Vele együtt tűrve, fogunk Vele együtt uralkodni is (Jel 5,10). Ha viszont megtagadjuk, Ő is megtagad minket (Lk 12,9; par). Egyébként jó párhuzam e szakaszhoz a Lk 12,1-11. – Meglepő mégis a fordulat, hogy ha hűtlenkedünk, Ő mégsem tagad meg, mivel magát meg nem tagadhatja; s máris eszünkbe jut Péter tagadása és az Úr bocsánata, aki imádkozott érte. – Biztosra vehető, hogy az apostolnak is ez a példázatos eset jutott az eszébe, s evégett a Lk 22 is ide kívánczik, mint ami szemléletes példa az ígéret indoklására. Jól tudjuk, de vessük is emlékezetünkbe, hogy ha Ő hű marad, az nem válhat kényelmesség párnájává, inkább serkent a bűnbánat szomorúságára (Jn 21,17), hogy így még inkább megteremhessük a hűség és a hálaadás gyümölcsét.

2Tim 2,14–21 – Ismeri az Úr az övéit

A levélben új egység kezdődik, s tart a 4,5. –ig. Nem feltétlenül egy másik, közbeiktatott levél, mert nem lehetett annyira sürgős Timóteus Pálhoz érkezése, hogy ezért mellőznie, vagy félbe kellene hagynia a gyülekezetet rendbe tévő feladatát; sőt a záros határidő haladéktalan cselekvésre serkenti. – Avégett emlékeztette őt az apostol(8), hogy ő is folytassa a gyülekezetben az emlékeztetést (14). Ha együtt törődnek lényeges dolgokkal, a közösségben hatásosabb lesz a védelem az elburjánzó szóharcok ellen, melyek rontanak a légkört, s a hallgatók lelki egészségét. Sok függ Timóteus helytállásától, hitétől, szakértelmétől. Szaktudás szükségeltetik, meg rátermettség, amihez teológiai pallérozottság is szükséges. Nehezen elviselhető a kontár, aki rendre a szeg feje mellé üt! Pál mesterséget is tanult szakember volt, és szükség esetén sátorponyvát is készítettek Akvilával és Priscillával Korinthusban, vélhetően bőrből (ApCsel 18,3). Munkájuk közben megfigyelt (hajó)ácsokat is. A görög szöveg képi erejét még fölül is múlja nyelvünkben az ige hasogatása kifejezés (vö: Károli ford.). Vitákba bonyolódás helyett a szakszerű, építő tanítás igényesebb feladat, mikor azt látni, hogy némelyek úgy elmerülnek a tévelygés istentelenségébe, hogy az apostolnak máris a testen terjedő rákos fekély hasonlata jut róluk az eszébe. Üszkös sebekről szenvedő betegekkel gyakorta találkozhatott az ókor embere. – Hümenaioszt már az 1Tim 1,20 is említette, s ha ez a levél korábbi (ez is lehetséges), megrendszabályozása, amaz Alexandrosszal együtt, már előrehaladt szakaszába lépett. Egyelőre még pásztori módon kezelhető állapotban tudja őket, – ezúttal Filétosz a másik társ –, s talán még észre lehet téríteni őket. Ők nem Efészusban zavarták a vizeket, hanem valahol, inkább Rómához közelebb. Közvetve Pál még szóval is elérhette őket. Tévtanításuk jellemzője volt, hogy szerintük a feltámadás már megtörtént. A test feltámadása görögök ember számára képtelenségnek tűnt (vö: ApCsel 17,32). Pál ugyan lelki-testről tanított, mert test és vér nem örökölheti Isten országát (1Kor 15,50). Ezt a finom megkülönböztetést az akadékoskodók képtelenek voltak fölismerni, könnyebb volt számukra, ha azt mondták, – a feltámadást spiritualizálva, ellekesítve –, hogy az már meg is történt; tegyük hozzá, vélhetően a gnózis elképzelései szerint.

Krisztus az egyedüli alapkő (1Kor 3,10kk), amit Pál most nem részletez, arra sem tér ki, hogy nem közömbös, mi épül az alapokra. Ellenben most pecsét is van az alapkővön. Ilyen korabeli szokás-

ról nincsenek bővebb adatok. Bizonyosságot erősít a pecsét, hogy az Úr ismeri, kik tartoznak Őhöz. Ezért távozzék el a gonosztól mind, aki az Úr nevét vallja! Mózes szólította fel Kórah fiait, hogy az közeledhet az Úrhoz, akit Ő kiválasztott (4Móz 16,5)! – Vajon a tévelygők még gyülekezeten belül vannak? Tőlük függ a válasz. Nem beletörődve mondja az apostol, hogy a nagy házban kétféle edény található: megbecsülésre és közönséges használatra való. Aki hajlandó magát megtisztítani, az már nem közönséges, hanem szent. Ha nem is anyagában, de értékében válhat megbecsültté, jó cselekedetre alkalmassá. Átvitt értelemben: arany és cserép nem állagukban, hanem tisztulási készségükben különböznek egymástól.

2Tim 2,22–26 – Szelíd pedagógus

A latin kömondás nem szentírás: Űzd ki (bár) a természetet vasvillával, mégis vissza fog térni (Naturam expellas furca, tamen usque recurret). Pál számol azzal, hogy – ha nem is tettekig jutva –, de Timóteust is megrohanhatják ifjúkori kívánságok, megzavarva őt lelkében, szolgálatában. Fuss előlük el, ha külső hatás is gerjeszti őket, köti a lelkére; alkalmas példa rá József esete (1Móz 39). Jobb, ha közelébe sem jut kritikus helyzeteknek. Nem igazán hatékony, ha az ösztönöket csak elfojtja magában. -A fönti, evilági bölcsesség már fölismerte ennek képtelenségét. – Ellenben, ha tudatosan hordozza szolgálata terhét, ha feladataira figyel, testében a feszültség oldódni fog. A világ szerintit hatásfokában is meghaladja a prófétai bölcsesség: „Jó, ha a férfi már ifjúkorában igát hordoz” (JSir 3,27). Amit Pál tanácsol, a szem előtt tartandók sora – egy híján –, már elhangzott az 1Tim 6,11-ben. A gyülekezettel együtt gyakorolt igazság, hit, meg szeretet fölerősíti érvényüket, s velük együtt a békesség is nélkülözhetetlen. Az lát tisztán, akinek tiszta a szíve (Mt 5,8). A látást zavaró tényezők a bőrünkön belül vannak, nem lehet mindent ráfogni a környezetre. Ha a gyülekezet magva – mert róluk van szó –, békességben összefog, kivédhetők az ostoba, oktalan (apaideytosz) vitatkozások; fölismerve időben, amikor e vipera-tojásból viaszly, ellenségeskedés születhet (vö: Ézs 59,4k). A belső feszültségek oldására keresve megfelelő hasonlatot, ezúttal nem a szabályszerűen küzdő harcos felszereltségét veszi elő az apostol, mint amikor a mártírságig elmenő helytállást láttatta (2,3). A gyülekezeten belüli tisztulást, meg tisztánlátást egyedül csak az Úr szolgálja szelídsége és állhatatossága munkálhatja ki hathatósan. Összekötve a korábbi hasonlattal: ez esetben ily módon állhat helyt a szabályszerű küzdelemben, hogy az Úr szenvedő szolgájának szenvedésig kész tűrése a követendő példa (Ézs 52,13 – 53,12), együtt a többi ézsaiási részlettel, ahol az Ebed Jahvé-ról beszél a próféta. A Krisztus-szerű vezetési stílus eredményesen segítheti a türelmes és szívós tanítást. Az Úr szolgálja viselkedésével is nevel (25.v; a „nevelni” igéből származik a „pedagógus” elnevezés), miközben azzal is tisztában van, hogy a nevelés nem mindenható; mivel egyedül csak Istent illeti e méltóságjelző. Mégis az Úrnak, Lélek szerint forgolódó szolgálja avatott kézzel háríthatja el a megtérés útjából az akadályokat. Az utalást, s a körvonalazandó feladatot korhűvé, de karakteresebbé is teheti az, ha tudjuk, hogy a görög társadalomban a pedagógusok rabszolgák voltak. – A tisztázást felettébb nehezítette, hogy a

tévedezők egyszer már megtértek (lehettek), amire esetleg fennen hivatkoztak is, s képtelenek rá, hogy belássák: eltértek a helyes útról. Ezek a legmakacsabb esetek. Töredelmes, sok türelmet igénylő, úgymond: hálátlan feladat velük a nevelő útja, de a reményt mégsem adhatja föl: „hátha!” – annak ellenére, hogy a megtérítendő már bele is esett törbe, kígyó igézetébe, hipnotikus álomba. Egyszer mégis rádöbbenhet: hova jutott! Ha Isten megadja neki, igazi szabadulásra ocsúdhat fel az, aki addig különféle akaratok és vonzások tehetetlen eszközévé lett. Ha immár egyedül Isten akaratát keresné, meg is találja, és követi készségesen és örömmel. De jó is volna! – A csapda csak hazudott szabadság volt; amit Isten adhat, az az igazi!

2Tim 3,1–9 – Utolsó napok, mai tünetek

A csapda, amiről a 2,26-ban volt szó, már az utolsó napok, a végidők hírnöke (vö: Lk 21,34kk). Két tényező is nehezíti a viszonyok átláthatóságát. Egyike az, hogy – bár az „emberek” viselkedésében általában lesz észlelhető mindaz, amit e bűnkatalógus 18 egysége részletez –, az általános romlás nem nélkülözi a vallásosság látszatát. Összefügg vele másik jellemzője, hogy a jövő, a végidők jelei már most tetten érhetőek (a jövő idő közben jelenre vált át). Külön is felháborítja az apostolt a gnosztikus propagandisták gátlástalansága, akik prédának tekintik a tanaik iránt érdeklődő fiatal nőszemélyeket, s bár alig van rá kilátás, hogy így eljuthatnak az igazság fölismerésére, némi együttérzést is érez az áldozatul esettek iránt az apostol. Nem így szellemi rabtartóik iránt, akik kihasználják áldozataik hiszékenységét, fogékonyságát. Ha a gnózinak megfelelő hatású mai mozgalmat keresünk, talán a guruk tömeghipnózisra vethető egybe az akkoriakkal. – A 2Thessz 2,7 még úgy fogalmazott, hogy már működik a törvényszegés titkos bűne, de a visszatartó erők hathatósan állnak ellene. Míntha – azóta – a helyzet romlott volna; mindenesetre polarizálódott. A rontás, a romlás erői már nyíltan tevékenykednek. Olyan korban viszont, amikor a vallásos előfeltételek adottak voltak, nem mellőzték ennek álcárcát az „ismeret” hirdetői sem. Szavaikban hivatkoztak a kegyességre, gyakorlatban viszont megtagadták erejét, pedig nem beszédben áll az Isten országa, hanem erőben, írta Pál az 1Kor 4,20-ban. Akkoriban oda is Timóteust küldte. Az ál-ismeretet a ráismeréssel szembesíti, azzal a kiegészítéssel, és helyreigazítással, hogy a szeretetet nélkülöző bármilyen ismeret felfuvalkodottá tesz, csak a szeretet az, ami épít is (1Kor 8,1). Továbbá: a szeretet irányán mérhető le, hogy ki hol tart; s azon, hogy ha választania kell, mihez ragaszkodik. Istent szereti-e inkább, vagy az élvezeteket. Forduljon el Timóteus olyanoktól, akik az utóbbi mellett döntöttek. Az ilyenek lelkigondozására kisebb az esély, mert a gondozónak fokozottan kell ügyelnie, hogy maga is meg ne fertőződjék. Ez a gond fokozódni látszik, s eltart az ŰSZ-i kv-ek végéig (vö: Júd 23; Jel 22,11). Egyben az ifúság problémája is ez, amire most fény derült, mert a felsorolásban olvasható, hogy az illetők engedetlenek szüleik iránt. Vehető ez a 2,22 folytatásának, ahol is arra intette az apostol tanítvány-fiát, hogy kerülje az ifjúkori kívánságokat. Nem közömbösek a környezeti hatások sem, mégsem marasztalható el a bajokért egyetlen korcsoport. Általában az emberek válnak egyre önzőbbekké, pénzsóvárrá és féltelenné. – A

gyülekezet egésze pedig a pusztában vándorló Isten népéhez hasonló (1Kor 10,1kk; Zsid 3,7-4.13). Ide illik tehát a Mózesrel szembe fellépő, zsidó legendákban, az ún. Damaszkuszi iratban is (V. 17-19) néven nevezett Jannész és testvére (Jámbrés) egyiptomi bölcsek esete, akik végül fiaszkót szenvedtek, mert képtelenek voltak Mózes fölé kerekedni (2Móz 7,11k). Végül némi reménység mégis fölcsil-
lan, mivel ahogy azok, úgy a gnosztikus mesterkedők sem fognak egyről a kettőre jutni, sőt lelepleződik majd esztelenségük. A helyzet komoly, de nem drámai és nem kilátástalan!

2Tim 3,10–17 – Megbízható nyomokon

A döntés helyességét kiemeli a nyomatékos „te azonban” (10.14). Amikor Timóteus Pálhoz csatlakozott, megragadta a Krisztusról szóló tanítás, és Pál életmódja, meg szándéka is megihlette, mert a mennyek országában az a nagy, aki nemcsak helyesen tanít, de aszerint is cselekszik (Mt 5,19). Érthető, hogy akkor az ifjú, megismervén az apostolt, követendő példát talált benne. Pontosítva: elsőrenden nem a jelleme, hanem Lélektől kapott ajándékai váltak példázatosná. Akkor nem válunk személy-imádóvá, ha különböztetünk az ajándékok hordozója és az ajándékozó Isten között; mivel a hit, hosszútűrés és szeretet igazából kegyelmi ajándék; s bár a reménység helyett is hosszútűrés, türelem olvasható, lényege szerint e kettő azonos; s így módon az ajándék-hármas ugyanaz, mint az 1Kor 13 hit-remény-szeretet összefüggése.

A következő második hármas: az állhatatosság, üldöztetés, szenvedés –, személyes emlékekhez is kötődik, közvetlenül ama korai időkből, amikor megismerték egymást; helye szerint: Antióchiában, Ikóniumban, Lisztrában (ApCsel 13-14.f). Ezekről már korábban is beszélgethettek egymással, de szemléltető emlékként most ismét földéződnek. Lisztrában akkoriban már tanítványként élt az ifjú, amikor Pállal megismerték egymást; s attól kezdve közös az útjuk (ApCsel 16,1kk). Nem az üldöztetések milyensége foglalkoztatja, hanem az Úr szabadításán ámul el ismét az apostoli emlékezet. Hasznos lesz, ha vele együtt ismét átgondolja az ifjú munkatárs a történeteket, mivel neki is számolnia kell, a szinte törvényszerűen előtörő üldözésekkel, mert a Krisztus Jézusban élő kegyes pusztá létével is ingerli midazokat, akik ezt az életformát még nem ismerik. – Ha tehetik, üldözik a kegyest, vádolják, kiiktatják, semlegesíteni akarják, semmibe veszik őket, s nem észlelik, hogy ezzel önmagukat minősítik, elárulva, mi lakozik a szívükben. Az őszinte kegyesség akaratlanul is választóvízzé lesz, s a makacs „csak akért is!” önfejlően megy tovább magaválasztotta tévelygő útján, sodorva magával, sajnos, másokat is. Timóteus ellenben tudatosan maradjon meg azokban, amiket nemcsak az apostoltól, de képmutatás nélküli elődeitől is tanult (1,5!). Az ő révükön gyermekségétől fogva ismerte, lényegében véve az ŐSZ-et, meg egyéb iratokat is, ld. a fönti utalást a qumráni iratokhoz közel álló Damaszkuszi irat alakjaira (8). Ezek aztán a Krisztus Jézusban váltak igazán lelki kenyérré, mert minden Istentől ihletett ige hasznosan tanít, fedd, megjobbít, s nevel az igazságra. Az ihletettséget a hasznosság hitelesíti. Épp az imént

idézett az apostol egy, szellemében Qumrán-közei iratból. – Jannészt és testvérét hiába keressük a Tórában, tehát még nincs lezárt kánon, sem az ÓSZ, sem az ÚSZ tekintetében; mindkettő nagyjából az 1. szd. végén állapítottatott meg, néhány évtizeddel a pásztori levelek megírása után; de pl az Ezékiel kv-e, meg majd a Jelenések kv-e még századokat várt az elismerésre, hogy kanonikusak. – Kicsit szabadjára engedett képzelőerővel, lehet, hogy Timóteus, gyermekként, mintegy mesét hallgatva hallott nagyanyjától, anyjától arról a gonosz Jannészről, meg a testvéréről, az utóbbit a Damaszkuszi irat nem is nevez néven. – Még egy lépés a képzelet valószínűsítő útjain, Timóteus felmenői vélhetőn közel álltak érzelmekben a qumráni típusú messiásváró mozgalmakhoz! – S egy másik, fájdalmasnak is vehető konklúzió, – s ezzel lehet, hogy magamra haragítom a hívő körök többségét –, de a föntiek szerint eldőlt, hogy miként fordítandó a 16.v. Mert igazolásul máris, rendre érvként veszük elő az idézetet: „A teljes írás Istentől ihletett....” Már Varga Zsigmond említette volt nekem, hogy az így is fordítható: „Minden Istentől ihletett írás...” – Azt azért már megemésztettük, hogy tehát akkor még nem létezett kánon. Pál egy betűt se mert volna leírni, ha tudatában lett volna, hogy most Szentírást ír! A kényes kérdést – közvetve –, maga Pál válaszolja meg ezzel a meseszerű Jannésszal, meg testvérével, mert hiszen ezek kánonon kívüli (mese) alakok, akiket ő említ! – Mi jobbat tudok javasolni megbotráncozó testvéreimnek ezek után? Tudok helyette megfelelő ajánlani! – Maga a feltámadott Jézus, s róla a tudósítás említi, hogy a két emmausi tanítványnak Ő „Mózes-től, meg valamennyi prófétától kezdve elmagyarázta nekik mindazt, ami az Írásokban róla szólt.” (Lk 24,27). Számomra nincs közvetlenebb hitelesítése az egész ÓSZ-nek, meg az ÚSZ-nek sem, mint az ebből kitetsző jézusi meggyőzés és meggyőződés! Ez az én ajánlatom arra, ha a teljes Írás hitelességéről szólnunk –, ami egyébként az én számomra is kétségtelen!

Hosszúra nyúlt magyarázatom zárásaként még az alábbiak: Timóteusnak az iratok lelki hasznára kell figyelnie, mennyiben szolgálják a felkészültséget, s nem annyira a tökéletességet (artios; hapax legomenon, azaz az ÚSZ-ben csak itt előforduló kif.) és kegyes életvitelt, hogy miképpen termékenyítenek meg, és készítenek föl a jó cselekvésére. Az Isten embere elsőrenden Timóteus (1Tim 6,11), de e minősítés nyitott arra, hogy a gyülekezet minden tagját megillesse e méltóságjelző. Életünk le van foglalva Isten számára; mi az Ő emberei vagyunk. Legyen is elég számunkra ez a kegyelemből lehető szent élet!

2Tim 4,1–5 – Alkalmas és alkalmatlan időben

Az esketés erejével ható kérések Istent és a Krisztus Jézus előtt, aki ítélni fog élőket és holtakat, a 6.v-ből érthető, mert az apostolt átjárja közeli feláldoztatásának és elköltözésének előérzete. E minden lehető hitelesítéssel ellátott kérés olybá vehető tehát, mint a halálra szánt végakarata! – Legfőbb gondja az evangélium és a következetes lelkigondozás töretlen folytatása, számolva még azzal is, hogy a józan tanítás számára kedvezőtlen idők közelednek. Már is aggasztó jelek sejtetik, amivel Timóteusnak is hamarosan szembe-sülnie kell, hogy nem lesz vonzó, az utca nyelvén szólva „sikk”, az egészséges tanítás. Divatok ingere sodorhatja el a hívőt, aki túl rá-tart, s nem hagyja magát tanítani akárkitől; finnyás lesz az igehir-detők megvalogatásában; nem elégszik meg eggyel, begyűjti lelkébe a divatosabbjait, dagadozik a szíve értük, s ezért viszket a füle! – Biz-tos, hogy e jelenségek már észlelhetők, s a tünetek még fokozód-ni fognak. Bár külső tényezők is befolyásolhatják a választékot, de az alkalmatlan időknek ez a jellemzőjük. Személyes tapasztalásunk nekünk is, hogy a külső nyomás még jót is tett, józanított és énün-ket alázatra készítette. Félelmetes, de az egyébként alkalmas időknek mi magunk tehetjük leginkább alkalmatlanná. Mi tagadás, sok függ a kulcsemberektől, ha nem hatalmasodnak el rajtuk érdekek és mellékszempontok. Az ige tiszta szándékú szolgáját az igazságtól elforduló divatkeresztyének sem törhetik le. A tisztánlátását nem zavarhatják meg az ígére rátelepedő mitoszok és azok rajongói. Az elvégzett váltság és a dicsőségben megjelenő, országát hozó Krisz-tus az, aki meghatározza szavainkat és tetteinket. Ezen a vonalon útjelző lehet ma is a Német Hitvalló Egyház állásfoglalásainak tu-datos átvétele az előző szd-ból, és annak tudatos, magyar, s európai viszonyok közötti folytatása!

A pásztori levelekben (1Tim 6,14; 2Tim 1,10; 4,8; Tit 2,13) a di-csőséges „megjelenés” a visszatérő Krisztust illeti (4,1), senki Őt meg nem előzheti, az epifániát (ez a megjelenés) senki sem vitat-hatja el Tőle. Sőt megjelenésével lehervaszt, eltöröl minden korábbi és ellene szegülő árnyékhatalmat és áldicsőséget. Amíg az az idő be nem következik, olykor elfoghatja Timóteust is a magára hagy-a-tottság érzése, mint Illést, midőn arról panaszkodott Istennek, hogy egyedül maradt. Ekkor kapta a választ, hogy nem így van, mert Is-ten igenis meghagyott magának hétezret (1Kir 19,18). Kísértések és csüggedések közepette, sokak leki tántorgása ellenére, marad-jon Timóteus józan. Tiszte az evangelistáé (Ef 4,11; ApCsel 21,8).

A második nemzedékben ők, – a tisztség magva és lelke szerint –, az apostoli hagyomány letéteményesei, hiteles folytatói. A bajokat pedig viselje el és szolgálatát töltse be. Többet jelent ez, mint egyszerű bevezést, mert benne Isten akarata jut személyre szabottan, töredékessége ellenére is, teljességre. Ahogy az apostol élete is befejeződhet mártírsággal, mégis a szolgálat íve az Isten országa eljöttéig ér el. Istennek alkalmassá tett emberei vannak műve végzésére, nincsenek sokan, de vannak mindig elegendő számmal. Váratlanul némelyik kihullhat, de az evangélium hirdetése akkor sem törik derékba, mert a hit, divatokon túllépve, mindig hallásból, s a hallás józan készsége pedig Isten igéje által van (Róm 10,17).

2Tim 4,6–15 – A jól elvégzett munka nyugalma

Súlyt ad Pál előbbi intéseinek, hogy (hamarosan) fel fog áldoztatni, ahogy a vér (5Móz 12,27) és bor (4Móz 28,7) öntetett az ŐSZ-i oltárra. A Fil 2,17 is említi készségét a kiontatásra – örömmel! S bár Krisztus önmaga feláldozása teljes engesztelés értünk, s mindenekért; a mártírságra magát készítő apostol italáldozata, mintegy válaszként, Őhöz köti, mint ahogy a hívek imádsága és adakozása is illatáldozat (Fil 4,18), jóllehet a Krisztusé is az volt (Ef 5,2), tehát nem szorul kiegészítésre. De válaszra, részünkről, igen! Méltó kihívásra ez a méltó és kellő felelet. A hit dolga így kerek egész! – Nemcsak az elfogadásban, de a válaszáadásban is, nincs-e itt valami hiányunk?

A Fil 1,23-ban arról is vallott, hogy vágyakozik az „eloldatás”-ra. Elköltözése tehát bilincseitől lehető szabadulás lehet, bár élete is elmúlik vele. A csónakot is eloldják cölöpétől. Ennek ideje immár elérkezett, s ha visszpillant elmúlt életére és számadást készít az elvégzettekről, befejezettséget érez. Ami a nemes harcból rámérett, megküzdötte; nyugodt lelkiismerettel mondhatja: rendelt pályáját, futását elvégezte. Hittel kezdte, s azzal is fejezi be. Bizonyos, hogy a megigazulás koszorúja eltételezett számára. Nem mert kiérdekelte, de a hervadhatatlan koszorú (1Kor 9,24kk) már előbb letételezett, mivel Aki megszerezte neki, – s elindította a versenypályán, hogy azt el is érje –, az át is adja neki; ama napon. Krisztus Ő, az igaz bíró! Az apostol e tekintetben sem kivételezett, mert osztozik mindazokkal, akik éber és szerető, s forró várakozással sietnek Őélebe. Nem a megjutalmazás végett várnak Őrá; sokkal inkább az élő találkozásra Vele. – Jó és nélkülözhetetlen, amit Krisztus magával hoz, de a remények beteljesedése személyesen Ő maga! Gyászoló keresztyének kérdezik olykor lelkükben, hogy vajon viszontlátjuk-e elhunyt szeretteinket? Úgy véljük, igen; de Krisztus személyes megpillantása mindent átjár, átértékel majd. A ráismerés minden egyéb emlékeztetést is magába foglal. Talán már egy helyen megírtam, hogy az ébredési idők idevágó fogalmazása volt, mely szerint emlékezés nem lesz ott, csak ráismerés! Ennyit bizonyossággal mondhatunk!

A közbeeső időben akkor minden mindegy a keresztyénnek? Miért kellene azt mondania, hogy ezt a kis időt már guggolva is kibírja? A még elvégzendők igénylik, hogy meglegyenek a szükséges személyi és dologi feltételek. Igyekeznie kell Timóteusnak, hogy mihamarabb odaérkezék Pálhoz. Az apostol némileg csalódott, hogy Démász nem vállalta a mártírságot. Hütlenné nem lett, de inkább

kitért az ütközés elől és elment Thesszalonikába; – talán odavalósi lehetett. – Más okból, de Kreszcensz és Titusz is elment. Irányukban nem érezhető szemernyi szemrehányás sem. Mint ahogy külön nem dicsérendő, hogy Lukács vele maradt (személyében kéznél van az orvosi segítség is: Kol 4,14). Márkra is szüksége van. Már nyoma sincs, hogy annak idején fenntartásai voltak irányában, amikor elvált tőlük (ApCsel 15,37kk). – Timóteust Tükhikosz váltja fel Efézusban. – A tél hideg lesz. Tróászban hagyott köpenyére szüksége lenne Pálnak. Hozza magával Timóteus, továbbá a papíruszokat és az értékesebb pergameneket is. Írások ismerete, s maga az írás, érintkezési formaként is –, legalább olyan fontos, mint az, amibe testét burkolja. Ezekből sejtjük egyébként, hogy továbbiakban is írni akar! – Összbenyomásunk: mintha Pál római fogságából írta volna levelét, s a zárszóként leírtak későbbiek volnának, mint az ApCsel 28,31 tükrözte biztató helyzet képe. – Vigyázzon Timóteus Alexandroszra, neki is bosszúságot okozhat, ahogy tette Pállal is, amikor hevesen tiltakozott beszéde ellen.

2Tim 4,16–22 – Mellé állt az Úr!

Pál esetében az apológia a Fil 1,7.16 során a gyakorta félreértett, félremagyarázott, tudatlanságból, tájékoztatlanságból, rosszindulatból, olykor római államérdekből hangoztatott vádak megcáfolását jelenti, ilyen értelemben hitvédelmet, s egyúttal maga-igazolást is jelent. E mostani „első védekezése” pedig ügye tárgyalásának első menetére utalhat. Amikor tehát első alkalommal idézték bírái elé, s tanúkat kellett volna felsorakoztatnia maga mellett, de a kockázatot senki sem vállalta, hogy segítsen. Bár a 2Kor 11,23 többszöri bebörtönzéséről beszél, a mostani, a Rómában lefolytatott perének első szakaszáról szólhat, miközben könnyített feltételek között, mintegy háziőrizetben (ApCsel 28,16) várhatta ügye végkimenetelét. – Mégis meglepő, hogy mindenki elhagyta. Személye körüli segítségé ugyan lehetett (Lukács?), de nem akadt olyan valaki, aki hatóság előtt is hitelt érdemlően állt volna ki mellette. – Társai kevésbé voltak erre alkalmasak; elfogultsággal vádolhatták volna őket. Akik a két év alatt hallgatták, közülük kellett volna előállniuk mentő, őt igazoló tanúknak. Ilyen, némileg külső, a hatóság szemében elfogulatlan, tárgyilagos, mégis tekintélyesebb tanú pedig nem akadt. S Pálék sem kilincseltek senkinél a pártfogás érdekében. Kezük ügyében nagyobb összeg sem állt rendelkezésre, hogy valakit megnyerjenek. Különben ilyen lépésre, hitből eredően, nem is lettek volna hajlandók. Ha mai fogalmakkal operálunk, mondhatjuk, hogy az egész keresztyén mozgalom, ókori adottságok között, kimetszett példája lehet a civil kezdeményezésnek –, tiszta kezekkel (1Tim 2,8!). – Árnyaltabban látjuk tehát a tényeket, s mégis Jézus magárahagyatottsága jut az eszünkbe, ahogy tanítványai mind szerteszóródtak, s a hősiködő Péter is csődöt mondott. A Pál vázolta helyzet lehangoló, mégis jó arra, hogy eszményítő hajlamaink fékeződjenek. Jézus is imádkozott Péterért, s most Pál is kifejezi óhaját, hogy a megbújóknak ne számíttassék be gyávaságuk. – És mégsem maradt magára! Mert mellé állt az Úr és megerősítette, s végül megszabadította az oroszlán torkából (Dán 6), ami érthető átvitt értelemben is (1Kor 15,32). Amiről pedig korábban beszélt, hogy italáldozatként ontatik ki (6.v – a vére?), azt sejteti, hogy a római állampolgárnak kijáró „kedvezmény”, a lefejezés halálos ítéletével számolt, ami eleddig mégsem következett be –, tegyük hozzá egyelőre. – Néró örült ötletei derült égből villámcsapásként érhetette, mind Pétert, mind Pált is, amiről még közel 40 év múltán is –, az első századvég táján –, csak „virágnyelven” mert beszélni Római Kelemen a korinthusi-

akhoz írt 1. levele 5. fejezetében (Újszövetségi apokrifusok, ford.: Raffay Sándor, Pozsony, Wigand 1905. 119.o). – A per első szakasza bizakodóvá tette az apostol lelkét, hogy mégsem kell kiontatnia; megszabadultnak érezte magát, s feléledtek korábbi tervei, hogy a föld széléig, azaz Hispániáig (Róm 15,24) is elviheti az evangélium üzenetét Jézus Krisztusról. – Bizonyos abba, hogy ezek után is meg fogja szabadítani az Úr minden gonosztól. Végso soron a testi halál is szabadítás lesz, ha egyszer bekövetkezik, mert mennyei országába viszi be általa az Úr. – Ily módon a hívek halála, bár elővételezetten, de máris győzelem, ha a test porának várnia is kell a teljes váltság, a feltámadás napjára. Ezért dicsőítjük az Urat mindenkor!

Mint a Róm 16,3. –ban, Priskát a férje, Akvila előtt említi. – Most sem feledkezik meg Onéziforosz háza népéről (1,16). Közeli munkatársai sorsáról értesít, – indoklandó, hogy miért igényli Timóteus megérkeztét. – Jó lesz még a tél beálta előtt megérkeznie, télvíz idején szinte lehetetlen volt bármiféle hajóút. Tolmácsolja azok köszöntését, akikkel közelebbi kapcsolata van, s alkalomadtán törődtek is vele. Ezek inkább gyülekezeti tagok lehettek, nem a közvetlen munkatársi köré. – A hagyomány Línosz-t a római gyülekezet vezetésében Péter utódjának mondja. Nevek, személyek azonosítása csalóka is lehet. Többen is viseltek azonos nevet. – Amit Pál maga átél, másoknak is kívánja, hogy az Úr legyen velük!

Tit 1,1–4 – Isten szolgája

ÖSZ. –i előzményeknél az „Úr szolgája” név gyakoribb; az „Isten szolgája” ritka. Főként a Dániel kv-ében lelhetünk rá példát, amikor Dáriusz kérdez (6,21), valamint Dániel imádságában is megtalálható (9,11). Pál apostol megtérése által lett Isten szolgájává, amikor Jézus Krisztus elhívta apostolául. Ura nemcsak az ő üdvösségére, de választottaira is tekintettel volt, akikhez őt majd küldeni fogja (ApCsel 9,15). Amikor Isten megtérít, nemcsak a mi szép szemünkért teszi (mondhatjuk önkritikus humorral), hanem azokra is tekint, akiket általunk akar elérni! Viszont bármilyen elutasítás így nagyobb súllyal esik a latba! – A választottság ui. csak előtörténet; Isten e mindent megelőző döntésének el kell jutnia a fölismerésig, az önismeretre, s így a megtérésig. Ha nem, akkor a választottság tudata, akár csupán megsejtése is, csak gőgössé tesz. Aki viszont e munka elhívott eszköze, annak ez fölemelő megbízatás. Ha másvalaki manipulál velünk és eszközévé aláz, tiltakozunk, mert emberi méltóságunkat sérti, hogy dologiasítsanak bennünket, mintha nem is lennénk személyiségek! Isten eszközének lenni viszont, különleges megtiszteltetés és megbízás. Ilyen volt Ábrahám öreg szolgájáé, aki elküldetett, hogy az Úr vezetése nyomán megkeresse Izsáknak Istentől rendelt társát, s el is hozza a vőlegényig Rebekát (1Móz 24)! Isten szolgái (tsz-al: 1Pt 2,16) azért élnek és szolgálnak e világban, hogy megtalálják, egybegyűjtsék a választott, menyasszony-gyülekezetet a vőlegény, a Krisztus számára. Hogy mennyire nem a maga kiemelésére nevezi magát Pál ezzel a méltóságjelzővel, kiderül az ApCsel 16,17-ből, aholis a jövőmondó lélek kiabálja ezt ki róluk, a szolgálóleány szájával. Pál bosszankodik, el is hallgattatja, és kiűzi a leányból a jóslás lelkét.

Isten örök időknél előtte ígérte meg az örök életet, s ezzel mintegy kötelezte magát, hogy azt céljához is juttatja. Mégsem válik Isten szuverénitását kiiktató kényszerré, mert a szeretet szabad ösztönzésének enged; ezért nem hazudik Ő, ami lényegében ugyanaz, hogy Ő hű marad; önmagát meg nem tagadhatja (2Tim 2,13). – Az üdvözítő Isten megszabta azt az időt, amikor a népek elhívására tekintő szándéka, az idők teljességének rendje szerint, halad célja felé (Ef 1,10). Ehhez igazodik az ige kijelentése (a népeknek) „a maga idejében” (részletesebben vö: Ef 1,9-13, és 3,4-9). A Krisztus evangéliuma, döntő áttöréssel, akkor jutott el a krétaiakhoz is, amikor útját Isten elkészítette, s hirdetésére megbízást adott az apostolnak. Erről az útról csak innen értesülünk!

Tituszt közös hit szerint való fiának nevezi. Csak sejtéseink vannak róla, miért nem említi őt az ApCsel kv-e. Esetében másként jár el az apostol, mint a Timóteusnál, akit zsidó anyai fölmenőire tekintettel, körül is metélt (ApCsel 16,1kk. A gyermeket az anyák élete részének, hitbeli örökösének tekintették, vö: 2Tim 1,5). Titusznak mindkét szülője görög volt, s a júdaizáló áltestvérek sürgetése ellenére sem tette meg vele Pál ugyanazt (Gal 2,3kk). A két eset nem azonos. S ebben van a Lélek vezetésének hatékonysága. Titusz pedig éppúgy igaz fia és munkatársa, akár Timóteus! A kegyelem műve mindig személyre szabott, tekintettel van minden meghatározó mozzanatra, szeretetében Isten körültekintő. Más-más háttérből ugyanaz a megtérés eltérőnek hat; hagyjuk meg ezt a látszólagos színelterést egyebekben is, a közös hitben!

Tit 1,5–9 – Utómunka

Pál apostol krétai missziói útjáról csak ebből a levélből értesülünk. Evangelizációjával gyülekezeteket alapított a városokban. Elhajózása előtt Tituszt bízta meg, hogy még maradjon, mert alkalmas emberekre kell bíznia a gyülekezet(ek) vezetését; utólag pedig még ezt a levelet is eljuttatja hozzá, nyomatékot helyezve arra, amivel fölhatalmazta. Segíti vele a személyi döntéseket, mivel e magánlevél szól a köznek is. Ha pedig majd a követendő irányok egységesülnek, még a látszólag egyszemélyi döntés is közakarattá válik, s általa Isten akarata jut érvényre. Az ApCsel 14,23 választásról beszél, ami vélhetően úgy értendő, hogy Pál és Barnabás a gyülekezeteket is bevonta a döntésbe, – mégis személyes állásfoglalásuk volt a döntő. A monarchikusnak tűnő, Titusz helyzetében hozott egyszemélyi döntések, az üdvösségtörténet központi idejének függvényei, másként fogalmazva: az alapvetésé. A ráépülésben, az egyháztörténet menetében már a többség döntése számít, bár az sem zárja ki a tévedések lehetőségét. A legkisebb kockázat elve úgy juthat érvényre, ha az egész közösség, változott feltételek között is, együtt keresi Isten akaratát.

A városonkénti presbiterek száma attól függhet, hogy hány házi gyülekezet volt a helységben, mivel templomok –, ahová az egész gyülekezet egybegyűlhetett volna –, még nem léteztek. Egységüket valószínűleg a püspök képviselhette, azaz a presbiterek egyike, aki neve szerint – episzkoposzként –, „felügyelte” a belső és tanításbeli egységet; s bár nem feltétlenül, da maga is folyamatos lelkigondozói munkát végzett. A kezdeti időkben nem volt kérdés, miként viszonyul egymáshoz a két elnevezés, s hogy hol van mandátumuk, vagy mandátumaik határa. Inkább az alkalmasság szempontjai voltak lényegesek, ha egyáltalán akadt, adódott olyan személy, aki a követelményeknek megfelelt. – Az illető legyen egyfeleségű. A házi gyülekezet adottsága okán sem volt közömbös, hogy felnőtt gyermekei is vállalják a keresztyénséget. Életvitelük józan és a hit szabálya szerint pedig engedelmes legyen.

Az ÚSZ későbbi irataiban, ahova ez a levél is sorolandó, növekszik a követelmény, hogy a kívülvalók előtt is támadhatatlan legyen az, aki a gyülekezet(ek) minősített vezetője. A misszió hitele mellett, a keresztyénség keresi társadalombeli helyét. Évéggett is gyakrabban a tisztes, erkölcsös magatartásra intő tanítások. A püspök –, értelemszerűen a presbiter is –, tekintse magát Isten sáfárának, idejében kiadva a háznépnek az eledelt (Lk 12,41kk). Nem járhat el

önkényesen, ne legyen az ital rabja, meg kötekedő sem. Haszonleső se lehet – a diakónustól is ugyanezt követelte meg az 1Tim 3,8 -. Legyen hajlandó a jóra, fogadja be a jövevényeket. Mindenkor legyen önuralma. Van, létezik már érvényesnek tekintett (keresztségi) tanítás (didaché). Igaz beszéddel, egészséges tanítással ehhez tartsa magát minden előljáró; aszerint vigasztaljon és intsen „minden nyomorúság közepette” (2Kor 1,4), fűzi hozzá az egyik kézirat. – Isten már ismeri, és elő is hozza vezetésre alkalmas embereit. Ezeket kell esetenként elkérni, megtalálni és elfogadni Istentől – közösen!

Tit 1,10–16 – Ellentmondásos helyzet

Tituszt mély vízbe dobta Pál apostol. Egyáltalán miért utazott el? Oka nem tudható, ő ismerte az indokokat. Haszna viszont, hogy a második nemzedéknek alkalom adódik, hogy részt vegyen az alapozásban, mert az elvégzendők, mint említve volt, még oda tartoznak. Reá hárul a munka dandárja, de álljanak mellé a gyülekezetből is olyan vezetők, akik segítenek meggyőzni az ellenszegülőket. Feladatukat nehezíti a sziget lakosságának elődöktől örökölt hajlama és viselkedése. Pál a néhány száz évvel korábban élt krétai pap, Epimenidész szavaival jellemzi, milyen féktelen és lusta, eszem-iszom népség lakja a szigetet. Szókimondásával, találó megállapításaival prófétának bizonyult ez a filozófus. A gyülekezetekre is rávetül az ellentmondásos felfogás és közerkölcs árnyéka. A gnosztikus tanítás ügynökei átjáróháznak tekintik a közösségeket, ráadásul saját zsebre dolgoznak. A levél tömörsége miatt képzeletünk is kevés hozzá, miként lehetne betömni a szájukat, hogyan lehetne elnémítani őket, vagy kitenni a szűrüket. Hírüket Pál is meghallhatta, esetleg magától Titusztól, s az ő helyzetét erősítendő – küldi most levelét ama szándékkal, hogy mások is értsenek belőle. A helyzet megkívánta keménység – szükségmegoldás (vö: 2Kor 13,10). Végző soron egyedül Isten járhat így el (Róm 11,22).

Válsághelyzetben, a gyülekezetek gyógyulása és épsége érdekében szükséges, hogy Titusz lépjen fel határozottan. Óvatosságra is inti; fekezően hathat ránk, ha újból emlékeztetjük magunkat a ki nem iktatható határvonalra, ami a központi üdvtörténeti idő, az ihletettség csúcsideje és az egyháztörténeti idő között volt és van. Az apostol (és munkatársai) tekintélye igényével tehát senki sem léphet fel ma! Viszont e döntő időszakbeli viselkedésük, élére állított helyzetekben, példaszerű! – Különféle vallásos elemek keveredése, a szinkretizmus ellen sem indokolt az erőszakos fellépés. A tiszta tanítás, tehát a Krisztusban megjelent kegyelem hirdetése az, amit minden helyzetben határozottan kell képviselnünk. Mindenféle ellenállást Isten szeretete győzheti le, ronthat le ismerete ellen emelt magaslatokat, s ejtethet foglyul minden gondolatot (2Kor 10,1kk)! – Titusz helyzetét nehezíti, hogy azok, akiket ráncba kell szednie, keresztyénnek mondják magukat, de az igazságtól már elfordultak. Különösen zsidók között vetette meg lábát a gnózis. A keresztyénségbe magukkal hozták burjánzó angyaltanukat, abból születtek a mondák, ráadásul saját hagyományukból merített étkezési szabályokat sürgettek. Jézus emberi parancsolatoknak nevezte ezeket

(Mt 15,9kk; Kol 2,22). Mert ami a szívből származik, az fertőzheti meg az elmét és a lelkiismeretet. A 15k a tetőfok itt, az ember engedetlenségére az „utálatos” jelzőt alkalmazza, melynek az ÓSZ-i „förtelen” a megfelelője, ami pedig bálványt és bálványimádást is jelent. – A tisztának viszont, azaz a tiszta szívűnek minden tiszta, ami a jócselekedetre adott alkalmasságban bizonyul hitelesnek. A tisztaság nem természetünk szerint van bennünk. Ott belül,- azaz itt belül –, kell megtisztítanunk magunkat a Krisztus vérében, hogy azzá lehessünk, mert „a mi alkalmasságunk az Istentől van” (2Kor 3,5k).

Tit 2,1–8 – Vének és ifjak

Csak Lélek szerint gondolható el az engedetlenek, fecsegők és ámitók elhallgattatása (a szája befogása, 1,10k). A ráparancsolás kihívásként üthet vissza. Megkérdézhetik, hogy milyen joron teszik ezt velük; s a vitának vége-hossza nincs, s lelki haszon sem származik belőle. Lealacsonyodva módszereikhez, akiket fegyelmeznie kellene, Titusz rá is fizethet, s még be is sározhatják. Az egyetlen járható út, ha ahhoz ragaszkodik, ami a Krisztusban fölismeret igazság, s vallásos divatokkal szemben is hirdeti a meggyőződése szerinti egészséges tanítást; az ellentétek végkimenetelét pedig Istenre bízva. E szent eltökéltség nem makacsság, hanem lelki fegyverzetel vívott igeszerű harcmódor. A pásztori levelekben erre felszólító fordulat: „Te azonban” (1Tim 6,11; 2Tim 2,1; 3,10.14). Legyen tehát Titusz tanításban, igehirdetésben, a lelkigondozás kor-, és nemek szerinti alkalmazásában, következetes.

Az idős férfiak nem mindegyike presbiter (rokon a két szó, de jelentésük eltérő), mégis mindennapjaikban mértékletesek legyenek, eljárásuk legyen tisztességes, és józan; hitben, szeretetben és állhatatosságban egészséges. Az állhatatosság a gyakorolt reménység (2Tim 3,10); a jövőbe vetett bizonyosság erősít és edzetté tesz a mában. – Az idősebb asszonyoknak szóló intés hasonló a fönt emítettekhez. Viselkedjenek hát szentekhez illően (a szent: az Isten által magának elkülönített), ne köszörüljék nyekvüket másokon. Kényes téma, s némileg meg is lep bennünket, hogy ne legyenek mértéktelen borivás rabjai. Lehet, hogy ez krétai sajátosság, de korábban már szó esett a víz tisztasága előnytelen helyzetéről mind az ó-, mind pedig a középkorban! – Az intés közös felolvasásra szabott, de kirívó esetekben négy szemközti figyelmeztetésre is hathatós eszköz lehet. S bár nem minden idősebb asszony volt tagja az özvegyek testületének, az egyetemes papság szerint, tekintsék feladatuknak az ifjabb asszonyok tanítását, nevelését – hiszen többségük még éppen most serdült fel, ha a fejét már be is kötötték! – Jó példával szolgálnak előttük józansággal; segítve, s nem akadályozva, hogy szeressék férjüket és gyermekeiket. Tisztaság és háziasság nem csupán az önbecsülés okán követendő, de missziói célzatú is, nehogy miattuk érje gyalázat Isten ígését. – A követendő erényeket félreértenénk, ha merő illemkódexnek vennénk, amit ha teljesítünk, meg lehetünk elégedve magunkkal. A hétkönapok rendezettsége a kegyelem szerint gyakorolt élet következménye; mert ékes külsejű házat, lehet fővenyre is építeni, de így nem lesz viharálló. Jézus arra tanított,

hogy Ő a kőszikla, a fundamentum; életünket, tetteinket a ráépülés minősíti (Mt 7,14kk). – Nyomasztó is lehetne, hogy Titusz maga is ifjú. E gondtól már Jeremiást is feloldozta Isten (Jer 1,6k). – Ifjak közötti példamutatása akkor válik prófétás erejűvé, ha feladatát szem előtt tartja, s a jövő egyháza méltó folytatása lesz a megkezdett útnak. Bárki előtti beszéde legyen feddhetetlen és egészséges. – Ma is pontosítandó, mit értünk egészséges tanításon. A kegyelem beszéde, feltétel nélküli hirdetése értendő rajta, mely a Krisztus megváltó áldozata következményeként oldoz fel. Ebből támad egészséges kegyesség, mentesen minden törvényeskedéstől, hogy a hívő ne szorongjon, inkább hálával áldozzon Istennek.

Tit 2,9–15 – Boldog reménység

Efézusban már voltak tehetős, rabszolgákkal bíró krisztushívők. Ott a keresztyén rabszolgák helyzete könnyebbé válhatott; míg egyebütt, bizonynyal Krétán is, társaik „iga alatt nyögtek” (1Tim 6,1k). Uraikat despotáknak hívták, ami akkor még az úr (kyrios) cserefogalma volt. Az évszázadok során felhalmozódott rossz tapasztalatok okán kelt az elnevezés ma is ellenérzéseket, s meg is bélyegzi az önkényeskedőt. A keresztyéneknek elég a bizonyosság, hogy Isten, aki nem személyválogató (Ef 6,8k), a tudója, és bírása minden jogos és jogtalan cselekedetnek. E bizonyosság kellő elégtételt, meg vigasztalást adott a hívő rabszolgáknak, s erőt is arra, hogy nem feleselve, s urát háta mögött meg nem károsítva, legyen engedelmes. A „mindenben” tanúsítandó „jó hűség” egyben hit is, amely kizárja a hitet mellőző engedelmességet, mondhatni a kutya-hűséget, mivel a hitvalló magatartásnak része az, ami a rabszolga urának is hasznot hozhat. Az út göröngyös, félreértésektől szabdalt, de bármely korban, akármilyen alávetettségben éljen is a keresztyén, nem viselkedhet másként; ha mennyei Urához hű óhajt maradni. Krisztus igája teszi minden terhet szépségessé és könnyűvé (Mt 11,30); eközben csodálatosan hatni kezd máris a kiegyenlítődé, mivel alávetett társadalmi helyzetében a rabszolga ékességévé válik az üdvözítő Istenről szóló tanítás, amit gazdája előbb-utóbb észre fog venni rajta, ahogy József életének kenete is feltűnést keltett, ami előbb ugyan hátrányosnak tűnt, utóbb viszont tartós előnnyt hozott, mind a maga, mind sokak sorsára nézve. Az erről vallott személyes meggyőződés a derűlátó örömhír része, hogy, máris működik Isten sorsfordító, üdvözítő kegyelme, minden emberre kiható érvénnyel a Krisztusban; s ezért boldog reménységgel várjuk második megjelenését, amikor dicsősége szemmel is látható lesz. Életünk tehát nem értelmét veszve ül „a semmi ágán” (József Attila), mert oda kötődik e két megjelenés póznái közé feszített vezetékehez. A már megjelent kegyelem áttörő tette volt, hogy Krisztus önmagát adta értünk váltságul, hogy megszabadítson minden gonosztól, s a maga népévé tisztítson bennünket.

Az üdvözítő kegyelem első megjelenése nemcsak Krisztus testet öltését, de jelenti a minden embernek szóló örömhírt, az apostoli szolgálat pogány népeket megszólító üdvhirdetését is. Ami nekik hirdettetik, az minket „nevel”, nehogy hitelképtelenné tegyük előttük az evangéliumot. Ezt szolgálták a véneknek és ifjaknak, Titusznak és a rabszolgáknak címzett intések. – Pál önmagát is befoglalja

a nevelődésbe, amely „minket” arra ösztönöz, hogy a hitetlenségnek ellene mondva (keresztség alkalmával volt ilyen megtagadó nyilatkozat: *abrenuntiatio*), s a „világi kívánságokat” elvetve, másféle boldogságot keressen a keresztyén, mint amit a birodalom kínált, egyetlen napra jóllakató szemfényvesztésével, kenyeret és cirkuszt ígérve (*panem et circenses!*), ami a vágyakat nemhogy csillapította volna, inkább gerjesztette. – A hívő, ezek ellenében is maradjon józan, igaz és kegyes, olyképpen, hogy nem ölbetett kézzel, hanem jócselekedetekkel várja Urát. Erre kell Titusznak felkészítenie a gyülekezetet.

Tit 3,1–7 – Nem alkalmazkodásból

Az intések folytatódnak, hogy se az egyes hívő, se a gyülekezet egésze ne tompítsa a minden ember számára megjelent üdvösség fényét. Titusznak bátran kell hirdetnie az ígét, intéssel és feddéssel együtt. Már Timóteust is intette Pál, hogy ifjúságát senki meg ne vesse (1Tim 4,12), vele egyúttal védte is őt. Levelünkben (2,15) még erőteljesebb a biztatás, nemcsak mások alábecsülő hajlamait hárítva el. A kimondott szó, teremő ige is, védve a szolgálat hitelét és az igehirdető személyét. Biztonságérzetét is erősíti, amikor arra emlékeztet, hogy mindenki engedelmeskedjék a hatóságoknak és felsőbbségnek. Az emlékeztetés nemcsak a feledékenység miatt szükséges; az istentisztelet maga is részben emlékeztetéssel ébresztget (2Pt 1,12kk); s az urvacsora szereztetésekör így idézi Jézust az apostol: „ezt cselekedjétek az én emlékezetemre” (1Kor 11,24k). Legyen távol tőlük mind a félvállról vett tessék-lássék igazodás, mind pedig a megalkuvásos beilleszkedés a korabeli társadalmi rendbe. Már ismert lehetett a gyülekezetekben a Róm 13,1; aztán meg Jézus válasza, amikor kísértő szándékkal azt kérdezték tőle, hogy szabad-e adót fizetni a császárnak, vagy nem (Mt 22,17kk; par). A fejedelmeket és hatalmasságokat mindenkor fenyegetik démoni indulatok. Döntő változás a helyzetükben, hogy halála és feltámadása által Krisztus lefegyverezte az ilyen erőket (Kol 2,15). Nem hunyász-kodó engedelmességgel, a keresztyén ember és maga a gyülekezet is részese Őra világkormányzásának, mellyel féken tartja a démoni hatalmakat. Lelkiismeretükben korlátozott helyzetükre inti őket, megsejtetve velük, hogy fölöttük is van egy élő fej, mint legfőbb hatalom (Kol 2,10). Ez okból éreznek valami megfoghatatlan megilletődöttséget, ha az egyházzal, s embereivel jutnak közvetlen vagy közvetett kapcsolatba; amivel viszont nekünk soha nem szabad visszaélnünk.

Szeretetünk rugalmassága minden ember iránt ne határtalan engedékenység, hanem Isten szeretetének hívogató nyitottsága legyen, hogy mindenkinek megkönnyítsük a hazatalálást; – nem feledve –, hogy mimagunk is mekkora tévedezésből érkezünk haza Istenhez. Önmagát is beleértve szól az apostol „egykori esztelenségünkéről”, amikor még kívánságok és élvezetek rabságában éltünk; fojtogatott az irígység, a kölcsönös utálat és gyűlölet. Amikor azonban az ige és a Lélek által számunkra is „megjelent a mi Istenünk jósága és emberszeretete” (lám, a humanizmus nem választható el a megváltástól; s a Megváltó Krisztus személyétől!) –, egyszeriben mássá lett minden. Új teremtés lettünk, mert a régi elmúlt, s újjá lett minden

(2Kor 5,17k). E másfélének a mibenlétét ezúttal nem taglalja a levél, inkább azt hangsúlyozza, hogy szóba sem jöhet, mintha érdemeket gyűjtögettünk volna magunknak, hogy Isten előtt előnyösebb színben kellessük magunkat. Nem cselekedeteinkért, hanem irgalmából üdvözít az Isten az újjászületés fürdője és a Szentlélek megújítása által. Isten, szó szerint a kicsinyeken kezdi az újszövetséget (vö: Jer 31,31-34; Zsid 8,11!), s úgy érkezik el a nagyokig. Szövetségének pecsétje a keresztség, ami segíti a döntést, hogy a szövetség jelével megpecsételt személy el is jusson majd az újjászületésig, s aztán majd a Lélek állandóan meg is újítsa. Tartalma szerint a nevelés, a tanulás megtérés előtt, meg utána is folyamatos (2,12, 1Kor 11,32, 2Tim 3,16), s ez mindenki lehetősége. Valamikor valaki tréfásan azt mondta nekem, hogy még a jó pap is holtig tanul, hát még a többi! – A tanulás is lehet a megújulás eszköze. A Szentlélek evégett is kiöntetett ránk bőségesen.

Tit 3,8–15 – Hogy ne legyünk gyümölcstelenek

Befejezett nyelvtani múlt időben hangzik, hogy a keresztyének „hívökké lettek”. A pogány környezet csak annyit észlelt, hogy szakítottak a sokistenhittel, s ez okból istentelenséget fogott rájuk. Tisztázó jellege is volt vallástételüknek, hogy hívők, amit mindennapjaikban is igazolniuk kellett. Mégsem önmentésből, vagy dicsekvésből kellett tenniük a jót, hanem azért, mert az jó és hasznos az embereknek! – Közben pedig tetteikben hatékony lesz Isten további mentő szándéka. Magáért a segítségért, s az embertársért érzett felelősség okán, mozduljon diakóniára a szív, a kéz és a láb. Mondhatta is a krétaiak közössége, s valljuk be, mi magunk is olykor úgy érezzük, hogy ez azért túlságosan leegyszerűsített szemlélet, mintha a hitnek csak ez volna egyetlen következménye, meg kötelessége. Ráadásul az apostol nem átalja, végszóra újfent hangsúlyozni: „tanulják meg a mieink is”, hogy járjanak ebben egy lépéssel előtte a többieknek. A „mieink” bizonylyan épp a krétai gyülekezet. Vállalja, magáénak mondja őket, mint akik az ő munkatársi közösségével egy közös hitben részesedtek. Biztat is, hogy elsőnek jelenjenek meg ott, ahol sürgős segítségre van szükség. Kétszer is mondja, hogy járjanak elől a szolgálatban, nehogy oda kerüljenek a pap, meg a lévita mellé, akik – váratlan helyzetben –, gyümölcstelennek bizonyultak. Fennáll a veszélye, hogy az ÚSZ népe is alkalmatlanná válik a szeretet tetteinek elvégzésére, amikor pedig nem emberfeletti teljesítményt, de a keze ügyében lévő eszközök leleményes fölhasználásával, mintegy elsősegélyt kellene nyújtaniuk, ahogy a samaritánus is tette volt (Lk 10,25kk). – Tettrekészségünk edzettsége természetesen attól is függ, hogy ápoljuk-e hitünket, de a jó karbantartás a mentő és segítő tettekért van; némi humorral: ha valahol hiba van a kréta körül (vaj’ honnan e mondás, ami, a sziget neve, meg előélete kapcsán, hirtelen most vágódott az eszembe?). Óvakodnunk kell tehát a pótcselekvésektől, s bizonyítványunk folytonos magyarázgatásától. A 10.v-ben ott a „heretikus” = eretnek fogalma. Még egy évszázad, s már megbélyegző kicsengésű! – A Mt 18,15kk intésével tegyen a gyülekezet kísérletet rá, hogy a tévelygőt észre térítse. Ha nem hajlik a jó szóra, máris elérte az ítélet, amit viselkedése már magában hordozott (Róm 1,28kk).

Egy Tükhikoszt ismerünk az ApCsel 20,4-ből. Az Ef 6,21 és a Kol 4,7 hű diakónusnak nevezi őt; említi a 2Tim 4,12 is. Artemászról viszont egyebet sem tudunk. – Nikopolisz nevű helység volt három is. Áttelelésre az Adria-parti vidék vélhető leginkább alkalmasnak,

a mai Görögország határainál. – A törvénytudó Zénaszt meg Apollóst jól fölszerelten kell Titusznak útba indítania. Vajon hová? S mit értsünk a törvénytudóságon? Hiszen az imént óvott törvényeskedő harcoktól! A fogalom jelölhet ügyvédet, aki jól ismerhette a római jogot; s mellette ott van Apollós, az ékesszóló, alexandriai műveltségű ember! Lehet, hogy oda kell megérkezniük, ahol Pál ügyét tárgyalják majd a hatóságok, s őt kell(ene) védeniük. Mindez csak feltételezés, de ha így van, akkor adva van egy hívő ügyvéd, akinek ilyen minőségében – Pált védendő –, kockáztatnia kell(ene)! A hitben vállalt szeretet egymás iránt kötelez. A kegyelem viszont mindig velünk van, amit másoknak is jó szívvel kívánunk!

Filem 1–7 – A helyes cselekvés forrása

Onézimoszról mondja Pál egyebütt, hogy a kolossébeliek közül való „hű és szeretett testvér”, aki Tükhikosz útítársaként tér vissza a kisvárosba (Kol 4,7kk). Tehát fenntartás nélkül vállalja munkatársának. Amire majd kérni fogja e levélben Filemont, szívében már elrendezte, mivel tanúja volt Onézimosz megtérésének, azaz, hogy megváltozott, krisztushívő ember lett. Lehet, hogy egyszerre két levelet is vittek Kolosséba, egyiket a gyülekezetnek, a másikat Filemonnak. – Akkoriban Pál római fogságának kezdeti szakaszát éli. A legelső időkről, hogy bérelt szállásán fogadhatta mindazokat, akik fölkeresték és akadályoztatás nélkül taníthatott, az ApCsel 28,30k soraiból értesülünk. A Kolossébeiekhez írt levél, meg a Filemonnak szóló, a fönti „két teljes esztendő” gyümölcsei közül valók.

A levél címzettje tehát Filemon. Mégsem csupán rá tartozik a szökött, de Pál közelségében krisztusi útra tért rabszolga visszafogadása. Mindöjünknek tudniuk kell, hogy egy, a régi életéből ismert ember megtérésével az egész kis házi gyülekezet összetételének, lelki közösségének is változnia kell. – Öreg hiba, ha közmondásokból faragunk magunknak kijelentésszerű tételeket, mint pl. hogy kutyából nem lesz szalonna. Bármennyire ellentmondást nem tűrően hangzanak is az ilyen kitételek, nekünk nem szentírás, amit tudomásunkra hoznak. Isten igazsága áttöri a közmondások (fél)igazságát; bölcselkedésüket viszonylagossá teszi, sőt meg is szégyeníti. Filemonnak is változnia kell, s változtatni véleményén, sőt lehet, hogy az egész gyülekezetnek is módosítania kell rálegyintő álláspontján. Bár Onézimosz rabszolgaként egyedül gazdájához van kötve, megváltozott életében az egész közösségnek testvérként kell őt fogadnia. Sorjában mégis Filemonnak szükséges legelőbb új lapot nyitnia az újjászületett Onézimosz hazatérésével.

Filemon eddigi forgolódása azzal biztat, hogy engedni fog a kérésnek. Hite és szeretetének híre – vélhetően Epafrász útján – eljutott Pálhoz (vö: Kol 1,3-8). Már akkor hálát adott Istennek, hogy bár a beszámolókból közvetve ismerte Filemont, tudomást szerezhetett minden szentek iránti gondoskodásáról, mint mondtuk: bizonyára Epafrásztól –, aki az egész gyülekezet alapítója is lehetett. Mégis mi az a jó, amire a hitben élő közösség segítségével még el kell jutnia Filemonnak? Krisztus által már bennünk van ez a jó, de engednünk kell, hogy feltörjön, és vezérlő indulattá váljék. Ez a szükséges ismeret nem egyéb, mint amiről a továbbiakban is szólni fog, vagyis, hogy Onézimoszra többé már nem az a jellemző, hogy szökött rab-

szolga, hanem, hogy testvér! Ahogy eddig tette Filemon másokkal, tanúsítson ez ügyben is megbocsátást és befogadást, hogy növekedhessen az öröm és a vigasztalás, amely eddig is hatott a hívekre, akik ismerték, vagy hallottak róla, oly erővel, hogy mindenki felüdült a hallatán. Tekintsen Filemon Onézimoszra olyan idősebb testvérként, mint aki befogad, és nem elutasít; ellentétéként a példázatbeli, idősebb elsőszülöttnak (Lk 15,25kk). Mindez lelki próba ugyan, de hitéből ennek kell bekövetkeznie; melynek útját egyengeti Pál apostol, ezúttal személyes levelével.

Filem 8–16 – Veszteséget feledtető nyereség

Onézimosz visszafogadása érdekében, sejtetve tulajdon kínját is, így nyilatkozik Pál: „Kérlek... az én fiamért, akit fogságomban szültem”. Képzeletünket segítségül véve, részletekből áll össze a kép. Onézimosz minél messzebbre akart kerülni Filemontól. A lelkiismerete is nyugtalanította, ahogy a tékozló fiút is messzi vidékre űzte az atyai ház zavaró közelsége. A két esetben van párhuzamossága, s ha el is térnek egymástól, közösek az alapvonalak. A főváros, Róma kecsegtető vonzása érteti meg velünk a megtett nagy távolságot; ami minden magyarázót foglalkoztat. Némelyek kétségbe is vonják, hogy olyan nagy távot tett volna meg, ezért is feltételezik Pál efézusi fogságát (1Kor 15,32?). – A Rómában szerencsét próbáló százezrek közül nagyon is lehetett Onézimosz az egyik. El akart tűnni a tömegben, netán nélkülözött, túl volt már egy sor csalódáson, elutasításon. Aztán hamarosan keresztyénekbe botlott, s meg is kapaszkodott, s végül eljutott Pálig. Ki is vagy te? Honnan jöttél? Kolosséból?! – Filemont én is jól ismerem, ámbár csak közvetve tudok róla. Ő meg a gazdád!- Milyen kicsi a világ! Tud róla, hogy itt vagy? Miért hagyta ott? Akadozva, de a történet kezdett kikerekedni, s egyszer csak kibukott belőle, hogy gazdáját meg is lopta. Óh, hát az nem is volt szép tőled! – Nemde? – Kínos hallgatások, eltűnések, visszakullogások, imádságos apostoli vajúdasok után végre megszületett az új ember! Onézimosz krisztus-hitre tért. – Korábban is hallhatott Krisztusról, meglehet, hogy már torkig volt a szüntelenül Filemon körül lábatlankodó keresztyénekkal, akiket meghibbant gazdája a házába gyűjtött! – Immár kitisztult a látása, hogy az a bolondság, meg bogarasság a gazdájánál az Isten szeretetének, a testvéri közösség áldásának mindennapos lüktetése volt! – Nézd! – Rendezned kell ezt a dolgot Filemonnal, bármily keserves is! – Megvallom, nekem is nagy szükségem volna rá, hogy háztartási körülményeimben segíts, mert asszony híján akadozva menegetnek megélhetésem napi teendői; hiszen munkatársaim is mind férfiak (voltak nagyon rátermett, sok mindenhez értő, ezmester rabszolgák). – Mégis úgy látom jónak, hogy írok egy levelet Filemonnak, benne kérni fogom őt, hogy új emberként fogadjon téged vissza úgy, mint immár Krisztusban testvért. Épp most vinné a másik levelet a gyülekezetnek Tükhikosz, menj vele, vidd ezt a levelet magaddal, hogy meggyőzze gazdádát. Apostoli tekintélyemmel egyszerűen ráparancsolhatnék, de inkább testvérként kérem, hivatkozván a szeretetre, hogy immár Krisztusban testvérként fogadjon vissza téged!

Ilyen értelemben fogalmazódik tovább a levél. Pál gyöngeségeire, öregségére, ráadásul Krisztusért reá mért fogságára hivatkozik. Elismeri, hogy Onézimosz mihaszna szolga volt, míg újjá nem született. Nem áallja kimondani, hogy meg is szerette ezt a nem szeretnivalót; lelki örömmel szemléli új életét, első hitből lett lépései láttán, szívének, szíve szerint valónak nevezi. Mégis lemond róla, s hazaküldi. Az időlegesen történtek boldog végkifejlethez értek, s most Filemont, a szökött, de megtért rabszolgát, – mind testi mind lelki értelemben –, örökkévaló testvérként nyerheti vissza a gazdája. Ekkora nyereség mellett eltörpül a kár és bosszúság, amit okozott neki, amikor kerekét oldott. Örüljön ő is, (ne csak jó képet vágjon hozzá!), és fogadja családtagjául, csodálva, hogy Isten útjai mily ámulatra méltóak, s hitben is csak alig követhetők!

Filem 17–25 – Ha mi lennénk Filemon helyében

Filemon helyzetébe képzelve magunkat; tehát mintha velünk esett volna meg a bosszantó, s a felháborító eset, s aztán beállítana Pál levelével az illető, aki megkeserítette az életünket. Legyen bár hívő valaki, a sértett tekintély nehezen tudná feledni, hogy ez a senkiházi az orránál fogva vezette. Mindenképpen jót tesz nekünk, ha kissé megvallatjuk az óembert, mert az bizonynyal felágaskodott Filemonban, amikor meglátta Onézimoszt; s aztán átolvasta Pál levelét, melynek rövid részlete személyesen az apostol kezeírása: „Én, Pál, saját kezemmel írom ezt, megadom neked!” – Aki követez marad a Krisztus indulatához, olykor értetlenséget vált ki még haragja miatt hitéről is elfeledkező társából. Az is lehet, hogy Filemon mindjárt követte is Pál tanácsát. Mi inkább háborognánk: mit képzél az apostol, hogy még a helyét is megfújjam ennek a jómadárnak, mert most meg visszakérezkedik? – Effélék is lehettek Filemon gondolatai, amit egyébként jóelőre megsejt Pál, s már felel is rá: „Ha pedig valamivel megbántott, vagy tartozik, számlámra ródd fel!” Meri azt kérni tőle, hogy fogadja őt úgy, mintha maga az apostol érkezne házához. Később meg arról beszél, hogy készítsen neki szállást, mert reméli, hogy imádságaikért Isten megajándékozza őket Pál, személyes látogatásával. Bátran írhatjuk, hogy az apostol saját előreküldött követének mondja a visszaérkező Onézimoszt! – E fura követben lássák őt magát. Az meg mindennek a teteje, hogy annyira bízik Filemon engedelmességében, hogy a mondottaknál még többet is megtesz majd. Hát még mi egyebet? Nem több-é a soknál, amit követelményként, szelíd kényszerítéssel már eddig is leírt? Onézimosz végül még a nyakunkra ül! – Tessék ezt így végiggondolni, kedves olvasó, ez így életszerű és valóságos, s nekünk ma is ilyen érdes és tiltakozó ellenérzések és feltételezések között kell befogadnunk azt, akit Isten már befogadott; hiszen minket is ily királyi módon vett kegyelmébe a Krisztusban. Mi sem tehetünk másféle eljárás szerint egyebet a hazatérőkkel

Tudom jól, monhatta Pál, hogy nehezen tudod megbocsátani az Onézimosz okozta kárt, de neked is van tartozásod. Önmagaddal tartozol nekem! Szinte alig tudjuk követni az apostol gondolatait: „Bárcsak hasznodat vehetném az Úrban!” Tán csak nem arra gondol, hogy Filemon köteles lenne elmenni Rómába, hogy az apostol körül segédkezzék? – Csak hadd suhanjon át ez a lélegzetelállító gondolat a lelken, s az illető máris választani fogja a mégis kézenfekvőbb megoldást: itt van, helyembe jött ez az akárki, vele meg-

tehetem azt, amit innen jó messze, Pállal kellene megtennem; ez mégiscsak jobban esik a kezemre! – Lélek által vezérelten az apostol mesterien bánik a lelkekkel, felmutatva annak könnyűségét, ami oly igen nem akaródzik, de ha meggondolom, hogy ennél nehezebb feladat is várna rám, ez mégiscsak egyszerűbb, mert helyben van! Nemde? – Mi is a tartozásunk? A szeretettel tartozunk egymásnak (Róm 13,8), s lám, mégis könnyebb azt szeretnünk, aki a közelségünkben van, mint tettekkal szeretni a távol lévő; pedig mi mindig az utóbbiért lelkesedünk. – Az apostol hihetővé és megtehetővé formálja azt, ami emberünk számára képtelenség; és rá is vesz, hogy megtegyük, mert erőnkön felül sem akar kísérteni (1Kor 10,13).

Zsid 1,1–4 – Végső idők és a Fiú

Isten beszélő valóság, hozzánk szóló kegyelmes Atya. Szava, felénk fordulása közösségre hív Ővele. Igéje régtől fogva alkalom szerint szólal meg és mindig időben igazít útba. Így minden szava – a Mózes által közölt is –, prófécia volt; s elhívott eszközei mind prófétai Lélekkel fölkentek voltak. Isten számára az sem közömbös, hogy beszédei magukon hordozzák-e a változatosság jegyeit, mert azt akarta, hogy ihletett szószólói, egyéniségük szerint adjanak hangot annak, amit Tőle vett üzenetként el kellett mondaniuk. Az igaz mindig stílszerűen szólalt meg, olykor a felszínes gyönyörködtetés félreérthetőségét is vállalta (vö: Ez 33,32) azért, hogy igéjének műfaji gazdagsága ne szenvedjen kárt; mert ő nemcsak sokszor, de sokféleképpen is akart szólni az atyákhoz!

Folyamatos, mégis időben küldött megszólalásai – útkészítők voltak a végső idők döntő fordulatának, ahol és amikor, a Fiú által szólt hozzánk, Aki maga volt egy személyben testet öltött ige és tett, elhívás és megváltás. Kereszthalála szeretetének nem kényszerű bizonyítéka volt, amelyre azért volt szükség, mivel megtisztítás után sóhajtozunk, de képtelenek vagyunk magunkat megtisztogatni; – akartuk és mégsem sikerült, hiába volt minden kísérlet és jószándék. Ekkor avatkozott közbe Ő, hogy megmosson bűneinktől. Miközben testet öltött Ige alakjában elvégezte ezt rajtunk, személye beszédes módon tette lehetővé, hogy Általa mélyebben pillanthassunk a múltba, jelenbe és a jövőbe, s e három távlat mindegyikében Őt fedezzük fel ujjongó ráismeréssel. A múltból, a teremtettség hatoló íveléssel felismerve azt, hogy az Alkotó munkatársaként, sőt meghatalmazotti szabadsággal, Őáltala, azaz a Fiú által teremtetett minden. Általa, testet létrehozó hatalommal, szólalt meg a sorozatos „legyen!” – parancsa; s amit kimondott, az meglett. Az üdvtörténeti legfőbb idő, melyben a történelem is már végső szakaszához érkezett, váltságshalálát és feltámadását árasztja e világba, mint szétört szelence a kenet illatát (Jn 12,3), s az Atya jobbjára ülve adatott Neki olyan név, amely minden név fölött való (Fil 2,9): a Kyriosz, az Úr nevezet, amelyhez nem mérhető semmi angyali név és rang.

Feltámadottként megjelenve övéinek, már ízelítőt adott az Úr Krisztus abból, amit feltámadott testében minden előzőhöz képest dicsőségesebben tükröz az Atya személyéből. Ezért kisugárzása Ő Isten dicsőségének, s hordoz személyén olyan veretet, hogy aki Őt látja, látja az Atyát (Jn 14,9). – Minden hatalom Neki adatott (Mt 28,18), s ami az Ővé, semmi nem idegen számára, mert mindennek

Ő az örökösé, s e minőségében hatalma szavával hordozza a mindenséget; melyet az sem rendíthet meg, ha nem tennénk meg a hit reá hagyatkozó mozdulatát. Ez a hatalom egyrészt, de elsődlegesen: kegyelem e világ számára, mint a telitalálat, amikor az orvos rálel a megfelelő gyógyszerre -; másrészt ítélet is az. Ezek szerint kegyelemmel és ítélettel hordozza az egész mindenséget. Világot fenntartó kegyelmes vezérlésének kizárólagos eszköze megint csak az ige. Hatalmának szava van; azaz Ő dönt különféle változások közepette. – Igéje, ebben az új szakaszban is, változatosan gazdag és teljes hatásokkal működő.

Zsid 1,5–14 – A Fiú és az angyalok

A levél eddig ismeretlen írója az ŐSZ görög fordításának, a LXX-nak szövegét ismeri, melyet olykor a ma ismertektől némileg eltérő szövegváltozat szerint, máskor pedig emlékezetből idéz, arra gyűjtve adatokat, hogy angyalai közül Isten soha nem tett egyiküknek sem olyan felmagasztaló kijelentést, mint amivel a Fiút emelte mindenek fölé. Az ŐSZ-ben három helyen (2Sám 7,14; Zsolt 2,7; 89,27kk) hívja Isten a királyt (fogadott) fiának. Történeti összefüggések mellőzésével, egyedül a Fiút illeti meg ez a felmagasztalás. Későbbi teológiai viták a fiúság mibenlétéről még nem foglalkoztatják az író, miközben ujjongva fedezi föl az ŐSZ-ben a prófétai útmutatásokat a majdan megjelenő Fiúról; nevezetesen, hogy mekkora örömmel és dicsőséggel vezette be az Atya a világba Elsőszülöttjét (6). Ő „ma”, a testetöltés szerinti, Egyszülött. A Nicea-Konstantinápolyi Hitvallás szerint: „született, nem teremtetett”; de a halottak közül is Elsőszülött, mert a halottak közül elsőnek támadott fel (Kol 1,18). A Zsolt 110 ígérének megfelelően az Atya jobbára ült, s máris hódolnak előtte mind, az angyali teremtmények. Amikor Jahve megjelent Izráel fiainak a Hóreben, dicsősége a megemésztő tűzhöz volt hasonló (2Móz 24,17), s bár ítéletében Ő ma is ilyen (vö: 12,29), Illést megszólítva mégsem a szélvészben, meg a tűzben volt jelen, hanem a halk, szelíd szóban (1Kir 19,11kk). Izráelben élt a hagyomány, hogy az elődök angyalok közvetítésével kapták a Törvényt (ApCsel 7,53; Gal 3,19). Ellenben a Fiúnak soha meg nem ingatható uralom és jogosztó királyi pálca adatott (Jel 19,11kk). Körülveszik ugyan társai, de amikor a Zsolt 82 szerint, ott áll Isten az istenek közösségében, nagysága mérhetetlenül különb, mint a mennyei teremtményeké. Ezt a zsoltárt már Qumránban is messiási értelemben magyarázták és a végidőkben megjelenő Melkisédekre alkalmazták. Jézus pedig a Melkisédek rendje szerinti Főpap (7.f). – Ő volt a teremtés művének véghezvivője (2,10), s míg a mennyei és földi teremtmények végesek, a Fiú örök, s ítélete nyomán a teremtet valóságok olybá veendők, mint az összehajtogatott ruha, melyet levet magáról a reggel fölkelő. – Ő pedig változatlan marad, s esztendeinek száma nem fogy el. Egyébként is, mondta-e Isten valaha is bármelyik angyalának, hogy üljön a jobbára (Zsolt 110,1) addig ható érvénnyel, míg minden ellenségét lábai alá nem veti (1Kor 15, 24kk)? – S bár a néki engedő angyalok nem fogják szaporítani a megsemmisítendők számát; a Fiúhoz mérten, s önmagukban véve is, nem egyebek szolgáló lelkeknél, azokra nézve, akik az üdvösséget

örökölni fogják, amikor a minden ellenségét legyőző Fiú is birtokba veszi örökségét (2).

Az ÓSZ és az ÚSZ közötti időszakban elburjánzott az angyalok és főangyalok személyéhez kötött apokaliptikus képzeletjáték. – Jézus nem vitázott velük, hanem áttörte ezt a ködfüggönyt. A levél egyik fő üzenete, hogy helyére utasítja, helyükre teszi az angyalvilágot. Segítői ők a megváltó Fiúnak a mi érdekünkben. Csak annyiban szolgálnak nekünk, amennyiben egyedül Neki szolgálnak!

Zsid 2,1–4 – Az elsodortatás veszélye

Csodálatra méltó a Krisztusnak minden angyalokat fölülmúló hatalma és Fiúsága, de a csodálat nem elég. Számunkra életmentő, hogy szavát hallatja. E szó, az ige már korábban is megragadta a levél címzettjeit; több alkalommal is új fordulatot adott életüknek, lásd történelmüket! – Most mégis oly erővel támadnak a kísértések, mintha tengerár sodorna magával, emiatt lehet a reménység számukra megbízható horgony (6,19). Csak úgy képesek megkapaszkodni, ha teljes igyekezettel figyelnek a hallottakra, különben minden hajdani ítéletnél súlyosabbak lesznek a következmények. Hiszen, ha az angyalok által közvetített ige oly erős volt, hogy megszégése, semmibe vétele hamar megkapta igazságos büntetését, úgy beláthatatlan következményei lehetnek, ha mi nem törődünk ma ily nagy üdvösséggel (a Krisztusban)! Tévedés bárkinek is azt gondolnia, hogy – mivel e szó jellemzője a kegyelem –, esetleges megszégésének, elutasításának kihatásai enyhébbek lesznek, mint amilyenek az ŐSZ eseteiben voltak. A kegyelem kétségtelen megnövekedése tehát nem biztat lazább engedelmességre. Lelkiismeretében gyakorta áltatja magát a kegyelem vélt engedelkenységére rászámító hívő, holott a kilátások ez esetben az ítélet súlyosbodását is jelentik; mivel, ha nem törődünk azzal, ami végleges érvénnyel megszabadíthat; az elveszett állapot válik megrögzöttséggé.

A kegyelem tört át ott, amikor az Úr legelőbb is maga hirdette meg: „Ma teljesedett be ez az írás, fületek hallatára.” (Lk 4,18kk). Akiknek a levél szól, már ismerhették az evangéliumok Jézus-beszédeit. Különben nem hivatkozna rá az író. Maguk az evangéliumok gazdái, összegyűjtői és közlői is megerősítették a leírtakat azzal, hogy saját hitüket és szívüket is, személyes hitvallásként adták elének azzal, amit Isten hitelesített. Amikor ők szóltak, általuk Ő is bizonyosságot tett velük együtt, s jelekkel és csodákkal, sokféle erőmegnyilvánulással tanúsítva, hogy amit szóval és étellel képviseltek, s amit leírtak, az mind igaz; és igenis Tőle származik. Igéjét leírva is, vállalja, és vallja is emberi szavaikat. A jelek és csodák ígérete egybecseng a Mk 16,17kk biztatásával, hogy akik hisznek, ördögöket fognak kiűzni, új nyelveken fognak megszólalni és gyógyulás kíséri útjukat; s ezekben, velük és általuk, az Úr maga fog munkálkodni. A Mk 16,20 a kiküldött tanítványokat erősítendő, mint már elvégezett, megtörtént dolgot összegezi, hogy evangélium-hirdetésük nyomán mindez már valóság! – Hivatkozása a szentírónak a Szentlélek ajándékaira pedig Pál apostol leveleinek ismeretét sejteti, amikor pl a

kegyelmi ajándékokról tanít az 1Kor 12-ben. Karizmákért lehet, sőt kell könyörögnünk, aztán a bennünk, s a másokban levőt föl is kell gerjesztenünk (1Tim 4,14; 2Tim 1,6; 1Pt 4,10). A kiváltképpen adott utat, a szeretetet pedig mindenekben gyakorolnunk kell, elfogadva az ajándék ama mértékét, ahogy azt kinek-kinek az Isten kimérte.

A levél írója együttérez azokkal, akik az elsodortatás veszélyének vannak kitéve. Több ez lelkigondozói azonosulásnál, mert változatlan erővel biztatja önmagát is, hogy együtt figyeljenek a hallott ígére, ami által Isten tanítja, inti, útbaigazítja a keresztyén nemzedékeket. Ma viszont a hatalom igézete sodorhatja magával a hívőket. A fény világolása, meg a só és kovász hasonlata mértéktartásra int bennünket.

Zsid 2,5–9 – Mindenkiért megízlelte a halált

Nemcsak a két testamentum közötti idők angyalтана, de a gnózis divatos képzelgése is zavarták a hívek tisztánlátását. Keresztyének sem nevezhető változataiban e tévelygés az egész levegőöveget betöltötte se nem jó, se nem rossz angyalokkal, akik tehetnek jót, de ellenségesen is viselkedhetnek az emberi lélekkel, amikor az keresi útját Isten felé, hogy e közegen áthatolva a fent uralkodó istenséggel egyesüljön. Az ő kegyüket kell tehát megnyernie a hívónek. Egyik gnosztikus rendszer szerint legkívül létezik egy kígyó, mintegy saját testébe harapva, s ezzel a világot körbefogva, a lélek felhatolását is megakadályozhatja (ld: „ördögi kör”, „saját farkába harapó kígyó” nyelvi fordulatait), ha a hívő nem nyeri meg a kegyeit! – Mindezekre nemet mond az ige, s szükségtelen is sokat foglalkoznunk velük; elég annyi, ha tudunk róla! – Az ige pontos megértése érdekében jó, ha ismerjük róla a legszükségesebbeket. Az eljövendő világ, s minden mennyei és földi teremtmény együttvéve, már most is a dicsőséggel megkoronázott Fiúnak van alávetve. Hatalmát bizonyítja a Zsolt 8, valamint a Zsolt 2. és 110. messiási magyarázata, mely szerint az Emberfia rövid időre kisebbé tétetett ugyan az angyaloknál. A Zsolt 8. ténylegesen magáról az emberről beszél, de az Emberfiáról szóló messiási ígéretté kellett válnia, mert az ember lázadása következtében, zavar támadt a teremtés fölötti uralma lehetőségeiben. Ez okból az ember megbízatása a második Ádám, Krisztus kezébe tétetett le, s az embernek csak haszna van abból, ha mindvégig a Fiú hatalmában marad minden adottság, amit viszont az embernek kell felelősen kezelnie. – Most ugyan még nem látjuk, hogy minden az Ő lábai alá vetetett, de hihetjük ezt a bizonyosságot, mely látásszerű arról, hogy a kereszten Krisztus mindenkiért megízlelte a halált. Beleízlelt, de teste rothadást nem láthatott (ApCsel 2,31)! A halál elszenvedésével végezte el a világ megváltását. Kiküzdötte az angyalvilág fölötti uralmat és lefizette bűneink árát (vö: Kol 2,14k). E megváltástan nem újság; már Pál apostolnál megvannak a kezdetei, de itt már kidolgozottabb. Enélkül igazán nem érthető a levél több, kulcsfontosságú részlete. Krisztus halálának és feltámadásának kihatása tehát kétszeres. Egyik az ember és a teremtettség sorsfordítása bűnből és halálból, örök életre; másik – csak a tisztább megértés érdekében véve külön is –, rövid időre ugyan kisebbé tétetése az angyaloknál; aztán a halál elszenvedése által kivívott győzelme, a kétes jellemű és ellenséges démoni erők fölött. – Ennek jutalma is az, hogy minden az Ő lábai alá vettetett, és dicsőséggel és tisztességgel

gel koronáztatott meg; amiből nekünk még annyi van hátra, hogy számunkra is láthatóvá váljék. Legyen tehát távol tőlünk bármiféle szent önzés és elbizakodottság, mintha csupán a mi megváltásunk lebegett volna Isten szeme előtt, amikor e megbízást az Emberfiára terhelte. Az viszont tisztábban állhat előttünk, hogy amíg az ÓSZ-ben az angyaloknak is volt viszonylagos megváltástani szerepük, az immár elvételzett tőlük, és a Fiú az, aki egymaga végezte el a megváltás művét. Ő erről beszél is nekünk, s így egyedül az Ő igéjéhez (ÓSZ: prófécia; ÚSZ: beteljesedés ma és holnap) szükséges ragaszkodnunk. – A Zsidókhoz írt levél, szinte végszó-képpen, megmentette a jövődő számára a keresztyén egyházat, hogy a gnosztikus angyaltanok, s egyéb zagyvaságok mocsarába el ne süllyedjen!

Zsid 2,10–18 – Nem szégyelli testvéreit

Isten az, aki számtalan fiát vezet dicsségre (10), Krisztus pedig a fiak üdvösségének fejedelme: elkezdője és egyben vezéralakja Ő. Istenhez méltó a gondolat és a véghezvitt tett, hogy szenvedések által tegye a Fiút tökéletessé, amint az meg is történt. Miként? Hát addig nem volt tökéletes? Félreértés ne essék! A tökéletessé tétel az angyalokkal tett eddigi összehasonlításból érthető. Az Atya jobbjára ülve adatott neki olyan név, a Kyrios, az Úr nevezet, mely minden név fölött való (Fil 2,9kk). Más szavakkal: ez a többlet jelenti a tökéletessé tételt! – A korábbiakban arról is ejtettünk szót, hogy az ember kezéből az Emberfia kezébe került az uralom; s ott van legjobb helyén, ami nem jelenti az ember alábecsülését; sőt a megszentelő Fiú és a megszenteltek egyaránt egytől, azaz Istentől származnak (11). Ezek szerint az ember kegyelemből megnyerte a réven azt, amit elvesztett a vámon. Sőt a Fiú sem szégyelli testvérének hívni azt embert. Ezt alátámasztandó, hoz elő a levél erre alkalmazott ŐSZ-i idézeteket a LXX-ből (Zsolt 22,23; Ézs 8,17k). Mivel pedig az ember-gyermek életének jellemzője a test és vér létbeli adottsága, Ő is magára vette ezt a létformát, amikor testet öltött. A test és vér ez esetben nem a bűn testét jelenti, – ámbár, akár a Róm 8,3-ban is –, a 17.v szerint, mindenben hasonlóvá kellett lennie testvéreihez. Ő tehát e hasonlóságban azonosult velünk – az állítás mindkét eleme egyaránt hangsúlyos –, hogy segíthessen rajtunk (14). Ez nem jelent ugyan bűnt, csak megkísértheséget, de hozza magával a tényleges halált, a test és a vér halálát, ami csak látszólag volt vereség, sokkal inkább volt tartalmában és kihatásában győzelem; egyben pedig a halandó ember szabadítása a halál okán érzett, életfogytiglani félelemből; mert halálával semmisítette meg azt, akinek hatalma van a halálon, az ördögöt! – Egy másik nézetből tekintve: ismét a kétpólusú megváltó tett megvilágítása, hogy kétségtelenül nem az angyalokat karolta föl, hanem az Ábrahám leszármazottait (magvát, vő: Ézs 41,8k), melyet a Gal 3,29-hez hasonlóan, a zsidókból és a többi (pogány) népekből elhívott, újszövetségi népre kell értenünk. S megpendül itt a később részleteiben is kidolgozott, s kibontott tanítás arról, hogy Jézus Krisztus egyetlen főpapként szolgált, – irgalmasan és hűen irántunk –, bűneink bocsánatáért, Isten előtt engesztelést szerezve tulajdon vérével. Mivel pedig test és vér adottságai között, tehát valóságos emberi test halandóságát véve fel magára, ő maga is mindenkiben kísértést szenvedett, a bűnt kivéve (4,15), tehát második Ádámként, a pusztában tett megkísértésekor, Ő hű maradt

az Atyához (Mt 4,1kk; Lk 4,1kk). Győzelmével hathatósan segíthet minden kísértésbe esetteken; közöttük mindazokon is, akik éppen akkor küzdöttek az elsodortatás veszélyével. – Ezek után mindvégig erről lesz szó, s az író nem bonyolódik szövevényes vitákba. Lezárta, tisztázta, s nem cipeli tovább magával, mint a hálófoszlányokat lábukon vonszoló legyek –, a magukat az igén túltevő (2Jn 9!), azt lekicsinylő, fölöttébb okoskodókat! – Viszont egyértelműen végzi, s elvégzi, s az ő nyomán tesszük mi is azt, ami inkább szükséges, hogy – az Isten teremtett (!), és megváltott gyermekeiként –, testvérünkre, Jézusra, üdvösségünk fejedelmére figyelünk!

Zsid 3,1–6 – A hűség példái

Rövid és kíváncsiságokat ki nem elégítő adat olvasható itt arról, aki a levelet írja. Egy ő a testvérek közül, s nem óhajt többnek látszani, ezért szólítja testvéreinek és mennyei elhívás részeseinek azokat, akiknek írását szánta. Közös a feladat, ami kimenthet az elhajlásokból, hogy inkább figyeljenek hitvallásunk apostolára és főpapjára. Szokatlan, hogy Jézust apostolnak nevezi. Elhangzott hajdan a kereső kérdés: „Kit küldjek el, ki megy el követségünkben”?- És Ézsaiás válaszolt: „Itt vagyok, engem küldj! Ő pedig válaszolt: Menj!...” (Ézs 6,8k). A 10,7-ben a Zsolt 40,7kk részletet idézi a szentíró, amely Jézusra mutat: „Íme, megjelentem (megérkeztem), a könyvtekercsben írva van rólam (felőlem), hogy teljesítsem a te akaratodat, Istenem.” – Hivatkozhatunk még a Róm 8,3-ra is: tulajdon Fiát „küldte el” Isten, bűnös testhez hasonló formában (erről már az előzőkben esett szó). Tehát elküldése az apostolsága, mert az apostol főnév lefordítva, szó szerint is azt jelenti: küldött! Nevezi hű főpaprak is, erről a későbbiekben részletesen is beszél majd a levél. – Hűsége kettős: Hű marad az Őt küldő Atyához és irántunk is hű. – Mit kezdjünk a 2.v-el, ahol a görög szöveg Istent Jézus alkotójának mondja? A félreérthetőség miatt a fordítások általában már értelmeznek. Az ógyházi dogmaalkotás úgy fogalmazott, hogy a Fiú öröktől fogva született, s nem teremtetett (vö: a Kol 1,15kk magyarázatát). Az igeihetés idején még ismeretlen volt a szörszálhasogató dogmatizálás. Értsük tehát helyénvalóan az ígét, aholis a születés kapcsán még a Lélektől lett fogantatásra is tekintettel lehet, mert így megszületve, Ő teremtmény is; különben földi léte csak látszólagos lett volna! „Testet alkottál nekem” idézi a 10,5 a 40. zsoltár 7.v-ét (ahol igazából „nyitott fület” olvashatunk; némi humorral: ha már párosan van füle, akkor teste is van!). – Az 5,7 is testben élt napjairól beszél! Az erőteljes hangsúly Jézus testetöltéséről szintén antignosztikus állásfoglalás, amikor a tévelygők már Jézus látszat-testéről fecsegtek!

Minden küldöttől – és minden elhívottól –, megkíváncsítják a hűség. Mózes hűsége felől nincs kétség. Hű volt a maga házában, ezért tisztelet illeti meg. Jézus azonban nagyobb dicsőségre méltó. Házának Mózes nem építője volt, hanem felelős sáfárként forgolódott benne. Amikor Isten eltervezte azt a házat és Izráel kultuszi gyülekezetét fölépítette, Mózes tennivalója a háztartásba illeszkedett és eszerint is hívatott el. Az ÚSZ háza pedig az egyház, üdv-ház, a gyülekezet. Mózes, a háztartás részeként, szolgálta. S e helyütt nem rabszolgát mond az ige, hanem egy ritka kifejezést: „therapon”,

orvos-segéd, famulus, s máris eszünkbe jut Jahve egyik bemutatkozása: „Mert én az ÚR vagyok, a te gyógyítód” (1Móz 15,26)! – Mózes személye és helyzete tehát tagadhatatlanul egyedülálló volt, mint akivel Isten szemtől-szembe beszélt (4Móz 12,5kk), és voltak jó bizonyosságai is; ezeket hirdetni is kellett. – Krisztus azonban, Fiúként, hű Ura a háznak. S mekkora erő van e bizonyosságban, hogy ez a ház „mi vagyunk!”; de semmi ok az elbizakodottságra, mert az állítás érvénye azon áll, vagy esik, hogy a bizodalmat és a reménységet megtartjuk-e mindvégig. A bizodalom, a parrészia a nyitottság (6.v), a tárt szívűség Krisztus iránt a Szentlélek ajándéka. Ezt elfogadva leszünk mi is, jó értelmében nyitottak az emberek iránt. – A levél kezdete az ige által hozzánk szólóra terelte figyelmünket, most pedig magára Jézusra irányítja. Hogy is van ez? – Az ige nem ékelődik közénk, hanem éppen az ige teszi lehetővé a személyes közösséget és akarata ismeretét Ővele! Egyedüli kijelentés számunkra az ige, mint az Ő szava hozzánk, s ez a láncszem nem fölösleges; ki sem iktatható és mással nem pótolható kapocs, a Szentlélek által, Ővele.

Zsid 3,7–11 – A legfőbb akadály

Lényegbevágó értelmezés az igehirdetésről, hogy a Szentlélek által lesz az ige – ez alkalommal a 95. zsoltár – hozzánk szóló, minket megszólító üzenetté. Ezért tudatosan kell arra figyelni, hogy mit mond, nekem, nekünk a Szentlélek az igében. Nem kevésbé hangsúlyos, hogy megteremtődjenek az ige befogadásának feltételei. Megvalósulásának akadálya főként bennünk van. Ha szívünket megkeményítjük, minket terhel a felelősség. Ezzel együtt az is igaz, hogy a befogadás készsége sem tulajdonítható saját képességeinknek, s érdemünknek, mert az üzenetszerű meghallás előfeltételeit is az ige intése teremti meg. Ha nem figyelni rá, kemény szívünk előtt óhatatlanul zárva maradna az élet, a fény, az élő víz felénk áradó folyama. – Amikor tehát a Zsolt 95-höz fűzött igehirdetés int bennünket, megteremti bennünk a folyamatos vezettetés feltételeit is. Az alapige, azaz a textus és a magyarázat azt az időszakot elemzi, amikor Mózes vezetésével Izráel vonult az ígért földje felé a pusztában. S bár egész útjukat 40 esztendeig a folyamatos lázadás jellemezte, két eset kiváltképpen is példázta keserűen lázadó természetüket. Egyrészt a vízhiány ürügyén tett kifakadásaik, és Mózes elleni támadásaik Masszánál és Meribánál (2Móz 17,1kk), másrészt a másik eset(sor), amikor a kiküldöttek visszatértek az Ígéret földje kikémleléséből (4Móz 13-14) és ijesztegetéseikkel kedvét szegték a népnek. Ennek folyománya lett az ítéletük, azaz a negyvenévi bolyongás; s csak a következő nemzedék mehetett be Isten nyugalomába. Lázadásaikkal Istent kísértették, jóllehet folyamatosan tapasztalhatták csodatetteit, szabadítása tényeit. – Az ÚSZ népe is ki van téve kísértéseknek, hogy keseredjék meg, s válják szíve keménnyé és tévelygővé, s ne ismerje föl Isten útjait! Mert az Ő útját, eljárását nemcsak megkeresni és megtalálni szükséges, de el is kell fogadniuk, ha már elindított rajta. Tehát ne keressünk, s ne követeljünk még valami annál különbet, amit már megismertünk; mert így kihívjuk magunk ellen Istennek, esküvel is szigorított haragját. El van készítve számunkra a nyugalomnak az a helye és ideje, amit más szavakkal Isten országának nevezünk. Sok tévedés és baj származik abból, ha a hívő nem elégszik meg a folyamatos építéssel és épüléssel; valamint a szeretet mindennapos szolgálatával, azt gondolván, hogy a megtérésre, s a megtérőre még valami különleges áldás vár, amit állandóan fokoznia is kell magában, hogy jól érezze magát. Ilyen előzményekből születnek a szektás szélsőségek, az Úrhoz ragadtatás erőszakolása, azt kikényszerítendő, el egészen a csoportos

öngyilkosságig. – Ezek ellenében: Isten nyugalma már most kész megadni nekünk idegrendszerünk nyugalma is, ami nem azonos a minden-mindegy beletörődéssel. Istent sokféleképpen lehet kísérteni; kegyeskedő finnyassággal, és ingerültséggel is kísérhetjük őt, de menekülhetünk elefántcsont-toronyba, vagy üldözési mániába. Ennek ellenében az a teendő, ami már elhangzott a 6.v-ben, hogy a bizalmat és a reménység dicsekedését mindvégig szilárdan kell megőriznünk magunkban és egymás között.

Az üdvösség napja „ma” van (2Kor 6,2). Óvakodjunk a szív kecménységétől. Istent nem lehet becsapni. Ő jól ismeri, mi lakozik tulajdon lelkében, amit velünk is közöl. Ne cseréljük fel az Ő nyugalmat állandó izgatottsággal, vagy folyamatos letörtséggel. Egészítsük ki az ismert mondást olyképpen: Fő a lelki egészség!

Zsid 3,12–19 – Krisztus részesei

Az Ő háza mi vagyunk (6), ezt a gondolatot teszi tejjé az, hogy részeseivé lettünk a Krisztusnak. Az a ház tehát élő kövekből épült fel (1Pt 2,5). Ezt az életet veszélyezteti a szív keménysége, amitől egymást is fokozott figyelemmel, de nem ítélkezéssel, kell óvnunk, hogy – ha lehet – mindenki megmaradjon hitében, eleven lelkiállapotban. A 6.v ezt úgy jellemezte, hogy a bizalmat és a reménység dicsekedését a kezdetek friss állapotában kell megőriznünk. – Alapvető fogalmakra találunk itt. A bizalom szó igazából nyitottságot jelent. Hívók ingadoznak a nyitottság és a zártság két véglete között, olykor vizsla szemekkel figyelve és ítélgetve egymást, a zártak a nyitottakat, a nyitottak a zártakat. A feltáruatlanság azonban mindekelőtt Isten iránti nyitottságot jelent, állandó készséget, hogy akaratát cselekedjük. Ebből ered a missziós nyitottság embertársaink felé és a segítő szolgálat sokféle irányultsága. E mostani szakaszban ugyanezt jelenti az alig lefordítható „mindvégig következetes ragaszkodás a lényeg(re tekintő) kezdet(ek)hez” (14), ennek tartalma megintcsak a bizalom. Újból hangsúlyos, hogy a közösség tagjainak egymásra is vigyázniuk kell, hogy a Lélekben elkezdett lépések ne testben fejeződjenek be (Gal 3,3). Hiba származhat belőle, ha valamiféle keserűség fészkel be magát a szívbe. Nemcsak a még mindig szem előtt tartott Zsolt 95 megkeseredéséről van itt továbbra is szó, de a 12,15 „keserűség gyökeré”-ről is, hogy az fel ne növekedjék. Emiatt keményedhet meg a szív, az Ez 36,26 kőszíve, a hitetlen (hűtelen) és gonosz szív. Nemcsak tanításbeli és kegyességgel tüntető elhajlásról lehet szó, de valamiféle fásultságról is, ha a hívó kezdi megbánni a jót, amit oly lelkesen kezdett el. Akár egyik, akár másik, nemkívánatos következmény eredhet abból, amikor túrni, vagy szenvedni kell a Krisztus követésében; de eredhet a jólét göggyéből is. Jézus is figyelmeztetett erre a magvető példázatában (Mt 13,21k).

A kísértés napja tudatosan átváltható buzdítás napjává! Reá az alkalom időben ragadható meg, amíg tart a „ma”. A Zsolt 95 alkalmazása, merész visszaléptetéssel, a pusztában vándorló nép korára időzíti az ige megszólalását. Pál apostol ugyanígy tekint vissza a pusztai vándorlás idejére az 1Kor 10,1kk-ben, amikor arról beszél, hogy a lelki kőszikla, mely velük ment, a Krisztus volt. Most értjük meg igazán, hogy az ige, az Isten beszéde ment velük! S már sem is olyan talányos az a népével együtt vándorló szikla, mint ige! Folyamatosan volt tehát alkalmuk az ige meghallására, hogy e szóra szívük meg ne keményedjék; – és mégis minduntalan ellene szegül-

tek Mózes vezetésének, s az ige intéseinek – éppen Mózes száján át közvetítve. Ezzel hívták ki maguk ellen Isten haragját, s nem is mehettek be a nyugalom helyére, mivel testük elhullott a pusztában. A nyugalom helye és lelkiállapota később, az asszír és babiloni fogság előtt is ígéretes volt, de lehetőségét elutasították. Tanulhatunk az ő kárukból, ha elfogadjuk a prófétai intést: „A megtérés és higgadt-ság (tkp. nyugalom) segítene rajtatok, a béke és a bizalom erőt adna nektek!” Esetünkben ne ez legyen a folytatás: „De ti nem akartátok.” Inkább az ellenkezője, amit Isten föntebb ajánl ma is igéjében: Ézs 30,15, vö. még: Préd 9,17. És Isten állja is a szavát!

Zsid 4,1–11 – A „ma” és a jövőendő nyugalma

A kifejezések egyediek, s a mondatok nehezen fordíthatók (1k). – A félelem, mindjárt legelöl, tkp. a gondos ügyelést jelenti; vigyázást egymásra, hogy az Isten nyugalmaiba lehető bemenetelt senki el ne hanyagolja, mert ha késedelmeskedik, lemarad a ma még nyitott lehetőségéről. Jézus is intett: „Emlékezzetek Lót feleségére!” (Lk 17,32). Őt is a Sodomában hagyottak húzták vissza, hogy kissé lemaradva még egyszer hátrapillanthasson; s emiatt kellett osztoznia a város sorsában. Mégsem ez itt az elsődleges példa, bár a vándorló nép is vissza-visszasírta az egyiptomi húsosfazekakat. Inkább a 4Móz 14 eseményei figyelmeztetnek, amikor a kémek riogatása miatt késlekedtek az ígéret földje birtokbavételével; hiába biztatta őket Józsué és Káléb. Mikor aztán mégis megkísérelték a honfoglalást, kudarcot vallottak; tehát lekéstek, elszalasztották a megérett alkalmat. Így érthető az alig lefordítható 2.v vége: „nem társultak hittel a hallottakhoz”, ti. amire Józsué és Káléb biztatta őket. Le nem maradás, sőt felzárkózás a teendő ma is, mivel Isten még meghagyta (1) a nyugalmaiba lehető bemenetel ígéretét. Az ige akkor használ, ha engednek neki; az időben induló hívő megy be az Isten nyugalmaiba. A teremtés elvégzett műve óta Isten munkái készek, hiszen dolga végeztével, munkái után Ő maga is megnyugodott, s mindent elrendezett, hogy népe bemehessen a kész-be (Mt 22,4). Magára vessen az, aki nem mozdul időben, s Isten kénytelen kimondani a verdiktet: „Nem mennek be nyugalom helyére!” A lehetőség azonban – azóta is – készen van. Közben az történt, hogy évtizedek múltán Józsué vezetésével mégis bemehettek a megígért földre, s bár azt olykor (5Móz 3,20; 12,9kk; Ézs 63,14) nyugalom helyének mondja az ige, bizonynyal engedetlenségük miatt bizonyult átmenetinek. Ezért az ige egy napot ismét „ma”-nak jelölt ki. A szentíró nem részletezi, hogy a bűn folyamatos fékező és elhárító munkára készíti Istent: „Az én Atyám mind ez ideig munkálkodik, én is munkálkodom” mondotta Jézus (Jn 5,17). Inkább a jövőbe ívelő, de a mában is ható örömezenetként hallja és hirdeti kv-ünk a 95. zsoltár dávidi próféciáját, hogy ma is hívogat az a másik nap, a bemenetel lehetősége. Nem a törvény, hanem a kegyelem rendje szerinti értelemben van meg Isten népének a szombati nyugalma. A jövőben pedig akkor adatik meg, midőn a szentek megnyugosznak fáradságuktól és cselekedeteik követik őket (Jel 14,13). – A dolog mégsem halasztható egészen a végső időig, mert a bemenetelt ma kell megkezdennünk. S ekkor értjük meg igazán Jézus hívását is, aki, látva a sokaság kime-

rült és túlterhelt állapotát, hívni kezdte őket, hogy az Ő igáját fölvé-
vén, nyugalmat találjanak lelküknek (Mt 11,29k). A cselekedetekből
ígért üdvösség kényszere helyett a kegyelem nyugalma vár, amiről
azonban nem szabad(na) senkinek lekésnie. Ez a nyugalom lélekü-
dítő lehetőség „ma”, – a sokféle tiportatás után. Nem is szólva, mégis
gondolva a ma embere hajszoitságára, s idegességére, „hogj eljőjjön
az Úrtól a felüdülés ideje” (ApCsel 3,20)! „nagyon közel van hozzád
az ige, a szádban és a szívedben van, teljesítsd hát azt” (5Móz 30,14;
Róm 10,8). Mondd ki, válaszolj igennel! – S átjár az Ő békessége!

Zsid 4,12–16 – Kegyelembe foglalt ítélet

Személyesen csak az tud megszólítani, aki maga is Isten által megszólított személy. Amikor pedig Isten, a végső idők legfőbb jellemzőjeként, Fia által szólott hozzánk (1,2k), e tette által nem vált múlttá, amikor az Atya jobbjára ült, mert immár a Szentlélek által teszi személyessé az ígét (3,7); az ŐSZ-et is, példázatosan abban, hogy „ma” meg ne keményítsük szívünket, sőt inkább tárjuk fel előtte. Ezt megtévén csak első pillanatra támad olyan érzésünk, mintha akarattunk ellenére cipeltetnénk bíró elé, mert a döntő lépést követően, onnan belülről egészen más kép tárul elénk. – Részletezve: az Ige tehát személy, különben miként lehetne mindent feltáró tekintete, s megrettenve halljuk, hogy neki kell számot adnunk. Az alkalmazott kifejezések megráznak, hallván, hogy mindenek mézítelenek, s hátrahajtott nyakkal – mint a levágandó állat –, fedetlenek előtte, mint akinek nyakán a kés! Aztán mégis elgondolkodtat a folytatás: de élő az Isten ígéje! E sorrenddel és hangsúllyal tehát mégsem megölő, ha igazán élő; s kezdjük inkább operáló késnek érteni, ha kétélű kardnál is élesebb, hiszen ölésre durvább eszköz is megfelelne; s ha damaszkuszi pengénél is finomabb élű, akkor lelket és szellemet, ízeket és velőket választ szét olyan szándékkal, mint amikor a teremteskor Isten elválasztotta a világosságot a sötétségtől. Tisztító, mentő és megtartó szándék vezérli tehát; s ha bizalommal adjuk át magunkat e hatalomnak, egy ajtón át máris belül kerültünk, s felfedezzük, hogy ez az Ige, a mi nagy főpapunk, aki, -bár mindent kritikával illet – a „megítéli” (12) alapszava ez –, mégis a feloldozás áldása járja át egész valónkat. Ekkor meg azt a felfedezést tehetjük, hogy szükséges és megéri ragaszkodnunk hozzá kötődő hitvallásunkhoz, mert Krisztus nem olyan, ahogy első benyomással hatott reánk, s amint azt az ŐSZ-i előképek nyomán vártuk. E csodálatos főpap egészen más. Ott állunk előtte erőtlenségeinkkel küszködve, kísértések között bukdácsolva, a tettenérés szégyenétől dideregve és pőrén, s közben átjár az Ő ismerete, Azé aki, anélkül, hogy mindent igazolva mondaná: Szemet húnnyok gyarlóságaid felett; ami sovány és elégtelen vigasz lenne ügyünkben! – Hanem megindul rajtunk, teljes szívvel oly módon szimpatizál (ez a görög kifejezés olvasható itt) velünk, hogy benne s általa újjáteremt szabadító tette. Egyedül ez a hathatós segítség rajtunk. – Maga is átélte, végigjárta a kísértések útját, de győzelmesen került ki e harcból. Így értendő a „kivéve a bűnt”. Tehát az ősbűn, az Isten elleni lázadás bukása nélkül mondott ellene minden tényleges kísértésnek. Ha pedig így vetett alapot üd-

vösségünknek, járuljunk akkor teljes nyitottsággal és őszinteséggel a kegyelem trónusához, azaz Isten elé ma is. Nem a haragvó, hanem a kegyelmes Isten ül ott, s Ő a rajtunk irgalmazó, aki akkor részesít kegyelemben, amikor annak legfőbb ideje van.

Az Ige személyes hatalma és közelsége, megközelíthetősége arra késztet, hogy mindkét kezünkkel kapjunk életmentő segítségé után. Járuljunk hát együtt is oda; ott a kivételes és egyetlen segítség számunkra épp most, amikor a hullámok már össze is csaptak a fejünk fölött, amit a próféta élt át és meg is fogalmazott (vö: Jón 2). – Krisztusban vált ítéletes állapotunk a kegyelemteli gyógyulás helyévé és alkalmává.

Zsid 5,1–6 – Emberekért az Isten előtt

Alapvonalaiban a kétféle papság: az előkészítő, és Krisztus végérvényes és egyetlen főpapsága felmutat azonosságokat is. A szentíró ezek nyomán fejt ki Krisztus főpapságának rendkívüliségét, és egyedülálló voltát. Mert kivételes helyzetét és jelentőségét nem kisebbitik, sőt erősítik az alapkövetelménybeli megfelelőségek, hogy e kívánalmaknak Krisztus is megfelelt. Minden főpap, emberek közül rendeltetve, az emberek érdekében állítatott Isten szolgálatába. Ez volt az ŐSZ-i papság létrehívásának isteni indoka és emberekre tekintő szükségszerűsége. Ennek megfelelően kellett a főpapnak folyamatosan ajándékokat és áldozatokat bemutatnia a bűnért. S mivel a (fő)pap emberek közül hívatott el, emberi léte nem hátrány, sőt inkább előny, mert ha őszinte önmagához, meg Isten előtt is, akkor képes arra, sőt kikerülhetetlenül rá is kellett hengerődnia, hogy érezzen együtt a tudatlanokkal és tévelygőkkel, annak okán, hogy ő maga is körül van véve erőtelenségekkel! – Szembeötlő a jelenidejű fogalmazás; sőt e jellemzés mintha felettébb tapintatos is lenne (hiszen ami körülvesz, az máris keresi a beszívargás lehetőségeit!), tehát ami egyedül Krisztusra volt jellemző, időben visszavetítve, jótékony fényt derít a Reá mutató, Őt előkészítő papságra és főpapi személyekre, akiknek pedig nemcsak a környező, de a bennük is megbúvó gyarlóságok okán, önmagukért is kötelességük volt bemutatni a bűnért való áldozatot! A kétféle papság között, íme, az egyik azonosság, ami több, mint hasonlóság! Krisztusra tekintettel ezt majd a későbbiekben bővebben fogja kifejteni (7kk).

Mindkét főpapság alapvető követelménye továbbá, hogy senki sem ragadhatta magához azt önhatalmi önkénnyel; mint ahogy erre Nádáb és Abihú vetemedett (3Móz 10,1kk). Sejthetően ez az eset állt a szentíró lelki szemei előtt. – Isten azonban kiállt Áron és utódai mellett, mert őket az Ő elhívása helyezte tisztségükbe. Hasonlóképpen Krisztus sem bejelentett igénye folytán lett főpappá, hanem elhívás szerint, ami része ama dicsőségnek, amelyben az Atya részesítette Őt, feltámadása és mennybemenetele által. A Fil 2,6kk megdicsőítés-himnuszához képest dicsőségének egy többlete válik most láthatóvá; azaz, hogy nemcsak Úr (Kyriosz) Ő, aki előtt minden térd meghajol, hanem egyetlen és végleges főpap is! Ez a szemlélet csak e levélben található az ŪSZ-ben; de mégsem előzmények nélküli, mert, íme a Zsolt 110,4 kijelentése: „Pap vagy te örökké, Melkisédek módján (rendje szerint)”, egyedül csak Krisztusban válik érthetővé. Önélküle mindig is tanácstalanul állt e kijelentés előtt az ŐSZ min-

den kegyese. Krisztus nélkül nincs megnyugtató és látásra segítő ismeret, hogy ki is az, akiről a zsoltár beszél, s akit megszólít. A Zsolt 2,7 értelme is Krisztusban tárul fel: „Az én Fiam vagy Te, ma nemzettelek téged”(LXX). Megdicsőítése nem azt jelenti, hogy azelőtt nem lett volna Fiú, de feltámasztása, jobbjára emeltetése és főpapi elhívása arról tanúság, hogy az isteni „ma”, ami egészen új fényben láttatja Krisztust, teljes súlyában határozza meg annak a „ma”-nak mai minőségét is. A mi feladatunk, hogy egyedül Neki engedjünk, amikor az a ma jelenvalóvá lesz bárki életében. Ez a két „ma” találkozik az igében, Akit hittel fogadhatunk be „ma”!

Zsid 5,7–10 – Testi élete idején

A kíméletes megállapítás, hogy az ÓSZ főpapja erőtelenséggel csupán csak körül van véve (2), igazán csak Krisztusra áll, akinek asszonytól születettsége valóságos testi életet adott. A 4,15 szerint tehát, azért tud megindulni erőtlenségeinket, mert hozzánk hasonlóan kísértést szenvedett mindenekben anélkül, hogy elkövette volna az Atya elleni lázadás ősbűnét, s az abból származó többi bűnt is, vagy akár közülük valamelyiket. Akkor volt számára a legnagyobb az elesés lehetősége, midőn a halál fenyegető szorítása vette körül valóságosan (Zsolt 18,5k; 22,13.17; 118,10kk). A Gecsemáné-kertben háromszor könyörgött (Mk 14,33kk; par), mert rettegés és gyötrődés tört rá, hogy ha lehetséges, múltjék el tőle a szenvedés keserű pohara; mégis kimondta, hogy ne az Ő, hanem az Atya akaratát teljesedjék be rajta. A Lk 22,44 Jézus veritékét hasonlítva vércseppekhez. Ugyanott a 19,41 pedig arról beszél, hogy megsiratta Jeruzsálemet, amikor meglátta a várost. Lázár sírjánál is könnyekre fakadt (Jn 11,35), nem sokkal ezután a 12,27 tudósít a gecsemáni megrendültséghez hasonlóról. János evangéliuma ekként összegzi a küzdelmet, ami Őt esedezésre, hangos kiáltásra, könnyekre készítette! Levelünk írója értelmez, szinte dramatizál; meglehet, hogy a szóbeli hagyomány többet is tudott annál, mint amennyit a négy evangéliumban olvashatunk. Oly emberi, amikor levelünk sírni is láttatja Őt a Gecsemáné-ban, ha jól értjük, amit mond. – Összetört-sége ellenére bizonyosság kap hangot esedezésében, hogy Atyjának „hatalma van arra, hogy kiszabadítsa őt a halálból”. Hogy az Atya meghallgatta őt, a feltámasztásban mutatkozott meg. Minden egyéb válasz a halál elkerülése lett volna, amit az Atya nem akart. Így lett teljessé a Fiú engedelmissége és győzelme a halál fölött. Az Atya győzött így Általa.

Imádkozó tusakodása érlelte készségét az áldozatra, s már önmagában is áldozat volt, amikor imádkozott. A maga részéről megfelelés volt ama követelménynek, hogy minden főpapnak először is önmagáért kellett engesztelő áldozatot bemutatnia. Mivel pedig bűn nélkül vívta meg a kísértést, az az áldozat nem bűnért való, hanem hálaáldozat volt, ahogy más alkalommal is hálát adott (Mt 11,25k; Jn 11,41), s azokban már korábban is megkezdte közbenjáró főpapi szolgálatát. Hálaáldozata után vállalta az engesztelő áldozatot, eléget téve az áldozat megkívánt sorrendjének is. Hogy pedig mennyire valóságos volt testi élete, abból is kiderül, hogy szenvedéseiből tanulta meg az engedelmisséget, azaz folytatólagos győzelmeken át,

második Ádámként erősödött Isten felé mozdulása, ellentétben az első emberrel, aki Isten akaratát, szavát szegte meg, s eltávolodása szakításig vitte őt. – Ilyen értelemben jutott Krisztus tökéletességre még a kereszt előtt, s ez – tartalmában –, az ősbűn kísértése fölötti győzelem volt. Ezért értelmetlen a kérdés, hogy azelőtt nem volt tökéletes? Az ige határozottan utasítja el a doketizmust, mintha Krisztus úgy lett volna tökéletes, hogy csak látszat-teste lett volna. Olykor még az egyházatyákat (pl. Augusztinuszt is) megzavarta a hajánál fogva előrángatott kérdés, hogy ekkor – átmenetileg –, hiányzott a Fiú a Szentháromság közösségéből? – Ott volt valóságosan, vagy itt? Ne legyünk túlokosok! De tilos mindenféle látszat-ittlétet tulajdonítaniunk a testet öltött igének! – Az bizonyos, hogy a Fiú, valóságos testi létevel, s majd meghalásával, a kereszten bemutatott váltsághalálával lett örök üdvösség megszerzőjévé a mi javunkra; s az új teremtés elindítása végett, feltámadásában szintúgy javunkra szolgált. Evégre hívta el az Atya az örök Fiút Melkisédek rendje szerinti főpapnak, hogy mindezt elvégezze.

Zsid 5,11–14 – Istentől lett alkalmasság

Tanítóvá csak az lehet, aki nem szűnik meg, hogy Istennek engedjen az ige elmélyült hallgatása, olvasása során. Szüntelenül kísért ui. a hallókészség tompulása. Minden ellenkező híreszteléssel szemben, az igével lehető tudományos foglalkozás is rendkívüli módon élesíti a hallókészséget. Nem szabad sajnálnunk tőle a fáradozást; a dolgok könnyebbik vége a lustaság és a beképzeltség dicsőítése, melynek nemkívánatos következménye csak a tompulás fokozódása lehet. A helyzet mégsem kétségbeejtő, még adódik kiút, ha őszintén szembesülünk állapotunk romlásával. Ezt óhajtja segíteni a szentíró is, szólván arról, hogy Krisztus főpapi tisztéről, Melkisédek rendje szerinti főpapságáról még sok mondanivalója van. A későbbiekben sem fogja vissza idevágó közléseit (vö: 7.f). Azzal készíti elő további tanítását, hogy olvasóit fölriasztja a hallás iránti közönyükből. Megmondja őszintén, hogy csalódást okoztak. Már ott kellene tartaniuk, hogy másokat is tanítsanak, s újfent elemi ismeretekre szükséges tanítani őket! Szembeötlő, hogy az elemi dolgokat csak érinti a 6.f elején, s aztán rendre halad tovább. Tekintsük meg tüzetesebben: mit is jelent, hogy tanítóknak kellene lenniük? Tkp. az új szövetség megértése dolgában mutatkozik náluk hanyatlás, hanyagság. – A Jer 31,31kk ígérte (vö. könyvünkben a reá tett visszautalásokat is: 8,8kk; 10,16k), hogy akkor majd nem tanítja egyik ember a másikat – mondja az Úr –, mert mindenki ismerni fogja Őt, kicsinyektől kezdve a nagyokig! Egymás tanítását, s reá a készséget az adja meg, ha mindenekelőtt Istentől tanított lesz a hívő. Ha nemtörődöm hányavetiség következik be, egymás tanítása is kárt szenved; s az erősebb egyéniségek uralta szolgai függőség következik be a tagok között. Az önállótlanúság elharapózása is tompulás!

Az 1Kor 2,6 beszél ama bölcsességről, amit –úgymond –, a tökéletesek között lehet csak szólni. Ezt – akár csak a keresztről szóló beszédet –, bolondságnak tartják a test szerint gondolkozók. Az ismeret két fázisa között nem tartalmi, hanem csak emészhetőségi különbség van. A kezdőknek tejnek itala, azaz ilyen ismeret adandó. E táplálék azokat illeti, akik még kiskorúak és járatlanok az igazság igéjében. Vajon ezen túl van valami titokzatos ismeret-többlet is? A gnosztikusok is ezt fantáziálták! Nem! Tévedés lenne azt gondolnunk, hogy van olyan ismeret, ami csak a bennfentesek ügye! Csupán arról van szó, hogy a holt cselekedetekkel végbe vitt viaskodás, az abból szükséges kilábolás kezdeti módszere a tejjel tápláltatás. Az önigazság csődjének fölismerése, s a kegyelemre szorultság fel-

fogása kezdeti nehézségekkel tűzdelt. A kemény eledel sem hagyja el a kegyelem talaját. Minden hívőnek a kegyelem hitében és alkalmazásában kell növekednie (2Pt 3,18), s nagykorúvá válnia. Kegyelmi ajándék a gyakorlott érzék a jó és a rossz megkülönböztetésére. Messiási tulajdonság ez (1Kor 3,7kk; Ézs 7,16). Övé egyedül az ítélőképesség. Ajándékként Ő közli velünk; viszont gyakorolnunk kell magunkat benne, hogy meg ne csontosodjunk, be ne rozsdásodjunk. Alkalmasságunk reá Istentől van (2Kor 3,5). A kegyelmi ajándék fölgerjesztése együtt jár a hallókészség finomodásával. A szinten tartás sem megy magától, szükséges az állandó gondozás, különben így is lehet begyepesedni! -Tegyük hát ellene!

Zsid 6,1–8 – Az elesés veszélyei

A szentíró akkor fog visszatérni a Krisztusról szóló elemi tanításokhoz, amikor Isten megengedi. Ez elsőrenden a misszió dolga, s gazdája az Atya jobbán ülő Úr. A levél címzettjeinek egyébként sem szükséges ismét az alapoknál kezdeniük, mert felőlük jobb reménysége van a szentírónak (9). Minket azonban felettébb érdekel, mik tartoznak az elemi tanításokhoz; s mi volt az az ismeret, amit a keresztségre jelentkezőknek, a ketechumenoknak megtanítottak. A holt cselekedetekből szükséges megtérés megértése jelenthette az áttörést. Ekkor lépett át a kereső a kegyelem világába, a világosság-ra, belekóstolva az ige ízeibe, Isten ajándékaiba, a bűnbocsánat erő-terébe, az eljövendő világ erőibe! Ekkor született meg szívében az ismerismeret az ige, a Fiú által. – Továbbá, a hívőnek tanítást kellett kapnia arról, hogy mi a különbség a folyamatos mosakodások (Mt 15,1kk), a János keresztsége, meg a Szentlélekkel és a tűzzel lehető keresztség között (Mt 3,11); – tehát ama keresztségről, ami az első pünkösöd óta lett gyakorlattá, mint egyszeri lehetőség (Ef 4,5); az új szövetség pecsétjéről, a Szentlélek által, aki birtokba vesz (ApCsel 2,38), s ami az „Úr Jézus nevére” történik meg (ApCsel 10,5). – Az egész levél egyik kulcsfogalma az „egyszer”, változatos alkalmazással (4; 9,7.26k), és az „egyszer s mindenkorra” (7,27; 9,12; 10,10), amit a szentíró – ha nem Pál apostol a szerző –, Páltól tanulta meg (vö: Róm 6,10; 1Kor 15,6). Némileg meglepő, hogy a kézrátétel is az elemi dolgokhoz tartozik. Gyakrabban alkalmazták pl. bűnbocsánatra, feloldozásra, gyógyításra, imádságot kísérő mozdulatként, valamint felhatalmazásra. Alapvető tanítás volt a halottak feltámadása, Krisztus győzelmes, halottak közüli feltámadása alapján; valamint dicsőségéből leendő ítéletre érkezése is. A teljesség igénye nélkül, – nagy vonalakban –, ezek tartozhattak az elemi ismeretekhez. Már a műveltség alacsonyabb szintje miatt is, és az emberek szűkösebb kifejező képessége okán sem lehettek az első keresztyén tanítók nagyigényűek; mindennapos szinten elég lehetett a „Hiszek az Úr Jézus Krisztusban” hitvallás is, de a szeretet gyümölcseire nagyon figyeltek (10), az volt a királyvíz, ami mindent megpróbált!

Aki viszont egyszer megvilágosodott, s megkapta a kegyelem mennyei ajándékát, vette a Szentlelket, részesedett a keresztségben, mert ráérzett Isten igéjének jó ízeire, s hatókörébe került az eljövendő Isten országa erőinek; mégis egy visszás fordulattal mindezt megtagadva, a hitetlennél is rosszabb állapotba jutva, azt tapasztalhatták, hogy szinte lehetetlen, hogy újból megtérjen az ilyen

(10,26kk)! – Van olyan megrögzöttség, ami rosszabb a hitetlenség-nél (1Tim 5,8). Aki tudatosan fordít hátat a megismert jónak, önmagának feszíti meg Krisztust, de az ilyen elkövetővel Krisztus sem vállal közösséget, s e halálból sosem lesz feltámadás. – A hasonlat szerint a hívő maga a szántóföld, s mivel gyakorta kapott esőt a vetésre; a termékenyítő áldás után jogos az Isten reménysége és igénye, hogy az majd ízeset fog teremni (vö: Ézs 5,1kk). Megdöbbenést okozott, ha nem kenyérnek valót, hanem tövist és bogáncsot termett (vö: 1Móz 3,17k), az pedig soha nem hoz gyümölcsöt (Mt 7,15kk)! – A kegyelemről hirdetett tanítás elhagyása, – elferdítve ígét veszített bölcselkedésekkel –, megrögzöttséghez vezet, megterméketlen vitákhoz. Végül a tévelygő már csak monológot folytat és képtelen a párbeszédre Istennel. Az ősegyházban is adódtak ilyen lesújtó esetek!

Zsid 6,9–12 – Lefegyverző szeretet

Pál apostolról a bírálói mondták azt, hogy levelei kemények, el-lentétben előnytelen testi megjelenésével és nem szónokias beszé-dével (2Kor 10,10). E mostani eset más és mégis némi kettősség mu-tatkozik benne, s ezt a szerző is elismeri. Mivel mondhatták rá is, hogy az előzőkben igazságtalanul volt kemény beszédű. Értük tette, mégsem akar vétkezni Isten igazsága ellen, mert tudván-tudja, hogy Isten nem igazságtalan. Megvallja készséggel és a lelke is örül, hogy akiknek ír, azok felől jobbat feltételez, mint amilyen jelenségről az imént kellett szólnia. Tetteik rácsafolnak a féltő szeretet szigorúsá-gára, hiszen az ő esetükben a hit gyümölcsöt is termett, nem tövist, meg bogáncsot. A hitből fakadó tettekre pedig Isten üdvösséggel fog válaszolni; nem mert érdemül szolgálnak, hanem mert azok a hitük bizonyosságai. Istennél pedig számon vannak tartva a hitnek élő ta-núságai, s nem fog róluk elfeledkezni, mivel nem saját dicsőségüket keresték. Isten nevében végzett szolgálataik tevékeny szeretetüket bizonyítják. A múltban, meg a jelenben is adódtak jó bizonyosságai az életüknek! – Miért kellett akkor mégis válsághelyzetet vizionál-nia a szentírónak? – A többség nem felelteti kevesek megingását! Az a pásztori gond indítja az író szívét és íróeszközét, hogy – ha lehet – mindenkit szeretne megtartani a közösen fölismert jóban; s nem hajlandó belenyugodni, hogy némelyek a szakadék széléig ju-tottak; s az is lehet, hogy ezek az eszesebbek közül valók voltak; az ígétől viszont elrugaszkodtak. A századik juh iránti felelősség lépett itt egyet; az az óhaj, hogy közülük mindenki ugyanazt az igyekeze-tet tanúsítsa. Nem az egyformaság okán, hanem, mert így tarthat ki mindenki, – mindvégig. Mindkét feltétel hangsúlyos, mert a re-ménység, igenis, be fog teljesedni. – A fogalom itt tartalmi igényű, de az eszközi jelentés sem közömbös, hogy tehát az a kéz, amivel az ajándékot meragadta, nem is engedi ki többé annak elfogadásból. A reménység tehát kétjelentésű, s így teljes és egységes. Egybevethető a hittel: a hit amivel elfogadom azt, Akiben hiszek. Remélünk, de mit? Azt, amit Isten ad meg reménységünk tárgyául!

A lazulás abban tünetkezik, hogy némelyek kezdtek hajlani a restségre. Ha pedig egyik szélén kikezdi valami a szövedéket, veszé-lyeztetve van az egész. Legyen ez mindőjük gondja, mivel felelősek is egymásért. Csak együtt haladva maradhatnak meg az üdvösen jó ismeretében, gyakorlásában, követésében. A követés nem utánzás. Nem gesztusok mímélése, hanem életük irányát, célját adó, valós helyzetükre alkalmazott követés a mondandó lényege. Krisztus-kö-

vetés oly módon, hogy a tekintet átpásztázza a hit és a mindvégig vitt állhatatosság és türelem példáit az üdvösségtörténetben; ahogy azt majd, szintén erősítésül, az író meg is teszi a 11.f-ben. – A hit emberei nem délibábot kergetnek. Különben is, ha Isten népe Őszerinte, és prófétai módon reménykedik, nem hiába teszi, mert még a délibáb is tóvá lesz (Ézs 35,7), mégha tűnő képzelgésnek is csúfolják reménységüket. Isten ígéreteinek várományosa ők, hasonlóan az apostolhoz, semmivel, s mégis mindennel bírók (2Kor 6,10).

Zsid 6,13–20 – Reánk tekintettel, esküvel is

Ígétretről szólván, Ábrahám példája közismert és szemléletes; hite próbája után Isten szólt így: „Magamra esküszöm...” (1Móz 22,16kk). A szentíró összevontan szemlélteti az Ábrahámmal történeteket, mert az eskü a vele történetek derekas része után hangzott el; itt pedig úgy él a példával, mintha Isten már legelőbb is esküvel kötelezte volna el magát ígérete beteljesítésére. Azért is összegez így, mert nem Ábrahám hitére teszi a hangsúlyt; ami válasz volt Isten ígéretére. Az isteni szó, az ige, az ígélet az elsődleges, amelyet mintegy ráadásként erősít meg Isten esküje, melyben a szövetséges-társ embervoltára van tekintettel. Az is tudott, milyen fontos volt az ókor emberének, így Izráelben is –, a különféle ügyletek, vitás esetek, ellentétek tisztázására a lépten-nyomon megtett eskü. Jézus ezt a szokást bírálta is, sőt szükségesnek látta, hogy, ha lehet, a tanítvány ne is éljen vele; elég, ha az igen és a nem rendelkezik saját súllyal (3Móz 19,12; Mt 5,33kk; 23,16kk). – Mivel pedig Isten nálánál nagyobbra nem esküdhetett, magát önmagától elvonatkoztatva, – mintha harmadik személy lett volna két fél között –, hitelesítésül esküvéssel lépett közbe, erősítendő a frigyet, hogy amit kijelentett és ígért, az áll, s szavát meg fogja tartani. Az ígélet és a hit arányait újból taglalva, bármernnyire példa, és marad is példa a 11,8.17kk során az Ábrahám hite, Isten ígérete a fajsúlyosabb, hogy szaváért, s hatalma folytán – s nem Ábrahám hitéért –, Isten még a halálból is képes lesz feltámasztani Izsákot, ha Ábrahámnak netán föl is kell(ene) őt áldoznia. Túlzottnak és mesterkéltnek tűnik az ígélet elsőbbsége a hittel szemben, s mégis ily módon a kegyelem előnye és fölénye, – mint kihívás –, vitathatatlanul a kezdeményező, de várja rá a kellő választ! Gyakorlati tapasztalat is, hogy ha a hitre billen át a súlypont, nehezen megfogalmazható, de ki nem iktatható mellékízt kap a hívőség, amit aztán sokkal jobb megelőzni, mint utólag magyarázkodni, meg helyrehozni. Mert nem hitünkkel dicsekszünk, hanem Isten ígéreteit hisszük és csodáljuk, valljuk és magasztaljuk. Ez az egészséges kegyesség ismérve.

A hithez türelmes várás is párosuljon; ennek folyománya a benünk ágaskodó ellenvetések elcsitulása. Eskü után már nincs helye kifogásoknak, érvénye pedig átível Jézus örökérvényű papságáig. Az ígélet önmagában is változhatatlan, mert isteni tulajdonság; mégis – felénk hajolva –, Isten elővett egy második, megváltoztathatatlan tény, az esküt. Ígélet és eskü; s ráadásként még az is, hogy képzelenség, sőt még szóba is alig hozható, hogy netán Isten hazúd-

jék; mindez hozzánk alkalmazkodó eljárás, melynek nyomán erős bátorítást kapunk. Válsághelyzetekben egyebet nem is tehetünk, minthogy, felénk nyújtott ígéretét megragadva, Hozzá menekülünk. A reménység biztatása karnyújtásnyira úszott előttünk a háborgó vizeken; szinte ösztönösen nyúltunk utána, s jól bele is kapaszkodtunk. – Most mindenki emlékezzék életének válságos helyzeteire! Ugye, így volt?! – Ha nem engedjük ki a kezünkől, átjár ma is a bizonyosság, hogy lelkünket erős horgonyként tartja, egész valónkat biztos ponthoz kötve őrzi, Ó! – Az a horgony pedig behatolt a kárpit mögé, Jézus vitte magával Isten jelenléte helyére. Utat is nyitott, amikor elsőnek ment be oda. Előfutára Ő az Őt követő csapatnak; de reménységgel már mi is ott vagyunk Vele!

Zsid 7,1–10 – Az élő Melkisédek

Most tér rá a szentíró, amit már korábban is érintett, hogy Jézusnak Melkisédek rendje szerinti főpapságáról még több mondanivalója is lenne (5,11). Miután elmondta fenntartásait, immár beszél róla, meggazdagítva minket is. Levelének e köponti része a 10,18-ig tart. – Már a Zsolt 110,4-ben elmondta Dávid, hogy fűltanúja volt, amikor Urának azt mondotta az Úr, azaz Isten, hogy Melkisédek módján, szavával örökké pappá tette őt. A prófécia Lelke szerint azonban csak a mi szentírónk tekinti és hirdeti olyképpen, hogy ez a kijelentés Jézusban teljesedett be.

Melkisédeknek már a neve is beszédes, mert azt jelenti: „igazság királya” (tkp: „királyom igazság”). A „Sálem” békességet jelent, tehát ő a békesség királya is. Az 1Móz 14,18kk nem részletezi, hogy az a kis kánaáni város-királyság Jeruzsálem elődje volt; a Zsolt 76,3 is Sálemet mond Jeruzsálem helyett. Melkisédekkel akkor találkozott Ábrahám, amikor visszatért a kánaáni királyok leveréséből. Melkisédek pedig elébe ment és a Magasságos Isten nevében megáldotta őt. Ábrahám pedig tizedet adott neki mindenből. (A szentíró emlékezetből idéz, mert akkor még Abrám volt a neve, s a LXX is ekként nevezi meg). – Rabbinusi írásmagyarázó következtetése, hogy ami nincs megírva az ÓSZ-ben, az nincs is; s bár ez számunkra nem előírás és nem is követhető, mégis ennek nyomán értjük meg az állítást, hogy sem apja, sem anyja, sem nemzetsége, sem napjainak kezdete, sem életének vége nincs. Nem azonos vele, mégis hasonló az Isten Fiához. Az írásmagyarázók küzdenek az állítások végkicsengésével; pedig ez az, ami benne a legfontosabb, hogy Melkisédek él (8!), s ez a veleje a Melkisédek rendje szerinti papságnak is. Ábrahámról, Izsákról és Jákóbról is úgy beszél Jézus, mint élőkről (Mk 12,26 par; Lk 16,22). A Fiú már megvolt, amikor Ábrahám lett. Ábrahám pedig meglátta és örült a Fiú napjának (Jn 8,56kk)! – Ugyanilyen következtetés Melkisédekről, hogy a már megvolt Isten Fiához lett hasonló abban is, hogy él. Nem Jézus vált Melkisédekhez hasonlóvá, hanem fordítva gondolandó. Az ötletgazdag fejtegetést csak óvatosan merik követni az írásmagyarázók. Az ábrahámi és lévita vonulatot egybevetve a Melkisédekével, rendre kiderül az utóbbi többlete. Meggyőző szónoki fordulattal hívja fel a figyelmet Melkisédek nagyságára: „Nézzétek...!” Ahogy Ábrahám tizedet adott neki minden zsákmányából, a lévita papoknak is járt tized a néptől, tehát a szintén Ábrahámtól származó testvéreiktől (4Móz 18,21). Ugyan Ábrahám kapta az ígéretet utódairól. S arról a földről is ő kapta az

ígéretet; de Melkisédek áldotta meg őt. Az ároni papság jellemzője továbbá, hogy halandók szednek tizedet. Melkisédek viszont él, a hogyan-ról elég annyi, amennyit föntebb már láttunk. – Majd pedig közöl egy újabb fölfedezést, hogy Ábrahám személyében már jelen volt az egész későbbi lévita papság, tehát közvetve, ők is adtak tizedet Melkisédeknek. Egyedülálló helyzete és szerepe (tiszte) mégis eszközi jelentőségű oly módon, hogy lévén élő személy, így prófétai utalás ő az élő Jézusra!

Zsid 7,11–19 – A mi Urunk papsága

Miért volt szükség egy más(féle) papra? Azért mert az első, az ároni papság rendje, törvénye, parancsolata nem felelt meg céljának. Nincs részletezve most, amit pl. a Róm 5-7. f-ek kifejtenek, hogy a törvény közbejöttével megnövekedett a bűn. Viszont a papság megváltozása hozta magával a törvény megváltozását (12), hogy az ember ne távolodjék, hanem közeledhessen Istenhez. – Tökéletessége nekünk az üdvözítést hozta magával, hogy az Istentől elszakadt ember általa visszajuthat Istenhez. Életünk tehát Őbenne teljesedik ki. Isten nemcsak kezdete a létünknek, de Ő, egymagában a teljességre juttatója is.

A Zsolt 110 tanúsítja azt a kiérett isteni fölismerést, hogy az ároni papság helyett egy másik, s másféle szükséges; s megszületett a döntés, hogy az örökkévaló Fiú, az új (fő)pap az, akiről a hajdani Melkisédek adott előreküldött jeladást. – A zsoltár nyomán szinte bepillantást kapunk az isteni tanácsvégzésbe, közelebbről: a Fiú papi szolgálatába. Eközben a szentíró már nem feltétlenül emleget főpapot. S ez is melkisédeki hatás, aki egyszerűen pap volt. A hatékonyság Isten gondolatában nem a fő-főség függvénye. – Amit a 110. zsoltárban az Atya mondott a Fiúnak (az Úr az én Uramnak), az Krisztusról szól. Ő „a mi Urunk”. A 14.v bensőséges fogalmazása nyomán, ahol is elmondja, hogy nem származott lévita családból (közbe is vethetnénk, hogy anyja révén mégis papi felmenők utóda, ha Mária Erzsébet rokona volt; ld: Lk 1,36!), de a József által egyszerűen „magához vett” feleség (Mt 1,24) gyermeke Júda és Dávid leszármazottjának számít. Így lett beteljesítője ama messiási próféciának, hogy Júdából... eljő Siló (1Móz 49,10), s hogy Isai törzskéből vesszőszál hajt ki (Ézs 11,1). Mégis, – Melkisédek révén –, félreérthetetlen a szakítás a lévita papsággal. Mózes tehát beszélt Melkisédekről, de hogy papságának ilyen látványos folytatása lesz, azt Mózes még nem tudhatta. Az pedig, hogy más pap „támadt”, felmutatja azt az erőt, ahogy Isten őt előhozta. A 16.v erőteljesen nevezi meg Jézus testté lételét. A fordítás tehát inkább azt hangsúlyozza, hogy Jézus nem a parancsolat törvénye szerint lett testté, hanem az elpusztíthatatlan (örök) élet ereje szerint! A fogalmazás hasonló a Jn 1,13-hoz, csak ott az újjászületettekről beszél, „akik nem vérből, sem a test, sem a férfiú akaratából, hanem Istentől születtek”, emitt, más fogalmazással, de Jézus csodálatos fogantatásáról és szüztől lett születéséről szól. – Máté és Lukács tehát nem áll egyedül az Ézs 7,14. –ből eredeztetett tanításával! –

Az örök időben lett döntés, amit a Zsolt 110, legkivált a 4.v-ében tanúsít, annyiban része az üdvözítés történeti idejének, hogy hatályba lépése egyben érvényen kívül helyezése is a megelőző lévita papságnak. A korábbi parancsolat eltöröltetik (az ige jelenidő, tehát teljes joggal érvényes a mában). Szükségszerűen kell, hogy így essék, hogy használhatatlansága kétségtelenné váljék, mivel a bűnös ember számára a korábbi Melkisédek és a Jézus papasága közötti időre nézve, – a megbízása köztes –, tehát átmeneti megoldás volt. Időleges érvénye mégsem volt minden haszon nélkül való, mert hiányosságai előhozták a jobb reménységet, ami már a hit elemi része, mert kezdeteiben jelen volt a teljesség ígérete, s máris közeledhünk Istenhez. – Pál apostol hasonlóképpen tanított a törvény általi megigazulás lehetetlenségéről, s a Krisztusban elvégzett váltság, a kegyelem szükségességéről. Levelünk a papság szemszögéből tekintti át, s teszi teljesebbé az üdvözítés rendjéről szóló tanítást. – Minden ember szabad lehetősége, hogy a Krisztus végérvényes papsága által közeledjék Istenhez.

Zsid 7,20–28 – Jobb szövetség

Szavak elhagyása, új fogalmak alkalmazása kíséri a gondolatok tovahaladását. A 21.v-ben már nincs említve a Melkisédek rendje kifejezés, ami a 17.v-ben olvasható utoljára. Aminek pedig előkészítő jelentősége volt, arról a továbbiakban már nem szükséges szaporítania a szót. Megjelenik viszont a szövetség fogalma (22), amit a szentíró még majd alkalmaz a megelőző, az ó szövetség megnevezésére is, az újnak fényében. Prófétaí előzményeiről a 8,8kk során szól majd, s érvénye az úrvacsora szereztetésétől számítandó, mivel Jézus utolsó páskavacsorájához csatlakozik; amikor az új szövetség véreként szólt kihulló véréről. Az Általa hozott jobb szövetség minőségi többlete már a Zsolt 110.4 tanúságtételéből is kiolvasható. Elmondja a zsoltáros, hogy amit saját fülével is hallott, miszerint az Úr meg is esküdött és soha meg nem bánja, hogy örök érvénnyel nevezte meg az Úr a zsoltáríró Urát (fő)papként. – A lévita papságról sehol sem olvassuk, hogy Isten esküvéssel erősítette volna meg. Az ígéretet erősítő eskü jelentőségéről az 5,13 beszélt. Ha Ábrahámnál volt eskü, de Mózes elhívását és felhatalmazását ilyen nem kísérte, haladhattak volna a fejtegetések a Gal 3,17 mutatta irányba is, hogy tehát az Ábrahámnak tett ígéretet nem törölkötte el az évszázadok múltán keletkezett törvény; tehát az ígéretnek előnye van a törvénnyel szemben. Szentírónk azonban követve saját fölismerését, az isteni eskü pusztá tényéből vonja le következtetését, hogy ennek okán is jobb szövetség közbenjárója Jézus! Majd meg elősorol még további indokokat. A közbenjáró ismertebb alapszava helyett egy, csak itt előforduló fogalom áll, „szent esküvés” jelentéssel (horomoszia 20k, 28), melyből jobb reménység támadhat, hogy Jézus által, mintegy garanciával, közeledhetünk Istenhez (19). – Az új szövetségnek többlete még, hogy amíg az ó szövetség idején mindig új főpapnak kellett átvennie a tisztséget, amikor elődje meghalt; tehát rendre a halál vetett véget szolgálatuknak, addig Jézusnak soha nem kell másra ruháznia a papságát, mert mindenkor él, hogy esedezzek érettünk. Ő képes igazán örökre üdvözíteni azokat, akik Általa járnak Istenhez.

Nekünk, bűnösöknek ilyen (fő)papra volt szükségünk, mivel a megelőzők tevékenysége behatárolt volt, s határfoka csak átmenetileg volt kielégítő. Bűnünk makacssága, akút volta Krisztusban kapta meg a kielégítő feloldozását és gyógyulását. Az illető szó csábos félreérthetőségre adhatna okot, de szóba sem jöhet, hogy Krisztus hitünk jutalma lenne. Ő nem a fémjelzetté, a viszketős fülűké (vö:

2Tim 4,3), mint akikhez ilyen főpap illenék. – Akik megúszták az első fogsággravitelt, azok eshettek elbizakodottságba, hogy ők volnának a fazékban a hús (Ez 11,3). Egyedül Jézus az igazán szent, ártatlan, a szeplőtlen és bűnösöktől elkülönített, az egeknél magasabbra emeltetett főpap, aki megmentésünkért mégis vállalta a gyalázatot és hit által részesít ajándékaiban. A korábbi főpapoknak legelőbb is magukért kellett áldozatot bemutatniuk (tkp. csak a nagy engesztelési ünnepen, vö: 3Móz 16,6kk). Jézus ezt egyszer s mindenkorra megcselekedte, s míg a törvény erőtlensége embereket rendelt főpapokká, az eskü ígéje – a törvény után, egyetlenként –, az örökre tökéletes Fiút az Atya emelte föl e tisztségre.

Zsid 8,1–6 – Az elmondottak summája

Valahogy, címszerűen, így fordítható az 1.v szemléletes fogalmazása! Lényege az, hogy olyan főpapunk van, Aki mennybemenetelkor a Felséges (Isten) trónusa jobbára ült. A Zsolt 110 messiási értelmezése a farizeusokkal folytatott vita során Jézus tanításában is megtalálható. A kérdésre adott farizeusi válasz után, hogy a Messiás (csupán) Dávid fia volna, a zsoltárral érvel Jézus, hogy akkor miért nevezi Dávid Urának Őt (Mt 22,41kk; par). Jelentőségében a kereszthalál és feltámadás kettősen egy tette mellé kerül levelünkben, s majd a Jelenések kv-vében is, Jézus ülése az Atya jobbán, s uralma mindenek fölött; majd pedig dicsőséges visszatérése, ámbar a többi ÚSZ-i kv. is tanúságot tesz erről. Úr Ő mindenen, ama mennyei sátor szolgáljaként, melyet Isten maga épített (Ézs 6; 5Móz 26,15; Jel 15,5). Mivel pedig minden főpapi szolgálat dolga az áldozatok bemutatása, Jézus is eleget tett e követelménynek, föláldozva önmagát értünk. Már említettük, hogy az „egyszer s mindekor(ra)” levelünk jellegzetes fogalma (7,27; 9,12; 10,10), de Pál apostol is ismerte (Róm 6,10; 1Kor 15,6). Mennyei szolgálata elválasztja Krisztust a lévita papok e földön végzett szolgálatától. – Ha csupán földi jelenés volna, egyáltalán nem is lehetne pap! – Meglepő következtetés, mely szerint ez a tiszt a lévita papság által foglalt. Ez azt jelenti, hogy a szentíró, a jobb szövetség felmutatása mellett, elismeri az ároni papság földi jogát (az igék a 3-5.v-ek során mind jelenidejűek!), pedig már bizonyos megtörtént Jeruzsálem elpusztítása Titusz zsidó háborúja során. Tehát a templomi kultusz ténylegesen már megszűnt, de a papság jórészt nem vett részt a háborúban, hanem a tengerpart menti Jamniába húzódott félre, ahogy a keresztyének meg a Jordánon túli Pellába menekülve tértek ki a harcok elől. – A papságról szólván, ők csupán a mennyei dolgok képmásának, árnyékának szolgálnak. Magyarázva a képmás jelentését: Mózesnek vigyáznia kellett, hogy mindent ama minta szerint készítsen el, amit őneki a hegyen Isten mutatott meg (2Móz 25,40). – Kerülve a túlmagyarázásokat azért rá kell mutatnunk a szentíró együttérzésére a lerombolt templom és a benne addig végzett kultusz iránt! – Krisztusban ugyan egy jobb szövetség lépett érvénybe, belőle mégsem következik, hogy erővel kelljen, vagy akár megengedett lenne eltörölni a korábbi. A zsidóság és kultusza iránti türelem (tolerancia) igei példa rá, hogy tilos velük szemben bármiféle siettetés és erőszak. – Isten szándékával ellentétben a bármikor volt üldözés, a pogromok, hagyományok semmibevétele, a törelmetlenség bármiféle igazolása.

Izráel megtérését Isten türelmével szabad csak kívárni és munkálni. Erről a szentíró követendő példát ad anélkül, hogy elmosódott lenne az új szövetség jobb volta, vagy a jobb szövetség alapján „a mi főpapunk” különb szolgálata, s a mindenkinek feltáruló lehetőség, amit Isten jobb ígéretei szerint kötött, – üdvözítő szándéka szerint –, az egész emberiséggel. A hit és remény, a Benne kapott élet, az odaszántság őszintesége nem az előzmények leszólása, eltiprása útján óhajt előnyt biztosítani az új szövetségnek, amelyet Isten – nota bene! – elsőrenden Izráel és Júda házával kötendőnek ígért a próféta által (Jer 31,31!). – Ez az előny nélkülünk is, sőt olykor ellenünk-re is megvan, és nem jogosít fel fölény fitogtatására. Nagy józanság szükségeltetik, hogy e megfontolásokat képesek legyünk átváltani a mindennapok aprópénzére!

Zsid 8,7–13 – Az az idő már elérkezett!

Jeruzsálem és a templom első pusztulása idején, ami a babilónok számlájára írandó, hangzott el határozott ígéret, hogy amikor majd eljön az ideje, új szövetséget köt Izráel és Júda házával. Pedig az elsőből sem hiányzott a szeretet és a kegyelem szándéka, amikor Atyaként fogta kézen őket, hogy fiait kivezesse az egyiptomi szolgaságból (Hós 11,1). Már a Hós 2,20 ígérte a javukra kötendő szövetséget. Döntően pedig – mint említve is volt nemrég –, a Jer 31,31kk során szólt új és másféle szövetségről. Miközben a szentíró erre hivatkozik, az egész próféciát engedi megszólalni, csak a legszükségesebb megjegyzéseket fűzve hozzá. Többek között rámutat, hogy a Mózes által kötött első frigy nem bizonyult kielégítőnek. Sem a próféta, sem mostani alkalmazója nem tér ki rá, hogy a hiányosság bizonynyal abban mutatkozott, miszerint a törvény kótáblákra íratott, s amikor az ŐSZ olvasója szembeesült vele, ha őszinte volt önmagához, vádakat hallott ki belőle, s jobban ismert rá önmagára, mint Istenére. – Új helyzet áll elő, ha Isten akarata a szívbe íródik (Ez 36,26; 2Kor 3,3), amiből, a hit hallása útján, elsőrenden Istenre lehet ráismernünk. Az ó elégtelensége miatt kellett átadnia helyét egy újnak. Sérült a régi szövetség azzal is, hogy a nép, aki azt Istentől kapta, nem maradt meg a szövetségben, s erre volt az a válasz „én sem törődtem velük” (9). A héber alapszövegtől e helyütt tér el leginkább a LXX, amit a szentíró is követ. Az ígért új szövetség jobban megfelel az alapvető isteni szándéknak, hogy Isten közöttük járjon (3Móz 26,11k; 4Móz 5,3), oly módon valósítva meg azt, hogy a Fiú testet öltött, e testben halt váltságshalált, s a Feltámadott, a reánk kitöltött Lélek által közöttünk, s bennünk lakik. Ezzel bizonyítva hűségét, hogy népét mégsem hagyta cserben. Törvényét tehát az elmébe és a szívbe írja be; más szavakkal: az új, a Krisztussal együtt feltámadott ember születik, születhet meg ekkor. Ekként válnak, válhatunk Isten népévé (Ez 37,27). Közülük mindenki ismerni fogja Istent kicsinytől fogva (gyermekektől) nagyokig, belső ráismeréssel, ami nem betanított parancsolat, vagy rábeszélés eredménye lesz. – Az 1Thessz 4,9 szerint: „hiszen titeket is az Isten tanított az egymás iránti szeretetre; és mert gyakoroljátok is...” – Az igehirdetés tehát nem úgy hatékony, hogy amit sokszor emlegetünk, az vezethet végül is eredményre; hanem miközben hirdetjük – hallgatjuk az ígét, – s talán nem is sújkoljuk oly igen az újjászületést és megtérést, mégis feltárul az „Íme” (8), mert a Szentlélek közben elvégzi megvilágosító munkáját, s a hallgatóban, – szinte magától, azaz kegyelemből! –

újjá lesz minden (2Kor 5,17). – Szavakkal elő nem idézhető a változás; az ige mégis szavaink útján végzi el, tulajdon szabadságában –, a maga művét, s e csodában a kicsinyeké az elsőség, mert Isten hűsége folytán kiárad az irgalom és a bűnbocsánat (2Tim 2,13). Már az ígélet elhangzásakor avulni kezdett az első szövetség, s el is fog múlni egészen. A szentíró nem siet, hogy feltételekkel tartóztassa fel az ígélet érvényét. Nem hiába hordozza a levél azt a megjelölést, hogy a zsidókhoz íratott. Jóllehet tudatában van, hogy az új szövetség minden népé a Krisztusban, mégis boldog a bizonyosságban, hogy Izráel számára is mindenestől érvényes az új szövetség reménysége, mert Isten ígéretei megbánhatatlanok (Róm 11,29).

E f-ben, a 8,11.v-ben a szentíró pontosan idézi a Jer 31,34-ből a „kezdve a kicsinyeken a nagyokig” részletet, a LXX szövegéből, de a héber szöveg is pontosan ezt fejezi ki! – Őszintén szólva az Úf is elnagyolja a fordítást „egyaránt” megoldással; s ezzel elmosódik az a határozott egymásután, hogy Isten – a megígért új szövetségben, kifejezetten a kicsinyeken kezdi el kegyelmi művét, s úgy érkezik el a nagyokig! S ennek döntő jelentősége van a gyermekkeresztségre tekintettel. Ha tehát egy család-ban az egyik szülő már keresztyén, igenis a gyermekek „szentek” (1Kor 7,14)! Ami pedig úgy értendő, hogy Isten előlegzett szeretetével befogadta őket szövetségébe. A víz ugyan nem üdvözít, de szövetségbe fogad, mert annak pecsétje –, ami viszont válaszra vár, tehát a megkereszteltnek meg kell még térníe, de a keresztség bátorító kihívás, hogy jó választ adjon a szövetségbe fogadott személy. – Luther Márton asztalán volt egy táblácska „Baptisatus sum!” felírással: „Meg vagyok kereszttelve!” Olykor, ha kétségek gyötörték, ránézett a felírásra, s abból is merített hitbeli erőt. – Kicsinyek és nagyok sorrend van még a Zsolt 115,13; Jel 11,18; 19,5 során. Viszont a Jel 20,12-ben megfordul a sorrend, mivel az Isten előtti számadásnál a nagyok felelőssége minősített! – Következőleg: a szülők és keresztszülők bizony felelősek gyermekeik hitben lehető nevelése dolgában (is). – Amikor a fönti ígélet sorban elolvastam, vele el is dőlt bennem a gyermekkeresztség szinte két évezreden át vitatott kérdése! – Ha egy megtért felnőtt bemerítkezni akar, tegye bátran, de gyermekeit keresztteltesse meg leöntéssel. Lényeg az, hogy nem szabad a keresztségre ráduplázni! – Az ApCsel 19,5 más eset volt. A Keresztelő János keresztsége Jézus útkészítője volt. Azok az idők már régen elmúltak; ezért tehát Pál apostol megengedte a tizenkét, addig csak a János keresztségét ismerő efézusi férfiak, hogy immár keresztyénként megkeresztelkedjenek, ekkor kivételesen tett engedményt; pedig már az az első is bemerítés volt, s lehet, hogy a második meg csak leöntés, mert máris kapják a Lélek

ajándékát, onnan felülről. – Az egyedi eset túlértékelését igazítja ki az apostol, amikor, éppen az efézusiakhoz írt levelében olvashatjuk tőle, hogy a keresztség (is) „egy”! – Az esetek oly lebilincselőek, ha az ígének – történetileg is –, a mélyére nézünk!

Zsid 9,1–10 – Az első sátor

Olyképpen vázolja fel a szentíró az első (szövetség) istentiszteleti helyét, mintha két sátor állt volna egymás mögött. Az első kárpit mögé, ahol a hétágú arany mécstartó és a szent kenyerek asztala állt, s a neve szentély volt, mindenkor bejárhattak a kultuszt végző papok. A második sátort szintén kárpit választotta el az előbbtől (3). Abban állt a füstölő oltár. A 2Móz 30,6 szerint kívül, az elválasztó kárpit előtt, tehát a szent helyen kellett annak állnia, nem a kárpiton túl, a Szentek szentjében. Megjegyzik a magyarázók, hogy inkább a füstölő serpenyőről lehet itt szó (vö: 4Móz 17,4-12). – Továbbá, ott állt a szövetség ládája; benne a mannával telt aranyedény, Áron kivirágzott vesszeje és a szövetség kőtáblái (az 1Kir 8,9, 2Krón 5,10 szerint, később csak a kőtáblák voltak benne). A láda fölött voltak a dicsőség kerúbjai, tehát a két kiterjesztett szárnyú angyal, beárnyékolva az engesztelés helyét. A legbelső Szentek-szentjébe évente egyszer, a nagy engesztelési ünnepen, s a főpap belépve oda, az arany lapra, a Kappóretre hintette az engesztelő áldozat véré; legelőbb is a saját, azután a nép, tudatlanságból eredt vétkeiért. A szándékos vétkezés, az igazság megismerése utáni tudatos szakítás súlyosabban esik latba az új szövetségben is (vö: 10,26). – Azért is különböztet a szentíró az első és a második sátor között, mert így üzenetes jelentést közöl a Szentlélek által, mivel az első sátor fennállásáig nem nyílik meg a szentélybe, azaz a Szentek szentjébe vezető út. Azt a kultuszt átmenetinek tekinti, amelyre külső rendelkezések a jellemzők: ételek, italok, testnek és edényeknek megtisztítása. A 13,9kk-ben is fölfedezhetjük a templom pusztulása után felélénkült zsinagógai istentisztelet részleteit. Mindezek a rendelkezések azonban csak az újak érkezete idejéig kötelezőek. Nem úgy tekint tehát az első szövetség kultuszára, mintha merő vallásos és emberi vállalkozás lett volna. Azokat is Isten rendelte el oly módon, hogy már alapjaiban elhelyezte bennük a prófétai jeladást a majdan elérkező jobbról! Ezért tehát a térben és időben első sátorban végzett áldozatok, bemutatott ajándékok nem voltak képesek tökéletessé tenni még a szolgálat végzőit sem. A második sátor, tehát a Szentek-szentje jelentőségében többlet-próféciát is hordoz arról, hogy a tökéletes főpap személyében, Krisztusban megnyílik az Isten színe elé vezető út. Az új szövetség Őbenne a helyreállítás ideje (ÚF szerint az új rendelkezések ideje, 10.v). Ezen az úton járhatnak a benne hívők, akik szívüket meg nem keményítve, folyamatosan hallgatnak szavára. Mégis vannak olyanok, akik még az első sátor kultuszát gya-

korolják, számukra a fölismerés ideje ezután következhet be. Pál apostol ezt a fázis-különbséget úgy magyarázza, hogy Mózes olvasása közben, a lepel még ma is ott van a szívükön, mivel az csak Krisztusban hullhat le (2Kor 3,14kk). A két szövetség ténylegesen egymás mellett fut, mégsem lehet közöttük versengés. Hasonlással élve: a stafétabotot átadó, a lendülettől egy darabig még fut a botot átvett társa mögött. Krisztusban, az új szövetségben már érvényét veszítette a korábbi, mivel szinte csak a külső tisztaságra tekintettek összes rendelkezései. Elégtelenségük egy jobb után kiált, irányuk, -mindenki üdvére –, a Krisztus felé mutat, mondhatjuk: próféciaképpen, tehát van sajátos becse, de továbblépésre serkentene. – Akinek van füle, hallja meg!

Zsid 9,11–15 – Tulajdon vérével

Krisztus a jövődő javak főpapja. Fontos kéziratok szerint ez a nehezebb olvasási és értelmezési változat, s mindig az ilyen a valószínűbb. – Érthető úgy is, hogy az ó felől tekintve, a jövődőről prófétált és jóelőre jelzett az ŐSZ-i kultusz arról, Aki már el is érkezett. Az egész levelet átjárja a bizonyosság, hogy az üdv nem a majdan elérkezendők ajándéka csupán, mert a hívek már most megízlelhatték az eljövődő világkorszak erőit (6,5), s már odajárultak a rendíthetetlen dolgokhoz, a mennyei Jeruzsálemhez, s az angyalok ezreihez (12,22kk). A már igen és a még nem feszültségét levelünk is tanúsítja; de a jelenlévő, az elvégezett ad hitünk számára elegendő bizonyosságot. Ilyen értelemben a reménység, mely cserefoglalma a hitnek (11,1), már talajt fogott és szilárdan kitart. Krisztus ui, a nagyobb és tökéletesebb sátoron át már megjelent. Ez a sátor nem emberkéz alkototta hajlék; nem evilágból való, hanem mennyei. Megjelenése érthető úgy is, hogy indulván a földről, s az egeken áthalatva jelent meg Isten előtt; de az ellentétes, a megelőző irány is kihallható az igéből; azaz onnan érkezve jelent meg közöttünk (Jn 6,33). A két, egymást követő mozdulat irányát az Ef 4,8kk is tanúsítja, azaz, hogy leszállt „a föld alsóbb részeire” (nem kielégítő a „földre” fordítási javaslat), s azután ment föl, boldog foglyaival együtt. A szentélybe bemenve Isten színe elé, immár nem a bakok, meg a bikák vére által, hanem tulajdon vérével szerzett egyszer s mindenkorra örök váltságot. Megismételhetetlen tette egyszeri, de érvénye örök és mindenekre kiható. Vére jelentése, az úrvacsora szereztetési igéi mellett, megtalálhatók az ApCsel 20,28; Róm 3,25; 5,9; Ef 1,7; 1Pt 1,2,19; 1Jn 1,7, Jel 1,5 helyeken. Egyszeri áldozatának további többlete, hogy áldozó főpap volt, és áldozat is egyben. Kívülről haladva befelé; ill. a kisebbről a nagyobbra következtetve, az időlegetől az örökérvényűig érkezve el, hozza elő a szentíró, hogy, ha a bakok és bikák vére, meg a tehén hamva (vö: a Biblia lapalji utalásait) megszentel, akkor az (csak) külsőleg tett tisztává. Mennyivel inkább hatékony most a Krisztus vére; – s még egy kiváltképpen való tény, hogy nem magaválasztotta módon, hanem örökkévaló Lélek által, áldozta fel önmagát, ártatlanul Istennek. Íme, a Szentháromság titka is a kereszt áldozata által felmutatva, meggyőző erővel tárulhat fel előttünk! – Krisztus, a Fiú, a Messiás vére páratlanul teljesebb hatásfokkal képes megtisztítani – nem a külsőt –, sokkal inkább lelkiismeretünket a holt cselekedetektől avégre, hogy az élő Istennek szolgáljunk. Az új szövetség közbenjárójaként, halála beálltakor

megváltást szerzett az első szövetség törvényszegéseire tekintettel is! – Minden megelőző áldozat az Övével, Őbenne ért céljához! – E visszamenőleges hatályon töprengve foglalkoztatta később a kegyeseket, vajon mi a sorsuk azoknak, akik a múltban haltak meg (vö: 1Pt 3,19k; 4,6). Ezúttal is inkább a Jer 31,31kk ígérete a helyénvaló értelmezés, azaz, hogy bűneikről és gonoszságaikról többé nem emlékezik meg (10,17). – A Szentháromság Isten, a Krisztus áldozatában arra tekintett, azt végezte el, hogy az elhívottak (mind) mint élők, már itt szolgálhassanak az örökké Élőnek, s már most nyerjék el az örök örökség ígéretét és bizonyosságát.

Zsid 9,16–23 – Végrendelet

A szövetség fogalma a LXX-ában és a polgári szóhasználat szerint végrendeletet is jelent. Ezen a nyomon járva hoz elő a levél írója új szempontot. Ha a szövetség egyúttal végrendeletnek is vehető, be kell következnie a véghagyó halálának, mert örökhagyása csak akkor lép életbe; addig pedig, ha a hagyás nem is érvénytelen, de az örökös csak várományos. Az ígélet a végrendelkező halálán át valósul meg. Istennél egyetlen kényszer képzelhető el, a szeretet által sürgetett szükségszerűség; ez itt nincs részleteiben kifejtve. – Az viszont kidolgozott, hogy e halálnak véres áldozatként kell bekövetkeznie, amire nincs analóg eset a polgári joggyakorlatban. Prófétai előrejelzése az ÓSZ-ben található meg; mert amikor Mózes közvetítésével, az Úr életbe léptette az első szövetséget, a nép jelenlétében az Úr ígéinek leírásával, s néhány ifjú közreműködésével, állatáldozatok vérével kellett azt Mózesnek megpecsételnie (2Móz 24,1kk). Az oltár meghintését kiterjeszti a szentíró az oltárra helyezettnek gondolt szövetség könyvére is. Továbbá összeköti az engesztelési ünnep rendelkezéseivel, melyet pedig Áronnak kellett elvégeznie, két fia halála után. Mivel Nádáb és Abihú halála tulajdon önkényességük miatt következett be (3Móz 10,1kk; 16,1kk), ezt az összefüggést mellőzi. – Innen került a bikák véréhez (2Móz 24,5) a bakoké is (3Móz 16,6kk). Hozzáveszi még a 4Móz 19,6k vizét, vörös gyapjútát és izsópját, mintha ekkor maga Mózes lépett volna fel az első szövetségnek – nemcsak közvetítőjeként –, de engesztelő főpapja gyanánt is. Miközben pedig a népet és a könyvet is vérrel hintette meg, szóval is közölte: „ez az a szövetség...”, némileg áthangolva a 2Móz 24,8 LXX szövegét: Íme, a szövetség vére! Az átfogalmazott változat az úrvacsora szereztetésének a Mk 14,24 szerinti hagyományára emlékeztet, s belőle merít még kv-ünkben a 10,29 és a 13,20 is. S bár az oltár szarvait ténylegesen vérrel kente meg Mózes, s a maradék vért körül az oltárra öntötte (3Móz 8,15.19), a sátort pedig kelleivel együtt ugyanígy, amikor azok rendelkezés szerint elkészültek. A használatba vétel előtt valójában olajjal kente föl (2Móz 40,9kk)! – A voltaképpeni felszentelésbe, ki nem mondottan, de beleértendő a megtisztítás mozzanata is. A mondottakat követően szükségét is látja a közlő egy kis kiigazításnak, hogy majdnem minden vérrel tisztítatik meg, mivel vérontás nélkül nincs bűnbocsánat. Magyarázók kimutatják, hogy a leírtak háttérében kimutatható Josephusnak, s Philón, hellén-zsidó bölcselethez, valamint korabeli rabbinusi tanításoknak az ismerete. A szentíró képzett, széles látókörű, olvasott,

kora műveltségében járatos valaki. Közelebből nem ismerjük. – A ráismerés bizonyossága ennek a munkának a végén lesz nyilvánvaló!

Szerénységből, vagy biztonsági szempontok miatt, a Néró féle üldözés időbeni, térbeli közelsége okán is körültekintő, diplomáciai érzékkel is rendelkező valaki ő. Van, aki Apollósra gondol (vö: ApCsel 18,24), mások Priscillára. Mostanában latolgatom, s gondolok a Pál közelségében tartózkodó Lukácsra, aki elmélyedt a források tanulmányozásában, s alkalmazza is ismereteit. Ő a második nemzedékből méltó folytatója a Pál és Péter gondozta hagyománynak. Legfőbb érdem, hogy a péteri prédikációkban alkalmazott Krisztus-méltóságjelző, az archégos (ApCsel 3,15; 5,21), csupán ott, valamint még csak levelünkben (2,10; 12,2) fordul elő, de sehol egyebütt az ÚSZ-ben; így – bár rejtetten –, de beleszötte levelébe, hogy valójában ki a szerző! – A felismerések azonban folyamatosak. Tünhet nagyzolásnak, ha úgy fogalmazok, hogy a Bibliára és az 1. szd. egyháztörténetére tekintő alap kutatások is folyamatban vannak. – Tehát a minap, egy hajnalon, eszembe vágódott a 19.v angkúra (így olvasandó) szava, ami horgonyt, (hegyes végű?) vasmacskát jelent. Szerintem, Lukács együtt élte át Pállal és sokakkal azt a hajótörést, amikor egyik szakaszában a hajósok négy horgonyt is leeresztettek, hogy hajójuk hátsó végét szilárdan megkössék. A hajó első felének rögzítése később problémákat vetett fel, ami aztán nem is következett be, sőt, hogy partot érhessenek, el kellett vágniuk a négy horgony köteleit, mert azokat emberi erővel már képtelenség lett volna kivonni (ApCsel 27,29k. 40). Szerintem ez a közjáték (persze ez korántsem volt játék) vésődött be mélyen Lukács emlékezetébe, s használta fel írásában a reménység horgonya hasonlatára; mert a Krisztus, aki a kárpiton beljebb hatolva, reménységre bátorítja fel a hívőket, hogy az Ő nyomán, biztos és erős horgonyként, közvetlenül Isten színe elé vessék oda reménységüket. – E négy előfordulás ekként függ össze, s a szó sehol másutt nem található az ÚSZ-ben! Ezen felbátorodva egy napi munkával kiírtam a lelkészek által ismert Schmoller konkordanciából a csak Lukács által írt kv-ekben és a Zsidókhoz írt levélben használt közös szavakat és fogalmakat. Az eredmény meglepő, mert mintegy 60 előfordulást találtam. Ezeket oly módon közlöm e munkámhoz csatlakoztatva, hogy annak nyomán minden érdeklődő könnyen rákereshet. A közzétételnek ezt a lehetőségét használtam fel; mert ez lehet mindenki számára közérthető, s nekem is és a nyilvánosság számára is, takarékosan, elérhető.

Ha tehát szükséges volt, hogy a mennyei dolgok képmásai ilyképpen tisztítottassanak meg, s most egy merész dobás: maguk a mennyei dolgok ezeknél különb áldozatokkal; a tsz. ellenére ez csak Krisztus

egyetlen áldozatát jelentheti, a maga tisztító erejével! – Vajon a sá-tán levettetésére utal (vö: Jel 12,7kk)? Részletezés nélkül, Krisztus váltságának eget-földet átható érvénye vezérli itt a gondolatokat, s összefüggéseket. – A megtisztítás egyenlő itt a kárpit megnyitásával, amikor Jézus halálakor a templom kárpitja (függönye) fentről az aljáig végighasadt (Mk 15,38; par).

Zsid 9,24–28 – Megjelenései

Nem a Feltámadott megjelenéseiről van szó, hanem főpapi szolgálatának tényeiről, ahogy már a 11.v is beszélt testben lett és egyben Isten színe előtti megjelenéséről. Ügyünket hordozva, értünk jelent meg az Isten előtt (24). Döntő fordulat volt az is, amikor ember-voltában jelent meg testben az idők végén. A kifejezés a végidőket sugallaná, de a 8,8 eligazít, hogy az előkészítő időszakok után, az új szövetség idejének elérkeztét jelenti itt az idők vége, a „világkorszakok végcélja”-ként; – bármennyire közelinek gondolta is a szentíró Krisztusnak ama végső és látható megjelenését.

Testben lett megjelenése valóságosan emberi volt, születés és halál által határolt, mint ahogy az is törvényszerű, hogy az emberek egyszer meghaljanak, s utána ítélet következik. Értünk vállalt kínos halála után, az Ő esetében dicsőséges folytatás következett el, mert feltámadt, az Atya jobbjára ült, s majd bűn hordozásának terhe nélkül jelenik meg oly módon, hogy mindazok megpillanthatják, akik üdvösségükre várják Őt. Nyilván minden szem meg fogja látni, ahogy a Jel 1,7 is beszél erről; de ezúttal azokat szándékozik erősíteni az ige, akik reménységükben megbicsaklottak. – Első, testben lett megjelenése és a dicsőséges második között van, – időben az –, hogy Isten színe előtt is megjelent érettünk. A 11. v-et is ide sorolva, e részletben négy különböző kifejezés olvasható a megjelenéseire (vö még: 24.26.28.v-ek), tanúsítva, mennyire fontos a görög szöveg ismerete, legalább, hogy a lelkészek elővegyék! – Anélkül, hogy szómagyarázatokba bonyolódnánk, mindenképpen érzékelnünk kell az ige gazdagságát.

Halálával immár nem emberkéz alkotta szentélybe, – az igaznak csupán képmásába –, lépett Ő, ahogy tette volt minden főpap évenként az első szövetség idején; hanem magába a mennybe ment be Krisztus. Firtatnánk, hogy mindjárt halála pillanatában, vagy a feltámadáskor? E kíváncsi kérdést válasz nélkül hagyja az ige. A dolgok veleje, hogy tulajdon vérével jelent meg ott, ami mindenki számára egyszer s mindenkorra elég. Reá utaló elődeinek sokszor kellett áldozniuk idegen vérrel. A Krisztus áldozata nincs ismétlésre ráutalva, hiszen akkor sokszor kellett volna szenvednie a világ kezdete óta. És nemcsak a bűn büntetését, de magát a bűnt is eltörölte, ami a halálnál is rosszabb volt. Az, hogy az embernek egyszer testében meg kell hálnia, hagyján ahhoz képest, amit Krisztus elvett rólunk. Önkéntes halála szeretetből vállalt elégtétel volt. Mégsem vehető úgy, mintha Isten közömbösen, vagy mondjuk, együttérzéssel nézte

volna szenvedését, hanem maga az Atya áldozta fel a Fiút (28), ezért érezte úgy kis időre, mintha Isten is elhagyta volna őt (Mk 15,34; par). A bűnök elvétele okán volt szükséges az Atya akaratának érvényre juttatása abban, hogy – és ahogy –, a Fiú feláldoztassék. Ezt Ábrahámától végül is nem kívánta meg Isten (1Móz 22), de Önmagával, s a Magáéval megtette. Dicsőséges második megjelenése sem valami ráadás lesz, mint ahogy feltámadása sem csupán rehabilitáció, jóvátétel volt, mert azt az Atya akarta és rendelte, példázatosan szólva, ahogy az ember testi halála is Tőle rendelt, s igazgatott. Érdesebben fogalmazva, megváltásunk tényei oly biztosak, mint a halál, sőt még annál is biztosabbak!

Zsid 10,1–10 – Akiról a zsoltár szólt

Könyvünk szerint a zsoltárok közül főként a 2. 8. 22. 95. és a 110. járult hozzá, hogy teljessé tegyék a Krisztusra utaló ŐSZ-i próféciaikat. Meggyőző érvelése és vallástétele csúcsára érkezik el a szentíró, amikor most, szinte maga helyett, a Zsolt 40,7-9 részletet szólaltatja meg. Legelőbb is összegezi, hogy a törvény az eljövendő, igazából már el is érkezett javaknak csak az árnyékát, s nem a mennyei dolgok valóságos alakját adta. A Tórában rendelt, s a nyomán bemutatott áldozatok tehát nem képesek tökéletessé, azaz teljessé tenni az Isten elé járulókat. Sőt az évenkénti áldozatok ismétlődésének tényei – nem is említve a kisebb időközieteket –, már bizonyítják elégtelenségüket; továbbá azt is, hogy az áldozók nem érezték magukat teljesen megtisztultnak. Áldozatuk inkább csak lelkiismeretük nyugtalanságát hozta felszínre és bűneikre emlékeztette őket. Lehetetlen, képtelenség, hogy bikák és bakok vére eltörölné a bűnöket. A 40. zsoltár prófécija szerint akkor következett be a döntő fordulat, amikor korábbi elmarasztalások nyomán (1Sám 15,22; Hós 6,6, Ám 5,21kk; Ézs 1,10kk; Jer 7,21kk) kimondja az örökkévaló Fiú, hogy Isten nem akart és nem kedvelte az áldozatot és az ajándékokat! Ezért örök terve szerint testet alkotott a Fiúnak, szándékát pedig annak megszületése által véghez is vitte. A zsoltárban viszont „nyitott fül” az Isten ajándéka! – A két változat egybehangolásának erőltetése nélkül, villan itt eszünkbe a félig tréfás nyelvi szólás: csupa fül vagyok! Mintha az egész test az értelmes meghallási készség felé tájékozódna! – A testté léétel tehát nem Jézus akaratán kívül történt, inkább az örök Fiú engedelmeskedett akkor az atyai szándéknak, mert a kérdő keresésre tüstént jelentkezett: Íme, megjelentem (itt vagyok), készen vagyok rá, hogy teljesítsem akaratodat, amiről már a könyvtekercs is szólt! Bizonytalán az Ézs 6,8 itt a támpont. Érdekes hivatkozási láncolat: a szentíró a zsoltárra, a zsoltár a próféta készségére utal. Mellékesen: már akkor volt Ézsaiás tekercs! – A Fiú tehát tudatosan vállalta, hogy véghezviszi az Atya akaratát; nemcsak vállalta, de Ő maga is akarta!

Bölcsen hagyja beszélni a zsoltárt a szentíró, s csak a legszükségesebbeket fűzi hozzá. Így járt el már a jeremiási idézettel a 8. f-ben is az új szövetségről, s teszi szintúgy a 16k során ismét. – Ha előírás szerint mutatták is be a különféle áldozatokat, azt sem lehet ráfogni, hogy nem Isten rendelte őket; de éppen ezért van joga kimondania, – ha a helyzet megérett rá –, hogy nem kedveli azokat, nemcsak azért mert az ember kiüresítette jelentésüket. Egyszerűen

lejárt az idejük, s közben már megszólította a Fiút. Együtt Ővele döntött valami jobbról és véglegesről. Amikor pedig a Fiú előállt, hogy kész teljesíteni Atyja akaratát, tarthatatlanná vált az áldozatok elégtelensége, árnyék jellegük egyre elviselhetetlenebbé lett, mondhatnánk, hogy önmaguknak is árnyékává váltak; arról nem is beszélve, hogy – csak sejtjük –, de gyakorta képtelnek is voltak rá, mert egyszerűen nem volt birtokukban sem annyi, – a megkívántan sok –, feláldozandó állat! A babiloni fogság után talán meg is szüntek az áldozatok, aztán lett a páskabárny áldozattá, pedig az eredetileg nem is volt az áldozatok közé sorolva! – Megérett tehát az idő, hogy a Fiú döntése szerint is, megszüntesse Isten az elsőt, s helyébe állítsa a másodikat: az új szövetséget a Krisztus vérében. Ilyenképpen Isten akarata szentelt meg bennünket egyszer s mindenkorra, a Fiú testének feláldozása által. A korábbi rendelkezések megszüntetése egyúttal az elveszett közösség megtalálást is jelenti a Krisztus áldozata által, – feltárva szabad odajárulásunkat az Atya elé.

Zsid 10,11–18 – Sok áldozat és az egyszeri

A két szövetség összevetése során már esett szó tsz-ú ajándékokról és áldozatokról is (9,9) – amikor említettük, hogy a főpapnak évenként egyszer lehetett csak belépnie a Szentek szentjébe, áldozati vérrel; amit évenként meg kellett ismételnie. Ezúttal azonban minden rendű és rangú papról beszél a szentíró. Naponta és sokszor bemutatták ugyanazokat az áldozatokat, mégis hiába az aprólékos pontosság és szorgalom, áldozatok sokaságával sem voltak képesek eltörölni a bűnöket. – E részlettel ér véget a levél elvi része, s ezt is pásztori Lélek vezérelte. Amint már volt említve, hogy ez időben Jeruzsálem és a templom már elpusztult az ún. Zsidó háboró során (Kr. u. 66-70). Mégis úgy beszél a levél írója az ŐSZ kultuszáról, mintha töretlenül folyna tovább az áldozatok rendszeres gyakorlása. – A témát újból megpendítve: Vitatott, hogy Jézus idejében, de már korábban is, mennyire lehettek képesek követni, végrehajtani a mózesi áldozati rendelkezéseket. Szinte biztos, hogy a Kr.e. –i 5 szd-i visszatérés a babiloni fogságból nem hozta meg az áldozati rendelkezések betű szerint folytatását, hiába építették meg mindjárt legelőbb is az áldozati oltárt (Ezsd 3). Elképzelhető, hogy ahhoz tehetősebbnek kellett volna lenniük! Sőt, amit újra kezdtek is, azzal is fokozatosan felhagytak; s Jézus idejére már csak a páskabarányok leölése maradt meg a gyakorlatban, eltekintve gerlicéktől, galambfiaktól (Lk 2,24), meg némi ételáldozattól és tizedtől (Lk 18,12). Ezért is kezdték áldozatnak tekinteni a páskabarányt, holott korábban nem számított annak, hiszen mindenestől elfogyasztották, a maradékot pedig elégették (2Móz 12,10). Az áldozatok jelenidejű említése a szentíró tapintata, ezen túl pedig döntő teológiai állásfoglalás is, mert attól, hogy történelmük viharai lehetetlenné tették a Tóra által rendelt áldozatok végrehajtását, még az érvényben volna, ha nem is képesek rá, hogy gyakorolják. – Isten nem a történelem útján hatálytalanította a korábbi rendelkezéseket, hanem a Krisztus üdvtörténeti áldozata által! Soha nem a történelem, hanem az ige az egyedüli kijelentés! – Ezért is iránytmutató, amit az ige Lelke mondott, pl. az új szövetségről, – s most újfent idézi a Jer 31,31kk. –et, mint tette volt már a 8,8kk során is. – Lényegében azt vallja, ha visszafogottabban is fogalmaz, mint Pál apostol, hogy a betű megöl, a Lélek pedig megelevenít (2Kor 3,6). Már eddig is rámutatott a Lélek munkájára: Krisztus örökkévaló Lélek által áldozta fel magát (9,14); a Szentlélek szól ige által ma is (9,8), hogy meg ne keményítsük szívünket (3,7), hiszen részesevé lettünk a Szentléleknek (6,4). – Alig

vettük észre, hogy a Szentlélek teológusa beszél hozzánk; meg az igéé is, és a keresztáldozaté, s a sort folytathatnánk az új szövetség minden színével és ízével és ajándékával. – Krisztus tehát a napenkénti áldozatokkal szemben –, egyetlen áldozatot mutatott be; majd pedig az Atya jobbjára ült, s már gyakorolja, s közben várja is ellenségeinek lába alá vettetését. Nem tétlenül várja, de nem óhajtja erőnek-erejével bizonygatni, hogy általa önmagát is biztatgassa! – Küzdelme azonban töretlenül halad végső célja felé. Ekként tette tökéletessé, juttatta teljességre a megszentelteket. Az új szövetség maga a megszentelés, s nincs szükség további áldozatokra a bűnökért, azaz egy is elegendő!

Zsid 10,19–25 – Szabad bejárás

A személyes bátorításra forduló átmenet szemléletes képekkel teszi ígéretessé az értünk történeteket, azt, hogy a Jézus vére által van immár szabad bemenetelünk a szentélybe, azaz a Szentek szentjébe. Ő elsőként ment be oda tulajdon vérével; ezt még egyszer nem kell megtennie! – Mi az Ő vérenek megváltó erejébe vetett hittel (Róm 3,25) kaptunk kegyelemből szabad utat, s teljes bizalmat a bemenetelre, ami egyben belső nyíltságunkat is segíti. Úgy is mondható, hogy vadonatúj út nyílt meg előttünk. Krisztus törte, készítette, szentelte fel, vette használatba, s adta át nekünk ezt az élő utat. Az igében kibontakozó, erőteljes kifejezések a kibeszélhetetlen valóságot ízleltetik meg velünk, belülről szinte szétfeszítve a betűket és szavakat. Nemcsak ünnepélyes avatással nyitott utat előttünk, de tulajdon teste volt a kárpit is, ami meghasadt, hogy mindenki számára szabaddá váljék a bejutás. Igét ígével magyarázva, a Jn 10. f. kínálja itt, szintén a képzavarig fokozódó jézusi tanítást, hogy Ő a jó pásztor, aki juhait ki-, és bevezeti, talán az ajtóőr is, ahogy a juhok ajtaja szintén, biztosan Ő. Szabályszerűen közlekedni csak Rajta át lehet, ahogy később meg is fogalmazza: „Én vagyok az út, az igazság és az élet...” (Jn 14,6). Élő út Ő, „mert mindenkor él, hogy esedezzek értünk” (Zsid 7,25). Nagy papunk, azaz főpapunk van Őbenne az Isten háza fölött. Uralma tehát arra is kiterjed, ami az előzőkhöz képest különb szolgálat (8,6). – Válaszunk lehet reá az igaz szív, egyben őszinteség, mert megtisztultunk a lelkiismeret vádoltatásától. Az ember bűnösségének sajátos meghatározása, hogy a benne, bennünk élő legfőbb fórum, a lelkiismeret is gonosszá vált, tehát meg kell tisztulnia! A teljes hit jellemzője a gyermeki bizalom, mely szerint Istennel, körülményeimmel, életem hordoztatásával szemben nincsenek fenntartásaim. Megmosatott a test a keresztségben, meghintés által, akár ruhán át is érve a testet, ábrázolva a teljes megtisztulást (Ez 36,25). A hit sarkában már ott a reménység is, mint erőteljes bizodalom, jószerivel szinte már látás (6,19), akár hit, akár reménység a neve (11,1). Mindez azért biztos, mert Isten hűséges (2Tim 2,13). A reménységnek pedig hitvallása van. A gyülekezet közös vallástételében teljesedik ki a reménység igeszerűsége. Szabad szívvel senki előtt nem szégyellvén, vállalva azt is, ami többek közös kincse. Az Isten színe elé járulás tehát nemcsak magánügy. – Nem igazán magánügy az, ami egyben nem közügy is! A hitet és reménységet a szeretet követi, melyre egymást is buzdítanunk kell, hogy cselekedetekben gyümölcsözzék. – Kezdetől fogva

kísértett az elmaradozás a gyülekezettől; s a cserbenhagyások gyengítették a közösséget; nemcsak félelemből, vagy tévelygés miatt, de előkelősködésbe burkoltan is maradoztak el némelyek. A levél címzettjei sejtették kik a „némelyek”, vagy „egyesek”. Kizárás, vagy neheztelés helyett, a szeretet vonzó ereje hasson általunk, amilyen Istené volt, Izráelt keresve (Hós 2,16). Ama végső nap nem ijesztgetésre való; inkább legyen ígéretes, de azért éberségre intő, mivel az minden nappal közelebb van. Ez okból is szükséges, hogy bátorítsuk egymást. Nem sakkban tartjuk egymást, hanem bátorítjuk! – Ez jellemzi a szabad szívű keresztyén testvériséget.

Zsid 10,26–31 – Mi jöhet a végleges után?

Itt a válasz: Az ítélet jöhet! Mondja teljes határozottsággal az ige. Mert ha Isten e végső időkből, Krisztusban mondta ki a végszót (1,2), s áldozata által megadta a bűnbocsánatot, akkor nemcsak fölösleges, de nem is létezik tovább bűnért való áldozat (18). Aki pedig megvilágosított, annak hitből adott válasza is végleges érvényű. Ha ezek után mégis szembefordul azzal, amit jónak, igaznak, hiteliesnek fogadott el, az ítélet tüzével kell számolnia. A szókimondó határozottság ezúttal is pásztori gonddal párosul, mivel időben kell szólnia, mielőtt bekövetkeznék a jóvátehetetlen visszaesés. Már korábban is óva intette a szentíró a nemtörődömöket (2,1kk; 3,12; 6,4kk). A 4Móz 15,22-31 különbséget tett a nem szándékosan és a szándékosan (szó szerint: a „felemelt kézzel”) vétkező között. Az árnyék és a valóság különbségét, ill. az utóbbi többletét alkalmazva a tudatos vétkezés következményeire: ha két, vagy három tanú volt szükséges bárki bűnösségének megállapításához és a halálbüntetéshez (5Móz 17,6), mennyivel súlyosabban esik latba, ha bárki a rajta könyörült Isten Fiát lábbal tapodja (a 6,6 szavaival: újra megfeszíti magának és meggyalázza Őt), s ha közönségesnek tartja a szövetség vérét. Hasonló ehhez annak dolga, aki az úrvacsoránál nem különbözteti meg az Úr testét és vérét (a közönséges étkezéstől), az ilyen ítéletet eszik és iszik önmagának (1Kor 11,27kk). A vett javak utólagos megtagadása a Szentlelket is megcsúfolja. Jézus is intett arra, hogy a Szentlélek elleni vétkezésre (már) nincs bocsánat (Mk 3,28k; par). Lényegében itt ugyanerről van szó, midőn az ige fölteszi a kérdést: Mit gondoltok? Szimta érezzük a gyülekezetekben akkor elhangzó igehirdetések lelket felrázó hatását. A választ mindenkinek magának kellett lelkében megadnia; s tán' senkinek nem jutott eszébe, hogy nem gondol semmit! A kibúvók lehetőségét elvágva, ismét a közös igeismeretre hivatkozik a szentíró, utalva rá, hogy az Úr azt mondta: Övé a bosszúállás, Ő megfizet (5Móz 32,35k; vö: Róm 12,19). Miként egyeztethető össze a kegyelem teljessége Krisztusban a bosszúval, ami egyedül Isten dolga? Isten nem tekint el igazságától, amikor kegyelmet gyakorol; különben a semmi árán is megbocsáthatott volna. Az Egyszülött Fiúnak kellett meghalnia, hogy a szeretet és az igazság találkozassék. A riasztóan ható, visszatetszést keltő „bosszú” fogalom tartalma az, amikor Isten szabad utat ad érvényesülő igazságának, melyet mi még óhaj, vagy átok formájában sem vehetünk ki az Ő kezéből; tudván, hogy Isten legelőbb is tulajdon népét ítéli meg. Az ítélet Isten házában kezdődik el, mely-

nek máris itt van az ideje (1Pt 4,17kk). -Bánjunk csínján tulajdon haragunkkal, legyen az bármennyire jogosnak vélt, hiszen mindannyian Isten kezében vagyunk. Dávid is azt kívánta végtére, hogy ne emberek, hanem inkább Isten kezébe essék, ha már mindenképpen számolnia kell a következményekkel (2Sám 24,14kk)! Szavaiban némi reménység is éledezik, hátha mégsem fogja egészen megsemmisíteni őt az Isten. – Jobb időben elkerülni, s nem kihívni magunk ellen Isten haragját!

Zsid 10,32–39 – Az első szeretet ideje (Jel 2,4k)

A becsmérő gőg (hybrisz, Róm 1,20; 1Tim 1,13), amelyből a kegyelem Lelkének kicsúfolása is ered (29) tkp. a gyávaságot leplezi nagyzolással, olyankor, ha a hit kockázattal jár és hátrányt, netán szenvedést is kellene vállalni érte. A megvilágosodás (jelenti a keresztséget is, ha felnőttek részesednek benne) utáni elhanyaglást külső körülmények szorítása válthatta ki; végül is, amiért e levél is íródott! -Gőgbe rejtett menekülés helyett, inkább emlékezzen az ilyen arra, hogy már korábban, hitük kezdő lépései idején is átéltek éles helyzeteket. Megtérésük kiválthatta környezetük megvetését, fölingerelte azokat, akik nem nézték jó szemmel, hogy a krisztus-hit útjára léptek. Sok szenvedést kellett kiállaniuk érte; szenvedett az is, akit nem ért tetteleges bántalmazás. Legelőbb is spontán támadhatott megőelő indulat ellenük, amit hatósági eljárások is követtek, s némelyek börtönbe is kerültek. Aki nem jutott ilyen kutyaszorítóba, az sem kerülhette el, hogy anyagiakban meg ne rövidítsék, vagyonuktól megrabolva, akár vagyonek Kobzással, akár közönséges fosztogatással, amit aztán a hatóság tétlenül nézett, s a panaszra csak a kezeit teregette, hogy képtelen felkutatni a felelősöket. – Amit átéltek, mégsem törték meg lélekben őket; a megszületett új élet mindent vállalt Krisztusért. Bizonyosak voltak benne, hogy az elveszetteknel sokkal értékesebb javaik vannak a mennyben (Mt 6,20k). Erőt merítve korábbi helytállások példáiból, az újabb, s talán még fenyegetőbb viharfelhők láttán, fogadják meg a bátorító és intő szót, hogy félelmükben el ne dobják bizodalmukat. – A levél egyik kulcsfogalma olvasható itt újból: a nyitottság Isten iránt (parrézia), amin nem lehet rajtaveszteni; igazából azt jelenti, hogy nagy jutalma van. Nem valami többlet, inkább a teljesség az! – Ma sem szükséges többlet tenniük, mint egyébkor. Cselekedjék Isten akaratát válsághelyzetekben is, és be fog teljesedni rajtuk érzékelhető, látható módon az ígéret. Állhatatosságra van szükségük. A kitartás emberi és vitatható – teljesítmény, erről nem esik szó, se nem dac, vagy keménység. Rendíthetetlen országot kaptunk (12,27k!), melyhez – részünkről –, reá váró, bizalommal remélő, állhatatos lelkiület járuljon. Isten ajándékaképpen, ez az eljövendő rendíthetetlen már bennünk van, ezt nevezzük állhatatosságnak, ami közös jó és igazán csak együtt élhetjük át, amikor gyakoroljuk benne magunkat pl. az istentiszteleten. – Krisztus van érkezőben, még egy kevés idő és itt lesz. Nevét nem ejti ki a szentíró, de Róla beszél! Reá várunk, számunkra most ez az egyetlen igazán szükséges dolog; ezt kell választanunk (Lk 10,42!).

Ő az életszükségletünk! – Az eljövendő Úr megérkezésének gondolata, – a LXX nyomán, messiási értelmezéssel – az Ézs 26,20-ból vétetett, hasonlóan a Hab 2,3-hoz is; – és személyessé téve: „az én igaz emberem...” -; jövőre tekintő biztatással, a hívekre is érvényesen – egyenként, amikor a nemes harcban (athlészis 32.v), a hit küzdelmében (12,1), ha bárkinek kárt is kell szenvednie, ha testét meg is ölik (Mt 10,28), mégis megél, mert lesz élete Istennél (Róm 1,17)! – A meghátráló esetleg megtartja földi létét, de Isten személye, lelke (psziché) nem fog benne gyönyörködni. – Tehát mi nem vagyunk a meghátrálás emberei, hogy elveszünk (Mt 21,39), hanem a hitéi, hogy életet nyerjünk. A hit azért mienk, mert mi vagyunk a hité. A hit, részesedés Isten hűségében!

Zsid 11,1–7 – Hit és élet

A két végpont,- a kezdet és a megérkezés –, egyike sem tőlünk ered, nem a mi teljesítményünk. Összefüggenek, mert a cél csak az elsőn át érhető el; s mindkettő Isten ajándéka. Mint láttuk: a hit kegyelemből adatik Isten hűsége folytán, ezért állhatatosság is; s végül majd életünk is úgy lesz, hogy az Ő életéből részesedünk, mert örök élete egyedül csak Őneki van! Feszültség van jelen adottságaink és a még be nem látható, de ígéretekben jeleket maga előtt küldő teljesség között. Az a teljesség, előlegezetten annyit ad magából, hogy legyen elég hordozó, elviselő erőnk, hogy alá ne hulljunk; és naponkénti biztatása éppen elegendő reménységet ad a következő lépésre, miközben tekintetünk a hit fejedelmére, szerzőjére és bevégezőjére, Jézusra néz (12,2)!

Bárki is csak kísérletet tehet, hogy anyanyelvén visszaadja az 1. v-et. Íme, egy újabb megoldás: „A hit a reméltek szilárdsága, bizonyossága a még nem láthatóknak.” A régiek is, tehát a Kr.e. élt nemzedékek példát adó személyei szintén hit által tettek, lettek bizonyoságtévővé. Helyt álltak, mégis Isten műve volt, ha életük a tanúság erejével vált jellé. – A teremtés műve Isten szavára vitegett végbe, mert szó, azaz ige nélkül nincs élet, és a teremtetett lények közül egyedül az ember lehetősége, hogy hittel foghatja fel a világokat létrehozó isteni szónak teremtő tetteit. Az élettani (biológiai) értelemben vett élet is a szóban, az ígében vette kezdetét „és minden Őbenne áll fenn” (Kol 1,17). Szó (ige) és hit után, harmadik elemként hitből táplálkozó megértésünk csatlakozhat a megelőző kettőhöz. Ember teremtetett, hogy megértse a mindenség Alkotóját, s ezen belül, hogy a mindenség megértse önmagát; s meglehet, hogy az egész világmindenségben ezt a parányi sárgolyót választotta ki Isten a kicsinyek közül, hogy az egész megértésére alkalmas, teremtetett és megváltott élet itt, e földön legyen megajándékozottja az egész megértésének!

Ábel áldozata hit által volt jobb (értelmesebb?), mint Kainé, aki éppen emiatt meg is ölte őt; de Isten elfogadó tanúságtétele szerint, az élet győzelme, hogy hitből eredő tette holta után is beszél a megigazító és elfogadó kegyelemről. Énók példája szintúgy a hit és élet győzelmét hirdeti. Úgy vitetett föl, hogy nem látott halált. Keresték őt, de nem találták (akárcsak Illés prófétát; vö: 1Móz 5,24; 2Kir 2,11k), mivel kedves volt Isten szemében. Töredékes életünk hitben már itt egészszé válhat, ahogy a teremtés is akkor érkezett el Isten nyugalmához, amikor nemcsak megalkotta az embert, de szólt is

hozzá, s az ember – akkor még –, megszívlelhette azt a szót. – Mivel az ember érző, gondolkodó, és döntésre képessé tett lény, neki kell Istentől elfogadnia létét és mandátumát; ezzel válhat kedvessé Isten előtt. Nem tökéletes valaki, mert a megtalálásban is szüntelenül Isten-kereső, mégis Istennel járó teremtmény, aki nem dicsekszik hitével, de nem is szégyelli, hanem a maga természetességével éli a hitet; munkaruha ez, de ünneplőnek is beválik! – Nőé maga is hittel fogadta a kijelentést, hogy be fog következni a teremtetett föld ítélete. A bárka építéséhez tétovázás nélkül fogott hozzá, háza népét megmentendő. Tán' egy fellegecske sem zavarta az ég kékjét; de Isten szólt, s ő engedelmeskedett. – Ez által lett ítéletévé a korabeli világnak, s vált az igazság örökösévé. Közhely, hogy az első emberpár leszármazottai vagyunk, valójában inkább a kegyelmet talált Nőé utódai! – Egyik legkorábbi bibliai-teológiai fölismerése volt az első keresztyéneknek, hogy az emberiség élete, Nőé és családja által, hitben újrakezdett élet volt!

Zsid 11,8–16 – Jövevények és vándorok

Az érthető és küldő isteni szó ragadta meg az Abrám/Ábrahámot, amikor felkerekedett, hogy arra a földre menjen, amit örökségül ígért Isten neki és utódainak. Elindulásakor más tájékoztatás nem is segítette, elég volt számára annyi, hogy jövendő birtokát és lakhelyét Isten jelölte ki. Megérkezvén, idegennek érezte magát azon a földön, de élte és biztatta az ígért, jóllehet az ottlakók is minduntalan éreztették vele, hogy jöttmentnek nézik. Lett volna rá elég ereje, hogy kirekesztő módon kerekedjék fölül ellenlábasaiban, hiszen, ha a helyzet úgy kívánta, fegyverrel is érvényt tudott szerezni akarátának, amikor unokaöccse Lót kiszabadításáért kellett hadra kelnie (1Móz 14). Egyébiránt képes volt rá, hogy ne éljen az erejével, amikor tudatosan vállalta, hogy sátorokban lakjék. Az elhívás szabta életformán nem változtatott fia, Izsák és unokája Jákób sem, mert egyedül az ígért és remélt örökség biztatta őket. Inkább akartak örökösök lenni, mint kierőszakoltan tulajdonosok! – Ma már tudjuk, hogy mezopotámiai városállami kultúrkörből indult el a család, s ha tán' át is suhant Ábrahám agyán, hogy a nehézségek láttán jobb volna oda visszatérni, mégsem tette, sőt onnan hozatott feleséget is Izsáknak (1Móz 24). Jákób is oda menekült bátyja haragja elől, és szintén onnan nősült, de a hosszú évek alatt is egyre az járt az eszébe, hogy családjával együtt mikor kelhetne útra, ismét megtéve az ábrahámi utat. A maga mögött hagyott földre lehető visszatérés ábrahámi elutasítása üzenetes erejű a tanításban azoknak, akiket megkísértett, hogy megtántorodjanak hitükben, s vizsakozzanak.

Sáráról sok fontos kéziratban olvasható a jelző, hogy meddő, s a szöveg ekkor így hangzik: „Hit által nyert erőt a meddő Sára, hogy idős kora ellenére foganva, nemzetséget alapítson, mert hűnek tartotta azt, aki az ígéretet tette” (11). A 12.v már Ábrahámról szólva, folytatja: „Ezért attól az egytől, ráadásul, mintegy elhaltól, származtak oly sokan, mint...” – A „meddő” kihagyása háttérbe szorítja Sára személyét. Neve egyébként „fejedelemasszony”-t jelent. A közbeavatkozó másolók netán arra gondoltak, hogy Sára nevetett, de hiszen Ábrahám is azt tette (vö: 1Móz 17,17k; 18,10kk). A feltámadás erejével előtörő hit és élet alapján mondja Jézus Ábrahámról, Izsákról és Jákóbról, hogy Isten nem a holtak, hanem az élők Istene (Mk 12,27; par). Szájukból nem szégyellte Isten a szót, midőn Istennüknek hívták őt. S mégis úgy haltak meg mind, hogy az ígért beteljesedése csak távolból sejlett föl előttük. Ámde vidáman integettek feléje, tettekézségüket nem törte le, sőt határozottan vállalták,

hogy jövevények és vándorok itt e földön; s ehelyt már lakott földről beszél az ige (13). Jeladás voltak ők mindenkinek arról, hogy egy jobb hazát keresnek, a mennyeit. Reménységük nem úgy értendő, hogy elvágákoztak volna a földről és az életből, hanem úgy, hogy ide várták azt a mennyei Jeruzsálemként érkező várost, amely máris készen van, csak e földre érkezése várat még magára. Ilyen értelemben imádkozunk mi is: „Jöjjön el a Te országod”, s ahol akaratát kéri és cselekszik, ott erős reménységgel már jelen is van bennünk és köztünk a mindennél jobb: az Ő országa, Lelke által a Krisztusban!

Zsid 11,17–22 – A feltámadáshit példái

Kétféle igeidő adja vissza azt, hogy amikor Isten szavára Ábrahám elhatározta fia feláldozását, azt eldöntöttnek tekintette, s ennek szellemében következetesen cselekedett. Próbára tétetett, mert az egyszülöttet kellett odaadnia, akire nézve az ígéretet kapta, hogy csak az Izsák vonalán születendők lesznek Lélek szerint is utódai; s most ezt az életfonalat kellett elvágnia. Eszméltető és szakmailag követendő a mód, ahogy a szentíró az 1Móz 22-öt magyarázza a Krisztus feltámadása hitében úgy, hogy jó érzékkel éli át Ábrahám szorult helyzetét, magában közben feltéve a kérdést, hogy mégis mi bátoríthatta az ősatyát? Üres csodavárás? Hátha történik közben valami? Nem ilyesmikkel számolt, hanem csak magával Istennel, hogy bizonyosan van még tarsolyában emberi képzeletet fölülmúló megoldás! Isten lesz rá képes, hogy miután Izsák élete kioltatik, fel is tudja támasztani a halálból; s ez úton az ígéret mégis Izsák testén át fog beteljesedni. – Végül is nem kellett Ábrahámnak Izsákkal megtennie a végletes és végzetes lépést, és éppen e hitéért (is) kapta vissza Izsákot, aki így lett a feltámadás példájává. A példaszzerűség Ábrahámról is kiterjeszthető (vö: Róm 4,18kk), hiszen meddőségből és élemedettségéből támadt a fogamzás és élet; ezúttal is tehát halálból élet tört elő. A születés ténye, a próbát kiállt feltámadáshit, s végül Izsák visszanyerése; az egész eseménysor együtt jeladás Krisztus feltámadásáról, s minden halottakról táplált, végső reménységünkről, magunkra, s a teremtet és megváltott világ újjászületésére nézve (Mt 19,28).

Ugyanezen hit mozdította a már vaksi Izsákot, hogy az életkori elsőbbség rendjén változtatva, áldja meg előbben is Jákóbot, s csak utána az elsőszülött Ézsaut; őt mintegy másodrendű áldással. A szentíró nem taglal, hogy pl. Jákób, anyja Rebeka közreműködésével vette el csalással az elsőszülöttségi áldást, s a síró-rívó és könnyörgő Ézsaut mondhatni: tartalék-áldással bocsáthatta csak el (1Móz 27). Személye a 12,16k során a tétozás áldást vesztő következményének lesz intő példája. Így most csupán a jogokat átrendező sorrend különbözteti meg egymástól őket, különben egyenjogúak. A rövidsége törekvés mellett talán hat a korábban említett szemlélet is, hogy Nőében az egész emberiség „az eljövendő dolgokra nézve” (20) kezdeteként mindent előlrol a megújult földön.

Ugyanazon Lélek által járt el a haldokló Jákób is, midőn karjait kereszbe téve, jobb kezével Efraimot áldotta meg (1Móz 48). A „mindegyik fia” mintha nemcsak kettőről szólna. Vélhetően besu-

gárzik ide 12 fiának magáldása is az 1Móz 49. f-ből. A vándorló pásztor létet példázza, ahogy Jákób a botja végére hajolva imádkozott. A szentíró a LXX szövegét követi, szemben a héber alapszöveg adataival (1Móz 47,31; 49,33). – József szintúgy hitben rendelkezett csontjai felől, mert remélte Izráel fiainak visszatérését az Ígéret földjére; mint aki megsejtette a jólét átmeneti adottságait, s a majdani rabszolga sort; de bízott halálon és kiszolgáltatottságon át is, népe feltámadásában. – A halál az élet által határolt és közrefogott; s nem megfordítva, ahogy a hit nélküli, s halandó ember életérzése diktálná, hogy az életet határolja mindenünnel a halál!

Zsid 11,23–31 – Mint aki látja a láthatatlant

A hit nem emberi teljesítmény. A hősiesség emlegetése félreérthető, mivel Isten adományaként váltak a hit emberei állhatatossá és kitartókká (27). Találó, életszerűen szívmengető Mózes szülei kockázatvállalásának indoka: „mert látták, hogy szép a gyermek”. Életmentő tetteik a gyermek érdekében, Isten szemében értékesebbek minden kimódolt ügyeskedésnél, hasonlóan a szegény özvegy két db. filléréséhez (Mk 12,41kk; par). Az, hogy nem féltek, mint ahogy Mózes sem félt, nem hősködés, hiszen Mózes el is menekült sikertelen szabadító közbeavatkozása után (vö: ApCsel 7,23kk), inkább a fokozódó együttérzés és tett vállalását jelenti, ami aztán akkor tört át udvari neveltetésén, amikor már készségesebben vállalta a sorsközösséget sanyargatott népével. Nemcsak ÓSZ-i, de más, Biblián kívüli adatok sem tudnak arról, hogy szóval tiltakozott volna, hogy a fáraó leánya fiának nevezzék. Hittel, azt a változatot választotta, hogy magatartásával fejezze ki tiltakozását. Inkább a népével vállalt közösség, s nem az egyiptomi jólét élvezete mellett döntött, amiről fölismerte, hogy az csak ideig-óráig tart. Ahogy dolgai alakultak, túlzásnak is hat, hogy az együtt sanyargatást választotta népével, de a lélek mélyében többről van szó. Elhívásakor Jahve mondja ki (2Móz 3,7), hogy ismeri népe fájdalmát, meglátta sanyarú sorsukat. Tehát Isten vállalása az elsődleges, s Mózes, elhívása kapcsán, ebből kap jókora részt a szabadítás véghezvitelére. A meghökkentő fogalmazás „Krisztusért vállalt gyalázat” (26) gyökereiben a Zsolt 89,39.51k értelmezéséből ered; sőt a LXX a fölkent, a személyes Messiás helyettes szenvedéséről beszél (számozása szerint a Zsolt 88,52. –ben; Bibliánkban a 89,52). Ilyen igebeli előzmények készítettek a gondolat kiérlelődését, hogy az ÓSZ kegyeseinek szenvedései jeladások az eljövendő Messiás helyettes szenvedéséről.

Tagadhatatlan, hogy félelmet legyűrő merészség kellett, hogy Mózes odaálljon a fáraó elé, felszólítva a szinte istenként tisztelt uralkodót, hogy engedje el a rabszolga-népet a pusztába – istentiszteletre (2Móz 5,1kk!). Amit kért, abból nem engedett, lévén látással megvert, elterhelt ember. Úgy viselkedett, mint aki lelki szemeivel szüntelen látja, ami még nem látható, s neki az mégis ígéretes valóság (27); amikor pedig kenyértörésre kerül sor, kövessék pontosan Jahve utasítását, hogy házanként öljék le a páskabarányt, s vérével kenjék meg az ajtófélfákat, hogy a pusztító angyal ne érintse elsőszülötteiket. A Vörös-tengeren is mintegy szárazföldön keltek át. Hitből eredő engedelmisség őrizte és vezérelte őket. Az egyiptomi

hadak viszont ennek híján merészkedtek be utánuk, s rohantak a vesztükbe. Közhelyszerű a fogalmazás, mégis ki kell mondanunk, hogy a hit útja csak hittel vállalható. Eszközei olykor szűkösek, sőt elégtelennek és esztelennek tűnnek. Meglehet, hogy Jerikó fegyveresei becsmérelték a csendben körülöttük köröző izráelieket; míg aztán kiáltásukra, a 13-ik fordulónál le nem omlottak falaik, s közülük csak a parázna (addig kánaáni kultuszoknak hódoló), de Izráel jövődjét fölismerő, a kémek elrejtése kockázatát vállaló Ráháb (vö: Jak 2,25) menekült meg családjával együtt. A hit nem az érények diadala, hanem Istené, aki velőkgig ható szavával formálja ki bennünk a Neki hitből engedőt.

Zsid 11,32–38 – Győzelmek és szenvedések

A bőség zavarában a szentíró inkább csak lapozgat emlékezetében, s nem szigorú időrendben sorjáznak elő a hit tényei, melyeket meg kellene említenie; és máris belátja, s ki is jelenti, hogy a teljesség igénye nélkül idéz fel, mintegy kapásból, s hoz elő letagadhatatlan bizonyságokat. – Bárak előbb élt, mint Gedeon; Jefte megelőzte Sámson (Bír 4-8; 11-15 f-ek), Sámuel Dávidot. A győzelmek sora: Gedeon Midjánt, Bárak Jábint és Sisera hadát, Jefte Ammónt; Sámson, Sámuel, majd pedig Dávid a filiszteusokat győzte le. Elizeus is győzött Arámon (2Kir 6). – A Jer 12,1 tanúsítja, hogy a próféták szívét gyötörték az igazságtalanságok. – Illés és Elizeus segítette a sorsüldözötteket; de fölléptek Aháb, s Jezábel kapzsisága ellen is (1Kir 21). Géházit Elizeus büntette meg ugyanezért (2Kir 5,19kk). Oroszlánok szája betömése Sámsonra utal, vagy inkább a Dán 6,23-ra. Dániel három barátja úgy került ki a tüzes kemencéből, hogy hajuk szála sem görbült (Dán 3). Midőn „kard nyúlt barlangjában” (Kölcsy F), üldöztetés, életveszély közepette menekült meg Dávid (1Sám 22,11kk), aztán Illés, valamint Elizeus is (2Kir 1,9kk; 6,14kk). A betegségből lett fölépülés vélhetően Illés csüggedtségére utal, amiből előbb angyal, majd meg az Úr igéje segítségével lábalt ki (1Kir 19,1kk). A háborúban hős és az ellenséget megfutamító pedig az ifjú Dávid, aki Góliátot győzte le (1Sám 17).

Hitből fakadó, személyes segítség volt, amikor Illés, majd meg Elizeus a halálból hozta vissza özvegyek fiát (1Kir 17,17kk; 2Kir 4,18kk). – A felsorolásban váltás következik, amikor olyan hitből vállalt szenvedések következnek, amelyek nem dicsekhetnek látványos végkimenetellel; pl. ama bizonyosság szerint, hogy a testi halál után egy jobb, dicsőségesebb feltámadásban részesülhetnek. Vélhetően az írástudó Eleázárról és az anyáról, meg hét fiáról van szó (2Makk 6,18kk; 7.f; 4Makk 5). E könyvek említenek kínzóeszközöket, amikor Antiochosz Epiphanész könyörtelenül üldözte a törvényhez, lényegében a szövetséghez ragaszkodókat, akik ha beadják derekukat, tüstént szabadultak volna, de elutasították a lehetőségét. – Gúnyolták Hóseást (9,7) és Jeremiást (20,7kk), akit aztán megverték és szennygödörbe löktek (Jer 20,1kk; 37k f). Jimla fia Mikájéhu fogságra vettetett (1Kir 22,9kk). Megöltek egy Zakariás nevű prófétát is (2Kron 24,20kk; Mt 23,35). Az Ézsaiás mártírúma című apokrif irat beszél a próféta szétfűrészeléséről; e hagyományt átveszi Jusztin mártír is. Próféta megöléséről tudunk az 1Kir 19,10-ből. Urijót karddal ölték meg (Jer 26,23). A juhok és kecskék bőrében

bújdosás próféták öltözetére utalhat, pl. Illésére (1Kir 19,13.19; 2Kir 2,8.13kk); nem kevésbé Keresztelő Jánosra, aki a pusztában hívatott el (Lk 3,2), és ott is lépett fel (Mk 1,4kk; par). A már szóba hozott Antiochosz féle üldözés idején menekültek a törvényhez ragaszkodók barlangokba. Talán még a qumrániak is elférnek e felsorolásban! – Mindezekre azt mondja a szentíró, hogy nem volt rájuk méltó a világ! – Hányszor megeshetett, amikor úgy nyilatkoztak a hit embereiről, hogy azt sem érdeklik, hogy éljenek (vö: ApCsel 25,24), pedig a világ számára hívogató kegyelem, hogy Isten népe, a hit emberei – olykor bár töviseként – de közöttük élnek. Végül is a mártírok vére – magvetés lett (Tertullianus) – talán ma is, amikor évente talán ezrek is meghalnak keresztyén hitük miatt; s nem feledve ezreknek a kényszermunkáját, zárt táborokban!

Zsid 11,39–12,2 – A hit embereivel egy seregben

Most az a tét, hogy a Krisztusban hívőknek az akkori mában élő csapata besorol-e a hit embereinek, az üdvösségtörténet egészen végighaladó láncolatába? Csak ők károsodnak, ha a történelem végénél valami rögzítve elzárja az élet szabad lüktetését. A levél címzettjeinek, s az Isten országa küszöbéig, minden nemzedéknek ügyelnie kell rá, hogy saját idejében a hitből élő engedelmisséget és az állhatatosságot ne tartóztassa fel, s ne gyengítse semmi. Bátorító és ösztönző tényező, hogy a Krisztusban hívő nemzedékek mindegyike, az előkészítő időkhöz képest, áldástöbblet hordozói, ami megadja az előző, hitben járt nemzedékek teljességre jutását is. Mind, akik hitben éltek, küzdöttek és hűek maradtak; bár jó bizonyosságot nyertek; időnek előtte, mégsem érthették el a Krisztusban célhoz érkezettek ígéretét, mivel korábban haltak meg. Ennek ellenére mégsem hatalmasodott el lelkükön a kétség, hogy vajon érdemes volt-e mindvégig hűnek maradniuk. Továbbá, az Írás is jó bizonyosság nem hiábavaló küzdelmeikről. – Kialakult kánon akkor még nem létezett, azaz, hogy melyik irat tartozik oda, s melyik nem. – Ezért utalt a szentíró ezúttal ma már apokrifnak számító, sőt álfelíratos (pszeudepigráf) irodalomra is, (vö: a 2Tim 3,16-ról írtakkal).

Miközben Krisztus váltságműve, testetöltése, gyógyításai, halála és feltámadása, s az erről szóló tanítás; majd Úrrá (Kürioszá) tétele és a Lélek kitöltése által, számunkra Isten valami különbről gondoskodott, mivel azt akarta, hogy a hitben elődök ne jussanak el nálunk nélkül a teljességre. Értelemszerűen: velünk együtt ők is, s mi is csak velük egy közösségben; tehát a hívők serege csak együtt juthat el a teljességre. Szükséges tehát, hogy a mi hívő és cselekvő tetteink, helytállásunk és hűségünk is felsorakozzék a hajdanoltaké mellé! Ne úgy vegyük, hogy ők csonkák nélkülünk; mi ártunk magunknak, ha a végső időkben szegényt vallunk hitünkben. Nem nekik van szükségük segítségre, velünk létüket mi tekintjük bátorító, segítő, előzményes közösségnek. Ők a tanúság felhőjeként vesznek körül bennünket, ahogy a próféta láttatta a segítő, minket körülvevő, tüzes seregeket, akik által többen vannak velünk, mint ellenünk (2Kir 6,16k); vagy mint az Úr dicsósága a felhőben és a tűzoszlopban, vezetve és védve, a szolgaság házáat maga mögött hagyó, megszabadított népét (2Móz 13,21k; 14,19k). – Tovább bontogatva az előtörténetből vehető hasonlatot: a tűzoszlop maga Jézus. Letéve tehát minden akadályozó, lépteinket bénító terhet, ahogy Izráel is csak a legszükségesebbeket vihette magával, amikor szinte futva

jöttek ki Egyiptomból. A félelem is legyőzendő, hogy sikeres lesz-e a szabadulás? Mi is mondjunk ellene a megkörményező bűnnek, s fussuk meg végig, állhatatosan, a reánk szabott, elénk tűzött küzdőteret (10,39)! Figyelve a lényegre, hogy Jézusra kell föltekintenünk, aki a hit szerzője és beteljesítője. Ő az üdvösség és az élet fejedelme (2,10; 3,14; 6,1; ApCsel 3,15). Ő maga is, beállva a hívők sorába, annak kiteljesítője, sőt annál is több: mert nemcsak alanya, de tárgya is a hitnek; Aki bátran nézett szembe a gyalázattal, s ezért is koronáztatott meg dicsőséggel (2). Bennünk is elkezdője és célhoz segítője a hitnek Ő! – Minden követelményt magában foglal, s a teljesítés eszközeit is Ő adja kezünkbe. Bízást tekinthetünk hát fel ma is Őreá; az Úr Krisztus ma is nyája előtt jár, de egyenként ismeri is tulajdonát.

Zsid 12,3–6 – Szeretet és fenyejtés

Ahogy Mózes választhatta volna Egyiptom kincseit, s a kínálkozó sikeres életet, mégis népe nyomorúságával vállalt közösséget, úgy Jézus is önkéntes választással mondott le egy időre a Szentháromság töretlen közösségéről. Elhárítva magáról a felhőtlen örömet, inkább a kereszt útjára lépett. Tudván tudta mit vállal, de nem törődött a reá váró gyalázattal; amikor pedig az reá zuhant, felvéve magára, elhordozta bűneink minden büntetését. – A Jn 19,17 szerint: „Ő pedig maga vitte a keresztet”. Most, az újra írás közben elővettem az evangéliumok szenvedéstörténeteit, meglepetten észleltem, hogy sehol nem olvasható Jézus testi gyengülése, hogy leroskadt volna a súly alatt! – Ez egy kitaláció, annak ellenére, hogy cirénei Simont kényszerítik a keresztfa vízszintes ága cipelésére. Tessék utána nézni, hátha tévedek! – Győzelmesen végezvén el küldetését, ült az Atya jobbára. Lélekben ezt az utat kell, próbatételeket is elviselve, végig követnie a gyülekezetnek. A mélységeket és magasságokat megjárt Krisztusra pillantva, megtartó erők áradnak szívünkbe. Erőforrás, ahogy nem megadással, de töretlen hűséggel szenvedte el a bűntelen, a bűnösök jogtalan támadásait. Mily méltatlan volt a vádaskodások sora, amiket szemére hánytak (vö: Jn 7,19kk; 8,12kk; 10,31kk). Égbekiáltó igazságtalanság a gyalázatos kereszthalál, miközben ellenfelei a gúny epéjét fröcskölik Reá. E szenvedés-halmaz értelmét Isten megváltó gondolatának fölismerése adta meg. – A keresztyének szenvedésének is megvan az értelme. Erre tekintettel ad segítséget most a szentíró. Jóllehet már a kezdeti időkben tapasztalhatták, hogy a krisztuskövetők „irányzatát mindenfelé ellenzik” (ApCsel 28,22), amikor személyükben érintette őket, csalódás és le-törtség környékezte közérzetüket. Az út töredelmesebb volt, mint ahogy előre gondolták, hiszen lelkesültségük szerint úgy vélték, hogy elég lesz egy nemzedéknyi idő, s az evangélium futótűzként terjed majd szét az egész világon. Közben már Péter és Pál apostol mártíriuma is megtörténhetett (ld: 13,7!). Hozzájárulhatott a zsidók és keresztyének közötti feszültség is. Erre is válasz lehet – letisztultan – ez a levél. Péter első levele (1Pt) sejtetni engedi a bekövetkezőket, jóelőre figyelmeztetve az üldözések lehetőségére.

Mégis a fenyegetettségéből is meríthetnek bátorítást, ha isteni intésnek tekintik a próbatételeket, mivel erről sem szabad megfedkezniük; a fiúság különleges helyzete ezt a lehetőséget is magában hordozza, amit nem szabad megvetniük, miatta elcsüggedniük, hiszen a Fiú is a szenvedésből tanulta meg az engedelmisséget (5,7k).

Egyenesen az Úr szeretetéből következik céltudatos, szigorú nevelése. Az igei idézet a Péld 3,11k. Pál apostol is rámutatott a fenyítés mentő szándékára, hogy amikor ítéltetünk, időben taníttatunk általa, hogy (majd) a világgal együtt el ne vesszünk (1Kor 11,21). Használóképpen int a Jel 3,19, hogy akit az Úr szeret, megfeddi és megfenyíti, (újbóli) megtérést készítve általa. Igés ösztönzés, pásztori igehirdetés, lelkipázkodó tanítás kísérté, erősítette a hit útján járó gyülekezeteket. Belemagyarázástól mentesen, kellő időben emelve ki a szentiratokból azt, amire éppen akkor volt égetően szükségük a próbatételek, a lelki letörtség kísértései között bátortalanná lett fiaknak. A megostorozás és a fiúvá fogadtatás (szól ez Ábrahám leányainak is, vö: Lk 13,16!) érheti egy ütemen belül is a hívőt, akinek akkor tán' még ereje sincs a fontolgtásra, hogy a kettő közül melyiké az elsőbbség: a fiúságé, vagy az ostoré?- De az utóbbi csípése, sújtása közben is megerősödhet a fiúság bizonyosságában; ha fenyítetés közben sem vonja kétségbe Isten atyai szeretetét.

Zsid 12,7–11 – Nevelő szándékkal cselekszik

Pál apostol szólt a szenvedések örömteli elviseléséről (2Kor 7,4; Fil 2,17k), ami talán tulajdonítható a rendkívüli megáldottságnak; példát véve többek között István vértanú sugárzó arcáról, amikor a Nagytanács előtt vádolták (ApCsel 6,15). Valószínű azonban, hogy az első időkben nem gyűlt még fel annyi személyes tapasztalat, hogy milyen mértékben lehetséges szenvedések között örvendezniük. Újból átgondolva továbbá a Krisztus szenvedését, s a tanítványok szomorúságát (Jn 16,20kk), kiderül, hogy nem feltétlenül jár a szenvedés örömmel, de később mégis követheti. Az ApCsel 5,41 is szól arról, hogy a tanítványok „örömmel távoztak, mert méltónak bizonyultak arra, hogy gyalázatot szenvedjenek az Ő nevéért.” – Most tehát a szentíró nem sürget teljesíthetetlen feltételeket, de kell beszélnie arról, hogy szenvedjék el a fenyítést, s az Úrra tekintve fel, viselhető el igazán a próbatétel. Isten fiakként bánik velünk, miközben engedi megpróbálni gyermekeit. A Jak 5,11 Jóbra irányítja a figyelmet, azaz, megint egyszer, az ige ad erőt a próbák elviselésre, s bár tudták, hogy Isten adta át Jóbot, – korlátozott hatállyal –, a sáttánnak, megszabva, hogy meddig mehet el, bajokkal látogatva Isten emberét; – észrevehetően, mégis mértékkel kezelik a keresztyénség tanítói ezt az ŐSZ-i előzményt. – Inkább az életből vett példát alkalmazza az író, pl. az apák kemény bánásmódját gyermekeikkel, amikor a vessző még nélkülözhetetlen nevelőeszköznek számított (Péd 22,15); mégis hálával gondolnak vissza a felnőtt gyermekek az atyai szigorra. Különben a szentíró nem eszményíti az atyai vessző suhogtatását. Nem hallgatja el, hogy a felindultság, szinte az önkény is mozgatta a szülői kart, s hogy nem mindig származott egyértelműen jó az adott, kapott verésekből. Mégis a kisebbről a nagyobbra következtetve, kétség sem férhet hozzá, hogy Isten atyai szeretete viszont minden esetben a mi javunkra tekint, amikor fenyít. Nem kétséges tehát, hogy mindenkor engednünk kell „a lelkek Atyjának”, hogy éljünk. Az élet s a javunk, az üdvösség legfőbb javát célozza meg. Isten minden eszközzel ezt a jót munkálja bennünk. Szentsége már most kiárad a szívünkbe, azaz tulajdon szentségében részesít. Életbőlcsesség számba vehető, hogy aki testileg szenved, szünetel a bűntől (1Pt 4,1). Figyelmet keltő megjegyzés, hogy földi atyáink „rövid ideig” fenyítettek, tehát nem feltétlenül előny, ha hamar átestünk rajta. Számolva inkább a belső értékekkel, ha Isten – szenvedéseket engedő fenyítése hosszabb ideig tart is, fajsúlyában nemesebb, még ha csak hosszútúrésszel viselheti is el a hívő; igazi lelki haszna mégis

mélyebb nyomot hagyhat. Együttérzés diktálja a kitételt, hogy semmiféle szenvedés nem örömdetes, inkább keserves, érvényes ez a hitért vállaltra is. Vegye mégis tekintetbe a gyülekezet, hogy hosszabb távon – utóbb –, mekkora lelki haszon köszönhető neki. Tekinthető edzésnek, tehát hozzá lehet magunkat szoktatni. – Az itt alkalmazott kifejezésből ered a pedagógus nevezte fogalomkör –, elsőrenden nem is a fenyítést, sokkal inkább a szélesebb jelentésű nevelést állítva előtérbe. – Az Úr tehát változatos eszközökkel, céltudatosan nevel, hogy végül is nekünk teremjen az igazság békességes gyümölcse, a nyugalom (3kk), ahová – ígérete szerint – mindannyian bemenedők vagyunk.

Zsid 12,12–17 – Egyenes ösvényen

A hitbéli egészségre ügyel most a szentíró –; az erkölcsiekre a 13,1kk során kerít majd sort. Ézsau paráznsága és istentelensége is a szövetség rendje iránti hűtlenség volt, mint ahogy a lankadt kéz, a megroskadt térd is hanyatlás a hitben. Akár személyes életünkben, akár valamelyik testvérében észlelik, ne nyugodjanak bele. Közös gond és felelősség, hogy járjanak mindig egyenes ösvényen. Szó szerint is olyan az, mint a keréknyom, – keskeny ugyan, de vezérel; ilyen értelemben is egyenes, szinte gyógyító hatása van (ebből ered az ortopédia orvosi műszó). Haszna, hogy a szabályszerű és közös útonjárás közben még a sánta is meggyógyulhat! – Más útra tévedve, óhatatlanul megbotlik; fordítható úgy is, hogy a lába megrándul, kibicsaklik. Járás sem kell hozzá, megeshet úgy is, mint egyik szolgáltatásam esetében, hogy csak állt, s akkor tört el a bokája. – A sántaság lehet Illés prófétától vett gondolat is: „Meddig sántikáltok kétfele?” – A Baál-papok is napestig sántikáltak oltáruk körül (1Kir 18,21.26). Az Ézs 35,3kk arra biztat: „Erősítsétek a lankadt kezeket,... a roskadozó térdeket!... Szökellni fog a sánta, mint a szarvas...” A babiloni fogságból hazatérésre készülődő népét bátorítja így a próféta. Erkölcsi intéssel szolgál a szintén ide illő Péld 4,25kk: „...Ne térj le se jobbra, se balra...” Az út végén vár a beteljesedő reménység, hogy megláthatjuk az Urat. Ezt elérendő, békesség és szent élet a helytálló magatartás. Vannak továbbá a hit ürügyével leplezett, csak azért is makacsságok, vallásos tévutakra hivatkozó kifogások, mintha bármi jó is származhatna abból, ha valaki a sátán mélységeit is ki akarja próbálni (Jel 2,24)! – Veszélyes kísérletezések eljátszhatják a főnti célt, hogy megpillanthatjuk az Urat. Lényegében elhajlás a kegyelemtől, ha bármilyen személyes érdemszerzést is feltételül szabunk, leplezőjeként a szív nyugtalanságának, vagy keserűségének. – Igazából erről beszél az 5Móz 29,17 is, szólván szintén idegen kultuszok csábos tévútjairól. Közös lelkigondozói ügyelés egymásra, az egyetemes papság püspöki szolgálata, ha e tiszt megnevezését – felvigyázás-ként –, nyelvünkre lefordítjuk, amelyet kimondatlanul is a szeretet vezérel. – Felelősek vagyunk egymásért, hiszen a jól takargatott keserűség is fertőzhet, s kihatása sokaknak lehet kárára. A vallási indokokkal kimagyarázott megkeseredés tanúsítja, hogy a szentírónak ismerős a lélek mélységeinek szövevénye, el egészen az Isten mélységeit ismerő, Szentlélek szerinti tájékozódásig (1Kor 2,11). Szemléltető példa rá Ézsau; hogy miként mardosta lelkét, amikor tapasztalta Jákób előnyösebb helyzetét. De, hát maga volt

benne a ludas, hogy egy tál vörös ételért (az elnevezést nem ismerte, csak a színén tájékozódott; esetleg: lencse?) odaadta elsőszülöttségi jogát; s aztán bárhogyan szeretne volna, hogy tekintse Isten semmisnek azt, ami megesett, - s bár könnyek között kereste az áldást, nem kaphatta meg, amit elvesztegetett. Elrettentő példája nem dogmatikus, hanem pásztori szándékú, hogy senki ne jusson hasonló kátyúba; óva intés e végletes eset felmutatásával! – A megtérés helye (toposza) ez esetben nem az ő megtérését jelenti, hanem arra utal, hogy lehetetlent kér, amikor elvárta volna Istentől, hogy gondolja és érvényesítse újra az ő számára az elsőszülöttség jogát, s adományát. Az ige tehát a 6,4kk; 10,26kk nyomán haladva, óva int, nehogy végképp elveszítsük, amit kegyelemből Krisztusban egyszer s mindenkorra kaptunk, de egyszer kaptuk meg! – Jószerivel sokkoló, hogy a megváltásra nézve csodálatos egyszer s mindenkorra a kegyelem elfogadására is kihat, méghozzá fegyelmező érvénnyel: egyszer megkaptad, vigyázz rá, mint a szemed fényére! – Mint mindent, az Isten ajándékait is rendeltetése szerint szabad csak használni, alkalmazni! -Az ingyen kegyelem sem játékszer!

Zsid 12,18–24 – Szövetség a gyakorlatban

A levél egyik kulcsfogalma az Istenhez vezető szabad út, a nyitottság, a bizalom, amit nem szabad eldobni magunktól, mint volt már szó róla: görögül a parrézia. Ez váljék minden keresztyén jellemző vonásává (3,6; 4,16; 10,19.35). A fogalom itt nem hangzik el, mégis erről van szó, midőn az ige arról beszél, hogy az új szövetségben mihez nem, s hogy kihez, mihez járulhatunk oda. A hitben, reménységben, bizalomban gyakorolt szövetség az, melyben nemcsak istentiszteleten, de a hétköznapiakban is gyakorolnunk kell magunkat. Az ó szövetség jellemzője volt, hogy amikor az Úr kijelentette a Tíz ígét, lehetetlen volt, hogy bárki is közelítsen a hegyhez; sőt a szó maga is elviselhetetlen volt. Kemény tiltás tartotta vissza a népet, az állatot is halálra kellett kövezni, ha netán a hegyhez ért (2Móz 19,12k). Mózes sem volt képes kivonni magát e hatás alól, megvallván, hogy félelem és remegés fogta el. A Tóra-beli helyek, ahonnan a szentíró építkezik a 2Móz 20,21, aztán az 5Móz 4,11; 5,22, ahol szó szerint megtalálható a sötétség, homály, (szél)vihar, hangos szó. Mindezt látva és hallva, a nép halálra rémült (2Móz 20,18k). A szentíró az elriasztó mozzanatokot emeli ki, a kijelentés drámai hatását, és mellőzi pl. azt, ami utána vált lehetővé, – ámbár csak a nép vezetőinek (vó: 2Móz 25,9kk). A felsorolt visszaretetők tényezők alapjaiban tették lehetetlenné a nyitottságot, a szabad odajárulást. – Ezzel szemben éppen a bizalmas odajárulás szabad gyakorlása vált lehetővé az új szövetségben. – Következésképp: megengedhetetlen mulasztás, ha figyelmen kívül hagyják. Már a próféták is ígérték, hogy a népek majd odaáramlanak a Sion hegyére (Ézs 2,2kk; Mik 4,1kk –, a 7k-ben kétszer is a sánták!). – A hely elsőrenden nem földrajzi meghatározás, hanem mintegy szíve az új teremtnak; a mennyei Jeruzsálem az, itt a földön, ld: Jel 21; aki a Gal 4,28 szerint mindannyiónk anyja. – Angyalok tízezrei, azaz megszámlálhatatlanok, akikkel már itt közösségben vagyunk. S bár még ezek után fogunk bemenni a nyugalom helyére, mégis az ige és Lélek által újjászülten (Jak 1,18; Jn 1,3), a hívek a teremtmények első zsengei; ők az elsőszülöttek! – Minden elsőszülöttet véren kellett megváltani (2Móz 13,2.13kk; Lk 2,23). A bárány Jézus véren megváltva, ők a népek zsengei, az Úrnak odaszenteltek. Nevük fel van jegyezve a mennyben (Lk 10,20), s ha ez a nép istentiszteleten magasztalja Urát, ünnepe része a mennyei seregek, s velük az üdvözültek istentiszteletének is (tekintettel az egész Jelenések kv-ére). – Az is igaz, hogy e nép minduntalan a népek bírójához is járul; ez esetben nem a

végítéletéről van szó, hanem az ige az, ami a velők oszlásáig, gondolatok, indulatok megméretéséig dolgozik közöttünk (4,12k). Tökéletesen igazak csak megmosattatás által lehetünk. Ezért következik a felsorolásban az új szövetség közbenjárója, Jézus; a minket érő meghintés vére az Övé, – értünk kiontva a kereszten, hatalmasabban beszél, mint az Ábel vére, mely bosszúért kiáltott (1Móz 4,10kk). Jézus vére viszont kegyelemről, bűnbocsánatról beszél. Nincs ennél hatalmasabb és hathatósabb szó mindama beszédek között, amik a világon valaha is elhangzanak.

Zsid 12,25–29 – Rendíthetetlen ország

Angyalok ezreihez, az elsőszülöttek ünnepi seregéhez járulásunk (22k) nem úgy értendő, mintha a pompával ékesített egyházi kultusz biztosítaná a közösséget a mennyeiekkel; mert Isten az emberi száj által hirdetett ige útján jut el az emberi szívhez. Igéje által szólít meg; szül újjá, juttat megtérésre, int, vigasztal, tanácsol, tart meg, jelenti ki szükség szerint akaratát, ma: „Ma, ha az ő szavát halljátok...” adta meg a 3,7k,- a Zsolt 95,7k segítségével –, az egész levél tenorját. A szentíró is elsőrenden igehallgató, azért hirdetheti hitelen, az eredményes szólás reménységével most is, az Isten akaratát. Nem lehet jó igehirdető az, aki egyúttal, sőt egy ütemmel a szólás előtt nem volt igehallgató! Már az ő szövetség jellemzője is az volt, hogy magát kijelentve, Isten szólt először, tudtul adva a szövetség rendjét és alaptörvényét is. Okulnia kell mindenkinek azok kárából, akik elutasították a „földön” szólót, amikor tehát Jahve leszállt a hegyre (2Móz 19). Részünkről az elfogadás akkor valós, ha nem választjuk el magát a kijelentést, a kijelentést adó személytől; mivel, ha akaratát semmibe veszi az ember, Őt utasítja el. Olyan nincs, hogy igéd az kell, de te nem; vagy Te kellesz, de igéd meg nem kell! – Az új szövetség népe is, hallván igéjét, Urával szembesül. Ezért kell ügyelnünk arra, hogy meg ne vessék azt, aki szól; de a szóló se tolja félre azt, Aki igéje által szólni akar. Az ige alábecsülése, ha csak ürügyként szóaltattuk meg, s aztán következünk mi! Nagy M-mel! Ő a mennyből szól, ami nem jelent eltávolodást a földiektől, mert a Szentlélek dolgozik közöttünk olyképpen, hogy az ige kétélű, éles kardját alkalmazza, – személyre szabottan – a kisebb, vagy nagyobb gyülekezetben.

Az ige megrendítő hatását tekintve, a Mózes közvetítette kijelentés alkalmával „csak” az a földdarab, az a hegy rendült meg. A 2Móz 19,16 kíséző jelenségei értelemszerű magyarázatát adja most. (ld még: Bír 5,4; Zsolt 68,9; 114,4kk). A Hagg 2,6k viszont már kilátásba helyezte, hogy (utoljára) mégegyszer meg fogja rendíteni nemcsak a földet, de az eget is; utolsó előtti, tehát nem végső mozdulattal, – csak azért –, hogy megrázza a teremtettséget; mivel az állhatatlan, ideigvaló dolgoknak ki kell hullaniuk, hogy csak az időtálló maradjon meg. Végső soron nem a pusztítás szándékával érkezik a megrendítés, hanem a teremtetett dolgok átváltozását tekinti céljának; vehető ez az újjászületés kínjának is. Jézus is újjászületésnek mondja a végidőkben kibontakozó új teremtetést (Mt 19,28). – Az első teremtetés, ég és föld elmúlása helyet ad majd annak, amit várunk, az

új égnek és új földnek, „amelyben igazság lakik” (2Pt 3,13). Mi már – szól önmagáról is a szentíró –, kegyelemből, rendíthetetlen országot kaptunk. Hozzá mértén, belőle táplálkozva, támadjon hálaadás a szívünkben érte, s úgy szolgáljunk Istennek tetsző módon, mert semmi egyébbel nem lehet vonzó módon közelítenünk Hozzá. – Egyedül hálaadástól indítatva fogadható el tiszteletünk és szent félelmünk. Az, hogy Ő megemésztő tűz, ítéletes dolog, de csak a tűzre való dolgoknak kell tartaniuk Tőle. Aranyat, ezüstöt megtisztít, az éghetőt viszont felemészt (1Kor 3,12kk). Ezt azért még az új szövetség népének is jól eszébe kell vésnie, hogy figyelme és szolgálata meg ne lankadjon. – Mindeközben Isten rendíthetetlenül megmarad a „mi Istenünk”-nek.

Zsid 13,1–7 – Akikre lehet számítani

A levél végéhez közeledve, a rövid utasítások teljesíthetőségének forrása Isten hűsége, melyet anyagiakra tekintettel az 5k idéz. Belőle származhat ötletgazdag segítőkészségünk, mert ha igaz, hogy Isten együtt vándorol népével (1Móz 28,15; 5Móz 31,6kk), akkor a keresztyének egymás iránti szeretete nem hangulatok ingadozásának kitett, szeszélyes viselkedés, hanem olyan támasz és melegséget árasztó légkör, amire mindig lehet reménységgel számítanunk. Épp emiatt nem szabad a másik félnek visszaélni vele, kihasználva a segítőkészséget. Isten ettől is védi gyermekeit. A vendégszeretet, – s ez áll a foglyokról szükséges, lehető gondoskodásra is –, esetenként túllép a gyülekezet határain. Kockázatos is lehet idegeneket befogadó nyitottságuk, mégis vannak lelekesítő példák, pl. az ŐSZ-ben, ahogy Ábrahám és Sára vendégelte meg a három odavetődöttnek vélt vándort, akik az Úr angyalai voltak, sőt egyikük maga az Úr volt (1Móz 18.f). Vagy a már szóba hozott Ráháb, befogadva békességgel, s végül megmentve Izráel követeit (11,31; Józs 2; 6,22k). Testben élt létünknek, együtttérzéssel legyen kihatása minden bajbajutottra. A hit jellemzője nem az elzárkózás, sőt inkább felelősség vállalása a kezünk ügyében lévő eszközök segítő felhasználásával. A kereszt elemi jellemzője a „másokért”; Krisztus kereszttje erre tanít, ugyanez áll minden, az Ő szavára felvett keresztre (Mt 10,38kk). – Testben létünkről szólván, a házasság is legyen megbecsült azzal az örömmel, ahogy Ádám kiáltott fel: „ez...már...testemből való test..” (1Móz 2,23)! A vőlegény és a menyasszony is jogosan örülnek egymásnak, s ítéletes, ha ez az öröm kényszerűen megszűnik (Jer 7,34; s még több alkalommal is). A házassági közösség akkor tiszta, ha kifejezi a szeretetet. Minden tettleges házasságtörés maga után vonja Isten ítéletét. Egyebütt is együtt van említve a paráznaság a kapzsisággal (1Kor 5,10; Kol 3,5; Ef 5,3,5); nemrég esett így szó Ézsauról (12.16). – E párosítás a szemforgatók bosszúságára is szolgál, mert máris lehanyatlik megkövezésre emelkedő karjuk. Látszólag ugyan nincs köze egyiknek a másikhoz, mégis – túl a kánaáni termékenységi kultuszok előzményén, melyet a próféták paráznaságként ostromoztak –, a pénz és az anyagiak utáni sóvárgás a Mammon bálványozása is (Mt 6,24), hűtlen szövetségszegés! A gonosz és parázna nemzedéknek adatik a Jónás jele, ők az önigazak (Mt 12,38). Mind e példák a vallás és az erkölcs összefonódását tanúsítják. Minden esetben a hit felől közelítendő meg a szakavatott beavatkozás, hogy az erkölcsi ficam is gyógyulhasson! A megelégedett mentes a pénzsóvárgástól;

s megelégedett csak az lehet, aki az Úrral jár, s ezért az Úr is vele van, ember tehát nem árthat neki (Zsolt 118,6). – A Jézusra tekintő hit (12,2) nemcsak a régi tanúkat tartja számon, akik valaha hitből cselekedtek, de megbecsüli a közelmúlt példáit is, akik az olvasók hitrejutása körül bábáskodtak. Az első és a második nemzedék neves és névtelen igehirdetői ők, akik már nincsenek az élők sorában, de Isten feltámasztó emlékezete majd előhívja őket; ezért méltatlan, ha kiesnek a gyülekezet emlékezetéből. Életük vége nem feltétlenül jelenti életük feláldozását, inkább következetes befejezését annak, amit hitben kezdtek el. – Mégis egyre határozottabb a véleményem arról, hogy a 7.v. „Figyeljete életük végére” Péter és Pál apostolok Rómában elszenvedett mártíriumára hívja fel a figyelmet, ahogy ezt Római Kelemen 1. levele a korinthusiakhoz címzett irat 5. pontjában – az üldözések veszélye miatt, úgymond virágnyelven, – körülírva –, de néven nevezi őket. (Raffay S: Újszövetségi Apokrifusok. Pozsony 1905. 119.o). Továbbá az Úr (fél)testvére Jakab mártírhalálát is 62. –ben, Jerizsáleben.

Végszóra: a 2012-es imahét remek fogalmazást állított előtérbe, amikor Pál azt mondja: „...nem tanácskoztam testtel és vérrel” (Gal 1,16). Anélkül, hogy rendre kiragadnánk igebeli szövegből, minden keresztyén számára vezérigének, intésnek, jelmondatnak is kiváló összegezés az a mindennapokra; s amikor kísértő helyzetekben döntenünk kell. Vessük emlékezetünkbe és alkalmazzuk!

Zsid 13,8–16 – Mindenkör él (7,25)

A hitben nemrég elhuytakra emlékeztetve, máris Jézus Krisztus állandóságára terelődik a szentíró figyelme. Hűségük forrása a Messiás Jézus volt, aki tegnap és ma és mindörökké ugyanaz. Ma is méríthetünk személyéből, s igéjéből; és holnap sem fog cserbenhagyni. Feltámadottként sem önmagának él, hanem szüntelenül végzi közbenjárását értünk. Ez a kegyelem hordoz; szövetségével függ össze mindaz, amit Isten jó-nak nevez (5Móz 4,22). Nem mi munkáltuk, szívünknek a kegyelemmel betelve kell megerősödni, mivel csak ellankad, aki körmönfont vallásos cselekmények, öngyógyítás, önmegváltás utcáiba téved. Válsága kikerülhetetlenül mélyül, ha rájön, hogy beváltatlan ígéretek miatt kellett csalódnia. Nemcsak az itt a gond, hogy bizonyos ételektől kellene tartózkodnia a kegyesnek, de a mögöttesből az is átszüremlik, hogy a jeruzsálemi templom és a város pusztulása után, a szétszórtságban (diaszpórában) élő zsidóság közös étkezései kaptak fokozódó sakramentális jelleget, pl. a páskavacsora. Ezek nem adhattak elegendő erőt a szívnek. Következőleg: a sakramentumoknak nincs, – ráadásként sincs –, külön kegyelmi többlete. Hasznuk abban van, hogy azok a kegyelem erősítői, megpecsételői, melyet az ige és a Szentlélek végez el bennünk. Szakszerűen, igereszerűen fogalmaz a kálvini tanítás, amikor átvitt értelemben nevezi evésnek, s ivásnak az úrvacsora jelei vételét. Ez okból, ítéletet is ehét és ihat az, aki nem becsüli meg az Úr testét (1Kor 11,29), ha viszont helyesen él vele, hitével ragadja meg újból a Krisztust, azaz Ő ragad meg újból, hit által. A Golgota az oltárunk; keresztje, – megint csak átvitt értelemben –, a sakramentum asztala, ahová meghívatunk. Krisztusban részesedünk, érdemét közli velünk, midőn ízleljük igéjét és erőit (6,4k). Testét ilyen értelemben „esszük”. A Mt 26,26kk és par. szereztetési igéi, valamint a Jn 6,56k is az azt követő 63.v-e értelmében veendő: „A Lélek az (vigyázat! nagy L-el!), aki életre kelt, a test nem használ semmit!”

Akiknek pedig nincs joguk, hogy éljenek vele, eszük ágában sincs, hogy vágyakozzanak utána. Tehát, jellemző módon, nem mi érezzetjük velük, hogy tágasabb odakint... Ők maguk zárták ki önmagukat; sőt, ahogy a 3Móz 16,27 rendelkezett a vétékáldozat maradványainak megégetéséről a táboron kívül, úgy kellett Jézusnak is a városon kívül szenvednie az átoknak ama gyalázatos helyén. Ez okból nekünk kell mindegyre kimennünk Őhozá, nem szégyellve, sőt vállalva, hordozva, viselve az Ő gyalázatát. A világból lehetetlen kimenekülnünk (1Kor 5,10), mégis, főként a vallásos jellegű

félremagyarázások tisztázása végett válik minduntalan mássá, tőlük elszakadóvá a kegyelem népe (2Kor 6,17. A hit szabadságával és természetességével fogadjuk el ezt az életformát: Mindentől távol és mégis mindenhez közel, mondotta volt sorstársam (árvaházi neveltetés), és idősebb szolgatársam Kiss Antal Jenő! – Mentesen minden képmutató elkülönüléstől; mások vagyunk, a másság erőltetése nélkül. Életelemünk az, hogy nincs itt maradandó városunk, hanem a jövődőt keressük. Eközben jellemzője a hit embereinek, hogy ahol megfordulnak, kezd a remény éledni. Nem magunkból csiholjuk ki e hatást, velünk jár az, mert Isten jár velünk, ezért van személyünknek ilyen keresetlen kihatása. Nem dicsekszünk, de nem is hallgatunk róla: megvalljuk, hogy Kiből élünk; s nevét együtt magasztaljuk, mert magunk is szüntelenül hálát adunk néki; ajkunknak ez a gyümölcse (Hós 14,3: „ajkunk tulkai” mondta a régi fordítás), mert Istennek ilyen áldozat tetszik, – részünkről pedig válasz ez a kegyelemre.

Zsid 13,17–25 – Vezetők és vezetettek

A 7.v-el együtt háromszor is említetnek a vezetők; irántuk a figyelmesség szükséges. A kellő gyülekezeti rend, s az irányítás azonban nem túlméretezett. Az előljárók megnevezése összegező, hiányzik a rangkülönbség, a hierarchia. Ebben a nemzedékváltás sem hozott módosulást. Az elhunyt vezetők korosztálya (7) tovább örököltette az összefoglaló megnevezést a nyomukba lépetteknek, akik átvették tőlük a felelősséget a hívekért. Irántuk a közönyösség szóba sem jöhet, sőt arra inti a gyülekezetet, – ezt a címzettek közelebbi megnevezése híján csak mi értelmezzük így –, hogy bízzanak vezetőikben, könnyítsék meg számukra, hogy örömmel végezhesék közöttük a szolgálatot, amiről, – ha a nehézségek miatt sóhajtozniuk kellene a vezetőknek –, számadással is tartoznak a hívek Isten előtt! A gyülekezet is tehet róla, ha mind a vezetők, mind a vezetettek lelkükben emiatt rövidülnek.

A missziói utakon járó ismert munkatársaknak (ld. Timóteus „testvérünk”), és magának sem igényel nagyobb tiszteletet a szentírő, mint ami általában megilleti a vezetőket. Nem gyengeség, ha kéri, hogy imádkozzanak érte. Szándéka és lelkiismerete tiszta, mégsem viselkedik úgy, mintha önelégült lenne. Szeretné, ha mihamarabb visszaadatna a levél címzettjeinek; de a megvalósulás előtt akadályok tornyosulnak. Legyen tehát külön imatéma, hogy mielőbb viszontláthassák egymást, mert szeretné meglátogatni őket. – Biztató mozzanatok is vannak; közli velük a jó hírt, hogy Timóteus kiszabadult. Fogságáról ez az egyetlen adat. – Csak találgatunk, hogy amikor a kért köpennyel, könyvekkel, meg a pergamenekkel (vö: 2Tim 4,13), Rómában beállított Pálhoz, őt is lefűlelték volna, de aztán futni hagyták? – S amint visszaérkezik hozzá, együtt fogják fölkeresni őket, mert a személyes találkozást, s a szóban elmondott tanítást e levél sem pótolhatja teljesen. Ezért úgy érzi, hogy csak rövidre fogottan közölhette velük írásban azt, ami mondandója volt. – Az Itáliából valók csoportja, akik köszöntését most tolmácsolja, tartózkodhatott bárhol a Római birodalomban, akár a Fil 4,22 császár udvarából valók is. – Újabb sejtés, hogy a levél címzettjei egy kisebb, sajtószerű kegyességi csoport lehetett. Ha zsidók voltak, akkor görögül beszélő hellenisták lehettek; de a levél hagyományos címe ellenére, lehettek pogányokból jöttek is. Általuk küldi köszöntését vezetőiknek. A gond fel sem merül, hogy sértésnek, mellőzésnek tekinténék, hogy nem nekik írt. Meglehet, hogy éppen ők kérték a

szerzőt, hogy a felmerülő problémákra tekintettel írjon a szélesebb gyülekezet nyilvánosságának!

A levél vége sem szűkölködik találó megfogalmazásokban, azaz, hogy a békesség Istene kihozta a halottak közül a juhok nagy pásztort, Jézust, s ezzel hitüket és képzeletüket is megragadja! – Baj, ha az egyházban eleve gyanús, ami nem szokványos, mert, úgymond csak az a kezelhető, aki lemond az önálló gondolkodásról. De hát a megtérés nem agymosás, s nem birkák vagyunk, hanem juhok. A szavak-jelezte különbség lényeges eltéréseket tárhat fel, amit gyógyítani kell, s nem agyonhallgatni, vagy nyilvánosan szapulni. – Örök szövetség vére köt össze bennünket, s nem tőlünk van, ha keressük azt és engedünk Isten akaratának, mégis mi legyünk készen, hogy megcselekedjük; pedig Isten tesz erre késszé mégis! Jónak nevezendő az, amit Ő végez el bennünk, az kedves Néki a Jézus Krisztus által. Akinek legyen dicsőség örökkön-örökké!

Jak 1,1–11 – Az állhatatosság öröme

Mózes – bizalmas közelségben az Úrral – az Ő szolgálja volt (2Móz 33,11; 5Móz 34,5.10) –. Mint korábban Jákób a fiait, halála előtt Mózes is megáldotta a Jákób-fiak nevét viselő törzseket. – A Mt 5-7 f. –ek az új szövetség törvényadójaként állítja eléink Jézust. – Jakab, az ősi Jákób név viselője és Jézus féltestvére (Mt 13,55; par), az ősegyház oszlopai közé soroltatott (Gal 1,19; 2,9), akinek a Feltámadott is megjelent (1Kor 15,7). Döntő szava volt a jeruzsálemi keresztyének között (ApCsel 15,13kk), egyszerre vallotta magát Isten és Jézus Krisztus szolgájának. Tekintélyével fémjelezve, íródik e levél a zsidókból és pogányokból lett, de Jeruzsálem pusztulása után szétszóródott keresztyén nemzedék lelki hasznára avégett, hogy önálló alkotásként keresse és mutassa fel a Hegyi Beszéd üzenetét és alkalmazását, amint hogy minden nemzedéknek saját idejében kell megcselekednie Isten akaratát, a Krisztus követésében.

Letörhetetlen derű járja át az olvasóit megszólító biztatást, hogy ne a dolgok előnytelenége okán panaszkodjanak, de lássák meg a naponkénti próbák lelki hasznát, miként edződhet meg hitük, s gyakorlati kegyességük a bajok között. Évgett tartsák a kísértéseket teljes örömmel. Hallatlan állítás, de egyetlen kivezető út számukra, mert a közben megszülető, akár edződő állhatatosság egységbe kovácsolja az egész embert, s nem lesz többé széteső, kétlelkű, folyton magával foglalkozó és vívódó, érzelmektől, hatásoktól ide-oda sodródó, állhatatlan ember (1Kir 18,21; Mt 6,24; Ef 4,14). Az ilyen, egészséges kegyességű keresztyén nem büntelen, mégis tökéletes; azaz, követve a szó jelentését: célra tekintő, utak választása közepette nem tévovázó, Isten akaratát cselekedni kész lelkületű, józan ember; aki – esetenként –, azt is kész vállalni, hogy önmagában nincs elegendő bölcsessége, de a jézusi Abbá, Atyám bizalmával (Mk 14,36; Róm 8,15; Gal 4,6), imádságával oda mer állni Isten elé, aki feddőzés nélkül kész adni, gyakorlati tanácsokat is közlő –, bölcsességet annak, aki gyermeki hittel kéri Tőle. A bizalmatlan ember imádsága nem is nevezhető annak, mert inkább csak monológot folytat, míg emésztli magát, – az mégsem igazi párbeszéd Istennel. Az ilyen ne is várjon meghallgatást! – Hozzátehetjük, hogy a „hogyan kérjük” elégtelenségén és aggodalmán segít a Szentlélek értünk folytatott közbenjáró könyörgése, ld. a Róm 8,26kk, igéit, – aholis Pál igazából, Jakabbal párhuzamos gondolatsoron halad végig. – A szentíró biztat, de kellő józanságra inti az élet különféle szintjein élőket, akik már krisztushitben járnak. Van közöttük – a többség bizonnyal

ilyen – szegény „testvér”, ő bátran dicsekedhet azzal, hogy kétsége sincs fiúsága felől. A gazdag megnevezés mellől hiányzik a „testvér” nevezet. Vélhető: nem elfogultság okán, inkább prófétai indíttatásból, mert a vállalkozásainak élő gazdag intése egyetemes érvényű. A tehetős keresztyén legyen teljes tudatában, s vallja is meg, hogy Isten előtt egy szintre állíttatott a szegénnyel; vállalja boldogan az alázatra intő helyzetet, tudván, hogy minden gazdagság illanó és hervatag. Tanuljon meg jó szívvel adakozni; a gazdagság ama részének marad meg a jó íze, amit a kegyelemre válaszként, hálából, Isten és emberek iránti szertetetből, segítségére odaadunk!

Jak 1,12–18 – Ki felelős a kísértésért?

A kísértés a gyors boldogság, vagy inkább a boldogulás ígézetével kecseget. Több ide tartozó helyen együtt említetik paráznaság és a kapzsiság (Ef 5,5; 1Thessz 4,3kk; Zsid 13,4k), s mivel épp az imént szoltak ítéletes szavak a javak mulandóságáról és a bennük reménykedő gazdagokról –, a kísértés értelmezése sem lehet leszűkített. Hosszabb beérési idővel, de tartósan, az lehet igazán boldog, aki állhatatosan marad meg az Úr mellett. Az állhatatosság igénye jelzi, hogy elsőrenden hitbeli próbáról van szó, mintha a könnyű érvényesülés lehetőségének gyors megragadása érdekében, eldobható lehetne a hit, ami a kísértés óráiban fölösleges tehernek tűnik. Mintha valaki itt benn az susogná: Hagyj fel vele, s máris jobban boldogulsz! A kísértés tünete, hogy elkezdünk érvelgetni, magyarázkodni a tulajdon lelkiismeretünk előtt, meg mások előtt is, hogy „nem bölcs” dolog némi bírálatot gyakorolni, s hogy „ostoba”, aki fenntartásokat hangoztat. – Jól ismerünk ilyesmiket a múlt szd. 50-es éveinek fordulóján, amikor az evangéliumi ébredés erőit kezdték visszaszorítani.

- Úgy tűnik elő az igéből, hogy már akkor közhely volt a kegyesnek tűnő önigazolás, hogy Isten kísért nehéz helyzetekkel. Az ilyen állítás Istent kísérti! Sem a Miatyánkot, se a Jób kv-ét nem szabad érvül felhasználnunk rá. Jób üzenete éppen a szenvedéseket elviselő állhatatosság, amiért az 5,11 is boldognak mondja őt kv-ünkben. Akkor élünk az igével rendeltetése szerint, ha azt halljuk meg belőle, amit általa Isten mond. A Szentírás nem olyan rejtjelkulcs, amivel megfejthetők a titkosírások. Mennyi hasonló, talán jószándékú, de szakszerűtlen, – jóllehet kegyes –, visszaélés esik meg a Bibliával! – Vedd tudomásul, hogy végső soron még a sátánt se okolhatod a kísértések miatt, csupán csak magadat. A kívánságod felgerjed, helyet adsz neki, s világra jön a bűn, kiteljesedő végterméke pedig a halál. Te tévelyegsz, ne fogd másra! Istentől csak jó adomány származhat. Minden ajándéka tökéletes, Ő másféle születési folyamatba iktat be, amikor csíráképes magot, az ígét hinti el szívünkbe. Amely aztán csendesesen megered, s élet támad belőle. Amikor Szentlelke újjászült, Isten egész teremtményének zsengeje lettünk. Ahogy az ŐSZ népe a népek, azaz minden teremtménynek zsengeje volt (Róm 11,16); a lelki Izráel, a keresztyén misszió nyomán megszületve, első zsengeje az új teremtménynek, amelynek szerves tagja (lesz!) a testi Izráel Krisztust elfogadó része is. A zsenge fogalma magába foglalja az idői együttthatót, hogy időben első, ígéretes jel-

adás arról, hogy követi majd a többi is. A termés zsengeje az egészre érvényesen szenteltessék az Úrnak (5Móz 26,1kk. 8kk). A föltámadott Krisztus első zsenge a halottak közül, Őt követik majd azok, akik azzal a reménységgel hunytak el, hogy majd fölébrednek (1Kor 15,20). Ami Krisztus-szerű, amiben az Ő indulata mutatkozik meg, az válhat zsengevé, versengéstől menten adva meg minden tettünk minősítését. Állhatatos az, aki ezekben Néki enged és megmarad az Úr mellett. Az ilyen nyeri el az élet koronáját, amit Isten ígért az Őt szeretőknek. Hol is hangzott el ez az ígért? Egyrészt már a Tízparancsolatban (2Móz 20,6; 5Móz 5,10), ezáltal evangéliumi alaphangot zendítve meg. – Erre jobban kellene figyelünk! – Másrészt Pál apostolnál (1Kor 9,25; 2Tim 4,8); legközvetlenebbül pedig a Jel 2,10-ben. Jakabhoz mindezek Isten szavaként szólnak, s ő így adja tovább, tehát ő sem törvényt prédikál, hanem a szeretet és a hűség boldogságát hirdeti meg mindazoknak, akik szavát befogadják.

Jak 1,19–27 – Nem feledékeny hallgató

Tanuljátok meg! Hangzik a felszólítás, hogy „minden ember” legyen gyors a hallásra, de visszafogott a szólásban; s gondolja meg kétszer is, ha okkal, ok nélkül haragra gerjedne. A megtanulandók nem tűrnek halasztást, mert kihatásuk fölmérhetetlen. Jótékony, ha gyakorlattá lesz, kártékony, ha eleresztjük a fülünk mellett. Minde- nek közül – a keresztyének azok, akik nem élhetnek csak úgy bele a vakvilágba. Legyen életük tudatosan irányított arra nézve, hogy Isten igazsága ne akadályoztassék; sőt kimunkálásának legyünk há- tározott segítői. Bármiféle harag alkalmatlan és rossz munkatársa Isten igazságának. Ilyenből ő nem kér! – Mi az elsőrendű teendő? Akár a Zsidókhoz írt levélben, úgy Jakabnál is legfőbb kegyességi és gyülekezeti érdek az ige hatékonysága, az elmélyedő igehirdetés és reá hallgatás. Az ige hatékonyságáról Isten gondoskodik, ezért beol- tott ige, ami talán úgy értendő, hogy már szívünkbe van ültetve, de a jó kezdettel még nincs minden egycsapásra készen, szükség sze- rint igényli a folytatást, aminek engednünk kell. Evégett szükséges elvetnünk magunktól mindenféle tisztátalanságot; irtanunk, hogy írmagja se maradjon, s elháruljon minden akadály az ige folyamatos munkálkodása útjából. – Legelőbb is nekünk használ, ha töretlenül járja át az ige egész valónkat, mert így örökre kiható erővel képes megtartani egész lényünket.

Amikor az ige kimondja: „legyetek”, az olyan parancsoló erővel hozza létre bennünk a teljesülést, akár az Isten „legyen” szava a teremtkor, amikor létrehozta a soronkövetkezőket. Szelíden fo- gadva be az ígét, nem kerülünk nevetséges helyzetbe, szánandó, siralmas állapotba; ahogy magunkat csapjuk be olykor, mint ami- kor valaki csak futó pillantást vet az ókor homályos érctükrébe, s máris elfelejtette, hogyan is nézünk ki a valóságban! A „szabadság tökéletes törvénye” a teljesítés feltételeit is megteremtő ige az, ami megmarad, mert mélyen a lelkünkbe ivódik, Krisztus vonásait pe- csétként üti szívünkbe, és bensőnkbe írja az új szövetség törvényét (Jer 31,33; Zsid 8,10kk; 10,16). A nem feledékeny hallgató máris lehetőséget kapott a tevékeny megvalósításra, s engedvén az ihle- tésnek, ösztönzésnek, az ígért boldogságot ízelheti lelkében. Nem fárasztja, inkább elteti a tett, s a teljesség és a lelki béke (de nem önelégültség) árad szét a tagjaiban. A boldogság ismérve az a tu- dat, hogy helyemen vagyok, s tehetem azt, amit megszerettem, mert magaménak érzem. – A második és harmadik nemzedékben egyre inkább felütötte fejét a formális és felszínes kegyesség. Mindenna-

posszá vált az üres fecsegés, s ezzel a világ lelke szivárgott be a közösségekbe. Jól sejthetően rómaiak, görögök, zsidók sok hiábavaló szóáradat és civakodás, meg indulatos megnyilvánulás közepette élték mindennapjaikat, s ez fertőzte a keresztyéneket is. Nem szükséges hallgatásba burkolóznunk, de szükséges a mértéktartás a szavakban, melyet a levél másutt is (3.f) szóba hoz. – Felfigyeltem arra, hogy a filmekben szinte minden szereplő ordítózik. Jól néznénk ki, ha az életben, s a családban mindenki így „beszélgetne” egymással! – Nehogy kövessük!

Az igével és Szentlélektől vezérelt istentisztelet olyan kezdet, amit aztán embertársaink között is folytatnunk kell, meglátogatva mindenekelőtt azokat, akikre senki nem nyit ajtót, akiket csak tehertételnek tart a társadalom. A vigasztaló szót mondó legyen mentes a világ szó-, s tegyük hozzá ma: a kép-, s informatikus inflációjától.

Jak 2,1–7 – A szintek kiegyenlítődnének

Minden keresztyénnek a mi Urunk Jézus Krisztus a dicsősége. E hitben egyaránt részes szegény és gazdag. Életünk egyetlen ékessége mentessé teszi az ilyeneket a személyválogatástól; de ügyelniük kell, hogy közöttük ez váljék gyakorlattá. Korábban Péternek, s a zsidókból jött keresztyéneknek kellett legelőbb is megtanulniuk, hogy Isten nem személyválogató a népek között, mert mindenki kedves Őelőtte, „aki őt féli és igazságot cselekszik” (ApCsel 10,34k). Ott pedig, ahová Jakab a levelét küldi, kiéleződtek a társadalmi különbségek, s keserűséget okozott a gazdagok viselkedése. Néhol esetleg a helyi zsinagóga vált keresztyén kultuszhelyé, gyakrabban pedig összegyűlhettek bárhol, akár családi otthonban is, s az összejövetelt magát is zsinagógának nevezték. S bár szűkösen voltak, de ha belépett közéjük egy módosabb érdeklődő, – öltözetével szándékoltan hangsúlyozva, hogy ő nem akárki –, gyűrűt is, – aranyból valót –, illesztett ujjára. A hatás nem is maradt el, mert odavoltak a megtiszteltetéstől, még a helyét is megfújták, s kitüntetett ülőhelyet biztosítottak számára, körítve udvariaskodó invitálással; a többiek pedig inkább szorongtak. Ha pedig közben belépett egy, a ruháiról lesíró szegény akárki, meg kell adni, de neki is igyekeztek helyet szorítani, esetleg egy kis sámlin, valamelyik bennfentes lábainál. Jegyezzük meg jól (nota bene), ha a hívek dicsősége egyaránt Krisztus, akkor ne ájúlodozzanak előkelőségek közelségében. Atható judíciummal lát a jelenségek mögé a szentíró, hogy a példázatos esetben a gazdagság tündökölni akarásában, ill annak gyülekezeti fogadtatásánál, a szinte istenítő tisztelet igényének, ill. kifejezésének indulatairól van igazából szó. Idejekorán megszabadulva a kivételező szemlélettől, nem fogják azt sem lenézni, akiről lerí a szegénység. Egyik is, a másik is érdeklődő ember; a keresők előtt egyaránt nyitva az ajtó, s már az is misszió, hogy a különbségeket kiegyenlítő bánásmód jár mindenkinek. – A példaként feltárt helyzet egyébként némileg hasonlít ahhoz, amelyet Jézus mutatott be a farizeus és a vámszedő példázatában (Lk 18,9kk).

Ügyelvén az egyenlő elbánás módozataira, nem kerülhet a gyülekezet ellentétbe önmagával, mert olyan Istenben hisz, aki nem személyválogató (3Móz 19,15; 5Móz 1,17; Mal 2,9; ApCsel 10,34k). Sőt a szegényt illető többlet-megbecsülés főlemeli őt arra a szintre, ahová viszont a hívő gazdagnak naponta kell, önként leszállania. Ez egyezik Isten szándékával (Lk 1,51kk); s beleszövődik ama tapasztalat is, hogy a szegénység állapota kedvezőbb az üdvösség fölismeré-

sére és elfogadására. – A gazdagok viszont már számtalan sérelmet okoztak a szegényeknek, özvegyeknek, árváknak, rabszolgáknak; közvetlenül a főként nincstelenekből összeverődött keresztyének között is. Amikor hatóságok elé citálták őket, igaztalanul meghurcolták; s közben a Krisztus nevéből eredeztetett elnevezésüket (ApCsel 11,26) gyalázattal, gyanúsítgatásokkal illették, megsejtve, s irigyelve azt, hogy ezek a senkik valami olyannal bírnak, ami nem vehető meg pénzen, s Uruk nem kenyerезhető le, de hívogató szeretete –, talány: hogy jön az hozzá? – bámultak rá értetlenül, – mégis mindenkit egyaránt illet!

Jak 2,8–13 – Királyi törvény

A szegény és gazdag hátrányos, ill. előnyt adó megkülönböztetése olyan önbíráskodás, amellyel Isten nem vállal közösséget, mivel árulkodó jele az elfogult ítélkezésnek, ahol a szegényt keményen elmarasztalják, a gazdag viselt dolgai fölött pedig szemet hunynak! – Isten viszont a világ szemében megvetett, lesajnált szegényeket választotta ki, hogy hitben gazdagok legyenek, s váljanak országának örököseivé, amelyet azoknak ígért, akik Őt szeretik (5). Ma is szegénységi bizonyítványt illesztenek azok hátára, akik szeretik Istent. Legyen igazatok! – mondja Isten, de a „lelki szegények” az igazán boldogok (Mt 5,3)! – Mi is bizvást mondhatjuk: Szóljatok rá akármit, de azok sorába tartozom, akik nem állják szeretni Istent; s ezt nem is szégyellik, sőt ösztönzést éreznek rá, hogy szeressék a felebarátot; mennél rászorulóbb, annál hathatósabban segítve őt. Megfuttatva a gondolatokat, máris kirajzolódik előttünk, mit jelent a „királyi törvény” (8). Tűnjék bár bolondnak a keresztyén, de nem fejét vesztett, s az ő szíve van igazán a helyén! – Egész valójának, s az effajta népnek egyetlen Feje az Úr Jézus Krisztus, a híve pedig királyi örökség várományosa, ami haladéktalanul ösztönzi őt a szeretet parancsára, hogy – együtt Urával –, embertársát is szeresse; kitüntető módon a szegényt és rászorulót; okosan szeresse őket, a hitre és alázatosságra nevelve, s ekként –, mivel szíve mentes az előítéletektől –, Krisztushoz odaszeretve a gazdagot is! A személyválogatás ui. rabság és elvakultság; jobb esetben látászavar. Ha mindezekről mentes, akkor vezérli az igazat a szabadság tökéletes törvénye (12.v; 1,25). A törvény betöltése pedig az irgalmasság, – cselekvő tetteivel együtt (17). A személyválogatást elutasító szeretet méri fel helyesen a tennivalókat (8). Ezzel szemben a finnyás válogatás – bűn. Hátrározottan állítandó e tétel mindazokkal szemben, akik elhívottnak érzik magukat, hogy mások erkölcsére is vigyázzanak, de menten paragrafusokra böknek rá, amint tetten érnek, vagy tetten érni vélnek valakit; ám a nyelvük élesebb és gyilkosabb az útonálló törénél, s miközben büszkéik feddhetetlenségükre, a szemük villanása is öl, mert van olyan mosoly, amitől végig fut a hideg a hátunkon! – Jézus ilyen indulatokat minősített gyilkolásnak (Mt 5,19kk), amit a törvény elmarasztal. Az ige tegező fogalmazása kizár minden félreértést, hogy itt másokról volna szó. Tehát „aki”, azaz Isten, azt mondta: „Ne paráználkodj!”, azt is mondta „Ne ölj!”, s ámbár nem paráználkods, de ha bármely leplezett változatban ölsz is, máris áthágtad a törvényt. A Hegyi Beszédben is az első megnevezett törvényszegés

az ölés, ha csupán harag formájában is tünetkezik. Jakab még hozzáfűzi, hogy az irgalmasság bármiféle mellőzése, a szeretet elhanyagolása is már ölés! Lehet agyonhallgatni, semminek nézni, leszólni, megbélyegezni a másikat, démoninak minősíteni értékeit, amelyek bosszantó módon belőled hiányoznak; ahogy Jézusra is ráfogták, hogy démonikus (Mt 12,22), mindezek a szabadság tökéletes törvényének ítélete alá fognak esni. – A megcselekedett irgalom pedig mindenkor diadalmaskodni fog az ítéleten. A tettekre váltott szeretet leverhetetlen. Az az erős, aki irgalmas, és az a győzedelmes is!

Jak 2,14–18 – Halott hit

Kegyes szavak is válhatnak üres beszéddé. Már a prófétának is állást kellett foglalnia a merő szavakban, begyakorolt formulákban tünetkező kegyesség ellen: „ez a nép csak szájával közeledik” Istenhez, „de a szíve távol van” Tőle, „istenfélelme... csupán betanult emberi parancsolat” (Ézs 29,13k). – Előállott tehát keresztyének között is a farizeuskodás, nem is annyira a szabványos képmutatás, hanem, a részint a tanszerűségben kimerülő igazhitűség, másrészt a gyakorlat próbáján megfeneklő kegyes szavak formájában, amit – Ézsaiás szavaival – Jézus is szemére vetett népének (Mt 15,8k). – Pál apostol a maga idejében, átütő nyíltsággal tisztázta, hogy hit által igazul meg az ember, a törvény cselekedetei nélkül (Gal 2,16; Róm 3,28), de egyáltalán nem arról beszélt, mintha a hitnek nem volnának cselekedetei, hiszen a szeretetet vallotta egyedül megmaradónak (1Kor 13). Nem szabad tehát a törvény megcselekvéséből üdvözülni akarást azonosítanunk a hit cselekedeteivel; ezeket előre elkészítette Isten, hogy azokban járjunk (Ef 2,10). Igaz tehát, hogy a gyümölcsök nélkül a hit nem lehet üdvözítő, mert halott. – A második, harmadik nemzedék idején Jakab ezért emeli föl szavát, hogy hiába állítja bárki is közülük az ínséget szenvedőnek, hogy legyen békessége, melegedjen meg és egyék, ha közben semmit sem enyhít annak testi szükségén. A mégoly kegyes megnyilatkozás is haszontalan, hitnek sem nevezhető, ha képtelen átváltani tettekre; mert merev, meddő és halott önmagában, azaz hamvában holt, mert üresjárat.

A 18.v vitatott, mert nem lehet megállapítanunk, ki kivel beszél. Meglehet, hogy egy önmagát igazoló embert beszéltet a szentíró. Nem egy ilyenrel találkozhatott a köznapokban, amikor valaki a hitéről vallott, rátapintva elevenükre a felszínességre. Akik aztán gyakorta így háritották el a bizonyágtételt: Jól van! Neked hited van! Nekem viszont vannak cselekedeteim! Szó sincs tehát arról, hogy Jakab minden szóbeli bizonyágtételt ledorongolna, mert határvonalat húz a másik oldal felé is (a 18.v első szava „Másrészt”-ként fordítandó). Az érintett, rugódozva a megtérés ellen, s a hit beszédét alig szenvedve, – magát igazolandó –, hivatkozik nemes tetteire, némi felháborodással: Hogy vonhatod kétségbe hitemet, amikor vannak látványos cselekedeteim; te magad sem mutathatod meg hitedet, ha nem lennének vele egybehangzó tetteid! Úgy én is hitemet tanúsítom, midőn cselekedeteimre hivatkozom! Kétségtelen, hogy a javasolt értelmezés csak egyike a sokféle kísérletnek, de egyéni módon, s a gyakorlati tapasztalatokból is az látható, hogy a Szentírás értel-

mezésénél nem hagyható ki a történeti szemlélet, mivel legkivált a levelek adnak valóságos gyülekezeti kérdésekre választ. Lényeges alapelv továbbá, hogy „egy dogmatikai tétel sem befolyásolhatja egy bibliai könyv, illetve igehely...megértését” (Fekete Károly) – A kiüresedett és mondvacsinált hit, de a magánakvaló cselekedet is egyaránt halott, ezekből rendre meg kell térniük a kegyességükben halódóknak (Jel 3,1k).

Jak 2,19–26 – Tetteikkel együttmunkálkodó hit

Az, hogy Isten egy, Izráel hitvallásának része (5Móz 6,4kk), amivel visszaélni is lehet (Mk 2,7; par). A Krisztus Jézusban ez az állítás a keresztyén vallástétel részévé lett (Róm 3,30; Ef 4,6). Isten egy-voltát vallva, jó nyomon vagy, de ezzel még nincs megigazult életed, hiszen az ördögök is kénytelenek tudomásul venni az egy Isten létét, s közben, vesztüket érezve – irtóznak e névtől (Mk 1,24; Lk 4,34). Az ördög is olvassa a Bibliát, mondta a minap valaki a telefonba. – Visszaszáz dolog fennen hangoztatni az egy Istent hívó vallásosságot, ha meghazudtolják a tettek. Ha bárki öl Istene nevében, a hitét szennyezi be vérrel. – Remélhető, hogy a keresztyénség ettől talán már megszabadult, mert nem mindig volt ez így, de – hisszük – végképp túl vagyunk rajta. – A fanatikus vallásosokért még ma is, – meg a jövőben –, sokat kell imádkoznunk!

Jakab a kifogásolt hitfogalmat az általános vallásos jelenségek tárházából vette, mert már keresztyének között is torzult az, amit hitnek állítottak. Tisztázásra volt szükség, hogy tehát a hitből eredő cselekedetekkel válik teljessé a hit. A forgalom egyirányú: a hit teljesebb cselekedetekkel, s nem fordítva. Sőt, a nyelvtani szerkezet szerint – az ember minden tettekrekszsége ellenére – Isten az alany; Ő teszi,- akarata szerint –, teljessé tettekkel a hitet. Különben meddő, tétlen és hasznavehetetlen marad a hit. Az a szó, amely az ŐSZ-ben a hitet jelenti, kifejezi azt is, hogy az ember, Isten iránti bizalomból cselekszik – ugyanezen fogalomból ered az imádságot záró „ámen” szó is -. Az ÚSZ-ben pedig a hit, meg a hűség egy fogalom kétféle, két irányba ágazó jelentésű; márpedig a hűség tettek híján önellentmondó képtelenség. Így tehát az általános vallási jelenségek közül hozza vissza Jakab a megüresedett és zavarossá vált hitfogalmát, s tölti meg újból bibliai tartalommal és életgyakorlattal. – Eközben kemény kifejezéssel, ostobának (mondhatni: üresfejűnek) is nevezi a hitről fecsegőket (vö: 1Kor 15,36, ahol Pál, másféle tévelygésről szólván, fogalmaz hasonlóan). Megütkezve tapasztalhatott ui. silány hivatkozásokat a hitre, meg kegyelemre, talán éppen Pál leveleire is (vö: 2Pt 3,15k). Ez okból kénytelen egyoldalúan fogalmazni ő is, hogy lám, a fönti értelemben, Ábrahám is cselekedetekből igazult meg, s ez áll készen minden ember számára adott lehetőségül. Ami, – ha jól megnézzük –, nem a törvény megcselekvését jelenti, méghozzá saját erőből; hanem egyedül hitből lehetséges állásfoglalás az. – Mindkét fölhozott példája megelőzi Mózes korát. Ábrahám hitt Isten szavának, aki igaznak fogadta el őt, amikor kész volt fel-

áldozni a fiát, Izsákot, s majd később neveztetett Isten barátjának (Ézs 41,8; 2Krón 20,7). – Míg Pál pont-szerűen, Jakab folyamatában szemlélteti a hitet, de szerinte is az Isten szava és tette elsődleges, reá felelnek a hit és az Isten akarata szerinti tettek. – Ábrahám, a „mi atyánk” mondja róla, – s ez érvényes mind zsidókra, mind pogányokra. A testi leszármazás mégis beleszövődik gondolataiba, mivel külön gondja az immár szétszóródottságba sodródott Izráel. Ahogy Jézus nemzetségtáblázatában elől áll Ábrahám, úgy hamarosan olvasható Ráháb is (Mt 1,2kk), aki törvény szerint elítélendő lehetne, mégis hitből eredő tette a Messias családfájába iktatta be őt is, aki nemcsak Jézusnak, de Józsefen át, magának Jakabnak is közvetlen őse!

Amiként, ha elválnak a lélek a testtől, az már a test halála, úgy a tettet vesztett hit is halott. S bár az élő hit nem néma, de egyre inkább tettekkel is bizonyítandó az életrevalósága!

Jak 3,1–6 – A szavak súlya

Jézus mondotta, hogy a szív teljességéből szól a száj. Viperák fajzatának nevezte az Őt vádolókat. S beszélt a Szentlélek elleni, megbocsáthatatlan vétkezésről (Mt 12,31kk). Jakab környezetében, keresztyén keretek között is mutatkoztak visszaélések a beszéddel (1,19). Ezért kell szóvá tennie a parttalan fecsegést, nehogy kormányozhatatlanná váljék a közösség. Testvérekhez szól, akik között kezdett elharapózni, hogy fölösen álltak elő tanítás igényével az istentiszteleten. Ki kell jelentenie, hogy senki sem viselkedhet magabiztosan, csak mert a száját képes szóra nyitni, s ezzel mindent elintézettnek vél. Példamutató Jakab határozottsága, – szerénységgel és önkritikusan: „Mert sokat vétkezünk mindnyájan”. Őszinte szavú tanítókra van szükség, akiket Isten rendel el; ez okból jogos Pál apostol ideillő kérdése: „Mindnyájan tanítók?” (1Kor 12,28). Rossz vért szül, ha bárki is önhatalmúlag nevezi ki magát (lelki) tanítónak. Visszaesés az új szövetség előtti állapotba, ha mindenki csak a másikat óhajtáná okítani, amiből hamarosan egymás egrecíroztatása lesz. Az új szövetség jellemzője, a Jer 31,34 szerint: „Akkor nem tanítja többé egyik ember a másikat, ember az embertársát arra, hogy ismerje meg az Urat, mert mindenki ismerni fog engem, kicsinyektől kezdve a nagyokig (vö még: Zsid 8,10k; 10,16). Az Istentől tanítottság (1Thessz 4,9!), – melyben rendszeres segítséget adhatunk egymásnak –, közvetlenül Krisztushoz köt. Az tanít jól, s hatékonyan, aki nem tolakszik Jézus és a (leendő) tanítványok közé (Mt 23,8kk). Nem egymás tanítványai vagyunk, hanem mind az Övé. A Feltámadott pontosan fogalmazott: „tegyetek tanítvánnyá (nem tanítványotokká!) minden népet” (Mt 28,19k). Szüntelen felszólási és tanítási ingerben szenvedők érdekében is szóba kell hoznia a szentírónak ezt az érzékenységeket érintő témát, mivel az elhívott tanítók is fokozottan felelősek tisztük gyakorlásáért (Jel 20,12), mert akinek többet adtak, többet is kérnek számon tőle (Lk 12,48), s az üres szavaknak is súlyuk lesz az ítéletben (Mt 12,36k). Válogatott szavak szükségeltetnek. – Van a jakabi szövegnek olyan kézirati változata, hogy ne legyetek sokat tanítók!

Ahogy Isten nem, emberek sem a bőbeszédűségükért hallgattatnak meg (Mt 6,7). – A beszédben nem vétkező olyan értelemben tökéletes, hogy a célnak megfelelő (a teleios = tökéletes, s a telos = cél fogalmak rokoníthatók, s egymást is magyarázzák): szavai nyomán Isten országa épül. Aki képes kormányozni nyelvét, az egész testét vezérli; megzabolázva nyelvét, ura lesz önmagának. A nagy hajókat

kis kormányrúddal irányítja a kormányos. A pedál szó olvasható itt, mai hasonlattal: előbb a sebességváltó, meg a fék, s csak módjával a gázpedál! – Erős és komisz szelekkel megküzdve is legyen képes kormányozni az életét mind a kegyes, mind pedig a gyülekezet. Különben szikrányi tűz felgyújthat egész erdőket. Önmagát is feltűzelhető eszköz a nyelv. Az indulatos szavak, töményen a megtestesült világ. A nyelv gyújt, mint a lángoló ostromkerék a várívásoknál oda és vissza (ld: Gárdonyi G: Egri csillagok). A beszéd fertőzhet, primitív szavak fanatizálhatnak, diktátorok tömegeket igézhetnek meg, (Kossuth L. beszédei, szerintem nem ilyenek voltak). A beszéd készségével csak hálaadással együtt élhet szakszerűen a megszólaló, hogy építsen általa. Hozzá elég öt szó is, értelemmel (1Kor 14,19). Önmagában – természetesen – a szófukarság sem segít. Olykor adódik hitvallási belső kényszer is, amikor szólni szükséges! – Ige és Lélek vezérelje a szavakat!

Jak 3,7–12 – Kétlelkűség (1,8; 4,8)

Jakab kétféle, egyazon szájból érkező, egymástól elütő és az evangélium hitelét így rontó beszéd háttereként, a fönti két helyen a kétlelkűséget nevezi meg. Azt tapasztalta ui, hogy keresztyének között is felütötte fejét az a jelenség, hogy némelykor felettébb kegyesen szóltak – fogalmazhatunk úgy is, hogy „kánaáni” nyelven, pl. összejöveteleken – de rövid váltás után, talán már az ajtón kívül kerülve, máris féktelen haragra ragadtatták magukat. Irigykedtek, veszekedtek, s még átkozódtak is. Viselt dolgaik szintúgy sok kívánnivalót hagytak maguk után. Az olyan keresztyén aki „minden útjában állhatatlan” (1,8), akinek kezéhez olyasmi tapad (4,8), ami egyértelműen tilos, az ilyen rosszabbá válhat a hitetlennél (1Tim 5,8). E tényekkel szembesülve, kénytelen megállapítani, hogy a merő szavakban kimerülő hit máris irányt vett vissza a világba, mivel a kétszívűség (változata ez a cím-beli, jakabi meghatározásnak) nem tartható sokáig, szintúgy a vele tartó kétnyelvűség sem. Olvasói, hallgatói legyenek tudatában, hogy tűrhetetlen, amit elkövetnek. A gye-henna tüze gyújtogatja ui. a szavaikat, s nyelvük a kárhozatos tűznek vált eszközévé, ahogy a kezdet kezdetén Isten szava intését a kígyó tette kétségessé, elültetve az ember szívébe az engedetlenséget: „Csakugyan...?” (1Móz 3,1). – Nem ok nélkül hivatkozott Jakab (3,6) a gye-henna tüzére. A név a Jeruzsálem melletti Hinnom völgye elnevezéséből ered. A mindenféle beszéd nem ártalmatlan jelenség, ráfogva, hogy a szó úgyis elszáll; bizony nagyon is hagy maradandó nyomot, s kárt okoz nemcsak a másíknak, de visszahat arra is, aki visszaélt a beszéd adományával és lehetőségével. Mi hát a teendő? A közösség tegyen rá kísérletet, hogy megfékezze ezt a visszaélést; tudnia kell azonban, hogy a kétszínűség nyelvi torzói alig lehet háziasítani, mint tette volt az ember a házi állatokkal, kezéhez szelidítve szolgálatára, munkába fogta őket. – Tengeri állatok közül talán a delfinek hajókat kísérő, barátságos viselkedése kelthetett olyan benyomást, hogy az emberhez szelidültek. – A halálos méreggel teli nyelv (Zsolt 5,10; 10,7; 140,4; Róm 3,13kk) leleplezendő! – Gazdájának, ha még nem késő, megtisztulásra van szüksége. Gyötrelmes a folyamat (4,8kk), de talán így eljuthat a démoniból a szabadulásig. A keresztyénség második, harmadik nemzedékében azt kellett tapasztalnia a felelősöknek, hogy a megtérés utáni elhajlások olyan makacs esetek, amiből szinte lehetetlen kivergődnie annak, aki ismételten engedett a kísértésnek, s hitében meghanyatlott (vö: Zsid 6,4kk; 10, 25,kk; 2Pt 2,17kk). Talán emiatt is van, hogy Jakab erőteljesebb a leleple-

zés során, mint a kivezető út keresésében és felmutatásában! Joggal int, hogy ez így nem mehet tovább – magát is belefoglalva az igazság kimondásába, hogy nyelvünkkel áldjuk az Urat és Istent, s vele átkozzuk az Isten képét hordozó embert. Tehát ugyanazon szájból származik az áldás, meg az átok. „Nem kellene ennek így lennie!” – kiált fel. – A természetben sem fordul elő, hogy azonegy forrásból többféle víz törjön elő: édes, meg keserű, avagy sós. Jézus nyomán kijelenti (Mt 7,16; 12,33), hogy a fa csak természetének megfelelő gyümölcsöt teremhet. Még a nemes vesszővel is előfordul, hogy csalódást okoz gazdájának (Ézs 5,2). – A száj ui. a szív állapotáról árulkodik!

Jak 3,13–18 – Fenntől való bölcsesség

Hit és cselekedet, a szó és a tett egyöntetűségének megvalósulása azon fordul meg, hogy a gyakorlatban működik-e a bölcsesség, az értelmesség mind egyénekben, mind pedig a közösségekben. Az Isten szerinti és a világ szerinti bölcsesség különbözőségéről Pál apostol is beszélt (1Kor 2,5kk; 12,5, Kol 2,2k). Jakab bölcsességszemlélete azonban eltér a filozófikus bölcselkedéstől, mivel hitből való, gyakorlati értelmességet jelent, a bölcsességirodalom alapvető tétele szerint, hogy a bölcsesség kezdete az Úrnak félelme (Jób 28,20-28; Zsolt 111,10; Péld 1,7; 9,10). Nem idegen ettől az sem, amit intelligenciának hívunk. Jakab úgy ítéli meg, hogy e gyakorlati bölcsességen múlik, mennyiben sikerül eltávolítanunk a hitnek, ill. a hitvallás szavainak a mindennapokra szükséges áttétele útjából a feltorlódott röögöket, hogy az istentisztelet ünnepélyessége ne alázza meg a gyengéket; sőt folytatódjék az a segítő diakónia istentiszteletében (1,27; 2,1kk). Már levele elején (1,5) biztatott arra, hogy akinek nincs (elegendő) bölcsessége, kérje Istentől, mert Ő feddőzés nélkül adja meg annak, aki kéri Tőle. Akaratlanul is eszünkbe jut a jézusi biztatás a könyörgésre Szentlélekért (Lk 11,13).

A két bölcsességet megkülönböztetendő, néven kell neveznie jellemzőiket. Isten ui. keresi „közöttetek” a bölcsét és értelmeset, s bárki, ha közületek megszólítottnak érzi magát, ne szerénykedjék, mert az igazán bölcsék, akik tudatában vannak korlátaiknak, egyben szelídek is, mint Mózes volt (4Móz 12,3), vagy maga Jézus (Mt 11,29). A szelídség próbája, hogy kész-e valaki az életét megtartó „beoltott ige” befogadására (1,21k). Ekkor válik alkalmassá, hogy zökkenők nélkül váltsa át tettekre. – Feltétlenül máris közbeiktatandók a földi, testi, ördögi bölcsesség tetten érhető tünetei: irigység és viszálykodás a szívben, melyek lefojtva is mérgeznek, belőle kérkedés, az igazságot megcsúfoló mellébeszélés, a kitörések és az elfojtások zűrzavara következik; tehát a békesség, a sálóm ellentéte, a felfordulás. Ilyenkor a másik ellen fortyog magában az ember. Olyan televény ez, amiből mindenféle keserű lapu, meg férges gyümölcs terem!

Ellenben az Istentől kapott bölcsesség mindenekelőtt tiszta szándékú, aztán békeszerető, vagyis a teljes rendezettséget munkálja, az ŐSZ-i sálóm értelmében. Eszménye nem a temető békéje, mert a színek és változatok harmóniájára törekszik. S bár magával soha nincs megelégedve, megelégedett azzal, amit Isten ad, elfogadván azt is, ha társának másként adja. Méltányosság és engedékenységgel

jellemzi, megérti a másik helyzetét, mert nem önmagát állítja megfellebbezhetetlen mércéül a világ elé. Nem idegen tőle az irgalmaság; úgy sajátja, hogy ő is kapta; s abból él, – érti és gyakorolja is a kegyelmet. Részhajlástól mentes, s nem mutat mást, mint ami, aki valójába! Voltaképpen ez a gyakorolt szeretet (1Kor 13). Tetteit a Lélek gyümölcseinek tartja (Gal 5,22k), ez az „igazság gyümölcse”, amit Isten vet el számára, s ő békességben arathatja. Nem tétlenül vár rá, mert igyekszik békességet teremteni a földön (Mt 5,9). Nem minden ígéret fog majd csak ott, az Isten országában kivirulni és beérni, hanem már itt kaphatunk kóstolót belőle, ami megelégit, s az életet elviselhetőbbé teszi!

Jak 4,1–5 – Láttelelet

Elméleti kérdéssé is tehetné Jakab, hogy honnan ered a gonosz. A gyakorlott lelkigondozó azonban ismeri a kifogásokat, miként próbálja az ember kimagyarázni, hogy milyen mértékben nem, vagy csak részben felelős a bűneiért. Pál sem avégett járta végig az elméleti fejtegetés útját (Róm 1-4.f), hogy felmentse az embert. Az ő szándéka is pásztori, csak eljárása más, hogy feltárja az ember előtt menthetetlen bűnösségét, önmegváltó kísérleteinek csődjét, s ezzel kegyelemre szorultságát. – Jakab nem ír le ekkora kört, míg eljut céljáig. Már az 1,14kk során kimondta kereken, hogy „mindenki” saját kívánsága következtében esik kísértésbe és jut hamari halálba. A mostani „honnan” kérdése tehát kissé szónokias, de megint csak szókimondó. Tagjaitokban dúló önző kívánságaitokból erednek elkeseredett civódásaitok! Pál is úgy fogalmazott, hogy „tagjaitokat”, testünk, lelkünk, sorsunk részeit ne a tisztátalanságnak, hanem Istennek adják/adjuk át – eszközül. Tehát ne úgy essék, ahogy azelőtt történt (Róm 6,13.19kk, ahol lényegében a gondolatmenet ugyanaz, mint most a Jakabé). A nyelv csak egy „tag”, erről már kiemelten esett szó (3.f); most pedig együtt a felgerjedt többiről. Már a 10. parancsolat is telibe találta a bűn fő gyökérzetét, a kívánságot. Az önző ácsingózás mozgatja tehát a pusztító gondolatokat, indulatokat. Az, hogy ölnek és irigykednek, nem feltétlenül jelenti azt, hogy gyilkosok. Az indulatok alantasak, mert gyűlölet és utálat hajtja őket, s akit elragad, a legszívesen meg is fojtaná egy kanál vízben azt, akiről úgy érzi, hogy az útjában áll; s leghőbb óhaja, hogy bár tűnne el a föld színéről, de minél hamarabb. A népi szólás szerinti „megölő ellenség” esetleg óvakodik a tettegességtől, de nyelvével, áskálódásaival elmegy a végsőig. Kijózanító és kiábrándító, ahogy az akkori gyülekezeti, egyházi civakodások fortyogó katlanába most ezen a szűk résen át bepillanthattunk. – Néhány évtized múltán, bizonyára ilyen (is) előadódott az 1.szdz keresztyénei között; s talán még fel is jelentgették egymást, fogódzót adva az üldözések idején az eljáró hatóságok kezébe (vö: 2,6), megkeserítve, válságba sodorva az egész közösséget. Imádságaik így váltak csupán roncsává az igazinak, amikor merő követelések formájában voltak képesek előhozakodni velük, s szavaik arról árulkodnak, hogy nem Isten maga, hanem csak az áhítozott javak kellenének, ha sikerülne kiimádkozni a kezéből, mert a megkaparítandó jó, csupán a saját kívánság hízlalására kellenék. Mi más ez, mint vallási paráznság, férfiaké és nőké egyaránt. Ábrahám nyomán lehetnének Jézus barátai (2,23; Jn 15,13kk),

de máris Isten ellenségeivé lettek. A világ barátsága és majmolása, az előttük lehető tetszelgés vált egyetlen céljukká. Úgy függ itt össze a gondolatmenet, hogy a világot a kielégíthetetlen kívánság uralja, s midőn a látszat-keresztyének mohó vágyaiknak adták át magukat, már a világ lelke szerint gondolkodnak és cselekesznek (vö: 1Kor 2,12). Pedig Isten, féltő szeretettel vigyázza a lelket az emberben, amit Ő lehelt a testébe, hogy éljen (1Móz 2,7; 2Móz 20,5; par). Akár egyén, akár közösség szakít Ővele, az szövetségszegés, ami nem maradhat következmények nélkül.

Jak 4,6–10 – Bűnbánat és megtérés

Talán van még lehetőség a szabadulásra az egymást és a közösséget károsító indulatokból; tekintettel arra, hogy Isten kész nagyobb kegyelmet adni, ha egyáltalán a kegyelem fokozható; de ha az ige mondja, akkor mégis igen! – Az 5.v nehezen értelmezhető. Lehetne szó itt arról, hogy az emberi lélek hajlamos az írgyűlöletre – van, aki így is fordítja. Az alany inkább Isten, ha hiányzik is a név. Ő az, aki féltékeny szeretettel őrzi a lelket, mivel a teremtéskor Ő lehelte az emberbe, melyet „élet lehelete”-ként fordítunk (1Móz 2,7). S ezt erősíti a Tíz ígében az, amit, kicsit szelidítve „féltőn-szerető” Istenként adunk vissza nyelvünkön (2Móz 20,5; 5Móz 5,9). A teremtés tehát már kegyelem volt, tekintettel az emberben működő érzésvilágra: érzelmek, beszéd, értelem, szó, azaz ige értése (ért a szóból!), befogadása, amit az ember minduntalan elveszteget; tévéen ezt felháborító módon Isten népe is. Isten mégis megkönyörül az elpártolón, s tehát kész a teremtésnél nagyobb kegyelmet adni; ama feltétellel, hogy bár a kevélynek ellene áll, az alázatosoknak kegyelmét adja. (Péld 3,34; Jób 22,29k; Ez 21,31; Lk 14,11). Hát a kegyelem nem feltétel nélküli? A már krisztushívőkké, gyülekezet tagjaivá lettek visszaesése után a kapu, amiről Jézus beszélt (Mt 7,13k), ha lehet, még szorosabb, s csak meghajtott fővel és a kísértőnek ellene mondva, lehet átjutni rajta. Jakab meg is mondja mi a teendő, mint tette volt a próféta is: „Ki tudja, hátha most is megbánja...” ti. Isten! (Jóel 2,12kk). – A bűnbánat és megtérés közös üggyé válása kikerülhetetlen, alóla senki sem vonhatja ki magát, hogy ő nem volt részes a bűnben, s az intés ingét sem veszi magára! Ha elnézte, szemet húnyt, megbotránkozott, nem hitt a fülének, csóválta a fejét, ez mind nem elég. Dániel (9,3kk) így imádkozott: „mienk az orcánk pirulása...”, pedig a maga részéről ő igazán mindent megtett; a bűnvallást, az elődök nevében is, mégis ő kezdi el! – Az engedés Istennek nem halogatható, az ördögnek pedig ellene kell állanunk, s menten elfut tőlünk. Az Isten elé nyitott utunk van a Krisztusban (Zsid 10,19k), aki közbenjárónk. Egyben, közvetett elismerése is, hogy eltértünk Tőle, messze sodródtunk, de vissza kell találnunk Hozzá. Tanácsát megfogadjuk, s elindulunk máris Felé; s lám, Ő is közeledik hozzánk, ahogy a hazatérő fiú észrevette az elébe futót, aki nem lesből tört rá az atyai csókkal; s aztán kiment az apa a durcáskodó elsőszülötthöz is (Lk 15,20.28), aki, a látszat ellenére a nehezebb eset volt, mert önigazságba burkolózott és sértve érezte magát, aztán ítélkezve szólta le megtérő öccsét. – A kezet kell megtisztítani és a szívet, jól-

lehet a sorrend igazából fordított; de elég volt már a kegyes szavakból, valamit mostmár a kezeknek is bizonyítaniuk kellene! Kinyújtva a merevgörcsös tagokat, azt a minduntalan magunk felé hajlót! Mi tagadás, keserves folyamat ez, fájdalommal, sírással vegyes születés, de életre segítő. A kételkedés, az állhatatlanság nem tartható tovább. A nevetés, a kinevetés és cinikus gúnymosoly hervadjon le, s váljék sírássá, gyötrődéssé, mert az Isten-szerinti gyász és szomorúság megbánhatatlan megtérést szerezhet (2Kor 7,9kk). Mit ér a tettetett vidámság, ha közben fáj a szív (Péld 14,13). Ellenben, ha megalázza magát a hívek közössége, Isten felmagasztalja őket (Mt 23,12), amit gyermeki bizalommal fogadhatnak (Mt 18,4). Végül is nem a szüntelenvaló kesergés az igazi hívő állapot, hanem az Űrban való tartós öröm „mindenkor” (Fil 4,4)!

Jak 4,11–17 – Szavak félresiklása

A két első v. természetesen az előzők folytatása, különben feltehetnénk a kérdést, hát nem volt elég a feddőzésből? Az apostol továbbra is halmozza a szemrehányásokat! – Ne értsük félre! Ezúttal is a lelkigondozó beszél, aki jól ismeri az emberi lelket (1Kor 2,11); mert az ember éppen akkor fogna rágalmazásba, amikor közösen kellene bünt vallaniuk. A félresiklás szinte kínálja magát: nehezebb részt vállalni a közös bűnből, sokkal könnyebb bűnbakot keresni, s reá terhelni mindent! Nem vezet sehová, bármennyire is érezzük jogosnak, ha a vétkesnek szemébe vágjuk: te vagy az oka mindennek! A vádaskodás történhet hátmögött is, eláztatva azt, aki – hallottuk formán –, a bajt okozta. Esetenként, pásztori módon kell a közönségnek eljárnia, testvéri módon fegyelmezve, de sohasem a közös bűnbánat helyett! A rágalmazás a testvér feje felett, ítélkezéssé lesz, amihez senkinek nincs joga! Aki ilyen indulattal vág embertársa alá, a felebaráti szeretet törvénye fölé tornássza magát, s nem megtartója, sokkal inkább a törvény ítélőbírája lesz. Sejtelve sincs, hogy magával Istennel került szembe, mert Isten megvédi a vétkező személyiségét is; hát még az igaztalanul megvádoltét! Ő az egyetlen, Akit megillet a törvényadó és ítélőbíró tiszt. A „ki vagy te?” (Róm 14,4), a görög szövegben még élesebben fogalmazódik: „Te pedig ki vagy?” Bármely helyzetben Isten menthet meg és veszíthet el, s a sorrend beszédes, mert elsőrendű szándéka mindig a megmentés. Szükségtelen az evangéliumhoz jelzőket illeszteni, de ha már megteszszük, a „megszabadító evangélium” méltó egyedül hozzá. Ezért bűn, sőt hiba, bűnbánat helyett másra mutogatni. „Ki botránkozik meg, hogy ne égnék én is?” – kérdezi Pál apostol (2Kor 11,29).

A bűnbánat társul veszi a folyamatos kiigazítást és önkorrekciót. A következőkben nem az a meggondolandó, hogy pl. a keresztyén egyáltalán ne tervezzen, s ne vállalkozzék; csak azt se adja fel, hogy másokra nézve is hasznos életet folytasson! Emellett még neki is tisztos haszna lehet; de a nyereség hajszolása csőlátásba visz, s melllette minden egyéb szempont elsorvad. Az életet, a holnapot nyereséggel mérő feledi, hogy a holnap meglepetést is tartogathat; s hogy élete leheletnyi, s csak az Isten által étellel megáldott él nem illanó életet. Ejtsem akkor az ölembe kezemet tehetetlenül? – Nem! De bölcsességgel mondjad: Ha az Úr akarja (változataiban: megengedi, elkészíti, áldást ad rá, vezérel, életet és erőt ad), akkor ezt, avagy amazt fogjuk elvégezni! A felelős cselekvés nem marad töredékes, célt ér, s reánk bízott része mindig elvégezhető. A felszínes kérdés

viszont, – nevezzük nevén: gonosz és fertőző. Istent nem lehet kihagyni a számításból. Megment tévedésektől, ha arra figyelünk, mit készített el teendőül a holnapra, s akkor nem követünk el mulasztási bűnöket sem, mert sűrű tennivalók közepette is érvényre jut a legfontosabb, hogy anyagi eszközeinkből jól cselekedjünk másokkal.

Jak 5,1–6 – Próféták lelkével

Az ún. szocializmus idején rájárt a rúd a gazdagokra, s közben mindenki nyereségre áhítozott; ahogyan az közszájon forgott: a második milliót már becsületesen is meg tudta keresni az ügyeskedő. Most megint polgárjogot kapott a nyereségorientált társadalom. Minden gazdag és gazdagságra vágyó, tehát mimagunkkal együtt minden ember, még a koldus is, jó, ha tudja, hogy kilátásba tetetett olyan sírás és jajgatás, ami átmenetileg – ám lehet, hogy véglegesen is – csak ítéletet érzel. – Jelen időben, az újraírás, átfogalmazás idején éppen a valutában felvett lakáskölcsönök gondja nyomja a családokat, s az országot is. Senki nem örül, hogy másoknak, sokaknak, ha nem is sírniuk, de szoronganiuk kell az adósság- csapda miatt, s 3000-es létszámmal lettek öngyilkosok országunkban! – Eszünkbe jut a másféle eset, amikor a bolond gazdag, aki bőséges termést tárolandó, nagyobb csűröket szándékozott építeni, csak azzal nem számolt, hogy még azon az éjjelen elkéri a lelkét, s amit összegyűjtött, rajta összemarakodnak az örökösök (a Lk 12,13kk-ben a végkicsengés így is értelmezhető!). Nem ijesztgetésképpen, csak az ige menetét követve, a hamarosan bekövetkező nyomorúság előjele, hogy a felpúpozott gabonát penész lepi be, a sziszik is belesik. A gazdagok egymásra halmozott dísz-, meg egyéb ruháit keresztül-kasul rágják a molyok, s oxidáció fakítja meg a dugdosott (nemes) fém díszeket és ékszereket. Túl minden káron, mindez a gazdag ellen tanúskodik Isten előtt. Az enyészet nem fog megállni az anyag határainál, tovább hatol testünk elmúlásában; az ítélet tüze testbe, csontba és velőbe harap. – A Szentlélek kitöltetésével már elkezdődtek az utolsó napok (ApCsel 2,17); az eltelt, s a még hátralévő időszak, – benne tulajdon életünk is –, nyúl farknyi, amiből nem az a következtetés vonandó le, hogy minden órának leszakítsd virágát, ahogy a latinok magukat biztatták (*carpe diem!*) . – A keresztyén-ség túlélte a Római birodalmat, mert minden gyarlóságunk ellenére, másféle életfelfogást képviselt, s ha mást nem is, de a túlélés lehetőségét megkapta Istentől, s jól – rosszul, de olykor fel is mutathatta, s képviselhetjük mi is e másféle szemléletet sorstársaink előtt!

Legfőbb vádpont a gazdagok ellen, hogy az aratók bérét, se szó, se beszéd –, megkurtították; vagy felrúgva az alkalmankénti meg-egyeztést, ki sem fizették; pedig a törvény tiltotta a visszaélést (3Móz 19,13). Ma meg elbocsátott munkások mehetnek világgá, üres zsebbel. Mint Ábel véreé (1Móz 4,10), a becsapott aratók kiáltása is eljutott a Seregek Urának fülébe. Ha a jakabi intés el sem jutott az il-

letékesek fülébe, az ítéletes szavak akkor is érvényesek! A vád, hogy dőzsölnek a földön, magában hordozza a jelentést, hogy a föld Isten teremtménye, s változatlanul az Övé, nem adatott át senki hatalmába, nincs a sátánnak sem kiszolgáltatva. Tehát a földön eltöltött élethez az Isten által uralt és vezérelt életvitel illik. Tobzódás a jóllakásig nemcsak a test, inkább a szív hízlalása, ami egyet jelent az eltompulással, a szív megkövéréseivel (Ézs 6,10; Mt 13,15), ítélete pedig félelmetes, mert egyenlő a megtérés lehetőségének kiiktatásával! – Isten így is tud fordítani lehetőségein, hogy lehetetlenné tesz! S a csupán önmagát hízlaló ember olyanná válik, mint amikor a hízt elébe szórt magokkal csalják elő óljából a kiszemelt helyre, ahol erős markok megragadják, s aztán leszúrnak! – A vádat, hogy elítélték, megölték az igazat, legtöbbször Jézusra értik. Jézus is egynek vallotta magát minden igazzal, akiket Őelőtte, hitük miatt megölték (vö: Ézs 53; 57,1; Mt 23,29). Nincs kizárva, hogy a tanítvány Jakabon (ApCsel 7,54kk; 12,1) kívül máris voltak neves (Péter, Pál apostolok), meg névtelen mártírok a keresztyénségnek, akik a bárány szelídségével tűrték életük kioltását is. Josephus szerint a mi Jakabunk is így végezte, hamarosan (vö: Bibliai Lexikonok).

Jak 5,7–12 – Hosszútűrés

A „tehát” szócska jelzi, hogy a szenvedések próbatétele közvetlenül érintette a levél címzettjeit. A tesvérek számára vezérlő gondolat, hogy legyenek hosszútűrők, noha joggal mondhatnák: elég volt! Jegyeztétek meg jól – mondja Jakab –, hogy nincs már túl sok hátra az Úr eljöveteléig! A gazdagokat érintő ítélet (1kk), elővételezetten, már azt jelzi, hogy az üldözők megfenyítése a végső elmarasztalás lesz; míg a túrni tudóknak, sőt a békességen munkálkodóknak (3,18) viszont meghozza az igazság gyümölcsét. Példázatos lehetne számukra a földműves türelmes várakozása. A keleti gazdálkodó reménységgel vetette el a magot, hogy a korai eső (tkp. téli) majd megöntözi és kisarjad. A kései, a tavaszi eső pedig a kalász telítődését serkenti. Ez a példa közben arra is tanít, hogy a javakkal lehet bölcsen is bánni. Mint a Hegyi Beszédben, a természet példái és az ige együtt erősíti a szívet, mennyire más ez, mint az irgalmatlan gazdagok önző szíve-hízalása! – Nekik viszont félelmetes előérzetük támadhat, hogy a bíró az ajtó előtt áll! – A hívek sem mentesek a türelmetlenség kitöréseitől, s elkezdenek panaszkodni egymás ellen. Külső nyomás alatt a Krisztus-várás feladása békétlenné tesz, s a hívő is sérülékennyé válik. Nem fogja a hely, állandóan menne, szüntelen panaszkodik, hogy neki milyen rossz, s a másokra sandít irigykedve, hogy annak rétje mennyivel zöldebb! A békétlenkedő ma sem állna meg az óceán partjáig, mert sehol sem jó neki. Akkor és ma is legfőbb segítség a prófétákról vett példa. Ézsaiás Jahve szenvedő szolgájáról, azaz prófétai ujjmutatással, Jézusról beszélt. Jeremiás, meggyőződéséért, nem népszerű üzenetet hirdetve, mélységeket is megjárt; mégis az Úr nevében szólt! – Meghökkenítő, de boldognak mondjuk őket, s bizvást nevezhetjük magunkat is annak. Szorongató helyzetekben valóságosan tapasztalhatjuk, hogy Isten velünk van; s van hatalma, hogy megtartsa. Ezért boldogok a túrni tudók. Jóbról sokat hallhattak az első keresztyének, mily kézenfekvő az intés: „Az Úr adta, az Úr vette el”, aztán: „Ha a jót elvettük Istentől, a rosszat miért ne fogadnánk el?” (1,21; 2,10). A református népi kegyesség ezekből merített vigaszt. Lelkipásztorként én ilyen bibliai hivatkozást több alkalommal is hallottam! – Ma gyakran úgy tűnik, hogy ez a folytonosság megszakadt, ami megvolt az elődöknél, s kezdete a bibliai időkbe gyökerezi, de hová tűnt? – Pedig nélkülözhetetlen a remény bizonyossága, hogy az Istentől kapott végkifejlet, az átélt szabadulás, már itt kezdetét veszi. Az igéből hallott, s az ige hirdetésben szinte láttatott, hitben, hűségben megküzdött életút

(Zsid 12,1kk; 13,7) tanúsítja, hogy az Úr igen irgalmas és könnyö-
rületes. – A reményt veszetteket fenyegetheti még, hogy görcsös
bizonygatásba, folytonvaló esküdözésbe esnek. Szintúgy az ideges
feszültség és önigazolás kísérletének minősül, amikor az irántuk
megrendült bizalmat ily módon aládúcolják. – Mégis mindenkor
érvényes a jézusi intés (Mt 5,37), hogy az igen legyen igen, s a nem
pedig nem. Az ennél több rendre kevesebb, s az a gonosztól van.
Ítélet alá fog esni. Isten kegyelmes igenjéből, amit életünkre Ő mon-
dott ki, mindig hiteles szólásra van lehetőségünk, csak maradjunk
hosszútűrők és benne reménykedők!

Jak 5,13–20 – Élethelyzetek

Az Úrtól lett vezettetés medrét adják meg, a nagy vonalakban meghúzott pásztori tanácsok, hogy a hit szabálya szerint mi legyen a kézenfekvő fogadtatás részükről, ha személyüket éri, érinti bármi, ami válságba vihet. – Baj, betegség, kellemetlenség, veszteség, gyász; minden, ami fájdalmat okoz, arra legyen ösztönző, hogy a szenvedő folyamatosan könyörögjön. – Ha pedig derűt érez és sorsa könnyebbedésével lelke felüdült, merjen dicséretet mondani. Isten népe, a kor stílusában, mindig éneklő közösség volt. Tanú rá a Zsoltárok kv-e, s az egyszemélyes éneklésre maga Dávid. – Istentiszteleten ma is feltűnik a mereven maga elé meredő atyafi. Ő azt gondolja, hogy feltűnő lenne, ha kinyitná a száját, pedig épp a szájjárásával tüntet. – A betegség is közügy. A szenvedő, ha lehet, betegágán is őrizze meg cselekvőképességét abban, hogy akarjon gyógyulni és törődjék a lelkével, de testi hogyléte sem közömbös. Az ókorban panacea (mindenre gyógyszer) volt az olaj. Könnyítő hatását ne mellőzze a közösség. Őt, a beteget is biztassa, hogy a Szentlélek együtt cselekszik mozdulataikkal és a beteg se becsülje le, ha körülötte forgolódnak. A sorrend ma így alakul: mint mindig, imádság és vele együtt a gyógyszer. A megszabadítás mindenképpen elvégeztetett (Jn 19,30), s az Úr felsegít. – Jeladás a bizalomra, hogy az Úr még megépítheti a testet, de az alkalmazott ige hatálya a feltámadásig terjed. Lesz majd végső felsegítésünk lelki testben, hiszen Krisztus feltámadott. Betegágyon sem közömbös, hogy Istennel rendeződött-e a dolgunk a bűnbocsánatban, s ugyanígy emberekkel is. A feloldozásnak közösségi megnyilvánulása is van. Szükség szerint, s a hathatosság okán, megtehető a bűnvallás oly módon, hogy a gyónók egymásnak vallják meg bűneiket! – Nem minden kibeszélés gyónás; lehet, hogy csak őszinteségi roham. A lélekgyógyász meghallgat, saját nyomorúságáról nem beszél, és nem gondol bűnbocsánat hirdetésére, mivel nem imádkozik együtt a betegével, hacsak nem keresztyén a lelkigondozó. A Krisztus vérében megigazult ember könyörgésének nagy ereje van. Igéből vett példa rá Illés próféta, a messiási idők előhírnöke. Jézus Keresztelő Jánost mondotta Illésnek (Mk 9,12kk; Mt 11,14). Jakab szájhagyományt is ismerhetett, mert az írottban nincs rá adat, hogy a próféta az eső elmaradásáért is imádkozott volna (vö: 1Kir 17,1kk)! – Esőért mondott könyörgésére is csupán testhelyzetéből következtethetünk (1Kir 18,1kk; 41kk), hacsak az idevágó próféciaikat nem tekintjük imádságnak is. Meglehet, hogy e nézet szerint az imádság és a prófécia azonegy cselekmény két oldala! – A 3 és fél év

szintén szájhagyomány, vagy intertestamentális, a két szövetség közötti időből való –, írott anyagból kölcsönzött is lehet (vö: Lk 4,25), táplálkozva a Dán 7,25 próféciájából: egy időszak, meg két időszak, és egy fél (időszak). – A 19k kettősen egy jelentésű! Mert tudja meg mind, aki tájékozódását vesztette, hogy amikor testvére szeretetből megtéríti őt, megmentette a haláltól és kieszközölte (értsük jól!) a bűneit elfedező törlést. – De legyen tudatában a tévedező társáért felelősen cselekvő is, hogy életmentő szolgálatba fog, amikor ezt teszi! Ma te mentesz meg engem, holnap talán én mentelek meg téged! – Közösen emeljük föl tehát egymást a Préd 4,9k szerint.

1Pt 1,1–4 – Töretlen folytatás

Meglehet, hogy a korábban Pál kísérőjeként ismeret Szilvánusz (Szilas: ApCsel 15,40; 16,19-9) írta, s nemcsak Péter diktálása nyomán írta le (5,12), az apostol nevével fémjelzett levelet, amely arról tanúbizonyság, hogy a változott tényezők ellenére –, az első pünkösdt követő gyülekezeti alakulásokban mégiscsak töretlenül folytatódott tovább a Szentlélek és az igehirdetés által megkezdett új szakasz; -igazából az új szövetség, az egyház élete! – Az egyébként ki nem ismerhető logika szerinti szétszórtságban (diaszpórában) élők tartomány nevei közül ui. három megtalálható a pünkösdi történetben, - így: Kappadócia, Pontusz és (Kis)ázsia (ApCsel 2,9). Megnevezve az odavalósiakat, vele kifejezését adja, hogy ami az aratási ünnepre egybegyűlt, Péter bizonyágtételét saját nyelvükön halló, értő sokaság hitre jutásában akkor elkezdődött, az István vértanúságát követő üldözések ellenére –, szinte egyenes ágon, töretlenül folytatódik tovább! – A Lélek ajándékát vettek közül többen hazájukba is visszatértek, de akár jövevényként, vagy szétszórva, ők most is az ige népe –, e levél által is pásztrolva. A sorsbeli hányattatások közepette is hitüknek szilárd alapja van, mert Isten örök időknél előtte üdvösségre választotta ki őket: zsidókat és volt prozelitákat (korábban pogányokból zsidó hitre térteket), s egyéb pogányokból jötteket. A Lélek megszentelő munkája nem önépítgetésre, inkább hitbeli engedelmesésre szolgál, s ez az Isten akarát kereső és cselekvő folyamat – engedés a hívásnak, valamint küldő szavának. A Krisztus vérével lett meghintés volt a kezdet: bűneik eltörlése, de feltétele és kifejezője a szövetségben kellő megmaradásnak is (Zsid 9,19kk; 12,24). – A kegyelem és békesség összefüggése a köszöntésben nem merő formalitás. Kegyelemből adatik a békesség, s hatálya az egész életet átfogja. Az imádság pedig nem kegyes óhaj, sőt Isten teremő szavába vetett bizonyosság, hogy amit Ő kimond, annak feltételeit megteremti és meg is adja, – egyrészt az imádkozónak válaszul, másrészt áldásul azoknak, akiknek a könyörgő imájában kérte azt Istentől.

Istent értelmes módon áldani csak azután lehetséges, ha nagy irgalmával már elvégezte rajtunk az újjászülés munkáját. A természet szerinti életet is Neki köszönhetjük; csak abban nincs köszönet, ahogy azzal bánunk, megrontva az első teremés feltételeit. A bűn miatt csak vegetálunk! Urunk Krisztusunk Istene és Atyja azonban nem nyugodott bele romlásunkba, s elküldte Krisztust, hogy fizessen bűneinkért. Következményeit is semmissé téve, törölte el

vétkeinket, s támadott fel Ő a halálból. Újjászületés, s nyomába a megtérés azért lehetséges (mert mindig Isten a kezdeményező; igazából ez a kegyelem lényege!), mert Ő előjött a halottak közül, s utat nyitott, hogy már itt e földön új életben járjunk. Az új kezdetnek és új életnek, s az Őbenne remélt teljességnek értékét és fényét ama bizonyosság adja, hogy romolhatatlan örökség van eltéve számunkra. Senki azt el nem veheti, múlttá nem teheti; Isten gondoskodik róla, hogy fenntartassék addig, míg át nem adja nekünk. A ki nem érdemelt, de becsülendő örökség vonzása átsegít a holtpontokon, értékzavaron, csüggedésen, szenvedésen. Esetünkben ez a hívogató örökség kölcsönzi földi életünk egészséges ritmusát.

1Pt 1,5–9 – Az örvendezés változatai

Ahogy Isten kegyelemből gondoskodik szeplőtlen és hervadhatatlan örökségünk megmaradásáról a mennyben, úgy – hatalmával –, minket is őriz az elkészített üdvösségre. E két tevékenység egységes, csak a jobb megértés végett bontandó ketté, hogy életünkre alkalmazva jobban felfoghassuk vigyázó gondoskodását. Gyengeségünkre tekintettel értsük meg tehát külön is azt, hogy gyülekezetben és személyünkre alkalmazva, megőríz addig, míg számunkra is nyilvánvalóvá nem lesz az örökség; amikor üdvösségünkkel azt elérjük. Azaz, hogy az eltett jövődő javunk, s tulajdon személyünk, – a közbeeső idő elteltével –, valóban találkozzék, hogy el ne akadjunk, időnek előtte ki ne dőlünk a sorból. Istennek külön gondja van rá, hogy e találkozás ne hiúsuljon meg. A bizonytalansági tényező mi magunk vagyunk; ezért emelendő ki külön is, hogy minket illető őrizgetése hathatós legyen! – Mennyi veszély fenyegeti a gabonát, amíg kenyérként elfogyaszthatjuk! Ekként vesznek körül kísértések, hitbéli próbák. Ezért szól még időben a szentíró, hogy a próbatételek és szenvedések közepette az akkori, meg a minapi olvasónak se fogyatkozzék el a hite, meg a hosszútűrése, mivel a megelőzés sokkal hatékonyabb, mint az utólagos, keserves gyógyítgatás. – Kimondja, hogy nincs bizonytalanságban felőlük, tudván, hogy örvendező életük van az Úrban, annak ellenére, hogy „most” (nem is sejtjük, hogy e szócska mit összegez!) kissé megszorodtak, különféle kísértések között. „Ennek így kellett történnie” szoktuk mondani, ha valami nem várt baj a földre sújtott. A hitben másként értékelődnek az események, s nem szabad megadással fogadnunk bajainkat, mintha a neve-nincs sors kénye-kedvének lennénk kiszolgáltatva, mert nem a vak végzet játszik velünk, hanem a „kell” mögött Istennek nevelő szándéka van, ama céllal, hogy legbecsesebb javunk, maradandó értékünk, a hitünk megpróbáltassék. – Itt a különbség az eleve elrendelés és a fatalizmus között! – Hasonlattel: az isteni elrendelés a közúton közlekedőkhöz hasonló, ahol tiltó, tájékoztató táblák figyelmeztetnek a szabályszerű közlekedésre; míg a végzet, a fátum inkább a vaspályán futó vonathoz vethető; bár a hasonlat ezúttal is sántít, de nincs megfelelőbb példa a különbségek szemléltetésére!

Jellemző a levélre, mondja egyik magyarázó, hogy nem is annyira a megtisztítást hangsúlyozza, inkább megpróbálásról beszél. Az edzett, megpróbált hit értéke nő, s becsesebb a tisztított aranynál. Isten vett tehát műbe, ha kell úgy, hogy kissé megszorít. A célra tekint, s e cél legyen nekünk is sajátunkká, hogy majd a Jézus Krisz-

tus megjelenésekor méltónak bizonyuljunk a dicséretre, dicsőségre és tisztességre. Lássuk be, hogy még nem tartunk itt, azaz nem vagyunk dicséretesek, dicsőségre, tisztességre méltók, mert csak a végszóra válunk éretté! Mindig zavar a „szenteknek”, a misszió „hőseinek” egysíkú, lelkesíteni akaró élettörténete, mert csüggedten azt érzem, hogy ilyen én soha nem leszek, s szívemben már le is mondtam róla! A Szentírás azonban mily emberien ábrázol! Ahogy éppen Pétert jellemzi! Sőt a Zsid 5,8 még Jézusról is azt mondja, hogy „Jóllehet ő a Fiú, szenvedéseiből megtanulta az engedelmességet.” – Az egyháztörténetben, a misszió történetében sincsenek vegytiszta hithősök. – Számunkra hitben elegendő, ha megállapítható rólunk, hogy szeretjük Istent, s végezzük a reánk bízottakat emberek között, ámbár nem látásban járunk még, de hitben igen (2Kor 5,7)! – S bár az öröm már jelenvaló (6), a dicsőült öröm, amikor tehát Isten megdicsőít, a kibeszélhetetlen teljesség jellemzője, midőn majd személyiségünk (ezt jelenti itt a „lélek”) eléri hite célját, a megkapott üdvösséget.

1Pt 1,10–16 – Felövezve az elmét

Mózes is a próféták közé sorolandó (5Móz 34,10), ha nem volt ő nagyobb a prófétáknál is (4Móz 12,6k)! Üdvösséget kereső, kutató tevékenységük vélhetően az 5Móz 4,29.32-ből indult ki. Később a zsidók íráskutatása is ez igehelyekből kapott buzdítást, hogy a maguk módján tanulmányozzák az írásokat. Innen kaphatott ösztönzést a qumrániak szorgalmas foglalkozása is a szent iratokkal. Jézus pedig új irányt szabott a szív és az elme e folyamatos foglalatosságának: „... kutatjátok az Írásokat, mert azt gondoljátok, hogy azokban van az örök életetek; pedig azok rólam tesznek bizonytságot” (Jn 5,39). A szentíró folytatja most a gondolatmenetet, amikor kimondja, hogy ezt az üdvösséget keresték, kutatták a próféták, akik a „nektek szánt kegyelemről prófétáltak”. Szakaszunk végén kitűnik, hogy a kegyelmet hirdető próféták lebegtek lelki szemei előtt, a fogságból leendő szabadulási prófétái, pl. az Ézs 40,1kk. Az idők milyenségének, alkalmasságának, beérési határidőknek kutatása külön terület lehetne. Ilyen az Ézs 8,16k; Hab 2,2k; vagy az apokaliptikában a Dán 7.f-től kezdve leírtak. A próféciák azonban, nagy józansággal, nem vesződtek időpontok megjelölésével, mégha a Jer 25,11k; 29,10 beszél is a fogság 70 esztendejéről. Maradt mindez mégis mellékszempont, s nem veszték el dátumok találgatásában. Számukra elegendő volt, ha gyakorta így kezdték is: „Eljön az idő...!”, mivel céljuk a nép szüntelen készenlétben tartása volt. Továbbá minden próféciónak szíve, lüktető érrendszere a messiási jövődölések elhirdetése volt; a Krisztus Lelke szólt általuk jóelőre a Messiás szenvedéseiről és az azt követő dicsőségről. Maga a Feltámadott is így magyarázta az Írásokat az emmausi tanítványoknak (Lk 24,25kk), aminek fokozott jelentőségét eleddig még nem becsültük, s alkalmaztuk súlya szerint! -

A tudományos kutatás feltételeinek javulásával ma már pontosabban tudhatjuk, mit adhattak tudtul a próféták saját korukban, de az ApCsel 8,32kk alaphelyzete szerint kötelességünk a próféciák szálait meghúznunk Krisztusig, bárkiről is szólt első jelentésében a prófécia. Az ige szolgálni kíván nekünk azzal, hogy a mennyből küldött Szentlélek által hirdettetik az evangélium, ami még az angyalok számára is rejtély, ezért vágyakoznak rá, hogy beletekinthessenek (12), de nekünk, embereknek, kijelentetett. – Nem ölbetett kézzel fogadva, hanem az Írásokat fellapozva és kutatva juthatunk el Krisztusig, nemcsak a megfeszítettettig, mert Ő feltámadott és az Atya jobbára emeltetett. Krisztus nem maradt a halálban, Ő mindenkor

él, hogy esedezzék értünk (Zsid 7,25). A szent egyoldalúság, a helytálló kiindulásért van, – a kiteljesedés ígéretével –, tehát átmenet a teljesség felé; különben beszűkültséggé lesz, s idővel a lecke kötelező felmondásává üresedik. Az elme felövezése szakszerű fáradozást igényel, s nem menlevél a felületes lustaságra. Miközben józanság és bizonyosság együtt vezérelnek, hogy feltisztuljon a tudatlanság. A kegyelemnek változatai vannak: a helytálló kezdet után, újabb ajándék a folyamatos vezérlés, s lesz majd Jézus Krisztus megjelenésekor elérhető része is, s akkor lesz az igeértésnek is teljessége! – A tudatlanság idején saját kívánságaink hajtottak bennünket. Krisztust megismerve, Szentlélek által újjászülvé, már Isten gyermekei vagyunk; olyan minőségben, hogy egészen Hozzá tartozunk.

1Pt 1,17–25 – Szabadultak szeretete

A szabadító Isten Atyja népének; s Izráel az elsőszülött Fiú (Hós 11,1.3). Minden elsőszülöttet, Isten tulajdonaként, meg kellett váltani (2Móz 13,15), különös tekintettel az egyiptomi szolgaságból lett szabadulásra (4Móz 3,12; 8,17), és a páskabarány vérére. Ezek az ígéretek újjáállítottak meg a babiloni fogságra nézve (Jer 31,9). Bár az új szövetség idején már a pogányokból jöttek is csatlakoznak az elsőszülöttek seregéhez (Zsid 12,23), a fönt vázolt ŐSZ-i háttér ismerete szükséges, hogy az ígét helyesen, szakszerűen hasogassuk. Tehát nem a teremtés jogán (másutt arról is van szó), hanem a megváltás alapján hívhatjuk Istent Atyánknak, s ennek határozott következményei vannak: „Ha” mint Atyákat hívjátok Őt segítségül, akkor... Földi atyáinktól ui. hiábavaló életet örököltünk. Lényege szerint rabságból, fogságból váltott ki mennyei Atyánk. Rabszolgák kiváltásánál a pénz beszélt; ezüst, meg arany. Szabadulásunkra azonban nem holmi veszendő dolog szolgált fedezetül, hanem a szeplőtelen, hibátlan bárany vére volt az ár (2Móz 12,5). Krisztus volt a páskabarány, aki megáldoztatott értünk (1Kor 5,7). Rendeltetése szerint a páskabarány nem volt áldozat, de a templom kultuszában, a tűzáldozatok megszűnése után, egyre inkább áldozatnak tekintették az évenként leölt páskabarányokat. Ez vált a keresztyének számára, – hozzávéve az 1Móz 22,13-at is –, Krisztus áldozatának előképévé. Isten Őt még a világ alapjainak megvettetése előtt választotta ki e tisztre; s az idő teljességében jelent meg érettünk (Gal 4,4), melyet most a 20.v idők végének nevez, mert a próféciák sora céljához érkezett. E nyomon lehetséges, hogy Krisztus által higgyünk Istenben. Az Ő átütő áldozatánál Isten nem hagyta félbe művét, hanem feltámasztotta és meg is dicsőítette Őt; ezért válhat hitünk reménységgé. Krisztus feltámadása és a reménység elválaszthatatlanul egyek!

Fölismerve Isten döntő tetteinek igazságát a Krisztusban, ebből következik a megtisztítás igénye. A „lélek” itt annyit tesz: magatokat, mindenestől megtisztítandó, ami nem öncél, hogy benne tetszelegjete, hogy ti milyen tiszták vagytok, mert így soha nem transzformálódik tettekre szerezetté, csak őrizgetem vélt szentségemet minden beavatkozástól. A testvérszeretet kitartó, tevékeny, tiszta szívű, tehát egyértelműen segítőkész és leleményes, – mert nem is lehet más, ha romolhatatlan magból születünk újjá, Isten ígéje által, amely maradandó. – Az első születés bánása, veresége, önzése után elkezdődött bennünk az új. Ennek kell tevékeny válnia a szeretetben, hogy jövővénységünk idejét egymás számára

megkönnyítsük, hasonlóan a pusztában vándorló Izráel sorsközösségéhez. Józanul látjuk az első teremtés mulandóságát, fű és virág példázta szépségének hervadását. – Az ige merőben más, mert maradandó (Mk 13,31); s itt köszön vissza a már idézett Ézs 40,6kk, a Babilonból leendő szabadulás ígéje. – Az ige elvégezett tényként hirdettetett nekünk is, és szól minden nemzedéknek. Az evangélium – szabadító ige különböző szolgálásokból, fogságok változataiból. – Jöjj ki Egyiptomodból, babiloni béklyóid lehullnak, hogy az Atya tiszteletében és szolgálatában fiú lehess!

1Pt 2,1–8 – Élő kövekből lelki ház

A Róm 1,29kk bűnkatalógusában négyre lelhetünk itt rá. Az ötödik, a képmutatás már volt említve az 1,22-ben. Isten népének folytonos kísértése, üldözések idején olcsó kibúvó is lehet, pl. a változatlan szeretet tettetése. Amíg Jézus a vallásos képmutatás miatt vádolta kortársait, a színlelt szeretet a keresztyének rövidzárlata! – Minden gonosszággal együtt ezt is le kell fejtenünk magunkról. A határozott mozdulat azért tehető meg, mert már új természetünk van. Külső levetése az ónak, s a belső növekedés, egymást segítik, mert bennünk az új embert táplálni kell. A tej hasonlata itt nem csupán gyermeki eledelt jelent, de adja a növekedésre is szolgáló ételt. A hamisítatlan, utánózhatalan tej, ígét, igehirdetést jelent. A vágy reá felgerjeszthető, s az érdeklődés ébren tartandó, hiszen már megízlelték az Úr jóságát (Zsolt 34,8). Ha egyszer már ráérezteünk az ízére, kívánságaink is mássá lesznek. Kegységünk gyakorlása közben az érdeklődés megfelelő eledellel erősítendő.

A továbbiakban a „kő” hasonlata szinte képzavarig feszített; ŐSZ-i eredetű, mégis érthető. Fundamentumként a feltámadott Úr az élő kő. Maga az Úr tett le Sionra alap gyanánt egy követ (Ézs 28,16); szilárd és drága ez a sarokkő. Zárókövet is jelenthetne (vö: Zak 4,10, ámbár más szavakkal kifejezve); de itt egyértelműen alapkövet jelent; s aki hisz, tehát bizalommal Reá épít, az nem fut el. Krisztusban valósággá lett, ami a természetben önellentmondás, hogy az élettelen kő élővé lett. Feltámadottként Krisztus az élő kő, aki azért adatott, hogy a gyülekezet Őhöz járuljon, Reá épüljön. A gyakorolt istentisztelet általa él, és nem merül ki ünnepi egybegyülekezésben, mert hite kihat a mindennapokra. Tehát a gyülekezet életközösség. Ti magatok is – int a szentíró –, épüljete fől élő kövekből, tehát feltámadott, új étellel, lelki házzá. Tartalmi fogalmazásban: szent papsággá, református megfogalmazásban: egyetemes papságot alkotva! – A következő szakasz kapcsán erről még majd többet! – A lelki áldozatok az imádság és hálaadás, az adakozás és a diakónia. Ezek együtt kedvesek Istennek.

A már idézett Ézs 28,16 mintegy textusként szolgál, – a LXX változata szerint –, hogy aki Benne hisz, nem szégyenül meg (Róm 9,33; 10,11). Ez nemcsak a gyülekezet épülésére tekint, de mindenkinek jól felfogott érdeke is a hitbeli, sorsokat érintő próbák, bekövetkező szenvedések miatt, melyre jóelőre felkészíti a szentíró a híveket. Hidd el! Nem fogsz meg szégyenülni, ha Reá hagyatkozol. Az egyetlen tartós fundamentum (1Kor 3,9kk) a hívőknek drága

kins. Értékét semmi meg nem rendítheti; s nem mellőzve, sőt megbecsülve, meg fogtok bizonyosodni hordozó képességéről. – Meglehet, hogy kívülvalóknak semmit sem jelent, netán nyelvüket is köszörülük rajta, de be fog következni a Zsolt 118,22 próféciaja, ahogy sarokkővé lett a letett, és céljának megfelelően hasznosító kő. Akik viszont kifelejtik, azoknak az otthagyt kő lesz botlásukra; folyton beleütköznek, s meg is ütik magukat rajta. Főként azokról van szó, akik már hallottak felőle, de hanyagul mellőzték, s az ígének nem engedtek beleszólást az életükben. Az ő dolguk sincs Isten tudta nélkül; arra rendeltettek, hogy intő példává legyenek.

1Pt 2,9–12 – Papi szolgálatban

Nem érdemek szerint, hanem csodálatos szeretével indokolta választását Isten, ahogy azt Mózes tudtul adta népének: „...nem azért választott ki benneteket az Úr, mintha valamennyi nép közt a legnagyobbak volnátok, hiszen a legkisebbek vagytok valamennyi nép közt, hanem..., mert szeretett titeket...” (5Móz 7,7k). Ugyanez jut érvényre az új szövetségben is; a „választott nemzetség” közvetett módon jelenti ki, hogy rajtuk kívül más nemzetségek is vannak; üdvösségük rendjében Isten rájuk is igényt tart. A választottság: szolgálat! A „királyi papság” is tekintettel van a többi népre. Szóra, ígére figyelő engedelmesség nyomán, – mint írva van –, ha megtartják Jahve szövetségét, „akkor ti lesztek az én tulajdonom valamennyi nép közül, bár enyém a föld. Papok királysága és szent nép lesztek” (2Móz 19,5k). Innen vétetett a „szent nemzet” fogalma. Úgy kell tehát elképzelnünk Izráelt a népek között, ahogy Lévi törzse látta el a többi törzs között a papi szolgálatot. Sorsa, életformája is kiabrázolta szentségét, az Úr számára elkülönített voltát, hogy pl. nem volt külön területük, hanem a többiek között éltek szétszórva, lévita városokban (Józs 21). Hogy pedig Péter a szétszórtságban élő jövevényeknek ír, akik ki vannak választva (1,1), gondolatában a fönt jellemzet összkép élt; azt jelentvén, hogy az USZ-i egyház, – a lelki Izrael kiválasztására, elhívására, küldetésére, életmódjára is, ugyanez a képlet alkalmazandó. – Ezért Isten „tulajdonba vett népe” ők, avégre, „hogy hirdessétek”, hirdessük Isten nagyságos tetteit. Együtt a gyülekezet tagjai oly módon egyetemes papság, ahogy a lévíták éltek a 12 törzs között; s papi szolgálatuk volt a közbenjárás, imádság a többiekért, de annak hirdetése is, Aki már elhívta őket a sötétségből az Ő csodálatos világosságára! A misszió is része tehát a papi szolgálat gyakorlásának. Elhívásuk a többiekre, minden népre tekintettel történt, tisztük – módosultan – az Isten országában is megmarad (Jel 1,6; 5,10; 20,6). Korábban „nem nép” voltak; azelőtt nem volt számukra irgalom, de immár irgalmat nyertek, ahogy az ítélet alatt egykor Izráellel is történt (Hós 2,25). Ítéletek után, – kegyelemben megújulva –, Istentől kapott megbízásuk is megújultan szólt hozzájuk (Ézs 43,20k). Ugyanígy az egyház is, elesés, ájultság, ítéletes fenyítettség után; szinte halálból feltámadva, vállalja el megint, Isten országának előreküldött követeként, végzi misszióját felelősen és örömmel a népek, az elesettek között. Népek lévitája ő e világkorszakban, s ha ezzel a tudattal végzi szolgálatát, akkor van – hasznosan és gyümölcsözve –, a helyén! – Megértve önmagát, hogy

mi végre van a világban, szíven ütheti a „szeretteim” megszólítás, s hiteles szolgálatának megfelelően, tartózkodik a testi vágyaktól, melyek kiolthatják a lélek készségét. Tisztességesen igyekszik élni a népek között, mégha rágalmazza is együttesen és tagjaiban. Illethetik légből kapott hazugságokkal, ahogy az első keresztyénekkel is tették. Reménység szerint a vádak előbb-utóbb lebénulnak a jócselekedetek láttán. A tettek mégsem az önvédelem csakazértjei, hanem a tanúságtétel része; s a végidő jöttén, vagy közbeeső „meglátogatások” intései nyomán, az ellenfél eljuthat oda, hogy dicsóíti Istent. Látványos, gyors siker nem várható, türelem kell hozzá, amíg a népek felnőnek, megérnek Isten dicsóítására.

1Pt 2,13–17 – Emberi intézmények

Az együttélés kereteit az ember alkotta meg, hogy a társadalom kezelhető, irányítható lehessen. A Róm 13,1kk-kel egybevetve, most nem hangsúlyozódik, hogy a többség Isten szolgálója, többek között a keresztyén ember érdekében és javára is. Péter tehát tartózkodóbban fogalmaz! – Már az ŐSZ kritikával szemlélte a királyság intézményét. Dávid királyságát messiaszi prófeciaként tudta csak fenntartás nélkül elfogadni (1Sám 7,12kk), s az ókori Istenektől eredeztetett király –, és királyság mítoszai miatt, szívesebben tekintette volna Izráel királyait inkább fejedelemnek, mivelhogy Jahvét vallotta egyetlen királyának! –

Levelünkben érvényes iránymutatás, hogy bár a társadalom hivatalos szervei emberi eredetűek, a keresztyének „az Úrért” engedelmeskedjenek a legfőbb hatalmat gyakorló vezetőknél, s meghatalmazottainak; „király”-nak nevezi az uralkodót, kerülve a császár megnevezést, mert vonakodik, hogy tudomásul vegye a magasztaló jelzőket, amiket ráaggattak az istenként tisztelt mindenkori császárra. – Engedelmisség illeti a király által küldött helytartókat is, akik a tartományokban az igazgatási és bírói jogokat gyakorolták, büntették a gonosztevőket, s a jókat megdicsérték. Arra méltó állampolgárok kitüntetése gyakorlat volt a Római Birodalomban. – A hívők ne a törtetés indulatával engedelmeskedjenek, hanem azért, hogy papi-lévita szolgálatukat szabadabban gyakorolhassák. A közéletre, családi körre utaló rendelkezések vezérlő gondolata tehát változatlanul a 2,9-től érvényesített papi tiszttel. Ezzel egészítendő ki, amit Luther Márton „házitáblák”-nak nevezett, s mind a páli levelekben, mind e mostani részletre címként alkalmazott. – Péter álláspontja vehető kiigazításnak is, amikor nem Isten akaratával indokolja, hogy legyenek hatóságok, hanem az az Isten akarata, hogy jót cselekedve, s nemcsak tartózkodva a rossztól, némítsák el az értelmetlen emberek tudatlanságát. Néhány keresztyéneket illető bosszantó váddal már szembesülhetett a szentíró. A szándékos, vagy eredendő butasággal vegyék fel tehát a küzdelmet és ne engedjék magukat megkötni félelmeiktől sem; viselkedjenek szabad ember módjára! – A döreség semmilyen változata ne kerekedjék felül; a hívek szabadsága azonban ne torzuljon szabadossággá és vétkek leplezőjévé. Maradjanak meg Isten szolgálóinak, s e téren is járjanak a papi-lévita mivolt keresetlen méltóságában, mert életük végső soron egyedül csak Istenhez kötött. A félelem Őt illeti meg, míg az emberi tekintélyeknek pedig a tisztelet jár. A testvérek iránti szeretet nem csupán érzelem;

vállalják egymást az élet minden változatában, és a hitben testvért ne szolgáltatassák ki sem rosszindulatú közhangulatnak, sem hivatali tortúrának. – Arra talán nem is gondolt a szentíró, de Isten akkor is gondolt rá, amikor az ígét szájába helyezte, s közte az „emberi” jelzőt (13), melyet humánus-ként is értelmezhetünk, ahogy latin fordításban így is hangzik a megfelelő szó: humanus. A humanus rendet illeti meg az engedelmesség! Ahol azt feledik, s hanyagolják az emberiességet, legyünk körültekintők! Az embertelen viselkedésű pedig kihívja maga ellen a jogos bírálatot; sőt kritikus pontokon az ellenállást is, ahogy erről Kálvin tanított.

1Pt 2,18–25 – Ti szolgák

A szentíró nem óhajtja igazolni, – de megdönteni sem –, a korra jellemző rabszolgaságot, de gúzsbakötöttségüket sem kívánja ki-magyarázni, hogy nagyobb megadással vállalják sorsukat. Arra sem okítja őket, hogy majd uraik mondják meg, mi a helyes, mert egyedül Isten szava a kijelentés. Kizárólag a keresztyén rabszolgákhoz beszél, emberként az emberhez: „Ti szolgák”, s arra emlékeztet, hogy míg nem ismerték Krisztust, tévelygő juhok voltak, ahogy Önélküle minden ember az; de életük legnagyobb fordulataként „most” megtértek lelkük pásztorához és felvigyázójához, Jézushoz. Ezért sanyarú sorsukban sem gazdátlanok, nemcsak despota uruk van, de van lelküknek püspöke is (szándékosan írtam be a görög szöveg meghatározásait). – Földi tulajdonosuk legyen bármily elviselhetetlen, ők maguk közvetlenül Urukhoz, Krisztushoz tartoznak, aki gazdájuk ítélő Ura is. Tudatosan hivatkozik a szentíró a babiloni fogságban élt „Jahve szenvedő szolgájára”, s egyben a szenvedő Krisztusra mutató próféciára. – A hívő rabszolgák papi tiszte oly módon testesülhet meg sorsukban, hogy magukra ölthetik, átélhetik az Úr Jézus szenvedő, meg nem értetett, félreértett, vagy alábecsült magatartását. Életük megannyi hátrányát e hitben és kegyességben válthatják át tanúságtételre, – üdvösséges előnyre. Ezt az utat járva, az egyébként vérlázító tanács sem értelmetlen, hogy a kíméletlen és veréseket is elkövető gazdának is teljes félelemmel engedelmeskedjenek! – Tisztázzuk: az 1,17 nyomán az Isten előtti félelem a tanácsolt, s szó sincs arról, hogy gazdáját mintegy istenként félje, lesve minden mozdulatát. A Zsolt 123,3-ban is az utóbbi, mint hasonlat utal kisebbről a nagyobbra: „Ahogy a szolgák uruk kezére néznek”, a hívő szolgák tehát Isten félelmében, Hozzá kötött lelkiismerettel túrják el a veréseket. Ha vétettek, azt kapják, ami érte kijár. – A méltatlanul kapott fenyítés pedig önmagában is érték és kedves Isten előtt (1Móz 39,19kk). Kiszolgáltatott sorsotok átminősülhet Isten szenvedő szolgája követésévé! – Ő adott példát és erőt is hozzá, hogy nyomdokait kövessétek. Lám, Ő sem követett el bűnt, s mégsem akart szóval sem megfizetni az őt verőnek. Mikor gyalázattal illették, viszont nem szidalmazott, sőt inkább imádkozott kínzóíért (Lk 23,34). – Istenre bízta dolgukat, aki igazságosan ítél. Bűneinket maga vitte fel a fára (Gal 3,13), hogy meghalva a bűnnek, s feltámadva Vele, az igazságnak élhessünk. Gyakorlatban ez a királyi papság, a választott nemzetség életformája. Rabszolgaságban is az Ő szolgájaként élni leverhetetlen, letagadhatatlan igazság, s meg is gyógyul-

tatok az Ő sebei által. Mindez pedig alkalmazott igehirdetés az Ézs 53. messiási próféciaja alapján!

Mi a helyes magatartás, ha az egyházat súllyesztik rabszolga-sorba? Akár nevelés céljából (Egyiptom), akár fenytésül (Babilon) kapja Istentől, – a szabadulás idejét is Ő jelöli ki, amit azonban nem várhatjuk ölvetett kézzel. Megveretve is őrzendő nemcsak emberi tartásunk, de papi tisztünk közbenjáró szolgálata sem szünetelhet, hogy erőteljesebben győzhessen a szeretet és igazság, – előbb köztünk, s majd általunk, s végül rajtuk (is). Tehát a tűrés és ellenállás együtt jellemzik az egyház magatartását a hatalmaskodókkal szemben. A kettő szükséges arányát mindig Isten mutatja meg annak, aki mindenekelőtt Őreá figyel!

1Pt 3,1–7 – Papi tiszt a házasságban

Az ókorbaa az asszonyok értéke, megítélése hasonlított a rab-szolgákéhoz. A középkor sem változtatott sokat e nézetén, amit a dagadozó férfiúi önérték ma is előszeretettel emleget; s olykor bibliai érvekkel igyekszik megtámogatni. Pedig ezúttal Éva mutat utat az üdvösségre Ádámnak, hiszen itt sem merő viselkedési útmutató olvasható! – Ezért a kétszeri „ugyanígy”, és a „ti” megszólítás visszaöltendő az egész meghatározó 2,9 „Ti”-jéhez, hogy miként gyakorolja királyi, papi, irgalomra talált szentségéből eredő tisztét az asszony; – s majd a férfi! Tehát egyrészt a feleség, akinek férje hitetlen, hogy eredményesen hirdethesse, – átmenetileg –, akár ige nélkül is, Annak csodálatos dolgait, aki őt már előhozta a sötétségből a csodálatos világosságra. A feleség tehát végre engedelmeskedjék. E ponton érzékelhető a félre-, vagy túlmagyarázott páli tanítások némi helyreigazítása is (e témában is lehetett félreértés, vö: 2Pt 3,15k)! – Még az is lehetséges, hogy amikor Péter erről írt, tulajdon feleségéről is vehette a szívderítő példát; s talán észre sem vette, hogy Isten többet is elvégzett most általa, mint amire a példát alkalmazza, hogy igazából elvégezte a bűneset (1Móz 3.f) ellensúlyozását; amikor a Szentírás teljes spektrumát, mint egy szélesre nyitott legyezőt tárja ki előttünk, mi is vele többre taníttatunk: amott Éva, a bűnre vivő, de az ÚSZ-ben itt a férj megtérését bölcsen munkáló asszony! – Krisztusban ez is lehetővé válik, a kegyelem erre is elegendő. Szinte sajnálom a nőtleneket, pl. Pál apostolt; de a férjet nem talált nőtestvéreket is! – Péter és felesége lelki fejlődése nyilván Péterrel kezdődött, amikor Jézus elhívta őt, s talán a kezdeti időkben az asszony fortyogott magában, hogy férjura már megint azzal a Jézussal csavarog, de akkor ránézett tulajdon anyjára, akit meg épp ez a Jézus gyógyított meg (Mk 1,29kk; par), pótlendő a kiesett munkaerőt is, s lehettek ott felserdült fogd-meg fiak is; így háborgása lecsendesedett! – A Lélek kitöltése után, a missziói utakra már ment együtt ő is férjével (1Kor 9,5).

Férjek konokságát tapasztalva, s talán mellette szenvedve is, mégsem adható fel a reménység, hogy egyszer mégis, – végre felfigyel a keményfejú férj felesége istenfélő, tiszta életére. E belső cél érdekében se törekedjék a hívő asszony külsőképpen magát díszítgetni. Elég, ha maradandó értékek viszfénye üt át személyiségén. Az élet üteme szerint csöndben és rendben esnek meg a dolgok körülötte, nem szalad állandóan a ház, s mégsem körülötte forog a világ! Minderre példát adtak a hajdanvolt szent asszonyok (a „szent nem-

zet” tagjaiként!), akik Istenben reménykedtek. Ez volt életük ékesége, ami magában hordozhatja azt is, hogy öröm volt rájuk nézni, mert takarosak is lehetek (vö: 1Móz 12,14); „szép az, ami érdek nélkül tetszik” mondja a klasszikus esztétika. – Bennük a férj, – ha őszinte volt magához –, jobbik felére lelt. Igazi, igeszerű engedelmesség példája lehet Sára, aki engedelmeskedett Ábrahámnak, Urának nevezve őt. A szentíró most nem is törődik azzal, hogy milyen helyzetben nevezte őt annak, ami mégis a reménység példája lett (vö: 1Móz 18,12; Róm 4,9kk)! Lehetnek az asszonyok nemcsak Sára, de Ábrahám leányai is (Lk 13,16!), s akkor nem lehet a házasságban sem terrorizálni őket (Péld 3,25). Derék asszonyként (Péld 31,10kk), s elfogadva papi tisztüket a családban, viselkedhetnek bátran az asszonyok, ha jót cselekedve teszik magukat nélkülözhetetlenné.

„És ugyanígy, ti férfiak is” címmel a férjeknek szól a további intés, hogy éljenek „ismeret szerint”, tehát hitből és együtt gyakorlandó papi tiszt alapján, feleségükkel együtt. „Edény” gyanánt élet hordozója ő (vö: 1Thessz 4,4), tekintettel a megszületett és születendő gyermekekre. Éppen az a csoda, hogy annak ellenére így van, hogy bár ő a törekenyebb! – Hitben vállalt tisztelet adassék neki ezért, hiszen az élet kegyelmében is örökös társa férjének. Ha pedig nem eszerint él asszonyával a férj, hiába emlegeti úntig, hogy ő a család papja, ami így nem is igaz, mert együtt gyakorlandó a papi és közbenjáró tiszt a házasságban egymásért, utódaikért és másokért. Az imádság meghíúsulása érthető úgy is, hogy mielőtt szavakban öntetne, máris lehetetlenül, s akkor mivé, s hová lett a közösen gyakorlandó papi tiszt? – Egyedülálló az ÚSZ. –ben, ahogy e fajsúlyos könyv következetesen viszi végig a hívők egyetemes papságát, imádkozó közbenjárását.

1Pt 3,8–12 – Áldás hordozói

A választott nemzetség, királyi papság mivolt előzménye, a hit embereinek sora, – kezdve az Ábrahámot megszólító isteni elhívással. Együtt Sárával, éppen róla volt szó az imént. Innen vétetik fel további, gazdagító szempont, hogy elküldve őt a még ismeretlen földre, Isten azt ígerte, hogy megáldja őt, nagy néppé és áldássá teszi, s a föld minden nemzetsége általa, s magva által nyer áldást. Az ígélet igazának első megerősítése Melkisédek papi áldása volt: „Áldott vagy Ábrám... És áldott a Felséges Isten...” (1Móz 14,18kk)! – Az egyetemes papi tiszt hatékonysága végett, s hogy az áldás tovább adassék, összegezésül „végül” törekedjenek egyetértésre a hívek, a kívülvalókra tekintettel pedig legkivált arra, -hogy az őket ért szidalmak dacára –, töretlenül érvényesüljön az áldásmondás küldetése. Az öt-tagú bűn-lista (2,1) után most ötféle erény sorolatik fel, de nem moralizálásból, mivel továbbra is a 2,9k vezérlő gondolata járja át az intéseket. Ha a férj részéről asszonya iránti keménység, ridegség lehetetlenít minden közös imádságot (7), – akkor a gyülekezeti közösségben a tagokon múlik a szentség, a királyi és papi tiszt hatékonysága. Egyetértéssel, együtt engedjenek utat a gyengébbek iránti együttérzésnek. Alkatuk szerint még az ikrek sem olyan egyformák, mint két tojás, a testvéreket saját egyéniségük szerint kell az új életben szeretniük, mert a hívőség nem olyan állapot, ami minden értéket összeszűz és az egyéniségeket üres egyformára radírozza. A hívők és hívek nem rendeződnek falanszterbe! – Még a híres kínai agyagkatonák arca is mind különböző! – Alázatosság Isten előtt nem létezik a kisebbhez szabottság alázata nélkül, miközben magamat mégsem építem le erővel (Róm 12,16). – Jákób a bárányok és a gyermekek járáshoz, üteméhez mérte lépteit (1Móz 33,14). – Ha mégis felkészületlenül éri is őket meglepő gyalázkodás, reá felleltül mondjanak áldást, mivel elhívásuk áldás öröklésére szól, mert a teremtet világ sóvárogva várja az Isten fiainak megjelenését (Róm 8,17k). – Az örökség, történelmi örökségként is elkísér. Ezt vettük át a hitben elődöktől, s tovább kell adnunk a következő nemzedék(ek)nek. A forgatott talentum az igazán ígéretes és nyereséges. Az áldás öröklésének ígérete tehát szabaddá tesz a szűkmarkúságtól. – Így vagyunk áldáshordozók a népek között, amit Jézus nevezett tanítványai békességének (Mt 10,12k). – Mintegy általános emberi érvénnyel szól a Zsolt 34,13kk arról, hogy aki örülni akar az életnek és látni óhajt jó napokat, óvja nyelvét a gonosztól (vö: Jakab levele több helyével). – Az idézettel Péter az áldás hiteles mondására készíti fel

a hívők beszédképességét – oly módon –, hogy az ígéret érvényét az örök életre is kiterjeszti. Ez a fajta életbölcseesség nemcsak a szavak fegyelmezettségén múlik; szükséges a cselekvő elfordulás a gonosztól, azt művelve, ami jó. Jó mindaz, ami a kegyelem szövetségével egyezik! – Megigazult voltunk a Krisztusban békességet munkál, s könyörgésünk meghallgatásra talál. Benne újjólag a papi tisz imádkozó közbenjárása a fő gond. Az, hogy előfeltételei meglegyenek bennünk. – Ha pedig az foglal le, hogy másoknak áldása és békessége legyen, úgy nekünk is lehet már ez életben részünk benne. Mert Istennek van ugyan Ítéletes színe-váltása is, de orcája akkor derül, ha irgalmazhat.

1Pt 3,13 –17 – Számadás a reménységről

Ki lehet kárunkra, ha a hívek minden igyekezetüket latba vetik, hogy a jóra törekedjenek? Erre a válasz az, hogy senki és semmi! – E fölismerés most onnan kap megvilágítást, hogy rosszat ugyan elkövethetnek ellenük, s többször is elkövethetik, mégsem tehetnek rosszat velünk, mert Isten mindent üdvösséges jóra fordít (vö: Róm 8,28), ami függ attól is, hogy fiai töretlenül cselekszik-e a jót. – Ismét hangsúlyozandó, hogy az Isten szerinti „jó” mindaz, ami ígéretével, országával összefügg, és a szeretetet, meg a békességet követi, – magában hordozva az emberies jót is. – E tekintetben eligazító alaphelyzet, amikor Isten, – szövetségben vele –, népének ígérte azt a „jó” földet, tejjel és mézzel folyót, gyümölcsökben, kenyérben, fémekben gazdagot (5Móz 8,7kk). – Megeshet, hogy Krisztusért, az evangélium igazságaért kell szenvedniük; Jézus ígérete akkor is érvényes marad, – azaz hogy boldogok, akik az igazságért szenvednek üldözést (Mt 5,10kk). Az ígés szó mindig teremtmény erejű is egyben, nemcsak jámbor óhaj, hogy kimondván, Isten meg is teremtette számukra a boldogság lehetőségét, s talán épp a mélypontra érve, ízeletti meg velük nemcsak a tudatát, de valóságát és érzését is e boldogságnak! – Ahogy a hitben férjének engedő asszonyt nem lehet megrettenteni (6), a gyülekezet is mentessé válhat a félelmektől; szívükben az Urat, a Krisztust tartásák szentnek! – E sajátos fogalmazás bizonyítást az azt jelenti, hogy ragaszkodjanak még inkább Hozzá, aki közöttük van (Hós 11,9)! – Szövetségi gondolat, s a papi tiszt szerves része, hogy számot kell adniuk a bennük élő reménységről. Legyenek felkészültek, ha érdeklődve kérdezik; máskor meg hatóság elé citálva vonják kérdőre őket. Válaszoljanak tisztükből eredően. Reménységük védekezése tanúságtétel. Akarata szerint, Isten meg is védheti őket további zaklatásoktól. Tisztelettudóan és jó lelkiismerettel válaszolva, a szelíd szó a csontokat is megtörheti (Úf: a „csökönnyösséget”, Péld 25,15). – Felszínesen tekintve a dolgot, mint ha önmentés végett lenne szükség a szelídsége. Még sem a „védd magad!” a vezérlő mozdulat, hanem a királyi papság hitelessége, mert a saját érdek eltörlőd annak személye mellett, akit reám, reánk bízottnak ismertünk fel! – Papi tisztünk egyben az evangéliumi misszió végzése is. Lehet fájdalmas is a tanítvánnyá tétel reánk mért része; cselekvő kín, mint a szülés. Ezért ellenfelek, sőt ellenségek megszegyenülése részünkről nem célzatos megszegyenítés. Nem leforrázni és tollát fosztani akarjuk azokat, akik az életünket megkeserítik, hanem újjászűlni! – E folyamat küzdelmes, s nem hoz lát-

ványos eredményeket. Gyakorta, s mindig újból csak a kezdeteknél tartunk, mégis megelégit a józan megállapítás, hogy viszonylag, de teljes értelemben is jobb, – ha már meg kell lennie –, hogy a szenvedést – jót cselekedve tűrjük el, mintsem, hogy magunk is a rosszát szaporítsuk. Nem méltó elhívásunkhoz, hogy rajtakapva és szégyennel fogadjuk tetteink következményeit, s még sajnálkozzanak is rajtunk, vagy kinevessenek, avagy pellengérre állítsák miattunk a szent ügyet! A jóért vállalt szenvedés viszont felmagasztal és nemesít; másokat meg elgondolkodtat, ami válhat megtérésük ösztökéjévé (vö: ApCsel 7,54kk; 26,14).

1Pt 3,18–22 – Mindent átfogó hatalom

Krisztus egyszeri szenvedésének (Zsid 9,28) egyik haszna – mi-
dön igazként szenvedett a nem igazakér t –, hogy az odavezérel Is-
tenhez. Olyan pásztor ő, aki előttünk járva vezet. A menny és a seol
is egyaránt feltárult előtte. Amikor testében halálra adatott, lelke
nem hevert ájultan ama másfél nap alatt sem, ezért ígerte a megtérő
gonosztevőnek, hogy „ma” vele lesz a paradicsomban (Lk 23,43). A
seol, ahová szintén elment, nem a hagyományosan elképzelt, izzó
pokol, hanem az ŐSZ alvilága, ahol az árnyak, az elhaltak várakoz-
nak, mert Isten ott is elérheti őket (Zsolt 49,16; 139,7k). Alkalom-
szerűen adatott meg nekik,- egyetlenegyszer –, amikor Krisztus
elment a börtönben lévő lelkekhez, akikre Isten hiába várt a Nőé
napjaiban, hogy megtérjenek. A bárka épült, de a kortársak nem
vettek észre semmit (Mt 24,38k). Mivel pedig Nőé nem hirdetett
ígét nekik, ezért hallhatták meg – egyetlen alkalommal –, a Krisztus
igehirdetését. Hogy eredménnyel-é, a 4,6 ad rá némi reményt.

Későbbi tanbeli alakulása szerint,- legalábbis a péteri tanítás vo-
nalán –, nemcsak az első emberpár gyermekeinek tartották az em-
beriséget, hanem Nőé leszármazottaiként is tekintettek rájuk. Misz-
sziót segítő ösztönzésként, minden élő embert – Nőében –, egyszer
már megmentettnek tartottak, akiket tehát már csak azért is feltét-
lenül meg kell szólítaniuk. Ebből következőleg foglalkoztatta őket,
hogy vajon mi lett a többiekkel, akik az özönvízben elpusztultak, s
mi van az üdvösségükkel, hiszen a bárkában mindössze nyolc sze-
mély menekült meg, akiknek tehát a leszármazottaik vagyunk. A
mindenki iránt érzett felelősségből, hiányérzetet pótoló a kialakuló
vélekedés, hogy a szüntelenül munkálkodó Úr (Jn 5,17) – testi halá-
la és lelki testben lett feltámadása között –, hozzájuk is elment, hogy
az ígét hirdesse nekik.

A bárka, s közvetve a víz által megmentettek, prófétás módon
beszélnek nekünk az új szövetség keresztségéről, ama kezdeti men-
tő tett máig ható képmásáról. – Ne várjuk, hogy pl. a Róm 6. ta-
nítása a keresztségről minden részletével elismételtesse, hanem
örüljünk az újonnan felmerülő mozzanatoknak, aholis hatékony
a Feltámadott ereje és váltsága. A péteri tanítás először is tisztáz-
za, hogy a keresztség nem a test szennyeinek lemosása, hanem kö-
nyörgés Istenhez jó lelkiismeretért, mégpedig a feltámadott Jézus
Krisztus által, tehát az Ő közbenjárása hatókörébe lépnek Isten elé
a megkeresztelendők! – Ha a lelkiismeret fogalmát (szyneidézisz) le-
fordítjuk, az együtt tudást jelent. Ha tehát érte imádkozunk, volta-

képpen azt kérjük, hogy a keresztségben részesülők kapják meg azt az új természetet, amikor Isten gondolatával együtt érző és döntő újjászülettként élnek, járnak majd Ővele. Másként kifejezve, az új szövetség részesévé lesz a megkeresztelt, – ígéretekkel együtt. Kegyelme szerint, Isten megelőlegezi elhívásukat, s így hatékonyabban várhat rá, amikor a megkeresztelt, újjászülvé, megtérve „igen”-nel válaszol Ura korábbi, elpecsételő hívására. Hívó érvekkel sem lehet, – többek között a keresztségre tekintettel sem –, a szövetség szempontjait félvállról vennünk; hogy ne mondjam, miért ne mondjam: kidobni a fürdővízzel együtt a gyermeket is!

A feltámadott Krisztus felment a mennybe, tehát áthatolt a közbeeső ellenséges szférákon, ahogy ezt az Ef 4,8kk velünk láttatja, s már ott van Isten jobbján. Neki vettetett lábai alá minden mennyei erő és hatalmasság (Fil 2,10k). A keresztség tehát ígéretes lehetőség a Vele lehető feltámadásra; részünkről a magunk, és a keresztelendő tudatos átadása az Ő hatalma alá. Az ezért való könyörgés, megvallása alkalmatlanságunknak, – egyben kifejezője a szándéknak, hogy Isten tudása szerint ismerjük mi is magunkat, az embert, s a világot! – Továbbá azt is, hogy mennyire Reá vagyunk utalva, s hogy Nélküle halottak vagyunk. Ahol lelkiismereti kérdéssé vált pl. a kisgyermek keresztsége, – így az sem ütközhet immár elutasításba!

1Pt 4,1–6 – Megelégtük

A tudat, hogy Krisztus testében szenvedett, többek között erőt adhat testi szenvedések elviselésére. A felvértezett gondolat a lelki fegyverzet része. Ezzel küzdi át magát a szenvedő a miért-ek ködén, ama fölismerésig, hogy lám, fájdalmak között elfelejtődnek a csábos gondolatok, s nincs lehetőség ballépésekre. Láthatunk emberi sorsokat, hogy amikor valaki nem képes föl hagyni kedvenc bűneivel, olyankor a bűnei hagynak békét neki, mivel a testi gyengeség és kedvetlenség miatt nehezebben tud odaferkőzni a gonosz a szívükhöz. A görög szövegben ráismerhetünk a nemzetközileg ismert pauza szó fogalomkörére; mondhatnánk, hogy szenvedés közben „szünetel” a bűn; mégis a pontos jelentés a végleges felhagyás lehetőségéről beszél! Isten veszi segítségül fájdalmainkat, hogy képesek legyünk szakítani azzal, ami addig szinte sodort magával. Pedig milyen erősnek hittük magunkat, de éppen a gyengeség kellett hozzá, hogy szilárd elhatározás születhessék, amit az a föl ismerés segít, hogy íme, napjaim rövidre vannak szabva, tehát mostantól kezdve Isten akaratát szerint fogom élni a testben hátralevő időt! Egyrészt a szenvedés iskolája, másrészt tehát az élettanilag behatárolt életút –, s itt áll a biosz szó is, ebből ered a biológia fogalma –, arra serkent, hogy ne akárhogy éljek ezután, hanem minőségében a legnemesebb módon. Csöndes undor is elfogja ilyenkor az embert önmagától: hogy lehettem olyan ostoba (mondunk magunkra érdesebben is), hogy belemerültem, beleártottam magam...! Pogány szokások felemlegetése során kemény kitételekre lelünk a felsorolásban, közte vannak a kívánságok is, melyeknek nem mondanak ellent a vágyaktól űzött emberek. A római társadalom mindennapos feslettsége feltárul e bűnsorozatban, ha voltak is kivételek. A birodalom bomlása már megkezdődött, hatalma, erkölce túljutott a delelőjén.

A társadalmat mindenkor függőségek határozzák meg, és a személyeket szintúgy. Függés alkoholtól, drogoktól, veszélyes szenvedélyektől. Volt akkor is játékszenvedély; drog meg kompjuter manapság. A bulik – a bálók kikapósabb megnyilvánulásai! Sport sokkal egészségesebb lenne, de a szurkolók mérsékelhetnék magukat! A nyugtalan lelkiismeretet a bálványtisztelet kötelező vallásosságával igyekezett elaltatni a kor embere. – A szenvedő ember, s az üldözött egyház amikor végre kimondta, az ige is kimondja rá, hogy ebből elég volt! Ezzel pedig kihívta maga ellen a támadásokat; csupán azért, mert merészelt szakítani korábbi, sorsrontó életmódjával. A mindenre helyeslőleg rákacsintó közfelfogás, ha ki is pellengérez

válsághelyzetekben, menten feldühödik, ha valaki jobb útra tér, s az ilyen jellegű közösséget idegen testként igyekszik kivetni magából. Addig volt nyugodt, amíg hamis értékítéleteivel mindeneket magához húzhatott a sárba; szinte boldog volt, ha időben sikerült lefojtania egy másféle élet csíráit és növekedését. A keresztyénségnek sem tudták megbocsátani, hogy közösen is gyakorolták a krisztusi életet. Gyarlóságaikat pedig fogódzónak használták, s rendre beléjük is kötöttek. De számot is fognak adni minden tettükről az ellenfelek! – Mégis, ahogy Nőé idejének halottai kaptak még egyetlen lehetőséget az életre (3,19k), a lelki halottak is kegyelmi időben élnek, ám bár az idő sürget, hogy a mondvacsinált élet után, válasszák végre, a Krisztussal együtt élt életet, ami meg is érdemli, hogy életnek nevezzék, már itt e földön, ebben az átmeneti időben is!

1Pt 4,7–11 – Tevékeny várakozás

A közeli vég, Krisztus visszatérése, országa eljött, amiért naponta imádkozunk: „Jöjjön el a te országod”, s nem beletörődéssel mondjuk: „legyen meg a te akaratod...” (Mt 6,10; par), kizárja a pánik-hangulatot és a bénító „minden mindegy” letörtségét, s a tétlen várast. Jézus ugyanígy készítette föl övéit, pl. éppen Péter kérdésére válaszolva (vö: Lk 12,36kk). Bölcsesség és józanság szükséges az imádság cselekvő készségéhez, ami nem általánosan értett pietás. Karaktere pontosan az, ami meghatározta eddig is az egész levél teológiáját és lelkületét. A hívő gyülekezet ebben gyakorolja magát, – az egyetemes papság tisztének tudatos vállalásával, hordozásával mindaddig –, míg az Úr dicsóságban meg nem érkezik. Reánk van ruházva tehát ez a tiszt; közbenjáró szolgálattal visszük Isten elé emberek, közösségek, népek ügyeit és kuszaságait. E feladathoz kötődnek a továbbiak is, csak jelzésszerűen, s nem a teljesség igényével. – A tartósan közelemben élő a legnehezebb szeretni, pl. a testvért, a lelki testvért elhordozni igazán fogós lecke. –Természetesen jól meg tudjuk indokolni, hogy mi okból vannak iránta fenntartásaink. Kegyelemből él ő is, ne a gyengeségeit emlegetsem, azokat inkább fedezem el (Péld 10,12), – a változás reményével iránta –, ahogy azt a Jak 5,19k elmondja: megtéréssel, melyet a megmentés céljával világít meg, azaz, hogy nem szánalmas takargatásra gondolt! – Mivel elfedezni csak azt lehet, amit Krisztus vére megmosott! Amikor az elhatol a tudatig, akkor úgy fedeződnek el a bűnök, hogy senki többé nem róhatja fel. – Teendő az üldözöttek befogadása, és a mozgást igénylő papi, missziói tiszt ellátása. Támpont lehet a hívő emberek háza, anélkül, hogy kéretlenül a nyakukra ülnénk és kihasználnánk őket. Tapintat szükségeltetik, – meddig mehetünk el a kérésben és adásban – zúgolódás nélkül. – A modern gyülekezeti szervezés, tekintettel az öregekre, meg a nagy távolságokra is, nem nélkülözheti a területén szervezendő kristályosodási pontokat, családi otthonokban. Előnye és hátránya egyaránt van, de szükség van, vagy lenne rá! –

A kegyelmi ajándékokról ugyanúgy tanít a levél, mint Pál apostol megnyilatkozásai (1Kor 12; Róm 12). Ajándékok nem jogosítanak fel senkit, hogy mások fölébe kerekedjünk, mert egymás szolgálatára adattunk, nem uralkodásra. Annak is örülnünk kell, ami nekünk nem adatott meg, mert közülünk senki nem elég önmagának. Aki így gondolkodik, az önmagát csapja be, másokat pedig áltat; nincs önellátó keresztyén személyiség. Ajándékainkkal egymást egészít-

jük ki. E szempont viszont csak körültekintéssel alkalmazandó az egyházak közötti nézetkülönbségekre. Épp e levélben ismerhetők fel a korai katolicizmus kezdeményei a keresztség indoklásánál; vagy amikor Nőé nemzedéke halottainak a megadott egyetlen igehirdetési, meghallási lehetőségről beszélt. E szálak azonban csak a kánonalkotás határáig követhetők; a későbbi hagyomány már nem tartható mércének. – Ugyanakkor mind ez idáig követhettük a hívek prófétai, királyi és papi tisztét a könyörgésben. A kálvini tanítás az egyetemes papságról éppen erről a biblikus tőről metszett. A tényleges ökumené próbája lehet, hogy a péteri levél fönti távlatait mennyiben visszük át a gyakorlatba.

A két legfontosabb karizma szükségszerű szolgálat. Az igehirdetés és a diakónia Istentől kapott erővel végezhető el, mert általunk csak így dicsőíthető Isten mindenkor, amire nem Neki, de nekünk van szükségünk.

1Pt 4,12–16 – A szenvedés tüze

Fájdalmakat enyhítő együttérzés beszél a megszólításban: „Szeretteim”. Jóllehet Isten házán is lehetséges a jogos ítélet (17), nem emlegetünk mindjárt égés szagot, ahogy idősebb teológus-társam mondogatta volt tréfásan, belépve az ajtón, s orrához kapva: „valami égés szagot érzek!” – Inkább az együtt-szenvedésre kész indulattal igyekszünk feloldani az idegenkedést, amit a próbák tüze vált ki a hívekben. Lázad a gondolat, hogy mivel érdemeltük ki, ha meghurcolnak, kipellengéreznek, gyanúsítgatnak. Ha váratlanul, hozzá nem készülten ér is valami vád, ne tartsuk meglepőnek; emlékezzünk rá, hogy Jézus többször is készítgette tanítványait az üldözésekre. Anélkül, hogy ennek nagyobb jelentőséget tulajdonítanánk, mint amit ér, a Krisztus szenvedéseiben lehető részesülés felmagasztal, tudván, hogy az Ő nevéért ért el az bennünket. Kegyelem, s nem érdem, ha benne részesülhetünk. Amik így megestek, azt feldolgozva magunkban, s ami még megeshet, csöndes, békés öröm önthet el,- anélkül, hogy valamiféle műmosolyt erőltetnénk magunkra. Az öröm odabent van, bár ki is sugározhat (ApCsel 6,15), az ujjongás majd a teljesség adottsága lesz! Az istentiszteleten legyen hát öröm, de a kultikus ujjongás megnyilvánulásaival józanul bánjunk (a kultuszi ujjongás sajátos fogalom mind az Ó-, mind az ÚSZ-ben). Érzelmek mesterséges felcsiholása hamar visszaüt, szintje nem tartható fenn sokáig, hamar felválthatja a letörtség. Az itt kezdődő örömből lesz majd ott ujjongás. Viszont Jézus boldogmondásai mindenkor érvényesek az üldözöttekre (Mt 5,10kk). Most is érvényes az ígéret: „Boldogok vagytok”, s e megnevezés nem ráolvasás, de teremő erejű felhatalmazás – indoklással –, mert a dicsőség Lelke, az Isten Lelke megnyugszik rajtuk. A „dicsőség Lelke” ritka madár a kijelentésben, szinte egyedülálló a Szentlélekre. A Lélek megnyugvása rajtunk ebből vett, kapott zálog, olyan többlet, ami nem saját lelkünkől ered, de átszövi azt és erőt ad a megálláshoz a próbatételle lett szenvedésben. Hazudnánk, ha kijelentenénk, hogy gyönyörködünk benne, de hűséggel mégis elviselhető. – Számlára nem írható fel semmiféle szenvedés. Hogy félre ne értsük, a szentíró sokkolva fogalmaz: gyilkos, tolvaj, gonosztevő okkal szenved, viselve tette következményeit, sőt büntetését. Ártalmatlanabbnak látszó ballépések miatt se szenvedjen a keresztyén; a más dolgába avatkozó ilyennek tűnik, és bírói intézkedéssel utol se érhető, – mégsem a kenyerünk! – Az érdekes szóösszetételben ott van a „felügyelő” (episzkoposz) fogalma. A papi tiszt gyakorlásával nem keverendő

össze az uralkodás. Közbenjárója, s nem felvigyázója vagyunk az embereknek, s nem vagyunk erkölcs-csőszök. Ítélet gyakorlásával ne vegyük ki Isten kezéből azt, amire egyedül Ő van feljogosítva; Pál még önmagát sem nézi ítélkezéssel (1Kor 4,3kk), ámbár saját portánk tisztántartása kötelező! Uralkodás másokon nemcsak nagyegyházi gőg lehet, van szektás változata is, midőn személyiségi jogokat sértve erőszakosan zaklatnak saját otthonunkban. Ez is beavatkozás más dolgába, erővel nem lehet senkit a boldogság ama alakzatába kényszeríteni, amit magunkra nézve tartunk egyetlen lehetőséggel. S bár a szolgálat fogalmával voltak a közelmúltban visszaélések, változatlanul igaz, hogy nem uralkodásra, hanem szolgálatra szól elhívásunk. Ebben fejtjük ki papi tisztünket, s még a prófétait, meg a királyit is; ezért érte szenvedni nem szégyen!

1Pt 4,17–19 – Az igaz is alig...

A Krisztus háza mi vagyunk, ha a nyílt magatartást és a reménység megvallását mindvégig megtartjuk (Zsid 3,6), és mégis a végidők nyitányaként, az ítélet az Isten házában kezdődik el (vö: Ám 3,2; Jer 25,29; Ez 9,6; Mal 3,1kk). A gondolatok sora onnan vette kezdetét, hogy „közületek” senki ne szenvedjen bűnök, s ballépések miatt; de ha mint „keresztyén” szenved (vö: ApCsel 11,26; 26,28) dicsőítse Istent ezzel a névvel (16). – Mégsem zárható ki, hogy ítélet érheti Isten földi házáat, mert evangéliumi mérce szerint nincs büntelen, csak kegyelemből élő és általa megtartott egyház létezik. Az egyház – e néven mindig a gyülekezet értendő –, nem az emberek feje fölött lebegő eszményi tökéletesség, mivel mindenestől történeti adottság, mégha kezdeménye is az eljövendő Isten országának. Emberekből áll, akiket Isten kiválasztott, elhívott és hitből éltet. Ha mindenestől Krisztus vérében megigazult is, azaz igaz, akkor is „alig”, csak egy hajszál híján, menekülhet meg. Nemcsak a végítéletkor lesz így, de napról napra eszerint éltet Isten. Ismételten megmenekülünk valami rossztól, miközben Hozzá menekülünk, s mégsem uralkodik el rajtunk a riadt menekülés ideg feszült kényszere. Az ige és életünk tényei arról beszélnek, hogy kegyelemre szorultságunkból soha nem léphetünk ki, ezért nem állítható, hogy az egyház nem vétkezhet. Minden esetben, amikor ítélet van az egyházon, jobb, ha önvizsgálattal magunk megyünk a közelgő Úr elébe. S bár kimondatott, hogy nem ítélezünk még magunk fölött sem, de az elővételezett ítélet magunkon, Istentől adott lehetőség: „De amikor az Úr ítélt minket, akkor nevel, hogy a világgal együtt el ne vesszünk” (1Kor 11,31k)! – Úrvacsora-vételekor, magunk megpróbálásával, szántsándékkal tesszük ki magunkat annak, hogy csak kezdődjék el rajtunk minden megmérettetés! Ezt diktálja saját, jól felfogott érdekünk is, mert előnyösebb átesni történeti ítéleten e végidőkben, mint mindent halogatva, majd megidézve, előrestelkedni az ítélet napján. – Az „alig” a Krisztus áldozatáért adott kegyelem!

A kérdésben semmi káröröm nincs, inkább riadt szembesülés a tényekkel, hogy mi lesz a végük azoknak, akik nem hisznek az Isten örömhírmondásának? Önvád nélkül is megkérdendő magunktól: mennyiben vagyok, vagyunk részesei annak, hogy mások nem hisznek? A prófétai és királyi-papi tiszt hordozói számára lelkiismereti kérdés, hogy beszéltünk-e eleget róluk Istennek. Ebben helytállva lehet életre segítőbb, ha előttük, s nekik is beszélünk Krisztusról, hirdetvén a számukra is adott evangéliumot, a szabadulás üzenetét.

Az imádság nem minden, de az a jó cselekvés kezdete és záró köve is. Isten akaratából szenvedve ajánljuk lelkünket, azaz életünket hű Teremtőnknek. Fölismerhetők-e e mozdulaton Megváltónk vonásai, aki a keserű pohár közelségében, attól irtózva, mégis kimondta, hogy az Atya akaratára legyen meg (Mt 26,42), s lelkét az Ő kezébe tette le (Lk 23,46). Emberek elvehetik az életünket, de nem foszthatnak meg ama szabadságunktól, hogy akkor, de már jóelőre is, Isten kezébe tegyük le azt. Isten az újjászületés tetteiben bizonyította teljes hűségét teremtményeihez; s aki tudatosan adja át az életét Alkotójának, annak életét, rendelt időben, Ő veszi vissza magához.

1Pt 5,1–7 – Egészséges életműködés

Az igeszerű igényesség, hogy a keresztyén „jót cselekedve” szenvedjen (4,19), üldözések idején sem adható fel. „Mintha mi sem történt volna” mondta a Német Hitvalló Egyház a múlt szd. harmincas éveiben. A test életműködésének jó ritmusa naprakészen megkívánja, hogy jó rend hassa át a közösséget. Külön figyelmet érdemel, hogy éppen Péter nevezi magát egyszerűen presbitertársnak, amikor a presbiterekhez (vénekhez) szól, tehát nem főntről le, hanem velük azonos szintről szól hozzájuk. A szenvedésekbe már ő is belekóstolt, de erősíti a tudat, hogy a megjelenő dicsőségben is részesedni fog. Kérve int, hogy legeltessék az Isten közöttük lévő nyáját, nehogy a fenevadak (8) szétzilálják. A megbízás, ami egykor neki adatott (Jn 21,15kk), folyamatában szemlélendő, s nincs itt szó jogszerű átruházásról. Az, hogy ne kényszerből tegyék, kizárja a rövidzárlatos akarod, nem akarod, tenned kell, mert felhatalmaztalak, formális engedelmességet; a holttest nem képes engedelmeskedni, mert halott! Az önkéntesség elengedhetetlen. Bizonytal ellenpéldák okán volt annak jelentősége, hogy azt ne nyereszkeskedésből végezzék, hanem szolgáltrakész lélekkel, mentesen bármiféle uralkodási hajlamtól. Tekintsenek Jézusra, s így lesznek, akaratlanul is példaképei a nyájnak. Egyetlen Főpásztorként fog majd megjelenni Ő, ha tevékenyen várnak Rá, aki a dicsőség hervadhatatlan koronájával ajándékozza meg őket; ami egyébként minden hívő – s nemcsak a tisztséget hordozók –, felmagasztalása lesz, mert a levél felolvasását az egész gyülekezet hallgathatta; s e részlet sem valamiféle titkos záradék, ami csak a bennfenteseknek szólna. Nincs külön minősített követelményrendszer a presbitereknek, ami az 5.v „ugyanígy” szavából is kiviláglik. – A 3,1.7-hez hasonlóan, némi utólagossággal –, megint csak az egyetemes papi tiszt hatékonyságáról beszél, amikor az ifjakat inti engedelmességre a presbiterek iránt. A nemzedékek közötti ellentét egyidős az emberiséggel, már a klasszikus kor görögjei is panaszkodtak az ifúságra! – Ehhez képest az „egymás iránt” tanúsított engedelmesség oldja a merevségeket és párbeszédre biztat; ezért hallatlanul rugalmas és felszabadító, hogy keressék együtt Isten akaratát. Évgett kell mindőjüknek magukat „felövezni” (5). Ennek az igének a fordítása szinte hiányzik az UF-ból. Igazából arról szólna az intés, hogy az ifjak engedelmeskedjenek, még ha nehezükre is esik, gyakoroljanak önkorlátozást az idősök jelenlétében, de az öregek is fogják vissza magukat! Egyszóval: sosem volt egyszerű a nemzedékek együttélése még az egyházban sem! – De az is

tudomásul veendő, hogy Isten ellene áll a gőgösöknek, de kegyelmet ad annak, aki intése szerint keresi és követi Urának viselkedését, pl. a Lk 12,37 szerint! (Péld 3,34; Jak 4,6). A szenvedő, de közben sem lebévult, hanem szolgáló és helytálló keresztyén egyén és egyház lehetősége és szabadsága, hogy emberek által szorongatva, mégis Isten hatalmas keze alatt alázza meg magát; miközben tán' meg sem fordul a fejében, hogy annak idején majd Isten fel fogja őt magasztalni. Magunkat és minden gondunkat naponként letéve Isten kezébe, a gondok reá vetésének mozdulata (Zsolt 55,23) azoknak ígéretes, akik üldözések között sem szűnnek meg munkálni, keresni Isten országát, tartva az ígéretes és biztos sorrendet: „Keressétek először...” (Mt 5,33). Ámbár igaz, hogy Isten gondviselője minden teremtményének (Mt 5,45), de a tisztük szerint munkálkodók az egyetemes papságban, szorongattatások közepette is bizvást hagyatkozhatnak mennyei gazdájukra, Aki háza tagjainak testi, lelki táplálását, szolgálati felszerelését: a Szentlelket (Lk 11,13) mindenkor vállalja, ígéri és meg is adja!

1Pt 5,8–14 – Józanság és ellenállás

A vigyázás a Krisztus-várás része (Lk 12,37), de az ördögöt is szemmel kell tartanunk, ámbár az sem tanácsos, hogy minduntalan a falra fessük! Szenvedések között sem foglalkozunk vele többet, mint szükséges; ez is része a józanságnak, s bár nem becsüljük alá ránk feltátott száját, meg lehet előzni szándékát; mivel a hangja elárulja őt (vö: Jn 10,5). Isten kezébe téve le életünket, gondjainkat, a védekezésben megtettük a döntő lépést. Aki viszont ezt kihagyja, annak szívébe máris beköltözött a félelem, mellyel kiszolgáltatatta magát a falánk ordasoknak. Urad tulajdonaként nem tud hozzád férközni a szertejáró, vadászsákmányra leső ellenség és az éhségtől felkopik az álla, mégsem árthat neked (Dán 6,20kk). Elegünk van belőle, hogy már annyiféle hatalmasság húzott hasznát belőlünk, emészttette időnket, erőnket, szeretetünket, ragaszkodásunkat. Értjük ezt legkivált a magunk kereste függőségeinkre. – Az ige az üldözések járulékos veszélyeire figyelmeztet leginkább; mily sok hordaléka lehetett: félelmek, rossz alkuk, kibúvók, önigazolások, tettetett, hízalgó jófiúság, vagy éppen a hősködés. Erőt adhat a tudat, hogy osztotzhatsz testvéreiddel a kereszthordozásban. Csak nézz szét pl. egy kórteremben, hogy másokkal még nagyobb bajok is megeshetnek, mint amiben te szenvedsz! Ilyen esetben az az ellenállás, hogy Isten akarata szerint akarj meggyógyulni. – Más változatban: a zsarnokkal szemben a józanság és ellenállás segítik egymást. Isten pedig nem fog cserben hagyni, és képes rövidíteni a szenvedést; s van hatalma, hogy a kísértéssel együtt a kimenekedést is megadja (1Kor 2,9). Különben az alig érthető, hogy Ő maga fog – időben – felkészíteni, megszilárítani, megerősíteni, megalapozni. Határtalan távlatokkal, csupa biztatás a közbeavatkozása; már a szenvedés alatt is, de utána még inkább, azt jelentvén, hogy felövezi Magát és szolgál övéinek (ezen én egyre csak csodálkozom: Lk 12,37!). A szavak többet mondanak, mint amit szavakba vagyunk képesek önteni. Ezért csak dicsőítjük nevét örökké!

Szilász, latinosan Szilvánusz bizonnyal Pál munkatársa volt (ApCsel 15-18.f; 2Kor 1,19; 1Thessz 1,1; 2Thessz 1,1), a két név egyazon személy. Márk miatt nézeteltérés támadt Pál és Barnabás között, s útjaik elváltak. Barnabás vitte magával Márkot, Pál pedig Szilászt választotta társul (ApCsel 15,36kk), s most e levélben mindkettő Péter munkatársa. Szilvánusz íródeákja, Márkot pedig fiának nevezi. – Összegezi azt, amit röviden megírni óhajtott, hogy Isten kegyelmében megerősítse a címzetteket (1,1), hiszen még állnak ab-

ban, – elesésről nincs még szó –, de a veszélyek tornyosulnak. Az ige mindig időben ad tanácsot és szolgál erősítésül, mert bölcsőbb megelőzni a bajt, mint az utólagos szánom-bánom! – A „babiloni gyülekezet” bizonynyal a római keresztyén közösség. Az üldözés sajtóságos lelkiállapota hozhatja magával, hogy a közélről érintettek virágnyelven közölnek információkat. Ezért lehetséges, hogy az utalás Babilonra, Péter saját fogságáról is értesíthet, amit aztán Néró szésszéyes uralma idején, személyes mártíriuma követ, a Páléval együtt. Ez csak feltételezés, de nem lehetetlen! – Még ha igaz is és megtörtént, akkor is mellékes szempont a szenvedés. A fő sodrás inkább az üzenet: Ha nem nézik le a szórványban lévőket, s ahol megengedés van a testvérek között, és mindenki akkor és úgy vált munkatársat, ahogy Isten országa szüksége és a szolgálat azt megkívánja; aztán egymás között is testvériség van (amit csók pecsételt meg), ott a külső támadásokon és a belső feszültségeken győz a Lélek, s nem szünetel a szolgáló tevékenység! – A közösség így életképes marad; és változatlanul, magát nem zavartatva, az egyház a jövőndő népe, és az is marad a Krisztusban!

2Pt 1,1–4 – Egyenértékű hit

Simon tkp. Simeon, ahogy – héberesen – Jakab is nevezi Pétert az ApCsel 15,14-ben (ld: Károli-fordítás). A szolga (vö: Júd 1) és apostol megjelölés a Krisztushoz fűződő különleges és egyszeri közösséget fejezi ki. Nemcsak a Péterét egyedül, de minden apostolét is; s e testvéri körbe Pált is belefoglalja (3,15k). A kapott kijelentés különleges, kánoni érvényű, s ez kihat az írásra készített munkatársakra is (pl: Márkra, vagy Lukácsra); a reá felelő hit azonban az övékével egyenértékű, minőségében nem különböző, sőt – mint tudjuk –, Jézus boldognak mondta a már nem szemtanú és mégis hívó személyeket és nemzedékeket (Jn 20,29!). Kegyelemből, az üdvözítő Jézus Krisztus által, Isten megigazító szándéka részesít e hitben. Péter, vagy az ő nyomán járó, s következő nemzedék emberre (ne feledjük, hogy a 3,4 szerint „az atyák elhunytak”), hasonlóan a Jn 20,28-hoz –, Jézust Istennek mondja. A kegyelem és békesség bősége Istennek „és a mi Urunknak, Jézusnak” mind gazdagabb megismerésében adatik. A Szentlélek vezet el a teljes igazságra (Jn 16,12kk). – A szentíró a „ráismerés” fogalmát alkalmazza a személyes döntésre, ami megszületett bennük, midőn dicsősége erejével az Úr elhívta őket. Az erő ajándéka mindaz a készség, ami szükséges és alkalmazandó az életre és a kegyességre. Elsőrenden az örök élet-ről beszél, ami azonban magában hordozza a földi élet feltételeit is; – a kegyesség viszont mindenestől ez életben, s a világban szükséges helytállás. A hit ugyan egyre inkább az igaz, tévedésektől mentes tanítást és magatartást jelenti, ezt kell minden nemzedéknek átadnia az utánuk jövőknek, de a tanszerűségből nem hiányozhat a személyes ráfelelés. Az életvitelből vissza lehet következtetnünk a vallástétel igeszerűségére; a kegyesség tükrözi a hit milyenségét. S bár a hit az apostolokéval egyenértékűen drága, a nemzedékváltások tudomásulvétele megóv attól, hogy bárki is úgy gondolkozzék és viselkedjék később, hogy vele, s velük újakezdődnek az üdvözítés dolgai. Minden további nemzedék (csak) folytatása a megkezdettnek, viszont ugyanúgy isteni természet részese az újjászületésben, ahogy az apostoloknak is új élet adatott az elhíváskor. Sim(e)onnak pl. Péterre kellett válnia és Saulnak Pállá. Az isteni természetben lehető részesedés a testre nézve csak a feltámadáskor lesz valósággá. E mostani időben innen van a feszültség bennünk is; s abban, hogy a (testi) kívánság uralkodik e világban –, ítéletesen. A kívánság önmérséklő kordában tartása az új élet indulatainak, szolgálatának és céljának ad előnyt, miközben keressük Isten akaratát, hogy

több eshetőség között választva, azt cselekedjük meg, amire az Úr indít! Ez minden hívő kiváltsága és teendője a földi életben. Szoktam volt mondani, hogy nem két lehetőségünk van a választásra, hanem legkevesebb három: van ami elutasítandó, de az ígéretesek között mindig van egy, amit az Úr akar! Ezt kell elkérnünk, s neki engednünk!- Nem a kívánságokat kell elfojtanunk, hanem a régi helyett van szükség új szívre. Hiszen Jézus beszélt arról, hogy a szívből származnak a gonosz kívánságok (Mt 15,19k). A magukat s egymást szeretetben fegyelmező tanítványok mégsem aszkéták, hanem újjászületet, s megtért emberek, akik esetről esetre az isteni természet indulatai és indíttatásai szerint járnak, szólnak és cselekszenek. Igaz a Zsolt 116,10: „Hitttem, ha így szólok is: Igen nyomorult vagyok!”, „Mi is hiszünk és azért szólunk!” (vö: 2Kor 4,13).

2Pt 1,5–11 – Menekvés és igyekezet

A kívánság esz-ban (4) szinte a személyessé lett gonosz, aki bortságával pusztulást hoz önmagára és másokra. A 2.f ehhez példatár. A hívő bölcsessége, hogy menti magát és másokat is. S bár az Úr szabadít meg, ahogy tette az igaz Lóttal (2,7kk), a kegyes nem elégedhet meg azzal, hogy gyötrődve viseli el azt, ami fojtogatva veszi körül. „Éppen ezért”, s mert látja, hogy a kívánságoktól űzött ember, – nemcsak a világban élő, de a tévtanítók által zaklatott is (2Tim 3,6k) –, miként rohan veszébe. A kihívásokra megfelelő válasz a cselekvő igyekezet. Az 5-7.v nyolctagú sora a hitnél, azaz hitből kezdődik, s a mindenki iránti szeretetnél, az agapé-nál ér célhoz. A láncszerűen kapcsolódó elemek: hit, erény, ismeret, önuralom, kitartás, kegyesség, testvérszeretet táplálója az a szeretet, amiről Pál apostol is beszélt az 1Kor 13-ban. Hitből fakadóan kizárt az érdemek gyűjtögetése; viszont a szeretet indítéka ismételten feloldja a gőg, a megvetés és elzárkózás hidegségét és felelőttségét, amely szerint úgymond, hadd pusztuljon, aminek vesznie kell. Ezt legfeljebb saját öemberünkre mondhatjuk jó lelkiismerettel! Az Isten országa az első elmúlása után jelenik meg. Alapja Krisztus egyszeri megváltó halála és feltámadása, s részünkről a szeretet mentő munkái készítik elő, és szüntelen hirdetik is dicsőséges eljöttét.

Nyilván látszik, hogy a szentíró oly veszélyesnek látja a pusztulásba vivő hatásokat e világban, hogy a keresztyének önvédelmének, immunrendszerének gondja foglalkoztatja leginkább. Ám, legjobb védekezés a cselekvés. Ezért a gyümölcstelen, ha úgy marad, nemcsak önmagában tesz kárt, mivel a haszontalan élet mindenki vesztesége. Evégett buzdít, hogy ne hiányozzanak a gyümölcsök, – a hit és a szeretet zárójelei között az elemek sorrendje változó lehet –, sőt még gyarapodhatnak is. Növekedés rá a biztosíték, hogy a mi Urunk Jézus Krisztus ismerete nem kövület, hanem él és gyarapszik, továbbá cselekvő módon gyümölcsözik. Lát riasztó példákat, akiknél hiányzik az igyekezet a gyümölcstermesre. Vakok ők (vö: Jel 3,17k), vagy beszűkült a látásuk, nem látnak tovább az orruknál, és feledékenyek. A régi bűnökből lett megtisztulás vélhetően a keresztség. Erről megfedkezni igazából meghanyatlás az új életben. A megszólítás biztat: „testvéreim!” Igyekeztek megerősíteni elhívásokat és kiválasztásokat. A sorrend jézusi: „Sokan vannak az elhívottak, de kevesen a választottak” (Mt 22,14)! – Ezzel óv a botlásoktól, és serkent, hogy ériék el a célt: a dicsőséges bemenetelt „a mi Urunk és Üdvözítőnk, Jézus Krisztus örök országába”. – Félreérti a kegyelmet,

sőt visszaél vele, aki naponkénti igyekezettel nem merít belőle. Hitből eredő tetteink nekünk magunknak is bizonyítékok üdvösségünk valóságáról, sőt elsőrenden, visszahatólag, nekünk adnak bátorítást, hogy ne magunkkal foglalkozzunk állandóan, inkább szabaduljunk fel a szolgálatra, – aggályoktól, szorongástól mentesen –, ahogy erről Kálvin is tanított, hogy akinek bizonyossága van, az cselekszik, s aki cselekszik, az binyos lesz abban, hogy valóban üdvössége van.

2Pt 1,12–15 – Végrendelkezés

A híveknek szükségük van emlékeztetésre. Péter eltökélt szándéka, hogy míg él, azt mindenki hasznára végezni fogja. Nem mintha bizonytalanságban lenne felőlük. Tudják, miről van szó és szilárdak a meglévő igazságban. Az elsőt követő további nemzedékek bizonyossága ez. Náluk a hit letétemény is, nemes örökség, melyet őrizniük kell. Helyzetük hátránya lehet, hogy csak őrizgetik az atyáktól átvett hagyományt, de nem fűződik hozzá személyes megrendültség, átélés, hitből lett döntés. Ennek következménye pedig csak a lelki aluvás lehet, amiből sürgősen fel kell ébredniük. – Egy életkép van előttem, láttam is ilyet: a házigazda felnyúl a mestergerendára, ahová (félre)téve, kissé porosan, nyugszik a család, az elődök által lelki „kenyér” gyanánt forgatott, nyútt, családi eseményekre emlékezve, elején, vagy a végén, üres lapokra teleírt, feljegyzésekkel ellátott –, a családnak ekként honosított – Bibliája! – A gazda leveszi, megtörölgeti, s aztán visszateszi, hogy hadd pihenjen továbbra is megtisztelő helyén. – Nem így! Atyámfiak! A Biblia az élet könyve; ha nemcsak halódni akarunk, de igazán élni is, akkor használni is kell azt, ami lelki kenyérként adatott Istentől!

A lelki szunyókálás támasztotta szükség nem újkeletű. Már az első nemzedékhez tartozó rómabeileknek is azt írta Pál apostol, hogy ideje felserkenniük az álomból (Róm 13,11kk), sőt Jézus is intette tanítványait, amikor a Gecsemáné-kertben elaludtak (Mt 26,36kk; par). Az igehirdetés a gyülekezetben szüntelennel emlékeztetés olyképpen, hogy nemcsak felidézünk régvolt dolgokat. Ha csupán ennyi történne, még mindig csak álmodoznánk. Az az igazi fölébredés, amikor úgy talál szíven az élő ige, hogy szavára fölserk-enek, levetem éktelen öltözetem, felöltöm az elkészített újat, s úgy látok neki napi teendőimnek. Időben cselekszem azt, amiről kiderült, hogy az az Isten mára adott akarata.

Az apostol tudatában van földi léte végességének, annak, hogy ideje rövidre szabott. Ugyanezt érezte Pál is, számolva esetleg mártíriumával; azzal, hogy megáldoztatik (2Tim 4,6kk). Földi porsátora hamari letételének tudatában, kihasználva jól a szűkre szabott időt, nem szűnik meg Péter sem végezni az emlékeztetés szolgálatát, javukra. A sátor elbontása és a ruha letétele, az alkalmazott hasonlatban ötvöződik porsátora letételével. – Ha az életét el is veszik, lélekben erre fölkészülve, nem történik egyéb, minthogy ő teszi le azt önként, ahogy azt Jézus mondta önmagáról (Jn 10.18). Nem valami homályos előérzet mondatja ezt Péterrel, hanem a feltámadott

Úr erről szóló próféciaja, feltehetőleg a Jn 21,19, azaz, hogy milyen halállal fogja Istent megdicsőíteni; de az is lehet, hogy olyan jézusi közlésről beszél, ami nem maradt fön írásban.

Az emlékeztetés feladata, valamint élete végének, elköltözésének közelsége teszi szükségessé az írásbeli hagyományozást. Immár nem elég szóban, szájról szájra szálló közlésben átadnia a hagyományt, mert az közben veszíthet erejéből és eltorzulhat. Írásban kell rögzítenie, hogy hitelessége ne szenvedjen csorbát. Az egész levél tekinthető tehát végrendelkezésnek. Mégsem a halál közelsége lengi át a lelkét, hanem az Isten országáig terjedő idő reménysége. Hozzá szükséges, hogy a „jelenvaló igazság”-nak nevezett hittartalom és hitvallás mindig hitelesen és Lélek által erőteljesen, új életet teremtő hatalommal legyen és maradjon hozzáférhető; szólhasson, emlékeztetés okán és ébresztés végett minden további nemzedéknek. – Péter talán csak egyetlen emberöltőre gondolt, de Isten ennél többet mondott általa, mint amit a szentíró maga megérthetett. Az ÚSZ-i szentiratok írásba rögzítésének szüksége kapja itt meg kellő indoklását. Ezért szólhat az ige, a leírtak, meg a Szentlélek betűket elevenítő hatalma által, hozzánk is. Ez kész –, s lehetne, és legyen is mindennapos csoda!

2Pt 1,16–21 – Nem kitalált mesék

A Krisztus szabadításáról szóló evangélium nem kitalálás, mint pl a gnózis, amely csupán képzeletszülte elmejáték volt. Már kezdetben eloldotta magát a hiteles evangéliumi üzenettől, mert keveselte és lenézte a kegyelem egyszerűségét. A későbbi töredékes papiruszok és jobb állapotban lévő iratok Nag Hammadi-ból (Egyiptom) ezt sejtetik: így olvassuk: „túlléptek” az evangéliumon (2Jn 9!). – Ma is dívó különféle vallásos képzelgések, keleti misztika, s társaik kusza állításaival szemben az, ahogy az evangéliumok Jézusról szólnak gyermeki, de bölcs, tiszta és szabadító erejű beszéd-képpen! Tanúságtétel a hatalmáról, megváltó tetteről és feltámadásáról, valamint dicsőségben leendő visszajöveteléről. Az ősegyházat áthatotta Krisztus dicsőséges második megjelenésének forró váradalma. Ennek ma sem szabad alább hagynia. Amikor két tanítvány-társával együtt Péter is jelen volt, aholis Jézus teste fényesre és dicsőségesre változott (Mk 9,2kk; par), elővételezeten már olyannak látták Őt, ahogyan majd eljövelekor minden szem számára láthatóvá válik. Nemcsak megpillantása „a szent hegyen”, és az együttlét vele említendő, de az érthető szózat is, az Atya vallomása a Fiúról, hogy Ő a szeretett Fiú, akiben Ő, az Atya, gyönyörködik! – Egyértelmű kijelentésének jövőbe mutató ereje nemcsak akkor hatott, de le van írva azon nemzedékek számára, akiknek, – mint nekünk is –, már nem adatott hasonló szemtől-szemben látás. A három tanítványnak is e dicsőség átmeneti megpillantása, a remélt teljesség megízlelése volt, a majdani színről-színre látás valóságát erősítendő. A közbeeső időben pedig a szó, – a Fiú érthető beszéde –, az összekötő kapocs, a híd, ami a két partot átívelve, összeköti mindkettőt. Ahogy a megdicsőülés, Jézusnak a szent hegyen lett fénylő átváltozása, prófétai jeladás volt a jövőről, a Róla hirdetett bizonyágtétel is prófétai beszéd, amelyre, mint egészen bizonyos apostoli szóra –, jól is teszi a gyülekezet, ha reá figyel. – Péternek e második levele egyébként kiegészíti az első. Amabban inkább a királyi és papi tiszt volt a hangsúlyos, emitt pedig mellé sorolódik az apostolok és a hívek prófétai tiszte, s beszédük prófétai jellege.

Mint sötétben világító lámpásra, úgy kell figyelniük a híveknek a serkentő szóra, s ha fölébrednek, megszületik a hit. Az meg hajnalcsillag a szívben, előreküldött jeladás a közelgő virradatról, a nap felragyogásáról, tehát a dicsőségben visszatérő Krisztusról. – E lánc szemei tehát: a hirdetett ige lámpás a sötétben; az elfogadó hit és reménység az éjszaka végét, s a hajnal jöttét jelző hajnalcsillag

a szívben, a napfelkelte pedig a visszatérő, országát hozó Krisztus megjelenése dicsőségben, melyből ízelítőt kapott a szűkebb, hármastanítványi kör (akik közül Jakab már mártírhálált halt: ApCsel 12,2). – A prófétai beszéd ezek szerint tehát nem indokolatlan jósolgatás, hanem az ígéretek és beteljesedések, előre küldött jeladások láncolata, s annak hiteles magyarázata: s az egésznek semmi köze az ember képzelőtehetségéhez. – A történetek e sora sem előzmények nélküli, mert már az ŐSZ-ben igaz volt, hogy az Írás egyetlen próféciája sem született önkényes, emberi magyarázatból, hacsak nem volt a próféta mondvacsináltan hamis (ezekből olykor túlságosan is sok volt!). – A szentíró hamarosan sort kerít rá, hogy rámutasson: volt és van is ilyen utánpótlás az igaznak. Ami azonban valóban prófécia volt, azt a Szentlélek ihlette, mozdította. Isten küldte embereit, hogy időben szóljanak. A kijelentésen alapuló és tájékozódó hit, a reá épülő, tehát az ígére fundált keresztyénség nem egyike a vallások választékának, hanem egyetlen abban, hogy Isten szól hozzánk a megváltó Krisztus adta életlehetőségről. – Akik kevernék a vallásokat, – még a keresztyénségen belül is –, elefántok a porcelánboltban!

2Pt 2,1–8 – Példázatos esetek

Tehát már az ószövetségi korban is feltűntek a hamis próféták (5Móz 13,2kk; Ézs 28,7kk; Jer 27-29; Ez 13; Mik 3. f. –ek). Lesznek majd effélék közöttetek is, mondja Péter, – vagy a nevében szóló. – Nyilván már elharapózott e jelenség közöttük, de az apostol nevére hivatkozó, – jövőidejű fogalmazással –, Jézus utolsó időkről szóló prófeciáinak nyomán halad (vö: Mt 24.f). Szavával a jövőbe mutat tehát, mert a keresztyénségnek meg kell majd vívnia az élet-halál küzdelmet a különféle tévelygésekkel. Már Pál apostol beszélt szakadásokról, kezdeti tévtanításokról, s a jelenségeket a test cselekedetei közé sorolta (1Kor 11,17k; Gal 5,20), bár csírájában még nem volt sejthető, mivé torzulnak később! – Levelünk, meg a Júdás levele már nevükön nevezi a tévelygőket. Viselkedésük és tetteik elárulják, milyen veszélyeket hozott magával hamis tanításuk. – Ez a szembesülés másféle tanításokkal ma sem szünetel. A tegnapi napon két asszony, csöngetve az ajtón, nyomtatott meghívóval hívtak bennünket is Jézus halálának megünneplésére, én pedig elmondtam nekik Jézus feltámadásának jó hírét, hogy Feltámadott, élő Urunk van! – Éppen ilyesmiket fogalmaztam, s a számítógép elől keltem föl a csöngetésükre. –

Visszatérve a péteri 2. levélhez, nem is annyira tévelygésüket taglalja az apostol, – azok szinte csak sejthetők –, inkább az akkori tévtanítók felháborító szabadosságát pellengérezi ki. Magyarázók feltételezik, hogy a páli szabadság-teológiát emlegették önigazulással, pedig az apostol erőteljesen húzta meg a határvonalat a szabadság és az ürügyül vett szabadosság jellemzői között (Gal 5,13). Gnózis-jellegű eretnokségükről annyi állapítható meg, hogy megváltás-pótlékuk voltaképpen Krisztus Úr-voltának tagadása, aminek hamari pusztulás lesz a vége. Addig azonban ígézetükkel sokakat visznek tévútra. Népszerűségeire tehettek szert, s úgy viselkedtek, mintha egyedül ők képviselnék és hirdetnék hitelesen az igazság útját. Az igazság útja (vö: Zsolt 119,30; Mit 21,32) együtt jelenti a helyes tanítást és az onnan eredő tetteket. Pál is emez út szerint szolgált (ApCsel 24,14). A változó tényezők számbavételével mondható, hogy ugyanaz a jelenség ismétlődik a gyülekezetekben, mint amikor Izráelt édesgették a termékenység kultuszokra a kánaáni népek; csak most kerítésen belül van a kicsapongás (14kk), s onnan, meg oda csalogatják szép szavakkal a gyanútlanokat.

Intő példa, hová juthatnak, akik – másokat kihasználva – tévútra viszik a kifosztottakat, a bukott angyalok sorsa az (1Móz 6,1kk),

amit a zsidó elbeszélő irodalom dolgozott ki. A föld legmélyebb ürege a Tartarosz, mélyebb, mint a Hádész, az alvilág. Mivel fellázkodtak Isten ellen, amikor emberek leányai után kíváncsoztak (Júd 6k), ott várnak ítéletükre. Isten nem kímélte „az őskor világát” sem, Nóét és családját megmentette ugyan, de a többieket mind elborította özönvízzel. Nóét az igazság hirdetőjének mondja levelünk. Az alapígét magyarázó keresztyén igehirdetés tükröződik itt, de az első példához hasonlóan –, megvannak előzményei a zsidó kegyességi iratokban. Sodomát és Gomorát is elérte a pusztulás. Bárcsak okulnának belőle az istentelenül élők! S ha az igaz módon élők helyzete is nehéz, tekintsünk Lótra, aki naponként szenvedett, látva, hallva a gonosz cselekedetek garmadáját a városban; de akit végül is az Úr kimentett a pusztulásból. – Az igaz úthoz ragaszkodókat időben erősíti és biztatja az Úr, hogy hűségesen maradjanak meg mellette.

2Pt 2,9–14 – Oktalanok és telhetetlenek

Lótót támadták Sodoma kísértései. Igaz lelke gyötrődött (8), de testközeli is tapasztalhatta követelődző erőszakosságukat (vö: 1Móz 19,4kk). Hatottak rá külső benyomások, védekeznie kellett ellenük. Isten oly módon mentette ki, hogy nemcsak a Sodomát ért ítéletből, de a kísértésből is kiszabadította. Istennek hatalma van mind a szabadításra, mind pedig az ítéletre. Nevezhetnénk előzetes büntetésnek, hogy a gonoszokat fenntartja az ítélet napjára, lehet, hogy addig élnek világukat, s a fejük se fáj! – A fenntartás szó ugyanaz, mint a párhuzamos Júd 6k-ben, aholis a fejedelemségüket nem becsülő angyalokról mondja azt, hogy bilincsekben és sötétségben tartja, tkp. „tartotta” őket, ami befejezett tényt jelez. Ugyanez lesz sorsuk földi utánzóiknak is, legkivált a féktelen vágyaik szerint viselkedőknek, akik megvetik az „uraságokat”; és a „dicsőségeket” káromolják. Bizonyosság erejével nem állapítható meg, kik ők, s kiket gyaláznak. Az viszont biztos, hogy dicsőségben az angyalok meghaladják mindkét hatalmi kört, de óvakodnak kárhoztató ítéletet mondani rájuk. Így mérsékelte magát Mihály főangyal is, amikor az ördög magának kérte volna tőle a Mózes testét (Júd 9). Ezek szerint az uraság (esz) az ördög volna, a dicsőségesek pedig démoni hatalmak. Vajon megint mások ők, mint akik fogságban őriztetnek? A Júd 6-tól eltérően a „gonoszok” inkább szemérmetlen emberek, hitüket megtagadó, gátlástalan személyek. – A túlfejelett zsidó angyaltanon nyomára ismerhetünk ezekben, de ez csak sejtés. Az viszont biztos, hogy a gyülekezetben, szeretetvendégségeiken garázdálkodók minősíthetetlen viselkedésük arról árulkodik, hogy ezek a gátlástalanok nem ismerik, mi az igaz és a jó, csak szidalmazták, becsmérik a helyénvaló dolgokat, le is szölik a szerényebb terítéket és a kínálatot. Talán be is tolaakodtak a gyülekezet asztalaihoz, aztán meg kirúgtak a hámból. – Oktalan állatoknak nevezi őket a szentíró. – Bálám számára okosabb volt náluk, mint majd látni fogjuk (16). Az állatokat pedig előbb-utóbb leölik. Esetükben is be fog következni levágásuk napja, gonoszságuk bére-, s jutalmaképpen. A szentíró alig képes türtőztetni magát felháborodásában, mikor leleplezi, és kertetelés nélkül kitergeti viselt dolgaikat, naponkénti dözsölésüket, ahogy már az Ézs 5,11 is elítélően szölt a reggeltől estig italozókról, annyi különbséggel, hogy az vallási kereteken kívül történt, ez viszont – fájdalmas módon – mintha kerítésen belül mocskolna be mindent! -Tehát a mihasznák a gyülekezet közös étkezéseit szállják meg, hogy tüntessenek kihívó viselkedésükkel (vö: Júd 12).

Már Korinthusban fel kellett Pálnak lépnie, előbb levélben, s talán személyesen is azok ellen, akik ily módon éltek vissza a gyülekezet agapéján, még az Úr teste és vére vételével is (1Kor 11,17kk). A helyzet most annyival súlyosabb, hogy elvi alapot is kerestek hozzá a féktelenek. Tehetős emberek is lehettek, akik semmibe véve a szeretetvendégséget és diakóniát, ettek, ittak, s kapzsiságuk nem ismert határt, míg a szegények csupán szűkös kenyérkéjüket majszolghatták. – Amazoknak még a szemük se állt jól, tekintetükkel igézően cserkésztek be áldozataikat, bűvkörükbe vonva az állhatatlanok lelkét, s kapzsiságuk nem ismert határt. – Sommás ítélet, hogy átok gyermekei; – elfajzottan – átkot, s nem áldást hoznak; ámde ilyen lesz végső sorsuk is. Az őszinte és illúzió-romboló beszéd itt az igében arra int, hogy magunk elé a legmagassabb mércét állítsuk, ha pl. presbiteri vacsorát, kirándulásokat rendezünk, maradjanak azok a józanság keretein belül! -Kiváltképpen becsüljük meg, ha a tisztaság és szentség jelei előtűnnek a gyülekezeten. – Túlzásképpen viszont annak is hervasztó a vége, ha finnyás módon valakinek senki és semmi nem elég jó!

2Pt 2,15–22 – Akik elhagyták az egyenes utat

Míg az igaz, a valódi út (2), illetve az igazság, a megigazulás útja (21) elv és gyakorlat együtt, az „egyes út” elhagyója a gyorsabb és nagyobb haszon reményében kész minden igei elvet felrugni, amint azt Bálám intő példája mutatja. Történetére (4Móz 22-24.f) – a 4Móz 31,16 adatán tájékozódva –, a szentíró igehirdetési bővítéssel utal, hogy a kecsegtető jutalom felcsigázta anyagiak utáni sóvárgását. Mégis, bárhogymozdult is a képzelete az áldásmondás helyének válogatása közben, hogy minél fogósabb átkot mondhasson; – a végén, amikor megpillantotta Izráel törzseit –, mégiscsak áldást volt kénytelen mondani rájuk. Személye kétértelműségével okot adott rá, hogy az állhatatlanság és kapzsiság példajaként emlegessék a későbbi nemzedékek (vö: Júd 11; Jel 2,14). Szamara nem bölcsőbb, – inkább Isten Lelke vezetésére rezdülve –, engedelmesebb volt nála, s még az is megadatott neki, hogy emberi szóval isteni feddést mondjon el gazdájának. A görög szövegben szójáték van a törvénytelenségre és esztelenségre (16). Összefügg a kettő, s a (neve, s tiszte szerint) „prófeta” mindkettővel túltette magát a tisztesség határain. Ami Bálám esetében végül is számára által megakadályoztatott, ugyanaz nem mondható el a jelen bajkeverőiről, akik másokat is tévútra visznek, s rá sem hederítenek az intésekre. Éltető vizet kellene adniuk (Jn 7,37kk), de kongnak az ürességtől, maguk is kavargó szélről sodortak (Ef 4,14), állhatatlanok és zavarosak, mint a hideg ködfoszlányok; így a sötétség homálya van fenntartva nekik, akárcsak a bűnbe esett angyaloknak (4)! Testi vágyaktól űzötten szabad prédának tekintik a még kezdő lépéseket próbálgató híveket, akiknek a jó és rossz megkülönböztetésére még gyakorlatlan az ítélőképességük (Zsid 5,14). Sejthetően a Pál által hirdetett keresztyén szabadság szolgált nekik ürügyül (vö: 3,14k), hogy rosszra biztassák a kezdőket, vagy a hanyatlókat. Pedig éppen a felbújtók a romlottság rabjai, ui. legyőzte őket a gonosz! Nem feledhető, hogy bár egyszer igazán megszabadultak a világ förtelmeitől, mégis újból belekeveredtek és elestek, ezért utóbbi állapotuk rosszabb lesz, mint amiben megtérésük előtt voltak. – Erről Jézus is beszélt (Mt 12,45), s az első nemzedékek kiábrándító tapasztalataiból olyan következtetésre jutottak, hogy a visszaesés oly súlyos eset, amiből szinte lehetetlen még egyszer kivergődni, s újabb megtérésig eljutniuk. Eből azonban nem szabad azt a gyakorlati következtetést levonnunk, hogy a hívó életében nem lehetséges megbánás és megújulás. Az újbóli kezdés nehezebb, de lehetséges. A példázatos esetek ui. tév-

tanításokat, tévhiteket, s velük igazolt szabadosságokat, majd meg a gyengék odacsalogatását és biztatását mutatják reménytelennek, tehát nem csupán botlás, vagy bukás esetei forognak fenn. „Elesni emberi dolog, fekvé maradni sátáni, felkelni (ismét) isteni dolog!”, mondta a mentő misszió embere, id. Balog Zoltán. A tévtanítóra és a másokat is tévelyegtetőre igaz az, hogy jobb lett volna, ha meg sem ismeri az igazság útját, ha aztán a szeretet parancsolata ellen minduntalan vétkezik. Rajtuk telik be a szókimondó példabeszéd a kutyáról (Péld 26,11), és a sárban magát jól érző disznóról (vö: Mt 7,6); az utóbbit egy görög legendából vette, hasonlatként a szentíró. – Száz szónak is egy a vége: Felelősek vagyunk egymásért!

2Pt 3,1–4 – Csúfolódók

Az iménti indulatos kitörést enyhítendő, az apostol visszatekint korábbi, az 1Pt-ként jelzett első levélírására. Az emlékeztetés általi ébresztgetésről szólván, utal az 1,12k-ben kifejtett szándékára. A tiszta gondolkodás mentes a gnóizistól (mind a szabados, mind az aszketikus változatától). A megtérésben megmaradó, a tévelygések áldozatául nem esett híveket jelenti, akiket szereteteinek nevez. Ébresztgetése a lényeges dolgokra irányul, s fokozott figyelmet kér tőlük. Azért szükséges ezekre ügyelniük, hogy mindaz eszükbe jusson, amit az ŐSZ emberei, prófétái előre megjelentettek. A Feltámadott Úr nem fogalmazott ilyen körülményesen (Lukács összegezése szerint), amikor az emmausi két tanítvány feddette: „Mily rest a szívetek, hogy mindazt elhiggyétek, amit megmondtak a próféták!” (Lk 24,25kk). Így intette Jézus tanítványait az utolsó időkkel járó tünetekre, amikor majd „hamis Krisztusok és hamis próféták állnak elő, hogy megtévesszék – ha lehet – a választottakat is” (Mt 24,24kk). A hiteles hagyományt „apostolaitok” adták tovább az utánuk jövőknek, együtt azzal, hogy ilyen helyzetben: „az Úrtól és Üdvözítőtől kapott parancsolat” szerint, mi is a teendő. A szentíró segíteni akar oly módon, hogy nem áll oda a már írásban is olvasható szent iratok üzenete és a gyülekezet(ek) közé, hogy közvetítsen. Célja ui. az, hogy legyen közvetlen kapcsolatuk az igével, merítsenek okulást maguk mindkét szövetség irataiból. Ez pedig, – jellemzően –, az új szövetség ismerve! (Jer 31,31kk, Zsid 8,16kk).

Majd pedig szó szerint idézi a Júd 18-at a csúfolódókról, akik az utolsó időkben támadnak, gúnyt űzvé abból, ami az utolsó napokról megíratott. Tagadásukkal és kívánságaiknak engedő ferdeségeikkel igazából akaratlanul is azt igazolják, ami éppen a végső idők jellemzőiről íratott meg. Ők azonban makacsul tagadják, hogy azokból bármi is teljesül. Nemcsak késik az Úr, – mondják –, de semmi sem igaz a próféciákból, és soha el sem jön! Mert semmivé, mintegy köddé vált! Egyáltalán hol van? – Hiszen mióta az atyák meghaltak (az első nemzedékből tán’ már senki sem él), s mégis minden maradt a régiben. Sőt, a teremtés kezdete óta sem változott semmi, s nem fog a jövőben sem; az Úr eljövele véglegesen elmarad! – Kiktatják az üdvösségtörténetet, kikötnek egy általános Isten-fogalomnál. Teremtés az volt, de azóta minden megy a maga bejáratott módján, s az emberek szabadsága, hogy eldöntsék, mit kezdjenek az életükkel. Voltaképpen bűn sincs, követ el ugyan az ember hibákat, de nem lesz végső számadás és minden marad a régiben. Megvál-

tásra, Megváltóra sincs szükség; az ember születik, s „ha születünk, meg is kell halnunk”. E körbe olyan egyedek is beletartoztak, akik nem iktatták ki véglegesen Krisztust, de mondtak olyasmit, hogy a feltámadás már megtörtént (2Tim 2,18), az üdvösség már jelen van, s a Lélek oly igen átjárta a lelküket, hogy tetteik teljesen közömbösek, testükkel pedig azt teszik, ami jólesik.

A keresztyén hitből és szemléletből nem zárható ki az üdvösségtörténet, együtt az ÓSZ és az ÚSZ! – Az „atyák” esetleg Ábrahám, Izsák és Jákób is lehetnek -. S nem iktatható ki a központi váltáságtett: Krisztus halála és feltámadása, valamint dicsőségben várt megjelenésének hite, s a hozzá igazodó gyakorlati keresztyén élet sem. Semmilyen ürüggyel, jelszóval Jézus Krisztust nem lehet végképp csak úgy elparentálni! Ahogy némelyek azt – elkövetik!

2Pt 3,5–9 – Nem maradhat rejtve

Az Úr visszajövetelét, s az ítélet napját tagadókról, vétkes feledékenységükről beszél legegélyebb is a szentíró, anélkül, hogy erőfeszítéseket tenne meggyőzésükre. Egyrészt, mert rejtve marad előlük az, ami pedig megolvasható erről a szentiratokban. Ráadásul maguk is úgy tesznek, mintha soha nem hallottak volna róla. Magukat tetetik! A szándékosság pedig tudatos dac; vélik, hogy szükségtelen vesződniük vele. Amire nem óhajtanak emlékezni, azt el is akarják felejtetni. Pedig nemcsak a teremtésről, de ítéletről is írnak, ma úgy mondjuk: az őstörténetek. – A teremtésről szólván, azt egybeveti korabeli nézetekkel, de nem az ellentmondásokat tűzi tollhegyre, inkább az egyezéseket veszi figyelembe. Az egek régóta (meg)voltak. A föld pedig vízből és víz által állt elő Isten szavára. A második nap teremtését, mennyei vizek elhatárolását a földiekétől, s a harmadik nap kezdeteit tekinti döntő lépésnek, amikor is elkülöníttetik a szárazföld az ég alatt lévő vizektől. Figyelembe veszi továbbá a második teremtéstörténetet, amikor már volt eső és pára, hogy megtermékenyítse a szárazföldet (vö: 1Móz 1,6-10; 2,6). Mikor pedig Istent elszomorította az ember gonoszsága; elhatározta, hogy ezt az első teremtést elpusztítja víz, azaz özönvíz által. Már az 1Móz 6-7.f. úgy jellemzi az özönvizet, hogy általa mintegy összedőlt a világ tartószerkezete, s a mennyei vizek alázúdultak a földre, és mindent – kivéve a bárkában lévőket –, lemostak a föld színéről. Így pusztultak az akkori világ (6). Van ugyan egy újabb, mostani világ, de ítélete már ennek is érőben van. Nem gépiesen és végzetszerűen közelít, mert a közbeeső időben a kegyelem üzenete, a teremtető és fenntartó isteni szó, az ige által kíméltetik meg e világ egy ideig; s inkább a tűz számára tartatik fenn. Víz és tűz őspéldája egyrészt az özönvíz, másrészt Sodoma pusztulása. Nem jó játszani azzal, hogy az Úr késik, mert Vele és igéje által az istentelenek ítélete is késleltetve van.

Ha a reménytelen esetek tudatos feledékenysége máris rohan végzete felé, s ami rejtve van előlük, az már előzetes ítélet rajtuk! – A gyülekezet bizonytalankodása még gyógyítható; s azzal, hogy mindezt őszintén feltárja előttük, ajtót nyit a makacsoknak is, – mégis erről nem beszél kifejezetten. A kegyelem nyitottsága szerint Isten döntései nem maradhatnak, s ne is maradjanak a gyülekezet előtt rejtve (a szó ua., mint az 5.v-ben). Isten úr az időn, ezer esztendő annyi előtte, mint egy nap (Zsolt 90,4). Ami késedelemnek tűnik, tudatos üdvözítő szándék. – Türelme hosszú (2Móz 34,6), nem gyötrődik a bűnös halálában, inkább abban leli kedvét, ha az megtér

és él (Ez 18,23kk). Azt akarja, hogy mindenki megtérjen és eljusson az igazság ismeretére (1Tim 2,4). Ne gondolják tehát „némelyek”, hogy Isten bizonytalankodik; fedezzék fel inkább mentő szándékát, s ahhoz igazodjanak. Külön kezeli tehát a szentíró a tagadókat és megátalkodottakat, felőlük a reménység csak közvetett. Tőlük eltekintve, a meggyőzés szándékával beszél az ingadozókkal, akik az előbbiek hatása alá kerültek. – Nem szabad saját kétségeinket rávetíteni Istenre. Merítsünk inkább erőt, határozottságot mentő szándékából!

2Pt 3,10–14 – Türelmetlenség nélkül

Csüggedést is kiválthat a feltevés, hogy Isten ígéreteinek beváltása késik. Szó sincs arról, hogy a hívek repesve várnák a világvégét, inkább Isten országa eljöttét óhajtják. Naponként imádkoztak érte birodalomszerte. Ezért maradt fenn két változatban is az Úr imádsága (Mt 6,8kk; Lk 11,2kk). Másrészt a várakozás átválthat türelmetlenségre, ezt hárítja el a békességre intés (14). Így a várás és a sietés együtt jellemzik a keresztyén reménységet. Már a korabeli zsidó váradalom siettető tényezőt látott a misszióban, s a megtérésben. A sietés azonban egyenletes és nem kapkodó. Az értelmesen tevékenykedő és remélve váró éberség példái ama szűzek, akik időben gondoskodtak olajról a lámpásaikba, s midőn az ébresztőre felserkennek, hogy induljanak a vőlegény elé, a hír nem éri őket készenlétlen (Mt 25,1kk). Az Úr napjának eljöttét ui. nem lehet előre kiszámítanunk. Jézustól ered a meghökkentő hasonlat, hogy majd úgy jön el, mint éjjel a tolvaj (Jóel 2,9; Mt 24,43; 1Thessz 5,2; Jel 3,3; 16,15). – A második teremtetés is megítéltetetik tehát. Először az egek múlnak el. A szó jelentheti a könyvtekercs összezsavarását is (Ézs 34,4; Jel 6,14). Az „elemek” nem a görög filozófia őselemei, inkább a nap, hold és csillagok. Ezek is megégnek (vö: Jóel 3,3k). A föld és alkotásai, művek és művelőik szintén sorra kerülnek. A görög szöveg szerint munkái és művei is megtaláltnak, ami úgy értendő, hogy lehetetlen előle s föld hasadékaiba rejtőzniük, mert az Úr ott is rájuk lel (Hós 10,8; Jel 5,15kk).

Mindezekből azt a következtetést kell a gyülekezetnek levonnia, hogy szentül és kegyesen kell élnie, ha őszintén várja és sietteté né ama napnak eljöttét; egyedül ez a helyénvaló magatartás! Volt ugyan olyan óhaj a korai egyház liturgiájában, hogy múltjék el a világ. Legfeljebb eddig mehet el a hívő várakozás, – békességgel –, de a mulandóságra kellő rádöbbenésen túl, ami rásegítheti az embert a megtérésre, a hívő visszafogja türelmetlenségét és nem mondja, hogy pusztuljon a világ, hadd pusztuljon, aminek vesznie kell! Ráadásul némelyek alig titkolt kárörömmel lesik a hírekben a végpusztulás előhírnökeit, a világhatalmasztrófát. Nem gyönyörködünk mások kínjában, inkább saját szentségünkre vigyázunk és úgy mentjük a menthetőt. (Júd 22k). Érzékeljük, hogy a világ mostani alakjában nem kellően érvényesül az igazság úgy, hogy az ember és az élőlények szenvedése gyógyírt találna, de magunkra is vigyázva, imádsággal, önfegyelemmel, a szeretet vállalásával és misszióval, Isten országa hirdetésével, tevékenyen és éberén várjuk Urunk eljöttét,

aki új eget és új földet hoz majd el, – amelyben igazság fog lakozni (vö: Ézs 65,17). Ezt nevezi a Mt 19,28 (világméretű) újjászületésnek. – Ismételten „szeretteim”-nek hívja a szentíró a híveket, nekik pedig főgondjuk legyen, hogy amikor a visszatérő Úr rátalál a tettekre és gazdáira, a művekre és alkotóira, de rálel a gáztettekre és elkövetőire is! Az éberén várókat tisztának és feddhetetlennek találja, azaz kellő lelki fegyverzetben, békességben, tehát kiegyensúlyozott lelkiállapotban lel rájuk, akik már jönnek is elébe.

2Pt 3,15–18 – Az Úr hosszútűrése

A türelmetlenség értetlenül fogadja, ha Isten hosszútűréséről hall. Azt a tulajdonságot kell átvennünk Tőle, ahogy Ő vár arra, mikor tér hozzá „mindenki” (9). Csak magát vádolhatja az ember, ha az üdvözítő szándék nem ér célt, pedig oly ígéretes az ige már abban is, ahogy a hosszútűrést üdvösségesnek mondja; mert az üdvösség abban máris kezdetét vette.

Az apostolságban a szentíró szeretett testvérnek hívta Pált, és leveleire utal, hogy majdnem mindében beszél Krisztus hosszútűréséről, (az „Úr” Őt jelenti). Igei alakban az 1Kor 13,4; 1Thessz 5,14 során beszélt Pál erről. A főneves előfordulások gyakoribbak: Róm 2,4; 9,11; 2Kor 6,6; Gal 5,22; Ef 4,2; Kol 1,11; 3,12; 1Tim 1,15; 2Tim 3,10; 4,2. Valóban „szinte minden levelében” említi, hogy hosszútűrése miként hat közre teremtményei üdvössége kimunkálásában. Elismeri, méltányolja a Pálnak adatott bölcsesség mértékét, hogy neki az átlagnál több adatott abból. Pál maga is – mértékkel – szólt a kegyelmi ajándékokról, a karizmákról az 1Kor 2,6kk; 12,8; Kol 2,2k. során; s nem hivatkozva –, mert ha nincs szeretet, a bölcsesség ajándéka sem képes kiemelni semmi voltomból, a tehetetlenségből. Ezért szükséges a szeretet mindennek fölött, sőt sok hiányt pótolhat; de azt semmi nem pótolhatja! – Példaszerű, ahogy Péter védelmébe veszi Pál értékeit. Teszi ezt oly módon, ahogy Pál fogalmazta meg az 1Kor 12-ben, hogy a különbözőségekből egyazon Lélek van, s hogy az ajándékok a Krisztus-testben kiegészítik egymást. Nem hallgatja el, hogy a páli levelekben nehezen érthető részletek is vannak. A tudatlanok és állhatatlanok rendre kiforgatják tartalmukat, ezt teszük egyéb iratokkal is (ŐSZ, s az alakuló ŰSZ, de apokrifusok és sok más, a kánonba nem került írások). Dőreség volna, tapasztalván a visszaéléseket, olvasásukat eltiltani. Inkább erőfeszítéseket kell tennünk avégre, hogy helyes értelmezésükre segítsük a szeretetben gazdag hívőt. – Intézeti emlékem, hogy némileg idősebb társunk, aki a piarista gimnáziumba járt, bibliai témából írt – pályázatra – egy dolgozatot; s iskolájában kezébe adtak egy Bibliát, hogy dolgozzon belőle. Akkor mi reformátusok szinte csodaként szemléltük, hogy egyháza szabadon engedte dolgozni a kölcsönzött Bibliából! – Olyan reményekkel tekintettek a diáktársra, hogy majd teológiára megy, és pap lesz. – Aztán, érettségi után behívták katonának, s kis idő után eltűnt szemünk elől, s lehet, hogy el is esett a fronton. – Az idő óta, a 2. világháború utáni időktől fogva, jobban barátkoznak a Bibliával a Római egyházban is!

Ahogy a bibliaolvasásra tekintettel is alappítottak iskolákat a reformáció idején, a gyülekezeti bibliaismereti képzés rásegíthet a lényeges dolgok mélyebb fölismerésére, s fölszerel a jó állásfoglalás készségére, szektás félremagyarázásokkal szemben, nehogy periférikus elemek kerüljenek a középpontba! Mind az ismeret, mind az üdvözítés centrumában Jézus Krisztus, a Fiú, a Messiás személye, halála és feltámadása, Úr volta és dicsőségben leendő visszatérése legyen. Ez a kellő ismeret nem szűkül le csak az ÚSZ-re, felfedezei az ÓSZ gazdagságát, és él vele ma is, amikor ismét hallatszanak szirén-hangok, hogy nincs is szükség arra a zsidó könyvre. A biblikus meggyőződés védelmet nyújt különféle széljárások hatásával szemben. Az apostol is időben szólt, hogy felszerelje olvasóit. Ne csupán védekező legyen az álláspont, mint akik alig győzik kapkodni a fejüket a sokféle tévelygést és sodrást tapasztalva; de növekednek is a kegyelemben és az üdvözítő Krisztus ismeretében, akinek legyen örök dicsőség. A kegyelemben szükséges növekedés egyszerre ismeret, de gyakorlati hirdetése is, erőteljes, szabadító erővel, e kegyelemnek.

1Jn 1,1–4 – Az élet igéje

Nem téved, aki fölfedezi a Jn evangéliuma és e levél hasonlóságát, mert most is János apostol ír nekünk „az élet igéjéről”. Az árnyalati különbség annyi, hogy az evangélium az Ige örök személyéről ír, aki a teremtésben is munkatársa volt Istennek (Jn 1,3), levelünk – a „kezdetről” szólva – a kijelentés és az örök élet Jézus Krisztusban hozott feltárlásáról beszél. A Jn 1,14 az a pont, ahová a levél kezdő gondolatsora kapcsolódik, nem hallgatva el, hogy az örök élet „azelőtt az Atyánál volt”, s hogy ami kezdettől fogva volt, sűrítve hordja magában az öröktől fogva lett Igét, a teremtésben alkotót, Isten folyamatos kijelentését, a messiási próféciákat, azaz, hogy Isten az ige által, kezdettől fogva (hozzánk) beszélő Atya volt. – Döntő módon mégis a Fiú testben lett megjelenése és nyilvános igehirdetése útján hallatta az élet igéjét. Szorosan kapcsolódik hozzá a hiteles szem-, és fültanúk bizonyágtétele, mert ők hallották, tanítását első kézből vették, megfigyelhették, s kezükkel meg is tapimthatták Őt, pl., amikor Pétert megragadva, kiemelte a süllyedésből, a kavargó vizekből (Mt 14,31)! – A legközvetlenebb szál mégis a Feltámadott megjelenéséhez fűződik, ahhoz pl, amikor a kifogására válaszul felhívta Tamást, hogy tapintsa meg a testét (Jn 20,27kk), vagy a Lk 24,39, ahol a tapintás igéje ugyanaz. Figyelve a történeteket, rájöhetünk, hogy egyik jézusi felhívást sem követi, hogy valóban megérintették volna, ezt Tamás sem tette meg! – Utalás az érintésre mégis azért fontos, mert az állásfoglalás elengedhetetlen a tévtanítókkal, gnosztikusokkal szemben, akik tagadták Jézus Krisztus valóságos testi mivoltát. – Míg a Jn 1,2-ben az Ige volt Istennél, ezúttal arról van szó, hogy „az örök élet” volt az Atyánál, ami azonban megjelent a Fiú által, mintegy a megfoghatatlan, de a valós lett Őbenne testté. A megjelenés igéje ugyanaz, mint a Jn 21-ben, ahol a Feltámadott jelent meg hét tanítványának, akik között jelen volt a zebedeusfi János, az apostol is.

Már rámutattunk a Jn 20-ra, ahol két alkalommal is eljött Jézus tanítványai közösségébe. Rájuk lehelve, Szentlelkét közölve úgy küldte ki őket, ahogyan Őt is küldte az Atya, amit aztán megerősít második megjelenése, s akkor mondja Tamásnak, hogy hitt, mivel látott; de boldogok, akik nem látnak és (mégis) hisznek. Az Atyával és az Ő Fiával, Jézus Krisztussal kapott közösségükbe óhajtja János bevonni olvasóit és hallgatóit. A „mi” a tanítványokat jelenti, a fogalom azonban dinamikusan értendő, mert pl. a Jn 21 hét tanítványa között jelen van Nátánáél, és a többiek nem nézték ki maguk

közül, hogy hol volt eddig (vö. a népi mondással: te hol voltál, amikor az ég zengett?). – Az utódok felé nyitott közösség sem igényli feltétlenül az apostolok közbejöttét, csak a tanúságtételük szükséges! – Különben a közvetlen a közösség Vele mindenki számára kész lehetőség. Nem kizár, inkább hívogatóan befogad. – János kívánja megosztani közösségüket másokkal. Jézus boldognak mondta, szinte boldogabbnak látta a következő nemzedékeket, akik testében már nem látják Őt, s mégis hisznek; s bár a tanítványok örültek, hogy látták az Urat (Jn 20,20), ez az örömük még teljesebb lesz az által, ha megoszthatják az utánuk érkező nemzedékekkel. Mert a bánat csökken, ha megoszthatjuk másokkal; az öröm viszont, – másokkal megosztva –, növekszik. A tanítványok öröme a hallgatók hitével válik teljessé.

1Jn 1,5–10 – A bűnbocsánat közössége

A bűnbocsánatnak közösségteremtő ereje van, mert amikor a feltámadott Úr megjelent tanítványainak és a Szentlelket rájuk lehelte, bűnbocsánatra, feloldozásra hatalmazta fel őket. Félreérténénk a megbízást, vélvén –, mintha apostolai, mintegy felülről, vagy szent elzártságukból kinyúlva gyakorolhatnák a feloldozást – vagy a bűnök megtartását (vö: 20,21kk), oly módon, hogy csak osztogatják, de maguk nincsenek is rászorulva, mintha ők nem is lennének bűnösök. – E félreértés már az első időkben felüthette fejét. E szakaszból – egybefogva azt, ami összetartozik –, azon állításon belül, hogy közösségük van Vele, kétféle magatartás lehetséges. Vegyük előbb a hamisat, ill. – ha lehet –, a kiigazítandót. – Bárki, aki azt állítja, hogy neki nincs bűne, igazából (még) sötétségben jár – vagy visszahullott oda –, és hazudik. Az ilyen nem cselekszi az igazságot, s ezzel megcsalja önmagát. Együttesen is állíthatták tévelygők, gnosztikus csoportok, hogy nekik nincs bűnük, tehát ráutalva sincsenek, hogy nekik bűnbocsánatot hirdessenek. A tsz.1. személyű fogalmazás sejteti, hogy nem kívülállóról beszél az apostol. Ezt a jelenséget tovább túrni már nem lehetett, mert közösségromboló hatású és végső soron Krisztust hazudtolta meg, a feltámadott Urat –, aki bizony beszélt bűnbocsánatról, tudatva vele azt, hogy soha nem szűnnek meg személyükben is bűnösökként, feloldozásra utaltan élni a közösséget Ővele és egymással. Ráutaltságunkat nem tekinthetjük elnézésnek, fölmentésnek, engedelkenységnek ma sem, hiszen a 2,1 kimondja azt is, hogy ne vétkezzenek! Az igazság fogalma Isten valóságát jelenti – mondja egy magyarázó –, azaz, hogy Isten világosság és nincs benne semmi sötétség. Jézusnak ezt az összegező kijelentését egyik evangéliumban sem olvashatjuk (vö: Jak 1,17), de János emlékszik rá, hogy Jézustól hallotta (5). Tehát ezek után is mindenkinek ehhez kell tartania magát, mert nem vág egybe Isten valóságával, ha lehazudjuk, letagadjuk bűnös voltunkat.

Csak az a következetes – és ilyenné kell válnia, vagy benne megmaradnia mindenkinek –, aki nem mond vakmerően öngazolásul hazugságokat. Az jár valóságosan is világosságban, aki őszintén igazítja életét Isten igazságához, azaz valóságához. Ekkor létesül egymással is igazi közösség. Jézus Krisztusnak, az Isten Fiának vére megtisztít minden bűntől. Az az egyszer omlott vér miként ér el bennünket? A kézenfekvő és igeszerű válasz erre a kálvini reformáció tanítása, hogy a Szentlélek által végeztetik el a megtisztítás (vö: 2,27, ahol „kenet”-ről, „az Ő keneté”-ről olvasunk). A megtisztítás

az egyénre és a közösségre is értendő, mert a tsz-ú fogalmazás nem általánosítást jelent. Szükséges előbb a bűn megvallása közös, vagy személyes gyónás útján (vö: Jak 5,16), s hathatós lesz bennünk, minden gonoszságból szabadító, megtisztító hatalma. Ennek feltétele, hogy igéje bennünk legyen. Mindig az ige szembesít Istennel és önmagunkkal, s lehervaszt hazug önáltatásokat. Ahol az ige szól, mindent betölt az őszinteség anélkül, hogy intimitásokat tennénk közhírré.

1Jn 2,1–6 – Kiengesztelés

A hű és igaz Isten bűnbocsánatra kész (1,9), ezért küldte, s adta Fiát engesztelő áldozatra. A Fiú pedig maga is önként, szeretetből vállalta értünk a kereszthalált; holott Ő nem volt bűnös. Ő az igaz Jézus Krisztus (1). Áldozatának érvénye kiterjed az egész világra (Jn 1,29; 3,14kk). Időnként újból fel-felveti a teológiai párbeszédben valaki, hogy beszél-e az Újszövetség kiengesztelődésről? A 2.v és a 4,10, s a Róm 3,25 egyértelművé teszi, hogy igen; s a megbékélés, amit Isten kezdeményez, más szavakkal ugyanezt jelenti (vö: Kol 1,20). Minden keresztyénnek tudatában kell lennie, hogy a bűn megsérti Isten igazságát, ezért nem veheti senki félvállról, ha vétkezik. Arra kell törekednie, hogy megelőzze a bűn elkövetését, s ha ez a szentséget igénylő szándék meghiúsul, akkor folyamodhat a közbenjáró Jézus Krisztushoz. Ő – az igazi Pártgogó –, felveszi ügyünket, s elvégzett engesztelő áldozata szerint jár közben értünk bocsánatért; ezért a bűnvallás őszintesége elengedhetetlen Előtte. Mégis az igazi józanság, ami itt érvényesül, nem teszi szükségessé, hogy állandóan csak bajlódjunk bűneinkkel, s az igehirdető sem jár el szakszerűen, ha állandóan fejéhez verdesi hallgatóinak bűnösségüket. Ezzel csak azt árulja el, hogy nem veszi szó szerint igaznak, hogy Jézus Krisztus az egész világ bűneiért végezte el a kiengesztelést. Nem nekünk kell erőszakoskodnunk, hogy az emberek végre belássák menthetetlen bűnösségüket, – ez a felfogás merő racionalizmus! – Mert éppen a kegyelem és szabadítás hirdetése szembesít nemcsak Isten hallatlan kegyelmével, de valódi természetünkkel is!

Az apostol tudja, hogy be kell következnie a hit döntésének, Jézus Krisztus személyes megismerésének. Olyan nyelvtani múlt idő szerepel itt, melynek kihatása van a jelenre is (3). Viszont nem elég hangoztatni, hogy hit által befogadtuk Őt, ha nem tartjuk szem előtt parancsolatait. A fogalmazás ridegnek tűnik, pedig a szeretetről van szó Iránta és felebarátaink iránt. A szigorító fogalmazás a parancsolatok megtartására azt teszi egyértelművé, hogy ígéjét kell megtartanunk. Másként fogalmazva: akarata megcselekvéséről rendelkezik, de a ráfogások és mellébeszélések miatt volt szükség a keményebb fogalmazásra, mint a Mt 28,20 esetében is, mivel védekezni kellett olyan kifogások ellen, hogy pl. nektek semmi sem kötelező! – Mások meg vélt szabadságukkal dicsekedtek; megint mások azzal védekeztek, hogy amit tettek, vagy nem végeztek el, azt érezték Isten akarata szerintinek! Nemcsak létezik, de olykor virul a kegyes fűfű! – Ha viszont valaki őszintén és igazán figyel Isten ígéjére,

az előtt feltárul Isten szeretete; Aki nem elvesz tőlünk, de teljességét tölti ki szívünkbe, s elárad lelkünkben a bizonyosság, hogy valóban Őbenne vagyunk. Hálás dolog megnyílni az ige előtt és engednünk Isten szeretet-akarátának. A bibliai református leresztyén üdvbizonyosság nem gőg, s nem vakmerőség, mert a szeretet kitöltéséből és cselekvőlépességéből következtethetünk arra, hogy bizonynal Őbenne élünk. Ami megint csak nem maradhat pusztá állítás, mert igeszerűen következik belőle, hogy nem utánózni akarjuk Őt mindennapjainkban, hanem – saját életfeltételeink szerint – követni óhajtjuk Őt.

1Jn 2,7–11 – Új parancsolat, ami a régi

Nem idegen a Szentírástól a dialektikus, azaz az ellentétekben lehető gondolkozás és fogalmazás. Pl. ha nem is fogható rá mindenre, hogy Isten akarata, s nincs semmi az Ő tudta nélkül, mégsem hárítható Rá az a felelősség, amivel mi tartozunk magunkért és másokért. Ilyen ellentétpár itt a régi, ill. az új parancsolat. Abban az értelemben nem új, mintha a szeretet parancsolata addig soha nem hallott lenne; s azért régi is egyben, mert kezdettől kezdve megvan a levél olvasóinál. Az 1,1 esetében szólt arról, hogy a „kezdet” e levélben a kijelentés kezdete. Elhívése annak, amit Isten mond az igében. Részünkről a válasz rá, szintén kezdet. – A „régí parancsolat” úgy értendő, hogy évtizedek teltek már el, mióta Jézus beszélt tanítványainak az új parancsolatról, miután lábaikat megmosta (Jn 13); s azóta is kezük ügyében van az evangélium, s benne olvashatnak erről. Tehát történeti visszapillantás okán fogalmaz úgy, hogy nem új parancsolatot ír most nekik (elő), hiszen maga is úgy szólítja meg őket, mint aki szereteteihez beszél, aminthogy a korábbi „gyermekeim” (vagy: fiacskáim) már ugyenezen szellemben fogant szeretetének bizalmas kifejezője volt (1); harmadik bizalmas, bensőséges változat pedig a „testvéreim” megszólítás (3,13). Mindezekben már erőteljesen jelen van a szeretet Krisztus-szerű valósága. –

Megint csak értelmező megjegyzés, hogy ez a parancsolat az „ige”. A gyülekezetben az ige(hirdetés),- az evangéliumi részletek alapján –, a Jézusról szóló ige. Nem fogható rá tehát, hogy a hallottak sem mire se köteleznek, mert e szeretetnek Isten akaratahoz kötő ereje van és hűségre kötelez a hitben; de jövőbe mutató reménysége is van. – Hogyan értsük azt, hogy igaz Őbenne és tibennetek? A Jn 13,34 szerint: „ahogyan én szerettelek titeket, ti is úgy szeressétek egymást!” Ígéretes, hogy a sötétség múlik, és már fénylik az igazi világosság (vö: Jn 3,19; 8,12; 12,35k; Róm 13,12k; Ef 5,8kk; 1Thessz 5,4kk). Ha ellenben gyűlölet lakik bennem, még mindig a sötétségben vergődöm. Adhatunk-e helyet a megvetésnek? – A bűnös iránti szeretetet megőrizve, a bűn a megvetendő; ha viszont a szeretet hiányzik, a megmentés feladatára teszem magamat képtelenné. Ebben van a hívőség nagy csapdája! Aki testvér-szerető, abban nincs kivetnivaló, mert egyértelműen a világosságban van, s aszerint jár (el). Kibúvó lenne viszont az olyan érvelés, hogy itt testvérről beszélünk, s eszerint vagyunk elnézők. Viszont a testvér fogalma a János irataiban a felebarátot is magában foglalja, s nem jogosít fel kettős mércére. János irataiban – beleértve az evangéliumot is – hiányzik

a felebarát, a plészion fogalma (egy helyen alkalmazza a Jn 4,5-ben „közeli, szomszéd(os)” jelentéssel), ami egyéb ŰSZ-i iratokban, – ha nem is sűrűn –, de alkalmazott. Ezek szerint tehát tilos a testvér fogalmát szembeállítani az embertársával. – Az „egymás iránt és mindenki iránt” (1Thessz 3,12) mellérendelő értelmű és nem rangsor! – Isten országára tekintő reménységét és tájékozódási képességét veszíti el, aki sötétségben jár és gyűlölet béklyózza meg szívét és tagjait, amit olykor közömbösségbe burkol; mivel azt sem tudja, hová visz útja, hiszen sötétség vakította meg a szemeit! – Nem ítélkezés okán beszél így az apostol, hanem ama reménységgel, hátha fel lehet még ráznia az alvásból, ki lehet gyógyítania vakságából azt, akinek reményt veszített szíve meghidegedett; akárha gyűlölködésbe is bonyolódott, vagy éppen közönyösségbe fagyott.

1Jn 2,12–17 – Apák és fiak

Ezúttal is közvetlen összefüggés van a Jn evangéliuma és a levél; másrészt a Jn 21 és a 14.v között, mert míg a 12.v megszólítása ugyanaz, mint az 1.v-é; a 14. és a 18. során olyan változata olvasható a bizalmas „gyermek” megszólításnak, ami elhangzott a Jn 21,5-ben. E becéző elnevezéssel János visszautal korábbi írására. Mivel pedig már több szálát is felfedeztünk, amelyek visszavezetnek az evangéliumhoz, mondható, hogy az apostol levele folytatása annak! Beszéde ott letett fonalát most ismét felveszi, s a már megírtak alapján szól újból. Így értendő az érdekes sorrend, hogy előbb említi jelenbeli írását, utána azt, amit már korábban megírt. Az, hogy a múltban is írt, igenis a már írásba foglalt evangéliumot jelenti, melyhez már a 21.f-t is odatartozott. Ezt az utolsó részt a magyarázók későbbi odaillesztésnek tartják. Lehet, hogy valóban így vált egésszé az evangélium, de levelünk azt már egységesnek tekinti! – A János nevével jegyzett iratoknak tehát rétegei vannak, olybá is vehető, mint a fa évgyűrűi, de a fa egységes élő egész! A „gyermek” kétféle változata és az „apák” megszólítás azt is jelzi, hogy a szülők is Isten gyermekei, s talán az is benne foglaltatik, hogy János mindőjükénél öregebb. – A bűnbocsánat, s a kezdettől fogva lehető ismeret, a Jézus Krisztusban adott kijelentés elfogadása. Az olvasónak meglepetés lehet, hogy még egy harmadik változat is van az apostol tarsolyában a megszólítandókra; a 13.v során kétszer is használja az „ifjak” nevezetet; azaz már korábbi írása során rájuk is gondolt. Tehát külön gondja volt az ifjúság, a következő nemzedék remélt tagjaira. – Íme, az evangélium, meg a levelek szerzésének belső indítéka! – Erősek a hitben. Isten ígéje lakik bennük, s az, hogy legyőzték a gonoszt, tartósan bizonyult. Nemcsak hagyományt átadó, de nevelő hatás is érkezik az idősebbektől az ifjabbakig, s a gyermekekig, de az apák is vesznek ihlető bátorítást az ifjúság reménységéből. Az atyák szíve a fiakhoz tér, meg az unokákhoz, s a fiaké az atyákhoz (Mal 3,24; Lk 1,17). Sőt! – Mintha az „ifjak” elnevezés külön, de nem elkülönülő, ifjúsági csoportot jelentene; -maradjon ez csupán csak sejtés!

Az ifjúság iránti szeretet, az, hogy külön gondja van rájuk, adja meg igazi jelentését annak, hogy ne szeressék a világot, sem azt, ami a világban van. Az intés természetesen minden hívőnek szól, de a szándék lelkigondozói. Az ellentmondás csak látszólagos a Jn 3,16-al, hogy Isten úgy szerette a világot, amikor Egyszülött Fiát adta, hogy aki hisz Őbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen. A szeretet legerőteljesebb szava az agapé háttérében a héber szövet-

ségi hűség (cheszed: szeretet, ragaszkodás) jelentése van, melyet másnak nem, egyedül csak Istennek adhatom oda, válaszul az Ő szeretetére. Ha a világra és a test kívánságaira pazarolom, megbénul bennem a mentő szeretet, az Isten szeretete, s helyette eluralkodik bennem a test, s a szemek mohó kívánsága; meg a nagyzóló kérekedés. Rabja, s nem megmentője leszek a világnak. Magával ránt ahelyett, hogy én húznám ki a sárból annak rabjait, tartós foglyait. Együtt múlok el azzal, aminek sorsa az elmúlás, s a kívánsága is hamar elhal. Ha ellenben Isten akaratát cselekszem, Vele együtt maradok meg örökké (vö: Jn 11,26: értelemszerű fordítása: „nem hal meg az örök életre nézve” (annak távlatai szerint). Semmi kétség, – szólván kis derűvel –, hogy melyiket szeretsem?!

1Jn 2,18–21 – Antikrisztusok

Sem az „utolsó óra”, sem az „antikrisztus” előtt nincs határozott névelő, a magyarázat tehát ne vágjon az ige elé. A Jn 4,21; 5,25: „eljön az óra (és az most van)” kijelentései Jézus Krisztusban már jelenlévőnek hirdetik az utolsó napokat; az halad ma is folyamatosan célja felé. A 2Thessz 2,3 beszél törvénytípróról, a kárhozat fiáról. – Jelentése azonban másként is kifejezhető, mégis mindenki érti kiről, miről van szó (pl: a Jel 13: „fenevad”-ja). – Az pedig, hogy hallottak már az antikrisztusról (igehirdetésben, tanításban), megint olyan részlet, amit szó szerint nem találhatunk meg más iratokban; s az ÚSZ-ben,- e helyen kívül – még a 22.v-ben, a 4,3, s a 2Jn 7 során fordul csak elő. – Jézus intésén tájékozódik a gondolat, hogy hamis krisztusok és álpróféták támadnak majd, s megtévesztő állítások hamgzanak el tőlük (Mt 24,23kk). A több, de nem ártalmatlan antikrisztuska megjelenése intő jel arról, hogy „utolsó óra” van (itt sincs előtte névelő, viszont a 22.v-ben van). Kétségtelenül jelenidejűvé vált, de a fönti tünetegyüttes mégis az utolsó előtti állapotra jellemző, hogy a soknak nyüzsgése, előhírnöke amaz egy-nek!

A mértéktartás, hogy az apostol nem bocsátkozik kirohanásokba, tekintélyt ad megállapításainak. Történetivé teszi a fájdalmas jelenséget, miközben elemzi és értelmezi. Zavart okoznak, és ki kell mondania, hogy „közülünk” indultak el, de az örök élet rendje szerint, mégsem voltak közülünk valók; s ennek előbb utóbb ki kellett derülnie. Az eredet meghatározta lényeg Jánosra jellemző, mondja egyik magyarázó (vö: Jn 3,31, 8,23). Mégis, hogy nem mind való közülünk, tárgyilagos megállapítás; azaz némely tévtanító soha nem tartozott keresztyén gyülekezethez.

Szolgáljon erősítésül a híveknek (e magyar szó azt is jelenti, hogy hűségeselek, tehát – szerintem – gazdagabb jelentésű, mint a „hívők”), hogy náluk, bennük, rajtuk kenet van a Szenttől (vö: Jn 6,69), ezt a démonok is kénytelenek tudomásul venni; vagyis, hogy Jézus az Isten Szentje (Mk 1,24; Lk 4,34). A kenet pedig a Szentlélek, aki-ről azt mondta Jézus, hogy megtanítja őket „minden (vagy a teljes) igazságra” (Jn 16,13; vö: 27.v; Zsid 8,10kk; 10,15kk. E helyek – az új szövetség jellemzőjeként –, a Jer 31,34. –ből táplálkoznak). A Szentlélek tehát elegendő tanítást és útmutatást ad nekik a tévtanítók ellenében is, akik fogadatlan prókátorként keltenek zavart okoskodásaikkal. Biztonság okáért kellett az apostolnak írnia róluk; bár tudja, hogy mindnyájuk előtt ismerős az igazság. Ne feledjük, hogy az igazság Jánosnál Isten valóságát jelenti. Tudniuk kell azt is, hogy

semmiféle hazugság sem származhat az igazságból, tehát Istenből, Istentől. S bár Pál törvényeskedő zsidózákkal vitázott, most ilyesmiről nincs szó, de neki is hadakoznia kellett nevében terjesztett levél és a más(féle) evangélium ellen (Gal 1,7kk). Az elferdített evangélium különféle előzmények fattya; de legyen bármiféle, visszaél a névvel, s nem mond igazi örömhírt. Azért lehet és kell is hirdetni mindenkinek a szabadítás örömhírét, mert Isten már kiengesztelődött a világgal, Jézus Krisztus megváltó halála által. Magára vessen, aki ezt elutasítja, vagy félremagyarázza!

1Jn 2,22–25 – Hazugság és tagadás

Mivel az igazság, tehát Isten maga, nem hazudtolhatja meg magát, hazugság nem származhat az igazságból (21). Hazug az, aki letagadja, hogy Jézus a Krisztus. Míg a démonok még Isten Szentjének tartották (Mk 1,24; Lk 4,34), az antikrisztus már tudatosan tagad, mégha kosztosai nincsenek is kellő tudatában, hogy hamisan szólóznak. Amíg Pál főként törvényeskedőkkel vitázott a Galata és Római levelekben, e mostani szellemi küzdelem más miatt folyik. Módosult az az elutasítás is, hogy Jézus nem a megígért Messiás. Az örökkévaló Fiú testet öltését tagadják most az okoskodók, mondván pl. azt, hogy Jézus csak keresztsége alkalmával fogadtatott Fiúnak, amikor leszállt Reá a Szentlélek. Mások meg azt állították, hogy az Isten Fia nem hallhatott szégyenteljes halált a kereszten; gyors helycsere történt, pl. cirénei Simonnal. Jézus pedig az egész törtúrát a távolból leste és nevetett rajta. A gnózis ui. képtelen volt felfogni és elfogadni, hogy az ige testet öltése Jézus Krisztusban az egyetlen kijelentés az Atyáról. Tanításában, gyógyításaiban, halálában és feltámadásában ui. tökéletesen eggyé vált a történet és az üdvtörténet. Az antikrisztus ismérve, s itt már névelős a megjelölés, hogy együtt tagadja a Fiút és az Atyát; s ezzel leleplezi önmagát, hogy velejéig hazug. – Következőleg, önmagát tagadja ki az Atyával lehető közösségből, mert aki tagadja a Fiút, azé nem lehet az Atya sem. – Ha ellenben a hívó úgy vall a Fiúról, ahogy Róla a hiteles iratok és az igehirdetés szólnak, az Atya is az övé, mert ismeri, ismerheti Őt a Fiúban (Jn 10,30). A hitvallás tehát nem pusztá állítás, hanem létet meghatározó vallomás. A kezdetektől erről hallottak folyamatos tanítást, attól kezdve, amikor szívükhöz férközött a meghallott evangélium. Most pedig arra törekedjenek, hogy ez tartósan maradjon meg bennük. A „megmaradás” a János fémjelezte iratok szerint, a hívók legfőbb törekvése legyen, ha hathatósan akarják megvédeni magukat mindenféle megtévesztő, csábos tanítással szemben.

Megmaradásuk a kezdettől hallottakban nemcsak elvi, de létkérdés is, ahogy, az igaz hit és életforma ezt megkívánja; – ám, még nem a későbbi merev igazhitűség alakjában, hanem kellő életszerűséggel. Az ige megtartása, amiről ígék és énekek, kegyességi meghatározások szólnak, igazából gondos megőrzése annak, amit hallottak, s maguk megőrzése abban, akiben hittek. A hit döntésekor személyes körbe léptek be, az Atyában és a Fiúban vannak, azaz a Fiú által az Atyában. Téves misztika lenne úgy vélniük, mintha keveredne az emberi az istenivel. Az igazi, igeszerű misztika soha nem elegyíti

a kettőt. Megmaradunk személyiségként, s közösen egyházaként annak, akivé – választása szerint – lettünk a Krisztusban, és mégis Őbenne vagyunk, és ismét a kálvini tisztázás: a Szentlélek által! Ez az igeszerű *unio mystica cum Cristo*. Valódi közösség ez az Atyával és a Fiúval, ígéretesen, de már a jelenben is. Jánosra jellemző az üdvösség, az örök élet jelenvalósága; de ez még csak a kezdet, s követi majd a kiteljesedés. Mégis Krisztusban adva van a bizonyosság az örök élet felől, mely már kezdetét vette számunkra Őbenne, és már bennünk is. Bizonyosság (*certitudo*) van számunkra Krisztusban, gondtalan és gondatlan elbizakodottság (*securitas*) nélkül!

1Jn 2,26–29 – Kenete bennünk

Mintha mind ez ideig csak általánosságban beszélt volna az apostol a tévelygőkről, akik a gyülekezeteket elhagyva, mintegy megtestesítőivé váltak az antikrisztusnak. Most kimondja, hogy ismertek ők, akik megtévesztik a híveket. Nincs közelebbi meghatározás, hogy kikre céloz. Úgy látszik, hogy a gnózis birodalomszerte felütötte fejét. Sokféle változatában közös volt bennük, hogy kétségbe vonták a Fiú testet öltését; s mert a világ, s a test teremtését alacsonyabbrendű istenség művének mondták, megváltástanuk az ún. isteni szikra, a lélek útját egyengette volna vissza az istenségbe lehető újbóli visszatalálásig, s beolvadásig. Ezzel szemben kell megmaradniuk a híveknek abban, hogy a történeti és valóságos testet öltött Jézus a Krisztus, a Messiás, tehát a Fölkent. A felkenés ténye alapján a Szentlelket is Kenetnek nevezi. A 2,1-ben nevezte Pártfogónak, Vigasztalónak, Szószólónak is, hasonlóan a Jn evangéliumához; ezúttal, s már a 20.v-ben is a Kenet személye erősítette a tudatukban, s teszi most is, hogy – a tévtanítók ellenében – abban kell megmaradniuk, hogy valóban Jézus a Krisztus. A teremtetten lélek (élet lehelete, vö: 1Móz 2,7) pedig nem azonos a Szentlélekkel. Tilos a kettőt elegyíteni!

További érvelése, s erről már volt szó, a Jer 31,31kk-re támaszkodik, ahol is Isten ígérte az új szövetséget, oly módon, hogy törvényét helyezi a szívükbe. Íme, ismét egy indítéka a „parancsolat” levélbeli használatának. – Ha pedig Isten lesz az Istenük, ők pedig népei lesznek, nincs szükségük rá, hogy egyik a másikat okítsa, mert kicsinytől fogva nagyig ismerni fogja Őt mindenki. Míg olvassuk, érezzük, hogy a prófécia eme része az Isten országáig vezet el, s ott fog beteljesedni. – Addig azonban nagyon is szükséges egymás tanítása, de hangsúlyos az üdvidő jelenvalósága. Ez a részlet (27) kiváltképpen fontos az apostolnak, hogy elhatárolhassa olvasóit a tévtanításoktól, -mondván –, hogy a bennük ható Kenet elegendő tanítást ad, s nincsenek ráutalva, hogy bölcselkedő és képzeletdús tanítások után futkossanak. Most értjük meg igazán a Jak 3,1-et, hogy ne legyenek sokan tanítók „mert súlyosabb ítéletben lesz részünk”. – Az intés további menete a jellegzetesen János alkalmazta fogalmazás, hogy maradjanak meg Őbenne. Az ember gögje ui. arra hajlamos, hogy az egyszerű evangéliumot lekicsinyelje és túlcitálja. A kisgyermeki lelkület ui. elengedhetetlen az Isten országához (Mt 18,4). Mintegy családfőként, gyermekeinek hívja János az olvasóit. Nem igaz, hogy nem szükséges a tanítás, de elég, ha a gyülekezet családszerű közös-

ségében erősítik egymást, szóval is, hogy maradjunk meg az eddig befogadottakban. Közben pedig éberek maradnak Uruk várásában, hogy ha majd megjelenik – kimondatlanul is Róla beszél –, ráismerhessenek, s ne fogadják Őt bizalmatlanul, és ne szégyenüljenek meg (vö: Lk 12,42kk). A tévtanítás tehát nemcsak a Krisztus várásban, de a ráismerésben is zavarhatja a gyülekezetet. Ő igaz; az igazságnak más ÚSZ-i iratokból ismert fogalma használtatik itt –, ami Jánosnál alig fordul elő. A Tőle születettek igazából Tőle fogantak; tehát az ige fogant meg a szívükben, s úgy születtek újjá, így ők is igazságot cselekszenek. Megigazultság, igazi tett nincs újjászületés nélkül!

1Jn 3,1–3 – Isten gyermekei

Nem teremtés szerint neveztetünk Isten gyermekeinek, hanem a Krisztusban lett megváltás alapján. Maradhatott volna az ember – megalkotásától kezdve – istenközelben, Vele szövetségben; de eltékozolta ezt az adottságát, s halál lett az osztályrésze. Evégből hangsúlyozandó a kegyelem szerinti, gyökeres újrakezdés; ahogy főként János iratai mondják, az újjászületés, amikor az ige megfogban bennünk. Ilyen értelemben mutat rá az apostol Isten szeretetére: Lássátok! A Gal 3,1 is hivatkozik az igehirdetés életfordító hatására, arra, hogy úgy iratott le a galaták előtt a Krisztus, mintha közöttük feszítettett volna meg. A Lélek által az igéből szinte maguk előtt látták az értünk meghaltat. Tehát Krisztusban adott nekünk az Isten ekkora szeretetet. Mivel pedig ez nemcsak szó, hanem váltságért és átéltető tény is, – nagysága pedig megmérhetetlen –, szóval alig kifejezhető; a szentíró is rácsodálkozik, miközben láttat: Nézzétek: Mily nagy! Mekkora! – Nem általában neveztetünk Isten gyermekének, hiszen a világ nem ismer minket, ellenben Isten nevez a magáénak! – Olykor mellőzhetetlen a szenvedő nyelvtani alak, különben félreérthető lenne a közlendők lefordítása, s vele az ige is! – Az istengyermeki állapot még csak a kezdet; s hogy mivé leszünk, annak még majd nyilvánvalóvá kell lennie. Tudunk az ehhez fűződő reménységről, mert bizonyosságunk van felőle, ha részleteiben még rejtve is van előttünk; vagyis, hogy hasonlóvá leszünk Hozzá, azaz Krisztushoz (vö: 1Kor 15,43; 2Kor 3,18; Fil 3,21; Kol 3,4), amikor a maga valóságában látjuk meg Őt. Tkp. dicsőségében leendő megpillantását érti ezen, holott a dicsőség és dicsőíttetés fogalmai hiányoznak a levélből; annál gyakoribb éppen a Jn evangéliumába.

Istengyermeki voltunk kétségtelen; nem elbizakodottság a ráadásnak tűnő „és azok is vagyunk!”. Bizonyosságunkat zavarhatja, hogy a világ nem ismer minket, ami úgy értendő, hogy életünknek eme meghatározó értelmét nem ismeri. Ránk csodálkozik, ingerültté válik, – olykor személyes sértésnek veszi, amit nem ért –, de érez rajtunk valami szokatlant, olykor belénk köt; előfordul, hogy később elnézést is kér érte. – Ha pedig sértődés nélkül beszélünk hovatartozásunkról, megint csak értetlenül fog állni a hit, remény és szeretet tényei előtt. A levél indulatmentesen, tárgyilagosan fogalmaz, mintha egyenesen azt mondaná, hogy értsük meg az embervilág idegenkedését, s tegyük ezt lesajnálás nélkül. A kölcsönös lesajnálás egy tapodtat se vinne előbbre! A világ állapotát az magyarázza, hogy (még) nem ismerte meg Istent, mármint Krisztusban

nem ismerte meg Őt, ha van is némi istenfogalma. Ma is vannak ilyen „vallásos” törekvések, Az Isten nevével „operálnak”, de sem bűnösségüket, sem szabadításukat a Krisztusban nem ismerik (el), pedig az megkerülhetetlen, különben az Isten nevének emlegetése így csak ráolvasás. – Életünk nyílt titkát szíves-örömetest készek vagyunk megosztani az elidegenedett világ állapotában vergődő, vagy veszteglő, tapogatózó emberével. Ítékezés és lenézés legyen távol tőlünk; telítődjünk Isten mentő szeretetével! A „lássátok” nemcsak láttatás, de feladat, sőt teremtő, újjáteremtő, lelket felrázó ige is! Ha hiányzik hozzá a szeretet bennünk, ösztönösen és egyre csak elégtételt akarnánk venni a világon. – Részünről a közöny vagy a sértett elfordulás tőle, egyik változata az elégtétel-vételnek! A világ kihívás számunkra avégre, hogy Isten mentő tette legyen rá az egészséges válasz; ekkor a szó valóban tett is, s nemcsak beszélünk, de Isten cselekszik is általunk. – Önvizsgálattal szólva: Mintha nem hinnénk e lehetőségben igazán! – Vagy nem is óhajtanánk? Vizsgáljuk meg magunkat és változtassunk érzeleminken, s Isten cselekedni fog általunk, avagy nélkülünk! Ez rajtunk is áll, anélkül, hogy odatolakodnánk Isten keze alá!

1Jn 3,4–10 – A törvénytelenység eredete

Aki nem hajlandó magát Krisztusra nézve megtisztítani, egyensúlyát veszítő alázuhanás peremére kerül, s még másokat is magával sodorhat. A magát megtisztító nem vétkezik folyamatosan. Az állítás jó kifogásnak tűnik, hogy nincs bűnünk, nem vagyunk bűnösök (1,8kk), de becsapjuk vele magunkat; sőt Istent is hazuggá tesszük. A bűn pedig nemcsak vétek, de törvénszegés is (4). A fogalom lényegében ugyanaz, mint az 2Thessz 2,3.7 esetében a „törvénytíró”, az utolsó időkben megjelenő antikrisztus. Titokban már működik is a törvénszegés. Ezzel a magukat büntelennek mondókat illeti kritika még erőteljesebben: nemhogy bűnösök, de törvénszegők is, eredetük ördögi és antikrisztusi (2,18kk). A bűnös mivolt letagadása, amiről nem beszélünk az nincs is – téveszméje, olyan mint a homokba dugott fejű strucc (azt mondják, hogy ez nem is valós a természetben), de hasonlatként szemléltető! A bűnösség letagadása tehát veszélyes, sőt démoni.

Krisztusban nem volt, s nincs bűn, de azért jelent meg emberi testben, hogy a bűnöket elvegye rólunk. Isten bárányaként végezte el ezt, s hordozza a világ bűnét (Jn 1,29 igéje ua., mint itt az 5. v-ben). Más irányból megvilágítva: azért jelent meg az Isten Fia, hogy lerontsa az ördög munkáit. Amikor Isten beszélt az emberhez arról, hogy mi lesz a teendője, mit egyen, mi a tilos, a sátán legelső megnyilatkozása az volt, hogy kétségbe vonta, elferdítette Isten egyértelmű szavát. A sátán valóban kezdettől fogva bűnt cselekszik, s nem hagy fel vele. Ezért a törvénszegésnek minősülő bűn egyenesen az ördögtől van, s aki megteszi, az is (vö: Jn 8,44). Ehelyt nincs apelláta, kedveseim! – Aki viszont Istentől született (újra), nem vétkezik (folyamatosan), mert dolgozik benne az ige, életmag van benne, már elkezdődött az új élete. Mégis minden hívőnek ügyelnie kell, hogy megmaradjon a Krisztusban. A tartós megmaradás véd a folyamatos vétkezéstől. A legtöbb nyelvtani ige ehelyt jelenidőben áll. Ha valaki Isten gyermeke, megszűnt a késztetése, hogy minduntalan vétkezzék. – Hát akkor lehet időnként mégis félrelépni? Kérdezhetjük hamiskás mosollyal. – Vigyázat! Ez is jellegzetes félremagyarázás! Isten nem alkuszik; Nála nincs elnéző engedékenység, a bűnbocsánat eltörli a vétket, de nincs köze engedményekhez. Ezúttal is két eleme van az igazságnak: A Benne megmaradó nem vétkezik, s ha mégis vétkezünk, van Pártfogónk az Atyánál, aki engesztelő áldozat értünk, s az egész világért is (2,1).

Az ördög, s a tőle valók nem mindjárt érzékelhetően hazudnak. Sőt úgy tűnik, mintha lényegében ugyanarról nyilatkoznának, mint az evangélium; csak kicsit megmászva, eltorzítva. Ekként adja el, játsza ki magát a sátán a világosság angyalaként (2Kor 11,14). A megkülönböztetés képessége, helyesebben: annak adománya szükséges a kellő fölismeréshez, mert a hasonlóság megtévesztő lehet. Szükséges egy olyan szelektív készség, akár a jól működő rádió, ahol hajszálnyi rés van csak az adók hullámhosszán, s mégis elkülöníthető e keresett műsor! – Elhatárolódásunk az „idegen” hangtól (Jn 10,5) nem hatalmaz fel, hogy ítélőbíróként kellene föllépnünk; nincs még itt az ideje, s nem is a mi tisztünk. Majd Isten angyalai fogják elválasztani a búzát a hozzá megtévesztésig hasonló álbúzától („konkoly” a Mt 13,24kk.26kk példázatában). – A semlegesség sem járható út, mert aki nem cselekszi az igazságot, az nem Istentől van, s most erőteljes fordulat következik: az sem vett Istentől új életet, aki nem szereti a testvérét. Már láttuk, hogy ebbe minden ember beleértendő, mert János nem alkalmazza a felebarát kifejezést, össze-rinte csak legfeljebb embertestvér létezik. – A hitből közvetlen út visz el a bölcs, de határozott, cselekvő szeretetig.

1Jn 3,11–17 – A szeretet forrása és feladata

A szeretetet meg kell ismernünk, hogy természetünké váljék, s aszerint éljünk. A megismerés új életünk kezdete, szembesülve Jézus Krisztus szeretetével, az Ő áldozatában a kereszten. A Jn 3,16 mellé állítandó tehát az 1Jn 3,16, melyben szinte magától értetődő, hogy kiről van szó, aki életét adta értünk, s ebből egyenesen következik, hogy mi is kötelesek vagyunk életünket is latba vetni testvéreinkért, azaz az emberekért. Fűzzük azért hozzá, hogy a nagy emberszeretet, s a róla tett nagyívű nyilatkozat próbája a szomszédod, esetleg saját rokonságod, meg mindenki, aki másféle, s nem hasonlószerű! – Ezért aztán kerüljük a hűsködést, mert sokszor a meglepetésként ható, adott pillanat hozza magával a belső serkentést: cselekedj! Ilyenkor nincs áldás és eredmény több-kevesebb kockázat vállalása nélkül. A megismerés döntése úgy született meg, hogy hit által fogadták be Krisztust. A hitről szólván, ez szinte közhely. Ám vele egy lélegzetvételtre elhangzott egy másik üzenet is, – „kezdetből fogva” érvényesen –, hogy szeressük egymást, melyet – az ige szerint –, legalább olyan komolyan kell vennünk, mint a hit döntését. Szembesülve ilyen igénnyel, kényelmetlenül érezzük magunkat és máris kibúvókat keresünk, – meg elfogadhatónak vélt magyarázatokat: Én mindenkit szeretek! Szeretem én, de... – Második bűnesetnek is nevezhető, amikor Kain megölte testvérét, Ábelt. Ne így! Kiált fel a szentíró, s valószínű, hogy a megtérésre hívó igehirdetésben eleitől fogva alkalmazták ezt az elriasztó, példázatos esetet. Kain tette annak folyománya volt, hogy cselekedetei eleve gonoszak voltak, pedig ő is áldozott Istennek. Ábel pedig azért vált áldozattá, mert tettei igazak voltak. A bűn, ill. az igaz cselekedet eredetéről ma sem tudunk okosabbat, tetten érőbbet mondani annál, mint amit a szentíró mond. Az ősegyházi igehirdetés szerint Kain a gonosztól volt. Tovább nem taglalva, hogy miként, – máris eszébe jut az apostolnak, hogy a hívek lépten-nyomon szembesültek a világ gyűlöletével, hogy jobb esetben lenézik, semmibe veszik őket. Miután csatlakoztak a keresztyénekhez zsenge hitüket megrázta, ha csendes undorral, vagy fogukat fenő gyűlölettel kellett szembenézniük. Civilizált formában, – máskor durvábban – ma is ez a helyzet. A világ gyűlölete mégsem hívhat elő bennünk hasonló indulatokat. Nekünk nem kijelentés az olyan mondás, hogy amilyen a mosdó, olyan a türülköző. – Inkább szilárduljon meg a bizonyosságunk, hogy mi átmentünk a halálból az életbe, s éppen abban láthatjuk ezt bizonyítottnak, hogy szeretjük testvéreinket, s ebben nemcsak

a magunkfajta értendő. Továbbá, a közösség szeretete egymás iránt gyógyír a tömény gyűlöletre, ami megsebezhet. Mégsem szabad a világ fenekedését drámaibbá tenni, mint amilyen, – és tilos ezzel manipulálni, hogy vele erősítsük a hívek összetartását. A 2. világháborúban, amikor a visszavonulók sündisznóállásokat alakítottak ki, az már félig-meddig beismerése volt a visszavonulásnak, s a vere-ségnek. Nem árt az sem, ha némi megértés és humor is él bennünk. A gyűlölködést hathatósan szerelheti le, ha közben azt érezzük: Nézd! Megértelek, ha dühöngsz; megvizsgálom magamat: nem ad-tam-é okot rá? Nekem az is megjárja, ha fékezed magad, de kény-telen vagy olyannak elfogadni engem, mint amilyen vagyok. Nem vagyok tökéletes; újból átgondolom dolgaimat. – A gyűlölet pedig semmiképpen nem játék, ahogy a gyufa sem az. Azt is öli, aki vag-dalkozik a sértegetésekkel, mivel tulajdon gazdáját is hátbatámadja, eszerint kettős gyilkosságot követ el az illető, mégha nem is torzul tette a megölő indulat. – Keresztyének esetében nem elég az önmér-séklet; nyitottság, rálátás szükséges az embernek kínzó testi és lelki szükségeire. A szív megnyitása nem intézhető el koldusfillérekkel, de okosan kívánom szeretni a szükségben lévőket. A szeretet mindig eseti, aztán nevelő erejű és életre segítő tett; az egész embert, aki test és lélek, tekinthetjük megmentendőnek.

1Jn 3,18–24 – Isten nagyobb a szívünknel

Nem két egyenrangú hatalom érvényesül abban, hogy vannak Istentől, másként szólva: igazságból valók, s vannak sátáni „sárkányfog-vetemény”-ek (Vörösmarty M: Az emberek). Elvi síkon összegezve: nincs dualizmus a kétféle erő küzdelmében! Isten túlereje abban mutatkozik meg, hogy Ő „nagyobb” (20.v; 4,4). János megállapítja a hovatarozás tényeit, nem bonyolódik eredetmagyarázatokba. Inkább – magát is beleértve – a teendőkre irányítja a közös figyelmet. Önmaga gyengéivel együtt jól ismeri híveit, tudja, mily könnyen válhat szóvirággá, üres gesztussá a szeretet. – Egy faluban a lelkészt zacharénos-papnak hívták. Biztos, hogy nem érdemelte, de ilyen is van, vagy inkább volt? Éppen – mert Istennél a váltságtett adja meg a szeretet mértékét, a keresztyén viselkedés sem lehet merő mézesmázosság. -Influenzás időszakban nem szükséges a híveknek összecsókolózniuk, éppen a többire, a másokra tekintettel! – Az erőnk szerinti cselekedet jeladás is arról, hogy tetteinkkel együtt Isten szeretetéből élünk. Reánk is jótékonyan hat vissza a készségünk, amikor tetté válik, mert, ahogy a gyűlölködő önmagát is öli, a szeretetben cselekvő általa önmagát is eleveníti és szilárdul bizonyossága. Soha nem válik elbizakodottá és dicsekvővé; – maga is, esetenként – küzd lelkiismereti nyugtalanságával. A szív vádolása itt a lelkiismeretet jelenti. Mialatt a szív vádol(na) és ítél(ne), mert Isten színe előtt állónak érezzük magunkat, mégis nyugvópontra juthat lelkiismeretünk rezdülése, hogy Isten nagyobb a szívünk-nél! E mondat elé illesztendő a „tudjuk” kiegészítés – mondja egy magyarázó. A fogalmazás ui. tömörített, mint amikor kihagyunk pl. egy „hogy” szócskát (ld: mint fent). Az pedig, hogy Ő mindent tud, közvetlen folytatása a szeretet párbeszédének a feltámadott Úr és Péter között: „Uram, te mindent tudsz, te tudod, hogy szeretlek téged”, aminek – néhány tanítvánnyal együtt – János is fültanúja volt (Jn 21,15kk). Miközben átküzdöttük magunkat a bénító önvád szövevényén, szívünk immár nem vádol, s nem ítél el, mert önmagunkról is Isten szerint érzünk és gondolkodunk; – béklyóiból kioldva nyitott a szív az imádkozásra, s szabad a testvéri szolgálatra. Fölsimert akarata szerint tesszük azt, ami Őelőtte kedves. Esett már szó róla, hogy a parancsolat értelmezése a Jer 31,33 új szövetségről mondott próféciájából ered, pl. a Mt 28,20 esetében és János irataiban gyakran, vagy a Zsid 8. és 10. f-eiben (keressünk rá!).

Az Ő Fiának, Jézus Krisztusnak „neve” kijelentett személyét jelenti, úgyszintén váltságának félre nem magyarázott megvallását. –

Ilyen értelemben a hit is parancsolat. A „mit tegyünk?” kérdésre azt válaszolta Jézus, hogy higgyenek abban, akit az Atya küldött, ez a néki tetsző tett (Jn 6,28). A Tőle lett élet kezdete nem nélkülözheti a folytatást. Új parancsolatról is szólt, ami egyben a régi is (Jn 13,34; 1Jn 2,7; 2Jn 5). Szólván a dolgok velejéről, először parancsolatról beszél, esz-ban (23), majd pedig annak értelme bomlik ki, – nem mint követelmény-rendszer –, hanem mint élet a virágban és gyümölcseiben, a közösség gazdagító áldásában; s távol áll tőle bármiféle megszarolása egymásnak, vagy a szorongásba vivő lelki kényszerítésnek. Inkább fokozott lehetőség, hogy minden tag az Ő akaratahoz igazítsa lépteit. Az új szövetség élő közössége tanítványi életforma. A szeretet nem pusztá érzés, hanem ajándéka a nekünk adott és bennünk ható Isten Lelkének. Belőle adott nekünk Isten kegyelmi részt, ezért szeretetünk tetteinek Ő a Lelke, s rajtunk terem a Lélek gyümölcse (esz: Gal 5,22).

1Jn 4,1–6 – Lelkek megvizsgálása

A lelkek vizsgálata nagy körültekintést igényel, azt felfedezendő, amit kintről befelé hat(ol)ó idegen lelkek égetnek más lelkekbe; utána-
 nozva azt, ahogy a Szentlélek tüze járja át és vezérli az egész embert.
 Időben kell ui. tisztázódnia, hogy az a lélek, aki belfelé igyekszik,
 vagy erőnek erejével törné ránk az ajtót, miféle szerzet. Mindenféle
 magát ajánlgató, bekéredzkedő lélek magának igényelné hitünket, s
 máris elvonna Isten Lelkétől; mert mohó fajzat; az ilyen jelenségre
 mondják, hogy ha a karomat nyújtom neki, máris benyelne az egész
 embert. Nem megajándékozni akar, ahogy a Szentlélek teszi, hanem
 kizsákmányolni; vérszívó, mint a pióca, de nem a gyógyítás, hanem
 a kiszípolozás szándékával. Az 1.v hangsúlya tehát: Szeretteim, ne
 higgyetek minden(féle) léleknek! Azaz, hiteteket ne fecséreljétek el,
 lejárta, odavetve akármiféle léleknek; ne legyetek hiszékenyek! –
 A hit egyedül a Szentháromság Istent illeti meg. – A hamis lélek
 mintegy testet ölt prófétáiban, hamis prófétákból pedig fölösen van
 az utolsó időkben (Mk 13,22; Mt 24,11.24). Isten közbeavatkozva
 korlátozza kibontakozásukat azzal, hogy megrövidíti ama napokat,
 ámbár ezzel legfőbb célja, hogy elviselhetővé tegye híveinek szen-
 vedését (Mt 24,22). – Isten Lelke is fölismerhető arról, hogy Jézus
 Krisztust testben érkezett Fiúnak mondja. Ha valaki ezt nyíltan vál-
 lalja és vallja, nincs rá felhatalmazásom, hogy idegen lélek után szí-
 matoljak, s bárkit is megbélyegezzek, mert különben magam is vét-
 kezek a Szentlélek ellen. Az ítélkező hajlamú ne merészkedjék erre
 a területre! A tévelyegtető lélek csak úgy érhető tetten, ha emberek-
 ben vesz szállást, benne testesül, válik történetivé, eseményné, evi-
 lágivá. Az a lélek, aki emberében nem vallja a történeti Jézust Mes-
 siásnak, Krisztusnak, az nem Istentől, hanem az antikrisztustól van.
 Ennek is van vonzása, hatása, tanítása és evilági megmutatkozása.
 Hallottatok róla, mondja János, hogy eljön, s immár e világban van
 (2,18). Tanbeli hitetése közvetlen előhírnöke személyes megérkezé-
 sének. Még nem tagad nyíltan, de ügyesen ferdít, ettől válhat oly
 csábossá. – Akinak azonban Istentől van új élete, győzelemre van
 ítélve, nem azért mintha élete csupa diadal lenne, hanem, mert Aki
 bennünk van Lelke által, az nagyobb annál, mint aki a világba már
 bedolgozta magát, tehát az antikrisztusnál. A világ emiatt válik az
 utolsó napokban fokozott veszélyességű területévé; de ki is mutatja
 a foga fehérét, hogy mennyire hajlamos démonok beszállásolására.
 Az egy és a sok összefüggésében (2,18) az antikrisztus lelke embe-
 reire osztódik, de démonian összegeződik is. A világban élő ember

előszeretettel hallgatja meg a szája íze szerint szólót. A nem Istentől valók ráismernek a nem Istentől valóra; reánk pedig, mikor Isten Lelke által szólunk, nem hallgat. Ebben az esetben nem a Szentlélek a tehetetlen, hanem Isten teszi, ítéletesen, a szívet elutasítóvá, kövérré, hogy ne értsenek, ne térjenek, ne gyógyuljanak meg. Ez már az ÓSz-ben is nehéz prófétai küldetés volt (Ézs 6,9k; Mt 13,14), és nem mindig idegen népet, de Isten elhívott népét is utolérheti. Az egyházas világot, s a világias egyházat csupán hajszálnyi, mégis lényeges eltérés választja el a világért felelős egyháztól, amikor az utóbbi a szabadulás igéjét hirdeti; s hallgat is rá minden népből az, aki örök terv és végzés szerint Istentől való. Mivel e döntés rejtve van előlünk, de van reá reménységünk is, ez okból tartozunk mindenkinek az evangéliummal. Az a fő cél, a lelkek megvizsgálása csak segédeszköz, s csak akkor vesszük elő, ha szükséges, – csak körültekintően –, mert mimagunk is verembe eshetünk.

1Jn 4,7–12 – A szeretet hiteles mércéje

Nemcsak a vallásos tettekre hivatkozó önérdemesítést hűti le a szentíró, kimondván, hogy nem az nevezhető szeretetnek, amit az ember önmagából hoz elő Isten iránt; de a sokféle vallásos jelenségen belül, főként a gnózis bizonygatásától is igyekszik elhatárolni a valódi keresztyénséget. – Lehet, hogy ők hivatkoztak rá minduntalan, hogy mennyire szeretik Istent; talán még jobban és erőteljesebben, mint mások. – Öngerjesztő vallásos igyekezettől megszabadulva, a szeretet dolgában is szükséges a világos hitbeli megalapozottság, mivel egyedül csak Isten képes a szeretetre és csak ő képesíthet rá, mert az Isten szeretet! – A tétel megfordíthatatlan. Isten oly módon szeretett, hogy elküldötte Fiát engesztelő áldozatul a világba, hogy kifizesse bűneink adósságát és a megérdemelt halálból az életre hozza elő megváltottait. Isten szeretetének jellemzője, hogy az Övé mentő szeretet. Az üdvözítés rendjében érvényre jutva szeretete a kezdeményező, s nem tekint érdemekre; sőt olykor az érdemtelenséget tünteti ki, mint tette volt Izráellel (5Móz 7,7k). Hűsége szerinti szeretetében, megtartó irgalma is lényegében folyamatos, meg nem szűnő mentés, melyet ismételten átélhetünk; sőt még halálunk is inkább mentő tett az Ő részéről, mint a bűn zsoldjának lerovása részünkről (Róm 6,23)!

A szeretet, válaszként, mérce arra is, hogy megismertem-e Istent. Ha képtelen vagyok a viszont-szeretetre, ami emberek iránti kezdeményező erővel és tettekben ad jelet magáról, a hiány arra int, hogy az ismeretem bizonytalan; kapcsolatom, szövetségem Istennel rendezetlen. Meg kell születnem végre az ige és Lélek által, hogy Isten ismeretének körébe kerülhessek. Ő keres igéjével és Lelkével, de feleletül, életjelet kell adnom magamról, azzal a határozottsággal, hogy szeretem testvéreimet! – A hittestvérek sokféleségében megpróbált szeretet képes helyt állni a felebarátot mentő tettekben is. Elmélyülve annak vitathatatlanságában, hogy mily nagy szeretetet adott nekünk az Isten, válik újult szívünk arra késszé, hogy ne fogja vissza, s ne önmagára pazarolja azt a szeretetet, ami különben a felebarátira irányítaná a figyelmet és a felelősséget. – Lám, János tud nem-et is mondani, ha a szeretet gyakorlásán kel igazítania!

Akkor élek igazán, ha szeretni tudok. Istentől való élet nincs a szeretet gyakorlása nélkül. Egyetlen tartozásunkat szüntelen és örömmel törlesztjük egymás és mindig egy másik ember iránti szeretetben, akit Isten eléem hoz, vagy ügyére irányítja a figyelmet (Róm 13,8kk). Hogy az Istent soha senki nem látta, látszólag elűt

az 1,3k-ben mondottaktól, hogy láttuk és bizonysgot teszünk róla. Amit láttunk és hallottunk, azt hirdetjük. Bizonyára gnosztikusok hivatkoztak elragadtatásban, révületben látottakra. Pálnak is volt része benne, nem tartja felettébb hasznosnak, hogy említenie kellett (2Kor 12,1kk). – Ellenben a szakadár csoportok gyakran hozakodtak elő látomásaikkal, hogy túllicitálják a gyülekezetet. Az Isten vélt megpillantásában kimerülő szeretet kérdéses, kétséges és elégtelen. Igazán abban lesz szeretete teljessé bennünk, ha egymást szeretjük! – A teljesség hajszolása meddő a felebaráti szükség érzékelése és gyógyítása nélkül. A hit soha nem fellengzős, de találékonyan tettrekész.

Kiegészítésül számot kell adnom róla, hogy mostanság felfigyeltem a szeretet megkülönböztető, sőt kritikus feldolgozására a 10. v-ben. Visszautalva a Krisztus küldetésére e világba „hogyan élünk általa” s ezt követi a tisztázó folytatás: „Ez a szeretet, és nem az, hogy mi szeretjük Istent, hanem az, hogy ő szeretett minket, és elküldte a Fiát engesztelő áldozatul bűneinkért.” A folytatás a szeretet tartozásának törlesztésére, az egymás iránti szeretetre irányítja a figyelmet, s kijózanító módon indulatainkat, s indíttatásainkat is helyére teszi. Úgy vélem, hogy ez az elhatárolás, megkülönböztetés azért kellett, mert már voltak újrakeresztelést sürgetők, mondván hogy vele az Isten, meg az édes Jézus iránti szeretetüknek óhajtának kifejezését adni. Szinte lehűti az érzelmeket, amikor azt mondja, hogy ez nem nevezhető szeretetnek, mert ebben az igényben az érzelem helytelen irányú; essék bár nehezedre, szeresd inkább a testvéreidet! – Őbennük, meg felebarátaidban szereted viszont igazán Őt, akár Istent, akár Jézust értjük a nagy Őn! Tanulságos lecke!

1Jn 4,13–16 – A bizonyosság kezelése

Kardinális tanítása a református teológiának, hogy a kegyelem és hit, meg a szeretet – egység Istennel a Krisztusban. Úrvacsorai közösség kenyérrel és borral, egység Krisztussal a Fővel a test, az egyház tagjai között – s a felsorolás ezzel korántsem teljes – ezek mind a Szentlélek által lehetségesek; nemcsak lehetségesek, de bizonyosak is. Mindezekből ered a megállapítás, hogy Kálvin a Szentlélek teológusa volt. – Következésképpen a Szentlélek ajándékai és gyümölcsei, a szeretet és annak tettei jótékonyan és ismerősen köszönnek vissza, megerősítve bennünket ama bizonyosságunkban, – s vele békességet is adnak nekünk –, hogy Őbenne vagyunk és Benne maradunk, és Ő is, azaz Isten – szintén bennünk marad. Tartós és széttephetetlen a közösség Vele a Lélek által. Ezért igaz, hogy Isten szeretetétől, mely van az Ő Fiában, Jézus Krisztusban, sem halál, sem élet... el nem szakíthat (Róm 8,37kk). A Lélek ezért a bizonyosság kezelése bennünk. – A 14.v azt pontosítja, amiről már szó esett az előző részlet során, hogy Istent soha senki sem látta. Kivételes helyzetben volt Mózes, Áron, Nádáb és Abihú és a 70 vén, akik fölmenvén a hegyre –, bár látták az Istent, ettek és ittak (2Móz 24,9kk). – Mindez pedig még Izráel kollektív bűnesete, az aranybörjű vallási és erkölcsi kilengése előtt történt, utána már nem lehetett részük – még Mózesnek sem! – az istenlátás közvetlenségében. Ez okból kiált fel elhívásakor a próféta: „Jaj nekem! Elvesztem...Hiszen a Királyt, a Seregek Urát látták szemeim!” (Ézs 6,5). Pontosítása ennek, amiről már az evangélium is egyértelműen szólt, hogy aki Jézust látta, látta az Atyát is (Jn 14,9). – Amikor tehát János arról vall, hogy ők látták; ez Jézus, ill. a Feltámadott Úr látását jelenti földi járásában-kelésében; majd pedig a megdicsőülés hegyén és lelki testben lett megjelenései során, – bizonyágtételüket hitelesítendő –, amikor meghirdetik, hogy az Atya elküldte Fiát a világ üdvözítőjéül. A történeti Jézus megvallása, hogy Ő Üdvözítőnk, áldást hoz reánk, mert Istenben maradhatunk, s Ő is bennünk; Benne horgonyozunk, a Vele adott misztikus egység a Lélek által lehetséges, megvalósul és válik maradandóvá. Ezért „a Szentlélek által” a református teológia kulcsmondata!

E szakaszban befejezett múlt idő az, hogy Ő a maga Lelkéből adott nekünk. A Lélek eme ajándéka nem második megajándékoztatás, hanem egyszeri, de máig ható esemény: Isten műve a Benne lehetséges megmaradásra. Ugyanígy egyszeri múltbeli alkalom, hogy a szemtanú tanítványok látták a Fiút, s általa az Atyát is, amit

a levél, – óvatos tartózkodással –, nem állít előtérbe, hiszen rajongó istenlátókkal van vitában. – Megint csak egyszeri, de máig érvényes erejű, hogy megismerték és elhitték azt a szeretetet, amellyel Isten szeret minket; szó szerint: Isten bírja (birtokolja) azt bennünk, mivel az Ő tulajdona. Ő rendelkezik fölötte még akkor is, amikor kezünk, lábunk, indulataink útján cselekszik, midőn azok mozgásba lendülnek. Nem a mi birtokunk, mégis gyakorolnunk kell magunkat benne; ezért jelenidős a fordítás: ismerjük, hisszük, jóllehet szó szerint: elhittük, megismertük; de a szöveggel vívódó fordítóknak választaniuk kellett a múlt-, és a jelenidős megoldás között. S mivel az Isten szeretet, bennünk tehát önmagát bírja e szeretben, Ő az Ura ömagának bennünk, ezért aki a szeretetben marad, Istenben marad és Isten is Őbenne.

1Jn 4,17–21 – Bizalom

A bizalom fogalma szerénységet áraszt, a görög szövegben nyitottságot is jelentvén Isten iránt; azt a bizonyosságot, amit Szőnyi Benjámin adventi éneke így fejez ki: „Uram, felemelt fővel várom idevességed” (304. dicséret), azt fejezvé ki, hogy igés ígéretek bátorítására, nyitott és szabad vagyok az Isten akarata előtt, tehát nem élek vissza szabadságommal. E fogalom már ismerősünk e levélből (2,28; 3,21), most is olvashatjuk, s még majd az 5,14. során, ez a szó a parrészia, röviden: a nyitottság, a nyíltság. – A 2,8 szintűgy az Isten előtt leendő megjelenésünkre készített fel, de már most feloldoz szótlanágunkból, s késszé tesz, hogy őszintén nyilatkozzunk meg kéréseinkkel előtte. E nyitottság folyamatos, el egészen az ítélet napjáig; ebben vált teljessé bennünk a szeretet, avagy kötöttünk. – Szó szerin úgy szól a görög szöveg: „velünk”; s a stílus választékosságától kissé eltérve, mondhatjuk úgy, hogy a mi közreműködésünkkel van velünk a szeretet. – Kérdéseket vet föl a 17.v második fele: „mert ahogy ő van, úgy vagyunk mi is ebben a világban”. Mintha egy magyarázó szócska itt hiányoznék; az ige sajátossága, elég gyakran, a szűkszavúság, a brevilokvencia. – Tehát, ahogy Ő van jelen, a Lélek által, vagy elküldve a szeretben, úgy mi is! – Összezseng vele a Jn 17,18; 20,21 elküldésről szóló kijelentése. Ahogy az Atya küldte a Fiút a világba, akként küldi Ő is a tanítványait. Aki pedig küldetésével van elfoglalva, annak nem marad ideje, hogy szorongjon, meg rettegjen. A küldetés egyet jelent a szeretet gyakorlásával. A teljes, a teljessé tett szeretet pedig kiűzi a félelmet. Nem érzelmek bírkózása, amiről itt az ige szól, hanem Isten jelenléte bennünk. Az Ő személyes küzdelme ez, amikor a félelmet kiűzi. János jellegzetes nyelvi fordulata pl. a Jel 19,20-ban, aholis a fenevad és a hamis próféta vetetik a tűz tavába (vö még, ugyanott: 20,3.10.14k). Tehát nem akármilyen kiűzés e tette, mivel az Isten győzelme az a démoni erőkön és a halálon. Kiűzésük ez okból megsemmisítés. Nincs tehát semmi dolgunk a félelemmel, nem kell a rabszolgák gyötrelmét cipelnünk magunkkal. Ha még félelem kerülget, nem lettem teljessé – Isten által – a szeretetben, mert még hiányzik, hiányos az egymás iránti szeretet

Pontosítsuk újból az egyetlen lehető sorrendet. Mivel Krisztusban Ő szeretett minket, ezért szeretünk, szerethetünk. A tömörített mondat egybefogja Isten iránti és embereken segítő szeretetünket, válaszként Isten mindent meghatározó és mindent eldöntő szeretetére; de feltárul újból a szakadárak jelszová silányított bizonykodá-

sának elégtelensége is, amikor fölényeskedve ismételvegetik, hogy ők pedig szeretik Istent. Hiába a jelszavak Uram, Uram-szerű szajkózása, ha a szívben gyűlölet és lenézés uralg. Hazugságok ingatag építménye az ily módon feltornyozott kegyesség. Hamar lelepleződik és tarthatatlanná válik, hiszen miként szerethetné Istent, akit nem lát, ha nem szereti (ember)testvérét, akit pedig maga előtt láthat, keze ügyében találhat. Üres beszéd az elragadtatott istenlátások emlegetése. A szeretet pedig félreérthetetlen parancsolat, és megkerülhetetlen; nem lehet átértelmezni, leszűkíteni, kimagyarázni, mert aki Istent szereti, feladatként kapta a felebaráti, testvéri szeretetet, mentő, megtartó, segítő szolgálatra

1Jn 5,1–5 – Újjászületés és szeretet

János az evangéliumában is elengedhetetlennek mondja az újjászületést. A Jn 3,3.7 felülről lehető születésként is fordítható. Helyesebben: Jézus szól víztől és Szentlélektől szükséges újjászületésről, ahogy Jahve szólt az Ez 36,25-ben népéhez: hintek rátok tiszta vizet, hogy megtisztuljatok. A felülről lehető nemzés és szülés nem testi folyamat, mert ami testtől születik, az csak test lehet (Jn 3,5kk). Aki nem születik meg másodszor is Istentől, nem láthatja meg Isten országát. Tényleges e folyamat, amiről szólunk, de szükségtelen ízeire szednünk, mit értsünk Istentől lett nemzésen és születésen; már az is sokat mondó, hogy mit nem jelent a kettősen egy esemény: „nem vérből, sem a test, sem a férfi akaratából, hanem Istentől születtek” (Jn 1,13). Levelünk gondolatmenetét tehát a Jn evangéliuma vezérli. Mivel pedig az újjászületés együtt a nemzés és szülés, teljesen Isten műve, meg kell hogy előzze a megtérést, ami aztán az érintett személy döntése; s már azért is mi felelünk, amikor megértjük, hogy szükséges e kettősen egy, új kezdés. Újjászületés és megtérés az érem két oldala, s történhet egyszerre is, de akkor is Isten a kezdeményező; meg vezérli is, hogy ez az új kezdet egészségesre sikeredjék. – E mostani fejtegetés kritika is a gnosztikusok látszatmegtéréséről, vagy elhajlásáról. Lehet bármekkora a felbuzdulásuk, kérdés, hogy volt-e egyáltalán valódi újjászületésük; vagy ez az egész csak divattá lett vallás, nem utolsó sorban az üldöztetés alól keresett, s vélt kibúvó! – Ha igazi lenne a megtérésük, nem tagadnák, hogy Jézus a Krisztus, a Messiás; valamint szeretnék a másik testvért, aki szintén Istentől született. A válogatós szakadárok Istent sem szeretik igazán, ha képtelenek elfogadni Isten többi gyermekét. A szeretet nem érzelmek és ízlés dolga; a finnyásnak szembesülnie kell azzal, hogy a szeretet: parancsolat, amit meg kell tartania, be kell töltenie, ha addig él is! Az Isten iránti szeretet valódiságának próbája a testvérek iránti szeretet, ami gyakorló-tér a felebaráti szeretésére. A zárt belkörüsséggel szemben az egyházi, gyülekezeti testvériség nyitottsága a jellemző rá; s teljesítése,– Isten szeretetén belül –, nem nehéz. – Megleppő fordulat, világot legyőző hitről tesz bizonyosságot a szentíró. A világ alapjában csoportérdekű, csak azt tűri el maga körül, ami olyan szabású, mint ő, a másféléket pedig (ki)utálja és üldözi. Ebből kifolyólag a szakadár és válogatós gnosztikus az igazán világi, világtól fertőzött, mert szeretet-ínségben szenved, szeretetszegény, ha mégoly lelkesülten vallásos is. Az a hit, hogy a testet öltött Jézus a Krisztus, a Messiás, már önmagában is győzelem a világ szelle-

miségén. Más nem is képes folyamatában véghez vinni ezt a győzelmet, csak az, aki történeti és üdvtörténeti összefüggésében látja és vallja a Krisztus váltságát. – A világ legyőzése sem földre tiprása, megalázása, leleplezése és legyűrése a világnak – a Zsolt 18,40 erőteljes kifejezése ellenére sem, ahol is Isten az, aki cselekszik, s nem a benne hívő! – Végyszóra: Jézus a világot menteni jött, hiszen úgy szerette, hogy életét adta érte. Igazából azt teszi a világgal, hogy annak bot-csinálta fejedelmét semmisíti meg, hogy igézetéből és a tényleges halálból megmentse a világot; ily módon ad életet a világnak (Jn 6,33.51). A világnak is lesz újjászületése (Mt 19,28), ezért vár a teremtet világ Isten fiainak megjelenésére, erre nézve is szükséges az újjászületésből, megtérésből támadó hit. Ha mentő szeretettel élünk a világban, soha nem esünk igézete rabságába, inkább azzal győzünk rajta, hogy foglyait igyekszünk megmenteni. Ez a győzelem nem pusztító, inkább életet adó!

1Jn 5,6–12 – Hiteles tanúk

A Jn 8,17 szerint két tanú szükséges bármely tanúságtételhez. Sőt a 4Móz 35,30, 5Móz 17,6 azt mondja, hogy két vagy három tanú kell, – egy személy nem elegendő. Ezt használja fel a szentíró a gnosztikusok állításának cáfolatára, akik azt mondták, hogy megkeresztelése alkalmával szállt le Jézusra a mennyei Krisztus, s mielőtt meghalt volna a kereszten, már el is hagyta őt, s csak az ember Jézus halt meg; vagy valaki mást feszítettek meg helyette. Elégtelen állítás, mondja János, mert nemcsak víz által jött, hanem víz és vér által. Ebből érthetjük meg amaz eseménynek üzenetét is, hogy amikor egy katona a meghalt Jézus oldalába döfte a lándzsáját, vér és víz folyt ki a sebből (Jn 19,34). Az elsőnek említett vér adja annak értelmét, ami végett a víz keresztségét is felvette, mert nem a Fiúságot vette fel akkor, az kezdettől kezdve megvolt (Jn 1,1k). A több hiteles szemtanú szavában a Lélek tesz Róla bizonyosságot, a Szentlélek pedig az igazság, azaz Isten maga (Jn 4,24) A 2Kor 3,17 szerint „az Úr pedig a Lélek”. Ilyen nyomokon haladva alakult ki a 4. szd-ra a Szentháromság-tan, s került az ŰSZ latin szövegébe a jánosi részmondat (Comma johannaeum), hogy hárman vannak, akik bizonyosságot tesznek „a mennyben, az Atya, az Ige, a Szentlélek, és ez a három egy, és hárman vannak, akik bizonyosságot tesznek a földön”, s követi – a görög alapszöveg nyomán: „a Lélek, a víz, a vér, és ez a három egy”. – Kétségtelen, hogy a szöveg későbbi többlet, s az is látható, hogy akkorra oly annyira eltűnt a gnózis, vagy felszívódott egyéb tévtanításokba, hogy az egyházatyák már nem is értették az ige gnózisellenes élet. – A történetkritikai vizsgálódás nyomán, meg a gnosztikus szövegtöredékének előkerülése Egyiptom homokjából (Nag-Hammadi szöveg-leletek), ill. annak ismeretében, ma jobban értjük az ige eredeti szándékát, mint a korai katolikus egyház. Ezért is becsljük az ige értelmét feltáró tudományos fáradozást. Visszaélés az igével, ha csak jelmondatok, ha jól emlékszem: dicta probanti-ák (dogmatikai tételek igebeli támaszai) gyűjteményének tekintjük az igét.

Önkritikus megjegyzése a szentírónak, hogy elfogadjuk ugyan emberek tanúságtételét, de Isten bizonyágtétele nagyobb! Egyben pedig, az Isten bizonyágtétele emberek hiteles tanúságtétele útján nyilvánkozik, és szólít meg. Aki pedig hisz az Isten Fiában, az birtokolja Őt, ne értsük félre: abban megvan ez a bizonyágtétel (vö: 2,23: „Aki vallja a Fiút, azé az Atya is, szó szerint: az „bírija Őt”, – így mi nem is mernénk fogalmazni!). – Az indoeurópai nyelvek mon-

datszerkesztése a birtoklás kifejezésére félre is érthető, mintha mi rendelkeznenék azzal, amit birtokolunk. Pedig a héber-arám nyelvi háttérből tekintve, ami, aki bennünk van, az birtokol minket, azé vagyunk, Ő az életünk Ura. Az állítás tenorja az, hogy aki nem az ige valóságos testet öltése szerint hisz Jézus Krisztusban, az elveszíti Őt, nincs köze Hozzá, sőt Istent is meghazudtolja, mert elvitatja Jézustól azt, amivel az Atya Őt felruházta, s erről még fecseg is. –

Egész életünknek más irányt szabott, amikor átmentünk a halálból az életbe (3,14). Kegyelemből,- a Fiúban –, ily módon adott nekünk örök életet. Akié a Fiú, azé az élet, akiben nincs meg az Isten Fia, az élet sincs meg abban (12). Így lehetünk és vagyunk a Krisztuséi, s van Őbenne életünk. Nem vagyunk többé a halál fiai.

1Jn 5,13–17 – Élet és halál megszgyén

Jézus Krisztus Fiúsága kezdettől fogva megvolt, s az nem későbbi ráruházás; annak ellenére, hogy értünk lett valóságos emberré. A történeti Jézus örökkévaló Fiú is, és ilyen értelemben Krisztus, azaz Messiás Ő; aki aztán Úrrá tétetett mindeneken, s életünk Ura is Ő. Az, hogy az Ő „nevében” hiszünk, megtelik valóságos tartalommal. Nevei, mint tisztségek, közlik velünk mindazt, amivel Őt az Atya elküldte, felruházta, felhatalmazta. Kijelentése egyben létszerűen ad új értelmet életünknek. A gnózis elmosta, elködösítette e karakteres vonásokat; a kijelentés visszaadja, egyúttal lelkünkre vési Jézus isteni és emberi vonásait. Őbenne van bizonyosságunk tehát, hogy örök életünk van. Szabad, sőt szükséges mindezt újból fölfedeznünk, határozott ismeretre jutnunk felőle és örvendezni felette. A Szent-háromság önközlését befogadó hitünk az Ő akarata szerinti imádságra készítet; ama bizonyosságban, hogy bármit is kérünk, megadja nekünk. Az „akarata szerinti” és a „bármit” egymást kiegészíti és ki is igazítja; – egyik teljesíti ki a másikat! Nem annyira korlátozó értelemben, mint inkább jó irányt szabó, felszabadító cselekvésre készítető biztatásként. Mert minden cselekvés között az imádság a leghatékonyabb és egyéb tevékenységeket is hordozó, megelőző és megkoronázó aktivitás. A tréfásnak is vehető „itt már csak az imádság segít” ultima ráció, megrendítően igaz; vagy az a kitétel is, hogy ezt már csak az imádság tartja. – Egyebekben, mégsem szabad lebé-nulnunk lennünk!

Követhet el testvér is „halálos bűnt?” A történeti megértés egy lépéssel újfent előzze meg a dogmás summázatokat. A levélbeli előzmények ismeretében, testvér akkor követ el halálos bűnt, ha Jézus Krisztus „neve” teljességét kezdi kétségbe vonni, mert gnosztikus tanítások útvesztőjébe tévedt. A 2,18k ezt nemcsak halálosnak, de antikrisztusinak is bélyegezte. A gnózissal folytatott vita és a frontok megmerevedése oly fokú lett az ősegyházban, hogy az atyák kevés lehetőséget láttak a gnosztikusok kijózanodására. Ma alig tudjuk elképzelni, hogy mekkora veszély volt a gnózisban, hogy a keresztyénség, mint merő vallásos divat, alá ne hulljon a semmibe; s kész csoda, hogy legyűrte a gnózist, s az hullott alá megsemmisülten!

Ha tehát a Fiú teljes ismeretében adatott élet, akkor a Fiú tiszt-ségbeli lefokozása halált vont maga után. Az a halálos bűn, amiről levelünk most beszél, nem veendő egy kalap alá a Lélek elleni káromlással, ami nem bocsáttatik meg. Az időben korábbi válfaj arra a vádra utalt, hogy Jézus az ördögök fejedelme hatalmával űzi ki

az ördögöket (Mt 12,24kk; par). E mostani eset közelít a Zsid 6,4; 10,26kk, s némileg hasonlít a Gal 1,5kk „más evangélium”-ához. Most azonban már nem a júdaizmusba történt, vagy lehető visszatesés az égető probléma. S ámbár minden gonoszság bűn, van nem halálos bűn is. Ezt is kiemeli a szentíró, e végből nem hiábavaló a vétkezőért könyörögnünk, hogy megmentessék. Ha „valaki” imádkozik érte, életet „fog” adni annak, aki nem halálos bűnt követett el. Nyilván Isten ad majd életet neki, de a biztatás arra is tekint, hogy az imádkozó ad életet a vétkezőnek. Ahogy nincsenek alagutak a világ-mindenségben, amiken át hamarabb volnának elérhetőek a célirányzott égitestek, az imádságban viszont ez is lehetséges oly módon, hogy életet közvetít, mikor életet ment (vö: Jak 5,19k). Nem hallgatunk el lényeges dolgokat, de túl kell jutnunk azon, mintha Istent kérleve csak beszélnének róluk. Az igében tényleg megesnek általunk szabadulások, – gyakorta erről nem is tudunk, s ez így helyénvaló! – Mivel pedig az imádság (vigyázat! Ne váljék ráolvasássá!) nemcsak szó, hanem esemény; körülöttünk helyreigazodhatnak, gyógyulhatnak az emberek. Ne adjuk alább, mert nem beszédben áll az Isten országa, hanem erőben (1Kor 4,20).

1Jn 5,18–21 – Ő képes megtartani

A vitatott 18.v fordítása így értendő: „Tudjuk, hogy aki Istentől született (azaz újjászületett hívő), nem vétkezik, mert (a „hanem” magyarázó értelmű) aki Istentől született (mármint az örökkévaló Fiú!), az vigyáz rá (ti. a hívőre!), és a gonosz (a sátán, az antikrisztus lelke) nem férközhet hozzá”. Más szavakkal: „Tudjuk, hogy Istentől valók vagyunk” (Istentől van új életünk), annak ellenére, hogy az egész világ a gonosz hatalmában vesztegel, mivel tehetetlenül hever benne (19). A 2Pt 2,20 ugyancsak keményen nyilatkozik a világ förtelmeiről és a disznó hempergéséről. A hitehagyó ebbe esett újból. Lehet, hogy formálisan még részt kér a gyülekezet közös alkalmairól, de viselkedésével rendre közbotrányt okoz, s így elítélendő. A két szemlélet annyiban különbözik, hogy a Péter 2. levelében az erkölcsi, magatartásbeli kilengések, János leveleiben viszont a tanbeli torzulások kerülnek tollhegyre. – Sejthetően vitákban elhangzó ellenvetésekre válaszol, éles fogalmazással a szentírő. Mondhatták pl, hogy csak ráfogás az egész; s ezzel a hátsó ajtón ismét beengedték a világ lelkét! – Ti kacérkodtok a világgal, amikor Isten szeretetét kiterjesztitek az egészre. Túlságosan engedékenyek vagytok, szemet húnytok a világ viselt dolgai fölött. Nem úgy van, ellenvet a szentírő. Szemmel tartjuk a bajt, nem is hallgatjuk el, hogy mi a megállapításunk a világról; mégsem mondunk le róla avégből, hogy az embert kimentsük tehetetlen vergődéséből. Ti viszont ítéleztek és eleve lemondotok minden e világban kallódóról. – Érezzük, miként feszülnek egymásnak az álláspontok, sőt a feltételezett bírálatok és ellenvetések ismerősen hangzanak. S bár téves egy az egyben behelyettesítenünk a mai jelenségeket az akkoriba; nem tagadjuk, hogy a mentő és gyógyító missziót, az elesettek iránti felelős szeretetet érezzük Jézus Krisztus Lelkéhez igazán közelállónak. A tanítvánnyá létel és tanítvánnyá tétel a szeretet tetteire szóló elhívást hordozza maagában.

A gnóizist valló tarkaság vélhetően soha nem értette a kegyelmet, és ajándékait. Emberi képességnek és teljesítménynek tartotta saját, úgymond „ismeretét”, innen a gnózis név! Ezért volt rátarti, s nézte le azokat, akik – szerintük – csak beszélnek a szeretetről; miközben naívnak, együgyűnek tartották ezeket a közönséges, hétkönap i hívőket; a maguk részéről ezeken ők már rég túl vannak (2Jn 9!). – Ellenben, szembe a másokat lekezelőkkel, szilárd alapokon áll a hívek esetében az, hogy kegyelemből adja Isten a felismerést. Ez nálunk megvan, de nem belőlünk ered, mert az „igaz” (azaz Isten)

megismerése Tőle adatott, s Általa kerültünk az igaz Isten hatókörébe. Az Isten Fia, Jézus Krisztus, az Igaz. Ezek a nevek együtt határozzák meg számunkra, hogy ki Ő. Azt is, hogy kiben hiszünk és kiben élünk; s valljuk is, hogy Ő maga az igaz Isten és az örök élet. A Fiú istenvoltának hite és megvallása ilyen szellemi viták kohójában kristályosodott ki. A gnózis sok kárt tett, de az Istent szeretőknek végső soron hasznukra vált, mert ösztökélte őket a Szentháromság ismeretének és világos megvallásának kimunkálására. – Minden halastóba kell néhány csuka, hogy a pontyok el ne lustuljanak, le ne hízzanak, legyen húsuk rugalmasabb, s fogyasztásra egészségesebb! – No lám! Ekként válhat javunkra, ami olykor rosszúl esik! Ez a bibliai idealizmus, s a feltámadás-szerű erő leverhetetlen! – Másféle vád is elhangozhatott az egyháziakra, hogy elvesznek a belső problémák taglalásában, s a birodalomszerte burjánzó bálványtiszteletre viszont nincs véleményük. Tévedés! Mondja a szentíró; gondom van rá, hogy elhatárolódjatok a bálványok divatjától; de a hajón belül a víz sokkal nagyobb veszély, mint a künn támadó viharos hullámok!

2Jn 1–4 – Gyülekezet egy asszony házában

Két további rövid levélben csak sejteti a szentíró, hogy az apostol János lenne ő. Egyik magánlevele egy asszonynak, másik pedig egy férfinak szól. Gyülekezeti kérdéseket tárgyal és útmutatásokat közöl. Más az egyik helyzete, s megint más a másik gondja. Amit pásztori tanácsként kapnak, mégis általános érvényű. Ha nevét nem is, de tisztét megnevezi a szentíró, presbiternek, azaz vénnek nevezi magát. Ennek alapján latolgatják az ÚSZ szakemberei, hogy a János képviselte tanítványi vonulat következő láncszeme lehetett a presbiter János. – Magyarázatunk során maradjunk meg a Jelenések kv-éig is, egyszerűen a János apostol személyénél. – Mértékadó és követendő, ahogy a kánon kialakulása idején formálódtak az egyházi tisztségek és neveik, mivel szükség volt valamilyen egyházszervezetre; nem lehetett cél az egymástól független gyülekezetek (independens közösségek) laza halmaza. Mint az 1Jn esetében, a gnózis szorongató veszélye arra ösztönzött, hogy szerves kapcsolatokat építsenek ki a gyülekezetek, jóllehet még többségben lehettek a házi gyülekezetek, s ezeknek – talán gyakrabban, mint gondoljuk, asszonyok adtak helyet otthonaikban. Ilyen lehetett a „kiválasztott Úrnő” is. (a szövegben kisbetűvel írva). A prebiteri levél vehető utólagos jegyzőkönyvnek – mai szóhasználat és gyakorlat szerint –, s egyben előkészítője egy következő látogatásnak. – Legelső megállapítása, amit örömmel nyugtáz, hogy olyanokat is talált az úrnő „gyermekai” között, akik az Atyától kapott parancsolat szerint, igazságban és szeretetben járnak. A kommunizmus alatt megtanultuk, hogy virágnyelven is lehet információkat cserélni. Ennek okán feltételezhető, hogy a „gyermekai” a gyülekezet tagjai, mert ha családban marad a dolog, abba nehezebb belekötni. Viszont máris kérdezhetjük, hogy a többi „gyermek” hol van, hol tart? Többen is lehettek, ma így mondaná a közbeszéd, a fekete báránként viselkedők. Családban gondolkodva, zűrös lehetett ez a család, ha voltak is olyanok, akik rendesen viselkedtek, s nem lógtak ki a sorból

Már az első nemzedékeknek meg kellett tanulniuk, hogy örüljenek a kevés jónak, mert közelükben éltek, akár velük egy fedél alatt is – a közömbösök, ingadozók, tévtanítók megkörményezettjei. Emiatt is szükséges, hogy a hűséges mag kapjon bátorítást; s a lelki vezető felvérteződjék és tisztében is megerősítették. Azt is mondják, hogy az „úrnő” maga a gyülekezet. Nem valószínű, inkább lehetett olyan valaki, mint Tábita (Dorkász) Joppében, akit egyedül nevez az ÚSZ nőtanítványnak; vagy Lília Filippiben, meg a béreai előkelő

asszonyok és férfiak (ApCsel 9,36kk; 16,12kk; 17,12). A gyülekezet, úgymond „anyját” tanácsolni kell, mert a gnózis előszeretettel vett célba érdeklődő asszonyokat (2Tim 4,6k). Az általánosítás csapdáit kerülendő pl. a pásztori levelek külön gondot fordítanak az özvegy-asszonyok szolgálatára (1Tim 5,9k; Tít 2,3).

A presbiter (János) másokkal közös véleményt közöl, midőn szeretetéről biztosítja nemcsak az úrnőt, de gyermekeit is, akik ismerik az igazságot. Lehet ez a háznép, gyermekek és szolgák, családjukkal együtt. A közös igazság Isten maga, kijelentésével, a Fiúban (Jn 14,6; 1Jn 1,8; 2,4). Ez, ill. Krisztus köti egybe őket a levélíróval és társaival, s mert nem merő érzelmi felbuzdulás mozdítja szívét, a szeretet és igazság közössége örökké meg fog maradni, s velük lesz örökké (vö: Mt 28,20). Jókívánsága, hogy velük közösen, legyen kegyelem, irgalom és békesség a Jézus Krisztustól, az Atya Fiától (3). Íme, a Krisztus Fiúsága megfogalmazására újabb tömörítés, amiről már esett szó az 1Jn utolsó részlete kapcsán. A szeretetben gyakorolt segítő szolgálat közös és hathatós védelem az ismeret – hidegen fellengzős és fölényes – dicsekvésével szemben. A kiüresedő ismeret felfuvalkodottá tesz, de a szeretet épít (1Kor 8,1).

2Jn 5–8 – Megörzendő, amit kimunkáltunk

A közös hit, szolgálát, szeretet, öröm csak úgy a mienk, ha személyesen is részünk van benne. A levélíró öröme is ilyen, mert az Úrnő irányította családi közösségben a hitben, igazságban, azaz Krisztusban hitüket gyakorló „gyermekeket” is talált. Mivel a keresztyén Úrnő vezetésével mindazok, akik a „kapun belül” (2Móz 20,10) éltek, gazdasági és megélhetésért dolgozó munkaközösségnek számítottak. A levél alaposabb vizsgálata nyomán egyre kétségtelenebb, hogy tartózkodók, vágyakozók, családtagok, s talán rabszolgák együttesében a „gyermek” között a krisztushívók kisebbségben voltak. Mint cseppben az egész tenger, úgy tükröződhet e nagycsaládban az egész akkori római társadalom. Ráadásul tévtanítók kezdtek körülzsimatolni a házi gyülekezeteket. A szentíró legfőbb gondolja most, hogy a hűséges mag megmaradjon legalább azon a szinten, amire eddig eljutott, s őrizze meghatározó szerepét az együttesben. – Nem közöl soha nem hallott dolgokat, azaz nem új(abb) parancsolatot ad. Az 1Jn 2,7 nyomán halad, de kihagyja azt, hogy e parancsolat egyben a régi is; mégis, más szavakkal, de kimondja, hogy arról beszél, ami „kezdettől fogva” megvolt bennük. Attól kezdve közös kincsük, hogy meghallották az evangéliumot, tehát, mint az 1Jn 1,1-ben is, nem az ige öröktől fogva volt létéről, hanem a jó hír meghallásának megadott, s megragadott lehetőségéről beszél. A gyakorolt szeretet a legjobb védőanyag bármilyen bomlasztó hatás ellenében, sőt meggyőzheti az ingadozó családtagokat is. Az egymás iránti szeretet nem játszható ki a mindenki iránti szeretet ellenében. Sejthetően, a gnosztikusok elhanyagolták a szeretet munkáit, mert nem fűlött a foguk hozzá, lenézték a szerintük együgyűeket. A valóságos hitvallással szemben a látszat-hitvallás pózát vették föl, s magukat igazolandó, önmagukat tartották az ismeret valódi letéteményeseinek.

A szeretet hathatósan véd meg a sok(féle) hitetőtől, akik egyszerre csak kirajzottak a világba (1Jn 4,1). Az a fordulat, hogy eljöttek „a világba”, mintha minősítené is valódi természetüket. Voltaképpen szalonképessé kívánták tenni Jézus Krisztusból azt, ami a közízlés szerint is elfogadható, s kiiktatni, ami szerintük visszataszító, botránkoztató! Véleményük szerint Jézushoz méltatlan volt, hogy emberi testben jelenjék meg, sőt, hogy a rabszolgák kivégzésének módján csúfos halállal haljon meg. Ráadásul azt is állítják róla, hogy miután eltemették, feltámadott. Ez meg a görög műveltségűek számára volt képtelenség: ilyet nem lehet állítani a mai világban!

– mondogatták. Értelmezzük át – gondolták –, hogy elfogadható legyen! Ezt tévén, lényegétől fosztották meg a keresztyén hitvallást, s váltak antikrisztusivá (1Jn 2,8). Időszerű hát az intés, hogy a hűségesek résen legyenek, megőrizve azt, amire eljutottak, hogy a hit és hűség teljes jutalmát vehessék majd. Megőrizve azt, amit kimunkáltunk (8), szellemi erőfeszítésképpen is veendő. – A hitnek nem ellensége az ismeret, ha megmarad a szeretetben. A szeretet ilyen értelemben királyvíz, avagy szűrő, el-, és megválasztja azt, ami igaz és hiteles – attól, ami tőle elütő, vagy salak. Bibliai eredetű mondás szerint: elválnak a vér a víztől! A kimunkálás szellemi munka és az alázat próbaköve. Az alázatnak és a restségnek nincs köze egymáshoz.

2Jn 9–13 – Az anyaszentegyház

Leleplező erővel bír az, amit úgy ad vissza a fordítás, hogy aki „túllép” ezen, mármint a Krisztus bűnből és halálból szabadító evangéliumán, az igazából mit is árul el önmagáról. A gonosztikusok hangoztatták, hogy a testet öltés, a valóságos váltságshalál és feltámadás túlhaladott, s ők túl is lépek rajta. Más feltételekkel, de ismerősen hangzanak ezek az érvek, mintha a keresztyén vallásosság esetleg lehet jó kezdetnek, ha reformációs; de az igazán haladók ezt is levetették már, mint egy gyerekcipőt. Az első keresztyén nemzedékek idején az úgymond haladók érvei azonban vallásosak voltak. A már többször emlegetett gnózis hivalkodó „ismeret”-e állította önmagáról, hogy már többre jutott, s közben vagy önmegtartóztató aszkézist hirdetett, vagy erkölcsében is túltette magát a szeretet szabályain. – Az pedig, hogy „aki megmarad a tanításban”, a csonkítatlan evangéliumot jelenti; a filozófiákkal nem kevertet. Nem jelenti mégsem a maradiságot, a konzervatívizmus felmagasztalását. A teljes tanítás (Didaché – van is ilyen címet viselő korai keresztyén apokrif irat) megőrzése nem merülhet ki merev dogmatikai tételek elismételgetésében, ami megint csak megszegényítené és erejét venné az életteli hitvallásnak és közösségi életnek. Ha a Lélek dinamikája szerint maradunk meg az Ige testet öltése, Jézus Krisztus váltságshalála és feltámadása hitében, – amit az ige által a Szentlélek ültet át szívünkbe –, akkor egyszerre leszünk szilárdan megmaradók az igazságban, együtt az Atyában és a Fiúban, s leszünk mégis az élő Úrral folytonosan lépést tartók, nem kapkodók és le sem maradók. – Bárkit, aki nem ezzel az evangéliummal érkezik házukba, ne fogadják be; sőt ne is köszöntsék, mert már az is közösség vállalása lenne, nemcsak a tanításukkal, de tetteikkel is. Keresztyének mondták magukat, de lényegében már nem tekinthetők annak, mert magától Jézus Krisztustól tértek el.

Mindaddig pedig, amíg újból megérkezik a presbiter (János) az Úrnő (házi) gyülekezetébe, köszöntést tolmácsol. Még sok mondanivalója lenne, mert az élő hitűeknek mindig van mit mondaniuk egymásnak. Legyen elég számukra a bizonyosság, ami a biztonság közérzetét is erősíti, hogy nincsenek egyedül. Közös hit köti össze őket az egy Úr Jézus Krisztusban: „Kiválasztott nőtestvéred gyermekei” köszöntik az Úrnőt. – Könnyű helyzetben volnánk, ha azt olvashatnánk, hogy kiválasztott nőtestvéred és gyermekei; de hiányzik a kötőszó. Mégis jelentős állomásához érkeztünk a keresztyén hit és közösségi tudat formálódásának. Éppen a házi gyülekezeteknek ott-

hont adó asszonyok hűséges helytállása alapján kezdték anyaszentegyház-nak tekinteni a gyülekezetet! Az 1Jn 5,1 szerint Isten műve bennünk, amikor az ige megfogant, s újjászületünk. Nyelvtanilag érthető úgy is, hogy Ő szül újjá. Ez a szükséges új élet egyre inkább megkívánt egy nőnemű személyt, akit aztán a hívek hamarosan az egyház adottságaiban leltek meg. Ő a napba öltözött asszony (Jel 12,1kk). Magyar nyelvünk rendkívül szerencsés az anyaszentegyház fogalmával, ami más nyelvekben – legjobb ismeret szerint – kifejezhetetlen. – Nevezhető ez közel két évezredet áthidaló, közvetlen nyelvi és tudati ráérzésnek, amire éppen a 2Jn levél során jutott el a még hiteles, tehát ige-közeli ősegyházi önismeret.

3Jn 1–8 – Személyes levél közügyekről

Lehetett egy másik levél (9), ami annak a gyülekezetnek íródott, ahol a mostaninak címzettje, Gájusz is valamilyen minősített tiszteket visel. Korábbi levele egy bizonyos Diotrefész nemtetszésével találkozott, aki magával a presbiterrel szemben is kifogásokkal élt. A presbiter bizonyonnyal ugyanaz, mint a 2Jn írója. Egyik korai egyháztörténet szerint a presbiter János lenne a szerző. Annyi bizonyos, hogy a zebedeusfi János apostol hagyományát ismerő, őrző, képviselő személy a levél küldője, aki, akár az első apostolok, esetleg az öreg János apostol maga, még az 1.sz.d. végén is, kívül állt, mondhatnánk azt is, hogy fölötte állt a már alakuló egyházi szervezetnek és tisztségeknek. – Ebből következik, hogy ajánlásokat tettek megfelelő emberek kiválasztására és szolgálati megbízásukra. Egyedülálló helyzetük, – párhuzamosan a kánon alakulásával –, kivételes volt és nem ismételhető, nem is folytatható. A János halála egybeesett az ÚSZ-i kánon lezáródásával (a Jelenések kv-e kivételével). Mégis, mint a többi apostol, szintűgy ő sem kerülhette el, hogy nézetek és személyi kérdések dolgában ne ütközzék olykor más véleményekkel.

Eközben őrizték apostoli tekintélyüket, s ha tisztük nem is, de szavuk és magatartásuk a mindennapokban hiteles, követendő példát adott, hogy miként kell a mindennapokban Krisztust követni, hirdetni Isten országát, hordozni, képviselni annak erőit. Erre most beszédes példa, hogy az őt személyében is kényesen érintő feszültségről csak a 9.v-tól kezdve nyilatkozik. Előbb arról szól, aminek lelkében előnyt ad. Örömet és elismerését fejezi ki Gájusznak, hogy a felőle hallott hír mennyire vidámító. Keresztyén módon is lehetséges a dicséret, ha indoka valós! Érkeztek ui. testvérek, akik elmondták, hogy nyitott szívvel és készségesen fogadta az utazó misszionárusokat, akik támogatásra szorultak. Minden gondot felülmúló, legnagyobb öröm, ha a presbiter azt tapasztalja, hogy gyermekei az igazságban járnak. János irataiban az igazság a magát Krisztusban kijelentő Isten. – A presbiter is gyülekezetben él -. Előttük hangzott el a jó bizonyosság Gájusztól, hogy nemcsak befogadta az utazó testvéreket, de további útjukra sem engedte őket el üres tarisznnyával. Egyébként a Krisztus ügyében úton járó tanúságtévők másként viselkedtek, mint a kor vagabundusai, vándorló és kéregető filozófusai meg különféle kultuszok propagálói, mert nem fogadtak el segítséget akárkitől, a „népektől”; későbbi, de közérthető névvel: a pogányoktól. Tehát szigorúbb feltételeket szabtak maguk elé azzal, hogy csak krisztus-hívókra támaszkodtak, akár szállásról, akár anyagi,

vagy élelemmel nyújtott segítségről volt szó. Magas, de elérhető mércé volt, hogy a segítség Istenhez méltó legyen, természetesen szintúgy az igény is, azaz kellően szerény és őszinte, feltárva feladatokhoz mért szükségüket. Aki pedig megtesz minden lehetőt, hogy a missziót és munkáit segítse, Isten szerint vált a jó ügy munkatársává. E követelményről úgy beszél az apostol, hogy magát se vonja ki alóla, hogy teljesítse.

Legyen hát legfőbb örömöm és megelégedettségem, ha látom, hogy Isten országa személyekben és közösségekben épül.

3Jn 9–15 – „Nem azé, aki akarja, ..” (Róm 9,16)

Lehet, hogy a presbiter (János) korábbi levelét Diotrefész agyonhallgatta, vagy úgy tárta a gyülekezet elé, hogy nem volt benne köszönet. Meg kell nevezni, mi hajtotta őt: szerette (volna) az elsőséget; arra tört, hogy az ő szava döntsön. Volt már ilyenre példa Isten népe között! – Nádáb és Abihu lázadt fel Mózes és Áron vezetése ellen; majd szintúgy Mirjám és Áron Mózes ellen (3Móz 10,1kk; 4Móz 12). A tanítványok versengését, hogy ki közülük a nagyobb, nem is egyszer kellett Jézusnak leszerelnie (Mk 9,33; 10,35kk; par). Majd pedig a keresztyénség kezdeteitől kitapintható az Úr testvére, Jakab vezette jeruzsálemi anyagyülekezet és a missziói utakon járó Péter, azután meg Pál között a különbség. Épphogy gerjedezni kezdett a feszültség, aztán békésen tisztázódott (ApCsel 15). Voltak nézetkülönbségek Pál és Péter, majd Pál és Barnabás között is (Gal 2,11kk; ApCsel 15,37kk), olyan kiéleződött ellentét mégsem adódott, mint ami levelünk fő gondja, – a fejét felütő gnózis támasztotta szakadás. Egyebütt pedig némelyek botránkoztató kilengése (pl: 2Pt; Júd). – Ezúttal azonban másféle a válság oka, az hogy ki a hagyomány hű továbbvivője: János, vagy Diotrefész? Az utóbbi a már alakuló egyházi vezetés igénylője, hangsúlyozója és kihasználója lehetett. Az igaz(hitű) tanítást azonban csupán eszköznek tekintette, hogy ő irányítson, s ha még nem ült biztosan a nyeregben, másokat kiüssön maga mellől. Vele szemben János őrizte, s hagyományának gondozói képviselték az életrevaló, mert Szentlélekre hagyatkozó, missziói lelkületet, melyet most erősít is Gájusz személyében. Nem ellensége a rendnek, mégis inkább Demetrioszt javasolja vezetőnek; de ne is legyenek az egyházban egyeduralkodók! Az igazságot, aki Krisztus maga, úgy kell bírni és képviselni, hogy neve és hite ne váljék eszközzé mások igaztalan félretételére. Diotrefész hajlamos, hogy visszaéljen a jelszavakkal és hatalmával. Legközelebb, ha a levélíró presbiter a gyülekezetbe érkezik, személyesen kell megbeszélniük, miféle rágalmakat terjeszt róla. Panasz tárgya az is, hogy nem fogadja be az utazó misszionáriusokat, s kedvét szegi másoknak is, hogy ajtót nyissanak nekik. Az pedig mindennek teteje, hogy ha mégis nyitottabban mernek viselkedni, egyházfegyelmi ügyet kreál ellenük. – Hatalmával csoportérdekeket érvényesít a vezetésben, s az átlátható és kézben tartható irányítás jelszavával, az egyház életéből – erővel is – kiiktatná a testvéri kapcsolatok szabad áramlását. –

Nem szükséges az általunk már tapasztalt tüneteket visszavetítenünk 2000 évvel korábbra, de a hatalom minden időben azonos

észjárást követ (tisztelet a kivételnek, ahol nem így viselkedik!). – Lehet, hogy a birodalom közbékéjének hangoztatása ürügyén a császári adminisztráció követelte volna azt az egyházi rendet, melyben nincs helye nyugtalan emberek ide-oda utazgatásának. Csak ennyit láttak, de idegesítette őket. Ráadásul az önző egyházi hatalom készségesen elébe is ment a birodalmi igényeknek, s ha tőlük függött volna, csupán élet-vesztett csigahéj maradt volna az egyházból. Látunk már ilyet! – Elég volt a különféle diktatúrák egyházgörbesztő kísérleteiből! Szabadításként fogadhatjuk, hogy ilyen igény már a múltté, s vannak élénk gyülekezetközi kapcsolatok. – A rosszat elhagyva Gábusz kövesse a jót! Merevségekkel szemben, az egyház – a gyülekezetben is – barátok fegyelmezett közössége (Jn 15,14k).

Júd 1–4 – Küzdelem a hitért

Jézus anyja és testvérei határozott döntéssel akkor csatlakoztak a tanítványi közösséghez, mikor ezek – Jézus mennybemenetele után – visszatértek az Olajfák hegyéről jeruzsálemi szállásukra (ApCsel 1,14). Júdas „az ács fia”-i közül a legkisebb volt (Mt 13,55); míg a Mk 6,3 a négy közül harmadiknak mondja. A legidősebb Jakab volt, Jézus után a rangidős, aki az „oszlopok” közül vezető volt a jeruzsálemi gyülekezetben (Gal 2,9). Döntő szava volt a vitás kérdésekben (ApCsel 15,13kk). A zsidókból lett júdeai (és galileai?) keresztyének vezetőjének tekintették; nevéhez fűződik a Jakab levele. Nem nevezték apostolnak, nem is igényelte magának. A Jézus Krisztus szolgálja nevezet (Jak 1,1) Mózeset (5Móz 34,5), Józsuét (Józs 24,29; Bír 2,8), az Úr (Jahve) szolgálát juttatják eszünkbe (vö: Zsolt 105,42). Meglehet, hogy Jakab mártíriuma után (Kr.u. 62), Júdas lett a zsidó-keresztyének vezetője, talán Galileában, miután a zsidó háború elől a keresztyének É-ra menekültek. Ez a felelősség készteti őt, hogy írjon „az elhívottaknak”. Legfőbb óhaja, hogy irgalom, békesség és szeretet adassék nekik bőségesen.

Az ókor emberének igényes feladat volt a levélírás feltételeinek biztosítása. Júdas, nemes szándéktól vezérelve ragadott íróeszközt, hogy szép görög nyelven megszólítsa a híveket, s gondolatokat cserélhessen velük „közös üdvösségünkről”. A körütekintő hozzákészülés és a kezdő mondat leírása közben kezdi a Lélek szorongatni a gyülekezetekben mutatkozó aggasztó tünetek miatt, és szándéka máris módosul. Arról kell írnia, hogy küzdésre van szükség azért a hitért, ami a szenteknek adatott egyszer (s mindenkorra). A szentek a gyülekezet, az „egyszer” pedig, egyrészt az 1Pt 3,18, főként pedig a Zsidókhoz írt levél egyik sajátos kulcsszava, többek között a Krisztus áldozatára alkalmazva (6,4; 9,7.26kk; 10,2; 12,26k), melyet, ha a keresztyén elveszteget, ballépése alig helyrehozható. Júdas most riadtan kénytelen megállapítani, hogy új veszély fenyeget, ami nagyobb válságba sodorhatja a gyülekezetet, mint bármiféle külső támadás, vagy üldözés. A gnózis ütötte fel fejét a gyülekezetekben. Összegezõ nevéen mostanában így említendő, a korábbi gnoszticizmus név helyett; – akik pedig rabjai e tévelygésnek, azok a gnosztikusok. Amit az ún. Nag-Hammadi egyiptomi papiruszra írt töredékes leletek tartalmaznak, az egy későbbi állapot. Egyelőre itt egy kezdeti szakasz tünetkezik, akár az 1Tim 6,20-ban, ahol a megnevezés is olvasható; s a sokféle későbbiből a még korai irányzat nem azonosítható. – Ezek a „bizonyos emberek” elítélendő viselkedésükkel olyan meg-

állapításra készítetik a szentíró, hogy életmódjukat elérje majd az ítélet, amit Isten már jóelőre meghatározott, mint ahogy a választottak is (név szerint) fel vannak írva az élet könyvébe. Megpecsételődő sorsuk nincs tanszerűen kidolgozva, s nem fejleszthető elvi, dogmatikai tétellé. Szabados viselkedésük háttérében tanításbeli eltévelyedés sejthető. Az pl, hogy a teremtes egy alacsonyabbrendű isten (demiurgosz) műve volt. Alkotását, a testet szintúgy lenézően kezelték, így váltak istentelenné és kicsapongóvá. Ilyen háttérből érthető igazán az állítás, valamint a hitvallás az igaz hitet vallók részéről, amiért tehát küzdeniük is szükséges, hogy Jézus Krisztus az „egyedüli uralkodó”, s mellette nincs senki, alacsonyabb rendű más(od)ik.

Júd 5–7 – Egyszeri, döntő szabadítás

Az „egyszer” (s mindenkorra) érvényes hit az atyáknak, az első nemzedéknek adatott, de a „szentek”-nek, vagyis minden további nemzedéknek, tisztán kell továbbítania a hagyományt (3). A gnózis elleni küzdelemben válhat személyes kinccsé számukra az, ami oly átható erővel ragadta meg az időben elsőket. – Mostanság élénken foglalkoztatja a korai egyházat, hogy az egyszer megvilágosítottak, – újjászületettek és megtértek – kaphatnak-e újabb, második, s további kegyelmi lehetőséget ismételt megtérésre. A Zsid 6,4; 10,26, s éppen e levél hatására a 2Pt 2,20 arra a következtetésre jutott, hogy a második megtérés kizárt, szinte lehetetlen. Azt látták ui, hogy egyrészt megszólíthatatlanná váltak a korábban velük tartó, majd szakító hitehagyók; másrészt kicsapongásig menő szabadosságuk –, ha még nem is váltak ki közülük –, bomlasztja a gyülekezetet (12). Az utóbbiak esetében talán még nem ütötte fel fejét a tanításbeli önigazolás, s lehet még remény a megmentésükre – vállalkozzanak is rá (22k)! – Utalva az alapvető problémára, e mostani részletben is megtalálható az „egyszer” (ÚF-ban „egykor”) és a második lehetőség is, ami az ÚF-ban „később”. Az alkalmazott példázatos eset során döntő tette volt Istennek – az igéből, keresztyének előtt is ismerten – az, hogy „egyszer” kiszabadította népét az egyiptomi szolgaságból. Tehát akik kijöttek Egyiptomból, azok mind átérték a szabadítást, s száraz lábbal kelhettek át a Vörös tengeren! Később mégis, azaz másodszor – kivéve Józsuét és Kálebet –, a hitetlenek mind elpusztultak a 40 év alatt, melyet ítéletesen Isten vitt végbe rajtuk. Ezúttal is tehát az kísérti a hitrejutottakat, hogy tévtanítások, erkölcsi lazaságok buktatóin vesznek el. – Ez tehát az üdvösségtörténeti háttere a fönti kérdésnek, s a válasznak.

A következő intő példa az Énók kv-éből való. A szentíró „minden Istentől ihletett írást” (2Tim 3,16) felhasznál az érvelésre, hiszen e korban még nem húzták meg a határokat, hogy mely iratok tartoznak a kánonhoz, s mi marad ki belőle, – ami csak kegyességet építő olvasmányként fogadható el. – Az angyalai hatalmasságoknak is van feladatuk Isten világkormányzásában, mégis némelyek közülük, megpillantva az emberek leányainak szépségét (1Móz 6,1kk), elhagyták őrhelyüket, s a hitehagyásnak és erkölcsi kilengésnek lettek példáivá. Az lett a büntetésük, hogy bilincsből és sötétségben töltendő várakozással kénytelenek gubbasztani az ítélet napjáig. Helyzetüket nevezhetnénk előzetes letartóztatásnak, vizsgálati fogásnak. – A harmadik példa az előzőknél jobban kötődik az ŐSZ-i

hagyományhoz. Nevezetesen Sodoma és Gomora, valamint testvérvárosaik pusztulása (1Móz 19,29). – E példázatos esetek mindazoknak intő jelek, akik elhagyták a korábban hittel vállalt krisztuskövetést, ami esetükben most még kilengésekben és lazaságokban is tünetkezik. Mások már magyarázgatták a bizonyítványukat, ama fölénnel, hogy ők már túljutottak ezeken a gyerekes dolgokon, azaz „túlléptek” (vö: 2Jn 9) rajtuk! – Ma sincs olyan felvilágosodás, amelyik a Krisztusban lehető megvilágosodás mellőzésével, maga mögött hagyásával igazolhatná magát! – A szabadítás Isten számára ment végbe értünk és rajtunk, az ige és Lélek által a Krisztusban; s nem Istentől tett, s tesz szabaddá, ami legfeljebb a szabadítás kari-katúrája!

Júd 8–13 – Szennyfoltok

Az „álmodozók” akaratlanul is a későbbi gnosztikus iratok képzeletburjánzását juttatják eszünkbe, ámbár kétséges, hogy kezdeteiben már itt tartott volna a gnózis. Viszont már a Jer 23,28 határozottan különböztetett az álom és az ige között, mert „mi köze a szalmának a tiszta búzához?” Álomok regélése közben pedig beszennyezik a testüket, megtagadva Krisztus egyetlen uraságát, mert a testet egy alacsonyabb rendű demiurgosz művének mondták. E légből kapott állítással elkövezték a mennyei hatalmasságok káromlását is. – A „Mózes fölvétele” c. irat szerint (ez az irat csupán az egyházatyák közléséből ismert), az ördög magának követelte volna a Mózes testét (véltetően olyan indokkal, hogy létének testi része egy alacsonyabb rendű istenség műve lenne, s rá a jog az ő része!); de Mihály főangyal –, aki a négy közül Izráel védőangyala (Dán 10,13; 12,1) –, szembeszállt vele, s eközben sem ragadtatta magát kárhoztató ítélet kijelentésére, mert az egyedül az Isten joga. – Ezért csak annyit mondott: „Dorgáljon meg téged az Úr!” (vö: Zak 3,2). A nagyizolók, míg ismeretükkel dicsekszenek, ezzel a tudatlanságukat árulják el. A testi szabadoságot meg tényleg ismerik, mint akik „a sátán mélységeit” is meg akarják ismerni (vö: Jel 2,24). Testi emberek lévén (19) oktalan állatok módjára viselkednek, féltelenségükben pusztulásba rántják önmagukat és másokat is. – Kain a zsidó irodalomban a lelki dolgok becsmérője, az örök kétkedő és szkeptikus (akár Madách: Az ember tragédiája c. művében Lucifer), de ilyen a Zsid 12,16k Ézsauja is. –

Másik elrettentő példa a 4Móz 31,15 alapján Bálám (vö: Jel 2,14). Ő a kánaáni népek termékenységi kultuszaira csábíttatta Izráel fiait. A Bálám útján tévelygők – ráadásul – borsos árat kértek a csábító lehetőségek tállásáért. Nem tudható pontosan, mi értendő rajta, s netán tisztséget is viseltek a gyülekezet(ek)ben. – Következő példa rájuk a Mózes vezetését kétségbe vonó Kóré és csoportja. Némelykor még kenyértörésig, szakadásig jutottak a válságok, de az igazság kimondásának kényszere ösztönzi őszinteségre a szentírókat. Tűrhetetlen a helyzet ui, hogy az ilyenfélék, hatalmukkal visszaélve, hányavetin viselkednek a szeretetvendégségeken, az agapén. Nem új a jelenség, mert már Korinthusban is közbe kellett Pálnak avatkoznia; alkalmat találva arra, hogy újra rendbe tegye a gyülekezet úrvacsoravételét; s visszafogja a mértéktelen evést és ivást a közös asztaloknál. Mindezeket túl nem osztják meg a magukkal hozottat, hanem tüntetően megeszik, míg mások szeme kopog az éhségtől!

– Ez annyit jelent, hogy nem különböztetik meg az Úr testéből és véréből lehető részesedést a közönséges étkezéstől (1Kor 11,17kk).

– A szemérmetlen lakmározás voltaképpen elszabadult, szükséges kötöttségektől elsodort, bizonytalanná vált személyek gátlástalansága. Egyszerű emberekből ámulatot válthat ki, hogy mi-mindent mertek elkövetni; de igazából olyan fellegek ők, melyek nem hullatnak esőt (Péld 25,14); gyümölcstelen fák, amiket már ki is szaggatott az őszi vihar. Tajtékot, piszkos habot verő hullámok ők (Ézs 57,20), bolygócsillagok, amiket végül elnyel a sötétség. A sokak által megcsodált, erkölcsükben szabadosan viselkedők sorsa máris meg van pecsételve, még ha pillanatnyilag a siker csúcsain járnak is. – Mégsem gyönyörködünk aláhullásukban, sőt szorongunk értük!

Júd 14–19 – Csúfolódók természetrajza

Énók kv-e nem került be a kanonikusnak minősített iratok közé. Júdás e könyvből idéz, vélhetően emlékezetből. (Júdás – tudatosításuk tehát magunkban – nem azonos Jézus egyik tanítványával sem, akik ugyanezt a nevet viselték; vö: Lk 6,16). Inkább Jakab öccse volt, tehát ő is Jézus féltestvéreként; Jakabot követően vezethette a Jeruzsálemből elmenekült gyülekezetet. – A bibliaolvasó magától értetődőnek veszi, ha ŐSZ-i hivatkozásokat olvas az ÚSZ-ben. Vannak viszont ma megint olyanok, a Bibliát alig ismerők, de magukat keresztyénnek mondók, akik ingerülten nyilatkoznak mindenről, ami zsidó, még az ŐSZ-ről is. Az e helyütt olvasható ŐSZ-i példák egyúttal vallástételek is az egy(etlen) Istenről, mert a gnózisban volt olyan irányzat, ahol a zsidók Istenét tartották alacsonyabb rendűnek, ily módon igazolva az ŐSZ mellőzését. Ezekkel szemben nem távolodhatunk el egy tapodtat sem hitvallásunktól, hogy az Ábrahám, Izsák és Jákób Isten a Jézus Krisztus Atyja.

Énók, az 1Móz 5,3kk szerint, valóban a hetedik Ádám után, Nőé pedig a tizedik. A szentíró nem időzik Énók személyénél; próféciát tulajdonít neki, s annyiban használja fel a nevével jelzett irat(ok) egyik idézetét, hogy vele aláhúzza mindazt, amit Jézus mondott az utolsó napokról. Az úgymond prófécia a Nőé nemzedékét utolérő ítéletről szólhatott, azt előkészítendő, ahogy aztán Jézus beszélt a végső időkről, annak jeleiről, megjelentve az Emberfiának – szent angyalaival leendő – megjelenését (vö: Zak 14,5; Dán 7,10; Mk 13,27; Mt 24,30k; Lk 21,27; 1Thessz 3,13; 2Thessz 1,7; Jel 14,10). Az ítélet alá jutó istentelenség igazából a kirívó viselkedés által megcsúfolt istenismeret, a szájjal is meghazudtolt hit, miközben se vége, se hossza a panaszáradatnak. Úgy zúgolódnak, mint a pusztában vándorlás népe –, volt is már hivatkozás Kóré lázadására (11) –, odáig jutottak, hogy sorscsapásnak tekintik keresztyén voltukat, bánják és sopánkodnak miatta, hogy ilyen családba születtek, s ha tehetik letagadják szégyelt múltjukat. Epekedés űzi őket, fellengzősen szájálnak, mint a Dán 7,20.25; 11,36 nagyokat, szörnyűségeket mondó szája. Másrészt hétrét görnyedve csúsznak-másznak, szépelegnek a rangosak, gazdagok kegyét keresve, hogy maguknak előnyt, ellenlábasaikkal szemben fölényt csikarjanak ki. E torzulás kezdete onnan datálható, amikor is látványos tisztelettel fogadták a gyülekezetben megjelent módosabbakat (vö: Jak 2,1kk).

„Ti azonban...” (vö: 20.v) mindettől tartózkodjatok. Emlékezzetek inkább a Jézus Krisztus apostolai által mondottakra, amiket az

utolsó idők csúfolódóiról szóltak. Hogy miket szajkóztak a küllő-félezők –, a 2Pt 3,3kk részletezi –, mely szerint Krisztus visszatérésének, a parúziának késlekedését magyarázgatták. Tkp. tagadták úgy, hogy nincs és soha nem is lesz ilyesmi. Az apostolok viszont Jézust idézték, aki intett a vélt késlekedés miatt türelmét vesztett, erőszakba, meg kicsapongásba merülő, egyébként általa meghatalmazott szolga viselt dolgait elutasítandó (Lk 12,45); akinek aztán váratlanul megjelenő Ura előtt minden hanyagságáról számot kell majd adnia. A nem kívánt szakadásokat okozók, az igével szemben a Lélekre hivatkoztak, de igazából testi, érzéki emberek, s ők voltak híján a Szentléleknek. Az ige és a Lélek együtt őríz meg a hit éber józanságában!

Júd 20–25 – Ti azonban...

Az újbóli (vö: 17.v) biztatás a gyülekezet magvának szól. Létük így bibliai gyökerű, s nem a hitben járók megalkuvása, ha nem szakítanak a népegyházzal. – Jobb és dinamikusabb egyház-modell azóta sincs, s az áhított csupa hívőkből álló vegytiszta közösség iránti törekvés minduntalan öngazoláshoz és további szakadásokhoz vezet. Nem tagadható, hogy máris megjelent az ősegyházban bizonyos fokú ortodoxia, amikor „szentséges hit”-etekben kívánt épülésről beszél a szentíró. Megképzik előttünk a zsinagógai Tóra-szekrény, ahol a szentséges Tóra-tekercest őrzik. A személyes hit tehát elmozdul a hittételek igazsága felé! – Különbön indokoltan viselkedik ilyenképpen, mert a gnózással, s egyéb tévítanításokkal szemben szükségessé vált a megvallott hit tartalmának meghatározása, hogy az megegyezzek az atyák és irataik hitvallásával. – A merevség hajlama viszont ellensúlyozódik, ha közben az épülésre is törekszenek. Tekintettel arra, amit szabadegyházi használatból átvéve hitmélvítésnek szokás nevezni, az épülés igénye és a megnevezés igeszerűbbnek tűnik! Mégis, hogy mit értünk rajta, azon dől el, ahogy az alkalommal élünk! – Nem kell félnünk a Szentlélek személyétől és ihletésétől sem; könyörgésünket vezérelje a Lélek. Legjobb mérce mindezekben a szeretet; az egyben igény és vezérlő indulat is. Gyakorolva benne magunkat, az a leghatásosabb védőeszköz minden megcsontosodás és hidegség ellen. Magamat megtartandó Isten szeretében igazából ugyanaz, mint amit Pál leír az 1Kor 13-ban. Legyen a hívő folyton tudatában, hogy Isten könyörülő szeretete nélkül senki és semmi (vagyunk). Válasz-szeretetem Isten iránt, együtt jár a reám bízottak iránti felelősséggel; ez élteti és tartja ébren Krisztus-várásunkat. Aki szeretetben él, nem riad vissza nehéz lelkipáncsoktól sem. Vállalkozik rá, hogy meggyőzze a kételkedőket. Már a próféták is tűzből kiragadott üszkös fadarabnak nevezték a megmentetteket (Ám 4,11; Zak 3,2). S mivel az ókor embere a ruhát szinte a személyiség részének vette, a megjelenés, a külső is tükrözi a szív indulatait. Viszont nem szabad látszat szerint ítélni; szakértelemmel fejtendő le a külső, hogy a belsőhöz hozzáférhessünk, – ha a mentés ezt szükségessé teszi –, de a kéz legyen szakavatott; hiszen intim szférákat kerülgetünk! A fuldokló mentése veszélybe is sodorhatja a menteni szándékozót. A „félelem” ezúttal azt jelenti: határozottan, de elkért hozzáértéssel; s némi szakértelem is szükségeltetik. Mindehhez az ember nem elég bölcs önmagában. Utaink közben Isten őrizhet meg, mert az eséstől tartó félelem nem béníthat moz-

gásomban, a hit vállalkozásai közben; hiszen ha nem teszek semmit, azzal is vétkezhetek. A mulasztási bűnök, az óvatoskodás is eredhet felelőtlenségből, vagy önféltésből, meg számításból. Mégis Isten teheti meg egyedül, hogy feddhetetlenségben állítson maga elé dicsőségben, s hogy közben be is töltse szívemet az ujjongó öröm! – Ma még csak csírái gerjedeznek bennünk, de reménykedünk, hogy Isten színe előtt majd szárba szökkennek, kiteljesednek. Az egyedül üdvözítő Istenre várunk, aki megalapozta, elvégezte váltságunkat a mi Urunk Jézus Krisztus által. Óáltala adunk Neki már most dicsőséget, egyénenként és közösségben egyaránt. Magasztaljuk fenségét és hatalmát. Csorbítatlan az nélkülünk is; de épp eközben növekszünk és növelünk másokat is a hitben. – Mindez oly szép, de részünkről is legyen igaz a befogadásban!

Jel 1,1–3 – A kijelentés rendeltetése

Isten azt akarja, hogy értsük önfeltáró kijelentése rendjét és célját. Titkaiból, a megváltás kibontakozásából, ebből adódó tennivalóinkból annyit mutat meg, amennyi szükséges, hogy ne tájékozatlanul és felkészületlenül érjenek kegyelmes és ítéletes tettei. Kijelentésének menete és hatásmechanizmusa szerint, legegőbb is a Fiúnak adta át közléseit. Nevének hagyományos sorrendje, – hogy Ő Jézus Krisztus –, arról tanúskodik, hogy az emberré lett, de halálából lelki testben feltámadott és Úrrá tett, s a jobbára ültetett Fiú kezébe tette le az Atya azt, amit tenni szándékozik avégre, hogy szolgálvaival közölje mindazt, aminek hamar meg kell történnie. Az isteni „kell” nem gépies sorsszerűség, hanem Isten szeretetének ítéletes, s mégis kegyelmes kiáradása a világ üdvösségére, melyre szolgálainak fel kell készülniük. A szolgák között minősített megbízása van angyalának, a kijelentés közlőjének, s annak, aki azt kapta, – Jánosnak. A „szolga” bizalmas közelséget, mintegy bennfentességet jelez; ahogy Ábrahám öreg szolgája hozott menyasszonyt Izsáknak (1Móz 24), vagy – ahogy Mózes tisztét jellemezte mennyei Ura: „Ha van az Úrnak prófétája köztetek, azzal látomásban ismertetem meg magam... De Mózes nem ilyen! Őrá az egész házam van bízva! Szemtől szemben beszélek vele...” (4Móz 12,6kk). – Most pedig a Fiú áll szemtől szemben az Atyával, a szolgák pedig a próféták helyzetében vannak, amikor meghallják és hirdetik az üzenetet. – Ezúttal a prófécia jó része látások képeiben közöltetik a címzettekkel, akik – közrendi szolga voltuk ellenére – az egyetemes papság szerint mind papok az Ő királyságában (6; 5,10). –

János mintegy magától elvonatkoztatva, harmadik személyben szólva magáról, tárgyilagosan, szinte jegyzőkönyvi adatolással közli bizonyágtételét az Isten ígéjéről és a Jézus Krisztus tanúságtételéről, melyet Ő vérevel pecsételt meg; – szól továbbá mindarról, amit látott. Erre tett hivatkozása esetleg korábbi, nevével fémjelzett iratokat is magában foglalhat; bennük a hitben átvett látás a személyes szemtanúságra támaszkodhat, melyben – másokkal együtt –, ő is részesült (Jn 1,14; 1Jn 1,1).

Mivel pedig utolsó percünkig hitben járunk, s nem látásban (2Kor 5,7), a látáshoz átívelő közlés láttatás-szerű, tehát képekben, hasonlatokban szemlélteti a kibeszélhetetlen, de hitben értésünkre adandót, és a színről-színre leendő látásra felkészítőt. – A magyarázatnak – kerülve a tévutakat –, óvakodnia kell attól, hogy a könyvet olyan megfajtási kulcsnak tekintse, amit csak rá kell helyeznie a

történelem eseményeire, hogy a nyitott mezőket aztán összeolvasva rájöjjön az eljövendő dolgok nyitjára. Tévedés lenne, ha időről időre behelyettesítő eljárással igyekeznénk kiolvasni soraiból, hogy kivel, mivel azonosítandó a gonosz, a sátáni, az antikrisztus; – ahogy erre volt is példa az egyháztörténet során. – A leírtak rendeltetése, hogy olvassák, ill. felolvassák a gyülekezet nyilvánossága előtt. A figyelmes meghallgatás és szívbe fogadás egyet jelent a szóhoz, az ígéhez méltó megtartással. Boldog mindaz, aki befogadja a prófécia ígét. Általa válik felszereltté, készsé, hogy a hamar bekövetkezendőket érett, felkészült hittel fogadja. – Legyen részünk nekünk is ebben a boldogságban!

Jel 1,4–9 – Királyság és szenvedés

A címben ott a sorrend, holott a hét (Kis-)Ázsiában lévő gyülekezet a Domitianus császár vallási kultuszának hivatalos jellege okán támadt keresztyénüldözés során már átélhette, mit jelent részese-nek lennie Jézus emberi testben hordozott szenvedéseiben. – János maga is büntetést kapott hite miatt és igehirdetéséért. Számúzták egy partokhoz közeli kis szigetre, Patmoszra. S bár a gyülekezetek megszenvedték, amit rájuk mértek, mégis hitbeli állhatatosságuk győzelme volt, hogy az átélteket – Isten áldásukra fordítja. Hiszen azoknak, akik Istent szeretik minden javukra van (Róm 8,28). János és a gyülekezet hűségesei olyképpen hasznosították sorsuk keserű ízeit, hogy meggyőződésükben és hitéletükben tisztultak, sőt épültek is általa. – Isten is evégre küldi János által a leírandókat. Mindaz jónak tekinthető, ami megerősít Isten országában, mert a látást áthatóbbá teszi és senki által be nem zárható ajtót nyit meg előttük (3,8). Részt ad annak megpillantásában, ami addig rejtve volt; eljövendő dolgokat megjelentő, – s megjelenítő – képekkel, hasonlatokkal átszőtt üzeneteket közvetít. Nem kikapcsolódásra segít, hogy könnyítsen hívei sorsának szorításán, hanem inkább felkészít a hamarosan megérkező Úr fogadására, hogy gyülekezetei hittel, lélekben fölszerelten és éberen fogadhassák Őt. Lehetsz gondban, bajban, ágyhoz kötve, meg nem értve, hidegre téve, Isten mindent, de mindet hasznodra fordít majd, ha ragaszkodsz Őhöz. – Ha csupán a külső feltételekre tekintünk, a bármilyen nyugalmi helyzet igen kedvező, hogy kegyelmi állapotá váljék! Ekkor válik a csönd termékennyé! János tekinthette volna számkivetett helyzetét drámának, mint aki az Isten kezéből is kiesett, – szárazra vetett, bénult halként vergődve és fudokolva, mozgásában korlátozva, sőt haldokolva. – Mégis onnan felülről kapja a kegyelmet és békességet, melyet máris továbbít. Ajándékozója a Szentháromság Isten, aki az Alfa és az Ómega. Kinek nevét körülírva fejezi ki azon a nyomon, ahogy Mózesnek mutatkozott be az égő bokorból a pusztában: „Vagyok, aki vagyok” (2Móz 3,14), ami azt is jelenti: az vagyok, aki leszek; s ennek további változatai. – Ő már akkor is létezett, amikor elhívó szava még meg sem érinthetett, – de ideje jöttén kijelentette Magát. – Isten eljövendő is a Fiúban, ama reménységgel, hogy egyszer Ő lesz majd minden mindenekben (1Kor 15,28).

A hét lélek, – mivel a hetes szám a teljesség száma –, a Szentlélek teljessége. A szentíró ismeri az apokaliptikus irodalom szinte túlbujánzó angyaltanát, de kiveszi belőle, ami nem tartozik oda, mert

ezt a Szentlélek tanácsolja. Személynek ismeri Őt, s akként tiszteli, közben pedig megfogalmazza vett üzenetét. A Fiúról a leggazdagabb az ismerete, valamint a közlendője is. – Igazából az Atya is Őbenne ismerhető meg. Krisztus hű tanú volt, vérével pecsételve meg szabadító tettét; de nem maradt a halálban; elsőszülött a halottak közül, ami aztán a folytatást is magában hordozza; tehát a többi szülöttek is követik majd őt, mert ha van első, – ígéret az a továbbiakról is! Testünkben fogjuk átélni a halál fogságából leendő diadalmas szabadulást. Krisztus Úrrá tétetett minden földi hatalmasságon. Népének közössége Vele már most csorbíthatlan; s ha üldözöttek és fogolyként kell is élnie, mégsem akadályozhatja meg senki és semmi, hogy papi szolgálatát ellássa, valamint a részesedését Isten országában (királyságában). A gyülekezet a népek lévitája és papja, a 2Móz 19,5k; 1Pt 2,9k tanúsága szerint.

Az ég felhőin érkezik majd meg a Dicsőséges, s még azok is meglátják, fölismerik Őt, akik átszegezték (Zak 12,10; Jn 18,37). De vajon az utólagos siratás nem lesz-é elkésett? – Jobb ma szomorkodnom bűneimen, hogy akkor majd másokkal együtt örömmel fogadhasam Őt!

Jel 1,10–16 – Az Emberfia

Az Úr napja, a hét első napja. Ünneplésének kezdete a tanítványok egybegyülekezése volt a feltámadás estéjén, amikor a feltámadott Úr megjelent közöttük; aztán folytatódott, mert megismétlődött egy hét múlva (Jn 20,19.26). Ezt követve, – ha lehetett –, a gyülekezetek is akkor gyültek össze heti ünnepükre (ApCsel 20,7kk). Ezen a napon ragadta meg a Szentlélek Jánost: „Lélek által megragadott voltam az Úr napján.” Ennyit mond a görög szöveg; s máris hallja a hangot, – hasonló a harsogó trombitaszóhoz, melynek zengése azonban érthető (1Kor 14,8) –, s azt parancsolja neki, hogy írja le egy könyvtekerésre, amit látni fog, s aztán küldje el a hét, néven nevezett gyülekezetnek, Kis-Ázsia (a mai Törökország ázsiai része) DNy-i felén. Patmosz szigetével áttellenben, Efézus lehetett a legjelentősebb a szárazföldön. Onnan kiindulva be lehetett bejárni a többi, s közben kört leírva, vissza lehetett érkezni Efézusba. Bár más gyülekezetek is voltak e tájon, a hetes szám kerek egész, kiabrázolandó az egész egyházat. – A hangé, az érthető szóé az elsőség. János önkéntelenül meg is fordul, hogy „lássa” a hangot; hiszen a szó(zat) felhatalmazta, hogy írja meg, amit látott. – Legelőbb is hét arany gyertatartót pillant meg. Olyan díszes tartók voltak, amelyekre aztán fölhelyezték a mécseseket, mint a szentsátor hétágú mécstartója; de ez esetben nincsenek egybeépítve egy száron; mert mindegyik külön áll a talpán. Egy valaki azonban összeköti őket, aki közöttük jár, s Ő az Emberfiához hasonló. A látottak megfigyelésében és leírásában bibliaismerete segíti Jánost, mert mindjárt a Dán 7,13 jut eszébe, s aszerint fogalmaz. Az „Emberfiához hasonló” emberre emlékeztetőt jelent, – sőt annál többet is; azért írjuk nagybetűvel. – A továbbiakban ráismerhetünk a Dán 7,9; 10,5k képeire, továbbá a 2Móz 28,4k főpapi öltözetére, valamint Ézsaiás elhívásakor (Ézs 6,1) az Úrnak templomot betöltő palástjára. A nagy vizek zúgásához fogható hang is (Ez 1,24; 43,2), mind-mind idevágó prófétai előzmények! – Szintűgy az Ézs 11,4k; 49,2, – alkalmazva már a Zsid 4,12-ben is, – a szájából kijövő éles kard láttatására és értelmezésére szolgálnak; továbbá a Bír 5,31 kelő nap ereje is emlékeztet erre. – Az ŐSZ-i összefüggések nemcsak arra jók, hogy szemléltessenek. Próféciák voltak, s a magát kijelentő Úrban jutnak el a beteljesedésig. Mindaz, ami a főpap öltözetét ékesítette és Isten dicsőségét jellemezte, Krisztusban céljához érkezett. – Immár küszöbön áll hatalmas beteljesedése és személyes megjelenése; hozva magával az elhunytak (lelki) tesben leendő feltámadását, s az új teremtetés, új ég és

új föld megvalósulását. A figyelemmel kísérendő, s leírandó, olykor drámai módon ható események az új születését megelőző és kísérő vajúdások szakaszai lesznek.

A dicsőséges Krisztus fehér haja nem öregség, hanem a tisztaság és a teljesség kifejezése, hiszen a gyapjú taszítja a szennyet! – Szeme ifjú, erőt és hatalmat áraszt. Kezében a hét csillag a hét gyülekezet. Rájuk, azaz az egész egyházra külön gondja van, senki nem ragadhatja ki őket onnan (Jn 10,28k). Mindenekelőtt Őt kell ismernünk a maga megüresítésében, s aztán megdicsőítetten, hogy tetteinek sorát és szabadítása teljességét úgy foghassuk fel, hogy bizton higgyük: nekünk is részünk van és lesz is mindezekben.

Jel 1,17–20 – Szentől szembe Vele

Tisztelete okán engedi át a szentíró a magát kijelentőnek, hogy ő határozza meg, kicsoda Ő, akit most megpillant. A találkozás leírása a végidőkről szóló korábbi irodalom fordulatai szerint, apokaliptikus (vö: Dániel; Zakariás nyitó f-ei; Ézs 24-27; Ezékiel kv-eivel). Egyéb adatok szerint is a halál meredélyéig jutott az, akinek – a szóbeli közlésen túl – megadatik az is, hogy lássa is a hozzá beszélő Urat. Külön öröm, ha élve megússza: „Bár láttam Istent színről színre, mégis életben maradtam” – mondja Jákób (1Móz 32,31). Ezért mondta Jahve Mózesnek, hogy orcáját nem pillanthatja meg „mert nem láthat engem ember úgy, hogy életben maradjon” (2Móz 33,20). Kivételes helyzet volt, midőn Mózes és három társa, valamint a 70 vén látta Izráel Istenét, s Ő nem emelt rájuk kezét (2Móz 24,9kk), de az még Izráel bűnesete, az aranyborjú körültáncolása előtt volt. Bizony a próféta is így kiált fel: „Jaj nekem! Elvesztem, mert tisztátalan ajkú vagyok és tisztátalan ajkú nép között lakom, hiszen a Királyt, a Seregek Urát látták szemeim!” (Ézs 6,5). A mostani leírásból az vehető ki, hogy legkivált az Úr tekintete volt átható és el nem viselhető; de szava is a velőig hat. Holtraváltként földre is hull a próféta. Az Úr jobbra érintésére serken föl, s már hallja is a biztatást, hogy ne rémüljön meg. – Az „Én vagyok” kijelentések sora végig vezet az egész Szentíráson! Már Mózesnek így tárta fel Isten, hogy kicsoda Ő, s ezzel kezdte akarata közlését is a Tíz igében (2Móz 3,14; 20,2; par). Jézus mondásai is idézhetők, hogy számunkra és üdvösségünkre kicsoda Ő. – Ezúttal a Jn 11,25 igéjéhez hasonlót jelent ki. Ő az első és az utolsó. A 22,13-ban hozzáfűzi, hogy az Alfa és az Ómega is Ő, amit Isten tudatott önmagáról az 1,8-ban. Az elvállalt halál vereségéből kiemelkedve lett győzelme igazán diadalmas. Megjárta tehát a halált és a poklot. Pontosabban, a Hádész az, az alvilág, az ŐSZ-i Seol. Erről úgy vélekedtek az első keresztyének, hogy Jézus lelke átmenetileg sem dermedt ájultan a halálba, hanem fölkereste a Nőé korabeli nemzedéket, akik ott vesztegeltek. Nőé leszármazottainak tekintették ui. az egész embervilágot, tehát egyszer már megmentettnek vettek minden élő; s ebből támadt a gondolat, hogy mi lett vajon az addig éltekkel, akik elpusztultak az özönvízben (1Pt 3,19k), hátha azokon is lehetett segíteni – utólag! – Nem a mi dolgunk, hogy feszegessük a halál, s a vele járó titkok zárait. Kulcsai a győztes Úr kezében vannak. Velük is Ő rendelkezik, meg velünk is. Ezért élet és halál Ura Ő; s végső soron e tudat nem félelmetes, mert végletes esetben sem adja ki senkinek övéi sorsát.

Szemtől szembe ismétli meg utasítását az Úr, hogy János írja meg, amit látott, s amit épp most élt át. Az is megírandó, mik a hét gyülekezet jellemzői. Nem úgy, ahogy János fölmérhetné, hanem amit az Úr lát és láttat vele. – Írja meg továbbá a hét csillag titkát. Ezeket látta az Úr jobb kezében. Ugyanezen kézzel érintette meg a prófétát épp az imént. A mozdulat jelentése tehát átvitt értelmű: Ő rendelkezik a gyülekezetek azon vezetőivel, akik tiszte még belül van az ÚSZ-i kijelentés idején. Angyal, angelos, küldött, apostol egy tisztnek és névnek voltaképpen változatai, amit egyebek is szerettek volna bitorolni (2,2!). Ez a tiszt az egyház történetben nem folytatódik; viszont az élő Úr ma is ott jár a gyülekezetek gyertyatartói között!

Jel 2,1–7 – Dícséret – kifogás – teendők

A csillag, a gyülekezet angyala nem mennyei személy, hanem olyan felhatalmazott vezető (a tisztségek meghatározása, megnevezése még nem egységes!), akinek együtt kell haladnia a gyülekezetek Urával, s úgy kell felelősen cselekednie, hogy szíve-lelke egy a reá bízottakkal. A kijelentés központi idejének lezáródása után az apostoli munkatárs tiszte nem folytatódik tovább; viszont vannak felelős pásztorok, püspökök, presbiterek, diakónusok, akik legyenek egészen egyek a rájuk bízottakkal, hiszen közülük emeltettek ki, ezért a nekik címzett intés ma is gyülekezetre szabott. Az egyház Ura töviről-hegyire ismer múltat és jelent, nem is titkolja, hogy nyomon követte minden dolgukat. Részletekbe menően tud az efézusiak fáradozásairól és állhatatosságukról, amit próbára tett az őket megkörtékező álapostolok fondorlata, – magukról azt állítván, hogy ők apostolok, mennyei követek, közvetlen küldöttek! De nem állták ki a próbát, s hazugnak bizonyultak. Névvel is ellátva vannak alább említve a Nikolaiták (15.v). – Különböztessünk! Nem őket illeti a gyűlölet, Uruk sem így viseltetik irántuk; a cselekedeteik gyűlöletesek! – Olyan gnosztikus csoportról lehet szó, akik a testet lebecsülve, szabadosságra vetemedtek.

Mind e közben nem fukarkodik az Úr a dícsérettel sem. Vezető és vezetettek, sok próba közepette álltak meg a hitben. Nem fáradtak el, mert az Úrban bíztak (Ézs 40,31), mégis szükségük van a megújulásra. – Panaszát sem hallgatja el, őszintén megmondja az Úr, hogy „szeretetedet,- azt az elsőt –, elhagytad”. Amit szokásosan úgy értelmezik, hogy a megtérést követő első időszak értendő rajta. A tömör fogalmazásban bizonyára ez is benne van, de itt többről van szó. Amikor Jézus beszélt „az első és nagy parancsolatról (Mt 22,37kk), melytől függ az egész törvény és próféták; s hozzá tehetjük, hogy ettől függ az egész keresztyén élet hitele és hatékonysága is, akkor igazán ez az első(rendű) szeretet van most terítéken! – Tehát az időbeni elsőség mellé felsorakozik a minőségi, mondhatjuk úgy, a teológiai jelentés, s annak jelentősége adhatja meg a gyakorlati keresztyénség valódiságát. A panasz lényege tehát, hogy az Isten iránti szeretet hidegett meg, s ebből támadt értékzavar; különben szervesen kapcsolódnék hozzá „a második” elem, a testvér, a felebarát iránti szeretet. Egyébként is a János nevét hordozó iratokban a „testvér” fogalma a felebarátot is magába foglalja, mert egyszerűen hiányzik az iratokból a plészion szó. (Egyetlen előfordulása a Jn 4,5.-ben „szomszédos”-t jelent). – E szeretet mégsem lehet elvakult.

Körültekintőnek kellett lenniük utazgató, vándor misszionáriusok és tanítók befogadásakor. A 3Jn 10 szóba hozza Diotrefészt, aki az evangélium követeit is kiutasította; sőt azt, aki mégis ajtót nyitott nekik és őket házába fogadta, kipenderítette az egyházból. Ilyen esetekben a szeretet teremti rendet napi dolgainkban, s hogy váratlan igények kapcsán miként viselkedjünk. – Ha bárki vét a szeretet ellen, megdermed az élet, s felborul az értékrend. Csak a megtérés segít, hogy visszkaryljön a fióka a fészekbe, ahonnan kiesett. Ezúttal is épp most helyezi oda a levél ihletője az egész probléma-köteget. Megtérés híján pedig majd Ő maga fog megérkezni a gyülekezethez és kimozdítja gyertyatartóját a helyéből. A győzelem tehát a szeretet sorrendjének helyrellítása. Ha mindez meg is történik, jutalma az eledel lesz az élet fájáról, Isten mennyei paradicsomából, amellyel már most is tápláltatunk (5Móz 8,2k; Mt 4,4; par).

Jel 2,8–11 – „Légy hű mindhalálig...” (12.v)

A levél rövidebbje alkalmat ad rá, hogy még egyszer szó essék a „gyülekezet angyla” rejtélyesnek tűnő nevezetről. ŐSZ-i háttérből tekintve az angyal küldöttet jelent, ugyanúgy, akár az ŪSZ-i „apostol”. Feltűnő, hogy János, magára alkalmazva, szinte tüntetően kerül minden más jelzőt, vagy nevet. Csupán annyit ír: „János” vagy „én János” (1,4.9). A gyülekezeteket a szd. végén olyanok vezethették, akiknek még volt némi közvetlen, vagy közvetett kapcsolatuk az időközben meghalt apostoli nemzedékkel, akik közül talán az idős János élhetett még. Tisztük hitelességéhez nem fért semmi kétség. A dicsőséges Ūr vezérli a hét csillagot, de felügyeli is őket. A „csillag” meghatározása némileg bizonytalanságban hagy; vélhetően a gyülekezetek vezetőit példázza, viszont a Lélek ihletéséből János eredeti gondolatának tekinthető ugyanezekre az „angyal” nevezet, – kikerülve ez által az apostoli igánnyelkel fellépő önjelöltek névhasználatát –, ahogy ez a 2.v-ból ki is derült; egyben pedig illetékségüket hangsúlyozza e névvel, hogy ők munkatársak. Ilyenek voltak korábban pl. Antókhában azok a próféták és tanítók a gyülekezetben, akik a Lélek indítására választják és küldik ki missziói útra Barnabást és Pált (ApCsel 13,1kk). Nem vita tárgya még, hogy ki kit küld ki; az a meghatározó, hogy a gyülekezet döntése Istentől való legyen. Ezt ma nem lehet utánózni, de követni szükséges. Kerüendő az „apostoli”, a „gyülekezet angyla” nevezet, s kérdéses még az „evangelista” használata is, mert ezek üdvtörténeti időzavart jelentenének. Egyszeri és vissza nem térő volt ui. az idő teljessége (Gal 4,4). A reformációt érti félre, ha valaki egyre csak előlről óhajtaná kezdeni az egyháztörténetet. A személyes megtérés új kezdetét egy ember életében nem szabad átvinni a közösségre, mert óhatatlanul szekta születik belőle.

Az is lehetséges, hogy különösebb panasz nincs a gyülekezetre. Mintha kevesebbet is bajlódnának bűnökkel; annyira leköti őket nyomorúságuk és szegénységük. Elkél a biztatás: vegyék észre gazdagságukat (Jak 2,5), tehát lehetnek mégis sokakat gazdagítók (2Kor 6,9). A baj a magukat zsidóknak mondókkal van. – Voltaképpen júdaisták ők, nem egyebek, mint a sátán gyülekezete. Szó sincs antiszemitizmusról, ami a Római Birodalomban, olykor hivatalosan is felütötte fejét (ApCsel 18,2)! Inkább olyan tévelygést bélyegez meg a szentíró, hogy – függetlenül a származástól –, némelyek zsidóbbak akartak lenni a zsidóknál. Ilyenekkel már Pál apostol is küzdött, olykor nem kevés elkeseredéssel (Gal 5,12). – A levél arra is szolgál,

hogy időben felkészítse Szmirna (ma: Izmir) gyülekezetét a bekövetkező szenvedésekre. Az ördög pórása azonban az Úr kezében van. A nyomorúság tíz napja kimért idő (1Móz 24,55; Dán 1,12kk). Ne riadjanak meg a börtöntől; a próba ideje rövidre szabott, nem kísértetnek meg az elszenvetéstől túl (1Kor 10,13), s ha meg kell halniuk? Az beszél most hozzájuk, aki maga is halott volt, de, íme, él! Talpraesetten mondta XVI. Benedek pápa 2012 húsvétján, hogy nincs halott Jézus, csak élő Jézus van! – S ha számolnia kell is mindenkinek a szenvedéssel, a halálig tartó hűség az élet koszorúja (ez a korona) jutalmát kaphatja; nem érdemek szerint, hanem mert Isten ígérete igaz. Ő hűséges önmagához, szavához, s ezért Övéihez is. – További gyülekezeteknek is szól az, ami a levélben olvasható; s akinek van füle, hallja meg a Lélek üzenetét (Róm 10,17).

Jel 2,12–17 – Külső és belső támadások

Jóllehet többféle pogány kultusz is dívott Pergamonban, leginkább az államilag támogatott császárkultusz miatt fogalmazódik úgy a levél, hogy a gyülekezet Ura jól tudja hol laknak, ahol a sátán trónusa van; majd megint: „ahol a sátán lakik”. – Időnként a város prokonzuli székhely volt. A pergamen, főként fiatal kecskék bőréből készített finom bőrtekercs, melyre írni lehetett, szintén a városról kapta nevét, s bár Efézus volt a római birodalmi helytartó hivatalos székhelye, Pergamon versengett az elsőségért, s hírveréssel fölül akarta múlni Efézust. – Talán e túlbuzgóságnak tulajdonítható az is, hogy a keresztyének közül Antipász, akiről nevénél többet nem tudunk, lincshangulat áldozata lett, akár István vértanú, jó 50 évvel korábban Jeruzsálemben (ApCsel 6,8 – 8,2). Krisztus ezt az időszakot Antipász „hű tanúm” idejének hívja. Az egyháztörténetnek mások a támpontjai, mint a világ-, a szellem-, vagy a vallástörténet szerinti elnevezéseknek; mégis alkalmazza a tudományos ismereteket, s módszereit. – Az állampolgári kötelességből végzett, egyébként népszerű császárkultuszt olybá veszi az Úr, hogy ott a sátán lakik, tehát az istenként tisztelt uralkodó oltára körül támasztott tömjénezést meg is bélyegzi; mégis túlhajtott általánosítás lenne részünkről, ha mindenféle államhatalmat démoni eredetűnek tartanánk! Szehták hajlanak rá. Ahol a fennálló hatalmat lehet bírálni, s az, ha indokolt, kész is azt elfogadni és túlkapásait helyrehozza, az ilyen tisztázó kritika jó ellenszere az uralmak és uralkodók körüludvarlásának. Végletes esetben vált és válhat minden hatalom fenevaddá, mégsem veszélyezteti oly mértékben „az én hitem” megvallását – ahogy a 13.v fogalmaz –, mintha a gyülekezet körén belül támad valamilyen tévelygés! Pergamonban is ez volt a nagyobb gond. Nem mondhatják azt sem, hogy a hívek nem tehetnek róla, ha a nikolaíták irányzata közöttük is megvetette lábát. Léteztek Efézusban is (6), de Pergamon e tekintetben túltett a nagy vetélytárson. A keresztyének maguk sem tudták kivonni magukat a hely szellemének hatása alól. Divatok ellenőrizhetetlen rejteikutakon szoktak tovaterjedni, s mindenhová beszivárognak. Mintha Efézusban a gyülekezet határozottabban mondott volna nem-et a laza életűekre; viszont a pergamoniak között felkapottabb volt ez a fajta elhajlás. Egészséges önvédelemből, keresztyénségszerte a gnosztikus-szabados irányzat joggal juttatta eszükbe a Bálám ötletét követő Bálák ŐSZ-i esetét (4Móz 31,16; 2Pt 2,15k; Júd 11). S ha vontatottan kapnak észbe, mindnyájan felelősek az eltélyyedésért, s a tévtan áldozataiért. Ha

nem térnek meg, szenvedői lesznek Krisztus, – ha nem is a végső –, de időleges és ítéletes megérkezésének, amikor vív majd a tévelygők ellen szája kardjával. Bűnbánat és megtérés szükséges a probléma kezeléséhez. Elrejtett, számukra félretett mannával táplálja majd a gyülekezetet. Ha közöttük a hűség győzedelmeskedik, új nevet a Krisztus Kúriosz(?), tehát Úr nevével hitelesített kövecskét kapnak mennyei polgárságukról.

Jel 2,18–29 – Krisztus tettei megőrzendőek

Az elérhető legtöbb, s az igazán kívánatos, ha a Krisztus tetteit tartom szem előtt. Nem lehet túltenni magamat rajta, tőle eltérni sem tanácsos. Ezen az úton még előrehaladás is lehetséges. A gyülekezet Ura Thiatiráról is elismeri, hogy utóbbi tetteik értékesebbek a korábbiaknál. A felmérésben a szeretet a vezérlő szempont, ui. e tekintetben rostálódott meg igazából az 1. századvég keresztyénsége. Ebből magyarázható, hogy a János nevét hordozó ŰSZ-i kv-ek legfőbb gondjává lett a szeretet. Szóba sem jöhet, hogy Jánosnak nem lett volna más mondanivalója. Róla a hagyomány tudni véli, hogy öregségében már csak azt ismételte (volna), hogy „Fiacskáim! Szeressétek egymást!” Ha így igaz is, ez nem a szellemi beszűkülést tanúsítja. Sőt pontosan érezte a századvég hívőinek meghidegülését; továbbá az intézményesülést, s az üldözések miatti fokozódó gyanakvást és az irányzatokra szabdaltságot.

Thiatira jelentéktelen településének hívói között is meglepő jelenségekre lelhetünk. Ott vannak először is a hűségesek; közöttük növekedés is tapasztalható. Velük, józan tanácsként azt közli Krisztus, hogy nem vet rájuk több(let) terhet. Mert az elbúrjanzó szabadosságot érzékelve, az lenne a szokványos válasz, hogy ilyenkor megjelennek az aszkézist gyakorló törekvések és csoportok. Tanúsítja az egyháztörténet, hogy gyakorta ellenhatásként ez így is történt. – Az egyház Ura azonban arra int, hogy nem a másik véglettel egyensúlyozandó az, ami megbillent! – Inkább a Krisztus tetteit kell megőrizniük! Tehát, ha a hűséget provokálják, ne essenek oly módon csapdába, hogy visszahatásként – akaratlanul is – az ember tetteire helyeződjék a súlypont. Inkább maradjon életük a kegyelem hitében, magasztalásában és gyakorlásában állhatatos. Egyedül az vezet győzelemre, ha közös életük az Isten országára készíti fel az egész gyülekezetet. Hajnalcsillagként az Úr Krisztus vezérli őket, Aki egyébként a népeket vasvesszővel terelgeti, s eközben legelteti is őket (12,5, 19,15), tehát ítélet közepette is van gondja rá, hogy felhozza napját gonoszokra és jókra és ad esőt igazaknak és hamisoknak egyaránt (Mt 5,45).

A hű szolgálat dicsérete annak ellenére lefegyverző, hogy tárgyi-lagos marad gondviselésének szemléltetésében és gyakorlásában. Eközben pedig rosszsallását is kimondja, mivel hogy eltűrik a magát prófétának kikiáltó asszony zavarkeltését, s a körülötte támadt szégyenletes forgalmat. – Szemérmetlen cinizmus volt a részükről, ismételve átlátszó érvelésüket, hogy nekik a Sátán mélységeit is

meg kell ismerniük. Mindjárt az jut eszébe a szentírónak, ahogy Jézabel kellett volt magát (1Kir 16,31; 2Kir 9,22.30); mint ahogy a Bálám-Bálák esete sem találomra előrángatott hasonlat volt (4Móz 22-24). – Lehet, hogy a Római birodalom K-i végeinél, s azon túl még ebben az időben is élt a termékenyégi kultuszok tarka világa, ki tudja hányad virágzásában, de egyúttal hanyatlására is ráérezve, már csak vulgáris szinten, s nem hivatalos állami keretek között. Kis-Ázsia közelebb volt a K-i határokhoz; bár a közvélemény előtt is inkább a perzsa, görög és római jellegű kultuszok kaptak elismert támogatást. – Kellő felháborodással közli fenyegetését az Úr, a vesék és szívek vizsgálója (Jer 11,20; 17,10, 20,12, Zsolt 7,10), hogy járványok bénítják majd meg a prófétanót és kiirtják tanítványait (ők a gyermekei). Pusztulásuk látványos lesz.

Krisztus tetteihez szabva magunkat, lesznek a tetteink a kegyelem és a hit gyümölcseivé!

Jel 3,1–6 – Ha az „élő” éledni kezd

A gyülekezetek Ura, aki a Lélek teljességéből szól (vö:1,4), többféleképpen érkezhet meg. – A legszelídebb, s leginkább elviselhető „egyházlátogatás”, ha igéjével és Szentlelkével tart vizsgálatot Szárdiszban is. Kilátásba helyezi ugyan, hogy éppen alvásuk közben fogja az ajtót rájuk nyitni, mégis, hogy ne készületlenül lephesse meg őket, levelével, igéjével jóelőre tanítja, inti, dicséri, buzdítja – személy szerint – mindőjüket. Fedezzük fel értékét és becsüljük is meg, hogy nélkülözhetetlen elővételezéssel, az Úr érkezése előfutáraként, az ige mindaddig ébresztget, amíg majd dicsőségben el nem jön Ő személyesen! Hozzá képest bármely előzetes, még időben, netán utólagosan végrehajtott közbeavatkozása keményebb ennél, s alig elviselhető. Azért, hogy ne kelljen ilyen eszközökhöz folyamodnia, küldi levelét a címzettnek; vegye magára először is a vezető, hogy a szárdiszia se halljanak félre; de szíven találhassa, felrázhassa őket. A hallás készségének jó sorrendje, hogy aki maga is meghallja, az képes ébresztő erővel adni tovább a halófélben lévőeknek. Mert az „Élő” nevezettel csínján kell bánni! – Az a mértéktartó, ha „kegyelemből élő”-t mondunk, s nem mi minősítjük sajátmagunkat. Az élet nem érdem, hanem ajándék; igaz ez az élet bármely formájára; a hitből kapott új életre is. Ha e talajról letérünk, máris alvásba dermedtünk és halódunk; csokor virág vagyunk, letépve az éltető töről! – Tehát bibliai indoka, és ösztönzés reá ebben az ígerészetben van, valamint a Róm 13,11kk és az Ef 5,14 igéiben. – Mit kezdjek magammal, ha a tüzetes vizsgálat fényt derített rá, hogy alszom? Essek pánikba, hova fussak, milyen serkentő szerekek kuruzsoljam magamat? A mesterségesen felszított hangulat hamar összeomlik, s apátiaába süllyed. Magas hőfokot nem lehet mindig emelt szinten tartani. Megint csak józanul tanácsol az ige, mi a teendő. Emlékezz vissza, miként és hogyan kaptad; azaz, hogy kegyelemből! Isten befogadó tette, legalább egy ütemmel, minden emberit megelőz. A bocsánat, az új élet a Krisztus érdeméért adatott, bár meghallása a jó hírnek, s a befogadása az én dolgom. Ha a sorrend tisztázott, nem válik teljesítménnyé a megtérés sem. Az ébredés nem rekedhet meg annál, hogy rádöbbenek bűnös voltomra. Sokkal inkább a kegyelem fölemelő, mindent megtisztító rámköszönése az; felfedezem, nem tétozom, s boldogan ráhagyatkozom! – Ha e szükséges hozzákészülés kimarad, akkor idő előtt, tolvajként érkezik meg az Úr. Az ismert, sokkoló hasonlat (16,15; Jóel 2,9; Mt 24,43; par; 1Thessz 5,2kk; 2Pt 3,10) ez esetben a végidőket megelőző, ítéletes eljövétel felé tolódik

el jelentésében, amikor is az Úr kimozdítja helyéből és kegyelemből kapott helyzetéből a mécstartót, tehát a gyülekezetet; mivel hanyagul élt és gazdálkodott kegyelmi ajándékaival. –

Néhányan közülük mégis fehérben fognak járni, mert megőrizték magukat a szennytől. Jobban mondva: Ő fogja fehérbe öltöztetni őket, s nevük nem töröltetik ki az élet könyvéből. Kár lenne kitörölni annak, ami már be van írva! A hűtlenség okozhatja ezt. Midőn pedig a végső számadáskor a hűségesek kerülnek sorra, Krisztus kiáll mellettük, vállalja őket. Legyünk időben, s kellően éberek és bölcssek, hogy e kegyelemben legyen részünk ama napon.

Jel 3,7–13 – Nyitott ajtó

Dávid házának gondnoka egy főtiszt volt, aki a palota javainak, sőt egész Júdának és Jeruzsálemnek is felelőse volt. Az Úr ítéletesen avatkozott közbe, amikor Eljákimot kimozdította udvarmesteri tisztéből (Ézs 22,20-25). – Nem így a mindenk Urává tett Messiás! – Isten népe története során minden Őelőtte létezett hatalom egyúttal túl is mutatott önmagán, mert részprófécia volt Jézus Krisztusról oly módon, hogy a beteljesedéskor nem mosódtak össze sajátos vonásaik. Ezen a nyomon adatott a Fiú kezébe a Dávid kulcsa. Nyit és zár vele, döntéseit senkinek sem lehet megmásítania. – A filadelfiai gyülekezet elé is adott olyan nyitott ajtót, amit senki nem reteszelt be. Ez a kegyelem ajtaja, mely nyitva marad a jövőben is. Kapuk záródhatnak, a kegyelem ajtaja ma is hívogatóan tárva van! A szükséges erő mindehez a gyülekezet Uránál van, aki tudatában van a hívek kevéske erejének; mégis kegyelem által lehet jól is gazdálkodniuk azzal a kevéssel, s úgy helytállniuk felszerelkezetten. Az a fő dolog, hogy tartsák meg Uruk ígését, azaz a benne közölt szándékot, akaratot, biztatást és vezérlést kövessék híven. E példaszzerű ige-örzésnek követhető példája Mária, aki a Jézusa személyéhez kötődő ígéreteket, eseményeket nem feledve, azokat a szívében őrizte és fontolgatta (Lk 1,29; 2,34k.51), ha ő is csak későbbben értette is meg voltaképpeni jelentésüket. Ezt jó, ha megjegyezzük, mert az ún. ige-megtartás nem a számonkérő szigor ridegségét jelenti, sokkal inkább az örvendő engedelmességet. A törvényt sem betartani kell, hanem föltekintve Jézusra (Zsid 12,2), szívünkben megőrizni, s akkor átjárja, s úgy minket is átjár a kegyelem ajándékozó légköre.

Kritikus helyzetekben próbálódik meg a keresztyén, hogy nem szégyelli-é Urát. A filadelfiaiak úgy jutottak túl válságos időkhöz, hogy nem tagadták meg Uruk nevét. A név a személyt magyarázza, amikor nevén nevezi a tisztségeket, melyekkel felruháztatott az, aki azt kapta. Próbák között is megőrizték a kellő figyelmet, mikor állhatatosságra intő szóval Uruk bátorította őket.

Ami az egyházon már megkezdődött (1Pt 4,17kk), be fog következni; azaz, hogy minden nép próba alá vétérik. A zsidó népeknek is szembesülnie kell egyszer Jézus Krisztus, ill. a keresztyén egyház Istentől kapott léte kérdéseivel, közelebbről azzal, hogy Isten döntő módon szerette ezt az új népet a Dávid Fia, Jézus Krisztus tetteiben. Az új Jeruzsálemben nem csak az fog teljesedni, amire a zsidók vágyva vágnak, hogy a népek majd odaözönlenek (Ézs 2,2kk; Mik 4,1kk). Az akkori eseményeknek lesz olyan része is, amikor Izráel is-

meri föl a népek közül támadt, belsőképpen zsidókban (Róm 2,28k), hogy Isten szerette őket is, s így válhattak a Krisztus magát feláldozó szeretének gyümölcseivé. A népek közül támadt egyház tükrébe pillantva, jut el majd Izráel ön maga megismerésének üdvállapotába, a Messias Krisztus Jézusban. Már Pál apostol is féltékennyé akarta tenni őket a hitre (Róm 11,11); s kísérlete nem volt terméketlen, mert már a történelmi időn belül is, közülük némelyek levonják a kellő következtetést az Isten fölsímet szeretéből; megtudván és elismervén, „hogy én szerettelek téged”, mármint a népek közüli lelki Izráelt. – Aki győz, – a megtartott ige nyomán –, az az Isten templomában oszloppá tétetik (Gal 2,9). – Ez időben Jeruzsálem már romokban hevert, s egy jelentéktelen római település épülgetett a helyén. De itt lesz majd az új égen és új földön, a mennyből alászálló Jeruzsálem. A koszorúját megőrző győztesen rajta lesz a város neve, valamint a Krisztus új neve is (19,18), ami olybá veendő, mint a fémjelzés rajtuk. – Nem magukat minősítik ilyennek, vagy olyanak; Isten írja az oszlopokra azt, amilyenné Ő tette az álhatatosokat. Örülj, hogy nem vagy a magadé. Már most is rendíthetetlen városhoz járulhatunk és az elsőszülöttek ünnepi seregéhez tartozhatunk (Zsid 12,22kk)!

Jel 3,14–22 – Langymelegség

Szomjunk ellenére, a langymeleg vizet kiköpjük. Feljőve a hóforrásból, volt haszna, talán még a tojás is megfőtt benne, nem beszélve modern alkalmazásairól, s lehetőségeiről. – Lehűtve ivóvíz is lehetne belőle, de így, ilyen átmeneti állapotban némi undort kelt. A hit, avagy a rideg elutasítás is tiszta sor, de langyosodva, ami egykor forró volt, elriaszt; a gyülekezet Ura hörpint belőle és kiköpi; mivel Ő maga is határozott személyiség! – Többek között: kezdete Ő az Isten teremtésének, de nem teremtmény; mert „minden Őáltala lett, és nélküle semmi nem lett, ami létrejött” (Jn 1,3; vö:1Kor 8,6; Kol 1,16). A váltságmű bevégezésének is Ő az Ura: pont az i-re, az ámen Istenével mond áldást (Ézs 65,16) arra, ami hit által kezdődött, s el is ér a célig. – De mit kezdjen azzal a jóval, amit közben megbánt, félbehagyott, visszavont az, aki pedig egyszer hozzáfogott? – Elhült étel, ízét veszített só (Mt 5,13; Mk 9,50); szóval, aki olyanná lett, mint a langyos víz.

A laodíceai keresztyéneket elbizakodottá tette a város átlagosnál magasabb életszínvonala, fellendült ipara: posztószövés, gyógyászat és gyógyszerek, aranyművesség. A jó mód, a jól tűrhető viszonyok, – mert érvényesült az élni és élni hagyni elve –, olyan következtetésre juttatta őket, hogy Isten is elégedetten nyugtázhatja: Ő is megkapja a magáét tőlük, akik hasznos polgárai egyébként a társadalomnak is és köztisztületnek örvendenek, minden sima, sőt tükörfényes! – Megtévesztő öncsalás! – Isten látja meztelenségüket, vaksi voltukat, s hogy igazából a lelkük lepusztult. Ideje felrázni őket, ezért leplezi le szókimondóan a gyülekezet Ura, hogy többnek hiszik és mutatják magukat, mint amik. – Talán nem is szereti már őket? Dehogynem! Épp azért közli a diagnózist velük, hogy igazi önismeretre segítsen, s hogy eljuthassanak a gyógyulásig. A teendő pedig, – s következik a terápia -: Tőlem végy (ingyen!) – közli – tűzben megtisztított aranyból is becsesebb, kipróbált hitet (1Pt 1,7), hogy igazán gazdaggá lehess. A hasonlatok a náluknál nagyobbakra utalnak. A szemgyógyító ír belső látásra segít, a fehér ruha az üdv öltözete (3,4k). Az igazi tudás az Isten ismerete a Krisztusban és a kellő önismeret – együtt. E kettő nyomán ébredünk rá kegyelemre szorultságunkra. A kegyelemre nem az érdemdús lét következik, hanem a nagyobb kegyelem (Jn 1,16; Jak 4,6), az az életérzés, hogy megajándékozva, hálás örvendezésre Ő juttatott el, aki most zörget. – Nem töri ránk az ajtót, arra vár, hogy belülről nyissák meg előtte, aki ott áll az ajtó előtt (Jak 5,9). – Az átdolgozás közben érvényesítem a fölismerést,

hogy a feltámadott Úr előtt nincs zárt ajtó! Ennek ellenére, mondhatjuk, hogy az udvariasság netovábbja, amikor Ő mégis finoman zörget, s beengedő szavunkra vár, meg ajtónk megnyitására, hogy Őt mi hívjuk be készségesen! – Ajtónyitás után belép, asztalhoz ül velünk, s együtt vacsorázunk Vele. Az asztalt is együtt terítjük meg, s együtt fogyasztjuk el az ételt, miközben igazán ráismerünk és közösségre jutunk Vele, aki a feltámadott Úr (Lk 24,28kk; Jn 21,9kk)! Ő ígérte azt, hogy majd az Isten országában eszik velünk újat és újra, s tanítványi körben issza az új szövetség italát (Mt 26,29; Mk 14,25; Lk 22,16kk). A hitben győztes neki adja meg magát; vendégségben, de mégis otthon Őnála, ahol a mi otthonunk is van. Ő száll le a mi szintünkre. Boldog fogolyként mégis Ő emel magához. Az úrvacsorában, elővételezetten,- Lelke által – máris részesedünk e találkozásban, ami kifejezhetetlenül fölemelő érzés. Majd pedig, ahogy Ő ült mennyei Atyja székébe, ott ülhetnek Vele együtt gyermekei is az Isten trónusán. Kegyelemből vehetnek részt abban, ami voltaképpen egyedül csak Őt illeti meg!

Jel 4,1–3 – A nyitott ajtón át

A 3,8-ban leírthoz hasonló, nyitott ajtót lát a mennyben János. Vére által Krisztus nyitotta meg az utat számunkra, testének élő kárpitján át jelenve meg Isten színe előtt – érettünk. Azóta mindenkinék nyitva a lehetőség, hogy megtisztulva a rossz lelkiismerettől, igaz hittel, teljes szívvel járulhasson Isten elé (Zsid 8,1kk; 9,11; 10,19kk). A látás, az ajtó megpillantása – a kürtzengésű, érthető szó által kapja meg értelmét, amikor közli, hogy most mi a teendője Jánosnak. Eddig a gyülekezetek állapota szerinti üzenetet kellett megírnia; azt, ami van; ezúttal pedig arról kell tudósítania, ami lesz; bár a látás, hallás, s a megírás feltételei azonosak az 2,10kk-ben közöltekkel. – Az eljövendő események, – érlelődve az idő méhében –, prófétai módon pillanthatók meg, – és ekként leírandók! – Ehhez azonban Jánosnak Lélekben föl kell mennie az Isten trónusa elé; – az 1,10-hez képest ennyi a többlet. A görög szövegben még az sincs, amit a fordítás elragadtatásnak értelmez; mivel körülírnunk könnyebb, mint meghatározunk. Nincs szó tudatvesztésről sem, János nem volt magán kívül, hanem Lélekben volt; tehát Szentlélek által volt ott jelen. A Szentlélek volt a többlet, ami/aki átjárta világos öntudatát, képesítette őt látásra, megfigyelésre és a látottak/észlelték emberi szavakban lehető és szükséges leírására. Az állapota nem álom, melyet csak foszlányaiban őrizne időlegesen az emlékezet; – inkább volt ébrenlétben kapott, lényegre tekintő kijelentés, mélyen vésődve lelkébe, hogy aztán képes legyen szavakba önteni a látottakat, s tapasztaltakat. Az sem tudható bizonyosan, hogy egyvégtében, vagy részletekben látta és írta le benyomásait. Valószínűbb a folyamatos látás és a rövid megszakításokkal elvégzett írásba rögzítés, ami hosszabb időt vehetett igénybe; s milyen előnyös, hogy idő-milliomos volt (mondanánk ma), nem volt egyéb dolga – véljük! – Mivel pedig a bekövetkezendők kijelentése közlésre, leírásra adatik, a megfogalmazás eszköztára az ŐSZ-i előzményegből építkezik. A két szövetség közötti időben virágzott az apokaliptikus irodalom. Hozzájuk mérten könyvünk önálló alkotás, nem a szabadjára engedett képzeleté, hanem a kijelentés nagyszerűségét magán hordozó pontos tudósításé.

Legelőbb is a trónust pillantja meg a szentíró. Csak aztán emeli följebb tekintetét, hogy szemügyre vegye azt is, aki a trónuson ül. Csupán vakító ragyogást lát, hasonlíthatóan a csillogó jaspishoz és karneolhoz. A kettő összehatása a szembeötlő; ma talán azt írnánk, hogy a hegesztés ívfénye vethető hozzá, amibe nem tanácsos szabad

szemmel belenéznünk. Külső szivárvány íve smaragdzöld fényt látat. Az Úrral szövetséget kötött nép képviselői – Mózes és három társa, meg a 70 vén – azzal a közvetlenséggel látták Izráel Istenét, hogy a lába alatt ragyogó, zafirkőre emlékeztető ragyogás kötötte le figyelmüket. Erre a lehetőségre később az Úr, elhárító mozdulatként azt mondotta: „nem láthat engem ember úgy, hogy életben maradjon” (2Móz 24,9kk; majd pedig az aranyborjú jellemezte közös bűneset után, az új helyzetet tükrözi a 33,20kk)!- Hasonló fényjelenségeket látott a próféta a trónon ülő ember formájú alakon, deréktól fölfelé és lefelé, valamint körülötte (Ez 1,26kk). Isten hozzáférhetetlen világosságban lakozik (1Tim 6,16). Ő maga a világosság (1Jn 1,5), fény övezte lénye mégsem elzárkózó, mert az új szövetség Krisztusában,- bünt, s halált legyőzendően –, új helyzet állt elő. A világosság Atyjától jön reánk, onnan száll alá minden jó adomány és tökéletes ajándék (Jak 1,17).

Jel 4,4–11 – Mennyei istentisztelet

A trónusokon ülő, fehér ruhás és koronás, Isten előtt leboruló, Őt magasztaló 24 vén jelenléte a mennyei istentisztelet folyamatosságának része; ahogy a jeruzsálemi templomban is 24 papi rend végezte váltott szolgálatát; a papi és lévita teendőket (1Krón 24,4k; 25,8kk). Istentiszteletük nem öncélú, mint ahogy Isten sem azért sorakoztatta maga köré a szolgáló lelkek udvarát, hogy bennük gyönyörködjék, és dicsértesse önmagát. Mindőjükben teremtményeire, s köztük az emberre van tekintettel, hogy összejöveteleikre tekintettel indíttatásokat adjon, s kiteljesedjék, mintegy koronáztassék meg az egyház istentisztelete, s általa az ember átélhesse onnan felülről kapott élete viszonylagos teljességét, – már itt e földön. Most is felátárul a kegyelem bőséges forrása. Belőle ered mindaz a jó, amiben a teremtettség, – s meg nem érdemelten –, az ember is részesülhet. S bár lesznek ítéletes megrázkódtatások, azok csupán átmeneti nyomorúságok lesznek. Miközben a 24 vén leborulva imádja az örökkön-örökké élő (Isten nevét, ha lehet, nem ejti ki a szentíró), s koronáját trónusa elé helyezi, nem szűnik meg felénk forduló figyelmük sem. Esetenként egyikük magyarázza a látottakat; vigasztalnak és kérdeznek, hogy jobban értsük az üdvösség dolgait (5,5; 7,13kk).

A trónusból előtörő villámok, hangok és mennydörgések nem Jánosnak, s nem embernek szánt közlések; ezeket csak az ott jelenlévők érthetik. A 7 lámpás a trónus előtt az Isten 7 Lelke, azaz a teljessége (1,4; 3,1), aki nemcsak az Atyáé, de Fiúé is (5,6!). A váltságterv teljességéből annyit tudat velük, amennyi szükséges. A trónus előtti üvegtenger nem fagyott mozdulatlanság, hanem uralt káosz. Isten a mennyei vizekre alapozta székhelyét (Zsolt 104,3); a vének hitvallása szerint, mindenek az Ő alkotásai (11; Zsolt 148,5) és dicsőségét hirdetik (Zsolt 19,2kk), de Isten és minden teremtmény közös ügye most, hogy az ember számára érthető nyelven szóljanak; evégett az angyalok nyelve sem érthetetlen! – A trónus szoros közelségében négy élőlény találatik. Ismerősnek tűnnek, de némileg mások, mint az Éz 1,10; 10,14 élőlényei. Arcuk oroszlánhoz, bikához, emberhez, és saséhoz hasonló. A négy égtájat, az egész teremtettséget, legkivált a földi teremtetett lényeket példázzák ők, ezek közül egy: az ember. Elhelyezkedésük és tisztük arról tanúság, hogy Istennek szívügye volt az élet sokféle változata, amellyel eget és földet benépesített. Vezető mennyei lények, s a földön élők mindnyája – teremtmény; az ember rangja és sorsa össze van kötve a többiével. A 4 élőlény határozat szárnya a próféta elhívását idézi (Ézs 6,1kk), ajkukról a három-

szoros „szent” szintűgy azonos az ézsaiási előzménnyel. A folytatás már eltér tőle, nem szándékában, hanem szavakban. Magasztalásukra válaszul elhangzik a 24 vén hitvallástétele. Minden dicsőiséget elhárítanak maguktól. Az, hogy egyedül Istent nevezik méltónak, az méltatlan voltak és kegyelemre szorultságuk közvetett megvallása, – dicsőítéssel és hálaadással együtt. Miközben a szentíró-rögzítette látás érthető szóval von be minket is a szolgáló lelkek mennyei istentiszteletébe, a földön itt küzdő gyülekezet is egyidejűen kapcsolódhat be annak magasztalásába, akit mennyei teremtményei már színről-színre láthatnak (8a).

Jel 5,1–6 – A hétpecsétes könyv

A prófétának is hasonló, mindkét oldalán teleírt könyvtekercs adatott, hogy egye meg; ugyanezt egy másik könyvvvel Jánosnak is meg kell majd tennie (Ez 2,9 – 3,3; emitt: 10,8kk). Közvetlen ŐSZ-i előzmény a két kőtábla, – Isten írásával mindkét oldalán. Miután Mózes összetörte őket, majd új táblákra írta a Tíz igét; a kőtáblák oldalaira ott már nincs külön utalás (2Mózes 32,1k; 34,1,27k)! – E mostani összetekert okirat hét pecséttel lezárt. – Hirtelen egy erős angyalt pillant meg János, aki erőteljes hangon kérdezi, hogy ki volna méltó a tekercs felnyitására, azaz a pecsétek feltörésére? – Van-e hivatalos okmányok, melyeket csak az arra illetékes bonthat fel; vagy pl. zárolt anyagok, amelyek csak meghatározott idő elteltével hozzáférhetőek. Elérkezett tehát a pecsétek fölnyitásának ideje, hogy ami bennük írva van, eseményé is váljék. Minden egyes pecsét feltörése Isten váltságtervének egy-egy újabb ítéletes és kegyelmes szakaszának megvalósulását indítja el, s végzi is be. Tehát a könyvben leírtak igei természetűek, mert az ige egyben tett is. Az elhatározott isteni döntés akkor válik tetté, midőn pecsétje feltörik. S bár minden létezőnek volna lehetősége a feltörésre, – illetékes az lehet rá –, aki méltónak találta. Rejtve marad előttünk, miként derült ki oly hamar, hogy sem égen, sem földön, sem a föld alatt nem akadt alkalmas és méltó személy, hogy felnyissa a könyvet, s beletekinthesse! – Az alkalmatlanság vélhetően nem a bűn miatti, hanem teremtett voltukból ered. Csak Alkotója és Megváltója ítélheti meg azt, amit, akit Ő teremtett, s kivonva bűnből és végpusztulásból –, újjá is teremtheti saját művét. – Jánost lelke mélyéig megrázza, hogy nincs senki, aki méltó volna a felnyitásra; s félő, hogy zárlat állhat be az üdvözítő események kibontakozásában. Talán ő maga is szeretné elvégezni a felnyitást; de tiltást érez, és sírásba tör ki.

A vének egyike észreveszi kétségbeesését és azzal vigasztalja, hogy van egy valaki, aki már bizonyította illetékességét, mert halálával és feltámadásával győzelemre vitte a megváltás művét. A Júda törzsből való oroszlán (1Móz 49,8kk), és a Dávid sarja Ő (Ézs 11,1,10; Róm 1,3k; 15,12). János ekkor pillantja meg a Bárányt a központi trónust övezők köre közepén. Ki nem mondottan, de Jézus Krisztus Ő, aki – mézárszékre vitt áldozati vagy páskabarány voltában –, némán tűrte, hogy elbánjanak vele; s közben száját sem nyitotta meg (Ézs 53,7; ApCsel 8,32kk). Ezzel Ő vette el a világ bűneit! – Keresztelő János rámutató szava: „Közöttetek áll” (Jn 1,26kk; 36) hasonló volt ahhoz, ahogy most nevezi meg János a közép-

álló Bárányt, akire irányul minden figyelem. Megölése nyomait viseli testén, ahogy tanítványainak mutatta meg sebeit a Feltámadott (Jn 20,20.27). – Üdvösségünk szarva Ő, akit Isten fölemelt a Dávid házában (1Sám 2,10; Lk 1,69). A 7-es szám hatalma teljességét jelenti, mely Neki adatott (Mt 28,18). Hét szeme a Lélek nem mérték szerinti adománya (Jn 3,34), s kifejezi, hogy az egész földre küldi ki Lelkét. Mindent átfog, és mindenhová elér Szentlelkének ítélő és kegyelmes, újjáteremtő ereje. Egyedül a Bárány méltó, s ezért fölhatalmazott arra, hogy kibontsa, elindítsa és véghez is vigye váltságművének további szakaszait.

Jel 5,7–14 – Minden hatalom az Ő kezében

A hét pecsét felnyitását majd még követi a hét trombitaszó, s a harag hét pohara. A már megírtak megvalósulását az indítja el, hogy a trónuson ülő Báránynak adatik minden hatalom égen és földön, föld alatt és a vizekben (2Móz 20,4). – A 20 szd. sokat megélt, s immár a 21. –be lépett embernek keserű tapasztalata volt, hogy bármely hatalom az ember kezében rengeteg erőszakkal járt, s kiábrándultság és rossz szájíz maradt utána, már aki egyáltalán túlélte. – A Bárány hatalma annyiban kötött, hogy a könyvben megírtakat kell kibontania és vezérelnie, s bár az ítéletek sodrásába kerülő teremtmények nem észlelik, hogy ami őket éri, nem parttalan, mivel az egyetlen erős kézben tartott, fékezett fenyítés. Az események megszabott láncolatának az a végső célja, hogy végtére minden teremtmény szabad szívvel magasztalhassa a Bárányt! Ez a részlet tehát érvényével átfogja az egész hétpecsétés könyvet, s minden további eseményt ugyanúgy, mint a Fil 2,6kk ígéretei és végső célja is, amikor minden nyelv vallja, hogy Jézus Krisztus Űr, az Atya Isten dicsőségére.

A Bárány tehát határozott léptekkel lép oda, hogy a trónuson ülő jobb kezéből átvegye a könyvet. Amit tesz, az saját döntése, tehát nem bitorolja, hanem elfogadja a neki odanyújtott könyvet. Ebben az egymásnak felelgető folyamatban valósul meg a Mt 28,18 jézusi kijelentése: "Nekem adatott minden hatalom mennyen és földön...", s azon nyomban kiváltja minden teremtetten lény magasztalását. – E célhoz érkezett folyamatban nincs semmi kényszerítés, sem kényszeredettség, inkább szabadságuk valódisága ölt benne istentiszteleti alakzatot, melynek rendezett és keretbe fogott tartalma van, oly módon, hogy a négy élőlény és a 24 vén leborulása és magasztalása nyomán nyitja is – az „Ámen” pedig zárja –, a dicsőítések folyamatát és változatait (8.14). Minősített rangjuk értelme, hogy több a teendőjük. Kezükben hárfa van, (a 4 élőlénynek is?), és a szentek imádságait tartalmazó csészék. A „szentek” a megváltásra hittel válaszolók; imádságuk a végső magasztalás nyitánya, mely új énekre vált át, illően a Bárány új méltóságához. – Új helyzethez új ének illik, mint a Zsolt 33,3; 40,4; 98,1 esetében! – Ihletetten magasztalják a Bárány méltó és alkalmas voltát, mivel vérén váltott meg, magának minden népből új népet; árat fizetve szabadulásukért, hogy királysággá és papokká tegye őket a népek között (1,6; 2Móz 19,5; Ézs 61,6; 1Pt 2,5,9). Amit pedig szavalókórus-szerűen mondanak, nem szolgálai utánzása az előtte elhangzottaknak, – sivár dolog lenne, ha csak felmondanák a leckét! – Egy ugyan a Lélek, de a mondandó

önálló alkotás, a hétféle tisztség megnevezése, mellyel a Bárány felruháztatott, ismét a teljességre utal. – Végül a teremtmények, – ki-ki saját szintjén – elmondják magasztalásukat. Kijelentik azt, amit eddig csak közvetve tudtunk, hogy a Bárány együtt imádandó a királyi széken ülővel; azaz, hogy a Fiú az Atyával együtt áldandó Isten; – tegyük hozzá, hogy a Szentlélek által! A teremtmények változatos, mégis egyértemű magasztalása tehát máris felhangzik, – s az idők rendjében fog teljessé válni. Legyünk felőle jó reménységgel, holott azt is érzékeljük, – sőt átéljük –, hogy ma még olykor sóhajtoznak. A vég(cél) határozza meg a megelőző időtartamot, ahogy időszámításunkban is a szakaszok a végük felől meghatározottak, s onnan kapják nevüket is: az évtized a záró tizediktől, a század a záró századiktól, az évezred a záró ezrediktől eredeztetett nevet visel; s belőlük az új mindig 1-el kezdődik. – Ez ugyanis vitatott volt, amikor a záró évszázadot, évezredet vártuk, s aztán egyértelmű lett, hogy mivel a központban nincs 0-ik év, a következő egységek (a Kr. e. –i időszakokra is érvényesen) 1-el kezdődnek, így az új évtized, – század, s évezred is 2001-el vette kezdetét. Időszámításunk rendjében határozott végidős szemlélet jut érvényre! Azt is mondhatjuk, hogy időszámításunk eszkatológikus!

Jel 6,1– 8 – Négy pecsét és négy lovas

A Zak 1,8kk; 6,1kk négyféle színű lovai akkor azt az ígéretet szemléltették, hogy a szélrózsa minden irányába kiható isteni kormányzás le fogja csendesíteni a népek háborgását avégre, hogy Isten maradék népe hazatérhessen a babiloni fogságból és fölépíthesse a templomot. E mostani üzenet csak távolról emlékeztet ŐSZ-i előzményekre. Az első négy pecsét feltörése szabad utat ad más-más színű lovak lovasának – teendője elvégzésére –, ami önmagában véve félelmetes események sora, de az üdvözítés végső célja felől tekintve, azok a válság kiteljesedéséhez vezető göröngyös út egyes szakaszai, ha nehezen is, de elviselendők, mert elviselhetők. – Lesz majd új ég és új föld, alászálló mennyei Jeruzsálem, melyben már nem lesz templom (21,1kk.22). Az ítéletes válságok mintegy lefojtva és szunnyadva vártak sorukra. Amikor a Bárány feltöri pecsétjüket; „jöjj” szavára az illetékes élőlény előlép, hogy elvégezze korlátok közé fogott teendőjét.

A fehér lovon ülőnek korona van a fején; felhatalmazása van hódításra és ismételt győzelemre. Lova színe biztató, de íja megfontolásra int, megjelenése nehogy megtévesszen, hiszen a sátán is kiadhatja magát a világosság angyalának (2Kor 11,14). Lovak megülése a perzsák szokása volt, vélhetően onnan is terjedt el a gyakorlata, viszont előbb ők is a pusztai népektől vehették át. – A hatalma delelőjén túljutott Római Birodalomban rettegték a pártusoktól, akik minden utat kipróbáltak Ny felé. Első helyen említetnek pl. a sorban azok között, akik ott voltak az első pünkösdőn is: ApCsel 2,9. – Lehet, hogy valamiféle isteni küldetést is éreztek, hogy a bűnös nyugatot megfenyítsék; ilyen (titokban tartott?!) ideológia-töredék is vezérelhette a K-ről érkező, népvándorlási hullámokat megelőző világhódításokat: hunokat, magyarokat kevésbé, tatárokat, s kétségtelenül a törököket. – A látványos győzelmek azonban csak a bajokat tetézték. – A második pecsét felnyitása szintén háborút, s főként belviszályokat enged szabadjára. Kard adatik a vörös lovon ülő kezébe, hatalma tehát kölcsönzött és szintén határok közé fogott. A harmadik, a fekete ló lovasa drágaságot és inflációt idéz elő, ahogy az háborúk és válságok idején szokott bekövetkezni. Kezében a mérleg arra utal, hogy az élelem készletei szűkre szabottak, de a túlélés mégis lehetséges, amit főként a szegényeknek és családosoknak kell megbőjtölniük. Egy dénár egy napi munkabér; egy mérce búza egy embernek, eléggé szűkös. Akinek több gyermeke van, elégedjen meg árpával, mert olcsóbb, s családosoknak így talán nem kopik fel

az álluk. Igazságtalanságnak vehető, hogy az olajat és a bort nem érinti a drágulás; úgyis csak a gazdagok képesek megfizetni! – Szegények és gazdagok között mélyül a szakadék, tágul az agrár-olló. Az isteni szó, tehát az ige, mégis kézben tartja az aggasztó folyamat vezérlését. Mégha a lovasok egyike sincs annak tudatában, hogy ki-nek is engedelmeskedik! A fakó lovat megülő lovas is csak korlátozott hatalmat kap. Háborúkkal együtt jár az éhség és a járványok (döghalál), valamint a vadállatok elszaporodása és dúlása. Határt szab az ítéletnek, hogy csak a föld negyedrészt érintetheti. Vélhetően a birodalom K-i felét sújtja majd. A pokol tkp. az alvilág, a Hádesz. Benne nincs megtisztulás, csupán csüggedt várakozás, így átmenet a tűz tavához, a halál halálához (20,14k). – A féken tartott ítélet ad reményt a hitre, s hogy a szeretet bennünk meg ne hidegedjék (Mt 24,12k).

Jel 6,9–11 – A mártírok lelke

Isten váltságművében külön hely illeti meg azokat, akik életüket adták kirsztushitükért. A mártír, egyszerűen tanút jelentvén, ez időben módosult jelentésében, azokat tüntette ki e névvel, akik életveszély közepette is megvallották hitüket, s készek voltak érte meghalni is (2,13). Irántuk a kiemelt figyelem azonban nem enged utat a mártírok fokozott tiszteletének, mintha életükben is szentebbek lettek volna másoknak! Tehát egyáltalán nem aknázza ki kivételes helyzetüket, hogy a hívekben felcsiholja a vallásos buzgóságot. Az ige egyebütt sem részletezi a mártírok szenvedéseit (Zsid 11,36kk). István vértanú esetében is a tények közlésére szorítkozik, leírva megkövezését és halálát, ahogy erősítésül adatott neki bepilantás Isten dicsőségébe, s láthatta az Isten jobbán álló Jézust (ApCsel 6,10kk; 7,55kk). Ugyanilyen tárgyilagos leírás követi az ötödik pecsét felnyitását is. A megölt mártírok lelkei várakoznak az oltár lábánál. Az áldozat elvégzése után, a maradék vért kellett odaönteni egykor az égőáldozati oltár aljára (3Móz 4,7). Átmeneti helyzetük tehát azt jelenti, hogy miután Krisztus már elvégezte értük is az engesztelő áldozatot, kiontott vérük csak ráadás és nem része az engesztelésnek! – Így értendő a Kol 1,24 is, hogy tehát a Krisztus gyötrelméből még hátralévő, úgymond hiányzó rész vállalása a mi dolgunk; de szenvedésünk, s a még ezek után is az életüket adóké, nem pótlás a váltságdíjhoz. Az egész üdvözítés műve hozza magával, hogy számuknak be kell telniük. A 11.v ezt a tényt ugyancsak tárgyszerűen és őszintén közli a mártírok lelkeivel, s ennek szem-, és fültanúja János . – Különösebb hangulati hullámmás nélkül írja le a lelkek kiáltozó türelmetlenségét. Istent sürgetnék, szinte számon kérlik, miért nem állt már bosszút értük a népeken! – Elvárnák Tőle, hogy juttassa érvényre igazságát méltatlan haláluk miatt, olyannyira, hogy csitítania kell őket, s megmagyarázza nekik, legyenek már türelemmel! – Feltűnő, hogy egyedül itt olvasható a despotés szó a megszokott kyrios (úr) helyett, s bár annak ekkor még nem volt „kényúr” jelentése, mégis mintha keserűségüket engednék szabadjára, amikor a mártírok önkényességgel vádolják Urukat, amiatt, hogy szó nélkül hagyja gyötörtetésüket, s mellőzi, hogy következményei legyenek, az elkövetőkre szabottan! – Holott nyilván tudnia kell, mennyi igazságtalanság történt velük. Ezt enyhítendő, az a válasz, hogy fehér ruhát kapnak; közli velük azt is, hogy kis ideig még várniuk kell, mert még többeknek is meg kell halniuk hitükért, amíg rendelt létszámuk betelik. – Fehér ruháik tehát a megértés és a ke-

gyelem ajándéka, s nem érdemek utólagos elismerése. Viselkedésük pontos rajzolata oly valós és emberi, hogy szóba sem jöhet, mint-ha felöltöztetésük a büntelenség jutalma volna. – Alig értik, hogy a szenvedés lehetősége külön kegyelem (1Pt 2,19kk), amit megpecsétel új öltözetük. – Őszintén szólva, amit az ötödik pecsét felnyitása megmutat, nem illik szokványos kegyességi sémákba. Dícsérgetés nélkül avatja be őket Isten a terveinek további menetébe; tehát beszél hozzájuk, vigasztalja és pásztori szóval illeti őket. Feltámadásra váró helyzetükben sem hagyja őket bátorítása nélkül, ezt tartja a legfontosabbnak!

Jel 6,12–17 – A harag napja

Már az első pünkösdön beszélt Péter az utolsó napokról, midőn igehirdetésének, – mondhatjuk így: a textusa, alapigéje a Jél 3,1kk volt. Ezen tájékozódva beszélt a bekövetkező ítéletes eseményekről. Külön nem magyarázza, amikor a minden testre kitöltendő Lélek-ről szól (ApCsel 2,15kk.33), de tény, hogy csodák az égen, jelek a földön: vér, tűz és füstfelleg; nap sötétté, hold vérré válása; mindezek akkor elmaradtak! A Szentlélek kitöltésével, bekövetkezésük ideje kitolódott, mert késleltetés avatkozott közbe. – Most azonban a hatodik pecsét felnyitásával az idejük elérkezett. Az utolsó napok tehát már akkor elkezdődtek, melynek egyik gyümölcse és jele az egyház megszűlése volt. – Ítéletes részét azonban a mostani időig Isten bepecsételte (vö: Ézs 8,16kk; Dán 12,9). Pecsétje feltörése ad szabad utat annak, ami már régen megíratott; nemcsak Jóelnél, de más prófétai könyvekben is (Náh 1,6; Zof 1,14kk; Mal 3,2; s továbbiak), amikor Jahve napjáról jövendöltek. – Ezekről Jézus is szólt (Mk 13,24k). Pál pedig az Úr(unk, Jézus Krisztus) napjának hívja (1Kor 1,8; 1Thessz 5,2kk; Fil 1,6.10). Földrengés, a Nap gyászruhába öltözése (napfogyatkozás?), a telehold véres színe, adják hírül az ítélet napja elérkeztét. S bár a könyv során a végítélet még várat magára, a kozmikus megrázkódtatások, – látva és átélve –, félelmetes próféciák arról, ami már a köszöbön áll. – Szolgáinak pedig elmondja az egyik „élőlény”, – és János szemével láttatja is a kijelentés –, hogy a bekövetkezendőkre felkészítsen, s róla tájékoztasson. Csillagok alázuhanása a firmamentumról, ókori szemlélet szerint, olyan, mint a félérett fügek lehullása a sodró szélben; ugyanígy az égbolt könyvtekercs-szerű összegöngyölődése is; hasonlóan az özönvíz történetéhez, amikor a mennyei vizeket visszafogó égbolt ablakai kinyíltak, s a víz, alázúdulva, egyesült a földi és a mélységekből előtörő vizekkel (1Móz 7,11)! – Ezúttal is a kozmosz épülete dől össze, mint akkor, csak nem víz által. A kozmosz, a rend helyét ismét a káosz foglalja el. Tüzzről most még nem beszél, az majd végszóként végzi el munkáját a tűz tavában (19,20; 21,8); de a tűznek is van felelőse (14,18), nemcsak úgy magától harapózik el.

A végidők eget-földet megrázó rengése és a vaksötét beálltakor (Ám 5,18kk) hanyatt-homlok menekülnének a királyok, s velük együtt a különféle fejedelmek és vezérek is, – elnevezésük szerint lehet, hogy perzsa és római főemberek ők – mondja kommentárjában Karner Károly. – Az ítélet tehát minden népet és országot elér. Nincs szó kárörömről, hogy lám, mégis bekövetkezett, amit a már-

tírok sürgettek (10)! – Nem emberi vágyak és indulatok törnek utat maguknak, hanem a trónuson ülő és a Bárány haragjának a napja ez. Gazdagság nem ment ki előle, szegénység sem ment fel alóla. Ez íratott elő a népek haragja napjára! – Elfutni képtelenség, nem lehet előle elrejtőzni barlangokba, hasadékokba (Hós 10,8; Lk 23,30) sem. Főemberektől a szolgákig, s a szabadokig, a felsorolás hetes tagolással; tehát senki nem vonhatja ki magát alóla. Voltaképpen ugyanazt tennék, mint a 9,6 érintettjei, amikor keresnék a halált, de az elfut előlük. – Az általános fejvesztettségben mégis tetterős marad a kegyelem; tanú rá a 7. fejezet.

Jel 7,1–8 – Elpecsételtek Izráelből

Hatalmas erők fékeződnek le, amikor a négy angyal már hozzákészült, hogy az utolsó pecsét felnyitása után munkához lásson, s megbízatása szerint ártson a földnek, a tengernek és a fáknak. Most az a parancs, hogy várniuk kell! Megszemélyesítetten, ők a föld négy(irányú) pusztító szele. Másik négy angyal – a négy égtáj felől – kemény marokkal fogja a földabroszt, mintha így fognák vissza, tartanak fel sikeresen a négy szöglet felől támadó szeleket. E művelet elképzelhető úgy is, hogy eközben közvetlenül a szeleket fogják ők vissza, mint hajtó a lovait gyeplőszárral, amikor fékez, csitít, s aztán leállítja a száguldást. Egy ötödik is segítségükre siet, érkezendő napkelet felől, midőn dörgő hangon rászól a pusztítókra: fogjátok vissza magatokat, mert fontos teendőnk van! A mi Istenünk szolgálát (Ézs 43,10; 44,21.26) kell – egyenként – homlokukon pecséttel ellátnunk. A négy angyal álljt parancsol a szeleknek; az ötödik pedig pecséttel a kézben hozzálát, hogy Isten tulajdonait ellássa e jellel, mert Isten nem mondott le népéről. – Egykor ui. azt ígérte, hogy csak akkor kerülne hatályon kívül az Izráelnek adott kegyelem, – magva akkor szakadna Izráelnek –, ha eltűnne a Nap, Hold és a csillagok rendje. Ha egyáltalán megmérhető az ég, s kikalkulálhatók volnának a föld alapjai, akkor veti, vetné meg Jahve Izráel utódait mindazért, amit elkövettek (Jer 31,35kk). Az idevágó prófécia értelme tehát az, hogy Isten szövetségi hűségét, ígéreteinek végidős teljesülését semmi sem hatálytalaníthatja, és nem semlegesítheti! – Mégis most, amikor az előbbi pecsét felnyitása már megingatta a teremtés rendjét, elérkezett az ideje, hogy Izráel számba vétessék. Hajdanán Ábrahámnak a csillagos égre kellett felpillantania, vajon képes-e mindet számba venni. Persze, hogy nem! Ennyi lesz utódaid száma, mondta neki Isten (1Móz 15,5). Pál is hangot adott reménységének, hogy majd az egész Izráel megtartatik (Róm 11,26). Ez okból a tizenkétszer tizenkétezer azt jelenti, hogy Isten ismeri és meghatározta számukat és üdvösségre vivő hűsége jeleként, személy szerint pecsételi el őket. Hallatlan dinamikával épp a végszó előtt parancsolt megálljt Isten a pecsétek feltörésének, – amíg ez az egészen más –, mert kegyelmes elpecsételés, végbe nem megy. A „pecsét” szava azonos, az utóbbi természetesen másféle, egy billogyszerű jel ráütése a homlokra. Mégis az összefüggés több, mint szójáték. Voltaképpen méltatlan Istenhez, ha azt mondjuk, hogy ez az összefüggés rendkívül szellemes, de ez esetben az emberi dadogás keresi a megfelelő szót a csodálat kifejezésére; ráadásul a fönti jeremiási párhuzam páratlanul eredeti

a János alkalmazásában. – A többi nép üdvösségéről majd a folytatásban fog szólni. –

A törzsek sorrendjét a Messiás uralma rendezte újra. Így került első helyre Júda, s nem Rúben, aki pedig születése szerint elsőszülött volt. A váltás oka, hogy a Messiás Jézus Júdából érkezett. Kimarad viszont Dán; nem feledékenységből, hanem mert nyakig esett a bálványimádásba (Bír 17-18). Zsidó hagyomány szerint a sátán lett a törzs fejedelme, ahonnan majd az antikrisztus is származik, teszik hozzá az egyházatyák. – Ide kapcsolható a 2,9; 3,9, aholis némely zsidókat a sátán zsinagógájának nevezett János, ami tehát nem holmi antiszemitizmus, hanem a messiáscentrikus Izráel-szemléletből adódik.

Jel 7,9–17 – Népek üdvössége

Az 5,8kk-ból állapítható meg e megszámlálhatatlan sokaság kiléte. Új énekkel szólt a 24 vén, és a 4 élőlény a szentekről –, akiknek imádságai csészékben vannak –, róluk énekelve: „mert... véreddel vásároltad meg őket... minden törzsből és nyelvből... nemzetből és népből; és királysággá és papokká tetted őket a mi Istenünknek...” Most tehát őket látja János a trónus és a Bárány előtt, fehér ruhákban, kezükben pedig pálmaágakkal. Helyzetük időben előbbre haladt, mint a szintén fehér ruhákba öltöztetett, várakozó mártíroké (6,11); sőt a végső állapotot tükrözi, amikor már céljához érkezett minden nép üdvözítése, – miután már Izráel fiai is elpecsételtettek. A jövőből előrehozott látás és láttatás erőt ad egyrészt Jánosnak, másrészt a hit által reménykedőknek; mindenkinek, akit illet, lélekben segitendő, hogy átlendülhessenek a még e világra váró, – közben a híveket is óhatatlanul érintő –, közbeeső próbatételeken. Ezért joggal nevezhetjük a keresztyéneket bizonyosságban élő, látásoktól ihletett népnek. Nem délibábokat kergetünk, s nem magunk-gerjesztette álmokat szövögetünk, hogy csipkedjük, és biztatgassuk magunkat, – hanem Isten ad bepillantást kegyelemből készített jövőnkbe! Ezért bizvást tekinthet minden hívő az igében elénk táruló látványba azzal a reménységgel, hogy saját jövőjét láthatja. Krisztusban én is ott vagyok közöttük, ha nem is vagyok képes magamat fölfedezni, mint egy fényképen; de Isten ismer, s rám ismer majd! – A pálmaágak lengetése messiási köszöntés (Jn 12,13) és az ujjongó öröm kifejezése. Mennyei virágvasárnap istentiszteletének részesei ők, magasztalva Istent és a Bárányt. Ezt követi az angyalok Istent magasztalása.

A vének közül megint egy (5,5) elegyedik szóba Jánossal. Kérdése igazából kiegészítendő. Tudod-e, hogy ezek kik? Őszinte rá a válasz: Uram, te tudod (a nyelvi fordulat vitathatatlanul Jánosé: Jn 21,15-17!), de tudni fogom, ha megmondod. A viszontválasz sem késik: Ezek mind a nagy nyomorúságból jöttek. A Dán 12,1 utolsó évhete ez, ami azonban a választottak érdekében megrövidítették (Dán 9,27: „hét közepe”; vö még: Mk 13,19k).

A rendkívüli, – mégis tűrőképességükhöz mért – próbatételek sora végül is hasznukra vált, mert úgy maradtak meg hitükben állhatatosan, hogy újból és tudatosan mosták meg, fehérítették ki ruháikat a Bárány vérében; s immár zavartalanul végezhetik papi szolgálatukat, mert szenvedéseik végleg elhárultak. Kiemelten nincs szó mártírságról, jöllehet az sem kizárt, de ezúttal az emberi léttel

és életúttal együtt járó nyomorúságokról beszélt az angyal. Papként szolgálnak Istennek az Ő templomában. Tehát még nincs új ég és új föld, meg város sem, ahol majd nem lesz templom. De van a mennyben a földi sáturnak (templomnak) égi mintája, ősképe, ahová a főpap Krisztus is bement tulajdon vérével (Zsid 9,24). – Menyílt úton át járul oda a megdicsőült egyház népe. Gazdájuk kitüntető gondoskodása hordozza őket: nem éheznek, nem szomjaznak, napszúrás nem betegíti őket, hőség sem zavarja (vö: Jón 4!). A Bárány pásztorként terelgeti, s élő víz forrásához vezeti őket, Isten pedig letörli könnyeiket. Az üdvözültek serege tevékeny és vándorló Isten népe a teljességben is.

Jel 8,1–6 – A hetedik pecsét

Az utolsó pecsét felnyitásakor támadt csönd nem érzelmi indítatású, nem is a vihar előtti süket nyomottságé, hanem a Hab 2,20 szerint. „Az Úr azonban ott van szent templomában: csendesedjék el előtte az egész föld”. Folytatása pedig a Habakuk imádsága, közelebről a 3,2. Vélhetően ebből született a kegyességi gyakorlat, hogy imádság előtt így szól a közösség vezetője: „Csendesedjünk el és imádkozzunk!”, holott előtte sem zajongott a gyülekezet! – Itt sűrűsödik az a „kis idő” (6,11); az egész teremtettség várakozása, míg egyetlen csészébe nem gyűjtetik össze minden korábban elhangzott, vagy lélekben elmondott imádság, s rá a tényleges válasz ideje is beérlik; a tombítáláshoz készülődő angyalok is teszik dolgukat. A feszült várakozás megértéséhez segít magyarázatában Karner K. – kifejtvén, hogy a hat korábbi pecsét feltörése csak részben tárta fel a tartalmat, igazából a hetedik felnyitásakor derült ki egészen és váltak olvashatóvá a tekercsre írottak. Már a hatodik felnyitásakor mondhattuk volna, hogy az üdvözítés műve céljához érkezett, jöhet a mindenek újjáteremtése! – Mégsem az következik, hanem mintegy belülről láttatva és részleteiben is feltárul az, amiről a megelőző summázat tudósított. Már az agyagtáblák korában is ismert volt a gyakorlat, hogy az okmányt elhelyezték külső, szintén agyagból égetett, vagy napszáritotta tokba, külsejére felrótták, mit tartalmaz a belehelyezett tábla szövege. A két egybehangzó, a rövidített külső és a teljes szövegű belső írás lényegbeli azonossága hitelesítésül is szolgált! – E gyakorlatot vitték át később és néha papirusz-, vagy pergamentekercsekre is. A várakozó csönd tehát a részletező tartalom feltárulását készíti elő. E múltból eredő szerkesztési mód most inkább csak a formát adja, mert ami ezután jön, nem csupán bővített ismétlés; de módosítás, fokozás és végül valóban célhoz érkezés a tartalma.

János hét angyalt lát. Trombita adatik mindegyiknek, hogy majd megszóltatassák. Még egy angyal érkezik az oltárhoz, kezében arany füstölő van, bizonynyal az 5,8 aranycsészéinek tartalma, benne a szentek egybegyűjtött imádságai. A mártírok sürgetése (6,10), amire várniuk kellett, annak ideje most érkezett el! Kívánságuk meghökkenetően emberi: „meddig nem ítélsz... és nem állsz bosszút a mi vérünkért...?”, ámbár jogosnak mondható, nemcsak nem teljesülhetett tüstént, de a meghallgatáshoz is kellett még valami lényeges. Az angyalnak ui. sok füstölőszer adatik, hogy tegye hozzá a szentek imádságaihoz a füstölő oltárra, mely nem azonos a 6.9 égőáldozati

oltárával. – Ezek után a szentek imádságaival együtt száll föl a füstölőszer az angyal kezéből az Isten elé. A képekkel kifejezett esemény szavakkal a Róm 8,26 során akként fogalmazott, hogy a Lélek segít erőtelenségünkön, s ez igaznak bizonyul a várakozó üdvözltek imádságaira is, mert csak a szíveket vizsgáló Isten tudja igazán, mi a Lélek gondolata, aki – Isten kegyelmi rendje szerint – képes közbenjárni a szentekért. Amikor az imádságokat kiigazító, kiegészítő könyörgés meghallgatásra talál, veszi az angyal a füstölőjét, hogy megtöltse az oltár tűzéről és ledobja a földre, s nyomában támad mennydörgés, zúgás, villámlás, földrengés, s hozzákészül a hét angyal, hogy trombitáljon.

Jel 8,7–13 – Négy trombitaszó

Egymást gyorsan követve négy angyal emeli szájához trombitáját. Amint megfújják, ítéletes csapások érik a teremtettséget. Kérdezhetnénk, hogy mit vétettek a haláltudattal nem rendelkező teremtmények, s mit a Nap, a Hold és a csillagok? – Rájuk úgy tekint az ige, hogy az emberért vannak. Bár létükkel Istent dicsőítik, részesedniük kell az ember bűne következményeiben is. Azért sóhajtoznak és nyögnek, mert hiábavalóság alá vették (Róm 8,20kk). Ítélete eszközül Isten mégis felhasználja őket. Eközben a sorsuk nem csupán eszközi, mert végül ők is részesednek a teljes váltság áldásában. A Sisera had pusztulását megénekelve, Debóra így lelkesedett: „Az égből harcoltak a csillagok, pályájukról harcoltak Siserával” (Bír 5,20). S ha most az egymás után bekövetkező négy csapásban, s a további háromban – igazából a szentek, a meghalt, vagy üldözéseket szenvedett hívek imádságára felel Isten oly módon –, hogy Lelkével mintegy helyükre teszi kéréseiket. Ezúttal idézhető Elizeus és kétségbe esett szolgálja, aki aztán, reggelre kelve rémülten látta, hogy a várost lovakkal és harci kocsikkal már be is kerítették az ellenséges seregek. Visszabújva szállásukra, elhaló hangon kérdezte a prófétától: „Jaj, Uram! Mit tegyünk?” Mire a válasz: „Ne félj, mert többen vannak velünk, mint ővelük!” Aztán imádkozott érte, hogy nyílják meg szolgálja szeme. Miután ez megtörtént, akkor pillantotta meg a szolga „hogy tele van a hegy Elizeus körül tüzes lovakkal és harci kocsikkal” (2Kir 6,15kk). – Vajon a próféta látta-e ugyanezt? Neki ui. nem volt rá szüksége, hogy lássa is, amit hitt! – A Jelenések könyve látásai is ilyen természetű alkalmazkodása Istennek – a Domitianus császár idejében üldözött, szorongatott keresztyén egyház bátorítására. Ez okból a bekövetkező ítéletek részletező taglalása félreértésekhez is vezethet. Minket is elragadhatnak indulatok, mások meg félreérthetik, – formán: Erre vártok, ti keresztyének, mert sértődöttek vagytok és fűt benneteket a gyűlölet! – Félreértéseket kerürendő, marad a tárgyyszerű közlés szintjén az első négy trombitaszó következményeinek közlése. – Ezekre úgy tekintünk, mint a 6,1-8 során elmondottak változataira. Közben fokozás is érvényre jut, amint erről már esett szó –, mivel, – amíg a 6,8-ban a föld negyed-része hullt a Pokol és Halál markába –, addig most harmadrésről hallunk; megszemélyesített Pokolról és Halálról viszont nem. – Az egymás sarkába lépő csapások leírásából itt-ott ráismerhetünk a tíz egyiptomi csapás némelyikére. Az első esetében a hetedikre (2Móz 9,23kk). A víz vérré válása pedig az elsőre emlékeztet (2Móz 7,20k).

Az öröm és a keserűvé vált víz a 2Móz 15,23k; Jer 9,14k; 23,15; JSir 3,19 előzményeiből ismert. A negyedik csapás pedig az élet egyik alap-feltételét, a fényt komorítja sötétté. – Hirtelen egy sast lát János átrepülni az égbolton (Mt 24,28, Lk 17,37), aki a bekövetkezendők miatt háromszoros jaj-t kiált a föld lakóira. Az előreküldött jeladás, az angyali kürtjelek mind azt jelentik, hogy nem vaksors szeszélye játszik az égitestekkel, meg az emberrel, s általában az étellel –, hanem mert ítéletének eszközei Isten kezében vannak, s nem szabadjára engedve dühöngenek és pusztítanak. – Isten eszközeiként hatnak; az üdvözítés rendjében szolgálnak a gonosz megfenyítésére.

Jel 9,1–12 – Az ötödik trombitaszó

Ezúttal is Isten engedi látni azt, amit ítéletesen elvégez. Szó volt már róla, hogy nem emberek kívánják a bekövetkezendőket. Nekik annyi részük van benne, hogy a hívők, – imádságban hagyták az igazságosan ítélőre annak következményeit, amit ellenük, azaz a keresztyének ellen bárki is elkövetett. E dologban Urunkat követik, aki, amikor gyalázták, nem fenyegetőzött, hanem hagyta az igazságosan ítélőre (1Pt 2,21kk); – sőt imádságaikat még ki is igazítja és kiegészíti a Szentlélek értük mondott könyörgése (8,3k; Róm 8,26k). Miután, előljáróban ezt még egyszer tisztáztuk, Jánossal együtt mi is láthatjuk, azaz tanúi lehetünk, ahogy a trombitaszóra egy csillag hull alá az égből a földre. -Távoli képzettársításul vö: az Ez 28,17-tel, ami – esetleg – egy bukott angyalról szóló közléshez szolgált adalékul. – Most csupán annyit tudhatunk meg róla, hogy nem Isten tudta nélkül kapja meg az alvilág kulcsát. Továbbá feltételezhető, hogy felnyitását is parancsba kapja. A nyitás után füst száll fel a mélységből, – akkora mennyiségben –, hogy elsötétíti a napot és korlátozza a látást. A próféta viszont látja, ahogy sáskák jönnek elő a sötétségből. A sáskaraj azonban csak száma nagyságával vethető össze a K-en ismert és rettegett sáskajárásokkal (Ám 7,1k), mert hamarosan minden egyes sáskának a skorpiók külleme és hatalma adatik; ezt már ismerjük a Jóel 1k.f-ek prófécijából (legkivált vö: a 2,4kk részlettel). Alakjuk, mint a lovaké, fejükön aranszerűen csillogó korona; arcuk emberé, hajuk hosszú, mint az asszonyoké, foguk oroszláné, és vas a páncéljuk. Szárnyaik zúgása félelmetes, akár a harci szekereké. Megbízásuk szerint, nem tehetnek kárt a zöld növényzetben; annál inkább árthatnak olyan embereknek, akiknek homlokán nincs ott az Isten pecsétje (7,1kk; 14,1kk). Királyuk az alvilág angyala: Abbadón, görögül: Apollyón: „Vesztő”, „Pusztító”. Életet nem vehetnek el; megbízásuk annyi, hogy öt hónapig gyötörök az embereket. A sáskák életideje egyébként ennyi! – A skorpió marása – ha némelyike felnőttre nem is halálos –, de nagyon fájdalmas; alig elviselhető. Tömeges támadásuk és marásuk olyannyira megviseli az embereket, hogy kínjukban inkább választanák a halált, de ez a lehetőség elvétetik, mert a halál elfut előlük. – Az összkép a Jób szenvedéseire hasonlít, de isteni vigasztalás és nevelő célok nélkül. A Jób esetében a sátánnak határ szabott, hogy bár kezébe adatik, de életét nem veheti el (Jób 2,6). Mégis mekkora különbség a kétféle próbatétel között! Istennek hatalma van rá, hogy céllal próbálja meg az embert. Jób esetében hitre, jó kilátásokra derítő volt

a végkimenetel; most azonban a „jaj” abbamarad, de baljósan várhatók a továbbiak. – Végül is mindenkié a nyitott lehetőség, hogy legyen füle a hallásra, – azt megtudandó –, hogy az ige mire készítet. Ekként a döntésük egybecseng ama bizonyossággal, hogy az Ő pecsétjét hordozzuk magunkon, mely kitartás ad avégre, hogy ha megpróbáltatásokon kell is átmennünk, Ő nem hagy magunkra. Az az intés is benne foglaltatik az igében, hogy amikor elragadna valamiféle megfizetési vágy, ne vetemedjek olyasmire, amire Isten soha nem ad felhatalmazást szentjeinek; hiszen érvényben van az intés, hogy áldjátok azokat (is), akik titeket üldöznek (Róm 12,14).

Jel 9,13–21 – A hatodik trombitaszó

János megintcsak a legszükségesebbet közli a látottakból, mert, nem meríti ki az ítéletes részletek ecsetelésében kínálkozó lehetőséget, hogy csak ijesztgessen. – A hatodik angyal trombitálását követő, egyébként jól érthető parancs gazdájáról alig tudunk meg többet, mint hogy szava az égőáldozati oltár (6,9) közepéből hangzik fel. Képzeletben átlósan meghúzva az összekötő vonalakat; ez a metszéspontja a négy szarv jelölte sarkoknak. A véres áldozat elhelyezésének a központi helye! Az 5,8; 6,10; 8,3kk sorát követve, a mártírok sürgető imádságára válaszul, – miután minden egyéb imádság is összegeződött, s a Lélek által megtisztított és kiegészült –, az angyalnak az adja az utasítást, Akinek halálíg megbizonyított engedelmsége és győzelme következtében, minden hatalom adatott! – Erről a közlés mindazáltal visszafogott!- Pontosan nem is állapítható meg, hogy az Eufrátesznél megkötött, most pedig eloldandó négy angyal kicsoda. – A 7,1-ben is cselekvően szolgált négy, akik féken tartották a négy égtáj szeleit. Ők is lehetnek, vagy másik négy ártó angyal, akik mintegy ugrásra készen álltak; időzített parancsra várva. – Most érkezett el a pillanat, hogy eloldassanak. A háttérben fölsejlik a pártusok rettegett támadása. A történelem Ura tartja kézben őket; nem vaktában öldökölnek. Idejük órára (mondhatni: percre), napra, hónapra, esztendőre van kimérve, de felhatalmazásuk csak az emberek egyharmadára szól. A korábbi negyedrésszel szemben (6,8) ez fokozás; mégsem fogható rá, hogy a pokol szabadult volna el velük. – Hogy pedig kétszáz-millióan vannak, azt jelenti, hogy számunkra töméntelenül sok; de számuk megjelölése értésünkre adja, hogy Isten pontosan tudja, mennyien vannak. Lovak és lovasok szinte összenőttek, mert tüzet játszó páncéljuk egységbe fogja mindkettőt. A lovak feje, és kígyófejben végződő farkuk a pusztítás és ártás fegyverei. Szájuk tüzet, füstöt és kénkövet áraszt, mint a mesék szörnyei (Jób 41,11kk). Bennük összegeződik a Zsolt 91,13 minden szárazföldi és tengeri lényre, mely az ókor emberében félelmet keltett.

S mi van a többi kétharmaddal? Az aligha segít rajtuk, ha csak annak örülhetnek, hogy túléltek a támadásokat. Rájuk is áll Jézus intése: mit gondoltok, hogy akik elvesztek, bűnösebbek voltak? Nem! Sőt, ha meg nem tértek, ti is hasonlóképpen vesztek el (Lk 13,1kk). A 20.v meg is állapítja, hogy nem tértek meg. A ténymegállapítás sorrendje pontos. Ahogy a Róm 1,18kk istenismereti, azaz teológiai eltévelyedés folyamányának tartja az elkövetetett erkölcsi fer-

deségeket; úgy a végidők –, egyelőre megkímélt maradékának meg nem térése is – elsőrenden vallási, s belőle kifolyólag aztán erkölcsi következmény. Vallásosságuk talán még buzgóbb, mint volt kieszelt bálványaik imádása esetében. A sorren a Dán 5,4.23. szerinti (vö még: Ézs 17,8; 44,9). Élettelenek, tehát vakon, süketen bénán tűrik az emberek féktelenségeit. Méghozzá varázslást is űznek, ami nem csupán ártalmatlan hókusz-pókusz. Méregkeveréstől sem rettennek vissza. Isten ítéletei nem csak félelmetesek, de megtérésre is intők. Az emberek kitalációi viszont förtelmesek, sőt ön-, és köveszéyesek.

Jel 10,1–11 – A megevett könyvecske

Megkísértésekor Jézus hivatkozott az 5Móz 8,3-ra, hogy nemcsak kenyérrel él az ember, de mindazzal is, ami Isten szájából származik (Mt 4,4; par). Továbbá: a prófétának mindkét oldalán teleírt teker-cset kellett átvennie Isten kezéből, hogy megegye (Ez 2,8 – 3,3). Já-nos egy erős angyal (Gábriel?) kezéből veszi át a könyvecskét, s azt kell megennie, hogy hitelesen prófétálhasson népekről, nemzetek-ről, nyelvekről és királyok felől. A könyvecske szó háromszor em-lítettetik (2. 9k); a 8.v-ben viszont könyv (biblion) olvasható, vélhető utalásként arra, hogy összefüggés van az 5. f. hétpecsétetes könyve és a mostani könyvecske között. Amazt csak a megöletett Bárány nyithatta fel; emennek édesé és keserűje is csak azért elviselhető, mert már nem lepecsételt titok, ami benne olvasható. – Járulékosan azt is észre kell vennünk, hogy a kétféle elnevezés váltakozása ellene mond ama merev szemléletnek, mintha a Bibliában egy fogalmat mindig csak egyazon szó jelölhetne. Íme, ez nem így van! – Az ih-letettség nem a szavakban és a betűkben van, hanem a gondolatok életadó, megújító és vezérlő erejében, a Szentlélek által!

János újból a földön találtatik, s e helyzetből látja a tekintélyes angyalt az égből a földre szállni. Jobb lábával a tengeren, ballal a szárazon áll, kifejezve Isten mindenre kiterjedő hatalmát. Amikor megszólal, hangja az oroszlán ordítására emlékeztet (Hós 11,10; Ám 3,8). Hét mennydörgés hangzik fel (a Zsolt 29-ben hétszer olvas-ható: „Az ÚR (Jahve) hangja...”). – Lehet, hogy valami alkalmatos-ságon ül János, mert menten írásba is foglalná a hét mennydörgés szavát, de hangot hall, hogy magában kell lepecsételnie a hallottakat és nem írhatja le, mert a titkok az Úréi, mienk csak a kijelentett dol-gok (5Móz 29,28), hivatkozik rá Kocsis Elemér a Jubileumi kom-mentár- ban. – Nincs tehát minden leírva, amit az Úr Jánossal tu-datott; léteznek kibeszélhetetlen dolgok (2Kor 12,4). Kapcsolódva a 6,11-hez, azt viszont közönie kell, hogy lejárt a türelmi idő, melynek során a szentek lelkeit kis ideig türelemre intette (maga a Bárány?). Ez az időhaladék jár most le a hetedik angyal trombitálásával, – ha majd Isten titka beteljesedik. Mindenek teremője Ő, reá esküszik az angyal, hogy megváltásának rendje mindent átfog és átformál majd. Ez a titok lényege (Róm 11,25; 1Kor 15,51), s bár beágyazódik oda népeket sújtó ítélete is, – pusztán csak erre várni, ezt sürgetni – meglehetősen kicsinyes óhaj volt a mártírok lelke részéről. S bár Isten megértéssel fogadta türelmetlenségüket és enyhítette lelkük-ben a feszültséget, nem változtat üdvterve ütemén és mindeneket

újjáteremtő szándékán. Ezt a széles horizontot íveli kijelentésében az Úr a látó elé. Újra hangsúlyozandó, hogy annak láttatása és hallhatóvá tétele, amit szem nem látott, fül nem hallott, amit Isten készített az Őt szeretőknek (1Kor 2,9k); voltaképpen engedmény, hogy a szenvedő, üldözött gyülekezetek erősödhesenek bizonyosságukban, – azaz hogy közben nem hullottak ki Isten kezéből. Célig juttató eljárásában semmi nem rendítheti meg Őt. Kijelentést pedig nem azért ad Jánosnak róla, hogy kandi kíváncsiságokat elégítsen ki, hanem alapul és erősítés érdekében szolgál, – újabb próféciákra tekintettel(11).

Jel 11,1–14 – A nagy nyomorúság ideje

Egészen egyedi a könyvben, hogy mérővessző adatik a látnok kezébe avégre, hogy a (jeruzsálemi) templom belső kultushelye, s a benne imádkozók védelme jeleként –, mérje meg ezt a benti részt, s az ott tartózkodó szent magot. – A külső udvart ki kell hagynia, mert megadatott a népeknek, hogy 42 hónapon át tapodják, s vele az egész szent várost. A Dán 7,25; 12,7 három és fél éve ez, Jézus szerint (Mk 13,20) megrövidített, tkp. felezett ideje az Isten országát megelőző évhétnek. Dániel kv-e (Kr. e. 2. szd) a szír Antiokhosz Epiphanész önkényére, Izráel hűségeseit sújtó üldözésére és a templomot megszentéstelenítő intézkedéseire adott isteni válasz volt. – A végidők nagy nyomorúsága történéseinek vázlata most azon tájékozódik. – Jézus is ezen a nyomon haladt, amikor a pusztító utálatosság (tkp. a templomot megszentéstelenítő bálvány) felállításáról beszélt (Mk 13,14). Ám, minden rettenet ellenére, a templom szívét adó belső épületrész, – ha odakünn kavarognak is az indulatok –, ezúttal érintetlen és védett marad. A látnokot nem befolyásolja, hogy az ő idejében a templom és a város már romokban hevert. Meglehet, hogy mindenki csodálattal beszélt a később és ma is Siratófalként tisztelt falrészek épen maradásáról, s ez hatott könyvünkre is. – A mindent elborító romok viszont Sodoma pusztulását és az egyiptomi csapásokat idézik, ahonnan viszont megmenekült Lót; most pedig a páskabarány védettjei. E városban feszítették meg Urukat; a felelősséget most nem bocolgatja a szentíró. – Az utalások erősítik a sejtést, hogy e részlet Izráel végső sorsáról beszél, azaz, hogy van és marad közöttük egy megkímélt terület és népi töredék, ők lehetnek a 7,1kk elpecsételtjei. – A babiloni fogság hazatért maradéka között is volt két tanú, a két olajfa és a (két?) mecstartó (Zak 4,3.11k). – Ők most Mózes és Illést példázzák, akik Jézust is erősítették a megdicsőülés hegyén. Bűnbánatot hirdetnek, zsákruhába öltöznek. Támadhatatlanok, mert tűzzel válaszolnak. Szárazságot idézhetnek elő (Jak 5,17) – nem biztos, hogy tényleg éltek is vele! –, míg a mélységből feljövő fenevad (13,1kk) túlerejével meg nem öli őket. Temetetlen, tehát meggyalázott tetemük látása nagy öröm a népeknek, akik zaklatásnak vették, hogy azok megtérést hirdettek, mert viszolyogtak is a bűnbánat követelményétől. – Emiatt örülnek a két tanú pusztulásán. A szabadság illúziójával küldözgetnek egymásnak ajándékokat. – Csak sejtésből, kérdésként vetem fel, hogy e két tanú nem Péter és Pál apostolok-é, akiket Néro császár kivégeztetett Rómában Kr.u. 64. –ben? – Három és fél nap múlva

azonban a két tanú feltámad, s hatalmas hang szólítja őket a mennybe, s úgy mennek oda, mint Jézus, miután feltámadt, és ezt minden ellenségük látni kényszerül. Földrengés támad, mint Jézus halálakor, s összedől a város tizedrésze, s meghal hétezer ember. Mire a többi kezdi dicsőíteni a menny Istenét (Dán 4,31kk). – Máris elmúlt a második jaj, – a harmadikra csupán utalás lesz (8,13; 12,12). –

Miként került Jeruzsálembe a sokféle nép? Ez a való helyzet a könyv írásakor! – Továbbá: ígéret szerint az utolsó napokban oda áramlanak majd a népek, s mintha ez már meg is kezdődött volna az első pünkösdön, – a Szentlélek kitöltetésekor –, azaz, azon az egyszeri csodálatos aratás-ünnepen! – Furcsa aratás, de életadó és hosszú távra ígéretes, s ami akkor megkezdődött, az utolsó napokban teljesedik ki. Az összkép egyelőre még nem zavartalan, – átmeneti időszak van a jó kezdet és az ígéretes beteljesedés között –, zavarokkal és feszültségekkel, mert a népek megfenyítettnek, mivel elégedetlenek, mert nem azt kapták, amit vártak (Ézs 2,2kk; Mik 4,1kk)! – Izráel üdvössége, az a belső mag, a megvédett rész ott a templomban, kavargó események során jut el majd rendelt céljához.

Jel 11,15–19 – Ünnepre hívás

Izráel üdvösségének célhoz érkezése részdiadal, ezért a hetedik trombitaszó ünnepre hív; s ahogy minden ünneplés Isten nyugal-mát és a teremtettség számára is rendelt felüdülés lehetőségét je-lenti; – egyben pedig az eljövendő mennyei szombatot (Zsid 4,9) ízlelteti –; úgy most is, - lélegzetvételnyi időre – nyugvópontja jutnak az ítéletes erők, hogy kihirdessék a mennyben, – János által szá-munkra is hallhatóan –, hogy a világ fölötti uralom immár a királyé, a mi Urunké, az Isten Krisztusáé! – Harcoknak még kell lenniük, de a teljesség bizonyossága már betölti a mennyet. Jövő időben: Ő fog uralkodni örökkön-örökké! A Tőle tanult imádság szerint: Jöj-jön el a te országod, legyen meg a te akaratod, mint (már most) a mennyben, úgy (a közeljövőben, hamarosan. – Számunkra; néped között már most) a földön is (Mt 6,10; par). Ezzel a földön küzdő egyház, nem gépiesen, hanem szervesen kötődik istentiszteletében a mennyei seregek magasztalásához! – A trónusokon ülő 24 vén, – a hatalmas hangon kihirdetett uralom hallatán –, imádatban borul le Isten előtt és érthető szóval fejezi ki hálaadását. Közel sem azért, mintha a közhírré tett tények súlya alatt roskadnának le és kénysze-rülnének térdre. Isten és Krisztus méltóságának tudata nem nyom a földre, különben nem énekelnének hálaadással! – Valóban halára indító örömhír visszhangzik ajkukon. Inkább felszabadultság, fölis-merés és öröm fogalmazódik meg hitvallásukban. Eleddig feszülten kísérték figyelemmel a történések hullámmzását, s most – az átmeneti nyugalom idején – ellenállhatatlanul kell szavakba öntetnie a győ-zelmes hírnek, hogy Isten kézbe vette az egyedül Őt illető hatalmat. Amikor a népek haragra lobbantak, azt kérdezték, hogy vajon mi lesz ebből, mivel ráismertek a Zsolt 2, 1kk indító gondolatára: „Mi-ért tombolnak a népek..?”. Ime, még a folytatása is valósággá lett (4kk), s áttörésig jutottak a váltság tettei, mert a Fölkent hatalomba helyeztetett, s uralmának nem lesz vége (Ézs 9,6). Haragját érvényre juttatja, s elérkezett a halottak fölötti ítélet ideje. A földet pusztító erőknek megérdemelt pusztulás lesz a részük. – A jutalom pedig szolgáláié, a prófétáké és szenteké, akik az Ő nevét félték; s az istenfélő pogányoké is (ApCsel 2,11). –

A kicsinyek és nagyok sorrendje itt a Jer 31,34 szerinti (vö: Zsid 8,11), amely az új szövetséget és az istenismeret eláradását ígéri. – Az újírárs során ide érkezve, ez egy újabb, számomra harmat-friss adat annak fölismeréséhez, melyhez szinte a minap jutottam el, hogy a kicsinyek és nagyok sorrendje nem véletlen, mert ez az

új szövetség egyik mellőzhetetlen jellemzője, megerősítve Isten azon eljárását, hogy kegyelme munkáját rendre a kicsinyeken kezdi! – Ezzel számomra el is dőlt, hogy igenis a gyermekkeresztség elengedhetetlen velejárója az új szövetségnek. Nem mintha a víz üdvözítene. Nagyobb mennyiségben sem üdvözít, de elpecsétel, megelőző kegyelemmel Isten új szövetségébe fogad – szinte elibénk jön, mint a tékozló fiú apja mindkét fiának –, s majd a felnövő gyermek dönt, hogy elfogadja-e Krisztusban ezt a megelőlegezett kegyelmet, azaz megtér-e! – Kicsit keményebben fogalmazva, nem öntjük ki a fürdővízzel a gyermeket is. A vita ezzel, részemről lezárva! Természetesen van felnőtt keresztség is, ha az illető megtért még nem részesedett benne, de vele együtt (kiskorú) gyermekei is megkereszrendők, mert elővételezettek ők is „szentek” (1Kor 7,14!). – A víz mennyisége közömbös! – A felelősség viszont a felnőtteké, mert a 20,12-ben a sorrend megfordul: előbb a nagyok, s aztán a kicsinyek! Ilyen igéből táplálkozó dogmatikai fordulatokra mondotta volt Török István debreceni professzor, – ahogy erről egykori tanítványaitól hallottam: „Vigyázz Malvin! Jön a kanyar”!

A jeremiási eredet segít jobban értenünk a 19. v-et is. Zsidó hagyomány szerint ui. a próféta rejtette volna el Jeruzsálem Kr.e, 587-es ostromakor a szent ládát és egyéb kultuszi kellékeket. A 2Makk 2,4k gondolatmenetét követi a szentíró. Ott is szó van Isten dicsősége felragyogásáról. Most mégis ennél több olvasható itt: nem földi templom, hanem annak mennyei ősképe tárul fel és válik szentélye láthatóvá. Ide ment be Jézus tulajdon engesztelő vérével (Zsid 9,11). Természeti jelenségek zúgása, földrengés és jégeső kíséri a szövetség bizonyossága feltárulását, s egyben a kegyelem trónusának, a szent ládának a láttatását. Az új szövetség kegyelem-többlete magában foglalja a Mózes által kapott kijelentést is (2Móz 19,16), s ami akkor ígértetett, az ezerízigeni irgalmasságot; valamint Izráel célhoz érkezését és a minden népnek adott kegyelmet is a Krisztusban.

Jel 12,1–6 – A Messiás születése

Bevonva Jánost a mentő szolgálatba (11,1), az Izráel üdvösségét ŐSZ-i és zsidó hagyomány-elemekből építkező láttatásával hozza tudomására a kijelentés, hogy ő is így írja le, és a zsidók könnyebben elfogad hassák. – Szólván a népek üdvösségéről, s erre a magyarázók sorra rámutatnak, nagy szabadsággal alkalmaz egyiptomi és görög mitoszemeleket azért, hogy a Krisztusban számukra is adatott Megváltóra úgy ismerhessenek rá, mint sajátjukra. Ha ez így is adódott, taláhatók eddig eléggé figyelembe nem vett ŐSZ-i előzmények is! Az 1Móz 3,15 szól az Isten által támasztott ellenségeskedésről a kígyó és az asszony, valamint mindkettő magva között. A fiú utód a kígyó magva fejére tapos, az pedig mardossa a fiú sarkát. Képekben ugyanez fejeződik ki most. – Az iménti prófeciát a keresztyén bibliai hagyomány protoevangéliumnak hívja. Egy kongresszuson (Göttingen, 1977) előadásomban javasoltam, hogy nevezzük Protoprófeciának (ősprófeciaként), amit talán zsidó atyánkfiai is szívesebben fogadhatnak. –

Ez a részlet tehát nem a jövőbe tekint, hanem az idő teljességéről szól (Gal 4,4), ama központi időről, melyben az ŪSZ iratainak, s benne a Jelenések kv-ének a megírása is tartozik (ha a kánonba sorolása elég későn történt is meg). – A látomásban a hangsúly azon van, hogy a napba öltözött asszony várandós, nincs szó arról, hogy kitől. Ez okból a kollektív jelentésnek kell előnyt adnunk; azaz hogy Izráel népét jelenti, s a zsidók közül támadt Messiást (Jn 4,22), aki minden népeké is. – Gyakori nyelvi fordulat a Jeruzsálem (vagy: Sion) leánya, Jahve szövetséges társa: a maradék, akit fájó lelkű asszonyként hívott ismét magához (Ézs 54,5kk). Vajúdva születése a megváltást kísérő szenvedés és kín, a messiási idők erős kiáltása (Zsid 5,7; Jn 16,21). A szülő asszony fájdalomairól szólván, Isten népe, s közöttük Izráel –, szenvedései szükségszerűek, tehát nem értelmetlenek (Ézs 66,7kk). – Ne térjünk ki a kérdés elől, hogy mennyiben ihlette e látást szűz Mária személye. Szorosan az ige határain belül maradva, miután megszülte elsőszülött Fiát (Lk 2,7; az orvos Lukács részéről világos és sokat mondó fogalmazás), még több gyermeknek is életet adott (17.v, bár ez az adat lelki gyermekekről, azaz hívekről is beszél). Mária is – együtt többi gyermekével –, jelen van a Lélek ajándékára váró imádkozó tanítványok között (ApCsel 1,14). – Az is újabb fölismerésem, hogy a Krisztus feltámadásának talán legbeszédesebb bizonyítéka – szavak nélkül is –, hogy sem Mária, sem a család egyáltalán nem úgy viselkedik, mintha gyászolnának! – Mária

tehát sokgyermekes anyaként is tisztelhető. – Jánosunk is anyjaként vette őt magukhoz, amikor Jézus reá bízta anyját (Jn 19,26k), és eké-
ként is tisztelte őt; s ha a költőnek megadatott, hogy anyját fölma-
gasztalva lássa és láttassa – ilyképpen: „most látom, milyen óriás ő,
szürke haja lebben az égen, kékítőt old az ég vizében” (József Attila),
akkor János, vagy a jánosi hagyomány szintén folyamodhatott költői
eszközhöz, hogy Mária kivételes megbízását fokozott tisztelettel
fogalmazza meg és szemléltesse. – Csak nem szabad(na) a „jel”-ből,
– s ez áll az Ézs 7,14 „jel”-ére is –, dogmatikai következtetéseket
levonnunk. – Szintúgy áll ez az ellentéttes előjelű „jel” értelmezésé-
re, ha túlon túl rettegünk a tűzvörös sárkánytól, mesebeli hét fejétől,
hiszen mégsem sikerült (Heródesnek) a megszületett fiúgyermeket
felfalnia! – Ellenben Ő pásztorolja a népeket vasvesszővel (2,27;
19,15; a Zsolt 2,9 nyomán). Aki máris Isten trónusához ragadtatott.
– Sem neki, sem az asszonynak nem árthat a sárkány –, pedig a csil-
lagok harmadát söpri félre, mivel Isten már menedéket készített az
asszonynak a pusztában, hogy a nagy nyomorúság idején tápláltas-
sék, s megőriződjék. A pusztá egyébként az a hely, ahol Isten szívére
beszél hitvesének (Hós 2,16k), aki maga a gyülekezet, – elhívottan
minden nép közül.

Jel 12,7–12 – A vádoló részleges veresége

Az ŐSZ-ben még ki-, meg bejáratos volt a sátán, akár a többi angyal; és minden további nélkül vádolhatta Jóbot, hogy majd mi mindent fog elkövetni, ha a bajok sarokba szorítják őt (Jób 1,8kk; 2,3kk)! – Végül is kiderül, hogy Jóbnak sikerült eljutnia az alagút végéhez, pedig még a barátai is inkább a kétségeit fokozták. – Mégis kijutott újból a fényre. Arra nem tér ki a kv, hogy ezek után következett-e változás a sátán helyzetében. A Zak 3,1k azt sejteti, hogy nem. Jézustól is csak „egy időre” (Lk 4,13) távozott el az ördög, – miután vereséget szenvedet –, mert nem sikerült Őt lépre csalnia; farkát behúzott ordasként kellett eloldalognia. Prófétai erővel láttatja később velünk Jézus: „Láttam a sátánt villámlásként leesni az égből” (Lk 10,18). Pál, szinte végszóra, de próféta módján adja kifejezését a római gyülekezetnek, hogy a békesség Istene hamar összetiporja a sátánt a lábaik alatt (Róm 16,20).

Prófétai múlt időnek hívjuk azt a nyelvtani formát, amely tehát most, az utolsó időkben válik valósággá, ami pillanatnyilag még mindig, – mondjuk így: a közönséges halandó számára alig észrevehető, sőt benyomásai(n)k olykor az ellenkezőjét észlelik; mintha még nagyobb is lenne hatalma, mint volt valaha, hiszen szinte érintésközelben érezzük nekünk szegezett fegyvereit! – Legkivált azok, akiknek testükben, sorsukban üldözést, rosszabb esetben életük elvesztését is el kellett szenvedniük, mondhatták, hogy olyan érzésük van, mintha rájuk szabadult volna a pokol! Amit mégsem tehetett meg Jóbbal a sátán, kénye-kedve szerint megteheti velük, – miért van így? – kérdezhették. – A kínzó kérésre a válasz, hogy garázdálkodása a földön ama harc következménye, amit fenn a mennyben vívtak meg a sátánnal és angyalaival Mihály főangyal (a Dán 10,13.21; 12,1 szerint Izráel védőangyala), együtt az angyalaival. – Mivel pedig a sátán nem volt képes, hogy fölülkerekedjék, visszavonulót fűj, kihátrál a mennyből és angyalaival együtt levettetik a földre. S mert vesztét is érzi, – tudván, hogy kevés ideje van –, dühében itt tombolja ki magát. – Mialatt tehát a mennyben már közhírré tétetett Isten akadálytalanul érvényre jutott királysága és a Krisztus hatalma; a földön, – látszólag, és testünkben is érezve –, ténylegesen rosszabbodott a helyzet; mivel az érzékeny lelkű hívek nemcsak beképzelik, hogy veszedelmes ellenségük támadt; valóban így is van, mert elszenvedett üldöztetésük a sátán támadásainak következménye. Őket szemelte ki, hogy rajtuk bizonyítsa, ő nem akar-ki! – Közben pedig ráfizet, mert végbe megy teljes lelepleződése.

Ezért soroltatik fel minden, egyebütt már elkoptatott neve. Az is, hogy ő a Megtévesztő. Tehát ne tévessze meg a híveket a feneke-dése. Dűhe legyen bármily félelmetes, a helyzetet ne dramatizálják. Inkább álljanak ellene oly módon, hogy ne szeressék felettébb az életüket, legyenek készen el is veszíteni azt (Mk 8,3kk; par), mert ezzel hozzájárulnak a sátán végleges vereségéhez. Az Ef 2,2; 6,12 szintén levegőbeli hatalmasságok elleni küzdelemnek mondja a hit igazi harcát. János nem részletezi mibenlétét, annyit mond el, hogy a Bárány vérével és bizonyágtételük igéjével győzték el a sátánt! Az ige kardja olyan fegyver a Lélek által (Ef 6,17), amivel szükségtelen vagdalkoznunk. – Győzelmük öröm a mennyben, s a harmadik „jaj” szabadjára engedésére nincs is szükség! – Az állhatatos hívek kitar-tása – akiket a hatalmas hang kitüntetően „testvéreink”-nek hív –, igazán megelőlegezett és a föld végső sorsára kiható, valódi győze-lem!

Jel 12,13–17 – A kígyó dühöngése a földön

Amikor a sárkány rádöbben vereségére; arra, hogy levettetett a földre, – keserű dühében üldözőbe veszi „az asszonyt”. A díszítő jelzők nélküli „asszony” újból az 1Móz 3,15-re emlékeztet, amikor Isten így kezdte ítéletmondását a kígyónak: „ellenségeskedést támasztok közted és az asszony között”. Mégis ígéret jut érvényre az ember számára e harcban, hogy Isten nem hagyja magára a sátán csapdájába sétált embert. A nagy sas két szárnya, – amely az asszony menekülésére adatik –, kifejezője volt Izráel korábbi szabadságainak, mert Isten sasszárnyon hordozta őket (2Móz 19,4; 5Móz 32,11k; Ézs 40,31). A nagy nyomorúság idejére (3 és fél év) az asszony a pusztában kap menedéket és táplálékot. – Egykor Mózes, majd a szolgaságból szabadult Izráel, aztán a próféta, – hasonló módon részesült Isten gondoskodásában (2Móz 2,20; 5Móz 8,3; 1Kir 17,2kk; 19,4kk). Mihály főangyal előbbeni említése azt sejteti, hogy még mindig Izráel kegyeseiről van szó, holott üdvösségük a 11.f-ben már áttörésig, sőt nyugvópontig jutott. – Nem kizárt, hogy ezúttal a júdeai zsidókeresztyének üldöztetésének lenyomatát fedezhetjük fel a leírtakban. Átüt a tudósításon Mária sorsa is, rejtjelesen megörökítve a történeti tény, hogy őt is gyanúsították, aztán megüldözték (vö: Lk 2,35), hogy menekíteni kellett olyan rejtekhelyre, ahová nem érhetett el a vallási hatóság keze. Meglehet, hogy a fiú felelősségével, maga János is tevőlegesen vett részt a mentő akcióban. Ezek után erősödött fel a vádaskodó hazugságok áradata, hogy Mária személyét beszennyezzék. – Ez az a folyóvíz, mellyel igyekeztek elsodorni őt. A hazugságokat azonban elnyelte a jótékony föld, mint a vádik (időlegesen száraz, de esők idején vízzel telt medrek) vizét a puszta. Mivel a vádaskodók bottal üthették a megmentett nyomát, tehetetlenségükben az asszony többi gyermekére vetették magukat. Eusébiusz (1,7) történetíró szerint a keresztyénüldöző Domitianus császárt meglepte, hogy a hajdani Dávid király leszármazottai kétkézi munkából élnek; és veszélytelennek ítélte őket! A Nagytanácsot viszont ingerelte a jeruzsálemi zsidókeresztyén közösség. Az ApCsel 21,17kk szerint, vezetőjük, az Úr atyja fia, Jakab, de még Pál apostol is a végsőig elment az engedékenységekben, s a törvény rendelkezéseinek alkalmazásában (vö: ApCsel 21,17-26). Mindhiába. Josephus írja *Antiquitates* c. művében (magyar fordításban: A zsidók története), hogy amikor Festus helytartó meghalt, Ananos főpap – kihasználva az interregnumot –, Jakabot megköveztette, s még többeket is vele (Kr.u. 62). – Az ellenvetésre, hogy a 11.f-ben

már Jeruzsálem pusztulásáról volt szó, itt viszont korábbi eseményeket feltételezünk, a válasz az, hogy amott Izráel üdvösségéről beszélt a szentíró, emitt pedig Jézus hozzátartozóinak sorsát mondja el, – mi is történt velük. – János, de Pál iratainak is sajátossága a többrétegű jelentés (vö. pl: Ef 5,32). Az, hogy Mária és Jakabék sorsa bele van szőve az igébe, nem zárja ki a közösségi értelmezést sem, Pál e tárgyban pl. így nyilatkozik: „De a mennyei Jeruzsálem szabad: ez a mi anyánk” (Gal 4,26). Az Isten parancsait megtartó (17!), külön csoportról szólván, János kimondja, hogy üldöztetésük és mártíriumuk számon van tartva! – Az üldözések miatt is, olykor úgymond virágnyelven lehett tájékoztatni a testvéreket az eseményekről. Diktatúrák nyomása alatt jól ismertük ezt a rejtjeles beszédet! Bár ritkán alkalmaztuk, nem voltunk olyan begyulladások! – Isten mindenképpen gondoskodik az igazság kiderüléséről! Ezt viszont átértük!

Jel 13,1–10 – Az állhatatosság és hit ideje

A sárkány (Ézs 14,29; 30,6) áll oda a tenger fövenyére, s lehet, hogy ő idézi maga elé a tengerből a másik fenevadat (Jób 7,12), mely reá hasonlít, csak a diadémok nála a szarvain vannak; fejein pedig istenkáromló nevek olvashatók. Olyan öndicsőítő neveket és jelzőket hordoz fennen, melyeket, ha bármely hatalom kisajátít, velük Istent sértegeti. – Gazdájától elüt továbbá párduc alakja, medvére emlékeztető lába és oroszlánként (tépő? ordító?) szája. A sárkány – valamilyen fölismerhető ünnepélyes mozdulattal, látványos csodatétel kíséretében –, átadja hatalmát e másiknak. Ámulat tölti el az egész földet és vallásos tisztelettel agyba-főbe dicsérik mindkét démoni hatalmasságot, egymást kérdezgetve: ki látott ehhez fogható erőt, s ki szállhatna harcba velük? A Dán 7.f beszélt más-más arcú fenevadakról, velük jellemezve egymást követő világhatalmakat. A démoni jellemzők most jószerivel egyetlen vadállatban összegeződnek. Az első fenevad csak olyan, – a másiktól függő – akárki. Ez a hatalom-koncentrációra igyekszik, hogy leutánozza az Atya és a Fiú munkaközösségét, ahogy a Fiúnak adatott minden hatalom mennyen és földön; de ez az utánzat rosszabb a karikatúránál! – Mivel a fenevad már levettetett, az átruházott hatalom csak a földön tombolhat, s innen – messziről – ócsárolhatja Istent, s törekenynek tűnő sátorát, ahová, – azaz a mennybe –, ő már lábát se teheti be. Gyalázattal illeti a menny lakóit is, de ártani már nekik sem tud. Annál nagyobb méreggel veti rá magát a hívekre, de ezt is Isten engedi meg neki eladdig, hogy le is győzi a szenteket; s mégis, – bármekkora hatalom adatott is neki (a sárkánytól?) –, mandátuma korlátozott, mert a hűségesekek nevei be vannak írva a megöletett Bárány életkönyvébe, s mindent vállalva, nem is hajlandók imádni a hatalmaskodót. Értse meg jól mindenki, akinek van füle a hallásra, mert be fog következni, hogy némelyeknek fogságra kell menniük, s van, akinek kard által kell megöltenie – bizonyára Istentől kimért számuk szerint (6,11). (Pál apostol, római állampolgárként azt a kegyet kapta, hogy őt lefejezték, s nem rabszolga-lázadók módján keresztre feszítve halt meg, mint ugyanakkor Péter, akit – a hagyomány szerint – fejjel lefelé feszítették fel. Ezt ő kérte volna, mert Jézus iránti tisztletből nem akart mestere halálához hasonlóan meghalni; Kr u. 64-ben). Mindebből következik, hogy akár élnek, akár halnak, s ha szenvednek is, eljött az állhatatosság és a hit megbizonyításának ideje! A 10.v rávilágít a könyv megírásának fő indokára és idejére is.

Ez az időszak Domitianus császár (81-96) uralkodása; a Néró féle rémuralom után mintegy két évtizeddel. Az ő idejében támadt birodalomszerte az első, szervezett keresztyénüldözés. Időközben is attól tartottak, hogy Néró holta után, mikor fog az ismét visszajönni a pártusok élén. – Domitianusban az ő vonásait vélték sokan fölismerni. Intézkedései veszélyesebbek, mert átgondoltabbak voltak. A holta után istenként tisztelt császár-elődök kultuszából merített ötlettel, már életében isteni jelzőket igényelt magának, s tudatosan gerjesztette kultusztát, – a sokszínű, széthullástól veszélyeztetett birodalom egybetartása végett! – Annak idején a Dán 7,8 Antiokhosz Epiphaneszt jellemezte a nagyot mondó szájjal. Ahogy akkor az önkényeskedőnek és templomgyalázónak rövid idő volt kimérve, ugyanígy lesz Domitianusnak is. – Igaz, hogy az államhatalom – a politikai felsőbbség – Istentől van, (Róm 13), mégsem sajátíthat ki magának olyan tiszteletet, ami egyedül csak Istent illeti meg. Ilyenkor a tűrés, a Krisztushoz ragaszkodás az ellenállás egyik megnyilvánulása!

Jel 13,11–18 – A fenevad ámításai

Feljebbvalója szolgálatára a (száraz)földből feljövő másik fenevad, – ha lehet – az előbbinél is veszélyesebb, mert megtevésező! – Két szarva (vö: Dán 8,3) éppen olyan, mintha bárányé volna; ezért hasonlít a Bárányhoz, csak megszólalva árulja el magát, hogy sárkány-természete van. A sárkány nem szólt egy mukkot sem, míg arra készült, hogy a születendő gyermeket felfalja, (embergyilkos ő kezdettől fogva, vö: Jn 8,44!), és továbbra is szótlanul küzd, de különféle rendű, rangú kreatúrái, egymásra licitálva – annál nagyobb szájaúak. A főnök, a legfőbb, a császár azért fenevad, mert isteni dicsőítéssel veteti magát körül. A szárazföld a Földközi-tenger K-i partjai, különösen Ázsia tartománya (mai Kis-Ázsia). A helytartó (prokonzul) éppen Efészusban helytartóskodik. A korábbi hét levél sorrendjének (2-3.f.) egyik indoka, hogy az efézusi gyülekezet ilyen központi helyen élt. Továbbá Efészus lehetett János szolgálatának is a központja, ahonnan aztán a közeli Patmosz szigetére száműzték. Nyoma van annak is, hogy Kr.u. 70-80 táján palesztinai zsidókeresztények is ott telepedtek le; közöttük az ún. presbiter-János szolgálatának szintén ez volt a központja. A pásztori igazságérzet is azt kívánta Jánostól, hogy prófétai lélekkel, legelőbbis az efézusi gyülekezetnek írjon.

A helytartó szorgalmazta a városban a császárkultuszt. Ásatások feltárták a Domitianus tiszteletére emelt templom maradványait. A prokonzul kiaknáztatta a nép babonás hajlamait és hiedelmét, hogy a császárban a csodás módon visszatérő Nérót vélték fölismerni, aki, úgymond halálosan megsebesült, de csodás módon ismét életre kelt! Háromszor is említve van a Krisztus feltámadását utánzó jel, ahogy az egyiptomi varázslók is eleinte sikerrel vittek végbe olyan jeleket, amiket Mózesről és Árontól láttak (2Móz 7,11k. 22; 8,3.14k). Jézus intette követőit, hogy óvakodjanak hamis krisztusok és próféták hitető csudajeleitől (Mk 13,22; par). A 16,13; 19,20 hamis prófétája vélhetően azonos e második fenevaddal, – csodáival tévesztve meg azokat –, akik az ő bélyegét magukra vették. Erről az azonosító jelről most is szó esik. – Piac és kultusz szorosan fonódott össze, s csak azok kereskedhettek, akik ezt az „igazolványt” felmutatták.

E szakaszban ráismerhetünk az ókor hét, vagy még több világcsodájára. – Oszlopcsarnokos templomok, amilyen az efézusi Artemiszé volt (vö: ApCSel 19,27kk), de a hatalmas kolosszusok is, mint Apolló 34 m. –es bronzszobra Rodoszon, kivívták az emberek ámulatát, s ha hangot hallattak, akár az egyiptomi szfinkszek, mivel

a széljárás „megszólaltatta” őket (régészek mostanában sorra fedeznek fel Egyiptomban ilyen hangot keltő szél-lyukakat a feltárt épület-maradványokon és szobrokon!). E titokzatos hangoktól borsó-dzott a népek háta, mert isteni szónak vélték és hírét szorgalmasan terjesztették. Az Illés próféta jeleit (1Kir 18,38; 2Kir 1,10) akaratlanul is utánzó jel, – a keresztyének értelmezésében –, a hajókat tájékoztató, és vezérlő világító tornyok is lehettek. Mint a világcsodák közé sorolt, Nagy-Sándor építtette alexandriai, melyen a lángot a nap összegyűjtött sugaraival gyújthatták meg (?). – A fenevad 666-os, nem isteni, hanem kifejezetten emberi száma valószínűleg Neron Qesar-t jelent. Ha ezt, héber nyelvre átírva összeadjuk, a betűk számértékét, a 666-ot kapjuk; azaz úgy vélték, hogy Domitianus a visszatért Nero redivivus.

A technika és haladás csodáit krtikával fogadta a korabeli keresztyénség. – Ha a modern magas-építési verseny során már kilométeres toronyházat szándékoznak építeni, nem írigylem azokat, akik abban a magasságban akarnak majd, vagy kényszerülnek lakni. – Inkább bízunk Isten kegyelmes uralmában!

Jel 14,1–5 – Az elsőszülöttek serege (Zsid 12,23)

Az Úr elhívottainak a Sion hegyén, Jeruzsálemben lesz menedéke (vö: Jóel 3,5), mint Lótnak volt a kicsiny Cóar városában, mielőtt Sodoma tűzben elpusztult volna (1Móz 19,20kk). Nem a hegy, vagy a város ment meg, hanem az ott álló Bárány. Vele van az a 144 000, akiknek homlokára van fölírva mind a Bárány, mind pedig Atyjának neve. E sereget azonosítani szokták a 7,1kk elpecsételtjeivel. Engedjünk most teret annak a másféle értelmezésnek, hogy ez a sereg párja ama korábbiinak, aholis Izráel elpecsételtjeit részletezte a szentíró. Ezúttal pedig a többi nép közül elhívottakat veszi számba. A közlés szűkszavú, s csak sejtést enged meg, de ezt a feltételezést erősíti a 24 vén összegző száma is, akik mindkét szövetség népét képviselik; azaz a közülük eleddig elhívottakat. – Bizonynal angyali seregek énekét veszik át, értelemmel és cselekvően; bár először csak zúgó morajlás hallik, vizek zúgására emlékeztető. – Aztán menyenydörgés hanghatása szelődül sok hárfásból álló zenekar játékvá. Az ének szövege hasonló lehetett a korábbihoz (5,9kk). Azért új az ének, mert a Bárány önként vállalt áldozata és halálon vett győzelme az üdvösség művében fordulatot hozott. Egyrészt áttörte a bűn és halál börtönfalát (Zsid 2,15), másrészt minden nép közé kiáradt az üdvösség; s az eddig távol esők is közelvalókká lehetnek (Ef 2,12k) a Jézus Krisztusban. Már is itt vannak a népek zsengéi; megadatott nekik az ismeret és a képesség ajándéka, hogy a menyemieikkel együtt mondják az új éneket. Az is lehet, hogy a fönti 144 000 csak első zsenge a népekből, s így elhárul a gond, hogy az összes többi népből csak ennyi az üdvözült? – Ők vétettek meg áron a földről. Miként értsük, hogy nem szennyezték be magukat asszonyokkal? Ósegyházi mondás volt, hogy az egyfeleségű házasság igazából szűzesség. – Már a próféták is számos esetben hívták, sőt bélyegezték a K-i népek teremékenységi, azaz Baal-kultuszát paráznaságnak. Herodotosz leírja, milyen szokások dívtak Babilonban. Vajon mikor hagytak fel vele? Lehet, hogy jóval később, mint veljük! – Itt tehát kimondatik, hogy e seregnek nem volt semmi köze az ilyen fertőző kultuszokhoz. – A Bárányt követik, ha kell –, a halálba is. Immár élő Úr Ő. Pásztorként vezeti nyáját, s ők mennek vele „ahová megy”. Bennük az indulat azonos az Övével. Szájában nem volt álnokság (Ézs 53,9; 1Pt 2,22); ők is eltávoztattak maguktól minden hazugságot, ezért feddhetetlenek (vö: Jak 3,2). Jézus, – aztán meg Pál – félreérthetetlen kulcsmondata vezérlő gondolat lehet minden korban: „...nem test és vér fedte fel azt előtted...” (Mt 16,17). Pál pedig ekként szól:

„...nem tanácskoztam testtel és vérrel...” (Gal 1,16)! Ez az összegező mondás igazán fején találja a szöveget! Kövessük bátran és hűen!

Feltűnő, hogy e részlet kiemeltjei mind férfiak. Miután a Szentlélek kitöltetésével egyenlő lehetőség adatott férfiaknak és nőknek (ApCsel 8,12!), az itteni szemlélet visszalépésnek tűnik, ám ez csak látszólagos, mert a szentíró a paritás gyakorlata vezérli. Amikor ui. Izráel elhívottait vette számba, az ősi izráeli népszámlálás eljárását követte, s most is ehhez tartja magát. Ilyen volt a kenyércsoda utáni számbavétel is (Mt 14,21), szó sem lehet róla, hogy csak a férfiak ettek volna; összegező megjegyzés is van a végén: „asszonyokat és gyermekeket nem számítva” (Mt 14,21; 15,38), tehát ők számolatlanul ettek és jól is laktak a kb: „mintegy” megszámlolt, ma így mondanánk: megsaccolt férfakkal együtt. Ezt a realitást adja vissza a „mintegy” szócska az áldozócsütörtöki, meg a pünkösdi létszámok esetében is (ApCsel 1,15; 2,41)! – Ezek az apró szócskák olykor lelkesítenek, máskor meg józanítanak!

A zsenge számbavételek lehet, hogy számígtatták: egy évszázad van eltelőben Jézus születése óta! Vajon hozzávetőlegesen hány keresztyén lehet birodalomszerte, meg az araboknál, pártusoknál is? A létszám valós lehet, hogy a zsidókból lett hívek annyian lehettek, mint a többi nép közül valók, közelítve a 300 000 férfit – együtt. A számadat tehát a teljességre kerekít. Nekünk pedig immár a 3. évezredben, – nem merülve el számígtatásokba –, a lényegre tekintő dolgokat kell összegeznünk hittel, reménységgel és szeretettel.

Jel 14,6–13 – Gyötrődés és nyugalom

A könyv központi részénél tartunk. Ahogy az eddigiekben ráismertünk, hézagosságtól mentes történeti adatokból vett, vagy csak kikövetkeztethető események megörökítése volt a vezérlő szándék; e részleten is átűt a történeti háttér. Továbbá fölismerhető, hogy János szinte választóvonalat húz az eddig átéltek, s az ezután következők közé. Benne él saját korában, de egyre inkább a közelítő végső történések felé fordul vágyakozása. E téren némileg hasonló ŐSZ-i előzményéhez és téma szerint párjához, a Dániel kv-éhez. Aholis a Dán 11,39 még a próféta kora, az Antiokhosz Epiphanész önkénye által gerjesztett nyomorúság; de a 11,40-től a könyv már a jövőről beszél. Ugyanilyen fordulópont kv-ünkben a 13.v: „mostantól fogva” kifejezése. Az üdvtörténet, s vele a világtörténelem túlfordul a mán, s elindul a végkifejlet felé. Első olvasásra máris azt mondanánk, hogy ez itt már a vég, hiszen az Emberfia ítélő munkája következik mindjárt! – Valójában a vég kezdete, olyan értelemben, ahogy az Ám 3,7 szövege erről – s ez igaz az egész könyvre is -: „Az Úr semmit nem tesz addig, míg titkát ki nem jelenti szolgáinak, a prófétáknak”. Isten tehát elvégzett döntéseit közli – előre, és időben; a tudatás és fölkészítés szándékával. – Embereknek annyi a teendőjük, hogy az intésnek engedjenek, különben kénytelenek lesznek elszorítani tompaságuk keserű következményeit. A hit embereinek pedig állhatatossággal kell vállalniuk a hitvallásukkal járó próbatételeket, a császári keresztyénüldözés nyomorúságait. – Épp itt, – a könyv központi helyén –, háromszor ismétlődik az érdekesen fogalmazott felhívás és biztatás: „Itt van a helye az állhatatosságnak”, ill. „bölcsségnek” (13,10.18; 17,9). Tehát most van a helye és ideje, hogy maradjanak hűek Isten parancsaihoz, és legyenek Jézus hitének megtartói. Isten cselekszik, igaz, de azt is hangsúlyozni kívánja, hogy – emberileg – rajtatok fordul meg, miként adtok számot hitetekről! A Status confessionis, a hit megvallásának ideje érkezett el!

Három angyal szolgálata előzi meg az Emberfia ítéletre érkezését. Az első az evangéliumot hirdeti a népeknek avégre, hogy Istennek adjanak dicsőséget! – Olykor pogány népek előtt ekként hangzott el a megtérésre hívás, vö: 1Thessz 1,9; ApCsel 14,15kk; 17,24kk! – Tanítványi feladat a misszió, de a prófétai láttatás – onnan felülről és belülről szemlélve – adja tudtunkra az események színét. Mi ennek olykor csak a kusza visszaja vagyunk, s nem hősei a misszióknak. Kegyelem, ha rész adatik belőle nekünk is; de véghez vivői nem mi vagyunk! E feladatban is a Bárányt kell követnünk, ahová megy. Te-

hát nem mehetünk akárhová, saját fejünk, s elgondolásunk szerint. – Hirdettetik továbbá Babilon (azaz a birodalom, s fővárosa Róma) eleste. Az ókori világbirodalom, Babilon (vallási) szokásait már röviden taglaltuk. A keresztyének Róma szabadosságában ugyanazt látták fölgerjedni újból. – Mindazok nyugvás nélkül fognak gyötörtetni, akik Babilon szellemiségével vállaltak közösséget,- viselve pecsétjét, mint egy szennyfoltot –, imádva a fenevadat és képmását (13,14k). – Írásba foglalandónak rendeli a Szentlélek, hogy „mostantól fogva” azok fognak nyugalmat találni, akik az Úrban halnak meg. Vége lesz fáradozásaiknak, bemennek a mennyei nyugalomba (szabbáthba: Zsid 4,9k), tetteik sem merülnek feledésbe, hanem követik őket.

Jel 14,14–20 – Aratás és szüret

A láttatás olyan erejű, hogy már beteljesedettnek mondja azt, amire majd a 19,11 és kk-ben kerül sor; és az is prófécia. A prófécia-fűzérnek az az értelme, hogy Isten jóelőre tudatja, amit tenni kíván, és ezt az ígehirdetésnek kell tovább hirdetnie, hogy ítélete ne előkészítés nélkül érje a föld lakóit, amikor az aratás és a szüret ideje elérkezik. A misszió időszaka, kegyelem, s ennek Isten az Ura. Az aratnivaló sok, a munkás kevés! Kérnünk kell Istent, hogy küldjön munkásokat, mert a mezők már érettek az aratásra (Mt 9,37k; Jn 4,35kk). A megtértek, s maga az egyház is zsenge. Amint a 14,4 során láttuk, – a gyűjtőfogalom szűkített jelentésű –, nagyjából János koráig, tehát az első szd. végéig hitre jutottakat számítja közéjük, ami egybeesik az ŰSZ-i kijelentés különleges idejével, s a kánon lezáródásával (épp a Jelenések kv-e kapja meg majd késve a kánon kv-ei közé sorolást). – Továbbá, a módszeres és általános keresztyénüldözés teljesen új helyzetet teremtett. Az üldöző maga sem tudja, hogy ezzel a véget és tulajdon megsemmisülését is sietteti, ami igen hamar be fog következni! A próféta már látja és hirdeti a fehér felhőn érkező Emberfiát. A Dán 7,13 nyomán és ígérete szerint, a dicsőségben visszatérőt az ég felhőivel várták vissza (Mt 24,30; par). Amikor mennybe ment, tanítványai szeme elől felhő takarta el, s az elhangzott ígéret szerint ugyanígy fog visszatérni (ApCsel 1,9kk; Jel 1,7). A felhő Isten dicsőségének látható jelenléte (11,12; 2Móz 24,15kk; Mt 17,5; par). A történetek mennyei hátterébe kap és ad bepillantást a próféta. – Mivel pedig a pontos időpontot csak az Atya tudja (Mk 13,32), Ő küldi angyalát jeladásra az Emberfiához –, az aratás ítéletes szakaszának elvégzésére. Jézus példázatában az angyalok az aratók (Mt 13,41k). Már Keresztelő János is olyképpen szólt az utána érkezőről, hogy szórólappal tisztítja meg szérűjét, a gabonát csűrbe takarítja, a polyvát pedig megégeti olthatatlan tűzzel (Mt 3,12). E művelet második része végeződik most el, nem hirtelenkedve, inkább hallatlan türelmű késleltetéssel, mert Isten nem akarja senki elvesztét; inkább azt óhajtana, hogy mindenki megtérjen és üdvösségre jusson (2Pt 3,9). – Együtt szemlélve az ide sorolható bibliai részleteket, Isten személyét nem érheti vád, hogy kedvét lelné az ítéletben. – Tehát angyal közvetíti az elvégzendők idejét az Emberfiának. A mennyei templomból, ill. sátorból, – tehát Isten színe elől – érkezik ő avégre, hogy ismertesse velünk a Szentháromság személyeinek munkaközösségét, annak belső dinamikáját úgy, hogy mi emberek azt felfoghassuk. – Beérett tehát az aratnivaló a földön.

A földre dobott sarló mozdulata is jeladás, s bizonynyal az aratást angyalok végzik olyképpen, ahogy az egyiptomi csapások esetében „a pusztító” cselekedte (2Móz 12,23). – A szüret pedig voltaképpen tarvágás, amit szintén angyal végez el, nem ötletszerűen, s nem indulat szerint. Ő is parancsot kap, amit a harmadik angyal hoz neki üzenetként. A parancshozónak hatalma van a tűzön; tehát a tűznek is van felelőse. Ő kiáltja oda a másodiknak, hogy mindenestől vágja le a szőlőtőkéket, s az egész egy nagy borsajtóba jut, ahonnan aztán vér folyik elő, – lovak zablájáig érő –, s messze beteríti a körzetet, mint a tűzhányó forró lávája és hamuja.

Jel 15,1–8 – A megszabadultak éneke

A könyvben az a szemlélet jut érvényre, hogy az új szövetség kora nagy vonalakban hasonlóképpen alakul, mint az ó szövetségé, amelynek nagy fordulópontja az egyiptomi szolgaságból lett szabadulás volt. Mivére kell Jánosnak megpillantania még egy további, másik nagy és csodálatos jelet a mennyben, a hét angyalt, az utolsó hét csapás elvégzőit, hogy végül is ezekkel teljesedjék be Isten haragja? – E kérdés-kötegre az a válasz, hogy Izráel népe is élte tovább történelmét, s át kellett élnie egy másik fogságot is Babilonban. A Babilon – Róma párhuzam (1Pt 5,13) szolgál háttérül és indokolja egy további ítélet-sorozat szükségességét, melynek során Babilon leomlik, s majd a mennyei Jeruzsálem földre szállása teljesíti ki azt a szabadulást és új teremtetést, amit még ŐSZ-i keretek között Ezékiel próféta mondott el a remélt új Jeruzsálemről (amiben még templom is van), ha majd a maradék hazatér a fogságból. – Az Ézs 65,17 pedig új égről és új földről beszélt. – Az Isten parancsainak és a Jézus hitének megtartói (12,17; 14,12) együtt alkotják az új szövetség első szakaszának állhatatosait, – ezt óhajtja és munkálja János; – s a következőztetett ŐSZ-i ütem szerint –, ezek után a próféták jellemezték a második korszak következőt. – A harag poharáról beszél a Zsolt 60,5; 75,9; Jer 13,12kk; főként pedig a Jer 25,15kk. Ezeket tanácsos is elolvasnunk hozzá!

A fentiek ismeretében módosul az a nézet, mintha a 15.f-tel merőben új szakasz következne a kv-ben is. – Igaz, hogy az egyiptomihoz hasonló nyomorúságnak (hamar) vége lesz, s a hívek serege már át is ment a tengeren. Ezt példázza az üvegtenger; ez a tenger viszont tűzzel elegyített! – Mégis mindazok ott állnak, akik legyőzték a fenevadat és képmását, meg nevének számát. A győzelem mi-benléte az, hogy nem hódoltak be a császárkultusznak; tisztában vannak vele, hogy ki kicsoda, s Isten gondolatai szerint hol a helyük. – Kezükben hárfával, éneklük Mózes és a Bárány énekét. Az ének ŐSZ-i idézetek ötvöződése. Egyiptomból lett szabadulásuk után a 2 Móz 15 mondja el Mózes énekét. A kettősen egy ének (Mózesé és a Bárányé) ismételten egyenlő esélyt ad az 1. szd. keresztyénségnek mindkét irányzatának. Zsidó-, és pogánykereszténynek együtt alkották Isten népét. – Jakab mártíriuma után (Kr.u. 62) megnőtt a zsidók közül érkezettek tekintélye. Ez az irányzat később – éppen a törvényeskedés és a bezárkózás miatt – mégis elsorvadt. – A múlt szd. közepén mondta Barth Károly teológus, hogy a keresztyén egyházat egyaránt alkotják zsidók és a többi népekből jöttek; tanú rá

az 1.szdz! Ennek az alaphelyzetnek észben és szívben tartására még szüksége lesz az Isten országa felé siető üdvösségtörténetnek, – s az éberségre kötelezett egyháznak!

A bizonyágtétel sátrából hét angyal jön elő. A négy élőlény közül az egyik átad nekik hét poharat, melyek telítve vannak Isten haragjával. Betelt a pohár! Szokták mondani, s lehet, hogy innen ered a mondás is! -Amikor tehát halogatás nélkül kell cselekedni! – Miután Isten az addig üdvözülteket magához emelte –, célegyenesbe fordulnak a végső dolgok.

Jel 16,1–11 – Öt csapás a hétből

János keveset tudott a történelmi Babilon pusztulásáról (a következő egység során majd kiderül, hogy valamit azért tudott!). Ez okból a haragpoharak egymást követő kitöltése következményeinél az egyiptomi tíz csapás elemei ismerhetők fel. A sorrend más, de mintát a tagolás onnan vesz. Ne zavarjon tehát bennünket az egyiptomi reminiscenciák sora, mivel már tisztázódott, hogy az új szövetség első évszázada,- egy korszakként –, lezáródóban van; az állhatatosok már átláboltak a tengeren és Isten színe előtt énekelnek (15,1kk). Az ítéletes üdvösségtörténet,- a teremtettséget, legkivált a földet illetően –, halad tovább. Isten nem önmagát utánozza, de meg sem tagadja önmagát, ha korábbi mozdulataira ráismerünk. Tetteiből reá lehet visszakövetkeztetnünk, különben jogtalan lenne megkívánnunk az emberektől, hogy térjenek meg. – A fogalmazás tartózkodó, de hatalmas hangon Ő szól a szentélyből, – adva parancsát –, hogy induljon el a hét angyal, s öntse ki a poharak tartalmát a földre. Indulatainak azonban mértéket szab! Mintha delelőjén túl lenne már a megtérés kedvező ideje, mégis ott dolgozik tetteiben, – a rövid viharközi csendben is –, a várakozás: hátha megtérnek, vagy legalább észhez térnek!

Az első csapás a hatodik egyiptomira emlékeztető (2Móz 9,10k), fekélyekkel sújtja a fenevad pártfogoltjait és képeinek imádóit. A második, a vértől pállott és életlő tengervíz csapása, az egyiptomiak közül az elsőt idézi. A hasonlóság nemcsak a távol múltbelivel, de a 8. és 9.f-ek hét trombitászó által előhívott ítéleteivel is szembeötlő, oly módon, hogy nemcsak párhuzam, de fokozás is érvényesül benne, mert már nemcsak harmadol az ítélet, hanem 100%-os. – A harmadik pohár kiöntése a folyóvizet és forrásokat változtatja vérré. A vizek angyala Istent magasztalja igazságaért, – mivel a felelősök a szentek és próféták vérént ontották, s amit a hatalom követett el, azt a közvélemény is javallta. – A közlés újfent mértéktartó, aholis az oltár szól Isten igaz és igazságos ítéletéről. Szóba se jöhet, hogy az oltár alatt nyugtalankodó és Isten beavatkozását sürgető mártír lelkek (6,10) meglepődéssel állapítanak meg: Na, végre! Jól megkapták! – Nem! Az oltár beszél! – Mint ahogy Jézus és a meghintés vére jobban, kifejezőbben beszél, mint az Ábel vére (Zsid 12,24)! – A prófétákra tett hivatkozás szintúgy az új szövetség mártírajáról szólhat, s közben ráismerünk János szemléletére, mintha Jakab és társa halálával (12,17) a keresztyén törvénytiszteletnek sajátos kora záródott volna le, – s immár a próféták jellemezte korszak követ-

kezik. – A negyedik pohár kiöntése a napot éri, s az elkezd hétágra sütni. Az emberek gyötrődnek (szomjukban?), és káromlásra vete-mednek. Eleddig a káromlás fogalma közvetett volt a Szentírásban, mert a bálványkultuszt jelentette; most válik, – az elvárt megtérés helyett –, közvetlen istenkáromlássá! – Az ötödik poharat a fenevad országának sötétbe borulása követi. A 2Móz 10,21kk során a kilencedik csapás, a fogalommal vált egyiptomi sötétség. – Célba veszi a fenevad trónját, fundamentumában ingatva meg a tákolmányt. Mindhiába! – Megtérés sehol a láthatáron!

Jel 16,12–21 – A föccsapás iránya

János mégiscsak tudott valamit az ókori Babilon elfoglalásáról. Az Ézs 11,15 (vö: Jer 51,36) hirdette meg, hogy az Eufrátesz járható lesz saruval is. Herodotosz görög történetíró szerint Círusz perzsa király az Eufráteszt időlegesen egy ástott tóba terelte, s bár Berosszosz babiloni pap és krónikaíró békés elfoglalásról beszél, – a hódító hadak száraz lábbal végrehajtott városfoglalásának hagyománya láthatóan körbejárta az ókor írástudóit. – Érdekes kérdés, hogy netán János is ismerte-e Herodotosz művét? – Inkább az ŐSZ-i próféták könyvein tájékozódott, képletesen alkalmazva Rómára, ill. a valóban határfolyó Eufráteszre. – Mögüle a szkíta pusztai lovasnép folyvást fenyegette a Római birodalmat, amit aztán – lényegében a K-i népvándorlások hullámai morzsolta fel! – Triumvirátusok is uralkodtak (19!), aztán kétfelé szakadt a birodalom, s végül széthullott darabjaira. – A 13.f-ből már ismert „ellen-szentháromság” szájából – varangyok alakjában – tisztátalan lelkek sorjáznak elő (szegény, szálnalmas külsejű békák! Az idők során mi mindennel gyanúsította meg őket az emberi fantázia csak amiatt, hogy nem a világ szépei!). – Nagy toborzónak hívvivői ők, s megint egyszer valósággá lesz a Zsolt 2,1kk-ből a népek, nemzetek királyainak összefogása; – az Úr és Felkentje elleni lázadásuk erősítésére –, mivel a kezüket gúzsba kötve érzik, s szeretnék lerázni a bilincseket. Ám, az Úr csak neveti nyüzsgésüket. Szíve szerint, ellenükben – igazán hathatós tette az, hogy szent hegyén, a Sionon Ő maga kente föl Felkentjét és Királyát. S lám, szava áthatol a hangzavaron. Az ige eléri híveit, ismét közli, hogy mint a tolvaj, váratlanul fog eljönni! Az a boldog, aki őrzi a kegyelem öltözetét, ami elfedez minden pőreséget. Ez az intermezso lényegbevágó (Azért nem íródott a magyarosabb közjátéknak, mert az nem játék!). – Tehát szerves kapcsolata van az utolsó három gyülekezetnek írt levéllel (3,5.10k.l8). – Harmaggedón (Megiddó hegye) az a hely, ahol a föld királyai erődemonstrációt tartanak, de igazi harcról, mérkőző felek vívásáról nincs szó! A Bárány legyőzi őket: 17,14; 18,13kk. Nincsenek azok Vele egy súlycsoportban! – A Karmel-hegy lábainál található hely, történelmi emlékeztető a bírák idejéből, amikor Sisera szenvedett vereséget, s abban oroszlánrésze volt a mennyei seregeknek (Bír 5,4k.19k.31). – Amikor a hetedik angyal is kiönti poharát „a levegőbe”, vele olyan atmoszférát teremt, hogy a birodalom szellemisége lelepleződik! – A csapás indoklása, részletezése két f-en át tart. – Kezdődik azzal, hogy hatalmas hang közli az elvégezett ténnyel: Meglett! Múlt időben, mert prófécia arról,

ami Istennél már elvégezett dolog! Eddig soha–nem-volt villámlás, zúgás, mennydörgés támad. A város (Róma) három részre szakad, népek városai összedőlnek, s csak ezek után jut emlékezetbe Babilon. Most vétetik elő viselt dolgainak eleddig félretett jegyzőkönyve. Gyűltek az adatok, – egyre halmozódtak –, s most egyszeriben elővételnek! Először is vegye kezébe Babilon Isten haragjának poharát! Ez a „kiváltság” csak neki adatik meg, – ha tehetné, nem kérne belőle! – Szigetek és hegyek mozdulnak ki helyükből és óriási jegek hullanak alá, s az emberek egyre csak szitkozódznak, mint a magyar atyafi, aki a jégeső közben karót fog, s maga is verni kezdi szőlejét: Lássuk Uramisten, mire megyünk ketten! – Jelszóval. – Amikor az ember ítéletre érett, vesékbe látóan tárul fel, hogy mi lakozik a szívben.

Jel 17,1–18 – A vadállat, és akit hátán hord

Szóljunk előbb a fenevadról, aztán a hátán ülőről, majd pedig ket-tejük viszonyáról. A démoni hármasságból ő a második (13,1kk). Mindenáron utánozni szeretné a mindenható Isten és az Emberfia jellemzőit, azaz, hogy ő is van, volt, s hogy eljövendő (1,8). Ez azonban csak torzultan sikerül neki. A Lélek által, látásban jelen lévő és csodálkozó Jánosnak a magyarázó angyal mondja róla, hogy volt és nincs, – s a feltámadást utánozandó –, fel fog jönni az alvilágból, azok ámulatára az egész földről, akiknek neve a világ kezdete óta nincs beírva az élet könyvébe. Aki viszont beíratott, legyen résen, nehogy a feltámadást mímelő álcoda bűvöletébe kerüljön. – Még egyszer utoljára felhangzik az intés: itt van a helye az értelemnek és a bölcsességnek (8k); ma így fogalmaznánk: legfőbb ideje, hogy észretérjete, s gondolkodjatek! – A fenevad hét feje egyrészt a hét hegy; ezekre épült Róma, de jelent hét királyt is, egymást követő római császárokat. – Helyénvaló lehet Kocsis Elemér álláspontja, hogy csak Krisztus feltámadásától, ill. az első pünkösdtől számolva a császárokat, eljutunk Domitianus-ig, aki most üldözi és öli a keresztyéneket. Ő a hatodik; s utána majd hetediknek, – kis időre – jön még valaki; – aztán pedig nyolcadikként a fenevad maga jut hatalomra, de hamar el is megy a végső pusztulásra. Bizony a szkíta seregek élén visszatérő Néró az, akiről azt rebesgették, hogy nem halt meg és vissza fog jönni. Századok dúlóiról és diktátorairól sut-togták is félelemmel a népek: dehogy mentek el, még visszajönnek, s olykor ez átmenetileg be is következett (pl. a tatárok, v. Napóleon!). – Hitlerről is hírlett a 2. világháború után, hogy nem halt meg, valahová elrejtőzött. Ami aztán nem igazolódott. Rövid időre ugyan ő hozta vissza Mussolinit, de azzal már nem tudta megfordítani kettejük pusztulását! – A tíz szarv pedig tíz szkíta király. A perzsa uralkodók nevezték magukat királyok királyának (vö: Ezsd 7,12). Királykodásuk csak rövid egy óráig tart. Hatalmukat felajánlják a fenevadnak, mert egy követ fújnak vele, s némelyek várakozással néznek érkezésük elé. – A keresztyén reménység azonban sohasem ruház fel messiási vonásokkal történelmi személyeket; egyedül a Báránytól várhatja, hogy Ő legyőzi az ellene összefogott, lázadó erőket.

Az asszony pedig hiába ül bíborban, skarlátvörösben, ékszerekkel teleaggatva a fenevadon, nem ő irányít, hanem éppen fordítva: a fenevad hordozza őt a hátán addig, amíg érdeklődösségük azt kívánja. – Aztán átvált gyűlöletre, az asszonyt kipellengérezzi és a szövetezett királyokkal együtt felfalják, maradékát pedig felégetik. –

Ajánlkozásukat, végül ítélete végrehajtását – tudtukon kívül – Isten adta szívükbe. – Isten dicsőségének szekerét két ló húzza, mondotta egy svájci terológus jó 100 éve: Az egyik lát, a másik vak, de a vak is azt kénytelen húzni! – Csak arra vigyázzunk, hogy Isten gyermekeiként mi hittel lássuk és értsük milyen üdvözítő cél szolgálatába vagyunk befogva. – Az asszony Róma városát példázza, viszont annak okán nevezendő Babilonnak, mert a jellemzői – csillogásban és szennyben – azonosak korábbi, szintén világbirodalmi elődjével. Az uralkodó(k) istenítése mindkettő esetében eszköz volt a birodalmi egység megőrzésére; s az odahurcolt, – Róma esetében odavonzott –, mindenre kapható népség addig lelkesedik, míg kenyeret és cirkuszi játékokat kap, de menten fellázad, ha éheznek. – Babilonnak, ítéletként ki kell innia poharát. – Ahogy a Biblia első lapjainak motívumai végszóra vissza-visszatérnek a könyv végén, már itt is felsejlik a messzi múltból Bábel tornya építésének lázadó szándéka és meghiúsult kísérlete is (1Móz 11,1kk).

Jel 18,1–8 – Elesett Babilon

Isteni dicsőség fényével ragyogja be a földet egy mennyből alá szálló angyal, aki erős hangon kihirdeti – prófétai múlt időben –, hogy Babilon sorsa megpecsételődött. Az Ézs 13,19kk (vö: Ézs 14,4kk; 21,9; Jer 51,8) megjövendőlte Babilon pusztulását, hogy romjai még átmeneti szállásra sem lesznek alkalmasak; – mert sákalok és démonok búvóhelyévé züllik (Ézs 34,9kk; Jer 51,37kk). A tisztátalan, utálatos állatok szóba hozása tekintettel van a zsidókeresztyének érzékenységre, akik megtartották a mózesi tisztasági szabályokat, de nem követelték meg azt a pogányok közül érkezett hívóktól (ApCsel 15,5.19kk). – Babilon ítéletére jeladás volt, amit már a 16,19 megpendített, hogy poharát, – amellyel részegségig itatta a népeket –, most neki magának kell fölvenni, hogy tartalmát, – amely az Isten haragos indulatával színültig telített –, utolsó cseppig kiigya. Előzmények sosincsnek következmények nélkül! – Babilon gonoszsága már az édig halmozódott fel (mint olykor – bár túlzással – neves városok szemete az utcákon!). – A Jer 51,7kk egyenesen azt mondja, hogy Babilon volt maga az aranyserleg az Úr kezében. Borából észvesztésig ittak a népek, ezért ítélete is az édig ér! – Babilonról szólván, gondoljuk el, hogy messze földön is micsoda híre volt az akkor uralkodó világhatalom ünnepeinek, ahová, – ha tehették –, csodálatára odatódultak a tömegek, s majd kiesett a szemük, amikor látták, hogy a főpap felmegy a szent hegyet utánzó kultushely tetejére, hogy ott az istenség képviselőjében, szent nászban egyesüljön egy kiválasztott nőneművel; ezzel is serkentve a termékenységet és a prosperitást. – Rómában éppen ilyen nem volt, de saját szájaíze, s a kor igénye szerint alakította kultuszait. – Akik pedig ügyesen nyergelték meg a lehetőségeket, jól megszédtek magukat. Oly magabiztos az asszony trónolása, hogy magát királynőnek képzei. Pedig hamari özvegység lesz belőle, meg koldusbotra jutás és sanyarú kiszolgáltatottság (Ézs 54,4)! A közvetett gondolatmenet az Ézs 47,7kk Babilonnak címzett próféciai nyomán halad: „Azt gondoltad... nem leszek özveg...”, rád nehezedik, teljes súllyal, a gyermektelenség és az özvegység...”. Sorsát egyetlen nap megválasztja (eldönti), csapások, halál és gyász, éhínség és megégetés lesz a vége. A rövidrefogottság miatt a 8.v félre is érthető, ez ui. nem a híveknek szól, hogy úgy fizessenek a pusztulásra érett Római Birodalomnak, ahogy az fizetett nekik üldözéssel, vérrel, könnyel és halállal, sőt adja vissza nekik kétszeres mértékkel (innen a megfizetés fogalomköre!). A poharat viszont nem emberek adják a hatalom

kezebe, kénytelen-kelletlen kiivásra, s nem ők töltenek a poharába. Ellenben: Isten utasítása olyan szolgáló anyagi teremtményeknek szól, akik közül már nem is eggyel találkoztunk a könyv során. Egy újabbnak csupán csak hangját halljuk. Sőt valószínű, hogy a 4. v-ben legelőbb is – közvetlenül – Isten szól népének, hogy fussanak ki Babilonból, ahogy azt már korábbi próféták is meghirdették (Ézs 48,20; 52,11k, Jer 51,6.44k). Jézus végső időkre tekintő tanítása szintén kimenekülésre ösztönzött (Mk 13,1kk; par). Előzménye pedig egyrészt a Lót futása (Lót-fut!) Sodomából, aztán az egyiptomi szolgaságból megadatott kimenekülés, amit futva tettek meg Izráel fiai (2Móz 12,39). Mégsem a futáson van a hangsúly, megtehető a kivonulás méltósággal is – mennél kevesebb a cipelt cucc, annál fölemeltebb tekintettel lehet az Úrra nézni! –, mert az Úr jár előttük az Ézs 52,12 szerint. A belső távolságtartás itt a lényeg (vö: Jn 17,15), hogy ne legyen semmi részünk „Babilon” bűneiben, mert hiszen a Krisztusban népe vagyunk Istennek. – Csak úgy mellékesen, valami lényegeset arról, hogy rendkívül lélek –, sőt társadalom-rombolók a bosszú(szomj)ra alapozó számítógépes játékok, s TV műsorok. Ha a lélekbe beépül, ilyenekből lesznek a tömeggyilkosok. Keresztyén életünk alapozódjék inkább a megbocsátásra, s talán lesz később társadalmi haszna is.

Jel 18,9–20 – Haszonélvezők gyásza

A Ninive pusztulását hirdető Náhúm kv-e és a sziklaerőd Tírusz elestét sirató Ezékiel 27.f-e szolgál most mintaként Jánosnak. – Tírusz hanyatlása után egyre inkább az egyiptomi Alexandria vette át a világkikötő szerepét a birodalomban. Róma beljebb esett a tengerparttól; volt ugyan fogadó kikötője (vö: ApCsel 28,13), de az elismerten első Alexandria volt. Lehet, hogy János személyesen is megfordult a városban; a 13,13 során, mint említettük, világító tornyára utalhat a szentírő, aholis tüzet kellett gyújtani. – Kritikus szemmel tekinti át a nyüzsgő világkereskedelmet. Történész szemével is tekintve, forrásértékű adatokkal szolgál az áruk, felkapott luxuscikkek, borsos áron kínált és hasznot hozó különlegességek felsorolása. Az igény és annak a kor színvonalán lehető gyors kielégítése hozta magával távoli országok híreit, s némi ismeretét. Látókörbe jut Afrika É- része, legalább Etiópiáig, India és Ceylon (Sri Lanka), sőt, a selyem útján – Kína is (12). A javak haszonélvezői tájékozott emberek voltak. A hajósok életük kockáztatásával bonyolították le a szállításokat, mai mércével, igazából lélekvesztőkön. Nem a birodalom gépezetének működése miatt emel szót a próféta. Gabonára – főként Egyiptomból –, húsrá (sózva), olajra, a rossz vizek miatt is borra szüksége volt fő-, és közembereknek egyaránt. A hasznot leföloz, s élvező felső rétegnek a szemlélete volt hibás, amit pl. a Jak 4,13kk óhajt kiigazítani. A gazdagok, a kisebb-nagyobb hatalommal bírók és a gazdagodni vágyók bizonyonnyal csak mellékesen törődtek bármiféle vallásossággal; nemkülönben a hajósok és a kereskedők; sőt – vélték, hogy jól megvannak hit nélkül is! – Jelszavuk lehetett: nem érünk rá ilyesmire! Nagyon kellett a fizikai erő, bár a klasszikus, számunkra fizika órán tanult egyszerű „gépek”, a görög műveltség terjedése nyomán, már ismertek lehettek (ék, emelő, görögök stb), mindamelletten rengeteg rabszolga kellett; szinte igavonónak tekintették őket. Ugyan ki törődött embervoltukkal, meg a lelkükkel (13). A felpörgetett életnek azonban egyszerűen vége lesz. Már egyetlen nap (8; vö: Ézs 47,9) is túl hosszú idő, mivel egyetlen óra (10.16.19) feje tetejére fordít(hat) mindent. A gyors pusztulás ténye refrénként zárja a panaszokat, (báb)királyokét, kereskedőkéit, partmenti és tengeri hajósokét, amikor távolról feltörni látják a „te nagy város, Babilon, te erős város” füstjét (vö: Ézs 34,10)! – Pusztulása, visszafordíthatatlanul végleges.

Mennyből szóló hang szólít elő mennyet és a szenteket, apostolokat, prófétákat, hogy örüljenek Babilon pusztulásán. A mártírok

lelkeit külön nem említi, holott korábban ők sürgették a mielőbbi ítéletet (6,10). Álljon tehát távol tőlük a káröröm (csak csúfolódva legszebb öröm az; mert inkább nagyon kesernyés!). – Az Isten igazságának megbizonyítása lehet csak öröm forrása; szinte függetlenül attól, hogy Babilonnak vége lett. Végül is nem a várossal volt bajuk, inkább a szellemiséggel, aholis az vallásos indokkal, vagy nélküle, olyan életformát alakított ki magának – amit ma fogyasztói társadalomnak hívunk –, a hozzá silányított, orránál fogva vezetettet pedig konzum-embernek. – Az előnyösnek reklámozott, de felszínes élet-szemléletnek soha nem szabad behódolnunk, testünket és lelkünket – annak rabszolgájává téve!

Jel 18,21–24 – A megöltek vére miatt

A próféta így serkentette és biztatta Izráelt: „Fussatok ki az északi országból... Jaj, menekülj, Sion, aki Babilóniában laksz! ... Bizony, aki titeket bánt, a szemem fényét bántja!” (Zak 12,10kk). Ezek szerint indokolt a merész kérés: „Őrizz engem, mint szemed fényét, rejts el szárnyaid árnyékába a bűnösök elől, akik erőszakoskodnak velem ..., akik körülfognak” (Zsolt 17,8k). Mégse sajátítsuk ki a kegyelem ígérését csupán csak magunknak. Testvériesen osztozzunk rajta minden megvetettel és megölöttel, mivel a kiontott vér némán is égbe kiált. Isten pedig meghallja, s nem fogja válasz nélkül hagyni a kaini tetteket. Az ilyeneket elrettentő példa gyanánt emlegették az első gyülekezetekben (1Jn 3,12; Júd 11). Ezért is tanulságos, hogy Babilon pusztulását nemcsak próféták és szentek vére kiontása miatt hirdeti a mennyei követ, hanem Isten számon kér rajta minden vérontást. – Azt nem szemlélteti János, mert nem is kap rá kijelentést, hogy a világváros miként fog elpusztulni. Az erős angyal tette a Szentírásban számos helyen található a prófétai jelek közé sorolva. A próféta is kaphatott volna olyan utasítást, hogy fogjon egy nagy követ (vö: Jer 51,63k). Kinizsi Pál, vagy Toldi Miklós ereje kellett volna, hogy maga dobja be a tengerbe a malomkövet. Annyi volt reá bízva, hogy lássa, és velünk is láttassa a jelet. – A kő súlya nemcsak az ügy komolyságát szemlélteti, de a lefolyás gyorsaságát és megdöbbentő hatását is. Karner Károly szerint annyit sejtethetünk, hogy a jel valami olyasmiről híradás, amit a Dán 2,34 szemléltet, hogy a király álma szerint egy kéz érintése nélkül alázuhanó kő zúzza szét a világbirodalmakat kiábrázoló nagy szobrot. Talán éppen a cseréplábait leütve dönti le a kolosszust, s majd ez a kő válik nagy hegygé, mely az egész földet betölti. Nem a pusztulás mibenléte, vagy ecsetelése, meg ízelgetése az isteni szándék. Inkább a következményé, hogy nyoma sem marad (vö: Ez 26,21), – legfeljebb a romjai! – Immár alkalmatlan rá, hogy emberi módon élhessen benne a túlélő. Mesterségek zaja, malomzúgás, a szabadidő kulurált eltöltése lehetetlen ott, ahol a halál honol. Ott nincs élet-zaj, s nem biztosít fészket a jövőnek, hogy gyermekek cseperedjenek fel óvó védelme mellett. A vőlegény és a menyasszony szavának elhalása korábbi próféciaik része (Jer 7,34; 16,9). Lámpa sem világít ott, ahová a sötétség fészkelte be magát. Az ítélet szembeötlő indoka, hogy a kereskedők dirigáltak a háttérből, ők voltak a szürke eminenciások. Nekik nincs megbízásuk Istentől rá, ami a felsőbbség joga és kötelessége mindaddig, míg a közjót tartja szem előtt, s nem óhajtja mindenáron önmagát

isteníteni. – A varázslás bűne igazából méregkeverés, óhatatlanul vetemedik rá mindaz, aki nem elégszik meg Istentől kimért helyével és idejével, s kíméletlenül tiporja el azt, aki nem hajlandó szolgálni a közérdeknek álcázott önzést. Életveszélyes számára minden gondolat és vélemény, ami Isten előtti felelősségére emlékeztetné. Nyugtalanítja, ha a senkinek tekintett és titulált ember megváltásra szorultságáról mer beszélni, s nem őt tartja megváltójának, hanem Krisztust vallja Urának. – Nem mondhatunk le arról, hogy jótékonyan hassunk a közösségben, ámbár a pusztá létünk is olykor tövis a társadalom testében.

Jel 19,1–10 – Készülődés a Bárány menyegzőjére

Átmenetileg a próféta halláskészségét, s a hallottak leírását veszi igénybe a kijelentés; csak a végén derül ki, amikor az angyal elhárítja magától az imádatot (10) –, hogy az látás is volt egyben. – Mennyei sokaság (angyalok? üdvözültek?) szavalókórusát hallja. Seholy egyebütt az ŰSZ-ben, most azonban négyszer hangzik fel a Hallalujah (dicsérjétek az Urat, tkp. Jahvét), a zsoltárokból ismert magasztalás. Öröm van a mennyben, s ezért már a földön küzdő hívek is boldognak mondatnak. Üdvösség, dicsőség és (minden) hatalom immár Istené lett, mert megsemmisítette a nagy paráznát, az Űr szolgálójának megölőjét, aki megfertőzte a földet féktelenségével. Istenítette a (mindenkori) császárt, karöltve járt az a kicsapongással és a Mammon-imádat (Mt 6,24). Az ember és a teremtetett föld megszabadítása érdekében vált szükségessé, hogy számonkérjék rajta; s hogy az ilyet elérje az ítélet. Ezért az Isten dicsőítése az ember és minden élő, meg élettelen legfőbb java. Az örömben, – melyre a 18,20 adott lehetőséget és felhatalmazást –, nem keveredik az elégtétel érzése. Most azonban, késleltetve erre is sor kerül, miközben láthatóvá válik a pusztulás felszálló füstje. A rálátásban kétféle fogadtatás következik be. Királyok, kereskedők, hajósok, sajnálva Babilont, igazából önmagukat szánják, mint tette volt Lót felesége, amikor kissé lemaradva, hogy családja ne is lássa, visszapillantott Sodomára, s úgy maradt! Azaz az ő vége hasonló lett a Sodomához. – Nem úgy Ábrahám, aki az Űr előtt közben is járt a városért, s reggel ugyanazon a helyen állva pillant a város irányába és látja főlzálló füstjét (1Móz 19,26kk). – Egy esemény kétféle, s eltérő reakciója ezúttal is elüt egymástól; az utóbbi a hit emberé! –

Előbb azonban a 24 vén, s a négy élőlény borul le Isten előtt; utána kapcsolódnak be kicsinyek és nagyok (5.v; újfent ez a beszédes sorrend, mint a 11,18-ban; ld: az ottani magyarázatot!). Emberek ők, már oda érkezettek és még a földön zárandoklók. Mennyei és ez életbeli megnyilatkozások együtt adják tudtul, – nagy vizek zúgásának erejével –, hogy immár Isten uralkodik, s elérkezett a Bárány menyegzőjének ideje, alkalmá. Menyasszonya, Isten népe és egyháza felkészült fogadására. A vőlegény és földi társának szövetsége ismert prófétai előzményekből (Hós 2,18.21k; Ézs 54,6; Ez 16,8k). A prófétás feldolgozások harsány képekkel szemléltetnek; a hasonlat valóságos szövetséget láttat Istennel a Krisztusban (2Kor 11,2; Ef 5,31k; Mk 2,19k; par; Mt 22,2kk; 25,1kk; Jn 3,29). – Isten magasztalása keresztyéni elhívásunk (Ef 1,6.12), s bár Isten nélkülözhetné ezt,

de elsőrenden nekünk, lelki egészségünknek van rá szüksége, hogy ebben gyakorolhatjuk magunkat. Reá hangolt alkalmasságunk nem tőlünk van, kegyelemből kaptuk (8), hogy fényes és tiszta gyolcsba öltözhünk. Az üdv ruhája – már itt a földön – ama cselekedetek, amelyeket Isten előre elkészített, hogy – öltözetként is – azokban járjunk. – Az Ef 2,10 érteleme tehát módosul, mert nemcsak élet-programot jelent, hanem öltözetet is, egyrészt munkaruhát, s közvetkezőleg a teljességben felöltendő ruházatot. Ezek a cselekedetek követik az Úrban meghaltakat, akik (már) boldogok (14,13). – Írás-ba is kell rögzítenie a szentírónak, hogy mindazok boldogok, akik a Bárnny menyegzőjére hivatalosak. – Hitelesítésül külön is kiemeli az angyal, hogy ez az ige igaz! – A próféta azt sem tudja hová legyen megrendültségében, odaomlik az angyal lába elé, hogy őt imádjá. – Az angyal elutasítja az efféle imádatot! Neked én is csak egy teremtmény, s a Jézus biztonyságtévőinek a szolgatársa vagyok! – Így a válasz. – Tehát egyedül Istent imádd! – Megszívlelendő elhatárolás!

Jel 19,11–21 – A győzelmes ige

A láttatás és látás prófétás erővel tör ismét utat, hogy mi is láthassuk, jobb kifejezés híján: lelki szemeinkkel azt, ami Jánosnak adatott, – továbbadásra! – A megnyílt égen át fehér lovon közelít az, akiről nem mondja ki, hogy a visszatérő Krisztus, vagy, hogy az Emberfia. Tulajdonságai megnevezésével határozza meg kilétét. Ő a hűséges, tehát hiteles és hitelre méltó. Igaz, mert igazságosan ítél és harcol. Az, hogy igaz, jelent igazmondót is, aki megtartja ígéreteit, beváltja az igeszerű reménységet. Küzdelmének prófétai kifejezője: a vérbe mártott öltözete. Balgaság volna azt kérdeznünk, hogy kinek a vére van rajta. A szín azt fejezi ki, hogy a küzdelem már eldőlt, mielőtt megkezdődött volna, s most szó sincs lovak zablájáig érő vérről (vö: 14,20)! – Kísérete, a menyei seregek, szintén fehérben vannak, lovaik színe is fehér. Tehát egyedül neki van vérbe mártott öltözete, ami azt jelenti, hogy az a saját vére! Az ítéletet is Ő veszi magára egyedül; ahogy a kereszten és feltámadásakor is egymaga vívott meg bűnnel és halállal. Példa rá, amikor a kardjával vagdalkozó Pétert rendreutasította. (Mt 26,52kk). Ítélete végrehajtásában sem segídezhet neki senki. Szájából jön ki éles kard, tehát nem a kezében van. Értelmetlen dolog lenne mind angyalok, mind emberek részéről, ha fegyver után kapkodnának, de hát ennek a seregnek nincs is fegyverzete! – Most is az egyetlen fegyver, inkább elhárításra, mint támadásra, az ige! – Az egész megszámlálhatatlan seregnek akkor is az az egyszál kardja lesz, az ige; sőt Ő maga az Ige! S ímé, mégis van neve! A Krisztus személye az egyetlen csodálatos fegyver! Őt teszi Isten győzelme eszközévé. Kezében vasvessző van; még gyermek volt, amikor kezébe adatott (Ézs 11,4), s a Szentlélek erejével használta, pásztorolásra. Mitagadás a vasvessző ridegséget sejtet, de a gyakorlatban a megtartás eszköze. Nincs rá kijelentett válasz, hogy vaj' lesz-e itt még élet – mondhatni: a népség-katonaság számára? – Bizonynal lesz, mert az üdvözültek nem az elit, – ott nincs felső tízezer! Ne csak a fegyverforogatás buzgalma távozzék messze tőlünk, de a válogatott legények duzzadó öntudata is. Nem mi ülünk fehér lovakra, az az angyalok tiszte.

Végszóra mégis elolvasható a Hű és Igaz neve: Királyok királya, uraknak Ura. Nevének elsietett közhírré tétele azt jelenthette volna, hogy akárki hatalmába vonhatná Őt, ha tudja kicsoda. A név tudása azt a téves hiedelmet élesztgette volna, hogy általa én kerekedhetek a másik fölé (vö: 1Móz 32,30). A Krisztus személye senkinek nincs kiszolgáltatva. Végül is – mindenek fölött – az Ő hatalma jut

érvényre, ez okból jelentetik ki, – csak a végén – nevének teljessége. Az Ige nevezetet eleddig csak övéi ismerték. Új nevet Ő adott nekik (2,17), új nevéről is csak nekik beszélt (3,12). Nemcsak a küzdelemből nem adott részt angyaloknak, sem embereknek, de az eltakarítás sem az ő dolguk. Erre hívatnak össze a madarak. – Eközben nekikészülődnek a királyok, hogy azértse hagyják magukat! De a Győzelmes eltávolítja méregfogukat, kiemelve soraikból a Fenevadat és a hamis-prófétát (13.f). Elég volt a tévelyegtetésből! Elevenen vettetnek a kénnel égő tűzbe. A tiszta munka elvégzéséhez elegendő a szájából előtörő egy szál kard (a Lk 22,18 során két kardra mondta Jézus, hogy „elég”, de a jelentése inkább az, hogy elegendem van belőle, vö: az idézett hely magyarázatával!), s az oda leszálló madarak is elvégzik, ami rájuk van bízva. Újból hangsúlyozandó, hogy az Úr nem ad részt az ítéletből sem angyaloknak, s főként nem az embereknek!

Jel 20,1–10 – „Ezeréves” uralom

A 19,19 szerint a Jézusról mondott bizonyágtétel a prófétaság lelke. Korábban már észleltük, hogy a törvénytisztelő Jakab, az Úr atyjafia mártírsága (12.17) után, János a prófétaságban látta a hiteles és nem hanyatló folytatást a keresztyénség életében. A prófétáknál pedig le nem tagadható az ígéret, hogy ama napon az Úr majd felállítja Dávid leomlott sátorát (Ám 9,11), s a mintegy vezérfonalként fölvelt Ezékiel kv-e is népe megújulásáról, a puszta Édenné válásáról és Izráel feltámadásáról jövendölt (36k f-ek). Jézus is szólt arról, hogy tanítványai vele ülnek majd királyi székekben és ítélik Izráel 12 törzsét (Mt 19,28; Lk 22,30). Az 1Kor 6,2k szerint a világ, sőt angyalok felett fognak ítélni a hívek, ami nem végítélet, hanem inkább pásztorolás! – Említendő még, amit a Mennybemenendőtől kérdeztek tanítványai, hogy nem ez időben állítja-e helyre Izráel királyságát. Ő ezt mindenestől nem utasította el, hanem azt válaszolta, hogy annak időpontja az Atya hatalmában van. Ebből következik, hogy a misszió korát az ezeréves uralma követi. Tehát tévedtek azok, akik azt állították, hogy feltámadás már megtörtént (2Tim 2,18). Pál az idők rendjéről beszél, hogy addig kell Krisztusnak uralkodnia, míg utolsó ellenségként a halál is el nem töröltetik; aztán majd a Fiú is alávetetik az Atyának (1Kor 15,25kk). Ami semmiképpen nem vehető lefokozásnak, inkább valami átrendeződés a Szentháromság munkaközösségén belül.

Ezek a szempontok mind érvényre jutnak a sátán megköötözésében, míg majd az ezer esztendő végén ökelme, kis időre, még szabadon engedtetik. Alig figyelünk rá, hogy a 2Pt 2,4; Júd 6 beszél a mélység láncaira kötött lázadó angyalokról. A megköötözés eljárása tehát már folyamatban van. Egyébként az ezeréves uralmat inkább úgy jellemzhetjük, hogy az mi nem! – Pl. nem érvényesül benne a zsidó dávidi, messiási, földi uralom harcias reménysége. – Ezer esztendő a bibliai szemlélet szerint kerek egész. Isten előtt ezer esztendő annyi, mint egy nap (Zsolt 90,4; 2Pt 3,8), ezért írjuk egybe: ezeréves uralom. Azok ülnek ott trónokon, tehát az első feltámadás kegyelmében azok részesednek, akiknek fejét vették a Jézus bizonyágtételéért. Talán a sorok között hat itt a megemlékezés Pál apostolról, akiről a hagyomány azt tartja, hogy római állapolgárnak járó kedvezménnyel (!) lefejezték Rómában, kb. azon a helyen ahol a Szent Pál székesegyház áll. Péternek is legalul volt a feje, ha igaz, hogy kívánsága szerint, Jézus halála iránti tiszteletből, így feszítsék keresztre. – A kör még tovább is tágul, tekintettel azokra, akik nem

vették fel testükre a fenevad bélyegét; mert sem a fenevadat, sem képmását nem imádták. Boldog mindaz, akinek része van az első feltámadásban. Papi szolgálatot láthatnak el, s nincs rajtuk hatalma a második halálnak. Az egyháztörténet tehát nem azonos az ezeréves uralom időszakával, mégis igaz az, hogy az Isten országa „bennetek (másként fordítva: közöttetek van)”, – a Lk 17,21 szerint. A sátán már meg van fosztva hadsegédétől. Különböző személyi kultuszok hamar kiábrándultságba fulladnak. A szkíták sem hoznak szabadítást K-ről. A középkorban emlegettek egy elképzelt eszményi országot, a János király országát, valahol K-en; volt egy olyan biza-kodó eszme is, talán belőle ered a német „Licht vom Osten” jelszó, de lehet ennek evangéliumi tartalma is. – Góg és Magóg végleges vereséget szenvednek, s így viszonyunk a világhoz kevésbé kiszolgálatott; Jézus uralma egyértelműbbé válik számunkra és javunkra. Az „ellen-szentháromság” feje is társai közé vettetik a pusztulásba. Mennyből jövő tűz emészti meg a lázadó hadakat. Ez a prófécia is ÓSZ-i prófétai előzményt követ (2Kir 1,10kk).

Jel 20,11–15 – Ég és föld elmúlnak

...S a folytatás: „de az én beszédeim nem múlnak el”(soha. Mt 24,35; vö: Ézs 51,6). Az Ézs 34,4 szerint: „Széthull az ég minden se-rege, összezsavarodik az ég, mint egy tekercs, úgy hull le egész se-rege, ahogy a levél... lehull a fügefáról” (vö: 6,13k). – Amikor János látja és leírja, hogy az Úr színe előtt eltűnt (tkp: „elfutott”) a föld és az ég, helye sem találtatott többé (mondhatnánk, hogy hült helye sem maradt), akkor megképzik előttünk, hogy a teremtéskor Isten az eget sátorként feszítette ki (Zsolt 104,2), alá pedig kiterítette a földet (a széleket hegyek nehezékével lefogva?). A teremtettség végén pedig a sátrat összetekeri, s a kiterített tekercs hirtelen össze-sodródik, mint az összegöngyölődő irat. Amihez idő kellett, hogy létrehozza, most egy szempillantás alatt semmivé zsugorodik avégre, hogy helyet adjon az új égnek és új földnek. Hogy pedig eltűnik színe előtt, mint a kiömlő víz, amit menten felszippant a nap heve, azt is kiábrázolja, hogy a teremtett világ hiábavalóság alá vettetett, s megemészti a rothadandóság rabsága (Róm 8,20k). Ezt senki sem sajnálja, ama reménység okán, hogy a Krisztus váltságának kihatá-saképpen –, hamarosan megjelenik az új, a teljesség; rabság után a szabadság –olyképpen, hogy a szívem szabad az Isten számára.

Előbb azonban az egyetlen földi felelősnek, az embernek kell szá-madásra előjönnie. Isten az, aki a fehér trónusom ül; János taka-rékosan bánik a név kimondásával. Nem szól arról, hogy feltáma-dásszerűen állnak oda a meghaltak, nagyok és kicsinyek. A sorrend fordított a 11,18; 19,5-höz képest (vö: Zsolt 115,13; Jer 31,34; Zsid 18,11), mert a nagyok felelőssége minősített! – A tenger, a halál és a Hádész, a halottak várakozó helye is kiadja foglyait – megítéltetésre, hogy cselekedeteik szerint mondassék ki a végső szó egykori földi létükről. (Jegyző)könyvek nyitnak meg, bennük nyoma van földi tetteinknek, de megnyitnak az élet könyve is. Képzeletünk azt dik-tálja, hogy az eltakarított ég és föld helyén ott állnak a tetemre hívott egykori halandók, másrészt a kiterített könyvtekercesek foglalják el a helyet, ahol azelőtt az ég és föld találtatott. A képzelet „játékain” túl fontosabb megjegyeznünk, hogy kétféle adattár nyitnak meg: egyrészt olyan, ami tetteink nyomát őrzi (meg mulasztásainkat is? Sok pergamen kellene hozzá!); – másrészt az, melyet Isten írt meg, bejegyezve a nevünket „a megöletett Bárány életkönyvébe, a világ kezdete óta” (13,8). A mérleg nyelve tehát a kétféle típusú könyv adatainak egybevetése. Az a kiindulópont, hogy nevünk be van írva a Bárány életkönyvébe (21,27). Tehát megvizsgáltatik, hogy nem

lett-e – hűtlenségünk miatt – a név kitörölve. Másrészt az, hogy mi áll a jegyzőkönyvben. – A 12.v ama része szintén tsz: „a halottak a könyvekbe írottak alapján ítéltetnek meg, cselekedeteik szerint”, s az (örök) élet és a tettek egymásra hatása ott a mérlegelendő. – Előbb van a bizonyosság, hogy nevünk nagy bizalommal előre be van írva oda, mielőtt lettünk volna,- ez a kiválasztásunk ténye; és annak adódnak bizonyítékai, vagy pedig a tények és hiányok elne mondanak. Együtt hat az eleve elrendelés és a felelősség, s talán van menekvés, mintegy tűzön keresztül (1Kor 3,13kk)! – Az igazán fölemésztő tűz a halál és a Pokol halála, meg azoké, akik nincsenek beírva az élet könyvébe, vagy netán kitöröltettek onnan (3,5). Ügyeljünk fiúságunkra, amíg megvan, de várjuk is testünk megváltását (Róm 8,23).

Jel 21,1–8 – Mindent újjáteremt (Ézs 65,17kk)

A látomás egyetlen átfogó pillantással ragadja meg az új ég és új föld távlatait, mert az első ég és az első föld már elmúlt. Tenger sincs többé, amiből az életet fenyegető fenevad támadt (13,1). A háttérben sejlik a pusztai népek idegenkedése a hullámozó tenger-től és a sok merész hajós veszte, akiket elnyeltek a háborgó mély vizek (20,13). – Ha hírét vették ilyen drámának, a hatása akkora volt, hogy ilyenkor a tenger, a halál, meg a pokol képzete szinte összegeződött. – János megpillantja az új Jeruzsálemet is, ahogy az új éppen alászáll a mennyből, azaz Isten színe előtről. A jelenség, ahogy fel van az készítve férje, tehát Krisztus számára, ellentétes a nagy parázna ríktó öltözetével és kirakatnyi ékszereivel, amikkel magát teleaggatta. Az új Jeruzsálemnek is vannak ékességei (18kk). Öltözte, felkészítse Isten műve, ezért bizvást mondhatjuk, hogy a völgegynt váró, vele szövetségre készülődő öltözte sem saját teljesítmény, hanem mindenestől a kegyelem műve. – A trónus felől hang hallatszik –, s mivel Isten szava majd követi azt, s a Völgegynt pedig jönni készül –, valamint a 22,17-ben a Lélek és a menyasszony együtt sörgeti őt –, tehát jogos a következtetés, hogy már most a Szentlélek szól hatalmas hangon, hogy „Íme”, (- ez a, mindkét szövetségben a feltároló kijelentésre rányitó, figyelmet serkentő szócska!), „ az Isten sátora immár az emberekkel van!”. – Város és épület láttatása ellenére az a rugalmasság jut érvényre megint, ahogy Isten a pusztaságban együtt vándorolt népével. A sátor-szentély könnyen mozdíthatósága ezt ábrázolta ki; Isten tehát együtt fog lakozni népével. Így volt ez egykor az Édenben. – A megváltottak pedig az Ő népei lesznek, Ő pedig, – személyes pásztoralással –, nyomtalanul tünteti el mindazt a keserűséget, amit az embernek, bűne miatt (1Móz 3,8.16kk), jajban, könnyekben, halálban, gyászban kellett átélnie. – Az első teremtetés elmúlásával együtt mind e nyomorúságok is a múltéi lesznek!

A könyvben egyedülállóan, Isten maga mondja ki, hogy ez az új, – minden áldásával együtt –, már meglett; mivel azon nyomban, ahogy kijelentette, hogy íme, mindent újjáteremt, a teremtető ige máris létrehozta – módosult alakban – azt, amit korábban, első megjelenésében „Kezdetben...” alkotott; amelyről ismételtlen megállapította, hogy „jó” (1Móz 1,1.10kk). – Jánosnak külön is a lelkére köti Isten, hogy ezeket mind írja meg, mert ezek az ígék hitelesek, megbízhatóak és igazak. Ő maga az Alfa és az Omega (1,8), mindennek kezdete és végső célja; és ingyen kegyelemből fog adni a szomja-

zónak az élet forrása vizéből. Ez az a víz, amit Ezékiel is látott (47.f) előtörni a templom küszöbe alól, amely aztán nagy folyóvá mélyült és szélesedett. Ő a hűségesnek Istene marad, sőt fiának nevezi őt. Ahogy Egyiptomból kihívta fiát, fiúságunk a Krisztus fiúságába foglalt (Hós 11,1; Mt 2,15). S nekünk mit kell személyes küzdelemmel legyőznünk? Azt, ami elragadhat, aminek mások, elriasztó példaként, áldozatul esnek. Mindenekelőtt a gyávaság fenyeget, az üldözés támasztotta rémület. Ezt óhajtja János kiiktatni a gyülekezet lelkéből avégett, hogy maradjanak hűek. – Mi is mondjunk ellene minden hazugságnak és a féligazságoknak; s elhívásunkhoz méltóan, személy szerint is, az emberölőnek és minden hazugság atyjának szintúgy (Jn 8,44).

A város és falai

Jel 21,9–17

„Megrendítem az eget és a földet, a tengert és a szárazföldet... Ezt a házat pedig megtöltöm dicsőséggel... Nagyobb lesz e későbbi templom dicsősége, mint a korábbié volt” – ígérte a Hag 2,6kk. Igazából e prófécia földi épületben nem teljesedhetett be; építhetett pl. Heródes bármily lenyűgöző templomkörzetet (vö: Mk 13,1). Mégis az új Jeruzsálem maga válik minden korábbi, ide illő prófécia teljesülésévé, ha templom nem is lesz benne! – A Zak 1,12kk; 2,5kk próféciai is csak előzményei annak, ami most teljesedik be. Üzeneteinek sora felhívással zárul: „Csendben legyen mindenki az ÚR előtt, mert elindult szent lakóhelyéről” (Zak 2,17); s íme, most zajtalanul érkezik a földre a menyasszony; s a könyv, tehát a Biblia végéig már nem énekelnek angyali karok, nincs abba beleszövődő éneke az üdvözülőknek, s a még úton lévő zarándoklóké sem. E termékeny csöndnek a Salamon templomának építése is prófétai előrejelzése volt, melyről azt mondja az 1Kir 6,7, hogy úgy rakták fel előre elkészített elemeit, hogy szerszámok zaja sem hallatszott. – Ilyen, de még dicsőségesebb a mennyei Jeruzsálem fölkészítése és érkezése is. Könyvünket tehát mindvégig megtölti a feszült várakozás. Kevés szóval ez fejeződik ki azokban, ami közben elhangzik.

Az utolsó hét csapás pohara egyikének felelőse – magyarázó angyal tisztében – János mellé szegődik, hogy megmutassa a menyasszonyt; a Báránynak – még reménybeli, de már annak tekintendő – feleségét. Magas hegyre viszi fel a prófétát. Hajdanán Ezékiel pillanthatott le ilyen távlatból egy városhoz hasonló építményre (Ez 40,2). János látja, hogy a mennyből alászállt várost betölti Isten dicsősége. Ragyogása ékkövek színe-játszásának benyomását kelti a szemlélőben, 12 kapuját angyal kapuőrök vigyázzák (vö: Ézs 62,6). A kapukon Izráel 12 törzsének neve van fölírva, míg a falak 12 alapkövén a 12 apostolé olvasható. A gyülekezet a próféták és az apostolok alapkövére épült, a sarokkö pedig Jézus Krisztus (Ef 2,20). A két szövetségbeli nép jelenlétére tehát, a teljességben is tekintettel van rájuk Isten, s annak hűséges és pontos tudtulatásában maga János is. A kapuk hármásával nyitnak a négy égtáj felé, rendjük az Ez 40,6.20.24 sorát követi. Ott ugyan Ny-i kapu nem volt, mert azon az oldalon a templom épülete zárta a négyszöget. – A falak magassága égbeszökő. A magyarázó angyalnál mérővessző van, hogy megmérje

a várost. Széltében, hosszában 12 000 futam a mérete, azaz kb. 2400 km. Egy ilyen, méreteket alig követhető látásnál óhatatlanul vannak bizonytalanságok, pl. az épület magasságánál. Meglehet, hogy csak a közepén volt szintúgy 12 000 futam magasságú, formázva a babiloni szent hegyek (zikkuratok) alakját. Az ige fegyelmezettsége szavak szűkét is jelenti; emiatt vagyunk bizonytalanságban, miként értsük ott, ahol falakról beszél. Külön méri meg az angyal a falat, s az „emberi” méretet ad, amit az angyal is hitelesnek vállal. Ezek szerint magassága csak 70m. Vajon az alapok és a kapuk mind az épület részei? A mintaként szolgáló Ez 40-48 f-ek szerint voltak külső és belső kapuk. Lehetséges tehát, hogy a falakon külső, az épületen pedig belső kapuk voltak; 3-3 kapu oldalanként; ez együtt 24 kapu volna. – Az üzenet itt is a lényeg: A méretes épület nem lezárt, nyitottsága ékességének tartozéka; azért jön közénk, hogy hívogasson!

Jel 21,18–27 – Nyitott kapuk városa

A falak alapkövein ékkövek fénylenek. Hasonlatként veszik hozzá a magyarázók a főpap hósenének 12 törzset jelképező drágaköveit; de itt csak 6-nak a neve azonos amazokéval (2Móz 28,17kk; 39,10kk). Különben szakszerű meghatározásról csak a kor szintjén beszélhetünk; főként színük szerint különböztették meg őket. – Ismét a kapukra terelődik a figyelem, s a 21.v erősíti bennünk azt, hogy a gyöngykapuk az övező falak külső bejáratai; voltaképpen díszkapuk. Némileg homályos, hogy miként képezeljük oda a gyöngyöket. A kapu neve pylón, ünnepélyesebbnek hat, mint az azonos jelentésű pylé. – Nem tudok ellenállni ama sejtésemnek, hogy ősi gyökereiben, de már vallásos összetevőitől eloldva, a székely kapuk, sok áttételen át, eredetileg nem ilyen félig-meddig mennyei, művészi látás termékei-e? Hiszen minden kultúra eredetileg vallásos gyökerekből sarjadzott! Csak egyvalakinek kellett, végidőket várva, s Krisztust fogadandó, elgondolnia s megalkotnia a díszkaput, ezzel pedig, – hitbeli indokoktól függetlenül is –, megihlette a további nemzedékeket. – Erre mondhatja bárki, hogy ez csupa fikció, de az előző századok erőteljes vallásos behatásai alapján, nem kizárt! – Ugyanez áll, szélesebb értelemben, a népviseletekre is!

– A külső és belső kapuk megkülönböztetése – név alapján – nem lehetséges; mindkét változat ünnepélyes volt. A díszkapuk jellemzője, hogy két oldalán oszloposak. Tehát oszlopaik lehettek gyöngyből, s máris oszlik a zavar. A 22,14 is azt erősíti, hogy a várost övező falakon is volt 12 kapu, s mégis hívogató nyitottság jellemzi a várost. Az épület áttetsző, mint a kristály(üveg), átszelő utcája színarany. A város, nyitottsága és átláthatósága ellenére sem átjáróház. Csak az juthat el oda, s léphet be kapuin, aki nem cselekedett utálatosságot, s nem bonyolódott hazugságokba. A próféta már nem részletez. Egyértelmű volt a 21,8, hogy kik vannak kirekesztve onnan, s magukra vessenek! – Érthetett bárki a szóból! Az Ézs 60,11 tágassága jut teljességre a városban: „Kapuid legyenek nyitva állandóan, ne legyenek zárva se éjjel, se nappal”, s a népek királyai gazdagságukat oda viszik. Erre már nincs is szükség, de így jelentek meg a keleti mágusok is a gyermek Jézust imádandó (Mt 2,11). Inkább dicsőségüket és tiszteletüket viszik a népek és királyok Isten elé. Ellentmondásnak látszik, hogy népekről, meg királyokról szól a kijelentés, akik jönnek valahonnan, de a mennyből érkezett Jeruzsálem nem tömegszállás és nem lakótorony. Az új föld sem lakatlan, de központja mindenünnen – fáradság nélkül elérhető. Isten országa tehát

új alkotású földön foglal helyet. Megjegyzendő, hogy a Szentírás alig beszél menyországról! – Mt evangéliuma szerint a mennyek országa is az új földön teljesülő ígért. – Méretek, falak, kapuk adatai és jellemzése után a próféta pillantása a fűútra esik, s most fedezi föl, hogy külön templomépület nincs a városban, s máris adatik a fölismerés, hogy az Úr, a mindenható Isten és a Bárány maga számukra a templom, amin – a valóságot feszegető képzavar miatt – nincs mit részleteznünk. Teljessége van annak, hogy Isten nem épülethez kötve kell imádnunk, mivel Ő Lélek. Ezért Lélekben és igazságban imádható Ő, aki éppen ilyeneket keres – ma is – imádóiu (Jn 4,21kk). Nap és Hold léte és világa sem szükséges a városban töltendő élethez, mert megvilágítja azt Isten dicsősége; a Bárány pedig személyes fényforrás. Már testet öltésekor maga volt az élet, s ez az élet volt az emberek világossága (Jn 1,4.9); az igaz(i) világosság Ő, mert Isten világosság és nincs Benne semmi sötét(ség; vö:1Jn 1,5kk). – Az Ő világosságában járva közösségünk van egymással a teljességben is. -Zsivajgó tömeg és süket magány, e két véglet, korunkat és lelkünket terhelő és zavaró szürkesség ott nem létezhet; mozgalmasság lesz, tülekedés nélkül. A mennyei Jeruzsálem nem a temetőkben honoló csend világa; életének szívverése, jó ritmusa van. Oda érve, hazaérkezünk, mint anyjához a gyermek, aki otthon érzi igazán szabadnak magát (Gal 4,26)!

Jel 22,1–9 – Élet fája és próféta

A modern szóhasználat nemcsak módosít, hanem mintegy megértve egy szó eredeti szándékát, pontosít is. A plateia „út”-at jelent ugyan, de a fogalmat ízlelgetve, megképződik előttünk egy sík, szabad tér. Tehát nem túl merész feltételezés, hogy az élet fája nem a (fő)út közepén állt csupán, hanem mindenfelől elérhető szabad téren. Továbbá a koiné-nak hívtott köznapi görög – ezen íródott az ÚSZ, így könyvünk is –, oldottabban használja a mondat szerkesztést, ami az előbeszéd joga és természete is –.

Az alapszöveget tüzetesebben megtekintve, nem kizárt, hogy voltaképpen 12 gyümölcstermő fáról esik szó; s mindegyik havonta hozza meg gyümölcsét. Az Édenkerthez viszonyítva tehát nemcsak a gyümölcsözésben, hanem a fák számában is fokozás jut érvényre. Jelentősége pedig az lenne, hogy az új teremtésben nem egyszerűen a kezdetek bűneset előtti állapota térne vissza, mintha az üdvösségtörténet önmagába visszatérő kört írna le, hanem előrehaladás is adódik, és valami jobb valósul meg, minden tekintetben fölülmulva az első teremtetést! Az 1Móz 3,24 továbbgondolását alakítja az Ez 47.f-e is. – Amikor ui. a templom küszöbe alól tör elő a víz és folyamként árad tova, partján innen és túl gyümölcsfák sora díszlik; gyümölcsük táplálék és levelük orvosságul szolgál. – Akár csak egy; akár 12 fa áll ott, havonként gyümölcsözik, s levelei népeket gyógyítanak. Az Ám 9,13 már ígéretesen láttatott, – mind a művelésben, mind a szüretben –, felgyorsult terményt, ahol a tevékenység, s a termékenység meg a betakarítás elemei szinte egymás sarkát tapossák. – A gyógyításra tekintő prófécia hallatán kérdezhetjük, hogy akkor egyáltalán előfordulhat még betegség? Így is fogalmazhatunk, hogy a fák levelei védettséget adnak minden népnek. Mondják ma is, hogy az eszményi orvosi munka nemcsak az, hogy a megtalált bajt, betegséget hatásosan képes gyógyítani, de arra is törekedjék, hogy páciense ne legyen beteg! – Tehát a megelőzés (lenne) a fő feladat. – De tallózzunk tovább az ígéretekben. Ott és akkor már megszűnt a (hadi)átok (vö: Zak 14,11), Isten és a Bárány trónusáról szétárad a békesség: „Uralma növekedésének és a békének nem lesz vége...” (Ézs 9,6; 11,9k). Korábban életveszélyes volt a bűnös emberre, hogy Istent lássa; immár láthatják arcát, s neve (olvasható) lesz homlokukon. Nem borul rájuk éjszaka sem, nincs szükség lámpavilágra, mert az ároni áldás eljut a teljességig, az Úr világosságában (4Móz 6,24kk). – Népei pedig papként szolgálnak előtte és uralkodnak,

– haszonra és nem mások kárára. A kettő korábban szinte kizárta egymást, most viszont egymást erősíti és gazdagítja.

Ez az ige megbízható (19,9; 21,5), mert az Úr, a próféták Lelkének Istene küldte el angyalát, hogy közölje szolgálóival azt, aminek hamar meg kell történnie (1,1). – A Jézusról szóló bizonyágtétel a próféta-ság Lelke –, mondta már a 19,10. Más szavakkal ez a próféta-ság veleje és lendítő ereje. Ezúttal is láthatóvá válik, hogy az apostolok nemzedékének halálával feltámadt a kérdés, hogy nem fog-e beállni hanyatlás! Hogyan tovább? Mi a biztosítéka a hiteles folytatásnak? Már az Ef 2,20 is kimondta, hogy apostolok és próféták viszik tovább töretlenül a hiteles tanúságtételt. Ezért nem veszít értékéből és hiteléből ez az ÚSZ-i „prófétai” könyv akkor sem, ha úgy volna igaz, hogy szerzője – János apostol nyomain – pl. a presbiter János lenne; aki szintúgy prófétai Lélekkal volt megáldott és ihletett. A kérdés kiszélesedik számunkra is, hogy miben áll a folytonosság az egyháztörténetben a Krisztus visszatéréséig? – Az intézmény adja a keretet, de csak akkor, ha a prófétai indíttatásokat nem rekeszti ki magából – Ez tör fel –, olykor búvópatakként és váratlanul –, újítva, tisztítva, reformálva az egyházat!

Jel 22,10–21 – Kijelentés és várakozás

Határozott választóvonal az apokaliptika és a prófécia között az utasítás, hogy János ne pecsételje le könyve prófétai igéit! – A Bárány már fölnyitotta a hétpecsétes könyvet (5-8.f-ek). Könyvünk nevében és stílusában apokalipszis, de tartalmában prófétai igényű. Itt a befejezésnél meg is szűnik a látás és láttatás, de megmarad a szóban közölt ige. A próféciára pedig joggal áll az, hogy sem hozzátenni, sem belőle elvenni nem szabad. Hozzáfércelésnek minősül, ha nem rendeltetésének megfelelően alkalmazzuk, és pl. a végső időkre szóló menetrendnek tekintjük. Inkább hagyjuk, hogy prófétásan szólítson meg bennünket. Ha ezt elvitatnánk tőle, akkor meg illetéktelenül vonnánk le hiteléből és értékéből. Toldás és elvétel tehát dinamikusan értendő. Még egyszer és utoljára, hogy jól emlékezetünkbe vésse –, arra int, hogy a megtérés ideje és lehetősége lejáróban van. A 11.v azt fejezi ki, hogy aki megrögzött, csak maradjon magának; de aki megmosott ruhában igaz, legyen következetes és teremje meg az igazság gyümölcsét, mert róla számot kell adnia majd Annak, aki hamar el fog jönni. Nemcsak az Atya, de a Bárány is mondhatja magát Alfának és Ómegának, kezdetnek és végnek (vö: 1,5; 21,6). A megmosott életűek felhatalmazást kapnak, hogy fiak lehessenek (Jn 1,12) és ehessenek az élet fájáról. Az út oda már nincs lezárva, ami pedig eddig tilos volt az Isten szavát megszegő embernek (1Móz 3,24). – Az élet fája lehet fajta-jelző, közös főnév, tehát több is lehet belőle (vö: a 2.v-hez fűzött megjegyzésekkel). De akár egy szál, akár tucat a fák száma, amit terem, az fölösen elegendő mindenkinek, hogy táplálkozzék róla, s levelével gyógyítgassa magát, hogy szervezete legyen általa rezisztens bármilyen fertőzéssel szemben. A gonosz többé nem ismételheti meg önmagát. A megváltás úgy végződik a teljességben, hogy nem kezdődik megint minden előlről; a bűnnek nem lesz többé körforgása, mert az nem mókuserék.

Tárt kapuk várják a megtisztultakat, be és kijárhatnak és „legelőt találnak” (Jn 10,9). Viszont kívül rekednek, azaz már akkor elvesztek mielőtt odaértek volna, a lélek-, és életölők, a hazugságot szeretők. Végső soron az Isten iránti szeretet a jó választás, mely kizár minden hamisan hangolt imádatot. Vagy eladom magam potom áron és rajta veszítek, vagy átadom magamat az Ő szeretetének, és mindent megnyerek, mert életet találok. – Az ige végszava is döntésre hív. – Közben – észrevétlenül –, megint a földön és várakozásban vagyunk. Az angyal által közvetített látomások megszűntek, s aki az Emberfia dicsőségében szólt a könyv elején (1,13kk), nem szégyelli

az emberközeli Jézus nevet, s hogy Ő változatlanul Dávid gyökere és ága (Róm 1,3), fia Dávidnak és Ura is egyben (Mk 12,35kk; par). Ő a Hajnalcsillag (4Móz 24,17 – mint írtam már: ez a legszebb magyar szó!), aki igéje által, – melyet töretlenül továbbít ma is a prófétai beszéd –, már most feljöhet életünk egére (2Pt 1,19). A kijelentés újból a jelenvaló lét és hitbeli valóság helyzetére emlékezteti a gyülekezetet. – A záró fejezetekben szinte észrevétlenül szűnt meg a dicsőítő magasztalás, ami korábban oly erővel tört fel a mennyben és a földön. Változatlan viszont a reménykedő várakozás; ezért mondja együtt a Lélek és a menyasszony a Vőlegénynek: „Jöjj!” Ő pedig felel, hogy hamar el fog jönni. A várakozás föléleszti a szomjúságot. S a szomjúhozót máris hívja az élet vizéhez. Jelen időben maga az írott, olvasható, a hirdetett és befogadó ige ez a víz! – Ingyen kegyelemből kapható mindenki számára. A kegyelem a Szentlélek által az igében, – annak magunkhoz vétele útján –, járja át egész valónkat. Újjá tesz, hogy részünk lehessen a mindenek újjáteremtésekor, a teljességben!

Utószó

Mintegy hét év során írtam újra a Biblia könyveihez az átdolgozott magyarázatokat. Elsőrenden az igehirdető lelkésztestvéreimre gondoltam, hogy ha leülnek a számítógéphez, készülve a szolgáltatokra, segítséget kaphassanak az alapige feldolgozásához. A leírtakat nem végigolvasni kell, hanem elolvasni azután, ha a választott igeszakaszt már előbb el is olvastuk. A leírtak egyféle segítség, s szinte igényli, hogy más segítő irodalmat is vegyenek elő ifjabb szolgáltatásaim. Ilyen értelemben rövid, s ezért nem minden elérhetőre kitekintő, inkább étvágygerjesztés szeretne lenni. Becsüljük meg az ige kimeríthetetlen gazdagságát. – Kérésem, hogy ha elírást, hibát találnak, javítsák ki, s ha szükséges értesítsenek, de internettel nem foglalkozom.

Hálás vagyok a kiskunfélegyházi könyvesháznak, hogy az öszö-vetségi résszel oly sokat fáradoztak, s hogy az egész munka terjesztését vállalta. Legyen áldás életükön! Soli Deo Gloria! Legyen Istené a dicsőség!

Jegyzetek

Az adatokat könnyebben elenőrizendő, az alábbiakban le-
gelőbb is az Alfred Schmoller szerkesztette Handkonkordanz zum
Griechischen Neuen Testament oldalszámaival kezdem ama helyek
felsorolását, ahol regisztrálva vannak azok a görög szavak, igék és
fogalmak, melyek az ÚSZ-ben csak a Lukács által írt Evangélium-
ban, vagy az Apostolok Cselekedeteiről írt könyvben, valamint az
eleddig ismeretlen szerzőségű Zsidókhoz írt levélben fordulnak elő,
egyebütt nem; de néhány érdekesebb, egyéb könyvek-beli előfordu-
lást is megjelölök zárójelben.

3.oldal: agalliasis: Lk 1,14.44. ApCsel 2,46 / Zsid 1,9 (Júd 24). –
10.o: ankyra: ApCsel 27,29k.40 / Zsid 6,19. – 16.o: Aigyptios: Ap-
Csel 7,22.24.28; 21,38 / Zsid 11,29. – 20.o: aitos et aition to: Lk
23,4.14.22. ApCsel 19,40 / Zsid 5,9. – 35.o: anadechestai: ApCsel
28,7 / Zsid 11,17. – anatheórein: ApCsel 17,23 / Zsid 13,7. – 37.o:
anamnésis: Lk 22,19 (1Kor 11,24k) / Zsid 10,3. – 46.o: anorthun:
Lk 13,13. ApCsel 15,16. / Zsid 12,12. – 47.o: antilogia: Zsid 6,16.
7,7. 12,3 / (Júd 11). – 48.o: anóteron: Lk 14,10 / Zsid 10,8. – 49.o:
apallassein: Lk 12,58. ApCsel 19,12 / Zsid 2,15. – 53.o: apografestai:
Lk 2,1 / Zsid 12,23. – 66k. o: archégos: ApCsel 3,15; 5,31 / Zsid 2,10;
12,2. – 68.o: asaleythos: ApCsel 27,41 / Zsid 12,28. – 71.o: asteios:
ApCsel 7,20 / Zsid 11,23. – astron: Lk 21,25. ApCsel 7,43; 27,20 /
Zsid 11,12. – 73.o: afantos: Lk 24,31 / afanés: Zsid 4,13. – afanismos:
Zsid 8,13. – 86.o: boétheia: ApCsel 27,17 / Zsid 4,16. – boéthos:
Zsid 13,6. – 114.o: diabainein: Lk 16,26. ApCsel 16,9 / Zsid 11,29.
– 119.o: diatithestai: Lk 22,29. ApCsel 3,25 / Zsid 8,10; 10,16; 9,16. –
126.o: diorthómata: ApCsel 24,2. / diorthósis: Zsid 9,10. – 150.o: ei-
sagein: Lk 2,27; 14,21; (Jn 18,16), ApCsel 7,45; 9,8; 21,28k,37, 22,24 /
Zsid 1,6. – 156.o: ekleipein: Lk 16,9; 23,45, 22,32 / Zsid 1,12. – 163.o:
emmenein: ApCsel 14,22; 28,30; (Gal 3,10) / Zsid 8,9. – 170.o: en-
ochlein: Lk 6,18 / Zsid 12,15. – 172.o: entromos: ApCsel 7,32; 16,29
/ Zsid 12,21. – 173.o: Enoch: Lk 3,37 / Zsid 11,5 (Júd 14). – 176.o:
exodos: Lk 9,31 / Zsid 11,22; (2Pt 1,15). – 187.o: epistellein: ApCsel
15,20; 21,25 / Zsid 13,22. – 198.o: esóteros: ApCsel 16,24; / Zsid
6,19. – 202.o: eythetos: Lk 9,62; 14,35 / Zsid 6,7. – 221.o: échos: Lk
4,37; 21,25; ApCsel 2,2 / Zsid 12,19. – 244.o: hierateia: Lk 1,9 / Zsid
7,5. – 249.o: hilaskeisthai: Lk 18,13 / Zsid 2,17. – 272k. o: katapayein:
ApCsel 14,18 / Zsid 4,4.8.10. – 273.o: katapaysis: ApCsel 7,49 / Zsid
3,11; 4,3.5; 3,18; 4,1.3.11. – 274.o: katafeygein: ApCsel 14,6 / Zsid
6,18. – 279.o: kefalaion: ApCsel 22,28 / Zsid 8,1. – 319.o: lytrósis: Lk

1,68; 2,38 / Zsid 9,12. – 377.o: palaioun: Lk 12,33 / Zsid 1,11; 8,13. – 378.o: eis to panteles: Lk 13,11 / Zsid 7,25. – 386.o: parembolé: ApCsel 21,31.37; 22,24; 23,10.16.32; / Zsid 11,34; 13,11.13. – 387.o: paroikein: Lk 24,18 / Zsid 11,9. – paroxysmos: ApCsel 15,39 / Zsid 10,24. – 394.o: patriarchés: ApCsel 2,29; 7,8 / Zsid 7,4. – 399.o: periairein: ApCsel 27,20.40; (2Kor 3,16) / Zsid 10,11. – perierchestai: ApCsel 19,13; 28,13 (1Tim 5,13) / Zsid 11,37. – perikalyptein: (Mk 14,65); Lk 22,64 / Zsid 9,4. – perikeisthai: (Mk 9,42); Lk 17,2; ApCsel 28,20 / Zsid 5,2; 12,1. – 425.o: polités: Lk 15,15; 19,14; ApCsel 21,39 / Zsid 8,11. – 428.o: porróthen: Lk 17,12 / Zsid 11,13. – 439.o: prosfatos/prosfatós: Zsid 10,20 / ApCsel 18,2. – 457.o: sklérýnein: ApCsel 19,9 (Róm 9,18) / Zsid 3,8. – 461.o: stásis: (Mk 15,7); Lk 23,19.25; ApCsel 19,40; 15,2; 23,7; 24,5 / Zsid 9,8. – 473.o: szchedón: ApCsel 13,44; 19,26 / Zsid 9,22. – 482.o: teleiósísis: Lk 1,45 / Zsid 7,11. – 484.o: technítés: ApCsel 19,24.38 (Jel 18,22) / Zsid 11,10. – 486.o: timórein: ApCsel 22,5; 26,11 / timória: Zsid 10,29. – 495k o: hyparxis: ApCsel 2,45 / Zsid 10,34. – 512.o: fyein: Lk 8,6 / Zsid 12,15. – psélafan: Lk 24,39; ApCsel 17,27 / Zsid 12,18, (1Jn 1,1).

Az ÚSZ-ben a Lukács trilogógája (Evangélium – Apostolok csekekedetei – Zsidókhoz írt levél) nagyszerű és üzenetes összegezés-sel koronáztatik meg a Zsid 13,8.v-ében. – Az ókori szövegmásolók sem értették igazán, milyen szorosan kötődik a 8.v. a megelőző 7.v. –hez, Péter és Pál mártíriumához, ezért értelemszerűen egy magyarázó kötőszó illenék elébe: „(Mivel) Jézus Krisztus tegnap (Ev), (és) ma (ApCsel!), és mindörökké ugyanaz!” – Tehát a misszió és az egyház élete a gyülekezetekben töretlenül folytatódik tovább. Mivel az egyház Ura – mindenek dacára – változatlanul él! – „Hiszen ő mindenkor él, hogy esedezzék” értünk. (Zsid 7,25)!